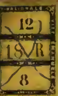

IHS

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
55
6 H
8

Io. Ant. Campani
opera

DONATI ANTONII AB ALTOMARI

MEDICI ATQVE PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

Omnia, quæ hucusque in lucem prodierunt, Opera, nunc primùm in vnum collecta, & ab eodem Auctore diligentissimè recognita & aucta: cum locis omnibus in margine additis.

Harum omnium Elenchum sexta pagina commonstrabit.

IN VIRTVTE,

ET FORTVNA.

LVGDVNI,

Apud Hæredes Gulielmi Rouillij,

SVB SCVTO VENETO.

M. D. XCVII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

DONATVS ANTONIVS AB ALTOMARI,

Virgilio Riccardo S. D.

VVM in vnum cogere mea opuscula decreuissem, quæ iamdiu sparsa, fusaq; & mendis referta (typographorum negligentia) videbantur, ea quà es doctrina & diligentia fretus, dum Venetijs te contineres, sub tuo aspectu subijcere volui: fieri etenim non potest, quin propterea mendis non vacent: idque eo magis facere constitui, quum te mei defensorem acerrimum semper agnouerim, in hac præsertim tam suspiciosa & maledica temporum turbulentia, in qua nemo est qui locum barbaris obtrectatoribus non relinquat. Nec vt opera hæc essent præclara & ingenij mei monimenta effeci, sed quò amicorum petitioni satisfacerem, & fructus extarent otij pomeridiani ad Galen. semper & Hippocr. mentem ex nostro instituto. Accipias igitur amicè beneuoléque, vt decet, déque mea erga te beneuolentia aliquid agnoscas. Accedit & de sanitatis latitudine hoc paruum opusculum nuper elucubratum his iam contractioribus noctibus meorum discipulorum tuiq; (vt nosti) studiosissimorum causa: quibus tum in me obseruantia, tum etiam singulari amore, non potui, non satisfacere. Quòd si qui pertinacia adducti, aut maleuolentia potius suffusi, audeant contradicere, sciant non mihi, sed Galeno se contradicturos, quicum errasse malo, quàm ad aliorum mentem rectè sapere: nec grauentur quid quáque de re sentiant scribere, vt non contradicendo tantùm, sed scribendo posteritati prodesse videantur: erunt etenim ex nostra Academia eis præstantes tecum, qui partes non secundas sustines, quantum in Galeni doctrina Neapoli profecerint. Vale, méque, vt soles, ama, & quoad fieri potest effice, ne mendosè minuta hæc opuscula ad nos veniant, in apertúmque iterum reiterantur.

VIRGILIVS RICCARDVS SANSEVERINAS,

Ad Studiosos.

IPPOCR. rei medicæ ceu primus inuentor, nec debitum ordinem dedit, nec quæque ad vnguem finiuit, obscuréque pro antiqua dicendi breuitate est interpretatus, artis tum huius nobilissimæ copiosa semina reliquit, quæ plerique corruperunt: Diuinissimus Galen. vt optimus agricola ea cum commodè seruit, auxit, tum perfecit, verùm non absque, propter rei magnitudinem, atque difficultatem, in aliquibus obscuritate, prolixitatéque ac apparenti, in quibusdam contradictione. Accedit vir Diuinus huiusmet Artis Hippocr. Galenique sententiarum fidelissimus cultor, qui in dies industriis hominibus ac natura prudentibus non vulgarem vtilitatem afferre conatur. Diuis Senis semina optimè exarando, sparsim res à Galen. confuséque tum prolixè tractatas, miro ordine colligendo, lucidissima oratione explanando, atque eum ab omni contradictione vindicat. Inter hæc viri studiosissimi tractatum de venæ sectione in vtero gerentibus ad mentem Senis, & Galeni lucidatum atque denuo recognitum habetis. Demum ex eius lucubrationibus de latitudine sanitatis opusculum emanat ex sententia Galeni elicitum, cuius prælectione in libro artis medicæ obscurissimè à Galeno adiecta, sole clariora nobis patefiunt, vniuersáq; dubia à confusoribus ducta facillimè eluuntur. Interea pro viro Diuinissimo multos annos precamini: fortasse hunc Deus creauit, nec ignoraremus possibilia scitu in re medica. Decerant loci præcit. lib. eos addidit. Verùm doleo cum sub meo aspectu subiecisse voluerit, putans me quandiu Venetiis commoraturum, ac vrgentem ob causam Bononiam accedere opus mihi est, spero tamen omni menda carentia opuscula hæc in lucem prodibunt. Valete. Venetiis, XVI. Calend. Martij.

***

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI,

Quod vtero gerentibus pro præseruatione aborsus, venæ sectio non competat: ex Hippocr. & Galen. sententia,

AD MARCVM ANTONIVM FALCONIVM.

PROOEMIVM.

Voniam nonnulli nostri temporis Medici empirici potiùs quàm rationales, ad pauca respicientes cùm primum ad vtero gerentes mulieres accersiuntur incognita causa aborsus, à qua solent alias aborsum pati, vel quæ posset esse in futurum, nulla habita indicatione à totius temperamento, nec à temperamento genitalium partium, ab habitu, ætate, consuetudine, anni tempore, & denique anteacta vita, statim ad sanguinis missionem accedunt eámque fieri iubent, tam si adsit sanguinis fluor ex vteris vasis, quàm si non adsit. Ex quo non parua noxa pauperculis mulieribus, verum etiam fœtui comparatur. Visum fuit mihi, cum tu, charissimè Marce Antoni, sæpe, & alij quidam amici me nunc hortentur ad hoc, paucissimis quantũ potero verbis disserere, quæ eo casu mihi videantur: simul studens & tibi gratificari, & posteros pro viribus iuuare. Sed, vt clarius veritas elucescat: hunc seruabo ordinem. Primo succinctam vteri constitutionem, eiúsque sympathiam, siue naturalem consensum describam. Secundò constitutionem, formationem, ac alligationem fœtus cum ipso vtero, & qualiter, & quo sanguine nutriatur ostendam. Tertiò quot, quæve sint in vniuersum causæ aborsus dinumerabo. Quartò veritatem quæsiti dilucidabo. Quintò, & vltimò obiectiones in contrarium tollam.

INDEX LIBRORVM
TOTIVS OPERIS.

EORVM OMNIVM, QVÆ
toto hoc volumine describuntur, capitum Index.

EORVM

EORVM QVÆ IN ARTE MEDICA DESCRIBVNTVR CAPITVM INDEX,

IN QVO PRIOR NVMERVS CAPVT, posterior paginam indicat.

EORVM

EORVM QVÆ IN LIBRIS DE MEDENDIS FEBRIBVS DESCRIBVNTVR,

capitulum Elenchus primæ partis.

PROOEMIVM.

Rationes

SECVN

SECVNDAE PARTIS CAPITA.

PARTIS TERTIAE SIVE EXERCITATIONIS CAPITA.

TRACTATVS DE PESTILENTI FEBRE CAPITA.

FINIS.

RERVM OMNIVM, QVÆ HOC IN VOLVMINE CONTINENTVR, INSIGNIORVM

COPIOSISSIMVS INDEX.

A

* *

Angina

B

D

E

F

***

N

Naturalis

O

P

Refri-

Q

R

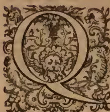
Refri-

FINIS.

DONATI ANTONII ALTIMARI DE VTERO GERENTIBVS.

CAPVT I.

VANTVM ad primum, animaduertendũ est quod licet homo inter omnia animalia sit perfectissimus, & in eo ipso rursus vir muliere perfectior, (cuius perfectionis causa, vt dicebat Aristoteles primo de Generatione animalium cap. 2. & Galenus 14. de Vsu partium cap. 6. est caloris exuberantia) tamen omnes partes quæ viris insunt, in mulieribus reperiuntur. In vno tantùm potissimùm circa genitales partes discrepant: eò quòd in mulieribus hæ partes intus conditæ sunt, in viris autem sunt extrà. Nimirum ergo si mulier tanto est mare imperfectior quanto frigidior, non solum secũdum genitales partes, sed etiam secundum totum Quæ imperfectior vtilitatem non aspernendam toti humano generi præstitit: fœtus enim dum vtero gerunt, non modò pro sui prima constitutione materiá postulabat copiosam, verumetiam ad eius incrementum. At si calidissima fuisset fœmina, tale alimentum præstare non potuisset: nunc verò frigidior cùm sit, ne concoquere quidem exactè potest, nec valde discutere ac digerere: sequitur vt propter earum frigidam intemperiem benigni alimenti superfluum aliquod colligant. Quod alimentum dum in ætate florenti sunt, tanquam superfluum secernendo ab omnibus venis, per earum quadam transmissum ad vterum, singulis mensibus, cùm prægnantes non fuerint expellitur. Tempore verò impregnationis ea excrementa ad fœtus educationem sunt accommodata, cùm primæ fœturæ constitutio humidior ac frigidior extiterit, vt dicebat Galenus libro secundo de Semine.
cap. 5. Nec mirum si redũdans iste sanguis, antequam concipiant, ad genitales partes ab omnibus earum partibus expellatur, cum hę omnium sint imbecillimæ ac infirmissimæ, vt
cap. eod. inquit idem Galenus citato libro secundo de Semine. Mittuntur nanque menses in eas venas, quæ in vtero committuntur, nihil conferente
cap. 22. ad eorum delationem ipso vtero, vt liquet quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. Hac ergo de causa concipiendi instumenta in mulieribus intus formata sunt, est enim vterus instrumentum commodum, tum ad ipsius mulieris, tum ad viri semen recipiẽdum, cùm sit eius familiarissimus succus, vt ait idem Galenus decimo quarto de Vsu partium, ipsúmque ex duabus tunicis compositum. cap. 11. Quarum exterior neruosa est, interior verò venosa, vt & distendi & contrahi facilè possit. exterior simplex atque vna, interior verò duplex, vt patet libro de Dissectione vteri, cap. 6. satísque aspera ipsa interior, & præcipuè ad eius fundum, multísque ramus venarum ac arteriarum intercepta, à lateribus processus quosdam mammillares habens ad vtraque ilia. Quos quidam cornua nũcupãnt, testésque seminarios meatus agnatos habent adiacentes ad fundum eius in vtroque latere vtrinque alterum iuxta cornua. Ad quam à caua vena, & à sibi adiuncta arteria magna, paulò infra eas, quæ ad renes tendunt duæ venæ, & totidem arteriæ deferuntur: quarum altera à dextris ad dexteram, altera ad sinistris ad sinistram vteri partem committitur: &, priusquam in ipsam ingrediantur, ramulum quendam ad testes porrigunt, deinde corpori ipsius vteri vtraque vnita ipsum intexunt nonnullis ramis venarum, & arteriarum ab ipsis ortis (vt supra diximus.) Eius autem vteri ceruix musculosa cum sit, carne dura, & cartilaginea constat, quo medio mulier menses expurgat, maris genituram recipit, & fœtus in lucem egreditur (vt dicebat Gale. 14. de Vsu partium, & libr. de Dissectione vteri.) in qua ceruicæ sunt aliæ quædam ve- 14 de Vsu
næ & arteriæ, quæ ipsam contexunt, ac nutritur eo part. ca. 3.
sanguine, qui per dictas venas per ipsam trahitur: lib. de dis-
discissæ siquidẽ dictæ venæ sunt ab eis, quæ ad se- sect. vteri
dem tendunt apud os sacrum, cum quibus simul cap. 7.
quoddam neruorum iugum extenditur, ac diuiditur, ex eodem loco proficiscens, ac per eandem viam simul ductum. Quorum neruorum crassicies pro eorum vsu mensurata est; cuiusque ceruicis extremitate vterus cunno committitur medijs quibusdam tenuibus fibris, recto intestino, & vesicæ annectitur, sacro item ossi alligatur, firmis quibusdam vinculis, & lumborum vertebris. Verùm hæc vincula laxa sunt omnia, vt late moueri, & trãsformari possit. Et quoniam non solum intra eum vterum ipsum semẽ in coitibus attrahere opportebat, verùm etiam retinere eo tempore, quo mulier vtero gerit, nec non excernere, cum fœtus fuerit perfectus: ob eam causam genus omne fibrarum natura ipsi molita est, fibris quidem rectis ad sese attra- 14. de Vsu
hens, transuersis excernens, omnibúsque simul re- part. c. vlt.
tinens, vt dicebat Galen. libro 14. de Vsu partium.

circa fin. Hæc quantum ad vteri constitutionem, & eius naturalem cum vicinis partibus cõsensum. Eum autem quem habet cum alijs remotis,tũ principalibus membris,breuietatis causa relinquo.

CAPVT II.

Vo verò ad id, quod secundò promisimus, relicta opinione Aristo.2. lib.de generat.animal. quæ fortasse ab aliquib.fuit malè intellecta,quia nunc cum medicis verba facimus: conabimur eorum sententiam prosequi,& potissimum Hip.& Gal.Qua de re sciendum est quòd, cũ fœmina conceptura est , (id verò eo tempore fieri consentaneũ est,quo vel incipiunt,vel cessant mẽses : cùm reliquo toto tempore, quo menses expurgantur, concipere nullo modo possit) quoniam semẽ nequeat in vulua remanere, sed à copia influẽtis sanguinis eucitur. Dico ergo, quòd & eo tempore,scilicet cum menstruum non multũ, sed paucum effluit:vasa vteri,quæ interiorem eius partem penetrant , ex quibus menses expurgantur , sunt aperta habent. Et cùm eo tempore semen à viro , simúlque & ab ipsa fœmina in vterum mittatur, ob eius vteri asperitatem ipsi vtero adhæret; satisque alimenti ex paucitate confluentis sanguinis habet. Qua de re , antequam menses veniant , conceptus fieri non valet:tum,quia semen viri alimẽto caret, tum quia adhærentiam nullam inuenit.immo cum lenis inueniatur vterus,defluit semen ipsum : aspera siquidẽ magis idonea sunt ad coalescẽdũ quàm linea(vt dicebat Gal.libr. de Dissect. vteri.)Continuò igitur sibi permanente semine tempore , quo ab vtero trahitur , cum ab omnibus eius partibus tãquam familiarissimus succus simili modo appetatur(vt idem fatetur.Gal.14.de vsu partium,& li.1 de Semine.)extenditur demum,ac dilatatur , postmodum sui lentitia,ac crassitia,calidorúmque corporum adhesione facile assequitur , vt statim tota eius exterior pars quæ vterũ attingit , in membranam concrescat.Quę membrana ab ipso vtero velut frustulum quoddam à ferreo instrumento separata est:& tantum ea in parte,qua maximè aspersa est vteri tunica (hoc verò est in vasorum orificijs)connexa cõspicitur, non secus quàm videre est à dulciarijs pistoribus,qui cum supra quoddam instrumentum calidum ac latum liquidam aliquantulum pultem proiiciunt:efficiunt placentas,seu crustulas:ita natura ex semine intra vterum proiecto, & extensio membranam obducit : qualẽ dulciarius pistor extra ex pulte crustulam, vetulámve perficit, vt volebat Gal.libr.1.de Semine.Quodcunque igitur huiusmodi vasorum orificia semẽ attigerit, statim alimẽtum per illa ad sese trahit, membrana ea in parte(vtputa quæ recens ac tenera adhuc sit)patefacto eius foramine,aditum præbente.Quod quidem foramen postea temporis processu vas efficitur,vteri venis coalitum ac simile. Hãc membranã Græci chorion appellant,Latini verò secundas;per quam mẽbranam arterię & venæ penetrantes, materias ex vtero ad fœtũ transmittunt. Reliquũ autẽ seminis omnes facultates ac vires naturales insitas habet attrahentem vnã, qua sibi accommodata ac familiaria trahit:retentiuam ac immutatiuam,qua sibi cibum præparat : alteram verò expultricem, qua aliena & superuacua excernit:materias autem proprias,quas attrahit ab vtero, habet,sanguinem videlicet & spiritum per orificia supradicta , quibus connexum est. Simul enim & ea , quæ ab vtero mandantur,per vasa attrahuntur;& membrana ipsa magis ac magis indurescit,donec ad perfectam duritiem venerit , continuatúrque tota circumcirca , ipsum semen comprehendens. Solæ tamen(vt dictum est)illæ partes perforatæ relinquuntur, per quas materiarum fit transmissio. Nam reliquus chorij sinus interiorem partem vteri substernit ac tangit solummodo,fine vlla coniunctione. inde ergo (vt diximus) orta ipsius chorij vasa chorium ipsum intexunt ac inter sese miscentur & coalescunt quadam tenuĩ membrana connexa, cuius coalescẽtiæ modus est, velut si cõsiderabis multas ac tenues arboris radices, binas, & ternas inter sese vniri, ac coniũgi, vt ex his aliæ quædam maiores magnitudine , sed numero pauciores oriantur, atq; hæ alias procreent:& hoc tantisper fieri,quoad in vnũ cõiunctæ omnes ad summam superficiẽ terræ eam in partem arboris desinant,quę truncus vocatur:ita hęc vasa chorij velut radices multę atque exiles inter se coalescunt , & vnitæ , maiores, quàm prius erant, euadunt, numero tamen pauciores:demũ sic maiores effectę, vniuersę in duos quasi truncos in venas videlicet venæ, in arterias arteriæ terminatur, ex vtraque parte tam dextra, quàm sinistra circa vmbilicum fœtum ingredientes. Nihil enim aliud est vmbilicus, nisi hæc quatuor vasa duæ scilicet venæ, & totidem arteriæ in medio vrinaculum habentia. Qui meatus in fundo vesicę infantis exortus, à Medicis vrinaculum nuncupatur: per quem lotium in tunicam aliã intestinalem dictam deriuat (vt infra dicemus.) Ex quibus patet partem nullam ipsius fœtus prius posse existere, quàm ea, quę in chorio sunt, vasa, in quatuor antedicta capita coiuerint: cùm singula fœtus membra tum ad eorũ generationem , tum ad reliquãomnẽ dispensationem , idoneo egeant alimento. Quod alimentum nullum aliud magis pro fœtu reperitur idoneum quàm quod à fœtante suppeditatur, sanguis videlicet ex quatuor humoribus constans. Quamuis à domino sic appelletur , vt testatur Galenus libro octauo de Hippocratis & Platonis decretis. Relinquitur ergo, quòd nullo pacto fieri potest vt aliquod membrum in ipso fœtu absque substantia sanguinea gignatur : vt idem Galenus inquit libr.de Fœtuum formatione. & libro primo de Natura humana. Quæ generatio(vt idem Gall. dicebat primo de Naturalibus facultatibus) non est simplex vna quædam naturæ operatio : sed ex alteratione constat & formatione, cùm primum autem incipit ipsum animal gigni media alteratione & formatione, id , quòd primò semen erat , natura efficitur : vt dicebat Galen. 2. de Naturalibus facultatibus. Nam licet huiusmodi facultates sint in ipsomet semine , tamen propter materiæ defectum erant otiosæ. Verùm cùm primùm materiam attingit, circa ipsam operatur:non ab ipsa materia operationem sumens, sed circa ipsam manifestans operationẽ suam : & quandiu ipsa materia indigeret , eius seminis facultates essent otiosæ. Propter quod Gal. in præcitato lib. secundo de Naturalibus facultatibus , semen ipsum Phidiæ artifici assimulauit sanguinẽ autẽ ceræ: quamuis huiusmodi operationes, sicut & omnes alię, ab ipsa natura perficiãtur absq; ratione & intellectu , vt volebat ipsemet Gal. de intẽtione Hippoc. lib. 6. de locis affectis. & lib. de Fœtuum formatione circa finẽ. Supradicta

Lib. de dissect. vteri cap. vlt.

14. de vsu part. cap. 14.

1. de Semine cap. 4.

1. de Semine cap. 4.

8. de plac. Hippoc. & Plat. ca 4.

Lib. de fœtuum form. cap 2.

1. de Nat. hu. cõ. 18, & 27.

1. de Nat. facult. ca. 6.

2. de Nat. facult cap. 3.

Lib. & ca. eodem

ergo quatuor vasa, duæ scilicet venæ & duæ arteriæ nõ tamẽ inter se commixtę: sed venis semper cum venis, atque arterijs cum arterijs coëũtibus, per solum vmbilicum, & per nullam aliam partem, fœtui inferuntur: venæ quidem statim cùm vmbilicum superarunt in se mutuò coëunt, vnáque efficitur: quæ sic progrediens ad hepatis simam inseritur, demum illinc tanquam à venarum principio ad omnes partes distribuitur: ipsæ verò arteriæ in partem magnæ arteriæ, quæ est ad lumbos, per fundum vesicæ adhærescens, ac per totam ipsam velut per descensum quendam, quousque ad arteriam perueniant magnam, quæ est ad lumbos (vt diximus) ibiq; inseruntur. Cur verò venę statim in vmbilico in vnum sint redactæ, arteriæ verò longo itinere permaneant duæ, Gal. 15. de Vsu part. optimè declarat: ego autem breuitatis causa relinquo. Protinus ergo natura vtrunque vasorum iugum loco opportuno collocauit, per quæ velut per quosdam truncos, fœtus ex matrice materias trahit, sanguinem videlicet & spiritum: medijs tamen velut radicibus vasis, quæ chorion seu secundas intexunt. Ex quibus sequitur & generatio, quæ efficitur (vt dictum est) media alteratione & formatione, & nutritio & augmentatio fœtus: nam quousque seminis species in fœtu ipso apparet, ea animalis constitutio non fœtus ab Hippocrate appellatur, sed genitura, vbi verò sanguine fuerit repletum, córque, cerebrum, & iecur indistinctam quidem adhuc, & informem, sed quanquam tamen coagulationem & magnitudinem alicuius momenti prę se tulerint; hoc secundum tempus fabricæ, fœtum appellat, sicque, cum substantia fœtus carnea iam est & non amplius seminalis apparet; verè fœtum tũc appellat Hippoc. Estque tertium tempus fabricæ, cum tria supradicta principia videre exquisitè possumus, & reliquorum omnium membrorũ descriptio & delineatio apparet. Quartum tempus verò, & extremũ est, cum brachia & crura, ac omnia mẽbra distinctè absoluta cernuntur: & tunc non amplius fœtũ, sed infantem appellat Hippocrates id, quod in vtero gestatur: eò quia, vt perfectũ animal, & palpitat & mouetur. Sed id, videlicet quatenus animal est, nõ habet à semine: sed omnem generationẽ ac formationem, à semine habet vt planta, & non vt animal. principiũ autẽ motionũ, vt animal, habet à progerminationibus trium principiorum eius, medijs neruis, arterijs & venis, quæ à cerebro, corde & hepate oriuntur, vt volebat Gal. primo lib. de Semine. Qua de re, quousque supradicta tria membra fuerint exactè formata & absoluta; semen ipsu habet opificis rationẽ, ipsis verò exactè absolutis, proprias functiones exercere incipiunt, nullo alterius auxilio indigentes ad propriã eorũ functionem exercendã. Quocirca Gal. libr. primo de Semine posuit fœtuum duplex principiũ, quorũ vnum habẽt velut plantæ ab ipso semine: reliquum verò velut animalia habẽt à tribus principalibus membris, cùm iam perfectè formata sunt, & absoluta.

[Margin: 6. de locis aff. 1. cap. 6. libr. de forma fœt. cap. vlt. — cap. 4. — cap. 9. — cap. eodem]

Sequitur modò videamus, sermonis affinitate ducti, quod istorum trium principiorum in fœtu primò formetur: In quo digladiantur Philosophi, tum Stoici & inter eos Crysippus, tũ Peripatetici & præcipuè Aristoteles, cum ipsis Medicis. Ego verò, cùm Medicus sim; eorum sequar opinionẽ. Et quoniam (vt dictum est) fieri nullo pacto potest, vt aliquod mẽbrum in fœtu ipso gignatur absque substantia sanguinea, vt volebat Gal. lib. de Fœtuum formatione, videtur quod id membrum, quod substantiam habet ipsi sanguini quam simillimã, quod istud membrum ex eo promptissime concrescat. Cùm ergo ipsum hepat non sit aliud, quàm quoddã parenchyma, vt Græci dicunt, Latinè verò quasi quædam affusio, vt inquit Gal. lib. sexto de Hippocratis & Platonis decretis, & libro decimo Methodi medendi, cum habeat similitudinem in substantia & colore cum ipso sanguine, eiúsque caro sit sanguinis concretio quædam; sequitur necessariò, quòd ipsum primò inter hæc tria principia gignatur. Secundò, cùm dictum sit, de intẽtione Galeni, fœtum ipsum vsque ad eius expressam ac absolutam formationem à semine ipso velut plantam dispensari; sequitur quòd eo tempore, quo taliter dispensatur, nulla sit cordis ipsius necessitas, & ex consequenti, sequitur cor ipsum post iecur formari. Tertiò, cùm ad ipsius cordis generationem sanguine opus esset, & iste sanguis nulla conuenientiori via potuisset ad ipsum distribui, quàm medijs ramis venæ cauæ, cuius ortus & principium manifestè in ipsius hepatis gibba apparet, prout nõnullis rationib. diffusè à Galeno probatur sexto de Hippocr. & Plat. decretis. Sequitur necessariò, quòd iecur ipsum primò: cor secundò, vltimò cerebrum in fœtibus gignatur: prout quàm dilucidè se determinat Gal. lib. de Fœtuum formatione, ibíque corrigit ea, quæ ipsemet dixerat de cordis generatione in commentarijs de semine, cuius etiam opinionis voluit Gal. citato libr. de Fœtuum formatione, quòd fuerit Hippocrates libro de Natura infantiũ siue ipse fuerit, qui eum scripsit, siue Polybus eius discipulus: taliter quòd per illud rubrum, quod in Psaltriæ ancillæ genitura excussa, post sex dies, apparuit, hepar intelligat Hippocrates, & non cor, vt aliqui interpretantur. Cur autem cerebrum vltimò post iecur, & cor institutum fuit: dicebat Gal. libro de Fœtuum formatione: quia fœtui cerebro non erat opus, cum neque videre, neque gustare, neque olfacere, neque vlla alia functione ipsius vti ipsum oporteret: nulla sensus tangendi, nulla imaginationis, nulláque cogitationis; nec memoriæ ipsi necessitas est. Formatis denique hoc ordine tribus supradictis membris principibus, alijsque partibus, tum ventris, tum brachiorum, & crurum, sequitur quartum tempus post primam conceptionem, vt Hippocrates dicebat, in quo non amplius fœtus, sed infans appellatur. Formatu itaque, atque absoluto infante in vtero eo modo quo dictum est: quoniam necessum erat in ipso aliqua gigni excrementa, cùm statim ab eo fœtu exhalet quoddam vaporosum excrementum, quod sudori perfecti animalis correspondet, necesse fuit huic excremẽto mẽbranam aliquam, in qua reponeretur, fabricari, totum, vndequaque fœtum ipsum seu infãtem circumplectentem: sicque fabricata fuit ad hunc vsum membrana quædam, quæ Amnios Græcè appellatur: Latini Amiculum nominant: lata quidem & crassa, vt non solum sudoris receptaculum efficeretur, verùm etiam futuris motionibus membrorum fœtus posset persistere, cuius sudoris nõ parua existit vtilitas ipsi fœtui: vt fatetur Galenus 15. de Vsu partium, vt pote quia fœtus in eo quasi innatãs sursum tollitur, ac vehitur, vt minus fiat grauis his vinculis, per quæ matrici cohærescit, & hac de causa, vt ipse eodem loco dicebat, vt plurimũ præ-

[Margin: cap. 2. — 6. de plac. Hippoc. & Plat. ca. 8. 10. metho. medendi. c. vlt. — 6. de plac. Hippo. & Plato. cap. 1. vsque ad 6. lib. de. for fœt. ca. 3. li. & c. eodem. — Lib. & ca. eodem. — 15. de Vsu partium. c.]

seruat ad arbos. Qui fortasse vtero gerētibus omnibus eueniret, nisi fœtus in huiusmodi humore innatans leuior heret. Et quia auctoritate Galeni lib. decimoquarto de Vsu partiũ, & primo & secundo libro de Semine, mulieres ipsæ semen habēt, idque cum concepturæ sunt, eodem tempore cum mare, ex seminarijs vasis, & testibus cornibus ipsius vteri medijs in eius cauitatem emittunt: ex hoc semine licet aquoso & imperfecto, non parua sequitur ipsi fœtui vtilitas. Nam cum primum semen viri in vterum eiicitur, ex huiusmodi fœminarum semine tãquam Natura magis ipsi familiari quàm sanguis statim dico ex humido ii fœminarum semine nutritur. Tum verò ex eo quædam alia tunica Allanthoides Græce dicta, Latinè intestinalis, gignitur: ex figura ei nomen impositũ, hæc membrana prius tamen fabricata quàm supradicta Amnios dicta, tenuis ac imbecillis, propterea quòd ex serosiori semine fuit effecta, angustior tamen quàm supradicta. Quia fœmineum semen multò minoris quantitatis est, quàm maris, longa vt vtrisque vteri cornibus appendatur: formati iam animalis, vrinam excepit medio eo meatu, qui in fundo vesicæ infantis est exortus: quem meatum, vt supra diximus, vrinaculum Medici appellant. Qui humor ad vrinæ instar cum tenuior, tum flauio[r], tũ acrior est eo humore, qui intra Amiculum continetur, vt testatur Gal. 15. de Vsu partium, & lib. 1. de Semine. Horum duorum humorum communis vsus, aliæque fœminarum seminis vtilitates latius conscribuntur à Gal. libr. 1. de Semine, & libr. 14. de Vsu partium. Hac de causa relinquo hæc quantum ad succinctã fœtus constitutionem, formationem, & cum vtero alligationem, quæ non parum ad rem, quam disserere proposuimus, cõducere videntur: ne quis fortè aliena fore arbitretur, ac superflua pro hac disceptatione. Nutritur verò, & augetur ex sanguine, qui de matre in vterum descendit ex toto eius corpore singulis diebus. Descendit autẽ non propterea quòd ex toto corpore, tanquam excrementum existens, ad ipsum vterum, & per consequẽs ad fœtum ipsum expellatur, velut sanguis, qui in singulis mensibus, mulieribus vtero non gerentibus, expurgatur: nam iste sanguis eo tempore, quo mulieres prægnantes non sunt, a toto corpore, tanquam excrementũ existens, expellitur, ipso vtero nihil conferente ad eius delationem, vt diximus suprà de intentione Gale. libr. 5. de simplicium medicamentorum facultatibus: verũm is sanguis, qui deseruit pro alimento ac augmento fœtus, velut eius vtile ac familiare alimentum, non singulis mensibus, sed singulis diebus vi attractricis facultatis ipsius fœtus trahitur, prout in dies vires habet attrahendi, & eo magis ac magis indiget, vt volebat Hippoc. libr. de Natura infantium. Nec ita excrementosus est, velut ipse qui singulis mensibus expurgatur, cùm sit eius tenuissima ac syncerissima pars: & potissimùm in primis mensibus. Trahitur ergo tanta eius quantitas, quanta sufficiẽs est pro eius nutritione & augmento. Hoc idem asserit Galen. 4. de causis symptomatum. Vbi loquens de depsrauati appetitus prægnantium causa, inter alia dicebat, quòd fœtus in primis mẽsibus pauciũ ad se sanguinem, ac optimum trahit, quia pauco indiget alimento: cùm pa[r]rum sit auctus. Vbi verò procedente tempore iam increuit; tunc plurimo eget alimento: & propter hoc magnam trahit sanguinis copiam. Itaque trahit etiam aliquem vitiosum simul sanguinẽ, & excrementosum. Quæ excrementa redundantia ab attracto sanguine supra eius alimentum, in supradictas duas membranas expellit ac reponit. Et propterea dicebat Hippocrates, libro de Natura infantium, quòd cùm fœ[m]ina prægnans est; non laborat, nec languet, si singulis mensibus menses non defluant: velut illæ, quæ vtero non gerunt: nam istę ea de re laborant; quia singulis mensibus sanguis in corpore perturbatur, ac cum labore permouetur. His verò prægnantibus quietè, placidè, ac sensim sine aliquo labore in vteri venas singulis, vt dictum est, diebus vi attractricis facultatis fœtus, descendit, atque pro suo tum alimento, tum augmento, vt dictum est, per medias chorij venas, & demũ per ipsius vmbilici vasa ad hepar, & denuò, eo absoluto, ab ipso, medijs venis, per totum corpus & quamlibet eius partem diffunditur ac distribuitur medijs facultatibus naturalibus, quæ ipsis partibus naturaliter insitæ sunt. Ex quibus patet, quomodo & quali sanguine fœtus nutriatur, ac augeatur. Quod quidem ignorare non debet, imò & memoriæ tenere, qui velit huius nostri quæsiti veritatem percipere. Hæc quò ad secundum.

Marginalia: 14. de Vsu part. c. 10. — 1. de sem. ca. 7. — 2. de sem. ca. 1. & 4. — 15. de vsu partium, ca. 5. — 1 de sem. 714 & 10. de Vsu par. ca. 11. — 5. de simplic. medic. facult. cap. 22. — cap. 7.

CAPVT III.

Reliquũ est (quoniam, vt inquit Hippocrat. primo lib. de Fœminarũ affectibus, Mulieres nõnunquam etiã nolentes abortum faciunt) vt causas abortus dinumeremus: nã & hę quoque non parum conferunt ad huius quæsiti veritatem vestigandam. His enim dinumeratis facilè poterimus veritatem dilucidare: cum ipsa pręseruatio (vt dicebat Gal. libr. 1. de Composit. medic. per genera. cap. 1.) sit ipsarum causarũ affectùs preter Naturam patientium: sicut curatio primò ipsarum affectionum. Dicemúsque omnes causas, quas posuit Hippo. tum citato libr. de Affectibus fœminarum, tum libr. Aphor. 5. Demum, si quæ fuerint à iunioribus Medicis conscriptæ, eas quoque non prætermittemus: dicebat enim Hippo. ipse, quòd si alicui fœminæ vtero gerenti caput pituitosum fuerit, eáque pituita in ventriculum descendat, cùm necessum sit ad id sequi nonnullos cordis affectus preter Naturam, dissoluuntur itaque, ac imbecillis redditis fit abortus. Sic etiam & in ingenti inedia & in ciborum fastidio periculũ est quòd abortus fiat, eadẽ de causa scilicet: quia imbecillæ redduntur. Hoc idem volebat fieri in largo ventris fluore: ita etiam si quod onus graue portauerit, si percutiatur, si saliat, si non comedat; si aliqua animi perturbatione vexetur, si terreatur, si fortiter clamet, si febriat, sic etiam si crapuletur: nã immodicus cibus ac potus sępe causa est, vt fœtus perdatur. Si vterus ipse plenus fuerit flatuoso spiritu, causa est, vt partus eiiciatur: sic si densus valde: si magnus, paruúsve sit vterus ipse: si aliquo alio magno morbo, vel dolore laborat, & potissimùm lumborum. Sunt etiam causæ quædam, quæ fœtum eiiciũt: vt si quid acre, asperum vel amarum prætet consuetudinem comedant, vel bibant, & potissimùm in primis mensibus: ita etiam si ea comedantur ac bibantur, quæ valde ventrem commoueant: ex superfluo item exercitio, seu labore, ex maxima ventris constrictione sequitur quoque nonnunquam abortus. Hæ fuit causæ, quæ eo ordine, quo conscripsimus,

ab

ab Hippocrate dinumerantur eodem primo libro de fœminarum affectibus. libro autem aphorismorum quinto, nonnullæ tum supra dictarum causarum, tum aliarum ab eodem scribuntur. Vnde Aphorismo 29. volebat, quòd in primis, & vltimis mensibus verenda esset grauidis purgatio tanquam de facili valens aborsum prouocare. & Aphorismo trigesimo, dicebat quemlibet morbum acutum, tam cum febre, quam sine febre (vt exponit Galenus in commento) vtero gerentibus fore letale, vt poteram fœtum quàm fœtantem perimens. Aphorismo trigesimo primo expressè volebat sanguinis missionem ex vena fore causam reddit Galenus in commento. In Aphorism. trigesimo quarto voluit alui profluuium posse aborsum facere Aphorism. 37. dicebat, Si mammæ vtero gerenti repente fiant graciles, abortit. Gal. autem in commento reddens rationem dicti Hippocratis in Aphorismo asserebat non propter aliud significari aborsum ex mammarum gracilitate, quàm propter alimenti defectum: qui alimenti defectus sequitur tum ad inediam, tum ad sanguinis paucitatem, quę est in venis communibus vtero & mammis. & hoc idem sentiebat in sequenti Aphorismo trigesimo octauo. Aphorismo autem quadragesimo tertio dicebat erysipelas in vtero grauidis fore letale. Vnde Galen. in commento dicebat quod ex necessitate fœtus eo casu morietur. Aphoris. verò 44. ait de his, Præter naturam tenues existentes, quæ vtero gerunt; necessariò aborsum pati, antequàm fœtus naturaliter in lucem edatur ac crassescat. Et in 46. Quæcunque præter naturam crassæ, non concipiunt. Verùm Aphoris. 45. fatebatur causam aborsus in primis mensibus in corporibus mediocribus, absque alia occasione manifesta, semper fore muccorem nimium, acetabula vteri implentem, ac ex pondere ea disrumpentem, non valentibus supradictis acetabulis propter dictum pondus fœtum continere. Cuius opinionis fuit Galen. in sexto lib. de Locis affectis. cap. 5. & 15. de Vsu partium. cap. 5. & libr. de Dissectione vteri. cap. vlti. Et, licet ab Hippocrate (vt quilibet sanæ mentis percipere potest) omnes ferè tam externæ, quàm internæ causæ aborsus in prædictis locis dinumerentur, tamen iuniores Medicis aliquas, quæ tacitè ab Hippocrate tactæ videntur, dinumerarunt. Et inter externas volunt, continentis nos aeris superfluam frigiditatem aut caliditatem: velut, si talis intemperaturæ fuerit regio, & tempus anni, posse aborsum prouocare, quas causas Hippocrates meminit libro Aphorism. tertio. ita quoque & balneum superflue, aut calidum, aut frigidum. Addunt & coitus multitudinem. Et inter causas perterrefacientes, terręmotus, tonitrua, fulguris aspectus, ac bombardæ sonitus. Inter causas verò internas conscripserunt quasdam ex parte fœtus & partium continentium eum, vt sunt imbecillitas, aut mors ipsius fœtus, mollificatio, aut ruptura aborsus à Galeno decimo quinto, de Vsu partium: vt puta ruptura membranæ, quæ Amiculum dicitur: quæ (vt supra diximus) humorem ad sudoris instar continet, & in eo fœtus quasi innatans, minùs fit grauis iis vinculis per quæ vtero alligatur. Ea ergo disrupta, cùm dicta humiditas effundatur; fœtus ipse amplius in ea non innatans, fit maximè grauis supradictis vinculis. Quapropter necessum est disrumpantur, & per consequens aborsus fiat

15. de Vsu partium. cap. 5.

Medicamentorum insuper occasione sequuntur abortus, quæ vel abortum prouocant, vel alio quopiam affectu fœtum perimunt, vel aliquas membranarum eius corrumpunt, incidunt, & cum vterus ex distentione male est affectus, eodem auctore, tertio de Natur. facultat. Ponunt etiam quasdam alias causas ex parte fœtantis, vt puta oris matricis amplitudinem, propter quam non potest post coitum sequi perfecta constrictio. & per consequens seminis retentio: item & tenuitatem seminis, ac paucitatem eius. propter quod non possunt ex eo generari membranæ ita valentes, vt fœtum ipsum valeant continere. Vltimò aiunt omnes intemperaturas tum vteri, tum aliorum membrorum. Quæ cum ipso vtero consensum habent, siue fuerint simplices, siue compositæ, siue cum materia, siue absque materia, fore causas aborsus: sic habitus quoque mulierum si molles ac humidæ valde fuerint: licet concipiant: non possunt tamen vsque ad præfinitum tempus fœtum continere, verum ante ipsum aborsum patiuntur. Hæ sunt in vniuersum causæ aborsus quæ tum ab Hippocrate, tum à Galeno, tum ab aliis iunioribus Medicis conscriptæ reperiuntur. Communis autem omnibus iam dictis affectibus ipsa est vteri offensio: atque huius ipsius triplex est causa, aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus moles, vbi amplius distendi vterus non valet: pondus, cùm supra vires eius sit, quod continet: morsus, vbi vel humores, qui prius in membranis continebantur, his ruptis, in ipsum vterum sunt effusi: vel etiam totus partus corruptus & putris, ac in noxiam saniem dissolutus, vteri tunicam eius occasione irritat, ac mordet. Cùm ergo horum aliquod non naturæ sponte, sed violenter incidat, abortus prouocatur: Gal. auctore 3. de Natur. facult. Nam partus succedunt vehementissimis motibus ipsius fœtus, vt ait Hippocr. libr. de Natur. infan. vterus verò non alio pacto insurgit ad fœtus excretionem, quàm expultricis facultatis officio tam in naturali partu, quam in abortu, vt liquet 2. de Causis sympt. Verùm in naturali partu ex naturæ sponte: in abortu, violenter, vt dictum est, ab aliqua dictarum causarum præter naturam irritata. Est enim abortus nil aliud, quam violenta & intempestiua fœtus editio: vt omnibus in confesso est. Restat modò his sic explicatis, vt ad veritatem quæsiti, eiúsque dilucidationem properemus.

3. de Pot. natur. c. 12

3. de Pot. natur. c. 12

cap. 3.

CAPVT IIII.

NVnc ad dilucidationẽ veritatis eius; quod principaliter quæsitũ est, percurramus. & vt ea clariùs elucescat, primò animaduertendum est, quod ab omnibus Medicinæ auctoribus concessum est, & præcipuè à Gal. lib. de Sang. missione. & 9. de Meth. med. sanguinis missionẽ duos habere principes scopos. Aut enim fit pro euacuatione tantùm eorum succorum qui in venis continẽtur: aut pro auersione cum euacuatione, tam ad longinqua quàm ad proxima: siue fiat ea ratione curationis, siue præseruationis: Ex quo patet quàm friuolæ sint aliæ intentiones quæ à iunioribus Medicis inaniter dictæ ac inuentæ, & ab ipsis cõmentæ circa ipsam sanguinis missionem fuère. Nam si quid aliud ad eam sequitur, illud est secundariò & per accidens. Eius autem principes, & per se scopi

Libr. de Sang. miss. cap. 11. 12. & 9. meth. med. c. 13.

non ſunt alij præter ſupradictos duos. Quid verò ſit ſanguinis miſſio, tanquam omnibus notu omitto. Secundò notandum eſt quod præſeruatio, quam *Lib. de cõſt. art. me. cap. 19. lib ad Tra. c. 30. lib. art. med. c. 99.* Græci prophylacticem vocant, vera ac ſyncera (vt dicebat Gal. libr. de Conſtit. artis medicæ, & in libr. An tuenda ſanitas ſpectet ad Medicum, vel Gymnaſticum, & lib. 3. artis Medicinalis) propriè attinet ad effectum futurum fieri, prohibendo eum, quanuis nondum ſit in corpore: tamẽ quia imminet periculum oe quamprimum fiat. Hoc autem perficit artifex, delẽs ac auferens eam cauſam, ex qua affectus ipſe præter Naturam quamprimũ futurus eſt fieri: & non eam, ex qua ſenſibiliter morbus gignitur. Nam illa quæ hanc aufert cauſam, non eſt ſyncera & pura prophilacticè, cum ſit pars quædã artis curatricis. Dicitur autem aliquo modo prophylacticè, ſeu pręſeruatio: quia cauſam, quæ morbum *cap. 2.* creat, adimit: vt voluit Gal. 11. Meth. medendi. Hoc aut perficitur ſiue per alterantia, ſiue per euacuan- *cap. 19.* tia, ſi opus eſt: vel per vtrunque, Gal. auctore lib. de *cap. 2.* Conſtitutione artis medicæ, circa finem. Nimirum ergo ſi ſuprà de intentione Gal. libr. 1. de Compoſitione medicamentorũ per genera, dicebamus præcautionem, ſeu pręſeruationem primò & per ſe fore cauſarum parientium affectus ipſos præter naturam exiſtentium. Tertiò eſt animaduertendũ, quòd ſanguinis miſſio facienda pro præſeruatione aborſus poteſt dupliciter intelligi: vno modo, nullo apparente adhuc ſanguinis fluore ex vtero, ſiue fuerit ex venis quæ in eius cauitate terminantur, ſiue ex venis quæ ad ceruicem committuntur. Alio modo poſſumus loqui de re, apparente aliquo ſanguinis fluore ex quouis ſupradictorum locorum fuerit. Quartò notandum eſt, quod diuidendò tempus fœtationis in tria tempora præcipua, poſſumus loqui de ſupradicta ſanguinis miſſione facienda, aut in tribus primis menſibus, aut in medijs, aut in vltimis. Notandum inſuper eſt, & quintò, quòd, cùm loquimur de ſupradicta ſanguinis miſſione facienda pro præſeruatione aborſus: de ea non aliter loquimur, quàm indicatione tãtum ſumpta ab ea aborſus cauſa, quæ licet ipſum non cœpit facere, tamen facere poteſt in futurum. Ita quòd per ipſam ſanguinis miſſionem fœtum præſeruando, prohibemus ne aborſus in futurum fiat: & ſic loquimur de vera ac ſyncera eius præſeruatione, & non loquimur de ſupradicta ſanguinis miſſione, prout poſſet in vtero gerentibus curare nonnullos affectus præter Naturam qui in ipſis gignũtur ac fiunt. Sextò notandum eſt quòd ſicuti perpetuò optimũ eſt maximè tutò curare, vt volebat Galenus deci- *cap. 13.* mo quarto Metho. medendi, quod conſiſtit in tribus, videlicet in cõſequutione intenti finis: aut ſaltem quem curas non lædas: & tertium, quòd nõ facilè vitium reuertatur. Propter quod præcipiebat Galenus ipſe 14. Methodi medendi, quòd terminus *cap. 1.* Medici, qui contra morbum pugnat, quem nullo pacto trãſire debet, eſt, vt tutò medicetur. Ita quoque in prophylacticè, ſeu in præcautione proſequẽdum eſt: quia, cùm in ea Medici intentio ſit cauſam auferre, quæ poſſet aliquẽ præter Naturam affectũ futurum efficere (vt priùs dictum eſt) debet id proſequi omni conatu, tam per alterantia quàm per euacuantia, cùm eis quæ maxime tuta ſunt & cum *1 Epid. 5. 2. tex. 50.* quibus iam certus eſt non poſſe aliquã corpori noxam inferre. Hoc idem volebat Hippocrat. primò de Morbis vulgaribus, ſub his verbis, Te ad hoc exercendo, morbis vt proſis, aut ne quid noceas. Quibus ſic ſtantibus, dico aſſertiuè abſque controuerſia, vlla ſanguinis miſſionem vtero gerentibus, pro præſeruatione aborſus, fluente vel non fluente ex vteri vaſis, quibuſlibet ſanguine multo, aut exiguo in primis, vel in medijs, ſeu in vltimis mẽſibus nullo pacto faciendam fore. Ad quam veritatem corroborandum afferam in medium nonnullas tũ rationes, tum auctoritates: quarum rationum prima eſt. Omne illud, quod eſt per ſe cauſa faciens aborſum, nõ poteſt præſeruare ab eo: ſed ſanguinis miſſio eſt per ſe cauſa faciens aborſum, igitur non poteſt præſeruare ab eo. Maior patet: quia ſi non ſequeretur quòd idem ſimul & ſemel eſſet per ſe cauſa aborſus, & præſeruaret ab illo: quod eſt falſum & impoſſibile. Minor eſt Hippocratis Aphoriſm. 31. quintæ particulæ. Secunda ratio. Ex quacunque cauſa per ſe fœtus deſtruitur, ex eadem nullo pacto poteſt conſeruari: ſed alimenti defectu per ſe fœtus deſtruitur. igitur ex eo non poteſt conſeruari. Maior patet. Minor eſt Galeni in commento citati Aphoriſm. tunc arguitur ſic, Ex ſanguinis miſſione vtero gerentibus facta, per ſe ſequitur defectio alimenti fœtus, vt patet per Galenum in eodem loco. Igitur ex ſanguinis miſſione nullo pacto poteſt fœtus ipſe in vtero conſeruari. Tertia ratio. Si de quo minùs videtur non ineſſe, & ineſt 1 ergo de quo magis. Sed minor noxa videtur quòd fœtui inferatur ex media, & tamen ea eſt cauſa aborſus, vt patet per Galenum in commento Aphoriſm. 31. & 37. quintę particulę. Ergo magis ſequetur ex ſanguinis miſſione, cùm maior noxa ex ea fœtui inferatur. Maior clara eſt apud omnes Logicos. Quarta ratio: Si ex alui profluuio periculũ eſt vtero gerentes abortire, ſolùm ratione euacuationis, vt volebat Galenus in commento Aphoriſm. 33. quintæ particulæ: quæ euacuatio eſt aliorum humorum à ſanguine, quãtò magis ex euacuatione per ſanguinis miſſionem, quæ ſanguinem euacuat, ex quo ſãguine fœtus nutritur, & per conſequens magis ei alimẽtum ſubtrahitur: Quinta ratio probans quod in primis menſibus nullo pacto pro præſeruatione aborſus competat ſanguinis miſſio, eſt iſta: Dictum eſt ſuprà, pręſeruationem fieri per ablationem cauſæ, quæ poſſet in futurum quamprimum aliquem affectum præter naturam io corpore gignere. Tunc argumentor ſic. Quæcunque corpora mediocria abſque occaſione manifeſta abortiũt in primis menſibus, eius cauſa eſt plenitudo moccoris in vteri acetabulis: quæ dicta acetabula diſrumpit: ſed ſanguinis miſſio nullo modo poteſt talem cauſam auferre ac prohibere, imò potius augere. igitur nullo pacto in primis menſibus ea facienda eſt. Et, ſi diceretur quod poſſunt nõnulli alij ſenſibiles præter Naturam affectus manifeſti atq; occulti in dictis primis menſibus aborſum facere, qui affectus præter Naturam curari poſſẽt per ſanguinis miſſionem, & ita aborſus præpediri: tunc dico quòd ea ſanguinis miſſio præcipuè ſit pro curatione dicti affectus præter Naturam. Quo caſu non eſt noſtra intentio de ea loqui. nam (vt diximus ſuprà) loquimur hîc de ſanguinis miſſione vtero gerentibus facienda, prout principaliter & per ſe poſſet ab aborſu præſeruare, & non per curationem alicuius affectus pręter Naturam: in quem poſſunt prægnãtes incidere, & curari forſan per ſanguinis miſſionẽ: licet per eã (vt volebat Hippocr. citato Aphoriſ.

31. quin

31. quintæ particulę.) semper noxa fœtui inferatur, & præcipuè si aliis auxiliis curari non valeat. Nam eo tempore, licet per sanguinis missionem noxa immuneat fœtui, vt diximus de intentione Hippocratis; tamen, quia alia salutis ratio non est, quàm ea: etsi fuerit cum periculo, tentanda est, vt habebat Galenus in his casibus decimo Method. medendi. ex Thucydidis consilio, eius tamen quantitatem minuens. Quòd si affectus ipse præter Naturam ex ea curetur, & aborsus non sequatur: hoc erit per accidens tum ratione quantitatis, & non qualitatis sanguinis missionis: cùm ratione sui semper habeat aborsum facere, nisi à quantitate habefactetur: tum quoque quòd ex tali sanguinis missione maius sequitur commodum, quàm incómodum, auferens per eam maiorem aborsus causam. Et in hoc maximè allucinãtur nonnulli nostri temporis Medici, qui quosdam interdum præter Naturam affectus taliter curantes, siue occulti fuerint, siue manifesti, putant se nonnunquam per sanguinis missionem præseruare vtero gerentes ab aborsu, nullum facientes discrimen inter curationem, seu non veram prophylacticen, & syncerã prophylacticen: quamuis valde discrepent. Et hoc quoque dicendum erit eis, si aliquando in mediis & vltimis mensibus fortè in his casibus præcipiatur sanguinis missio alicui gerenti vtero, & aborsus non fiat. Sexta ratio ad idem. Humoribus crudis, seu vitiosis in ventriculo contentis, nullo pacto facienda est sanguinis missio, vt volebat Galenus in lib. de Sanguinis missione. & nono method. medendi. sed vtero gerentibus semper, vel saltem vt plurimùm, tales humores in ventriculo continentur. Igitur eis non facienda est sanguinis missio. Nam per illam sanguinis missionem talis humores crudi, vel vitiosi attrahuntur ad venas. & sic non modo possunt esse causa aborsus, immo maximam noxam & fortasse exitium inferre possunt ipsis vtero gerẽtibus. Secundò ex dicta sanguinis missione sequitur agitatio & commotio quædam dictorum humorum in ventriculo contentorum, ad quam sæpe animi deliquium, multoties syncope & quandoque mors sequi solet. Tertiò ex eorum commotione fit appetitus ablatio, seu deprauatio: ad quam sequens inedia subtrahens fœtus alimentum, posset aborsum facere. Quòd autem supradicti humores in vtero gerentium ventriculis contineantur, patet ex Galeno libro 4. de Causis sympt. Verùm, quòd in mediis & vltimis mensibus nullo pacto debeat talis sanguinis missio pro præseruatione aborsus fieri, vnica ratione probatur sic. Eo tempore, quo fœtus indiget multo ac maiori alimento, nullo pacto id debet ei subtrahi: sed in mediis & vltimis mensibus, cũ fœtus sit maior, multò maiori indiget alimento. Igitur eo tempore, pro eius conseruatione, nullo pacto erit sanguinis missio facienda: immo, si fiat, ex ea potius sequetur eius destructio & mors, vt volebat Hippocr. Aphor. citato. 31. quintæ particulæ, & Galen. in eius comment. Quòd autem prædicta sanguinis missio non sit facienda, nec in primis, nec mediis, nec in vltimis mensibus, iam patet ex sententia Hippo. in supradicto Aphorism. vbi dicebat: Mulier vtero gerens, sanguine misso ex vena, abortit: & magis, si fœtus sit maior. Hoc idem testatur Galen. in cõmento dicti Aphorism. & in nonnullis aliis locis. Vltimò cui dubium est, quin, si potuissent vtero gerentes per sanguinis missionem aliquo pacto præseruari ab aborsu, illud literis mandassent tot ac tanti auctores artis Medicæ, qui ante nos fuêre, & præcipuè Græci: qui inter omnes alios audaces extiterunt in sanguinis missione facienda. Verùm, cùm illud ab aliquo eorum scriptum non reperiatur, immo à cunctis interdicatur præcipuè ab Hipp. & Gale. autumãdum est nullo pacto fieri posse, ac debere, tum potissimũ, cùm Hippoc. singulæ causæ, quæ aborsum efficere possent, fuerint notæ, ac ab eo conscriptæ, vt suprà annotauimus. Et tamen ab eo non modò dicta sanguinis missio nullibi cõscripta reperitur, ac probatur, immo expressè in paulo ante citato Aphoris. prohibetur. ad hæc, si nulla earum, quas recensuimus abortus causas venæ sectione citra periculum auferri valet, tutiùs verò & absque noxa aliis mediis auferri queat: quis negabit ab ea abstinendum esse, ac aliis vtendum tutioribus auxiliis pro earundem causarum sublatione, si modò medicus semper tutè curare debeat? Concludamus ergo cum eo, & cum Gale. ac omnibus aliis medicæ artis eximiis auctoribus, nullo modo talem sanguinis missionem pro aborsus præseruatione faciendam fore. & si qui eam præcipiant, quàm valde supradictis auctoribus se opponunt, ac à veritate deuiant.

cap. 10. · *De sanguinis missione. cap. 10.* · *9. Metho. med. ca. 5.* · *4. de Symptom. cau. cap. 7.*

CAPVT V.

INstabũt fortè aliqui in medium afferẽtes quasdam aborsus causas, quę ab Hippocrate nõ fuerunt notæ, nec conscriptæ. Pro quarum delatione aiũt, quod sanguinis missio pro præseruatione aborsus competat, vtputa vtero gerentibus corpora habentibus plethorica, in quibus redundãs sanguis sit multus, siue ea multitudo fuerit quò ad vasa, siue quò ad vires (cum duplex ea sit) vt volebat Galen. lib. de multitudine, & libro de sanguinis missione: saltem in primis mensibus, ne fœtus ipse ab ea sanguinis multitudine suffocetur, quæcunque ea sit, extat alia causa (vt aiunt) puta plenitudo vitiosi sanguinis, si vtero gerentibus insit. Quæ plenitudo sanguinis vitiosi potest sui vitio, eo sanguine existente inepto pro alimento fœtus ipsum perimere, & per consequens aborsum protitare: potissimum si mulier conceperit, cum menses incipiant fluere, & sic eorum par aliqua superflua retineatur: quo casu facta sanguinis missione ex venis cubiti maximè interna, posset per eã hic vitiosus sanguis reuelli, tum etiam iecur ipsum alterari, eiúsque concoctrix facultas vigorari, & sic aborsus prohiberi. Dicunt tertiò, quòd cùm sæpe vtero gerentibus eueniat sanguinis fluor ex vteri vasis, ex quo sanguinis fluore aborsus accidere potest, tum fœtum ipsum suffocando, tum propter nimiam eius euacuationem alimentum ei subtrahendo: in hoc casu sanguinis missio ex venis cubiti, potissimum interna (vt diximus) ex eis, quæ sunt vteri reuellendo, posset tum fluorem ipsum compescere, tum aborsum præseruare. Hisce rationibus concludunt sanguinis missionem saltem in primis mensibus aliquibus vtero gerentibus ratione euacuationis, aliis verò ratione reuulsionis, ac hepatis alterationis, posse ac debere fieri, vt ab aborsu præseruentur. Et ita absque pudore aliquo tenaciter, ac promptè supradictas rationes in medium afferunt, vt se aliquid dicere putent: quamuis inania ab eis incognita, ac minus intellecta proferant. ipse equidem tantæ eorum inscitiæ misere-

Lib. de multit. ca. 3. & de sang. missio. cap. 4.

reor potissimum, cum in ea fuerint inueterati. Qua de re desperata est eorum salus: a est eorum indelebile vitium ignorantia, vt dicebat Galenus 13. Methodi medendi, præsertim si cum superbia sit coniuncta. Sed iis omissis ad eorum friuolas rationes hoc pacto respondebimus. Quantum ad primam dico, quòd, si bene Hippocratem libro de Natura infantium, & Galenũ libro quarto de causis Symptomatum perlegissent: vtique non ignorarent alium esse modum, quo in mulieribus eo tempore cùm vtero non gerunt, sanguis singulis mensibus ad vterum ipsum defertur: & alium impregnationis tempore: nam dictum est supra de intentione Hippocratis in præcitato loco, & Galeni libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, quod eo tempore, quo fœminæ non gerunt vtero, singulis mensibus tanquam quoddam superfluum, & excrementosum à toto corpore per venas, ad eas tandem, quæ in concauitatem vteri committuntur, sanguis menstruus expellitur, affatim ferè ac subitò, & multus, nullum inferente auxilium ipso vtero ad eius attractionem seu delationem: cùm sit ei tanquam excrementum. Verùm tempore impregnationis nõ singulis mensibus sed singulis diebus (vt volebat Hippocrates in libro de Natura infantium.) per facultatem attractricem ipsius fœtus, siue seminis pro eius alimento trahitur tanta quantitas sanguinis, quanta ei opus est pro eius alimento, ac augmento quietè, placidè, ac paulatim prout in dies vires habet attrahendi robustiores, ac eo sanguine magis, ac magis indiget. Si ergo ad ipsum semen, seu fœtum sanguis non expellitur à toto, nec transmittitur cum labore affatim, ac subitò, sed ab ipso trahitur paulatim absque labore aliquo: quomodo potest semen ipsum, seu fœtus ipse suffocari à sanguinis multitudine existente in ipsis vterum gerentibus, siue ea fuerit quò ad vasa, siue quò ad vires? Equidem hoc dicere est valde à ratione alienum: tanta nempe quantitas sanguinis attrahitur à fœtu ipso, quanta indiget pro eius nutrimento, ac augmento. Et si per quam rarissimè talis plethora, seu sanguinis copia talis in fœminarum aliqua reperiatur, quæ concipere valeat: & si concipiat, nunquàm tanta sanguinis copia aderit, vt ab ea fœtus suffocari possit. Verùm isti paupertculi, meo iudicio, decepti sunt, opinantes eo modo sanguinem deferri ad vterum tempore impregnationis: quo defertur eo tempore, quo vtero non gerunt, parum exercitati in commentariis Hippocratis, & Galeni, & aliorum Medicinæ bonorum Auctorum. qua de re huiusmodi causa ab Hippocrate & Galeno conscripta non reperitur: cùm ea abortum facere non valeat: nisi cum sensibiliter lædat aliquem præter naturam affectum prius patiens. Sed dato per possibile, vel impossibile, quod possit fœmina aliqua plethorica adeò sanguine abundans, siue in omnibus vasis, siue secundum vires impregnari: licet hoc contradicat Hippocrati, & quòd verendum sit per dictam sanguinis multitudinem de ruptura alicuius venæ, vel de aliquo alio præternaturali affectu ipsius prægnantis potius, quam de suffocatione fœtus, immo vereatur etiã de suffocatione fœtus: cur non memoriæ mandent dicta Galeni 4. 12. 14. Methodi medendi? dicebat etenim libro 4. Methodi medendi, quòd si quis sanus adhuc existens in sanguinis redundantis concursu sit positus, non statim huic mitti sanguinem est necesse: immo in alio satisfacit inedia, in alio cibi parcitas, & in alio soluta aluus, vel purgatio, vel frequens balneum. In aliis verò sola exercitatio, vel multa frictio abunde fuit satis. Si qua ergo vtero gerens sanguine multo redundet priusquàm ab eo sensibiliter lædatur, cur non, præcepto Galeni melius erit (non dico inedia) sed quòd cibi parcitas præcipiatur: non purgatio, vel balneum, sed exercitatio, seu frictio multa potissimum superiorum partium, quàm sanguinis missio pro fœtus conseruatione, aut prohibitione abortus. Et eò magis, quia iis auxiliis tutius præseruabimus: nam saltem securus est medicus prægnãtem non lædere: immo sopradictis auxiliis tutius ab abortu præseruabit. Quod exequi iubebat Galenus 12. 14. Methodi medendi: illumque volebat fore optimum Medicum, qui tutius, & securius operabatur. Ex quibus omnibus patet, quàm parui sint momenti prima eorum ratio: & qualiter qui ita argumentantur, suam ostendant ignorantiam tum circa anatomen, tum circa ipsius fœtus nutritionis modum. Ad secundam eorum rationem, cum dicebant debere fieri sanguinis missionem pro præseruatione ab abortu saltem in primis mẽsibus, cùm vtero gerentibus sanguis redundet aliqualiter vitiosus: qui sanguis vitiosus posset abortum prouocare tanquàm ineptus existens pro fœtus alimento, ac superfluus. Respondeo, quòd si bene perlegissent, ac intellexissent Hippocratem lib. de Natura infantium, & Galenum libro 4. de Causis symptomatum præcipuè, & in commento Aphorism. 37. quintæ particulæ, & libro de Atra bile, vtique cognouissent semen, seu fœtum in primis mensibus, quod optimum est, ac sincerum, sanguinem ex venis matris allicere, atque attrahere, & non vitiosum, seu excrementosum: quamobrem frustra fieret sanguinis missio ab eis: verentes vitiosum sanguinem tanquam ineptum pro fœtus alimento posse fœtum perimere, atque abortum facere, cum semen ipsum, seu ipse fœtus (vt dictum est) ex sanguine non alliciat, nec attrahat, nisi sincerum ac optimum, præcipuè in primis mensibus. Et, si diceretur ab eis, quòd saltem in mediis, & vltimis mensibus posset is sanguis vitiosus abortum facere, & hac de re bonum esset pro fœtus præseruatione, ac prohibitione abortus in dictis mensibus fieri sanguinis missionem: Respondeo quòd quamuis in mediis & vltimis mensibus, quoniam fœtus maiori indiget alimento, etiam pro eo attrahat insimul cum optimo sanguine aliquid excrementosum ac vitiosum, vt volebat Galen. in præcitato quarto lib. de Caus. symptom. tamen dicebat ipse quòd absumpto ab eo sanguine attracto pro eius alimento, qui bonus est ac optimus, quæ super abundat, partem excrementosam ac vitiosam fœtus ipse ad supradictas duas membranas, Amiculum videlicet, & intestinalem, sua expultrice facultate expellit, ac reponit vsque ad præfinitũ tẽpus partus Et hoc modo non potest fœtus ipse taliter lædi, vt fiat abortus. Præterea his mensibus, videlicet mediis & vltimis, fœtus est maior: maiori igitur indiget alimento. Sed per sanguinis missionem illud ei subtraheretur, & per consequens faceret potius abortum, quàm præseruaret ab eo, prout dictum est de intentione Hippocr. Aphor. 31. quintæ particulæ, & Galeni in eius comment.

13. Metho. med. c. 15.

1. de Symp. cau. ca 7

5. de Simplic. medic. facult. cap. 22.

4. Metho. med. ca. 6.

12. Meth. med. ca. 14 eiusdẽ cap. 13.

4. de simpto. cau. cap 7. lib. de atra bile. cap. 8.

1. de simpto. cau. cap. 7.

comment. Vlterius, cur nō tutius eſt tam in primis menſibus, quàm in ſecundis & vltimis ſupradictis vtero gerentibus optimam victus rationem præcipere, quàm ſanguinem mittere, vt iſti volunt? Ex qua optima victus ratione cum faciliùs, tum ſecurius efficitur dicti vitij ſanguinis correctio, ac ipſum gignentis iecinoris alteratio, & per cōſequens aborſus præſeruatio, ſi ab ea cauſa, (vt iſti aiunt) fieri poſſet tum potiſſimùm: cum hæc ſit Galeni opinio, quam iubet exequendam in medijs & vltimis menſibus eodem lib. 4. de Cauſis ſymptomatum. Nam in primis menſibus (vt diximus) huiuſmodi ſanguis non poteſt propter prænarratā cauſam aborſum facere. Et ita paret qualiter ſit reſpōdendum ad ſecundam eorum rationem. Quò verò ad tertiam, cùm dicebant quòd vtero gerentibus ſæpe accidit aliquis ſanguinis fluor ex vaſis vteri: ex quo poteſt aborſus fieri, aut fœtum ipſum ſuffocando, aut propter nimiam ſanguinis euacuationem alimentum fœtui ſubtrahendo: quo caſu ſanguinis miſſio præcipuè ex venis cubiti, reuellendo, poſſet aborſum prohibere. Pro eius ſolutione notandum quòd, vt dictum eſt ſuprà, quædam venæ ad vteri cauitatem deferūtur: quædam aliæ ad eius ceruicem committuntur. Ea de re primò vidēdum eſt, à quibus venis fluor iſte ſanguinis fiat: an videlicet ab eis quæ ad cauitatē, vel ab eis quæ ad ceruicem committuntur. Secundò quantitas ſanguinis, quæ expellitur, eſt animaduertenda. Nam ſi fluor iſte ſanguinis fuerit per venas quæ ad ceruicem vteri committuntur, hic fluor vt plurimùm accidit ipſis vtero gerētibus, vt volebat Galenus ſexto de locis affectis, & in commento Aphor. 60. quintæ particulæ, fœtu ipſo pro ſui alimento vtente eo ſanguine qui per venas eas, quæ ad cauitatem vteri deferuntur, fertur: redditque cauſam Galenus in eodem commento, cur potiſſimùm vtero gerentibus accidat huiuſmodi fluor ſanguinis ex venis ceruicis, & non ab illis quæ in cauitate ſunt: nam ab illis chorium, ſeu ſecundæ pendent, vt ſuprà dictum eſt. Propter quod nihil per illas in impregnationis tempore poteſt naturaliter excerni. Si itaq; taliter euenerit, non oportet vereri aborſum: immo, cùm talis ſanguinis fluor fiat per viam expurgationis totius corporis, potiùs ex eo ſequitur conſeruatio fœtus quàm abōrſus, potiſſimùm ſi modū non exceſſerit. Quapropter nullo pacto eo caſu facienda eſt ſanguinis miſſio pro eius reuulſione. Quod ſi modum excellerit taliter, quòd prægnans ex eo fluor fiat imbecillis & mamillæ incipiant graciles fieri: eo caſu cum adſtringentibus talis fluor eſt compeſcendus. Et in hoc concors exiſtit tota Medicorum turba ab Auicenna vſque ad noſtra tempora. Neque eorum aliquis quos viderim hucuſque fuit auſus talibus ſanguinem mittere. Et, ſi diceretur quòd cum approximatione adſtringentium ſupradictorum bonum eſſet quoque reuulſionis gratia ſanguinem mittere, maximè venis cubiti: Reſpondebimus optimas fore reuulſiones: verùm, quia inter eas ſunt quædam quæ tutiores ſunt quam ſanguinis miſſio, illæ perficiendæ ſunt, ſanguinis miſſione relicta: hæ verò ſunt velut cucurbitulæ in ſuperioribus partibus appoſitæ, & potiſſimum ſub mamillis, vt iubebat Hippocr. Aphor. 50. quintæ part. Inter eas quoque ſunt frictiones & ligaturę ſuprà dictarum partium ſuperiorum. Quæ omnes abſque timore & periculo ac ſine fœtus noxa fieri poſſunt: non ſic autem ſanguinis miſſio. Et hac de cauſa, vt mea fert opinio, nemo eorum, qui ante nos fuere, Medicorum auſus fuit in hiſce caſibus ſanguinem mittere, certiorati ſiquidem illam vtero gerentibus fieri nō poſſe abſque maxima noxa tum earū, tum fœtus. Quòd ſi ponatur eundem ſanguinis fluxū ex vtero fore ex internis venis ipſius, quæ ad eius cauitatem committuntur, ex quibus & cum quibus chorium ac fœtus ipſi vtero alligantur: tunc dico, quoniam magnus adeſt timor aborſus, quod quamprimum etiam ſi in quantitate modū non exceſſerit, compeſcendus venit per omnem modum adminiſtrationis applicando adſtringentia, & ab extra & ab intra. Quem modum obſeruauerunt omnes Medici, qui ante nos fuerunt à Galen. vſque ad noſtra tēpora. Et, ſi adhuc diceretur quòd ſaltem in hoc caſu facienda eſt ſanguinis miſſio reuulſionis gratia: Reſpondebitur vt ſuprà, videlicet affirmando ac laudando reuulſionem: verùm, cùm plures ſint eius ſpecies & cùm quam plurimis fiat modis, vt dictum eſt, vtēdum eſt eis quæ, cum hoc quòd nullam noxam inferūt, tutiùs fiunt, quamuis (vt dixi) adſtringentium vſus ſit eius rationalis ac propria curatio: licet vbi hanc ob cauſam ſanguinis fluor cōtingat, quocunque modo ex eiſdem vaſis profluat, difficile admodum ſit aborſum prohibere, quocunque vtaris auxilio, quemadmodum & ratio dictat, & nos ſæpius obſeruauimus. Hęc mihi videntur ſufficienter dicta pro ſolutione prędictarum dubitationum, licet potuiſſem has fugere, memoriæ mādans ea quæ dixi in quinto Notando: ibi enim dicebam velle loqui de ſanguinis miſſione facienda, vel non facienda vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus, indicatione tātum ſumpta à cauſa ex qua poſſet in futurū aborſus fieri, ſed adhuc ab ea non fit: & nō ab ea quæ iam ſenſibiliter ipſum facit. Illa namque propria ac ſyncera dicitur prophylactice, ſeu præſeruatio, quæ ſe opponit cauſæ ex qua futurus eſt aliquis pręter naturā affectus, nihilque adhuc ſenſibiliter lædit. Nā ea quæ eſt pars artis curatricis, vt in morbo fienti, ſe opponit cauſæ quæ morbū creat & ex qua ſenſibiliter morbus gignitur, vt inquit Gale. 11. Metho. medēdi. Modò cum præſupponitur ſuperfluus ſanguinis fluor, dicitur aliquis præter Naturā affectus ſenſibiliter lædēs eſſe genitus, ex quo poteſt aborſus fieri. Et eo caſu, quando loquimur de ſanguinis miſſione facienda, præcipua intentio eſt curare ſupradictum affectum præter naturam, qui ineſt & ſenſibiliter lædit: ex cuius curatione poſſet ſecūdaręc, & per accidens aborſus impediri: quod eſt pręter intentionem noſtram, vt ſuprà diximus. Nam intentio noſtra, vt ſæpiùs explicauimus, eſt loqui de ſanguinis miſſione pro præſeruatione ab aborſu, prout pura ac ſyncera prophylactice dicitur, & non prout ipſa eſt pars artis curatricis in morbis fientibus. Et ſic delētur omnia dubia, quæ fieri poſſent de ſanguinis miſſione facienda vtero gerentibus in fluore præter Naturam ſanguinis ex vaſis quibuſcunque fiat. Sic etiam tollitur dictum Auerrois ſeptimo colliget, cap. 4. vbi volebat cōtra Hippocr. ſanguinis miſſionem, quando aderat repletio qua fœtus non indigebat, tutiùs faciendam fore, quàm purgationem, vt præcipiebat Hippocrates Aphor. primo quartæ particulæ. Loquuntur enim ambo in curatione acutorum morborum, & potiſſimùm ſi materia turgeat: à quibus morbis poſſunt

vtero

Affect. ca. 6. de Locis 5.

11. Metho. med. ca. 5.

vtero gerentes corripi:& non pro syncera præseruatione ab aborsu, prout loqui nostra est intentio. Neque enim negamus hos quòd vbi quispiā præter naturam affectus vtero gerentibus fuerit genitus,à quo nedum abortus,sed ipsius etiam vitæ periculum immineat, & pro eius sublatione venæ sectionem desideret, quòd ea vtendum sit,moderatè tamen, cum maius ex ea comparetur commodum quàm incōmodum,licet periculo nō vacet:sublato per eam eodē affectu, qui magis ac certiùs poterat abortum causare : idque in dies experimur,cunctis tamē aliis ritè perpensis,& feliciter semper successit.Confugient fortasse, a rationibus & auctoritatibus destituti,ad experientiam,dicentes se multoties expertos esse sanguinis missionem in supra dictis tribus casibus,vel in eorum aliquo,preseruasse ab aborsu. Verùm hi velut(iudicio meo)prauis rationibus fuerunt decepti, volentes eis vti:ita valde magis de experientia loquentes,decipiuntur:ignorantes primò,quid sit experientia.Quæ à Galen.libro de historia philosophica hoc modo describitur : Experientia est eiusdem rei specie plures memoriæ.& libro de optima secta,Experientia est,inquit,eius, quod frequenter & eodem modo visum est , comprehensio atque memoria.Nunquid ergo ea, quam ipsi dicunt,sit vera experientia ? ex suprà dicta descriptione patet:tum cùm huic, vt dicebat Galen.3.Metho.medendi,longo vsu opus sit : tum & tertiò cùm rationibus & auctoritatibus omnium Medicorum cōtradicat:nunquid ea possit dici vera experientia , cùm eam (vt dicebat Galen.2.meth. medendi.) recta ratio omet.Et nono de Hippocratis & Platonis decretis, & nono meth.medendi, & octauo de composi. medicamentorum secundum locos, dicebat perquam infirmam & imperfectam fore experientiam sine ratione.Vltra hoc,quòd periculosa est, vt dicebat Hippocr. primo Aphoris. primæ particulæ , & Galen.10.de Simplicium medic.facultatibus.Is ergo, qui ei soli insistit,errat,vt volebat Galen.3. Metho. medendi. Absit ergo vt (cùm duo sint omnium inuentionum instrumenta,vt asserebat idem Galenus 3.Metho medendi.& libro de Elementis primo.) aliquis Medicus soli experientiæ, absque ratione,insitat : quia ipse,inquit, semper artifex imperfectus erit,tanquā semper ad perfectionem alterum altero opus habeat, vt fatetur idem Galenus 8. de Compositione medic.secundum locos. Concludamus ergo quòd, si fortasse aliquando huiusmodi sanguinis missionem, pro præseruatione ab aborsu, vtero gerentibus præceperunt:valde errauerunt & maximo periculo se ipsos exposuere , tum cùm rationibus & auctoritatibus, quibus hanc perficiant, careant: tum etiam cùm loquentes de experientia, eam ignorent : vt clarè patet ex suprà dictis Hippocratis & Galeni auctoritatibus. Extirpetur ergo huiusmodi empiricorum abusus,caueat demum quisque Medicus rationalis ab hisce erroribus : damnetque, si quem audit ignarum empiricum aliquando eam præcipere. Non immeritò ergo, mi Marce Antoni, cùm rationibus & auctoritatibus, tum etiam experientia persuasus,elapsis propè diebus in illustrissima Maria Cardona Marchionissa Padulæ,cùm vtero gereret,nec in primo,nec in secundo , nec in tertio mense , etiam apparente eo tempore aliquali sanguinis pauco ex vtero fluore, assueta alias in primis tribus mensibus aborsum pati, mediocriter etiam fere corpus habente , absque occasione manifesta:laxæ tamen,albæ & mollis carnis , tum ratione sexus,tum ratione proprij temperamenti , regione & tempore anni calidis, cui magna copia crudorum humorum in ventriculo redundabat:cuius signum erat continua subuersio & nausea , vt volebat Galenus octauo de Compositione medicamentorum secundum locos : sanguinem mittere prohibui.Et de nouo , si, Deo duce,iterum geret vtero , prohibeo ac prohibebo.Et , si omnis tum ratio , tum experimentum mihi deficeret : sufficit abundanter suprà dictus millies citatus Aphoris. 31. quintæ particulæ , qui nullo pacto in casu illustrissimæ suprà dictæ Dominæ ab aliquo potest refragari:eò magis,cùm nec ratio vlla,aut auctoritas,vel experientia in contrarium reperiatur:quamuis non defuerint aliqui volentes quòd in primo & secundo mense, ante sanguinis fluorem, bonum fuisset sanguinem mittere: & quidam alij asserentes non modò ante sanguinis fluorem,verùm etiam in tertio mense apparente dicto sanguinis fluore,quamuis pauco(vt tu mihi testis es) debuisse sanguinem mitti:licet eo casu statim suprà dictæ Dominæ alias vena secta , post horam vel alteram abortierit. Qui quidem quantùm deuiant ac à veritate deuiassent,si ita perfecissent, & deuiabunt, si fortasse in prædicta Domina in eodem casu præcipient,ex omnibus suprà dictis tum rationibus, tum auctoritatibus,quilibet sanæ mentis Medicus iudicet.Et tu ipse,qui quidem optimi es iudicij, bonosque Medicinæ auctores legere ac aliis interpretari non desinis,facilè dignoscere potes.

Vide,mi Falco,quanti valuerit apud me auctoritas tua : quāti etiam imperium.Malui enim tibi morem gerere,quàm, tuum imperium renués, inofficiosus haberi : etsi innumeris , iisque etiam quotidianis , curandorum morborum occupationibus me poteram iustè excusare.Quibus, perinde ac fluentibus & crescentibus vndis,ita penitus obruor , vt vix detur ex illis ad respirandam vitam emergere. Tu tamen scribentis animum accipies potiùs , quàm doctrinam vel ingenium.Et, si nihil in hoc opusculo doctum,elaboratum,excultum,ac doctis tandem tuis auribus dignum afferam , non tam paruæ meæ doctrinę,quàm tuæ variarū scientiarum profunditati , temporisque breuitati benigne precor adscribas : vt,quando ita præcepisti,tibi ipsi solùm ignoscas. Daturus equidem sum , si quid plus otij nactus fuero, & hæc nostra paruula hilari fronte accepisse cognouero , fortasse doctiora ac meliora. Tuumque Donatum Antonium Altimarum altissimæ tuæ eruditionis studiosissimum, vt cœpisti, ama,amplectere & foue,ac diris maledicentium ac virulentorum morsibus tuæ auctoritatis antidoto , vt par est,fortiter ac animosè tuere , cùm potissimùm veritatis inquisitioni deditis, vt tu es, & non prophanis illis hæc paucula scripserim.Vale 15.Calend.Iulij 1543.

Marginal notes: cap.11. — cap 1. — 2.Meth. med.cap.6. — 9 de Plac. Hippocr. & Plat 9. metho.meden.& 8. sec loc.cap. 6.10 de Simpli medic.fac cap.de sangui.ve. — 3.Metho med. ca 2. — 3 Metho. meden. & 1.de elemē. cap.2.8. sec.loc.1. — cap.3.

DE ALTERATIONE,

CONCOCTIONE, DIGESTIONE, PRÆPARATIONE, AC PVRGATIONE,

Ex Hippocratis & Galeni sententia: Methodus.

Donato Antonio ab Altomari Auctore.

1. de Natu. facul. cap. 13. in libr. quod ani. mo. sequ. tem cor. ca. 7. 8. de decr. Hipp. & Pla. ca. 4. 5. de Natu. huma. tex. 5.

HIPPOCRATES, quē ptimum omniū Medicotum, ac Philosophorum, qui ad eius manus peruenerunt, Galenus vbique fatetur: non ab re Epicuri Leucippi, atque Democriti opinionem, qui ex atomis insectilibus, ac incompactilibus corpora nostra compaginata esse asserebant, libro de Natura humana primo, hoc pacto destruere nixus est asserens: Mea verò est sententia; si vnum sit homo, nullo vnquam dolore afficiatur: neque enim esset, à quo doleret, vbi vnum tantum foret: quòd si doleret, etiam necessariò vnum quoque medicamentum esset. Quam Hippocratis sententiam, Galenus libro de Constitutione artis medicæ, cap. octauo confirmauit: cùm dixit, Nam vnum immutabile in aliud est, cum in quod transmutetur, non habet. at immutabile inalterabile est, atque impatibile. quod verò est impatibile, id vacat dolore: ergo quod vnum est, id impatibile esse necessariò sequitur. Qua de re, si vnum specie est elementum: nihil in omnibus vnquam dolebit: at verò dolet. non est igitur elementum vnum. Ad hæc libro primo, cap. secundo de Elementis dicebat, Nulla atomus aut alterari, aut sentire natura apta est. si igitur ex atomis corpora nostra constarent, aut ex tali aliqua natura vniformi, non doleremus: atomi namque omnes corpora exigua sunt qualitatis expertia.

tex. 1. & 2. Pari ratione ab eodem Hippocrat eorum opinio refellitur, qui vnum tantùm ex quatuor primis elementum esse asserebant, ex quo corpora nostra, & cætera oriri volunt. quorum quidam hominem, aërem esse, aut ignem: quidam aquam, aut terram putabant.

tex. 3. Nec minus idem esse Hippocr. eodem libr. nonnullis rationibus eorum placita destruit, qui hominem vnum tantùm succum esse existimabant. quorum aliqui syncerum sanguinem, aliorum succorum expertem, vtriusque videlicet bilis, & pituitæ: quidam pituitam, aut bilem tantùm esse dicebant. Quibus sic destructis, ac penitus euersis, ad alteram prauam hæresin dirimendam accedit, quæ Empedoclis erat, his verbis: Proinde qui verisimile est aliquid ab vno generari: cùm nec à pluribus generentur, nisi mutuo temperamento conueniant? Voluit enim Empedocles tex. 18. ipse corpora nostra, ac cuncta alia ex quatuor elementis ficta esse, non tamen inter sese confusis, sed frustulatim compactis, & sese attingentibus: quæ sententia eisdem argumentis cōuincitur, quibus ea conuincebatur, quæ ex insensilibus, & impatibilibus primis corporibus, corpora nostra sensilia gigni asserebāt. quam etiam opinionem Gale. cap 8. reprobauit lib. de Constitut. artis medicæ. Quibus tex. 12. ita confutatis, Hippocr. ipse primus inter omnes, mox eodē libro de natura humana, statuit elementa quatuor esse, eáque in mixto cōmisceri, ac temperari (vbi ab Empedocle discrepat, qui elementa nec commisceri, nec confundi in generatione asserebat, vt diximus: sed frustulatim tātùm compagi- tex. 18. nari, ac sese attingere) ex quibus, inquam, elemētis quatuor simul, modo, & æquabilitate commixtis, corpora nostra generari decretum reliquit. cùm, si alterum alteri longè præstaret, & valentius esset infirmiori, nihil generaretur. quatuor ergo supradicta prima, omnium corporum, quæ generantur, & in- tex. 15. 16. tereunt, simul commixta, ac inter sese mutuò tem- 17. & 23. perata, nedum hominum, elementa communia esse statuit, quæ summas, ac synceras qualitates habent primas. Et propterea quadam excellentia, calida, frigida, sicca, & humida appellatā sunt. propriæ autem horum substantiæ nomina sunt ignis, aqua, terra, & aër. summa caliditas igni, aëri humiditas, algor aquæ, ac siccitas terræ inest, vt testatur Galen. in comment. de Natura humana primo. Ni- com. 13. mirum ergo, vt diximus, prædictas peruersas opi- tex. 17. niones Hippocr. destruxit, suámque veram statuit: cùm nec ab vno aliquid generari valeat, nec à pluribus, nisi mutuo temperamento conueniant, ac commisceantur, modóque, & æquabilitate respondeant. Qua de re cùm omnium corporum, quæ interitui, ac generationi subiacent: tum etiam hominis natura eiusmodi sit, necessarium est ipsum hominem non ex vna re constare. imò non tantùm ex quatuor his elemētis, verùm ex peculiaribus, quāuis non propriis, sed omnibus sanguinem habentibus animalibus, cōmunibus, sanguine videlicet, pituita, flaua, tum atra bile constat. hæcq; illi sunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, & valet, valet quidem, cùm ea inter se virtutem, & copiam mediocritet habēt tēperatas, & potissimùm si permixta sint: contrà laborat, cùm eorū quicquā fuerit

minus,

minus, ampliúsve, aut in corpore secretum, neque cum omnibus confusum: prout decretum reliquit idem Hippocr. eodem libro de Natura humana. Etsi omnes nostris corporis partes ex sanguine generantur, vt voluit Gale. 8. de Hippocratis, & Platonis decretis, & primo de Natura humana: tamen non ex eo synceto, atque impermixto, puro seu integro, & aliis humoribus non confuso, cùm hic numquam vtero gerentibus insit: sed ex eo, qui per excellentiam id nomen sortitus est, vtriusque bilis, & pituitæ participe, corpora nostra enita sunt, & demum edita in lucem, ex ipso incrementum, & perfectionem accipiunt, ex quadam quasi materia, vt idem Galenus sentit eodem libro octauo de Hippocratis, & Platonis decretis. Hinc patet, quòd, si ex supradictorum temperatura sanitas in humano corpore efficitur, & contra, ex horum intemperaturis, morbi accidunt: nec corpus nostrum impatibile, omnisque affectionis expers est, velut adamas, aut quiduis id genus, teste Galen. 1. de Sanitate tuenda: vt cùm alteratur, corrumpitur, & vertitur, neque eundem seruat prioris status tenorem, propterea auxilium desiderat. nam si impatibile atque inalterabile esset humanū corpus, semper optima constitutio perduraret, neque artis præsidio indigeret, vt ait Galen. libro artis medicinalis. duabus autem transmutationibus cùm subiiciatur, alterata simul, ac fluente eius substantia: (alteratur enim refrigerata, calefacta, exiccata, & humectata: fluit autem, & secundum sensibiles excretiones, ac per occultam transpirationem) duplici quoque eget restauratione: altera quæ excedentes temperet qualitates: reliqua, quæ locum repleat inanitum, vt voluit Galen. 1. de Elementis. Atque quarto de Simplic. medicamētorum facult. duplex innuit esse nostris corporibus iucundum: alterum, quod impleat id, quod euacuatum est, cuiusmodi est nutrimentum: alterum quod medeatur ei, quod alteratum est, quod quidem est medicamentum. Nostra denique substātia cùm impatibilis non sit, immò continuò oporteat per se totam alterari, illúdque ratione primarum qualitatum effectricium elementorum, caliditatis videlicet, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis, vicissim inter se agentium, & patientium, necessum est, vt corpora nostra præsidia desiderent, ac auxiliis indigeant; cum, si ex toto integrum, illæsúmque corpus duraret, taléque quale ipsum ab initio creator fabricatum reliquit, nequaquam correctore eguisset. at nunc, cum diffluat semper, ac dispereat: aliquo obseruatore indiget, qui & quod dissipatur, quantum, qualéque sit, cogniturus est, illicòque tale, ac tātum vicissim reponens instaurabit: &, vt semel dicam, quod discutitur, atque euanescit, ingeri paulatim, atque reponi opus est, vt ait Galen. libro An tuenda sanitas spectet ad medicum, vel ad gymnasticum. velut, si eorum substātia alteratur, indiget aliquo, quod excedentes temperet qualitates, eodem iter Galeno teste libro 1. de Elementis. Quocirca ars quædam non ab re, quæ medicina nominatur, inuenta est, corporis humani gubernatrix. & licet à prima eius constituta parte denominetur, vt idem Galen. ait eodem libro ad Thrasybulum: tamen eamet ars, quæ vna est relatione ad vnum intentum finē, qui sanitas est, circa quem omnes artes versantur, cum vnum in singulis artibus, isque bonus finis sit, eodem auctore eodem libr. ad Thrasybulum; hanc, inquam, sanitatem medica ars perpetuò procurat, siue eam tueatur, siue perditam recuperet in humanis corporibus, cum in sanis, ægrotisque vna hæc ars medica modo vna vitia emendet, ea videlicet corrigens: in nullo siquidem alio eadem vitia discrepantia, quàm secundum quantum. At, cùm ipsa perpetuò corporum vitia emēdat, ac corrigit, propterea correctrix ars appellatur. Quod si exactè, perfectéque valentem hominem accipiat, in hócque gradu ipsum conseruet, euecticen eam, id est boni habitus seruatricem vocamus, si verò eos, qui iam morbum euaserunt reficiat: analepticen, seu refectricem, vel instauratricem. Inter quas ea quoque collocatur, quæ à medicis salubris propriè dicitur ac conseruatiua simul. Hæ quidem tres partes sub ea medicinæ parte connumerantur, quæ exigua vitia corrigit: inter se autē ratione maioris, minorisque dissentiunt. Estque insuper quædam alia prædictæ artis pars, quæ a medicis propriè prophylactice vocatur: Cui succedit illa, quæ magna vitia tollit, quæ propriè curatiua dicitur. Cum ergo cunctæ hæ partes circa vnum ac eundē propositum finem versentur, qui nil aliud est, quàm sanitas, vt voluit Galen. eodem lib. ad Thrasybulum: sequitur, quòd vna tātùm sit ars medica, per quam humani corporis vitia corriguntur in nonnullas partes diuisa, prout maius, & minus est vitiū, quod corrigitur: hæcque præsidia, atque auxilia, quibus indigent, porrigit, relatione tantum ad vnū finem, qui, vt diximus, sanitas est: corpori videlicet, aut aliquid, vt superuacuū detrahēs: aut aliquid, quod deficiat adiiciēs, naturalémque modum ei comparans, qui nil aliud est, quàm sanitas ipsa. Hinc rectè arbitror ab Hippocrate relatum fuisse, quòd medicina est appositio, & detractio: appositio quidem deficientium, detractio autem redundantium. verùm, sicut non vnius artis est opus facere, & alterius vitiatum corrigere, sed eiusdem, vt ait Galenus lib. An tuenda sanitas spectet ad medicum, vel ad gymnasticum, ita nec vnius opificis est corpora nostra creare, alterius verò eorundem corporum vitia corrigere. Atqui, cùm natura primaria sit humani corporis opifex, nos autem ab initio animal creare non potuimus, nec primam eius formationem instituere: ipsaque iterum natura ægrotis sanitatem comparat, nec alia profectò ratione fœtui in præsentia in lucem edito alimētum suppeditat: quin etiam similiter nūc operatur, alit, digerit, excernit, omniáque, vt semel dicam, in præsentia vt prius eadem ratione ministrat. ars ergo primaria naturæ est. Qua de re ritè à priscis sapientibus dictum est, naturam in omnibus auxiliari, naturam morbos iudicare, naturam morborum esse medicatricem: Medicum autē eiusdem esse ministrum: vt testatur Galenus eodem libro ad Thrasybulum, necnon libro primo de diebus decretoriis auctoritate Hippocratis asserit, quòd natura omnino sufficit: paritérque Medicum ibi appellat naturæ ministrum, non pharmacopolam quendam ex triuio, sed re vera medicum. Cum denique naturæ morborum sint medicatrices, vt ait Hippocrates libr. sexto de morbis vulgaribus: ac ipsa natura corpus alit, digerit, excernit, & omnino sufficit, vt superius diximus ex Hippocratis, & Galeni mente, eáque est artifex, & animalibus consulit, vt idem Galenus testatur sexto de morbis vulgaribus, cùm hoc commentariolo nil aliud dicendum proponam, quàm

quot,

Marginal notes (left column): Tex. 19. & 20. c. 4 com. 17. — cap. 4. — cap 4. — cap. 84 — cap. 7. — cap 10. — cap. 39. — cap. 7. — cap. vlt. — cap 13.

Marginal notes (right column): cap. 29. — in libr. ad Thrasybul. cap. 25 in lib. de flatib. prope prin. — cap. 26. — cap. 26. — cap. 11. — sec. 5. sent. 1. — sec. 5. com. 1. in 1. de po. na. cap. 13.

quot,& quibus medus,ac quando possit ipsi naturæ à re vera Medico,ac ipsius ministro cum oportet opitulari, præcipue in curandis morbis, prius quid per naturam ipsam intelligendum est,quidque ea sit,ac quo pacto omnino sufficiat,primùm explanare licebit:deinde quomodo ea pro quibusdam functionibus perfectius obeundis,ac quibus mediis iuuanda sit, deluci. dare non grauabor. At,quoniam ad artem maximè necessaria sunt,quæ hic conscribimus, præsertim quia pro tyronybus laborem hunc suscepimus:si qua sæpius reperimus(cum hoe melius sit auctore Galeno in commento aphorismi vigesimi secundi quarti libri) culpandi minimè erimus.

De Natura.

tex. 18 Niuersam hominis oaturā esse sanguioem, pituiram & bilem geminam, flauam videlicet, & atram ab Hippocrate,vt suprà retulimus,primo de oatura humana decretum est:nam, licet, vt diximus, humana corpora ex sanguine conformentur,non tamen ex eo syncero,cum hic prægnantibus nunquam insit.verùm vt participe vtriusque bilis,& pituitæ.Er quis inficias ibir corporis plerasque parres ex semine gigni Galeno apertum esse ? nam seminis parua in vterum deiecta moles est, nutritúrque,& amplificatur ex sanguine. Nec verò id incognitum est,ex sanguine quoque semeo genitum esse.qua de re qui ex sanguine corpora humana generari asseruntar oon ex eo mero & aliorum humorum experte, sed ex eo, qui per excellentiam id *com 27.* nomen sortitus est vtriusque bilis,& pituirę participe, nibil Galeno pugnabir, vt lucidè videre licet apud eum libro primo de natura humana. Quam quidem hominum naturam duplicem *sec. 3. tex. 1* quoque esse, videlicet tum omnium communem,tum cuiusque propriam,ab Hippocrare primo de morbis vulgaribus decrerum est. qua de te,cum apud eundem ipsius naturæ essenria in quatuor elementorum temperatione posita sit, sequitur humani corporis naturā idē esse, quod temperamenrum seu temperaturam quatuor elemērorum,humidi,sicci,calidi,& ftigidi, vr pa- *com. 1* tet Galeno secūdo de natura humana.& in com- *3 de vsu* *par. com. 2* mento aphorismi secundi libri iij. & 34. libri ij. quæ quidem natura, licet quæ opus est, efficiat, incrudira,& indocta,vt ait Hippocrares sexto de morbis vulgaribus:tamen à Galeno ponitur eam esse artificem, aoimalibus consulere, ac vim *sec. 5. tex. com. 2.* quandam esse inhabitantem in ipsis corporibus, quæ ab ea reguntur, eodem libro sexto de morbis vulgaribus:idque de mente Hippocratis. At *tex. com. 1* quę sit ipsius naturę substantia,quę nos & finxit, & gubernat,ipse Hippocrates non ausus est pronunciare,quanquam nostræ creationis auctorem *cap. 8.* naturam appellat, prout omnibus hominibus mos est, teste Galeno, nono de Hippocratis, & *cap. 4.* Platonis Decretis. At idem Galenus libr. de temperamentis tertio, oaturam ait esse vniuersam substantiam, ac temperiem, quæ ex primis elementis conflatur, calido, frigido, humido, & sicco. Quod autem hæc eadem natura, quæ humani corporis particulas effiogit, ac sensim adauget, omnino per eas totas fit extensa, vt quæ totas eas per totas, non tantùm extrinsecus fingat,nutriat atque adaugeat,dilucidè idemmet Galenus declarauit secundo de Natu- *cap. 13* ralibus facultatibus.hanc cuiusque hominis par- *2. de sem.* ticularē naturam, vt dilucidius loquamur, sub- *cap 13* diuidere licet in totius corporis temperamentum,& cuiusque particulæ eiusdem corporis naturam, seu proprium temperamenrum, ipsam *cap. 1.* quidem gubernans. qua diuisione Galenus vtitur io plerisque locis, præcipuè libro primo de Compositione medicamentorum secundum locos in principio.verùm ipsiùs primæ nostræ naturæ, seu temperamenti tria sunt, quæ substantiam compleuerunr,spiritus scilicet, sanguis, & seminalis humiditas,vt ait Galenus in commento Aphorismi 15. primi libri. Et libro vndecimo Methodi medendi fatetur naturam ex tribus partibus constare:ex spiritu videlicet. & ex solidarum partium substanria, quæ partes ex genitali semine conditę sunt:& tertio ex carnosa substantia,quæ ex sanguine gignitur. Er. si superius relatum sit à nobis cunctas nostri corporis partes ex sanguine, non tamen syncero, formari, idque Galeno minimè pugnare: distinctius si loqui velimus,partes,quæ carnosæ magis sunt, ex sanguine: quæ verò solidiores in primo ortu, ex semine fieri atque formari fatebimur, prout pater ex Galeni mente libro primo de semine, id- *cap. 5* que aduersus Aristotelem concludit. His sic dilucidatis, cuilibet. vel parum in arte medica exercitato patet, quid per naturam tum communem omnium hominum, tum cuiusque propriam,ac demum singularum partium,ex Hippocraris, & Galeni sententiam intelligere debeamus. Verùm, quia superius relatum est, naturam ipsam ab initio fuisse animalis opificem, eique demum alimentum suppeditare,digerere,excernere,ac omnino ipsi ministrare, vr patet Galeno ex Hippo- *cap. 8.* cratis mente libro nono de Hippocraris, & Pla- *cap. 26* tonis Decretis, & libro, Num tuenda sanitas *lo. de mar.* spectet ad medicum, vel gymnasticum: nec *c. 3. 6. epi.* minus apud Galenum sæpenumero reperimus, *5. 7. com. 5. 8. de decretis Hip. & Plat. cap. 7.* calidum innatum hæc eadem in animantibus perficere,vt patet in cōmento Aphorismi. 15. primi libri sub his verbis, Neque enim aliud quicquam animal ab ioitio afformauit, sic vti neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem enutriuit, præterquam iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. hic igitur est omnium operum naturalium causa. Verùm, quoniam in nonnullis locis,vt superius diximus, & pariter in commeoto aphorismi tertij primi libri asseruit semper oaturam, coctionem, alimenti distributionem, sanguinis generatiooem, adiectionem, agglutinationem, atque assimilationem operari, velut maximè necessarium, discutiendum videtur,num Hippocrati,& Galeno, velut natura,& temperamentum,vt suprà retulimus, idem sunt: ita quoque calor innatus, & natura an in aliquo discrepant. Et cùm ad amussim ostensum sit, quid per naturā sibi velint, pari ratione succinctè quo ad possumus,quid per calidum innatum ex eorum mente intelligēdum sit, dilucidabimus: quo facilius quisque discere valeat, num natura, & calor innatus idem sint, vel in aliquo discrepent.

De calido innato.

Ne quis decipiatur, de calido innato pro substantia, ac corpore calido, non autem pro qualitate differere propo-
cap. 7 nimus, appellatur autem hæc substantia innatum calidum ab efficacissima, quæ in eo est, qualitate: vt sentit Galenus in commentario aduersus Lycum. id autem nil aliud est, quàm sanguis, & semen, vt eodem loco ab eo asseritur. necnon ab eodem auctore in commento Aphorismi 15. primi libri, facultas nos gubernans calor innatus appellatur: cuius essentia in spiritu vnà cum sanguine, sanguineisque visceribus reposita est, vt idem Galenus quoque testatur sexto de morbis vulgaribus, & in commento 15. aphorismi primi libri.
sec. 4. co. 15. Qua de re eius substantia aërea est, & aquea, seu in sanguine, & pituita subsistit: qualitate verò est congruè ex frigiditate, & caliditate contem-
cap. 7 peratus, prout Galenus asserit octauo de Hippo-
cap 6 cratis, & Platonis Decretis. Hinc Galenus ipse libro de palpitatione, tremore, rigore & conuulsione, ipsum calidum innatum essentiam seipsam mouentem, sempérque mobilem esse fatetur. Et quia semper mobilis est, non intra tantùm, extra vè mouetur: sed alius aliû motû semper excipit. quoniam, si intrà solùm moueretur, immobilis ocius euaderet; extrorsus verò, si tantùm moueretur, dissipatetur, & periret. nunc autem modicè succensus, ac modicè adauctus perpetuò mouetur. Succenditur quidem ad ima corporis lapsus, quo alatur appetens: obtinet enim & ipse ex sanguine perseuerantiam: quemadmodum ex
cap. 5 lignis idoneis, qui in foco est, ignis, eodem Galeno teste libro de curandi ratione per sanguinis missionem. At auctus & expansus affatim, fermè extingueretur quòd autem extrorsus exeat, à principio proprio id obtinuit, quia calidum natura est: at interiorem, & infernum statum possidet. quòd frigoris alicuius sit particeps, quandoquidem mixtum ex calido, & frigido existit. prima itaque caliditatis ratione est sibimet motor. Magnum verò vsum ei frigiditas adiungit: nam nisi frigus obstaret, cum sursum ferri calor aptus natus est: summa pereret: simúlque cum eo alimenta ferret. hunc ergo motum caloris, ne longius protensus pereat, frigiditas ipsa impedit: dubium namque esset, ne sua leuitate & ad superna impetu corpora desereret. quare detinet frigiditas, & impedit & vehementis elationis impetum moratur. Verùm, cum asserimus calorem hûc innatum semper mobilé esse seipsumq; mouere duplici motu, tum ad intra ab extra, tum ad extra ab intra, horum motuum quidam calo-
cap. tis innati primus dicitur, teste, Galeno libro tertio de Causis pulsuum, cum videlicet mouetur foras, & extra: secundus verò eius motus est, cû intro, & in seipsum mouetur. Nec ab re vnus istorum motuum primus dicitur: nam à proprio principio, vt diximus, quia calidus natura est, obtinuit vt foras, sursum, & extra moueatur. Secundus autem motus propterea secundus appellatur, quia intro, & in seipsum mouetur: non propter aliud, nisi propter alimentorum confectionem: & non quia calidus natura sit, quinimmo vt alimenta conficerentur, ipséque intus detineretur diu. Vbi absolutè succi confecti sunt, si neque proprium suum motum primum, quo fertur foras repetere, intra firmus, immobilis ocius euaderet, cum vtrinque esset otiosus, atque ita permanens nil aliud esset, quàm via ad mortem, ac eius extinctionem substantiæ enim semper mobili mors est quies. Hinc patet calidum innatum, ex Hippocr. & Galen. sententiam, nihil aliud esse, quàm essentiam seipsam mouentem, sempérque mobilem, vt supra retulimus, nec quicquam aliud esse naturam animalium præter hoc calidum secundum Hippocratis opinionem, quam Galenus asserit in comment. 15. Aphorismi 1. libr. & commento Aphorism. 37. quarti libri ex mente eiusdem Hippocratis asserit, Quæ nostra corpora regit natura, nihil aliud est, quàm calor naturalis: qui etiam nil aliud est, quàm sanguinea substantia simúlque aërea, seu seminalis, vnà cum spiritu, vt idem Galenus ait, quinto de Simplicium medicamen- cap. 9.
torum facultatibus, quod iterum de natura superius dictum est. Qua de re indubitanter nil aliud esse calorem innatum concludamus, quàm naturam atque animam: immo natura, atque anima, de mente Hippocratis, nihil præter ipsum est, vt Galenus asserit libro de tremore, rigore, cap. 9.
palpitatione, & conuulsione. calidum ergo innatum, naturam, atque animam idem esse ex Hippocratis sententia, vt supra ostendimus: nemo asserere vereatur: velut & corporis naturam, idem quod temperamentum, eodem Galeno 1. de Nat.
auctore libro de Natura humana, & libro primo huma. com
de Vsu partium, nósque de eorum intentione men. 1. 1.
illud citra controuersiam fatemur, etsi vt Christi de Vsu par
assecla, & vt rei veritas est, aliud de nostra ani- tium ca 9.
ma sentiam, quam incorruptibilem, & immortalem firmiter teneo: licet Galen. de Ratiocinatricis animæ essentia assertiuè loqui perpetuò veritus sit.

Quòd ars medica, ac medici necessarij sint.

Verùm, cùm suprà relatum sit ex Hippocratis, & Galeni mente, naturam in omnibus auxiliari, naturam morbos iudicare, naturam morborum esse medicatricem & in summa, naturam summa quadam prouidentia corpori nostro prospicere, ac prorsus sufficere, forsitan quispiam ex his suspicabitur artem medicam, ac medicos ipsos tanquam superfluos, tolli debere: cùm natura ipsa omnino sufficiat, cuncta administrando seruandi animalis causa, cuius quoque primaria hæc est ars, vt diximus. At si quis verba Galeni perlegerit sexto de Mor- sect. 1. tex com. 1.
bis vulgaribus; dilucidè percipiet non mendacem esse, qui asserit à medicis morbos curari: nec cùm qui artem medicam laborantium sanatricem esse restatur: eadem ratione nec illum, qui primam naturam languoribus mederi existimat. verum ergo est dicere, naturam morbis mederi: rectè quoque, & artem medicam, ac medicum: verè insuper, & eius esse ministrum, ac auxilia ipsa congruenti qualitate, copia, & tempore exhibita: cum auxilia in tempore ægrotis adhibere solius medici sit, isque auctor, ac occasionis inuentor

inuentor, distinguens optimè per artē, quam didicit, salubria atque insalubria. Quæ ergo primò languoribus medetur, omnia congruentia in animalium corporibus operans, alens quidem cum alimento opus est, ipsisque sanguinem præparans, per quem egenas particulas nutriat, cibum in ventriculo conficiens, iterum vt sanguis ipse creari possit; & in summa, quæ quatuor facultatibus animal regens, omnia molitur, ac perficit, non modò sanum animal tuendo, sed etiam ægroto sanitatem restituendo, natura quidem est dignitate antecellens cunctas alias sanitatis effectrices causas; cum omnes materiam sibi parent, ac suggerant. Post quam secundo loco dignitate succedit ars ipsa medica, per quam medici fiunt, cuius artis vi medici ipsi vtentes, morbos pellunt, ac auxilia ipsi naturæ parant, & ministrant. Tertium locum medicus obtinet: nam ars ipsa medica medicis dignitate præstat, *eodē loco.* vt asserit Galen. eodem citato loco: & propterea dignitate vltimos esse eos, qui medicis ministrant ad sanitatem comparandam: & eos, qui materias præparant, quos herbarios vocant. Hinc concludamus, naturam omnium artium, artificum ad medendum primariam, ac potissimam esse; post quam vt diximus, sequitur ars ipsa medicatiua, quæ naturæ ministra est. succedit & medicus tertio loco, quem vbique tum *sect. 2. cō. 45. & 51. 3. de diebus decr. 11.* naturæ, tum ipsius artis ministrum Galenus appellat, præcipuè primo de Morbis vulgaribus, & libro primo de Diebus decretoriis: post quem sequuntur ipsorū medicorum ministri, materias atque instrumenta ipsis medicis parantes. hi verò sunt herbarij, vnguentarij, coqui, venam scindentes, clysteres immittentes, cataplasmata adhibentes, & similes alij. Qua de causa licet superuacaneum sit, naturam omnino sufficere, eámque morborum esse medicatricem, ac ipsius primariam eam esse artem: tamen, quoniam ars ipsa medica in numero est earum, quæ effectrices nuncupantur, reparatricium tamen, ac correctricium: in quibus duo præcipuè inspiciuntur: efficientis causæ videlicet potentia & impotentia, *cap. 12.* & materiæ copia vel inopia, vt ait Galenus libro de Constitutione artis medicæ; rarúmque est artem aliquam effectiuam inuenire nulla alia egentem, quæ aut instrumenta fabricetur, aut materiam operi idoneam reddat: hac de re, licet natura ipsa vt efficiens causa sanitatis tum conseruandæ, tum recuperandæ admodum potens esset cuncta perficere, quantum ex se est; indigebat tamen & materiæ copia, quam extrinsecus suscipere debebat; cum in se non haberet. Hinc non ab re ipsi naturæ succurrunt & alij ministri, præsertim cum quædam in humanis corporibus fiant, quæ ipsi quidem naturæ, non tamen eius ministris negata sunt: vt superfluæ carnis abscisio aut luxati articuli repositio. At, cum inter eos, qui naturæ ministrant, quidam sint, qui potius mediatè, quàm immediatè ei ministrare videntur (vt hi, qui materias tantùm, aut instrumenta parant, potius medicis ipsis immediatè, quàm ipsi naturæ ministrant.) quidam verò sunt qui non tantùm instrumenta, aut materias: verùm qualitatem, quantitatem, occasionem, & vtendi modum ipsarum materiarum dignoscentes, ea ratione naturæ ministrant, vt potius auxiliorum, ac occasionum inuentores sint, quàm materiæ auxiliorum. tunc enim auxilia dicimus naturæ ministrare, cum auxiliorum materiæ in tempore, atque, vt decet, aliquibus humanis corporibus applicantur, Galeno teste vndecimo *cap. 1.* Methodi medendi. Hinc non ab re Galenus pri- *cap. 15.* mo de Diebus decretoriis, eum medicum appellat naturæ ministrum, qui re vera medicus est: & non qui pharmacopola ex triuio; cum hic tantum absit à iusta appellatione ministri naturæ, vt etiam maximè contrariū nomē ipsi cōueniat, magis iniquo videlicet, & ipsius naturę & ægrotantium hoste iure appellato. Is ergo qui re vera medicus est, distinguereque per artem dedicit salubria ab insalubrib. quiq; vi eius artis, ac auxiliis vtēs morbos pellere valet; quāuis non primò vt natura ipsa, sed veluti ipsius naturæ adminiculator, atque minister; præterea nec ars ipsa medica, nec reuera medicus tolli debent pro humani corporis sanitate tū seruanda, tum recuperanda; quāquā ars ipsa, vt diximus, per quā verè medici fiūt, dignitate ipsis, vt ait Galen. sexto de morbis vulgarib. Cūcti verò alij, qui medicis ministrant, *sect. 5. com. 1.* materias auxiliorū parantes, aut instrumēta idonea potius medicorum, quàm naturę ministri appellandi sunt: cùm nec qualitatem, nec quantitatem, aut occasionem, vel vtendi modum cognoscāt. Quare eis digniores sunt medici ipsi, velut etiam & auxiliis: medicis verò ars medicatiua: quę rursus, vt retulimus, naturę ministra est, eius videlicet, qui vel curatur vel preseruatur, vel cōseruatur. Tūc ergo naturę medicus auxiliatur, vt sępius diximus; cùm auxilia in tempore, atque vt decet, ei porrigit, atque propinat. quòd si importunè oblata fuerint; nō amplius salubres causæ, neque auxilia dicētur. Porrò cùm in his adhibēdis nónnullos nostri tēporis iuniores medicos halucinari inspiciam, qui intēpestiuè materias aliquas auxiliorum naturæ propinantes, ei opitulari se autumāt, cum potius eam impediant, quàm ipsi ministrent, prauósque errores committunt: non solùm quia intempestiuè auxiliorum materias naturæ propinant, verùm quia etiam cuncta confundunt: nam sæpenumero alterātia, aut præparantia propinantes auxilia se naturę adminiculari in concoctione; vel in digestione opinantur: & contrà coctioni, vel digestioni, cùm fortè fortuna auxilientur, asserunt se parare expulsioni, aut præter præparationem tantùm alterare putāt: rogantibus amicis, vt quādo, & quibus auxilijs naturę opitulādū sit, pręcipue in propulsandis morbis, aut in sola alteratione perficienda, aut concoctione, simul cum ea alteratione, vel digestione, seu præparatione, ac purgatione, dilucidare vellem; subij, vt eis gratificarer, libentur hoc onus, simúlque vt ad propositam materiā stylum exercerem. Itaque de alteratione primò differere decreui, tanquam quodam communi genere ad cūcta alia: nā absque alteratione, nec cōcoctio, nec digestio, nec præparatio, aut purgatio fieri valet.

De alteratione.

Elut, cùm corpus aliquod ab his, sub quibus antea fuit, in nullo est immutatū, quiescere id dicimus, vt Galenus asserit primo de Naturalibus facultatibus: ita equidē; si in aliquo ab iis recesserit, secūdū illud id moueri dici-

mus,& cũ nõnullis modis corpus à statu, in quo erat recedat; pari ratione multis etiam modis mo ueri dicetur. At quoniam motum prioris esse ha- cap. 6. cap. 3 bitus mutationẽ à Galeno asseritur libro primo cap. 3 Methodi medendi: ea verò immutatio duplicitet fit, eodẽ auctore libro secũdo methodi, & libro primo de locis affectis: quorũ vnus lationis alter alterationis dicitur. atque ea mutatio, quæ in lo- cap. 3 co agitur, latio appellatur: quæ verò in qualitate, alteratio. Latio ergo prioris loci motatio erit. at alteratio à Galeno secundo Methodi medendi asseritur, quòd est generatio qualitatis, aut affectus, seu dispositio, vel mutatio eius, quod prius fuit, hæc autem fit, cũ quæ prior in corpore qualitas erat mutatur, & nunc noua gignitur. erit ergo alteratio mutatio in qualitate, seu demutatio cap. 6 eius, quæ prius fuit qualitatis, prout Galenus asseruit primo Methodi medẽdi. hæ ergo sunt primæ duæ, simplicésque motus differentiæ; quanquã enim lationis motus prior, simpliciorq; sit, cum auctio, diminutio, & generatio licet in his quoque motibus prioris habitus sit immutatio, veluti in prædictis; tamen compositi sunt, & non cap. 2 simplices motus, vt ait Gal. 1. de Naturalibus facultatib. Verùm in quacũque te alterationes fuerint, in ipso fieri essentiã suã possident: cũ, si quis ex albo niger, aut ex nigro fiat albus, is in colore mouetur: & si quid prius dulce, postea fiat austerũ, vel ex austero dulce: eum in sapore motũ esse dicimus, amboq; in qualitate moueri: velut qui ex calidiori frigidior fit, aut ex frigidiori calidior, vel ex sicco fiat humidus, aut ex humido siccus; eum quoque moueri affirmamus, communéque his omnibus nomen alteratio est. Quoniã verò corpora nostra, velut cuncta alia quę ortui ac interitui obnoxia sunt, vt superius retulimus, duabus transmutationibus subiiciuntur: vna fit, cùm eorum substantia alteratur, quæ nõ nisi calfacta, refrigerata, exsiccata, & humectata alteratur: nã cap. 7 solæ hæ qualitates totam transmutant per totã cap. 9 substantiam, teste Galeno libro primo de elemẽtis, & libro de cõstitutione artis medicæ: cuiuslibetque nostri corporis propria substantia, in supradictatum primarum qualitatum quadã tẽperie est, ac proinde substantia facultatũ, quibus ea cap. 3 reguntur, proprietas est tẽperamenti, prout Galenus asserit libro de Multitudine. Altera verò trãsmutatio efficitur, fluente eorũ substantia, quę nõ tantùm per sensibiles excretiones fluit; verùm & secundum illam quæ occulta nominatur transpiratio; nimirum si duplici quoque egeãt restauratione: vna, quę excedẽtes tẽperet qualitates: altera, quæ locum repleat exinanitum, vt superius 1. de Elem. cap. 7. dictum est. Verùm quæ excedentes qualitates tẽperat, seu exuperantiã destruit, cõtraria debet esse qualitas excedẽti, atque exuperanti: quæ verò defectum supplet, non est quidẽ cõtraria, sed magis simillima esse debet substãtię prius euacuatę: nã vicem illius in animalibus obtinere oportet. hoc verò efficitur, cum ex substantia deperditæ simili corpora enotriuntur: quam substantiã, alimẽtum nominamus, licet hæc quoque, quæ corpora nostra nutriunt, ea alterent, atque mutẽt fe- cap. 2. re omnia, vt ait Galen. tertio de Temperamentis. 1. li. de a- lim. prope princ. hoc autẽ alimentũ à Gal. 1. de Simplic. med. facultatibus dicitur esse quicquid substãtiã nostri corporis augere potest quãquã auctore Hippocrate, id tripliciter dicatur: nam nutrimentum ipse appellat, quod nutrit: nutrimentum quoque, quod veluti nutrimentum est: patitet & nutrimentum, quod nutriturũ est, vt ait Galenus primo de Naturalibus facultatibus. Illud verò, quod secundũ cap. 11 solam qualitatem substãtiam nostri corporis altẽrat medicinam, seu medicamẽtũ appellamus. quod medicamentum, à Galeno primo de Simplicium medicamẽtorum facultatibus, omne id dicitur, quod naturã nostrã alterare potest, absque hoc, quòd substãtiam corporis augeat. & , vt vno verbo dicam, ea, quæ assimulãtur omnia nutrimẽta vocantur: reliqua verò omnia medicamẽta appellantur. Est porrò & horum medicamentorum cap. 2 natura duplex, teste Galeno tertio de Temperamẽtis, quippe vel cuiusmodi sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia vincunt, ac corpus mutãt. & hæc prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corruptricia pharmaca sunt. Vel mutationis initiũ ab animalis corpore cõsequuta, postea corpus nostrũ alterãt: quæ multis modis dicũtur, vt patet Galeno eodem libro tertio de tẽperamentis. nos autem de prima medicamẽtorũ natura penitus loqui non intendimus, nec de cũctis, quæ in secunda medicamentorum natura cõtinentur: verùm secũdam in dua species diuidẽtes, quarum vna est, quæ secundum solam qualitatem substantiã alterans, eorrire tamen animal non valet, seu substantiã augere, aut exinanitum locum replere, velot de nutrimento diximus. Altera species est, quæ nõ tantùm nostri corporis substantiam alterat, cũ hoc quòd neque exinani tũ corpus replet, verùm de corpore eã educit per quamcunque viam sensibiliter euacuãs: quæ medicamenta purgantia à medicis nominari solent: redundant nanque in corpore quædam in quantitate, & quædam in qualitate, vt Galen. asserit cap. 13 vndecimo methodi medẽdi. Cùm ergo de alteratione, ac medicamentis alterantibus in hoc capitulo disserere proposuimus, de eis loqui intendimus, quæ corpus alterare possunt absque substantiæ diminutione aut augmẽto. nam licet nõnullæ aliæ alterationes dici possent: & ea, quę naturę in ipsis actionib. opitulantur, alterãtia quoque nominarũ nomine generis: hic tamen de ea, quæ excedẽtes in corporibus tẽperat qualitates, absque hoc, quod corporis substãtiã augeat, aut minuat, sed eadẽ manẽte, ac seruata intelligẽdũ est propriè sumpta, pro mutatione tantùm eius qualitatis, quæ prius fuerat in corpore, & generatione alterius cõtrariæ, absque hoc, quod assimilet, seu distribuat, dissipet, atque substantiã euacuet, Hæc autem excedens qualitas erit, cũ nostri corporis substãtia alteratur, refrigerata, calfacta, exiccata, & humectata: aut cum ex harum qualitatũ diuersis combinationibus afficiatur. quòd si vnã valeremus sine substantia qualitatẽ inuenire, ea sola vteremur, ac eam solam adhiberemus, vbi alteratae necessitas vrgeret. nunc verò, cum nec vna qualitas sine substantia inueniri possit, vt Galenus asserit libro primo, cap. septimo de Elementis, cogimur eas qualitates vnã cum earum substantiis corporibus adhibere, vt cõtraria qualitas in ipsis exuperans ab eis destruatur. Et, si quãdoque exuberãs ipsa qualitas in corporibus summa sit, corpora accipimus, in quibus cõtraria qualitas in summo reperiatur, præcepto Galeni tertio de

cap. 5. tio de Temperamentis. velut, si in corpore summa sit superabundans frigiditas; ignem adhibemus. quòd, si superabūdans qualitas summa sit calidtas, aquā afferimus. quo tempore elementis pro medicamentis vtimur, vsúmque ea medicinæ præ- *cap. 7.* bent, vt Galenus præcipit libro primo de Elementis. Si verò à summo paulū recedat, aut plus à summo absit ipsa superabundans præter naturam in corpore qualitas; non amplius ipsis elementis pro medicamentis vtimur, sed mixtum aliquod ex eis eligimus, veluti, si calfacere intendimus, medicinā eligimus, in qua maior sit portio ignis, quàm contrarij elementi, vbi verò frigefacere volumus; vice versa medicinam eligimus, in qua maior sit portio aquæ, quàm ipsius ignis, quæ à summo quidem paulum, vel multum declinans sit ad portionem ipsius recessus, auctoritate Galeni tertio de *cap. 5.* Temperamentis, sæpenumero verò contingit, quod vtrisque simul opus est, alterate videlicet, & enutrire tuncque substantiam quærimus, quæ & alimenti, & medicamenti afferat vtilitatem. hæc autem veluti medicamenta corpus nostrum alterant, ac afficiunt toto eo tēpore, quo concoquuntur. at vbi concocta, ac assimulata sunt; prorsus calorem naturalem augendo, vt alimenta omnia *cap. 4.* nutriunt, Galeno auctore tertio de Temperamen- *cap. 3.* tis. Cùm ergo duæ sint primarum indicationum differentiæ, vt testis est Galenus tertio Methodi medendi, quod secundum naturam se habet, videlicet sui custodiam indicans, & propterea quæ sibi similia sunt postulans, & quod præter naturam est, sublationem sui, eóque contraria requirens: *Ibidem & 11 Meth meden. c. 3.* perit enim quicquid in contrariū, & à cōtrario, vt idem Galenus eodem loco, & libro vndecimo eiusdem, hinc non mirum, si ab Hippocrate hoc aureum, æternǽque veritatis præceptum recepimus, nempe contraria contrariorum esse remedia: hoc etenim neglecto, omnem medendi methodum confundemus, vt eodem libro vndecimo metho- *cap. 13.* di medendi Galenus asserit. nam omnia, quæ præter naturam sunt; ab his, quæ ipsis sunt contraria, curantur, siue morbi sint, siue morborum causæ, siue symptomata morbi: quanquam morbus solus per se subsistens solus quoque eurationem propriā suscipit, isque præcipuè contraria postulat remedia. At, ne quis decipiatur, cum contraria contrariorum esse remedia dicimus; non tantùm ea, quæ potestate cōtraria sunt intelligi volumus, verùm etiam quæ actu, aut ex accidenti sunt talia. & *cap. 9.* hoc de intentione Galeni vndecimo Methodi medendi; licet quod potestate, seu secundum potentiam tale sit, præcipuè à medicis audiatur: veluti, cum febris dicimus perpetuò remedia esse frigida: eóque ipsam sanare, per frigidum intelligendum est non tantùm aquam frigidam, quæ talis est in actu, sed alia, quæ partim potestate, partim ex ac- *cap. 9.* cidenti refrigerant, auctore Galeno vndecimo *Ex lib. de flatibus. prope prin* Methodi. auferuntur ergo, quæ præter naturā sunt omnia à suis contrarijs, præcepto Hippocratis, verùm, quoniam quæ præter naturam sunt, cuncta immoderata dicuntur: quæ verò secundum naturam, moderata necessum est in omnibus immoderatis à contrarijs immoderatis (vt diximus) ad commoderatum regressionem moliri. Nam veluti viā quandam ire, quod præter naturam se habet dum ad naturam redit, eandem quidem, sed contraria itinere, remeare oportet, vt ait Galenus libro de Constitutione artis medicæ, & libro artis medicinalis. pariter libro primo de articulis dicebat. *Libr. de Const. artis cap. 12. lib art. me. ca. 89 primo de articulor. ca. 7.* Necesse autem est, vt qui in pristinū statum rediturus est, is eadem via, vnde est digressus, reuertatur. quod perindè est, ac si dicamus, vt contrarium iter faciat. Eatenus verò iubet Galenus contraria immoderatione vti pro sublatione eorū, quæ præter naturā sunt: vt tum primum desinas, vbi ad cōmoderatum perueneris. Hoc insuper communissimum, ac generalissimum Hippocratis præceptum, *Ex libr. de flatib. ibid.* contrariorum contraria esse remedia, sempiternæ veritatis est, in instrumentalium partium præter *cap. 12.* naturam affectibus: vt Galenus fatetur libro de Constitutione artis medicæ. Verùm, quoniam non licet vllius artis scientiam nancisci, nisi & methodum quādā habueris, per vniuersalia vocata theoremata; & in particularibus re exemplis exercueris, auctoritate Galeni nono Methodi medendi cap. sexto, (cum quilibet particulari dispositioni præter naturam corporis contraria particularia inueniantur, quibus ea dispositio auferri debet, eodem Galeno teste libro de Constitutione artis me- *Li. de cōst. ar. ca. 12.* dicæ, loco præallegato, & libro artis medicinalis) *li. art med cap. 89.* vt in particularibus exerceamur, relictis eis dispositionibus, quæ in instrumentalibus partibus eueniunt de eis tantùm, quæ in similaribus verba facientes, dicimus, quòd, cùm calido affectui frigidum auxiliū contrarium existat, frigido autem calidum: eodem modo succo humectans, & humido exiccans: pariter calido simul, ac sicco morbo, frigidum & humectans veluti frigido & humido, calidum & exciccans cōtraria sunt, & eadem ratione de cæteris intemperaturis, quæ in vniuersum octo sunt, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, vt patet ex Galeno libro nono, & septimo Methodi medendi, & primo de Temperamentis: his vtendum esse censemus pro eorum affectuum curatio- *9. Metho. med. c. vlt. & 7. eiusdem ca. 3. tom. 1. de temper. c. 8 3. de facul. natur. cap. vlt. & 7. Met. med. cap. 4.* ne, quæ per alterantia propriè dicta perficitur. quē curationis modum Galenus docuit secundo de Naturalibus facultatibus & septimo Methodi. At cum duplex corporum intemperies sit; alia sanitatis videlicet, & alia morbi. sanitatis quidem, quæ paulùm ad media temperie: morbi verò, quæ longissimè abest ab ea, vt ait Galenus secundo de Temperamentis: nos de morbosa intemperie, & non de ea, quæ sanitatis est, hic verba facimus. Ea ergo alteratione bellissimè vtimur in eis præter naturam affectibus, qui amplius ab aliqua causa nō fouentur: v. g. in hectica, & diaria febre, quæ tantùm contrariorum auxiliorum adhibitione curantur. nam quæ contraria eis adhibentur, etiam si qualitatem seu qualitates excedentes transmutent in alias qualitates contrarias, illud tamen perficiunt absque vlla alia concoctione, digestione, præparatione, seu purgatione. & hoc pacto natura ipsa, siue calor innatus à medico in hisce morbis adiuuandus est: quod auxilium propriè alteratio dicitur. hanc autem alterationem per eam molimur, quæ vel tota substantia, vel qualitate vna, duabúsve contraria sint, teste Galeno libro de Cōstitutione artis medicæ, & quinto de Simplicium *Li. de cōst. artis med. c. 19. 5. de simp. med. fac. cap. 18* medicamentorum facultatibus, supra dictas quidem qualitates cum suis subiectis, non tantùm vt materias præparando, ac ministrando, sed vt auxilia, prout decet. Quicunque ergo iam facti sunt *13. Metho. med ca. 7.* morbi, & causa quæ hos creauit, iam abiit, supradictam simplicem primam curationis indicatio-

nem habent: velut & illi, qui alteratis tãtum qualitatibus in partibus morbi fiũt, nempè contrarijs: semper enim pro eo, quod exuperat, inducendum eo vsque contrarium est, quoad particulam in symmetriam, & naturalem habitum vindicauerit, vt præcepit Galenus septimo Methodi medendi, cap. tertio. ac insuper alteratione, ac auxiliorum præparatione sæpenumero in febribus, quæ ex putrescentibus excitantur humoribus, quandoque frigidum adhibentes: nanque ipsius febris, prout febris est: aqua frigida pota perpetuò est remedium, cap. 9. vt Gal. vndecimo Metho. meden. asserit. præcipuè, cùm febris ipsa fuerit ardentissima, & magna, cunctæque vires ægroti valentes ad concoctionis notæ planè euidentes sint: tunc nanque frigidam homini putrida febre laboranti tribuere audacter loco citato debemus, decreto eiusdem Galen. eodem loco, & Pauli secundo de Arte medendi, capit. 18. quinimmo id magis audebis: si frigidæ potioni insueuerit, nullaque laborantis fuerit interna particula, cap. 5. princeps præsertim, inflammata, aut imbecilla; præcepto eiusdem Galeni nono Metho. nam licet tria præcipuè sint, quæ in propositis febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant: vna, videlicet febris ipsa: altera, effectrix eius causa: & tertia, vis ipsa naturalis, vt decap. 1. cimo Methodi Galenus decretum reliquit: tamen si intolerabilis ægro magnitudo febris sit, relicta cap. 1. & cap. 6. causa, à qua prima sumitur pro earum curatione indicatio (teste Galeno eodem decimo Methodi medendi) ad frigidam exhibendam, febrisque extinctionem acceleramus. quæ, nisi occurras, sui magnitudine præsentem perniciem afferet. At ipse (cum perpetuo in frigidæ exhibitione cuncta, quæ requiruntur, haud facile sit in febricitantibus reperire) si febris magnitudo instet; tutius, cum oporteat, aqua hordei vtendum esse censesem, cum hæc non tantùm febribus ardentibus accommodatissima sit: quia omni ex parte ei opponitur refrigerans, & humectans; immo, quia sitim magis, quàm aqua sola extinguit, cùm citius digeratur, nonnullaque alia commoda ipsam secap. 5. quantur, vt patet ex Galeno libr. de Ptisana: est enim ipsa aqua hordei complicata quædam res ex hordeo, & aqua, cum proba cōcoctione; velut ptisana ipsa, licet minus hordei, quàm ipsa ptisana, & plus aquæ assumat. quam Hippocrates pro extinguenda siti summopere siticulosis approbat, quarto de ratione victus in morbis acutis, & Gatex. com. 1 lenus eius in commento. At, cum vniuersi febrium generis intemperies sit calor, galen. asserit vndecap. 2. cimo Methodi medendi; nimirum, si ea intemperies per frigida sanabitur, non tantùm per ea, quæ actu talia sunt, verum per ea quoque quæ potestate, & interdum per ea, quæ ex accidenti refrigerant, aut etiam omnia simul commixta. Non ab re igitur febre ipsa indicante, vt retulimus, quæ potestate refrigerant adhibentes, eam curamus: quæ curatio alteratio tantum dici potest: quibusdam syrupis vtentes, qui alterare valent, vt sunt violaceus, rosaceus, ex nymphæa, papauere, & eis, qui ex vtroque cichorio domestico, vel agresti parantur: quanquam hi extergendi, quandã vim cap. 8. habeant, ac constringendi, vt ait Galenus octauo de Compositione medicamentorum secundum locos. his quidem solis, tum quibusdam eorum simul textis, ac sæpenumero quoque frigidam permiscentes, aut quorundã infrigidantiũ decoctũ: quorum sylua satis admodum apud medicos nota est: hac eadem alteratione interdum vtimur, cum aduersus harum febriũ causam pugnamus, à qua prima indicatio sumitur, quam causam putredinem esse testatur Galen. libro decimo Methodi medendi, & vndecimo eiusdem, ait humorum putredinem antecedentem causam esse ipsius febris. Quare qui febrem curare volet, necesse esse putrediné inhibeat. cap. 1. cap. 9. vt autem cuilibet liquido cōstet, quo pacto putredinem inhibeamus aduersus eam alteratione tantum pugnantes, primò de ipsius putredinis natura, secundò de eius speciebus, & causis disseremus. Quantum attinet ad primũ, relicta opinione Aristotelis, qui quarto Meteororum textu sexto hoc pacto naturam putredinis exponit, inquiés, Putrefactio est corruptio quædam in vnoquoque humido propriæ secundum naturam caliditatis ab aliena caliditate: hæc autem est, quæ ambientis: ad eã quæ à Galeno ponitur, definitioné veniemus: ipsi nanque tanquam medicorum principi, pariterque Hippocrati addicti sumus. gale. ergo 11. Methodi medendi hoc pacto putredinis naturam describit: cap. 8. népe mutatio totius putrescentis corporis substantię ad corruptelam à calido externo: nam cum geminum, de intentione Hippocr. vbique, fateatur in corpore calidum esse: alterũ, quod ingenitũ, seu innatum vocatur: alterum verò adscititium, seu non naturale, & alienũ: à primo quidem coctiones fieri vbique asserit, præcipuè sexto de Morbis vulgaribus, & secundo de Differentijs febrium: cōtrà verò 6. epid. s. 4 calor ipse alienus, ac præter naturã habet corrũpecom. 25. 2. de diff. feb. re: primũ quidem, si in corporibus fuerit excitatus, cap. 9. succos ipsos propter humiditatem, & putrefacit, & corrumpit: spacio verò tum adipem inuadit, tum cap. 8. etiam carnem, vt Galenus asserit vndecimo Methodi: nil mirum si putrediné ab aliena, ac extercap. 6. na caliditate oriri diximus: non autem à natiua, cuius munus est cōquoquere, & nō corrumpere. hæc autem humorum putredo, vt habetur à Galeno libro primo de differentijs febrium duorum generum est; licet, vt ipse refert, ex horũ duorum generum miscella alia tertia euariet, quæ quidé multiplex existit, quoniam & innumerabiles miscellæ modi reperiuntur, cum alterum genus maioris, minorisque ratione superet, & superetur. Supradictorum autem duorum generum putredinis alterum fit superante natura, alterum verò superata, & euicta: superante quidem, in inflammationibus, & similibus collectioni tumoribus omnibus pus gignitur, in humoribus autem, qui in venis, aut arterijs continentur, quiddam, quod puri proportione respondet, subsidens in vrinis. Verùm hæc putredo non simpliciter putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis: immò, vt dicemus de mente Galeni, potius concoctio, quàm putredo est appellanda; cùm sit putrescentis corporis substantiæ mutatio, potius ad perfectionem quandam, quàm ad corruptelam. Alterum verò genus putredinis est, cùm vis concoquendi adeo imbecillis facta est, vt nullam amplius facere possit in putrescente superfluitate ad optimum transmutationem. in qua superfluitatis putredine secundum substantiam efficitur permutatio, ac multis modis euariat illud, quod putrescit. Tertium verò genus putredinis est, quod velut semiputridum appellatur, nō quidem superante omnino natura ipsa, vt in

in primo genere: neque superata, vt in secundo, sed vtrisque adhuc cooperantibus, neutro tamen euicto. quod genus putredinis multiforme, est ac multiplex, innumerabilésque differentiæ, pro eo quòd magis, & minus concoctionem suscipit. Attamen in commento Aphorismi 17. secundi libri, Galenus duo tantùm genera dinumerat: vnum, quod potius secundum qualitatem transmutatio appellatur, parua scilicet alteratione ab alieno calore in humoribus ipsis effecta, nondum tamen habète maximè effatu dignam euersionem, ad naturæ suæ contrarium. Aliud verò genus est, quod tam effatu dignam habet eam, quæ ad propriæ naturæ est contrarium euersionem, vt non possit iterum ex naturæ coctione ad primam eius redire bonitatem, adeò scilicet imbecilla facta concoquendi vi, vt nullam amplius possit facere transmutationem ad perfectionem. & hæc propriè corruptio ab eo appellatur: namque nō amplius ad habitum naturalem redit. At, quoniam cuncta, quæ putrescunt,
cap.5. ex calido, & humido sic afficiuntur, teste Galeno quarto Methodi medendi: ea quoque, quæ putrescunt, tum calida, tum humida esse debent, eodem auctore nono Methodi. & insuper tertio de mor-
9. Met. bis vulgaribus idem Galenus dicebat, Putredinem
m.c.c. 3.3. ex materia gigni humida, ex causa verò efficiente,
Epid. 3.3. extraneo, & præter naturam calore: & propterea
et a.I.& 22. quæ omni ex parte sunt sicca, putrescere non videmus, vt aurū: & argentū: differendum planè est, quo pacto putredo ipsa, quæ causa antecedēs est ipsius febris, vt diximus, alterari valeat simplici alteratione, absque hoc quòd concoquatur, digeratur, seu præparetur putrescens ille succus: hoc tamen prius pro certo habito, nos non de eo putredinis genere velle loqui, quod velut corruptela humorum est, vi concoquendi omnino euicta, seu adeò imbecilli, vt ab ea nulla mutatio ad benignum putrescentis excrementi fieri possit. nam talis putredo, seu humorum corruptela euacuanda potius, quàm al-
cap.10. teranda est, vt præcipit Galenus nono Methodi, &
cap.8. vndecimo: nam quod corruptum iam est, id alienum à natura est. quod tale est, id se auferendum dictat, ac quàm id educere tentandum est: cùm nulla ratione fieri possit, vt naturæ gratiam recipiat, velut idem Galenus asserit quarto de sanitate
cap.3. tuenda, verum de altero genere, in quo veluti semiputrescens, seu semimalus humor est, & in quod adhuc tum innatę caliditatis, tum alienæ operatio efficitur, vnius quidem concoquendo, alterius putrefaciendo, & corrumpendo. hoc ergo genus putredinis, in quo humor veluti semiputrescens, semimalúsque est, alterandum esse alteratione, quæ alia à concoctione, digestione, seu præparatione sit, intrepide asseremus: nam, si putrescentes humores, ex quibus febris ascenditur, duo hæc indicant immutationem eorum videlicet manēte sub-
cap.89. stantia, & euacuationem, teste Galeno libro Artis medicinalis: ab eo, qui has febres curare volet, inhibenda prius putredo est, quæ antecedens causa earum febrium existit, vt diximus. hæc autem exhibitio, manente tamen humorum substantia, vt perpetuò loquimur, non nisi dupliciter fieri potest: aut adhibitis contrariis qualitatibus ipsius putredinis, aut per aliam immutationem ipsum putrescentem succum, non tantum in contrarias qualitates alterando, ac immutando, verùm cōficiendo quodam modo, ac assimulando. quæ quidem immutatio seu alteratio concoctio dicitur. & propterea Galenus vndecimo Methodi decretum re- cap.11.
liquit, in humorum putredine & excretionem, & refrigerationem, & ventilationem, & semiputridorum concoctionem ex aduerso respōdere. Nunc verò, cum de prima immutatione loquamur; dicimus, quòd cum quæcunque succus putrescit, de mente Galeni calidus præter naturam, & humidus efficiatur, ac à calido, & humido id perpetiatur, vt retulimus, necessum est (communissimi Hippocrat. præcepti perpetuò veritate seruata, quòd contrariorū contraria sint remedia) tales succos semimalos seu putrescentes à medico ad contrarias qualitates, manente eorum substantia, immutari. quæ immutatio à frigidis, ac siccis medicamentis ipsi naturæ paratis, & corporibus adhibitis optimè perficitur. Hinc acetositatem citri, succum malorum punicorum acidorum, ac pomorū acidorum limoncelij, & limonū, omphacium, atque acetum, & similia pro ea immutatione perficienda, putredinéque inhibenda, ac pro eius malæ qualitatis transmutatione facienda, eligimus ex dictis nonnulla medicamenta, seu syrupos parentes. quam alterationem aliam à concoctione Galenus præcepit vndecimo Methodi medendi, cap. nono, cùm dixit, Putrescentia, semimaláque sanare possunt, tum ea quæ alterare, tum ea, quæ concoquere valent excitando, ac firmando eius naturæ facultatē, quæ naturaliter concoquit. Nec minus videtur eundem Galenum libro Artis medicinalis, præal- cap.89.
legato loco, per alterationem, qua putredo inhibetur manente substantia, duo hæc voluisse intelligere: & eam videlicet, quæ propriè alteratio dicitur: & concoctionem, quam tanquàm magis vtilem, atque præcipuam immediatè exponit, præsertim cùm cunctæ aliæ præter has alterationes substantiam euacuent, siue digestiones fuerint, siue præparationes seu purgationes, vt infra declarabimus. Hinc patet nonnullos iuniores expositores in expositione supradictorum Galeni verborum fuisse hallucinatos: namque autumarunt tātum de ea alteratione, quæ cōcoctio appellatur, Galenum intellexisse; cùm si de ea sola loquutus ibi fuisset, falsum penitus assereret, solam eam putredinem tollere manente substantia: nam hæc alteratio putrescentis succi, quæ per contrarias qualitates putredinis efficitur, idem perficit, ac putredinem, quæ in generatione adhuc est substantia manente, inhibet. Insuper nec illud effugeret, quin de insufficientia damnaretur, aut pugnantia assereret cum non tantùm putrescens succus concoctione, & euacuatione curetur, immo alteratione alia, ac infrigidatione, de qua lib. 11. Methodi medendi cap. nono verba fecit, vt superius diximus. & propterea, vbi Græcus codex habet, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰρημένον εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως, πέψις ἐστίν: quod Latinè sonat: Sed dicta quidem alterationis species cōcoctio est, fortè deprauatus existens, melius diceret, ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς εἰρημένης ἀλλοιώσεως εἶδος πέψις ἐστίν. id est, sed dictę quidem alterationis species, concoctio existit. q. si velint per alterationem solam concoctionem eo loco Galenum intellexisse, si valeant; eum ab insufficientia, aut pugnantia absoluant; quanquam neque hoc quicquam nostræ opinioni, ac veritati aduersetur, quæ Galeni autoritate vndecimo Methodi medendi cap. nono, fulcita, ac confirmata est. Quidam alij concoctionem cum prædicta al-

 teratione

teratione confundentes frigida, & ficca propriè concoquentia esse asserunt: cùm ea putredinem inhibeant, contrarias qualitates putrescentibus humoribus inducendo. At quantùm isti à veritate deuient, cùm de concoctione tractabimus, liquidò ostendemus: frigida enim, & sicca, & si putrescentis humoris qualitatibus opponantur putrediném que quodammodo alterando inhibeant, concoquentia appellari haud possunt: nec concoctionem iuuare nisi quodammodo ex accidenti, immutatis videlicet putredinis qualitatibus, ex quarum immutatione concoctrix facultas fortè valentior redditur. Hinc concludamus putredinem, de qua modò loquimur, à medico alterari posse per immutationem earum qualitatum, quæ ipsi putredini propriè insunt, à contrariis qualitatibus, vt dictum est: ac per ea, quæ dictas contrarias qualitates possident, putredinem posse sisti, ac inhiberi manente substantia, in qua ea consistit, eum eis, quæ superius conscripsimus. quæ alteratio alia est à concoctione, digestione, seu præparatione. Et, si Galenus concoctiones interdum alterationes appellant, & vim concoctricem alteratricem; nunquam tamen eas cum prædicta alteratione confundit: quinimmo secundo, & tertio de Naturalibus facultatibus, concoctionem per alterationem definiuit: tertio etiam artis medicinalis concoctionem alterationis speciem esse dixit. Sed mox obiiciet quispiam, si putredinis occasio vna, est transpirationis prohibitio; quo pacto ea putredo inhiberi possit per frigida, & sicca, cùm ea causam putredinis meatus obstruendo adaugeant? Cui responsum sit primò, non immoderatum debere esse infrigidantium, & exiccantium vsum: secundò, quòd ex his maius sequitur commodum, quàm incommodum. Ad hæc quòd eis vti debemus frigidis, & siccis, quæ acidam qualitatem participant, tenuisque sint substantiæ, ac humiditatis multæ admixtionem habeant; qualia sunt ea, quæ supra narrauimus: aut quæ acrimoniam possideant, vt acetum, & non eis, quæ valde adstringentia sunt terrenæ, ac crassæ corporis consistentiæ, seu substantiæ. Qua de re, cum acidus sapor potissimum gignatur, dum quid à calido mutatur incipiente concoquere: non tamen perfectè id superante, vt Galenus asserit quarto de Simplicium medicamentorum facultatibus, acidámque qualitatem frigidum subtile efficiat, tenuiúmque partium sint acida, eodem auctore eodem libro: sequitur, quòd quamprimum penetrantia non obstruant, cum hoc quòd putredinem inhibentia maximum comparent commodum, ac ex pauca adstrictione vasa corroborentur, potiusquàm propter osculorum exiguitatem lædantur. Vlterius ea permisceri possunt cum aliquo infrigidantium decocto, aut aliquo, quod liberare obstructiones valeat, quorum copia magna penes medicæ artis auctores reperitur: & hoc pacto nedum putredinem non adaugent, ac transpirationem prohibebunt, verùm & causam oppugnabunt, & febrem pariter extinguent: illud, quod sine cunctatione agendum est præcepto Galeni decimo Methodi medendi. quòd, si ea putredo per se sola subsistat, vt sæpius est videre, ipsiusque putredinis efficientes causæ non adsint; quid prohibeat prædictis auxiliis vti pro ea immutanda? nihil sanè. & hæc de alteratione sint dicta satis.

cap. 4. cap. 7. cap. 89. cap. 15. Loco citato. cap. 1.

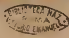
De concoctione.

Cvm tres in animalibus corporibus fiant alterationes, vt Galenus asserit libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus cap. sexto, quarum vna secundùm naturam est, cum videlicet in ventre cibus coquitur, aut in visceribus, & vasis, qui inibi generatur succus, vnde pars vnaquæque nutriatur: altera contra planè præter naturam, nempe in putrescentibus omnibus, ab aliena caliditate: tertia media est, ac ex vtraque mixta, partim primæ particeps, ac naturalis, partim huius contrariæ, quæ est præter naturam: dictúmque satis in præcedentibus fuit tam de ea alteratione, quæ præter naturam est mutatio ab aliena caliditate superante, ac vincente, quàm de ea, quæ ex vtraque alteratione mixta est, quæ mutatio tam à calore ingenito, quàm ab alieno prouenit, restat modò differere, eũ de ea alteratione, quæ secundum naturam est & ab ingenito tantum calore perficitur; quam alterationem concoctionem propriè dicimus. tum de alia alteratione, quæ ab ipso etiam calido innato, sed non omnino vincente, verùm superante quodammodo efficitur: quam etiam alterationem concoctionem nominamus: nempe hæc quoque alteratio à calido innato superante in humoribus putrescentibus perficitur: & si putredinem eam dixerimus esse, ac inter putredinis species denumerauerimus, cùm in ea actio quędam, quamuis modica, alienę sit caliditatis: tamen, quia in ea alteratione naturalis caliditatis actio superat, concoctio potiùs, quam putredo appellari meretur, Galeno auctore libro primo de Differentiis febrium, cap. sexto. Verùm, vt dilucidius loquamur, haud ignorandum est, primò illud quod Græci pepsin, quidam abusinè digestionem vocant: nos qui per digestionẽ aliud quoddã Galeno intelligi volumus, clarioris doctrinę gratia, pepsin, quod Græci dicunt, concoctionem appellabimus. quæ concoctio, licet ab Aristotele quarto Meteororum hoc pacto definiatur: Concoctio est perfectio à naturali, & proprio calido ex oppositis passiuis: eáque in tres species diuidatur, maturationẽ videlicet, elixationem, & assationem: ac eis tres insuper species eruditatis, seu inconcoctionis contrarias tribuat: nos, cum medici simus, Hippocrati, ac Galeno adhærentes, de ea velut de cunctis aliis ad eorum mentem differemus. De duplici autem concoctione, quæ in corporibus nostris efficitur à calido innato, Galenum loqui reperi: quarum vna est, quæ penes alimenta perficitur, similis quidem existẽs hepsesi, seu elixationi, & propterea elixatio metaphoricè appellatur: altera verò, quæ maturatio metaphoricè ab eo dicitur, similis existens pepansi, seu veræ maturationi. At de prima concoctione, quæ attenditur penes alimenta elixationi simili, Galenus tractauit libro tertio de Naturalibus facultatibus, eámque hoc pacto describit: quòd nihil aliud est, quàm alteratio in propriam eius, quod nutritur, qualitatem. Verùm luce clarius de intentione Hippocratis, ab eodem Galeno definitur, secundo de Naturalibus facultatibus, ca. quarto, vbi ait, concoctionem alterationem quandam esse, ac nutrientis in propriam qualitatem eius, quod nutritur, mutationem. De altera verò concoctione, quæ maturationi similis est, Galenus verba

tex. c. 4. cap. 7.

verba fecit, secundo de Ratione victus in morbis
com. 44 acutis, & libro de Cõstitutione artis medicæ, cir-
cap. 19. ca finem. Verùm, cum vtraque à calido innato
perficiatur: de vtrisque simul loquutus est lib. 1.
sect. 2. de Morbis vulgaribus his verbis, Cõcoctio enim
comm. 44. naturalis maturatio est morbi: hæc autem con-
coctio in concoquentis substantiam deductio
quædam est eius, quod cõcoquitur. ergo, vbi cor-
pus bene habet, cumque et, quod concoquitur,
naturæ intercedit familiaritas cum concoquen-
te, mutatio fit, & alteratio totius concoquendæ
materiæ, aut maximè partis eius, minimùque su-
perat semicocti. at verò, quando præter naturam
affecta sunt (quod accidit, vbi sint à natura im-
mutantis, & alterãtis aliena) id, quod assimilatur,
paucũ est, semicoctũ verò excrementũ multum.
Iam, sicut in corporibus sanis coctionẽ indicant
excremẽta, nõ secus in corporibus affectis indi-
cabũt. in quibus verbis, vt liquidò cõstat, voluit
Galenus vtriusque concoctionis cõuenientiam,
ad differentiam propalare. Nos autem de ea ali-
sect. 17. mentorũ concoctione, quæ ab Aristotele quarto
Meteororũ elixationi assimilatur, & propterea
Metaphoricè elixatio dicitur, hic loqui nõ inten-
dimus. At, quæ hæc alimentorum concoctio similis
§ 4. cõ. 24 sit elixationi, Gal. cum Aristotele concordat, vt
cap. 7. patet apud eũ libro sexto de Morbis vulgaribus,
& tertio de Naturalibus facultatibus. Verùm,
cùm de concoctione loquimur, de ea intelligere
volumus, quæ maturatio dicitur metaphoricè,
per similitudinẽ eius, quam Græci pepansin di-
sect. 19. cunt: Latini propriè maturationẽ appellant: quæ
in pericarpiis efficitur, vt patet apud Aristotelem
eodem lib. 4. Meteororũ. hæc autẽ penes excre-
menta attenditur, ac crudos succos, ex sententia
§. 2. cõ. 44. Hippocratis libr. 1. de Morbis vulgaribus, & Gal.
eodem loco. Hãc autem maturationẽ metapho-
ricè sic appellatam, bifariam in humanis corpo-
com. 44. ribus fieri posse Galen. asserit, secundo de Ratio-
ne victus in morbis acutis. nã concoquuntur re-
dundantes succi in corpore, verè crudi sunt, vt
acida, vel dulcis pituita, nec putrefactio in eis ma
gna existit, immò quædam naturæ familiaritas
cum concoquente. qui quidem crudi succi exi-
stentes reliquam perfectionis à calore innato as-
sequuti, ac prorsus concocti, & exquisitè assimi-
lati nutrire valent plus, minúsve pro modo per-
fectionis: cum nec ipsi nutrire valeant, quamuis
concocti sint, si omnino præter naturam fuerint,
seu à natura alieni, vt testis est Galenus tertio de
cap. 2. Causis symptomatum. Verùm harum duarũ pi-
tuitæ specierũ altera facilius cõcoquitur, vt quæ
cap 19. dulcis est, teste Galeno libro de Cõstitutione ar-
tis medicæ. Itaque prædicti succi in bonum san-
guinem versi demum in membrorũ substantiam
conuertuntur, in toto, seu in parte. & hæc a Gal.
propriè maturatio dicitur: natura enim semper
nititur suis viribus vtens assimilare partibus nu-
triẽdis, quicquid fieri vtile potest, excernere au-
tem id, quod minimè istiusmodi est, eodem Gal.
cap. 5. teste libro secundo de Differentiis febrium. Aut
quæ redundant excrementa alia à prædictis suc-
cis, in corpore præter naturam affecta sunt, ac à
natura immutantis, & alterantis aliena. quæ qui-
dem, licet mutata, atque à natura ipsa euicta sint
(cum videlicet ipsa eis fortior fuerit, ac suo robo-
re ea permutauerit) mutari tamen in substãtiam
aliti non valent, eoque maximè, si magna in eis
fuerit putrefactio, & si similia ad quendam mo-
dũ nant membris solidioribus, verùm non adeò,
vt in substantiam conuertantur, cũ non exquisi-
tè assimilari valeãt: vel quia ex eorum natura as-
similationi exactæ pugnant, vt bilis tum flaua, tũ
atra: aut quia susceperunt putredinis qualitatem
magna ab aliena caliditate. Ergo cũ putrefactio
magna est in aliquibus succis, aut excrementum
natura sua tale, vt assimilari corpori humano ex-
quisitè, ac conuerti in eius substantiam omnino
nequeat, id quidem ad quendam modum ab ipso
innato perficitur, immutatur, ac similis fit aliquo
pacto solidioribus mẽbris: verùm nõ adeò, vt di-
ximus, vt in eorum substantiam cõuertatur, sed
à natura ipsa superatum per talem cõcoctionem
aptũ vt redditur, vt expellatur, &, si nõ propter-
ea, vt expellatur ab ea promptius, aut à medico:
id euincere concoquere, ac assimilare tentat, sed
vt apponatur, ac nutriat. quod, cùm exactè perfi-
cere nequeat, velut superfluũ, ac excremẽtosum
secernit, & ad expellendũ properat. quæ conco-
ctio, licet etiam maturatio dici possit, nõ tamen
propriè, vt superius dicta, quæ penes crudos suc-
cos attẽditur: sed generaliori, ac vniuersaliori vo-
cabulo concoctionis vtẽtes. Talis denique natu-
ræ sunt vtraque bilis, & qui Græce ichores dicũ-
tur, teste Gal. 2. de Ratione victus in morbis acu- com. 30.
tis. in quo causam reddidit, cur neutrabilis in sã-
guinis substantiã redire valeat. eiusdem naturæ
est pituita salsa ex mente eiusdem Galeni lib. de
Constitutione artis medicæ c. decimonono. Ob
id Hippocrates cocta quidem consueuit vocare
huiusmodi excrementa, quæ à natura ipsa euicta
sunt: cruda verò, quæ non sunt euicta. Pari ratio-
ne & pus in phlegmonis, quæ concoquuntur, fie-
ri air: itáque pars nulla ex pure alimonia accipiat,
veluti accipi ex crudis iã dictis humoribus ap-
pellatis, cùm concocti fuerint: eadem ratione & vri-
nas crudas concoqui dicimus: & si corpus ex co-
ctis vrinis ali non possit. Sputum quoque in pul-
monis, seu thoracis affectibus, lippitudines ocu-
lorum, & alia similia excrementa, de quibus Gal.
mentionẽ fecit libr. de Totius morbi tẽporibus.
c. 3. Cõcoctio ergo & pro generaliori, ac vniuer-
sali significato, seu propriè sumpta, quam meta-
phoricè maturationem nos appellamus, ea est
apud Galenũ, vt diximus. Proinde, cùm hæ quo- §. 2. cõ. 45. cap. 6.
que cõcoctiones opus sint naturæ, teste Galeno
primo de morbis vulgaribus, & quinto de Sim-
pliciũ medicamentorũ facultatibus, necnõ præ-
dicti succi semiputridi, seu excrementa talẽ ma-
turationem à solidis corporibus cõsequantur, ab
ea vi naturæ, quæ per solida corpora protẽsa est:
nimirum, si aliquo pacto ea excrementa solidio-
ribus quodammodo assimilantur corporibus, cũ
ab ipsa natura euicta sunt, & propterea cõcocta
appellantur: licet ex eis corpus nutriri non va-
leat: vt pus, ac quod puri similatur candidum se-
dimẽtum in vrina, aliáque nõnulla, vt disertè de- cap. vlt.
clarauit Gal. lib. primo Prognosticorum. At, quo-
niam de hac concoctionis specie loquimur, quæ
metaphoricè maturatio appellatur, siue propriè
dicta, siue vniuersaliori significato sumpta, cum
eam diximus esse quandam deductionem,
mutationem seu alterationem, ac quodammo-
do perfectionem, actionesque omnes, pariter-
que

que & alterationes, in quacunque re fuerint, in ipso fieri essentiã suã possideat, vt ait Gal. libr. 2.
cap. 3. Methodi medendi: nosque perpetuò de ea, tanquam in fieri essentiam suam possidente, intelligamus, & non in alterationis, seu in mutationis termino: his taliter suppositis, licet hęc mutatio, seu alteratio actio sit ipsius naturæ quoniam in fieri essentiã suam possidet, vt diximus, vidẽdum est an possit iuuari à Medico: &, si possit, cũ quibus. At, quòd cócoctio, licet à calore innato pręcipuè efficiatur, ab aliquo tamen exteriorũ auxi-
sect. 15. liorum iuuari posit, satis dilucidè Aristoteles quarto Meteororum demonstrauit, & Galen. in commento Aphoris. 22. 5. libr. verùm quòd vna concoctionis species, quæ propriè maturatio dicitur, tum ab ingenito calido, tũ ab externo perficiatur, si tamen ipsorum naturę conueniens, ac familiare fuerit, vt caliditas solis penes omnes
cap. 11. fructus; clarum est videre apud Galenum libro quarto de Simplicium medicamentorũ facultatibus. At, quòd iũ naturales alterationes, quę ab innato proueniũt calore, elixationi similes, cùm videlicet in ventre cibus concoquitur, aut in visceribus, & vasis succus, ex quo rursum vnaquæque pars nutritur: tum etiã & maturationes, quas metaphoricè sic appellari diximus, vt quæ videlicet in mouẽdo pure efficiuntur, à simili extrinsecus calore pro ea concoctione perficiẽda iuuãtur: ac naturæ Medicus in hoc opitulentur, cũ his quæ modicè calfaciant, decretum reliquit Gal.
cap. 60. libro quinto de Simplicium medicamentorum
com. 44. facultatibus, & quarto de Ratione victus in mor
cap. 19. bis acutis. & lib. de Constitutione artis medicæ. Non verendũ est ergo maturationes ex Aristotelis, Galenique mẽte, extrinsecus à Medico iuuari posse. Verùm, quoniã concoctioni perpetuò ca-
comm. 29. lidum opitulatur, ac confert, frigidũ verò renititur, & aduersatur, teste Galen. tertio de Ratione victus in morbis acutis: disserẽdũ planè est, à quibus calidis natura ipsa extrinsecus in maturationibus iuuari posit, siue hæ fiãt in dulci, vel acida pituita: siue in aliis excrementis, vel puris
cap. 6. generatione. quod quidem insuper ipsemet Gal. optimè nos docuit eodẽ libro quinto de Simplicium medicamentorũ facultatibus, asserẽs quòd velut ventris concoctioni conferunt ea, quæ copiam innatę caliditatis cibos concoquẽtis adaugent, non tamen qualitatẽ: pariter illud, quod ad mouendum pus adhibetur medicamentum, talem debet caliditatẽ possidere, qualis est in naturis tẽperatis calor natiuus. At si iusto calidior natura fuerit, in eo corpore medicamẽ. quod pus mouebit, calidius sit oportet, tantò nimirũ temperato calidius quanto, & natura eius tẽperatam in calidi ate exuperat. Hinc cócludit, cuiusque singulatim hominis suũ proprium esse puris mouendi medicamentũ, licet emplasticum quoque eius generis medicamentum esse debeat, eodem
cap. 6. Galeno auctore quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. Qua de re temperatura eorum auxiliorũ, quæ naturam in maturationibus iuuant, commoderata, ac similis ei corpori, cui admouetur, esse debet. Proinde non parum nostri temporis quidã chirurgici decipiũtur, qui cunctis corporibus, naturis, & ætatibus, ac particulis eisdem medicamentis pro iuuanda natura circa puris generationem vtuntur: iubenic Gal.

quòd hæc medicamenta, quæ pus mouet, cuiusque singulatim hominis propria esse debent. At, cùm nostra natura humida sit, & calida, humida, calidáque medicamenta huiusmodi esse debent: non tamẽ corporis natura humidiora, ac calidiora, immò cognatã, ac simillimã corporibus nostris caliditatem, ac humiditatẽ possidentia. hinc tum cibos, tum fomenta, ac cataplasmata, frictiones modicas, & baluca, quę mediocriter calfaciãt maturationes efficere Galenus asserit primo de 5. 2. cõ. 44
Morbis vulgaribus. & lib. de Constitutione artis cap. 19.
medicæ ait. Perducunt autem ad concoctionem quies, & calfactio moderata, bonique succi modicorũ esus ciborum, & modice calfacientis vini potus: at caliditatem modicã efficere possunt frictio mediocris, & commodi aquarum calidarum vsus, cibariáque. medicamẽta, quę haud magnopere calfaciant: quãquam eo loco de maturatione propriè dicta loquatur, quæ tum dulci, tũ aci- cap. 4.
dæ pituitæ competit. idem & Galen. lib. 4. de Sanitate tuenda iussit, semicrudos humores, tum vino, tum quiete, ac somno concoquere, ac vtiles reddere. & eodẽ libro, nihil esse asserit, quod Loco cita-
æquè concoquat ea, quæ concoqui possunt, vt to.
somnus à balneo. Proinde toto cœlo hallucinati sunt, qui quibusdam nominatis syrupis concoctioni opitulari asseruerũt: cùm tantùm ea ad cócoctionem conferant, ac quodãmodo adiuuent, quæ calorem naturalẽ vel fouent, vel in substantia augẽt, at, cum paucis aut ferè nullis hoc darũ sit syrupis: sequitur, vt pauci sint, aut fere nulli inter eos, quibus nostris tẽporibus vtimur, qui possint calori naturali ex seipsis aliquod adminiculum ferre pro concoctione, seu maturatione perficienda: nisi fortè is, qui ex corticibus citri conficitur, cum cortex citri concoctioni nónihil conferat, si vt medicamento eo quis vtatur: licet vt alimento coctioni renitatur, teste Galen. 2. de Alimentorũ facultatibus. c. 37. alij verò syrupi, cum quidam calidi vltrà quàm oportet, alij frigidi, alij humidi, vel sicci sint, quidã eorũ corpus alterare, quidam pręparare, digerere, seu euacuare ant per ventrẽ, aut per vrinam, aut per cutis occultos meatus materiã educentes valẽt: quanquàm ex accidenti quidam sint, qui quodammodo coctioni deseruiãt: vt hi, qui adstringẽdi vim possident, aut hi, quibus somnũ conciliamus. per se autẽ. ac verè intrepidè asserimus tãtùm ea, quę calidũ innatũ vel fouent, vel in substãtia augent, ad concoctionem conducere: cum hæc actio, seu perfectio solius calidi innati sit. & propterea sola ea, quæ tẽperatè calida sunt vt diximus, per se ei opitulantur, ac conferũt: velut etiã nostris temporibus sunt inter alimenta gallinarum iuuenũ, seu gallinaceorum pullorum carnes per elixationem liquefactæ, quod ius consummatũ Medicorũ vulgus appellat, aut fortiter cótusæ, alteratę pręcipuè ex bordeacea ptisana simul permixta. ac cum eis decocta, magis, & minus pro naturę corporum ratione, secundũ quam, vt diximus, concoquentia euariari debent, præcipuè cum vires quodammodo imbecilles fuerint: & quæ redundant in corpore excrementa. in substantiam cóquentis mutari non valeãt. Nec minus hallucinati sunt, qui asseruerũt à frigidis concoctionẽ fieri, siue syrupi sint, vt violaceus. rosace, ex nym phæa, & vtroq; cichorio, & alij nónulli similes, siue

ſi hoc aqua ipſa frigida, cùm Galenus ipſe decreuerit, frigidum perpetuò concoctioni aduerſari, libro
com. 29. tertio de Ratione victus in morbis acutis. quinimo nec humor biliuſus ab eiſdem côcoquitur, vt aiût, bene alteratur. at hæc alteratio nullo pacto nec concoctio, nec maturatio dici meretur. Verùm, cum ſuprà relatû ſit maturationem in acida, vel dulci pituita, ſeu aliis putreſcêtibus humoribus ab ea vi naturæ, quæ per ſolida corpora protenſa eſt, perfici: at proinde, maturatur, ſolidis ipſis corporibus quodāmodo aſſimilari, nunquid quodlibet, quod eo pacto maturatur, craſſius reddatur, quæret quiſpiā? At cui dubium eſt
text. 19. Ariſtotelē quarto Meteororū aſſerere ex ſubtilibus ſemper craſſiora fieri, pepāſin, hoc eſt, maturationem paſſa omnia. Pariter & Alexander ait,
Alexā. 4. meteororum. Vniuerſaliter quæcunque pepanſin paſſa, ex tenuibus craſſiora redduntur. Et Galenus lib. primo de Morbis vulgaribus ait, Humores, qui tenues ſunt, omnes eſſe crudos: &, vt côcoquātur, roboſtam deſiderare naturam. Et libro de To-
commēt. 9. ſect. 1. cō. 25. cap. 3. tius morbi temporibus aſſerit, tum ſanē ipſam, tum vrinam, tum ſputum, lippitudineſve, quinetiam & humores, qui à cerebro per palatum, & nares defluūt, & denique cuncta excrementa in initio aquea, tenuiáque eſſe: cum verò quandam temporis proceſſu concoctionē accipiūt, craſſiora euadere, atq; pauciora, potiſſimùm in his morbis, ex quibus ægri ſeruantur. & libro ſecundò Prognoſticorū ferè idē ait, quòd concoctio craſ-
cōment. 33 ſiorem reddit, nō ſolùm vrinam, ſed etiam deiectionem, item ſcreationem, atque etiā pituitam per diſtillationes, & grauedines, necnō per lippitudinem, & pus quoque in vlceribus. Ex quibus omnibus infertur, quòd quæcunque maturationem ſuſcipiunt, cùm quodammodo ſolidioribus mēbris aſſimilentur, neceſſariò craſſiora, ac pauciora euadunt: nō tantùm ex Ariſtotelis, & Alexandri mente, verùm etiam Hippocratis, & Galeni. At non ſtatim ſequitur, cuncta, quæ craſſiora redduntur, ea eſſe concocta: cùm craſſitudinis
cōment. 38 duæ ſint cauſæ, auctoritate Gal. ſecūdo Prognoſticorū: calidū videlicet, & frigidū: calidum quidem euaporando, & frigidum adſtringēdo. Cæterùm quæcunque à calido innato craſſiora redduntur, ea concocta eſſe dicimus, & non quæ à frigido, ſeu nō naturali calore: quę quidē uedum coctioni non opitulantur; immò penitus aduerſantur: pariter & ea, quæ ab ipſo craſſiora ſunt reddita. At iterum obſtrepēdo inſurget aduerſarius dicēs, Si cuncta, quæ pepāſin patiuntur, hoc eſt, maturationē, craſſiora euadere neceſſum eſt: fruſtra pituita ipſa, ac ſuccus melancolicus maturantor: rùm craſſiores per eā maturationē redditi ad eorum expulſionem valentius reoiterentur, atque aduerſarentur. Cui reſpōdemus, pituitā ipſam ſiue dulcis, ſiue acida fuerit, quib⁹ propriè pepāſis hoc eſt, maturatio tribuitur, ex maturatione craſſiorem reddi: qu: nā pepanſin paſſa, in concoquētis ſubſtantiā trāſire valet, & hoc pacto ſolidis mēbris aſſimilata, nulli dubium, ꝙ craſſior redditur, præcipuè ſi in ea potrefactio non fit. Quod, ſi in ea aliqua putrefactio magna ſit, aut ſalſa fuerit pituita, vel atra bilis, ſiue aliud excrementū: licet eis maturatio propriè non cōperat: tamē, quia vniuerſaliori vocabulo intelligentes ipſam maturationem, dicuntur quoque hæc maturari, aſſerimos quòd quodāmodo pepanſin paſſa à ſolidis ipſis particulis, licet ab eatū natura ſint aliena, cùm nutrire non valeāt: tamen quodāmodo eis aſſimilātur, ac craſſiora redduntur; quoniam talia cùm natura ipſa maiorar, neceſſum eſt vt euincat: cúmq; euicta ſunt, maturata vocare conſueuimus: & cùm concoctio omnia, vt diximus, cogat & incraſſet, teſte Gale- no 4. de Ratione victus in morbis acutis: neceſſe *commēt 4.*
eſt ea quoque, cùm concoquuntur ac vincuntur, cogi & incraſſari: alia tamen ratione, cùm à calido innato id perpetiantur. verùm enimuero, ne quis decipiatur, magnā cum dico putreſcentiam, nō de ea intelligere volo, quæ omnino aliena ſit, ac nulla ratione poſſit naturæ gratiā recipere: cū eam, vt ſuprà retulimus, quàmprimū educere ſit *4. Met. co text. 18 & 2. prog. 33.*
tentandum, teſte Gal. 4. de Sanitate tuenda. verùm de ea intelligimus, in qua natura ipſa adhoc non eſt euicta. Magnā autē, & paruam nominamus ratione maioris, vel minoris operationis caliditatis alienæ, nūquàm tamē ipſo calido innato euicto, imò ſemper cooperāte, ac demū vincente. Verùm, ſi ea excremēta taliter alterata, ac craſſiora reddita valēcius expulſioni repugnāt, cùm ea in concoquentis ſubſtantiā trāſire nō valeāt, ad quid natura, ſeu Medicus huic alterationi vacabit? non propter aliud dicimus, quàm quòd côcocta medicari iubet Hippocrates. nec ea craſſitudo, quam à calido innato acquirūt, ineptitudinē eius parat expulſioni, velut ea, quæ à frigido, ſeu calore immodico: quinimò taliter alterata, ac euicta cum nutrire nō valeāt: ocyus ſecernūtur: nā, vt Gal. aſſerit. in commento Aphor. 22. quarti libri, cum cruditas humorum adeſt: tunc aliquid bene euacuari eſt impoſſibile. Cuius rationē reddens ait, Oportere Medicum naturæ miniſtrum ipſam perpetuò imitari. Verùm, cùm ipſa nō antè humores diſcernat, quàm prius concoxerit: nec prius expellat quàm prius diſcreuerit, eodem auctore Aphor. 22. 1. lib. opus eſt; vt bona excrementorū euacuatio fiat, tam ab ipſa natura quàm à Medico, vt prius ea ab eadē natura ſecernātur, ac ſeparentur à bonis ſuccis: quæ ſegregatio, ſeu diſcretio exactè fieri nō valet, ſi coctio ipſam nō præeat. tūc nàque, hoc eſt, poſt côcoctionē naturā ipſam habemus euacuationi adminiculantē: &, cū ipſi euicti ſint, ac nutrire non valeāt, tanquā excrementoſos ac alienos, ab eo quod familiare eſt, ſegregās, expellere tentat. quod quidem prius, cùm permixti eſſent cū familiaribus, infœliciter tētaret: nec id eſſet naturæ, ſed caſus ratione: nil mirū denique ſi prædicti ſucci, ſeu excrementa licet vt alieni à natura immutantis, ac alterantis, in eius ſubſtantiā verti nō valeant: in ea tamen immutatione, cū ab ea euicti ſint, craſſiores aliquo pacto redduntur, non enim vt craſſiores reddat natura, ipſos immutat, ac alterat, nec Medicus ipſe, cum ei in hoc opitulatur: verùm, vt ſuperet, ac euincat, & denique aſſimilet. quibus ſuperatis, ac euictis cū nutrire non valeant, nec perfectè aſſimilari: prōptius ac facilius à familiaribus ſuccis eos ſegreget, atq; diſcernat, eiſq; ſegregatis cōmodius à natura, ſeu à Medico expellantur. quod quidē ægrius, & non abſque magna vi, ac noxa ipſius naturæ perficeretur, ſi prius videlicet, quàm côcocti, ac euicti eſſēt, ac ſegregati, tētarentur expelli: ſimúlq; familiarium cum alienis

alienis expulsio fieret: vt liquidò quisq; percipere valet de mẽte Hippocratis, & Galeni in pręallegatis locis. Ex quibus manifestè patet, quãtum delirarũt, qui asseruerũt maturationẽ, seu, vt ipsi dicunt abusiuè loquentes, digestionem in aliquo fieri posse cũ eius subtiliatione: cum perpetuò ex
cap. 19 Hippocrate, & Galeno cõstet cũcta, quę maturãtur, crassiora euadere, vt diximus. Et si de salsa pituita, quã Galẽ. lib. de Constitutione artis Medicæ purgare iubet, oppugnaret quispiam, eã saltem concoqui non debere: Respondemus, Galenum eo loco de maturatione propriè dicta, quæ tum acidæ, tum dulci pituitæ competit, velle loqui. de qua insuper mutatione propriè dicta ver
tex. 4. ba fecit quarto de Sanitate tuenda, cùm dixit, Crudis, & semicoctis humoribus, qui ante sanguinis perfectionẽ fuerunt, per coctionẽ, acribus verò, ac mordacibus, eductionẽ cõpetere. at noluit eo loco de maturatione cõmuniter dicta intelligere, quæ non tantùm salsæ pituitæ, verùm nõ penitus corruptæ, vt idemmet asserit quinto
5. Met me. Methodi medẽdi: verùm & vtrique bili, ac icho-
cap. 14 ribus ipsis tribuitur eomet auctore secũdo de ta
2. reg acu. tione victus in morbis acuti. De vitrea verò pi-
44. tuita, licet frigidior sit acida, tamen, quia acidæ qualitatis est particeps, acida quoque appellari potest, & propterea non est habenda alia ratio, quàm de ipsa acida: licet difficilius cõcoquatur, quia frigidior est, vt tãtùm tria sint pituitæ gene-
cap. 6. ra, eodẽ Galeno teste, secũdo de Differentiis fe-
comm. 13. briũ, & quarto de Ratione victus in morbis acutis. At mox instabit &nõ ab re aduersarius, dicẽs, nũquid humores ipsi biliosi, cùm calidi, & tenues sint, & ea de re paratissimi ad excretionẽ, vt Ga-
comm. 23. lẽ. asserit lib. 3. Prognost: corũ, concoctione prius egeãt, quàm excernãtur? Circa quod digladiãtur nõnulli nostri tẽporis Medici quidã, asserẽtes cõctione nõ indigere: nã, cũ mordaces sint, calidiores, ac tenuiores, transfluunt ab vna parte in aliam, ægrũ grauiter infestant, ac quiescere non permittunt. cùm ergo ipsi per corpus moueãtur, naturamq; ad eos expellendos prouitẽt, priusquàm in aliquam partẽ decumbant, præcipuè principem, statim euacuandi sunt, concoctione eorum non expectata præcepto Hippocratis, & Gal. Aphoris. 22. primi libri, & sexto de Morbis vulgaribus. Vlterius, si crassos, atque tenaces humores fluxui paratos reddimus, eos tenuãdo, ac incidendo, meatusque reserãdo, vt patet ex Ga-
sect. 2. cõ. leno Aphor. 24. lib. primi, & nono, libri secundi,
32. cur biliosos humores, tenues, fluxuique paratos existẽtes, ac nullũ lentoris participãtes, priusquã purgemus, concoquere tentabimus: cũ ex ea cõctione, crassiores reddãtur? quibus rationibus concludunt biliosos humores cõcoqui non de-
sect. 1. cõ. bere. Quidã verò auctoritate Gal. primo de Mor-
25. bis vulgaribus, vbi ait, humores tenues omnes esse crudos, &, vt concoquantur, robustã desiderare naturã, inter quos biliosum succũ tũ Hippocrates, tum Galenus dinumerat: necnon auctoritate Hippocratis secundo de ratione victus in morbis acutis, vbi biliosa cruda appellat, non ab re opinantur biliosos succos priusquàm expurgentur, cõcoqui debere: cũ nõ mouere cruda idẽ
tex. 44. Hippocr. iubeat Aphorismo 22. libri primi. Hisce rationibus quidã flauã, seu pallidã bilem, antequam è corpore excernatur, cõcoqui præcipiũt,

Alij, cõcoctione nõ expectata, statim circa initia purgare iubent, vtriq; ue suam fouentes opinionẽ Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, prout ex prædictis appatet. Verùm, vt tanti quæstiti veritas dilucidetur, attendẽda nonnulla sunt: primò, quòd flaua, seu pallida bilis, aut in corpore redũdãs ex vna in aliã partẽ trãsfluit, nec sedẽ sibi adhuc firmã statuit vel in quapiã parte firma decũbit: secundò, cùm eã concoqui dicimus: triplici ratione posse intelligi: aut cõcoctione, qua familiaria alimenta in corpore concoquuntur, quam concoctionẽ, vt diximus, Aristoteles, & Galenus elixationi assimilant, ac hepsesis Græcè dicitur: aut de ea cõcoctione, quæ metaphoricè maturatio dicitur, simili existente maturationi propriè dictæ, quæ in pericarpiis efficitur eáq; Græci pepãsin nominãt. &, cũ hæc quoq; duplex sit: quædã propriè dicta, quæ tãtùm dulci, seu acidæ pituitæ tribuitur, vt superius diximus: quædã verò vniuersaliter dicta, quæ tũ aliis succis, seu excrementis, tum ichoribus ipsis tribuitur, pariter bifariã de ea loqui possumus. His prælibatis, asserimus flauam ipsam, seu pallidã bilem, siue in aliquam partẽ decumbat, siue de vna in aliam trãsfluat, seu turgeat, nullo pacto concoqui debere cõcoctione, quæ elixationi similis est: cùm ex ea alimenta conficiantur, ac in aliã substantiã conuertãtur. pariter nec vllus alius succus, seu excrementum tali concoctione in nostris corporibus cõcoquitur præter alimenta ipsa, quæ à calidirate, quæ in humido existit, conficiuntur, ex intentione Aristotelis quarto meteororũ. Propalamus tex. 27.
insuper flauã, seu pallidã bilẽ in corpore redundantem, siue ex vna parte in aliã ea transfluat, siue turgeat, siue in earum aliqua firmetur, ac decũbat, nullo pacto concoctionẽ admittere, sumpta concoctione pro maturatione metaphorica propriè dicta: cùm ea, vt sępius retulimus, tãtum cõpetat his succis, qui mutati, ac euicti à calido innato, reliquũq; perfectionis assequuti, & prorsus cocti corpus nutrire valent, ac in concoquẽtis substãtiã verti, vt pituita ipsa dulcis, seu acida. ipsa autẽ bilis tũ flaua, tum atra, cùm vna ex sanguine plus calefacto, altera ex eodẽ assato, atque adusto gignatur, in sanguinis substantiam redire non valent, prout decretum reliquit Gal. secundo de Ratione victus in morbis acutis. qua de re talẽ maturationẽ flaua ipsa, seu pallida bilis nullo pacto admittit. Quòd si de maturatione lo- com. 30.
quamur generaliter ac vniuersaliter dicta, secũdũ quã aliqua cocta, seu maturata vocare cõsueuim⁹, cùm ab ipsa natura fuerint euicta, eáq; natura fuerit causis fortior, ac ipsas suo robore permutauerit, licet permutata ac victa nulla pars ex eis alimoniã valeat accipere, tũc flaua, seu pallida ipsa bilis intra vasa, aut in aliũ quẽpiã locũ decũbit, sua acrimonia, caliditate, ac tenuitate naturã haud ita prouitãs ac impellens, vt ex vna parte in aliã expellatur ac transfluat: & tunc asserimus eã non tantùm concoqui posse, verùm etiã debere, præcipuè si superari ac euinci ab ipsa natura posse existimabis, præcepto Hippocratis, Aphoris- com. 44.
mo præallegato, & Gal. 2. de Ratione victus in morbis acutis. quæ maturatio, eodẽ teste, eodem loco, nil aliud est, quàm eius à natura euictio. euincit autẽ, cùm eam permutauerit. qua permutatione ex flaua, acri, & malè olente, cùm cruda

præexisteret, cocta postmodù, pallidior & minimù male olens efficitur. & propterea, licet, quia tenuis, paratissima ad expulsionem sit: quia tamen cruda, & tenuis, & quilibet tenuis succus crudus sit, & vt fe.1.co.25 concoquatur, robustam naturam desiderat, vt Galenus asserit primo de Morbis vulgaribus: propterea concoquenda prius est, vt concocta facilius discernatur: ac demum excernatur, velut de pituita relatum est. quam sententiam confirmauit Alexander Trallianus libro 1. cap. decimosexto, cuius hæc sunt verba, loquens de flaua bile: Humor nanque negotium facessens, dicta ratione depositus, coctus, & tanquam subactus ac domitus, minore negotio ab euacuante medicamento profligatur & exhauritur. Quòd, si denuo aduersarius oppugnabit, asserens flauam bilem ex tali cōcoctione crassiorem euadere, & sic ægrius expelli posse: ei responsum volo, naturam non eo flauam bilem concoquere, vt crassiorem reddat: immo, propterea quod à natura euincitur, ac quodammodo solidioribus corporibus assimilatur, crassior euadit, nec propterea concoquitur, vt crassior fiat: verùm, cùm exactè assimilari nequeat, post euictionem facilius ac tutius expellitur: cum perpetuò verum sit, vt diximus, naturam ipsam ægrè expellere, si priusquam excernat, non discreuerit: ægriúsque discernere, si antea non concoxerit. quod itidem confirmauit Galenus eo commentario, cui titulus est, Quod purgare conueniat, quibus medicamētis, & quando. concoquitur ergo tali concoctione flaua bilis, si in aliquam partem decumbat, quãquam ea concoctione crassior euadat: nam non propterea concoquitur, vt talis efficiatur: nec propterea quòd talis efficitur, non tutius & sine corporis noxa purgabitur: cùm à calido innato: & non ab immodico calore, seu à frigore eam crassitudinem adepta sit, & ea de re excretioni non aduersatur. siquidem oportet concoctionem præire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, vt bona sit crisis, auctoritate Galeni in commento Aphorismi vigesimi secundi primi libri: asseruítque humores, qui sunt in aliqua corporis parte firmati, neque oportere aliquo mouere auxilio, neque medicari ante coctionem. tunc enim naturam ipsam habe- sex.1.tex.45. mus euacuationi adminiculantem. Hinc Hippocrates non ab re libro primo de Morbis vulgaribus decretum reliquit, Coctiones celeritatem iudicij portendere, securitatémque salubrem: eásque coctiones fieri testatur Galenus eodem loco, natura ipsas causas noxias superante. Patet itaque flauam bilem certam sedem habētem, ac in quapiam parte firmatam, inibíque putrescentem, prædictam concoctionem, seu maturationem generaliter dictam admittere. At si ea turgeat, agitetur, & de loco ad locum moueatur, ac transfluat, (quia turgere nil aliud à Galeno dicitur esse, nisi cùm humores vehementi motu agitantur, ac ab vno loco ad alium confluunt, dolores & titillationes afferendo, ægrum quiescere non permittētes, vt scriptum reliquit eo commentario, cui titulus est, Quos purgare conueniat, &c. & in commento Aphorismi vigesimi secundi primi libri) eo casu asserimus flauā bilem taliter cōstitutam, nullam concoctionis speciem admittere: immo mox circa initia eam purgare conuenit: nam, cùm in motu vehementiore sit, ægrum infestans, fastidiens, & quiescere non permittens, priusquàm in aliqua sede præcipuè principe decumbat, naturæ ipsi in expellendo auxiliantes, purgare medicamento vtendum est. quod quidem non tantum Hippocrates, & Galenus in superius allegato Aphorismo vigesimo secundo primi, & primo quarti libri nobis præcepetunt: verùm hoc ipsemet Galenus iubet libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, sub his verbis: Nā com.76. vel statim ab initio, priusquā in parte aliqua confirmentur humores, medicandum: vel postea, cùm ad maturitatem perducti fuerint: præcipuè si maturari valent. pariter & commentario, cui titulus est, Quos purgare conueniat, ait, In his autem qui ægrotant, si diuturnus futurus est morbus, expectanda semper erit concoctio: sin breui soluendus, inter initia, si modò à concitatis pendeat humoribus, purgare licet. & paulò inferius asseruit: Hos ergo humores euacuare conuenit in motu, agitatione, ac fluxu positos: qui verò aliqua parte corporis consederunt, neque vllo alio auxilio, nec medicamento prius mouendi sunt, quàm concocti fuerint. Ex quibus omnibus lucidè percipimus Galenum sæpenumero flauam bilem concoqui posse ac debere asseruisse, priusquam purgetur, concoctione videlicet generaliter, sed vniuersaliter dicta, prout videre licet apud eum libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, vt diximus: ac de ea flaua bile intellexisse, quæ in aliqua parte decumbit ac sedem propriam sibi statuit. Interdum com.44. autem compertum habemus apud eum calidos, acres, tenuésve succos turgētes, mox circa initia purgandos esse: cùm nullam propriam ac determinatam sedem obsederint. qua de re flauam bilē ante concoctionem in his verbis purgare iubet, prout superius in nonnullis locis, quæ citauimus, instituit: nam cùm superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducēte, prout patet in commento Aphorismi primi, libri quarti. Tantæ igitur controuersiæ, his sic dilucidatis, veritas satis admodum liquet, ac ad mentem Hippocratis, & Galeni determinata est, ac quid ad prædictas opiniones sit respondendum, liquidò constat. At rursus aduersarius instabit, si Galenus in commento Aphorismi vigesimi secundi, quarti libri asserit, quo in tempore natura à causis morbum facientibus grauatur, adest autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile: & in fine eiusdem commenti ait, Cùm in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala erit talium humorū euacuatio: cur flaua bilis ipsa, licet turgeat, in principio euacuari ante concoctionem debeat, aut quo pactò bene euacuari possit? Verùm nulli non patet Galenum in præallegatis locis de Euacuatione humorum, qui in aliqua parte firmati sunt, loqui: & non de eis, qui turgent: quibus, cùm natura incitetur, propter eorum motum, titillationem ac mordacitatem, ad eos expellēdos: cogimur nos quoque, eam iuuando, purgationem accelerare, priusquam in aliqua principe sede decūbant: etsi nulla concoctio, nec discretio præeat. turgentes enim humores ante concoctionem euacuare in Aphorismo vigesimosecundo primi libri iussit Hippocrates. quare flauam bilem si turgeat, circa initia, priusquàm in aliqua parte firmetur, nulla expectata concoctione, statim præcepto

Hippocratis, & Galeni purgare quispiam non vereatur: velut etiam interdum, etsi non turgeat, sed in quapiam parte firmetur. eam purgare cogimur vt infra disertissimè ostendemus de mente eiusdem Hippocratis, & Galeni.

De digestione.

T si nonnulli nostri tempori Medici ad pauca respicientes nullam faciunt inter concoctionem, & digestionem differentiam, quantum tamē hi à veritate deuiant, ac quo pacto hallucinati sunt ex Galeni, aliorúmque bonorum artis medicæ auctorum mente dilucidare decreui, cum id non paruam rei medicæ tyrunculis studiosis vtilitatē afferat. sæpe enim quosdam Medicos digestione pro concoctione, ac concoctione pro digestione æquiuoca ratione vtentes, ipsi cùm audiant in prauos labuntur errores. At nos veritatem inuestigantes dicimus, quòd digestio propriè idem sonat, quod distributio, distinctio, seu compositio ordinata. hinc digerere propriè idem est, quod ordinare disponere, distribuere, vel distinguere. vnde id, quod apud Græcos diatatto, seu dieutheto, vel diacosmeo, vel diacrino significat, id Latinè sonat, vt retuli, ordino, distinguo, digero, distribuo, guberno, dispono; hinc diacosmisis, digestio, seu dispositio: & diacosmos digestio, distinctio, seu ordinata compositio dicitur: & diacrisis separatio, diuisio, seu discrimen. pariter quoque, quod Græci anadosin dicunt, nos digestionem appellamus, & diadosin distributionem. At hæc digestio, seu distributio penes alimenta propriè atteoditur: cum anadosin cibi distractionem à natiuo calore in proprium corpus propriè appellamus, velut etiam & diadosin: quanquàm & hæc inter se quodammodo discrepant, vt patet apud Galenum libro secundo de Naturalibus facultatibus. hæc autem digestio aliud non est: quàm ordinata alimentorum distributio. Verùm, quòd hæc à concoctione discrepet, patet apud Galenum libro quarto de Vsu partium. vbi talia profert verba, Quòd autem animalium ventriculi sedi minimè cohæserint, satis magno indicio est aliud esse oportere coquendi alimenti instrumentum, aliud distribuendi, & parum infrà asserit: Satis igitur constat aliam quidem concoctionis, aliam autem anadoseos oportuisse esse particulam. & libro, qui inscribitur, Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, loquens de vino ait, Nam re vera si commodè eo vtaris: & concoctioni, & digestioni, & sanguinis generationi, & nutritioni confert abundè. & libro tertio de Causis symptomatum, hanc anadosin, seu alimenti e x ventriculo in iecur & ex iecinore in totū corpus deductionem, aliam: ab alimentorum concoctione disertè confirmauit licet eam inter naturalia opera dinumeret. Ex quibus cuilibet constat apud Galenum alimentorum digestionem aliud à concoctione intelligi debere. &, si per pepsin digestionem impropriè interdum intelligere possimus, per anadosin tamen nunquam concoctionem significari compertum est: quinimmò hanc digestionem, seu distributionem ab alijs facultatibus perfici, quàm à cōcoctrice, quia ab expultrice, ac attractrice simul, vt patet Galeno secundo de Naturalibus facultatibus.

Margin: cap. 6. / cap. 17. / eodem. 3. / cap. 3. / cap. 2. / cap. 7.

aliáque esse medicamenta, quę ad digestionem, seu alimentorum distributionem faciunt: & alia, quæ concoctioni præsidium afferunt: ac alio, & alio tēpore exhiberi debere decretum reliquit idem Galenus quarto de Sanitate tuenda. Hæc autem digestio, seu distributio hoc pacto libro de definitionibus Medicis describitur. Digestio est concocti, ac confecti alimenti, & in sanguinem conuersi in corporis particulas omnes attractio, quam natiuus calor molitur. De hac autem digestione alimentorum hic loqui non intendimus, sed de ea digestione, quæ circa humores, seu excrementa, quæ præternaturaliter in corpore, seu parte aliqua corporis detinentur, à calido innato perficitur. hæc autem bifariam fieri potest: vna, siquidem cum natura ipsa post concoctionem mouetur, pro digestione, seu distinctione semiputridi, seu semimali præternaturaliter decenti excrementi, & demum per sensibiles canales, seu aquæductus sensibiliter expellit, per aluum videlicet, vrinam, sudorem, &c. quæ digestio, segregatio, seu distinctio propriè appellari meretur: impropriè autem distributio, nec minus ea à calido innato perficitur, velut ea digestio, quę alimentorum est medijs naturalibus facultatibus, attractrici quidem ex vna, ac ex altera expultrici, hæcque insuper alia est à dictorum excremētorum concoctione, eique succedit, vt dicemus: quam fortè Græci diacrisin appellarent. Altera est digestio, quæ penes dicta excrementa præternaturaliter quoque in corpore retenta ab ipsa natura perficitur, ac ea excrementa non vtique sensibiliter postea excernens velut in prædicta, sed per halitū digerens, dispergens, atque per poros cutis insensibiliter, discutiens, quæ quidem digestio diaphoresis propriè à Græcis appellatur. hinc diaphoretice idē, quod vis discussoria sonat, à verbo diaphoreo, quod idem est Latinè, quod digero, discutio, seu dispergo, & propterea à quocunque causa corporis etiam substantia propria insensibiliter dissipatur. Hanc dissipationem per halitum digestionem appellamus. de qua etiam veluti de ea, quæ alimentorum est, digestionē loqui pauca paramus. At de ea loquutus est Hippocrates libro sexto de Morbis vulgaribus, cum dixit vigiliam edacem: & Galenus eodem loco ait, vigiliam edacem esse: quia corpus digerit, & dissoluit. & idem de vigilia duodecimo methodi medendi, voluit quòd corpus digerat. Tantùm ergo de ea digestione, quæ à natiuo calore aduersus excrementa præternaturaliter detenta seu putrescentia in corpore perficitur, tam si intra vasa, quàm extra: tam si circa partes internas, quàm externas verba faciemus. Verùm attendendum primò est, quòd velut ea digestio, quæ circa alimenta ab innato calido perficitur, ab eorum alimentorū concoctione discrepat, ac eam cōcoctionē, si ritè cuncta à natura in conficiendis alimentis perficiantur, subsequi debet: pari ratione ea digestio, quæ circa corporis excrementa, seu putridos humores in corpore præternaturaliter detentos à natura ipsa, seu calore naturali paratur, ab ea concoctione seu maturatione, quam circa ea excrementa molitur, valde discrepat. Et velut ea digestio, quæ alimentorum est, eorum concoctionem subsequi debet: eadem ratione hæc digestio, quæ excrementorum est, seu humorum putridorum, si per sensibiles vias expellendi sunt, eorum maturationem consequi debet. & propterea

Margin: eodem ca. Ante medium. / Sect. 4. tex. co. 20. cap. 3.

pterea Galenus iussit, quòd, vt benè aliquid euacuetur, oportet concoctionem præire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, in cômento Aphorismi vigesimi secundi quarti, & vigesimi secundi primi libri. Perficitur verò hæc digestio, seu segregatio, seu distinctio ab ipsa natura duabus eius facultatibus medijs: post tamen perfectam operationem ipsius concoctricis: attractrice videlicet vna, & expultrice altera. per primam siquidem quod familiare est, attrahens: at per excretricem id, quod amplius in pristinam naturã redire nô valet, seu in alimentũ transmutatũ transmutari, discernens ac distinguẽs ab eo quod familiare est, demum expellere tentat per sensibiles excretiones, quam expulsionẽ si perficere non valeat eo tempore, vt infrà dicemus: a medico natura ipsa iuuanda est tum præparatione, tum etiam, si opus fuerit purgatione. Verùm eam digestionem excrementorum, quę per halitum fit, natura ipsa confestim nulla præcedente concoctione sæpe molitur: quinimo prius perficere tentat, per halitum videlicet digerere. quod si non valeat, id concoquere procurat, & demum ea, perfecta concoctione, segregat, ac distinguit, nec amplius per halitum digestionem æquè aggreditur: nam per concoctionem crassiora, vt suprà relatum est, excrementa reddita, non amplius vtrique per halitum facilè digeri valent, quæ concocta sunt, sed secerni & demum sensibiliter excerni postulant. & hac de re

cap.3. Galenus libro de Inæquali intemperie voluit esse in fluxione duplex genus curationis: vnum, quo digeratur quicquid humoris in particulam procubuit: alterum quo concoquatur. Verùm digestio, dicebat, nprauda maxime est: quoniam concoctionem hæc duo necessariò sequuntur, puris generatio & eius in aliquod spacium abscessio, ex quibus verbis palàm ostendit, digestionem per halitum excrementorũ maturationem subsequi, non debere, sed potissimum eam præcedere. hanc eandem per halitum digestionem primò ante concoctionem exquendam iussit Hippocrates in cura pleuritidis secundo de Ratione victus in morbis a-

tex.1. cutis in principio. Differendum autem modò à nobis est, nunquid ea digestio excrementorum, quæ eorũ concoctionem subsequitur, distinctio, seu impropria distributio appellata, iuuari possit ab arte, & à medico: &, si possit, cum quibus. Pro primo asserendum planè est, quòd, velut alimentorum di-

cap.6.& 7 gestioni, quibusdam auxilijs medici opitulantur,
cap.3.
2 de Sani. vt patet de mente Galeni quarto de Sanitate tuenda. & libro Quod animi mores corporis temperaturas sequãtur, & primo de Sanitate tuenda, ac secundo, & quinto eiusdem: pari modo natura ipsa à medico adiuuari potest pro digestione redundantium excrementorum perficienda, cùm ea ab eadem natura perficiatur, eisdémque facultatibus medijs, vt suprà relatum est. Quæ autem auxilia, ac qualia paranda sunt ipsi naturæ à medico pro hac digestione iuuanda non admodum patet: nam interdum reperitur Galenum asserere, idem posse

tate tuẽ c.
31.
2. de Sani
ta tuen. ca.
2.& 5. de
Sanit. 5.

cap.3. & concoctioni & digestioni opem ferre, vt de vino enunciat in libro, Quod animi mores corporis tẽperaturas sequantur, loco superius allegato, & sex-

sect 4. cõ-
ment. 20. to de Morbis vulgaribus. sæpenumero idemmet

cap 2 ait, quędam digestionẽ iuuare, quę tamen concoctionẽ impediunt, velut secundo de Sanitate tuenda, de exercitatione disseruit. quæ cùm in corpus digestionem adiuuet, ministrari tamen nô debet, nisi alimenta, seu succi, qui in ventre, aut vasis côtinentur, optime concocti sint: aliàs periculum esset, ne priusquam per maturam concoctionem vtiles sint; in omnes animalis partes rapiantur. & libro quarto eiusdem cap. septimo dicebat post cibum non esse sumenda medicamenta, quæ ad vehementiorem distributionem faciunt: nam tunc non distribui, sed concoqui, quæ sumpta sunt, est vtilius. quare melius est eo tempore vti aliquo præsidio ad cnncoctionem, præcipuè qui egent. ex quibus Galeni verbis liquidò côstat interdum eisdem medicamentis posse & concoctionem & distributionem à medico iuuari, & sæpenumero diuersis auxilijs. Sed, quò veritas clarior fiat, haud ignorandum est concoctionem ipsam, ac distributionem, seu digestionem, velut & alia naturalia opera, ab ipse calore innato perfici, vt patet Galeno in commento aphoris. decimiquinti primi libri, & in commento Aphorism. septimi secundi libri: qua de re nec quẽpiam præterire debet ea auxilia, quæ concoctionem simul & digestionem adiuuãt, talia à medico parãda esse, vt calidum innatum, seu naturam ipsam roborent atque adaugeant, vel saltem non dissipent, sed seruent. nec minus sciendum est aliquem succum, seu excremẽtum promptiùs ex sui natura posse & concoqui, & distribui, seu digeri: aliquem verò ægrius. His sic dilucidatis, constat cuique quòd ea excrementa, quæ in corpore redũdãt, si facilioris sint maturationis, ac digestionis ex sua natura, viribus ipsis non admodum imbecillioribus existentibus, potest à medico eisdem auxilijs iuuari calidum innatum pro eorum concoctione, seu digestione perficienda. & propterea Galenus libro de Constitutione artis medicæ, cap. decimonono pro dulcis pituitæ ac acidę concoctione perficienda, modicè calefacientis vini potum laudabat. de quo itidẽ vino, vt diximus libro, Quòd animi mores corporis sequantur tẽperaturam, sic scriptum reliquit: Nam re vera, si cômodè vtaris, & côctioni, & digestioni, & sanguinis generationi, & nutritioni confert abũdè. Pariter ergo & ipsius dulcis, seu acidę pituitę digestioni vinũ ipsum opitulabitur: cum eius concoctioni opẽ ferat. quòd si vires ipsæ quodammodo imbecilliores fuerint, ac calor innatus non multus, simulque excrementa ipsa redundantia, ex eorum natura ægrè & côcoctioni, seu maturationi, & digestioni obsequentia, non verẽdum esse puto alijs auxilijs digestionem iuuari, & alijs concoctionem. nam, cùm ea excrementa vehementiori egeant digestione, ac ipsa natura non admodum robusta existit, eis indigent medicamentis quæ ad vehementiorem digestionem faciant, ac calidum innatum roborent & augeant. hæc autem calidiora esse debent, quàm ea, quę concoctionem adiuuant. cuius generis sunt frigidiora, ac propterea crassior pituita & atra bilis. Ex quibus patet quomodo Galeni verba intelligi debeant, cum ait, Idem posse & concoctionem & digestionem iuuare: & quo pacto intelligi debeant eiusdem verba, cum asserit quædam digestionem iuuare non autem concoctionem, immo eam impedire. Nec mirum est, si ea, quæ corpus humanum excalfaciunt, calorem innatum augendo, aut saltem fouendo; veluti alimentorum digestionem, seu distributionem, ita quoque excrementorum, seu redundantium putridorum succorum di-

cap 3. (margin, beside "bat. de quo itidẽ vino")

gestorum, seu secretionem procurent. nā teste Aristotele, pariter & Alexandro quarto Meteororum, 4. Meteor. tex. & cō. ment. 8.
Caloris n atura est homogenea cogere, ac in vnum compulare; quæ verò heterogenea sunt, secernere, ac separare. cùm verò redundans putridus succus partes habeat heterogeneas, eas, post eius concoctionem, calor innatus secernere tentat; quod familiare est, attrahēs: quod verò alienum, execernens veluti in conficiendis alimētis in ventriculo, quicquid veluti terra, aut lapides in eis continetur, segregat: quòd verò velut palea & furfur, in hæpate: exemplo peritorum præparandi tritici, qui si quid terræ aut lapidum, aut syluestriū seminum admixtum sit, quæ perniciosa corporibus esse solent,
ca.1. & 3 aut paleæ, & furfuris, vtiliter purgant, prout Galenus asserit libro quarto de Vsu partium. Hæc autem operatio perficitur à calido innato, quatenus calidum innatum est, & quatenus calidum. & propterea à calidis medicamentis auxiliari potest, quæ tamen non admodum temperamentum excedant: quia si multum excederent, imbecillum redderent innatum calorem digestionem potius impedirent, quàm iuuarent. nam, licet cuiuslibet calidi sit heterogenea segregare, non tamen cuiuslibet est secernere putridum humorem à non putrido: sed tantùm hoc opus innati caloris est. possum tamen ei opem ferre & ea, quæ ipsum calidum fouent, & quæ ipsum augent, siue in substantia, siue in qualitate. Verùm ea quæ in qualitate augent, sunt vehementius digerentia. quia de re eis vtimur, vbi vehementiori digestione opus est. quanquam hæc quoque calida non tantùm calfacere debeant, vt ipsum innatum calorem valeant in igneam qualitatem trāsmutare. calor enim adauctus vehementius alterat: modò tamen non eo incrementi perueniat, vt iam colliquet. tunc namque ad omnia est inutilis, auctore Galeno tertio de Causis symptomatum. & si hæc quoque caliditas ignea possit extenuare, ac dissoluere,
cap.3. vt patet Galeno in commento Aphorismi vigesimi sexti secundi libri, & Aphorism. quinquagesimi septimi, quarti libri. Ex quibus patet, quo pacto auxilia iuuantia digestionem redundantium putridorum excrementorum interdum ab eis, quæ maturationem adiuuant, non discrepēt, & sæpenumero calidiora quàm ea, quæ concoctionem adiuuāt, esse debeant, prout maiori, vel minori digestione natura eget pro digerendis succis prædictis seminalis. Insuper & quæ vehemētius digerit, calidiora esse debent, quàm quæ concoquunt. nam in digestione, vel secretione seminali succi non vna tantum facultas operantur, veluti in concoctione concoctrix, sed duæ naturales facultates eodem met tēpore, attractrix ex vna, ac expultrix ex alia. Cū autem cuncta hæc à calido innato perficiantur, si tēperate calida adhibeantur, admodum imbecilla erit earum facultatem operatio: cùm non satis sit pro duabus facultatibus eomet tempore vehementer eam actionem perficientibus tanta caliditas, quanta soli concoctrici operanti abunde satis esset, verum maiori indigent, vt supra retulimus. proinde segregatio absque valido calore peragi
cap.13. nequit, vt Galenus testatur quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. horum autem medicamentorum materiæ admodum Medicis notæ sunt: ex quibus tum decocta, tum syrupos, tum electaria, tum alijs modis sibi talia auxilia præparant.

Est ergo hæc digestio, seu secretio opus duarum facultatum naturalium, & propterea à concoctione discrepat, quæ concoctricis tantùm opus est: iuuaturque vt plurimum alijs auxilijs, quam ab eis quæ concoctioni opem ferunt, præcipuè cùm vehementiori indigemus digestione: eaq; alio tempore adhibenda sunt, quia post concoctionem, si rite natura à talibus auxilijs iuuāda sit, & præcipuè eo tempore, quo sequuntur cuncta symptomata apparent, ac ægri grauiter se habet, natura separante à bonis mala, & ad excernendum præparante, iuxta Hippocratis, & Galeni sententiam Aphorismo 13. secundi libri, si vnica expulsione morbi causa appellenda sit, si autem non, ei vtendum est toto morbi tempore, quo concoctio apparet, vt eis adiuta, illud, quòd concoxit, facilius secernat. Differt autem hæc digestio, quæ excrementorum est, ab ea, quæ alimentorum cùm in hac attractrix non ita vt in illa operetur validius, sed expultrix. De diaphoresi autem, hoc est, per halitum digestione, pauca admodum dissere mus, cùm a nonnullis abundantissimè scripta reperiātur: tum quia ex his, quæ supra retulimus, & quid ea sit, patet, & quibus auxilijs perficiatur, quia calidis, quanquam & hęc tepentem calorem obtinere debeant; vt lini semen, ac chamæmelum, auctore Galeno vndecimo Methodi medendi. nec minus a balneo somnus malos succos cap.16.
per halitum digerit, vt idem Gal. asserit. 4. de Sanitate tuenda & eodem libro oleum describit ex floribus populi, quod fine vlla morsione per halitum digerit. pariter & ex chamæmelo & anetho medicamenta describit, quæ per halitu digerere possunt. cap.4. cap.8.
que cuncta tepetem calorem possident, vt diximus; quanquam & prædictis calidiora quoque reperiantur, quæ calfacere, extenuare, dissoluere, ac valenter digerere valent. his denique ac similibus vtendum est pro hac digestione iuuanda, quæ per halitum dicitur at quo tempore eis vtendum sit, superius relatum est. In quo verò ab eis, quę concoctioni opitulantur, discrepent, Galenus quinto ca.8.& 9
de Simplicium medicamētorum facultatibus, perbellè declarauit & hæc de digestione sint dicta.

De præparatione.

CVM ergo in hac excrementorum digestione, secretione, seu distinctione, quæ mala sunt à bonis separās ad excernendum natura præparat, vt sentit Gal. in commento Aphoris. 13. secundi libri, consentaneum est differere quo pacto Medicorum ope possit humorum excernendorum præparationi opitulari, & quibus auxilijs. sæpe enim redundans vitiosus succus exiguis canalibus, per quos expelli debet, crassior, ac viscosior existit. quare ab ipsa natura expelli nequit, ni canalium, siue foraminum hostia, per quæ debet purgatio fieri, referentur, crassities tenetur, ac viscositas eius, quod debet euacuari, incidatur. Hinc corporis præparationem, teste Galeno in commento Aphorism. 24. primi libri, nil aliud esse affirmamus, quam aliquod corpus purgationi imparatum paratum facere hoc autem esse imparatum bifariam præcipue fieri potest. aut ex parte succorum redundantium: qui purgandi sunt: aut ex parte viarum, per quas redundantes succi expellendi sunt, a pharmaco trahendi. si ex parte succorum

erit,

erit aut eorum crassicies, vel tenacitas, siue lentor, vel vtræque simul. at ex parte foraminum, seu meatuum vna tantum causa esse potest, videlicet eorum obstructio: quæ omnia purgationem impediunt. & propterea non immeritò eodem aphorismo 24. primi libri iussit Hippocrates, Raro in acutis passionibus in principijs medicinis purgantibus vti, nam, cùm in ipsis morbis acutis facultas nobis non detur circa eorum principia præparandi corpora; rarò circa ipsorum initia purgationes in bonum vsum nobis venient. opus namque est, vt purgatio omnibus rectè procedat sine torminibus, vertigine, fastidio, difficultate seu ægrorum dissolutione. Corpora quidem prius fluida facere, præcepto eiusdem Hippocratis aphorismo nono, secundi libri. quod quoque passim Galenus decretum reliquit eo commentario, qui inscibitur, Quos purgare cóueniat, &c. Verùm, quòd Medicorum auxilijs compluribus hoc perfici possit, cunctis equidem patet: nam, si nil aliud est corpora fluida facere, hoc est, purgationi præparare, quàm crassos succus tenuare, viscidos incidere, ae foramina, per quę huiusmodi succi pertransire debent, reserare, vt pater Galeno in commento supradicti Aphorismi noni, secundi
sec. 2. & com. 32. libri, & sexto de Morbis vulgaribus: nonnullaque inter Medicos comperta sint auxilia, quibus medus possumus talia in corporibus, cum opus sit, operari sequitur, Medicum humorum in corpore redundantium præparationi absque dubio opem posse ferre. qua de re sexto de Morbis vulgaribus præcipit ante epotum veratrum lauare, ac cibum sumere, vt celerius purgatio fiat. hanc eam sententiam reliquit Aphorismo decimotertio quarti libri. Et
sec. 5. tex. com. 29. Galen. in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri non tantùm hanc facultatem præparádi Medicis tribuit: immo nonnulla ibi dinumerat, ex quibus ipsi Medici occasionem arripere possunt pro prædicta præparatione faciéda. & insuper eodem commento, postquam declarauit quibus indiget is qui purgandus est, asserit, quia oportet eius humores quammaximè fieri potest, esse fluxui paratos, hoc est, tenues, nullum lentorem participantes, & aperta esse foramina: nam & nos ista antea paramus, cùm quempiam purgaturi: &, vt vno verbo dicá, hæc præparatio contrario modo se habet cum cócoctione, seu digestione; ná hæc natura præcipuè, & non arte fit: illa verò ab arte potius, quàm ab ipsa natura. præparationi ergo ars medica, & Medicus opitulatur: nemine contrarium sentiente, siue per vomitum, siue per alui subductionem purgare velis. immo huius præparationis auctor præcipuè Medicus est, ipsi naturæ auxilia pro ea perficienda porrigés, sine quibus ipsa fortè perpetuò omnino non assequeretur: at cum quibus, nondum liquet. Verùm, si præparatio penes redundantes succos crassos & tenaces attédatur: eis, quæ tenuant ac incidunt, vtendú est: de quibus libro de
cap. 8. attenuante victus ratione talem protulit sententiam, Si quid igitur olfactui, aut gustui, aut vtrique simul acre, & mordicans, & calidum apparebit, scito id facultatem habere tenuandi, ac incidendi: pariter & quæ eidem olfactui odorem bonum uiserunt, & gustui aromatis speciem represẽtãt. & demum subdit, Incidunt præterea, & quæ saporem habent quendam nitrosum, aut salsum. nec minus his amara, tenuandi facultate sunt prædicta. at eorum facultas aceto, & melle intenditur. Ex quibus colligo tum acria, tum salsa, nitrosa, tum etiam & amara facultatem habere crassos humores, ac viscidos tenuandi, ac incidendi, de mente Galeni, quorum si quis velit catologum inspicere tum olerum, tum seminum, tum ipsarum arborum, germinum, ac aliorum, supradictum Galeni librum de attenuante victus ratione perlegat. Quædam verò summatim in commento aphorismi vigesimi quarti primi libri annotauit, vt in melicrato decoctum hyssopi, origani, tragorigani, thymi, vel pulegij. Et octauo Methodi medendi nonnulla quoque dinumerat tum in alimentorum, tum in cap. 4.
pharmacorum ratione, vt ptisanam, mulsam, calamintham, hyssopum, origanum, serpyllum, apium, pariter in mulsa incocta. Verum inter omnia præcipuè in febribus, vt quod nec febrem accendat, oxymel summopere extollit: quanquam & hæc pariter obstructiones liberent. & libro vndecimo eiusdem summoperè ptisanam, aquam cap. 9.
mulsam, ac oximel approbauit. In immodica tamen febris caliditate, omnibus relictis, confugit ad ptisanæ cremorem, quam ptisanam, & detergere, & dissecare, ac resoluere decretum reliquit quarto de Sanitate tuenda, & primo de Ratione victus in morbis acutis, & in cap. 4.
eo commentario, quem de ptisana compilauit, talia de ptisana verba retulit, Sanè ne vllum quidem alterum datur inuentu, quod siue vt medicamentorum, seu tanquam nutrimentum exhibeatur, quod horum amborum compos sit præter ptisanam: incisionis videlicet, & humectationis. præterea eodem commentario dicebat, Febribus ardentibus ptisanam esse accommodatissimam: incidit enim, ac detergit, cum hoc quòd frigida sit, & humida. 1. de Ratione vict. cõ. 18. libr. de ptisa. cap. 1. vlt. cap 5. Hac ergo consulo, vt medici in ardentissimis febribus vtantur; cùm redundantiam succorum præparatione egent. nec minus tanquam præcipuo medicamento rogo, vtantur oxysaccharo ipso: secundo loco, oxymelite, vel aqua mulsa, præcipuè febre non existente valida: tertio loco supradictorum aliquo decocto, aut solo, aut ptisana, mulsáve, prout morbus requirit, ac eius causa. &, si eorum facultas intendi velit, acetum addatur, & mel, præcepto eiusdem Galeni libro de Attenuante victus ratione, loco supra allegato. hæc cap. 5.
quoad præparationem, quæ penes redundantes purgandos succos attenditur, dicta sufficiunt. Reliquum est de eis medicamentis, quæ præcipuè detergunt, poros repurgant, ac infarctu liberant, & hoc pacto foramina, vias, vasorúmque oscula reserant, differamus. quæ à Galeno quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, cap. duodecimo bifariam considerantur, quædam nanque poros repurgantia medicamenta appellantur ab eo, vt paret eodem libro. & hæc in duo subdiuidit, genere quidem substantiæ minimè diuersa, verùm ratione maioris minorísque discrepantia: nam vtraque calida sunt, tenuium partium nitrosa, ac amara. Horum autem medicamentorum quædam in superficie sordem auferunt, quæ extergentia, siue rhyptica nominantur: quædam verò abstergendo etiam poros repurgant, quæ quidem supradictis subtiliorum sunt partium, emplasticis contraria. proinde hæc ecphractica, & cathartica quasi expurgantia, & farctu liberantia dicas, appellantur. Quæcunque ergo nitrosa, amaráque sunt

ea ad purgendos meatus omnes valere noueris: quæ verò vlcerum sordes ac cutis vniuersæ extergunt, non tantùm hæc, sed & viribus minora auferre possunt, vt dulcia tenuium partium, puta mel: ex cerealibus faba: ex fructibus amygdalæ, quæ edendo sunt. quædam verò, licet meatus intus assumpta purgare valeant, porósque extergere: cuti tamen apposita, quia eis quædam adstrictio adiuncta est: repurgare non possunt. nam composita sunt ex amara, acerbáque facultate, ac occluditur meatuum exiguitas ab eorum adstrictione: priusquàm in altum abstergens substantia recipiatur, ac probè meatus expurgentur: vt absinthium. at quædam sunt, quæ vtrunque perficiunt & intus sumpta, & foris apposita, vt eruii, ac lupinorum farina: si amara fuerint, amygdalæ amaræ, vrticæ semen, scylla, & iris, &c. quædam verò huius generis medicamenta, prætetquam quòd detergunt, ac infarctu liberant, vim quoque habent extenuendi, ac incidendi crassos, lentósque humores: vt seriphon & abrotanum, quorum medicamentorum poros purgantium, ac abstergentium, & ea de re obstructiones soluentium, ac infarctu liberantium mentionem fecit Galenus octauo Methodi medendi cap. quarto, quo loco asserit vniuersale documentum, quòd quæ detersoriam habent facultatem, tum intus sumpta, tum foris admota obstructiones soluunt: quanquam & ibi quoque nonnulla dinumeret, quæ cum hoc quod obstructiones soluunt, tenuant, ac incidunt crassos, ac lentos humores, de quibus suprà mentionem fecimus: nec minus & cap. 12 quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, loco superius allegato: innumeráque talia cōperiuntur apud alios artis medicæ auctores. quare particulatim, vt ea hic dinumerem, non est necesse. Quædam autem poros, foramina, seu meatus reserantia à Galeno appellantur, quæ pariter in duplici sunt differentia: nam quædam cutis meatus reserant, quæ rarefacientia, seu areotica nuncupantur: quædam verò vasorum oscula reserāt, quæ aperiētia, seu anastomotica appellantur. quorum medicamentorum contraria diuersam etiam sortiuntur appellationem. nam quæ poros contrahunt: condensantia: quę verò vasorum oscula occludunt, occludentia, constringentia, contrahentia, seu obstruentia appellātur. differtque rarefacientium natura ab ea, quæ est aperientium. nam rarefaciētium natura, & modicè calida est, tum minimè desiccās, tenuiumque partium: aperientium verò tum crassarum partiu, tum acris, ac mordax natura est. Hæc verò cuncta licet quodammodo prædictis, quæ extergere, incidere, obstructionésque delere diximus, vicina sint: nō tamen vndiquaque similia sūt: vt quilibet ex eis, quæ retulimus, patere potest. verùm rarefacientis quidem naturæ sunt chamæmelum, semen lini, althæa, & alia huiusmodi: aperientis verò facultatis sunt, quæ acria, simúlque terrena cap. 14. existunt: vt cyclaminus, allia, cœpe, & huiusmodi. que omnia in Galeno quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus facilius est videre, cū hic vniuersalem quandam methodum inueniendorum medicamentorum, ac alimentorum, quibus naturæ in prædictis auxilia pręb eamus, scribere intendimus, & non cuncta particulatim: & si qua descripsimus, gratia exempli habeantur. Præter autem hos præparationis modos alter ab Hippocrate ponitur, qui laxantibus, ac mollius corpus reddentibus, humoresq; fundentibus perficitur: quē pręparationis modum decretū reliquit sexto de Morbis sect. 5. et vulgaribus, & Aphoris. 13. quarti libri, quibus locis comm. 29. iussit ante epotum veratrū, vt facilius ac celebrius fiat purgatio, corpora præhumectanda esse cibis, ac balneis, & quiete. verum, quoniā laxantiū remediorum non simpliciter vna est species, vt patet Gal. 5. de Simplicium medicamentorum facultatibus, ea breuitatis causa relinquo. sufficiat tamen, auctore Hippocrate, prædictis posse vti: vt corpora idonea ad purgationē reddantur, pręcipuè si violentissimo medicamento vtendum sit, vt veratrū est de quo cap. 11. Hippocrates vtrisq; locis mentionem fecit. in reliquis verò, si humores purgandi, crassi, ac tenaces fuerint, antedictis attenuantibus, & incidentibus, vel similibus vtendum est. Meatus verò, per quos ipsi purgandi sunt, ac humores transmittuntur, & à medicamentis trahuntur, quæ vim purgatoriam habent, repurgandi, ac reserendi sunt cū his, quæ hanc facultatem possident, quorum methodum superius demonstrauimus: ac ita purgatio in cunctis rectè procedet. Ex quibus patet, in quo differant ea quæ præparandi facultatē obtinēt ab eis, que concoctioni, aut digestioni opē ferre possunt. Sed mox quæret quispiam, nunquid in flauæ bilis redūdātia saltem si ea non turgeat, præparatio ante eius purgationem competat, vt ea citius, ac facilius è corpore educatur. Iuniores quidam in arte medica ac in Hippocratis & Galeni doctrina oppidò quā eruditissimi, atq; exercitatissimi, respōdent, quòd, cùm flauæ bilis euacuatio facilis sit, pituitæ verò, ac potissimū eius quæ crassior, & glutinosior est, itemq; nigrę bilis, difficilior, auctore Galeno decimo quar- cap. 17. comme. 23 to Methodi medendi; ea de re præparatione haudquaquam indiget. Insuper eorū opinio corroborari potest alia Galeni auctoritate tertio prognost. quo loco asserit, humores corporis calidiores tenuioresque paratissimos esse ad excretionē, cuius naturę sūt biliosi succi, qua de re præparatione nō egēt. Verū, pace tātorū virorū dixerim, ipse ex Hippocratis, & Galeni mente aliter sentio. ea de re, non quidē contradicendi studio, sed vt veritas pateat, quæ mihi videntur, de ea proferre non grauabor. Bifariam, vt diximus, corpus potest fluidum reddi, ex mente Galeni, (Illud, quod Hippocrates iussit, vbi quispiā corpus purgare voluerit,) aut humoribus extenuatis, incisis, ac abstersis: vel omnibus meatibus reseratis. cū ergo incisio, ac extenuatio succis crassis, ac glutinosis, seu lentis competat, vt patet Ga- cap. 13. & leno vndecimo Methodi medēdi, & in cōmēto A- cap. 8. phoris. noni secūdi libri, ac plerisque alijs locis: biliosus autē succus haud talis sit naturę, seu essentię, consequēs est, vt talis præparatio ei præberi nō debeat. At, cū ipse Gale. iubeat in cōmento prædicti Aphorismi noni, secudi libri, & vndecimo Metho- cap. 19. di medendi singularū particularum meatus, qui his ad superuacuorū emissionem sunt proprij fluxiles reddere, vt intestino, ventriculo, mesenterio, & cōcauis iecinoris, intestinum rectum: renibus, vesicæ, iecinoris gibbis, venæ cauæ, arteriæ magnæ, & omnibus in lumbis habētur, eum qui vrinis est delegatus: pulmonibus & pectori, ipsam asperam arteriā fauces: cerebro & eius inuolucris, eū qui per palatū & nares descendit, conionum erit hāc saltē fluxibilitatē foraminū, ac meatuum reseratione, in

ipsa

ipsa flauæ bilis redundantia, vbi nó turgeat, saltem Medicum parare posse ac debere. Ad hæc Galenus in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri in acutis morbis, cùm materia turget; non negat aliquem Medicum posse arripere occasionem in primis diebus dicta corpora præparandi, priusquam vsurus sit medicamento purgante. in quibus quidem morbis propter temporis angustiam, ac morborum prauitatem saltem hæc facultas præparandi nobis non datur, immò nec concoquendi, vt iussit Hippocrates Aphorismo vigesimosecundo eiusdem primi libri. ergo à fortiori, non negabitur nobis hæc facultas præparandi in his morbis acutis, in quibus ipsa flaua bilis nó turget. Vlterius, si in instrumentali morbo, qui obstructio est, contraria est reclusio, seu reseratio, vt
cap.13. patet Galeno vndecimo Methodi medendi, quodlibétque præter naturam suo medicetur contrario;
cap.4 & 11. meth. 8. & 13. cùm pariant obstructionem (vt Galenus asserit octauo Methodi medendi, & vndecimo) tùm humorum crassituto, tùm lentitia, tum præter hæc & abundantia: sequitur redundantiam flauæ bilis, obstructionem parientem, viarum reclusione, seu reseratione indigere pro eius purgatione. sed hæc vna est præparationis species, vt superius ostendimus. Quare nemo est, qui eam co casu negabit, præcipue si ea flauæ bilis multitudo non ad tantam peruenerit magnitudinem, vt statim circa initia Medicum ipsam euacuare cogat, vt infra dicemus. Rursus, si ea non turgente insserunt Hip-
com.44. pocrates & Galenus ante eius purgationem concoqui debere, saltem concoctione generaliter dicta, vt patet secundò de ratione victus in morbis acutis: nam ea euicta ac permutata à calido innato facilius educitur; quantò fortius negandum non sit vias ac meatas, per quos transmittenda est ac à medicamento trahendo, recludendos ac reserandos esse: præcipuè cùm Hippocrates vniuersaliter iubeat Aphorismo nono secundi libri, Quæ purgantur corpora cuncta prius fluida fieri debere, quàm purgentur? at non ita iussit concoctionem: cùm perpetuò turgentiam materiæ ab ea exclusit. Verùm, vt cunctis veritas hæc pa-
cap.4. teat; placuit verba Galeni octauo Methodi portare, quæ talia sunt; Cernimus enim aliquando etiam quod multum est, cùm simul totum confluit, obstruendo hærere infigique non minus quàm ea, quæ glutinosa sunt, & crassa; quòd si per meatus angustos est transitus; multò profectò magis retinent. Si denique quod multum est: præter id quod glutinosum sit, ac crassum, obstruit, hæret, infigitur, ac in viis retinetur; quis adeò erit insulsus, vt pro eius faciliori purgatione, seu euacuatione, repurgatione, ac reseratione eorum meatuum, per quos purgari debet, prius non vtatur, etiam si flauæ bilis fuerit talis redundãtia? nec minus placuit,
cap.2. vt, eorũ quæ proposuimus ex Galeni mente, veritas pateat, eiusdem verba in libro de purgantium medicamentorum facultatibus in medium afferre, quæ talia sunt: Ducat aliquis ad me quempiam sine febre, cui in vniuersum corpus amara bili redundauerit, spectétque post aliquos dies, cum hominem præparaueto, mihique iam tempus instare visum fuerit exhibendi medicamẽti alicuius, quod bilem expurget: quo pacto naturalem corporis habitum eiusmodi potione ipsi restituam. In quibus
cap.14. verbis diserte Galenus in flauæ bilis redundantia

præparatione vsus est ante purgationem. hãc quoque sententiam confirmauit libro primo de Sanitate tuenda circa finem, cùm dixit, Quòd, si vel crassitudinis, vel abundantiæ, vel lentoris excrementorum vitio obstructi meatus sunt; tenuatoria victus ratio his apta erit. & paulò antè dicebat, At flaua bile retenta, siquidem obstructionis culpa id accidat; eo, qui extenuat, victu vtendum. Præcipit ergo Galenus his, quæ huc allesit, verbis, tenuatoriam victus rationem: si flaua bilis propter obstructionem præternaturaliter detineatur: quo victu præparationem molimur, vt diximus. vltimò, quis negabit eam præparationem, quam Hippocrates commendat in præallegatis locis: corporum videlicet præhumectationem, ac laxationem, quæ quiete, alimentis humectantibus, ac dulcis aquæ balneis perficitur, vt facilior veniat purgatio, ac rectè procedat? nemo inquam, qui mentis sit compos. Redundante denique flaua bile, modò non turgeat, sed obstruendo aliqua corporis parte hæreat, ac retineatur, siue per vniuersum corpus, liquet ex Galeni sententia, vt facilius purgetur, ac à medicamento trahatur, eam præparationem parari debere à Medicis, quæ se tenet ex parte meatuum, seu foraminum, per quæ transmitenda est: ea quidem recludere, reserare, seu extergendo repurgare. nec minus expurgandi corporis præhumectatione ac laxatione, Hippocratis decreto, maximũ ei comparatur commodum. Ad eam autem auctoritatem Galeni, quam afferunt decimoquarto Me- cap.17.
thodi medendi, facilis est responsio; ait enim flauæ bilis vacuationem facilem esse relatione ad pituitam, & nigram bilem: nec propterea ante euacuationem præparationem interdicit: immo, si ea præeat: facilior fiat vacuatio: Aut ex sua natura, quia substantiæ ac essentiæ tenuis est, facilè quidẽ vacuatur: nec ea ratione incisione, seu attenuatione indiget. at, quoniam sua multitudine valet obstruere, hæret, ac infigitur, & in viis retinetur; ea præparatione indigebit, quæ penes meatuum reserationem, ac repurgationem se tenet: si ea multitudo vinci, ac superari ab ipsa natura valeat. Et eadem ratione alteri Galeni auctoritati responde- com.23.
tur, cũ ait tertio prognosticorum, Humores corporis calidiores paratissimos esse ad excretionẽ: nam, licet flaua bilis ex sua natura, cũ calidior ac tenuior sit, paratissima ad excretionem fiat: tamen, quia sui redundantia, vt diximus, obstruit & in viis retinetur; hac de re, priusquam purgetur, prædicta præparatione indiget. & propterea ad purgationem ineptos non tantùm eos, qui multa cruditate laborãt, aut alia extenta habent, censet Galenus in commento 24. Aphorismi primi libri: verùm & quibus ignea, ac supra modum calida existunt. nec paratos tantùm existimat, vbi humores fuerint tenuati, ac incisi, verùm etiam vbi aperta sint foramina, ac nullam habeant obstructionem, per quæ purgatio fieri debet. Verùm statim quæret aduersarius, quibus medicamentis talem præparationem in flauæ bilis redundantia parare valeamus; cum ferè cuncta, quæ talem facultatẽ obtinent, vt suprà annotauimus, calida sint, eóque flauam bilem adaugeant. Cui responsum volo quòd, licet quandoque calidis vti possimus, Gale. decreto in cõmento Apho. 24. primi libri; tamen, vt verius id exequamur, nonnulla in arte medica reperiri, quæ quidem facultatẽ habẽt extenuãdi, & abstergendi vias, seu

poros repurgandi, ac reserandi, & citra calorem obstructiones liberandi: nam quæ detersoriam facultatem obtinent, obstructiones soluunt, teste Galeno octauo Methodi medendi. *cap. 4.* inter quæ primo in alimentorum genere ptisana est, vt patet Galeno supra allegatis locis. *cap. 8.* inter medicaméta, vtrunque est cichoriū, quod à Galeno octauo de Cópositione medicamentorum secundum locos summopere extollitur pro extersione, ac reclusione osculorum, venarum præcipuè, quæ circa hepar, siue syrupi, siue decocta, siue quouis alio modo ex eis medicamenta parentur. & non est mirum; nam amaram qualitatem participant, cum hoc quòd frigida sunt, dictúmque est auctoritate eiusdem Galeni quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, *cap. 11.* quæcunque reperiuntur tum nitrosa, tum amara ad purgandos meatus omnes valere. & septimo de Simplicium medicamentorum facultatibus decretum reliquit, *cap. de calamintha.* Cuncta ferè amara abstergentia esse, ac expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. *cap. 8.* Et pariter eodem libro octauo de Compositione pharmacorum secundum locos, ad iecinoris expurgationem, & meatuum reserationem, citra manifestam calfactionem, aut refrigerationem, veluti optimum pharmacum, filicem laudauit, tanquam prædominantem habentem amaram qualitatem. *cap. 4.* Ad hæc à Dioscoride libro 2. cap. 123. pariter à Galeno libro secundo de alimentorum facultatibus, *cap. de cucumere.* & octauo de Simplicium medicamentorum facultatibus, semina peponum, ac cucumerum vim quandam habere extergendi, cuius beneficio vrinam ciunt, ponuntur. Idem pariter sentit Paulus Ægineta libro primo de Arte medendi cap. octauo, communisque vsus practicantium est hodiernis temporibus eis vti. Nec minus meo iudicio inter cuncta, quæ narrauimus, pro ea præparatione perficienda eligendi sunt syrupi, tum acetosus simplex, tum oxysaccharum, quod præ omnibus tum syrupis, tum decoctis, tum aliorum generum medicamentis præferendū censeo. Quòd, si cutis meatus reserandi sint, aquæ dulcis balneis, paritérque medicamentis rarefacientibus, extergentibusque vtédum est. quàm vim moderate tum calida, tum & nonnulla frigida possidere haud difficile est reperire & apud Galenum, & apud alios artis medicæ auctores. His denique auxiliis, flaua bile redundante, si non turgeat, purgandi corporis præparatio a medicis paranda est, vt in eo purgatio rectè procedat: cùm his quæ non tantùm præparant, quinimmo & causæ aduersantur, paritérque & morbis ipsis, qui ex flaua bile gignuntur. hinc est, quòd alterabunt, & digestioni opem ferent, ac præparationi: veluti & nonnulla, quæ superius annotauimus, alterationi & præparationi præstant auxilium, insimúlque nutriunt ac concoquunt, vt ptisana. Quædam concoctioni, digestioni, & præparationi insimul opitulantes; vt vinum modicè calfaciens moderatè bibitum: ad hæc nutrit, sudorem, vrinámque promouet, ac somnum consiliat, *4. de sanit. tuend. cap. 4.* teste Galeno 4. de Sanitate tuenda: non tamen; si crassum sit, & nigrum. Alia alterant, digerunt, & præparant cum extenuatione, & incisione, ac excretionem promonent; vt aqua mulsa, & oxymel: eóque magis, si in eis, & præcipuè in mulsa concoquantur hyssopus, aut calamintha, origanū, apium, serpillum, aut iris. Verum perpetuò mente tenendum, priusquàm obstructionibus liberandis vacaueris cum his quæ vehementer aperiunt, aut detergunt, studeas vacuare, redundantis succi maiorem partem: ac demum valenter aperientibus, vel detergentibus vtaris, alioqnin ipsas magis impingens, præcepto Galeni octauo Methodi medendi. *cap. 4.* &, si febris adsit, præsertim valida, pro liberandis obstructionibus vtaris his, quæ citra calorem liberare obstructiones valent, eiusdem Galeni præcepto, vndecimo Methodi medendi. *cap. 10.* A quo tempore pro expellendis excrementis, ac redundātibus succis, præparatione vtendum sit, nondum liquet ex dictis. verùm hoc perpetuò obseruandum est, si ante concoctionem purgandi sunt, vt si turgeant, quocunque tempore, Medicus potest eam occasionem arripere ac exequi, præcepto Galeni in commento Aphorismi 24. primi libri. quòd si concoctione prius egeant, quàm expurgentur; illud perficere, priusquam concoctionis indicia appareant, minimè tentandum est. nam nec natura ipsa, nisi post concoctionem, secernens à bonis mala ad excernendum præparat, auctoritate Galeni in commento 13. Aphorismi, secundi libri suprà allegati. & hæc de præparatione satis sint.

De Purgatione.

Actenus quo pacto ante purgationem paranda sint corpora, vt eis facilius veniant, ac rectè purgationes procedant, verba fecimus; restat modò de purgatione, ac purgantibus medicamentis disserere, vt eis quoque rectè vti valeatis. Quàm necessariæ autem, ac perutiles sint quibusdam corporibus purgationes, purgantiáque medicamenta, cunctis liquet: at quo pacto à venæ sectione discrepent, bellissimé à Galeno in eo commentario, quem aduersus Iulianum compilauit, auctoritate Chrysippi, Theophrasti, Hippocratis, Platonis, ac Aristotelis demonstrauit. *cap. vlt.* Insuper libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, nec minus ab eodem Hippocrat. Aphorismo secundo primi libri, & secundo, & tertiò quarti libri, quiuis percipere potest. *cap. 1.* Galen. quoque eodem libro de Purgantium medicamentorum facultatibus asserit, *loco citato.* quàm admiranda opera à purgantibus medicamentis absolui. quare de eorum medicamentorum necessitate, ac vtilitate, scribere non me intromitto. Verùm primò de eis disserendum est, cur purgantia dicantur medicamenta, quod quidem non propter aliud, vt Galenus asserit libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, cap. 1. quàm quòd sanguinem à redundantibus in eo humoribus, seu excrementis purum constituant, quouis modo illa excrementa expurgeat, vt patet quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus *cap. 10.* & propterea in commento Aphorismi secundi, primi & quarti libri, purgationem esse humorum, qui sua qualitate molestant, euacuationem asserit. Qua de re cunctarum euacuationem, quæ per pharmaca purgatoria fiunt, vnam esse communem intentionem retulit: vt humor videlicet redundans euacuetur. Hinc Hippocrates eis, qui salubritatem corporis habent, omnino medicationes, seu purgationes prohibuit Aphorismis 36. & 37. secundi libri. nam purgans medicamentum, proprium attrahere humorem appetens; cùm is non adsit, sanguineum

guineum ac carnes colliquat, vt ex ipsis proprium attrahat humorem, & propterea Galenus in commento Aphorismi decimiquinti tertij libri decretum reliquit, purgantia pharmaca non nisi valde indigentibus, & ex longis interuallis vtilia esse. Verùm liquet Hippocratem, & Galenum in Aphorismo 47. sexti libri, corporibus paratis incidere in morbos, quamuis nondum in eos inciderint; redundantis succi purgationem præcipere, præcipue in verè, velut & venæ sectionem his qui plenitudinis passionibus subijciuntur, insuper & hoc idem ostendit Galenus in eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conueniat, quibus medicamentis, & quando: & libro de Curandi ratione per sanguinis missionem. in quibus locis, ex vobismetipsis potestis inspicere, quibus corporibus paratis in morbos incidere, ineunte vere, & quibus in fine veris, purgatio, vel venæ sectio adhibenda sit, vt ab eis morbis præseruentur, in quos incidere parati sunt. nam non cuncti, qui ab aliquibus præter naturam affectibus verè præseruantur, eodem tempore purgandi sunt, aut eis vena incidenda est; vt quædam iuniores nostri temporis medici ad pauca respicientes indifferenter præcipiunt, ac non parum in hac re hallucinantur. His ergo corporibus paratis in morbos incurrere, pro ratione redundantis succi, priusquam actu ægrotent, purgantibus medicamentis vtendum est, si aliquid aliud non prohibeat. Quæ verò purgationes prohibeant, satis dilucidè à Galeno præsertim libro nono Methodi medendi, & libro primo de Arte curatiua ad Glauconem ostensa sunt. quare eadem hic enarrare superfluum est. Insuper quòd ægris corporibus sæpenumero aliquo redundantibus succo, seu putrescente, purgationes quoque competant, patet apud Hippocratem libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, & quarto eiusdem, & Aphorismo vigesimonono secundi libri 2. primi & 18. quarti, ac nonnullis alijs in locis. patet etiam Galeno in commentarijs prædictorum Aphorismorum. & libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, & eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conueniat, &c. ac in libro aduersus Iulianum, & sexcentis alijs in locis. Qualitas autem medicamenti eligenda est pro ratione redundantis succi: vt, si flaua, vel pallida bilis redundet; quæ flauam, vel pallidam bilem purgant, adhibenda sunt pharmaca: si pituita; quæ pituitam. pariter de serosis humoribus, succo melancholico, vel atra bile dicendum erit. Quòd verò purgantibus pharmacis facultas quædam attractrix insit, qua media quemlibet sibi proprium ac familiarem eligunt succum, & attrahunt; licet aliquibus, vt Erasistrato ac Asclepiadi, incognitum fuerit, satis perlucidè à Galeno libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, & libro tertio, & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, & ab eodem Galeno simul & Hippocrate libro primo de Natura humana ostensum est. At perpetuò, quoad fieri possit, purgans eligendum est medicamentum, quod præter id quòd redundantem eliciat humorem, alijs, quæ præter naturam sunt, aduersetur. id quod Galenus præcipit primo de Arte curatiua ad Glauconem, capite de cura tertianæ his verbis: Semper enim oportet contrarias qualitates opponere his quæ præter naturam inualuerint: cùm hoc multò melius fit, quàm quomodolibet euacuare. & libro decimo Methodi medendi, cap. 1. loquens de febrium putridarum curatione ita retulit: Ac siquidem in idem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ causam oppugnant, in quod vtraque conspirant; cum vnum sit, sine cunctatione agendum est. Illud, quod perpetuò in omnibus morbis ipse (velut in febribus iubet Galenus) quoad fieri possit exequendum censeo; nam contrariorum perpetuò contraria esse auxilia omnium, quæ præter naturam sunt, præceptum commune est, vt sexcentis in locis de mente Hippocratis apud Galenum compertum est, præcipuè vndecimo Methodi medendi, & commento Aphorismi 22. secundi libri. Nec minus purgantia medicamenta, quoad fieri valet, eligenda sunt, quæ malæ qualitatis sint expertia: quorum ampla sylua apud Græcos, Arabes, ac Latinos facilè reperitur, præsertim apud iuniores, quibus in notitiam deuenere nonnulla purgantia medicamenta prauæ qualitatis expertia, quæ quidem apud antiquos penitus incognita fuêre; vt myrobalanorum plura genera, cassia fistula, tamarindi, rhabarbarum, & fortè manna, nonnulláque alia, quæ breuitatis causa relinquo. Quòd verò magni etiam momenti sit, si purgantis medicamenti quantitas bona coniectura viribus accommodetur? patet ex Hippocrate Aphorismo tertio ac 23. primi libri. nihil enim æquè artem medicam in agendo coniecturalem efficit, vti cuiusque remedij quantitas: nam quòd laboranti præbendum sit medicamentum, aut bilem flauam, vel atram, pituitam, aut serosum excrementum euacuans, exactè quidem nouimus. Cæterùm, quantum præberi debet, nescimus, teste Galeno libro de Curandi ratione per sanguinis missionem. cap. duodecimo. at intentio quantitatis euacuationis non solùm humorem respicit superabundantem, sed & hominis vires, qui euacuari debet. qualis enim fuerit eius natura, qui debet præferre purgationem, ad hoc ducere conuenit: & interdum vsque ad animi defectionem, si æger tolerare possit, eodem Hippocrate auctore Aphorismo eodem vigesimotertio primi libri, in his præcipuè præter naturam affectibus, qui à Galeno narrantur in commento prædicti Aphorismi. & hoc non tantùm in venæ sectione, verùm in purgatione seruare oportet; licet tutius in venæ sectione, quàm purgatione illud exequamur. proinde præter naturam affectus, qui valde vrgent, vt videlicet adurentem febrem, vehementissimum dolorem, ac maximam inflammationem, aut similes, perpetuò suaderem, si purgans medicamentum competat; potius secundò & tertiò repetere, quàm semel euacuare, priore purgatione minus vacuando, quàm humor redundans ac ægroti vires postulant: velut de venæ sectione, nisi quid vrgeat, iussit Galeno eodem libro de Curandi ratione per sanguinis missionem loco superius annotato: & in his quoque raro exquisitissima vteter purgatione. nam quod semel in ventrem deuoratum est medicamentum, quò minus omne deuoratum sit, fieri non potest: neque possibile est,

Marginal notes:
cap. 7.
cap. 10. & 11. 1. ad Glauconē cap. 14. sex. 11.
sex. 76. & 65. cap. 3. cap. vlt.
Li. de pur. med. fac. c. 23. de sim. medi. facul c. 25. 5. eiusdem c. 20. 1. de Natura humana. com. 17.
cap. 12.
cap. 11.

est, vbi plus quam conueniat iam purgetur homo, partem oblati auferre: adeò vt propter id incorrigibilis sequeretur error, vt vitare non possis, aut eius, qui purgatur maximum detrimentum, aut interitum. illud quod non tantum non comparatur ex paulò minoris quantitatis, quàm redundans humor ac vires exigant, euacuatione; verùm maximum viribus eius, qui euacuatur, accedit commodum. Nam, minore iam facta materia, natura facilius supra reliquum aggreditur, quod concoquendum est concoquens: quod verò excernendum excernens. at si id perficere non valeat; reperenda purgatio est: quo modo tutius cu-
cap.12. com. 11. rabitur. id quod fieri à medicis debere iussit Galenus decimoquarto Methodi medendi. & secundo de Ratione victus in morbis acutis. quanquàm, si quis etiam propter ætatem, vel timiditatem permittere se medico ad sanguinem vllo modo detrahendum nolit; huic quoque deiicienda largius aluus est, si id quoque suspectum non habeat, auctoritate Galeni quarto de Sanitate tuenda, capit. quarto. Artificiosa denique coniectura quantitas purgantis medicamenti cognoscitur, velut singulorum aliorum præsidiorum. Verùm eius viri est de quantitate præsidiorum optimè coniicere, qui vires omnium, quæ in arte sunt, didicerit, memoriæ mandauerit, atque diligentia omni adhibita sese in operibus artis exercuerit, vt Ga-
com.37. lenus præcipit secundo de Ratione victus in morbis acutis. & propterea idemmet Galen. eodem
com.18. secundo libro de Ratione victus in morbis acutis, de quantitate purgationis in pleuritide ita asseruit: Quibus igitur dare medicamentum purgans quadrabit, his medicamenti tantum propina, quantum in plurimis mediocriter vacuare tum nouisti tum sis expertus. Quo pacto ergo quis quantitatem purgantium medicamentorum optimè coniicere possit, planè ostendimus: restat modo de tempore pauca disserere; quia ad rectè medendum plurimum temporis occasio con-
cap.1. fert, teste Galeno primo de Arte curatiua ad Glauconem circa principium. Verùm, cùm præ omnibus cognitu sit difficillima; vides plerumque medicos non vulgares modò, sed præexcellentes aberrare: hanc enim præcipitem apud Hippocratem esse constat: ac velut quantitas cuilibet est propria. Sed, cùm nihil proprium possit sermone explicari; de communi tum quantitate, tum temporis occasione scribere tentaui: cum ad rectè medendum primùm conferre videantur: adeò enim, vt diximus de mente Hippocrat. occasio non tantùm purgantium medicamentorum; verùm omnium fere medicarum operationum penes corpora humana momentaneo ac admodum præceps est, & angustissima, vt ob id difficulter sit cognoscibilis: nec quisquam eam agnoscere valet, nisi qui diu fuerit in hoc exercitatus. nam materia, circa quam ars medica versatur, dico corpus humanum, continuè fluit, mutationibus ac alterationibus, seu momentaneis, vt ita dicam, transmutationibus obnoxium, faciliterque non ab extrinsecis modò, verùm etiam ab extrinsecis causis alteratur. at, vt vos iuuenes studiosi plus aliquid, quàm qui arte carent, de temporis occasione assequi valeatis; ad ea quæ communia sunt, scribenda confugimus. erit autem opportunum purgantis medicamenti tempus. quo rectè eo vti possumus; si materia turgeat, confestim circa initia, prout decretum reliquit Hippocrates decimo Aphorismo quarti libri. nam, cùm superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati; natura ad eos expellendos irritatur: quare indiget aliquo auxilio, quo medio natura ipsa valeat hunc humorum motum ad alium deducere, ac eos foras propellere. Vt autem hoc ritè perficiatur; nullum aliud præstantius est, quàm purgans medicamentum propinare: aliàs aut robur virium dissoluetur, vel febris calidiras augebitur, aut timor adest ne in aliquod princeps membrum decumbant hi, qui per corpus vagantur, humores. Sunt itaque mox à principio turgentes humores medicamento purgante educendi, si natura eos non valeat foras propellere. Quòd, si non turgeant, sed aliqua in parte sint humores firmati, non opus erit circa initia purgante medicamento vti, Siquidem quæ Hippocrates dinumerat incommoda quarto de Ratione victus in morbis acutis, necessariò euenient, vt qui crudi sunt, purgationibus non cedant. hac de re idem Hippocrates iussit eos medicari non debere ante concoctionem, si euinci, ac superari ab ipsa natura posse cogitabis. tunc enim præter id, quòd purgationi cedunt redundantes succi, naturam ipsam habemus euacuationi adminiculantem: siquidem ea videtur post concoctionem humores discernere, & demum eos expellere, vt superius diximus. Quòd, si vbique locorum tum apud Hippocratem, & Galenum, cunctósque alios artis medicæ authores liquet ipsius naturæ medicum imitatorem esse debere; liquidò constat eo tempore, quo natura superfluitates vtiliter expellit, si imperfectè ipsa moueatur, purgante medicamento medicum vti debere, ac id, quod deficit, supplere medicando: vt ab vtroque noxij humoris euacuatio rectè fiat, natura quidem expellente, medicamentò verò attrahente, prout Galenus asserit in commento Aphorismi vigesimisecundi primi libri. Hinc patet, quòd, cùm rarò humores ab vna parte ad aliam transfluant, seu turgeant, frequentiúsque quietem habeant, ac in aliqua parte consistant, in qua toto morbi tempore concoquuntur, rarò in principiis vtendum esse purgantibus medicamentis: præcipuè si redundans succus valeat ob ipsa natura concoqui, ac euinci: at sæpenumero & frequentius post concoctionem. Est ergo princeps scopus, qui penes temporis occasionem purgantium medicamentorum perpendendus est, ipsius morbi concoctio: si eius causa non turgeat, aut quiuis aliud non vrgeat. Aliud insiper æquè præcipuum, eodem Hippocrate auctore Aphorismo nono secundi libri, est purgandi corporis præparatio. propter quod verebatur ipse etiam in acutis passionibus medicinis purgantibus in earum principiis vti: quia non dabatur medico facultas ista præparandi corpora, Aphorismo vigesimo quarto primi libri: aliàs præparatione ipsa neglecta, si quis alui subductionem procurauerit, difficiles non sine torminibus, vertigine, fastidio dissolutione, ac difficultate purgationes venient.

Quo autem pacto, ac cum quibus purgandorum corporum præparatio procuranda sit, suprà retulimus. Hæ ergo duæ præcipuè communiter penes tempus purgationum conditiones pensitandę sunt tam in præseruatione, quam in curatione, si materia non turgeat, aut quiduis aliud non vrgeat, vt infrà dicemus. at particularia, quæ medicum perpendere oportet, longè plura sunt.quæ cum à Galeno nono & vndecimo Methodi medendi. & eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare oportet, &c.& lib.de Arte curatiua ad Glauconem primo aliisq; plerisque locis fusicissimè tractentur, ea omittere visum est.

cap.10. cap.9.

Quæstio, an in principijs morborum materia non turgente, purgante medicamento vtendum sit.

QVæret autem quispiam, an perpetuò seruandum sit, quòd materia non turgente ea medicanda non sit, neque in principiis, nisi post concoctionem, ac corporum præparationem. Iuniores quidam artis medicæ, inque Galeni, ac Hippocratis doctrina admodum eruditi ex eorum intentione in plerisque locis tueri conantur, nullo pacto ante concoctionem, ni materia turgeat, vtendum esse in morborum principiis purgante medicamento: etiam eo, ex quo materia diminuitur: quod quidem hodiernis temporibus minoratiuum medicamentum appellant. illúdque cum auctoritatibus, tum rationibus contendere non desinunt. At ipse nonnullis Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, rationibúsque impulsus contra sentire cogor. Verùm, vt dilucidius rei quęsitæ veritas pateat, primò quid sentiam propalabo: secundò rationibus, ac auctoritatibus, quæ à supradictis in contrarium ducuntur, responsiones tribuere conabor. Quantum ad primum attinet, cùm Hippocrate vigesimoquarto Aphorismo primi libri dico in morborum principiis, si vtendum sit medicamentis purgantibus, illud cum præmeditatione faciendum esse, diligenti videlicet examinatione præsertim, siue ægroti præparatione, siue recti iudicij expectatione, quibusdam eorum, vel omnibus simul apprime perpensis, prout Galenus in commento eiusdem Aphorismi declaratum reliquit. non enim periculum minimum est vti purgante medicamento in principiis acutorum morborum, sunt enim purgantia medicamenta vt plurimum potentia calida, febrémque augent, vt idem Galenus eodem commento optimè declarauit. & propterea quarto de Ratione victus in morbis acutis iussit rem istam secundum Aphorismorum mentem definiri oportere, scrutarique quando in principiis purgatione vtendū sit, & quando morbi concoctio expectanda. hinc Hippocrates Aphorismo vigesimonono secundi libri decretum reliquit: Cùm morbi inchoant, si quid videtur mouendum, moue: cum verò consistunt, ac vigeot, melius est quietem habere. diligens ergo examinatio in morborum initiis à medico facienda est, si debeat eo tempore vti purgante medicamento, aut non. quam diligentem examinationem summatim per capita in cũctis morbis faciendam pręcepit Paulus secundo de Arte medica cap. secundo. nam si morbus ipse ex toto genere exitialis

com.12. c.38.

fuerit, nihil nec eo tempore, nec alio mouere oportet: deplorati enim curandi non sunt, sed eis morbi finem prænunciare licet. in quo enim desperata omnino salus est, imprudentis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuêre causa salutis. quam sententiam reliquit Galen. vndecimo Methodi medendi, asseritque ibi tempora præsidiáque his, quos saluari spes est, scribere. Et insuper, si diligenti examinatione cunctorum, quæ oportet, rectum ac perfectum iudicium in morbo aliquo acuto expectatur, vitésque morbo præualere, eúmque superare Medicus minimè veretur absque vllo eius auxilio, præterquàm conueniente ratione victus instituta, abstinendum à medicamento purgante in eorum morborum initiis censerem: nam frustra id tentaretur, cùm natura ex se absque vllo alio auxilio sufficiat vincere. longè enim præstantiorem esse salubrem victum vniuersum, quàm medicinam, auctore commentarij, quod Præsagium experientia confirmatum inscribitur, circa finem scriptum reliquit. libro de Medicinis expertis compertum est, optimè nos debere laudare virum, qui curat per cibum, quàm illum, qui curat per medicinam. si quis autem velit huiusmodi causam discere; eodem loco reperiet. Pariter, si morbus fuerit diutinus, nullo pacto in principio medicamento purgante vtendum ėst: nam in longis morbis semper oportet expectare coctionem, ex sententia Galeni in commento prædicti Aphorismi vigesimiquarti primi libri. Reliquum ergo est, vt in his morbis acutis purgante medicamento circa eorum initia vtendum sit: qui, etsi haud periculo vacant; tamen non sunt ex toto genere perniciosi, verùm spes est, quòd exonerata natura à purgante medicamento, quod relinquitur, facilius poterit & concoquere, & expellere, quod concoquendum, ac expellendum erit. ac id non nisi in principiis perficiendum esse censent tum Hippocrates, tum Galenus; priusquam robur corporis dissoluatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod princeps membrum decumbans, qui in corpore redundant humores, præcipuè si per corpus vagantur, ac turgent: est enim eo tempore naturæ impetus, aut in toto corpore, vel saltem in partibus principalioribus ad superfluorem excretionem. quare iuuandus erit hic motus naturæ medicamento purgante. age igitur. Hippocrates propterea in quorundam morborum initiis præcepit debere vti medicamento purgante: nam, eo neglecto, timor esset ne vi morbi temporis processu robur corporis dissolueretur, vel febris caliditas augeretur, aut ad aliquod membrum princeps redundantes decumbant humores, vt dilertissimè Galenus commento Aphorismi decimiquarti libri declarauit. At, quoniam in quibusdam morbis acutis à diuersis causis hæc pericula impédent; omnium voluit Hippocrates proferre sententiam: &, cum nouisset præcipuam causam, propter quam in prædictis morbis ea nocumenta timéda essent, humorum turgentiam esse in his morbis, in quibus materia turget: illud primò, ac præcipuè decretum reliquit Aphorismo vigesimosecundo, & vigesimoquarto primi libri: pariter, cum non ignorasset ex aliis causis, licet non æquè vt ex prędictis, posse prædicta pericula in quibusdam aliis morbis imminere, ni in eorum principiis ægri purgentur,

cap.9.

In vltimis verbis.

In vltimis verbis.

gentur, ne in necessariis in arte deficeret, immo eam totam exigeret: iussit Aphorismo vigesimonono secundi libri, in reliquis acutis morbis, in quibus eadem pericula impendent, circa eorum initia Medicum debere vti aut venæ sectione, aut purgatione, prout morbus ac eius causa expostularent. verùm, cur illud in principio exequendum esse præcipiant; Aphorismu 30. sequenti Hippocrates declarat. Galenus autem in commento prædicti Aphorismi vigesiminoni præter eam, quam Hippocrates assignat, aliam addit causam, propter quam melius est circa quorundam morborum initia euacuare: nam Minorem iam factam materiam, ait, facilius morbo consistente natura concoquere valet. vt autem coctio citius eueniat, bonum est circa principia euacuare. Ex quibus Galeni verbis facilè quilibet percipere valet ex eius mente Hippocratem eo Aphorismo aliorum morborum sententiam protulisse, quàm eorum, quorum materia turget: cùm turgens materia nullo pacto, quoad turgeat, concoqui ab ipsa natura possit. nam quæ concoquuntur, quieti permittenda sunt, præcepto eiusdem Hippocratis, ac Galen. libro secundo de Ratione victus in morbis acutis. si ergo turgens materia cōcoqui ab ipsa natura non valet, & propterea statim medicanda circa initia est, præcepto eiusdem Hippocra. tum Aphoris. vigesimosecundo primi libri, tum decimo quarti libri: frustra Galenus retulisset; propterea circa principia euacuandum esse, quò minorem iam factam materiam facilius possit natura concoquere, cùm concoqui ea non possit, nec valeat. Ad hæc, si sententia Hippocratis eodem Aphorismo vigesimonono, de turgente tantùm materia verificaretur, superfluus siquidem fuisset Aphorismus; cùm id præcepisset disertè vigesimosecundo Aphorismo primi libri, & vigesimoquarto eiusdem ex Galeni mente, & decimo Aphorismo quarti libri. Insuper, si mens Hippocratis fuisset tantùm, cùm materia turgeat, aphorismum veritatem habere, cur nullam de turgentia mentionem fecit, prout in supradictis aphorismis? aut saltem, cur Galenus nec illud explicuit, prout disertissimè explicuit in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri, in quo Hippocrates ipse verbum nullum de turgentia fecerat? cùm ergo nec Galenus de turgentia quicquam protulerit, audacter asserendum est, de aliis morbis eos voluisse intelligere in prædicto Aphorismo 29. quàm de his, in quibus materia turget. ibi autem sunt, qui aut ex multitune, aut praua humorum qualitate, aut in præcipua aliqua parte fiunt: consentaneum namque erat postquam in his quoque verendum est, ne robur virium eis vigentibus dissoluatur, febrisque caliditas augeatur, aut in aliqua parte principe decumbant redundantes succi, circa eorum morborum initia vacuandos esse. dico medicamento purgante si morbus ex multitudine fiat aut propter ætatem, vel timiditatem, aut quiduis aliud, permittere se Medico ad sanguinem vllo modo detrahendum nolit, aut valeat, præcepto Galeni quarto de Sanitate tuenda. & quinto eiusdem: vel si exuperans quantitas fuerit, quæ purgatione auferenda sit, cùm non omnis venæ sectione auferatur. eo namque neglecto circa initia talium morborum quisnam mentis cōpos non verebitur in eius morbi incremento, aut summo vigore, vel virium dis-

cap 4.
cap. vlt.

solutionē aut febris augmentū, vel in aliqua principe parte decubitum? Eadem quoque ratione si ex mala, seu praua qualitate humorum redundantium morbi gignantur, & circa eorum initia quis purgante medicamento non vtatur: paria, ac fortè maiora pericula impendent, ex eaque citius robur virium dissoluetur, spiritus quidem primo, & humores: secundo loco pinguedinem, & carnes: tertio solida membra corrumpendo: & propterea Galenus nono Methodi medendi, quod corruptum est, cùm id alienum à natura sit: mox auferendum esse præcipit. & libro quarto de Sanitate tuenda, asseruit, Quod igitur omnino alienum est, nulla fieri ratione potest, vt id naturæ suæ gratiam recipiat: sed educere id quamprimum est tentandum. Idem efficiet, si absque nimia multitudine, aut praua qualitate aliquis succus circa quampiā principem partem, aut in earum aliqua decumbat. quòd, si hæc tria, aut duo simul hominem infestarent: purgationem circa initia præcipere quis vereatur? & propterea in horum morborum initiis purgante medicamento (licet materia nō turgeat) vtendum esse censeo: velut in eis, in quibus turget, cùm eadem pericula impendeant, aut fortè in eorum aliquo loogè maiora, & citius expectāda sunt. quæ omnia inspiciens Hippocrates in Aphorismo vigesimonono superius allegato, purgationes circa initia præcipere voluit, simulátque Galenus in eius commento: nam de turgentibus & prius loquuti erant & posterius mentionem facere debebant, Aphorismo videlicet decimo quarti libri. Ad hæc, si de morbis, in quibus materia turget, tantùm aphorismus ipse intelligatur, ipsiusque Hippocratis, ac Galeni mens esset, in hisce morbis tantùm vtiliter purgare circa eorum initia præcipere, purgātia vtiq; assereret Hippocrates. namque secundo de Ratione victus in morbis acutis decretum reliquit, In pleuritide, cùm sub septo transuerso partes dolor infestat: ventrem vel nigro veratro, vel peplio mollire: cùm hæc dolorem sedant. Sedant quoque & alia, quæ expurgant medicamenta. At nemini dubium est, cùm Hippocrates pro pleuritidis cura ad venæ sectionem, seu purgationem deuenit: prius fomentis vsum fuisse pro materiæ eius in halitum digestione: quibus si dolor non diminuatur, non propter aliud id effici Galenus declarauit in Commentario primi textus eiusdem secundi libri de Ratione victus in morbis acutis, nisi propter humorum redundantiam, quæ in toto corpore est. & propterea corpus totum insigni aliqua euacuatione præuacuādum est. quæ in morbis acutis, vt ipse asserit, aut per ventrem, aut per venæ sectionem fit. Ex quibus tum Hippocratis, tum Galeni verbis liquet in acutis morbis ex multitudine dependentibus, absque hoc quòd materia turgeat, circa initia debere vti purgante medicamento, cùm timor adsit eorum quæ suprà retulimus: velut de pleuritide, in qua materia non turget, sed ex multitudine, seu humorum redundantia gignitur, Hippocrates ipse decretum reliquit. At dicet quispiam, propterea Hippocratem purgationem præcipere: nam & in ipsa pleuritide materia turgens est. cui responsum volo, longè hoc ab Hippocratis, Galenique mente abesse, ac à veritate: nā humores turgere Galenus appellat octauo de compositione medicamentorum secundum locos ꝗs, qui nondum firmam aliquam inclinationem,

cap. 10.
cap. 3.
tex. 11.
cap. 3.

tionem,ac statione ad vnam partem habeant.& libro,Quos purgare cōuenit,quibus medicamētis,& quando. ait:Tunc humores turgere,ac cōcitatos esse,cùm motu vehemēti agitantur.ac ab vno loco in aliū cōfluentes homine vexant, doloresque ac titillationē afferendo ægrum quiescere nō permittunt, quod quidem secus esse in pleuritide,quis inquam non lucidè inspiciat? est enim ea inflāmatio succingētis mēbranæ, in qua humor decumbit inclusus in vno loco,ac circunscriptus,non transfluēs, veluti in inguinū inflā-
cap. 5. matione Gal.asseruit lib. 1.de Differentiis febriū,
cap. 1. & secundo de Arte curatiua ad Glauconē circa principium, inflammationem fieri dixit sanguine ad particulam aliquam vniuersim fluente,atque ob multitudinē ibi cōculcato. qua de re nemo audebit humores in aliqua corporis parte sic matos, conculcatos,ac præter naturā detentos: cùm ex eis aliqua determinata pars afficitur, asserere,quod turgeant:quinimo ipsis turgentibus de facto pugnāt. Et si aphorismo vigesimoquarto primi libri rarò iusserit in principiis acutorū morborū medicis purgantibus vti non propter aliud est.vt Galenus in eius cōmento declarauit, nisi quòd omnia id generis medicamenta sunt potētia calida,febrēque augēt.At nostris temporibus nonnulla eius generis reperiūtur, & remissè calida,& frigida.quæ febrem augere non valēt, ac ab Hippocrate,si superstes esset:minimè damnarentur.& propterea, cum tale nō afferant nocumentū in febribus: vitanda non sunt, vbi eis vti oportet.Sunt præterea corpora adeò ingluuiosa, ac eo mala victus ratione hisce temporibus vtūtur homines: vt, si eos circa initia acutorū morborū,qui ex multitudine seu praua qualitate,aut in aliqua præcipua parte fiāt,non purgabis,verēdum sit.vt diximus,ne eorū vires vi morbi dissoluantur,aut in aliqua parte principe, qui in eorū corporibus redundant succi, præcipuè si vitiosi fuerint,protinus decūbant. Præterea idē Gal. in pestilēti aëris statu corpora,in quibus superfluitates redundabant,sanabat purgationibus, nulla
cap. 4. quidē concoctione præcedente, vt ipse testatur
cap. 12. primo de differentiis febriū. & quinto methodi medendi asseruit, ex pestilentia propterea fuisse quosdam facilè sanatos,quòd præexiccatum his, repurgatūmq; totum corpus fuerit:quippe cū & vomuerint ex his nonnulli, & omnibus venter profluxerit.Qua de re non verendū est in eorundem morborum initiis vtendū esse medicamento purgante.præcipuè cum valde periculosi sint, atque admodum mortiferi: & ni taliter eis circa initia succurratur:natura prorsus succūbet prout optimè Galenus declarauit in commento 13, aphorismi secūdi libri, Vtendum est ergo medicamento purgāte in aliorum morborum initiis, in quibus,etsi materia non turgeat:aut multitudo,aut mala qualitas manifesta,seu occulta,vt in nōnullis putridis febribus,est: aut circa aliquod princeps membrum decumbit.prout Hippocratis,& Galeni auctoritatibus optimè;ac nonnullis rationibus demonstrauimus. Et,si licet illud experientia comprobare, ipse, qui sedecim ferè annos medendi ægris vacaui,adeò nullum ex huiusmodi purgationibus in prædictis morbis, si quid aliud non prohibuit,incommodum reperi, quod maximum perpetuò commodum eis comparaui, præcipuè in putridis, ac malignis febribus:quæ saltem citra inflammationem ex putredine ortum habent. Nec minus illud expertus sum in maximis doloribus, nulla concoctione præcedente:præcipuè ventriculi & intestinorū, adhibito prius diligenti examine: quòd purgatione,& non sanguinis missione indigebāt, purgans propinando medicamētum:etsi eius materia minimè turgeret.ex quo maximam perpetuò vtilitatem ægro adeptus sum: instructus siquidē a Galeno in comment. 23. Aphorismi 1.libr. At, quoniam in morborum initiis purgātia medicamenta adhibenda esse diximus:non de momentaneis,& absque latitudine eorum initiis intelligendū esse velim.sed de eis intelligendum est, quæ partes sunt totius morbi, præfiniūtúrque à manifestis ac perfectis signis cōcoctionis.de quibus Hippocrat.intellexit Aphorismo vigesimonono secundi libri,prout Galenus disertè exposuit libello de Totius morbi temporibus. vel de principio intelligendum est, vt Galen. intellexit cap. 2.
in Commento Aphorism. vigesimiquarti primi libri,vt se extendit ad primum, vel secundū diē, Illud quoque vel me tacente vos percipere velim,cùm hic de purgante medicamento mentionem fecimus,de eo,quod per aluum,seu inferiorem ventrem, & non per alias corporis partes, quocūque modo redundantia excrementa purgat,intelligendum est:quod quidem quid sit, suprà definitū est. Restat modò cùm auctoritates, quibus iuniores isti Medici suā hæresin tueri conantur respondere:tum eorum rationes diluere.

Prima,quam in medium afferunt auctoritatē, versus finem.
Hippocratis est libro de Medicamentorum facultatibus:vbi habet, quòd his, qui validis ac magnis febribus corripiūtur, medicamenta purgantia danda non sunt. Cui respōsum sit me nūquam percipere ea medicamenta purgatoria in morborum initiis, quæ vsu erant tempore Hippocratis. erant nanque ea valde calida, & propterea non tantùm in magnis febribus, verùm & æstiuo tempore sub cane, & ante canem ab Hippocrate erant interdicta: nam in febribus, præcipuè magnis,necessum erat ab ignea eorum caliditate eas augeri, velut æstiuo tempore naturam ab hisce medicamentis purgantibus adeo lædi,vt non valeret eorum acritudinem ferre, vt dilucidè Galenus declarauit in commēto vigesimiquarti Aphorismi primi libri, & quinti quarti libri.Verùm ea approbo,quæ adeo remissè sūt calida,aut frigida,&, si calida sint,adeo à frigidis & cum frigidis sunt quodammodo alterata & permixta, vt febris caliditatem augere non valeant. huiusmodi autem generis sunt māna,cassia,fistula,tamarindi,succus rosarum,vel violarū, aut aqua in qua ea diluta,seu infusa fuerint:myrobalanorum nonnulla genera, rhabarbarum in aliqua frigida aqua infusum ac cū prædictorum aliquo permixtum. Quo quidem (licet ab aliquibus valde improbetur (perpetuò ipse in morborum initiis, in quibus oportet,præcipuè in putridis ac malignis febribus,vtendum censeo,ac consulo:est enim purgans absque violentia, cuiuslibet magni excessus expers, nisi calidum est,& succū: aut mixtione & infusione aliorū infrigidātium id corrigitur adeo, vt ab eo febris non augeatur.ab eōque præter purgationē

illud habetur, quòd nec ventriculo, aut alicui alij princi membro nocumentum aliquod comparatur, prout à quibusdã describitur, ac experientia compertum est: quin potius prædictæ partes ab eo roborantur sua adstringẽdi vi, qua pollet: nec eius purgandi vis ex infrigidãtium mixtione labefactatur, aut imbecillior redditur, vt quidam malè sentiunt: nam à tota substantia, & non calidum, purgat, velut nonnulla alia medicamenta purgantia. Insuper & trifera est, quã persicam nominamus, ac ipsum diacatholicon inter composita pharmaca hæc sunt ea purgantia medicamenta, quæ aut frigida sunt, aut modicè calida, præsertim si cũ frigidis misceantur. quibus, cùm febris ipsa non augeatur, vbi oportet, in morborum initijs salubriter purgare præcipimus. nec Hippocrates ipse, si nouisset, ea dãnasset vtique, cũ ex eis febris, vt diximus, non augeatur maximũque ægris pararetur commodũ. nam si Hippocrates, & Galenus sua tempestate in quorũdam initijs morborũ acutorũ purgantia medicamenta, quæ calida & acria sunt, propinabant, nõ verentes, quod febribus comparabatur, detrimentum pro maiori vtilitate percipienda ex humorũ videlicet noxiorum euacuatione, quantò magis, quæ supra notauimus, cùm tali periculo vacent, non prohibuissent, imò sæpius vti iussissent?

text. 43. Secunda Hippocratis auctoritas est quarto de ratione vict' in morbis acutis, quæ talis est. Quibus principio vrinæ & nebulosæ & crassæ existunt, hos, annuentibus cæteris, purgare cõuenit. quod, si vrinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis. at, si videatur, clysterem exhibebis. Cui respõsum volo, primò Hippocratẽ his verbis velle, cùm vrinæ tenues fuerint, inter initia, si quid aliud non vrgeat, cõcoctio in futurũ expectabitur, tales non purgari: nec ego contrariũ sentio. at, si multitudo, mala qualitas, vel locus instet, hos purgare consulo: nam ex noxiorum humorũ euacuatione maior fiet vtilitas, quàm id, quod possit ex purgante medicamẽto sequi, detrimentum: de quibus morbis nequaquã Hippocrates ibi intelligere voluit. Ad hæc eo loco per morborũ initia, noluit intelligere de eis quæ totius morbi sunt pars vna, quæq; præfiniuntur à manifestis ac perfectis indicijs cõcoctionis. hoc autẽ eius verba ostendũt, cũ dicat: Quibus principio vrinæ & nebulosæ & crassæ existũt: per quas vrinas, eas Gal. intelligit: quæ albas habẽt nebulas. quæ cõcoctionis notæ existũt. hæ autẽ cõcoctionis notæ, seu albæ nebulæ in morborũ principijs apparere non possunt, sumpto principio pront vnũ est de quatuor morbi temporibus, vt

cap. 17. & 19. patet Gal. tum in commento duodecimi aphorismi primi libri, tũ libr. 1. de crisibus. pariter in cõmento vigesimisecũdi aphorismi quarti libri circa finẽ asserit, semper in morbi principio esse signa cruditatis: sed per principiũ primos dies ægritudinis intelligere voluit, quos primus præfinit quaternarius. quòd autẽ principiũ possit hoc

cap. 19. modo sumi, patet ex Gal. libr. 1. de crisibus. Iubet ergo Hippocrates in primis morbi diebus eos purgari debere, quib' vrinæ & nebulosæ & crassæ existunt tanquam transacto vniuersali principio, ac concoctione præcedente. quibus autẽ circa primos dies tenues fuerint vrinæ, tanquam summè crudo existente morbo, iubet non purgare: sed concoctionem expectare, eorũque corpora quieti permittere, vngere, & æqualiter contegere, quò possit natura facilius concoquere. Immo hæc sententia attestatur sententię secũdę partis aphorismi 29. secundi lib. dicentis: Cùm verò consistunt, ac vigent, melius est quietẽ habere. quo enim tempore natura cõcoquit, aut vacare concoctioni debet, superfluum est euacuare: immo concoctioni vacare debemus, & post concoctionẽ euacuare, si à natura nõ iudicẽtur, aut iudicata fuerint integrè, quæ concocta sunt. Etsi cruditatis indicia in morborum initijs apparere possint, immo perpetuò appareãt, vt superius diximus, tamen Hippocrates in textu præallegato quarti de Ratione victus in morbis acutis, de principio non loquitur, vt est vnum de quatuor morbi tẽporibus: alias, cùm ipse asserat quibus principio vrinæ & nebulosæ & crassæ existunt, &c. falsum esset quod Gal. asserit semper, in morbi principio esse signa cruditatis: & quòd perfecti principij manifestũ & firmũ est signũ coctio manifesta, vt patet apud eũ li. 1. de Crisibus. eod. cap.

Nec consonũ est in vno eodemq; textu nos instruentem quãdo purgare conueniat, & quando nõ, diuersa ratione de principio loquutũ fuisse. At, vt ego sentio, talẽ Hippocrates voluit proferre sententiã, in quibus circa initia, hoc est, primos morbi dies, trãsacto tamẽ vniuersali principio, vrinæ crassæ & nebulosæ existũt, (quoniam cõcoctionis notæ sunt) cęteris annuentibus, purgãs medicamentũ propinandũ est. quibus verò circa primos morbi dies vrinę fuerint tenues, quia cruditatẽ summã indicant, hi purgandi non sunt, sed quieti permittẽdi, &c hoc est, naturæ pro morbi concoctione auxiliandũ est, si eũ concoqui posse sperabis. ita quòd Hippocrates velit interdicere purgationes in primis diebus eius ægritudinis, in qua summa inest cruditas: cùm sit eo tẽpore, quo natura vacare concoctioni debeat, purgãs adhibebas medicamentũ, præcipuè si summè crudus sit morbus, præter id quod ab eo ęger non iuuabitur, maximo erit impedimento: nempe corpus vehementer mouens, ac humores agitans, concoctionẽ impedit. at, si adiuuãda erit natura aliquibus externis auxilijs, ea esse debẽt quæ coctioni opitulãtur. & hoc modo Hippocr. auctoritas erit extra propositum. Vel, si fortè eius auctoritas de principio vniuersali morborũ esset intelligẽda, quod expresse negamus: dicendũ erit, Hippocratem prohibere purgationem, quibus inter initia morborũ vrinæ fuerint tenues. hoc est in quibus summa inest cruditas. & hoc modo illud exponit com. 44.

Galenus in cõmento sequentis textus, in quibus morbis neque ipse in morborũ principijs purgans medicamentũ exhiberẽ. Fiunt nãque hi ex crassis, frigidis, ac lentis humoribus: quales sunt suapte natura pituita, & nigra bilis, in quibus semper oportet coctionẽ expectare, velut tenues si fuerint, & aquosi, inter initia euacuandi sunt, decreto Galeni libro, Quos purgare conueniat, &c. et si suprà retulimus hos quoque cõcoquendos, ac præparandos, quodammodo esse, cùm in aliqua parte fuerint firmati, illud profectò intelligendum erit, vt ipsa natura valeat eas concoquere, ac euincere: secus autem vbi non valeat.

Tertia Hippocratis auctoritas est quarto de tex. 22.
ratione victus in morbis acutis, quæ talis est:

Quicunque

Quicunq; autẽ ea, quæ inflãmantur, statim morborũ inter initia medicamento soluere conãtur, hi non solùm ab intensa, inflãmataque parte nihil adimunt, cũ non cedat, obsequaturque, quæ adhuc cruda est affectio, verùm quoque & quæ morbo aduersa, & sana sunt, absumunt, contabefaciuntq;: ductoque ad imbecillitatem corpore morbus superior euadit: qui, vbi morbus vicerit, remediũ non habet. Cui auctoritati, si quispiam Hippocratis, & Galeni verba in eodem textu, ac præcedenti inspiciat, facillimè respondere valet. Nã, cũ Hippocrates in præcedenti textu catalogũ conscripsisset omniũ præter naturã affectuũ, pro quorũ curatione, sanguinis missione, ac purgatione indigebant, venæque sectio purgãti medicamento erat præferenda: sanxissetq; post sanguinis missionem purgans medicamentũ porrigendum esse mox in præallegato textu subdit, Quòd, si quis relicta venæ sectione, purgatione inter initia eorũ morborũ vtatur. ea incõmoda, quæ ipse narrat, necessariò expectabit. nã in his, priusquã sanguis mittatur, purgationes interdicere oportet, prout optimè Gal. in fine cõmenti illius textus declarat, háncque fuisse Hippocratis mentẽ in textu superius dicto asserit. Hinc in expositione eiusdẽ textus rectè ait, Ad sanguinis missionẽ propius deuenire præcipit Hippocrates, vbi vitiosi aliqui humores in partẽ aliquam confluant, atque in ea aceruentur. demũ concludens asserit, in tota dictione Hippocratẽ præcipere ad sanguinis missionẽ esse veniendũ, deinde ad medicamentũ: aliàs prædicta incõmoda, quæ ab ipso enarrantur, absque dubio ægris euenient. Erit ergo hæc Hippocratis auctoritas extra chorũ, cùm nos purgationes inter initia nõ his morbis adhibendas esse, quibus præferenda est venæ sectio, ea neglecta præcipimus: sed eis, quibus aut tãtùm purgatio cõfert, aut, si vtrũque consiliũ cõpetit, ipsa venæ sectio prius fuerit exhibita.
Sect. 1. com. 6. non enim nos præterit Hippocratẽ hoc loco, ac Gal. sexto de morbis vulgaribus præcipere, quòd si vtroque auxilio quispiam indigeat, a venæ sectione incipiendũ sit, idque notissimũ esse retulit. Quod autem hæc fuerit mens Hippocratis, licet ex Galeni verbis in eiusdẽ textus expositione admodũ liqueat, si quis tamen rectè inspexe-
text. 22. rit eiusdẽ Hippocratis verba lib. 2. eiusdẽ de Ratione victus in morbis acutis, facilè percipere va-
text. 11. let: nã pugnantia vtrique assereret, si hic voluisset in cunctis inflãmationibus inter initia medicamenta interdicere, cũ ipsemet dolore partes sub septo trãsuerso infestante in pleuriti de circa initia purgationem, & nõ venæ sectionẽ præcipiat, eodem loco secundi de Ratione victus in morbis acutis. At, si pleuritis ipsa inflãmatio est succingentis mẽbranæ, cui venerit in dubiũ Hippocratẽ vno loco in inflãmationem initiis purgantia medicamenta damnare, & alio loco tãquàm vtilia præcipere, & ita pugnãtia asserere? Quòd, si simpliciter de cũctis inflãmationibus Hippocrates sermonẽ protulisset, dãnassétque in earũ initiis purgantia medicamẽta, (quod tamẽ pro falso habemus) quisnã negaret in eorũ morborũ initiis, qui aut à multitudine, aut à mala qualitate dependẽt, eorúmque causa in aliquo loco citra phlegmonem aceruata ac firmata, & præsertim in quibusdã putridis ac malignis febribus, purgationes ipsas, cùm ex eis ea pericula, quæ in inflãmationibus ab Hippocrate narrãtur, nõ immineant: causa ipsa nõ adeò valenter inclusa, ac circunscripta. vt purgationibus omnino non assequatur, velut in inflãmationibus tenaciter non detinetur: de quibus Hippocratis sermo tantùm ibi est, videlicet de inflammationibus ipsis? quòd autem putridus humor in vna quapiam parte citra phlegmonem contineri possit, ac veluti in foco quodam principium febris esse. patet Galeno libro 11. Methodi medendi.

At quartam Hippocratis auctoritatem, quam in medium afferunt, & est aphorismus vigesimus secundus primi libri, Concocta videlicet medicari. &c. ex his, quę supra retulimus, facilis est responsio. nam, licet Hippocrates in ea sententia purgationẽ præcipiat in initiis morborũ in quibus materia turget, tanquã in his, in quibus pręcipuè exhibenda sit: non tamẽ negat in initiis aliorum quoque morborũ, in quibus Medico mouere videtur, seu purgare, purgatione vti. in quibus etsi materia non turgeat, superari tamen, ac euinci ab ipsa natura non valet: immo ni Medicus ei circa initia opem ferat, prorsus superabitur, vt patet Aphorismo vigesimonono secundi libri. nec dictæ sententiæ sibi ipsis aduersantur, immo ambæ veritatẽ obtinent. nã eadem ratione, vt diximus, qua turgens materia in morborũ initiis euacuanda est, in quibusdam aliis morbis, in quibus eadẽ pericula impẽdent, verificari debet: in his videlicet, quos supra narrauimus, de quibus voluit quoque Hippocrates ipse sentẽtiã ferre eodẽ Aphorismo vigesimonono secundi libri: cùm ibi de turgentia verbũ nullũ nec Hippocrates, nec Gal. in cõmento faciat. non sunt ergo dictæ sententiæ vna, nec sibi inuicem aduersantur. quare ambæ sempiternæ veritatis. Parem similitudinem quoque in Hippocrat. Aphorismis est inuenire. nam in eodẽ Aphorismo vigesimosecundo primi, Concocta medicari præcipit: at Aphorismo nono secundi libri iubet, vbi quispiam corpora purgare voluerit, ea prius præparanda esse. non est idem concoctio, & præparatio, nõ sibi ipsis Aphorismi isti aduersantur. quare ambæ sententiæ verę sunt. Ad hæc nõ est dicendum, Hippocratem p ędicto Aphorismo vigesimo secundo primi libri, quæ fieri non valẽt, præcipere. Cùm ergo nec in morbis, qui à multitudine fiunt, nec in his, qui à mala, seu praua qualitate dependent, aut in valde periculosis locis gignuntur, natura ipsa eorum causas concoquere valeat, ni prius ab ea, qua premitur, velut sarcina quadam, purgante medicamẽto leuetur, quin potius succumbet, nec prorsus eosdẽ morbos superare valebit: consonum est in eisdẽ morbis Aphorismum veritatem non habere, cùm dixit, Concocta medicari: nec de eisdem morbis Hippocratem voluisse proferre sententiam, sed tantùm de his, quorum materia à natura ipsa concoqui ac euinci possit. cap. 4.

Insuper quãdam afferunt Galeni auctoritatem cap. 5. quarto de Sanitate tuẽda. quę incipit. At si in eodem homine reliqua eadẽ sint, cæterùm in lapso corpore sanguis bonus exiguus sit, crudi humores plurimi: huic nec sanguis mittẽdus, nec alui deiectio, &c. Cui respõsum volo, primò Gal. eo loco non de morborum curatione, sed sponta-

nearum lassitudinũ loqui in quibus corpora nõdũ sensibiliter læsa sunt, nec à solitis muniis impedita: nos autẽ perpetuò de ipsorũ morborum curatione verba facimus. Secũdò quis nõ percipiat eam auctoritatẽ extra propositum esse, cùm Gal. supponat in eodem homine sanguinem bonum exiguũ esse, crudósque humores plurimos? quo casu nec ipse sanguinẽ mittere, aut purgare auderem: immo præcepto eiusdẽ, libro duodecimo Methodi medendi, in crudorum humorum copia præcipuè cum oris ventris offensione, nec sanguinis missionem, nec purgationem præcipere, cùm eas non sustineant, nec ferant. tertiò quis adeò imbecillis erit ingenij, vt non percipiat Galenum per crudos humores plurimos, pituitosos voluisse intelligere: cùm paulò superius dixisset, vno vocabulo appellare licere, vel crudum succum, vel pituitam, quæ ex nondum perfecto sanguine gignitur? eiusque innumeræ sunt particulares differentiæ, vt ipse retulit. Cùm ergo multa copia crudorum humorũ, hoc est, pituitosorum in aliquo reperiatur corpore, sanguisque in eo bonus ac exiguus sit, nulli in dubiũ venire neo sanguinem mittendum esse, nec aluum deiiciendam. at, si tenues & biliosi fuerint, inter initia euacuandi sunt, eiusdem Galeni præcepto, libro, Quos purgare oportet, &c. præcipuè si eorum multitudine, aut praua qualitate, concoqui ac euinci ab ipsa natura non valeant.

cap. 3.

Alia auctoritas est Galeni eodem libro, Quos purgare conuenit, quæ talis est: Qui verò humores aliqua parte corporis consederũt, neque vllo aliò auxilio, neque medicamẽto prius mouendi sunt, quam cõcocti fuerint. cui breuiter dicimus verũ esse, quod Gal. præcipit. si humores, qui in aliqua parte fixi sunt, crassi, frigidi, ac viscidi fuerint. non autẽ, si tenues, & biliosi eorũ multitudine, seu mala qualitate, aut vtroque modo infestantes, qui & etiã crudi appellari nõ possunt. velut nec propriè cocti, cùm a natura non fuerint euicti. Vel clarius dicendũ est, Gal. sententiã veram esse, cùm Medicus certò scit naturam eos succos, qui in aliqua parte fixi sunt ac consederũt posse & valere concoquere, seu euincere: hi enim neque vllo alio auxilio, neq; medicamẽto prius mouendi sunt, quàm concocti fuerint, segregati, ac præparari, vt suprà, cùm de digestione, cõcoctione, & præparatione verba fecimus, ostensum est. At, si percipiat artificiosa quadã coniectura naturam ipsam prius succumbere, quàm eos succos concoquere possit, nullus equidẽ verebitur eos in morborũ principio purgare. Hippocratis oraculo instructus, Cùm morbi inchoauit, si quid videtur mouendũ, moue. tales etenim purgationes nõ tantùm, vt isti asserunt, concoctionẽ non impediunt, immo ipsi opitulantur ex Gal. mẽte in cõmento prædicti aphorismi vigesiminoni secundi lib. &, si naturã eo tempore nõ admodum euacuationi adiutricem habemus, maius tamen ex hisce purgationibus, quibus, & quando oportet, noxiorum humorum euacuatione ægris cõmodum comparatur (cùm ex hoc mortẽ euitemus) quã incommodũ ex aliquorum fortè bonorum succorum simul eductione. etsi Gal. lib. 1. de arte curatiua ad Glauconẽ in exquisitæ tertianæ febris curatione parum purgantia medicamenta probaret; licet & hæc quoque probet, non propterea dicendũ erit, purgationes eas nõ esse probandas in prædictorũ à nobis morborũ aliquo: hæc etenim febris ad summũ in septem periodis præfiniri solet: causamq; eius natura ipsa. præsertim si a Medico parum fuerit adiuta, facile & cõcoquere & separare, ac expellere potest. quorum neutrum perficere valet in prædictis morbis, si ea, circa eorũ initia cum oportet, purgante medicamento non exoneretur. At mox obiiciunt dicentes, si non tantum in morbis, in quibus materia turget, verùm & in his, qui ex multitudine, aut mala qualitate, aut in loco aliquo satis periculosos fiũt. vtendũ sit circa initia medicinis purgantibus: nõ rarò vt Hippocrates præcipit aphorismo vigesimoquarto 1. lib. sed crebro eis vti deberemus, cùm sæpissimè hi morbi gignãtur. Dicimus non rarò, immo quam rarissimè in principiis morborũ acutorũ eis medicamentis purgantibus vti debere, quæ tempore Hippocr. in vsu erãt: cùm ea valde calida existẽtia, propterea febrẽ augerent. hãc enim causam reddit Gal. in cõmento prædicti Aphorismi, cur rarò vtendũ sit in principiis acutorũ morborum medicamentis purgantibus. At, si talia reperiantur, vt, præter id quod febrem non augeant, fœliciter purgarent: vt sunt nonnulla nostris temporibus approbata ac experta, de quibus suprà mentionem fecimus: nescio cur eis vtendum nõ sit in his acutis morbis, quos suprà narrauimus, cùm tale nocumentum non inferunt. vana est ergo hæc eorũ ratio.

cap. 9.

Alia ratio est, quod medicamentum materiam diminuens, cùm imbecille admodũ sit, atque adeo crudis humoribus, ac copiosis existẽtib⁹, eis præualere nõ possit: alias à debiliori in fortius fieret actio, quod naturæ impossibile est, ideóque illos tantùm mouet, & non educit. Cui dicẽdum erit nos non adeò imbecille medicamentũ purgãs in morborum initiis probare, vt aduersus copiosos humores præualere nõ possit: verùm adeò valens sit, vt humoribus ipsis præualere possit, ac eorum partẽ aliquã purgare. nec adeo crudis ac copiosis succis existẽtibus illud præcipimus, cũ hi vt diximus perpetuò, prius concoquendi, & præparadi, ac demũ purgãdi sint: verùm in his crudis ac copiosis humoribus inter initia illa probamus, qui nõ verè crudi, sed nõdũ euicti ab ipsa natura sũt, & impropriè crudi appellari merentur: vt est ipsa flaua, seu pallida bilis. nec dicendũ erit aduersus eos quoque, si copiosi sint, medicamentũ præualere non posse. nã, vt asseruimus, licet hoc medicamentum minoratiuũ ac diminuens esse debeat tamen artificiosa quadam coniectura tãta quantitas adhibẽda erit, quã ita possit aduersus eos humores præualere, ac eorũ partem aliquam educere, eam videlicet quã promptius & expeditius educere valet: cùm non æqualiter, nec eodẽ tempore in totam redundantis humoris molẽ agat. quod quidẽ medicamentum materiã diminuẽs, vtero gerentibus, si febre corripiãtur ex vitiosis succis, Galen. in Commento aphorismi 55. lib. 5. approbare cuique liquet. Insuper medicamentũ ipsum purgans efficacius ac valentius est, vt trahat, quam trahatur. aptiora enim, ac ad hoc efficaciora sunt purgãtia medicamenta, auctoritate Gal. 3. de Simplicium medicamentorũ facultatibus. &, cum ait, esse impossibile, vt à debiliori in fortius fiat actio, miror equidem tantum virum, cap. 23.

cum

cum Galenus 3. de Simplicium medicamétorum facultatibus velit, quòd minus calidum à magis calido calidius euadat, & quòd magis calidum à minus calido cótra afficiatur. & libro 3. de Temperamentis, ait acutissimum ferrum manifestè obtusius fieri, si toto die ac nocte mollissimam ceram incidas: vt quod patiatur ab ipsa cera agit igitur id quod debilius est in id quod fortius, Galeno auctore in prædictis locis.

cap. 8

cap. 4.

Alia eorú ratio est, quòd, si, cùm crudi adhuc sunt humores, eos purgatione dimouere tentes: nihil auxilij à natura expectes: cùm ipsa post cócoctionem secernat, ac post secretioné excernat, vt pater Galeno in commento Aphorismi vigesimi secundi primi & quarti libri. Cui rationi ex prædictis responsio patet: nam, licet parum admodum ipsam naturam adminiculantem habemus, cum non nisi irritata à purgante medicamento auxilietur: tamen ex horum humorum purgatione in prædictis morbis, vbi oportet, maius sequitur commodú, cum morté euitemus, (quæ quidem ea neglecta euitari non posset) quàm incommodum: quia à natura parum, aut nihil auxilietur, seu quia quorundam fortè bonorum humorum simul cum eis eductio fiat.

Insuper asserút aliam noxam ad huiusmodi purgationes necessario sequi: cùm indicationes, concoctionésque ab eis impediantur, cæteráque naturæ auxilia tollantur: illudque probare tentát auctoritate Hippo. quarto de Ratione victus in morbis acutis. Cui pariter ex prædictis liquet responsio: nam eo tépore purgationes iudicia ac cócoctiones perturbát, quo natura ipsa maximè cócoctioni vacat, ac iudicia tétat. at, cú in initiis morborum nec iudicia, nec perfectæ concoctiones ab ipsa natura fiant, ea à purgantibus medicamentis perturbari, ac impediri non possunt: quinimmo valde opitulantur, dicente Gal. in commento Aphorismi vigesiminoni 2. lib. vt concoctiones citius eueniát, melius est circa principia euacuare: quo minoré iam factam materiam facilius possit natura cócoquere. morbo auté consistente, cùm iam natura concoquit, superfluum est euacuare. qua de re valde absurdú est, ac Gal. dictis maximè pugnat, dicere purgationes in morború initiis, cùm medico videtur, coctiones, ac indicationes impedire: & si Gal. in commento præallegat textus quarti de Ratione victus in morbis acutis dicat, Purgationes contrarias existere coctioni humorú, intelligendú est, si propinentur eo tépore, quo natura maximè cócoctioni vacat. id auté est tráfacto vniuersali principio: ná eo tépore ab his motionibus, quæ à pharmaco fiút cessare debemus, præsertim in summo vigore: cú corpus vehementer mouentes frágant, exemplo assumpti atque deuoratiin veutré alimenti. quod vt optimè concoquatur, à cæteris motionibus cessare corpus debet, vt soli concoctioni vacet: &, si imbecillis fuerit facultas cócoquendi, eo tépore aliquo externo auxilio iuuáda est, vt Gal. eodé loco præcipit. Vel dictú Gal. veritatem habet in morbis, in quibus summa inest cruditas, vt ipsé exponit in comméto præallegati textus: in quibus nec ipsi, nisi post concoctioné ac præparationem, purgationem probamus: cú fiát hi ex frigidis, crassis, ac lentis humoribus, vt diximus. At, si quis aliter eius dicta exponere tétabit, cùm in cómento Aphor. vigesiminoni 2. lib. cótrariú sentiát, in eius dictis pugnantiá fo[l]uat Apollo: quanquá Gal. dicta aliter intelligere, seu exponere deprauati sensus ac intellectus sit.

text. 44.

com. 44

Loco citato.

Aliam quandam rationé in medium afferunt, quæ talis est, Si in initiis febr. ú purgantia medicaméta exhibentur, aut febres ipsæ sunt diutinę, aut acutæ: si diutinæ per cócoctioné, aut per abscessum finiút. quare non medicaméntis purgantibus, præcipuè in initiis, curari debét. Si acutæ, licet excretionibus finiát, illud tamé multis modis esse poterit: aut sanguinis è naribus fluore, aut sudoribus, vel vomitibus: paucæ verò sunt, quæ per ventris solutioné iudicantur. cú itaque rarò natura, in febribus & acutis aliis morbis, vétris deiectioné efficiat pro eorú curatione: rarò etiam hanc ipsam purgátibus medicamentis medicus procuret. qua de re noxium est febres ferè omnes alui deiectionibus persanare velle. hæc ipsi. At nos facillimè respódemus, asserentes in principiis diutinarú febriú nunquam vti debere medicamentis purgátibus, vt sæpius diximus. In acutis verò, in quibus aut multitudo, aut mala qualitas, vel locus instat, & si natura per alui excretioné eas nó finire debeat, tamen vtédum esse medicaméntis purgantibus, eò magis, si soluenda erit febris ipsa per alui deiectioné. ná, licet iudicium per alias corporis partes futurú sit, vt illud celerius, ac própius ab ipsa natura fiat eò tépore quo decet: optimú erit ipsam exonerare, illudq; non nisi in principiis. alleuata enim natura ipsa, valétius poterit per quæcunq; viá iudicia procurare: quæ tamé nunquá in morború initiis criticè procurat. Nec nos per hæc medicamenta purgátia omnino febres ipsas perfectè persanare intendimus, sed naturá ipsam, vt retulimus, per ea alleuare: quò magis possit, ac vehementius causá morbi aggredi, eáq; superare, ac per quácumque regioné sibi magis conuenienté euacuare. Impedirentur auté iudicationes ex alui deiectióne per purgans medicamentú, si eo tépore, quo natura iudicat propinaretur, absit tamé, vt illud præcipiamus: scimus enim hoc Hipp. sentétiis aduersari Aphoris. 20. & 21. 1. lib. procuramus auté præcipuè ventris deiectioné: cú hæc vniuersalior sit, ac expeditius in cúctis talibus, salubriúsq; à nobis perfici queat. Quod verò de febre pestilétiali asserunt, cauendú videlicet esse, ne per aluum medicus euacuet, q̃ is motus naturæ instituto ex diametro pugnet, vtpote quæ venenatos humores non per aluú, sed per cuté potius excernere studet: quapropter medicus motum húc per ea, quæ sudoré eliciunt, adiuuabit, & non per alui deiectionem: eadem quidem via refellitur. ná, licet quo tépore natura in febre pestilentiali per cuté excernere studet. medicus per eandé viam adiuuare iubet, illud tamen efficiendú erit eo tépore, quo natura criticè expellit. Illud auté esse non poterit ante secretionem, ac concoctionem. at neutrum istorú in earú initiis natura ipsa criticè perficere tentat, teste Gal. in comment. 22. aphorismi, quarti lib. vbi habet, Quod, quando aliquis incipit morbus, si quid excernitur, nibil túc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia hæc casus, præter naturá earú, quę sunt in corpore dispositionem. quo enim in tempore à causis morbum facientibus natura grauatur, adest au-

tem cruditas humorũ:túc aliquid bene euacuari est impossibile. hæc ille, purgationes ergo in initiis febriũ pestilentialium exhibitæ non tantùm naturę opus nó distrahunt, atque impediút, immo eã summopere adiuuant: cùm oec ipsa eo tempore ad partes cutis expellat.&,si expellit,illud erit symptomatis ratione, & propterea purgatioοé non impediet:neque tunc per eã viá iuuanda est,cùm iu medicationib. talia educere oporteat,qualia sponte prodeũta vtilia:quæ verò cõtrario modo prodeũt,cohibere oporteat. Hippoc.decreto,2.Aphor.4. lib. Proinde in eis quoque febribus, in quibus crisis omnino ad partes cutis expectanda est,velut in his affectibus quos Medicorũ vulgus variolas.&morbillos appellat, circa initia, priusquàm apparere cœperint, si admodum multa,vel vitiosa materia videatur, vt à natura ipsa superari, ac euinci nó possit, cunctis purgationi consentientibus purgare medicaméto audacter cẽseo eorũ aliquo, quæ supra approbauimus:cùm ex eo nó modò nullũ sequetur incómodũ, immo natura ipsa exonerata prōpius & expeditius crisin aggredietur & perficiet. Sed statim instabunt, si naturam in morborũ initiis aliquid bene euacuare est impossibile, ergo & Medicũ. Hinc autẽ responsum fit,quòd,licet natura id eo tépore crisice non tentet: tamen,cùm Medicus sit eius auxiliator:vt ea suo cógtuo tépore possit perfectè operari,in morborum initiis exonerare debet:illudque non nisi purgante medicaméto.minorata enim materia,facilius suo tépore poterit ipsa natura & concoquere & expellere,in his videlicet morbis in quibus oportet.

Ex quibus,studiosi iuuenes,liquet quanti sint roboris & momenti auctoritates,rationésq; quibus hi eruditissimi viri suã hæresin tueri conantur, in morborũ videlicet initiis purgantia medicamenta nó esse probanda,ni materia turgeat. patet insuper,quàm perpetuę veritatis existat,ac quibus validissimis auctoritatibus & rationibus nostra opinio firmata sit, quòd scilicet nó tãtùm vtiliter in initiis morborũ,cùm materia turget, medicamentis purgantibus vtendũ sit,verùm & in quibusdam,in quibus vel multitudo,vel mala qualitas,vel locus vrgeat:pariter & in maximis doloribus,præcipuè ventriculi & intestinorum, qui euacuatione per purgatiorẽ indigent, priusquàm robur viriũ dissoluatur. in multitudine siquidẽ,quòd ea purgante medicaméto minorãda sit,patet ex Gal.mente in cõmento Aphoris.29. secundi lib.nec valet quicquã,cùm dicũt,de turgentia ibi Gal.loqui, cùm de ea ne verbum quidem vnum proferat.idẽ & quarto methodi med.

cap. 6. At mala qualitate vrgente, vt in pestiléctiis videre licet,quòd purgationibus vtendum sit, patet

cap. 4. Gal.1.de Differẽt.febriũ.vbi habet,At in quibus superfluitates redundabant, hæc purgationibus

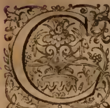
cap. 10 sanabamus.& lib.9.methodi medendi talia profert verba,Si igitur,cum viribus imbecillis corruptela incidit,vtrique quod affectus remedium est. id cũ virtutis custodia pugnat. Siquidẽ affectus vacuandum esse præcipit,idque vel vena incisa, vel purgatione.harum autem neutram ferẽt imbecillæ vires,quoniã igitur in omnibus eiusmodi repugnantis incerta succurrẽdi ratio est, aliàs insanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs spatio & ægrè,idque si magnũ nactus sit Medicũ.sanari poterit:oportet nanque, vbi indicationes ita sibi ipsis aduersantur, & paulatim, quod vitiosum est,euacuare, & paulatim,quod salubre est,pro eo reponere.vocant Medici eiusmodi vitiosi succi curationẽ Græce epictasin. Quid clarius,quòd in corruptela humorũ, cũ viribus imbecillis præcipuè paulatim quod vitiosum est,euacuare Gal.præcipit:ea de re nulli in dubiũ venire debet in humorũ corruptela circa initia minorante medicaméto vti posse,prout Gal.hic iu- cap. 4.
bet:etiã si vires imbecilles fuerint. & quarto de Sanit.tuẽda,hoc idẽ præcipit sub his verbis:Sin vires imbecilliores dehortantur, sanguis mittẽdus haudquaquã est.sed detractio mediocris adhibenda.& Paulus libr.3. de Arte medendi c.1.redundátibus vitiosis succis,pro alopeciæ cura iubet vti euacuatione primitus, quæ medicamẽtis purgantibus fit, Gal.sectatus,qui hoc idem iussit cap. 2.
lib.1.de Compositione medicamentorũ secundũ locos. Quod autẽ locus possit adeo vrgere,vt circa initia medico vtendũ sit purgante medicaméto,vt patet ex Hippocrate tum secũdo tũ quarto text. 1 & 7.
de Ratione victus in morbis acutis: cùm de cura pleuritidis verba facit.idémq; Gal. asserit in cõmento prædicti textus 2.de Ratione victus, cùm text. 76.
videlicet febris vehemens non fuerit, hominisque naturam noueris, ad medicaméti purgantis potum te conferes, si dolor sub thorace fuerit, valdéq; infestauerit. Et licet in hac purgatione, cum loco redundantia quoque humorũ de euacuatione indicet,præcipuè tamen ex loco purgationem necessariã esse Hippocratis indicationẽ sumit. At,in si pleuritide partes sub septo trãsuersu infestãte,adeo locus vrgeat, vt in initio medicamento purgãte vtendũ sit,eò magis vrgebit, si materia in loco quopiã magis principe detineatur,vt in corde,cerebro,seu iecinore: eáque non venæ sectione,sed purgante medicaméto vacuãda sit. Insuper, quòd maximus dolor, præcipuè circa vias cõmunes interdũ adeo vrgere possit, quòd purgatione inter initia vtendũ sit, nó tantùm diminuente vt in prædictis, sed valentiori, patet Gal.in comment.23 Aphoris.1.lib.& lib.2. de Ratione vict° in morbis acutis. Quinimò nec tex cõ. 11.
in his tantùm doloribus, verùm etiam & aliis interdum inter initia purgatione vti debemus velut in capitis dolore præcipit Paulus lib 3.cap.4. sub his verbis: Quòd,si modum qualitas potius comm. 76.
trãsilit erit,purgatorio vtamur medicamento. & idem Gal.3.de Morbis vulgaribus comment. 3. quamprimum hominẽ vacuate iubet, si dolore afficiatur ex plenitudine genito:quã vacuationẽ, aut per ventrem,aut per venæ sectionem eo casu fieri præcipit lib.4. de Ratione victus in morbis comm. 1.
Acutis in principio. Non immeritò ergo tum hisce rationibus,ac auctoritatibus,tum aliis superius annotatis,in hác promoti fuimus veritatẽ, asserereque ausi sumus,in aliis plerisq; præter naturam affectibus circa eorum initia,& si materia non turgeat,purgantibus medicamentis vtiliter vtẽdum esse,eis præcipuè quæ supra notauimus. Quapropter non video, quin magnopere extollam salubertimum vsum, quem nostri temporis eruditissimi medici Neapolitani quotidie exercent,medicamenta purgantia, ea præcipuè quæ suprà approbauimus,adhibentes non tantùm in initiis morborum, in quibus materia turget, verùm

rèm & in aliis, in quibus multitudo, mala qualitas, aut locus vrget: pariterq; in maximis doloribus, quicurari per purgationem debẽt. illúdque peculiariter obseruant in initiis acutarum, putridarumq; febrium: quæ à multitudine, aũt mala qualitate humorum fiunt (dico autem ab ea multitudine, vt suprà retulimus, quæ per purgationẽ rescindenda est) adeóque in his nullum obseruãr ægrotis incommodum, vt perpetuò ferè maximã vtilitatem ipsis comparent. Illud tamẽ tacere nõ possum, quin improbem, quòd nonnulli eorum, iuniorum præcipuè, in eisdem medicamẽtis purgantibus in initiis morborum adhibendis, perpetuò quartum obseruant diẽ: cùm neque inter morbi initia aliquod remediorum huiusmodi ægris adiúgere oporteat, desumpto à numero dierum scopo. Qua de re Galen. quarto de Ratione victus in morbis acutis: & prima interdũ die &, secunda & quarta, interdũ quinta, & nõ in quarta solùm, quomodo isti obseruant, medicamenta dedisse asserit. Cùm ergo in principiis morborũ purgãtia medicamenta exhibẽda sint à supradictorũ aliquo impulso, nõ perpetuò quartus dies obseruandus erit: cùm id à Gal. damnetur: sed, si possibile est, in prima, vel in secúda die, prout decretum reliquid idem Gal in commẽto Aphoris. 24. primi libri, quòd sit id possibile non erit, in quarta, vel in quinta die, præcepto eiusdem in loco superius citato tribuẽdum erit, dũmodò vniuersale morbi principiũ adhuc præfinitũ nõ sit.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI, DE SEDIMENTO IN VRINIS TRACTATVS,

AD IOANNEM FILIVM.

CVM nonnullos inspexerim non modò iuniores, verùm etiã veteres medicos post Galenũ variè de vrinarũ sedimẽtis cõscripsisse, quorum ne vllus quidẽ visus est hucusque (vt mea fert opinio) Hippocratis, ac Galeni sentẽtiã percepisse, & tu quoque non semel duntaxat, sed sępius hortatus esses, vt meã de eis sentẽtiã cõscriberẽ, ob id non ab re visum fuit, quicquid cũ eisdẽ de hac re sentiã paruo hoc in tractatu, & quoad potuerim succinctè pertractare: potissimùm cũ hæc disceptatio nõ minus perutilis q̃ necessaria sit tibi, cæterisq; neotericis nostri temporis medicis: etenim nedum in sanis corporibus, verùm etiã & in morbis ipsis præsertim acutis cum febre, ac reliquis quibuscunque febribus, quæ ex putrescẽtibus succis generantur assidue vrinas obseruantes de eis ac earum sedimento loquuntur, atque bonã, aut malã coctionem significare fatentur, qui sedimentum sit, ac quomodo generetur cùm in sanis, tũ in ægris fortasse non intelligentes. Cum itaque & valde vtilis, ac non minus necessaria sit medicis ipsis sedimentorum notitia tam pro sanitatis conseruatione, quàm pro morborum pręsertim acutorum prognostico, ac curatione: quinimmo tanta est vis signorum ab vrina in morbis acutis, vt & solis ipsis credendum sit, vt liquet sexto de Morbis vulgaribus: Ideirco volentes de sedimento verba facere, quoniam simul cum vrina excernitur, nec citra ipsam conspicere, ac de eo quicquam exactè proferre valemus; vt eiusdem exquisita habeatur notitia, primùm quid sit vrina, & quomodo generetur ac secernatur, ostendemus: deinceps quid per sedimentum intelligendum, ac quid sit, quis modus generationis eius, quéve causæ, ac quo loco gignatur tũ in sanis, tum in ægris declarabimus. Quòd verò vrina (quam Græci οὖρον appellãt) serum sit humorum in venis cõtentorum Hip. au- *3. epid. sect. 1. comm. 5* ctoritate, Galenus libr. 3. de Morbis vulgarib. scriptũ reliquit: quemadmodum q; ea, vt excremẽtũ acceruetur in venis & arteriis, quale in lacte con- *cap. 12* creto serũ, vt ab eodem Gal. 5. de Sanitate tuẽd. decretũ est: quod deinde renes à sanguine secernentes ac vesicam ipsam transmittunt. Cùm primùm verò alimentũ in chylum à ventriculo immutatum est, atque concoctum, per venas à iecinore ortas venæ portæ dictæ ramo, ex eodẽ ventriculo ad iecur deducitur. vtitur nãque iecur eisdem venis veluti manibus quibusdã, quæ ex ven- *cap. 7.* triculo ei cibũ afferant, vt 5. de Locis affect. scriptũ est: eumq; non solum attrahũt, sed ipsi quodammodo hepati præparant: quippe, cùm natura sint eisdem assimiles, & primum germen ex illo *cap. 2* ducãt, vt liquet 4. de Vsu. part: cumq; iecur id nutrimẽtũ susceperit ab eisdẽ venis veluti famulis quibusdam quodammodo præparatũ, & veluti rudem quandam delineationem, obscuramq; sanguinis speciem referens: eidem postremum inducit ornatum ad sanguinis exacti generationem: quo tempore distributus à ventriculo ad ipsum

χυλὸς,

χυλὸς, à visceris caliditate, veluti vinum musteũ, feruet, cõcoquitur, ac alteratur in sanguinis boni generationem. in qua ebullitione excremẽtũ, ꝙ in ipso reperitur, fœculẽtũ ac crasũ subsidet: Innatat verò, quod tenuẽ est, & leue Quibus secernendis natura instrumenta præparauit: splenẽ videlicet, q crassum & limosũ attraheret: vesicã verò bilis, quæ leue & flauũ exciperet. Postquàm verò q apparatur in hepate chylus, hoc est, succus, ad animalis nutrimẽtũ, prædicta duo excremẽta deposuit, & ab innata iecoris caliditate coctionem exactã est adeptus, ruber iã, & potius sursum ad gibbas eiusdẽ iecinoris partes ascẽdit. excipit autem ipsum illic vena quædam maxima ex gibbis eiusdẽ hepatis enata, caua vena appellata: quæ ad vtráque animalis partẽ fertur, superiorem simul & inferiorẽ diceres sanè ipsam esse ceu aquæductum quendam plenum sanguine, riuos quamplurimos habẽtẽ magnos & paruos, in omnes animalis particulas distributos. In qua etiam vena adhuc humore quodã tenui & aquoso plenus est sanguis: etenim neque ex ventriculo in venas cõmodè transsumi poterat chylus iã ex cibis factus, neque facilè pertrãsire venas, quę sũt in hepate & multę & angustę, nisi tenuis quędã & aquosa humiditas tãquã vehiculũ fuisset ei admixta. hũc etenim vsum p̃stat animalib⁹ aqua, Gal. teste 4. de Vsu part. *cap. 5.* si quidẽ ex ea nulla particula nutriri põt: neque distribui ex ventre, ꝙ nutriturũ est, poterat, nisi deductũ fuisset à quopiã ita liquido. Qua de re nõ absque ratione Hip. humorẽ hũc tenuem & aquosum ὄχημα τροφῆς nuncupauit, hoc est, vehiculum nutrimenti, simul cũ appellatione vsum quoque eius ostendens. Cùm verò tenues hi, & serosi humores suo functi fuerint officio: nec ampli⁹ oportebat in corpore eos permanere, tãquã onus alienũ venis futuros: nõ enim egebat ampli⁹ sanguis ipse sanè multo hoc vehiculo, vt qui tũ p amplas vias illinc feratur, tũ fluxilis magis à natura redditus sit primùm ab hepatis, deinde cordis calore: proinde renes à natura fabricati fuere ad eorum attractionem, ac sanguinis ab eis expurgationem, vtrinque ipsi cauæ venæ adiacentes paulo infra iecor. Attrahũt autẽ humorẽ hũc per ampla quædã orificia, per quæ neque purus, neque syncerus trahitur serosus hic humor, sed alterius cuiusdam diuersi generis admixtione adulteratus, sanguinis videlicet humidioris & tenuioris existẽtis, ac ipsius flauæ bilis: quę si non admodum crassa fuerit, cũ vrinis etiam ad vesicã permeat. at sanguis cũ eodẽ seroso humore permixtus, vbi ad renes peruenit ipsorũ carni aspergitur instar fœcis cuiusdã, & inde paulatim vaporis modo in totã ipsã dispergitur, adhęrescit, vnitur, atque demum alimentũ fit renibus. & propterea, ne simul cũ vrinis quẽadmodum tenue, biliosum excremẽtum, sanguis hic humidior, ac tennior existens è renibus elaberetur, densum fuisse eorũ corpus pręstitit, Gal. teste 5. de Vsu part. *cap. 7.* Trahunt itaque renes serosũ hoc, ac tenue excrementũ à vasis ipsis simul cũ humidiori ac tenuiori sanguine permixtum, tanquam eorũ proprio ac familiari nutrimẽto: qui cùm ad renes (vt dictũ est) peruenerit; sanguis p eorum nutrimento detentus per totã eorũ substantiã dispergitur. At serosus hic humor tenuis, vi renũ à sanguine segregatus per meatus quosdam prælongos ac fortes, (οὐρητῆρας Græci appellant) ad vesicã delegatur. quo fit vt vrinæ (vt inquit Gal. eod. lib. 5. de Vsu par.) *cap. 5* vi renum à sanguine segregentur & illinc per οὐρητῆρας iam dictos ad vesicam emittantur, indéque excernantur quo tempore ratio ipsa iusserit. Verùm, licet, cùm primùm sanguis in cauam venam assumitur, confestim per riuulos quosdam ab eadem ortos, satis amplos existentes, à dicto tenui ac seroso humore vi attractricis facultatis renum, ad quos inseruntur, expurgetur propter eas, quas assignauimus, causas: tamen nonnihil etiam illius retinetur, quò reliquus quoque sanguis non modò per venas in omnes corporis partes pertinentes traducãtur, verumetiam per arterias, media eadẽ caua vena, quæ sursum ascẽdens ad dextrũ cordis vẽtriculũ inseritur. Quapropter renes ipsi nõ solas purgãt venas ab eo excremẽto simul cũ tenuiori sãguine ipsũ attrahẽtes, sed arterias quoque. aliàs (vt inquit Gal. 5. de Vsu par. aduersus Erasistratũ) *cap. 5.* non conueniebat arterias renibus insertas magnitudine fuisse venis æquales ad cauitatem eorũ diuisas hoc secus ac venas. Propterea itaque quòd arterias adeo magnas, ac venas natura renibus inseruerit: causam nullã dicere poterimus, vt inquit Gal. citato loco, nisi quòd ipsi serum sanguinis omne non modò ex venis, verumetiam ex arteriis per vniuersum corpus distributis media eorũ attractricè facultate expurgãt. *cap. 12* Qua de re idem Gal. 1. de Sanit. tuenda (vt diximus) non ab re scriptum reliquit hoc excremẽtũ serosum in venis & arteriis aceruari: quale in lacte concreto serum: quod deinceps renes ipsi à sanguine secernentes, ad vesicam trãsmittũt. nã vi renum à sanguine segregatur, cũ ex venis veniat, in renibusq́; percoletur vrina, ac in vesica aggregetur eodem Gal. auctore cõmẽto Aphor. 77. 4. li. & propterea eorum duntaxat humorum, q in vasis cõtinentur, nota est vrina: neque eorũ vllũ planè nec manifestũ nec euidẽs signum habemus præter solãm vrinam, vt idem Galen. 4. de Sanit. tuend. *cap. 4.* fatetur, quanquam ex accidẽti indicia quoque esse possint vrinę aliarum dispositionum, vt liquet secondo Prognostico. *com. 26.* & tertio de morbis vulgarib. com. 3. *3. epid. sec. 3.* Quapropter vrinæ semper inspiciendæ sunt etiã in vẽtris, thoracis, pulmonis, ac neruorum affectibus: *com. 83 3. epid. sec. 2.* nam bonæ si apparent, multum valent ad salutem: contrà, si prauæ, *com. 6.* amplificant simul ægri periculum, ex sentẽtia eiusdem Galen. citato lib. 3. de morbis vulgaribus, com. 2. Ceterùm animaduertere oportet quòd, licet renes ipsi assiduè iam dictum excrementum ex vniuersis cùm arteriis, tum venis attrahant, non tamen adeo expurgare ab eo sanguinem valeant, vt nihil eius supersit, ita vt, cùm primùm è vasis excidit sanguis, ac singulis animalis particulis apponitur, syncerus fuerit, & omnino ab hoc seroso excremento (quod pro vehiculo ei pmiscetur) expurgatus, sed simul cũ eodem sanguine nunc functum officio humidum tenuéque superest aliquod, quale nimirum serosum illud iam dictum, quod ex vasis, id est, venis & arteriis, in vesicam defluit, ex sententia Galeni citato 1. libro de Sanit. tuenda. *cap. 12* Huic excremento nullus certus à natura pręscriptus meatus est, expellitur tamẽ facilè partim in speciẽ halitus ab insito calore solutus, partim violẽto motu cõfertim erũpens.

pens appellãt verò, quòd ita excernitur sudorem. & hæc est illa pars vna alimẽti velut serosa & humida, quæ ipsi etiã gratia distributionis admisce
tur: cùm primùm alimẽtũ singulis animalis partibus apponitur, vt liquet comment. Aphoris. 15. 3. li. Omnem etenim qualitatis alimẽti mutationem alterum crassius, alterum tenuius excremẽtum sequitur: quæ etiã per vniuersum corpus sẽper perueniũt, vt tertio Methodi medẽdi scriptũ est. & propterea qualiscunque fuerit in corpore
cap. 3. redundans succus, (vt inquit Gal. quarto de Sa-
cap. 4. nitate tuen.) tale necesse est vt appareat serum. ac sudor quidem succorum, qui in vniuerso corpore abundant, nota est: vrina verò eorum tãtum qui in vasis continentur. Eadem itaque est materia sudoris & vrinæ, serosa siquidem alimẽti pars. Verùm, dum intra vasa cõsistit, à renibus segregata, vrina appellatur: cùm à vasis simul cum sanguine excidit. qui cũctas animalis particulas nutrit, sudor nũcupatur, si in halitum non fuerit à calore soluta, sed per exiguos corporeæ molis ac cutis meatus excernatur. Eiusdem quoque generis existit tenuë illud excrementum, quod in cauis vlceribus semper colligitur & à Græcis ἰχὼρ appellatur, à Latinis sanies dicitur. ex quo cũ vlcus semper humidum reddatur, nec tempus vllum erit,
cap. 3 quo exiccantibus non indigeat medicamẽtis ex Galeni sententia eodem 3. Methodi medẽdi Hęc quoad ea, quæ de vrina pertractare polliciti sumus: conducunt etenim non parum ad eum, quẽ intẽdimus de sedimentis tractatum. Reliqua verò, quæ faciunt pro exacta vrinarum notitia tam consistentiæ, quàm coloris earundem, à veteribus Græcis, ac iunioribus quibusdã Latinis, qui de eisdem fusiùs scripserunt, petas, potissimum à Leone Rhogano nostræ ætatis iuuene eruditissimo, & Hip. & Gal. doctrinę ęmulatore laborioso.

CAPVT II.

CONsueuerunt Hippocr. ac Gal. ea, quę crassiora ac corpulẽtiora in vrinis cõsistunt & nos contenta vocamus. cõmuni appellatione παρυφιστάμενα propriè verò pro ratione diuersitatis loci, in quo permanent, diuersimodè appellare. Nam, si in fundo vasis hoc resideat, ab eis ὑπόστασις nuncupatur: Latini sedimentum appellãt. Si verò desuper in vrina supernatet: ab eisdem νεφέλη dicitur, à Latinis nebula, seu nubecula. At, si neque in summis eius, neq; in fũdo vasis, sed in media sede sublime vel exquisitè medium, vel deorsum potius quàm sursum existat, id con-
com. 16 sueuit Gal ἐναιώρημα nominare, vt secundo prognostico ab eodem scriptum est: Latinè autẽ sublimamentum, aut suspensum dicitur, quanquã Hip. eodem modo consueuerit nominare sublimamentum seu suspensum, & nebulam, seu nu-
cõmẽt. 26 beculam, vt idem Galen. fatetur citato lib secundo progno. licet alicubi ipse Hip. sublimamentũ geniture simile dixerit. ita vt è duobus alterum fit: aut vt generalioris rei nomẽ existat ἐναιώρημα apud ipsum sectionem habentis in nubeculam, & id, quod geniture simile est: aut nũquam nubecula ab eo sublimamentum appellatur, vt liquet ab eodem Galeno ibidem. Hãc quoque nubeculam Aphoris. 71 4. lib. ἐπινέφελον vocauit. verùm, quoniam hæc tã in ægris corporibus, quàm sanis existẽtibus generentur, eundem habẽt generationis modum, eandémque causam efficientẽ, ac materialem, & locũ, vbi generantur, vt dilucidius infra patebit: secundum multitudinem, aut paucitatẽ tenuitatem, ac crassitiem materiæ, ac perfectiorem, vel minus perfectã actionẽ causæ efficientis eorundem duntaxat dissidẽtia. Propterea quicquid de sedimento dicemus, de suspenso ac nubecula subaudiendum erit. Nanque in sanis corporibus vrina nullo pacto sedimẽtũ habebit, si tenuiter: copiosum verò, si largius: exiguum verò; si modicè viuitur. &, si id quod naturę, in sanguinis generatione, subterfugit coctionẽ, ab eadẽ exactè quodam modo euictum sit, in fundo vasis residet: si autẽ non ita exactè, sublimamentum aderit. At, si minus exactè, nubeculã in vrinis inspiciemus. Etenim, cùm à calore omnino, quod concoquitur, non superetur: id, quod humidius in eo existit, ac tenuïus, in flatũ vertitur, qui eidẽ commixtus substantię eam subleuat, ac impedit, ne sua grauitate deorsum descẽdat: & prout maior, vel minor quãtitas ipsius flatus commixta fuerit, eò in suprema, vel media regione idem excrementum consistit. similis quoque ratio ferè est in ęgris: nam sedimentum habet vrina copiosum, quoties morbus ex humoribus crudis fatigat: nullo verò modo aut omnino minimũ, quoties ex biliosis. sed satis est, si habeat nebulã, aut suspensum, Galeno teste primo de Cris. & secũdo cap. 12. commẽ. 26
prognosticorum. Pauca etenim portio humorũ crassorum ac crudorũ, vbi à calore superãtur, in fuliginosum vaporem vertitur: multa autem remanet crassa, quæ per vrinam excernitur. At vbi biliosi fuerint humores redundantes, contrariũ euenit propter causam contrariam, vt dicemus. Verùm, si in vno eodémque morbo eadẽ contentorum differentia inspiciatur, eidem causæ efficiẽti, quæ magis vel minus materiam superauerit, diuersitatis causa tribuenda erit. Nã quæ minus euicta est, maiorem habebit flatuosi spiritus permixtionẽ, & sic in suprema parte: si mediocriter, circa mediam regionem. Si verò perfectè fuerit euicta, in infima parte, seu in fũdo vasis residebit. quod igitur exquisitè concoctũ secretúmque est, æquale ac similare, vtpote nullũ habens flatum, in fundum descendit vasis vrinam continẽtis: quod verò permixtũ est aëreo quodã, & vaporoso flatu, id subductũ ab eo quod proportionale sit quantitate subducẽris, minusq; & magis, sursum fertur, vt secũdo Prognostico à Gal. scriptum est. commẽ 36
Et, vt vno verbo expediam, quæ vrinis probè innatant, quantò inferius subsident, tãto magis laudantur, ex Pauli sententia c. 13. lib. 2. Per sedimẽtum itaque intelligendum est id in vrina contentum, quod corpulentum existens, neque in summis eius, neque in media sede, sed in fundo vasis permanet. Hoc in corporib⁹ sanis, de quibus primò pertractare intẽdimus, nihil aliud est quàm ea alimẽti pars, quę in sanguinis generatione naturæ refugit confectionem: neque vt sanguis ab ea cõmutata, neque vt pus causæ præter naturã
particeps, Gale. auctore primo Prognost. Verùm comm. vlt.
pro notitia generationis eius, est animaduertendum primò tres fieri in corporibus nostris in tribus diuersis locis alterationes seu concoctiones,
prout sæpe sæpius in Galeni doctrina scriptũ re- cap. vlt.
peritur, præsertim libro 1. Prognostic & tertio cap 1. cap 5
de Causis sympto. li. de Cibis boni & mali succi. cap. 4.

octauo

octauo Meth.medē. ac aliis plerisq; in locis:quarum prima in vētriculo perficitur, in qua cibi ad idoneum sanguini humorem commutantur:Secūda verò in iecore ac venis,in qua humor ad sāguinem trāsmutatur.Tertia ac vltima in singulis animalis partibus,eum alimētum ipsum singulis nutriendis partibus apponitur,agglutinatur, atque assimilatur.communis autem scopus vniuscuiusque partis, seu instrumēti alimētū alterātis ac cōcoquentis est, vt sibi ipsi assimilet id quod alteratur, ac ad propriā eius naturā deducat ap-
comment. vlt.cap.12 propinquantē humorē,vt liquet ex Galeni eodē 3.Prognost.& quarto de vsu partiū. Quapropter chylus ex vētriculo assumptus ex ipsa veluti carne iecinoris alteratur,paulatimq; in illius naturā transmutatur,ac in sanguinem vertitur.Nam secundum eius carnem,quæ est proprium ipsius corpus primum sanguinis gignendi est organum,& venarum principium.& propterea venis,quæ ad ventriculum & vniuersa intestina pertinēt,inest facultas quædam sanguinis effectrix, qua succū, qui ex cibi distribuitur,eisdem in sanguinem mutare naturale est,priusquā is ad hepar perueniat, licet ea si veluti rudis quędam delineatio,obscurámque sanguinis speciem referens.Inducit autē postremum et ornatum ad sanguinis exacti gene
cap.3 rationem iecur ipsum,vt eodem 4. de Vsu partiū scriptum est:ita,vt quicquid ad iecur peruenit alimenti,ad sanguinem immutetur, nec quicquam remaneat inalteratū omnino, atque immutatū, Verùm pro diuersa partium alimentorum tatione, ac pro diuersitate partium alimenti quædā magis, quædam minus ad sanguinis formam immutātur, insuper & quædā deteriores reliquię alimenti,cùm sanguinis formam suscipere nō valeāt,alterationem quandam adhuc ab eo suscipientes, in excrementorum naturam mutantur.Nā & hę quoque partes,seu alimenti excrementa , cōsonum est vt alterationem quandam ab eo suscipiant,cùm tota substātia alimēti,quę ad ipsum iecur peruenit, ab ipso alteretur atque immutetur: postquā officium vniuscuiusque partis animaliū (vt diximus) est ad propriā deducere naturam propinquantē humorem.Ex quibus liquet,quòd, si hæ alimenti partes,quæ,dum in iecinore concoctio fit, excrementorum naturam habentes, aliquam suscipiunt alterationem ac mutationē ab ipso iecinore,& non omnino immutatæ remanent, licet in sanguinem cōuerti nō valeāt,quòd nec reliquię, quæ nō adeò a sanguinis natura alienæ sunt, (veluti excremēta ipsa,bilis videlicet flaua,ac nigra) omnino inalteratę,ac immutatę permanete possunt:potissimū cùm simul cū sanguine cōmixtæ, & ipsæ ad gibbam iecoris perueniant,ac cum eodem per cauam venam distribuātur.Quapropter toto(vt inquiunt) cœlo aberrarunt, q vrinæ sedimentum dixerunt esse particulam illam, quæ ex massa sanguinaria assumpta in venis , sua in specie manēs euasit omnino insanguificata. impossibile nanque est vt eadem per venas permeans ad iecur adeò à natura sāguinis sit aliena, vt primò ab eis nō aliquā suscipiat alterationē , & demū ab ipso iecinore,cū semper alterata ex dictis venis ab ea facultate,quā ab hepate suscipiūt , ad ipsum perueniat:ac demū in eo permanēs ab eodem saltem quodāmodo immutetur ac assimiletur:quamuis in verū sanguinem commutari nō valeat.& propterea quicquid in sanguinis generatione naturæ subterfugit cōfectionem,dixit Galen.in vrinis subsidere,addens,neque vt sanguis, ab ea commutatum , hoc est , non adeò perfectè euictum & assimilatum,vt sanguis, & non quòd omnino inalteratū ac insanguificatū (vt quispiā dixerit)permaneat:aliàs aut non alimēti,sed medicamenti omnino rationem obtineret,eius pręsertim quod venenosum est , ac animalis naturā corrumpit,deleterium dictum,vt liquet.3.de Temperamentis , saltem relatione facta ad iecur: aut cap.x
omnino nulla poterit assignari causa,cur velut cętera duo excrementa in iecoris cauitate non secernatur,sed ad gibbam cum reliquo sanguine accēdat , atque ad cauam perueniat venam;cū neque propter trāsitus celeritatem id quoque fieri posset.Etenim,ne breuissimo tempore in hepate māsisset succus,qui ad ipsum ex vētriculo fertur, neque ipso distributionis impetu raptus celeriter totū viscus peruaderet,sed in eo diutius moraretur,vt perfectius alteraretur,transituum angustias molita est natura.& proinde venas , quæ sunt in hepate,omniū,quæ spargūtur in vniuersū corpus,tenuissima fabricata est ex Gal.sentē- cap.13
tia 4.de Vsu partium. Nisi quispiam temere absque vllo pudore fateatur, hanc chyli partem habere alas , & ideò velocissimè iecoris venas pertransire,ac insanguificatam permanere.Secundò animaduertēdum,ac mente reuoluendum est id, q ex Gal.sententia 3.Meth.meden, supra annota cap.3
uimus,videlicet quòd omnē qualitatis alimenti mutationem,alterum crassum , alterum tenuius excrementum sequitur :idque in singulis alimēti mutationib⁹ luce clarius inspicies, exorsus ab ea,quæ in ventriculo fit:in hac etenim crassum illud excremētū(q quidem existit veluti in tritico lapides,ac terra)secernitur, paulatimq; impellitur per omnia intestina vsque ad rectū,ac deinceps p aluum expurgatur.reliquus autē cibus humido liquori percocto iā,& prius elaborato assimilis, indigenti autem adhuc perfectiori concoctione,per tenuēs ac exiguas venæ portæ soboles ex vētriculo ac intestinis sursum ad hepar fertur,vt paulò antè diximus.& propterea id,q humidum,ac tenuē, & aquosum , seu serosum in eo existit,(eius sanè generis , ex quo vrina, sudorq; proueniunt)secerni haudquaquam necesse erat. præstat etenim ipsi chylo eundem quē diximus, vsum:neque enim ex ventriculo in venas commodè transsumi poterat,neque facilè pertrāsire venas,quę sunt in hepate,nisi tenuis quędā,& aquosa talis humiditas tanquam vehiculū fuisset ei admixta,quemadmodū supra annotauimus ex Gal.sententia,de Vsu part. Cùmque peruenit ad iecur,similē quoque iterū ipsum infert alimēto cap.5
purgationem,ac perfectiorem concoctionem:in hac etenim concoctione, que in iecore fit , aliud tenuē excremētum,quale est quod florem in vino appellāt:aliud crassum , quale quod fœx dicitur,etiam cōsequitur. attrahitur primùm à vesica,quæ iecinori subiicitur,q leue ac flauū est. & bilis flaua appellatur , alterum verò, q crassum graue est,à liene:& nigra bilis,fœx sanguinis,seu melancholicus succus nuncupatur, eodem Gal, cap.5
auctore citato li.4.de Vsu part.& lib.1. de Sanit. cap.14
tuen.Hæc sunt illa duo excrementa,quę necessariò consequuntur ad eam alimenti mutationem,

quæ

quæ in iecinore perficitur, hoc est, sanguinis ge-
nerationem. Quapropter lõgè à veritate, ac Gal.
doctrina deuiant qui in hac cõcoctione, hoc est,
sanguinis generatione, præter iam dicta duo ex-
crementa, quædam alia gigni confitentur, cùm
neque plura, neque pauciora, quàm nuper dicta
duo ex Gal. reperias: neque etiã veritati consonũ
sit plura in hac concoctione excremẽta animad-
uertere, quàm in reliquis. Nam & in tertia quo-
que alimenti alteratione, cùm videlicet alimẽtũ
ipsum singulis animalis partibus apponitur ac
assimilatur, similia duntaxat duo excremẽta cõ-
sequũtur, quorum tenue existit, alterũ verò cras-
cap.12 sum, vt ex eodem Gal. liquet. citato li. 1. de Sanit.
tuend. & commen. Aphoris. 15. 5. li. Verùm de te-
nui superius verba fecimus, cùm de vrina pertra-
ctauimus. Id verò, quod crassum existit, seu semi-
cocta quæpiã reliquia alimẽti, quę assimilari nu-
triendæ parti nequiuit, & velut fuliginosa super-
fluitas est, quæ in pluribus cibis deterioribus cõ-
tinetur, & naturæ operationẽ subterfugit, vt ne-
que assimilari corpori, quod nutritur, neque ag-
glutinari valeat: huic nullum publicè nomẽ est,
quod videlicet nec vulgo est cognitũ: verùm e-
ius nõnihil transpiratione, seu perspiratione in-
sensibili excernitur. &, vbi expelli nequeat, ab
eodẽ pili originẽ ducũt, ac sordes quę citra cutim
semper aceruãtur, vt liquet ex Gal. præcitatis lo-
cis. Huius quoque generis est & illud crassũ ex-
crementũ, quod in cauis vlceribus semper colli-
gitur, & sordes etiam nuncupãtur, à quo sordidũ
vlcus redditur. & propterea nec tempus vllũ est,
in quo expurgantibus medicamentis non indi-
geat, quemadmodũ & de exiccantibus supra di-
cebamus, ratione tenuis excrementi. quo fit, vt
cauum vlcus semper exiccantia, ac expurgantia
medicamenta desideret; quoniã nullũ adest tem-
pus, in quo nõ ambo hæc in eo colligãtur excre-
mẽta ex Gal. sententia 2. Metho. med. verùm, quo-
niã non exiguã quoque suscipit alterationẽ, seu
immutationem alimentum ipsum, dum intra va-
sa continetur, non solùm siquidem ab ea faculta-
te, quam à iecinore suscipiunt venæ. sed ab eorũ-
dem vasorũ propria; propterea & in hac quoque
alimenti immutatione; quæ ex eorum propria,
cap.3 duo illa excremẽta, quorũ vnũ tenue, alterũ cras-
sũ existit, secerni necesse est: si Gal. sententia, quã
supra annotauimus, sempiternam debeat habere
veritatem. At de tenui excremẽto nemo veretur,
quòd in eisdẽ vasis aceruetur, & quòd venarum,
& arteriarum excrementũ sit, ac tale, quale in la-
cap.12 cte concreto, serum, vt ab eod. Gal. scriptum est
citato li. 1. de Sanit. tuẽd. idque renes facillimè ad
sese trahunt simul cum tenui ac aquoso sanguine
permixtũ, à reliquo sanguine synceriore ac cras-
siore existente secernentes, ipsis videlicet eundẽ
attrahentibus, & vasis retinẽtibus in seipsis cras-
siorem sanguinem: cùm primùm quidem sanguis
ab innata iecoris caliditate coctionẽ exactã fue-
rit adeptus, ac ruber iã effectus, & à duobus ex-
crementis purus sursum ad gibbas partes hepatis
ascẽderit, ac deinceps ad cauam venã peruenerit.
tunc etenim à sanguine idem serosum excremẽ-
tum, tãquam suo functum officio, ac onus vena-
rum & arteriarum existens, secernere decẽs erat:
quanquam nõnihil adhuc eiusdem remaneat in-
tra vasa cum sanguine propter eũdẽ vsum, vt su-
perius dictum est. Quamobrem putãdum est nõ
absque forti ratione Hippocr. dixisse vrinam esse
serum humorum in venis contentorum, & Gale-
num nos docuisse 5. de Simp. medic. facul. ea pe- cap.15
culiariter & verè vrinã ciere, à quibus sanguis nõ
extenuatur duntaxat. sed & funditur, ac secerni-
tur, non secus atque lac, quod coagulatur. seroso
videlicet, & tenui seorsum segregato: crasso verò
in sese coëunte. Siquidem quò facillimè ad se at-
trahãt renes, quod in sanguine aqueũ, tenuéque,
ac serorum est, vtraque hæc conferunt: nẽpe to-
tius sanguinis primùm fusio; deinde segregatio,
quorũ neutrũ absque valido calore peragi queat.
Cæterùm sanguis hic rubeus, ac ab excremẽtis
purus, quem vena caua ex gibbis iecinoris parti-
bus excipit, etiam vbi fuerit à seroso humore ex-
purgatus, non omnino homogeneus, ac similaris
existit: ita quòd singulæ alimenti partes sint à ie-
cinoris caliditate innata ęqualiter euictę: sed
quædam magis, quędã minus perfectè in sangui-
nis substantiam, ac colorẽ sunt cõmutatæ prout
magis, vel minus cõsentiẽtes, ac similes fuerũt in
ipsa sanguinis generatione; quæ partes alimenti
minus euictæ, veluti semicoctæ quædã reliquiæ
existentes, assimilari omnino, ac perfectè in san-
guinẽ cõmutari nequiuerũt: idq; nõ ꝓpter aliud,
quàm ratione prædictæ partis alimenti; quæ sua-
pte natura, licet quodammodo ab ea facultate,
quæ sanguinẽ gignit, dũ sanguis ipse generatur,
vincatur, superetur, tamẽ ex ea perfectus sanguis
generari non valet. Hæc, inquam, alimenti portio
sic imperfectè euicta in sanguinis generatione,
simul cum eo per venas ac arterias distribuitur,
familiaritatem quandam ac similitudinẽ cũ ipso
habens. quo in tẽpore à facultate alteratrice ip-
sorum vasorũ ꝓpria quæ in eorũ tunicis cõsistit,
ex ꝓprio eorũ tẽperamẽto orta, & non ea, quam
à iecore participant venæ, in simul cũ eo sangui-
ne qui ab ipsis pro eorum nutrimento cõficitur,
assimilatur etiam quodammodo & hęc alimenti
portio quandam suscipiens ab eis in colore præ-
sertim, ac etiam substãtia assimilationẽ. Verùm,
cùm in earum nutrimẽtũ omnino verti nequeat;
quoniam in sanguinis generatione non potuit
omnino, ac perfectè in sanguinem cõmutari, sic
quoddammodo in colore, ac substantia tunicarũ
dictorum vasorũ assimilata (habent enim cõmu-
tatricem hanc facultatem ꝓpriam, vt liquet 6. de cap.8
Hip. ac Pla. decr. præter eam quæ ex iecinore ad
venas prouenit) eadem tanquam superflua ac a-
liena, ab eorum facultate expultrice, veluti onus
eorum existens, excernitur, postquam aggluti na-
ri, ac omnino assimilari pro eorum nutrimento
nõ valuit, licet fuerit eisdẽ apposita, & quodam-
modo (vt diximus) assimilata. Et quoniam alia cõ-
uenientior ac magis cõgrua nõ adetat via, quàm
ea quæ ad renes & vesicam tendit, ea de re, quo
tempore renes excremẽtum illud serosum à sin-
gulis iam dictis vasis attrahũt. & ipsa quoq; vasa
excrementum hoc excernũt, velut onus quoque
eorum existẽs nõ minus quàm tenue ac aquosũ
illud excrementũ. quo fit, vt simul cum vrina ad
vesicam descendat, ab ipsis quoque renibus tan-
quam superfluum quoddam expulsum. & ꝓpte-
rea album apparet, ac in vrina subsidet, simulque
cum ea excernitur sedimentum. intra vasa, & nõ
in iecinore, in tertia ac nouissima concoctio-

ne, & non secunda genitum: quo tempore sanguis pro arteriarum ac venarū nutritione apponitur, agglutinatur ac assimilatur in earū ꝓpriā naturam, & non eo, quo sanguis generatur. cuius propria materia est quædam illius semicocti alimenti portio, quæ omnino in verum ac perfectū sanguinem commutari nō valuit, dum ipse generaretur. Hæc itaque simul cum sanguine per venas ac arterias permeans, (vt diximus) ab earūdem caliditate innata quodāmodo euicta ac assimilata, sedimenti suscipit formam, & quæ ad eā consequūtur colorē scilicet ac figurā, quæ prius in iecinore suscipere nō poterat, vt quidam falsò opinati sunt, decepti ex Galen. verbis. 1. prog. cū dicebat quòd Quantum alimenti in sanguinis generatione naturæ confectionem subterfugerit, in vrinis subsidet, neque vt sanguis ab ipsa commutatū, neque in generatione, vt pus, præter naturā causæ particeps; licet id quoque generationē obtineat, quæ puri proportione respōdet: nam per hæc verba Gal. noluit vrinæ sedimentū generari in sanguinis generatione, quæ fit in iecore, cum eius naturam subterfugerit, sed dixit id alimenti esse, quod subsidet in vrina tāquam materia: neque enim alia est materia generationis eius, quàm hæc verùm propriam eius generationem, ac formam, & colorem sedimētum in venis, ac arteriis suscipit. Nam propter eandem causam subsidet candidum in vrina sedimentum, (vt ipse inquit eodem loco) propter quam pus cādidū efficitur. sed hoc propterea est eiusmodi, quia quodāmodo solidioribus corporibus assimilatur. ergo & sedimentum propterea in vrina subsidet candidum, quia eisdem solidioribus corporibus, hoc est, tunicis venarum & arteriarum quodammodo assimilatur. etenim semicocta excrementa similia subinde fiunt corporibus quæ aluntur, quorum scilicet sunt excrementa, vt liquet. 6. de Hipp. & Pla. decr. Hoc itaq; est illud crassum excrementū, ꝙ in hac alimenti alteratione generatur nullā participās in eius generatione causam præter naturā: veluti pus, & sedimentū quod in ægris corporibus gignitur, vt in sequētibus fusius pertractabimus. Simul itaque cū Gal. cōcludimus, sedimentū in vrinis sanorū nihil aliud esse quàm eā alimenti partē, quæ in sanguinis generatione naturę subterfugit confectionē, adeò vt perfectè in sanguinem commutari non valeat. id namque per venas & arterias distributum, ab earundem calore innato alterat um modo quod dictum est, sedimentum efficitur, ac earundē crassum excremētum existit: quicquid alij de eius generatione senti at. nā veluti in reliquis animalis partibus singulis ex ipso, vnde aluntur succo excrementum quoddam crassum nascitur ceu semicoctæ quæpiam reliquiæ quæ assimilari nutriēdis partibus nequiuerūt, vt superius adnotauimus, ex Gal. sententia 1. de Sanit. tuē. ita quoque necesse est, quòd in venis & arteriis ex ipso, vnde aluntur succo, eiusmodi crassum sequatur excremētū, ceu semicoctæ quępiā reliquię quę omnino in eisdē nutriēdis partib⁹ nequiuerūt assimilari: cū nō aliter, nec ex alia materia nutrimētū suscipiant, quàm cęteræ animalis partes: quinimmo, cū hæ eadē semicoctæ reliquiæ, quæ assimilari nutriēdis partibus nequeūt, simul cū sanguine pro earū nutrimento distributo pro eadē vasa permeent, consonum rationi existit partem quampiam in eorum nutritione similem quodammodo reddi corporibus eorūdem ac semicoctam etiam permanere, & simul cum vrinis excerni tanquàm excrementum: idque non aliud est, quàm quod sedimentum appellatur. Differt autem à pituita, quæ simul etiam cum sanguine per vasa permeat, hoc excremētū, quod sedimentum appellamus: nā licet illa à Gal. veluti ex dimidio coctum alimētū 2. de Natu. facult. esse dicatur, quemadmodum & sedimētū nos esse fatemur, tamē ea alimēti pars, ex qua in sanguinis generatione pituita gignitur consentiens magis, ac simili existit pro sanguinis perfecti generatione, quàm ea, ex qua demū sedimētū oritur: & propterea illa per vlteriorem coctionem in sanguinē mutatur, hoc neque in sanguinē exquisite elaboratū, neque in vasorum, nutrimētū, cum ex deteriori ac crudiori alimēti parte fuerit genitū, cōmutari valet. Et propterea quibus corporibus semicoctæ alimenti reliquiæ, quę perfectè in sanguinem commutari non valent, nec in alimētū venarū & arteriarū, plures fuerint, plus etiam sedimēti cum vrinis excernitur, quemadmodum in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatem habentibus, qui otiosam vitam degūt, aut quouis alio modo pleni sunt, conspicere licet. nā pueris ob voracitatem, & ob id quod vna ventriculi operatio non potest duobus simul sufficere, augendo scilicet & alendo, antequàm in ipso sufficienter alimentum coctū sit, ipsum ad se corpus trahit, atque hinc fit, vt plurimum crudi humoris coaceruet. huius quoque concausa existit, quòd à cibo ludentes prosilientésque moueantur, vt liquet 1. de Cris. & 6. de Morb. vulga. Nihil enim (vt idē Gal. inquit li. de cibis boni, & mali succi) in cibariis omnibus ad boni succi generationē tā pertinet, quàm si probè in ventriculo concoquantur: namque hæc & alteram, & tertiam cōcoctionem facilius admittūt. at, cum non probè in eo cibi concoquantur, vt in pueris propter assignatas causas, neque in secunda concoctione, que in iecore, & venis: neque in tertia, quæ singulis partib⁹ efficitur, perfectam cōcoctionē admittēt. propter has itaque causas in pueris, semicoctæ reliquiæ alimēti plures superstites sunt, atque adeò vrinæ eorum satis multam habēt subsidentiam, quamuis eorū alteratrix facultas robustior sit, quàm in cæteris ætatibus, vt liquet 2. & 3. Prognostic. & 3 de Cau. sympt in reliquis verò plus aggregatur huius semicocti alimēti, aut ꝑter satietatē, aut ꝑpter desidē vitā, vt eodē 1. de Cris. scriptū est, quemadmodū contrà qui multū laborant, & pauciori cibo vescuntur, eóque facilis coctionis & boni nutrimenti, cū paucum sit, ꝙ semicoctū relinquitur, paucū etiā habebūt in vrina sedimētum, & interim nullum, sed aur suspēsum, aut nebulam. liquet insuper ex iis dictis, quòd quātuncunque corpora fuerint optimè cōstituta, & tēperata victus ratione vtātur: fieri tamen nequit, vt in eorum vrinis non aliquid subsideat, aut pendeat, aut supernatet, cū perpetuò ex alimētorū natura aliquid semicocti remaneat alimēti in singulis corporibus: erit tamē in eiusmodi corporibus quātitate, & qualitate moderatum, vt 1. de Cris. & 3. art. medic. à Gal. scriptū est. quanquam in eisdem etiam corporibus, si vrina mingatur in primo tēpore coctionis sanguinis, multam

Marginalia: comment. vlt. — cap. 6 — cap. 13. — cap. vlt. — cap. 12 — 6 epid sec. 3. — comm. 15 — cap. 5 — comment. 38 — comment. 34 — cap. 3. — cap. 12 — cap. 12 — cap. 85

multam habebit subsidentiam: si ea perfecta, minus subsidebit, vt idem Gal. inquit. nam, dum adhuc sanguis coquitur multæ supersunt alimēti reliquię, quæ, licet ægrè, coquantur, possunt tamen in toto reliquo coctionis tempore in sanguinem commutari: eadem verò perfecta, pauciores sunt, quę relinquuntur partes semicocti alimenti, ac illæ duntaxat, quæ omnino assimilari ac in sanguinem cōmutari nequiuerunt propter ineptitudinem earum, vt supra adnotauimus. id quoque intelligere voluit Galenus. eod. primo de crisibus per humorem, qui crudus nominatur. cum dixit: In optimè sanis corporibus, si tunc mingatur in primo tempore coctionis sanguinis, subsidentiam habere albam leuem, & æqualem, sed multam, quoniam plus de humore, qui crudus nominatur, cum ea excernitur, licet coctionis sit signum exquisitum, si talis vrina colorem etiam exquisitè seruauerit.

1. de crif. cap. 12.

cap. 12.

CAPVT III.

Erùm de eo sedimento, quòd in ægrotantium vrinis visitur, non adeò simpliciter sentiendum, nec eodem modo quo sedimentum in sanis ipsum generari cum Galeno censemus. sed, quoniam in febribus quæ fiunt ex putrescētibus inter vasa humoribus, magna ex parte sedimētum animaduertimus, ac ab eo coctionis, aut cruditatis signa sumimus; hanc ob rem primò de hoc sedimento institui verba facere. Id verò nil aliud est, (vt ex Galen. colligitur primo de Differentijs febr. & 3. de Præsa. ex pulsibus,) quàm pars quędam eiusdem putrescentis intra vasa succi, puri proportione respondens, superante tamen natura: nanq; (vt ipse refert) non simpliciter hæc putredo existit, sed aliquid in se cōtinet coctionis remanente adhuc vi coquendi vasorum, à qua interim, qui putrescit humor, ad talē peruenit alterationem, eum non rarò etiam euenit quod eadem natura sit superata; quod quidem aliud genus putredinis est. ex quorum duorum generum miscella alia tertia secundum speciem euariat, quoniam & innumerabiles miscellæ modi, in eo quod magis & minus reperiuntur. de quibus duobus putredinis generibus, ac de subsidentijs eorū pertractare non intēdimus, sed de eo sedimento quod fit humoribus putrescentibus intra vasa, natura tamen superāte habita nanque huius notitia haud ægre etiam de reliquis haberi potent. pro quo animaduersione dignum est, quod licet putredinis natura (vt inquit Galenus vndecimo Methodi medēdi.) sit mutatio totius putrescentis corporis substātiæ ad corruptelā à calido externo, tamen, dum quispiam humor putrescit, confestim duas suscipit alterationes contrarias: quarū vna est præter naturā caloris ipsum corrumpentis, ac alienum à natura reddentis: reliqua est ab eo, qui innatus, seu secundum naturam calor existit, putrescentem humorum ad contrarium alterans, ipsum conficiens ac concoquens. At hæ duæ actiones, seu alterationes nō semper æquales existūt, sed interim vna, interim altera actio reliquam vincit atque exuperat. Quandóque verò magis, aut minus vna reliquam superat, aut ab eadem superatur. Et propterea triplex putredinis genus in vniuersum resultat, quanquam ex tertio genere ferè innumerabiles miscellæ modi reperiantur, vt liquet eodem libro primo de Differentijs febrium. cap. sexto. Cæterùm, quia (vt ibidem scriptum est) quæcúque in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem in febribus, quæ ex putredine accenduntur, sunt eorum, qui in vrinis apparent formæ: propterea nos quando sedimētum diximus fieri superante natura, intelligere volumus ipsum fieri ab vtrisque caloribus: quoniam eius materia, putrescens humor existit: verùm quòd adeo exigua sit præter naturam caloris actio in eius generatione, quod ipsa natura, seu calor naturalis omnino eam superauerit, atque euicerit: & propterea dissidet hoc sedimentum ab eo, quod subsidet in vrinis sanorum, quoniam in illius generatione nullo modo ingreditur præter naturam caloris actio, vt liquet primo. Prognost. velut in eo, de quo modò verba facimus ex Galeni sententia citato libro primo de Differentijs febrium. cap. sexto, quod loco asseruit id, quod subsidet in vrinis, puri proportione respondere, superāte tamen natura. qua de causa talis putredo (vt ipse inqnit) non simpliciter putredo existit, sed aliquid in se cōtinet coctionis. quare si vt, si pus præter naturam sit causæ particeps, similiter & hoc sedimentum eiusdem particeps erit. Ex quibus patet error eorum, qui tenent sedimētum hoc esse homogeneum, ac eiusdem speciei cum eo, quod in sanis generatur: nanque secundū efficientem eorum causam: nam illud caloris duntaxat naturalis opus existit: hoc, licet ab eodem superante integrè extraneum fiat, tamen non adeo superatum est, vt nihil in eius generatione operetur, quamuis minima ac exigua sit eius actio & propterea semper ad vnam specie terminatur hoc sedimentum, vnúmque suscipit colorem, odorem, ac consistentiam. quò fit vt vrina optima, quæ ex sit putrescente humore, coctionem à continente vase suscipiente, perficitur, sit quæ album, leue, & æquale, & minimè fœtidum sedimentum habet: pessima autem, quæ in omnibus maximè contrario modo se habet: quæ verò intermedio existit, quantò propius ad alteram accesserit, tantò aut melior aut deterior erit, ex Galeni sententia eodem libro primo de Differentijs febrium. Cum itaque humorum putredo, quæ fit in vasis, similis sit ei, quæ in inflammationibus atque abscessibus accidit, alijsque collectionibus, hanc ob rem cum Galeno tenemus sedimentum hoc esse partem quandam putrescentium intra vasa succorum. nam, quemadmodum in eis ex materia putrescente, superante tamen natura fit pus, quod pars existit materiæ facientis inflammationes, seu abscessus, eodem modo ex materia putrescente intra vasa, natura superante, fit id, quod in vrina subsidet, sedimentum, vt citato primo libro de Differentijs febrium scriptum est. At quòd pus fiat ex tali materia putrescente, Galeni verba ostendunt Aphorismo quadragesimo septimo secundi libri, cū dixit, Pus ex sanguine ortum habet. qui semimalam, vt quispiam dixerit, habet transmutationem. nam mala simpliciter eum putrefactione fit olida: sicuti quę simpliciter bona, est ipsa nutritio partium animalis. At quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à solo calore extra naturam, neque à solo secundum naturam procedens, mixtus enim quodammodo ex vtrisque est calor inflammationis. Quibus ex verbis liquidò infertur nedum sedimentem vrinæ, portionem quandam esse putrescentium succorum intra vasa, verumetiam ipsum cum à calore præter naturam, tum ab eo

cap. 6. cap. 7.

cap. 8.

comment. 1. 2. de Differ. fece. febr. cap 6.

qui secundum naturam existit procedere, veluti ipsum pus, eo tamen, qui secũdum naturam est, vincente. atque iterum patefit error eorum, qui volũt hoc sedimentum esse eiusdem speciei cum eo, quod sanorum est, & quod non sit velut pars humorum, sed quædam eorum superfluitas illis cõmixta. quæ quidem fuit illud ex cibis, vt ipsi fatentur, quod aut nunc aut in præteritis diebus refugit sanguificationem, longè etenim ac eorum chimerizaata (vt quispiam dixerit) opinione à Gal. sententia, ac veritate recedunt; cum non modò differant secundum efficientem eorum causam, verumetiam & secundum materiam. neque sedimentum hoc superfluitas existit, vt ipsi fatentur, sed pars quædam putrescentis succi. nam, quemadmodum ex quadam veluti ebullitione atque exustione sanguinis, vbi is ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus ceu ex lignorum exustione cinis, vt liquet ex Galeni eodem comment. Aphoris. 47. secundi lib. ita quoque ex quadam veluti ebullitione putrescentium intra vasa succorum ex ambobus caloribus, vt diximus: tandem vbi naturalis calor materiam superauerit, id, quod tenue in ipsis existit, fumosum, aut fuliginosum, natura expiratione & cõtractione arteriarum expellit: quod verò crassum, & veluti cinericium, puri simile, non perinde, cùm crassum sit, potest excernere, sed per insignes quosdam meatus educit. & id est vrinæ sedimentum ex Galeni sen-

3. de praesa. pul. cap. 3. tentia libr. 3. de Præsag. ex pulsi. Non ab re igitur sedimentũ habet copiosum vrina, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget, seu ex otio, & repletione febricitet quispiam. nam in exiguũ est quod tenue existens, ac fuliginosum possit expiratione & contractione arteriarũ excerni: multum verò, quod crassum & veluti cinericium. Contrà verò euenit, quoties morbus ex biliosis humoribus fiat, seu ex inedia, seu ex labore quispiam febricitet; minimum etenim, aut nullo modo sedimentum habebit, sed satis erit, si habeat sublimamentum, aut nebulam propter cõtrarias causas. Hic itaque est modus generationis sedimenti in corporibus laborantibus febre orta ex humorum putredine intra vasa. cuius causa materialis putredo, seu putrescens succus existit: efficiẽs verò, calor præter naturam insimúlque naturalis, vincente tamen naturali, qui protensus est per solida corpora, hoc est, vasorum tunicas. Locus autem vbi generatur, sunt ipsa eadem vasa. Verùm nunquid pars sit eius causæ febris, quã coniunctam appellant, an eius quam antecedẽtẽ nuncupant, nondum liquet ex dictis, id verò clarum fiet ex dicendis, facta prius sectione putridarum ac continuarum febrium, quæ quidem in Galeni

cap. 4. doctrina vndecimo Meth. medend. secundo de Dif-
cap. 2 ferentijs febrium, ac 2. de Cris. & alijs plerisque lo-
cap. 6. cis. in duplici differen. existunt. Nam quædam vnam duntaxat habent accessionem à principio ad finem vsque: quædam plures. In eis quæ vnam habent accessionem, quoniam in his nulla est corporis pars, quæ præcipue sit offensa, sed humores dũtaxat, qui in maximis ac calidissimis vasis cõtinentur, ob putrefactionem feruentes: & propterea vniuersum tempus earum in vna consumitur acces-

ap. vlt. sione, ex Gale. decreto, secũdo de Differen. febrium quod excernitur sedimentum, nulli in dubium venit, quod pars erit eorum putrescẽtium humorum, qui talium febrium immediata causa existunt, quam coniunctam appellant, cum aliam non habeant remotiorem causam antecedentem, eò quia vniuersi eodẽ tempore putrescẽtes eiusdem febris causa fuêre, nec ab eisdem reliqui humores dispositionẽ talem participant, vt demũ & illi iterum putredinẽ participantes alteram faciant accessionem. In reliquis verò continuis, quæ plures accessiones habent, cum duas obtineant internas causas, quarum vna totius morbi causa existit, & antecedentem nuncupant: altera verò cuiuslibet particularis accessionis, quam coniunctam vocant: in dubium venit cuiusnam causæ sedimentum pars existat, cui responsum volo, quòd eius, quæ putredinis particeps est. &, quoniam ea actu putredine participat, ac putrescens est, quæ particulares efficit accessiones, coniuncta à Medicis vocatur: nos verò antecedentem magis propinquam vocamus. nam Gal. 11. cap. 9.
Method. meden. humorum putredinem antecedentem quandam febris causam nuncupauit. propterea eiusdem pars sedimentum erit, & non eius quæ antecedens magis remota causa est non particularium accessionum, sed totius morbi: quoniam eandem licet quandam aptitudinem suscipiat ad futuram putredinem capiendam semper ex ea portione, quæ actu potrescit, ac particularem efficit accessionem, non tamen prorsus putrescentem eam quispiam dixerit. & propterea sedimentum, quod quidem pars putredinis, seu putrescentis succi existit, vt superius cum Galen. conclusimus, nullo modo excerni potest ex ea causa, quam ipsi antecedentem nuncupant: neque vt pars eiusdem, neque vt superfluitas, vt quibusdam falsò visum est: cum adhuc actu ipsa nõ putrescat, nec putredinem habeat, neque ab eadem natura adeò euicta sit, vt ex ea sedimentum excerni possit, nam roborandas esse vires præcipit Galen. 11. Metho- cap. 9.
di medendi. quò putredinem superantes, succos concoquant. quare non prius succos concoquit natura, quàm putredinem superauerit: etenim hæc iugiter & magis ipsam infestat, neque eidem causæ antecedenti ex aduerso respondet concoctio, sed vacuatio, si multa sit: extenuatio, si crassa: & detersio, seu dissecatio, si glutinosa, humorum autem putredini, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & semiputridorum concoctio ex aduerso respondent, vt idem Galen. inquit. Id verò luce clarius ex- 11. Metho. med. ca. 15
perientia comprobatur, cum non modò continentes febres, quæ vnam duntaxat habent accessionem, sed etiam eas continuas, quæ plures habent, sæpenumerò inspiciamus per vrinas iudicari. Atqui iudicari haudquaquam possent nisi per eas, quæ putrescit, causa earum excerneretur: idque non aliud quàm sedimentum est. Amplius Galen. citato libro cap 9.
vndecimo Metho. meden. decretum reliquit expellenda esse ea, quæ putruerunt, per aluum, sudorem, atque vrinas, & interim per vomitum: quotidiéque illud in curandis febribus ex putredine ortis obseruamus. Frustra itaque Gal. id instituisset, ac nos exequeremur, nisi quæ putruerunt, per vrinas excernerentur. Ad hæc propter quid Gal. lib. 3. Artis medi. cap. 89.
in febribus, quæ ex putrescentibus accedũtur succis coctionem dixisset esse, quæ putredinem finit, seu quiescere facit manente adhuc substantia: & eodem 11. Method. meden. putrescentes humores, cap. 9.
cõcoquere inter alia iussisset, vt ipsos sanes, nisi natura, eorundem putrescentium humorum coctionẽ præcipuè intenderet: ex quibus demũ, cum fuerint ab eadem superati atque euicti, sedimentũ excernitur

cernitur modo, quo diximus? Est itaque pars putrescentium intra vasa succorum, vrinæ sedimentum;cum ipsi à natura fuerit superati, atque euicti: & non eorum, qui adhuc putrescentes nõ sunt, ipsarum febrium putridarum antecedẽtes (vt isti dicunt)causæ existentium, qui ab eadem non adhuc superati, neque euicti sunt, neque est superfluitas quædam eorundem, vt quibusdam placuit, velut ex iam dictis liquidò constat, & propterea nil mirum si in principio dictarum febriũ sedimentum in vrinis non appareat, tam in eis quę vnicam habẽt accessionem quàm in eis quæ plures. etenim natura adhuc putrescentem humorem haudquaquã superauit adeo, vt crassiorem partem putrescẽtium humorum manifestam ac notatu dignam per vrinas valeat excernere, & proinde in eis quidpiam possit subsidere: quanquam id quod tenue est, fumosum, aut fuliginosum natura existens, quodammodo expiratione & contractione arteriarum in nonnullis earum expellat. & hanc ob rem maximum (vt inquit Gal.) putridarum febrium indicium existit vrinæ cruditas, quanquam etiam debilis concoctio propriũ earundem indicium sit: etenim proprium ac inseparabile huic febrium generi est, vt vrinæ primæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctę principio associentur, vt liquet lib. 1. de Differ. feb. Hanc eandem sententiam videtur Arabum princeps cõfirmare cap. 7. lib. 4. fen. prima tracta. 2. cùm dixit, quòd vrinæ in febribus acutis non habent in principijs earum sedimen: deinde fiunt habentes sedimen, & quod sedimen laudabile aliquid aliud non est nisi humor faciens ægritudinẽ, qui iam digestus est. Sed mox obiiciet quispiam asserens, si vrinę sedimentum in continuis febribus ex putrescentibus humoribus ortis est pars eius putrescentis succi, qui particularem efficit accessionem; quomodo indicat supra vniuersum morbum in iis febribus, quæ plures accessiones habent? Seu quomodo nobis ostendet eam, quæ est totius morbi, causam, ac antecedens vocatur à Medicis, esse coctam, si eiusdem pars non existit? Cui responsum sit, quòd ea portio putrescentium humorum, cuius pars sedimentum existit, (vt superius adnotauimus) licet actu putrescat, ab antecedente, quæ est totius morbi causa, secreta est, qoando particularem efficit accessionem. & vbi eadem in summo feruore existit, quod huic cõtinuum est, adeo calfacit ac disponit, vt, dum remiserit eius calor ac feruor, idem iterum incalescat, putrescat, atque efferuescat, quousque summum feruorem obtineat: eóque rursus deferuescente, & reliqua pars continoa paulatim succẽditur ac efferuescit, seruatúrque circuitus, hic quoad vniuersa totius morbi antecedens causa (quæ vt talem suscipiat alterationem, aptitudinem habet) fuerit consumpta, ac in partes superfluitates generante idem seruatur effectus, vt liquet ex sententia eiusdem Gale. 1. & 2. de Differ. febr. Cùm itaque ea humoris pars, quæ particularem efficit accessionem in similem eius naturam alteret atq; disponat antecedentem, quæ est totius morbi causa, & potissimùm ac magis id, quod sibi continuum est, & hinc reliquum: propterea quia semper ad continua dispartitam continet caliditatem, suóque contactu vicinos humores ad putredinem trahit & quod natura putrescere aptum est: atque ordo hic (prout diximus) seruetur, quousque morbus iudicetur, nec efferuescere desinat vnquam pars vna, quin altera sibi continua succendatur atque efferuescat: aliàs continua non esset febris: non sine forti ratione potest vrinæ sedimentum coctionem significare causæ antecedentis, ac totius morbi, cùm sedimentum pars sit putrescentis succi, & putrescens succus pars antecedentis causæ. Qua de re qualis naturæ erunt partes eiusdem quoque & totum esse conuenit. Et ob hanc rem Hip. vrinam optimam esse dicebat non solum si sedimentum haberet candidum & lene: sed si æquale esset per omne tempus, dum morbus iudicaretur; hæc nanque sedimenti ęqualitas cum eiusdem albedine & leuitate est: quæ vniuersum morbum, vniuersámque eius causam antecedentem concoctã atque euictã esse à natura indicat similiter, sed sedimẽtũ non ęqoale semper appareat: sed interdum tale, quãdoq; dioersum existat, signum erit quòd alius cõcoctus deuictúsq; à natura conditus in cõceptaculis humor, alius incoctus existat. & propterea morbis diuturnior erit, vt ex eiosdẽ Hipp. & Gal. sententia liquet. 2. prog. Siue igitur antecedẽs illa causa, quę vniuersum efficit morbũ fuerit homogenea, seu similaris, siue heterogenea, seu dissimilaris, semper sedimentum indicabit nũquid cocta sit, vel semicocta: cum eandem necessariò participet dispositionem, quam in ea quæ actu putrescit, & particulares efficit accessiones, pars eius existẽs, per sedimẽtum vrinæ animaduertimus, potissimum vbi non vnum duntaxat inspexerimus sedimentum, sed plura. id quod considerandum pręcipuè iusserunt Hippoc. & Gale. Verùm quid de intermittentibus putridis febribus sentiendum sit, nõ ab re quæret quispiam, num sedimentum antecedẽtis causæ (vt ipsi dicunt) pars sit, vel coniunctæ, hoc est, eius, quæ putrescens est, & particulares efficit accessiones: quam nos cum Galeno antedecentem etiam vocamus causam, sed magis propinquam, ipsius febris putridæ continentem (quam ipsi dicunt coniunctam) non admittentes. Respondebimus nos, quòd, cum in intermittentibus febribus putrescẽs humor, qui particulares efficit accessiones, haudquaquã intra vasa existat: propterea ex eo sedimentum excerni minimè putamus. Nam, cum id necessum sit cum vrina excerni, & vrina nota si eorum duntaxat succorum, qui in vasis continentur, non modò secundum consistentiam, & colorem, sed etiam cum his, quæ in ea pendent, aut subsident, (vt inquit Galen. 4. de Sanitate toenda) reliquum est, vt supra reliquos humores, qui extra vasa continentur significare non possit: potissimum quia notitiam eorum per reliqua signa habemus partim ex sudore, ac colote: partim etiam ex temperamento, ætate, anni tempore, anteacta vita, & reliquis huiusmodi. Consonum itaque est idem sedimentum in quibusuis febribus intermittentibus ex humorum putredine ortis ab ea causa secerni, quæ antecedens, ac temotior febris est, & intra vasa continetur: nam, cum hæc putredinis particeps non sit, à calore duntaxat naturali alteratur, euincitur, ac quodammodo concoquitur, & assimilatur prædictis tunicis vasorum, qua assimilata quodammodo, atque euicta, si de numero eorum humorum sit, qui in eorum nutrimentum commutari omnino non valeat, cõfestim ab eisdem vasis velut superfluum existens repellitur, ac simul cum vrina excernitur tanquàm pars quædam eorundem humorum intra vasa redundantium à calore naturali vasorum quodammodo

Marginalia: cap. 7 — 2. prognost. com. 26. — 4 de Sani tuen. ca. 4. — cap. 5. cap. vlt.

modo euicta. Non tamen negamus interim (quanquam ex accidenti, & raro) partem quampiam putrescentis humoris extra vasa particulares accessiones efficientis posse per vrinas expurgari, velut eiusdem sedimentum existens à supetante calore aliarum partium solidarum, quam tunicarum vasorum, euictam atque assimilatam, ac puri similem redditam. nam interdum per vesicam & renes omne animal expurgatur, aut partium aliquarum in eo excrementa quædam incidentia venis purgato sanguine de renibus excernuntur, quemadmodum etiam & abscessus quoque sæpenumero per vrinam expurgantur, vt liquet ex Galen. 2. prognost. vt plurimum autem sedimentum, quod in vrinis visitur in eiusmodi febribus ex ea causa antecedente, quæ intra vasa continetur, & non ex ea, quæ extra vasa putrescit, tanquam pars eiusdem secernitur, potest nanque eadem à naturali calore vasorum concoqui quodammodo, ac per vrinam excerni, cum non magnopere nec continuè ab hac putredine extra vasa existente natura molestetur, quemadmodum ab ea, quæ intra vasa consistebat. Eadem quoque ratio existit in corporibus non inculpatam sanitatem habētibus, haudquaquam tamen ægrotantibus, vbi humores in eis redundarint, nam, si in toto habitu contineantur, per alia signa, quam per vrinas, & earum sedimenta dignoscemus. At, si intra vasa redundantes detineantur, per vrinas: & num iidem cocti, vel crudi sint, per sedimenta simul cum ipsis vrinis animaduertimus, earum etiam consistentia atque colore perpensis. Verùm dissidet quoque sedimentum hoc ab eo, quod in sanis corporibus secernitur; nam illud est pars alimenti, vt diximus: hoc verò est pars redundantium succorum intra vasa, quanquam in efficiente causa communicent, nam vtriusque natura, seu calor naturalis vasorum efficiens causa existit nullam ferente opem extraneo ac præter naturam calore: quoniam in eorum generatione eius actio prorsus non ingreditur.

2. Progno. comment. 37

Cæterùm non ab re quispiam hanc nostram opinionem impugnabit asserens, si sedimentum in ægrotantibus corporibus alterius sit speciei, ac diuersæ naturæ ab eo, quod in sanis generatur; quomodo, ac qua via valeamus in eisdem ægrotātibus corporibus distinguere, quando sedimētum ipsum si pars putrescentis humoris, aut etiam non putrescentis, si in eisdem citra putredinem intra vasa redundet, & quando sit veluti reliquia quædam semicocti alimenti, quemadmodum diximus in sanis corporibus generari. Nā & in his quoque semper aliqua alimenti portio in sanguinis generatione naturæ subterfugit confectionem: vel dicendum erit vnum in eisdem corporibus sedimentum excerni compositum ex vtrisque. Pro quo animaduertendum, quòd in dictis corporibus licet ex reliquis semicocti alimenti quotidie sedimentum aliquod ex naturali vasorum facultate generetur, tamen, si idem cum putrescentibus intra vasa, succis, aut etiam citra putredinem redundantibus qui ab eodem innato calore euicti sint, misceatur, certum est, quòd in eorum naturam vertitur, potissimùm cum ipsum exiguum sit, humores verò redundantes multi. Qua de re vnicum erit sedimētum, quod erit velut pars eorundem redundantium succorum euictorum iam ab ipsa natura, qualiscunque fuerit redundans succus, etiam si putredinis, aut non putredinis particeps sit. Nam impossibile est suam seruare naturam, cum primum iam dictis humoribus redundantibus commixtum sit, quinimmo confestim in eorum naturam mutatur. Verùm, si contingat sedimentum ipsum, quod diximus in sanis secerni ex semicoctis alimentis, haudquaquam cum humoribus intra vasa contentis permisceri (id quod fieri poterit, si in quibusdam vasis ipsum genitum sit, & in reliquis quibusdā humores putrescentes, aut non putrescentes contineantur) putamus ipsum interim secerni posse diuersum ab eo quod ab iisdem redundantibus succis excernitur. Qua de re tenemus duo sedimentorum genera in eisdem corporibus modo iam dicto affectis secerni posse: quorum vnum pars erit redundantium intra vasa succorum, tam si putridi, quàm non putridi extiterint. Reliquum verò portio quædam semicocti alimenti: immo quicquid in sanguinis generatione naturæ confectionem subterfugerit, modò intra vasa consistat alia ab eis, in quibus redundantes succi continētur, & cum vrinis excernatur. Sed porrò non ab re adhuc quispiam quæret, qui fieri possit, vt vnū ab altero sedimento in hisce corporibus distinguere valeamus. Huic responsum sit, quòd notitia habita qualis nam naturæ sint redundantes succi, ac quantum fuerint ab ipsa natura euicti, cuius item consistentiæ, ac coloris sit vrina, qua cum sedimentum excernitur, ac quale sit sedimentum ipsum, similiter quale, ac quantum fuerit alimentum assumptum, haud ægrè quispiam distinguere poterit, num quod excernitur sedimentum, ex humoribus redundantibus, vel ex semicoctis alimentis fuerit genitum. Nam, si quantitate & qualitate assumptis alimentis proportione respondeat, sitque consimilis consistentiæ, ac coloris vrina ipsa, tāquam pars semicocti alimenti, ipsum secerni putandum est, potissimum si neq; eiusdem sedimenti consistentia, nec color pro portione respondeat qualitati, ac dispositioni, & naturæ tum morbi, tum etiam redundantis succi. At, vbi sedimētum ipsum naturæ, ac dispositioni redundantium succorum ac morbi cōsimile sit tam consistētia & quantitate, quàm colore: sitque eiusdem rationis vrina colore & substantia, nulli in dubium venit sedimentum hoc tanquam partem eorundem redundantium humorum à natura euictorum excretum esse. Nec cuipiam à ratione alienum videri debet, quòd interdum mingatur vrina, cuius sedimentum sit ex semicoctis alimentis exortum: interim verò cum sedimento, quod pars sit redundantium succorum intra vasa, cùm neque Hippocrati & Galeno alienum visum sit, interdum alium concoctum, atque deuictum à natura conditum esse in vasis humorem, alium verò incoctum, & propterea interdum in vrinis sedimentum apparere candidum ac leue: interim verò longe diuersum existat ita, vt aliquis hanc ob rem possit vna die vrinam inculpabilem: altera verò sequenti nocte, vel die culpabilem emittere, vt liquet secundo Prognostic. Similiter quoque non inconuenit, quod in ægrotantibus corporibus quandoque vrina cum sedimento, quod pars sit redundantium humorum, mingatur: interdum verò cum eo, quod ex alimentis secernitur: cum in diuersis vasis, & ab alia quoque materia, alioq; tempore vtrunque generetur. Eadem quoque ratio habenda erit de nubeculis, ac suspēsis, si cum vrinis eadem

comment. 26

eandem excernantur, & non sedimenta: aut si interim vnum, quandoque alterum in vrinis inspiciatur. Neque obiter hæc animaduertenda erunt, sed peraecuratè perpēdenda: nam sæpenumero euenit, vt etiam non vulgares medici in hac re valde cæcutire videantur, ita vt sedimentum ex alimentis secretum putēt partem esse humorum in vasis redūdantium, ac eorundem coctionis signum existere. Qua de re in prędictionibus valde decepti sunt, ita vt quos prædixerāt ægrotos euasuros, non sine maxima eorum ignominia quādoque interire conspexerint. Hæc de sedimentis sanorum, ægrotorúmq; corporum, cum Hipp. & Gale. sentimus intelligentes de eis, quæ secundum naturam & vera sedimenta existunt, & non de his, quæ æquiuocè & præter naturam sedimenta appellantur, veluti ea quæ similia sūt farinę crassiori, squamosa, seu furfuracea, aut, vt quispiā dixerit, arenulosa, ac orobo similia, & reliqua huiusmodi. nam de his aliter cum eisdē auctoribus sentimus, neque de eis pertractare nūc proposuimus. dabitur tamen fortasse de his, & aliquando scribendi locus, quanquam de eorū generatione nulla ferè adsit differētia inter auctores qui de eis verba fecerūt. Si qua verò hoc in tractatu studiosi sępius repetita animaduerterint, nos consultò illud fecisse putent: res etenim perutilis, ac ad artē necessaria, & cum tyronibus agenda erat: quod neque Hip. neque Gal. in similibus veriti sunt facere,

DONATI ANTONII ALTIMARI,

TRIVM QVÆSITORVM NONDVM IN GALENI DOCTRINA DILVCIDATORUM Compendium,

Primum: Quòd functiones principes iuxtà Galeni decreta, Anima non in cerebri sinibus sed in ipsius corpore exerceat,

Secūdum. Quòd naturalis spiritus in Galeni doctrina admuiatur, & non omnino sit dimittendus, vt quibusdam visum est,

Tertium: Quòd exquisita Tertiana ad eiusdem Hippocr. & Galeni sententiam in genere acutorum morborum contineatur,

Quòd functiones principes, iuxta Galeni decreta, Anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exerceat.

[cap.7. 7. eiusdem cap.3] RES esse animę partes Platonis auctoritate Galenus quinto dę Hippocr. & Platonis Decret. & septimo eiusdem scriptum reliquit, substantijs naturis facultatibus, ac functionibus non tātùm differentes, sed corporis sedibus. quò fit vt tres quoque, quę vitam nostram gubernāt, facultates, ac tria principia sint in tribus diuersis corporis sedibus, velut apertè ex eiusdem sentent. liquet. Horum principiorum vnum in capite collocatum esse asserit: idque munus habet per se quidem, vt imaginationem, memoriam, intellectionem, cogitationémque causet: per aliud verò, ex sentientibus animalis membris sensus, ijs autem, quæ per appetitionem mouentur, motus originem præstet. Alterū in corde situm esse voluit, eiúsque opera, vt ex illius sententia constat, sunt animæ tenor, quem Tonon dicunt, & in his, quæ ratio iusserit inuicta constantia. Eiusdem in perturbationibus est quasi feruor quidam insiti caloris, cùm anima vindictā de eo sumere cupit, qui videtur offendisse, quę ira appellatur. per aliud etiam id efficit, vt mēbris sigillatim omnibus calorem, arterijsq; illam micationis pulsus agitationem suppeditet. Reliquum & tertium principium, seu facultatem, in iecore sedem obtinere, dixit vniuersam in animali nutricationem procurans, cuius maxima pars & nobis & sanguineis omnibus sanguinis est procreatio. Ad eandem hanc facultatem pertinet iucundorum rerum fruitio, in qua cùm vehemētius, quàm par est, mouetur, incontinētiam intemperātiámq; efficit. In hoc tamē hę facultates, seu virtutes inter se discrepant, quòd prima rationalis, aliæ verò duæ irrationales appellantur: & quòd quæ in irrationalibus partib. existunt virtutes, habitus quidam tantùm, & potentiæ sunt: in rationali autem non habitus modò, ac potentia: sed scientia etiam est virtus: cum hæc sola animæ pars sciētiæ capax, particépsque habeatur, reliquę verò potentias quidem, & habitus siue bonos, siue malos possunt acquirere: scientiā verò, quoad rationis fuerint expertes, minimè possunt. At relictis irrationalibus partibus, seu potentijs ad eam, quæ rationalis est, accedemus. huius sedes ad Galeni mentem in cerebro existit, atque ob id inter tria principia principalissimum est: huic enim natura tribuit imperare, dominari, corpúsque hominis regere, cùm opus est, velut liquet 3. dę Hippocrat. & Platon. decret. & si alia quadam ratione cor principatum obtinear, vt patet 5. de Loc. aff. quamuis vtrum in eo [3 de Plat. Hippocr. & Plat. cap.5.] tanquam in domicilio, seu arce sit, an tāquàm corporis forma ab ipso inseparabilis, hucusque decretum non reperi, vt dicemus, nisi quòd cerebrum [cap.1.] cōtinet in se ipso rationalem animam, veritus perpetuò quid esset eius substantia: quam, tanquàm inuestigari noo necessariam pro his quæ dicturi

sumus, adhuc nos subucentes, ad ea, quæ tractanda petiisti deueniemus. An. S. principes animæ functiones iuxta Gal. doctrinam in vna cerebri parte, vel diuersis perficiantur, seu in vno, vel diuersis finibus, aut ventriculis. Pro huius dilucidatione animaduertas oportet principes functiones propterea appellari, Gale. teste lib. artis medic. non quòd initiatæ in cerebro, alijs committantur partibus, vt motrix, & sensibilis operatio: sed, quoniam à solo principio proueniunt, has quoque proprias ipsius cerebri 2. de Loc. aff. nominauit, vt quæ à nulla alia parte, vt instrumento, fiant. & 7. de Hippoc. & Plato. decre. has functiones asseruit esse per se munera eius principij, quod in capite collocatum est, ;cùm nnn per aliud eas eausef, velut motum, & sensum. Harum verò differentiæ & si quamplures ab Auicen. & Auer. ponantur, quia tamen nec cum his barbaris, nec alijs quibuscunque etiam Græcis, seu Latinis, sed cum Galen. tantùm res agenda erit, vt petiisti: ideo ad eius mentem tres statuendæ sunt, vt patet 7. de Hippocr. & Plat. decret. lib. Artis medic. & libr. de Differ. sympt. quarum vnam phantasiam, seu imaginationem, alterã cogitationem seu intellectum, & tertiam memoriam appellat. Has functiones cùm in sua propria sede, hoc est, in cerebro anima ipsa perficiat (vt dictum est) citra aliam partem, seu organum, ipsúmque cerebrum in plurimas discriminatum sit partes, nonnullósque in se contineat sinus, ac ventres, duos quidem in eius anteriori parte, vnum in media, & reliquum in eius postrema parte: ausi sunt quidam, licet temerè, asserere ad Galeni mentem animam in diuersis finibus operari, vtpotè in anterioribus cerebri finibus, seu eius anteriori parte imaginationem, in medio cogitationem ac intellectum, in postremo memoriam. At nos, quàm parùm hi Galeni doctrinam gustarint, qui talia fatentur, ostendere conabimur, supponentes prius, quòd per imaginationem nil aliud velit Galenus intelligere, quàm specierum, seu formatum receptionem à sensibus repræsentatarum, siue præsentibus ipsis, siue absentibus obiectis sensibilibus. & propterea nullum modo facio discrimen in eius doctrina inter sensum communem, & imaginatiuam: licet perspicaciores quidam velint eò discrepare, quòd sensus communis recipiat præsentibus obiectis sensibus: phãtasia autem seu imaginatio conseruet absentibus ipsis. pariter per cogitatiuam intelligo discursum, seu ratiocinationẽ, qua mediãte anima discurrit, ratiocinatúrque componendo, seu diuidendo ea, quæ in phantasia seruata sunt, nullum similiter discrimen faciens modò inter cogitatiuam & intellectum: per memoriam verò intelligens illam formæ, seu speciei reuocationem hactenus impressæ, seu sigillatæ in ipsa phantasia, seu imaginatiua, siue ea fuerit perfectè sigillata, & impressa, & proinde promptè reuocetur, siue amissa ferè & abolita, vt ægrè reuocetur: ex quacunque causa illud fiat: quàuis Aristot. vnam memoriam; alteram verò reminiscentiam appellet, intelligens per memoriã tantùm reuocationem illius formæ, seu speciei hactenus in phantasia impressæ, veluti pictura quędam, à qua passionem quandam recipiens ipsa imaginatiua sigillatur, velut cera à sigillante annulo. huius autem passionis habitum memoriã appellat Arist. asserens, memoriam esse phantasmatis habitum, ea verò est præteritorum, sed non præsentium, nec futurorum. Hac facultate etiam participes sunt (ad eius sententiam) alia quædam animalia præter homines, inter quos quidam nũ ab re difficulter memorantur, aut immemores sunt, vt ratione ætatis diuersæ, pueri & senes, vtrique propter motũ: tamen illi in augmento, hi verò in decremẽto multo sunt. & proinde illis humidioribus existentibus, tãquàm in aquam fluentem incidente motu, & sigillo, non maner phantasma in anima, inquit ipse: his verò, propter esse frigidos ac duros, non inest impressio, nec tangit, licet eam accipiant. At per reminiscentiam, eam animæ functionem intelligit, qua ad venandum formam mouetur hactenus in phantasia impressam, verùm nunc oblitam. &, cum magna ex parte hoc difficile sit, potissimum si longum fuerit interpositũ tempus: propterea vt à simili, vel à contrario, aut propinquo, ac velut quodam vtens syllogismo reminiscitur: est enim, vt ipse inquit, reminisci, vt syllogismus quidam, hoc autem eis solis accidit, quibus & deliberatiuum inest natura. Reuertendo igitur ad id, vnde digressa oratio est, dicimus cum Gal. tres esse principes animæ facultates: quarum munera, vt diximus, sunt imaginari, cogitare, & memorari. at, cùm ipsarum operationes circa phantasmata sint, quæ quidem in organis habẽt describi propter eorũ cum materia dependentiam, necessariò has facultates organis perfici existimandum est. Qua de re non immeritò de hoc ipsarum organo in dubiũ venit, nõ siquidem vtrum sit cor, aut cerebrum: quoniam luce clarius est apud Gale. cerebrum esse, vt retulimus, sed an diuersis, vel vno cerebri sinu, aut in ipsomet corpore cerebri perficiantur. Pro quo iterum animaduertas oportet, ratiocinatricem animã, siue ea in cerebro sit tãquàm in arce, seu domicilio, siue velut quædam eiusdem corporis forma, seu ipsiusmet cerebri tẽperamentum; cui fortè sententiæ potissimum adhærere videtur Galen. eo libro, qui inscribitur, Quòd animi mores corporis sequantur temperaturas, cũ plures habeat facultates, seu efficaces causas, eas medio animali spiritu perficere, qui neque est eius substãtia, nec eiusdem quasi domicilium, vt Stoici senserunt, sed primum eius instrumentum: nam qualiscunq; sit animæ ratiocinatricis substantia, siue corporea, siue incorporea, eius habitaculum est in ipso cerebri corpore, vt eisdem Galen. placuit 7. de Hippoc. & Plat. decret. Spiritus autem animalis eius est primum instrumentum pro sensibilibus, ac voluntarijs motibus perficiẽdis, vt ipse testatur. & proinde, si exinaniti fuerit, minime animal vita priuat, sed stupidum, sensu motúque erepto, tãtisper reddit, quoadusq; collectus restituatur. Is, si animę esset substantia, fieri nullo modo posset, quin simul atque ipse esset euacuatus, cõtinuò quoque animal interiret. est denique animalis spiritus non animæ substantia, ac velut domicilium, sed eius primum instrumentum ad Galeni sententiam; qua ratione & animalis dicitur, qui ex vitali spiritu perfectius concocto (vt Galen. visum est eod. 7. de Hippocr. & Plat. decr.) oritur. Oportuit namque ipsum exquisitissimam omnium immutationem adipisci, quò aptum fieret animæ instrumentũ. qua de re nõ unmeritò natura, cùm è vitali animalem hunc spiritum efficere studeret, reticularem quendam contextum, quem Gręci πλέγμα δικτυοειδές dicunt, quasi varium quendam labyrinthum iuxta cerebrum ad eius basim fabricauit, velut proprijs oculis non semel

Lib. de Artis medic. cap. 11.

cap. vlt. 7. de Pla. Hippocr. cap. 3. & vlt.

7. de Hippoc. & Plato pla. ca. 3. idem lib. ars med. cap. 11. de different. symp. ca. 3.

cap. 3.

7. de plac. Hippocr. & Plat. cap. 3.

Loco citat.

ſemel, dum eius anatomen adminiſtratemus, inſpexiſti, & ſi quidam falsò contrarium ſeoſerint. Conſtruxit, inquam, hunc plexum quadam non parua portione ſoporariarum arter:arum aſſumpta, ac in tenuiſſimas partes diſciſſa, cancellatis fibris ad retis formam. Ex hac textura iterum tam magnũ exoriens arteriarum par, quantum id, quod è ſnporariis proceſſerat, à principio in cerebrum ingreditur, & cum alias partes, tum ventriculorum ambages multis ramulorum implicationibus inueſtit: quibus & in venrticulos ipſos, ac in eiuſdem cerebri corpus elaboratus iam vitalis ſpiritus diſtribuitur, ac in animalem vertitut. Eius namque generatio materiã habet propriam vitalem, inquam, ſpiritum, prout Galen. teſtatus eſt 9. de vſu partium.
cap. 4. Nam quoad in arteriis continetur, vitalis eſt & di-
cap. 3. citur prout idem Gal. ſcriptũ reliquit 7. de Hippoc. & Plat. decte. velut is qui in crebto animalis eſt &
cap. 5. dicitut. Ipſius namque veluti fons cerebrum exiſtit vt patet 12. metho. medendi, rigatúrque hic ſpiritus animalis ac alitur non tantùm ex eo, quem reticùlaris plexus ſuppeditat, verumetiam & ex aëre inſpirato ac per nares attracto, vt patet lib. de Vſu
cap. 5. pulſ. & de vtili teſpir. qui verò ſpiritus cerebri ventriculis incidunt prioribus, denuo conficiuntur ac præparantut in eis noua quadã præparatione præter eam, quam fieri in reticulari plexu diximus: ac tum primùm incipit nomen animalis ſpiritus ſubire, quamuis imperfectus adhuc is ſit, ac incoctus: ea de re conficitur prius in eis, ac ptæparatur, & demum à poſteriori ſinu excipitur per mediũ meatum, ſeu ventriculum ipſum tranſſumens, vt Gale.
cap. 11. placuit 8. de vſu parrium: & ita demum exquiſitè elaboratus animalis ſpiritus primùm exiſtit rationalis animæ inſtrumentum cùm in ſenſibilibus actionibus omnibus perficiendis, tum in his quæ à conſilio & voluntate prodeunt, prout patet 7. de
c. 3. & 4. Hippocr. & Plato. decre. & 4. de lo. aff. qoamuis po-
cap. 2. tiſſimùm eo vtatur ſpiritu, qui in poſtremo ventriculo continetur tanquàm exquiſitius olaborato, & eo qui in medio, vt liquidò conſtat 3. de Locis affectis, cùm dixit animam in ſenſibilibus actionibus omnibus, ac in his quæ à conſilio & voluntate
cap. 7. prodeunt, ſpiritu vti animali tãquam primo ipſius inſtrumento, qui in ventriculis, maximéque poſtremo, continetur: quamuis non contemnendus ſit medius ventriculus, perinde quaſi non ptincipaliſſimus, ſeu valentiſſimus ſit: multis enim tationibus inducimor, vt hunc amplectamur: duos verò antetiores deſeramus. Ex quibus Galeni verbis conſtat, quod quamuis anima ratiocinatrix pro inſtrumento vtarut animali ſpiritu contento in cerebri finibus, dum ſenſum & motum perficit: tamen eo maximè vtitur, qui in poſteriori continetur ventriculo, ac medio, vtpote qui perfectior, ac maioris facultatis exiſtat, eo poſthabito, qui in anterioribus tanquàm impuro adhuc, ac imperfecto exiſtente, & materiali magis, ac ad eius vſum inepto, cum in eis elaboretur, ac purgetur, vt diximus. quo fit, vt poſterinr cerebri ventriculus meti-
cap. 12. to anterioribus minor factus ſit, vt idem Galenus aſſeruit 8. de Vſu partium. Inſuper propter hoc, ſi cerebrum ipſum quomodocunque incidas, non prius ſenſum & motum amittit animal, quàm ad aliquem ventriculum vulnux penetrauerit: quin etiam patet quòd poſtremi quidem ventriculi vulneratio maximè omnium animal lædit: ſecundo loco medij, & minima ex antetioribus vtriſque noxa cõtrahitur, eodem Galeno auctore 7. de Hippocrat. & Plat. decret. illud quod etiam experientia comprobauit in adoleſcente in Smyrna Ioniæ, qoi ſuſcepto vulnete in altero antetiorum ventriculorum ſuperſtes tandem euaſit, vt tum 8. de Vſu partium, tum comment. Aphotiſm. 18. 6. lib. teſtatus cap. 10.
eſt. Hic denique vſus habetor ab eo ſpiritu, quem arteriæ à retiformi plexu exortæ in cerebri ſinus eructant. At quoniam nonnullæ earum progerminationes præter prædictas ad tenuem membranam pet cerebri corpus penertantem inſeruntur, ad has quoque partes portionem non minimam vitalis illius ſpiritus prius in prædicto plexu elaborati eas deferre cenſendum eſt, vt etiam teſtatus eſt Galenus 9. de vſu part. & 7. de Hippocr. & c. 4. & 7
Plat. decret. illúdque liquidò in diſſectionibus ſpe- cap. 3.
ctari poteſt. Ea de te animalem quoque ſpiritum in ipſo cerebri cotpore contineri alienum à ratione non eſt: nam, cùm primùm ex arteriis decidit in cerebri corpus, non amplius vitalis, ſed animalis eſt & dicitur: cùm ille in corde & arteriis tantùm locum habeat: hic verò in cetebto, vt paulò antè retulimus. Nec id quoque Galenum latuit, cùm
8. de Vſu partium talia protulit vetba: Poſtea verò cap. 13.
quàm in toto cerebri corpore, non in ſolis eius cap. 10.
ventriculis, quemadmodum alibi oemonſtrauimus, ſpiritus animalis multus continetur: exiſtimare oportet plurimum etiam in cetebto poſteriote ipſum contineri, vt quod omnium, qui in totum corpus diſtribuũtut, neruorum futurum erat principium, mediàqoe illa interualla, quæ partes eius connectunt, ſpiritus eſſe vias. Ex quibus Galen. verbis conſtat ſpiritum animalem, eúmque multum, in cerebri corpore contineri præter eum, qui in eius ſinibus habetur, de cuius vſu nullam vſque adhuc habemus ptolatam à Galen. ſententiam: etſi perpetuò compertum ſit apud eum ſpiritum animalem primum eſſe animę inſtrumentum: & quòd eo, qui in cerebri ſinibus cõtinetur, ipſa vtatur pro ſenſibus & motu perficiendis. at huius, quem in toto cerebri corpore eſſe fatetur, hucuſque vſum ab en declaratum non teperi, præter id quod in prædictis verbis habetur, de quo quid ſentiam, in his quæ conſequentet dicemus, pronunciabo. nunc autem tempeſtiuum eſt ventriculorum omnium cetebri vſus propalare, & demum ad propoſitæ rei vetitaté accedere. inter quos anteriores iuxta Galen. doctrinam. 8. de Vſu part. prætet id quòd ſpiritum animalem conficiunt ac præparant ipſi cerebro, inſpitationem & expirationem efflationemq; efficiunt, atque etiam infernix ſuis partibux, quæ ſpectant ad nares, ſimul quidem ſunt olfactorium inſtrumentum, ſimul etiam veluti ductus quidam ac canales ad ſuperfluorum efflóctionum accommodi: ex partibus namque ſibi propinquis neceſſariò exeremenca affluentia, eum loco inferiori ſint ſiti, ſæpenumero excipiunt. At, çut eos duos eſſe oportuit, eodem citato loco à Galeno declaratũ eſt: nos verò, vt breuiloqui ſimul ſimus, derelinquimux modo. Eius autem ventriculi, qui in poſteriori parte çxiſtit, munus eſt ipſum ſpiritum animalem ante iam in anterioribus ventriculis confectu tranſſumere, ſimúlque ſpinalis medullæ principium eſſe. Et, eum non liceret duas in animalia facere ſpinas, neque duas ſpinales medullas, propterea duplex eſſe non potuit, velut anteriores duplices eſſe

oportuit. Et, si Herophilus, cui assentire videtur Gal. omnium ventriculorum existimarit hunc esse principalissimum: cum maiorum virium, maiorisque facultatis materias contineat. licet omnium sit minimus: prædictos autem spiritus in prioribus sinibus elaboratos nequaquam trāssumere poterat, ni inter ipsum & eos meatus quidam esset: per quē cùm spiritus fieret in ipsum transsumptio, tum cerebru cum parencephalide, seu cerebello communicaret, & esset connexum: cum vnum ab alio crassæ meningis duplicatione diremptum sit, necessariumq; esset aliqua parte cerebrum cerebello coniungi. Talem ergo præstat hic meatus vsum, siue meatum ipsum, siue quartum totius cerebri vētriculum, siue perforationem duorum ventriculorum anteriorū nominare velis. Excipiens enim hic spiritum ex anterioribus ventriculis, parencephalidi ac posteriori ventriculo transmittit, simúlque cerebellum ipsum cum cerebro connectit. His ita iactis tanquam fundamentis firmis, reliquum est eorum opinionem diruere, qui ad Galen. sententiam asserere ausi sunt principes facultates in cerebri sinibus perfici, eásque nec in vno tantùm: sed diuersis, in anterioribus videlicet imaginationē, in medio cogitationem, & in postremo memoriam, simul etiam nostram opinionem, ac veritatem iuxta Gale. doctrinam statuere. ignoro equidem quo pacto Galeno illud adscribere non erubescant: cum vbique locorum velit cerebri ventriculos spiritu animali plenos esse, quo ratiocinatrix anima vtitur ad sensus perficiendos, ac volūtarios motus. Quòd si in ipsis talis cōtineatur animalis spiritus pro prędicto vsu, continuéque eius portio aliqua dissipetur, quæ regenerari desideret, (qua ratione, vt diximus, alimentum ei suppeditatur & per inspirationem & perplexum reticularem.) quo pacto loca esse possunt principum facultatum, dissipato ac denuo genito assiduè alio & alio animali spiritu: cùm nec species sigillari, nec memorari possint, nec super eas ratiocinari anima valeat propter cōtinuum eorum motum; Adde, quòd nec idē spiritus à Gale. ponitur instrumentum animæ pro his principibus facultatibus obeundis, sed pro sensu & motu perficiendo, vt liquet quouis loco, quo de his verba facit. nec valet, si dixerit quispiā citra hos spiritus animales in prædictis finibus prędictas functiones perfici: cum perpetuò his spiritibus pleni sint, neque anima ipsa quicquā operatur citra animalem spiritum quē primū eius instrumentū semper Gal. appellat. & hac ratione animalis dicitur, vt patet 4. de Loc. aff. & 7. de Hip. & Plat. decre. non ergo perficiuntur in cerebri sinibus principes animæ facultates, at, si quispiam velit nō in eorum cauitate, sed corpore, seu substantia eas perfici, quid aliud quęso erit dicere, quàm quòd perficiantur in cerebri corpore: cùm ventriculorum substantia alia non sit, & diuersa à reliquo cerebri corpore: nec maior ratio erit de hac, quàm de tota reliqua cerebri substantia: id quod probare intēdimus. Amplius, si animalis spiritus propterea talis dicitur (vt Galen. visum est. 7. de Hippocr. & Plato. decret.) quia primum est animæ instrumentum, cùm nō tantùm is in cerebri ventriculis cōtineatur, verùm & in toto eius corpore, Galeno teste octauo de Vsu partium. superfluus hic esset, si principe facultates in cerebri sinibus perficerentur. nam eo vteretur anima, velut in aliis sensibilibus & motricibus functionibus vti-

(margin: 1. 2. & 7. — cap. 3. — cap. 13.)

tur. Verùm, cum ipsam frustra in cerebri corpore contineri erroneum sit asserere, decens erit fateri quòd eo pro obeundis principibus operationibus vtatur anima. & sic non in cerebri ventriculis, sed in ipsius corpore eas perficit, animalique spiritu in eo contento vtitur pro primo instrumento, velut in externis functionibus vtitur eo, qui in ventriculis est, & reperitur: cùm non alia ratione huic animalis dicatur, quàm is, qui in ventriculis est, nec alium possit præstare vsum ipsi cerebro. Nam pro alimento innati spiritus eius abundans est quæ per venas substātia ad ipsum distribuitur: & inspirationis vsus, velut, pro eius symmetria seruāda, ea quæ per arterias suppeditatur. Adhuc octauo de Vsu partium Galenus aduersus Erasistratum, qui propter variam cerebri compositionem ac magis perplexam volebat homines cętera animantia mente, & ratiocinatione superare, dixit eum nō rectè sentire: nam & asini habent cerebrum admodum perplexum, quos oportebat simplex omnino, ac sine vllo plexu & varietate habere, si verum esset quod Erasistratus asserebat. Et exinde aduersus eum concludens ait quòd melius fuisset existimare intellectum sequi nō cōpositionis varietatem, sed corporis (quòd cogitat atque intelligit) quodcunque id sit, bonam temperiem. neque enim bonitas ac perfectio intellectus multitudinis spiritus animalis potius videtur attribuenda, quàm qualitati. Ex bona ergo temperie corporis, quòd cogitat atque intelligit, ac spiritus animalis qualitate optima, sequitur intellectus & bonitas, & eius perfectio. quare & in corpore cerebri perfici, & intellectum, & ratiocinationē, ac medio animali spiritu, qui in eo continetur, his verbis concludit Galenus, de hoc animali spiritu, qui in toto cerebri corpore continetur, cum Erasistrato verba faciens Sed quid clarius quàm quod ipsemet Galenus testatur 3. de Locis affect. asserens, Sanè cùm ea, quæ per dissectiones apparere solent, accuratè consideraremus, rationi consonum videbatur, animam in cerebri corpore sedē obtinere, atque in ipso & rationis vim & sensibilium imaginum memoriam residere, ac primum instrumentum ipsius cum in sensibilibus actionibus omnibus, tum in his quæ à cōsilio & volūtate prodeunt, spiritum esse qui in ipsius ventriculis, maximéque postremo continetur? In quibus verbis sole clarius patet principes animæ facultates, ac earum functiones Galenum velle in cerebri corpore residere & perfici, & non in ventriculis. Et hoc nō sine valida ratione, cùm & ipsa anima rationalis, vt eidem Galeno placuit, in prædicto cerebri corpore collocetur, ac sedem obtineat, cuiuscūque ea sit substantię: ventriculi verò ipsi fabricati sint pro gignendo ac cōtinendo eo animali spiritu, quo tanquam instrumento ipsa anima vtitur ad obeūdas reliquas eius functiones; sensibiles videlicet, & motrices volūtarias. Vt verò quilibet hanc Galeni sententiam percipiat, eiusdem verba prout in Codice Gręco iacēt, inspiciat: nā nos breuitati indulgētes hic ea transcribere recusauimus. Idipsum confirmauit quarto de Locis affectis cap. secūdo, dicens quòd, si aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, necessum est & quæ existunt circa supremū ipsius ventrem compati: lædi autem discursiuas ipsarū actiones. quibus verbis ostendit Galenus. (si quis ea sano modo intelligere velit) quòd affecto toto cerebro: anteriori videlicet, &

(margin: cap. 13. — cap. 7.)

postrema

postrema eius parte, necessium est quod discorsiuæ eius operationes lædantur: cùm iuxta eios sententiam in ipsius corpore residenat. quare eo affecto, & eas affici necessariú erit, prout ipse io prædictis verbis concludit. Nec quispiam decipiatur, quod per hæc verba voluerit Gale. prædictas functionès principes perfici in supremo cerebri ventre, cum non propterea dixerit lædi discursiuas operationes quia supremus veoter afficiatur: verùm quia, cùm læsa est tota anterior cerebri pars, & reliqua posterior consentit, cerebrúmque ipsum propterea totum affectum, necessum est discursiuas quoq; functiones lædi: hæ enim partes, quæ sunt circa supremum ventrem, posteriores sunt cerebri partes. Nec idem Gal. asseruit, quòd oecessum sit lædi supremú ventrem: propter quod quispiam fortè coniectari potuisset, eo loco prædictas functiones principes perfici: verùm dixit necessum esse ea qoæ sunt circa supremú ipsius ventrem: cópati: ea autem posteriores cerebri partes sunt, in quibus supremus venter fabricatus est, vt cuique in Anatome experto patere potest. At, quilibet percipiat hanc esse Galeni mëtem, Græcú codicé perlegat: nam nos, vt breues simus, eadem Græca verba hic trásferre noluimus, cap. 12. Libro quoque artis medicinalis, cum de cerebri signis verba facit, loquës de his, quæ ex principibus sumuntur operationibus, retulit virtuté & vitiú earum esse seorsum indicia tantummodo ipsius principij, scilicet cerebri, cú à solo ipso principio proueniant: & addidit, Promptitudo igitur intellectus, seu ingenium promptum subtilem quidem cerebri substantiam indicat: tarditas verò intellectus crassam: discendi verò facilitas formarú facilé susceptiuá, memoria autem stabilem ac firmam: sicut & discendi difficultas formarum non facile susceptiuá, & obliuio fluidam. Ex quibus Gale. verbis duo ad eius sententiam excipere licet: Primum quòd, cùm principes operationes, earúmque virtutes & vitia tantummodo indicent supra ipsum cerebrum, eius videlicet indicantes sobtilem, vel crassam substantiam, mollem, vel duram, cùm à solo ipso principio proueniant, io ipso quoque, ac ipsius corpore exerceri, non autem in eius sinibus, velimus, nolimus, annuere opus est: cùm sopra substátiam ac temperamentum arguant corporis totius cerebri, & non vétriculorum cerebri, prout eius verba sonant. Secuodú, quòd, si veritatem eius dicta habere debeât, cogimur fateri neque in diuersis finibus eas perfici posse, etsi in eius quispiam assentiatur fieri. Nam, si discendi facilitas indicat substantiam cerebri facilé formarum susceptiuam, & per consequens subtilem: memoria verò, eius substantiam crassam, & propterea stabilem & firmam: velut tarditas quoque intellectus iterum crassam indicat cerebri substátiam, necessariò sequitur ad eius dicta quòd qui facilè discunt, difficulter memorantur: & qui difficulter discunt, promptè memorantur, prout etiam cap. vlt. Aristot. visum est libro de memoria, & remi. quanquam velit ipse has facultates manifestari tantùm in cerebro, initium autem habere à corde, velut de reliquis quoque sentit animalibus functionibus. at hoc veritatem nequaquàm habere posset, ni supponerent ambo in eodem loco ac sede, hoc est, in cerebri corpore, vel in vno eodémque ventriculo., prædictas principes facultates perfici ná pone in diuersis perfici ventriculis, vtpote in anterioribus imagioationem, vt isti volunt; in medio cogitationem, in postremo memoriam, nónne simul compati possent facilis disciplina, & stabilis memoria: cum in anterioribus vétriculis subtilitas & mollities, in postremo crassities & duritia seruari posset: pariter & rostabilis memoria cum discendi difficultate, oppositam scilicet seruantibus prædictis veotriculis temperaturam, ac substátiam? nullus, inquam, hoc formidaret, vt verum ac possibile admittere. Reliquum est ergo, vt veritas verborum Gal. & Aristot. seruetur, principes animæ functiones in cerebri corpore perfici: aut saltem, si qui veliot quòd in eius vétriculis fiant, (etsi falsum sit) vitare nó possunt, quòd in voo tátùm omnes, & non in diuersis, perfici debeant. aliàs falsa omnino Aristot. & Gale. assereretur, vt ostendimus. Quinetiam cap. 6. libro secundo de motu muscul. idem Gale. inuestigans causam cur plerasque actionum voluntariarum mente non assequamur, asserit quòd, si insignes impressiones rerum in imaginationibos suscipiat anima, eas perpetuò conseruat: sio obscuras & superficiarias penitus, noo cóseruat: atque illud est memoria tenere, alterum verò obliuisci. & demum concludens, causam dixit eam esse: quia non intenti actionibus tota mente fueramus, & propterea earum non recordamur. nam quod phantasiatur animæ, quodcunque vtique sit, hoc idem & memorari videtur. At, si quod phantasiatur animæ, hoc idem memoratur, nec de vlla re præterita qualis naturæ sit, considerare possumus, ni eius meminerimus, & illud nequaquam fieri liceat, nisi prius conseruetur, quis, noua dogmata introducens, velit fateri has functiones in diuersis partibus ac finibus perfici: cùm eiusdé animæ sint munera: immo illud idem ipsius qood phantasiatur etiam, & memoratur? cur vnú velit in anterioribus ventriculis ipsam, alterú in postremo exercere? quæ tradëda est diuersitatis locorú causa? nulla inquam, quæ alicuius momenti sit. nó ergo perficiútur prædictæ functiones in diuersis cerebri ventriculis. Vlterius, nec in ipsis anterioribus vétriculis imaginatio fieri potest, cùm dictú sit eos, ad Galeni menté, inspirationem, efflationémque ex cerebro efficere, ac animalem spiritum conficere & præparare. Quomodo phantasmata in eis excipi ac seruari valët, si perpetuò inspirationem & expirationem operentur, ac nondum confectum spiritum animalem suscipientes conficiunt ac præparant? Si per eos quoque notatu digna excrementa ex cerebro suscepta, ad nares expurgantur, ac suis infernis partibus, quæ ad nares spectant, olfactoriú sunt instrumentú, ignoro quo pacto quispiá sibi persuadere valeat & qua ratione audeat illud Galen. adscribere, qui, cum tot horum sinuum conscripsisset vsus in plerisque locis, & presertim octauo de Vsu partiú, nec per somnium talis vsus meminisse hucusque cópertus est. 8. de Vsu partium, c. 10. 11. & 12. Satius denique erit dicere, cùm eum vsum eis Gal. non tribuat, ipso carere, quam temere asserere, & de insufficientia Galenum damnare: aut quod nunquam ipse somniauit, ei falsò adscribere. &, si libro de oculis illud scriptum reperiatur, quisnam ignorat eum eiusdem auctoris non esse, sed falsò ei adscriptum: cùm nec phrasin sapiat Galenicam, vt cuique patere potest ex eiusdem commentariorum lectione: & quædam reperiantur, quæ eius doctrinæ sunt aduersa, & præsertim ea quæ de prædictis functionibus ac cerebri ventriculis ibi cóscripta sunt? At quòd nec io postremo ventre adsit memoria,

moria nec perficiatur, eiuſdem ventriculi ſitus demonſtrat:cùm in cerebello, & non in cerebro,collocetur. cúmque anima in cerebro, & non in cerebello,habitet, iuxta Galeni mentem : tunc non ex ſeipſo cerebrum hanc functionem perficeret, ſed medio aliquo,cerebello videlicet, & eius ſinu.qua de re memoria princeps functio dici non poſſet, cùm non à ſolo principio proueniret,cerebro videlicet, ſed ex eo medio cerebello, ac eius ventriculo, aut ex cerebello duntaxat tanquàm principio: quorum vtrunque & falſum eſt,& Galeno pugnat.

Lib. art. med. c. 12.

Accedit ad hæc, quòd idem Galen.libro artis medicinalis ex his principibus functionibus non ſupra cerebelli, ſed cerebri,temperamentum voluit arguere,vt ex intellectu eorum verborũ cuique patere poteſt. Vnde fruſtra de memoria diſſeruiſſet ex ea ſumens indicia pro cerebri temperamento, tanquam eiuſdem facultate,ſi in poſtremo perficeretur ſinu. Adde,quòd,cùm his ſinus in parencephalide ſitus,ſpinalis medullę ſit principium,receptaculũmque animalis ſpiritus, prius in anterioribus elaborati, quo anima ipſa pro ſenſibus & volũtarijs motibus obeundis vtitur, vt prius dictum eſt, memoria in eo perfici nequit, vtpote ſemper prędicto animali ſpiritu pro motu & ſenſu cõſumpto, & recenter alio genito : nec quiſpiam alius vſus, præter iam dictos, poſtremi ventriculi à Galeno vnquam ſcriptus eſt. Quare nullo modo ad eius ſententiam dicendum erit ipſum eſſe memoriæ ſedem, nec cuiuſuis alterius principis facultatis.&, ſi quis hoc aſſerere audeat,iterum aut de inſufficientia Galenum accuſabit, vel temere ei, id, quod nunquam ſenſus eſt, adſcribet. Quòd autem in medio ventriculo, ſeu meatu, cogitationis, aut intellectus munus obire anima nequaquam valeat, facile erit intelligere,ſi eius vſus animaduertantur. eſt namque via, ſeu meatus, per quem ſpiritus in anterioribus venericulis confectus in poſtremum tranſmittitur. &,quia cerebellum à cerebro media craſſæ meningis duplicatione erat diremptum, vt diximus, neceſſúmque erat ea connecti, cerebrum quoque is meatus parencephalidi connectit. tranſitus ergo, via, ſeu meatus eſt hic ſinus animalis ſpiritus, quo aſſiduè pro ſenſu & motu perficiendo anima,ſeu inſtrumento, vtitur.quare cogitatio,diſcurſus, ſeu intellectus in eo nequaquam perfici poteſt propter continuum motum prędicti animalis ſpiritus,ac eius aſſiduam recentémque renouationem & inſtaurationem. quòd,ſi talem præſtaret vſum, cùm alios huius vẽtriculi vſus Galenus conſcripſiſſet octauo de Vſu partium. tertio de Locis affectis. & ſeptimo de Hippocrat. & Plat.decret.ac alijs pleriſque locis, cur talem perpetuò ſubticuit, etſi ſæpius de cogitatione & intellectu verba fecerit; cogeris,velis, nolis, fateri aut inſufficientem fuiſſe, aut vſum hunc non nouiſſe, vel, quod rectius eſt, talis ſententiæ nequaquam fuiſſe. Ex his conſtat quàm parum Galen. doctrinam guſtarint, qui eius decreto, ac ipſum in patronum ſibi ipſis adhibentes, auſi ſunt aſſerere principes animæ facultates in cerebri finibus perfici, earúmque munus animam in diuerſis ventriculis obire, vtpote in anterioribus imaginationem, in medio cogitationem, ſeu intellectum, & in poſtremo memoriam, ſedibus atque inſtrumentis ipſas ſeiungentes. ſimúlque liquet noſtra opinio & veritas, cum ſatis admodum oſtẽſum ac probatum ſit iuxta eius ſentẽtiam, nec in finibus, nec eiuſdem diuerſis eas perfici poſſe, ſed in ipſomet cerebri corpore, in quo & ipſa reſidet anima, cuiuſcunque ſubſtantiæ ſit,ad mẽtem eiuſdem Galen.ſiue incorporea quædam res ſit,& in eo velut in domicilio,ſeu arce,reſideat,ſiue corporea, & ſi corporea, ſiue ſit ipſius cerebri inſita caliditas,aut inſitus ſpiritus, aut tota eius conſtitutio : quodcunque denique ſit anima, ipſa in ipſo cerebri collocanda corpore eſt, in Gal. doctrina, vt ſexcentis in locis ſcriptum reliquit, in ipſóque eodem cerebri corpore has functiones eam operari liquet. 3.de Loc.aff. Valeant ergo, qui has functiones ſecundum diuerſas ſedes ſeiunxerunt, opinantes hanc fuiſſe Galeni ſententiam. Valeat inſuper Auer. qui in ſuo colliget, & libro de Memo. & remi. hoc idem ſentit, potiſſimum ſi illud ad mentem Ariſtot. vel Gale.fateatur. nam neque ipſe Ariſtot. ſecundum diuerſas cerebri ſedes eas perfici, ſeu manifeſtari vllo in loco aſſerere auſus eſt: quinimo eodem libro de memo.& remi. oppoſitum ſentire conſtat, velut ſuprà oſtendimus.

5. de Vſu partium, loco citato. & 7. de Plat. Hip. & Plat. c. 3.

cap. 7.
cap. 20.
cap. 2.

Non ergo perficiuntur facultates principes in cerebri finibus, eiſque diuerſis, ſed in ipſomet ipſius corpore, in quo & ratiocinatrix anima reſidet iuxta Galen. ſententiam, vt abundantiſſimé probatum eſt. At, ſi qua conſtituenda eſſet determinata ipſius cerebri pars, in qua prædictæ omnes functiones perficerentur, vt quibuſdam viſum eſt, autumantibus ſe Galenum in patronum habere : etſi (mea quidem ſententia) nulla ſurti ratione freti, aut auctoritate, illud ſibi ipſis perſuaſerunt : erit tamen ea vnus ventriculus, & non diuerſi,in quo omnes perficerentur. at propter aſſignatas à me cauſas nec poſterior,nec anteriores eſſe potuerunt. probabilius propterea videretur eſſe medius, vtpote qui minores habeat cauſas prohibendi,ne in eo perficiantur. Ex diuerſa inſuper eius cõſtructione ac varia illud quoque coniectari poſſet, cum & corpus pſalloides,conarion,vermiformis, epiphyſis, & duo glutia circa ipſum appareant.Idque denuo foueri poſſet ex verbis Galen.qui 3. de Hippo. & Plato.decre.& 1.de Locis affect. hunc ventriculum principaliſſimum appellauit. Adhuc perſuaderi id quoque poſſet ex his quæ à Galen. habentur 4.de Loc.affect.cùm dixit. Quòd, ſi aliquando tota anterior cerebri pars efficiatur, ea, quæ ſunt circa ſupremum ipſius ventrem, ei conſentire neceſſe eſt,atque diſcurſiuas quoque actiones vitiari. quo loco per ſupremum cerebri ventrem medium ventriculum intellexit, ad cuius læſionem videtur iſtis,qui hæc aſſerunt,quod diſcurſiuę cerebri operationes lędantur. quare quòd in ipſo perficiantur, non erit omnino abſonum credere. at nos quo pacto hæc Gal.ſententia intelligenda ſit,ſuprà oſtendimus. Vlterius perſuaderi hoc idem poſſet ex his, quæ Gal.aſſerit eodem 4.de Locis affectis, cùm de ſopore verba facit, qui priuatio eſt ſenſus, & motus,ſpirandi facultate manente illęſa.dixit enim eũ quandoque prouenire poſſe. cùm quis inter perforandum membranã negligenter, ac vltra quàm res poſtulat, meningophilacen.i.meningis cuſtodem premendo violauerit ita, vt os caluarię vehementer attritum cerebri ventriculos comprimat,maximéque medium. Ex quibus verbis iterũ paret medium vẽtriculum eſſe principaliſſimam inter cerebri vẽtriculos:hoc autem eſſe; quia in eo principes perficiantur operationes, alienũ à ratione non erit

cap. vlt.
cap. 7.
cap. 2.

credere.

credere. Hæc itaque opinio, etsi (vt retuli) non sit ad Galen. mentem, vt ipse sentio: probabilior tamen esse videtur, quàm ea quæ vult animam prædictas functiones in diuersis cerebri finibus obire. hæc namq; penitus absona ac aliena à Gal. doctrina est, vt suprà probauimus: & tanquam erronea, & omnino falsa obiicienda erit. quam opinionem cur quidam fortè ad Gal. mentem tanquam veram sibi persuaserint, post pauca declarabimus: ea autem quã nos pro vera ac firma statuimus, iuxta Gal. decreta habenda erit. huic nãque eius dicta videntur esse consona, vt ex veris ac lucidissimis assumptionibus & auctoritatibus locupletius supra demonstratum est. Huius autem dissidij in Galeni dictis causa, quòd videlicet in corpore cerebri, aut in medio ventriculo principes perficiantur operationes nulla alia esse poterit, quàm quòd nullibi in eius commentariis reperiatur liquidò suam explanasse sententiam: fortè quia non satis illud perceptum ac cogitatum ei fuerat, nec linealibus demonstrationibus confirmare potuisset. quare sine vlla demon stratione illud confirmare indecens erat, ac philosophi grauitate auctoritatéque indignum: vt enim de ipsius animæ ratiocinatricis substantia vbique locorũ veritus ac firmam proferre sententiam: pari ratione de eius principibus facultatibus: cum, si incorporea ea sit, ac in cerebro velut in arce resideat: eas functiones alio modo operari forte censendum esset, quàm si insitus calor, vel spiritus, aut tota ipsius cerebri constitutio, vel temperamentum sit. Qua de re indubitáter asserere audeo (si anima incorporea quædam substantia sit, ac in ipso cerebri corpore veluti in domicilio habitet) ad Galen. sententiam, in ipso quoq; cerebri corpore, vt diximus, eam principes operationes operari. & cum incorporea res quædam sit, pro præcipuo organo ad eas obeundas, quia circa phantasmata operatur, quæ dependentiam quandam cum materia habent, eo vtitur animali spiritu, qui in cerebri corpore dictus est contineri, per ipsum principes facultates cerebri corpori dispensans: veluti eo, qui in ventriculis continetur, vtitur (vt supra retulimus) pro sensibus & voluntariis motibus perficiendis in propriis eorum instrumentis, ad quæ facultatem transmittit. consonũ namque est hunc spiritum animalem, qui in cerebri corpore continetur, otiosum non esse, ac non alia ratione animalem dici, quàm quòd animæ sit primum instrumentum: velut millies declarauit Galen. nec insuper animam eo vti oportet pro externis operationibus: cum abundans is sit, qui in ventriculis habetur ad perficienda hæc munera destinatus: aptius siquidem existẽs instrumentum, ac promptius pro ipsis obeundis, quàm is qui in cerebri corpore existit. Reliquum ergo est quòd pro obeundis principibus functionibus anima hoc vtatur spiritu animali, qui in cerebri corpore continetur, velut primo eius instrumento, si incorporea ea sit, ipsasq; functiones in eodem cerebri corpore perficiat, quo loco habitat. at, si corporea quædam res ipsa existat, & hæc aut insita caliditas, vel spiritus cerebri, aut tota ipsius constitutionis species, seu temperamentum ex seipso has facultates habens, in semetipso quoque prędictas functiones principes operari censendum est: cùm nulli alteri parti eas initiet atque committat vt prius diximus, & ita pro obeundis ipsis nullo indiget animali spiritu, nec etiam eo, qui in ipsomet corpore cerebri cõtinetur. suscipit namque phantasmata in seipso, quæ & memoratur in eomet, & super ea discurrit absq; alio animalis spiritus auxilio: cùm eo non indigeat pro facultatis vehiculo, velut indiget in reliquis functionibus externis. habet nãque eas in semetipso in propria eius cõstitutione, seu temperamento. & propterea ex se operari potens est, prout operatur citra alicuius animalis spiritus subsidiũ. At mox instaret quispiã, spiritum alterẽs animalem in cerebri corpore consistentẽ otiosum fore necessariò, si eo anima non indigeat pro obeundis principibus functionibus. Cui responsum sit, non propterea superuacaneũ ac otiosum esse, quia pro perficiendis prædictis functionibus principibus nullam fert opem, si anima corporea quędam substãtia sit; nam eo vtetur anima pro sensibus perficiendis, cùm lõgo tempore, aut vehementer ipsos in propriis instrumentis operatur, & eo, qui in cerebello, vtitur in diutinis ac vehemẽtissimis motibus volũtariis, quod quidem olfecisse videtur Gal. 8. de Vsu part. cùm aduersus Erasistratũ de varia cerebri constructione ac perplexu verba fecit. Quare, licet eo spiritu animali, qui in vẽtriculis residet, pro obeundis prædictis externis functionibus, tanquam primo instrumento, vtatur anima, vt vbique locorum testatus est Gal. non tamen propterea indecens erit, quòd in huius defectu, cùm scilicet vehementer ipsa sensum & motum volũtarium operatur, ad eorum instrumenta facultatẽ transmittẽs, quòd hoc quoque animali spiritu, qui in cerebri corpore est, tanquã instrumẽto, vtatur. Illud quod nec vnquã visus est Gale. negasse, mediáque illa interualla, quæ partes tum cerebri, tum cerebelli cõnectunt, eiusdem spiritus esse vias, vt idem Gal. testatur 8. de Vsu part. Nec insuper hoc quicquã pugnat his quæ supra diximus de huius spiritus vsu: cum, si incorporea sit anima, eo præcipuè, tãquam primo instrumento, ad exercendas principes iam dictas functiones in cerebri corpore vtatur: interimque eo pro externis operationibus perficiendis abutitur: licet eo primo, qui in cerebri ventriculis continetur, pro instrumento vtatur, vt prius diximus. at, si anima res quædam corporea sit, & eo nõ indigeat pro obeundis principibus functionibus, cum cerebrum in seipso has habeat facultates, ac in semet eas perficiat: reliquum est vt hoc spiritu animali, qui in eo residet, pro reliquis eius operationibus externis exercendis vtatur; nam propterea animalis dicitur, quia animæ instrumentum existit. & quamuis eo primo vtatur, qui in cerebri ventriculis continetur, pro vehiculo facultatem ad externa organa sensus & motus, vt Gale. visum est: quia tamen sæpenumero euenit vt hic in vehementioribus ac diutinis sensibilibus, & motricibus operationibus cõsumatur, ac ei paruum nutrimentum ex inspiratione & plexu reticulari suppeditetur: ea de re tũc hoc, qui in eius corpore est, pro eodem vsu, vti alienum à ratione nõ est. Hic ergo tribuẽdus erit vsus huic animali spiritui, qui in cerebri corpore continetur, tam si incorporea, quàm si corporea quædam res sit anima, iuxta Gale. doctrinam, quæ principes operationes, cuiuscunque sit naturæ, seu substantiæ, in cerebri corpore (vt relatum est) operatur: quod satis rationibus & auctoritatibus, tanquam verum ac Gal. decretis cõsonum, abundantissimè fulcitum est. Si qua tamen coniectari, seu constitui possit ipsius cerebri pars, in qua eas

cap. 13. · Locis cit.

eas perficiat, illa, quòd melius sit ventriculus opinari, non nimis præter rationem est Galeni placita supponentibus nobis de anima nostra: quanquam de ea perpetuò, quòd de foris corporis organizato adueniat, quodque ei delegata à Deo benedicto immortalis & corruptibilis creata sit, & credam & firmiter teneam. Persuaserunt verò sibi quamplurimi, vt dictum est, ex Galen. sententia has principes facultates secretas, ac locis sedibúsque seiunctas esse, decepti quidē ex his quæ de earum operationū lęsione asserit. cum etenim audissent phantasiam alias lædi posse, salua ac constante ratione & memoria: alias verò aut rationē, aut memoriam conturbari, reliquis duabus illæsis atque valentibus: statim concluserunt isthæc prouenire non posse, nisi, quæ effectrices earum sunt facultates, locis ac sedibus distingerentur. Quòd verò vna earum lædi possit, altera illæsa permanente, phrenitidis
cap. 2. exemplo. 4. de Loc. affe. idem Galen. confirmauit. cuius duas conscripsit species, seu simplices differentias, ex quibus deinceps tertia componitur, vt ipse asserit: in quarum vna imaginatio tantùm deprauatur, vt non modò in aliis, verùm in seipso expertum fuisse testatur, cùm namque ęstate febre ardente laboraret, putarétque festucas atri coloris ex cubili eminere, & floccos similiter in vestibus esse, eos auferre dum properaret, nihil sub digitis eductum inueniens, accuratius rursus, vehementiusq; id efficere conabatur, cùmque amicos audisset, qui secum aderant dicentes eum floccos euellere, & festucas colligere, illæsa in eo manente adhuc ratiocinandi facultate, respondit eos rectè dicere. proinde, vt ei auxilium ferrent, rogauit: ne phrenitis ipsum arriperet, adhibitísque auxiliis curatus fuit. In altera verò phrenitidis differentia accidit quòd cogitatio, seu rationalis discursus, à naturali iudicio aberret: veluti Romæ cuidam, qui cum lanifico puero continebatur, euenisse scriptum est. hic intus ianuis obseratis à cubili surgens ad fenestram accessit, per quam & ipse videri, & prætereuntes videre poterat. ex vitreis itaque vasis singula ostendens, interrogauit, imperarént ne, vt ea proiiceret. illi verò ridentes annuebant. tū ipse deinceps proiecit omnia, cúmque interrogaret iterum puerū ne proiici iuberent, eo illi iusso, & illummet proiecit. Huic nec imaginādi functio erat oblæsa, cū singula vasa propriis nomenclaturis probe nominauerit, neque nominum memoria erat delera: tantum ergo cogitandi functio erat deprauata. Quòd autem ex
cap. 3. his duabus differentiis tertia componi possit, licet exemplo non comprobauerit; eo tamen loco asseruit Galen. cōfirmauítque lib. de Diffe. Sympt. cùm dixit: Accidit plerumque vt delyrium ambas actiones obturbet, vt neque benè procedat imaginatio, neque debita fiat ratiocinatio. Interdum vna dumtaxat læditur, veluti Theophilo Medico ægrotanti euênit, cui imaginatio tantùm oblæsa fuit: ac illi, cuius historiam suprà narrauimus de lanifico scilicet puero, iterum ibi facta mētione, cogitationem, seu discursum dumtaxat aberrasse asseruit. Cæterùm quòd memorandi facultati idem quoque accidere possit, Thucididis testimonio eodem loco cōfirmauit: qui nonnullos è pestilentia seruatos, adeò omnium, quæ antea nouerant, fuisse oblitos commemorat, vt non solùm suos familiares non agnoscerent, sed ne seipsos quidem. Ex his denique omnibus sibi ipsis fortè persuaserunt quidam ex Gal. sententia in diuersis sedibus atque locis prædictas functiones principes ab ipsa anima exerceri: cùm vnam lædi, altera illæsa permanēte, fieri haud quaquam posse: si in vno duntaxat loco cerebri perficerentur. Verum, cùm nos aliter sentiamus, rationes quoque assignare conabimur, quomodo, etsi prædictæ functiones in vna eadémque sede perficiantur, velut supra probauimus, possit interdum vna lædi, quæuis earum sit, aliis permanentibus illæsis, in ducem tamen, atque patronum Galen. perpetuò adhibentes. Pro huius ergo dilucidatione illud pro comperto in eiusdem Galen. doctr. habendum erit, quòd, siue corporea res quædam, siue incorporea sit ratiocinatrix anima, eius functiones principes, cùm in cerebro ab eadem exerceantur, ex quauis eiusdem cerebri intēperie lædi possunt, siue ea per essentiam sit, siue per consensum, quinimo non tantùm ex eiusdem intemperie, verùm ex quouis alio vitio in prędicto cerebro exorto: &, vt summatim dicam, à quibusuis ferè malis ipsius cerebri. Hoc non tantùm percipi potest ex his quæ Galen. dixit lib. de Diffe. Sympto. de phrenitide, & locis cit. 4. de Loc. affe. vt supra annotauimus, per ea quę as- cap. vlt. serit de sopore, verumetiam lib. 2. de Cau. Sympt. cap. 5. circa finem, & lib. Quòd animi mores corporis sequātur temperaturam, prolixo sermone illud comprobauit, cùm dixit, Porrò a corporis malis vim animę afferri, luce clarius in melancholiis, & phrenitidibus, & furoribus apparet: namq; vi morbi neque seipsos, neq; necessarios agnoscere. quòd Thucidides quoque pluribus vsu venisse ait, & in morbo pestilentiæ non multos iam annos desæuiente, quam vel ipsi vidimus. proinde esse videbitur, atq; ob oculorum sordes, seu suffusionem facultate ipsa videndi nequaquam perpessa, non cernere, ac pro vno tria videre: ipsius visoriæ facultatis nō mediocris affectus est. id quod phrenitidi est similis. Quod quidem Hippocratis, Platonis, & Aristotelis, auctoritatibus confirmare nō piguit, veluti per otium quilibet videre poterit: Hippocratem videlicet lib. de Aëre, regio. & aquis, & in Aphorismis quāplurimis: Platonem verò in Timæo præsertim, ac in aliis eius libris: Aristot. libro de Parti. anima. ac de eorundem historia, etsi Arist. in sanis tantùm corporibus fortè loquatur. Hippocratis tamen, atque Platonis dicta tam in sanis, quàm ægris veritatem habent, vt ex eorum decretis quiuis percipere poterit. Immutantur denique animæ functiones à cerebri vitiis præsertim principes, ac quouis modo non tātùm vitiantur, verùm, si eius vitia supra modum augeantur: valent ipsam, si incorporea res sit, à corpore seiungere, & tandem dirimere. Si verò quoddam cerebri temperamentum sit, quæ ratiocinatur anima, cùm eius facultates ex eiusdem cerebri essentia, seu substantia consequantur, oblæso ipsius temperamento, necessariò principes vitientur functiones oportet. &, si criminum affectio creuerit, destrui omnino temperamentum est necesse, deleri facultates, & interitum sequi: vt idem Galen. præallegato lib. Quòd animi mores cor- cap. 3. poris sequantur temperaturas, decretum reliquit. At quid in hoc testes adhibere Hippocr. Platon. Aristotel. Galen. opus est: cùm id quotidie obseruare experientia liceat? conspicimus enim quolibet ferè die à diuersis corporu malis diuersas quoque noxas animæ afferri, diuersimodéque principes animæ functiones lædi, ipso præsertim cerebro

rebro quomodolibet affectio:interdū vna, sæpenumero duabus,& quãdoque cũctis oblæsis, etsi quidam eruditi viri aliter sentire videantur.nã & imaginationem,& memoriam lædi posse affirmant, nondũ ratione deturbata;verùm quòd ratio lædi possit,seu ratiocinatio,constante cũ memoria,tum imaginatione , nequaquã cõsentiũt: cùm neque argumentatio vlla,vt ipsi fatẽtur,neque euẽtus vllus, nec vlla prorsus experientia illud cõmõstret Quomodo nãque fieri poterit(inquiunt,vt meus ratiocinando labatur, atque vacillet,nisi cõmẽtitia quædã illusio ab imaginib⁹ irrepat,quæ illã obturbet;ꝙ si afferatur phreneticus fictilia vasa ab alto detrudens,dicunt,quòd hic si læsa mente malè ratiocinabatur,necesse simul erat eundẽ perperam phantasia comprehendere:nã quo ordine quáve cõnexione in verã rerum cognitionem, similiter etiam in turbulẽtos errores,falsamq́; opinionem inducimur atque rapimur,si qua horũ efficiens causa nõ præcesserit: nõ igitur fieri potest(vt isti inquiũt) ꝙ ratiocinario,seu meus offẽdatur , quin primus communis sensus qui omnium interiorũ primus ac infimus est,seu phãtasia turbetur,seu lædatur. At qui cur in hanc ipsi sententiam proruperint,non parum miror cũ eius oppositum & ratio , & auctoritas, & experientia commonstret.Ratio quidem nam licet hæ operationes quẽdam inter se ipsas ordinem obtineant,vtpote qui ratiocinari non valeamus,ni imaginatiuæ opus præcedat : discurrit nãque mẽs,seu intellectus super ea,quæ in phãtasia seruata sunt phantasmata,tã si valeat, quàm si nõ interdũ tamẽ discursus oblędi potest in sua propria essentia,cùm actio & facultas sit separata atq; seiũctà à cõmuni sensu & phãtasia,nulla suscepta offensa ab ipsius imaginatiuæ oblæsione, nec à falsis imaginib⁹ illusa , seu decepta.nã quid quæso obest,ꝙ imaginatio rectè procedat in apprehẽdẽdis simplicibus,ipsa verò mẽs,seu intellectus diminutè,seu deprauatè,sed nequaquã circa ea operetur eius propria facultate lęsa, & non à fictis simulacris,seu imaginib. illusa:velut accidit,cùm primò imaginatio læditur , & ei discursus cõsentit.depẽdet enim mẽtis operatio à phãtasia eo videlicet,ꝙ ratiocinari nequit,nisi super ea,quæ in imaginatiua detinẽtur , phantasmata discurrat.at,ꝙ bene,vel male illũ perficiat discursum,ex se ipsa habuit primò.nam,cùm valet, bene:cùm verò malè afficitur, non rectè ratiocinatur,interdum per se,sæpenumero verò secundariò oblæsa , nulla prorsus offensione suscepta à communi sensu , seu phantasia , cùm facultas & actio sit(vt diximus separata omnino , ac seiũcta ab ipsa imaginatiua Nec propterea quòd omnium interiorum sensuum primus & infimus sit communis sensus:perpetuò is priùs debet turbari ac offendi quàm mens & discursus,nam, quãuis in vera rerum cognitione, cùm hæ facultates valent & naturaliter operantur, is seruetur ordo ac connexio , vt ratiocinari quicquam nequeat mẽs,ni phantasia prius operetur, ac inseipsa phãtasmata & simulacra detineat:in morbosis tamẽ affectibus perturbari potest hic ordo , ac connexio solùm cùm ex offendentium causarum seu affectuum diuersitate , tum ex maiori , vel minori prædictarum facultatum præparatione. ex quibus fit vt modo vna,modo altera,aliàs verò cunctæ functiones lædantur , vt paulò post declarabimus.Testatur hoc idem Galen. in quamplurimis locis potissimùm libr.de diffe Sympto.quod scilicet ratiocinandi functio lædi possit, imaginãdi & memorandi facultatibus illæsis permanentibus,ad quod phrenetici exemplo, qui obseratis ianuis singula vasa per fenestram protulit, comprobauit.at, si velint ꝙ huic quoque imaginandi actio fuisset oblæsa,Gal.eodem loco oppositum sentit inquiens,Illi phrenetico neque imaginandi functionem fuisse læsam, neque nominũ memoriam deletam : cùm singula vasa proprijs nomenclaturis probe nominauerit. quibus verbis & id quoque destruitur,quod ipsi afferunt,quòd videlicet,cùm quispiam male ratiocinantur , de eisdem saltem opus est sensum communem , seu phantasiam non rectè fingere, licet de alijs rectè imaginari contigerit,nam Gal.prædicto loco dicebat , ꝙ perpetrato phrenetico circa illa , quę malè ratiocinabatur,imaginandi functio non erat læsa,nec nominum memoria deleta. quod fit vt circa eadem,iuxta Gal.decreta,contingat quempiam non rectè ratiocinari , memoria & imaginandi functione permanentibus illæsis. Ad hæc 3.de Loc.aff.cùm de memoria deperdita, ac stultitia verba facit, asserit stultitiã esse intellectus, seu discursus amissionem : & quòd interdum accidat,vt viriata ratione , memoria quoque lædatur,velut læsa memoria rationem quoque interdum lædi cõtingit. Nam vtraque affectio ex frigida cerebri intẽperie ortum habet.Quibus verbis liquidò ostendit Gal.rationem duntaxat posse interdum vitiari, quandoque simul cũ memoria;imaginãdi fũctione nequaquam oblæsa vt in stultitia:quam etiam in numero affectuum cogitandi functionem lædentium libro de Sympto. differentijs connumerauit,& non imaginationẽ, Hanc eandem sententiam scripsit Aëtius tetrabibli sermone,& cã. 2.tractans de phrenitide,dum dixit:Differentiæ autem phrenitidis plures sunt, sed tres principalissimæ:aut enim imaginatiua facultas solum læsa est,seruatur autem ipsis ratiocinatiua,& memoria:aut ratiocinatiua solùm læsa est,seruatur autem imaginatiua , & memoria: aut etiã imaginatiua læsa est , seruatur autẽ memoria. Quid clarius , quam ratiocinatiuã solùm lædi posse in quibusdã phrenitidibus,imaginariua,& memoria illæsis permanẽtibus , vt testatur Aëtius ꝙ quidam etsi nulla ratio , vel auctoritas cõmõstrasset,quotidiana experiẽtia cõprobat.vidimus etenim nos non semel, velut & alij quidã nõ vulgares medici frequẽter obseruarunt, in ægris nõ paucis mẽtis læsionẽ,imaginariua haudquaquã,nec memoria affecta:nnperq́;,dũ hęc cõscriberẽ,iis,q. mecũ aderãt,obseruari fecit in quodã Frãcisco Raimo nobili Capuano,cui cũ ratiocinatio omnino propter febrem deprauata esset, nulla in imaginatione offensa aderat,cùm simplicia cũcta rectè cõprehenderet. Quòd si ratio,auctoritas, ac experientia nõ imaginatiuã dũtaxat, aũt memoriã, verùm & rationẽ,seu discursum solùm affici interdum posse commõstrarent:quoniã cunctę hæ functiones iuxta Gal.sententiã in vna eadẽq́; sede perficiũtur, in ipso videlicet cerebri corpore,vt probatũ est:non ab re in dubiũ venit qua ratione id fieri queat,cùm sedibus non seiungantur.Cuius quidẽ cùm nõ facile sit ratio-

cap. 5

cap. 3

nem tradere, nō mirum si nonnulli nō vulgares profectò, sed eruditi viri prædictas facultates ad Gal. mentem locis sedibusq; seiungere ausi sunt, vt prius diximus. At nos ex eiusdē Gal. monimētis edocti conabimur huius rei causas assignare, quamuis eodem loco, eademq; sede prædictę functiones perficiantur: in memoriam tursus reuocātes primò, ꝙ ex cerebri vitiis, (vt probauimus) eædē facultates lædi possunt interdū vna, interdū altera, quandoque duæ, vel omnes simul, cùm ab ipso solo principio proueniant, in eiusq; proprio temperamento consistant, velut cunctę aliç functiones eius, (etsi non tantùm ab eo perficiātur) cuiuscunque substantiæ sit anima. proinde nihil aliud esse facultatū essentiam, seu substātiā, quàm temperamenti proprietatem, quæ quidem cuilibet parti ꝓpria ac peculiaris inuenit, à Gal. cap.4 cap.7 scriptum reperitur lib. de mult. & li. 5. de Loc. aff. quo fit vt si contingat hanc peculiarem temperiem à quauis causa, potissimum ab vna octo intēperaturā perturbari: ipsis quoque viribus noxam accidere necessariò oporteat, magisq; peculiarē offēsam viribus excitari, prout illi debetur cap.7 intemperantæ, quemadmodū Gal. 5. de Loc. affe. ca.1 & 2 & 3. de Cau. sympto. docuit. proinde euenit, vt, quamuis in vnamet alicuius partis temperamēti proprietate plures sint facultates, ac eas strenuè exerceat vbi tēperatissima fuerit, & malè fungatur vbi intēperata fuerit pars: & hactenus malè, quatenus intemperata fuerit, velut patet primo cap.4. de Præsagitione expulsibus: videre tamen liceat nō omnes illico offēdi, cùm intēperata pars efficitur, verùm sæpe vnam, interdū aliam, quandoque plures lædi conspicimus: quemadmodum in naturalibus quoque facultatibus cuiusuis partis quotidie obseruamus: vna videlicet, vel duabus ca 7 & 6. eiusdem. effectis, aliis illæsis permanētibus. Cuius rei testimoniū pariter reddit Gal. eodem 5. de Loc. aff. cap.3 cùm de iecinoris affectib⁹ verba facit. & 6. vbi de renū affectib⁹, & ꝓpriè de diapete pertractat, & magis vniuersaliter 3. de cau. Sympto. Illud quoque mēte cōcipiendū, quòd, licet quædam facultates cùm valet pars, cuius sunt propriç, quodam ordine quadámve cōnexione, diuersis temporibus ab ea exerceātur, vt videre licet in naturalibus ipsis viribus: nam primò pars vtitur familiariū attractionem, deinceps ordē retentione, & alteratione vltimo loco, quod alienum est, excernit, peruertitur tamen ordo sæpenumero, soluiturq; cōnexio, cùm eadem pars intēperata redditta est. ꝙ quidem effici posse nequaquā arbitrandū est, nisi propterea quòd, cùm à diuersis causis ipsa effici intemperata queat, pro ratione maioris, vel minoris præparationis dictarū facultatum, ac pro causarū diuersitate, modò vnā, modò alterā, vel plures lædi cōtingit: velut nō tantùm in facultatibus ipsis, verùm etiā in febriū subiectis quotidie obseruamus. nā quāuis spiritus paratiores sint, quàm humores partesq; solidæ, ad calorem præter naturam suscipiendum, cùm tenuiori sint substantię: omnisq; tenuis substantia cap.1. promptius alteretur, ꝙ̄ crassa, primo de Differentiis febrium & insuper humores, quàm membra: nō tamen perpetuò, quę incipit febris, diaria est, cap.8. sed putrida interdúmque hectica esse potest, vt eodē primo de Differētiis febriū patet. cuius eueitus causa assignatur prædictorum subiectoru maior vel minor præparatio, cum magis lædi possit ab vna, vel altera causa, à qua primū homo cœpit febrire. Pari modo nec illud mirū videri debet, ꝙ cerebro diuersimodē affecto, quamuis in eodē loco, eadémque sede principes eius facultates perficiantur. in ꝓprioque eius tēperamēto cōsistāt, vnā interdum aut alteram, vel plures earū lædi cōtingat. & quamuis, cùm ipsum cerebrum valet, imaginandi fūctio præcedat, subsequaturque ratio & memoria, paratiórque sit imaginatio, vt lædatur, nō propterea, cùm intēperatū redditur, necessariò à quauis causa imaginandi functionē primò lædi oportet: verùm indiff. rērer (vt de naturalibus facultatibus diximus) possunt vna vel altera, aut plures lædi, prout paratior vna facultas inuenitur, vt lædatur magis ab vna, vel altera causa. Pro maiori ergo præparatione vni⁹, vel alterius facultatis ad hanc, vel illā offensionē suspiciēdā, ac pro lædēris dispositionis varietate cōringit vnā modò, vel alteram, plures, aut omnes principes facultates lædi, quamuis in vna eadéque sede perficiantur, vt diximus. Cōcomitatur insup hæc, diuersa ipsius cerebri pars, quæ primò afficitur. nam omniū principaliū viriū animę affect⁹ in cerebro cōsistere apud omnes Medicos incōfessū est, velut 3. de Loc. aff. testatur. Gal. Et, cap.5. ne tyrannotū ritu hæc affirmare videamus circa eiusdē Gal. auctoritatē, ad ipsum confugiemus. Is cap.5 3. de Loc. aff. dinumeratis quibusdam cāpiris ac cerebri affectib⁹, ex quibus diuersæ principes fūctiones turbātur, dixit eos differre tū ꝓ diuersitate dispositionis & causarū, aut eo ꝙ magis, vel minus eædē intenduntur: vel veritate mixtionis dictarū dispositionū, & hoc totū ex parte efficiētiū causarū, ac lædētiū morborū. nanque ex infrigidātibus cerebrū causis, eiusque intēperie frigida memoriam lædi contingit, &, si eadē vehemētius intēdantur, simul cū memoria læditur ratio: quæ affectio stultitia nominatur. Similiter quoque accidit in lethargo ac omnibus soporosis affectionibus, etsi ex his imaginationē quoque veluti resolui cōtingat. cōsueuit nanque (eodē Gal. auctore) frigida intēperies animales actiones torpidas efficere, id ꝙ animalia, quæ ꝑ frigora latere coguntur. haud obscurè declarant, ac in frigidis medicamētis & cibis videre licet. Ex quib⁹ concludo ad Gal. sententiam, stultitiam & obliuionē à frigore ortū habere: cū videlicet ex his cerebri eorp⁹ refrigeratum est vt idem testatur 2. de cau. cap. vlt. Sympt. Verùm, si nō vehemētius intendatur frigiditas, obliuionē causat, memoriamque lædit, si autē intēdatur, stultitia oritur, atque mēs, seu cogitandi fūctio impeditur ac torpida efficitur, eodē auctore 3. de Loc. affe. ex oppositis verò cau- cap 5. sis, calfacientib⁹ videlicet, velut oppositi morbi in cerebro excitātur, ipso immodicè calfacto, ita & opposita vitia, vt vigiliæ, delyria phrenitides, diuersimodéque principes fūctiones læduntur: nō tantùm qa ex calidis afficiūtur dispositionib⁹, sed etiam qa leuiores aut vehementiores existūt. Nanque ex biliosis succis febrē ardentē generantib⁹, si vapores ad caput ascendant non multi, nec admodū acres: delyrium oritur, eáque princeps facultas potissimum læditur, quæ minorem habet oppugnandi vim, vt lædatur hæc verò phantasia est. quare imaginandi functio tunc offenditur. At, si multi, acresque, & vitiosi fuerint, nō imaginatio

ginatio,ſed cogitatio aberrabit. Quòd ſi multi ac admodum actes ſint vtræque deprauantur. Nec diuerſa quoque ratione,orta phrenitis nonnunquã mitior eſt, vtpote cùm à pallida bile ortũ habuerit, imaginandíque facultas turbatur, ceu promptior ac paratior vt à leuiorib' cauſis lędatur, pręſertim calfacientibus. At,ſi vehemẽtior fuerit,cùm videlicet flaua bilis eam parit,prò prius mẽs,ſeu ratio vitiatur, vtpote magis apta vt ab hac offenſionem ſuſcipiat.vbi verò fuerit vehemẽtiſſima ex eadem flaua bile excitata,adeò tamen acti & calfacta ac ferè præaſſata, vt velut ferina ſint delyramenta, euenit vt tum imaginatio,tum cogitatio deprauẽtur.Ex his denique diſpoſitionibus calidis non modò aliæ atque aliæ facultates læduntur principes, eò quòd magis minúſque intenduntur, & ſecundũ quòd magis minúſque obnoxiæ ſunt hæ facultates his lædentibus cauſis:ſed ipſarum læſionis modus alius eſt ab eo qui à diſpoſitionibus frigidis excitatur, ex ipſis nanque minus intẽſis memoria primò: quòd ſi intendantur, ratio quoque læditur vt diximus ac imaginatio interdũ,vt in veterno & lethergo,læſionísque modus velut deficiẽs eſt,torpidus, ſeu reſolutus. At ex calidis diſpoſitionibus, non quidem vehemẽter auctis, imaginẽdi facultas primò,&,ſi intendantur,mens & ratio, ac:ſi vehemẽtius intendantur,vtræque afficiuntur:eritq́; earum læſionis modus non deficiens & reſolutus ſed deprauatus & errans.& proinde cerebrũ,vbi in morboſam intemperiem incurrerit,neceſſariò ſymptoma,quòd intemperiei familiare eſt,inducit,vt 4. de cap 8. Præſag.ex pul.patet.nec tãtùm ex oppoſitis,ſeu diſpoſitionibus diuerſis cerebrum offendẽtibus, cõtingit diuerſas principes functiones lædi easq́; diuerſi modè(prout própius, aut ægrius quæque earum parata eſt, offenſam ſuſcipere, quinimmo ex veritate mixtionis prædictarum cauſarum:quæ cũ multiformiter commiſceri queant,varia cerebri vitia pariunt pro mixtionis modo, varias inſuper ex ipſis noxas contrahunt functiones principes. nam modó vna modò altera, vno,vel alio modo,pro earundẽ etiã diuerſa præparationis ratione, lædi conſpicitur.quæ quidẽ abnegare extremæ eſſet demẽtiæ, cum in dies illud quiuis in ægris curandis etiã parum exercitatus obſeruare valeat. Et,quãuis hæ functiones principes(vt diximus) in ipſius cerebri corpore perficiantur: non exigua tamen oritur in earum læſione differentia,cùm videlicet cerebrum ipſum ſecundum diuerſas eius partes primò afficitur.Cuius rei nõ immemor Gal. 3.de Loc aff.teſta- cap.5 tus eſt cerebri effectus non tantùm inter ſe differre mixtionis varietate,aut eo ꝙ magis minúſve intẽduntur eorum cauſæ, verum etiam quia ventriculi cerebri interdum afficiuntur,interdũ eius vaſa vniuerſa, interim humiditas, quæ per eius corpus diſperſa eſt,aut cũ ipſummet cerebri copus intemperatũ redditur.non enim verẽdum eſt,quòd pro ratione diuerſarum cerebri partium primò affectarũ poſſint & ipſius varia oriri vitia,ac diuerſæ functiones læd,i quamuis hę in ipſius cerebri corpore ab anima exerceantur. nam alia ratione conſentit cerebri corpus, cùm eius ventriculi primo afficiuntur, alio modo cùm eius vaſa, ſeu humiditas, quę per ipſum diſperſa eſt. Diuerſa quoque ratione ipſę functiones lędentur, ſi ipſius cerebri corpus præter naturam primò afficiatur. qua inſuper ratione euenit,vt interdum vna, interdum alia noxam ſuſcipiat,etſi ſedibus non ſeiungãtur. Ex quibus ſatis admodum demõſtratum eſſe cenſeo, Gal. duce atque auctore qua ratione contingat vnam interdum, vel alteram functionem principem turbari,aut quouis modo offendi,altera illæſa permanente,quamuis in vno eodémque loco conſiſtant, vt dixim',ac ab ipſa anima in cerebri corpore exerceantur. quæ cum hucuſque à quibuſdam percipi non potuerint,conati fuerunt ad Galeni mentem vt ipſi fatentur,licet falsò, prædictas functiones locis ac ſedibus ſeiũgere,maximã Galeno iniuriã inferentes:cum id apud eum ſcriptũ nullibi reperiatur,quinimmo ab eiuſdem monumẽtis alienũ,eiuſque ſententiæ pugnans omnino eſt, vt ex his,quæ ſuprà diximus,liquidò conſtare poteſt.

DONATI ANTONII ALTIMARI,

Quòd naturalis ſpiritus in Galeni doctrina admittatur:& non omnino abolendus ſit,vt quibuſdam viſum fuit.

V I naturalem ſpiritũ in Galeni doctrina, tãquam nõ neceſſariũ abnegant,hac prima ratione id probare conãtur. Spiritus naturalis(inquiunt) ſi neceſſarius ſit, nõ propter aliud vtique, niſi vt vehiculum naturalium facultatum exiſtat,altricis præſertim,ad mẽbra ipſa. Atqui hæ cognatę cunctis partibus ſunt, veluti magneti lapidi vis qua ferrum attrahere poteſt,Galeno auctore t. de Loc.aff.circa fin. quare vt eis ab aliqua parte cap.vlt. vis hæc influat,ſuperuacaneum eſt. Non ergo ſpiritus naturalis ad partes ipſas naturales facultates ſuppeditat,& propterea neque neceſſarius exiſtit. Poteſt & hæc eorum ratio corrobari Galeni auctoritate li.Artis medic.c. 9. vbi de partium differentiis loquutus,quaſdã diuumerauit, quæ nec aliarũ gubernationi præſunt,nec aliunde gubernantur:cum inſitas habeant a natura potentias,à quibus segũ-

tur:vt cartilago membrana,os,ligaméntum,&c. Ac, si spiritus naturalis nutriendi vim ad corporis partes deferat,nulla daretur pręnarratę differétię pars, & Gal.tanquam superflua ponens condemnandus esset.Insuper,cùm partium essentia permanens nó sit,sed continuè diffiet ac mutetur,venis & arteriis (Gal.teste primo de Locis aff.) indiguerunt vt nutrimentum eis defectatur , ac innati caloris temperies seruetur.At per venas nutrimentum eis distribuitur,per arterias caloris symmetria seruatur. nullo ergo alio tertio,nec spiritu naturali op⁹ erit. Deficit quoq; materia pro spirit⁹ naturalis generatione,vt hi opinatur. Nã , si qua esset materia , ex qua naturalis procrearetur spiritus,ea vitalis spiritus esset,materia,ex quo animalis gignitur Eius verò generatio prima in corde fit , & ab eo in vniuersum corpus per arterias diffunditur qua de re,cùm multò plures sint nostri corporis partes , quæ ei egent naturali quàm quæ anima:necessarium vtique esset magnas,immo maximas arterias ad iecur peruenire,tantam vitalis spiritus copiam suppeditantes, quæ pro naturalis materia sufficere posset. At per corporum dissectionem , & Galen. quarto de Vsu part.cap decimotertio,constat ad simas tantùm iecinoris partes,& eas quidem valde paruas, arterias inseri,per quas tanta spiritus vitalis copia, vt ex ea naturalis gigni possit , non defertur : quam tamen multam esse oportuisset si ex ea naturales spiritus gigni deberent. At , si quispiam dixerit non hanc esse spiritus naturalis materiam,sed sanguinẽ , qui in iecore fit : eum esse non posse arguunt , eum is crassus ac turbulẽtus, nec dum ab aliis humoribus emundatus sit , vt idoneus fiat ad eius generationem : deficit ergo materia, Sed nec locum in iecinore esse , in quo possit naturalis spiritus generari,vtpote cùm nulla in eo sit cauitas,veluti in corde & cerebro manifestè cernitur.qua de re deest & locus pro eius generatione. Prætetea nec canales, seu meatus,suppetunt,per quos vbi genitus iã fuerit valeat ad membra deferri:Nisi quispiam dixerit per venas vnà cum sanguine spiritũ transire. quod tamen nec corpus venarum patitur , vnica tantùm tunica contentum:nec motus , seu pulsus indicat, qui venæ non secus ac arteriæ adesse deberet. Vltimo loco non dari spiritum naturalem probãt, cùm nulla via pateat aëri quo is nutriri valeat,veluti animalis & vitalis.deficeret ergo vnus eius nutrimenti modis.Qua de re,cùm nec finis adsit , ob quẽ eũ gigni oporteat nec materia,ex qua vel generari,vel conseruari possit nec locus idoneus , in quo gignatur:nec via per quam ad membra mittatur,ex prędictis probabilibus rationibus iure omitti ac negari ad eorum mentem potest. Vt autem rei propositę dilucidius veritatem assequi valeas , quod per spiritum intelligendum sit animaduertas oportet. Est autem ad Gal.mentem,corpus quoddam calidum, tenuissimum ac leuissimæ substãtiæ,ex aëre & tenuissima , leuissima . ac synceriissima parte sanguinis, seu seminis genitum. Quòd corpus sit calidum, patet. 5 de Simpl.med. fac. quo loco innatum spiritũ calidum appellauit : & commentario aduersus Lycum.ita de aliis dicendum,cùm ab eo calidáq; materia originem ducant. At, quòd substantia eius sit leuissima ac tenuissima , apud eundẽ auctorem patet 3.de Nat facul.vbi asseruit omnium,quę in corpore sunt , leuissimum tenuissimumque esse spiritum.Quòd ex aëre ac sanguine halituoso & tenui

gignatur,decretum reliquit Gal.6.de Vsu part. & 12.Met.med.ac sexcentis aliis locis , Quòd verò ex semine,14.de Vsu part.& lib aduersus Lycũ,patet. Huius spiritus duæ primæ differentiæ iuxta eiusdem auctoris sententiam assignari possunt:nam quidam fixi ac stabiles sunt,qui innati ab eo appellantur 5.de Symp.med. fa. quidam verò vagãtes ac errantes sunt,& influentes Hi vero spiritus,qui insiti ac innati dicuntur:cum in omnibus animantis partibus contineantur, nó tamen vndequaq; similes,veluti nec etiam sanguis,adeo in simplicibus ac primis solidisq; animalis partibus fixi ac implãtati sunt,(ex sanguinis,vt diximus,& seminis leuissima ac tenuissima parte geniti) vt toto vitæ curriculo iidem permaneant.etsi eorum substantia quolibet ferè momento tum minor , tum maior conspiciatur, nũquam tamẽ in totum dissipatur. Nec parua eorum substantia in spatiis inanibus dictarũ partium inest : immo potius ea veluti materia quædã, leuissimam etiamnum mutationem exposcens , est ad innati spiritus qualitatibus suis absoluti generationem. poterit autem hæc substãtia spiritus innatus appellari , cum admodum ad naturalia opera perficienda conducat,prout 5 de Simp med fac. Gal.visum est.Hunc spiritum innatũ in semine cótineri,spumosoq; corpore, eĩ mẽto stellarum proportione respondentem , primomque fœtus principium esse Arist. 2. de Gener. anima. scriptum reliquit. At Galen. qui & semen non tantum effectiuum generationis fœtus principium voluit esse, sed & materiale,sic nec sanguinem menstruum materiale tantùm principium,sed effectiuum quoque: licet validissimum sit in semine effectiuũ, materiale paucissimò,in sanguine contrà, quod ad materiã spectat plurimum,quod ad vim & facultatem imbecillimum:hunc innatum spiritum non tantùm ex seminis parte leuissima ac tenuissima , verùm & sanguinis menstrui simili substantia gigni voluit licet ex semine magis. qua ratione sæpe apud eum reperies(vt 1. de Sanit.tuen.& 2.de Nat.fac.)semen opificis rationem obtinere, sanguinem verò materiæ ab eo quod in eis præualet , ipsis principiis denominationem tribuẽs:ita vt ex vtrique simul permixtis velut vnum fiat agens, vnum motus principium seu effectiuum , vt vtrunque in vnum motũ conspiret , ac principium motus sit idem : vt patet ex eius mente tum 2.de Sem.tum 14. de Vsu part. quãquã hæc vis,seu facultas in semine magis principatum obtineat , vt diximus : est nanque ipsius animæ instrumentum primum , etsi Stoici ipsius substantiam esse autument. Hic spiritus est , qui omnes actiones naturales adauget,qui , cũ in pueris copiosissimus sit,caliditate symmetrus ab Hipp. Apho.14.1.li. calor innatus appellatur ; etsi is verè in triplici substantia cóineatur:ea quã diximus,ac reliqua tũ sanguinea:ex qua carnosæ partes generantur:tũ serosa seminis parte, ex qua solida fingũtur. Quapropter Gal.hoc innatum calidũ.quòd ἀρχέγονον.i. primogenitũ vocare Hipp.cõsueuit, nil aliud esse,quàm sanguinem menstruum.semenq; retulit lib.aduersus Lycum,asserẽs se nihil nouisse, præter hæc,tertium:& propterea iis,qui crescũt,plurimus inest:& iis,qui consenuere , minimus. Errantium autem spirituũ differentię à Gal.7.de Hipp.& Plat, decretis duæ cõscribuntur:quarum vna vitalis spiritus . altera animalis dicitur. Vitalem appellat eũ, qui in corde & arteriis continetur:est enim cor eorum

Marginal notes (left column): cap.vi. — cap 9 — cap.7 — cap.14
Marginal notes (right column): cap.17 — cap 3 — cap. 5. — 7 & 10 — cap.7 — cap. 9 — cap. 9. — cap.3 — cap.2. — 3 de pa. na. cap. 5. — cap.1. — cap.8. — cap.7 — cap.3

dem auctore 6.eiusdem, sicuti arteriarum, ita & vitalis spiritus feruentisque sanguinis principium, & fons. quo spiritu vitali medio cor, ceu fons (vt diximus) insiti caloris facultatem quandam singulis partibus transmittit: per quam & earum possit insiti caloris temperies seruari, cuius gratia, spiritus is à corde confluit caloris delator. Quanquam & alia quoque ratione, pulsu videlicet, prædictum innatum partium calorem custodiat, prout patet lib. de Vsu pulsf. Proinde actiones suas perficiunt singulæ partes peculiari cordis temperie, qua pereunte ipsarum quoque actiones perire necesse est: prout ipse 5. de Loc. aff. testatur. Altera differentia animalis spiritus appellata, non quòd substantia animæ sit, vt Stoicis placuit, sed quod is primum eius instrumentum in cerebro continetur, præsertim in eius ventriculis, posteriori & medio: hoc siquidē (cùm ipsa voluntariis actionibus vnà cum sensibus præsideat) ad sensus omnes, cū ad eos motus, qui ad consilio & voluntate prodeūt, vitiūr, ad prædictorū instrumēta eo medio facultatē suppeditans An verò tam vis, seu facultas, quā substātia ad prædicta sensus & motus instrumenta influat, vel vis tantùm, aut ad quādā vis, ad quādā verò & substantia & facultas, cū ad rē propositam scire non cō erat: iure præter mittam. At lib. 12. Method. med. cum de prædictis spiritibus verba fecisset, asseruit quod, si naturalis quoq; aliquis est: vtiq; is in iecinore & venis cōtinebitur. Quo loco etsi ipsum dari non affirmet, nec omnino negauit: locum tamen signauit diuersum à prædictis, iecur videlicet & venas, si daretur. est nanque & ipsum inter tres principes partes dinumeratum, quibus animas gubernatur, altricis, facultatis principium & veluti fons, sicut cor caloris, & cerebrum sentiendi atque mouendi ab electione, Gal. teste cùm 9. Meth. med. tū 5. de Loc. aff & 7. de Hip. & Pla. decr. De hoc ergo principio altricis, seu naturalis, facultatis in dubium venit nūquid instar aliorum duorum principiorum, cerebri videlicet & cordis, aliis corporis partibus spiritū aliquem suppeditet, loco & vsu ab animali & vitali diuersum, genere tamen eis consimilem, vt qui vagans & errans dicatur, qua ratione ab innato discrepet: naturalis appellatus, vt qui à principio naturalis facultatis genitus, iecore videlicet per eiusdem proprios canales, venas scilicet, in totum corpus diffūdatur, quo medio naturales partium potentiæ, seu facultates, conseruentur, quemadmodum à vitali à corde transmisso intimus earum calor in symmetria conseruatur. Quòd autem spiritus hic naturalis tanquam necessarius in Galen. doctrina concedendus sit, ex infra dicendis, cuius non tantùm tibi, si admodum duræ ceruicis non fuerit probare conabimur, præsupposito prius eo, quod Gale. 11. Meth. meden. decretum reliquit. Naturam ex tribus partibus constare spiritu, substantia carnosa, & ex iis quæ verè solidæ dicuntur: singuláque istarum triū propriam habere pro sua natura cum qualitatem, tum quantitatem. ac qualitas earum ex congrua temperie calidi, frigidi, humidi, & sicci consistit: quantitas vero solidarum partium per semper manet numero duntaxat his qui inaugentur: qui verò absoluti sunt, etiam magnitudine; sed carnosæ substantiæ magnitudo variatur, etiam si animal non angeatur: pari modo & ipsius substantia tantùm non quolibet momento tum minor, tum maior conspicitur. Virtus quoque dictarum partium, vel in his tribus simul enumeratis additur, vel in eorum proprio temperamento consistit perpetuò sui custodiam requirens: custodia verò [illegible] exhibitionem incidat, veluti sublatio contrariorum. Proinde virium substantiam (quæ ex spiritu, vt diximus, carnosa specie, ac solidis ipsis completur) si custodire velimus, ex iis, quæ similia sunt, moliri cutque suam custodiam conuenit: nempe ei, quæ terra est, ex iis quæ magis sunt terrea: & ei, quæ humida, ex iis quæ sunt humidiora. ad eundem modum & ei, quæ aërea, ea, quæ plus huius substantiæ in se habent vt propria cuique mensura seruetur, adhibenda sunt, Galeni auctoritate eodem vndecimo Metho. medend. Ad hæc nulli in dubium venit prout primo de Sanit. tuend. & 12. Method. Galen. scriptum reliquit) fieri non posse, vt continuò nostri corporis substantiæ quicquam non vacuetur, aut immutetur, veluti nec vllo al o generabili corpori contingit. Proinde Medici officium est, vt quæ substantiæ portio defluit, eam apponendo resarciat: quod alterascit, in debitam temperiem per contrariam alterationem vindicet, vtrotumque materiam naturæ propriam subministrans Harum porrò trium substantiarum nulla prorsus & alterationi & dissipationi promptius subest, quàm ea quę spiritus, vt quæ tenuior & halituosior sit. qua de re si assiduè ab ipso calore aliqua portio digeretur, simulque ab aliis causis, & alteratur simili corrigenda venit substantia: aliàs verendum sit ne (ea assiduè dissipata, nec per aliquod simillimum substantiæ prius euacuatæ resarcita, vel alterata & in debitam temperiem per contrariam alterationem non deducta, vt tum quantitas, tum qualitas, quoad fieri licet, naturaliter se habeat) virium essentia quibus corpus regitur totum, & quæuis eius pars, vitietur, ac animal pereat, vel pars aliqua deperdatur. Ea de re libro vndecimo Method. Galen. spirituum custodiam moliri ex respiratione, ac trāspiratione, &, qui ex sanguine attollitur, vapore, vel eiu. attenuatione, seu in halitum solutione, & quasi aëratione, inquit, tanquam hæc sit eorum spirituum omnium substantiæ simillima. Particulatim autē vitalis spiritus irrigatur, ac alitur, siue nutritur ex inspiratione & sanguine: animalis verò ex inspiratione ac sanguine tenuiori, quem reticularis plexus suppeditat. p our 12 Method. patet. & 7. de Hippoc. & Plat. decr. dixit spiritum animalem ex vitali perfectius contunctò oriri. Ac 6. de Vsu part. hunc animalem spiritum asseruit exhalationem quandam esse sanguinis benigni. Ex quibus patet quòd, quamuis ex respiratione, seu transpiratione, simúlque & sanguinis exhalatione, vt ita dixerim, spiritus quicunque gignitur, nutritur, ac custoditur, præcipua tamen eius custodia ac nutritio est ex eiusdem sanguinis attenuatione, seu aëratione: in quo (mea quidem sententia) tum insiti, seu innati, tum vagantes omnes, seu errantes, spiritus quodammodo conueniunt: cum hæc sit maximè similis ac familiaris eorum materia, potissimum innati. vnumquodque enim ea substantia, qua primum genitum est, ali etiam perpetuò consueuit, prout Galen. asseruit libro primò de Semi. circa finem, licet ex aëre eorum qualitas æquè, vel fortè magis, custodiatur. quod voluit. Hippoc. innuere libr. de alimento, dum dixit: Principium alimenti spiritus, os, guttur, pulmo, & alia respiratio. Nec prætereunt innatum spiritum, velut in aliis corporis

Marginalia (left): 6. de Plac. Hippoc. & Plat. ca. 8. — cap. 3. — cap. 5 — cap. 1. 0 — cap. 1. — cap. 3 — cap. 1.
Marginalia (right): cap. 1 — cap. 3. — cap. 5. — cap. 3. — cap. 5. — cap. 3. — cap. 17. — cap. 16 — Hippoc. li. de alimēt. quod refert Gale. li. de Vsu. resp. cap. vlt.

partibus, ita in iecinore contineri: non enim fas est in aliis, & non in iecinore, reperiri, eisque iecinoris naturam facultatémque in hoc potissimum spiritu cósistere. velut de aliis partibus suprà relatum est. Quinimo consonum est iecur ipsum, velut altricis seu naturalis facultatis principium, vnum ex tribus corpus nostrum gubernáribus, multam copiá spiritus innati in seipso continere: non enim sibi ipsi duntaxat gubernando dat operam, sed tanquá principium obtinens aliis partibus materiam ad alimentum idoneum procurat Amplius scio te non ignorare, quòd innatus hic spiritus tam in iecinore, quàm in aliis corporibus partis assidua custodia egeat: cum tota moles animalium in perpetuo fluore sit, &, ni similis altera substantia, pro ea quæ defluxit restituta sit, vt diximus. ac Galenus primo de *cap. 2* Sanit. tuend. testatur, euaporabitur certè, atque dissipabitur vniuersa præsertim substantia hæc spiritus, quæ promptè propter sui tenuitatem euaporat, ac dissipatur. Verùm eius non tantùm in quantitate iustus modus seruandus est, sed etiam in qualitate, quæ similis eius temperiei subministrari debet, quoad fieri posset. &, si quale erat ipsum quod effluxit, tale prorsus adiungere agglutinaréque ei per totum liceret, optimum id, salubertimumque planè esset. *cap. 3* Hic autem iustus seruandi modus non aliter fieri valet Galen. teste primo de Sanit. tuend. quàm cibi, potionis, respirationis & arteriarum motus ope. Vltimò non te fugit quòd, licet cor veluti principium & fons (vt prius diximus) innati caloris, mediis arteriis ab eo ortis aliarum partium innatum calorem seruet, non tantum earum arteriarum motu, verùm etiam mediis spiritibus in si*cap. 3*nistro eius ventriculo ortis, qui veluti vehiculum caloris à corde confluunt, Gale. auctore lib. de Vsu puls. ex his tamen spiritibus calorem vehentibus nullum aliud commodum partes, ad qua defertur, suspiciunt, quam in intimi caloris temperies in eis seruetur. Hæc custodia non tantùm pulsu, verùm etiam ex abundante naturæ gratia à prædictis confluentibus spiritibus fit: nam propter hoc naturam *cap. 15* in partibus inseruisse arterias Galen. ostendit 4. de Vsu part. Quare non ab re eundem vsum prębabit hic spiritus vitalis innato spiritui, & non alium, *cap. 3* ipsum in propria temperie seruans, ac qualitate *cap. 17* decenti, propterea voluit 7 de Hip. & Plat. decr. eo probè concocto animalē spiritū generari, & innatum. Immo 6. de Vsu par. propterea purum sanguinē, inquit, ac tenuem in arteriis contineri oportuit: quoniā spiritui animali, & nō aliis partibus alimētum erat suppediraturus. Excipiendæ sunt tamen fortè partes quędā, quāuis paucissimæ, vt pulmo, qui vaporosiori ac tenuiori sanguine pro eius nutrimento indiguit. Is nanque sanguis spirituosus & *cap. 6* feruens in corde genitus, non etiam, velut qui è iecore ortus est, in alimentum proficiscitur omnibus corporis partibus 6. Hippoc. & Plato decret. pari ratione nec vitalis spiritus, qui veluti cordis caloris vehiculum, partium, ad quas defertur symmetriam proprij calidi custodit: & proinde innati spiritus earum, in quo potissimùm essentiam habent, in alimentum non proficiscitur, sed eum con*loco præcita. 7 de pla.*temperando seruat, animalis tantùm materia ac alimentum iuxta Galen. sententiam præcitato loco. nec solùm ipsius innati spiritus, sed etiam carnosarum, ac solidarum partium caloris symmetriā conseruat, à corde transmissus. Neç quispiam fateri audebit animalem spiritum à cerebro diffusum in innati spiritus alimentum transire: nā hic (vt calles) primum animæ instrumentum est, ad Gal. mentem 7. de Hip. & Plat. decr. tum ad sensus omneis, tum ad motus, qui ex appetitione fiunt, perficiendos. *cap. 3* Reliquum est, præter eam, quam ex aëre habet, custodiam, insitus, spiritus, vt aliqua substantia ei quàm simillima reperiatur: postquā ea, quæ est vitalis aut animalis spiritus, non est: velut animalibus spiritibus inuenta est. nec minus & ipsius vitalis spiritus materia ac simillima substātia inueniri debet, ex qua præter aërē, gignatur ac custodiatur. His iactis fundamētis pro spiritus naturalis necessitate, talis prima potest erigi ratio: In quacunque corporis parte spiritus innatus reperitur, is præter aëris inspirationem, seu transpirationem, quadam sanguinis exhalatione, aut (vt ita dixerim) aëratione, pro eius nutrimento ac custodia, indiget velut quicunque alius spiritus Galen. decre. 11. Method. *cap. 3* Sed in iecinore, quod vna est corporis pars, eaque princeps, innatus spiritus reperitur, in quo potissimū eius natura consistit, ac virtus; vt superius ostēdimus, quare & custodia & refectione eget, vt, quæ difflatur portio eius, quoad fieri liceat, reficiatur. hæc non est alia à sanguinis exhalatione quàm spiritum vocamus: nec is vitalis est, quia non nisi in corde & arteriis continetur, & symmetriā tantùm partium seruat: nec animalis, propter prædictas causas. quare iure naturalis appellandus erit, cùm præter hos nullus alius reperiatur spiritus, & ipse- *cap. 5.* met Galen. 12. Metho. asseruerit. Quod, si naturalis, quoque aliquis spiritus est, vtique is in iecinore & venis continebitur. Præterea, si iecur principium altricis seu vegetabilis facultatis est, propterea quòd materiam procurat idoneam ad alimentum, *cap. 6.* toti corpori, ad Galeni mentem sexto de Hippoc. & Plato. decret. iure omnibus eius partibus id suppeditare debet. At cùm partium essentia in triplici substantia consistat, vt prædiximus, spirituosa carnosa, & solida, singulis simillimum alimentum impartiri debet. quare insito spiritui idoneam præstat materiam veluti & carnosę, & solidæ parti. Sed hęc non est alia, quàm tennissima, & leuissima sanguinis pars, quam etiam spiritum nominamus. nec is vitalis, aut animalis est: iure ergo naturalis appellādus. At, quispiam dixerit iecur idoneam materiam ad alimentum procurare tantùm carnosarum & solidarum partium, & non insitorum spirituum: præter id, quòd minus scitè dixerit, duo sequentur incommoda. Primum quòd iecur non sit sufficiens principiū altricis facultatis, cùm singulis partibus sufficiens alimentum nó suppeditet: & pręter hoc, aliud assignādum sit principium, quod spiritui innato materiam præstet. hoc autem quantum à ratione alienum sit, cuique patet, præsertim in Galeni doctrina exercitato, vniuersam nanque in animali nutricationem iecur procurat, vt septimo de *cap. 3* Hippocr. & Plato. decret, scriptum reliquit. Ad hęc accedit, quòd sicut se habet ad animalem spiritus vitalis, qui perfectiùs concoctius in ipsum vertitur, vt patet septimo de Hippocrat. & Plato. decret. sic se debet habere, respectu vitalis, alius spiritus: ex *loco cit.* quo perfectius concocto vitalis ipse oriatur. Sed hic non potest esse alius, quàm naturalis. ergo pro ortu, generatione, ac custodia vitalis spiritus, præter aëre, necessarius est spiritus naturalis, pręsertim cū is quoq; animalis spiritus generationis materiā

habeat

habeat, præter eam quæ ex inſpiratione, & humo-
tum exhalatione, vt Galenus teſtatur eodem loco.
Amplius, ſicut ſanguis tenuis, purus & vaporoſus,
in corde & arteriis contentus, ex eo gignitur ſan-
guine, quãuis craſſior ſit, qui priùs in iecinore con-
fectus, ad cor per venas diſtribuitur, perfectius ta-
men in eo elaboratus, ac concoctus: ſic ſpiritus vi-
talis, præter aërem, materiam ei quàm ſimillimam
prædicti ſanguinis exhalationem ſuſcipit, perfe-
ctiusque elaborat cor: inque ipſo gignitur, ſeptimo
Loco citato. de Hippocrat. & Platon. decret. quæ non niſi per
eaſdem venas ad ipſum peruenit in iecinore geni-
ta, & per venas diſtributa, quanquam craſſior & ca-
liginoſior ſit. At, quòd hanc ſanguinis exhalatio-
nem intra venas contentam ſpiritum naturalẽ no-
minemus, alienum non eſt: cùm & animalem 6. de
cap. 17. Vſu partium, Galenus dicat eſſe exhalationem
quandã ſanguinis benigni, qui tamen & ſyncerior
& tenuior naturali exiſtit. Inſuper, ſi nihil in no-
ſtro corpore planè eſt ſyncerum, ſed omnia omni-
cap. 16. bus mixta: non tamen æqualiter, vt Galenus teſta-
tur auctoritate Hippocratis lib. de Alimento. 6. de
Vſu partium: iure in venis ipſis non tantùm ſan-
guis, verumetiam ſpiritus continebitur: velut in ar-
teriis non tantùm ſpiritus, ſed ſanguis, prout ipſe
aduerſus Eraſiſtratum probauit. At is, qui in venis
ſpiritus cõtinetur, nec animalis, nec vitalis dici po-
teſt: cùm vnus in cerebro, alter in corde & arteriis
contineatur. meritò ergo naturalis dici debet. Vl-
tra hæc, ſi in venis aliquis continetur ſpiritus, is na-
turalis dici debet: cùm duodecimo methodi me-
cap. 5. dendi Galenus dixerit, Si naturalis aliquis ſpiritus
cap. 16. eſt, vtique is in iecinore & venis continebitur: ſed
in ipſis ſpiritus continetur, vt idem 6. de Vſu part.
ſcriptum reliquit, dum aſſeruit arteriam, tenuem
ac purum & vaporoſum ſanguinem continere: ve-
nam autem paucum, eundemque caliginoſum aë-
rem, ſeu ſpiritum. conſueuit nanque hæc Galenus
cap. 1. cap. 10 confundere, vt patet primo de Different. febr. me-
ritò ergo naturalis eſt, & dici debet. præſertim cùm
eodem libro inquiat quòd reliquæ particulæ om-
nes omniũ ſunt participes, & venæ & arteriæ: qua-
rum hæ quidem exigui, & eiuſdem tenuis, atq; va-
poroſi ſanguinis: illæ verò pauciſſimi, & ipſæ, ſpiri-
tus, verùm caliginoſi & craſſi. Cùm præterea tria
ſint principia, quæ, ad Galeni mentem, corpus gu-
bernant, & quodlibet ipſorum propriam contineat
facultatem diuerſi generis inter ſe, at toti corpori
quæuis ipſarum ex ſuo veluti fonte diſtribuatur, vt
cap. 10. patet. 9. Meth. 1. de Arte cur. ad Glauc. ſi cerebrum
cap. 14. & cor propriis ſpiritibus velut inſtrumentis vten-
tes ſuas proprias ſuppeditãt facultates. iecur pari-
ter ſuam diſpenſans facultatem ſuo vtetur proprio
ſpiritu tanquam inſtrumento, cùm & ipſum inter
tria principia non minùs quàm reliqua, corpus gu-
bernet. At, cùm naturalis facultatis ſit principium,
etiam ſpiritu naturali medio toti miniſtrabit: velut
cerebrũ animali, & cor vitali. hepar enim, cor, cere-
brum, & teſtes communiter vniuerſo corpori prin-
cipia ſunt virtutũ: vt Galenus inquit 2. de Arte cur.
cap. 2. cap. 9 ad Glauc. At, ſi quiſpiam dixerit contrarium ſenti-
cap. vlt. re, lib. Artis medi. & primo de Locis affect. ex his,
quæ paulò poſt dicemus, reſponſio patebit. Spiri-
tum ergo naturalem ad Galeni mentem & dari
& neceſſarium eſſe prædictis hiſce rationibus pro-
batum eſſe reor, cùm propter inſiti iecinoris ſpiri-
tus & aliarum partium inſtaurationem ac cuſto-
diam, tum vt materia ſit vitalis ſpiritus, velut & is
animalis, in iecinoréque generari tanquàm natu-
ralis facultatis, ſeu altricis, fonte ac principio, aliiſ-
que partibus per venas tranſmitti pro earum præ-
narrato vſu. At, ſi quiſpiam adhuc eum inficiabi-
tur, aſſerens propter quid de eo ambiguè Galenus cap. 5.
loquutus fuerit 12. Method. med. cùm dixit, Quòd,
ſi naturalis quoque aliquis ſpiritus eſt, vtique is
quoque in iecinore & venis continebitur: Ei re-
ſponſum ſit, primò eo loco Galen. ſpiritum natu-
ralem non negaſſe: ſecundò ſub conditione loquẽ-
tem locum, in quo contineretur, aſſignaſſe: tertiò
quòd non mirum, ſi ſub conditione de eo verba fe-
cit: nam, ſi de vitali ſpiritu, qui euidentior erat, nõ
æquè aſſeruit euidentem eſſe demonſtrationem,
veluti de animali, eo minus euidens demonſtratio
eſſe poterat ipſius naturalis: qui & puritate & te-
nuitate ab ipſo vitali deficit. eſt nanque craſſior ac
caliginoſior, veluti & ſanguis, qui in ipſo iecinore
generatur, craſſior & rubrior: at qui in corde, te-
nuior & flauior eſt, ſexto de Hippo. & Plat. decret. cap. 8.
neque euidentis alicuius motus (vt cerebrũ & cor)
exiſtit iecur ipſum, eodem teſte præcitato libro,
quo euidens quoque naturalis in eo pateret ſpiri-
tus. non ab re igitur ſub conditione de eo verba fe-
cit, propterea quòd de eo ſatis euidentem demon-
ſtrationem non haberet, & non vt ipſum penitus
negaret, vt quidam volunt. Conſueuit nanque de
his rebus, quarum euidentem demonſtrationem
non haberet, nil temerè pronũtiare: ſed ſub dubio
loqui, veluti & de animæ ſubſtantia, & cauſa fœ-
tuum formatrice, vbique locorum, & præſertim
lib. de Fœtus formatione, & nono de Hippocr. &
Plato. decret. ambiguè loquutus eſt. Non igitur in cap. vlt.
Galeni doctrina abnegandus eſt naturalis ſpiritus: cap. 9.
quinimo, propter prænarratas cauſas ac viſus, tan-
quam neceſſarius admittendus. Et, ſi linearibus ex-
quiſitis demonſtrationibus, ac euidentibus confir-
mari nequit, ſatius eſt probabilibus credere & ac-
quieſcere quàm ipſum penitus negare, præſertim
cum nec veritati, nec Galeni doctrinæ repugnet.
Quinimo cùm nono metho. fateatur, tres diuerſi cap. 10
generis facultates animal gubernare, qualibet toti
corpori ex ſuo veluti fonte diſtributa, de naturali
facultate minimè id verificari poſſet: cùm ſingulis
partibus ſit cognata ad eius mentem: niſi ſpiritus
hic naturalis vniuerſis à iecinore ſuppeditaretur,
quo innati earum ſpiritus, quibus potiſſimùm ope-
rationes naturales perficiunt, ac proprias functio-
nes, ſeruentur, vt paulò poſt dicemus. Reliquũ eſt
rationes eorum qui contra ſentiũt, quas ſuprà por-
tauimus, diluere: quod quidem admodum erit faci-
le. Nã ad primam, qua tentant ſpiritum naturalem
deſtruere, propterea quòd vehiculum non eſt na-
turalium facultatum, cùm nutriendi vis cuicunque
parti inſita ſit, dicimus ad Galeni mentem, quòd è
veſtigio cùm noſtri corporis partes cõſtructæ ſunt,
cognatas habent eas, quas diximus, vires naturales.
& propterea, vt eis à iecinore per naturalem ſpiri-
tum deferantur, opus non habent. At, cùm earum
eſſentia & natura permanens nõ ſit, iure, præter
id quod à corde eis confluit, iecinore indigẽt, quod
alimentum eis ſuppeditat: eſt enim ipſum propter-
ea altricis facultatis principium. Hoc alimentum,
vt ſuprà probatum eſt, non tantùm carnoſis & ſo-
lidis partibus, immo etiam innatis earum ſpiriti-
bus, ſuppeditare debet, ex quo diſtributo alimento

conuenienti & simillimo, vt opus est, partium tum natura, tum virtus, quæ in prædictis tribus cõsistit, potissimùm tamen in spiritibus, conseruetur. Naturalis ergo spiritus appellatur, non quòd naturalis potentiæ sit vehiculum, sed quia ad ipsas partes distributus alimentum præstans innato spiritui, quo præcipuè operationes naturales perficiunt, ipsas facultates naturales seruare, ac in partibus custodire videtur. Ex quibus dicta Gal. nono Met.
cap. 10. primo & secundo de Arte cura. ad Glauc. etsi pu-
cap. vlt. gnantia asserere appareat, cum his, quæ primo de
cap. 9 Loc. affec. asserit, & lib. Arte medic. concordari possunt: nam licet insitæ sint partibus quatuor naturales facultates, quas ex propria earum essentia & natura perficiũt, præsertim spiritu eis insito, tamen quia talis natura, seu essentia permanens non erat, aliquo indiguerunt principio inter reliqua, quod idoneam alimenti materiam suggerens tam carnosæ & solidæ quàm insiti earum spiritus substantiæ, essentiam ac naturam earum conseruaret, & per consequens vires ac naturales facultates earũ, quæ in his consistunt. hoc autem iecur est, hac ratione naturalis, seu altricis facultatis principium, ac spiritum naturalem suppeditans, & quodãmodo vim, seu naturalem facultatem toti corpori destribuens, vt septimo & nono method. & primo de Arte cu-
cap. vlt ratiu. ad Glauc. sentire videtur Galenus. suppedi-
cap. 10. tatur denique ab hepate spiritus materia propriè,
cap. 14. & non naturalis facultas: velut à cerebro animalis facultas, & non materia, præterquàm ad oculos: & à corde, pro caloris symmetria conseruanda, vtraque: materia videlicet & vis, seu facultas princeps. nanque principiũ nuncupamus non modò quod vim, seu facultatem, verùm etiam quod materiam suppeditat, vt patet sexto de Hippocr & Plat. de-
cap. 6. cret. Pariter ad Galeni auctoritatem libro Artis
cap. 9. medic. liquet responsio: nam neque nos negamus quasdam partes à seipsis gubernari, insitas à natura potentias habẽtes, a quibus reguntur: verùm eas alimento non indigere alienum à ratione est asserere, cum iecur ipsum toti corpori idoneam procurer materiam ad alimentum: nec eas innato spiritu carere quispiam dixerit, cum in hoc earum potentiæ præcipuè essentiam habeant. Nõ immeritò ergo, cùm huic quoque spiritui innato alterum iecur pro eius alimento ac conseruatione naturalem pariat, eo indiguerunt pro seruanda earum partium natura. At, si quispiam obiecerit non posse hunc ad eas peruenire, cum vasa ad ipsas non perueniant: Responsum volo, eas permanere non posse citra alimentum: conspicimus nanque in dies eas nutriri. quare ad eas illud deriuari necessum est. etsi neque
cap. vlt. vena eis inseri conspiciatur, prout Gale asserit tertio de Naturali facultatibus. circa finem: per quandam tamen quasi traditionem, vel porrectionem, quam Græci [illegible] appellant, alimentum ad eas transsumitur, seu transfertur: quare eo magis spiritui innato earum diffunditur naturalis pro eius alimento, quo tenuior ac leuior est, quàm reliqua sanguinis pars, quæ pro carnosa ac solida earum reficienda substantia transfunditur. quanquam paren-
cap. vlt. tes ductus nõ sint. Quòd autem Galenus scriptum reliquit primo de Locis affect. asserẽs, quòd si partium essentia permanens fuisset: neque arterijs, neque venis indiguisset: verùm, quia nutrimento egent, seruaréque oportet intimi caloris temperiẽ, hanc ob causam & venis & arterijs indigebant: nihil obstat, quòd naturalis spiritus dari non debeat: nam per venas, per quas carnosis & solidis partibus alimenti materia distribuitur, per easdem spiritibus ipsis innatis idonea diffunditur materia, qua alantur: nec minus & spiritui vitali, vt diximus, quę sanguinis in ipsis contenti exhalatio quædam est, purioris ac syncerioris substantiæ, quam substantiam spiritum appello naturalem, simillimæ existẽtis & pro innati & vitalis alimento. hæc ergo congrua fuit eorum spirituum nutrimenti via, (per venas videlicet) velut & aliarum partium nutrimenti. Pro eo etiam quòd materia desit pro spiritus naturalis generatione, vt ipsi opinantur, ipsum negare ausi sunt. At nos ipsis assentimur spiritum vitalem nec posse esse, nec esse spiritus naturalis materiam: immo contrà hunc illius materiam esse sentimus: verùm, cùm asserunt neque sanguinem, qui in iecore conficitur, posse esse, cùm is crassus ac turbulentus sit, longè dissentimus: nam, licet qui in iecore generatur sanguis ex propria eius carnosa parte, quæ rectius parenchyma dicitur, ac in venis continetur, crassior & turbulẽtior sit, quàm is, qui in arterijs conspicitur: tamen negandum nequaquam erit ex eo posse naturalem generari spiritum, qui pari ratione à vitali declinat, qui in corde & arterijs continetur, velut & sanguis. nam & proprio eius temperamento, ac natura, peculiarique cordis temperie, qua medijs arterijs participat, etsi exiguæ sint, quia tamen seruant caloris in eo symmetriam, vt patet 4. de vsu part. potest propterea proprijs suis viribus vtẽs, quæ non minus in eius spirituosa cap. 13.
potissimum parte consistunt, alimẽti materiam ad seipsum delatam assimilare pro eius alimento primo secundariò verò quod in eo redundat, velut ipsi superfluum toti dispensans. In hac assimilatione quis negaret simillimam spiritui innato ipsius substantiam conficere pro prædicti insiti spiritus custodia ac alimento; hæc autem ab eiusdem sanguinis, qui in eo conficitur, exhalatione alia esse nequaquàm potest: nam hæc tex entes dicta est simillima esse spiritui substãtia ex sanguinis tenuiori, ac synceriori parte genita. At quæ sufficiens est, pro ipsius insiti spiritus alimento ab eo reponitur: quod autẽ redundat, veluti & reliquum sanguinem ab eius parẽchymate genitum, ad alias partes propellit tanquam superfluum. qua ratione ipsum iecur in numero trium principiorum corpus dispensantium reponitur. Hæc est illa materia conformis ac simillima pro generatione ac alimento innati ac vitalis spiritus. qua de re non tantùm sanguis, qui in iecinore conficitur, idonea potest esse materia pro naturali in eo spiritu generando, verùm & eius causa efficiẽs similis ac proportionata pro eiusdem spiritus generatione in eo reperitur. Spiritus siquidem innatus eius, in quo eiusdẽ iecinoris natura præsertim consistit, qua ratione spiritus quoque naturalis appellari meretur, ab ipso quoque spiritus vim accipiẽs: veluti & is, qui à propria cordis natura, & potissimum ab eius spiritu insito gignitur, vitalis; & qui à cerebro, animalis dicitur. adest ergo pro spiritus naturalis generatione iecinori abundans, ac apta materia, nec minus & potens causa efficax. Cum autem nulla adsit in iecinore cauitas, veluti in corde, & cerebro, in quo posset naturalis spiritus generari, illum quoque ea ratione negarunt. At nos dicimus, quòd, velut in eo viscere pro sanguinis generatione natura magnum

vnum

vnum sinum veluti cisternam quandam non fabricauit, ne breuissimo tempore in eo ad ipsum transmissus succus mansisset, ac in sanguinis absolutionem transmutari non potuisset, raptus siquidem ab impetu distributionis: & propterea, vt diutius in eo persisteret, ac perfectè alimẽtum alteraretur, ac in sanguinem mutaretur, machinata natura est trãsituum, seu viarum angustias. quemadmodũ in aliis locis hoc machinata est: vt in ventriculo pyloron, in intestinis inuolucra ante testes, arterias, & venas inuolutas, in capite plexum retiformem. In quibus partibus, cum natura voluerit diutius materias morari, transitum ipsis difficilem molita est, vt tradit Gal. quarto de vsu par. Pari ratione nec pro spiri-
cap. 13 tuum naturalium generatione talem in iecinore sinum natura fabricauit, cùm materia eius diutius in eo non mansisset, tum quia attingi minimè potuisset ab omnibus insitis iecinoris spiritibus, à quibus ipsum naturalẽ gigni oportebat. Et propterea aut prædicti naturalis spiritus generatio prohibita esset, aut deterior fieret. Non ab re ergo permanens diutius sanguis in tenuissimis iecinoris vasis, & perfecti sanguinis generationis causa fuit, & absoluti spiritus naturalis. Quinimmo & in generatione animalis spiritus ex ipso vitali hoc idem natura machinata est, reticularem plexum constituẽs, in quo diutius vitalis spiritus permanens valeat perfectè in animalem transmutari. Sicut ergo ex iecinoris propria carnosa substantia, seu parenchymate alimentũ in tenuibus eius vasis detentum potest perfectè in sanguinem verti: sic ex eiusdem iecinoris insito spiritu tenuior prædicti sanguinis pars diu in ipsis detenta valet in naturalem spiritum verti. Accedit ad hæc, quòd nec ipse adeò lucidus, & syncerus esset debebat, velut animalis, aut vitalis: sed quantum vitalis ab animali deficit, tantùm naturalis à vitali: vt possit ille æthereus, vitalis aëreus, hic (cùm vaporis similitudinem gerat) vaporosus appellari. non ergo deficit locus pro eius congrua generatione. Dum autem spiritum naturalẽ destruere conantur, quoniam canalis, aut meatus aliquis non suppetit, per quem valeat ad membra deferri, cùm genitus fuerit, satis admodum ad hoc responsum patet. Nam, veluti per arterias à corde ortas vitalis spiritus ad membra defertur, & ita per venas à iecinore ortas naturalis ad eadem membra pertransit. Et, si dixerint in venis eum contineri non posse, cùm vnicam tantùm habeãt tunicam, dicimus nos eam sufficere pro naturalis spiritus detẽtione: nam, cùm is non tenuis, ac aëreus sit, veluti animalis, ac vitalis, sed turbulẽtus, ac vaporosus, vtpote ex crassioris sanguinis attenuatione, seu halitu genitus, propterea dissipari ac difflari per venarum tunicas nequit, &, cùm asserunt oportere insuper easdem tunicas pulsare, veluti & arterias, non possum tantos viros non mirari, supponentes per hæc verba propterea arterias cõtinuo motu agitari, quia spiritus continent. at hoc quantum à Gal. mente alienum sit, quilibet ex lib. an sanguis in arte. natura contineatur. & 6. de Hipp. & Pla. decret. percipe- cap. vlt. cap 7.
re. potest. quibus locis aduersus. Erasistratum arterias non propterea quòd spiritus in earum cauitatibus continẽt, moueri, scriptum reliquit: sed ob virtutem à corde in tunicas ipsarum transmissam. Nam, veluti substantiæ ipsarum initium cor existit, ita ab eo illico motrix facultas ad ipsas delegatur, quę ipsi cordi innata est. At, cùm innatus motus distentionis videlicet, iecinori non adsit, pariter nec venis ab ipso ortis: etsi spiritum naturalẽ in eo genitum contineant, haudquaquam eo motu agitabuntur: eum nec arteriæ, propterea quòd spiritus sunt receptacula, distentionis & contractionis motu moueantur: sed quia talem suscipiunt in earum tunicis à corde facultatem, vtpote ab eo ortis. Sufficientes igitur canales ac meatus naturalis spiritus venæ sunt: cùm & crassiusculæ naturæ is sit: nec propterea eas continuè distentionis motu agitari opus est, veluti nec arteriæ, quia spiritus vitalis receptaculum sunt, propterea mouentur, vt diximus. Vltimo loco, quia nec aëri patere viam cõspicitur, vt eo, veluti & reliqui spiritus, is, qui naturalis dicitur, nutriatur: hac quoque ratione ipsum destruere conantur. Cui responsum volo, quòd nec hæc nutritionis via spiritui naturali deficit: nã ad simas eius partes arteriæ inseruntur, vt Galeno pa- cap. 13.
tet 4 de Vsu partium, non propter aliud, nisi vt refrigerationem eis partibus suppeditent. quem vsum, & gibbæ hepatis partes quodammodo ex cõtinuo septi transuersi motu eis vicino suscipiunt, quod quidem abundãs esset spiritui naturali in iecinore contẽto pro aëris participatione. nam, cùm crassiusculus ac vaporosior is sit, sanguinis potius exhalatione, quàm aëre alitur, & præter hæc nemo vnquam negabit apertiones orificiorum arteriarum ad venas, quas Græci ἀναστόμωσεις appellant, præter alios quos præstant vsus, propterea factas esse, vt respirationis ac pulsuum vtilitas non tantùm cordi & arteriis, sed, cum eis, venis etiam distribueretur, prout decretum reliquit Galenus 6. de
Vsu partium: per quas iecur quoque proptè & re- cap. 17.
spirationis & pulsuum vtilitatis particeps esse poterit. Per dictas ergo reserationes possunt & naturales spiritus in venis & iecinore cõtenti tanta aëris vtilitate participare, quanta egent pro eorum alteratione ac alimento. Ex his ergo patet, quanti momenti sint eorum rationes, qui naturalem spiritum ad Galeni mentem penitus negarunt.

DONATI

DONATI ANTONII ALTIMARI.

Quòd exquisita tertiana ad Galeni sententiam in genere acutorum morborum reponenda sit.

AVD iniuria medicorum plurimis hæsitare contingit, num tertiana febris in acutorum morborũ numero connumeranda sit: cùm & tertiana ipsa non vno modo dicatur, nec acuti morbi simplicis, ac vnius tãtùm naturæ in Hipp. & Gal. doctrina esse reperiantur. Duo hæc igitur primã, atque præcipuam dubitandi causam præbuerunt, Adde tertium, quia nec alicubi ferè compertũ est Hipp. aut Gal. de hac re certã proferre sententiã. Quapropter volens ipse propositi quæsiti veritatem indagare, simulque ab eorundem decretis non decedẽs, quid sentiam afferre: terminorum primò exactam notitiam tradere, rationibus deinceps, & prædictorũ præsertim auctoritatibus, quam sentio, veritatem fulcire conabor, & demum quas aduersus in medium afferre consueuerunt dubitationes, soluere non grauabor: vt exinde irrefragabilis propositæ rei veritas cunctis pateat. De febre ipsa, quoniam eius essentia iuxta Galeni sententiam sexto de Morbis vulgarib. non secundum Hippocrat. modò, ac præclarissimos medicos, sed etiam secundum communem omnium hominum consensum est præter naturam caliditas, maximè quidem in totum animal diffusa sin minus, aut omnino vel in pluribus partibus, vel in nobilissimis accensa) velle nos modò, vt rem lõgissimis verbis tractare videamur disserere, num eius caliditas fuerit eadem, vel diuersa cum naturali caliditate: &, si eadem, nunquid numero vel specie, aut genere eadem: &, si diuersa quibus differant, penitus abstinere decreuimus: cùm & præter morem nostrum sermonem protelare opus esset, studiosisque confusionem potius, quam doctrinam pareremus, & quæ ab aliis sexcentis in locis prius tradita sunt, nulla exinde vtilitate percepta, hic conscriberentur. Iure igitur hæc res Consiliatori, Gentili, Nicolo, ac huius classis aliis tractanda relinquatur. Tantùm cùm Galen. lib. de ca. morb. dicamus febrem esse totius animalis calorem immodicum, vel, vt octauo meth. medend. asserit, febrem calorem esse adeò immodicè auctum, vt & hominem offendat, & actionem lædat: vel, vt Comment. aphoris. 16. primi libri, vbi febrem refert esse conuersionem natiuæ caliditatis in igneam. Huius tria esse genera primo de Differ. febr. scriptum reliquit pro ratione triplicis substantiæ, quæ nostri corporis naturam constituit Hippocr. auctore quas substantias continentia, contenta & impetu facientia nominauit. Continentia appellans ipsius corporis partes solidas: contenta humores: & impetũ facientia spiritus: febrilis namque dispositio aliàs ex alio de prædictis incipit, prout vna magis, quàm altera substãtia ab vna, vel altera causa præter naturam calorẽ suscipere parata est. In quacunq; enim earũ primùm suscipitur præter naturã caliditas, genus aliquod febriũ cõstituitur: vt, si in spiritibus diaria dicta, febris generatur: si in humoribus, putrida: si in partibus solidis, hectica gignitur. spiritus, dico, humores, & partes solidas cordis, & nõ aliarũ partiũ. cũ etsi spiritus omnes totius corporis, & humores, vel solidæ partes prẹter naturam calfactæ sint, quæ verò in corde cõtinentur, nõ adhuc, neque febris dici potest, neq; est: pront Gal. sexcentis in locis, præsertim eodẽ lib. 1. de diff. feb. testatus est. ipsius nanque cordis aliquã prædictarũ substantiarũ calfactam esse præter naturã opus est, si febris gigni velit: spiritũ videlicet si diaria: humores, si putrida: & partes solidas, si hectica: quamuis non semper vt prædictæ cordis substantiæ pro febriũ generatione primò efficiãtur oporteat. Cõtingit nanque sæpenumero non in diaria duntaxat, vt spiritus alij primò calfacti sint præter naturam aut animales aut naturales, vel vitales illi, qui in arteriis continentur, ex quibus deinceps ad eos pertrãsit, qui in corde cõtinentur: quo tẽpore & diaria febris cõstituitur. Quemadmodũ de ea diaria, quæ ex inguinum inflammatione, æstu, vel frigore ortum habet Gal. scriptũ reliquit primo de Diff. feb. ac 1. de Arte cur. ad Glauc & de ea, quæ ex cruditate excitatur. 8. metho. med. ex his nanque causis alij spiritus primò, præter naturam caliditatẽ suscipiunt, demũ per consensum ad eos, qui in corde continentur, transfluente calore diaria generatur febris. At, si ex ita diaria febris excitetur, hi, qui in corde spiritus continentur, primò afficiuntur: verùm hoc idem obseruare licet in putridis febribus, quoties putrescentes succi aut intra vasa continentur, vel in vna determinata parte, aut inflammationem parientes, vel citra phlegmonen, in ea veluti in foco quodam detenti febrem efficiunt. Nam cunctis hisce modis pũtrida febris generari potest, Gal. teste 11. Metho. med. Hi nanque putrescentes succi primò præter natũram caliditatem excipientes, iis, qui in corde continentur, humoribus deinde impartiũt: ac proinde febris generatur putrida. Quo fit vt in hac febre ea pars primò afficiatur, in qua putrescens succus continetur, aut inflammatio oritur, ex qua cor demum simul afficiatur oporret: dico secundũ humores eius, quomodo de diaria quoque de qua suprà narrauimus, existimandum est. Pari modo de hectica febre dicendum erit: nam hæc interdum fit præter natnram calore, primò partes solidas, ie- cinoris videlicet, ventriculi, aut renum, vel aliarum partium, depascente, & demum ipsius cordis: quo tempore hectica febris dicitur, vt Galen. visum est. 10. meth. med. Licet igitur nullum febrium genus generari valeat, nisi cordis substantia aliqua in calfacto

Marginalia: 6. Epid. s. com. 29. — cap. 2. cap. 1. cap. 1. — Loco citato. — cap. 5. cap. 2. cap. 5. & 6. — cap. 4. — cap. 8.

facto esse posita sit, vt spirit⁹ eins in diaria, homores io putrida, & solidũ corpus in hectica: nõ tamen perpetuò in dictarum febriũ genetatione prædictæ cordis substantiæ primò afficiũtur, neqoe ipsum cor. sed sæpenumero euenit (velut in singulis febrium generibus osteodimus) vt affectis spiritibus, vel humoribus, aut partibus solidis aliarum partium primò, ad eas, quæ in corde sunt, substãtias cõmuoicata affectione, febris pro ratione substantiæ diuersæ præter naturã calfactæ generetor. Hoc tanqoã valde necessarium ac vtile pro dictarũ febrium curatione, nec àqoàmplurimis hoc seculo obseruatum prætermittere nolui, cùm eam partẽ, quæ primò afficitur, omnino inuestigandã esse, pro uptima cuiusque vitij

cap. vlt. corarione, Gal. vbique præcipiat. 2. præsertim, & 3. lib. de loc. affe. ei náoq; auxilia adhibẽda sunt,

cap. 1. vt morbus curetur. Curationẽ verò pro ratione

cap. 8 diuersæ partis affectæ variandã esse. 10. metho. med. Gal. docuit, dũ de hectica verba faciens asserit, alia debere remedia adhiberi, si cor: alia si iecur, vel ventriculus, aut renes primò afficiãtur. Aliis quoque partibus sit topica remedia applicanda sunt: & semper ei, quæ primò affecta est. Hoc etiã in putrida diaria febre obseruãdum est, saltẽ pro topicis applicandis remediis: qoa ratione tot tantáque topica remedia pro curandis febribus deseruientia inuẽta fuerũt. nõ enim indistinctè partibos applicãda sunt, prout maior Medicorũ pars hisce tẽporibos cõsueuit, sed cogoita parte, qoæ primò afficitur, eidẽ, cùm opus est, adhibeantur, non tamẽ propterea ipso corde, tãqoam in febribos aut per essentiã, aut per consensum necessariò affecto, ac membro existente principe, derelicto: sed ipsi semper in febrib⁹ succurrendũ qooque fore ceosemos: verùm non vt perpetoò eo primò affecto, vt malè quidam sentiũt, assereotes in febribus semper eã primã partẽ affectã esse. Nam neq; in diariis, nec putridis, aot hecticis sempiternæ id veritatis esse suprà ad Gal. mentem ostendimus. Interest itaque Medici exquisitè in qualibet febre partẽ, quæ primò afficitor, dignoscere, vt ei etiã primò curatio dirigatur: nec io omnibus indistinctè asserendũ est (vt ex his, quæ diximos, constat) cor primũ esse semper, qood afficitur: vt nostro quo maior Medicorum pars voo ore fatetur: semperq́; de eo sollicitari nos esse debemus, vtpote quod princeps mẽbrũ existat, necessarioq́ue in cuiusuis febris generatione afficiatur, licet nõ semper primò. In numero verò febriũ quæ quidẽ ex humorũ putredine consistunt, tertiana existit. neque enim magnus

cap. 9. carũ numerus est, vt Gal. inquit 2. de Crisib. & 2.

cap. 2. de different. febr. sed omnes tres existunt: biliosa videlicet, melancholica, & pituitosa, hoc est, tertiana, quartana, & quotidiana. Harũ verò cuiosq; differẽtia duplex existit, intermittẽs videlicet, & cõtinua, ita vt omnes simplices febriũ putridarũ differentiæ sex numero sint: quãuis aliquæ aliæ differentiæ illis accedant: ex humoris scilicet copiæ quãtitate, & qualitate putredinis, modo motus, & parte, in qua humor putrescit, vt idẽmet

cap. 8 Gal. testatur eo 2. de diffe. feb. Et, vt ad tertianam veniamus, de qua verba facturi sumus, aliis derelictis, præter id quòd quædã est cõtinua, sic dicta nomine generis, multas tamen circuitiones particulares continẽs, & nõ vnam tantùm, sicut vera cootinua, quæ continens dicitur febris, cuius omne tẽpus voa accessio est ab initio vsque ad finem, siue ea æqualis persistat, aut paulatim decrescat, vel paulatim crescat, quædam verò intermittẽs, seu ad integritatẽ desinẽs: ipsam intermittentẽ, quæ tertio quoq; die infestat, pro ratione diuersæ lõgitudinis, vel breuitatis accessionis eius, & intermissionis, variis nomẽclatoris appellari apod Gal. inuenio, cũ 2. de diffe. feb. rũ 1. & 6. 2. de Diff.

de morb. volg. Nã cui & accessioois tẽpus breue f. b. cap 8.

est, & initiũ cũ rigore, & cũ sudore solutio, bilis- 1. epid. 5. 1

q́ue vomitu, vel etiã infernè, aloo biliosa deiicitẽ- com. 13 &

te huic exquisita tertiana nomen inditũ est. Cui 5 2 cõ. 25.

autẽ horum aliqnid deest, nõ amplius exquisita, 6. epid. 5.

sed tertiana simpliciter vocatur. Verùm, si & in- 2. com. 23.

termissionẽ minorem habuerit, scilicet longiore accessione, tertianam hanc productã oominare licet: tametsi hæc maioris, minorisq́; ratione differentiã magnã obtineat: cũ & magis productam vnã, admodũ productã aliam, & maximè, seu plurimum productam reliquã nominemus. Verùm eas hoc modo definire quodammodo obscurum est, cũ & recentiores Medici de eis quotidie certent atque contendant, ne id quidẽ agnoscentes se de oomine contẽdere. Talem igitur nominom subtilitatem quærere necessariũ Medicis nõ est, cũ & rectè curare tertianã valeant, ac eius euentũ præsentire, inspecta tantùm accessionis & intermissionis lõgitodine & specie seu forma eius, qoam in ipsis tertianis variari contingit, velut in aliis qooque febribus per circuitũ reperentibus, aut ex parte redũdantis succi, & hoc vel quãtitate vel qualitate ipsius: nã, velut copiosior bilis lõgiores. pauca breuiores efficit accessiones, sic tenuis, quàm crassa, breuiores: crassa verò, quàm tenuis, longiores parit: Vel virium ratione: nam viriũ robur breuiores, eæ verò imbecillæ multò lõgiores accessiooes efficiũt. Totius quoque corporis cõstitutio causa est, vt interdum breuiores, sæpenumero longiores fiant accessiones: corpus nanque rarius quantũ in se est, breuiores, dẽsius autẽ lõgiores efficit: facultas nãque valida promptius à se expellit id, quod alienom est: corporis autem raritas minimè detinet id, quod effertur. quocirca ita affectis cito euacuari excrementum necesse est, si etiã alia similia existunt. Pari ratione quibus econtrario corpos afficitur, iis oecesse est longiorẽ esse excrementorũ excretionem, debiliter expellente facultate, detinente autem ea, quæ efferuntur, meatuũ angustia, ac corporis dẽsitate: omnibus autẽ prædictis insimul cõcurrẽtibos aut breuissima, aut longissima accessio fit: nã ob paucitatẽ, bilisq́ue tenuitatẽ, robur viriũ, & viarũ amplitudinem, seu corporis raritatem breuissima fit accessio, longissima autem ob copiam, eiusq́ue crassitiẽ, viriũ imbecillitatẽ, meatuumq́ue angustiam, seu corporis densitatem. Si verò prædicta omnia haud concurrant, sed eorũ quædam, pro commonicantiũ causarũ diuersitate, accessio magis, vel minus lõga erit, vel breuis vel in medio lõgissimę, & breuissimæ, nõ paruã secũdũ magis & minus differẽtiã suscipies. liquet igitur ex his tertianæ accessionẽ propterea non semper esse æqualẽ, quia nõ perpetuò eadẽ bilis copia, eiusdẽq́ue substantiæ putrescit: nec in corporibos eandẽ semper constitutionem ac vires æquales habẽtibus, & propterea hæc inspiciẽs medicus

dicus causam promptè inueniés longitudinis, vel breuitatis accessionis eius, ritè eã curabit eiusq; finem pręnunciabit, quouis nomine ipsam appellet. At, vt clarior nostra euadat oratio, quia singulis tertianis iuxta Gal. doctrinã, suum cuique nomen imposuimus, prout magis, vel minus earũ accessio prolongatur, cùm sermo noster de ea erit tertiana, cuius accessio duodecim horas non pertransit, quę maxima est eiusdẽ accessionis lõgitudo, eam vel exquisitam tertianam, vel absoluto sermone simplicique appellatione tertianã nominato prout & Græcorum cõsuetudo est altero duorũ modorum indifferenter eam appellare, vt sexcentis in locis præsertim commen. aph. 59.4. libro testatur Gal. Huius insuper differẽtiæ quædam ex longitudine & breuitate accessionis eius ortum habent. Nãque accessio interdũ vsq; ad duodecim horas prolongatur, sæpenumero ad decimam, & quandoque ad sex, vel octo tantùm, vel etiam ad pauciores, prout dicta flaua bilis, ex qua excitatur, in maiori fuerit, vel minori copia, crassioris, vel tenuioris substantiæ, ac in corporis dispositione rara, vel densa: & vires robustæ, vel imbecillæ fuerint. Verùm, quoniam hæc tertiana de numero est morborũ, qui per circuitus repetunt. quærendi propterea occasio oritur, quamobrẽ febres quædã (in quarum numero tertiana est) per circuitus repetãt. Huic Gal. 2. de diff. feb. *cap. vlt.* paucissimis verbis satisfacere videtur. Circuitũ repetitio, inquit, aut oritur ex fluxione quæ ex robustioribus partibus ad imbecillimas fit, cùm videlicet in aliqua parte excrementũ ex quauis causa generatur, demum eiusdẽ partis expultrice facultate valida existẽte, reseratis viis, ac eodem excremẽto non admodũ crasso, nec multo existẽte, ad alias trãsmittitur, ac ex illis ad alias, quoad ad vnã quandã deueniat, quæ cunctis aliis imbecillior sit quu loco decũbens, præter naturã calfactũ ac putrescens febrẽ excitat, tantóq; tẽpore per circuitus repetit, quanto eædẽ dispositiones in mittẽtibus, & suscipiẽtibus partibus permanent. Interdũ, etiã si pars, quæ excrementa transmittebat, amplius nõ mittat, neque ab aliis suscipiat, remanet tamẽ in ea parte, quæ pri' excipiebat imbecillitas quædam, ea ratione fit, vt febris oriri possit: quoniã sibi ipsi excrementa generat, etsi ab aliis non excipiat, velut si ea ab initio imbecilla fuerit, sibi ipsi excremẽta generãs, eaque expellere non valẽs. Cùm enim imbecilla ea fit, excrementũ verò fortè multũ aut crassum, vixq; obseratæ, fit, vt sibi ipsi initiũ febricitãdi afferat, seruetúrque nõ minus eiusdẽ febris circuituum repetitio quoad in prædictis partibus similes dispositiones permãserint. Accidit & tertiò, quòd quędã partes nulla ab aliis suscipiant excremẽta, vtpote nulla existente parte, quæ ea transmittat, verùm pręter naturã affectæ, vt cùm supra modũ calefiũt, aut dolẽt, ad seipsas excrementa trahũt. proinde fit vt, vbi putrescũt, qui trahũtur succi, febrẽ excitent. hoc modo, fluxione orta tã si corpus plenum sit, excrementísque refertum, quàm si eisdem vacet, admodum tamen larga existente fluxione, vbi plenum, pauca verò, vbi excrementis vacet. nõ secus tãdiu per circuitus repetet dicta febris, quandiu calor, aut dolor in eisdẽ partibus perseuerantiam habet. *Loco citato.* Tribus igitur modis, iuxta Gal. sententiã 2. de Differ. febr. quæuis putrida febris generari potest, quę per circuitus redit, quãuis interdũ eueniat, quod nõ vna tãtùm, sed plures prædictarũ causarũ cõmunicant in febriũ putridarũ generatione. quæ circuitione fatigant: vt puta si fluxio in aliqua parte ab aliis mittẽtibus excipiatur, & eiusdẽ adsit imbecillitas, ita vt non tantũ suscipiat, sed & sibi ipsi excrementa generet, quibus in ea parte putrescentibus si febris gignatur, duplicẽ habebit & generationis & per circuitũ repetitionis causã: prout Gal. 2. de Differentiis febrium, scriptum reliquit. Causæ igitur, quòd febres quędã per circuitum repetãt, ac quiuis alij morbi, tot ac tales sunt. At, quòd ad integritatẽ aliquæ earũ accessiones desinant, non difficile est inuenire: nã, cùm prioris accessionis tẽpus adeo breue fuerit, vt, priusquã secunda incipiat, iam prima desierit: medium interuallũ inter secundę accessionis principium & prioris finem, totũ sine febre existit. at, vbi secũda prius incipiat, quàm prior omnino soluatur, nihil harũ mediũ relinquitur. quare ad integritatem non desinet, quærimus itaque nos de ea tertiana febre, nunquid sit morbus acutus, quæ tertio quoque die per circuitus cùm repetat, ei' accessio duodecim horas nõ pertransit: quod tempus longissimũ est, omninóque intermittit. eam pro clariori doctrina indifferenter, aut absolutè tertianam, aut cũ additione exquisitam, quò ab al is differat, nominabimus. Hæc causam habet flauam bilẽ superabundantẽ in toto corpore latam, ac motã. quo fit, vt in ea vehemens fiat rigor, bilis superueniat vomitus, aut alui deiectio biliosa, vtrinq; ac sudores biliosi, ab acutissimis cõtinuis, maximéque aduretibus febribus hoc tantùm discrepans, quòd in illis biliosus succus vnà cũ sanguine intra venas contineatur, in hac per totũ corpus defertur, ac per singulas eius partes disseminatur. distãt ergo hæ febres inter se locis tantùm, in quibus superfluus cõtrahitur humor: conueniũt verò in causa. vtraq; enim à flaua bile gignitur, vt Gal. inquit secundo de Crisibus. 1. de Morbis vulgaribus com. Aphoris. 59.4. lib. & *cap. 6. 1 epid. 2. com. 10.* sexcentis aliis in locis. Num autem hæc. & quælibet alia febris interdũ symptoma, & non morbus dici & esse possit, adeo quòd, vt vulgus Medicorũ asserit, febris accidens. & non morbus dicatur, nõ minimam difficultatẽ habet: cùm apud Gal. compertum sit, nonnunquam febrem symptoma nominari, præsertim cùm inflammationes sequitur, vt patet cõmento Aphorisƒ. 44. libr. 6. cùm de ea febre loquitur, quæ ad inflammationẽ vesicæ consequitur: asserit enim eam esse casum eiusdẽ inflammationis & tertio de Locis *cap. 7.* affectis, de febre phreniticis orta inquit eam vnũ quoddam symptoma, seu casum censeri cerebri dispositionũ, idem quoque fateri videtur & pri- *1. ad Glau. ca. 4. & 5. 3. reg. acu. & 1. ad Glauc. ca. vlt. 2. ad Glauc. ca. 3. 1. de differentiis feb. cap. vlt.* mo de Arte curãd. ad Glauc. circa finẽ, & secũdo eiusdem circa principiũ. & 1. de Differ. febrium, circa finẽ, cùm de diaria disseruit, quæ ex æstu, vel frigore ortũ habet, febrem dixit interdũ esse symptoma solius in capite dispositionis: prætermittendo pro nunc ea. quæ scripsit cõm. Aphor. 66. & 73. quarti lib. & 43. septimi lib. cùm ad mẽtem antiquorũ. & non iuxta propriã sententiam illud conscripserit, velut liquidò cuilibet eius scripta inspicienti patere potest. At nos prædictis haudquaquam obstantibus cum eomet Galeno in dubita

indubitáter affirmare audemus nullá febré quouis modo genitá posse nec dici, nec esse symptoma, sed semper, quæcunque ea sit, morbus est, & dicitur. illud tantùm animaduertentes in eiusdé Galeni doctrina, quód cùm de symptomate bifariã loqui possimus, generatim scilicet, & speciatim sumpto, vt patet. li. de Differentijs sympto. quando dicimus febré non posse dici, nec esse symptoma, de eo intelligédum erit speciatim, & non generatim dicto. ná neminem præterit non febrem tantùm, aut queuis alium morbũ symptoma dici posse generatim sumptum, sed & morborũ causas, & vniuersaliter quicquid preter naturá corpori accidit, siue morbus sit, siue causa, siue symptoma propriè dictũ fuerit, verũ de eo symptomate intelligendum erit, quod speciatim sumitur. hoc auté trifariam distinguitur à Galeno eodé libro de Differentijs symptoma. aliud náque affectus nostri corporis est, aliud functionum noxa, & reliquum excrementorũ immodica excretio, aut suppressio. Quo supposito tanquam veró Galeni decreto, quòd quæuis febris perpetuò morbus sit, & oó symptoma, sumpta ipsius morbi definitione, quæ à Galeno non modò lib. de Differétijs morb. & sympto. verùm sexcentis alijs in locis conscribitur, absque vlla difficultate probari potest: ná cùm morbus sit præter naturá affectus, à quo primò actiones impediuntur, febrisq; perpetuò huiusmodi sit: semper enim functiones per se primò lædit: necessariò sequitur semper esse morbum. Ad hæc, si omniũ medicorũ cósensu febris essentia, est præter naturá caliditas in totũ animal effusa, vel in plurimis, aut saltem nobilissimis partibus accésa, vt 6. de Morb. vulg. Gal testatur, ergo perpetuò morbus erit in intempetie, velut ipsemet libr. de Diffe. morb. sentit. hæc auté intemperies vniuersi febriũ generis est calor eodé teste 11. Meth. quo fit vt frigidis semper curetur tanquá contrarius ei existentibus. Erit igitur quæuis febris semper morbus in intemperie, eaque calida: talis nanque est eius propria essentia, vt diximus. Rursus, si symptoma sit febris speciatim sumptum, cùm id triplicem habeat differentiá, necessariò in earú aliqua reponi deberet. at, quòd in nullo symptomatum genere ea collocari possit, facile deducitur: cùm hæc in genere noxæ functionũ esse poterit: ná ipsa per se primò functiones lædit, & nó est aliqua functionũ noxa, vt patet per omnes functiones discurrenti: nec in genere affectus corporis cónumerari poterit, cùm hęc symptomata fũctiones non ostendant, nec per se primò: verùm febris ipsa est, quæ per se primò functiones lædit. In genere auté retentorum, vel excretorum immodicè quis adeò erit insulsus, vt febrem reponat: nemo inquam, etsi per cuncta excreméta discurrat. Cùm igitur in nullo symptomatũ genere reponi febris valeat, relinquitur vt nullo pacto, quocunque modo ipsa oriatur, symptoma propriè dictũ appellari possit, sed semper morbus in intemperie, eáque calida. Et, qui eam quandoque morbum, interdũ symptoma appellant, id faciũt, quoniam febris essentiá atque propriá naturam ignorãt: nec minus eos prętereut, quibus morbus à symptomate distet, & propterea vnã cum altero confundunt. Quòd, si Galen. pręcitatis locis, & alijs quibusdã, interdũ febré symptoma alicuius præter naturá affectus appellarit, non propterea illico febrem esse symptoma dicendum erit speciatim dictum: eũ hoc & eius doctrinæ, & veritati satis pugnet, vt supra mõstratũ est.

Sed attendendum Symptoma nomen Græcum à Græco verbo συμπίπτω deductum, apud eosdem Græcos nonnullas habere significationes: nam, velut verbum ipsum συμπίπτω significat quandoque contingo, concido, interdum incurro, competo, consequor, &c. sic symptoma id, quod cótingit, cócessionem, cócasum, incursum, vel alicuius rei asseclam significat. Quo fit, vt, cùm symptoma dixerit febrem esse, alicuius dispositionis præter naturam, nil aliud voluit intelligere, quàm eam contingere cum dicto affectu, vel eiusdem esse asseclam, seu ad eum consequi, vt dilucidissimè constat ex eius verbis in fine primi libri de Arte curan. ad Glauc. & principio secundi cũ de febribus, quę inflammationibus accidunt, seu contingunt, verba facit. Illud quod nec ignorauit doctissimus Leonicenus, qui hoc modo nomen illud Symptoma libr. 1. de Different. febr. iuxta finem, interpretatus est, cum dixit: Eorum verò nonnullis febres solùm capitis dispositionem consequi: & non dixit eiusdem dispositionis esse symptoma, velut Laurétianus, quod parũ doctis non parui erroris causa esse potuit, prout quibusdam vsque ad nostra tempora fuit. Febrem igitur aliquam esse symptoma propriè & speciatim dictum, tanquam erroneum in Galen. Doctrina, à veritatéque valde alienum quiuis asserere caueat. Nam qui arbitrantur interim eam symptoma censendam esse, ob id sunt accusandi, vt Galen. inquit libro de differen. morb. quòd non expectantes donec ab alijs confutentur, ipsi seipsos reuincunt. quòd si illud reperiatur conscriptum, modo, quo exposuimus, erit intelligendum. nisi fortè Galenus ad aliorum mentem loquatur, vt in quibusdã prædictorũ locorum patet. erit denique propterea tertiana febris morbus. num verò acutus, vel nó acutus nondum liquet. Pro huius dilucidatione animaduertas oportet, Galen. tertio prognost. scriptũ reliquisse duas esse téporum præfinitiones in morbis, qua ratione acuti, aut diutini dicuntur, qui quidem sic ab eo sæpenumero illustrioris disciplinæ gratia nominantur. verùm, cùm non duæ tantùm re vera morborum differentiæ sint, sed multæ admodum, idcirco nec eos laudat secundo de diebus decreto. qui duas vniuersas morborum species ponunt, neque vtranque deinde diuidunt: nec illos probat: qui tot esse dicunt, quot dierũ decretoriũ circuitus: acutos propterea sub hac ratione subdiuidens eodem loco asseruit quosdam acutos esse, quosdam verò peracutos, iterum peracutos subdiuidit in exactè peracutos, qui quartam diem attingunt, & peracutos non exactè, qui ad septimam vsque producũtur. deinceps inter acutos ait alios esse exactè acutos, qui vsque ad decimamquartam producuntur: alios non exactè, qui vsque ad vigesimam durant: quanquam & hi quoque acuti sint. Est insuper aliud morborum genus, quod ex delapsu acutum ad quadragesimam vsque dié peruenit, ita vocatum, quòd acuto quodam imperfectè iudicato intra diem vigesimum, deinde vehementia eius confracta, reliquum eius intra quadragesimum diem dissolui cósueuit. nónulli auté statim ab initio velut prohibiti, tardéque mori, & nullam interea subitam mutationem moliti ad quadragesimum diem producuntur, duplex autem horũ quoque natura est, vel enim accessionum remissiones in integritaté finiunt, vel continua febris semper perdurat: tales etenim (vt ipse asserit) acutorum morborũ

cap. 2.

6. epid sp. com. 19.

cap 5.

cap. 1.

cap. vlt.

cap. vlt.

cap. 5.

cap. 10.

cap. 12.

naturæ adhærere vidẽtur.iã alij manifesto sunt vti-
que diuturni,qui iteru pro diuersa secundù tempus
eorũ præfinitione diuersas habere possunt species
seu differentias , quas omnes, in varijs tamen locis
Hipp.in omnibus admirãdus cõscripsit,ab ipsis eui
dẽtibus sermonẽ capiens.Exactè nãque peracutorũ
memoriam habet aph.7.1.lib.dum dixit, Vbi mor-
bus peracutus est,statimextremos habet labores,&
extremè tenuissimo victu vtendũ est:per extremos
labores, vt Gale.fuit interpretatus,intelligẽs acces-
siones, & casus omnes maximos atque vehemẽtis-
simos,cũ in ipsis statim morbi incidat vigor,in pri-
mis videlicet eius diebus,hoc est,circa primos qua
tuor dies , vel paulo vlterius:in quo morbi summo
vigore prędicta duo maxima ac vehemẽtissima fiũt
accessiones scilicet,& casus vniuersi.Per acutorum
tex.44. autẽ,nõ tamẽ exactè,li.1.de ratione victus in mor-
bis acutis sub his verbis meminit, Sorbitionẽ dare
oportet neque multã,neque crassam,sed post septi-
mam,vel nonã,si validus sit.& iterum,Quibus vti-
que,vel quinto, vel septimo, vel nono fieri debeat
tex.25 morbi iudicatio,&c.At de exactè acutis in aph.23.
secundi libr.sub his verbis scripsit. Acuti morbi in
quatuordecim diebus iudicãtur. acutorũ verò non
text.3. exactè.3.prog.oblitus non fuit, cum inquiat.Itaque
primus impetus hunc in modu finitur, secũdus ve-
rò ad septimũ producitur , tertius ad vndecimum,
quartus ad decimũquartum, quintus ad decimum-
septimum.sextus ad vigesimum.Hi ergo ex morbis
acutissimis per quatuor ad viginti ex additione ter-
minantur.at eorũ , qui ex delapsu.siue decidẽtia a-
tex.25 cũti nominantur.1.prog.mentionem fecit,dum ta-
lia protulit verba,Spirationis facilitatem existima-
ri oportet,perquam magnam vim habere ad salutẽ
in omni morbo acuto, qui cum febre infestet , &
quadragesimo die iudicetur.quin etiam sexagesimi
5.epid.s.3. octuagesimi, & centesimi rursus primo de morbis
tex.14 vulg. meminit,& apho.28.tertij lib.scriptũ reliquit
nõnullos puerorum affectus diebus xl. finiri, quos-
dam septem mensibus,reliquos septẽ annis,nõnul-
los verò ad pubertatem vsque peruenire. quæ om-
nia simul ad clariorem disciplinam, & ęgrorum v-
sum admodum vtilia sunt.etenim sua cuiusque vi-
ctus species est.At quoniam Medicorum plurimis,
qui ex sola temporis pręfinitione morbos deffiniũt,
aberrare contingit, non tãtùm circa eorum appel-
lationes, verùm & renĩ quoque ipsarum dignotio-
nes confundunt:nam paruas & a periculo remotas
febres diarias ex frigore quodã , seu æstu,vigilia,e-
brietate,vel ira,aut alijs similibus causis ortas, etsi
circa primos dies terminẽtur,nemo tamẽ vel idio-
ta,vel Medicus peracutas febres,seu morbos pera-
cutus vocare consueuit. nec secus morbũ aliquem
cum segni lẽtoq; motu cũ interuallis a febre remis-
sis,si vsque ad quadragesimũ extẽdatur,nemo sanæ
mentis acutum ex decidẽtia nominauerit,nec,si in
decimoquarto finitur, acutũ quisquam nũcupabit:
quos tamẽ,si nudas tẽporis præfinitiones obseruau-
rit,acutos,vel peracutos quiuis appellare cogetur.
propterea Gal.2.de Dieb.decr. Archigenem lauda-
cap.11. bat,qui nõ solis nudis temporibus,sed motu & na-
tura,magis acutũ , vel peracutũ morbũ appellauit,
eum talem esse asserens,qui propter motus veloci-
tatem periculosus existit. qua propter lucidissimus
Gal.cunctos,qui in hac re prouenire potuissent er-
rores euitans,eodẽ loco dicebat , Vides igitur nos,
cùm solutio interdum eãdem temporis præfinitio-
nem habet,vel acutũ morbum, vel nõ acutum nũ-
cupare eodem modo quãdoque:aliũ acutum,alium
diuturnum ipso solo motu distinguentes.contingit
nãque morbus quosdam quarto, septimo,decimo-
quarto,vigesimo,vel quadragesimo die terminari,
qui non statim acuti ,vel peracuti dicendi sunt,nisi
eorum motu priùs obseruato:hic si celer,seu velox,
motus fuerit, sic appellandi sunt iuxta Gal.senten-
tiam:sin autem segnis & lẽtus,nullo pacto acuti di
cendi,sed alio nomine nuncupãdi sunt,etiamsi in-
tra terminum acutorum (vt diximus) finiantur.
Quare ex motu præsertim,& nõ ex tẽpore tantùm,
morbos pręfiniri iubet Gal. vt 3.de Dieb.decr cir-
ca finẽ, decretum reliquit,nam qui breui tempore cap.vlt.
terminatur morbus,non autem celeriter mouetur,
vt diaria febris,huic Græci βραχυχρόνιον , hoc est,
breuis temporis morbum,non autem acutũ appel-
lant.huic contrarius est , quem Græci πολυχρόνιον,
nos diuturnum, siue longi tẽporis morbum appel-
lamus,siue quomodocunque aliter quis vocare ip-
sum malit.At acutus morbus,licet omnino brachy
chronius quasi exigui temporis sit, non tamen hac
ratione acutus nuncupatur,sed propter eius motus
celeritatem acutus dicitur. quia verò ipsum celer-
rime quiescere oportet , vt qui ad proprium finem
properat,(nam idem est celeriter moueri,ac ad ter-
minum properare) erit propterea acutus morbus
omnino & brachychronius,hoc est,exigui tẽporis.
Propter motus ergo celeritatẽ acutus dicitur:quòd
verò diu morari , eò quòd celeriter mouetur , non
potest,brachychronius appellabitur. ipsi verò acu-
to morbo tardus appositus est,vt qui non celeriter,
sed segni & tardo motu moueatur,hic omnino po-
lychronius nõ est, etsi quilibet polychronius mor-
bus sit tardus. accidit enim,vt propter virium ro-
bur,aut corporis raritatem,paucitatem,ac tenuita-
tem humoris ex quo fit , interdum brachychro-
nius sit:ita nec quilibet brachychronius acutus est,
licet quilibet acutus exigui tẽporis omnino sit: fe-
bres nanque diariæ morbi sunt exigui tẽporis,non
autẽ acuti morbi dicũtur:cum nõ celeri motu mo-
ueãtur,neq; magni fiot. Liquet igitur ex his, quòd
licet quilibet morbus acutus sit exigui tẽporis , seu
brachychonius : non tamẽ hac ratione acutus ap-
pellatur , sed talis dicitur, quia celeriter mouetur,
velociter scilicet tempora eius propria pertransiẽs,
ac ad summũ vigorẽ properans.hac ratione is mor-
bus ei opponitur,qui tardus dicitur:quoniã segni&
lento motu mouetur. & propterea vnus ab altero
iuxta Gal.sententiam solo motu distinguitur. quod
quidẽ confirmauit 6.de Mor.vul.cùm dixit,Acutos 6.epid.s.p.
morbos dicimus,quicũque propria tẽpora vsque in com.29.
finem velociter pertrãseunt. & propterea nõ initũ,
si iidem ipsi acuti morbi,pro diuersa motus eorum
celeritate,magis & minus acuti dicantur, nam vbi
statim,circa primos videlicet quatuor dies , extre-
mos labores habeat, in summóque vigore constat:
talis morbus, cùm velocissimi,seu celerrimi motus
sit, exactè peracutus morbus dicetur. quòd si in se-
ptimo consistat die:peracutus, non tamem exactè,
nominatur , velocioris quidem & ipse motus exi-
stens,non tamen adeo vt is qui in quarto,vel paulò
vlterius cõsistebat.si autẽ in 14.die casus vniuersos,
ac accessiones extremas habeat,&proinde in sum-
movigore cõsistat:simpliciter acutus morbus nun-
cupabitur, celeriter quidẽ & ipse propria tempora
pertransiens:verũ nõ adeo vt qui in quarta , vel se-

ptima

ptima consistebat. At, si quidam morbi debiles ac parui circa primos dies existant verùm quarta, aut quinta de cōtinui vehemētes, acuti, seu celeres fieri incipiāt, aut sexto, vel septimo die tales fiāt, acuti, sed non simpliciter dicuntur ad 20. vsque diem, vel 17. iudicati; adeo vt morbi continui acuties nūquam possit plures, quàm quatuordecim obtinere dies, vt liquet com. Aphoris. 23. libr. secundi, & propterea hi quoq; ue acuti sunt. quidā verò celeriter à principio moti, imperfectéque intra diē vigesimū iudicati, deinde confracta eorum vehementia reliquum intra quadragesimum diem dissolui consueuit. & propterea acuti ex delapsu, seu desidētia, aut acuti, qui in quadraginta diebus iudicantur, appellari consueuerunt. Sola itaque motus specie acutus morbus quacunque modo talis dicatur: à diuturno,

cap. 12. seu tardo distinguitur iuxta Galen. doctrinam 2.

cap. vlt. & 3. de diebus decreto. & 6. de morbis vulgaribus cùm ille veloci, seu celeri, hic verò segni & tardo motu moueatur: quamuis omnis acutus morbus exigui temporis sit, ac celer: omnisque diuturnus, id est, longi temporis, necessariò tardus: non au-

6. epid. s. 1. com. 13. tem è contra, vt supra diximus. Proinde cum Galen. citra omnem ambiguitatem ac controuersiam, audacter fateri audeo, tertianam febrem esse acutum morbum. nec scio, si quispiam vel idiota, vel Medicus reperiatur, qui hoc idem confiteri vereatur. nam, si apud eum acuti morbi solo motu à diuturnis distinguuntur, & propterea hi acuti dicuntur, quia propria tempora vsque in finem velociter pertransseunt: quòd tertiana sit huiusmodi cunctis liquet, etenim celeriter mouetur, adeóque velociter propria tempora pertransit, vt interdum suo motu celeri septem periodos non expectans,

cap. 3. (quod tempus ei longissimum est, vt patet Aphor. 59. 4. lib.) neque etiam vltra tertium progrediatur circuitum, velut Gale. inquit. 2. de Crisibus. quare erit tertiana febris morbus acutus. At, si quispiam dixerit adhuc eam non esse morbum acutū, quaeritur, in quo morborum genere debeat reponi: non quidem inter polychronios: cùm hi multi temporis morbi sint, tertiana verò exigui: nō in numero eorum, qui tardi appellantur: nam ea celeri motu, hi verò tardo & segni mouentur, neque brachychronius morbus dicenda erit, quia, praeterquam quòd exigui temporis tertiana morbus sit, etiam celeriter mouetur. quod brachychronijs nullo pacto competit: hi enim pauci & breuis temporis sunt tantùm, non autem celeriter mouentur, vt est videre in diarijs vocatis febribus. Qua de re, cum neque brachychronius, neque polychronius morbus tertiana sit, neque tardus, qui verè acuto opponitur iuxta Gale. sententiam. 3. de diebus decreto, ne-

cap. vlt. cessariò sequitur, quòd in numero acutorum sit: nam praeter has nulla alia reperitur morbi differentia apud eum. Quòd si hi morbi, qui celeriter iudicantur, & ad suum vigorem celerrimè properant, ac magni sunt, à Galen. in commento Aphoris. 19. & 23. 2. lib. acuti dicuntur, atque sunt, tertianam quis negabit acutum morbum & esse & dici, cùm celerrimè iudicetur, & magnus morbus sit? quòd autem celerrimè iudicetur, cuiuis patet. magnum verò morbum esse ei patebit, qui quos magnos morbos Galen. appellet 4. Method. medendi, considerabit. trifariam enim dicit morbum esse magnum, vel propter afflictae partis praestantiam, vel propter affectus magnitudinē, vel quia cacoethes. At tertiana non vna tantum ratione magnus morbus dici debet, vt puta quia princeps pars in ea laeditur, cor videl c; tùm haec cuiuis generi febriū communis sit: ac propterea, quia febris, ei hęc magnitudo aduenit. Gal. auctore octauo Metho. med.

cap. vlt. verùm & propter affectus magnitudinem morbus magnus appellari debet. est siquidem tertiana magna & vehemens febris. quare, praeter id quòd febris est, illi quoque magnitudo adeo notabilis accedit, vt, relatione aliarum febrium, magna & vehemens dici possit, praesertim si ad diarias, hecticas, & putridas eas, quae ex frigidis succis ortū ducūt, comparetur. Cum igitur duplicem habeat magnitudinis causam, & non vnam tantùm, tertiana ipsa celerriméq; sua pertranseat tempora, vt prius diximus: iure morbus acutus appellanda erit, si quę Galen. asserit commen. Aphoris. 19. & 23. 2. libr. de acuto morb. vera esse concedemus. Eodem quoque comment. Aphoris. 19. 2. lib. duplicem fatetur esse acutorum morborum naturam, cum febre pręsertim, nam vel in humoribus calidis solis, qui nullum obsedere locum, sed aequaliter in omnibus animalis partibus apti sunt ex sua natura generari, vel aliquo loco patiente fiunt, vt in morbo laterali, pulmonis inflammatione, & angina. cùm igitur ipsa tertiana ex calidis succis, biliosis videlicet, generetur, calidioribus existentibus cunctis alijs, qui in corpore sunt: qui nullum obsedere locum determinatum, sed per totum corpus deferuntur, vt patet 2. de Crisi. quis adeo erit insulsus, qui ipsam negabit esse morbum acutum, secundum primam saltim eorum naturam? cum Gal. huiuscemodi mor-

cap. 3. & 6. bos acutos nuncupet, qui ex calidis humoribus solis generantur citra aliquem determinatum locum patientem, quamuis non ipsis secundum naturam se habentibus, sed putrescentibus tertiana fiat, vt Gal. visum est 2. de Crisibus, cum dixit, Quòd febris

cap. 6. acuta, vel aliquo humorum putrescente, vel mēbro inflammationē patiēte generatur. Verùm, cum nec pituita, nec melancholicus, succus putrescens acutas febres pariat, vt cuique liquet: ex his nāq; morbi longi, seu diutini fiunt eodem Gal. auctore com. Aphor. 19. secundi lib. sequitur, quòd ex bile putrescente febris acuta generetur. qua de re tertiana febris acuta erit, cū ex bile putrescente ortū habeat. Ad haec quis vnquam tertianā esse morbum acutū dubitabit, si Gale. verba inspiciet & intelliget, quae comm. Aphoris. 59. 4. lib. scripsit? sunt autem talia: Sicuti igitur in morbis continuis acutorum quidē morborum terminus est quartusdecimus, peracutorū verò septimus, sic in intermittētibus longissima tertiana febris terminū habet circuitū septimū. Rursus autē sicuti in peracutis morbus poterat iudicari quinto, quarto, & tertio die, sic & in tertiana eiusdem circuitibus fieri solutio potest non expectante natura septimum. Cum igitur Galen. dixerit, Sicuti in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorū septimus, & demum addidit, Sic in intermittentibus: quaerendum est, de quibus intermittētibus loquatur, de acutis videlicet, an de tardis diuturnis. Non est dicendum de tardis, & diuturnis, cùm tertiana non sit huiusmodi: praeter id, quòd falsum esset illud, quod asserit, longissimum scilicet terminum earum esse circuitum septimum: cùm multae non exquisitae tertianae reperiantur, adeo tamen diuturnae, vt non modò vltra septimum circui-

tum protendantur,ſed vltra decimum,vigeſimum,
& interdũ quadrageſimũ. Nec valet, ſi dixeris, de
intermittẽtibus brachychronus eum fuiſſe locutũ:
quoniam & comparatio fruſtra eſſet, & nihil vtile
cõcluderet Gal.in prædictis verbis, acutos morbus
continuos cum brachychronis intermittẽtib.com-
parans,qui alterius generis ſunt morbi: præter id,
quod iã probatũ eſt tertianã de numero eorum non
eſſe. Quare velis,nolis,fateri cogeris quod de in-
termittẽtibus acutis loquatur, cũ dixit,Sic in inter
mittentibus longiſſima tertiana febris terminũ ha-
bet circuitũ ſeptimum, tertianã ipſam exquiſitam
acutum morbum intermittentem nũcupans. quod
inſuper verba eius ſonant:nã, cur prius oportuiſſet
dicere.Sicuti in morbis continuis acutoru quidem
morborum &c. fruſtra vtique oppoſuiſſet verbum
illud Continuis, ſed ſatius fuiſſet dicere, Sicuti in
morbis acutis,verũ, quoniã percipiebat Gal.ꝙ in
numero acutorum morborũ comprehenduntur &
continui & intermittentes,propterea vtroſque cõ-
parauit,ſignificãs quòd velut ſe habet decimusquar
tus dies in acutis continuis,quia vltimus eſt eorum
terminus,ſic in intermittẽtibus acutis, vt in tertia-
na ipſa, vltimus terminus eſt circuitus ſeptimus.
quod enim in cõtinuis vna dies valet,hoc in inter-
mittentibus acceſſio. & propterea tertiana poterit
ante ſeptimum circuitum iudicari,vt puta in tertio
quarto ,vel quinto circuitu , velut peracutus mor-
bus in eiſdem diebus ſeptimum diẽ nũ expectãs e-
rit denique tertiana exquiſita acutus morbus inter-
mittens, ſi præpoſita Galeni verba veritatẽ conti-
neãt.Rurſus,ſi verùm eſt biliosum ſuccũ ſemper a-
cutos morbos operari Gale.decreto com.Apho.22.
7.lib.qui tertianã negabit eſſe morbum acutũ,eius
ſententiæ ac veritati ex aduerſo pugnabit:cùm & i-
pſa ex bile ortũ habeat.quinimò,ſi quis valet ex ſyn
cera bile morbus gigni,ille præcipuus erit exquiſita
tertiana. At forte dices, Gal.pro ſemper intellexiſ-
ſe,vt plurimũ,vt ſenſus ſit verborum eius biliosum
ſuccum ſemper, hoc eſt,vt plurimũ operari acutos
morbos,poſsẽt fortè Gal.verba hoc modo exponi,
niſi vſus fuiſſet aduerbio Græco ἀεὶ , quod nullibi
compertum eſt aliud Latinè ſignificare,quam ſem-
per,quapropter hic pro ſemper exponere,vt pluri-
mũ,ſiue magna ex parte,penitus falſum eſt, vt cui-
libet,qui Græcas literas callet,manifeſtò liquet, E-
rit itaq; ob id acutus morbus tertiana,quia biliosus
ſuccus ſemper acutos morbos operatur. Quòd in-
3.epid.ſ.3. ſuper tertiana feb.acuta ſit;patet iis,qui Gal.verba
com.29. inſpicięntes 6.de Morb. vulga.ea intelligere velint:
nam tex.Hippo.exponens,in quo febriũ differẽtias
conſcripſit ſuper Hipp.verba,Aliæ verò acutæ,in-
quit Gal.de caliditate celeriter manui occurrente,
ſuumq; ipſius velocẽ motũ oſtendente intelligere
opus eſt.Ex quibus verbis conſtat, quòd eas febres
acutas Hippo.& Gal.appellant , quæ ſua caliditate
celeriter manui,occurrunt,ſuúmq; velocẽ motũ o-
ſtendunt. Atqui tertiana huiuſmodi eſt, ipſius nãq;
caliditas nõ velociter modò,ſed velociſſimè mani-
bus occurrit.quod cũ pateat ad ſenſum,alia proba-
tione minimè indiget. tũ igitur quia ſuò ipſius ve-
locem motũ oſtẽdit , háeque tamne eius caliditas
celeriter manui occurrit:tum etiã quòd ſeptenis cir
cuitibus,quod tẽpus longiſſimũ eſt, iudicatur Hip-
poc.auctore Aphoriſ.59.4 lib.erit tertiana febris a-
cuta.Libro quoque 8.de Hippo.& Plat.decr.redar-
cap.6. guẽs Plat. Gal.de cauſis generationis febris tertia-
næ atque quotidianæ, inquit acutiſſimas & arden-
tiſſimas febres à flaua bile orti,& tertianam ex ar-
dentiũ genere eſſe.at, ſi tertiana ex genere eſt ar-
dentium febr.neceſſariò & acuta febris erit: neque
enim vna ardẽs febris eſt,quę nõ acuta dici poſſit,
vt in expoſitione febris acutæ patet. hoc idẽ cõfir-
mauit.libr.de Palpi.trem. rigore,& cõuulſione,du *cap.7.*
dixit:Tritæi quidem exacti ſi qua nota euidens ſit,
eſt a rigore:quòd cum vehementibus rigoribos in-
uadant paroxyſmi: nullus autẽ vel non ſanæ mẽtis
febrem hanc in ſucco frigido fieri affirmet:cum ge-
nere ardẽs ſit 2.cap. Vides igitur,quo pacto tertia-
na, cùm genere ſit ardens, acuta quoque febris di-
cenda erit, niſi aſſerere audeas ardentem aliquã fe-
brẽ nõ eſſe acutam , quod penitus Hipp.& Gal.do-
ctrinæ ac veritati pugnat:nam quæuis ea ſit, ex ca-
lidis procreatur ſuccis bilioſis , prætertim quorum
natura eſt acutos morbos generare.qua ratione fit,
vt,cùm ardẽs febris à Gale.dicatur tertiana,nõ mi-
nùs & acuta dici debeat:cùm enim ex bile ortu ha-
beat,febris vtique erit multam & acrem habẽs ca-
liditatem,eodem teſte quarto de Ratione victus.cu
ius naturæ acuta febris eſt. Amplius,cùm quælibet *4.reg acu.*
continua febris idem habeat genus cũ ſingulis in- *com.2.*
termittentibus , vtputa quotidiana continua cum
intermittente,& quartana continua cum intermit-
tente,& exquiſita febris ardẽs cum exquiſita tertia-
na, vt decretum reliquit Galen. 2.de Criſib. & cùm *cap.6.*
quatuor in vniuerſum ſint morborum genera , ex *cap.vlt.*
motu & tempore diſtincta , eodem Galeno teſte,
tertio de Diebus decr. duo videlicet ex motu præ-
cipuè , & duo ex tempore , de neceſſitate ſequitur,
quòd in eo genere,in quo reponitur quælibet præ-
dictarum continuarum febrium,in eodem & inter-
mittentes reponitur ſibi correſpondens.at, cùm in
genere acutorum morborum,acutarumque febriũ,
quæ exquiſita ardens eſt,omnium conſenſu conti-
neatur : in eodem quoque genere exquiſitam ter-
tianam contineri oportet , alias diuerſum haberet
genus ab ipſa exquiſita ardenti febre. quod mani-
feſtè Galeni dictis pugnat , præter id quòd in nul-
lo aliorum genere contineri poſſet , vt ſuperius o-
ſtenſum eſt. qua propter optimè Galen. eodem ſe- *cap.3.*
cundo libro de Criſibus dicebat,acutiſſimas maxi-
méque adurentes febres hoc ſolo à tertianis differ-
re,quòd in illis flauæ bilis humor in vaſis vnà cum
ſanguine continetur : in tertianis verò, cum vehe-
menter moueatur,per ſingulas corporis partes diſ-
ſeminatur:quamuis in eo,qui vtrunque facit mor-
bum,humore communicent. Idem eſt ergo earum
genus,eadem ambarum cauſa,ambæ ex neceſſitate
acutæ ſecũdum magis & minus tantùm ratione lo-
corum diuerſorum diſcrepantes. qua ratione ex-
quiſita febris ardens poterit acutiſſima , atque ar-
dentiſſima nuncupari , prout Galenus eam appel-
lat:ipſa verò tertiana,acuta atque ardens,prout v-
bique locorum eius verba ſonant. Nec minus ter-
tianam eſſe acutum morbum ex bis, quæ Galenus
ſecundo prognoſtic. aſſerit , percipere poſſumus
quo loco diſcrimen afferẽs inter extremarum par-
tium refrigerationem in diutinis morbis , & eam-
quæ in acutis accidit circa acceſſionum principia,
duplicem naturam acutorum conſcribens , qui cũ
febre fiunt , vnam cum inflammatione in viſceri-
bus , & reliquam ſine ea , dixit quòd in morbis a-
cutis cum inflammatione , propter inflammatio-
nis magnitudinem in viſceribus fatigantis,parum
ſangui

ſanguinis in omne permeat corpus, plurimũ verò eius in parte inflãmatione affecta includitur. & ob eam rem, licet extremæ partes frigidæ ſint; mediæ tamen corporis partes, quæ ſunt thorax & venter, admodum calent. Horum morborum idémet Gal. meminit commento Aphoriſmi 48. quarti libri, & primo ſeptimi libri eandẽ eorũ afferens rationem. Demum ſubdit, At verò per morbos acutos interdum acceſſio cum rigore prehendens, aut refrigeratione, non ſolùm extremas corporis partes, ſed etiam cutem circa coſtas, ac vẽtrem, frigidã reddit. ea quidem circa viſcera vitium non oſtendit. Cùm in hac verborum ſerie acutorum morborum Gale. meminerit, in quibus acceſſio cum rigore prehendit, quærendũ ab eo de qua febre loquutus ſit. Non erit dicẽdum, quòd de quartana: quoniam, licet cũ rigore inuadat, inter diuturnos morbos connumeratur. Ergo de tertiana: nam hæ duæ tantum febres cum rigore inuadunt. At ſi de tertiana, quæ cum rigore inuadit, Gale. intellexerit, cùm hoc propriũ ſit ipſius exquiſitæ tertianæ: quis audebit eam negare eſſe morbum acutum? Dicet fortè quiſpiã Galenum per rigorem, horrorem voluiſſe intelligere, & propterea per acutam febrem cum rigore prehendentem ſemitertianam ſignificaſſe: quæ quidẽ ex Hippocratis ſententia primo de morbis vulgarib. acuta eſt: aut de aliqua alia cõtinua, quæ cum horrore inuadit intellexiſſe, poſſunt enim quædam eſſe huiuſmodi. Hippocrate auctore primo de mor. vulga. & Galeno primo de arte cur. ad Glauc. Huic obiici volo, nullibi Gale. per rigorem horrorẽ intellexiſſe: immo inter eos lib. 10. Meth. meden. & ſecundo de cauſis ſympto. diſcrimen non minimũ conſcripſit, afferens rigorẽ propter multitudinem, ac excrementorum acrimoniam, impetúſque celeritatem, cùm per ſenſibilia corpora ferantur, atque ob laborantis virium infirmitatem fieri: contra horrorem excitari, vbi & qualitas eorum, & impetus velocitas eſt remiſſa, tum etiam copia minor, ac vis naturalis triſtanti obſiſtit. ex diuerſis denique cauſis omnino cùm fiãt rigor & horror, nequaquàm poterit nec à Galeno nec ab alio quouis alterum cum altero cõfundi. qua de re nec de ſemitertiana Gale. dicta verificari poſſunt: cùm eius non tantùm cum horrore prehendat acceſſio, immo horrifica ſit, maiori ſcilicet acceſſionis parte ab horrore occupata, qui medium eſt rigoris, & frigoris, nec de continuarum aliqua intelligi poſſunt: cùm omnis continua febris (vt idem teſtatur ſecundo de diffe. febr.) ſuapte natura, ſi exquiſita eſt, horrorem non habeat, neque rigorem: quamuis Hippo. 1. de morb. vulg. & Gal. primo de arte cur. ad Glauc. aliquam ex continuis febrem incipere poſſe cum paruo rigore affirmauerint: qui tamen rigore pauciſſimi ac minimi ſunt vt Hippo. eodem loco teſtatur. quem Galenus exponens aſſeruit per pauciſſimos rigores Hippocratem horrorẽ voluiſſe indicare. cùm nanque ſcriptũ reperitur paruus, ſeu minimus, aut pauciſſimus, rigor: poſſumus, immo debemus, horrorem intelligere: at non poſſumus, ſi ſimpliciter Rigor compertum ſit. Cum rigore igitur retulit Gal. 1. progn. acceſſiones per morbos acutos interdum prehendere, & nõ cum pauciſſimo, ſiue paruo rigore, quare de horrore minimè intelligendum erit, ſed de vero rigore, qui non, niſi in tertianis & quartanis, cùm earum acceſſiones inuadunt, conſpicitur. at cùm nequeãt eius dicta de quartana veritatem habere, non enim eſt ipſa morbus acutus: neceſſariò de tertiana verificabuntur: & propterea inter acutos morbos connumeranda erit. Vlterius, ſi Hipp. 1. de morb. vulgarĩ ſemitertianã febrẽ appellat horrificam, cõtinuã, & acutam, cùm horrorẽ ſuſcipiat à quotidiana & tertiana ſimul, quoniam medium quoddam eſt inter tertianæ rigorem & frigus quotidianæ eueniens, continua autem ſit propter quotidianã, quæ cõtinua eſt: quæret quiſpiã, à qua iſtarum febriũ acuitatẽ habeat. & non erit dicendum, quòd à quotidiana: nam ipſa inter tardos morbos ac diutinos comprehenditur, etiam ſi continua ſit, & non inter acutos: quoniam non eſt celeris motus: nec ab vtraq; ſimul velut horrorẽ, ſic etiam acuitatem, ſuſcipit: nam quod ex ſua natura quotidiana ſola non habet, etiã cùm alteri coniungitur, ex ſe tribuere nequit. ac acuitatem ipſa nequaquã habet, cùm nec ipſa febris acuta ſit, vt tum ex eius motu, tũ ex eius caloris qualitate conſtat. ergo nec, cùm alteri febri copulatur, acuitatem illi pręſtabit: relinquitur ob id propterea acutã febrem ſemitertianã dici, quoniã tertianã habet coniunctã. qua ratione fit vt, ſi per eam ſemitertiana acuta febris dicatur, ipſa quoque tertiana febris acuta ſit. cõgruũ inſuper erit, cùm tria in ſe cõplectatur ſemitertiana: horrorẽ videlicet, continuitatem, & acuriẽ: vt vnũ habeat à quotidiana, continuitatẽ videlicet: reliquum à tertiana, acuriem ſcilicet: tertium verò, horrorem ab vtraque. Quæ omnia confirmare videtur Galen. 2. de Diffe. febr. dum inquit, Quòd vbi tertiana exuperat febris, magis erit horrifica ſemitertiana, & aliquid rigoris in acceſſione aſſumit. ſtatim itaque calidior talis eſt, & ardẽrior, ac celerius peruenit ad conſiſtendi vigorem. vbi verò pituitoſus exuperat ſuccus, frigus extremarum partiũ exuperabit, & horror paruus erit, pulſúſque contractio fortior, ac diuturnior eſt, & lẽtè acceſſio increſcit, multóque poſt tempore viget: non tamen ſitim efficit, neque ardorẽ. & poſt pauca ſubdit, Incrementum verò poſt initium propter tertianam facilè ſuſcipit & caliditatem, atque ad conſiſtenti vigorem feſtinat: propter pituitoſum autem ſuccum tardè. citius igitur, aut tardius deuenit ad ſummũ vigorẽ ſemitertiana, potiſſimũ quæ nõ exquiſita eſt, prout tertiana magis, vel quotidiana in ea exuperat: nam exuperante tertiana celerius ad ſummum vigorem acceſſio deueuit, ſtatimque calidior, & ardentior erit talis febris. ac, ſi quotidiana, & diuturnior erit, lentẽque acceſſio increſcet, & multo pòſt tempore vigebit, vt ex prædictis Galen. verbis conſtat, quo fit vt nullo modo acuta appellari poſſit ſemitertiana propter quotidianam, cùm ab ea oppoſitas penitus conditiones accipiat: tardum videlicet motum, diuturnitatem, & neque ſitim, neque calorem cauſet: à tertiana verò celeritatem motus, ardorem, caliditatémque maiorẽ, ac ſitim ſuſcipit, quæ omnia acutis febribus inſunt, quare, cùm propter tertianam, quam coniunctam habet, ſemitertiana, acuta febris dicatur, ipſa quoque tertiana acuta febris erit. Quòd ſi dixerit quiſpiam copulatam tertianam cum quotidiana, quãdo ſemitertiana ſit, non eſſe exquiſitam, ſed notham, in idem incidet, nam nec acuta dici poteſt notha tertiana, niſi propter bilioſum ſuccum, qui in ea redundat. qui cùm ſyncerior ſit in exquiſita tertiana, quàm in non exquiſita: acurior erit ſemitertiana, quæ cum exquiſita tertiana compoſita eſt, quàm, ſi cum non exquiſita

Margin notes: 2. progn. com. 4. — 1. epid. 3. p tex. 23. — 1. epid. 3. p tex. 34. fec. — 2. tex 25. 1. ad Glau. cap. 5. — cap. 4. — cap. 5. — cap. 8. — locis citatis ſupra. — com 4. — 1. epid. 3. p tex. 23. — cap. 8.

exquisita componatur. & si cum non exquisita copuletur quotidiana, licet ab ipsa tertiana acuitatem habeat, quæ non exquisita est, præcipuè tamē eam acquirit propter flauam bilem redūdantem in ipsa tertiana notha, & non propter permixtionem ali-
tex.32. cuius alterius succi, melancholici videlicet, vel pituitosi, ex quibus vt declarauimus, in Gal. doctrina, diutini, & non acuti morbi excitantur. Idem quoque Hipp. 3. Prog. tertianam morbum esse acutum apertè innuit: nā, cùm de dolore capitis per febrē acutam non exitiosam verba faceret, ait, Hęc accidunt viris & mulieribus potissimum in tertianis. Minoribus natu accidunt etiam in illis, magis verò & in feb. cōtinuis, & in veris tertianis. tertianas itaque absque cōtrouersia hoc loco Hipp. inter acutos dinumerauit morbos, est etenim liber progno.
cap. 7. de Morb. acutis, vt ipsemet in principio dicti libr.
cap. vlt. fatetur, & Gal. primo de Crisib. ac eodem lib. Prognost. confirmauit. At quid amplius in hoc tempus terere opus est, diuersisq; rationibus & auctoritatibus veritatē hanc fulcire tento, cùm ipsemet Gal. eam cōmento Aphor. 29. tertij libri apertissimè fateatur: quo loco, cùm Hipp. in Aphorismo conscripsisset nōnullos morbos, qui iuuenibus eueniunt, inter quos febrium meminit acutarum, exponens Gale. Hippo. verba inquit: Non sat plenè de acutis febribus dixit: neque enim dicere simpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilominus fieri videntur, sed ex acutis tertianas maximè, & febres ardentes: hæ enim præ cæteris febribus sunt biliosissimę, & plurimùm iuuenibus accidunt: quoniam & flaua bilis hac ipsa superabūdat ætate, ex qua morbi tales in summo ætatis vigore consistentibus accidunt, per quæ verba liquido ostēdit Galenus tertianam esse in numero acutorum morborum, acutarúmque febrium. & reddēs causam qui ipsa & ardens febris plurimum iuuenibus accidunt, dixit, Quoniam tertiana & febris ardēs inter cęteras febres sunt biliosissimæ: bilis vero plurima iuuenibus, ratione ætatis, redundat. Ex quibus verbis colligo biliosas febres esse acutas omnes, & quātò biliosiores fuerint, tantò acutiores. At, si quispiā forsan dixerit Gal. de cōtinuis tertianis & nō de intermittentibus loqui, cū dixit, Sed ex acutis tertianas maximè, Ei respōsum sit, nullibi cōpertū esse apud Gal. per tertianā absolutè prolatā intellexisse continuā, veluti neque per quotidianā, vel quartanam, sed perpetuò cum appositione continuā, vt in sexcēris locis patet. immo cōmento Aphori. 59. quarti libr. asseruit non modò Hippocratis, sed omnium Grecorum consuetudinem esse tertianam ipsam aliquando cum adiectione exquisitā. aliquando simplici appellatione, tertianam scilicet tantummodo, nominare: velut ipse quoque consueuit primo de Morbis vulgaribus, & secundo de Differ. febr. non
1. epid. se. semel dutaxat eam simplici appellatione nomina-
2. com 19. re. Qua de re, si quis vellet in prædictis Gal. verbis,
cap. 8. per tertianas, continuas intelligere, nō modò Hippocr. & omnium Græcorum consuetudinem euerteret, verùm eundem Galenum destrueret, enim nō intelligendo, eiúsque dictis falsum omnino ac cōtrarium sensum tribuens, cùm igitur per tertianam absolutè prolatam, in Hippocr. & Galen. doctrina continuam intelligere omnino quispiam nequeat, eamque dixerit esse Galen. acutum morbum, ac acutam febrem, velut etiam fusissime nonnullis rationibus probauimus, valeāt perpetuò, qui eā non esse huiusmodi pertinaciter sibi ipsis persuaserunt, suā ipsorum opinionem quibusdam Gale. dictis fouere cogitantes: quæ, quo veritas prōptius pareat, in medium afferre ac exponere nō pinguit, simulq; eorū rationes, quibus ea tueri conantur, soluere nō prætermittā, interim Arabum principem, qui Galeni opinioni ac veritati adhæret, nō præteream, potissimum cùm Gale. se esse interpretē fateatur. libro enim quarto, fen. prima, tracta. primo, cap. 4. inquit, Et tertiana pura & causon sunt de acutis valde, & eodē libro & fen, tractatu secundo, cap. quarto dicebat. Et tertiana quidem pura est acuta propter subtilitatem materiei, & eius caliditas est magna, mordicatiua propter fortitudinem cholerę. Qui tamen tertianā contendunt non esse morbum acutū, hac prima ratione credunt id confirmare: de ratione nāque morbi acuti, si cum febre sit, inquiunt, est quòd sit cùm febre continua: sed tertiana non est huiusmodi: igitur non est morbus acutus. maiorem esse Gale. asserunt in commento Aphoris. 30. quinti libri, quo loco dixit: Si enim sit cum febre morbus, necesse est ipsum febres habere continuas: talis enim est morbus acutus: Huic primo responsum sit falsum esse, quòd de natura omnium morborum acutorū, etiam eorū qui cum febre sunt, sit, esse cum febre cōtinua. &, cùm illud confirmant Galeni auctoritate, dicimus quòd velut apud Hipp. illud verbum Græcum ἀνάγκη, quod Latinè sonat necessariū, non facit enunciationem talem, quòd impossibile sit aliter se habere, seu perpetuam, vt idēmet Galen. testatur Apho. 58. sexti libri, sed quòd magna ex parte soleat ita accidere: & propterea non tātùm in Aphor. sed in alijs quibusdā eo vtitur, quāuis res ipse non semper eodem modo eueniant: etsi figura dicēdi perpetuitatem quandā indicet: sic apud Galenum dicendū erit, quòd per illud verbum ἀνάγκη voluit intelligere quòd magna ex parte consueuit accidere, vt sensus verbotū eius sit: Si enim sit cum febre morbus, necesse est, hoc est, magna ex parte accidi, ipsum febres habere cōtinuas, non propter hoc abnegās febrem aliquam intermittentem esse morbum acutum. vel rectiùs dicendum falsum esse id, quòd primò asserunt, ac Gal. auctoritatem haud esse ad propositum. nam, cùm duplex sit acutorum morborum cum febre natura, vna, cùm in humoribus calidis, qui nullam obsedere propriam sedem: altera, cùm loco aliquo patiente fiunt, vtpote ortis in visceribus inflāmationibus quibusdam, eodem Gale. auctore commen.: Aphor. 19. secundi lib. cùm Galen. dixit, Si enim sit cum febre morbus, necesse est ipsum febres habere continuas, talis enim est morbus acutus: de eis intellexit morbis acutis, qui aliquo loco patiente fiunt, inflammatione videlicet viscus aliquod, & præsertim princeps, fatigāte. quorum morborum natura est, quòd necessariò atque perpetuò sint cum febre continua: & nō de eis verba fecit, qui in humoribus calidis fiunt, qui nullum obsedere proprium locum. id autem ostendit apertissimè verba eius, dum asseruit, Si enim sit cum febre morbus: vt secluderet eos ab his qui sine febre fiunt, parte etiam aliqua patiente, vt apoplexia, necesse est, inquit, hunc eundem morbum febres habere continuas. præsupponit itaque primò aliquem fieri morbum acutum, ad quem febris sequatur, illum demum asserens ex necessitate debere esse continuam: quod quidem in nullo alio acutorum morborum genere veritatem habere

habere posset nisi in his, quas suprà diximus, inflãmationibus, ortis videlicet in visceru aliquo, vt in morbo laterali, pulmonis inflãmatione, angina, & aliis huiuscemodi morbis quasdã determinatas sedes fatigantibus. Ex quibus cõstat. Gal. non id asserere, quod isti putãt, in prædictis verbis febrẽ videlicet omnẽ acutam necessariò esse continuã: sed eã dixit necessariò esse continuã, quæ ad aliquẽ morbum acutũ sequitur, vtputa qui aliqua determinata parte patiente fit, velut in alicuius visceris inflãmatione conspicitur, non propterea negans per hæc verba, ꝙ aliqua febris acuta, vt diximus, possit esse intermittens. & propterea hoc falsum est, quod isti dicunt, omniũ acutorum morborum naturam propriã esse vt febrẽ cõtinuam habeãt: cùm in ea acutorum natura, & in humoribus calidis fit solis, qui nullũ obsedere locũ, sed æqualiter in omnibus animalis partibus apti sunt ex sua natura generari, veritatem haud habeat, veluti suprà probauimus. At mox, quæ diximus, oppugnabit quispiã, nullibi asserens horum morboru Hipp. nec Gal. meminisse. Cui responsum dabimus & horũ ambos mentionẽ fecisse, vt liquet his, qui nõ corticẽ tantùm, sed internam medullã eorum verborũ gestarunt: nã, cùm

tex.25. Hippo. primo Prognost. ait, Spirationis facilitatem existimare oportet perquã magnam vim habere in omni morbo acuto, qui cũ febre infestat, & quadragesimo die iudicatur, nónne eorũ morborũ meminit acutorũ, qui etiã cum febre intermittente fiunt, dum asseruit: Qui cũ febre infestat, nõ addens continua? At fortè diceret quispiam quòd, licet illud non apposuerit, tamen de continuis tantùm voluit intelligere: verùm hic, præter id quòd verba Hippoc. peruerteret, ac ea falsò intelligere ostenderet, Galeno quoque è directo pugnaret: cùm, si de eis tantùm loqui voluisset, apposuisset vtique cõtinua, haud ignorãs, quod per febrẽ simpliciter dictã, intermittentẽ & cõtinuam, ac fortè magis intermittentem, quiuis intelligere posset. pugnaret quoque

cap.12. Galeno, qui secundò de Diebus decreto. Hippocratẽ à quorundã calumniis defendẽs, qui eidẽ imposuerãt sibi pugnantia scripsisse de morbis acutis: cùm aliter in Aphorismis, aliter in prognosticis ab eo scriptum reperiatur: ponderans prædicta Hipp. verba de facili spiratione in morbis acutis inquit, Quòd nisi ipse Hippoc. cognouisset acutorũ duplicem naturã, non sanè distinxisset cum appositione quadam suam sententiã: verùm simpliciter dixisset, quòd facilis spiratio in acutis morbis magnũ valde momentum ad salutem habere putanda est, nunc autem, cum huiusmodi dictionem simpliciter acutos declaraturam sciret, non tamẽ ita, verùm, cùm his etiam alia complecti vellet, nõ sine ratione apposuit primum, quibus febris copulatur, nõ adscribens continua, quod absolutè acutorum erat proprium. quibus verbis causam Galen. reddit cur in prædicta dictione, cùm dixit, Qui cùm febre infestat, non addidit continua, inquiens: Quia volebat Hipp. id non tantùm verificare in absolutè acutis, verum in aliis: nam, si voluisset eius dicta veritatẽ habere in absolutè acutis tantùm, apposuisset illud verbum continua, quod absolutè acutorũ erat proprium. cùm igitur illud non adscripserit, & propterea, vt inquit Gale. dictum Hippoc. quod de facili spiratione scripsit, in aliis etiam acutis verificatur, necessariò sequitur aliquem acutorum morborum, non tamen absolutè & simpliciter, esse cùm febre intermittente iuxta Hippocr. sententiã.

Sed mox quispiam rursus instabit, inquiens hoc, quod diximus, Hippocr. pugnare: qui primo de Ratione victus in morbis acutis fatetur acutorũ morborum febres omnino esse continuas. huic responsum volo. Primò Hippoc. eorum meminisse acutorum morborum, quos prisci acutos nominabant vt sunt pleuritides, peripneumoniæ, phrenitides, &c. & propterea, ad eorum mentem, dixit horum omnino febres esse cõtinuas: nã hi tantùm à priscis acuti morbi nuncupabantur. vel dicas, si ex propria sentẽtia illud senserit, verbũ τὸ ἐπὶ πᾶν; nõ semper omnino, sed interdũ magna ex parte Latinè sonat. quare in morbis acutis magna ex parte febres esse continuas Hippo. retulit. id quod nec nos suprà negauimus, vel, & rectius; quod de his acutis morbis ibi loquitur, qui propriè & absolutè acuti nominantur. hi sunt, cum determinata parte affecta, inflammatione videlicet orta in aliquo viscerum, velut series verborum eius sonat, vt quiuis poterit videre: quos insuper idem Hippoc. primò de morbis vulgã. acutissimos nuncupat, maximos ac grauissimos: in his namque omnino febris est continua. at in aliis, qui alterius sunt naturæ, non inconuenit interdum febres esse intermittẽtes, velut supra declarauimus. Non verbo Hippocrati pugnat dicere aliquem morbum esse acutum cum febre intermittente, modò de absolutè acutis non intelligatur, maximis ac grauissimis morbis, velut ipse primo Prognost. in prædicta dictione tacitè confessus est, vt Gal. placuit. Verùm quouis loco eum fateri inueniatur, acutos morbos omnino esse cum febre continua, de absolutè acutis, maximis, grauissimis & acutissimis intelligendum erit. hi namque sunt, qui omnino cum continentibus febribus fiunt, ac propriè acuti nominantur, vt Galen. visum fuit libro tertiò de Difficu. respi. ea parte, qua Hipp. verba primo de Rat. vict. conscripta hoc modo exponit. Quòd verò aliqua intermittens febris acutus morbos sit, apertissimè Gale. ostendit secundò prognost. vt diximus suprà, insuper & secundò de dies Decre. dum inquit, Nonnulli autem statim ab initio morbi, velut prohibiti, tardeq; moti, & nullam inter ea subitam mutationem moliti ad quadragesimum producuntur. Duplex autem horum quoque natura est: vel enim accessionum remissiones in exactam integritatem finiunt, vel continua febris semper durat. & subdit, Tales etenim acutorum naturæ adhærere videntur; nam alij manifestè sunt diuturni. Connumerat hic, vt liquet, Galen. morbos acutos cum febre intermittente: nam de his sermonem faciens vltimo loco dixit alios ab his, quos conscripserat, omnes esse diuturnos. hoe idem parte poterit cuiuis eius verba inspicięti, quę asserit de acutis morbis in commento Aphoris. 19. secundi libri, & quæ de tertiana scripsit comment. Apho. 59. quarti lib. Sed circa hoc iterum hæsitare contingit: nam idem Gale. com. Aphor. 7. primi libri fatetur febres ab acutis morbis esse inseparabiles, & commento præcitati Aphoris. 19. secundi libri in acutis morbis dixit febres omnino esse continuas. commen. quoque Aphoris. primi septimi libri auctoritate Hippo. scriptum reliquit acutos vocari morbos, quorum febres omnino sunt continuæ. at, si eorum, quæ mox diximus, non fueris oblitus: promptissimè hæc Gale. verba conciliabis: nam, cùm dixit à morbis acutis febres esse insepa-

Marginal notes (right column): 1. reg. acut. tex. 5. — 1. epid. f. 3. tex. 3. — tex. 25. — cap. 9. com. 4. cap. 12.

rabiles:de absolutè, ac exactè talibus loquutus est: vt de causo, synochis, vel aliquis morbis, qui cum parte patiente fiunt, inflammatione videlicet orta in visceribus, qui quidem absolutè acuti dicuntur, & propterea nec cum eis nos febrem intermittentem copulamus, verùm in alia acutorum morborum natura illud fatemur, vt suprà ostendimus. Ad reliquas Galen. auctoritates bifariam quoque respondere possumus, vt puta similem offerendo responsionem cum acutorum distinctione, & insuper asserētes ipsum vti verbo τῷ ἐπὶ πᾶν, quod nō modò Latinè significat omnino, sed plurimùm & magna ex parte, vt velit Gal. non omnino, sed magna ex parte febres continuas à morbis acutis esse inseparabiles, quamois prima responsio congruentior

com.10. sit. Atqui rursus dices Gale. tertio Prognostico. voluisse morbum acutum intelligi cum magnitudine quadam, ac febre continua. & subdit: Si enim non ita fit, quanquam circa decimumquartum soluatur diem, aut etiam citius, eiusdem appellationis nequaquam censemus. At dicemus nos Gale. eo loco narrare differ. morb. secundùm diuersas temporum præfinitiones. quapropter circa ea ambigit, tum de morbo acuto, qui interdum decimumquartū diem pertransit, protenditurq; vsque ad vigesimum: tum etiam quòd nonnulli alij morbi etiam si in quatuordecim diebus finiant, aut citius, acuti non sunt appellandi, nisi hi & magnitudinem quandam habeant, & sint cum febre continua: verum namque fatetur, quoniam hi propriè acuti ab eodem Gale.

cap.9. nominantur, tertio de Difficul. respira. & absolutè

cap.11. acuti nuncupantur 2. de Diebus decreto. quòd alij

Loc. cita. sint, qui non ita propriè, absolutè, seu exactè acuti dicantur non negans: quinimmo & 2. Prognost. & 2. de Diebus decreto. ac commento. 19. Aphoris. secundi lib. sæpius citati, sexcentisque aliis in locis illorum meminit. qui autem exactè, seu absolutè acuti dicuntur, hi & magnitudinem habeant, & febrē continuam oportet. at, qui non ita absolutè sunt, satis erit, quòd ad summum vigorē celerrimè properant, ac magni sunt, iuxta eiusdem Galeni sententiam cōment. Aphor. 23. secundi libri, siue continua fuerit febris, siue intermittens. Et, ne sæpius eadem repetantur, dicimus, quòd vbicunque in Hippo. & Galen. commentariis fuerit compertum acutos morbos omnino esse cum febre continua, perpetuò de exactè seu absolutè acutis intelligen-

1.epid.f.3. dum erit. quos morbos Hippoc. 1. de Morbis vul-

text.3. ga. acutissimos, maximos, ac grauissimos nuncupauit: &, vt Gale. exponit, tum in febribus eueniunt, quæ vocantur propriè synochi, tum in aliis, iuxta quæ singulis progrediuntur accessionibus, ac initia efficiuntur, incrementa, vigores, & inclinationes manifestas, nec tamen ad integritatem veniunt. inter quos nolumus tertianam connumerari: verùm fatemur in alia acutorum morborum natura comprehendi, nec id eorum dictis pugnare, immo satis consonum esse censemus, vt abundantissimè probatum est. Nō est igitur de ratione cuiuslibet acuti morbi, quòd sit cum febre continua, iuxta Hipp. & Gal. decreta. sed eorum tantùm, qui exactè, seu absolutè tales dicuntur: quamuis quidam sibi ipsis falsò illud persuaserint. Amplius tertianam non esse morbum acutum alia ratione probare tentant: nam, cùm acuti morbi ex eorum natura periculosi sint, ipsa verò tertiana periculo vacet, vt patet auctoritate Hippo. Aphorismo 43. 4. lib. & Gale. cùm in eius commento, tum etiam primo de Arte cura. ad Glauc. dum asserit eam esse mitissimam, & mi- 1.ad Glau.

nimè periculosam, vtpote quæ nec ex inflamma- tex.8. tione aliqua, neque ex maligna humorū putredine occasionem habeat, propterea quia intermittit: ea de re nō erit morbus acutus. at quòd periculosi sint acuti morbi, cum Hippo. confirmare conantur, qui tex.8.

primo de Rat. vict. inquit eorum plurimos enecare. 1.epid.f.3.

text.3. & primo de Morbis vulg. eos asserit præ cæteris cap.12.

omnibus esse lethales. hoc insuper corroborāt Gal. auctoritate secundo de Diebus decreto. qui Archigenem summopere laudabat, quòd acutos morbos nō nudis temporibus solis, sed motu & natura, appellauerit, eos videlicet, quibus motus velox & subitò pericula adueniunt. hos quoque cum periculo 1.epid.f.3.

coniunctos esse testatur idem Gale. ex propria sen- cap.5.

tentia eodemmet. lib. primo de Morbis vulga. At, si eorum memineris, quæ paulò antè diximus de acutis morbis; facillime huic rationi, velut friuolæ & exigui momenti, respōsio patebit. diximus namque eorum morborum naturam duplicem esse: vnam citra aliquem determinatum locū affectum: reliquam cum loco aliquo patiente, seu inflammatione affecto, præsertim si princeps viscus fuerit, & inflammatio magna. his itaque, qui sunt prioris naturæ, vt qui non ex inflammatione originē ducant, sed ex humoribus calidis solis, si neque ex maligna humorum putredine occasionem habeāt, quos plurimi sunt, propriū non est cum periculo esse: quinimmò fere cuncti, qui huius naturæ sunt morbi, periculo vacant, præsertim si intermittant, velut Galeno visum fuit com. præcitati Aph. 43. quarti libri.

horum quoque accessio interdum cum rigore pre- com.4.

hendit, aut refrigeratione, velut Gale. sentit secun- 1.epid.f.3.

tex.3. do libro Prognost. reliqui verò acuti morbi, qui lo- 1.epid. loco

co aliquo patiente fiunt, & prorsus febres habent citato.

continuas, absolutè ac exactè appellati: immò ab 1. reg. acu.

Hippo. primo de Morbis vulg. acutissimi, maximi tex.8.

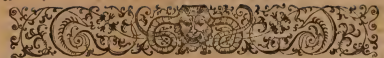
& grauissimi dicti, nō modò periculosi sunt vt placuit Archigeni & Galeno, verùm præ cæteris omnibus sunt lethales ac interficiūt, eodem Hippocr. auctore primo de Morbis vulg. & primo de Ratione vict. in morbis acutis. cuius naturæ acutos morbos cum periculo cōiunctos esse nemo sanæ mẽtis negare audebit. At quòd de his, & non de aliis loquatur Hipp. ex verborum eius lectione prǽcitatis locis cuilibet, vel parū erudito liquet, velut etiam doctissimus Gale. exponit. Quòd verò Archigenes 2. de Diebus decre. de his quoque sermonem faciebat, cui non patebit, si Gale. verba inspiciat, ac intelligat? dicebant enim quòd Archigenes laudandus erat, qui non solùm temporibus solis nudis, sed motu & natura magis acutum, vel peracutū morbum appellauerit, cui videlicet motus velox, & subita pericula adueniunt: non enim Archigenes cap.12.

quemlibet acutū morbum, sed magis acutum, vel peracutum his conditionibus describebat, vt Gale. phrasis indicat. atqui huiusmodi morbos neq; nos negamus cum periculo coniunctos esse: sed alterius naturæ morbos acutos, qui non ita absolutè ac propriè acuti sunt, & propterea nec acutissimi, maximi ac grauissimi appellantur, qui quidem in humoribus calidis solis heri cōsueuerunt, qui nullum obsedere locum: hos, inquam, fatemur interdum periculo vacare, præsertim si intermittant, vt tertiana, (de qua loquimur) propter iam traditas causas. Nō est igitur de ratione cuiuslibet morbi acuti

esse

esse cum periculo, velut quidam imaginati sunt: sed tantùm, quòd sint velocioris motus, & magnitudinem habeant, Gal. decreto cõ. Apho. 19. & 23. 2. lib. sæpius citati. Et, si apud eius scripta compertũ fuerit quandoq; asserere acutos morbos cum periculo esse coniunctos: de his intelligendum erit, qui absolutè tales sunt, acutissimi, maximi & grauissimi, velut Hippo. & Archigenes quoque sensit. At denuo aduersus ea, quæ diximus, instabunt, Hipp. dicentes, ac Galen. nullibi horum acutorum morborum, qui sine periculo sunt, meminisse: immo semper de acutis verba facientes illos periculo cõiunctos esse dixisse. Respondebimus nos & horũ quoque non omnino esse oblitos, sed interdum sermonem fecisse: nam Hippoc. 3. Prognost. cùm inquit, Simplicissimæ enim febres, hoc est, placidissimę ac mitissimę, vt Gal. exponit, & signis firmatæ securissimis, quarto die, aut citiùs desinunt, de acutis febribus simplicissimis ac securissimis loquutus est, dixit iudicari quartà die aut citius. Sed dicent fortè non de acutis febribus intelligere per hæc verba,
tex. 2. sed de diariis. Atqui hoc asserere est Hippocr. non modò non intelligere, sed eius omnino verba peruertere: cùm & ipsemet, vt superius annotauimus, circa finem eiusdẽ libri fateatur se cuncta eo libro conscripsisse de acutis morbis, & aliis quicũque ex his consistunt. cùm verò febres diariæ nec acutæ sint, vt diximus, nec ex eorum morborum numero, qui ex acutis consistunt: quoniam nec quarto die, aut citius desinerẽt, sed vltra protẽderentur, sequitur ergo, quòd inter acutas connumerari debent prędictę febres, quas simplicissimas ac securissimas Hipp. nuncupauit. At quid alia opus est ratione ad probãdum Hippo. de acutis febribus in ea verborum serie loqui: si Gal. hoc modo eadem verba ex-
cap. 16. ponit 1. de Crisibus asserens, ea de acutis febribus intelligi debere? quod si ita est, meminit igitur Hip. febrium acutarum, quæ sine periculo sunt, in prædicta verborum serie. quapropter apud eum non omnis febris acuta erit cum periculo cõiuncta; immo, si liceat Hippoc. per Galen. exponere: fortè per prædictas febres exquisitæ tertianæ intelligendæ
cap. 8. sunt: cum has Gale. 1. de Arte cur. ad Glauco. mitissimas ac breuissimas appellauerit, præter id quod minimè periculosæ sunt. aliàs dicant quæso, de qua alia febre Hippoc. dicta verificari valeant, nisi de tertiana ipsa exquisita, seclusis diariis, de quibus, vt diximus, impossibile est Hip. loqui: cùm inter acutas febres nulla alia reperiatur, quæ mitior & simplicior (vt ita dixerim) ac securior ea sit? præsertim si febres quarto die, aut citius desinãt, vt tradit Hip. At si velis aliquam aliarum acutarum febrium voluisse Hippo. intelligere, & non exquisitam tertianam: satis erit me monstrasse Hippo. febres acutas circa periculum interdum scripsisse, & nõ cunctas, eius sententia, periculo coniunctas esse, velut quidam ad eius mentem falsò sentiunt. Galen. insuper Hippo. ac eorum, quæ diximus, non immemor, pri-
cap. vlt. mò de diebus decreto. talia verba retulit: Si quis primò die acuta febre infestetur, nullum autem periculosum signum ipsi attulerit, sed in vrinis aliqua concoctionis nota inuenta fuerit, non extra quartum diem morbus soluetur: quin etiam, si multa lethalia signa primo die statim deprehendantur, morietur planè non extrà quartum diem & subdit, At, si acutè febricitet, nullum verò signum lethale adsit, immo nec aliqua concoctionis nota: fieri non potest vt hic quartanus decedat. Et lib. 1. de Crisi cap. 16.
loquens de præcognitione futuri vigoris, quem quidem Medicus minimè ignorare debet: alias permultum errabit: inquit ipse, Quid enim, si aliquis primo statim die nullum habens signum periculorũ, verùm insuper omnia salutaria, acutè quidem febricitet, vrinam autẽ mingat bene coloratam, ac mediocriter crassam, an non in propatulo est Medico qui in artis operibus est exercitatus, hũc in primis quatuor diebus crisin habiturum? & eò magis, si nebula aliqua, vel suspensio ibi adesset: atque etiam tantò plus, si bona subsidentia. & post pauca iterum dicebat: Sicuti igitur, quæ omnia habet signa tutissima, febris acuta, in prima periodo decretoriorum dierum solutionem habet: sic quæ isti proximè adiacet, diem septimum non transcendat. Non igitur proprium est acutarum febrium omnium esse cum periculo, sed earũ quasdam esse simplicissimas ac tutissimas satis admodum cum Hippo. & Gal. probatum esse censeo, velut nec eas ægritudines penitus cum febre continua esse nisi acutissimæ, maximæ vehementissimæq; sint: namque de his veritatem habent Hipp. Gal. vnà & Archigenis dicta, si apud eos compertum sit acutos morbos cum periculo coniunctos esse, ac cum febre continua, nõ de his qui alterius naturæ sunt, vt probauimus. Hac itaque ratione conciliari possunt quæcunque in eorum commẽtariis scripta de acutis morbis comperta sint; cùm non vno modo de eis vbique locorum sentiant, ac pugnantia asserere videantur; nam interdum, de absolutè acutis verba facientes, eos pericula & febres continuas habere asserunt: sæpenumero citra periculum ac febrem continuam morbos quosdam acutos esse affirmãt: cùm videlicet nõ de absolutè, seu exactè acutis loquũtur, quamuis ipsi decimumquartum diem non excedãt. in quorum numero exquisitam tertianam connumerari audacter affirmamus. Est namque ipsa in numero acutorum morborũ simpliciter dictorum, non tamen absolutè & exactè talium, sed eorum qui non absolutè tales dicuntur: cùm non sit febris cõtinua. quapropter & periculo vacat, vti diximus, & septem circuitibus, quod tempus lõgissimũ est, terminatur. quod etenim in continuis vna dies potest, hoc in intermittentibus accessio Gale. auctore 3. Prog. & commento Apho. 59. 4. lib. Illud namque, quod omnium acutorum morborum na- com. 7.
turam complectitur, est motus celer & magnitudo: cuncti etenim & magni sunt & celeriter iudicãtur, velut superius ex Galen. sententia commen. Apho. 19. & 23. 2. libri probatum est. quòd namque cum febre continua sint, vel non, cum periculo, vel absque eo, magis, vel minus acutum morbum denunciant, seu absolutè, vel non absolutè talem, vt patet apud Gale. 2. de Diebus decret. cùm ex propria, cap. 11.
tum ex Archigenis opinione. Quibus igitur rationibus tertianam non esse morbum acutum quidam probare nisi sunt, tot & tales existũt. quæ quantùm valeant, quidve momenti obtineant, ex prænarratis liquet: per quæ non modò facile rationes hæ delentur: sed, si reliquas innumeras præ manibus habuerint; his, quæ conscripsimus, promptè responsio patebit.

FINIS.

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS, ANELLO TVRBOLO ET PADVANO GVLIELMINO

S. P. D.

Etijstis quam sæpissimè summa, qua fieri potuit, diligentia iuuenes peritissimi, ut scriberem, quid sentiam de sanitatis latitudine, quam Galenus breuissimè ac absolutissimè tradidit: ex quo factum est, vt tot, variæ, minimèque sibi constantes extarent sententiæ, quæ vestros animos Euripi more paulo momento huc, vel illuc impulerunt. Quamobrẽ, ne meo ab officio discedere viderer, huic iustæ petitionis vestræ, amicisque alijs ad hoc ipsum nos hortantibus, satisfacere constitui: & Galeno addictus successiuis (vt aiunt) operis hæc scripsi: non enim intermittere studia seria possum, sed ne remittere quidem, aut relaxare ingenium: tantum abest, vt otiari valeam: & si quid otij superest, id in ægrotis curandis (vt nostris) consumere oportet. nec propterea meum institutum non tenui. Verùm quò vobis satisfaciam, ea scripta sunt via & ratione, vt facilè quæcunque Gale. olfecerit, percipere poteritis. Sed, si qui sint, qui barbarorum, aut etiam recentiorum opiniones imitari, ab eorum sententia discedere nequeant. & nostræ huic opinioni, nulli post Galen. memoriam scripta repugnauerint: Galen. se repugnare sciant: vosq́; ex illius sententia omnia poteritis asserere. Valete.

ANELLVS TVRBOLVS LECTORI S.

OLENT, Lector, quæ ab Altomari aduehuntur, noua esse, hominúmque curiositatem, quæ noua semper exoptat, allicere. Ecce sanitatis, quam vocant, latitudo ab Altimaro ab nos transfretata, te nunc ad legendum inuitat atque allectat. ea certè si Galenum spectes, vetus est: sin post Galenum scribentes, noua. Ne mirere, nec temerè despicias, priusquàm rem assequaris: scio enim te nec montes parere mures, nec Ægyptiorum templa visurum. Interim admirabile de febribus opus propediem in apertum proferendum expecta. Vale.

DONATI ANTONII ALTIMARI, MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI, de Sanitatis latitudine.

SI quis exactè velit iuxta Galeni sententiam numerum ac ordinem salubrium corporum, neutrorum, ac insalubrium dignoscere, quæ sanitate participant, hoc est, vt aiunt, sanitatis latitudinem intelligere, opus est nonnulla pro hypothesi prius assumere: quorum primum est, quid per sanitatem intelligendum sit. & cum
1. de sani. tuen. ca. 5. eodem Galeno dicimus, quod nil aliud, quàm eam corporis constitutionem intelligere volumus in qua nec doloribus cruciamur, nec in vitæ actioni-
De differ. morb. c. 2. bus impedimur. quam si quis velit alio nomine appellare quàm ὑγίειαν, vt ipse inquit, non reclamamus. Satis sit omnium consensu comprobatum esse, quòd homines tunc se sanos existiment, quum partium corporis ministerio, ad eas, quæ in vita necessariæ sunt, actiones, sine aliquo vitio, perfungi possunt. At cùm corporis partes quædam ex ipsis elementis primò fiant, quæ similares dicūtur; quædam verò ex compositione dictarum similarium partium, quæ instrumentales appellātur, sintque actiones quædam primæ & similarium partium: quædam secundæ & instrumentariarum: animaduertas oportet secundò, sanitatem non solùm nec absolutè consistere in medio temperamento, seu
1. de sani. tuen. ca. 4 debita cōuenientia, quam εὐκρασίαν & συμμετρίαν appellant, elementorum, ex quibus constamus: sed eam duntaxat, quæ est similarium partium, in ipsis consistere: nam neque minùs sanitas consistit in instrumentalibus partibus. constat autem ea ex numero, figura, magnitudine, ac compositione dictarum partium. Tertiò scire licebit sanitatem, quemadmodum etiam & morbum, in corporum affectione, seu constitutione consistere, nō in actione,
cap. 5. siue actionis læsione, vt liquet primo de Sani. tuen.
cap. 2. Et propterea dicebat Galen. lib. de Diffet. morb. [Hinc perspicuum existit, quòd sanitas non in operatione, sed facultate & potētia potius est definienda.] vt autē operari possimus, structura effectrix naturalis. in hac ergo cōsistit sanitas vnde & hæc ipsa ad operationem vim obtinet causæ. Siue igitur naturalem omnium partium corporis cōstitutionem sanitatem appellare libuerit, siue operationē causam, in idem vterque incidit sermo, vt ipse Galenus fatetur. Erit itaque sanitas affectio, seu constitutio naturalis, seu secundum naturam, actionem perficiens. Neque enim, si affectus secundum natu-
Loco citato. ram se habeat, omnino etiam sanitas existit, vt Ægyptiorum nigritia, Gallorum candor, Scytharumque rufus color, quorum nullum sanitas est: quoniam ad aliquod opus edendum nullus talis color causæ rationem obtinet, vt eodem primo de sanitate tuenda patet. Quartum pro hypothesi præsumptum esto, quòd cum sanitas, vt dictum est, symmetria quædam sit, & omnis symmetria duplici ratione non solùm perficiatur, sed etiam dicatur, vt Galen. inquit eodem loco: nam alias quæ ad summum peruenir & verè prorsusq; symmetria est, aliàs quæ ab huius absolutione perfectioneque paulùlum deficit: ita & sanitatis symmetria duplex vtque fuerit, hæc quidem exacta, optima, absoluta, & summa: illa verò paulùm ab hac deficiens, non tamen eatenus vt animali sit grauis, sed vsibus nostris adhuc non sit inepta. Prima sanitas, quæ insectilis simul est, & dicitur, cogitatione potius in animantium corpore vsurpatur, quàm solidè subsistat. & esto quòd reperiri possit. de hac haud quaquam noster erit sermo, sed silentio prætereunda: nam si hos dumtaxat sanos esse diximus, quorum singula membra suas absolutissimè obeunt functiones, frustra tentaremus sanitatis latitudinem condere, quum ea vna sola sit, & insectilis, vt prius diximus: de qua asserebat Galen. eodem primo de sanitate tuen. cap. 5.
quòd si ea sola, sanitas diceretur, & eos dumtaxat sanos esse diceremus, quorum singula membra functiones sua obeunt absolutissimè, cæteros, qui minus probè sunt affecti, non esse sanos, inutilis, irritáque esset ars de Sanit. tuenda. nam tali ratione nemo nostrum sanus existit. quare nec etiam nobis quærenda talis sanitas est, sed, vt diximus, silentio prætereunda. De hoc etiam corpore lib. de cap. 3.
optima nostri corporis cōstitutione, asserebat Galen. quòd quàm rarissimum est, & tanquam imago quædam normæ Polycleti, longissimóque temporis interuallo gigni solet. de ea itaque sanitate verba faciemus, quæ nec planè absoluta, optima, summáque est, sed paulum ab hac deficit. Et, quoniam sanitas hæc neque angustum quippiam est, aut insectile, aut omnino simplex, verùm extendi ad idoneam latitudinem potest, maioris, minorisve ratione diuidua: propterea huius affectus, quem sanitatem dicimus, notabilem quandam latitudinem esse, cum Galeno asserimus, eodem libro de Opt. corpor. constit. primo de Sanit. tuenda. cap. 3.
lib. Artis medic. & lib de Differentiis morborum. cap. 5.
Verùm sanitates hæ, licet multæ variæque sint, cap. 8.
vt dicemus, ratione, qua sanitates sunt, & com- cap. 2.
muni omnium forma, vnde sanitates dictæ sunt, haud quaquam inter se dissident, sed maioris minorisque ratione: velut niuis candor ab eo qui in lacte visitur, quatenus candor est, non dissidet, sed maioris

maioris, minorisve ratione differt. ita quoque Platonis sanitas ab ea, quę in Socrate est, quatenus sanitas, non differt: sed & eadem cum ipsa differunt autem altero quopiam, quod aliud planè non est, quàm maioris minorisque ratio. quæ dissimilitudo non ab alio nascitur, quàm ab ipsa constitutione, vnde actio proficiscitur: respondent etenim constitutionibus opera. quæ de re quot sunt functionum differentiæ, tot erunt constitutionū discrimina: Sed illæ numerosæ sunt. erunt ergo & constitutionęs æquè multæ. Nec inconuenit quòd omnium, qui sani sunt, membrorum constitutio in symmetria consistat, & quòd propterea multæ variæque constitutionum symmetriæ sint. Nam cuilibet sectæ sanitas symmetria quædam est: hæc autem symmetria, seu eucrasia, omnino insectilis atq; indiuisibilis non existit. Præterea neque cuiquam violentum apparere debet medium temperamentum, seu debitam conuenientiam, posse dici quod medio ad vnguem temperamento non sit. nam vt potionem & balneum εὔκρατον, hoc est, temperatum dicimus, non solùm cùm alterum huic, alterum illi tale est, sed etiam quum ad eundem hominem in latitudine tale est, similiter aërem nos ambientem temperatum dicimus, etiam si in alterutram partem paululum sit propensus: ita quoque de medio temperamento sentiendum est. Insuper eodem primo de Sanitate tuenda, exemplo lyræ illud idem comprobauit Gale. In lyris enim consonantiam ipsam, quę summa exactissimáque sit, vnicam atque insectilem probabile est: quæ verò in vsus hominū venit, certè latitudinem habet. Sæpe namque quam percommodè temperasse videaris, alter superueniens Musicus exactius temperauit. Nil miri itaque si eucrasiam in satis amplam latitudinem extendunt omnes: siquidē nobis ad omnia vitæ munia sensus vbique iudex est, ipsoq; etiam eucrasiam & dyscrasiam iudicabimus, eodem Galeno teste. Quapropter non immeritò in naturali corporis nostri constitutione illa maximè seruanda sunt, quorum beneficia functiones obimus. Est namque similarium quidem partium eucrasia: instrumentariarum verò ipsarum conformatio, quæ constat ex earundem similariū forma seu figura, positura, numero, & magnitudine, functionum causa. Interim illud quoque haud ignorandum, quòd cuncta hæc quoque in latitudine quadā spectanda sunt; & quòd longè melius est, satis amplam latitudinem sanitati tribuere, quàm omnes homines perpetuò vrgentibus morbis premi: neque enim functionum imbecillitas morbis statim nota est, absolutè ita, citràque exceptionem loquenti, nisi adiectum sit, quæ præter naturam cuiusque sit: vt liquet eodem primo de Sanitate tuenda. Et secundo de Temperamentis idem confirmauit Gale. de sanitatis latitudine, asserens alteram esse sanitatis & alteram morbi intemperiem: morbi quidem ea, quæ à media temperie longissimè abest: sanitatis, quæ paulùm. & septimo Meth. med. ait, Imbecilla verò actio, prout magis, minúsve talis est, aut ad sanitatis tuēdæ, aut ad medendi tractationem pertinet: leuiter quidē impedita, ad priorem: grauius, ad posteriorem. discernitur vtraque ex eo quòd à consuetis actionibus obeundis, propter noxę magnitudinem, vel desistatur, vel nō desistatur. Quantū igitur interuallū est inter id, quod perfectissimè functionē obit, & id quod manifestè functionem aliquā habet oblæsam, tāta est

Loc. cit.

cap. 5.

cap. 4.

cap. 11.

profectò & sanitatis & distēperantiæ quæ intra sanitatē cōsistit, latitudo. Ab hac, proxima est intemperies morbosa, vt liquet eodē secundò de Temperamentis. Qua de re in eo statu, siue constitutione, quæ sanitas dicitur, non parua necessariò statuenda est latitudo. & ob id idem Gal. secund. artis Medic. inquit [Quo fit vt tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulę latitudinem habet nō paruam, diuidatur.] Erit autem prima quidem salubrium corporum, Secunda neutrorum, Tertia insalubriū. Nec minus scire opus est quòd habitus nihil aliud significat, quàm stabilitatem, seu permanentiā affectionis: nam cuiusque rei, cùm affectio bene adhærens, altiusque defixa fuerit, habitus nominatur, vt patet li. ad Thrasyb. quemadmodū, quòd bonus habitus nil aliud est, quàm benè se habens habitus: nam, cùm habitus stabilis quædā affectio sit, bonus habitus nihil ei plus quàm bonitatē adiicit, vt idem Galenus inquit. Loquor autem de bono habitu, qui naturalis existit. Contrario modo se habet habitudo: nā non stabilitatem ac firmitudinē, sed lubricitatē & instabilitatem affectionis facile solubilis & mutabilis significat. Quapropter nō ab re Galenus eodē lib. concludebat geminam esse sanitatem: hanc videlicet, quam cum latitudine consideramus, quatū altera secundum habitum, altera secundum affectionem appellatur. Et iterum quæ in habitu dicatur sanitas, alia in habitu duntaxat est: alia secundum bonum habitum. atque hæc insuper bifariam dicit potest, vt libro de Differentiis morborum liquet; quoniam alia dicitur simpliciter boni habitus, alia optimi habitus, quem summè bonum habitum appellabat idē Galenus lib. ad Thrasy. Hic etiā summe bonus habitus æquiuocè dictus ab Hippocrate scribitur aphori. 3. primi libri. ita, vt à Gal. habeamus sanitatē in habitu, aut esse opti ni, siuè summè boni habitus, aut non optimi, id est simpliciter boni, aut in habitu dūtaxat circa adiectionē quę, siue boni. Reliqua verò relinquitur sanitas, quæ secundum affectionem dicitur eodē lib. ad Thrasy. lib. autem de Differen. morb. appellatur sanitas minus valēs: & 5. de Sanit. tuen. fallax & incerta κατὰ σχέσιν dicta, differens à firma & constāte, quæ κατ' ἕξιν nominatur. Has etiam sanitates quādoque duas dicit esse eodem libro ad Thrasy. vt diximus, quādo videlicet suprema accipit earum genera: quandoque verò tres, quum sanitatem secundum bonum habitum non ita exquisitè considerat, diuidens optimum à simpliciter bono habitu: quarum vnam dicit esse propter imbecillitatem inutilem, & hanc appellat secūdum affectionē: alteram sanitatem in habitu, quæ non amplius imbecilla est, verùm adhuc non robusta dicitur, sed actionibus media est inter sanitatem secundum affectionem, & secundum bonum habitum. tertiam appellat sanitatem secūdum bonum habitum, quæ quidem robusta sanitas appellātur. Quibus ita suppositis vnà cùm Gal. bona fronte concludimus eū non de aliis corporibus sanis, signis, & causis sermonē habuisse in lib. Artis Medic. neque aliam diuersam ab his sanitatem considerasse, quàm cōsiderauit in lib. ad Thrasy. aliàs aut hîc superfluus, aut ibi (hoc est libro ad Thrasy.) fuisset diminutus: licet diuersis vocib. vsus fuerit vt qui artē sub alio docēdi genere tractauerit lib. Artis medic. At, quomodo tales sanitates diuersæ diuersáque corpora sana ordine quodam collocari possint, ita vt Gal. verba vbique

locorum

cap. 4.

cap. 8.

cap. 6.

cap. 2.

cap. 7.

c. 6. & 7.

cap. 2.

cap. 4.

cap. 6 eod. lib. cap. 7.

locorum inter se consentiant, non admodum facilè mihi videtur, potissimum cùm quotquot sunt auctores. qui de hac re rescripsere (quos viderim) tot in eis diuersas reperiam opiniones. Nos verò breuiter & facilè cuncta Galen. dicta concordare conabimur: vt pauperculi artis medicæ tyrones, saltem Gal. opinionem ac veritatem valeat intelligere: quã hucusque eos non intellexisse puto. Sanitas ergo quam in latitudine contemplamur, ea medij temperamenti exquisitè dicitur, seu optima constitutio appellatur quæ nec vlli vitio obnoxia est, quod saltem sensu percipiatur: & qui talem habent sanitatem ex eo dignoscuntur, quòd robustas habent operationes, & causis, quæ ægritudinem pariunt, magis quàm cætera corpora resistunt. hoc etenim est illud corpus, quod magis vicinum existit corpori absolutissimè temperato ac optimè constituto: quod corpus diximus potiùs cogitatione inueniri, & esse veluti exemplar quoddam. nuncupatur autem simpliciter salubre. & est illud quod ab ipso naturæ ortu bonam habet temperaturam in simplicibus & primis particulis, atque in iis, quæ ex illis componuntur, instrumentis est commensuratum. est verò & ipsum in duplici differentia: nam vel tale est semper, & ita simpliciter semper appellatur, quod quidem est optima temperantia preditum, ac maximè est commensuratum: vel vt multùm, quòd à constitutione optima non valde admodum deficit, sed exiguum & breue aliquid, & propterea simpliciter vt multum dicitur. Distinguitur autem ab eo quod semper tale est, quoniam re vera hæc corpora salubria vt multùm, in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur, sed ex eo quod magis, minúsve in operationibus existit: ac quia causis, quæ ægritudinem pariunt, nõ
cap. 2. æquè resistunt, vt illa semper talia. Hæc sunt illa corpora, quæ Galenus dicebat libr. de Differentiis morb. esse optimè constituta. & optimi habitus, &
cap. 7 lib. ad Thrasyb. summè boni habitus: neque mirum nam, si in bono habitu non naturali, sed apparenti, vt qui Athletarum existit, Hippocr. considerauit summè bonum, vt patet Aphoris. 3. primi li. eo magis in eo, qui verè & naturalis & bonus est, reperitur is qui optimus, seu summè bonus existit. Côueniunt itaq; hæc duo corpora, semper & vt multùm salubria in optimo habitu: licet exquisitior reperiatur in vno, quàm in altero. omnia etenim hic cum latitudine contemplamur. & propterea primum corpus in latitudine sanitatis erit simpliciter salubre semper; secundum verò salubre simpliciter vt multùm, quod à constitutione optima non valde admodum deficit, vt inquit Galenus primo artis med. Succedunt tertio loco corpora, quæ à Gal. salubria nunc appellantur: salubre nunc corpus est, vt ipse refert, quod in presenti est sanum. est verò & hoc eo tempore, quo sanum existit, bonam habens temperaturam, & commensurationem, non tamen
cap. 8. optimam, at sibi propriam. de iis nanque corporibus, vt mea fert sententia, idem Galenus intelligebat textu quarto secundi libri Artis medic. postquam optimæ cõstitutionis signa declarauerat, hoc est, corporis simpliciter semper salubris, cùm dicebat [Eorum autem, quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nonnulla quidem in consimilium temperata lapsum aliquem paruum habent: nonnulla verò in instrumentariarum cõmensuratione, & hunc quoque per exiguum.] deinde subdebat [Accidit autem hoc vel in omnibus, vel in aliquibus, aut vtrisque.] In cuius textus expositione cuncti, quos viderim cæcutiunt, opinantes Galen. per ea verba intelligere salubria vt multùm quod quidem multis rationibus falsum esse ostendam. primo quoniam corpora salubria vt multùm, nec errorem, neque lapsum aliquem habent in temperatura consimilium, aut in instrumẽtarum commẽsuratione, licet re vera & ipsa quoque in aliquo sint offensa: verùm nõ adeo vt error, seu lapsus, verè appellari possit. Rursus, si de salubri vt multũ intelligere voluisset, frustra addidisset illa verba [Et adhuc tamen salubria existunt.] nam satis fuisset dixisse. [Eorum autem quæ ab ipsa deficiunt.] si voluisset nobis ostẽdere in breuem, seu exiguum, quo deficiunt salubria, vt multùm à salubribus semper, & non etiam addidisset illa verba [Et adhuc tamen salubria existunt.] Per quæ verba voluit potius vltimũ gradum salubritatis nobis propalare qui est loco cit.
corporis salubris vt nũc. Ad hęc textu 6. reddi causa non poterit, cur iterum de eodẽ corpore vt multùm salubri verba fecerit, si in 4. de eodem loquutus esset: nec non in paucis quibusdam verba diuersa de eodem corpore protulisset. nam eodem textu 6 volens nobis ostendere corpora salubria vt multùm, asserebat [Quę verò ab optima corporum constitutione breue aliquid deficiunt] id quod nõ dixit in textu 4. Per hæc verba [Breue aliquid deficiunt] manifestauit salubre vt multùm ipsum nanque breue aliquid deficit à salubri semper. Deinceps dicebat [Re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, nõ tamen id sensu cõprehenditur] Per quę verba luce clariùs demonstrauit hanc offensionem minorem esse ea, de qua loquutus erat textu 4. nã ibi dicebat lapsum, seu errorem aliquem habere, licet paruum: modò in plus se habet lapsum aliquẽ habere, quàm breue aliquid deficere, licet ille quoque paruus sit. Vlteriùs in hoc textu 6. differentiam tradi inter hęc corpora salubria vt multùm, & semper, docétque modum distinguendi, ostendens nobis quàm difficile sit ea dignoscere: quoniam, licet re vera quidem in aliquo sint offensa, seu oblęsa salubria vt multùm, non tamen id potest sensu comprehendi, id quod haudquaquam est necessarium in corporibus salubribus vt nunc, quia eorum lapsus non est ita exiguus. & propterea per alia verba ipsum figurauit, dum dixit ea lapsum aliquẽ paruũ habere. & non dixit breue aliquid deficere: neque addidit hæc verba [Re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tame nid sensu comprehenditur.] Docuit insuper modum distinguendi hæc corpora salubria vt multùm à semper talibus, asserens [Distinguuntur verò ex eo quod magis minúsve in operationibus existit; ac quia causis quæ ęgritudinem pariunt, non æquè resistunt] Minus itaque deficiunt salubria vt multùm à salubribus semper, quam salubria nunc. & propterea illorum offensa, seu defectus, licet re vera sit, non tamen sensu comprehendi potest: lapsus verò, seu error corporum salubriũ vt nunc, non adeò exiguus est. nec adeo insensibilis, cùm magis recedant à salubribus semper. Vlteriùs, si de salubribus vt nunc non tractasset Galen. eodem textu quarto, vtique esset diminutus, cùm hæc corpora definisset in primo libro, diuisisque signis in principio secundi adhuc illorum meminisset, sicut cęterorum salubrium, cùm cap. 7.
dicebat: Cùm verò sint salubria corpora, hęc quidẽ

ſimpliciter,hęc verò vt nunc,quæ & bene valentia dicuntur &c.]cur demum ea ſilentio prætermiſſet, ratio nulla aſſignari poſſet.poſtquam de cæteris omnibus verba fecit,ſalubribus , neutris,.& inſalubribus vſque ad textum 10. poriſſimum cum textu nono epilogando dixerit [Hæc quidē ſigna ſanorū corporū.ſed.ſiue ſalubria ſiue inſalubria, ſiue neutra exiſtant, quantitate diſtantiæ differunt.]& deinceps textu 10. Optimæ igitur conſtitutionis corporis , inquit , indicia explicauimus : eorum verò, quæ ab ipſa deficiunt totidem ſunt numero genera,quæ in magis & minus ſecari poſſunt.] Vbi itaque eſſet enarratum hoc genus corporum ſalubriū vt nunc,quomodo eius ſigna duobus inuicem contrariis terminis ſtatutis poſſent per quantitatē diſtantiæ diſcerni?cùm poriſſimum dicendum non ſit ea extra cœtum corporum in latitudine ſanitatis poſitorum reperiri,& ſic eſſe extra eiuſdem ſanitatis latitudinem,neque cōfundi poſſunt,vt quidam falsò imaginantur , cum neutris ſimpliciter, aut inſalubribus ſimpliciter : nam prima corpora ſunt exquiſitè media,atque æqualiter diſtantia , vt dicemus , ab vtriſque extremis : in medio autem amborum,inquit Galen. hoc eſt, ſalubrium , & inſalubrium corporum collocantur ea , quæ neutra ſimpliciter appellantur,& quę cum latitudine quadam. Cùm ergo ſalubria vt nunc in numero ſalubrium contineantur, non poſſunt ſub neutris contineri, neque neutra appellari ſub vllo neutrorum ſignificato,neque eorum conſtitutio ſimilis eſt alicui neutrorum conſtitutioni,vt liquet diſcurrendo per omnia neutra : nam neque corpora ſunt , quæ neutrius diſpoſitionis participent,neque ſimul cōtrariarū,neque aliquando vnius , aliquādo alterius viciſſim. Hac etiam & fortiori ratione longè diſtabunt ab inſalubribus ſimpliciter:nam corpus ſalubre nunc,vt dictum eſt, bonam habet temperaturam,& commenſurationem,non tamen optimam, at ſibi propriam,vt Galen. ait. ſed inſalubria ſimpliciter ab ipſo ortu naturæ vel in conſimilibus habēt malam temperaturam,vel in inſtrumentariis incōmenſurationē, vel vtrunque vitium.& ſemper tale corpus eſt,quod ab ipſo naturæ ortu,vel peſſimā in ſimplicibus habet temperaturā, & primis particulis omnibus,vel aliquibus,vel principalibus,aut in inſtrumentariis incōmenſuratū exiſtit,ſimiliter vel omnibus,vel quibuſdā,vel illis quæ obtinent principatū:vt multùm verò tale eſt,quod ab huius quidē vitio recedit,nōdū tamen mediocritatem attingit,vt Gal. refert. Quare,cùm corpora ſalubria nūc, bonā habeant temperaturā & commēſurationem: inſalubria verò ſimpliciter,peſſimam , nullo modo coincidere inter ſeſe poſſunt:nam & ipſa inſalubria multùm,etſi non ita habeant peſſimam,habent tamen ſaltem malam , cùm parum à ſemper talibus recedant. Non itaque bonam habebunt , quemadmodum ſalubria nunc. & propterea coincidere nō poſſunt.quòd ſi coincidere valerent ac ſimul confunderentur,cur eſt quòd Galen. illud ſubticuerit, nec vllibi illud ſcriptum reliquerit? Illud quoque vitiari non poſſet,ſi confunderentur , quòd neutra ſimpliciter primi ſignificati eſſe nō poſſent,exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi,neq; ęqualiter diſtare ab vtriſque inuicē contrariis terminis, optima ſcilicet corporis conſtitutione, nuperq; factæ ægritudine,ſi ſalubria nunc corpora,ſeparatim à neutris & inſalubribus in ſanitatis latitudine non ſtatuerentur ſed quiſpiam diceret propterea ſalubria nunc confundi debere cum neutris ac inſalubribus ſimpliciter:nam cùm ſint nūc, talia ab ortu eſſe non poſſunt. quare cogeris,velis,nolis,aſſerere quòd hæc corpora ab ortu erūt aut neutra,aut inſalubria ſimpliciter,hoc eſt , talem habebunt conſtitutionem , quam habent vel neutra , vel inſalubria ſimpliciter, vtpote quæ ab ortu ſunt talia. Nos verò dicimus , non propterea corpora ſalubria vt nunc , appellari , quia in præſenti ſolùm tempore ſunt ſana,neque pugnare vt nūc ſalubri,quòd a generatione tale ſit : quemadmodum neque etiam vt multùm talia dicuntur, quia multo tempore ſana ſunt,ſed potius quia talem habent ab ortu conſtitutionem,ita quoque vt nunc talia dicuntur, quod in quodam tempore,ſeu aliqua ætate . & non ſemper nec vt multum, ſana exiſtunt:quoniam talis eſt eorum temperatura , & commenſuratio bona, talem habent potentiam , in qua ſuppoſuimus ſanitatem conſiſtere à naturæ ortu , & non in tempore acquiſitam:quæ quidem licet ipſis propria ſit, non tamen optima eſt , vt ipſe Galen. inquit. quam bonam temperaturam,ac commenſurationem à naturę ortu habent.verùm hæc conſtitutio dicitur ſalubris vt nunc , quia non eſt ſicut ea quæ ſimpliciter ſemper:neque ſicut ea quæ ſimpliciter vt multùm:ſed ab vtraque deficit,licet exiguum quoddā. Erit ergo ſalubre nunc corpus id, quod in præſentia bene valet.eſt autem ſanè & hoc,in eo quod bene valet tempore,bonam habens temperaturam & commenſurationem,non tamen optimam, ſed ſibi propriam,ex Galen. ſententia , non à tempore acquiſitam ſed ab ortu talem:nam neque in præſenti ſanum exiſteret , niſi talem hoc tempore temperaturam & commenſurationem bonam ab ortu naturæ ſibi propriam haberet , qua ratione ſalubre nunc appellatur. Id quod probatur eiuſdem Galen. auctoritate. 5. de Sanita. tuend. quo loco aſſerebat cap. 5 quòd corpora , quæ ab optima ſanitate deficiunt, tribus de cauſis proueniunt:aut quod ſtatim in vtero,vitioſo ſtatu fuerint:aut quòd qualibet de cauſa in non naturalem affectum pòſt conceſſerint: aut ætatis ratione.ſed hæc corpora ſalubria vt nūc, dicuntur ab optima ſanitate deficere ætatis ratione,vt cuilibet in confeſſo eſt, neque etiam poſt ortum ab aliqua cauſa talia reddita ſunt. (nam ſi hoc eſſet,à neutris,& ægris vt nunc , non diſcreparent: hæc nanque ſunt illa corpora quæ ab optima ſanitate deficiunt,à qualibet cauſa in tempore contingente : illud quidem quàm alienum eſſet aſſerere, nedum in Gal. ſrd omnium Medicorū doctrina cuilibet planū eſſe poteſt.) Relinquitur ergo. quòd talem lapſum ſeu errorem , per quem à p. rfectione, ſeu optima ſanitate deficiunt, ſtatim in vtero & ab ipſo ortu naturæ habuerint. Quapropter nòn repugnat corpori ſalubri vt nūc,eſſe à natura tale. quinimmo magis repugnat ipſum aſſerere non eſſe ab ortu naturæ tale , tam Galeni doctrinæ , quàm veritati. id quod nonnulli haudquaquam intelligere potuerunt.ob id dicimus nos ſalubria nunc corpora diuerſam habere conſtitutionem à neutris & inſalubribus ſimpliciter,eaque à naturę ortu:licet in eorum definitione illud Galenus non appoſuerit. nam ſatis ſibi erat appoſuiſſe in ſimpliciter ſalubri:quoniam neque in definitione vt multum ſalubris , neque vt multum inſalubris addidit illa verba [ab ortu naturæ ,] nec etiam illa verba con-

ſcripſit

scripsit in definitione neutri simpliciter tertij significati.& tamen subintelligēda sunt præter id, quod clarius intelligitur etiam natura salubris vt nunc si illa verba non apponantur: nanque eius naturam ac constitutionem longe melius intelligimus, quādo in præsentia bene valet, & cum hoc etiam eodē tempore bonam habet (vt inquit Galen.) temperaturam & commensurationem, quàm si dixisset: tale corpus bonam duntaxat habere temperaturam & commensurationem à naturæ ortu. neque etiam illud satis fuisset pro eius natura manifestanda: nam opus est & quòd in præsenti sanum sit, & quod talem habeat temperaturam, & commensurationem bonam, vt salubre nūc sit corpus. hoc etenim, quòd in præsenti benè valeat & sanum sit, præsupponit illud, quòd bonam habeat & sibi propriam temperaturam, & commensurationem ab ipso naturæ ortu: aliàs neque bonam, neque sibi propriam diceretur habere eo tempore, quo sanū existit, quemadmodum sunt neutra, & insalubria nunc, quæ ab optima sanitate deficiunt à causis in tempore contingentibus. tale naque à naturæ ortu corpora hæc sortita sunt constitutionem, vt quo tempore bene valent, & salubria nunc appellantur, non modò sana sint, sed bonam etiam vt sæpius diximus, & sibi ipsis propriam temperaturam, ac constitutionem habeant, quæ nulli ex aliis corporibus propria sit. & propterea à neutris & insalubribus simpliciter corporibus differunt, differunt etiam, quoniam hæc corpora salubria nunc, quòd bonam habeant temperaturam & constitutionem, iure dicentur habere sanitatem in bono habitu: reliqua verò, neutra & insalubria simpliciter, licet sanitatem habeant in habitu, vt liquet ex Galeno in eorum definitionibus, non tamen quispiam dixerit ea sanitatem habere in bono habitu, veluti salubria nunc. Hęc insuper corpora salubria nunc appellata sunt illa, de

cap. 2. quibus dicebat Galen. lib. de Different. morb. quòd alia sunt corpora simpliciter boni, non tamen optimi habitus: quæ etsi ab ipsa optima constitutione deficiant, adhuc tamen salubria existūt, & bene valentia dicuntur, vt idem secundo artis medic. asse-

cap. 8. rebat. Collocantur etiam tertio loco in sanitatis latitudine propter eas, quas diximus causas, quibus simul cum corporibus simpliciter salubribus semper, & vt multum, præest ea pars conseruatiuæ artis, quæ ἐυεκτικὴ à Græcis nuncupatur, hoc est, boni habitus seruatrix: nam præter iam dicta tria genera salubrium corporum nullum aliud reperitur, quod in bono habitu sanitatem habeat. qua ratione & salubria corpora appellantur non modo quæ optimam corporis constitutionem habent, sed quæ eidem proximiora sunt: hæc etenim salubria corpora appellari præcepit Galenus textu nono secund. artis medic. quemadmodum ea, quæ magis accedunt ad ea quæ ægrotant, insalubria: intermedia verò neutra. qua etiam ratione & salubria nunc in sanitatis latitudine constitui consentaneum est. neque enim dixisset Galenus quòd quæ corpora proximiora sunt optimæ constitutioni, salubria sunt & appellantur, ni per salubria subintellexisset vt multùm, & vt nunc salubria: sed dixisset salubre, si vt multùm salubre duntaxat intelligere voluisset. alienum siquidem à ratione esset, si cuiusque hominis priuatim sanitatem vt multùm esse intelligere voluisset, hoc est, singula corpora salubria vt multùm.

Cùm verò, vt prius dictum est, vniuersa sanitas latitudo in tres partes diuidatur: quarum prima erat salubrium corporum, & secunda neutrorum: declarata prima decenter est, ad secundam accedamus & deinceps ad tertiā, quæ est insalubrium: nā hęc quoque sanitatis pars, vt inquit Galenus, latitudinē habet non paruam. In medio verò salubriū & insalubrium collocantur (ait Galen.) ea corpora, quæ neutra exquisitè, seu simpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam: habent etenim & hęc corpora talem constitutionem, vt imbecilles edant actiones. Sed quoniam neutra tripliciter dicuntur: quædam videlicet, quæ nutrius dispositionis participant: quædam, quæ vtriusque: & quædā quæ aliquando quidem huius, aliquando illius, & vnumquodque horū potest esse semper, & vt multùm. & vt nunc tale: de his quæ semper, & vt multùm talia existunt, primò verba faciemus. nam hæc sunt, vt demonstrabimus, quæ salubria corpora in sanitatis latitudine immediatè consequuntur: reliqua verò, vt nunc talia, postponemus: cùm alter sermo de iis habendus sit. Asserimus itaque, quòd, licet secundum diuersam neutri consideratione trifariam neutrum dici possit: quodlibet tamen eorum ad aliud comparatum secundum eandem rationem in eodem gradu dicetur sanum. nec vnum magis altero. Exempli gratia, neutrum simpliciter primi significati comparatum ad simpliciter secundi & tertij, sub eadem ratione, hoc est, semper ad semper, & vt multùm, ad vt multùm, eiusdem sanitatis participabunt, adeò quòd vnum non dicetur esse altero salubrius. sunt etenim omnia talia neutra in medio salubrium & insalubrium collocata, & imbecillas edunt operationes, magis salubria quàm salubria, minùs autem quàm insalubria, æqualiter ab vtrisque extremis distantia, modò simpliciter seu exquisitè neutra sint. id verò dicimus propterea, quia, licet neutra primi significati semper sint exquisitè talia: reliqua tamen duo genera possunt & exquisitè esse, & non exquisitè, enim sint cum quadam latitudine. nanque possunt neutra secundi significati plus de vno extremo, quàm de altero participare, & tertij significati constitutionem habere quòd maiori tempore & longiori, seu pluribus ætatibus participent vno, quàm altero extremo, hoc est, talem habere à natura potentiam. & propterea non amplius erunt simpliciter & exquisitè neutra, sed cum latitudine quadam. id quod voluit intelligere Galen. citato textu 6. secun. artis medic. cùm

cap. 8 dixit [In medio autem amborum collocantur ea, quæ neutra exquisitè, seu simpliciter appellantur, & quæ cū latitudine quadam.] Nam siue ἀκριβῶς, seu ἁπλῶς textus habeat, non solùm neutra primi significati, sed secundi & tertij, quæ simpliciter & exquisitè talia existunt, intelligi debent per neutra quæ simpliciter, seu exquisitè appellātur. Quòd verò neutra secundi significati duobus dicantur mo-

dis, vt patet primo artis medic. tex. 12. quum inquit cap. 3 [Horum autem ipsorum secundum duobus dicitur modis, aut quia vtranque contrariorū ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterū.] Id quod simili ratione contingere neutro tertij significati decens est, postquam aliquando quidem salubre, vt in vna ætate, aliquando verò insalubre, vt in altera ætate, vicissim est, vt Galenus inquit: & propterea non refert, si illud particularim non explicauerit, breuitati indulgens. Attamen differunt in sanitate,

neutra secundi & tertij significati semper & vt multum dicta, à neutris primi significati, quando eadé nó fuerint exquisitè talia, sed cum quadam latitudine, ita vt vno magis, vel minus participent, si fuerint secundi significati: vel, si fuerint tertij, vno, vel altero extremorum maioris, vel minoris temporis spatio vicissim, seu in pluribus ætatibus, participent. qua ratione dicuntur neutra cum latitudine: nam ea, quæ sunt primi significati, semper sunt exquisitè talia, ac neutra semper dispositione participant, siue simpliciter, siue vt nunc talia dicantur. vnde dicebat Galenus primu artis medic. [Neutrum iuxta primum significatum esse corpus, quod exquisitè medium est & saluberrimi & insaluberrimi corporis. & huius significati hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu naturæ ita est constitutum: hoc verò, vt nunc, quod in præsenti tempore mediú exquisitè existit saluberrimi atque insaluberrimi corporis. ipsum autem simpliciter semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat: vt multùm autem, quod nónullas recipit mutationes.] Patet itaque neutra simpliciter exquisitè media secundum quemlibet trium modorum eadem participare sanitate, ac insequi in sanitatis latitudine salubria nunc, tam si fuerint semper quàm si vt multùm, verùm quę vt multùm sunt talia, cùm non adeo exactè sint media, quemadmodum quæ semper neutra sunt, sed parum quodammodo ab eis recedant, ambigua fortè quispiam fateri poterit, & interim ad vnum, quandoque ad alterum extremú accedere, vel recedere magis. Nos verò, quò facilius Tyrones intelligant, in latitudine simul reposuimus, præsertim cùm exiguus valde sit hic recessus. At, vbi simpliciter seu exquisitè nó sint neutra secundi & tertij significati, verùm magis, vel maiori tempore salubritate participabunt, quoniam talem habent à natura potentiam: ad salubria nunc, magis accedunt, vbi talia semper fuerint, quàm si vt multum. Insuper præcedent etiam in latitudine non solùm neutra vt multùm, sed etiam semper primi significati. & quę multùm sunt talia, præcedent etiam alia multùm & semper talia exquisitè dicta, sed insequuntur eorum semper talia. Vbi verò æqualiter vtriusque extremi participantia fuerint, aut magis insalubritatis, quàm salubritatis, seu maiori tempore: eo modo se habebunt vt diximus. ná, si exquisitè talia fuerint: siue vt multùm, siue semper, æqualiter vtrique recedunt, vt neutra primi significati. si verò magis, vel maiori tempore insalubritate participabunt, præferuntur in latitudine sanitatis neutra primis ipsis neutris secundi, & tertij significati, tam si multum, quàm si semper sint talia, sed vt multum præcedunt eorum semper talia: semper tamen facta relatione ad duo extrema, neutra omnia mediocriter dicentur ædere imbecillas actiones cum latitudine quadam. & in hoc genere noxæ continentur etiam neutra primi significati, quamuis neutris contrariarú actionum participent, scilicet neque eis, quæ in magnis distantiis, neque eis, quæ in paruis existunt imbecillæ: habebunt tamen imbecillas actiones, quę etiam
cap. 8 neutrius contrariarum actionum participes exeút. & hoc voluit dicere Galenus 2. artis medic. tex. 8. hæc quoad secundam partem latitudinis sanitatis, quæ neutrorum est.

Sequitur tertia, quæ est corporum insalubrium. quæ iterum primo sunt in duplici differentia: simpliciter videlicet, & vt nunc. de corporibus vt núc insalubribus, quæ quidem actu ægrotant, non loquemur nisi quatenus ad sanorum corporum dignotionem conducunt: cùm sint extra sanitatis latitudinem, vt liquet secundu artis medic. quanquá *loco cit.* vitia omnium insalubrium corporum iuxta quodlibet significatum, vt ipse Galenus refert eodem loco, consistunt aut in intemperatura consimilium partium, aut structura seu commensuratione instrumentalium vitiata, functione videlicet, numero, magnitudine, seu situ aut in continuitate ipsarum, quæ communis vnitas appellatur. Distinguuntur autem hæc vitia, seu hæc corpora, inter se ex sensibili operationum læsione. quare, vbi fuerint sensibiliter operationes oblæsæ, tunc insalubre nunc dicitur, & hoc corpus actu ægrotare fatemur, extráque latitudinem sanitatis contineri, neque aliud reperiri corpus, præter hæc insalubria nunc, quod non sit intra sanitatis latitudinem, vt dicemus. At insalubria simpliciter, de quibus loquemur, à reliquis intra sanitatem collocatis distinguútur: quòd facile à causis, quæ morbos contendi vim habent, superátur, & quoniam in vigore operationum plurimùm deficiunt. Et propterea nemo mentis compos dicet hæc corpora coincidere cum salubribus nunc: cùm hæc, licet ab optima sanitate deficiant, adhuc tamen salubria existant, & paruum aliquem habeant lapsum, errorem, aut in temperatura consimilium aut instrumentariatum commensuratione, & húc etiam perexiguum in omnibus, vel quibusdam, aut in vtrisque. vt patet citato textu quarto secun. artis medic. habent etiam bonam temperaturam & commensurationem: insalubria verò simpliciter, malam. nam insalubre simpliciter corpus, inquit Galenus, est quod, ab ipso ortu naturæ, vel in consimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in instrumétariis commensurationem, vel vtrunque vitium. Cùm verò hoc etiam corpus insalubre simpliciter bifariam dicatur, aliàs semper, aliàs, vt multùm, vt cætera iam dicta corpora salubria & neutra, propterea semper tale est, quod ab ipso naturæ ortu, vel pessimam habet temperaturam in simplicibus & primis partibus omnibus, vel aliquibus, vel iis quæ obtinent principatum, vel in instrumentariis incommensuratum est: similiter autem in his vel omnibus, vel aliquibus, vel illis quæ obtinent principatum. Vt multùm verò insalubre est, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit. quo fit vt, absque controuersia, quæ multùm insalubria existunt, immediatè neutra corpora consequantur in sanitatis latitudine: deinceps quæ simpliciter semper talia dicuntur, quæ sunt velut vltimus terminus eius sanitatis, quam secundum habitum esse diximus: nam licet eam non habeant in bono, nec optimo habitu, vt corpora salubria: habent tamen tam neutra, quàm insalubria simpliciter, sanitatem in habitu. de quibus omnibus intelligere voluit Galenus libro de Differentiis morborum, cùm dixit. [Alia sunt, quæ, etsi *cap. 4* sana dicuntur, non tamen boni sunt habitus:] quasi velit dicere quòd, licet habeant sanitatem in habitu, non tamen eam habent cum hac adiectione, Bono. nam habere sanitatem in habitu nil aliud est, quàm permanentem & stabilem: habere autem in bono habitu, est addere huic permanentiæ & stabilitati bonitatem, vt patet libr.

ad Thrasyb.

ad Thraſy. Conueniunt ergo in hoc neutra ſimpli- *cap. 12.* citer & inſalubria ſimpliciter: quoniam vtraque dicuntur habere ſanitatē in habitu, & pro tanto deficiunt à ſalubribus corporibus ſimpliciter, & vt nūc quæ ſanitatem habent in optimo, & bono habitu. Verùm hæc etiam ſanitas in habitu cùm ſit in latitudine quadam, magis ſtabilem ac firmam eam habebunt ſimpliciter neutra, quàm ſimpliciter inſalubria, minus quę ſemper ſunt talia, quàm quę multum quemadmodum etiam inter neutra, magis firmam ac ſtabilem habent ſanitatem ea, quæ ad ſalubria magis accedunt, tam ſemper, quàm vt multum quàm illa neutra, quæ ſimpliciter & exquiſitè ſunt media: & hæc magis quàm ea, quæ ad inſalubritatem plus vergunt. ſemper enim eandem ſeruabunt ſanitatis rationem, quàm participant eo, quo ſcripſimus ordine in ſanitatis latitudine. Iſtis inſuper corporib. neutris, & inſalubribus ſimpliciter, pro- *cap. 30* ſpicit ea pars artis conſeruatiuæ, quæ ſalubris nominatur: communi autem vocabulo, vt Galen refert eodem libro ad Thraſyb. conſeruatiua ſimul & ſalubris dicitur.

Cùm verò totius ſanitatis latitudo in tres partes diuidatur, vt ſæpius dictum eſt: quarum prima eſt *cap. 8.* ſalubrium corporum, ſecunda neutrorum, & tertia inſalubrium, poſt quæ, vt inquit Galenus 2. artis medic. ſequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quę ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur: opinati ſunt quidam, eorum, quę reliqua ſunt, corporum nullū in ſanitatis latitudine ſituari, propterea quòd Galenus, poſt tertiam latitudinis partem, quæ quidem eſt inſalubrium ſimpliciter, dicebat ſequi corpora, quæ iam actu ægrotant. quare inquiunt iſti neutra vt nunc ſecundi ſignificati cōtineri debere extra ſanitatis latitudinem. Sed pace eorum dixerim, præter iam dicta corpora adhuc in ſanitatis latitudine cōtinentur cuncta tria neutro- *cap. 6* rum genera vt nunc. id quod cum Galeno demon- *cap. 30* ſtrabimus, primus in memoriam reuocantes, quod ſupra cum Galeno ſuppoſuimus libr. ad Thraſy. duplicem videlicet eſſe ſanitatem, quarum vna dicebatur ſecundum habitum, altera ſecūdum affectionem. ſanitatem itaque ſecundum habitum, vt lon- *cap. 8.* giſſimis verbis declarauimus, diuiſit Galenus ſecundo artis medic. in tres partes, poſtquam, ſi tali ratione ſanitas conſideratur, ægrotantia corpora ſequuntur. At, quoniam, vt ipſemet teſtis eſt, ſunt quædam corpora, quę licet actu non ægrotent, neque etiam ſanitatem in habitu habeant, eam tamē habēt ſecundum affectionem, hoc eſt inſtabilem, infirmam atque inutilem: ea de re & hæc quoque *cap. 30.* corpora, licet neutra à quibuſdam fuerint appellata, vt ipſemet Galen. fatetur eodem lib. ad Traſyb. adhuc aſſerit ſana dici & eſſe eiſque cōpetere partem quandam conſeruatricis artis, quoniam in his etiam pauxillum quiddam corrigimus: quæ verò pars artis pauxillum quiddam corrigit, conſeruatiua appellatur, vt cōtra diſtinguitur ei parti artis, quæ multum ſemel corrigit, & medicatiua, ſeu curatiua nuncupatur. Verùm, inquit ipſe, inter hanc artis partē quæ magna vitia & illam quę exigua vitia corrigit, quæque in tres alias ſubdiuiditur partes: in euecticen ſcilicet, ſalubrem, & Analepticen: quidam quartam particulam adiecerunt, quæ ab ipſis proprie Prophylactice, id eſt præſeruatoria vocata fuit facultatem oppoſitam habentem ei, quę à morbo proximè liberatos recreat, hoc eſt, Analeptice. & demum inquit [Haſce autem ambas ancipitis quodammodo eſſe naturæ inter contrariatotius artis parte nemo ambigit. Dico autem inter eam quę magna vitia & eam quę parua corrigit. curatiua ſanè pars, quod magna vitia, Euectice autem atque ſalubris quòd parua diſcutiant, id quoq; perſpicuum eſt: in medio autem ambarum interſtitio inſtauratiua nominata atque præſeruatoria poſitæ ſunt. nam, ſi ad ſalubrem euectricemque comparentur, non exigua vitia emendant. ſi ad curatiuam, non magna. propterea & quicunq; ambas has partes neutras appellauerunt, haud male mihi ſenſiſſe viſi ſunt.] Hæc Galen: quibus verbi clara luce videtur aſſerere has duas partes artis medicæ Analepticen videlicet, & Prophylacticen cōtineri ſub ea, quæ exigua vitia tollit, & conſeruatiua dicitur, differréque inter ſe maioris minoriſque ratione. magis enim parua caſtigat euectice: qua ratione nos diximus eá proſpicere corporibus ſalubribus ſimpliciter & vt nunc: minùs parua caſtigat ſalubris: quam partem neutris & inſalubribus ſimpliciter, competere diximus Hac adhuc minùs parua caſtigant Analeptice & Prophylactice: quam Prophylacticen quidam adiecerunt tanquam quartam partem conſeruatiuæ artis. Deinceps ſubdebat Galen. [quòd, cùm hę ambę partes ſint ancipitis quodammodo naturæ, dico inter eam quæ magna, & eam quæ parua vitia diſſoluit, in medio interſtitio ambarum poſitæ: propterea haud malè ſenſerunt, qui ambas neutras appellauerunt. Nam ſi ad ſalubrem & euecticen comparentur, non exigua vitia emendant: ſi ad curatiuam, nō magna.]Comprobat itaque Galen. eorum opinionem qui has artis partes, neutras appellauerunt. Verùm non propterea negat, id, quod paulò antè concluſerat, eas videlicet contineri ſub ea artis parte, exigua vitia corrigit, ac conſeruatiua nuncupatur, licet nō adeo per exigua vitia corrigant, quemadmodum ſalubris & euectice. Si itaque conſeruatio per eundem Galenum nō niſi ſanis corporibus debeatur, nō ab re & hęc corpora, quibus hæ artis partes competunt ſub conſeruatione contentæ, adhuc ſana eſſe aſſerēdum, quāuis neutra nuncupentur. Hæc igitur ſunt illa corpora, quæ ſanitatem habent ſecundum habitudinem, neutra vt nunc appellata. Quare poſt pau- *cap. 31.* ca idem Galen. concludens aſſerebat. [In præſenti autem contemplatione de conſeruatrice artis humanum corpus gubernantis parte, tria diuiſionis membra ſupponantur: vnum de corporibus ſecundum habitudinem valentibus: alterum de iis, quæ in habitu ſana ſunt: tertium de bono habitu prædi- tis.] Nemo ergo ambigat hæc corpora quæ ſanitatem ſecundum habitudinem habent, connumerari debere inter ea quę ſunt in latitudine ſanitatis, quę quidem, vt dictum eſt, iure neutra vt nunc appellantur. Dico, quòd contineantur ſub ſanitate, & ſana dicantur ſecundum affectionem: quam etiam ſanitatem adhuc cū latitudine eſſe aſſerimus, quēadmodum ſanitatem ſecundum habitum diximus eſſe. quapropter poterit dici ſecunda hæc ſanitas latitudo, de qua haudquaquam voluit intelligere li- *cap. 8* bro 2. artis medic. ea parte qua dixit. [Poſt quæ deinceps ſequuntur quæ iam ægrotant corpora.]Nā de hac ſanitate adhuc verba non fecerat, ſed de ea duntaxat, quæ eſt ſecundum habitum, ac propria eſt eorum corporum quæ à natura ſunt talia: licet hanc quoque poſtea non dereliquerit. ſiquidem

de eisdem neutris corporibus, quæ talem habét sanitatem secundum affectionem lib. 2. versus finem, & tertio, verba feci signa pro dignotione eorum, ac modum correctionis nobis tradens: quanquam non sub sanorum, sed neutrorum genere collocanetit. sunt etenim re vera hæc corpora neutra vt nunc. & ob id comprobauit eorum opinionem qui volebant eas artis partes, quæ his corporibus præsunt. cùm sint ancipitis quodammodo naturę, neutras appellari. qua ratione libro artis medic. à sanitaris latitudine hæc corpora seclusit: libro verò ad Thrasybulum, ea sub sanitaris latitudine contineri voluit, coactus de omnibus corporibus, quibus salubris quomodolibet pars partis prospiceret, seu conseruatiua, quæ exigua vitia corrigit, verba facere, ne in aliquo aduersus gymnastas deficeret, largius sanitatem vsurpans tam in habitu quàm in affectione nam, cùm hæc sanitas in affectione, infirma ac parum constans sit, neque ab ipso naturæ ortu, sed in tempore adepta, interim à Galeno sanita σχέσιν, interim affectus medius morbi & sanitaris nuncupatur. ita etiam & corpora, quibus ea inest, interim sana, interim neutra appellar: & partea artis eisdem prospicientes sæpe neutras quandoque inter cóseruatrices salubres connumerauit. Cùm autem hæc corpora in duplici sint differentia: nam quædam corpora neutra conualescentiæ, quædam verò neutra decidentiæ nuncupantur: in quo dictorum trium neutrorum genere contineantur vtraque, non vtique facile est differere, cùm adhuc videamus nonnullos inter sese dissentire. Præterea, num in vno eodémque neutrorum genere ambo vel in diuersis contineantur, non minus inter se digladiantur. Nos verò, cùm aliorum opiniones recensere non decreuimus, nostram quam verá esse cum Galeno putamus, statuere conabimur, asserentes cum eo, quòd gemina existente sanitate, vna secundum habitum, altera secundum affectionem, quemadmodum illa secundum habitum latitudinem habet: ita quoque & hæc, quæ secundum affectionem dicitur. & propterea plura corpora sub ea contineri opus est, quemadmodum in ea, quæ iam dicta est. Sunt autem hæc corpora singula neutrorum tria genera, quæ vt nunc appellantur. Verùm illa non amplius sub neutro primi, secundi aut tertij significati nominant, sed quædam, quæ quidem iamiam morbum euaserút, seu à morbo conualescunt, conualescentiæ neutra nuncupantur, quædam verò, quibus ægritudinis iamiá imminet periculum, neutra decidentiæ dicunt. Videndum ergo, in quo neutrorum genere hæc duo neutra sic appellata contineantur, & quomodo in participatione, seu ordine huius sanitaris secundum affectionem dictæ se habeant. Quòd verò non in vno eodémque neutrorum genere, vt nonnullus visum est, ipsa contineantur, liquet ex Galen. primo lib. ad Thrasyb quo loco dicebat quod præseruatoria vocata ars facultatem oppositam habet ei, quæ à morbo proximè liberatos recreat. Cùm ergo inter se opposita sint hæ partes conseruatiuæ artis, non poterunt in vno eodémque neutrorum genere conuenire. & , si dixeris in eodem genere neutrorum contineri, reliqua duo neutra vbi collocabis? ac vbi etiam erit istius sanitatis secundum affectionem latitudo? Dilucidius verò illud declarauit Galenus a. artis medic. tex. 92. 93. & 94. vbi loquens de signis futuræ ægritudinis dicebat. [Neque in ambiguo est, quòd quę signa sunt vtrorumque significatiua, neutra dicantur secundum vnum quoddam neutri vocabuli significatum.] & post pauca subdit [secundum verò alterum significatum quæcunque his, qui à morbo reficiuntur, insunt, signa neutra appellamus: neque in alio significato accipiunt ea, quæ senibus insunt.] Quibus verbis luce clarius ostendit Galen. quòd quemadmodum signa, ita & corpora neutra decidentiæ & conualescentiæ, quorum sunt signa, in diuerso nutri significato contineantur.

Cæterùm, in quo significato neutri contineantur ea quibus ægritudinis periculum imminet & decidentiæ neutra vocantur, & in quo ea quæ à morbis conualescunt, neutra conualescentiæ dicta, hic labor est. Verùm nos proculdubio cum Galeno asserimus neutra decidétia dicta, quibus pars ea artis prospicit, quæ verè Prophilactice dicitur, simulque conseruatrix, dici & esse neutra secundi significati. dico verè & propriè Prophylactice: cuius officium est causam adimere, à qua morbus futurus est fieri. Hæc enim pars conseruatricia quædam existit: quemadmodum illa quę non verè Prophylactice dicitur, cuius officium est causam adimere, à qua morbum iam creat, sub curatrice continetur: immo ipsam curatricem etiam nominant, vt patet vndecimo metho. meden. Quòd verò hęc neutra sint iuxta secundum significatum, quicquid velint alij, eiusdem Galen. verba ostendunt, citato loco secundo artis medic. siquidem dicebat [horum corporum signa nonnulla quidem esse ex eorum genere, quæ secundum naturam sunt, sed permutata vel quantitate, vel qualitate, vel temporibus: nonnulla ex his, quæ præter naturam, verùm minora iis qui ægritudinibus adsunt. Atque propterea (subdebat) hæc corpora decidentiæ seu eorum dispositiones quæ sunt in morbos casura, esse ex neutrorum genere: atque vnà ea, quæ ipsa indicant, signa.] Si ergo propterea sunt ex neutrorum genere, quia eorum signa quædam sunt ex genere eorum quę secundum naturam sunt & quædam ex genere eorum quę præter naturam, cui dubium quòd velut signa vtrisque extremis participant, ita & corpora participare debent, cuius rationis sunt secundi significati neutra? Idem confirmanit paulò infrà in verbis supra citatis, cùm asserebat. [Neque in ambiguo est quòd quę sunt vtrorumque indicatiua neutra dicentur secundum vnum quoddam neutri vocabuli significatum] Quodnam, inquam, erit istud neutri vocabuli significatú, nisi secundi, postquam dicit esse vtrorumque indicatiua, hoc est, vtriusque extremi salubritatis videlicet, & insalubritatis? Quicquid itaque alij sentiant, cum Galeno concludimus ac firmiter asserimus neutra decidentiæ esse neutra vt nunc secundi significati. & , licet eorum signa mediam habeant formam inter ea quæ sanis, & quæ ægrotantibus eueniunt, non propterea non dicentur vtrorumque indicatiua: quoniam vtriusque extremi participant. & idcirco neutra sunt, vt Galen. scriptum reliquit. Rursus qua ratione quispiam dixerit neutra decidentiæ esse neutra primi significati, si eadem neutra primi significati exquisitè media sunt saluberrimi & insaluberrimi, nec latitudinem habeant, æqualiterque distent ab vtrisque extremis, etiam quæ vt nunc sunt alia, vt Galen. visum est: ista verò neutra decidentiæ, neque exquisitè media sunt

Marginal notes: cap. 81. — alii. — cap. 1 — cap. 82 — cap. 30.

sunt saluberrimi & insaluberrimi, amplámque latitudinem habent, prout contingit vno, vel altero extremorum magis, aut minus participate, & quò magis, vel minus accedunt, vel recedũt ab vno, vel altero extremorum? Non enim semper æqualiter participant decidentiæ neutra salubritate & insalubritate, sed quædam magis salubritate, quædam insalubritate magis, & contrà. Hoc item magis & minus adhuc plures habet gradus. Quamobrem hæc neutra decidentiæ inter se magnopere discrepant: qua scilicet ratione recedunt magis, vel minus à salubritate, accedúntque ad insalubritatem: & propterea exquisitè neutra esse nõ possunt. Sub hoc neutrorum genere etiam sanitas continetur, seu bonus habitus, athletarum, magis quoque & minus suscipiens: vt liquet Hippo. & Gale. quibus quoque præest ea artis pars, quæ Prophylactice dicitur: habent etenim hæc corpora eadem ratione sanitatem secundum affectionem, qua ipsa neutra decidentiæ dicta & propterea eorum habitus statim soluendus est, inquit Hipp. potissimùm vbi ad summum bonitatis peruenerit.

cap. 82. Cùm verò eodem secundo artis med. hæc verba subscribat Gale. [verùm in altero significato quæcunque conualescentibus ex morbis signa adsunt, neutra appellamus] nulli in dubium veniet quòd quæ à morbis reficiuntur corpora, conualescentiæ neutra appellata, in alio neutrorũ significato quàm in secundo, contineri debeant, & non in eodem, vt quidam volunt. Quare cum Gal. dicimus hæc corpora dici & esse neutra primi significati: nam hæc sunt exquisitæ media saluberrimi & insaluberrimi corporis, tam si fuerint simpliciter, quàm vt nunc talia: atqui conualescentiæ neutra sunt huiusmodi. erunt ergo neutra primi significati. Quòd verò
cap. 30 neutra conualescentiæ sint exquisitè media saluberrimi & insaluberrimi corporis, liquet libr. ad Thrasyb. cùm dicebat [In medio verò ambarum interstitio, instauratiua nominata, atque præseruatoria positæ sunt: nam, si ad salubrem, euecticénque comparentur, non exigua emendant vitia: si ad curatiua, non magna] Si itaque in medio interstitio positæ sunt instauratiua & præseruatoria: & corpora: quibus præseruatoria præest, neutra secundi significati sunt, sequitur quòd corpora, quibus instauratiua prospicit, cùm non sint in eodem neutrius significato, sint primi significati: quæ quidem exquisitè media dicuntur saluberrimi & insaluberrimi. Nam corpora quæ instauratione, seu refectione indigent, neque morbo amplius participant: quoniam ab eo sunt liberata: neque sanitate in habitu: quoniam eorum sanitas adhuc imbecilla est, alterius generis existens, quàm sanitas quæ est secundum habitum. Quamuis ergo ambæ hæ artis conseruatiuæ partes in medio interstitio positæ sint: non tamen ambæ secũdum eandem rationem. Nam corpora, quibus ars præseruatoria debetur, vt declarauimus, latitudinem habentia exquisitè media esse non possunt. Hæc verò neutra conualescentiæ dicta eandem latitudinem non habent. Nam confestim, quod à morbo liberata sunt, absq; vllo medio ac latitudine conualescentia appellantur, sanitatem habent secundum affectionem, & refectione indigẽt: quoniam propter imbecillitatem inutilis quodammodo est eorum sanitas, & debiles habent actiones. Neque fateri possumus, cum primùm à morbo liberantur hæc corpora esse magis, vel minus conualescentia nisi postmodum temporis progressu, quãdo illorum sanitas desiit esse inutilis, atque sunt ab imbecillitate liberata, & in habitu sanitatem acquisierunt. quo tempore non amplius conualescentiæ neutra appellabimus. Quare dicimus hæc corpora esse neutra primi significati: etenim neutro extremorũ participãt. & propterea, licet eorum signa neutra etiam appellentur, tamen alio neutrorũ significato, vt Gal. asserebat, quàm ea quæ indicat corpora, quibus periculũ ęgritudinis imminet, & neutra decidentię dicuntur. Quòd si quispiam dixerit illa non esse exquisitè media saluberrimi & insaluberrimi, & propterea nõ posse dici neutra primi significati: respõdebimus quòd hoc quoque verificatur in illis corporibus: nam, cùm in medio interstitio posita sint inter corpora salubria cap. 7.
secundum habitum, & corporea ęgrotantia, vt Gal. inquit eodem lib. ad Thrasyb. non abre exquisitè media esse dicentur: quoniam neque ęgritudine, à qua iam liberata sunt, amplius participant: neque sanitate in habitu, ad quam nondum peruenerũt. Et, quoniam hęc neutra dicimus esse vt nunc primi significati: intelligimus quoque nunc exquisitè media esse saluberrimi & insaluberrimi: quoniam medium obtinent locum inter vniuersa corpora quæ sanitatem habent in habitu, & corpora ęgrotantia. Et hac ratione hæc etiam sanitas secundum affectionem, quæ in hisce corporibus reperitur, media exquisitè dicetur. si verò quispiam dixerit hęc corpora non esse ita exquisitè media, velut ea quæ simplici ex neutra appellantur eiusdem primi significati, non prohibebimus, vt sophisticas vitemus rationes: sunt etenim, quoad fieri potest, exquisitè media saluberrimi & insaluberrimi, neutro extremorum participantia, hoc est, neque sanitate in habitu, neque ægritudine. Et propterea senes quoq; sub hoc neutrius significato collocauit Gal. cap. 82.
eod. 2 art. med. & 5. de San. tuen. Habent etenim & cap. 4.
ipsi senus affectum, qui planè non est exacta sanitas, hoc est, sanitas in habitu, quemadmodum iam dicta corpora conualescẽtium: sed eorum affectus, vt ipse inquit, tam scilicet eorũ qui ex morbo conualescunt, quàm senum, vel morbi & sanitatis quidem medij sunt, vel omnino eorum affectus non est eius sanitatis, quæ firma constansque est. quam καθ' ἕξιν appellant: sed eius potius quę fallax incertàque est, quàm σχέσιν nominãt. quanquam partem artis, quæ senum sanitati prospicit, Gerocomicen, hanc verò Analepticen Græci nuncupant. Si quis etiam velit, poterit proculdubio cum Gale. tenere quòd neutra conualescentię, (quæ neutra vt nunc, primi significati diximus esse) in præsenti tempore sunt exquisitè media saluberrimi & insaluberrimi corporis: nam, licet sana sint, sanitate secundum affectionem, quæ in tempore acquiritur, duntaxat, possunt etiam dici exquisitè media saluberrimi & insaluberrimi: cum eorum affectus medius sit morbi & sanitatis, vt Gal. inquit citato lib. 5. de Sanit. tuend. & propterea exquisitè media eo cap. 4.
tempore dici possunt, cùm neque vnius, neque alterius corporis conditionem aliquam participent: talia enim sunt corpora exquisitè media, quocunque modo neutra primi significati sint: perperuò per insaluberrimum corpus intelligẽs cum Gal. id quod actu ægrotat, hoc est, insalubre vt nunc.

Sed quid sentiendum sit de neutro vt nunc, tertij significati, postquam hæc duo conualescentiæ

scilicet, & decidentiæ, primum esse primi significati, alterum verò secundi conclusimus: Neque etiam *libr. artis med. c. 6. in fine.* apud Galen. adhuc reperio de hoc neutro vt nunc, tertij significati mentionem factam esse, nisi in fine primi libri artis meden. Quòd, si ipsum sanitatem etiam haberet secundum affectionem: hoc vtique dictum fuisset ab eo. lib. ad Thrasyb. Vel fortè dicendum est extra sanitatis latitudinem reperiri. Dicimus breuiter cùm Galen. aut hoc neutrum non dari: quoniam, vt ipse inquit in vno tempore, quod ita est neutrum exquisitè quidem consistere non contingit: aut, si concedatur, vt pote tempus accipiendo cùm latitudine, dicemus quòd quæ corpora neutra talia sunt, indifferenter cōtinentur sub neutris tam decidentiæ, quàm conualescentiæ: modò dicta corpora diuersis rationibus fuerint considerata. nam, si neutrum decidentię consideretur, non amplius vt vtriusque extremorum particeps est solùm, sed etiam vt habet quandam dispositionem, secundum quam ex qualibet leui causa quamprimum in morbos incidere potest & ad sanitatem redire: possumus dicere quòd habebit quandam dispositionem nunc, secundum quam aliquando sanum & aliquando ægrum esse potest. ita ipsum de neutro conualescentiæ asserēdum: nam, si ipsum non amplius consideres vt corpus neutra dispositione participans: sed vt eius affectio, cùm infirma ac instabilis sit, potentiam quandam nunc habet, vt à quauis leuissima noxa, si non rectè tractetur, iterum incidat in morbum: &, si rectè tractetur pauco tempore acquiret sanitatem in habitu, & deinde in *lib. artis med. c. 7.* bono habitu, vt Galen. sentit libro ad Thrasyb. dicemus sub hac cōsideratione posse etiam dici neutrum tertij significati: quoniam in eodem tempore, cum latitudine videlicet quadam, aliquando sanum, aliquando ægrum esse poterit, talem potentiam habēs. Etenim, sicut neutrorum signa sub diuersa consideratione possunt diuersimodè appel- *cap. 82* lari, vt liquet secundo artis medic. ita & hæc neutra sub diuersa ratione possunt dici diuersimodè neutra vt nunc. Hæc sunt denique ea corpora, quæ dicimus sanitatem habere secundum affectionem. Verùm inter hæc illa primò collocari debent in sanitatis latitudine, quæ conualescentiæ neutra nuncupantur. Sunt enim ab ægritudine magis remota, cùm ab ea liberata sint: illa verò decidentiæ dicta, magis propinqua, cùm eandem participent. & propterea eis magis imminet periculum ægritudinis. Adhuc, si eadē corpora neutra conualescentiæ appellata contingat in morbos iterum incidere, necessum est, prius fiant neutra decidentię, & demum actu ægrotent, quemadmodum contingit reliquis corporibus in sanitatis latitudine collocatis. Illa verò decidentiæ dicta confestim in morbos incidant, oportet: nec aliud habent medium, per quod pertranseant, vt actu ægrotantia fiant. igitur post insalubria simpliciter semper, reponi debent neutra conualescentiæ, & postea neutra decidentiæ: quæ in sanitatis latitudine, vt communis existentis ei quæ secundum habitum & ei quæ secundum affectionem dicitur, vltimum gradum possident. Et ob id nō ab re diximus in hoc eodem gradu reponi habitum athletarum: nam Hippocr. dicebat affectus athletarum non esse secundum naturam. Et *cap. vlt.* Galen. in oratione suasoria ad artes neminem inquit, reperiri, qui in ratione sanitatis magis sit, quàm athleta, miser. & propterea nomine ab eo non degenerarunt, siue à misero, siue à miseria denominati sint: quorū primum Græci ἄθλιον alterum ἀθλιότητα nominant. Hæc insuper neutra vt nunc, sunt illa corpora, de quibus Gale. dicebat libro de Differentiis morborum cap. secundo, [quædam verò minus valent.] vltimo loco posita in tota latitudine sanitatis ibi descripta, simul complicans corpora & secundum habitum, & secundum affectionem sana: nam postea dicebat [quædam autem iam ægrotant] quasi velit quòd post dicta neutra vt nunc, quæ minus valēt, sequūtur corpora, quæ iam ægrotant, hoc est, vt nunc ægra. Hæc eadem neutra decidentiæ & conualescentiæ vulgus medicorum appellat neutra transitus: non ab re quidem. nam neutra decidentiæ ita appellantur, quoniam quodlibet corpus sanum, vt actu ægrotet, opus est transeat per neutra decidentiæ. eadem ratio est de neutris conualescentiæ: licet cōtrarium sit in tex. Nam cùm primùm corpora à morbis euadunt, neutra conualescentiæ appellantur: sunt tamen reuera (vt dictum est) sana, saltem sanitate secūdum affectionem. Sed quoniam nullus, vt inquit Galen. libro ad Thrasy. cap. vndecimo, procul dubio mutilam inutilémque sanitatem exoptat, sed, quàm fieri potest, absolutissimam ac firmissimam: propterea facta relatione ad sanitatem secundum habitum, quā possunt & debēt acquirere, & deinde ad eam, quæ est boni habitus, possunt adhuc quodammodo dici media transitus. Qua etiam ratione & sanitas secundum habitum media dicetur inter sanitatē secundum affectionem, & sanitatem secundum bonum habitum: quoniam hæ duæ in melius ducendæ sunt, tertia in optimo statu conseruanda, vt eodem lib. ad Thrasyb. liquet.

Sequitur post dicta corpora, morbosa affectio: qua laborant quæ iam ægrotant corpora. Vocantur autem à Galen. libr. primo artis med. insalubria *cap. 31.* nunc. Nam insalubre nunc corpus (vt ipse inquit) est quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat. Neque obscurum est quod & hoc ipsum eo, quo tale dicitur, tempore ægrotans, vel in consimilibus malam habet temperaturam, vel in instrumētariis incommensurationem, vel vtrunque. Hæc verò corpora quæ iam ægrotāt, distinguūtur ab aliis insalubribus, sensibilib. operationibus læsionibus, vt 2. artis med. patet. nam terminus, qui vtrūq; insalubritatis modū distinguit, vt Gal. inquit, est operationū læsio *cap. 8.* sensibilis. neque alia nobis tradidit indicia, quibus eadem secerni inuicem possint. Id etiam paulò post confirmauit posita sanitatis latitudine, ac diuisa: cùm dicebat [Post quæ deinceps sequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur.] libro verò de diff. morborum describens hæc corpora & eorum gradus, ita dicebat. [Quædam autem iam ægrotant, *cap. 2.* atque horum quoque ægrotatio quandoque leuior, quandoque periculosior: & hæc ipsa quandoque vehemens, nonnunquam periculum mediocre affert.] Neque enim omnia corpora (subdit Gal.) sana, vel ægra, æqualiter affecta esse existimare debemus. qua de re horum etiam corporum tradi potest latitudo non parua, quæ tamen non est præsentis negotij. Illud autem non prætermittam de his corporibus insalubribus nunc, quòd, licet dicantur ægrotantia, ac actu ægrotent eo tempore, quo talia dicuntur, semper tamen propter id, quod addidit Galen. [neque obscurum est, quod & hoc

ipſum eo, quod tale dicitur, tempore ægrotans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumentariis incommenſurationem vel vtrunque] poſſunt etiam eſſe hæc corpora ab ortu naturæ talia, quemadmodum diximus de ſalubribus vt nunc, id quod in dies experimur. oriuntur etenim nonnulla corpora actu ægrotantia, ſenſibiliter operationes læſas habētia: quæ, cùm inſalubria non ſint, nec ſemper, nec vt multum, propter iā dictam cauſam, neceſſariò, vt nunc inſalubria dicentur; quinimo hæc corpora verè & propriè inſalubria vt nunc appellantur, in nullo alio ab aliis inſalubribus diſſidentia, quàm ſenſibili operationum læſione, vt cum Galen. dictum eſt. Quòd ſi cętera corpora etiam ſalubria ſimpliciter ſemper, poſſint actu ægrotare, dicimus, quòd talia non dicentur inſalubria nunc: quia non habent neque in conſimilibus, neque in inſtrumentariis, neque in vtriſque malam temperaturam, aut incommenſurationem, neque etiam à naturæ ortu, ſed bene dicuntur ægrotantia, & ægra nūc, quemadmodum etiam neutra, & inſalubria ſimpliciter, licet dici poſſint ſana nunc, non tamen ſalubria nunc eſſe dicentur: cùm neque bonam, neque à naturæ ortu in ſimplicibus habeant temperaturam, & in inſtrumentariis commenſurationem, id quod eſt de ratione corporum ſalubrium vt nūc. Si quis autem velit, quamuis impropriè, omnia etiam corpora, quæ iam ægritudinem patiuntur, etiam non à primo ortu, vt nunc inſalubria appellare, quemadmodum videtur olfeciſſe Gal. 2. artis med. 78. cùm dicebat [quæcūque verò vt nunc inſalubria ſunt, hoc eſt, ægritudinem patiuntur:] nos non reclamabimus, modò ſubſtantia, ſeu rei natura non immutetur, vt ſcias videlicet alia eſſe corpora inſalubria nunc ab ortu naturæ, quæ verè & propriè ita appellantur: & alia, quæ in tempore ſunt talia, impropriè ſic dicta, propriè verò ægrotantia, ſeu ęgra nunc appellata. De primis loquutus eſt Gal. 2. artis med. circa principiū, quo loco de aliis quoque corporibus à natura talibus verba faciebat. de reliquis verò præcitato textu 78. vtraque tamen corpora ęgrotantia, hoc eſt, quę actu ægrotant, & inſaluberrima quoque ab eodem Galen. nuncupari conſueuerunt: vt liquet text. 87. primi lib. Neque enim fas eſt hoc loco aliud corpus intelligere per inſaluberrimum, vt quidam putant, quàm inſalubre nunc, cùm hoc corpus poſuerit pro vno contrario termino in tex. 9. ſecundi lib. cuius relatione, neutrum primi ſignificati dicitur exquiſitè medium ſemper: alioqui exquiſitè diceretur medium relatione ad diuerſa corpora inſalubria, quod omnino eſſe non poſſet, poſita pro altero contrario termino optima corporis conſtitutione: quemadmodum Gal. vbique cenſet: quamuis eadem ſit habenda ratio de corporibus inſaluberrimis, quæ de inſalubribus, vt nunc habetur: neque etiā inſalubre corpus ſimpliciter ſemper inſaluberrimum appellari poterit, vbi pro contrario termino optimę conſtitutioni nuper facta ęgritudo ponatur: quemadmodum Gale. viſum eſt, cùm multò inſalubrius eo fuerit inſalubre vt nunc, vt liquet in ejuſdem Gal. doctrina. ad vtroſque enim hos contrarios terminos relatione habita, docuit idē Gale. intermedia omnia corpora quę ſana ſunt, ſeu ſanitatem participant, dignoſcere, quantitate diſtantiæ inter ſeſe diſſidere, ac diuerſimodè etiam appellari citato tex. 9 ſec. artis med. Sed quęres quî fieri poſſit vt ſalubria & inſalubria nunc valeant à naturæ ortu eſſe talia, neutra verò nūc nullo modo? Dicaa priora talem habere poſſe diſpoſitionem ab ortu, vt demonſtrauimus. At neutra vt nunc neceſſariò opus eſt, vt talia ſint ac dicantur, aliam prius habuiſſe diſpoſitionem: ita vt eandem neutralitatem vt nunc, ſemper aliæ diſpoſitiones præcedant, vtpote ſanitatis, vel ęgritudinis. nam, ſi primi ſignificati neutra vt nunc fuerint, vel ægritudo præceſſit, vt in conualeſcentibus: vel diuerſę ætates, vt in ſenibus. Si verò ſecūdi ſint ſignificati neutra vt nūc, ſanitatis diſpoſitio melior præcedet tam ſi neutra decidentiæ verè dicta ſint, quàm athletæ. & hac ratione neque vnius, neque alterius generis neutra nunc poſſunt à naturæ ortu eſſe talia, quemadmodum ſalubria & inſalubria nunc.

Hæc ſunt (iuuenes ſtudioſi) quæ de ſanorū corporum ordine ac numero, ſeu, vt inquiunt, de ſanitatis latitudine, cum Galen. ſentio, quamuis non propterea verear, quòd ob multas, quæ de ea proditæ ſunt opiniones, non paucos etiam habebit oppugnatores. illud tamen pro certo habearis, quòd ſi qui ſint, qui aliter ſentiant, ad eorum, vel aliorum opinionem, non autem Galeni, id ſentire videntur. Vt verò nedum vos, ſed & cæteri omnes hanc, quam Gale. putamus eſſe, ſententiam facilius intelligere valeatis, ſequentē tabulam exarauimus.

F I N I S.

Marginal notes: *cap. 75.* (beside "ciſſe Gal. 2. artis med. 78."); *cap. 8.* / *lib. art. med. ca. 75.* (beside "loquutus eſt Gal. 2. artis med."); *libr. art. med. c. 6.* (beside "Galen. nuncupari … primi lib."); *lib. artis med. ca. 8.* (beside "diceretur medium relatione"); *Loco cit.* (beside "ſit vt ſalubria & inſalubria").

IOANNIS FRANCISCI
LOMB. NEAPOLITANI
Ωδὴ δίκωλος δίστροφος

Ad docilem Lectorem.

Sectio venarum in grauidis, ne fiat aborsus,
Num bene conueniat:
Coctio morborum vt fiat, succúsque paretur,
Functio & vtrum anima
Princeps, in cerebri finibus, vel corpore detur:
Spiritus an valeat,
Admitti physicus: Febrisue Tritaa in acuta
Sede libens sedeat:
Mox sit in vrinis sani, & quid ὑπόςασις agri,
Quomodo sese habeat
Corporis humani Eucraseos πλάτος ἐδὲ πλατυσμὸς,
Differit iste liber
ALTIMARI, longo viuet qui tempore, Roma
Dum caput orbis erit.
Diuinam iamiam expecta de Febribus artem
Lector adhuc Medicam.
O opus excelsum. Iouis ira abolere, vetustas,
Quod nequit ignis edax.
O opus egregium. Quod solum liuida Momi
Obstruere ora potest.
O opus eximium, claudit quod scripta Galeni
Hippocratísque senis.
Ad decet vt taceam. calamus nam deficit omnis
Sepia, charta, manus.
Expedit vt sileam, vitam ne Thessalus ira
Finiat ante diem.
Praclara interea hac capias quasita libenter,
Lector amice precor.

IOAN. FRANCISCI NEAP.
LOMB. DACTYLICON CVM SENARIO Iambico ad Lectorem.

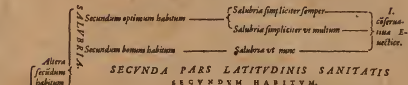
Ἱερὸς ἐςὶ βίβλος, κατέχει μυςήρι᾽ ἀριθμοῦ
Μοῦ ἀναγνωςὶ δ᾽ ἑβδομάκις θαυμαςῶς,
Τὴν λαβὶνῶν τερπνῇ λυκάβαντος πάσχατος ὥρᾳ,
Ψυχῇ ἐν ᾗ σοῦ ἡδονὴ, καὶ σώματι,
Ἀσπασίως Πυρετῶν μέθοδον μετ᾽ ἀκύματος ἀκμῆς,
Σὺ προσδέχου καρποῦ ἔτους ἐν πάσχατι.
Ἡ γὰρ ἐκ Πίσθη κόσμος, τὰ Ζῶα γελῶσι,
Ποιεῖται Αἷμα, πάντ᾽ ἐςτ᾽ εὐκρατὲς πάγχυ.
Ἀρ᾽ ἀναγνωςὰ ποθῶσ᾽ εὔχεσθαι τῷ Θεῷ ἀντὶ
Πολυπόνου Ἀλτιμάρου τῆς ῥώσεως.

F I N I S.

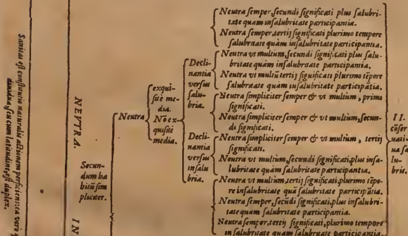
LATITVDO SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

Sanitas est constitutio naturalis actionem perficiens:ea verò qua diuidua seu cum latitudine est duplex.

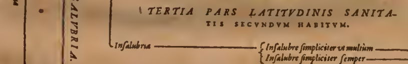
PRIMA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

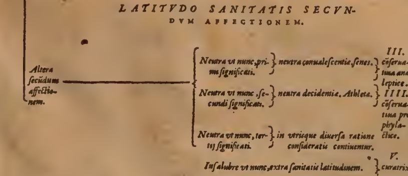
SECVNDA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

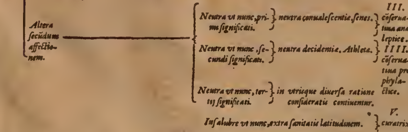

TERTIA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

LATITVDO SANITATIS SECVNDVM AFFECTIONEM.

DONATI

ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI

NEAPOLITANI.

De medendis humani corporis malis.

ARS MEDICA.

Nunc denuò ab eodem Auctore diligentißimè recognita.

Cui addita sunt tria capita de Hæmorrhoidibus, de Ragadiis & Procidentia ani, quæ in aliјs editionibus desiderabantur. Necnon loci omnes in margine, maximo cum emolumento studiosorum omnium.

PAVLO IIII. PONT. MAXIMO ATQVE SANCTISS. DONATVS ANTONIVS AB ALTO-MARI.

CVM maximam præcipuamq́ meæ ætatis partem in Medicinæ studijs consumpsissem P. M. atque Sanctiss. viderérque omnia meæ professionis spatia decurrisse, ad ea demum me contuli, quæ (paucis demptis) totam penè Medicinam absoluere viderentur. In quibus non succisiuis (vt aiunt) operis, sed diu, multúmque versatus perfeci, vt singularum humani corporis partium morbos cognoscendi, primum breuem modum, deinde in eis prædicendi, curandique omnibus indicarem, via quadam, ac methodo vsque à Galeno intacta, à nullóque absoluta. Quæ dum mecum commentarer, non defuere, qui in me turpiter essent maleuoli, meóque de nomine & fama detrahere arbitrantes, varijs calumniis, non religione, sed maleuolentia, vt nigro notarer carbone, à patria non tantùm eijcere, sed etiam arcere conati sunt: perfecerúntque, vt & solùm verterem, Romámque adirem. Quamobrem meas lucubrationes omnes detraxi, & meridiationes, nec addere potui, quibus vti solebam. Vnde effectum est, vt opus istud, quod in manibus tunc habebam, iamdiu esset imperfectum, atque inelaboratum. Quæ in calamitate cum te vnum præter cæteros, tua, quæ es in omnes singulari humanitate, acerrimum mei defensorem præstitisses, méque pro virili tueri non destitisses, non modò domum, & ad patriam, verum etiam ad pristinam dignitatem, quam semper te fautore seruaui, sum restitutus. datique sunt mea ad studia reditus, & quæ in illa calamitate propè oblanguerant opera oculos substulerunt. Cúmque in illis noctes & dies vrgerer, quæ priùs fuerant imperfecta, perfeci. Quòd cùm ita sit, quicquid est hoc Medicæ artis, tibi vni acceptum referre debeo. Tuo igitur patrocinio, cui me totum tradidi, fretus, illud in apertum proferre constitui. Per te enim absolutum, per te etiam inuidorum calumnijs vindicandum æquum esse duxi. Suscipe igitur munusculum hoc tranquillo animo, serenáque fronte, tanquam signum quoddam meæ erga tuam sanctitatem iustæ, ac debitæ seruitutis: velut etiam me illius authorem in

rebus aduersis semper suscepisti, in quo animum, non rem inspectes oro, nec alienum à tua dignitate ducas. Est enim sapientis, & prudentis literas, eorumque cultores vtcunque amplecti. Nec me præterit, te arte Medica potius, quàm medicis ipsis oblectari. Huc accedit, quod cui magis in hac re sit tribuendum, video neminem. Nam vt omittam, quæ te omnibus numeris absolutum à pueritia reddiderunt, quid dicam de animi fortitudine? quàm in maximis rebus gerendis, dubijsq; sustinendis, & semper declarasti, & nuper præcipuè, cùm tota Italia intestino bello ardere cœpisset (cum & bella vitari interdum nequeant, vbi res vrgeat, pax autem semper seruanda, si fieri potest) sicut initia illius obiter admisisti, ita excrementa libenter, honorificentissimè, & fortiter, es persecutus, paceq;, ex omnium sententia desperata, tua vigilantia, maximaq; authoritate effecisti, vt omnia pacem essent habitura, & Philippum Regem nostrum Sereniss. ea beneuolentia tibi reconciliasti, vt te vnum, præter omnes (quot fuere vnquam) Pontifices Maximos, & ipse admiretur, & nostra etiam memoria: adeò vt quæcunque tuo nutu, consilioq; gesta sunt, præclarè sancteq; gesta omnia arbitretur. Itaque omnes Pontificem talem habuisse lætamur, nec iniuria. Quis enim vnquam in Deum ea religione fuit? Sancteq; Romanæ Ecclesiæ defensor adeò assiduus, & veluti sui patrimonij vehemens fortisq; propugnator: Quid dicã de vitæ integritate, summáq; in omnes charitate? Quid de domesticarum rerum ordine, & publicarum administratione? Quæ omnia, vt in terris ad hunc magnum dignitatis gradum, atque amplissimum te extulerunt, sic apud Deum æternam sedem tibi parasse omnibus est exploratum. Ad quam ne quamprimum, sed multis post annis proficiscaris, omnes pro Resp. Christianæ commodis, maximaq; pro illius fidei seruandæ necessitate, cupiunt, & optant. Vale Pontifex Sanctiss. & meæ quamuis indignæ tanto Pontifice seruitutis, eiúsque semper augendæ voluntatis, ex animo tuo nunquam discedat memoria: meam enim tuorum erga me meritorum nulla vnquam delebit obliuio. Neapol. V. Kalend. Februarij. M. D. L X.

* * *

IO. MARTINVS EVSTACHIVS TEPSANVS ARTIVM, ET MEDICINAE Professor, Authorisq́; discipulus, Artis medicæ candidatis. S.

Ccipite studiosissimi iuuenes Altimari Medicã Artem nũc denuo excusam, quæ ob multa adiecta, tam diuersa exit ab illa, quę altera, ędītione prodierat, vt penè alia esse videatur. Nã prę-ter quam quòd emendatissima, nunc apparet, infinitis mendis, quibus illa altera scatebat, soluta, tum recognita diligentissimè prima ædi-tione, tum cura adhibita, ne inter imprimẽdum noui (id quod sepe accidit) errores orirentur. Accedit nunc in vestri gratiam margineus noster labor non inutilis (vt spero) nec contemnendus, vbi Galeni præcipuè, aliorúmque authorum locos, quos consultè author omisit, sigillatim veluti digito monstramus. Quid quod & author nũc primùm tria capita de Hæmorrhoidibus & de Rimis & de procidentia Ani, quæ priori deerant, adiecit. Adde quòd multa nunc adsunt locupletius declarata, lucidius exposita, quam plurima pasim apposita, vt facilè cuiuis conferẽti cum altera patere potest. Hanc ergo nostram operam boni consulite, & si qua legentibus occurrerint, quæ nostram hanc quamtumuis maximã diligentiam fugerint, liberario notas inurite: qui ob id quòd volumina superiori anno excusa, ad vnum omnia (pro vendibile opus) vendita fuerant, recentem impresionem accelerabat. Valete ĩgitur nostri memores, & magno Altimaro Nestorea vita dignisimo, febrium tractationem interim ingenti conatu parturienti, multos annos felicésq; precaminor.

Rursus valete.

* * *

IOAN. FRANCISCI LOMBARDI NEAPOL. ART. ET MED. DOCT. πρὸς Ἀναγνώστην τὸν εὐφυῆ, καὶ εὐπαθῆ τὸ διγλωττασυλληπτιαδικόν. ἰδέα τοῦ Αὐσονίου γάλλου.

SI lector cruciat magna sitis tuas
Fauces, huius aquas nunc MARIS haurias
ALTI, sume libens pocula dulcia,
Vin unt quæ Ambrosiam, & Νέκταρ *Olympicon.*
Morborum citiùs nam omne genus fugant,
Galeni vt placita, ac Hippocratis iubent.
Hinc sit barbaries en procul, & chorus,
Seruat qui fatui dogmata Θεσσάλου.
Felix térque quater, cui superi dabunt.
Gustare hos latices. ALTIMARVS meus
Præceptor (procul ô sis reuerentia)
Nanque est Italiæ gloria totius.
Ἐνδείξεις Πυρετῶν γράψει ὁ αὐτὸς ἄν,
Γαληνὸν μετὰ μυδὰς τάχα γράψειν ἄν,
Γνῶαν προθύμως λύψεται ὧν ἄνευ
Ὃς πάσχει πυρετοῖ ὠμὰ παθήματα.
Δεῖξει τοῖς Μαλίας λαμπροτέραν τ' ὁδὸν,
Πῶς κρύπτουσι κέραν' οἱ ἔλαφοι δρυῶν,
Εὑρεῖν ὥς τις ἀνὴρ οὐχὶ δυνήσεται
Γαληνοῦ φανερῶς γράμμασιν ἐν οὐδαμοῦ.
Σχῶν πασῶν ἀκριβῶς ἔργον ὅλον Νόσων,
Ὀξείας χρονιαί ἐστι μὲν ὧσιν ἄν.
Τούτῳ δὸς χάριτας ὦ ἄνδρες φθόνου βάλη,
Καὶ λεῖπον φθονεροῦ τραύματα Ζωΐλου.

DONA-

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI,

De medendis humani corporis malis, Ars Medica.

METHODVS.

CVM de ſingulis humanI corpntis locis malè affectis dignotionem, prognoſticum, ac curationem rationabili via,& Gale.Methodo poſt eum hucuſque intacta, à nullńque in lucem edita conſcribere propoſuerim, efflagitantibus quibuſdam amicis ſtudioſis, artiſque medicæ candidatis, quo facillimè in ſingulis malis quiuis eorum viam hanc aſſequi valeat, vniuerſalem methodum vno capite contentam prius deſcribendam fore putaui, ſub qua demum promptius in particularibus ſe exercceant. Fit namque exercitatio omnis cum particularia ſub eandem viam, ac rationem ducuntur. Viæ ſiquidem, & rationes vbi ſolæ ſine multifaria ſecundum ipſas exercitationes cognoſcuntur haudquaquam poſſunt perfectos efficere diſcipulos, velut ſecundo de Locis affectis Galen. ſcriptum reliquit. Quapropter nono Methodi medendi nnn ab re decretum eſt ab eo, non licere vllius artis ſcientiam nanciſci, niſi & methodum quandam habueris per vniuerſalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris; namque in vniuerſalibus methodus, in particularibus exercitatio conſiſtit. Et libro nono de Hippocratis & Platonis decretis dicebat, Vniuerſalis methodus ſine exercitatione multa in ſingularibus artificem bonum efficere non poteſt. Qua ergo via, ac ratione valeat quiſpiam affectam ſedem omnem, ac quemuis præter naturam affectum, eiúſque cauſam dignoſcere,& eis cognitis quid deinde futurum ſit præſentire, & prædicere, ac demum ſi affectus is curari valeat, curare, iuxta Hippocratis & Galeni monimenta potiſſimum hoc loco ſcribere aggrediar. In his namque tribus continentur omnia quæ ad artem medicam ſpectant; nam commoda ea ſunt vel ad dignotionem, vel curationem, vel prognoſticum. Curatio autem per ſe à medicis exercetur, prænntio verò & dignotio propter curationem, vt Galenus inquit primo de ratione victus in mortis acutis, comment. tertiò, & proinde in tres primarias partes artem medicam diuidi aſſerere melius erit, quàm in quinque, vt quibuſdam viſum fuit ex eiuſdem Galeni ſententia. Sub eandem deinceps viam, & rationem particulares omnes affectas partes, ipſoſque affectus,& eorum cauſas proprias docere conabor, prout in ſingulis his patebit; cùm non ſatis ſit, vt diximus, methodum nouiſſe, ſed multifaria inſuper exercitatione in his quę particulatim occurrunt, opus eſt, vt liquet primo de Cauſis ſymptomatum, cap. tertio. propterea quòd pro locorum differentia, ac affectuum præter naturam curationem quoque variati contingit. Quamuis oportet, vt Eraſiſtrato placuit, hominem exercitatiſſimæ conſiderationis eſſe, qui voluerit noo ſolum ipſius affectus qualitatem, ſed affectum quoque locum probè dignoſcere, præſertim ſi in imo cnrporis lateant. Nam quæ in ſuperficie ſunt conſtitutæ partes vna cum affectuum ſuorum ſpecie facilè ſenſibus deprehenduntur. Sunt verò morbi non in manifeſto loco hærentes multi, atque hi qui ad interna vertuntur, vt Hippocrates inquit, libro de Arte. quorum nullus eſt, quem oculis cnnſpicienti videre, ac cognoſcere contingit,& ab arte quoqne obſcuri eſſe iudicati ſunt,& proinde obſcuri morbi appellati ſunt; qui cùm oculorum conſpectum effugiant, mentis tamen oculis obtinentur,& ſuperantur, vt ipſe refert. Primùm denique quod in ægris medicum inſpicere oportet, vt Galeno viſum eſt primo,& tertio de Locis affectis eſt, quænam corporis pars ſit affecta, & nunquid ea per ſe afficiatur, vel alteri conſentiat. Quapropter ſemper incipere oportet à lęſæ actionis inſtrumento, einſdem Galeni præcepto eodem primo de Locis affectis. Quo inuento, ipſam deinceps diſpoſitionem quærere opus eſt. vt ex vtriſque ſimul totius curatiui generis indicatio ſumatur, vt apud eundem Galenum liquet tertio de Locis affectis. Verùm quęnam pars afficiatur, priuſquam eius natura, ſeu eſſentia ſit cognita, actio, ſeu vſus eius,& compoſitio, cum qua & ſncietas, quam cum aliis habet, cnmprehéditur, ratione quadam, ac via tutè

2. de loc. aff. cap. 9. 2. Metho. cap. 6.

cap. 2.

Vide 3 de loc. affect. cap. 2.

Paulo poſt medium.

Quod primo inueſtigãdum ſit in ægris.

1 de loc. affect. cap. 2. & 3. 3. de loc. aff. ca. 1. & 3. cap. 2. cap. 3.

inuestigabit nemo, vt primo, de Locis affectis & libro de Cóstitutione artis medicæ patet. Nihil autem interest, si positionem aut compositionem, vel cum proximis societatem dixeris. Hæc autem per artem secandi corpora accurate cognoscere oportet, præsertim qualis sit cuiuslibet partis essentia, ac compositio, vt exinde earum cuiuslibet, cú actiones, tum vsus manifestentur, non siquidem solis anatomicorum libris fidem adhibendo, qui magna ex parte infinitis erroribus pleni comprehenduntur, sed propriis oculis diligenter inspiciendo. Cognita namque hoc modo cuiusuis partis substátia, ac compositione, actionem cuiusque earum, quinetiam earundem vtilitates nullo negotio inuenies, ab ipsa partium natura doctus; cùm videlicet exactè, vt diximus, partium essentiam, ac totam earum constructionem noueris, iuxta Galeni sententiam, secundò de Vsu partium. Hæc namque corporum dissectio, vt ipse refert, se ipsum Gale. docuit, vt patet primo de Locis affectis, cap. primo. cú alia permulta, cum cuiuslibet partis essentię proprietatem. Hãc igitur anatomen propriis oculis, ac sæpius rectè inspicere ab his, qui eam callent, conemini, vt quæ dicturi sumus promptè intelligere valeatis. Nam iis, qui eam ignorant, fortè quæ dicemus, etsi ratione dicta sint, veluti insomnia quædam videbuntur. Nos verò his qui corporum dissectionem haud ignorant, sed propriis oculis mecum, vel ab aliis administratam probè, ac sæpius inspexerunt, has lucubrationes scribere paramus. Hi namque, partium essentia, ac compositione cognita, earum cuiuslibet, cum actionem, tum vsum haud ignorabunt, cùm singulæ nostri corporis partes aut peculiarem habeant actioné, aut aliquem præstet vsum pro comperto etiam habeãt actiones partium duplices esse pro duplici earum natura, alteras simplicium & similarium, reliquas compositarum, seu instrumentalium, quæ siquidem partium actio motus est earundem factiuus. Insuper non præteribit eos quemlibet partium vsum aut gratia conseruationis, & tutelę fuisse, velut causam sine qua nó potest actio perfici, aut, vt melius eadem perficiatur: quorum omnium Galen. pro teste habent tum lib. de Constitutione artis medicæ, tum primo de Vsu partium, & vt vno perstringam verbo, Medico vsum præstant confectiones anatomicę, non modo ad effectus noscendos, sed ad eos curandos ac ad illorum præsagia; vt secundò de anatomicis administrationibus ab eodem Gale. dictum est. Quid igitur cuncta quæ diximus exactè nouerit, nonnihil vtilitatis ex his, quę dicemus, exportabit. Vt autem & hi mētem exerceant in affectorum locorum notitia, tres exercitationis modos, Erasistrati auctoritate, Galen. secundò de Locis affectis proposuit. Quorú vnus est circa singulas corporis partes, quas locos vocant. Alter circa causas, & dispositiones. Tertius circa symptomatum differentias. His namque ritè cognitis, ac inter se distinctis; facilè propositæ rei veritas percipi potest, singulorum per eam facta cõtemplatione. Verumtamen nos, vt quæ facilior fit, & ne eadem bis repetamus, ea exercitationis via præcipuè vtemur ad affectorum locorum notitiam, quæ quidē ex symptomatibus, ac eorum differentia procedit, cum hoc tamē, & reliqua quæ diximus, non negligentes. Ex hoc namque genere entium, quæ præter naturã sunt, sperandú est comparari posse exactè dignoscendarum partium affectarum iudicium, velut Gale. scriptum reliquit lib. de constitutione artis medicæ. Quantum autem præstet vsum affectorum locorú, notitia in curandis singulis corporis vitiis, Galen. passim in cunctis ferè suis commentariis meminit, præsertim lib. primo de locis affectis. Nam quòd quilibet præter naturam affectus suo auferatur cótrario, communius. Hippo. decreto, cap. 1. affectus ipse indicat; vt si calidus, frigidis, & si frigidus, calidis. At quousque, quomodo, aut qua materia id exequi liceat, affect' ipse non indicat dútaxat, sed ipsa pars affecta commonstrat: quemadmodum de phlegmone in diuersis partibus orta, pro ipsarum partium diuersitate libro 13. methodi Gale. docuit terminum, modum, ac diuersam medicamentorum materiam eligere. Quare ad vsum dextrum adiumentorum necessarium esse exactè scire partis curandæ substantiam, formationem, ac situm libro de constitutione artis medicæ decretum reliquit. Quantam insuper vim habeat hæc notitia in ea artis parte, quæ prognostica dicitur, & si sexcentis in locis confiteatur Gal. quarto tamen de præsagitione expulsibus per hæc verba palam ostendit, cùm dixit, Proinde cui status facultatis perspectus ad vnguem sit, locúsque affectus, & eius affectus, hic ad futura præsentienda est peritissimus: & tertiò methodi medendi asseruit, primùm artis opus esse vt intelligas sperare ne id, quò tendis, debeas, an secus. Cuius rei cùm duplex possit haberi cognitio, altera per experientiã, cui longo vsu est opus, altera per ipsius rei naturam; hæc siquidem cuiusque particulę substantiam existimabit, tum actioné, & vsum, ac situm ipsum, à quibus procedens non solùm quod sanari non potest, præuidebit, sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inueniendis ei remediis deliberabit. Habes igitur ex his quantum conferat, cùm ad curationem, tú ad prognosticum partium affectarum notitia, ex Galeni monimentis. Præter id quòd nonnihil etiam afferat vtilitatis ad affectus dignotioné ipsius loci natura, cùm ea fuerit cognita, veluti primò de locis affectis liquet. Reliquum deinceps erit postquam ea primo venit inuestigãda, docere quomodo, ac qua via partem quampiam affectam dignoscere valeamus. Cùm verò ex nonnullis notis ipsa deprehendi possit, vt testatur Galenus primo de Locis affectis, à læsa tamen actione prius eius dignotio auspicanda est; ex qua sola, cum nulla alia pateret via, idemmet Galenus confessus est inuenisse partem affectam tertiò de Locis affectis est namq; cuiuslibet partis affectæ proprium symptoma, propriæ actionis eiusdem noxa, siue similarium, siue instrumentalium partium actio fuerit, singularum etenim animalis corporis actionum vnam esse propriam particulã, per quam fiunt, omnibus medicis in confesso est. Reliquæ verò quæ instrumentali parte continentur, eidem præstant vsum, vt liquet secundò methodi medendi. Quare actionem lędi necesse est, instrumento ipsam efficiente quomodolibet affecto, vt decretum reliquit Galen. eodem primo, & secundo de locis affectis. Quæ verò actiones similarium dumtaxat partium sunt oblæso earum proprio temperamento, & ipsas offendi necesse est. Non ab re igitur ex actione læsa diximus primò inuestigari debere ipsam partem affectam, quomodolibet ipsa afficiatur. Nam velut naturalis actio necessariò comitatur corporis statum naturaliter se habentem:

sic

Marginalia (left): 1. de loc. affect. cap. 2. Lib. de const. art. med. c. 16. — Ars secã. di corpora memigno- randa. — 2. de Vsu part. ca. 3. & 7. — Quibus fue rit hoc opus cõscriptũ. — Li. de cõst. art. med. c. 4. & 5. — 1. de Vsu partiũ. c. 8. — Anatomes vsus. — cap. 1. — cap. 1.

Marginalia (right): c. 15. & 16. — Notitia affectorũ locorú, quos præstet vsum. — c. 6. & sequentibus. — cap. 17. — cap. 11. — cap. 1. — cap. 1. & 5. — Affecta partis cognitio ex quibus c. 5. — Ex læsa actione ca. 3. — cap. 6. — 1. de loc. aff. — cap. 2. — 2. de loc. affect. cap. 9.

sic contra, si à natura recesserit actio, statim præter naturam se habet, vt patet primo Methodi medendi; quæ aut non fit, aut male fit, diminute videlicet, aut deprauatè. Nam si ventriculus affectus sit, & eius propria actio, quæ est chylificatio, seu assumptorum ciborum confectio, ac propriæ eius qualitati assimilatio, vitiata erit, si iecur, hæmatosis, hoc est, sanguinis generatio necessariò erit oblæsa. Quòd si pars, quæ afficitur, peculiari careat actione, verum aliquem præstet vsum, is non ignorandus erit; cùm & ipse magnificè conducat ad affectorum locorum inuentionem. Hic enim omnibus partibus, vel nihil agentibus inest, Galen. teste primo de locis affectis. At vbi vnica duntaxat actio læsa est, & sedes affectæ plures, tum nostri instituti est, vt reliquorum varietate symptomatum eas discernendo, inueniamus, velut liquet quarto de locis affectis. Indicant secùdò partem affectam ipsæ excrementorum species, quorum excrementorum, quædam ad exquisitam perducunt partis affectæ notitiam, vt quæ affectæ partis essentiæ proprietatem declarant, quædam verò artificiosam coniecturam producunt: quæ nobis perquàm vtilis est, vtpote media existens quodammodo inter exactam notitiam, & omnifariam ignorantiam, teste Galen. primo de locis affectis. Licet ea aliquando aberret, vt patet commento aphorismi secundi quarti lib. Sumitur autem artificiosa hæc coniectura ex ea excrementorum natura, quæ in ipsa parte affecta continentur, siue natura, siue præter naturam. Declarant verò partis affectæ essentiæ proprietatem, si ea excernantur, quæ sunt de propria eiusdem partis substantia seu essentia. Vt si tussiendo aliquando aliquod expuatur bronchion, vlcus maximum in pulmone esse existimamus ab erosione, vel putredine ortum, cùm pars esse non possit arteriæ asperæ, quæ inter fauces & pulmonem existit, vtpote tam grandi vlceratione haud quaquam potente in ea fieri, quin prius mors animal præoccupet: at in ipso pulmone talis fieri potest, propter causas primo de locis affectis à Galen. traditas. Pariter ex ramentis cum alui deiectione per dysenteriam excretis, intestina affecta esse dignoscimus. Haud aliter si cum vrina caruncculis similia excrementa excernantur, renes affectos esse dignoscimus. At si lamarum speciem referant, in vesica vlcus esse ostendunt, prout Hippocr. aphorismus 76. & 77. & 81. quarti libri scriptum reliquit. Quod si magnitudinem quoque eorum interdum considerabis, haud obscurè, & affectam quoque sedem indicabunt. Nam frustum vasis tussiendo reiectum, si magnum fuerit, pulmonem affectum esse vlcere indicat. Etenim quæ ad asperam arteriam in collo existentem prouenimunt vasa, capillorum ferè speciem referunt. Sic si tunica intestinorum per dysenteriam eiecta magna conspiciatur, sitque latitudine, & crassitudine his, quæ tenuia constituunt intestina, multò maior, non abs re coniiciendum est, vlcerationem in crassis intestinis consistere. Interdum etiam ea, quæ adnascuntur, affectam sedem ostendunt. Namque tes adhærentes, essentiæ proprietatem obtinent, quemadmodum fungi capite fracto, membranam esse affectam indicant. Cuius præterea generis est crustula quædam, quæ ephelcis Græcè dicitur. Namque eius particulæ, à qua excernitur vlcerationem portendit, vt vrinæ meatum, si cum vrina; spiritalium instrumentorum, si tussiendo gulæ, & ventriculi, si vomitione, aliquod intestinorum affectum esse ostendit, si per alui deiectionem excernatur. Ex alia excrementorum specie, quæ in affecta parte quouis modo continentur, ipsa quoque deprehenditur, licet non exacta notitia, vt ex prædictis, sed artificiosa quadam coniectura: Vt si per vulnus aliquod vrina excernatur, vrinarios meatus, vel vesicam; si stercus, intestinorum aliquod; si cibus, ventriculum vulneratum esse ostendit. Sanguis quoque per vulnus saliendo reiectus vulneratam indicat arteriam. Efflatus spiritus inter respirandum per thoracem, membranam costam succingentem vulneratam esse indicat. Est præterea alius notitiæ modus ex his excrementis, quæ in affecta parte præter naturam continentur, velut in renibus, aut vesica, lapis, aut pus in thorace, vel sanguinis grumus, qui Græcè thrombos dicitur, vbicunque contineatur: aut alius quidam humor molestus, in animalis corpore genitus, vel extrinsecus ei adueniens. Conferunt igitur modo quo diximus ad affectæ sedis notitiam excrementa, cuiusius generis sint. At ipse positus affectam partem ipsam nimirum sufficienter commonstrare potest. Quippe durus in dextra hypochondriorum parte tumor, non lienis, sed iocinoris affecti nota est. Quemadmodum si in sinistra fuerit, non hepatis, sed splenis affectum portendit. Positus insuper, vbi similiter se habeant excrementa, interdum affectam partem commonstrat. Nam si membranosæ tunicæ frustulum excernatur, vlcus alicubi esse ostendit: verum in qua sit particula, ex positu discere licebit. Nam si vomendo fuerit reiectum, gulæ, aut ventriculi, si tussiendo gutturis, seu asperæ arteriæ, si screando, faucium, si per sedem alicuius intestinorum, si per mulieris pudenda, vteri affectum portendit. Intelligere nec minus opus est ipsius partis societatem, quam cum proximis habet, quæ etiam in positionis vocabulo comprehenditur. Conducit namque & hæc nonnihil ad affectorum locorum inuentionem: constat insuper, quòd singuli dolores propositus varietate, affectum locum ostendere possunt. Quippe apparentibus per vomitum vlceris notis, vt diximus, animaduertendum erit, vtrum anteriores partes circa hypochondria, aut posteriores circa dorsum, dolor infestet. Etenim, qui in anterioribus percipitur, ventriculum, qui verò in posterioribus, gulam affectum occupare censendum est. Sic si in dextra hypochondriorum parte dolor adsit, iecur, si in sinistra, lienem affectum esse indicat. Atqui ex diuersa doloris specie, licebit quoque affectam partem comprehendere, prout Galeno placuit secundo de Locis affectis. Nam pulsatorius dolor non nisi affectis arteriis per inflammatorios affectus prouenire potest: modò pars ipsa, in qua arteriæ consistunt sentire nata sit. Quo fit, vt neque in peripneumonia, neque in laterali morbo pulsatorius dolor prouenire possit, pulmo namque sensum non habet, quoniam nullus per totum corpus eius dispersus est neruus: similiter neque in hepate, aut renibus, propter similem causam, talis appatet pulsatio. Membrana verò costas succingens, cuius affectus lateralis morbus est, arteriis minimè participat, vtpote quæ per inter costalia vocata spacia extendantur

& ad

cap. 7. *cap. 2.* *cap. 4.* *Ex excrementorum specie.* *cap. 1.* *In principio.* *Ex magnitudine excrementorum.* *Ex posituo.* *Ex specie dolorum.* *cap. 2. & sequentib.*

& ad eam haud quaquam attingant. Qua de re nec ipsa taliter affecta, pulsatorius sentitur dolor. Punctorius tamen dolor membranas affectas esse indicat. Nam ad eas propriè pertinet hæc doloris species, vt patet secundo de Locis affectis. & libro de Constitutione artis medicæ. At grauis dolor in renum, & iecinoris inflammatione non ab re sentitur. Nam vtrorúque horum viscerum, velut etiam pulmonis adiacens membrana sensu potitur, per quam neruus dispergitur, & propterea cum tumore, qui in aliquo prædictorum viscerum continetur, membrana ipsa distenditur, talis speciei dolor sentitur, qui grauis dicitur. Proinde Hippocr. primus omnium texto de Morbis vulgaribus scripsit: In renem dolor grauis: & post eum optimorum medicorum non pauci. Neque ipsorum dolorum vehementia, seu magnitudo, remissio, seu mediocritas spernenda erit, pro affectarum partium notitia. Sæpenumero enim affectum locum coindicant, si Galeno credendum sit, commento Aphorismi quinti sexti libri. Quo loco Hippocr. scriptum reliquit, Dolores qui fiunt in lateribus, & pectoribus, atque aliis partibus, si multum differant, perdiscendum. Innotescit insuper affectus locus ex propriis quibusdam symptomatibus ipsarum partium affectarum. Nam ore ventriculi affecto, fastidium infestat. Propter hepatis imbecillitatem excrementa, quæ per aluum deiiciuntur, aquæ, in qua carnes nuper mactatæ ablutæ, simulantur. Maxillæ item rubræ apparent in peripneumonicis. Ex his igitur omnibus, vel si cuncta ea haberi non possunt, ex ipsorum nonnullis, vel quibusdam, pars ipsa affecta comprehenditur. Quamuis nec totius corporis dispositio, natura, seu consuetudo despicienda sit, veluti nec ea, quæ præcessit victus ratio, omittenda erit: vt quiuis affectus locus facilè patefiat. Qua habita notitia, num ipsa propriè, seu primò, aut per consensum afficiatur, perquirendum erit. Quod quidem non ex his quæ diximus, sed ex aliis deprehenditur. Voco autem partem propriè affectam, cùm in ea permanens sit dispositio: Quem affectum Græci Idiopathian nominant. A nulla enim parte tunc afficitur, sed in seipsa continet permanentem dispositionem. Veluti ex aduerso dicimus per consensum aliquam partem affici, cùm ab alia, vel cum alia afficitur, adhuc permanentem dispositionem non continens, licet ea ab affectu nō sit penitus libera. Hanc partis affectionem Sympathian Græci appellant. Primarium autem partis affectum, qui secundario, seu posteriori opponitur, Græci Propathian dicunt. Sæpenumero autem contingit, vt pars aliqua per consensum afficiatur, & propria affectione laboret, cùm in ipsa permanens fiat dispositio: quam non primariò affectā, sed secundario, & propriè ipsam tunc affici dicemus, Galeni auctoritate primo, de Locis affectis. At quicquid sit, propria pars affecta dignoscenda erit, ac exacte distinguenda ab ea, quę per cōsensum, & secundariò afficitur. Nam huiusmodi speculatio, vt Gal. testatur secūdò de Locis affectis in fine, nō parum ad curationem conducit, cùm ad curandi rationem non sine manifesta vtilitate imprimis pertineat, cuinam parti sint remedia adaptanda, cognouisse: quæ non, nisi ei, quæ proprio, seu primario affectu laborat, propinanda sunt. Namque ea curata, nullus relinquitur in ea, quæ per consensum, & secundariò afficitur præter naturam affectus, quoad in ea aliqua permanens fiat dispositio. Cum ergo permanere in quapiam parte aliquis affectus conspicitur, tunc dicimus ipsam propriè esse affectam, velut primario, seu primogenio affectu laborare affirmamus, cùm à nulla alia prius affecta parte, affectione participet, sed ipsa primò affecta sit. Secundariò autem affici partem dicimus, cùm alia ante eam prius afficiatur à qua demum, sed cum qua afficiatur & ipsa, velut per consensum quoque asserimus partem affici, quando cum alia, vel ab alia sic afficitur, vt vna irritata, altera vehementius molestetur: remissa verò irritatione, quiescat. Hæc siquidem coniectura communis est in omnibus affectis partibus, prout Galen. secundò de Locis affectis decretum reliquit. Quanquam in quibusdam propria sumantur indicia, velut de cerebro ipsemet eodem loco dicebat. Num verò eadem pars, vt similaris, aut vt instrumentalis afficiatur, ex cognitione affectus, ac qualitatis eius dependet. Quare tempus erit, vt ad ipsius affectus notitiam accedamus; ac qua via quibusve indiciis is dignosci debeat, ostendamus; cùm non solum an aliqua afficiatur pars, vt ventriculus, vel iecur, aut alia huiusmodi, a medico considerandum sit, verùm etiam quis affectus vrgeat, atque distinguere, quænam notæ affectibus propriæ sint, & quænam partibus affectis, iuxta Galeni sententiam primo de Locis affectis, cap. 5. quamuis paucæ admodum sint ipsorum affectuum notæ, quæ non similiter affectum locum ostendant. Vt verò hunc pariter via quadam, ac ratione inuestigemus, primùm sanè definiendum esse censeo; cùm tria sint in vniuersum rerum præter naturam genera, ex quónam eorum sperari possit, vt comparetur iudicium dignoscendi prædictos præter naturam, affectus, seu morbos. At quoniam omnium symptomatum causa est ea corporis dispositio, quæ morbus, vel affectus nominatur, nihil enim refert, siue morbum, siue affectum pro nunc eam quis nominet, iure ex symptomatibus ipsis morbi cognoscuntur, vt quæ ipsorum sint effectus, ac ipsi morbi, seu affectus, ad ea symptomata causæ rationem habeant, vt patet lib. de Differentiis symptomatum, & lib. de Constitut. artis medicæ. Ex his denique symptomatis affectuum, siue morborum notitia inuestigabitur primò haud aliter, quam de partis affectæ inuentione disseruimus. Nam quod species morbi ex propriis symptomatibus dignoscatur, tertiò de Crisibus Galen. testatur. Cùm verò eorum symptomatum genus in tres dirimatur differentias, actionum videlicet ostensam affectus corporis, & excernendorum immoderationes; ex his omnibus sumi notæ possunt pro affectus, seu morbi notitia comparanda. Licet nonnulla eorum ex necessitate eos consequantur, quæ symptomata pathognomonica, hoc est passionis significatiua appellantur: siquidem certa sunt morborum indicia, & vnà cùm morbo inuadunt: eiusque, vt ita dixerim, essentiam constituunt, vt patet libro de Constitutione artis medicæ, & tertiò de Morbis vulgaribus. Quædam verò symptomata, non ex necessitate, sed vel sæpissimè, vel raro, vel ancipiti opinione morborum consequuntur: quæ morbi aut differentiam, aut mortem, aut magnitudinem indicant: & hæc quandoque simul inuadunt, aliquando superueniunt: non-

nunquam

2 de locis affect. cap. 5.

Lib. de constitut. art. med. c. 15.

Comment. 4.

Ex symptomatis propriis.

Ex his, quæ præcesserunt, ac concomitantur.

Nunquid propriè, & primò, aut per consensum, & secundario pars afficiatur.

cap. 5.

Dignoscendi modus.

In fine.

Affectus dignotio ex quibus.

De differ. sympto. c. 4. & de constitut. art. med. c. 15. cap. 4.

De constit. art. medic. cap. 15. 3. de morb. vulgarib. comment. 3. cap. 34.

nunquam verò nullo pacto veniunt. Neque enim sunt à morbo inseparabilia, velut pathognomonica appellata: nec eius veluti substantiam constituunt: appellantur autem assidentia. Quapropter siue hanc præter naturam dispositionem, morbum appellaueris, cùm videlicet ea permanens sit, siue affectum, cùm videlicet motus alterationis sit permanens, ipsam dignoscere, præsertim si abditis partibus consistat, ex dicendis tentandum est. Neque enim cuiusuis est morbosam singularium, tum simplicium, tum instrumentalium partium dispositionem reperire, cùm in profundo sint abditæ, Galeno teste, libro de Constitutione artis medicæ, cap. 15. Qua de re speculationem quandam inuenire oportet, qua dispositione dignoscamus vniuersas; præsertim eas, quæ circa partes intimas

Ex excrementis.

conditæ fuerint. Proinde Galenus primo de Locis affectis, cap. quinto, ratione quadam, ac via docuit eas dignoscere. Primo quidem ex excrementis; vt si vlcus sit, ex ramentis, ex fabulosa quoque vrina lapidem deprehendimus, Excrementa verò seminibus cucurbitæ similia, latorum vermium indicia sunt. Denique ex diuersa excrementorum specie interni affectus deprehenduntur: nec minus ex do-

Ex proprietate dolorum.

loris proprietate: quamuis singulorum dolorum species nemo conscribere possit, nisi ipsemet passus fuerit, sitque medicus, qui interpretandi facultatem habeat, & qui prudenter, & sine mollicie comprehendere suos affectus possit, dum laborat,

cap. 7.

vt Galen. testatur secundò de Locis affectis. Potest tamen affectus aliquis ex ipsa doloris proprietate dignosci. Inflammatorij namque affectus ex pulsatorio dolore deprehenduntur. Quamuis non singulis hæc doloris species eueniat: est tamen eorum

Ex accidentiū proprietate.

propria. Ab accidentium quoque proprietate affectuum, siue morborum indicia oriuntur. Nam

1. de loc. affect. c. 5.

quibusdam, vt Gale. placuit, per tabificos morbos, vngues adunci euadunt. Intempestiuus horror cum

Ex locis natura.

febre inflammationis ad suppurationem transeuntis, indicium est. Lingua nigricans ardentem febrem portendit. Ab ipsorum quoque locorum affectorum natura, morborum indicia sumuntur, eo quod quibusdam solis partibus quidam morbus accidat, quibusdam verò solis nunquam eueniat. Namque soli oculi suffusione laborant. Lapis in renibus, & in vesica dumtaxat nascitur, atque etiã, vt nonnullis placet, in colo Lumbrici in intestinis gignuntur. Rursus impossibile est, vt abcessum cor sustineat, quemadmodum nec pulmo, neque syndesmi dolorem. Cæterùm paucæ admodum sunt, vt diximus ipsorum affectuum notæ, quæ non simul locum affectum ostendant. Etenim, vt actionum noxę affectam dũtaxat particulam, ita earum differẽtiæ ipsius affectum declarant; quę solę ipsorum affectuum sunt propria signa: per accidens tamen ipsos sequuntur. Variantur nanque noxarum differentiæ pro affectus tum specie, tum magnitu-

cap. 7.

dine, vt patet secundũ de Locis affectis. Cũ his autem, & quæ præcesserunt, perpendenda sunt. Nam & ea non parum conferunt pro partis cum affectę, tum ipsius affectus cognitione, vt liquet primo de

cap. 1.

Locis affectis. Qualis ergo præcesserit victus ratio,

Ex his quæ præcesserunt.

quæ consuetudo, ætas, anni tempus, regio, aëris constitutio, seu cœli status, ac reliqua consideranda sunt, totius corporis dispositione non neglecta, vt valeamus quoad artificiosa coniectura permiserit, distinguere, quis affectus vrgeat, cùm aliqua pars non abdita affecta fuerit, quamuis quidam eorum scientifica notitia deprehendi possit, vt patet tertio de Locis affectis, cap. 2. Separandi & ac discernendi sunt, vt diximus, qui nam affectus fiant in partium propria essentia, & qui ipsis veluti instrumentis accidant, ac qui facti iam sint affectus, seu morbi, & qui adhuc fiant, seu nondum pertinaciter inhæreant, quorum singula ex qualitatis affectus notitia promptè elucescunt. Interim ipsius morbi vis, seu magnitudo, ac mos ignorari non debent. Nam cùm triplici genere

Trifariam affectus redduntur magni.

morbus quilibet grandis, seu magnus sit, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, vel propter ipsius malignitatem, Galen. teste quarto Metho. cap. 6. quorum omnium primam indicationem inuenit Hippocr. propterea medicus nec ea spernere debet; verùm cognito affectu, hæc singula de eo perpendat; ipsam siquidem affectus magnitudinem ex dispositionis

Modus dignoscendi eos.

magnitudine, ac ipsam frequentium propriorum symptomatum. Quòd si magnus propter præcellentiam partis fuerit morbus, ex præstantiæ, partisque affectæ natura dignoscet. Morem verò, seu cacoethian, cum ex eorundem morborum differentia, tum ex symptomatibus, quæ ipsam con-

Quibus distinguantur affectus per essentiam ab his, qui per consensum fiunt.

sequuntur, seu superueniunt. Iis denique cognitis distinguere oportet eos, qui per consensum fiunt, à propriis affectibus. Nam cum aliqua vitia propriis accidentibus exactè discernuntur, ac eadem fuerint perpetua, neque aliis præcedentibus superueniunt, tunc ea propria, ac primogenia appellamus. At cùm propriis accidentibus discerni nequeunt, nec perpetuo permanent, & ad alias affectiones consequuntur, per consensum ipsa oriri dicimus: quod tribus modis fieri contingit,

1 de loc. affect. cap. 6. 3. de locis aff. c. 1.

vt testatur Galen. primo, & tertio, de Locis affectis. Nam aut ex primo affectu humor quidam, vel vapor eleuatur ad aliam quampiam partem

Affectus per consensum quot modis fiãt.

deueniens, in qua demum quispiam generatur præter naturam affectus, vt similia suffusionis symptomata, vel capitis dolor humoribus in ventriculo contentis, ad oculos, vel caput ex eis vaporibus delatis. Aut propter defectum materiæ, quam ab aliis partibus præparatam suscipere aliqua pars consueuit. Per consensum quoque affectus gignitur, si ea priuetur, vt vox vitiata, cùm flatus, seu efflatio, materia vocis existens, deperditur. Vel prohibita facultate aliqua: quæ ad quasdam partes descendit, cùm naturaliter operantur, propter aliquem affectum primarium illius partis, à qua facultas transmittitur: velut accidit crura resolui propter spinas medullæ inflammationem; & manus digitos sensum amittere, ea parte spinæ prius affecta, quæ est circa dorsi initium. Læditur namque vocalium instrumentorum, crurum, ac digitorum officium, quamuis ad ea quicquam præter naturam non perueniat; sed quoniam carent eo, quod secundùm naturam ad ipsa peruenire debet. Gutturis namque efflatum spiritum non recipit: nec vis sentiendi digitis, aut mouendi cruribus impartitur, atque influit, & propterea eas partes affectas esse dicimus, per consensum tamen. Nam quoties alicui deest illud, sine quo secundum naturam munere suo fungi non valet, ipsum iure affectum esse putandum est, Galen. teste tertio, de Locis affectis. cap. primo. Tot igitur modis per consensum pars aliqua affici potest. Fieri autem hæc consortia

tribus

tribus modis; aut propter viciniam, aut propter familiaritatem, vel generis, vel operis; liquet 3. de Morbis vulgaribus comment. primo, ac confirmatur 2. de ratione victus, & primo de Causis symptomatum, ab eodem Galeno. *2. de rat. vict. com. 44. 1. de cau. symptom. c. 7.* His prædictis indiciis, qui proprij affectus dicuntur, ab his, qui per consensum excitantur, separandi, ac discernendi sunt. Vbi verò connexi duo, trésve, aut plures fuerint morbi, haud aliter dignoscendi erunt, quam ex excrementis, locorum natura, proprietate doloris, ac propriis symptomatis, diuersis siquidem existentibus pro complicatorum morborum numero, ac natura. Quibus ritè perceptis ad ipsius affectus, ac affectarum partium causæ cognitionem deueniendum erit. Eo indemonstrabili axiomate ductus, quòd nihil videlicet absque causa fiat, præsertim si *Causa cognitio.* is quoque nunc fiat. Deinde inuestigandum erit, num causa, quæ affectum efficit, in ipsa affecta parte contineatur, vel per ipsam transeat. Est namque causa vnum genus eorum, quæ præter naturā sunt; quæ dispositio quidem est præter naturam, velut morbus actiones lædens, licet non primò, sed secundariò. Neque enim ipsam per se, sed morbo interueniente actionem lædit; vt paret lib. de differentiis symptom[illegible]um, quo solo a morbo distat. *cap. 1.* Dixi [illegible] gandam esse, præsertim si affectus [illegible] fiat, non ab re. Nam hanc propri[illegible] in c[illegible] est apud omnes Medicos appellari. Id enim quo tangente afficimur, & quo separato quiescit affectus, causam esse apud omnes homines in confesso est, dicebat Galen. primo de locis aff[illegible]tis. Sic enim ignem vstulationis, & gladium sectionis causam esse credimus. Quanquam consueuerunt Greci causam etiam quodammodo appellare, si non [illegible] quicquam agat, sed eo solum, quod possit agere, velut incoctio, auctor, & causa morborum dicitur, quamuis morbum nondum afferat, quemadmodum lib. de con- *cap. 2.* stitu[illegible] ne artis me[illegible]æ Galen. scriptum reliquit; nec minus, [illegible] quod egit, desiit verò agere, cau- *cap. 1.* sam nominant, vt idem testatur libro de differentiis symptom[illegible]tum. Quicunque igitur affectus præter naturam morbos præcedunt, causæ rationem obtinent, ac morbificæ causæ nominantur, ex Gal. sententia eodem lib. de differentiis symptomatum, *De differ. sy. p. cap. 1. 2. meth. c. 8. Morbificæ causa quot, c. 1. 1. meth. quaue sint. cap. 2.* & secundo methodi. Quas morbificas causas in duplici esse differentia, primo methodi medendi his verbis ostendit. Quartum verò ab iis genus statuito quod sit morbificarum, seu insalubrium causarum. Atque harum, quæ in ipso animalis corpore consistunt, internas nominant. Quæ extrinsecus, externas; nisi mauis, vt nunc vulgus Medicorum consueuit, illas antecedentes, has primatiuas vocare. Illud idem confirmauit libro de morborum causis, dum dixit, Redeamus igitur ad id, quod propositum nobis erat, Nempè, vt singulorum simplicium morborum causas explicemus, tum præcedentes, tum primitiuas. Neque enim fuerit absurdum dilucidioris doctrinæ gratia, eas huiusmodi nominibus distinguere, eas siquidem quæ in animali ipso consistunt, siue affectus sint, siue motiones præter naturam, causas nominant morbos præcedentes. Quæ verò extrinsecus adueniunt, si vehementer alterant, immutantque corpus, eas primitiuas appellant. Ex quibus Galen. verbis luce clarius liquet, eum non nisi duplex statuisse insalubrium, seu morbificarum causarū genus, nec præter eas dinumerasse, quas Arabes, & Medicorum vulgus, coniunctas, seu continentes appellant. Et si interdum de eis meminerit non ex propria sententia, sed Stoicorum more loquutus fuit, vt idem met in lib. aduersus Iulianum fatetur, *cap. 6.* quanquam nec easdem inter causas posuerit: nisi reponantur in numero eorum, quæ essentiam habent in fieri, quemadmodum aliæ causæ. Neque enim ex iis sunt, quæ absolutè esse dicantur: quanquam earúdem affectus, seu habitus ex permanentium, constantiúmque numero sint, vt liquet 2. meth. meden. vbi internæ fuerint præsertim. Nam tunc verè aliquam esse causam alicuius dicimus, *cap. 8.* cum agit, vt prædictū est. Qua ratione si in numero eorum, quæ in generatione essentiam habent, numeretur continens causa, ab antecedente non discrepabit. At si aliquo quodammodo ea sumatur, vtpote quod habeat esse permanens, & absolutè penitus a Galeni sententia secludenda erit, qui morbum dispositionem esse præter naturam retulit: qui per se primò functionem lædit: quare coincidet cum morbo. Siue ergo externa, siue interna causa aliqua cuiusuis morbi fuerit, via quadam, ac methodo ea inuestiganda erit, parte affecta ipsóque affectu, seu morbo prius cognitis, tam si adhuc agat, quæ verè causa appellatur, quàm si egit, desiit verò agere, velut externa: quanquam hæc tantùm pro affectus cognitione, qui actionem vitiat, cum videlicet rationem, & sensum lateat, inquirenda sit, vt quarto methodi medendi liquet, non enim solùm affectum locum, verùm etiam causam illi noxam inferentem considerandam esse decreuit *4. met. ca. 3.* Galen. secundo de locis affectis. *2. de locis affect. cap. 8. & 9.* Quæ si adhuc agat, ab ipsius affectus, seu morbi specie, ac symptomatibus, eorúmque diuersitate dignoscitur, non modò quæ causa sit, verùm etiam vtrum ea, quæ affectum efficit, in parte contineatur tanquam in propria essentia, vel tanquam in instrumento, aut per ipsam pertranseat, e[illegible] symptomatum, inquam, di[illegible]erentia, vt ex diuersa noxa diuersarum functionum, excrementorum varietate, ac corporis diuersis affectibus, colore præsertim, seu sapore, ex morbi specie. Nam hæc præcipue causam indicat, vt si tertiana fuerit, bilem; si quotidiana, pituitam; si quartana, atram bilem causam esse indicat; aut si erysipelas, bilem; si œdema, pituitam; si scirrhus, melancholiam. Quòd si morbus similaris fuerit, & ipsa causa tanquam in propria essentia partis continebitur; si verò in compositione morbus erit, permanebit potissimum, & causa in parte affecta, tanquam in instrumento. At si permanens non fuerit affectus; nec ipsa causa in parte continebitur, sed per ipsam veluti transibit partem, velut nec ipse affectus permanens, seu constans erit. Hunc affectum Archigenes vmbram affectus appellare consueuit. Totius quoque corporis dispositio, temperamentum, seu ægrotantis natura, ætas, regio, tempus anni, victus ratio, consuetudo, & vt vno verbo perstringam, cuncta, quæ præcesserunt, causam interim morborum opificem ostendunt. Nam præteritorum cognitio nihil aliud est, vt Gale. inquit, quarto de præsag. ex puls. quàm inuentio caus[illegible]um, quæ affectus indu- *cap. 21.* cunt. At cum his addenda erit, cùm ciborum, potionúmque, tum medicamentorum quotidiana experientia, vt exquisite, cùm morbos, tum eorum opifices causas inuenire valeas. Qua experientia

vsus

vsus Galen. in quibusdam coli dolore, laboranti-
cap.4 bus, eos sanauit, vt testatur primo de locis affectis. Haud dissimili ratione ea morbi causa inuestiganda erit, quæ, licet egit, desiit tamen agere. Nanque ex ipsa affectus specie, natura ægrotantis, ætate, tempore anni, regione, aëris constitutione, præcedenti victus ratione, & aliis prædictis, inuestiganda erit. Sed præsertim inquirere oportet, qui præcesserunt in animantis corpore affectus, vt dignoscas euidentes causas extrinsecus aduenientes, quas procatarcticas appellant. Quare, vt summatim dicam, intueri oportet cuncta, tam præsentia quàm præterita symptomata, præsentia quidem ex se ipso Medicus inspicere debet, præterita vero non à laborante solum, sed ab ipsius familiaribus interrogando perdiscere, quò promptius, non modò locus affectus, ac morbus ipse, sed morbifica quoque causa, quæcunque ea sit, comprehendatur. Quamuis præteritorum cognitio magis necessaria fuerit pro causarum, quæ affectus inducunt, inuentione: velut præsentium, affectuum, pro & partium affectarum inuentione: vt patet eodem quarto de præsagitione ex pulsibus.

cap. 11.

Quibus iam cognitis finem imponet Medicus ei artis medicæ parti, quam dignocitiuam appellant, quæ reliquas duas prognosticam scilicet, & correctiuam meritò præcedere debet. Nanque ex ea, & hæ oriuntur, vt nec prædici quicquam, aut corrigi valeat, in prius singula, quæ diximus, Medicus optimè distinguat, ac primò cognoscat.

Prognosticorum.

Mox ad prognostica accedere debet, cum venientium præsagia, seu futurorum prognostica ex præsentibus sumantur, inuento scilicet affectu, ac parte affecta, qui præsentes sunt, cognitisque eorum causis, ex eisdem nanque iis, quoniam terminaturus morbus sit prę-cognoscimus, & vsus dexter suppetit nobis adiumentorum Galen. auctoritate libro de Constitutione artis medicæ.

cap. 16

Tres artis prognostica vsus. In princ.

Medicus nanque futura prę-sentiendo, ac prædicendo, triplicem comparat vsum Hippocrat. ac Gal. testibus primo prognosticorum. Nam cùm fieri non possit, vt omne ad sanitatem ægri perducantur, mortis culpa eum vacare ostendetur, si futura prædixerit, ohtemperantesque ægrotos reddit, cùm propensius ipsi pareant, & de longinquo ipsi morbo obuiam it, multò ante remediorum tempus oportunum edocens.

Quæ in morbis prægnoscicari debeat.

Quapropter hæc pars artis spernenda non erit, quæ in dignoscendis euentis, quæ in morbis expectantur, consistit. Quorum vnum ac primum quidem est, quò erumpet morbus ad exitium ne, an ad salutem præcognoscere. Alterum ab hoc, quo potissimum tempore illud accidat. Tertium autem, quinam erit modus mortis, aut salutis, quę omnia ex affectibus præsagiuntur, ex quibus morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur dignoscitur. Hæc nanque si inter se conferantur, futura præsagiuntur, vt quarto de Præsagitione ex pulsibus tertio de crisib. primo de arte curatiua ad Glanconem. & libro de constitutione artis medicæ testatur Galenus.

4. de præsag. ex puls. cap. 11. 3. de cris. c. 5. 1. ad Glauc. cap. 5.

Lib. de constit. art. medic. cap. 18

At cum non omnia: quæ sunt circa ægrotantem oritura, necessariam generationem obtineant, eorum, quæ non habent necessariam generationem: neque erit firma prædictio, cùm de eis certam non possit Medicus habere præcognitionem, vt si propter vicinorum tumultum canes latrantes, aut iniucundos quosdam nuncios insomnis reddatur ager, nullo horum morbi ratione effecto, quinimo nec eorum omnium, quæ morbi ratione efficiuntur, certam præcognitionem habere poterit.

Quæ medicus prædicere non valet.

Nam si superfluus intra corpus humor aliquis in partem quampiam principem repentè influat, aut ab ea in viliorem transeat, quò fit, vt eum, qui in princeps membrum illatus est, summum periculum, eum verò qui non in primariam, sed in viliorem partem transmigrauit, subita, ac inexpectata salus laborantis necessariò sequatur, in his statibus, quò terminaturus sit morbus, non exactè competit Medicus, sed tantum prænoscere in his licebit inconstantiam, ac lubricitatem.

In quibus morbis præsagiri futura possit.

At si permanentiam habuerit morbus, in quo non amplius diffluunt excrementa, sed in locum vnum quendam grassata, illum occuparunt, præsagiri in his futurum potest, si videlicet rectè omnia circa ęgrotum gerantur. Nam quę perperam à quopiam aguntur, ex causæ existunt, vt aut morbi solutio prorogetur, aut mors anteuertat. Propterea meminisse semper oportet, vt Galenus tradit libro de constitutione artis medicę, capit. decimooctauo. sola optimi Medici pręsagia, curante quidem ipso, euenire, ęgroto autem nihil delinquente in hoc igitur morbi genere, cum virtutis imbecillitate, vel robore collato, futura pręsentiri possunt, cùm summa totius præsagitionis in morituris, conualiturisque sit, quoties vis ęgrotationis cum ęgri facultate conferatur, Galeno teste secundo prognosticorum.

Quæ requirantur, vt præsagia tueantur. com. 6.

Cognita nanque morbi specie ex propriis symptomatibus, vt ostendimus, ac eius magnitudine, ex quantitate eorundem symptomatum, ani partis affectę pręstantia, cognitáque benignitate, vel malitia seu, vt ita dixerim, more, quem dignosces ex ipsius morbi differentia, ac superuenientibus symptomatis, quod quidem maximè inspiciendum esse iussit Galen. tertio de crisibus, capit. quarto, adiuncta consideratione temporis anni, naturę, regionis, & similium, nunquid ęger seruabitur, aut morietur, inuenies, potissimum tamen si hęc tria respicies, speciem videlicet, morem, ac morbi magnitudinem, partis affectę notitia non posthabita, si qua est, quæ præcipuè afficiatur: post quæ virium robur, vel imbecillitatem, cum ex earum propriis actionibus, tum ex commodo temperamento, vel intempetie partium, ex quibus vires proueniunt, dignoscere oportet, tam eius quæ ex corde prodit, quam quæ ex hepate oritur, quàm etiam quæ ex cerebro originem ducit.

Vires ex quibus dignoscantur.

Quamuis naturæ robur præcipuè ex pulsuum actionibus agnoscatur, vt patet libro de constitutione artis medicę, & libro de curand rat. per venæ sectionem. Tamen per quam potissimum facultatem ægro periculum immineat, Medicus perpendere debet ipsius facultatis indicia bona, vel mala inspiciens, velut Galeno placuit tertio prognosticorum. Nanque veluti obluctatoribus quibusdam, semper duobus his Medicus attentus esse debet, nempè morbo, & naturæ, seu viribus: & proinde sanitatem vel mortem non ex aliis meditationibus præsentiet, quam ex morbi, & naturæ robore exactè cognito, ad hæc inquam duo capita cuncta rediguntur eodemmet Galeno auctore li. primo de arte curatiua ad Glauconem, & libr. de constitutione artis medicæ. Quibus ignoratis minimè poterit exactè prænoscere, ac prædicere. Deinde, & futuri status præcognitionem perdiscere studendum est. potissimum si crisi termi-

De const. art. medic. cap 18. De cur. rat. per sang. miss. 14. cō. 37. 1. ad Glau.

cap. 8. De const. ar. medic. cap 18.

terminaturus morbus sit. Neque hoc difficillimum fuerit cognita morbi specie, ac magnitudine. Horũ denique cognitione habita, exactè quicquid de ægrotante futurum sit, inuestigari contingit, núquid
Primum quod in morbu præsagiri debet. seruabitur, vel peribit. Nam vtrum aliquis portan do oneri sufficiat, sciri minimè poterit, hominis robore, oneris magnitudine, & itineris longitudine antea non perspectis. Ægri nanque vires portanti onus, morbus verò oneri, tempus autem, quod vsque ad statum extenditur, itineris longitudine respondet, prout Galen. tertio de crisibus asseruit E-
cap.5 uadendum ergo, vel per eundem homini esse ex ho rum duorum altero robustiore cognito, morbo videlicet, vel natura, seu viribus prædicto facienda erit. Nam si vires adeo validæ fuerint, vt possint morbum superare, necesse est ægrotum euadere. Si verò contrà, omnino morietur. Vires tamen uee omnium indiciorum exactè interstinguere oportet, inter se comparando, non probè dignoscere, & indicia certa, ac alia signa. Sunt nanque ea eer ta indicia, quæ indicant vires corpus gubernantes, quo pacto robore valeant, vel deficiant. Hæc nanque perpetuò si mala sunt, malum, bona verò, bonum denunciant, vt patet tertio prognosticorum. Ex eisdem quoque & terminum vtriusque in-
tex 39 Secundum ueniet Medicus. Quod tanquam secundum euentum in morbis expectandum prædignoscendum esse dicebamus, morbi videlicet, ac naturæ robore exactè cognito. Nam eo tempore ægri euadent, cùm morbum semel superatura est natura. Morientur verò tunc temporis, cùm facultatem morbus adeo prosternet, vt functio aliqua ad vitam necessaria, pereat. In propinquo autem morbi solutio erit, cùm bene valuerit facultas, ac morbo fuerit valentior, is vero imbecillis, quòd si ea fuerit imbecilla, morbus vero validior, mors maturabit. Præscriptionis autẽ tempus indicat magnitudo excessus. At quantum alter alterum superet coctionibus, ac incoctionibus, hoc verè ex propriis excremẽtis perripies. Quæ quidem in vasis continentur, per vrinas, quæ in toto corpore, per sudores, quæ in thorace, & pulmone, per ea quæ ex tussiuu tur, quæ in ventriculo & intestinis, per alui excrementa, quæ in vesica & renibus, per ea quæ in vrinis deferuntur, quæ in superiori ventre, ac stomacho, per ea quæ vomuntur, quæ vero per palatum, nares, vel aures excernuntur, quomodo cerebrum robore affectum sit, declarabunt. Ita & de reliquis iudicandum excrementis. Nam commune in omnibus est, non prius dissolui morbum posse, quàm aliquod in exeuntibus excrementis coctionis indicium apparuerit. Coctiones nanque omnes crisium celeritatem, securitatemque salubrem portendunt. Cruda autem, & incocta, & quæ in malos conuertuntur abscessus, infectas iudicationes, vel labores, vel tempora, vel eorundem recidiuas, aut mortem significant, anctore Hippocra.
com.2. tex.44.& 45 primo de morbis vulgaribus. Præfinitum ergo tempus, quo vel per eundem, vel euadendum sit homini, ex eo intelligas, quanto videlicet alter altero valentior sit. Id verò coctionibus, & incoctionibus propriorum excrementorum percipitur. Nanque vt dicebat Galen. primo de crisibus, capit. decimo nono, summopere necessarium est, exquisite scire dignoscere, quantum inuicem superant, & superantur, & coctionis & cruditatis signa. Habent enim vtraque non paruam inter se differentiam, Nam possunt, & integræ eruditatis signa, & debilis, mediocriter, aut parua satis apparere: velut & coctio debilis, seu obscura, aut manifesta. vel perfecta, & integra. Hæc igitur vniuersa in primis etiam morbi diebus, quos primus præfinit quaternarius, præsertim si acutus sit, exactè dignoscenda sunt, pro notitia temporis, quo potissimum salus, aut ægri exitium expectetur. Nanque vsus prædictionis est agnoscere diem; quo morbus iudicandus est, Galeno auctore tertio prognosticorum. Verum cum *com.1* nec scribit, neque sermone edoceri omnino singulorum quantitas possit, vt patet primo de arte curatiua ad Glauconem. cap. octauo, ex nulla tamen re possumus adeò ad exquisitam eius peruenire notitiam, quantum ex crebra exercitatione circa quãtitatis coniecturam. Neque enim bene prænoscere valebimus, nisi horum singulorum magnitudinem diligenter pensitemus, eiusdem morbi motu, nunquid videlicet acute, aut tarde moueatur, non neglecto. Modus autem salutis, aut mortis ex eis- *Tertium.* dem fere patebit. Nam cognita morbi specie, ac motu, naturæque inclinatione (cum necessario, vt animal pereat, aliquam facultatem, pro vita necessariam aboleri oporteat) cùm ea aboletur, vel ipsam suffocans morbus, vel prosternens, vel partim proportione suffocans, & prosternens, eandem auferet. Id vero ex morbi natura, seu specie, ac loco affecto perdisces. Sunt nãque morborum quidam, quorum natura est suffocare, vt thoracis, pulmonis, aut gutturis affectus, seu asperæ arteriæ, qui vitalẽ suffocant facultatem, & nonnulli etiam qui statim ipsum cor occupant, quemadmodum longi, seu vehementes dolores, stomachici affectus quidam, aut iocinoris affectus diuturni ipsum prosternũt, ac hecticę febres omnes, & ipsius corporis cordis (quoquo modo fuerit genita) ingens intemperies. Ex ingenti quoque eerebri intemperie animalis facultatis imbecillitates excitantur, ex implerionibus ventriculorum eius. & obstructionibus meatuum, qui in eos penetrant, suffocationes oriuntur eiusdẽ animalis facultatis. Pari ratione de altrice seu naturalis facultate sentiendum erit, etsi perire omnino animal non possit, nisi cor affitiatur: & propterea semper mors sequitur ad immodicas cordis intemperantias, vt quinto de locis affectis patet. Similiter si euasurus sit æger, quis nam erit salutis modus, *cap.8* ex eisdemmet intelliges, potissimum naturæ inclinatione, seu motu exactè perspecto viribus ipsis bene valentibus, ac morbo valentioribus existentibus. Proinde merito eum Galeno iterum con- *cap.11* cludamus quarto de præsagitione ex pulsibus, quòd cui status facultatis perspectus ad vnguem sit, locusque affectus, & eius affectus, hic ad futura præsentienda est peritissimus. At si libuerit præcognoscere, nunquid crisi, vel non crisi terminandus sit morbus, ac ex quibus id prænoscere liceat, librum tertium de crisibus consulas: vbi Ga- *Præcipue ca.3.& 4.* lenus illud scriptum reliquit, nos vero hic bre- *curatio.* uitati indulgentes prætermisimus. Inuentis denique affecta parte, ipso affectu, & causa ex eorumque notitia selecto prognostico, reliquum erit, si curari affectus valeat, ad eius curationis modum accedere. Etenim medicinam esse inquit Hippocrat. libro de arte, morbos ab ægris in totum *circa prim* rollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum qui à morbi victi sunt, curationem non aggredi. Quotum itaque curatio-

nem

nem aggrederis, communissimum eiusdem Hip- *In princip.* pocrat. axioma, libro de flatibus præsertim, ac nonnullis aliis in locis conscriptum, perpetuo præ oculis habeto: Quòd omnia videlicet, quæ præter naturam sunt, ab iis, quæ ipsis sunt contraria, curentur. Verum cum eorum duplex sit prima dif- *cap. 12* ferentia, vt ex Galen. patet vndecimo methodi, aliis, per se subsistentibus, aliis vero in ipso fieri, vt ita dicam, suam essentiam habentibus, non omnibus tamen ipsis ex vsu est semper mederi, sed iis quæ vere per se subsistunt: ex his nanque curationis indicio præstatur. Nam id quod curationem desiderat, aliud plane non est, quàm affectus, *1. meth. c. 9* *2. meth. c. 3* qui vitiat actionem, vt Galen. placuit primo methodi medendi, & secundo eiusdem dicebat, non functionis vitio, sed morbo ipsi, id est, affectui præter naturam, qui actioni incommodat, applicamus remedia: & proinde necesse est remediorum inueniendorum initium ex morborum ipsorum natura *In princi.* sumi, vt eidem Galen. visum est tertio methodi medendi. Siquidem absurdum sit, vt ipse fatetur, aliud esse, quod curandi rationem præscribat, aliud quod curetur: indicare enim de se quicquam magis potest, quàm de alio. Semper igitur comparandum est remedium quod affectui sit contrarium, ab ipsoque affectu prima indicatio sumenda, ac illi demum remediorum indicatio, quæ à laborantis natura sumitur, adiicienda ex Galen. sententia septi- *cap. 13* mo medendi. Nanque minima est ea, quæ ab ipso sumitur affectu, &c, tantùm initium, &c, vt sic dicam, carcer, vnde medendi ratio promouetur, cum is merito morborum curator sit, cui facultas adest illa inueniendi: ex quibus perfici possit quod à prima indicatione suggeritur, ratione quadam, & methodo, si rationalis, & methodicus sit Medicus. Nam si per experientiam inuenerit, obseruator, & empiricus est nominandus. Vnum itaque est in omnibus curationibus principium, tum & via, quæ ab eo principio ad finem vsque ducit, in omnibus particularibus morbis similis est. Quare & si in singulis morbis priuata quædam methodus sanandi videatur, commune tamen in omnibus genus vnum est: auspicari etenim perpetuo oportet ab indicatione, quæ ab effectu, cui mederi paramus, accipitur, quemadmodum quarto method. Galen. scriptum reliquit, & demum examinare, ac discernere, an causa, quæ affectum excitauit, iam *cap. 4.* desierit, an ipsum quoque nunc tum augeat, tum *A quo sumenda sit prima indicatio pro curatione.* faciat. Methodos propterea de medicamentis discas oportet, si consummate morbos sis sanaturus: ac, vt quæ particulatim sunt agenda, promptè inuenias, doctus tum ab eo, quod prima indicatio dictat, tum vero ab ęgrę partis natura, tum ambien- *cap. 3* tis temperie, ac aliis his cognatis, vt eodem quarto methodi medendi liquet. Quanti vero momenti sit ea, quæ ab affectis partibus præstatur indicatio, pro ipsorum morborum curatione, sexcentis in *cap. 10* locis Galen. testatus est: ita vt in decimotertio methodi scriptum reliquerit, nihil obstare quo minus medicinam non sex mensibus tantum, sed sex diebus totam addiscas, si quis eam, quæ à partibus ipsis præstatur, indicationem adimat. Atqui ex ipsa *Ab ipsa parte affecta non vna duntaxat indicatio sumitur.* affecta parte pro morborum curatione non vna tantum indicatio sumitur, etenim ab ipsius temperamento prima sumenda erit. Ipsa nanque mensuram præscribit adhibendorum medicamentorum pro morborum abolitione, quando videlicet vberius & diutius, & quando minus, ac breui tempore, calida, vel frigida, humida, vel sicca medicamenta adhibere debeant, cum eatenus tedeat ad *Prima indicatio.* naturam eorum quodque necesse est, quatenus à natura recesserit: ac veluti quadam via retroferatur, quæ in diuersum agat ei, quæ facta est in ipso, transmutationi: quamuis & ipsa etiam partium substantia simul cum affectu, medicamenti genus commonstret quoque, vt patet quinto methodi *cap. 11* medendi: velut modus vtendi ab ipsius forma, ac *Secunda indicatio.* situ desumitur. Secunda indicatio ab eius actione sumitur: Nunquid videlicet cunctis animalis partibus vtilis sit, aut paucis quibusdam aut sibi vni. Verum hæc in iis intemperiei generibus desetuit, quæ ex humoribus sunt orta. Nam audacter euacuare licebit, si pars sibi soli inseruiat, prout affectus suadebit, virtuti tamen eius attendendo. At si opus partis necessarium sit omnibus animalis particulis, veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis adhibenda diligentia de robore virtutis erit, ne hanc, magna semel vsus euacuatione, dissoluas, quare cum cautione euacuandum, vt ne quid virtuti efficias. At cum non parsit actionum dignitas, ad portionem actionum dignitatis, etiam cuiusque parti prospiciendum est robori: & propterea intelligendæ sunt omnium particularum tum functiones, tùm vsus, vt supra retulimus, ex quorum intelligentia haud difficulter inuenies, quatenus cuiusque robur custodiri oporteat. A figura etiam affectæ partis indicatio ipsius modis euacuandi excrementi suggeritur. *Tertia indicatio.* Nam venter vomitu, deiectionéque inanitur. Intestina deiectione tantum, sicut iocinoris caua. Renes vero, & iocinoris gibba, vesica, si multo vitiosa succo sint referta, per deiectiones & pharmaca deiectoria expurgantur, sin modico sint referta, per vrinarios meatus. Cerebrum vero per palatum, nares, & aures. Pectus, & pulmo, per asperam arteriam & fauces. At situ quoque affectæ partis indicatio dabitur sanè non leuis, cum ad solidarum *Quarta indicatio.* partium intemperiem tum, ad succorum vitium. Nam qui per summa corporis intemperie laborant, iis medicamenta, quę intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in profundo corpore intemperies est, in his rationem interualli habebimus vehementioribus vtentes medicamentis, quàm intemperies requirat. Nam si eis vtaris, quæ intemperies requirit, multo imbecilliora quàm vsus postulet ad locum peruenient. Ad euacuationes quoque situs nonnihil indicat, societatem cum aliis particulis laborantis partis docens, & propterea per quæ, ac quomodo euacuare oporteat, ipsa partis positio præcipue demonstrat, vt liquet secundo de arte curatiua ad Glauconem, & quinto, *1. ad Glau. cap. 2* ac decimotertio methodi. Nec spernenda erit indicatio, quã sensus partiũ acuitas, hebetudoque sup- *5 meth. cap. 11.* peditant, quando omne medicamentum contemnunt quæ tardi sunt sensus, etiam si non leuiter to- *13. meth. cap. 15.* dant At quæ acuti sunt sensus, eorum vires dolore resoluuntur. Expedit igitur his non confertim, nec semel valentioribus auxiliis mederi, sed tuto potius in tempore. At vbi tardus est sensus, in is etiam celeriter obire, quod iustum est, licet semel vtendo remedio, quod sit idoneum. *Quinta indicatio.* Sumpta igitur ab ipso morbo prima indicatione, ac prædictis omnibus de affecta parte optime perpectis, seu ipsarum

rem nonnullis quæ contraria sunt morbo, vna vel duabus qualitatibus, aut tota substantia pro eius abolitione, propinanda sunt, victus ratione primum institura: quæ iterum ex ipsius morbi simulque affectæ partis notitia, præstatur. Etenim vniuersa morbo pugnare debet, quoad eius qualitatem spectat. Similis vero ætati consuetudini, ac naturæ, temperamento instituatur, etsi veræ alimoniæ scopus vnus tantum sit communis prorsus cum sanis, tum languentibus, facultatis scilicet vitalis custodia, vt patet apud Galen. primo de ratione victus in morbis acutis. Nanque morbus, suæ affectionis indicat auxilia, venæ sectionem videlicet, clysma, cataplasma, oxymeli, aquam mulsam, atque aliorum vnumquodque. Virtutis vero custodia solam indicat alimoniam. Quanquam morbi affectionem in cibandis ægris, non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibitricem contemplamur. Vbi igitur non prohibuerit morbus facultásque præceperit, tunc nutrimus. Neque enim cibus morbi affectionem sua ratione inuadit, nisi vim etiam medicamenti obtineat, quæ contraria velut ipsa medicamenta, morbo esse debet, vt diximus. Ipsius verò quantitas metienda erit, prout magis, vel minus vires indigent, ac morbus ipse à cibo maiorem, vel minorem, noxam suscipere paratus est, quod idem est, ac si dixeris promptius, aut ægrius alimoniam prohibeat. Similis, quoque ratio habenda erit in singulis aliis morbis, non ex intemperie tantum, sed ex quauis alia causa ortis, cùm non alia ratione curentur, quàm per contrariam victus rationem, ac medicamenta contraria parte ipsa affecta, ac eius indicationibus non neglectis, vt suprà decretum est. At si non vnus tantum fuerit præter naturam affectus, sed duo, vel plures, primum existimare licebit, à quo maximè discrimen ægro impendere videatur, vt ab eo non leue periculum immineat. Nam affectus, à quo primum, maximéque impendet homini periculum, hic primus curari debebit. vt patet tertio, & septimo methodi medendi. Quanquam interdum non primus modò, verumetiam solus. Ad id verò quod magis vrget, dirigi primum curantis consilium debet, non tamen alterius cura omnino posthabita, cùm etiam aliquando omnibus pari studio auxiliemur, si æqualiter vigeant. Vrgebit autem maximè affectus, vbi ipse magnus fuerit, aut ex eius propria essentia, seu magnitudine, vel quia cacoëthes aut propter affectæ partis præstantiam, quam occupat, vt diximus Galen. auctoritate quarto methodi medendi. Hac igitur via curari debent complicati affectus, vbi alter magis vrgeat. At si ita se habeant, vt vnus sanari nequeat, nisi prius alter curetur, ad id, quod ordo dictat, est respiciendum, eo scilicet primo curato, quo non curato, reliquus affectus curari non valet. Veluti si vlcus vna cum phlegmone consistat, quamuis phlegmone ab vlcus cósequatur, curari tamen non valet vlcus, nisi prius phlegmone curetur, prout scriptum reliquit Galen. tertio methodi medendi. At si vnus affectus causæ rationem obtineat, alter vero affectus animaduertendum erit quisnam eorum augere, aut gignere reliquum possit, quiue rursus, vel signatur, vel incrementum ab eo suscipiat. illud pro comperto habens non posse ad perfectionem vllum affectum sanari, manente adhuc ipsa, vnde natus est, causa. Quanquam fieri aliquando potest, vt tanta sit morbi, qui se habet vt effectus, magnitudo, vt præsentem perniciem, nisi occurras, afferat: quo casu oportebit huic primò occurrere, deinde ad causam redire: vt a Galen. decimo methodi medendi decretum est, licet non amplius complicari tunc affectus à medico, vt causa, & effectus considerentur, sed vt vnus magis vrgeat, quam alter. Qua de re idem erit curationis modus, velut in prima affectuum complicatione diximus, qua ratione interim fit, vt quamuis symptoma nullum seorsum curationem exigat, vtpote cum affectu vnde nascitur, vnà cessans & proinde nullum symptoma, qua symptoma est, curationis rationem indicat, nec primam immutat: ex accidenti tamen symptomata quædam interdum curationem immutant, causæ scilicet locum eo tempore habentia, quando adeò aucta sint, vt lædant aut virtutem, aut affectionem: quò fit vt curandi ratione mutata, symptomata primum summouere cogamur. Quod iterum non, vt symptoma, sed tanquam magis vrgens affectus à Medico consideratur. Complicatur nanque non modò morbus cum morbo & symptoma cum symptomate, sed morbus cum symptomate, seu symptoma cum morbo interdum. Cùm videlicet grauiora adeò sint symptomata, vt eis prospici maiore medendis solicitudine debeat. Nam ea, quæ necessariò morbi succedunt tanquam affectus eorum, ceu prorsus non sint, relinquimus. Sunt etenim & morborum signa, & vnà cum effectu, vnde oriuntur, cessant, ipsum vmbræ ritu comitantia, vt patet vndecimo methodi medendi. Cùm igitur eo complicantur affectus, vt vnus causæ rationem obtineat, reliquus verò effectus, qui vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat (nam si genitus ab eo fuisset, nec amplius generaretur, aut incrementum susciperet, nulla sumeretur ab ipso curatiua indicatio, tanquam alterius causa, vtpote eo non amplius lædente) ab eo affectu prima sumenda erit indicatio: ac is primò curandus, à quo alter gignitur, aut incrementum suscipit, non alio vnquam modo, quàm, vt superius demonstrauimus, si morbus ille fuerit ac ex se ipso functiones quasdam primo offendat. subinde nanque morbus ex morbo nascitur, vt testis est Galen. libro de differentiis morborum) demum ad reliquum accedere, qui vt effectus se habet, cuique nanque eorum sua erit contrarietas, & si plura sint morborum genera, vt liquet vndecimo metho. Ita omnis excessus per contrarium excessum sanetur, vt ipsemet Galen. testatur octauo eiusdem. Vbi vero qui generat, vel auget affectum, non morbus, sed morbi causa fuerit, ipsa causa spectanda erit, Galen. præcepto septimo meth. med. Nanque hæ dum lædunt, curandi rationem immutant, ac interpellant, vt liquet duodecimo eiusdem, cum ex eis prouidentiæ indicatio, & non curationis veræ & propriæ præstetur, quò fit, vt in iis nec affectus simplex, nec sanatio sit: tamen prima indicatio ab ipsa sumitur causa, ac proculdubio hæc primò sananda erit. Interim tamen nec eius affectus, qui per eam genitus est, ratio non habenda erit. Quinimò si in idem conspirant, & quæ morbum curant, & quæ causam oppugnant, sine cunctatione id peragendum erit. Animaduertendum tamen in huiusmodi

Victus ratio. — *com. 44* — *Complicatorum affectuum curandi ratio.* — *Primus modus complicationis 3 meth. ca. 9 7. meth. cap. 12* — *cap. 6 Secundus med.* — *cap. 9 Tertius mod.* — *cap. 1.* — *cap. 12* — *cap 7* — *11. meth. cap. 2* — *c. 8. meth.* — *cap. 1.* — *cap. 12.* — *cap. 1 Affectuum qui fiunt differentia tres.*

di implexibus, quòd nonnũquam à causa quapiam oritur affectus, sed ita oritur, vt separata causa, haudquaquam affectus ipse permanentem habeat dispositionem. Interdum autem partim iam affectus est, partim etiam dum fit. Sæpenumero, quanquam fieri desinat ablata causa perseuerans tamen manet dispositio, vt primo de locis affectis, & octauo method. meden. testatur Galen. Proinde si talis naturæ erit, qui à quapiam causa affectus oritur, vt ea sublata permanere non valeat propter eius exiguitatem, propter quam interdum non apparet esse, summouenda tunc tantum causa erit, nulla demum ipsius affectus habita ratione, cum propter eorum exiguitatem, separata causa facilitè illico tales affectus finiantur, natura videlicet ipsos sanante, nullo adhibito medicamento. At si non adeo exiguus affectus sit, sed pars eius iam genita sit, pars in gignẽdo, & etiam dum fiat, vtrique consulendum erit. Primum quidem summouendo, quæ ipsum efficit, causam deinde quod factum iã est ipsius auferendo, vtpote natura propter eius magnitudinem absque medicamento externo ipsum vincere non potente. Quod si in idem consentiant, & quæ causam rescindunt auxilia, & quæ affectum oppugnant, cum vnum sit in quod vtraque conspirant, sine cunctatione, vt diximus, id peragendum erit. Quanquam prima indicatio perpetuo ab ipsa sumitur causa, eáque nimirum prima sananda erit. Etenim dum ipsa lædit, curandi morbi rationem interpellat, vt ostendimus. Interim tamen nec ipsius affectus, seu morbi ratio non habenda erit, vt diximus, quinimò semper quoad fieri possit medicamentorum materia eligenda est, quæ cum hoc, quòd causam rescindant, affectum saltem non augeant. Si ex eisdem amborum sublatio prouenire non poterit, commune præceptum Galen. perpetuo obseruantes libr. artis medicæ, vt vnamquanque prius, quæ efficit causam rescindamus, deinde ita ad illam, quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accedamus, salubrium causarum intentionem facientes: quod quidem Medici opus mixtum iam est ex præseruatione, & curatione. Nam per causæ morbum efficientis abolitionem, illud quod factura erat causa illa, prohibitum est fieri: & hoc pertinet ad artem præseruatiuã. Quod vero iam factum est ex morbo propriam exigit curationem. Quare non immerito cum talia mixta sint ex præseruatione, ac curatione, interdum alias alia vtimur appellatione, cum proprio hoc opus nomine careat. Semper enim curatio prophylacticem sibi quoque permistam habet. Nec secus exequendum esse censerem, eum perseuerans permaneat dispositio, quanquam ablata causa fieri desinat. Quinimò ipsa causa prius sublata, vniuersa Medici intentio (quamuis affectus fieri desinat, quoniam perseuerans manet dispositio) pro ea dispositione auferenda suis contrariis occupari debet, modo quo supra retulimus, neglecta eo tempore causæ indicatione, vtpote non amplius lædente, ipsa iam sublata. Vt vero ipsius efficientis causæ congrua fiat abscissio, ea animaduertenda erunt, quæ in nostra methodo breuiter conscripsimus, vtpote si opus fuerit, ipsam prius concoquendo, ac præparando, & demum euacuando. Interim autem statim circa initia ipsam euacuabis, prout vsus vrgebit, vtpote si materia turgeat, aut ea quæ ex turgentia immineant pericula, etiam si non turgeat. Quantitas verò quæ auferri debet, tum eiusdem quantitate mensuratur, tum ex virium robore, vel imbecillitate maiori, vel minori: quod quidẽ summopere perpendendum iussit Galenus nono Method. meden. Semper enim ad vires collatio facienda erit, vt quãtum ipsæ permiserint, aut prohibuerint, tantum ipsius causæ morbi auferamus, & non auferamus. Pro magnitudine etenim imbecillitatis impeditur vacuantium auxiliorum vsus, vt patet decimo eiusdem Metho. meden. Quòd si cum viribus imbecillibus corruptela humorum incidat, oportet vt paulatim quod vitiosum est, euacuare, & paulatim iuuicem quod salubre est pro eo reponere, vt nono Method. medend. scriptum est: vocant autem Medici eiusmodi vitiosi succi curationem Græcè epicrasin. Naturæ autem tobur, prout superius diximus iuxta Galen. sententiam libro de cur. ratione per venæ sectionem, & libro de constitut. artis medicæ, ex ipso præsertim pulsu dignoscimus. Si vero adeo imbecilles interdum vires fuerint, vt omnino causæ abcissionem prohibeant, ipsæ prius roborandę sunt tãquam magnopere vrgentes causæ, eo tempore, ac morbi indicatione posthabita, ac demum ad causam, ipsúmque morbum redeundum erit, vt patet decimo Method. medend. Nam virtus omnium prima custodienda hominibus est, ac omnium ea prima indicatio est, quæ à virtute sumitur, licet non sit prima, vt quæ curationem doceat, cùm ex numero curatricium indicationum non sit, quamuis ex accidenti aliquando virtutis roboratio ad effectus curationem conducat. Verùm prima est earum, quæ ad vitæ custodiam pertinent. Nam neque vt valeamus, nec vt à morbis liberemur, ab ea quicquam proprium desumimus, sed vt viuamus, ex eiusdem Galen. decreto nono Metho. meden. Quòd si affectus, seu morbi causa non amplius lædat, ac ipsum efficiat morbum, licet prius fecisset, cum non amplius causa sit, nec in corpore persistat, aut actiones lædat, nulla ab ea sumenda indicatio erit, pro eius sublatione, aut eiusdem affectus curatione, sed tantum pro ipsius affectus notitia, vt diximus ex Galeno sententia quarto Metho. meden. Si verò ea nondum efficit, aut lædit, poterit tamen olim lædere, aut actu morbum efficere, hæc ad eam attinet artis partem, quæ verè prophylactice dicitur: de qua hoc loco sermonem facere non intendimus. Nam quomodo sanitas, quæ iam deperdita est, vendicanda sit, & non quo pacto ea in corporibus seruanda: aut eadem corpora à morbis præcaueri debeant, pertractare aggredimur.

1. de loc. aff. sec. c. 2. & 3. 8. meth. cap. 1.

causa abscisio.

cap. 10

cap. 2.

cap. 10

De curat. rat. per venæ sec.

De const. art. med. cap. 14

cap. 18

cap. 1

cap. 13.

cap. 1.

EXERCITATIO.

Περὶ μνήμης ἀπωλείας.

Id est, De memoria deperdita.

CAPVT I.

VM caput, seu cerebrum, quod in capite continetur, aut velut arx, sedes, & domicilium sit animæ ratiocinatricis, vel ipsa anima forma sit, aut temperamentum eiusdem cerebri, vt Galen. visum

est tanquam in hac re ancipiti, in 2. & 3. de locis ac septimo de Hippocratis & Platonis decretis, & sexcentis ferè alijs in locis, non ab re ab eiusdem affectionibus exordiemur. Verùm de eis, non velut cæteri, qui indistinctè scripserunt, tractare intendimus. Quicquid enim sit ad Galeni mentem anima ipsa, cum semper de eius substantia anceps fuerit, & proinde confessus fuerit ipsius essentiam non nouisse, illud tamen, non modo eiusdem auctoritate, sed Hippocratis, Platonis, ac Aristotelis, pro comperto habetur, eam ab suscipientis ipsam corporis alterationem immutari posse, & proinde interdum lædi, velut etiam experientia in dies comprobari videmus, animæ scilicet functiones à diuersis præter naturam affectibus oblædi, quamuis eam incorruptibilem ac immortalem, vt Christi asseclа firmiter teneā. Propterea ratione diuersarū læsionē animæ functionū, quæ ex diuersis causantur præter naturam affectibus, eorundem ordinem quendam statuemus. Nam cum quædam per se ac propriæ actiones sint, quas ex se ipsa operatur, velut imaginari, cogitare, ac memorari, quædam vero munera per aliud exequatur, tanquam instrumentis quibusdam, vt sentire, medijs instrumentis sensus, & moueri, instrumentis motorijs, principium, ac originem, & sentiendi, & mouendi eis præstans, vt liquet in Galen. doctrina, propterea eum duxi ordinem seruandum, vt primo de iis affectibus sermo habeatur, ex quibus principes animæ functiones læduntur. Secundo loco, de iis, qui sensibiles operationes offendunt. Tertio vero, de iis vitijs, quæ quomodocunque voluntarios motus impediunt. Vltimo, si quis sint præter naturam affectus in capite orti, in quibus, aut cunctæ prædictæ animæ functiones, aut plures offendantur, de iis etiam tractare non grauabor: quibus tandem enarratis, absolutus erit sermo de capitis affectibus. Et licet omnes ferè difficilis sint cognitionis, cum nullum habeant loci affecti signum, quod sensibus dignoscatur: nam neque tumor præter naturam, neque dolor, neque excretior, aut aliud quippiam apparet, quo valeamus partem affectam in eis dignoscere, in memoria quidem deperdita id potissimum conspicitur. Quapropter eum non admodum facilis sit in ea affectione partis affectæ dignotio, cumque sit ex numero earum affectionum, quę rarò euenire solent, vt testatur Galen. tertio de locis affectis, in quibus remediorum inuentio ex vera demonstratione procedens, quam hic sectari potissimum intendimus, experientia longe præstat, non ab re cum Galen. tertio de locis affectis, ab hac exordiendum esse censui: cuius dignotionem prognosticum, ac curationem, via quadam, ac ratione, iuxta eiusdem Galen. monimenta præcipue, & Hippocratis, ac aliorum Græcorum, veterumque Latinorum, Arabibus omnino posthabitis, velut & aliorum quoque affectuum præter naturam, conscribere paramus, illūm, quem in præcedenti vniuersali capite proposuimus ordinem perpetuo seruantes. Proposito nanque quolibet vitio, de quo disserendum erit, quis locus afficiatur primo inuestigabimus, deinceps quis affectus præter naturam sit, & quibus indicijs, cum ipse, tum eius causa dignoscantur, dilucidabimus. Quibus exactè cognitis, ad eiusdem vitij prognostica primùm & deinde curationem rationabili, quadam methodo

2. de loc. affect. cap. 9. 3. de loc. affec. c. 5. 6. & 7. 7. de Placitis cap. 3.

Ordo seruandus in capitis affectibus.

Cur. prius de memoria deperdita.

cap. 4. cap. 3

Auctores quos secta bimur.

Quis ordo seruetur in singulis affectibus.

deueniemus. Cum itaque quispiam omnium eorū, quæ prius nouerat, oblitus fuerit, huic memoriam deperditā esse fatemur, adeo, vt interdum eueniat, vt quidam eorum, & literarum, & artium in tantū obliti fuerint, vt ne nominum quidem suorum meminissent, prout Galenus testatur libro de differentiis, & secundo de causis symptomatum, Thucididē pro teste inducens. Huius affectionis, quæ pars in ea affecta sit, cū omnes affectarum partiū notione indigeant primò inuestigabimus. Quę quidē quòd ea sit, qua princeps animæ vis continetur, nulli dubio est, quam sola actionis læsio satis conducit ad dignoscendum. Hæc nāque, cum nulla alia pateret via, Galeno satis erat, pro affectarum partium intentione, velut scriptum reliquit tertio de locis affectis potissimum in hac affectione, in qua nullum affecti loci signum, quod præcipue eiusdem sit, haberi potest, videlicet neque tumor pręter naturam, neque dolor, neque excretio, neque aliud quippiam tale: nec ea affectio, si caluaria tantum affecta sit, fieri posset, vt patet eodem tertio de locis affectis, velut quod nec cerebrū ipsum secundū eius ventriculos afficiatur, idē Gal. secundo de causis symptomatum decretum reliquit. Nam nec eius generatio, nec solutio subitaria est. relinquitur ergo iuxta eius doctrinam, quòd cerebrum ipsum secundum propriū eius corpus, in quo principes exercentur functiones in obliuione, seu deperdita memoria affectum sit. Ipsa verò affectio symptoma est in genere noxæ functionū animalium principum: in qua memorandi facultas nec deprauata est, nec imbecilla reddita, sed omnino abolita: quòd promptè ex modo læsionis ipsius facultatis, ac ab ipsis notione patere poterit. Verùm cùm cuiusuis symptomatis causa morbus sit, vt liquet libro de differ. symptoma. eumque præcedere necesse sit, ad quē cerebri morbum consequatur, inuestigandum erit: hunc verò omnino intemperiem, eamque frigidam ipsius cerebri, quæ animales actiones torpidas efficit, Gale. tertio de locis affectis, ac secūdo de causis symptoma. asseruit esse, medicamētorum exēplo, quæ hoc symptoma facere possunt, quibus refrigerandi facultas inest, illud cōprobās. Siquidem calida causa motū excitat, frigida autē otiosum, & ad motiones pigrū reddit animal, id quod animalia quoque per frigora latere cogūtur, haud obscure declarāt: perinde enim ac si mortua essent hyeme ob frigoris vim latitare solent, vt ipsemet Galen. asserit secundo & tertio de locis affectis. Illud idem confirmauit Hippocrat. tum libro, de morbo sacro, tum in epistola de insania, cùm dixit. Obliuiosos fieri dum cerebrum perfrigeratur: hoc verò à pituita perpetiuntur, cùm præter solitum morem compingitur. Verum nunquid ea sola frigida cerebri intemperies sit, vel cum humiditate seu siccitate copulata, ex aliis quibusdam signis deprehenditur, somnos si quidem obseruando, vtrum videlicet vehementer, an modicè somnolenti sint, aut omnino non somnolenti, sed quantum ad somnum pertinet secundum naturam se habeant. Nam si vehementer somnolenti sint, frigidam ac humidam cerebri intemperiem, si omnino non somnolenti, frigidam ac siccam, si verò modicè somnolenti sint, frigidam tantùm intemperiem esse significabit. Præterea considerandum est, num quippiam excernant, vel ex naribus, vel ab ore, quod quidem à capite defluat, aut siccæ appareant partes

hæ:

Memoria deperdita quid.

De differē symp. c. 3. 2. de causis symp c. vl.

Quæ pars in ea affecta sit. cap. 3.

cap. 4 cap. vlt.

Quis affectus præter naturā

c. 4. & 5.

Symptoma. cum sit, quo morbū sectet 3. de loc. affect. ca. 5.

2 de causis sympt. cap. 7 3 de loc. affec. vlt. 3. de loc. affe cap 3 De morbo sacro circa finem.

Via distinguendi diuersas cerebri intēperies ad quas sequi tur.

hæ: nam si multa excernatur, pariter humidam cum frigida copulatam intemperiem: at si aridiores huiusmodi partes sint, siccam, & frigidam: si vero quantum ad hæc pertinet, secundũ naturam sese habeant, frigidam tantum intemperiem deperditæ memoriæ causam esse ostendunt. Nunquid autem hæc cerebri dispositio ipsius primaria sit, vel per cõsensum, nam sic quoque exoriri potest, vt in quibusdam morbis in abscessum declinantibus Gale. testatur secundo de causis symptomatum: discerni illud potest, si obseruaueris, num prædicta affectio propriis accidẽtibus dignosci valeat, perpetuóque permaneat, ac ad alias affectiones nõ consequatur: nam tum primario affectu cerebrum labore constabit. Quòd si propriis accidentibus discerni non valeat, neque perpetuo permaneat, atque ad alias affectiones consequatur, per cõsensum memoriam offendi dicemus. Sunt qui velint aliis quoque cerebri partibus affectis, ac ex quibusdam, præter dictas intemperiebus, eã oriri posse: quos, siue Græci, seu Arabes, vel Latini fuerint, cum à Galen. doctrina ac Hippo. magnopere deuient, Galenus inquam, vt liquet tertio de locis affectis, & secundo de causis symptomatum. Hippocratis verò, vt præcipitatis locis patet, præsertim cùm eosdem tanquam duces præcipuè sectari intẽdamus, breuitati modo indulgentes, missos faciemus. Huius autem affectionis causa cum interna, tum externa esse poterit: quòd si interna fuerit, vel redũdans pituita, vel succus melancolicus erit. At si pituita, non tantum ex modo dictis somnis, ac cerebri recrementis illud percipies, verùm ex ægri habitu, ætate, ac temperatura, anni tempore, regione, & cœli statu, ac præcedenti victus ratione, omnibus siquidem, aut saltem plnribus ad frigidum & humidum vergentibus. Pariter, si redundans melancholicus succus prædictæ affectionis causa fuerit, vt diximus, aderunt somni, tum excrementa, ac cuncta alia, quæ præcesserunt ad frigidum, & siccum inclinabunt. Si verò nullum affuerit prædictorum humorum redundantiæ signum, ex aliqua externa causa ortum ducere conijectandum erit: præsertim si ex extrema senectute obliuio originem non ducat: idque potissimum percipies ex ægri, vel astantium relatione: vt si quispiam morbus prius præcesserit, solutusque in totum in obliuionẽ trãsierit: vel ex assumptione quorundam medicamentorum, quæ ingentem refrigerandi facultatem habeant: seu capiti quomodocunque adhibita fuerit. Ex immodicis quoque laboribus in studiis, atque vigiliis, vel in aliis quibusdam, ortum habere poterit: veluti in eo, qui circa disciplinas, & in alio, qui vites colebat, propter labores Galen. nouit: vt patet tertio de locis affectis. Ex aliis quoque infrigidãtibus, quæ extrinsecus accidunt, si immoderatius occurrant, velut sunt tum cibi, tum potiones suapte natura frigidiores, excitari poterit. Quòd si modica fuerit ipsius memoriæ offensio, ob minorem eueniet cerebri refrigerationem, & veluti quidã torpor eius erit, ac habes, nec omnino ex abolita erit, sed diminuta, seu imbecilla. Si verò simul cum memoria ratio quoque deperdatur, quæ affectio fatuitas, siue stultitia nominatur, à Græcis μώρωσις dicta, licet ab eadẽ dispositione procedat, vehementius tamen in hac intẽditur iuxta eundẽ Galenum eodẽ tertio de locis affectis, ac secundo de causis symptomatum. At quoniam totius præsagitionis summa in morituris, cõ ualiturisque est, quories vis ægrotationis cum ægri facultate confertur: si enim morbus vehementior est, æger omnino moritur, si debilior quàm ęgri facultas, haudquaquam moritur, vbi nihil erroris committatur Gale. teste secundo prognosticorum, propterea cõsiderata hac affectione, quę suapte natura cerebrum, membrum siquidem princeps, lædit, perpensãque eius magnitudine, quanta videlicet fuerit, factaque demum relatione ad vires ipsas, cum ipsius cerebri, tum etiam totius corporis, vitalesque, ac naturales. si affectus eis superior inuenitur, vtrique morietur æger: sin contra, seruabitur: potissimum si alia consenserint. ætas videlicet, temperamentũ, tempus anni, &c. Tempus autem coniectari poterit ex maiori, vel minori robore virium, & prædicti affectus, ac magnitudine excessus eorundem. Quæ, & si in aliis non dicantur, in cunctis tamẽ subintelligi affectibus debere volumus. Hippocr. verò libro primo prædictionum, obliuionem malam esse retulit. Insuper ex Aëtij sentẽtia, capite de memoria amissa, valde timendum erit, quibus ea detepente deficit, alia verò sana esse videntur, ne comitialis morbus eis superueniat, aut sideratio, vel resolutio, aut quoddã aliud magnũ cerebri malum. Pro cuius curatione illud primò animaduertendum erit, non tantum in hac, sed in singulis sequẽtibus affectionibus nos eatum tantum curationes docere, quæ per essentiam ortum habent, ac primariæ & propriæ sunt, & non earum, quæ per consensum: cum eæ nullam propriam curationem requirant, sed sublatis primis, ac propriis affectibus, quos insequuntur, statim & ipsæ auferũtur, vt liquet primo & secundo de locis affectis. Quemadmodum si obliuio ad lethargum, vel cæteros soporiferos affectus insequatur, aut ad morbum quempiam in abscessum declinantem. Summa verò huius affectionis medela est in calfaciendo vniuersum ipsorum corpus intrinsecus. & extrinsecus, iuxta mensuram euariationis habitus naturalis, Aëtio auctore. Proinde tam si ab interna, quàm si ab externa causa ortũ ducat, aër ad calidum inclinet oportet. Nam cùm sine eo nec sanitas tueri, nec morbus tolli possit, Gale. teste nono meth. med. non immerito is primo alterandus erit: isque sit luminosus, alienus ab aquilone ac austro, cùm vnus infrigidet, alter vero caput repleat. Caueat à multo somno, præsertim diurno, ac super repletionem, sed is sit moderatus: velut & vigiliæ moderatæ quoque esse debent, cùm & superfluæ spiritus dissoluant, Exercitium quoque moderatum, & pedum, & manuũ, & interdum capitis cũ frictionibus ex asperis linteis magnopere confert: velut quies immodica, ac desidiosa vita valde offendunt. Alui excrementa singulis diebus, si nõ à natura, ab arte educenda erũt: eorum nanque retentio caput offendit. Caueant ab immoderatis animi affectibus, præsertim mœstitia, cura, ac solicitudine: nã iræ excitatio forte eis non nocebit. Cauenda est multa repletio alimentorum & potuum, vitandaq; sunt, edulia infrigidẽria, crassa facientia, & inflantia: multusq; aquæ, adhuc magis vini potus. A holeribus propterea omnibus frigefacientibus abstinendum, fructibus, ac bellariis, caseoque, ac lacte. Verùm, vt Aëtius testatur, alimentum, conueuit friabile, & aliquo modo calefactorium, ac attenuatorium. Acriora autem alimenta, velut sunt alia. thymbra, origanum, pulegium, ex interuallis exhibeantur. Sed & horum etiam co-

Marginalia (left): Nunquid per essentiam, aut per consensum laso cerebro, fiat. — cap. 7. — 3. de loc. aff. cap. 5. 2. de causis sympt. cap. 7. — Quot quæ sint eius causa. — Diuersarũ causarum indicia. — cap 5. — Locus citatus. — Prognosticum.

Marginalia (right): comm. 6. — Quæ seruãda sint in singulorũ affectuum prognosticis, etsi nõ dicantur. — text. 25. — Aëtius li. 6. cap 23. — Curandi ratio. — 5 de lo. af. cap. 6. — 2. de lo. af. cap. 9. — Victus ratio. — cap. 14.

pia vitanda erit. Cruditas quoque omnino cauenda, cum omni re magis mentem vitiet. Vinum his conuenit tenoe, album, non valde vetus. Nam per moderatam caliditatem, vt ait, Aëtius, tū alia non pauca potest, tum animam mansuefacit, & motum ei præbens concinnum, ac sedatum, ad tripudium aptam facit. Veneris verò vsus sit rarissimus, neque enim ad totius corporis sanitatem conducit, neque ad animæ ratiocinationes, si immoderatus fuerit, confert. Verùm illud memoria tenendū erit, quòd si à frigida, & humida causa obliuio ortum duxerit, non tantum ad calidum, verum & ad siccum vniuersa victus ratio declinabit. Si verò cum frigiditate siccitas fuerit cōmista, non modo ad calidum, verumetiam ad humidum vergat oportet: cùm ex calido & sicco prorsus læderētur taliter affecti, velut experientia comprobauit Gal. in eo, qui ob laborem in studiis effectus erat obliuiosus: simulque in eo, qui vites colebat. Hoc autem cùm non magno negotio fieri possit, breuitati indulgentes bona fronte omittimus. Medicamentorum verò ratio ea seruanda erit. Nam si ex pituitæ redundantia obliuio ortum duxerit, eam prius concoquēdo, ac præparando, demum euacuare oportet: pro cuius concoctione, ac præparatione vtaris rhodomelle, accipiens eius vnc. j & s. syrupi de infusione rosarum vnc. j. aut tantundem oxymellis cum codē syrupo de infusione rosarum cum aquæ betonicæ, sampsuchi. vel hyssopi vnc. iij. vel iiij. aut sampsuchum, hyssopum, betonicam, serpillū, vel thymum in aqua mulsa decoquito: de qua vnc. iiij. vel v, ægro tribuantur: quibus pluries adhibitis secundum totum, vel partem concocta, ac præparata materia, eam euacuare licebit ex decocto myrobalanorum chebulorum pondere drach. iiij. agarici trochiscati drac. I. vel scrup. iiij. florū stœchadis drac. s. cui adde syrupi de pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut rosarum persicarum vnc. ij. vel iij. diacatholicon vnc. s. aut confectionis de dactilis drac. ij. vel iij. & si vnica vice tota causa auferri nequeat, quod sępius euenit, tum suapte natura, quia crassus, & lentus humor est, tum ratione partis affectæ, iterum is præparandus, ac concoquendus erit cū eisdem, vel valentioribus, vt syrupo de stœchade, aut oximelle scyllino, iterum addendo syrupum de infusione rosarum, permiscendóque decoctum aliquod ex supradictis, & miscendo, si videbitur, in eo pulegium, origanum, vel stœchadem: quo denuò concocto, ac præparato ex catapotiis arabicis, aureis, sine quibus, vel aggregatiuis cum agarico permistis, euacuari poterit: drac. j. vel scrup. iiij. excipiens ex dictorum catapotiorum aliquo, addendo insuper agarici trochiscati scrup. ij. aut drac. j. redactisque in formam catapotiis cum aqua sampsuchi, vel betonicæ, rhodomelle, seu syrupo de stœchade: post quæ per duas vel tres horas exhibeatur potio ex decocto myrobalanorum prædictorum drach. iij. in quo aut syrupum ex pluribus infusionibus rosarum, aut mel aëreum ponderis vnc. ij. vel iij. dissoluatur. Auxiliatur etiam iis summopere purgatio ex hiera, præsertim Rufi, vt Paulo & Aëtio placuit. Verùm quæ de quantitate medicamentorum hîc scribimus, gratiam exempli habenda erūt, cùm nec dici, nec scribi, nec præcipi ea possit, ex Gal. mente tertio Metho. meden. quare coniectura quadam assequi licet. Nam nihil æquè artem medicam in agendo coniecturalem afficit, vti cuiusque remedij quantitas, eodem Gale. auctore lib. de Curandi ratione per venæ sectionem & si quid in nobis est, & ex nulla re adeo possumus ad exquisitam eius peruenire notitiam, quantum ex crebra exercitatione circa eiusdem quātitatis coniecturam, eodem Gal. teste primo de Arte curatiua ad Glauconem. cap. 8. Minui igitur potest, vel augeri singulorum, quæ diximus, ac in singulis affectibus, quā dicemus quātitas, pro diuerso tum virium robore, temperamēto, natura, ac ætate laborantis, & consuetudine, regione, anni tempore, ac cœli statu, & aliis. Nec aliter sentiendum erit de modo eorum vsus, ac temporis occasione, quæ præ omnibus est cognitu difficillima, vt liquet eodem libro primo, de Arte curat. ad Glauco. nam ad recte medendum plurimum conferre videtur, & temporis occasio, & auxiliorum quantitas. quod quidem perpetuo memoria tenendum consulo. Placuit insuper Paulo cap vndecimo libri 3. pro cura huius affectionis vti acribus clysteribus, veluti si hieram compositam, vel Rufi apponas, agaricum, hiera logodion, aut aliquid tale in quantitate opportuna, miscēdo vnc. ij. vel iij. mellis rosacei, & iij. vel iiij. olei, vel communis, vel amygdalarum dulcium, chamæmelini, aut anetini cū decocto maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florū chamæmeli, surfuris, & salis. At siquid reliqui fuerit in capite prædicti redundantis succi, ad particulares ipsius cerebri euacuationes te conferas oportet, apophlegmatismis vtens iis, qui pituitam à capite attrahunt, compositis ex chiamastiche, & vua passa vinaceis detractis. interim addas zinziber, pyrethrū, aut nigellam, aut cubebas: ex quibus figurari possunt mansiles pastilli. Interdum errhinis vtēdum erit liquidis, præsertim ex decocto hordei cū corticibus, manipuli vnius sampsuchi, hyssopi, betonicæ, ana vnc. iij. quo secundum artem confecto, ex eo sumantur libræ duæ, vel tres, & additis succi foliorum, & radicum betæ vnc. iij. aut tantundē succi brassicæ: vel, si validius quęras, succi cyclamini vnc. ij. quibus cōmistis calidis moderate, aut tepidis, naribus infusis: vtaris & si fortiori indigeas, addere decocto poteris castorei, aut nigellæ drach, vnam, calaminthæ, origani, seu stœchadis vnc. ij. Nec omnino sternutatoria spernenda erūt, quæ ex pipere, castoreo, seu albo helleboro, diuisim, vel coniunctim fieri possunt. Placuit etiam Aëtio post purgationem, ramentum eboris drach. j. pondere, aut corno cerui tantundem, seu castoreum similiter vnc. j. pondere potum cum aqua mulsa magnopere huic affectioni prodesse, ac opitulari. Simili modo & ipse laudarem drach. j aut amei, vel succi rutę, seu seminis vrticæ cum prædicta aqua mulsa, similiter tantundem confectionis anacardinæ, aut aureæ alexandrinæ, confectionis diambræ, diamoschi dulcis, mithridati, aut theriacæ cū aqua mulsa, aut pauco vino albo. Ab extrà verò irrigationes, quas Græci. ἐμβροχὰς vocant, ex alto cadentes torrentis ritu capiti prius abraso administrari possunt præsertim iuxta coronalē cōmissuram, qua parte cùm ea laxior sit atque os tenuius, & rarius, prōptè non tantum qualitates, sed etiā substantiæ medicamentorum, præsertim si tenues fuerint, intro transmittuntur, Gale. teste, ac in seipso experto decimotertio Metho. tum secundo de Compositione medicamentorum secundum locos. Quæ ex aliquibus prędictorum medicamentorum parari possunt, veluti ex decocto hyssopi, serpilli, thymi ana pug. s. betonicæ,

Marginal notes: 3 de lo. aff. cap. 5. — Medicamentorum ratio. — Ex pituita — De quātitate medicamentorū quid sentiēdum sit 3. meth. c. 3 cap. 12 — 1 de Arte curat. ad Glauc. c. 8 — 13. Meth. cap. vlt. 2 de cōpo. med sec. lo cap. 1.

nicæ, sampsuchi, florum chamæmeli ana pug. j. florum stœchadis vnc. iij. fiat decoctum, cui adde castorei drachm. j. aceti vnc. j. Necnon tum parte eadem, tum posterioris capitis partis in occipitio videlicet, ac iuxta primam & secundam vertebram, vnctiones ex oleo nardino, nucis muscatæ, ac de castoreo, costino, vel de piperibus fieri poterunt, pariter & saccelli approximandi: vt Recip. hyssopi, sampsuchi, & florum stœchadis ana drach. j. castorei, nucis muscatæ, spicæ, macis, ana scrupul. j cortticum thuris, mastiches, & ligni aloës ana drach. j. & s. rosarum rubearum siccarum æquali pondere omnibus, contundantur, & formentur sacculi. Illius tamen semper meminisse oportebit, etiamsi aliquando in sermone relinquatur: non prius adhibenda esse topica vocata remedia: quàm præmissa fuerit vniuersi corporis curatio ex Galen. primo de compos. medic. secun. loc. & tertio de locis affectis. Id enim commune præceptum est: quod in omnibus morbis obseruare oportet. Quòd si iis nō cesserit affectio, vltimo loco sinapismo vtendum erit, vt Aëtio placuit non modò in occipite, vt ipse refert, verùm potius in syncipite, propter signatas causas. Frigida verò: & sicca cerebri intemperie existente, ex qua obliuio gignitur, si fortè cùm quapiam succi melancholici redundantia fuerit, is parandus primò erit expulsioni, id quod cum syrupo ex succo boraginis, vel fumariæ, permisto cum syrupo ex infusione rosarum, aquis betunicæ, lupulorum, & melissæ perficies: quibus prout visum fuerit pluries assumptis, infrascripto medicamento purgante ducendus erit. Rec. myrobalanorum Indorum drach. iij. senæ, epithymi ana drach. ij. florum lupulorum, fumariæ, & boraginis ana drach. ij. & s. fiat decoctum in aqua fontis, in cuius expressionis quantitate dissolue mannæ electæ vnc. ij. diacatholicon drac. vij. aut diasenæ vnc. s. vel syrupi domini Augustini vnc. iiij. fiat potio. Reliqua demum topica remedia ad humidum magis, quàm ad siccum vergant, tum vnctiones, de quibus mētionem fecimus, eis addendo oleum chamæmelinum, anethinum, ac amygdalarum dulcium. Irrigationibus autem prædictis iterum humectantia addendo exsiccantia demas, pariter & sacculos pares oportet. Quòd si frigida tantùm, & sicca, aut solùm frigida intemperies sit, calfaciente, & humectante victu, ac eiusdem qualitatis medicamentis alterantibus tum intus, tum extra vtendum erit, frigida, & sicca existente. Si verò frigida, tantùm calefacientibus. At si ob extremam senectutem euenerit obliuio, non oportet curiose aliquid moliri, sed sola conueniente victus ratione contentus esse. Si ex immodicis laboribus, ac aliis euacuationibus, refectoria diæta vti conuenit. Si ex frigidis medicamentis absorptis, aut capiti adhibitis, & intus, & extra calida medicamenta approximanda erunt, ex iis, quæ supra diximus. Ex quibus omnibus diligens Medicus poterit non modò quamlibet obliuionem rationabili methodo curare, verumetiam & ipsius labem, seu, vt ita dixerim, torporem in quo non abolita sed imbecilla redditur memorandi functio: prouenit siquidem ex eisdem fere causis, quamuis nō admodum auctis, velut si ipsa deperdatur. Quapropter cognita causę diuersitate eisdem mer medicamentis vtitor, ea tamen seligendo, quæ mitiora fuerint. At si cum ipsa memoria deperdita, ratio quoque deperdatur, quò fit vt stultitia, seu fatuitas generetur, pariter obseruando, quæ prius à nobis dicta sunt pro causę dignotione, absque labore pro eiusdem affectionis ablatione iam dictis medicamentis vti poteris, ex eis tamē, quæ valentiora sunt eligendo, cùm ex vehementiori cerebri intemperie gignatur, Galeno teste tertio de locis affectis, velut superius dictum est.

1. de cōpo. med. sec. loc. cap 1. & 8. 3. de loc. aff. c. 3

Ex melā. cholico suc co.

cap. 5.

Περὶ ληθάργου.

De lethargo. CAP. II.

CVM maximam habeat cū deperdita memoria affinitatem is affectus, qui à Græcis λήθαργος, à Latinis interdum lethargus, interim veternus à quibusdam appellatur, non ab re de eo hîc verba faciemus. Nomē siquidem nactus est ἀπὸ τῆς λήθης, quod obliuio interpretatur, & ἀργῆς hoc est, iners: proinde λήθαργος, obliuio iners Latinè dici posset, cùm in ipso marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas percipiatur, velut Paulo, & Celso visum est cap. nono lib. tertij, & ca. vigesimo libri tertij. Quòd autem cerebrum in prædicto affectu afficiatur, liquet Gale. auctore decimotertio metho. Paulo præcitato loco, ac Tralliano lib. primo cap. decimoquarto. Et insuper quoniam nequeunt taliter affectu eorum quæ dicuntur meminisse, vt eidem Tralliano visum est, illud potissimum patere potest. Quinimò cùm ipsa memoria, ratio quoque perit, auctore Galeno tertio de locis affectis. & lib. de differentiis symptomatum. In lethargo imaginationem lædi idem scriptum reliquit. Iure igitur cerebrum, in quo princeps pars animæ residet, in hoc affectu læditur, velut ex eius principum functionum læsione ostendimus: & idipsum non secundū eius ventriculos. sed secundum propriam eius substantiam, vt eodē tertio de locis affectis, liquet. Verùm quis affectus præter naturam sit, nec inter Græcos, nec inter Latinos quempiam determinasse hucusque reperi, quamuis Auicenna velit eum esse apostema phlegmaticum factum intra craneum. Galenus autem lib. dec. motertio metho interim νόσημα, ipsum appellat, interdum ipsum sub nomine πάθος, cōprehēdit, quemadmodum etiam commento aphorismi tertij secundi lib. libro autem de sympt. differentiis, inter ea symptomata, quæ principibus functionibus animæ eueniunt, ipsum connumerat, & propterea decimotertio meth. dicebat, hoc πάθος contrarium quodammodo esse secūdum ideam phrenitidi. Verùm cùm & ipse lethargus, vt dicemus, non tantum ex cerebri inflammatione orta à pituitoso succo excitari possit, verumetiam ex ipsa pituita citra inflammationem in cerebro putrefacta, propterea inter symptomata ipsum connumerabimus functionem principum, memoriæ videlicet, ac rationis abolitæ, imaginationisque infirmæ, & velut deficientis, simul cum Galen. tertio de locis affectis, & lib. de differentiis sympt. Quod quidem affirmare videntur Pauli verba, dum asserit, lethargum esse noxam aliquam ratiocinatricis animæ: & Aëtius cap. de memoria amissa dicebat, Pereūt autem ambo hæc, de memoria, & ratione loquens, in lethargo. Indicant hanc affectionem obliuio ipsa, vt diximus, cum inertia. Omnium namque veluti amentes obliuiscuntur: palpebris semper conniuere volunt, conquiescere. Vix respondent quocunque modo

Vnde nactus sit nomen.

Qua pars afficiatur. 3. meth. c. 21.

3. de loc. aff cap. 5. De diffe. sympt. cap 3.

cap. 5.

Quis affectus præter naturā sit

Auic. li. 3. fen. 1. trac. 3 c. 7. c. 21

De diffe. sympt. ca. 3. cap. 21.

3. de lo. aff cap 5. De differ. sympt. c 3.

Aëtius libr. 6 c 23.

Aff (?)nis signa.

modo interpellentur. Oscitant crebrò, & hiaoti ore aliquandiu persistunt, tanquam claudere id oblıti. Cùm violenter ab assidentibus excitantur, rursus in somnum deferuntur: & dum ab mictionem vrgentur, porrecta ipsis matula, sese in manibus ipsam habere obliuiscuntur. Febris lenta eos comitatur, pulsúsque magni, molles, languidi, tardi, ac rati, & rurbulenti, intermittétes potiùs, quàm intercurentes, respiratióque rara, & imbecillis. Deiciunt per aluum lethargici magna ex parte liquidiora, quibus valdè exigua vitæ spes est Hippoc. *Circa prin.* teste lib. tertio de morbis. Nonnullis contrà venter inarescit, vrinam redunt iumentis similem: quidam ex eis tremiscunt, & sudoribus vndequaque madét, auctore Paulo. Comitatur autem is affectus frigidam, ac humidam cerebri intemperiem, cùm obliuio, segnitia, ac altus somnus ex ipsa proficiscàtur, Gale. teste eodem decimotertio metho. Hoc idem testatur Paolus, cùm dixit, ex nimio frigore, ac cerebri humiditate huoc affectum contrahi. Quòd autem ea intemperies ex redundante pituita, eáque putrescente originem ducat, idem Trallianos affirmat, dum asserit lethargum ex pituita superáte nasci, quæ cerebrum homectat, ac valide madefacit, & Paulus hoc idem asseruit, diceos, Ex pituita, quę frigore nimio, & humiditate cerebrum imbuerit, ipsum oriri. At quòd ea putrescat oportet vt lethargus contrahatur, decretum reliquit Gal. decimotertio metho. & proinde cum febre incidit: nec sine ea gigni potest. Propter quod non mirum, cùm in capite humor frigidus redundat, si insensibilitas, immobilitásque hominem opprimat: ex frigore enim segnitia, velut ex calore immodico motus prouenit, vt patet eodem decimotertio met.

Quem cerebri morbum comitetur. Loco cit.

Quæ sit eius causa. Citato loc.

Ex quibus liquet, etiamsi alia, quæ nó præcesserunt non coosideraueris, vt regionem, ætatem, anni tépus, victus rationem, &c. Lethargi caosam pituitam esse in cerebro redundantem, eámq; necessariò putrescentem, iuxta Galeni monimenta, siue cum inflammatione, siue circa inflammationem ea putrescat. Proinde ipsum non perpetuò subsequi ad cerebri inflammationem ex pituita ortam, sed interdum citra inflammationem: ea tamen putrescente ortum ducere cum Gale. audacter asserimus, quicquid velit Aoicenna, ac reliqui simul cum eo sentientes. Quòd quidem clarè ostendunt verba eiusdem Gal. commento aphorismi tertij libri secúdi, *comme. 2.* dum dixit, quæ refrigeratio quádo fortis facta fuerit cum humiditate quidem mixta facit τὰ ληθαργικὰ πάθη, hoc est, lethargicas affectiones, seu passiones, & primo prorrheticorum, cùm asseruit lethargum fieri, cùm locum eúdem, in quo princeps animæ pars residet, humectarit, dilueritque pituita. Liquet insuper, quòd licet lethargus quandam habeat cùm obliuione propriè dicta affinitatem, nonnullis tamen inter se dirimuntur. Nam in obliuione memoria dútaxat ablata est, in lethargo nedum memoria, sed etiam ratio aboletur, vt patet tertio de locis affectis, & secundo de caosis sympt. præter id quòd imaginatio infirma, seu deficiens redditur, eodem Gal. teste lib. de differ. sympt. proinde obliuio cùm iners seu ociosa, letharg⁹ dicatur, nec ambo omnino eádem sectâtur cerebri dispositionem. Nam obliuio ad frigidam, tum frigidã & humidã, ac frigidam, & siccam, indifferenter cerebri dispositionem coosequi potest: at lethargus ad frigidam, & humidã tantum, vt præcitatis locis liquet. Quapropter non nisi à redundante pituita excitatur lethargus. Obliuio verò ab humore melancholico etiam, ac à sola frigida cerebri intemperie, vt p çecedenti cap. ostendimus: adde quòd quamuis vtraque affectio à pituita excitari possit, in obliuione tamen non oportet, quòd ipsa putrescat, velut in lethargo: nec quòd febris eam sequitur, vt lethargum consequitor necessariò. & si Trallianus, & Aëtius non veri lethargi mentionem faciant, nos tantùm de verò, ac genuino, qui per essentiã in cerebro gignitur, verba facim⁹. Hic affectus, nisi ei soccurratur, cùm ex genere acutorum sit, Celso auctore, celeriter iugular. Galenos aotem quarto de causis pulsoum inspiciens cum eius causam, tú partem ipsam affectam, asseruit, lethargum lógè letaliorem esse peripneumonia. At Hippocr. libr. secundo de morbis scriptum reliquit, quod lethargicus in septem diebus moritur, si verò hos effugerit, sanus euadit. Cùm auté ex iis, quæ dixim⁹ de hoc affectu, eius causa, ac parte affecta maxima quædam similitudo esse reperiatur eius cum memoria deperdita, licet in qoibusdam discrepent, vt cuilibet rectè inspicienti ea quæ scripsimus, patere poterit, propterea & eius curatio ferè similis erit cú prædicta, paucis quibosdam motaris Locandus proinde ęger est in domo tepida, ac lucida, & splendida: ita vt aër parum ab calidum & siccum inclinet. A somno potiùs excitandi sunt, quàm is prouocádus sit. odoramentis ex castoreo, funiculo lucernario extincto, galbano, sagapeno, sulfure, pice liquida, aut bitumine, Aëtio auctore: vel ex thymo, pulegio, hyssopo, & origano in aceto decoctis, additóque castoreo, odoramétum fiat. Eluatur aluus efficaciore clystere, ex hiera videlicet, agarico, aut ex eiusdem figuratæ glandes cum melle subdãtur. Pedes, & manus fortiter cófricentur, ligentur, & interdum pongantur: nonnunquam etiam pili in ipsis vehementius euellantur. Cibi autem extenuantes esse debent, Tralliano teste, vt cremor ptisanæ, aut ptisana ipsa, interdum sola, interim cú oxymelite permista: aut in qua hyssopi coma fuerit decocta, vel pulegij, seu thymi, præserrim valida nó existéte febre. Salutares etiá sunt panis micę ex apomelite, vel hydromelite datæ. Quòd si vires requirant, carnibus quoque vescatur æger oportet, pullis videlicet gallinaceis, perdicibus, starnis, phasianis, turdis, merulis, ac mótanis auiculis, quæ cinoamomo, vel caryophylliis condiantur. Oleribus vti poterunt fœniculo, oreoselino, & asparagis, vel in iure prædictarú carnium bulliat parom sampsuchi, hyssopi, thimi, betonicæ, aut serpilli. Pro potu, vtantur hydromelite, vel vino albo aquoso, tenui, & astringenti. Nã ipsum cum tempestiuo cibo datum, non mediocriter adiuuat, vt Celso visum est. A cibo auté noo ab re extremæ partes, præcepto Pauli, vinciri debent per aliquod spatium, ne videlicet vapor ad caput ascendat. Statim autem ab initio, si nihil prohibeat, io tali affectu incidenda vena est. Quod licet præceptum sit Galeni decimotertio meth. cum eo itidem conueniunt Paulus, Aëtius, Trallianos. Vena auté incidenda est media, aut interna Quantitas sanguinis pro viribus euacuetur. At si sanguinis missionem vires prohibeát, ætas, aut aliud quippiam, acribus clysteriis aluus ducéda erit Pauli pręcepto. Demum redundans succus hysso pi decocto in hydromelite, thymo, vel pulegio, rhodomelle, aut oxymelite, solis, aut permistis cum syrupo borraginis

Quibus cõueniat, & differat lethargus ab obliuione seu memoria deperdita. 3 de loc. aff. cap. 5. 2 de causis symp c. vlt. De diff. symp. cap. 3.

Prognost. cap. 13.

Prope finem.

Curatio.

lib. 6. c. 3.

Victus ratio

Medicamentorum ratio.

cap. 21. Vena sectio.

raginis, vel ex infusione rosarũ, & aquis betonicæ, hyssopi, vel sampsuchi, & borraginis præparetur: ac demum purgetur aliquo purgante medicamento eorum, quæ conscripsimus præcedenti capite pro cura deperditæ memoriæ ex frigiditate, & humiditate cerebri prouenientis. Interim capiti admouendum erit oxyrrhodinum, idque in principio, cùm repellendus à capite humor sit quisquis is fuerit, vt eodem decimo tertio meth. liquet. At procedente tempore miscere, & incoquere poteris oxyrrhodino, quæ extenuare simul possint, vt castoreum, pulegium, calaminthum, thymum, & alia huiusmodi. Fronsque illinienda erit, Tralliano auctore, aut castoreo, aut plus humanis crematis, læuigatisque ex aceto. Incoquantur etiam in acetho thymum, pulegium, & origanum aut aliqua id genus, ac naribus sic affectorum admoueantur, miscetóque cum eis castoreum. habent náque vim huiusmodi medicamenta calfaciendi, attenuandi, ac dissecandi humoris crassitudinem, ac lẽtitiem: similiter si cornua capræ leui flamma torreantor, ac naribus fumus excipiatur, grauem somnum depellent, vt inquit Q. Serenus, idem labrum Veneris, si teratur prius, & cõfusum vino liquescat, ac bibatur, commendauit. Asperis frictionibus vtendum, vt diximus erit, ac extremarum partium vnctionibus, & vinculis: nonnonqoam pilos etiam in ipsis vehementius euellere oportet. Sternutamentis quoque interdũ vtendum ex castoreo, pipere, seu helleboro: & si admiserint, apophlegmatismis quoque iam dictis in præcedenti capite. Mox palatum etiam, vt Gal. placuit, valentibus, & acribus medicamentis vngemus, velut mithridato, theriaca, diamoscho, diambra, aut eclegmate pliris archoticon dicto, aut sinapi cum melle. Quod si iis nec affectis discutiatur, caput radendum erit, & ex alto, velut torrẽtis ritu, medicamentum infrascriptum fundendum erit, præsertim in sincipitis loco. Sumito serpillum, hyssopum, ac thymum cum paoco castoreo, & in aceto, ac oleo coquito, & vtare: aut castoreum cum modico aceto terito, additoque oleo commoni, vel irino, & caput irriga, vel fouẽdum erit aqua in qua laurus aut ruta decocta sit, & altero die imponẽdum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, si Celso credendum erit. Satureia quoque cnm aceto frequenter infusa capiti adhibita, aut ex vino pota lethargicos etiam letaliter dormientes excitat, vt Plinius secundus refert lib. quarto de re medica cap. decimonono. Excitat item eos ruta trita ex aceto infusa, & frõti admota, vt Apuleio Madaurẽsi visum est cap. 90. Occipitio quoque cucurbitæ sunt affigendæ cũ multa flamma circa primam & secondam vertebram: interimque sanguis ex his detrahendus erit, si opus fuerit. Quòd si neque hæc sufficerint, sinapismus adhibendus erit ex caricis cum sinapi aceto macerato. Summopere Trallianus extollit assumptionẽ castorei, præsertim vna hora ante accessionem per se exhibitum, aut cum oxymelite: ex cuius assumptione nouit ipse multos hoc solo remedio euasisse, propterea ipsum præterire nolui: poterit eius quantitas esse drach. j. cũ oxymellis vnc. j. aut tantondem vini albi stringentis, aut hydromellis. Similiter recrementorum copia non existente, coctióneque morbi apparente, balneum summopere laudauit, illud quod nec Aëtius, affectione tamen declinante, negauit, nec Paulus. Verùm nullo pacto ægri caput est madefaciendum. Modus autem

Purgatio.

Topica remedia cap. 11.

Versus fi- nem libri.

vsus eius ab eodem Tralliano prædicto cap. decimoquarto describitur. Oportebit præterea frequenter eos solicitare ad naturæ excretiones, vt inquit Paulus, ad alui excrementa cum glandibus, ac clysteriis, ad vrinam verò irrigando pubem cum oleo rutaceo, aut irino, cui adiectum sit castorei paululum. Hæc pro huius vitij curatione sufficiat: quod si quis mauult, non symptoma, sed morbum appellare, à symptomate tamen nomen assumens, modò in curatione non erret, non reclamabimus.

Περὶ κάρυ. De caro.

CAP. III.

Ecreueram de ea affectione, quæ à Græcis κάρ☉ ab Arabibus subeth appellatur, quam etiam & nos vt ὁμωνυμίαν vitemus, carum nominabimus, nondum verba facere: cùm in eo, vt patebit, non tantùm principes animæ functiones vitientur, verum sensibiles, atque voluntariæ motrices, Galeno teste secundo de articulis dum dixit, in caro omnes animæ operationes lædi, vt neque sentiat, neque moueatur homo, neque intelligat, sed & rationem & memoriam, & sensum, & motum, qui per appetitionem fit, oblæsos habeat. At quoniam maximam ipse habet similitudinem cum lethargo, Græcique omnes ferè post eum de earo mentionem faciunt, de ea re hoc loco & nos de eo tractabimus. Est nanque is veluti resolutio quædam principis facultatis, imaginatricis præsertim, Gal auctore lib de diffe sympt. à priuatio sensuum, vniuersatúmque motionum, spirandi tamen facultate manẽte illæsa, vt ab eodem scriptum est quarto de locis affectis. In qua affectione quòd cerebrum afficiatur ex operationum eius læsione cuiq; patere poterit, confirmatúrque à Gal. eod. quarto de locis affect s: quo loco nõ modò in eo cerebrum affici asseruit, verùm ipsum magis affici secundum ventres, quàm secundùm corpus, & magis secundùm totam anteriorem partem eius, quam posteriorem, scriptum reliquit. Symptoma hoc affectus est in genere noxæ functionum animalium principum, præsertim imaginatricis abolitæ, sensibilium, ac motricum, spirandi tamen facultate excepta quo ab apoplexia discrepat. quamuis interdum & ipsa quoque lædatur quodammodo, vt patet quinto de locis affectis, vt in minori apoplexia, cùm videlicet carus magnus fuerit, intellige aliàs Gal. sibi ipsi pugnaret: & si Aëtius velit in cunctis soporiferis affectionibus memoriam: ac rationem perdi cap. de memoria amissa. Indicant ipsum non modò prædictarum functionum læsio, verùm quòd taliter effectorũ oculi semper sunt clausi, ac somno profundissimo detinentur, vt dum punguntur, sentiant quidem, non tamen loquuntur, neque oculos aperiant, Aëtio teste. Propter quòd à lethargo differt, quoniam lethargici interrogati respondent, & non omnino sine voce decumbunt. Præterea carum febris præcedit, vt Paulus testatur, eaque vehementior, lethargum verò subsequitur ignauior. Item carus ad nõnullos superuenit affectus, vt dicemus, lethargus autem peculiarẽ causam obtinet, vt dictum est. Neque ad cerebri frigidam intemperiem, præsertim secundum eius ventres, à frigido, crasso, aut omnino viscido humore ortam insequitor carus. Gale. auctore quarto de locis affectis: qua ratione

comm. 18.

Carus quid sit.

De differen. symp. cap. 3.

4. de loc. affe. ca. 2.

Quæ pars in eo afficiatur.

Loco citato.

Quæ præter naturã affectus sit.

cap. 1.

Lib. 6. ca. 23.

Lib. 6. ca. 5.

Lib. 3. ca.

cap. 5.

tione à lethargo non discrepat: verùm hic vt pituitosus humor putrescat, non requirit: lethargus verò nisi puteescat fieri nequit, vt decimotertio methodi liqoet: quò fit vt propterea à lethargo differat etiam, hac de causa genitus carus. Superuenit etiam aliis cerebri affectibus, aliisque causis, à quibus nec lethargus gigni potest, vt masculus tempo rum affectis, ac quibusdam acutis morbis, vt Hippoc. testatur secundo de articulis. Item cùm osse copiam terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, carus hominem occupat teste Galen. eodem quarto de locis affectis, quemadmodum etiam si quis inter perforandam membranam negligentet, ac vltra qoàm res expostulat, μηνιγγοφύλακι, premendo violaoerit, carus accidere solet: sic vbi os caluariæ vehementer attritum ipsius ventriculos comprimat, maximeque medium, carus superuenire potest: veluti etiam ad vehementes dolores hic affectus sequitur, considéte robore spiritus animalis. Superuenire insuper consueuit febrium accessionibus, ac comitialib. Ex quibus omnibus causis liquet cerebrum ipsum non vno modo semper affici, sed diuersimodè pro diuersitate causarum, cum hic affectus gignitur. Verùm quoniam verus carus à frigida, ac humida cerebri intemperie à pituita orta, vt diximus, originem ducit, isque præsertim curari solet, quem etiam facilè dignosces, tú ex iis, quæ diximus, tum quòd nullam habeat aliarum, quas retulimus manifestam causam: idcirco aliis postpositis de hoc sermonem facimus: etsi quilibet morbosus carus, de quo modò loqoimur, malus semper sit, Gal. auctore secundo prorrhericorum. Et vt breues simus, Aëtij auctoritate curandi sunt taliter affecti, similiter vt lethargici, valentioribus tamen attenuantibus, ac incidentibus vtendum erit. Stomachi quoque cataplasmata vnà cum hoc, quòd calfaciant, etiam corroborandi vim habere oportet: si is quoque pituita refertus, aut immodicè frigidus sit. Aliorum verò curationem nūc scribere tempestiuum non est: peculiares etenim curationes requirunt: quæ suis locis fortasse olim dicentur.

cap. 21 *text. 7. 18 & 19.* *cap. 2.* *Prognosticum.* *Curādi ratio. 2. prorrhet. comment. 29.* *Aëtius lib. 6. cap. 5.*

Περὶ κατοχῆς, ἢ καταλήψεως.

De cathoche, vel de catalepsi.

CAPVT IIII.

Refrigeratio item primo sensitiuo, hoc est, cerebro, alius quidam affectus fieri consueuit, verùm non tantum eo refrigerato (vt dicemos) sed arefacto simul, Galeno teste commento tertij Aphorismi lib. 2. Affectus hic à Græcis interim κατοχὴ, interdum κατάληψις dicitur, velut qui eo affectu laborant, κατόχους, καὶ κατεχομένους veteres Græci appellabant: Latinè verò ea affectio, deprehensio, detensio, seo occupatio dici potest, à quibusdam congelatio dicitur. Qui verò taliter affecti sunt deprehensi, detenti, seu occupati, ac cógelati possent nuncupari. Est nanqoe affectus hic, subita quædā detentio, seu occupatio tum animæ tum corporis: qua qui corripitur repentè in illo permanet habitu, quo correptus est. Paolo auctore c. 10. tertij lib. Ex cuius verbis liquet cerebrū affectum esse, cùm is affectus gignitur, nec illud alia via indagari opus est, quàm ex eiusdem operationem læsione: quanquam Gal. quarto de loeis affect. velit posteriores cerebri partes magis in hac affectione molestari; veluti in caro anterior pars magis afficitur. sympromaque existit (vt Gal. placuit lib. de diffe. sympt.) ingeneee noxæ functionum animalium principiū, & propriæ imaginationis resolutæ, seu absolutæ: quáquam & reliquæ quodammodo animæ functiones in eo vitiantur, velut, ex eiosdem indiciis comprehendi potest, seruata tamen secondum natorá spiratione, velut in caro, ex sententia eiusdem Galen. quarto de locis affect. Adeò enim hi mente detenti, seu occupati sunt, vt veloti fixos oculos, ac palpebras habeant penitus immobiles: aliquando & easdem apertas habentes, aut nictitant, aut intentè vident, adeò vt neque siquis manus oculis ipsorum obtendat, eos claudant, vt testis est Aëtius. Voce insuper, ac sensu priuantur, neque audientes, neque respondentes: admouent autem manus suas aliquando ad caput, & oculos, ac nares, velut qoi vellicentur, atque hoc non sentiont. Pulsos similis qoodammodo lethargicis est, non tamen ita languidus, nec mollis, iuxta Gal. sententiam lib. de pul. ad tyrones, & quarto de causis puls. prætetea horū pulsos æqualis est, lethargicorum verò inæqualis. Aluus, & vrinæ supprimunturiis propter sensuum stupiditatem. Spiritus eorum aliquādo densus, aliqnando rarus, & per interualla quædam magnum spiritum ducunt. Quo malo quidam ex Gal. condiscipulis correptus fuit. vt 2. prorrhet. liquet. Iacebat enim (vt ipse inquit) veluti lignū prorsus inflexus, rigidusque atque extensus, videbaturque oculis apertis astantes ita intueri, vt ne conniueret quidē, nihil tamen loqoebatur, verùm quæ loquerentur audire se dixit, quanqoam non euidenter, clareque, nonnulla item & memoria tenens referebat, præsentesque omnes sese conspicere dicebat, ita vt quorundam actiones recordatus exponeret, sed neque loqui posse, neque membrum vllum mouere fatebatur, cùm videlicet conualuisset. Consequitur autem frigidam, ac siccam cerebri intemperiem, vt diximus, auctoritate Gal. com. aphoris. tertij, lib. 2. ex frigidiori, sicciorić; materia ortā, veluti Paolo placuit præallegato loco. Verùm vt homonymiam vitent, qui eius verba perlegunt, animaduertant in primis eiusdem auctoris verba, cap. 10. tertij li. non de vera catalepsi, sed de vigilanti comate verba facere: qood vitium asserebat idem auctor ca. 6. eiusdem lib. antiquiores Galeno Medicos κάτοχον vocasse à quibusdam autem Græcis κῶμα dicitur, de quo in sequentibus tractabimus. Demum verò alterum, atque diuersum ait fieri κάτοχον à vigili comate, simplicem quidem nó mixtá habentem causam, nimirum frigidiorem, sicciorémq; materiam: quæ posteriore cerebri ventriculo repleto malum hoc excitat: quo qui corripitur, vt ipse fatetur, repentè, in illo permanet habitu, quo correptos est, stans scilicet, vel sedens clausis oculis, aut respiciēs, quibus verbis de eo catocho, de quo modò mētionem facimus, meminit, illud quod hucusque pauci animaduerterunt, quamuis ad obstructionem potius posterioris vētriculi, quàm ad intemperié posteriorum cerebri partium consequi ipsum velit. Eiusdemmer causam attulit Aëtius, dum dixit ex atræ bilis humore contingere. Præter autē iam dictos casus, id comprehendere valebis ex victos ratione præcedenti, consuetodine, ætate ac laborantis natura, tempore anni, regione, ac cæteris ad frigidum & siccum vergentibus. At quoniam vniuersum

Catalepsis quid sit. *Qua pars afficiatur. cap. 2.* *Quis affectus præter naturā sit. cap. 3.* *Eiusdem affectionis signa.* *Lib. 6. ca. 4.* *De pul ad tyr. cap 12 4 de causis puls. ca. 16. comm. 55.* *Ad quem cerebri morbū sequatur.* *Animaduertenda sunt Pauli verba de cathoco.* *Quæ sit eius causa.*

Cur vniuersum corpus eisdem illis petur, ac cogatur. sum corpus catochi stipatur, & cogitur, non laxatur, atque intumescit, velut lethargicis, ex Gal. sententia libr. de pulsi. ad tyrones, & quarto de causis pulsi. nec id absque ratione contingit, cùm catalepsis ex frigiditate & siccitate, lethargus verò ex humiditate & frigiditate ortum habeat. *Locis citatis.* Quamuis Aetius interdum ob sanguinis multitudinem confertum caput occupantis, & idipsum super implétus fieri hanc affectionem velit, illudque testatur se vidisse in quodam adolescente multo sanguine referto. Nos verò, qui in hoc, velut in alijs Galenum præcipuè sectamur, ex frigida tantùm & sicca cerebri intemperie ortum habere fatemur, eiúsque causam esse frigidum, ac siccum humorem. Aëtio autem dicere poterimus aut non veram fuisse catalepsim, quam ipse in adolescente vidit, sed catochon, hoc est, coma vigil, aut à fæculento sanguine eóque frigido, & sicco existente, propterea quòd magnam habet permistam copiam eius humoris, quem succum melancholicum consueuerunt Medici nuncupare, ipsam fuisse genitam: proinde à sanguinis eruptione per nares facta, melancholici videlicet, adolescentem fuisse liberatum. *Prognosticum.* Idemmet Aëtius asseruit catalepsim periculosiorem esse, quàm lethargum, licet in febribus lethargo similibus cósistat: proinde si ille periculosior erat, hæc erit periculosissima. *Curãdi ratio.* Propterea confestim aër ad calidum, & humidum vergens eligatur. Cibi sint ptisanæ succus, & similia: potus conueniens est apomeli; *Ratio victus.* aut aqua mulsa diutius cocta, aut vino vtatur aquoso, albo, & tenui, ac subastringenti, optimè diluto: nam cùm caput non percutiat tale vinum, magnopere iuuabit: aqua autem ijs aduersatur, cùm & fluctuationes faciat, sitim non sedet, splenes excitet. quòd si æger multo sanguine refertus sit, vires, ac ætas nó prohibeant, citra dilationem eiusdem auctoris decreto, vena superna in cubito secũda erit, *Vena secta.* & pro viribus sanguis detrahendus. In alijs autem primùm ventrem per clysterem eluere oportet ex furfurum decocto, chamæmelini, borraginis, betę, mercurialis, ac salis, in quo adiicias olei communis chamæmelini, anethini, aut amygdalarum dulciũ vnc.iiij. mellis rosacei vnc.ij. casiæ tractæ vnc.j. diacatholicon vnc.s. vel drach.vij. postea verò cum prædicto decocto coquantur polipodij, senæ, epithymi ana drac.iiij. insuper addæ prædictis diasenę aut cófectionis hamech. drac. iiij. *Medicamẽtorũ ratio.* *Purgatio.* At si non tantùm clysterijs æger indigeat, sed purgante medicamento, assumpto priùs aliquot vicibus, si affectus permiserit, infrascripto syrupo, Recipe syrupi de succo borraginis vnc.j.s. syrupi de epithymo vnc.s. aquæ betonicæ & lupulorum vnc. iij. hoc medicamento vti poterit, Recipe lupulorum, fumariæ, & borragini, ana drac.iij. senæ, polipodij, & epithymi ana drac.ij. fiat decoctum secũdum artẽ, in quo dissolue pulpæ cassiæ vnc. j. syrupi domini Augustini vnc.iiij. sacchari violacei, aut mannæ vnc.ij. aut loco syrupi domini Augustini ponatur vn.ij. diacatholicon, aut diasenæ. Caput verò irrigetur oleo dulci tepido, chamęmelino aut anethino: deinde coquatur in eis serpillũ, aut hyssopus, aut thymũ. *Topica medicamẽta.* quòd si vrinæ crassæ fuerint, præcepto Aëtij, anethi, & apij decoctum dandum erit. Totum autem eorum corpus anethino oleo inúgatur, maximè in hyeme & in quibus etiam tremor succedit, castorei drac.j. cum aqua mulsa ori fundatur. Reliqua pro eius curatione requiras partim cap. de melãcholia, & quędam in cap. de perdita memoria, ac lethargo.

Περὶ κώματος, ἢ καταφορᾶς.

De comate seu de cataphora.

CAPVT V.

Licet nonnulli variè de cataphora, ac comate tractauit, nos tamẽ Hippocratem, ac Galenum, in hoc velut in reliquis sectabimur: nanque cósuetudo est Hippocrati quamlibet cataphoram κῶμα appellare, vt lib. de comate, ac prorrheticorum primo Galen. testatur. *Lib. de comate. cap. 2.* Verum quod ab Hippocrate κῶμα, à Gal. καταφορὰ nũcupatur, nihil aliud volentes significare per cataphoram, seu coma, quàm quandam in somnum delationẽ, seu propensionem, vt liquet cum præcitatis locis, tum tertio de morbis vulgaribus: *1. prorreh.* *Coma seu cataphora quid sit.* *3 de morb. vulg. co. 1. Cõment 7.* qua somni delatione, vt Galenus fatetur, nequeũt qui taliter affecti sunt, vigilantiũ munia, obire, non apertos habẽtes oculos sed conniuentes, ac palpebras claudere cupientes, simùlque dormire sperantes. *Cataphora duas species cap 2.* Verùm quoniam horum quibusdam cótingit interdum, vt licet clausas palpebras habeant, dormire tamen nequeant, sed plurimum vigilent: *In quo cõmunicent.* quibusdam verò euenit, vt mox dormiant, & profundè, & diu: propterea nó immerito duas, iuxta Hippocratis sententiam, cataphoræ species, libr. de comate Galenus statuit: quarum commune est, quòd eleuare non possunt oculos laborantes, sed mox grauantur, & dormire volunt. Propterea velut commune amborum specierum, coma, seu cataphoram (vt díximus) appellare licet. Quamuis coma somno magis familiare fuerit, ac eius naturę magis assimiletur. *Prima species.* Harum verò specierũ eam, in qua dormiut mox ęgri, & profundè, & diu, Coma, seu cataphoram simpliciter interdum, interim verò cum hac adiectione somnolentam, mos est ab Hippocrate, & Galeno nominari propter assignatam causam. *Altera species.* Ea verò in qua licet non apertos habent oculos, sed palpebras clausas spe somni conciliandi, tamen dormire nequeunt, sed plurimũ vigilãt, non amplius simpliciter coma, seu cataphora ab eisdem nũcupatur, neque cum hac additione sommolenta, sed coma vigil, seu cataphora non sommolentia dicitur. Hanc comatis speciem Galeno antiquiores catochon appellabãt, Paulo auctore, cap. sexto libri tertij: de quo affectu cùm capite decimo eiusdem libri tractasset in primis verbis eiusdem capitis, de alio quodam diuerso catocho à vigilanti comate in fine meminit: *Pauli verba iterum perpendantur de catoche.* quæ Pauli verba malè à quibusdam intellecta nonnullis iunioribus propter homonymiam maximi erroris causa fuere veluti in præcedẽti ca. notauim*. propterea nos, ne posteris erroris ansam tribuamus, coma vigil, aut cataphorã non somnolẽtiam, relicta catochi appellatione, nominabimus. Cuius in somnis cataphorę gemine insuper sunt species, iuxta Hippo. & Galeni doctrinã: *In somnus cataphora duplex.* quarũ altera pigra dicitur, reliqua verò nomine generis nuncupatur. Commune antẽ ambarum est, propter quod & maxime differũt à somnolenta, quoniam loquuntur, & delirant, nulli hærentia mẽti, & ad assurrectiones promptissimi sunt, *Commune vtriusque. Quæ loco in cunctis affectatur.* si phreniticis coincidãt præsertim, quorum nullum somnolentis existit cataphoris. *Locus allegatus.* At quicquid sit de earum differentijs, illud tamen liquet in earundem quauis parte cerebrum esse affectum, vt patet Galeno, tum libro prorrheticorum primo, tum tertio de morbis vulgaribus. Quod insuper coniectata licet ex animalium functionum læsione in

prædictis affectibus, præsertim principũ, & maximè imaginatiuæ. Quòd autem quouis prædictorum comatum symptoma sit, ab eodem Galeno in

cap. 3. Somnolenta cataphoræ signa.

præcitatis locis decretum est: verùm quòd hoc symptoma imaginationi præsertim tribuatur, deficienti videlicet, & infirmæ existenti, liquet libro de differ. sympt. Cùm autem quilibet cataphoræ seu comatis species ex proprijs, ac diuersis signis dignoscatur distinctè, decreuimus cuiusuis propria indicia conscribere. Dignoscitur nanque quæ somnolenta est cataphora, præter prædicta signa communia nõ solùm ex graui somno, sed quoniam

Lib. de comate. cap. 2. & 3.

difficilem habet expergefactionem, Galeno auctore commento Aphorismi tertij libri, secundi: & proinde libro de comate dicebat, quòd si dormiuut mox, & profunde, & diu, propriamque esse huiuscemodi cataphoram lethargicorum, ac semper eis inesse fatetur, & quod immobiles, & præterea semper, & inuocibiles tacent, eis qui profunde dor-

Insomnes signa.

miunt, assimiles. At qui insomni comate grauantur, vigiles, & versuti sunt, & si phreniticis aliquãdo coincidant, audientes vocem, & sonum, faciliter surgunt, & si tetigeris partem corporis eorum, mox oculos eleuant, & ad tangentem aspiciunt, in ipsa in somnum delatione, vel manum mouent, vel crus, vel vniuersum corpus eueiunt irrationabiliter, & repentè, & delipienter exiliunt, instar spasmi: hæcque omnia faciunt, cum eo, quod loquùtur aliqua non congrue. Hunc affectum medio

De pul. ad tyron. cap. 11. 3. de morb. vul. commentario 3. cõ 19. Vigilis comatis quod nomine generi nominatur signa. Insomniæ pigra cataphora signa.

loco statuendum esse inter lethargum, & phrenitum Galeno visum est libro de pulsibus ad tyrones, & tertio de morbis vulgaribus, velut medios intercedentes inter plane vigiles, & dormientes, comate vigili affectos asseruit esse. Quòd si eo vigili comate capiantur (quod nomine generis appellatur) ita facilè, & multum mobiles existunt, vt neque deficiant clamantes valde, & moueant aliquam particulam vehementer, & si excitaueris eos, aut loquaris, aspiciunt inconuenienter, & magis egrediuntur a se, & malum facere tentant, ac omnino in audiendo promptissimi fiunt, nihil relinquentes ab iis, qui summè delipiunt. Si verò in somni, ac pigra cataphora corripiantur, surgentes magis intelligunt, & non multum mouentur: & quamuis delipiant, tamen tunc magis, quando commiseris eos comati, secundum quod maximè licet eos discernere a cataphoris lethargicis. Ex quibus omnibus liquet rectè à Galeno tertio de

commen. 1. Commẽ. 7.

morbis vulgar. decretum esse comatosos omnes, vel altis somnis, vel tenuibus, vel vigilijs detineri, prout diuersimode cerebrum ipsum fuerit affectũ.

Diuersa comatũ causa.

Nanque eo immodicè irrigato, coma sequitur, vt nonnullis visuenit ebrijs repleto in ipsa ebriatione capite, ac humectato valde, interdum autem ex solis vaporibus calidis, & humidis à subiectis par-

Lib. 6. c. 7.

tibus ad caput in febribus delatis, vt Aetio visum est, ipsumq; implentibus affectio comatosa excitatur. Subinde ob solam cerebri frigiditatem oritur: est insuper eum ad ambas has intemperantias cerebri somnolẽti coma succedit: quo casu profundior & supetosior somnus erit, velut tenuior, si ab aliqua sola frigida, vel humida cerebri intemperantia ortum fuerit: quas varias cerebri intempeties prõpussime dignosces, si ea quæ conscripsimus cap. de

Si ex virium infirmitate.

memoria deperdita, ac de lethargo consideraueris. Si verò propter virium infirmitatem talis affectus fiat, adeo iam languentium, vt apertæ genæ ægri seruari non valeant, præter id, quòd ex ijs, quę præcesserunt, promptè dignosces, ex ijs quoque facilè deprehendes, quoniam ita affecti, postquam conniuerint, aut nihil prorsus, aut parum dormiũt, sed vigilant, nec attollere tamen genas queunt, cotúmque pulsus languidissimi, tarai, rari, & parui erunt: quo potissimum distinguuntur ab eo comate: quod committit humiditas, & algor. vigil autem coma oritur, cum tam biliosus, quam pituitosus humor cerebro molestus fuerit: & propterea mixtam ipsi permanere affectionem est putandum, vt Gal.

Comatis vigilis causa. Commẽ. 1.

placuit, primo prorrheticorum. Interim verò præ copia sanguinis, eũ bilis permistione acris, ac mordentis, poterit æger redditum comatosus, tum vigilans, grauata quidem ob sanguinis copiam cerebri facultate, sed à bile vsque adeo irritata, vt somnus inhibeatur, vt idem præcitato loco testatur, quem-

In fine.

admodum, & libro de comate sæpenumero ebrijs euenire dixit, vt vigiles simul, & comatosi sint repleto in ipsa ebriatione capite, deinde præ grauitate ad coma tracto, simul autẽ & à somno prohibito, multitudine indigesta caput comprehendente. Vnde quemadmodum causam, sic appellationem acquisiuit compositam, vigil siquidem coma appellatam, Paulo teste, cap. 6. lib. tertij, & vniuersaliter quidem bilioso humore prædominante, phrenitizant, tales vigilantes, pituitoso autem dominante, comatosè rursus deferuntur, vt ipse testatur, & quoties ad finem vsque, tum desipientia, tum coma persistunt, velut phreniticis euenire solet, tunc affectionem hanc ex phrenitide, & lethargo mixtam appellat Gale. eodem lib. prorrheticorum

Loco citato. Typhomania.

1. quidam vero Typhomaniam vocauerunt. Contraria vero hominem prehendent symptoma, ita vt tum vigilet, tum leuiter in somnum deferatur, & prout magis, vel minus desipit, seu vigilat, aut ad somnum defertur, quisnam prędictorum succorum magis prædominetur, ac ex alijs vtriusuis humoris redundantis proprijs indicijs promptè digno-

Prognostica. Comment. 1. com 7. 3.

sces. Pro causarum autem ipsius comatis diuersitate, diuersæ quoque eius prædictiones fieri possunt, exitiosissimum siquidem est, propter infirmitatem virium talis affectus oriatur: nec minus exitiosum erit, si cum calidis, & siccis morbis insignem cerebri refrigerationem sequatur, ex Galen. sententia 3. de morbis vulg. si vero frigidam ac humidam cerebri intemperiem comitetur, quæ de lethargo prædiximus, de eo prædicenda erunt: minus tamen periculosum erit, si ab vna tantum cerebri intemperatura ortum ducat: velut si ex contra-

Curãdi ratio.

rijs, magis. Diuersa insuper pro causæ ratione eidem curatio intentanda erit: nam si ex humiditate tantum somnolentum coma originem ducat, his, quæ excitant, capiti admotis, curari debet ex acerrimo videlicet aceto cum rosis, ac chamæmelo per misto, eo irrigato, ac eiusdem medicamenti euaporatione per nares suscepta. Si ex frigiditate, anethinum oleum, seu chamęmelinũ calfactum adhibe: ac inquantum intenta frigiditas sit, intantum calefactoria augeantur, vt etiam pulegium: & rutam liceat aliquando in oleo coquere. Aetio auctore. At si ex frigiditate, & humiditate simul excitetur, simili curatione, qua & lethargus. Ex viriũ autem imbecillitate ortum cum iis, quæ eas instaurare valent, curare tentabis. Coma vero vigil, seu phreniticum, cum ex permista, ac contraria causa originem ducat, contrarijs quoque medicamentis

cura

curare oportet: partim lethargi, quæ prius diximus: partim phrenitidis, de qua deinceps dicemus. Vtrũ autem eorum superare debeat, vt exuperante humore dignoscitur: nam si pituita bilem superarit, ad lethargi remedia declinandum erit magis: si vero bilis pituitam: ad phrenitidis magis: de cuius tum dignotione, tum curatione decens est, vt consequenter tractemus.

Περὶ φρενίτιδος. *De phrenitide.*

CAP. VI.

commẽt. 4

MOrtales omnes (vt Galen. inquit 1. Prorrheticor. phrenetim appellitant eam affectionẽ in qua φρένας, id est, mentem læsam esse videt, quam νοῦν, tum διάνοιαν Græci vocant. Proinde ab Hippocrate, eodem Galeno teste præcitato loco omnes qui mente læsi continue fuerint, phrenitici vocantur, sola febre, ab ijs qui μανιώδεις appellantur discrepãtes, quoniam continuam demẽtiam cum febre acuta phrenitidem appellant. Hũc affectum Aetius (Possidonij auctoritate) inflammationem esse membranarum cerebri cum febre acuta, delirium, & mentis percussionem inducentem, asseruit. Paulus vero cap. 6. lib. tertij ait, quòd phrenitis inflammatio membranarum cerebri est, aliquando quidem & ipso cerebro coinflammato, aliquando vero præter naturali caliditate existente in ipso. Trallianus autem cap. 13. libri primi inflammationem testatur phrenitim esse cerebri, aut membranarum eius. Nos vero Gale. sectantes cum eo 2. de causis sympto. dicimus phrenitim inflammationem esse secundum cerebrum, & membranas eius; quod quidem ex eiusdem Galen. verbis colligitur, quæ talia sunt. Phrenitis nanque neque simpliciter [illegible] secus, sed cum eo, quòd inflammationem efficiat secundum cerebrum, & membranas, & [illegible] de Morb. vulg. scriptũ reliquit, & quod vbi in cerebrum, eiusque, membranas flaua bilis fuerit impacta, phrenitides inducit. Qui verò cerebri naturaliter habentis munia nouerit, is ex horum offensa, quod affectũ sit primum, deinde qualisnam is morbus sit, inuenire valebit (eodem Galeno teste prorrheticorum 1.) cùm exacte definire, vtrum cerebrum, an membranæ ipsius primitiue afficiantur, haud magnum vtilitatem afferre potest. In vtraque enim dispositione, vt Galen. 2. de Locis affectis, cap. 9. visum est, capit succumbitur. Quapropter huic rei non ita vehemens studium adhibere oportet, præsertim cùm ipsemet testetur phrenitim ipsam potius ex tenui meninge, quam ex cerebro gigni, vt patet 4. de Causis pulsuum. quanquã 4. de Præsagitione ex pulsibus, fateatur tenuẽ meningem, vt quæ cerebrum amplectatur, nisi vnà cum eo nullum fere affectum subire posse, nec etiã cerebrum citra meningem, sed statim impartiri vtrinque affectus alteri oportet: & [illegible] duram meninx, quoniam longissime à cerebro dissita est, affecta esse sola possit. Quare exquisita phrenitis in loco, in quo princeps animæ pars residet, generatur, vt liquet eodem 1. prorrhetic. siue autem is qui primo afficitur locus, cerebrum sit, aut membrana tenuis, cum exiguum [illegible] momenti quærere, ac nullius vsus, iuxta Gale. doctrinam, iure nos inquirere prætermittimus, tantum studiosis liqueat cerebrum in ea affectum esse, idque constare ex earundem functionum præcipuum læsione, quæ in ipso cerebro perficiuntur. Dixi autem non ab re exquisitam phrenitim, nam quæ exquisita nõ est, ex septi transuersi inflammatione oritur, cuius vitio excitatum delirium parum ab eo, quod in vera apparet phrenitide, distat, adeo vt veteres putarint eodem septo transuerso inflammatione affecto (vt Gale. testis est quinto de Locis affectis, cap. 4.) homines phreneticos euadere, atque ob eandem suspicionẽ φρένας, hoc est, mentem eam partem appellauerunt tanquam sapienti parti conferat quippiam. Verum nos quo pacto hęc nõ vera phrenitis, ab exquisita, de qua verba faciemus, distinguenda sit, deinceps ostendemus, cum de vtriusque signis pertractabimus. Illud tamen pro comperto habeatur, quòd quæuis functio in exquisita phrenitide lædatur, cum & diuersæ lædi possint, in ea vt dicemus, pro varia phrenitidis specie, seu differentia, eius lęsio, & perpetua, & prima erit, cùm necessario cerebrum læsum esse oporteat primo, aut cum eius meninge. Quisnam autem præter naturã affectus sit phrenitis, ex iam dicta eius notione patere poterit, diximus nanque eam inflammationem esse. At cum in inflammatione duplex particulis affectus oriatur, vt libro de Differ. morb. & tertio de Temper. mẽtis liquet, vnus videlicet in quantitate, alter verò in qualitate, erit ergo phrenitis, cum de genere inflammationum sit, morbus in compositione, primo & proprie in magnitudine, vel vt quælibet alia phlegmone est, iuxta Galeni sententiam decimotertio Metho. Poterit secundario dici morbus in intemperie, & ea calida, & in continui solutione. Verum quomodo intelligenda sit inflammatio, cùm phrenitim inflammationem dicimus esse, in explorandis eiusdem causis enucleabimus: nunc verò tempus est de eiusdem indicijs pertractare. Exordiemur autem ex proprijs eiusdem signis, quæ quidem cerebri affectionem ostendunt: nam propria morborum signa sunt, cum vel perpetuo, vel solis contingunt: cum autem neque solis insunt, neque perpetuo, propria illorum signa non sunt: ob eam rem phreniticorum signorum ea sunt certissima, quæ perpetuo, & solis insunt phreniticis: deinde ab his, quæ perpetuo, sed non solis, velut Gale. primo Prorrheticorum fatetur. Quapropter neque vrinis, vt ipse testatur, neque in deiectionibus, neque in sudoribus, nec; in vomitibus signa phrenitica sunt. Adhuc autẽ & hæc signa phrenitidis bipartita sunt: nam quædam eorum imminentem ipsam, seu iam exordientem, vel futuram dixerit, indicant, quædam verò ipsam factam, seu completã ostendant, iuxta Tralliani sententiam præcitato loco, & Galen. 5. de loc. affectis, cap. 4. Verum quæ exordientis affectionis notæ sunt, iure prognostica signa eius, quæ iam completa est, esse dixeris, vt liquet primo Prorrheticorũ, quamuis & ea quoque phrenitica indicia vocentur. Interim nanque vigiliæ præcedunt, siue etiam somni manifestis imaginibus turbati, ita vt & clament nonnulli, & exiliant: interdum vero adeo agrestis accedit obliuio, vt laborãtes aliqui cum matellam petiuissent, meiere tamen neglexerint, aut cum lotium emitterent, matellam ipsam prodere haudquaquam meminerint. Interdum maiori cum tumultu, aut temeritate respondent, præsertim vbi antea fuerint mansueti, atque hi omnes exiguo vtuntur potu propter mentis læsionem, spiratióque ipsis rara est, & magna pulsus parui, & neruosiores, nõ-

Marginalia (left): 1. Prorrhe. commen. 1. — Aet. lib. 6 cap. 2. — cap. vlt. — commẽt. 2. — commẽ. 72. — Qua pars phrenitide afficiatur. — commẽ. 4. — 4. de Causis puls. ca. 14. — 4. de præsa. ex puls. cap. 9. — Exquisita phrenitid. locus affectus. — commen. 1 — 2. de locis aff. cap. 9.

Marginalia (right): In non exquisita qua pars primo afficiatur. — Quis affectus præter naturã sit. Lib. de diff. mor. ca. 12. 3. de tẽper. cap. 5. cap. 1. & seq. — Signa. — commẽ. 4. Quæ sint phrenitidis certissima signa, & quæ non. — Hæc quoque bifariã sunt. commen. 4. Imminẽtis phrenitidis signa.

nunquam occiput dolor infestat. Febris verò semper est continua. At cum ipse affectus increuerit, seu inualescat, oculi eorum vehementer euadunt squallidi, aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur. ac deinde lippitudo innatat, & venæ ipsorum sanguine plene videntur: sanguisque ex naribus stillat, quo tempore nihil (quod ex arte ad prudentiam pertinet) respondent. Floccos auellunt, & festucas carpunt, aridioreque febre torquentur, cui non ita maniæ in alterutram partem mutationes accedunt, quemadmodum in alijs quibusdam febribus videre est, quæ per vigorem quidem grauissime infestant: inclinationes vero habent miniores. Adhæc lingua salebrosa quoque est: nonnulli interdum audiendo falli videntur, ac interim mœsti iacent, vix quicquam respondentes, atque dolorifica dispositione affecti, vel acris premente aliquo haudquaquam sentiunt. Hoc inquam modo exquisita phrenitis paulatim euenire solet: quiescere vero neque subito, neque affatim cōsueuit, prout Gal. visum est, eodem 5. de Locis affect. cap. 4. Proinde licet perpetuum delirium septo trāsuerso quoque inflammato, excitetur, & propterea quoquomodo cum eo, quòd ad exquisitam sequitur phrenitim, conueniat, distinguitur tamen ea (iuxta Gal. sententiam) ex oculorum accidentibus, & sāguinis à naribus stillis, ac spirationis specie, quæ in phreniticis magna est, & rara. Vbi verò à septo transuerso delirium ortum fuerit, inæqualis est, vt modo exigua sit, at frequens, modo magna, & angustiosa. Rursus præcordia intendi proprium indicium est illico ab initio septi transuersi affecti, id quod affecto cerebro posterius accidit, parato iam eo, non autem incipiente. Calor quoque circa caput & faciem vehe métior est iis, qui ob cerebri vitium delirant: & (vt summatim dicam) eorum signorum, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullum apparet, aut si apparuerit aliquod, quid per exiguū est in his, quibus septum trāsuersum inflammatione laborare incipit. Distinguuntur vero phrenitici à reliquis delirantibus, per consensum reliquarum partium cum febre acuta: quoniam in his non adeò valida fiunt delitia, non perpetua, seu assidua permanent, sed auctam febrim sequuntur, remissa verò ea, quiescunt, vt patet secundo de Locis affectis, c. nono, quemadmodum & ab ea insania, quę Græcè μανία dicitur, sola febre discrepat, vt antea mememinimus. Huius autem exquisitæ phrenitidis tres nunquam inueniuntur species, seu differentiæ: quarum duę simplices sunt, ex quibus deinde tertia componitur, vt patet quarto de Locis affectis, cap. secundo. Quippe sunt quidam phrenitici, qui de ijs, quæ oculis afferuntur, rectè quantum ad sensitiuam notitiam pertinet, seu ad imaginatiuam spectat, iudicant, cogitando verò à naturali iudicio aberrant. Alij rursus cogitatione quidem minimè falluntur, cum eis veluti errans sit imaginationis motus: plerunque vero in vtrisque simul delirium consistit, sensus videlicet, seu imaginationis, & cogitationis vitium laborantes, parum probè imaginādo, ac parum aptè ratiocinando. Attulitque idem Gal. exemplum lanifici pueri tum prædicto loco, tum libr. de Different. symptom. pro declaranda prima differentia. Secundam autem differentiam non solum in alijs, verum in seipso, cùm puer adhuc esset, expertum esse restatur. Illud quod Theophilo medico ægrotandi contingit, vt eodem lib. 4. de Locis

Passiones phrenitidis signa. cap. 1. · *Quibus inde cum ipsa distinguatur ab ea quæ ex septo transuerso oritur.* · *Loco cita. to.* · *Quibus à caeteris delirantibus distinguatur.* · *Quibus à furore.* · *Exquisitæ phrenitidis differentiæ tres.* · *De differ. symptoma. cap. 3. 4 de locis affectis. ca. 2.* · *De differ. symptoma. cap. 3.* · *Quomodo dicta tres*

affect. & de Differ. sympto. patet. Quomodo autem quispiam valeat prænominatas differentias, seu phrenitidis species sigillatim dignoscere prolixa oratione opus non est, cum ex deprauato cuiusque functionis motu, aut ex vtriusque, si composita fuerit, prompte percipiatur, si quis prius norit, quid sit vtriusque facultatis munus. Euenit autem interdum, vt illęsa seruetur memoria, interim vero vt simul cum eis afficiatur: at non propterea sic temere in Gale. doctrina asserendum est has functiones in diuersis cerebri partibus perfici, cum & vna lædi possit, altera illæsa permanente, quamuis Aetius illud sentiat, cum valde alienum sit ab eius sentētia, vt in quodam nostro compendio longiori discursu ostendimus, ac qua ratione illud fieri possit demonstrauimus: quamuis in vno, eodémq; loco, hoc est, in cerebri corpore, perficiantur. Illud tamen non omittam, priusquam ad narrandas phrenitidis causas deueniam, cùm ea sit inflammatio, vt diximus, sub quo inflammationis significato cōprehēdatur. Nanque Gale. communissimo eius significato vtens secundo de arte curatiua ad Glauconem, dixit aliam esse siccam, aliam esse humidam inflāmationem, nec ab ea sub sicca contineri potest, cū ex quibusdam oriatur succis, vt dicemus. Insuper & hęc, quæ humida est, fieri potest ex cuiusuis humoris, superabundantia, potissimùm cum sanguine, vt secundo de locis affectis, ac commento aphoris. 33. sexti libri patet, communi quodam significato ea vtēs, quomodo nec ipsa phrenitis inflammatio dici possit, cùm ea oriri non valeat ex cuiusuis succi redundantia, etiam cum sanguine permisti, vt dicemus. Interim vero inflammationis nomine vtitur, velut etiam communi quodam non ad omnes inflammationes, sed ad eas tātum, quæ ex calidis succis ortum habēt, siue is sanguis fuerit, siue bilis flaua, aut ex ambobus simul humoribus genita fuerit: sub quo significato, & ipsa phrenitis comprehēditur: nam ex calidis succis, quamuis nō omnibus originem ducit, vt infra patebit. Qua ratione fit, vt quamuis Gale. alio modo inflammationis nomine vtatur, & quanto magis propriè ipsam sumendo, vt sit tumor quidam ex sanguine optimo, ac mediocrem crassitudinem obtinente, præter naturam excitatus, cum vehementi dolore, calore, tensione, ac pulsu, phrenitis tamen ipsa ab hac inflammationis appellatione secludatur, cum nec ipsa à sanguine optimo, ac mediocrem crassitudinem habente excitari possit. Ex quibus liquet phrenetim ipsam exquisitam propterea inflammationem dici, quoniam ex calidis succis ortum habet, non siquidem omnibus, sed ex ipsa bile, cum videlicet locum, in quo princeps animæ pars resides, prehenderit, eodem Galeno teste primo prorrheticorum. At quoniam ea non vnam tantum habet denominationem, & differentiam, cùm alia pallida bilis dicatur, alia flaua, seu rufa, quæ iterum immoderatius excalfacta, assata flaua bilis nominatur, ex qua istarum exquisita phrenitis excitetur, non iniuria quæret quispiam, cui respondebimus non cum Galenus tertio de locis affectis. ad Tralliano, prædicto loco, eam oriri posse ex quauis prænominata bile: nam interdum à pallida ortum contrahit: interim flaua eam parit: nonnunquam ab eadem flaua præassata gignitur. Illud verò hoc modo inuestigare decibit, quando ex prædictarum aliqua excitetur: nanque

differentiæ distinguantur. · *Loco citato* · *Quot modis in Gal. doctrina dicatur inflammatio, quatuor.* · *2. de lo. af. cap. 9.* · *Quomodo phrenitis inflammatio dicitur.* · *Exquisita phrenitidis causa. comment. 1.* · *Amarabilis differentia.* · *cap. 7.*

Modus di gnoscendi ex qua bile phrenitis fiat.

Cap. de febr.

ex pallida bile si generetur, mitior erit, & phrenitis & delirium, & febris, illudque non absque ratione: nam cum seroso recremento flauæ bili commisto pallidam constitui contingat, vt Galenus visum est decimo de simplicium medicamentorum facultatibus, non mirum, si mitior ea fuerit. Si vero ex flaua bile excitetur, multo vehementior phrenitis erit, febres maiores inducet: cum & ipsa flaua bilis propterea colore flaua sit, quoniam pluſculum excalfacta est, vt præcitato loco Galenus placuit. At vbi flaua bilis immoderatius excalfacta, & plus æquo adusta fuerit, seu præassata, phrenitim efficiens, dementia occurrit ferina, & melancholica: & propterea efferata dicitur: cuius ratio cunctis facile patere poterit. Patet deniq; ex his, qua bile phrenitis gigni possit, ac quibus indicijs eiusdem causa inuestiganda erit. At si quis dixerit, Pauli auctoritate fretus cap. 6. libro tertio, ex redundante sanguine phrenitim oriri posse, respondebimus nos, aut Paulum non de exquisita phrenitide intellexisse, quę ex sanguine, cui admista fuerit flaua bilis gigni posset, vel de sanguine feruescẽte, & tenuissimo secundum substãtiam intelligere voluisse: qui flauæ quidem bili simili existit, assimilésque patit affectus, Gal. teste secundo de arte curatiua ad Glauconem, quinimò & ipse flaua bilis dici propter. Quapropter cum Gale. concludamus, exquisitam phrenitim, quæ inflammatio cerebri, & membranarum eius existit, ex pallida bile, aut flaua, seu eadem flaua præassata originẽ ducere. Quo autem pacto diuersæ eius causæ dignosci valeãt, ex iam dictis liquet: reliquum est igitur, vt eius prognostica describamus, deinceps vero curationem.

Dubiũ ex Pauli verbis.

Responsio.

cap. 1.

Prognostica 1 prog. com. 23.

Quod autem ea acutissimus, periculosissimúsq; sit affectus, in omnibus in confesso est, iuxta Tralliani sententiam, & Gal. 1. prog. vniuersum phrenitidis genus exitiale esse testatur, simul cum Hippoc. Verum idem Hippocrates Aphorisino 53. sexti libri asseruit, desipientias, quæ cum risu fiunt, securiores esse: quæ vero cum studio, periculosiores, quo loco per securiores intellexit minus periculosas: cùm nulla desipientia secura sit, velut Gale. eodem loco exponit. Quò fit, vt hæc sententiam non aduersetur ei, quæ dicta est primo progn. Hoc idẽ Celsus confirmauit lib. 3. cap. 18. dum dixit, interdum in accessione ægro desipere, & loqui aliena: quod nõ quidẽ leue est, neque incidere potest, nisi in febre vehementi, non tamen æque pestiferum est, vt phrenitis Idemmet Hippoc. aphori. 72. quarti lib. vrinas albas, & perspicuas malas esse in delirãtibus dixit: & Galen. 3. de morbis vulgaribus acutissimam esse phrenitidem testatur, quæ primo statim die vnà cũ febre inuadit, atque omnes fatetur, qui ita phrenitide perciti essent, infra septimum diem mortuos esse: perpaucos autem, hosque raros, hunc superasse. Grauissima quoque phrenitis est, quæ ex perusta bile gignitur, vt Paulus inquit. At tempus est ad eius curationem accedere: pro qua, aër primo alterandus, hyeme quidem, vt Aetio visum est, ad tepidum. æstate verò ad frigidum: nam dixit, Æger igitur decumbat hyeme quidem in domo tepida, æstate verò frigida. At Paulus voluit, quòd æger decumbat in loco tum lumine, tum tẽperie moderato, & v. . . js quibusdam picturis libero. Vt verò hi concilientur, prohibendus est, mea quidem sententia, aer extreme frigidus, etiam in ęstate: de quo noluit Aetius intelligere: quoniam & inflammationi nocua sunt impense frigida, eiúsque causam densando, prohibent digestionem: nec in pense calidus eligendus erit, etiam in hyeme, cum inflammationẽ & irritet. & foueat, ac eius causam adaugeat. Quod vero ad lucem, seu tenebras spectat, voluit Aetius, quòd hi qui ad lucis splẽdorem resipiscunt, in lucida domo degant: at qui ad lucem efferantur, in tenebricosa domo decumbant. Trallianus autem iussit aërem magis lucidũ, quàm tenebrosum eligendum esse, vt æger per huius sensum ad consuetorum perceptionem, ac conscientiam perueniat. Quod vero ad aëris qualitates primas eligendas: quòd temperatus existat, voluit quò animalis spiritus temperie ipsius refocilletur, ac relaxetur, vitandusque sit admodum crassus, humidus, frigidus, aut calid⁹, propter assignatas causas. At Celsus quod ad tenebras attinet, aut lumẽ, hisce vtitur verbis, Fere vero antiqui tales ęgros in tenebris habebant, eo quòd eis contrarium esset exterreri, & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid iudicabant. At Asclepiades tanquam tenebris ipsis terrentibus, in lumine habendos esset dixit. Neutrum tamen perpetuum: est alium enim lux, alium tenebræ magis turbant: reperiuntúrque, in quibus nullum discrimen deprehẽdi, vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est vtrúque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale discrimẽ est, æger, si vires habet, loco lucido, si non habet, obscuro continendus est: quam Celsi sententiam perpetuo seruandam esse censerem, quanquam prędicti omnes veritatem asserant, si eorundem mens ritè percipiatur. Quantum vero ad motum, & quietem spectat, iussit Paulus phreniticos in quiete, quoad eius fieri licet, cõtineri, si diuites fuerint, à famulis, sin pauperes, vinculis conuenit, nam inordinata motio vires prosternit, ac ęgrotos macilentos reddit, potissimùm delirantes. Galen. teste commento aphorismi 28. secundi libri. Alia etiam de causa pedes deligaturis constringi debent, nempe quo humores deorsum reuellantur, vt eidem Paulo placuit: huius quoque sententiæ est & Trallianus: qui propterea inhibendum esse violentum motum asseruit, quoniam pręter iam dicta, & morbum excitat, & somnum impedit: de vinculis similia proferens, quæ Paulus. De somno autem dicebat Celsus, Omnibus vero sic affectis somnus, & difficilis, & præcipuè necessarius est: sub hoc enim plerique sanescunt: propterea quæ somnum moliuntur, adhiberi debent intus, ac extra, de quibus in sequentibus mentio fiet, ac omni ratione vigiliæ excidendæ sunt Tralliano auctore. Subluenda interim aluus est leuibus clysterijs, decocto videlicet maluarum, violarum hordei, papaueris capitum, ac foliorum betæ, & pauco sale additis vnc. iij. vel iiij. olei violacei, vel de papauere, seu amygdalarum dulcium, duabus mellis violacei, & j. cassiæ tractæ, seu cassiæ fistulæ: licebitque interdum, si hæc non suffecerint, drachm. iij. vel iiij. diacatholicon addere. Ventris verò astrictio penitus vitanda erit, cum & morbum, & causam adaugeat. Ad locum autem quo æger decumbit, amici & quidem gratissimi ingrediantur: qui nunc blandè ægrotum alloquantur, nunc acerbius corripiãt, vt inquit Paulus. Celsus verò aduersus omnium insanientium animos asserit necessarium esse gerere se pro cuiusque natura: nam quorundam vani

1. prog. loco citato.

3. de morb. vul. cõmen. 3. commen. 75.

Curatio.

motus leuandi sunt, sicut in homine prædiuite famem timente accidit: cui subinde falsę hæreditates enunciabuntur: quorundam audacia coercéda est, sicut in iis fit, in quibus cõtinendis plagæ quoque adhibentur: quorundam etiam intempestiuus risus, & obiurgatione, & minis prohibendus est: quorũdã discutiendæ tristes cogitationes, ad quod symphoniæ, & cymbala, strepitúsq; proficiunt. Sæpius tamẽ assentiendũ, quàm repugnãdum est, paulatímque & non euidenter ab his, quæ stultè dicẽtur, ad meliora mẽs eius abducenda est. Interdum etiã eliciende ipsius intentio, vt fit in hominibus studiosis literarum: quibus liber legitur aut rectè, si delectẽtur, aut perperá, si id ipsum eos offendit, emendando enim conuertere animum incipiunt: quin etiam recitare, si qua meminerunt, cogendi sunt. Ad cibũ quoque quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Quare rectè inquit Trallianus, quòd amici nonnulli admodum familiares ei assistere debent, vt etiam increpantes ipsum propter ea, quæ facit, reuereatur: neque verò domesticus, aut cognatus, cuius causa aliquando tristetur, aut cui irascatur, ingredi debet: quippe hoc irritare ægros, & commouere solet, & vt valdè perturbẽtur, manifestam præbet occasionem: nec etiam amici frequentes, & copiosi ad eũ ingredi debent, propter causas ab eo assignatas.

Quoad cibum attinet moderatio in eo quoque adhibenda: nam neque implendus æger est, ne insaniat: neque ieiunio vtique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat, quemadmodũ Celsus testatur, opus est autem, eo auctore, cibo infirmo, maximéque sorbitione: propterea ptisana, velut primum omnium victus ratione phreniticis remediũ adhibeatur, optime prius decocta, vt Tralliano visum est. Insuper & ipsius solus cremor vtilis est. Quòd si ęgri prædicta auersentur, panis in aqua, calida intinctus iuuabit. Quòd si vires consentiãt ipsa aqua hordei tantum vtare. Ex oleribus intybum, & lactuca elixa, ac alia olera frigida, cucurbitáque, in pauca tamen quantitate exhiberi potest. Ex fructibus vti possunt malis, ac acidis pomis, & eiusdem qualitatis cerasijs. Pro potu vtantur aqua hordei iam dicta, aut aqua ex decocto seminũ coriandrorum præparatorum, vel aqua ipsa decocta cum additione exigui succi acetositatis citri, aut succi malorum punicorum acidorũ, siue succi pomorum etiam acidorum. In quibus autem multæ vrgent vigiliæ, febris verò non vehementissima, ac vires sunt imbecillæ, quædam quoque cõcoctio vrinarum in eis apparet, pręsertim si cum sani essent vino vti consueuerint, & eo vti possunt, potissimũ si eos ventriculi eis imbecillum sit. Commodissima nanq; est ijs vini potio, si modicè assumatur, Tralliano teste, nam ferocitatem ipsorum mutat, ferinos mores ad hilaritatem transfert, somnúmq; cũciliat, ac sitim restringit: eóque vtendum erit vino, quòd Græci ὀλιγόφορον appellant dilutum inquam, tenue, & aquosum, ac album, modicéque astringens. Nam huiusmodi vinum & vẽtriculum robustum efficit, cum hoc, quòd haudquaquam caput tentat, auctore Gale. 5. de locis affect. 12. meth. medendi, & 3. de ratione victus in morbis acutis. Proinde nulla futura mentis alienatio ex eius exhibitione timeri debet, vt Paulo visum est. Frigidam autem aquam vitare omnino oportet, eò quòd tuta non sit, at tutius tepida potius vti, vt placuit Tralliano, & potissimùm, si septum transuersum coaffectum sit. Phreniticis verò statim ab initio venam incidendam esse, modò valens virtus sit, vt sine noxa missionem sanguinis tolleret, ac nihil eorum prohibeat, quæ de secunda vena perpẽdenda sunt, cuncti fere artis medicæ auctores cum Galeno 3. meth. consentiunt, præter Asclepiadem, qui perinde esse dixit his sanguinem mitti, ac si trucidentur, rationem hanc secutus, quòd neque insania esset, nisi febre intenta, neque sanguis in remissione eius rectè mitteretur: quem Celsus, & rectè quidem improbauit, tum propter alia, tum quoniam cõtinuata quoque febris habet tempora, quibus & si non remittit, non tamen crescit. Sanguis ergo absque controuersia, aliis consentientibus, statim ijs mitti debet, tanquam primum omnium, & maximum futurum præsidium, prout omnes cõueniunt. Verum Aetius mediam cubiti venam secãdam esse præcipit. Paulus verò protinus è cubito sanguinem mitti debere iussit, ex qua autem vena, nõ meminit: quanquam illud ratione determinare haud difficile erit: nam si ab initio vsque ad partum diem phrenitis irruat vigenti ætati, bonæque corporis habitudini, ac cuncta sanguinis multitudinem indicent, secunda primò erit præcepto Aetij media vena. At si non adeò fuerit sanguinis cum bile redundantia, & ex transmutatione alterius morbi phrenitis succedat, potissimum si alię euacuationes præcesserint, tunc humeralis, seu externa vena incidenda erit: quòd si phreniticus manum non porrigat, quòd sæpe accidit, ex recta in fronte vena sanguinis missio molliẽda erit, ex Tralliani, & Pauli sententia. Facies autem id rectè, si collum artificiose fascia, lanea, seu lineas constringas, vt vas attollatur, quantitas autem pro viribus detrahatur, & minus quàm oporteat auferatur, ob plurimam, quæ in ipsis ex vehementi motu contingit, dissipationem, exhalationem, & propter lassitudinem, at si videbitur, iterãda potius erit, vt si prior ex media facta fuerit, secundo loco ex externa, & tertio, si opus fuerit, ex frõtis vena sãguis detrahatur. Quòd si prior externa vena incisa fuerit, secũdo loco eadem frontis vena secetur, & vltimo, si opus fuerit, cucurbitulæ in occipitio figendæ, ex quibus sãguis scarificatione trahatur: aut si noluerit æger brachium porrigere, & propterea recta in fronte vena fuerit incisa, secunda vice, si oportebit, ex eadem sanguis mittendus erit: & demum si inierent, cucurbitulæ in occipitiu figendæ. Post sanguinis euacuationem, caput oxyrrhodino madefaciendum erit, non tantum Galeni præcepto 13. method. sed ex communi omnium consensu, illúdque in principio admouendum: nam repellendus a capite humor est ipsúmque alterandum, ne immodica caliditate liberalius humores attrahat, atque iccirco eis repleatur: quanquam nec illud capiti admouere tentandum erit, nec aliud quodpiam medicamentum, nisi vniuersi corporis curatione præmissa: id quod commune præceptum est in omnibus morbis, ac obseruare oportet in cunctis topicis, hoc est, localibus vocatis remedijs, Galeni decreto, cum primo de compositione medicamentorum secundum locos, tum tertio de locis affect. vt supra retulimus, quo etiam tempora odoriferum parari potest eundem pręstans vsum, excipiens aquæ rosarum, & myrtillorum ana vnc. iij. sandalorum rubeorum, citrinorum

5. de loc. affe. cap. 6. 12. de met. cap. 4.

3. de rat. victus com. 3. Vena sectio.

cap. 12.

Quæ vena secãda sit.

Quantitas sanguinis auferenda.

Oxyrrhodinum. cap. 21.

Commune præceptum in admouẽdis topicis medicamẽtis.

1. de comp. medic. sec. loc. ca. 1 & 2.

3. de loc. affe. cap. 3.

norum, & corallorum rubeorum ana drac. j. aceti rosacei vnc. j. & s. misceantur simul. Interim nonnulli alterantes syrupi competunt, vt rosaceus, violaceus, ex oymphaea, ex cichorio, seu endiuia, ac de papauere. Verum nunquid purgatione, vbi opus fuerit, vtendum sit, non admodum liquet, cùm neminem Graecorum inuenerim ipsam praecipere: quamuis Celsus videatur ipsam olfecisse, dum dixit, Nec minus deliberari potest an aluus ducenda sit. Inter Arabes, Auicenna proprio capite de cura phrenitidis redundāte flaua bile, magis quam sanguine, purgationem laudauit. Verùm nos (licet Graeci auctores de ea mentione non fecerint, fortè quòd purgantia medicamenta sint natura calida, humoresque commoueant, & propterea inflammationem augeant, tum etiam quod cùm ea febris sit vehemens) ipsam tamen non negabimus, vbi vsus fuerit, nec propterea tantis pugnabimus viris, cùm nec ea medicamenta purgantia, quae talis sint naturae, ac eorum temporibus reperiebantur, admittimus, sed tantùm ea, quae cum hoc, quod fœliciter purgant, ac fluentes succos ad infernas partes reuellunt, nec inflammationem, nec febrem adaugent, imo & vtrasque mitigant, ac eurant, quae si nouissent, approbassent vtique, quanquam nec eamet, quae ipsi nouerunt purgantia medicamenta, damnent, licet non praecipiant. Nam & ipse Galenus quarto method. medendi, auctoritate Hippocratis, interdum in morbis magnis, non modo venae sectione, verùm, & purgatione reuulsionis tantùm gratia vtendum esse praecipit, etiam nulla humorum plenitudine existente, aut redundantia vitiosi succi. Qua de re vtendum esse purgantibus medicamentis, quae aut calida non sint, aut parum caliditate participent, cum ipsi tamen frigida miscenda medicamenta censerem: ea sunt manna, cassia fistula, saccharum viulaceum, seu syrupus ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum, tamarindi, & interdū diacatholicō, aut triphera persica, seu rhabarbarum, modò cum aliquo praedictorum permista sint, poterit autem sic componi, Recipe tamarindorum vnc. j. fiat decoctum cum florum violarum borraginis, buglossi, & hordei mundi ana drac. iij. in aqua: in cuius decocti iure dissoluas mannae electae vnc. ij. s. vel iij. aut cassiae fistulae vnc. j. & s. vel sacchari violacei vnc. ij. seu syrupi ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum vnc. iiij. adde demū rhabarbari vigorati infusi drac. j. vel scrup. iiij diacatholicon, seu tripherę persicae drac. iij. vel iiij. & fiat potio. Verùm si quis rhabarbarum auersetur propter corporis temperaturam, aetatem, aut habitum, seu anni tempus, regionem, ac cœli statum calidum, poterit reliquis benè vti, eorum quantitatem accommodādo, prout ritè videbitur. Interim quoque frictionibus vtēdum leuibus pro reuulsione, eo potissimùm tempore, quo & delirium, & febris non valde auctae fuerint, sed potius remiserint, & praesertim inferiores fricētur partes. Caput autem rosaceo cum modico aceto irrigetur, aetate quidem tepido, hyeme verò moderatè calido, quod in cunctis aliis medicamentis seruandum erit topicis: & si ambiens frigidior fuerit, cōmodum est & chamaemelinum ex aequo ipsi admistum, velut ipse illustrem Indicum Piccolhomineum, Ducis Amalfię filium hoc medicamento a phrenitide, cùm a cunctis medicis esset destitutus, liberaui, facta ex eo irrigatione supra

Nunquid purgare conueniat.

Auicen. lib. 3. fen. 1. trac. 3. cap. 1.

cap. 6.

Quibus purgantibus medicamentis vtendum sit.

Frictiones.

Quae iterū seruanda sint in adhibendis topicis.

coronalem commissuram, capillis prius tonsis. Poterit insuper parari decoctum ex rosis, violis, hyoscyamo, lactucis, nymphaea, ac corticibus papaueris, cui miscendo rosacei, & chamaemelini quantitatem moderatam, aut rosacei solum in aëris constitutione calida, seu aestate, & albi aceti parum, irrigatio similiter fieri potest: odorem quoque naribus obiicimus: ac nares ipsas intus, vel frontem ex similibus medicamentis illinimus, etiam cùm in summo incremento phrenitici fuerint, teste Galeno 13. method. Quippe sopire, vt ipse asserit, ac stupefacere principem facultatem oportet, cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit, refrigerando: ex quibus etiam assiduè facies proluatur, vt Aetio visum est. Vbi verò diu hoc vitium moram traxerit, Galeno, & Aetio testibus, ea adhibenda medicamenta sunt, quae discutiant, ac crassos vapores transpirare faciant, velut si serpillum, thymum, aut spondilium, melilotum, & althaea oleo coquantur rosaceo, vel chamaemelino, quo demū caput irrigādum, aut madefaciendum erit, atque vapor per nares suscipiendus. Verùm in hoc magnopere animaduertant Medici rogo, ne sic temerè praedicta, seu alia, quae discutiant medicamenta calida phreniticis admoueant, nisi transacto eius incremento, inclinantéque vigore summo; nam si prius approximentur, maximum parabunt discrimen, & fortè aegrotantis perniciem, inflammationem siquidem augendo: nec minus animaduertant quaeso in approximandis, velut vulgus Medicorum hodierno tempore vtitur, catellis, seu gallis: cum si in principio, ac summo incremento eis vtaris, inflammationem irritabunt, & febrem. In fine verò summi vigoris, ac inclinatione rectè fortè eis vtaris: quo etiā tempore aquae potabilis balneo temperatè calido, praesertim vbi siccitas, & vigiliae plurimae vrgeant, lauare eos non nocebit, & si febricitent: cum ad bonam temperiem ex eo reuertantur, & in posterum delirio, & febri liberentur, Tralliani decreto: post quod & liberaliter vngere conuenit Illud praeterea menti tenendum, quòd in quacunque phrenitidis differētia, seu quauis principe functione affecta, perpetuò medicamenta iuxta capitis commissuram coronalem approximāda sunt; tum propterea, quòd non in diuersis cerebri partibus praedictae functiones exerceantur, sed in eademmet sede, iuxta Galeni sententiam, vt alibi fusius declarauimus; tum etiam quòd per eam partem promptiùs non modò facultas, sed etiam substantia medicamētorum penetrare valet, velut prius in capite de lethargo ad mentem Galeni, dictum est. At cùm dixerimus somnum solum, & maximum esse delirantium remedium, propterea non immeritò commemoranda hic duxi, quae ipsum moliuntur, tam intus, quàm extra adhibita: nam pro oxyrrhodino, ac iam dicta irrigatione, posset caput irrigari cum oleo de nymphaea, violaceo, seu ex papauere, pauco aceto addito: aut decoctum fieri ex lactucae ac foliis, vinlarumq;, tū floribus, tū foliis, hyoscyamo, rosis, solano; capitibus papaueris, albi & nigri mandragorę pomis, seu radicibus, semper aceti pa rum miscendo, ex eóque vel caput irrigando, vel ipsum olfaciendo. Naribus insuper, ac temporibus cum pauco aceto populeone vnguēto vti poteris, ac fronti. Sub ceruical papaueris capita, aut mādragorae mala subdantur, vt praecipit Aetius. Confert etiam aliquid ad somnum silanus iuxta cadens hoc

cap. 21.

Qua praesertim parte applicāda sint topica internis capitis affectibus.

In proprio quaesito

Quae somnum conciliant medicamenta.

est,aquæ riuus,vt inquit Celsus,faciémque assiduè proluit præcipito ex aqua,in qua papaueris tum albi,tum nigri capita sint cocta;in potu insuper danda est aqua,in qua papauer,aut hyoscyamus decocta sint, vt idem Celsus refert pondere vnc.iij. aut drac.j. alicuius somniferi antidoti, vt tripheræ magnæ,aut eius quæ requies dicitur,seu philonij Romani, vel pertici tribuas: in quorum assumptione illud obseruandum, ne in vigore, sed in exacerbationis declinatione dentur. Cæterum assiduum vsum stupefacientium pharmacorum, potionum, irrigationum, ac illitionum vitare oportet; facilè enim in his,vt Aetius refert, qui immodicè perfrigerantur, transitus fit à phrenitide in lethargum: quò fit, vt quem obdormire volumus, excitare postea non possumus. Si etiam vires imbecillæ fuerint,tunc maximè vitabis nequid torpori, somnóque inducendo accommodum exhibeas: nam in his,qui infirmas vires habent,Tralliano teste, non vulgaris noxa, imò interdum mors talium potionem comitantur. Liquet igitur ex his non modò phrenitidis curandæ ratio,verùm & immodicæ vigiliæ, necnon & delirij quouis modo in febribus geniti,cùm videlicet adeò vrgeat,vt & ipsi quinque quamuis per consensum excitetur,ac febrium symptoma sit,non absque ratione succurrere oporteat, ne videlicet ex eo cerebrum ipsum per se facile afficiatur.

Quæ obseruanda sint in exhibendis anodynis medicamentis torporem inferentibus.

Περὶ μελαγχολίας. *De melancholia.*

CAP. VII.

SVb delirij nomine,quod Græci παραφροσύνην appellant, non modò phrenitis, ac quod in acutis febribus excitari consueuit,continêtur, Galeno teste secudo de causis symptomatum etiam duæ aliæ species, seu differentiæ, quæ quidem citra febrem oriri solent:quarum vna melancholia tum a Græcis, tum a Latinis dicitur, reliqua verò μανία Græcè,Latinè insania,seu furor nuncupatur, de his propterea non immeritò pertractabimus, de melancholia primùm verba faciêtes: quæ quoniam inter eos connumeratur affectus, vt Galeno visum est secundo Methodi medendi, & tertio de locis affectis. qui à causa nomen sumpserunt,propterea melancholiæ nomen impositum ei est, quò fit, vt Paulo lib.3.cap.14. sic describatur. Melancholia delirium quoddam est sine febre, ex melancholico humore maximè nascens, qui mêtis sedem occupauerit:nam quamuis non vnus sit eius generationis modus, vt dicemus, cunctis tamen melancholicis commune est, quòd cerebrum eis afficiatur, siue per essentiam, siue per consensum: quod inspiciens Paulus in eius descriptione innuit cerebrum in ea affici. Hoc idem Galenus ante ipsum tertio de Locis affectis cap septimo,decretum reliquerat. Patere insuper poterit ex principis functionis læsione aliqua,cum dictum sit eam quandã esse delirij speciem:& propterea in ea necessarium esse aliquam lædi functionem principem,quæ non nisi in cerebro perficitur, qua de re & ipsum affectum erit; nam quòd in cerebro consistant omnes principalium animæ virium affectus, in confesso habent omnes medici, vt tertio de Locis affectis cap. 5. liquet. Nunquid autem vt instrumentalis, vel vt similaris pars, cerebrum ipsum in melancholia afficiatur, idemmet Galenus eodem tertio de Locis affectis testatur,cùm dixit.Vbi verò in ipso cerebri corpore melancholicus succus abundat, eam insaniæ speciem quam Græci μελαγχολίαν vocant,efficit:quo fit, vt neque subitò eueniat,neque affatim soluatur:nam totius substantiæ cerebri temperies mutata est. ex quibus liquet cerebrum, vt similarem partem, & non vt instrumentalem in melancholia læsum esse;quod quidem ante Galen. Hippocrates sexto de Morbis vulgarib. confessus est,cùm dixit,Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra,morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici; atque horum vtrumlibet magis accidit,prout vel in hanc,vel in illam partem infirmitas tepit:si enim in corpus, epilepsia,si verò in mêtem, melancholici redduntur. Cùm verò in hoc affectu cerebrum per essentiam læditur, propria ipsius melancholiæ symptomata,quæ infra narrabimus,auctiora videbuntur, nec alia symptomata in aliqua aliarum partium priùs apparebũt At si prima symptomata in aliqua corporis parte,vtputa,circa ventriculũ inceperint, & demum ipsis auctis melancholica sequatur affectio,haud ab re existimandum erit, primitiuam affectionem non in cerebro consistere,sed ipsum per consensum affici:quo casu nec propria melancholiæ symptomata grauiora apparebunt,vt fusius infrà dicemus. Sufficiat autem modò non ignorare cerebrum necessariò esse affectum in ipsa melancholia quomodocunque ea excitetur. At nunquid morbus sit hic affectus, vel symptoma,non omnes consentiunt:quidam namque, quòd in morborum numero reponatur, existimarunt, qui licet magnæ auctoritatis viri sint, parcant mihi,si aliter sentiam cum Galeno, dicámque symptoma, & non morbum esse in genere noxæ functionum principum, cùm earum quædam deprauata sit functio, velut tertio de Locis affectis, ac secundo de Causis symptomatum liquet; vbi ipsam παράνοιαν, hoc est, dementiam appellat: nec minus veniam dabunt ab eorum opinione recedere, qui tum imaginationem, tum cogitandi functionem in melancholia lædi asseruerunt: nam licet dixerimus symptoma esse principum functionum,non tamen cogitandi, nec memorandi functio in melancholica dementia, noxam suscipiunt, prout Galeni verba 2. de Causis sympto. cap. 7. liquidò ostendunt, dum dixit,Melancholicæ autem dementiæ variæ sunt species,prout in ipsis particularium dolosæ imaginationes apparent. Patet ex iis verbis, imaginandi functionem,non cogitandi,nec memorãdi læsam esse, hoc idê confirmauit Aetius proprio capite de melancholia, dicens, Melancholica deliria multiformia quidam sunt,ob particulares corruptas imaginationes.& Trallianus cap.17.lib.1.asserebat,quòd non omnes melancholici eadem symptomata sustinent, neque similiter eisdem imaginationibus agitantur.Quòd igitur imaginatio tantum melancholicis lædatur, eáque deprauata sit ac veluti errans,ex iam dictis patet,cogitãdi functione,ac memorandi manentibus illæsis, cùm circa visa decipiantur, & propterea cuiusuis melãcholiæ propria indicia sunt,metus, & mœstitia, absque manifesta causa quemadmodum si propter causam manifestam: hæc incipiant, longóque tempore perseuerent, adhuc melancholiam significant, prout Hippocrates,& Galenus decretum reliquerunt, Apho-

rismo

2. de causis symp. c. 7. — *2. meth. c.* — *3. de loc. aff. cap. 7* — *Melancholia quid sit.* — *Quæ pars in ea afficiatur.* — *Nunquid vt instrumentalis, vt similaris.* — *vt instrumentalis pars cerebri afficiatur.* — *Sect. 7. in fin.* — *Quomodo distinguatur, si per essentiam, aut per consensum fuerit affectum.* — *Quis affectum natura sit.* — *3. de loc. af. cap. 7* — *2. de causis cap 7.* — *Quæ animæ functio per ipsum offendatur.* — *Lib. 6. c. 9.* — *Propria melancholiæ indicia quæ.*

rismo 23. sexti libri. Metuunt enim, & tristantur omnes, odióque habēt homines, vt inquit Paulus, nec si roges eos, quamobrem moeteant, reddere causam possunt: nam sine causa omnes moesti sunt, vt Galenus inquit, ac frequēter cogūtur in lachrymas, & deserta loca potius appetunt, hominúmque incipiunt vitare consortia: aliquando rursus suam sententiam redamnantes vitæ solatio delectantur, Theodoro Prisciano teste, libro secundo, cap. 5. ad Timotheum: timent insuper cuncti melancholici, nec aliquo tempore timor eos deserit, licet non cunctis idem sit timoris modus: quoniā præter naturam eis visa non semper eodem genere cōtinentur, vt Galeno visum est tertio de Locis affectis, cap. septimo. Cæterum nihil mirum si eis timor, moerorq; accidat, siquidem eorum, quæ extra corpus sunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cùm tenebræ rationalis animæ parti sunt circunfusę, necesse est hominem timere, vt qui semper vnà cū corpore suo timoris causam circunferat. Quod enim nobis extrinsecus fit, vt inquit Galenus secundo de Causis sympromatum, cap. vlti. altissimis tenebris circundatum nobis aërem ad tēpus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus ab interno, & ipso corpore contingit, vel nigra bile cerebrum occupāte rationalis animę sedem, vel aliqua melancholici halitus exhalatione. qua ratione fit, vt nonnulli ipsorum mortem, atque alia quędam haudquaquam timenda, timere videantur; siquidem alius, vt Gale. tertio de Locis affectis testatur, testam se factum putauit: atque iccirco obuiātibus cedebat, nę collideretur. Alter gallos cantare audiens, vt hi alarum, sic ille brachiorum plausu, latera quatiens, animantiū sonum imitatus est. Fuit item alter timēs ne Athlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus sub tanto onere, ipsum à se excuteret, atq; ipse cum illo collideretur, ac nos quoque cum ipso periremos. Sunt autem alia huiusmodi infinita eorū visa, seu phantasmata, vt propterea Trallianus dixerit, Nouimus autem eiusmodi humorem etiam alias infinitas peregrinas, & multiplices imaginationes inducere posse. Differunt autem inter se melancholici; nam licet omnes timeant, moeteant, vitam damnent, odio habeāt homines, non tamen omnes mori cupiunt: nam nonnulli mortem pertimescunt: quidam etiā adeò alieno, atque extraneo animo sunt, vt qui simul & mortem metuant, & tamen mortem sibi consciscant: cum præter naturam eis visa, vt Galen. inquit eodem tertio de Locis affectis, c. 7. non semper eodem genere contineantur. Excitatur autem melancholica dementia, quæuis ea fuerit, ratiocinatricis animæ sede, hoc est, cerebro intempetato, ac tenebris simili reddito; porrò nigrescit aliquando hic humor supercalefactus, aliquando superfrigefactus, Aëtio teste: quæ intemperies rationabiliter frigida, & sicca erit: quoniam melancholicus succus hanc efficiens, talis est naturæ; quò fit, vt non modò, quòd tenebris simile à melancholico succo reddatur cerebrum, propterea melancholia gignatur: vt quidam falsò ausi sunt Galeno imponere; verum etiam quia frigidum ipsum, & siccum ab eo redditum est, vt patet eodem secundo de Causis sympto. ca. 7. Nam quamuis nigra bilis in duplici sit differentia, vt liquet tertio de Locis affectis, cap. 7. 14. meth. cap. 9. lib. de atra bile, cap. 3. & sexcentis aliis in locis; alia namque est veluti fæx sanguinis, quæ admodum spissa est, fæcibus vini haud absimilis: quam nigram bilem melancholicum succum, seu melancholicum sanguinem nominare consueuit Galen. & hæc non rectè atra bilis appellari potest; nominibus verò abutentes aliquando atram bilem vocamus; quoniā si non prius euacuetur, paulò pòst atra futura est, Galen. auctore comment. aphorism. 53. sexti libri. Alia verò multò est essentiæ tenuioris, quàm prædicta; vomentibúsque eam, & olfacientibus acida videtur: etiam terram radit, attollit, & fermentat, atque ampullas, quales feruentibus iusculis supernatare videmus, excitat: quæ ex præassata flaua bile, seu sanguine, vel prædicto melancholico succo oriri consueuit: & hæc propriè atra bilis nominatur: ex qua melancholica iam dicta affectio non excitatur: nam hic humor vbi in cerebro contineretur, ferina deliramenta induceret, vt dicemus, cùm de mania pertractabimus. Verùm ex altera nigra bile, quæ rectius melancholicus succus nuncupatur, melancholici fiunt, vt patet tertio de locis affectis, & commēto aphorismi vndecimi sexti libri; quamuis quidam licet temerè ex hac quoque atra bile melancholiam oriri ad Galeni sententiam fateri ausi sint. Sed quoniam iam dictus melancholicus succus nonnunquam in toto corpore redūdat, vniuerso videlicet in venis sanguine melancholico effecto; & propterea ipsum quoque cerebrum læditur: nonnunquam verò reliqui corporis sanguine prorsus innocuo, solus is, qui in cerebro contentus est, alteratur, siue in ipsum aliunde derigetur, aut in ipsomet genitus sit. Interim contentus in ventriculi vasis sanguis crassior, ac melancholicus, sublatáque ex eo ad cerebrum euaporatione, melancholica prius dicta symptomata excitat. Propterea earundem specierum, quæ tres sunt, vt liquet, seiunctim propria indicia conscribemus, vt earū exacta habita notitia, prōptius, ac rationabilius quiuis eas curare valeat, præcognoscens quando cerebrum solum ipsum per essentiam afficiatur, seu simul cum toto corpore, vel ab ipso ventriculo coafficiatur. Nam si & vniuersum corpus melancholicus sanguis occupauerit, cerebrū simul cum toto corpore affectum erit. Euenit autem hoc, vt patet secundo de arte curat. ad Glauconem: cùm iecur ad generandum hanc superfluitatem sit aptū, & ratio victus per tales fuerit adhibita cibos, qui crassum, & fæculentum humorem procreare natura apti sint: ac ipse splen sit natura imbecillior, vt quicquid de eo generetur, ad se minimè trahere potens sit. Quo fit vt eorundem corpora sint macra, nigra, & hirsuta: ac venas latas habeant, qui ex tota melancholici sunt natura. Qui verò ex acquisititia, per solicitudines, aut vigilias, hæmorrhoidorum, aut menstruorum suppressiones, seu prauorum ciborum esus, tales facti sunt: qui autem cibi suaptè natura melancholicum sanguinem pariont, quive potus, tertio de locis affectis fusissimè à Galeno enumerantur, qua victus ratione siquis fuerit educatus, maximam quandam licet coniecturam facere, succum melancholicum in totum redundare. Si vero boni succi cibis vsus fuerit, reliqua considerare oportet; vt ipsius exercitationes, moestitiam, vigilias, sollicitudines: & ad efficaciorem notitiam non parum confert anni tempus, prætetita, ac præsens actis constitutio, regio, ac laborātis ætas: & vt certiorem habeas cognitionem,

Cur melancholicis timor, & moeror accidat semper.

Loco citato.

Ad quem cerebri morbum consequatur.

Ex qua nigra bile generetur, cū duplex sit.

3 de loc. af. cap. 17.

Tres melāncholiæ species.

cap. 10.

Signa melancholiæ ex toto.

Loco citato.

nem, cubiti venam seca, præcipuè mediam, quæ communis est humerali, & axillari: & si fluens sanguis melancholicus videatur, in vniuersi corporis venis melancholicum sanguinem contineri iudicabis: ac proinde ea vtaris, vt dicemus. At si fluens sanguis non videatur melancholicus, iudicia melancholicum succum non in toto redundare corpore, ac statim eum supprimas, vt iterū paulò post docebimus. Qua de re inquirendum erit, nunquid circa ventriculum prima inceperint symptomata, ipsisq; auctis melancholica sequatur affectio: nam tunc licebit coniecturam facere in ipso ventriculo sanguinem ipsum melancholicum, tanquā in parte quadam inflammata contineri: ex quo facta ad cerebrum euaporatione, eòque intemperato, atque tenebroso reddito, melancholia ipsa excitatur, cerebro ipso per cōsensum affecto. Hunc affectum hypochondriacum, ac flatuosum, libro tertio de locis affectis Galen. nominauit. Testantur autem eum hæc symptomata: nam præter metum, & mœstitiam, cruditates, acidique ructus accidunt, æstus in præcordiis, flatus, interdum vētriculi vehementes dolores, sumptóque cibo, maxime coctu difficili, sputum humidum, idémque multum sequitur: præcordia ei sursum conuelluntur: deinde alui deiectione, vomitu, proba concoctione, ructibusque eleuatur is, qui ita laborat. At si neque circa ventriculum aliquod apparuerit prædictorum indiciū, aut si apparuerit, paruum admodum sit, neque signa affuerint redundantis in toto corpore sanguinis melancholici, propria autem melācholiæ symptomata extiterint, metus videlicet, & mœstitia, quæ veluti charactere quodam ipsam designant, Galen. tertio de locis affectis, auctore, cerebrum ipsum primariò affici, ac tertiam melancholiæ speciem ortam esse, existimandum erit ob melancholicum succum in ipso cerebro congestum, siue in ipso genitus sit, siue aliunde in ipsum deriuatus. His quippe sic declaratis ad prognosticum deuenientes dicimus, periculosas esse permutationes ipsis melancholicis, cùm vel apoplexiam, vel conuulsionem, ve[illegible]tem, vel cæcitatem significent, vt Hippocr. inquit 56. aphor. lib. sexti. Interim verò, eodem teste, in morbum comitialem permutatur, vt patet se[illegible]to de morb. vulg. propterea non negligenda erit eius curatio circa initia, ne diutius protrahatur, ac in prædictos vergat affectus. circa initia namque facilis est eius curatio: inueteratus enim & velut in naturam conuersus affectus, vt Alexāder [illegible]uit, incurabilis propemodum euadit. Vlterius cum ex melancholico succo excitetur, qui si non prius euacuetur, paulo post superassatus in atram bilem vertitur, vt Gale. visum est comment. aphori. 53. sexti libri, & maniam, hoc est, furorē efficit: hac quoque ratione confestim curāda melancholia erit. Cauendi insuper sunt timor, atque mœstitia immodici ex externa quauis causa orti: nā si longo tempore perseuerent; melancholiam significabunt vt liquet apud eundem Hippocr. aphoris. 23. sexti libri. Verùm si ipsis melancholicis hæmorrhoides superuenerint, bonum erit; & si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, eiusdem melancholiæ fit solutio, vt idem Hippo. inquit aphoris. 11. & 21. sexti lib. Frequentant autem in masculis magis, & mediis ætatibus hæ affectiones, difficile verò in fœminis, vel aliis ætatibus, Cælio Aurel. teste, cap. 6. lib. primi. Vt verò singulæ iam dictæ melancholiæ species seu differentiæ, vt eæ curari valeant, victus rationem cunctis communē instituemus; deinceps earum cuiuslibet propriam curationem præcipiemus. Sit itaque aer ad calidum & humidum vergens, non tenebrosus, aut grauiter olens, sed lucidus, ac suaue olens. Interdicenda est vigilia immodica, quinimò somnus consueto paulò longior conciliandus: omnique conatu, vt dormiant melancholici tentandum erit: nam magnopere confert pro eorum curatione. Debent etiam mediocriter per loca viridia, & amœna exerceri conuenienti tempore, excretis prius natura, vel arte alui excrementis: quę diu detineri nullo pacto est permittendum. Prodest insuper coram eis, non quæ metum & mœstitiam afferre possunt, loqui; verum quæ his contraria sunt, gaudia, hilaritates, bonam spem, ac animi constantiam, & securitatē, vt ægri gaudeant, & lætentur: in hocq; cantu, aut aliis musicis instrumentis vtendum: & vt inquit Cels. quærenda delectatio ex fabulis, ludisq; quibus maximè capi sanus assueuerat, laudanda siqua sunt ipsius opera, & ante oculos eius ponenda: leuitérque obiurganda vana tristitia. Eorum cibi sint probi succi, mediocriter humidi, concoctu faciles, ac flatus exortes: attendendáque est in iis, ægri dispositio; cùm non omnes ad omnes cibos similiter dispositi sint. Plerumque tamen conueniunt panes clibano cocti, probe præparati. Carnes non virosæ, nec pingues; gallinarum videlicet, pullorum, caponum, perdicum, phasianorum, & starnarum, præsertim iuuenum, oua gallinarum mollia, pisces petrosi, & molles carne. Erinacei verò marini plurimum præstant ad iucunditatem, & vtilitatem, Aetio teste. Conueniunt iterum hædinæ carnes. Ex oleribus conferunt ad communem victum dulcia cum prædictis carnibus decocta, vt borrago seu buglossum: interim lactucæ, intybi, & maluæ commendæ sunt, ex Plinij secundi auctoritate lib. 5. cap. 8. Acriora verò loco pharmaci aliquando danda sunt. Ptisana quoque potissimum vtendum: quæ cum aliquo prædictarum carnium iure paranda erit. Ex fructibus interim vti poterunt vuis, ac malis dulcibus, & vua passa. Vino vtantur tenui, albo, non valde veteri, pro potu, optime diluto, non tamen acetuatim eo vtantur; &, vt summatim dicam, victu humido, bonique succi, ita affecti vtantur: quo simul cum frequentibus balneis (vbi non diuturnus factus fuerit hic affectus) Galenus se curasse tertio de Locis affectis testatur. Vitent autem cuncta, quæ melancholicum succum generare possunt, quorum sylua locupletissima habetur Galeno eodem tertio libro de Locis affectis. nos verò breuitati indulgentes iure hoc prætermittimus: vnum tamen non omittam, quod valde ab Aetio, & Paulo extollitur, aceti videlicet sorbitio quàm acerrimi post omnē cibum, vbi iam dormire velit æger, idque modicū esse debet, vt voluit Paulus, aut cochlearij mensura, vt placuit Aetio forte quoniam attenuat, ac melancholicum succum discutiat, vel quòd assumptorum ciborum vapores humidos confestim ad caput deferat; somnúmque propterea conciliet, illud probarunt. Qua de re sine iam dictis rationibus promoti siue aliis fuerint, absonum non erit eo vti, cum & tanti viri ipsum approbarint. Prædicta communi victus ratione instituta, decens est singularum curationis proprium modum describere, incipientes ab ea, in qua melancholicus sanguis

Marginal notes: *Loco citato.* — *Signa melancholiæ hypochondriacæ.* — *Citato loco.* — *Eius, quæ solo affecto cerebro accidit, signa. Melancholiæ prognostica.* — *Loco citato.* — *Modum curandi Ratio victus communis cuiuslibet melancholiæ* — *Lib. 6. cap. 10.* — *cap. 9.* — *Loco citato.* — *Curandi ratio eius melancholiæ, quæ ex solo genita est.*

Vena sectio.

guis vniuersum corpus occupauit, ac ipsum cerebrum. In hac principium curationis à venæ sectione exordiendum erit, viribus ægri, ac aliis consentientibus (iuxta Galeni sententiam tertio de Locis

citato loco.

affectis, & aliorum Græcorum omnium, ac Celsi) præcipuéque media, seu communis appellata incidenda erit, tantùmque sanguinis extrahendum, quantum pro laborantis corporis habitu satis esse conieceris; si autem vires multam prima vice euacuationem non tolerant, necesse est tunc non modò semel, sed etiam bis, & sæpiùs quantum licet paulatim auferre, præcepto Tralliani: & si à brachio vacuatio fieri nequit, tentandum est à poplite, vel tali partibus moliri, idque potissimum in muliebribus corporibus, aut in viris, quibus menstruę purgationes, vel hæmorrhoides detentæ fuerint: nam pro prędicti affectus curatione sanguinis euacuatio est necessaria. Quare cum cubiti venas non manifestas inueneris, nihil minus iuuabis, si ex prędictis venis, vel quacunque alia parte sanguinem

Paulo post principiũ.

detraxerit. Est namque, vt Hippocrates libro de Alimento asserit, confluxus vnus, conspiratio vna,

Loco citato.

omnia consentientia. Interposito deinde à venæ

Aetius li. 6.c.10.

sectione tempore, viribúsque recollectis per inferna purgare conuenit, Paulo auctore, ac Possidonio.

concoctio, & præparatio.

Verùm priùs concoctionis, ac præparationi redundantis succi vacandum erit: pro quibus syrupi adhibẽdi sunt, vt de pomis, de corticibus citri, de succo borraginis, seu buglossi, de succo fumariæ, aut lupulorum, vel violaceus cum aquis melissophylli, lupulorum, aut buglossi, vt Recip. Syrupi de pomis, & violacei, vel de corticibus citri ana vnc. vnã, aut de succo fumarię, & violacei, vel de succo lupulorum, & fumariæ, violacei, vel de succo lupulorũ, & fumariæ tãtundẽ, & additis aquæ melissophylli, & buglossi, aut lupulorum vnc. quatuor, pluribus vicibus exhibeantur. Per interpositos autem dies

clysteres.

aluus per clysteres euacuari poterit, parato prius decocto ex foliis maluarum, violarum, betæ, mercurialis, borraginis, fumariæ, & lupulorum, furfure, ac pauco sale adiectis, atque interdum addita senæ, polypodij, vel epithymi vnc. s. in eo dissolutas vnc. tres vel quatuor olei violacei, communis, vel amygdalarum dulcium, mellis rosacei vnc. ij. pulpæ cassiæ fistulæ vnc. j. diacatholicon drac. vj. vel vij. interim loco eius drac. iij. vel iiij. diasenæ, vel compositionis hamech. Facta autem humoris coctione, ac præparatione, purgetur corpus hoc

Purgatio.

purgante medicamento, Quod recipit floru violarum, borraginis, fumarię, & lupulorum ana drac. ij. hordei mundi, drac. iij. senæ, epithymi ana drac. ij. & s. myrobalanorum Indorum drac. j. & s. vuarum passarũ vinaceis detractis vnc. s. pruna num. iij. ex quibus parato decocto, ac per colum transfuso, in eo dissoluas vnc. ij. vel iij. mãnæ Calabriæ. vel vnc. j. & s. cassiæ fistulæ, vel iij. sacchari violacei, aut syr. ex pluribus infusionibus violarum tantundem, diachatholicon drac. vij. seu diasenæ, vel cõfectionis hamech. drach. iij. vel iiij. & fiat potio. Quod si

Coctio, & præparatio iterum.

nec huic purgationi cedat affectus, iterum parãdus humor erit ex prædictorum syruporum aliquo, addita vnc. j. syrupi de epithymo, aut parũ senæ aquis syruporum decoquere; quibus sæpiùs (prout videbitur) assumptus, iterum æger purgari poterit, aut

Purgatio altera.

prædicto medicamento purgante, vel valentiori, si opus fuerit; vt picra, quæ epithymum accipit, velut Themison iubet, & Aetius eius auctoritate describit. Exhibet autẽ ipse ex ea cochlearium magnum cum aqua mulsa: & ex modicis interuallis iterum, atque iterum dari præcipit. Cõfert insuper epithymo, ac sena, in aqua lactis maceratis purgare, vel drac. j. è catapotiis de lapide lazuli: seu de lapide armenio, quem summopere Trallianus extollit prius præparatum, videlicet exhibeas: quòd si ea assumere noluerit, aut inuitus capiat, cum vino, aut ouis mollissimis excipiat, ita vt vitelli membrana leuiter aperta in medio illa coniiciantur, præcepto Tralliani pariter scrupul iij. pilularum arabicarum exhibens, post quæ sorbeat mannæ dissolutæ in aqua lupulorum, vel borraginis, aut hordei vnc. ij. vel tantumdem violacei sacchari. Conducit etiam & lactis sero aluum subducere, vt Aetio placuit: quod quidem per cocturam à lacte separetur. Sit autem equinum, aut bubulum, ac præparatum eo modo, quo ipse iubet: ex eo non infra quinque heminarum mensuram æger accipiat. Ab omni verò euacuatione, idem Aetius, iussit vtendum esse maluæ semine leuissimè trito duarum drachmarum pondere, cum aquæ cyathis iij. Interim verò, vt

Medicamenta post purgationem sumenda.

ægris lætitia paretur, sæpius pauca quantitas infrascripti medicamenti danda erit, vt quę animi tenebras abigere valeat, ac vires quodammodo recreare. Recipit autem sacchari è buglosso, & fumaria, & lupulo, & violacei ana vnc. j. sacchari rosacei vnc. ij. syrupi de pomis, & de infusione rosarum, ac de corticibus citri ana vnc. j. & s. dianthus drac. iiij. confectionis diambræ drac. ij. vel diamargariton frigidi drac. iij. cum iiij. vel v. auri foliis conditum paretur. Post purgationẽ, dulcis aquæ balneis

Balnea.

vtendum erit; cùm non modò aliquam melancholici succi partem discutiant; verùm & totum corpus contemperẽt, & propterea melancholicis magnopere opitulantur. At eorum caput tepida potius, quàm calida dulci aqua superfundendum erit: luteisque ouorum abstergere, vt Trallianus præcipit. Quòd si mauis eorum caput torrentis ritu irrigare, poterit hoc modo parari, Rec. Foliorum maluarum, violarum, althe ę, borraginis, & lupulorum, singulorum pug. j. florum chamæmeli manip. s. florum stœchadis, drac. tres, fiat secundũ artem deco-

Vnguenta.

ctum, & vtere capite prius abraso: post quam irrigationem caput oleo amygdalarum dulcium, violaceo, chamęmelino, seu anethino vngendum erit.

Odoramentum.

Odoramẽta similiter parari possunt, aquæ rosaceę, & florum citrangulorum vnc. iiij. assumens, in quibus florum nymphex, violarũ, melissophylli, maluarum, & altheæ ana drac. duas decoquito, parùmque aceti adiicito, & per nares ex eo vaporem suscipiat æger. At si hæmorrhoidibus, aut mensibus suppressis, malum hoc fuerit concitatum, horum quoque purgationem moliemur, inquit Paulus. Si

Melancholia, quæ solo affectu cerebro oritur, curatio.

verò ex primario cerebri affectu melancholici fiãt, assiduis balneis; victúque boni succi, humido, ac flatus expertè citra illud efficax auxilium curare oportet: cùm videlicet humor, qui molestat, nondũ ob temporis longitudinem, ægrè euacuetur, iuxta Pauli & Aetij sententiam; quam ex Galeno tertio de Locis affectis. cap. septimo sumpserunt, dum dixit, Interim monendi sunt mihi amici, qui me curantem viderunt; frequentibus balneis, victúque humido, boníque succi, nullo alio adhibito præsidio huiusmodi me affectum curasse, vbi nondum ob longum temporis tractum nocuus humor multum euacuationi resisteret. Cùm enim diuturnus

iam

Quādo ipsa vena secāda sit. iam factus fuerit, fortiora prædictis oportet adhibere remedia. Verùm ipsemet eodem loco asserit, quòd vbi solùm cerebrum affectum sit, quod ad hanc dispositionem attinet, sanguinis detractione nō indiget, quamuis ob aliam quampiam caosam, sanguis mitti possit: vtpote si æger (vt Aetius inquit) multo sanguine redundarit, & præseruationes gratia sanguinis detractionem faciamus. Quo casu præciperem & ipse venam secari (quanquam solum cerebrum melancholicum habuerit sanguinem) diuturno etiam existente affectu; qui nec balneis, nec victu humido curari potuerit, nondum in μανίαν, hoc est, furorem versò. Deinceps præparato, ac concocto redundāte succo purgans medicamentum exhibendum erit, idque si opus fuerit, iterandum; ac aliis paulò ante dictis medicamentis vtendum erit. At si multo sanguine æger nō redundarit, venæ sectione opus non habet: verùm omissa ea ad reliqua, quæ diximus medicamenta, confugiendum erit: quibus omnibus probè vti poterunt. Pro viribus autem nitendum erit omni modo, omnique artificio vti (cum in prædictis, tum in iis, quibus malum à manifesta quadam, & veluti primaria causa occasionem habuerit; quę tristitiam, metum, aut sollicitudinem quandam efficere poterit, diu perdurantes, pro diuersa deprauatæ imaginationis specie) vt ab eadem reuocentur: aut ratione persuadendo, aut aliud quiddam agendo eorum, quæ subitam, & affatim mutationem efficere possunt. Plurimi namque (vt Trallianus asserit) curati sunt quodammodo, vel cùm vidissent, audiuissentque ea, quæ consequi desiderabant. Ita namque Philodotus medicus quendam, qui sibi caput amputatum esse putabat, quòd tyrannus factus fuisset, curauit, imposito repētè capiti ipsius plumbeo pileo, vt grauitatem sentiēs, caput se recepisse rursus putaret: quo plurimum gauisus, vana imaginatione liberatus est. Pari ratione idem Trallianus fatetur duas mulieres curatas fuisse, quarum vna imaginās serpentem se deuorasse, citauit ei medicamēto vomitum, ac anguem extinctum in vas, quod vomitionem excipiebat, immisit: quem videns mulier, putans se vomitu reiecisse, nimirum gaudens, à vana illa imaginatione liberata fuit. Reliqua verò ex longa viri peregrinatione melancholia correpta est, & iracunde omnibus respondens, eodē modo sanata est: nam eius vir peregrè reuersus, nullibi prædicens, sed subito ingressus seipsum illi ostendit. Præter spem igitur ipsum mulier conspiciens, atque ita amplexa, multoque gaudio affecta, subito omni metu liberata est, ac ad statum naturalem rediit, vt nulla alia indigeret curatione. Hypochondriaca verò, ac flatuosa melancholia cum ea, quæ primario affecto cerebro oboritur, communia habet auxilia ventrem subducentia, vt Aetius Ruffi auctoritate testatur. Propterea primùm bonæ concoctionis curam habere oportet, postea verò purgare: & velut in hoc conueniunt, ita in venæ sectione (mea quidem sententia) differendum erit: cùm non nisi multo sanguine si redundarit æger, seu præseruationis gratia facienda erit, aut si melancholicus sanguis, qui in ventriculo, seu vasis eius continetur, ex aliquo viscerum, liene videlicet (vt placuit Galeno quinto de Locis affectis, & sexto eiusdem circa principium) aut iecore ad ipsum fuerit deriuatus; tunc namque reuulsionis gratia seruans rectitudinem, præseruationis item, interna vena

Purgatio.

Hypochondriaca & flatuosa melancholiæ curatio.

Venæ sectio.

5 de loc. aff. cap. 6.

viuus, vel alterius brachij secanda erit. Deinceps aliquem prædictorum syruporum pluribus vicibus (prout opus fuerit) exhibere, cum quo adiicere poterimus syrupum e corticibus citri, de infusione rosarum, aut de absinthio. Vt Recipe syrup. de succo fumariæ, borraginis, vel de pomis vnc. I. & v. ex infusione rosarum, corticibus citri, vel absinthio vnc. v. aquæ melissophylli, & lupulorum vnc. iij. post quæ talis exhibeatur purgatio. Pulueris hieræ simplicis Galeni excipe drac. j. pulueris senæ, epithymi ana drac. v. aut diacatholicon drac. vj. vel vij. cum drac. j. cassiæ fistulę, formetur bolus, vel loco cassiæ fistulæ (formatis ex prædictis catapotiis) drac. ij. mannæ, vel iij. syrupi domini Augustini cū aqua lupulorum exhibeantur. Huius classis medimentis, vbi vrgeat necessitas, iterum, atque iterum iteratis vtaris, à valentioribus, atque à vehementioribus protinus abstinendo: ne eorum, tum calore immodico, tum à remotis partibus attractione augeatur affectio. Prodest insuper iis moderate, & paulatim, velut etiam cunctis aliis melancholicis, aluum subducere. Verùm in hac affectione hypochondriorum quoque solicitudo habēda erit; præsertim ne flatus in ipsis generetur. Propterea optimum est (Aetio auctore) pulegij decoctum sæpè bibere, aut minoris centaurij, & ante purgatoria, & post ipsa. Absinthij autem decoctum assiduè præbendum erit, verùm postquam purgatus fuerit æger, Aetij, & Pauli decreto; adeò enim huic medicamento confisus est Aetius ipse, vt ex solius vsu nouerit quosdam ab hoc affectu liberatos. Danda insuper eis sunt, quæ vrinam mouent, anisum, daucus videlicet, petroselinum, nardus fœniculi syluestris semen, & radix: nec prætermittendum est chamæpityos, & chamædryos decoctum; aut ipsemet herbæ aridæ tritæ potioni inspergantur. Exterius autem fouebuntur & ipsa hypochondria ex oleo, in quo decocta fuerint ruta, anethum, absinthium, pulegium, serpillum, agni semen, baccæ lauri, aut folia eiusdem tenera: hæc namque dolores mitigant, & flatus discutiunt. Interdum in stomachi inflationibus, cuminum, & pulegium, vel anisum in aceto coquere oportet, & per spongias stomachū fouere, ex Aetij sententia; vel ex prædictis saccellos parabis, excipiens foliorum, & baccarum lauri, rutæ, absinthij, serpilli, & pulegij ana vncias ij. vel iij. florum chamæmeli, fœni Græci, anethi ana vnc. iiij. cumini, anisi, seminis fœniculi ana drach. I. rosarum rubearum manip. I. contundantur, & fiant saccelli: qui irrorati pauco aceto, vel vino albo, calidi approximētur, sæpius eos mutando, supra ventriculum. Cæterum præter hæc, cataplasma adhibeas, in oleo decoquens anisum, cuminum, apium, absinthij, & artemisiæ folia; quibus demum addatur cyperus, & rosmarinus leuissimè triti; admoueasq; ipsum, diutiusque permittas & ante, & post cibum adhęrere: quo ablato, locus contegatur operimento quodam accommodato, vt lana, vel stupa leuissima præillito loco ex nardino. Ad flatus quoque dirigendos cucurbitulis vti poteris: nam veluti incantamentum quoddam, ex flatuoso spiritu dolorem ortum confestim leuant, Galeno teste duodecimo Methodi medendi, cap. vltim. Quibus etiam vitium hoc diutius perdurauerit, præsentissimum remedium est ex longioribus interuallis, etiam à cibis vomitus, non tamen fortioribus vomitoriis vtendum: sunt enim talia nociua, in his

Syrupi.

Purgatio.

Topica.

Cucurbitula.

Vomitus à cibo.

his ærumnam ventri, ac stomacho addentia, vt Aëtius inquit. Vtatis autem aceto, aut syrupo acetoso, seu oxymelite cum aqua tepida pro vomitu ciendo: prætermittendus quoque erit vomitus ei, cuius ventriculus, seu stomachus debilis existit. Interim nec melancholicorum caput, etiam si ea hypochondriaca, & flatuosa sit, omnino omittendum erit, quin ei opituleris cum his quę ipsum roborare, ac humectare valent: irrigationibus videlicet inonctionibus, ac odoramentis superius descriptis, quamuis à ventriculo ortum habuerit. Postremo visum est syrupum nostrum, quo in prædicta affectione vti consueuimus, non prætermittere, præsertim cùm nonnullos, Deum testor, ex eius vsu melancholico tales curauerimus, potissimum facta prius purgatione quadam. Is autem excipit hyssopi, sampsuchi, serpilli, melissophylli, & betonicæ, singulorum manip. v. borraginis, lupulorum, scolopendrij, fumariæ, capillorum veneria ana pugil. v. radicum cichorij, borraginis, fœniculi, & capparorum ana vncias iiij absinthij, corticum citri, ana manip. j. senæ, epithymi ana drac. iij. pulegij, florum chamæmeli, & minoris centaurij ana drach. ij. chamædryos, chamæpityos ana vnc. duas & v. iunci odorati, spicæ, anisi, dauci, seminis fœniculi, asari ana drach. j. passularum vinaceis detractis vnc. i. paretur ex his secundum artem decoctum: cuius excipe lib. iiij. adiicito succi pomorum dulcium, & acidorum, succi rosarum, & malorum punicorum acidorum ana lib. v. succi borraginis, & fumariæ, depurati ana lib. i. addito saccharum quātum satis sit, & fiat syrupus: de quo sumat æger vnc. iii. vice qualibet, desuper bibens parum aquæ lupolorum, vel borraginis. Poterit insuper, si videbitur, dictus syrupus cum pauco aloës, vel cinnamoni odoratus reddi. Detur etiam melancholicis, præsertim hypochondriacis, ex quibusdam interuallis, potissimum hyeme, & inchoante vere drach. i. antidoti theriacæ post purgationes.

Syrupi nostri descriptio ad hypocondriacam.

Περὶ μανίας. *De furore, insania.*

CAPVT VIII.

AFfectus is, qui *μανία* Græcè, Latinè insania, seu furor nuncupatur, non minùs sub eius delirii specie continetur, quod quidē sine febre est, quàm ipsa melancholia, vt tertio de Locis affectis, & 2. de causis symptom. liquet. Quinimo tantam inter se cognationem eæ affectiones habent, vt interim furor pro melancholia, & melancholia pro furore sumatur apud artis medicæ auctorea, præsertim Galenum, qui aphorismo vigesimiprimo sexti libri, per *μανίαν*, hoc est, furorem, de quo Hippocrat. in aphorismis mentionem fecerat, non vere furorem, seu insaniam, sed melancholiam propriè dictam voluit Hippocratem intellexisse. & idemmet tertio de locis affectis, capi. septimo, de melancholia verba faciens, dicebat, quod cum ea diuturna facta esset, fortiora exigebat remedia, fiebat autem affecto priùs calidis dispositionibus cerebro. Quod quidem de melācholia propriè dicta veritatem habere haud quaquam potest, cùm ea ex frigida cerebri intemperie, ac frigidiori succo ortum habeat, vt in præcedenti cap. declaratum est. Verùm eiusdem verba de furore intelligenda sunt, qui & à mordacibus succis, & interim à calidiori cerebri intemperatura nascitur, eodemmet Galeno teste secundo de Causis symptomatum. Proinde non ab re nil aliud esse insaniam, seu furorem Trallianus capit. 7. tertii libri dicebat, quàm intensionem melancholiæ ad maiorem feritatem. Intensior nanque melancholia est non symptomatum modo, verùm ipsius cerebri affectus, ac causæ ratione, vt infra patebit: & si quodammodo secundum omnia hæc assimiles esse videantur. Propter quod nonnulli haud rectè auctorum verba, ac sententias Hippocr. præsertim, & Galen. intelligentes, in hac re nonim meritò hallucinati sunt, putantes quod perpetuo per *μανίαν*, furorem propriè dictum, intelligendum sit, & per *μελαγχολίαν*, melancholiam propriè dictam, iuxta eorum doctrinam, quod quidem falsum esse ostendimus. Nos igitur *ὁμωνυμίαν* vitantes, cùm de mania, seu furore loquimur, de eo propriè dicto, ac à propria melancholia seiuncto intelligemus. Hunc quoque licet Plato in Phædro duplicem dixerit esse, quorum vnum mētis intētione ex corporis causa, vel origine fieri, alterum diuinum, siue immissum, eiúsque Appollinem inspiratorem esse asseruit, vocatur autem nunc diuinatio. de primo tamē scripturi modo sumus: qui, vt inquit Cælius Aurel. alienatio mētis est sine febribus, libro primo chronicarum passionum cap 5. siue alienatio tardans in febribus, quo à phreniticis discernitur. Afficitur autem in hac affectione cerebrum, & vt pars similaris existens, velut & ipsa melancholia, ac cunctis aliis deliriis, etiam cum febre existentibus, vt patet tum tertio de Locis affectis, tum commento aphoris. 53. sexti libri. Laborat autem cerebrum in hoc affectu, modo per consensum, modò primaria affectione, qua iterum cum melancholia conuenit, ac à phrenitide distat: in qua non nisi primaria affectione cerebrum læditur, vt eodem tertio de Locis affectis liquet. Quanquam & ipse furor tum à phrenitide, tum ab aliis deliriis in ardētibus febribus ortis distet, quoniam in his perpetuo febris adest, ipse verò furor omni tempore sine febre reperitur. Præter hæc percipi potest cerebrum in furore læsum esse, quoniam principales animæ vires oblæsę sunt. Nunquid autē ipsum cerebrum per essentiam, aut per consensum afficiatur, ex iam dictis indiciis, & in Methodo, ac cap. de memoria deperdita relatis dignoscere studendum erit. Quòd verò furor symptoma sit principum facultatum, discere licebit ex secundo de Causia symptom. velut etiam quòd non diminutè, nec ablatè, sed deprauatè lædantur. Verùm hucusque in Galen. doctrina non reperi, quæ functio princeps in furore oblæsa sit: quanquam Aëtius cap. proprio de insania illud fateatur: ait nanque læsam esse insanientibus imaginationem, & rationem, seruari autem in ipsis memoriam, velut cōiecturare licet ex cantilenis, quas familiares habēt, præsertim si ex feruenti sanguine originem ducat insania. Cùm ergo in insania tum imaginatio, tum ratio, seu cogitatio lædatur, hac quoque ratione ab ipsa melancholia discrepat, in qua non nisi imaginatio, vt diximus, oblæsa est. Quò fit, vt in hac affectione præter deprauatas imaginationes, errent quoque ægri in cogitandi functione. Ex quarum functionum læsionis modo, cum febris non adsit, & ipse furor dignosci poterit. Nam nūc iracundia, nunc hilaritate, nūc mœstitudine, siue vanitate occupat mentem, nunc timore comminante inanium rerum: horum plurimis accessionis tempore oculi sanguino-

3 de Loc. aff. cap. 7
3 de causis symp. c. vlt.
Quibus cōueniat & dissideat furor à melancholia.
cap. 7.
Quid sit furor Alexandro auctoritate.
Versus finē dialogi.
Ex Cælio Aureliano, quid sit furor.
Quæ pars in eo afficiatur.
3. de locis affect. c. citato.
Loco cit.
Quæ affectione præter naturā sit. ca. vlt.
Aët. libr. 6. cap. 8
Eiusdem signa.

sanguinolenti fiunt, atque attenti: accidunt etiam vigiliæ iuges, venarum extensio, genarum rubor, corporis durities, atque aliqua fortitudo, ex Cælij Aureliani testimonio præcitato loco. præsertim, si prius cerebrum ipsum calidis dispositionibus fuerit affectum, aut solicitudo, mœstitia, ac vigiliæ immodicæ præcesserunt, seu horum similia: quibus quinque optime perpensis, ad quem cerebri affectum furor consequatur, percipere poteris: namque non nisi ad calidam ipsius intemperiem, vt testis est Galen. eodem secundo de Causis symptomatum, capit. 7. siue sola ea sit, siue ex calidioribus succis orta, vt ipse testatur. Propter quod insuper à melancholia distat, quæ à frigidiori cerebri intemperie ortum habet, vt diximus, ac cum phrenitide aliisque delirijs cum febre ortis communicat. Percipies autem si hæc cerebri calida intemperies præter calidos, ac vitiosos succos redundantes fuerit: quoniam nullum eorum vitiosorum succorum redundantiæ signum aderit, ac fortè, quia ex aliqua externa causa cerebrum calfaciēte insania orta sit. *Ad quem cerebri affectum cō sequatur.*

Furoris causa. At si calidorum, ac vitiosorum humorum occasione cerebrum calfacientium furor genitus sit, ex propriis indicijs illud percipere poteris. Verùm cùm hic affectus ex melancholico succo fieri nequeat, ex eo nanque melancholia propriè dicta gignetur, Galeno teste tertio de Locis affectis, neque ex sanguinis, seu bilis redundantia, nisi priùs præassentur ac in veram atræ bilis naturam vertantur, ex qua atra bile mania ipsa excitatur, inuestigandum erit priùs nunquid ex atra bile ex sanguine orta, seu ex flaua bile, aut succo melancholico, præassatis ipsa generetur. (Nanque pituita nunquam ad tantam deuenire potest assationem, vt ex ea atra bilis fiat, iuxta Galeni doctrinam, quicquid Arabes, & eorum sectatores sentiant.) Deinceps si ab omnibus, vel quibusdam, quibus indicijs illud percipere poterimus. Quod ad primum attinet, Aëtius ca. de insania fatetur eam oriri posse aliquando à multo sanguine non putrefacto ad cerebrum confluente, qui primus sit, ex multitudine non solum affligat, velut in ebrius, interdum flaua bile ei admixta. Paulus verò cap. 14. libri tertij furorem excitari asserit, cum flauæ bilis supra modum exustæ in atram fit mutatio. At nos Galenum sectantes asserimus interdum maniam ipsam ex feruenti sanguine delato per totum corpus, ac caput præcipue petente excitari posse: quoniam sanguis talis caput occupat, vt patet commento aphoris. 40. quinti libri. Interim verò ex melancholico humore fit licet ex eo non semper, sed cùm supra modum exustus fuerit, aut putrefactus malignam induerit actitudinē vt liquet apud eundem cōmento aphoris. 56. sexti libr. Quòd autem ex præassata flaua bile furor ipse excitari possit, idem auctor testatur tertio de locis affectis. dum dixit, Quemadmodum alter atræ bilis succus, qui præassata flaua bile nascitur, ferina deliramenta inducit, modo sine febre innuens maniam, modò cum phrenitim indicans in cerebri corpore abundans: & demum post pauca dicebat, Atque insuper etiam nonnunquam dementia occurrit ferina, & melancholia, flaua bile præassata. Quinimo ex hac flaua bile præcipue furor gignitur, vt patet secundo de Causis symptomatum, & commento aphoris. 23. tertij lib. Ex his liquidò constat cuius ex Galeno mentis, quod ex feruenti sanguine, & flaua bile præassata, supráque modum exusto melancholico

Loco cit. — *Vide Auicen. lib. 3. fen 1. tract. 4. c. 18.* — *Furoris causa quæ ex Galen.* — *Cap. citato.* — *4. de an... [illegible]*

succo mania ipsa, seu furor generari potest. Restat modo vt ad id, quod secundo loco inuestigandum erat, satisfaciamus, ac distinctiua indicia eiusmodi redundantis succi conscribamus. Nanque si ex feruenti sanguine originem ducat insania, etenim immodico risu, videntibus ægris sæpe ab oculis imagunculas quasdam risu dignas & hilaris est ipsis facies, ac assiduè canunt. Aliquando enim ex contingentibus extemporaneis sonitus circa aures adsunt, vt putent se tibicines quosdam audire: & ipsis præsertim memoria seruatur, quanuis imaginatio, & ratio oblæsæ sint, ac similes etiam delipientiæ ipsis quodammodo cum eis, quæ ex ebrietate contingunt, siue ortis ex sola caliditate, siue humore vitioso: etiam his quoque indicijs totius corporis temperamentum, ætas, ac laborantis habitus, tempus anni, regio, aëris constitutio, ac præcedens victus ratio consideranda erunt, si simul cum prædictis signis feruentis sanguinis redundantiam attestentur. Quòd si ex flauæ bilis præassatæ redūdātia oriatur insania, feratum modo redduntur effrenes, vt etiam eos, qui imprudentius ipsis occurrunt, manu violenter tractent, vt inquit Paulus: ferina enim dementia, & melancholica, vt Galen. inquit tertio de Locis affectis, & quanto magis exusta fuerit, eo magis insaniæ furiosæ erunt, velut ipsemet commento aphorismi 53. sexti libri capit. 7. scriptum reliquit, vt iracundi sint ægri, temerarij, percussores, & iniuriosi fiant, sicut Aëtio visum est, ita vt eorum quidam iam propriam carnem gustarunt, & domesticos velut insidiatores tractarunt, occiderunt, percusserunt, & vulnerarunt. Temperamentum quoque eorum, ætas, habitus, & præcedens victus ratio, aëris constitutio, tempus anni, & regio redundantem bilem coindicabunt. Ex ipso autem melancholico succo immodicè exusto si fiat furor, deliramenta cum immodicis metu, ac mœstitia erunt, diutius interdum taciturni fiunt, ac loqui aduersantur. Interim cùm loqui incipiunt, & si diu locuti fuerint, silere tamen nequeunt. Pariter eorum cum temperamentum, cum ætas, ac habitus ad melancholicum vergunt, tempúsque anni regio, aëris constitutió, ac præcedens victus ratio, melancholici succi redundantiam commonstrabunt. Cum singulis autem prædictis tribus maniæ causis præcedere solēt ea, vt paulo ante dictum est, quæ cerebrum duntaxat, aut totum corpus simul cum eo, ac redundantes humores valeant calfacere, ac inanirnm exurere, vt possit furor ipse generari. Sunt autem ea, solicitudines, mœstitię, ac vigiliç immodicę, præcedens phrenitis, aut alia inflammatio, seu ęstuatio, ac quæuis alia ipsius cerebri calida dispositio. Nam plures visi sunt, vt Galeno visum est commento aphoris. 23. sexti libri, furore correpti, qui ab excandescentia, vel ira, vel mœstitia principium habuere, promptè se habente corpore eo tempore ad incendendum in tales affectiones. Si autem velis delapsuros in hanc affectionem dignoscere, quę præcedunt signa, attendere oportet. Præcedit nanque capitis debilitas, risus præter rationem non assuetis ad facere: ex facili occasione irascuntur, aurium sonitus adest, & splendores oculis obuersantur: præcedúntque vigiliæ immodicę, & curę per vices repetentes, ac peregrinę, grauitas item, & vibratio capitis. Progressu verò temporis omnia hęc intenduntur, & appetentię ipsis putridiores fiunt. sed ad ve-

Signa furoris a feruenti sanguine orti. — *Eiusdem si a præassata flaua bile orta fuerit.* — *Ex exusto humore melancholico si fiat, signa.* — *Parati ad furorem, quibus dignoscantur.*

ad venerem prompti sunt, & ideò assiduè seminis in somnis effusiones ipsis fiunt, oculi cauantur, simúlque intenti ac fixi consistunt: propter quod doctus medicus his appatentibus, aut quibusdam ex ipsis, poterit eis adhibere, quæ oportet: priusquam ad perfectam desipientiam ægri perueniant, Nanque nulla desipientia, vt testatur Galen. commento aphorism. 53. sexti libri secura est: licet minus periculosæ sint, quæ cum risu fiunt, quoniã ex sola fiunt caliditate, sine humore vitioso: periculosissimæ verò omnium temerariæ. In medio autem ambarum sunt, quæ cum studio fiunt ex flaua bile ortum ducentes: quę cùm multum exusta fuerit, vt iam magis ad atræ bilis naturam accedat, insaniæ ex ea fiunt temerariæ, & satis furiosæ, & propterea omnium sunt periculosissimæ, Ea autem insania, quæ ex superassato atro humore contingit, licet periculosa sit, non tamen adeo perniciosa est, velut quæ à flaua bile præassata gignitur. Nam tanto perniciosior est hæc atra bilis censeuda ea, quæ generatur ab exusto humore atro, quanto nimirum & humor humore efficacior, ac strenuior est. Gale. teste lib. de Atra bile. capit. 3. Generatur autem furor frequẽtius in iuuenibus, ac mediis ætatibus, difficilè in senibus, atque difficiliùs in pueris vel mulieribus, Cælio Aurel. auctore eodem libro primo cap. 5. Hippo. verò aphoris. quinto septimi libri, scriptum reliquit. A furore difficultas intestinorum, vel aqua intercus, vel mẽtis alienatio, bonum: quorum causam Galen. tradidit in commẽto. Pro quorum curatione, aër ad humidum vergat oportet, caliditate temperatus, aut ad frigidum parum vergẽs: mutare item regiones debent, vt inquit Celsus, nec oportet eos esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant. erunt præterea, vt idem Cælius inquit, multorum ingressus prohibendi, & maxime ignotorum. Somnus eis procuretur per quancunque viam, siue exterius, siue interius adhibitis iis, quæ ipsum promouent. Quorum syluam in præcedenti cap. reperias. Ante omnia verò, vt ait Paulus, in lecto vinciendi sunt, ne vel sibi, vel alteri noceant, aut gestandi lectulo pensili intra cubile quoddam insanientibus dicatum. Communia nanque sunt, vt testatur Celsus, insanientibus vehementer exerceri debere, & multa frictione vti Aluum quoque humidam habere eos oportet: quod si non sponte fiat, clysteribus subducatur lenibus, iam dictis in præcedenti capit. quo loco etiam requiras, quomodo circa animi accidentia se habere debeant. Victum autem tenuem exhibere conueuit, Aëtij decreto, præsertim circa initia, sorbilem, liquidum, non multum, ventri commodum & qui parum sanguinis generare potest. A vino penitus abstinendum est, nisi ex meru insania orta fuerit, nam in hoc insaniæ genere solo, rectè vinum datur, Celso auctore, Vniuersa ergo diæta statuatur tenuis, concoctu facilis, ventri commoda, flatus, exors, habénsque vim contemperandi, hoc est, humectandi magis quàm infrigidandi. Propter quod ptisana vtendum, intybo, botragine, malua cucurbita, & interdum lactuca. Procedente tempore postulantibus viribus, carnibus vti poteris, potissimum contusis gallinarum pullorum, perdicum, phasianorum, & castratorum, in quarum carnium iure ptisana optime parari possit. Pro potu sumant aquam hordei, aut decoctum, cum qua permisceatur succus malorum punicorum dulcium, aut parum acidorum. Quòd si prædictos potus auersentur, vires indicent, ac assueti fuerint ægri vini potioni, illudquoque non omnino denegandum erit, præsertim, si ex succo melancolicho exusto mania fuerit genita, sit autem album, tenue, aquosum, ac subastringens, optiméque dilutum potissimum incliuante malo. Admonendi insuper sunt, vt ab omnibus edulis, & potibus bilem gignentibus abstineant, Aëtio teste. prædicta verò victus ratio cunctis insanientibus communis existit, paucis quibusdam mutatis pro diuersa causæ ratione. propriam autem curationem vnaquæque expostulat, licet consimilem melancholicis curationem recipiant, Paulo teste. Nanque si ex feruenti sanguine furor excitatur, ante omnem aliam curationem sanguinis missio adhibenda est, secandáque erit cubiti vena media, seu externa, aut si hæ non appareant, talia vena incidenda erit, præsertim in mulierib^9^, quod si neque hæc appateat, ad eas, quæ in summis manibus, ac pedibus, transeundum, Aëtio anctore; & si vires robustæ sint, quantum satis esse putaueris, statim detrahito, prout Trallianus cum Aëtio conuenit. Sinautem vires multam prima vice euacuationem non tolleranr, necesse est non modò semel, sed etiam bis: & sæpius, quantum licet paulatim auferre Post hęc caput irrigare oportet rosaceo, cum pauco aceto, aut polygoni succo, vel oleo anetino, seu melino, imbuta videlicet pecia lanea seu linea oleo syncipiti imponatur, & frequentius renouetur: aut accipe rosarum, violarum, solani, foliorum lactucę ana p. v. corticum papaueris albi drac. duas, florum chamęmeli drac. iiij. florum stœchadis drac. j & cum prius bullierint in debita aquę quãtitate, additóque pauco aceto, iuxta coronalem commissuram, loco prius abraso, caput irrigato, cuncta verò non frigida actu, sed tepida capiti applicentur. Hoc initium tempore post venę sectionem, omni modo somnus procurandus erit cum his quæ capit. de phrenitide retulimus. Confidit autem Aëtius valde pharmaco ex papaueris capitibus cũ ptisanæ succo, aut aqua exhibito pondere cochlearis vnius, interdum non vna vice sed intermissa die vna, rursus exhibendo. Asserit enim quòd vel solum hoc medicamentum solet post venæ sectionem perfectè liberare ab affectione, vna cum conuenienti diæta, Ar si res postulauerat, vena quoque in fronte secanda erit, eodem Aëtio teste, præsertim si infractus, impactúsque sanguis in cerebro fuerit, Orta autem insania ex præassata flaua bile, ad ea, quæ huiusmodi humorem vacuant, statim veniendum est Tralliani præcepto prius tamen eo concocto, ac præparato, tunc nanque purgatio commodè tibi succedet. Perficies autem id, si syrupum violaceum, aut rosaceum exhibeas, aut è succo fumariæ, intibi, seu borraginis confectum, cum aquis appropriatis præcedenti capite, & capit. de phrenitide prædictis: purgabis quidem eos, aut aliquo eorum medicamentorum, quæ in curatione melancholiæ approbauimus, vel infrascripto, quod excipit florum violarum, fumariæ, lupulorum, borraginis, & hordei decorticati, nymphææ, singulorum drac. ij. passularum vinaceis detractis, & tamarindorum ana vn. j. ex quibus facto decocto extrahatur cum eo amygdalarum dulcium succus, in quo per decem, vel duodecim horas macerentur, drac. ij. myrobalanorum citrinarum, & drac. j. indarum, & facta

Prognostica.

Curatio.

Ratio victus.

Si ex feruenti sanguine fiat, curandi ratio.

Si ex flaua bile præassata generetur curãdi ratio.

facta per colum transfusione, dissolvas in ea mannæ unc. ij. diacatholicon, aut diasænæ drachm. iij. aut loco mannæ unc. j & s. cassiæ fistulæ. Cæterùm si tali, vel alio dato medicamento corpus non abunde satis euacuatum esse deprehendas, utpote quia ei non cedat affectus, post aliquot dies præcedente tamen prius corporis præparatione, ac humoris concoctione, cursus, aut prædictum medicamentum, vel aliud ex his, quæ in cura melancholiæ diximus propinandum erit. Et si illud assumere recusarint, aut mollissimis ouis, ut Tralliano placuit, aut aliis cibis, vel ficubus pinguibus, vel palmulis, interdum etiam potionibus excipiant, ut Paulo visum est. Balneis aquæ dulcis post hæc uteudum, inclinante præsertim morbo, alusque irrigationibus, & medicamentis topicis prædictis, addendo tamen quæ magis infrigidant, ac humectant. Nec minus somnus in his conciliandus erit, imo magis quam in reliquis maniacis, ac melancholicis: prodest autem ets fœniculi magni sylvestris radix, & semen ex aqua quotidie pota post purgationem, præcepto Pauli, & Aët j. Ex exusto autem atro humore si furor inciderit, non alio modo curandus erit, quàm melancholia. Propterea si in toto corpore talis succus redundarit, simili curatione utendum erit, quam præcepimus pro curatione melancholiæ cum redundantia sanguinis melancholici in universo corpore. At si furor excitetur ex atra bile prædicta, non tamen in toto redundante, sed in cerebro tantùm, similiter curandus erit velut melancholia excitata ex redundante succo melancholico tantum in cerebro. quanquam perpetuo medicamentis humectantibus, ac infrigidantibus plus, pro curatione furoris, quàm melancholiæ uti poteris. Quòd si orta fuerit mania ex calida tantùm cerebri intemperie, seu externa causa ipsum calfaciente, præter venæ sectionem, ac purgationem eisdemmet medicamentis curare oportet caput, ac totum corpus alterantibus. Per consensum verò furor si fuerit genitus, nulla alia peculiari indiget curatione: verùm primogenio affectu curato, & ipse quoque cessabit. Quòd si velis, ne per essentiam fiat, cerebrum præseruare, iam dictis poteris topicis medicamentis rectè uti. Attendendæ item species alienationis, cuius accidentia ut testatur Cælius Autel. præcitato loco, contrariorum coniectura erunt mitiganda, ut furiosum hilaritate relaxent, nunciantes quicquam quod animum resoluat. Si nanque oportet contrarietate quadam alienationis corrigere qualitatem, quò animi quoque habitus sanitatis mediocritatem agnoscat.

Ratio curandi furorem si fiat ex exusto humore melancholico.

Περὶ λυκανθρωπίας. *De lupina insania.*

CAPVT IX.

Malum id, quòd à Græcis λυκανθρωπία dicitur, Latinè lupina insania, species quædam melancholiæ est, Aëtio & Paulo testibus: qui nanque hoc affectu detinetur in Februario mense noctu domo egressi lupos in cunctis imitantur, & donec dies illucescat circa defunctorum monumenta plerunque vagantur, eaque maximè aperiunt: quo fit, ut promptè quæ pars in eis afficiatur dignosci possit: quoniam cerebrum pariter quis affectus præter naturam sit, quæve sit eius causa, quoniam symptoma in genere noxæ functionum principum, præsertim imaginationis, & cogitationis deprauatæ: nam memoria fortasse hic oblæsa non est, velut percepi in quodam qui hoc affectu laborabat, & si huc usque duos viderim tali affectione correptos. Ille nanque cùm prius me nouisset, quadam die cùm detentus hoc malo esset per iter obuiam mihi factus, ipse verò timens secessi, at ille modicum me aspiciens abiit, erat autem cum eo multitudo quædam hominum, ipse quidẽ ferebat humeris crus integrum, ac tibiam defuncti cuiusdam: hic demù curatus liber euasit. Qui cùm iterum mihi occurreret, nunquid timuissem interrogauit, cùm in tali loco, dum insanus erat, eum offendissem: ex quibus constat memoriam in eo non fuisse oblæsam. Dignoscitur autem hic affectus ex his signis, quoniam facies eorum pallida est, oculi sicci, ad videndum imbecilli, & non lachrymantur, ipsorúmque oculos cauos videbis, linguam siccam, & saliuam omnino non profundunt. Sitis ipsis adest immodica, & tibias habent exulceratas immedicabiliter propter assiduos casus, & canum morsus, qui frequenter per noctem eius partis offensione accidunt: ex quibus quoque indiciis liquet quæ sit eius causa, quoniam atra bilis. Curantur autem hi accessionis tempore venam secando, & sanguinem ferè usque ad animi deliquium euacuando, eósque boni succi cibis nutriendo, ac balneis aquæ dulcis, si eis utantur, deinde serum lactis per triduum præbendum erit, & non semel tantùm, sed bis térve. Purgabitur autem æger hiera ex colocynthide, ut placuit Paulo & Aëtio, aut si videatur aliquod prædictorum medicamentorum in cura melancholiæ præbeto: velut & post purgationes alia adhibenda sunt eis, antea iam relata in cap. de melancholia, ac præsertim theriaca utendum. Ad vesperam verò inualescente affectu irrigationibus capiti, ac odoramentis iam dictis somnum inducere tentandum est. Nares item & tempora populeone dicto vnguento illinantur: quandoque etiam somnifica medicamenta in potu exhibeantur, Aëtij præcepto.

Aëtius lib. 6. c. 11 Paul lib. 3 cap. 16.
Sedes affectus.
Quis præter naturam affectus sit.
Affectionis signa.
Causa. Curandi ratio.

Περὶ κεφαλαλγίας. *De capitis dolore.*

CAPVT X.

Priusquam ad eius affectus, qui à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis capitis dolor dicitur, tractationem accedamus, tanquam valde necessarium, ac utile in quauis doloris generatione, tria inuestigare proposuimus. Primum quid sit dolor. Secundum ex quibus, & quot causis gignatur. Reliquum & tertiò, in quo præter naturam affectuum genere reponendus sit. Quod ad primum id quod nos dolorem dicimus, variis nomenclaturis consueuit à Græcis appellari: nam interim ὀδύνη, sæpe ἄλγημα, interdum πόνος, quandoq; ἄλγησις ab Hippocr. & Galen nuncupari assolet, quamuis aliis etiam nominibus apud quosdam Græcos auctores nominari reperies. Hunc verò tristis, atque grauis mutationis sensum esse in Galeni doctrina luce clarius patet, præsertim duodecimo meth. 1. de sympt. causis, ac secundo de ratione victus in morbis acutis. At cùm dixit sensum, neque omnes partes sensibiles sint, manifestũ est quæ prorsus sunt insensibiles, eas nõ dolituras, quò fit ut sensibilibus duntaxat partib⁹ dolor accidat. Verùm cùm nõ perpetuò sint dolitura corpora, quæ sensibilia sunt, sed multum esse

Quid sit dolor.
12. meth. cap. 7. 1. de sanis. symp. cap. 6. 1. de rat. victus com. 3

esse videatur temporis quo non doleant. relinquitur certo aliquo tempore, quo scilicet excitatur in eis eructans affectus, necesse esse ea dolore: nam citra alterationem non fit dolor, cùm citra eam sensus non fiat: neque in his quę ad perfectionem sunt alterata vt in hecticis febribus, dolor adest. Galeno teste libro de inæquali intemperie. Non enim cùm mutata particularum temperies iam est, siue, vt sic loquar, in ipso mutatum esse, dolent, sed dum mutantur, siue in ipsa mutatione, quemadmodum mirus dixit Hippocrates. Verùm cùm ex alteratione, ac alterationis dignotione sensus fiat, vt liquet septimo de Hippocratis & Platonis decretis, & primo de elementis, non tamen alteratio ipsa, vt quidam putant, sensus est, sed ipsa alterationis dignotio: nanque sensus instrumenta alterari etiam sine sensu potuissent, vtputa si neruos nõ haberent, ac per eos alterationis dignotionem Et propterea non satis est ad voluptatis, dolorisque creationem, vt vel leuis, vel grauis, seu aspera in corpore morio efficiatur, sed vtrisque his agitationibus earundem dignotio quoque accedat necesse est, quæ propriè sensus dicitur, quinimò interdum hæc duntaxat alterationis dignotio dolor appellatur, vt patet aphoris. sexto libri secundi, dum dixit, dolorem non sentiunt. Hunc ergo sensum dolorem nos diximus esse, qui penes alterationis dignotionem potissimum attenditur, & non penes alterationem ipsam, quamuis in eius generatione ea quoque necessaria sit, cùm neque sensus hic sine patientis corporis immutatione vllo modo esse possit. Impropriè verò interdum appellauit Hippocrates ipsas dispositiones, seu affectus, qui cùm dolore apti sunt natura fieri, dolores, vt in principio iam dicti aphoris. sexti libt. 2. liquet, cùm inquit. Quicunque dulentes partes aliqua corporis, sexto de morbis vulgar. quod in cranone antiqui dolores frigidi, noui autem calidi, dicebat. Cæterum nec ex quauis immutatione, seu sensibilium corporum alteratione progigni dolor consueuit: quoniam si leuis, & exigua fuerit corporum immutatio, sensum quidem efficit, qui facultatem & vim agentis dignoscit ac percipit, & propriè naturalis sensus dicitur, non tamen dolorem inducit: nam promptè vnumquodque sensorium leuem hanc ex cognatis patitur mutationem, seu alterationem. Insuper quòd nec alteratio ipsa sensim, pàulatimque facta dolorem afferre animanti possit, primo de causis symptom. & duodecimo method. à Galeno decretum est. Et propterea non cuiuslibet immutationis sensus dolor esse dicitur, sed eius, quæ grauis, vehemens, ac tristis est vt diximus, tum confertim, tum etiam violenter facta. Huius nanque immutationis sensus existere nullo modo potest sine patientis corporis immutatione præternaturali, vt eodem septimo de Hippocra. & Platonis decretis liquet. Hoc itaque intelligere volumus per tristem, ac grauem mutationem, quæ quidem omnium: dolorum communis causa existit, prout Galen. eodem 1. de causis symptom. testatus est, illudque tum Platonis auctoritate in Timæo, tum etiam & ipsius Hippocra. confirmauit. Platonis inquam, dum dicebat, quòd pathos præter naturam violenter, & affatim incidens dolorem excitat: cùm verò ad naturalem habitum reddit, idque rursus affatim, delectationem inducit: at in delectatione, licet affatim ad naturalem habitum mutatio fiat, non tamen ea violenta est: nam si violenta quoque foret, similiter dolorem excitaret vt idem Galenus testis est 12. metho. med. Qua ratione conciliantur eius dicta prædicto loco cum his, quæ asseruerit 1. de caus. symptom. de doloris, ac delectationis generatione. Hippocratis verò auctoritate, qui fatetur, quòd ab his, quæ naturam mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur, hac quidem voce corrumpunt & celeritatem, & vehementiam transmutationis indicans, quemadmodum Galenus ipse exponit. Quòd verò dolor pręcipue in sensu cõsistat mutationis tristis, hoc est, affatim & violenter factę, & nõ in ipsa mutatione, palam ostendunt medicamenta, quæ à Medicis excogitata sunt pro eiusdem curatione, quando intendimus contra ipsum, velut symptoma pugnare, & non eius causam adimere: sunt nanque ea torporem inferentia, ac sensum auferentia à Græcis anodyna, quasi indolorosa dicta: nam si causam eius auferẽdo, ipsum curabis, ita vtique, vt Galenus inquit 12. metho. contra symptoma non pugnabis. His quippe sic declaratis, reliquum est, vt ad id, quod secundo loco proposuimus, accedamus: videlicet quot, quæúe sint tristis huius, seu grauis mutationis, ac demum doloris causæ declarare, cùm iam ostensum sit vnam esse communissimam, ac immediatam omnium dolorum causam, immutationem videlicet confertim, ac violenter factam corporibus sensibilibus. Hæc verò immutatio fit, vt quidam Galeno ascribunt, à duabus causis, solutione videlicet continuitatis, aut alteratione aliqua: quidam alij asserunt vnam tantùm meminisse causam ipsum Galenum, continuitatis videlicet diuisionem. Si qui verò sunt, qui velint eum alterationem aliquam duntaxat dolorem excitare, hic velut apertum mendacium asserentes, ac Galeno, id quod nullibi somniauerit, attribuentes, seponendi sunt, nulla alia confutatione egentes, sed tanquam mendaces condemnandi: quamuis Auerrois tertio colliget, illud sentiat, ac nonnullis rationibus idem tueri conetur aduersus Galenum, & Auicennam cap. 31. at illi, qui continuitatis solutionem duntaxat doloris causam esse ex Galeni sententia contendunt, illud tueri conantur ex eiusdem Galeni verbis quarto de simplicium medicamentorum facultatibus. Quo loco frigidum, ac calidum propterea mordacitatem inducere asserebat: quoniam vnum diuellendo, reliquum verò erodendo continuitatem soluebat, ac continuum corpus distrahebat, qua de re nec frigidũ, nec calidum præter continuitatis solutionem, auctor doloris erit, vt isti asserunt. Confirmant illud eiusdem Galeni auctoritate tertio de fracturis cap. 1. quo loco volens non protsus à probabilitate esse alienum, omnes morbos appellare vlcera, quemadmodum Hippocr. ibidem asserebat, repentinam dicebat quoque mutationem in intemperatura solutionem ipsam continui efficere. Non erit ergo intemperies aliqua (vt isti volunt) doloris causa ad Galeni sententiam, nisi & continuum soluat: & proinde concludunt cum eo vnam tantùm esse doloris causam, solutionem videlicet continui. Veruntamen nos, qui Galenum vbique locorum inspeximus quæ euidentiæ sunt sectari tanquam verum, ac summum Medicum, cum eo asserimus non vnam duntaxat, sed duas esse primas omnium dolorum causas. Quemadmodum & ipse sexcentis in

Marginal notes: cap. 5. — Hipp. 2. apho. 47 — 7. de decr. cap 6 — 1. de elem. cap. 2. — Numquid dolor propriè dicatur alteratio vel alterationis dignotio. — comment. 3. tex. 7 — An ex quauis immutatione dolor fiat. — 5. de caus. sis symp c. 6. 12. met. cap. 7. — cap 6. — Plato in Timæo post medium. — Loco cita. — Hippoc. 2. aphor. 47. — cap 7 — Quod, quæ ne sint dolorum causa — cap. 3. — Rationes eorum, qui solutionem duntaxat continui, causam esse doloris, ex sententia Galen. contendũt. — cõmen. 34 — Opinio nostra de causis dolorum cũ Galeno

locis lucidissimè confessus, est præsertim lib. secundo art. medic. in. 24. & 6. de locis affectis 12. meth. & 2. de ratione victus in morbis acutis, ac lib. de inæquali intemperie. Immodica nanque intemperies, quæ inæqualis fit, confestim sensibiles partes alterans, seu immutans, & violenter easdem partes dolore afficit, ac afficere valet citra vnitatis dissolutionem, quemadmodum ipsis nullo modo præter naturam immutatis, ac à naturalis status delapsis omnino dolorem nõ sentimus tanquam propria temperie fruentibus eisdem partibus, & eodem modo si & ipsæ sensim alterentur, aut æqualiter alteratæ sint indolorosæ permanẽt. Si igitur propriam temperiem sensibiles partes possidẽtes, aut leuiter, seu æqualiter alteratæ indolorosæ sunt, consonum erit easdem præternaturaliter, inæqualiter, ac violenter intemperatas redditas dolorem sentire: quod confirmauit Gale. primo de caus. symp. cùm de dolore loquens dixit: Portò vehementes eueniũt in tactu à naturali habitu transmutationes ob violentũ calidi, frigidíque occursum. Similiter libro de inæquali intẽperie de calida fluxione in musculis loquẽs, dicebat arterias, & venas ipsorum præter cæteras partes eorum, vario dolore affici, cùm internus à fluxione tum excalfiunt, tum extenduntur, ac diuelluntur, externus non modo excalfiunt, sed etiã premuntur, ac degrauãtur reliquæ particulę alię comprimendo solùm, vel incalescendo, aliæ vtroque genere laborant. Quid clarius quòd Galenus in his verbis asserit quasdam musculi partes, quòd incalescant duntaxat dolorem sentire? quasdã verò quòd distendantur, seu diuellantur, nonnullæ propterea quòd vtroque modo afficiãtur, doleant: amplius 2. de loc. affectis dicebat. Verùm in erysipelate, & inflammatione, atque in totum in affectib. inflammatiuis non solum, quia intentæ sunt partes laborãt, seu dolent, verum etiam quia intemperantia affectę sunt: ac ne hac quidem exiguam ad dolorem inducendum vim habente. & sexto de locis affectis de coli dolore verba faciens dicebat, frigidũ crassum, aut viscosum humorem, seu flatuosum spiritum in corpore crasso, densóque genitum, sed egredi nequeuntem, dolorem excitare: vehemẽtem quidem geminam ob causam, intemperantiam videlicet, & corporum, quibus continetur tensionem. His quippe locis cuius patere poterit Galenum intemperantiam, eamque inæqualem confestim, ac violenter factam, præter continui solutionem dolorem excitare, absque dubio voluisse, & solutionem continui citra intemperantiam, ac ambas simul. Reliquum est eorum opinionem, qui cum Galeno putant solutionem duntaxat continui doloris causam esse, eorundem rationes soluentes diluamus. Ad primam eorum rationem quam afferunt auctoritate vtentes Galeni 4. de simplic. medi. facult. dicimus primo quod quamuis ibidem Galenus doceat modum, quo calidum & frigidũ media solutione continui mordacitatem efficiant, nequaquam tamẽ negauit posse dolorem eadem excitare confestim ac violenter sensibiles partes alterando, prout sæpius in eius doctrina compertum est. Qua de re licet vnũ docoit, nõ propterea alterum, quod in pletisque locis scriptum reliquerat, negasse videtur, cuilibet patere poterit eius dicta sanè intelligenti. Ad hæc non quodlibet calidum, aut frigidum media solutione continui mordacitatem inducit, vt eodem loco patet: sed illud tantùm, quod immoderatius auctum est, calidum videlicet adeò auctum, vt nostram substantiam diuidat, distrahat, atque secet, frigidum verò quod supra quàm quòd contrahat: ac condensat, etiam diuellendo partes mordicatione infestet, ac cõtinuum soluat. Quã de re quis negabit, quòd quamuis vehemens repentina, ac violenta alteratio esse debeat, vt dolorem excitet, quòd priusquam ad tantam deuenerit immoderantiam, quam exigit continui solotio ex ea otta, valeat confestim duntaxat, & semel totas sensibiles partes alterans, citra continui diuisionem dolorem efficere? dato inquam immoderato immoderatius, vt proinde fiat, quòd ex inæquali intemperie, calida potissimum, vel frigida immoderata non extremè tamen dolor excitetur, præter continui solutionem dolentis partis. Immoderatius autem auctus, de qua Gal. 4. de simplic. med. fac. loquutus est, dolorem gignit interueniente continui solutione: cum immodici caloris, ac frigoris hic terminus statui potest, vt lib. de inæquali intemperie patet, quò fit, vt vnus minor, alter verò maior dolor existat. Ad secundam eorum rationem, pro qua Gale. pro teste inducebat lib. 3. de fracturis, facili est responsio: nam quatenus ibi Galenus tanquam probabile, ac verisimile Hippocratis dictum seruare, qui asserebat posse quempiam omnes morbos vlcera appellare, licet non tanquam verum, quanquam non prorsus à probabilitate alienum, vt ipse asserit, pro sustinenda hac probabilitate subiunxit, omnem intemperantiam aliquam omnino continui dissolutionem, si non sensui euidentem ratione tamen cõtemplabilem, efficere, allegãs se in prꞔallegato loco quarto de simplic. med. facultat. demonstrasse repẽtinam item mutationem in intẽperatora solutionem quoque continui efficere: tanquam probabile ergo, ac verisimile illud affirmat, non tamen omniquaque verum, & cùm dixit repentinam mutationem in temperatura solutionem continui efficere, cõcedimus nos modo, quo supra diximus, dum verò subdidit, eam omnino continui solutionem, si non sensui euidentem, ratione certe contemplabilem progignere, asserimus nos illud fateri, nõ quòd re vera sit, sed vt à calumniis Hipocratis dicta libetet, propterea ait illud posse ratione contemplari tanquam probabile, & non penitus absurdum. Nanque in hoc eas, quę sensui euidentia sunt, præter eius morem, vt liquet, transgreditur, & vt cunctis pateat me non insonia, sed vera fateri, Gale. ipsum legat lib. de inæquali intemperie, dum huius Hippocratis dicti etiam meminit: ait nanque, Quippe vlcera vnitatis est diuisio, immodicus verò calor, ac frigus proximè accedunt, vt vnitatem soluant, & non dixit, quòd re vera soluant vnitatem: licet ea quoque euidens sensui non sit, velut fatetur prædicto libro de fracturis: quamuis etiam de immodica loquatur intemperatura, & non de omni, cùm de his quæ immodicæ valde non sunt, fortè nec illud veritatem habeat, quòd proximè accedant, vt vnitatem soluãt. Quare licet proximè accedãt, vt continuitatem soluant immodicæ intemperantiæ, potissimum calidæ, vel frigidæ, iuxta Galeni sententiam, dolorem tamen efficere possunt citra cõtinui solutionem quamuis probabiliter loquendo, à veritate prorsus alienum non sit, cùm proximè accedant, vt continuum soluant, eas afferere cõtinui dissolutionem efficere: quemadmodum philosophi mobile quoddam quiescere asserunt, etiam si non verę

Marginalia (left): 2. de art. medica.; 2. de rat. vict.; 2 de loc. affe cap 5; 4. de loc. affect. c. 7; 6. de loc. affe cap 1; 12 meth. c. 7; 2. de rat. vict. com. men. 1.; De inæq. intẽp. c. 3.; cap. 6.; cap. 3; cap. 5.; cap. 1.; Solutio rationum opinionum contraria.; cap. 1.; Responsio ad primam rationem.

Marginalia (right): Loco cita.; cap. 6.; Ad secundam rationem eorũ responsio.; cõment. 34.; cap. 6.

verè quiescat, sed quieti proximum sit, ac eundem motum, qui quieti proximus est, quietem appellare consueuerunt, licet impropriè. Ex quibus liquidò constat in Galeni doctrina non modò continui solutionem (vt quibusdam visum est) dolorem excitare, verum etiam ipsam intemperiem inæqualem, ac interdum ambo concurrere pro doloris generatione: & propterea rei euidentiam consecutus in omnibus ferè locis tum præallegatis, tum aliis sexcentis illud testatus est. Hanc etiam sententiã confirmauit 2. lib. de composi. medic. secundũ loc. dum dixit, Vehementissimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatem, & frigiditatem, maximè cùm inæquales existant. Moderati verò iuxta siccitatem: at ad humiditates nullus consequitur dolor. Nõ enim propterea duntaxat, quòd efficacissimæ qualitates sint caliditas, & frigiditas, ea de re cum inæquales sint, vehementissimos excitant dolores similarium partium affectiones prouitantes simplices, ac inæquales, verùm etiã quòd cùm immodicæ valde fuerint, faciunt etiam quodammodo cõtinui solutionem, vt ab eodem Galeno decretum est. Excitant igitur dolores vehementissimos, & quia intemperatas inæqualiter reddunt partes sensibiles, & quoniam erodendo, seu diuellendo continuitatem earum soluunt, cùm immodicæ valde fuerint, vt diximus. Siccitas verò moderatos infert dolores, quoniam nec efficacissima qualitas est, velut prædictæ: & propterea suo occursu non valet adeo violenter corpus contingere, vt media intemperie dolorem protiter. sed tantum media solutione vnitatis, tendendo videlicet partes, quæ continuæ sunt: & si eoque tensionem valde repentinam, & violenter moliatur. At humiditas nec vno, nec alio modo dolorẽ inferre potest ex ipsa, cùm nec mutationem repentinam, ac violentam partis alicuius vt similaris efficere valeat, neque continuitatem soluere possit, velut siccitas ipsa, aut alio modo, contundendo scilicet, secundo aut erodendo. Nanque ex hisce causis solui continuitas consueuit, vt patet tum 5. tum 12. metho. meden. & secũdo de causis sympto. quo loco etiam decretum reliquit, humidum & siccũ nisi calori, aut frigori coniungantur, citra violentiam corpus contingere quia nec affatim, nec violenter ipsum immutare possunt, inefficaciores cùm sint qualitates. Hãc diuersam ex variis qualitatibus doloris generationem cum Galeno fatentur Aëtius c. de dolore capitis, Trallianus cap. 10. lib. 1. & Paulus cap. 4. lib. 3. Ad tertiũ autem deuenientes dicimus cum Galeno primo de causis sympt. quòd delectatio, & dolor omnibus sensibus contingunt, non tamen pari euidentia, sed in oculis minus euidentior, quàm in cæteris: in tactu autẽ & gustu maximè luculenter, ab his deinceps in odoratu, & post hunc in auditu. At relicta delectatione, quæ nihil aliud est nisi reditus ad naturã, simul, & celeriter factus: hic nanque est, qui voluptatem affert, dicimus, ex maximis splẽdoribus visum ipsum propter nimiam secretionem non modo laborare, sed etiam corrũpi quandoque, afficitur quoque gustus instrumẽtum dolore ab acutis, amaris, acerbis, ac acribus succis. Cõtristant verò olfactũ qui ex iã dictis succis exhalant halitus. Auditũ autẽ infestat vox aspera, & maxima, & celerrima. Verùm tactui accedũt magnæ mutationes naturæ à frigidi, calidique violẽto contactu: præterea ab his, quæ contundendi, vel secandi, vel distendendi, vel exedendi vim habent. Quapropter cùm quærimus nos qui affectus præter naturam sit dolor, non de omni dolore loquimur, qui singulis sensibus contingit, sed de eo, qui omnium euidẽtior est: hic verò erit qui sensui tactus accidit ex vna, aut pluribus prædictarum causarum ortus, molestus quidam sensus existens, vt volebat Plato, compositus ex violento simul, & quod confertim fit pathemate, sensitiuis corporibus accidente: nihil autem refert dicere vel molestũ, vel dolorosum, vel dolorificum, vel laboriosum sensum: quemadmodum neque ipsum pathos, si tristitiã, vel molestiam, vel dolorẽ, vel laborem, dolentiamve appellaueris. Nam Plato, vt Galenus refert, pro eadẽ re in Timæo, & in Philebo dictis nominibus omnibus promiscuè vsus fuit, ac in aliis libris: similiter & Hippocrates tum de nominibus, tũ de rebus prædictis in eadem fuit sententia, quanquam & hoc etiam pathos in aliis quoque sensibus deprehendi possit, vt prius diximus, in hoc verò videlicet tactu euidentius est. Verùm cùm tactus in dolore afficiatur ex preternaturali quadam patiẽtis corporis immutatione, is nec morbus, nec causa morbi erit, sed symptoma. Offensa nanque est ipsius tactus actio ex his, quæ ipsum contristant: verùm non adeò offensa est, vt ea penitus ablata sit: nam sentit vtique non naturaliter tamẽ, sed cum tristitia, neque adeò imbecilla, ac difficilis est tactus actio, velut in torpore, seu stupore est videre. Relinquitur ergo, quòd cùm non ablata, nec imbecilla, seu difficilis sit sensus tactus actio in dolore, quòd necessariò ea deprauata sit propter violentam, vehementem, ac repentinam immutationẽ eius instrumento occurrentem: & propterea molestum, ac malũ hunc sensum, seu laboriosum, qui ex prædicta immutatione perficitur, sensitiuis corporibus accedere necessariũ est, iam dictam immutationẽ sentientibus: omnem nanque prauam, seu malam sensionem bifariã dici à Galeno lib. de diff. sympt. patet: nam vel idem quod debiliter, vel idem quod deprauate significat: at cùm in dolore non debiliter tactus sentiat, reliquum est, vt cùm mala sit eius sensio, quòd ea deprauata sit. Habet enim tact9 ipse insigne hoc symptoma, & proprium præter reliquus sensus, nempe dolorem: vt eodem lib. 2. de differ. sympt. liber. His quippe sic declaratis reuersi iterũ ad id, à quo nostra oratio diuerticulum sumpsit, de capitis videlicet dolore dicimus, quòd licet de eo variæ reperiãtur apud medicorũ vulgus differentiæ, apud Græcos tamen omnes quos vidi, præsertim Galenum, tres duntaxat dolore capitis species, seu differẽtias reperi: quarum vna à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis non aliter quàm capitis dolor nuncupatur, nomen siquidem sumens ab affectu, & parte affecta, teste Gal. 2. met. Altera κεφαλαία. Reliqua, & tertia ἡμικρανία dicitur, vt patet 3. de loc. aff. De his igitur tribus differẽtiis nos separatim verba faciemus ab ipsa cephalalgia exordientes: quæ nihil aliud est, quàm recens laboriosus sensus totius capitis propter grauem eius mutationem, seu tristem. Adhibitũ autem est illud verbum recens, vt differat à cephalæa quæ, vt dicemus, capitis dolor diuturnus est, difficiliterque solubilis, teste Galen. eodem 3. de loc. aff. totius autem dictum est, quo ab hemicrania discrepet. At cùm diximus capitis, eã nunc significamus partem, quæ capillo tegitur: huc inquã intellexit Celsus sub nomine capitis, lib. 4. cap. 2. illud quoque per iam dictam descriptionem constat, quæ afficitur in hac

[Marginal notes, left column:] cap. 1. — 5. met. c. 3. 12. met. c. 7. 1. de causis sym. cap. 6. — Aet. libr. 6. cap. 40. — 1. de causis sympt. Loco citat.

[Marginal notes, right column:] Quis affectum præter naturã sit dolor. Gal. 1. de caus. sym. ca. 6. Plato in Tymæo post medium. — Plato in Philebo ante medium. — cap. 3. — Loco citat. De capitis dolore sermo iterũ. Quæ sunt eius species seu differentiæ. — 2. met. c. 2. 3. de loc. affect. c. 9 — cephalalgia quid sit. — cap. 9. — Quid per capitis intelligendũ sit.

affectione, partem, caput esse: quod coniectare licet ex ipso dolore cum positu. At quoniam interdum extra caluariam affectio est, aliquádo intra, & quandoque quidem omnium exteriorum, aut interiorum, interim non omnium, sed vnius tantú corporum generis, arteriarum videlicet, aut venarum, aut neruorú, aut membranarú, aut cutis, vel ipsius denique cerebri: propterea difficillimum est, Galeno auctore 2. de compositione medicamentorum secundum locos, affectum locum dignoscere, siue vnus, siue plures vno existant: aut qui tandé hi ipsi extent. Illud tamen non ignorandum erit, nunquid intra caluariam affectio sit, vel extra. Dignosces verò ex ipso dolore, si vsque ad oculorum fundamenta, seu radices extendatur necne: nam si nó extendatur illucusque dolor, extra caluariá erit affectio, vt Galen. 3. de loc. affec. visum est. Si verò ad oculorum fundamenta, intra caluariam erit dispositio, nam ab ipso cerebro, & ab vtraque mébrana, atque à vasis, quæ in ipsis continentur veluti germina quædam ad oculos deducuntur, vt facilè possit propterea vsque ad eos dolor extendi: etiam si ipsummet cerebrum in eius propria substátia affectum sit: nam id quoque grauem, ac tristem immutationé sentit: & propterea dolore afficitur, vt testis est Galenus eodem secundo de compositione medic. secundum locos. lib. de multitudine, & 3. de locis affect. Excitatur autem hic dolor, velut & reliqui omnes, vt diximus, aut ab inæquali intemperie confertim facta calida potissimum, seu frigida, aut à cótinuitatis solutione, seu ab vtrisque. Verùm non satis erit, hoc scire, sed si velimus cuilibet capitis dolori auxilia rationabiliter adhibere, & non in discriminatim, & citra distinctionem, opus est. cunctas affectiones, ex quibus capitis dolor excitari cósueuit præcognoscere. Neque enim omnes ob vná affectioné caput dolent, sed tum ipsæ affectiones plures sunt, tum eorundem ipsarum singularum propria existit, ex Galeni sententia, eodem 2. de compositione medic. c. 1. secundú locus. Vna etenim affectio est, vt ibidem ipse asserit, iuxta intemperiem simplicem citra humorum complexum. Alia secúdùm humorum qualitatem, quędam iuxta multitudinem duntaxat ipsorú humorú contingit: quibus etiá accedit ea, quæ fit, cùm humores transitus liquorum ac vaporum obturarút. Et ad hæc alia est, cùm ob imbecillitaté in quibusdam capitis partibus flatuosus spiritus innascitur: quandoq; etiá ob aliquam externá causam, προκαταρκτικὴν Græci appellant, capitis dolor contingit: velut est externus ardor, frigiditas, ebrietas, plaga, & alia huiusmodi. Ex hisce ergo sex diuersis causis, vt Galeno visum est, capitis dolores excitari possunt, ex quibus ipsú propter imbecillitaté suam facillimè affici consueuit, interim ob sensus exuperantiam, seu totius corporis plenitudiné: quáuis diffusi, & veloci efferuescentes humores interdú, ac vapores à magnis febribus ad caput ascendant, & capitis dolorem efficiant, vt dicemus. Proinde docebimus nos quo pacto singulæ ex propriis earum indiciis dignosci valeant, vt demú eis cognitis, ratione, ac methodo curari possint, initium sumentes ab eo, qui ex simplici duntaxat intéperie citra humorú cóplexum ortum habet: quamuis nec illud inuenire promptum sit, sed & exercitato homine indigeat, qui tum per rationis exercitium, tum per multam, & assiduam affectionis ægrotorum inspectionem eá cognoscat.

Qua parte affectatur. *cap. 1.* *Nunquid intra caluariam, vel extra caput affectum sit.* *cap. 9.* *2. de cópo. medic. c. 1. lib. de multitud. c. 11. 3. de loc. affect. ca. 9.* *Vniuersales causa doloris capitis.* *Particulares causa eiusdem.*

Nanque proprietates aliquæ quidem omninò dici non possunt, quædam verò ægre circa ægrotantium corpora ostendi valent, vtpote quæ tantum iis, qui eas sæpe viderunt, cognitæ sint: & propterea quòd coniecturale artis est, id maximè in affectionú cognitione consistit, vt patet eodem 2. libr. de comp. med. secundum locos. Si autem ex simplici intemperie capitis dolor proritetur calida, vel frigida, dolor vehementissimus erit, vt dictum est: nanque ex his duntaxat qualitatibus vehementissimi fiút capitis dolores. Verùm si calida fuerit intéperies, præter vehementissimum dolorem, capitis aderit calor quamprimum ei manum admoueris, ac oculorum rubor: frigidis aperginibus oblectátur ęgri, ex quibus maximum percipiunt adiumentum: præcessitque alia extranea calfaciés causa. At si ex frigida excitetur intemperie, licet vehementissimus dolor quoque sit, tamen caput tactu calidum non deprehenditur, neque facies, & oculi rubescunt, nec arida, & collapsa apparet, sed è contrario plena, & pallida, Traiano teste, eodem cap. 10. primi libri: præcessitque externa quædam infrigidans causa, & frigidis neque iuuantur ægri, neque gaudent, vt Galeno visum est. Quòd si ex siccitate ortú habuerint, moderati erunt capitis dolores, aridior deprehendetur capitis cutis citra alia indicia, quæ de calida intemperie diximus: aliquáque præcessit exiccans causa. & a siccis medicamentis non modò non iuuantur ægri, sed noxam suscipiút. Ad humidam verò intemperiem, quòd nullus consequatur dolor, iam ostendimus. Quòd si non ex simplici tátum intéperie capitis dolor excitetur, sed cum humorum complexu, si biliosus is fuerit, dolor præter vehementiam mordax quoque erit: similiter cum rotius capitis calore immodico, ac faciei pallore. Interim etiam os amarescit, quemadmodú Paulus testatur eodem cap quarto lib. tertij, instructus à Galeno secundo de compositione medicamentorum secundum locos, & quæ præcessit victus ratio flauam bilem coaceruauit: pariter temperatura calidior, ætas vigens, immodicæque sollicitudines præcesserunt. At si pituita redúndáte is fiat, præter iam dicta frigidæ intemperiei signa, tum victus ratio præcedés, tum reliqua concurrentia firmabunt: cuncta nanq; pituitam ipsam coaceruarunt. Nec minus ab atra bile ortú ducat, cuncta aderunt indicia redúdantis atræ bilis, quæ requiras cap. de melancholia. At si ex plenitudine quatuor humorum ex æquo, seu ex sanguine dolor capitis proritetur, aderit grauitatis sensus, aut tensionis: faciei color rubeus, temperamentum, ætas, victus ratio, & reliqua concomitantia sanguinis incremétum, seu humorum omnium ex æquo indicabunt. Quòd si eadem humorú multitudo cum obstructione quapiam, seu obturatione caput dolore infestat, siquidem ea moderata fuerit cum grauitate prædicta, moderatus erit dolor: siu fortis, fortiter dolebunt. & si mordacem quantitatem humorum multitudo cóplectatur, etiam iuxta hanc dolorem augebit, prout Gale. testatur præcitato lib. 2. de compos. medic. secundum loc. ca. 1. Verùm si cum grauitate, aut tensione, pulsus quoque aderit, inflammationem indicabit. Quemadmodum si tensio aderit sine grauitate, ac pulsu, spiritus flatuosi multitudinem ostendit. vt liquet primo de Arte curatiua ad Glauconem, c. 5. aderitque aurium sonitus: & quę præcessit victus ratio, corporis natura, ac reliqua, ad spiritú flatuosum generandum

Loco cit. *Signa doloris capitis ex calida intemperie.* *Ex frigida intemperie.* *Ex siccatem temperie.* *Si ex bile flaua.* *Loco citat.* *Ex pituita.* *Ex nigra bile.* *Ex plethora.* *Ex multitudine mordacis humorum.* *Ex inflammatione.* *Ex flatuoso spiritu.*

dum fuerint idonea. Qui demũ ob causam quampiam externam ptoritantut capitis dolores, vt externo ardote, frigiditate, ebrietate, plaga, odoratis item calidis, ac reliquis huiusmodi, promptè ex ægri, seu astantium relatione percipi possunt. Quare vt diu in his dignoscendis immoremur non oportet: quemadmodum si ob sensus exuperantiã dolor capitis infestet, velut in ore stomachi accidit quibusdam, qui ipsum exactè sensilem habent, facillimè à quauis causa in eũ incidere parati sunt, præsertim ab ipsis odoratis, adeò vt nonnulli ne thuris quidem odorem ferre possint, Galeno auctore 3. de locis affectis cap. 9. At tẽpus est doloris capitis prognostica enunciare: cuius primum ab Hippocr. aphorism. 70. lib. 4. scriptum est, dum dixit, Quibus febricitãtibus vrinæ sunt perturbatæ, quales sunt iumentorum, iis dolor capitis vel adest, vel aderit. Quoniam, vt inquit Galenus in commento, spiritus flatuosus, vnà cum calore promptè fertur ad caput. Secũdum prognosticum eiusdem Hippocr. aphor. 51. 6. libri scriptum est, cùm inquit. Quicũque sani dolore capitis repentè capiũtur, & statim muti fiũt, & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit. Nam cùm sanis (vt Galenus asserit eodem commento) dolor in capite repentè aduenerit, causam referre oportet non modò ad spiritum flatuosum, sed etiam ad materiæ vniuersim fluentis multitudinem: quam ad cerebrum fuisse delatã indicant symptomata, quæ post dolorem superuenerunt, ab Hippocrate in aphoris. annotata: per quæ etiam symptomata, quòd sit quędam materia pituitosa, commonstratur: atque iccirco febris superueniens dispositionem soluit. Aphorism. autem decimo eiusdem sexti libri, idem Hippocr. dicebat, Caput dolenti, & circumdolenti, seu vehementer laboranti, pus, vel aqua, vel sanguis effluẽs per nares aut os, aut aures, morbum soluit: quando videlicet proptet inflammationem, Galeno teste, vel crudorum humorũ multitudinẽ in capite aceruatorum fieri dolorem contigerit: tunc nanque inflammatione suppurata, aut humore excreto solutio fit. tertio verò prognosticorum. Capitis dolor vehemens inquit Hippocrates, & cõtinuus cum febre, si quod ex indiciis exitiorũ exitiosis, letalis admodũ est: & libro 3. Prædictionum dixit. Vterum gerentibus capitis dolores soporosi cum grauitate fientes mali sunt. Galenus antè primo de arte curatiua ad Glauconem scriptum reliquit, dolorem capitis inseparabile esse indicium futuræ crisis, si à principio nõ inuaserit, sed vbi corpus perturbatur, ac agitatur naturam tentãte ipsam per vomitum, aut per fluxum sanguinis ex naribus. Reliquũ est cuiusuis doloris capitis curationem conscribere, vnam tamen in omnibus communem intentionem habentes, causas videlicet, à quibus fiunt singuli, considerare: hæ siquidem tibi conuenientem curationem ostẽdent non cuiusuis doloris capitis tantum, sed omnium aliorum symptomatum, vt liquet lib. 1. de arte curat. ad Glauconem. Verùm nos non immeritò initium faciemus ab iis, qui à nudis duntaxat qualitatibus originem duxerunt, ac à procatarcticis causis. Nam cùm recentes hi fuerint, facilè curantur, cunctique optimi Medici ab eis initium sumpserunt, vt patet secundo de comp. med. secund. locos.

Ex externis causis. *Doloris capitis prognostica.* *3. progn. text. 11.* *3. prorr. text. 11.* *cap. 15.* *Loco cit. cap. 5.* *cap. 22.*

Cura doloris capitis ex siccitate.

INSVPER visum est, qun breuiores simus, ab eo capitis dolore qui ex siccitate oritur, cœpisse. Nanque ex ea, licet non vehementissimus, moderatus tamen gignitur, non tamen intemperie media: quoniam citra caliditatem, aut frigiditatẽ hoc pacto illum efficere non valeret, vt Gal. no patet primo de causis symptom. sed media cõtinui solutione, hoc est, tensione. Demum relicta humiditate, ex qua nec vno, nec alio modo sola existente excitari dolor potest, ad eos deueniemus, qui ex frigida, seu calida intemperie cum humorum redundantia, vel citra, ortum ducunt: alios, qui ex aliis iã dictis causis excitantur, non omittentes: quamuis plurimum, vel frigida intẽperie caput viciat, vel humida, quinetiam & ambæ simul, vt 13. meth. med. apud Gale. legitur. Pro huius tamen ratione vniuersa victus, ac medicamentorum ratio ad humidũ vergere oportet. Talis ergo naturæ aër eligatur, somno vtatur longiori, vigilias vitet, quietem eligat. Caueat ab immodico exercitio ac euacuatione immodica, animique affectibus immoderatis, præsertim mœrore. Cibi eligantur humectantes, boni succi, multi nutrimenti, vt recentium ouorum lutei, gallorum testes, gallinarum, seu pullorum caro interdũ perdicum, ac phasianorum iuuenum: eorundẽmque animalium iusculis interim vescantur. Vinum bibant tenue, aquosum, optime dilutum: dulciũ aquarum calefactarum lauacris, vt quæ humectare possunt, vti conuenit. Capitis irrigationes faciendæ, præsertim iuxta coronalem commissuram ex oleo amygdalino dulci, aut de cucurbita, vel violaceo, & chamæmelino simul mixtis. Interim verò cum prædictis oleis recentem aliquam pinguedinem misceas, vt anseris, gallinarum, vel vitulorum: pariter & recens butyrum, hisque caput inungẽdum. Humida quoque errhina administrari poterunt ex prędictis rum oleis, rum pinguedinibus pullorum, seu Gallinarum iusculis commistis, ac sacchato albo.

cap. 6. *Victus ratio.* *Medicamentorum ratio.*

CAPITIS autem dolor ex calore genitus, vt solis ardore, flammæ vicinitate, seu odoramẽtis calidis, aliisque huiusmodi, curabitur, si aër ac domus in qua æger decumbit, natura frigidi delıgãtur, aut qui nostra industria sic preparari sint ex floribus, ac graminibus frigida facultate prædictis per domum sparsis, rosis videlicet, liolis, nymphæ floribus, pãpinis, seu capreolis vitium arundinisque foliis, & huius classis reliquis. Refrigerabitur item si humi aqua frigida proiecta sit, ac de vasis in vasa trãsfundatur. De somno maxima habẽda erit cura, qui sit cõsueto lõgior: vigiliæ præsertim immodicæ penitus vitandæ, quies iniungenda, cum non modo his, verùm omnibus, quibus caput dolet, augente adhuc, & vigẽte dolore quiescere melius sit, vt Apollonij auctoritate Gal. testatur secundu de compositione medicamentorũ secundum locos. Alui excrementa, si natura non excernãtur, lenibus clysteribus proritanda sunt: ex eorum nanque retẽtione capitis dolor augetur. Animi perturbationes, præsertim ira, ac furor penitus vitentur. Boni succi cibis, non tamen calfacientibus, imo natura frigidis ægrum nutrire oportet, neque eisdem multis. Sunt autem tales panis ex aqua frigida lotus, ptisanę succus. Ex oleribus, lactuca, intybum, portulaca. Ex piscibus conueniunt petrosi, & teneris carnibus præditi. Ex carnibus, pullorum, gallinarum, ac columbarum pulli cũ omphacio præsertim conditi, gallorum testes, atque alæ Ex fructibus, malum punicum, vuæ passæ, pyra, ac mala, quæ apta dicũtur, interdum

Cura doloris capitis ex calida intemperie. *cap. 8.*

decoctũ: in quo vnc.ij.vel iij. mannæ electæ,& vnc. s.vel drac.vij. diacatholicon dissolue, & fiat potio: aut cum prædicto decocto dissolue cassiæ fistulæ vnc j.& s. seu sacchari violacei vnc.ij. aut syrupi ex pluribus infusionibus violarum vel rosarum vnc. iij. rhabarbari in prędicto decocto infusi cũ spica drac. j.aut scrup.iiij.& cum vnc.s.diacatholicon,aut drac. ij. diaprunis solutiui,vel tãtundem antidoti è succo rosaceo,fiat potio. Temporibus autem intermediis clysteribus vti non erit absurdum,in hũc, vel similem modum paratis,Maluarum.violarum foliorum betæ,& borragin.ana manip.j.excipe,ex quibus facto decocto permisceantur olei violacei vnc.iij. vel iiij.mellis rosacei vnc.ij.cassiæ tractæ,vel pupæ cassiæ fistulæ vnc.j.salis parũ. Et interdum (si videbitur) addere poteris hieræ picræ simplicis vnc.s. At si crassior bilis fuerit,ac prędictis purgationibus non cedat, ex Galeni picra, agarico trochiscato,ac rhabarbaro formatis catapotiis purgari poterit æger: sumes agarici scrup.iij.rhabarbari,cum spica,& pulueris hieræ simplicis ana drac.s. cum syrupo violaceo,& aqua betonicæ fiant catapotia: post quæ per duas vel tres horas vnc. ij. mannæ, vel iij. syrupi ex pluribus infusis, rosarum vel violarũ assumat cum aqua borrag.intybi,aut cichorij, in qua prius drac. j.myrobo. citrinarũ fuerit decocta. *Topica* His quippe peractis ad topica medicaméta deueniendum erit: quæ ex iam dictis in cura doloris capitis ex ardore orti confici, ac parari possunt: vnum tantum animaduertentes,quòd frigidioribus, ac humidioribus pro cura doloris capitis ex bile orti, vti possumus, ac debemus. Insuperque & errhinis similis facultatis, humidis præsertim ex aqua hordei paratis: in qua foliorum maluarum,violarum, ac lactucæ, singulorum pug.j.decoquatur: cui succum foliorum betæ adiicias,ac vtitor,lib.ij prædicti decocti assumédo, & vnc.iij.vel iiij.iam dicti succi. Cucurbitulas sine scarificatione, ac crurũ, & brachiorũ frictiones non omnino omittens,sed intercapedine quadam. temporibus congruis,eis vtare. Similiter si quando ex prædictis humoribus reliquiæ quædam relinquantur,ac iam dictis medicamentis minimè cedant, vtpote tenuibus poris,ac meatibus impactæ,& ob id etiam capitis dolor perseueret,cũ rosaceo ipso, aut aliis conscriptis medicamentis refrigerantibus ea primum medicamenta miscenda sunt,quæ digerédi vim habeant,ac demum solis digerentibus, aut discutientibus vti,si oporteat. Perpetuo tamen ab his,quæ validam vim tum digerendi,tum discutiédi habent,abstinendũ erit: cum & immodicè quoque calida ea esse oporteret: & propterea affectioné ipsam,cuius causa capitis dolor genitus est,irritarét magis,ac augerent,quàm curarét. Horum autem materiam,prout magis cõmoda videbitur, ex his,quæ in sequenti dicentur,eligere poteris.

Cura doloris capitis ex frigida intemperie orti.

EX perfrigerato autem capite si excitetur dolor aër frigidus vitandus,& omnino calidus eligendus erit. Somnus moderatus, non tamen solito longior. Motu quoque vtendum totius corporis, equitatione præsertim, & pedum ambulatione. Aluus iis humidior sit, quàm sicca, vt singulis diebus ventris recrementa excernant natura, aut arte, cum glande videlicet, aut clystere. *Victus ratio.* Vitent tristitiã, ac graues cogitationes, aliosque immodicos animi affectus fugiant. Deuitent cũctos cibos, ac potus, qui refrigerare possunt, ac eligant oua recentia, & sorbilia: gallinarum, pullorum, perdicum, & phasianorum carnem: Necnon pro potu vino vtantur tenuium partium, quod mediocriter extenuare ac calfacere potest. *Medicamentorum ratio.* Qua ratione fit, vt lauacra quoque calida plurimum cõferant, & vt simpliciter dixerim, pro eius curatione calefacientibus vti oportet: verùm pro intemperiei magnitudine remedium quoque variandum erit, iuxta Tralliani sententiã. Proinde neque difficulter curatur capitis dolor ex frigiditate ortus potissimum ambientis, si recens sit, Galen. auctore a.de composit.medic.secund.locos, vt interdũ sufficiat rutaceum oleum calidum syncipiti (vt dictum est) affusum perfectè hominem liberare, vt ipse testatur, loco autem rutacei, anethino, & chamæmelino vti poteris. Si verò vehementiori calfactione opus sit, nardino, serpillino, aut amaracino & irino. Frons quoque talibus inungatur, & narium, ac aurium meatus illinantur. Quidam etiam pedum vestigia, ac sedem ex eis illinunt, vt idem Galen. testatur præcitato loco. *cap. 1.* Cõfert insuper excalfactis pannis caput calfacere, aut ex sacellis ex milio, & sale confectis, & prius calfactis ac pauco vino albo, seu aceto irrigatis. Poterunt parari insuper, & alij sacculi ex rutæ foliis, hyssopi, ac serpylli singulorum pug.j sampsuchi, betonicæ ana drac.iij. florum stœchadis, spicæ ana drac.j. rosarum rubearum manip. s. similiter & vnguentum cõficiatur ex olei rutacei chamæmelini, & nardini ana vnc.j. hyssopi, spicæ, florũ stœchadis ana drach. s. mastiches thuris ana drac.j.& ceræ parum, & si videbitur, poteris interdum addere castorij scrup.j. Embrochæ pariter nec omittantur paratæ ex decocto florum chamæmeli, fœnigræci, seminis lini sertulæ cãpanæ ana manip. s. spicæ, florum stœchadis ana drac. j. foliorũ rutæ, hyssopi, & sampsuchi ana drac.iij. Ex quibus quoque aut similibus per nares vaporé ægri suscipiát. Lauri insuper folia tenera cum irino vnguento trita, capiti adhiberi poterũt, aut sampsuchi similiter folia cum vino trita, seu rosaceo, vel cyperũ rursum adipe anserino admisto capiti illinito. Conueniunt & fomẽta interim per spógias calida imbutas, & expressas, maximè si in aqua lauri folia tenera fuerint incocta, aut sampsuchi, vel cyperi. Prodest itẽ oleum irinũ cum serpyllo, & exiguo aceto infusum, vt inquit Marcellus: *cap. 5. Lib. 1. c. 1.* magis autem si aut iridis radix, aut peucedani succus prioribus admistus fuerit: prodest etiam & ruta cum oleo irino, & exiguo aceto cocta vt idem testatur. Hederæ insuper folia mollissima quæque trita cum aceto, & rosaceo aduersum omnem dolorem capitis fronti illiniuntur. Plinio secundo auctore.

Cura doloris capitis ex redundante pituita orti.

GENITVS autem ex pituitosis humoribus capitis dolor, curabitur primò aëre ad calidũ, & siccum vergente: & si naturalis haberi non possit, arte paretur. Carnibus vtantur magna ex parte assis, interdum elixis, saluiæ folia adhibendo, aut betonicæ, serpylli, sampsuchi, seu hyssopi. Pro potu tenui vino vtantur: & si illud auersentur, aqua, in qua decoctũ sit cinnamomum. Omniaque ipsis iuuát, quæ mediocriter extenuare, & calfacere possunt. Reliqua victus ratio similis seruanda erit ei, quam præcepimus in prædicto capitis dolore ex frigiditate ortos illud tamen seruátes quòd ad siccius quoque inclinet præter caliditatem. *Medicamentorum ratio.* Pro extenuatione verò, ac incisione prædicti redundantis succi, melli rosacei excipe vnc.j.& s. cum aqua hyssopi, betonicæ, seu

sampsuchi

rosaceum, seu oxyrrhodinum: qua de re ijs commodè vti poteris, ac reliquis, quæ in cura doloris, capitis ex ardore orti conscripta sunt. Deinde ex discussorijs medicamentis quippiam addendum erit, paulatim detractis pharmacis, quæ repellunt, vt chamæmelinum, & anethinum: aut si in oleo serpyllum, seu spondylium, sampsuchum, aut hyssopum decoxeris: quæ virium etiam aliquid capitis partibus adijciunt: & quæ debiles sunt, roborant: vt proinde ipsis vsque ad integram sanitatis restitutionem vtendum sit, eiusdem Galeni præcepto. Demum si oportuerit, per nares, & palatum expurgandi sunt, ac sternutamenta excitanda, & cucurbitulæ in occipitio cum scarificatione affigendæ. Irrigationibus quoque, ac alijs medicamentis, quæ vim discutiendi habeant paulò antè conscriptis (vbi opus fuerit) commodè vti poteris: nos verò breuitati indulgentes iterum ea nō repetimus. Velut nec si ex iam dictis causis cum obturatione quoque capitis dolor fiat, quouis earum sit, nouam præcipiemus curationem, cùm ex eisdem ferè curari possit, causam videlicet auferendo, quæ obturauit.

Si ex flatuoso spiritu oriatur dolor capitis, curatio.

AT si ex flatuoso spiritu redundante quispiam in dolorem capitis incidat, siue in reliquo corpore simul, siue in ipso capite duntaxat, relicta victus ratione, quæ omnino talis esse debet, vt flatum non gignat: pro eius curatione, si in capite is non tantum genitus sit, sed ex corpore efferatur, in principio repulsoria curatione vtendum est: quod vbi moderate factum sit, ex mitigatorijs, ac concoctorijs quippiā admiscere ad repulsoria oportet. Deinde etiam discussoria addenda, ita vt paulatim repulsoria pharmaca detrahamus, donec ad contrariam misturam perueniat medicamentum, ei, quam à principio habuit, siquidem influentem vaporem, seu spiritum repellere necessarium sit: infartum autem concoquere, attenuare, eundémque ipsum discutere, ac circa ipsam affectam partem firmitatem inducere, ne videlicet quod influit, suscipiat: attenuatum verò excernat, impactúmque concoquat, & attenuet, prout scriptum reliquit Galenus secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Iuuat autem eos magnopere euacuatio alui prius per clysterem validum: nam ex eo, præter id, quod ea quæ circa ventrem, mesaræum, ac circa hepatis sima hærent, euacuātur, adhuc ea, quæ ad caput feruntur, reuelli contingit. Dissoluas autem in eis præter ea, quæ iā dicta sunt, interim benedictæ drac. iiij. aut electuatij indi, seu diaphœnicon tantundem, vel diacatholicon, aut hieræ picræ drac. vij. in clysteriorum autem decoctum, quę flatum etiam discutiunt, adijcienda erūt: vt semen anisi, fœniculi, carei, aut cumini, aridæ quoque ficus, ac furfur. Corroborandúmque interim affectum membrum, vt neque ipsum ventosum flatum gignat, quodcunque id fuerit, siue ventriculus, aut aliquod intestinorum, seu iecur, aut lien, aut quoduis aliud. Post quæ si vnà cum flatu calor in capite prædominatur, rosaceum adhibendum erit, quod videlicet repulsorium, concoctorium, & mitigatorium, adhæc & discussorium sit, vt Galeno visum est eodem secundo de compositione medicamentorum secundum locos: pariter & acetum, cum & repulsoriam simul, & attenuatoriam, imo & discussoriam habeat facultatē, eodem Galeno auctore. Verùm per se solo aceto vtendum non erit, ob facultatis ipsius vehementiam, sed cum rosaceo, aqua admiscenda erit, vel etiam ipsum rosaceum, aut portulaca, polygonum, seu solanum. Si verò cùm frigore flatus sit, loco rosacei chamæmelino, aut anethino, cum aceto vtatis, vel cum rosaceo etiā, & aceto ea permisceas. At si [illegible]gescat affectio, Archigenis auctoritate, irrigatio facienda erit ex ruta viridi cū aceto, & oleo trita, aut ex succo radicum iridis cum aceto polygonum quoque cum ruta, oleo, & aceto dilutum adhibere cōuenit, aut serpillum cum aceto, & oleo tritum, seu succū è baccis lauri expressum cum aceto & ruta. Amygdalæ quoque amaræ delibatæ, tritæ cum aceto & oleo, irrigationis modo adhibitæ, aut cerati crassitudine in linteolo fronti impositæ, cùm primùm affectio incipit augeri, magnopere cōferunt. Quòd si cupias sacculis potius vti, circa initia, ex millio, tosis, salicis folijs, & polygono, solano, seu portulaca, eos parare poteris, & fronti, ac syncipiti adhibere. Postea verò prædictis sampsuchum, serpillum, hyssopum, ac rutam, lauri folia tenera, cyperúmq; adijcere valebis. Necnon odoramentis iam dictis, seu castorei, & musci, aut amaraci vtaris, similiter his, quæ sternutamenta proritant. Poterunt insuper ægri diacumini, aut dianisi drachm. j manè assumere, aut tantundem theriacæ, seu mithridati. Si autem flatuosus spiritus, propter earundem imbecillitatem, in capitis quibusdam partibus generetur; nam nec illud mirum est, neque impossibile, prout Galenus testatur eodem secundo libro de compositione medicamentorum secundum locos, præter ea medicamenta, quæ repellendi vim habent, cùm eis opus non sit, cunctis iam dictis, aut eisdem similibus medicamentis vitare, parum etiam & in hac affectione conferunt, & si non noceant ea quæ intus assumuntur, præsertim diacuminum, & dianisum.

cap. 2. clysterum vsus. *Loco citato.* *Topica.* *Loco citato.*

Cura doloris capitis ex ebrietate.

SVNT quibus caput assiduè dolet, vbi vel liberalius vinum ingesserint, vel meracius, idq; magis, si suapte natura calidum fuerit, vt testatus Galenus tertio de Locis affectis, vt pote quòd omnino quidem caput vaporibus replet, aliquando verò etiam humoribus calidis, cùm & citra vini potum eiusmodi ad caput promptè deferuntur Pro eius curatione scopus primus vniuersalis, & communis omnibus habēdus erit, nempe euacuatio. Iubendi igitur sunt si crudū adhuc in eis vinum in stomacho fluctuet, vt tepida aqua hausta vomant, per se sola, aut pauco aceto, seu acetoso syrupo permista. Quòd si etiam post concoctionem caput doleant, refrigerantibus vtendum est, ac repellentibus, vt multitudo quidem euacuetur, caliditas verò frigefiat: quale est rosaceum per se, & cum aceto, aut hederæ, seu brassicæ succo: quin & ipsa brassicæ folia in aquam calidam macerata, capitiq; circumposita ac alligata, naturaliter ebrietatem arcent, vt quæ vapores reficcent. Propterea eiusdem decoctæ vsus in id efficax est. Similiter ex leguminibus lens hos adiuuat, præsertim eos, qui humidiorem habēt ventriculum, rutæ quoque folia trita cum aceto, admista eis rosa capiti tepidè affusa prosunt, Marcello auctore cap. 10. Alijs quoque boni succi cibis vtendum (non tamen calfacientibus) vt ptisanæ succo, ex oleribus lactuca, pane ex aqua loto: & interdū ouis sorbilibus. Pro potu omnino aqua vtendum,

dum, aut vino tenui, albo, modico, potissimum si aquam bibere non possint. Post omnem verò cibum parum dandum est de malo punico, aut pomo, aut vua passa. Breuiter, vniuersus cibus sit bonis succi, stomacho vtilis, & qui vapores arceat, Tralliano auctore. Cæterùm somni, ac quietis cura in primis habenda erit: cùm manifestum sit, Galeno teste, quòd tum hos, tum omnes, qui caput dolent, augescente adhuc, & vigente dolore, quiescere melius est: remittente verò, ac decrescente, in locis aptis deambulare, & ante cibum quidem pluribus deambulationibus vtēdum. Post acceptum verò cibum, breuibus, & lentis. Oportet aut neque multa comedere, neque statim deambulare, sed post duas, aut tres, aut etiã plures horas. Si vero post hæc probè dormire non possint, ad balneum quàm celerrimè inducantur, calidàque aqua eis in balneo sæpe affundatur. At si ex vaporibus, & humoribus in caput sublatis reliquiæ quædam relinquantur tenuibus poris, ac meatibus impactæ, & ob id etiam capitis dolor perseueret, à rosaceo quidem abstinere expedit, & chamęmelino moderatè calido, aut anethino primùm, postea (si opus fuerit) irino vtendum. In balneo verò caput calida perfundatur, non solum ob id: vt quidpiam circa ipsum discutiatur, sed & somni conciliandi gratia, vt Galen. præcipit, secundo de Compositione medicamento. secundum loc. cap 1. Quapropter etiam secundum, aut tertium quoque ad vesperam balneum parandum est, acceptis ab eo lactucis ex aceto, verum aqua affusa multa, vt acetum planè exæquet, nisi omnino aquosum sit ipsum acetũ. Si quis autẽ velit ab ebrietate præseruari præsumens ea, quæ ipsam arcent, quinque, aut septem amygdalas amaras, à ieiuno comedat, Aetio teste: aut vinũ absinthites, seu myrteũ pręassumat. Prohibent insuper & ebrietatẽ ipsam myrti baccæ præassumptæ, & brassicæ cauliculi pręcomesti: at quę ebrietatẽ extingũt post ea ingesta, sunt centaurei tenui decoctum, ceruinum cornu, ac verbenacæ semen cum aqua.

a decompo sit. ed. secundũ lo. c. 1

Quæ ab ebrietate præseruẽt. Lib. 6. cap. 43.

Cura dolorum capitis ex ictu aut casu ortis.

DOLOR capitis etiam ex ictu, aut casu accidit, inflammatione interim subsequente. quare eius curatio magno studio tractanda erit, Tralliano teste. Nam periculum inducit, dum humores copiosius ad ipsum caput confluunt. Quapropter pro eius curatione, à vino per initia, carnibus, & in totum ab omni victu valentiori, seu pleniori, præsertim si febris adest, ægrotos coërcere expedit: ptisanæ verò cremorem, aluam decoctam, lactucam, intybum, & cucurbitam pro cibo exhibere conuenit. Pro potu aquam per se solam decoctam, aut cum semine coriandrorum præparatorum, vel paucissimo cinnamomo. Acida verò, acria, & salsa omnino vitanda sunt. Adhæc quies, & corporis tranquillitas præcipiendæ, ac cibi parcitas: fugienda verò sunt, sol, balneum, clamor, & contentio. Quòd si plaga, aut casus, vulneris aut contusionis causa existant, plures scopi erunt ad remediorum inuentionem, Galeno teste secundo de Compositione medicamentorum secundum loc. cap. primo. Vnus quidem in vulnere, ad quod conglutinantibus, & inflammationem arcentibus pharmacis vti oportet, postquam vlceris labia constrinxerimus fibulis impositis, aut alijs, vt oportuerit. Alter verò scopus erit in contusione, & tertius in doloribus: qui quandoque in ipsis solis percussis partibus fiũt. Plerunque verò etiam ad vicinas partes extenduntur propter continuitatem substantiæ, tum cutis ipsius, tum eius membranæ, quæ caluariam ambit, præsertim si vsque ad eam plaga penetret. Quòd si per communionem eiusdem membranæ caluariã ambientis, quam ad duram cerebri membranam circa suturas habet, etiam intra caluariam inflammatio ipsa distribuatur: non absque periculo eiusmodi capitis dolor existit. Contingit autem interdum in casu, præsertim ex sublimi facto, vt quędam circa cerebrum, aut membranas partes abrumpantur: quod vbi euenit, etiam amplius capitis dolor inualescit: ipsáque affectio tota ægrè curabilis redditur, & periculum ingens, ac præceps imminet. Verùm si aborta inflammatio solam cutem occupet, & non vlterius adhuc procedat, nihil negotij est, sed dolor etiam, qui circa caput contingit, facile discutietur. Optimum itaque fuerit in his, Galeno auctore, nisi ætas prohibeat, & nisi vitalis facultas debilis appareat, à venæ sectione curationis initium facere: ita nãque influxus reuelletur, vt Trallianus refert. Incidenda autem erit media, aut humeralis vena. A venæ sectione conuenientibus capitis irrigationibus, vti oportet, oleo, dulci ipsum perfundendo, lanis contegendo fouendóque omni ex parte, vt ne caput rigeat: cõueniũt quoque & fomenta per spongias aqua calida imbutas. Quòd si ætas, siue virium imbecillitas, aut etiam ambo simul sanguinis detractionem fieri impediant, aluum per clysterem euacuabimus reuulsionis simul, ac euacuationis gratia: atque inde auxilijs ad inflammationes commodis vtemur. Nanque incipientibus, & adhuc nascentibus ipsis, rosaceum cum aceto, in vigore verò consistentibus rosaceum solum adhibemus. Ipsis verò decrescentibus, pharmacis laxantibus appellatis vtimur: quẽadmodum in induratis inflammationibus absinthium, ac pulegium rosaceo admiscemus. At nec circa initia indefinitè acetum rosaceo admiscendum erit. Nanque cutis capitis, aut quæ post eam est membranæ caluariam ambientis inflammationes citra quidem vehementem dolorem obortæ, per exigui planè aceti ad rosaceum admistionem iuuari possunt: lædentur autem vbi magnæ fuerint, dolorémque vehementem induxerint. Similiter si crassæ cerebri membranæ nudæ rosaceum offeratur, quemadmodum in his, quibus capitis officulum aliquod excisum est, fieri consueuit, solum ipsum leniter tepefactum adhibemus. At si citra denudationem per capitis iuxta synciput partem, sana, & integra existente caluaria, rosaceum ad cerebri membranã peruenire velimus, acetum ei (vt eò perducat) admiscemus. Quòd si vigiliæ vrgeant, etiam chamæmelino oleo, & iam rosaceo duntaxat, subinde verò vtrisque commistis perfundere caput debemus, plus & minus à magnitudine inflammationis, ægri temperamento, & ætate considerantes. Proderint quoque iis rosæ, & irinum oleum aceto decoctum. Item rosæ aridæ folia macerata prius passo, deinde cocta, atque trita, & ita imposita, & fertula cãpana similiter facta, vel myrti folia tenera ex vino trita cum myrrha, & pulegium ex vino tritum, & mala cydonia vino cocta & trita, atque imposita capiti plurimum prosunt, Marcello auctore. Si verò mẽbrana cerebri fuerit vulnerata, egregiè ipsam conglutinat, Archigenis decreto, calaminthæ succus infusus, & farina

Victus ratio.

Si ad casum seu ictum sequatur vulnus, aut contusio, curatio.

Loco citato.

Venæ sectio.

Topica.

cap. 1. Vide Gale. 2. de cop. 8 medi. sec. loc. cap. & 2.

milij

liparidæ inspersa, deinde butyrum, & rosaceum, ac aceps su. llus infusus, verus, tepefacta, ac multum infusa. Cæterum in contusionibus, citra despera- tionem, ac fissuram circa caput factis, eodem Ar- chigene auctore, polenta imposita commoda est. Amplius verò & œsypum, atque ij se adeo lanę for dibus sudoris succidæ eodem modo: m gis autem propriè similaginè ex aqua pro cat. | imate im- poneus, aut origanum cum polenta. Hæc quam- nis alterius negotij, atque operis sint, hic tamē ad- scripta, nihil incommodi afferent. In mediocribus autem capitis vulneribus, aut quibus omnino le- gitimo Medico non opus est, in quibus nuditas per se non adest, pilos radémus, fibulisque impositis constringemus, ac glutinantibus experimento co- gnitis vtemur, vt Archigeni visum est, quanquam nec hoc ad præsens negotium attineat.

Cōpos. sec. loc. cap. 2.

LIQVET etiam quoniam non perpetuò ca- pite primario affectu laborante, dolor accidit, sed interim etiam condolescit, aliqua particula prius affecta, velut in ventriculo, locmote, aut stoma- cho, aut alia quapiam. At quia sic vexatos sanare li- cebit nihil capiti adhibentes, verùm, his ipsis prius affectis partibus auxiliantes, Gal. & Aetio testibus, propterea bona fronte huius curationem præter- misimus. Patebit nanque cùm de harum partium affectionibus verba faciemus.

Si alterius partis per co(n)sensum affecta dolor capitis. Cura ex ratio. Gal. lo. cit. Aet. li. 6. c. 43.

EVENIT etiam capitis dolor ijs, qui vehe- menter febricitant: in quibus diligenter conside- randum erit, num crisis ratione, an nō oriatur. Nā si sanguinis fluxum, aut vomitum decretorium si- gnificabit, remedia quærenda non sunt, Galeno teste primo de arte curatiua ad Glauconem. Quo- niam ea (Tralliano auctore) quæ admouentur, præter quàm quod nihil iuuarent, etiam naturam subinde impedirent. At quādo ex magnitudine fe- brium humores diffusi, ac veluti efferuescentes ad caput ascenderint, tunc medicamenta adhibere est necessarium, Galeni præcepto eodem libro pri- mo de arte curat. ad Glauconem. Vt vero prompte illud distinguas, ac cognoscas, tria (vt eidem Gale- no visum est) consideranda erunt. Primum quidem species ipsa febrium. Secundo loco, si sit ad salutem morbus decliuis. Tertio verò ac potissimum to- tius morbi tempus perpendas, num videlicet in principio sit, vel incremento, vel in summo vigo- re. Febre nanque non magnopere calida existente, ac circa initia, præsertim si capitis dolor irruat, quinetiam febre valida existente, cùm iudicatio- nem non portendat curandus is est. At si ipsa valde vehemens fuerit, absinrque salutis signa, superue- neritq; capitis dolor, cùm ipsa prope iudicationem venerit, tunc nihil tentare oportet medicamenta adhibendo: & si Galenus iusserit hæc perpenden- da esse pro notitia morbi, num per excretionē cri- sim sit habiturus: poterunt quoque ad hanc cogni- tionem transferri: maxime verò totius morbi tem- pus considerandum erit. In his ergo capitis dolori- bus, qui in principio cum febribus irruunt, vena se- canda est post primam, aut secūdam remissionem. Galeno & Aetio testibus (nisi quid impediat) & præsertim in corporibus bonæ habitudinis, & mul- to sanguine refertis. Animaduertendum autem num ob vapores à ventre sublatos, aut ob alui sup- pressionem capitis dolor contingat. Quòd si serius

Cura doloris capitis genitis in febribus. 1. ad Glau. cap. 15.

Vena secta. Gal. loco cit. Aet. li. 5. c. 42.

post septimum tādem irruat diem talis capitis do- lor (qui crisim non significet) præeuacuata aluo per clysterem notabiliter, cucurbitæ occipitio, vel ceruici affigendæ sunt, & capiti rigationes admo- uendæ erunt, qui vim repellendi obtineant, fri- gidasque qualitates, ac vires, vt rosaceo quidem in calidioribus, ac hora æstiua, & eum ex- mo ace- ti, chamæmelino verò, aut anethino si giutoribus habitudinibus, ac hyeme, quinta aceti parte adie- cta. Aliæ insuper infusiones, quæ ex papauetis ca- pitibus constant, expediunt, ex Galeni sententia, eodem primo de arte curatiua ad Glanconem: qua- rum materiam vbi de cura doloris capitis ex cali- da intemperiæ, seu bile orti, tractauimus, inquiras. Nec minus si deficientibus medicamentis in- digeant, eas reperies eo loco, quo de gutta doloris capitis ex pituita orti verba fecimus: perseuerantii tamen vehementer dolore, hyoscyami folia vin- dia, aut papaueris cū rosaceo, pauco aceto, ac mi- cis panis, syncipiti, & fronti approximanda erunt. Reliquæ verò ad capitis dolores ob febris magni- tudinem obortos, medelæ ad tractationem de fe- bribus pertinent. Restat vltimo loco amuleta, quæ capiti coronæ modo circumposita, & allegata do- lorem eius arcent, conscribere, Archigenis aucto- ritate: quæ quidem nullam medicam rationem ha- bent derelinquentes: quæ verò ab eo iuxtam medi- cam rationem tradita sunt, referemus. Horum v- num est, polygoni duos ramulos coronæ modo im- ponito, præsertim si ex ardore, seu ebrietate dolor capitis contingat. Aliud, cichorium ægri capiti im- ponito, maximè si ex ardore, seu etiam ebrietate doleat. Rosaceæ iterum coronæ eosdem iuuāt, Ga- leni authoritate. Callitricho quoque coronare ca- put condueit, quod adiantū appellatur. Philanthro po etiam herba appellata, coronari caput Archige- nes nubet. Liberat item à capitis dolore verbenaca herba, tum coronæ modo circumposita, tum illita ex rosaceo & aceto. Testudinis quoque palustris sanguis cincipiti instillatus capitis dolorem iuuat, herbæque plantaginis radix in collo suspēsa, capi- tis dolorem mirificè tollit, vt cap. de Arnoglossa te- statur Apuleius Madaurensis.

Cucurbitulæ. Topica.

cap. 15.

Amuleta. Vide Gal. 2. de comp. med. sec. loc. cap. 2.

Galen loco citat.

Περὶ κεφαλαίας. De cephalæa.

CAP. XI

Rauis quidē affectus, vehemēter do- lorificus diuturnus, ac difficulter so- lubilis nonnūquam euenit in capite, à Græcis κεφαλαία, pariter & a Lati- nis nuncupatus. Qui capitis dolor ex facili occasione vehemētes habet accessiones Ga- leno auctore tertio de locis affectis cap. 9. & se- cundo de composit. medicam. secundum locos ca. 2. adeo vt neque strepitus, neque vocem vehemen- tiorem, neque lumen splendidum, neque vini po- tum, neque medicamenta caput replentia tolerare possint ægri, neq; item motum, sed in quiete, & te- nebris, ob doloris vehementiam decumbere vo- lunt. tanquam à malleo enim se percuti arbitrantur nonnulli: alij caput frangi: diffendique sentiunt: non paucis verò vsque ad oculorum radices dolor progreditur. Habet autem hæc affectio aliquando quidē continuos dolores, aliquādo verò exacerba- tiones, & interualla, siue ordinata, siue inordinata. Intermittit enim quādoq; eiusmodi exacerbatio- nes, velut in comitiali morbo apprehensis, interce-

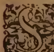
Signa.

ditque tempus, quo perfectè liberati videntur: sed vehementius feminas tenet, vt inquit Cælius Aurelianus, ob diligentiam capillorum. Constat igitur, quòd sicuti cephalalgia, sic etiam in hac affectionem consimilem aptitudinem capitis habet ægri: quia videlicet facillimè ipsum afficitur, aut propter ipsius imbecillitatem, vel propter sensus exuperantiam: atque hoc est ipsis commune. Verùm differunt, quòd per cephalæam affectæ capitis partes multò redduntur, quàm in cephalalgia debiliores: & veluti cephalalgiam patientibus quibusdam capitis inuolucra dolore afficiebantur, alijs pericranium, id est, exterior caluariæ membrana: ita quoque in cephalea contingit, prout quidam quibusdā promptius has, vel illas capitis partes aptas habēt, vt afficiantur. Discrimen autem num internę videlicet capitis partes, aut externæ afficiantur, ab oculorū radicibus similiter sumitur, vt de cephalalgia diximus: considerādo scilicet, vtrum veniat ad eas malum nécne. Totidē insuper causæ eius esse possunt, quot de cephalalgia narrauimus, externis posthabitis, ex quibus rarò contingit hunc affectum generari, similique via, ac ratione inuestigādæ ipsæ sunt: diligenterque animaduertendum est, atque attendendum ex qua causa originem trahat. Sic nanque affectus ipse arte facilius solui poterit. Quapropter nec victus ratio diuersa præcipienda erit ab ea, quam in prædictis capitis doloribus præcepimus, imò eadem pro causarum similitudine. Similiter & curandi ratio. Nam si humorum, aut vaporum multitudinem causam esse reperies, siquidem propter totius corporis repletionem facta est, vniuerso corpore euacuato, capitis dolorem sanabis. Qua de re venam secare oportet, si vires ferāt: incidendaque est aut media, aut vena cubiti externa: & actionibus vti clysteribus conuenit. Et si adhuc sanguis videatur redundare etiam ex naribus aperta vena, quantum sanguinis satis esse videatur, detrahes. Si verò velut debile existens caput ad se sublatos humores, ac vapores excipiat, materiam reuellere oportet in totum corpus, atque ita particulæ mederi. Fiat itaque reuulsio per clysteres, & ligaturas extremitatum, ac plures infernarum partium confrictiones. Interdum etiam (vbi nihil prohibeat, sanguinis ex cubito detractione vtendum erit, mox purgare corpus conuenit ex aliquo iam dictorum supra Medicamentorum. Post cuius corporis totius euacuationem, seu purgationem, tutò ad ea, quæ caput euacuant, accedes apophlegmatismos, videlicet, & medicamenta alia, quæ naribus induūtur, de quibus supra mentio facta est. Caput autem cotibus repellentibus irrigationibus primò, deinde his, quæ digerendo, seu dissiciendo caput euacuant, admotis demum his, quæ firmitatem ei addere possunt. Repellit nanque eum omphacinum, & rosaceum per se, & cū aceto illitum, & quæ his sunt similia: de quibus in præcedentibus abundè diximus. Discutit autē oleum dulcissimum calidum, & magis inueteratum, camæmelinum, seu anethinum: si verò crassior sit humorum multitudo, spondylium, aut pulegij comam: sisimbrium, aut folia lauri, mentham, seu calaminthan in oleo concoquas, capitique adhibeas. Sic nanque multitudinem euacuabis. eadem hæc etiam firmitatem parti addunt, iuxta Galeni sententiam. Quapropter vsque ad perfectam curationem eis vti cōuenit. Omnium verò longè maximè discutit, & perfectè corroborat verbenaca recta, præcipue viridis, imo & arida cum radicibus, & simul cum serpillo oleo tucocta, si ex ea caput perfuderis. Quin & ipsam per se verbenacam si oleo incoxeris, capútque inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex crassis humoribus orto medeberis eodem Galeno teste secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Maximè etiam prosunt sub aquario vase nascētes aselli, millepede appellati, si oleo incoquantur. Et hæc de cura cephalææ ex plenitudine ortæ satis. Nam reliqua; cùm pro eiusdem curatione tum etiam si ex quauis alia causa excitetur, in præcedentibus locupletissimè repeties. Quare in his, non erit amplius sermo protelandus, sed ad curam hemicranię accedere tempestiuum erit.

Lib. 1. cap. 1. *Cur vehementius fæminas teneat.* *Quibus cū cephal. alg. conueniat, & differat.* *Causa.* *Curādi ratio.* *Vena sectio.* *Purgatio.* *Topica.* *4. de compos. med. sec. loc. c. 3.* *cap. 9.*

Περὶ ἡμικρανίας *De hemicrania.*

CAP. XII.

Sed & alia quædam affectio dolorosa iuxta dimidiā capitis partem, aliquando dextrā, interdum sinistram cōtingit, quam hemicraniā appellāt, distinguit autem dextrā capitis partem a sinistra, futura per longitudinē ipsius protracta: sub qua intra capitis ossa linea medium cerebrum diuidens protenditur: ad quam & peruenit anteriorum duorum ventriculorum septum, vt patet tertio de locis affect. & aliquibus contingit, vt extra caluariam doloris sensus percipiatur: alij in capitis intimis partibus dolorem sentiunt: aliqui verò temporum musculos vehementer dolent. Cūctis autem vt plurimum per circuitus dolor exacerbatur, influxu videlicet vaporum, aut humorum, siue multorum, siue calidorum, siue frigidorum causam dolori suggerente. Euenit etiam interdum, vt quidam adeo vehementer doleant, vt neq; manuum contactum facile ferant: in quibus palam est membranam caluam ambientem esse affectam, & neque cutem ipsam immunem ab affectione omnino existere: quemadmodum si in partibus, quæ intra caluam continentur, hoc est, cerebro, eiusque membranis dolor sentiatur, isque vsque ad radices oculorum extendatur, liquidò constabit, partes intra caluariam affectas esse, vt neque manuum contactu dolor irritetur. Ex his constat quæ pars in hemicrania afficiatur, ac quomodo ea dignoscenda sit, in quo genere affectuum contineatur, cùm dolor sit: ac quot quæve sint eius causæ. Et quoniam diximus ex vaporum, seu humorū influxu per circuitum exacerbari, rationabile est, Galeni decreto secundo de compositione medicamentorum secundum locos, hunc influxum siue per venas, siue per arterias, seu per vtrasque contingere, & interdum cùm corpus, aut aliqua eius pars infra caput, vitiatos vapores, aut humores sursum mittat, interim verò cùm ea sola, quæ intra caluam continentur, quod in ipsis redundat excrementum, foras protundat per iam dictas venas, seu arterias, siue per vtrasque. Si quis autem cupiat dignoscere quando ex multitudine humorum, seu vaporū, & quando ex calidis, seu frigidis hemicraneus dolor excitetur, ex superioribus capitis notas petat. Pro quarum causarum varietate curationem quoque ipsam variari contingit. Nam vbi ipsum hemicraniam curare aggrederis, priùs quasi purgatione, aut venæ sectione ægro opus erit, considerabis: atque

cap. 9. *Nonnulla eius differentia.* *Commune omnium.* *Diuersa capitis partes quæ in ea afficiuntur.* *cap. 3.* *Quæ cōsideranda sint pro eius curatione.*

atque ita deinde ad capitis auxilia progrediatis, venam secans, si multitudo causa fuerit, purgationibus vtens vbi ex vitiosis humoribus fiat. Atque si calidi fuerint, his quæ bilem expurgant, vtaris. Si frigidi, his quæ pituitam, aut succum melancholicum. Quorum purgantium medicamentorum copiam præcedentibus capitibus comperies: quare studiosi ex inde perant. Ad capitis auxilia deinde deueniens tum per digitos suæ manus, tum per linteum dimidiam frontis partem, & eam maximè, quæ circa temporum musculum est, confricando excalfaciat æger, atque id ante irritationis tempus faciendum est. Post exacerbationem vero medicamentis hemicranicis à Medicis appellatis, vtendum, siquidem multa caliditas in doloribus percipiatur, his quæ refrigerans quippiam habent: citra vero hanc, his quæ multum calfaciunt, vtendum. Vtrisque verò aliquid ex iis, quæ firmitatem, ac robur addunt, misceatur, quod abstringendi videlicet habeat facultatem, prout Galenus eodem secundo libro de compositione medicamentorum decretum reliquit. Et quanquam ea pharmaca, per quæ inueterato capitis dolori medemur, hemicranicis quoque affectionibus auxiliantur, testatur tamē Aëtius quod quadam naturæ proprietate, seu potentia, euphorbium hemicranicis maximè conferat, si cum aceto teratur. Et si dextrum tempus dolet, illinito sinistrum. Si verò sinistrum dolet, illinito dextrum. Idem quoque asserit, quòd si intestina terræ terantur, & dolens tempus illinatur, mirificè prosunt. Similiter si cochlearum carne vtaris: aut si cochlearū carnis cinerem excipiens, stercus bubulum, & thus, æqualibus portionibus cum aceto trita, affectam partem illinas. Stœchadem quoque herbam cum aqua, aut mulsa coctam si exhibeas, in omnis capitis dolore, velut solu, & maximum remedium erit, eodēmet auctore, Galenus autem in fine secundi libri de compositione medicamentorum secundum locos, his, qui ob frigidas causas hemicranico infestantur dolore commodissimum medicamentum esse asserit, si dimidiam frontis partem vnà cum temporis musculo ex euphorbio, oleo, & cera parato vnguēto illinas, euphorbij sumēs vnc. j. olei lib. j. ceræ quadrantem. Quod si validius videbitur medicamentum, poterit euphorbij vnc. s. assumi, præsertim si euphorbium validū existat, corpúsque molle, ac exactiori sensu præditum. Iuuat etiam hos si oleū tepidum in aurē instilletur, modico euphorbio ad oleū iniecto, eodem auctore, sumito autem euphorbij scrup. j. olei dulcis vnc. ij. quibus commistis gutta vna, vel duæ in aure instillentur. Caueas autem hoc pharmacū in his, in quibus à calidis vaporibus, aut humoribus hemicrania gignitur. Hircinum fimum tritum cum aceto scillitico misce, & fronti, & temporibus illine, hoc ad dolorem hemicranij sedandū etiam in perpetuum prodest, vt inquit Marcellus. Subito vero hemicranij dolor fuerit, thus, & myrrham & ouum teres, simul etiam frōti induces, vel temporibus, eodem auctore. Minutæ item cochleæ tritæ, & fronti illitæ, & ceruini quoque cornu cinis cum aceto rosaceo mixtus, ac fronti impositus hemicranij dolorem emendant, Plinio secundo teste cap. 8. libr. 1. Reliquum est, vt quibus vti consueui, tum in diuturnis capitis doloribus, tū in hemicranicis familiaria catapotia conscribam, ex quibus drac. j. vel scrup. 4. decimo vel quintodecimo quoque die omni tempore, præterquàm in æstate æger assumere poterit, bile redundante. Excipe pulueris hieræ simplicis Galeni drachm. ij. pilularum arabicarum drac. iij. trochiscorum myrobalanorū citrinatum drac. j. s. rhabarbari cum spica scrup. iij cum syrupo violaceo simul componātur, semetúrque cōpositio, & cum opus fuerit, ex ea sumātur, vt diximus drach. j. vel scrup. iij. à cœna per quinque vel sex horas: deinde superdormiat æger. Pituita verò redundante, agarici trochiscati excipe drach. iij. pilularum arabicarum, & pulueris hieræ simplicis Galeni ana drach. j. s. florum stœchadis, & trochiscorum myrobalanorum chebulorum, singulorum drac. j. cum syrupo ex stœchade, & oxymelite simul misceantur, & cùm opportunum videbitur, drac. j. vel scrup. iij modo quo supra dictum est, assumat æger pro qualibet vice. At si ex nigra bile dolor capitis genitus fuerit, prædictarum pilularū arabicarum drac. ij. excipias, pulueris senæ, & epithymi ana drac. ij. & s. hieræ simplicis Galeni drac. j. & s. trochyscorum myrobalanorū indarum scrup. iiij. cū syrupo è fumaria, ac aqua melissophylli insimul componantur: & cùm vsus vrgeat, pariter, vt prædictis, vtitor. Reliquum esset de aliorum sensuum affectionibus pertractare, sed quoniā extra eam partem, quam caput ex Celsi sententia nuncupauimus quodammodo existere videntur, propterea nō ab re duxi prius defunctionis motricis voluntariæ noxis verba facere, necnon & de his vitijs, ex quibus omnes actiones animales læduntur: & deinde ad aliorum particularium sensuum læsiones pertractandas conuertar.

Περὶ σπασμοῦ. *De conuulsione.*

CAP. XIII.

QVONIAM motiuarum actionum prima symptomata sunt, Galeni auctoritate libro de differeut. symptoma. immobilitas, & vitiosa mobilitas, vitiosæ autē mobilitatis alia diminutus, infirmúsq; motus est: de quo cùm de immobilitate pertractahimus verba faciemus: alia verò prauus motus est: qui licet plures etiā habeat differentias, vt liquet apud Galenum eodem loco: duximus tamen de vna earum, hoc est, de conuulsiuo motu, priùs disserere: quem quidem Græci σπασμὸν, Latini verò conuulsionem nuncupant nomine ipso indicante quid sit, ac quomodo fiat. Nanque passio quædam est inuoluntaria, Galeno teste, commento aphoris. 39. sexti libri, ad similem dispositionem venientibus partibus neruosis in eo, quam etiam in motibus voluntarijs assumunt. Nā in eum situm neruos, musculósque conuulsio ducit, vt patet secūdo de causis symptomatum, in quem, si pro naturæ lege se haberent, ab animali virtute ducerentur, tractis videlicet, seu reuulsis ad propria capita musculis. Ex quibus constat conuulsionem in conuulsis partibus factam hac sola ratione a motu naturali voluntario scilicet earum differre, quòd præter voluntatem fit, vt Galeno tertio de locis affectis visum est. Omnis nanque motus, qui à voluntate procedit, attractis musculis in eas, quibus innascuntur partes, hoc est, eas, ad quas nerui inseruntur, fieri videtur: neque potest attractio fieri, nisi ad suam originem retrahatur musculus. Itaque quemadmodum in eo, qui secundum naturam habet, voluntas in cerebro iuxta neruorum originem

Marginalia: cap. 3. Topica. — Aetius lib. 7. cap. 19. — Animaduersio. — cap. 2 — Nostrarū pilularum compositio. — Cels. lib. 4. cap. 2. — cap. 3. — Conuulsio quid sit. — cap. 2. — cap. 6. — Motus cōuulsiuus a voluntario, in quo differat.

ordinata, motionis principium primis dat neruis, ac per ipsos musculis, ita si sine huiusmodi princi-pio contingat musculos retrahi, tunc conuulsio gignitur. Tendi igitur musculos, & ad initia propria retrahi, corporisque, cui inhæserint, partes secum trahere, est sanis, & conuulsis pariter commune, iuxta Galen. sententiam libr. de tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. cap. 8. Verùm illud inuoluntariè fieri, his quidem inest, qui naturaliter vtique non habeant:at præcedente voluntate, motus quippe naturalis erit his, qui naturaliter habent. Huius autem deprauatæ motionis tres statuũtur species, seu differentiæ à Galeno libr. de different. symptom. & lib. de tremore, rigore, & palpit. ac commento aphoris. 57. 4. libri, & alijs plerisque in locis, tum etiam à Paulo, Aetio, ac Celso: quarum vna τέτανος, alia ἐμπροσθότονος, reliqua verò ὀπισθότονος dicitur. Nam cùm corporis particulę vna cum ceruice, ac capite in anteriora tenduntur, affectus hic ἐμπροσθότονος nominatur: cum in posteriora ὀπισθότονος. Cùm verò æqualiter in alteruttam partem, & retro videlicet tenduntur, τέτανος nuncupatur. A Latinis vero quibusdam prima distentio ad anteriora Altera distentio ad posteriora, & reliqua distentio simpliciter. A Celsu autem rigor neruorum, quælibet istarum appellatur, qui modò caput scapulis, modò mentum pectori annectit, modò rectam, & immobilem ceruicem intendit, vt ipse inquit cap. 3. libr. 4. Harum autem affectionum non perpetuò eadem est, sedes primò affecta. Nam interdum cerebrum ipsum noxam suscepit, interim spinalis medullæ initium, quandoque neru9 aliquis, aut musculus, qui particulari motioni deputatus est. Id autem promptè dignosces: nam si vna cum toto corpore faciei quoque musculi conuellantur, cerebrum ipsum affectum esse indicat, Galeno teste, tertio de locis affect. At si faciei partes, seu musculi seruentur, ac illæsi permaneant, spinæ initium affici sciendum est. Vbi verò pars aliqua conuulsa sit, necessum est neruum, aut musculum, qui eius motioni deputatus est, affici. Verùm in iam dictis tribus differentiis, cùm in toto corpore constiterint, & non in vna determinata parte, vnum tantum discrimen habendum erit, nũquid videlicet capitis, & faciei partes læsæ sint, vel illæsæ permanserint. Nam primo modo si euenerit, cerebrum ipsum affectum erit. Si secundo modo cõtingat, non cerebrum, sed principium spinalis medullæ secundum totum, aut secundum partem. Pro cognitione verò particularis cõuulsionis determinatæ partis cuiusnam, cùm determinatus neruus, seu musculus afficiatur, sumopere necessaria erit anatomes notitia, neruorum potissimum, & musculorum. Cunctæ verò conuulsionis species, seu differẽtiæ symptomata sunt in genere noxæ functionis motricis voluntariæ, eiusque deprauatæ, à causa duntaxat præternaturali ortæ. Qua ratione cõuulsio à tremore discrepat: qui non modò à causa præternaturali, verùm à functione ipsa, licet irritata, ortum ducit, vt patet secundo de causis symptomatum, & libro de tremore, rigore, & palpit. Conuulsionum autem causas: non immeritò duas Hippocrates statuit aphorismo 39. sexti libri, cùm dixit, Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione. Nanque ex his duntaxat causis neruosæ partes conuelli possunt præter voluntatem: ex repletione, inquam, madefactis ipsis, ac irrigatis, ita vt

Conuulsionis tres species seu differentiæ.
de Differ. symp. ca. 3. Lib. de tremore ca. 8.
Paul. lib. 3. cap 10. Aet. libr. 6. cap 38 Celsus lib. 4. cap. 3.
Quòd diuersæ partes in eis primò afficiantur possint cap. 6. & 10.
Quomodo distinguendæ sint.
Quæ præter naturã affectus sint. 2. de causis sympt. ca. 2 Lib. de tremore, ca 5
Duæ ex Hipp. conuulsionis causa.

in tumorem præter naturam attollantur: & propterea conuellantur dilatatis ipsis secundum latitudinem earumque longitudine decurtata. Ex inanitione verò, vtpote ipsis neruosis corporibus violentiùs exsiccatis, vt propterea cogantur in se ipsa duci, contrahi, atque conuelli: quemadmodum etiam in lyræ chordis euenire consueuit: vt intentis ipsis vehementer ob ambientis aëris immodicã intemperiem nonnunquam rumpãtur, si vel nimis aridus fuerit, vel admodum humidus. Humiditas nanque ipsas madefaciens, siccitas verò contrahens, modo quo lora quoque cùm ad ignem exsiccantur, contrahi, tendique videntur: & sol tergora aresaciens contrahit. His quippe ita præcognitis haud difficile inuentu fuerit, vt Galeno tertio de locis affectis, visum est, vtrum ab ariditate, quæ est ab humidæ essentiæ defectu, & euacuatione, an humoris plenitudine, quæ egestati aduersatur, & ab Hippocrate replerio nominata est, affectus ipse prodierit. Nanque cùm conuulsio fit vel à labore, vel vigilijs, vel fame, vel solicitudine, vel arida, æstuantéque febri, qualem in phreniticis videre est, & alijs huiusmodi, causam eius esse ariditatem, inanitionémque rectè putabis. At si contigerit aliquem sanum repente conuelli, vt ait Galenus commento 26. aphoris. 2. huiusmodi conuulsionem fieri ex repletione est necessarium. Ita quoque si temulento cuipiam, ac omnino pleno homini, qui videlicet in ocio degat, id euenire cõspexeris. Verùm vbi propter defectum, seu euacuationem conuulsio excitatur, vel ex aliqua prædictarũ causarum, vel ex aliquo præcedenti largo sudore, aut vomitu, alui deiectione, aut sanguinis profluuio, aut quapiam alia causa simili, haud difficile erit ipsam dignoscere ex relatione præsertim ægrori, seu astantium. Si verò ex plenitudine conuulsio excitetur, bifariam illud euenire poterit, iuxta Galeni sententiam lib. de tremore, rigore, conuulsi. & palpit. Nãque aut ex inflammatione principij neruorũ, id est, cerebri, aut initij spinalis medullæ, seu alterius partis neruosæ, aut ex succorum copia circa iam dictas partes, ex qua ipsæ tendi cogantur. Id verò prompte discernas ex indicijs inflammationis, si ea fuerit. Quod si præter eam, ex humorum duntaxat copia conuulsio excitata fuerit, nunquid ex multitudine simpliciter dicta, aut ex ea, quæ est vnius tantùm succi redundantis, inuestigare oportet quanquam neruosæ partes ex frigidis, & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, prõptè repleantur, ac proinde sæpiùs conuulsionem patiantur, teste Galeno commento aphoris. 26. secundi libri. Illúdque non alia via, quàm supra docuimus, cùm de dolore capitis verba fecimus. Ibi nanque reperias signa tum propriæ multitudinis, tum eius, quæ non simpliciter plenitudo dicitur: cùm videlicet alius quispiam humor redũdarit cum sanguine, nõ sanguis solus, nec omnes ex æquo aucti fuerint. Hæc igitur sufficiant quoad cognitionem conuulsionis primario ortæ: de qua, iuxta Galeni sententiam loquutus fuit Hippocr. aphoris. 39. sexti libri, cùm dixit, Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione. Verùm præter hanc conuulsionem, aliam quãdam est conuulsio, quę per cõsensum accidit, eodem Galeno teste commento aphorismi primi quinti libri, & tertio de locis affectis, hãc iuniores Medici barbari loquentes, spasmum non proportionatum ad materiam vocant, cùm neque

cap. 6.
Quibus signis dignoscenda conuulsio sit, num ex ariditate, vel repletione fiat.
Si ex inanitione fiat causa.
Si ex plenitudine fiat causa.
Loco citat.
De cõuulsione, quæ per consensum fit.
3. de loc. affect. ca. 7.

ex plenitudine neruosarum partium, neque ob inanitionem earundem originem ducat, sed vel à qualitate quadam, alteratis per continuationem partibus; & proinde ad neruorum principium ascendente, aut à spiritali quadam substantia per iam dictas neruosas partes transmissa fluida, aut veluti arida, quæ licet mole minima, facultate tamé quam maxima sit, & ad neruorum principiũ delata; propter quod huiuscemodi motu ipsum côcutiatur, vt à se
Diuersa causa conuulsionis. expellat quicquid fuerit id, quòd à parte primo affecta ad ipsum effertur. Huius verò causa nō modò externa esse poterit, ex scorpionum videlicet, phalangiorum, aut alterius venenosi animalis ictu, verumetiam ex quapiam interna causa: ex qua similis essentia generari poterit, non accedente causa
Loco citato. extranea, velut Pelopis auctoritate, Galenus tertiò de locis affectis decretum reliquit. Hæc, inquam, vbi neruosam aliquam partem occupauerit, per continuas partes (vt diximus) vsque ad neruorum principium transferri poterit: ac conuulsum motum (modo quo diximus) excitare. Hanc conuulsionem haud ægrè percipies ex cognitione partis primario affectæ: cuius modum in vniuersali capite docuimus. Quòd si ab externa causa ortum ducat, eam ab ægro, aut astantibus discas. Si verò earum nulla præcesserit, internam esse putabis: quemadmodum per consensum cum ore ventriculi, vbi fortiùs moderetur ab æruginoso humore, qui potius exacta erugo dici poterat, in quodam adolescente obseruauit Galenus; cui cùm totum corpus conuulsum esset, ærugine per vomitum vacuata febris statim, & conuulsio cessauit, prout testatur commento aphorism. primi quinti lib. 12. meth.
12. meth. c.8. med. & quinto de locis affect. Atqui si quis velit &
5. de loc. affect. c.8. hanc quoque conuulsionem per consensum genitam, ex inanitione conuulsionem nuncupare, cùm humores mordaces vim habeant exsiccandi, vt Galenus inquit, commento aphorismi primi quinti libri, non reclamamus. Verùm non adeò exitialis erit, quemadmodum ea conuulsio, quæ propriè ex inanitione gignitur, ob defectum scilicet humidæ essentiæ partium neruosarum: sed curari vtiq; posset, quia ex siccitate dumtaxat, & non ex siccitate, quæ est ab humidæ essentiæ defectu, & vacuatione ortum ducit, vt videre licet apud eundem Galenum, cum commento prædicti aphorismi, tum eodem 12. method. med. in fine: & hoc modo intelligendo, quælibet côuulsio tam quæ primario, quàm quæ per consensum oritur, erit, ac dici poterit de repletione, aut de inanitione. ab immodico item frigido si conuulsio fiat, velut Hippocra. aphorism,
12. metho. in fine. 17. quinti libri, & Galen. duodecimo method. meden. visum est; ex plenitudine dicenda erit, quoniam neruosorum corporum substantiam cogens, ac constringens, frigidum ad difflandum difficilia efficit, & propterea vt repleantur, causa est, Galen. teste commento aphorism. 13. sexti lib. quamuis si corpus siccum fuerit, & superfluis carens; possit ex frigore conuulsio ex siccitate fieri, nam penetrans in interiores partes corporum neruosorum exugit, ac exprimit eas, & hac ratione sicciores eas reddit, ac inanit, vt Pilotheo placuit commento
Prognostica eiusdem aphorismi 17. quinti libri. Maximum ta-
Aet. lib. 6. cap. 38. men ac ferè insanabile malum est conuulsio, si ex inanitione propriè fiat, vt Aetio & Paulo visum
Pau. lib. 3. cap. 19. est, curatu per difficile, vel potius quod curari omnino non possit, si febris occasione potissimum contractum sit, cùm priùs sic affecti pereant, tempus excogitandi remedia negâtes; quemadmodum Galenus 12. meth. med. & in fine lib. de palpit. rigore, tremore, & conuulsione scriptum reliquit. Verùm, qui à conuulsione, aut distensione neruorum tenetur ex repletione, Hippocr. auctore 57. aphor. 4 lib. febre superueniente liberatur, eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia: vt patet lib. de loc. in homine. Et idem auctor aph. 26. secundi libri dicebat, febré côuulsioni superuenire melius est, quam febri conuulsionem. Et in epistola ad Demetrium dicebat. Conuulsiones omnibus morbis atræ bilis succedêtes atram bilem sedant: faciles quoque eas esse ex vtero affecto, si sine febre sint, liquet in prænotionibus. Aphorismo verò sexto quinti libri de tetano sic decretum reliquit. Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: Si verò hos effugerint, sani fiunt. Reddit Galenus causam in commento, quoniam tetanus morbus peracutus est, vt qui compositus sit ex emprosthotono, & opisthotono. Et propterea citius in ipso fit iudicatio, nō tolerante natura longiori tempore tensionis laborem: quo fit, vt in primo circuitu dierum iudicatoriorum passio iudicetur: quamuis neque pueris, neque senibus conuulsio fiat tetanica, Aetio teste. At Aphorism. 2. quinti libri, conuulsionem ex helleboro lethalem esse dixit, & secundo eiusdem lib. conuulsionem ex vulnere lethalem asseruit. Nam Galen. interprete, ex vulneribus conuulsiones, ratione sequentis ipsius inflammationis fiunt, vbi partes neruosas attigerit. Et primùm quidem videntur conuelli, quæ à directo sunt partium inflammatione laborantium: deinde cùm & principium attigerit, passio ad totum extenditur corpus: toto verò vniuerso cum corpore ab affectu immuni, si labrum aut palpebra, aut lingua contrahatur, graue symptoma existimandum est, vt Paulus asserit, quod maxima inuehat pericula: licet exiguæ partes affectæ videantur. Cæterùm quantum ad curationem spectat, scire licet conuulsionem ex inanitione, & siccitate ortam (si modu ea curari possit) humectationé poscere, Galeno teste 12. meth. med. vniuersa igitur victus ratio, quòd humida sit, oportet. Proinde aër ad humidum vergat. Somnus protrahatur consueto longior. Quiescat æger: ab immodicisq; animi affectibus caueat: ac nutriatur cunctis eibis humectantibus, ac sorbitionibus pinguibus, côcoctu facilibus, ac probe nutrientibus: quique facilè per omnes corporis partes distribuantur. Quare contusæ pullorum, sed gallinarum, aut phasianorum carnes, & prædictorum aqua carnis quoq; tribuatur: siue ex carnibus agnorũ, hœdorum, aut castratorum: in quibus quandoque ponantur humectantia olera: præsertim si siccitas cũ caliditate fuerit permista. Carnibus quoque prædictis vesci poterunt cum ptisana, aut humidis oleribus decoctis. Deinceps cum cibis interim vtantur oleo amygd. dulci, ac saccharo. Pro potu (si immodica nō affuerit caliditas) vino vtantur tenui, aquoso: quòd si febris ac immodicus calor affuerit, pro potu eligantur aqua hordei, aut aqua, in qua glycyrrizæ parũ, aut cinnamomi fuerit decoctum, vt promptiùs aqua penetret: seu violaceus syrupus permisceatur. Oleo insuper dulci, aut amygdalino, seu hydrelæo calido eos fouere competit, Pauli auctoritate: & si nihil prohibeat, etiam ad lauacrum tepidum eos deducere conuenit dulcis aquæ: post quod aliquo iam

Right-column margin notes: *12. meth. in fine.* — *Prope finem libri.* — *3. prorrhet. tex. 17.* — *Aet. lib. 6. cap. 39.* — *Li 3. c. 19.* — *Conuulsionis ex inanitione curatio.* — *Loco citat.* — *Ratio victus.* — *Medicamentorum ratio.* — *Citato loco.*

iam dictorum oleorum corpus inungendum erit, tepido eo existente. Frictione leuissima, temperatoque solio vtendum. Insuper post balneum, quibus ipsum competit, ac citra balneum, quibus non competit, ægroto lac recenter mulctum, præbendum erit, quantitate congrua, asininũ, siue caprillum, pauco addito saccharo, si febris non aderit, aut si ea admodum exigua fuerit.

Curatio conuulsionis ex repletione. Cap. vltimo.

Conuulsiones verò quæ succorum copia, aut inflammatione fiunt, liquido curabis, illam vacuans, huic propriis ipsius auxiliis adhibitis, auctore Galen. lib de trem. rigore palpit. & conuuls. ac post eum Aetio teste. Qua de re nos eius conuulsionis, quæ ex plenitudine ortum ducit primo curationem præcipiemus: deinde ad eam, quæ ex inflammatione excitatur, deueniemus: posthabita tamen ea, quæ ex plenitudine ac simpliciter dicta oritur.

Aetius lib. 6. c. 38

Namque eius patebit curatio, cum de conuulsione orta ex inflammatione verba faciemus: cum vtriusque similis quodammodo curatio sit, præsertim quod ad vniuersalia spectat. At si ex aliorum succorum redundantia, neruosis partibus repletis, conuulsio fiat (potissimum si a frigidis, ac glutinosis, ex quibus nerui ipsi nutriuntur) hac ratione erit curanda quæuis iam dictarum specierum fuerit; cum omnes eadem ratione curentur, Celso auctore eodem c. 3. lib. quarti.

Victus ratio.

Proinde aer ad calidum, & siccum vergens eligatur. Ideóque in eo conclaui, in quo cubabit æger, eiusdem Celsi decreto, ignis continuus esse debebit, maximéque tempore antelucano; quæ præcipue frigus intenditur: cùm ipsum frigus apprime cauendũ sit.

Loco citato.

Quinimò lib. de loc. in homine, cõuulsioni sic mederi oportet, inquit Hippocrates, ignis ab vtraque lecti parte succedatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur minore pondere, quàm quod insaniam facit: & ad tendines posteriores sacculi calidi imponantur. Somnus sit mediocris: diuturnus tamen fugiendus. Quies ægro præcipiẽda erit; atque partes, quæ contrahuntur, valenter cõtinendæ sunt, & inordinatis resistendum motibus, Paulo teste, oleòque perfricare eas oportet rutaceo, aut veteri, aut quodam ex hoc genere.

Loco cit.

Aluus sit lenis. Gaudeat insuper æger; & animi perturbationes aufugiat: primisque tribus diebus tenuissimo vtatur victu. Nam dicebat Celsus, Sed diu vitandus cibus, quisquis mandendus est, & sorbitionibus vtẽdum. Proinde aut solius aquæ mulsæ, aut pauco ptisanæ cremore contentus sit, deinde ouis sorbilibus cibetur, aut à gallinarũ pullis mollibus ius aliquod assumendum; in quo hyssopi, aut serpilli, saluiæ, sampsuchi, betonicæ, aut satureiæ parum fuerit decoctum. Assisque interdum carnibus gallinarũ, pullorum, phasianorum, perdicum, aliarũmque auium montanarum vesci poterunt ægri: vuisque passis, ac pineis. Potus, præter id quòd exiguus esse debebit, aqua mulsa eligatur: cui etiam saluiæ parum, aut cinnamomi fuerit incoctum. A vini autem potu, præsertim circa initia, abstineant. Nam vt inquit Celsus, eius vsus præcipue periculosus: ideoque in longum tempus differendus est. Licebit tamen eo vti, vbi affectus bene processerit; in parua tamen quantitate: cum & ipsum extenuãdo, ac calfaciendo conferat, Galen. teste commento aphoris. 5. lib. 5. Auspicandaque itaque eius curatio a venę sectione erit, modo non penitus a sanguine secretus, pituitosus fuerit succus redundans, cunctis aliis consentientibus. Sanguinem autem auferre conueniet ex media cubiti vena, non vniuersim, sed pluribus (si opus fuerit) vicibus: cum taliter affectis non tantum mittere sanguinis oportet, quantum exigit morbus, sed aliquid symptomati est relinquẽdum, Galeno auctore primo de arte cur. ad Glauc. cuius causa sæpe sudores eueniunt, & vtique hæc molestant, & ægroti vires debilitantur, vt ipse inquit.

Vena secto quando competat.

cap. 4.

Quòd si sudores euenerint, linteis oleo madentibus abstergere conuenit, vbi refrixerint, Paulo auctore. Partes insuper, quæ conuelluntur, valenter continendæ sunt, vt diximus, atque prædictis oleis perfricandæ: acribusque clysteribus vtendum erit. At si pituitosi succi redundantes citra sanguinis permistionem fuerint, hi primum extenuandi, calfaciendi, ac incidendi erunt, adeò vt ad expulsionem idonei sint.

Purgatio.

Demum purgans medicamentum prębendum erit: præparabis autem aqua mulsa cum hyssopi decocto, aut saluiæ, melle rosaceo, aut syrupo ex stœchade, cum aquis betonicæ, aut samps uchi. Purgabis vero catapotiis fœtidis, aut ex sagapeno, cum agarici additione: excipiẽs pilularum prædictarum fœtidarum, aut ex sagapeno drach. j. vel scrup. ij. agarici trochiscati drach. j. vel scrup. ij. & cum aqua betonicæ, melle rosaceo, aut syrupo ex stœchade catapotia fiãt. Post quorum assumptionem per aliquod spaciũ syrupi ex pluribus infusionibus rosarum rubearũ, aut persicarum cum aqua betonicæ, & borraginis diluti vnc. ij. iij. vel iiij. exhibere poteris, & si opportunũ erit, iteranda purgatio erit, pręparatione tamẽ pręcedẽte. At si videbitur aliis purgantibus medicamẽtis vti, ea requiras cap. de cura doloris capitis ex pituita. Huius quoque conuulsionis optimum præsidiũ est febris superueniens, quæ per initia non fuerit, velut auctoritate Hippocratis, & Galeni aphoris. 26. 2. lib. liquet, & testatur Paulus cap. 20. 3. lib. Communis quoque non modò distentionis, sed cuiuslibet alterius conuulsionis ex plenitudine ortę sine vlceratione, iuuenibus bene carnosis, ac ætate media curatio ab Hippoc. & Galen. aphorism. 25. 1. lib. præcipitur. Hæc autem est, multa frigidæ aquæ perfusiõ: quæ caloris reuocationem faciens, cum in prædictis fortis fuerit, propterea ex accidenti affectum sanat: quanquam Paulus hoc præsidium damnet, tanquam periculosissimum. Ipséque vitandum censeo, nisi cuncta, quæ diximus, consonant.

Quæ post purgationẽ tribuenda sint.

Succurrit iam ipsis conuulsis succi centaurij tenuis potus, aut acanthij radicis drach. j. vel ij. cum aquæ mulsæ vnc. ij. vel iij. vel myrrhæ, seu castorei drachm. j. castoreum namque omniũ securissimum, expeditissimum, ac maxime efficax est, Aetio, & Paulo testibus, quòd si robusti sint, panacis liquoris, aut ammoniaci tantundem cum aqua mulsa bibant.

Aet. lib. 3. cap. 39.

Pau. lib. 6. cap. 20.

Caput quoque purgandum errhinis, ac apophlegmatismis, cap. de memoria deperdita, ac de dolore capitis ex pituita iam dictis: & si opus fuerit, actionibus quoq; vtendum. Antidoti quoque anacardinæ theriacæ, mithridati, diamoschu, aut diambræ drachm. j. cum aqua mulsa præberi poterit.

Topica.

Ceruix insuper, ac tota spina inungenda ex oleo de castoreo, nardino, costino, de nuce muscata, aut de piperibus, aut hiperici, vel de vermibus terrestribus parato, separatim, aut permistis, prout videbitur, castoreumque tritum inspergendum: & vbi perunxeris, deinde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, præcepto Celsi: oleoque veteri vel adipe quam vetustissimo ceruicem, scapulas, & spinam

perfrigerare oportet. Frictio namque cum omnibus in homine vertebris vtilis fit, tum his præcipue, quæ in collo sunt. Propterea die, noctéque (interpositis tamé quibusdam temporibus) hoc remedio vtendum erit, eodem Celso auctore. Dum autem id intermittitur, cataplasma locis iam dictis adhibeatur. *Loco cit.* Cuius materia sit, vt Aetio visum est, fœnum Græcum, & semen lini, farina hordeacea, ac loliacea: quibus resina terebinthina addatur, galbanum, & mel, ac oleum multum, in quo decocta fuerit ruta, conyza, artemisia, aut libanotis: infarciatúrque aliquando ammoniacum, sittamen mollissimum, ac leue cataplasma; eóque incumbente prædictas vesicas oleo calido semiplenas desuper adhibeas; ne cataplasma infrigidetur; aut calfactos sacculos ex sale, seu ex milio superimponas. Neque erit inutile, præsertim si cerebrum affectum sit caput attonsum habere, idq; in ipso oleo calido, aut iam dictorú aliquo madefacere: demú adeò ipsum valere, ne infrigidetur: sacculúmque superimponere ex floribus stœchadis, hyssopi, sampsuchi, ac serpilli foliis, castoreo, ac macere confectum. Vitandæ tamen erunt assiduæ capitis irrigationes: caput enim inde repletur, nonnunquam etiam congruum erit in calidum oleum descendere, ac balneari ægrum, vel in aquam calidam, in qua fœnum Græcum decoctum sit, saluiæ, seu rutæ folia, & adiecta olei pars tertia; non tamen diutius in eo immorari: nam vt inquit Paulus libro sexto, cap. vigesimo, in oleum descensus maximè vires deiicit. Conferunt quoque ex aquis, sulphureis, & aluminosis balneæ. Conuulsæ quoque partes pellibus luporum, aut vulpium vestiri debent. Si verò vehementius dolor increuerit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic vt cutis incidatur, Celsi præcepto. loquit Marcellus cap. decimooctauo, opisthotonicis, & tetanicis lotium caprinú cum aqua mixtum efficaciter prodesse, si ieiunis potui detur: pariter si castorij, piperis albi, & petroselini æquales portiones simul tundes, & cribrabis, atque inde cochleare voú cum vno cochleari mellis, & aquæ calidæ cyathis duobus ieiunio ad diem dabis: summum opisthotonicis esse remedium, & multis experimentis probatum ait, nec minus & arthriticis confetre. *Curatio ob. conuulsionis ex inflammatione orta.* At si ex plenitudine, seu inflammatione conuulsio excitetur, vena secanda erit, liberaliúrque sanguinem auferre conuenit: modò pluribus vicibus id fiat, vt diximus, & nó vniuersim, propter iam assignatas causas. Demum clysteribus, eisque actibus: vtendum, modò non adsit quod impediat, vnum, aut alterum. Quòd si inflammatio non cedat; is vtendum erit medicamentis, quæ inflammatio ipsa exigit secundum diuersa eius tempora, indicatione, quæ à parte affecta sumitur, nó neglecta, horum medicamétorum methodum à Galeno decimotertio metho. scriptam reperies: aut eorum copiam lib. de Simplic. medicamen. facultat. requi- *13. method. cap 56. & seq.* ras. Quæ verò per consensum conuulsio efficitur, curata parte primarum affecta, & ipsa quoque curabitur conuulsio: velut si ex rodétibus succis, os ventriculi infestantibus cóuulsio fiat; his per vomitum cuacuatis, conuulsio sedabitur, si opus erit, dando illi aquam tepidam bibere; quemadmodum Galen. *Conuulsionis per cõsensum genita curatio.* adolescentem quendam simili conuulsione correptum duodecimo Method. meden. cap. vlt se curasse testatur. At si ex phalangiorum, scorpionis, aut alterius venenatæ feræ ictu conuulsio excitetur: ad hanc rem in primis Gale. auctoritate tertio de Locis affectis. cap. septimo, cóferunt vincula superioribus partibus iniecta: ab his enim pra sentaneum præsidium expectatur. Et si in aliquo digitoru ictus fuerit, is confestim rescindendus erit: nam ex hoc saluus euadet, quemadmodum nónulli rustici, quorum eodem loco Galen. meminit, ex tali rescissione euaserunt, ac à periculo liberati sunt: potissimú si ex viperis medicamentum potandum tribuatur, drachm. j. videlicet exhibens cú pauco vino albo, ac tenui. At si partem abscíndédam tenuerit, facta ligatura, vt diximus, paulo supra affectam partem, ipsi parti affectæ medicamenta, quæ vehementer attrahunt, adhibenda erunt: tum excalfactoria, tum quæ citra calfactionem id efficiant, veluti cucurbitulæ: pariter cauterium, & medicamenta quæ cauterius similiter escharam efficiát, iuxta Galeni sententiam 13. Method. meden. cap. sexto competunt: & si inueniri poterit quispiá, qui ore suo virus extrahat, id quoque maximè confert: & ipse etiam Galen. theriacam supra affectam partem adhibere præcipit, lib. de theriaca ad Pisonem, cap. decimosexto: cum & ea extrinsecus imposita venenú trahat, aliaque innumera medicamenta pro diuerso animalis venenosi ictu à Pauli, & Aetio cóscripta *Paul. lib. 5.* reperies: & proinde ea subiicere libuit. Si verò ex *Aet. li. 13.* immodico frigore conuulsio fiat, balneis, vnctionibus, frictionibus, ac reliquis calfacientibus medicamentis haud ægrè curabitur.

Περὶ παραλύσεως. *De resolutione.*

CAP. XIIII.

QVod is affectus, qui à Græcis πάρεσις, seu παράλυσις dicitur, a Latinis resolutio nuncupetur, neque vnus est, qui non admittat. Verum nunquid vbi motus deperditus est, aut partium aliquarum sensus perit, vel cum tum sentiendi, tum mouendi vis amissa fuerit, resolutio ea affectio appelletur, non ita liquidò constat. Nam Galen. cum 3. de Locis affect. cap. 10. tum 1. de causis sympt ca. 5. neruorum resolutioné appellat, cum & sensus, & motus fuerit. Cæterùm idémet eodem tertio lib. de Locis affect. c. 10 dicebat, per neruorú resolutionem interdum sensum dútaxat, interdum motum, nónunquam ambo simul perire. Deinceps subdit; Itaque neruorum resolutio potissimum dicitur, vbi motus deperditus est. Vbi verò partium aliquarum sensus perit, eam partem sensus expertem esse: resolutam verò nó adeò dicere consueuimus, & si nonnulli hanc affectionem sensus resolutionem vocitent. Ex quibus liquet, interdum Galeni motus deperditionem, interim sensus dumtaxat, nónunquam amborum simul amissionem, resolutionem nuncupare: quanquam potissimum resolutio apud eú dicatur, vbi motus deperditus sit. At qui eius verba bene perpenderit, eum sensisse reperiet, exquisitam, seu veram resolutionem nuncupare, cum tum sensus, tum motus vim partes amiserint: quam sententiam secuti sunt Aetius, & *Aet lib. 6. cap. 28.* Paulus, necnon & Alexander Trallianus. Insuper nec negare videtur, vbi motus, aut sensus duntaxat *Paul lib. 3. cap. 18.* pereant, posse non veram, nec exquisitam, sed tamé resolutionem appellari, nec minus collatinnem *Alex. lib. 1. cap. 16.* faciens inter motus, & sensus deperditionem, asseruit potissimum dici neruorum resolutionem, vbi motus deperditus fuerit. Erit igitur iuxta Galeni decte

Neruorum resolutio quid sit. decreta, exquisita neruorum resolutio, cum motus, tum sensus abolitio: nō siquidem neruorum omnium totius corporis: nam huiusmodi affectio apoplexia appellatur, vt infrà dicemus: sed vbi alteri laterum, dextro, aut sinistro, aut in aliquo particulari membro id euenerit. Quanquam si alteri alterum accidat, resolutio nominabitur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdum dextræ, interdum sinistræ. At si in aliquo membrorum idem euenerit, vt in manu, vel crure; eiusdem membri resolutio esse dicetur: quamuis & vbi pereat motus dumtaxat præcipue, aut sensus, resolutio quodammodo appellari possit eodem modo, vt diximus: id quod etiam confirmauit Cælius Aurelianus libro 2. cap. 1. cum dixit, Sed est, vel fiet paralysis, nunc sensus, nunc motus, nunc vtriusque. Nec prætereundum

Locus enarratus. erit quòd Galenus eodem primo lib. de causis symptomatum, & 3. de locis affectis, de tertia quadam specie, seu resolutionis differentia pronunciauerit: vbi ex aliqua facta spinali medullę dispositione valida, circa primum eius processum, aut reliquis eius partibus, omnes æqualiter corporis partes suppositæ resolutæ fuerint, siue ob luxatam aliquā spinæ vertebram. At qui fiat, vt in neruorum resolutione interim sensus pereat, illæso seruato motu; interim motus, illæso sensu; nonnunquam vtrique pereant: quanquam Galenus primo de Locis affectis, ca. 6. & primo de Causis symptomatum cap. quinto, illud enodauerit, cum eius verba obscura aliquantisper videantur, tyronibus præsertim, hic explicare libuit. Illud priùs tanquā manifestum, ac luce clarius in eiusdem Galeni doctrina supponētes; quòd tam motrix quàm sensitiua facultas a cerebro tāquam a fonte, & parte principe ad motus, & sensus instrumenta per neruos delabitur: qui ex ipso cerebro orti eandem cum ipso substantiam habēt, nisi quatenus compactiori materia sunt constituti, ne facile a quolibet paterentur. Quò fit, vt eatenus a cerebri natura recessisse videantur, quatenus ex compactiori materia cōstituti indurauerunt: qua ratione assiduo cerebri auxilio indiguerunt. Nam si tales, qualè est cerebrum prorsus remansissent, nulla eius ope indiguissent. Natura enim ita comparatum est, Galeno teste septimo de Hippocrat. & Platonis decretis, cap. quinto, vt substantiarum proprietates facultatum etiam sibi conuenientium proprietates secum habeant. Vnde fit, vt quantum vnusquisque neruus à natura cerebri recesserit, tātum etiam sit à virtute, facultatéque eius remotus, & sic omnes cerebri continuitate, recentique semper, ac assidua ab eo informatione indigeant; velut, circunfusus nobis aër cōtinuo fulgore illustratur, & non in semel accepta mutatione perseuerat: vtpote qui, dum continuam accipit mutationem, illustratur, nec sublato illustrante, lux in eo permanet, sed statim fulgor cum illustrante euanescit. Non ab re igitur, si continua, ac recenti iam dicta informatione, à quauis causa impedita, & facultas quoque a principe parte missa intercipiatur, ne ad animalis tum sensus, tum motus instrumenta pertranseat, pro ratione diuersorum neruorum af-

Responsio. fectorum. Qua de re in his partibus, quæ duplici neruorum genere participant, vt in lingua, & oculis, nihil habet ambiguitatis, quòd moueantur quidem, sed non sentiant, aut illæsa sentiendi facultate, rursus non moueantur: & vtrisque simul affectis generibus neruorum nec moueantur, nec sentiant.

Cur in neruorum resolutione interim motus, interdum sensus dumtaxat, quādoque ambo pereant.

Verum in quibus membris duri dumtaxat nerui inueniuntur, si ablata cute subiectus musculus, qui nudus est, immobilis videatur, sentiat verò tangentes, exiguam ei noxam accidisse putandum est. At si vehemens fuerit vitium, sensum, & motum simul lædi contingit. Sensum vero oblædi, seruato quidem motu in tali musculo, fieri nequaquam potest: tantam siquidem musculus ipse animalis facultatis partem suscepit, quanta ad sensus excitationem sufficiat, ad eius verò motum non sufficiat: quippe tactionis sensus pati aliquid potius quàm agere deprehenditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici potest, vt quæ non ita validis egeat viribus sentiendi facultas: & propterea nihil minus, immo etiam magis pati possunt partes, cùm debiles fuerint. Efficit enim imbecillitas, vt facilius affectio à sensu dignoscatur, Galeno teste quarto de Locis affectis cap. quarto, musculorum verò motus in agendo, non in patiendo actionis efficaciam habet: quapropter plurima indiget animali facultate. Nunquam igitur accidere deprehendes, vt moueatur quidem nudus musculus sed non sentiat: cùm per eundem neruum & mouendi, & sentiendi facultatem suscipiat, sed aut sentit, & non mouetur exigua existēte eius noxa, aut neque mouetur, neque sentit: cùm vehemens fuerit eiusdem nerui vitium. At si ad membrum aliquod, pro motu, nerui ad musculos inserantur; pro sensu verò perficiendo, ad cutem perueniant (non enim qui per musculos dispersi sunt nerui reliquias quasdam ad cutem impartiunt, vt quibusdam falsò visum est) fieri inquam poterit, vt interim sensus, interdum motus, nonnunquam ambo simul pereant. Nam fieri poterit, vt adiacens illi cutis sensum amittat, eo affecto neruo, qui ad cutem inseritur, ac per eam dispersus est: qui verò per musculos spargitur, noxa vacet: & proinde musculus ipse moueatur. At si is, qui per musculum spargitur neruus offendatur, qui verò per cutem disseminatur, noxa vacet, non mouebitur quidem membrum ipsum, quamuis sensum non amiserit, id verò ob hanc causam euenire solet, quòd neruus alterius læsus sit, alterius verò manserit illæsus: & si ab vno principio originem duxerint, fuerint tamen in via diuisi. Quòd si vtrique simul nerui afficiantur, & qui ad musculum deuenit, & qui ad cutem peruenit, simul & sensus, & motus pereunt: cùm videlicet commune principium affectum fuerit. Scies autem hoc, vbi exquisitè cognoueris communia ipsorum principia, exquisite considerando, num cerebrum ipsum vel spina sit affecta in eius principio, aut aliqua alia vertebrarum. Hęc autem in neruorum dissectione percipiuntur, quare solus ille, qui in his fuerit exercitatus, exquisitè ea considerare poterit, Galeno teste primo de Locis affectis cap. sexto. Nam cùm non perpetuò vnus præfinitus afficiatur locus in ipsa resolutione, sed diuersi affici possint, si cerebrum ipsum affectum sit, non tamen secundum totum (quia apoplexia generaretur) sed secundum partem dextram, vel sinistram dignosces: quoniam simul cum dextra, vel sinistra parte corporis, faciei quoque partes resoluuntur, dextræ, vel sinistræ. At si dempta facie, vna prædictarum corporis partium sensu, motuque priuabitur, circa primum spinæ processum affectum consistere cōncies. Verum media pars eius affecta erit, ea videlicet, quę superstat e regione resoluti lateris. *Si cerebrū affectū sit.*

perfri

Si initium spinalis medullæ.

Quòd si omnia inferiora mẽbra, facie excepta, resoluantur eodem in loco, hoc est, in eius initio ipsa spina offensa est, tãquam omnium neruorum communis origo, qui sub facie existunt: verùm non secundum partem, sed ingenti affectione laborãs, tota affecta erit. At si accidat quandam duntaxat determinatam partem resolutam esse, ea inuestigãda pars erit, à qua neruos suscepit: id quod in anatomice exercitatus haud obscure inuenies: quemadmodum si & ipsamet spinalis medulla non secundum eiusdem initium, sed iuxta alias inferiores eius partes ac vertebras lædatur, & suppositæ partes oblæsæ erunt: si ingens fuerit affectio, omnes: si exigua, & secundum partem oblæsa sit; partes quæ è directo suppositæ sunt, afficiẽtur. Quapropter ex anatome doctus locum primò affectũ inuenire poteris, notitia præhabita, à qua spinalis medullę parte, partes resolutæ neruos suscipiãt: ac quemadmodum dignoscendum id sit, scriptum reliquit Galenus tum primo de Causis symptomatum, cap. 5. tum tertio de locis affectis, cap. 10.

Si aliqua alia pars.

Quæ partes afficiãtur in quauis resolutione.

Cùm igitur propter priuationem animalis facultatis quælibet resolutio generetur, quæ à cerebro tanquam à primo principio mediis neruis, ac per spinalem medullam, tanquam per semitas, ad sensus, & motus instrumenta delegatur, nõ immeritò cerebrum ipsum aut spinalẽ medullã, seu particulares neruos quosdam à cerebro, vel spinali medulla ortos, aut denique ipsamet instrumenta in qualibet resolutione affici necesse est.

Quis præter naturã affectus sit resolutio neruorum.

At quo pacto illud distinguẽdum sit, num videlicet vna, vel altera pars primo afficiatur, iuxta Galeni doctrinam, paulò antè ostẽdimus. Est verò resolutio symptoma in genere noxæ functionum animalium motricum, & sensibilium læditur namque vtraque facultas in ea, non tamẽ diminutè, veluti in stupore: qui nihil aliud est, quàm difficultas quædam sentiendi, & mouendi, vt patet primo de Causis symptomatum, cap. 5. vel imperfecta quædam neruorum resolutio, vt secundo de Causis symptomatum, cap. 2. liquet: quanquam enim sub eodem genere contineantur tum stupor, tum resolutio, differunt tamen magnitudine, eodem Galeno teste præcitato loco. Quapropter neruosę partes in resolutione non difficulter sentiunt, & mouentur, veluti in stupore; sed neque mouentur, neque sentiũt: & propterea vtraque facultas in ea ablata est, facultate enim animali omnino partes priuatæ sunt, cum resoluũtur.

Stupor quid sit.

Resolutionis signa.

Quem morbum sectetur resolutio neruorum.

Cuius affectionis indicia scribere nõ opus erit: cùm quiuis nõ medicus modò, sed fere vulgaris prompte ipsam dignoscere valebit, cum viderit partem quampiã sensu, & motu priuatam esse. Sectatur autem non vnum tantùm morborum genus, sed indifferenter penè ex quolibet oriri potest. Interdum namque ex immodicè frigida intemperie, cùm frigidorum, viscidorum, ac crassorum succorum abundantia, aut absque ea, in altera cerebri parte, spina, seu particulari neruo excitari potest. Dignosces inquã id promptè ex his, quæ narrauimus, signis, ca. de dolore capitis orto ex prædictis causis: nec minus inflammatione, seu scirrho in prædictarum partium aliqua ortis, delationem facultatis impedientibus, imò non modò, si in eis, verùm in vicinis partibus orti fuerint, neruos comprimentes, resolutionem excitare poterunt: quod ex propriis inflammationis, aut scirrhi signis comprehendes, qua ratione etiam & nerui ipsi comprimuntur, ac resolutio excitatur ab aliquo corpore duro extrinsecus adueniẽte, aut vbi vel laqueo, vel manibus constringuntur: fiunt quoque & ipsi arctiores ex luxatis, fractisve spinæ vertebris, aut aliis ossibus. Similiter ad vulnus, seu vlcus, cum cerebri, seu spinalis medullæ, rum alterius particularis nerui sequitur neruorum resolutio: quorum morborum, seu causarum notitia ex propriis eorum indiciis promptè haberi poterit: vel si externa fuerit causa, ex ægri, astantiúmque relatione. Resolutio, quæ non per omnia membra, sed in partibus fit, vt Celsus asserit, cap. 27. lib. tertij, nunquam acutus, sæpe longus, ferè sanabilis morbus est. Quòd verò in senibus, atque hyemis tempore frequenter hæc passio, difficile autem in callidis ætatibus, apud Cælium Aurelianum liquet eodem libro secundo, cap. primo. Verùm quæ à nerui diuisione oritur resolutio (Paulo teste) insanabilis est: nec minus si ex spinalis medullæ transuersis incisionibus seu luxatione valida. Amplius si resolutum membrũ minuatur, aut eius color immutetur, non absque ratione difficulter curabitur, aut fortè non curabitur: non enim facultate animali duntaxat priuarum esse indicatur, verũ & naturali, ac quodammodo vitali. Nunquid autem ea, quæ dextri lateris est resolutio deterior sit ea, quæ sinistri, aut è contra, reliquis iunioribus cẽsendum relinquo, nam quæ circa id dici possent, magis fortè puerilia viderentur, quam huius rei exactiorem doctrinam afferrent.

Curatio.

Victus ratio.

Curabis autem eam, quæ à frigidis, crassis, ac viscidis succis resolutionem ortum habet, si similis præcipiatur victus ratio, velut præcedenti capite de conuulsione statuimus, vt vniuersa videlicet sit attenuatoria, ac siccior, Paulo & Aetio testibus: modicisq; cibi eiusdémque succis, ac potionibus vtantur ægri ꝛ sitim propterea quoad possint, maximè sustineant: & vt summatim dicam, in vniuersum simili victus ratione vtãtur. Et cùm redundantem humorẽ euacuare oporteat, pro eius curatione (Aëtio teste) nullum aptius in his reperire datur principium, quàm à venę sectione: siquidem permiserit ætas, habitus, tempus, studium, prægressus victus, & reliqua, quæ prohibere solent venæ sectionem: quæ fiat à partibus sanioribus, & ne perfrigerentur ægri, oportet moderatam facere detractionem: per quam solum paululum imminuatur materia, quemadmodum Aëtius consulit.

Venæ sectio.

Clysteres.

Interpositis autem diebus quibusdam à venæ sectione, aluus clysteribus subducatur, parato eorum decocto ex maluarum, althææ, mercurialis, chamæmeli, betonicę, hyssopi, & sampsuchi, singulorum manipul. s. florum stœchadis, & foliorum rutæ, vtriusque drachm. tres decoquantur in aqua, quoad tertia pars absumatur. Deinde accipiatur prædicti decocti lib. j. & s. salis communis parum, olei communis, anethini, vel chamæmelini vnciæ tres, mellis rosacei vnc. ij. hieræ picræ simplicis drachm. vij. aut compositæ drachm. iij. seu benedictæ laxatiuæ drachm. iiij. aut confectionis de dactylis, seu antidoti indi tantundem. Interimque si videbitur, trochiscati agarici scrup. iiij. aut drachmas duas commiscere poteris, & fiat clyster.

Præparatio.

Post quæ non diuersa ratione ab ea, quam in cura conuulsionis docuimus, syrupi, aut alia decocta, propinandi sunt, pro pituitosorum redundantium humorum extenuatione, ac incisione, vt expulsioni reddantur idonei. Quibus sic paratus, purgatio exhibeatur aliqua ex his quæ iam dicto capite

Purgatio.

conſcripſimus, paulatim à lenioribus ad vehementiora progrediendo. Namque non ſemel tantum, ſed ſæpius purgandi ſunt ægri, interpoſitis tamen ſemper diebus quibuſdam: etenim vbi pars reſoluta eſt (Celſo auctore) prouidet malo corporis, vel ſanguinis miſſus, vel aluus ducta. Vtiliſſima autem eſt poſt purgationes theriaca, & mithridatum, vt Aetius teſtatur; qua de re drachma vna alterius tribuatur.

Quæ post purgationẽ peragenda ſint.

Quòd ſi cerebrum primariò affectum ſit, magnopere conducit poſt hæc apophlegmatiſmis ſternutatoriis, ac naſalibus medicamentis caput purgiis dictis vti: vtpote quæ à capite pituitam ducant. Quòd ſi ipſum affectum non ſit, neque eis vtendum erit, ſed talibus medicamentis, quæ cerebrum ipſum roborent. Namque vniuerſa curatio in his à capite initiũ ſumit: hoc enim radix eſt, & principium totius affectionis, Aetio auctore, inter quæ hoc vtare, Recipe diambræ, antidoti pliris archoticon, & diamoſchu dulcis, ſingulorum ſcrup. j. pulueris hirundinis præparati drachm. s. ſeminum coriandrorum pręparatorum drachm. j. ſacchari roſacei drachm. iij. cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, fiant tabellæ, ex quibus æger ſæpius parum in ore teneat. Auxiliatur inſuper huic affectioni (vt Paulo, & Aëtio viſum eſt) aſſumptio caſtori, aut opopanacis, aut ſagapeni pondere circiter drachm. j. cum aqua mulſa. Inſuper & antidotum ex triplici pipere, Paulo auctore. Sed & ſarmentorum vitis viridiũ decoctum à ieiunis aſſiduè potũ prodeſt valde partibus corporis reſolutis, vt teſtatur Aetius. Quod ſi caput primò affectum fuerit, aut ſpinalis medullæ initium, à iam dictis euacuationibus non erit incommodum circa occipitis cauitatẽ, quo loco ſpinalis medulla initiũ habet, vnctiones approximare ex oleo nardino, coſtino, de nuce muſchata, vulpino, de hyperico, caſtorio, aut è terrenis vermibus parato, & demũ laurino, ſeu de piperibus, aut

Vnguenta.

de euphorbio. At ſi mauis vnctiones componere, eiſque vti, excipe ex vulpino, nardino, & de nuce muſchata oleo, omniũ vnc. iij. addáſque ſucci hyperici, & ſaluiæ, ſingulorum drachm. ij. caſtorij, ſagapeni, vtriuſque drachm. j. & s. florum ſtœchadis drachm. s. & cum pauca cera, exiguóque vino albo

Sacculi.

odorifero fiat vnguentum, vel ſacculus pariter paretur. Rec. hiſſopi, ſampſuchi, hyperici, ſaluiæ, rutę, & foliorum lauri, ſingulorum drachm. ij. ſpicę, maſtiches, caſtorij, florum ſtœchadis ſingulorũ ſcrup. ij. caryophyllorum, maceris, nucis muſchatæ ana ſcrup. s. roſarum rubearum ſiccarum manip. s. omnia contundantur, & ex eis ſacculi parentur. Non

Potus.

incommodè inſuper fotus fieri poſſunt ex ſaluia, roſmarino, hyperico, herba paralyſi hodie vocata, hyſſopo: ſampſucho, betonica, pulegio, & calamintha, omnibus in vino albo decoctis, additiſque caſtorij drac. ij. florũ ſtœchadis, ac ſpicæ ana drachm. j. & s. quibus ſæpius reiteratis cum ſpõgiis, ſeu linteo, aliquod ex prædictis vnguẽtis ſeu ſacculis ſu-

Sinapiſmi.
Cauteria.

perimponi debet. Quòd ſi neq; his morbus cedat, ſinapiſmis, aut per ignem cauteriis, ſiue per aliud medicamentũ cãdens partẽ inurere non dubitabis, Aetij ſententiam ſectatus. At ſi nec cerebrũ; neque ſpinæ initium affectum fuerit, ſed ex reliquis eiuſdem medullæ ſpinalis partibus oriatur affectio, eis ritè iouestigatis, atque inuentis ſuper eaſdem iam dicta medicamenta approximare poteris. Simili ratione, & ſi aliquis particularis neruus fuerit affectus, eius origine primo inuenta, prædicta, aut ſimilia medicamenta adhibebis: quemadmodum

Pauſaniæ Syro hiſtoria.

Pauſaniam Syrum ſophiſtam? qui ſecundum duos minores ſiniſtræ manus digitos, atque medij partem dimidiam, in primis ſenſum difficilem habebat, poſtea eum omnino amiſit, male curantibus medicis, ſanauit Galenus, circa dorſi initium ea medicamenta, quæ illi digitis adaptauerant, adhibere iubens, à qua parte nerui, per quos ad manus digitos, præſertim iam dictos ſenſibilis tranſmittitur facultas, procedunt, velut tum primo de Locis affectis, cap. 6. tum 4. eiuſdem, cap. 4. ſcriptum reliquit: nunquam tamen cerebrum deſpiciendum erit, & ſi primariò non afficiatur. Prodeſt etiam reſoluti membri, ſeu torpentis ſummam cutem exaſperaſſe, Celſo auctore, vel vrticis cæſam, vel

Quæ adhibenda ſint reſoluto membro.

impoſito ſinapi, ſic vt vbi rubere cœperit corpus, hæc remoueantur, ſylla quoque contrita, bulbique contriti cum thure rectè imponuntur. Conducit quoque & cucurbitulis aliquando ſine ferro admouere: quinetiam fouere aqua calida marina, vel ſi ea non eſt, tamen ſalſa magnopere neceſſarium eſt. At ſi adſint balneæ calidæ naturales, iis potiſſimum vtendum eſt: in eiſque præcipue reſoluta membra agitanda ſunt: in quarum defectu arte balneum parandum erit ex prædictarum herbarum decocto, ac reliquis calfacientibus eoque in reſolutis partibus vtendum. Nam ſi quid aliud, conducent reſolutis membris, vt ad ea ſanguis, atque calor, & ſpiritus trahantur: quò fit, vt & melius alimentum trahant, ac concoquant, & recrementa repellant, & digerant. Poſt verò cucurbitulas, ſeu balneas, alienum non erit aliquo prædictorum vnguentorum affectum membrum linire, ac linteis ſeu vulpina pelle operire: aut aliud componere licebit in hunc modum, Recipe olei nardini, & coſtini vnciam vnam, olei de piperibus, & de euphorbio ana drachmas tres, ſucci herbæ, quam paralyſim vocant, ſaluiæ & hyperici, ſingulorum drachmas quatuor, florum ſtœchadis, calaminthæ, hyſſopi, ſingulorum drachmam vnam, caſtorij, baccacarum lauri ana drach. s. ſeminis ſinapis ſcrup. ij. cum cera, & reſina terebinthina quod ſatis ſit, fiat vnguentum, ſeu ceratum. Si verò ex ingenti frigore citra humorum redundantiam reſo-

Si ex frigore reſolutio fiat, curatio.

lutio fiat, inuenta parte primariò affecta prædictis medicamentis ſupra eam adhibitis, curabitur, cerebro, ac ipſamet parte reſoluta, omnino non neglectis, verum eis quoque auxilia (vt præcepimus) porrigas: poſthabitis tamen venæ ſectione, purgatione, ac reliquis connumeratis medicamentis, quę vim vacuandi habeant; ſed alterantibus tantúm, ac partes roborantibus vtendum. At ſi ex inflammatione, vel ſcirrho in prædictarum aliqua partium

Curatio, ſi ex aliq. cauſis fiat.

ortis reſolutio fiat, eiuſdem inflammationis, ſeu ſcirrhi curatione ſanabitur. Ab aliquo autem corpore duro extrinſecus adueniente, laqueo, vel manibus neruos conſtringentibus, ſi reſolutio excitetur, per eorundem ablationem promptè curabitur. Sic ſi ex fractis aut luxuratis ſpinæ vertebris, ſeu aliis oſſibus, ſi curari valeat orta reſolutio, ex luxationis ſeu fracturæ curatione ſanabitur. Similiter ſi ad vulnus, ſeu vlcus tum capitis, tum ſpinalis medullæ, aut aliorum particularium neruorum, ipſis curatis, dummodò curari valeant, & ipſa reſolutio perſanabitur: propterea ex iam dictis cauſis reſolutionem ortam curare prætermiſimus.

Περὶ σπασμοῦ κυνικοῦ. De conuulsione canina.

CAPVT XV.

SERMONIS affinitate ducti de ea affectione tractare proposuimus, quam Graeci σπασμὸν κυνικὸν Latini caninam conuulsionem, medicorum vulgus oris torturam appellat, quae nihil aliud est, quam mandibularium musculorum reso- *Ae. 6. 30 Canina conuulsio quid sit.* lutio. Actio teste, ex qua in obliquum distorquetur os, nasus & oculus, & in summa dimidia faciei pars. In hac affectione interim cerebrum non tamen secundum totum, verùm secundum dimidiam eius partem afficitur, interdum nerui, qui a cerebro ad faciem deferuntur: nonnunquam verò partes ipsae, *cap. 2.* quas laesas actiones habent, probatio affectu laborantis, Galeno auctore qua to de locis affectis, quarum partium primò affectarum discrimen per co- *Si cerebrum affectum sit, signum.* pulata symptomata facile deprehenditur. Nanque si cerebrum affectum sit, primò non modò omnes faciei partes affici consueuerunt, vt oculus quoque laedatur, verùm etiã simul cum ea tota corporis me *Si faciei partes duntaxat signum.* dictas e directo supposita resoluta erit, vt in praecedẽti capite declarauimus. Si verò faciei tantũ partes resoluuntur in alterutra duntaxat parte, omnes partes quibus à tertia coniugatione nerui aduenituut vt temporarij masseteresque musculi, labra, & pinnae narium resoluuntur, ac ipsius linguae, atque partium oris sensus duntaxat amittitur: quapropter neruum ipsum primariò affectum esse putandum est, qui à tertia neruorum coniugatione *Si vnaqua piã pars, signum.* procedit. At si fortè fortuna vna quaepiã faciei particula, aut sentiendi, aut mouendi, aut vtraque facultate laedatur, ea sola causam dispositionis continet, atque affecta est: velut si latus musculus affectus sit, & labium ipsum, narium pinnae, ac ferè tota mandibula, & gena vtraque resoluta videbitur. Similiter accidit si supercilium vnum duntaxat fuerit resolutum aut palpebra: nanque affectus in ipsis tantum particulis continetur. Euenit autem cùm latus musculus fuerit resolutus, qui dextram labri partẽ mouet, vt ipsa ad sinistrum deflectatur, velut si is, qui sinistram mouet, resoluitur, ipsa trahatur ad dextram, vt semper in aduersam partem deflecti contingat resolutam partem: trahitur nanque ea à musculis actionem facientibus, Galeno teste libro *ap. 7.* de caus. morb. Nec secus videbitur vbi quilibet alius faciei musculus, vel neruus quodammodo fuerit affectus. Nam semper ipsa pars in diuersum trahitur musculum, vbi resoluta fuerit, eodem Galen. *cap 3. Cur resoluta pars in aduersum trahatur musculum.* auctore quarto de locis affectis, impedita nanque facultate animali, quae per neruos ad faciei partes delegatur, à cerebro non ab re partes ipsae eadem animali facultate priuatae relaxantur. Oppositae verò, vtpote sanę existentes, participésque eiusdem animalis facultatis, proprium munus perficiunt, *Qua affectione praeter naturam fit conuulsio canina.* praesertim musculi, qui cùm operantur, ad suum principium seipsos contrahunt: & propterea oppositum ad se trahunt. Qua de re non mirum si in hac affectione per accidẽs, videatur figura vitiari, ac morbus in figura oriri: quoniam pars faciei à naturali figura deflectit non tamen propter hoc canina conuulsio morbus in figura dici poterit: quanquam id ipsam is sequatur morbus vt diximus, verum symptoma est in genere noxae functionis animalis sensibilis, & motricis voluntariae, si sensus, & motus deperditus fuerit, aut alterius sensibilis, seu motricis, si sensus, aut motus deperditus fuerit modus autem laesionis erit earum ablatio. Neque laborandum erit per multa signa pro eiusdem affectionis notione, cùm prompte a sensibus dignoscatur, *Signa cognoscendi.* visu videlicet, & tactu, cuius causae non aliae esse videntur esse, quam eae, quas praecedenti capite de resolutione narrauimus, & propterea hic conscribere superuacaneum est: quamuis ex conuulsione quoque alterius partis faciei musculorum possit & facies ipsa laedi, ac peruerti: adeò vt similis figura videatur, veluti ex neruorum resolutione, vt patet lib de caus. morborum: quae quoniam curata conuulsione sanabitur, propterea de ea non erit noster sermo. Indicant autem spasmi cynici euen- *Prognostica.* tum dolor circa faciei ossa, & stupor in cute eiusdem, ac palpitatio multa in ea proueniens Non despicienda erit eius curatio: nam si protelatur, fortasse ipsa speranda non est: sed timendum erit ne in resolutionem, aut morbum comitialem, vel apoplexiam mutetur. Praeterea simili victus *Curatio.* ratione seruata, quam capit. de conuulsione. & resolutione instituimus, confestim pro ratione causae ipsam facientis, ea rescindenda erit, vtendúmque & venae sectione, si opus fuerit, aut forti aliqua purgatione: & demum errhinis, ac apophlegmatismis valentioribus, & praeter iam dictos, hoc vocatę R radicis pyrethi zinziberis, castorij singulorum scrup. ij.ß piperis, staphidis agriae ana scrup j. masticis dracm. ij. sem. nis sinapis drac s hyssopi, origani ana scrup. iij. vuae passae dracm. iij. excipiantur omnia trita, & adhibita cera, ac pauco rosaceo melle, fiant pastilli masticiles. Prodest et iam eisdem ligatura, quae in oppositum aequaliter veluti capistrum quoddam partem resolutam deducat, Paulo teste. Quibusdam etiam & sanguinis detractio ex vasis linguae subiectis confert, eodem auctore Item cucurbitulae in occipitio iuxta primam vertebram defixae iuuant, vt ipsemet restatur. Reliquis tuspet medicamentis tum cerebrum roborantibus, cum topicis supra affectam primariò partem admouendis eis vtantis, quae praecedenti capi. conscripsimus. Verum quia non ea maxima, quae peruersio esse apparet, sed opposita resolutione infestatur, vt *Li. 3. c. 14* ex ipsa rei notitia liquet, & Paulo visum est iccirco resolutae parti (vbi oporteat) auxilia adhibenda sunt: & non oppositae quemadmodum Aëtius praecipit. Et quoniam omnia hac affectione laborantibus commodant, quae in resolutione fuerunt relata: ea de re huic sermoni finem imponamus, qua ratione & ab aliarum partium solutionis retractatione excusatum esse velim.

Περὶ ἐφιάλτου. De incubo.

CAPVT XVI.

VBI quispiam, cum somnum ingreditur, se grandi, quadam mole opprimi, inuaditque ab alio, & premi imaginatur, ἐφιάλτης affectus is ab omnibus ferè Graeci nũcupatur ἀπὸ τοῦ ἐφιάλλεσθαι, quod inuadere & premere significat: nam hoc malo correpti ab aliquo se inuadi, & premi putant, vel quoniam hunc affectum homo quidam Ephialtes nominatus hunc affectum perpessus est, paulo teste c. 15 tertij li. At Themison (vt ipse refert in suarum epi- *Aetii 6. 12.* stolarum volumine πνιγαλίωνα à suffocando nominauit. Tota autem medicorum turba Latinè incubum, seu incubonẽ appellat, qui Aëtio teste, ac auctoritate Possidonij, nõ est daemõ, sed magis praeludiũ, & prooemium

& procemium morbi comitialis, aut insaniæ, vel apoplexiæ. Hunc incubonem aliqui (vt refert Cælius Aurelianus cap 3. lib. 1.) ab hominis forma, vel similitudinem nomen ducere dixerunt, aliqui à phantasia, qua patientes afficiuntur: si quidé veluti ascendere, atque insidere suo pectori sentiant quicquam. Quòd verò in hac affectione cerebrum læ- datur, tum Pauli, tum Aëtij auctoritate liquet. Constat insuper ex operatione læsione: læduntur nanque in ea cùm principes, tum motrices, ac sensibiles fonctiones. Nam difficilis eo detentos comitantur motos, torpidus in somno sensus, & suffocationes imaginatio, vt Paulus testatur: illudque non ab re, vt fatetur Aëtius, nam eisdem prohibentur facultates per neruos transire, oppletis ventriculis cerebri vaporibus crassis, ac frigidis: qui affectum ægre excitabilem efficiunt, ac vis ad rectam actionem ægri producuntur. Ex quibus Aëtij verbis liquet, non modò cerebrum in hoc vitio lædi, verùm ipsum vt partem instrumentalem, & non similarem oblæsum esse: afficitur nanque secundum eius ventres, vt ipse testatur: hoc malum non morbus, sed symptoma est in genere noxæ functionum animalium, omnium inquam: nam imaginatio in eo deprauata est, motus difficilis, & sensus torpidus, & propterea functiones hæ, aut debiliter fiût, vt Paulo visum est, aut non fiunt præsertim motrices, vt Aëtio placuit, dum dixit, Vnde etiam immobiles penitos tales permanent: quamuis demum permultam anxietatem discusso obstruente spiritu, ac attenuato, & apertis meatibus, derepente excitentur. Præcedit hanc affectionem, eodem teste, suffocatio, vocis priuatio, grauitas & immobilitas, ac comitatur eos, vt placuit Paulo, difficilis motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & veluti ingruentis cuiusdam mali occupatio. Vox supprimitur, aut incetta, nihilque significans editur, eadémque perpetiuntor incubo pressi dum dormiont, quæ morbo comitiali correpti patiuntor in exacerbationibus, Aëtio teste, & Paulo, & ferè non nisi in somni initio fit, cum primum à vigiliis, in quibus vapores dissipantur, quiescat innatus calor, & ad interna se conuertat, vapores generans, ac ei dem cerebrum opplendo, potissimum si eo tempore alimenta conficiat, non tamen perfectè euincat. Huius vitij causa, crassus, ac frigidus vapor ad cerebrum delatus, eiusque ventricules obstruens, ab eisdem auctoribus assignatur, qua ratione fit, vt ctapulæ, ac continuę stomachi cruditates, ex quibus iam dicti vapores eleuentur, hunc affectum præcedant. Cui malo (vt eiusdem visum est per initia succurrendum erit, inueteratum nanque, & assiduè incidens grauius aliquod vitiú minitat, vt morbom comitialem, apoplexiam aut insaniam, dum paulatim in cerebri ventriculis crassus humor coaceruatur: succurritur autem prohibendo ne iam dicti vapores cerebri cauitates occupẽt. Fiet verò hoc, si victu vtantur tenui, ac penitus flatus exorte, quapropter parcè semper, verùm parcissimè in cœna cibus sumatur: qui boni sit succi, facilè cócoquatur, mudicè alat, ac non inflet, aut vapores multos ad caput mittat. Vinum vitent, nisi album aquosum, ac subastringens sit, moderatè sumptum ac dilutum. In [illegible] mensa abstringentibus vtantur cibis vt piris, seu cydoniis, com eorum cib s ea, quæ extendi vim habent, permiscêda sunt, vt hyssupus, sampsuchus, serpillú, satureia, & alia hoiusmodi. A sole, frigore, ventis, igne, ac fumo, diutrno somno, ac statim à cibo, cauedum erit. Curandus etiam oportet iacere loco lucido, atque mediocriter calido, adhibita requie animi, & corporis abstinétia. vsque ad tertium diem, ex sententia Cælij Aureliani lib. 1. cap. 3. & vt summatum dicam, simili victus ratione vtantur, quam vertiginosis, ac comitialibus præcipimus. Quòd si sanguis redundarit, venam in cubito secare oportet, exteriorem, vel mediam: si verò vitiosi succi magis prædominante, purgante medicamento ægri corpus euacuandum est, prius tamen exhibitis extenuan ibus quibusdam medicamentis pro eorundem humorum præparatione. Quibus paratis si prima fuerit is qui redundat humor ex stomachicis [illegible] & Galeni hiera, aut ex eadem picra cum epithymo, & feos, aut ex pilulis de lapide lazuli ægrum purgabis: quòd si mauis aliis purgan[ti]bus medicamentis vti, cap. de epilepsia, aut de vertigin[e] ea requitas. A purgatione ea, quæ cùm ventriculum, tum caput roborant, exhibeantur: diatrhodon videlicet, aromaticom rosatum, diamoschu dulce, diambra, & alia huiusmodi. Amouenda insuper, purgato corpore vniuerso, capiti localia medicamenta sunt, irrigationes videlicet. ac inunctiones calidæ, apophlegmatismis, ac caputpurgiis similiter vtendum: quorum omnium medicamentorum copiam cap. de morb. comitialis inuenies, & de apoplexia. At succurrit particulatim ipsis, ex Aëtij & Pauli sententia, niger peoniæ fructus, si quindecim eius grana trita cum aqua in potu exhibeantur, idque continuè fiat, quoad æger sanetur.

Περὶ δίνης καὶ σκοτοδίνης

De vertigine & tenebricosa vertigine.

CAP XVII.

Adeo magnam inter se cognationem habent affectus, is qui à Græcis præ- sertim Hippocr. & Galen. inter dum ἰλιγγος, vt patet aphoris. 1. 23. & 31. tert. lib. interim. δῖνος vt liquet 4. de ratio. victus appellatur, & qui ab eisdem σκοτοδῖνος nuncupatur, vt aphor. 7 4 lib. & eodem 4. de ratio ne victus constat: quorum affectum primus à Latinis vertigo, reliquus verò tenebricosa vertico nũcupatur à medicorum autem vulgo scotomia, vt ausi sint quidam iuxta eorum sententiam asserere inter se prædicta duo non differre. Nos verò non modò nomenclatura eos affectus, prædictorum auctoritate discrepare putamus, verùm etiam re ipsa, quòd autem nomine dissidiát. ex iam dictis iquet: at quòd reipsa, distent, ex Galeni verbis 4. de Ratione victus patere poterit, dum asseruit, quòd quádo quispiam imaginatur caput circumferri, tunc δῖνος, hoc est, vertigo dicitur, qoando autem & tenebricosa simul visio cũ hoc fit, σκοτόδινος. hoc est tenebricosa vertico vocatur. ab accidenti nomen. quòd repentinas oculis ingerat tenebras, vt ait Cælius Aurelianus cap. 2. libr. primo. Ex quibus verbis liquet aliud re ipsa esse, quòd caput duntaxat circumagi videatur: aliud verò quando simul cum eo tenebricosa fuerit visio, nanque in vertigine dicta (præter tenebricosam visionem) caput circumagi videtur duntaxat: in tenebricosa verò vertigine simul cum capitis circumlatione tenebricosa fit visio. Propterea iuxta Hippocratis & Galeni sententiam asserimus, quòd vertigo sit imaginatio

Quæ pars afficiatur.

Morbus quem sequitur.

Quæ affectio præter naturâ fit.

Eiusdé signa.

Cur in somni initio fiat.

Causa.

Prognostica.

Curatio.

Victus ratio.

Vena secta.

Medicamentorum ratio.

Quæ à purgatione exhibenda fiat.

4. de rat. vict. com. 4. ment. 45 Quibus cónueniát & differant vertigo & tenebricosa vertigo.

Loco citato.

Vertigo quid sit.

Quid sit tenebricosa vertigo.

tio quædam, quòd caput circumferatur, seu vertatur, σκοτόδινος autem sit quando quæcunque conspiciuntur circumagi videantur, ac derepente simul pereat sensus visus, cùm ipsi ęgroti putent tenebras circunfundi, quemadmodum Galeno visum est, cõmento Aphorismi decimiseptimi, libri quarti, & si per σκοτόδινον interpres male vertiginem intellexerit, ac interpretatus fuerit: nam in hac passione cõstitutos repentina visus tenebratio, atque nebula, vt ex eodem Cælio Aureliano liquet, cum capitis vertigine consequitur, vt omnia secum moueri existiment. At in generationis modo ambo conuenire videntur, cùm ob inordinatam spiritus flatuosi motionem in partibus cerebri generentur, qui vel in capite localem habet generationem, vel sursum ex infernis fertur, vt 4. de Ratione victus in morbis acutis, & commento aphoris. 31. 3. lib. liquet. quò fit, vt eadem etiam pars in vtriusque afficiatur, nempè caput, vt constat de vertigine, cõmento aphoris. 23. 3. libr. & quarto de Ratione victus in morbis acutis, & de tenebricosa vertigine, tum eodem quarto de ratione victus comment. 42. tum tertio de locis affectis capit. 8. Insuper conformari poterit ex functionem læsione: in vtrisque nanque animales oblæduntur functiones, quamuis non omnino eædem, neque eodem modo, nanque in vertigine deprauatè imaginatio læditur, diminutéque visio, vel fortè etiam deprauatè interdum, vt patet Galeno quarto de Ratione victus, & commento 17. aphoris. 3. libr. quam sententiam sectari etiam videtur Aëtius, cap. proprio de vertiginosis. In tenebricosa autem vertigine cùm ipsa deprauata imaginatione, non visionis imbecillitas, verùm eius ablatio percipitur, nam præter id quòd cuncta videntur circumagi, derepentè simul petit sensus, visus, vt testatur Galenus commento aphoris. 17. 4 libr.. putant enim ægroti tenebras circumfundi, adeò vt interdum cadant, vt patet tertio de Locis capit. 8. Qua de re vertigo symptoma erit in genere noxæ functionum cum imaginatiuæ deprauatæ, tum diuisionis diminutæ, seu deprauatæ. At in tenebricosa vertigine non modò imaginatiua aberrat, sed visiua functio abolita est: & interim motrix facultas, vt ex iam dictis liquet, & propterea affectiones prædictæ secundum magis, & minus inter se discrepare palam videntur: nec idem sunt, vt quibusdam visum est: & si in vtrisque imaginatiua facultas vitiata sit, ac caput, seu cerebrum afficiatur, quanquam conati sunt quidam Galeni sectatores probare in hisce affectionibus imaginationem non lædi, cùm si læderetur, aiunt, non putarent ægri se esse deceptos: nam licet videatur eis caput circumuerti, aut quęcunque conspiciunt, circumagi, sciunt tamen falsam esse visionem, & imaginationem. Atqui nihil obstat imaginationem læsam esse, ægrumque cognoscere verum, seu falsum, illud quod imaginatur. cùm hęc cognitio ratiocinatricis facultatis, seu cogitatiuę, & non amplius imaginatiuę sit munus: quæ cõstare poterit, imaginatiua oblæsa existente, vt in quibusdam phrenitidibus apparet: & proinde quia falsum imaginatur, imaginatiua aberrat, quia verò dignoscit æger se falsa imaginari, ratio, seu cogitatio illæsa erit: quemadmodum de se ipso testatur Galenus phrenitide laborans quarto de locis affectis. Rursus si ad cerebrum prædictæ affectiones attinent, quomodo visibilis duntaxat facultas oblæsa erit? In vtrisque igitur luce clarius patet, imaginatricem facultatem deprauatam esse: ac dissident, quòd in vertiginosis sensus visus non simul perit, velut in scotomaticis, nec concidunt ægri, cum affectio mitior existat: in scotomaticis verò, quoniam caput vehementiùs afficitur, sensus visus repente deperditur adeò, vt interdum cadant, maximè vbi in circulum circunuertantur: siquidẽ ipsis ab vna ratione euenit id, quod cæteris à pluribus accidere solet, Galeno teste tertio de locis affectis, similiter si alium quendam circunuerti viderint, siue rotam, aut trochum, aut ipsis quoque in aquis vortices, siue aliquid tale, idem perpetiuntur. Spiritus enim visiuus ad trochum, siue aliud tale, qui circunuolutatur, allabens mouetur, & simul cum illo circumfertur, vt testatur Aëtius. quinimò & in ipsis citra circuitionẽ euenire videmus id, quod in aliis, cùm circo frequẽter vertũtur, accidit, & proinde ex ipsa appellatione manifestus est, quali sit scotomaticus affect⁹, vt patet tertio de locis affectis. Discernitur verò ab epilepsia hęc passio ex Cælij Aureliani sententia, siquidẽ neque sensibus priuat ęgrotãtes, neque spasmo, id est, diuerso raptu afficit. Nec quicquam refert, si Galenus eodẽ tertio de locis affectis, de scotomate duntaxat, hoc est, de tenebricosa affectione verba fecerit, vertiginis autem non meminerit, cùm eadem pars in vtrisque afficiatur. quod quidem inuestigare eo libro proposuerat, & insuper quoniam de scotomate disserens, qui maior affectus est. quàm vertigo, sub eius tractatione & vertigo subintelligi poterat. Quòd igitur iam dictæ affectiones nõ cõfundantur, nec eædem sint, ac quomodo discrepent, & vna ab alia discerni queat, ex superius dictis liquet. Sed quoniam vtraque bifariam oriri potest, tũ primariò affecto cerebro, tum per consensum ex ore ventriculi, Galeno auctore tertio de locis affectis, & Paulo cap. 12. libr. tertij propterea si ex primaria cerebri affectione dependeãt, vehemens capitis dolor, grauitásque præcedet, aurium sonitus: item olfactus læsio, & nonnullis etiam (vt Paulus testatur) gustus, atque alterius cuiusque sensus, qui à capite initium sumit, ex Archigenis testimonio. Si verò ori ventriculi cerebrum consentiat, stomachi morsum quem Græci cardiomon appellant, accersit: ac nauseam ægri præsentiunt, eodem Paulo auctore, & Galeno ex Archigenis auctoritate eodem tertio de locis affectis. At quoquomodo fiat, perpetuo ab inæqualem turbulentum, & inordinatum motum flatuosi spiritus in cerebro iã dictæ affectiones cõsequuntur: ex quo animalis etiam spiritus in cerebro consistens euertitur, vt Aëtio visum est, vt propterea non valeat ordinatè, & vt decet, ad propria loco distribui. quò fit vt ad morbum in via, hoc est, ad obstructionem ex prædicto flatuoso spiritu ortam hæc simptomata insequantur, simul atque inæqualẽ cerebri intemperiem. Verùm cùm non semper flatuosus is spiritus in capite localẽ habeat generationẽ ex inæquali cerebri intemperie, vt patet tertio de locis affect. sed interdũ sursum ex infernis partibus feratur, Galeno teste quarto de ratione victus, & commento aphoris. 31. libri tertij, ex iam dictis signis illud dignoscere poteris, ex grauitate videlicet capitis, ac eius dolore, aliorúmque sensuum oblæsione, si in cerebro genitus sit. At si ex ventriculi pręsertim ore, aut aliis partibus sursum feratur, eiusdẽ partis primò affectæ indicia pręerunt. Gene

Marginal notes (left): Loco citato. — Quæ pars in eis afficiatur. — Loco citato. — Aëtius li. 6. cap. 7. — Quis affectus præter naturã sint ambæ affectiones — Nunquid in hisce affectionib. lædatur imaginatio — Responsio. — cap. 2.

Marginal notes (right): cap. 8. — Loco citato. — Quomodo tenebrosa vertigo ab epilepsia discernatur. — Loco cita. — 3. de loc. affe. loco citato. — Si primariò affecto cerebro fiant, signa — Si per consensum oris ventriculi. — 3. de loc. affe. cap. 8. — Ad quem cerebri morbum sequatur causa. — Loco cita.

ratur autem flatuosus hic spiritus, non summe languente natiua caliditate, prout Galenus asserit eodem quarto de ratione vict. cùm si perfectè langueret, dissoluere non inciperet, & propterea cùm conatur calor ipse natiuus corporis humores tum dissoluere, tum effundere, verum ipsos tenuare, & per inuisibilia foramina excernere non valeat, tunc spiritus flatuosus ortum habet: & in capite contentus non ab re inæqualiter, & inordinatè mouetur.

Flatuosi spiritus generatio. Eodē loco.

qua etiam ratione fit, vt sæpenumerò hæc symptomata in iudicationibus fiant, conante usque eo tempore natura humores euincere, dissoluere, & demū excernere. hic autem flatuosus spiritus, si in cerebro generationem habeat, ex frigido ac glutinoso humore vt plurimum ortum ducit, Paulo teste, & propterea ex quauis leui occasione, calfacto capite, vtputa si sub sole æstinauerint, vertigo seu scotoma excitatur. At si ori ventriculi, aut aliquis partibus cerebrum consentiat, ex vitiosis, calidis, & acribus succis in ipsis redundātibus, eiusdem qualitatis vapores, ad caput delati potissimum iam dictas affectiones efficiunt, vt Aëtio visum est. Facilè etiam prædictis affectionibus corripiuntur, quibus consuetæ excretiones sunt suppressæ: cruditates quoque & ardores assidui, & ebrietates, eas efficiunt, eodem Aëtio auctore. quæ omnia est ægrotantium, seu astantium relatione percipi poterūt. Prædictæ autem affectiones paruifaciendæ non sunt: nam vertigo proxima est morbo comitiali, & apoplexiæ, quemadmodum Galenus testatur commento aphor. 17 tertij libr. vtraque etiam affectiones medium quodammodo obtinent, tum earum, quæ periculo vacant, tum perniciosarum, eodem Galeno auctore quarto de Ratione victus in morbis acutis. non ergo penitus periculo vacant. Promptè enim, vt diximus, de vertigine, ita & scotoma permutari poterit in affectus perniciosissimos, vtpote quòd proximi sint eisdem, præsertim morbo comitiali & apoplexiæ. & si ea, quæ oculis obuersantur, sanguinolentiora se videre putent ægri, ad insaniā magis apti sunt, Aëtio teste: in qua non imaginatio dumtaxat, sed & ratio læsa est, vt ipse testatur. qui verò purpurea vident oculis obuersari, apti sunt (eodem Aëtio auctore) ad morbum comitialem transmutari. Vehementescit autem scotomatica passio hyeme, vt Cælius Aurelianus inquit, vel veris temporis initio, præterea sæpe futurum denunciat epilepsiam. veteres denique (vt idem ait) paruam epilepsiam vocauerunt. Quod autem ad earum curationem spectat aër eligendus erit temperatus, purus, & lucidus: fugiant autem nebulosum, & crassum, nocturnum. A ventis pariter caueant, maximè australibus Radios solis & lunæ vitent: velut etiam aspectum rerum velociter motarum, vt currentis fluminis, aut in circuitum, vt in rotæ, & trochi, ac profundarum rerum aspectum. Somnus sit mediocris, non immediatè post cibum, sed saltem per duas horas post vitentque diurnus, ac in loco nimium calido factus: neque caput ipsum multum calidum teneat. Ventris excrementa nitendum, vt singulis diebus excernantur, in quo si natura auara fuerit, clysteribus, vel glandibus ea excitanda erit. Exercitio vtendum erit temperato, in quo quātum possibile erit caput quiescat, eius vice frictionibus crebro vtendum. manè præsertim, priusquam surgant: quæ à superioris partibus cœptæ ad infima desinant. Ab animi affectibus, seu perturbationibus cauendum, præsertim Ira, timore & mœstitia. Pariter & clamores, contentiones, & cantus fugiendi sunt: Venus quoque omnino vitanda est. Cibi eligendi sunt boni succi, concoctu faciles, flatus exortes stomacho, ac ventri commodi, sintque modici. Propterea & saturitas non minus & fames vitanda erit. Vinum bibendum, verùm modicum sit, album, & tenuissimum, & non valdè vetus, ne caput percutiat: qua ratione euaporantes cibi, quales sunt cepa, allium, porrum, atque id genus alij vitentur: & à cibo ea exhibeantur, quæ vim habeant astringendi, ne vapores sursum ad caput ferantur, & præsertim si vitio stomachi fiant prædictæ affectiones. In ipsa vero accessione excitare ægros conuenit tū odoratis medicamentis, tum frictionibus, & id genus aliis, Paulo auctore: quo tempore, & glandibus, aut clysteribus vti præciperem. Possent autem glandes confici ex hiera, agarico, sale gēmæ, & despumato melle. Clysteres verò ex furfuris, mercurialis, maluarum betæ, florum chamæmeli, & salis decocto, in quo vnc. iij. olei amygd. dulcium, cōmunis, aut anethini ij. melli rosacei & drach. hieræ picræ Galeni adiicias, & vtare. Vbi verò conquieuerint, & vires robustæ fuerint, nihilque aduersetur, vena secanda erit, siue principium affectionis fuerit, siue tempus iam progressum fecerit (Aëtij præcepto, ac Pauli) humeralis videlicet, seu externa, aut media, verùm non aceruatim sanguis euacuandus erit, cùm ex qualibet occasione ægri concidant, sed pluribus detractionibus, ex quibusdam interuallis vtentes, congruam explebimus mēsuram. Hoc autem tempore caput irrigetur (ex Aëtij sententia) aceto, & rosaceo, admisto polygoni aut hæderæ succo, pro causæ diuersitate. Si verò aliquid sanguinis detractionem impediat aluus subducenda erit. primùm acri clystere, postea purgante pharmaco, redundanti humori semper ipsum adaptando. quemadmodum idemmet Aëtius præcipit, præcedente tamen eius concoctione, ac præparatione, bile siquidem redundante ex oxysaccharo, & syrupo de infusione rosarum, succo cichorij & id genus aliis, hocque demum purgante medicamento vtendum, Corticum myrobalanorum citrinarum excipe dra. iiij. fiat decoctum in aquis cordialibus, in quo dissoluas mannę Calabrię vnc. ij. & . aut syrupi ex pluribus infusionib. rosarum rubearum vnc. 4. antidoti diacarbolicon dracm. vij. & fiat potio: quod si malum non cesserit, aliáque purgatione opus fuerit, catapotia formentur rhabarbari cum pauca spica drac. j. & trochiscati agarici. aut pulueris hierę simplicis scrop. ij. cum infusione vel succo rosarum: & post aliquod interuallum. vel mannę Calabrię vnc. ij. vel syrupi ex pluribus infusionibus rosarū rubearū vnc. iiij. in aqua cichorij, vel borraginis dissolutas assumat. At si crassus fuerit, qui redundarit succus, pituita videlicet, aut fortè nigra bilis, ab eorum coctione & pręparatione, quę ex his perficiatur, quę præcepimus cap. de dolore capitis ex pituita, & ca. de melancholia, catapotia tribue ex arabicis pilulis, aut sine quibus, aureis, vel cochiis, agarico addito. Post quæ, si pituita redundarit, myrobalanorū chebularum decoctum, & syrupum ex pluribus infusionibus rosarum rubearum exhibe. Si nigra bilis, post catapotia, exhibe senæ, epithymiana drach. j. corticum mirobalanorum indarum dracm ij. in aqua fontana, vel lupulorum fiat decoctum, in quo sachari borraginati vnc. ij. dissolue: aut syrupi prædicti

Curatio in iudicationibus vertigines fiāt.

Prognostica.

Citato loco.

Curatio.

Victus ratio.

Quæ in ipsa accessione facienda sint.

Quæ facienda vbi conquieuerint. Venæ sectio.

Purgatio.

Bile redūdante.

Si pituita redūdarit, aut nigra bilis.

A purgatione qua peragenda sint.

dicti ex pluribus infusionibus rosarum rubearum dracm.uj.Post quæ cucuibitulæ cum scarificatione ad occipitium affigendæ sunt:mox apophlegmatismi pituitam à capite pet os detrahentibus superius iam dictis, vtendum. Naribusque infundatut aqua hordei cum cotiicibus , cum anagallidis succo,aut radicis betę,vel cyclaminni. Gaigarismis quoque vtatis ex origani , & pulegij decocto cum aceto mulso , vt inquir Aëtius. Odor insuper suscipiatut per nares ex amaricij,sampsuchi,& hyssopi , ac florum stœchadis decocto , castoreo pauco addito, & mosco,ac aceto pauco. Ex pulegio item ruso, vel origano,aut sinapi cum aceto commisto procutare sternutamenta ptæcipit Theodorus Priscianus libro secundo ad Timotheum,cap.3. præsertim scotomatticis. Deinceps æget ad balneum ducatur ptæsetrim natutale aluminosum , etsi caput in balneo suptamodum incaluetit,aut valde calidum caput habeant ægri,tosaceo caput ipsum cùm aceto irrigandum etit,in syncipite præsertim,& circa frótem,& iempota.Quod si adhuc affectio petseuerauerit,neque prædictis cesserit,præsertim si ex vapo ribus calidioribus pet arterias sutsum elatis ptædictæ affectiones fiaut, arteriæ ipse iuxta tempota sitæ supra aures incidendæ sunr, nó modo Galeni 3. de locis affectis præcepto ca. 8. verumetiam Pauli, & Aëtij : quarum incisionis modum addisces ex Paulo libro sexto capit.4 Quanquàm, vt Galen.asseilt,non omnes huius auxi j beneficio curari fueiint : tû ptopterea quòd per altiores arterias , quæ ad cetebrum ex ipsius basi pet retiformē plexum ascendunt , vapotosus , calidusque spiritus intetim elabitur,ac cerebrum implet , tum etiam quòd spirirus flatuosus poterit ex inequali cerebri intemperie oriri : & ptoinde si prædictæ affectiones altero ptædictorum modorum excitentur , nullam vtilitatem ex prędictatum attetiatum sectione ægri suscipient. Quare piiusquam incidantut , summopere laborandum erit, vt exquisitè illud distinguatur. Inæqualis enim cerebri intemperies in contrarium alreranda etit , quemadmodum & cósuetæ excretiones detentæ prouocandæ sunt, si earum retentio prædictarum affectionum causa sit, cruditates,ardotes,ac ebrieiates coirigendæ , si ex eisdem ortum duxerint.Ai si ex humoribus in ventriculo, pręsertim eius ote contentis, vaporosus spiritus ad cerebrum delatus eas progignai:vomitu cutari poterunt ex anethi,& taphani decocto,in quo acetosus syrupus, aut oxymel permisceaiur:tepidumque potissimnm à cibo assumarut.Quòd si non suffecerit,conducet etiam eos purgare ex picta Galeni,aut stomachicis pilulis mitobalonorum citrinorum, aut chebularum decocto, & manna Calabriæ , seu syrupo ex pluribus infus.tosarum tubearum , protatione diuersitatis viriosi succi redundantis. Similitet in aliis corpotis partibus redundarint, easdem inspiciendo , ex eisdem quoque tedundantes succi purgandi erunr,caput ipsum non despiciendo,imo ipsum semper toborate oportet , cùm dictę affectiones ad cerebrum pertineant , licet pet alterius partis consensum ipsum afficiatur , vt patet tertio de locis affect. & propretea vertigines citò emendabis,vt inquit Marcellus in suo de medic lib.cap. 3. si betæ nigræ succo tempota petlinas : insuper efficacissimum remedium esse ab abolendam eam, si abrotonum tritum in vini potione tepidum biba tur:vel cum oxymelle non acri accipiatur. Et hæc simul de vertiginis,& tenebricosæ vertiginis curatione dicta sufficiant, cùm non nisi ad inuicem ratione maioris,& minoris differant, vt iam diximus.

Incisio arteriarum iuxta tempora.

Si per consensũ fiãt, curatio.

Loco citato.

Περὶ ἐπιληψίας De Epilepsia seu morbo Comitiali.

CAP XVIII.

CVM proxima sit (Galeni auctoritate (vertigo ei affectioni, quam Græci ἐπιληψίαν dicunt non ab re de ea hic ttactandum duxi. Cósueuerunt quoque eundem affectum (vt ex Trallianis verbis liquet)non modo ἐπιληψίαν, hoc est , supia comptehensionem nuncupare , nam supernæ partes in eo comprehendunrut, sensusque detinentur , verumetiam quidam hunc eundem affectum, ἱερὸν νόσημα,hoc est, sacrum motbum : sacrum etenim,& honotatum est cerebtum,quod in eo afficitur:alij verò,eo quod validius,& contumax ad amouendum , sit,ἡράκλειον νόσημα , hoc est . herculeum morbum appellarunt, quemadmodum Galenus libro sexto de morbis vulgaribus testarur, Hippocrates autem puerilem motbum appellare consueuit, vt libro de aëre, regionibus,& aquis, Galeno testáte,patet. Quidam etiam falsa opinione decepti sacrum motbum nominauerunt. Celsus verò cap.23 tertij lib. maiorem motbum,seu comitialem ipsum nominat,eo quòd laboranter in comitiis manifestabantur, interrumpebanturque ea , quo die aliquis concidisset:alij etiam aliter nominauerunt,vt idem Trallianus restatur. Sed quoniam parum nostro conueniunt instituto, propterea cuncta ea scribere oportet : satis etenim erit quoquomodo nominetur,quòd eius essentia,seu substantia non te fugiat. nanque testatur Galenus tettio de locis affectis, cóuulsio est omnium corporis partium , non perpetua,sed quæ ex temporum accidit interuallis , cùm mentis, ac sensum oblæsione:quàm sententiam sectatus est Paulus cap.13.libri tertij,cùm dixit, quòd epilepsia totius corporis cóuulsio existit cum principum operationem læsione. Differt igitur ab emprosthotono,opisthotono,atque tetano,q' ę differétiæ sunt veræ cóuulsionis quoniam in iã dictis perpetua in morbo comitiali ex temporum interuallis conuulsin accidit. Insuper quia in vera conuulsione nullû sit principibus functionibus nocumentum,in motbo autem comitiali nó modo functiones principes, verum & sensibiles operationes suscipiunt detrimentum , quemadmodum scriptum reliquit Galenus eodem libro de locis affectis, & libro de differentiis symptomatum. Cæterùm quòd cerebrum in hac affectione lędatur,liquidò constat ex Galeno libto primo de causis symptomatum,& tertio de locis affectis,quo loco dicebat. Ex his igitur omnibus planè constat in cerebro hâc affectionem consistere. Insuper ex Aëtio,qui in omnibus comitialibus morbis cerebrum affectum esse inquit,& Trallianus capitis vitium esse asserit : nec minus & ex Pauli verbis hoc idem confirmatur. Quòd si prędictorum auctoritates non suffecerint, ex propriis cerebri functionibus lęsis, cum principibus,tum motricibus , & sensibilibus, vt patet ex iam dicta eius definitione illud patere poterit (& si plures sint eius differentię, vt dicemus.) Nanque in omnibus commune est, quòd cerebrum afficiatur, eodem Galeno auctore tertio de locis affect. & Aëtio,qui in hoc ipsum sectatur. Verú nunquid cerebrum

Trall. lib. 1. cap 15

6. de morbus vulgar. commentario 6. commen 26.

cap. 7. Morbus comitialis quid sit.

Quibus à conulsione, & distinctione differat.

Quæ pars in eo afficiatur.

3 de loc. affe. cap. 7.

De differ. simp. c. 3.

1. de causis simp. ca. 8.

3 de lo af. cap. 7.

Aëtius lib. 6. c. 13

3 de lo. af. cap. 7.

brum ipsum, vt similaris pars, an vt instrumentalis noxam suscipiat, nondum liquet. quāuis siquis Hippocratis verba sexto de morbis vulgaribus ritè cōtemplauerit, dum dixit, Melācholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes, efficiuntur melancholici, percipiet vtique, vt instrumentalem partem hoc est, secundum ventres, & non tanquam similarem affectum esse. & si nec Galenus illud indeterminatum reliquerit nam tertio de locis affectis dicebat. Igitur vt crassus pituitæ succus, ita hic quoque, de melancholico verba faciens, comitialem morbum solet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri continetur, siue is medius sit, siue postremus: & secundo de causis symptomatum, sub his verbis idē confirmauit, dum dixit, Quemadmodum & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis ipsius cerebri aceruatæ multitudinem accidere videntur: & illud ratione comprobans subdebat, Proinde horum symptomatum tum generatio, tum solutio subitaria est, id quod per corporum intemperiem fieri haudquaquam potest: & eodem tertio de locis affectis hoc idem approbās, hæc verba conscripsit. Cæterum velox eius discussio, crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem, hunc maximè affectum peperisse declarat: & paulò infra subdebat, Sed à crasso semper humore hanc affectionem induci argumēto est, quòd & subito fit, & soluitur confestim: nam subitariam meatuum obstructionem à crasso, viscosoque humore fieri constat. Afficitur igitur cerebrum, non vt similaris pars, sed vt instrumentaria, quoniam secundum eius ventres in morbo comitiali, vt liquidò ex iam dictis patere potest: quamuis & corpus eius paruum quodammodu coafficiatur, vt quarto de locis affectis liquet. Si quis autem altiùs inuestigare velit num anteriores cerebri ventriculi, medius, seu postremus in comitiali morbo afficiatur pro comperto in Galeni doctrina habebit, non anteriores, vt Medicorum vulgus refert, sed medium, aut postremū affici. Ait nanque Gale. tertio de locis affectis, ca. 7. crassum pituitæ, succū, aut melancholicum comitialem morbum efficere, vbi in ventriculorum meatibus retineantur, siue is medius sit, siue postremus. igitur aut medius, aut postremus ventriculus, & nō anteriores ex eius sententia afficiuntur. Adhæc si impediente crasso humore animalem spiritum, qui in ventriculis cerebri continetur, quominus possit exire, iam dicta affectio oriatur, eodem Galeno auctore: isque animalis spiritus proprium ipsius animæ instrumentum sit, tum in sensibilibus actionibus, tum in his, quæ à consilio & voluntate prodeunt, perficiendis: qui videlicet in ipsius cerebri ventriculis medio, maximéque postremo, continetur, quis inquam inficias ibit eorum aliquem in comitiali morbo affectum esse, & non anteriores? præparant nanque, ac conficiunt ipsi cerebro animalem spiritum, & non con fectum, ac præparatum continēt, veluti postremus, & medius, duo anteriores ventriculi, vt patet octauo de vsu partium: & quamuis simul veluti ductus quidam sint, ac canales ad superfluorum effluxionem aceommodi ad infernas perforationes in nares, alioqnin animal, eodem Galeno teste prætitato libro octauo de vsu partium, apoplexiis frequenter præhenderetur, nisi viam quandam horum excrementorum, quæ sæpe excipiunt, effluxui aecommodam natura præparasset: & propterea foras per narium meatus eadem excerneret, non propterea dicendum erit, quòd oblæsis eisdem cerebri anterioribus ventriculis, comitialis morbus fieri possit. Cum neque apoplexia ex affectione ipsorum duntaxat generari posset, nisi & medio, ac postremo vētriculo communicaretur affectio. opus nanque est in vtrisque affectibus, vt tū anterior cerebri pars, quàm posterior afficiatur, vt patet 4. de locis affectis capi. 2. propterea detentis præter naturam excrementis in anterioribus cerebri cauitatibus, nisi impartiātur medio, aut postremo, seu medio, & postremo ventriculis, nec epilepsia, nec apoplexia, iuxta Galeni sententiam, generari poterit. Num verò iam dictus affectus morbus sit in Galeni doctrina, vel symptoma, haud difficulter ex eiusdem verbis percipi poterit. Nam quòd morbus similaris nō sit, patet tum secundo de Causis symptomatum, capit vlt. tum tertio de locis affectis, capit. septimo, cùm asseruit, non vt partem similarem, sed vt instrumentariam, cerebrum in hac affectione lædi. Propterea non mutando cerebri temperamentum causa aliqua comitialem morbum generat: sed vbi ei nocet, veluti parti instrumentariæ: neque enim adeò esset subitaria eius tam generatio, quàm solutio. At quòd nec morbus sit in compositione, vt quidam falsò sentiunt, & si cerebrum tanquam instrumentum lædatur, ex eodem Galeno liquet prææallegatis locis: dicebat nanque tertio de locis affectis, capi. 7. quòd velox discussio huius affectionis crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem hunc maximè affectum peperisse declarat, & paulò infrà subdebat, quòd impediente humore animalem spiritum, qui in ventriculis cerebri continetur, quo minus valeat exire, eadem exoriebatur affectio, & secūdo de Causis symptomatum, capit. vlt. morbum comitialem ob pituitæ in ventriculis cerebri aceruatæ multitudinem accidere. Sequitur ergo, vt ex prædictis cōstat Galeni verbis, comitialis morbus ad ventriculorum cerebri obstructionem, quæ est morbus in via, & non est ipsa obstructio prædictarum cauitatum morbus comitialis, velut quidam licet falsò, asserere ausi sunt, nec insuper in alio genere morborum in compositione connumerari poterit, aut in continuitatis solutione: cùm nec illud imaginari queat aliquis. & Galen. vbique lucorum fateatur, affectum hunc præsertim per essentiam genitum perpetuò ad obstructionem consequi: Erit igitur connumerandus in symptomatum aliquo genere: quamuis à Celso tanquam vetustissimo auctore, vt qui nullam fecerit inter symptoma, & morbum differentiam, morbus comitialis appelletur. In prædictorum enim symptomatum numero à Galeno libro de Differentiis symptomatum capit. tertio connumeratur: nam cùm deprauati motus symptomatum meminerit, sic ad verbum ait, Si verò non solùm totum corpus conuellitur, sed principum quoque functionum prohibitio fiat symptoma tale epilepsia nuncupatur. In genere ergo noxæ functionum symptoma existit, non tamen naturalium, sed animalium: quæ cùm in triplici sint differentia, in cunctis per morbum comitialem noxa existit. Nanque cūm de genere sit conuulsionis: eodem Galeno teste tertio de Locis affectis, capit. 7. erit & in eo affectu motrix facultas deprauata. Insuper cùm is, qui sic laborat, neque audiat,

Nunquid cerebrum vt similaris aut vt instrumētalis pars afficiatur.

Secti. 4. sine.

Loco citato.

cap vlt.

cap. 7.

Cap. 2.

In quibus cerebri vētriculis hæc læsio fiat.

cap. 10

cap 6.

Quæ præter naturā affectus sit

In quo genere symptomatū reponatur.

neque

neque vllo sensu quippiam percipiat, vt idem Galenus eodem loco testatur, erunt quoque in eo affectu sensibiles omnes functiones ablatæ. Adhæc cùm ratio simul cùm memoria oblæsa sit, cohibitæque sint principes functiones omnes, vt idem Galenus libro de Differentiis symptomatum, cap. 3. & tertio de locis affectis, cap. 7. scriptum reliquit, iure fatendum erit in hoc symptomate cunctas animales functiones oblæsas esse: verùm motricem facultatem deprauatè: principes autem, & sensibiles ablatè. Præcedit hoc vitiū (Paulo auctore) corporis, animique status minimè arbitratos, tristitia, & eorum quæ percepetunt obliuio. Turbulentæ insomniorum imagines. Capitis dolor, eiusque repletio continua, iracundiam maximè, pallor faciei, & inordinatus linguæ motus. Nonnulli verò ipsam quoque mordent. Quamprimùm autem malum hoc inuaserit, vt idem Paulus testatur, ægri concidunt, conuelluntúrque, stertunt, ac interdum impotens quædam vox eis suboritur, minimè aliquid significans. Verùm peculiaris admodum eiusdem vitij nota est oris spuma, cùm alia communiter alijs quoque morbis euenire possint. Nō desunt etiam quibus vrina, & stercus præter voluntatem excernatur, nonnullis & genitura. Celsus autem dixit eiusdem mali indicia esse, quòd homo subitò concidit, ex ore spumæ mouentur: deinde interposito tempore ad se redit: & per seipsum consurgit. At non ab re admodum peculiare indicium est huius affectionis oris spuma. Nam cùm eiusdē generatio ex duarum substantiarum mixtione cōficiatur, tanquam ex materia, altera spirituosa videlicet, & altera humida, Galeno teste commento aphor. 43. libri secundi, & 30. septimi lib. earum autem mixtio ambabus in multa perfractis, & multis mutuo cōplexu paruis ampullis ab ipsis effectis, fit, quem cōfractum, ac mixtionem nonnunquam violentus motus, & inæqualis, vel vtriusque, vel alterius dūtaxat substantiæ, nonnunquam verò furtis calor operatur: interim autem & ambæ concurrunt non ab re in ipsis comitialibus morbis, non ex immodico inquam calore, sed propter motus vehementiam, ac inæqualitatem, & violentiam, quæ propter conuulsionē in eis fiunt, spuma generari consueuit: quemadmodum idē Gal. com. eiusdē aphor. 45. testatur, potissimum cùm in eisdem corporibus iam dictæ duæ substantiæ repetiantur, spirituosa scilicet, & humida. id quod nec in vertigine (cùm non adeò violentus fiat motus) euenire consueuit, neque in apoplexia, cùm non modo vehemens motus, imo neque vllus in ipsa appareat. Hippocrates verò libro de morbo sacro reddens causam huius dixit, Spuma verò ex ore prodit epilepticis ex pulmone: cū enim spiritus non ingrediatur in ipsum, spumescit, & ebullit, velut moriens. at lib. de flatibus aliā tradidit causam. Relinquitur propterea, vt ipsius comitialis morbi sit peculiaris nota oris spuma. Verùm quoniā non vno tantummodo is generationem habet, capite videlicet primariò laborāte, sed duobus adhuc alijs modis oriri potest, ita vt tres sint eius differentiæ: quanquam omnibus commune sit quòd cerebrum afficiatur: quarum vna est, consistente in ipso cerebro affectu primò, & per se, id quod pluribus epilepticis euenire consueuit. Altera est cum cerebrum ipsum ventriculo, & præsertim ori eius consentit. Tertia verò morbi comitialis species, seu differentia, quanquam ea raro fiat, cùm videlicet à parte aliqua inceperit affectus, qui deinde ægro etiam sentiente, ad cerebrum vsque ascendat, velut Galen. tertio de locis affectis scriptum reliquit: quem Paulus, Trallianus, & Aetius secuti sunt. Hac de re quibus indicijs quælibet earū dignoscenda sit, ac ab alijs discernēda, operæpretiū erit declarare. Qui primario capitis affectu comitiali morbo laborant, hoc modo argui poterunt, nanque vt testatur Trallianus, capite grauantur, oculi obscurantur, & caligant, tandeque sentiūt: vehemens quoque in his conuulsio apparebit, vt patet tertio de locis affect. At quibus à stomacho vitium hoc oritur, palpitatio ipsius percipitur, & turbatio quædam, & erosio. Item morbi accessionem rum potius ægri sentiunt, irritantúrque cum tardè ipsos cibum sumere, aut nullum contingit, Tralliano & Paulo testibus: quemadmodum Galeno auctore quinto de locis affectis, cuidam grammatico iuueni eueniebat: qui quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut inediam sustineret, aut irasceretur, morbo comitiali corripiebatur, ortum ducente ex ipso ore vētriculi primariò affecto, vtpote quòd facilè sentiret, & deinde per consensum cerebro oblæso. At si ob aliam quampiam particulam morbo comitiali laborant, distributionem mali ex eadem parte primariò aff. & ad superiora, hoc est, ad cerebrum fieri manifestò percipiūt, prædicūtque id quod futurum ipsis est, cum distributio vitij ad cerebrum vergere incipit, siue qualitas quædam sit, quæ alteratis per continuationem partibus à parte affecta ad cerebrum ascendat, aut spiritalis quædam substantia transmittatur. His etiam accedit, vt sine vehementi conuulsione concidant, sed veluti saliendo per interualla concuti videntur: quanquàm & id commune etiam sit his, qui à stomacho comitiali afficiuntur. Hanc differentiam comitialis morbi à crure initium habentis primùm Galen. vidit, cùm adolescens adhuc esset, in puero, qui tertiumdecimum ætatis anni agebat, narrāte puero ipso dispositionem ipsam à crure initium capere, mox illinc rectà ascendere per femur, lumbos, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput peruenirer. quod cùm primùm tangeret ipsum haudquaquam sibi constare dicebat. Verùm quale esset id, quod ferebatur ad caput interrogatus puer nihil habuit, quod responderet. Alius tamen adolescens mentis compos, qui satis poterat, & sentire quod fiebat, & alteri enarrare, dicebat veluti frigidā quādā aurā esse. id quod ascendebat, vt patet tertio de locis affectis. Tale etiam quiddam contingit in his, qui à scorpio, aut aliqua alia venenum eiaculante bestia icti sunt. Cæterùm cùm symptoma sit comitialis morbus, ad morbumque in causatæ, seu in via cōsequatur, eius causa inuestiganda erit: quæ à Galeno. quoniam subitò fit, ac soluitur confestim hæc affectio, quòd nulla alia esse poterit quàm crassus, lentusque humor tertio de locis affectis adstruitur. Nam subitariam meatuum obstructionem (vt ipse refert) à crasso, viscidóque humore fieri constat. Atqui cùm crassi humores in duplici prima differentia repetiantur, pituitosi videlicet, & melancholici, non ab re ab eodem decretum est, quòd velut crassus pituitæ succus, ita & is qui atræ bilis naturam habet, comitialem morbum solet efficere: id quod confirmauit Paulus, dum dixit, morbi comitialis modò humorem pituitosum, modò melancholicum causam esse. Tenuis nanque humor, caliædusque

Signa, quæ ipsum præcedunt.

Eiusdem inuadentis signa.

Cur eius spuma peculiare sit signū morbi comitialis.

Tres comitialis morbi differentiæ.

3. de loc. aff. 1 cap.

Quibus indicijs quælibet earū differentia dignoscitur, ac ab alijs discernatur.

3. de loc. aff. cap. 7.

Galeni historia 5. de loc. aff. c. 6

Altera Galeni historia.

cap. 7.

Ad quem morbum sequatur hæc affectio.

Quæ sit eius causa. Loco cit.

dusque existens haud ita subitò obstructionem gignere valet, sed longo forsan tempore auctus obstruere posset, non tamen morbum comitialem progignere, qui subitò fit, confestimque soluitur. Ij igitur succi sunt, qui cerebri meatus obstruentes, impedientésque animalem spiritum, qui in eisdem cerebri ventriculis continetur, quominus possit exire, morbi comitialis auctores fiunt. Verùm nunquid vnus, vel alter in causa sit, ne sermo protelet ur, percipere poteris ex his, quæ diximus, indiciis succi melãcholici ca. de melãcholia, & pituitæ cap. de dolore capitis orti ex pituita. Hæc de causis morbi comitialis primariò affecto cerebro. At si per consensum fiat, sicut diuersus est generationis modus, ita diuersæ eius causæ esse poterũt, quæ vbi ad cerebrum ascenderint, ipsum affligentes morbi comitialis auctores fiunt. Sed mox non iniuria quæret aliquis, nunquid conuulsio comitialis dici pussit de repletione, an de inanitione? cùm ab Hippocrate decretum sit aphorif. 39. sexti libri, eam vel ab vna, vel ab altera causa gigni posse: eadem sententia quoque confirmata est Galeno tertio de locis affectis: cui responsum volo ex Galeni verbis, commento aphoris. 70. quinti libri, eam esse ex repletione: dicebat nanque conuulsionem ex euacuatione factam acutissimã esse, ac perniciosissimam, eam verò, quæ ex repletione neruosarum partium fi[illegible] in morbo comitiali, neque acutissimam, neq[illegible] [illegible]ter periculosam esse. Conuulsioné igitur Gale[illegible] his verbis in morbo comitiali fa[illegible] [illegible] inter eas, quæ ex repletione ner[illegible] fiunt. Verùm adhuc inficias ibit, [illegible] habere posse in morbo comitiali per essentiam orto, at in eo, qui per consensum [illegible] à vẽtriculi ore, siue ab aliis quibusdam partibus, haudquaquàm veritatem habebit, cùm nulla repletio partiũ neruosarum in prædictis percipiatur, neque cerebri cauitates obstruantur, cùm in eis humor crassus, ac viscidus non comprehendatur, veluti in morbo comitiali per essentiam genito, primariò ipso cerebro affecto. Atqui diceemus nos perpetuò in quouis comitiali morbo conuulsionem fieri, neruorum principio seipsum quatiente, quò excutiat id quod noxium est, vt tertio de locis affectis liquet, quocunque modo ipse excitetur, verùm si primariò affecto cerebro exoriatur conuulsio, haud absimilis est eis, quæ à spinali medulla principium habent, conuulsionibus, irrigata explantatione ex eo humore, qui in cerebro comitialibus comprehenditur, vniuscuiusque nerui: quemadmodum idemmet Galenus testatur eodem tertio de locis affectis, & sexto de morbis vulgaribus illud idem confirmauit, cùm dixit, Causa autẽ morbi comitialis (intelligens de eo, qui per essentiam ortus est) crassus & frigidus est succus cõgregatus quidem in ventriculis cerebri, comprehendẽs autem & explantationes [illegible] neruorum, & maximè primum principium spinalis medullæ. Qua de re nemo vereri debet, conuulsionem hãc in numero earum esse, quæ ex plenitudine fiunt: repleti sunt nanque in ea cerebri ventriculi, irrigati, seu humectati neruorum exortus, ac spinalis medullæ principium: de qua etiam conuulsione eius verba intelligi debent commento aphoris. 70 quinti libri. Verùm de ea conuulsione, quæ in morbis comitialibus per consensum affecto cerebro contingit, non absque ratione hæsitandum erit, num de repletione, aut de inanitione dici debeat: nãque in his quoque veluti saliendo per interualla concuti ægri videntur. At quòd neruorum principium, cerebrum videlicet, huiuscemodi motu cõcutiatur, vt à se expellat quicquid fuerit, quod à parte primo affecta ad ipsum affertur, nemo vereri debet, & Galenus tertio de Locis affectis, decretum reliquit. propter hoc ergo epilepticæ in his fiunt conuulsiones. Sed si veritatem fateri velimus, ea neque de repletione, neque de inanitione dici poterit. Et si dixeris quãlibet conuulsionem, aut ex plenitudine, vel euacuatione fieri, iuxta prællegatam Hippocratis sententiam: respondebimus nos illud veritatem habere in his, quæ per essentiam fiunt, conuulsionibus, & non in his, quæ per consensum, ex Galeni doctrina commento aphorismi primi quinti libri. Nanque in his similis aliquis motus cerebro euenit, qualis stomacho interdum à re quapiam molestato accidere solet: quippe cùm à ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis morsu infestatur: tunc nanque singultu affici conspicitur. sic etiã & cerebrum idem pati existimandum erit, cùm aliquod à parte primo affecta ad ipsum affertur: quæ licet mole minima, facultate tamen quammaxima est. Sed mox in dubium venit num morbus comitialis hoc modo per consensum genitus, velut & is, qui primariò affecto cerebro fit, ad morbum in via, seu in cauitate sequatur? Cui responsum volo, eum quoque ad morbum in via, seu in cauitate insequi: nam licet humor crassus in cerebri ventriculis spiritus meatum obstruens non comprehẽdatur veluti in morbo comitiali per essentiam genito, constringuntur tamen in hac affectione spiritus meatus, ac cerebri ventriculi, cùm primùm cerebrum ipsum concutitur, vt à se expellat quodcunque fuerit id, quod cõtristat. atqui cauitates partium non modò læduntur aut pereunt, eis obstructis, constipatis, coalescentibus, aut in sese residentibus: verumetiam cõstringuntur, iuxta Galeni decreta, li. de Causis morborum, cap. septimo. Ad morbum igitur in via semper comitialis morbus consequitur, impedito animali spiritu, qui in cerebri ventriculis continetur, quominus exire possit. Neque ab ariditate, seu vacatione ortum ducere potest, quemadmodum Galenus scriptum reliquit eodem tertio de Locis affectis, id quod probauit ex eo, quòd subito fit, & confestim soluitur: etenim breui tempore fieri nõ posset, vt vel cerebrum, vel tenuior ipsius membrana ad tantam perueniret ariditatem, vt corio simile quippiam pati videretur. Accedit ad hæc, quòd in his, qui sic laborant, sensus, & functiones principes confestim detinentur. Occupat autem hoc vitij genus maximè pueros, eosque adhuc paruulos, deinde adolescentes, & iuuenes, minimè verò senes, & decrepitos (Paulo teste) cuius sententiæ subscribit Cælius Aurelianus libro primo cap. quarto, & proptereà (ni fallor) Hippocrates παιδικὸν νόσημα, hoc est, puerilem morbum cõsueuit appellare. habetur hic affectus vnus ex lõgis affectib⁹, vt fatetur Trallianus: qui excellẽtem diligentiam, studiumque requirit: etsi per initia neglectus fuerit, frequenter ij, qui eo detinentur, commoriuntur: id quod Paulus confirmauit, dum asseruit quòd plerisque hic affectus longus esse solet, nisi cerebris, & vehemẽtissimis accessionis velut acutissimus affectus statim, iugulet. Nam si non pubertate, vel menstruorum initio, aut puerperio solutus fuerit, vel si post hoc tempus

Nam morbi comitialis conuulsio sit de repletione, vel inanitione.

3. de loc. af. c. 6.

Responso

cap. 7.

3. de loc. af. cap. 7.

6 de mor. vulgar cõmentario 6. tem. vlt.

Quid sentiendum sit de conuulsione morbi comitialis per consensum geniti.

Quòd comitialis morbus semper ad morbũ in via consequatur.

Citato loco

Quòd ab ariditate fieri nequeat.

Prognostica.

tempus remáserit, & è vsque ad mortis diem prorogatur, nisi congruam medici curationem fuerit assecutos. Celsus quoque testatur hunc morbum comitialem sæpius viros, quàm fœminas occupare, ac solet quidam etiam longus esse vsque ad mortis diem, & vitæ non periculosus: interdum tamen cum recens est, hominem consumit: & sæpè eum, si remedia nó sustulerút, in pueris, veneris, in puellis, menstruorum initium tollit. Magnæ siquidem fiút corporis mutationes in pubertate, in fœminis maximè, propter menstruorum eruptionem. Quare si qui morbi ne hac quidem ætate finiútur, vsque ad longum tempus perdurare consueuerunt, Galeno teste commento Aphorismi vigesimi octaui tertij libri, quanquam & ipsemet commento Aporismi septimi libri quinti scriptum reliquerit, certum esse, quòd neque omnibus sanabitur morbus comitialis ex pubere ætate, nisi & alia rectè gesserint: neque quibus in hac accidit, omnino permanet, si bonam victus rationem adhibeant. Quapropter non ab re Hippocrates aphorif. 45. secundi libri dicebat, quòd quicunque pueri morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur, & Aphorismo septimo quinti libri. Quibuscunque, ait, morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accip ont: quibuscúque autem vigesimoquinto, ferè commoriuntur. & sexto de morbis vulgaribus ait, Infantium effulgescentiæ cum pubertate nonnunquam mutationes habent, &c. Et insuper quòd magna ex parte epileptici fiont melancholici, & melancholici epileptici, eodem sexto de Morbis vulgaribus scriptum reliquit. Aëtius verò testatur, quòd licet difficilem curationem habeat morbus comitialis recens natis paruulis ortus, non tamen ea desperata est. Iteruit autem in omni tempore corporibus (vt refert Cælius Aurelianus) sed magis vetno: quo etiam tépore periculosior est, Hippocrate auctore libro de Sacro morbo. Insuper eodem loco scriptum reliquit, sacrum morbum inueteratum esse incurabilem: cur verò huic morbo obnoxij aliquando liberentur, maximè accedéte hyeme, libro de flatibus apud eundem Hippocratem legitur. Quòd autem hoc vitio affectis extenuans victus ratio conferat, cunctis artis medicæ auctoribus liquet, potissimùm Galeno, qui libro de Attenuante victus ratione cap. prim ò scriptum reliquit, epilepsias paruas quidem & etiamnum incipientes eá penitus sanare: inueteratas verò, ac cósummatas iunate nó mediocriter. Vtilis est ergo victus ratio, quæ incidat, atque extenuet: quemadmodum & Paulo etiam visum est. Quapropter aër ad calidum, & siccum declinans eligendus erit, præsertim si ex pituitoso succo morbus comitialis ortum ducat. Si verò ex melancholico succo, ad calidum inclinans eligatur, temperatus tamen in passiuis. Somnus quoque sit eis moderatus, & nocturnus: diurnum autem omnino vitent. Exercitia, & frictiones prosunt etiam capiti, post reliquas omnes corporis partes adhibitæ, Paulo teste. Aluus quod lenis sit, & non astricta eis procurandum erit, vt vétris excrementa deiiciantur, & non detineantur, quòd si non sponte ea deiecerint, glandibus, aut clysteribus in eorum excretione natura prorritanda erit. Deuitandus quoque erit liberalis coitus (quanquá moderatus prosit) Ab animi perturbationibus cauere debent immodicis: similiter & solicitudines, negotia omnia, loci præcipitis cóspectum, omniumque torrentium fugere nportet, Celso auctore: cibus cóuenientos sumi debet, mediæ materiæ: & propterea eis non conueniunt neque sorbitiones, aliaque molles, & faciles cibi, neque caro, mioiméque suilla, vt Celso visum est: quam sententiam imitatus Alexander dicebat, At carnes vitari debent, dunec in totú morbus fuerit discussus, & præsertim suillæ. Similiter etiam legumina, præcipuè lenticula. Cùm quo etiam conuenit Paulus, sed panis tribuẽdus est optimè fermétatus. Ex volatilibus verò interim carnes gustare poterunt, gallinarum videlicet, phasianorum, auium montanarum, turdorum, & turturum, ac passerculorum, licet ex his minus pingues eligi debeant, Alexandro teste, quæ decoqui debent cum extenuantium medicamentorum aliquo, vt hyssopo, pulegio, serpillo, sampsucho, anetho. & aliis huiusmodi: capparorum frequenter eius mirificè prodest, Paulo teste. Ex oleribus, intybum, caucalidem, gingidium, & decocta porra edát. A cepis, dauco, smyrnio abstinendum: cùm & caput repleant, comitialésque offendant, Alexandro auctore. Non alienum quoque erit inter pisces erinaceum sumere per interualla: & alios quosdam, qui superfluitate vacent, vt merulam scorpium, aut scarum. Fructus verò cauere admodum salubre est: quanquam voluptatis gratia modici, & magis à cibo offerendi sunt. Nuces & palmulæ vitandæ sont: at pistacia & vuas passas super cibora sumere possunt, præsertim quæ leuem astringendi vim habét. Coriandrum item si comedant, prohibet humores ascendere in caput, quod maximum adiutoriú est, Plinio secundo auctore, libro quinto cap. 7. præsertim si præparatum sit eius semen. Vinum circuocidendum est, præcipuè vetustom, ac meracum, & copiosiùs sumptú, vtpote quòd caput repleat: verùm stomachi gratia, vt coctioni auxilietur (quoniam cruditates cauendæ sunt) non ab re erit, mediocriter ipsum assumere. Sit autem album, & astringés, optimè dilutum, vel aqua mulsa. seu aqua in qua cinnamomum, & coriandrorum præparatorum semina fuerint, decocta, pro potu vtátur. At si infans sit æger, vel etiam lac assumit nihil moliendum est, neque agendum quantum ad curationem attinet, Alexandri, & Pauli auctoritate. Nam ætate ad calidiorem, siccioremque statum vergente, ac victu moderatiore, fos spóte plerunque morbus finitur, vt Hippocratis auctoritatibus, aphorismo 45. secundi libri, & septimo quinti libri liquet. Discutitur namque in eis humiditas cerebri vt nimium replés hac ratione, adeò vt solius victus iosinatium. & eorum qui lactè nutriuntur ratio sit habenda. Quo fit, vt iuuare nos, curamque habere oporteat, vt nutricis lac benignum sit, & recrementis liberum, vt Trallianos refert si infans lactés sit Fiet autem hoc, si eadem victus ratione vtatur nutrix, quam suprà probauimus: hoc tamen seruato, quòd non valdè extenuantibus vtendum sit, ne plus vasa vteri apetentibus, plorimúmque sanguinem menstruum prorritantibus, lac imminuatur. Propterea fœniculo, anetho, & aniso, ac alus viridibus vtantur, & non aridis, quæ magis sint acria. Verùm præter victus rationem nutricis institutam, Possidonij auctoritate Aëtius quædam adhibenda auxilia conscripsit infantibus ipsis, inter quæ puluis quidá capiti conspergendus ex cypero, adianto, & inde est. Insuper & illinitionem assiduam ex oleo anethino, irino, ac amaracino

6. de mor. vulg. comment. 1. Tex. 4. Comment. 7. in fine.

Curatio.

Victus ratio.

Victus ratio pueri seruanda.

Medicamentorum ratio.

diluto, vel ſpondylium, ſeu ſerpillum in aceto coquatur, aut iris, & eodem modo illinatur, inde medicamentis vti, quæ ſternutamenta citant, hellebori videlicet, caſtorij, ſeu piperis puluere naribus iniecto: aut liquidis errhinis vtaris ex aqua hordei, in qua ſampſuchus, aut amaracus, ſerpillum, calaminthia, ſeu ruta fuerint decocta, & adiecto betæ ſucco, iridis, aut cyclamini: nec minus vtiles ſunt & manſiles paſtilli, qui per os pituitam educant, ex hyſſopo, pulegio, pipere, caſtoreo, chia, maſtiche, pirethro, vua paſſa, & cera confecti, vel aliis huiuſmodi ſuperius deſcriptis vtare: inungaturque ſpinæ initium ex oleo coſtino, nardino, hyperici, de caſtoreo, aut de nuce moſchata. Quòd ſi neque his ceſſerit malum, ſinapiſmum capiti adhibe, eorundem Aëtij, & Pauli decreto, aut ferro candente in occipitio, & infra, quo loco ſumma vertebra cum capite committitur, adurans, iuxta Cornelij Celſi ſententiam: inurans autem duobus locis iam dictis, vt ipſe refert: vt per ea pernicioſus humor euadat, quòd ſi in duobus locis inuſtionem nó perferant, ſaltem in vno ferro cãdente aduras, quo videlicet ſumma vertebra cùm capite admittitur. Aſſumere autem caſtoreũ cum aqua mulſa, ſummopere à Paulo laudatur: & oxymel ſcillinum quotidie potum. Aëtius verò (Dioſcoridis auctoritate) rutæ ſylueſtris ſemen cum aqua potum commendat, aut ſpódylum eodem modo, & loti arboris ramentorum cremorem, aut foliorum quinque folij drac. j. quotidie potam. Vel ſi ad dies quinque aut plures duorum cochleariorum menſura ramentorum eboris, ſingulis diebus, cum aqua mulſa aſſumatur. Similiter ſi æger ieiunus bibat quotidie ex coagulo leporis erui magnitudine, aqua diſſoluto: & ſi leporinum non adeſt, hœdino vtatur. Aſſumptionẽ autem leporini coaguli cum aceto ebibiti, tanquam valde vtilem morbo comitiali laborantibus Galenus 10. de ſimplic. medic. facult. ſummopere commendauit: confert etiam muſtellæ hepar ſine felle aſſum, ſi cum aqua vnc. iij. dabis bibere, vt ait Pli. ſecundus libri tertij, cap. 10. Ex compoſitis antidotorum diambræ, diamoſchu dulcis, mithridatum, ac theriacam exhibere poteris. Sunt inſuper medicamenta quædam, quæ proprietate quadam, ac tota ſubſtantia huic malo aduerſantur: quæ quoniã copioſe à Medicis conſcripta ſunt, conſultò prætermiſi. velut quædam quoque ſunt, quæ comitialem morbum arguunt, & eo affectos collabi faciũt ſuffita, vt bitumen, lapis gagates, cornu caprillum, & caprini hepatis aſſati odor, ſiue ipſum etiam hepar comeſtum, iuſta Pauli & Aëtij ſententiã. Reliquum eſt, vt per conſenſum geniti morbi comitialis curam præcipiamus. Nam ſi ventriculo primariò affecto fiat, oportet ægro præcipere, vt bonæ concoctionis ſtudioſus ſit, eamque accuratè ei procurare, Galeno auctore, quinto de locis affectis, quem ſecuti ſunt Aëtius, & Paulus, ita vt ex facili ægèr cõcoquat. Proinde panis optimè præparatus circa tertiam, vel quartam horam diei exhibeatur, ſolus ſi non ſitiat: ſi verò ſiti crucietur, ex vino madidum albo, atque modicè aſtringente: nam huiuſmodi vinum (eodem Galeno teſte) vt ventriculum robuſtum efficit, ita haudquaquam tentat caput: id quod facere ſolent ea, quæ vehementes vires obtinent. Dare quoque expedit, ſingulis annis bis, aut etiam ter medicamẽtum amarum ex aloë: totum nanque ventrem purgat, vireſque reparat: quo curationis modo iuuenem quendam grammaticum à prædicto affectu Galenus liberauit. Propterea non ab re & alij ſimili modo affecti curabuntur: præſertim ſi in eis flaua bili circa ventriculum decumbat. At ſi pituitoſum coaceruat ventriculus humorem, atque hinc caput malè ſimul afficiat, & morbum comitialem inducat, proſpiciendum eſt ei (poſt prædicti ſucci præparationem, coctionem, & purgationem, quam non picra tantum, ſed & agarico ſolo, aut cum ea miſto, perficias) vt os ventriculi ab extra etiã irrigetur ex iis, quę calfaciunt, & corroborant, bis ſaltem, aut ter in menſe, Alexandri præcepto, oleo chamęmelino, & abſinthino: quibus adiiciantur ſtyrax, & maſtiche: quò præſtantius (vt ipſe refert) non reperitur: cum & calfacere, & quod imbecille eſt, firmare poteſt, vt probè cõcoquat. Illud tamen ſilentio præterire nolui, quòd non modò in his comitialibus morbis per cõſenſum genitis, verùm & in eis, qui per eſſentiam affecto cerebro oriuntur, agaricũ ipſum non erit prætermittẽdu: cum & Dioſcoridis auctoritate, & Galen. lib. 6. de ſimplic. medic. facul. & Pauli eodem capit. 13. 3. lib. morbo comitiali obnoxios ſua facultate ſanet pręſertim ſi ex craſſis, & viſcidis humoribus ipſe gignatur: quemadmodũ neque nigrum veratrũ prætereundum erit, potiſſimum ſi nigra bilis epilepſiæ cauſa fuerit, eiuſdem Dioſcoridis auctoritate: multum quoque prodeſt his, quibus ſtomachus primariò affectus eſt, ſeſelli, & ſpondylij radix, ac ſemen, ſeu ariſtolochia rotunda trita & ex aqua pota. Mirum quoque in modum opitulatur eis aſſidua crurum ſcarificatio in talo, ſeu poplite, eiſdem Aëtio & Paulo teſtibus. Alios inſuper Galenus vidit conuulſione comitiali, ob oris ventriculi vitium correptos, cum aut non probè coxiſſent, aut vini, & quidem meracioris plurimùm potaſſent, aut vbi veneri immodicæ operam dediſſent: quibus non alio modo ſuccurrendum erit, quam prohibita eorum cauſa, eis procurare & accuratè cõcoctionem probam: nullum enim (vt inquit Alexander) eſt in omnibus quidem affectibus præſtantius auxilium, præcipuè verò comitialibus. Si autem nec ventriculus, nec caput comitialis morbi originẽ habeant, ſed ex alia quadã particula initium ſumat, ſiue manus ea fuerit, ſiue pes, illi potiſſimum parti proſpiciendum erit, totaque curatio ei admouenda. Propterea imprimis conferunt vincula ſuperioribus partibus iniecta: ab iis enim præſentaneum præſidium expectatur, Galeni præcepto tertio de locis affect. id quod teſtatur expertũ eſſe in viperarum, aſpidum & ſcorpionum ictibus, quod magis incredibile eſt propter imminens ſubitariæ mortis periculum. Inſpexit quoque Medicos ſanaſſe puerum, cuius morbus comitialis à crure oriri conſueuerat, curato in primis vniuerſo corpore, ligatoque in medio mẽbro, ſupra eam videlicet partem, quæ primaria diſpoſitione erat affecta, adhibitoque demũ medicamine ex tapſia, aut ſinapi, parti ipſi affectæ. Poſt igitur totius corporis euacuationem, cum videlicet malum remittit, ea quæ adurere, ſeu exulcerare, extenuare, ac calfacere partem poſſunt medicamenta, parti affectę imponenda ſunt: inter quæ lepidum à Paulo, & Alexandro commendatur: vel medicamentum ex tapſia, ſeu ſinapiſmus: quorum meminit Galenus, eodem tertio de locis affectis. Poſt omnia commemorata & theriacæ, & naturales balneæ locũ obtinent: poſtremóque curandum

ue

Marginal notes (left): Coag. lep. — Quæ à propriet. comitialem arguant. — Cura morbi comitialis per conſenſum geniti. — 5. de loc. affec. cap. 6.

Marginal notes (right): Agarici laus. — Dioſc. lib. 3. cap. 1. — Galen. 6. ſimp. cap. de agar. — Lib. 4 cap. 134. — Gal. 5. de loc. aff. c. 6 — cap. 7. — Galeni hiſtoria. — loco cit.

necessaria, vt patet eodem commento Aphoris.2. secundi libri fortè curatur. Quatuor igitur, iuxta Galeni sententiam, apoplexiæ differentiæ connumerari possunt, vt ex iam dictis eiusdē Galeni verbis liquet: quamuis Hippocrates prææallegato aphorism. 42. duas tantum meminerit, qui inter se ratione maioris, vel minoris noxæ ipsius respirationis discrepār. Quapropter eodē tertio de Locis affectis dicebat Galenus, Discernitur autem affectionis magnitudo, de apoplexia verba faciens, & noxæ, quam inspirationi infert, vehementia: cum enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cum verò paulum impedimenti est, paruam in cerebro noxam esse conijcere oportet. Et insuper eodem tertio lib. de locis affectis cap. 7. asserit. Porrò in omnibus his affectibus, in quorū numero apoplexia quoque cōtinetur, periculi magnitudinem, ex anhelitus magnitudine conijcere oportet. Sed non ab re mox quispiam à nobis quæret, qua ratione fiat, vt Galenus ex vehementia noxæ respirationis potius, quàm ex aliarum animalium functionum læsione vehementi, magnitudinē voluerit apoplexiæ significare, cum & functiones omnes animales in ea oblæsæ sint, vt dictum est. Atqui respondebimus nos respirationē ipsam in numero earum actionum, quæ à consilio, & voluntate prodeunt, esse, iuxta eiusdem Galeni sententiam secundo de motu musculorum cap. 5. Quapropter musculorum munus est: eámque si libera fuerit, solum septum transuersum, modo valeant vires, efficere solet, vbi vero ipsum ob infirmitatem spirandi munus perficere non valet, tunc intercostalium musculorum concurrit auxilium: & si maiori egeat animal respiratione, thoracis musculi omnes superni, ad spirandi actionem requirūtur, vt liquet quarto de Locis affectis cap. 7. verum cum opera quæ voluntario motu fiunt, in duplici reperiantur differentia, vt patet eodem libro secūdo de motu musculorum. cap. 6. nam alia penitus libera sunt, alia verò affectibus corporis seruiunt, priora itaque perpetuo absque impedimento à nobis fiunt: posteriora verò non perpetuò, sed in tempore quodam, & cum mensura: opus respirationis iuxta eiusdem Galeni sententiam, non sub prima continetur differentia, sed sub secunda. Nam licet voluntatis sit opus, & sponte ab anima fiat, penitus ipsam retinere longo tempore non valemus citra mortis periculum: quemadmodum declarauit seruus barbarus, qui cum vehementi ira concitatus mortem sibi consciscere decreuisset, prostratus humi, respirationéque cohibita, longo quidem tempore immobilis erat, postea verò paulum volutatus, hoc pacto mortuus est. Licet tamen nobis vsquequaque respirationem cohibere, quoad maximè necessitas vrgeat: periculum nanque esset, ne quis moreretur, nisi respirauerit: quo fit, vt ipsam penitus retinere arduum sit: neque enim omnes ad moriendum sunt procliues, etiam si infinitis malis conflictentur, iuxta eiusdem Galeni sententiam, eodem libro de motu musculorum. Et propterea idem Galenus libro de vtilitate respirationis dicebat, ex eo apparere non vulgarem esse eius vtilitatem: quod ne momentum quidem temporis ea deperdita, sufficere possimus: ex quo manifestum est, ad nullam particularem actionem, sed ad ipsam vitam eam referre, atque necessariam esse, & propterea si ea priuemur, morimur. Seruatur nanque ex ea innati caloris symmetria, potissimum cordis, animalisque spiritus nutritur, vt patet eodem libro de vtilita. resp. ac sexcentis alijs in locis apud Galenum, ex quibus luce clarius excipi poterit, inter omnes animales functiones hanc maximè esse necessariam: nanque ea abolita, non animalis partem quampiam, seu actionem priuatam esse dicemus, sed vita priuari asserimus, cum vita citra respirationem, & respiratio sine vita esse non possit: hinc patet, quòd & si cunctæ animales functiones in apoplexijs oblædantur, ipsa tamen respiratio, cum adeo maximè necessaria sit pro vita, vltimo loco noxam patitur, curam habente natura ipsa de vitæ animalis conseruatione, imò & ipsius respirationis maximus vsus neruorum facultatem ac operationem excitat. Probauit & illud signo Galenus sumpto ex somno, tum tertio, tum qointo de locis affectis, quòd quamuis dormientes nulla alia voluntaria fungantur actione, sed omnes ferè musculorum actiones in eis exoluantur (sola autem respiratio seruatur, quæ musculorum thoracem mouētium munus est) sensúsque quodammodo expertes sint: nam neque ipsa anima dormiētium omnino quiescit, vt patet eodem libro 2. de motu musculorum, sed intermissionem quandam habet vigoris, quæ non perfecta qoies dicitur: & propterea non penitus sensus expertes sunt, neque omnino à voluntario motu cessant dormientes, sic non in apoplexia duntaxat, sed in omnibus soporosis affectibus, quanquam neque sentiat corpus, neque moueatur, sola tamen respiratio seruatur, alias nec ipsum animal viueret, hoc autem fit propter eiusdem respirationis vtilitatem, vt idem Galenus testatur eodem commento aphorism. 42. secundi lib quæ quidem neruorum vim excitat ad operationem: & ob hāc causam mirandum non erit, qoomodo omnibus alijs musculis motu carentibus in apoplexijs, illi qui thoracem attollunt, quamuis difficulter moueantur, tamen plerunque, imò magna ex parte, vt ipse inquit, musculi omnes in apoplexijs operātur thoracem mouentes, & si rarò prius omnes operabantur: quemadmodum & in vehementibus exercitijs, vbi anhelitus plurimus est necessarius: quanquàm in apoplexijs non ob id, quòd auctus fuerit vsus respirationis, quem duplicem esse diximus: sed quia vis ipsa est imbecillis, ideo omnes musculi thoracis simul coguntur operari: eum si non operarentur, cordis quoque temperamentum solueretur, & animalis ipsius necessario sequeretur interitus. Semper enim mors ad modicas sequitur cordis intemperantias, vt patet quinto de locis affectis. Cum igitur apoplecticos mori contingat ob id, quòd spirare non possunt, vt tertio de locis affectis, liquet: non ab re Galenus ipse ex eiusdem anhelitus nocumento periculi magnitudinem conijcere oportere decreuit. Nam ipsa ad sensum prohibita, periculosissima ac maxima erit apoplexia. At si magna cum violentia trahatur, fortis inquam erit, & ipsa. Verùm si inæqualis, & inordinata, ac intermittens spiratio fuerit. minùs periculosa erit apoplexia: quemadmodum in quibus aliquem seruat ordinē, debilior existit, & si omnes apoplexiæ fiant, propterea quòd vis animalis non potest defluere ad partes infra caput existentes. Paolus quoque in hoc, velut in reliquis Galenum sectatus capite 18. tertij libri, sic scriptum reliquit, Seruatur itaque in

Marginal notes (left): *Quid sint apoplexiæ differentiæ.* — *Loco cita to.* — *Cur periculi magnitudinem Gal. in apoplexia vehementi signif. ex noxa respirationis.* — *Respiratio quæ ac quales motus sit.* — *Opera quæ voluntario fiunt motu sunt in duplici differentia.* — *Serui barbari historia.* — *2. de motu muscu. c. 6.* — *De vtilita. respir. c. 1.*

Marginal notes (right): *ca. 1 & sequentibus* — *Quid inter omnes animales functiones respiratio sit maxime necessaria.* — *3. de loc. af fec. cap. 7.* — *5 de loc. af. cap. 1.* — *cap. 4.* — *5. de lo. af cap. 1.* — *3. de lo. af. cap. 10.* — *Concluditur ex Galeno, periculi magnitudo in apoplexia, ex lesione respirationis.* — *Ad quem cerebri morbum sequatur.*

Vena sectio.

rit, statim quoq; prædictis taliter ægrotãtibus sanguis ex vena detrahendus erit, prædicto tamen eorũ periculo: vt ait Aetius: quoniam sanguinis detractio, vel occidit, vel liberat, Celso auctore: adeo vt post sanguinis missionẽ (vt ipse refert) si non redit, & motus, & mẽs, nihil spei superest. Detractio autem sanguinis è dextra manu fiat, humerali, aut media incisa vena, vbi vires, ætas, & alia non dehortantur: affectus nanque magnitudo id præcipit, tanquam princeps scopus venæ sectionis, Hippoc. & Galen. decretis. Verum copia sanguinis, qui detrahitur, diuidenda erit: cum commouere oporteat tantum, non exoluere vires, & calorem extinguere, vt testatur Aetius, & propterea in euacuatione, pulsus, faciei color, ac inspiratio inspiciantur, vt ipse refert, & si nihil mali consequatur, etiam repetenda est detractio: quoniam aliud curationis genus vix vnquam sanitatem restituit, vt placuit eidem Celso. Post tamen venæ sectionem, & vocife-

Reliqua medicamẽta quæ apoplecticos excitant.

rationes, & odoramenta excitatoria adhibeantur, ex castoreo, opopanace, aut galbano, seu sagapeno & aperto eorum ore, aceto mulsum instillandum erit, & pinnæ olæo irino imbutæ immittendæ sunt & vomitus prouocandus: totúmque corpus oleo calido inungendum est, irino, nardido, costino, de castoreo, aut alijs huiusmodi, vinculísque, ac frictionibus vehementibus in extremis corporis partibus vtendum: & humeris plures cucurbitulæ affigẽdæ. Interim caput, prius abrasum, rosaceo cum aceto, in quo serpillum, aut spondylium fuerit decoctum, seu calamintha, irrigandum erit, seu chamæmelino, vel anethino, vt Paulo visum est, aut anethi, chamæmeli, sampsuchi, serpilli, hyssopi, sertulæ campanæ, singulorum pugil. s. florum stœchadis, origani, spicæ drach. tres, in aquæ bulliant ac vini portione æquali, quo medicamento similiter caput irrigetur. Si verò hæc nihil profecerint,

Clysteres.

clysteribus vtendum erit, ex decocto furfuris, mercurialis, minoris centaurij, rutæ, hyssopi, pulegij, saluiæ, calaminthæ, singulorum manip. s. polypodij vnc. s. seminis fœniculi, anisi ana. drach. ij & pararo ex eis secundum artem decocto, de eo recipe libr. & s. in qua dissoluas hieræ pictæ compositæ vnc. s. benedictæ drac. iij. confectionis de dactylis, siue antidoti indi drac. iiij. agarici drac. 1 & s. mellis rosacei vnc. ij. salis communis, seu gemmæ parum, olei anethini, chamæmelini, seu rutacei vnc. iij. comysti omnibus fiat clyster. Nec minus & glandes

Glandes.

commendantur, que ex hiera simplici, seu hiera logodio, colocynthide, agarico, & sale gemmæ, cum dispumato melle formari poterunt. Interim helleborũ addere poteris, aut drac. ij. ex pilulis cocchijs: ligentur autem filo, vt pro arbitrio extrahi possint, sintque notabilis longitudinis, vtpote quinque, aut sex digitorum. Verùm si ægri, inepti ad venæ sectio-

Purgatio.

nem fuerint, aut in prædictis malum quoque perseuerarit, alienum non erit, medicamentum purgans eis præbere (ac non secus interim modo dictis præsidiis vti, quod ex pilulis cocchiis, & agarico pituita præsertim redundante, componatur: aut ex eisdem pilulis, seu arabicis sumpta drac. j. cũ

Post purgationem seu venæ sectionem remedia.

veratri nigri scrup. j. aut drach. s. catapotia formentur, vel aliquod ex modo dictis purgantibus medicamentis præcedenti cap. de morbo comitiali, seligas, & quia permittur hæc affectio, ac cogit, vt Aetius testatur, vel temere omnia tentare, si vires permiserint, cucurbitulæ quoque occipitio cum scarificatione desigendę sunt, theriacáque, mithridato, ac diambra post purgationem vtendum, nec minus & ea, quę sternutamenta excitant, crebrius adhibita prosunt, vt puluis castorij. hellebori, seu piperis naribus inspersus. Similiter conferunt quę pituitam per os ducunt, apophlegmatismos nominant: parẽtur autem hoc modo, Recipe pyrethri, staphidis agriæ piperis ana drach. s. thymi, origani ana drac. j. castorei scrup. j. mastiches drac. j. & s. vuę passę dra. ij. ceræ albæ parũ, misceantur, & fiant mansiles pastilli cum oxymelite, aut rosaceo melle: præstat etiã & rubificantibus medicamentis vti, appellatis sinapismis, ac alijs, quæcunque capiti admota calfaciendi, ac disijciendi vim habeant, vbi præsertim ea, quę diximus, medicamenta non suffecerint. Nec prætermittenda erit inunctio circa spinalis medullæ initiũ, ex oleo rutaceo, seu nardino, de castoreo, aut nuce moschata. Et hæc de apoplexiæ curatione sufficiant, modò ea curari valeat, vt diximus.

Περὶ ὀφθαλμίας. *De Lippitudine.*

CAP. X.

CVm inter omnia sensuũ instrumẽta oculus mirabili fabricæ excellẽtia præditus ad cerebri naturã propius accedat, certiusq;, ac subtilius, quàm reliqua proprium, ac primũ sensibile habeat: siquidem in nullo alio instrumento inuenies, neque ipsam cerebri substantiam, neque tantam animalis spiritus copiam, quanta in oculo continetur, Gal. teste. 7. de Hippo. & Plato. decret. propterea post cerebri, capitísque affectus, de *cap. 5.* oculorum affectionibus tractare duxi: quorum actio videre est: eorum autem proprium sensibile est colorũ genus: cum illos primos, & per se solus ex omnibus sensibus visus percipiat, vt patet eodẽ 7. de Hippocratis, & Plato decretis. Reliqua itaque *Loco citato* eorũ admirãda cõstructione, tẽperamento, ac cunctarum eorundẽ partium vsu, velut fusè tractatis ab omnibus artis medicæ auctoribus, præsertim Galeno, libro decimo, de vsu partium, alijsque sexcẽtis in locis: quia ex eiusdem Gal. sententia, in quolibet instrumento vna quæpiam reperitur peculia- *per totum.* ris pars similaris, cui primò, ac per se totius instrumenti actio committitur, aliæ verò cunctæ eidem pręstant vsum, ea de re in eiusdem Galeni, aliorúmque illustrium Medicorum doctrina compertũ est, visus actionem crystallino humori, tanquam primæ instrumenti parti, tribuendam esse. Præstant verò vsum reliqui humores gemini, vitreus videlicet, & albugineus, ac tunicæ cunctæ propriæ, quæ tres non à Galeno duntaxat, sed & Aetio, alijsque medicæ artis bonis auctoribus connumerantur: *Numerus partium cõponentium oculos.* quarum vna interna magis, Græcè ἀμφιβληστροειδὴς, Latinè retricularis, seu reticularis, secũda ῥαγοειδὴς, hoc est, vuiformis, in cuius medio foramen existit, *Aet. lib. 7. cap. 1.* quod pupillam vocant. Tertia verò κερατοειδὴς, id est, corniformis tunica appellatur, potissimũ à Galeno eodem decimo, de vsu partium, cap. 3. & 1. de caus. sympt. cap. 2. ex his denique proprijs partibus totus componitur oculus. Est insuper & alia oculi quarta tunica, seu mẽbrana, quã Gręci ἐπιπεφυκότα, Latini autem agnatam vocant: propterea quod alijs, quæ oculum ipsum constituunt tunicis forinsecus ex membrana os caluariæ ambiente, quæ περικράνιος dicitur, agnata sit, ligamentum siquidem

existens toti oculo ad circunsita ossa, cum quibus oculum ipsum colligat, simul autem & mouentes ipsum musculos operit. Si quis autem velit prædictas tres proprias oculorum tunicas in anteriores & posteriores partes diuidere, & hac ratione alio nomine posteriores earum partes nuncupare, vt nonnulli consueuerunt, ac sex, non tres duntaxat oculis proprias tunicas tribuere, eum ad rem tractandam nec obsit, nec conferat, non reclamamus: etiam si ex Galeni, seu alterius medicæ artis auctoris scriptis illud eruere conetur. Nos verò tres duntaxat oculorum tunicas connumerauimus, anteriores earundem partes à posterioribus non segregantes: cum & vtraque earundem tunicarum pars, siue ante crystallinum humorem, siue post constiterit, eiusdem sit substantiæ, ac ab eodem loco, cerebro videlicet, aut membranis eius, tenui, se crassa progerminetur, Hippocratem secuti, qui lib. de loc. in homine dixit, Membranæ autem tres sunt quæ oculos custodiunt. Quartam autem, quæ agnata dicitur iure non velut propriam annotauimus: cum neque ex cerebro, aut aliqua eius membrana, sed ex ea, quæ exterius os caluariæ ambit, pericrania dicta, originem ducat. Nuncupatur autem agnata, propterea quòd aliis, quæ oculum ipsum constituunt tunicis, forinsecus agnata sit, ligamentum existens toti oculo ad circunsita ossa, vt patet 4. de composi. medi. secundum locos, cap. 2. & decimo, de vsu part. Verum cunctæ nedū prænominatæ tunicæ, sed etiam dicti humores, vt perfectè visio ipsa absoluatur, à natura côditi sunt. Quò fit, vt ex triplici vitiorum genere (vt testatur Galen. primo de causis sympto.) vidēdi actio lædi possit: quorum vnum est, cum primum sentiendi instrumētum quippiam perpessum est, quòd crystallinum humorem esse diximus. Alterum cùm ministrantium primo sentiendi instrumento partiū aliqua fuerit affecta, velut sunt reliquæ omnes oculi partes annotatæ. Tertium est, cum ipsa sentiendi potentia, quæ à cerebro per neruum in oculum ipsum descendentem procedit, quoquomodo fuerit impedita. Quicquid namque ex iis (quæ iam enumerauimus) fuerit oblæsum, animal vel male, vel nihil omnino videbit, hoc quidem cōmune est cuilibet sentiendi actioni. Exordiemur autem nos ab iis oculorum malis, quæ eorundem partibus vsum aliquem præbentibus euenire solent, initium sumentes ad agnatæ tunicæ affectibus, vtpote quæ exterior magis sit, ac frequentissima eiusdem affectione, quam Græci propriè ὀφθαλμίαν, Galeno auctore eodem 4. de comp. medic. secund. loc. vocant: Latini lippitudinem appellant. Quæ nihil aliud est (vt idem Galenus testatur eodem loco, & libr. de differentijs morborum) quàm inflammatio eiusdē agnatæ tunicæ, seu tunicæ os capitis, & caluariam ambientis, aut, vt vulgus Medicorum appellat, coniunctiuæ. Quòd autem in hoc vitio oculus perpetiatur, ad sensum liquet, & propriè prædicta agnata tunica, quamuis iuxta Galeni sententiam eodem libr. de different. morborum, ex accidenti hoc vitium videatur esse oculi morbus, cum ad totum instrumentum non referatur: neque totius instrumenti primo morbus sit, sed in vna quadam ipsius particula similari consistat: qua etiam ratione fit, vt & ipsa videndi functio ex accidenti quoque ab ipsa lippitudine fuerit impedita: cum neque ipsa perfecte, inhærenti membrana taliter affecta absolui possit, & propterea, quòd oculus afficiatur, ex ipsa videndi functione oblæsa argui poterit: quamuis ex accidenti (vt diximus) fuerit impedita. Non enim totius instrumenti morbus est, sed vnius tantum partis, quæ similaris existit, & similarium corporum morbi ex accidenti (vt Galenus inquit libr. de different. morborum) ad totum instrumentum referentur, etiam si compositi sint, vt phlegmone. Nec quispiam vereri debet, cùm è numero inflammationum sit lippitudo ipsa morbum esse compositum in quantitate, seu magnitudine primo in intemperie secundo, ac soluta continuitate forte tertio: est namque phlegmone qualibet morbus compositus, eodem Galeno teste lib. de differ. morb. Dignoscitur ex dolore, ipsiusq; adnatæ tunicæ colore ad rubrum mutato, ad eoque interdum in tumorem ea attollitur, vt ob id omnia, quæ circuncirca oculos sita sunt, vsque ad malas quandoque in vehementi lippitudine simul attollantur, vt patet 4. de comp. medi. secun. loc. Lachrymæ quoque ex oculis ipsis refudant. Sed quoniam non vnius duntaxat differentiæ inflammatio in ea dem tunica agnata excitari potest, vt Aetio, & Paulo testibus constat: maioris tamen, & minoris ratione differentias: quarum vna τάραξις Græcè, Latinè conturbatio, reliqua ὀφθαλμία, Latine lippitudo propriè, & tertia χήμωσις, quam etiam Latini chimosin dicant, nuncupantur: propterea dignosces facilè primam, quę nihil aliud est (Paulo aucto re) quàm calor cum humiditate, & robore à natura alieno, quod non ab interna, sed à foris veniente causa aliqua orta sit, sole videlicet, fumo, puluere, aut oleo, si hęc adsint: qua de re promptissimè etiam ipsa soluitur. Vera autē lippitudo non extrinsecus tantum, sed ex interna etiam causa excitatur, nec ita facile soluitur, velut perturbatio. Verum si adeò inflammatio magna sit, & dolor vehemens, vt vtræque palpebræ ex vehementi inflammatione inuersæ sint, adeo vt vix oculi ab ipsis contegātur, & album oculi sublimius euaserit, rubrúmque etiā magna ex parte nigrum occupet, non amplius lippitudo verè, sed chemosis dicitur. At lippitudinis veræ causæ in triplici differentia esse possunt. Nam vel ex plenitudine totius corporis, ob quam, agnata ipsa tunica repleta distenditur, excitatur, vel ob influentium humorum acrimoniam, ac morsum vehementius eroditur, vel propter aliquam extensionem eius, ex crassis succis, spiritúve flatuoso genitam, & proinde vehementes ex his causis excitantur dolores, vt patet 13. method. medend. Qua de re cum diximus lippitudinem inflammationem esse, phlegmonem intelligi volumus, eo modo dictam, quo generationem habere potest ex quauis redundante substantia. Dignosces autem, si propter totius corporis plenitudinem sanguineus humor influxerit, ac iam dictam inflammationem concitauerit: quoniam cuncta (vt Trallianus testatur) rubra, & sanguinea sunt, nedū agnata ipsa tunica, sed & facies rubēs, & humidior erit, venę latiores, sensus grauitatis aderit, & pigritia ad consuetas actiones. Lachryma neque rodens, neque acris apparebit: adde quòd temperamentum, & ægrotantis ætas, sanguinis redundantiam attestabuntur, nec minùs & regio, & tempus anni, ac præcedens victus ratio. Verùm si ex rodente, ac acri humore prouenerit, id tibi manifestabit, primùm quòd totum corpus plethoricum non apparebit, sed potius

In princi-pio.
10. de vsu partium cap. 7. cap. 1. & 2.
Quòd tripli ci vitiorum genere videndi actio læditur.
Cur de lippitudine prius tractetur.
cap. 2.
Lippitudo quid sit.
Qua pars in ea afficiatur. c. 13
Quæ præter naturam morbus.
Loco citato
cap. 12.
Signa eius dem.
cap. 2.
Aet. libr. 7. c. 2 Tri quentibus. Paul. lib. 3. cap. 22.
Tres differentiæ inflammatio nis tunica agnatæ.
Quibus indicijs quælibet carū dignosca tur.
Lippitudinis causæ.
cap 12.
Si ex sanguine fiat signa.
Lib. 2 ca. 1
Ex acri humore signa

potius vitioso humore præditum, adhæc lachryma rodens, & acris aderit: quò fit: vt non solum oculorum anguli: sed etiam malæ vehementer ex tali influxu rodantur, & exulcerentur, ægríque videantur vri, exhalantque rosionem non tolerantes. Nec minùs ex his, quæ præcesserunt, id percipere poteris: nam cruditas, curæ, insolatus, ira, & acrium esus præcesserunt, aderitque ætas, ac temperatura biliosæ.

Si ex crassis succis. Si ex spiritu flatuoso signa.

Si autem ex redundante pituita inflammatio facta sit, grauitas erit vehemens, caliditas parua, & rubedo agnatæ tunicæ exigua, cum aqua & facies, ac eiusdem color communicabit. Similiter quæ præcesserunt, & concomitantur, pituitæ redundantiam arguent, quod si neque feruore, neque rosione, aut vehementi grauitate vrgente agnata oculi tunica extendatur, adeò, vt rumpi videatur, ac doleat, lachrymæque non appareant, aut paruæ, licet quandoque rubea videbitur eadem tunica indicium erit spiritum esse, qui distendat, ac dolorem faciat. At si ab externa causa lippitudo originem ducat, ab ægri, seu astantium relatu percipere poteris. Verùm cum magnam partem ad vitæ simul vsum, & dulcedinem conferant oculi nostri, Celso auctore lib. 6. cap. 6. summa quoque cura tuendi sunt.

Prognostica.

Protinus autẽ, vt ipse refert, orta lippitudine, quædam notæ sunt, ex quibus quid euenturum sit, colligere possumus. Nam si simul & lachryma, & tumor, & crassa pituita cœperint, si ea pituita lachrymæ mixta est, & ea lachryma calida est, pituita verò alba, & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non est. At si lachryma multa, & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in vno oculo est, longum id, sed sine periculo futurum est: Idque lippitudinis genus minimè cum dolore est, sed vix ante vigesimum diem tollitur; nonnunquam per duos menses durãt, sed quandoque finitur. Præterea si pituita alba, & mollis esse incipit, lachrimæque miscentur, aut si simul hæ vtrunque oculum inuaserunt, potest esse breuior sed periculum vlcerum est. Pituita autem sicca, & arida dolorem quidem mouet, sed maturius desinit, nisi quid exulcerauit. At tumor magnus si sine dolore est, & siccus sine vllo periculo est, si siccus quidem, sed cum dolore est, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo casu fit, vt palpebra cum oculo glutinetur: verùm ante Celsum apud Hippocratem hæc eadem leguntur, libro secundo, prædictionum.

2. prædict. in medio phra. ca. 12.

Non ab re etiam Galen. libro tertio, method. medend. maximam habendam esse curam circa lippitudinis curationem præcepit, cùm ex curationis errore, quosdam ægre confuséque vidisse euenit: tempore verò, suffusione, quam ὑπόχυσιν vocant, vel popillæ nimia dilatione, quam μυδρίασιν appellant, vel tabe, vel corrugatione, quam ῥυτίδωσιν nuncupant, fuisse occupatos, ex vsu potissimùm stupefacientium medicamentorum. At hyeme sicca, & aquilonia existente, vere autem pluuioso, & australi, quòd necesse sit præcipuè mulieribus, & viris natura humidioribus, æstate lippitudines fieri, decretum reliquit Hippocrat. aphoris. 11. 3. libri, & aphoris. 17. sexti libri. Lippientem (inquit) alui profluuio corripi bonum. Quidam autem volunt, quòd in regionibus meridianis, multiplicetur, & remoueatur velociter lippitudo, superueniente autem eis frigore, quòd difficilis eadem ipsis fiet, præterea quod in regionibus, & temporibus frigidis lippitudo innotatur, verùm eis, quæ oritur praua fit.

Curatio.

Primo itaque die pro eius curatione, æger loco obscuro cubare debet, iuxta Celsi sententiam, sic vt à sermone quoque abstineat. Nam visionis instrumẽtum splendorem citra molestiam tolerare non potest, Galeno teste libro primo de causis sympto. & decimo de vsu partium (quo loco exemplis illud comprobauit, tum militum Xenophontis, qui cùm per multam niuem iter fecissent oculis læsi fuerunt: tum Dionisij Siciliæ tyranni, qui super carcerem domum clarissimam, ac longè splendidissimam construxerat, in quam diutissimè infimo, ac caliginoso loco carceratos educebat, atque ita rapide lucẽ intuiti occæcabantur.)

Victus ratio. 1. de caus. symp ca. 2. 10. de vsu partium. cap. 3.

Recreatur autem potissimùm nigro, & cæruleo, aut viridi. Frigidus autem, aut calidus eligatur aer, non tamen immodicè, pro causæ ratione. Somno moderato vtantur ægri, & præsertim nocturno. Exercitium vitent, quietem eligant, procuréntque singulis diebus alui excrementa excernere, ita vt aluus si non natura, arte saltem lenior reddatur clisteris lenibus, seu glandibus. Animi affectus omnes proculdubio vitent immodicos, a coitúque abstineant. Parcè vtantur cibo, ac potu, præsertim inter initia: imo si fieri potest nullum cibum (Celso auctore) sumere debent, ne aquam quidem: sin minus, certe quam minimum eius: nam prima omnium (vt ipse testatur) in eiusmodi casu sunt quies, & abstinentia. Qualitas autem cibi eligatur eius qui humorem generat laudabilem, eos vitando, qui vaporosi sunt, ac tardæ concoctionis, & proinde carnium potissimùm, quadrupedum animalium, lactisque vsus vitandus erit. cauendúmque ab acetosis, salsis, ac acribus. Pro potu, abstinendum à vino est circa initia; potissimùm veteri, ac vinoso, sed aqua vtantur, in qua coriandrorum præparatorum semina, seu hordeum, aut cinnamomum fuerint decocta, aut multæ permistionis aqua mulsa, præsertim, cum ex crassioribus humoribus lippitudo fiat, ac tempore anni frigido: quo casu & vino quoque vti poterunt, albo tamen, & adstringenti, tenui, & aquoso.

Medicamentorũ ratio.

Quo verò ad medicamentorum rationem attinet, breuissimo quodam sermone seu potius oraculo Hippocrates aphor. 31. 6. lib. ex quacunque causa vera lippitudo oriatur, decretum reliquit, dum dixit, Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum epotum soluit. Quamuis eorum tempora, & causas (Celso auctore) parum explicuit, in quibus; vt ipse testatur, medicinæ summa est, & si in eo aphoris. nihil, vel falsum, vel quod fieri nõ possit, præcipiat, tertio method. medend. testatur Galenus. Verum quo pacto discernendũ sit, quando, quomodóque dictorum quoque sit vtendum, in commento eiusdem aphoris. idem Galenus perbelle declarauit, iubens inquirendas esse dispositiones, in quibus meri potio, aut balneum, fomentum, venæ sectio, aut purgans medicamentum vtile sit.

cap. 2.

Lib. 7. c. 9. Si ex plenitudine fiat.

Quoniam (Aetio teste) non eidem homini omnia auxilia hæc adhiberi iubet Hippocrates: sed alij venæ sectionem, alij purgatorium pharmacum, alij fomentum, alij balneum, alij vini potum. & proinde cum ex plenitudine ortum duxerit, quæ distentione dolorem efficit, si nihil ex sæpe relatis impedierit, venæ sectio confert, eodem Galeno teste decimo tertio metho. quem sectati sunt Aetius, Paulus, Alexander, ac Celsus. Venam autem secare oportet cubiti exteriorem, humeralem

Venæ sectio. 13 method. cap. 12. Aet. lib. 7. cap. 8. Pau. loc. citato, sic Alexand. ac Celsus cap. 16.

appellatam, atque eam, quæ ex directo est laborantis oculi: cum oculorum persæpe dolores grauissimos è directo venæ, quem humeralem nominãt, sectio intra horæ vnius spatium compescuit, vt libro de curandi ratione per venæ sectionem, Galenus testatur, & propterea dolentibus oculis (vt ipse loquit) humeralis vocata vena, quæque ex ea deriuata est, in cubito incisæ luculentum celeriter commodum afferunt, & vsque ad animi deliquium, vbi vehemens fuerit inflammatio, sanguinem auferre idem permitit Galenus: interim verò eadem vehementiori non existente, viribúsque nõ admodum robustis, nec ætate florentè, iteratò sanguinem mittere, post modicam sanguinis missionem, iussit, interdum eodem die, si ita expedire videatur, interim postridie. Atqui nos stante totius corporis plenitudine, mediam venam prius secare consulimus: cùm vix, aut fortè nunquam cuncta ea concurrant, quæ vsque ad animi deliquium, sanguinem auferre admittant. Qua demum peracta, ad humeralem incidendam deuenias. Neque illud pugnare prænominatis auctoribus censemus. Nam supernis duntaxat partibus sanguine repletis, aut ætate, ac viribus, & reliquis non prohibentibus, eorum dicta veritatem habere putamus. At si cuncta hæc simul non conueniant, modo quo diximus, sanguinem mittere tutius esse nemo vereri debet, & si oportuerit, non semel tantum, sed bis, aut sæpius, humeralem venalem secabis, ac cum scarificatione cucurbitulas in

Reuellẽtia cap. vlt. occipitio affiges. Conueniet insuper prædictos infernarũ partium frictione curare: & si necessitas ali-

Topica quæ bã in principio esse debeant. quando vrgeat, vincula artubus adhibere, & alui deiectionẽ procurare, ex Gal. sentẽtia eodẽ 13. meth. potissimum si biliosi, & acres humores cum sangui-

cap. 22. ne redundarint: quo casu paulò post sanguinis missionẽ, purgationẽ adhibebit, Tralliano teste: mox fomẽta ipsi laboranti particulæ ex aqua dulci modicè calida adhibenda sunt, vt eodem 13. metho. liquet. Admouendáque insuper sunt circa initia pharmaca repulsoria, quę non vehementem sortita sint adstrictionem. Sed tum propria eorum substantia sint moderatiora, tum lenitiui liquoris admistione adhuc magis talia fiant, potissimũ si vehementi dolore afflicti sint ægri, aut propter inflammationem magnitudinem, aut ob influentium humorũ

Quæ cauenda sint. acritudinem. Cauenda tamen sunt, quæ vehemẽtẽ sortita sunt adstrictionem, vt diximus, cùm ampliorem dolorem infligant, tunicas exasperando, quam iuuent influxionum impetum repellendo: quæ verò mediocriter adstringunt, lippitudinibus iam dictis commodissima existunt, vt patet 4. de compos. medic. sec. loc. Hippoc, verò lib. de vsu humidorum dicebat, vbi modica potabili in spongia veteris, op-

4. de compos. medic. secund loc. timum oculis est. Lenitiui autem liquores, quos dixi tabulis admiscendos esse, sunt, eodem Galeno

cap. 1. auctore præallegato loco, & 13. meth. meden. albus

Lenitiui liquores qui sint. oui liquor, fœnigræci decoctũ, & ad hæc lac ipsum quod iuuenculæ, simúlque boni succi fœminæ exi-

13. metho. stat, vberibus ipsius in cotem, in qua collyrium te-

cap. 22. ritur, expressit, quò calidũ adhuc oculis effundatur. Ab eis verò anodynis, hoc est, quæ sensum auferẽdo dolorem sedant, summopere cauendum esse cẽseo: cùm ipsa neque vehemẽtes reprimãt fluxiones, sed externis prohibeãt: atque adeo si humores fluẽtes acres extiterint, corneam erodi contingit, si verò multi, magis irritari, ac vehementer extendi, ac si rumperetur: ex quibus nisi medicamentum fuerit summopere stupefaciens, dolores impatibiles excitantur, Galeno teste com. aphorism. 31. sexti libri. Si verò fuerit adeò vehementer stupefaciens, vt ex oculi maximã inflammationem nõ sentiant, necessarium est simul quidem vim visoriam offendi, adeò quòd cessante inflammatione, vel debiliter, vel nihil omnino videant, simul autem & quandam pręduram dispositionem, & quę difficulter sanari possit, in oculorum tunicis derelinqui hac de re suspecta habenda sunt talia medicamẽta, neque liberaliùs admouẽda, etiãsi ingens dolor vrgeat. Sed à vehementibus stupefacientibus abstinendum erit: quibus si fortè vrgẽte maxima necessitate fueris vsus, postmodùm sanitatis tẽpore oculi excalfaciẽdi sunt, velut & reliquæ partes omnes, si eis talia applicuisses, vt patet 12. metho. med. Frons tamen illi- *cap. vlt.*
niẽda erit ex plãtaginis, solani, seu semperuiui succo, oui candido, rosaceo oleo, vel aqua, bolo armẽ. ac pauco aceto. Poterũt insuper misceri thus, santalũ, hypocistis, balaustiũ, ac hordeacea farina: interim: & croci parum: mirificéque dolorẽ finit, admodúmq; feruentes oculorum inflammationes concoquit, Tralliano teste, ex lacti muliebri, vitellis ouorum, & rosaceo, simul mixtis, superimpositũ medicamẽtũ. Iterum & crocus cum mica panis, luteisque ouorum, ac rosaceo, vice autem rosacei aqua rosacea præsertim rosarum albarũ, vtere. Quod si imponi cataplasma res aliquando suadebit, papaueris capitibus in aqua discoctis, ac fœnigræci, vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immista, cataplasma conficies, ex Galeni sententia eodẽ duode- *cap. 8.*
cimo meth. med. quo item in vehementi auriũ do- *Si ex erodentibus*
lore vti poteris. At si ex vehemẽti acris humoris cõ- *succis fiat, curatio.*
fluentis rosione dolor prouenerit, inflammatióque excitetur, si quodammodo cum sanguine iidẽ per- *Vena sectio.*
misti sint, venam priùs secare humeralem oportet, reuulsionis saltem gratia: dein purgantibus medicamentis, deorsum scilicet, & reuellẽdo, & euacuãdo curare conuenit: potissimùm vbi biliosa humorum prauitas in toto corpore superare videatur: tunc nanque iis, quæ totũ corpus purgant, recremẽtisq; liberant, vtitor, Tralliano teste. Nam si recrementa *Lib. 2. c. 2.*
acria non in toto redundant corpore, sed qualitate potius, quam quantitate peccare videantur, solis balneis dulcis aquę, & temperatis, ægrum citra dolorem liberabis, eodem Alexandro auctore: quemadmodum quendam liberauit tali dolore affectum, ex acrium videlicet humorum influxu, non tamen totius corporis eorundem plenitudine, Galenus solo balneo vsus, vt idemmet testatur commento aphorism. 31. sexti libri. Verùm vbi in toto corpore, non qualitate duntaxat, sed quantitate etiam biliosus succus redundarit, & euacuari ipsum, & ad infernas partes reuellere oportet, purgantibus videlicet medicamentis, quæ ipsum expurgare va- *Purgatio.*
leant, manna scilicet cum tamarindorum decocto, aut cassia fistula, seu syrupo ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarum, cum diacatholico, ac reliquis huiusmodi medicamentis: nec minus & ante, & post medicamenta prædicta alterantes syrupi præbendi sunt, pro antedicti humoris acrimonia, seu mordacitate domanda, velut violaceus, rosaceus, ex papauere, seu nymphea cõfectus, aut intybi succo. Demum ipsi particulę candidus oui liquor infundendus erit, quo per eum acris fluxio siue offensa eluatur, iuxta Galen. sentẽ-

tiam

13. metho. Loco citat. tiam 13.meth. ac Pauli ca. 22. tertij libri. Atqui magna cum cõsideratione videntur veteres hoc casu, ad oui deuenisse humorem, cùm minimè mordens sit, & glutinosus: & propterea lenire asperitates omnes, quascunque acris fluxio excitat, valet. Accedit ad hęc, quòd cùm crassus, ac lentus sit humor, constantius quam tenuis, & aqoosus, in loco permaneat, & cùm absque rosione sit, si modicè incaleat, dolorem maximè leniat, vt eodem 13. metho. med. *cap. vlt.* patet. Nec minus & lactæ iuuenculæ fœminę, quæ boni sit succi, vti poteris: connumeratur etenim & ipsum inter lenitiuos liquores quarto de composi-*ca. 1. & 2.* tione medica. secundum loc. vt diximus. Adhæc idipsum cum tenui oui humore, rosarúmque albarum stillatitio liquore, seu aqua permistum commodum erit medicamentum, non semel tantùm, aut bis in die, sed ter, quater, & sæpiùs applicatum, vbi vehementior dolor vrgeat, tenuibus lineis linteis in eo madefactis. Vbi autem concoacta iam phlegmone ipsa fuerit, & simul corpus vacuũ, tum vtique lauationes in balneo his sunt aptissimæ: nã & dolorem statim sedant, & fluxioně quæ ad oculos fertur, sistunt: maxima quidem eius parte inter *cap. 22.* lauandum per totum corpus excreta, reliquo verò diluto ex Galeni sententia eodem 13. method. med.

Si ex crassis succis fiat curatio. cap. citato. At si ex crassorum, frigidorúmque humorum redundantia, flatuosóve spiritu lippitudo oriatur, vacuato prius in his quoque toto corpore, auersóque humorum momento deorsum, ipsam curabimus, Gal. decreto, eodem 13. method. med. Euacuabitur autem corpus totum, si pituita redundarit, ea priùs præparata, ac concocta, cum his quæ ipsam purgant, quæ in cap. de dolore capitis ex pituita repeties. Nec secus si succus redundans melancholicus sit, cum his quæ ipsum purgant: quemadmodum cap. de melãcholia docuimus. Illud tamen nõ prætercundum in vtraque redundantia, quòd si cum sanguine commisti fuerint pręd icti frigidi, & crassi succi, ante purgationem, aut media, aut humeralis vena secanda erit; deinceps purgatio adhibenda. Si verò à sanguine absoluti siot, purgatione dundaxat vtaris: deorsum autem humorum impetum

Topica qualia esse debent. auertes frictionibus vehementibus, vinculis, ac cucurbitulis. Abhinc mox localibus remedus vtendum, non tamen iis medicamentis, quæ repercu-*13 metho. eodẽ loco.* tiunt, ac reprimunt, imò iis, quæ euocant, atque digerunt, vt eodem 13. meth. scriptum reliquit Galenus, & Paulus libro tertio ca. 22. Qua de re fouendi suot oculi ex fœnigræci decocto, eo prius curiosè lauato, nequid illi, vel pulueris, vel sabuli adhæ-*cap. 1.* rens clam lateat. Est namq; medicamẽ hoc, Galeoo teste, omnium maximè quæ oculis applicanrut, sine offensa digerens, simile quidem existens quoad viscositatem attinet, albo ouorũ liquori, discussoriam tamen haber facultatem, & moderatè calfactoriam: & ob id multos dolores mitigare consueuit, vt patet quarto de compos. medic. secundum locos. Est præterea fomentum oculis ipsis omnino adhibendum per spoogiam semel aut bis, ter, aut quater, vel sæpius in die, prout vehementior dolor vrgeat. Fit autem interdum fomentum nõ per fœnigræci duntaxar, sed meliloti, & eiusdem fœni-*Animaduersio in applicandis eis.* græci decoctum. Verùm meminisse oportet, quòd ptiusquam totũ corpus purgaueris, nec iam dicta, nec aliud vllum medicamentum digerens, nedum oculis, sed nec aliis quibusuis particulis applicare debes, vbi in toto corpore redundantia subest: im-*ca. citato.* plebunt namque potius, quàm educent, iuxta Gal. sententiam eodem 13. metho. Qua de re expurgato toto corpore à redundaotibus succis, crassis, ac frigidis, non modò fœnigræci decocto, verumetiam & aliis digerentibus, ad discutiẽtibus, seu euocantibus medicamẽtis vti poteris, velut si in aqua fœniculi, eufragiæ, & albarum rosarum drachm. j. lotę pompholygis, quàm Medicorum vulgus tutiá appellat, aloesq; non lotæ drac. s. dissoluas, aut si sarcocollæ in lacte asinæ, seu mulieris nutriciæ drac. j. assumas, aloės scrup. j. põpholygis drac. s. & in vnc. iij. aquæ fœniculi & rosarum dissoluas. Similiter si aloe ipsa sola in aqua rosarũ, & fœniculi dissoluta, quaotitate moderata vtaris. Quod si totum corpus mediocri habitu in humorum tum qualitate, tum modo fuerit, sed caput tantum humorũ redundantiam ad oculos transmittat, ipsum prius sanandum esse constat, eius affectu explorato, què superfluorũ generatio comitatur, vt eodẽ 13. meth. med. liquet: *cap. vlt.* quinimò diutinas oculorũ fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atque ad capitis curationem conuersi. Quòd si eius vitium ex genere intemperãtiatum fuerit, ex sibi contrariis curatio fiat. Plurimùm namque vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida; neque dubium est, quin ambæ etiam con-*13. metho. Loco citato.* grediantur, vt eodem décimotertio metho. & secundò de locis affectis, clarè patet: rariores autem *2. de loc. affe. c. 9.* sunt, quæ propter calorẽ, acrem oculis fluxionem immittant. Conducit propterea iam dictis medicamentorum vsus, interdũ quæ per nares, & os pituitam eliciunt, appellantur autem errhina, & apophlegmatismi, quorum sæpiùs in prædictis mẽtionem fecimus. Vbi verò nec in toto corpore humorum copia adsit, nec à capite fluxio ad oculos fiat, verùm crassus sanguis oculorum venulas intendat; eosque squallidos habeant, & propterea valde tumidas, ac plenas sangoine (vt diximus) balneum eis *Balneum quando conferat.* præcipiendum temperamentum erit, quo meatus excalfacere, & laxare valeat: ac deinde vinum meratius exhibete, quo nedum excalfacere, & meatus aperire valeat, verùm sanguinem effuodere, atque euacuare potens sit, & sui motus vehementia obstructiones aperire, iuxta Galeni sententiam aphoris. 31. sexti lib. quam confirmauit Alexander Trallianus, cùm dixit, Post temperatum balneum vini *Alex. li. 2. cap. 3.* potio facilè io totum corpus, partésque superiores distribuitur, vt nonnihil eorum, quæ obstructionem pepererunt, nõ modò calore ipsius, sed etiam motus celeritatem extenuet, & expellat, simúlque etiam particularum (vt diximus) imbecillitatẽ confirmet, vt ipse quoq; partem aliquam illorum, quæ insident, extrudere possit. At si vini potione vti metuat æger, fomentum potius ex calida (cùm sit tutissimum, & omnino aliquam afferens vtilitatem, vel tanquam causa salutaris oculorum, vel tãquam signum ad dignotionem) admouendum erit: sitque idipsum aut ex calida aqua, vel fœnigræci, sertulæ campanæ, seu chamæmeli decocto, aut demũ cunctis simul commistis. Vbi oamque ex eisdem fouebis oculum, nihilque influit, constat totum corpus recrementis esse vacuum, ac fomentis insistendum esse, quoniam discutiens eam, quæ in ipsis continetur, superfluitatem, oculis in totum sanitatem restituit. Sin autem humor influat, & dolor, cùm primum fomentum adhibetur, suo calore paulum remissus sit, sed paulò pòst iterum intendatur, tunc tanquam signum dignosciturum proderit, ex quo

nos dispositionem comprehendentes, quòd euacuatione indigeat æger, ad totius corporis euacuationem peruenimus, aut per venæ sectionem, & magis plethorico existente, ac sanguine redundante, aut per purgationem, si vitiosi humores infestarint: neque enim difficile est admodum alterum ab altero distinguere, & propterea inter omnia connumerata fortia remedia doloris oculorum aphoris. 31. sexti libri ab Hippocrate, tutissimum est fomentum ipsum ex Galeni sententia in commento eiusdem aphorismi. Raro autem cótingit spiritum dumtaxat flatuosum agnatam tunicam distendentem ophthalmiam causare: verùm si contingit, vaporationibus ex milio, aut milio & furfure sacellis paratis, curari potest: aliisque digerentibus, euocantibus, ac discutientibus medicamentis. quæ autem adstringunt, ac repellunt, vitare oportet Galeni decreto 13. method. medendi. In quibus verò chemosis fortis contingit, qui luteum cum muscæ carne tenero, atque vbi ad cerati formam deducta fuerint, linteolo excepta impone, & confestim sedant, Galeno teste quarto de compositione medicamentorum secundum locis.

Si ex flatuoso dumtaxat spiritu fat. curatio.

cap. 13.

cap. 8.

Περὶ πτερυγίου. De vngue oculi. CAP. XXI.

INTER alias affectiones agnatæ tunicæ ea à Medicis connumeratur, præsertim ab Aetio, quam πτερύγιον Græci vocant, a Latinis, vtpote à Celso lib. 7. c. 7. vnguis nuncupatur. vulgus autem Medicorū, vngulā appellat, qui (eodē Celso auctore) membranula neruosa est, oriens ab angulo oculorum, quæ nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, eique officit, sæpiùs à narium, interdum etiam à temporum parte nascitur. Paulus verò libro tertio cap. 22. vnguem dixit esse membranulam quandam neruosam oculis sese obtendentem, quæ ab angulo quidem oritur, sed adusque pupillam peruenit, eamque vbi fuerit adaucta, obtegit: & libro 6. cap. 18. dicebat pterygion neruosa membrana est, quæ ab oculi angulo maiore vt plurimum initium capiens, per minorem ad exteriora progreditur, officitque oculo, motum ipsius, & bulbi contractionem impediens, & quòd progrediens totam pupillam contegat. Est itaque membrana hæc neruosa, vt ex iam dictis patet: incipit autem eius augmentum sæpe ab angulo magno appellato, iuxta nasum; rarius autem a paruo, & adhuc rariùs à superna, vel inferna palpebra generatur, Aetio teste: extenditúrque vsque ad nigrum ipsius oculi, & cùm maior facta fuerit, etiam pupillam contegit, & visum impedit, & propterea nō ex accidenti, sed primaria ratione pupillam obscurat, visus aciem aut vitiosam reddendo, aut omnino auferendo, iuxta Galeni sententiam primo de causis symptomatum. proprius propterea, & compositus est oculi morbus pterygion, totius videlicet instrumenti primò, cùm eodem tempore multæ partes ipsius in eo afficiātur, vt libro de differen. morb. liquet. Nam licet in agnata tunica primùm oriri incipiat, corneam tamen attingit; vbi plurimum increuerit, pupillam obscurat, visumque impedit. Ex cuius visus impedimento satis admodum constat oculum ipsum in hoc vitio affectum esse secūdum plures partes ipsius. nam & agnata tunica primò, cornea secundò, & pupilla tertiò oblæditur. Et

Aet. lib. 7. cap. 7

Vnguis quid sit.

Li. 7. c. 58

1. de caus. symp. & cap. 13.

Qui sit naturâ morbus.

propterea ipsius oculi tanquam instrumenti primò, compositus morbus est pterygion, propter eam, quam diximus, rationem, in numero videlicet, ac in excessu (non tamen toto genere præter naturam, vt est lapis in vesica, & lumbrici) eo quòd primaria ratione, & non ex accidenti pupillam obscurat, vt eodem libro de different. morb. liquet. & quamuis nullis opus sit signis, quibus vitium hoc deprehendatur, cum ad sensum pateat: cum Aetio tamen dicimus, quòd in hoc malo album in oculo amplius augetur, aut cato superexcrescit, ex scabra quadam lippitudine, aut assiduis fluxionibus. Cuius itaque occasio magna ex parte scabra præcedens lippitudo est, aut assidua erasorum, lentorumque humorum fluxio, hunc recentem, vt Celsus ait, nō difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inueterauit, iámque ei crassitudo quoque accessit, excidi debet, facilius que curationem recipiunt pterygia, quæ tenuia sunt, & alba, ex Pauli & Aetij sententia: quæ etiā Paulus asserit magnos, & inueteratos vngues solam manum expostulare, recētiores verò, & magnitudine mediocres, præsidiis eidi abstergentibus, qualia asperitudini idonea sunt, & albuginibus. Similem sententiam scriptam reliquit Aetius, dum dixit, Cæterùm ex pterygiis ea manu curare oportet, quæ aucta ad nigrum se extendunt; quæ verò patua, & in albo sunt, ea condumentit, vt pharmacis comprimamus. Similiter quòd neque crassa pterygia cutanda sunt, & euersa, & eminentia, ac indurata, & quæ tempora per consensum afficiunt. Sunt enim, vt ipse asserit, maligna, & cācerata. Vniuersa victus ratio talis præcipienda erit, quæ crassos, ac lentos humores extenuet, atque incidat: particulatim autem ex præcedentibus petas, præsertim cap. de dolore capitis ex pituita, ac de lethargo. Quatenus autem ad medicamentorum rationem attinet, relictis magnis, & inueteratis vnguibus, qui solam manum expostulant, Paulo teste, ac ab eodem curationis modum disces libro sexto cap. 18. similiter & à Celso cap. 7. lib. 7. recentiores, & magnitudine mediocres curare docebimus, qui abstergentibus medicamentis, vt idem Paulo visum est, ac iis quibus cicatrices in oculis extenuantur, curari possunt, Celso auctore. Priùs tamen vniuersum corpus à crassis, lentisque humoribus purgandum erit, & non nisi primum assumptis iis medicamentis, quæ crassos, & viscidos humores extenuandi, & incidendi vim habeant: crassi namque & lenti succi purgari non debent, nisi præparati prius fuerint. Horum autem præparatio ex iam dictis medicamentis fieri debet, & demum iidem purgādi; quorum purgantium medicamentorum materias iterum ex præcedentibus capitibus studiosi petant: neque enim decens est semper eadem repetere. Ab hinc fouendus est vnguis, aut ex aqua temperatè calida, aut ex hordei, maluarum, althææ, & chamæmeli, seminis lini, seu fœnigræci decocto, quoad oculus calfiat. deinde quæ obstergunt medicamenta admoneantur, ac repurgant. Inter quæ tanquam modicam habens abstergendi vim, est thus ipsum in tenuissimum puluerem redactum. Item & sæpè testa vsta cum sale ammonico (vt Aetio placuit) aut si cum pumice torrefacto; vinóque leuigato illinatur. Vehementem autem abstersoriam facultatem habet æs vstum, eiúsque squama eius, & flos, ac calcitis quoque vsta, Galeno aucto

Qui præter naturā affectus sit.

Loco citat.

Signa eius dem.

Causæ.

Prognost.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Purgatio.

Topica.

Li. 7. c. 57.

auctore quarto de compositione medicamétorum secundum locos, cap. quarto. Verum si talia pharmaca leuentur, exteriora quidem adhuc manent, sed tantò efficacia imbecilliora, quantò mordacitatis magis expertia fiunt, vt eidem Galeno visum est. Non absque ratione itaque eisdem primò vestis, ac lotis vtere, deinceps si eis malum non cedat, nõ lotis: & si opus fuerit, chalcantho, seu atramento sutorio vtare: nam vstum primùm, & lotum adhiberem, & si non suffecerit, vestum dumtaxat. Interea verò, quæ citra mordacitatem extergunt ex sententia eiusdem Galeni eodem loco connumeratur cerui cornu vstum, & etiam capratum: qua de re circa initia eisdem vti possumus, ac cum thure mixtis. Nec erit absonum, cum eisdem medicamentis, præsertim generosè abstergentibus portionem quãdam miscere tragacanthi, seu gummi: sunt enim mordacitatis, ac acrimoniæ expertia pharmaca, velut fœnigræci decoctum, tenuis ouorum liquor, & lac, vt planè constat, eodem quarto de Compositione medicamentorum secundum locos, cap. 4. Paulus verò æs combustum, vel atramentum sutorium similiter combustum, cum gummi parte quadam, ac porcino, seu caprillo felle mixtũ, tanquam efficax medicamentum approbat. Aetius autem æs vstum cum pueri incorrupti vrina commendat: & Trallianus sepiæ testam crematam, leuigatámque simul cum sale fossili. Et hæc commemorasse sufficiat medicamenta pro pterygij citra chirurgiam curatione: nam si ea indigeat, curationis modum scriptum reperias non modò a Paulo & Celso (vt diximus) verumetiam ab Aetio libro septimo cap. sexagesimo.

cap. 4.

Trall. li. 2. ca. 7. in f.

Περὶ ὑπωπίας. *De sugillatione.*

CAP. XXII.

EX genere effusionum, quas Græci ἐκχυμώσεις, καὶ ἐκχυμώματα appellant, est affectus is, qui ab eisdẽ Græcis ὑπώπιον καὶ ὑπόσφαγμα dicitur; a Paulo ὑπόσφαγμα, Latini autem oculorum sugillationem, recentiores verò medici oculi maculam nũcupant. Nec alia ratione hoc vitium sub oculis gignitur, velut nomen ipsum indicat, quam in reliquis nostri corporis partibus, cùm videlicet tenuibus circa cutem vasis contusis, aut quomodolibet ruptis, sanguis ipse effunditur per fissuras in spacia quæ circum eadem vasa circumiacent, nũ vno loco aceruatim, ac statim ita excretus, Galeno teste quinto de Compositione medicamétorum secundũ locos, c. 1. in grumos coiens, sed postquàm per subsultationẽ, hoc est διαπήδησιν, vt ipsi appellant, effusio ipsa facta est: contingit sanè aliquando, vbi ita coierit, temporis processu liuescere, ac denigrari, parum nimirum grumulis ex disperso in multas cutis partes sanguine coactis. Qua de re Aetius oculi sugillationem dici asserit, cùm ex ictu, seu plaga quadam, potissimùm ruptis, aut contusis vasis in oculorum tunicis, sanguis sub tunicam subierit, & statim quidem cruentus color oculi fuerit, postea verò liuidus. Quòd verò in hoc malo oculus afficiatur, nomen ipsum indicat, at quòd particulatim agnata tunica, seu cornea dicta, indifferenter affici possit; quæ exteriores quidem oculi tunicæ sunt, modus generationis eius ostendit: sensus quoque indicat, quæ earum fuerit affecta, aliis indiciis non indigens, nam sub qua tunica

Li. 7. cap. 20.

Quid sit sugillatio.

Quæ pars oculi in ea afficiatur.

cruentus statim, postea verò liuidus color apparuerit, aut niger, eadem affecta erit. Verum si ex sugillatione videndi functio nõ impediatur, symptoma eã esse dicimus in genere affectus corporis, eorum scilicet quæ ad visum pertinet. At si visionem impediat per se primò, vtpote magna existens, & sub cornea potissimum, asserimus non symptoma esse, sed morbum in numero, seu quantitate, siue autem symptoma siue morbus fuerit malum ipsum, statim visu comprehendi poterit: nam cruentus oculi color videbitur circa initia, progressu verò liuescens, aut nigricans, putantq; ægri rubra omnia quæ aspiciunt, cuius mali immediata causa est, vasorum ruptio, aut contusio. Eorum autem ruptionis causa, potissimùm externa, ex ictu seu plaga est: quãquam licet tardò, & interna esse poterit, vt nimia eorundem vasorum repletio, aut ipsiusmet sanguinis in eisdem venis contenti feruor exuperans, quarum causarum discretionem haud difficulter assequi poteris, externas videlicet ex ægri, seu astantium relatione percipies, internas verò ex teipso perpendes: quibus perceptis confestim ad eius curationem, priusquàm denigrescat, Galeni decreto, eodem quinto de compositione medic. secundum locos, festinare debes. Nam si in grumos sanguis coierit, ægerrimè discuti potest, & temporis progressu liuescit oculus, atque denigratur. Venæ itaque sectione (si opus fuerit) aut purgatione (si ea ægri indiguerint) præmissa, confestim pro eiusdem affectus curatione ad topica medicaméta deueniendum erit: quæ non modò discutiendi vi prædita esse debent, verùm parum quiddam ex astringentibus miscendum erit; quoniam vasorum tunicula, ex quibus sanguis exilit, disrupta est: quare si ex sola simplici facultate discussoria pharmacum à principio adhibeatur, non solùm quòd effusum est, discutiet, sed & per fissuras aliquid attrahet ex sanguine in contusis venis contento. Postquàm verò in suam naturã redierint venulæ, ad discussoria pharmaca citra astringentium admistionem, opportunè transeundum, ex Galeni sententia, eodem quinto de Composit. medicamentorum secundum locos. c. 1. quinetiam & ex ipsis discussoriis pharmacis imbecilliora primùm adhibenda esse idem consulit Galenus, fortiora verò inueteratis, & denigratis admouẽda. Instillatur itaque prædictis in oculo (Pauli decreto) sanguis palumbi, vel columbæ, vel calidũ lac muliebre, cui thuris paululũ sit adiectum, aut cãdidum oui tepidum infunditur, vt Aetio visum est, vel sanguis turturis, seu columbæ; Celsus verò prædictis sanguinibus tanquam optimum anteponit hirundinis sanguinem libro sexto c. 6. circa finem: quamuis reliquos quoque tanquam commodos approbet, sequentibus autem diebus oculus sæpè fouendus erit per spõgiam cum absynthij, aut hyssopi decocto, iuxta eiusdem Aetij sententiam, aut sertulæ campanæ, & fœnigræci primùm, postea etiã ipsius tantùm fœnigræci decocto, iuxta Gale. decreta, eodem quinto de compos. medic. secund. loc. Post quæ brassicæ folia decocta, & cõtrita superimposita prosunt, & caseus recens paruper salsus pari modo impositus, cùm & ipse mixtam quandã habeat facultatem, quare nihil absurdi erit, eo etiã in principio vti. Eiusdem quoque generis sunt rosæ, melilotum & crocus, vt eodem quinto de Compositione medicamentorum secundum locos liquet. Inueteratis autẽ sugillationibus, & denigratis for-

Quo affectuum genere contineatur.

Signa.

Causa.

cap. 1. Prognosticum.

curatio.

Topica qualia esse debeant.

Loco citato.

citato loco.

tio

tiora discutientia medicamenta admouenda erunt: inter quæ sunt raphanus, hyssopum, myrrha, ari radix, origanum, myricæ folia, & fructus, cardamomum, & reliqua innumera, quæ à Galeno præcitato loco connumerantur: ex quibus idonea medicamenta parari poterunt.

Περὶ ὀφθαλμῶν ἑλκῶν. *De oculorum vlceribus.*

CAP. XXIII.

VNVM quidem genus est vlcerum in oculis, vt Paulus testatur ca. 22. tertij libri, quamuis differentiæ specificæ diuersæ sint, ac diuersimode nuncupentur, vt idemmet auctor asserit, prout diuersæ eiusdem oculi partes exulcerari contingit, nó vno etiam modo. *Pars affecta.* Namque tunica agnata interdum, interim corniformis, aut angulorum aliquis, seu palpebra eadem affectione laborant, quemadmodum Seueri auctoritate affirmat Aetius. Quæ verò prædictarum partium exulcerata sit, haud difficile dignosci poterit: cùm & promptè sensu visus diiudicetur. *Affectus.* Ipse verò affectus morbus est in genere solutionis continui, visionem incommodans, si fuerit notatu dignus, non solum ob id, quòd redundantem humorem coaceruat, sed etiam quia efficit, vt cristallinus humor ex breui spatio cogatur cum circumfuso splendore conuersari, Galeno auctore libro 1. de Causis symptomatum, cap. secundo, *Causa.* præsertim si in corniformi genitum sit vlcus, & quod procedens quoque ad interiora vlcus versus pupillam, aliquid aquosi humoris foras effundit, atq; hinc imminet periculum, ne sic affectus, ad extremam perueniat cæcitatem. Cuius exulcerationis causa, aliquando externa, ab aliqua videlicet re ad oculum illabente esse poterit, aliquando interna, puta ex actium humorum erosione, à qua magna ex parte fit. At si externa fuerit causa, facilè ex ægri, seu astantium loquela percipitur. Verùm si ex acribus humoribus, ac causa interna fiat vlcus, ex qualitate doloris, pruriginosa videlicet, aut punctoria, redundãtis succi qualitas inuestigari poterit, ægri ætate, ac temperamẽto, & victu, regione, anni tempore, aeris constitutione, ac reliquis non prætermissis. *Prognostica.* Quantùm verò ad prognostica attinet, satis sit nosse, quòd vulnus seu vlcus corniformis tunicæ periculosius sit, quàm reliquarum partium oculi: & si ea ipsius pars, quæ pupillæ obiecta est, fuerit vlcerata, si vulnus ad interiora descendit, magna ex parte taliter affecti obcæcantur, Galeno teste eodem primo de Causis symptomatum, cap. secundo. Quæ verò vlcera in agnata tunica oborta sunt, non adeò periculum afferunt, velut prædicta. *Curatio.* Cæterùm siue in corniformi, seu agnata tunica, siue palpebris, aut oculorum angulis, aut quacunq; alia oculi parte vlcus fieri contingat, eandem secũdum genus curationem requirit, quam & alia vlcera: quamuis ob partis naturam quam lenissima adhibenda sint medicaméta, iuxta Gale. sententiam quarto de Compositione medicamentorum secundum locos cap. tertio. Nam medicamentorum sylua, quæ propriè ad oculorum vlcera pertinet, vt idem testatur Gale. itidem scopum habet, vt vlcus mundum seruetur, vtpote partium natura ipsum explente, & ad cicatricem perducente, quemadmodum in aliis vlceribus videre licet, vniuerso tamen corpori pręomnibus prouidentia adhibita, quo id quod redundat in habitu tollatur, *Venæ sectio.* Aetio auctore, per venæ sectionem corpore existente, pleno, humeralis, seu mediæ venæ eiusdem lateris, *Purgatio.* aut per purgationem, si humorum aderit acrimonia ex quibus vlcus fuerit exortum, siue per elysterem. Quòd si cunctis his opus fuerit, omnibus etiam vtendum erit, Aetio teste. Nec minus humorum defluxus auertendus erit ad inferiores partes frictionibus, vinculis, ac cucurbitulis. *Auersiones.* Quibus autem purgantibus medicamentis vtendũ sit, vbi opus fuerit, pro ratione redundantis succi, eo prius concocto, ac præparato, ex sæpius iam dictis studiosi requirant, pariter & conuenientem victus rationem, abstinendo potissimum à vino vsque ad declinationem, ac cauendo ea, quæ caput replent, & fluxionem irritant. *Victus.* Quod verò ad topica medicamenta attinet, *Topica.* si vlcus simul cum inflammatione infestet, curationem ex iis, quæ inflammationem lenire possunt, & concoquere moliemur, non neglectis iis, quæ ad vlcus propriè pertinet, ex Pauli, & Tralliani sententia. *Pau. lib. 3. cap. 22.* Qua de re per initia collyrium album muliebri lacte dissolutum dimittendum erit, *Trall. lib. 2. cap. 5.* instillandúmque ex oui albumine: & cataplasma adhibendum, ex Aetij sententia, *Aetius lib. 7. cap. 22.* ex ouo simul cum eius vitello, cùm rosaceo & vino, ita vt leniter tepefactum, & lana (vt ipse testatur) exceptum imponatur: poterit etiam applicari, si ex linteo lineo excipiatur. Sequentibus autem diebus fomentum fiat ex rosarum decocto, aut meliloti, & infundatur lac muliebre cum ouo tepidum, adhibeantúrque linimenta, maximè id quod ex capitibus papaueris, meliloto, croco & pane paratur, ex quo superna dumtaxat palpebra illinatur, quo aperiri possit oculus, & lachrymas influentes excernere, oculus quoque leniter deligetur, iuxta eiusdem Aetij decreta. *Loco citat.* Sinautem vlcera sordida fuerint, mulsa mediocriter diluta, & fœnigræci decocto vtemur, Paulo teste. At si multa fuerit sordes, ad fœnigræci succum parum mellis addere conuenit. Oportet autem fœnigræcum ipsum exactissimè purgare, sæpè abluere, ac eo modo madefacere pura dulci aqua, quemadmodum idem Aetius docet libro septimo, cap. decimoquinto. Postquàm autem purum factum est vlcus, à fœnigræci succo abstinendum erit, & collyrio ex thure quod vim glutinandi, ac incarnandi obtinet, vtendum. Eo autem vtaris, quod ammoniacum, sarcocollam, thus, ac crocum excipit, eum fœnigræci succo, & quandoque cerussam etiam lotam, ac amylum; nam quod aliter Græci conscripserunt, acrius quodammodo medicamentum esse videtur, præter id, quòd opium etiam excipiat, veruntamen interdum, robustis præsertim corporibus, & ipso quoque vtare. Eo autem incarnato, ac explanato, aut etiam adhuc paulò profundiori existente, adhibenda sunt collyria, quæ cicatricem inducere possunt, præsertim id, quod Cleoni inscribitur ab Aetio, & Paulo: eius autem compositionem inuenies apud Paulum libro septimo cap. decimosexto, & apud Aetium libro septimo, cap. centesimoseptimo. Nam vlcera oculorum eandem secundum genus curationem requirunt, quam alia vlcera, vt Galenus inquit quarto de Compositione medicamentorum secundum locos cap. 3. quanquam ob partis naturam quàm lenissima adhibenda sint, vt diximus.

Περὶ

Περὶ οὐλῶν καὶ λευκωμάτων.
De cicatricibus, & albuginibus.

CAP. XXIIII.

Vratis oculorũ vlceribus, cicatrices in eis fiunt, quæ, Paulo teste, ca. 22. tertij libri, si per summa oculorum sint, à Græcis interim οὐλαὶ, à quibusdam verò νεφέλια, Latinè cicatrices, seu nubeculæ appellantur, a quibusdam verò albugines tenues. At si altiores fuerint, a Græcis λευκώματα, à Latinis verò albugines, & ab aliquibus crassæ albugines nuncupantur. Possunt autem non abre omnes prædictæ cicatrices albugines nũcupari, cùm in oculi nigro albæ appareant. Densata enim corniformi tunica, vt inquit Aetius, subiectus ipsi cæruleus color non amplius translucet, ex quibus verbis liquet, quę oculi pars in albuginibus afficiatur, nam corniformis tunica præcipue: connumerandæque insuper & ipsæ sunt inter morbos in numero, quod si supereminentes fuerint, maximè albescunt, auctore Aetio. At si planæ, seu æquales, minus sunt albæ, quæ verò magis cauæ quodammodo concolores sunt nigro, earum causa minimè inuestiganda erit, cùm præcedẽtia vlcera insequantur. Verùm ipsæ, vt testis est Cornelius Celsus libro sexto cap. sexto, duobus vitiis periclitantur, ne videlicet aut cauæ, aut crassę sint; qua ratione dicebat Aetius callosas, ac diuturnas, & crassus cicatrices curare non oportere; si vero suffusio etiam, aut glaucedo affuerit (vt ipse inquit) vanum est cicatrices extergere. Si quis autem eas extetere velit, quæ curari possunt, victus ratione ęgro corpori accommodare debet, ex qua moderata materia, & boni succi, per vniuersum corpus diffundantur, ex eiusdem Aetij sententia. Itaque ab omnibus acribus, salsis, ac crassi succi cibis abstinere oportet, & moderatè boni succi eduliis vti, & probæ cõcoctionis maximè curam gerere: nec minus & à multo vino abstinere debet æger. Illitio autem oculis facienda erit ante cibum, non statim à lecto, neque ante cœnam priori cibo bene concocto, & vbi ventris excrementa prius deposuerit, & capite, ac toto corpore leuis sit æger. Securius autem erit, iuxta eiusdem auctoris sententiam, lenioribus extergentibus vti: nam quæ attenuari possunt cicatrices, moderatè pharmacis extergentibus curari possunt. Vitanda verò sunt acria, & quæ excoriant medicamẽta; nam succedentibus ex eis fluxionibus, itémque inflammationibus, & aliquando resolutis cicatricibus, vlcera magis profunda fiunt. Interea autem medicamenta, quæ citra omnem molestiam recentes cicatrices exterunt, lac equinum existit, cum modico melle assiduè illitum, Aetio teste. Similiter etiam centaurij minoris succus ex melle, vt Paulo, & Tralliano visum est, nec minus & anagallidis ceruleum florem habentis, aut chelidonij succus cum melle, seu menthæ succus, eodem Aetio auctore. Extergunt quoque citra mordacitatem, cornu cerui vstum, velut etiam caprarum, Galeno teste quarto de compositione medicamentorum secundũ locos. inueteratas autem, ac altiores albugines tum abstergentibus, tum discutiẽtibus pharmacis curare tentandum, iuxta Pauli sententiam. Inter quæ tum Paulus ipse, tum Trallianus sepiæ testam cõbustam, & cum melle in pollinem redactam, admodum probant. Aetius butirum liquefactum solum illitum, necnon rumicis hortensis, & plantaginis semen in testa exustum, & in cinerem redactum, exactéque tritum approbat. Similiter pullorum hirundinum capita detracta, in olla exusta, ac trita: galbanum quoque cum melle liquefactum, ac similiter tritum adhibere præcipit. Nec minus vti poteris ære vsto, aut eiusdem æris squama, seu flore, prius tamen lotis, eisque solis in puluerem redactis, aut cum melle mixtis: poteritq; inspergi infrascriptus puluis, qui excipit cornu cerui vsti drac. j. sepiæ testæ combustæ drachm. s. sarcocollæ drach. j. & s. aristolochiæ rotundæ scrup. j. sacchari drac. iij. fiat puluis. Et si fortius medicamẽtum reddere velis, myrrham, aut nitri spumam addas, æs vstum, eiusdémque squamam, aut florem, quæ vt magis mordacitatis fiant expertia, lauentur prius, vt diximus. Hæc pro curatione prædicti affectu commemorasse sufficiat.

Li. 3. c. 37.
Pars affecta.
Affectus.
Signa.
Causa.
Prognosti.
Curatio.
Victus.
Topica qualia esse debeant.
Aetius lib. 7. cap. 39.
Pau. loc. cit.
Tral. li. 2. cap. 3.
Loco citat. cap. 4.

Περὶ φλυκταινῶν. De pustulis.

CAP. XXV.

Riuntur interdum in oculis, potissimum circa corniformẽ tunicam, quamuis in eorum albo, & in palpebris interim fieri possint, Aetio teste, pustulæ quædam: quæ à Græcis φλύκταιναι, a Latinis, vtpote à Celso, pustulæ, à barbaris vesicæ nuncupantur. Hæ inquam, vt Paulus asserit, excrescentię quædã sunt corniformis membranæ, ortæ ex humore quodam subexcoriente ipsius compaginem: Afficitur itaque per hunc affectum oculus, præsertim secũdum corniformem tunicam, vt ex eiusdem descriptione liquet, & cum illud sensu indicari queat, non opus est alia indicia afferre. Estque morbus in quantitate, seu magnitudine præsertim: quanquam & intemperie, & in soluta continuitate simul morbus dici possit, cùm de numero tumorum præter naturam sit, verùm cùm eadem tunica corniformis ex quatuor veluti membranis dẽsissimis, ac fortissimis constet, possunt interim sub prima membrana prædictæ fieri pustulę, aliquando verò sub secunda, aut tertia, quapropter quædam in superficie, quædam verò in profundo eius fiũt. Quod si in superficie, sub prima videlicet membrana fieri contingant, colorem nigriorem præ se ferunt, eodem Aetio teste. Si autem sub secunda, aut tertia membrana consistant, albidiore colore pustulæ fiunt; nam licet iam dictarum pustularum color naturalis niger sit, in profundo corniformis tunicæ cùm fiunt, occultatur, eo quòd tunica corniformis alba est, cornibus simillima. Inquantũ igitur, vt idem Aetius asserit, in profundo corniformis tunicæ pustula occultatur, intantũ colorem assimilat, & maiorem dolorem inducit, & molestior est. Ex iis ergo interstingendæ sunt pustulę, quæ in superficie, ab iis, quę in profundo fiũt. Oriuntur autem aut à sanguine ob plenitudinem, aut ab acribus succis, vt idem asserit Aetius, quas causas inter se distinguere, aut dignoscere haud difficile erit, si & doloris qualitatem, ac magnitudinẽ, ipsarumq; pustularum colorem, & ægri temperamentum, habitum, ætatem, ac eiusdem anteactam vitam, anni tempus, regionem, aëris constitutionem, ac reliqua optimè perpendas. Verùm ex quacũque causa orta fuerit pustula, si superficiaria fuerit, curatu facilis erit, difficilis autem si profunda, etiam si tunica ipsa vlcerata sit. Periculum nãque est si in profundo orta sit, ne reliquum corniformis

tenue

Aet. lib. 7. cap. 29.
Celsus lib. 6. cap. 6.
Pustulæ quid sint.
Pau. lib. 3. cap. 22.
Pars affecta.
Affectus.
Signa.
Causa.
Causarum signa.
Prognosti.

eleuatio sola,& non ruptura existit. quo fit, vt neque id quod prolapsum est, cæruleum, aut nigrum appareat: quemadmodum in vero staphylomate, in quo disrupta iam est corniformis tunica,& magnus vuiformis tunicæ prolapsus factus est: cui etiam sententiæ adhærere videtur Celsus libro 7.cap. septimo, dum dixit, In ipso autem oculo nõnũquam summa attollitur tunica, siue ruptis intus mẽbranis aliquibus, siue laxatis,& similis figura acino fit. vnde id σταφύλωμα Græci vocant. Verùm cùm has duas differentias non liceat (vt Paulo teste) vera σταφυλώματα appellare,& insuper earum curatio ab ea diuersa existat, cum vnà inflammationis, reliqua pustulæ curationem similem requirat, propterea eas silentio prætereuntes, de veri prolapsus differentiis, quas quatuor esse diximus, sermonem faciemus, cuius causa erosio aut ruptio, corniformis tunicæ existit, vt diximus. Et quacunque ergo causa oculi procidentia ad μυιοκέφαλον degenerauerit, si medicamenta ritè adhibeantur, curari poterit: quemadmodum etiam, licet ęgrè, recentia σταφυλώματα. Verùm vbi alborem, aut callum contraxerint, nullus remediis locus est, ex Pauli sentẽtia. Ea verò procidentia, quæ curationem admittit, vt potè quæ ad μυιοκέφαλον degenerauerit, aut ad recentia σταφυλώματα repellentibus simul & adstringentibus pharmacis illi opus est, Galeni auctoritate, quarto de Compositione medicamentorum secundum locos quem sectati sunt Paulus,& Aëtius. Est verò eius sententia hęc. At verò vlcera quæ per erosionem tunicæ corniformis fiunt, vt etiam ex vuiformi quid pronuat manifestum est, quod tũ propter seipsam, tum ob prolapsionem, repellentibus, & adstringentibus pharmacis illis opus est: conandum verò, vt ex ipsis eligamus, quæ nullam asperitudinem: faciunt ea sunt, folia rosarum, flores,& succus, nardi spica, crocus, lycium,& hypocistis. At vehementiorem his adstringendi vim habent (vt testatur) acacia,& omphacium, item balaustium, cytini, & gallæ omphacitides. poterunt itaque folia,& flores rosarum in vino adstringenti decoqui, aut aqua pluuiali, si adsit inflãmatio, aut calor immodicus,& in eo decocto spongiam imbutam supra affectum oculum applicare, aut ex plantagine, rubi foliis, virga pastoris, & polygono ac rosis, vt suprà, parato decocto fotus fiant. Poterit insuper ex foliis rosarũ, ac cydoniis in vino adstringenti, aut aqua pluuiali decoctis acaciæ scrup.ij. croci scrupul.s. additis, cataplasma fieri, ac adhiberi aut ex plantaginis, polygoni,& rubi foliis pariter decoctis, croci gra.iij. licij,& hypocistidis singulorum scrupul.s. nardi spicæ gra.iiij. additis, iisdem cataplasma componi: nec minus collyrium ex infrascriptis conficiatur, quo salubriter vti poterit. Recipit autem aloës lotæ, pompholygis præparatæ, sarcocollæ, nutritæ ana scrup.s. spicę nardi, croci ana gra. v. stimmeos, seu stibeos, vsti,& abluti, quod medicorum vulgus antimonium appellat, scrup.j. cum cremore tragacanthi, aut fœnigræci, fiat collyrium,& vtare, aut omphacitides gallas tere, balaustium,& cytinos, ac rosarum flores,& cum succo polygoni, aut virgæ pastoris, foliorum oliuæ, aut rosarum vtitor. Verùm si inflammatio affuerit, mitioribus semper vtaris iam dictis medicamentis, ac simul cum ouo recenti ea infundas. Quæ verò σταφυλώματα prædictam curationem respuunt, chirurgia indigent, vt moderatum ægrotanti decorem conciliemus, non autem

Prognostica.

Curatio. cap 3. Pau. loco citato. Aëtius lib.7.c.33.

Topica.

vt visum abolitum restituamus: quæ quomodo administrari debeat, disertissimè à Paulo libro sexto cap.19. scriptum reperitur:& ab Aëtio capi. 35.li. 7. necnon à Celso libro septimo cap.7. quo fit, vt nos breuitati indulgentes, id prętere ex proposito cẽsuimus. Pariter victus rationẽ scribere noluimus, cùm non alia indigeant, quàm ea quam aliis oculorum affectibus laborantibus, in præcedentibus instituimus, præsertim ca. de vlceribus & de pustulis.

Περὶ μυδριάσεως. De mydriasi, seu pupilla dilatatione.

CAPVT XXVII.

Licet rhagoidis, seu vuiformis, foramen, quod pupillam appellant, quatuor modis à naturali statu immutari possit, Galeno teste libro primo de Causis symptomatum cap. secundo, nẽpe vel ampliatum, vel imminutum, vel ruptum, vel in aliquam partem detortũ, seu diuulsum, cùm eius amplitudo, siue à natiuitate sit, siue posteà accedat, semper visui incommodat, imminutio verò, quę à natiuitate incepit, acutissimi visus occasio est: quæ verò posteà accedit. praua existit. Reliquorum verò vitiorum nullum, neque si à natiuitate, neque si post incidit, quicquam quod æstimatione dignum sit, visui officit. Propterea duabus vltimis eius mutationibus à naturali statu derelictis, de eiusdem incremento, seu ampliatione primò, deinceps de eius iminutione tractare decreui. Appellant autem μυδρίασιν Græci, pupillæ effusionem, seu dilatationem Latini: cùm pupilla ipsa colore quidem nihil euariat, multo verò latior, quàm pro naturali modo efficitur, vt aliquando ad iridis circulum accedat, Aëtio teste,& Paulo. Ex eo autem, quòd perpetuo hic affectus visionem lædat, siue ab vtero, siue postea contingat, Galeni auctoritate, censendum est oculum ipsum oblæsum esse, non tamen totum, sed secundum rhagoidis foramen, hoc est, pupillam, ea nanque à naturali statu recessit, & pro quãtitate declinationis increscit iterum ipsius visionis noxa, vt idem Galenus testatur: estq; morbus in genere conformationis, quoniam immodicè pupilla dilatata est. dicebat nanque Galenus lib. de different. morborum, quòd concauitatum morbi, siue obstruantur, siue immodicè pateant, omnes ad conformationis genus reducuntur: nam in omnibus his naturalis conformatio impedita videtur, cauitate videlicet ipsa à naturali mediocritate secundũ excessum recedente. Pro cuius recessus quãtitate quandoque in totum visus impeditur, interim verò vident ægri, verùm obscurè,& quæ videntur ab ipsis omnia minora, quàm sint, putantur esse, Paulo,& Aëtio testibus, neque id mirum, nam diffunditur in eis visiuus spiritus. Quapropter siue in prima protinus conformatione, siue postea amplior fuerit pupilla, iuxta Galeni sententiam, eodem 1. de causis symptom. vniuersus ipsam spiritus implere non sufficit, vnde ipsum diffundi, dissiparique necesse est, quo fit, vt natiua vitiosa sit, & non naturalis vitio non careat, id quod non accidit in eius imminutione, vt dicemus, bonæ itaque visioni semper incommodat pupillæ dilatatio, seu amplitudo, ceu ex iam dictis planè liquet. Eius autem causa humor excrementitius existit, ex Pauli sententia, qui aut aceruatim, aut paulatim affluit, ab eoque citra sensum, vt Aëtio visum est, vuiformis tunica distenditur,& pupilla amplius dilatatur. Sunt qui velint,

Quid sit pupilla dilatatio. Aëtius li. 7.cap.52. Paulus li. 3 cap.22. Quæ pars afficiatur. Quis affectus præter naturã sit.

cap.8.

Signa.

cap.2.

Causæ

Q Arabes

Arabes præsertim, & qui eos sectantur, communiter practicantes, ex ipsius vuæ tunicæ desiccatione interdum pupillæ dilatationem excitari, exemplo coriorum perforatorum, cùm exsiccantur, dilatantur siquidem illorum foramina, vt ij si asserunt. Quare sic quoque euenire putant pupillæ, si immodicè rhagoides tunica exsiccetur, neque nos illud negamus, præsertim cùm Galen. illud fateatur libr. 1. de causis symptom. dum dixit, continentem causam (vt ita dicam) dilatationis pupillæ esse rhagoidis tunicæ tensionem, atque ipsam propria ipsius ratione bifariam tendi, aut exsiccatam, vt similarem aut humectatam vt instrumentum, siccitatis verò curatio difficilis est. Verùm nos sectantes Paulum, & Aëtium in hoc, & tanquam sæpius contingentem, ac curatu non ita difficilem, tantùm eam quam ipsi assignant causam dilatationis pupillæ admittimus modò, humorum videlicet effluxum: qui aceruatim, aut sensim, & paulatim ad vuiformem tunicam feruntur, à quibus ipsa ampliùs dilatatur vt diximus: quòd si suapte natura pupillæ amplitudo fiat, omnino incurabilis existit, si non naturalis sit, ægre curabilis fit: nam cùm membranosa sit tunica vuiformis, vbi semel distenta fuerit, induratur, neque facile amplius contrahi potest, Aëtio teste. Accidit autem hæc affectio magis pueris propter tunicarum debilitatem: insuper & his, qui ex natura nigros habent oculos, quoniam magnas etiam pupillas habent, & propterea facilè in hanc affectionem delabuntur. Quæ vtique curari potest, pro eius curatione, attenuante vtendum est victus ratione, atque ventri commoda, vt testatur Aëtius. A vino abstinendū erit, donec affectio fuerit soluta. Balnei vsus sit rarior: deambulationibus lentis, ac plurimis, in locis vmbrosis vtendum erit, clysteribusque, vt aluus humecta sit, & materia ad infernas partes detrahatur. Similitérque infernarum partium frictione, & (si nihil impediat, affueritque corpori plenitudo) venam secare oportet, in cubito humeralem videlicet, vel mediam, aut purgantia medicamenta pro ratione redundantis succi adhibenda sunt, quanquam nec ea pluribus vicibus exhibenda erunt, neque vehementer purgantia esse debēt: quæ si fieri nequeant, Aëtij, & Pauli decreto venas in angulis oculorum diuidere oportet: deinde cucurbitulam occipitio admouere, & marina aqua frontem, & oculos perfundere hyeme tepida, æstate frigida, tota etiam facies in aquam mittatur, oculis per tempus quoddam apertis, vt Aëtius asserit: quòd si marina aqua non adsit, parum salis aquæ misceatur, aut posca aquosa assumatur. Pharmacis autem supra affectum locum subadstringentibus vtendum erit: nam si valde acria fuerint, humorum copiam attrahunt, distenduntque membranas, & latiorem pupillam efficiunt: si verò vehemēter adstringant, aut immodicè frigefaciant, membranas indurant, ampliúsque contrahent, ac coarctabunt pupillam: quod quidem incommodum est: nam hæc res pupillam ad tabem conducit. Sunt autem moderata astringentia, quibus vti poteris, Aëtio teste, rosa, crocus, spica nardi, cortex thuris, pompholyx, spodium, & acacia, &, vt summatim dicam, cūcta ea, quæ citra asperitudinem adstringunt atque repellunt exsiccántve quorum mentio ex Gal. sententia, in præcedenti capite facta est, ex quibus quoque licebit, prout vsus exigit, medicamenta componere, eisque salubriter vti.

Vide Auic. 3 fen. tract. 4 cap. 12. — *cap. 5* — *Prognos.* — *Curatio.* — *Victus ratio.*

Πιέρ φθίσεως. *De tabe pupillæ.*

CAPVT XXVIII.

INTERIM quoque contingit, vt iam dictum rhagoidis foramen imminuatur, quam imminutionem Græci φθίσιν appellant, vt patet decimo de vsu partium, Latini verò tabem, seu diminutionē pupillæ vocant, medicorum vulgus pupillæ constrictionem. Est nanque affectus is oculi, quo pupilla fit angustior, obscurior, atque rugosior, Paulo auctore. Quòd verò affectus hic ipsius pupillæ duntaxat imminutæ sit, nihil cornua priuatim affecta, quocirca, & alteri oculorum magna ex parte accidit, patet eodem 10. de vsu partium, ita vt cognitu facilis sit, neminémque Medicorum lateat, quandoquidem (vt Galenus testatur) sanus oculus, qui in propinquo est, affecti vitium prodit. Afficitur ergo oculus in hac affectione secundum eius pupillam, poteritque affectus is ad conformationis genus reduci: cùm naturalis conformatio corrumpatur, in specie verò in cauitate, seu via foramine ipso rhagoidis, hoc est, pupilla in seipsam concidēte, & propterea minori reddita, & quāquam cognitu facilis sit is affectus, neminémque Medicorum lateat, vt diximus, Gale. auctoritate, collatione facta eiusdem ægri, ad oculum sanum, tamen ex eo quòd his maiora apparent, quàm pro naturali modo, quæ ab ipsis videntur propter pupillæ angustiā (vt Aëtio, & Paulo, visum est) argui poterit. Causam verò huius dixit Paulus esse densationem quæ siccitati potius tribuenda est, Aëtius verò ait plerisque hoc contingere ex periculosis debilitatibus, aut ingenti capitis dolore. Differt autem iuxta eorundem sententiam pupillæ tabes ab oculi macie, seu atrophia quòd in tabe pupilla duntaxat angustior, ac minor efficitur, macies verò totum oculi bulbum minorem, ac humiliorem reddit. Galenus verò 1. de causis sympto. minorem redd. pupillam morbi vitio ob geminam causam fatetur, quarum vna est, ex parte ipsius rhagoidis tunicæ tantū, altera ex parte humoris tenuis albuginei dicti, qui medio loco inter ipsam rhagoidem, & crystallinum humorem effusus consistit. Atqui solius tunicæ affectus (vt ipse refert) extensio quædam, relaxatioque est: qualis vtique in externis subinde partibus accidit, cùm in articulis ligamenta redundanti humore sint perfusa, & ne quis opinetur, quòd ab eadem causa, eodémque affectu rhagoidis tunicæ excitari possint contraria vitia, pupillæ videlicet cùm dilatatio, tum diminutio, eodem libr. 1. de causis symptom. dicebat ampliationis pupillæ causam, vt ita dicam, coniunctam esse tensionem ipsius rhagoidis tunicæ: ipsius verò imminutionis, seu paruitatis, eiusdem rhagoidis tunicæ esse relaxationem, quapropter non ad eundem prædictæ tunicæ affectum dilatatio, & imminutio pupillæ consequuntur. Sed prima ad tensionem, reliqua verò ad relaxationem. Tenditur autem aut exsiccata, vt pars similaris, aut humectata aut instrumentalis. Qua de re quāuis ex ipsius rhagoidis tunicæ humectatione interim pupillæ dilatatio fiat, non vt similaris pars, sed vt instrumentalis humectata erit, eodem Galeno auctore, cùm verò propter humorem rhagoidis tunicæ minor redditur pupilla, eadem tunica non tenditur, neque vt instrumentalis pars afficitur, sed ex humore relaxatur, atq; humore perfusa, vt similaris pars humectatur. Si autem vitio albuginei

cap. 5. Tabes pupillæ quid sit. — *Paul. li. 3. cap. 22.* — *cap. 5. Quæ pars afficiatur. Quis affectus præter naturā sit.* — *Signa.* — *Causæ.* — *Aet. li. 7. c. 18.* — *cap. 2. Duas esse causas Galen. auctoritate.* — *Loco citato.*

buginei humoris pupilla ipsa imminuta sit, hoc vitium in eius defectu consistit: cuius occasione vuiformis tunica, euacuato interno eius loco, ac interna eius portione exsiccata, in se concidens contrahitur, ac rugatur, atque idcirco pupillam imminuit. Deterius autem ex talibus affectibus cernere contingit, non vtique propter pupillæ paruitatem, sed quia pupillæ paruitas vitiosos iam dictos affectus sequitur, quorum culpa necessariò peius cernit oculus sic affectus, & non propter pupillæ angustiá, eodem Galeno teste: nanque si ad extensionem, relaxationémque rhagoidis tunicæ, pupillæ imminutio sequatur, redundanti humore ipsa perfusa affectus hic causa erit, vt oculus deterius cernat, & non pupillæ angustia. At si contracta, ac rugata eadem tunica ex albuginei humoris defectu in seipsam cócidat, atque pupillam imminuat, non propterea quòd pupilla imminuta sit, sed quoniam siccior efficitur crystallinus humor ex defectu albuginei, à quo largiter imbuebatur, & rhagoides tunica in se concidens, spatium quod inter ipsam, & crystallinú interest, angustius efficit: itaque fit, vt idem crystallinus humor cogatur paruo interstitio cum externo splendore commercium habere eúmque sine offensa sustinere non posse, carens vno ex munimentis, humore videlicet tenui, qui cùm adesset, vna ex causis erat, propter quam sine offensa crystallinus humor splendorem sustinebat, atque hæc quidem causa est, cur imminutus is, qui in pupilla est humor, tum, deterius cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi sit occasio: quemadmodum si ipsa vuiformis tunica tendatur, vt corpus similare siccata, poterit esse causa generandi dilatationis pupillæ: eritque tunc dilatationis causa ipsius rhagoidis tunicę tensio ex siccitate. Pauciori verò reddito, humore qui sub eadem continetur, nec ipsa suapte natura siccata est, sed per accidens, minori reddito iá dicto humore, nec propterea tenditur, sed in se concidens contrahitur, ac rugatur: & idcirco pupillam imminuit, vtpote non amplius protensa, ac distenta à iá dicto humore sub ea contento: quemadmodum accidit cribrorum tunicis: quæ si non extendantur, ipsarum foramina concident. Id ipsum etiam euenire poterit, vt testatur Galen. 10. de Vsu part. si ad pupillam ipsam parcior spiritus à principio affluat: & propterea pupilla corrugetur. velut in senioribus, ac annosissimis videre licet: quanquam & ipsis quoque rugosa interdum fiat propter senectæ imbecillitatem corniformis tunica: & propterea malè, aut prorsus non vident pupilla non immutata Ex quibus constat spacium omne, quod est post humorem crystallinum, spiritu simul, & humore tenui assiduè repleri oportere, & ꝙ in cæteris partibus humor, in ipsa verò potissimùm pupilla spiritus inest plurimus. Nunquid verò imminutionis pupillæ causa tenuis humoris defectus, seu inopia sit, aut spiritus, seu vuiformis tunicæ laxitas propter humiditatem, distinguere haud admodum difficile erit, si ea quæ in oculis apparent, ætatem temperamentum ægri, ac anteactam victam, & reliqua perpédas. Quod verò ad prognosticum attinet, dicebat Galenus primo de Causis symptomatum, capi. secundo, non semper malam esse pupillæ paruitatem: quoniam ea, quæ naturalis est, bona existit: siquidem in minori pupilla colligitur spiritus, constringitur, ac densatur: quæ omnia ad sensus bonitaté oculo códucút.

Loca citata.

Prognostica.

At si morbi vitio, & non naturæ, pupilla minor reddita sit, mala quidem existit, ac multo deterior efficitur, quàm mediocris: quoniam vitiosos sequitur affectus, vt ipse asserit, eòque maximè insanabilis est, si ex tenuis humoris defectu gignatur, minùs autem innoxia est, si propter vuiformis humorem, minor reddita sit pupilla. Nam difficilius est similaris corporis particulæ cuiuis, cùm siccata est, humiditatem restituere, quàm eam cùm humecta est, siccare. Ex siccitate ergo si orta fuerit pupillæ tabes, curationem porrò contrariam mydriasi facere oportet, vt testatur Aëtius: nam victus optimi succi, & sorbilis esse debet. Vinum fuluum, atque odoratum eis adhibere oportet. Somnus præcipi, vt cibum excipiat. Balnea quoque conueniunt ex aqua dulci, & capitis ex aqua calida perfusio. Supernas partes, exerceant: humeros, ac manus cùm spiritus detensione, & caput ac facies diligenter confricandæ sunt, oculique insuper summis digitis. eadémque facies aqua calida proluatur, & caput post confrigationem vnguéto, quod moderaté calfacere potest, illinatur, quale est irinum, & modico facto interstitio, oculi rarefaciente, ac acriore medicamento humiditatem attrahente sublinátur: cuiusmodi est, quod excipit ammoniaci scrup. ij. aloes drac. j. crocomagmatis drac. ij. croci drach. s. æruginis æris scrupul j. in defectu crocomagmatis, croci dosis augeatur. triturétur, & cum aqua pluuiali vtaris. At si ex humiditate vuiformen tunicam extendente, & relaxante tabes pupillæ fiat, curanda ea erit ex his, quæ præcedenti capi. de pupillæ ampliatione diximus. aut ex his, quæ pro cura suffusionis dicemus, quamuis raró accidat. Et in summa ea adhibeantur medicamenta, quæ vim digerendi, ac exsiccandi citra morsum habeant.

Curatio. Victus ratio. Medicamẽtorũ ratio.

Περὶ ὑποχύματ☉. *De suffusione*

CAP XIX.

IVXTA ipsam quoque pupillam affectus quidam præter naturam oriri consueuit, qui à Græcis ὑπόχυμα, καὶ ὑπόχυσις: à Latinis suffusio dicitur, Arabes aquam, medicorum vulgus cataractam appellant. Qui affectus Aëtio teste, cap. 51. libri septimi, præterfusio, seu affusio quædam humorum est circa pupillam congelatorum, vt vbi perfecta fuerit visum impediat: sub diuersis tamen verbis idem sentire videtur Paulus cap. 22. li. 3. cùm dixit ὑπόχυμα humorem esse affusionem, qui inter tunicam corniformen, & crystallo idem concrescentes visum impediunt. Verùm idemmet Paulus libro sexto cap. 21. suffusionem retulit esse lenti humoris in corniformi membrana iuxta pupillá consistentiam, que visum impedit, aut certè ne perspicuè oculus cernat, efficit. Quibus verbis, siquis exactè ea perpendat videbitur Paulum diuersimodè in prædictis locis de suffusione locutum esse: nam tertio libro ὑπόχυμα dixit esse affusionem, vsus verbo Greco παρέγχυσις: in sexto verò dixit esse consistentiam, vsus verbo σύστασις. Verùm idemmet auctor his satisfacere videtur prædicto cap. 21. libri sexti, cùm dicebat de iis suffusionibus. quæ nullam manus administrationem requirunt, quæque confirmatæ non erant, tertio libro se pertractasse, de iis autem, quæ confirmatæ sunt, & ex toto concreuerunt, in sexto libro verba facere. Non mirum itaque si in tertio libro suffusionem per affusionem

Vide Auic. can. lib. 3. fen. 3. tra. 4 cap. 18. Quid sit suffusio.

Conciliantur Pauli verba

descripsit, cum ipsam in via, ac in fieri cõsiderasset, in sexto verò per consistentiam, seu concretionem, cum de iam cõfirmatis suffusionibus disserere proposuisset. Cum autem suffusio ipsam visionem impediat Aëtio & Paulo testibus, verendum non erit oculum in ea affectum esse, & propriè iuxta pupillam, vt liquet ex traditis ab eisdem descriptionibus, inter crystallinum videlicet humorẽ, & corniformem tunicam. Qui affectus cùm per se primò functionem lædat, hoc est, ipsum videre, morbus inquam est in compositione, & propriè in numero, non in defectu, sed in excessu: connumeraturque inter eos morbos in numero, qui toto genere præter naturam sunt, velut lib. de Differentiis morb. & 14. methodi medendi liquidò constat. Cuius vitij incipientis talia sunt signa, vt Aëtio visum est, quòd ita affectis veluti culices quidam parui, ac caliginosa quædam oculis sæpe obuersari videntur: & quidã ex ipsis pilitorum videntur, ij velut lanarum filamenta, aut araneorum texturas, quibusdam circa lucernas circuli apparent, augescente deinde affectione, augescunt iam dicta symptomata. Hæc autem vbi apparuerint, aliquando (vt idem testatur Aëtius) pura pupilla apparet his, qui negligentiùs considerant, aliquando verò colorem maris refert. Verum vbi perfect. fuerit suffusio, æger non videbit: pupillaque colorem ad albedinem mutat. & omnino non translucet, quanquam plures sint coloris species. Nam quædam suffusiones aërem assimilant, aliquæ vitrum referunt, aliæ albicãtes sunt, aliæ ad cæruleum colorem magis mutantur, aliæ verò glaucescunt. Omnes tamen suffusione laborantes (vt inquit Paulus) lucem vident aut multam, aut paucam, eoque discrimine ab hebetudine, & glaucomate affectis separantur: cum ipsi lucem omnino nullam cernant. Quod si totum choroidis foramen à crasso illi continente corpore obtenebratum sit, vtique videre hominem prohibet, Gal. teste 1. de Causis sympto. cap. 2. Si verò non totum foramen obtenebratum sit, sed aliqua pars eius pura superfit, per illam quæ extrinsecus sunt singula per se sola, nihilo deterius, quam antea, videbûtur: non tamen similiter, vt antea vno tempore multa: eo quòd angustior, quam priùs, factus sit visus conus. Atsi in pupillę centro exigua suffusio constiterit reliquis, quę circa sunt, partibus puris existentibus, omnia iis, qui sic sunt affecti, veluti fenestras habere videntur: cùm, quod in medio est, non cernitur, & quasi excisum videtur. Verum si diuisa, nec inter se coniuncta fuerint crassa corpora, quæ iuxta pupillam consistunt, fluentque in tenui humore, iis qui sic se habent, tanquam culices quidam foris obuersari videntur. Sæpenumero etiam ex crassioris quoque humoris consistentia, tanquam idolum aliquod sibi appareat, imaginantur. Eiusmodi autem idoli apparitio plerũque accidit, postquam à somno surgunt, vt idem inquit Galenus, potissimùm pueri, & iis qui plusculum biberunt, aut alias capite sunt repleto: quamuis prædicta quoque symptomata oriri possint ex tenuis humoris essentia permutata, & alia quædam, si a naturali colore recesserit, vt patet ibidem. Quibus autem indiciis confirmata, & quæ iam concreuit suffusio, ab ea, quæ nondum confirmata est, discriminetur, Paulus decretum reliquit, eodem vigesimoprimo cap. lib. sexti ex Galeni doctrina. Pariter & ex eis, quæ confirmatæ sunt, quæ ad eductionem manus administratione idonea reddantur, quæue non: quanquam nec id intactũ reliquit Galenus, qui eodem libro 1. de Causis symptomatum scriptum reliquit quo pacto dignoscendi sunt suffusi, si compuncta suffusione visum recepturi sint, an non. Nam quibus altero oculo conniuentibus, alterius pupillam dilatari contingit, iis, si compunctio administretur, recipiendi visus fiducia est, quibus non dilatatur, horum nemo vnquam reuidit: neque si minimo cum dolore, ac commodissimè iis est administrata compunctio. Interim verò contingit, quòd similia iis, quæ suffusis apparent symptomata aduenient, oculis ipsis nulla propria affectione molestatis, sed per consensum affectus, vbi exhalationes quædam à ventriculo ascendunt, potissimùm quando non probè concoxerunt. Et quibus adeò perfectus, syncerúsq; visus est, vt eum ne vel minimum sensibile fugiat, quippe purior natura cùm crystallinus humor, tum tenuis, & aquosus iis existit, respondet autem magnitudo talium symptomatum in his semper pro affectus magnitudine, quemadmodum & in aliis quoque, vt patet primò de Causis symptomat. verùm distinguẽda sunt hęc symptomata, quæ a vẽtriculo oriuntur suffusorum similia, ab iis quæ in veris suffusionibus apparent: nam si ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta sint, vtrique oculo similiter accidunt, quæ vero per proprium oculorum affectum, alter duntaxat oculus prædictis visis occupatur: & neque simul in vtroque incipiunt, neque similiter apparent, vt quarto de Locis affectis patet, deinde ex tempore quoque ipso distinguũtur. Si enim tribus, quatuórve, aut etiã pluribus mensibus (vt Galenus ait) suffusionis apparuerint symptomata, contemplantique tibi pupillam nihil tenebrosum videatur, ab ore ventriculi affectum procedere inuenies, si verò non ita multum temporis intercessit, quærendum est in primis, vtrum ex quo incepit affectus, singulis diebus perpetuò huiusmodi apparitio perseuerauerit, nullo scilicet interueniente die, qui omni querela caruerit: an diebus quibusdam laborans exactè videatur conualuisse. Nam continuitas suffusionem portẽdit, intermissio verò, quòd malum à vẽtriculo prodierit, suspicionem excitat, idque magis si vbi per certè quis concoquens nullum sibi visum apparere fatetur: sed multo magis, si cum apparuerint visa, mordicus, in ore ventriculi doluit: maximè verò si post hæc vomendo eiecta re mordente, mitigata fuerint symptomata. Hæc sunt quæ primo statim die, cum videris hominem interrogando discere debes: quando secundum naturam exquisitè se habuerint oculi. Vbi verò altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut non exactè pura videtur suffusionis esse initium censendum est: & vt certius id indicare valeas, tum ciborum, minus tamẽ quàm cõsueuerit, assumptorum, & nihil mali succi habentium, tum etiam ex aloë medicamenti quod quidam picram, alij hieram picram appellant, assumptionis experientia, Galeni auctoritate eodem quarto de Locis affectis, dignoscere tentabis. Cerebri quoque cognatione similia suffusis symptomata accidere solent in quibusdam phrenitidis speciebus, primariò scilicet affecto cerebro: quod ex eiusdem phrenitidis indiciis percipi poterit. Sed quoniam tam si dicta symptomata ex vẽtriculi, quàm si ex cerebri cõsensu oriãtur, veram suffusionem non indicant, curabitúrq; affectio

Margin notes: *Pars affecta.* — *Quis affectus sit.* — *De differ. morb. 1. 14. meth. cap. 13.* — *Signa incipientis.* — *Augescentis.* — *Perfecta.* — *Suffusionis differentiæ plures.* — *Loco citato.* — *Quomodo dignoscenda sint symptomata similia suffusionem & distinguenda ab his, quæ propria suffusorum sunt.* — *cap. 2.* — *cap. 2.* — *Loco citato.* — *Suffusionis curatio.*

affectio partibus ipsis primatiò affectis diligenter curatis: idcirco eis derelictis, ad veræ suffusionis prognostica, ac curationem redire tempus erit. Nam pro dignoscenda eius causa opus non est dieu

Prognostica.

laborare, cùm ex frigidis, & crassis, seu lentis succis omnibus consentientribus ortum ducat, de hac autem suffusione Galenus decimoquarto Methodi meden. in fine. talia protulit verba, quòd suffusio iam incipiens degeritur, vbi verò diu constitit, digeri nullo pacto potest. Et Celsus libro sexto capit. 6. sic dicebat. Suffusio quoque quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi potentiæ, qua cernit, se opponit, quod si inueterauerit, manu curandum est, inter initia nónunquam etiam certis obseruationibus discutitur, hoc idem confirmauit libro 7. cap. 7. Paulus ὑποχύματα curari posse, sed non omnia fatetur: proinde antequam consistat suffusione tentatis succurrendum erit. Quæ autem citra manus administrationem curari possunt, & quæ chirurgiam requirant, ab eodem Paulo libro 6. ca. 21. scriptum reperitur, similiter quæ neutro dictorum modorum curari possunt, sed omnino incurabiles fiunt. Quomodo autem id discernatur, Galenus primo de Causis symptoma. capit 2. docuit, vt paulò ante diximus, inter eas verò quæ omnino in-

Quomodo suffusio quæ glaucescit à vera glaucedine discernatur.

curabiles sunt, ab Aëtio coonumerantur, quę glaucescunt suffusiones, cum eæ fiant ab humore iuxta pupillam vehementissimè congelato, ac resiccato vt ipsæ testatur. Differt verò ea suffusio à glaucedine propriè dicta, quàm Græci γλαύκωμα appellant: nam ea (eodem Aëtio teste) mutatio propriè est, siccitásque, ac concretio crystallini humoris ad glaucum colorem, & ante Aëtium illud idem scri-

Aëtius li. 7 ca. 2. Curatio. Victus ratio.

ptum reliquit Galenus decimo de Vsu partium, ca. sexto. quæ interdum cum inceperit, curari poterit, vt idem Aëtius asserit. Suffusione itaque tẽtatis victus ratio att[illegible]nuatoria vniuersa præcipienda erit, Pauli, & Aëtij decreto: nec minus Celsus victum optimum his esse, qui pituitam extenuat, fatetur. Aër propterea ad calidum, & siccum declinet. Somnus consueto sit breuior, exercitium sit moderatũ, po[illegible]issimùm inferiorum partium. quo si vti non poterunt, eius loco earum frictionibus vtantur. Alui excremẽta quotidi[illegible] natura aut arte excernant. Ab immodicis animi affectibus caueant, mœstitia pręsertim. In eorum cibis vtantur iis, quæ extenuandi vim habent, vt hyssopo, pulegio, satureia, sampsucho, fœniculo, betonica, saluia, & reliquis. A vino ve[illegible] abstineant per totam curationem: cuius loco [illegible]tu, aquam mulsam, vel ex cinnamomi de[illegible], ab omnibúsque replẽtibus caput ab[illegible]e à balneo, nisi quis alterius occa[illegible]lauandum se cogatur, in quo paulu[illegible]toque exeat. A piscibus fructibúsque [illegible]s, quæ corpus humectare possunt, [illegible]nendum erit. Móxque curandi sunt

Medicamentorum ratio.

[illegible] nc tentantur, quæ nondum cõsisten[illegible]t, circa initia, si nihil impediat, sang[illegible]ubito d[illegible]ractione, vt Aëtio, & Paulo visum [illegible], incidatúrque aut media, aut externa, seu h[illegible]eralis, prout magis expedire videbitur. Deinde [illegible] elysteriis actioribus, quorum formulas in [illegible]ctis requiras, verumetiam purgationibus v[illegible]re, priùs tamen his, quæ extenuãt, ac præparant, [illegible]undantes succos adhibitis, velut est tum oxy[illegible]el simplex, tum scillinum, syrupus ex stœchade, aut hyssopo, aut rosaceum mel cum aqua fœniculi, seu eufragiæ, hyssopi, sampsuchi, siue betonicæ. Præparatis autem redundantibus succis expurgari poterunt ex catapotiis cochiis, arabicis aureis, sine quib⁹, aut lucis, addito troschiscato agarico. Assumas autem drachm. j. vel scrup. iiij. ex aliquibus iam dictarum pilularum cum scrup. ij. aut drachm. j prædicti agarici, & cum succo fœniculi, aut eufragiæ, seu syrupo ex stœchade pilulas formato, ac vtitor: post quarum assumptionem per aliquod spacium vnc. iij syrupi ex pluribus infus. rosarum rubearum ac duas mannæ electę (si necessitas vrgeat) ægroto tribuas, vtpote ne corpus calefactum, & exsiccatum nimium ex pilularum assumptione relinquatur. A purgatione occipitio cucurbitulæ affigendæ sunt, cute incisa, aut sanguinem ex fronte, vel naribus mittere oportet, Celso auctore. Et ex interuallis apophlegmatismis, ac errhinis vtẽdum, quorum copiam in prædictis requiras, præsertim capit. de capitis dolore ex pituita orto, necnon familiaribus quibusdam catapotiis, vti poteris, quæ sic cõponantur. R. agarici trosch:scati scrup. ij. pulueris hieræ simplicis Galen. drach. s. trochiscorum ex myrobalanis chebulis scrup. j. cum succo, aut aqua fœniculi, seu syrupo ex stœchade pilulæ formentur, ac exhibeantur. Ab hinc ad topica deue-

Topica.

niendum est medicamenta: à mitioribúsque incipiendum, cauendúmque ab his, quæ impensè siccant: nam licet valenter vacuent, quod reliquũ est, ita cogunt, quòd ægrè, aut nunquã resolui possit: sed eis vtendum, quæ paulatim digerant, velut est mel cum oleo veteri, & fœniculi succo ex Aëtij, & Pauli sententia. Similiter & Oribasij medicamentum quod ex caucalidis succo chamædryos, & coronopi, singulorum æquis portionibus conficitur. Adiuuat insuper (vt Paulus testatur) ipsius fœnicu-

Tral li. 2. cap. 5.

li decoctũ per initia superfusum Trallianus ex baccis lauri excorticatis, vrina pueri venerem non experti, læuigatis & pauco gummis suffusis vtiliter inungi asserit. Idem quoque ex felle perdicis cum melle & succo fœniculi illinitionem faciendam esse pręcipit. Quidam fel galli similiter cum melle, & fœniculi succo cõmendant: aut loco fœniculi, succo rutæ, vel eufragiæ, chelidonij, seu verbenæ vtuntur. Quidam alij puluerem conficiunt ex hyrundinum capitibus adustis, cum melle, eoque solo vtuntur. Tu autem permiscere poteris aliquem ex prædictis succis, & vtere, aut ex mirrha & fœniculi, seu eufragiæ succo medicamtum cõponas: & si libuerit, mel quoque addas. Ipse quoque interdũ ea vti aqua cõsueui, quã Neapoli pharmacopolę parare solent, Socialemque appellãt. Cuios descriptio reperitur in quodam libro, qui Rosa Anglica nũcupatur, fœliciterq; successit: cuius cõpositionem hîc subscribere placuit. Recipit autẽ fœniculi, rutæ eufragiæ, verbenæ, tormentillæ, betonicæ, rosarum, syluestris endiuię callitrichi, anagallidis, pimpinellæ, chelidonij, papyri, pæoniæ, foliorum viris, apij, agrimonij & caprifolij, singolorũ partes ęquales triturentur, & pridie ponantur tritæ in vino albo: secunda in vrina pueri venerẽ non experti: terria in lacte mulieris, & quarta in melle optimo: quo tempore distillentur, & quod extrahitur vsui reseruetur. Hæc de cura suffusionis nondum concretæ, ac confirmatæ: nam ea quæ confirmata est (si curari poterit) manus administrationem requirit: quæ quomodo perficienda sit, Paulum consule cap. 21. libri sexti, & Celsum libro septimo, capit. 7.

Περὶ ἀμαυρώσεως.

De obſcuritate, ſeu offuſcatione oculorum.

CAP XXX.

Obſcuritas viſus quid ſit.

Paul li. 3. cap. 22.

Aetius li. 7. c. 48.

NVLLO interdum in oculis malo apparente, contingit, vt cernendi ſenſus deperditus ſit, hunc affectum Græci *ἀμαύρωσιν*, Latini offuſcationem, ſeu obſcuritatem viſus appellant, recentiores practicantes guttam ſerenam nominant. Eſt autem (Paulo auctore) perfectum, vt plurimùm videndi impedimentum abſque manifeſto affectu circa oculum. Aëtius verò eodem ferè modo prædictum affectum deſcripſit, quod eſt perfectum, vt plurimùm videndi impedimentum citra manifeſtam circa oculum affectionem, pura videlicet apparente pupilla, vt minimùm, aut ſemel in totum non videant. Differt aute͂ affectio hæc ab ea, quam Græci *ἀμβλυωπίαν*, Latini verò obtuſiunem, ſeu hebetudinem viſus nuncupant: nam in hac non omnino offertur viſio, ſed notabiliter minor redditur, & proinde eſt quædam videndi obſcuratio ab aliqua cauſa immanifeſta proueniẽs, vt idem reſtatur Paulus. Differu͂t itaque affectiones hæ ſecundum magis, & minùs: increſcit na͂que actionis noxa pro quantitate declinationis, ac affectus magnitudine, vt primo de cauſis ſympto. patet, ſimilémque ferè curationem requirunt, & propterea vna derelicta, de reliqua mentionem fecimus. Verùm quoniam prædicta affectio, quibuſdam paulatim, ac ſenſim conflatur, aliis autem confertim incidit, ſi paulatim fiat, læditur in ea oculus: quamuis non manifeſtè, aut ſecundum eius viſiuum ſpiritum, dum incraſſatur, aut ſecundum tunicas, dum denſantur, & craſſefiunt, aut ſecundum humores, cùm craſſi, aut viſcoſi redduntur. Interim viſiuus ſpiritus preter iam dictas cauſas imminuitur, & debilis fit, corrugantúrque nerui viſiui, ac tunicæ, vt in ſenibus accidit. At ſi confeſtim incidat hæc affectio, ſecundum viſiuos duntaxat neruos, oculus affectus erit, Galeno teſte quarto de locis affectis, & Aëtio capit. 48. ſeptimi libri, verùm modo quouis generetur affectio hæc, perpetuò ſymptoma erit in genere noxæ functionis ſenſibilis, viſiuæ videlicet: eritq́ue ea ablata vt plurimùm, interim autem diminuta valde, neque ex vno ta͂tùm morborum genere pullular, imò ex quouis gigni poterit, ex intemperie videlicet, mala compoſitione, aut vnitatis ſolutione prænominataru͂ oculi partium: quorum morborum cauſæ non paucæ eſſe poſſunt, cùm ſi paulatim conſletur affectio hæc, ex incraſſatu viſiuo ſpiritu, tunicis denſatis, ac craſſefactis, ſeu rugoſis affectis, aut humoribus in oculo craſſis, & viſcoſis redditis gigni poſſit, pariter ex ingenti triſtitia, præcedenti diuturno morbo, & collapſione, & velut corrugatione neruorum viſiuorum, ſpiritus etiam viſiui debilitate, & multa imminutione etiam fit: ex quibus etiam cauſis oculorum hebetudo progignitur. Repentina autem & quæ co͂fertim incidit cauſa (vt teſtatur Aëtius) eſt nerui viſiui obturatio à craſſis, ac viſcoſis humoribus co͂fertim in ipſum illapſis, aut eiuſdem nerui reſolutio. Dignoſces autem dictorum humorum craſſorum, & viſcoſorum copiam, ſi ab eis neruus confertim obſtruatur, quoniam, vt tradit Aëtius, abſque alia cauſa neceſſe eſt capitis grauitatem conſequi, maximè in profundo, iuxta radices oculorum: At ſi ad eorundem viſiuorum neruorum reſolutionem affectio hæc conſequatur, tardè mouebitur oculus, aut omnino non mouebitur. Cùm verò ex violenta plaga in caput facta, aut ex caſu à cerebri connexu ruptus fuerit neruus, primùm quidem oculus prominentior fit: deinde cauatur & non alitur. Præcedu͂t autem (vt ipſemet teſtatur Aetius) viſus obſcuritatem, ſeu oculorum offuſcationem aſſiduæ cruditates, & meri potus, & inſolatio, capitis inuſtio, ac ardor, aut perfrigeratio, aſſidua lectio poſt cibum, aut ſimiliter balnea poſt cibu͂ vomitus intempeſtiui, immodicus ac intempeſtiuus coitus, ſpiritus detentio violenta, vt in tubicinibus contingit: quæ omnia & his ſimilia dum modicè fiunt, viſus hebitudinem, dum verò immodicè, offuſcationem efficiunt. Fit itaque aliquando offuſcatio ob fortes capitis plagas, aut caſus ex alto reſoluto aliqua͂do neruo viſiuo aut rupto, aut per vehementem concuſſionem humorum copia illata, & viſiuum neruum obturante: quæ omnia, ex ægrorum, ſeu aſtantium aſſertione percipi poterunt, & vnà cum prædictis ſignis promptè diſtingui. Paulatim verò offuſcatio ſi fiat non admodum difficulter curari poterit: quemadmodum nec hebetudo, niſi ſenioribus accidit: nam à moderatis cauſis, & non ab immodicis ortum ducit. Verùm ſi confertim ob fortes videlicet capitis plagas fiat, aut caſus ex alto, omnium mitiſſima erit, Aëtio teſte, ea, quæ fit ex humorum copia illata propter vehementem concuſſionem, & viſiuum neruum obturante. Pro curatione autem eius, ſiue confertim, ſiue paulatim fiat, aër moderatus eligatur, ſiue qui parum ad ſiccum vergat. Somno vtantur moderato, vitentq́ue diurnum, curentq́ue vt aluum facilè ſolubilem habeant, idq́ue ſaltem per cibos facito, qui etiam præ omnibus bonæ concoctionis eſſe debent: vitandiq́ue ſunt omnes craſſefacientes: imò extenuantes potius eligantur. Vitandus eſt vini potus, tolerandaque viriliter eſt aquæ potio, aut aquæ mulſæ, ſeu aquæ ex cynnamomi decocto. Exercitiis vtendum infernarum partium, & deambulationibus pluribus in vmbroſis locis, vt Aëtio viſum eſt, caueant ab aſſiduo coitu, capitis inſolatione à vehementiorique motu à cibo, vt neque legant, aut ſcribant, balneus eis non conuenit, vitandæ ſunt iræ, indignationes curæ pertinaces, & vehementes perturbationes: ac timores, præſertim poſt cibum: paritérque & aſſidui vomitus. Verùm eos, quibus oculi confertim offuſcantur curare oportet vena cubiti inciſa, ſi plenitudine grauatus ſit æger: validiſſimum enim auxilium in ipſis eſt venæ ſectio, vt teſtatur Aëtius. Incidatur autem humeralis, aut media, deinde interpoſitis aliquot diebus (vt idem Aëtius inquit) faſcia͂ collo circundabimus, ac conſtringemus, & poſtquam frontis venę eleuatę fuerint, rurſus exoluemus & hoc iterum, atque iterum faciemus, quo per ſpiritus motum humores obturati violenter concutiantur, poſtea eleuatas angulares venas ab vtraq; naſi parte ſecare oportet, eodem Aëtio, & Paulo teſtibus, poſt hæc co͂feſtim cucurbitula occipitio affigenda eſt cùm ſcarificatione: nam contingit plerunque (vt Aetius aſſerit) ſtatim incumbente adhuc cucurbitula, hominem reſpicere. Paulus verò hiru͂dines temporibus admouere iuſſit inferioréſque partes perfricare. Verùm non oportet his duntaxat auxiliis contentum eſſe, ſed viribus reparatis poſtea corpus totu͂ purgare co͂uenit, priùs tamen

Hebetudo viſus quid ſit.

Cap. 2. Quæ oculi pars in eis afficiatur, ſi paulatim fiat.

Si confertim fiat, cauſa cauſarum ſigna.

Prognoſtica.

Curatio. Victus ratio.

Si confertim fiat. Medicamentorũ ratio.

Vena. ſe.

Purgatio.

men redundantibus succis præparatis explebis autem ex vtraque iis, quæ ca. de suffusione retulimus: nanque communis est huius affectionis curatio ei, quam in affusis diximos, Paulo auctore. Perseuerante verò adhuc affectione, etiã his quæ naribus infunduntur medicamentis vtendũ erit, ac apophlegmatismis superiùs in capite de dolore capitis ex pituita conscriptis. Cæterùm si neque his malũ cedat, præsertim si ex multis, ac crassis succis ad visorios neruos delatis originẽ ducat: post omnia iam dicta auxilia, caput sinapismo integendum erit, & quæ adorunt medicamenta occipiti admouenda sunt, cauteria dicta, vt idem Aëtius præcipit. At si visus obscuritas sensim accidat, ab angularibus venis euacuatio (velut dictũ est) faciẽda erit statim ab initio, his potissimùm qui non multo sanguine abũdant, deinde cucurbita occipitio affigatur, postea purgatio fiat. Perseuerante adhuc malo, per modò dicta medicamenta caput purgandum erit, reliquisque paulò ante commemoratis medicamentis vtẽdum. Illitio autem oculorum in omni offuscatione quouis modo conflata, per simplicia primùm fiat, veluti per mel, aut vetus oleum, aut æqua portione simul hæc mixta, postea etiam alius cõpositis vtare, velut est medicamentum à Paulo simul, & Aëtio comprobatum. Id autem recipit croci drach. j. myrrhæ tantundem piperis gra. xv. spicæ nardi scrup. j. succi fœnicoli drachm. xvj. ammoniaci thymiamatis drac. j. mellis vnc. v. ad omnia leuissimè trita fœniculi succum affunde: deinde tere, ac resicca, & admisto melle, ęnea pixide excipe, ac vtere. Verùm ante illinitionem per spongiam in aqua calida marina tinctam fomentum adhibendũ erit: aliquãdo etiam tota facies in marinam tepidam immittenda est Incipientem quoque offuscationem, aut suffusionem (Galen. auctore 4. de compos. medic. secund locos, circa finem) persanat omne fel cùm marrubij succo ac mel attico. Itẽ si myrrhæ, & piperis æquales partes assumas cum melle, aut si fœniculi succum, & fel taurinum liquidum, paribus portionibus assumas & mellis attici duplum, ac illinas, aut croci & piperis æquas portiones felle taurino excipito, atque in collyria redigito, & illinito, quibus omnibus pro offuscationis curatione vti poteris: nec minùs & his, quæ paulo ante suffusis approbauimus.

Si sensim fiat · *Topica vtrisque cõmunia.*

Περὶ νυκτάλωπος. De nyctalope.

CAP. XXXI.

PRÆTER dicta vitia quæ oculis cõtingunt, vnum quoddam oriri consueuit, quòd Græci νυκτάλωπα, quidã nocturnam cęcitudinem, Plinius hos lusciosos appellat. Celsus verò li. sexto, cap. 6. oculorum imbecillitatẽ nuncupat: ex qua (vt ipse refert) ægri interdiu satis, noctu nihil cernunt: vt verò Aëtio & Paulo placuit malũ, hoc est, quo per diem homo cernit, occidẽte verò sole obscuriùs, deinde nocte penitus nihil. Cùm itaque videndi functio in hac affectione læsa sit, vt ex eius descriptione liquet. cuique constat oculum affectum esse: neque enim fieri potest, vt cernendi functio oblæsa sit ipso oculo nequaquã affecto, cùm actionis noxa qualiscunque sit, cuiuslibet partis propriũ est symptoma, vt patet secundo de locis affectis. Est insuper affectio hæc symptoma, in genere noxæ functionis animalis sensibilis, non siquidẽ ablatæ, nec deprauatæ, sed debilis. Nam vt dictum est, qui tali affectione detinentur, die quidem vident, verùm occidente sole obscuriùs, & noctu omnino nihil. Illud autem magis fieri videtur vt inquit Aëtius propter aliquam capitis imbecillitatem & maximè visiui spiritus crassitudinem, itemque reliquorum oculi humorũ ac tunicarum. Hoc vitium (vt Celsus refert) in fœminam benè respondentibus menstruis nõ cadit. Pro cuius curatione, victus ratio ex toto attenuatoria præcipienda est, vitãdaque omnia crassefacientiaa, ab initio etiã à vino abstinendum est: & si bono habitu prædicti fuerint ægri, curari debent ex venæ cubiti sectione, humeralis videlicet, & deinde ex angulis oculorum sanguis mittendus est, inoxque si vitiosi redundarint humores, conuenienti pharmaco purgentur: aut per clysteres aluus inaniatur. Quibus autẽ id perficiendum erit, sæpius suprà adnotauimus. Post verò vniuersalem euacuationem, vtendum est his, quæ pituitam per os ducunt, & quæ per nares purgant, & sternutationes quoque ciendę sont: quorum iterum copiam in prædictis requiras. Verùm inter ea, quæ naribus infunduntur, tanquàm maximè cõmodum ab Aëtio vnom conscribitur: id autem recipit piperis, staphidis agriæ singulorũ scrup. ij. sinapis scrup. j. tundito, ac cribrato, & radicum betæ succum adiicito, vt mellis liquidi consistentia fiat, & contrita naribus infunde, ac attrahe iube, atque, vt ipse affectit, hoc ad dies quinque, aut septem facito. Poteris autem eiosdem staphidis agriæ, & piperis drachm. j. excipetis, & sinapis drachm. s. foliorum sampsuchi pog. s. in aqua decoquito, cui quartam partem succi radicum betæ adiicito, & per nares attrahere iubeto. Insuper præcipit idem Aëtius, ac Paulus, vt ante cibum bibendum tribuatur hyssopi decoctum, origani, aut rutę, & si his remediis affectos nõ abolectur, rursus purgatio molienda erit, quam ipsi ex scammonio, & castoreo conficiunt, addit ramẽ Aëtius sal, verùm si hoc medicamento vti libuerit, scãmonij non drach. s. sed scrup. s, aut paulò plus assumas: nam purgatio hæc (vt idẽ testatur Aetius) sæpe è vestigio ab affectione liberauit, aut multò meliorem dispositionem induxit. Et iterum post paucos dies dandum est purgatorium medicamentum pituitam, & bilem ducens, aut si paulo ante dicto medicamento vti nolueris, vipote in debilioribus corporibus, infrascripto, vraris ipsum iterando, interpositis quibusdam diebus, vt videbitur. Recipit autem pilularum lucis maiorũ aut arabicarũ scrup. iij. vel cochiarom drachm. j. cum scrup. ij. aut drac. j. agarici trochiscati, formentur catapotio ex succo fœniculi, aut syrupo ex stœchade, & exhibeantur. Oculi verò illinantur melle despumato: quo iniecto ad ipsum continendum oculi ipsi claudantur, aut oleo vetustissimo similiter illinantur, vel aluminis scissi partes duæ, & salis ammoniaci pars vna trita cum melle, aut moliebri lacte, sublinantur: fel quoque hirci ex melle illinitum paucis diebus vitium tollit, vt inquit Alexander. Quidã verò (Celso auctore) contrito semine portulacæ mel adiiciunt eatenus, ne id ex specillo distilet, eoque iounguot. Verùm tum Celsus ipse, tum Alexander, Paulus, & Aetius cum Galeno 4. de compositione medicam. secund. loc. iecoris hircini saniem, quæ dum assatur effluit, colligere præcipiunt, atque hac oculos oblinire iubent: ieturque ipsum maximè hircinum assatum cum sale, sin minùs, caprillũ si comedendum

Plin. lib. 25. cap. 7. & lib. 28. ca. 11. & alibi. · *Aëtius li. 7. cap. 46.* · *Paul. li. 3. cap. 22.* · *Quæ sit nocturna cæcitudo* · *cap. 7.* · *Quæ pars afficiatur.* · *Quo præter naturã affectum.* · *Causa.* · *Prognosticum.* · *Curatio.* · *Victus ratio.* · *Vena sectio.* · *Purgatio.* · *Topica.* · *Alex libr 2. cap. 6* · *In fine.*

exhibeatur, eis prodesse asserunt: similiter si dum ipsum assatur, elarú vaporé apertis oculis excipiát, vitandus tamen est perpetuò frequentior acriorum pharmacorum vsus: ipsum quoque fel capræ, perdicis, aut hirci ex interuallis cum melle illitum idem commendauit Aëtius, licet etiam, vt Celsus inquit, iisdem medicamentis inutiliter vti, quæ vel cicatrices, vel asperitudinem extenuant. Contingit verò quandoque, quamuis rarò quibusdá, vt noctu quidem melius videant, interdiu autem deteriùs, & si noctu Luna appareat, nihil cernant, eodem Aëtio teste, in quibus simul ùm attenuari spiritum, aut tunicas rarefieri, & propterea spiritum dissipari, ac visum obscurari fatetur, noctu verò crassefieri, colligique ac sensum mouere. His autem oportet (vt ipse testatur) robur oculis addere, quanquam Herophilus vice versa eos curabat, medicamentis videlicet, quæ ad eos, qui noctu non vident, magis faciebant: nam cùm simul multus, ac crassus fuerit animalis spiritus, is res quæ distát, & videre, & exactè discernere potest, Galeno auctore primo de causis symptom. cui verò pauc⁹ fuerit, sed purus, is res propinqua planè discernit, ita distantes haudquaquam videt. At si crassior simul fuerit, & multus, res distantes videt quidem, sed non ad vnguem discernit, quemadmodum cui humidior simul fuerit, & exiguus, is neque exactè, neque porrò videre potest. Cùm itaque prædictis paucus, isque tenuis spiritus fuerit, aut idem propter rarefactas tunicas dissipatur, mirari nó oportet, si noctu melius, interdiu autem deteriùs videant: cùm simul noctu colligatur eisdem, ac crassefiat animalis spiritus, & propterea sensum moueat.

De contra no affectu oculorum. cap. 2.

cap. 2.

Περὶ αἰγίλωπος. *De ægilope.*

CAPVT XXXII.

Aegilops quid sit.

INTER maiorem oculi angulum, & nasum quidam affectus oriri consueuit, qui a Græcis αἰγίλωψ dicitur. Est autem Galeno auctore 5. de compositione medicamentorum secundum locos, paruum quoddam abscessui simile tuberculum inter nasi os, & magnū iuxta oculi angulum ortum, & rumpitur sæpe in angulum, quibus verbis liquet ægilopa Galenum nominare tuberculum hoc, tam si disruptum fuerit, quàm ante eruptionem Paulus verò (vtpote Galeno iunior) distinctius (mea quidem sententia) prædicti vitij meminit: retulit nanque ægilopa abscessum esse inter magnum oculi angulū, & nasum, qui si rumpatur, negligaturque in fistulá vertitur vsque ad os, priusquam verò erumpatur in vlcus, abscessus anchilops dicitur. Anchilopa itaque nuncupauit Paulus hoc vitium priusquam erumpatur in vlcus: eo autem in vlcus verso, ac rupto, ægilopa. Pars quæ afficitur cùm in eius descriptione iam ad sensum patet. Affectus ipse morbus est in cópositione primò, in magnitudine videlicet, & propter in excessu: cum quo intemperies, ac soluta continuitas complicantur. Verùm eo disrupto, morbus erit in soluta continuitate primò, cum de genere vlcerum sit. Progignitur autem à vitiosis succis ad prædictá partem delatis, aut à toto vel à quibusdam partibus transmissis. Est verò affectio hęc ęgrè curabilis (vt Aëtius testatur) propter corporum tenuitatem, & subiecti ossis putredinem, seu corruptionem: ob situs etiam vicinitatem (vt idem inquit), ipsi quoque oculo damnum infert, aliquando per naturale paruum iuxta angulum foramen. Ipse quoque Galenus præcitato loco, cùm iam dictum malum in angulú rumpitur ægrè curabile reddi, nisi maturè occurratur, asserit: non enim potest ab acribus medicamentis curari, cùm ex eis oculus afficiatur, atque ita affectæ etiam partis inflammatio augeatur, nec ob id solùm ægrè affectio ipsa curabilis est, sed propterea quòd cum multa liquida pharmaca in experimentum assumi possunt, ea non tolerat locus ipse: necessariò enim ex eis in oculum aliquid influit, neque verò adhærere eiusmodi queant citra obligationem, quæ totum oculum complectatur, quam impossibile est (eodem Galeno teste) tot diebus aliquem perferre posse, quot ad mali curationem requiruntur. Quapropter Apollonius (vt ipse refert) nulla pharmaca ad ægilopas scripsit. Archigenes verò paucis enumeratis, deinceps ad curationem ipsorú per chirurgiam progreditur. Incipiente itaque inflammatione, victus ratione probè instituta pro auersione eius quod influit, eiusdé lateris in cubito vena humeralis incidenda erit, si quid non prohibeat, aliisque diuersionibus, cucurbitulis inquam, frictionibus, ac vinculis vtédum. Ab hinc redúdantes quoque vitiosi succi purgante medicaméto vacuari debent, ne posthac amplius ad affectum locum fluát, eligendaque ea sunt, quæ leniter purgandi vim habeant, pro ratione tamen redundantis vitiosi succi, quo etiam tempore repellentia medicaméta iuxta affectam partem adhiberi possunt. Verùm si perseuerauerit affectio, tentandú est per discussoria medicamenta, quæ citra mordacitatem operátur, eam curare, Galeno, & Aëtio testibus. Coafficitur nanque oculus (vt diximus) ex acribus: & in ipsa affecta parte inflammatio augescit. In hūc ergo vsum probe facit medicamētū ex glaucio, & croco, vnà cùm perdicij herbæ succo, quam parietariá vocant compositum si imponatur iuxta Pauli, & Alexádri sententiam, crebrò autem ipsum permutare oportet, vt idem Paulus refert, etenim statim immutatum vim suam amittit, huius medicamenti vsu Trallianus testatus incipientes, & nondum in pus conuersos ægilopas prohibuisse, ne in suppurationem mutarentur: & proinde eos curasse. Præterea ex alica cocta in aceto, & probè trita, quam etiam commédabat Paulus, non modò incipientes ægilopas, sed etiam inueteratos iam, & in pus conuersos mirabiliter se curasse testatur idem Trallianus: præcipitq; vt probè leuigata imponi debeat: quòd si etiam pus inhærescens deprehédatur, rumpit ipsum, & vsque ad os penetrat, adeò validum est medicamentum, vt ipse fatetur: ruta quoque satiua vnà cum lixiuio, quod primùm distillauerit, contrita, coctáq; & imposita pulchrè admodum ægilopas emendat, & ad vsque os permeat, per initia tamen hoc præsidium modice rodit, posteà verò non item: ac mirum est (vt inquit Paulus) quòd ne cicatricem quidem indecoram hoc præsidiū relinquat: vsu quoque probatum medicamentum quoddam Trallianus conscripsit: Recipit autem id, internam arundinis membraná, id quod rotúdum circa nodos inueniri consueuit, acceptam melli immerso, ac particulæ affectæ imponito, mutans quotidie quater: & vbi locú probè repurgaueris, mulsa cum spongia oculana abluto. ad hæc (inquit) prædictam arundinis membranam pot se imponito, & miraberis. Antequam verò ægilops in pus vertatur, & postquam ruptus fuerit abscessus,

Lib. 5. cap. 22.

Causa. Prognostica. Lib. 7. cap. 85.

Curatio. Vena sectio. Purgatio.

Paul. loco citato. Alexand. lib. 2. c. 8.

abſceſſus, cochleas, cum teſtis ſuis tritas imponi præcipit Paulus interdū aloë, vel myrrha admiſta, habet nanque medicamentum hoc deſiccandi vim: probè quoque facit thus cum columbino ſtercore recenti impoſitum, vt Galenus Archigenis auctoritate 5. de compoſ. medicament. ſecund. locos teſtatur: aut erui farina cum melle. Curāt quoque ægilopas (ſi non profundum corruptum fuerit os) chamæmeli folia commanſa impoſita: aut maluæ folia commanſa, ſi cum ſale imponantur, priùs tamen quàm diſrumpatur: radix item lilij recēs ad emplaſtri formam trita, & impoſita ægilopas curat, Aëtio auctore: rumpit enim & repurgat, prout experientia cognitum eſt: & vſque ad perfectam curationem cicatrice includit. Arnogloſſa quoque herba cum modico ſale trita, & appoſita ægilopas deſtruit, vt apud Plinium ſecundum lib. primo, de re med. cap. 23. legitur: item nucis cōbuſtæ cinis iniectus ſanat. At in quibus affectio diuturna os corrumpit, aut ad angulum in fiſtulam abit, nec prædicta cōtulerint ad chirurgiam confugiendum, quàm à Paulo petas, libro ſexto. cap. 22. ab Aëtio libro ſeptimo, cap. 86. à Celſo verò libro ſeptimo, cap. 7.

cap. 2.

Περὶ ὠταλγίας. *De aurium dolore.*

CAP. XXXIII.

QVONIAM aurium vſum proximum à luminibus natura nobis dedit, Celſo auctore libro ſexto, cap. ſeptimo, ſecundùmque locū obtinet auditus ſenſorium in tenuitate, à viſu, velut guſtus ſenſorium in craſſitudine ſecundum locum obtinet à tactu, vt patet 4. de locis affect. propterea expediti ab oculorum affectibus, ad eos, qui in auribus euenire conſueuerunt, transeundum eſt, ab earum dolore primùm exordientes: quoniam hoc potiſſimum ſymptoma artem ad curationem incitat, vt teſtatur Alexander: quanquam & ipſæ quouis morborū genere affici poſſint, vt primo de cauſis ſymptomatum decretum reliquit Galenus, earū primo inſtrumento, aut partibus quæ illi vſum aliquem præſtant, ſeu audiēdi facultate laborantibus, ex quorum omnium culpa lædi hanc functionem contingit. Nomen autem ſumpſit hęc affectio, cum ab affectu ipſo, tum à parte affecta, vt patet ſecūdo method. medendi: verùm cum hic dolor in euidentibus auriculis infeſtare poſſit, nec minùs & interim affligit in profundo auditorij meatus, ad quem locum neruus auditorius peruenit, non ex longo internallo ab ipſo cerebro, quem dolorem auriū propriè nominare conſueuerunt, vt teſtis eſt Galenus tertio prognoſticorum, cuius audiendi meatus finis vbi neruo dilatato coniungitur, propriū ac primum eſt audiendi inſtrumentum, cæteræ autem ipſarum partes eidē vſum præſtāt, vt primo de cauſis ſymptomatum liquet. Ea de re cùm aurium dolorem dicimus, in quacunque earum parte, ex quauis cauſa ortus fuerit, intelligere volumus, quanquā potiſſimū de eo, qui in profundo oritur. Quòd verò in eo aures afficiantur ex ipſa liquet numenclatura. At nunquid ſola circa meatum cutis, ſeu euidentes auriculæ affectæ ſint, vel ipſe auditorius meatus in profundo, ex ipſo doloris ſenſu, tū etiam ex eiuſdem vehementia diſcere licebit: vehementior nanque erit ſi in profundo fiat, vt eodem tertio prognoſticorum patet. Quis autem affectus ſit dolor, hic iterum aſſerere ſuperuacaneū eſt, cùm id

cap. 2. *Alex. lib. 3. cap. 2.* *cap. 3.* *cap. 2.* *Comment. 13.* *Primum audiendi inſtrumētū quod ſit.* *cap. 3.* *Quid per auriū dolorem intelligatur.* *Partis affecta notitia.* *Affectus quo ſit. Comm. 13*

fuſius diſſeruimus cap. de dolore capitis, in principio. Inſequitur inſuper non aliter, quàm cæteri, dolor, hic, interim ad earundem aurium inæqualem intemperiem, interdum ad earum cōtinui ſolutionem, aut ſi vtroque modo affectæ ſint pro diuerſitate cauſarum, quæ earundem aurium dolores excitare ſolent, quas omnes Galenus tertio de cōpoſitione medicamentorum ſecundum locos conſcripſit: docuitque ſimul modum dignoſcēdi eas: à quo cæteri auctores Græci, Paulus, Aëtius, Alexander ceperunt. Quidam nanque ex frigida intemperie ortum habent à frigidis ventris in peregrinationibus ſuſceptis, aut ex balneis frigidis: quos dignoſces, ſi tum prægreſſa, tum præſentia percontatus fueris, antegreſſas quidē ex ægri, aut aſtantium relatione, præſentia verò ex teipſo, quoniā dolor abſque infeſtabit, fixus quidem citra grauitatem, vel diſtētionem, vel ardorem. Verùm ſi ex calida conceptus fuerit intemperie dolor, ex prægreſſa quapiam inſolatione, ſeu æſtuatione, aut venitis calidis, ſeu medicatis aquis, in quibus quidam ob delitias ſe lauāt aut ob corporis commoditatem, id perdiſces, dolorémque feruidum ſine grauitate, ſeu renſione ſentient ægri. Quòd ſi ex frigidis glutinoſis, craſſiſque ſuccis prouenerit dolor, qui obſtructione eum potius concitant, iterum artificioſa quadam coniectura deprehendes prægreſſa, & præſentia percontatus: cùm cibi pituitoſi, & mali ſucci, ac potus frigidiores, humidioréſque præceſſerint: temperamentum, ac ætas frigida, ſimiliterque anni tēpus, & regio, ac aëris conſtitutio: capitiſque, ac aurium grauitatem ægri ſentiunt. Verùm ſi diſtentio quidem orta fuerit, grauitatem verò in capite, vel aure neutiquam percipiant ægri, fueritque antegreſſa frigiditas, ſpiritum flatuoſum & craſſum tranſitum non habentem, doloris cauſam eſſe manifeſtò cōſtabit, qui haud aliter quàm inflammatio partes diſtendēs dolorem excitat. At ſi grauitas diſtentioque ſimul, ac calor, & dolor pulſatilis, ſimulque etiam febricula quædam oboriantur, inflammationem efficientē eſſe cauſam doloris, qui ſanguinis excalfacti influxu originem habuerit, bona ratione æſtimare licebit, quemadmodū Paulo & Alexandro viſum eſt. Excitātur autem interdum ex ichoribus, ſeu ſanioſis humoribus in aurium corpore genitis conſimiles dolores, quemadmodum ex mordacium humorum illapſu forinſecus facto cōtingunt, eodem Galeno teſte tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quoniam verò maius imminet periculum in auriū affectionibus, quàm in oculorum vitijs, vt teſtatur Celſus: nā vitia oculorum intra ipſos nocent, aurium inflammationes, doloréſque interdum etiam ad dementiam, mortémque præcipitāt: propterea inter initia protinus magis ſuccurrendum eſt, ne maiori periculo locus ſit, vt ipſe inquit. Non abſque itaque ratione Hippocrates tertio prognoſticorum refert, quòd aurium dolor cum febre continua ac vehementi difficilis eſt: periculum enim delirij, mortiſque imminet: nā natu minores ſeptimo die, aut citiùs ab hoc morbo interimuntur: natu verò maiores multò tardiùs. Febris enim ac deliriū minus eos infeſtant, & aures eis ob id antea ſuppurantur, ſed per has ætates recidiuæ euenientes morborum, plurimos interimūt: minores verò natu priuſquàm ſuppuretur aures, interimuntur. Alexander autem, ſiue meatus auris (dicebat, ſiue alia ipſius quæpiam interna particula

cap. 1. *Cauſæ.* *Earūdem cauſarum ſigna.* *Paul. li. 3. cap 23. Alex. loc. cit.* *cap 1. Prognoſt.* *tex. 13.* *Lib. 3. c. 5.*

frequenter inflammatione laborer, acutissima pericula vicinia regionis, & genere substantiæ inducit: redditque ipse rationem: nam neruus qui internam auris superficiem sublinit, cùm sit sensibilis, validos dolores, acutosque excitat, vt etiam cerebrũ in cõsensum perducat ita vt febres, & deliria sic affectis oboriantur: interim verò moriãtur, nec minùs curcitius iuuenes, quàm senes ex eodem affectu intereant, asserit: quanquam & ante ipsum non Hippocrates modò, verumetiam & Galenus eodem tertio prognosticorum scriptum reliquerant. Cùm itaque nõ ex vna duntaxat causa aurium dolor excitetur, quò fit vt neque vna sit eiusdem curãdi, seu victus ratio, sed iuxta causarum diuersitatem diuersimodè quoque sit instituenda: propterea cuiusque causæ speciatim victus institutione prætermissa, quoniã ex his, quæ priùs diximus, facilè percipi poterit pro causarum varietate cuiusuis doloris auris curationem præcipiemus, quæ cùm multæ iã dictæ sint, tantum numerum remediorum esse oportet, quantus est efficientium causarum.

Text. 14.

Curatio, si ex frigiditate oriatur auriũ dolor. c. 2.

Dolores igitur à sola frigiditate obortos calfacientia medicamenta quàm celerrime curãt, Galeno auctore tertio de compositione medicamentorum secundum locos, veluti est oleum amaracinũ, nardinum, rutaceum, laurinũ, aut de castoreo: quòd si maxima fuerit perfrigeratio, benefacit oleum, addito pipere exquisitissimè trito, aut si multum, veteri oleo exiguum omnino euphorbij admisceas, styracem, cassiã, seu calamum odoratum: pariter quoque cõfert irinum oleum: & ruralibus quoque hominibus, si allium in oleo contundas, vel feruefacias, atque ita infundas, aut si magnam cepam exculpas: deinde oleo eã expleas, & in feruẽti cinere moderatè calfacias: atque ita auribus infundas.

Si ex caliditate, curatio.

At si ex calida intemperie aurium dolor originẽ duxerit, seu ex medicatis aquis, oui cãdidum in aurem demissum, ipsum mitigabit, si tepidũ paulatim cum lacte muliebri infundatur. Plurimùm vero iuuantur ex succo perdicij cũ modico rosaceo, aut sulani, seu coriandri vel hastulæ regiæ: nec minus & amygdalino oleo, vel oleo in quo lumbrici, seu aselli, qui in aquosis & humidis degunt, fuerint incocti. Coriandri item succus cum lacte mulieris immixtus, & auriculæ infusus dolorem mirificè tullit, vt Plinio secundo visum est libr. primo de re med. cap. 20.

Si ex medicata aqua, curatio.

Quòd si ex aqua medicata excitatus fuerit dolor circa auditorium meatum oleum assiduè infundere conuenit, quo ipsum eluamus, vt testatur Galenus: deinde lana molli extergere, rursúsque infundere. Iuuantur quoque plurimùm ex adipe anserino, atque item vulpino: similiter si oui cãdidum cum muliebri lacte tepido fuerit infusum.

Commune præceptũ pro auriũ curatione. Aet. lib. 6. cap. 75.

Pro communi nanque præcepto habẽdum erit, vt quicquid auribus adhibeatur, mediocriter calidum esse oporteat, ex communi omnium Medicorum sententia: poterit quoque per exuctionem ore aqua attrahi. Si verò quis vno pede auri affectæ proximu exiliat (vt inquit Aëtius) inclinans quodammodo seipsum aquam facile excernit.

Si ex flatuoso spiritu, aut frigidu necu[?]iat, curatio.

At si ex flatuoso spiritu, aut crasso, lentoque humore aurium dolores fiant, eis vtendum medicamẽtis erit, quæ obturatione liberant, abstergunt, atque incidunt, citra tamen vehementem rosionem, præsertim in quibus dolor magnus, & copiæ suspicio subest: cuius generis sunt album, & nigrum veratrum, amygdalæ amaræ, & ex tribus aristolochiis, quæcunque fuerit ad manũ, & iris illyrica: inijcies autem & cinnamomũ, si habueris, aut cassiã, illo non præsente: nec min⁹ & cucumeris syluestris, ac bryoniæ radice, & centaurij magni: iterũ radice, seu parui coma vtendũ: & omnino omnia amara conferũt: nanque citra mordacitatẽ, & absq; molestia expurgãt hæc meatus, disiiciunt, & dissecãt obturata, vt eodẽ tertio de cõpositione medicam. liquet.

Loco cit.

cõmendatur item à Paulo fel ouillum cum oleo communi, vel amygdalino, insuper porri & cepæ succus tepidus cum melle: aut origanũ cum melle, & lacte muliebri, si instilletur. Ad vehementiores autẽ aurium obstructiones fel caprillum cum succo porri inditum (vt ipse inquit) confert.

Lib. 3 cap. 1.

Alexander autẽ felbulum, aut ouillum instillatum, seu capræ vrinam continuè infusam commendat, similiter si felle taurino floccum imbutum, læuigatúmque auri imponas. Priuatim autem Paulus ad dolorem ob flatuosum spiritum, refert quòd cõferat strenuè cucumis ex aqua calida fota, aurique demissa. Cõducit quoque vaporatio ex ruta, sampsucho, castoreo, & milio. Verùm si in toto corpore, aut saltem in capite prædictorum crassorum humorum adsit redundantia, priusquàm modò dictis medicamentis vtaris, corpus totum, aut saltem caput purgante medicamento exonerabis, præcedente tamen eorum coctione, ac præparatione: alias fluxionis causam præbebunt, & dolor amplius irritabitur.

Si ex inflammatione fiat, curatio

Dolore autem auris ex inflammatione oborto, statim sanguis ex cubito mittendus est, media, seu humerali vena, velut plenitudo maior, vel minor, ac vires magis, vel minus valentiores videbuntur: deinde auxilia aggredi quæ inflammationes sedare possunt, vt Alexandro, & Paulo visum est: aliisque reuulsionibus vtẽdum, frictionibus, vinculis, cucurbitulis, ac clysteris, aut humorum fluxus inhibeatur. Si & biliosus sanguis redundare videatur, à venæ sectione, purgatione vtendũ erit, quæ vim habeat leniter bilẽ educendi, hanc autem studiosi ex priùs dictis requirant, demum moderata existẽte inflammatione rosaceum cum aceto tepefactum adhibendum erit. Oleum quoque dulce, & calens per specillum lana inuolutum (Paulo teste) cõtinuò adhiberi potest, aut adeps anserinus, seu vulpinus cum rosaceo: extrinsecus verò ea, quæ dolorem leniunt (vt ipse testatur) materiámque impactam concoquunt, superaccommodare oportet. Si verò vehemẽs fuerit ex inflammatione dolor, mitigabit ipsum (Aëtio auctore) oui candidum tenue cum lacte muliebri tepidum infusum.

Lib. 6. ca. 80.

Mitigãt quoque feruentes inflammationes (eodem auctore) rosaceum cum auriculæ muris, aut polygoni, vel portulacæ, seu ramẽtorum cucurbitæ succo, si tepide instillentur. Itẽ aselli sub hydriis stabulantes, seu intestina terræ cum rosaceo cocta, ad oleum amygdalinum, quod insuper cum aliquo prædictorum misceri poterit. Vbi verò maximus, ac vehementissimus ex inflammatione dolor vrgeat, necesse est stupefacientibus sensum vti: çùm videlicet propter dolorem ad mortis discrimen æger tendat: vtendum iis tamen, quæ leniter sensum stupefaciunt, vt inquit Paulus: nõ enim mediocre periculum est, ne cerebrum neruo per quem facultas audiendi erogatur vicinum, consortij lege afficiatur: neque sæpius eis vti oportet, sed vbi coactus fueris semel duntaxat, aut iterum offerre conuenit, Alexandro auctore, præsertim si opio vtaris: miscetur autem opium muliebri lacti, & oui candido: quæ ipsa & per se sæpè aurium inflammationibus

Lib. 3. ca. 3.

nibus

nibus profuere, Galeno teste tertio de compositione medicamentorum secundum locos. Excipiatur autem opij pars vna, castorij partes duæ, & cum lacte mulieris, seu oui albumine, aut vino dulci tepido instillentur, Paulo auctore: quanquam Galenus velit, quòd in vehementissimis doloribus pari mensura castoreum admiscendum sit, in non tam vehemētibus dupla, verùm multò ante vsum tempore præparatum id esse conuenit. Portò huc medicamentum, quod ex castoreo, & papaueris succo conficitur, non solum aurium sedat dolorem, sed etiam oculorum, & dentium, si auribus instilletur, vt 12. methodo meden. patet. Verùm eo vtendū est, cùm maximè necessitas vrgeat, cùm nonnihil (vt ipse Galenus inquit) partes lædat, ac eas imbecilliores reddat ex refrigeratione, velut reliqua anodyna: nisi post in sanitatis tempore easdem partes excalfeceris: liquor verò, quo hęc diluuntur ex musto sapa sit: multo enim magis quàm dulcia vina doloré hæc sedat: quomodo hæc miscenda sint à Galeno eodem tertio de compositione medicamentorum secundum locos, decretum est. Similiter quo pacto eadem, aut similia medicamenta auribus vehementer dolentibus inicienda sunt, docet. idem Asclepiadis auctoritate, serosum cruorem, qui à carnibus bubulis, dum torrētur, destillat, si calidus infundatur, commendat. Extrinsecus autem omni ex parte oleo calido, aut nardino, quod adipem anserinum habeat, locus fouendus erit, aut rosaceo, seu amygdalino, & si doloris vehementia exigat, per spógias calente aqua imbutas, in qua chamæmeli flores, fœnumgræcum, & melilotum fuerint decocta, fomentum adhibere conuenit. Quòd si imponi cataplasma aliquando suadebit, papauerum capitibus in aqua coctis, ac fæ nigræ ci, vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immissa cataplasma conficies, ex eiusdem Galeni sententia eodem 12. method. medend. Et si externa videantur auris inflammatione tentari non alienum erit, farinam hordeaceam, aut triticeam, sæpè, aut vino dulci adstrictionis experti incoctam cataplasmatis modo inducere, Tralliani auctoritate. Vbi autem dolor inueterauerit, ac in pus inflammatio degenerare incipiat, Pauli medicamento vtitor, quod ex leni seminis succo conficitur, vnà cum rosaceo, aut chamæmelino, solutúmque instillabis.

cap. 1. *cap. 8.* *Loco citat.* *cap. 8.* *Trall. loc. cit.*

Περὶ ἤχου τῶν ὤτων *De aurium sonitu.*

CAPVT XXXIIII.

Alivn vitij genus aurium est, vbi aures intra seipsas sonant, atque ex hoc quoque fit, ne externum sonum accipiant, Celso auctore, eodem cap. 7. lib. 6. quod vitium Græci ἦχον vocant, Latini (vt Celsus) aurium intra seipsas sonitum: Medicorum vulgus, aurium tū sonitum, tum tinnitum, seu sibilum appellat. Est autem sensus sonitus quidam intra seipsas aures externum sonum impediens, ne ab ipsis accipiatur, quemadmodum ex eiusdem Cornelij verbis percipi potest. In qua affectione meatum auditorium potissimum secundum eius extremitatem, vbi dilatatum neruum attingit oblæsum esse constat: cùm & ipse sensus audiendi, qui iam dicta parte perficitur, affectus fit. Affectio verò ipsa symptoma est in genere noxæ functionis sensibilis deprauatæ: sentit enim audiendi facultas, id quod sentire non deberet, & propterea eius actio deprauata dici debet. Cuius affectionis causa neque vna esse poterit, nā interdum ex flatuoso spiritu generatur, quandoque ob eā qualitatem sensus audiendi subtilitatem, ex ore ventriculi exhalantibus vaporibus ad aures ipsas: quemadmodū in oculis similia suffusionis symptomata, Galeno teste tertio de compositione medicamentorū secūdum loc. partium etiam ex humore crasso obstructo, interdum ob ipsatum aurium imbecillitatem, quemadmodum in iis, qui ex morbo se recolligunt accidere consueuit. fit præterea & ratione crisis (Tralliano teste) vt in quibusdam febribus euenit, quemadmodum Galeno etiam, & Paulo visum est. Propterea non conuenit citra artem, aut cognitionem, aut curationem auspicari, quamuis certa cognitio dictatum causarum in principio haberi non possit, artificialem tamen quandam coniecturam ex causis forinsecus lacessentibus (si quis ipsarū vires norit) facere licebit, vt si ex prægressa capitis plaga, aut tali morbo, vel ex cruditate, seu largo vini potu, aut violento, & multo vomitu, vel ob pharmacorum auricularium vsum aurium sonitus fiat: ægri quoque temperaturæ, & habitus dignotio ad inueniendam causam conducunt, vniuersaque precedens victus ratio: quinetiam si vel paulatim congregerut, vel coacetuatim irruat sonitus, idipsum quoque ad inuentionem affectionis confert: insuperq; si per interualla repetat, vel continenter hoc symptoma perseueret, vt testatur Galenus Si igitur sonitus nunc excitentur, nunc cessent, & spacio interposito reuertātur: intelligito ex spiritu flatuoso, cui facilis nō patet exit⁹ prouenire: maximè si præcesserint cibi, qui flatus generare possint, & multæ cruditates, vt Alexāder testis est. Si verò ob flatum ventosum, cui transitus interclusus sit, sonitus fieri suspicatus quispiam fuerit, vt inquit Galenus, & ob hanc rem deficcantibus, & attenuatoriis, ac discussoriis pharmacis admotis nihil profecerit, simulq; apophlegmatismis vsus fit, & toto capiti prospexerit, tunc sanè ob auditus subtilitatem sonitum fieri coniectandum erit: præsertim si acuto audiendi sensu æger præditus appareat: & propterea certa cognitio, post vsum pharmacorū artificiali cōiectura exhibitorum huius præsertim causæ tēpore cōtingit. Quòd si propter humores crassos, ac viscidos sonitus accidat, inde cognosces, quòd neque repentè oboriatur sonitus, sed paulatim increscat. Insuper quòd etiam grauitas percipiatur, præcesserintque cruditates, balneorum intempestiuorum vsus, & alia quæ crudos humores generare solent. Verùm ob locorum imbecillitatem, si ortus fuerit sonitus, ex his quæ præcesserunt colligere poteris, vtpote præcedētibus morbis quibusdam, à quibus conualescunt ægri: iis nanque accidere cōsueuit. Si verò in febribus sonitus fiant, aut harum crisibus promptè ex eisdem causis progigni dignosces. Ex causis verò externis si excitetur, quæ sane ea fuerit, ex ægri, seu astantium sermone patebit. Perpetuò autem permanente sonitu, per essentiam aures affectas esse indicium erit: velut si per internalla repetat, per sympathiam, hoc est, per consensum, vt interim quiescat, deinde excitetur, post videlicet repletionem, aut inanitionem, vel motum, aut vehementem calorem, seu frigus. Leuissimus quidem hoc vitiū est, vbi ex grauedine fit: peius vbi ex morbis, capitisve longis doloribus incidit. Pessimum, vbi magnis morbis venientibus, maximéque comitiali, prouenit, vt auctor est Celsus. Hippocrates verò

Aurium sonitus quid sit. *Pars affecta.* *Affectio.* *Causæ.* *cap. 1.* *Trall. lib. 3. cap. 6.* *Gal. loc. cit.* *Pau. lib. 3. cap. 23.* *Signa causarum.* *Ex spiritu flatuoso.* *Ex audiendi subtilitate.* *Ex humoribus crassis, & viscidis.* *Ob locorū imbecillitatem.* *In crisibus & externis causis.* *Prognostica.*

rò libro primo prædictionum dicebat, in febre ardenti sonitibus aurium accedentibus cum visus hebetudine, & grauitate in naribus accedente, melancholico modo méte moouentur. Cuius quoque vitij curandi ratio pro causarũ diuersitate variari debet, propterea relicta victus ratione, quæ nerum neque vna duntaxat esse poterit, sed pro causarũ ratione instituenda erit: poterunque studiosi ex his, quę diximus in præcedẽtibus, haud difficulter ipsam percipere, hic pro efficientium causarum varietate docebimus curationem. Si itaque ex flatuoso crassóq; spiritu, aut humore lento, & crasso aurium sonitus ortus fuerit, totius corporis, aut capitis saltem, purgatione præmissa, præsertim vbi lenti, & crassi redũdarint succi, catapotiis arabicis, aut cochiis cum agarico, aut similibus, errhinis quoq; ac apophlegmatismis, desiccantia, ac attenuatoria, & discussoria pharmaca auribus ipsis admouere oportet, vt oleũ amygdalarum amararum, aut oleum, in quo castoreum, cuminum, seu ruta, anethum, seu nardus fuerint incocta, quibus & acetũ, & mel admiscere poteris, si vehementiùs attenuare, ac discutere velis, quæ omnia affectę auri instillentur: quàm etiam inclinare poterunt adeò, vt per arundinem, seu aliud instrumentum vaporem intus suscipiant ex aqua, in qua priùs fuerint oleo decocta, sampsuchus, ruta, stœchas, absinthium, hyssopus, pini folia, & origanum. Sacelli item parari possunt ex beronica, sampsucho, ruta, hyssopo, chamæmeli flore, pini laurique foliis: qui calfacti auribus imponũtur. Facit insuper ad inueteratos aurium sonitus (Aëtio teste, Apollonij auctoritate) castoreum, & spica nardi æquis portionibus cũ aceto, & rosaceo, si instillentur, hoc idem commendant Galenus ex mente Archigenis tertio de compositione medicamẽtorum secundum locos: & ad Apollonij mentem, porri succum cum lacte muliebri, aut rosaceo infundendum præcipit. Similiter rutam, & cominum pari mẽsura trita, & acero diluta, admisto melle si infundas: aut amygdalarum amararum oleum cũ melle mixtum. Cepas quoque, & allium, & adipem anserinũ pari mensura trita, & excolata si infundas, conducit. Verùm si ob sensus audiendi subtilitatem sonitus fiat prędictis pharmacis, ex stupefacientibus sensũ quippiam admiscendũ erit: velut est mandragoræ, aut papaueris succus, iuxta Galeni sententiam, aut rosaceum cum pauco aceto, ac paucissimo opio vtendum: aut oleum, in quo intestina terræ cocta sunt, infundendum erit, vt Aëtius præcipit: verùm magna cum prouidentia, ea quæ sensum stupefaciunt, adhibenda erunt, minima quantitate, & à se leuioribus semper inchoandu. At si in febribus sonitus fiant, minimè interturbandi sunt: vt plurimum enim statim sedantur, Galeno auctore, ac Paulo. Sin autem post morbum perseuerauerint, absinthij decocto foueri aures debent, vt eodem Paulo, atque Alexandro visum est: & acetum, rosaceumque infundi. vel radiculę succũ cum rosaceo, aut veratrum nigrum cum acero iniicito: vel aloẽm optimã cum vino mulso, Aëtij præcepto. At si propter imbecillitatem accidat aurium sonitus, vt in conualescentibus euenit, temperatum aliquod oleum non nimis calidum, aut frigidum, prout necessitas vrgeat, infundendũ erit, chamæmelinum videlicet, anethinum, vel rosaceum. Per consensum verò præsertim à ventriculi ore orto aurium sonitu eidẽ parti, quæ primo afficitur, prospiciendũ erit. Ex quauis autem causa ortus fuerit aurium sonitus, vbi inueterauerit, cõfert hoc medicamentũ, quod excipit seminis porri, & caryuphyllorum ana scrup. j. moschu gra. v. cum sampsuchi, & rutæ decocto (interim pauco vino dulci addito) auribus instilletur.

Margin notes: 1 prorrhet. text. 18. — Curatio. — Si ex spiritu flatuoso, & crasso, lento, que humore fiat, curatio. — Aët. li. 6. c. 78. — cap. 1. — Si ob sensus subtilitatem fiat curatio. — Si in febribus fiant. — Ex imbecillitate. — Per consensum si fiat.

Περὶ δυσηκοίας, καὶ κωφώσεως.

De difficili, seu graui auditu, & surditate.

CAP. XXXV.

CONTINGIT insuper, vt quispiam difficilius, seu grauius, aut omnino nihil audiat. Appellant autem primum vitium Græci *δυσηκοίαν, ἢ βαρυηκοίαν, ἢ ὑπεκκωφωσιν*, Latini verò (vt Celsus) audituum grauem, interim difficilem appellant, eos verò qui hac affectione laborant subsurdos, aut etiam surdastros, siue grauiter, & difficulter audientes. Tales verò Græci *ὑπεκκώφους, δυσηκόους, καὶ βαρυηκόους*, nuncupant, vt testis est Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos: vtpote qui exiguas voces penitus non audiunt, magnas autem vix percipiunt. Reliquum siquidem vitium à Græcis, *κώφωσις*, à Latinis surditas dicitur, vbi auditus in totum offensus fuerit: adeò vt neque magnas, neque exiguas voces ægri percipiant, his quippe affectionibus aures ipsę perpetuò lęduntur, vt ex earum oblæsa functione liquet: quanquam & ipsæ oblædi possunt per se, vt si earum audiendi primum instrumentum, aut aliqua alia pars eidem vsum præstans afficiatur. Per accidẽs verò si earum facultas affecta sit, neruo videlicet, per quem facultatem suscipiunt, aut cerebro, à quo eisdem facultas transmittitur, potissimùm ea parte, vnde neruus oritur, perpetientibus, poterunt nanque ex accidenti aures affectæ dici, si earum facultas læsa sit, siue ratione nerui, siue cerebri: quoniam eo tempore priuantur eo, quo præsente secundum naturam operabantur. Hũc læsionis modum meminit Galenus, cum primo, tum tertio de locis affectis, quanquam hoc modo affectis auribus nullum vitiũ nec sensu nec alia ratione ortum in eis manifestabitur, verùm illæso apparente aurium foramine: interim quoque & reliqui sensus, qui à cerebro etiam facultatem suscipiunt, perpetiuntur, & in ipso quoque cerebro aliquis læsionis sensus innotescit: quo casu cerebrũ affectum erit, aut præter audiẽdi facultatem, nisi oblæsum est, & tunc neruum propriũ affectum esse haud absurdè cõnicimus, Galeno auctore quarto de locis affectis. Verùm quoquomodo orta sit affectio hæc, symptoma existit in genere noxæ functionum animalium sensibilium, & propriè sensus auditus: quæ functio non deprauata, sed diminuta in primo affectu, in secundo verò ablata est. Insequitur autem vtraque (vt testatur Galenus primo de differentiis symptomatum cap. 3.) aut morbum in intemperie, aut in compositione, aut in soluta vnitate. Verùm cum quidam prædictorum morborum ex propriis eorum indiciis promptè dignoscantur, seorsúmque propriam curationem requirant, nam non auditus duntaxat læsionem, sed aliam quoque cum eo offensam præstare solent, veluti est vlcus, abscessus, quiuis præter naturam tumor, obortus in aore callus, seu tuberculum, ea de re his prætermissis de ea duntaxat surditate, seu subsurditate loqui instituimus, quæ ex redundantibus succis, calidis vel frigidis (media intẽperie potissimũ) excitari consueuit.

Margin notes: Surdastri qui. — Auditus difficilis qui dicantur. cap. 1. — Surditas quid. — Quæ pars in eis affic. — 1. de loc. af fect. ca. 6. 3. de loc. af fect. ca. 1. — Quæ affectio in præter naturã sit. — 4. de loc. affect c. 2. — Quos morbos sequantur. — Causa.

Quamobrem

Earundem signa.
Si ex biliosis succis, signa.
Si à crassis humoribus signa.
Prognost.
Pau. libr. 3. cap. 23.
3. prorrhet. tex. 32.

Quamobrem dictarum causarum signa tredemus, quibus rectè iudicari, & inter se distingui valeant. Si enim à biliosis humoribus surditas, vel subsurditas accidat sursum vergentibus, derepente, potissimúmque in febribus infestare solent, natura, ætas, ac habitus biliosi quoque erunt, similisque præcessit victus ratio, tempus anni, regio, ac aëris constitutio. Si autem à crassis humoribus ad aures decumbentibus oriantur, cum aurium, tum capitis grauitas aderit, ac reliqua quæ pituitosos humores indicant, ob sordes interim, quę crebiò in auribus gigni consueuerunt, prædictæ affectiones excitantur, quæ quoniam & dignotione, & curatione facile patent, & tolluntur, proptereà neque de his etiã mentionem fecimus. Quæcunque autem ab origine, vel paulò pòst, sed longissimæ, & absolutæ surditates constituuntur, nullo remedio eliduntur, Paulo teste. Quæ vero non absolutæ quidem sed diuturnæ tamen, & ipsæ curationem non recipiút, aut certæ difficillimá, vt idem Paulus testatur. Surditas quoque (vt inquit Hippocrates libro primo prædictionum) in morbis acutis, & turbulentis consequens mala est. Verùm quæ ob biliosum humorem ad superiora impetum facientem nascũtur surditates, vacuationibus per medicamenta bilem ducentia ex facili abolentur. Quidam etiam sua sponte affectu liberantur, bile inferius descendente, quod quidem Hippocrates aphor. 28. quarti libri confirmauit, cùm dixit, Quibus biliosæ deiectiones, superueniẽte surditate cessant: & quibus surditas superuenientibus biliosis deiectionibus cessat: & eodem libro aphoris. 60. scriptum reliquit. Quibus in febribus aures obsurduerunt, sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, soluit morbum. Valde quoque suspectum habere oportet grauem auditum, vt tertio de compositione medicamentorum secundum locos cap. 1. testatur Galenus: quoniam paulatim augesceos temporis progressũ perfectam surditatem inducit. Hæ affectiones, si ob biliosum humorem sursum vrgentem ortæ sint, ex facili aboleri possunt: nam quidam sua sponte a malo liberantur, bile inferiùs descendente, quemadmodum Hippocrates testatur, aut sanguine ex naribus fluente. Quidam verò per medicamenta bilem ducentia eis exhibita, facilem curationem recipiunt, Alexandro, & Paulo testibus: quorum materias in præcedentibus studiosi requirant. Victu quoque conuenienti contemperandi erunt, eóque biliosus humor permutandus, cuius iterum sæpius in prædictis mẽtionem fecimus. At ex crudis, crassisque humoribus prognatas surditates vel grauem auditum, vniuersa victus ratione attenuatoria priùs instituta, si nihil prohibeat, venæ sectione curabis, media, aut externa incisa in cubito, vena potissimùm, si recens fuerit affectio, aut cum sanguine permisti sint redundantes crudi, crassique succi, diutina autem existente affectione, vel à sanguine, absolutis redundantibus prædictis succis, vel siquid aliud venam incidere impedierit, omnino purgatione vtendum erit, humoribus priùs tamen concoctis, ac præparatis: ex qua purgatione nedum totum corpus, sed caput præcipue ex iam dictis succis maniatur: eáque non semel duntaxat, sed bis, ac sæpius (si opus fuerit) vtendum. hanc autem ex priùs dictis eligere poteris, præsertim capit. de dolore capitis orto ex frigidis, crassisque succis. A qua purgatione, medicamentis, quæ per os, & nares pituitam eliciunt (Alexandro, & Paulo auctoribus) vtare: necnon & eis, quæ sternutamenta cient. Itẽ & balneis sua sponte scaturiẽtibus, & horum inopia, marinis aquis corpus abluere confert, prout idem auctores præcipiunt, omnique modo caput ipsum, præsertim vbi graue, ac repletum fuerit, exsiccare saluberrimum erit, simúlque corroborare, Galeni auctoritate tertio de compositione medicamentorum secundum locos, atque ex eiusdem sententia in ipsam aurem immittenda sunt pharmaca, quæ crassos, & viscosos humores fundant, ac secent, attenuéntque, ex quorum numero (præter ea, quæ ad sonitus tradita sunt) erit absinthium cum aqua decoctum, ac per arundinem pro fomento adhibitum, ita vt alteram arundinis partem cauitati auris adaptes, alteram verò fotamini operculi ollæ inseras, quò vapor, qui exhalat, ad auditorium meatum allabatur: vtaris autẽ hoc potissimùm (Apollonij auctoritate) ad auditus grauitatem repentinam, & ob dolorem capitis obortam: baccisque lauri, aut folijs eiusdem in aqua decoctis, similiter vtitor, aut origano, itémque hyssopo, aqua quoque marina, & aceto vti conuenit, omnis item piscis fel, perdicis, aut capræ infusum prodest, aut erinacei terrestris cum oleo: fel insuper tauri cum anguis senecta a reto exceptum, & auriũ meatui inditum, grauem auditum soluit, Aetio teste: aut rutæ succus cum melle, seu castoreum cum oleo anethino, vt Paulo visum est. Fomentis quoque vtẽdum, quæ per spongias fiunt ex aliquo prædictorũ decocto: & castoreum cum baccis lauri, & aceto permistum in aurem instilla. Nam mirificè conducit, cùm hoc, tum reliqua connumerata medicamẽta, etsi valentissima sint, sustinet enim (vt inquit Galenus sexto meth. meden. in fine) auditorius meatus valentissima medicamenta: quamuis non solùm vsque ad cerebri duram membranam pertineat, sed etiam neruum contingit, qui in ipsum à cerebro descendit, vt diximus. Plinius Secundus libro primo de re med. cap. 12. inquit, quòd succus hederæ mundissimus cum vino instillatus plurimum facit: item allium, & cepulas cum adipe anseris, si colas, & infundas, oua quoque formicarum (vt idem refert) contrita surditatem aurium, quàm vetustissima sit, sanabunt: caprillum item fel instillatur grauiter audientibus, & prodest, ac bubulum lac cum felle caprino mixtum, & infusum auriculis grauiter audiẽtibus restituit auditum, eodem auctore. Libro autem de medicamentis, quæ ad manum sunt Gal. adscripto legitur, quòd leporis fel recens cum paris mellis portione mixtum, & in cepæ corio tepefactum in aurem immissum ei, qui nihil audiat, auditum restituit.

Si ex biliosis fiant humore, curatio.
Alex. li. 3. cap. 9.
Pau. loco citato.
Curatio, si ex frigidis ac crassis succis fiant.
Purgatio.
Cap. 1.
Topica.
Vide Gal. loco citato & Aet. li. 6 cap. 79.
Loco citato.
In principio libri.

Περὶ παρωτίδων. De parotidibus

CAPVT XXXVI.

POST aurium affectus, deinceps opportunè visum est de eo affectu agere, qui in adenibus iuxta aures adiacentibus oriri consueuit: nominãt autem hunc Græci παρωτίδα, à Latinis quoq; parotis nuncupantur. Sunt autẽ parotides ex inflãmationum genere, quæ glandulis circa aures affectis fiunt, Gal. teste, tertio de compositione medic. secũdum locos. Ex quarum descriptione liquet, quæ partes in eis afficiantur, quia adenes iuxta aures, quod absque alio indicio, sola inspectione patebit.

Parotides quid sint.
Cap. 2.
Pars affecta.
Affectum

rebit. Affectus verò (cum è genere inflāmationū sit) erit morbus in quantitate, propriè in excessu primò, sicut reliquæ inflammationes, secundariò verò in intemperie, & soluta continuitate: id quod dignoscere ad sensum licebit, absque alia rigorum inuestigatione. Harum autem causa non vna duntaxat esse poterit: nam quandoque ex redundante sanguine, eòque non immodice crasso gignuntur: id quod dignosces ex tumoribus magnis, rubrisque existentibus, ex doloribus continuis vehementibus, atque grauantibus, & temperamento, ætate, & habitu, sanguineis existentibus, præcedentéque victus ratione multum sanguine gignere potente, & reliquis huiusmodi. Fiunt insuper ex bilioso sanguine, ac tenuiori, quod cognoscere licebit, eo quod tumor sit rubicundior citra grauitatem, igneus, erysipelati persimilis: ægérque videbitur, tanquam ardere, & tangentes manifestam caliditatem percipiunt, vt Alexander testis est. Quæ præcesserunt, ac comitantur pariter bilem redundantem arguent, vt habitus, ætas, temperamentum, ratio victus, ac reliqua. Verùm si a melancholico sanguine prouenerit, neque ruborem habebunt, neque dolorem adeò ipse inferunt, sed tumorem quendam scirrhosum, quemadmodū si ex pituitoso sanguine fiant, laxum tumorem, qui œdema dicitur, repræsentabunt, nihil habens dolorificum, aut renitens, nec minus & quæ præcesserunt melancholicum sanguinem, aut pituitosum apta fuerunt procreare. Consueuerunt autem indifferenter cunctæ oriri, Galeno, & Paulo testibus, interim ex humoribus in capite impactis, atque ab eo ad iam dictas partes transmissis, interdum autem citra capitis affectionem in febribus, natura superfluos humores ex vasis effundens ad regionem inter cutem, & subiecta corpora deponit iudicatoriè, quo tempore & glandulæ ex effusis humoribus participant, prædictóque affectu laborant. At Celso auctore libro sexto cap. 16. parotides oriri solent modò in secunda valetudine, ibi inflammatione orta, modò post longas febres, illuc impetu morbi conuerso. Accurate igitur inspici debet tum qualitas, tum quantitas materiæ influentis, & parotidas excitantis, vt inquit Alexander: nam quædam ipsarum ratione crisis concoctione apparente fiūt, quæ neque prauæ, sed curatu faciles existunt: multósque magnis periculis liberarunt, aliæ verò ex copia cruda contingunt, quæ naturam grauant, simul & nonnihil irritant: quare etiam procedente tempore periclitantur, & Medicis multa tentantibus, vix ad suppurationem, aut concoctionem perueniunt. Victu itaque congruo maximè, & subiecto affectui, causæque eius effectrici accommodato imprimis constituto, si sanguis redundare videatur, per venæ sectionem ipsum euacuabis: præsertim si vires permittant, antequam vllam curationem parti adhibeas, Galeni, Pauli, ac Alexandri decreto: qui enim (vt inquit Alexander) nulla vacuatione præmissa, statim ad inducenda cataplasmata transierunt, aut aliud, quod discutere, aut extrahere parotidas potest, hi manifesto auctores exriterunt, cur ægri strangularentur. Incidenda tamen erit eiusdem lateris humeralis vena. A sanguinis autē missione ad topica ad deueniendum erit medicaméta: quæ minimè repulsoria (veluti in reliquis inflammationibus vti conuenit) esse debent, præsertim cùm neque malignum sit, neque multum quod influit, neque corpus humoribus ex æquo plenum sit, tunc nanque prima pars curationis partium inflammatarum à reprimentibus, ac repellentibus exordienda erit. Verum in parotidibus, siue paucum sit quod influit, siue multum, benignū, aut malignum, aut corpus ex æquo plenum, aut non plenum, Galeni decreto tertio de Compositione medicamentorum secundum locos, etiam præcedente totius corporis euacuatione nunquam eis vtēdum erit: & si Celsus eodem libro sexto ca. 16. interdum ea admittat, cùm videlicet sine morbo intumuerit, tutius tamen erit, si ab eis abstineas semper, sed maturati, & quamprimùm aperiri commodius est, vt ipse inquit, præsertim si ex aduersa valetudine fiant: quanquam considerandum sit (vt ipsemet testatur Galenus) num vehementi impetu fluxus illabatur, vel nō: nam primo casu nihil nos curiosiùs agētes, iuxta Hippocratis sententiam aphoris. 20. primi libri, omnia naturę permittimus. Si enim siue cucurbitam, siue aliud pharmacum humores ex alto ad cutem attrahens admouerimus, vehemēs dolor hominem apprehendit: vnde & vigiliæ fiūt, & febres succedunt, ac vires exoluuntur, Galeno teste, præcitato loco. Mitigare igitur, & non humorum influxui opitulari tunc potius conuenit per cataplasmatum maximè lenientium vsum: veluti est, quod ex frumenti, aut hordei, aut seminis lini farina, cum aqua mulsa, aut fœnigræci, seu althææ, seu chamæmeli decocto conficitur. Item quod ex lapatho, ex axungia insulsa constat, vt inquit Paulus, & quæcunque alia, quæ ad hęc commoderatè humectam habent caliditatem, per quam mitigare dolores valent, ac influentes humores concoquere, ac suppurare possunt, in eundem vsum corporibus præsertim mollibus, ennuchorum, puerorum, mulierum, & eorum, qui teneram habent carnem, eiusdem Galeni auctoritate, butyro locum illinemus: & si vehemens fuit dolor, butyrum, & adipem suillum simul liquefaciem*, & modica cera adiecta, vt mollius ceratum fiat (vt inquit Aetius) imponemus. At si non vehementi impetu influxus irruat, humoreque adhuc altè delitescente, parotis in tumorem non attollatur, iuuari natura debet, vt affligens humor ex profundo ad cutem attrahatur, pharmaca attractoria, aut fomenta assidua adhibendo: atque si hæc nihil memorabile efficiant, etiam cucurbitam affigentes, vt inquit Galenus. Nam si in altum recurrat colluuies, periculum haud mediocre subsecuturum est, vt Paulus testatur: optimu vtique hic videbitur naturam adiuuare. Quòd si moderatæ fuerint parotides, ac mitiores, vtpote quòd neque multa copia influat, neque dolor vehemens adsit, neque caliditas cum humore, sanare eas poterimus facilè (vt inquit Galenus, & Paulus) fotibus ex muria vtentes, & cataplasmata magis calefacientia, & discutientia adhibentes, cùm neque ipsæ ad suppurationem festinant, neque vehementem dolorem inducunt, veluti esset ceratum ex butyro, & æsypo paratū, quod ostrea vsta, aut buccinas, aut purpuras assumeret, vt inquit Aetius: vel ex eisdē ostreis vstis, anserinoq; adipe veteri, insulso, & butyro, ac cera compositum: quod quidem efficacissimum est, vt ipse inquit: quamuis hæc eadem medicamenta ante Aetium Galenus conscripserit tertio de compositione medicamentorum secundum locos: nisi quòd pro adipe anserino suillum apposuit veterem insulsum. Verùm si non ita mitiores fuerint parotides,

Margin notes: Causa. / Earundem signa. / Li. 3. c. 30. / Gale loco cit. Paul. li. 3. cap. 23. / Prognostica / Curatio / Venæ sectio. / Topica. / cap. 2. / Li. 6. c. 89. / cap. 2.

des, attractorijs pharmacis (vt diximus) ac discussorijs vtendum erit, fomenta assidua adhibendo ex florum chamæmeli, fœnigræci, seminis lini, & sertulæ campanæ decocto. Quod si ex crassiori humore ac frigidiori excitentur, in aqua, & vino decoctum parari debet ex prædictis, adijcique poterit hyssopus, serpillum, sampsuchum, pulegium, & reliqua, quæ euidentiorem vim discutiendi habent. Post fotus ex oleo amygdalino, chamæmelino, aut anethino locum illinemus. aut cataplasma ex hordeacea farina, & semine lini, in iure fœnigræci, chamæmeli, aut althææ decoctis adhibebimus. Frigidioribus autem, & crassioribus existentibus succis, oleo irino, aut liliorum alborum, sampsuchino, aut rutaceo vtar, aut cataplasmate ex erui, seminis lini, & fœnigræci farina cum ficuum siccarum, & chamæmeli iure decoctis, addita mulsa, & cum his cucurbitæ quoque affigendæ sunt, præsertim si nihil memorabile efficiant: bene item discutit parotidas iris illyrica contusa, cocta ex passo more farinæ hordeaceæ, calida bis, térve imposita, vt inquit Scribonius Largus. Eiusdem iridis illiricæ puluerem cum hordei farina in mellicrato decoctum commendat Theodorus Priscianus capite octauo libro primo ad Timotheum. Quòd si ex his tumor nō discutiatur, sed etiam dolor perseueret, necesse erit tandem, vt ad ea quæ suppurationem excitare, & materiam possunt cōcoquere digrediamur: velut est frumenti farina cum caricarum decocto, & oleo, item quod ex polline, & quod ex fermento constat pharmacum, Galeni auctoritate: lapathum quoque, & axungia porcina, si in hydrelæo coquantur, idem præstant, ex Alexandri sententia. Postquam verò in pus parotides transierint, materia mutata, id quod tibi innotescit ex rigore præter rationem, & febre, quæ prius non erant, ac maiori dolore præcedentibus, tempore quo pus conficiebatur, ac demum delitescentibus, tunc aut per sectionem pus elicere, oportet, aut sanè per acre medicamentum abscessum rumpere, aut tentare, vt ipsum per medicamēta attractoria, & tenuium partium vim habentia discutiamus, Galeno teste eodem tertio de compositione medicamentorum secundum locos. Verùm si ipsæ parotides inueteratæ fuerint, citra omnem molestiam discuties, & emollies, si buccinas vstas, & ostrea, omnia adipi veteri porcino liquato admisceas, ac supra affectum locum adhibeas, Aëtio teste: hoc idem efficiet: si prædictorum cinerem cum melle admisceas, aut si ficus marinas, aqua incoctas vel marrubium cum sale imponas ex Pauli sententia, seu meliùs Archigenis: quoniam eius esse hæc medicamenta fatetur Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos.

cap. 44.

cap. 2.

Loco citato

Περὶ βλάβης ὀσφρήσεως, καὶ ῥινὸς παθῶν. De læsione olfactus, & narium vitijs.

CAPVT XXXVII.

De instrumento odoratus ca. 5. 4. de loc. aff. cap. 2.

Vm in ordine instrumentorum sensus, tertium locum ad dignoscēdam tenuem substātiam odoratus teneat Galeno teste, cùm libro de instrumēto odoratus, tum quarto de locis affectis, & propterea in qoatuor alijs sensorijs, tanquam medium construitur, ea de re absolutis aurium affectibus, ad eos qui olfaciendi facultati, ac naribus contingunt, transeundum esse censui. priùs tamen de ea odoratus læsione, quæ non in meatibus nasi est, pertractare decreui: quæ qualiscunque fuerit, siue difficilis, diminutè videlicet, seu ablatè oblæsa functio, siue deprauata, noxa non eorū meatuum, qui naribus cōspiciuntur, erit, sed vel anteriorum cerebri ventriculorum, aut eorū meatuum, qui ἠθμοειδεῖς Græcè, Latinè coliformes appellātur, ex Gal. sententia tertio de locis affectis, in fine: quem sectati sunt Paulus, & Aetius. Nanque (vt idem Galenus testatur) odoratorum sensus in prioribus cerebri finibus perficitur, elatis ad ipsos per iam dicta colifotamina vaporibus, cùm natura in fabricādis cuiusque sensus instrumentis, similitudinem sensibilium secuta sit: & propterea vaporis quodāmodo simile proprium odoratus instrumētum esse oportebat, vt libro de instrumento odoratus liquet. In ipsis itaque cerebri anterioribus ventriculis, qui etiam vaporosum quendam spiritum continent, vt patet octauo de vsu partium odoratorū sensus perficitur, non abs re iuxta Gal. sententiā. Quapropter olfaciēdi facultate oblæsa, ad priores cerebri vētriculos referatur affectio, si simul cū ea vox nō oblæsa sit, sed incolumis seruabitur: verū si vox quoq; manifestè contagium senserit, laboriosior quodāmodo reddita, colatorijs ossib. oblæsis affectio tribuēda erit, quemadmodum Paulus testatur. At si cerebri priores ventriculi affecti sint, eorum affectio, aut ex intemperie sola, aut etiam ex humorū copia oriri potest. Si verò colatorij meatus affecti sint, obstructio duntaxat eorum, & non intemperies sola in causa esse poterit, & proinde licet odoratus oblæsio perpetuò symptoma sit in genere noxæ functionis sensibilis propriè olfaciēdi, siue ea functio diminuta sit, ablata, seu deprauata, non ad vnū tamen genus morborū sequitur: sed si colatorij meatus affecti sint, vtpote obstructi (vt diximus) morbum in compositione, & propriè in via comitabitur, ipsis autē incolumibus existentibus, anterioribus verò cerebri finibus affectis in intemperie morbum sectabitur. Quibus autem indicijs olfaciēdi læsio dignoscatur nequaquam scribere oportet, cùm ex ipsius ægri relatione promptè modus læsionis eius percipi possit. At habita notitia, quod olfaciendi facultas ex affectione anteriorum cerebri vētriculorum oblæsa sit, cùm ipsi intēperatura quadā affecti sint, mox qualis sit ea vētriculorum cerebri, ac ipsius etiam cerebri intemperies inuestigandum erit: quę nō alia via tibi innotescet, quàm ex his notis, quas conscripsimus, cùm de dolore capitis pertractauimus: siue ea intēperies sit sola, siue cum alicuius succi redundātia, propterea non est cur iterū de eis hic mentionē faciamus. Verum si odoratus offensio obturatos colatorios meatus sectetur, ex detētis præter cōsuetudinem narium excrementis, muco, ac destillatione vt plurimùm prægressis, cū his quę diximus percipi poterit; qoanquam etiam ex malis quibusdam redundantibus succis prædicti meatus obstrui possunt, vētriculique oppleri, ac aliena intemperie affici: qui ex proprijs eorum indicijs haud difficulter comprehenduntur, potissimùm vbi deprauata functio fuerit. Non itaq; despicienda hæc affectio erit, præsertim vbi anteriores cerebri ventriculi, nedum intemperie affecti, sed humore oppleti sint, quoniā præter id quod spiritus animalis, qui in ventriculis continetur, ac cerebrum ipsum intemperie quadā afficiatur, hæsitandum erit de futuro casu, morbo comitiali, aut apoplexia, humoribus ipsis diu detētus, ac adeò auctus, vt pleni ventriculi sint, nō ante-

Pars affecta.

Pau. lib. 3. cap. 24. Aetius li. 6. cap 96.

Odoratorū sensus quo loco fiat. Cap. 3. cap. 6.

Quibus indicijs dignoscatur, qua pars fuerit affecta.

Quapropter naturā affectum sit.

Quos morbos sectetur.

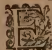
Causarum cognitio.

Prognostica.

riores modò, sed medius saltem, aut etiam postremus cum eis quemadmodum euenire solet, si ipsis plenis existentibus tota nocte supini cubemus, *Cap. 4.* Galeno teste, libro de instrumẽto odoratus. Insuper si oderandi functio deprauata sit, magna ex parte periculosa existit, præsertim si in acutis morbis accidat, & odor quispiam putridus, ac fœtidus sentiatur. Verum si ex sola cerebri intemperie olfaciendi facultas oblæsa sit, contrarijs duntaxat remedijs curabitur, calidis, si frigida fuerit intemperies: & frigidis, si calida, humidis, si sicca, & siccis, si humida fuerit: quemadmodum in cura doloris capitis ostendimus. *Curatio.* Ex humorum autem copia, siue cerebri ventriculos opplente, siue colatorios meatus obstruente, si odorandi functio oblæsa sit, ea prius, aut sanguinis missione, aut purgatione vacuanda erit (vt inquit Paulus) prout ipsa humorum copia exigit: & deinde ad topica medicamenta deuenite. Sed quoniam magna ex parte, qui ventriculos opplent, ac colatorios meatus obstruunt redundantes succi frigidi, ac crassi sunt, ea de re, si ita contingat, odoratum oblædi, vniuersa victus ratio, quæ attenuatoriæ sit facultatis, instituẽda erit. *Victus ratio.* Proinde domus in qua degunt taliter affecti, moderate calida sit oportet, pro temporis anni ratione: in siccioribus locis diuersentur: gymnasiisque pro viribus vtantur, ac moderato somno nocturno: nam diurnus, & diuturnus incommodus eis existit: dum autem dormiunt ceruicalia sublimia habeant, & in latus reclinentur, non tamen secũdum affectam partem, præsertim si contingat vnum ex colatoriis meatibus esse obturatum, vt inquit Aëtius, Archigenis auctoritate, ex interuallis quoque *Medicamẽtorũ ratio.* acrium rerum esus adhibeatur. Hac victus ratione instituta, ac totius corporis purgatione præmissa, non semel duntaxat, sed bis, & sæpius, si opus fuerit, præsertim si purgans medicamentum valentissimum non sit, commodus erit vsus eorum pharmacorum, quæ pituitam per os ducunt, quorum formulas supra requiras, aut ex staphide syluestri, mastiche, & vua passa componas: nec minus & caput ipsum per ea quæ naribus infunduntur, purgari debet, prius eis vtendo, quæ in præcedentibus conscripsimus: demum efficacioribus, ceu est elaterium cu lacte, aut cyclamini succus. Ipsum quoque cyclaminum siccum tritum (vt inquit Aëtius) insuffla, aut nigellam tusam ac cibratam, & oleo vetustissimo addito probè tritam per nares infunde: & pharmacum per inspirationem vehementius attrahere iube: aquam autem ægro in ore continẽdam exhibe, quo medicamento vsus fuit Galenus in quodam adolescente, qui à diuturna tum grauedine, tum destillatione odorandi sensum læsum habebat, vt patet libro de instrumento odoratus. Hic vbi per triduum hoc auxilio vsus fuisset, magnopere ab eo adiutus fuit: quarto autem die cùm eodem medicamento sic vsus esset, vt spiritum violentiùs quàm antea attraheret, grauem in intimo capite morsum percepit, qui tamen, vt sensim leniretur, postera die penitus conualuit: vtiliter etiam nigella assumitur cum aceto, vt refert Aëtius. Sternutatorio item vtendum, primùm simpliciori, deinde *cap. 4.* efficaciori, quale est veratrum album leuissimè tritum, odoramenta quoque assidue adhibeantur, veluti est narcissus, sysimbrium, aut serpillum odoratum, mentha, polium, & thymbra: quanquam omnium vtilissimum sit castoreum aceto dilutũ: quin & potum castoreum tritum cum aquæ mulsæ cyathis tribus, præ multis auxiliis proderit, eodem Aëtio teste: verum efficacius redditur, aceti scillitici cyatho dimidio addito. Vtilissimum quoque ipsis existit acetum scillinum quotidie a ieiunis trium coehleariorum acceptum. Cæterùm si pertinacior fuerit affectio, adeò vt adhuc auxilio aliquo opus habeat, radendum est caput, & sinapismus adhibẽdus vsque ad frontem: & si opus fuerit, nedum frõti, sed faciei, ac naso adhibere oportet, & postea lauare: quin & theriacæ sæpe assumptio magno erit præsidio, Paulo auctore.

Περὶ ὀζαινῶν. *De ozænis.*

CAP. XXXVIII.

EX genere verò vlcerum sunt ea narium vitia, quæ Græci ὀζαίνας, Latini quoque non alio modo quam ozænas appellant, ex fœdo odore quem habent, sic dictę. *Ozænæ.* Sunt nanque ozænę vlcera circa nares, pluresq; crustas, & odorem fœdum habentia, Celso auctore cap. 8. libro sexto, aut vlcera curatu difficilia, putredinosa, grauitérq; olentia, vt ex Aëtio, & Alexandro colligi potest. In quibus quòd nares afficiantur, nullo alio indicio opus est, cùm ex inspectione patere poterit, ac ægri narratione, similiter quod morbus sint in soluta continuitate: nam in vlcerum genere continentur, vt diximus: id quod etiam visu facilè deprehendi poterit. Earum autem causa humores acres, ac putridi sunt: ex ipsorúmque influxu generãtur, vt Galenus testis est 5. de compositione medicamentorum secund. loc. *Quid sint. Aët. lib. 6. cap. 90. Alex. lib. 3. cap. 11.* Nam si acres solùm fuerint humores, ægrè curabilia vlcera producere consueuerunt, non tamen graueolentia, eodem Galeno auctore *Pars affecta.* præcitato loco. *Affectus.* Relinquitur ergo, vt ozænę ex acrium, & putredinosorum humorum influxu pro- *Causa.* creentur: & propterea differre ab his vlceribus, quæ *cap. 5.* ex acrium duntaxat humorum influxu fiunt, nõ tamen graueolentia sunt. *Prognostica.* De hoc malo sciri quidem debet (vt inquit Celsus) quòd vix ei succurri possit, *Curatio.* nihilominus tamen quędam tentanda sunt, quanquam curatu sit difficile. Cibo itaque modico, qui neque acer, neque valentissimus sit, est vtendum, pariter & potu: *Victus ratio.* & si suscipio adsit copiæ humorum in toto corpore redundantium, ea prius aut sanguinis missione, aut purgatione auferenda erit, Paulo teste. *Pau. lib. 3. cap. 24.* Demum quoniam ex capite in nares acrium, ac vitiatorum humorum defluxus prouenit, quamprimum caput siccetur, ac roboretur oportet, Galeno auctore eodem tertio de compositio. medica. secund. locos, *Medicamẽtorũ ratio. cap. 5.* eóque siccato, ac roborato ad naris purgationem progrediendum erit, scopo hoc in ozænis proposito, vt affecta pars permistæ facultatis pharmaca, tum repellentia, tum discutientia resicceetur, repellunt autem, tum austera, tum acerba, quæ communem adstringentium appellationem habent, discutiunt verò calida, & sicca facultate prædita Qua de re caput ad cutem tondeatur, *Topica capiti adhibenda.* assiduéque vehementer perfricetur: demum quæ siccãdi, ac firmãdi facultate prædita sint synciputi, ac toto capiti prærasо (vt dictum est) imponantur, veluti est oleum myrtinum, rosaceum, puluis corallorum, ac santalorum, rosarum rubearum siccarum, mastiches, & mannæ thuris, acetum, & alia huiusmodi: quorum syluam studiosi petant capit. de dolore capitis. Ex Aëtij autem, & Alexandri sententia tale medicamentum imponi debet: excipit verò myr-

thæ,

rhæ, thuris, singulorum vnc. j. cochleas integras quinque, quibus ceram, & albumina nuotum duorum additu, commiscetóque, ac medicamentum capiti cum linteo dibus nouē continuus inducito. Postquam itaque per prædicta caput corroboraueris, ad nasi curationem accedes, præpositum iam scopum habens: in narem itaque ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebenthinæ coniciatur, ex Celsi sententia, quod specillo quoque lana inuluto sit, attrahatúrque spiritu is luccus, donec in ore gustus eius sentiatur: sub his enim crustæ resoluuntur, quæ tamen per sternutamentā elidi debent. At putris vlceribus (eodem Cornelio auctore) vapor aquæ calidæ subiiciendus est, deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutū, aut menthę, seu marrubij succus, seu omphaciū, sic vt horum cuilibet mel adiiciatur: inuoluendúmque lana specillum est, & in eo medicamento intingendum, cōque vlcera implenda sunt, rursúsque linamentum inuolutum, & oblongum eodem medicamento illinendum, dimittendúmque in narem est, & ab inferiore parte leniter deligandum, idque per hyemem, & ver, bis die, per æstatem: & autumnum, ter die fieri debet. Verùm Galenus Archigenis auctoritate, calaminthæ succum naribus infundēdum in ozænis præcipit: aut ipsammet aridam calaminthā per fistulam insufflandam iubet, & ad naris vlcera ex malorum punicorum succo in ęneo vase ad medietatem coctō paratum medicamentum perline, aut malum punicum dulce, integrum, in vino coctum tertio, & forinsecus imponito: poteritque ex cerusa, & argenti spuma simul cōttitis, eisque dum teruntur, vino, & oleum myrteum adiiciendo, donec mellis crassitudinem fecerint, medicamentū parari, eóque vlcus illinitu, eiusdem Cornelij auctoritate. Interim si vetus fuerit vlcus, præsertim myrrham, plumbum vstum, ac alumen prædicto vnguento permiscere poteris, sutorium atramentum vstum, vel sal ammoniacum, simúlque cū his mel, & acetum, ex quibus constat cum ozænarum, tum etiam aliorum narium vlcerum curatio. Vnum autem Aetij medicamentum ex mente Oribasij prætermittere nolui, excipit autem spumæ argenti, & cerusæ drach. vj. plumbi vsti, & loti drach iiij. myrrhæ, aloes, singulorum drach. ij. gallarum drac j. vino, & myrteo oleo dilutis vtere ad narium vlcera, facit etiā & ad sedis vitia, vlcera scilicet, seu rimas, eodem auctore.

Topica naso applicanda.

Li. 6. c. 93. Optimum me... ar... tum.

Περὶ πολύποδος. *De polypo.*

CAP. XXXIX.

VELVT ex vlcerum genere ozænæ, sic quoque ex genere tumorum præter naturam affectus quidam in naribus generantur, quia Græcis πολύποδες, a Latinis veluti a Celso, polypi quoque nuncupantur. Sumpsit autem hic affectus nomen a similitudine ad aliquid extra positum, velut elephantiasis, & cancer, ab elephante, & cācro, cum quibus similitudinem habent, vt testatur Galenus 2. metho. meden. propterea ab eodem Galeno 3. de compo. med. secund. loc. asseritur polypum tumorem esse, qui pręter naturam in naribus generatur, polypodis catni assimilis, iuxta substātię proprietatem: quem etiam sectati fuit Paulus, & Aetius: nam polypi marini carni proprietate essentiæ, & colore, & compage similis existit, eodem Aetio teste. Celsus verò cap. ... eo se... tn, di... t, ... polypus est caruncula ... modò alba, modò ..., quæ narium ossi inhæreret, & modò ad labra ... en deus narem impler, modò retro per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeò increscit, vt post vuam conspici possit, strangulatque hominem, maxime austro, aut euro flante, ferèque mollis est, raro dura, di... atque polypus, iuxta eiusdem Celsi sententiam, a reliquis carunculis, quæ naribus nascutur: quoniam illæ similes sunt muliebribus mammis, ac in imis partibus narium, quæ carnosissimæ sunt inhærent, etsi eiusdem naturæ sint polypi, & carunculæ, quas Græci σαρκώματα appellant, Paulo auctore. Nares ergo in eiusmodi affectionibus affectæ sunt, vt ex iam dictis, ac oculorū inspectione patere poterit, ac affectus, seu morbus in quantitate existunt, cùm e genere tumorum præter naturam sint, Galeni, Pauli, Aetij, & Alexandri auctoritate: ex quorum essentiæ proprietate manifestum est vt inquit Galenus, & Aetius, post eum) eos ex crassis, & viscosis humoribus generari, quare non est, cur laboremus notas huc conscribere, quibus morbum hunc dignoscamus, cùm ad sensum pateat, nec eas, quibus eiusdem morbi causa dignosci possit: quoniam manifestum est (inquit Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos) affectionem hanc ex crassis, & viscosis humoribus generari: & proinde non abre Celsus asseruit morbum hunc ferè quidem ferrum curari, quamuis interdum medicamentis quibusdam inarescat. Verum si cancrosus ferè polypus fuerit: attingi non debet, vt idē testatur: quamuis magis spiritum impediat, & nares dilatet, rarique talis polypus fiat, cùm sæpius mollis fit. Cæterum liquet, in huiusmodi affectibus considerata cuiusque corporis natura, sanguinem (si nihil impediat) mittendum esse: necnon medicamentum purgans offerendum (Alexandro teste) debita prius victus ratione institu... deinde caput radi, siccarique, ac roborari medicamentis appositis debet: Nam hæc communis cura ambobus his est, polypo videlicet, & narium vlceribus, seu ozænis, auctore Galeno tertio de compositione med. secundum torum secundum locos, pituitam quoque per os educi conuenit, apophlegmatismis videlicet, in præcedentibus conscriptis, nanque ex crassis, & viscosis humoribus dictum est polypum generari. Qua etiam ratione fit, vt eis etiam topicis medicamentis, qui curari possunt polypi indigeant, quæ mistam facultatem habeant, vt videlicet partim adstringant, partim secent, & attenuēt, partim etiam discutiant, & exsiccent, eodem Galeno auctore præcitato loco. Verùm nequaquam ea adhibenda erunt, ni prius caput reficcetur, ac corroboretur, si opus fuerit. Ante omnia venam secare, ac purgare oportet, vt diximus: quæ caput roborant, atque exsiccant præcedenti capite requiras, eisque vtar, post quæ eunuchis maximè, aut corporibus mollibus, & humidis, vtpote quę nullius pharmaci ferre possint adhibitionem, sed ab omnibus irritantur, solis aridis cōtulis, ac probe tritis, atque in dijs vtito: magnopere enim citra omnem mordacitatem iuuamentum præstāt: quoniā aut nihil nocent, aut omnino citra molestiam opus suum perficiunt, vt testatur Galenus. Ipse quoque tanquam probatissimum reperisse asserit, nedum polypis, sed etiam ozænis, quòd ex malis punicis constat ph... macum,

Lib 6. 8

Quid sit polypus. 2. meth. ca. ... 3. de compo. medic. secund. loc. cap. 2. Pau. lib 3. cap 24

Aet. li. 7. c. 90.

Pars affecta.

Affectus præter naturam.

Causa.

cap 13.

Prognostica.

Curatio.

cap. 3.

Qualia medicamēta conferāt

macum, ſint autē pari numero, ac magnitudine ex tribus eorum differentijs, auſteris ſcilicet, dulcibus, & acidis accepta, eáque recentia, & matura cōtundenda ſunt, atque integra diligenter conſtringenda, quo ſuccus ex is exprimi poſſit, quem vbi modicè decoxeris ſi liquidior quam oportet, videatur, ſtanneo vaſe depoſitum aſſeruare oportet. Quod verò ab eo reliquum eſt ſolidum, & craſſum, rurſus diligenter contundendum eſt, vt à contuſione rurſus in pila atteri, ac leuigari poſſit, indéque collyriorum formæ affingi, quæ congruam ad ægri narem proportionem habeant. Induntur enim hæc in naris, quam polypus oblæſit, meatum, quo citra mordacitatem: doloriſque conſenſum, qualem acria pharmaca excitare ſolent, per longiorem moram ipſum expurgent: quòd ſi humectior, & mollior ubi appareat polypus, plus ex auſteris malis punicis conijcies, ſi durior, ex acidis. Quoniam verò moleſtum eſt perpetuò collyrium ſuſtinere, licet etiam quandoque intermittere, atque interim ſuccum antea expreſſum, & in ſtāneo vaſe depoſitum, ac adſeruatum in nares infudere: atque etiam circa illas partes, iuxta quas naſus ad palatum perforatus eſt, liquidum ipſum expreſſum ſuccum illinire, vel cum pēna, vel cum lana, ſpecillo duos nucleos, ſiue cuſpides habenti obuoluta, nec parum etiam confert prædictum collyrium ex malis punicis effictū, ſi vbi exaruerit, probè contundatur, cribreturque, ac leuigetur, indéque inſuffletur, aut etiam per ſpecilli nucleum indatur. Omnia autem hæc (vt teſtatur Galenus) aſſidue facere oportet, vt nunquam ab affecta parte pharmacum abſit, cùm facile ab humiditate eluatur. Parari item poteſt medicamentum ex ſpumæ argenti drachmis iij. ceruſæ drach. quatuor malicorij drachmis duabus, & aluminis ſciſſilis tantundem, quibus tuſis, & cribratis in mortarium coniectis, cum vino odorifero ad mellis craſſitudinem redigito: poſtea verò myrteo oleo affuſo conquaſſato, in pyxide plumbea ſeruato, vtitor. Poteris inſuper Pauli medicamento vti, robuſtis præſertim corporibus, aut ex eo, quod excipit atramentum ſutorium aut aceto, aut eo, quod recipit ſquamæ æris drach. viij. atramenti ſutorij drachmas ſex, ſandarachæ drachmas tres, veratri nigri drach. ij. miſceantur, & naribus inſufflentur. Ad inueteratos autem polypos maximè commendauit Alexander puluerem ex quatuor metallicis compoſitum, chalcantho videlicet, chalcitide, ære cremato, & miſy. Accipias autem hæc æquali pondere ſingula, & ſeorſum teras ex aceto, poſtea omnia ſimul miſceas ex vino ſubigens, donec glutinoſum fiat, ad mellis ſpiſſitudinem, deinde in ollam recentem cōijcias, quam operculo impoſito, lutóq; oblitam in furnum dimittas, vt in carbones illa redigātur, dein fumo exēpta cum vino teras, atque nerium ſimiliter torrefacias, redigáſque in puluerem, eúmque reponas, & cum neceſſitas poſtulat, vtare. Prędictis etiam medicamentis vti poteris, ad reliqua narium ſarcomata, nonnulláque alia reperies apud artis medicæ eximios auctores, quæ nos breuitati indulgentes ex induſtria prætermiſimus.

Περὶ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίας.

De ſanguinis ex naribus eruptione.

CAPVT XL.

cap. 4. Pars affecta.

NTER nariū affectus, quæ ex ipſis ſanguinis eruptiones fiunt, à Galen. 5. de Cōpoſit. medicamento. ſecundum loc. cōnumerātur à Gręcis ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαι dictæ. Quapropter quod nares affectę ſint, cunctis liquet, nō tamē per eſſentiam ſemper afficiuntur: ſimiliter quod affectus ipſe ſymptoma ſit in genere excretorum immodicè toto genere præter naturam. Verùm id non vnum duntaxat morborum genus ſectatur, velut etiam reliquæ ſanguinis eruptiones, ſed interim Galeno teſte 5. Method. medendi. vaſorum diuiſionem, interdum eorum orificiorum reſerationem, quandoque earundem tunicarum rarefactionem ſequitur, quamuis non modò vaſis ipſis male affectis, ſed etiam ipſi ſanguini, aut denique facultati interdum occaſio tribuenda ſit, ex eiuſdē Galeni ſententia tertio de Cauſis ſymptomatum. dico autem vaſa ipſa male affecta, vt cùm molliora, vel duriora, ſeu tenuiora fuerint, à natura, ſeu aliqua ſuperueniēte cauſa extra vterum vitiata, ſanguinem verò male affectum appello, vel cùm adeò vitioſus ſit, vt vaſa, quibus continetur, erodat, vel cùm adeò eſt auctus, vt à vaſis contineri nō poſſit, vt interim ea diſrumpat, interdum eorum ora reſeret. Ex parte verò facultatis ſanguinis profluuium efficitur, cùm iſ ſamet facultas ora vaſorum aperit. Non abre itaque ſanguinis ex naribus eruptio vni ſaltem ex prędictis cauſis tribuenda erit. Nanq; aut vaſis ipſis male affectis, venis ſcilicet aut arterijs eorum ore, aut reſerato, aut tunica eorū diuiſa, vel rarefacta, propter quod & ſanguis, vel propter ἀναστόμωσιν, quam Græci aut διαίρεσιν, aut διαπήδησιν è vaſis profluit: vel ſanguini ipſi, etiam malè affecto, aut ipſi facultati, quæ ora vaſorum aperit, tempore quo excernit ea, quæ ſibi moleſta ſunt. Hinc Galenus prædicto libro quinto Methodi medendi. capi. ſecundo, anaſtomoſin fieri aſſerit, tum propter eorum imbecillitatem, tum etiam propter ſanguinis copiam, qui impetu quodam ad os vaſorum ruat, aut propter eiuſdem ſanguinis acrem quampiam, quæ illi extrinſecus inſidat, qualitatem. Diæreſin verò, ſeu diuiſionem vaſorum, tum ex vulneratione, tum cōtuſione, tum ruptione fieri: aut diapedeſin ex ipſa quidem tunica rarefacta, ſanguine verò tenuato, oriri fatetur: quāquam etiam ex gracilium vaſorum ore adaperto fieri poſſit. Verùm ſi ex parte vaſorum aliquo modo affectorum ſanguinis è naribus profluuium fiat, id dignoſcere haud difficile erit, ſiue interna, ſiue externa fuerit cauſa nam neque indicia aderunt ſanguinis redundantiæ, neque is, qui profluit ſanguis, vitioſus apparebit, nec corpus cacochymum erit, aut crisis tēpore in acutis morbis is excernitur. Si autem ex aliqua externa cauſa affecta fuerint vaſa, vt caſu ab alto, ictu, exercitio vehementi, mora in ſole, ac reliquis huiuſmodi, ex ægri, aut aſtantium aſſertione id percipere poteris. Verùm ſi ex nulla externa cauſa vaſa affecta ſint, interna perquirenda, nunquid molliora videlicet fuerint: id quod à redundante humiditate percipies: aut duriora, ab ariditate, aut tenuiora ab inedia reddita ſint vaſa, ſeu à natura talia conſtructa fuerint: & proinde eorum ratione fuerint rupta, reſerata, ſeu rarefacta. Si verò nullum illorum adſit, vidēdum erit nunquid adeò auctus fuerit ſanguis, vt vaſis contineri non poſſit, & propterea erupat, aut reſeret, id quod dignoſces ex ſignis, ſanguinis redundantiā indicantibus, aut ipſemet ſanguis nō valde auctus, ſed vitioſus adeò ſit, vt vaſa, quibus continetur, erodat: id verò percipies,

Affectus.

cap. 2. Quos ſectetur morbos.

cap. 2. Quod ſanguinis profluuium vni ex tribus cauſis tribuatur.

Anaſtomoſis ex quibus cauſis. Diæreſis. Diapedeſis.

Si ratione vaſorum fiat ſigna.

Si ſanguinis ratione ſigna.

cipies, tum ex qualitate eius, qui profluit, sanguinis, tum ex reliquis signis cacochymum corpus indicātibus, & pro natura diuersa ipsius cacochymiæ poterit etiā qualitas vitiosi sanguinis indagari, nū pituitosus videlicet, biliosus, aut melācholicus fuerit, qua de re profluuij causa erit sanguinis. Verùm si neque affectorum vasorum, aut affecti sanguinis indicia adsint, præcellentiq; acutus quispiam motibus, ipsi facultati, seu naturæ, quæ ea quæ sibi molesta sunt, excernit, ora vasorum aperienti tribuenda occasio erit profluuij ex naribus sanguinis: quod vt ex prædictis elicere poteris, quandoque fit cum functionis alicuius noxa, interim verò ipsis viribus haudquaquam oblæsis, sed robustis existentibus: quamuis hoc profluuium toto genere prætet naturam sit, respectu excretæ substantiæ: præter naturam tamen dici non debet, si in tempore expellatur, hoc est, si id quod molestum est, expurgetur, id quod perpulchrè decretum reliquit Galenus libro 1. de different. symptom. Verùm ex quacunque fiat causa sanguinis profluuium ex naribus, non despiciendus erit: nam cùm superfluit, seu longo tempore perseuerauerit, timendum erit, aut animi deliquium, aut iocinoris imbecillitas, ac infrigidatio, & demum cachexia, & hydropisis: quamuis auctoritate Hippocratis sexto de morbis vulgarib. iis, qui decolores mero modo sunt, parum prosit, quibus verò colores rubicundi, non similiter, & quibus capta sunt quæ facilè tolerant, prodest; quibus secus, non: libro autem 3. prædictionum idemmet Hippocrates dicebat, Ex naribus erumpente sanguine cum exiguis sudoribus per frigescentia maligna, ac praua: item quòd post sanguinis eruptionem nigrorum per aluum transitus, malum, praua etiam sunt valde rubra. Eiusdem auctoritate Aetius libro 5. cap. 124. inquit, fluxum sanguinis è naribus in quarta die in febribus fientem, pessimum signum esse: multitudinem enim significat in toto corpore, aut in capite: addit autem Hippocrates in coacis prænotionibus, si non aliud quid boni coinciderit, verùm quinta, minùs periculosum esse, quanquam fortè ea sententia potius de narium stillicidio veritatem habeat, id namq; prauum esse signum, præsertim in ardentissimis febribus idem Hippocrates cū Galeno testatur, cùm primo prorrheticorum, tum primo de morbis vulgarib. maximè si quarto fiat die, nam tunc absoluta morbi malitia significatur, vt apud eosdem patet primo prorrheticorum: nihil enim (inquit Galenus) eorum, quæ decretoria existunt, exigue secerni conuenit, quapropter vnum duntum indicabit, aut copiam, quæ tolerari à facultate nequit, vel imbecillitatem naturæ, quæ proponit superflua excernere, sed non valet. Et propterea velut perniciosissimum est in ardentibus febribus nares parum stillare, sicut eis familiarissimum existit largū sanguinis profluuiū, præsertim in iunioribus minoribus natu, infra trigesimumquintum annum ætatem agentibus; cùm in hac ætate sanguis plurimus sit, facultas valētior, atque etiam calor exuperans, eisdem Hippocrate, & Galeno testibus, tum primo, tum tertio progn. Fluere quoque sanguinem ex naribus rectò itinere commendauit Hippocrates; e contrario verò culpauit, cùm eodem libro tertio prædictionum dixit: Sanguinis eruptiones ex contrario malæ sunt, velut in splene magno, si ex dextra nare fluat. lib. 5. aphor. 33. idem inquit Hipp. Menstruis deficientibus sanguis ex naribus fluens, bonum. Quod autem in crisibus sanguis ex naribus profluuiu quibusdā indiciis præcognosci possit, & quibus (imò quod magnæ imperitiæ sit id non præcognoscere scriptum reliquit Gale. tum tertio de crisibus, tu primo de arte curatiua ad Glauco. circa finem. Si autem victus ratio vniuersa pro eius curatione (si vitio vasorum, aut ipsius sanguinis fiat) infrigidans, & adstringēs: tenuis quoque vbi ex sanguinis copia fiat boniq; succi, & concoctu faciles cibi exhibeantur, potissimum vbi vitiosus fuerit sanguis, sintq; contrariæ qualitatis redundantis succi in sanguine. Verùm is sanguinis fluor, qui à facultate efficitur, quoad iudicatorius fit, nulla particulari indiget victus ratione, aut curatione. Vbi verò concitata natura mediocritatem nō obtinuit, sed immodice sanguis fluxerit, ita vt vires imbecilliores reddantur, simili victus ratione vtendum erit, ac curatione, quibus in prædictis vtimur: & propterea velut frigida, & adstringenti victus ratione, sic quoque frigidis, & adstringentibus medicamentis pro eius curatione vtendum erit, Hippocratis decreto, cùm aphorismi 23. 5. tum 37. septimi libri. Verùm nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore iam dicta medicamēta circa loca, vnde sanguis profluit, sunt adhibenda, Galeno auctore, quinto metho. medēn. sed quosdā in alia priùs loca auerteris: auertitur autem sanguis, atque ad alia membra conuertitur, tum ad contraria reuersus, tum ad proxima deriuatus: propterea si resolutus adhuc æger non sit, vena sub eo cubito incidenda erit, qui profusioni è directo respondet (vt ipse iubet) si quid aliud non prohibeat, & vbi paulum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rursus detrahes: post iterum, atque iterum, pro laborantis viribus. Hoc namque auxilio reuulsorio, idemmet Galenus fatetur, lib. de curand. ratione per venæ sectionem, cap. 11. validam sanguinis ex naribus eruptionem sedasse: expedit autem non multum, ac affatim sanguinem educere, sed paulatim, ac moderatè, vt diximus. Hoc etiam tempore conuenit artuum frictione, deuinctionéque vti, tum hypochondrio directè supposito cucurbitam defigere: præter hæc, priusquam ad topica remedia confugias, iterum ad contraria reuellendum, vtendúmque affixa in summa ceruice cucurbita: est namque hæc sanguinis ex naribus profusionis auersio, eodem Galeno teste: hanc verò cucurbitam cum sanguinis detractione occipitio agglutinari præcepit Paulus, cum Aetio. Verum si quid venæ sectionem impediat, reliquis iam dictis reuulsoriis auxiliis vtare: scapulis etiam (si videbitur) cum scarificatione cucurbitas affigēs, venæ sectione derelicta: demum ad ea, quæ refrigerant, atque adstringunt, topica medicamenta confugias. Et si purgatione quoque egeant, vtpote vitioso existēte sanguine, ea quoque priùs tribuenda erit, pro ratione vitiosi succi in sanguine redundantis, decocto videlicet vtens myrobalanorum citrinarum, in quo syrupus ex pluribus infusionib. rof. rub. aut manna cum rhabarbaro dissoluantur, si bilis redundaret: At si pituita, agarici, & myrobalanorum chebularum decocto cum syrupo ex pluribus infusionib. ros. rub. aut persicarum vtitor. Atra verò bile redundante, senæ, epithymi, & myrobalanorum indarum decoctum cum dictorum syruporum aliquo exhibe. s: nec minùs assumere possit saccharum rosaceum, aut syrupum myrtinum,

Marginal notes (left): Si ex parte facultatis fiunt, signa. — In fine. Prognostica. — Commentario 3. tex. 41. — tex. 34. & 35. — Paulo post principiū. — 1. prorrhet. tex 1 & lib. 3. tex. 49. 1. de morbis vulgarib. commētario 2. tex. 62. — 1. prorrhet. tex. — Loco cit. 3 prognost. commentar. 31. 3. progno. comment. 12. — tex 33.

Marginal notes (right): 3. de crisib. cap. vlt. 1. ad Glau. cap. vlt. — Curatio. Victus ratio qualis competat. Medicamentorum ratio. — cap. 6. — Vena secāda. — Paul lib. 3 cap. 24. Aet. lib. 6. cap. 94. — Purgatio.

tinum, rosaceum, è papauere, seu ex nymphæa, quantitate moderata, vel e pastill. de spodio, aut de terra lemnia, aut antidoti mictæ dictæ drach. j. cum vnc. ij. aut iij. aquæ acetosellæ, aut plantaginis. Extrinsecus verò, vniuerso videlicet fronti medicamenta imponenda sunt infrigidantia, ac adstringentia, vt diximus, cuiusmodi esset spongia ex aqua frigida, seu rosacea madida, sæpius adhibita, aut hypocisteos succus, quam caudam equinam vocant, seu herba ipsa trita fronti imponatur, ex Aëtij sententia: similiter quoque saluiæ folia trita, aut gypsum oui candido subactum: quibus omnibus absonum non erit parum aceti addere, seu linteum in aqua frigida, aut rosacea cum pauco aceto mista, madefactum iterum, atque iterum impunas. Idem met Aetius cochlearum carnes cum aceto tritas, aut cochleas vstas, & tritas cum aceto imponi iubet. & Apollonij auctoritate cochlearum carnes cum thure tritas naribus inditu, dixit: & sanguis si fertur, iisdem etiam frontem intege: ex succo quoque polygoni, portulacæ, semperuiui, seu solani, si vnc. s. assumas, boli armeniæ, ac terræ lemniæ ana drach. ij. omphacitidis gallæ drachm. j. lapidis hæmatitis drachm. j. & s. cum ouorum albumine, pauco aceto, ac aqua rosacea medicamentum parabis, quod fronti imponatur, ex aqua etiam rosacea, ac plantaginis, solani, & cichorij succo, pauco aceto addito, epithema ita supra iecur adhiberi possunt, potissimum si ex dextra nare fluat sanguis: naribus præterea ipsis medicamenta sanguinem sistentia indenda sunt, veluti medicamentum Galeni quinto method. medend. scriptum, ex manna thuris, & aloe, candidoque oui liquore confectum per contortum linamentum intus: exinsecus verò leporis pilis additis, naribus admoueatur; aut ouorum testas vrito, ac terito, de quibus duas partes sumito, & de gallæ omphacitide partem vnam, & linamento intorto aqua, aut aceto tincto excepta, indito, vt inquit Aetius: ipsum quoque gypsum oui candido subactum, nedum fronti, sed naribus quoque imponendum asserit: vel thus cunfringito, & polygonij, aut porri succo diluito: in eoque linamentum inuolutum indito, Galeno auctore, tertio de compositione medicam. secund. locos, cap. 4. ex Heraclidæ auctoritate: ex cuius etiam sententia mentham tritam, aut spongiam siccam immittendam præcipit. Aetius verò asinum stercus vstum naribus indendum præcipit: aut eiusdem asinini stercoris recentis succum, cum porri succo, & aceto per linamentum inditum: cummodum insuper eis est per ceram, aut linteola aures obturare, & in ore aquam pluuialem frigidam continere, caputque non in sublime leuare, sed alias partes, quæ infra caput sunt sublimes facere, eiusdem Galeni decreto, præcitato loco. Paulus verò cinerem combustorum aselorum domesticorum inspirandum præcipit, vel eorum succum instillandum: lapidis quoque molaris aceto extincti vaporem naribus suscipiendum consulit. Inquit Marcellus suo libro de med. cap. 10. quod infundere in aurem acetum acre, cuius e regione sanguinis pluit, aut in vtranque mittere, si ex vtraque nare manabit, confert: pariter mittere intus in nare cochleæ viuæ carnem per se, aut cum thuris polline tritam, ipsæ item cochleæ tritæ cum aceto naribus inditæ, quamuis magnos fluores sanguinis compescunt, eodem auctore.

Topica.

cap. 4.

Περὶ ὀδ. ἀλγ. *De dentium dolore.*

CAP. XLI.

INTER dentium affectus, is præcipuus esse videtur, qui a Græcis ὀδονταλγία, a Latinis dentium dolor dicitur, a symptomate, & parte affecta nomen sumens, vt putat secundo meth. med. Hic namque maximis tormentis annumerari potest vt inquit Celsus lib. 6. ca. 9. verùm interim nõ manifeste in ipsis apparet affectio, quéadmodum si ipsius dentis corpus fuerit affectū: etsi quidã id affirmare cõtendant, asserentes, cum dens sit os, dolore affici nequaquam posse: illud tamen cũ ratione ex Galeni verbis libro sextodecimo de vsu partiũ, & libro de ossibus, dum asserit eos inter ossa dũtaxat euidentem sentiendi vim habere, tum experientia in se ipso, quinto de compositione medicamentorum secũdum locos confirmatur, percepit, namque manifeste in semetipso nun dolentem modò, sed etiam pulsantem dentem, quemadmodum carnosæ partes inflammatione vexatæ consueuerunt. Interdum verò propter affectum neruum, qui ex tertia coniugatione distributus, omnibus dentibus ad eorum radices substernitur, dentium dolor excitatur. Non rarò autem propter gingiuarum inflammationem, & ipsi dentes dolere videntur: quos iterum dolores idem Galenus tanquam in se ipso expertus, fieri posse testatur, testimoniũmque præbet id asserentibus eodem libro 5. de compositione medicamentorum secundum locos. Atqui dentem in proprio eius corpore affectum percipies, quoniam ipse æger dicit se sentire circa corpus dẽtis dolorem in profundo obortum, nec vllum apparebit in gingiuis inflammationis indicium. Neruo aut ipso affecto, qui ad radicem dentis substratus est, quanquam imaginationem confusam, indiscriminatam, & incertam plerisque exhibeat: namque videtur ac si ipse dens doleat, in propria substantia affectus, id tamen percipere poteris ex vehementissimo dolore, qui in profundo valde ab ægris sentitur: nec ipsis dentes liuidi, aut quouis alio modo in eorum substantia, seu qualitate mutati apparent. similiter nec gingiuæ, & exempto dente, parua adhuc doloris portio remanet, leuiori tantum dolore reddito ex dentis exemptione. At si inflammatis gingiuis dentium dolor excitetur, ex earum inspectione prompte id percipere poteris. Cæterum quæcunque pars in dolore dentium affecta sit, perpetuò dolor ipse symptoma erit, veluti de reliquis doloribus in antedictis asseruimus: subsequitúrque vel continuitatem solutam, vel inæqualem intemperiem, aut vtrunque: quò fit, vt & ipse dentium dolor ex quacunque causa soluente cõtinuum, ac inæqualem intemperiem potente inducere, progigni possit. Nos verò exordiemur à simplicibus intemperiebus, modum conscribentes, quo singulæ dignosci valeant: namque eis cognitis manifestæ quoque compositæ percipi poterunt ex prædictarum intemperierum mistura. Calida itaque existente affectione ex intenso dolore, subrufa facie, calidóque totius corporis temperamento, vigente ætate, tempore anni, regionéque & aliis statu, ac anteacta vita consimili percipies. Ex frigiditate verò, si dentes dolore afficiantur, ex contrariis indiciis poterit innotescere, ex figuratque tum capitis, tum reliqui corporis, & ex ea, quæ præcessit diæta, itémque exercitio, ac reliquis,

cap. 8.

16. de vsu parti ca. 2.
Lib. de ossib cap 5.
Tribus mo. di fieri posse, vt dens doleat.
5. de compos. medi. sec. loc ca. 8.

Loco citat.
Signa si in propria substantia afficiatur.

Si eiusdem neruum signa.

Si propter gingiuas accedat signa affectus.

Causa.

Diuersarũ cau. sarum signa.

liquis,quæ ad hunc ordinem referuntur, vt inquit Aetius. Et si ab humiditate dolore dentes afficiantur,ex vniuersi corporis mistura in primis,ac capitis,quæ ad humidiorem vergit,tibi manifestabitur, si delicatiùs vixerint,domumque habuerint in humidiori loco sitam,instet tempestas humida,& hora verna, cùm afficitur, laxioréfque fiunt dentes vna cum circumadhærentibus corporibus, ac necessariò mobiles, vt idem testatur Aetius, veluti eorum corrosio,seu perforatio ex humorum acriũ, & erodentium influxu efficitur, ex Galeni sententia:quanquam multis hæc laxitas, ac dentium mobilitas ex humiditate citra doloris sensum accidat: nam humiditas per se dolores inferre non consueuit, imò ad eam nullus consequitur dolor, Galeno auctore secundo de compositione medicamentorum secundum locos,quantum ad qualitates ipsius attinet, ob multitudinem tamen instrumentalium partium morbum faciens, dolorem interim parit. Si verò à sicca intemperie dolore afficiantur dentes,intolerabilis ferè eos,qui taliter afficiuntur,dolor cócomitabitur : totius corporis temperamentum, & maximè caput sicca intemperie erit affectum, sitis aderit semper, nisi adsit frigiditas vnà cum siccitate:minimum etiam sputi eiiciunt sic affecti, præcessitque autumnalis tempestatis constitutio,& vita ærumnosa tenui accedente diæta:pręterea regio sicca,& ambientis nos aëris status consimilis. Compositam autem intemperiem, si ea quæ diximus indicia complicabis facile agnosces, quæcunque ea sit, propter quam doleant dentes: nam si verbi gratia,calida, & humida fuerit,totius corporis temperamentum sanè calidum, & humectum erit:capútque habebit æger,quod facilè eiusmodi humiditate impleatur, cuius coma plurima est,& subrufa,regio calida, & humida, tempus anni vernum, aëris quoque status calidus, & humidus erit,qualis est austrinus. Sic quoque,si calida, & sicca,aut frigida, & sicca, seu frigida & humida intemperies erit, ex iam dictarum simplicium intemperaturam indiciis simul mixtis ipsam inuestigabis. Verùm si vnà cum prædictarum qualitatum excessu & humorum multitudo affuerit, cognoscendus erit affligens humor, cùm ex reliquis circa corpus signis, tum ex consequenti dolore ; flauæ namque bili dolor pungitiuus comes exsistit:pituitam verò sequitur vnà cum frigiditate distensio locorum ; nigra verò bile affligente sensus aderit, velut si corpuscula quędam in profundo confringantur. Vbi autem æqualiter omnes humores augescunt, multitudine horum in corpore conseruata, grauitas concomitatur. Ex sapore quoque species influentis humoris argui poterit:nam si amaritudinem sensu perceperint ægri, bilem ; si salsedinem, pituitam, si acedinem, nigram bilem portendit. Cæterùm quoniam per omnem ferè animantis ætatem incrementum accipiunt dentes, idque non nisi ex nutrimento eis delato : nam impossibile est citra nutrimentum aliquam partem incrementum suscipere:quantum autem augescunt,tantùm in ciborum mansu deteruntur, Galeno teste, id verò quòd augescant,euidenter sæpenumero apparet in his dentibus, qui exemptis oppositi sunt, vtpote qui semper augescunt : propterea duabus affectionibus in vniuersum ipsi obnoxij sunt, & his quidem contrariis, indigentiæ videlicet, & abundantiæ eius, quod defertur ad eos, alimenti. Verùm

Lib.8.cap.28.

Lib.8.cap.29.

Corrosionis dentium causa.

cap.1.

inopia,aridiores,& macriores,alimentúmque non sentientes, & ob id tenuiores dentes redduntur:redundantia verò consimilem in eis affectionem excitare potest, qualis est circa carnosas partes inflamatio, iuxta eiusdem Galeni senten[illegible]iam præcitato libro quinto de compositione medicamentorum secundum locos. At fiat vtcunque dentium dolor (quoniam vt diximus Celsi auctoritate) ipse quoque maximis tormentis annumerari potest,& Galenus libro 2. de compositione medicamentorum secundum locos,inter maximos dolores ipsum annumerauit, propterea eius curatio paruifacienda non erit. Et idem Galenus libro 5. de compositione medicamentorum secundum loc. scriptum reliquit, dentium tenuitatem ob alimenti inopiam curari non posse, cùm laxari, tum & moueri ipsos necessarium sit : compage quoque ipsorum laxiore facta, namque non solùm ipsi dentes, sed & locelli eos complectentes sunt attenuati : quam dentium affectionem sedibus accidere inquit citius, aut serius, velut etiam magis, aut minus. At ea dentium affectio, quæ proportionem ad inflammationem habet, præter id, quod magis iuuenes corripiat, curationem quoque recipit, qua de re si ex caliditate dentium dolor excitetur, victus ratione instituta, vt decet, præsertim in cibo, & potu quoniam ptisana, alica, lactucis, & cucurbita, & quæcunque tandem his potestate sunt propinqua vesci debent,eisq; modicis,mollibúsque vtendum, ne mandentis dentes irritent ; id quod seruandum erit in quouis dentium dolore,ex quacunque fuerit ortus causa. A vino autem abstineant, & aqua vtantur,in qua semina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, aut cinnamomi minimum : frigidis quoque medicamentis pro eius curatione vtendum erit, eis tamen non immodicè, præsertim actu frigidis, nisi vehementissimus dolor vrgeat : namque ex immodicè frigidis lædi dentes consueuerunt,Hippocrat.& Galen.testibus, aphorism.18. quinti libri. Illud item seruandum erit in cunctis adhibendis auxiliis, quòd vbi gingiuæ affectæ fuerint, conuenientia ad hanc rem remedia locis affectis nudis adhibenda sunt : quæ sanè aut omnis mordacitatis expertia sint, aut mediocriter acerba,& terrei temperamẽti:quapropter acetum, vt acutum, & hostilem gladium deuita, inquit Aetius : suo enim acore gingiuas corrodit : propterea maximè consolatorium eis exsistit (vbi fortè doluerint,& inflammatę fuerint)lac asininum,vt ipse testatur ; pimpinella quoque herba trita, & apposita tumorem gingiuarum emẽdat, vt inquit Trottula. Vbi verò dentes solùm patiuntur,aut cum eis simul substratus neruus, & pelliculæ, cùm ipsis curatiuis pharmacis, ea quæ tenuium partium in sua substãtia exsistunt, adiicimus, quo vis ipsorum in profundum perferatur : & siquidem calidus sit morbus,ea quæ refrigerare possunt,& simul tenuium partium exsistunt,commiscemus : si verò frigidus, calida tenuium partium adnectimus. Hac de re calida exsistente affectione (vt diximus) ad collutionem oris præparabimus in aceto albo decoctã radicem halicacabi,semperuiuum minus, portulacam, perdiciũ,quod parietariam vocãt,& glycyrrizam : si etiã cum vino violas decoxeris,& ore teneas,conducit, Q. Sereni auctoritate. Quòd si intolerabilis exstat caloris sensus (ex Aetij sententia) vtendum est hyoscyami foliis, aut seorsim papaueris hortensis, & semi

cap.8.

Prognostica.

cap.1.

cap.8.

Curatio doloris dentium ex caliditate.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Animaduersione digna.

Lib.8.cap.14.

cap.58.

Serenus cap.de vitio dentium.

& semine lactucæ in aceto albo decoctis. Poterit quoque in ore detinendum exhiberi oleum rosaceum, seu myrteum cum pauco aceto albo permistum, quo item rosaceo cum modico aceto diluto, caput madefacere oportet, idémque auribus instillare, aut terrenos vermes oleo decoctos in propinquam aurem instilla, ex eiusdem Aetij decreto: eodémque rosaceo, seu myrteo, aut nymphæa, vel papauere parato oleo, deforis partes (dolenti denti) vicinæ inungendæ sunt.

Si ex frigiditate fiat dolor curatio.
Victus ratio.

Si verò ex frigiditate dentes dolore afficiâtur, vniuersa victus ratione ad calliditatem vergête instituta prius, ita vt cibi sint ptisana cum pulegio decocta, aut cu ruta, aut cui post

Medicamentorum ratio.

corturam additum sit piper; similiter & alica, & inter olera petroselinum, & reliqua similia: potus autem sit vinum, modicum tamen, ad oris tandé collutiones deuenies, easque præparabis ex origano, calamintha, hyssopo, dictamno, ac satureia, in aceto, seu vinu decoctis, aut tithymalli radicem, seu chamæleonis, eryngij, aut verbasci, vel veratri nigri, & capparis radicem in eodem aceto, seu vino decoquas: vnumquodque enim eorum taliter decoctum, ac ore collutum dolores dentium sedat, qui à frigiditate sunt oborti, Aetio auctore.

Lib. 8. cap. 28.

Verùm ad eos, quorum sensus citius afficitur, hæc in posca decoquantur: pinguium quoque lignorum, veluti tedarum, ac piceatu decoctum ipsis prodesse asserit. Contunduntur autem hæc, ac cum caricis decoquûtur, affuso vino, eoque dentes colluontur. Ipsas quoque tedas in oleo decoquere licebit, idq; calidum in ore continere: quin & ipsas conquassatas sola circa affectum maxime dêtem, ore detinere, commodum existit. Caput autê chamæmelino, anethino, irino, seu rutaceo madefacere confert; similiter extrinsecus loca dolenti denti vicina: itemque auribus castoreum cum nardo in oleo decoctû infundatur. Suffitum quinque (præsertim si omnes ex æquo doleant) ex canis mortui dente) ita vt fumus inde progressus ore excipiatur) cômendat Aetius:

Loco citat.

deinde ipsum dentem vstum, & modico aceto tritum, calidum in ore retinendum præbet. A totius etiam essentiæ proprietate senecta serpentis confert in vino, aut aceto cocta, vt patet vndecimo de simplicium medicamentorum facultate, eadé quoque exusta, & trita, ac cum oleo & melli sulidi spissitudine redacta, dolentique imposita denti succurrit, eodem Galeno teste (ex Archigenis auctoritate) libro quinto de compositione medicamentorum secundum locos.

Cap. proprio.
cap. 9.
Curatio doloris dentis ex humiditate orti.
Victus ratio.

Ex humiditate autem affectos dentes, eosque vacillâtes curare conuenit per victus rationem ad siccitatem vergentem, ac cum diuturni ore ciborum abstinentia. Cibi itaque eis tribuêdi sunt sorbiles, alica, panis ex iure pullorum madidus simila, aut oriza, seu polenta cû aqua mulsa: neque male côuenit eis milium, & lenticula, volucres montanæ, & lícciores. Ex oleribus brassica, & similia. In potu aqua est exhibenda, sed nô multa, aut aqua mulsa: & si hàc ferre nequeût, ad aquâ modicum vini addatur.

Medicamentorum ratio.

Tempore verò afflictionis fouere côuenit locum cum milio, & sale: collutiones exhibendæ adstringentes, & exsiccantes, aut salsæ, nisi gingiuæ simul sint affectæ: quare gallas, quas omphacitides appellant, ex acri aceto decoctas, & alumen aceto permistum exhibebimus: similiter malicorium, citynos, myrti baccas, balaustia, oliuas, & rubri folia, cupressi pilulas, ac rumicis syluestris radicem, & quæcunque alia acerbam in se qualitatem complectuntur, cum aceto puro, aut posca, seu vino si decoquas, conducunt, si eis colluere os præcipiamus, atque retinere adhibitum liquorum oportet supra locum dolentem diutius, Alexandri præcepto; parari tamen debet, vt sensui ægri maximè gratum, & conueniens sit, ex Aetij sententia: nam iudicata, & perpensa medicamentorum potentia, plus, aut minùs exhibere oportet, iuxta etiam exuperantis humoris multitudinem: nec minùs quoque conducit, si oliuarum albarum, contusarum succum accipias, & cum rutæ succo, ac melle permisceas, eóque dolentes dentes confricaueris: postea verò inspergas puluerem nardi indicæ cum pari pondere aluminis rotundi, & salis duplo, ex eiusdem Aetij testimonio.

Alex. lib. 3. cap. 13.
Aetius li. 8. cap. 29.

Nec etiam parum confert illitio ex confectione de moris, maxime si alumen scissile habeat adiectum, & ex ea, quæ ex nucum succo apparatur; si etiam gallę drachm. ij. & s. myrrhę drachm. s. ij. & corticu mali punici tantundem accipias, & ex aceto vtare, magnopere prodest, Alexandro teste; & vel alumen, & myrrham troglodyticem inspergito: nam siccæ inspersiones semper eis sunt conuenientes, vt inquit Aetius, aut cum aceto, seu melle illinito: pentaphylli quoque radix desiccata, & in puluerem redacta, inspersáque confert, velut etiam eiusdem radix ex vino, aut aceto cocta confert, si ex ea dentes colluantur: similiter & cornu cerui in posca decoctum: innumeráque alia reperies conferentia, tum apud Galenum libro quinto, de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 9. tum apud Aetium libro octauo, cap. vigesimonono. Quòd si ob ætatem senilem quibusdam dentes laxentur, ac mobiles fiant, auxilium capiunt, & quodammodo iuuantur ex pharmacis adstringentibus, quæ gingiuas côfirment, densent, & ad arctius côplectendum dentes adiuuent: si verò ex percussione, aut casu dentes laxentur, maximopere his prodest alumen scissile cum myrrha troglodytica tritum, ac inspersum: atque id vbertim, & continuè facere oportet, vt idem testatur Aetius: nam ipsos confirmat: stabilit quoque mobiles dentes (Pauli auctoritate) aloe inspersa, vel thus, vel alumen scissile, aut galla, seu rubi radix per se, aut cum vino incocta.

Paulus li. 3. cap. 26.
Curatio doloris dentium ex siccitate.
Victus ratio.

A siccitate autem dolore affectis dêtibus eibus côueniens erit succus ptisanæ, micæ panis madefactæ ex gallinarum iure, cucurbitæ, maluæ, oua sorbilia, & quæcunque iis prosunt, qui humectatione indigent. Potus sit vinum album, aquosum, aqua dilutum:

Medicamentorum ratio.

medicamêta autem austêra, & acerba vitent; nam maximè contraria eis existunt: minimùm itaque adstringentes, & mediocriter humectantes collutiones apparare oportet, vt aquam calidam per se, ex qua iterum per spongiam extrinsecus vapor admouendus erit: ex furfuris item decocto, aut radicis dulcis, seu maluæ collutio parari poterit: similiter ex ptisanæ succo, aut amylo cum sapa, aqua calida diluta: lac etiam per se: maximè asininum confert, & alia quæcunque his sunt similia, auctore Aetio. Hactenus ergo simplicium intemperierum, ex quibus dentium dolor excitatur curam ostendimus, manifesta verò & ex his fiet ea, quam compositæ requirunt, nimirum & ex iam dictorum mistura signorum cognoscibiles, & ex ostensorum auxiliorum temperatura curam accipientes: qui enim formam tractandi simplices morbos cognouerit, in promptu habe

Lib. 8.

habebit, & circa mixtos conuenientia remedia inuenire, potissimùm si excessus iuxta qualitates tantùm contigerit: nam tunc scopus curationis ad alterationem solam dirigendus est, ita vt contrariis qualitatibus eam permutes. Eas verò intemperaturas, quæ vnà cum qualitatum excessu cum substantia etiam quadam consistunt, seu humorû multitudine, palàm est primùm oportere corpus euacuare, aut redundantem humorem per conuenientem purgationem detrahere: deinde eas ad temperiem reducere, nisi quid impedierit: cuius rei in omni corporis intemperie memorem esse conducit, ex Galeni, Pauli, & Aetij sententia. Qua de re si, ob humorum multitudinem, sanguinisque redundantiam dentium dolor excitatus fuerit, per venæ sectionem euacuare conueniens erit: incidereque oportet venam humeralem appellatam, quæ si non contingat, eam, quæ media existit, incidere conuenit, iuxta Aetij decreta: incidatur tamen ea quæ è directo laborantibus dentibus sita est: & si opus fuerit, venas sub lingua quoque secabis, aut cucurbitas scapulis affiges. At si quid prohibeat venæ incisionem facere, modico, & tenui victu superfluum detrahito humorem, vt idem præcipit Aetius. Euacuato autem vniuerso corpore dolentibus dentibus ea adhibenda sunt, quæ reprimunt, atque repellunt, demum ea, quæ partim repellunt, partim quoque discutiunt; paucæ tamen sunt affectiones quæ repulsoriis tantùm indigeant: nam hæ duntaxat, quæ minorem habent causam, & propterea cogimur sæpius in principio etiam discutientia admiscere, aut paulò post, vt sexto de compositione medicamentorum secundum locos, testatur Galenus. Quanquam si doleant propter gingiuarum inflammationem, præstantissimum remedium est, vtpote citra molestiam, & absque asperitate repellens, discutiensque citra mordacitatem, cuius rei inflammatis præcipuè, vsus existit, oleum inquam lentiscinum caliditate temperatum, ore retentum: esto autem id recens: nam vetus tantò recenti deterius est; quantò calidius, Galeno auctore quinto de compositione medicamentorum secundum locos, quem secutus est Paulus cap. 26. libro tertio, nec minùs etiam si iuxta aliam partem dolor oriatur, eum sedat lentiscinum, vt idem testatur Galenus: magnopere tamen cauendum ab alterutris ipsorum intensis, tanquam inflammatis dolorosis existentibus: namque à vehementer adstringentibus partes simile quiddam contusioni perpetiuntur, earum substantia vehementer condensata, ab acribus verò erosioni quid simile contingit. meritò igitur moderatum in vtraque facultate immoderatis perfertur, ex eiusdem Galeni sententia. Quapropter Aëtius post lentiscinum oleû, asininum lac in ore retentum commendabat; similiter & sapam, aut palmularum stillamêtum eodem modo calidum ore retentum. Verùm ad palmularum stillamentum, quo crassities eius diluatur, aquam calidam affundendam esse iussit: valet etiam semperuiui minoris decoctum per se, aut cum rosacco melle, sapa, vel palmularum stillamento in ore retentum. Dentibus autem ipsis in propria substantia affectis, aut substrato eis neruo, vehementissimis vtendum est medicamentis, siue quis repellere, siue discutere velit, & propterea (vt Galenus asserit) pleraque ipsorum ex acetrimo aceto præparantur. Colluatur itaque aceto, in quo

Curatio doloris dêtiû ex multitudine humorum orti. *Venæ sectio.* *Lib. 8 cap. 32.* *Loco citato.* *Topica qualia côpetant.* *cap. 3.* *cap. 9.* *Aetius lib. 8. cap. 20.* *Quibus vtendû sit, si dentes in propria substantia, aut in subStrato neruo affecto sint.*

decocta sit galla, Paulo auctore, vel halicacabi radix, alterci semen, seu folia, ac solanini vel myrti folia: nec minùs & eis vti poteris medicamentis suprà conscriptis pro cura doloris eorum orti ex calida, tum humida intemperie, ea inuicem miscendo: poteris tamen processu temporis, quæ discutiendi facultatem habent, admiscere, vt hyssopum, melilotum, fœnumgræcum, althæam, pulegium, origanum, & alia eiusmodi. Ad stupefacientia autem medicamenta, nisi summa vrgente necessitate, deueniendum nequaquam erit, eisq; paulatim vtêdum, & non nisi in humorum calidorum defluxu, qui si ex bilis redundantiâ fiat, ex qua interim eroduntur dentes, vniuersi corporis, tum etiâ capitis prius ratio habenda erit, ipsum purgando medicamentis, quæ talem vim habeant: quorum mentio. tum cap. de dolore capitis ex bile, tum in plerisque aliis locis, à nobis facta est. Postquam purgationem per reficcationem vitiati influentis humoris ex localibus auxiliis factam, cura perficiêda erit: quorum iterum syluam perquiras ex his, quæ diximus pro cura doloris dentium ex caliditate, tum etiâ ex caliditate, & humiditate. Cæterùm si dentium dolor ex frigidorum humorum côfluxu ortum duxerit, post iterum eorum à toto corpore, ac à capite inanitionem (quo casu præstat valde apophlegmatismis vti, vt 5. de compos. medic. sec. loc. c. 9. pater) quæ similem habeant facultatem adstringendi mediocriter, ac validissimè discutiendi medicamenta, ac calida magis adhibenda sunt: quemadmodum est ruta, seu polium, pulegium, origanum, hyssopum, seu capparis radix si in aceto, aut vino decoquantur, ac ex eis collutio oris fiat. Conducunt quoque ea, quæ supra scripsimus, medicamenta pro curatione doloris dentium, cum ex frigida, tum ex humida intemperie. Nec minùs & iam superiùs conscripta auxilia conferunt, quædam ad dêtium foramina, seu ad eos liuidos redditos, cùm etiam ex humorum vitiatorum influxu id patiantur. Si verò nulli prædictorum malum ipsum cedat, & dolor vehementer perseueret, dens ipse tollendus erit, potissimùm si liuidus, aut perforatus, ac vacillans fuerit, idque aut medicamêtis, quę ab artis medicæ auctoribus eximiis commendantur, aut ferro perficies: nam si corrosus fuerit dens, & mouetur, eximatur, inquit Hippocrates libro de affectionibus, si verò non corrosus est, neque mouetur, dolorem etiam exhibet, per vstionem reficcatur. Stupori autem dentium benefacit portulaca commanducata, vel oleum quod immaturæ oliuæ fuderunt infricatum, vel amurca vetusta in æreo vase cocta, donec mellis spissitudinem habeat si perungatur, Paulo auctore, præcitato loco.

Si ex desfluxu calidorum humorum dentes doleant, curatio. *Si ex confluxu frigidorum succorum, curatio.* *Ad dentium foramina, ac liuiditatem.* *circa principium.* *ad dentium stuporem.*

Περὶ ἀφθῶν. *De aphthis.*

CAP. XLII.

IN oris superficie interim vlcerationes quædam igneæ quippiam caliditatis habentes exoriuntur, has Græci ἄφθας, medicorum vulgus alcolas appellat. Summa igitur oris pars cùm ab eis occupetur, Galeno teste sexto de côpositione medicamentorum secundum locos, & in cômento aphoris. 24. tertij libri, haudquaquâ partê ipsam affectâ inuestigare difficile erit, cùm ægrotâtis ore adaperto prompte oculis eâ cernere liceat; pars

Pars affecta. *6 de comp. medic. secundû loc. cap. 4.*

paritérque ad tactum indicari poterit, cùm calidiores, quàm conueniat, tumidioréſque oris ſummæ partes ſentiantur. Affectus ipſe, cum exulceratio quædam ſit, liquet, neque alijs indicijs indiget pro eius cognitione, quàm viſu, & tactu, velut ipſa pars affecta. Earum autem cauſa neque vna eſſe poterit: nam ſi lactentibus pueris excitẽtur, quibus vt plurimùm fieri conſueuerunt, Galeno auctore, aut vitioſum lac nutricis, quod nõ paruam in ſe ſeroſam contineat partem, erit in cauſa, quoniam hæc pars vim habet abſtergẽdi, quam ob molliciẽ oris, ſummæ partes lactentium infantũ ſuſtinere nequeunt. Quare nõ mirum ſi in corporibus mollibus ex tali lacte per oris ſumma fiant exulcerationes, ex Galeni ſententia in commento eiuſdem aphoriſmi 24. tertij lib. id autem percipere poteris ipſa lactis qualitate inſpecta, aut ſi lac vitioſum non fuerit, propterea quòd ipſum non probè concoquunt infantes lactantes, ea de re contingit propter hanc cauſam, iam dictas exulcerationes oboriri, eodem Galeno teſte, libro ſexto de compoſitione medicamẽtorum ſecundum locos. Iis verò, qui ad perfectam ætatem peruenerunt, ac nõ lactentibus pueris, nedum aphthæ fiunt propter acredinem eorum quæ bibuntur, ac comeduntur, verumetiam propter vitioſorum humorum ad eos defluxum, vt libro 8. c. 39. inquit Aetius. Ortas autem aphthas ex eorum quæ comeduntur, & bibuntur acrimonia, promptè ex ægrotantis, ſeu aſtantium ſermone ipſis interrogatis percipere poteris: reliquæ verò ex earum colore diuerſo comprehenduntur, nam rubicundiores cùm fuerint, ſanguinem humorem præualere oſtendunt: flauiores autem amaram bilem: nec minùs ſi tangas, immodicam percipies in eis caliditatem: quamuis valde maiorem in flauioribus, & ex bile dependentibus. At ſi albeſcentes fuerint, pituitoſiores. Liueſcentes verò, & nigreſcentes, atrę bilis ſuccum præualere oſtendunt: quas geminas, ſi tangas, haudquaquam immodicè calidas reperies. Ex corporum inſuper temperatura, ætate habitu, ac præcedente victus ratione, pleniùs id conijcies. Ex eis facile curantur, quæ pueris lactentibus fiũt, Galeno auctore: iis quoque ætatis ratione maximè cõtingunt, vt inquit Hippocrates, præcitato aphoriſmo 24. tertij libri: quæ verò accidunt iis, qui ad perfectam ætatem peruenerunt, non ita facile: potiſſimùm, vbi ob vitioſorum humorum defluxum excitentur, quamuis Celſus libro ſexto cap. 11. velit longè periculoſiſſimas aphthas eſſe in pueris: in viris autem, & mulieribus idem periculum non eſſe, cùm non ita facile ab eis conſumantur; quibus ſuis verbis cum Galeno conciliatur, qui voluit faciliùs curari eas in pueris, vtpote quia ex moderatè aſtringentibus ſedentur, id quod in adultis nequaquam fieri poteſt, aut per quam rariſſimè; mitiores etenim ſunt in pueris lactentibus, quia ex mitiori cauſa fiunt, quamuis ætatis ratione ab eiſdem faciliùs quam viri conſumantur, vt inquit Celſus: at ſi affluente vitioſo humore fiant aphthæ, vt inquit Galenus, tertio de morbis vulg. id quod ſæpius prouectioribus accidit, ſemper prodeunt cacoëthes. Harum omnium periculoſiſſimæ exiſtunt, quæ ex atra bile originem duxerunt, propter humoris malignitatem: quæ verò diuturnæ fiunt, & progreſſu temporis putredinoſum quid acquirunt, ac malignæ euadunt, ægre ſolubiles ſunt; à mediciſque nomæ appellantur, hoc eſt, depoſcentia vlcera, malo nimirùm ſemper vlterius ſerpente, nec medicamentis cedente: vt propterea fortioribus indigeant medicamentis, vt patet eodem lib. ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quæ itaque lactẽtibus pueris accidunt, ex his quæ moderatè adſtringunt, ſedantur, vitioſo tamẽ priùs nutricis lacte cõuenientibus cibis, ac potibus contemperato: aut ſi idipſum probè non concoxerint infantes, vt probè concoquant, procurabis; ſimúlque proſpicies & ipſi nutrici bonam cõcoctionem. Quapropter cibis leuibus alenda erit, & his, qui facile non corrumpuntur, vt præcitato loco Celſus præcipit, potio, ſi febricitat puer, aquæ, ſi ſine febre eſt, vini diluti præbenda erit: admiſceréque cibis conuenit lentem, cotonea mala, & ex pyris quippiam addere, ſorbis, meſpilis, ac cornis: quandoque etiam in cibos, qui manduntur, de lactuca, ſeride, ſolano, & portulaca permiſcere licet. Et ſi infans quid mandere queat, ea quoque tribuenda ſunt, vt mandantur: præſertim ſi valde inflammata fuerit aphtha, eſt quoq; infantis os pharmacis illinendũ, præſertim ſubrubas videris aphthas, in principio quidem iis, quæ moderatiſſimè adſtringunt, ac frigefaciunt: deinde verò iis, quæ citra mordacitatem diſcutiũt. Si verò ſubflauas videris aphthas, iiſdem quidem vtendum, ſed magis refrigerantibus. At ſi pituitoſiores, & ſubalbidæ fuerint, adſtringentibus ſimul, & abſtergentibus vtendum erit, velut, ſi nigreſcentes fuerint, his quæ generosè diſcutiunt, vti licebit. In principio itaq; ſi ſubrubię fuerint aphthę infantibus ipſis pharmaca illinenda ſunt, quæ moderatiſſimè aſtringunt, & frigefaciunt, Galeno auctore, ſexto de compoſitione medicamẽtorum ſecundum loc. deinde verò, ea quæ citra mordacitatem diſcutiunt, nam moderatè aphthæ maximè in tenellis corporibus moderatis pharmacis opus habẽt, vt ipſe aſſerit, cuius farinæ ſunt, ſyrupus ex ſucco roſatum, è portula, ex omphacio, aut ex plantagine, vel ex moris, ſeu rubi moris, aut ex malis punicis acidis: puluis quoque parari poſſet ex lẽtium farina, ex rhu, roſatum flore, ac eiſdem ipſis toſis ſiccis. Collutiones inſuper moderatè adſtringentes ex rubi decocto, roſarum, aut plantaginis, balauſtiarum, & ſantalorum, admiſto aliquo ex iam dictis ſyrupis componantur, eiſdem quoque, ſi ſubflauas videris aphthas, vtitor: ſed magis refrigerantia eligas; quo caſu ſolani ſucco, aut eius decocto vti valde cõducit. At ſi neq; his malum cedat, adiicienda erũt prædictis, quæ citra mordacitatem diſcutiũt, vt mel roſaceũ, aut vinum præſertim dulce in quo prædictorum aliquod diſſoluatur, aut decoquatur. Albeſcentes verò, & pituitoſiores aphthas adſtringẽtibus ſimul, & detergẽtibus ſimiliter moderatis, curabis. Eiuſmodi ſunt, manna thuris, glycyrrhizę ſuccus, nux cupreſſi, & maſtiche: hęc cum foliorum myrti, aut oleæ decocto miſceantur, & eo aphthę illinantur; quæ iterum cum aliquo ex paulò ante commemoratis ſyrupis miſcere licebit. At ſi liuentes, & nigreſcẽtes fuerint aphthę; ex vua paſſa exacinata, & aniſo tritis cum melle, ſeu melle roſaceo illinendæ erũt. Confert inſuper & florum chamæmeli, ſertulæ campanæ, anethi, ſeu fœnigræci puluis, qui pariter cum melle, ſeu roſaceo melle mixtus illiniri poterit: & ſi mitius velis parare medicamentum, puluerem ex aliquo iam dictorum cum ſyrupo myrtino, aut ex moris, ſeu portulaca permiſcebis. Cæterum, ſi in maioribus pueris

Affectus cauſæ ſi lactentibus accidant.

cap. 4.

Cauſæ ſi lactentibus fiant.

Signa.

Prognoſt.

Celſus cum Galeno conciliatur.

3. de morbis vulg. commentario 3. comment. 11

cap. 4.

Curatio earũ ſi lactentibus accedant.

cap. 4.

ris,aut ætate perfectis aphthæ exoriantur,eiusdem quoque generis pharmacorum facultatibus, auctis tantum ipsarum viribus vtendum erit : verùm non æqualiter omnibus , sed maximè eorum corporum naturas simul considerabis, non molles sint, & humidæ , velot eunuchis,& mulieribus,ac pueris,aut duræ,& aridæ, veluti in piscatoribus , nautis,venatoribus,atque agricolis : nanque robustioribus istis corporibus fortiora adhibenda erunt pharmaca , mollioribus debiliora, ex eiusdem Galeni sententia,præcitato libro sexto de compositione medicamentorum secundum locos. Quod verò ad victus rationem attinet , abstinendum erit ab acribus,salsis,& accidis,tum eduliis , tum potibus, ac à cunctis,quæ vitiosos succos generare possent, quemadmodum (Apollonij auctoritate) eodem loco præcipit Galenus : victuque alendi sunt boni succi, facilisque concoctionis , cum aliquo ex prædictis oleribus,seu fructibus permisto.Et si sanguineus prævaluerit succus , priusquàm topicis vtaris medicamentis,vena secanda erit, si nihil impediat, ioterna,seu humeralis:etsi opus fuerit,iteranda venæ sectio erit : Siquid verò venæ sectionem prohibeat , vt in pueris infra decimumquartum annum, sanguinis missio per affixas cum scarificatione cucurbitas scapulis fiat,aut per hirudines , eodem loco,seu incubitros admoras, veloti Neapoli consueuimus. At si hæc non suffecerint, ex venis sub lingua sanguis quoque prædictis mittẽdus erit. Quòd si rotius corporis plenitudo non adsit,sed quispiam vitiosus redundarit in toto corpore succus , is primò vacuandus erit , adhibito purgante medicamento,quod talem vim habeat,bilem scilicet educendi , si bilis , pituitam , si pituita, nigram bilem, si succus melancholicus redundarit. Vacuato autem corpore medicamẽta, quibus adstringendi facultas inest , admouenda sunt à principio : consequenter verò his, quæ vim discutiendi obtinent, admiscenda erunt. Primò tamen moderatis, quæ suprà retulimus,vtare. Quòd si ea non suffecerint, omphacio cum vino austero , & subastringente vtaris , aut rhus , quod sumac appellant , oleæ seu myrti albæ folia cum prædicto vino decoquantur, quo oris collutiones fiant : nec minus & gallarum decoctum cum vino confert, gallas insuper contusas , si in aqua decoquas , & cum præcolato decocto parem mensuram mellis permisceas , rursúsque decoquas , donec ad mellis crassiori spissitudinem redigatur , maximo remedio erit , vt inquit Ætius , præsertim pueris , & inueterato iam malo: prædictis verò deinceps , si malum eis non cedat, fœnumgræcum,melilotum, glycyrrhizæ radicem, myrrham,aut anisum permiscere poteris,aut etiam sal ipsum si robustiora corpora fuerint , mandendæ insuper sunt obliuæ muria conditæ , cùm adstringant & discutiant. Apollonio teste , nec minus portulaca melle tincta,si manducetur,confert. Ex erui quoque farina, & melle aphthæ extergendæ sunt,& demum galla cum melle illinenda erit, vt auctoritate Archigenis , Galenus approbat , eodem sexto de compositione medicamentorum secundum loc.similiter misy, alumen,& rohem cum melle.In perfectis etiam,& duris corporis, ex proposito idem Galenus eodem loco , misyos vsum cum vino adstringente per omnia commendat:poterit autem huius medicamenti vis (vt ipse inquit) rum intendi , tum remitti, prout magis , vel minus vinum fuerit adstringens & prout crassius , aut liquidius efficitur pharmacum ex misyos,ac vini mistura. Porrò si in putredinem aphthæ vertantur, qoas amplius aphthas appellare non conuenit, eodem Galeno teste , præclatè facit (vt inquit Ætius)ex gallarum decocto, & melle præscripto illitio : nec minus egregie facit, centaurij minoris exusti cinis, illinitus cum melle priuatim verò conuenit cornu cerui tritum , aut atramentũ sutorium vstum cum melle etiam tritum,seu æris ærugo, siue squama similiter cum melle:siccum item pharmacum,quod est rosarum floribus, rhoë , croco, & costo constat,magnopere confert , si cum melle illinatur , eodem Ætio auctore , si verò proserpant aphthæ,quæ nomẽ appellantur,summè cis facit fœniculi radicis vstæ cinis (ex monumentis Archigenis)per se & cum melle illita , vt inquit Ætius. Item atriuca in æreo vase , donec in mellis crassitudinem cogatur,decocta, ac illita nec minus confert gallarum aluminis,& halaustiorum puluis , æquales singulorum partes assumeos per se,aut cum melle illitus.

Περὶ καταῤῥου βράγχου, καὶ κορύζης.

De destillatione, raucedine & grauedine.

CAPVT XLIII.

Contingit non rarò, vt capite, malè affecto, superuacaneum quoddam ex eo in subiecta membra confluant , promptissimè quidem in os, & nares impetum faciens,Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda:& licet diuersas suscipiat nomẽclaturas,pro partium diuersitate,quæ excrementa suscipiunt,vt dicemus,tamen quo nomine nuncupetur ea affectio,quę communis est omnibus.haud admodum liquet:nam(vt Celsus inquit,libro quarto cap.secundo) Hippocrates κόρυζαν nominare consueuit, nunc verò (vt ipse asserit, & nos quoque obseruauimus) apud Grecos in grauedine hoc nomen seruatur, velut destillationes καταῤῥοὺς appellãt. Cùm itaque capitis fluxio ad subiectas partes indifferenter nullam habeat propriam nomenclaturam ; nec apud Grecos , nec apud Latinos , seu Arabes, poterimus prout abusus insueuit,& Græcum nomen significat καταῤῥουν Grecè,Latinè defluxionem appellare : Celius Aurelianus libro secundo capite septimo,influxionem nũcupauit,communissimè tamen vocabulo ipso vtes. Nam si communiter sumatur pro omni defluxione,quę ex capite ad pulmonem per asperã arteriam fluit,aut pro omni ea quę à capite per venas ad partes inferiores defluit, intelligi debet , Galeno teste,commento aphorism.12.tertij libri,propriè autem καταῤῥουν Greci nominant . vt idem Galenus asserit libro tertio de causis sympt. cùm quod superuacaneum est,à cerebro in os defluat, quem etiam Latinè propriè destillationem nuncupare debemus:velut si in nares excrementorum defluat,κόρυζαν Græci , grauedinem Latini appellant. At si in fauces,vt inquit Galenus præcitato loco, aut in laryngẽ,vt sexto de sanitate tuenda ipse asserit,ex capite excrementa decidãt,βράγχος à Græcis,raucitas à Latinis nominatur affectio : nam principio vocem raucam facit,procedente verò tẽpore paruam. Si verò longiùs etiam procedit malum totam adimit,vt patet eodem sexto de sanitate tuend. quãuis Paulus velit cap.28.lib.3.Quòd si excremẽtis hu-

Si ætatem iam pueri, aut ætate perfectis fiant, cura tio.

cap. vlt. Vide lib. eo. loco.

S anguinis missio.

Purgatio.

Topica qualia adhibenda.

cap.vlt.

cap.9

Quid nomen destillatio dicatur, seu de fluxio.

Destillationem communissimè sumpta differentias plures, 3. de causis symp.c. 4.

cap. 9. Loco citato.

mor per palatum ex capite in fauces decumbat, *καταῤῥος* Græcè, Latinè destillatio nominari debeat, si verò in guttur, & asperam arteriam destillet, vocatur tunc malum Græcè *βράγχος* vel *ἀῤῥαγχίαν*: conciliari tamen cum Galeno posset de catarrho, quòd & si per palatum in fauces excrementum aliquod defluat, adhuc in ore suscipitur, à quo & tum gula, tum aspera arteria excrementi decursum excipiunt, eodem Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda. sunt enim fauces spacium illud laxius, quod inter gulam, & guttur præiacet, vt liquet commento aphoris. 54. quarti libri, & tertio prognosticorum. quapropter & os cum his simul afficitur, & ore affecto, ac superuacaneum excipiente, contingit, & eas quoque coafficì, vel dicas faucibus exiguum excrementum suscipiétibus fieri etiam catarrhum, quoniam vox nondum mutatur, & rauca redditur. Si etiam de brancho disserendum erit, nam raucitas nedum gutture affecto, verumetiam & faucibus ipsis, multo tamen humore imbutis superuenit, velut ex Galeni sententia asseruimus: sunt enim ambo vocis organa, vt ipse inquit septimo de compositione medicamentorum secundum locos: præcipuè tamen fieri consueuit, si in guttur, & asperam arteriam excrementitius humor destillet, vt inquit Paulus. Cæterùm, si in alias partes capitis subiectas ab eo fluxio procumbat, pro partium varietate diuersas suscipit nomenclaturas, vt si in gurgulionem vua, aut si aliter in tumorem attollitur, alio nomine, si in glandulis, quæ in oris termino vtrinque iacent, antiades, si in iis, quæ proximę eis sunt, paristhmię nuncupantur. Si in reliquas partes aliam quandam appellationem suscipiunt, de quibus omnibus modò tractare non intendimus, sed de tribus duntaxat prænominatis fluxionibus, catarrho videlicet propriè dicto coryza, & brancho, hoc est de destillatione propriè dicta, grauedine, & raucitate verba faciemus. Est autem tum his, tum reliquis omnibus non nominatis vitiis commune (vt inquit Paulus) descensus excrementitij humoris ex capite in subiectas partes: quem desceosum, defluxionem, seu destillationem (quamuis communissimo vocabolo) nuncupare fas erit. Quod autem in hac affectione cerebrum princ[illegible] blæsum sit, liquet ex Galeni verbis, tertio de causis symptomatum, cum dixit catarrhi & coryzæ causa est cerebrú: & post pauca, iterum dicebat, ergo qualis in ventre passio [illegible] mala con[illegible]ctione fit, talc est in cerebro prædictorum vtrunque, patere insuper illud poterit & sexto de sanitate tuenda: quo loco capiti in prædictis affectionibus prospiciendum esse iussit, tanquam ipsius mali fonti. Ex ipsiusmet quoque cerebri operationibus oblæsis, ac ex eiusdem excrementis quantitate, & qualitate mutatis, confirmari potest. Quanquam enim eo in grauedine nares coafficiantur, in destillatione, seu catarrho, os ac interdum fauces: in raucitate larinx, seu aspera arteria, aut ipsæ quoque fauces, si immodico humore imbutæ sint: Affectio ipsa symptoma est in genere excretorum immodicè, vt Galenus inquit eodem tertio de causis symptomatum, quod quidem interim ad ipsius cerebri intemperiem consequitur calid[illegible] vel frigidam, quo casu vt similaris pars ip[illegible]um afficitur. Interdum verò eo impleto, & velut instrumento oblæso symptoma hoc excitatur, vt Galenus testis est præcitato libro tertio de causis symptomatum. At tibi declarabunt, quænam fuerit capitis dispositio siue calida, siue frigida, qualitas, & q[illegible]antitas excrementorum, necnon causarum, quæ præcesserunt contemplatio, Galeno auctore, tertio de locis affectis. Cùm itaque cuiuslibet defluxus ex capite ad iam dictas partes causa sit intemperies calida, aut frigida, cerebro tamen vt parte similaris affecto, aut multitudo vaporum, seu humorum in eo contentorum, si vt instrumentalis pars, cerebrum ipsum affectum sit: quanquã eius affectio quoquomodo fiat, similis sit affectioni vétris ex mala concoctione, vt patet eodem tertio de causis symptomatum: propterea singulæ dispositiones propriis indiciis inueniédæ sunt. Nam si frigida fuerit, tum ex quantitate excreméiorum quæ maior erit, tum ex qualitate, quòd frigida, ac minimè mordacia sunt, cognosces, capitique vndique & frons iis distenditur, ac meatus, quos ethmoides vocant, clauduntur ne vox deorsum per nares transmeet, vt inquit Paulus, frigidaque præcessit victus ratio. temperamentum potissimum cerebri, ac ætas, tempus anni, regio, ac aëris cõstitutio aquilonia. Hæc nanque frigida cerebri intemperies cogens amplius, & comprimés quodãmodo caput (velut manus spongiam aqua imbutam) exprimit cerebrum ipsum, quo fit, vt ad loca capite inferiora eius excrementa decidãt. adhæc cùm quod ad ipsum cerebrum prouenit pro nutrimento, sua frigiditate concoquere non possit. effectum ei velut excrementum, iterum ad infernas partes illud conuertitur, cùm nequaquam continere valeat: nec minùs cùm ex infernis partibus in ipsum vapores ascendant, nequaquam digeri, ac discuti ab eo valeot: qui iterum multiplicati, ac crassiores redditi, vt ad subiectas partes delegentur opus est, nullam siquidem in parte aliqua corporis plenitudinem digerit hyems, vt inquit Galenus commento aphorism. 13. tertij libri. Quare nec frigiditas confert. etenim frigida intemperies dum nihil absumit humoris quodammodo incremento confert, eodem Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda, & primo de morbis vulgaribus: qua ratione etiam fit, vt ex accidenti propter frigidam intemperiem cerebrum repleatur, ac vt instrumentum à plenitudine infestetur, id quod præter iam dicta si ex frigidis succis fiat, dignosces ex capitis, tum distentione, tum grauedine, citra tamen calorem, ac mordacitatem oculorum, seu faciei rubedinem: præcesserunt que nonnulla, à quibus caput facilè repleri frigidis humoribus potuit, vt nimia repletio, & præsertim frigidorum alimentorum, ac potuum, aut frequétes cruditates assumptorum ciborum, qui in ventre incocti perseuerantes nequaquam infra excernuntur: iis quoque si febris superueniat, ab ea iuuantur, Paulo auctore, præcitato loco. At si ex æstu grauedinem quispiam destillationem, seu raucedinem concipiat, his particulæ quæ fluxionem suscipiunt, incalescunt, acris tenuisque humor destillat, tum per nares, tum per os, faciésque rubescit, & nasus, vt idem inquit Paulus. Hos etiam magna ex parte febris comitatur, quamuis ab ea minimè iuuentur, tumescere insuper facit nasum, & interim exulceratur tum nasu[illegible] ipse, tum reliquæ partes fluxionem suscipientes, cùm ea acrior fuerit, Hippocrate auctore, libro de veteri medicina. & si manum fronti capitique admoueas, immodicè calentes has partes reperies, quòd si ætas, temperamentum habitns, anni

Paulus cu Galeno conciliatur.

cap. citat.

3. prognostic. com. 16

cap. 2.

De quibus dicer[illegible] tractabitur.

Quid sit omnibus commune.

Quæ pars afficiatur. cap. 4

cap. 9.

Quæ præter naturam afficiatur. cap. 4 causa.

Loco citato.

Causarum cognitio.

ca. 5.

cap. 4.

[illegible] ex frigida cerebri intemperie [illegible] signa.

1. de morbis vulgarib. com. 2 com. 7.

Si ex calida intemperie signa.

circa finẽ

nj

ni tempus, regio, aërisque constitutio præcesserint, ac fuerint calidæ, certius id manifestabunt. Est autem huius defluxus causa, calida cerebri intemperies, non siquidem cogens, ac constringens, veluti frigida, sed cerebri humores extenuans, ac dissoluens, attrahendo quoque per se, & ipsa caput replet, præsertim vbi vinum vltra modum potatum fuerit, aut copia ciborum, calidorúmque præassumpta, aut balnea calidiora, seu largior perfusio capitis ex aqua calida præcesserint, nam & hæc suapte natura caput replent, quemadmodum austri, ac austrinæ pluuiæ, & cũcta, quorum natura calida est, & humida: omnia nanque talia apta sunt caput replere, vt testatur Galenus commento aphorism. 5. tertij libri: quo casu præter iam dicta, aderit capitis quoque leuis dolor, ac grauitas cum manifesto caliditatis sensu. Aptiores autem sunt, qui temperaturam calidam capitis habent, vt ab externis causis in destillationes incidant, velut frigidam habentes temperaturam paratiores sunt, vt ab internis causis destillationibus corripiantur. Verùm si raucedines, & grauedines in valde senibus fiant, concoctionem non admittunt, inquit Hippocrates, aphorism. 40. secundi libri, cùm ex frigidis oriantur causis, & facultas eorum imbecilla sit, ita vt eas concoquere non valeat, Celsus verò scriptum reliquit, quòd si in nares ex capite destillat humor, leue est, si in fauces, peius, si vero in pulmonem, pessimum est, quòd si in asperam arteriam destillet, peius erit, quàm si in fauces, non tamen ita pessimum, vt si in pulmonem, quemadmodum cuilibet patere poterit. Cunctæ verò destillationes breues, & si neglectæ sint, longæ esse consueuerunt, vt idẽ inquit Celsus, nihilque pestiferum, nisi quod pulmonem exulcerauit, eodem teste: quanquam neque omnino salubris sit, aut curatu facilis, si ex destillatione caput asperæ arteriæ, aut ipsa eadẽ exulceretur, potissimum si ad eius cartilagineam substantiam peruaserit, quemadmodum liquet septimo de vsu partium: considerare itaque oportet, cuiusque destillationis præcedentem causam ac præhabitam diætam, atque ita remedia contraria afferre, vt inquit Aëtius. In vniuersum autem pauco cibo quiete vtendum est, vitato etiam frigore, & calore, & præsertim si repentina fiat mutatio, modò ad frigus, modò ad calorem. Hæc nanque res (vt testatur Celsus cap. 2 libri primi) maximè grauedines, destillationesque concitat: protinusque abstinendum esse à sole, balneo, vino, & venere idẽ Celsus præcipit capit. 2. libro quarto temperatus ergo eligatur aër, vt neque impensè calidus, aut frigidus sit: verùm si causa fuerit frigida, parum ad calidum inclinet, si calida parum ad frigidum. Caueant ventos, cùm austrinos, tum aquilonios, vitentque somnum longiorem, & diurnum, moderatus tamen in nocte confert, procurandumque erit, vt singulis diebus alui excrementa excernantur, si non natura, saltem arte, balanos, aut clysteres adhibendo, abstineantque ægri ab immodicis animi affectibus. Cibis vtantur cõcoctu facilibus, & boni succi cum frigidis aliquatenus, aut calfacientibus leuiter permisti, prout diuersa exigit dispositio. Sorbitiones tamen maximè prosunt, vt inquit Paulus, aut amylum, prisana, oua sorbilia, panis in aqua cum amygdalarum succo decoctus, aut cum pini fructibus, in causa frigida Aëtius verò caseum tenerum, ac recentem, tanquàm vtilem, commestu commendat, & in frigida causa cauliculos brassicæ, ipsamque brassicam, coctos, & comestus: nec minùs si à ieiunis ipsimet cauliculi crudi edantur, butyrum, quoque eis vtile existit, & quibusdam robustioribus porri quoque probè cocti, potissimùm in raucedine. In causa verò calida, lactucæ, cauliculos parumper feruefactos comedant, etiamsi in posca ipsos intingant: poterunt quoque vti pane dulciario confecto ex amygdalis ipsis, & sacchato, aut ex pini fructibus, & sacchato confectis, si ex frigida causa ortum habeat defluxus, caueant vaporosos cibos, vt cepas, allia, sinapi, ac reliquos. Prædictorum autem ciborum quantitas, præterquàm quòd moderata perpetuò esse debeat, minor tamen in cœna, quàm in prandio sit, & post cibum neque legant, neque scribant, Celso auctore, capit. 5. libro primo: pro potu diuitent vinum, loco cuius aqua hordei in calido defluxu, aut aqua, in qua parum radicis glycyrrhizæ, seu cinnamomi fuerit decoctum in frigido vtantur, aut radicis glycyrrhizę decocto: vel ipsammet radicem dulcem cum cinnamomo, in frigida, seu cum hordeo, in calida fluxione decoquas. Poterunt quoque qui ex frigiditate defluxu corripiuntur, aqua mulsa pro potu vti, aut aquoso vino, ipsius verò potu quantitas sit exigua, nam procurata sitis multum confert, vt Theodotus Priscianus inquit libro secundo ad Timotheum cap. 7. Quod vero ad medicamentorum rationem attinet, ex Galeni sententia, sexto de sanitate tuenda, in quouis defluxu ex capite ad subiectas partes, capiti saltem prospiciendum est ipsumque sanandum, veluti mali fontem, ac firmandum modo liceat, etenim origo, & principium catarrhi è capite nascitur, eodem Theodoto Prisciano teste Qua de re si ab ipsa caliditate sinceta, aut frigiditate fluxiones contigerint, & nulla alia facultate participauerint, sic sanè sedabũtur, vt inquit Hippocrates libro de veteri medicina, vbi ex frigido in calidum permutatæ fuerint, & ex calido in frigidum. Vbi itaque calida præpolleat intemperies, iis pugnandum est præsidiis, quæ dolori capitis ex tali causa contracto conueniunt, præstatque æstatis tempore eorum caput rosaceo perungi potissimùm omphacino, frequentique balneo potabilis aquæ ægros fouere oportet, quo & calidos vapores, qui in capite sunt, euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus, Galeno teste, eodem sexto de sanitate tuenda, ipsumque caput copiosiore aqua calida, moderatè tamen perfundendum erit, vt inquit Paulus: nec propterea Celso pugnabimus, qui protinus à balneo abstinendum præcipiebat, neque ob sponte nascentes aquas interdicebat, vel in frigida intemperie circa initia ipsum prohibebat. At si frigida intemperies caput infestet calefacientibus, iuxta præallegatam Hippocratis sententiam fluxio sedabitur, in calidum intẽperie permutata: caput itaque nardino rutaceóque oleo perungi debet, Paulo teste, irinum verò non solùm illinitur, sed etiam naribus instillatur, vel chamæmelino, seu anethino vtare. Verùm si nedum calida fuerit cerebri intemperies, sed calidi quoque in eo redundent succi, ac forte febris inuaserit, totius corporis plenitudine existẽte, sanguinis mittendus erit ex externa cubiti vena, quæ humeralis dicitur, siquid eam non prohibeat, eáque iteranda erit, si opus fuerit, potius quam semel multã quantitatem sanguinis extrahere: at si quid eam prohibeat

[Marginal notes, left column:] *Prognostica.* — *Curatio.* — *cap. 7.* — *Li. 8. c. 53.* — *Victus ratio.*

[Marginal notes, right column:] *Medicamentorum ratio.* — *cap. 9.* — *Loco citato.* — *Si ex calida cerebri intemperie fiat, curatio.* — *cap. 9.* — *Si ex frigida.* — *Si ex calidorum succorum redundantia fiat, curatio.* — *Vena secta.* — *Purgatio.*

prohibeat, redundantes humores aliis euacuationibus purgare, ac deorsum trahere oportet, clysteriis videlicet, cucorbitulis, frictionibus, ac purgantibus medicamentis, priùs tamē quàm ea tribuantur, concoqui ac temperari calidorum humorum acrimonia debet, ac eorum intemperantia: indigent enim hoc omnes fluxiones, quę ex humorum acrimonia fiunt, teste Hippocrate præcitato loco. Temperantur autem si syrupum violaceum, rosaceum, ex nymphęa, papauere, aut ex cannis tribuas cum aqua hordei, aut decocto radicis glycyrrhizæ, seu borraginis. Tribuas verò vnc. j. & s. vel ij. ex prædictorum syruporum aliquo cum vnc. iij. ex aliqua prædictarum aquarum: quibus pluries assumptis purgare poteris ægrum ex cassia fistula, seu manna vnc. ij. videlicet cassiæ fistulæ, aut iij. vel iiij. ipsius mannæ, & si videbitur addere poteris vnc. s. seu drach. vij. antidoti diacatholicon aut decoctum trochiscati agarici drach. j. vel scrup. iiij. capitique

Topica. demū applicentur ea topica medicamenta, quæ in capite de dolore capitis cōmemorata sunt, balneis itē dulcis aquę, ac reliquis, quę suprà in calida intemperie approbauimus, vtendū, & cùm somnum ingreditur, diacodium ore contineat, sæpiúsque eo vtatur etiam si vigilet poterisque eum in tabellis conficere velut Neapoli vtimur, præsertim his, qui liquidum medicamentum ipsum sumere abhorrēt, somnum etenim dulcem infert, & reprimit influxum vt inquit Aëtius.

Si ex frigidorum humorum redundantia fiat, curatio. Frigido autem redundante humore, pręsertim in capite, per ea quæ talem purgant, medicamenta, corpus & caput vacuabis: in quem vsum conferunt acres clysteres, priùs tamen quàm purgantia tribuas medicamenta, ex rosaceo melle, syrupo de glycyrrhiza, aut de hyssopo iuiubino, aut ex succo borraginis, præparari, ac concoqui redundans succus debet, cum aqua betonicæ, aut sampsuchi & demum pilulis ex hiera, & agarico

Purgatio. confectis euacuari, aut ex pilulis arabicis, aureis, & interdum cochiis, ac similibus, post quas (si videbitur) vnc. ij. aut parum plus, vel minus roscidi mellis, aut syrupi ex pluribus infusionibus rosarum exhibe. Idoneum quoque erit, post vniuersalem purgationem medicamen, quod pituitam per os educat, præbere, ac à capite cucurbitulis, frictionibus,

Topica. seu vinculis humores retrahere, ipsumq; prædictis calidis, oleis irrigare. Item sacelli capiti ipsi admouendi sunt, qui taliter componuntur. Recipe hyssopi, sampsuchi, florū chamæmeli, meliloti, ana drac j. & s. florum stœchadis, spicæ, singulorum scrup. j. mastiches, ligni aloës, maceris, cuiusque drac. s. rosarum aridarū drach. iij. terantur singula, & in sericum, seu tenuem lintheum lineum immittantur, sacculusque formetur, & coronali suturæ imponatur, quo etiam loco sinapismus, aut igneum cauterium (vbi diuturnior fuerit affectio) vtiliter adhiberi poterit. In vtroque item defluxu ex calida, aut

Suffitus. frigida intemperie orto suffimenta adhibere conuenit, si ex calida intemperie fiat, paretur vt infrà. Recipe mannæ, seu corticis thuris ladani, mastiches, singulorum scrup. s. santalorum rubeorum, & luteorum, & corallorum rubeorum ana drach. j. rosarum rubearum siccarum, incompletarum drach. iiij. fiat puluis, & (vbi vsu exigat) carbonibus ignitis inspergatur: frigida verò existente cerebri intemperie, hoc modo suffimentum paretur, macetis, ligni aloës, spicæ mastiches, corticum seu mannæ thuris, singulorū excipe scrup. s. hyssopi, & sampsuchi siccæ ana scrup. j. ladani drach. j. florum stœchadis & cariophillorum drach. s. rosarum rubearum siccarum drach. ij. vel iij. paretur puluis, & modo iam dicto vtare.

Si ad nares defluat Particularim verò (vbi ad nares fluxio decumbat, si calida ea fuerit) cōuenit ex aqua tepida per nares vaporem excipere, aut ex maluarum hordei, violarúmque, & florum chamæmeli decocto, frigida autem fluxione existente, ex sampsuchi, hyssopi, serpilli, betonicæ, pulegij seu betæ decocto excipiendus vapor erit. Ex eisdem quoque caput purgia fiant, quæ insuper parari poterunt ex his, quæ cap. de dolore capitis commemorauimus: verùm nequaquam fieri debent, nisi priùs purgatū fuerit corpus, ac iam dictis medicamētis caput firmatum, aut saltem ipsi prospectum: melanthij quoque seu cumini vsti odorem suscipere commendauit Paulus, frigida præsertim fluxione existēte: nec minus confert pulegium odorare: dimittantur autem singula in serico, aut lineo linteo.

Si in os defluat. Si verò in os defluat calida fluxio, ex aqua hordei, violarum, aut maluarum decocto, cum glycyrrhizæ radice oris collutio fiat, frigida autem existente fluxione ex hyssopi, pulegij, sampsuchi, ac aridarum ficuum decocto colluatur os: priuatim etiam & ipsi raucitati conferunt compositiones, quæ sub lingua te-

Raucitati conferētia. nentur ὑπογλωττίδες Græci appellant, quo paulatim eis liquescentibus, asperæ arteriæ summum, id quod ipsum defluit, suscipiat, paulatim etiam relaxatis musculis ipsius gutturis. Hoc autem ex industria fieri oportet, ne tussis excitetur, fiet autem si supinus cubet, iuxta Galeni sententiam, quarto & quinto meth. meden. ac septimo de compositione medicamentorum secundum loc. Talia sunt pilulæ bechicę dictæ, ac ea compositio quam Neapoli alusam vocamus: conficitur autem ex amylo tragacantha, amygdalis dulcibus, seu ipsarum oleo, & saccharo: poterit quoque hæc compositio in tabellis formari, nec minùs & id pharmacum sub lingua tenendum erit, quod loch. de papauere nominant, si à causa calida raucitas fiat, & si à frigida, loch, quod sanum, aut illud, quod de pino appellant. Sæpiùs quoque veluti lambendo, diutissimè tamen in ore tenens sensim, ac paulatim deglutiendo, assumat ex syrupo de cannis, aut ex dulcibus malis punicis, ex adianto, glycyrrhiza, seu hyssopo, aut ex decocto, quod ex hordeo radice dulci, vua passa, caricis, adianto, & hyssopo paratum sit, saccharum addendo, aut mel, si frigida fuerit causa. Præstat itē (ex Galeni sententia, eodem septimo de compositione medicamentorum secundum locos) glycyrrhizę decoctum cum sapa admistum: & si magis diluere, & extergere velis, caricarum decocto vtaris per se, aut cum aqua hordei, vel cum in aqua radix dulcis fuerit decocta. Reliqua, quæ pro curatione raucedinis conducunt, inferius requiras. cap. de tussi, priuatim autē valdè confert, si ipsa glycyrrhizæ radix, aut eiusdem succus sub lingua teneatur.

4 method. cap. vlt. 5 method. cap. 12. 7 de composi. medic. sec. loc. c. 5 cap. 1.

Περὶ φλεγμονῆς κιονίδος.

De inflammatione gurgulionis.

CAPVT XLIIII.

INFLAMMATVR sępenumerò quędā, quæ circa os continetur carnosa, in summo si quidem ore dependens, tanquam aliquod vocis plectrum existens, Paulo auctore, libro sexto cap. 31. apparebit autem ea, si quis aperto plurimū ore

ore toto, linguam deprimat: hanc ipsam carunculam veteres Græci (vt inquit Galenus sexto de cõpositione medicamentorum secundum locos) duobus nominibus appellare consueuerunt. Nominant nanque interim γαργαρεῶνα, interim verò κίονα, quod à Latinis gurgulio, & columna dicitur: à posterioribus autem medicis ferè omnibus Græcis (vt ipse asserit) κιονὶς, id est, columella, vocatur, quòd si quidam sint, qui σταφυλὴν, id est, vuam ipsam nuncupent, eorum meminisse non præstat: nam non particula ipsa, sed vna aliqua eius affectio σταφυλὴ, hoc est, vua nominatur, cum scilicet vuæ acino simile summum gurgulionis appareat, vt inquit Aëtius, cap. 40. libr. 8. hanc etiam solam gurgulionis inflammationis speciem Hippocrates vuam appellat, vt liquet apud Galenum libro de tumor. præter naturam, in fine. Fit autem vua cùm pituita de capite ad gurgulionem descenderit, & gurgulio præceps dependet, ac fit rubicundus, eodem Hippocrate auctore, libro secundo de morb. temporis autem progressu nigrescit: & eodem libro dicebat, vuam fieri, cùm summa gurgulionis pars aqua impletur, & rotunda fit, ac pellucida, & spirationem intercipit: quanquam raro (vt testatur Galenus præcitato libro sexto de compositione medicamentorum secundum loc.) hæc affectio circa columellam contingat, sed valde sæpè inflammetur, quemadmodum etiam & raro alia quædam affectio, quam lorum vocant, circa gurgulionem etiam accidit, cùm videlicet nimium ignitus gurgulio ipse gracilescit, & loro similis propendet, vt inquit Aëtius, vtrunque autem nomen (vt Paulus refert præcitato loco) à similitudine factum est: nam si longior tenuisque fuerit, columella nuncupatur, si verò crassior in rotunditatem creuerit, feratúrque deorsum, vua dicitur. Inflammatio itaque gurgulione quomodolibet aperto plurimum ore toto (vt diximus si quis linguam deprimat, eam partem affectam esse visu diiudicabit, nulloq; alio indigebit signo. Quòd verò ea affectio inflammatio sit, morbus siquidem in compositione primò (vt sæpè diximus) ex dolore, tumore rubedine ipsius columellæ, ac febre, ac deglutiendi difficultate diiudicabitur. Prouenit autẽ affectus hic, cùm ex capite ad gurgulionem ipsum fluxio defertur, quemadmodum sexto de sanitate tuẽda, & tertio de causis symptomatum liquet: hæc inquam fluxio cùm sanguinis, tum aliorum humorum à capite descendentium fieri potest, verùm quo pacto id discerni queat, præcedenti cap. fusius ostendimus: quare vt hic iterum repetamus, superuacaneum duximus. Inflammato gurgulione ac in tumorem aucto, vtẽdum erit omnibus moliminibus, præter chirurgiam, ipsum curare, ac extenuare. Hippocrate auctore, tertio prognosticorum. nam quoad rubibus, magnúsque fuerit gurgulio cum periculo secatur, & scarificatur: & cum talem scarificationem, seu sectionem sanguinis fluor, & inflammatio comitabitur, eodem Hippocrate ac Galeno auctoribus præcitato loco. Quòd si interdum chirurgia vti oporteat, cùm videlicet pars gurgulionis summa maior, ac liuida seu orbiculata fuerit, superior, verò tenuior, quem affectum (vt diximus) vuam appellant, vbi aluum subduxeris præstabit manus admoliri, vt ipsimet testantur, ne æger stranguletur, potissimùm vbi aliis adhibitis medicamentis malum non cedat: nam neque in prædicta affectione ad eius excisionem festinandum erit: quapropter vuæ vehemens inflammatio terrere quoque debet Celso auctore, lib. sexto ca. 14. quò fit, vt in hac affectione abstinentia necessaria sit, vt ipse inquit. Conuenit verò eadem ferè victus ratio, quæ in reliquis inflãmationibus, potissimùm autem in principio, conducit quies, inedia, vt sexto de compositione medicamentorum secundum locos, Archigenis auctoritate, testatur Galenus. Quod verò ad curandi rationem attinet, vbi vniuersum corpus humorum multitudine fuerit refertum, aut eorundem malitia vitiatum, priusquàm ad localia remedia perueniamus, venæ sectio, aut purgatio administranda erit, acrésque clysteres adhibendi, vt & vniuersum corpus euacuetur, humorúmq; momentum, qui ad effectam partem feruntur transferatur: hoc nanque rationabile est, & multa experientia indicatum, ac cognitum, vt testis est Galenus, eodem libro sexto de compositione medicamentorum secundum loc. qua etiam ratione Celsus dicebat. quòd & sanguis rectè mittitur, & si id aliqua res prohibeat, aluus vtiliter ducitur. Si itaque corporis plenitudo adsit, vena cubiti statim secanda erit (si nihil prohibeat) media, aut externa, prout maior, aut minor fuerit corporis plenitudo: cucurbitęque cum scarificatione ceruici affigendę: & si his nec cedat affectio, venæ sub lingua secentur, eiusdem Archygenis decreto: Aluus prætereà acri clystere, aut glande subducenda erit, reuulsionis nedum euacuationis gratia: in quẽ etiam vsum frictionibus, ac vinculis extremarum partium, cucurbitulisque cùm iuxta scapulas, tum iuxta nates vtaie. Vitiatis verò humoribus redundãtibus, qualiscunque is fuerit, purgandus erit, & si simul cum sanguine fluxerit: nec alienum erit ante purgationem (reuulsionis saltem gratia) humeralem venam in cubito secare, paucámque sanguinis copiam extrahere, ac demum purgationem adhibere, concoctis tamen ac præparatis redundantibus succis, si dabitur occasio, quo etiam tempore clysteribus vti poteris. Sit autem purgans medicamentum nõ validum sed liniendo vacuans, veluti manna. cassia fistula, syrupus ex pluribus infusionibus rosarum, aut violatum, cum quibus interim antidotum diacatholicum permisceas, præsertim si redũdans succus, aut corporis natura eius qui purgari debeat, id exigat. His autem peractis, aut si neutrum prædictorum adsit, statim ad curationem per localia remedia peruenire debemus, quæ eius naturæ esse debent, vt fluxionem reprimant, quemadmodum in aliis omnibus morbis, cui ex humorum influxu contingunt. Sint igitur astringentis facultatis, & siquidem moderatus sit influxus moderatè adstringentis, quæ austera priuatim dicuntur: vbi verò vehementior fuerit influxus vehementioris adstrictionis, quæ acerba nominantur: ambo enim adstringunt, sed debiliùs austera, vehementiùs autem acerba, vt patet quarto de simplic. med. facult. & sexto de compositione medicamen. secundum loc. Collutiones itaque moderatè, siquidem moderatus fuerit influxus, ex palmulis decoctis, quandoque sola aqua, quandoque modico melle incocto, vel ex rosarum decocto, pampinorum vitis, rubi, cytinorum, siliquarum, radicum mori, & malorum, austerorum, ac pyrorum, sorborum, interim cyperi parari poterunt. Fortiores verò (vbi vehementior fuerit influx') sunt, myrti, & baccarũ eius decoctũ,

cap. 3. — *Dua differentia inflãmationum gurgulionis.* — *circa principia.* — *Pars affecta.* — *Affectus causa.* — *6. de sanit. tuen. c. 9. 3 de causis symp. c. 4* — *Prognostica* — *Tex. 21.*

Curatio — *Victus ratio.* — *cap.* — *Medicamẽtorũ ratio.* — *Loco citato.* — *Vena sectio.* — *Diuersiones.* — *Purgatio,* — *To. i 4 qua compẽtant.* — *4. de simplic. med. facultat. cap. 7.* — *6 de compolit med. sec. lo. c 3.*

& ex acerbis cotoneis malis, aut virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, similacis, & vniuersi quercini generis, similiterque & glandium, mespilorum, item, & cornorum decoctum: at generosissimum est gallarum decoctum, rhois culinarij, ac coriarij, myricæ fructus vtriusque mali punici floris, & putaminis: horum itaque vnumquodque & singulatim & cum aliis decoctum in aqua gargarizandum exhibere oportet, iuxta Galeni sententiam, sexto de compositione medicamentorum secundum locos, & Aëtij præcitato loco: quin iuxta eorundem decreta, aridis quoque tritis columellam contingere opus est, ita vt summissime, & paulatim ad superiorem, & extrinsecam regionem afferantur, & per cochleare, aut specilli cócauum supra linguam immittantur: ex his ipsis moderatæ quidem sunt rosæ, & flos ipsarum, & prædictarum plantarum germina exsiccata, aut hypocistis, & omphacium siccum. Et si frigidior fuerit fluxio, aloë, cypetus, & iunci rotundi odorati flos, ac rheon ponticum confert. pariter si fortioribus indigeas, rhus obsoniorum, siue culinarius conducit, balaustium, cytini, malicorium, galla, & magis exactè cùm omphacitis fuerit: nec minùs conferunt hypocistidis, vuæ acerbæ, ac glycyrrhizæ succi, ad solem æstiuum exsiccati, adeò vt conteri queant. Vbi verò gurgulio à nimium adstringentibus remedius compressus fuerit, tragacantho, sarcocolla, & amylo vtendū erit. At vbi generatus affectus in gurgulione maiorem habuerit causam, impossibile erit ipsum per repulsoria perfectè sanare, vt inquit Galenus, & maximè vbi ægri corpus fuerit humoribus multis refertum, aut particula affecta natura debilis: ob id igitur cogimur, sæpe quidem in principio, sæpius verò paulo post admiscere quippiam ex discussoriis, & si dolor affuerit simul vehemēs, etiam ex mitigatoriis. itaque tunc opus est vnicuique prædictorum pharmacorum aliquid ex discussoriis addere: & cùm hæc omnino multa sint, à mollioribus auspicandum erit: ab acribus namque inflammata exacerbantur, cuius farinæ sunt chamæmeli flores, fœnumgræcum, sertula campana, anethum, althæa, radix iridis, mel, erui farina, thus, aut myrrha: & si mitigatoriis hoc tempore indigeas ex contusa radice dulci, & melle, & dulci aqua pari mensura simul coctis, medicamentis paratum cum prædictis admisceas, aut id solum gargarizandum præbeto. Cæterùm tu perspecta (vt Galenus inquit) inflammationis magnitudine, ac caliditate, & considerata influxus quantitate, ampliusque copiam humorum in toto corpore per coniecturam assecutus, pharmaco, in quo aut adstringentium, aut discutientium vis excellit, vteris. Procedente autem tempore, vbi iam dictis inflammatio nō cesserit, discussoria medicamenta tutò adhiberi possunt, nisi ad duritiem vertatur ipsa gurgulionis inflammatio: nam tunc emollientibus medicamentis vtendum esset, quæ cuius naturæ esse debeant libr. quinto de simpl. medicamentorum facul. requiras: eiusmodi sunt, & radix & folia althææ, semen lini, fœnomgræcum, & alia huiusmodi, e quibus gargarismata parari possunt: admiscere eis item poteris hyssopū, aut glycyrrhizam. Verùm si ad suppurationem inflammatio vergat, mitioribus collutionibus, & gargarismis, eisque concoquentibus vtendum erit: quo casu præstat decoctum ex caricis per se solum, aut aqua mulsa permistum, seu sapa, aut

Loco citato.

cap. 6. 7. & 8.

prisanæ succus, in quo vuæ passæ sint incoctæ: radicis insuper dulcis decoctum, aut fursurum lotura calida, id quod in reliquis omnibus seruandum erit medicamentis, vt semper te calida sint. Ea verò supputata, post puris eruptionem extergentibus, & desiccantibus medicamentis curari debet, aqua hordei cum melle rosaceo mista, aut aqua mulsa, & reliquis huiusmodi. Euenit etiam aliquando, vt citra inflammationem nimium humectus gurgulio, laxior fiat, & propterea linguæ radici, ac faucibus propensus incumbat, quemadmodum in destillationibus continuis contingit, Aëtio auctore, quam affectionem Græci γαργαρεῶνος χάλασιν, Latini laxatam columellam, barbari casum vuæ appellant, quæ affectio quoniam eandem curandi rationem postulat, quam eius exigit inflammatio, propterea seorsum de ea pertractare noluimus. Pro ratione itaque confluentis succi venæ sectio, aut purgatio præcipiatur, quibus corpus totum, ac caput primò vacuetur. His tandem peractis collutionibus, gargarismis, ac reliquis medicamentis aridis superiùs descriptis vtaris, adstringentibus scilicet, & exsiccantibus. Priuatim autem (vbi subalbidus, exanguior gurgulio sit) ex origani triti in aqua & aceto decocto: ac caricarum cremore misto ad gargarizandum vtitor: aut loco origani, hyssopo vtatur: apium quoque, & lauri folia trita, & vino, aut lentis decocto diluta, gargarizato, Appollonio auctore. Arida quoque medicamenta parabis ex gallæ omphacitis, aluminidis scissi, ac salis ammoniaci partibus æqualibus, quibus tritis, ac simul mistis expleto cochleari vuam contingito: hoc autem velut validissimo medicamento vtare, repellendi, ac discutiendi vim habente iuxta Galeni sententiam eodem sexto de compositione medicamentorum secundum locos: puluis autem quo vtimur nos, hic est, Recipe piperis, cinnamomi singulorum scrup. s. corticum thuris, & gallarum ana scrup. j rosarum rubearū siccarū drach. ij. conterantur, simulque, & modo quo supra vtere. His, qui casum vuulæ patiuntur sic subuenimus, inquit, Trotula, puluerem zingiberis, pyrethri: & cinnamomi decoquimus in vino, & facimus gargarizare, & puluerem horum calidum vuulæ apponimus, tu autem vtare hoc medicamēto, vbi ex pituita fuerit laxatus gurgulio. Marcellus autem libro de medicamentis ca. 14. brassicæ crudæ folium leuissimè tritum commeodat, ex eo verò succum exprimito, quo vua contacta potenter subleuatur. Cinis item testarum ex ostreis, aut hirundinum exustarum cinis tenuissimè contritus, cum melle mistus, vuæ illitus prodest, similiter si rosæ siccæ parr. ij. & myrri part. j. cum aqua mulsa decoquas, & gargarizandum præbeas. Denique nonnulla medicamenta, præsertim composita consulto hic scribere prætermisimus, pro cura præsertim inflāmationis columellæ, quæ cap de angina studiosi requirant. Verùm vbi cunctis iam dictis auxiliis gurgulionis malum non cedat, tam si oblongior, tenuisque præter naturam fuerit, quàm si in rotunditatem creuerit, eius summo vuæ acino simili existente, nec continuo irritatu tussis, vigiliæ, interim etiam strangulatus subsequatur (vt inquit Paulus cap. 31 libr. sexto) is excidendus erit, modo quo ipse præcipit præcitato loco, ac Ætius ca. 41. libro octauo. neque tamen festinādū etiā ad eius excisionem (vt diximus) Hippocratis auctoritate, libro tertio prognosticorum,

De laxata columella.

Loco citato.

cap. 53

rum,

rum, & Galeni 14. method. medendi iis obseruatis, quæ tum ipse, tum etiam cum eo Galenus, eodem loco præcipiunt.

3. Prognos tex 21. 14. meth. cap. 13.

Περὶ ἀντιάδων φλεγμονῆς.

De glandularum iuxta linguam inflammatione.

CAP. XLV.

OMNIBVS hominibus carúnculæ quędam exiguæ naturales ex aduerso in oris termino vtrinque iacent, Galeno teste, tertio de causis symptomatum: has Græci ἀντιάδας (vt Aëtius refert cap. 48. li. octauo) Latini glãdulas barbaram sectantes medicinam amygdalas appellant: quamuis Galenus non partes ipsas, verùm cùm ipsæ è defluxu, præsertim ex capite, tumore, aut inflammatione afficiantur ἀντιάδας præcitato loco nuncupauit. Paolus autem per ἀντιάδας, tum libr. sexto cap. 30. tum lib. tertio ca. 26. scirrhosum tumorem paristhmiorum intelligit. Si verò in contignas his partes fluxio decumbat, seu inflammatio excitetur παρίσθμια, tum præcitato loco, tum commento aphoris. 26. tertij libri, idē Galenus appellauit dum asseruit παρίσθμια (quæ Latinè tonsillas vertũt) inflammationes esse locorum ad isthmum attinentium: intelligit autem per isthmum partem illam quæ os & gulam interiacet: nominatur autem ita per metaphoram quandam ab his, qui propriè dicũtoristhmi, qui angusti quidã terræ trãsitus sunt, sitæ inter duo maria. Hæ autem inflammationes nonnũquam solius tunicæ sunt, ventri, gulæ faucibus, rotique ori communis: nonnunquam verò (vt idem inquit Galen. præcitato loco) & subiectorum ipsi musculorum: quamuis has partes & nõ eorum inflammationem, tum Paulus libro tertio cap. 26. tum Aëtius libro octauo, cap. 45. παρίσθμια vocant, & Latini tonsillas vertunt. Celsum fortè potantes imitari, qui libro sexto cap. 10. postquã de dentium dolore caput exegisset, de tonsillis, ac earum cura pertractat. At nunquid per tonsillas, id quod Græci παρίσθμια dicunt, partes quasdam intelligentes subaudire velit, aut quas ἀντιάδας nuncupant, siue vtrasque, ex eiusdem Celsi verbis haudquaquam percipi poterit, cùm dixit: Si verò tõsillæ fine exulceratione per inflammationem intumuerunt, &c. Nos autem cum Galeno, quicquid alij sentiant, per ἀντιάδας glandularum, quæ sibi ex aduerso in oris termino vtrinque iacent, præter natũrã tumorem, seu inflammationē intelligi volumus. per παρίσθμια verò, cùm contiguæ his partes tale quippiam perpetiantur, à partibus ipsis affectis affectiones prædictæ fortasse tamen nomenclaturam suscipientes. Deducto itaque ore manifestè (inquit Aetius) apparent glandularum tumores maiores, circa quidem inflammationem earum substantia concolores. Vbi verò inflammatæ fuerint, rubicundæ apparent, ac dolorem inferũt. Si verò partes eis proximæ inflammentur, accidit ita affectus difficultas transgluttiendi, dolor, aliquando etiam & febris eodem Aëtio auctore, velut etiam glandulis ipsis inflammatis, nedum transglutionis, verumetiam & spirationis difficultas aderit: ex quibusmet indiciis, & earundem partium inflammatio percipi poterit. Quæ quisnam morbus sit, non semel duntaxat in præcedentibus diximus, nec opus erit eiusdem inflammationis causas iterum repetere, cùm similis esse poterunt cum his, quæ gurgulionis inflamma-

ἀντιάδες quid sint παρίσθμια quid. Li. 8. c. 45.

Partes affectæ. Li. 8 c. 45

Affectus.

Causa.

tionem efficiunt, priuatim autem (vt refert Aetius) in modo dictis partibus inflammatio excitatur παρίσθμια, præsertim in infantibus adhuc lactentibus, ex haustu lactis, poeris potu, tetera quòd multo cibo se explent, reliquis autem hominibus plerunque euenit à nimia meri potione, & a multa, ac auidiore deuoratione ciborum, maximè acrium, & asperorum: frequentissimè nanque (vt idem testatur Aëtius) παρίσθμια, quæ tonsillas vocant, cùm partes sint calidæ, & humidæ inflammationem incurrũt, quo etiam affectione magis arripiuntur hi, qui plurimo sanguine abundant, necnon infantes, & pueri, vrpote tenerum habentes misturã, id quod Hippocrates, præsertim in pueris confirmauit, aph. 26. 3. lib. quoniam verò tam ἀντιάδες quàm παρίσθμια dictæ, eandem ferè curationem exigunt, ac similem victus ratione requirunt, non ab re propterea vtrarunque inflammationum communem curationem hic conscripsimus. Incipiente itaque inflammatione cibum subtrahere oportet, vt inquit Aetius, qui verò afferuntur, modici sint, sorbiles, & ventri cõmodi: cibus quoque in hac valetudine (Celso auctore) lenis esse debet, ne exasperet, verùm vbi tanta sit inflammatio, vt spiritum impediat, à cibo (vt ipse inquit) abstinendum, neque absumendum quicquam præter aquam calidam est, exhibendus itaque his est aquæ potus, præsertim febre simul irruente, aut aqua hordei, seu ea aqua in qua coriandrorum præparatorum semina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi exiguũ (& vt vno verbo dicam) ea victus ratio instituenda erit, quæ in reliquis inflammationibus. Quòd si lenis fuerit inflammatio, circa initia gargarismi adhibendi sunt adstringentes, & repellentes, id quod præcipiebat Celsus, cùm dicebat, gargarizandumque est ex reprimentibus, velut est rosarum, aut palmarum decoctum, mixæ, aut lenticulæ, aut ipsius etiam surfuris ac reliquorum quę in principio inflammati gurgulionis assumuntur: cauendum tamen, ne mel in principio ad gargarismos adiiciamus, ne per acrimoniam malum irritemus, vt Aetius inquit. Remittente autem inflammatione, & decrescente, mel in gargarismos admiscere conuenit, eodem Aëtio, & Paulo testibus: quo etiam tempore calidiores gargarismi prosunt, quanquam etiam circa initia medicaméta actu tepida exhibenda sunt, frigus enim nõ tolleant inflammata, sicut neque plurimum calorem, vt testatur Aëtius. Vbi verò vehemens fuerit inflammatio, adeò vt periculũ suffocationis suspectum sit, priusquam adstringentia medicamenta adhibeantur, vena cubiti incidenda est, præcepio Aetij, repetita etiam sanguinis detractione, maximè si iuuenis sit eger, & multo sanguine abundet. Vena autem incidenda erit externa, aut si multo sanguine totum corpus fuerit refertum, media primũ, & deinde externa. Et si venter non probe egerat, iniiciendus est clyster, aut glande immissa irritare oportet: nec absonum erit, si cum sanguine calidi, ac vitiosi succi redundarint, præsertim si febris adsit, purgare medicamento vti, quod leniendo purget, quemadmodum præcedenti capite precepimus. Post euacuationem reprimentibus quoque vtendum est medicamentis. superius iam dictis, deinde prisanæ succum, in quo decoctæ sint vuę passæ, gargarisent, aut calidam sussutum. decoctionem, aut sapam repefactam, vel decoctum radicis dulcis, aut ficuum, & hyssopi decoctum. ex-

Prognostica.

Eodē loc

Curatio.

Victus ratio.

Loco citat.

Medicamentorum ratio.

Animaduersio circa topica adhibenda.

Vena secanda quibus competat.

Purgatio.

Topica.

trinsecus autem leniter fouere conuenit spongiis expressis, ac madidis in aqua in qua flores chamæmeli, aliàs æ maluarum folia, fœnumgræcum, seu fercula campana fuerint decocta. Cataplasmata quoque imponenda sunt ex farina hordei, seminis lini, aut fœnigræci, aut his simul mistis: verùm si ex vsu acriorum collutionum, seu gargarismorum inflammatio exasperetetur, & mordacitas inde accidat, Aëtij decreto, leniores gargarismi colluendi sunt, qualis est succus ptisanæ tepidus, aut lac etiā tepidum: permanente verò, ac immorante diutiùs inflammatione, atque vbi tonsillæ ipsæ subrubri coloris fuerint, neque meliùs à prædictorum temediorum admotione habuerint, permutationem in pus expectare oportet: citò enim tonsillæ abscedunt, ex Aëtij sententia. Dignosces autem (vt ipse inquit) quoniam inflammationis signa augescūt, & exacerbationes ad vesperam fiunt fortiores cum horrore, & inæqualitate, aliquando etiam cum febre: quare hoc tempore coadiuuare oportet, vt quàm citissimè suppuratio fiat, adhibeantur propterea gargarismi calidiores, velut aqua mulsa calida, & decoctum caricarum, ac hyssopi cum radice dulci. Extrinsecus verò cataplasma imponatur, ex eiusdem Aëtij sententia, ex hordeacea farina, & fœnogræco cum decocto caricarum, & althææ, ac melle, aut vapor aquæ calidæ intrinsecus, sed aliquāto diutius admouendus erit, donec ea supputentur, & per se aperiantur, vt Celso visum est. Confecto autem pure dolores minuūtur, & inflammationis tumor mollior redditus digito cedit. Qua re tunc (vt Aëtius præcepit) acriores collutiones exhibendæ sunt, vt abscessus rumpatur: cuius generis sunt pulegium, hyssopū tymū, calamintha, & thymbra in sapa, aut aqua mulsa decocta, & gargarizata. Si verò puté substante nō rumpuntur, hi tumores ex Celsi decreto, incidendi sunt, deinde ex mulso calido ad gargarizandum per se, postea etiam admisto lenticulæ, vel rosarum decocto, atque id faciendum, donec in totum soluantur, ac penitus ad cicatricem perducantur, ex Aëtij, & Pauli sententia. Modico autem tumore existēte, ac exulceratione, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adiiciēdum est, & vbi plurima vlcera sint, codē furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est, Celsi decreto. Modus autem sectionis, si non per se aperiātur, ac situationis ægri, tum ante, tum post dissectionem: ac parato opere, quæ conducant auxilia, ab Aëtio cap. 45. & 48. libri octaui: & à Paulo. cap. 30. lib sexti describuntur. At si prædictis partibus crustosa, pestilentia, ac serpentia vlcera oboriantur, siue ex præcedenti influxu, seu inflammatione, siue ex quauis alia causa fiant, nulla fluxione præcedente, ceu præcedentibus aphthis, vt in pueris euenire consueuit, aut nonnullis virginibus, circa vigoris ætatem mensiū purgationem appetentibus, totius corporis curatione præmissa, ac reliquis diuersionibus, & iam dictis medicamentis adhibitis pro earum curatione, priuatim (vt Paulus inquit) exhiberi debet medicamen diamoron ex aqua calida, vel aqua mulsa, quæ rosarum insperfarum florem nbrincat, vel costum, vel rhus siccum, seu decoctum. Aëtius autem gargarismos probat ex lenticulæ, myxarum ac palmarum, seu furfurum decocto cum melle, & ptisanæ succo: & post principium, hydromelli itidem, costum, ac aristolochiam infaciendum præcipit, vel succum pharmacium ex rhoë flore rosarum, croco, & costo adhibendum. At Paulus ex malo punico dulci cum cortice tuso succum exprimit, & eius partes sex assumit, quæ vni mellis mistæ coquuntur, donec eis mellis spissitudo fit, quo medicamento perūgi tonsillas præcipit. Similiter si partes duæ gallæ omphacitidis sumantur, aluminis vna & salis amoniaci tosti tantundem, & aridum medicamentum ex eis apparatum approximes. Verùm vbi post acria, irritantiáve medicamenta, ægri dolorem sentiant cùm radicis dulcis decocto amylo, seu tragacantho lenire oportet: & vbi vlcerum depastio constiterit, lacte gargarizandum erit, reliqua autem medicamenta à Paulo requiras, præcitato cap. 26. lib. 4. & ab Aëtio cap. 46. lib. 8.

Cùm abscedant tonsillæ signa.

Serpentium vlcerū eodem loco curatorū curatio.

Περὶ κυνάγχης. De angina.

CAP. XLVI.

NON procul à iam dictis partibus alterum morbi genus, si quod aliud quoque vitium acutissimum existit, vt Trallianus refert libro quarto cap. primo, pestiferum, atque acutum, vt Celsus inquit lib. 4. cap 4 quod quidem à veteribus Medicis vtpote ab Hippocrate κυνάγχη appellatur, vt 3. prognost. liquet: quanquam idem affectus 4. de ratione vict. siue Hippocratis sit, siue alterius auctores. συνάγχη nuncupetur, ἀπὸ κυνάγχειν ἢ συνάγχειν, hoc est, à suffocando dicta, à Latinis angina. Posteriores autem Græci vt Alexander, & Paulus, ac quidam reliqui ante eos, quorum Galenus meminit, licet non nominatim, quarto de locis affectis, & commento aphori. 34. quarti libri, affectum hūc quadrifariam diuiserunt, prout quatuor diuersæ partes in eo affici possunt: nam internis gutturis musculis inflammationem patientibus κυνάγχην, externis verò παρακυνάγχην nuncupant, pari modo interioribus faucium musculis inflāmatis συνάγχην, externis verò παρασυνάγχην ab iisdem appellatur, vt idem Galenus testis est præcitatis locis, Paulus cap. 27. libr. 3. & Trallianus præcitato loc. Verùm quoniam, vt Galenus inquit eodem quarto, de ratione victus in morbis acutis, ad curationem nominibus opus nobis non est: nam tum primùm homines res ipsas neglexerunt, cùm nimio studio nomina quærere incipetent. Propterea ad rem ipsam deuenientes dicimus, anginam inflammationem esse musculorum gutturis, aut faucium: per anginam intelligentes omnes iam dictas inflammationes, tam ad guttur, quàm ad fauces peruenientes, per fauces internum oris locum, vbi simul gulę, & gutturis partes extremæ conueniunt, per guttur verò eā asperæ arteriæ partem, quę est velut caput eius, musculos autem earundem partium voco, tam internos, quàm externos, omnium prædictarum partium indicia communia sunt, Celso, & Aëtio testibus, transglutiendi tum cibi, tum potus difficultas, ac spiritus, vt Celsus inquit, eis includitur: Iuxta Galeni verò sententiam in cūctis spiratio quoquomodo deterior redditur, nullo existente, vel in thorace, vel in pulmone vitio, qui in hoc, velut in reliquis, Hippocratem sectatur. Verùm vna pars cùm afficitur, ab altera discerni poterit, velut magis, & minùs trāsglutiendi difficultas, siue spirationis noxa fuerit, ac reliquis indiciis, nam vbi interni musculi gutturis fuerint affecti, nihil coloris, caloris, & mollis conspicuum eris, nec ceruice, nec in faucibus,

Alex. lo. cit.

Pau. 3 ca. 27.

3. prognost. tex 16.

4. de ra. vict. tex. 30.

4. de lo. af. cap. 3.

Anginæ differentiæ quatuor.

4. de ratione vic. cō. 70.

Angina quid sit.

Partes quæ afficiuntur.

Communia signa.

Cels. lo. cit.

Aët. li. 8. cap. 47.

cibus, vt 3. prognost. testatur Hippocrat. adeóque spirationis difficultas augetur, vt nō nisi recta ceruice trahatur aër, sensus quoque angustiæ, ac dolor plurimus in gutture erit, & febris non leuis. vox insuper simul cum spiratione læditur, vt patet quarto de Locis affectis. Externis verò duntaxat ipsius gutturis musculis inflammationem patientibus, prædicta omnia aderunt, remissè tamen: nam neque angustiæ sensus, neque dolor, licet circa guttur adsint, adeò vehementes erunt, pariter nec spirādi difficultas. At si dolor ferè prædictis similis adsit, calorque, rubor, ac moles fauces offendant, quæ omnia aperiendo os, ac linguam deorsum comprimendo, oculis cerni possunt, nec admodum difficulter spirent, fauces ipsas affectas esse iudicabis: interdum etiam lingua ipsa similiter cum faucibus coafficitur, quemadmodū vbi non solùm fauces, sed ceruicem quoque rubor occupauerit, & fortè pectus comprehenderit: nec vehementer ægri dolore affligantur, nec ferè difficulter spirent, & extrinsecus partes circa fauces inflāmatæ cuilibet apparebunt, exteriores earū partes affectas esse nemo verebitur. At quæcunque prædictarū partiū affecta sit, affectus ipse morbus erit in compositione primò, & propriè in magnitudine, cùm inflāmatio sit: quem tum ex iam dictis, tum etiam ex dicendis indiciis, facilè percipere valebis: nanque æger nec cibum deuorare, nec potionem potest, difficulter spirat, potissimùm vbi gutturis partes afficiātur, interim ore conniuet, quandoque eo aperto aërem trahit, febrisque sæpius aderit: accidit etiā eis potum assumptū quandoque ad nares reflecti: dolore quoque afficiuntur, & excedente interdum inflammatione, & lingua, & fauces in tumorem attolluntur. Omnium autem prædictarum inflammationum ortus ex fluxione est, eius præcipuè, quæ ex capite defertur, quemadmodum Galenus testatur quarto de ratione victus in morbis acutis: & quamuis fluxio hæc magna ex parte biliosior sit, eodem Galeno auctore tertio prognost. ita vt pręcipuè erysipelas, aut inflammationem erysipelati similiorem commoueat: tamen eodem 4. de ratione victus in morbis acutis, vt quarto de caus. pulsuum, tum ex calida, acrique ac tenuis substantię humoris fluxione, tum etiam ex frigida pituitosa, crassa, ac glutinosa prouenire posse fatetur: quod nequaquā negare visus est eodem 3. prognost. & commento aphoris. 34. lib. 4. quinimo acres ipsas, ac tenues fluxiones. propterea quòd per angustiores venas facilè penetrant: tales autem sunt (vt ipse refert) quæ guttura ambiunt, in ipsum potissimùm decumbere ait. Contrarium autem in crassis, frigidis, ac viscosis contingit, quod cùm non ingrediantur vniuersas venas quæ admodum strictæ sunt, in capacioribus detentæ, veluti eæ sunt venæ, quæ in faucibus existunt latiores, quàm eæ quæ gutturis, in ipsis siquidem impactæ in præter naturam tumorem eas attollunt: ex quibus Galeni verbis liquidò constat, nedum anginas ex calidis succis, verùm etiā frigidis oriri posse, ac potissimùm vbi fauces inflāmantur ex frigidis succis ortum habere, vbi verò gutturis partes ex calidioribus, ac tenuioribus. Verùm quo pacto fluens redundans succus percipi valeat, aliis quoque notis ostendere conabimur: nanque gutturis musculis inflāmatis si ex sanguine copioso confluente inflammatio exoriatur, spirandi, ac degluriendi difficultas maxima erit, maxima quoque angustia, & grauitas cōiuncta erit, ac febris nō exigua, corpusque totum, ac caput plenum sanguine videbitur. Temperamentum, habitus, ætas, anni tempus, regio, ac aëris constitutio, præcedensque victus ratio sanguinis redundantiam attestabuntur. Biliosa verò in prædictis musculis defluxione decumbente, quæ magna ex parte est, præter spirationis, & deglutitionis difficultatem, quæ non adeò vehemens, vt in prædicta aderit, velut nec angustia, citra ferè grauitatem plurimùm dolorem, ac intolerabile quoddam incendium circa guttur sentient ægri, morsum, ac acrimoniam, sitim, ac oris amaritudinem, simulque acuta febris aderit magis: nec minùs temperamentum, ætas, & habitus, præcedensque victus ratio, ac reliqua redundātem bilem manifestabunt. At si circa fauces prædictorum humorum fluxio fiat, ex maiori mole, calore, diuersoque colore, præter iam dicta, vna ab altera secerni poterit: minor enim moles, maiorque calor, ac rubor ad flauum inclinans in biliosa fluxione aderunt, velut maior moles, minorque calor, rubensque color ad opacum inclinans, decumbentē sanguinem iodicabunt. Quòd si mista fluxio fuerit ex vtrisque, & permista quoque iā dicta indicia erunt: & prout magis, & minus alter reliquum superat, vincent quoque vnius, vel alterius indicia. At si frigidus, crassusque sanguis, ad prædictas confluat partes, præsertim fauces quas potissimùm (vt diximus Galeni auctoritate) infestare solet, paucus aderit dolor, tumor ferè citra ruborem, aut cum exiguo, & obscuro laxior quodammodo apparebit, licet interdum crassiori existente humore durus cōsistet, febris nulla aderit, aut fortè exigua, & lenta. Corpus totum, ac præsertim caput pituitoso sanguine refertum erit, ac proinde temperamentum, ætas, habitus tempus anni, præcedens victus ratio, ac reliqua, id promptiùs indicabunt: cùm omnia frigidi sanguinis, ac pituitosi redundantiam attestentur. Verùm præter iam dictas causas Hippocrates secundo de morbis vulgaribus, & Galenus quarto de locis affectis, quos sectati sunt Paulus, & Aetius ex luxatis ad anteriore partes ceruicis vertebris anginam ipsam oriri posse fatentur. Vnde cauus apparet locus, & cùm extra attingitur, dolore afficitur, vt inquit Aëtius, atque hęc species (vt ipse refert) propriè κυναγχὴ à veteribus est appellata. In qua etiam lingua ex propriis locis excedit à luxata vertebra iuxta radicem suam impulsa, infestàtque magis difficultas circa respirationem. Vnde coguntur aperto ore semper hiare, atque aërem attrahere, & circa suffocationis periculum (vt Galenus inquit quarto de locis affectis) laborantes difficulter deglutiunt, atque dolore afficiuntur, idque pręcipuè cùm potus eis per nares resilit: hęc verò omnia, tum ex Hippocr. 2. de morb. vulga. tum ex Galeno quarto de locis aff. ctis, transcripsit Aëtius, & hanc pro quarta anginæ differentia cōnumerauit, cùm vnam tantùm posuerit, circa fauces ortā, reliquam in internis gutturis musculis, alteram quoque vbi tam externi, quàm interni gutturis musculi affecti fuerint: de qua etiam Galenus eodem 4. de locis affect. quorundam auctoritate commeminit: licet commento aphor. 34. libr. 4. vnam dixerit inter quatuor anginæ differentias ab aliquibus positas, esse eam in qua externi gutturis musculi affecti sunt, & non vbi gutturis partes, tum externæ, tum internæ similiter affectæ sunt, velut quarto de locis affectis

Marginal notes (left column): text. 16. — Propria signa cuiuslibet partis affectæ. cap. 3. — Affectus quis sit angina. — signa eiusdem. — causa. — cōm. 30. — cōmen. 18. — 4. de ratio vict. com. 20. — Quod nedum ex calida, sed ex frigida quoque fluxione fieri possit angina 3. prognost. comm. 13. — Si ex sanguine copioso fiat, signa.

Marginal notes (right column): Si ex bile signa. — Si ex frigidiore fiat sanguine signa. — 2 de morbis vulg. sect. 2. post medium. — 4 de affe. cap. 3. — Loca citat. 2. de morbis vulgar. sect. 2. post medium. cap. 3. — cap. 3.

affectus asserunt Verùm dicimus nos primò Aë-
Loco cit. tium non defecisse in narrandis anginę differentiis
Cõciliátor Galeni uerba, & Aetius cũ eo. cap. 47. lib. 8. nam prima differentia, quam posuit, vbi fauces fuerint inflammatæ subintelligi potest, tam intus, quàm extra: & sic παρασυνάγχην non dereliquit, Secundò asserimus Galenum ea aliorum auctoritate, vbi anginæ differentiam posuisse, vbi externi guttutis musculi fuerint affecti, aut externæ gutturis partes, vt commento aphor. 34. li. 4. pa-
Loco citat. tet: nec propterea dictis suis pugnare videtur. cum quarto de locis affectis fatetur quartã differentiam esse, vbi gutturis partes tum externæ, tum internæ affectæ sunt: nam exteriorum primò meminit, quæ primò in eadem differentia afficiuntur: deinde si per consensum magna, siquidem fluxione existéte, interiores quoque gutturis partes afficiuntur, non propterea non eadem erit differentia cũ ea, in qua minori existente fluxione, externę duntaxat gutturis partes inflammationem patiuntur. Cæterùm eorum, qui anginam ex colli vertebris in anteriorem partem luxatis fieri proferunt, propterea vltimo loco mentionem fecimus, tum quoniam rarò contingit affectio hæc, cùm etiam quod in ea (vt primo prorrheticorum restatur Galenus) gutturis
comm. 11. musculi inflammatur: nonnunquam etiam ij, qui gulam gutturi iungunt. Quare etiam inflammatis quoque musculis oritur angina hæc, & propterea anginam omnem non immeritò diximus esse inflammationem, quæ in gutture, aut faucibus fit. Hæc inquàm cùm acutissimus affectus sit, & statim mortem inducat, Tralliano auctore, necesse est
Prognostica. etiam protinus ad eius curationem festinare. Inter eas verò grauissima est, ac celerrimè interimit, quæcunque nec in ceruice, nec in faucibus conspicuum aliquid efficit: hæc enim & eadé die, & secunda, & tertia, & quarta strangulat, vt inquit Hip-
text. 16. pocrates tertio prognost. nam cùm in neutro prædictorum appareat aliquid preter naturá existimandum est intra gutturis corpora laccessere inflammationem, ea qua strangulantur, vt Galenus testatur, in prædicti textus Hippocratis expositione, de qua iterum aphor. 34. quarti libri sic scriptum reliquit. Si febrem habenti suffocatio repenté superuenerit, nullo tumore in faucibus existente, letale. At quæcunque dolorem similem prædictæ anginæ infert, attollitur verò, ac roborem in faucibus efficit, admodũ quoque exitiosa est, sed paulò longior quàm prædicta. Quibus verò fauces rubent, & ceruix, hæc diuturnior est, eodé Hippocrate auctore: maximè verò ex ea seruantur, si ceruix, ac pectus ruborem traxerit, neque ad interna reuertantur erysipelas gutture siquidem nequaquam pat ente, sed aut in ceruicem, aut in hæc vtraque decumbente. Securissima verò inflammatio erit, si rubor quàm maximè foras vertatur, id quoad aphor. 37. libri sexti comprobauit, cùm dixit, ab angina habita, si tumor fiat in collo bonum: & apho. 49. libri septimi affetens. Ab angina habita, tumor, & rubor in pectore superueniens bonum, extra enim vertitur morbus. Si autem in pulmonem connexio fiat, dementiam parit, fiuntque ex ea magna ea parte purulenti, vt eodem tertio prognost. liquet, de qua idem Hippocrates aphorismo 10. quinti libri sic scriptum re-
text. 30. liquit. Quicunque ab angina liberantur. iis ad pulmonem vertitur, & in septem diebus pereunt, si verò hos effugerint, suppurantur. At quæ ac cutem transmutantur, aut à principio ita deferuntur fluxiones, quod iis, quæ in profundum decubuerunt, multo salubriores existant, constat omnibus, vt quarto de ratione victus inquit Galenus. Paulus verò inquit, pueris rarò talem affectum oboriri, nisi *com. 30.* cùm ceruicis vertebræ affectæ loco excidunt, id quod Hippocrates innuit aphorsi. 23. libri tertij. Verùm illis (eodem Paulo teste) ceu curationé non recipientibus, ac deploratis manum amoliri non oportet Iuuenibus autem ferè accidit affectus hic, *Curatio. Victus ratio.* Aëtio teste. Et propterea Archigenis auctoritate) in principio tanquam compédiarium, & præceps auxiliũ omnis angina (vt ipse inquit) venæ sectionem requirit. Qua de re optima victus ratione instituta, ferè velut in reliquis inflammationibus, nisi quòd parciori tum cibo, tũ potu in hac vtátur: nanq; copiosiore periclitantur, vt Alexander restis est: sintq; humidi, molles, ac liquidi: quò fit, vt primùm omniũ idé Alexáder, ac Paulus mulsam aquosam exhibendam approbent, eáque tribus diebus vtendũ, à tertio die cremoré ptisanæ offerendũ commédant cùm dulci quadam potione, vt inquit Paulus. Vice auté aquæ mulsæ hoc tempore vti poterimus aqua hordei per se, aut cum sacharo, & deinde ptisanæ cremore: moderatiore autem facta inflammatione, pet liquida ouorum lutea tribuunt, non multa tamen, loco quorum (vbi vires exigũt) ptisana cum iure pulli confecta vtitor. aut optimo pane in tenues partes redacto, ac eodem pulli, seu gallinæ iure decocto vtatis, vel eo gallinarum, seu pullorum contusorũ iure, quod vulgus consummatum brodium appellat, & in summa, cibi ęgri viribus respondeant ea Pauli decreto. Protinus ergo angi- *Medicamentorum ratio.* na infestatis (ex Alexádri, Pauli, & Aëtij sententia) venæ sectioné adhibere necesse est, siquid eam fieri *Vena sectio.* non prohibeat, verùm sanguis non vniuersim, sed pluribus interpositis vicibus euacuandus erit, quare etiam tertio, & quarto (vt Alexander asserit) ipsum detrahere oportet. Nam particulares enacuationes causam potius ex ipsis locis affectis elidunt: cumulata autem vniuersim, ique facta euacuatio, animi defectionem excitat suffocationisque periculum propterea eis superuenit, dum materia tota in affectam partem collectim prorumpit, aut perfacilè à faucibus, aut gutture ad pulmonem defertur, & ineuitabile periculum infert. Vnam verò cubiti incidere (vt prædictis visum est) mediam, vbi corpus totum plethoricum est, aut humeralem è directo, vbi non sit, vt mihi videtur, vel primò mediá, deinde humeralem incidas, pluribus etiam vicibus, si opus fuerit, neque tamen angustiorem facere venæ incisionem conuenit, vt Aëtius asserit, ne sanguis velut percoletur, & crassior eius pars intus remaneat, potissimùm vbi crassior sanguis huius affectionis causa existit. Confert autem in hac affectione corpus totum vacuare, ac excrementis ipsum vacare, geminá ob causam vt Galenus inquit *Loco citat.* quarto de ratione victus in morbis acutis, nempe tum ob eam, quæ à vacuatione est, reuulsionem, tum quod vacuato corpore, cum à parte affecta, quod influit, expellimus, id faciliùs consentit, nihilque) si calido aliquo vaporare volueris) à corpore ipso parti calfactæ mittetur. Corpus igitur totum præcitato loco Galenus vena secta vacuare iussit, & purgatione, & clysteribus. In mulieribus (ex Tralliani decreto) vbi detentis mensibus in hanc affectionem incidunt, tali, seu malleoli vena incidenda est, modcratéque sanguis (vt diximus) educendus

cedens: nanque ex hac venæ sectione duplex eis commodum subsequi solet, nempe consuetarum vacuationum reditus & affectus liberatio. Idem etiam in viris tentandum, si ipsos sanguinem per venas, in ano extantes, vacuare solitos, diceris. Quòd si hæc parum proficiant, eas quoque venas incidere conuenit quæ sub lingua sunt, neque multum differendum, sed eodem die id facito, vt inquit Alexander, aut saltem sequenti: id quod etiam quarto de ratione victus scriptum repetitur, vbi habet, Sanguinem ergo ex brachiis detrahes, mox venas, quæ sub lingua sunt, secabis. Galenus verò de eis, eodem loco sic asserebat. Venæ quæ sub lingua sunt, eam, quæ faucibus est, phlegmonem siue medicamentis vacuant: & libro de curādi ratione per venæ subiectionem talia protulit verba, Quocirca in gutture, & arteria graui torquentur inflammatione, in principio quidem, aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua, magnificè prodest, incisis videlicet venis, quæ in ea sunt, ambabus. Post venæ sectionem potissimum vbi alij humores redundarint, secundum erit (Celso auctore) ducere aluum id quod etiam præcipit Galenus prædicto libro quarto de ratione victus in morbis acutis, cùm dixit, corpus igitur totum vena secta, vacuare oportet, & purgatione, & clysteribus: primùm nanque venam secare iussit, tanquam maximè necessarium, & deinde etiam purgatione, & clysteribus vtēdum, nam reuellitur per huiusmodi euacuationem ab affectis quoque partibus. Verùm ante eos Hippocrat. libro de locis in homine, illud idem decretum reliquit, dum dixit, sit affectis (loquens de angina) à venis, quæ in brachiis sunt sanguinē detrahes, & simul aluum infernè subduces, quo id, quod morbum exhibet, detrahatur: ea de re etsi difficulter deglutire valeat, post venæ sectionem purgans medicamentum tribuendum erit, leniendo tamen vacuas, velut est cassia fistula, manna, syrupus ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarum, vel ipsummet saccarum violaceum. Et si ex crassis succis fluxio facta sit, antidotum diacatholicō, aut agarici decoctum prædictis addas: confert nanque purgatio, vt Galenus inquit sexto de compositione medicamentorum secūdum locos, gratia euacuandi vniuersum corpus, & transferendi infra humorum momentum, qui ad affectas partes feruntur: conuenit etiam & clysteribus vti, interdum etiam acrioribus, potissimū vbi aliquid venæ sectionem, & purgationem prohibeat, aut eis exhibitis, adhuc malum non cedat: nec minùs reuulsionis gratia conferunt extremarum partium frictiones, aut vincula, similiter si pedes aqua calida foueantur, vt inquit Paulus. Curcubitulæ item scapulis hac ratione affigendæ, citra scarificationem: & vbi malum longius prorogetur, post prædictas euacuationes, cùm iam materia influere desierit, cucurbitam cum scarificatione apponere oportet sub mento, si tumor circa fauces, & maxillas persister. Si verò nullus extrinsecus tumor appareat, veluti in ea angina, quæ occulta appellatur, in qua gutturis partes præsertim internæ afficiuntur, circa ceruicem cucurbitula admouenda erit iuxta primam, aut secundam vertebram, vel hirudines applicandæ. Quòd verò ad localia medicamēta attinet, in vniuersum id scire oportet, quòd neque reprimentia, seu adstringētia sola, neque discutientia prædictis affectibus cōferunt, licet temporum ratione habita, alias repellentia, aliàs discutientia potiùs miscenda sunt, ceu in morbi initio repellentia potius, in statu potiore ex parte discutientia, in declinatione verò, ea quæ valentiùs discutiunt adhibere oportet, Alexandro teste: nanque nonnulli, qui admodum astringentibus duntaxat, aut discutientibus anginam curare tentarunt, in grauiora pericula ægros duxerunt, vel suffocationem acutissimam inducentes, vel inflammationem augentes. Hoc idem asserebat Galenus sexto de compositione medicamentorum secundum locos, cum de gurgulionis inflammatione loquebatur. Paruæ etenim sunt (vt ipse inquit) & affectionis nomine vix dignatæ à medicis, quæ cōfestim sedantur: quò fit, vt rarò inueniantur, quæ vno duntaxat medicamentorum genere indigeant, siue repulsorium, siue discussorium fuerit: facultati quoque auxiliorum aduertere oportet: etenim imbecilliora, molliora que medicamenta imbecillioribus, & mollioribus corporibus accommodanda sunt, nempe pueris, mulieribus, & eunuchis, ac horum similibus: valentiora autem durioribus, & fortioribus corporibus: semper enim quod adhibetur remedium, contrarium quidem superanti affectui esse debet, familiare autem, & amicum ægrotantis habitui, vt idem Trallianus refert. Itaque vbi initium sit cum multa inflammatione, ea. quæ leniter adstringunt, offerenda sunt primùm, Aetio teste, velut est rosarum, lentium, maxarū, palmarumque decoctum, aut flos rosarum ex hydromelite, seu rhus cum hydromelite decoctus: iis nāque per initia gargarizandum erit, vel (vt inquit Paulus) gargarismi fiant ex eo medicamento simplici, quod ex moris est, cum rhus decocto, aut potius vtaris eo medicamento, quod ex syluestribus moris conficitur: deinde eodem medicamento composito, quod mora recipit, vel eo, quod ex nucibus: quod medicamentum fatetur Galenus ex succo nucum viridium præparasse, nullo doctore vsus, cum ex Alexandria in patriam rediret adque experientia comprobasse in quodā hortulano, ab vua, paristhmiis, & antiadibus fere suffocato quo medicamēto gargarizare iussit hortulanum: & quoniam valde tenuis succus apparebat, præcoxit ipsum, & mel commensuratè admiscuit: atque vbi ad mellis compagem redactum esset, hortulano vtēdum reliquit: & cùm celerrimam videret vtilitatem ipsi inde oboriri, præstabile ratus fuit in multis experiri, & ex eo sufficiente experimento accepto, semper ipso vsus fuit, & eo magis optimum indicauit quod etiam coctum cum melle cùm gustasset, nihil insuaue haberet: & propterea testatur eius vim se expertum esse multum aliorum stomaticorum facultatem excedentem. Sunt autem ea, vt idemmet textis est Galenus sexto de compositione medic. secundum locos, id quod ex moris cōstat, & id quod ex succo rubi mororum præparatur, & tertiū quod ex musto, & quartum quod ex punicorum succo, & quintum id, quod per adstringentia mala componitur: quæ omnia propriè quidem stomatica appellantur, quoniam ad vuas, paristhmia, ac omnes quæ in ore fiunt derepente inflammationes conueniunt. Atqui ex iam dictis vtiliter gargarismi, quibus quotidie vtor, componi possunt: Mirum enim (inquit Galenus præcitato loco) quàm mixturæ ipsorum vtiliores sæpe fiant ipso simplici vsu, vt si vnc. ij medicamenti ex moris, & tantundem medicamenti ex succo nucum excipias & cum aqua

hordei

Marginalia (left): *Sent. 30. cap. 9.* — *Purgatio. Com. 30.* — *Post medium,* — *cap. 3.* — *Topica qual a esse debeant.*

Marginalia (right): *Galeni historia.* — *cap. 1.* — *6. de comp. medic. sec. loc. c. 3.*

hordei libra vna,& aquæ rosarum vnc. iiij. ac aceti albi vnc. j. permisceas, quo medicamento gargarizare iubeas: vel aquæ hordei libr. ij. recipe, in qua rhus drach. iiij. decoquantur, ac addas myrtinæ aquæ lib. s. medicamētis ea moris rubi, aut ex moris vnc. iij. medicamenti ac nucibus, aut ea malis punicis vnc. iiij aceti albi vnc. ij. hoc etiam tempore in rotulis medicamentum paretur, quod assiduè teneatur in ore, ac sensim deglutiatur. Accipit autem diacodij drac. ij. pulueris bitūdinis præparatæ scrup. j. seminum coriandorum præparatorum drach j. sacchari dissoluti in aqua rosarum, quātum satis sit, Procedente verò tempore (potissimum vbi frigida fuerit fluxio) addere poteris scrup. j. vel ij. antidoti diamoschu dulcis, aut plitis archotici: quo etiam tempore sæpius, paulatim tamen, ac sensim ex syrupo rosaceo, violaceo, iuiubino, de cannis, ac reliquis similibus exhibere poterimus, iubentes, vt quàm diutissimè in ore teneant, ac paulatim eum defluere permittant. Morbo verò increscente, vigente, ac consistente, iis magis vten ſū medicamentis, quibus discutiendi facultas inest, velut est caricarum, aut furfurū, seu glycyrrhizæ, in aqua mulsa decoctum, aut hyssopum, thymum, calaminthα, seu pulegium, similiter in aqua mulsa decocta vel hordei, Recipe manip. s. vuarū passarum vnc. j. palmularum, & caricarum, ac myxarum ana numero quinque, glycyrrhizæ drach. iiij. hyssopi drac. iij. coquātur secundum artem in lib. ij. fontanæ aquæ, donec medietas absumatur: cui decocto percolato, adiiciantur mellis rosacei vnc ij. medicamenti ea moris vnc j. & aceti albi parum, vel vice mellis rosacei & aceti, oxymelitis simplicis vnc j. & s. vel vnc. ij. commisceas, & fiat gargarismus: prædicto etiam decocto adijcere, poris thymum, polegium, calaminthā, origanum, fœnumgræcum, aut mentham odoratam, quam hedyosmon vocant, potissimùm vbi ex frigidis ac crassis succis orta fuerit inflammatio: ij nanque succi acrioribus indigent medicamentis, quæ scilicet secare, & in tenuia diuidere, & cum glu-
Com. 10. Topica. tinosa, tum crassa confringere possint, auctore Galeno, quarto de ratione victus in morbis acutis: propterea & eodem tempore, medicamentis, quæ ad exteriorem superficiem reuellere possunt, ac attractoria facultate polleant, ab extra vtendum erit: quæ etiam tum concoquere, tum discutere valeant: admouere igitur spongias oportet, quæ in calidum oleum demittantur, vt Celsus inquit. Nec minùs conferent, si oleum fuerit chamæmelinum, aut anethinum, seu liliaceum, aut irinum, si materia fuerit frigidior, aut ex cassia fistula & oleo amygdalino, seu aliquo prædictorum cataplasma fiat, seu seminis alihææ, maluarum, & lini ex emorem assumas, & cum fœnigræci ac hordei farina, decoctóq; chamæmeli, meliloti, & caricarum, cataplasma formetur, atque applicetur. Inūgi or quoque haud inutiliter locus ea oleo chamæmelino, anethino, seu amygdalino cum butyro, atque anseris pinguedine: & si libeat œsypum, aut dialthæam immisceas, vel eisdem per se vtare: optimum quoque cataplasma erit ab Alexandro scriptum: constat nempè ea hordeacea farina, semine lini, palmulis ex aqua coctis, item croco, & mica panis simul in coctis. & si videtur adiicere poteris ficus siccas. Placuit tandem
Quæ à to. sa substantia conferunt. quæ à tota ferè substantia conferunt in fine conscribere, quorum vnum à Galeno, mulsæ auctoritate sexto de compositione medicamentorum secundum locos, & libro decimo de simplicium medicamentorum facultate conscribitur: excipit autem 6. de cōpos. med. sec. loc. cap. 2. 10 de simplic facul. ca. proprio. caninum stercus album, quod quidem efficitur, vbi sola ossa canī edēda duobus cōtinuè diebus exhibeas, minimeque fœtens prodeat, hoc igitur accipito, & resiccato, tritumque cribrato, & vsus tempore melle diluito, atque tunc vt deuoretur illinito quàm penitissimè vt transglutire possint, aut alicui alio medicamento admisceas, quod huic affectui congruat, velut est medicamentū ex moris, seu de nucibus, seu mel rosaceum: huc enim pharmaco, inquit Galenus, fortius nullum nouimus neque in angina, neque in magnis paristhmiis, aut bis quibus ex glandulis suffocationis periculū imminet. Præstantissimū quoque remediū est (Paulo auctore atque similiter efficax) hirundinum vstarum cinis: quamuis ante eum Galenus 11. de simplicium c. proprio. medicamentorum faculta. ipsum eum melle commendasset: pariter (vt testatur Aëtius) cochlearum in hortis repertarum cirta testas, aut cancrorum vstorum cinis cum melle confert. Si quis autē pullum hirūdinis comederit (inquit Celsus) angina toto anno non periclitabitur: seruatumque eum ea sale (cùm is morbus vrget) comburi, carbonéque eius contritum in aquam mulsam quę potui datur, infricari, & prudesse, quod medicamentum, quamuis idoneos auctores ex populo habeat (vt ipse refert) tamen cùm neque habere quicquam periculi possit inserendum suo operi credidit, etsi in monumentis medicorum non legerit, quamuis ego legerim apud Galenum sexto de compositione medicamentorum secundum locos, quo loco Archi- cap. 3. genis medicamenta ad gurguliones inflammatos meminit: quinetiam si complicibus linis, & maximè marinæ purporæ, collo vipere iniectis, illis viperam præfoces, eaque postea cuiuspiam collo obuincias, mirificè profuerit tum paristhmiis, tum omnibus iis, quæ in collo expullulant, Galeno au- ca. de prauctore sexto de simplicium medicamentorum facul. Vbi verò in abscessum angina vergat, iuuāda natura erit cum his quæ præcedenti capite diximus, sic quoque confecto pure cum his, quæ diruptionem prorritant, ac eo dirupto cum his, quæ detergendi vim habent, quæ omnia ibi conscriptas reperias.

Περὶ βηχός. De tussi.

CAPVT XLVII.

IN genere deprauatorum motuum tussis ipsa, quem Græci βῆχα appellant, continetur, ex 2. de caus. sympt. testatur Galenus. At cùm deprauati Quot sint deprauati motus differentia. motus in triplici sint differentia, eodem auctore, in quorum numero ea reponenda sit cap. 5. inuestigabis: nam alij naturæ quidem sont opera, sed vi coactæ à quapiam morbosa causa. Alij verò à morbo simul & natura afficiuntur: reliqui morbosos duoraaar comitantur affectus, natura ad eorum generationem suppetias minimè ferente. Intelligi autem per naturam omnem facultatē, quæ animal regit, siue illa à volūtatis nostræ imperio pendeat, siue secus: quapropter in prædictis verbis totum hoc facultatē genus, cuius beneficio seruatur animal, ea aduerso opponit omni causæ præternaturali, quæ ipsum lædere, vel corrumpere possit. Prædictæ itaque facultatis opera sunt, sternutamētum, singultus, ac tussis, vt ipse inquit. Iisdem autem morbi palpitatio, & cōuulsio, sicut amborū, morbi

inquam

inqui m ac facultatis coeuntium simul, sunt omnes motus torpidi, ac tremor. Tussis igitur à Galeno vt liquet in numero eorum motuum deprauatorum connumerantur, vt ex iam dictis constat, qui opera quidé facultatis sunt coactæ violéter moueré a morbosa quapiam causa, propterea in numero symptomatum (vt dicemus,) & nó natura lium operationum merito esse censetur. Nam quandiu animal naturæ legibus gubernatur, nullus mot' facultatum eius symptoma existit, sed tunc duntaxat, cũ ab aliqua causa præternaturali ad exercendas functiones, quæuis earum fuerit irritata, quò fit, vt eùm cõsistat in corpore aliquid à natura alienum, insurgatq; ad ipsum deiciẽdum facultas aliqua expultrix, aliquando insensibiles omnino earum motus sunt, aliquando sensibiles euadunt. Verùm cùm prædicti deprauati motus non vni tantum corporis nostri particulæ adscribãtur, sed diuersis, prout eorum causæ in diuersis quoque partibus consistunt, propterea tussim ipsam instrumentorum spiritus deprauatum motum esse, eumque non sensibilem, sed sensibilem idem Galenus præcitato loco deeretum reliquit: appello autem núc spiritus instrumenta, pulmonem, asperá arteriá, ac thoracem, vt necesse sit aliquam, vel plures dictarum partium in tussi affectas esse: interim auté & fauces, vt quibusdam tussibus patebit: quanquam igitur harum partium motus sit tussis, nunquam tamé ad eum excitandum mouebitur animal, nisi a quopiam, quod præter naturã sit, spiritus partes irritãte fuerit impulsum, vt verò dilucidius percipiatur quænã pars determinate in tussi afficiatur, operæpretium erit ipsius tussis genera, seu differentias enarrare: ex his nanque nedum quæ pars afficiatur, verum & qui præter naturam affectus tusses sint, ac insuper modus generationis earũ, patebit. Quòd autem duo sint prima tussium genera, ex Galeni sententia liquet, libro secundo de causis simptomatũ, quorum vnum vehementem spiritus ad exteriora motionem nominat, illudq; non immeritò, nanque cum non possit pulmo tam vehementi motu concitari vt id quod molestũ ei est, exploderet, natura magna quadã solertia aliud remediũ sibi adinuenit: quippe cũ externus aer in asperá arteriá trahatur, quæ & cartilaginea, & dura est, nec contrahi propterea possit circa id, quod in ipsis continetur, incitatum hunc cogitauit spiritus exitum, vehementer siquidem ipsum ad exteriora mouendo: qui motus per eadem fit instrumenta, per quæ magnæ, & vehementes spiritus expulsiones fiunt, quas efflationes nominamus, ita vt tussis hæc nihil aliud sit, eodé Galeno auctore, præcitato loco quam vehementissima efflatio, quæ plurimus spiritus celerrime foras erumpens impetu suo exttahit, exploditque excrementa meatus ipsius obstruentia, adeò vt si prima efflatio nó possit ea quę molesta sunt excutere, non grauetur, & iterum, & tertiò in ipsa iniuere. Efficiunt itaque hãc tussim musculi efflationem operantes, intercostales maxime, quamuis ipsa naturale quodd m symptoma sit, vt eodem secundo de causis symptomatum, & quinto de locis affectis liquet, vt auté ipsum excitaretur, opus fuit vehemẽter admodum thoracem ipsum omni ex parte comprimi quo robustius, id quod in vijs spiritus continetur, expellatur: motionis itaque initium ex facultate mouente thoracem in tussientibus est, violenta verò cõtractio eius facit, vt spiritus feratur foras

Sub qua de ferentia tussis cõnumeratur.

Quarum partium tussis deprauatus motus.

Duo tussium genera.

cap. 3.

Vehementissima efflatio tussis quid sit.

Generationis modus. 2. de causis symp. ca. 3. 5. de lo. af. cap. 3.

vehementer, huius autem vehementia refert secum materiam conditam in fistulis pulmonis, quæ quidem asperæ arteriæ sunt, Galeno auctore 2. prognostic. cum itaque hoc modo id genus tussium gignatur, haudquaquam hæsitandum erit asserere symptoma esse cum à causa præternaturali irritata natura ad hunc motum proritetur functionum, non siquidem naturalium, expultricis videlicet, velut nausea, & vomitus, sed facultatis motricis volũtariæ, neque enim facultas expultrix, quæ ex naturalium numero vna est, hunc motum efficere potest: & proinde Galenus facultatis, quæ a voluntatis imperio pendet, symptoma esse aterur eodem 2. libro de causis symptoma. quo motu perpetuò natura conatur, quicquid spiritum interceperit, reiicere, siue humor fuerit a capite defluẽs, vt in destillationibus, siue aliquid collectũ in asperis arterijs, vt in peripneumonia, & pleuritide quare sectatur hoc symptoma morbũ in via, quia obstructionem viarũ spiritus: dignoscique facile potest tussis hæc, quoniam non exigua, sed valida erit, vehemens, ac violenta, nec supprimi, seu prohiberi potest omnino ne eueniat: vehementérque in ea thorax cõprimitur, vt multam, eandémque confertam efflationẽ excitet, etenim sine vehemẽti thoracis constrictione seu cõtractione, vehemẽter tussire nemo potest: vt liquet 4. de locis affe. inter tussiendũ semper aliquid expuunt, nisi valde aquosa, aut lenta sint essentia, ea quæ spiritus vias obstruunt. Cæterum veluti vomitiones nauseæ præcedere solẽt, ita tussim, quod Græcè κέχρος, dicitur: est autem id non tussis sed exiguus quidam ad tussiẽdum impetus. Præterea sicuti nonnulli nauseatunt, nec tamẽ vomuerũt, ita nonnullis symptoma modò dictum incidit, nec tamen tussis propter causæ paruitatem est secuta, quippe interim ex parua faucium asperedine, interim verò ex tenui aliquo, exiguóque prorsus humore contingit: in prædicta itaque tussi perpetuò vix sp iritus afficiũtur. At si spiritus interceptio, ab humore a capite defluẽte fiat, aspera ipsa atteria affecta erit, cuius auté naturę fuerit humor, vias spiritus obstruens, ex qualitate præcedentis destillationis percipere poteris, idque studiosi petant ca. de cathario, simul atque ex substantia, & diuersa qualitate eius quod per tussim prop. llitur, inuestigandum erit. ad portionem autem eorum, quæ a c. pite defluunt respondent ea quæ inter bibendum, aut edendum in guttur, ac asperas arterias delabũtur, patebit autem id ex eius, qui taliter affectus est, aut astantiũ relatione, præter verò hęc contingit interdũ quòd in asperis atteriis, ac thoracis cauitate excrementum aliquod collectum sit & proinde vehemens tussis excitetur, quemadmodum in pleuritide, thoracis vomica, peripneumonia, ac tabe euenit: quæ omnia interstingui possunt ex proprijs indicus prædictarum affectionum: quæ verò cum instillatione partium ab vtraque palati parte contingunt tusses, palam ostendunt (vt inquit Aetius cap. 54. libri octaui defluxum à capite ad asper m arteriam deferri, atque ad pulmonem, quas tusses malignas, & contumaces appellabat Paulus ca. 28. tertij libri. Est superr eodem Galeno auctore prædi to loco ex instrumẽtorum respirationi seruientium tutempeie ortum aliud tussis genus, in qua nihil inter tussiendum ita affectu expuunt, neque violenta tussis est, neque coacta, sed adeò exigua, vt & supprimi, & ne eueniat prohiberi possit, idque

comme. 43.

5. de lo. aff. cap 3

Quis affectus præter natura sit.

cap. 8.

Quis morbus sit sectetur. Signa eius dem.

Pars affecta.

Causa diuersa.

Secundum genus tussium.

vel in totum, vel magna ex parte: itémque spiritus cohibitioni non modò ea fieri prohibetur, sed etiã ea sanatur, modo admodum magna non sit, vt idẽ Galenus testatur; augetur nanque (vt ipse inquit) spiritus cohibitione instrumentis spiritalibus calor, permeatq; spiritus violenter à pectore pressus, ac compulsus per omnes angustos meatus: quibus vtrisq; peractis æquatur omnia, atque ad temperamenti æquabilitatem veniunt, potissimum si refrigeratis respirationis instrumentis orta sit. Verùm quis affectus, præter naturam sit tussis hæc, ac qua ratione fiat quæ partes in ea afficiatur, ac à quibus causis oriri possit, patebit, eo priùs dilucidato, cur videlicet per inæquales intemperaturas instrumentorum spiritus, tussis excitetur, nanque ex æquali intemperie cum ea omnino sine dolore sit, haudquaquam gigni potest. Est nanque ea veluti acquisititia quædam natura, vt Galen. inquit. Verum cum inæqualis oritur intemperies in quapiam parte sentiendi vi prædita, quanta fuerit intemperantiæ magnitudo, tanta erit molestia, quandóque eius causa, cùm mordax sit, non quiescat, sed moueatur, & citiùs moueatur, tanto quiescente, ac ea quæ tardè mouetur, & minimè mordax est, molestior, existit, ac citiùs sẽtitur, quo fit vt irritatæ partes ad expellendum id quòd contristat, festinent, sese contrahẽtes, ac constringentes, velut in rigoribus, atque horroribus est videre, in quibus vniuersæ partes simul ad expellendum mouentur, atque eo tempore totum corpus concussione, quassatione que vexatur, talis etiã mot⁹ & thoracis musculis per inæquales intemperies deprehendetur, eámque ob rẽ tussis quædam leuis et omnino non absimilis affectui, quem Græci ἀρχὴν vocant, iis superuenit concutiuntur enim musculi, dum student ea quæ cõtristant, a carne sua (vt inquit Galenus) per pulmones, & arterias expellere. In exteris autem tussibus vehemẽter eos pulmoni, se inducere, est monstratum, quo multam, eandémque confertam afflictionem excitent, hæc itaque tussis, quæ ex spiritalium instrumentorum intemperie incidit, ex eodem est cum concutientibus rigoribus, horroribusque genere, eodem Galeno teste, præcitato secundo libro de causis symptomatum, differt autem, eo quòd celerior eius sit sensus: nam respirationis instrumenta nunquam quiescunt. Ex his itaque constat respirationis quoque organa in hac tussi affecta esse, præsertim thoracis musculos, iuxta Galeni sententiam, eámque symptoma esse functionum animalium, vt vehemẽtissima tussis, sed naturalium atque inter eas ipsius excretricis: nanque vt expellant ea, quæ ipsis molesta sunt, concutiuntur musculi, ac tussim excitant, & non vehementer pulmonibus incumbunt, quo multùm simul, & celerem efflatum moueant, totusque ferè motus hic, velut de rigore testatur Galenus ad naturalem facultatem referẽdus est: & si quodammodo causa præter naturam irritans cõcurrat ipsa cogens, vt violenter moueatur. Talis igitur quoque est eiusdẽ generationis modus vt diximus, ad inequalémque intemperiẽ sequitur ipsorum organorũ spiritus, & non ad [illegible] obstructionem vt aliud tussis genus, nec alijs indiget signis pro eius cognitione, quàm eis, quæ suprà narrauimus: siquidem in ea nihil expuitur, nec est omnino valida, ac violenta, sed adeò praua, ac sine vi, vt eam cohiberi, & generationem eius vel plurimùm vel omnino prohiberi liceat vt retulimus,

Modus generationis eius.

cap. 4.
Quas partes in ea afficiantur.
Quis affectus præter naturam sit.

Quem insequatur modum.
Signa eius dem.

Cuius quidem tussis causa, licet 2. de caus. sympto. refrigeratio instrumentorum respirationis à Galeno dicatur esse, ab eodem tamen libr. 6. de morbis vulgar. ab alijs quoque eorundem instrumentorum intemperantijs fieri posse non negatur, nanque cũ non de malignis tussibus, quas Hippocrates aridas, ac parum, seu leuiter irritantes, cum eodem 6. de morb. vulg. tum aphoris. 54. quarti libri appellat, sermonem faceret, eas aut ob faucium, arteriæue asperitatem, aut instrumẽtorum spirabilium intemperiem oriri asserit, quàm intemperiem interim frigidam esse testatur vtpote in aquilonis constitutionibus, in quibus Hippocrates aphoris. 5. libr. 3. tusses, ac fauces excitari asserebat, nõ propter aliud (vt Galenus fatetur commento eiusdem aphor.) nisi propter instrumentorum respirationis obseruentium intemperiem, & propter fauciũ asperitatem: aer nãque admodum frigidus inspiratus, interdum faucium, asperæque arteriæ locos exasperat, atq; refrigerat, nonnunquam & toti pulmoni, pectorique intemperiem affert: sæpiùs verò & ambo hæc contingunt: quapropter ex his arida, modicaque tussicula vexantur: quod autem ita sit, signum est (vt inquit Galenus eodem 6. de morbis vulg.) ipsos, cum spiritu attrahunt, ad tussim prouocari potissimùm cum multus subitò aër ipsis loquentibus, & oscitantibus, ac ore spiritum ducẽtibus intrauerit, sed cum per nares attrahunt, ac aerem extrinsecum quispiã in ædibus ipsorum calefecerit, tunc autem omninò [illegible] arum, aut nequaquam tussiunt. Quocirca & ob nares quidam panniculum ponentes ita inspirant, exacerbari tussim experti, cùm aër externus frigidus multus subitò membris prius refrigeratis, atque exasperatis, obuius fiat: nec minus ob vehementem æstum, immodicámque ariditatem a circumfuso aëre generatur tussis hæc, eodem Galeno actore, intemperatis siquidem instrumentis spiritus, ac iam dictis partibus exasperatis, id quod sæpenumero in febribus accidit, vt Paulus testatur: qui etiam Galenum sectatus, ex ambabus intemperantiis tussim hanc excitari posse fatetur: in hac verò tussi aërem frigidum respirare desiderant, óque iuuantur, faciésque rubicunda apparet, ac ita molestantur ægri: Trallianus verò nedum ex iam dictis duabus, verùm etiam ex reliquis intẽperiebus tussim hãc excitari posse testatur, sicca vt dicet, & humida. At nos Galenum, & veritatem sectati, ab humida intemperie nuda tussim oriri posse nequaquam admittimus, neque enim modò est, adeo vt modũ hũc excitare possit, ac inequalem intemperiem efficere: à sicca tamen oriri posse non negamus: quanquam citra caliditatem, aut frigiditatem omnino id fieri, aut cogitari fortè minime possis. Non ab re igitur ex calida, frigidaue intemperie, interim solis existentibus, interdum verò cum siccitate permistis, exiguam hunc tussiculã prouenari diximus: quomodo autem hæ intersinguendæ sint, ex his quæ ca. de catarrho conscripsimus studiosi petant hæc iterum tussis arida, ac leuiter irritans, in qua nihil expuitur, ex puluere, fumo, alimentis, potionibúsque exasperantibus interim generatur, quandoque (vt testatur Actius ex lumbricis stomachum infestantibus, & acri humore ipsum perturbante, similiter & in his, qui stomachũ morsum sentiũt, eoenit: nec minus & iecinore, ac liene, seu alijs quibusdã partib⁹ primò affectus, aridę tusses, quandoque proueniũt. Dignusces autem eas ex propijs

1. de causis sympt. c. 4.
6. de morbis vulg. commẽtario 2. comme. 24
Loco citato.

Loco citat.

propriis indiciis prædictarum partium primò affectarum. Galenus verò commento aphoris. 54. libri quarti, trifariam oriri posse testatur tussim aridam, leuiter irritantem, nempe aut ab intemperie instrumentorum, quę obseruiunt respirationi, aut ex faucium asperdine, vel aliquo tenui, & pauco humore destillante. At si propterea quod crassi, lentique succi firmiter infixi brôchiis sint, vel quod humor qui à capite ad asperas arterias defluit, non aliter atque aqua sit tenuis, aridatussis fiat, non amplius exigua, ac leuis ea erit, imò valida, ac vehemētissima, quemadmodum quarto de locis affectis, secūdo prognosticorum, primo de morbis vulgaribus, ac secundo de causis symptomatum, & reliquis plerisque locis decretum reliquit Galenus. Si quis autem velit omnes enumeratas iam tusses in duas redigere differētias, humidas videlicet, & siccas, nō aberrabit, Celsum imitatus, qui de tussi sic dicebat cap. 4. li. 4. Ac modò arida est, modò pituitam ciet, nobis autem satis sit hæc annotasse pro diuersarum tussium dignotione, & earum generatione diuersa, ac causarum ex quibus fiunt, notitia: reliquum est de ipsarum prognostico disserere, ac curatione. Si autem primum earundem prognosticum, quòd quæcunque tusses ex destillante humore à capite oriuntur, siue ex alicuius spirabilium viscerū vlcere, aut aliquo in iisdem otto abscessu, siue ob ea, quæ vocātur empyemata, quæ ab Hippocrate ferinæ appellantur libro sexto de morbis vulgarib. omnes malignę sunt, vt Galenus eodem loco testatur, maleficę, ac cōtumaces, vt inquit Paul⁹, & propterea periculosæ, nec paruifaciēdæ sunt, reliquę verò tusses, quę malignæ non sunt, ab his siquidem diuersæ, ac exiguæ dictæ, periculum, quantum in ipsis est, nominantur, suntque curatu faciles. Quòd verò tusses in aquilonia constitutione, ac hyeme generari magis aptæ sunt, decretum reliquit Hippocrates aphoris. 5. & 23. libri tertij; id quoque non prætereundum erit, quod ad validas, vehementissimasque tusses, vbi diu protelentur propter vehementem thoracis motum, sputum sanguinis superuenire consueuit. Celsus autem tussim propter faucium exulcerationem ferè molestam esse asseruit. solent tamen (vt ipse inquit) interdū per se quoq; malè habere, & vix cùm vetus facta est, eliditur. Quoniam verò neq; vnum duntaxat habent tusses ipsæ generationis modum, nec causam vnam, propterea pro causarum diuersitate earum quoque curationem variari contingit: quapropter si ex peripneumonia, pleuritide, empyemate, tabe, aut simili aliquo affectu in spiritalibus instrumentis orto, veluti etiam dyspnœa, seu asthmate tussis fiat, ex eorum affectuū curatione, vt in sequentibus patebit curabitur & ipsa. Si verò ex inæquali duntaxat intemperiē ortum ducat, frigida ea existente per calefacientia emēdamus, vt inquit Aetius: hæc inquam tussis (modò non valde magna fuerit) ex spiritus cohibitione, iuxta Galeni sententiam, secundo de causis sympto. curari poterit, quemadmodum superius dictum est. Caueant igitur taliter affecti frigidam inspirationem, frigidum quoque cibum, ac potum, quinimò in calidis locis versentur, calidis quoque cibis, ac potibus vtantur; eorumque pectora calidis vnguentis vngantur, vt chamæmelino, anethino, amygdalarum dulcium, butyro, ac anseris, seu gallinæ pinguedine; & vt summatim dicam) totū studium sit, vt thoracis partes a frigidis defendantur, ac calidæ seruentur. At si ex calida intemperie, arida, ac exigua tussis prorietur, quemadmodum in febribus euenire contingit, contraria tum victus ratione, tum etiam medicamentorum vti oportet, ita vt cuncta ad frigidum vergant, atque humidum, si cum siccitate ea permista sit. Quæ verò ab asperitate, tusses fiunt, per lenientia, & mordacitatem arcentia sanantur, Aetio teste, qualia sunt ex arteriacis compositionibus simplicioranonnullorum huiusmodi medicamentorum cap. de catarrho; a nobis mentio facta est, cùm raucedinis curam præcepimus. Reliquum est itaque, vt eius tussis, quæ ex destillante humore à capite originem ducit, curationem præcipiamus, qui si acris fuerit, ac tenuis, proba victus ratione instituta, modo, quo cap. de catarrho conscripsimus, quamuis speciatim in omni tussi vtilis sit, ex Celsi auctoritate, peregrinatio, nauigatio longa, loca maritima, & natationes, per ea medicamēta quę vim refrigerandi, spissandi, acrimoniamque obtundendi habeant, sanabitur, aut (vt inquit Aetius, per cuiusdam pharmaci dolorem leuantis vsum, & per cibos boni succi, syrupo igitur violaceo, & papauere, de cannis, aut è succo borraginis vtare: vel, Recipe syrupi violacei vnc. j. de cannis vnc. s. aquæ hordei, & borraginis vnc. iij. aut aquæ hordei vnc. iiij. v. vel vj. exhibeas cum pauco saccharo. quibus syrupis sæpiùs assumptus vnc. ij. vel iij. mellis rosati, siue ij. cassiæ fistulæ, aut iij. sacchari violacei, seu syrupi ex pluribus infusionibus violarum cum infrascripto decocto exhibeas. Excipe hordei decorticati pug. j. florum violarum, & borraginis ana drach. iij. iuiubarum numero quatuor, vuarum passarum mundatarum vnc. s. glycyrrhizæ drac. j. & s. in aqua fontana fiat decoctum secundum artem, in quo mānam, cassiam fistulam, saccharum, aut syrupum violaceum dissoluas. Conuenit quoque in hunc vsum exhibere antidotum de papauere, diatragacāthæ, vel diapenidij sine specieb. quæ sub lingua diu teneantur, quo paulatim liquescentibus, asperæ arteriæ summum, id quod in ipsum defluit, sensim suscipiat, remittaturque ipsi oborienti tussi. Conducūt insuper & bechicæ pilulæ, ac reliqua medicamenta arteriaca, quæ cap. de catarrho cōscripsimus. Inter alia verò potissimùm cōfert infrascriptū eclegma. Excipit autē sacchari violacei, ac è borragine, singulorum vnc. j. succi glycyrrhizæ drac. ij. diatragacanthæ frigidæ, & eclegmatis è papauere ana drac. j. & s. eius antidoti, quā electuariū regum nominat, sine tamen speciebus drac. ij. syrupi violacei, de papauere, ac de cannis singulorū vnc. j. omnibusfimul permistis fiat eclegma. Nec parum etiam confert, si vnc. j. vel ij. recentis olei amygd. dulciū tepidi cum pauco saccharo, mane, vel vesperi, longè à cibo tribuas, eodemq; oleo, ac insuper violaceo, vel ambobus simul mistis thorax totus inungi poterit. Si verò crassus, & viscidus fuerit affligēs humor, qui causa tussis existat, per ea quæ extenuant, discindunt, medebimur ex Aetij sententia: qua de re similiter eodem victu ventes, quæ cap. de catarrho ex frigida causa orto instituimus, exhibenda ægrotantibus erunt: inter simplicia glycyrrhizæ, caricarum pinguium, adiaori, aut hyssopi decoctum in aqua fontana, cui parum mellis educi poterit: aut si crassior pituita fuerit, marrubij, scabiosæ, radicis iridis, seu enulæ campanæ decocto, similiter adiecto pauco melle vtare. At si compositis vti libeat, syrupum ex glycyrrhiza, ex iuiubis,

Marginalia (left): 4. de loc. af fe. cap. 8. 2 prognost. com. 43. 1. de morbis vulg. commēta rio 1. comment. 12. 2. de caus. symp. ca. 4. Prognost. | commen. 2. cōmen. 24. | Curatio tussis ex inæquali intēperie frigida orta. | cap. 4.

Marginalia (right): Si ex calida intemperie orta tur, curatio. | Tussis ex destillatione orta, curatio. Si acris fue rit & tenuis destillatio. | Purgatio. | Quæ retinenda sint. | Si ex frigido & crasso succo defluentibus tussis fiat, curatio. Præparantia.

adianto, hyssopo, aut marrubio tribuas, mel etiam rosaceum, interim verò oxymel, cùm simplex, tum scillinum. Quibus sæpius propinatis ęgrotãris corpus (si videbitur opus esse) per ea quæ crassus, ac lentos succos purgant, euacuabis: inter quę summopere confert agaricum, ex cuius drach. j. & s. seu ij. parato decocto, ac cum vnc. ij. cassiæ fistulæ compositum exhibe, vel vnc. j. & s. prædictæ cassiæ fistulæ excipe, ac drac. j. & s. trociscati agarici, & bolum conficito: ex eodem item agarico, & puluere hieræ simplicis Galeni pilulæ formari possunt, ac ęgrotãtibus exhiberi: post quæ aut melius rotidi vnc. j. & s. aut cassiæ fistulæ tantundem: post aliquod spaciũ, cum infrascripto decocto præbebis. Recipe hyssopi, adianti ana drac. iij. caricatum, & iuiubarum ana numero iiij. radicis glycyrrhizæ drac. ij. vuarũ passarum detractis vinaceis vnc. j. fiat decoctum. Si verò crassior, ac tenacior fuerit pituitosus succus, radicis, ac helenij, singularum drach. j. & s. radicis fœniculi drac. j. marrubij drac. ij. prędicto decocto addere poteris: nec minus loco prędictarũ pipularum, licebit pilulis ex agarico cõpositis Meluæ, seu masthichinis dictis vti: post quas simili ratione pręscriptam potionem tribues: nam qui ob pituitæ crassitudinem nihil educere possunt, vt inquit Aetius, ab humectantibus plus emolumenti sentiunt, maximè eo quòd quodammodo, si simul extenuatoria participant facultate: prodest quoque iis ouum sorbile assumere pauco sulphure adiecto, Celso auctore, aut eclegma, quod officinis loch nuncupatur, ore tenendum, sensimque deuorandum erit, sanum videlicet & expertum, aut id quod è pino nominatur, vel diapenidion cum speciebus, seu diatragacantha calida, aut diahyssopum Nicolai: quæ omnia cũ saccharo in aqua adianti dissoluto, ad tabellæ formam redigi poterunt, quò ægrotis gratiora fiãt, & maiorem contrahãt in ore moram, vel recipe diahyssopi Nicolai, diapenidion cum speciebus, & eclegmatis è pino ana drac. ij. pulueris glycyrrhizæ, amyli, gummi tragacãthi ana drac. j. syrupi ex adiãto, & vua passa, ac de hyssopo singulorũ vnc. j. omnia simul mista sæpiùs, paulatim, & sensim deuoranda præbeas. Aduersus diuturnam tussim ficus aridæ coquuntur cum hyssopo, & aqua, & ex ea aqua tussientibus propinatur, ex Plinio Secũdo libro primo de re medica cap. 58. thorax præterea extrinsecus inũgatur ex oleo amygdalarum dulcium, liliaceo, irino, seu chamæmelino, adiectis pinguedinibus anseris, seu gallinæ, ac butyro, vel in hunc modum vnguentum conficias, Excipe butyri recẽtis, pinguedinis anseris ana drach. ij. olei irini, & amygdalarum dulcium ana vnc ij. farinæ fœnigręci, seminis lini, & althææ ana drac. s. radicis althæę, helenij, & glycyrrhizæ, singularum drach. j. cũ cera fiat vnguentum: nanque per calefactiõ(vt inquit Aëtius) instrumentorum respirandi frigiditatem emẽdamus. Illud tamẽ in cura tussis summopere inspiciendum (vt inquit Paulus) num & aliæ particulæ condolescant, verbi gratia, an caput, vel gurgulio destillet, aut alijs morbis conflictentur: nanque vbi his quàm fieri potest, optimè erit prospectum, curationem moliere. Aetius quoque remedia quędã, quæ tusses sedant præsertim a frigida causa natas conscripsit, inter quæ simplicia pręcipua est styrax, si nucis auellanæ magnitudine fuerit deuoratus. ficus quoq; siccas pingues in vino dulci maceratas ma defacta vna cum vino deuorandas exhibet ad imitigãdas tusses: amplius terebinthinam, & mel coctũ delingenda præbet, & vinum dulce dilutum insuper ad sorbendum, hoc nanque (vt ipse asserit) attenuat, & educit. Ad eas autem tusses noctu molestiã inferentes, tanquam valde vtile, menthæ ramulos tres tritos affuso aceti cochleari, ante somnum ad sorbendum præbet: adiuuat enim concoctionem, stomacho vtile est, & crassitiẽ discindit, vt ipse inquit: complura etiam alia composita medicaméta, quæ tusses sedant, eodem loco conscripsit, ea. videlicet 54. libr. 8. quæ studiosis facilè patere poterunt: vnum tamen hic prętermittere nolui, tanquã magnopere conducens ad mitigandas tusses potissimum inueteratas, & ex frigidis, crassis, ac lẽtis succis ortas. Excipit autem nucum pineatum torrefactarum, amyli, radicis dulcis, seminis vrticę, seminis lini cuiusque sextantem, iridis, piperis, hyssopi, seminis nasturtij, amygd. amararum singulorum vnc. j. vt ipse inquit: verum ego vnc. s. acciperem. Excipe melle probe despumato, & prębe ex eo cochleari mediocre, ex eiusdẽ auctoris sententia. suffitus quoque ad eius sententiã, admodum tussibus conducens, tanquam per experientiam ab eo inuentus ex styrace, terebinthina, sãdaracha, ac masthiche æqualibus partibus parari poterit, & vtare: castorij insuper suffimẽ in carbonibus excitatu, & per inspirationem attractum maximè iuuat frigidos, & humidos pulmonis, thoracis cerebrique affectus, Alexandro teste: idẽ quoque testatur, spectasse virũ quendam longo tempore tussi valida vexatum, nec ab ea vnquam liberare potuit, quousq; calculũ exquisitè figuratum, non asperum, sed valde leue, durum, & renitentẽ expuisset. Ad tussim verò acerrimam puerorum sic succurrimus, inquit Trotula, accipe hyssopum, serpillum, & in vino decoque, & da ad bibẽdum, vel grana iumperi distemperamus cum vino, & damus ad bibendum: in vetò poteris eisdem in aqua, vel aqua mulsa decoctis tutius vti.

Margin notes: Purgatio. — Eclegmata — Ad diuturnã tussim. — Ad tussim puerorum. cap. 35.

Περὶ δυσπνοίας. *De difficultate spirandi.*

CAPVT XLVIII.

SÆPENVMERO respirationi læsio quædam euenit, quæ a Græcis δύσπνοια, a Latinis spirandi difficultas nuncupatur, id autem (vt testatur Galenus libro primo de difficultate respirationis) nomen ipsum sufficienter demonstrat. Verùm ex hac appellatione, læsionis eius differentias discere non licet, quinimo Galenũ ipsum de affectione hac diuersis in locis varie loquutum esse reperio: nanque prædicto libro primo de difficult. respirat. quamlibet respirationis offensam simplicem, aut compositam, siue exigua, siue magna fuerit, siue imbecilla, aut deprauata respiratio sit, δύσπνοιαν hoc est, difficultatem spirãdi appellauit. Idem quoque confirmauit libro quarto de locis affectis, vbi ἄπνοιαν, quasi nõ spirationẽ dixeris, duntaxat à quauis alia respirationis oblæsione seiũxit: hanc nanq; dicebat, alia esse à dyspnœa spirationis affectu: verò nõ ab re, nã lib. de differentijs symptomatũ, demõstrauit quamlibet functionem bifariam lædi posse: nanque aut ea non fit, aut malè fit, si non fit, est vnum genus læsionis, vocatúrque ablata functio. At si malè fiat, adhuc bifariam esse potest, quia vel ipsa facultas debilitetur, vel deprauate operatur: quo fit, vt vna debilis, reliqua verò deprauata actio dicatur, quanquam ambę sub

Margin notes: cap. 2. Quomodo spiratio maior & spirandi difficultas in 2. & sequentibus. — cap. 7. — ca. 3. & 4.

sub vno (vt diximus) contineantur genere, eo scilicet quòd malè functio fiat: & prouide Galenus cunctas respirationis læsiones, propter quas imbecillior, aut deprauata ipsa redditur sub nomine dyspnœa, seu spirandi difficultatis, in prædictis locis comprehendi voluit, tãtùm apnœam, id est, nõ spirationem a qualibet respirationis offensa seiungens, quem lectatus Paulus ca. 29. libro tertio, cùm de quibusdam differẽtiis particularibus læsionis respirationis, asthmate videlicet, & orthopnœa verba fecisset, in hæc prorupit verba δύσπνοια, hoc est, spirandi difficultas communiter & his, & aliis cõpluribus affectibus superuenit: verum ipsemet Galenus cum libro tertio de difficultate respirationis, tum etiam sexto de morbis vulgaribus, simul cum Hippocrate, δύσπνοιαν, hoc est difficilem respirationẽ, eam respirationis oblæsionem nominat, in qua densus spiritus redditur: quapropter de vna quadam specie ipsius difficilis respirationis: in qua videlicet spiritus densatur, crebérque efficitur, licet non valde ipsam intelligi voluit, à reliquis seiunctam, asthmate videlicet, & orthopnœa. Poterunt autem ne in his tempus teramus, Galeni verba cõciliari, si quis dixerit, in vno loco cũmuniter hoc vocabulo dyspnœæ vsum fuisse, in reliquo verò propriè, prout vna quædam species est, generis nomen assumens, quam propriè more Hippocratis dẽsum spiritum nuncupare fas est, & prout si intẽdit læsio, aliud atque aliud nomen habet: omne tamen malum in difficultate spirandi consistit, vt libro quarto cap. 4. Celsus testatur. sed hæc (vt ipse inquit) dũ modica est, neque ex toto strangulat, δύσπνοια appellatur. Cùm vehementior est vt spirare æger sine sono, & anhelatione non possit, ἄσθμα, cum accessit id quoque, ne nisi recta ceruice spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Idem quoque confirmauit Galenus prædictis locis, dum dixit, densum spiritum difficilem significare respirationem, & si magis increbuerit, hæc difficilis anhelit⁹ species ἄσθμα. si verò maximè, ὀρθόπνοια nuncupatur. De his itaque tribus læsionis respirationis differentiis pertractare intendimus: quas omnes sub dyspnϾæ nomine contineri promptè asserimus, sub vno tamen læsionis modo secundum magis, & minus differẽtes, vtpote sub denso seu crebro spiritu, namque si is exiguè dẽsus sit, nomine generis dyspnœa appellari poterit, vt supra ad Galeni, & Cornelij mentem demonstrauim⁹: at si maior crebritas fuerit, ἄσθμα, si maxima, ita vt iacentes ægri suffocentur, ὀρθόπνοια nũcupatur. Quapropter idem Galenus ἄσθμα, hoc est anhelationem densam, seu crebram quandam respirationem esse fatetur, tum septimo de compositione medicamentorum secundum locos, tum cõmento apho. 26. libri tertij. citra febrem, qualis currentibus accidit, aut quouis alio modo ad vehemẽtem ductis motionem à tali euentu nomen assumens, vt liquet tertio de morbis vulgarib. Verùm in his quidem fit ob exercitium, quod multa indiget animal respiratione: vbi autem non adest exercitium, ob angustiam earum, quæ sunt in pulmone cauitatum. Eos verò, qui hac affectione laborant, consueuerunt Medici asthmaticos, anhelosos, seu suspiriosos nominare, Aetio, & Paulo testib. Hos autem esse (Gale. auctore tertio de diffic. respirationis) qui densum spiritum habent, & simul thoracẽ multum distendunt, planè constat. Orthopnœa verò, quæ recta spiratio a Latinis dicitur, ab hoc symptomate iterum nomen assumens, difficultatis spirandi quædam species est, in qua iacentes suffocantur, & vix recto thorace sufficiũt, nihil dilatato dorso, vt liquet secũdo prorrheticorum: nec ab re cum iacent, seu decumbunt laborantes suffocari videntur, tunc nanque totus thorax (vt idem Galenus inquit, secũdo de locis aff.) supra spinam ipsam cũcidit: quo fit, vt arctior reddatur via spirit⁹: cùm verò se erigunt extenso thorace, ac collo rectè arteriam ipsam asperam dilatari contingit. principium quidem habens à genere, & in pulmone diuisa: atque etiam quæ ex ea id pulmonem distribuuntur propagines omnes, atque interim regionem augeri eis internam, eos verò, qui hac affectione laborãt, Galenus eodem septimo de compositione medicamentorum secundum locos, orthopnoicos vocat, similiter etiam Paulus, & Aetius: propterea quod ad thoracis proportionem omnino totum corpus rectum habere coguntur ob timorem suffocationis, quin & stratũ circa supernas partes, ad quas thorax ipse reclinatur, sibiipsis erectius faciunt, ne dormientes strangulentur: minùs est enim quòd inspirant, quàm pro vsu respirationis, quamuis thorax plurimum ipsis dilatetur, vt idem Galenus inquit, cuius causam infrà assignabimus: cùm verò citra sonum, & anhelationem similiter sine febre densus afficiatur spiritus, hæc inquã affectio dyspnœa propriè dicta appellari poterit, quæ nihil aliud erit, quã crebra, seu densa quædam respiratio citra somnũ, ac anhelationem, & febrem: in hoc nanque omnes prænominatæ species, seu differentiæ tres, communicant quòd videlicet febre careant, vt patet tertio de morbis vulgaribus, & sexto eiusdem: nanque de his sermo noster erit, & non de eis, quæ cum febre fiunt, ad alias videlicet affectiones, seu inflammationes spiritalium, seu reliquarum partium subsequentes. in quibus etiam non facultas ipsa respirationem efficiens, neque vsu per se afficiuntur, sed instrumenta ipsa, & inter ea aspera ipsa arteria, quę in collo, & thorace continentur, seu eius propagines, quæ in pulmones distribuuntur, id quod sępius accidit, sunt etenim strictiores, & propterea promptiùs obstruuntur, ac constringuntur, seu angustiores redduntur, quemadmodum liquet quarto de locis affectis, septimo de compositione medicamentorum secundum locos, & commento prædicti aphorismi 26. li. tertij. Quod verò in huiusmodi affectionibus trib⁹ aspera arteria afficiatur, ex eo patere poterit, quod quanquam thorax maximè dilatatur, & proinde magna fiat respiratio, quãtitas tamen inspirati aëris, magnitudini distentionis haudquaquam proportione respondet: parua siquidem est eius, qui inspiratur quantitas, vt proinde cogantur laborantes crebro, & celeriter spirare. Qua de re magnæ respirationis geminas esse differẽtias, ex Galeni sententia liquet, quarto de locis affectis, ac primo de difficultate respirationis, quarum vna penes magnitudinem distentionis, seu dilatationis à thorace procedentis attenditur: reliqua verò penes copiam eius substantiæ quæ inspiratur, aëris videlicet. Semper itaque quãtitas spiritus distẽtionibus thoracis similis est, cum eiusdem spiritus organa secundum naturam habent: cùm verò præter naturã fuerint affecta, vt in prædictis affectionibus, ac reliquis quibusdam, possibile est aliquando plurimum distendi thoracem, sed parum externi aëris inspirari, verùm non ad omnium affectionum, respi-

Margin notes (left): 3 de diffi. cul. resp. c. vlt. — 6 de morb. vul. comentario 3. tex. 9. commẽ. 4. & alibi. Conciliantur Galeni verba de dyspnœa. — Diffi. ulta tis spirãdi. differentia tres. — In quibus cõueniant, & differant. — Anhelatio quid sit. c. 6. — comme. 4. — Anhelosi qui dicantur. — Aet. li. 8. c. 5. — Paul. loc. cit. cap. 11. — Orthopnœa quid sit.

Margin notes (right): com. 53. c. 5 — cap. 6. Orthopnoici qui dicãtur. — Dyspnœa propriè dicta quid sit. — 3 de morb. vulg. com. 2 comme. 4. 6. de morbis vulga. com. 4. — Quæ pars in eisdẽ afficiatur. — 4. de lo. affe. cap. 7. — 4 de cõpositi. medi. secũ. loc. c. 6. Signa. — Magnæ respirationis duæ differentiæ. — 4. de loc. affe. c. 7. — 1 de diffi. respi. ca. 13

tandi organorum proportionem, sed solùm asperarum arteriarum inspirationes fiunt, vt Galenus inquit, eodem libro primo de difficult. respirationis: id verò sensu aliquo dignoscere non licet, sed sufficit ipsum solùm aerem inspicere quantus inspiratur, & quantus rursus expiratur. Sed quoniam quempiam difficulter spirare, præsertim vbi in ea spiratione omnes thoracis musculi mouentur, aut virium imbecillitate, aut vehementi in corde & pulmone calore, aut viarum spiritus angustia euenire potest, eodem Galeno teste, quarto de locis affectis, quamuis interdum duæ, aut tres, licet rarò, ex iam dictis causis concurrere possint. Propterea quomodo id distinguere liceat, ipsemet Galenus eodem loco scriptum reliquit: nam si ob virium imbecillitatem duntaxat id fiat, licet omnes thoracis musculi, ac phrenes quoque moueantur, motum tamen sensim efficiunt, sed neque frequens, neque rara omnino erit eorum actio, thoracisque dilatatio haudquaquã magna erit, nulla ab ore efficitur exsufflatio, & spiritus ex solis naribus emitti solet, & si per inspirationem, narium pinnæ manifestè contrahi videantur, id prostrati roboris efficax indicium erit. Aucto verò in corde & pulmone calore omnibus quidem thoracis musculis agit animal, sed velox, frequens, & vehemens est eorum actio: & propterea vbi ob plurimum calorem spiratio difficilis est, prçter magnitudinem, frequẽtiam, & celeritatem hoc quoque accedit, quòd calidus, frequensque exsufflando producitur spiritus. At qui ob spiritalium instrumentorum angustiam difficulter spirant, totus quidem thorax magna ex parte eis, & celeriter, & frequẽter dilatatur, sed exsufflare omnino non consueuerunt, neque calidum spiritum emittere: id enim aucto caloris proprium est. Ex his itaque indicijs difficilem spirationem ob spiritalium instrumentorũ angustiam à reliquis distinguere poteris, de qua præsẽs sermo habetur: & cum tres sint eius differentiæ (vt diximus) cunctæ inter symptomata dinumerantur, functionis voluntariæ, respirationis inquam: est nanq; ea in omnibus oblæsa, non ablata, vt in apnœa, sed debiliter, seu imbecillè, aut interim quoque deprauare, vt in orthopnœa, licet rarò. Separatur autem vna ab alia quibusdam proprijs indicijs, nanque in ea, quam dyspnœam nomine generis appellari diximus, spiritus duntaxat densus, isque modice citra sonum, & anhelationẽ apparet. In asthmate verò, seu anhelatione, præter spiritus densitatem maiorem, æger sine sono, & anhelatione, vt inquit Celsus, spirare nõ potest. At in orthopnœa nedum spiritus crebritas maior percipitur, sed ita affecti non nisi recta ceruice spiritum trahere valẽt, & cùm decumbunt, seu iacent, suffocari, seu strangulari vidẽtur. Cæterùm his id commune existit, quòd asperæ arteriæ angustiam sequantur, vt quarto de locis affectis, & septimo de compositione medicamentorum secundum locos patet: manifestum nanq; est (inquit Galenus) intrinsecùs ipsis angustiam, seu coarctationẽ locorum factam esse præter naturam, quam etiam ægri ipsi non obscuro sensu perceptãt. Illud etiam approbauit prædicto commento apho. 26. libri tertij, quamuis etiam suppuratis, ob coacernatum inter thoracem, & pulmonẽ humorem, seu pus, fiat locorũ coarctatio, seu angustia, eodem Galeno teste in prædictis locis, & commẽto aphor. 34. libri quarti, de qua non est ad prçsens sermo. Ad morbum ergo in via succedunt symptomata hæc, quamuis interdum viæ ipsæ obstruantur, per quas aer inspiratur, interim constringantur, ac coarctentur pro causarum diuersitate, quæ (iuxta eiusdem Galeni doctrinam, quarto de locis affectis) plures esse possunt, licet à Paulo vna tantùm assignetur causa, quæ quidem potissima existit. Potest nanque angustia hæc citra febrem excitari, aut à tuberculo quopiam iuxta asperam arteriam orto, eámque coarctante, aut à lentis, crassisve, seu multis succis in bronchijs ipsis existẽtibus, aut eisdem ab alijs partibus ad eandem delatis, ipsamque asperam arteriam obstruẽtibus. Quæ omnia (vt Galenus inquit) per præterita accidentia discernere licebit: nanque si quis per bonam valetudinem, cùm solitas actiones facere potest, si difficulter spirare incœperit, augeatúrque symptoma, neque inter respirandum stertere videatur, ad hæc nihil expuit, crudi tuberculi ortum suspicari oportet: quandoque verò iuxta leues pulmonis arterias ipsum oriri contingit, grauitatem sentientes hi, veluti Antipatro medico contigit, demũ temporis diuturnitate asperas pulmonis arterias coarctans, spirandi difficultatem efficit. Si verò stertendo strepitum fecerit respiratio, lentorum, crassorumque humorum pertinaciter impactorũ multitudinem, pulmonis bronchia molestare indicium est, cùm & ipsa spirandi instrumẽta non rarò (vt inquit Galenus commento aphorismi vltimi libri tertij) proprium sui algoris principium habeant: & propterea in ipsis multæ, ac crassę superfluitates generentur. Verùm si illico ab angustiæ sensu quis difficulter superuenerit, fluxionẽ vel à cerebro, vel à vicinis sedibus in pulmonẽ irruentem portendit, idque sæpe ex manifesta causa repente accidit, proprijs destillationis signis existentibus: pingui etenim (vt inquit Theodorus Priscianus libro secundo ad Timotheum cap. duodecimo) & frigido phlegmate pulmonibus adhærente, cauernæ, vel meatus, quibus naturaliter spiritus redditur, & accipitur, concluduntur, & ex hoc impedimento suspirium, vel anhelitus molestissimus nascitur, vt sedendo magis, quàm iacendo respirẽt. Verùm si prædictæ affectiones ex alijs quibusdam præter iam dictas causas, interdum oriãtur, vtpote ex angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, aut ex tumore aliquo abscessui simili in pulmone genito, seu alijs huiusmodi, licet de his non sit præsens sermo, ex proprijs tamẽ prędictorum affectuũ notis interstinguendæ sunt, potissimum autẽ, quòd non citra febrem erunt. Nos verò de eis, quæ sine febre excitantur, nec quippiam purulentum in eis per sputum reiectant ægri, verba facientes ad prognosticum, ac curationem accedemus: nanque eos propriè dyspnoicos, hoc est, ægrè spirantes vocare consueuerunt medici, vt testatur Galenus septimo, de Compositione medicamentorum secundum locos, cap. sexto, quibus brõchia pulmonis, crassis, & viscosis humoribus sunt obfarta: horum denique & nos prognostica enuntiabimus, ac curationem instituemus, & cum Celso asserimus quam primã diximus esse differentiam, posse diutius trahi, duę verò insequentes, asthma, & orthopnœa videlicet acutæ esse consueuerunt: ob vehementissimas etenim accessiones ægros interim strangulare solent, id quod dyspnœa propriè dicta nequaquam efficere valet, cùm modica in ea consistat spirandi difficultas. De asthmate autem Galenus commento aphor.

cap. 13.

Quid quispiam difficulter spiret, ex vna trium causarum prouenit.
cap. 7.

Ex virium imbecillitate signa.

Ex vehemẽti cordis aut pulmonis calore, signa.

Ex spiritaliũ instrumentorum angustia signa.

Quibus signis vna differentia ab altera discernatur.

Quis affectus præter natur. sit.
4. de loc. affe. ca. 4.
cop. medi. secun. lo. c. 6.

Quẽ morbum sequãtur.

cap. 7. causa.

Rarum contigit.

Prognost.

aphorif. 40.libri fecundi fcriptum, reliquit; velut de quibufdam alijs morbis, qui ex frigidis humoribus ortum habent, fi valde fenibus excitetur, quod eos comitatur ad mortem. At Hippocrates aphorif. 46. lib. fexti dicebat, Quibus gibbi ex afthmate, aut tuffi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Cælius verò Aurelianus libro tertio cap. 1. fic ait, Grauat autem, atque premit hæc paffio magis mulieribus viros, & iuuenibus fenes, atque pueros, & durioribus natura corporibus teneriora, hyberno, atque noctè magis, quàm die, vel æftate. Cæterùm communis prędictarum affectionum curatio eft per ea, quæ craffitudinem & vifcofitatem humorum fecant, atque attenuant, verùm hæc fiue pharmacea fuerint, fiue victus, humiditatem quandam habere oportet, Galeno auctore, eodem feptimo de compofitione medicamentorum fecundum locos, cap. 6. Aër igitur eligatur ad calidum, & ficcum parum vergens, vitandúfque eft frigidus, ac valde humidus. Somno vtantur moderato præcipue nocturno, capútque in lecto fublime habeant, Celfo auctore; vitentque diurnum. Idem Celfus, prædicto loco, iacere ægrotantes altioribus ftramentis, thorace, atque capite fubleuato, loco lucido, atq; calido iuffit. Clyfteriis quoque aluus ducenda, præfertim vbi natura eadem humecta non fit: prodeft quoque nihil magis (vt inquit Celfus) quàm ambulatio lenta penè vfque ad laffitudinem; frictio multa præcipuè inferiorum partium, vel in fole, vel ad ignem, & per feipfum, & per alios vfque ad fudorem, exercitio autem vtãtur ante cibum. animi perturbationes immodicæ omnes fugiendæ funt; cibis verò lenibus (vt idē Celfus afferit) & forbitionibus vtendum eft, interdúmque vino tenui auftero: carnibus quoq; gallinarum, pullorum, phafianorum, perdicum, fturnarum, caponū, paruarúmque auicularum montanarum vti poterūt, affis, aut elixis, cum pauco hyffopo, oreofelino, thymo, calamintha, aut fœniculo, aut reliquis huiufmodi extenuantibus. Pifces vitent, fructus, ac omnia quæ craffos, & lentos humores procreare poffunt. Vini potus (Galeno tefte) eis conuenit, fubftantia tenuis, nec exiguus eis tribuendus potus erit, imo multus, vt ipfe inquit: nam humectatione multa opus habent, quo facilè efferatur per tuffim, id quod in bronchiis continetur. Exhibenda quoque pro potu aqua mulfa erit, Celfo auctore, cū qua vel paru hyffopi, feu praffij, vel cõtrita capparis radix fit, aut quò fuauior aqua mulfa fiat glycyrrhizæ radix decoquatur, eáque largiter vtantur. Quòd fi neceffitas vrgeat (vt inquit Paulus) nihílque prohibeat (vt ait Celfus) ante omnia vena incidenda erit; auxilium namque eft in fanguinis detractione, & præfertim in orthopnœa ficca fine fputis, vel tuffi citra puris collectionem, vt Galeno vifum eft, quarto de Ratione victus in morbis acutis, Verùm Cælius Aurelianus dicebat, At fi præfocatio coegerit, & vires permiferint ægrotantis, adhibenda phlebotomia eft: & Theodorus Prifcianus, contingit aliquando etiam medijs ætatibus, adhuc calidis hoc vitium afferebat, quos phlebotomo liberari neceffe eft; incidatur autem media, aut interna in cubito vena, nec multa fanguinis copia detrahatur, fed quantum vires patiuntur. At fi neceffitas nō vrgeat venam fecare, ea tribuenda medicaméta funt, quæ vim habeāt humorum craffitudinem, ac vifcofitatem attenuandi, atque incidēdi, & detergendi. Sed quoniam eiufmodi pharmaca neceffariò quidem tuffes mouent, vt feptimo de Compofitione medicamentorum fecundum locos, cap. 6. & quinto de fimplicium medicamen. facultatib. cap. 19. liquet: quāquam, & bechica quoque ea dicantur in calidis, & tenuiū partium fubftātiis contenta, quæ extenuandi vim habent, quæ ab alijs bechicis difcriminātur, quæ tuffim fedant, quorū natura incraffandi exiftit, & propterea in frigidis, & craffarum partium effentiis infunt: cùm itaque neceffariò tuffes moueāt pharmaca, quę eiufmodi affectiones ex gunt, nec facilè per fputu reiiciatur quod abfterfum eft ob craffitudinem, nō immeritò iuxta Galeni fententiam humectatione multa opus habent, quo facile efferantur horum excrementa, propterea non ipfis duntaxat per fe vtendū quæ incidunt, & extenuant, vt idem Galenus præcipit, quinto de fimplic. medic. facult. cap. 11. fed mixtis mellicrato, ptifanę, oxymeliti, aut dulciū vinorum cuipiam. Ad hęc eadem pharmacea eligi debent, quæ citra vehementem calfactionem extenuent, atque incidant, Galeno, & Aetio teftibus: craffi etenim, & tenaces humores à vehementi calore vifcofiores redduntur, glutiofiq́ue, & vt difficulter auelli poffint, & infuper queádmodum cauendum eft ab his, quæ vehementer calfaciunt (propterea quòd vifcofi, & craffi humores nō folū nihil ab his auxilij fentiunt, fed etiam offenduntur) eodem modo (vt inquit Galenus loco citato) etiam quæ valde refrigerāt vitāda funt: omnia enim craffefaciunt, & cogunt, ac coaugent humores, eofque ægrè eluibiles reddunt, nec minus ab adftringentibus pharmacis (eodemmet Galeno tefte) abftinendum erit: maximè enim cõtraria funt eiufmodi affectionibus: & ob id maxime eos iuuat acetū fcillinum, & acetum mulfum ex eiufmodi aceto cõfectum, atque ipfa adeò fcilla affa cum melle, trita, & delincta, vt eidem Galeno vifum eft, & poft eum Paulo, & Aetio. fyrupi item ex hyffopo, glycyrrhiza, ę marrubio, rofaceū mel, ac ipfummet oxymel fimplex conferunt, pro extenuandis, ac detergendis prędictis craffis, ac frigidis fuccis, ac ad euacuationem parandis. Quibus fæpius affumptis, ac humoribus præparatis, ea propinanda erunt medicamenta, quæ craffos, ac lentos humores vacuare valeant, atque inter ea quę validiffima funt, quemadmodum Archigenis auctoritate, Aetius cap. 57. lib. 8. & Paulus cap. 29. lib. 3. teftantur: quæ, non femel tantùm, fed frequenter adhibenda erunt, vt eifdem vifum eft. Exhibetem autē primò vnc. j. & s. caffiæ fiftulæ, diaphœnicon drach. ij. agarici trochifcati, & pulueris hieræ fimplicis Galeni ana drach. j. ex quibus paretur bolus: vel ex agarici trochifcati fcrup. iiij. & eiufdem pulueris hieræ drach. j. cum oxymelite formentur catapotia, ægroq; tribuantur: poft quæ per aliquod tempus vnc. ij. mellis rofati, feu vnc j. & c. caffiæ fiftulæ in aqua hordei diffolutas affumāt; aut fi mauis pilulas ex Agarico à Mefue defcriptas exhibe, per interualla autē vbi vfus expoftulat) pilulas præbe ex drac. j. trochifcati agarici, & fcrup. ij. pulueris hieræ ex oxymelite confectas, à quarū affumptione, poft tamē perfectā euacuationem, gallinæ, aut caponis cū ptifanę cremore ius tribue. Aluus præterea clyfteribus validioribus non rarò eluenda: interim quoque exhibenda medicamenta funt, quæ valde ægrè fpirantibus auxiliantur, quemadmodum eft ariftolochiæ rotundę decoctum, aut centaurij maioris radix, & minoris fuc-

Curatio. Victus ratio.

Vena sectio.

Comen. 12.

Medicamentorum ratio.

Quæ post purgationem medicamenta exhibenda

succus, itē stœchadis tritæ decoctū, radicis, seu fructuum spondylij, calaminthę, hyssopi, iridis, ac melanthij: quanquā prædictorum decoctum in aqua mulsa, magis quam aquam cōmendatem, eiúsque vnc.iij. aut iiij. exhiberem: in quem vsum ex caricis radice glycyrrhizæ, & fœnograeco, vua passa, adiāto, hac hyssopo decoctum in aqua, seu aqua mulsa parare poteris, interim marrubium quoque addas: Vulpinus quoq; pulmo si resiccatus bibatur, asthmaticos iuuat, Galeno teste, vndecimo de simplicium medicament. facul. eundem item pulmonem quàm receotissimū assum, sed sine ferro coctū edēdum præbet Celsus, qui & vulpinum quoque iecur vbi siccum, & aridū factum est commēdat: poterit autē prædicti iocinoris, seu pulmonis vulpini aridi drac.j. exhiberi cū aqua mulsa, aut ptisana, quemadmodū & ipse vtor, non semel tantùm, sed sępiùs.

cap. de pulmone.

Conducunt insuper ea medicamenta, quæ ore tenentur, ac sensim, & paulatim deglutiūtur, vim habentia attenuandi, ac detergeodi crassos, frigidos, ac lentos succos, quorum pręcedenti capite de tussi meminimus: priuatim autem hoc modo parare poteris. Excipe diapenidij, & diahyssopi Nicolai, singulorum drac. ij. diatreos Salomonis eiusdem Nicolai drac.j. diatragacanthi calidi drac.j.& s. syrupi & glycyrrhiza, & iuiubini ana vnc.ij.& s. mellis rosacei vnc.j. misceantur omnia, & vtare. licebit autē quandoque vno, vel duobus ex iā dictis antidotis, & non omnibus cū prænominatis syrupis, aut aliis quibusdā ad eondem vsum facientibus vti. Confert itē potio theriacæ antidoti, ex Cælij Aureliani sententia, & aquarum naturalium vsus: insuper cōfert, ex decreto Theodori Prisciani, abrotoni puluis cū mellicrato, seu oxymelle, & castorij puluis, vt ipse inquit, cōmodiùs operatur, si similiter propinetur. Extrinsecus autē thoraci cataplasmata imponenda sunt, vt Paulo, & Aetio visum est, ex ficubus, & hordeacea farina, magis verò ex loliacea, habēte resinam, mel, & ceram admista; infarciri etiā potest ei iris, & māna: aut ex hordei farina cum resina, cera, iride, & manna, ac aqua mulsa cataplasma fiat. Post quæ, vnguēta etiam thoraci superimponi possunt, quæ excalfaciāt, vt irinum, anethinum, & rutaceū, ex Pauli senteotia, in quem vsum tale vnguentum cōfici poterit. Excipe seminis lini, fœnigræci, & althææ, ana drac.ij. radicis iridis drac.j.& s. olei irini, chamæmelini, & rutacei. ana vnc.j. butyri recentis, & adipis anseris, seu gallinæ, vtriusque drac.iij. cerę quod satis sit, fiat vnguentū, priùs tamē quàm thorax hoc vel alio vnguento illinatur, aspero linteo fricādus erit, quo reseratis meatibus, medicamentorum vis prōptiùs ad profunda penetrare valeat; est namq; pectus, vt eidē Theodoro Prisciano visum est, calidis vnguētis, & vaporibus defricandū. Cæterùm inueterato malo, & omni medicina frustra adhibita, ad vstionē confugiendum erit modo quò prædicto loco Aetius præcipit. Verùm si contingat ex crudo tuberculo prædictarū aliquam affectionē oriri (modo curari valeat) eadē, & similia medicamenta propinanda sunt, ex Galeni doctrina, quarto de Locis affectis, cap.7. qui non modò Antipatri medico similem iussit victus rationem, atque medicamenta adhiberi, verumetiam ei, qui paruo grandinis grano frustum quoddam haud absimile excreuerat, medicamentum in potu dedit, quod asthmaticis auxiliatur, & si tantundem, velut etiam & Antipater medicus mortuus fuerit.

Topica.

Περὶ αἵματος πτύσεως. *De cruenta sputione.*

CAP. XLIX.

Quamuis quælibet sangoinis eruptio toto genere pręter naturam esse censeatur, eo excepto sanguinis floore, qui mulieribus ab vtero defluit, cùm videlicet modum in quantitate oon excesserit, vt tertio de Causis symptomatū, cap. 2. testatur Galenus, tamen hæc sanguinis excretio, quę à Gręcis αἱμοπτοὴ, καὶ αἱμόπτυσις, ἢ αἵματος πτύσις nuncupatur, à Latinis verò sanguinis expuitio, seu reiectatio, seu cruenta sputio non modo inter alias sanguinis expulsiones, verumetiā inter alios præter naturam affectus difficilior existit: nam pessimorum, longorúmque morborum magna ex parte causa redditur, Alexandro teste, cap.1. libro septimo. Est autem affectus hic ex ore quælibet sanguinis excretio: cæterùm cùm per os à nonnullis corporis partibus sanguis excerni possit, quæ omnes propriis indiciis interstinguuntur; ea propter modum quo singulæ dignoscantur, ac à reliquis secernantur, primùm docere tentabimus a Galeno instructi, quarto de Locis affectis cap.5. quem reliqui Græci quos vidi, Arabes, ac Latini sectati sunt: inquit enim ipse quòd cōuenit inter medicos sanguinem, aut è gula, & vētriculo, aut ex spiritalibus partibus, thorace videlicet, pulmone, seu aspera arteria, aut ex faucibus, & gurgulione, vel ex ipso proprio ore, seu ex gingiuis expelli. Illud tamen animaduertendum, vt inquit Cælius Aurelianus cap. nono, libro secundo, quod differt fluor sanguinis à sputo, quòd neque fluor sanguinis sputus dici potest, paruam etenim materiæ significationem sputus refert, fluor plurimæ, neque sputus sanguinis fluor, supradicta ratione: paruam etenim materiam sanguinis ex gingiuis, aut vua, aut faucibus emissam, sputum magis quàm fluorem rectè nuncupamus. differt ergo fluor a sanguinis sputo ratione plurimæ, aut exiguæ quantitatis sanguinis, ac partium diuersarum ex quibus profluit. Verùm singulis iam dictis partibus proprius est reiectationis modus: namque sic ex gola, ventriculóque proueniat, vomitione expellitur, ex spiritalibus partibus, tussi, ex faucibus & gurgulione, screatu. Si verò ex aliquo loco oris, aut gingiuarum: simplici expuitione expuitur: quamuis ipsemet Galenus testatur sæpenumero conspexisse sanguinem à cerebro, & gurgulionis partibus internis ad fauces affatim descendentem tussiendo educi, vtpote qui subito guttori irruens tussim mouere poterat. Quare diligenter animaduertere oportet, ne aliquando huiusmodi sanguinem ex spiritalibus instrumentis ascendisse putemus, credamúsque hanc sanguinis eruptionem esse quam periculosissimam, tanqoam à pulmone vehementer affecto prouenientem. Verùm ex dicendis patebit, qua via id interstingui valeat, quamuis nonnunquam etiam accidat, vt pluribus ex ordine diebus quispiam sanguinem excreet, & emungat, idque citra capitis vel dolorem, vel grauitatem præsentem, siue præteritam, neque aliquo præcedente ictu, propter deuoratam hirudinem, in ea oris parte adhærentem, quæ ad nares foramen tendit. Quare hanc partem, & totum per nares meatom accuratè & sæpius considerare oportet; præterita quoque semper interrogando:

Cruenta sputio quid sit.

Ex quibus partibus prouenire possit.

In quo differat fluor a sputo sanguinis.

Quibus indiciis distinguātur partes, ex quibus cruēta sputo proueniat.

4. de loc. af.

Loco citato.

Ex hirudine

namque ex his rei ipsius veritatem facilè conicies: eadem ratione ex ventricolo quoque epota hitudine cruor euomitur, verùm is siue ex ventriculo, siue naribus, siue ore feratur, tenuis erit, saniejque speciem refert, eodem Galeno teste. Atqui relicta

Loco citato.

hirudine ad dignoscendas partes, ex quibus ex aliis caussis sanguis perfluit, accedamus, nam si è sto-

Si ex stomacho proueniat signa. Lib. 8. cap. 59.

macho eductio fiat, præter quàm quòd vomitione excernitur, vt diximus, non magna erit sanguinis eruptio; graciles etenim sunt stomachi venæ, vt inquit Aetius & cum nausea quoque sanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur, maximè si adstringentia, aut acria deglutiantur. Si verò ex

Ex ventriculo.

ventriculo educatur, nauseæ plurimæ comitantur, & vomitus; & si à cibo sumpto eductio contingat, sanguis cibis permistus, aliquando etiam pituita, &

Si ex hepate, vel splene.

bile efferetur. At si ex hepate, vel splene sanguis in ventrem deferatur, & ex eo demum vomitione expellatur, in alterutro viscere aderit tumor, ac dolor, ipseq; sanguis grumosus, ac niger erit; & ma-

Si ex spiritalibus partibus signa. Ex thorace.

gis si à splene in ventrem delatus fuerit. Ex spiritalibus autem partibus licet tussi eiiciatur sanguis, inuestigandum erit, num ex thorace, pulmone, aut aspera arteria eductio fiat: namque si thorax affectus erit, neque multus, neque ruber sanguis erit, sed nigrás, ac grumosus ac minus calens, seu è longinquo veniens. Dolores insuper circa eum intensiores sunt, cùm ad ipsum multi adueniant nerui, quibus facilè dolores percipi possunt, musculis pręterea, ossibúsque thorax abundat, vt inquit Gale-

Citato loco. Ex pulmone.

nus: interim sanguis qui ex thorace effertur, fœtidum odorem de se præbet, & aliquando purè admistus est. Si verò spumans, & subalbidus, floridus, feruens, confertim, multúsque citra dolorem, aut eo multo remissione existente cum tussi sanguis reiiciatur, pulmonem affectum esse notum est, ex eiusdem Galeni sententia, tum quarto de locis af-

4. de loc. af. cap. 5. 5. method. cap. 8.

fectis, tum quinto method. med. est namque pulmo laxus, & ab affectione tutus à sexto, duntaxat neruorum cerebri cõiugatione duos perquam tenues

Ex aspera arteria.

neruos per eius membranam dispersos excipiens, qui haudquaquam per visceris profunditatem extenduntur. At si paucus sit qui cum tussi sanguis effertur, ægrique doloris sensum iuxta aliquam arteriæ partem percipiant, sitque sanguis hic quodammodo purè permistus, aderitq; etiam paucitas sputi, ac tussis non valida, aspera arteria affecta

Ex faucibus & gurgulione.

erit. Sanguis verò qui ex faucibus, & gurgulione screatu effertur, vel ipsis primariò affectis, aut per consensum à cerebro sanguine descendente ad ipsa partes contingit. Verùm si à capite descendat, præter id quod nedum screatu, sed tussi interim eiicitur, aderit ipsius palati titillatio, ac frequens excreatio, irritantur ægri ad tussim, licet non valde tussiant, præsertim vbi quippiam subitò gutturi irruat, aderitq; capitis grauitas, aut dolor, aurium sonitus, faciei rubor, venæ frontis emicant, vertiginésque accedunt, pręcessitq; nimirum capitis ictus, frigiditas, aut calor, seu ebrietas, interim consueta per nares sanguinis excretio cohibita. At si absque his cum screatu sanguis educatur, faucésque seu gurgulionem sanguinolenta inspexeris, atque veluti exulcerata, eas partes per se affectas esse non dubitabis; veluti si simplici expuitione sanguis ex-

Ex ore, seu gingiuis.

pellatur, ex ore, seu gingiuis profluit, vt diximus; nec minùs sensus diiudicabit. Interim verò accidit vt à capite per gulam, seu stomachum sanguis in ventrem defluat, vomitúque reiiciatur, verùm præter id quod cuncta iam dicta capitis symptomata pręcedunt, sanguis hic leuis, æqualis, atque immixtus erit, nec adeò crassus, & colore nigro, & cum excreatione statim se in linguam infert rotundus, faciléque reiicitur per sputum, ita igitur locos affectos in sanguinis reiectatione internoscere licebit.

Affectus verò ipse, quod symptoma sit, à quacun-

Quòd præter naturā affectus sit, cruenta sputio. cap. vlt.

que parte, & quouis modo excernatur, in genere excretorum pręter naturam tota substantia, seu toto genere à naturali habitu recedés, Galeno liquet libro de differentiis symptomatum, quamuis interdum cum functionum noxa, interim verò citra noxam functionum expellitur, quemadmodum si ab aliqua parte in ventriculum fuerit deriuatus, isq; demum vomitione reiectus fuerit: distingues verò id ex eo, quod expurgatur, nunquid tanquam molestum excernatur, seu in tempore, vel non, quemadmodũ suprà declarauimus cap. de profluuio sanguinis narium. Euenit autem, vtrouis modorum reiiciatur, aut reserato aliquo vasis osculo, aut ru-

Lib. de differēt. sym. cap. vlt. 4. de loc. af. cap. 5. 5 meth c. 2. De diapedesi nota.

pto, aut eroso vase, eodem Galeno teste, tum libro de differentiis symptomatum, tum quarto de locis affectis, quamuis quinto meth. meden. per diapedesin quoque sanguinem è vasis profluere posse testatur At quia id fieri haudquaquam potest, nisi ob exiguarum venarum reserationem, seu rarefactionem tunicarum, vel propter eiusdem sanguinis tenuitatem, seri speciem referentis, propterea (vt

cap. 2.

idem Galenus asserit, tertio de caussis symptomatum) vel ad vasorum reserationem, quam Græci ἀναστόμωσιν nuncupant, hic modus profluuij sanguinis reduci debet, vel in genere cruentæ excretionis connumerari non debet, quippe cùm seri speciem referat sanguis, qui profluit, qualis per iocinoris, renúmque imbecillitatem subinde euenire

Quot modis è vasis sanguis perfluat.

solet; quò fit, vt nec quartum genus à iam dictis tribus, sanguis qui per diapedesin transcolatus, seu sudoris modo transmissus à vasis profluit, dici debeat: profluit itaque ex vasis sanguis, aut eorum osculo aperto, aut ipsis ruptis, aut erosis; atq; apertio osculorum instrumentalis morbus in via est nimis patefacta; ruptio verò, & erosio in soluta con-

Si ex vasorum ruptura fia., signa.

tinuitate continentur. Verùm si ex vasorum ruptura fiat ex multi sanguinis fluxione, ac confertim facta deprehendes, id quod vel ex externis, vel internis caussis prouenire potest, externis siquidem, vt cùm aliquis ex alto, vel in ludo, vel certamine ce-

Caussa.

ciderit, aut cùm alter super alterũ cadit, vel ex inanimatis corporibus aliquod graue, vt lapis, vel lignum hominem offenderit; item si ita cũ exclamatione præcessit; cytharœdis quoque, ac tragœdis certantibus acuta, vehementiq; voce vasa interdũ disrumpuntur, vbi violẽter clamare conantur, non præmissa pulmonis lenitione per præcedentes ex-

cap. 8.

clamationes, vt Galenus inquit eodem quarto de locis affectis: interim nulla ex prænarratis manifesta extrinsecus adueniente caussa, vas aliquod, tum in cæteris corporis particulis, tum in pulmone disrumpi potest, ob sanguinis abũdantiam vel per se, vel vna cũ crudo, & frigido, & flatuoso spiritu venas extendente, cùm videlicet vas ipsum extensioni resistit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem, quemadmodũ & ipsa aqua frigida Hippocratis auctoritate venas frãgit, 24. aphorism. libri quinti, & sexto de morbis vulgaribus, commentario tertio, tex. 14. Verùm nõ

per

per se ruptiones facit, sed quia venarũ tunicas frigiditate sua duras, & extẽdi cõtumaces reddit, & vt rumpantur paratiores efficit. Erit igitur ruptionis causa, aut externa, vt quiuis vehemẽs mot⁹, aut humorũ abundantia, seu sanguinis copia, vt diximus; vtriusque verò cõmune existit sanguinis effusio repente, & coaceruatim facta.

Si ex vasorum exesione fiat, signa, & causa.

Si verò exeso vase aliquo cruentũ sputum eiiciatur, non confertim, sed paulatim per modica interualla sanguis reiicitur, præcederéque solent sanguinis expuitionẽ exigua sputa, vt inquit Galenus, atque acres in pulmonem a capite fluxiones, si ab eo sanguis profluat, temporis verò diuturnitate, multi sanguinis inter tussiendum eruptio fit, vt quinto meth. & quarto de locis affectis liquet, & potissimùm si nulla præcesserit ex prænarratis externa causa, quocirca diligenter cõsiderare oportet, num quippiam spumosum simul educatur: id enim efficacissimũ erit indicium, quòd propriũ pulmonis parẽchyma fuerit exulceratum, haud secus si bronchi pars quædam, aut arteriç, aut venæ tunica eiiciatur, eædem ipsius pulmonis partes exesç erũt, quemadmodũ aphoris. 13. libri quinti, & prædictũ quarto libro de locis affectis scriptũ reliquit Galenus: præcessit quoque acrium, prauorúmque ciborũ vsus, vel inedia, Paulo auctore.

4 de loc. af. cap. 8. 5. meth. c. 6 4. de loc. af. cap. 5.

4. de loc. af. cap. 5.

Si ex reseratione. fiat, signa, & causa.

At si nullũ ex prædictis, præterquam plenitudo, interdum cruentum sputum præcesserit, vt inquit idem Paulus cap. 51. libri tertij, verùm victus humidior, calidiórque, balnei immoderati vsus, calidi nimis loci inhabitatio antecesserint, fueritq́; anni tẽpus eiusmodi, vt Galenus asserit, & vt summatim dicã, si tales calidæ dispositiones præcesserint, ex reseratione osculorũ vasorum, & nõ ex ruptione, aut exesione proficisci cruentam expuitionem iudicabis. At ex qua prædictarum causarũ sanguinis reiectatio fiat, qualiscũq; fuerit vasorũ affectus, partim ex seipso, partim etiam ex ægri, seu astantium relatione haud difficulter percipere poterit Medicus, qui summa cura prædicti affectus curationem aggrediatur propter imminens (vt inquit Paulus) ex immodica euacuatione periculum; siquidem copiosè euacuatus sanguis quemadmodum in his qui iugulantur, mortem infert præsentaneam, si affectus remanet, in tabem transire minatur.

Prognostica.

Quòd autem cruenta expuitio periculosa sit, decretum reliquit Hippocrates aphorism. 25. libro 3. cùm dixit, Sanguinem quidem suprà ferri qualiscunque sit, malum; intelligens per supra ferri (vt Galenus exponit) eum sanguinem qui per os excernitur Aphor. verò 37. lib. 7. sic scriptum reliquit, quicunque euomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare: hoc est, vt inquit Galenus, curari possunt: subdit autem Hipppocrates, si verò cum febre, malum. At si cum tussi ex pulmone emittatur sanguis, & si quammaxima absque febre fuerit, periculum imminet ne curari possit; & si durarit, omnino postea febres succedent, Galeno teste in commento eiusdem aphorism. Verùm si mulier sanguinem euomuerit, menstruis erumpentibus (vt idem Hippocrates inquit aphoris. 32. lib. 5.) solutio fiet. A sanguinis verò sputo, puris sputum malum esse, aphoris. 15. 7. libri dicebat: namque purulẽtum sputum (vt in commento ait Galenus) non omne sputum sanguinis sequitur, sed quod malignũ existit, tale autem est omnino ex pulmone, ex quo proueniente sanguinis reiectatione, ex quæ intra tres dies nõ curatur, phlegmone deinde adueniente, omnino incurabilis affectio erit, potissimùm si ex erosione ortum ducat, eodem Galeno teste 5. meth. med.

cap. 8. 11. 13 & 14.

Namque sanguinis euacuatio (Paulo teste) quæ fit exesis vasorum tunicis, nunquam commode cadit, facitq́; valetudini, etiam si ex pulmone non fiat; etenim grauissimè nocet, vt inquit Celsus: quare difficilis est iudicanda curatio eorum, quibus à pulmone sanguis profluit, ex Sorani sententia, & non impossibilis omnino: velut rursus cuilibet patere potest, sanguinem ex ore, & gingiuis profluentem cæteris minimùm periculosum esse, quemadmodũ si ex faucibus, interioribúsque partibus processerit, & metus maior est, & cura maior adhibenda, eodem Celso auctore, lib. 4. cap. 4. At si ex thorace sanguis profluat, quòd minoris sit periculi, quàm si ex pulmone, Galenus quinto meth. med. & 4. de loc. affectis, scriptum reliquit, quo fit (vt patet Celso) quòd modò minus, modò plus periculi habet sanguinis expuitio, etenim ex capite veniens fluor, generaliter est curatione facillimus; ex stomacho, vel ventre, aut faucibus curabiles fluores approbamus: vlceratione facti difficiles curatione ab iis, qui è ruptione fuerint effecti indicantur: omnium verò difficilis, atque grauior curatione ex pulmone fluens sanguis accipitur, ob iuge spirationis officiũ, vt liquet apud Cælium Aurelianum lib. 2. ca. 12.

5. meth. c. 8. 5 de loc. af cap. 5. Ibidem.

Curatio cruẽti sputi ex eruptione, seu vasorum reseratione facti.

Quoniam verò nõ vnam requirunt cruentæ sputiones victus rationem, ac curationem, sed quodammodo diuersam, propterea cruenti sputi ex disruptione, aut vasorum apertione orti ex quauis parte prius victus rationem instituemus: namque aut similem, aut paucissimis discrepantem vasorum disruptio, ac reseratio rationem victus, simulatq; curationem expostulát, diuersam verò ab his requirit erosio, de qua vltimo loco pertractabimus. Sit autẽ eis cruẽtis expuitionibus, quæ ex iam dictis duobus vasorum affectibus oriuntur, communis, ac proba victus ratio hæc.

Victus ratio.

Aer cõtinens eligatur ad frigidum, & siccum parum vergens, a calido verò, ac humido abstineant: qua ratione austrinos flatus vitent. Somno vtantur moderatu, præsertim nocturno, fugiantq́; diurnum: caputque cubantis sublime sit, præsertim si ex spiritalibus perfluat sanguis, nec conclaue calidum, & inclusum existat, aut mobile. Alui excrementa quotidie natura, aut arte clysteribus præsertim lenibus excernantur. Conuenit eisdem magnopere quies, securitas, ac silentium, Celso auctore: vitent itaque motum, ac exercitium, præsertim vbi ex spiritalibus partibus sanguis profluxerit; item & magnam, ac frequentem respirationem, imò sensim respirent, sempérque silentium agant, ac reliquam omnem quietem eligant, vt Galeno visum est quinto meth. medendi. *cap 8.* Animi quoque affectus immodicos, iram præsertim, omnino fugiant, paritérque & venerem. Quod verò ad cibum potionémque attinet, eligendi sunt qui emplasticam vim habeant, & refrigerent, vt eodem loco testatur Galenus; atque si valentius sit æger, omne fere nutrimentum circuncidendum erit; sin aliter sorbitionis quod satis est, exhibendum, potissimum vbi pulmonis vas fuerit disruptum. Quo fit vt Trallianus iusserit omnem cibum, qui prædictis exhibetur, debere vim mediocrem obturandi, ac leniter adstringendi habere, & neque quippiam calidum offerre, sed omnia potius sint temperata, & ad frigidius declinantia, etiam actu, licet non vehementer, vt inquit Aetius, neque *lib. 8. c. 62.*

nimiam

nimiam humectationem inferre debeāt: pauci itaque cibi mediocriter frigidi, ac potus, & naturæ quoque adstringentis exhibeantur; velut ptisana, & eius cremor, alica, frumentaceum amylum, similago valenter decocta, aut oriza: quæ omnia longè meliora fiunt, si aliquod adstringens cum eis fuerit decoctum, aut eorundem succus adiectus sit, verbi gratia, cotoneum malum, pirúmve, aut pomum aliud austerum, malique punici grana, aut si non libeat talia cum sorbitionibus decoquere, succum alicuius eorum semper adiicias, nedum in prædictis sorbitionibus, sed in cunctis aliis eorum cibis, qui insuper in aqua pluuia decoquantur; in qua etiam micæ panis imbutæ pro cibo conueniunt. Ex oleribus assumant ægri lactucam decoctam: interim ipsam in poscam aquosam intingentes, similiter intybum, & portulacam, vel arnoglossum, Tralliano, & Paulo testibus. At si vires requirant, ex carnibus conuenit assumere gallinarum, pullorum, phasianorum, perdicum, columbarum, starnarum, capreolorum, turdorum, ac reliquarum montanarum auium, gallorum quoque testiculos, potissimùm assatos, anserumque alas, non tamen veterum, necnon ventriculos, ouáque ipsarum abiectis albuminibus; similiter & gallinarum lutea summopere commendauit Alexander: & vbi sanguis expui desierit (ex eiusdem sententia) pedes suum, & pisces saxatiles, aceto inter coquendum adiecto offerantur: vice quorū tum hœdi, seu etiam castrati (ita vt dixerim) pedibus vtare. Quòd si febris adsit, lac quoque tribuas, caprillum præsertim, aut aliquod ex prædictis cibis cum eo decoquas, potissimùm iis, qui etiam per sanitatem lac assumere consueuerunt. Ex fugacibus fructibus exhibeantur qui modicè adstringant, vt mala præcipuè decocta recenti mulso, vel torrida, pyra, sorba, mespila, rarò autem pini fructus, & vuas passas assumant; & si admodum siticulosi fuerint pepones, cucumerum medulla, ac vita penilis exhiberi poterunt, eodem Tralliano teste: a ficubus autem, pistaciis, maximéque amygdalis abstineant. Si febri careāt, eorum potus sit vinum aquosum, modicum (vt inquit Paulus) pluuiali aqua dilutum: at si febris adsit, eadem pluuiali aqua pro potu vtātur, aut ea, in qua chalybs ignitus extinctus fuerit: seu coriandrorum præparatorum semina decocta sint, eáque tosta, aut palmulæ, cydonia, pyra, vel reliqua adstringentia poma, aut vitis pampini, portulacæ, seu arnoglossi folia. Vbi verò vires imbecilliores, si vinum rubrum, crassum, austerúmque tribueris, ex aliqua prædictarum aquarum dilutum, nihil nocebis. *Medicamentorum ratio.* Quòd verò ad curādi rationem attinet, sanguinis reiectatio, quæ ex apertione osculi eius vasis cōtingit, per ea quæ dilatatum os obturant, curari debet, Galeno auctore septimo de compositione medicamentorum secundum locum obturant autem osculum dilatatum medicamēta, quæ vim habent adstringendi: eius verò, quæ ex vasis ruptura fit, curatio per eiusdem conglutinationem perficitur: atqui conglutinatur ruptum per eadem medicamenta adstringentia, & quacunque ipsis in compositione miscentur circa mordacitatem resiccantia, & glutinosum quiddam habentia: quæ idcirco quòd ex lenta, crassáq; substantia consistunt, meatus obstruunt, & Græci ἐμπλαστικὰ vocant, vt quinto methodi medendi & quarto & quinto de simplic. med. facul. liquet. Id verò in vtrisque prius

cap. 4. *5. meth. c. 14. de sim-*

animaduertendum, nunquid causa ruptionem efficiens desierit, vel adhuc maneat: namque si desierit, primum sistere sanguinem expedit, post verò (vt inquit Galenus eodem quinto metho. meden.) ruptum vas, aut reseratum sanare, eo conglutinato, vel obstructo. Si autem permaneat adhuc efficiens causa, vtpote abundātia, ea quidem primò vacuanda erit; etenim manente ea, vas etiam plus rumpitur, vt reseratur; ab hinc sanguis supprimendus, moxq; vlcus ipsum vasis, vel eius apertio curanda. Desinente itaque effectrice causa, primum sistere sanguinem expediet, Galeni decreto; pòst, vlcus sanare: obturato quidē quod perruptū est, auerso autem, atq; atque aliorsum translato, quod per id ferebatur: quando si id, eo quo inter initia, impetu cōfluat, osculúmque vasis pari modo pateat, citiùs plane moriatur animans, quod profluuio laborat, quam sanguis cesset effluere: sistitur porro qui è vasis profluit sanguis, aut propterea quod ampliùs nō confluit, aut quod occlusa diuisio sit, seu conniueat id quod reseratum est, vel propter vtrúque, vt inquit Galenus eodem libro 5. meth. med. id quod ipse dicit esse tutissimum. Hæ quidem sunt communes curandi indicationes cuiusuis cruētæ exputionis, ex diuisione, seu apertione vasorum cuiuslibet partis: est insuper & aliud commune omnium internarum partiū affectarū, vt idem Galenus quarto meth. meden. asserit, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè sint familiaria, siue ea cibi sint, siue medicamenta; fugiantur, respuantúrque huic contraria. Verùm quia quæ à partibus indicatio sumitur, ea communibus, quæ iam dictæ sunt curandi indicationibus, veluti auctarium in singulis affectibus accedit, iuxta quam rationem cōtingit & quodammodo curationem variare, ac interim cū prædictis contraria medicamenta miscere, vt patebit, ea de re priuatim ex iā dictis causis cuiuslibet sanguinis reiectationis a quauis parte proueniētis, curationem instituere decreuimus: nam si ex gingiuis exit, portulacam manducasse satis est, Celso auctore. Si ex ore, continuisse eo merum vinum, si id parum proficit, acetum; si inter hæc quoque grauiter erumpit (quia consumere hominem potest) commodissimum est (vt ipse inquit) impetum eius admota occipitio cucurbitula (sic vt cutis quoque incidatur) auertere. Si id mulieri cui menstrua non feruntur euenit, eandem cucurbitulā, incisis inguinibus eius admouere: cōducit autem eisdem oris collutio ex plantaginis, polygoni, ac portulacæ decocto in aqua pluuia, pauco addito aceto, vel vino rubeo adstringēti, aut succi eiusdē portulacæ polygoni, aut arnoglossi assumptus vnc. iiij. cum rosaceæ, seu myrtinæ aquæ libra vna, permisce, & vtare; addas (si lubet) aceti parum. Quòd si adlubitis his adhuc grauiter erumpat sanguis, quo is auertatur, sanguinem mittere, expedit, loco cucurbitulæ humeralem, aut mediam incidens: aut si mulier sit, quæ laborat, cui menstrua non feruntur, in talo venam secare expedit, pari ratione, vt sanguis auertatur. Si verò ex locis circa fauces, aut gurgulionem sanguis feratur, aut per palatum, gargarizare oportet adstringentibus, frontique & capiti admouenda sunt quæ ex naribus sanguinem fundentibus accōmodantur, Paulo teste: quare sufficiunt adstringentia per collutiones, aut gargarismata adhibita frigida; nam a calidis, & calefacientibus collutionibus plus sanguinis erūpit, vt inquit Aetius, vel ea, quæ modò

pla. s. 1. ca. 4. & li. 5. cap. 3. & 10 *Quid primo animaduertēdū sit procurationes. cap. 3.* *cap 5.* *Quid 2. animaduertēdum. cap 7.* *Curatio cruēti sputi, si ex gingiuis proueniat.* *Sanguinis missio.* *Si ex faucibus proueniat, curatio. Ae. 8. c. 59.*

modò scripsimus, vel ex his, quæ dicemus, componãtur; aut ea quæ capite de angina scripsimus, & de gurgulionis inflammatione huc trãsferas. Verum si à capite sanguis feratur, multusque sit, qui defertur, euacuatione opus erit, ex eiusdem Aetij sententia:

Eo loco citato.

Si ex capite proueniat, curatio.

quare citius (vt ipse ait) per nares, aut per venæ alicuius incisionem euacuare oportet, inferẽs ex eius verbis, aut ad propinqua deriuandum, aut ad longinquas partes diuertendum esse, ne per negligentiã consuetudo fiat sanguini in hos locos delabẽdi. Sin verò plurimus fuerit fluoris lapsus, acacia ex aceto frontis, atque temporũ partes illinẽdæ sunt, & perseuerante fluore, cucurbita quoq; apponenda (subiecta flamma plurima) occipitio, ex Cælij Aureliani sentẽtia. At si ob destillationem, sanguinem reiecerint, ad quamcũque partem feratur, aut quocunque modo excernatur, his venam incidere protinus in principio debes, vt Paulo, & Aetio visum est: secato autem humeralem, aut mediam, nisi vehementer acris humor destillauerit: namque huius curatio patebit, cum de erosione tractabimus: ac pro viriu modo sanguis detrahatur. Acres quoq; clysteres adhibeãtur, frictionibus multis, manibus, brachiis, ac cruribus vtantur; ac vinculis extremæ partes colligentur, postea raso capiti pharmacum ex stercore syluestriu columbarum impone, quemadmodum Romę in splendida muliere peregit Galenus vt patet quinto metho. meden. quem demum sectati Aetius, & Paulus, & ipsi quoque id scriptum reliquerunt: vel aliud simile, calidum medicamentum capiti imponas; vel candenti ferro inustio in capite fiat, ex Tralliani decreto: & velut idem Galenus interpositis tribus horis, in balneum demum mulierem duxit, ac lauit, deinde caput idoneo pilo contexit, nutriuitque eam sola sorbitione, fructúsque quosdam austeros dedit; deinde cum dormitura esset, recentem theriacam circiter quatuor menses ante confectam tribuit, ad fabæq; magnitudinem vesperi rursus eam dedit, quamuis pridie hoc longe amplius accepisset, & tertio die mane mel coctum copiose exhibuit, ac reliqua probè ministrauit, vt præcitato loco patet; pariter & tu similiter affectus curabis. Quod si malum in vetustatem incidit, cucurbitula quoque occipitio defigenda erit, iuxta Pauli sententiam. At si neque his malum cedat, reliqua, quæ ab eodem Galeno citato loco, ac Aetio, & Paulo conscribuntur, commodissimè adhibeantur, quoad curatio perficiatur. His verò qui sanguinem euomunt (ex Archigenis sententia) vena quoque statim incidenda est, in cubito superior, humeralis appellata, etiã si ex hepate in ipsum ventrem deferatur. Si vero a splene sanguis feratur ad ventrem ipsum, incidenda vena erit, quæ inter paruum & annularem digitum in sinistra manu est, sic namq; probè, ac propriè auxiliaberis. Cæterum tum cibos, tum potus quodámodo magis adstringentes, pariter & medicamenta, his qui ex ventre sanguinem reiectant, non tamẽ vehemẽter adstringentes, neque vehemẽter actu frigidos prębe. Qua de re vbi exiguum vas est, quod perruptum est, vel modicè reclusum, sic vt non multus sit, qui ex eo profluit sanguis, Galeni auctoritate, eodem 5. metho. med. ex vino nigro austero, vtilia medicamẽta sunt (præcedente tamen venæ sectione non semel duntaxat, sed bis, aut ter si opus fuerit) aloë, manna thuris, pini cortex, lemnium sigillũ, & lapis hæmatites: quod si nec genus id vini præsto sit, coquenda in aqua sunt (vt ipse inquit) pluuia, addo ego, aut in aqua chalybs ignitus fuerit extinctus, rubi germina, aut canirubi, myrti, lẽtisci, seu hederę; fructus quoque, siue cortex, siue germẽ, maxime cotoneorũ, itemq; myrtorũ, & mespillorũ, ibi decoquantur, & (vt summatim dicam) omniũ quibus adstrictoria vis inest, idonea præsidia sunt. Sin autẽ perruptum vas magnũ est, aut vehemẽter reclusũ hiat, vt propterea multus profluat sanguis, vtique adstringentibus magis medicamẽtis est opus, veluti balaustio, hypocistide, rhoë, omphacio, acacia, gallis immaturis, & malicorio. Ex Aetij verò sententia eis, qui ob apertionẽ oris venarũ, aut rupturam sanguinẽ reiectant, ac non tussiunt, optimè conducunt acetum, & portulaca comesta: efficacior quoq; existit eiusdẽ portulacæ succus bibitus, aut plãtaginis, vel sanguinarię; poterũt verò cuiusque succi vnc. iiij. v. vel vj. exhiberi. Decoctum insuper radicis symphiti, atque ipsam quoque siccam tritam, potuique inspersam cõmendat Aetius; itẽ centaurij radicis drac. ij. aut lapidis hæmatitis drac. j. aut radicis exquisiti tãtundẽ summopere approbat. Centaurij radicẽ cum aqua febricitãtibus, cũ vino febre carentibus exhibet, lapidẽ hæmatitẽ cum succo mali punici; & (vt summatim dicã) curare eos oportet adstringẽtibus, & refrigerantibus, prout decretũ reliquit Hippoc. apho. 37. lib. 7. At sanguine in ventriculo grumi instar concreto, iussit Paulus coagulũ potandum esse, maxime leporinũ, aut thymũ, vel thymbrã cũ aceto, vel etiam vacuari debent, ex lacte scissili, aut ex aloë, vt ipse inquit; in quẽ vsum si poscã tepidã sorbeant, nõ parum confert. Possunt quoque extrinsecus profluenti particulæ, ventriculo videlicet, iocinori, aut spleni admoueri tũ adstringentia, tum citra adstrictionẽ frigida: verum nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tẽpore loca, quę circa particulam, vnde sanguis profluit sunt posita, refrigeranda sunt, ex Galeni sententia, eodem quinto method. med. imò posteaquam in alia priùs loca auerteris, non semel tantu, sed secundò, & tertiò: si opus fuerit, nec ad vnam duntaxat partem sed ad plures, nec vno auersionis modo, sed cõpluribus vsus fueris: sanguinis videlicet missione artuu fricatione, deuinctioneque: tunc namque circa afflictam partem tum adstringentia, tum frigida admoueri possunt, alias manifeste læsos ægrotantes videbis, cùm sanguinẽ ipsum intro cõpellant, ac venas, quæ in alto sunt, implere videãtur, nec minùs quo medicamentorum vis ad interna magis penetrare valeat, acetũ cum eis permisceri debet. Quare ventriculi partes ab extra illinias ex rosaceo, & melino, aut myrteo cum aceti modico, aut vino austero: immutẽtur autem crebriùs, ne si excalfiant, rursus ab eis sanguinis commotio, ac irritatio quæpiã oriatur: poterũt insuper epithemata in hunc modũ parari. Excipe succi plãtaginis, & portulacę, seu sanguinarię, aut omphacij ana libram j. aquæ plãtaginis, & rosaru vnc. viij. aceti vnc. ij. omnibus simul mixtis, fiãt epithemata; quæ non minus conferũt, si supra iocinoris, lienis partes admoueãtur, vbi ex his sanguinis profluuiu ortũ ducit. Ex iocinore insuper si fiat, nedum prædictis, sed solani quoque, aut lactucæ succo vti poteris; nã in his frigido est vtendu, vt inquit Hippocrates aph. 2[illegible] lib. [illegible] vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsas, sed circa ea, vnde influit. Si verò ex refrigeratis spiritus instrumẽtis sanguinem reiecerint, his e vestigio venã secare cõuenit, ac bis eodem

Si ob destillationem sputio cruenta fiat, curatio.

Paul. lib. 3. cap. 31. Aet lib. 8. cap. 60.

cap. 13

Loco citato.

Vomitus sanguinis curatio.

cap. 5.

Lib. 8. cap. 63.

Loco citato.

Si sanguis in ventriculo instar grumi concrescat, curatio.

cap. 6.

Si cruenta sputio fiat, refrigeratis instrumentis.

eodem die,& deinde rursus postridie, bis, Galeni decreto 5. metho. meden. si tamen ætas, aut vires non prohibeant.paulatim tamen euacuatio facienda erit,vt ad contrariũ diuersio fiat:eius enim gratia venæ sectio adhibetur,vt inquit Aëtius:nec minus tempore intermedio, artuum, ac extremarum partium frictione,& ligatione vtare iuxta eorundẽ sententiam, toti autem pectori ceratum, quod ex tapsia,conficitur, post alteram sanguinis detractionem,secundo die imponendum,mox vesperi,ne supra modum calfaciat, id anferendum præcipiebat idem Galenus,ac rursus tertio die,ad tres horas imponendum. Cùm verò spiritui delegatæ partes in naturali temperamento essent,& totum corpus vacuarum,diaspermaton ad vesperam exhibebat.non semel duntaxat,eo quod somnũ cõciliabat,sensum doloris leuabat,& siccandi vim habebat,postremo Tabias ægrum dimittebat:loco autem cerati ex tapsia,ac medicamenti, quod diaspermaton appellatur, aliis vtare similem vim habentibus calfaciẽdi, & exsiccandi, ac somnum conciliandi, non tamen supra modum,quo naturale temperamentum spiritus instrumenta sibi ipsis vindicent:mittas quoque & tu ægrum Tabias, in loca videlicet iuxta posita, si Neapoli, vel aliis in locis non valde remotis fuerit æger. At qui spiritus vasis disruptis,aut eorũ oris patefactis,ex quauis alia causa sanguinem reiiciũt, incidere iis statim venam cõuenit,cubiti internam, vt Galenus præcipit eodem li 5.meth. med. & post eum Paulus,& Aëtius à qua bis,terque postea sanguis est detrahendus paulatim tamen,gratia diuertendi:nõ enim euacuatione indigẽt tales, nimirum ab affectione ipsa euacuari, vt inquit Aëtius. Quod si cubiti venæ in conspectum non venerint, etiam ea venis in talo sanguinem mittere expedit. imò multò magis proficere testatur Alexander:nam ad longinquiores partes diuersio fit. Cuius etiam causa artus omnes fricandi vinciẽdiq; sunt, postea verò quàm hæc facta fuerint, primùm posca, tum diluta,tum tepida potui est offerenda, quo si quis in viscere trompus,id est, cruor concretus latiter, resolutus expuatur, atque hoc nihil vetat,bis,terve, ternis horis facere,vt idem Galenus asserit:poteris autẽ eiusdẽ poscę vnç.iij.vel iiij aut saltẽ ij.qualibet vice exhibere. Ab his verò aliquod eorũ quæ tum emplasticam vim habeant,tum adstringant, medicamentum exhibendum, idque aut ex posca dilnta primùm,aut ea malorum,myrtorúmve,vel alicuius eiusmodi mox dictorum astringentium decocto: inter omnia verò puluis radicis symphyti, althææ, vel equiseti,aut earum decoctum confert, similiter terra lemnia, bolus armenia, lapis hæmatites cum alicuius(ex prædictis adstringentibus) decocto magnopere conducunt,Tralliano auctore: nec minùs & cunctis prędictis adstringentibus medicamentis commodè vti poteris:illud tamen perpetuò seruari debet ex Galeni decreto tum 4.metho.meden.tum 7.de compositione medicamentorum secũd. locos, quod congruenti mensura prædictis medicamẽtis, iis his qui ex pulmone,aut thorace,aut aspera arteria sanguinem reiectant,misceãtur tum calida, tum tenuium partium existentia, quamuis vasorum rupturæ, ac teserationi sint infestissima, gratia scilicet distributionis ipsorum medicamentorum: etenim adstringentia,& viscosa,ac tenacia sibiipsis vias præcludunt, quare opus habent facultate ipsis viam struente,ac præparante. Quapropter omnibus medicamentis,quæ thoracis, & pulmonum vlceribus sunt destinata, mel admiscendum erit: est nanque ipsum veluti instrumentum quoddam digestionis eorum in corpus, ac celeris transitus, veluti vehiculum, vt patet eodem 4. libr. method. meden. in huncmet vsum post venæ sectionem, & puscæ assumptionem. puluerem ex rhabarbaro sine spica drachm.j.vel scrup.iiij.assumentes. mumia gran.v. (si ea haberi poterit vel vj. rubeæque tinctorum gran. iij. vel iiij. cum adstringenti vino rubeo, aut plantaginis aqua,exiguo aceto iniecto ea hibemus: ex hoc nanque medicamento nedum cõcretus sanguis resoluitur,sed foras propellitur, atque expurgatur, rupturnque vas, seu teseratum sanatur. Ex compositis medicamentis vtimur trochiscis è spodio,aut terra lemnia, seu è succino: similiter & syrupis,myrtino, è portulaca, rosaceo, saccharóque rosaceo,rosaceoque melle,è quibus in commodiorem vsum compositum quoddam medicamentum parari poterit, vt Recipe syrupi myrtini, & è portulaca,singulorum vnc.ij.sacchari, mellisque rosacei ana vnc.j.tragacãthi,amyli vtriusque drach.j.& s.pulueris radicis symphiti,terræ lemniæ, boli armeniæ & lapidis hæmatitis ana scrup.ij.fiat in modum eclegmatis, iubeasque sæpiùs id in ore contineri, paulatimque æger supinus cubans permittat in asperam arteriam defluere,quomodo (vt inquit Galenus) nedum vis, sed medicamenti substantia sensim,& paulatim per ipsam asperam arteriam influit,vt 4.& quinto metho.meden. liquet, prædicto quoque medicamento addere poteris(si videbitur) drac j.vel scrup. ij. alicuius ea prædictis trochiscis, vel si malit ęger in forma solida potius medicamẽtum ore continere,hoc modo parerur, Excipe diacodij drach.ij.boli armenię corallorũ rubeorũ,lapidis hęmatitis ana scrup j.pulueris radicis symphiti. & terræ lemniæ, vtriusq; scrup.s.tragacãthi,amyli, & gummi arabici ana drac.s.syrupi myrtini, aut de portulaca,& sacchari rosacei ana drac.iij.cũ saccharo dissoluto in aqua rosacea,aut myrtillorũ, quantùm satis sit.fiat medicamẽtũ in tabellis. Rursus licet in prædictis infestissimum sit illud genus pharmacorum,quod in tãtùm refrigerat,vt affectio stupefiat,Galeno auctore 7. de compositione medicamentorum secundum locos,tamẽ etiam hęc quandoque admiscentur medicamẽtis ad hęmoptoicos, conuenienter paratis,vt quæ altiorem somnum, ac soporem inducant,& commodissima sunt his qui à tussi lancinantur,sistentia nimirum sanguinem qui ad effectum vas defertur, atque hoc per suam frigiditatem,in quem vsum scrup.ij.vel drac.j. philonij persici, aut romani cum astringenti vino, aut plantaginis aqua exhibere ægris consueuimus,non semel dũtaxat,sed bis,& ter.vbi opus fuerit, vrgẽte videlicet sanguinis profluuio, nec prædictis medicamentis cedente. viresque nõ imbecilliores fuerint. Forinsecus autem pectori irrigatio adhibenda erit ex vino astringente, cum oleo rosaceo, aut myrteo, ex Æti] sententia, aut supra id,quod dolet imponenda extrinsecus spongia est, ea tepente posca, vt inquit Paulus, & à seprimo die irrigario fiat cum rosaceo,vel myrteo, vel lentiscinio: in interim vinũ austerũ sit additum,interim acetũ potissimùm vbi multa sanguinis fiat eruptio, & in æstate,robusto,& carnoso existente ægro, nec tussis adsit,præsertim valida,aut huiusmodi cataplasma admoueatur,quod ex palmis, acacia, alumine, malicorio,

Margin notes: Spiritus in vaso. cap. 13. Li. 5. c. 61 Loco citat. — Si ex aliis causis eadẽ vasa rumpãtur, aut reserãtur, curatio. cap. 8. — Li. 8 c. 62 — Loco citat. — 4. met. c. 7 Documẽtũ Galeni 7. de cõpo. medic. sec. loc. c. 4. — cap. vlt. — cap. 4. — Lib. 8 c. 6.

corio, symphyto, hordei, & lentium farina apparatur, vt Aetio visum est, vel iuxta Pauli auctoritatẽ, ex farinæ pollinæ, & manna thuris cum aceto accommodentur, vel alumen, acaciam, vel malicorium, vel gallam cum aceto. vel palmulas cum polentis, & malis cidoniis in vino austero decoctis adhibeto: aut foliorum plantaginis portulacæ, & sanguinariæ manip. j. contundito, additóque mannę, thuris, aluminis, malicorij ac radicis symphiti, singulorum drac. j. hordeaceęque farinæ drach. ij palmularum, & cydoniorum in vino austero decoctorum ana drac. iij. fiat cataplasma cum posca, aut vino austero, aliquãdo autem acaciam, aloëm, aut om-

Cap. 8. Cruẽti sputi ex vasorum exesione, curatio

phacium cum his permiscere conuenit. At Galenus eodem lib. 5. metho. med. ex melino, rosaceóve pectus madefieri (si æstas sit) vndique, sin hyemis, nardino vnguento præcipit: datque veniã, vt aliis quoque emplasticis medicamentis vti possit, si placet: asseritque nonnullos hac affectione laborãtes curasse, ad quos statim vt malum senserunt, accessit, quo cruentum adhuc vulnus fuerit, priusquã phlegmonem excitet, nam si ea semel inuaserit, exigua spes est, vt ipse inquit, eius postea glutinãdi, in longiùs tamẽ trahere potest tẽpus, potissimùm pulmonis vasi disruptis. Quòd si reiectionem sanguinis vase exeso, ex quibuscunque tandem partibus fieri contingat, per renutritionem erosorum curabitur,

Cap. 4.

Galeno teste 7. de compositione medicamentorum secundum locos: renutriuntur autem corrosa (vt ipse inquit) per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia (sarcotica à Græcis appellata) ea de re (vt testatur Alexander) non ampliùs medicamentis, aut cibis admodum adstringentibus, aut acidis, sed potiùs iis, qui contemperare, mutare, & alterare humoris, qui erosionẽ excitarit, acrimoniã possunt, vti oportet, nisi profusior hæmorrhagis fuerit: nam tunc iis, qui vehementissimè adstringunt, vtendum medicamentis est quoad vehemens

Cap. 6. Victus ratio.

eius impetus frangatur, vt testatur Galenus 5. met. med. Quapropter prisana ægros alere conuenit, aut alica seu reliquis cibis, quibus, nihil adsit, aut salsum, aut acidum, immò nulla alia tenuis qualitas, sed è contrario, quæ magis implentem, obturantémque ipsam reddere queant, ex mente Alexandri, velut est amylum frumentaceum. Ex oleribus competũt intybum, cichorium, buglossum, lactuca: procedente verò tempore, vbi vires infirmas habeant, citra salem offerre expedit carnes gallinarum, pullorum, caponum, perdicum, phasianorum, sternarum, turdorum, ac reliquorum montanarũ auium, interim hœdorum, seu castratorum, vt ita dixerim, aut suum pedes cum ptisana decoctos assumant, & (vt summatim dicam) cibis vtãtur boni succi, vt diximus qui etiam humoris influentis acrimoniam obtundere, & crassiorem reddere possint. potissimùm vbi ex acri destillatione, pulmoni, seu thoraci erosio fiat, ab acidis, salsis, potissimùm veteri caseo abstinentes, licet molli, atque recenti caseo, præser-

Medicamentorum vsus. Venæ sectio.

tim caprillo, aut bubulo (vt Alexãder inquit) commodè vti possint, tanquam vtili existente. Pro potu aqua vtantur decocta cum semine coriandrorum præparatorum, pauco cinnamomo, aut glycyrrhizę radice, vino quoque (vbi assueti fuerint) eo vti aquoso, aut parum rubeo, subadstringenti conuenit. Destillante autem acri humore, præsertim ad pul-

c. 13. & 14

monem, aut pectus, toti corpori consulendum erit, quo sistatur erosio, Galeni auctoritate, eodẽ 5. metho. med. & quamois Paolus, & Alexander præcipiãt cauere debere sanguinis missionem, præsertim vbi admodum acris fuerit destillatio, nam magna ex parte corpus eorum, qui ex erosione sanguinem reddunt gracile, atque persiccum est, tamen Galeni auctoritate freti præcitato lib. 5. meth. med. vbi validi fuerint, multique sanguinis, iis statim a prin- *c. 13. & 14*
cipio sanguis detrahẽdos erit, id quod nec Alexander nec Paulus negarũt. At si parum habere sanguinis videbuntur, ij ad quendam succum probiorem, proba victus ratione reduci debent, deinde sanguinem detrahere poteris: & si res suaserit, denuò sanguinem mittere expedit, potissimùm quibus veluti limus quidã vitiosus, & crassus totus fuerit sanguis: hoc itaque seruãdum in venæ sectione erit, vtrisq; tamen id commune existat. nec multa copia sanguinis semel extrahatur, potissimùm iis qui parum habere sanguinis videbuntur, cúmque vitiosum. Sanguine verò detracto tum reficiendi ægri sunt, tum purgandi, ac rursus post purgationem reficiendi, & potissimùm vbi ceu salsilaginem sputum suum sentire se aiunt, quamuis lõgo tempore omnino opus sit, vt Galenus inquit, quo succi huiusmodi corrigatur vitium. At vbi congestus fuerit vitiosus eius- *5. met c. 14*
modi, etsi etiamnum sanguinem non reiiciãt, vt ab eo præseruentur, quæ acres humores purgare pos-

Acris destillationis curatio.

sunt, medicamenta propinanda sunt: prius tamen ipsis alteratis, ac contẽperatis quodamodo, ex syrupi, videlicet violacei rosacei, ex nymphęa seu papauere, myrtioi, aut de eãnis exhibitione cum hordei. buglossi, seu borraginis aqua, quorum medicamentorum copiã, tum capite de destillatione, tum cap. de tussi cõscripsimus Illud autem perpetuò in eorum exhibitione seruabis, vt quæ magis familiaria, ac lenia sunt eligas, vitẽque acriora. calidiora, ac sicciora, quę insuper non semel tantùm prębeas, quinimo bis, & sæpiùs, vbi oporteat nam longo tẽpore (vt diximos) ex Galeni auctoritate, omnino opus est, vt succi corrigatur vitium, potissimòm si ex eo in pulmone erosio facta fuerit. Quapropter *5 met. c. 15*
Galenus eos, qui planè deplorati non sunt, omnes seruati fatetur per hæc tria, per sanguinis videlicet missionem, purgationem, ea quæ caput roborant: non enim in huiusmodi affectibus à paruis auxiliis incipiendum est, veluti Erasistrato visum fuit: nam in morbis, in quibus periculum non imminet, à paruis incipiendum auxiliis est, quòd si nihil profecerint, aggrediẽda maiora sunt: at vbi periculum maximum impendet, à maximis quoque auxiliis exordiendum est, nam ad vltimos morbos vltima prorsus remedia maximè valere Hippocrates decretum reliquit: ea de re non immeritò statim circa *1. aphor. 6*
initia venæ sectione (si nihil prohibeat) ac purgatione vtẽdũ: nec minùs & capiti confestim prospiciendum, ne ex eo in pulmonem aut pectus aliquid defluat, in quẽ vsum cõducit si drac. j. infrascripti pulueris sumatur. Excipit autẽ seminis hyoscyami, & papaueris albi. singulorum scrup. s. seminum coriandrorum præparatorum drac. j. cor icum thuris, gra ij. mastiches gra iiij pulueris hirũdinis præparatæ drac. s. saccharí vnc. iiij. tempus antẽ sumẽdi est post duas, vel tres horas à cœna ante somnum, vel pilulas duas deuorẽt ex pilulis de cynoglossa, Nicolai loco medicaminis, quod diaspermaton appellatur. Ex cerati quoq; vsu. quod fit ex thapsia. capiti, prodibitur, vt testatur Galenus in acri destilla- *5 met. ca. 14.*
tione, vice eius eo loco quo sagittalis sutura coronali

tonali committitur, aut sinapismo, aut ignito cauterio vtare, vel si tutius, eo vti volueris, quāuis minùs quodammodo cōferat, inter primam & secundam ceruicis vertebram locum inuras. Atque hæc quidem Galeno auctore, eodem quinto methodi medendi capi. 14. in principio peragenda sunt: aduersus quem acerrimè Alexander insurgit, asserens *Alexandri aduers. suo Galen. rationes.* capiti adhibenda non esse acriora medicamēta, quę ex tapsia, aut columbarum stercore, aut sinapi parantur, cùm magis intemperatum caput reddant, & quæ ab eo in thoracem, aut pulmonem cōfluūt, acriora efficiunt: qua ratione humectantibus potiùs, refrigerantibúsque caput ipsum statim inter initia vti debere præcipit, ac cauenda esse acria, siccantia, & calfacientia, vt quæ intemperiem capitis adaugeant, & erosionem magis intendant, quàm curent: fieri enim nequit (vt idem Trallianus asserit) vt tussis desinat, aut affectæ particulæ non exedantur, nisi acris, tenuísque ex capite influxus cessauerit, id quòd probè fiet, si quæ refrigerare, & humectare possunt, capiti admouerimus, propterea rosaceum & per se, & cum frigida aqua modica admouendum præcipit: ad balneumq́; ægros ducendos esse, & cum hoc fiat rosaceum, vel oxyrrhodinū frigidum superinfundendum. At pace Tralliani *Gal. defensio.* dixerim, Galenum mox citra initia in acri destillatione, acria quoque medicamēta capiti adhibere nō quo ipsius intemperię, quę calida quoque est curaret, verùm vt excremētū, seu superflua humiditas, licet acris, quæ à capite defluit, partim exsiccaretur, partim etiam est intro foras traheretur, atque per cutim vacuaretur: de eo nanque in principio valde sollicitum esse oportet, vt idemmet testis est Gale. præcitato libro quinto methodi medendi, vt neque tussiant ægri, neque ex capite aliquid in pulmonē defluat: nam si fluat, & tussiāt, necesse est & affectæ partes magis extendantur, atque ita temporis spacio omnino insanabiles fieri, præsertim si pulmo affectus fuerit. Maius itaque commodum comparatur ægro ex destillationis inhibitione, tum propter eius exsiccationē, tum etiam reuulsionem, quàm incommodum ex eo quod calidam intemperiē prędicta medicamenta adaugeant (quæ postea alterantibus, contemperantibúsque, ac lenientibus quibusdam medicamentis adhibitis curari poterit; cùm priùs quæ redundans superflua in quauis parte vacuanda sint, & deinde partis intemperies corrigenda, vt apud omnes conuenit medicos, & non econtra, præsertim vbi ea ad partes confluant, in quibus nisi defluxus inhibeatur, omnino insanabiles affectus pariunt, veluti in hac, de qua loquimur fluxione, contingeret. Vbi verò hæc non impenderent pericula, in calida fluxione post redūdātiū humorum vacuationem, ea quæ infrigidant, pro eius alteratione, capiti admouere hæsitaret nemo, & nō calida, cùm si caput ex calida intemperie male habet talia medicamenta noceant: vt igitur eius temperamentum melius reddamus, pręstat ipsum rosaceo perungere, atque æstatis tempore præstantius erit, eo quod ex crudo oleo, quod omphacinum vocant, componitur, vti quemadmodum idémet Gal. præcipit sexto de Sanitate tuenda, cap. 9. damnans medicamentum, quod ex thapsia, & sinapi componitur, cùm ex calida capitis intemperie fluxio fiat, eúsque balneari iubet, frequenti balneo potabilis aquæ, quo & calidos vapores, qui in capite sunt, euocemus, & totum capitis temperamētum meliùs reddamus: nec minùs balneum ipsum prædictis libro quinto methodi med. commendauit. prædicti *cap. 14* quo sunt (eodem Galeno teste) qui maximè lac requirunt, neglectóque eo omnium maximè sunt insanabiles, præcipuè vbi ex capite aliquid in pulmonem defluat, de quo Alexāder, Galenum in hoc sectatus talia protulit verba, *Locus cita.* Omnes autem lacte vtantur, molli recentique caseo, præsertim caprillo, aut bubullo: neque enim medicamētum, aut cibus, aut aliud quippiam adeo accommodū ipsis est, aut vtile, atque lac, & qui per initia solo ipso cōstāter longiori tēpore vsi sunt, omnes in totum cōsanuerunt: assumant autem ipsum à balneo aquę dulcis ad vnguem temperatè calidæ, vtpote iucundissima cùm sit, non modò acres contemperat humores, vt diximus, verùm etiam naturam ad explicandam se, atque ad dulcedinem, quam pręstat, quoque versus extendendam prouocat, cōtraria videlicet ratione iis quæ sunt iniucunda, ab iis enim recedit, fugitq́; ad profundum, inducta itaque capra, in ipsam io qua æger iacet, domum expedit, vt quam minimò tempore extractum ab vberibus lac in aëre ambiēte mutetur, propterea quod (vt inquit Galenus septimo methodi medendi cap. sexto) celerrimè mutari sit aptum, ita vt calens adhuc ex mammillis in ægri ventriculum quàm ocyssimè transferatur: erit insuper mellis tepidi pauxillum miscendum ex eiusdem Galeni decreto, potissimum si cui cogi in ventriculo solet, erit quoque & ipsum mel, velut instrumentum quoddam digestionis ipsius lactis, ac celeris transitus velut vehiculum, cum eo, quod nec vlceri nocebit, ex eiusdem Galeni sententia quarto Methodi medendi, vt paulò ante dictū est. *Libr. 5 methodi ca. 12. & 7. Met. c. 6. & alibi. cap. vlti.* Sit autē lactis quantitas ab vnc. iij. vsque ad vj. pro diuersa corporum natura, ætate, & consuetudine, ac reliquis: mellis autem, vel rosacei mellis, quo ipse potiùs vtor, quarta pars, aut medietas vnciæ vnius. Si verò profusior ex erosione hæmorrhagia accidat, iis quæ vehemētissimè adstringūt (vt diximus) vtendum medicamentis est, quorum copiam etiam paulò ante conscripsimus, quod vehemens eius impetus frangatur. reliquo verò tempore iis quæ celerrimè erosionem leuire possunt, modicè siccantibus, & ad cicatricem ducentibus vti licet, ex Tralliani sententia, inter quæ principatum obtinet lapis hæmatites cum succco polygoni, aut etiā ex aqua sola tepida, pauco vino, aut lacte exhibeatur. Tribuas verò eiusdem lapidis hæmatitis in tenuissimum pollinem detriti scrupul. j. aut ij. paulò amplius minúsve, non semel duntaxat, sed sæpius. In eundem vsum conferunt bolus armenia, aut terra lemnia, si simili modo præbeantur. Sunt quoque & alia medicamenta simplicia, & composita, quibus ij curinsè vti debent, quæ siccam, & actem qualitatem substituent, vbi malum prædictis non cedat, & phlegmone superuenerit: quæ tametsi non adeò opitulari possint, vt prædicta erosionem tamen adhuc latiùs serpere non permittunt, quæ porro exhibēda etiam ægris sunt, vt longiori tempore viuere possint: nanque ij saltem ex huiusmodi medicamentis id lucri faciunt, ne (vt diximus) exulceratio vltra progrediatur, ac maior fiat, sed siccata, ac veluti callo durata, longiori vita frui hominem permittat, quanquàm omninò insanabilis sit, vt ex eiusdem Galeni sententia liquet, præcitato libro quinto meth. meden. cap. 14. & nos dicemus sequenti capite de tabe.

Περὶ πλευρίτιδος. *De laterali dolore seu morbo.*

CAP. L.

Nter ea affectus præter naturam, quibus à læsa particula nomen est inditum, vt patet .2. methodi med. ca. 2. connumeratur is, qui a Græcis πλευρῖτις, à Latinis verò lateralis morbus nuncupatur, quamuis si verbum verbo reddatur, non minus lateralis, quàm costalis dolor, seu morbus appellari deberet: nam quod a Græci πλευρὰ dicitur, Latinè nedum latus, verùm etiam costas significat. Qua ratione πλευρῖτις quinque non magis affectum lateralem, quàm costalem significare poterit, verùm quoniam impropriè costalis diceretur, cùm costæ ipsæ haudquaquam in hoc vitio afficiantur, ea de re potiùs à Latinis lateralis, quàm costalis morbus, seu dolor appellatur, etsi costæ ipsæ tam veræ scilicet, quàm nothæ eas partes, quas Latini medici latera appellant, occupent. Quòd verò has partes Latini latera nuncupēt, testis est Celsus cap. 6. libri 4. cùm dixit, stomachus lateribus cingitur, intelligens per stomachum gulam ipsam, id quod etiam significatur c. 5. eiusdem 4. cùm dixit, Faucibus subest stomachus. & cap. 1. eiusdē dicebat, Stomachus interior ad ventriculum fertur. Latera itaque eas duntaxat partes (Celso auctore) appellare debemus, quæ costis ipsis circunscribuntur, & non eas quas Græci λαγόνας, καὶ κενεῶνας, καὶ λαπάρας, velut quidā intelligi volūt: harum nāque partium Latini nullum habent peculiare nomen, præterquàm si illa dicant, vulgò *fianchi*. Verùm quoniam, nō de quolibet laterum dolore hîc pertractare intendimus, sed de eo duntaxat, qui acutus morbus est, ac propriè πλευριτικὸς à Græcis nominatur, vt inquit Celsus: propterea licebit, hunc non dolorem, sed morbum lateralem appellare, quo ab aliis laterum doloribus secernatur. Sunt nanque laterum complures partes præter costas, & cutim: nempe thoracis, & intercostales, musculi, cùm interni, tum externi, nam duo sunt huiusmodi musculorum genera, vt Galenus inquit quinto de locis affectis, & præter has, ea existit membrana, quæ costas cingit, à Græcis ὑμὴν ὑπεζωκὼς, καὶ περιζωκὼς, à Latinis subcingens, seu circumcingens mēbrana dicta. Quare cùm morbū lateralem dicimus, non omnes aut plures laterū partes esse affectas intelligi volumus, sed prædicta subcingentem costas membranam: quamuis vbi ipsa primario affectu infestatur, aliquando inter costalium musculorum, internorum præsertim partes ei consentiunt, quemadmodum & ipsis primò affectis contingit interdū mēbranā ipsam similiter eis consentire. Verùm exquisita pleuritis, de qua modo sermonem facimus, erit, vbi cingens costas membrana primario affectu laborat, eodem Galeno auctore præcitato 5. de Locis affectis. Hęc (inquā) cùm laterum pars vna sit, non immeritò à parte nomē sumpsit, quę nihil aliud est, quàm inflāmatio eiusdem subcingētis costas membranæ, vt libro de constit. artis medicæ. cap. 15. 2. & 5. de locis affect. 4 de causis pulsuum, cap. 8 secundo de crisi. cap. 10. & sexcentis aliis in locis testatur Galenus, quem etiam sectati sunt Paulus, Alexāder, ac Aetius in propriis ca. Cùm autem inflammationem dicimus, nō siccam, sed humidam intelligi volumus, nec vt ortam à sanguine optimo, ac mediocrem crassitudinē obtinente, aut bile duntaxat, sed ex quouis affluente sanguine, siue optimus fuerit, siue biliosus, siue pituitosus, siue melācholicus, nāque inflammatio vnaquæque ex alicuius humoris fit super abūdātia, Galeno teste commento aphor. 33. 6. libr. Appellat itaque Galenus interdū inflammationem, ex quouis redundante fiat humore, siue sanguis fuerit, siue alius quispiam, quemadmodum eodem commento, 2. & 5. de locis affect. lib. de constitut. artis medicæ. cap. 15. ac secundo de differen. febr. c. 9. & ferè innumeris aliis in locis patet. Hoc itaque modo cum eodem Galeno, cùm morbum lateralem, inflammationem subcingentis membranę dicimus esse, inflammationem ipsam significari volumus: ex quibus etiam liquet, quòd pars illa lateris, quæ patitur in exquisito morbo laterali, est mēbrana modò dicta, quæ costis subtēditur, quemadmodum secundo li. de crisibus, c. 10. quinto de locis affect. cap. 5. libro de constit. artis medic. cap. 15. & plerisque aliis in locis scriptum reliquit Galenus: id quod etiam ex nonnullis indiciis patebit: nam cùm eadem membrana vnum sit ex spirandi instrumentis, necessariò ea oblæsa animal difficilem habebit respirationem. Item ex proprio symptomate ipsorum etiam instrumentorum spiritus, tussi videlicet, quæ confestim ea affecta excitatur, tāquam naturale quoddam accidēs, nedum ipsius verùm etiam, & reliquarum partiū respirationi seruiētium. Insuper ex dolore cum positu eam affectam esse, manifestabitur: sed potissimùm ex doloris specie, quoniam pungens erit: nanque hic dolor circa membranas potissimùm consistit, sentientes siquidem, vt patet secundo de locis affectis, cap. 5. Quapropter subcingens membrana, quoniam neruosa est, & partis affectæ substāria firmatur ad costam, quoniam in hac situs est perpetuus locus, vt inquit Galen. lib. de cōstitut. artis medic. propterea dolorem inuehit necessariò punctorium, cùm inflāmata ea sit, longéq; extenditur, & latissimè quoque diffunditur dolor ipse: quia quæ patitur pars, membrana est, ac ad plurimùm spacij extenta. Quoniam verò nonnulla alia subcingentis membranę affectæ indicia sunt, quæ simul & affectum indicant: ea de re ipsius affectus dignotionem aggrediētes, singulas communes notas examinabimus, ac ipsius affectus quoque proprias, qui cum phlegmone sit, vt diximus, morbusque in magnitudine, intemperie, ac soluta cōtinuitate, ea ratione ex necessitate symptomata habebit, tumorem præter naturam, ruborem, ac dolorem: quorum duo, tumor videlicet, & rubor nunc sub sermonem non cadunt: relinquitur ergo dolor solus, qui ad costas firmatur, pungēsq; fit, vt diximus. Verùm dolet homo, quoniā affect⁹ phlegmone est: atqui species doloris pūctoria existit, propterea assignatas causas: pulsatorius autem dolor in laterali morbo euenire non potest, vt Galenus inquit eodem secundo de Locis affectis, cap. 3. nanque is dolor per affectus inflammatorios fit, in corporibus sensibilibus, propriè & primario affectu existēte in ipsis arteriis, aut saltē per cōsensum affectis, eo quòd vicinorū contactu premātur. Verùm subcingentē costas tunicā haudquaquā attingūt arteriæ & si sensu prædita sit neque ea inflammata per cōtactum eædē premi possunt, sed vbi costis vicina sit, necessario ea ab ipsis cōprimitur: arteriæ verò quæ per intercostalia vocata spacia, & per crassas, laxásq; laterum partes extēduntur, ac in profundo magis delitescunt, premi ab inflammata mēbrana haudquaquam possunt. Consequitur item inflāmationem

Lib. 8. c. 6.

Cap. 3.

Quid per morbū laterale intelligendū sit.

Lateralis morbus quid sit.

eiusd. c. 3.

2. de loc. affect. c. 9. 5. de loc. affect. cap. 5. Paul. li. 3. c. 33. Alex. li. 8. cap. 1. Aet. libr. 8. cap. 55.

2. de locis aff. c. 9. 5. de loc. aff. cap. 5.

Pars quæ in eo afficiatur.

Signa.

cap. 15.

Quis affectus præter naturā sit.

Signa eiusdem.

tionem hanc non modò difficultas respirationis in genere, sed in specie, frequens erit, & exigua, Galeno teste, tum quinto de locis affectis, cap. 5. tum libro de constitut. artis medicæ, cap. 15. nam licet inflammationis ratione magna esse deberet, vrgente vsu, prohibet tamen dolor, quominus respirationis instrumenta plurimùm attollantur: quo fit, vt respirationis actiones desinant vsu nondum completo, vnde ad secundam respirationem pergere citò coguntur: itaque spiritus fiat paruus, ac creber necesse est: non autem multò tardus; etenim dolor non ita grauiter vexat thoracem, vt ex Galeno liquet libro 1. de diff. resp. capit. 9. ob motus velocitatem, sicut ob dilatationis magnitudinē. Velocitas enim (quāuis circa ipsam actionem sit dolorosa, tamen quia breui tempore omnem motum efficit) minùs thoracem offendit; nanque festinat ad quietē, cámque quamcelerrimè assequi cupit, tanquam quę sola dolorem ex inflammatione leuire possit. At dilatationis magnitudo penitus molesta est, tum propter violentiam motus, tū quod cōprimit, & distēdit inflammata, & omnibus modis thoracē dolore affligit: ob id igitur plus de magnitudine, quàm de velocitate respiratio adimit. Verùm pro ipsa (ob vrgentem vtilitatem) crebritas generatur; erit igitur in morbo laterali spiratio frequens, parua, non admodum tarda, sed quoddámodo celer propter iam dictas causas.

Qualis sit spiratio in morbo laterali.

Comitatur item lateralem morbum necessariò febris, tum ob affectum, tum ob situm offensæ particulæ; quippe quæ vicina sit cordi, quorum si absit alterum (vt Galenus asserit libr. de cōst. artis medi. cap. 15.) non ex necessitate consequetur febris; neque enim si phlegmone digitus doleat omnino febricitant: quoniam à corde longè abest, nec cum subcingētem membranam scirrhus, vel œdema occupauerit. Omni itaque parti, quæ inflammata sit, hæc necessariò duo accidunt, calor immodicus, & tensio, eodem Galeno teste, lib. 4. de causis pulsuum, capit. 7. Morbus nanque existit in quantitate primo, & secundo in intemperie ipsa inflammatio, quæ (vbi pars nobilis sit, seu cordi vicina, vel insigni prædicta inflāmatione) vniuerso corpori impartit ambo; calorem scilicet immodicum, ac tensionē: atqui immodicus calor (ex sententia eiusdem Galeni) qui vniuersum corpus occupat, febris est. Non ab re igitur propter assignatas causas, lateralem morbum necessariò febris consequitur: itaque pleuriticis ipsis (eodem Galeno auctore) necessariò accidit respirādi difficultas, & lateralis dolor, atque hic cum febre & tussi, neque possibile est pleuriticum esse, cui non omnia hęc adsint, vt libro secundo de difficult. resp. cap. octauo liquet.

Duo ab inflāmatione inseparabilia.

Atqui cùm febris adsit, vsum pulsus alterabit dilucidè, & partis inflammatæ tensio peruadet etiam arterias, quo fit, vt pleuritici pulsum habeant celerem vrgētē vsu: & quia neruosa est pars ipsa affecta, insigniter etiā, nedum ratione inflammationis, sed ipsius etiam partis affectæ: nanque neruosę partes præter cæteras in inflammationibus tendūtur, vt quę sint sua sponte etiam tensæ, & quia fortiores sunt, vnà secum partes vicinas intēdunt, atque ipsas arterias: quo fit, vt propter tensionem duriores fiāt, propter duritiē verò minor erit, quàm febri conueniat pulsus: quare vt & creber fiat pars est, quòd magnos pulsus calor postulet, refragetur autē durities, quātū enim ab vsu absit magnitudo pulsus, eosarcit crebritas id quod vsui deficit. Habent igitur rectè omnes quos ex inflāmatione febris corripuit, pulsum durum propter tensionem arteriarum, inæqualem in vno occursu, quæ si ambo coniuncta sint, efficitur dubio procul species illa pulsus, quæ veluti serrat tactum, vt alia pars arteriæ attolli videatur, alia non: eam enim imaginem concipit, qui tangit, vbi inæqualiter instrumentum durū occurrat, quæ inæqualitatis pulsus species, morbi lateralis proprium signū est, Galeno auctore libro de pulsibus ad tyrones, cap. vndecimo, & quarto de causis pulsuum, c. octauo.

Qualis sit pleuriticorum pulsus.

Quamuis omni inflammationi cōmunis fuerit, huic autem non ratione inflammationis modo, sed pro loci affecti natura peculiaris magis existit, siquidem partes neruosiores duriores edunt pulsus magisq́; serrantes, & minores, vt patet præcitatis locis, atque hæ quoque pulsuum differentiæ ex necessitate, subcingentis membranæ phlegmonem cōsequuntur. Cæterùm quamuis tussis ab affectu ipso separari non possit, screatio tamen post tussim inseparabilis quidem minimè est, sed magna ex parte fit. Verùm si excreent, colorabitur sputum necessariò, licet non semper eodem colore inficietur, sed pro diuersa natura excrementi in inflammata parte cōtenti, diuersus excreationi aderit color, vt dicemus in causarum dignotione. Nam cùm in inflammata parte multa simul, ac tenuis fuerit humiditas, & ipsa pars rara plurimùm ex ea foras effluit, cùm verò contra fluaus, paucus, crassúsque, & spissum corpus fuerit, minimè ad tussim irritat, & nihil spuūt, veluti & cùm prouenit copiosissimus, tussiunt plurimùm, nec pauca expuūt, vt patet eodem libro de constit. art med.

Lib. de cōstit. art. medici. ca. 15

Quòd verò dolor quādoque ad hyponchondria, interim verò ad clauiculam perueniat, causa est, tum læsæ natura particulæ, tum inflammatio, quæ dolorem efficit extensiuum. Si nanque supernæ partes subcingentis membranæ phlegmone conflictentur, ad clauiculam perueniet dolor, vt ipsa trahi deorsum videatur, si infernæ, dolor in hypochondrium erumpit.

Cur dolor ad clauiculam perueniat & interdum ad hypochondria.

Verùm hæc inter assidentia morbi lateralis signa connumerantur: fieri (inquam) poterit admodum parua inflammatio ad medium costarum, vt neutram ad partem efferatur: quandoque verò magna, in qua ad vtraque perueniet, necessariò tamen vnum quodpiam ex prædictis cōsequetur. Ad idem quoque genus assidērium attinet, quòd æger faciliùs in latus patiens, quàm in alterum decumbat: nam euenit interdum, quòd minus dolore afficiatur, si in non affectum latus decumbat, interim verò in vtrunque similiter dolor excitatur, licet vnum ipsorum necessariò pleuriticos comitetur, vt eodem libro de constit. art. med. Galenus fatetur. Nanque cùm duplex sit subcingens membrana, si pars eius exterior circa ossa valētius phlegmone infestetur, faciliùs in oppositum declinantur ægri: opprimuntur enim si super affecta cubēt parte. Quòd si pars altera, quæ intus est (id quod magna ex parte accadere consueuit) in oppositum magis decumbentes dolebunt: suspēsa enim ipsius est pars phlegmone vitiata, sin in latus perpessum, minùs. Non enim ad ossa comprimitur, nec pendet, sed ab horum vtroque libera euasit, ac super inoffensa parte altera firmata est. At affectis ambabus succingentis costas membranę partibus, super latere vtroque similiter decumbunt. Non ab re igitur inter assidentia signa hæc à Galeno connumerantur, quorum natura est, non esse à morbo inseparabilia, sed

Cur faciliùs in altero laterū decumbat.

aliquando simul inuadunt, aliquando superueniũt, nõnunquam autem neque omnino veniunt, vt patet commento aphoris. 12. libri primi, & libro de constit. artis med. quoniam ex his sunt, quæ sæpè morbis accidunt, vt idem Galenus inquit tertio de *Lib. de cõstit. ar. me. cap. 15. 3. de morb. vul. com. 3 commẽ. 14* morbis vulgaribus. Ex eisdem verò his omnibus magnitudo, seu prauitas prædicti morbi lateralis defumitur, magnitudo videlicet, seu paruitas in specie sua potissimùm: nam velut si ingẽs fuerit dolor, *Ex quibus magnitudo, seu paruitas morbi lateralis arguitur.* isque punctorius valde, maxima anhelitus difficultas, valida febris ac ingens quoque tussis, ascenderitque simul dolor ad iugulum, ac ad hypochondrium pertineat, decumbántque laborantes super vtroque latere difficulter, nihilque cum tussi expuant, maximam fore inflammationem indicãt: sic si exigua prędicta fuerint, dolor videlicet, febris, anhelitus difficultas, ac tussis, cum qua aliquid expuãt coloratum, ac promptè statim, ad neutramque partem dolor efferatur, ac non ægre sub vtroque latere decumbant, exiguam fore pleuritidem manifestabunt: nam species quidem morbi ex propriis accidentibus dignoscitur, magnitudo verò ex eorundem quantitate, Galeno teste tertio de crisibus. Sũt *cap. 4. Aliorũ laterum dolorum signa.* præterea alij laterum cum febre dolores, per quos spirationem exiguam reddi necesse est, sed nullum redditur sputũ, vt in ea re nihil à pleuritide sine sputo differre videantur. *Cap. 3.* Verùm hic facilè (vt inquit Galenus libro quinto de locis affectis) ab illis discerni possunt: nanque in his nulla omnino tussis est, aut fortè exigua valde, illi verò, qui sine sputo morbo laterali laborant, sicca tussi valde molestantur, præter hæc neque tensionem, neque duritiem vllam refert pulsus, item non æquè acuta febre laborant, neque adeò difficulter spirant, pressóque nonnullis eorum extrinsecus inflammato loco dolere sese fatentur, atque hi per sputum nõ purgantur: quia ab initio nihil eius succi, qui inflammationẽ excitauit, ad thoracis spacium peruenire solet: verùm concocta inflammatione (vt idem Galenus *Loco cita.* testatur) nisi pus priùs discutiatur, ad cutẽ vsq; attollitur, atque inciditur. Interim quoque laborantes pulsatorium sentiunt dolorem, vt patet secun- *cap. 5.* do de loc. affect. vocantque iuniores Medici pleuritidem hanc non veram, cùm in externis intercostalib. musculis, & non in subcingenti membrana, ac musculis internis illi cõtinuis inflãmatio fiat, quẽmadmodum etiam Aëtij auctoritate, cap. vltimo li. 8. ex cruditatibus plurimis, cibisq; crassis, ac pituitosis, velut sunt bulbi, ac fũgi & cõsimiles crudi humores, viscosiq; & tenaces in corpore generantur, qui aliquando repentè se in vacuum thoracis locũ ingerunt, aut in ipsum etiam pulmoné qui sua multitudine subcingentem costas intrinsecus mẽbranam distendentes, inferunt dolores, qui etiã viam spiritus intercipientes vehementem spirandi difficultatem inducunt, vt imaginatio genitæ inflam- *Exquisitè pleuritidis causa.* mationis inexpertis exhibeatur: quem etiam dolorem lateralem conspexerunt recentiores Medici, non veram pleuritidem nuncupare. & velut priùs dicta non pleuritis dicitur ratione partis affectæ, hæc quoque ratione causæ non vera nũcupari pos- *Li. de const. artis medi. cap. 15.* set, quæ quomodo dignoscenda erit, ac ab exquisita pleuritide interstinguenda, idem Aëtius præcitato loco fusissime scriptum reliquit: nanque exquisitę pleuritidis causa (Galeno auctore, libro de constitu. art. med. secundo de crisibus, ac secundo de locis affectis, secundo de differ. febr. ac plerisque aliis in locis) affluens sanguis est, aut optimus, mediocrémque crassitudinem habens, aut biliosus, aut *2. de cris. cap. 10. 2. de loc. affe. cap. 9. 2. de diff. feb. c. 9.* pituitosus, aut melancholicus, quamuis tẽporum tò magis biliosus sit: percipies autem horum quodlibet potissimùm si expuant, ex diuerso sputionis colore, nanque coloratur sputũ pro humoris ratione qui in parte inflammata cõtinetur. Quapropter *Signa causarum.* rubrum quidem fit, vbi sanguis in subcingentem membranam fluxerit, flauum, aut pallidũ, si biliosus fuerit sanguis spumans, & candidum, si pituitosus, nigrum, aut liuidum, si melancholicus. Ex corporis item temperatura, ætate, ac habitu, consuetudine, ac præcedente victus ratione, necnon anni tempore, regione, aërisque constitutione, diuersis, haud ægrè qualis fuerit redũdans sanguis, qui morbum lateralem excitauerit, simul cũ prædictis sputis percipere valebis. Cæterùm fieri quoque potest, *Quibus indiciis discernatur lateralis morbus ab hepatis inflãmatione.* vt ob hepatis inflammationem in notharum costarũ loco quispiam doleat, internis videlicet internis vinculis, quibus nonnullorum iecur costis alligatur, vt Galenus asserit secundo de locis affect. ca. 9. atque sic dolor ad subcingentem costas mẽbranam perueniat, ita vt pleuriticus esse videatur. Verùm nõnullis notis discernetur, eodem Galeno, ac Paulo testibus: Nam neque in iocinoris inflãmatione punctorius aderit dolor, neque pulsus adeò durus, qui & serræ modo tactum feeet, velut in morbo laterali, & si affectus qui propriè iecorarius nominatur, cum iocinoris inflammatione aderit, erunt alui sedimenta similia aquæ, in qua nuper mactata caro fuerit abluta, id quod haudquaquàm in pleuritide euenit. ab exigua quoque tussi irritãtur qui hepatis inflammatione laborant, eaque perpetuo sicca erit. At thorace affecto tussis increscit, & eo tempore o- *cap. 9.* mnino apparent ea, quæ tussiendo expuuntur, Galeno teste, secundo de loc. affect. necnon lingua, facies & vniuersi corporis color alterarut iecore affecto, ac pallidi fiunt, decoremq; amittunt. Paulo, & Tralliano testibus, aderitque dolor ad nothas costis in dextro laborantis latere, grauatiuus magis, vt interim ægri iugulũ ad infernas partes detrahi sentiant. Hisce notis iocinoris inflammationem à laterali morbo interstinguere valebis, quemadmodum Galenus ad Glaucone philosopho ductus ad Siculum Medicum iocinoris inflammatione laborantem cognouit quem prius tãquam pleuriticum cu- *cap. 7.* rauerãt Medici, velut quinto de loc. affect. scriptum *Prognostica.* reliquit. Reliquum est, vt ad prognostica deueniamus, quorum primum Hippocrates aphor. 8. quinti lib. scriptum reliquit, dum dixit, Quicũque morbo laterali laborantes, in quatuordecim diebus nõ repurgantur, ij ad suppurationem vertuntur: præfiniuit ergo tempus purgationis morbi lateralis in hoc aphor. Hippocrates, in quo si non fiat, in suppurationem auerti & aphor. 12. libri primi dicebat, Si circa initia statim in morbo laterali sputum appareat, morbum breuiat: si verò posteà appareat, producit: intelligẽs per principium non statim, & citra latitudinem, nec prout est vnũ de quatuor morbi temporibus, sed prout extenditur vsque ad tertium diem, triplici nãque modo iam dicto principium ipsum intelligi potest, ex Galeni sententia, tùm commento prædicti aphoris. 12. libri primi, tum primo de crisibus. Quapropter crudissimum esse lateralem morbum, in quo nihil omnino expuitur, Galenus asserit, quem incoctam pleuritidem *1. de crisib. c. 6. & 7.* nominãt, ita vt vel celeriter hominẽ rapiat, vel lon-

go tẽporis spacio finiatur, vt quinto de locis affec. liquet. Secundùm ordinem obtinet ille morbus lateralis, in quo sanies tenuis expuitur. Tertium quo crassior, & quartum, in quo perfectam habet cõcoctionem. Quòd si appareant circa tertiũ, vel quartum diem, non contingit morbum transcendere septimum: in alijs verò sanguinis singulis necesse est, vt pro concoctionis modo mensura temporis consequatur. quamuis magna ex parte (vt diximus) lateralis morbus terminum suæ iudicationis habeat quartumdecimum, & si non hunc, saltem omnino vigesimum, vt eodem cõmento aphorism. 12.li.1. patet: idque verificant etiam in Anaxione, de quo Hippocr. 3. de morb. vulg. scriptum reliquit, quamuis ad trigesimum quartũ diem extentus fuerit morbus, quoniam ab initio non expuebat, sed & octauo die adhuc tusses siccæ subsequebãtur: vt Hippocr. inquit eodem loco. Cæterùm si in pleuritide pulsus fuerit magnoperè durus, paruus etiam atque creberrimus, indiciũ erit lethale, ita vt pleuriticus cum tali pulsu nemo fuerit seruatus, ex Galeni decreto 4 de præsag. ex puls. Maximum quoque signũ prognosticum ipsius pleuritidis præbet pulsus serenitas: nã si ea remissa sit, mollis, & probè maturandam inflammationem indicat: si verò magna, difficilis, & admodum erud.m, quæ si cum imbecilli facultate coniuncta fuerit, periculũ, si cum firma, aut tarde cõcoquetur, aut ad suppurationem deflectet, aut tabidus eum excipiet marcor, ex Gal. decreto lib. de puls. ad Tyrones, & quarto de causis puls. Screatio verò sine dolore, citò, promptéque facta minimum quidem est pleur. signum, potissimùm vbi permixta appareat cum screatione admodum flaua bilis, Hippocr. auctore, secundo prognost. At si quod expuitur, concoctum fuerit, adhuc magis tutissima erit, Galeno teste, libro de cõstitutione art. med. nihil verò ex pure extimale est, partim quòd flusũ declaret a phlegmone deuinctum, partim quòd totos (propterea quoniam intus maneat) corrumperur. Ex diuerso item excreationis colore, prout diuersam indicat inflammationis causam, possumus indicia prognostica assumere: nam perniciosissimus est melancholicus humor præpollens, id quod indicabit sputum nigrũ, aut liuidum: tum quòd & prædictus ipse sit morbus pessimus, & maximè erodat, concoquatórque ægrè, nec facilè expurgetur, vt Galenus inquit, eodem lib. de const. art. med. cum quòd plurimæ sit caliditatis index, à qua assatus, genitus est. At æquissimus omnium est sanguis per cruentum sputum, ac rubrum indicatus: vtpote qui dulcissimus exstat, & concoctu facillimus. Reliqui verò duo humores inter hos medij sunt, quod ad simplicitatem, malignitatémque attinet, Morbo verò laterali, si pulmonis inflammatio superueniat, malum est, ex dictis Hippoc. aphor. 11 lib. 7. causam reddit Galenus in commento, quo etiam locus affertur, quod non admodum consequi solet morbus lateralis ad inflammationem pulmonis. Cæterùm ex quacunque causa morbus lateralis ortus fuerit, proximis curatione talis instituatur victus ratio. Aër eligatur temperatus, paulum tamen ad calidum inclinans: nam frigidum neruosis partibus, eisque affectis est inimicum, Hippocr. auctore, aphorif. 18 lib. 5. dolorem quoque insuppurabilem facit. Somnus vitetur longior, qui morbus tardat, à motu omnino abstineat, inungendáque quies erit. Aluus quoque assiduè subducatur, leuioribus præsertim clysteribus, cauendum tamen ab acrioribus. Immodicas animi perturbationes vitent, irã potissimùm, metum, ac mœstitiam. Cibus sit quammaximè tenuis, & lenis præcipueq; sorbitio, vt placuit Celso, eodem cap. 6. lib. 4. Sorbitio autem ex ptisana potissimùm, nihil verò de ea (vt ipse inquit) quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet: qua ratione acria, acida salsa, & adstringentia vitanda sunt. Verùm Alexãd. ptisanæ cremorem largiter decoctum donec id quod flatuosũm est, deposuerit, pro cibo cõmendat: quòd si humor ægrè ducatur, amygdala purgata, leuigatáque ptisanæ incoquenda commi. scetur, vt ipse inquit, quo humor magis eductioni pareatur. Cremor item amygdalarũ per se exhiberi poterit, eiusdẽ præcepto paulum ei mellis adiciẽs, præcipuè si ex pituitoso sanguine pleuritis ortũ ducat: commodius tamen erit, eiusdem Tralliani sententia, mane ptisanæ cremorem, vesperi amygdalarum succum offerre. Nostris verò temporibus expurgatis, ac contusis amygdalis, cum eis & aqua panem decoctum pro cibo exhibemus, aut cum eisdem amygdalis ptisanam paramus. & si vires imbecilliores fuerint, in gallinatum iusculo panis micas decoctas pro cibo exhibemus, potissimùm vbi alios cibos ægri fastidiat: ex amygdalis quoque & sacharo panes quidam dulciarij efficiuntur, quos prædictũ pro cibo offerimus. Oua vitanda sunt, nisi lingua scabra siticulosaque, & febris ingẽs appareant: tunc enim abstinendum non erit (vt idẽ Alexander inquit) aut maluæ, aut inibi decoctum exhibere, similiter cunctis pleuriticis dulcia mala decocta potissimùm dari possunt, ea præsertim quæ apia nominamus. Potus sit aqua hordei, vel radicẽ glycyrrizæ, seu paucum cinnamomum in ea decoquas ipsa quoque aqua tepida per se exhiberi poterit, Alexandro auctore interim & aqua mulsa: potissimùm vbi ex pituitoso sanguine, ortum ducet pleuritis. Vbi verò paulũ morbus se remisit, alimẽta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest, ex Celsi sententia: sic etiam vbi vires admodũ imbecilles videantur instituta aurẽ modo dicta victus ratione plenitudinis differendum primò erit, nunquid pro etiu. em morbi lateralis curatione, perpetuò vtendum sit insigni, seu notatu digna vacuatione, quæ aut per venerem, aut per venæ sectionem hat: hæ nanq; in morbis acutis insignes erũt vacuationes, Galeno teste, primo de curatione vict. cui responsum volo, quòd non perpetuò prædictis vacuationibus vtendũ erit pro curatione pleuritidis curatione: nam cùm laborantis phlegmone partis momentũ omne consistat, vt Galenus inquit libro de cõstitutione artis med & 13. method. meden. in redundantis in ipsa sanguinis euacuatione vacuatio autem in his affectibus exequuta est duplex, aut trãslatio ad alias partes qui in ægra continebatur, sanguinis, aut foras à corpore expulsio: at qui extra corpus educitur, aut sensibilis effluxu, aut ratione tantũm contemplabili perficitur. Sic igitur fieri poterit, vt qui continetur in subingentis membranæ phlegmone sanguis per halitũ digestus, extra corpus educatur & proinde plenitus curetur, frustra quispiã tentabit validiora auxilia afferre, venæ inquã sectionẽ, aut purgationem: cùm absque iis curari ea possit. Probe autem id perficies, vbi exigua pleuritis fuerit, ac minissima & in toto corpore humorum non adeat redundantia, id quod magnus Hippocrates nos docuit libro secundo de ratione victus in mor-

1. aphorif. cõmẽt. 12.

5 de loc. affe ca. 3.

comm. 3. text. 35.

Li. de puls. ad Tyr. ca. 11. & 4. de causis pul. cap. 8.

2. prognost text. 43. & 44.

Li. de cõst. art med c. 56.

cap. 16.

Morbi lateralis curatio.

Lib. 6 c. 4.

Loco cit.

Quòd non perpetuò insignis vacuatione in morbo laterali curare debeas.

comm 1. li de const. art med. c. 17 & 13. meth. c 9.

text 3.

bis acut. cùm dixit, lateris dolorem, siue is per exordia fuerit, siue postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissoluere, non ab re existit: nempe fométa calida (vt Galen. in commēto inquit) cutim ipsam ad respirationem rariorem efficiunt, inflammationisque sanguinem tum tenuare, tum per halitú digerere consueuerunt: quæ si facta fuerint, nó solùm sanguinis aliquid euacuabitur, verùm quoque & affectæ, quæ minùs distenduntur partes mitius exinde & mansuetius dolebunt. id auté proueniet semper, vbi nó adsit in toto corpore humorum redundantia, ac morbus lateralis mitis sit: qua curationis ratione ipsemet Galenus testatur quendam ægrotum citra venæ sectionem curasse, aliis congruentibus remediis vtés, qui morbo laterali, eoque miti laborabat, vt patet sexto de morbis vulgar. similis sententiæ est Celsus, qui superuacuú esse auxilium sanguinis missionem testatur, si leuior fuerit pleuritis, quemadmodum serum, vbi vetustior casus sit: Alexander quoque hác sententiá scriptam reliquit cum dixit, Ne igitur temerè sanguinem dimittas, neque purges, vt vulgò faciunt, nisi exquisite didiceris humorem qui inflammationem peperit copiosum esse, & in toto corpore superare. Relinquo Paulum qui (vbi vires non patiantur) neutrú facere oportere iussit tanquam cuilibet Medicu notum & Aëtium, qui de notha pleuritide verba faciens, sic asserebat, Quòd si mediocris infestet dolor, & non púgitiuus, neque adsit tussis, neque febris acuta, non est opus magna remedia adhibere. Verùm citra controuersiam in vera pleuritide, viribus valentibus, cum Hippocrate, Galeno, ac Traliano firmiter concludimus (modò mitior sit pleuritis, citra humorum in toto corpore redundantiam) nec venæ sectione, nec purgatione vtédum esse, verùm eam curari debere calidis fomentis, ac reliquis medicamentis, quæ digerendi per halitum, cutimque parefaciendi vim habeant: quomodo autem ea parari debeant, infrà parebit. Sed mox quæret quispiam nunquid non habita adhuc notitia distincta, quòd in toto corpore humorum redundantia non adsit, possumus indifferenter calidis fomentis rectè vti, nulla præcedente sanguinis missione, aut purgatione? Cui responsum sit, quòd & calidis fomentis vti poteris: nam & ea maximè tibi copiam manifestabunt, vt inquit Alexander, vtpote si fomentis dolor non mitigetur, vt idem Hippocrates simul cum Galen. eodem. secundo de ratione victus in morbis acutis tex. 2. scriptum reliquerút: & proinde periculum faciendum esse iubent calfactionibus, fomentisque calidis; deinde si iis minimè fuerit solutus morbus, quinimò dolorem augeri contingat (proptereà quòd pars quæ calore afficitur, plus trahit, quàm euaporet) abstinere ab eis oportet: nam quæ calfaciunt suaptè natura, hæc vt quod vicinis continetur partibus, digerunt, sic & quod redundat, ex propinquis trahunt. Quare non diutius calfaciendo erit, vbi fomenta dolorem non soluerint: quoniam in toto corpore humorum redundantiá adesse indicant: & propterea corpus totú insigni aliqua euacuatione præuacuabis, vt Galenus inquit, quemadmodum si fomētorum, & sacculorum vsu (vt ait Alexander) dolor moderatior euadit, vt etiam æger manifestò recreationem sentiat, copiam non esse intelligito, ac cum fiducia fomentis vtitor, & auxilia parui inducito, discuties enim id quod offendit, quodque inflammationem excitarit. Quapropter securissimum erit in omni pleuritide fomentum adhibere, tanquam omnino aliquam afferens vtilitaté, vel vt causa sanitatis, & auxilium corpore non existente pleno, vel táquam signum ad dignotionem, nec minùs & eo tempore aliquod afferens mediocre leuamé, ex quo nos dispositionem comprehendentes, ad totius corporis vacuationem peruenimus, quemadmodum pro curatione doloris oculorum commento aphoris. 51. sexti libri, Galeni decretum reliquit. Cùm itaque anceps fueris, ac nondum exactè noueris, num lateralis morbus exiguus, seu mitis fuerit, necne, ac non omnino perceperis corpus totum plenú esse, aut in eo humorum redundantiam non adesse, tutò calidis fomentis primò vtere: ná vel ipsum sanabis, aut ex eisdem nedum dolor mitigabitur, sed augeri eum videbis, & tunc redundantiam humorum in toto corpore indicantibus corpus totum insigni aliqua vacuatione præuacuabis, vt diximus ex Galeni sententia. Hac quoque curandi via vsus fuit Hippocrates in Anaxione pleuritico, cui adhibitis fotibus primò, cùm, dolor nihil remittebatur, & febris intenderetur, ac grauiùs in septimo se haberet, octaua die venam secuit, vt patet eodem tertio de morbis vulgarib. Lateris igitur dolorem, siue is per exordia fuerit, siue postea obortus sit, tétare calidis fomentis dissoluere, non ab re existit, inquit Hippocrates: in qua Hippocratis sententia nonnulli allucinantur, opinantes eum talia adhibere medicamenta, non vt eisdem pleuritis curetur, si totum corpus humorum redundantia vacabit, sed vt dignoscatur duntaxat, ac manifesta affectio sit: verùm qui talia effutiunt, non animaduertunt ignorátiæ notam Hippocrati tribuere, qui nó nouisset exactè morbum lateralem, priusquam fomenta calida adhibuisset, id quod de táto viro haudquaquam asserendum erit: simulátque patefaciunt eorum inscitiam in curandis inflammationibus: in quibus momentum omne (vt dictum est ex Galeni mente) cósistit in vacuatione sanguinis, qui in ipsa inflammata parte continetur: atqui vnum, ac præcipuum vacuantium auxiliorum genus, per iam dicta fométa calida perficitur, quæ extra corpus educunt sanguinem tenuantia, ac per halitum digerentia: tétat itaque Hippocrates prædictis calidis fomentis doloré dissoluere primò, vt qui non ignorauerit hac via inflammationes curari posse, ac debere. id quod Galenus cófirmauit, libro de inæquali intéperie, dum dixit, verùm digestio optanda maximè curatio est de inflammatione loquens. Verùm vbi ex humorum in toto corpore redundátia hic curationis modus impeditus fuerit, vtpote si ex iis doloré augeri cótingat, immutandus tunc erit curationis modus, ex eiusdem Hippocratis, ac Galeni sententia, id auferens primò quòd talem curationem interpellat, aliquo insigni auxilio, venæ inquam sectione, aut purgatione, vel vtrásque: deinde iterum ad calida fomenta rediens, siquid inflammationis relictum sit, eisdem curabis: nam vehementes dolores à corporis vacuatione leniendos esse, præcipit Paulus prædictis fotibus, ac sacculis calidis, cùm videlicet exactè noueris in toto corpore humorú adesse redundantiá. At si idnon exquisitè cognoueris, statim à principio eis vtare, ex Hipp. Galeni, ac Alexandri monumétis, simul atque & rationibus priùs dictis instructus. Cæterùm, vbi in toto corpore aderit humorú redundátia, vt insigni aliqua ipsum totum

comm. 3. cóm. vlt.

Nunquid indifferéter in omni morbo laterali, nulla præcedente insigni vacuatione, possimus calidis fomentis vti.

Cur Anaxioni fuerit octaua die secta vena. commét. 3. tex 79.

Allucinatio quorúdam in dictis Hippocratis.

Cap. 3.

Num existente humorum redundátia in toto, semper exordienda sit curatio a venæ sectione.

totum corpus euacuatione indigeat, cùm bifariam ea fieri possit, venæ inquam sectione, aut purgatione diminissim' Hippocrates, vtpote qui pro vacuatione per cõferentia loca facienda, humorum propensionem, partisque affectę naturam semper conspexit, vt aphorism.21.1.& 9.4.lib. liquet. cùm dolor ad claviculã pertigerit, interdum cubiti venam secari iussit. Si verò eas, quæ sub septo transuerso sunt partes, dolor infestauerit, nullumque ad clauiculam signum fecerit, inflammatis videlicet thoracis inferioribus partibus, prope septũ trausuersum, per inferiorem ventrem purgare præcipit, quemadmodum secundo de ratione vict. ab eo decretum est.& quarto eiusdem scriptum reperitur. Hãc quoque sententiã post Hippocratem secuti sunt Paulus, Aëtius, & Alexander. idque perpetuò seruandũ esse censerem, duobus duntaxat priùs consideratis, quorum primũ est eiusdem Hipp. lib. de med. purg. quòd laborãtes videlicet validissimis febribus correpto nõ fuerint, nam iis medicamenta purgatoria dare nõ oportet, donec remiserit febris, vt ipse inquit, qua ratione in acutis morbis rarò, & in principiis purgantibus medicamentis vtẽdum est, eodem Hippocrate auctore, aphoris.24. libri primi. Secundum, quòd magnoperè animaduertere oportet: est ipsius laborãtis natura, quę nisi exactè cognita fuerit, eámque expertus fueris, quomodo in medicamentis purgantibus se gerat, metus erit, ne eo exhibito plus iusto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas, aut si moueris, non tamen sufficienter vacues: quæ omnia (vt inquit Galenus eodem secũdo libro de ratione victus in morbis acutis) magnas in morbis acutis patiunt offensas, præsertim si cum febre fuerint neque facilè emendantur. Cùm itaque febris in pleuritide vehemens nõ fuerit, hominisque naturam noueris, atque expertus fueris, si dolor inferiores thoracis partes prope septũ trãsuersum infestauerit, ad hypochondriumque se extenderit, ad medicamenti purgantis potum te conferes, iuxta Hippocratis atque Galeni decreta. Verùm quoniam sæpiùs, imò sæpissimè pleuritim febris vehementissima comitatur, etiã si dolor ad inferiores partes finiatur, laborãtiumque natura magna ex parte incognita est, qualisnam sit, quinimò adamussim ipsam nouisse nõ liceat, vt libro de eurand. ration. per venæ sectionem, liquet, nam si cuiusque priuatim naturam explorare ad vnguem sciremus (vt Galenus asserit tertio method. med.) vtique qualem fuisse Æsculapium mente concipio, talem me esse putarem: ea propter etiam si ad hypochondrium dolor peruenerit, tutius multò existit per venæ sectionẽ, quàm purgationem vacuare: & si minus auxilium sequatur, nullum nanque ex eo quod per venæ sectionem fit, periculum impẽdet, eo discrimen maximum subeunte. quod per purgationem tentatur, potissimùm si (vt diximus) laborantis naturam expertus non fueris: nanque alij difficulter natura purgantur, alij modico assumpto medicamento purgantur copiosè, ex eiusdem Galeni sententia, eodem secundo libro de Ratione victus in morbis acut. nec propterea ipsum ab Hippocr. sententia recessisse opinandum erit, vt quidam temerè autumati sunt, nempe idem Hippocrates primo de Morbis vulgarib. dicebat, Te ad hoc exercero, morbis vt prosis, aut ne quid noceas. At proderit pleuritico cuilibet (si humorum adsit redundantia in toto) venam secare, idque securius multo existit, Galeno teste si febris vehemens fuerit, incognitáque ac inexperta laborantis natura, nullúmque per venæ sectionem, veluti per purgationem, periculum impendet. Igitur venam audacter secabis, dolore etiam ad inferna descendente, quamuis ex ea minus consequaris auxiliũ, sic nanque tutò curabis: nam vt tutò cures, tria propria sunt, quibus intentus sis, oportet, Galeno auctore decimoquarto methodi medendi. quorum vnum, primúmque est, vt omnino absolutionem operis consequaris: alterum, vt sicubi non consequaris, saltem cubantem non lædas, tertium, vt vitium non facilè reuertatur: præcipit nanque Hippocrates in ea duntaxat pleuritide, in qua dolor ad iugulũ vsque peruenerit, venam secare, in ea verò in qua ad imas partes dolor se extenderit: purgationem dummodò febris vehementissima non sit, aliàs sibiipsi pugnaret, vt qui in præcitatis locis contrarium asseruit. Atqui nec ipse negasset (vt pote cùm periculosum sit eisdem purgans medicamentum) cognitam priùs, atque expertam debere esse ægrotantis naturam, vt Galenus inquit: Verùm vbi hæc nõ adsint, cùm tutiùs per venæ sectionem curare poteris, ea indifferente vti, si virtus, aut ætas, ac reliqua non prohibeant: neq; ipse inficiaretur, potissimùm cùm morbis prodesse, aut saltem nequit nocere, nos exercendos esse doceat, vt diximus, id quod nec Celsus negasse videtur, cùm dixerit, Remediũ verò est magni, & recentis doloris sanguis missus. At cùm decretum sit tutius esse semper venam secare in his, qui euacuatione totius corporis egent, quam purgante medicamento vti, mox venit in dubium, ex qua vena sanguinis mittendus erit, idque non ab re nam in hoc nedum Arabes cum Græcis, ac ipsimet Græci auctores inter se, verumetiam iuniores medici, etiam hi, qui Galeni doctrinam profitentur, magnopere digladiantur. Verùm nos quibusdam priùs prælibatis, id quod cum Hippocrate & Galeno sentiendum sit, de hac re breuiter enuntiabimus, quorum primum, ac præcipuum est, iuxta Galeni sententiam, cùm libro de curandi ratione per venæ sectionem, tum nono methodi meden. ca.11. quòd venæ sectio interim sanguinis vacuãdi causa adhibetur, ceu vacuatium præsidiorum vna: probè autem hanc administrari cõuenit, cùm sanguis ipse fiat naturæ inutilis, atqui bifariam contingit cum naturę inutilem fieri, vel cùm propriam qualitatem ad vnguem non seruat, vt nec amplius nutrire possit, sicut priùs cùm vtilis erat, vel cùm ita multitudine creuerit, vt aut vires premat, plethoram quoad vires generans, aut tum venas, tum arterias, vel distendat, vel findat, vel obstruat. quoad vasa eo tẽpore plethora genita. interim verò seu reuulsorium auxilium fit. ea vtimur. vt humorũ vehementiorem impetum ad diuersam partem reuocet, vel per propinqua deriuet. Nã non contemnenda venæ sectio est, tanquam non sit auxilium reuulsorium, vt Galenus inquit eodem libro de curan. rat. per venę sectionem, cap.11. cùm per eã auertatur sanguis, atque ad alia mẽbra conuertatur. idque bifariam fieri potest: vel ad proxima deriuatus, vel ad contraria reuulsis, vt diximus, illud παροχέτευσιν, hoc ἀντίσπασιν, Græci vocant, vt idemmet libro quinto metho. med. cap.3. testatur Galen. verum perpetuò memoriæ tenendum, ex eiusdem Galeni decreto, quòd siue vt vna vacuantium præsidiorum venæ sectione vtaris, siue pro reuulsorio auxilio, semper postulat valentes

Marginal notes (left): 2. de rat. vict. text. 10.& 11. 4. de rat. vict. tex. 73.74.75. & 76. — Quòd servanda sit Hipp. sent. in curat. morbi laterali. — comm. 51. — cap. 14. 3. met. c. 7. — Quòd tutius sit semper venam secare ex Gal. decreto. — Quòd Gal. in hoc non cõtradicat Hippocr. comm. 11. 1. de morb. vulg. commen. 2. tex 49. Gal. 2. de rat. vict. comm. 15.

Marginal notes (right): cap. 1. — Ex qua vena sanguis mittendus sit. — Lib. de curant. rat. per venæ sect. per totum, præcipuè c.19. — Primum suppositum. — Secundum suppositum.

valentes vires,quæ modo vacuationis eius respondeant,ad hæc nanque respicientes sanguinem detrahimus, alias semel,alia bis , vel ter,vel sæpiùs,vt ipse inquit eodem nono method. meden. cap. 11.
Tertiū suppositum. Accedit ad hæc,quòd licet deriuatio semper ad vicina loca fiat reuulsio tamen ad contraria efficitur, non vno duntaxat modo , sed humoribus sursum fluentibus,deorsum reuulsio moliēda erit:deorsum verò,si sursum:sin ad dextrā inclinēt, ad sinistram, ad sinistram verò abeuntibus,in aduersam partem: intro autem vergentibus,foras:ac rursus foras ruētibus,intro:sic quæ retrorsum fluxiones fiunt, reuocabis antrorsum:quæ verò antrorsum,contra retrorsum, quemadmodum cap. de reuulſ. Galenus scriptum reliquit,quinto method.medend.cap.3 & aphor.68. libri quinti. fit itaque ad contraria auersio,vel secundum longitudinem, vel secundum latitudinem, aut secundum profundum, in qua duæ continentur differentiæ, tum ea , quæ est ante , & retro , tum ea , quæ est intus extra : & propterea libro quinto method.meden. cap.3. eius meminit quæ intus extra,& è contra habetur & commento præcitati aphorismi eius duntaxat, quæ est ante, & retro,& è contra cùm in vniuersum,secundum tres dimensiones ad contraria auersio fieri possit. Ea verò quæ fit secundum profundum, sub diuersa ratione bifariam considerari valeat: & ne quis temerè pro sanguinis auersione indiscriminatim diuersione , aut deriuatione vtatur,idem Galenus (Hip-
Quartum suppositū. pocratis auctoritate,nam & hæc quoque Hippocr. inuenta sunt) tum libro de curan. ratione per venæ sectionem,cap.19.tum quarto method. meden. ca. 9.& secundo de arte curat.ad Glauconem,ca.2.docuit nos eisdem vtiliter vti:nam incipientibus fluxionibus,ac toto tempore etiamnum fluxio valenter irruit,ad contraria reuellere studendum erit:in inueteratis autem,ac vbi fluxio ferè iam resistit,expedit magis per vicina deriuare. Neque illud satis
Quintum suppositū. admodum esse putes pro reuulsione, aut deriuatione persicienda,nisi & hoc potissimùm animaduertas, quod eisdem geminam ob causam vti poteris, aut pro auersione duntaxat,ac inhibitionem impetus fluētium humorum,ipsum ad diuersam partem reuocando,vel per propinqua deriuando , quo casu id,quod influit,aut fluxurum est, tantum reuulsione,aut deriuatione prohibemus , nominabimúsque eas diuersiones simpliciter,si ad longinqua, atque cōtraria,& simpliciter deriuationes, si ad proxima sanguis,seu fluxionis impetus per eas conuertatur:de qua simpliciter diuersione,ac deriuatione meminit Galeno præcitato libro nono method. meden.cap.11.quo loco cùm tractasset de venæ sectione tanquam vna vacuantium præsidiorum,cōfestim de ea mentionem fecit , qua vtimur pro reuulsione duntaxat,aut deriuatione fluentiū humorum:de eisdem quoque quinto method. med. ca.3. verba fecit,cū dixit,eas esse omnis immodicæ euacuationis communia remedia, ac propterea ab Hippocrate inuenta:& libro de curandi rat.per venæ sectionem,cap.15.in immodicis sanguinis eruptionibus,reuulsionis causa venam secare iussit:nā citissimè ex ea conspicuam videbis vtilitatem, si in
comm. 53. directum adhibeatur,& tertio prorrheticorum,dicebat,Nempe & nos sæpius auxiliū experti sumus venæ inquam sectionem,perspicuè per eam immoderatam sanguinis lationem sistentes : neque enim per eam(vt ipse inquit) vacuationis,sed reuulsionis gratia sectionem facimus.Quapropter & recto tramite eam fieri præcipit, quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν, dictum est.id insuper exequendum iussit in inflammationibus ipsis,præsertim circa initio,vbi totum corpus plenum sanguine appareat secundo de arte curat.ad Glauconem,cap.2.dum asseruit,Semper enim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit.& 13. method med.ca.6. indicationem curationis phlegmonarum,quæ adhuc in generatione sunt priorem vacuatione esse inhibitionem cōfluēris ad affectum locum sanguinis asserebat:nam quæ phlegmonæ adhuc in generatione sunt,earum causas prius abscindere oportet, vt eodem loco patet,& paulò pòst dicebat præceptum in cōtrarium auersionis esse in omnibus talibus commune, potissimum si totum corpus male sit affectum : nāque in his ad partes,quæ maximè longinquæ sunt,semper auersionem facies,siquidem longissimè à tentata fluxione parte auellere, nequaquam ad eam trahere conuenit,hoc idem confirmauit lib. art. med. cap.95.inquiens , Si igitur vniuersum corpus plus æquo plenum fuerit,per patientem locum minimè vacuandum,neque elaborandum,vt quod influxit, retrocedat, cum corpus plenum non admittat, sed prius totum corpus euacuare oportet , aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit , quo perfecto opere à parte prius repellendum mox dispergendum. Poteris insuper & secundo reuulsione,seu deriuatione vti non simpliciter,& exquisitè,pro scopo habens auersionem dūtaxat fluentium humorum, aut eorum, qui fluxuri sunt,seu immodicæ euacuationis curationem , sed eum qui in parte affectæ continetur , qui insimul cū diuersione,aut deriuatione euacuatur.Sed quoniam in huiusmodi diuersione,seu deriuatione duo perficiuntur,euacuatio videlicet humoris in parte affecta contenti(& cum is non per eandem partem euacuetur,verùm per remotas,aut propinquas prędictę partis affectę)insimul cum iam dicta euacuatione reuulsio quoque seu deriuatio fit : vnde cum mixtum quoddam opus sit, ex vacuatione,& auersione , interim Galenus reuulsiones cum euacuatione , aut vacuationes cum reuulsione nominat, & iam ex mente Hippocrat. & vt patet commento aphorism. 69. libri quinti , cùm ait , Non solùm studet Hippocrates vbi opus sit , euacuare , sed etiam reuulsoriè euacuare,seu cum reuulsione : sic quoque libro de curandi ratio.per venę sectionem, cap.19. asserebat.incipientes phlegmonas reuulsoriè euacuare oportere:& paulò infrà inquit, Quippe reuulsiones cū euacuatione adhiberi magis debent in fluxionibus incipientibus,& libro secundo de ratione victus in morb.acut. Cùm igitur (dice- *comm. 10.*
bat)superiorum cōdolentia signum fecerit , venam in cubito secare eam oportet,quæ sanguinē ab affecta parte,& magis,& velociùs tum reuellere,tum vacuare possit 13.quoque method.med.cap.11. de curatione inflammati iocinoris verba faciens , hæc protulit verba.Ergo pariter tum reuellendus , tum educendus,qui ad iecur fluit sanguis est, interna in dextro cubito secta vena:interim verò euacuationes eas dūtaxat appellat,aut reuulsiones, aut deriuationes:iuxta etiam Hippocr.sententiam , quamuis impropriè sic dicantur,quemadmodum liquet secundo de arte curatiua ad Glaucone, cap.2. cùm dixit,At ex positu indicatio neque ipsa negligenda est:nam per quæ euacuare oporteat,atque quomodo,ipsa

do,ipsa præcipuè demonstrat:fluentium igitur humorum retractio (sic enim Hippocrates nominat) eorum autem qui iam membrum obsederunt, deriuatio medela est:& demum subdit:vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit:nam proximarum(vt ipsemet Galenus inquit libro de Constitut.artis medicæ c. 17.) communiumque affectæ particulæ venarum euacuatio optima est,atque facillima. Neque id mirum videri debet:nam cùm mixtum quoddam opus ex huiusmodi reuulsionibus, ac deriuationibus fiat, quod quidem proprio nomine carere videatur: idcirco aliàs alia Galenus cū Hippocrate vitur appellatione quemadmodum cùm morbos fientes curamus, quæ curatio mista est ex præseruatione,& curatione proprio carentes nomine, interim præseruationem, nonnunquam verò curationem, quandoque verò curationem cùm præseruatione nūcupamus, vt commento aphorismi 22.libri secundi liquet,& 11.& 13.methodi medēdi. Cùm igitur non per patientem particulam ipsam humorem qui in ea continetur euacuent prædictæ reuulsiones, ac deriuationes, sed per alias partes ipsi coniunctas, ac per proximas,seu communes venas, possent haud obscurè euacuationes appellari, Græcè verò non κενώσεις,sed ἀποκενώσεις dici,quo etiam vocabulo vtitur Galenus libro de arte meden.cap.95 de cura inflammationis loquens, vniuerso præsertim corpore plus æquo pleno existente:quamuis repellentia quoque medicamenta ex numero eorum sint,quæ per patientem locū minimè euacuant, sed per trāslationem ad alias partes, nam quamuis momētum omne laborantis phlegmone partis (vt priùs diximus Galeni sententia decimotertio method. medendi cap.9.) in redundantis in ipsa sanguinis vacuatione consistat,vacuatio tamen hæc duplex excogitata est, vt ipse eodem loco inquit,aut translato ad alias partes,qui in ęgra continebatur:sanguine,aut foras,à corpore expulso: gemina autem est dictarum vacuationum vtraque: quò fit,vt quadruplex in vniuersum oriatur vacuantium auxiliorum genus:nam trāslationis ad alias partes sanguinis alterum genus est,vt ipsa pars,quæ phlegmone laborat,sanguinem abigit, id quod ex adstringentium, ac infrigidantium medicamentorum appositione perficitur. Alterum genus est, cum hæ quę integræ sunt,ad se trahunt,ipsis tamen priùs exinanitis,aut quomodolibet aliter eisdem ad se trahentibus. Eius tamen quæ extra corpus educit, alterum sensibili effluxu, alterùm verò ratione tantum contemplabili perficitur. Hisce itaque duobus modis tam reuulsione,quàm deriuatione iuxta Hippocratis, & Galeni sententiam, commodè vti poteris. Verùm id neutiquam prætereundum est,ex eorundem decreto, quòd velut natura sanguinis eruptione crisim efficiens rectitudinem quandā seruat, talisque eruptio summū commodum laborantibus affert, quibus verò contra euenit,nihil iuuat,aut etiā interdum nocet,quòd vires scilicet citra morbi leuamen deiiciat,atque exoluat Non enim (vt Galenus inquit libro de Curandi ratione per venæ sectionē, cap.decimoquinto)in liene turgente,ex dextra nare erumpens sanguis,nec in iecore ex sinistra,vllam fert vtilitatem,sed si recto fiat tramite:hoc namque vnū est ex his,quæ requiruntur in perfecta,& indeficiente indicatione,vt patet commento aphor. 20. libri primi.Sic,itaquā,nos in diuersionibus ac deri-

11.met.c. 3.13 met. cap.2.

Sextum suppositū.

uationibus seruare debemus,velut Hippocrates diligenter obseruatus, memoriæ prodidit, scilicet κατ' ἴξιν,hoc est,in rectum,seu secundum rectitudinem ipsas efficientes:nam reuulsio quibus in directū adhibetur,euidenter in vtilitatē celeriter ostendit,quibus contrà,haud etiam:à mēbris igitur,quæ è directo sunt affectis partibus,propterea quòd viciniores venæ sunt, atque magis è directo, ac plus inter sese cōmunicant,vena secāda erit,id enim per κατ' ἴξιν,secundo de arte curat.ad Glauconem, cap. 2. Galenus intelligi voluit,redditque rationem 14. de Vsu partiū,cap.7.ex Hippocratis sententia:quoniam partes,quæ secūdum rectitudinem sunt sitæ, necessariò plus inter sese communicant,ac fruūtur. Quapropter proximarum, cōmuniumque affectæ particulæ venarum euacuationem optimā esse, atque facillimam idem Galenus asserebat, libro de Constitut. artis medic.c.17.vt paulò antè diximus, & lib.de palpit.trem.rig.& conuulsi.cap 5.scriptum ab eo est,semper à communibus venis sectionem faciendam esse,cùm si alias secueris, neque sanabis affectum,perpetuò verò quod est sanum, lædes: id autem potissimùm seruādum erit in reuulsionibus quæ pro compescēndis immodicis sanguinis eruptionibus adhibentur, quemadmodum lib. de curandi ratione per venæ sectio.ca. 15. liquet:nec minùs & in diuersionibus, seu deriuationibus cum euacuatione,cū diuersione,aut deriuatione, vt patet eodem libro de curandi ratio. per venæ sectio. cap.15.16.& 19. 13.meth.c.11. & secundo de Arte curatiua ad Glauconem cap.2. quo loco tam de diuersione,quàm de deriuatione cū euacuatione loquitur:ait enim, Vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit Hippocrates,veluti in locis muliebribus in contrariū trahes, si eas, quæ in cubito sunt, secueris venas,aut mammillis cucurbitas apposueris, vel manus concalefeceris,& fricueris,atque alligaueris. Deriuabis autē, si eas,quæ in genibus,aut talis, venas diuiseris, & cucurbitas coxis applicueris,& crura calefeceris,ac perfricueris,atque alligaueris: & siquidem in parte dextra locorum passio fuerit, à dextra manu, aut crure detraxeris sanguinē:si verò in sinistra à membris,quæ illi è directo sunt. hoc ipsum nanque est, quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν dicitur, perpetuò in omnibus,quæ phlegmone afficiuntur partibus obseruandum,tam pro euacuatione reuulsoria, quàm cum deriuatione, prout idem Galenus præcitato libro 13.methodi med.cap.11.decretum reliquit.Iohis denique diuersionibus, ac deriuationibus nedū κατ' ἴξιν, id est,rectitudinem seruandam esse censemus,verùm & maiorem rectitudinem,hoc est, venarum maiorem communionem ac propinquitatem propter iam dictas causas. In reliquis verò reuulsionibus,quæ pro inhibitione duntaxat fluentium humorum adhibentur, sat erit rectitudinem seruare,adeò,vt obliquitas vitetur,appello autem obliquitatem,eam quæ secundum duas differentias aut plures iam dictas affectæ parti opponeretur:vt si iecinore inflammato,ex sinistro crure sanguinem detraxeris:liene verò,ex dextro:aut si dexter oculus inflammatus esset, ex sinistra manu, aut crure: & si sinister,in dextra manu, aut crure. Nam cùm venarum distributio obliquè non fiat,sed recto ē magna ex parte,aut ægrè confluentis ad affectum locum sanguinis fieret inhibitio, aut fortè nequaquā fieret. Quapropter cùm opus fuerit huiusmodi reuul

Septimum suppositū.

reuulſione vti pro inhibitione duntaxat confluentis ſucci, ea ſeruanda rectitudo erit, quæ e regione ſeu diametro parti affectæ ſit, non ſecundum duas, aut plures reuulſionis differentias, ſed ſecundum vnam tantùm, vtputa ex ſurſum deorſum, vel ecõtra, aut à dextris ad ſiniſtra, contraq; ex ſiniſtris ad dextra: ſic quoque in reliquis ſeruandũ erit reuulſionis differentiis, quæ ſcilicet ſiunt foris intro, ac retrorſum ad antrorſum: & econtrà: non enim per has reuulſiones, ſanguinẽ in inflammata parte contentum euacuare intendimus, nec immodicũ ſanguinis profluuiũ cohibere, ſed tantũ fluxionis impetum coërcere, ac ad contraria, longiſſimaſq; partes auertere, id quod in inflammationibus, quæ in generatione adhuc ſunt, ex Galeni decreto decimo tertio methodi medendi, cap. 6. priùs exequendum erit, pręſertim vbi ex toto corpore, aut aliis quibuſdam partibus ſuperfluum alicui particulæ trãſmittatur, vt in ea phlegmone excitetur, quo fit, vt per quamlibet vnam reuulſionis ſpeciem, ex iam dictis ſeruata etiã rectitudine fieri poſſit: aliàs ſuperfluè à Galeno proprio cap. de reuulſione, libro quinto methodi medendi, cap. 3. & commento aphoriſmi 68. libri quinti, conſcriptæ fuiſſent. Idem quoque eodem decimotertio methodi medendi, cap. 5. corpore exiſtente pleno, in cura phlegmones, quæ ad vlcera conſequitur, manu laborante ex cruribus ſanguinem mittere præcipit, & altero crurum malè habente, ex reliquo ſanguinem mittere: quo loco tum de ea, quæ ſecundum longitudinẽ, tum etiam de ea, quæ ſecundum latitudinem fit, diuerſione (vt liquet) mẽtionem fecit. Nec quicquam valet, ſi dixeris, in membris extremis id duntaxat veritatem habere, vt quidam ſentiunt: nam hoc idem Galeno pugnat, qui ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem, cap. 2. decretum reliquit, Patientibus membris extremis, de phlegmone loquens, à coniunctis euacuationem faciendam eſſe, ſiue retrahere velis, ſiue deriuare, quemadmodum paulo ſuprà de inflammato iocinore, & liene ſimiliter concluſerat. Hoc inſuper confirmauit Hippocrates libro ſecundo de natura homi. ac libro de oſſium natur. cùm dixit, Operam dare oportet, vt quàm longiſſimè à locis, vbi dolores fieri ſolent, ſanguisq; colligi, ſanguinem mittamus, idq́ue pro reuulſione duntaxat perficienda, vt ex eius verbis liquet. Nec obſtat, ſi dixeris Hippocratis dicta veritatem habere in ea præſeruatione, cùm ſcilicet periculum imminet ne in futurum inflammatio procreetur, & non in ea, quæ iam orta eſt, ac in generatione exiſtit: nam pari ratione qua per reuulſionẽ prohibetur phlegmones generatio in his corporibus, in quibus nõdum oriri cœperit inflãmatio, ea præſeruãdo à futura inflammatione: ſimiliter, & in his in quibus in generatione adhuc eſt, necdũ abſolutionẽ nacta ſit, per reuulſionem duntaxat, ne augeatur, prohibetur: idque medicinæ artis parti ſimiliter, quę futurũ morbum præcauet ſubiicitur, velut in prædictis atque ſimiliter prophylactice dicitur: quamuis ea purè, ſynceréque prophylactice dicatur, cùm nondũ ſenſibiliter morbus ex cauſa gignatur, ſed futurus eſt: in hac verò cùm ſenſibiliter generetur, licet nondũ abſolutionem nactus ſit, prophylactice dici poterit, quamuis non purè, ac ſyncerè: Nam quod generatum ex ea eſt id medicinæ artis parti quæ morbos curat, ſubiicitur, quod verò in generatione adhuc eſt, parti, quæ futurum morbum præcauet, vt liquet apud Galenum eodem vndecimo & 13. methodi medendi. Vnica igitur indicatio in vtriſque eſt: aſſimilis quoque eſt ſcopus, nempe inhibitio ſanguinis, ne ad locum qui affici conſueuit, aut afficitur, cõfluat: prophylactice quoque vtraque eſt, & propterea rectitudine ſeruata quoad poſſit, vt diximus, quarumuis vna ex modo dictis reuulſionis differentiis, pro ea perficienda vti poteris, æſtimata tamen tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius ſtatu, poſitionéque partis affectæ, cũ qua ſocietas quoque comprehenditur, quam cum aliis partibus habet, vt patet lib. de Conſtitut. artis medicæ, cap. 16. Ex his itaque conſtat quod intelligendũ ſit pro eo quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν, dicitur, hoc eſt, ſecundum rectitudinem: nanque partium è directo poſitionẽ, propter quam & neceſſariò plus communicant inter ſeſe per eorum vaſa, ac propinquiores ſunt inflammatis partibus, quàm hæ quæ non è directo ſunt poſitæ, & nõ intelligendum eſſe rectitudinem fibrarum quæ in venis ſunt, prout quibuſdam viſum fuit, id quod nec ab Hippocratis, nec ad Galeni ſententiam veritatem habere poteſt, cùm eam indicationem, quę à partium poſitione ſumitur, earumq́ue figuratione, laborantes partes, non qua ſimilares ſunt, ſed qua inſtrumentales indicent, vt decimotertio method. medendi, cap. 7. ac nonnullis aliis in locis teſtatur Galenus: & propterea de inſtrumentalium partium poſitione verificatur rectitudo: & non fibrarum, quæ in venis exiſtunt: nam auerſionis in contrarium, quæ ab Hippocrate antiſpaſis dicitur, non à ſubſtantia, ſed à curandi mẽbri poſitu inuentio præſtatur, vt idem Galenus inquit 14. methodi meden. cap. 8 Ad hæc cùm prædicti auctores nouerint fibras in venis cõtineri, cùm non earum rectitudinem ſeruandam eſſe in venæ ſectione pro diuerſione, aut deriuatione ſtatuerint, potiſſimùm Gal. libro de curandi ratione per venæ ſectionẽ, c. 15. & ſecundo de arte curat. ad Glauconem, cap. 2. ac reliquis in locis, in quibus hoc Hippocratis verbum declarat, de inſufficientia proculdubio notari poſſent. Amplius cùm multis medicis liqueat, ſanguinis vacuationem ſecta vena, eiusq́ue attractionem cõſecutione ad vacuum fieri nullum propterea præſtabũt vſum rectæ venarum fibræ pro eius vacuatione, potiſſimùm cum cõſueuerint, qui venas incidũt, iuxta inciſionem, partem ipſam, in qua vena ſecãda eſt, doloroſis vinculis alligare, multiſq; frictionibus, interim etiam balneis aquæ calidæ, quo maior fiat attractio ad ſectam venam vti, vt propterea minimè opus ſit venarum fibris, etiam rectis, in hunc vſum, quinimò nec etiam tranſuerſis, quanquam vſum præſtent venarum fibræ pro ſanguinis per vniuerſum corpus diſtributione, quò promptiùs ſingulæ partes nutriri valeãt ſunt etenim communia totius corporis inſtrumenta, vt liquet 16. de Vſu partiũ. His deniq; iactis fundamẽtis firmis pro venę ſectione adhibẽda, ad propalam noſtram opinionem, ac veritatem, quam de venæ ſectione in pleuritide efficienda ſentimus, accedere tempeſtiuum eſt. Pro qua audacter, ac citra controuerſiã cum Hippocrate libro ſecundo de ratione victus, ſimul atque Galeno tum eodem loco tum quarto eiuſdem, & libro de Curandi ratione per venæ ſectionem, cap. 16. in pleuritide venã cubiti internam ſecandam eſſe cenſemus recto à latere dolente tramite. Quòd & ſi ab Hippocrate apertè præcitato libro ſecundo de ratione victus, non dicatur,

2. de natura homi. text. 9.

De oſſium natur. paulo ante medium.

11. meth. cap. 2.

13 meth. cap. 2.

Quid per κατ' ἴξιν intelligendum ſit.

cap. 1.

De ſecãda vena quid ſentiendum.

2. de ratio. vict. text. 10. 4. de ratio vict. text. 73.

2. de ratio. vict. text. 10.

dicatur subintelligendum erit nedu ad Galeni, sed

4. de rat. vict. text. 73.

omnium medicorum sententiam, idque manifestò scriptum reperitur lib. 4. de Ratione victus, modò Hippocratis fuerit. Expedit enim iam dictá venam

2. de rat. vict. cōment. 10.

secare, quoniam, vt inquit Galenus, partem eã quæ phlegmone obsidetur, tum celeriter, tum quam cæteras partes magis in acutis præsertim morbis vacuare contendimus.

Quando è directo laborãtis lateris facienda sit.

At sectio prædictæ venæ (vt idemmet testis est) sanguinem ab affecta parte, & magis, & velociùs, tum reuellere, tum vacuare potest. Vt igitur optima sit, atque facillima inflammatæ partis euacuatio, a proximis, atque cōmunibus

Terminus eua uationis a quo iudicabitur

venis ea perficienda erit, atqui prędicta interna cubiti vena è directo laborantis lateris, & maiorem

2. de rat. vict. tex. cit.

communitatem, atque propinquitatẽ cum affecta parte habet, quàm reliquæ, per quas posset sanguis ab affecta parte tum reuelli, tum vacuari. Non ab re igitur, si cum reuulsione sanguinem qui in inflammata parte continetur, vacuare contendimus, eam incidas venam oportet: eritque sanguinis vacuandi terminus coloris mutatio, vt ex eodẽ Hippocr. scriptum est, asserẽte. Neque vt copiosè sanguis detrahatur est cunctandum, sed eóusque auferendus, donec rubidior multò, vel pro puro, rubidóque liuid⁹ fluxerit: redditque Galen. rationem dictorum Hip-

2. de rat. vict. commẽ. cotato.

poc. tum eodem 2. de rat. vict. tum lib. de cur. rat. per venæ sect. cap. 6. nã aliud est qui in phlegmone cōtinetur, sanguis, quam qui secundũ naturam, vtpote plus excalfactus. Quapropter si antea crudior erat, rubrior modò, & flauior efficitur: sin eiusmodi priùs fuerat, liuidior erit, aut ad atredinem vergit pro maiori, minorive assatione, seu adustione. Coloris igitur mutatio, sanguinis ex particula inflammata translationem sufficienter commonstrat: & propterea hic erit modus vacuationis, atque mẽsura, quæ affectui peculiaris existit, siquidem signum constituit Hippocr. assumpti in sectam venam ex phlegmone sanguinis mutationem in eo apparere, quem sectatus Galenus, pari ratione pro reuulsione simul cum vacuatione perficienda in pleuritide li. de cur. rat. per venæ sectionẽ, cap. 16. dicebat. Quin & pleuriticis, quę è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe vtilitatẽ attulit, quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis interuallum. Nemo itaque vereatur vbi simul vnica venę sectione, tum reuellere, tum vacuare velit, ac possit in morbo laterali venam cubiti internam secare, quæ e directo laborantis lateris sita est. ea verò non apparente, eiusdem cubiti mediam: quod si nec ea apparuerit, humeralis incidatur, prout Galeno visum

cōmen. 10.

est, eodem secundo libro de ratione victus in morbis acutis, eritque huius venæ sectionis vacuandi sanguinis terminus, eiusdem (vt diximus) coloris mutatio. Cæterùm quoniam non omni ex parte coloris sanguinis mutatio expectanda est, se-

Num semper ex eodẽ latere facienda sit vena sectio.

cta vena in pleuritide, vt Galenus inquit, eodem lib. de curan rat. per venæ section, cap. 14. imò verùm est, vbi antequam existat, cessare cōueniat, idque duplici nomine, vt ipse asserit, ob infirmas videlicet vires, quæ tantam copiam vacuare prohibent, aut ob phlegmones prauitatem: nanque interdum nihil ab ea emittitur, sed inibi sanguis fortiter coostrictus est, per quam venę sectionẽ reuulsio duntaxat, & non reuulsio, & euacuatio simul fieret: propterea non ab re in dubium venit, num perpetuò seruandum erit in cura pleuritidis, quòd ea incidatur interna cubiti vena, quæ è directo laborantis lateris sita est: vel liceat interdum a reliquis partibus sanguinem mittere, etiam pro reuulsione duntaxat, perficienda: pro quo animaduertendum, quòd præter iam dictas duas præcipuas causas de pleuritide traditas, nonnulla alia sunt, quæ multam simul copiam sanguinis euacuari prohibent, etiam si affectus id indicabit, velut scriptum reperitur apud Galenum tum lib. de cur. rat. per venæ sectio-

Cōmen 19. 1. ad Glau. cap. 14.

nem, cap. 14. tum quarto de ratione victus in morbis acutis. primo de arte curand. ad Glauconem & reliquis plerisque locis. Ea sunt, laborantis tempeties cùm calida scilicet, & humida fuerit: nã suapte natura corpora hæc promptè difflantur, qua etiam ratione, & pueris ipsis cum videlicet pubertatem attigerint, quod ad ætates attinet, minùs detrahimus, quàm plenitudo, seu affectus commonet: dixi autem non inconsulto, cùm pubertatem attigerint, ne quis opinetur admisisse Galenum veris pueris venæ sectionẽ vsque ad 14. annum, interdicit enim eis vbique locorum eam: & proinde cùm dicit libro de cur. rat. per venæ sectionem ca. 13. Quod minùs detrahimus, quod ad ætates quidem attinet in pueris, de eis intelligendum erit qui pubertatem attigerint, sic nanque & eodem libro parum antè prę scripta verba eos nominauerat: etiam post decimũquartum annum. Quod verò ad corporis habitus, in cãdidis, & quibus mollis, teneráque est caro, minùs etiam detrahimus. Similiter in regionibus, anni temporibus, ac aëris constitutionibus immodicè calidis, aut frigidis largam vacuationem fugimus, licet cuncta hæc sub virium imbecillitate fere contineantur. Cùm itaque tot sint, quæ exquisitam venæ sectionem fieri impediant, audacter asserimus eandem internam cubiti venam è directo laborãtis lateris incidi debere, eáque nõ bis duntaxat, sed ter, & sæpius, vbi opus fuerit, etiam reuulsionis tantùm gratia, cùm aliquod ex prædictis vsque ad coloris mutationem fieri prohibeat: quamuis ex ea

2. de rat. vict. commẽ. 10.

(vt Galenus inquit) parti quæ phlegmone obsessa est, minùs futurum sit auxilium: modò fluxio non valenter irruat, velut coosueuit in primis morbi diebus, aut corpus totum non sit ex æquo plenum. Verùm vbi ea vehementer irruat, aut in corpore toto humorum adsit redundantia, cum debilitate virium, nullo pacto pro reuulsione duntaxat eiusdem lateris venam primò in cubito secandam esse

Quòd non perpetuo è directo laborantis vena secto. sit facienda.

putamus, sed ad partes, quæ maximè longinquæ sunt, diuertere priùs oportet, atque magis in aduersum trahere, seruata tamen perpetuò Hippocratis rectitudine, quæ in reuulsione duntaxat efficienda seruari potest, ac debet, vtpote quæ non secundum duas, vel plures, sed vnam tantùm reuulsionis, seu oppositionis, differentiam fiat. Nam quamuis ex ea minùs sequatur auxilium laboranti particulæ, multò tamen securius existit, cùm non ad ipsam per hanc venæ sectionem fluxio magis proritetur, ac trahatur, quemadmodum si ex eodem latere venæ sectio fieret, imò ipsa per ea inhibetur, cùm ad partes, quæ maximè longinquę sunt, attractio fiat. Id nanque perpetuò seruari oportere in cunctis venæ sectionibus, quæ tãtum pro reuulsione adhibentur, ac fluxionum inhibitione, ex paulò supra conscriptis auctoritatibus Hippocra. ac Galeni constat: & Aëtius libr. 5. cap. 100. Illud confirmauit, cùm de doloris curatione verba fecit, inquit. Si quidẽ igitur multitudo fuerit quæ disten-

dit, viribus fortibus existentibus, vena secetur, & ex magna vena, inflammatæ antè doleonti parti propinqua, sanguis auferatur. Si verò debiles fuerint vires, tenuitionem, sedentatio furtium, aut deorsum aut vtrinque, aut per frictiones. Nec vtique Galen. illud negauit in morbo laterali, cum lib. de cur. rat. per venæ sect. cap. 16. dixit, Quin & pleuriticis, quæ directo laborantis lateri adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe vtilitatem attulit, quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis interuallum. Nunquid aliud voluit per hæc verba significare, nisi quòd clarissimam vtilitatem affert venæ sectio è directo laborantis lateris adhibita, nàque per eam celeriter clarissima vtilitas ægrotanti affertur. Sed quoniam non erat iā id obseruari perpetuò haudquaquā potest, propter eas quas priùs tradiderat causas, quas et iam modò narrauimus, sæpe id dixerit obseruari debere, & nō semper, visus verbo πολλάκις, & non ἀεὶ, subditque demum cùm id obseruari non poterit perpetuò, quod licet nō tantam afferat vtilitatem, nec ita celerem, nec ex brachio opposito fieri debet, cum dixit. Quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis interuallum: frustra namque apposuisset verba hæc, nisi quandoque ea vti deberemus, præsertim cum priùs secta vena ex eodem latere, sæpe, & non semper clarissimam vtilitatem attulisse dixiet. Accedit ad hæc, quod & conferre confitetur venæ sectionem ex opposito brachio, quamuis obscura sit consferentia, aut post temporis interuallum, idque non præter rationem. Nam cum per hanc venæ sectioné reuulsio tantum fiat confluentis succi ad affectam partem, & non euacuetur sanguis, qui in ea continetur, nec propterea dolor confestim sedetur. vnde re-

Loco citat. te Galenus inquit, per hanc venæ incisionè obscuram fieri, aut post temporis interuallum ægrotantibus vtilitatem, reuulsione ad eam, quæ è directo laborātis lateris efficitur, pro reuulsione simul, ac euacuatione. Hoc idem confirmauit Aetius, qui lib. tertio, cap. 12. ex Galeni sententia pro reuulsione, simul ac euacuatione perficiēda, venam è directo laborantis lateris secandam præcipit: li. vero 8. cap. 68. ex Archigenis monumētis venam incidere oportet, inquit, vt dictum est, in brachio, non eo quod recta ab inflammatæ latere procedit, sed opposito. Sanguinis autem multitudo non vsque ad animi deliquium extrahatur, sed modicum extrahere oportet, & post sufficientem temporis intercapedinem, rursus repetita incisione modicū auferre. Quo loco venæ sectionē adhibendam esse pro reuulsione dontaxat perficienda, putandum est, cum nō liceat tantum virum sibimet pugnantia cōscripsisse vt quidam volunt: quoniam in vtrisque locis secundum mentem aliorum loquutus fuerit, Galeni scilicet in vno, Archigenis in alio. Ex opposito itaque brachio venam interdum secādam esse reuulsionis tātum gratia in morbo laterali, cum in generatione adhuc sit, fluxio valenter irruat, et cum in vs totum hominibus plenū fuerit, ex Galeni, ac [illegible] sententia liquet, cum videlicet laborātes vnicam venæ sectionē, quæ vsque ad coloris [illegible] mutationē fieret, pro reuulsione simul, ac euacuatione, propter aliquam ex prædictis causis, ferre non valent [illegible] in inflammationibus, quæ in generatione adhuc sunt, prior vacuatione inhibitio faciēda est confluentis ad affectum locum sanguinis. Quia pro-

pter longissime à tétata fluxione parte auellere, & nequaquam ad eam trahere cōuenit: id autem potissimum seruari debet, vbi a toto vel reliquis eiusdem partibus, superflua affectæ parti transmittuntur. Semper etenim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit: dicebat idem Galenus 2. de arte curat. ad Glaucon. Si verò fluxionis causa ex ipsa parte quam phlegmone vexat, oriatur, vtpote quę calidior sit facta, aut dolore vrgetur, quippe satis, constat eiusdem Galeni præcepto 13. met. medendi, affectum illum principio tibi esse sanādum, & mox quicquid iam phlegmones factū est: nam semper quæ phlegmone adhuc in generatione sunt, earum causa prius abscindere oportet, vt eodem libro patet. Quapropter toto (vt inquiunt) cœlo, vt mea fert opinio, errarunt, qui iuxta Galeni doctrinam voluerunt perpetuò pro cura pleuritidis eiusdem lateris venam incidendam esse, freti ex paulò ante dicta auctoritate ipsius, in qua vt cuilibet patere poterit a Galeno perpetuo id seruandum esse non præcipitur: quamuis sæpius dixerit, vtilitatem clarissimam eam afferre, imò propterea quod sæpius dixit, id semper obseruari noluit, ac si dixisset, quandoque ex ea vtilitatem non prouenire, imò potius laboranti incommodum, veluti si fieret, redundantia in totum corpore existente, circa morbi initia, fluxionéq; valida irruēte, & vires, aut quodpiam aliud ex prædictis vsque ad coloris mutationem eam fieri prohiberent: quo casu, satius, imo tutius erit, iuxta eiusdem Galeni decreta ex opposito brachio sanguinem mittere reuulsionis tantum gratia, quàuis ex ea inflammatæ parti minus futurum sit auxilium, quàm ad contrarium iuxta latitudinem fieret, vt si iuxta tali venas è directo tamen laborantis lateris venam incidas, per quam reuulsio duntaxat fiat, secundum longitudinis oppositionē, iis potissimum, quibus hæmorrhoides, aut menses detenti fuerint, a qua consentim, eadem die, si vires permiserint, aut in sequenti, eam incidas venam in cubito, quæ è directo est laborantis lateris, etiam si per eam reuulsio tantum fiat. nam quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò reuulsionem efficaciorem esse censes, vt Galenus inquit eodem libro de cur. rat. per venę sect. c. nem. Et propterea facta prima venæ sectione ex opposito cubito, aut eiusdem lateris crure, iterum ad secādam (vt diximus) eiusdem affecti lateris in cubito venam deuenias, eámque non semel incidas, imò bis, ter, ac sæpius, vbi opus fuerit, repetas, si quid nō prohibeat, quoad sanguis qui in obsessa phlegmone parte continebatur, per eam vacuetur, id quod dignosces præcipuè, ex eiusdem sanguinis coloris mutatione, ac doloris sedatione. At nec deerit, qui nostram hanc opinionem impugnabit, asserens, quòd si sectio venæ è directo laborātis lateris pro reuulsione duntaxat interdum adhibeatur, & ea ab affecta parte reuellit, vt palam cōstat, cum ipsa à nobis non prohibeatur, et à exuitetur in toto corpore plenitudine, & vel leuiter fluentibus succis ad affectam partem, præcedēte tamen opposito cubito, aut eiusdem lateris circa talum sanguinis missione, cur parti ratione ea à principio nulla facta in reliquis partibus remotioribus venæ sectione pro eadem dunt [illegible] reuulsione positio [illegible] non incidenda est? Cui respondeo, volo, quòd licet per sectionem venæ in cubito è directo laborantis lateris interim reuulsio tantum perficiatur, vt prius dictum

Cap. 2.

Cap. 6.

Confutā Galeni sententiā rum hallucinatio.

Loco citat.

Cap. 12.

Dubium.

Responsio.

ctum est, tamen si tempore quo fluxio valenter irruit: seu corpus multis humoribus refertum sit, vt sæpe contingit, pro reuulsione duntaxat ea incidatur, maius affert ægrotãti incommodum, quàm cõmodum: nam inanitis per venæ sectionẽ venis brachij eiusdẽ lateris, cum viciniores sint affectę parti, quam reliquę, quæ in opposito brachio, aut eiusde lateris crure existunt, irritatur quidem per eam ad affectam partem humorum defluxus consecutione ad vacuum ipsis attrahẽtibus. Nec quicquam valet, si dixeris eas potiꝰ à parte phlegmone obsessa trahere, quam reliquis partibus: nam præter reliqua, quæ dici possent, illud tantùm satis esse puto, (cap.14.) quod apud Galenum legitur 3. de natur. facul. quòd in successione ad id quod vacuatur, quod leuissimum, tenuissimúmque, priùs ei quod vacuatur succedit, quam id quod grauius est, & crassius. Atqui crassior est, qui in parte phlegmone obsessa sanguis continetur, inibique fortiter constrictus, nec leuiter in eiusdem spaciis inanibus impactus, ac ex vasis ad eadem effusus, & proinde ægriùs, quam à cæteris corporis partibus ab inanitis venis trahitur: quod si velis saltẽ a naturali facultate vasorũ eum sanguinẽ trahi, quid stultius, cùm id quod familiare est, & nnn alienũ (velut sanguis, qui in inflãmata parte consistit) ab attractrice facultate prõptiùs trahatur? Potiùs itaque attrahit venæ sectio hęc ad inflammatam partem quam reuellit, si in principio nulla facta a iam dictis remotioribus partibus venę sectiooe adhibeatur: & propterea magnopere vitãda erit, nisi pro reuulsione simul, ac euacuatione adhibeatur, aut pro reuulsione dutaxat vbi corpus totum plenum nõ fuerit, seu post primos morbi dies, cum fluxio non vehementer irruat, quemadmodum ex his, quæ supra diximus, liquet: tuc etenim nec fluxio irritabitur, & promptiùs sanguis in affecta phlegmone parte cõtentus, per eadem vasa, per quæ erat effusus, remeabit, si eum quoque euacuare tentabis, cum reuulsione per iteratam venæ sectionem, modò nullum eorum quę diximus, eum euacuari prohibeat. Verùm vbi corpus totum vitiosis quoque scateat succis, ac recrementis plenum appareat, & circa imas potissimùm thoracis partes dolor excruciet, nec dolor per venæ sectionem adhuc cõquieuerit, à venæ sectione, aluus nedum clysterijs, verum etiam purgantibus medicamentis subducenda erit, ex Tralliani sententia cap.1. lib.6. modò vires valeant: nam si imbecilliores fuerint nedum leuibus clysterijs, verum etiam acribus vtendum, Paulo auctore. Et si paulò ante (Purgatio.) cum Galeno medicamenta purgantia nulla præcedente venæ sectione quodammodo propter traditas causas, vitauimus: nã tutiùs esse fatemur semper in morbo laterali, qui euacuatione totius corporis indiget, venæ sectione primo vti, non negauimus tamen post venæ sectionem, interdum purgans medicamentum posse conferre, cùm scilicet adsint ea, quæ modò diximus. Verùm ea eligenda sunt, ex quibus prænarrata à Galeno pericula non impendeant: & non ea pharmaca quæ fortiter soluunt, de quibus Aëtius lib.8. ca.68. sic scriptum reliquit, Aluus autem assiduò subducatur, in maximis præsertim doloribus, sed tamen cauendum ne fortiora solutiua exhibeantur. Hæc inquam purgãtia medicamenta tempore, quo Galenus vixit, visui erant, quæ cane peius & angue fugiẽda sunt pro cura morbi lateralis, propter causas superiùs assignatas. Verum ei potissimùm vtendum erit, quæ leniendo purgant, aut per tussim repurgationi opitulantur, aut saltem non aduersentur. Ea sunt hoc nostro æuo, cassia fistula, manna, saccharum violaceum, aut syrupus ex pluribus infusionibus violarũ Diaprunum non laxatiuum Nicolai: quibus etiam interdum pro ratione redundantis succi admiscere poteris, aut diacatholicon, aut rhabarbarum, vel agaricum: quantitas autem istorum lenientium iam dictorum ratione, exigua sit oportet. Nec Galenus illud negasse videtur, quamuis ante venę sectionem cum prædicta non concurrant, purgans mecicamẽtum vitauerit, simul etenim cum Hippocrate 4. (tex.21.) de ratione victus in morb acut. venam primò secãdam esse, & deinde purgans medicamentum exhibendum in internis inflammationibus, & nõ e cõtrariò decretum reliquit, idque securè, & mediocriter porrigendum, inquit Hippoc. vbi vtroque indigeant auxilio. Redundante itaq; bile; ex cassiæ fistulæ vnc.j & s. & diaprun. lenitiui vnc.s. & bolus cõfici poterit: post cuius assumptionẽ vnc. ij. vel vnc. ij. & s. mannæ dissolutæ in infrascripto decocto tribuere poteris, quod recipit hordei mũdi drac.iij. florum borraginis, & violarũ, singulorum drac.ij. radicis glycyrrhizæ drac.j. vuarum passarũ mundatarũ drac.iij. adianti drac.j. & s. iuiubarũ, nu.4. bulliãt secũdum artem in aqua fontana: deinde vnc.iij. vel iiij. eiusdem decocti assume, in quibus iam dictam mannam dissoluas. Si autem ægri (vt pleriq; solent) cassiam fistulã assumere abhorreat, cum eadẽ manna diapru. lenitiui vn.s. ac rhabarbari optimi vigorati infusi in parte prædicti decocti, ac per lineum linteum transfusi drac.j. misceantur. At si pituitosus fuerit redundans, in vicẽ diapru. lenit. cum cassia fistula vnc.s. diacatholicõ, & agar. trochis. drac. j. addas, sicq; bolum cõficias: aut si potionem potiùs assumere aligat, prędicto decocto ficꝰ aridas ac palmulas ij. vel iij. & hyssopi drach.ij. adiicias: in cuius decocti quãtitate, quæ satis sit, agarici trochis. dra. j. vel scrup.iij. leniter decoquãtur, in quo iure vnc. j. & s. cassię fistulę, aut ij. mellis rosati dissoluantur, cum vnc.s. diacath. Pari ratione si atra bilis redũdabit, decocto addẽdu erit senæ, & epithymi, vtriusque drac.ij. in quo demũ dissoluas drac.j. & s. aut ij. crassiæ fistulæ cũ vnc.s. aut drac.vij. diacat. aut loco cassiæ fistulæ, manna vtare, potissimũ si eã abhorreant laborantes. Nec minus loco mãnę, præsertim pauperibus, aut in locis vbi ea desit, sacchato violaceo, aut syrupo ex pluribus infus. viol. vti poteris: quemadmodum in robustioribus etiam corporib. vice diap. lenitiui: etiam laxatiua vtare, & vice diacath. cõfectione de dact. potissimùm pituita redundante, id tamen perpetuò seruandum erit, vt ex eis, quæ fortiter purgant, etiam robustis corporibus multa quantitas non tribuatur, sempérque mixta sint cum multo maiori copia prædictorum lenientium medicamentorum, ita vt eorum quantitas drach.ij. non excedat. Interim autẽ Medici exhibere non negligant ea medicamenta, quæ ad facilem excreationem, ac thoracis expurgationem conducunt, diuersa tamen, prout diuersitas humoris gignentis inflammationem requirit: nam si sanguis, aut bilis fuerit, violaceum syrupum, aut e cãnis, seu vua passa, vel ex adianto tribuas, interdum verò iuiubinum simplicem: compositum verò, aut eum qui ex glycyrrhiza, seu hyssopo conficitur, seu etiã è marrubio exhibere poteris, si morbus lateralis ex

crassioribus succis fuerit ortus. Quòd si æger malluerit aquis permixtos potius absorbere eos, aquã borraginis, aut hordei, seu adianti permisceas, vel aquam in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta. Nōnulla item ecligmata hypoglottidasque in huc vsum parari possunt, quæ studiosi iuuenes requirant, cap. tum de catarrhorum de tussi. Sed quoniam Hippocrates præcipiebat a principio lateris dolores tentare calidis fotibus dissoluere, tempestiuum

Fotus. videtur, ad eos describendos deuenire: eos nanque consulto distulimus vsque in hunc locum, ne intercepitus fuisset sermo de venæ sectione ac purgatione adhibenda. Erit itaque eodem Hippocr. teste secundo de ratione victus in morbis acutis inter omnia fomēta calida probatissimum: nam à frigidis nemo veretur abstinendum esse, id quod ex aqua calida in vtre, vel vesica, aut alio vasculo posita, fit: quamuis etiam vtilis sit, vt ipse inquit, & spongiæ mollis, magnæque atque ex aqua calida expressæ applicatio. verum fomentum linteo vestiendum erit, propter eas quas ipse præcitato loco reddit causas: hi siquidem humidi fotus inflāmationibus, quę a bilioso succo factæ sunt, opitulantur, ex Gal. sententia eodem 2. libr. de rat. vict. in morb. acut. velut siccioris, quæ a tenui, aquosoque sanguine exortæ sunt, cum perpetuò contraria contrariorum sint remedia. Loco autem prædicti fotus in eundem vsum parari possent, si prius in qua radicē, & fol. althææ, flores chamæmeli, fœnumgręcum, sertulam campanam, ac semē lini decoquas, ac demum aliquo prædictorum modorum fotus applices: ex eisdem quoque saccelli parari possent, qui etiā calidi, veluti fotus, extrinsecus adhibeantur. Si verò ab aquoso, tenuiq; sanguine exorta fuerit inflammatio, tertio siccum genere ab Hippo. cōscripto vtere. Est autem fomētum ipsum siccum ex sale, milioq; fricto, contrito, atque in sacculis cōclusis paratum. beneuolum siquidem, leue, atque iucūdum est milium, vt ipse inquit Hippocrates. Poteris insuper & in hunc eūdem vsum, ex chamæmeli floribus, furfure, ac milio saccellos cōponere: vel ex milio, sale, semine lini, ac fœnogræco, modò sicci semper applicētur. At si suspicio fuerit, crassus, viscososque humores, in ea quę phlegmone obsidetur parte collectos esse, secundo ab Hippo fotus genere conscripto, vtare. Constat autem ex hordeo, ac eruo, prius tamen eis contusis, comminutisque, & demum ex aceto, & aqua excoctis: ita diluto aceto ex aqua, vt paulo acidius sit, quam vt quis bibere posit. Hęc itaq; semina madefacta perfusaq; & feruefacta in sacculos coniecta lateri dolenti apponātur: in hunc etiam vsum confert furfur appositum: eodem Hippocr. teste, & in hunc quoque vsum saccellis vtare ex hordeo cōcuso, ac furfure, addito hyssopo, ac pulegio, similiter madefactis ex diluto aceto, nempe hoc pacto tum blādior, tum efficacior erit fotus; Trallianus verò vbi melancholicus abundat humor fomentum ex furfuribus in iure chamæmeli decoctis commendat, tanquam excellentissimum (& prope ad omnem dolorem cōuenientem: perpetuò tamen cōsulo, vt ab eo incipias fotu, qui periculo omni vacat. Is autem est, qui minime mordet, humidúsque existit: sic nanque & Hippocrates cœpit. Nempe vt inquit Galenus, tametsi nullus aduersus malum fuerit, non tamē magnum, & nullum ne affert detrimentum, veluti hi qui ex aceto, vel orobo, aut sale fiunt. qui nisi propitiam, conuenientémque consequātur affectionem, non solùm non salutares erunt, verum quoque & malum augebunt. Propterea ab eis te inchoare non oportet, nisi exactam habueris notitiam eius, qui in inflāmata parte euincit, humoris. Hanc verò dignotionem, cùm scientificam habere nequeas, sed coniecturalem: propterea (vt diximus) tutius erit, ab his inchoare fomētis, quæ quam cætera magis auxilio esse tibi videbuntur. Quod si nihil prædictis tuleris, ad alia etiam te transferre conueniet: quin etiam post fotus vtiliter admoueri possunt vnguēta eiusdem rationis calfacientia, vt R. olei amygdal. dulc. vnc. j. butyri recentis vnc. s. vel loco olei amygdal. dulc. chamęmelino, aut anethino vtare, & in vicem butyri, anseris seu gallinę pinguedo accipiatur potissimum vbi ex frigidiori succo inflammatio orta fuerit, in quem etiam vsum, hordei, fœnigræci, & seminis lini farinam addere poteris, vel œsypum, & dialthæam compositam Nicolai, aut eiusdem simplicem: aut ex foliis, & radicibus maluarum, & althææ contusis, atque in aqua decoctis, additisque olei anethini, vel chamæmelini, & amygdal. dul. vtriusque vnc. j. seminis lini, fœnigræci, ac hordei farina, fiat cataplasma. Ad curandum summopere est si cataplasma imponatur, vt calidum permaneat: permanebit autem, si eo calido vesicam semij lenam frequenter cataplasmati admoueas, ex Aetij præcepto. Post septimum autem diem (vt idem inquit Aetius) si eodem modo dolor perfistat, cucurbita lateri affigenda est, & cutis scarificanda: manifestissima enim in pleuriticis (vt ipse refert) vtilitas ex cucurbitulæ appositione apparet. Celsus verò (vbi lenior, siue vetustior fuerit lateris dolor) ad cucurbitulas confugiendum esse (vt te summa cute incisa) præcipit. Verum ne in errorem incidas in cucurbitularum adhibitione, seruanda erit Alexandri sententia, qui dixit, commodius & tutius esse hac vti curatione in quibus parua copia est vacuādum. Nam per eam quod in affecta parte continetur, ex alto extrahitur, atq; hoc facto mirifice licet, quomodo inde etiam dolor, qualiscunque fuerit, licet vehementissimus conquieuerit, vt neque fomento, neque alio præsidio indiguerit. At si inflammato membranę costas subcingentis tamen dolor discuti non valeat, sed in suppurationem permutetur, hanc permutationem adiuuare oportet, cum quibus verò fiat, sequenti capite de suppuratione patebit: quicunque enim dolor (inquit Hippocrates secundo prognost.) in his ambigit sedibus, hoc est, thorace, & pulmone non definens, neque screationis purgatione, vētris subductionē, neque venæ sectione, ac medicamento, & victus ratione, in suppurationem verti sciendum est.

Marginal notes: Fotus. — 2. de rat. vict. in morb. acu. tex. 2. — Eodem lib. t. 2. 1. — Si fomenta ex bilioso ... — Si aquosus fuerit sanguis. — Eodem li. tex. 6. — Si crassus & viscosus fuerit sanguis. — Lib. citat. tex. 5 — Lib. citato comment. 8. — Vnguenta. — Li. 8. c. 68. Cucurbitulæ. — Li. 4. ca. 6 — Lib. 6. ca. 2 — tex. 58

Περὶ πνευμονίας. *De pneumonia.*

CAP. LI.

Et hic quoq; affectus, quē περιπνευμονίαν seu πνευμονίαν vel (vt Celso visum est cap. 7. lib. 4.) περιπνευμονικὸν Græci vocat, Latini verò & peripneumoniam quoque, interim verò pulmoniam appellant, inter eos morbos connumeratur a Gal. 2. meth. med. c. 2. quibus a læsa particula nomē sunt indita. Est nanq; vt Celsus inquit (vehemēs, & acutus pulmonis morbus. Paulus verò cap. 30. lib. 3. peripneumoniam, pulmonis inflammationem esse testatur. At Aetius cap. 66. libr. 8. eandem dixit pulmonis esse inflammationē cum febre acuta. Cuncti verò,

Marginal note: Peripneumonia quid sit.

verò:licet sub diuersis verbis in eandemmet videntur fere concidere sententiam, quod scilicet peripneumonia pulmonis inflammatio sit. quam etiam

2. de locis aff. cap. 9. 4. de locis aff. cap. 8.

sententiam scriptam reliquit Galenus 2.& 4.de locis affect. lib.de puls.ad tyrones, cap.11. & 4. de causis puls.cap.12. Nec alio modo per inflammationem hic intelligendum erit, quam præcedenti capit. de pleuritide intelleximus:poterit nanque inflammatio hæc (vt in sequentibus differemus) nedum ex sanguine optimo,ac laudabili, mediocrémq; crassitudinem habéte initium sumere, verùm etiam & ex eodem pituitoso, aut biliosо,aut melancholico existente,vt patet apud eundem Gal.præcitato lib. 2.de locis affect.cap.9.& commento aph.10.33.lib.6. cùm dicebat,pulmoné aptũ natura esse,cùm raræ, ac laxæ substãtiæ particeps sit, ad omnes humores suscipiẽdos.Sed mox aduersus ea quæ diximus, nõ ab re instabit quispiá asserens Galenum 4.de caus. puls.cùm de peripneumonicorum pulsibus pertractat,fateri pulmonem,cùm laxus sit,& mollis,fistu

Dubium cap.12.

lisque inanibus vndique infinitis cauus, à pituitosiore,atque crassiori sanguine inflãmari, cum subtilis,biliosúsque fluat fere,nec cum viscere vlla ratione cohærescere potest:Cui responsum sit, Gale-

Loco citat.

num præcitato loco,tum etiã 2.de locis affect. propter visceris laxitatem, ac mollitiem, & raritatem asseruisse pulmonem promptius ex pituitoso sangoine inflammari,ac etiam magis,quemadmodum & sobcingentem membranam ex bilioso magis,

Citato.c.12

non tamen negasse vtrasque partes ab vtrisque etiam inflammari posse,cum 4.de causis pul.sic dicebat:Si quidẽ biliosioris munus est cogere, sicca-

Citato c. 9

re,tendere,indurare:quæ quando minus sæpe pulmonem infestat,sane erit rara quoque pulsus durities:& 2.de locis affect.dicebat:Quin etiam laterali morbo sæpenumero magis biliosum, in peripneumonia verò magis pituitosum sequi cõsueuit.Non itaque negauit Galenus omnino pulmoné inflammari posse ex biliosiori sanguine:sed id raro cõtingere:sæpius verò,ac magis a pituitosiore sanguine inflammationem in ipso oriri propter iam dictas

Pars affecta.

causas,vbique confirmauit. Afficitur autem in hoc affectu pulmo ex quouis humore originem ducat, vt ex eius descriptione liquet,insuper ex spirãdi difficultate,quæ necessariò comitatur, eo quod affecta particula spiritus est instrumentum, sic etiã ex tussi,quæ necessariò eis accidit. Quare exspirandi difficultate, ac tussi ipsum affectum esse conijcere poterimus: sed quoniam maxima pars signorũ huius affectionis,communis est tum parti ipsi affectę, tum etiam affectui:propterea ne eadem bis repetamus,cũcta narrabimus, quæ affectũ ipsum ac partem affectam indicant,pro cõperto habẽtes, quòd cùm vitium hoc sit inflãmatio, morbus vtique erit

Qui affectus præter naturã sit.

in quantitate primo, & secundo in intemper. indicãt autem inflammatum pulmoné immodica spirandi difficultas, atque angustia, adeò vt suffocari laborantes videantur, ac recti sedere conẽtur:nam hoc pacto facilius sentiũt totum thoracem dilata-

Signa.

ri:quippe qui decumbentibus in sese concidit, eo quod pectoris partes ad spinam declinant,qua erecta thorax etiam simul fertur, nõ amplius se ipsum

2. de locis aff. cap. 9. 4. de locis aff. c. 7. & 8.

grauans,vt patet 2.& 4.de locis affect. quin etiam calidam sentiũt eandem respirationem, maximę si erysipelatis particeps fuerit inflammatio. Quocircã (vbi plurimum efflant) iuuari videntur,ac multũ aerem frigidũ attrahere concupiscunt.Insuper grauitatis cuiusdam thoraci incumbentis sensum sæpenumero percipiunt,ac dolorem ex imo ad ipsum peruenire, & ad spinam, ibi enim & membranæ ipsum ambientes suspenduntur. Vehementi autem dolore pulmo nunquam cruciatur, verum propter iam dictas membranas,& grauitatis sensum,& aliquando extensionem quandam, vel ad pectus, vel ad spinam percipere potest,vt iam diximus ex Galeni sententia quarto de locis affectis,cap.8.prętere a acuta quoq; febris incidit pulmone inflammato:at si intolerabile fuerit incendium,vt Gal.inquit eodem 4.de locis affectis,cap.8.angustiæ verò grauitatisq; sensus minor,erysipelas ipsum vexare cẽsendum est.Quibus sic definitis,si erysipelas phlegmonodes, aut phlegmone erysipelatodes sit, haud difficulter deprehendetur.Si verò inter tussiendum sputum expuunt,id veluti in pleuritide,modo hoc aliàs, alio colore infectum videbitur, pro ratione diuersi humoris inflammationem excitantis. Proprium item in peripneumonicis signum est,Galen. teste 1.de locis affectis, cap.3. quòd maxillæ rubræ appareant,pulsus verò magnus,languidus,mollisq; atque inæqualis,& vndosus est,interim quoque dicrot*: & cùm acute omnes febricitẽt peripneumonici, nonnihilque comatis habeant, vtrum horum excellat,maximè ratione crebritatis pulsus inuenitur:nam vbi ardentior febris fuerit, pulsus abũdè creber erit.Si verò comatosior sit,minus creber,vt patet li.de pulsibus ad tyrones.ca.11. & quarto de causis pulsuum,cap.12.quo loco studiosi requirant causas,propter quas prædictæ pulsuum differentiæ in peripneumonicis fiant. Nonnulla quoque alia symptomata peripneumoniam comitantur, vt anxietas,impotentia, iactatio,lingua flaua,licet temporis progressu nigrescat,Hippocrate li. 3.de mor-

3. de morb. versus medium

bis,& lib.de diebus iudicat.auctore, interdũ etiam delirium,oculi intumescũt,vt inquit Paulus, nasus

De diebus iudicat. in fine

in summa fit simus,& venæ temporum eleuantur, vt Aëtio visum est, ac prostratus est appetitus. Si-

Pau. lib. 3. cap. 30.

mili autem via ex quo humore ortum duxerit,indagabis, quam de pleuritide docuimus:nã licet sæpenumero ex pituitosiori sanguine gignatur, ex alijs

Causa. Aët lib. 8. cap. 66.

quoque humoribus fieri poterit, vt priùs dictũ est, idque potissimùm percipies, si cum expuant quicquam, ex eiusdem sputi colore diuerso itáque si ru-

Signa causarum.

brum fuerit,sanguiné,si flauum,aut rufum,seu pallidum,biliosum sanguinem,si spumosum,& candidum,pituitosum,si verò nigrum,aut liuidum apparuerit,melancholicum sanguinem inflammationis causam esse significabit, quemadmodum secundo de locis affectis,cap. 2. & secundo prognosticorum commen.47.à Galeno scriptum reperitur. At si nihil expuant,ex alijs id coniectari licebit,ex maiori scilicet, vel minori calore, seu incendio, quod in thorace percipitur, ex maiori,minoríve angustia, respirationis difficultate,ac grauitatis sẽsu,tẽperamento,ætate,habitúque diuerso,regione, aëris cõstitutione,anniq; tempore,ac præcedẽte victus ratione. Verùm ex quouis redundante fiat succo pul-

Lib. 2. ca. 7

monis inflãmatio, ea affectus origo est.Id verò ge-

Prognost.

nus morbi (vt inquit Celsus) plus periculi, quàm

2 de morbis in medio.

doloris habet.Iudicatur Hippocrat. Auctore secũdo,& tertio libro de morbis, ac libr.affect.)breuis-

3. de morbis loco citato De affect. in princ.

simus quidem in diebus septẽ, aut quatuordecim: longissimus verò in duobus de viginti: pauci autem hunc morbum effugiunt verum postquam vigesimum diem trãsgressus fuerit, nõ amplius mori-

tur: sed pus spuit, pectus dolet, & tussis: nam ex hoc morbo fiunt etiam pectore suppurati, si non in iudicatoriis diebus pulmo fuerit purgat⁹. At si screatio flaua non multo permista sanguine inter initia excernatur, salutaris admodum pulmonis inflammatio est, si septimo die, pigriusve minus secura est, *Tex. 50.* eodem Hippocrate auctore secundo prognosticorum. Quæ verò peripneumonia cùm virtutis imbecillitate fit, perniciosa est, Galeno teste tertio prorrheticorum, cómen. 4. & decimo methodi medendi, cap. 5. nanque vna salus tu pleuriticis (vt ipse refert) tum peripneumonicis, adde etiam & synanchicis: ipsum virium robur. Harum etenim partium inflammationes, veluti etiam ventriculi, & iocinoris, non modò iis qui tam imbecillis sunt viribus, sed etiam iis qui valentiores ipsis sunt, mortiferæ esse solent, si verò quid per tussim efferatur in peripneumonia, spumosum, ac biliosum est, & aliquando cruentum, & floridum vehementer, vt Aetio *Loco citat.* placuit, quod etiam pessimæ significationis existit: & si mortale quidem malum fuerit, vigiliæ ampliùs aderunt, aut somni breues, stuporē ac delirium inducentes, & imaginatione mētem vicissim perturbante non sentiunt valde præsentia mala, extremitates frigidæ, vnde liuidi incuruantur, quarta, aut ad summum septima die hi moriuntur. Verùm si ad salutem permutetur morbus (vt idem fatetur Aetius) sanguinis eruptio ex naribus abundanter sequitur, aut alui exturbatio, multis exeūtibus biliosis, & spumosis humoribus. aliquādo autem inflāmatione in pus commutata, per vētrē, aut vrinam, pus excernitur, statímque ab omni molestia liberantur: at si in pulmonem irruperit aceruatim, aut suffocat, aut cum grauibus accessionibus in tabem permutatur. A pulmonis autem inflammatione phrenitis, malū est, vt inquit Hippocrates aphoris. *Paulo post medium.* duodecimo libri septimi, & in coacis prænotionibus legitur, quòd peripneumoniæ ex pleuritide transmutatæ securiores sunt his quæ ab initio fiūt, licet si superuenerint, sint malæ, vt patet vndecimo *Curatio.* aphorismo eiusdem libri septimi. Quātum verò ad victus rationem attinet, pro eius curatione, eadem ferè, quę pleuriticis instituta fuit, vtantur, nisi quòd magis extenuatoria opus habent: Dicebat etenim Aetius, cibus sit extenuatorius: verùm quod ad ipsum attinet cibum (vt testatur Celsus) neque salsis opus erit, neque acribus, neque amaris, neque aluum adstringentibus, seu paulo leuioribus. Quare primis diebus dāda erit sorbitio ptisanę, aut etiam ipsa ptisana cum melle: rectè quoque sumeretur, & recens butyrum (vt Paulus inquit) vel ipsum etiam cum ptisana, cum aqua iterum recens adeps coqui *Loco citat.* potest, ex Celsi auctoritate, ea verò sit gallinarum, aut anserum. Nam primis diebus sorbitiones dulciores esse oportet, iuxta Hippocratis sententiam libro tertio de Morbis, sic enim (vt ipse loquit) id quod cōsedit, ac compactum est, potissimum elueris, ac commoueris: quarta autem die, & quinta, & sexta non amplius dulces, sed pingues: nam ad sputum sursum excreandum conducunt. Poteris insuper in ptisana decoquere (iuxta Aetij sententiam) parum hyssopi, aut origani, potissimum vbi à frigidioribus succis inflāmatio fuerit orta: & post quartum, quintum, aut sextum diem, cùm pinguia admittat Hippocr. prędictam ptisanam cum pullorū, aut gallinarum iure pingui paratam: vel macerato in iam dicto iure pane, in quo parū etiam, aut hyssopi, aut origani fuisset decoctum vtare, tribuendáque sunt sorbilia oua, vt refert Celsus: panis ex aqua mulsa, & nuclei pinei ex melle, aut (si libeat) etiam ex saccharo. Potus autem quod ad quantitatem attinet, sit exigu⁹: humiditas enim noxia pulmoni existit, vt Aetius inquit: quare primis diebus vinum dare cōuenit dulce, album, aquosum, paulatim frequenter bibendum, vt Hippocrati visum est, libro *Loco citat.* secundo de Morbis, eóque præsertim vtendum, vbi inflammatio ex frigidiori sanguine ortum habeat, ac laborantes admodu elegantes, delitiosique fuerint: reliquis verò pro potu aqua hordei (præcipuè nō decorticati) tribuenda erit, vel aqua, in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta, aut vua passa vinaceis detractis, vel aqua mulsa, in qua etiā parū hyssopi decoctū sit: propinari itē poterit pro potu ficuū cū pauco hyssopo decoctū, ex Pauli sentētia. At virtutis tuēdę gratia (vt ipse inquit) crebrius potui assumetur aqua mulsa per se, aut cum nucleis pineis. Reliqua quæ ad victus rationem attinet, præcedenti capite studiosi requirant. Oportet autem (si *Vena sectio.* satis validæ vires sunt,) sanguinem mittere, ex Celsi sententia: quam etiam confirmauit Aetius, cùm dixit, Itaque (si nihil obstiterit) statim vena secanda erit in cubito, ex quacunque causa, ac quouis modo genita sit peripneumonia: quāmuis Paulus velit in iis, qui ex alijs morbis in hunc decidunt, sanguinis detractionem vitandam esse, maxime si diu hoc in statu fuerint: vel si per initia sanguinem miserint. Sin autem peripneumonia statim ab initio inuaserit (vt ipse fatetur) sanguinem mittere, si vires id permittant, ex vsu est. Quibus verbis pugnare videtur Paulus Aetij, ac Celsi sententiæ: quamuis nedum nō pugnant verba eius prædictorum sententiæ, sed ipsam confirmant: non enim propterea quod morbus diuturnus fuerit, vel quòd per initia sanguis missus fuerit, his qui ex aliis morbis in hunc decidunt, propriè sanguinem mittere prohibet Paulus, sed quod vires consumptæ sit hoc auxilium eisdem prohibere, vtpote imbecilliores existentes: quo casu nec Celsus, nec Aetius venæ sectionem admitterent: nanque Celsus dicebat, si satis validæ vires sunt: & Aetius, si nihil obstiterit. Secare itaque venā oportet statim circa initia, in quauis peripneumonia, si validæ vires fuerint, ac nihil aliud obstiterit: & in cubito internam, ac ex vtroque brachio sanguis extrahendus, si sustinuerint vires, primùm quidem modicus, & nō vsq; ad animi defectionē, vt videlicet adseruetur, ad repetendam detractionem, ex Aetij sententia. At si quid venæ sectionē prohibuerit, cucurbitulas tho- *Cucurbitulæ.* raci admouere oportet, ac lateribus defigere, quibus tantum elicietur sanguinis, quantū vires ferūt, vt Paulus refert, vel acri clystere aluum subluere oportet. At si neque iis morbus cedat, præsertim in primis quatuor, aut quinque diebus, purgāte medicamēto aluum subducere licebit, & hoc paulò ampliùs, quò & febres obtusiores sint, & dolores leniores, quemadmodum Hippocr. scriptum reliquit *Purgatio.* libro tertio de Morbis. Eligantur autem ea, quæ leniendo purgant cuius generis sunt nostris temporibus, manna, cassia fistula, ac antidotus diacatholicon, seu diaprunum non laxatiuum, quorum decētem quantitatem assumens cum aliquo ex decoctis præcedenti cap. de pleuritide descriptis dissoluas, ac potui donato, oportet autem infernam aluum (vt præcitato loco inquit Hippocrat.) neque valde *Loco citat.*

suppetiſsam

suppressam esse, vt febres nō sint acutæ, neque valde egerere, quo saliua sursum educi possit, & æger viribus valeat. Confert itaq; peripneumonicis purgatio, iuxta Hippocratis sententiam, præsertim si prædicto modo euitare, ac modò dictis medicamentis purgantibus: nec parum conferunt diutissimæ frictiones, his bis quotidie fiāt in scapulis: proxime ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leuiter contra pulmonem, vt testatur Celsus. Interim verò, vt promptè ac celerrime pulmo expurgetur, cutandum erit: in quē vsum cōferunt syrupi ex adianto, glycyrrhiza, vua passa; aut, si cerebro assumantur, pariter nonnulla ecligmata, aut hipoglottides, seu becchicæ pilulæ tribui possunt; quæ omnia cap. de catarrho, ac de tussi requiras: & post vniuersales euacuationes, potiones quasdam dare cōuenit; inter quas a Celso, & Paulo hyssopi decoctum, cui ficus arida sit incocta, præstat; aut aqua mulsa, in qua vel hyssopum, vel ruta decocta sit, aut iris sicca trita instar duum cochlearium aquę mulsæ inspergēda, vel ipsa met mulsa, in qua iris sit eocta, præbeatur. Quibus etiam pro tatione redundantis succi adiicere poteris hordeum, vuam passam, adiātum, glycyrrhizę radicem, iuiubas, marrubium, aut origanu, seu helenij radicem: valentioribus namq; hic morbus medicamentis indiget, maioriq; extenuādi facultate præditis, quàm pleuritis. Cæterùm ab extra prosunt aduersus dolores imposita calida fomēta, quæ dirigendi vim habeant, ac discutiendi, quorum mentio prædecēti cap. facta est: post quæ thoracis partes illinantur ex oleo amygdalarum dulcium & amararū, aut anethino, seu chamæmelino, irino aut rutaceo, addasq; si libeat prædictis oleis gallinarum, seu anserum pinguedinē, ac butyrum insulsum, vel œsypum liquidam. Quod si mauis, ceratum conficias ex butyri recentis, adipis anseris, vtriusque drachm.j. olei rutacei, ac vtriusque amygdalæ anā vnc.s. pulueris iridis, & hyssopi siccæ, singulorum scrup.ij. œsypi liquidæ drach.iij. ceræ, quod satis sit, fiat ceratum. Cataplasma itē parētur hoc modo, Recipe radicum, & foliorum althææ, & maluarum ana manup.s. contunduntur, & adde cremoris seminis lini, althææ, & fœnigræci ana drachm.ij. iridis, & hyssopi, quę tenuissime sint trita, singulorum drachm.j. butyri, & œsypi liquidę ana drachm.j. & olei chamęmelini, & rutacei ana vnc.j. cum aqua mulsa, aut cum resina terebinthina cataplasma conficiatur, quo tum pectus, tum latera contegantur: optimum etiam erit eidem cataplasmati inspergere seminis lini, ac fœnigræci tenuissimum pollinem. Aetius verò, ac Paulus valde commendant medicamentum compositum ex cera, resina terebinthina, medulla ceruina, butyro, œsypo liquida, inde ficea tenuissimè trita, & etiam nardino vnguento, vt inquit Paulus: sint autem horum partes æquales, vt ait Aetius.

Περὶ ἐμπυήματος. *De empyemate seu suppuratione.*

CAP. LII.

Quot modis dicatur suppuratio

Vide 1. prognost. com. 40 & 1. prognost. com. 60.

Omnibus quā à Græcis ἐμπύημα, à Latinis suppuratio, seu purulēta dicitur & propterea qui hoc morbo laborant ἐμπυϊκοὶ καὶ ἐμπύοι Græcè, Latinè verò suppurati, & purulenti appellātur, non vno duntaxat modo in Hippoc. & Galeni doctrina intelligi cōsueuit. Nāque interdū omnē transmutationē quæ fit ad pus, in quacunq; parte fiat, per suppurationem intelligunt, vt patet aphorismo 8.5. & 45. septimi libri, & libro prognost. præsertim primo, & secūdo; interim verò solos eos, qui in thorace, ac pulmone vniuersum pus cōtentum habent, prius tamē prædictis partibus inflammatione affectis, purulentos nominant: vt dicatur suppuratio hoc modo transmutatio, seu alteratio prædictarum inflammationū ad pus, vt liquet tum commēto citati aphorismi octaui, quinti libri, tum etiam secundo prognosticorum. Tertio modo per suppurationē propriè, ac præcipue intelligunt, non siquidem cōuectionem inflammationis lateris, seu pulmonis ad pus, sed collectionem, seu effusionem puris in spatio thoracis, atq; pulmonis intermedio post prædictæ suppurationis diruptionē. Sic quoque præcipue suppuratos nūcupant eos, quibus inter thoracem, atque pulmonem aceruatum pus est, vt commēto aphorismi 45.6. & 27. & 8. & 15 quinti libri patet, ac etiam secundo prognosticorum. Cùm itaque hisce tribus modis suppuratio, seu purulentia in Hippocratis & Galeni doctrina intelligi possit, de ea quæ primo modo sumitur, nequaquam pertractare proposuimus, cum de thoracis, ac pulmonis affectibus, & nō de his qui indifferēter in singulis corporis partibus prouenire possunt, hic verba facimus. Et cum magna ex parte, ac præcipuè suppuratos nominēt Hippocrates & Galenus eos, qui pus habēt in spatio inter thoracem, atque pulmonem, vt præcitatis locis liquet, propterea de hac suppuratione potissimum pertractare intendimus: quamuis affinitate sermonis nonnulla quoque dicemus de conuersione, seu transmutatione inflammationis lateris, seu pulmonis in pus, quod quidem adhuc in parte inflāmatione affecta vniuersum cōtinetur; & si hic affectus non præcipuè suppuratio, aut purulentia dici possit, vt dictū est. Afficitur verò perpetuò in vere purulentis thorax, præsertim secundu eius cauitatem, hoc est, intermediam regionem quæ inter thoracem atque pulmonem est: quapropter angustiam sentiunt laborantes loci illius pure repleta intermedia ea regione: acciditque eis anhelitus difficultas ac tussis, & in imo thoracis grauitas quædam sentitur. Verùm si nondum pus in idem spatium effusum sit, sed vniuersum consisterit in parte priùs inflammatione affecta, pulmonem, aut subcingentem membranam affectam esse dignosces ex præcedente peripneumonia aut pleuritide, quæ haudquaquā adhibitis subsidiis discussæ fuerunt. Præter hæc, si in pulmone pus cōtineatur, & in vtraque parte potius, quàm in altera, dextra scilicet, & sinistra pus colligitur, in vtrisq; incidens veluti quoddam onus persentiscit æger, & æque calidiores ambæ partes sentiuntur, neque ægrius, aut promptius in vno latere, quàm in alio cubabit. Si verò suppuratio in altero latere tantummodo fuerit, in altera quoq; parte thoracis, dextra scilicet, aut sinistra potiùs quam in vtraq; pus collectum erit, neque in dextra parte existens, in sinistram, neque è contrario in sinistra, transmeare in dextram potest. Cæterùm pars affecta cognoscitur, quia calidior est, quàm reliqua, & in eadem quoque duntaxat dolorem, seu grauitatem sentiet æger: & eo in incolume latus cubante, veluti onus desuper aliquod illi pendere videtur, vt apud Hippoct. atque Gale. legitur secundo prognost. Suppuratio itaque præcipue dicta, quæ nihil aliud est, quàm collectio puris inter thoracē & pulmonē, vt prius diximus, morbus est in numero toto generē

2. prognost. comm. 60.

De qua suppuratione tractabitur.

2. prognost. Loco citat.

Pars affecta.

tex. & com. 59.

præter naturā, ac in excessu, vt lib. de differ. morb. cap. 8. paret At ea suppuratio, quæ transmutatiu est seu conuersio inflammationi lateris, aut pulmonis ac pus, cum eodē tempore fiat abscessus dictarum partium, morbus posset dici in magnitudine, velut quoduis aliud genus abscessum, ex Galeni sentētia 14. metho. meden. cap. 12. Vtraque tamen morborum genera in numero scilicet, & magnitudine, sub vno prædicamentorum genere continentur, vtpote sub quantitate, velut patet eodem libro de different. morb. c. 8. Verùm vt clarior fiat prædictarum suppurationū dignotio, eas separatim distinguere voluimus, ac pro earū distincta notitia, primò indicia trademus ipsius suppurationis, quā abscessum nūcupauimus, secundò disruptionis ipsius abscessus, & tertiò effusionis, seu collectionis puris inter thoracem, atq; pulmonē, quæ propriè, ac præcipuè suppuratio dicitur. Dignosces autem inflammationis transmutationem ad pus, cum adhibitis opportunis subsidiis, ac pruba instituta victus ratione in præcedenti inflāmatione dolor nō desinat. adhuc rigor laborantem prehendit propter puris acrimoniam, ac mordacitatem, quod quidē adiuncta corpora erodit, talémque rigorem febris comitabitur vehementior admodum, quàm ea, quæ præcesserat; euenitq; ægrotis ponderis cuiusdam (in loco quo dolore afficiebantur) sensus. Ex pondere itaque, rigore, ac febre multò vehementius affligente, quàm anterior, suppurationis initiū percipitur, vt liquet apud Hippocr. & Gal. 2. prognost. & apud Alexandrum cap. de purulentis nam dum pus conficitur, dolores, ac febres accidūt magis, quàm iam confecto ex eiusdem Hippocrate sententia aphorism. 47. libri 2. aderitq; grauitas pectoris, tussis valida, & sicca cum dolore, aliquando etiam cum humiditate, ob quam releuari quoque videntur, vt inquit Paulus. Verùm licet confecto pure, & dolor, & febris mitiores fiant, tamen instante tempore disruptionis ipsius, vehementiùs cum horrore quodam iterum febricitabunt, ac in sermonis proprietate conturbantur, offendunturq; spiritu, adeò vt difficiliùs, quàm antea spirent, ex eiusdem Pauli testimonio. Rupto autem abscessu, ac effuso pure inter thoracem ac pulmonem, vehementes febres quiescunt, & magna ex parte dolor quoq;, licet indesinenter febricitent habituali quadam febre: grauitatis autē sensus remanet intus in profundo thoracis: simulque transfluere aliquid apparet iuxta multiplices reclinationis permutationes, & maxime cum ab vno latere in alterum decumbunt, tunc sane multitudo puris manifestatur, & fluctuationis cuiusdam sonitus sæpe sensibiliter in reclinationibus ipsorum auditur, prout legitur apud Galenum lib. 4. de locis affectis, cap. 8. & apud Aetium lib. 8. cap. 65. totúsque thorax eisdem attollitur, etsi neque calidus sit ipsorum spiritus, neque etiam exsufflando emittatur, nisi adueniens fortè febris accesserit, vt idem testatur Galenus, potissimùm vbi magna puris quantitas collecta sit. Educitur quoque eisdem pus nunc purum, nunc fæculentum, vt inquit Paulus: ex pulsu item poteris diuersa suppurationis tempora internoscere: nam initio suppurationis statim suppurati pulsum habebunt, qualem habere solent in vigore inflammationis; nam hoc tempore initium est suppurationum: erit itaque pulsus durior, quàm antea, & vibratus magis, sed minor, quàm dudum, non tamen languidior, quin etiam crebrior, ac celer: nonnunquam etiam inæqualis, & inordinatus; verum omnibus erit hecticus; quoniam perpetuo et illa in motu alternarum agitatio, donec fiat eruptio: licet cum pus prope maturum sit, æqualior fit pulsus, cum verò eruptio fiat, languidior, latior, tardior, & rarior pulsus redditur, vt libro de pulsib. ab Tyrones, cap. 11. & quarto de causis pulsuum, scriptum est. Hippocrates verò eodem 2. lib. Prognostic. omnes purulentos dignosci his indiciis fatetur, nam principio febris non dimittet, sed interdiu tenuior, noctu verò vehementior est. Copia sudoris elicitur, ac tussiendi cupiditas adest: quamuis nec quicquā commendatione dignum expuant. Oculi caui redduntur, genæ rubent, vngues curuantur: digiti verò potissimùm summi calescunt, atque in pedibus tumores consistunt, procedente videlicet tempore, neque cibum appetunt; ac pustulæ circa corpus erumpunt, quorum omnium Galenus eodē loco causam reddit. At quoniā suppuratio nō ex vna duntaxat causa oriri potest, eas propterea inuestigare conabimur: interim namq; ex inflammatione in pus versa, & demū disrupta siue subcingentis, aut alterius thoracis membranę, siue pulmonis fieri potest: velut ex iam dictis liquet, ac etiā Paulus & Aetius testātur. Quandoq; verò propter sanguinis eruptionem, vlcere ad cicatricem nō perducto oriri potest, vt idem Paulus inquit. Ex angina quoq; cum ab ea ægri liberantur, & ad pulmonem vertitur, si non in septem diebus pereant, sed eos effugerint, suppuratio fit, quemadmodū aphorismo decimo libri quinti, ab Hippocrate & Galeno scriptū est. Quæcunque verò prædictarum causarū suppurationem excitauerit, haud ægre dignosci poterit, ex propriis eorundem affectuum signis, vt si pleuritis, aut peripneumonia, aut sanguinis eruptio, seu angina præcesserit. Ex confluxu etiā e capite ad thoracem manare (vt Paulus asserit, ortum ducit quandoq; suppuratio, seu vt (inquit Aetius) e seroso, aut pituitoso humore, ex reliquo corpore in vacuum thoracis delapso, istiucq; pus refecto: id quod confirmari videtur ab Hippocrate, simul atque Galeno aphor. 38. septimi libri, cùm dixit Hippocrates, Destillationes in ventrem superiorem suppurantur intra viginti dies: & libro primo de morbis ab eodē Hippocrate dum asserit suppuratos interim fieri, cum pituita de capite copiosa, & acerrima in superiorem ventrem fluxerit, putrescit, & in pus vertitur. Nec minus & huius causæ notitiam habebis, si præcedentem destillationem considerabis, ac eiusdem signa pernotabis. Verùm qui fiat, vt ex destillatione, seu ex delapsu pituitosi præsertim, & serosi humoris ex reliquo corpore in vacuum thoracis suppuratio gignatur, non ab re dubitabit quispiā, cum suppuratio (vt superius definitum est) aut mutatio sit inflammationis ad pus, aut effusio quædam, seu collectio puris inter thoracem, & pulmonem: quod verò pus generationem habeat, aut vbi cōtusa caro fuerit, aut ex humore, qui phlegmonem producit, apud Galenum legitur quinto de simplic. medi. facult. cap. 5. insuper (vt idem met Galenus testatur primo de different. febr.) pus generationem habet per inflāmationes, & phymatosus tumores omnes, super ante quidem natura, quemadmodum in humoribus intra vasa putrescētibus, id quod subsidet in vrina, proportione puri correspondet. Qua de re quocunq; modo suppuratione sumpta, cùm sem-

Suppuratio repente seu conuersio dicta quid sit, quæ ad secū pro ternaturam est.

Signa in flammationis cum in abscessum vertitur.

Tex. & cōment. 38. Alex. lib. 7 cap. 2 Paul. lib. 3. cap. 32.

Signa disruptionis abscessus.

Locis affect. suppurationis proprie dicta signa.

4 de locis aff. cap 7.

Quales sint suppurato. in pulsu.

2. prognost. tex. 40.

Causa suppurationis.

1. de morbis versus medium.

Dubium.

1. de differ. febr. ca. 6.

pus generetur,siue collectum in parte prius in flammata, sue effusum inter pulmonem, & thoracem: quod nequaquam poterit propter confluxum humoris a capite, aut ex reliquo corpore ad thoracis partes manantem, vt Paulus, & Aetius asserunt, seu ex destillatione, vt inquit Hippocrates, & Galenus præcitato aphorismo 38. septimi libri, cum necessum sit ipsum fieri, aut ex carne corrupta, id quod in suppuratione iam dicta minime contingit; vel ex præcedenti phlegmone non discussa, seu tuberculo, ad pus transmutatis: non igitur generari poterit ex destillatione, seu delapsu humorum ex reliquo corpore in vacuum thoracis suppuratio. Verum si quis Hippocratis, ac reliquorum iam dictorum verba sane intelligere velit, ipsos prompte a calumnia liberabit: nam destillationes in ventrem superiorem intra viginti dies suppurari, hoc est, concoqui, superari, & euinci, ac similes puri reddi, & non vere in pus verti docuit Hippocrates, id quod Galenus disertissimé declarauit, commento aphorism. 30. eiusdem septimi libri, cum diceret, loquens de his, quibus fiunt a capite ad pulmonem fluxiones manifestæ. Verum hi neque spumosa per sedem excernunt, neque cum tussi expuunt, & tamen sæpius manifeste quæ sunt in ventre, hoc est, pulmone asperæ arteriæ sunt eo oppletæ, quod defluxit a capite, quod iam concoctum est puri simile, sed spumosum minime: concoctæ itaque destillationes in superiori ventre, hoc est, thorace, puri similes fiunt, vt inquit Galenus, & non vere suppurantur. Quare ex eis similitudinariæ quædam, & non veræ suppurationes interdum gignuntur, ex Galeni sententia: enim verum pus ex eisdem progigni nequeat. Quomodo etiam interpretari possunt & Pauli verba, vel intelligis ex confluxu a capite manante ad thoracis partes, phlegmonem prius generari posse, & ex ea suppurationem per eiusdé phlegmones trāsmutationem ad pus. Erit itaque non immediata, sed mediata causa suppurationis destillatio, si hoc modo interpretentur Pauli verba. Quod vero Aetius suppuratos non vere fieri ex seroso, aut pituitoso humore in vacuum thoracis delapso, itáque putrefacto intellexerit, sed æquiuoce, ac similitudinarie ex eiusdem verbis liquet, cum dixit, Nouimus autem quosdam citra febrem suppuratos, ex iā dicta causa, &c. Paulo enim supra retulerat suppuratos indesinenter febricitare febre hectica. Qua de re sibipsi pugnaret, si post pauca verba eosdem citra febrē muuisse asseruisset; nisi per eos citra febrem suppuratos non verē suppuratos intellexisset; vel dicas fieri suppuratos, si pituita ex capite destillet ad pulmonem, ex qua temporis progressu exasperatur pulmo, & intus exulceratur a pituita inhærente, ac putrescente, vt vsum fuit Hippocrati libro de morb. primo, & si tabidi potius, quam suppurati hi nuncupati possint. Verum de causis suppurationis satis sit hæc dixisse: sed ad eiusdem prognostica deueniamus, asserentes quòd suppuratorum hi potissimum superfunt (vt inquit Hippocrates secundo prognostic.) quos febris eodem dimiserit die post eruptionem, ac cibum citius appetūt, & siti liberati sunt, & venter exigua, ac consistentia deiicit. & pus album, leue, concolorque est, ac vacans pituita, & absque labore, ac valida tussi expurgatur. Itaque optime quidem sic, ac celerrime iudicantur, sin minus, quibus ad hæc proxime accedunt: moriuntur verò ij, quos febris non deserit, aut cum videatur deserere, denuò recurrens excandescit: & sitiunt, nec cibum appetunt, aluus humida est, pus viride, liuidumque spuunt, vel pituitosum, spumosumque: pereunt ergo, si hæc omnia adsint. Ad horum quibus alia aduenjunt, alia nō, ij partim intereunt, partim in multo tēpore incolumes euadunt: verum ex indiciis omnibus, quæ in iis existunt, de cæteris quoque vniuersis coniectandum. De iis verò suppuratis, ac purulentis, qui ex pulmonia fiunt, eodem secundo prognosticorum, Hippocrates hæc scriptū reliquit. Quod si maiores natu fuerint, potius intereunt: per alias verò suppurationes, minores natu potius moriuntur. Etenim (vt inquit Galenus in commento) in purulentis ex pulmonia, quia propter excreationem sanari debent, viribus propterea egent validioribus, & ob id potius minores natu, quam maiores seruantur. In cæteris verò suppurationibus, minores natu antea moriuntur propter vehementiores dolores, ac febres, quæ maioris dū suppurationes fiut, illis accidunt: quo fit, vt propter magnitudiné febrium, ac doloris, morte præoccupentur. De iis verò qui ex morbo lateris suppurantur, talem protulit sententiam aphoris. 15. lib. 5. quòd si in quadraginta diebus purgantur a die, à qua fit eruptio, liberantur, si verò non, ad tabē trāseunt. Cōuersa autē inflammatione lateris, aut pulmonis in suppurationem, rumpitur nunnunquam sursum versus, quādo etiam periculosior est, Aetio & Paulo testibus: aliquando verò deorsum. Verum si sursum erumpitur, si non quam citissime pus per sputum reiiciatur, tabidi fiunt, vt inquit Aetius: & (vt Paulus assent) illud idem confirmās nisi eisdem summa adhibeatur diligentia, protinus purulenta illa collectio tabem accersit, pulmone exulceratio nem cōtrahente. Quæ verò suppurationes inferius tendunt, ac rumpuntur, non adeò periculosiores existunt, cùm in aluum, & intestina, aut in vesicam transfundātur per vasa quædam trāsmissione ad ea membra facta, quorum puris expurgationis modum, pulmonis, aut thoracis vomica disrupta, diserte Hippo. Gale. sexto de locis affectis, cap. 3. & commento aphoris. 8. libri septimi, docuit, in his itaque locis illum studiosi requirant: ij verò suppurati, quibus propter magnam puris copiam inter thoracem & pulmonem collectam totus thorax in respiratione attollitur, celeritmé suffocantur, ex Galeni testimonio quarto de locis affect. cap. 7. tum ob affectum ipsum, vt ipse refert, tum quod vires omnibus suppuratis defessæ, siquidem propter pugnā e necessitate imbecilliores redduntur. Verùm quinto de locis affectis, c. 4. de suppuratis aduersus Erasistratum sic dicebat, quod velut nō paucos perire, ita & alios complures seruari videat: quorū si quis per singulos dies reiecti puris quantitatem collegerit, interdū sex, aut octo heminas, interdum quindecim, atque interdum plures totam summam æquare inueniet. Quis autem sit suppuratorum per expuitiones purgationis modus, habetur a Galeno eodem quinto de locis affect. namque expuitionis tempore vniuerso thorace vehementer constricto per validam tussim (sine qua fieri nequit) pus, quod inter ij sum & pulmonem continetur comprimendo cogit, atque ad pulmonem ipsum impellit confestim ne pulmonis membrana eiusdē puris, ac similiter cuiuslibet alterius excremēti penetrationem etenim thorax vehementer admodum hoc tē pore pulmonem omni ex parte comprimit, & demum, cùm & ma-

Responsio. tex. 68. Loca citata. Prognostica. 2. progno. text. 63. Loca citata.

tes

tes sint in earum extremitate asperæ arteriæ partes, quam venę,& arteriæ leues, ac multo ampliora habeant ora, nec ita cōcidant, neque omnia lanā concludant, propterea quòd cartilagineæ sint, in asperas ipsius pulmonis arterias recipitur, & non in leues, ac venas, ac deinceps expuitur. Qui autē suppuratione laborāt, aerem inhabitent siccum, in *Curatio* calido, & frigido temperatum, vel paulo ad calidum vergentem, ac in quiete diligenter custodiēdi sunt à motu, seu exercitio cauentes. somno quoque temperato vtantur,& si rupturæ tempus instauerit, super sanum latus decumbant, Paulo auctore: singulis diebus alui excrementa excernant, nō sponte, saltem clysteribus, præsertim lenibus: namque exonerata natura ab eiusmodi excrementis, promptiùs suppurationi vacabit, ipsam maturando, aut rumpendo, aut expurgando. Immodici animi affectiones vitandæ erunt, præsertim metus,& mœstitia: nutriendi verò sunt ex ptisanæ succo, & aqua mulsa, vt inquit Aetius: nam mulsa quouis tempore exhibita, nihil ægrum offendit, Tralliano teste: quamuis nec ipsa vniuersim, sed paulatim exhiberi *Victus ratio.* debeat: nam omnis potus modicus esse debet, in iis qui alicubi abscessum habent, vt Galenus testatur septimo de compositione medicament. secundum loc. cap. 6. Verum (vbi infirmæ vires fuerint) maior cura ipsarum habenda est:& propterea cibis boni succi,& concoctu facilibus vti debēt, ptisanæ cremorem parantes, aut ipsammet totā ptisanā decoquentes in gallinarum, seu pullorū gallinaceorum, phasianorum, aut perdicum, seu columbarum iure: quorum etiam carnes edant, veluti etiā & turdus, aliasq; aues montanas, ac gallinam testes. Et quia iura (vt inquit Alexander) vlcera magis detergunt, ventrémque humidiorem efficiunt, propterea modo dictarum carnium iure vtātur, thymo, hyssopo, oreoselino, aut fœniculo adiecto; bet asica, aut asparago, vel malua, vbi biliosum corpus fuerit, aut salsum quid expuant,& febris valida. Interim verò vti poterunt pistacus, amygdalis, vua passa, ac nucleis pineis, verum non copiosius ex eis assumant, & si abstergere possint: nam æg. coquuntur, & propter oleosam ipsorum partem alios cibos in ventriculo interim corrumpunt, vt apud eundem Alexandrum legitur. Potus verò vt diximus, sit aqua mulsa, aut aqua hordei, vel vinum tenuis substantiæ, vt Galenus præcipit, eodem libro septimo de composit. medic. secund. loc. cap. 6. sit autem vinum (vbi eo ægri indigeant) paucum, ad dulcedinem declinās, vt inquit Aetius: poterit quoq; & aqua probè cocta offerri, iuxta eiusdē sententiā: ab aceto autem,& omni alio vinoso genere, & ab aqua quoq; *Medicamentorum ratio.* frigida abstineat, vt ipse præcipit. Cum autem suppuratio fieri incipit, puris confectio, seu cōcoctio *5. de simpl.* iuuanda erit, vt Paulus refert: namque vnum ex na-*[illegible]* turalibus operibus, quod quidem concoctio quæ-*1. de differ.* dam existit, est ea quæ in pus fit conuersio, vt apud *febr. c. 6.* Gale. legitur quinto de simpl. med. facult. & primo *Quæ medicamēta puri generationi opitulentur.* de differen. febr. Qua de re quod ad mouēdum pus adhibetur medicamēntum, tale esse debet, qualis est in naturis tēperatis calor natiuus, modice liquidem humectans,& excalfaciens, vt neque excellat, neq; inferius sit temperatura corporis ipsum immutantis, sed quoad fieri possit simillimum, quemadmodum eodē quinto libro de simp. med. facult. cap. 5. liquet: atidē quod emplasticum sit oportet, quo tenaciter corporis poris, siue meatib. illitū inhæreat,

vt ibidem patet. Primum itaq; cum suppuratio fit, fomentis per spōgias natura adiuuāda erit, vt Paulus asserit: nec illud citra rationem fieri iussit: nam inter omnia, quæ ad puris generationem conferunt, aptissima est perfusio aquæ temperate calidæ, aut cui additum sit oleum, quod hydrelæon Græci vocant; & ex iis, quæ irrigantur, oleum temperatum, iuxta eiusdē Galeni decreta, præcitato libro quinto de simpl. med. facultat. cap. 8. Farina quoque triticea pura, aut panis purus modice coctus cum hydrelæo confert: insuper & adeps suillus, vitulinus, gallinaceus, seu anserum, cū maluæ, seu althææ radice permistus: vt cataplasma fiat, præsertim tardantibus suppurationibus ex causis decoctis, hordeacea farina, althææ radice, colubino stercore,& modica resina terebinthina, ex Pauli,& Aetij sentētia. Ceratū quoque cōficere poteris ex butyro, iuta, iride, baccis, lauri, vt Aetius inquit, cui radicē maluæ, aut althææ, adipem ex prædictis, farinam hordeaceam, aut triticeam, oleum commune, amygdalarum dulcium, aut chamæmelinum, simulatq; ceram addere poteris. Quo item tempore iis ex contutis carnibus gallinarum, aut gallinaceorum pullorum, perdicum, phasianorum, aut [illegible]rnarum pa[illegible]tum, etiā cum ptisana permistum sumere ægri poterit, præsertim vbi imbecilliores vires fuerint, cūm non parum eis conducat pro puris generatione. Pure autem genito, quæ abscessum rumpūt adhibenda erunt, velut ex mulsæ sorbitio [illegible] posito *Quæ competat pure genito.* tēpore,& ptisanæ cremori cum melle:& si valentiores ægri fuerint vt Paulus refert, dec[illegible] hyssopi,& thypi cum melle: item [illegible] eiusdem commendat, & c[illegible]tapotia ex hiera diac[illegible]: à quibus abstinere cōsulo, nisi valde robusta sint corpora, quibus hæc tribuantur: potius verò syrupu ex hyssopo, aut marrubio crebrius adhuc vsum præberem. Conducit quoque non parum ad abscessus *In medic* rupturā, super sanum latus decubitus: legitur etiam apud Hippocratem libro de locis in homine, quod purulentis, cum excreationem facere oportet, pluribus cibis,& salsis, ac pinguibus vtēdum est,& vinu austero,& cū sic habet tussis inducenda. Ab extra verò vtile est vt Aetius inquit cataplasma ex *Quæ competant medicamenta suppurato in proprie dicta.* solo stercore caprino, præsertim vbi ruptura tardauerit. Verùm rupto abscessu adiuuare oportet puris excreationem, quocunque repere cognoscatur, ex decreto eiusdem Aetij. Nam si ad aluum prorepret, magis emollientia offerēda sunt: si ad vesicam serpat, ea quæ vrinā magis cient adhibēda: si verò per tussim puris repurgatio fiat, nihil conuenientius, aut familiarius exhiberi poterit, quàm ptisana optimo melle permista: item dari poterit (vt Paulo visum est) hyssopi, iridis, aut dulcis radicis decoctum in mulsa diluta; cui quoque sententiæ adstipulatur Aetius: item & radicis dulcis succus cum iure ducatus confert. Et si pus, quod expuitur, fœdi odoris, ac sordidum fuerit, fœnigræci cremorem cum palmulis pinguibus decoctūm dare confert, horū inopia, ficus quoque siccas modicas incoquere. Præstat etiam si mellis paulum admisceas, vbi cremorem exhibiturus es, vt Alexāder scriptum reliquit: per aliquod tamē tempus ante cibum potius ipsum dato. Benefaciunt quoque (eodem auctore) hyssopum, thymum, aut iris contusa, seu pulegium, seorsim assumpta, aut cum melle mixta: nam generose (vt ipse inquit) repurgant. Idem quoque medicamentum commēdat, quod recipit nucem pineam,

quæ

quæ ... propriam tetinam peculiarē sibi eiucundatam habeat cū marrubio recēti decoctā, deinde mellis modicu decocto misceto & rursus hoc vsq; ad melleam crassitiem incoquito,& vtitur;ni quem etiam vsum conducunt, mel rosaceū, syrupus ex adianto & glycyrrhiza,de hyssopo & marrubio. Vtilis quoq; ad puris repurgationem existit aliorū præcipuè coctorum comestio,robustis præsertim, vt Aetius fatetur.Interea ex hyssopi puluere,vel abrotoni,mixtis seminibus in decoctione pinguiū caricarū medicamentum paratur.Similiter etiam terebinthina munda in mensura vnius cochlearis, ieiunis quam maxime, & viribus reparatis datur, ex Theodori Prisciani sententia libro secundo ad Timoth.part.2. cap.10. Cæterùm vndecunque puris excretio contingat,eodem Aetio teste,ea quæ vrinam cient,cibis commode admiscentur: quamuis hoc pugnare videtur Galeni verbis libro quinto de simpl. med. facult. cum asseruit medicamenta vrinam cientia actiora esse,& valde excalfacientia,quę omnia aduersa sunt puris ex thorace expuitioni.Quippe cum natura eorum sit,tum exesoria factoria exsiccatoriaq;, tum etiam secretoria, & coactoria. Quod verò coactum est atque exsiccatum, haud etiam facile expuitur proinde huiusmodi medicamenta,quæ expuitioni ex thorace puris opitulantur, incidendi, atque extenuandi,& detergendi vim habeāt oportet,sed non tamen ii signitet calidam, ne videlicet valide deficcent, veluti ea, quæ vrinam valenter ciunt. Atqui nodus hic bifariam solui poterit, primo quòd Galenus actiora medicamenta dixit plurimam mouere vrinam (cùm nōnulla alia eam ciere possint,quæ actiora non sunt)quæ insuper puris ex thorace expuitioni aduersa esse fatetur: cum simul cum caliditate valētei deficcent: & propterea ab eo peculiariter hæc dicutur vretica,siue vrinam mouentia,non quia hæc solū vrinas moueāt (quoniam & alia quoque medicamenta, quæ non adeò calida sunt, neque deficcant,vrinam prouocant) sed quia iam dicta medicamenta solas vrinas mouent, propterea peculiariter vretica nuncupantur, à quibus abstinendum esse pro puris ex thorace expurgatione, eodem loco præcipit,& non ab his, quæ non adeo calida, & sicca,seu acria sunt,& ab Aetio commendantur. At si quis velit, cuncta quæ vrinam ciunt ab eodem Aetio commendari, dicimus nos, quod eisdem etiam vti possumus, modo qua præcipit Aetius, ea scilicet cibis admiscentes, quæ suapte natura humidiora sint,vtpote ptisanæ, aut quippiam inti ex prænominatis; id quod neque Galenus ipse negauit, cum præcitato libro quinto de simplic.med.facult.dixerit eadem medicamenta vretica,acria,plurimum mouētia vrinam commoditatis gratia,pro expurgādo ex thorace pure, cum sorbitiunculis, potionibusque humectantibus exhiberi posse:obtunditur etenim prædictorum medicamentorum caliditas, ac siccitas immodica ex admistione sorbitionum, ac aliorum ciborum, seu potionum humectantium. Quòd si diuturnior affectus fuerit, imbecillæ vires, ac febrilis calor moderatior euaserit,neque thorax multum puris continet,lac (vt inquit Alexander) dari debet, asininum præcipuè, vbi sordidu ac fœdi odoris pus expurgatione indigens existat, hoc enim omnibus aliis antecellit,vt ipse inquit: post ipsum equinum propinandum erit, quod asinino ad omnia fit persimile.At si horum animantium ægri lac nolint as-

cap. 12. *Dubium.*

Responsio.

cap. 12.

sumere,dabitur ipsis secundo loco bubulū, aut caprillum:nam & si non adeò pinguē vim obtineat horum lac, nutriēdo tamen amplius quiddam alis præstare potest;& si timor absit, ne ægri ventriculo lactis corrumpat potio, satius erit ipsum incoquere: nam decoctio bonam serosi partem auferet, vt etiam ipsum efficax euadet ad ventrem retinēdum. Commodius quoque adhuc, & vtile efficies,si calculus fluuiales candentes, excussosq; inicias, aut ferramenta eodem modo ignita. Vsus denique lactis vlcus purgare,carne obducere,& totum corpus, plusquam vniuersa nutrire poterit, vt idem Alexander inquit:verum de hoc in sequenti capite fusius pertractabimus.

Περὶ τῆς φθίσεως. *De tabe.*

CAP. LII.

QVAMVIS diutius,sæpè & periculosius tabes eos male habeat, quos inuasit, vt legitur apud Celsum ca. 2. lib.3. tamē plures sunt eius species,vt ipse inquit;quarum vna est, qua corpus nō alitur, & naturaliter semper aliquibus decedētibus,nullis verò in eorū loco subeuntibus summa macies oritur, & nisi occurritur, tollit. hanc tabis speciem ἀτροφίαν, Græci vocant. Altera species est,quam Græci καχεξίαν appellāt, vbi malus corporis habitus est, ideoque omnia alimenta corrumpuntur. Tertia est, longéque periculosissima species,quā Græci(vt ipse inquit) φθίσιν cognominauerunt, quemadmodum Hippocrates nonnullis in locis, præsertim aphotismo 16.septimi libri,nominauit:licet hanc etiam Græci potissimum Athenienses vt Galenus in commento refert, φθόην appellāt. De hac itaq; tertia specie, quam Græci φθίσιν,aut φθόην,nuncupare cōsueuerunt,Latini tabē, reliquis duabus posthabitis,pertractare intēdimus, quamuis & hæc quoque φθίσις,seu tabes,non vno modo in Galeni doctrina intelligatur:nam tabidos interim nominat eos omnes, quomodocunque extrema macie confectos quocunq; extenuentur modo. Interdu verò illos solum, quibus pulmo est exulceratus:quandoq; etiā eos,qui natura prompti sunt ad hūc morbum, veluti videre licet commento aphorismi 10. & 15. tertij lib.& 8. 4. ac primo de morbis vulgaribus, & sexto ētis aliis in locis. Nos verò per tabidos audiri volumus non eos,qui extremè emaciati sunt quomodocunq;,nec eos qui parati sunt ad hūc morbum vtpote angusto,& restricto thorace existentes,vt à tergo in morem alarū prominerent operta scoptula,quos propriè Græci πτερυγώδεις,quasi alatos vocāt,& quibus a capite ad pulmonem fluxio defertur:namque hi quoq; facilè tabescunt,cum caput facile impleatur,spiritúsque organis multas destillationes demittat:Galeno teste, eodem primo libro de morbis vulgaribus. Verùm eos duntaxat, quibus pulmo exulceratus est: veluti per tabem intelligi[?] vnius vlcerosam dispositionem in pulmone existentem, quam idē Galenus describens commēto præcitati aphorismi 16.septimi lib.totius corporis extenuationem esse dixit, cum febre tenui, seu exigua, consequentem ad insanabilia pulmonis vlcera. Veluti quoq; Hippocrates libro secundo de morbis , ac libro de internis affectionibus, eius item esse tres species, quarum prima a pituita fit e capite ad pulmonem confluente , secunda a labore , tertia a spinali , seu dor ali

Tabis species tres.

Tabes,qua phthisis appellatur, tribus modis dicitur.

1 de morbo vulgar.

commentari in commen. 18.

Commen. commen. 18.

... qua in ... tractatu ...

2. de morbo ... in ... dun.

De internis affecti. trea poss.

dorſali medulla, quæ maximè corripit recẽtes ſpõſos, & veneri deditos. Nos verò (vt diximus) reliquis omnibus poſthabitis tabis ſpeciebus, ſeu differentiis, de ea verba faciemus, quę totius corporis extenuatio eſt, cum febre lenta, conſequens ad inſanabilia pulmonis vlcera, Galenum ſectati; aut ſiquis vellet breuiorem afferre definitionẽ, eam nominabit, tabẽ, de qua ſermo habendus erit, quæ vlceroſa pulmonis diſpoſitio eſt, quemadmodũ Galenus eam nuncupauit aphoriſm. 11. libri quinti, & decimo libri tertij, & poſt eum Aëtius cap. 67. lib. 8. & Paulus cap. 32. libri tertij, quamuis auctor libri de definitionibus medicis, per tabẽ propriè dictam nedum pulmonis vlcerationem, verumetiam thoracis, vel faucium ſubintelligi voluit, quã & tuſſicula, & debiles comitantur febres, atque in eis corpus conficitur. Exquiſita itaque tabes (ex Hippocratis & Galeni monumentis) erit corporis cõſumptio, ſeu colliquatio cum febre leuta, ex pulmonis vlcere: quamuis impropriè, ac nòn exquiſitè tabes nuncupari poſſit ea quoque totius corporis demolitio, ſeu extenuatio, quæ thoracis, aut faucium, ſeu aſperæ arteriæ vlcera comitatur, pręſertim vbi non exactum adeò ſermonem occaſio requirat: licet reuera, qui hoc modo laborant tabidi non ſint, eandem tamen curationem exigunt: tabeſcit ſiquidem. & in his tẽporis progreſſu corpus totum veluti in propriè dictis tabidis, præſertim ſi in thorace, aut aſpera arteria exulceratio fiat: propterea quòd cor ipſum ſimiliter eiſdẽ ſiccari oporteat: abſque enim principis membri paſſione fieri non poteſt, vt animal in toto afficiatur, vt libro de maraſmo, decretum reliquit Galenus, quamuis nõ æqualiter ſingulæ corporis partes tabeſcant. Verùm cor, & iecur, minùs quàm partes aliæ attenuantur in tabidis: cor ſiquidem, quoniã facultate trahẽdi vehementi pollet, quapropter ſanguinem valentiſſimè attrahit, & nõ priuſquàm vltima ſit membris omnibus inopia, ipſum alimento caret: iecur verò, quòd ſanguis totus inde initium habuerit, vt apud Galenũ legitur præcitato libro de maraſmo, cap. 5. Id verò quòd in ſingulis partibus; & præcipue in corde (vt diximus) per tabem primò demolitur, humor eſt in eiſdem inſitus, ac per loca media partium ſimilariũ diſperſus, ex quo membra primum aluntur, verùm quouſque in corpore cordis aliquid ipſius ſeruatur, licet propius veram tabem accedant, tabidi re vera appellandi nõ ſunt. Cum verò ad carnoſum genus conſumptio pertranſit, aut ad fibroſam, ſeu membranoſam ſubſtantiam, omnimoda facta conſumptione ob ebullitionẽ iam dicti humoris inſiti, exquiſitus tũc marcor exiſtit, vt legitur apud Galenũ ſeptimo & decimo method. medendi, ac primo de different. febr. cap. 9. Nos verò qui adeò exacto ſermone de extenuatione loqui non intendimus, & ſi de ea loquamur, quæ vlcera pulmonis, aſperę arteriæ, aut thoracis conſequitur, quoniã exſiccato humore duntaxat, diſperſo per loca media partium ſimilarium, cordis præcipuè, ac totius corporis, eiuſdem corporis exſiccatio quædam, ac extenuatio fit, adhuc tabem eam eſſe dicimus: nam licet perpetuò exulceratio præcedat, non tamen ex ea confeſtim carnoſarum partium, aut fibroſarum, ſeu membranoſarum conſumptio ſequitur, ſed priùs nuper dictus humor conſumitur. Ex tuſſi autem, ac anhelitus difficultate aliquam prædictarum partium affectam eſſe cõijcere poteris: quæ autem earum ſit,

Quòd hæc tabes bifariam dicatur.

De definit. medicis, in medio.

cap. 1.

7. method. cap. 6. 10. metho. cap. vlt.

Partis affectæ ſigna.

ex aliis quibuſdam ſignis comprehendas: nam pulmo ſi fuerit, plurimum erit quod per ſputum reiicitur, dolor non aderit, ſiquidem pulmonis vlcera dolor non comitatur, Galeno teſte, quarto de locis affectis, cap. 8. Et ſi in eius parenchymate exulceratio ſit, ex eiuſdem pulmonis eſſentiæ proprietate percipies, cùm ipſius pulmonis caruncula per tuſſim reiiciatur; haud ſecus ſi bronchij pars quædam tuſſiendo reiiciatur, ſecundum aſperam arteriam pulmonem exulceratũ eſſe exiſtimamus: quin potius totum bronchion reiici neceſſe eſt. Similiter ſi arteriæ quæpiam, aut vena in eo exulcerata fuerit, ipſarũ quoque portionem aliquam, præſertim vbi fruſtum vaſis haud paruum fuerit, tuſſiendo expui oportet. orto verò in aſpera arteria vlcere, præter hoc quòd ſputum purulẽtum apparet, dolorẽ quoque in loco affecto laborãs ſentire cõſueuit: ipſum verò per ea, quæ screantur, quia exigua ſunt, ab vlcere quod in pulmone natum eſt, diſcerni poteſt; quippe ab vlceribus pulmonis plurimum reiicitur. Ita quoque videmus interdum per exulcerationem excreari ex gutture corpuſculum aliquod à ligula (Græci ἐπιγλοττίδα vocant) cum pars ipſa efficitur: id verò non ſolùm hoc indicio deprehenditur, verumetiam ex eo, quòd in vlcerato loco doloris ſenſu laborans infeſtatur, veluti de aſpera arteria iam dictum eſt. At ſi nullus in prædictis partibus dolor ſentiatur, nec aliquod iam dictorum ſignorum adſit, verùm cùm purulento ſputo in thoracis parte aliqua manifeſtè ſenſus doloris adſit, thoracem affectum eſſe cenſeto. Affectus hic cum exulceratio ſit, morbus planè erit in ſoluta cõtinuitate. Dignoſcitur autem ex frequẽti tuſſi, per quam pus excreatur, interdum cruentum aliquid, vt inquit Celſus, quòd ſi in ignem impoſitum ſit, m. li odoris erit. Comitatur autem neceſſariò affectum hunc totius corporis extenuatio, ac c. inium cõſumptio, febris quædam lenta, ſeu exigua, vt patet commẽnto aphoriſmi 16. ſeptimi libri, potiſſimùm vbi pulmo exulceratus fuerit. Vt verò Celſo viſum eſt, febricula leuis fit, quæ etiam cum quieuit, tamen & repetit: verum proprium exulcerationis indicium eſt (vt ipſe Galenus inquit, primo, & ſexto de locis affectis) vocatum tamentum, ſeu cruſtula quædam eius particulæ, à qua excernitur, Græcè ephelcis dicta: ſpiritalium inſtrumẽtorum, ſi tuſſiendo excernatur: proprietas verò eſſentiæ eiuſdẽ affectæ partis proprium indicium eſt. Diſcernũt præterea plurimi purulentum liquorem, vt ex Cælio Aureliano liquet, libro ſecũdo, cap. decimoquarto, phlegmata carbonibus imponentes quò exuſta probentur. nam tetri odoris eſſe neceſſe eſt, omne quod natura fuerit mutatum, velut ex defluxione carnis veniẽs: item in aquam mittunt ægrotãtium putamina, etenim naturalia facilè ſoluuntur, vitiata verò, atq; mutata perſeuerãt, quadam tenuitate coacta, & ſubſidunt, ſiquidem ſint grauia, & cõtra naturam ex defluxione carnis veniẽtia: verùm cùm cõfirmata tabes fuerit, præter carnium cõſumptionem genæ liueſcunt, vngues curuantur, exalbidi, vel pallidi apparent: & malo iam vincente, capilli de capite defluunt; aluiq; profluuiũ ſuperuenit Hippocrate auctore: præcordia ſurſum cõuelluntur, ſitis ipſos magis conficit, cibiq; faſtidiũ vrget; & id quod ſurſum vergit, ac per ſputũ reiicitur, vehemẽter fœdi odoris eſt, vt inquit Paulus. At tabidorum pulſus lãguidus eſt, ac paruus propter facultatis imbecillitate,

Pulmonis exulcerati ſigna.

Aſperæ arteriæ exulceratæ ſigna.

Signa exulcerati thoracis.

Quis affectus præter naturã ſit.

Signa.

1. de locis affect. c. 2. 6 de locis affect. c. 3.

5. aphoriſ. 11. & 12.

non

non nimium celer, vt plerique febricitantes habent, quòd non detineantur vrente febre: *Causa.* Habent tabidi pulsum hecticum, hoc est, vndequaque similem, quoniam & febrem habẽt hecticam: hic enim à febre: qui vniuersum corporis habitum occupauit, appellatur pulsus, libro quarto de causis pulsuum, cap. vndecimo, scriptum reliquit Galenus. Oritur ferè à capite tabes, vnde in pulmonem destillat, huicq; exulceratio accedit. ex Celsi decreto: etenim quæ capitis destillationes tussim primo concitant hominibus, & raucedinem, neque tandem consistunt, tabem generant. Galeno teste, primo de Morbis vulgaribus, *comm. 1.* *comm. 17* cuius duæ sunt maximæ differentię, vt ipse refert, vna ex illis, quos caput demittit, fluxibus cõstat, altera, quæ ab ipsius pulmonis malis proficiscitur omninoque postquàm expuitur sanguis, potissimùm vase: sæpenumerò etiã fluxione impleto viscere hoc, alia de causa ex partibus aliis, non ex capite. Aëtius verò pulmonis exulcerationẽ ad sanguinis spuitiones præcitato loco cõsequi fatetur: cũ videlicet sanguinis eruptione suppressa, vlcus non fuerit conglutinatum, neque cicatrix inducta: consequitur etiam in suppuratis, & peripneumonicis, item aliquando in affectionibus pleuriticis. Quo autem modo interstinguendæ sunt prædictæ tabis causæ, facilè patere poterit, si quis eas, quæ pręcesserunt destillationes, sanguinis reiectationes, suppurationes, peripneumonias, ac pleuritides, ex his, quæ in propriis earũ affectionũ capitibus retulimus, considerauerit: reliquum est, vt prognostica aggrediamur. *Prognost.* Sit autẽ primũ, quòd licet vlcera creberrimè in pulmone fieri possint, curationem tamen (vt quibusdam visum fuit) nequaquã admittunt: aut (vt aliqui putant) difficulter admodum sanantur, quemadmodum liquet, tum quarto de locis affectis, cap. 5. tum quinto methodi medendi, ca. 8. & vndecimo. Ipse verò Galenus difficilima sanatu esse pulmonis vlcera fatetur, vt quę ne citra tussim expurgari possint: & si tussim excites, laceraueris: *Cur pulmonum vlcera tam sint sanatu difficillima.* itaque quasi per mutuas operas malum iis in orbem redit: tum etiam quòd ea, quæ idonea vlceribus medicamenta sunt, cõtingere vlcus, sicuti in ventriculo, non possunt: vt quod per medium interuallum, ferè vim suam admittunt. Et præterea, quod præter id, quod tussiendo lacerantur, respirando etiam mouentur: & proinde cõcludebat eodẽ quinto methodi medendi, cap. 11. quòd cùm in pulmone ruptum vas est, scire apertè licet (nisi protinus antequàm phlegmone excitetur, glutinatũ sit) id postea insanabile fore. Quòd si aliquãdo curetur, relinquitur tamẽ in ipso res quædã callosa, fistulosaq;, quę tractu tẽporis à leui occasione expelli solet, vt quarto de locis affectis, ca. 5. liquet: quamuis si exantemata quædam in pulmone sint orta propter vlcerum siccitatẽ, sanari possint, *Cur non omnino curationi resistant thoracis vlcera.* præsertim vbi aspera, & scabiosa fuerint, vt idem Gale. testatur lib. 5. methodi medendi, cap. 12. & 14. quẽadmodum & omnino insanabiles sunt, qui ex succi vitiosi erosione vlcus in pulmone habẽt, cũ lõgo tempore omnino opus sit ex succi corrigatur vitiũ. At quæ in thorace vlcera fiunt, nõ omnino veluti iã dicta, curationi resistunt, etiam si diuturna fuerint, vt eodem quarto de locis affectis, cap. 5. liquet: etenim quæ ex pectore educuntur, triplex cõpendium præ iis, quæ ex pulmone vacuantur, habẽt: nã & vasa ipsa multò sunt minora, & sanies in spaciũ interius effluit, & in summa magis carnosum est pectus quàm pulmo, vt patet eodem quinto method. medendi cap. 8. Cæterùm vlcera, quæ in asperæ arterię interiore sunt tunica, & potissimùm, quę summæ eius parti, quã λάρυγγα vocant, sunt vicina, aut etiã in ipsa hæc & curationem recipiunt. & nos nõ paucos (vt Galenus præcitato loco inquit) eorum, *5. meth. cap. 12* qui ita sunt afflicti, sanauimus, quorũdã autem eorum historiã ibidem cõscripsit, potissimùm vbi interna eiusdẽ asperæ arteriæ tunica exulcerata fuerit: nanq; ea sanatu est facillima, ac omnis, qui in ea ortus fuerit affectus, facilè sedatur, nisi fortè aliquãdo à putredine aliqua magna ipsius portio quędã corrosa cartilaginem nudã penitus destituerit. Verùm si ipsius cartilagines exulceratæ sint, aut insanabiles, aut sanatu difficillimę erunt: nanque cartilaginum affectus (vt Galenus testis est, libro septimo de vsu partium capit. 7.) omnino insanabiles sunt, aut sanatu quàm difficillimi. Qua de re priusquam malum ad cartilaginem peruaserit, asperę arteriæ exulceratio protinus etiam vt sanetur, laborandum erit. In tabem verò incidũt maximè iuuenes, Hippocrate auctore, aphorismo 29. tertij libri, in eam tamẽ potissimùm (vt Galenus in comment. inquit) quæ ad sputum sanguinis consequitur: Illũ verò non ob ætatis imbecillitatem, sed ob incontinentiam, seu intemperatum victum. Hoc idem cõfirmauit Hippocrates aphorismo nono quinti lib. cùm dixit, tabes fiunt pręcipuè ætatibus à decimooctauo vsque ad trigesimumquintũ annum, & Celsus morbũ hunc ętate firmissima maximè oriri cẽsuit, id est, ab anno duodecimo ad annum quintum & trigesimum. At qui tabe molestantur, si sputum quod extussiunt, grauè oleat iniectũ carbonibus, & capilli à capite defluunt, lethale, quibuscunque etiam tabe laborantibus, capilli à capite defluunt, iis alui profluuio superueniente moriuntur. Tabe item laboranti profluuiũ alui superueniẽs, lethale, vt aphorismo 11. 12. & 14. quinti libri, patet. Verùm idem Hippocrates de tabidis sic scriptum reliquit aphorismo duodecimo sexto septimi libri, à puris sputo phthisi, & fluxus: cùm verò sputũ retinetur, moriuntur: modũ siquidem ostendẽs in hisce verbis, vt Galenus in cõmen. refert, illorũ qui ex tabe moriũtur, eousq; enim extenuati viuũt, donec per ea quæ expuunt, possunt pulmonẽ expurgare: cùm vero intus manent, obseruantur quidem viæ spiritus, patientes verò strangulantur. Quòd autem autũnus tabidis malus sit, aphorismo decimo tertij libri, patet: similiter quod nec per superiora, sed per inferiora medicandi sunt propter instrumẽtorum, quæ respirationi obseruiunt, imbecillitatem, liquet aphorismo octauo quarti libri. Cæterùm idẽ Hippocrates libro secundo prædictorum, hæc de tabidis scripta reliquit. *Non multo post principiũ.* oportet enim eum: qui probè liberari volet, facilè sputum per tussim reiicere, & id esse album, & æquale, & eiusdem coloris, ac ab inflãmatione alienum: quòd verò à capite defluit: ad nates cõuerti febrem autem non inuadere, vt ne à cœnis prohibeatur, neque sitiat: vẽter autem egerat quotidie, & id quod egerit sit durum, copia pro ratione ciborũ ingestorum. Hominem verò quàm minimè tenuem esse oportet, pectus autem laudare cõuenit quadrangulum & hirsutum. & os ipsius paruum sit, & robustè carnosum. quicunque enim hæc omnia habuerit, maximè superstes erit, qui verò nihil horum habet, interitui proximus est. Huic malo inter initia protinus ocurrere necesse est, ex

Celsi decreto. neque enim (vt ipse inquit) facilè is morbus cùm inueterauit curatur. Atqui nos cùm de sputo sanguinis verba fecimus, cruentorum adhuc vulnerum, tum pulmonis, tum aliorum instrumentorum respirationi deseruientium, curandi modum instituimus. Reliquum erit, vt reliquorum vlcerum in eisdem partibus ortorum curationem cõscribamus, & si ea, quæ in pulmone hæserunt, vel difficiliora ad curandum sint, vel eorũ curatio perfici omnino nequeat, propter iam dictas causas, ne tamen tanquam deplorati destituantur, quomodo hi tractandi erunt, ac reliqui, qui in aliis partibus iam dictis ab vlcere oblæsis, suos curandi, docebimus. id tamen prius commonefacientes, quòd & *Curatio.* si nonnullæ traditæ sint pulmonis, thoracis, seu asperę arteriæ vlcerum causæ, de ipsis haudquaquam sermo faciendus erit, cùm in præcedentibus singulatũ causarum curationem perscripserimus. Quare si qua earum adhuc permãserit, ex iam dictis curationem petas: modò autem de tabe duntaxat, quatenus vlcera pulmonis, thoracis, seu asperæ arteriæ consequuntur, déq; ipsis vlceribus agemus. Initio itaque aër eligendus ad siccũ parum vergens, in *Victus ratio.* calore verò, & frigore temperatus, quemadmodum Galeni tempore in Tabiis habebatur, locus siquidem inter Surrẽtum, & Neapolim mediocris altitudinis, velut ipse quinto methodi medendi, ca. 12. describit, & nos propriis oculis non semel duntaxat vidimus. Sol item & frigus propterea vitandi sunt: verùm (vbi vires patiantur) opus est longa nauigatione, cæli mutatione, sic vt densius, quam id est: ex quo discedit æger, petatur. ideóque aptissimè Alexandriã ex Italia itur, vt ait Celsus, potissimùm vbi à destillatione rabidi fiant, somno indulgendum, nocturno tamen ac moderato vtantur. Exercitia immodica vitent, aut modica exercitatione, seu ambulatione potius, præsertim vbi remiserit febris, vtãtur, vel lenibus frictionibus ante cibum. Aluus lenis, licet conferat, non tamen immodicè cienda erit. Abstineant ab ira, tristitia, aliisque immodicis animi affectibus, tum a negociis omnibúsque rebus, quæ sollicitare animum possint, necnon à venere: venditetemque omnino vitet. Cibi eorum sint sorbitiones ex ptisana, alica, amylo, vel oryza, lacte adiecto, vt inquit idem Celsus: vel parentur huiusmodi sorbitiones cum lacte amygdalarũ, gallinarum, seu pullorum iure, caponum, perdicum, seu phasianorum: aut simul cũ pedibus vitulorum, hœdorum, aut castratorum decoquantur. Exhibeantur item prædictæ carnes contusæ, aut earum succus, quem consummatum ius appellant: adiecta ptisana, aut eius cremore exiguo. Ætius verò amygdalas amaras cum ptisana decoquere bonum esse dixit. Conferunt item cancri fluuiatiles, crudi, triti, cum lacte potati, aut cocti in cibo sumpti, assiduè iure eorũ insuper absorpto, vt idem inquit Ætius: hœdi quoque lactantis, capreolorum, seu vitulorũ carnem interdum gustare poterunt: turdorum quoque, ac aliarum paruarum auium. Verùm licet qui ita se habent, non pauco indigeãt nutrimẽto: quoniam verò tum inualidę partes ad attrahendũ sunt, tum etiam ad concoquendũ, vt nequeant, propterea quod mediocre est, concoquere: ea de re paulatim hos, & sæpiùs cibare oportet, ita vt semel, aut bis [illegible] satis non sit: qua de re per eos cibare conantur, quemadmodum in refectoria vocata victus ratione, quoad gracillima corpora sint, obseruari iussit Galenus septimo methodi medẽdi, ca. 6. Sitque alimentum in vniuersum quod sine negotio & trahatur, ac promptius alendis partibus assimiletur: nam non aliud est quod nutrimentum desiderat, & aliud quod ipsum conficit, sed quod nutriendum est, ipsum sibi & nutrimentum attrahit, & mutat, & concoquit, & adiungit, & assimilat, vt eodem septimo methodi medendi ca. 6. liquet. Cuius rei gratia non ab re nihil lacte præstantius esse videtur, quemadmodum Galenus libro de marasmo, cap. vlt. de cibis boni, & mali succi. c. 3. & quinto, & septimo method. med. & sexcẽtis aliis in locis scriptũ reliquit, & ante ipsum Hippocrates, aphorismo 64. quinti libr. & post eum vno ore medici omnes: eo quòd omnium ferè, quæ mandimus, lac optimum, optimi est succi, ac multi alimenti, vt tertio de aliment. facult. c. 15. patet ac medicorum omnium auctoritate. li. de cibis boni, & mali succi, capit. 3. confirmauit Galenus, promptéque concoquitur, ac distribuitur. Erit autem optimũ, vbi nullam externam qualitatem odore, gustuve præ se ferat, sed esto quàm dulcissimũ: & si ubi si continuũ, & prout lacti conuenit, splendẽs super omnia quoad eius fieri potest, similes habeto partes. Quod verò tale fiat lac, ea seruãda sunt, quæ Galenus docuit septimo methodi med. cap. 9. idem quoque optimũ lac, nedum vt alimentum, verumetiam vt medicamentum summopere conducit: namque thoracis ac pulmonis partibus lac omne est vtile: necnon & iis qui quauis ex causa tabe laborant, aut vlcus habent in pulmone, vt tertio de aliment. facult. capit. 15. & 16. apud Galenum legitur: detergit etenim, & vlcera repurgat serosa eius substantia, & consolidat caseosa, febríque aduersatur. Quapropter nonnulli (vt idem auctor testatur libr. de bonis & mali succi ca. 3.) pulmonis vlceribus affectos potione tantùm lactis curari putãt. antea scilicet quàm ea ipsa vlcera amplientur, callosáque fiant, sed præ cæteris lac muliebre, tãquã naturæ eiusdem, nobisque cognatum, ac accommodatum ab aliis medicis, præcipuéq; ab Herodoto, Euryphone & Pindico celebratur. Vbera quidẽ more infantium, illorũ iudicio ab ira affectis sugẽda sunt: quemadmodũ eodẽ lib. de cibis boni, & mali succi, capit. 3. septimo methodi med. cap. 6. & lib. de marasmo, cap. vlt. scriptũ reliquit Galenus, verùm cùm hoc plurimis non placeat, melius est calens adhuc ex mãmillis id in ęgri ventriculum quàm ocyssimè transferri. proptereà quòd celerrimè mutari sit aptũ: & proinde astante animali statim multum ipsum bibãt, oportet. Quòd si muliebre lac sibi exhiberi recusent, asininũ ipsis dare conueniet: id enim reliquis omnibus vtilius est, quippe cùm tenuissimum sit, ac serosum valdè, & maximè coaguletur, & quoquouersus ocyssimè in corpus digeritur: quod etiamsi non adsit, licet omnium cõuenientissimũ phthisicis sit bubulum, aut caprillum exhibẽdum erit, Aëtio auctore: nam caprinũ inter cætera lactis genera moderatè se habet, cum non admodum pingue, crassumque sit: ob idque medium quoque esse censent, quod in corporibus nostris præstat. igitur lac ipsum per se est his dãdum, tum etiam mellis tepidi pauxillulũ immiscẽdũ, si cui cogi in ventriculo solet, aut saccari, seu rosacei mellis, primi ego vtor potissimũ vbi caprinũ sit lac: nã id sine melle sũptũ periculosũ est, vt cõstat præcitato li. de cibis boni, & mali succi, c. 3. Quãtitas verò eius quod assumitur moderata sit,

5 meth. c. 12.
7 met. c. 6

ita vt non excedat, putissimùm circa initia vnc. ij. vel iiij. procedente verò tẽpore (si opus fuerit) quãtitatem adaugeas, inspecta tamen natura, ætate, ac ægrotantis consuetudine, si lacte delectatur. Post cuius assumptionem, & quiescant ægri, nec dormiant, aut alium cibum, potissimùm vinum, sumãt, ne ipsum in ventriculo corrumpatur, aut ad caput vaporet: cauendus tamen lactis vsus erit, vbi valida tabidi febre corripiuntur, cùm eis duntaxat dare conueniat, qui non valde multũ febricitãt, ex Hippocr. sententia apho. 64: quinti libri, quo casu ptisana, eiusq; cremore vtare, modo priùs dicto paratis. Inter fructus conducunt vuæ passæ, ficus, nuces pineæ, & amygdala, ac palmulæ. Eorũ verò potus sit aqua cœlestis, vt inquit Paulus, aut mulsa inde cõfecta: ipsam quoque aquam mulsam per se, & cum amylo, aut iride, & radice dulci in ea decoctis commendat Aëtius. Vici cuius aqua hordei ex hordeo non decorticato, ac tosto, sola, aut glycyrrhizæ radice etiam decocta vti poterunt: poterisque in ea cancros quoq; fluuiales decoquere, aut saltem eos cum ptisana decoctos, aut lacte (vt diximus) tribuas. Vino quoque interdum pro potu vtantur leni & austero, vt Celso visum est, mediocri tamen valde mẽsura, vt ait Aëtius, vbi præsertim vires indicabunt, & febris remissa fuerit. At cùm mel calidis marasmi, ac hecticæ febri aduersissimum sit, vt libro de

Dubium. marasmo, cap. 9. & decimo methodi meden. cap. 11. liquet, quippe cùm protinus vertatur in bilem, & ficciores: acriorisque caloris febres reddat, non ab re hæsitabit quispiam in Aetium, & Paulũ, propter

Responsio prima. quid tabidis aquam mulsam bibendam admittant; Atqui dices non absolutum mel, id quod auersatur

Impugnatio. Galenus, eosdem admittere, sed aquam mulsam, in qua mellis caliditas permixtione aquæ obtũditur, præsertim vbi dilutior fiat. Verùm nisi Galenus, eodem decimo methodi medẽd. nedũ mel, sed etiam aquã mulsam in hecticis febribus vitasset, ex iam dictis fortè liberari à calumnia possent Aetius, & Paulus, sed cùm ab ea etiam quoad fieri possit, abstinendum esse iusserit, nullius momenti nuper data responsio esse videtur, sed aliter, & rectiùs di-

Responsio vera. cendum erit. Quòd hecticę febri, seu marasmo exurenti duntaxat aduersissima est aqua mulsa potissimùm quæ non admodum diluta est propter traditas à Galeno causas, quo casu neque eam prædicti auctores tribuerent, verum tabidis ipsam commẽdarũt, vtpote quibus præcipuus morbus, vlcus est, licet & febris hectica, & marcor ipsum sequantur. Mel autem non modo quia detergendi vim habet vlceri non nocebit, verùm digestionis aliorum medicamẽtorum in corpus instrumentum erit, ac celeris trãsitus veluti vehiculum: qua de re omnibus medicamẽtis, quæ thoracis, & pulmonis vlceribus sunt destinata, ipsum admiscendũ esse præcepit Galenus quarto methodi medendi, ca. 7. Maius itaque ex vsu aquæ mulsæ commodum consequitur ipsis tabidi ex abstersione (cùm princeps eorum morbus vlcus sit) quàm incommodũ, propterea quòd marcori, & hecticę febri, qui secundarij eorum affectus sunt, vtpote vlcus ipsum cõsequentes, aduersetur, præsertim vbi dilutior fuerit, vt diximus. Et quoniã Paulus tanquam optimum auxilium boli armeniæ potionem commẽdauit, propterea ipsa cum eadem aqua mulsa exhibita cõducet, aut impersum in ptisana, seu eius cremore, quantitate scrup. j. aut drac. s. pro qualibet vice. Aetius verò eiusdem boli armeniæ drach. j. ex vino tenui albo, tanquam efficax medicamentum commendat: nec minùs confert saccharum rosaceum sæpiùs exhibitum per se, aut cum prisanæ cremore: interdum etiam & herbani sanguinalem ex aceto, vel plãtaginem esse vtile est, vt apud Celsum legitur. item plãtaginis succus per se, vel marrubium ex melle coctũ, ita vt illius cyathus sorbeatur, huius cochleare plenum paulatim delingatur, vel inter se mixta, & cocta resinæ terebinthinę pars dimidia, butiry, & mellis pars altera, ab eodem auctore cõmẽdatur. Et vt summàtim dicam medicari pulmonis vlceribus oportet, (vt Aetius refert) eo apparatu, quo facile sursum efferantur humores, cura simul adhibita, ne alij congregẽtur: excogitata autem à medicis proinde sunt, vbi expurgandum ex pectore, & pulmone pus est, fortissima, vt inquit Galenus quinto methodi medendi, cap. 11. (quæque maximè dissecant) pharmaca: in quem vsum summopere conducit, præter iam dicta aqua mulsa per se, & cum amylo, aut iride & radice dulci in ea decoctis, vel hyssopo, seu marrubio, aut costum hordeum nõ decorticatum, si in ea coquatur, syrupus è glycyrrhiza, ex adianto, de hyssopo, aut marrubio, quibus mellis rosacei pauxillũ miscere poteris, interim & myrtinum syrupum: & (si febris obstiterit) aquam hordei prædictis syrupis permisceas. Poteris insuper & tale parari medicamentum instar ecligmatis, de quo paulatim delingatur, modo quo docuimus capite de spuitione sãguinis cũ tussi, id autem excipir ecligmatis è pulmone vulpis, & è pino, amborum drachm. j. syrupi myrtini, de hyssopo, mellis rosacei, ac syrupi è glycyrrhiza ana vnc. j. s. boli armeniæ, terræ lemniæ, & lapidis hæmatitis ana scupul. j. radicis symphyti drac. iij diatragacãthæ drach. iij. misceantur, & formetur ecligma: & vbi medicamentum è pulmone vulpis haberi non poterit, tãtundem eiusdem pulmonis vulpis arte præparati adiicias, aut ex adianto, glycyrrhiza, & eodem pulmone vulpis, semine fœniculi, amylo, ac tragacantho puluis paretur, de quo quotidie drac. j. cũ sacccharo rosaceo, aut syrupo ex adiãto, seu marrubio ptisana, vel aqua mulsa tribuatur. Quòd si vnc. ij. carniũ gallinarũ, vel caponum assumas, amili, & tragacanthæ, singulorum scrup. j diapenidõ, vel confectionis regum sine speciebus drach. ij. margaritarum drachm. j. feminum melonum drachm. iiij. & cum saccharo diluto in aqua rosarum morsulos formare iusseris, non parũ adiumenti afferes, præsertim si cum ptisana, aut aqua mulsa quotidie mane, vnum, vel duos ipsorũ *Curatio tabidorũ cũ exsiccantibus.* dabis. Pro vlceris autem exsiccatione, quæ quidem eorum cõmunis finis est, valida non existẽte febre, proderit tabidis per interualla exhibita Mirhridatis antidotus, aut Theriacha, Aetij, & Pauli decreto: necnon Ambrosia, & Athanasia, quibus omnibus pro forti pulmonis exsiccatione, vsus fuit Galenus, vt patet quarto de Locis affectis, cap. 8. qua via tabidi id saltem lucrifaciunt, vt vlcus nec vltra progrediatur, nec maius fiat, sed siccatum, ac ceu callo duratum longiori vita frui eos sinat, si omnia præsidia fuerint ritè administrata, vt capite de cruenta spuitione, dictum est. Extrinsecus verò per initia, *Topica.* vbi conquieuerit malum, cataplasmata applicẽtur, ex althææ foliis, semine lini, ac tenuissima polline, quæ cum decoctione fœnigræci, & althææ, vel maluæ, oleo, ac melle admisceantur, ex Pauli, & Aetij sententia. Deinde post tempori intercapedi-

nem (vt ipsemet inquiunt) ad cetata transeundum, ex butyro, oleo laurino, ac cera apparata, ac tempore repurgationis epithemate vtendum est, vt ait Aetiu ex terebinthina, & oleo cyprino butyro, & medulla ceruina, adipe taurino, iridisque farina, & œsipo, æqualibus omnibus partibus commistis, loco autem cyprini olei, irinum, laurinum, aut rutaceum assumas. Tempore autem pro cicatrix obducitur, oleum myrtinum, aut rosaceum extrinsecus thoraci inungendum, interim adiectis alumine, acacia, malicorio, hypocistide, galla, & rhoë obsoniorum: addendo etiam (vbi opus fuerit) ammoniacum, viscum quercinum, piscem, ac ceram, appiique semen, ex eiusdem Aetij sententia. Quòd si tussis molesta grauiter affligat, thymus tritus, & hyssopum cum succo radicis dulcis, ac melle cocto excepta, formatáque sub lingua tenenda dētur, vt iidē auctores sentiunt. Verùm tum medicamētum hoc, tum & quod vis aliud humidum, quod ad eiusmodi curanda vlcera faceret, ægro supino cubanti exhiberi debent, iubentes id in ore cōtinere, paulatimque permittere in asperam arteriam defluere ex
4 met. c. 7. 5. met. ca. 12. Galen. decreto (vt diximus) quarto & quinto meth. meden. Qua ratione non solùm pulmonis vlcera, sed & thoracis, asperæ arteriæ, ac gutturis curari debēt. influit enim sic sensim: & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter, & manifestè in ipsam
Cauterium. asperam arteriam, & per eam ad pulmonem, ac pectus. Cauterium verò nec ex his, quę actu, neque ex his, quæ potentia inurendi vim habent tabidorum capiti vllum adhiberi debet, pro rabis curatione, nisi malum à fluxu acrium humorum ex capite factum sit, ac fiat, aut nondum tabidi sint, sed morbo tabifico opportuni, vtpote quibus caput facilè impletur, ac ipsum spiritus organis multas destillationes dimittat: hi nanque ex cauterio capiti adhibito, præsertim qua parte sagittalis futura coronali committitur, aut accipitio inter primam, & secundam vertebram, quo loco totius fiet, non exiguum
cap. 14. commodum suscipiunt: quemadmodum Galenus docuit quinto meth. meden. in eisdem obseruari: licet nec de his, quæ igne fiunt cauteriis, nec de determinata capitis parte loquatur. Reliquis verò maximum affert incommodum, cum altera causa sit extenuationis eorum, nec quicquam eis auxilietur, ex quacunque alia causa tabidi facti fuerint: & proinde cum neque vnus reperiatur auctor artis medicæ, qui ipsum commendarit, abstinendum propterea ab eo erit.

Περὶ παλμοῦ καρδίας. De palpitatione cordis.

CAP. LIIII.

VENIVNT quoque non rarò, & ipsi cordi (quod veluti innati caloris fons est) siue ipso primariè affecto, siue cæteris quibusdam partibus consentiente, affectus præter naturā quidam non pauci inter quos is existit à Græcis παλμὸς καρδίας, Latinè cordis palpitatio dicitur, à symptomate, & parte affecta simul nomen assumens. Quāuis interim quidam nō cordis palpitationem, sed tremorem appellent, licet perperam, vt dicemus. Quidam alij recentiores medici cardiacam, sed temerè nuncupant: cum tam καρδιακὰ quàm καρδιαγμὸς, quàm etiam καρδιώγμος non ipsius visceris, quod in thorace continetur, cordis (inquam) affectiones sint, sed ipsius oris vētriculi, quod mos erat Græcis, veluti & iā dictum viscus καρδίαν, hoc est, cor appellare, vt secundo de Hippoc. & Platonis decretis. aphor. 17. & 65. quarti libri, cap. 8. notauit Galenus ac nonnullis alijs in locis. Verùm de his paulò post, cùm de vētriculi vitijs loquemur, verba faciemus. Nunc autem satis sit monstrasse, haud rectè recentiores medicos cordis palpitationem cardiacam nominare: cùm cordis palpitatio ipsius principis visceris, quod in media thoracis sede collocatum est, affectio sit, cardiaca verò non huius visceris affectus est, sed oris ventriculi, vt in sequētibus patebit. Vt verò pateat quid sit cordis palpitatio, ac quomodo cordis tremor appellari haudquaquam possit, differendum primo erit quid sit palpitatio, Palpitatio quid sit.
& secundo quibus discriminetur à tremore. Quod palpitatio dilatatio quædam præter naturam in particula sit, significauit Gale. 2. de causis sympt. c. 2. quod verò eadem partium eleuatio quædam præter naturam sit, atque depressio, idem Galenus docuit lib. de palpit. trem. rig. & conuulsi. ca. 5. quo fit, vt omnibus corporibus, quæ dilatari possunt, affectio hæc incidat: sunt porrò ea omnia quæ naturaliter sunt mollia, ita vt tum dilationem sui tollerare, tum rursus in se sidere possint: & propterea in cute sæpe incidit: nonnunquam in subiectis musculis, non in postremis autem ventriculo: vesica vreto, intestinis iocinore, liene, septo transuerso, corde, ac arterijs: & proinde affectio hæc neque voluntariæ virtutis propria est, nec instrumentorum ad Quarum partiū sit affectio
hanc spectantium, sed indifferenter cūctarum partium quæ distendi, dilatarique possunt: qua etiam palpitatio.
ratione fit, vt neque os, neque membrana, cartilagóve vnquam palpitent, neque neruus, quòd cauo vacent, & propterea dilatari non possunt, vt eodem lib. 2. de cau. symp & lib. de palp. trem. rig. &c. Gale. decretum reliquit. Verùm cùm partes ipsas, quæ palpitant, ex seipsis nō dilatari liqueat, quia neque vis aliqua naturalis eis inest, quæ id efficiat: nā semper iis inesset, & cum sanæ essent præcipuè, modo autem cùm neque semper, neque bene habentibus insit, constat talem dilatationē, seu distinctionem, eleuationem, ac depressionem, in palpitatione præter naturam esse, vtrium, necnon fabrorum follium ritu: impletæ nanque partes dilatantur, & cùm dilatantur sese implent, veluti arterię. Est itaque motus hic palpitationis non sponte factus elatis palpitantium, atque delatis partibus: verùm quæ in palpitantibus membris eleuationes corporum cernuntur, & depressus, ab implentibus quasi extensiones sunt, & elationes, è contrario manitorū sunt depressiones. Quapropter delationes tales, cùm præter naturam fiunt, opus est (vt Galenus inquit præcitato libro secundo de causis symp.) ab aliqua quę in ipsas influat substantia fiant, & hanc vnam è duabus esse credibile est, vel siccum quempiam, vel aëriam aliquam naturam. Atqui minùs succus sit, repugnat palpitationis tum motus, tum solutionis celeritas, vt quæ & illico fiat, & statim desinat. Succus autem nullus ita celeriter influit, aut refluit, itaque necesse est, causam vnde palpitatio exoritur, aeream esse substantiam: verùm si hæc tum exigua, tum subtilium esset partium, facilè per corpus trāsflueret. Non alienum igitur à ratione est, substantiam quandam crassarum partium halituosamque esse tum quantitate, relatione ad locum in quo cōsistit, semper satis magnum: dilatat ergo, vt verisimile est, attollitque, ac inflat partem, quoad trusa, & com-

cap. 2. Lib. de palpit. cap. 5. Palpitatio nis causa, quę causa immediata cap. cit.

compulsa ad sui generis perspiret substantiam: & si corpus cauitatem habuerit, hanc implet, & quę cóplera est, extollit, ac distendit, si autem non, inter corpora duo congesta, sibi ventrem aquisitum molitur, & vnum ab altero distans reddit. Quapropter rationabiliter iis, quibus perfrigerata est aliqua particula palpitationes accidunt, vt apud eundem

Loco citat

Galenum legitur eodem libro secundo de causis symptomatum, quippe quòd ab ea sub naturali ipsius statu attenuatum, omninóque per naturalé animalis calorem concoctum effinxit, id nunc vbi eadem propter frigus reddita est imbecilla, & halituosius, & crassarum partium efficitur: ita vt neque facilè sicut priùs perspirat: interim angustia quoque viarum accedente: quoniam autem nebulosus spiritus, & ater, flatuosúsve, vt diximus est palpitationis causa, idcirco totus motus præter naturam est, à causa præternaturali dűtaxat ortus, vt eodem libro secundo de causis symptomatum liquet. Et propter iam dictas causas generationis eius, frigidiores ætates, natura corporis frigidior, regio frigidia, tempus anni frigidum, otiosa vita facietis, & temulentiæ, cibi frigidi, atque flatuosi & ad summú quotquot corpora infrigidant palpitationes facilè generant. Horũ autem contraria illas illinc extinguunt: quæ enim calfaciűt, spiritus tenuãtur, corpora transpirabilia, laxaq; efficiunt: densant è contrario frigida, cogunt, & corporũ meatus arctiores reddunt, spiritus, crassiores, glutinosos, atque atros faciunt, vt facilè propria crassitie, & ambientium corporum angustia transitu carentes detineantur.

Quo motus præter naturam sit alpitatio cap. cit. Reliqua remota palpitationis causa.

Palpitationum itaque ortus ex frigore est, & proinde veteres medici remedia palpitationibus, quæ calfacere, & tenuare possint, repererunt, quemadmodum ab eodem Galeno scriptum est libro de palpitatio. tremo. & conuulsi. Is verò affectus, qui à Græcis τρόμος à Latinis tremor dicitur, inuoluntarius sursum & deorsum motus est, motarum partium ab inuicem, vt patet apud Galenũ præcitato loco: quo fit, vt à palpitatione discrepet, quoniam nõ idem est sursum ferri, & eleuari, neque deorsum ferri, & deprimi. Nam quæ sursum feruntur, & deorsum, cum alio priorem locum mutant, vt in tremore videre licet, eleuata autem, & depressa seruantia antiquam sedem, (vt in palpitationibus inspicitur ambientis nunc aliquid assumunt, nũc deperdunt) moueri itaque non sponte, sed inuoluntariè, & præter naturam vtriusque commune est. Verùm palpitationibus proprium est, maiorem, & minorem locum non relicto primo occupare, tremoribus autem adeo loca commutare, ne in eadem sede maneant, qui licet præter naturam motus sit, non tamen totus ex causa præternaturali fit, sicuti in palpitatione, & cõuulsione, sed mixtus quodammodo est ex causa, quæ præter naturã fit, & animali virtute: etenim tremit, qui non decreuerit mouere membra nemo, ex Galeni decreto libro de palpita. trem. rigo. &c est itaque tremoris motus cõpositus, qualis est, arteriarum pulsus, & præsertim formicãtis pulsus non absimilis. Nõ tãquã in hoc pulsu arteriæ motus in minima spacij intercapedine agitur, sic in tremore animalis particula, quæcũque imbecilla virtute mouetur, vicissitudo autem motus nõ ab vna perficitur natura, sicut in arteriis, sed ex pugna virtutis, & ponderis corporis, & si omnino huius symptomatis generatio cum conatu fit mouendi, est tamen cum virtutis infirmitate. Quare

cap. 5. Tremor quid sit. Tremoris & palpitationum conuenientia, & differentia.

Quo motu præter natura sit tremor. cap.

Modus generationis trem. rr.

inuicem vincente, vtráque potentia, mutuóque semper cõtratus succedentibus motibus tremor efficitur: licebitq; liquidò cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere sinente, veluti in paralysi, nec pondere permittente virtutẽ id sublatum seruare, ita vt cùm valens erat, sed ineũte motione vna, alteram huic aduersam, quasi adiunctam dici etiam reperias, vt quæ sursum versus latio fit, quæ ad inferius excipiat, ab ea subinde præpedita, imperfecta semper vtraque remanẽte: quo sępius affecto, & sursum versus delationem, ea quę fit deorsum insequente, & huic quæ sursum versus fiat iterum adiuncta, vt diximus, partibus locum continue mutãtibus, motus duplex fit, & compositus, quæ affectio tremor nũcupatur, motu deorsum grauitate facto, & viribus sursum versus itidẽ mouentibus. Ex quibus clara luce patet, quàm dissimilis sit affectio hęc à palpitatione, ac quo pacto prędictis symptomatis ab inuicem differant: neque insuper idem, qui afficitur locus in trementibus, ac palpitantibus existit: nam tremor inualidæ virtutis actio est. & propterea mouentis virtutis affectus, & non instrumentorum, vt patet eodem libro de palpitatione tremore rigore, &c. & tertio de morbis vulgaribus, impediri nanque solent operationes nõ ab instrumẽtis solis, sed à virib⁹. In ipsa verò palpitatione facultas haudquaquam læditur, sed instrumenta, seu partes ipsæ, quęcunque præter naturã dilatari possunt, vt priùs dictum est: & propterea partibus alioquin penitus immotis accidit. Tremor verò sẽper inualidi, atque impotentis est symptoma, cùm imbecillitas sit virtutis motiuæ corporis, neque vna causæ species, quæ tremores efficiat, reperitur, veluti palpitationum, quarum ortus ex frigore semper est, ac nebuloso crasso, vaporeoque spiritu, vt paulo ante demonstrauimus. Neque remediorum vnum genus tremoribus, vt palpitationibus existit, quemadmodum eodem lib. de palp. trem & rig. scriptum reliquit Gal. quo itẽ loco, ac lib. 2. de cau. symp. & 3. de morb. vul. diuersas tremoris causas conscriptas discere poteris. Differt itaque palpitatio à tremore ex Galen. sententia, tum quia non idem affectus præter naturam est vterque, neque accidentia eadem, nec qui afficitur locus idem existit, neque causa etiam, si quæ diximus diligenter attendas. Errarunt propterea toto (vt inquiunt) cœlo, qui cordis palpitationem cùm tremore confuderunt, cum neque in vno palpitatio cum tremore conueniat, vt ex superiùs relatis liquet. Accedit ad hęc, quod & si quemadmodum cõuenire possent, adhuc falsò asse- rerent tremorem posse in corde excitari. cùm affectio hæc perpetuò consequatur facultas motricis voluntariæ imbecillitatem: nec tremor fieri potest nullum aggrediendi motũ voluntariũ: agit etenim in tremoribus voluntas semper, ad eisque inseparabilis est, quodammodo à Galeno scriptum est, cum libro 2. de causis symp. tum lib. de palp. trem rig. & cõuulsi in corde verò talis facultas haudquaquam reperitur: neque enim neruum ad ipsum pertingẽt, vt delatores prædictæ facultatis, sed quodãmodo sensus dũtaxat (vtpote vt dignosceret ea, quæ sibi laborem afferrent) quemadmodum natura etiam distribuit hepati, lieni, ac renibus: nam eadem omnino insertionis horum neruorum est ratio, quẽadmodũ 5. 6 & 14. de vsu partiũ liquet, ne scilicet sensu omni carerẽt, neve plantæ penitus essent. Quapropter neq; ad ipsũ ꝓprie, veluti ad sensus instrumẽta ner-

Cum facultas ... tremor.

commen. 1 commen. 2

cap 5. cap. 2 3 de morb. remmen 1 commen. 2. & 4

Quibus differat palpitatio à tremore concluditur.

Error eorũ qui non nouerunt tradicia.

.de cau. symp. 2. c. 3 5 5 de vsu. part. ca 12 5. de vsu. part ca 9. & 10. 6. de vsu. par ca 18 14. de vsu. par ca 13 ca; 8.

ut perueniút, nec etiá velut ad motus volútarij instrumenta: ná quáuis cor caro sit dura, & ægre paribilis, ex fibris multiplicibus conflata, & propterea quodammodo musculi videri possit per simile, discrepat tamen ab ipsis perspicue, non vna duntaxat ratione, vt ab eodem Galeno scriptú est præcitato lib. 6 de vsu partium, & exinde etiam factú est, vt quod actionis animalis instrumentum nó esset, nullam actionem animalem habens, sed naturalem, vt paucissimis etiam ei opus fuerit neruis: tremere itaque cor propter iá dictas causas haudquaquá potest, licet sæpenumero palpitare cópertú sit. Verùm affectionem hanc neutiquam tremorem appellare poteris, sed palpitationé, quæ nihil aliud est, quàm ipsius cordis eleuatio quædá præter naturam, atque depressio, vel ipsiusmet cordis dilatatio quędá prçter naturá neq; enim ex seipso cor in palpitationibus dilatatur velut in pulsu, licet motio, quæ ex palpitatione fit, ex corde etiá fiat, non tamen secundú naturam: & propter motus cordis, qui in pulsibus fit, est operatio, qui verò in palpitationibus est affectio: vt à Galeno decretum est lib 6 de Hippoc. & Platon. decretis: verùm affectio appellatur in secúdo significato, secundum quod affectioné intelligebat motum contra naturam, oppositum ei, qui secundum naturá erat, atque operatio dicebatur. Est náque symptoma in genere deprauati motus toto genere præter naturam, ita vt totus motus præter naturam sit, paucus simul tardúsque, & rarus, Galeno teste 2. de causis sympto. ca. 2. Dignoscitur autem facilè cordis palpitatio ex ægri relatione: nanque cor ipsum præter pulsum palpitare sentiút, táquá diuersam existentem motionem à pulsu, quem proprium cordis motú appellamus: insuper & Medici ipsi manu adhibita cùm supra thoracem, loco quo cor ipsum situm est, tum tangendo arterias ipsas sentient liquido in vtrique locis hunc palpitationis motum longè diuersum, ab eo qui secundum naturam est, ac pulsus appellatur: eritque spiratio eorum exigua, & rara, nec minùs & vniuersas ferè ipsius pulsus inæqualitatis differentias, ex eo quod cor ipsum affectum sit, percipient: atque id cómune signú, tum partis affectæ, hoc est, ipsius cordis, tum affectus erit. At quoniam palpitationem ortus ex frigore est, vt diximus: non ab re intemperié frigidam ipsius cordis palpitationem sectare, fatédum erit: & quoniam si cauitatem habet pars quæ palpitatione afficitur extollitur ea, ac distenditur à causa faciente eam, si autem non, inter duo corpora congesta ventrem aquisitirium sibi molitur, vnúmque ab altero distantem reddit, vt patet libro de palpi. trem. rigo. & conuulsio, propterea ad vnitatis quodammodo solutionem etiam consequi palpitationem asserere non erit absonum. Cuius affectionis causam in vniuersum vnicá esse asserit à Galeno tum præcitato loco, tum etiam secundo de causis symptom. Ea autem est crassus, nebulosus, aër, flatuosúsve spiritus, vel quomodocunque aliter ipsum appelles: & idcirco (vt ipse asserit) frigidiores corporis naturæ, ætates, regiones, anni tempora, ociosa vita, satietas, & temulétiæ, cibi frigidi, ac flatuosi, & quotquot corpora infrigidant, à palpitationibus facilè præhenduntur, & horum contraria illas illico extingunt. Verùm hæc affectio (vt idem Galenus, inquit libro 5 de locis affectis, ca. 2.) aut per se euenit ipsi cordi, aut cú suspitione quadam, quod in humore cor ipsum moueatur: neque

Quid sit cordis palpitatio. *Quo d. differat cordis palpitatio a pulsu.* *cap. 8.* *Quo affectus præter naturá sit Palpitatio.* *Signa* *Quem cordis morbo sectetur.* *cap. 5. causa.* *Lib. de pal. cap. 5.* *2. de cau. symp c. 2.*

enim mirú videri debet tantá humoris multitudiné cumulari aliquando in ambiente cor tunica περικάρδιος dicta vt ipsum, ne attollatur, impediri possit. Ex aliquo item tumore præter naturam in eadem ambiente cor tunica, duro si quidé, aut humoré in se continente, qualem pustulæ, quas Græci hydatidas vocant, emittere solent, oriri poterit cordis palpitatio, quéadmodum experientia comprobauit: in gallo ac simia, quæ emaciari in dies videtur, Galenus. Pluribus etiam integra valetudine degétibus, tum adolescentibus, tum adultis subitò, sine alio manifesto symptomate, palpitatio visceris huius euenire visa est: cunctis tamen siue per se, corde ipso affecto, siue per consensum à frigidis causis prouenire putandum est, cùm ex frigore palpitationum sit ortus, vt diximus eiusdem Galeni sententia, calfacientibusque, ac tenuantibus remediis curentur, prout veteres Medici innuerunt, ac attenuante victu, vt dicemus. Quo fit, vt nedum Arabes, verùm & iuniores Medici quidam etiam qui Galeni doctrinam profitentur, longè ab eius sententia aberrent, dum asserunt, ex calida cordis intemperie eius palpitationem oriri posse, quod omnino eiusdem Galeni doctrinæ purgare videtur, quemadmodum clara luce paret in præcitatis locis, libro videlicet secundo de causis sympto. & libro de palpita. tremo. rigo. &c. Nec minùs temerè audent frigidis medicamentis cordis palpitationé curare, cùm perpetuò calidis (vt dicemus) curanda sit. Quod si pro eorundé opinionis confirmatione putent esse Galeni verba in commento aphor. 65. quarti libri, quo loco asserere videtur ex maximo incédio vitalis facultatis, quæ in corde consistit, palpitationem oriri posse, non minùs quàm in prædictis cæcutiunt. Ná ibi Galenus ponderás verbum καρδιωγμὸν, ab Hip. in aphor. positum, dicebat ipsum bifariam intelligi posse, vno modo, vt idem significet, quod καρδιαλγία, secundo modo, vt nonnullis visum est, motum quendam cordis, palpitationi similem per καρδιωγμὸν intelligentes, hoc est crebrum, & velocem cordis motum, & præcipuè similem palpitationi. Hic náque affectus extremum malú portendit, vim scilicet vitalem, vt Galenus inquit, maximo incendio laborare significans: oriri itaque potest, vt ex Galeni verbis liquet, affectus καρδιωγμὸς dictus, ex immodico cordis incendio, in quo crebro, & velociter ipsum cor moueri necesse est, attamen nequaquam motus hic palpitatio rectè núcupabitur, licet ei similis existat, etenim à facultate ipsa motio huiusce modi fiet, licet fuerit immodica, ac irritata facultas ipsa, & non omnino à causa præternaturali, crasso videlicet, ac nebuloso spiritu, vt palpitatio. Verùm fortè dicent saltem ex Pauli sententia, illud verùm esse, quod scilicet ex calida cordis intemperie palpitatio excitari possit: nam ca. trigesimoquarto, libri tertij dicebat, itidem valétes cordis palpitationes sępe ex sanguinis in eo concepti copia, aut feruore contrahuntur. Atqui dicimus nos de forti cordis palpitatione Paolum verba facere, per quam non aliud intelligere voluisse putandum est, quàm crebrum & velocem cordis motum, similem palpitationi existentem, quemadmodum per καρδιωγμὸν Galen. intellexit, & non de vera palpitatione, quæ est partium præter naturam quædam dilatio: nam hæc cùm non nisi à flatuoso spiritu oriri possit, vt Galenus inquit, à cordis feruore haudquaquam gigni potest, vt luce clarius patet ex his, quæ diximos.

Vide Aui. li. 3. fen 11 tract. ca. 1. Razes in 9. ad Mãsorem cap. proprio & alios Arabes. *Arabum & iuniorũ Galenicor. error notatur.* *2 de causis symp. c. 2. Libr. de palpit. c. 5.* *Prognost.*

diximus. Quantùm verò ad eius prognosticum attinet, non negligenda circa initia eius curatio erit: nam si augeatur, aut diutius perdurauerit, ad syncopẽ permutabitur, & demum ad mortem, eamque repentinam, ob consequẽtem virtutis videlicet vitalis imbecillitatem, veluti ille cuius meminit Galenus aphor. 41. secundi libri, cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, de repente mortuus est, non aliter quàm illi, qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas vocant, arepti subitò intereunt. Quinto autem libro de locis affectis, ca. 2. asseruit Galenus cordis palpitationem licet tum adolescentibus, tum adultis euenire ea possit, magna tamen ex parte iis accidit, qui ætatem agunt quinquaginta quidem annis inferiorem, sed quæ quadraginta annos excedat. Cæterùm quamuis nonnulli ab hoc symptomate planè liberati sint per venæ sectionẽ, victúmque extenuantem, ac medicamenta similia, vt ipse inquit, nihilominus omnes ante senectutẽ morte præuenti sunt. Verùm alij quidem per acutas febres, alij verò cùm sani degerent, affatim syncope intercepti interierunt, quamuis vnus, vel duo citra syncopem alia quadã mortis specie perierint.

Curatio. Cæterùm pro palpitationis curatione, aër eligatur ad caliditatem, & siccitatem declinans, sitque grauis odoris expers: quinimò vt suauiter oleat, arte pareturs: sunt nanque odorata omnia cordi familiaria, somnus sit moderatus: vitentque vigilias, immodicas præsertim: motu etiam, & exercitio temperato vtantur: aluus seruetur lenis: & si id natura non fiat, arte suppleatur, clysteribus, scilicet, aut balanis. *Victus ratio.* Immodicos etiam animi affectus vitare debent, præcipuè mæstitiã & metum, atque etiam lætitiam immodicam. Et quia vniuersa victus ratio *citato c. 2.* (Galeno teste 5. de locis affectis) attenuatoria esse debet. Propterea tales eligantur cibi immodicę humiditatis, ac flatus experies, sintque boni nutrimẽti, ac facilis concoctionis: quapropter carnes pullorum, gallinaceorum gallinarum, starnarum, phasianorum, perdicum, merularum, turdorũ, ac aliarum paruarum auium montanarum eligantur: necnon interdum hædorum, vitulorum, leporum, ac capreolorum: eis autem vtantur assis, interim elixis, hyssopo, fœniculo, aut serpyllo, satureia, vel mellissophyllo, sampsucho, seu pulegio, interim etiam boragine, seu pimpinella: nec minùs in prædictarum carnium iure piper, cinnamomũ, macer, aut cariophylli in puluerem priùs redacti iniiciantur. Potus sit vinum dulce, substantia tenui, colore flauum, seu fuluum, vetus potiùs quàm nouellum, vel mediæ ætatis, dilutũ aqua, in qua borago, mellissophyllõ, vel pimpinella fuerit decocta. Et quoniam omnes palpitatione affectos sanguinis *Locus citat. Venæ sectio.* detractio iuuat, vt testis est Galenus eodem libro quinto de locis affectis, propterea statim circa initia (si vires, aut ætas, seu aliud quippiam non prohibeat) vena secãda erit, interna dextri cubiti, si totius corporis plenitudo adsit, aut sinistri, ea non existente. Est nãque morbus hic magnus, saltem ratione partis affectæ, quapropter & si intemperatum ad frigidum in hoc affectu sit cor, quia tamen princeps viscus est, aut saltem reuulsionis gratia venæ sectio confert, prohibens ne ad ipsum excrementa confluant, tum quòd imbecillum sit, tum etiam ne propter hũc præter naturam palpitationis motum ex- *Medicamentorum ratio.* crementa quoque trahat. Qua ratione Galenus non curare eos venæ sectionem dixit, sed iuuare, eos verò liberatos esse, qui post sanguinis missionem tenuante victu medicamentisque similibus vsi sunt: hæc (inquam sunt) quæ palpitationem curãt, victus scilicet extenuans, ac extenuantia medicamenta, quamuis ipsa venæ sectio iuuet. Nec mirum id est, nam ea reuellit: victus autem, & medicamenta cùm extenuent, dissipent, atque discutiant, palpitationis causam, quæ spiritus flatuosus, & crassus est, omnino adimunt, intẽperaturamque ipsius cordis frigidã corrigunt, simulatque ipsum corroborant. Qua de re neque multa sanguinis copia per venæ sectionẽ vacuanda est: sed potiùs (si opus fuerit) iteranda ea erit: nam quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò reuulsionem efficaciorẽ effeceris, vt à Galeno decretum est, libro de cur. rat. ca. 12. per venæ sectionem, & nos in præcedentibus annotauimus. A venæ sectione, quæ extenuant medicamenta, ac calfaciunt, tribuenda sunt: in quem vsum conducunt, diambra, diamoschus, cùm dulcis, tum amarus: confectio de cinnamomo, de xyloaloë, diacalamenthum, dianisum, aromaticum rosaceum, theriaca, aut mithridatium, qualibet vice drac. j. exhibeas cum vnc. ij. prædicti vini, aut vnc. iij. aquæ mellissophylli, boraginis, aut florum citrangulorum. Poterunt insuper prædicta in morsulis formari, excipiens diãbrę, vel diamoschu drac. j. similiter confectionis de xyloaloe, aut de cinnamomo: adiicias autem seminum melonum vnc. s. & cum saccharo diluto in aqua rosacea, aut mellissophylli, morsuli formentur: sit autem quilibet ponderis vnc, quorum vnum pro qualibet vice dato, ex syrupo item de pomis, corticibus citri, ac rosaceo simul mixtis, aliquo ex prædictis antidotis addito, liquidum medicamentum fieri poterit ex quo paulatim sæpius assumat æger. Ex Plinio Secũdo libro 2. de re medica habetur ca. 14. quod si costũ ad cordis pulsum, panacẽ, & fœnumgræcum ęqnis põderibus in puluerem rediges, & cum melle attico repones commixtum, & (cùm opus fuerit) cochlear plenũ ieiunus cum aqua calida bibas, per triduum confert: aristolochiam item rotundam in puluerem rediges, vt idem inquit, & ex eo denarios tres ex vino per triduum bibes: Item rhaponticum ex vino veteri tritum, ieiuno potui dabis. Exterius insuper epithemata imponãtur, quæ in hunc modum fiant, Recipe aquæ mellissophylli, florum citrangulorum ana li. s. aquæ rosaceæ, & boraginis, cuiuslibet vnc. *Topica.* iij. maceris, caryophyllorum, cinnamomi ana drac. j. ligni aloës, corticum citri, semini ozimi ana drac. ij. ambræ, moschu, ana gra. 5. croci grana iiij. vini odoriferi vnc. iij. commixtis omnibus fiant cordi epithemata. Ex oleo quoque costino, ac nardino, amygdalino, & rosaceo, puluere ligni aloës, cinnamomi ac maceris, exiguóque croco, & galla moschata, ceræ quod satis sit, ac pauco vino albo odorifero, fiat vnguentum, quo vtare. Sacculorũ etiam vsus non minùs conducit, qui sic parentur, Recipe florum boraginis, rorismarini, citrangulorum, sampsuchi, mellissophylli, & serpylli ana drach. ij. ligni aloës. corticum citri, maceris ana drac. j. cinnamomi, caryophyllorum, ac seminis ozimi, ana scrup. ij. rosarum rubearum drac. iiij. croci scrup. s. ossis de corde cerui num. j. contusis omnibus fiat sacculus *Si pituitosus redundãtis humor præparatio ac purgatio.* ex serico, cordique imponatur. At si cum frigida cordis intemperie, frigidorum quoque adsit humorum redundantia, priusquam prædicta medicamẽta adhibeantur, à venæ sectione, ea quæ iam dictos

succos concoquendi, præparandique vim habent, tribuenda sunt. & dein quæ purgant, quiuis fuerit redundans succus, siue pituitosus, siue melancholicus: pituitoso autem existente mel rosaceum, oxymel simplex, compositum, aut scillinũ cum syrupo e corticibus citri aut de hyssopo, & aqua, in qua betonicæ, sampsuchi, pulegij, origani, aut mellisophylli folia fuerint decocta, tribue: quibus sæpius assumptis, ac parato proinde, & cõcocto redũdante pituitoso succo, purgetur, vt infra. Recipe agarici trochiscati drac. j. vel scrup. iiij. corticum myrobalanorum chebularum drac. ij. florum boraginis, & lupulorũ, singulorum drac. iij. fiat decoctũ in aqua fontana: secundum artem, in quo drac. vj. diacatholicon aut iij. confectionis de dactylis cum vnc. iij. vel iiij. syrupi ex pluribus infus. ros. rub. aut vnc. ij. syrupi ex tribus infus. ros. pers. potui dato: vel catapotia formato ex drac. j. pulueris hieræ simplicis, & altera drach. seu scrup. iiij. trochiscati agarici, cum oxymelite & præbeantur. Post quæ per aliquod tẽpus duas scilicet, vel tres horas vnc. iij. vel iiij. syrupi ex pluribus infusionibus ros. rub. aut D. Augustini tribue. A purgatione verò prout vsus requiret supradictis medicamentis vtare. Si vero melancholicus redundarit succus, vt sæpiùs contingit, similiter præparandus, ac concoquendus primò erit, ex syrupo de pomis, e corticibus citri, de succo boraginis, seu fumariæ, lupulorum, aut de epithymo cũ mellissophylli, boraginis, aut lupulorũ aqua: quo deinde cocto, ac præparato, purgans medicamentum exhibendũ erit, vt Recipe senæ, epithymi ana drac. ij. corticum myrobalanorum indarum drac. iij. florum boraginis, fumariæ lupulorũ, singulorũ drach. j. fiat decoctũ in aqua fontana, in quo dissolue diasenæ drach. iiij. aut diacatholicon drach. vj. & aceti mellis vnc. ij. & s. aut syrupi D. Augustini vnc. iij. seu syrupi ex pluribus infus. ros. rub. tantundem. At si magis expediat catapotia exhibere ea ex drach. j. pilularum de lapide lazuli. aut de lapide armeno & scrupul. ij. agarici trochiscati, aut drac. j. pulueris hieræ simplicis formato. Post quorum assumptionem modo, quo supra diximus vnc. ij. sacchari boraginati, aut tantundem mannæ electæ cum aqua boraginis, aut lupulorum præbeto: & deinde (prout vrgeat vsus) prædictis alterantibus medicamentis vtare. Id tamen prætereundum nõ erit, quod dum purgante medicamento redundantem succum vacuas, perpetuò ea, quæ cor ipsum roborant, permiscenda erunt. Quomodo autem dignoscas pituitosum aut melancholicum redundantẽ succum, cùm sæpius in præcedentibus dictum sit, frustra putauimus hoc loco iterũ repetere: nam præter symptomata diuersa, diuersa quoque victus ratio processit, temperamentum, habitus, ætas, tempus anni, regio, aëris constitutio, ac reliqua.

Si melancholicus redundarit humor præparatio, & purgatio.

Excusatio.

Περὶ συγκοπῆς. *De syncope.*

C A P. L V.

cutissimis cordis affectus, quẽ Græci συγκοπὴν vocant, vt patet commento aphor. 41. secundi libri. Latini verò (cum proprio careant nomine) syncopem etiam appellant: quamuis magna ex parte cum ea affectione, quæ λειποθυμία dicitur, Latinè animi defectus, cõmunicet, tamen non omnino idem significare videtur, sed ab ea discrepat, quinimo & res diuersa est. Nam λειποθυμία nomen compositum à verbo Græco λείπω, quod Latinè sonat, linquo, seu deficio, & θυμὸς, Latinè animus deliquium, seu defectionem animi significat: qua ratione quidam putarunt aliud esse λειποθυμίαν, à λειποψυχία, cum λειποθυμία, animi defectum, λειποψυχία autem non animi, sed animæ defectionem significet: cõpositum etenim nomen est à verbo λείπω, & ψυχὴ, quæ non animus sed anima Latinè dicitur. Verùm quamuis nominum significata inspicienti dissentire videantur, reperitur tamen apud Hippocratem, interdum, vno quandoque altero vsum fuisse, volens in re idem intelligere, vt patet aphors. 23. primi, & octauo, septimi libri. Nec minùs & in Galeni doctrina confundi, pro confesso habetur, tum præcitatis locis, tum etiam primo de Arte curatiua ad Glauc. cap. 14. & 12. methodi medendi. nam in primo præcitato loco, verbo λειποθυμία vtitur, libro autem duodecimo methodi meden. λειποψυχία idem per vtranque intelligens quapropter audacter dicimus re ipsa prædicta nomina haudquaquam dissentire, sed confundi inuicem ex Hippoc. & Galeni sententia: nã eadem est pars quæ afficitur in vtrisque idẽ symptoma, ac ad easdem dispositiones, seu causas consequuntur: quamuis etiam sunt, qui velint neque ipsam λειποθυμίαν ab eo affectu, quem Græci ἔκλυσιν nuncupant, Latini exolutionem, dissentire, auctoritate quadam freti ipsius Galeni præcitato libro primo de arte curat. ad Glaucon. cap. 14. & si eo loco aliorum medicorum auctoritate loquatur. Nam quod inter se discrepent, ab Hippocrate decretum est eodem aphors. 8. 7. libri cùm dixit, ἐπὶ φύματος ῥαγέντος ἔκλυσις, ἔμετος καὶ λειποψυχίη γίνεται: Similiter à Paulo cap. 34. libro 3. qui inter syncopes indicia cùm exolutionem, tum animi defectum connumerauit. Verùm quicquid sit de eclysi, hoc est, exolutione, satis sit nunc demonstrasse λειποθυμίαν, à λειποψυχία re ipsa non differre, ita vt quod de vno dicitur, de reliquo quoque dictum putetur. Nam nihil aliud per ea significare volumus, quam animi defectum, per animum intelligentes, animã ipsam animosam, quæ ex Galeni decreto sedem in corde habet: cùm itaque deficit animositas, tenor ac promptitudo hæc, animæ, ex quacũque causa ortum habeat, λειποθυμία, aut λειποψυχία appellatur. At quod à Græcis συγκοπὴ nominatur à verbo συγκόπτω, Latinè ferio, verbero, seu concido deriuatum est, ita vt etiam animi concisionem Latinè significare possit, licet affectus quodammodo similis sit animi deliquio, ab eo tamen discrepat. Nã (vt Galenus inquit) defectus animi præcedere consueuit syncopem ipsam, vt patet eodem primo de arte curat. ad Glauc. capit. 14. & idem met prædicto libro duodecimo meth. meden. cap. 5. inter lipopsychian, & syncopen differentiam tradit, cùm maiorem causam syncope requirat, quàm lipopsychia, & si eadẽ possit vtriusque esse, tamen prout maior, aut minor existit, vnam, vel alteram affectionem efficit. Hoc idem confirmauit Aetius lib. 5. cap. 96. quamuis ca. 101. eiusdem libri, sub nomine λειποθυμίας communiter sumptæ: quod comprehendi possit & syncope, testetur, propriè tamen, quòd inter se differant, ostendit: nam animi deliquium (vt ipse inquit) derepentè incidit, sensu, & motu hominem priuans, & omnino non sudant: syncope verò & vigilantes, & dormientes inuadit, & omnino cum sudoribus

12. meth. med. 5.

λειποθυμία.

λειποψυχία.

ἔκλυσις.

Syncope quid significet.

Quibus syncope à lipothymia siue lipopsychia differat.

qui

qui συγκοπτικοὶ appellari solent. Ex his itaque constat, qua ratione syncope ab animi defectu dissentit: namque non idem significat, nec idem est defectus animi, & concisio, maiorem etenim læsionem, ac virium calamitatem portendit concisio, quàm defectus, licet ex eadem causa fieri possint, & non alia ratione curentur: quapropter de syncope verba facientes, patebit quoque & defectus animi curatio.

Cap. 5. *Syncope quid sit.*

Est denique syncope, Galeno teste duodecimo methodi medendi princeps virium lapsus: quem sectatus Paulus ca. 34. lib. 3. eam dixit esse cōfertum, seu simul totum virium collapsum. Dixit autē non ab re cōfertum. & Galenus præcipitem nam si sensim paulatimque fieret virium collapsus, nō vtique syncope diceretur: verùm cùm essentia viriū, quibus regitur corpus, tum in spiritu, in solidorū corporum temperamento consistat: & propterea hæ integra seruari debent, vt qualitate, tū quantitate, quoad fieri licet, naturaliter se habeāt, vt liquet eodem duodecimo methodi medendi cōsonum erit, vt cùm vires labūtur, aut spiritus, vel solida corpora non naturaliter se habeant, qualitate, vel quantitate ipsorum immutata, potissimùm ipsa corpora solida, in quibus vtique vel maximè consistere virium substantia videtur: nam ad robur virtutis cōseruādum & ad syncopalem accessionem, quominus de repentè incidat cauendam, singulare præsidium est temperamenti custodia: ante omnia quidem trium principiorum, mox verò reliquarum partium, quæcunque in consortium affectus principia secum ex facili trahunt, cuiusmodi est ventriculi os, propter exquisitum eius sensum. Si itaque in syncope vires collabūtur: spiritus, aut solida corpora offendi opus erit, cùm in his vires consistant, vt diximus. Verùm cùm vires, quæ animal gubernant, tres diuersi inter se generis sint, vt legitur apud Galenum quinto de locis affectis, cap. 1. nono method. medend. cap. 10. & sexto de Hippoc. & Plato decretis, & sexcentis aliis in locis, cum syncopen diximus præcipitem esse virium lapsum, quarum virium intelligendum sit, non ab re quæret quispiā, nunquid videlicet naturalium, aut animalium, aut vitalium? Et quoniam sensu, & motu priuatur homo cum syncope afficitur, non absque ratione animales vires offensas esse diceret quispiam: verùm quamuis animales functiones sint sensus & motus, offendanturque ipsæ in syncope, non propterea facultatem animalem duntaxat, ac primò oblęsam in ea esse fatēdum erit, quinimò omnes esse asserimus. sed primò vitalem: & si non perpetuò in syncopes generatione facultas ipsa, aut cor ipsum primò læduntur: dicimus tamen syncopen haudquaquam gigni posse, nisi facultas ipsa vitalis, seu cor ipsum afficiatur, quo offenso, & reliquas vires, seu principes partes in quibus consistunt, necessariò offendi oportet. Simul etenim cum ipso omnes viciantur partes, nedū principes ipsæ, vt inquit Galenus quinto de locis affectis, cap. 1. cùm & ipsæ peculiari cordis temperie actiones suas perficiant, hac denique pereunte actiones quoque ipsarum perire necesse est, simulatque cerebri, & iecoris. Horū verò temperie deperdita, non oportet cordis simul actionem perire: seruatur etenim caloris symmetria in singulis partibus ab ipso corde, tanquam innati caloris fonte, ac principio, mediis arteriis, quamuis per venas etiam, & alia vniuersa confluat à corde calor, longè tamen minor quàm per arterias, vt Galenus asserit libro de vsu pulsu. cùmque illi à nullo calor eo fluat, sed aliis ab illo, cōsentaneum erit, vt cùm à naturali statu recesserit, ac non ampliùs in peculiari, ac propria temperie persistat, quod reliquæ omnes detrimentum patiātur, ac actiones earū pereant, priuatę siquidem eo qui priùs confluebat calore, quo seruatæ in proprio temperamento actiones perficiebant. Propterea igitur syncope præceps est omnium virium lapsus: nam in ea cor ipsum afficitur, ad cuius oblæsionem, nedum cerebri, & iecoris, tanquam principum partium functiones, atque vires offenduntur sed reliquarum omniū. Nec propterea negamus interdum syncopen oriri posse corde ipso non primariò affecto, sed reliquis quibusdam partibus consentiente: quinimò) veluti cęteræ corporis partes) cor ipsum primario affectu laborare potest, interim verò cæteris partibus consentiens, quemadmodum in stomachica syncope, de qua Galenus mentionem fecit, tum quinto de locis affectis, cap. 6. tum 12. methodi medendi cap. 2. & 3. liquidò videre licet; Asserimus tamen, quòd ni cor afficiatur, quomodocūque affectum sit, progigni syncope haudquaquam possit: quamuis cerebrum, iecur ventriculus, aut quæuis alia corporis pars etiam vehementer, vel diutiùs affecta sit: cùm ex nullo prædictarum partium affectu possint de repētè, affatim, seu simul totæ vires collabi: quemadmodum neque animal omnino perire potest, nisi cor afficiatur, cùm semper mors ad immodicas sequatur cordis intemperantias, Galeno teste eodem quinto de locis affectis, cap. primo. Ex quo virium pręcipiti collapsu patebit liquidò cor ipsum in syncope affectū esse, neque ipsum strenuè munus suum obire potest, cùm oblæsum sit: quapropter, & pulsuum: paruitas, ac imbecillitas, frigidáque extrema consequuntur. Affectus ipse symptoma est in genere noxæ functionum omnium, primò tamen vitalium: læduntur autem vires non modò diminutæ, vt in λειποθυμία. sed magis, & quasi ablatè interdū, saltem quoad sensum. Eius verò signa sunt (vt inquit Paulus) resolutio, ac animi defectus, pulsuum paruitas extrema frigida, & in sudorem prorūpentia: apparet autē sudor, præsertim circa caput, vultum, ac ceruicem, ex Hippocratis ac Galeni auctoritate. libro primo Prognosticorum, qui sudores syncoptici appellari solent: quæ omnia innati calidi suffocationem, aut extinctionem portendunt: vtroque enim modo pro ratione diuersarum causarum in syncope innatū calidum offendi solet. Propter quid autem in syncope sudores, & hi quidem frigidi appareant, in lipothymia autem, non adhuc non liquet. Dicimus autem nos propterea id euenire: quia cùm in syncope vires magnopere oblæsæ sint, confugiátque calor innatus ad cor, táquam ad propriam arcem, derelinquénsque partes externas: id quod in eis, præsertim in partibus solidis, continetur, humidum retineri neutiquam valet, quinimò tanquam destitutum ab innato calido, facultatéque retentrice haudquaquam eum cōtinere potente, ad externas cutis partes cōfluit, ac sudor propterea gignitur, non siquidē ex excrementitia duntaxat humiditate, sed propria etiam solidarum partium. Frigidi verò sunt tales sudores, quoniam ea, quæ solida corpora regit natura quę secundū Hippocratem est calor naturalis, vel omnino extinguitur, vel proxima est extinctioni: qua de re infrigidatis partibus solidis propter iam dictā causam, quicquid

Marginal notes (left column): *5 de Plat. & Hippo. decret. c. 4. & seq. Lib. 6. c. 1. & sequen.* — *Quarū virū lapsus fit syncope.* — *ca. 2. & 3*

Marginal notes (right column): *Quæ pars in syncope afficiatur.* *Quis affectus præter naturā sit.* — *Li. 3. c. 34.* — *Tex. & cōment. 26.* — *Propter quid in syncope sudores frigidi eueniunt, & in lipothymia nequaquam.*

quid ex eis profluit, quod frigidum sit oportet. Et propterea qui profluunt sudores in syncope necessario frigidi sunt: quoniam (vt dictum est) in syncope innatum calidum aut extinguitur, aut extinctioni proximum est: & non ab re syncoptici nuncupantur: quia cum syncope proueniunt, non autem cum lipothymia: quoniam in ea non adeò vires labuntur, nec ad hoc deuenit calidum innatum (licet afficiatur) vt ferè extinguatur, aut extinctioni proximum sit, neque solidę partes in lipothymia, velut in syncope à natura quæ eas tegit, ita destituuntur, cùm minor sit cordis affectio in lipothymia, quàm in syncope: & propterea neque sudores, neque frigidi in lipothymia apparēt, imò qui ita affecti sunt, omnino nō sudant, vt inquit Aetius. Cæterùm quoniam cor in syncope interdum proprio affectu, interim verò per consensum laborare solet, dignosces quando ipsum cæteris partibus consentit ex prius indiciis earum partium primò affectarum, ac symptomatis quibusdam, quæ quidem syncopen antecedunt quemadmodum si affecto ore ventriculi syncope consequatur, quæ stomachica dicitur, vomitus, nausea, aut dolor eiusdem partis, seu morsus quidam præcessit: sic quoque affectis primò reliquis partibus, corde verò consentiente, dicendum erit. Verùm si nullum præcesserit signum alicuius partis affectæ, & syncope oriatur, nullúsque alius affectus ipsam antecesserit, præterquā si immodica fuerit aliqua animi excandescentia, seu affectio, cor primariò affectum esse iudicabis. Vtcunque autem fiat syncope, aut fortem duntaxat consequitur cordis intemperiem, vel cum vitioso, seu venenoso humore, nonnunquam verò erysipellas, aut inflammationem, aut alium quempiam præter naturam tumorem ipsius sectatur. Verùm si ob inflammationē, vel erysipelas excitetur syncope, antequàm augeatur huiusmodi affectus, animal corrumpitur: non sic autem si ob simplicem cordis intemperiem syncope excitetur, siue æqualis, siue inæqualis ea fuerit, vt patet libro quinto de locis affectis, ca. secundo. Ex hoc itaque distinguere poteris, cum syncope genita sit per proprias similarium partium intemperies: nam ea subitam mortem non inducit, quemadmodum ea, quæ ad instrumentales partes pertinet, quæ subitò enecare potest, prius tamen præcedentibus quandoque signis quibusdam: quorum vnum scriptum est ab Hippocrate præcitato aphorismo 41. 2. libri, cùm dixit, Qui sæpe, & multū exoluuntur sine causa manifesta: ii repentè moriuntur. Syncopes verò causæ quamuis nonnullæ esse possint, cunctæ tamen, aut cordis spiritus, vel solidum eius corpus offendunt: vtraque verò substantia bifariam lædi potest, quātitate scilicet, vel qualitate mutata (nam nedum eorum substantia certa esse quantitate desiderat: verùm etiā & qualitate.) Quæcūque itaque causa syncopen excitat, aut prædictorum corporum solidorum, aut spirituum essentiam corrumpit, vel saltem eorum temperiem mutat, quemadmodum apud Galenū legitur duodecimo methodi medendi, cap. 5. nāque in his duabus substantiis virium essentia consistit, quæ insuper sic custodiendę sunt, vt tum qualitate, tū quantitate (quoad fieri licet) naturaliter se habeant. Alterantur autem spiritus, tum ex vitiosis redundātibus succis, tum ex ambientis malitia, qui aliàs alia de causa in hanc eît mutatus, vtpote ex metallis, cauernis, aut barathris, aut ex leguminum putredine, olerum, vel animalium, aut si balitū ex stagnis, vel paludibus, vel fluminibus recipiat: item ex venenatis facultatibus, aut animalium quæ virus reiectant, venenis. Nec mirum si spiritus ex ambientis malitia, ac vitiosis succis alterentur: nanque ex tenuiori, ac puriori sanguine, simúlque ex aere, qui optima temperie sit, atque ab omni inquinamento purissimus, per inspirationem attracto nutriuntur. At ipsius spiritus corruptio, tum ex ingenti dolore, ac crebris motibus, cuius generis & vigiliæ sunt, tū ex immodica eius tenuitate, & cōtinente eum corporis raritudine prouenire potest, tum verò ante hæc omnia ex ipso respirato prohibito, & nutrimēti defectu. Item ex animi affectibus, veluti est timor subitus, & vehemens, & quæ contraria huic timori est, voluptas maxima, hoc est, gaudij excessu: tristitia etiam, anxietas, ira, & cura eo genere sunt noxiæ, quo frequentes vigiliæ, spiritúsque corrumpendo vires resoluūt. Ex his itaque causis aliàs spiritus alterantur, vt diximus: alias corrumpūtur: aliquando ex parte degeruntur: non rarò autem hæc vtraque perpetiūtur. Virium verò lapsus, qui ad solidorum corporum digestam substantiam succedit, causam habere poterit, longissimos præcedentes morbos, extenuato ægro ex atrophia, id est, nutrimēti defectu: præterea ex febribus acutis, quæ corpus liquant, excitari contingit. Eorum verò corporum temperies mutata prouenire potest, vel ex immodico calore, vel frigore, vel humiditate, vel siccitate, aut horum aliquibus copulatis: succedūt autem & syncopæ immodicæ ventris inanitione, vel principiorum intemperiei, aut in his qui aliena loquuntur, etiam propter motum: & (vt summatim iterum dicam) quæcunque spiritus, aut corpora solida mutant, aut corrumpere possunt, syncopen generare valēt. Quarum causarum cognitio magna ex parte ex astantium sermone patebit, quasdam verò ex te ipso cognoscere poteris. Nos verò earū, quæ non ita facile patere possunt, signa conscribemus, vtpote si ex magna crudorum humorum copia, ex cruditatibus, vel alia quapiam occasione congesta syncope excitetur vnà cum oris ventris (quod stomachum vocant) offensione: his nanque, & præcordia inflata, & totū corpus ampliori mole, quàm pro naturæ modo, cernitur: tum color alis ad albidius, quàm pro naturali habitu, & aqua intercute laborantiū magis simile est mutatus: nonnullis etiā ad nigrius, aut liuidius, quos medici plūbeį palloris appellant. Omnibus verò pulsus minores sunt, quàm pro caloris ratione, si febricitauerint, præterea obscuri, omninóque inæquales, sæpe ea inæqualitate, quam sistematicem Græci vocant: semper verò ea, quæ in vno eſt ictu, vt legitur apud Galenū duodecimo metho. medendi, ca. 3. & Aetium ca. nonagesimosexto, libro quinto, ac Paulum, cap. trigesimosexto, lib. secundo. Eos verò, quibus ex flaua bile, quæ os ventriculi infestet syncope incidit, cùm ex reliquis, tum etiam ex assidua oris ventriculi mordicatione, anxietate, vellicatione, ac dolore cognosces. At si quis adeò prætenues succos, ac spiritus habeat, vt ocyssimè exhalent, adeóque imbecillam habeat per vniuersam corporis molem retentricem facultatem: expultricem autem immoderatiùs concitatam, vt propterea in syncopen incidat, in eiusmodi affectibus, mortifera alia species in facie celeriter apparet: nasus videlicet acutus, oculi caui, adstricta tēpora, & reliqua quę deinceps ab Hip

Lib. 8. cap. 101.

Quibus discernatur vndecunque, si per essentiam, an per consensum in syncope cor afficiatur.

Ad quos cordis affectus consequatur syncope.

Syncopes causæ.

Quæ in vniuersum sint syncopes causæ.

Ex quibus causis spiritus alterantur.

Ex quibus causis spiritus corrūpantur.

Ex quibus causis degeratur solidorū corporum substantia.

Ex quibus alteretur.

Si syncopes causa fuerit cruditas humorum maxima copia, signa.

Signa syncopes ortæ ex flaua bile os ventriculi infestante.

Si ex succorum tenuitate, & corporis raritate fiat, signa.

ab Hippocrate, primo Prognosticorum sunt conscripta, quamuis aluus non multùm excreuerit, neque vigilauerint, aut tristes fuerint, aut fame affecti ægri ipsi, ex his nanque minùs malum est, quàm si absque his emaciati fuerint, eodem Hippocrate au ctore: & Galenus cùm primo prognosticorum, tum 12. meth. meden c. 6. quem sectati sunt Aetius cap. 98. libro quinto, & Paulus cap. 37. libro secundo. Verùm si syncope valida fuerit, medicinæ locus nō est, vt idem inquit Paulus cap. 34. libro tertio. At si vires adhuc tantillum constant, aliquando ad sanitatem recursus est, vt ipse refert. Cæterùm vbi cor proprio affectu laborauerit in syncope, valido existente animæ robore: ex quibusuis animi affectibus ipsa excitetur, nunquam æger succumbet, Galeno teste quinto de locis affectis cap. 1. Si verò propter eius intemperiem syncope eueniat, periculosior erit quàm ex cerebri intemperie, quemadmodum hæc periculosior est, quàm si iecur primo affectum fuerit, vt testatur Paulus cap 38. lib. 2. & Aetius cap. 99. lib 5. quamuis non ita subitò syncopæ necare possint, quæ ex cordis intemperie oriuntur, quam illæ, quæ instrumentales eius morbos sectantur, vt patet eodem libro quinto de locis affectis, cap. 2. Pestifera autem est syncope illa, quę extenuato spiritu ac sanguine originem trahit, potissimùm vbi imbecillitas adsit retentricis facultatis totius corporis, ac expultrix immoderatius concitata fuerit. Prorsus autem exitiosa syncope erit, si corpore crudis succis referto generetur, aut ex redundante flaua bile os ventriculi infestante: siue ex extenuatis succis, vbi iecur, vel ventriculum phlegmone obsederit, quemadmodum scriptum reliquit Galenus eodem 12. methodi medendi, cap. 6. Verùm si citra phlegmonem stomachicæ syncopę fiant ventriculi ore affecto primò, ac consentiente corde, curationem magna ex parte admittūt: nam minùs periculosæ sunt, quàm si excitatæ fuerint ex aliquo trium principiorum, quemadmodum colligi potest ex Galeni verbis, præcitato libro 12. methodi medendi, cap. 3. Quoniam verò quæ habentur indicationes ex symptomatibus, & morbis, non simpliciter, sed secundum causam, à qua singulæ fiunt, cōsiderate oportet, vt liquet primo de arte curat. ad Glauconem, ca. 14. propterea non vnus modus curationis, cuiusuis syncopes erit, sed singulæ earum propriam curam desiderant pro diuersitate causarum, ex quibus excitantur: in vno tamen omnes cōmunicant: quod si deprehensus syncope cubans est, omnis solicitudo medentis ad symptoma vertitur: si nedum ea premitur, vtriusque curā habebit, & vt symptoma non incidat: & vt morbus paulatim discutiatur, vt patet apud Galenū eodem libro duodecimo methodi medendi cap. 6. Nec minùs & in alio quoque conueniunt, quòd siue per essentiam fuerit orta syncope, siue per consensum affecto corde, semper ipsi prospiciēdum erit, cùm & principalissimum viscus sit saltem quoad vitam: & propterea robur eius perpetuò seruandum erit, nec syncope aliqua gigni potest vt priùs diximus, nisi & ipsum eo affìciatur. Si itaque ex ambientis malitia syncope fiat, prospiciendum erit, vt is ad optimam temperiem mutetur, atque arte odoratus fiat. Si verò ex venenatis facultatibus, aut ex animalium quę virus reiectāt, venenis excitata fuerit syncope, eis vtendum erit, quæ ἀλεξιφάρμακα Græci nūcupant, vtrisque propriis: ex ingenti dolore, curanda causa doloris erit ex crebris & inordinatis motibus, qui es iniungenda: ex respiratione prohibita, re piratu procurada sublata causa quæ ipsam prohibebat: in animi affectibus, statim ab eo affectu reuocandi postmodum verò conuenit is passioni cura est offerenda. Si verò ex aliqua trium principiorum intemperie fuerit excitata: per contrarium intemperiem: moderate tamen vindicatam, syncope curabitur. Sic ob inflammationis magnitudinem, aut vehemētis febris malignitatem, syncopę generentur, propriis curationibus, inflammationis scilicet, aut febris, curādæ sunt, tempore quo syncope deprehensi cubantes non sint. Verùm quoniam sępiùs accidit, vt ex immodica quapiam euacuatione nec animi defectus, sed syncope eueniat, & similiter ferè succurrendum erit cuilibet repente syncope ingruēti, velut huic: propterea curationis eius, cùm iam euaserit, mentionem primò facimus, relicta eius curatione, si æ ægri non laborent: quoniā pro diuersitate affectuum, ad quos sequitur immodica euacuatio, curari eo tēpore debet, quemadmodum & reliquæ omnes ex quibusuis causis fuerint ortæ. Occurrendum est igitur, cùm repente eius accessio ingruat, frigida faciem aspergendo, & nares apprehendendo: conuenit etiam & os ventriculi perfricare, ac iubere vt euomant, stomachum irritando, digiti, vel pennæ immissione. Conducit nē manus, vel pedes alligare: verū oportet nexus fieri plures, ac fortiores circa manus, quādo per inferiores partes fiunt euacuationes, quemadmodum quādo per hæmorrhoïdas sanguis profluit, aut ventris profluuia adsunt, vel per vterū exeunt in mulieribus mēses. Cōtrà autem fit in fluxibus sanguinis factis per nares, atque vomitibus, in quibus crura sunt vehementius alliganda: in vniuersum autem (vt Galenus inquit primo de arte curat. ad Glauconem) aut ad cōmunia membris patientibus in aduersum trahere oportet, aut ad ea in quibus est euacuationis origo. Atque ideò quæ ex vteris fiunt immodicæ euacuationes, cucurbitulæ māmillis appositæ facilè sedāt: quæ verò ex naribus, hepati, ac lieni eiusdē narē patienē. At si ex vtrisque naribus multus sanguis effluat, vtrique vi... sunt adiiciendæ: talibus etiam auxiliatur ... vinum aquosum, vetus, frigida dilutum, & præsertim quando ad ventriculum influunt humores, nisi aliquid vini exhibitioni prohibeat eorum, quę à Galeno primo de arte curat. ad Glauconē conscribuntur. Ex vaporibus quoque odoramentis eos reuocare conuenit: nam humida & puris, necnon odorata, ... ad recipiendas vires citissimè optima sunt, Hippocrate auctore, libro de aliment. & aphorismo vndecimo secundi libri, simul cum Galeno. In vini autem exhibitione non frigidum, vel calidum exhibendū sit, ægrotantis natura, consuetudo, ætas, & ambientis aeris temperatura consideranda sunt: atque hæc inspicienda, cùm dignoscere oportet num calidum vel frigidum exhibendū sit: ipsis verò locis, ex quibus profluuium proueniat, imponenda oportet ea, quæ corroborandi vim habeant. Verùm si ob fluoris multitudinem animi defectus, vel syncope ex ... eis quæ adstringunt, ac cutem refrigerant, ... erit. Vinum præterea frigida dilutum, ... est, etiam his commodum existit: nihil autem omnino calidum offerendum, neque crura, nec manus ligare oportet, neque cogere ad ... vllo modo mouere. Aërem quoque domus aptare ...

opus

Tex 6. & 7 prognos. lib. & cō. ment. 8. Prognostica.

Curatio

In quibus conueniat cuiuscumque syncopes curatione.

Incrementis in eps curatio.

Lo. citat.

Lib. de alim. & in fin.

opus est, eis quæ frigida, atque adstringẽti qualitate participant. vt myrtorũ foliis, rosis, ac pãpinis vitis, pauimentũ consternentes, frigidósq; ventorum flatus ventilabris etiam inducẽtes. Verùm nihil horum, vbi ad ventrem fluxiones fiant, confert: nam quo magis cutem densaueris, tanto ipse magis augentur: eis verò balneæ aptissimæ sunt. confert etiã immodico sudore sudãtibus partibus illinire myrtinum, rosaceum, aut cotoneorũ oleum: quę omnia à Galeno primo de art. curat. ad Glauconem, & ab Aëtio ca. 102. libri quinti, scripta reperies. Quomodo autem vindicandi sint ęgri à quauis particulari ingruenti syncope, seu animi defectu, apud eosdem auctores præcitatis locis studiosi requirant, quáuis ab vtrisque de animi defectu verba fiant: idẽ tamen de syncope intelligendum erit, si ab eisdem causis excitetur: neque enim alio discrepant, quàm maioris minorisve ratione, vt diximus. Nos verò eius syncopes curã aggrediemur, quæ ob magnam crudorum succorum copiã vnà cum oris vẽtris offensione excitatur, & primò eorum curam præcipiemus, qui nondũ ea premuntur, vtriusque curam habentes, vt & ipsa non incidat, & vt morbus paulatim discutiatur, quamuis celeriùs hunc discuteremus, si nullus symptomatis subesset metus. Nãque, qui multitudine crudi succi grauatur, hũc (si modo iustã semel vacuationẽ ferre posset, nec metus aliquis syncopes impenderet) semel arbitror, vacuatũ à morbo explicaremus, vt duodecimo meth. med. cap. 6. Galenus inquit. Quapropter licet vacuationem desiderent, nulli tamen sanguis mitti sine maximo dispendio solet: quo fit, vt nec sanguinis missionem, nec purgationẽ substineant, vtpote quod sine his syncope subitò adoritur. Degãt itaque tales in domo puræ lucis, nec madente: aër eligatur calidus media temperie: quapropter reclinandi in domo sunt: æstate quidẽ, quæ frigeat, hyeme, quæ caleat: cũ aduersissimus eis sit aër ambiẽs, quoties vel nimiũ calidus est, vel nimiũ frigidus. Ex calido etenim crudi humores diffunduntur, & per totũ corpus diffluũt, vt liquati propterea metuendũ sit, ne ad pulmones, & cor ferãtur, aliquãdo etiã, ne ad cerebrum subeant: cùm longè præstet, vt circa iecur, & primas venas subsistãt. Qua ratione iterũ aduersissima his balnea sunt. Ab aere verò, & in domibus immodicè frigidis, succi, qui crudi sunt & inepti ad concoquendũ, manent, & obturationes hepatis augent, si paruæ fuerint, si verò non fuerint, generant propter crassitiẽ detenti, & impacti. Somno vtantur, atque vigiliis moderatis: nanque vberior somnus, neque his est salutaris, cùm nec crudos succos digeri sinat, & viscera grauiora reddat, sed siquis alius affectus est (vt Galenus testatur) qui somnũ & vigilias modicas desideret, hic profectò in his est, quippe somnus cõcoquit, vigiliæ digerunt. Pari ratione motus vitãdus erit, quies verò præcipienda: seruandúmq; inuiolabiliter est, ne vel cibũ, vel sorbitionẽ, vel aquã exhibeas, vel omnino liberaliter bibere sinas, nisi mulsa tribus primis diebus dũtaxat vtantur, in qua hyssopum coctũ fuerit: & si nullum occurrat incommodum, eadem aqua mulsa duntaxat, in qua incoctum hyssopum sit, vsque ad septimum vtare, siquidem longissimam (vt Galenus asserit) qui ita sunt affecti, cibi abstinẽtiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsis, quos continet succis, concoquendis, alito: quare nec eadem aqua mulsa copiosè semel exhibẽda erit. Si tamen vehementer nõ febricitẽt, his & aquosum vinũ idoneum ab initio statim est. & in eo diluto panem quoque exhibere conuenit, modo in aliquo viscere phlegmone nõ adsit. Et si nõ solùm crudi succi sint, sed etiam eo corruptionis peruenerint, vt cõcoqui ad perfectionẽ non queant, si fortè horũ desperata salus non sit, ægro mulsam fastidiente, vel aluo fluente, ad ptisanæ cremorẽ est transeundũ: & sicubi crudos affatim succos esse animaduerteris, oxymel pro mulsa exhibere assiduè debebis. Quòd si huius assiduus vsus tædio esse cœperit, transire insimul ad mulsam, & ptisanam conueniet: dein rursus ad oxymel reuerti: & si æstas sit, atque ęger frigidę potioni assuetus, frigidum huic oxymel dabis, sin hyems sit, omnibus calidum: tum his, qui calidæ, tum his qui frigidæ insueuerunt, offeres: æquè, vt si immodicus æstatis tempore ęstus sit, etiam qui calidæ assueti sunt frigidum, si nullum sit his viscus ad iniuriam opportunum. At quoniam hi cùm vacuari postulent, vacuantia præsidia non ferunt: ea de re nulla alia idonea vacuatio inuenta est, à Galeno præsertim, eodem duodecimo method. meden. ab Aëtio confirmata cap. 96. libri quinti, & Paulo capite trigesimosexto libri secundi, præter eam, quæ est frictione paratur. Incipere verò in principio statim morbi oportet frictiones, linteis nõ admodum mollibus, sed aspredinis mediocre quid habẽtibus, ac primũ à cruribus supernè deorsum, dehinc tota brachia ab humeris vsque supernè deorsum simili modo sunt fricãda: postulat enim ęgrotus simul per eas frictiones, & calefieri, & aliquid degeri: licet cõducant etiã vberiores frictiones ad somnũ alliciendum. At vbi artus omnes abundè calere videãtur, & metus est, ne quis ex multitudine frictionis cõtusa iam carne, lassitudinis sensus superueniat, oleo relaxante vtendum est, quale est, quod dulcissimũ est: & si hyems fuerit, nihilo deterius erit ad digerentiũ aliquod oleum transire, quale est chamęmelinũ, aut anethinum quo oleo vngere artus, & fricare quàm plurimũ debebis, postea oleum detergere, atque ad spinam dorsi transire hàncque totã fricare primum sicca frictione, postea oleo. Ab hac rursus ad crura te conferes, ab his ad brachia, exinde denuò ad spinam ita totum agens diẽ. Considerare item oportet in his, quæ ad aluum spectãt: & si sua spõte commodè nõ deiiciat: pulsus verò robore mediocri sit, ac magnitudine, & æqualis, præterea minimè intercisus, audacter per inferius aliquid infundes. Cataplasmatis autem, & perfusionibus minimè vtẽdum est, prius quàm superuacua magna ex parte partim vacuata sint, partim cõcocta: nanque hi, qui assiduè prædictis medicamentis præcordia vexãt, potius in eiusmodi affectibus phlegmones excitant: licebit verò eis vti tempore quo diximus. non tamen duntaxat relaxantibus, sed eos plurimum fouere oportet oleo, in quo absynthium ebullierit: vel emplastrum adhiberi ipsi ventriculo, quod fit ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloë, & mastiche, ac madefacere etiam mastichino, seu nardino, postea verò hyssopũ in mellicrato decoctũ, aut diatriompipereon, aut diaspoliticon medicamen exhibere non incõuenit: & ad eundem modum medicamenta quæcunque offerenda sunt extenuantia, calfacientiaque saltem ea, quæ sumere febricitãs homo poterit, si febricitauerit. Qua ratione, & propter eã etiam, quam suprà assignauimus, nimium calida medicamenta vitanda sunt: & si qui laborant, senes sint,

1. ad Gl. cap. 14.

Curatio syncopes ex crudorum succorum copia orta.

Victus ratio.

12. meth. cap. 5.

Loco citat.

Medicamẽtorũ ratio.

12. meth. cap. 5.

sint, post quanque cibationem aquosum vinum præbendum erit, magisque etia si interposita quietis spacia mediocria sint. Qui sane ex eiusmodi succis laborat, bos quotidie accessiones exercent, præcipuæque ad vesperam, & noctu, nõ mane, nec vsque ad meridiem. Si verò ad hos (cùm syncope eos iá præmit)lis accitus, si ea quę retulimus loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum, vino fuluo madefactum, quod celerem in corpus digestionem adiuuet, statimque ad frictiones venies, quas etiam pro tradito iam modo administrabis: ac siquidem æstas sit, aut regio naturaliter calẽs, & æstuans, vel status cœli vehementer calidus, cum frigida vinum dabis, si nihil eiusmodi sit, iam calida, quæ tamẽ secundo, & tertio dabitur potio, omnino calidam exhibẽdam curabis, quippe ad vniuersam eam curationem (cuius gratia frictiones adhibitæ sunt) calor præstat, vtpote crudorum succorũ concoctionem adiuuans, Galeno & Aetio testibus, in præcitatis locis. Nec parũ conducit si prędictis diamoschu dulcis, aut confectionis diambrę parum cum paucu vino exhibeas: odoramentis quoque animum reuocare conuenit, parẽtur autem hoc modo, Recipe aquæ rosarum, florum citrangulorum, & mellissoph. ana vnc. ij. corticum citri, ligni aloes, singulorũ drac. j. moschu. & ambar vtriusq; gra. iij. aceti vnc j. Interim autem neque cor ipsũ negligẽdũ erit, ne ei succurratur ab extra adhibitis medicamẽtis, epithematibus scilicet, vel sacculis, vt infrà. Recipe aquæ mellissoph. florum citrangulorũ, & rorismarini ana li. s. aquæ rosaceæ vnc. iiij. ligni aloës, corticũ citri, singulorũ drac. ij. cinnamomi, caryophyllorum, vtriusque drach. s. croci gra. v. ossis de corde cerui nu. ij. moschu & ambar, singulorum gra iiij. vini fului odoriferi veteris vnc. iiij. misceãtur, & supra cor epithemata fiant. Item ex floribus mellissoph. rorismarini, & citrangulorũ, sampsuchi, & serpylli cum cinnamomo, croco, caryophyllis, corticib⁹ citri, rosis siccis, ac ligno aloës simul mixtis, & contusis, additis gra. iij. moschu, & totidem ambar, cum serico saccelli fiant. Qui verò ex vitiosis calidis succis redundantibus, seu flaua bile, quæ os ventriculi infestet, syncope vexantur, tempore quo ea non præmunitur, contraria quá prædicti curatione curandi sunt. Nam in aëre ad frigidum vergente degerere debent, somno longiori vti, ac cibis, & potibus frigidiorib⁹, vt ptisanę cremore, aut pane nõ multo, sed modico, húcque ex vino aquoso frigida diluto, tribuas: confestimque tentandum erit, vt bilis ipsa expurgetur, quę sua acrimonia, ac mordicatione os vẽtriculi infestat, per vomitum si fieri poterit, quẽ digitos aut pennas demittẽdo irritare oportet, aut aquæ calidæ, seu hydrelæi potu, vel tãtillum aceti aquæ calidæ imponas, aut syrupi acetosi simplicis. Quod si neque sic euomere possunt, aluus ciẽda erit, ex tamarindorum decocto, ac manna, quandoque etiam rhabarbari parũ adiiciẽdo: illud tamen animaduertas, quod neque hi immodicè semel vacuãdi sũt, cum exquisitas euacuationes nõ ferãt. Ad húc etiam vsum clysterijs, eísq; lenibus vti conuenit: posteà verò cùm maior pars redũdantis succi fuerit expurgata, omnibus modis membra ipsa, ventriculum præsertim corroborare oportet, oxysaccharum, syrupúmque granatorum acidorũ, aut ex acetositate citri, è pomis, aut de corticibus citri cum iam dictis permistũ, ante, & post purgationem indesinenter tribuas. A purgatione verò absinthij decoctum præbere conuenit. At si in syncopen prędicti inciderint, his exhibẽdus est frigidus potus: si tamen tunc vinũ, quod & calidum natura sit, vt deductionẽ in corpus promoueat: id verò seruãdũ erit omnibus, quos syncope malè habet: distribui nanque per corpus nutrimentũ, quod sumptum est, non in ventre manere volumus: propterea ex vinis ea deligenda sunt, quæ & flauo sint colore, & substãtia tenui, & ętate vetera, ac boni odoris, licet talia (vt Galenus refert) & boni odoris cõtinuò sint: igitur cõmodissima his vina erũt, quæ cùm naturaliter austera sint, sensilem iam adstringendi vim propter vetustatem non exhibent, calorem tamen admodũ habent. Quandoquidem hæc omnia quæ requirimus in iis, quorum stomachus amara bile vexatur, efficient: cùm & iucundè sumãtur, & tum cõcoctionem, tum digestionem in corpus promoueãt, & succi vitium mitigẽt, & corporis habitum excalfaciant, & stomachũ ipsum firment: in prædicti verò vini penuria, aut vbi caput fuerit imbecillum; vel oblæsum, vina diligẽda sunt aquosa, & antiqua: talia nãque, tametsi non valenter excalfaciant, tamẽ facilè in omne corpus deducũtur, capútque minimè tentant, velut fulua: omnia autẽ austera vina, tum noua, itémq; crassa fugere oportet, vt idem Galenus præcipit eodem duodecimo meth. meden. ca. 4. Nec etiam inconuenit, si eisdem diamarg. frigidi exiguum quippiá cum pauco vino, vel syrupo de pomis, seu oxysaccharo tribuas: odoramentúmque naribus adhibeas, quod recipit aquę rosaceę, myrtillorum, ac nymphæę ana vnc. iij. santalorum, ac corallorum rubeorum, cuiuslibet drac. j. & s. corticum citri scrup. j. ambar, seu moschu gra. ij. aceti albi vnc. j. omnibus simul mixtis fiat odoramentum. Cordi itẽ epithemata imponere cõuenit, quę sic parentur, Recipe aquæ boraginis, aceto sellæ rosaceæ, & mellissoph. ana. vnc. iiij. santalorũ omnium, & corallorum rubeorum, singulorũ drach. ij. corticum citri, ligni aloës, cuiuslibet drac. s. croci gra. iij. moschu gra. ij. ossis de corde cerui num. j. vini fului odoriferi vnc. ij. misceantur, & fiant epithemata. Saccellos item cõponas ex floribus boraginis, violarũ, nymphææ, mellissoph. ac rosis, quibus parum croci, ligni aloes, ac corticũ citri, & ambar quoque gra. ij addas, necnon santalorum, & corallorum rubeorũ ana drac. iij. & cum serico fiant sacculi. Qui verò ob prætenues succos syncope opprimuntur, sic vt ocyssimè exhalent, accedente quoq; corporis raritudine, diuersa ratione curandi sunt, quam illi, qui ob crudorũ humorum copiam syncope laborãt, cum eos paulatim, & assiduè vacuare iussimus, propterea quòd simul multam euacuationem ferre non poterãt: hos verò paulatim, & assiduè nutrire oportet, ex omnium medicorum sententia: quamuis si à principio viribus adhuc valentibus curandos suscepetimus, nec paulatim eos cibabimus: possunt nanque hi, vel quod liberiùs semel datum est, nutrimẽtum superare: nutrire itaque bos oportet, sicut etiam corporis summa dẽsare, nõ secus quàm priorum rarefacere, cum etenim maximè hi affectus dissidiant, etiam præsidiorũ speciem diuersissimam requirunt, frigidum ergo his aërem, adstringentémque cõprobauimus, rosis, aut myrti folijs, seu vitium pampinis in domo substratis: Vngendi quoque sunt adstringẽtibus vnguentis, omphacino videlicet, aut rosaceo, melino, aut myrtino: & si exurantur, miscere oportet aliquid ex refrigerantibus,

Margin notes: Curatio prædictæ syncopes ingruentis. — Syncopes ex flaua bile curatio. Victus ratio. — Medicamẽtorũ ratio. — Eiusdẽ syncopes in promentis curatio. — 12. metho. cap. 4. — Syncopes ex tenuibus humoribus curatio.

geratibus, veluti portulacæ, solani, aut vuæ acerbæ succũ, præcordiis verò, & stomacho cataplasma admoueatur ex palmulis, rosis, œnanthe, acacia, hypocistide, & alumine, capiti autem, atque frõti omphacinũ, vel rosaceum imponatur per se, aut cum gũmi. Cibi his dandi sunt, qui non admodu prompte diffluãt, quemadmodu Galenus, Paulus, & Aetius sentiut, vt panis, & sorbitio ex alica, fruct⁹ austeri, qui non facile corrumpantur, tum ipsi per se, tum verò & cum pane, velut sunt cydonia, mala punica acida, & austera, amarenæ, pyra quædam, & hi quos vulgus azarolas vocat. Dabis etiam aliquãdo & oua, præcipuéque horum vitellos: album nanque eoru ægre concoquitur, vt patet 12. meth. med. ca. 6. prҫterea gallinaceorum qui lacte sint aliti testes, itémque suillum cerebru, probe tamen assum tribuẽdum, vt ipse inquit, vel in albo iure legitimè elixum: porro, & anetho iniectis. Vinum autem his aquosum necessarium inter initia est, sumptũ post cibum. Denique omni ratione agendum, vt & succorum materiam crassiorem reddas, & cutim denses, & exhalationem inhibeas: quòd si ex sententia omnia nobis responderint, etiam carnei his aliquid nutrimẽti post alia dabimus potissimùm post quartum diem, Galeni decreto, eodem 12. method. medendi. Ex his itaque constat qualiter syncope succurrendum erit: paucæ etenim sunt, vel forte neque vna, quæ ex his quæ hìc conscripsimus, curari non valeat, modò curari possit.

Loco citat.

De lactis defectu. CAP. LVI.

QVAMVIS affectio hҫc infantibus magis, qoàm mulierib⁹ grauis sit, ex Aetij testimonio, cap. 35. libro 16. & propterea conuenientius fuisset alio loco de ea pertractare, tamen quia hic de affectibus in spiritus instrumẽtis ortis sermo nobis institutus est, in quibus certè thorax, & cor existit, ob id quoq; & mammillarum affectuũ non ab re quoque meminimus, vt qoҫ incubãt thoraci, & cor contegant, Galeno teste septimo de vsu partium, postquàm de reliquis instrumentorum spiritus, ac cordis affectionibus verba fecimus. Meritò autem pectori homini mammæ inhærent: nam aptissimus omnium hic ipsis locus est, tum propter alios vsus, quos Galenus eodẽ septimo de vsu partium connumerauit, tum etiam quod in eo loco in mulieribus copiosissimum benigni alimenti superfluum colligi potest, lac videlicet, cuius causa extiterunt: nam hãc primam, ac maximam animalibus (vt ipse inquit) præbent vtilitatem: quod quidem cùm vtilis alimenti superfluum sit, cibus exactè cõfectus, in eo potissimùm loco constituere eas conueniebat, vbi facillime simul, & citissime elaborati lactis copia perfecte consistere poterat. Nam cum tenera adhuc sunt, atque imbecilla recẽs nata animalia, edulia solida nondum possunt conficere: & ob eam certè causã natura, perinde ac si vtero adhuc gererentur, alimentum ex matre ipsis comparauit pro conceptus nutritione, vt 14. de vsu partium, cap. 8. decretum reliquit Galenus. Hoc siquidem alimẽtum nihil aliud est, quam quҫdam veluti superfluitas nutrimenti partis ipsum generantis, similis quidem naturҫ ipsius existens, Qua de re cùm quidam in mammis adenes existant, vim habentes, id quod ad eos influit alimentum alterandi, ac

Ca. 22. in fine.
Cur homini mammæ pectori inhæreant.
Eodẽ c. 22.
Quid sit lac.

sibiipsis assimilãdi, quoniã exangues, & albi hi sunt proprium efficiunt humorem talem qualis est lac, & plus t alis efficiunt, quando plus alimenti defertur ad ipsos, ex Galeni sententia commento aphor. 39. quinti libri. Cùm itaque humor hic, qui veluti superfluitas alimẽti est ipsarum mammillarum generantium ipsum, quo cõceptus ex eo nutriatur, vt retulimus, vel admodum exiguus existat, vel omnino deficiat, lactis defectum appellamus. Quòd verò in hac affectione mammillæ afficiantur; ex his quæ diximus liquet, cùm principem ipsҫ vsum, qui gratia generationis lactis existit, vt paulo ante dictum est, non præstent, potissimùm tempore, quo præstare debẽt, de quo modò loquimur. Est autem id à partu, quando iam fœtus natus fuerit, totóque lactationis tẽpore: etenim mirabili quadã arte natura fecit, vt mãmæ maximum habeãt cum matricibus consensum. Nanque cùm partes vtrasq; ad vnum opus obeundum cõparasset, ipsas per vasa cõiũxit, modo quo Galenus declarauit libro septimo, & 14. de vsu partium, ac libro de ven. dissect. partim quidem ex partibus, quæ sunt supra phrenas ad inferna deducẽdo, partim ex inferiorib. sursum. Necesse nanque erat has particulas per vasa cõiungi, vt quando in matricibus fœtus augeretur, ac conformaretur, illi soli venæ cõmunes ex vtrisque alimentum affundant: quãdo verò natus fuerit, mammis rursum alimentum totũ affluat. Quò fit, vt lac menstruo germanum esse inquiat Hippocrates, & quòd eodẽ tempore menstrua bellè procedere nequeant, & fœmina lactare, vt Galenus asserit. Ad hæc libro de quinto simpli. med. facul. cap. 21. dicebat, Proinde quibus menses mediocriter feruntur, iis lac in mãmillis nõ colligitur, quibus verò hoc largè suppetit, iis planè mẽses supprimuntur. Hnc itaque tẽpore, ac reliquo toto quo mulier lactauerit, si lac deficiat, mammillas affectas esse nõ ab re fatemur, siue per essentiam, siue per consensum affectæ sint. Earum verò affectus symptoma est in genere retẽtorum immodicè: nã (vt inquit Galenus) commẽto prædicti aphorismi 39. quinti libri, hoc commune est omnibus animalis partibus, quҫ aptҫ sũt humores aliquos vtiles generare, aut partibus alijs, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, esse humorẽ illum quãdam veluti superfluitatem alimenti partis ipsum generantis. Nã quantum alimẽti ab ipsa parte alterati fuerit nutrito corpori exquisitè assimilatũ, illi apponitur parti, ac nutrit eam: superfluum verò derelictum similis quidem naturæ partis humor existit, verùm eiusdem partis veluti excrementum est, cùm autem hoc excrementũ deficit, non ab re dicimus affectionẽ hãc contineri in genere excrementorũ retentorum immodice. At quoniam lactis materia sanguis est in venis contentus, quantitate, ac qualitate contẽperatus, tum ab aliis partibus trãsmissus, tum etiam à mammis ipsis attractus, vt quinto de simpl. med. facul. eit videre, propterea non ab re ipsum sanguinẽ contemplari, eod. in loco præcipit Galenus, quo promptè inueniatur causa paucitatis, aut omnino defectus lactis. Nanque inuenies quod aut paucior est quam cõueniat, aut deterior, vt ipse inquit, paucior autem esse poterit, vel quod in toto corpore exiguus affuerit sãguis, vel quod licet exiguus in toto nõ fuerit, parcior a mãmillis attrahitur: id autem intelligere poteris ex totius corporis tẽperamẽto, ac habitu graciliore existente: ex immodicis item sanguinis,

Quid intelligẽdum sit per lactis defectum.
Quæ pars afficiatur.
Libr. 7. de vsu part. cap. 22. 14. de vsu part. cap. 5. De venarũ dissect. ca. 5. & 8.
Quis affectus præter naturam sit defectus lactis.
Qua via inuestigãda sit causa defectus lactis c. 11. Eodem lib. 5. cap. 20.

sanguinis, aut aliorum humorum euacuationibus præcedentibus, vehemētibus exercitus, laboribus, vigiliis, fame, mœrore, vel solicitudine, aut arida, æstuantéque febri, vel id genus aliis, quæcunque plusquam expediat: corpus desiccauerint, ac calfecerint: hæc enim sunt, quæ inter alia lac lædunt ipsúmque prouenire prohibent, vt legitur apud Galenum eodem libro quinto de simplic. medic. facul. cap. 20. nedum sanguinem ipsum minorem reddentia, sed partim etiam qualitatem ipsius vitiātia: quamuis & immodice refrigerātia huiusmodi quoque naturæ sint. Si verò hæc non adsint, inspexeris autem aridas, macilentas, ac graciles mammillas ipsas, ob propriam earum imbecillitatem, ac aridam intemperiem prouenire lactis defectum cōiicere poteris, vtpote quæ non valeant tantā, quanta indigent pro lactis generatione, sanguinis copiā attrahere. At si propterea quòd sanguis deterior, seu vitiosus fuerit, lac ipsum deficiat, vtpote biliosus, aut pituitosus, vel melancholicus existens, id tum ex lactis colore, tum substantia, & sapore potissimum interstinguere potens, præsertim si non omnino defecerit, non tamen posthabita cognitione temperamenti, habitusque totius corporis, & ætatis. Nanque si biliosus fuerit, præter eius tenuitatem, ac flauitiam, amari quodammodo saporis lac erit, aderitque temperamentum biliosum, habitus gracilis, ac ætas florens. Si verò pituitosus sanguis fuerit, crassioris substātiæ, albi, aut pallidi coloris, acidi saporis, odorísque lac existit, lactantisque temperies, habitus, ac ætas pituitosi quoque erunt, quemadmodum si vehementioris fuerit spissitudinis, ac paucitatis, obscuriosisque, ac quodammodo nigri coloris lac ipsum, & reliqua quæ diximus melancholica, fuerint, melancholicum quoque sanguinem adesse significabunt. Hæc tamē affectio quamuis infantibus magis, quàm mulieribus grauis sit, vt diximus, non propterea despicienda erit, cum absque aliqua eiusdem mulieris præter naturam affectu etiam gigni non possit. Quapropter vbi imminuitur lac, aut omnino extinguitur, vel corrumpitur, aut spissatur, vel attenuatur, præstat quidem alterius nutricis lac præbere, quemadmodū Aetius præcipit. lib. quarto, cap. sexto. Sin autem id non permittat res aliqua instās, victu nutrix curāda est, vt ne in morbum incidat infans, vt ipse inquit, ac ipsa sibi quoque meliorem vindicet sanitatem. Itaque si lactis defectus ex sanguinis paucitate proueniat, vniuersam victus rationē mulier exposcit humectantem, & excalfacientem, Galeno teste, quinto de simplicium medicament. facultatib. cap. 20. Similia item & medicamenta, siquidem quæ non desiccant, & modice excalfaciūt, lacti generando vtilia sunt, ac meritò dicta sunt lactis procreatricem habere facultatem: quamuis ea numero sint perquam exigua, vt idem Galenus inquit. Nam lactis, velut etiam seminis effectrices facultates partem in medicamētis dūtaxat, partim in alimētis cōsistunt in medicamētis, cū succos pituitosos excalfacientes in sanguinem vertimus: in alimentis autē, secundū totius substantiæ similitudinē, vbi videlicet boni sint succi, & humida, ac tepide calida, ceu est ipsum lac medium habēs tēperamentum, quod ad calorē attinet, pituitę, & sanguinis: licet nō æquè ab vtroque adsit, sed lōgius abest a pituita, propius autē accedit ad sanguinē, vt eodem quinto de simplicium medicamen. facult. cap. 20. liquet, id quod etiam patebit, si eiusdē triplicem diuersam substantiam, ex qua componitur, considerabis, primam quidem crassam: ex qua caseus cōficitur, alteram pinguem, ex qua butyrum, & tertiā aqueam, quam serum nuncupamus: nam ex hisce, pinguis maximè temperata est, crassa verò paulum ab ea declinat, aquea autem frigida, & humida est, vt idem Galenus testatur, quarto de simplic. medicam. facultatib. cap. 16. Quapropter alimentum augere, & melioris succi cibos dare oportet, panem videlicet optimum, gallinarum, pullorum gallinaceorum, ac columbarum iuuenum, perdicum, & phasianorum carnem, hœdorum, vitulorum, & castratorum, insuper & oua recētia, præsertim sorbilia. Ex fructibus vuas passas, amygdalasque dulces. Pro potu vinum, aut aquosum, aut flauum, tenue, moderatè aqua dilutum, vel vinum dulce potui tribuatur, ac sorbitionibus vtantur, vt Paulus iubet. libro 1. cap. 4. Caueant exercitium immoderatum: verū supernarū partiū exercitiis vti possunt, vberúmque frictione moderata, ac fomentis per spongias, Aetio teste. Vitent animi affectus immodicos, mæstitiam presertim. Medicamenta verò, & si lacti generando proficere aliquid possint, non tamē frequēter ipsis vti, præcitato loco præcipit Paulus, eorum tamen quibus vti poterunt, in fine mētio fiet. Si verò quia deterior sanguis sit, propterea lac deficiat, siquidem biliosus fuerit sanguis, primum purgationem desiderat, mox victum quem modo dicebamus, vt eodem libro quinto de simplicium medicament. facultatib. cap. 20. docet Galenus. Eligatur autem purgans medicamētum, quod leuiter bilem expurgat, ac non exsiccet, veluti est, māna, cassia fistula, syrupus ex pluribus infusionibus violarū, aut rosarum, aut rubearum, tum persicarum, priùs tamen syrupum exhibēs ex succo intybi, aut boraginis, vel ex infusionibus rosarum, vt faciliùs bilis expurgetur. Pari quoque ratione nigra bilis, si ea causa vitiosi sāguinis fuerit, ac defectus lactis, expurganda erit medicamento, quod talem vim habeat, nec tamen exsiccet, veluti est diacatholicon, seu syrupus domini Augustini, si eum manna, aut cassia fistula ea permisceas. Verùm si pituitosus fuerit sanguis medicamenta requirit, Galeno teste, excalfaciētia aut primo aut secundo ordine, nō tamē desiccantia: nam hæc pituitosos humores excalfacientia, in sanguine vertunt, & nō ipsius sanguinis humorē depascunt, ac ipsum crassiorem, simúlque pauciorem efficiūt, vt ea quæ desiccant. Verùm inter ea potiora sunt, quæ non tantum sunt medicamenta, sed & nutrimēta, vt ipse inquit, velut eruca, fœniculum, anethum, cùm etiamnum virentes, & humidæ fuerint: nā siccæ plusquam oportet excalfaciunt, & desiccant. In hunc etiam vsum cōferunt, smyrnium, apium, syon, & polium, eáque virentia, priusquàm siccentur, ex eiusdem Galeni sententia. Similiter etiam confert fœniculi radix, & semen, ptisanę incocta, ex Pauli testimonio, item cytisi folia ex vino nigro, aut ptisana, melāthium dulce, & anethum pastinacæ radix, atque semen, quę calida priùs irrorata admouenda sunt, vt ipse Paulus refert. Confert quoque lini semen cum melle delingere, vt inquit Aetius, aut sesamum crudum cū vino dulci: item naturaliter facit lapis galactites dictus pro amuleto alligat⁹, & aqua dissolutus, ac potatus, vt ipsemet fatetur Aetius lib. 16. ca. 33. intestina quoque terræ, si quinq;, aut septē teras, aut plu-

Signa si ex sanguinis defectu proueniat.

Si vitiosus sanguis causa fuerit, signa.

Prognostic.

Curatio si ex defectu sanguinis proueniat.

Loco citat.

Lactis temperamentu

Victus ratio.

Citato libr. 4. cap. 6.

Si ex deteriore sanguine proueniat lactis defectus, curatio.

Qualia medicamenta facultatem habent generādi lac.

Loco citat.

Loco citat.

Præcitato loco.

Præcitato loco

Lib. 4 c. 6.

res ac cum duobus, vel tribus recẽtibus gallinarũ ouis decoquas, pauco fœniculo, aut aneto addito, atque ex his ferculum parabis, nõ parũ ad multitudinẽ, ac bonitatem lactis cõparãdum conferet. Similiter etiam si ea priùs vino albo abluta in puluerẽ redigãtur: & cũ vino dulci drach. j. vel ij prædicti *Paulo ante medium.* pulueris exhibeas. Ex Hippoc. lib. primo de morbis muliebribus, habetur, quòd si lac fuerit extinctũ, porrum tritum, & aqua dilutum bibendum, dandũ erit, calida mulier lauetur, & brassicam edat, sed & cytisi folia simul coquat, & succũ sorbeat, bibat etiam fœniculi succum, seu semen, & de radicibus fœniculi, & hordeum molitum, ac butyrum simul coquito, frigefacito, ac bibenda præbeto: bonum est & hippomaratrum, & hipposelinum, & cytisus: hæc omnia (vt ipse inquit) simul multum lac faciũt & augent: viticis itẽ fructus in vino bibendũ dato, & betæ succus potatus, multum lac facit, & nasturtium in vino potũ commodum est, eodem auctore: *Prope finẽ.* hęc eadẽ fere cõfirmauit libro de natura muliebri.

De lactis redundantia. CAP. LVII.

V M lac velut superfluitas quædam alimenti vberũ sit, vt paulo ante asseruimus, non ab re cõtingit interdum, quando plus alimẽti ad ea defertur, adeò hoc ipsum redũdare, vt ex eius ampliori plenitudine mulier grauetur, ac doleat, ita, vt copiam eius ferre nequeat, præsertim cùm è mammis non effluat, & propterea intus de- *Affecta pares.* tinetur. Contingit autem hoc sæpius puerperis, nc rarò autem & reliquis lactantibus. Talis autẽ mã- *Affectus qualitas.* millarum affectus facilè percipi poterit, tum visu, & tactu, tum etiam ipsius mulieris sermone. Qualitas verò affectus causa morbi est, in quãtitate videlicet, & proprie in excessu, qui ex ipsa prouenit lactis copia, si in mammis detineatur, etenim lactis copia velut quælibet alia plenitudo, causa morbi erit, cuius iterum causa est boni sanguinis multitudo, quemadmodum è diuerso eiusdem lactis defectus ex parciori, aut vitioso sanguine originem du- *Causa.* cit: vt præcedenti cap. diximus. Potissimùm verò plurimum colligitur lac, oppletis sãguine communibus venis, quæ à mammis pertingunt ad vteros. Euenit autem, & id mulieribus vtero gerentibus, ob conceptus imbecillitatem interdũ: interim verò cùm neque grauida est, neq; peperit, sed ei mẽstrua defecerunt, Hippocrate auctore, aphorismo 39. & 52. quinti libri, de quibus modò noster sermo nõ erit, cùm de his dũtaxat verba faciemus, quibus à partu, aut reliquo lactationis tẽpore, adeò creuerit in mammillis lac, vt propterea mulieres grauẽtur, ac doleant, ita, vt metus sit, ne vbera inflammatione corripiantur. Si verò lac multum è mammis effluat, non amplius causa morbi, sed symptoma erit, sub genere excretorum immodicè contentum, nec formidandum erit ex eo quempiam præter naturam affectum in mammis ipsis futurum esse *Prognosti.* aut fieri: & propterea nec de hac etiam lactis abũdantia hic loqui intendimus. Verùm huic affectui, de quo modò verba facimus, statim succurrendum erit, alioquin metuendum est, ne mammillarum inflãmationẽ pariat, vel instar casei lac cogatur, seu in grumos vertatur: & si vitiatum quoque lac fuerit, mammarũ vasa exulcerat, scabiem, panos, & papulatũ eruptiones quoque producit, vt inquit Aëtius. Quapropter vbi imminuere ipsũ voles, cibos minus alentes & paucissimos dato, vt [illegible] refert Aetius. *Curatio. lib. 16. 36 [illegible]* Exiguum quoque potum tribu[illegible]s, aquã videlicet, & non vinum, cauendum nanque ab e[illegible] etit. Frictiones, vincula, ac infernarum partium exercitia præcipienda sunt. Cæterùm (vt Soranus inquit) vbi mammæ assiduè doleant, neque à mulieribus neque ab infantibus exugi oportere (nam suctione plus materiæ attrahi asserit) id quod confirmauit Paulus cap. 35. libri tertij Nos verò ex Aëtij sententia ca. 34. libri 16. ab adultis, ac peritis mulieribus, quòd puerperarum mammæ leniter exugantur, non negamus, præsertim vbi non immodicè doleant, seu inflammatę sint: effertur nanque foras leni hac exuctione, quòd in mammillis lac continetur, neque plus materiæ ad eas trahitur. Et propterea inflammationem per eam fieri prohibetur, potiúsque protiratur: in vniuersum autem prohibenda sunt ea, quæ multũ, ac optimum sanguinem procreare possunt: & proinde nil præstãtius, quàm circa initia, si quod nõ impedierit, poplitis, seu tali venam secare, copiosúmque sanguinem ex ea vacuare *Venæ sectio.* permittas, vbi vires ferant, eáque iteranda, si opus fuerit. Et si altera mammillarum magis oblæsa sit, è directo vena secanda erit, potissimùm autem id seruandum erit puerperis, vbi menses detineantur, totísque viribus præter venæ sectionẽ eos prouocare conandum: nam quibus menses mediocriter feruntur, vt priùs diximus ex Galeni sentẽtia, *Lib. 5. de simpl. med. facult. c. 21* iis lac in mammillis multum præsertim non colligitur. At si non propterea quòd menses præter naturam detenti sint, sed quia in toto corpore sanguinis redundantia adsit, lactis quoque copia immodica oriatur, media, quæ in cubito est vena, aut interna primò secanda erit, & prout vires ferunt, sanguis extrahendus: deinde tali quoque vena incidatur, & eis quæ modice repellunt vtare, potissimum vbi lactis redundantia non fuerit à partu. Quapro- *Localium medicamentorum ratio* pter spongia pura, molli posca è gelida imbuta, expressáque super mammas fasciis accommodanda erit, vel palmulæ cum pane, ac posca tritæ, deinde *Aet. lib. 16. cap. 35.* vincire eas, ac moderate constringere oportet, iuxta Aëtij, & Pauli sentẽtiam, *Pau. lib. 3. cap. 35.* vel ouo toto cum rosaceo vtendum erit, aut linteo aceto imbutum imponito, & assiduè humectato, vel lẽtes aqua marina coquito, & cum decocto quidem mammas abluito, ipsas autem lentes contusas imponito, aut myrti etiam decocto ipsas perfundito. Quòd si lac omnino restinguere malueris, alumen, & psyllium cum aceto, & coriandri succo, ac rosaceo adhibeto: ex Aëtij testimonio. Poterit quoque portulacæ *Citato libr. 16. cap. 35.* succus cum fabacea, ac lentium farina aduci, vel ex cremore fœnigræci, seminis lini, & althææ cũ succo coriandri, aut portulacæ, farina hordei, ac lentium, adiectis oleo rosaceo, aceto, ac cera medicamentum paretur, quo mammæ illiniantur. Cuminum quoque cũ aceto illinitum lac imminuit, eodem Aëtio teste: similiter eius decoctũ cum modi- *Li. 4. ca. 6.* co croco oblinitum, aut fœnigræci succus cũ apio viridi, mentha, aut ruta, farina lentium, rosaceo, ac posca imponatur. Quòd si neque his lac imminuatur, vel restinguatur, aut si à partu lac omnino restinguere malueris) id quod assiduè huius ciuitatis mulieres, nobiles pręsertim, ac diuites expetũt, cùm lactare nolint, ac nequeant) non amplius eis, quę repellunt, ac reprimũt, sed quæ ipsum exsiccãt, ac digerunt medicamẽtis, tanquã tutioribus existentibus

vtendum

vtendum erit, adhibitis tamē priùs per vincula, cucurbitulas, frictiones seu venæ tis sectionem, diuersionibus, prout postulabit vsus. Huius autē generis medicamenta, quibus vti consueui, hic conscribam, quibus veluti miraculo quodam cunctas, quæ ad manus meas peruenerunt, puerperas adeò feliciter curaui, vt lac omnino e mammis extinxissem, illud cogi, & caseari non permittens, a futura inflammatione penitus mammas liberaui. Excipio autem fœniculi, apij, oreoselini, maluarum, & althææ cum radicibus, cuiuslibet p. j foliorū Lauri, & florum chamæmeli, singulorum m. s. quibus in aqua atte decoctis, ac in largiori vase protectis, tectis desuper panno lineo mammillis, eas fuuere præcipio, dein eodem decocto mammas abluere: ac post ablutionem rosaceo omphacino illinere, quo tēpore, vt leniter quoque exugantur permitto, vt reliquum quod in mammis cōtinetur lac fusum, ac liquatum promptius foras effluat, nec materia aliqua ad eas trahatur. Resinæ terebinthinæ deinceps, quantitatem, quæ sat s sit, assumēs, vino albo, & odorifero, ac aqua rosacea sæpiùs abluere iubeo, cui duo, aut tria oua tota, ac croci scrupul. j adijcere permitto, & in emplastri formam, ceu cerati, cera addita redigi, quod super lineo linteo, eóque crasso extensum, perforato tamen in duabus partibus, ex quibus mammillarum papillæ extra promineree possint, imponi, ac fasciis circundligari, moderatéque constringi præcipio. Singula autem dicta iterari facio bis saltem in die, manè videlicet, & vesperi, ante cibum, ita vt prius mammæ foueantur, abluantur deinceps, & illinantur, exugantúrque leniter, & demum emplastrum prædictum imponatur, & fasciis moderate constringantur, ac ligentur.

De lacte in casei speciem, seu grumos conuerso.

CAP. LVIII.

Li. 3. ca. 35

Accidit etiam plerunque à partu præsertim, Paulo teste, vt lac in mammillis casei modo coaguletur, seu in grumos cōcrescat, neque enim idem est, vt nonnulli sentiunt, lac in casei speciem coagulari, & idem in grumos coire, neq; omnino in causis generationis iidémet affectus conueniunt, vt dicemus Ambo autem morbi in numero, seu magnitudine dici possunt, cùm in quantitate comprehendantur, atque in excessu eiusdem: vtrunque quoque vitium cum facile tactu, ac ægrotantis sermonibus comprehendi possit, haud alijs pro eius dignotione indiget notis. Ex lactis item copia, vel eiusdem crassitie, tanquam ex materia originem ducunt affectus ambo. Vtrum autem eorum causa sit, promptè dignoscere valebis ex indiciis abundantiæ lactis, si ea causa extiterit, aut ex eiusdem lactis crassitie, modo ex ea excitentur. Itaque siue crassum fuerit lac, siue multum indifferēter in casei formam redigi potest, aut in grumos conuerti, tum ex immodica mammillarum caliditate, tum ex immoderata earundem frigiditate velut efficienti causa, prima siquidem exsiccando, ac secernendo id quod tenue, ac serosum in ipso cōsistit: reliqua verò astringendo, ac cogēdo vniuersam eius substantiam, in grumos tamen cōcrescere ipsum nequaquā a caliditate valet, sed a frigiditate duntaxat, quemadmodū extrauasatus sanguis, veluti nec instar casei coagulari, nisi a caliditate potest, vt Gal. auctoritate mox probabimus, & si plerique

Affectus.

Causa.

Si in grumos cōcrescat, causa efficiens. Si instar casei coaguletur, causa efficiens.

etiam, qui Gal. doctrinā profitentur aliter sentiant: cuius nanque cōstat, lac non alio modò, quàm sanguinem in grumos cōuertitur is non nisi vbi extrauasatus, frigefactus fuerit, in grumos vertitur: & propterea æger frigore exoluitur, ac pene exanimatur, pulsúsque imminuitur, ac frequens apparet, & denique male se habet, ex eiusdem Gal. testimonio 6. de loc. affect. cap. 5. & lib. de cibis boni & mali succi, ca. 3. ac cōm. apho. 20. 6. libr. Quòd verò lac coagulari nequeat, nisi à valido calore, apud eundem liquet 5 de simpl. med. facul. cap. 12. indiget nāq; vt coaguletur, quòd serum eius ac tenue seorsum fusum segregetur, quòd verò crassum in eo est, in sese coeat: id aut (vt ipse inquit) absque valido calore peragi nequit: cuius quoque naturæ esse debet ea, quæ vrinam ciēt: nempe excalfactoria, exsiccatoriaque, tum etiam secretoria, ac coactoria. Illud idem confirmarunt Paulus, & Aetius, diuersam instituentes curationem, ac alia medicamenta, pro lactis caseatione, & pro eiusdem in grumos cunuersione: a frigore itaque lac grumescit, & a calore casei modo cogitur, vt patet ex dictis. Quomodo autem interstinguere valeas concretum, ac grumescens lac à frigida intemperie, aut ipsummet casei modo coactum ab intemperie calida, non opus est, vt hic conscribam, cum quiuis promptè ex earundem temperierum proprijs signis conijcere poterit. Id verò haudquaquam prætereundū est, quòd nisi quàmprimum grumescens, seu caseatum lac curetur, aut inflammationem pariet, aut mammarum exulcerationem, præsertim si vitiatum lac fuerit. Quare te vbi ipsum ab immodico calore caseatum sit, victus ratione ad frigidum inclinante instituta, eisdem ferè medicamentis, præsertim circa initia vtendum erit, quæ in præcedenti ca. conscripsimus, Pauli, & Aetij auctoritate. Priuatim autem deinceps (eodē Aetio teste) cōferunt furfures in aceto cocti cum tutæ decocto suprà mammas impositi: idem facit mentha polentæ admista, & iuglans cum ruta, ac melle, vt ipse inquit. Cuminū item priuatim, vel cum polenta, & crocus cu lacte ac murię fomentum, & apium viride impositum (quod etiam grumos lactis dissoluit) magnopere conducunt, vt apud eundem Aetium legitur, cap. 5. libr. 16. Folia itē solani, seu halicacabi cum betlicę folus, si contundantur, pauca myrrha ac croco adiectis, & exigui aceto non minus conducunt: similiter si ex fœnigræci, seminis lini, & altheę decocto cū oleo violaceo, & exiguo aceto epithemata fiant: Proderit quoque si mentham contundas, & cum hordei, ac fœnigræci, altheę, & seminis lini farina, oleo rosaceo, ac pauco aceto permisceas, & superimponas: At vbi in grumos cōuersū lac fuerit, victus ratione vtēdum extenuāte est, ac ad calidū inclinante: similibus quoque medicamētis, in quē vsum lentes aqua marina, aut muria decoctæ, si eisdem vtaris, queadmodū præcedēti ca. dictū est, aut etiā cumini decocto cum modico croco, haud exiguam afferēt vtilitatem. Paulus verò cap. 35. lib. 3. pane ex hydrelæo, aut mulso, aut cum perdicio herba viridi vti consuluit: Similiter superfusione calētis olei dulcis, aut fotu calidæ aquę, vel decocto fœnigræci, altheę seu apij mammillas fouere iussit: In talem etiā vsum, chamæmelinum, fœnumgræcū, altheam, ac anethū eligas. Deinire verò mammillas conuenit (vt ipso inquit) polline farinaceo cū semine lini, aut fœnograco cum hydromelite, aut etiam sesamo, quod

Paulus li. 3 cap. 35 Aetius lib. 16. cap. 34. & 35.

Prognostic.

Curatio caseati lactis

Lib. 16. cap 35.

Lactis in grumos cōuersi curatio.

cum melle, aut butyro sit leuigatum. Poteris insuper tritici farinam cum furfure eisdem permiscere: oleis quoque amygdal. dulcium, chamęmelino, aut anethino mammillæ inungendæ sunt. Coagulum quoque leporinum, præsertim si cum pauco aceto, butyro, aut aliquo prædictorum oleorum illinatur, in grumos conuersum lac summopere dissoluit: nā & in ventre concretum lac curat, Galeno auctore lib. de med. paratu facilibus, in fine: potum cum vino coagulum, & cum aceto simili modo epotum, nedum lac, sed & sanguinem in ventre concretum dissoluit, vt patet decimo de simplic. medic. facult.

Ca de coagulo. Betæ item folia si tandiu oleo fuerint incocta, quoad intabuerint, cum pane, & fabarū farina, paucóque oleo sesamino, ac cera permista, & imposita conferunt.

De mammarum inflammatione.

CAP. LIX.

Sicut cæterę corporis partes, ita quoque vbera interdum inflammari solēt, illud tamē præter reliquas peculiariter habent, quod nedū ex confluente ad ea sanguine, verumetiam ob lactis copiam, aut eiusdem casei instar coagulationē inflāmatione affici cōsueuerunt. Quibus inflammatis non admodum laborare oportet in tra-

Partis affectæ & affectus cognitio. dendis signis, pro eiusdem affectus, ac partis affectę cognitione, nā facile ad sensum patebunt. Verùm cùm eiusdem inflāmationis gemina causa esse poterit,

Causa. sanguis inquam, aut coagulatū lac, prima causa quouis tēpore ipsam excitare valet, & propriis indiciis promptè dignosci, reliqua verò nō nisi puerperis, aut vtero gerentibus, seu quibus menses detenti fuerint, præter naturam: vno etenim iam triū dictorum modorum mulieres lac in mammillis habent, ac abundantiùs habent, intelligunes autem id, tum ex præcedenti lactis abundantia, tum etiam ex eiusdem coagulatione. Ex quacúque verò causa mammillarum inflāmatio fuerit excitata, nō

Prognostic. spernēda erit eius curatio: nam cùm laxior, ac adenosa earum substantia sit, nec multum obtineant

Curatio. innatū calidum, metus erit, ne in scirrhosum tumorem, & demum in cācerosum vergat, aut ea suppurata, ac ad abscessum progrediente, excedens vlcus consequatur. In curandi autem ratione, priùs recta victus ratione instituta, obseruandū primò erit, vt si ex confluēte sanguine, aut etiam ex lactis coagulatione, mensibus præter naturam detētis inflammatio fuerit excitata, sanguis mittatur, ex eiusdē lateris vena tali: potissimùm si detenti mēses fuerint, aut ex interna, vel media similiter eiusdē cubiti vena, & (si opus fuerit) nō semel dūtaxat, sed bis, & ter

Vena sectio. Purgatio. vena secanda erit. Insuper à venæ sectione, purgāte medicamento vtare, en tamē quod lenīēdo purgat, velut manna, cassia fistula, saccharum violaceū, & interdum prædictis antidotum diacatholicon addere poteris, post hæc ad ea, quæ reprimūt, seu repellunt medicamenta, nō tamen valida confugiē-

Topica qualia esse debeant. dum. Tutiùs autem eis vti poteris, si quæ digerēdi vim habent medicamenta, cum eis permisceas, in quē vsum maximè conuenit, si madefacti lintei ex ceto vini albi cum gelida aqua mammis imponantur, ac pluries iterentur: Aut paretur decoctum ex floribus chamæmeli, cui æqualis portio olei rosacei, & pauca quātitas aceti albi admisceatur, & similiter vtare. Vel excipe succi solani, & olei rosacei singulorum vnc. ij. aquæ, in qua fœnigræci, florum chamæmeli, & seminis lini, ana drac. iij. fuerint decoctæ, vnc. iij. aceti vnc. j. s. misceātur, & mammillis (modo iam dicto) imponere. Vbi verò inspexeris prædicta medicamenta parū admodū conferre, potissimùm trāsacto inflammationis initio, ad ea quæ magis digerunt, ac discutiunt, progrediendum erit: quapropter hoc medicamento vtitor. Recipe florū chamæmeli, meliloti, fœnigræci, althæę, seminis lini, & anethi, singulorum manipul. j. ebulliant in iustę quātitatis aqua: deinde adde olei rosacei, & chamęmelini, aut anethini, vtriusque vncias ij. aceti albi vnc. j. & madefactis in eo spongiis, aut linteis lineis, mammis sępius imponātur. Ex farina item fabarum, fœnigręci, & seminis lini, ac hordei, & pane contrito, in aqua decoctis cum oleo sesamino, & anethino, additis duobus vitellis ouorū, & croci, ac myrrhę ana scrupul. j. emplastrū formari poterit, ac mammis superimponi. Vel ex radicibus, ac foliis althęæ decoctis, seminis lini, ac fœnigræci farina, cum oxymelite medicamentum paretur, ac vtitor. Sesamum quoque tritum, butyro admisto, moderatéque tepefactum quotidie bis impositum commendauit Aetius. Similiter si medullæ *Lib 16. cap. 37.*

panis aqua madefactæ, ac tritæ partes duas assumpseris, & perdicij herbę tusæ partem vnā, ac cerati liquidi partem vnam, & dimidiā, simúlque permisceas, & bis in die imponas, auctoritate eiusdē conducet. Si verò discuti inflammatio haudquaquā valeat, prædictis medicamentis, ac reliquis similiter discutientibus sępiùs adhibitis: pro eiusdem suppuratione auxiliari conuenit, calida, ac humida temperatè medicamenta adhibens, quæ emplasticam quoque vim habeant: hęc nanque maturationi, ac suppurationi opitulantur, Galeno teste quinto de simplic. med. facult. cap. 8. quo loco vberem eorum materiam reperies. Inflammatione autem in pus transmutata, ad eius disruptionem deueniendum erit, ferro, aut medicamentis acrioribus. Verùm si ad duritiem inflammatio vergat, ea, quæ molliendi vim habent, adhibere cōuenit: in quem vsum laudauit Aetius cap. 38. libro 16. semen lini, aut fœnigręci, aceto mulso coctum, & impositum: aut sesamum illorum modice tostum cum melle tritum, & calidum appositum: vel stercus caninum albu terebinthina exceptum superimpositum. Cęterùm si ex coagulato lacte inflāmatio fuerit excitata, eiusdem circa initia vtendum medicamentis erit, quæ paulò ante, coagulato lacti conferre diximus. Verùm si neque eis inflammatio cedat, ad ea, quæ modò commemorauimus, medicamenta progrediendum erit.

Περὶ καρδιακῆς ἢ καρδιακοῦ, καὶ καρδιαλγίας. Id est, de cardiaco morbo, & cardialgia, seu cordis dolore.

CAP. LX.

Vm iam tempestiuum sit de vētriculi affectibus pertractare, nō ab re fuerit ipsum primò in duas, easque maximas, ac pręcipuas partes secare, quemadmodum mos est apud omnes medicos præsertim Gal. libro 5. & 6. de locis affectis, quarum vna, quę superior est, gulęque continua ex multis neruis sensilicis est contexta: altera verò quæ huic continuatur, ad intestinorum vsque [illegible]. Vtraque autem earum in *5. de loc. af. cap 6. 6. de loc. af. cap. 1.*

aum..li

animalibus proprio fungitur munere, ac pro vtilitatis differẽtia, cum earum quælibet læditur, diuersa eis euenire consueuerunt symptomata, quanquã interdum similibus quibusdam afficiantur affectibus. Cæterùm proprium munus primæ partis (quã os, seu vẽtriculi ostium nucupant) est ciborum appetentia, quemadmodum reliquæ (quam eiusdem ventriculi spacium, seu cauitatem appellare solẽt) eorundem ciborum concoctio. Prioris itaque partis nos primò præter naturã affectus cõscribemus, deinceps autẽ & alterius, hoc est cauitatis eius, quã primam partem Græci diuersimodè appellare solent, nam interdum καρδίαν, hoc est cor, propter symptomatum vehementiã, quæ inducere videtur similia eis, quæ proueniunt ex eo viscere, quod sua natura pulsat, ac in thorace continetur, dum afficitur, & propriè cor appellatur, nominant, veteres præsertim, vt liquet quinto de locis affectis. 1. de causis symptomatũ. 2. de Hippoc. & Plato. decretis, & cõmen. aphor. 17. & 65. quarti libri. Interim verò non καρδίαν sed στόμαχον consueto nomine, non vetustis dũtaxat Philosophis, seu medicis etiã nominatur, eodemmet Galeno teste præcitato primo libro de causis symptomat. & 8. de compositione medicamentorum secundum locos. Quanquã στόμαχον propriè eam partem quæ inter fauces, & os ventriculi media est, quam etiã veteres Græci vsq; ad Aristotelis seculum οἰσοφάγον nũcupabant, post eum appellare consueuerunt, Latinè autẽ gula dicitur, vt patet eodem 5. de locis affectis, nonnunquam tamen os ventris ita vocant, vt 13. method. medend. legitur, non solum medici, vt idem Galen. inquit 5. de loc. affect. verùm etiam & homines vniuersi vulgò sic nominant, vt eodem 1. de causis sympt. liquet. Celsus verò per stomachum quandoque intellexit gulam, interim quoq; ventriculi inferiorem partem sic nominat, vt videre licet apud eundem libro 4. cap. 1. verùm quicquid sit de huius particulæ nomenclatura, quam nos ventriculi os, seu ostium appellauimus, nõnullis præter naturam affectibus conflictari ea solet, vt patet citato lib. 5. de loc. affe. innumeraq; & varia sỹptomata hominibus, vbi offensionem acceperit, inferre consueuit ex Tralliani sententia ca. 5. libri septimi. At cùm in ipso quidem oriatur affectus cõsentientibus ei quibusdã aliis partibus, præsertim principibus, corde videlicet, aut cerebro, corde siquidem propter exactam, quam habet sentiẽdi vim, eius cum corde vicinitatem, cerebro verò propter magnos, quos suscipit molleis neruos per sextam cõiugationem ab eodem cerebro ortam, ob quam etiam causam os vẽtriculi sensu acutissimo præditũ est, ac deficientis alimẽti præter cæteras quasque partes exactissimã sentiẽdi facultatem habet, ita vt nullum membrorum, aut ita exactum habeat sensum, aut ita vtrunque principium vnà secũ afficiat, sicut os vẽtriculi, vt patet 1. de cau. sympt. quidã verò ipsi peculiares sunt, ac ad propriam eius rationem pertinent, vt eodẽ libro 1. de cau. symp. & 5. de locis affect. scriptum est. Nos primis derelictis, ex quibus os ventriculi cum affectum sit aliarũ particularum actionibus nocere consueuit (vt diximus) eos aggrediemur eiusdẽ oris vẽtriculi præter naturam affectus, qui eidem proprij sunt, & peculiares, ab eóque nostrã exordiemur orationem, qui valde molestus esse videtur, adeò, vt cùm augetur etiam propter eius (vt diximus) exactissimum quem habet sensum, cor ad consensum trahat, ac eidem noxam transmittere videatur, etsi tunc stomachicæ syncopæ fieri debeant, & non is affectus, de quo modò mentionem facimus, qui ab altera eius appellatione nomẽ sortitus est; vt liquet primo de causis symptomat. cuius affectus adhuc apud Græcos treis diuersas reperio denominationes: nam interdum καρδιαλγία, interdum καρδιωγμὸς, quandoque καρδιακὴ dicitur: pro quo animaduertere dignum est, quod hæc tria nedum nomine discrepant (vt cuiq; patet) verùm etiã & re ipsa, vt ostẽdemus, (quamuis quidam aliter sentiant.) Nam καρδιαλγία nomen assumens) vt Galenus inquit 2. method. medend. à parte & affecta, & affectu ipso ex καρδία inquam tanquam parte, & ἀλγία tanquã affectu, cordis dolorem significat: verumtamen ne quis decipiatur, cordis cùm dicimus, non illius cordis quod in thorace cõtinetur subintelligi volumus, sed oris ventriculi, quemadmodum passim liquet ex Galeni doctrina, & potissimùm in præcitatis locis, namque huius cordis, hoc est, oris vẽtriculi affectio est καρδιαλγία, vt ab eodem Galeno decretum est 2. de Hippoc. & Plato. decretis, & non alterius neque alterum omnem oris vẽtriculi dolorem καρδιαλγίαν, seu cordis dolorem appellamus (vt quibusdã falsò visum est) sed illum tantùm (vt ipse inquit) qui fit, cum acrimonia humorũ proritat, ac ipsum mordet, & proinde 5. de vsu partium καρδιαλγίαν esse dicebat, mordacitatem oris ventriculi. Accidit verò (vt eodem 2. de Hippocr. & Plato. decretis patet) affectio hæc nedum ægritudine vexatis, verùm etiam iis, qui diutiùs paulò ieiunium tollerarint, præsertim cum vehementi exercitatione fatigati cibum nullum assumpserint, quemadmodum etiam & morsus hic in mœroribus sentitur, efficit namque mœror veluti vehementior exercitatio vt flaua bilis in ventriculum confluat, à qua postea irritati, & morsi homines cordis dolore laborant. καρδιωγμὸς verò ex καρδία, & ὀγμὸς compositum à Galeno com. apho. 17. quarti libri, sic describitur: καρδιωγμὸς est morsus cordis, hoc est oris ventriculi, quare si hoc modo καρδιωγμὸς intelligatur, cum καρδιαλγία concidet: verum commentu aphor. 65. eiusdem quarti libri quorundam auctoritate per καρδιωγμὸν non cordis, hoc est oris ventriculi dolorem intelligi asserit, sed motum quendam ipsius visceris, cordis inquam, palpitationi similem. Qua de re sic ipsum interpretando satis admodum à καρδιαλγία dissideret, cùm non ampliùs oris ventriculi, sed ipsius cordis propriè affectus esset, etenim crebrum esse, & velocem cordis motum, & præcipuè palpitationi similem καρδιωγμὸν asserit. At καρδιακὴ Græce, affectus seu morbus cardiacus Latinè dictus ex Alexand. sententia cap. 11. lib. 7. & Celsi cap. 19. lib. 3. stomachi quoque vitium est, vt idem Trallianus fatetur: quod quidẽ accidit, vbi humores parui erodentes, virulenti in ore ventriculi collecti fuerint, aut eò cõfluxerint. Is autem affectus nihil aliud est (vt Celsus inquit) quàm nimia imbecillitas corporis, quod stomacho languẽte immodico sudore digeritur: lib. verò de definitionibus medicis scribitur, quòd cardiaca dispositio est innati caloris labefactatio, & languor fit plerunque conflictante ore vẽtriculi, & stomacho cum sudorum immodica vi. Verùm quod os ventris primum sit quod in ipsis cardiacis afficiatur, per consensum tamen vehementer oblædens cor ipsum: propter vicinitatem

5. de loc. aff. cap. 6. 1. de causis pulf. ca. 7. 2. de Hip. decre ca. 8. 1. de caus sym. ca. 7. 8. de cõpo. med sec. loc. cap. 5. 5. de loc. aff. cap. 5. 13. meth. c. 7. 1. de caus. symp. cap. 7.

5. de loc. aff. cap. 4.

cap. 7. 1. de caus. symp. Loco citat. 5. de loc. aff. cap. 6.

1. de caus. symp. Loco citat.

καρδιαλγία. καρδιωγμὸς. καρδιακὴ.

Quomodo inter se differant. c. 2.

καρδιαλγία quid sit. cap. 8.

cap. 4.

cap. 8.

καρδιωγμὸς quid sit.

καρδιακὴ quid sit.

Quæ pars in iis afficiatur.

ab Aetio scriptum est libro nono, ca. primo, nó tamen adeò vt syncope oriatur. Ex his itaque constat hos treis affectus quamuis in parte affecta, ac causa quodammodo inter se communicent, tamen inter se ipsos nedú nomine, sed re ipsa quoque dissidere.

Concluditur eorum differẽtia. cap. 7.

Nam καρδιαλγία perpetuò affectus est oris vẽtriculi, eiusque infestum est symptoma, & ad sensum tactus refertur, à succis mordentibus prouenìens, vt patet primo de causis symptomatum, καρδιωγμὸς verò interim non oris ventriculi, sed eius visceris, quod in thorace continetur, affectum quendam apud quosdam (vt diximus) significat, qua iterum ratione à cardiaco morbo distat: qui etiá ipse perpetuò est oris ventriculi affectus, veluti paulò ante demonstrauimus ex Aetij, Celsi, & Tralliani sententia. Verùm enimuerò morbus ipse cardiacus à καρδιαλγίᾳ maximopere dissidere videtur, nam cum acuta, & æstuosa febri euenit (vt Aetius testatur) ac nedum à mordentibus, & erodentibus succis ortum ducit, sed eis venenosis, seu virulẽtis existentibus, vt Tralliano visum est. Acciditque in eo nimia (vt dicemus) corporis imbecillitas, quod immodico sudore digeritur, qui sudor supra cõsuetudinem ex toto thorace, facie, ceruice, atque capite etiam prorumpit, glutinosu[illegible] xtremis tantummodo partibus [illegible] ioribus, atque frigentibus Aetio, & Celso te[illegible] deo vt propè in syncopen incidát taliter affecti. At καρδιαλγία ex acrimonia duntaxat humorum proritante, ac mordẽte os ventriculi, cum videlicet summe biliosi fuerit, & non ex eorum quoque venenositate, seu virulentia efficitur, sentiunt quoq; hunc ventriculi morsum (quem καρδιαλγίαν appellamus) non tantum ægritudine vexati: verum etiam ij, qui diutius paulo ieiunium tolerarint, præsertim si aliqua vehementi exercitatione fuerint fatigati, pariter etiá & mœrore cõfecti (vt Galeno visum est) neque adeò immodico sudore digerõtur, aut imbecilliores sunt toto corpore cardi[illegible], velut cardiaci, fit etiá καρδιαλγία citra f[illegible]m, ea[illegible]que acutum interdum, id quod nequaquam fieri potest in cardiaco morbo, vt diximus.

Aduersus eos qui di[illegible] d[illegible]ssidere putant.

Quantù igitur deirarint, ac à Galeni doctrina, & à v[illegible]tate [illegible]ellerint qui καρδιαλγίαν cum cardiaco aff[illegible] putarunt, ex iam dictis luce clarius liquet, sed toto (vt inquiunt) cœlo à veritate lapsi sunt, qui easdem affectiones non ori ventriculi, sed cordi tribuerent, cum perpetuò in vtrisque affectibus ventriculi ostium afficiatur (vt ostensum est ex Galeni, Aetij, & Tralliani sententia) similiter quoque dicendum & de καρδιωγμῷ iuxta Galeni decreta præcitatis aphoris. 17. & 65. quarti libri, quamuis interdum quidá velint (vt diximus) per καρδιωγμὸν cordis affectionem intelligere, de qua non est modo sermo faciendus. Quòd verò os ventriculi in eis efficiatur, patere potest ex nonnullis indicijs.

Contra eos, qui cordis esse affectus putarunt.

Quòd os ventriculi afficiatur, signa. cap. 8.

Nam in καρδιαλγίᾳ angor quidam, ac dolor cum quodam morsu, ac rosione sentitur in inferioribus thoracis partibus propriè sub pectoris cartilagine (vt Gale. inquit eodem 2. lib. de Hippo. & Plat. decretis) quare ex dolore cum positu, os vẽtriculi affectum esse conijciendum. Nec minus, quinimò magis circa eundem locú dolot cum morsu & erosione sentitur in cardiaco morbo cùm vehementiùs vẽtriculi afficiatur ostium, adeò vt accedat desperatio quędam, angor animi, & corporis iactatio (vt Aetius refert. Quòd vtrique affectus symptomata sint maiora, mi[illegible] quę dũt[illegible] ratione dissidentia in genere noxę functionũ animaliũ sensitiuarũ, ac propriè sensus tactus cuius patere poterit. Nã in doloriũ genere cõtinentur, cum vtrique affectus dolores sint cũ erosione, & morsu, licet in cardiaco morbo maior fit offensio, nã languor, labefactatio, ac exolutio innati caloris, ac totius corporis sequitur, adeò vt quidam (Tralliano auctore) qui valde sensibile os vẽtriculi habẽt, statim interirent, cũ immodicá humorũ erosionẽ sustinere nequeát: præter autem angorem, erosionem, ac morsum, qui in καρδιαλγίᾳ sentiuntur in ore ventriculi, cõsueuit quibusdam bilis exactæ vomitus euenire, interim verò descẽdit idem humor, & ex aluo summè biliosa egeruntur, vt testis est Galenus eodem 2. lib. de Hippoc. & Plat. decretis.

Quis affectus præter naturam sint.

Eorundem signa. Li. 7. c. 11.

Quòd autem febris non necessariò accidat in καρδιαλγίᾳ ostendũt eiusdem Galeni verba eodem loco dum dixit, neq; ægritudine vexatis tantùm verùm etiá iis, qui diutius paulò ieiunium tollerarint, accidit, vt morsus hos vẽtriculi sentiát. At in cardiaco morbo præter id quod ipse cum acuta febre & maximè æstuosa euenit (vt Aetio, & Theodoro Prisciano visum est) pulsus aderit densus, & obscurus iis qui eo morbo affliguntur, extremarum partium frigiditas, sudores circa faciẽ, & ad pectus vsque glutinosi; inueniẽsque odorem corporis eorum terrestrem nares percellentem, & pulsus circa ipsum cor vehementiores, ac magnos. Accedũt ad hæc desperatio, angor animi, & corporis iactatio. Licebit autẽ protinus scire morbum cardiacum esse, (vt Celsus inquit) vbi venarũ exigui, imbecilliq; pulsus sunt. Sudor autem supra consuetudinem, & modo, & tempore ex toto thorace, & ceruicibus, atque etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus siccioribus atque frigẽtibus, ex his denique indicijs dignosces cum καρδιαλγίαν, tum cardiacum morbũ.

cap. 8.

Quæ vitia ambo consequuntur, nedum calidam oris ventriculi intemperiem, verum etiam & eiusdem erosionem, ac morsum, quæ erosio solutio cõtinui est, vt patet quarto de simplic. medica. faculta. Horum autem affectuum causa humor est acris & mordens quomodocunque in ore ventriculi cõtineatur, seu ad ipsum confluat, quamuis præter acrimoniam, & morsum, virulentus, seu venenosus, ex malæ qualitatis particeps sit oportet in cardiaco morbo (vt Tralliano visum est) & proinde nõ miru si ex lumbricis etiam sursum ad os ventriculi ascẽdẽtibus, ac eidem tosionem, ac morsum inferentibus (vt idẽ Alexander inquit) possit interdum cardiacus oriri morbus. Verùm vbi humores parui rodentes hunc excirent morbum, ex proprijs indicijs redundantiæ talis succi, ætate, temperamento, anni tempore, victus ratione pręcedẽre, ac reliquis promptè dignosces, si verò ex lumbricis ad os ventriculi ascẽdentibus exoriatur cardiacus morbus, ex proprijs lumbricorum indicijs illud percipies, simul cum victus ratione precedente, ac alijs modo dictis, nec aliter percipies vbi ex inflammatione oriatur, quàm ex proprijs signis inflammationis, similiter si καρδιαλγία ex præcedenti ieiunio, cum vehementi aliqua exercitatione, aut ex mœrore immodico fuerit orta, non magno negotio ex ægri, aut astantium sermonibus id percipies.

Causa. cap. 1.

De καρδιωγμῷ autem; quantum ad prognosticum spectat scriptum reliquit Hippocrates aphoris. 65. quarti libri. Quòd si febrientibus accidat malum est. Propterea quòd ventriculi morderetur, atque ob id malus est casus, vt inquit

Prognost.

inquit Gslenus in comment. modò cordis morsum
significet, qua etiam ratione & καρδιαλγία in febri-
bus iudicanda est mala. Si verò sine febre, aut aliis
minimè ægritudine vexatis incidat, non adeò mala
erit, neq; periculosa. Ac cardiacus morbus cum in
acuta febri & maximè æstuosa fiat, perpetuò peri-
culū minatur, cõfirmat id eius causa, cùm à roden-
tibus, ac venenosis succis fiat, seu ab alicuius visce-
ris inflãmatione, adeò vt quidã os ventriculi valde
sensile habentes, cùm immodicam humorum ero-
sionem sustinere neqoeant, statim ex eo intereant
(vt Alexander inquit.) Nec minùs periculosus erit
cardiacus morbus à lumbricis ascendentibus ad
ipsum os ventriculi ortus, nam hę bestię (vt ipse re-
fert Alexander) adeò repentinam mortem, synco-
pas noo minùs quam perniciosi humores inferunt,
vt nonnulli statim cùm à lumbricis rodũtur, inter-
eant. Hæc autem passio (vt Theodorus Priscianus
ait libro secundo ad Thimotheum capite 12.) fre-
quentiùs iuuenibus, quàm cæteris ætatibus euenire
consueuit, in augmento ægritudinis, hoc est circa
diem sextum, & quàm maximè eo tempore, quo
æstas calidior incanduerit. Quantùm verò ad cura-
tionem spectat, cùm prædicti affectus ratione ma-
ioris, mioorisque (vt diximus) differant, propterea
nos commonem eorũ tum victus, tum medicamen-
Curatio. torum rationem instituemus, qua de re aër frigidus
eligi debet, ita vt solem domus, in qua decumbit
æger, non admittat, sitq; minimè alta, sed depres-
sior, nec valde lucida, fenestris tameo parẽtibus sit,
vt perflatus quoque aliquis accedat, vt Aëtio, ac
Victus ra- Celso visum est, leuiq; veste, ac molli, & vsu priore
tio. detrita contegantur ægri, potissimùm in cardiaco
morbo, pauimentúmque irroretur, ac foliis conster-
natur myrti, in quercus, maximè verò vitis, atque
ipsis etiam rosis. Somnus eis competit moderatus,
vigiliæ tamen immodicæ vitãdæ sunt, quies pręci-
piẽda est, ita vt omnis ferè motus quamuis exiguus
interdicatur. Aluus vt sit lenis magnopere confert,
quare si non natura, arte saltem cum glãdibus, aut
clysteribus lenibus sic seruãda erit. Immodici ani-
mi affectus vitandi sunt, præsertim mœror, quoniã
hic ex se ipso cardialgiam excitat, vt potiùs ex Ga-
leni mente diximus. Cibus autem esse debet ex in-
firmissima materia, & stomacho aptus (vt Celso vi-
Alex. lib. sum est.) Vt verò Alexander inquit, præter quam
7. cap. 12. quod refrigeret, etiam particulam resolutam possit
cõfirmare, nõ multus quidem, sed sępe tamẽ nocte,
ac die dandus est, vt nutriat neque oneret. Qua de
re panis ex aqua frigida, aut ex vino albo, & tenui,
frigidóque ac diluto tribuendus est, ex Aeтij testi-
monio, interim verò paulatim ipsis offerri debent
quæ ægrè concoquuntur, & noxiorum humorum
rosioni, ac acrimoniæ resistunt, veluti sunt vẽtricu-
li anserum, pedes suilli, & ex volucribus macræ &
non fœtidæ, in prisanæ decoctione eliquatæ aut
etiam per se, quæ etiã frigida exhibentur, si caloris
sensus circa stomachum sit, & æger inflammatione
non vexetur, aliis calida exhibenda sunt (vt idem
Aetius inquit.) Atqoi probè refrigerant, corrobo-
rantq; tum mali punici grana comesta, tum succus
eorum, ad hæc mala nõ admodum dulcia, sed me-
diocriter adstringentia, pira persica, & vuæ, quæ
austerum frigidúmque succum obtinent. Conue-
niunt insuper lactucæ cum acero, pulli gallinacei,
perdices, phasiani, turdi, merulæ, ac reliquæ aues
montanæ cum omphacio, vel mali medici, seu li-

moncelij acido conditi. Hippocr. verò libro 2. de *Sectio. 1.*
morbis vulgaribus mulieri cui os ventriculi dole- *in princi-*
bat, & nihil remittebat dolor, polentæ pollinem in *pio.*
mali punici succo inspersum semel in die in cibo
tribuens ipsam curauit, & non renouabat, vt ipse
inquit. Potus sit aqua hordei, aut seminum corian-
drorum præparatorum decoctum, seu aqua, in qua
exigua cinnamomi quantitas fuerit decocta, & nisi
necesse sit, ad vinum festinare non oportet, vt in-
quit Celsus. Si autem verendum sit ne deficiat æ-
ger, vinum tenue, album, dilutum tribuendum est,
frigidum vbi æger inflammatione non vexetur, &
immodici caloris sensus circa stomachum sit, aliis
verò calidus potus tribuendus erit. Quòd si sto-
machus resolutus parum cõtinet, & ante cibum, &
post eum, sponte vomere oportet, rursúsqoe post
vomitum cibum sumat, Celso auctore. Si verò (vt
inquit Aëtius) stercora intestino recto subsideant,
neque aliàs etiam excrementorum multitudo insit
intestinis, ægri autem cibum non sentiant, & tabe-
scant, ptisanæ succum, aut alicæ, per clysterem in-
fundere oportet tepefactum, conquassato cum eo
ouo crudo. Vltra hoc enim qood ea quæ stoma-
chum infernè molestia afficiuot, euocat, & educit,
etiam alimentum optimè corpori sufficit, ex lan-
guore ob non acceptum cibum viscere affecto, si-
quidem id quoque (vt Celsus inquit) vires tuetur,
hoc item potu vtantur, qui reliquos cibos contine-
re non valent. Excipiantur micæ panis mediocri-
ter torrefactę, macerentur in vino austero, tenui, &
albo, & demum fortiter exprimantur, & ex eodem
vino singulis tribus, vel quatuor horis exhibeantur
vnc. iij. vel iiij. donec pulsus robustior fiat, sitq; vi-
num frigidum, vbi immodicus fuerit circa stoma-
chum caloris sensus, & inflammatio nõ adsit. Aliis
verò tribuatur dilutum & calidum, idque potissi-
mum cardiacis, confestim verò circa initia prori-
tandus vomitus erit, leuioribus quibusdam vt è ge-
lidi aqua cũ pauco aceto, acetoso syrupo, aut oxy-
saccharo, præsertim iis, qui natura ad vomitũ pro-
ni sunt. Quòd si mordaces succi in ventriculi ore
contenti vomitu excerni nequeant, per inferiorem
aluum protinus purgandi sunt eo medicamento,
quod cum hoc quòd vim habeat prædictos expur-
gandi succos, etiam ventriculum ipsum roboret,
nec admodum calidum sit. Qua de re tamarindo- *Purgatio.*
rum excipiens vnc. j. factoq; ex eis decocto in fon-
tana aqua, in ipso dissoluens mellis aerij vnc. iij.
rhab. infus. in vnc. ij. succi rosarũ drach. j. vel scrup.
iiij. spicę grana iij. vel iiij. pro potu tribuas, vel loco
mellis Aetij tantundẽ syrup. ex pluribus infus. ros.
rubeatum, vel vnc. iiij. permisceas, post hæc ea quæ
os ventriculi roborare valent intus, & extra adhi-
benda sunt, intus siquidem syr. ex oxysaccharo, ex
infusione, vel succo rosatum, aut ex malis punicis,
seu de pomis, vel de acido mali medici: extra verò
auxiliantur (vt inquit Aëtius) folia rubi cum pane, *Topica.*
aut myrti folia, ipsæque myrti baccæ, aut pampini
vitis, aut plantago cum pane, aut mala cotonea, &
palmæ stomacho, ac sinistræ mammæ impositæ, vt
ipse inquit. At imbecillioribus sufficiat polentam
cum palmis imponere: aut palmas in vino madefa-
ctas excipe, & adiectis aloe, & mastiche simul tere,
deinde affusa cera & oleo rosaceo, seu melino simul
misce, & vtere eodem modo. Quòd si ex palmis,
œnathe, acacia, rosis, alumine, hypocistide, & rhoë
cataplasma conficias, atque imponas, vt sinistram
mammam,

mammam, & ventrem ipsum cóplectatur, sudores reprimit (vt idem inquit Aetius) stomachúmque & cor ipsum firmitatis auctorem placat, & cohibet. Exsudantibus verò partibus, sudorem prohibere oportet, id autem præstat oleum acerbum, vel rosaceum (vt inquit Celsus) vel melinum, aut myrteū, quorum aliquo corpus leuiter perungendum est, vel myrtus trita sicca inspergatur (ex Aetij decreto) vel œnanthe, aut hordeum in primis quidē collo, & thoraci, & locis sub alis, ac inguinibus ea sunt adhibenda. Eodem modo auxiliatur malicorium cum manna inspersum, aut galla per se. Illinuntur etiam ad coercendos sudores (vt idē auctor inquit) oleum myrteum, œnãtinum, rosaceum, melinum, & lentiscinum: circumlita etiam sudores cohibent manna, & amylum candido oui excepta. Extremæ verò corporis partes refrigeratæ concalefaciendæ sunt cum multa frictione ipsarum partium, linteisque calidis adhibitis, aut aliis calefaciẽtibus. Quòd si ex visceribus quoddam inflãmatum sit, & propterea cardialgia, aut cardiacus morbus fiat, eadem inflammatio curanda erit. Si ex ascendẽtibus lumbricis, ea medicamenta tribuenda erunt, quæ ipsos tum interficere, tum etiam è corpore expellere valeant, expelles autem, si priùs enecaueris, necabis autem amaris medicamentis, vt Galenus inquit 14. method. medend. & nos infra docebimus. Si verò cardialgia iis, qui diutiùs paulò ieiunium tollerarunt, accidat, iis consulendum est, vt non tarde, sed citiùs cibum capiant, viténtque ieiunium. Similiter si ex mœrore flaua bilis in ventriculum confluat, aut ex vehementiori exercitatione vitandi & mœror, & vehementior exercitatio erunt. Cunctis verò varia odoramenta offerri debent, præsertim rosæ, & vinum (vt Celso visum est) aut aquæ rosaceæ, & myrtillorum excipe vnc. iij. vini odoriferi vnc. ij. santalorum drac. ij. & fiat odoramentum.

cap. 19.

Odoramenta.

Περὶ κυνώδους ὀρέξεως.

Id est, De canina appetentia.

CAP. LXI.

QVEMADMODVM stirpibus, vtpote terræ affixis terram, sic quoque hominibus, cæterisq; animantibus natura pro nutrimenti veloci penu, ventrem fabricauit, vt liquet apud Hippoc. libro de humoribus, & apud Galenum lib. 1. de causis sympt. Tribuit autem animalibus ipsis & penuriæ sensum, quo scilicet ad cibum potionemq; promptata tempore expleantur, vocatúrque huiusmodi implendi desiderium appetẽtia, quæ ex penuriæ quidem sensu fit, cùm secundum naturam existit, quando scilicet venæ ex ipso ventriculo veluti emulgentes, sugentésque aliquid trahunt, non ferens autem eum suctum ventriculus, sed veluti diuulsus offensæ eius medelam cibum comparat. Verum suctus quidē ipsius sensus, fames est: actui suctionem naturalis omnium partiū appetentia præcedit, tamen ea naturale quidem opus est, non animale, vt quæ modo dicta est. Talem autem appetentiam vacuatio præcedit. Qua de re necessum est ex Galeni decreto præcitato loco, ad hoc, vt secundum naturam excitetur hæc animalis appetentia, quatuor ordine quodã symptomata sese deinceps consequentia præcedãt. Primum nãque omnium totius corporis inanitio est, seu vacuatio secũdum

Lib. de humoribus in medio. 1. de cau. sym cap. 7.

Quatuor antecedentia ordine quodã sese consequentia, quæ ventriculo appetenti antecedunt, cum secundum naturã appetit.

naturalis euacuatarũ partiũ appetentia, tertiũ ventriculi suctus, quartum ipsius suctus sensus. Quintum verò iam dicta ventriculi animalis appetẽtia. Verùm cùm præter naturam sit appetentia hæc animalis, vitiosaq; redditur, propterea quod in quantitate modum excedit, à quibusdam (vt Galenus testatur tum præcitato primo de causis symptomatum, tum commento aphoris. 21. secundi libri κυνώδης ὄρεξις Græce, dicitur Latinè canina appetentia, non ab re sic nuncupata, quoniam in hac affectione ægri vomunt pituitam, & cibum cùm assumunt, retinere nequeunt, ac post vomitum statim alium appetunt, quemadmodum canes (vt Alexandro visum est cap. 5. libri septimi.) In his enim qui canina vocata appetentia vexantur (vt inquit Galenus 6. de locis, cap. 2.) videmus quod affatim impleti paulò post aut euomunt, aut fluore deiiciunt. Nam nõ potẽs ipse ventriculus deuoratorũ pondus sustinere, multa impetuose ingerere, atque ea celeriter excernere cogitur. Id quod etiam & animalibus quibusdam integra valetudine degẽtibus accidere solet (vt ipse inquit) in quibusdam scilicet auiculis, quas seleucidas in Asia vocant, quippe quæ iugiter locustas edunt, easque celeriter excernunt. Estque (vt eidem Galeno placuit præcitato commento aphoris. 21. libri secundi.) vehemens & insedabilis ciborum appetentia: quam non necesse est, vt quatuor iam dicta symptomata naturali ordine præcedant, vt diceumus: sed affectio quædam præter naturam est ipsius oris ventriculi, vt liquet tum 1. de causis sympt. cap. 7. tum etiam 5. de locis affectis, cap. 6. Nam eius proprium munus est ipsa animalis appetentia, cuius gratia ad ipsum par neruorum, haud mediocre à cerebro, ex sexta scilicet eius coniugatione defertur, & disseminatur, & ob eam causam pars hæc ventriculi sensu acutissimo prædita est, vt liquet tum quarto, tũ nono de vsu partium, & licet hoc neruorum par in alias etiã ventriculi partes vsque ad fundum ipsius protendatur, tamen quia maxima sui parte os ventriculi contexit, minus verò in alias partes vsque ad fundũ disseminatur, propterea non toti ventriculo sensus alimenti deficientis, ad quem sequitur animalis appetentia (quamuis prædictis neruis participet) donata est facultas hæc, sed ipsi ori duntaxat, vtpote quod exactioris, ac acutioris sensus existit, cùm maiorem prædictorum neruorum participet portionem. Pari ratione nec læsio prædictæ appetentiæ animalis quomodocunque fuerit, toti ventriculo tribuenda erit, sed potissimum eius primæ parti, quæ est circa os, nam quamuis similibus dispositionibus, quales sunt illæ, quæ in ore ventriculi fiunt, interdum afficiatur ventriculi spatium, atque similia quoque ei aduenant symptomata, quoniã longè maiorem inferunt violentiam ea, quæ in ipsius ore cõtingunt (vt Galenus testatur quinto de locis affectis, cap. sexto. Idcirco medici ea quæ in parte ventriculi inferiori eueniũt, perinde, ac si omnino non fiant, & despicere, & cõtemnere solent. Non ab re itaque in ipsa canina appetentia instrumẽtum appetentiæ læsum esse, hoc est os ventriculi cum Galeno quinto de locis affectis, cap. sexto decernimus: & quamuis exigua quædam non magnopere modum excedens reliquis ventriculi partibus affectis gigni possit, eam tamen perinde, ac si omnino non fieret, despicimus, ac contemnimus. Neque alio indicio indigemus pro notitia iam dictæ partis affectæ,

Loco citat.

Canina appetentia cur nuncupetur.

Quid sit.

Quæ pars in ea afficiatur.

4. de vsu par. cap. 7. 9. de vsu par. ca. 11.

affectæ, oris inquam ventriculi, cùm ex eius propriæ facultatis oblæsione iam pareat. Ipsa verò affectio symptoma est in genere noxæ functionum animalium, atq; ipsius sensus tactus, namq; offensus vétriculus ipse, & veluti diuulsus ab aliqua causa præternaturali, non ferens talem diuulsionem, quæ per immodicam suctionem fit, ad iam dictam excitatur vitiosam appetentiam in quantitate modum excedentem, & propterea vitiosa dicitur, & ipsa functio deprauata est, non diminuta, nec ablata.

Quid affectus præter naturam sit.

Signa. In hac affectione ægri plures cibos appetunt, & cùm appetitum cohibere nequeant (vt inquit Aetius ca. 21. lib. 9.) in ingerendis nimis cibis modum excedunt, deinde multitudine eorum aggrauati, & absumptos citra nocumentum ferre non potentes ad vomitú diuertunt, deinde rursus cibo se explentes iterum ad vomitu reuertuntur, quemadmodum canes.

Causa. Hoc autem immodicum implendi desiderium naturalis affectus similitudine ex morsu oris ventriculi consimili existente suctu naturaliter effecto, perpetuò generationem habet, & propterea ex tactorio genere symptoma est, veluti quodlibet aliud, quod circa os ventris contingit, vel liquet primo, de causis symptomatum, cap. 7. Verùm hic morsus nó ex vnica duntaxat causa proritatur: nam quandoque propter solam intemperiem oris ventriculi frigidiorem existentem fit, interim verò propter humores acidos vitiosos, ac frigidos, quos

Causarum cognitio. exbuit os ventriculi, vt patet apud Galenum commento præcitati aphoris. 21. secundi libri. At si ex frigida intemperie fiat, egestiones multæ ex ipsorum ventribus procedent, crudis existétibus nimirum cibis, aut semicoctis. Si verò adfuerunt acidi quoque succi, aderunt simul cum his acidi quoque ructus, nec mirum si frigida intemperies, frigidique vitiosi succi in ore ventriculi redundantes propter frigus, alimenti, & non potus desiderium excitent. Ná frigiditas tunicas ipsius ventriculi cùm vacuat, tum etiam cogendo, ac constringendo ad maiorem appetentiam irritat, vt Galenus inquit primo de causis sympto. cap. 7. Qua ratione fit, vt nó parum ad esuriem frigiditas eorum quæ in ventre habentur, conferat, etsi libro primo de causis sympto. ca. 7. frigidæ duntaxat intemperiei non meminerit, velut commento aphori. 21. 2. libri. voluit tamen eam contineri sub frigidis succis, namque ipsi non alio modo, quàm propter frigus caninam excitant appetentiam, vt ipse inquit, poterit insuper & morsus hic similis suctui ex immodica totius corporis digestione, ac vacuatione cùm inops reddatur, alimenti originem trahere, ita vt altera sit ex Galeni sententia causa caninæ appetentiæ, verùm hęc immodica vacuatio duplicem habere poterit causam, quia aut ex caloris robore, vel ex retétricis facultatis imbecillitate fieri potest, vt ipse inquit eodem libro primo de causis symptoma. cap. 7. Interstinguas autem si à caloris robore fiat euacuatio, & per consequens canina appetentia, quoniam (vt inquit

Ale. lib. 7. cap. 5. Alexander) neque siti carent ægri, neque acidum humorum vomut, veluti supradicti, nam immoderata caliditas tale quid accidere non permittit, vt quæ omnia facilè in vaporem dissoluat, & latenti perspiratu extenuet, atque digerat, vnde etiam plus his magis adstricta est, quàm citata, imò ventris egestiones longe pauciores procedunt, quam pro eorum quæ ingeruntur, modo, ac proportione, & stercora quæ egerunt ægri, existunt sicciora (auctore Aetio ca. 22. præcitati libri) verùm iis qui ob

Loco citat. retentricis in vniuerso corpore facultatis infirmitatem laborát (vt idem inquit Alexander) cibi minime cocti, & subinde alterationem non experti excernuntur: quare etiam tales cótinuis illorum corruptionibus laborant. Breuibus autem verbis sic has duas causas interstinguere docebat Galenus primo de causis simptomatu, ca. septimo, quoniam in hac plurima sumptorum incidit deiectio, alia verò ceu conflata ex totius habitus vacuatione alimentum in corpus deducet: quapropter longe pauciores aderunt ventris egestiones: Hippocrat. verò, & Galenus in præcitato aphorismo 21. secundi libri hanc causam, scilicet totius corporis vacuationem, non tetigerunt. Nam de ea duntaxat mentionem fecerunt, quę vini potione curatur, a qua insuper causa potissimùm affectus hic constituitur, vt Paulo visum est cap. 51. libro secudo, ex hoc autem affectu aliquando & ad vomendi consuetudinem delabuntur, (vt inquit Aetius) sæpe etiam & aliis affectionibus obnoxij fiunt, cœliacis videlicet, & dysentericis, atq; aquę intercutem. Propterea quod priusquam priores cibi sint concocti alios ingerát.

Aet lib. 9. cap 21

Prognosti. Quidam etiam volunt quod vbi diu perdurauerit canina appetentia, quandoque permutatur in βούλιμον, interim in soporem, & interdum ad mortem. Ea verò canina appetentia, quæ ex immodica dissipatione ortum ducit, si priusquam ad summum peruenerit, eam cognoueris (vt Galenus testatur sexto, de locis affectis ca. 2.) non difficulter curabitur. Nam vbi quis duplum consuetorum alimentorum assumpserit, neque corpus ali videatur, idque citra alui fluorem, hunc affectum nó solùm priuati, verùm & medici paruipendunt. Cùm verò triplum ingerit idoneis auxiliis liberari potest, priusquam scilicet ad quadruplum, vel ad quintuplum perueniat. Qua de re non omnino paruifacienda erit affectio hæc, sed mox pro eius curatione si ex

Curatio. frigida intemperie, aut frigidis succis excitetur, aer eligatur ad calidu, & siccum inclinás. Vitandę sunt vigiliæ immodicę, ac somnus omni conatu alliciédus erit. Exercitium moderatum confert, priùs tamen alui excrementa natura, vel arte ducantur. Inter animi affectus vitandi potissimùm sunt timor, & mœstitia. Quod verò ad cibú, & potum attinet,

Victus ratio. inquit Galenus præcitato 21. secudi libri, quòd qui famem caninam patiuntur, iis vini potus, non cibi multitudo remedium est, & subdit, equidé multos ipse sanaui, qui indesinenter famescebant, vinum ipsis abundáter exhibens, ex eorú genere quæ multum calefaciunt, quę colorem flauu habent, vel rubeum absque adstrictione; siquidem oportet cùm ad prandium accedút, primum illis afferre pinguia edulia, atq; (vt ita dixerim) oleagina, & quæcunque alia ex multo parantur oleo. Postea verò vnum aliquod ex vinis quæ diximus etiam si nondum sitiát, ad potandú dare oportet, statim enim sedatur ipsis fames, & talem longo tempore victum exhibendu, cessat omnino. hæc Gal. Alexand. verò fere eadem asserens dixit vtendum esse calidioribus, præsertim vino mero, cibis pinguib⁹, & omnibus oleosis, ac carnibus suillis, hęc enim comesta (vt ipse inquit) priùs exsaturant ipsos, & immodicam eorum appetentiam obtundunt, vt in posterum copiosiorem cibú nolint assumere: Potum etiam (vt inquit Aetius) præbebimus ante cibum, multum, ac acervatim bibendum calidum sane, aut certe tepidiorem.

rem. Item sorbitiones appetitum destruentes exhibendæ erunt, veluti sunt pultes cum melle multo, & oleo plurimo, aut adipe anserino, gallinaceo, aut suillo. cerebella item, & pinguiores volucrum partes, ac piscium, eodem modo, & ex oleribus, malua, conueniunt & omnino quæ appetitum auertūt, ac satietatem inducunt, & magno cumulo accepta modicè alunt. Admiscere etiam conuenit panibus (dum fermentantur) acriora, & vrinam cientia: similiter & vino quod in potu sumunt, vt idē inquit Aetius, veluti est cuminum, anisum, petroselinum, & quæ eius generis existunt. Ad vinum etiam, & piper, & mel, & spica nardi vltra ea, quę dicta sunt, adiiciantur. Abstinere verò oportet ab omnibus acidis, ac adstringētibus cibis, & potibus, maximè verò à fructibus. Eorum autem bellaria sint pistachia, amygdalæ, nuces pineæ, colymbades etiam oliuæ ex melle exhibendæ sunt, etsi neque his cedat affectio, ea quæ dissecare, ac repurgare, calefacerēque possunt in cibis quoq; annectemus, veluti sunt allia, porrum, thymus, satureia, origanum, pulegium, & quæ his similia existunt, pariter & oxymel simplex, aut scillinum, aut ipsummet rosaceū mel cum aliquo ex iam dictis decocto præbebimus, & vbi cognouerimus quòd humores pituitosi, & acidi in ipso vētris ore fuerint, impacti, ac veluti aqua in spongiam imbibiti, eos quoque purgabimus ex hiera. *Medicamētorū ratio.* Namque hæc non tantum calefacere potest, vt inquit Aetius, sed dissecare, ac repurgare, extrahere ex profundo oris ventris imbibitum humorem, & per aluum infernè euacuare: quin & robur ventri addit, vt ne facilè nociuum humorem suscipiat. Poteris autem drach.ij. exhibere ex vino cum aqua calida, diluto, vel drachm.j. & s. eiusdem excipiēs & scrupul.ij trochiscati Agarici. Addens, catapotia formato, ac præbeto nedum semel, sed bis, & ter, vbi opus fuerit. Si verò ex immodica totius corporis dissipatione canina appetentia excitetur, abstinendum erit à continenti calido, ac vini potu, & ab omnibus, quæ tum extrinsecus, tum intrinsecus calefacere possunt, Aetio teste. *Si fiat ex immodica corporis dissipatione, curatio.* Qua de re aër frigidus eligatur, quies iniungatur, somnúsque mediocris, omninóque immodicæ vigiliæ vitentur. Et si ex immodico calore dissipatio fiat, clysteriis vtendum est leuibus, caueantq; ægri ab immodicis animi affectibus, præsertim ira. Cibi eis exhibendi sunt stabiles, & ægre corruptibiles. Vinum (vt diximus) omnino ipsis dandum non est, sed aquæ potu vtantur, vel seminum coriandrotū præparatorum decocto. Cutem ipsorū condensare, ac spissiorem reddere oportet cum oleo quopiam adstringendi, vtpote omphacino, myrtheo, aut rosaceo, interim eis admixto alumine scisso in aceto acerrimo priùs trito. Conferunt item & lauacra frigida, si nihil id fieri prohibeat. A balneis verò calidis abstineant, illinire quoque cōuenit eorum cutem ex infrascripto, Quod R. succi plantaginis, & semperuiui ana vnc.s. santalorum rubeorum, sanguinis draconis, & boli armeniæ, sing. drac.iij. olei myrtini, citoniorum, & rosacei omphacini ana vnc.j. farinæ hordei drac.iiij. nuorum albuminis vnc.s. aceti parum, & ceræ quantum sufficiens sit, fiat vnguentum.

Περὶ κίττης, ἢ μαλακίας. Id est de citta, siue pica.

CAP. LXII.

Ccidit nonnunquam nedum mulieribus vtero gerentibus, verùm etiam & viris deprauata quædam appetentia, non quidem in quantitate modum excedens, sed in qualitate: prauas etenim qualitates appetur) Galeno auctore libro primo de Causis sympto. ca. . & Aetio. lib.9. cap.23.) quæ affectio a Græcis κίττα & μαλακία dicitur, a Latinis pica, quæ secundum quosdā a pica auicula nomen accepit, secundum alios ob hederæ similitudine, quæ κίττος Gręcis vocatur, nam sicuti illa variis plantis (prout occurrunt) se implicare solet, ita mulieres ex pica laborantes varia edulia appetunt, atq; ea contraria, quæ tum voluptatē, tum insuauitatem gustanti exhibent (eodem Aetio teste c. 10. lib.16.) *Pica vnde dicta sit.* Est autem affectio hæc (vt idem auctor asserit) stomachi languor cum nausea, & auersione ciborum, bilis, ac pituitæ vomitum inducens, vel vt testatur cap.23. libr.9. Concupiscentia quædam est vitiosarum qualitatem eiborum. *Quid ea sit.* Nam acida, & acerba interdum, nonnunquam acria quoq;, interim verò vel cimoliam terrā, vel testas, vel extinctos carbones, aut alios huiusmodi cibos absurdos appetunt, vt Gal. inquit eodem primo de causis symptoma. c.7. Quod verò in hac affectione vētriculi ostium cōflictetur ab eodem Galeno liquet præcitato loco, & 5. de locis affectis cap.6. patet, insuper & eius propria functionis offensa, quæ appetentia est. *Qua pars in ea afficiatur.* Quod autem symptoma sit, ac noxa eiusdem appetentię, quæ deprauata est, in qualitate tamen & non in quantitate, velut canina appetentia excidens, liquet ex eodem Galeno, præcitato lib.1. de causis sym. c.7. Aberrat enim facultas hęc appetēdi, cùm nō cibos, quinimo prauas appetat qualitates, vtpote (vt diximus) acida, acerba, acria, cimoliam terram; vel testas, seu extinctos carbones, aut alios huiusmodi absurdos cibos. *Quis affectus præter naturā sit pica.* Apparent etiam taliter affectis assiduę exputitiones, oris vētris morsus, ac anxietates. *Picæ signa. Causa.* Insequitur autem prauā eiusdem oris vētriculi intemperiem, cum eius tunicę prauo aliquo excremento fuerint imbutæ, quo fit, vt muliercuIis vitioso humore repletis euenire soleat affectio hæc, maximè cùm vterum fuerūt. Pro varietate autem vitiosi humoris prædicta varia, ac peregrina edulia appetunt, & propterea alio signo non indigent pro eorum dignotione, quanquam etiam & per vomitum iidem manifestati cōsueuerint. Assolet affectio hæc (Aetio auctore) vtero gerentibus fieri fere circa quadragesimum diem à conceptu, & sæpe vsque ad quartum mensem durat. *Prognostica.* At Galenus complures, ait, vtero gerentes huiusmodi vitio laborant vsque ad secundum, ac tertium mensem, in quarto verò quiescunt, partim quòd vomitione vitiari humore expurgantur, partim quòd cōcoquuntur, vtpote exiguum cibi tum sumente muliere ob fastidium, partim etiam quòd multitudo vacuatione sit diminuta, quippe primis duobus mēsibus fœtus paucum ad se sanguinem attrahit, eò quòd parum adhuc auctus sit. Vbi verò iam creuit, tūc plurimo indiget alimento, atque tunc non id, quod optimum est è venis allicit, verùm etiā quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitiosi simul attrahit, & ita fit, vt vniuersum corpus plenum esse desinat, & minori humorum vitio crucietur. Idem quoque affectus nonnunquam & viris ipsis accidit, cum humor quispiam vitiatus, ad os vētris fuerit delapsus, vt diximus, qui neque despiciēdus est. Pro curatione autem affectionis huius victus ratio priùs instituēda erit diuersa pro varietate vitiosi, & praui redundantis humoris. *Curatio.* Verùm cunctis commune est, vt cibis vtantur moderatis, qui neque *Victus ratio.*

faci

facilè corrumpantur. Quapropter panis succo coto neorum, aut maiorum punicorum maceratur confert, similiter cichorium. Ex auibus deligendæ sunt, quæ neque pingues, neque virosæ sint. Cõueniunt item pedes, ac rostra, & vētriculi porcorum, & erinacei marini recentes. Sint tamen omnia (vt diximus) quãtitate moderata, & si cibos auersētur, obsoniorum varietate, ac iucũditate illectētur. Abstineant tamen a dulcibus obsoniis, verùm iis, qui terram appetunt, nihil ita prodest veluti amylũ terens. Cunctis verò cõfert ante cibum oliuas albas, musta cõditas cum pane molli exhibere, aut quinque, vel septem amygdalas amaras. Post cibum autem vuæ passæ, mala punica, ac pyra exhibeantur. Sit etiam potus moderatus, ne alimenta ventriculo innatent, ac vinum fuluum, odoratum, antiquum, & subastringens bibant. Quòd si vinũ auersentur, aquam ex cinnamomi decocto potabunt. Si verò stomachus ab acri, acidòue, aut salso humore mordeiur, ad excitandum vomitum, tepidam aquam bibere poterunt, vt humor affligens reuomatur. Nec quicquam erit incommodi, si difficilior fiat vomitus, addere parum aceti, aut acetosi syrupi, & si crassius fuerit quod euomunt, & ob viscositatem difficulter excernatur, raphani etiam decoctum cũ aceto mulso exhibebimus. Nam omni studio conandum est, vt infestus humor citra molestiam per vomitum educatur, præsertim ipsis vtero gerentibus, quibus in hoc casu purgans medicamẽtum exhibendum non est, vtpote cùm affectus hic in primis mensibus oriatur. In quibus omnino vitauit Hippocrates aphoris. primo quarti libri, purgantia medicamenta exhibere, ea præsertim, quę huic affectioni commoda essent. Verùm viris ipsis si accidat hæc affectio, & per vomitum sedari nequeat, purgans medicamentum exhibebis, priùs tamen quibusdam syrupis adhibitis pro ratione redundantiæ praui succi, veluti est syrupus ex oxysaccharo acetosus oxymel simplex, atque ipsum scillinum, si opus fuerit. Sit autem purgans medicamentum ex picra Galeni compositum atque ipso rhabarbaro, seu agarico prout redũdans prauus succus requirit. Euacuatio autem plurimo vitioso humore exhibendus est eis, vt inquit Aëtius præcitato cap. 23. libro nono.) mali punici dulcis succus, mentha sicca inspersa itẽ portulacæ cremor, & ipsa quoq; in cibo sumpta confert, poligoni decoctum potum, similiter etiam anethi, & rhapontici, ac spicæ nardi cremor, item intybi succus, vel ipsa herba cruda, aut cocta assiduè commesta, forinsecus autem adhibita lãguido stomacho conferunt (vt idem Aëtius asserit, cap. decimo libro 16.) œnanthe balaustium, rosæ, cytini myrtus, simyrinij coma, fœniculi semen cum vino cataplasmatis modo adhibita, addita etiã galla, aut cumino, aut absynthio, palmularum itẽ carnes vino coctas, aut maceratas, tritas pro emplastro impo nere prodest, aut mala cotonea cum posca trita, tosaceo vel nardino cerato excepta, addito croco, aut lanam succidam, vel linteolum vino, & oleo, aut aceto & oleo, vel rosaceo & aceto, aut nardino & vino imbuito, & stomacho adhibeto, morsus enim vt ipse inquit) & stomachi puncturas mitigant.

Medicamentorum ratio. *Vomitus.* *Purgans medicamentum.* *Topica.*

Περὶ βουλίμου. Id est de bulimo, seu ingenti esuritione.

CAP. LXIII.

CVm ventriculi ostium indigentia, simul ac refrigeratione, & imbecillitate virium laborauerit, symptoma quoddã in eo excitatur, quod à Græcis βούλιμος, à Latinis autem ingens fames, seu vehemens esuritio dicitur, Galeno auctore, libro primo de causis symptoma. cap. 7. βοῦ etenim dictio græca aliis adiecta vocibus vim habet augendi significationes earum. Quę affectio ab eodẽ Galeno commento aphor. 21. lib. 2. sic describitur, quòd est labefactatio facultatis à frigore externo, quę à famę quidem inchoauit, sed non habet eam ampliùs adiunctã. Quòd verò in hac affectione os ventriculi affectum sit, liquet eodem lib. primo de causis sympt. capi. 7. Nam ipse Galenus eam connumerat inter affectiones, quę oris vẽtriculi cõtingunt, cùm dixit, quod βούλιμος est symptoma ex indigentia simul imbecillitateque, & refrigeratione huius loci, hoc est oris ventris ortum. Patet insuper quod hæc affectio sympto. sit in genere noxiæ functionum propriæ ipsius appetentiæ deprauatæ. Verùm quamuis in hoc cõmunicet cum canina appetentia, differt tamen ab ea, quoniam licet à fame quidem & ea ingenti βούλιμος inchoet, velut & appetentia canina, propter virtutis tamen concidẽtiã, quoniam in animi deliquium statim incidũt qui βούλιμῳ laborãt, immo ipse βούλιμος (vt idem Galenus inquit lib. 1. de arte curat. ad Glauconẽ) nihil aliud est, quàm animi defectus, propterea eam famem nõ habet amplius adiũctam βούλιμος: veluti canina appetentia. Præterea (vt ipsemet Galenus inquit eodẽ comment. aphors. 21. 2 libri. c. 14.) vniuersalior est canina appetẽtia, ipse verò βούλιμος affectus magis specialis, atque particularis præter quod in causa etiam differant, vt dicemus. Nam à frigore externo perpetuò ferè βούλιμος exoritur, ipsa autem canina appetentia ex reliquis nonnullis aliis causis (vt diximus.) Dignoscitur autem affectio hæc, quoniam in principio fames multa adest, quæ tamen non vsquequaque perdurat. Nam postea repentè animo linquuntur cum extremarum partium refrigeratione, & spiritus defectione, vt Aëtius inquit cap. 6 libro nono. Cùm itaque tria necessario cõcurrant in huius sympt. generatione, indigentia scilicet imbecillitas, & refrigeratio ipsius oris ventriculi, nõ ab re videndũ est, quomodo hæc tria ordine se consequantur. Atqui dicendum ex Galeni, atque Aëtij sententia frigiditatem oris ventriculi primo necessariam esse, qua demum fames excitetur, eaque valida, ingens, ac vehemens propter duas causas cap. de canina appetentia traditas, quæ non nisi à valida ipsius oris ventriculi refrigeratione ortum habet. Verùm cùm ipsa quoque immodicè creuerit, necessariò imbecillitas ipsius facultatis, ac ex consequenti virium sequitur labefactatio geminam ob causam, tum quia omnis immodica intemperies vires exoluit, vt liquet commento aphorism. 20. 2. li. & tertio de causis symptoma. cap. 1. & propterea licet frigiditas oris ventriculi appetentiam augeat, in tantum tamen eam augeri contingit, vt appetitus deficiat, quemadmodum ipsis senibus accidit, licet nedum os ventriculi, sed totum corpus frigidũ habeant, eodem Galeno teste præcitato aphoris. Tum etiam quoniam aucta eiusdem oris ventriculi refrigeratione immodicè, propter eius exactũ sensum, ac ratione vicinæ, eã ipsi cordi impartitur ipsumq; valde refrigerãs, nõ ab re causa existit, vt animi deliquiũ accidat. imò propterea Gal. hanc affectionem dixit nihil aliud esse, quã animi defectũ, vt ipse Aëtius præcitato loco de βουλίμῳ sic scriptũ reliquit βούλιμος ex stomachi frigiditate oboritur, indigẽtiaq;

βούλιμος quid. *Qua pars in ea afficiatur.* *Quid affectus praeter naturã sit.* *Quibus differat a canina appetentia βούλιμος.* *Eiusdem affectus signa.* *Modus generationis.* *Causa.*

ac vi[illegible]m imbecillita[illegible], & ab e[illegible]terno frigore fere in totum initium capit. Oritur nanque hæc ingens fames simul cum virium imbecillitate ex refrigeratione oris ventriculi, quæ semper ferè ab externo frigore ortum ducit, & propterea peregrinationes (vt inquit Aëtius) & itinera longa, maximè per niuê facta per affectionê hãc inducent, proinde quidem in l[illegible]cis desertis, aut in balneo in hue malum collapsi ex instanti perierunt auxilij facultate destituti. Quapropter auxilia côfestim pro eius curatione adhibebis. Nanque assidui etiam βούλιμοι & exoluunt, & in animi deliquia incidũt, quibus ægrè auxilium repetitur ex eiusdem Aëtij auctoritate. Et quoniam affectio hæc frigiditas est iuncta siccitati (vt Galenus inquit quinto de simplicium medicament. facult.) propterea eius sanatio per contraria perficitur, vt ipse asserit, calidis siquidem, & humidis tum cibis, tum medicamentis. Idcirco si in viis quidam ex ingenti fame animo linquantur, eos reuocabimus vt octauo de côpositione medicamentorum secundum locos, idem Gal. Archigenis auctoritate scriptum reliquit) odoramentis aceti, aut pulegij, aut quæ fortè obtingit, terra aceto macerata, aut malis seu pyris, aut aliis similibus fructibus, qui ad manus sunt. Insuper panem odorandũ dabimus, præsertim si recens fuerit, & ingerere ipsum quoque cogemus, necnô caseum boni odoris, præterea & suillam carnem assatam, ac coctam. & in vniuersum omne quod valde nutrit, & potissimùm ea, quæ odorem nidorosum, ac probe conditum habent. Per huiusmodi enim odores (vt idem Galenus asserit præcitato loco) vt plurimum tales reuocantur. Hoc etiam tempore & extremæ ipsorum partes constringendæ sunt, manuum, ac pedũ summitates calidæ aquæ feruentiori imponendæ sunt, ipsique excitandi, tum maxillarum pũctura, tum capillorum, ac aurium distentione. Ipsis verò ab exolutione, & animi deliquio reuocatis, panem in vino dilutum, aut etiam aliud quidpiam ex iis, quæ acceruatim reficere vires possunt, exhibebis, ve[illegible]luti sunt oua sorbilia. Compendiossimum enim auxiliũ (vt inquit Aetius) ex cibo sperare possunt, quẽ etiam si oblatum acceptare non possunt, ori indere oportet violenter, cogereque vt ipsum transglutiant, e uestigio enim, & à fame & ab animi deliquio liberantur, & celeriter excitantur. Vitabimus autem omnino in his, qui hac affectione sunt apprehensi, longiorem cibi dilationem, ac inediam, & ne alicrius tantùm dichus cibum offeramus. Verùm solerti ratiocinatione facta singulis horis simplicissimum modicúmque cibũ dabimos. At si in febribus contingat hanc affectionem oriri, nã sic quoque excitari potest, vt Aetio visum est præcitato loco, & Paulo capit. quinquagesimo libri secundi: licet tamen ea rarò accidat, inspiciendum est quo accessionis tempore contingat, nam si in remissione, seu declinatione febrilium exacerbationum irruat intrepide eis cibi sunt offerendi, quos diximus. Si verò in principio eueniat, aut in vigore apparuerit, per prædicta odoramenta conabimur eos primò reuocare, potissimùm pane calido vaporem adhuc mittente, vel pulêta, aqua, seu posca madefacta. Frictio quoque tunc temporis extremarum partium adhibeatur, & cataplasma ex palmis, aut malis cotoneis in vino d[illegible]luto decoctis ventriculo applicetur, atque hæc vsque ad remissionem facere oportet, vt opportunè cibũ offeram*. Quòd si ex his nihilo melius habeãt, audendum est per ciborum ingestionem auxilium offerre vnam, atque alteram in vino madefactam buccellam panis tribuentes, vt exinde refocillati vsque ad remissionis tempus perueniant, in quo tunc corporis curatio, tũ sufficiens cibus ordinetur. Nam neq; Galenus ipse veritus est in principio, incremento, ac summo vigore exacerbationum febrilium, potissimùm calidis, & siccis corporibus, quibus etiã stomachus fuerit imbecillus cibum offerre, non vni dumtaxat, aut alteri, sed pluribus, vbi vsus postularet, præsertim panem ex vino dilutum. vt liquidò côstat apud eundem lib. 10. method. med. Nouit etiam Alexan. vt ipse inquit cap. 6. libr 7) mulierem quãdam quæ adeò ingenti fame laborabat, vt nunquam saturari se diceret, verùm & rosionem in stomacho sentiebat, & capite dolebat, cui exhibita hiera pro purgãte medicamento vermen euacuatione proiecit longitudine (vt ipse refert) duodecim cubitorum, atq; tunc immoderata, & furiosa appetentia côquieuit. Propter quod innotuit eam bestiam fuisse causam, quæ ad cibum sumendum ægram compelleret, atque omnia cũsumeret, & nô affectio βούλιμος dicta. Si verò à frigidis in ore ventriculi, & siccis redundantibus succis hæc affectio excitetur, iidem priùs concoquendi, præparandi, ac expurgandi sunt. Nãque iam dictis commodè vtare accessionis tempore vt ab animi deliquio reuocentur.

Prognostica. — *Curatio.* — *5 de simp. facul. 4.* — *Cap. 4.* — *Curatio, si in febrib accidat.* — *10. meth. ca 3. 4 5. & 6.* — *Alexandri historia de muliere quadam.*

Περὶ ἀνορεξίας, καὶ ἀσιτίας, καὶ ἀποσιτίης. Hoc est De cibi fastidio, seu inappetentia.

CAPVT LXIIII.

CONTINGIT non rarò (vt Galenus inquit, primo de causis symptomatum) vt suctionis sensus in ore vêtriculi pereat, vel suctio non fiat, aut corpus ipsum non inaniatur, & propterea affectio quædam excitetur, quæ à Græcis cômuniter ἀνορεξία dicitur, à Galeno interdum ἀσιτία, vt patet commento aphoris. 17. quarti libri: ab Hippocrate autem cùm præcitato aphorismo, tum etiam aphorismo tertio sexti libri, ἀποσιτία nuncupatur. & Aphor. 61 quinti lib. ἄση, cibi fastidium ab Hippocrate & Galeno appellatur, à Latinis modò cibi fastidium, interim inappetentia dicitur, quãquam inter ἀσίτους, & ἀποσίτους, hæc differentia traditur à Galeno primo de morbis vulg. quòd illi appetentia carentes cibum non sumunt, reliqui oblatos fastidiunt, quæ quidem affectio côtraria existit caninæ appetentiæ. Nanque in illa immodicè appetunt, in hac nullo modo, ac nihil appetunt ægrotantes. In qua affectione, quòd os ventriculi læsum sit, patet à Galeno præcitato primo de causis symptomatum, & comment. aphor 3. sexti libri. Insuper & ab eius propriæ functionis oblæsione. Nanque ipsa appetentia nedum oblæsa est, sed omnino abolita, vt eodem primo de caus. sympt. liquet, & propterea symptoma est in genere noxæ functionis animalis, & propriè ipsius appetentiæ ablatæ, necessariò consequens aut ad deperditionem sensus suctionis venarum, quem famẽ naturalem ipsius vêtriculi appellatur Galenus eodem primo de causis symptomatũ, aut quòd exuctio nô fiat, aut quòd corpus nô euacuetur, vt diximos, quinimò (vt idem Galenus restatur eodem loco) ex eisdem etiam affectionibus nô quidem pereuntibus, sed propius ab abolitionem accedentibus, imbecilla, seu exigua oritur appetentia,

Cap. 7. — *Commentario 1. côment. 25.* — *1. de caus. symp. cap. 7.* — *In cibi fastidio, seu inappetentia, quæ pars afficiatur.* — *Loco citato* — *Quæ præter naturã affectio sit.* — *Citato loco causa.*

appetentia,& propterea quę de inappetentię curatione dicemus,deseruire etiam poterunt pro ipsius exiguæ seu imbecillæ correctione. Dictarū verò affectionum,seu inappetentiæ (vt Alexander inquit cap.7.lib.7.) aut intemperies quædam, aut humores in stomacho contenti causæ sunt, similiter(vt Paulus asserit cap.37.tertij li.duæ fastidij causę esse poterūt,aut vitiosa stomachi intemperies, aut humorum redundantia. Nanque si humorum adsit redūdantia vtique inanitio non fiet,potissimùm si nedū in ore ventriculi,sed in vniuerso corpore fuerit. Si verò vitiosa quapiam intemperie stomachus laborauerit,siue cum humore,siue absque eo, vnū duorum necessariò consequitur,quoniam aut non sentiet suctionem ventriculus aut eadem non fiet. Et enim si talis fuerit intemperies , vt omnino sensus ipsius oris ventriculi destruatur, vtique suctionem non sentit,idque fieri potest , aut eo primariò affecto,aut per consensum cerebri, seu sextæ coniugationis neruorū similiter & suctio nō fiet , aut cum non adsit dissipatio,seu inanitio, aut quòd reliquæ corporis partes propter earum imbecillitatem non sugant,etiam si inanitio fiat.Qua de re dicebat Galenus præcitato primo libr. de causis symptomatū, quò velut ad excitandam famem,frigus in ventriculo non parum confert.Nam & vacua reddit corpora(vt cap de canina appetentia diximus) ac ipsorum tunicam cogens , constringénsque famem suscitat , ita inter potissimas cōtinentésq; causas quibus fames impeditur,calor numeratur,Quippe qui solida corpora laxando dissoluit, atq; ad attractionis functionem reddit imbecilliora , humida verò fundendo ac liquando supramodū extēdit. Quamnis interdum frigida quoque oris ventriculi intemperies immodica ipsam excitare possit , vt liquet commento aphorismi 2 .secundi libri. Hæc nanque vires corporis emortuas reddit,& deiicit , vnde etiam in cibi fastidij causa efficitur , Alexandro auctore,præcitato loco.Testantur autem calidam vētriculi intemperiem(Paulo teste) sitis,oleosique ructus,si cibus præter voluntatem sit assumptus , itē si frigidiora potius,& elaboratu peruicacia hac detenti queant concoquere. Frigidam verò intemperiem contraria indicant,neque enim in hac ęgri sitiunt,neq; frigida sustinent. & acida nonnunquam eructant.Si verò vna cum calida intemperie biliosorum adsit redundātia humorū,rosionem,ac morsum ventriculi sentiunt laborantes,nauseáque magis & siti cōficiuntur, & si humores cōputruerint, hi etiam interdum febricitabunt, vt Paulus asserit. Pariter si cum frigida intemperie crassi, viscosique succi redundarint , ij nec rosionem ventriculi,nec sitim experiuntur omnino. Communiter autem omnibus superuenit nausea, etsi in vētriculis sinus humores se receperint , etiam ex his ipsis vomitus erumpit Si verò infarcti tunicis adhęrescunt,etiam eo quod ingesserant sursum educto, nausea solum, non vomitu premuntur ægrotantes , præterquàm cùm cibos assumpserint. Immodica autem corporis plenitudo præsertim humorum crudorum inanitionem prohibens , si inappetentiæ causa fuerit, quemadmodum vrsis , & quibusdam latentibus aliis animalibus euenit,quæ per multum tempus à cibo abstinent , maximè hyberno tempore , haud difficulter dignosci poterit. Similiter etiam si propter quampiam aliam causam, vtpote cutis densitatem,aut otiosam vitam impedita fuerit inanitio, & per consequens excitata inappetentia. At si calidi fuerint vitiosi succi totum corpus occupātes,præter alia signa,rigor aderit, & febris cū cibi fastidio, seu inappetentia. Quæ haud negligenda erit, cùm opus sit ad vitam necessariam ipsa appetentia, Galeno teste,aphoris.3 6. libri.Quamuis si iuxta principium morborum accesserit,aut iuxta vigorē cum vires adhuc sustinere possunt , nihil molestiarū inferi Aëtio auctore,cap.2 libr. 9 Modico enim alimēto ægri opus habēt,vt ipse inquit.Si verò in declinatione totius morbi appetitus perditio accedat, aut in diuturna imbecillitate,aut viribus debilitatis,aut ex immodica euacuatione, periculo non vacat,ex eiusdem auctoris sentētia. Augetur etiam affectio hæc & ab ętate.Incommode enim hoc malo pueri afficiuntur, vtpote qui voraces natura sunt, & assiduò somnie opus habēt.Quare magn' præter naturā excessus significatur, si pueri appetitus perditione fuerint affecti.calida itaque intemperies os ventriculi infestans,ac cibi fastidium excitans,refrigerante victu curari debet(Paulo & Alex. testib.) Quapropter frigidus aer eligendus erit,moderatus somnus,atque vigilia, & quies magis præcipiendæ sunt Alui excrementa singulis diebus educēda saltem arte clysteriis lenibus, si natura defecerit.Iram vitent anxietates,ac reliquas animi perturbationes immodicas Cibi quoque refrigerantes exhibeantur,præcipue qui ex aceto parantur. Qua de re panis posca imbutus esui , ipsáque posca potui detur (vt inquit Paulus) conueniunt quoque lactuca , & cichorium ex aceto, vel posca, & quæcunque alia è contrario intemperiei calidæ superanti resistunt Similiter & aqua per se frigida, si moderatè bibatur, confert. Nam immoderatus infrigidātium vsus nō modo non iuuat,sed etiam sæpè insanabilem morbum efficit,vt Paulus refert.Prętereà cibi apparentur plures,& varij,ac optimo apparatu,& vltra dulcedine etiam allicientes,& appetitum irritantes ac multi alimenti,& omnia,quæ exhibētur(vt Aetius inquit)eiusmodi esse cōuenit,vt facile deuorari possint. Quæ enim multa commanducatione indiget, iniucunditatem quandam afferunt , & appetentiam euertūt.Quapropter oua sorbilia interdum,& gallorum testes,& ex volucribus non graueolentes,& montanę exhibeantur, quo sufficiens alimētū corpori offeratur. Necnon pedes suilli in decoctione plurimum eliquati,idque commune sit sibi fastidio ex quacunque causa orto. Conandum est etiam vt per odoramēta appetitum reuocemus ex posca aut vino diluto,aut malorum cotoneorum,seu odoratorum pirorū decocto,vel aquæ rosacę excipe vnc. ij.aceti,vini albi vnc j.santalorum omnium drac. ij. misceantur & fiat odoramentū.Extrinsecus verò eis,quę fouere stomachū & corroborare queāt, ac calidam intemperiem alterare.vtēdum,veluti est oleum rosaceum omphacinum,ac citoniorum , vel victis oleis,additis succis lactucæ,cichorij,portulacæ.vel solani vnc j.santalorū,& corallorū rubeorū scrup.j.cum pauco aceto,ac exigua cera,fiat vnguētum,quo vtare. Vel citonium accipias & in posca decoquito,cōtundito.ac stomacho imponito Quo etiam tempore moderata corporis frictione , atque etiam pedū,ac manuum palpitatione , ac cōtrectatione accuratoriè vti conuenit eodem Aetio teste. Sacellos item parare poteris ex rosis violis, corallis.ac santalis , qui parum posca inspersi stomacho applicentur. Si verò nedum ex calida intempe-

Causa inappetentiæ particulares.

Loco citat.

Curatio si ex calida oritur intemperie.

Si simul cum calida intemperie vitiosi succi redundarint, curatio.

tie. sed etiam ex mordacium biliosorum humorum redundantia cibi fastidium proritetur, priusquam alia adhibeatur curatio, prædictos humores, aut vomitu, aut per aluum reiiciendos curabimus Per vomitum quidem vbi faciliùs ęger vomat, quibus etiã facilior reddi potest, copiosa aqua tepida exhibita sola. aut pauco aceto, seu syrupo aceto, seu syrupo acetoso addito. Satiùs etiam fuerit(vt Paulus & Alexander testantur(si priusquam tepidam exhibueris, humectãtia ægro exhibeas alimenta, veluti ptisanæ cremorem, vel ouorum lutea, deinde exiguo tempore interposito, vomitum prouocaueris. Nanque his sine noxa erit & vtilissimus, vt Alexander inquit. At si difficiliùs æger vomuerit, melius erit materiam ad ventrem prouocare copiosiore temperatoque alimento priùs humectatam. Ita nanque ea purgantibus medicamentis promptiè obedire poterit, vt refert idem Alexander. qua etiam ratione aquam hordei pauco sacchato addito exhibere poteris, aut syrupum violaceum, vel ex infusione rosarum, seu de succo cichorij cum eadem aqua hordei, aut cichorij, vel lactucæ, vt humores alterantur, ac cõtẽperentur, quibus aliquod vicibus assumptis, purgãs medicamentum propinabis: esto autem id quod stomachum non offendat, aut calidam intemperiem augeat. In quẽ vsum vnc. iij. mellis aërij, aut vnc. iiij. syrup. ex plurihus infusionibus rosarum rubeatum cum tamarindorũ decocto exhibebis, vel loco prędictorum cassia fistula vtare, & interim si videbitur drach. j. rhab. vigorati in aqua hordei, aut cichorij macerati, & per colum trãsfusi prędictis adiicere poteris. Deinde ad ea, quæ stomachum ipsum intus, & extra alterant, ac roborant, modò à nobis conscripta redeas, quo etiam tempore mitia cytoniorum simplici, ac syrupo ex citri acido vti poteris per se, aut cum aqua hordei, vel cichorij. Item cytonium ipsum saccharo conditum confert, vel eorundem cytoniorum succus cum acero & melle permixtus modo quo Galen. docet, 6. de sanitate tuen. tribuatur. Qui autem ob frigiditatem cibos fastidiunt, contrarius etiã medẽdi sunt, tum cibis, tum medicamentis, ac reliquis, quæ in victus ratione continentur. Inter cibos verò magnopere commendauit Alexãder ius columbę, & vuas passas, etenim ipsæ stomacho sunt gratæ cõtemperautque maligna & cruda concoquunt, & præter id quod non subitò corrumpuntur, nutriũt. Pro potu quinque vinum vetus, & conditum cõfert. Item decoctũ rutæ, anisi, & petroselini. Insuper alias his & alimenti, & medicamenti nomine conueniunt, Paulo & Alexandro testibus. Decoctum etiam cinnamomi, aut piperis ex aqua calida communi conducit, vel etiam ipsum medicamẽtum, quod inscribitur diatrionipipereon præbebis, aut diacalaminthes dictũ. Ijs enim si quotidie vtatur is, quem frigidus venter infestat, nihil incommodi sentiet, Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda, cap. 10. veluti quibus vẽter, aut frigidus est aut etiam temperatus. Cęterùm, si ad frigus propensior (vt ipse refert) iis aptũ medicamentum est, quod diaspoliticon vocant. Ex horum quoque numero est theriaca, quæ cùm stomacho sit idonea, maligna quoque contemperat. Vnde etiam iis (vt Alexander inquit) quos humida recrementa maligna, & praua infestant, rectè hoc antidotum exhibetur, vt vna quoque vice datũ appetitum abolitum frequenter reuocauerit. Conducit prætereà nõ parum succi absynthij potio, seu

In fine.

Si ex frigida intemperie inappetentia fiat, curatio.

syrup. ex eo confectus. Cæterùm quibus stomachus nimium refrigeratus est (vt idem fatetur Alexader) etiam medicamenta ex pipere, & gingibere confecta porrigere necesse est, quorum numero etiam id habetur, quod ex malis cotoneis paratur adiectum habens piper, myrram, aut ligusticum, aut costum, aut pulegium, vel satius iuxta Galeni sentẽtiam (eodem sexto de sanitate tuenda) sic componas, Accipies (vt ipse inquit) succi malorum cotoneorũ, quæ dulciora, maioraq; sunt, ac minus acerba, Strutia in Asia vocata, sextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantundem miscebis, aceti sextarium vnũ & semissẽ, & cùm super pruuas modicè coxeris, & spumam detraxeris, immittes vnc. iij. gingiberis, piperis albi vnc. ij. deinde rursus in simili igne recoques. donec mellis crassitudo existat, qua vtiq; crassitudine stomachica medicamenta pręparari solẽt, idque maximè dãdum est ieiunis mediocris mystri modo, quanquam nec si à cibo sit sumptum, quicquam lædit. Commodè quoq; dabitur, etiã si priùs pransus quispiam ante cœnam id sumpserit, maximè tamẽ tempestiuè id duabus horis, aut tribus ante cibum obtuleris. Verùm si medio temperamento ventres habeant, ita vt nec biliosum excrementum, nec pituitosum congerant, iis piperis, & gingiberis dimidium eius, qui prædictus est modi, sat erit. Vt sit piperis vnc. j. gingiberis vnc. ij. quemadmodũ si immoderata frigiditas temperiẽ vitiat, iis quatuor gingiberis, piperis tres, aut duas & semis vncias iniicias. Hoc nãque medicamentum tum ad apperẽtiam excitandam iis, quibus ea languet, tum ad concoctionem iis, qui parum fœliciter cibos cõcoquunt, vtile est, & in summa ventri robur conciliat. In quauis tamen intemperie dicta, poteris medietatẽ piperis ac gingiberis assumere, aliàs erit medicamentum admodum acre, vt ipse expertus fui. Quandoque prætereà ex citrio quod cõficiunt medicamentum, nõ parum prodest cum melle præsertim. Extrinsecus verò vtẽdum eis, quæ fouere stomachum, & corroborare queũt, veluti oleũ est masthichinũ, de absynthio, nardinum. Poteris item hũc in modum inũctionẽ parare, Recipe mẽthæ siccæ, ligni aloës, singul. scrup. j. mastiches. drach. iij. aloes drac. ij. succi absynthij drac. iiij. olei nardini & masthichini ana vnc. s. ceræ quod satis sit, fiat vnguentũ. Vel sacculos componas excipiẽs mẽthæ vtriusque, ac absynthij cuiuslibet p. vnum corticũ citri, ligni aloës, mastiches. cinnamomi ana drach. ij. maceris galanchæ ana drach. j. rosarum siccarum p. ij. omnibus ritè contusis, sacelli figurentur ad formam cuti, qui per se, vel in vinogræco, seu guarneto macerati priùs, applicentur, ac pluries iterentur. Emplastrum quoque conficere poteris ex palmulis, aloë, mastiche, vino, & hordei farina, ac croco, adiectis oleo nardino, ac absynthij succo, necnõ ceræ & terebinthinæ parum. Sin autem nedum ex frigida intemperie, sed ex viscosis humoribus cibi fastidium ortum fuerit, ipsos extenuando, incidendo, ac abstergendo medeberis, ea adhibendo, quæ ex oxymelite, seu muria componuntur, vt sunt cappares ex oxymelite parati, oliuæ, quæ ex muria, aut oxymelite condiuntur, ac sinapi cum oxymelite, & aceto comestũ, et si largiùs detergere volueris, etiã oxymelite Iuliano dicto vtere, Paulo & Alexãd. auctoribus, in quem etiã vsum si hæc non suffecerint, ea compositio, quam picram vocant, accommodanda est. Nam acrimonia ac calore

lore eorum quæ in se habet, crassos, ac lentos succos dissecat, ac detergit, Galeno auct te, eodem sexto de sanitate tuenda. (cap. 10.) Verùm assiduè vti hoc medicamento non licet (vt ipse inquit) sed singulis septem, vel decem diebus eã exhibere poteris pôdere drac. j.s. aut drac. ij. exhibitis etiam priùs quæ iam dictos humores præparare valent, vt mel rosaceum, aut ipsum oxymel, etiam scillinum si opus fuerit, aut id medicamentum, quod ex malis cotoneis paratur, quod mox ex Galeni mente conscripsimus, dabis. Verùm eiusdem nedum drachm j. sed ij. vel iij. exhibere poterit, & quandoque plus, & demum ea condonanda sunt, quorum supra meminimus, potissimùm diatrion pipereon, diacalaminthes, aut theriaca ex drachm j. eorum pro qualibet vi. e tribuens cũ pauco vino odorifero, aut aqua mulsa. Hisque conducit (si non difficulter vomat) vomitus, qui cum aqua tepida, & oxymelite promitetur. Insuper & aliis medicamentis cõscriptis extrinsecus vtare, ac exercitiis, & frictionibus valentissimis, quin etiam & digitorum in os immissione stomachus turbatur sæpè ad excipiendos cibos est conuersus ex Pauli, & Aëtij auctoritate. Quare hoc ipsum tum ante eu rationẽ tum post eã est faciẽdum. Euomũtur enim aliquando biliosa, aut pituitosa quædam, quæ perditi appetitus in quibusdam sunt causa, atque ita ab hac accessione eos liberabis. Si verò ex virium imbecillitate appetitus perditio contingat, cõsiderare oportet qualis intemperies vi..s exoluat, & per contraria eã ipsam corrigere. At si propterea quòd suctio nõ sentitur, cibi fastidiũ accidat, cerebro, aut neruis ab eodem ipsi stomacho distributis, prospiciendum erit, & cognita eiusdem causa, eam priùs auferre necesse est. Si antè propterea quòd totum corpus plenum existat, eiusdem corporis inanitione non peracta inappetentia fiat, idem vacuandum est, diuersimodè tamen pro varietate redundantis succi, quo casu etiam valẽtiores exercitationes cõferunt, iis etiam quę cutem rarefaciunt, vtpote balneis, ac frictionibus vti oportet, vbi ex cutis densitate eadem inanitio non fiat. Cæterùm, si ob alicuius visceris inflammationem, aut obturationẽ appetentia deperdatur, illius etiam habere curam cõuenit, vt inquit Aëtius. At si ex vlcere in stomacho, aut ventriculo existente ortum ducat inappetẽtia, ab omnibus acribus & cibis, & potionibus abstinere oportet. ac vti medicamentis, quæ leniunt, puta sorbitionibus ex oleo, tum iis quæ ex amylo, lẽnia terra, & lacte, vel quæ melle paucissimo conficiuntur, vt quę purgent citra rosionem ex Pauli decreto Extra verò ex palmulis, & cydoniorum carne & polenta epithema facies, & ceratum ex melino vel rosaceo cum ammoniaco, & thure.

Περὶ δίψης ἀμέτρου. *idest, De immoderata siti.*

CAPVT LXV.

N potionis appetentia totidem quoque fiunt symptomata, quot accidunt circa cibi appetentiam, atque iis etiam similia Galeno auctore primo de causis symptomatum.. capit. 7. Nanque interim abolitum omnino est desideriũ potus, quandoque verò diminutum, quæ quidẽ ex eisdem causis ortum habent, excessu, defectúque dũtaxat differẽtibus, de quibus symptomatibus modò tractare non intendimus, verùm de ea potionis appetentia motionem faciemus, quæ vitiosa est, & ad potionem se habet cum ea, quę circa alimẽtum est praua, aliquando quidem immodicum postulãs potum, interim verò alieni per eam desiderantur, perinde ac cibi. (*Quæ pars afficiatur in immoderata siti.*) Hoc symptoma siue ingentem, siue immoderatam, siue vehementem sitim appellabis, perpetuò in eo veniet, & præsertim eius os affectũ erit, vt liquet ex Gal. cùm primo de causis symptomatum, tum sexto de locis affectis. (*1 de caus. sympt. c. 7. 6. de loc. affe. ca. 2.*) Quanquam nõ semper primariò ipsum afficiatur, sed quandoque per consensum, vel iecinore, & maximè sima eius parte, vel pulmone, vel mæsenterij venis, seu ieiuno (*6 de loc. affe.*) inflammatis ex sententia eiusdem Galen. præcitato libro sexto de locis affectis, & Alex. cap. 8. lib. 7. (*Loco citat.*) Dignosces autem cùm per consensum ab aliqua prædictarum partium inflãmatione os vẽtriculi fuerit affectum ex propriis signis inflammationem earũdem partium. At si primariò oblæsum sit, nullum tale apparebit indicium inflammationis prædictarum partium. (*Quæ affectio præter naturã sit.*) Quòd verò os ventriculi in hac affectione oblæsum sit, ex eius etiam proprij muneris offensione (quod quidem appetentia cùm cibi, tum potus est) cuilibet patere poterit. (*Ingentis sitis causæ.*) At quòd ingens sitis sympt. sit in genere noxæ functionum, atque ipsius appetentiæ deprauatæ, luce clarius est. Nec pro eius symptomatis notitia alia conscribẽda sunt indicia, cùm res ipsa ex laborãtium relatione pateat. Quãquam non semper vnum sectetur oris vẽtriculi morbum. Nanque aut vẽtriculus calida, aut sicca, aut vtraque intemperie affectus est, & maximè os ipsius, vt idem Galenus inquit præcitato sexto de locis affectis. (*6. de locis affe ca. 2. 1 de caus. symp. c. 7.*) Et propterea tum ipse libr. primo de causis symptomatum, & primo de simpl. med. facult. capi. 30. tum etiã Aëtius libro quinto cap. 119. & libro 9. cap. 4. ac Paulus libro secundo, c. 52. & Alexander eodem ca. 8. lib. 7. sitim oriri testati sunt aut ob penuriam humiditatis, aut ob abũdantiam caliditatis. Verùm nedum ex nudis hisce intemperiebus, sed cum vitiosis quibusdam coniunctis humoribus, qui salsi, aut biliosi sint, ventrem mordentibus excitari poterit quandoque, teste Galeno, primo de causis symptomatum. (*Loco citat.*) Nec mirum si ab eis potio magis, quàm cibus appetitur. Nam præter quàm quod ab iis calefiat, siccetúrque vẽtriculus (vt ipse refert.) quæ vtraque causæ sunt, etiam liquari, fundique tum in eo, tũ venis succos contingit, Fundendorum autem succorum symptoma, ea quibus continentur, implet: quemadmodum contra frigiditas vacuat. Desiderantur etiam prædictis succis in ventris tunicis redundantibus alieni potus quandoque, perinde vtique ac cibi, pro dominantis vitiosi succi ratione. Atque hoc quidem in longo tempore iis, qui vitiosa victus ratione sunt vsi, superuenit. Aliquando autem & immodica sitis ex naturali humido ipsius oris ventriculi in eo veluti feruente oritur, vt patet eodẽ primo de causis symptomatum, id quòd etiã fieri nequit, nisi ab excedente eiusdem oris ventriculi caliditate. Et propterea non ab re decretum est à iam dictis auctoribus præcitatis locis, necnon & à Galeno iterum aphorismo 19. quarti libri, ingẽtem sitim aut ob humoris inopiam, aut ob caloris copiã, (*Citatio ca.*) aut propter vtrunque excitari. Nec admodum difficilè erit dictas causas interstinguere. Nã si ob humoris inopiam exciterur, tum ex infirmi loquela, tum ex iis quæ præcesserunt facilè percipies, vt potè si ex defectu potus sitis aduenerit, aut ab ea affectione, quam diabetem nuncupant, seu ex aliqua

copiosa euacuatione præcedente orta fuerit. Poterit & eiusdem esse causa ij, qui pertinaciter sibi sitim imperauerint, aut in nauigio ex aquæ dulcis defectu marinam biberint. Verùm si ob caloris copiam ea fiet circa acrium humorum redundantiam præter immodicam sitim excedentem, in ventriculo sentient laborantes caliditatem. Id autem contingit interdum ex alicuius medicamenti assumptione, quod calidum, acre, ac mordax fuerit. At si ex caliditate, & siccitate simul copulatis quidã siti premãtur in febribus ardentibus, & adurentibus omnibus, ac æstate, & graui æstu laborabunt. Etenim in his præsertim febrientibus caliditas multa est, & siccitas succedit, multa humiditate per violenti im febris consumpta (Aëtio teste eodem cap. 119 libri quinti.) Si autem simul cum caliditate vitio si adsint succi redũdantes salsi, aut biliosi, haud difficulter ex iis, quæ præcedẽti ca. diximus, interstinguere poteris, præsertim ex oris sapore diuerso, salso, aut amaro. Quanquam si salsi humoris copia in ventre fuerit cõgesta (quemadmodum accidit in aquæ intercutem affusionibus) aut pituita salsa vẽtri illita inhæserit (vt Galen. fatetur primo de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 30.) ex caliditate simul cum humiditate cõiuncta sitis orta erit. Si autem biliosi redundarint succi à calida & sicca ventriculi dispositione sitis proueniet, cùm talis fuerit naturæ is succus. Fiũt quinque nonnulli sitibundi ex immodico vini meracioris potu, præsertim veteris, ac ciborum calidorũ esu, & qui quãdoque viperas deuorarunt, aut qui vinum, in quo talis serpens fuerit mersa, biberunt nõ ob aliã causam, quàm earum aliquam, quã suprà diximus. Verùm ne quis decipiatur, animaduertendum nos in georii sitis, quæ in ægris excitatur corporibus, & non exiguæ modicæ, seu superficialis, quæ in sanis quandoque corporibus oriri consueuit, verba fecisse. Nanque licet ea ob siccitatem etiam, aut caliditatem fiat, tamen neque à toto corpore, neque ex magno ventriculi partium affectu excitatur, Galeno auctore sexto de morbis vulgaribus. *commen. 4 commẽ. 23* Sed (vt ipse inquit Erasistrati auctoritate) arescentibus, aut incalentibus locis illis, per quos ab ore ad ventriculum humor delabitur, fieri consueuit. Et propterea si arescentibus locis illis fiat, somnus remedio est, corporis penitioribus, atque iam dictis locis madefactis, vapore per somnum sanguine ad interiora delapso (vt ipse inquit Galen.) vel quia idem somnus humores cõcoquit, vt testatur Aetius. *Citato lib. 5. cap. 119* Verùm si ob caliditatem iam dictarum partium superficialis sitis aderit, atque à somno expergefactis, vigilantibus facilè sedabitur. Calescũt enim dũ in stomacho cibi concoquuntur, calido quodã halitu ad eas partes delato, quę caliditas cùm in vigiliis circa superficiẽ expãditur, à tali siti facilè liberãtur, euanescente siquidem calefactarum partiũ caliditate. Verùm si ob esum, potumque calorem ventriculo excalfacto, à somno siticulosi fiant, absque externo subsidio per vigilias sitis non sedabitur, & propterea Hippocrates eodẽ sexto de morbis vulgaribus, dicebat siti superficiali somnus medela est. *Loco cita* Sitis verò ex somno, vigilia quibusdam, & aphorismo 27. quinti libri, qui noctu bibere appetunt (inquit) iis admodũ sitientibus si superdormierint bonum. Neque enim omnibus à somno excitatis ab eodem affectu sitis oboritur. Verùm ingenuis sitis, de qua modò sermo habetur, non paruã faciẽda cu- *Pergen[illegible] ca.*

ratio est, cùm si nimiũ inualescat, ex ea ægri perire poterunt, quemadmodum Galenus nõnullos vidit immodicè sitientes perire ex diuersis causis, ac modis quoque diuersis. vt patet apud eundem præcitato libro primo de causis symptomatũ. *Cap. citat. Curatio.* At pro eius curatione non semper refrigerantibus, humectãtibúsque vtendũ erit, sed vbi causam accuratè distinxeris, atque internoueris, ita tandem congrua adhibẽda curatio est, Alexandro teste præcitato c. 8. lib. 7. & proinde iis, qui ex siccitate sitiunt humectantia conueniunt, ita vt aër humidior consueto eligatur, temperatus tamen in calore, & frigore. Somnus solito longior conuenit, nanque hoc duntaxat curari hæc sitis consueuit. Quies etiam præcipienda erit. Nam & ipsa ex accidẽti humectat, saltẽ seruãs humiditatem, eã scilicet. quæ ex cibo prouenit, non siccans, vt patet apud Galenum cõmẽto aphorismi 13 quarti lib. cibi quoque, & potus humidiores sint. Et si ex immodica euacuatione fuerit siccitas orta. erunt cibi eligendi nedum humidiores, sed qui multum, ac promptè nutriant optimique alimenti, & qui faciliùs concoquantur, veluti contusa, seu iura ex carnibus gallinarum, aut pullorum, prisana, seu eius cremore adiecto. Potus sit aqua, aut vinum albũ, tenue, subastringẽs, multa aqua permistum. Si verò ex defectu potus fuerit excitata, abundanter iis tribuendus erit, viribus consentientibus. At si ex diabetica dispositione, ea curanda erit. Verùm vbi ex caloris copia orta sit sitis, si ob caliditatem eduliorum, aut ob multum vini meracioris potum excitata fuerit, medela est, frigidę potus, Galeno teste sexto de morbis vulgaribus, & Aëtio præcitato cap. 119. libri quinti. Similiter & *Loco cit.* ex eiusdem Aëtij auctoritate, vbi longò iam tempore stomachus æstuat, radicis dulcis succus potatus auxiliatur, atque ipsa etiam radix ex aqua item pampinorum vitis, cremor, & portulacæ succus, vt apud eundem patet cap quarto libri noni. eodem pacto cucumeris satiui semen commanducatum, vel decorticatum, & tritum, & ex aqua potatum. Nec minùs prodest tum lactucæ, tum portulacæ semen manducatum, & ex aqua potatum. Vniuersa autem victus ratio in his ad frigidum vergat. Vbi verò cum caliditate coëat humiditas, & propterea sitis fiat, optima eius medela acetum est, vt Galenus inquit primo de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 30. Poterit insuper & eisdem exhiberi mali medici, seu limoncelij succus cum aqua frigida, item malorum cytoniorum, vel pampinorum vitis, vel mali punici succus sorbitioni per se, aut cum aqua datus cõfert. At vbi ex calore simul, ac siccitate sitis fuerit orta, optima medela est (Galeno teste ibidem) acetum vt quod strenuè refrigeret, & quouis expeditè permeet, & aqua, quæ suprà quàm quod refrigeret, omnium sit vel humidissima. Nihil enim est aqua humidi' (vt ipse inquit.) Componi autem inter se debent, vt facilè potari possint, dico acetum & aqua. Id quod ex sumentis gustu, & non nostro iudicio facere oportet, tali tunc fore conuenientissimum, & proinde etiam vtile, cùm eidem fuerit iucundum. Ab extra verò conducit sanguinariæ, intybi, sonchi, pampinorum vitis, seu portulacæ succus cum aqua rosacea, ac pauco aceto permixtus, si frigidos stomacho adhibeatur. Vniuersa verò victus ratio frigida, & humida præcipiatur. *Sitis curatio in febrientibus.* Verùm si in febrientibus sitis accidat, somnenta quædam sitis excogitanda sunt,

ex

ex Aetij sententia, quandoquidem & mensuram, & tempora potus decernere oportet. Nam si sine detrimento bibere possent ægri quando vellent, hanc sanè sitis medelam statim amplecterentur, sed quoniam intempestiuè sumptus potus non solùm sitim non extinguit, sed etiam contra, auget, propterea non ab re, eadem (vt diximus) lenimenta sitis excogitanda sunt, quibus oportet vti in principijs, ac exacerbationum augmentis, quo tempore potus prohiberi debet. In vigoribus autem primùm per gargarismos, & collutiones oris squallorem corporis mitigare oportet. Deinde declinatione incipiente potum dare. In remissione verò etiam nolentes aliquando cogendi sunt, vt potum assumant. Mitigare itaque oportet hanc sitim per irrigationem capitis ex oleo frigidissimo, vel rosaceo, Paulo & Aetio testibus, optimè etiam facit (vt inquit Paulus) nigræ lactucæ semen commanducatum. Ad hæc cucumeris semen in ore retentum, vel portulacæ viridis seminis, similiter & peponis, succique radicis dulcis. & tragacanthi singulas partes æquales assume, & cũ saccharo ad fabæ magnitudinem reducito, ac vtere. Aut seminis cucumeris satiui excipe drac. iiij. tragacanthi drac. ij. tragacanthũ contundito, & cribrato, semen vero conterito, & cum crudorum ouorum recentium albumine, ac saccharo catapotia formato, & ex his vnum sub lingua tenẽdum exhibeatur, vt paulatim dissolutum deglutiatur. Adieci autem saccharum his medicamẽtis quo iucũdiora fiant, quod in aqua rosacea dissoluatur. Conducit etiã melonis indi semẽ aut eiusdẽ parua frustulam, eius substantię, quæ est inter externum corticem, & internam medullã, si in ore detineantur. Ex succo etiã malorum punicorum, vel pampinorum vitis, aut cytoniorum cum aqua permixtis, in accessionũ vigore, gargarismi, & oris collutiones faciẽdæ sunt, pariter & ex vino albo aquoso multa aqua permixto. At in declinatione exacerbationum vbi incœperit, ac in earum remissione potum dare conuenit aquæ frigidæ vbi omnia cõsentiant, seu pauco aceto adiecto, vt diximus, ex Galen. sententia, vel vnc. iij. syrupi acetosi simplicis: aut ex oxysaccharo assumas, ac frigidæ permisceas, vel vt tutiùs exequaris non aquæ frigidæ, sed aquæ hordei miscebis. Verùm vbi vitiosus quispiam humor in ventriculo contineatur, biliosus si fuerit, ac prædicta refrigerantia, & humectantia nõ suffecerint, ita vt ex eisdem alteretur, ac contemperetur, per vomitum vacuari procurãdum est, cum his, quæ præcedenti cap. diximus, modo laborans non difficulter vomat. Nam si difficulter vomuerit, per inferiora purgandus erit lenientibus duntaxat medicamentis, vt puta cassia fistula, melle uẽreo, saccharo, violaceo, aut syrupo ex pluribus infusionibus violarum, vel rosarum cum tamarindorum decocto. Deinceps, quæ diximus medicamenta intus, & extra sitim arcentia, propinentur. Pariter si pituitosus, ac salsus fuerit is qui redũdat succus, quæ abstergunt, ac repurgant eundem humorem, offerre conuenit, veluti est ptisana ac eius cremor, radicis glycyrrhizæ decoctum ex aqua, ac ipsummet rosaceum mel, seu diluta aqua mulsa, & vbi hæc detergere non valuerint, quæ purgãt adhibeto, cassiã videlicet fistulam com tro-hiscato agarico, aut diacar. & deinde ad ea, quæ sitim arcent, præsertim ex calida. & humida affectione ortam, præbenda te conuertas. Huiusmodi sitim à salsa pituita ortam nouit Alexander per salsos cibos (vt ipse inquit) finitam fuisse. Quę verò sitis ex inflammatione oritur, cum sinis prædictarum partium curata inflammatione sedabitur.

Lib. 5. ca. 119

Περὶ λυγμοῦ. *Id est, De singultu.*

CAP. LXVI.

Oritur interim veluti conuulsiua oris ventriculi affectio, siue stomachi conuulsio quædam quæ à Græcis λυγμὸς, quandoque autẽ ab Hippocrate λύγξ dicitur, à Latinis autem singultus nũcupatur, qui motus quidam est vehemens, ac violentus stomachi, quo rem infestantẽ expellere conatur, vt ex Galeni sententia liquet, cùm tertio de causis symptomatum, cap. 2. tum commento aphorismi 39 sexti libri. Hic quidem motus (licet eiusdem generis sit cum vomitibus) fortior tamen illis, ac vehementior est, cùm per eum stomachus appetat, ac conetur eorum aliquid expellere, quæ in ipso continentur. Non siquidem in eius latiori spatio, sed in ipso ventris corpore, atque ea, quę sunt in ipsius ore penitiora, at quòd ea quæ veluti absorpserit stomachus, seu ventriculi os, quæ quidem per singultum excernere tentat ventriculus ipse, vehementiori motu indigeant, vt expellantur, quàm ea, quæ in capacitate ventris continentur, & per vomitum expelluntur, omnibus ferè clarè patet, mediocris itaque in vomitibus est stomachi motus, siqui dem per vomitum ea duntaxat appetit expellere, quæ in ventriculi spacio latiori continẽtur, fortior autem, & vehementior in singultu, cum ea, quæ sunt in ipsius ore penitiore, atque in ipso ventris corpore infarcta, expellere tentat ventriculus, vt liquidò constat apud Galenum præcitato libro tertio de causis symptoma. cap. 2. & commento aphoris. 39. sexti libri. Valeant ergo Arabes, & eorum doctrinam sectantes, qui contrarium sentiũt. In hac affectione quòd os ventriculi affectum sit præcipuè, patet apud Galenum tum præcitatis locis, tũ etiam tertio, & quinto de locis affectis, cùm pars hæc, vt sæpiùs diximus, exactioris sit sensus, quandoque ex eiusdem Galeni sententia commento aphorismi tertij libri septimi nedum os ventriculi, verum etiam totus ventriculus ipse. Nonnunquã etiam & pars ea, quæ propriè stomachus appellatur, gitlam nominant, affici potest, licet non adeò exactioris sit sensus. Affectio hæc cùm contineatur sub communi genere motuum illegitimorum, seu deprauatorum, vt liquet ex Galeni libro secundo de causis symptomatum, ca. 1. & maximè eorum qui à facultate fiunt, à causa tamẽ preter naturam irritata. Propterea nulli in dubium venit, quòd symptoma sit, in genere nox functionum naturalium ipsius stomachi deprauatarum. Nanque non vnius duntaxat facultatis opus, sed deprauatus motus est. sed duarum ex eiusdem Galeni decreto præcitato libro tertio, de causis symptomatum, ca. 2. nempe expultricis, & retentricis. Miscentur etenim tum morbi, tum symptomata interdum tam expultricis, quàm retentricis facultatis, vt ipse refert. Verùm primùm quidem expultricis motus est nõ legitimus, secundo loco retentricis, ac cõplectentis facultatis eiusdem ventriculi, vt ipse Galen. inquit Qua ratione nemo unquam ahit nos ipsum, dixisse illegitimũ esse motum expultricis ventriculi facultatis, cùm eiusdem primò noxa fit, secundariò verò ipsius retentricis.

Singultus quid sit.

Quibus singultus a vomitu differat.

Vide Auic. lib. 3. fen 13. tra. 5. c. 19. 3. de locis aff. cap. 7. 5. de locis aff. cap. 6.

Quæ pars in singultu afficiatur.

Quæ affectio præter naturam sit singultus.

tricis. Primò nanque per hunc prauum cupit ventriculus, media expultrice facultate, id quod cótristar reiicere, Secundariò verò cùm praue véter singultit, retentrix quoque facultas oblæditur, cùm prauè & non naturaliter cibos complectatur: propter eundem illegitimum seu conuulsiuum ventriculi motum, (siquidem conuulsio in totum nô est, sed veluti cóuulsio quædam & ambarum virtutum cómune symptoma) vt eidé Galeno placuit, idque non ab re, nanque conuulsio solis accidit musculis, ventriculus auté, nec stomachus musculus est. Sed in hac affectione simili tum affectu, tum motu mouentur, cis quibus instruméta respirationi seruientia per tussim ex intemperie ortá, omnibus nimirû ventriculi partibus quod contristat expellentibus.

Bifariam posse singultus generari. Quòd verò ob geminam causam excitari possit ab Hippocrate decretum est aphorismo 39. sexti libri. Inanitionem, inquam, vel repletionem, veluti & ipsa conuulsio propriè dicta. Illud idem confirmauit Galenus commento aphorismi 13. eiusdem sexti libri. Quanquam magna ex parte à plenitudine, tamè auté ex inanitione fiat singultus, vt ipse inquit. Hos secuti sunt Paulus, libro secundo, ca. 56. Alexander cap. 15. libri septimi, & Aetius libro nono, cap. 5.

Dubium aduersus Hipp. Verùm circa hanc Hippocratis sententiam hæsitare videtur Galenus libro octauo, de compositione medicamento. secundum locos cap. 3. asserens quòd ipse in conuulsione tertiam aliquá causam supra euacuationem, & repletionem nondum reperit, singultum autem sine his fieri vidit, vtpote ex acribus humoribus, aut serosis, & medicatis stomachum mordétibus, quos vbi vomitu reiecerint, statim singultu liberantur. Quinetiam ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus constâte, vel ipsomet pipere tenuiter cribrato, si statim vinum posteà biberint, & præsertim calida aqua temperatum, omnino singultiunt, calore quidem potus piper ad interiora deuchête, sua verò acrimonia ipso ventriculum molestante, vt ipse Galen. refert præcitato commento aphorism. 39. sexti libri, ex quorum numero ipse erat, vt patet ex præcitato libro octauo de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 3. tum tertio de locis affectis, cap. 7. Amplius & à cibo in mordacem qualitatem corrupto, quinetiam ex rigore, seu frigiditate oris ventris singultus excitatur, vt ipse refert, quanquam etiam asserat dignum consideratione esse, num ob nimiam euacuationem fiat singultus, veluti & conuulsio. Id tamen admittendum erit, ex Hippocratis auctoritate, quamuis rarò accidat. Ex quibus liquet non solùm ex repletione, & inanitione singultum fieri posse, verumetiam ex nônullis aliis causis morsum ipsi ventriculo inferentibus, ob immodicam videlicet caliditatem, vel frigiditatem. Quod verò vehemens caliditas, atque frigiditas morsum inferât, ac media continui solutione, dolorem promittent, liquet ex Galeni 4. de simplicium medica. facultat. cap. 1 quamuis vna erodendo, reliqua verò diluendo id efficiat.

Resolutio. Quòd etiam præter inanitionem, & repletionem iam dictæ causæ singultum excitare valeant, cófirmatum est à Paulo Aëtio, & Alex. præcitatis locis, verùm ne calumnia Hippoc. aliqua tribuatur, ac de insufficientia damnetur, nec Gale. & reliqui iam dicti auctores vt superflui condemnentur, dicere possumus primò Hippocrat. præcipuas vniuersaleis, ac maximas tantùm causas recensuisse ipsius singultus, quæ sunt inanitio, & repletio, reliquas verò particulares tanquam manifestas omisisse, quas demum Galenus, & reliqui particulatim enarrarút. Vel rectiùs dicamus, quòd quamuis plures esse possint particulares singultus causæ præter repletionem & inanitionem, eunctæ tamen ad eas reduci possont. Nanque cùm omnes morsus ratione, vt diximus, ipsum efficiant, aut calfacientes causæ erút, ac humores calidi, acres, & mordaces, & sic quisnam vereatur quòd vim habentes exiccandi, dicere poterimus, ex inanitione singultum fieri ex talibus causis: Quemadmodû ipsemet Galenus decretum reliquit aphorismo primo quinti libri, vel non calfacientes, sed infrigidantes ventriculum ipsum immodicè, propterea singultum excitabunt, quo casu quis etiam verebitur quòd singultus hic reducetur ad eum, qui ex plenitudine oritur: Nam cùm rigor, & frigiditas omnia neruosa corpora efficiant ad difflandum difficilia, sunt causa vt hæc repleantur, atque ideò singultus inde existát, vt testis est Galenus commento aphoris. 13. sexti libri. Non itaque defecit Hippocrates in narrandis causis singultus, nam considerata rei natura, duæ duntaxat vniuersales (quas ipse refert) erút, Nec de superfluo Galen. & reliqui condênari possunt, vt qui specitim magis, ac manifestas causas præter inanitioné, & repletionem conscripserint, licet ad easdem reduci possint cunctæ, quæ dictæ sunt, vt reliquæ, quæ ab aliis narrátur: quemadmodum si in febribus singultus fiat, stomacho præsertim, aut aliquo alio viscere inflammato. Tot itaque singultus causæ esse possunt particulares, licet vniuersales tantum duæ sint. Quæ omnes particulatim facilè dignosci queunt. Nam si ab inanitione excitetur, ex præcedentibus causis inanientibus, vt immodico sanguinis fluore aut alui profluuio, seu reliquis huiusmodi dignoscere valebis. Si ex repletione, aderunt & plenitudinis signa, sic si ex acribus humoribus, & medicata qualitate præditis, corû signa aderút, & vbi vomitu eos reiecerint, statim à singultu liberantur, veluti etiam si ex cibo corrupto in mordacem qualitatem aliqui singultiant, hi quoque à vomitu statim liberantur. Similiter ex rigore oris ventris, aut ob eiusdem partis frigiditaté, vel ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus singultire cótingat, ex relatione ægri facilè percipi poterit. Quamuis pueris maximè ob corruptionem alimenti in vêtre, aut ob eiusdem partis frigiditatem singultus accidat, Galeno teste, octauo de composit. medic. secundum locos, cap. 3. Frustra itaque conterédum tempus erit in narrandis aliis signis causarum singultus, cùm promptè quælibet earum percipi poterit, tum ex ægroti sermone, tum etiam ex iis, quæ suprà diximus. *Prognostica.*

Verum singultus ex inanitione si fiat, siue ex immodico sanguinis fluore, aut ex nimia purgatione, semper malum erit, Hippocrate auctore, aphorismo tertio & quarto quinti libri. *Curatio, si fiat ex inanitione.* Nec minùs & malum erit vbi à vomitu singultus excitetur. Indicat enim vel cerebrû neruorû principium, vel ventriculum pati non mediocrem inflammationem, ex sententia Hippocratis & Galeni aphoris. 3. septimi libri. Similiter & malum erit si ab ileo singultus fiat, vt liquet apud eundem Hippocr. aphoris. 10. præcitati lib. septimi. At si singultus in altiore sopore, aut animi deliquio, aut tetanis oborrus fuerit, mortem non longè abesse præsagit, vt inquit Aëtius: & singultu tamé correptum sternutatio superueniens liberat, inquit Hippocrates, apho-

aphorismo 13. libri sexti, quando scilicet ex plenitudine fiat, vt Galenus exponit. Vbi autem ex euacuatione ortus fuerit singultus, curabitur per alimenti conuenientis assumptionem, & per ea quæ defectum explent, eodem Aëtio teste. & si perseuerauerit adhuc immodicus sanguinis fluor, aut alui profluuium eisdem prospiciendum erit, iis maximè códucit oleum amygdalarum dulcium porû per se, aut cû aqua tepida, pariter & ptisanæ cremor per se, vel cum contusa pullorum carne.

Si ex frigiditate. Si verò ex frigiditate, calfacientibus curari debet (Galeno & Aëtio testibus) tum cibis, tum medicamentis. Quapropter in potu ruta cû vino exhibenda est, aut apium, cuminum, calamintha, asarum, pulegium, dictamû, aut nardus celtica, quodlibet eorû per se, aut simul mixta in aqua mulsa decocta, vel etiâ seseli, & daucus, seu castorium ex Galeni Aëtij, & Pauli sententia. vel syrup. de mentha, seu è corticibus citri paratû exhibe. Interim quoque drach. j. diacalaminthes, aromatici rosati, aut diarhodon, seu diacinnamomi cum exiguo vino, aut aqua mulsa præbebis. Foueri etiam extrinsecus debet stomachus oleo, in quo ruta, cuminum, & absynthium sint decocta, vt idem Aëtius inquit. Insuper oleo mastichino, nardino, costino ab extra vti poteris, similiter & saccelli parentur ex vtraque mentha, absynthio, calamintha, ac pulegio ana p. j. macere, caryophyllis, cinnamomo ana drach. ij. corticibus citri, ligno aloës, & chia mastiche ana drach. j. contusis omnibus sacelli formentur, ac calidi per se, seu parum inspersi vino albo odorifero applicentur.

Si ex frigidorum humorum copia. Quòd si simul cum frigiditate frigidorum, viscosorúmque humorum copia adsit, extenuantibus, & incidentibus vtêdum est, Alexandro auctore, inter quæ summoperè acetum scillinum approbat, ac ipsum oxymel scillinû. Paulus verò, ac Aëtius eis, qui integræ sunt ætatis drac. j. castorij ex posca potui tribuunt, quinetiam & ipsum forinsecus (vt aiunt) impositum cû oleo sicyonio, aut antiquo commodum existit. Deuique (vt Paulus refert) spiritus retentio potens est remedium. Ab extra verò vsus (vt inquit Trallianus) fuit castorio, styrace, & mastiche, oleo ipsa incoquens, agitabátque inter coquendum oleum ruta. & ex eo stomachum vehementer fouebat. & vbi hæc non suffecerint, per vomitum modo dicti succi vacuandi sunt, præsertim si facilè vomât, qui etiam iuuari poterit, ex potu aquæ tepidæ cû oxymelite, etiam scillino si opus fuerit. Et si ægrè euomât, per inferna ex hiera, & agarico (nisi quid prohibeat) vel tutiùs per clysteres purgabis, qui ex eodé agarico, & hiera, rosaceóque melle diacatho. aut medicamento ex dactilis parari poterunt, oleo, & sal adiectis cum mercurialis, caricarum, florû chamæmeli, foliorum betæ, ac maluarum decocto. Curat item sternutatio singultum à plenitudine ortum, Hippocrate. & Galeno testibus præcitato aphoris. 13. sexti libri. Nam violéto opus est motu, vt veluti concussæ ipsum efficientes humiditates difflentur, atque euacuentur hoc autem facit sternutatio (vt Galenus inquit) pariter & vomitus sufficiens erit ipsius medela, vt liquet eodem octauo de compositione medicament. secundum loc. cap. 3. Qua ratione etiam ex Aëtij decreto, cófert extremarum partium adstrictio, cópressio spiritus, vociferatio concinna cum plurimo clamore, deambulatio longa, & concitata, gestatio, atque adhuc magis equitatio, & cucurbitulæ cum plurima flamma pectori, stomachu, & dorso affixæ.

Curatio singultus à caliditate orti. Vbi verò ob caliditatem, mordacémque acrimoniam singultus fiat, primum vomitum reperiempus sufficientem medelâ, Galen. & Aëtio testibus. Quod si excrementa rodentia, & corrupta fuerint, iis vtendum esse côstat (vt inquit Trallianus) quæ contemperant, & simul id quod rodit, abstergere possunt. Quapropter temperata aqua, & pane ea imbuto, ac copiosa ptisana vtendum, item pisciculo aliquo, qui aceti paulû habeat, & pullis columbarum. Obtûditur etiam dictorum excrementorum mordacitas, si intybi succus fuerit potatus. item cucumeris semen decorticatum, tritúmque bibitum, & lactucæ semen, eodem modo: adhæc portulacæ succus potatus, ipsaque portulaca in cibo sumpta, & myxarum decoctum in potu acceptum, maximéque omnium tamen præstat (vt inquit Aëtius) lac recens mulctum. potatum, id verò sit asininum, aut caprillum: adhuc exhiberi poterit vtiliter syr. violaceus, ex nymphæa, de papauere, ac de infus. rosarum, seu de succo cichorij. Conducunt etiam pariter & hęc, si ex cibis in mordacem qualitatem corruptis aliquis singultiat, priùs tamê præcedente vomitu, vt diximus. Sic etiam si singultus fiat ex serosis quibuscunque, & medicatis humoribus, stomachum mordentibus. Verùm vbi mordacitas ex iis non alteretur, abstergatur. ac discutiatur iis quæ sensus stupefactionem inducunt, vti opus erit ex eiusdem Galeni, & Aëtij decreto. In quem vsum drac. j. medicamenti Philonij Persici, aut Romani exhiberi poterit. Quâquam ipsi pharmacum quoddam mixtam quandam facultatem habens alterandi, discutiendi, attenuandi, ac resiccâdi, & sensum obtundendi conscribant, quo etiam, si videbitur, vti poteris. Nam Galenus præcitato libro 8. de comp. medic. secundum locos, nedum idem medicamentum Asclepiadis auctoritate conscripsit, sed particulatim quodlibet medicamentum simplex, quod in ipso ingreditur, exposuit, ac eius vires examinauit. *Cap. 3.* Ab extra verò oleum rosaceum, citoniorum. de papauere, ac ex nymphæa applicari poterunt quodlibet eorum per se, aut cum aliquo aliorum permixtum. adiiciens solani. aut portulacæ, lactucæ, seu intybi succum, nec non aceti parum. Verùm si ob ipsius ventriculi, aut alteriùs visceris inflammationem singultus fiat, ex eiusdem inflammationis curatione sedabitur. Id verò ex iis quæ paulò post dicemus, patebit. Similiter si fiat ex spiritu flatuoso, eis quæ ipsum discutiunt intus, ac extra adhibitis soluitur. Consultò etiam prætermisimus particularem victus rationem singultus prout diuersa exigebat eius causa, ne nimiùm prolixi essemus, tum quoniam studiosi ex iis, quæ diximus in aliis stomachis affectionibus pro causarum diuersitate petere poterunt.

Περὶ ὑπτιασμοῦ, ἀνατροπῆς, ναυτίας, ἢ ναυτιώσεως, καὶ ἐμέτου. Id est, de supinitate, stomachi subuersione, nausea, & vomitu.

CAP. LXVII.

QVAMVIS venter cum pro naturæ lege se habeat, trahat quidem ad se supernè per stomachum, deorsum verò excernat. tamen cum ab aliquo, quod morsu, pondereve contristet, vexatur, eiicere id statim cupit. & quocunque vergit, id quod ostendit, eo abutitur ad expulsionem, & interdum si toti ipsi ventriculo talis affectus contingat,

tingat, vtroque etiam eius ore vtitur ad expellendu..., Galeno teste t... ruo de causis symptomatum. cap. 2. Non ...b re itaque in hoc expulsionis conatu, in eo plures excitari possunt deprauati motus, ac symptomata expultricis eiusdem ventriculi facultatis. Verum nos posthabitis his, quæ proueniunt, cum venter excrete cupit per inferiorem os in pyloro existens, quoniam de his infra pertr...ctabimus, de eis mentionem faciemus deprauatis motibus expultricis facultatis ventriculi, qui præter iam dictos i, si accidunt, cùm ... upiat id quod contristat, excernere per superiorum os in gula existens. Ij autem plures sunt prout diuersimode offensus ventriculus ipse à diuersis fuerit. Nam quidā est, qui à nonnu...is Græcis ὑπτίασμος τοῦ στομάχου Latinè verò supinitas stomachi appellatur, qui affectus contingit quādoque mixta intemperiem quamcunque ipsius stomachi, citra tamen vitiatos humores. Fit etiam per humiditatem multam quidem, non tamen m... ligne qualit... tis, vt liquet ex Galeno 8. de compo. medic. secundum locos. Irriguus enim stomachus (vt ipse inquit per larg...m humectationem similiter vt ligamenta neruorum, ... assatur. Q... idam verò a Græcis ἀνατροπὴ, à Latinis subuersio dicitur. Quanquam hęc vox indifferēter duo significare potest ... x eiusdem Galeni auctoritate. Nam quandoque appetitus perditionem sic appellare possumus: interim verò nauseosas affectiones ab accepto cibo fientes: contingit etenim quandoque hoc vnū solum symptoma accepto cibo, vt si paulo fortiori motu mo...ueantur, statim vom... nt. Appellant aliqui etiam taleis stomachicos. Verum hæc affectio quandoque ad solam oris ventris debilitatem sequitur, quod cibos amplecti, eisque obuolui non potest, velut tota ventris amplitudo solet. Quandoque verò & cum vitiatæ alicuius, modicæ tamen humiditatis, complexu. Nam multa quemadmodū & valde vitiata citra cibum nauseam efficit (vt posteriùs dicemus) quam nauseam Græci cum ναυτίαν, tum ναυτίασιν appellare solent. Q... andoque ipsa ventriculi vis ad a...um deprauatum excitatur motum, vt quæ ipsum contristant detrudat, qui licet non idem sit cum singultu, eiusdem tamen generis est, vt idem Gale liquet comment aphoris. 39. 6 lib. maioris, ac minoris ratione diff... rentes. Nam vehementior ille, mediocris autem hic stomachi motus existit ... vt præcedenti capite dictum est. Appellatur verò à Græcis ἔμετος, à Latinis vomitus. Verum quāquam quatuor hi affectus nominati paulò inter se dissideant, tamen nos quoniam primus, qui stomachi supinitas appellatur, facillimè curabilis est, quia aut adstringentibus solis, aut quæ siccare humiditatem possint, ac cōstringere laxatum corpus, curabitur, aut alterātibus, vel eisdem simul ... , de quibus in cura nauseæ, & vomitus mētio fiet, ampliùs verba de eo nō f... ciemus, velut neque de ea, quàm Græci ἀνατροπὴν Latini subuersionem nūcupant. Nam si ea ἀνορεξίαν, hoc est appetitus perditionem significabit, iam eius curā cōscripsimus. Si vero per eam intelligatur id symptoma, quod accedit sumpto cibo, vt si paulò fortiori motu moueantur, statim vomant, ex ... is e ... iam, quæ nauseæ, & vomitus curabi... r, curari poterit, potissimùm cum parum à nausea differet, quando a modice vitiata humiditate exoritur. Verum si ob oris ventriculi solum fiat imbecillit... tem curabitur vt supinitas. Reliquum est vt con uetum morem seruando de nausea, & vomitu à nobis sermo fiat. Ij nanque maximam inter se cognationem habent, ac vnus reliquū præcedit. Nam nausea vomitionem præcedit, licet non perpetuò ad nauseam vomitus consequatur, cùm nonnulli nausearunt, nec tamen vomuerunt, vt Galenus inquit 2. de caus. sympto. similiter Paulus ca. 155. lib. 2. dicebat nonnulli verò turbantur, sed nihil euomunt, humore ipsis tunic... imbibito. Quæ nausea deprauatus est quidam expultricis facultatis ventricul... motus, quo venter ipse ea quæ eius corpus cōtristant, quàm citissimè per stomachū vacuare appetit, vel breuiùs, irritus quidam est conatus ad vomendum: vt quidam volūt, seu inanis quædam vomendi irritatio, hæc interdum ad vomitum impellit (vt diximus. Interim verò & citra vomitionem fit, vt ex Galeni mente declaratum est. At vomitus prauus quoque est eiusdem expultricis facultatis ventriculi motus quo ea quæ in eius capacitate, seu latiori spacio existunt, ac ipsum contristant, & in se fl...ant, reiciat quamcitissimè per stom. chum, vt ... eiusdem Galen. verbis colligi potest præcitato lib. 2. de cauf. sympt. Ex quibus f... cile quispiam colligere poterit tum conuenientiam, tum etiam & differentiam inter nauseam & vomitum. Quod vero in ambabus his... affectionibus os vētris potissi... n ùm afficiatur, liquet apud Galen. cum 2. de cau. symp. tum etiam 5. de loc. affe. Dixi autem non ab re potissimùm, quoniam & totius ventriculi affectiones esse possunt, quemadmodū & reliquæ iam dictæ, vt apud eundem Gal. liquet præcitato lib. 5. de loc. affect. & cùm nemo sit qui vereatur ventriculum in husce affectionibus ob lædi, easque esse proprias eiusdem affectiones, citra quæ symptomata n... h... l ... ventre per os efferri potest, ex sent... ia eiusdem Galeni comment. aphor 43. 2. lib. propterea in hoc sermo protelandus, & tempus conterendum non est, etsi ventriculus per se quandoque per consensum, maxime in vomitu afficiatur, vt e... causarū enarratione patebit. Verùm qui aff... ctu... præter naturam sint, non admodum liquet, cum Gale. quandoque naturalis expultri... is faculi... tis symptomata appellet. Interim verò eiusmodi motus hic... ptaut sint, naturæ opera nūcupet, vt codem 2. li. de c. uf. sympt. scriptum est. At si quis eiusdem verba probè intellexerit, pro comperto h... bebit, vtrunque verum existere. Nam cùm nullum animal nauseare, aut vomere ab aliquo doceatur, imò à seipso, ac à propria eius natura, (seu vt ita dixerim) à principio intrinseco, & per consequens naturaliter hos exerceat motus, ein in dubium venerit motus hos naturæ esse opera, At quoniam nūquam natura ipsa taleis exorditur motus, nisi grauata, aut stimulata à quapiam præter naturā causā, quæ naturam sic violenter moueri cogit, propterea inter symptomata, quæ præter naturam sunt, annumerantur, ex illo siquidē sympto. genere sunt. in quibus causa aliqua quæ præter naturam est, ad taleis actiones naturam stimulat. Hinc fit, vt symptomata potiùs, quàm naturæ opera appellari mereantur, cùm nunquam ex seipsa natura taleis exordiretur motus, nisi à causa aliqua præternaturali fuisset stimulata. Et propterea non motu... secundum naturam, seu actiones, sed affectiones potiùs appellari merentur, quia quodammodo ab alie... & nō omnino à se natura in hoc opere motu habet, irritata scilicet. ac coacta a præternaturali. vt diximus ... causa. Contrahit etiam seipsum vētric... ... cum ea, quæ ab ipso excernuntur ad

Nauseacū vomitu cō- uenientia & differentia.
2. de caus. sympto. cap. 4.
Nausea quid sit.
Vomitus quid sit. cap. 3.
Quæ pars in eis affi- ciatur.
2. de caus. sym ca. 5. 5 de loc. affe. c. 6.
Loco cit.
Qua affe- ... præ- ter natu- ram sint.
cap. 3.

trat ad eum modum id quod in se continet, extrudens, quo manus nostræ aliquid exprimunt, vt Galenus inquit. Facultas autem, quæ motū ei præstat, vna è quatuor naturalibus est, expultrix scilicet appellata, cuius propriæ facultatis symptomata sunt nausea, & vomitus, ex Galeni decreto eodem 2. libro de causis sympto. Eiusdem namque praui motus sunt, vt diximus. Verùm si et vomitus iõ genere præter naturam fit, tamen si tempestiuè fiat, hoc est cùm id quod contristat, expellitur, ad animalis cōmodum per eum, nun erit symptoma in genere læsionis actionum, sed alteri generi sympt. subeuntur, quod scilicet est affectum præter naturam, ex Galeni decreto lib. de differē. sympto. in fine. Sic quoque de nausea sentiendū erit, si ad eam talis consequatur vomitus. Semper etenim præter naturam quempiam affectuum consequuntur. Dignoscitur autem nausea, quando ipsa in illa inani vomēdi irritatione lancinat, tantum ventriculum ipsum & nullum humorem educit, Aetio teste. Distinguitur etiam à subuersione, quoniam ea non nisi cibo assumpto, hæc autem sine cibo assumpto fit, ex Pauli sententia eodem cap. 54. lib. 2. Quamuis Gal. aliam præter hanc afferat diuersitatis causam, quoniam ea aut propter solam ventris debilitatem, aut cum vitiatæ alicuius, modicæ tamen, humiditatis complexu fit, hæc verò ex multa, & etiā valde vitiata, citra quoque cibum afficitur. Vomitus autem signa frustra quispiam conscribere tentauerit. Verùm à nausea ipse differt, quia per vomitum perpetuò aliquid extra excernitur, per nauseam autem nequaquam, quamuis ad eam (vt diximus) vomitiones interim consequantur, interim verò non. Hæc symptomata nonnullos sectantur ventriculi morbos, qui diuersimode à diuersis quoque causis oriri possunt, ea propter vt manifestior fiat eorum morborum cùm dignotio, tum curatio: ad dignoscēda eorum causas me conuertam, quoniam, & in his quoque non exiguam inueniemus inter dicta symptomata differentiam. Sunt verò in vniuersum duæ præcipuè prædictorum symptomatum causæ, nempe copia, vel humorum vitium, seu prauitas. Copia siquidem ventriculum grauando, prauitas autem, seu vitium morsum inferendo affligens, vt patet apud Galenum cum 2. & 3. de sympto. causarum & de compos. medic. secundum locos, & apud Alexan. cap. 13 lib. 7. Atqui copia humorum vt pondere, ac tensione, quæ in ventriculo sentiuntur, percipi poterit, ita vt cùm eos ferre non potest ventriculus, ad nauseam seu vomitum excitetur. Verùm si ciborum fuerit hæc copia facilè ex ægri, vel abstantium sermone percipi poterit, quemadmodum si sine cibis tensio, seu pondus sentiatur, humorum esse copiam coniectandum erit. At si non multi, sed praui humores fuerint, qui ventriculū obsederunt, si biliosi fuerint, oris amaritudo, sitis, atque ardor simul cum morsu in ore ventriculi & inappetētia aderit, & absumpti cibi in amaram, seu nidorosam qualitatem vertūtur, quemadmodum si frigidi fuerint neque siticulosus erit æger, neque ardorem in ore vētris sentiet, sed econtrà frigus, & quandoque immodicè appetet, percipietque in ore acidam qualitatem, ac scientque in ventre cibi assumpti & si dulcis fuerit pituita, eandem sentiet in ore qualitatem, verùm si salsa sit, sitis quoque in his adgebitur, minuetúrque appetentia, ac fortasse abolebitur, præter id quod similem quoque sentiet in ore qua-

Loco citat.

Nausea signa.

Aet. li. 9. cap. 10.

Nausea. & vomitus causa.

2. de cau. sym. cap. 3. de cau. sym. cap. 2. 8. de compos. medi. ca. secun. loc. cap. 3.

litatem. Quòd si vomitus ad has causas consequatur, faciliùs per vomitionem redundans succus dignosci poterit, tum visu à medico, tum gustu à laborante. Verùm vbi saniosi, serosive, ac tenues fuerint redundantes humores, non solùm ante cibos, sed & post acceptum cibum vomitu indueunt, perpetuo nimirum motum versari ex Aetij sententia c. 10. lib. 9. Ex vitiosis autem cibis deuoratis, aut vbi in ventriculo fuerint corrupti, si vomitus fiat, facilè quoque ex laborantis, aut adstantium relatione simul cum vomitionum qualitate percipitur. Atqui neque hoc satis erit pro causarum dignotione, sed diligenter considerare oportet, num in ventrem dūtaxat tales redūdent succi, an ex aliqua quadam parte, seu ex vniuerso corpore humores in vētrem confluant. Ad hæc nū in lato ventriculi spacio contineantur, eóque fluitent, innatentque, an in eius corpore infarcti, aut infixi fuerint? seu eius tunicis adhærescant, qui generantur in ventriculo humores, aut ab aliis partibus transmittantur? Hæc nanque cognitu perquam necessaria sunt, vtroque indigent exercitatæ considerationis. Nam si vniuersum corpus fuerit affectum, plethoricum quidem ex plethoræ signis id iudicabis. Si ex vitiosis humoribus repletum, id ipsum ex colore, & eruptionibus papularum circa cutem cognoscitur, atque ex ipsa adeò vrina (vt inquit Aetius) Quòd si non ab vniuerso corpore, sed ab aliqua eius parte vt capite, splene seu hepate humor ad ventriculū fuerit trāsmissus, æger ipse primùm affecti membri læsionem sentiet. Aut enim caloris sensus iuxta affectū membrum ipsi contingit, aut frigoris, aut grauitatis, aut etiam tactui nostro durum succumbit. Nec nausea intensa & crebrior, si ipsa excitetur, aut vomitus, si is quoque fiat, crebrior, & intentus erit, sed leuior & insigni aliquo spacio interposito vrgebit, totúsque præter hęc corporis habitus perpetuò considerandus erit. Ab iis illud existimādum erit, quanam victus ratione sit vsus, verum ne frequenti cruditati, aut satietati inciderit, idque in otiosa vita ac pręcipuè pręter consuetudinem, an contrà illud deinde perpendēdum an aliud membrum corporis certo temporum circuitu vexari solitum nunc nō vexetur, vel aliqua consueta excretio iis retenta sit. Verùm si nihil horum adsit, & crebrè, intenséque, nullóque insigni spacio interposito vrgeant prędictæ affectiones, certum est ventrem ipsum per se, ac primariò affectum esse, redundantesque humores in eo esse genitos. Num verò in latiori eius spacio contineantur, ac fluitent redundantes succi, vel in eius corpore adhærescāt, seu infixi sint, hoc modo interstingues. Etenim si vomitus statim post nauseam obortam, etiam citra violentiā comitetur, humorem noxium in lato vētriculi spacio esse non dubiè censendum. Sin autem nausea quidem excitata fuerit, verùm nihil notatu dignum per vomitiones efferatur, humores noxios, si biliosi sint, vel serosi, in ore ventriculi absorptos esse, vel si viscosi sint, ipsi eius ventriculi infixos esse, intelligito ex Tralliani decreto. Nam cùm humor quispiam in ipsis ventriculi tunicis cōtineatur, nausea quidem vexabit, sed inanis, & sine vomitu, & quę irritat dūtaxat, nullum humorem euacuans, Galeno auctore 1. de locis affectis, cap. 4. Quamuis humores crassi, ac viscidi, qui superficiei ventri infarcti adhærent, ante cibum etiam magis nauseam, quę inanes vomitiones moueant, & propterea nil mirum si ex ta-

libus

libus oriatur succis nausea, quod vomitus eam non sequatur, potissimùm si expultricis facultatis quoque adsit imbecillitas, veluti etiam non rarò euenit, quod ea robusta existente, humoribúsque tenuibus in ventriculi tunicis existentibus, exigua quædam eorum portio ex nausea violenta in ventriculi capacitatem effundatur, ac prorsus excitato vomitu per os eiiciatur, & hæc esse in causa mihi videtur, quod interim vomitus nauseam comitetur, quandoque vero citra vomitum nausea fiat. Quanquam succis etiam in ventriculi spacio consistentibus, nausea illa exigua quæ vomitum præcedit, excitetur similis ei affectui, quē Græci [illegible] dicūt, 2. de cau sym ca 4. qui tussim præcedere solet ex Galeno auctore eodem 2.li. de causis symptom. id quod etiam Aëtius Dubium. confirmauit, licet à quibusdam prauè eius verba fuerint intellecta. At si quispiā scire cupiat cur absorpti, seu infarcti in tunicis ventriculi humores ipsius corpus molestantes, præsertim qui morsum Ratio. inferant calidi, vel frigidi existentes singultum potius quàm nauseam efficiant: Respondebimus nos eos cùm non adeò morsum inferant, nauseam excitare, cùm verò mordacitatem validam efficiunt, singultum promouere, & propterea non semper humores etiam mordaces in ventriculi corpore im-Prognostica. pacti singultum efficiunt. Neque etiam nauseam, sed quandoque vnum, interim alterum symptoma excitant propter iam dictam causam. Verùm a vomitu singultus, & oculorum rubor malum esse inquit Hippocrates aphoris. 3. 7. libri, quemadmodum etiam à tuberculi introrsum ruptione vomitiones si fiant, malæ sunt, eodem auctore aphoris. 8. eiusdem libri, & iterum ab ileo malus est vomitus, vt idem inquit, quoniam is non semper adest, sed quando exitiales ilei sunt (Galeno auctore com. Aph. 10. lib. 7. aphor. 10. lib. 7.) Nausea verò quādoque (vt quidam volunt) signum crisiū existit, interim verò signum malum, vt in febribus pestilentibus: quādo in conualescentibus multiplicatur, indicat recidiuam. At vomitio vtilissima est, si pituita ac bile permixta quammaximè fuerit, si nō multa nec crassa sit Sincerior enim deterior est, siue fuerit porracea, aut li-Tex. 38. sequentibus. uida, aut nigra, quicunque ex his fuerit color, malum esse censendum est, auctore Hippocrate 2. prognost. Exitiale quoque admodum est, si idē homo omnes vomit colores. Et si vomitio liuida graue oleat ocyssimam indicat mortem, & (vt summatim dicam) omnis subputris, ac subfœtidus odor in omni vomitione malus est, Hippocrate auctore præcitato loco. Quòd autē interdum vomitus valetudinis causa rectè fiat, expetimentis credēs Cel-Curatio. sus approbauit. Commonet tamen ne quis qui valere, & senescere volet hoc quotidianum habeat, vt liquet lib. 1. cap. 3. Pro dictarum autem affectionum curatione illud primum animaduertendū est, quod vbi ex immodica humiditate citra vitiatos humores fiant, quæ velut mador quispiā circa affectam partem existens sola quantitate, & copia affligat, & veluti irriguum os ventris reddat, aut totum ventrem ob eandem multam humiditatem exolutum, ac laxum habeant laborantes, vtilissimus adstringētium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vsus existit, languido nimirū, exolutóque tunc reddito ventriculo ipso admodum laxatorum articu-cap 2 lorum, vt liquet apud Galenum 8. de compositione medicamentorum secundum locos. Quemadmodum vbi vitiati fuerint redūdantes circa ventrem, & stomachum humores, in maximum perueniunt detrimentum ægri, ex adstringentium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vsu, ex sentētia eiusdem Galeni præcitato loco, & Pauli ca. 54. lib. 2. Verùm si iam dicti succi præter id quod vitiosi nō sint, frigiditatem permixtā habeant, calfacientia prædictis adstringentibus misceri debent ex eorundem auctorum decreto: humida nanque intemperies siue sola consistat, siue cum calore, frigoreve coniuncta sit, omnium facillimè curatur, vt patet 7. method. De odoratu nota. medendi, c 9. Ad hæc sciendum quòd veluti grauëolentia omnia stomachum subuertere solent, sic odorata corroborare. Quapropter cùm ea multipliciter auxilientur stomacho, ob vitiatos serosos humores subuerso, nedum in medicamentis ipsis, verùmetiā in cibis permiscenda erunt. Et quoniam diximus per consensum quandoq; à toto, vel à quapiā corporis parte affectiones has gigni posse, quæ quidem curari haudquaquam possunt, nisi priùs totū corpus, aut primariò affecta pars curetur, ita tamen, vt neque eōdem tempore ventrem ipsum negligamus Galeno eodem auctore præcitato loco. 7. meth. c. 11. Propterea de iis à nobis sermo non fiet, sed eius Victus ratio. duntaxat nauseæ, & vomitus curationem aggrediemur, qui causam habent nedum in ventriculo contentam, sed in ipso etiam genitam, quo fit vt propterea etiam de nausea & vomitu ex bile ortis verba non faciamus, cùm neque ipsa in ventriculo oriri possit, nisi ab aliis partibus, iocinore præsertim, aut eiusdem bilis vesica ad ipsum trāsmittatur. Aër itaque eligatur, ad calidum vergens, item somnus, quies, ac etiam moderata inedia competunt Alexandro & Paulo testibus Hoc enim victu (vt inquit Alexander) pituita non solum alteratur, extenuatúrque, sed etiam in sanguinem benignum, probúmque conuertitur, vt eiusmodi quoque humor per inopiam alimenti nutrire possit, præsertim vbi dulcis fuerit. Quanquam in vomitionibus frequēter, & paulatim cibus offerendus est (vt inquit Paulus præsertim vbi biliosi fuerint. Decubitus autem sursum vergēs in omnibus quomodocunque nauseantibus, & vomentibus adornetur in conuenienti, & affectioni contraria domo, Aëtio auctore præcitato loco. Vbi autem vires inediam etiam moderatam non ferant, contusæ carnes, ac iura pullorū, seu gallinarum tribui poterunt pro cibis, modò eorum quantitas modica fuerit, cum quibusdam odoratis paratæ, vt cinnamomo, caryophyllis, seu aniso, cotoneis etiam, aut mali punici granis simul incoctis, aut exiguo omphacio, & aqua rosacea adiectis. Quòd si contusas carnes, seu iura assumere noluerint, poterunt ipsas quoque carnes galliuarū, pullorum gallinaceorum, columbarum iuuenum, phasianorum, perdicum, turturum, turdorū, merularum, leporum, ac capreolorū iuuenum, commodè pro cibis capere, & interim easdem assas adiectis prædictis odoratis, interdum etiā elixas, & præter iam dicta odorata decoqui cum eis possunt hyssopum, pulegium, serpillum, sampsuchus, fœniculum, oreoselinum, thymus, & reliqua huius classis, potissimùm vbi crassa, & renax pituita in causa fuerit, & tunicis adhęrescēs, atque impacta. Pro potu vinum exhibeatur rufum, subadstringens, & vetustius, vt inquit Aëtius, vel aquā mulsa. Vinum nanque adeò calefacit ventriculum, vt in qualitate eius calorem non intendat, licet eiusdem substantiam augeat, & mel despumatum ipsum per se optimū nutrimentum

trimentum

trimentum frigido ventriculo est, vt liquet 6. meth. med. cap. 7. A cibis autem semper cotonea mala, mespila, corna sorba eos fructus quos *azarolas* vocant, aut alia pyra adstringentia, seu mala punica gustare poterunt. Exiguam autem quantitatem de eis capiant, vt cibum duntaxat continere valeant. At quod natura, vel arte alui excreméta subducere quotidie cóferat, ac vitare immodicos animi affectus, cuilibet patere poterit. Cæterùm vbi tenues, ac serosi fuerint vitiati humores, qui stomacho impacti nauseam efficiunt, confestim vomitu eiciendi sunt, qui digitis, aut pénis immissi, protinus debet, vel liberaliori tepidæ potu, seu tenuissimo ptisanę succo exhibito, vt Alex. & Aëtio visum est, vel etiam mulsa ex Galeni & Pauli sententia. Verùm eo casu tā ptisanæ cremoris, quam aquæ mulsæ sumendum plus est, ex eiusdem Galeni decreto 7. meth. med. quàm vel nutrimenti, vel etiam deiectionis causa sumeretur. Idoneum quoque est (eodem auctore ibidem) si mulsa, in qua incoctum absynthium sit, bibatur. Nā id quoque (vt ipse inquit) tenues succos, quicunque videlicet in ipsius vétriculi ore continentur, cómode deorsum impellit. At si difficulter vomant, nedum prędicta mulsa, in qua incoctum absynthium sit, vti poterunt, verùm & aliis quoq; purgantibus medicaméntis, quibus prædicti redundantes serosi succi deorsum impellātur. Sunt autem ad eiusmodi affectus, vbi scilicet vitiosi succis ventriculi tunicis fuerunt recepti, idonea pharmaca, ex genere eorum quæ modicè purgent, sicut eorum vis super ventriculi, & intestinoru loca non ascendat, aut si quid vltra vasa quoque in mesenterio contingat, speciatim verò quæ ex aloë cóponuntur, sunt aptissima, & si illa præsto non sint, aloë ipsa per se, vt liquet eodem septimo met. med. cap. 11. Nam vbi humiditas vitiata tunicas ventris, porrigat picra ex aloë vtilis est expurgās humiditatem, eodem Galeno auctore octauo de cópositione medica. secundum locos, cap. 2. Exhibeantur itaque ipsius medicamenti ex aloe, & potissimùm ea elota drac. ij. aut ipsiusmet aloes (vbi ipsius medicamentum haberi nequit) vel drac. j. s. formatis ex ea seu iam dicto medicaméto cópósito, catapotiis, pôstq; per aliquod tempus vnc. ij. vel iij. syr. ex pluribus infus. rosarum rubearum, vel persicarum exhibere conuenit, vel drac. s. prædicti medicaméti ex aloë assumens diacath. drachm. iij. cum vnc. j. pulpæ cassiæ fistulæ bolus figuretur, ac tribuatur. Poteris quoque vice prædicti medicamenti drac. j. elotę aloës admiscere, nāque ea licet purget minùs, roborat tamen ventriculum magis, vt eidem Gale. visum est. Verùm quibus lenta pituita vétriculo est infixa, iis prius exhibenda sunt quæcunque hāc dissecent, postea purgandum. Quod si ad vomendum sunt idonei, non inutile erit per radiculam ex oxymelite euomere, eodem Gal. auctore præcitato lib. 7. metho meden. cap. 11. Si verò inepti ad vomendū sint, nedum ipsum oxymel tribuendum erit, quo frigidi, crassi, & glutinosi humores attenuentur, ac dissecentur, verum etiam & ipsum oxymel scillinū cum aliquorum incidentium, repurgātium, calefacientiúmq; decocto, veluti est hyssopum, serpyllū, pulegiū, absynthiū, fœniculi, & oreoselini, ac capparorum radix, quibus sæpius assumptis, prædictū quoq; pharmacū ex aloë præberi poterit, & si videbitur, robustis potissimū corporibus trochiscatum addas agaricum, ex eo drach. j. assumés. Verùm vbi

Medicamētorum vsus. 7. meth. ca. 11.

pituitosi succi acidi, aut dulces fuerint, eos concoquere tentandum est, ipsi naturæ in hoc opē ferendo, quiete, inedia, & somno (vt dixim⁹ ac aliis, quæ concoctioni tum intus, tum extra opitulantur. His quoque peractis ad ea, quę stomachum, ac vétriculum ipsum roborát, ipsorumque intemperiem alterant intus, ac extra adhibita cófugiédum est. Quapropter medicamentum, quod ex calamintha constat, seu pharmacū ex tribus piperis generibus, aut aliud quoddam cósimile commodum existit, ex vino tenui, aut aqua potatum si drach. j. eorum exhibeas, in quem vsum confert diacinnamomum, aromaticum rosaceum, dianisum, ac medicamentū ex xyloaloë cófectum, insuper diarhodon, si simili pódere eodem modo exhibeantur. Forinsecus autem (vt inquit Aëtius) stomacho mastichen chiam, vnguento nardino dilutam, & tritam, purpureáque lana exceptam imponito. Vel recipe chiæ mastiches, & aloes ana vnc. j. diluantur, & dissoluantur in oleo de absynthio, ac nardino, & similiter cum purpurea lana ventriculo imponātur, aut olei mastichini, & de absynthio, ac nardini, sing. vnc. j. excipe, & menthæ siccæ, cinnamomi, maceris, & galāgæ ana dra. j. chiæ mastiches drac. iiij. permisce, & cum pauca cera vnguētum facito, ac imponito. Item vtriusque menthæ, & absinthij ana p. j. excipe, cinnamomi, chiæ mastiches, & ligni aloes ana drac. ij. corticum citri, maceris, calami odorati ana drac. s. caryophyllorum scrup. j rosarum rubearum siccarum manip. s. Omnia contúdito, simúlque misceto, & saccellos in scutiformi figura formato, ac stomacho imponito, qui insuper macerari in vino græco, aut guarneto poterit, in quo absynthij parum fuerit decoctū, & sæpius iterari calidi applicentur. Verùm vbi emplastris magis vti volueris, chiam mastiché assume, quæ in oleo nardino, ac de absynthio diluatur, ac maceretur quantum satis sit, ad dimidiam quātitaté eius, ipsius aloës adiice, adeò vt in emplastri formam redigantur, in corioque scuti formā obtinente extédas, & vtere, & si mauis cinnamomi, maceris, caryophyllorum, ac calami odorati exiguū pulverem addere poteris, ex torrido item pane, vino græco, aut guarneto macerato, & vtraque mēthā, ac absynthio contusis, ac cinnamomi aloës, & chię mastiches puluere optimum medicamētum ad frigidum, ac laxatum stomachum parabis. Sæpe tamé accidit, vt in ipso ventriculi sinu contentus humor vomitum excitet, qui humor per vomitū etiam expurgatus causa est, vt prior vomit⁹ facilè quiescat, & propterea non ab re prouocari etiam debet cum aliquo ex prędictis vomitus. Pari etiam ratione vbi multa, aut corrupta alimenta in eo taliter contineantur. Nanque vtilis est vomitus plenis, & biliosis omnibus, si vel nimium se repleuint, vel parum concoxerunt. Nam siue plus est quam quod concoqui possit, periclitari ne corrumpatur non oportet. Si verò corruptum est, nihil commodius est, quàm id qua via prædictum expelli potest, eiicere, Celso auctore eodem cap. 3. libri primi. Id quod dicere solent medici, Vomitus vomitu curatur. Quanquam non propterea euertunt Hippoc. sempiternæ veritatis axioma, quod videlicet cōtrariorum cōtraria sunt remedia, & quod curatio perpetuo à cōtrarijs fiat, cum per vomitum humores euacuantur, qui nauseam, & vomitum stomacho inferebāt, & propterea per cōtrarium fit curatio. Nam prorsus euacuare alienū, naturǽq; inimicum humorem, eius-

dem retentioni contrariū est, Galeno auctore sexto de Morbis vulg. rescindit etenim vomitus eum affectum, ob quem priùs & nauseabundi ægri erāt, & vomebāt causa per eum abscissa. Verùm vsq; adeo iuuari à medico vomitus debet, quod ad naturę cōmodum fiat, ac per eum id quod cōtristat, expellatur: vbi autē immodicus fuerit, nec ad animalis cōmodum fiat, sed per eum id quod non deberet expelli, excernitur, & propterea nō conferat, is reprimi debet Hippoc. auctore aphor. 2. primi, & secundo quarti libri. Quo casu (vt inquit Aetius) extremæ corporis partes fricētur, manibúsque calefactis palpentur, & violentiùs adstringantur, deinde pedes, & manus in aquam solito calidiorem demittantur. Stomachus quoque absynthij cremore irrigetur, apio insuper, cumino, aut petroselino adiuncto, vtraque mentha, ac spica, necnō cinnamomo, & chia mastiche, seu calamo odorato, macere, & galanga, pauco vino adstringēte odorifero addito. Ex iis quoque epithemata fiāt, vbi prædicti fuerint redundantes succi frigidi. Nam si calidi fuerint à toto, vel ab aliis partibus trāsmissi, sātalum, rosa, corallum, ac alia infrigidātia absinthij cremori adiūgenda sunt. Odoramēta etiam, vbi immodicus fuerit vomitus, naribus olfacienda admoueantur, ex eiusdē Aetij decreto, velut sunt rosę, mala cotonea, pulegium, mētha, spica nardi, vel ex aqua rosacea, myrtina, ac florum citrāgulorum cum pauco aceto rosaceo odoramentum fiat. Poteris insuper addere santalos, citri corticis, ambræ, seu moschi parū. Cęterùm affectione diutiùs permanente, & cibis præ morbo non retentis, cucurbita ad os ventris cum plurima flamma affigatur, donec locus rubefiat, atque ipsa adhuc affixa, cibus præbeatur, ex eiusdem Aetij monumentis, ac Pauli cap. 55. lib. 2. Cibus autem frequenter, & paulatim dari debet, vt dictum est antea, post quem semper aliquod adstringens præbeas. Ex palmulis quoque, malicorio, & galla, vino adstringenti incoctis, & pane tosto simul contrito, puluereq; cluæ mastiches, ac cinnamomi cataplasma applicādum parari poterit. Et si biliosi fuerint succi, ac calida ventriculi intemperies acacia, hypocistis, balaustium, rhu cataplasmati adiungantur, ac prædicta in posca decoquātur. Ad quotidianas autem nauseas, & acescentem cibum, ac vomitus, coriandri semen tenuissimè trittum cochleari mensura veluti farinam aquę inspersum bibēdum præbet Aetius, aut mastiches cochleare ex frigida aqua, vel lactucæ albæ semen cochleari mēsura ex aqua iis qui stomacho exuruntur. Ad vomitum restinguendum confert ex Plinij Secundi sentētia libro secundo, ca. 11. si mastiches vnc. j. cumini denarium vnū accipias separatim trita, postea vua passa enucleata permisceas, & linteo inductū stomacho suppones, similiter mēthæ cacumina cū succo mali granati trita, & potui data, & ad eos, qui cibū cōtinere nō possunt, & eiiciūt, betonicæ denarios duos accipe, mellis decocti, quod sufficiat pastillos facito, & ex his pastillū vnū glutiat: ex aquę calidę cyatis duobus, vt ipse inquit. Sāguinis autem vomitus cap. de cruenta spuitione studiosi remedia petant.

commen. 2.
commen. 9.

Περὶ φλεγμονῆς τοῦ στόμαχου ἢ κοιλίας. Id est, De inflammatione stomachi, vel ventriculi.

CAP. LXVIII.

VELVTI cæteræ corporis partes, sic quoque stomachus inflammatione tentari potest, quæ licet variis modis in Galeni doctrina intelligi possit, hic ea duntaxat, quæ ex calidis redundantibus succis oriri consueuit, per φλεγμονὴν, hoc est inflammationem intelligi volumus siue sanguis fuerit, siue bilis, aut vterque quomodocunque permixtus. Cum itaque ea oritur, siue in ore, siue in alia quauis ventriculi parte, ex dolore simul cum positu pars ipsa affecta facile dignoscitur, similiter & ex proprij eiusdem partis muneris oblæsione, appetentiæ siquidem, si in ore ventriculi, concoctionis autem, si in eius cauitate excitetur. At quòd ipse morbus compositus sit in magnitudine primò, & secundò in intemperie, & tertiò in soluta continuitate, luce clariùs patet apud Galenum cùm lib. de differen. morborum, cap. 12. tum 3. de temper. cap. 5. libr. de inæquali intemper. cap. 3. ac reliquis plerisque locis. Quapropter nō ab re eam insequuntur tumor præter naturam, grauitatis, ac multi caloris sēsus, & dolor circa partem affectam, accedūt ad hæc sitis valida, & febris ardens, tumor autem & calor etiam tactu à medico iudicari queunt. Nausea quoque consequetur, propterea quòd inflammationis causa in ventriculi tunicis contineatur. Verùm vbi biliosus magis redūdet succus, ita vt inflammatio erysipelatis naturā referat, vehementer erit ardor, sitis immoderatior, ac ardentissima febris, sed minor tumor, ac grauitas. Ex quibus etiam signis interstingui poterit diuersa causa eiusdem inflammationis, præcedente victus ratione, ætate, temperamento, anni tempore, ac reliquis non prætermissis. At vbi stomachus inflammationem sustinuerit, magna opus est diligentia, vt inquit Alexander cap. 14. lib. 7. Quoniam maximum morbum, & necessitatem corpori affert. Quòd si imbecillis fuerint viribus, qui ea laborāt, mortifera vt plurimum esse solet. Quamuis nedum ij, sed etiam qui valentiores ipsis sunt, ab ea interimi consueuerunt. Nam quibus vel iecur, vel vētriculum plegmone obsidet, veluti pleuriticis peripneumonicis, ac synāchicis vna salus est, videlicet ipsum virium robur, ex Galeni decreto decimo methodi medendi, cap. 5. Pro eius itaque curatione aer temperatus, seu parum ad frigidum vergens eligatur. Somnus item moderatus, aut paulo breuior. Nam si longior fiat quàm oportet, potiùs ipsa inflammatio augeretur, detēto insimul in tali somno intus, nedum præter naturam calido innato, sed alieno, & eo qui præter naturam est, ad quotum detentionem non immeritò inflammatio ipsa (vt diximus) augeretur. Similiter quies iniungenda est, motúsque vitandus, nam prima sunt (vt inquit Celsus cap. 5. libro quarto) quies, & abstinentia. Et si aluus suapte natura humecta nō sit, lenibus clysteribus lenienda erit. Immodici animi affectus non parum nocent, & propterea vitandi sunt. Quātum verò ad cibum, & potum attinet, dicebat Galen. decimotertio methodi medendi, cap. 13. quòd in inflammatione cùm iocinoris, tum ventriculi exquisitissimo victu est opus, quippe cùm munus eorum toti animali cōmune sit, acceditq; omnibus animalis partibus maximum incommodū, siue non probè concoctum alimentum sit, siue non ritè in sanguinem conuersum. Quanquam commune sit in qualibet partium internarum inflammatione tenuissimo vti victu, modò vires valeant. Speciatim autem vti possunt, qui stomachi, aut vētriculi inflammatione laborant, pro cibo, ptisana, seu eius cremore, & si erysipelatis magis naturam

Partis affectæ dignotio.
Quòd affectio præter naturā sit inflāmatio eiusdē inflāmationis signa.
Causa.
Prognostic.
Curatio.
Victus ratio.

referat, vt poterunt lactuca, cichorio, seu endiuia, quam vulgus *scariola* vocat in aqua hordei decoctis, aut in iure pullorum gallinaceorum iure.l. ro potu aqua hordei vtantur, aut ea, in qua semina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, seu exiguum cinnamomum, cui iterum adiicere poteris succi malorum punicorum acidorum parum. A vino autem, & carnibus quibuscunque omnino abstinendum, quoad vires valeant. Confestim autem, modò nihil prohibeat, vena secāda erit, eaque interna, præsertim vbi totius corporis plenitudo adsit omnium humorum ex æquo, aut ipsius sanguinis, & prout vires ferunt, sanguinis quātitas extrahatur, etsi opus fuerit denuo repetatur. Vbi verò bilis redundauerit magis, eadē quoque vena secanda erit, minor tamen sanguinis quantitas educēda. Vtendúmque pariter in vtrisque frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, ac reliquis diuersionibus, præsertim circa initia, ac omnino a medicamine, quod aluum deiiciat, abstinēdum eo tēpore est, quo phlegmone ventriculum, aut intestina occupare cœperit, siquidem longissimè à tentata fluxione parte quod redundat reuellere, nequaquam ad eam trahere conuenit, ex eiusdē Galeni sententia prærirato libro 13. methodi medendi, cap. vndecimo. Post hęc ad ea, quæ extrinsecus applicantur, confugiendum est, quę mixtæ facultatis esse debent, quemadmodū in inflammatione iocinoris dicemus, idque non in generatione phlegmones modo (vt Galenus inquit) nam id omnium inflammationum commune est, quando etiam si quis repellentibus tantum illo tempore vtatur, non peccet, sed etiam cùm nec affluat, amplius quicquam, nec repelli possit, id quod in laborante particula continetur, propterea quod tunc multus in ea sanguis cōtineatur, isque crassior atque vehemēter impactus, & virtus partis iam debilior est, vtpote cùm in suo vigore consistat, quo tempore vna duntaxat quæ à phlegmone sumitur, agēdorum est indicatio, hanc *θεραπείαν* Greci vocant, huic tamen ea, quæ à parte affecta sumitur indicatio eodem etiam tempore copulanda erit. Quę quoniam ex numero earum est, quarū munus toti corpori est ex vsu, siue os ei', siue cauitas afficiatur, propterea robur eiusdem seruari debet. Non ab re itaque cocuntibus contrarijs indicationibus, compositum quoque esse medicamentum oportet, eodem Galeno teste præcitato libro 13. method. med. cap. 16. Id quod cōmune existit omnibus partibus, quarum functiones vtiles toti corpori existunt, vt ipse inquit. Ob hāc igitur causam a principio ad finem vsque mixta curatio esse debet ex adstringentibus, ac laxantibus. Attendēdum autem (vt inquit Alexāder) qua re magis opus sit, atque eius copia magis intendi debeat: quamuis circa initia semper adstringentia intendi debeant. Nam etsi eis duntaxat vtaris eo tempore non peccabis, ex Galeni auctoritate, vt diximus eodem decimo tertio methodi meden. cap. 16. Qua de re oleum omphacinum, rosaceum, aut citoniorum adhiberi poterit, vel etiam de absynthio potissimùm vbi non valida fuerit inflammatio, aut feruor ingens, vel ex rosis, & absynthio parte vna, floribus chamęmeli, radicibus, ac folijs althææ parte media in aqua pluuiali decoctū fiat, & pauco aceto, aut vino albo aquoso addito epithemata fiāt. Insuper ex oleo rosaceo omphacino, mastichino, ac de absynt. ana vnc. j chamæmelino, & amygdalarū dulciū ana vnc. v. puluere san talorum, & corallorum rubeorum, ac rosarū rubearum sing. ij. drac. ceræ quod satis sit, modicoque vino albo, aut aceto addito vnguentum fiat, & vtere. Quòd si maiora adstringentia requirat affectus, œnanthen, hypocistin, balaustium, rhu obsoniorum, flores rosarum, ac reliqua huiusmodi adiicere poteris, quæ ventriculum tum refrigerando, tum vero firmādo sint idonea. Quemadmodum vbi laxātibus magis indigeat, vtpote in incremento, aut summo vigore inflāmatione existente, præd ctis, quæ laxāt miscenda, ac augenda sunt, veluti chamæmelū, althæa, semen lini, melilotum, fœnumgræcum, adeps anserinus, seu gallinaceus, oleum chamæmelinum, anethinum, liliaceū, mastichinum, ac vtriusq; amygdalę, quibus omnib', aut quibusdā simul permixtis varia medicamenta, prout vsus expostulabit cōponere valebis, cum epithemata, tū cataplasmata, tum etiam vnguēta. Aetius verò cataplasmata huiusmodi inflāmationibus maximē conuenientia fieri præcipit ex hordeo, semine lini, melle, vnguento nardino, modicóque vino, adiecta mastiche, & absynthij coma. Verum vbi moderata fuerit inflāmatio etiam Gale. ceratum si efficiens est, cuius descriptio habetur 8. meth. med. cap. 5. Et vbi stomachus magis corroborari postulet, aloēn augere cōuenit, admiscerēque cum eo aut succum absynthij, aut œnanthen, aut succum capreolorum vitis. Cæterum vbi phlegmone prorsus inclinauerit, deiiciēdi ventris causa qui prorsus non deiecerint, nihil lædes, si vnc iij. mellis acrei cum decocto vnc. j. tamarindorum exhibeas, aut vnc. iij. syrup. ex pluribus infus. rosarum, vel violarum vbi vehementior sitiatur ardor. Amplius si vnc. j. aut vnc. j. & s. cassiæ fistulæ cū cichorij decocto, aut aqua hordei præbeas, nedum nihil nocebis, sed summopere proficies. Nam neq; veretur Galen. hoc tempore etiam in iocinoris inflammatione (vt dicemus) vbi cauū eius afficiatur, purgātia medicamēta, modo valentiora non sint, exhibere. Immo etiam & valentiora cum pt sana permixta approbat, vt patet eodem 13. metho. med. cap. 15. verbi gratia, filiculam, & corticem nigri veratri, quamuis ab hisce adeò valētibus medicamētis abstinere perpetuò, potissimùm in internis inflammationibus, consulerem. Si quid verò saniosum relictum è phlegmone est, ita vt emolliētia requirat, etiam corroborantia, ac adstringentia cum eis permisceri debēt, ex Tralliani decreto, quorum medicamentorum magna copia apud eundē reperitur, necnon apud Aetium, & Paulum, & propterea vt ea conscribam superfluum fore putaui.

Medicamẽtorũ ratio. *Vena secto.* *Purgatio nem exhibenda sit.* *Topica.* *Lib. 9. c. 16.* *Quo tẽpore purgatio prebẽri possit.* *Loco citat.* *Aetio loco citato.* *Paulus li. 3. cap 36.*

Περὶ ἀπεψίας. *Id est, de cruditate.*

CAP. LXIX.

IN alteratrice vētriculi facultate (quā concoctricem appellāt, veluti & ipsā actionem, seu alterationem, concoctionem, quæ nihil aliud est quam ciborum inconuenientem animali qualitatem alteratio, ex Galeni sententia libr. de differen. symptom. cap. 4. Fit autem ea à ventriculo cibum sibi assimilāte, propter certā quandā elementorū temperiē, quæ proprietatē corporis eiusdem efficit) accidit quandoque frustratio, quæ quidem ipsius alterationis, seu concoctionis symptoma est, eodem Gal. teste 3. de causis symptn. cap. 1. Verum cum frustratur, propterea quòd nulla omnino alteratio fiat, id symptoma præcipue a Græcis ἀπεψία,

a Latinis

à Latinis cruditas nominatur, modo quo in animi functionibus immobilitas, & insensibilitas dicitur, significatibus his vocibus actionis amissionem, ac priuationem. Quandoque vitiosa alteratio fit, quæ iterum à Græcis ἀπεψία, à Latinis quoque cruditas nuncupatur, significatur tamen non sicut priùs priuatio, seu deprauatio alterationis. Cùm autem deprauatio hæc duplex esse possit, vel quod tardè & nundum conuenientem mutationem cibus suscipiat, vel quod corrumpatur omnino, ita vt naturæ gratiam prorsus recipere nequeat, priorem quidem Græci βραδυπεψίαν, Latini tardā concoctionem nominare solent, secunda verò nomen proprium nō inuenit, vt patet eodē tertio de causis symptom. Sed quoniam diximus ἀπεψίαν nominari posse, tam priuationem concoctionis, quàm etiam eius deprauationē, tamē quia æquiuocè quæ vitiosa facta est, cum ea quæ omnino nō fit, sic nominamus. Propterea clarioris doctrinæ gratia, priuationem alterationis ἀπεψίαν, eius verò vitium δυσπεψίαν, sicut tarditatem seu imbecillam alterationem βραδυπεψίαν nominabimus. Erit nanque βραδυπεψία, siue cōcoctionis tarditas, mutatio quędam in conuenientem qualitatem, sed ægrè, & spacio longiore, nam velut inchoata, & deficiens in ea actio est. ἀπεψία omnimoda priuatio eiusdē actionis δυσπεψία verò alteratio in alteram qualitatem, non tamen in eam, quæ secundū naturam est, vt liquet apud eundē Galenum præcitato libr. tertio de causis symptom cap. 3. Et quanquam cruditas proprie nuncupetur ea concoctionis frustratio, in qua omnimodè priuata est actio, ita quòd alteratio non fiat, nam concoquendi tarditas (vt diximus) βραδυπεψία & eiusdem operis prauitas δυσπεψία proprie nominari poterunt, omnes tamen nos vniuersali vocabulo vtetes cruditates nominabimus, cùm tn qualibet earū concoctio ipsa frustretur, vt diximus, & ex eisdem fere causis oriantur, maioris duntaxat, & minoris ratione diffidētibus. At quia concoctionis opus in partibus ab ipsius ventriculi ore inferioribus fieri nemo negat, necesse est (vt Galenus inquit quinto de locis affectis cap. sexto,) hanc ipsam partem cùm nō benè disposita fuerit, cruditatum esse causam. Nō ab re igitur ventriculus ipse secundum eius spacium seu cauitatem oblæsus est, cum & ipsum coctionis instrumentum sit a natura fabricatum, quomodocunque cōcoctio vitiata fuerit, modo vitiata eiusdem a quopiā externo errore non proueniant. Fieri nanque poterit cruditas aliqua (vt dicemus) absque hoc quod ventriculus afficiatur, vt apud eūdem Galenum liquet, cùm primo & quinto de locis affectis, tum tertio de causis symptomatum, cap. primo. Qui propter licet prædicta tria concoctionis symptomata diximus, eiusdem functionis frustrationem insequi, non tamen semper intelligēdum erit, quòd facultas ipsa fuerit lęsa. Nam cum ab aliquo errore externo aliquod prædictorū efficiatur, nequaquam ipsa facultas lęsionem patitur. Erunt itaque facultate ipsa oblæsa prædicta symptomata in genere noxæ functionum naturalium alteratricis videlicet. Verùm in vno symptomate, vt puta in βραδυπεψία ipsa actio erit diminuta, in ἀπεψία ablata, & in δυσπεψία deprauata. Duo autem priora symptomata facilè dignoscuntur. Nam ciborum assumptorū qualitas siue nictare velint, siue vomere, planè seruatur, licet in βραδυπεψία, acidi quandoque ructus fiant, interim vètriculus halituoso impletur spiritu. Verùm deprauatam concoctionem ructus iniucundus proueniens manifestè indicabit, qui modo vnum, modo alterum vitiosum saporem præ se fert. Et si per aluum corrupti cibi deiiciūtur, necessariò aderit deiectionum graueolētia. Causa autem eorum symptomatum cōmunis, alteratricis facultatis frustratio est, vt sæpe diximus. Prima verò eiusdem frustrationis causarum genera duo sunt, vt idem Galenus inquit præcitato libro tertio de causis symptomatum, ca. primo. Alterum ex facultate ipsa læsa, alterum ab externo quopiam errore proueniens. Virtutis autē læsio adhuc bifariam esse potest, aut culpa propriæ substantiæ ex aliqua primarum qualitatum intemperie, vtpote cùm pręter naturam calfacta, infrigidata, humectata, aut exsiccata fuerit. Vel lęditur virtus ipsa ab aliquo instrumentali morbo, vt erysipelate, phlegmone, œdemate, scirrho, abscessu, & aliis huiusmodi, quorum omnium occasione venter facultate eius concoctrice oblæsa malè concoquit. Verùm in eiusdem ventriculi temperamentu vitiis propria eius substantia labefactata concoctio læditur, in cæteris morbis, qui tantum sunt instrumentales dūtaxat impedita. Qui verò ex intemperie simul, & instrumentali morbo compositi affectus sunt, vtroque modo sunt noxij, ex sententia eiusdem Galeni præcitato loco. Ex tot itaque internis causis affectus ventriculus malè concoquit. Verùm ipso minimè affecto, à nonnullis etiam causis concoctio impediri potest, vt propter cibi, ac potionis immodicam copiam, vel propter eorum qualitatem alienam, aut propter intempestiuitatem, intelligo autem per intempestiuitatem, acceptionē ciborum antequam prior cibus probè subierit, ac etiam præter cōsuetam horam, similiter propter incongruum ordinem, vel somnum exiguum, aut vitiosum excrementum. Quanquam si ex eo concoctionem frustrari contingat, etiam ventriculo ipso minimè affecto (inter internas causas connumerari debet. Cùm denique tot possint esse frustratæ concoctionis causæ, quia via ipsę secernēdæ, ac dignoscendæ sint, non ab re differēdum putaui. Verùm si ex immodica cibi, ac potionis copia, vel praua eorūdem qualitate, seu intempestiuitate, vel incōgruo ordine, aut exiguo somno prædicta symptomata excitentur, haud ęgrè ex laborāte ipso, seu adstante percipi poterit. Interim verò vbi corruptela assumptorum sequatur, ex ipsa corruptionis differentia, alimentorū qualitas præassumpta arguit poterit. Nam si in fumosam qualitatem corruptela vergat, argumentum est ex calidioribus, magisque biliosis cibis prouenire. Si verò ad acidā, ex iis qui frigidiores natura sunt, magisque pituitosi. At si in ventriculo cibi non suapte natura in fumum transmutētur, & quispiam fumosum ructum emittat, efficientem huius causam calidam ipsius vètriculi intemperiem esse côiiciendum erit. Si verò saporem acidum referunt, eam frigidam esse necesse est, quamuis similiter in excrementis fiat, cùm in ipso ventriculo contineantur: nam acidas qualitates quidem creāt, quæ pituitosa sunt & frigida. Fumosa verò quæ calida, & biliosa, vt liquet eodē libro tertio de causis symptomatum. Vt verò distinguas vtrum intemperie aliqua duntaxat calida, vel frigida, an vitiosus quispiam humor ventrem infestet, dare oportet cibos, qui suapte natura modo corruptionis quàm maxime aduersentur, ex Galeni

Margin notes (left column): ἀπεψία. δυσπεψία. βραδυπεψία. — Quid per cruditatem intelligendum sit. — Qua parte cruditate afficiantur. — Quis affectus præter naturā sit cruditas. 1. de locis aff. cap. 3. 5. de locis aff. cap. 6. — Signa.

Margin notes (right column): Causæ. — Si ob calidam, aut frigidam intemperiem ventriculi fiat cruditas, signa. — Loco citat.

ni auctoritate, primo de locis affectis, cap. 4. vt panem illis qui in fumum transmutare cibum cõsueuerunt, mel autem iis, qui acidum a cibo saporem percipiunt, deinde considerare excrementa tum ea, quæ euomuntur, tum per quæ aluum deiiciuntur, num humor aliquis cum illis quidẽ biliosus, ac calidus, cum iis autem pituitosus ac frigidus excernatur, an nullo vacuato humore ipsa exiguam quãdã mutationem habeãt. Nam si siue humure perquam exigua in ipsis facta mutatione, deiici videbis, ĩtẽperie duntaxat ventriculum laborare percipies. Si verò humor quoque deiiciatur, qui cibum corrumpere possit, videbis cibos huiusmodi humore submersos, & ab ipsius ventriculi actione manifestiùs alteratos. Verùm vbi tunicis vẽtriculi impactum contineatur excremẽtum, id quod ex inani nausea, siue vomitu, quæ irritat dũtaxat, & nullum humorem euacuat, dignosces. Si calidum fuerit, præter nauseam sitis vehemens aderit, & interdum febris. Si frigidum, maior ciborum cupiditas excitabitur, nec siti, nec febri affligentur. Sed quoniam in eiusmodi intemperies, calidam videlicet, & frigidam breui perducitur vẽtriculus, in humiditate verò, & siccitate, adeò intemperatus venter esse, vt actionem amittat, non potest sine prolixo temporis spatio, vt inquit Galenus præcitato lib. tertio de causis symptomatum: propterea humidæ, & siccæ eius intemperantiæ signa conscribere prætermisimus. Quamuis humidam intemperiem pręcessisse debet hydrops, siccam verò vel senium, vel marasmus, vt idem Galenus, inquit, & propterea ex eisdem dignosci possent. Similiter ex affectibus dictarum intemperierum, nam sicuti frigido superante, frigidi affectus excitari solent, & calido contrarij, eodem modo ex sicco sicci, ex humido contrarij affectus fiunt. Si verò ab instrumentalibus quibusdam morbis prædicta symptomata oriantur, ex eorundem instrumentalium morborum propriis indiciis dignosci queunt, quorum partim in præcedentibus tradita est notitia, partim etiam ex dicendis pręstabitur. Nunc autem tempestiuum erit, cùm valde ex vsu sit, inuestigare, ex qua prædictarum causarum parata sit excitari βραδυπεψία, seu ἀπεψία, vel δυσπεψία. Pro quo dicimus quòd promptiùs βραδυπεψία, oritur ex exiguo somno, ex cibis, qui difficulter corrumpuntur, & si vltra quàm vires tolerãt, sumantur, ex eiusdem Galeni auctoritate præcitato loco, & Actij cap. 24. libri noni. Quemadmodum vbi citra corruptelam concoctionis omnino priuatio sit, ita vt quales accepti sũt cibi, tales permaneãt iuxta omnem eorum qualitatem, quæ propriè ἀπεψία dicitur, scire licet prorsus superatum esse ventriculum, aut ab immodica ciborum multitudine, vt ad virtutis imbecillitatẽ, vel à valido frigore, seu ob vehementem insiti caloris refrigerationem, vt apud eosdem liquet. Adeò enim in tali statu venter non concoquit, vt etiam concoquere ptorsus non tentet. Circa mediocres etiam, & consuetos cibos si nihil in totum effecerit ventticulus, maximam eiusdem esse intemperiem prodit. Cæterùm si cũ corruptione cruditas oboritur, quæ propriè δυσπεψία dicitur, ex calida, vel frigida intemperie, præsertimque ex calida excitatur, cùm nullũ esculentum vehementer calfactum durare imputre possit, vt liquet apud eundem Galenum. Similiter ex recremẽtis calidis, aut frigidis, aut vitiosis ciborum qualitatibus iuxta ventrem consistẽtibus. Aliquando etiam ex inordinata sumptione ciborum, aut potuum, aut intempestiuitate fit, vt apud eundem Actium patet. Ex quibus itaque causis quodlibet prædictorum symptomatum oriri paratum sit, ex his liquidò cõstat. Quare ad eorum prognostica veniamus, ac curationem. Etenim vitanda maxime cruditas assidua est, cùm ex ea vitiosi humores, morbique gignantur, siue ex boni, siue ex mali succi cibis fuerit orta, quanquam ea deterior sit, quam vitiosi succi cibaria effecerunt, vt liquet à Gal. lib. de cibis boni, & mali succi. cap. 11. Quodcũque tamen prædictorum symptomatum ex cibis oritur, ex facili corrigetur. Quod autẽ ex vltimo virtutis collapsu in lieteriam, aut tympaniam hydropem finitur, Galeno teste eodẽ tertio de causis symptomatum, cap. 1. omnes quoque magnæ ventriculi intemperies, veluti & aliarum partium virtutem deiiciunt, vt ibidem patet, & commento aphoris. 20. secundi libri. Et propterea cùm circa mediocres, & consuetos cibos nihil in totum effecerit, maximã ostendit ventris intemperiem, vt dictum est. Pessima autem in amara bili abundantibus naturis cruditas est, citissiméque febrem accẽdit, in qua cibi in nidorulẽtam, & fumosam qualitatem corrumpũtur, quando ea, quæ in acidam vertit, vt raò talibus naturis cõtingit, ita minùs nocet, eodem Galeno auctore octauo meth. meden. cap. 5. Nidorosa etiam, ac fumosa cruditas minùs eisdem noxia est, si aluus lubrica fuerit, sin adstringitur, grauis est, siquidem ex adstrictione eius vitiosæ naturæ in febres promptè incidunt, pręsertim si ad solita conuertantur opera, eodem Galeno auctore ibidẽ. Omniũ etiam prędictorum trium symptomatum pessimum est ἀπεψία, si vitio facultatis fiat, sicuti βραδυπεψία, minùs afferat periculi. Causa verò ex prædictis colligi poterit. Nequis autem in cruditatem incidat, inquit Actius cautione in omnibus prædictis est vtendum, vt neque in multitudine eorum, quæ in cibo accipiuntur, neque in caliditate, neque in acceptionis opportunitate, neque in ordine delinquãt, & vt quæcunque concoquere valeant, ea tantùm ingerant, & non quæ appetitus expostulat. Mensuræ enim maximè omnium diligentem respectum habere oportet, appetitúmque refrenare, & neque plusquam vires tolerent, accipere, neque quæ natura difficulter concoquuntur iuxta etiam tempus accipiendi cibi, neque impetuosè, neque aceruatim, neque solidis partibus, aut absqoe commãducatione eos ingerere oportet, neque etiam potus cibum interpellet, id enim vnionem ciborum impedit, singulósque ventri innatare facit, vt idẽ Actiut refert. Somnus autem, & quies conferunt. Hæc communiter pro victus ratione seruanda in cunctis prędictis sympromatibus dicta satis. Nam si separatim cuiuslibet victus rationem cõscribere tẽtatemus, diuersa qoidem instituenda esse pro causarum diuersitate, vt puta si ex intẽperie calida, aut exctementis calidis excitarentur, contraria victus ratio præcipienda esset, pariter si ex frigida intemperie, aut excrementis frigidis, ad calidum vergentem victum instituere oportetet. Quas victus rationes diuersas poterunt etiam studiosi ex iis, quæ in præcedentibus vẽtriculi affectibus præcepimus petere. Nec secus & medicamentorum rationem repetient, tam si calida fuerit, quàm frigida ventriculi intemperies citra humores, vel cum humorum redundantia, potissimùm. ca. de nausea, & vo-

Citato loco. Si ob siccã, vel humidam. *Prognostic.* *Curatio.* *Victus ratio.* *Medicamẽtorũ ratio.*

mitu. Ibi etenim & quæ alterant, purgant, ac roborant pro vtraque intemperie, ac vtrique excremétis corrigendis abundanter conscripta reperient. At si ex aliquo instrumentali morbo prędictã excitentur symptomata, nemini in dubium venit, quòd in eorum curatione, & ipsa quoque delentur. Verùm vbi ex alimentorum multitudine, quæ concoqui nequit, aut eorũ vitiosa qualitate cruditas fiat, confestim procurandum erit vomitu, aut purgatione per infernas partes ipsos expurgari: eiiciendus etenim est cibus si coacuit intus, aut computruit, ex Celsi auctoritate libro quarto capite quinto. Dico vomitu si laborantes facile vomãt suapte natura, nam cogere eum, qui vomere non potest, absurdum est, ex Galeni decreto primo de locis affectis cap. 4. Erit quoque iis qui suapte natura facilè euomere possunt, vomitus prorirandus, quo promptiùs euomant potu aquæ tepidæ multæ, pauco aceto aut syrupo acetoso permixto, seu oxymel te. At si vomere haudquaquam valeant, præsertim vbi multum, aut corruptum nutrimentũ notabiliter ad inferiora ventris sit motum, adiuuandum est, vt citiùs descendat, aut glande subdita, aut leui per inferius infusione, per clysteres videlicet, vt octauo method. medendi, cap 5. à Galeno scriptum est, veluti etiam si crudum, aut diminutè concoctum in superiori vẽtriculi parte alimentũ adhuc consistat, modò concoqui possit, aliquid diatriũpipereon dabis simplicissimi quidem, modo quo ab eodem Galen. libro quarto de sanit. tuen. cap. 5. scriptum est. Vel si id haberi nequit, tantundem piperis longi, aut albi, si hoc adsit, aut nigri exhibere cõuenit. Similiter extrinsecus adhibitis concoctio iuuanda erit, vt si expansa manu os ventris apprehẽdatur, aut puerulus carnosus admoueatur, vt Aetius refert. Nam quid æquè concoctioni ventris conferre nouimus atque corpus humanum illi impositum, Galeno auctore, quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, & septimo method. medendi. Proinde quidam puellos boni habitus noctu admouentes per quietem longè euidentissimum adiumentum sentiunt? eiusdem quoque vtilitatis gratia quidã paruos catellos per quietem ventri imponunt, vt apud eundem liquet præcitatis locis. Verum seruandum ante omnia est, ne puellus humecta sit cute, qui enim noctu sudore profunduntur, refrigerant potius, quam calfaciant, vt ipse Gal. inquit, neque iis duntaxat, sed reliquis quoque medicamentis moderatè calidis ab extra adhibitis concoctio iuuari poterit. Quorum syluam habes in præcedentibus conscriptam, & à Galeno octauo meth. med. cap. 5. Quòd si non ex alimentorum praua qualitate, sed intempestiuitate, aut inordinata eorũ sumptione, seu exiguo somno, cum corruptela cruditas generetur, nõ alia ratione curari debet, quàm si ex prædicta alimentorum vitiosa qualitate, aut multitudine fuisset excitata. Illud tamen particulatim attendendum erit, quòd quibus ob flauæ bilis copiam, in vẽtriculo contentam, vel calidam admodum eiusdem intemperiem δυσπεψία, seu cruditas cum corruptela accidit, cibos corruptu difficiles, difficiléque concoctu offerre conuenit. Nam quæ concoctu difficilia sunt, non facile alterantur, ac corrumpuntur, sed si in multum calorem inciderint, cũcoquuntur magis, quam si moderato occurrerint ex Gale. decreto primo de aliment. facult. cap. 1. quod etiam confirmauit Celsus eodem cap. 5. lib. 4.

6. de simplic. medi. facult. ca. 6.

7. met. c. 7.

Περὶ πνευματώσεως, καὶ ἐμφυσήματος γαστρὸς.
Id est, De inflatione ventriculi.

CAP. LXX.

PRÆTER iam dictos affectus accidit quandoque ipsi vẽtriculo, vt instrumento coctionis, retentrice, seu complectente ipsius facultate imbecilla existẽte, affectus quidam, qui à Græcis, præsertim à Paulo cap. 48. lib tertij, & à Galen. 3. de cau. sympt. cap. 2. πνευμάτωσις γαστρὸς dicitur, quanuis quandoq; ab eodem Gale. (vt patet 14 meth. med. cap. 7.) ἐμφύσημα nuncupetur, à Latinis autem inflatio vẽtriculi appellatur. qui affectus nihil aliud est, quàm eiusdem ventriculi distentio, & dolor ex flatuoso spiritu. Nã cùm flatuosus spiritus in eo gignitur, aut per os excernitur, & sic ructum creat aut per sedem, quo casu sonorum, silentémve flatũ gignit, vel ipsa neutra parte emittitur, & sic affectum creat, qui inflatio vocatur ex Galeni auctoritate tertio de causis symptom. cap. 2. Ventre scilicet impotente ad excrementosum, nebulosumque excernẽdum spiritum, quos omneis Hippocr. simul cum Galeno vlt. aphori. 5. lib. πνευματώδεις, hoc est, ventusos appellat. Inflationis verò generatio vitio retentricis, & cõplectẽtis facultatis prouenit, nam eius probitas in duobus cõsistit, cum videlicet tempus complectendi cibi cum tempore concoquendi exæquat, ac cũ cibos prorsus vndique constringit, ita vt nullum locum relinquat inter ventrem, & cibos vacuum, ex eiusdem Galeni sententia. Verùm iniustum complectendi tempus excretio celer, & ciborum in inferiori ventre corruptela consequuntur. Imbecillum verò ciborum complexum modò clydones, hoc est, fluctuationes cum sonitu succedunt, modò verò inflationes. Differunt autem hi duo affectus, quamuis ambo imbecillam retẽtricem facultatem consequantur, seu eam prorsus nõ complectentem, tum ratione materiæ, tum etiam ratione causæ efficientis, vt apud eundem Galenũ liquet præcitato libro tertio de causis symptomatum. Verùm relicta fluctuatione cum sonitu, quam Græci κλυδῶνα appellant, quæ citra potionem fieri non potest, sed ventre valenter perfrigerato, vel cùm in eo nihil cõtineatur, quod verti in flatũ possit, efficitur, ad inflationis tractationem deueniamus, asserentes primò quod in ea venter vt coctionis instrumentum afficitur, vt eodem libro de differentiis symptoma. cap. 4 liquet. Id verò liquidò patere potest ex frustrata eiusdem propria ventriculi coctione, propterea quòd retentrix, seu complectens facultas non vndique prorsus cibos constringit propter eius imbecillitatẽ, sed locum quendam vacuum derelinquit inter ventrem, & cibos. Accedit ad hęc eiusdem ventriculi distẽtio, ac circa eũdem tumor. Hic affectus à Galeno 14. meth. medendi, cap, 7. inter morbos reponitur in quantitate, seu magnitudine. Verùm ab œdemate discrepat, quoniam œdema prementibus nobis cedit, digitiq; admodum alte in ipsum descendunt. Inflatio verò digitis pressa vestigium nũ retinet, ac sonitum veluti tympanum reddit, ex eiusdẽ Galeni decretis eodem 14. meth. medendi. Grauitas quoque, & distẽtio nedum circa ventrem ipsum, sed iuxta totum pectus. Aliquando verò retro iuxta collum, ac dorsum, atque ipsa vertibula irruit. sæpe autẽ & vtrinque occupatos tenet. Aliquando & tumorem circa os ventris efficit, ructúsque inanes fiunt modicè alleuantes,

Quid sit inflatio ventriculi.

Loco citat.

Quæ pars in inflatione afficiatur.

Quis præter naturã affectus sit.

Quomodo ab œdemate differat.

Loco citat.

leuãtes,& inhibitio flatuuoi, qui per aluum excerni consueuerunt. Quibusdam eorum dolores accidunt,& appetitus perditiones, ac capitis dolor, vt patet ex Aetio Archigenis auctoritate, cap. 27. libri noni. Si verò ante perfectam restitutionem cibum accipiãt, ampliùs membra ipsa inflantur, & cũ dolore distenduntur, leuantur autem alimẽto inferoè subeũte,& flatibus, siue per ructus, siue per intestina exclusis, vt idem Aetius inquit. Vbi verò flatuosus spiritus per intestina mouetur, multiformes edit sonitus, quorum non omnes nomina sunt sortiti. Verùm prudenti viro ex diuersis sonitus differẽtiis quale, quantúmque excrementum sit, ac quo maximè loco voluatur indicare potest (vt eodem tertio de caus. symptomatum, cap. 2. apud Galenum legitur.) Ipsius itaque inflationis causa spiritus flatuosus existit (vt eodem 14. method. meden. a Galeno scriptum est.) Verùm quoniam oportet medicum non solum sympto. agnoscẽdorum facultatem habere, ac generationis eorum inueniendæ peritum esse, sed etiam modi quo generentur, qui inter affectricium causarum differentias numeratur ex eiusdem Galeni sententia præcitato lib. tertio de causis symptomatum. c. 1. Propterea non ab re fuerit modum generationis eiusdẽ flatuosi spiritus, ac inflationis differere. Fit namque (vt Galenus inquit) halituosorum spiritũ, seu flatuum generatio in ipsis quæ in vẽtre sunt locis, succis quibusdam pituitosis, vel cibis inibi à deficiente calore in halitum solutis, synceta enim frigiditas prorsum halitum non facit, quòd scilicet ea nec attenuat omnino, nec cõficit, nec alimentũ dissoluit. Fortis autem calor cum longo interuallo nutrimentum superet, ampliùs quàm pro halitu generando id attenuat, nisi tamen flatuosum sit natura. Nam tunc gignitur quidẽ spiritus turbidus, ac (vt sic dicam) nebulosus, exiguus tamen,& breuis temporis, ita vt vno, vel altero ructu vacuetur. Verùm calor mediocris, qui in cibos agit quidem, sed diminutè, is eos quodámodo dissoluit, non tamen prorsus conficit minoris efficaciæ existens, atque hinc oritur flatuosus spiritus. Nam tanquam extrinsecus tum frigidissimi status sunt sereni, soléntque magis flante borea fieri, tum calidissimi, qui æstatis tẽpore incidunt, ambientem aërem purum reddunt: qui verò inter hos sunt, nebulam gignunt. Itidem in animalibus, neque in caloris summa imbecillitate, nec cùm idem nimium est vehemens, sed in iis (qui inter hos sunt) statibus flatuosum excrementũ gignitur, quemadmodũ decretum reliquit Galenus præcitato libro tertio de caus. symptomatũ. cap. 2. Patet igitur ex iis flatuosi spiritus generationis modus, quoniam ex humoribus, vel cibis languida caliditate in vapores dissolutis, in ventriculo generatur, vt liquet apud eosdem Paulum, & Aetium præcitatis locis, & cùm ipse expelli nequeat, eodem ventre imponente ad excernendum, intus detentum prędictum affectum (quem inflationem ventriculi vocamus) creat. Verùm si ex flatuosis cibis inflatio oriatur, ex exiguo, & breuis temporis spiritu flatuoso orto, qui vno, vel altero ructu vacuatur, comprehendi poterit. At si ex eisdem cibis natura siquidem nõ flatuosis, sed in vapores per mediocrem caliditatem resolutis, inflatio fiat, ab assumptione eorundem paulo post tempore inflatio generabitur, & proinde ex laborantium, seu astantium sermone id promptè percipies. Verùm si neque assumptio ciborum præcesserit, neque eorundem natura flatuosorum, pituitosos humores in ventriculo contentos, ac in halitum solutos, inflationis causam esse existimabis. Nã si ex atræ bilis in eundem vẽtriculum effusione flatus quidam generentur, quàm affectionem hypochondriacã, ac flatuosam nominant, pręter reliqua peculiariter metus,& mœstitia aderunt, quẽadmodum cap. de melancholia disseruimus,& propterea non est cur hic iterum de ea mentionem faciamus. Quantum verò ad prognostica spectat, non omnino despiciẽda eius curatio est. Nam vbi diu perdurauerit, metus erit ne in hydropem siccã præcipuè terminetur, & si multiplicetur vẽtriculi inflatio in conualescẽtibus recidiuam significabit, namq; qui à morbis immodice se satiant, flatuosi, ac toto corporis habitu turgidi redduntur, vt eodem tertio de caus. symptomatum, cap. 1. à Galeno decretum est. Quòd verò qui morbo regio laborant nõ multum ventosi sunt, ab Hippocrate aphoris. 72. quinti lib. scriptum est. Indicatio verò curationis omnium inflationum communis est, Galeno auctore 14. meth. med. cap. 7. Vt quòd pręter naturam est vacuetur, in quocunque id contineatur loco. Propria verò post hãc communem est, vt tenuissimis, & calidis potestate medicamẽtis id perficiatur. Qua de re aere eligendus erit ad calidum vergẽs, somnus solito longior concilietur, nam vbi somnus accesserit, inquit Paulus, etiam ex toto leuat affectos, mirificè etenim concoctionem iuuat, vt patet 12. meth. medẽ. cap. 3. Exercitatio primò leuis, deinde maior adhibẽda est, maximéque ea, quę superiores partes moueat, quod genus (vt Celsus refert cap. 5. libri 4.) in omnibus stomachi vitiis aptissimum est. Frictiones item extremarum corporis partium si adhibeãtur, conferunt. Aluus omnino sit lenis,& vbi fuerit adstricta citra dilationem clyster infundẽdus (ex Aetij sententia.) Interponenda quoq; abstinentia est, ex decreto eiusdem Celsi. Nam inedia actioni huic necessaria existit, Aetio teste, præsertim vbi ex dissolutis in vaporem cibis orta fuerit inflatio. At si eã ferre non possint, cibi exhibendi sunt calidi, miniméque inflantes: eodem modo calidæ potiones, sintque concoctu faciles, & boni succi, quantitate exigui, diuidantur autem ex sententia eiusdem Aetij, ita vt in prandio tertiam, in cœna verò reliquas duas accipiant partes. Fructuum verò, ac olerũ humidorum esum semper habeant suspectum. Potus cibum non interpellet, per omnem tamen cibũ vinũ meracius exhibeatur, at nõ multum. Nam multum potum tanquã infestissimum hostem deuitent, vt liquet apud eundem Aetium,& si nõ ita diu ante cibũ sumpserit, aut cibus fuerit natura flatuosus præassumptus, primùm vomere præcipe, cui auxiliari poteris potione aliqua earũ, quas præcedente cap cõmemorauimus Post verò vomitu eos fouere oportet ex oleo, quod tenuium sit partium, quandoque rutam habeat incoctam, aut aliquod calidorum seminũ, cuiusmodi sunt cumini apij, & petroselini, ex Galen. decre. eodem 14. method. medendi. Quandoque verò diutius perseuerante affectione, maiorique existente frigiditate præter iam dicta daucus, baccæ lauri, nigellæ,& rutæ semen oleo incoquantur, ac ex eo irrigationes fiant. Interim etiam prosunt calida,& sicca fomenta, quæ ex milio, aut etiam milio & furfure parari possunt præsertim si mediocris fuerit dolor. Vel ex semine lini, hordeacea,& loliacea farina cumino,& semine

Causa.
Loco citato.
Modus generationis.
Flatuosi spiritus generatio, ex quib. fiat.
Concluditur modus generationis inflationis.
Causarum diuersitas notitia.
Prognostica.
Curatio.
Victus ratio.
Medicamentorum ratio.
Loco citato.

anethi, aut apij, aut fœniculi, oleo rutaceo, aut hydromelite cataplasma conficiatur. Quandoque verò admiscẽdum est oleum laurinum, vel tragoriganum, centaurij coma aut eryngij semen, vel radix, baccæ lauri, aut melanthium. Cucurbitulæ etiam cũ multa flamma admotæ bonæ magnitudinis vmbilicum vndique cõprehendentes toto symptomate frequenter vniuersum liberant, vt Paulo visum est, licet ante eum Galenus præcitato libro 14. method. meden. de ea sic scriptum reliquerit. Aliquando verò & cucurbita magna bis, térve sine incisione medio ventri affixa, tãta verò ac taliter applicata etiam totum vmbilicum comprehẽdet, & 12. lib. eiusdem pro curatione doloris ex spiritu flatuoso orti propriam quandam curationem ex cucurbita cum flamma copiosa subinde admota moliri testatur, videbiturq; tibi (vt ipse inquit) præsidium hoc in huiusmodi affectibus incantamenti cuiusquam simile quid efficere, siue in intestinis, siue in quauis corporis particula talis dolor fuerit, excitatus illico enim cucurbita admota, qui spiritu flatuoso cruciãtur tũ à dolore liberi, tum omnino sani redduntur. Glandes quoque interim confidenter, & citra dilationem supponẽdæ sunt ex rebus flatum discutientibus formatæ, velut est rutæ semen, & cuminum æquali pondere cùm melle cocto, aut ex rutæ folijs contusis, cumino, pauco sale, & caricis simul inuolutis balanos confice. Poteris insuper clysteribus vti, quos sic parabis, Recipe foliorum rutæ, florum chamæmeli, pulegij, & calaminthæ an. manip. s. seminis anisi, fœniculi, dauci, & cumini ana drachm. iij furfuris p. j. caricarum num. iiij. fiat decoctum secundum artem, de quo libram vnam assumito, adiicitoq; vnc. iij. olei anethini, chamæmelini, vel rutacei, mellis rosacei vnc. ij. confectionis de dactylis drachm. iij. diacath. drac. vij. vel benedictę drac. iij. misce, & fiat clyster pauco sale addito. Vtilis quoque eis existit in ieiunio potio absynthij, aut hyssopi, aut rutę, vt Celsus refert, aristolochia insuper lõga, siue rotunda drachm. põdere potata flatum dissoluit, & tardè concoquentes iuuat, quod & calaminthę decoctũ, aut etiam polium cum melle modico, & paucissimo pipere tenuissimè trito facit ex Aetij testimonio. Similiter ouilus talus, aut suis, vt Paulò visum est, vstus, & potatus, torminibus, ac inflationibus medetur. Vtile etiam est castoriũ ex posca bibitum drac. j. põdere acceptum, & acetum scillinum, tum ante, tum post cibum, aut ante somnum, si ipsum absorbeat, vt patet apud eundem Aetiũ. Nec minus confert si drach. j. exhibeatur confectionis de cinnamomo, aut de xyloaloë, dianisi, aut diacumini, diacalaminthę, aut diatrionpipereon cũ exiguo vino diluto. At si ex pituitosis humoribus in halitum dissolutis cùm in ventre contineantur, inflatio fiat, priusquàm tales euacuẽtur succi, nullum prædictorum medicamentorum exhibendum erit, euacuabuntur porrò aut vomitu, si laborantes natura proni ad vomitum sint (exhibito quandoque aliquo ex suprascriptis medicamẽtis, quę vomitum facilem reddũt, etenim eis necessarius modo in ieiunio, modò post cibum vomitus est, vt apud Celsum liquet) aut per inferiorem ventrem, eis tamen prius concoctis, ac præparatis, vel per clysteres, & eos quidem acres si fieri poterit: mirificè etenim ij ex acrium iniectione leuantur, vt Galenus refert, aut per aliquod purgans medicamentũ eorum, quæ cap. de vomitu, & nausea, commemorauimus. Nam

Loco citato.

cap. vii

indigent interdum, qui inflationem patiuntur, alui deductione, ex Celsi sententia. Poterit tamen & ante purgationem, vbi ex flatuoso spiritu genito ex prędictis humoribus pituitosis ingẽs dolor vrgeat, admoueri cum flamma copiosa cucurbita, quo vẽtosus prius digeratur spiritus. Post ad euacuandus humor est, ex Galeni decre. 12. method. med. quoniam iis illico ad tẽpus cucurbitula dolor sedabitur, quãuis redeat (vt ipse Gale. inquit) vel sequente nocte, vel postridie, vel etiã tertio die similis dolor. Cùm verò per vomitum, aut aluum expurgatus fuerit redundans in ventriculo pituitosus succus, omnibus prædictis medicamentis intus, & extra vti poteris, prout magis videbitur expedire. Illud quoque (ex eiusdẽ Cornelij Celsi decreto) in omnibus stomachi vitiis recipiendum est, vt quomodo se quisque æger refecerit, eo vt sanus vtatur. Nã redit huic imbecillitas sua, nisi eiusdem defendatur bona valetudo, quibus reddita est. Redit autem bona valetudo, vt vno verbo dicam, iis qui ex flatuoso spiritu dolorem, seu digerentibus adhibitis, & extenuantibus tum cibis, tum per sedem iniectionibus, tum cataplasmatis, tum humidis siccisq; fomentis, vt ex Galeni patet eodem 12. method. meden. cap. 8.

cap. 8.

Περὶ λειεντερίας, καὶ κοιλιακῆς διαθέσεως. Id est, de læuitate intestinorum, & cœliaca, seu ventrali affectione.

CAP. LXXI.

CVm eadem retẽtrix, seu cõplectens ventriculi facultas tempus retinẽdi, ac cõplectendi cibos cũ concoquendi tempore haud exæquat, si prorsus eos non complectatur, affectus quidam oritur, qui à Græcis λειεντερία, à Latinis ventriculi, ac intestinorum læuitas dicitur. Quod si eadem non vsque ad consummatam concoctionẽ retineat, & complectatur, alter excitari solet affectus, qui à Gręcis κοιλιακή, à Latinis cœliaca, seu ventralis affectio dicitur. Iniustum namque complectendi tempus (vt Galenus inquit libro de Differẽtiis symptomatum, cap. 4. omnino diminuta ciborũ concoctio excipit. Deinceps verò, vel celer ciborũ exitus, vel eorũ in ventre corruptela. At celeris ciborũ exitus inseparabilia symptomata sunt deiectionis humiditas, & digestio in corpus diminuta. Verùm prima affectio, quã λειεντερίαν Græci nominant (vt quibusdam eorũ antiquioribus visum est) tale nomen sortita est: quoniam qui priùs talem ei indiderunt appellationem, fieri ipsam putabant propter intrinsecæ superficiei intestinorũ læuitatẽ, ob quã cibos in eis contentos non amplius retinẽt, quemadmodum retinebãt cùm suam seruarent sibi à natura inditam asperitatem. Cuius etiam sentẽtiæ videtur esse Aetius, c. quinquagesimoprimo libri noni. Cùm dixit, lienteria quemadmodum ipsum nomen indicat, lęuor quispiã intestinorum est. Quam opinionem tanquam erroneam Galen. commento aphorismi 1. libri sexti, reprobauit, asserens quod in pluribus aliis, qui primi rebus nomina imposuerũt, sunt collaudandi, non tamen in læuitate intestinorum. Causam autem erroris eorũ asseruit esse ignorantiam causarum, propter quas aliqua excrementa intempestiuè excernantur, sicuti in ventriculo veloces ciborum exitus, neque enim intestinorum læuitas est, vt ipsi opinabantur, sed aliæ causæ, prout infrà dicemus. Nec minus ignorant quòd ipsius ventriculi propriũ est cibos amplecti, ac circunstan

Læuitas intestinorum vnde nomẽ sumpserit secundum quosdam.

Impugnat Gale. prædictorum opinionem.

constringendo certo tempore retinere, & postea ad inferiora demittere, idque proprio eius temperamento perficere, & non cùm suam seruat à natura inditam asperitatem. Maxima autem affectionis hui⁹ proprietas in cita ponitur deiectione, propter quod cibi omnino incocti permanēt. Quo fit, vt intestinorū lævitas nil aliud sit (vt eodem Galeno auctore præcitato cōmento aphorismi primi sexti libri, ac 22. tertij, & 12. quarti libri) quàm velox exitus eorū quæ comedūtur, atq; bibuntur, quæ talia deiiciuntur, qualia fuere deuorata, cùm neque secundum consistentiam, neque secundum colorem, vel odorem, vel vllam omnino qualitatem in vētriculo facta fuerit mutatio ciborū. Quare si quis vellet breuiorem huius affectionis afferre definitionem, diceret eam esse carentiam coctionis, vt idem Galenus inquit. Altera verò affectio, quam cœliacam nominauimus, ab ea quę afficitur parte, nomē assumens, ex Aetij sententia cap. 37. lib. 9. velox quidam est exitus eorum quæ per os assumūtur, verùm non omnino crudorum, & incoctorum. Nam in ea affectione solùm læuia & humecta excremēta egeruntur, ventre pro imbecillitate ea digerere nequeūte, vt ipse inquit, quapropter nec concoquūtur omnino, nec digeruntur alimenta, sed humentia, imperfecteq; cocta redduntur, neque ita celeriter, ea quę assumpta sunt in cœliacis egeruntur, quemadmodū in liētericis. Sunt verò ambo hi affectus cùm ventriculi, tum intestinorum simul communes, quemadmodum Galenus testatur sexto de locis affectis, cap. 1. neque enim absurdum est symptomata quædam intestinis & ventriculo simul affectis euenire, vt ipse inquit. Idem confirmauit pręcitato aphorismo duodecimo quarti libri. Cùm dixit intestinorū læuitatem consequi ad omnium quę ad aluum pertinent, instrumentorum intemperaturas, hoc est, ipsius vētriculi, in quē cibos deuoramus, & eorum quæ illos ex hoc suscipiunt, atque transmittunt intestinorū. Insuper & ex excrementis illud argui poterit. Ambo etiam symptomata sunt in genere noxæ functionum naturalium, retētricis videlicet, & non cōcoctricis, vt quidam putarunt. Neque enim (vt Galenus inquit eodem cōmento aphorismi primi sexti libri,) quia omnino incocti permanēt cibi ideò citò deiiciuntur, sed quia citò deiiciuntur, idcirco nullam habent coctionem. Quibus verbis liquet propterea cibos non concoqui in prędictis affectibus, quoniam citiùs deiiciuntur. Id autem prouenit ex offensa (vt diximus) retentricis facultatis, impotentis siquidem tanto tempore cibos detinere, quāto indigeret concoctris facultas pro eorum cōcoctione, & deprauato motu expultricis intempestiuè priusquam absoluta concoctio sit, expellentis. Verùm quanquam ambæ (vt diximus) affectiones eiusdem facultatis symptomata sint, vtputa retentricis, in vna tamen eadem diminuta est, vt in cœliaca, in qua cibos non complectitur vsque ad consummatam concoctionem: in altera verò abolita est. Quòd verò in intestinorum læuitate prorsus retentrix facultas cibos non complectatur, sed omnimoda fiat eius actionis priuatio, apud Galenum liquet, eodem libro de differentiis symptomatum, cap. quarto. At quod in cœliaca affectione non omnino ablata sit prædictæ facultatis actio, liquet ex Aetio præcitato loco, & Paulo cap. 40. libri tertij. Et quoniam læuitas intestinorum subitò euenire non potest, vt patet sexto de locis affectis,

Quid sit intestinorū læuitas.

Cœliaca vnde nomē sumpserit.

Cœliaca.

Quæ partes eis afficiantur.

Quæ affectiones præter naturam sint.

Quomodo inter se cōueniāt, & differant.

cap. 2. propterea cœliaca pręcedere eam solet: nam ab initio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem, atque aucta passione, ne hoc quidem (vt eodem commento aphorismi primi sexti lib.) liquet, præsertim vbi ventriculus frigidior fuerit, læuia autē & humecta excrementa egeruntur ventre præ imbecillitate ea digerere nequeunte, & non cibi crudi, & incocti internè prodeunt in cœliaca affectione, vt Aetio visum est; sequitur autē cœliacos assidua egestio, aliquando fœtida cum animi deliquij sensu, cibumq; auersantur, ac decolores, & vehementer graciles fiunt, vt etiā Paulus testatur. Languida cùm sit, & imbecilla ventriculi facultas in cœliacis, nec cōcoquuntur, nec digeruntur alimenta, sed cruda humentia, imperfectáque redduntur aluo continenter fluida, quanquam quæ assumpta sunt non ita celeriùs, veluti in intestinorum læuitate egerantur, verùm in intestinorū læuitate (vt Hippocrates testatur libro de affectis.) cibi secedunt nō putrefacti liquidi, dolor autem non adest, & corpus attenuatur. Vt verò Aetio visum est cap. quinquagesimoprimo libri noni. Cibi crudi in ea, & nihil immutati excernuntur, imò talia deiiciūtur, qualia fuere deuorata ex Galeni sentētia. Ægri quoque cibū non sentiunt, & malum corporis habitum acquirunt, quod vtrunque malū incorrigibile existit. Succedit enim (vt idem Aetius inquit) assidua excretio cibi colore subalbida, inæqualis, & aquosissima citra sanguinis, ac bilis cōplexum atque intensa est cruditas in lientericis (vt Paulus refert) vt alimenti assumpti genus ex iis, quæ egeruntur, apertè cognoscatur, atque hac nota potissimùm à cœliacis discernitur. Quapropter Galenus præcitato commento aphorismi primi sexti libri, paucissimis verbis lęuitatis intestinorum signa perstrinxit, cùm dixit, Atque ideò nos, & alij medici plurimi citam ciborum nullam habentium coctionem, deiectionem dicimus esse læuitatem intestinorum. Id autem quod in vtrisque affectionibus excernitur, symptoma est in genere excretorum immodicè, vt in tertio de causis symptomatum, cap. 2. liquet. Nam tum multitudine, tum qualitate pręter naturā est noxam, vt diximus, perpetuò retentricis facultatis ventriculi, ac intestinorum insequens. Ex his itaque liquet in quo conueniant, ac quibus discriminētur inter se cœliaca affectio, & læuitas intestinorum. Verum cùm eædem causæ, maioris dūtaxat, ac minoris ratione differētes, vtriusq; affectionis esse possint, quas trademus causas læuitatis intestinorum, eædem intelligendæ sunt de vētrali affectione. Et quoniam (vt sæpenumero dictum est ex Galeni sententia libro de differentiis symptom. cap. 4.) semper quodlibet symptoma à morbo aliquo ortum habet, non ab re iam dicta symptomata aliquem consequuntur ventriculi morbum. Isq; genere duplex esse potest, vt ex Galeni liquet præcitatis aphorismis, aut intemperies aliqua, propter quā imbecilla redditur retentrix facultas tam ventriculi, quam intestinorum, vel exulceratio occupans superficiem earundē partium similis illis quæ in ore fiūt, quas Græci ἄφθας nominant. Verùm vnam ab alia hoc modo discernes ex eiusdem Galeni sententia: nam in illa quæ accidit propter ventriculi, atque intestinorum imbecillitatem, absque vllo doloris sensu fiunt deiectiones: in ea verò quæ ex exulceratione proficiscitur, inest quidam morsus sensus cùm deiectiones fiunt. Hæc autem

Cœliacæ signa.

Signa læuitatis intestinorum.

Aetio medium.

Quos morbos comitentur hæc symptomata.

Quomodo vnum genus morborum ab altero secernatur.

autem exulceratio a quotidam humorum mordacitate, ac acritudine, totius ventriculi, ac intestinorum abrasa superficie ortum habet. *Cap. 4.* Et quamuis ipsæ vires non multum patiatur, si hac ratione fiat læuitas intestinorum necessarium, tamen est, vt permeantibus cibis partes exulceratæ dolorem sentiant, & ideò illos propellant, atque ex ipsis citissimè emittant. Hoc verò in omnibus partibus facto, velox ciborum exitus cõsequetur, & nullum fiet initiũ coctionis. Oboritur autem frequẽter dysenteria magna præcedẽte, & ex profunda vlcerationis cicatrice densa, & leui succedẽte ex Aetij auctoritate. *Aetius li. 9. cap. vlt.* Idẽ ferme confirmauit Celsus c. decimosexto lib. quarti. Cum dixit ex torminibus interdum intestinorum læuitas oritur, quæ cõtinere nihil possunt, & quicquid assumptum est, imperfectũ protinus reddunt. Qua de re faciliter percipi poterit lienteria, si ex acribus, ac mordentibus succis ventriculi, ac intestinorum superficiẽ exulcerantibus originem trahat. At ea læuitas intestinorum, quæ potentiæ retentricis sequitur imbecillitatem, omnino quidem fit (vt diximus) ex intemperatura. Verùm ea nonnunquã habituális est, sic namque nominant illã, quæ ipso corporis habitu læso fit, vel propter humorem aliquem qui in ventriculo, atque intestinis cõtinetur euenit ex sentẽtia eiusdem Galeni præcitatis aphorismis, & velut eadẽ ventriculi intemperatura calida, vel frigida esse potest, licet sæpius frigida, vt liquet apud omnes artis medicæ auctores, raro autẽ calida: pariter si eædem cum humore fuerint, idem humor aut calidus, aut frigidus erit, raro tamen calidus, cum & ipse præterquam quod cum deiectionibus cernere fortè etiam exulcerationẽ pareret. Propterea distinguenda est primò vna ab altera temperatura, & secũdò vnus ab altero humore. Verùm ne longiores simus, ac eadem sæpius repetamus, qui exactè hæc velint internoscere cap. de nausea, & vomitu, ac etiam ca. de cruditate propria signa reperient. Interim nos ad prognostica deueniamus. *Prognostica.* Erit itaque primum ipsius cœliacæ affectionis, quòd si diutiùs duret, ad magnã omnino desperationem res deuenit, ægris ad cõuenientem diætam pigrescentibus. Et si affectus autumno incipiens ad hyemem vsque se extendat, difficilius omnino curatur, ex Aetij sententia præcitato loco. *Lib 9. cap 37.* Cum verò inspissata symptomata sint celeris exitus ciborum, qui diminutã concoctionem consequetur, propter angustum complectendi tempus, deiectionis humiditas, & digestio in corpus diminuta (vt diximus ex Galeni sententia libro de differentiis symptoma. cap. 4.) si eadem cœliaca prorogabitur, necessario atrophia consequetur, propter diminutam in corpus alimentorum digestionem. Alexander autem de cœliaca c. 8. libri 8. sic retulit, Hic morbus cum ratione initio adhibita facilè tollitur, postea vero difficilius. Vbi autem inueterauerit, tardè remouetur. De lienteria verò sic scriptum reliquit Galenus commento aphorismi primi sexti libri. Quòd quæ fit humorũ acritudine totius ventriculi atque intestinorũ abrasa superficie, cessante humorum malignitate, statim sanatur cibis ac potibus qui vim densandi habent. Quòd si longiori tempore perseueret, in alteram passionem trãsmutatur, quæ de sententia, hinc est difficultas intestinorum nominatur. In longis autem læuitatibus intestinorum si ructus acidus superueniet, quòd priùs non erat, signum bonum est, inquit Hippocrates præcitato aphorismo. Indicat enim (vt Aetius refert eodem cap. 51. libri noni.) Ructus acidus iucundi quidpiam factum esse, & ventrem, ac intestina non velut inanima, cibum sinere pertransire. Verùm non simpliciter dixit Hippocrates bonum esse signum acidos ructus in læuitatibus intestinorum, sed primùm quidem in longis adiecit, deinde addidit, Vbi prius non fuerit, pro veritate eiusdem sententiæ, quæ omnia à Galeno præcitato aphorismo primo sexti libri, diligenter exposita sunt. Etenim illis læuitatibus intestinorum, quæ neq; adhuc incipiunt, neque ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. Quòd si aliquando fiant, vt idem Galenus inquit, significant tantisper cibum in ventriculo retineri, donec principium mutationis accipiat, & naturam suorum operum reminisci. Ipsæ iterum intestinorum læuitates cum spirãdi difficultate, & lateris punctura, in tabem desinũt, ex eiusdem Hippocratis sentẽtia in coacis prænotionibus. *Versu fine libri.* Et quoniã eodem medicationis ductu vtendum est in læuitate intestinorum, quoad cœliacos, & dysentericos (vt Aetius refert) propterea quæ dicemus de vnius curatione, etiam alterius subintelligẽda erunt. Commune itaque vtriusque erit (vt idem auctor refert) *Curãdi ratio.* quod vim retentiuam, ac cõcoctoriam facultatem tum vẽtris, tum intestinorum omni modo refocillare oportet. Quòd sanè per ciborũ cõuenientium exhibitionem fieri potest, per q; diætam refocillandis ac restituẽdis vitiis aptam. Nam si ab exulceratione superficiei ventriculi, atq; intestinorũ propter humorum acritudinẽ intestinorũ læuitas fiat, modus curationis eius patebit in cura disenteriæ. Particulatim etiã nos præcipiemus curationis viã, *Si ex calida intẽperie fuerit orta, curatio.* primò lienteriæ ex calida intẽperie, seu calidis etiam succis, adhuc non exulcerãtibus si redundatint ortæ. secundò eius quæ ex intemperie frigida, ac frigidis etiam succis redũdantibus. Et cum vna tutissima, & compendiosissima via ad affectionis extirpationem diæta existat, eodẽ Aetio teste, propterea more solito, de ea primo mentionem faciemus. *Lib 9. cap. 37.* Eligatur itaque aër ad frigidum vergens. Somni solito longiores præcipiantur, potissimùm noctc, *Victus ratio.* nam diurni nocentissimi sunt, nisi lassitudinis sensus adsit, aut nox vigilata præcesserit. Vespere autem a cœna dormiendum, maxime vbi à somno surrexerit, ad deambulationem prodibit, ita vt pro viribus aggrediatur, deinde frictionem simplicem adhibeas, parcè videlicet, & minime confricando, maxime ventrem. Cæterùm à prandio etiam deambulationibus indulgendum est, & animi aliqua laxamenta adhibenda, vt idem Aetius inquit. *Aetius loco citato.* Nam exercitationes, & frictiones huic morbo necessariæ sunt, eodem Celso auctore præcitato loco. Vitet immodicos animi affectus, præsertim iram. Cibi eis conueniunt, qui non nimis adstringunt, & reprimunt, sed qui adstringentes facile concoqui, & in totum corpus distribui possint, vt placuit eidem Alexandro præcitato loco. Quapropter cibi ex chondro, oryza, & alica, & similibus, cum quibus adstringẽs aliquod decoquatur, pyrum scilicet, malum cydonium, mespilum, & id genus alia exhibeantur ex Pauli, & Aetij testimonio. Panis item bene elaboratus tribuitur, ac etiam similago cum eisdem adstringentibus in pullorum iure decocta, similiter intybus, & cichorium, carnes etiam exhibendæ ex gallinis iuuenibus, columbis, perdicibus, phasianis, & montanis passerculis, & ex aliis

quoque

quoque auibus, quę non sunt pingues, pręter palustres. Ex pedestribus etiam tenerrimæ, & friabiliores cōpetunt, præsertim leporum, & capreolorum, concoctis simul quibusdam fructibus adstringentibus, vt cydoniis pomis, aut myrti baccis. Quę interim assæ exhibeantur, in quorū ventre aliquod prędictorum adstringentium reponatur, & inter assandum assiduè aqua rosacea, aut omphacio, & germinibus myrti irrorentur, vitella item ouorum assa & aceto intincta cōmendantur ab Alexandro. Ex fructibus etiam cōueniunt vua modica pensilis, citonia poma, ac pyra, sorba, mespila, & corna, ac reliqui adstringentes similes. Verum mediocritas in illis seruāda erit, atque hi ipsi (vt inquit Aetius) cum pane exhibendi sunt, ac etiam ante reliquos cibos. Verùm si fieri poterit duobus, tribúsve diebus à cibo abstinere oportet, vt Alexandro visum est. Nam adseruandi in inedia sunt si ferre queant, aut certè omnino modico cibi vsu, ex eiusdem Aetij sententia. At si id ferre non possint, prospiciendum est, si quicquam aliud vt cibum diuidamus. Duas itaque tertias partes cibi in cœnam reseruātes, atq; ipsum etiam (qui in prandio exhibetur) panem dimidiatum per se sumat, reliquum verò cum obsonio simplici (vt ex eodem Aetio liquet.) Verùm non insalubriter poteris duarum cibationum quantitatem tribus vicibus impartiri, seruetúrque eadem ratio cibādi, vt in cœna maior exhibeatur quātitas. Potus erit vinū aquosum, tenue subadstringēs, quantitate autem exhibeatur paucum, & nec cibum interpellet, sed post omnem cibum præbeatur: multus enim potus (vt inquit Aetius) ventris fluxionibus infestissimis existit. Satis itē iis proderit lactis potus, ita vt principio calidus & recens mulctum detur, postea verò ad medietatem decoctum, aut etiam ad tertias, hoc enim modò exhibitum simul sistit, ac temperat fluxiones, id autem sit captillum vel ouillum. In omni autem fluore ventris, tum in hoc præcipuè (vt Celso visum est) seruandum, vt cùm pleraque vtilia sint, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mixtum est, ea potissimùm ex his dentur, quæ maximè æger volet, deinde si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minùs vtile, sed magis gratum. Parum etenim deterior potus, aut cibus, suauior autem, melioribus quidem, sed minùs suauibus est præferendus, vt patet aphorismo 38. secundi libri.

Medicamentorum ratio. At vbi nedum calida intemperies, sed acres, & mordaces succi in intestinis, & ventriculo redundantes lęuitatis intestinorum causę sint, priusquàm vires extremè deficiant, conuenienti purgatione vtendum erit, priùs tamē si occasio dabitur, concoquendi, ac præparandi ipsi sunt syrupo ex infus. seu succo rosac. videlicet ex succo cichorij, myrtino, seu oxysaccharo, succo cytoniorū, quem miuam appellant, aut oxalidis, seu citri acido cum aqua plantaginis, aut oxalidis simul permixtis,

Purgatio. deinde sequens tribuatur purgans medicamentum, quod recipit corticum myrobalanorum citrinarum drachm. iij. tamarindorum drachm. vj. paretur arte decoctū in aqua cichorij & acetosellæ, in cuius quātitate sufficienti dissolue mellis aërij vnc. j. s. vel syrup. ex pluribus infusionibus rosarū rubearū vnc. iij. rhabarbari optimi in parte prædicti decocti macerati drach. j. fiat potus. Quòd verò purgatio talibus competat, patet apud Aetium cap. præcitato scilicet 57. libri noni. A purgatione verò

Quæ post purgatione exhibenda sint. per adstringētes potus operæpretiū est eis opē ferre, veluti est plātaginis semē tritum, siccum, ac potatu. Proderit etiam & lapathi, seu oxylapathi semē tritum. Cancri etiam marini, vel fluuiatilis testam vstam cochlearij mēsura, si præbeas cum aqua confert, calycū item papaueris torrefactorū drac. j. ante somnum cum vino diluto potata. Quinetiā semen capitis papaueris tritum exhibitum egregie auxiliatur, mirabiliter autem acerba, & immatura mora prosunt sicca, trita in potu exhibita. Eodē modo & rubi mora immatura, & acerba, ex eiusdē Aetij decreto, aut quinque folij radicis decoctum potui dato. Item rubi radicis similiter, vt Alexādro visum est. In hūc etiā vsum syrup. de ribes, aut qui ex incompletis, & aridis rosis conficitur, conferunt. Et si cum eisdrae j. cornu cerui vsti, aut seminis plātaginis, vel oxalidis præbeas, cōducunt magis. Similiter etiā cōfert si drac. j. trochisc. de spodio, vel de terra lemnia tribuatur, bonum est etiam corticis quercinæ glandis decoctum, itemq; pelliculæ decoctum, quæ sub cortice quercus reperitur, vt etiam Aetio placuit. Quidā quoq; (vt ab eodem Aetio, & Paulo scribitur) gallinaru ventriculis vtūtur deficcatis, ac tritis potui inspersis. Nec minùs eis cōmoda sunt, quæ vrinam cient, cùm deriuatione moliantur, fluxionemq; sæpè transferant, veluti est apium, fœniculū, anisum, adiantum, acorum ex prædictorū auctorū decreto, in quem vsum syrupo ex duabus, vel tribus radicibus, aut de byzantiis, permixto cū eo qui ex absynthio cōficitur, aut myrtino, vel ex infusione rosarū cum aliquo prædictorum decocto vti cōuenit, nequaquā etiam negligendum est vētriculi, aut intestinorum robur. Eo etiam tempore quo vrinam cientia tribuuntur, eorum etiā quātitas minor esse debet, licet cauendum sit, ne nimiū largus etiam fiat eorundem vsus.

Vomitus. Mirabiliter quoque vomitus efficaces sunt, tum à cœna, tum ieiuno facti, maximè si humores in vētre collectos percipiemus. Nam si in intestinis contineantur, non possunt per vomitus euacuari, ex Galeni sententia commento aphorism. 12. quarti libri. Iuuandus quoque eisdem erit vomitus ex aliquo eorum, quæ sæpiùs in pręcedētibus adnotauimus. Perpetuò tamē animaduertas, vt proni sint laborantes natura ad vomendum, nam si difficulter euomant, nequaquam his proritandus erit. Ab extra insuper ventriculo, & intestinis auxiliari oportet.

Topica. Quapropter illinantur oleo citoniorū, myrtino, vel rosaceo, aut de absynthio, vel olei citoniorum, & rosacei singulorū drachm. j. Recipe olei de absynthio vnc. s. santalorū, & corallorum rubeorū ana drachm. ij. hypocistidis, balaustiorum, & acacię ana drachm. j. chiæ masticheS drach. s. & cum pauca cera, ac vino adstringēti vnguentum seu ceratum conficito, & vtere: citonium item in vino adstringenti decoctum, ac contusum si accipias, adiciasq; hypocistidis, & boli armenij drac. j. corallorū, & santalorum rubeorū ana drach. ij. chię mastiches drach. s. magnopere proderit si eo venter illinatur. Saccellos item parabis in eundem vsum ex purpureis rosis siccis, santalis, corallis, balaustio, hypocistide, corticum citri, cinnamomi, ac chiæ mastiches pauca quātitate addita: indē etiam si in succo citoniorum, & aqua rosacea præmacerentur, & pluribus vicibus ventri applicentur modicè calidi, magnopere proderūt. Verum si ex intēperie duntaxat calida citra aerium humorū redundantiā cœliaca, aut lienteria orta fuerit, eisdē quoque

que medicamentis vtendum erit intus, ac extra exhibitis, relictis tamé eis quæ purgationem moliuntur, ac vrinam ciunt, quibus etiá nec vomitus promoueri debet. ſed tantùm alterãtibus, atq; adſtringentibus modò dictis medicamentis vtare. Sin au-*Si ex frigida intẽperie dicta ſymptomata excitentur, curatio.* tem ex frigida intẽperie, aut pituitoſis ſuccis inteſtinorũ læuitas, ſeu cœliaca fiat; aër eligatur ad calidum vergens, contrarij quoque cibi adhibeantur ad calidũ ſcilicet vergẽtes, cum quibus etiam nonnulla calida, ac ventriculo ipſi grata admiſceantur, veluti eſt aniſum, cuminum, cinnamomũ, galãga, *Victus ratio.* calamus odoratus, & caryophylli: ac reliqua ſimilia. Competunt adhuc & braſſicæ bis coctionẽ expertę, ex Pauli, & Aetij ſentẽtia. Vinum autẽ eis tribuatur calidius, ac vetuſtius modicè dilutum cum pluuiali aqua. Reliqua pro victus ratione ſeruanda *Medicamentorum ratio.* ſunt, vt pręcepimus ſuprà. Verùm ſi cum frigida intemperie pituitoſa adſint excrementa, ea priùs concoquẽda, ac præparãda ſunt cùm ſyrupo ex abſyn-*Vomitus.* thio, ex mẽtha, & corticibus citri, aut myrtino cùm melle roſaceo, aut oxymelite ſimplici. Demum aut vomitu expurganda ſunt (præſertim ſi in vẽtriculo conſiſtant, iſq; iuuandus erit cùm iis quæ ſępiùs in *Medicamentũ purgans.* præcedẽtibus adnotauimus, modò proni ad vomẽdum laborãtes ſint) aut purgãs medicamentũ præbendum eſt, ita vt per aluum expurgentur. In quem vſum infraſcripto vtare, Recipe corticũ myrobalanorum chebularum drachm. iiij. infundantur in *Quæ a purgatione exhibenda ſint.* aqua meliſſæ, & boraginis, & facta forti expreſſione in ea diſſolue ſyrup. è pluribus infuſionibus roſarum perſicarũ vnc. ij. agarici drachm. j. fiat potio, vel drachm. j. aut ſcrup. iiij. pulueris hieræ ſimplicis Gale. & ſcrup. ij. pręducti agarici excipe, & catapotia formato, ac præbeto, poſt quæ iterum aſſumant mane, & veſperi ante cibũ per duas ſaltẽ, vel treis horas vnc. s. ſyr. aut ex abſynthio, aut ex mentha cũ pauco puluere cinnamomi, galãgę, aut calami odorati, aut cum aliquo prædictorum adſtringentium medicamentorum eadem permiſceas, ac præbeas. Confert etiam ſi thuris granum fabæ magnitudine in vini nigri cyatho vno diſſolutũ ſanguinarię ſucco pari mẽſura admixtũ præbeas, aut radicis pæoniæ decoctum, atque ipſa etiã radix ſicca trita potui inſperſa, vt inquit Aetius. Similiter ſi chiæ maſtiches tantundẽ ac eodẽ modo exhibeas, nec minùs antidoti theriacæ, aut mithridati, aut micletę ſi drachm. j. cuiuſlibet dabis, proderit, præſertim cum pauco vino adſtringenti. commodè quoque in iis vti poteris pręductis vrinam cientibus, & calidiori-*Topica.* bus, atque acrioribus. Extrinſecus verò oleum maſtichinum, de abſynthio, myrtinũ, ac nardinum adhiberi conuenit, aut vnguentum ſic conficito, Recipe olei maſtichini, & myrtini ana vnc. j. de abſynthin vnc. s. cinnamomi, galãgę, & maceris ana drac. s. ſpicæ ſcrup. ij. chiæ maſtiches drach. j. cùm cera, & vino odorato fiat vnguentũ. Sin autẽ mauis ſaccellis vti, vtriuſque menthę, & abſynthij, ſingulorũ p. j. aſſume chiæ maſtiches, cinnamomi, ligni aloës, & corticum citri, cuiuſlibet drach. ij. caryophyllorum, maceris, galãgæ, & calami odorati ana drach. j. roſar. rubea. ſiccatum manip. j. s. figurẽtur ſacculi ſcutiformes, qui pauco vino odorato calido inſperſi ſæpiùs iterentur, vel in vino Græco, aut guarneto, & pauco cydoniorũ ſucco macerati calidi applicẽtur, ac iterẽtur ſæpiùs. Eorum etiã vnus ſemper ſupra ventrem adhibitus, ac alligatus cõfert. Emplaſtrum quoq; ex chia maſtiche diſſoluta in oleo nardino, & de abſynthio adhiberi poterit, quemadmodum etiam & Gale. ceratum ſtomachicum dictum aut emplaſtrum ex galia, quæ omnia præter tamen purgationem, ac vomitum, & ea quę vrinam ciunt, conducunt, ſi prædictæ affectiones ex intemperie duntaxat frigida ventriculi, vel inteſtinorũ fuerint ortæ. Et cũ in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue neceſſarium eſt (vt Celſus refert) non quoties libet deſidere, ſed quoties neceſſe eſt, vt hæc ipſa mora in conſuetudinẽ ferẽdi oneris inteſtina deducat. Propterea id prætermittere nolui, nam non parum conducet, ſi illud laborantibus præcipiatur, quemadmodum etiam, & medicamẽtum noſtrum, quo vti conſueuimus. Id autẽ recipit vtriuſq; menthæ contuſæ, & abſynthij ana manip. 1. micæ panis torrefacti vnc. j. cinnamomi, aloës, maſtiches, galãgę ana ſcrup. ij. vini odorati, ſeu aceti, & aquę roſaceæ quantum ſatis ſit, miſceantur, & ventri applicetur abundè calens: nam tale eſſe conuenit cùm primùm imponitur, talium vnumquodque: quippe quę tepida ſunt omnia vẽtriculi firmitudinem diſſoluunt, Galeno teſte 8. method. med. cap. 5.

Περὶ τῆς χολέρας. *Id eſt, De cholera.*

CAP. LXXII.

V M tot' vẽtriculus ab aliquo, quod morſu ponderéve cõtriſtet vexatur, idque ſtatim eiicere cupiat, ſuperno, infernóque ore ad excernendu vtẽs, affectus quidam gignitur, qui à Grę-cis χολέρα, vt patet tertiò de cauſ. ſymp. cap. 2. a La-*Cholera vnde nomẽ ſumpſerit.* tinis ſimiliter cholera dicitur, quamuis barbarã ſectantes medicinã cholericam, ſeu cholericam paſſionem nuncupent, nomen ſumens, vt idem Galenus fatetur 2. meth. med. cap. 2. a cauſa putata, quãuis id non ex propria ſentẽtia fateatur, ſed medicorũ auctoritate, qui ſunt a Cnido. Huius quoq; ſententiæ videtur eſſe Celſus libro quarto, cap. 11. cùm dixit, Ergo eo nomine morbũ hunc χολέραν Græci nominarũt, cùm priùs bilem eſſe eius cauſam aſſeruiſſet. Huius autem contrarium ſentit Alexan. qui cap. 16. lib. ſeptimo, de hac affectione verba faciẽs dicebat, Ne autem quis affectum hũc ideò χολέραν vocari putet, quòd à bile omnino fieri conſueuerit, ſed quia materia quæ per ventrem effertur, ex inteſtinis videtur excerni, inteſtina verò χολάδας veteres appellabant, vt etiam Homerus teſtatur his verbis, κέχυντο χαμαὶ χολάδες, quod eſt, fuſa erãt humi inteſtina. Qua de re huius gratia affectum hunc (vt idẽ Alex. inquit) veteres χολέραν nuncuparunt, eo magis, cùm non ab vna duntaxat cauſa, bile videlicet (vt ipſe teſtatur) affectio hæc excitari ſoleat. Sed quicquid velint de eius nomenclatura, nihil aliud *Quid ſit cholera.* eſt affectio hæc (vt apud eũdem Alexandrum præcitato loco patet) quàm immoderata perturbatio, quę per aluum, & vomitum propter ſtomachi ſubuerſionem, offenſionémque prouenit. Paulus verò cap. 39. libro tertio, dixit quod cholera eſt immodica ventriculi perturbario ſupra, infráque erumpẽs, & auctor libri, qui inſcribitur de definitionib. medicis, in ſecunda deſcriptione eiuſdem affectus ait, quod cholera eſt acutus affectus cũ vomitibus bilioſis multis, aluique deiectionibus. Verùm quæ-*Quæ pars in ea affecta ſit.* nam pars in hoc affectu oblæſa ſit, non admodum liquet, nam Celſus præcitato loco circa principium capitis aſſeruit, choleram commune ſtomachi, atque inteſtinorum vitium videri poſſe, nam ſi-

mul

mul & deiectio, & vomitus adest. In calce verò eiusdem capitis dicebat, sed hic quidem morbus & acutus est, & inter intestina, stomachúmque versatur, sic, vt cui⁹ potissimùm partis sit, nó facilè dici possit. At cùm totus ventriculus per eius superiores partes stomacho, hoc est gulæ continuus sit, per inferiores verò ad intestinorum vsque exortú extendatur, Gal. auctoritate sexto de locis affectis. ca. 1. non ab re hæsitauit Celsus cùm inspesisset bilé in hac affectione supra, infráque erúpere, cuius potissimùm partis affectus esset, quanquam ex præcitata Galeni auctoritate, tum ex verbis eiusdem li. tertio de causis symptomatum. capit. 2. cùm de hac affectione verba facit, facilè patere poterit, ventriculú ipsum in hoc vitio afficit, nó tamen secúdú superioré duntaxat, aut inferiorem eius partem sed secúdú totú, cùm dixit, quod si toti illi talis affectus aliquando contingat, etiá vtroque ore simul vtitur ad expulsionem, veluti in vocatis choleris. Ipse itaque ventriculus totus primo afficitur, coafficiuntur autem cum eo tum stomachus, tum intestina ipsa, cùm id quod eum contristat vtroque osculo expellere tétet, per supernum quidem quod in gula, seu stomacho existit, per infernum verò, quod in pyloro. Quod verò hæ partes simul affectæ sint, ostendunt (vt eodé Celso auctore) plura indicia inter quæ vnum est, quod simul & deiectio, & vomitus accidunt. Et præter hæc, inflatio est, ac intestina torquentur. Verùm sicut nausea & vomitus expultricis facultatis ventriculi praui motus sint, pari ratione, & cholera ipsa, vt patet 3. de caus. symp. cap. 2. Quare symptoma est in genere noxæ facultatum naturalium, & propriè expultricis depravatæ (quæ propriè cholera dicitur.) Nam quádoque citra eiusdem facultatis noxam fit, licet perpetuò aliquem præter naturam affectum cósequatur, veluti suprà de vomitu dictú est, quanquá eam non propriè choleram nominát, vt si fiat propter ciborum quantitatem Alexand. auctore. Eius autem indicia sunt (vt inquit Aetius cap. 12. libr. 9.) Vomitus biliosus, & nidorosus, & acidus ad plures horas continuè perseuerans, & venter infernè eadem excernit, sequitúrque sitis, & exudatio, impeditus pulsus, musculorúmq;, manuum, ac pedum, maximè verò surarum contractio, & tensio, & (vt refert Celsus) nedum bilis supra, infráque erumpit, sed primum aquæ similis, deinde vt in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia. Verùm (vt Paulus testatur,) ciborum cruditas apparet, quæ nonnunquam ex magna alimentorum prauitate, interim ex vitiosorum humorum superfluo trahit originem. Nam neque ex vna duntaxat causa excitatur, sed etiam multis, vt Alex. visum est. Nempe ob copiosiorem cibú assumptum, ac corruptum, quia concoqui non potuerit. Item ob prauorum humorum, ac ciborum, seu potionú (stomachum præsertim offendentium) qualitatem, qualis est (vt ipse inquit) pepo, & pingues, dulcésque & oleosi cibi. Gignitur etiam ex copia bilis naturam sursum ac deorsum ad excernendum irritantis. Necnon ob nonnulla frigida applicata. Aut frigidarum aquarum vsum, si eas bibát, aut in eis diu natauerint. Nonnullæ etiam aliæ particulares cibi, & potus, cholericæ bilis sursum, ac deorsum eruptionis esse poterunt causæ, vt 7. de morbis vulg. liquet. Quæ causæ omnes facilè interstingui poterút. Népe alimétorum assumptorum copiá, aut eorundem (ac etiam potionum) prauam qualitaté ex laborantis, seu adstantium loquela percipies, veluti etiam si præcesserit vsus frigidarum aquarum, aut frigidorum medicamentorum ab extra adhibitorú. Verùm vbi ex copia bilis, seu aliorum prauorú succorum redundantia cholera fuerit excitata ex propriis eorundem humorum signis, ac sæpiùs iam dictis eos discernes. Quod verò cholera acutissimus sit affectus, syncopé insignem, immodicámque virium resolutionem inducens, omnibus in confesso est, vt inquit Alexander. Idcirco accuratè internosci, & celerrimè curari meritò postulat, etenim dilatio in omnibus acutis morbis nocua est. In hoc autem affectu, etiá exigua, ac leuis curandi mora, haud simplicem offensam, sed etiam absolutam subinde tamen (quæ pbi hisis dicitur, conciliat. Idque ferè cófirmauit Celsu, cùm dixit. Neque tamé illi morbo minori momento succurritur. Colericæ verò affectiones magis in æstate fiút & febres intermittentes, & quibus errores accidunt, ex quandoque malignæ fiunt, & ad morbos acutos perueniunt, vt eodem 7. de morbis vulgat Hippocrat. scriptum reliquit. Quoniam verò nulli morbo (vt diximus) minori, quàm huic, momento succurritur, propterea relicta victus ratione, quæ ferè eadem est cú ea, quam instituimus præcedenti capite de læuitate intestinorum, nisi quod leuiter adstringentia, nedum in cibis ipsis permisceri debent, aut parú ante assumi, sed etiam post eos cùm simul ingruat vomitus, & alui fluor, quáquam & ea quoque moderata esse debét, nec à principio, nam si quis in principio, aut coaceruatim ea quæ efferuntur cohibere aggrediatur, is maiori mali auctor erit, ex Aëtij sententia præcitato capite duodecimo libri noni, inutilia enim cùm sint (vt ipse inquit) euacuatione opus habét, qua de re cóuenit, si ea nó sponte ferantur, opportuè potiùs irritare, nos reliquam aggrediemur curationé. Corruptis itaque in vétriculo cibis siue propter eorú copiam, siue prauam qualitaté, aqua tepida exhibita ægrú vomere iubeto, potissimùm, vbi purum sit quod per ventrem, aut vomitum excernatur, sed nauseent, vellicenturque ægri. Quo casu etiam aqua mulsa vtendú erit, vt quæ aluum, & vomitú sine noxa irritare potest, vt Alexáder refert. Verùm si eá non libenter sumant, modò dicta tepida aqua ipsis liberalior dari debet, atque vomitus sollicitari, aut digitis, aut pennis, donec corrupta abundè euacuata tibi esse videátur. Per vomitus etenim opportuná prouocationé vomitus ipse soluitur, & cessat (eodé Aetio teste.) Quòd si post aquę tepidæ potú vomitus incidat, miscuisse tamé nouam materiam corruptæ prodest. parsque sanitatis est vomitum esse suppressum, ex Celsi sententia. Quo tempore etiam somnum ægris percipere oportet, ac quietem, & præcordiorum fotum (vt idem Alexander asserit.) A somno verò paulatim cibo reficiátur, ita vt cruditas tárú vitetur. Nisi enim quid impedimenti fuerit, celerrimè rursus ad naturalem statum reuertútur potissimùm sit corruptio ob copiam ciborum fuerit oborta, quanquam neque huiusmodi affectum propriè choleram nominant. Nec minus vbi procliuiora fuerint corrupta alimenta, vt per aluum excernantur, eadem que via natura expellere tentet, conuenit iuuare excretionem per sedem, purgantibus tamen medicamentis leuioribus vtendo, diuersis, pro natura corruptorum alimentorum, præsertim eis quorum mentionem

Quis affectus præter naturá sit cholera.

Eiusdem affectus signa.

Causa.

Versus finé libri.

Prognostica.

Loco citato.

Curatio.

Vomitus.

fecimus præcedenti capite. Quæ iterũ in pauca exhibeantur quantitate, ne in grauiora pericula ægri ex immodica vacuatione ducantur. Id quoque seruãdum erit vbi bilis, seu quiuis alui succus vitiosus, ac corruptus ad excretionẽ procliuis naturã irritare videatur, nihil autem mentione dignum, vel per aluum descendat, vel per vomitum erumpat. Verùm vomitus per solam aquã tepidam irritetur, derelicta aqua mulsa. Aluus verò ducatur aliquo prædictorum capit. præcedenti annotatorũ, prout diuersus requirit redundans humor. Cùm verò humorũ excretio quieuerit, veuter oleo mastichino, de absynthio, vel nardino cũ vino exiguo foueẽdus, & probi succi cibo vtendum erit. At si immodica fiat inanitio, ita quod vehementer, & vomitus, & deiectio vexent, cauendũ penitus ne quicquã tribuatur, quod vomitũ, vel aluum cieat, sed imbecillus ventriculus refici iis deuoratis debet, si fieri potest, quę corroborant, & recreare queãt, tũpe victu, & medicina (vt liquet ex eodẽ Alex.) Exhibẽdi itaque sunt in cibo pulli rũ gallinacei, ć ũcolũbini, perdices, phasiani, turdi, & reliquę mõtanę auiculę. Insuper poterit parari insculũ ex aliquo prædictorũ, præsertim pullorum gallinaceorum cum omphacio, & pauca aqua rosacea, aut eorundẽ carnes contusæ cum eisdem simul mixtæ: hoc etiam tempore & ante & post cibum maiora adstringentia adhiberi poterunt, veluti mespila, & sorba, citonia, & cornã, & hi fructus, quas vulgus azarolas vocat, mala punica, & reliqua pyra adstringentia. Et vbi bilis adsit copia, ptisanæ cremor erit idoneus refrigeratus. Item lactuca refrigerata, pauco aceto adiecto, similiter etiam intybus, vt Alexand. refert. Nec erit absonum offerre mediocriter aquæ frigidæ potum cyathi mensura. Cauendum tamen erit ne nimium frigida existat, aut acetuarim exhibeatur, cui pampinorum vitis, aut mali punici acidi succus modicus instilletur, vel in eadem aqua capreolorum vitis decoctum fiat, aut rosarum, aut œnanthes, seu rhu, cui etiam menthæ pauxillum sit adiectum. Itẽ eiusdem acidi mali punici succus cum menthæ succo absorbendus detur, multa tamẽ quantitate succus mali punici, menthę succum excedat. In quem etiam vsum syrup. ex omphacio, è ribes, ex citri acido ac succo malorum punicorum acidorum, item myrtinum, & ex infusione rosarum siccarum, & incompletarum cum pauca quantitate eius qui ex mentha conficitur, tribuere poteris, nec minùs cataplasmata, vnguenta, ac alia topica medicamenta ventri imponenda sunt, quæ vim adstringendi, ac ventriculum roborandi habeant, quorum copiam requiras præcedenti capite. Particulatim autem ex palmulis œnãthe hypocistide, acacia, rhu, & malicorio, succóque eiusdem cataplasma confici poterit, & ventriculo adhiberi ex Aëtij & Pauli sententia, vel semperuiuum, & lactuca cum mica panis rosacéoque excepta imponatur. Quandoque verò capreolorũ vitis, aut vuę acerbæ, aut poligonij succus cum cerato probè confecto miscebitur, & maximè iuuabit, vt inquit Alexand. At vbi intolerabilis effusio existat, adeò vt fluxio sisti nequeat, vires vrgeant, & extremorum refrigeratione, conuulsionesque, & animi defectio oriantur, ad vinum transeundum est mediocriter adstringens, neque viribus validum, & quod dulce quidem sit, non autem odorum, idque cum mica panis exhibeatur, aut in ipso eadem maceretur, exprimatúrque, atque ita paulatim, & per interualla cochleare absorbeant. Nam vinum omnium maximè subitò, & celeriter vires collapsas refocillare potest. Ac multos nouit (vt inquit Alex.) ex sola illius potione præter spem mortis periculum euasisse. Salutare quoque erit, si eidem vino menthæ decoctum admisceatur. Nã salubre rimũ medicamentum erit, si vt idem auctor asserit, præsertim vbi vomitus diutius perseueret: omnique modo eisdem somnus procurandus est, & quies. At si ne his quidem auxiliis cibum retineant, magnopere conducit cucurbitulas admouere, statim cùm ęger illum assumpserit, contra ventriculum ipsum. Nec validè retrahendo vomitum fieri prohibent. Preterea si diutius adhærent concoctionem iuuant & ventrẽ, ne amplius profluat, cohibent, eodem Alex. teste. Aluo autẽ adhuc egerente (vt inquit Aëtius) amylum cũ decoctione capitum papaueris per clysterem infundatur. Simul etenim cohibet, & refrigerat somnúmque inducit, vt ipse refert. Frictiones quoque per manus adhibitæ quietæ, & mites, & prætereà extremorum deligaturæ, eisdem conducunt, & si quidem aluus vrget, plures brachiis, & iuncturis, quibus illa cum manibus committuntur, cum frictione, tum vincula inicienda sunt. Sin autem vomitus, tum femora, tum talos constringi, & paululum ipsa dissoluendo rursus deligare oportet, vt patet ex eodem Tralliano, quò materiam semper in contrarium reuellamus, odoramenta quoque naribus admoueantur, ac illitiones soporiferæ circa frõtem, vbi vigiliæ torqueant. At si extremæ corporis partes frigent, vngendæ sunt calido oleo, cui ceræ paululum sit adiectum, calidisque fomentis nutriẽdæ (ex Celsi auctoritate) & ad conuulsiones contra ctiones in musculis factas calida linimenta ex oleo modico imbuta circumponere oportet, tum cetara liquida, quibus adiectum sit aliquid castorij, & irini olei, ex Pauli & Aëtij senteotia, quo etiam tempore interponenda potio absynthij est, vt idem Cels. fatetur.

Περὶ τῆς διαῤῥοίας, καὶ ῥεύματος.

Id est, De alui profluuio, seu ventris fluxu.

CAPVT LXXIII.

VBI & liquida aluus, & sæpiùs quàm ex consuetudine fertur, affectus quidam exoritur, qui à Græcis *διαῤῥοια* communiter, simulatque ab Hippocrate 25. 30. 3. libr. ac 32. 6. aliisque plerisque locis appellari consueuit. Quãquã ab eodem Hippocrate & Galeno quandoque *ῥεῦμα* nũcupetur, vt patet primo de morb. vulgari. à Latinis autem diarrhœa, seu alui profluuium, quasuis à Celso cap. 19. lib. 4. ventris fluxus nominatur, qui copiosior fluxio est alui, diuturna, sine phlegmone, & exulceratione, vt libro de difinitio. medicis, scriptum est, vel (vt liquet apud Galenum eodem primo de morbis vulgaribus) deiectio est, & semper & assiduè humidorum excrementorum, sine dictis affectibus, (vt ipse inquit) qui affectus priùs ab eo descripti erant, dysenteria videlicet, linteria, & tenesmus. Cùm itaque alui fluxione laborat, seu humidior efficitur citra cruentas deiectiones, tenesmum, ac incoctorum ciborum excretionem, alui profluuium est, & dicitur. In quo quænam pars primò afficiatur, non admodum patet, nam licet deiectio optima, quæ mollis, constansq; est, & eo tempote

Medicamentorũ purgans.

Topica.

Animaduersio.

Quæ demoranda sint, vbi bilis adsit copia.

cataplasmata.

Vbi intolerabilis effusio.

Cucurbitula.

Frictiones & vincula.

Si vigiliæ torqueãt. Si extremæ partes frigeant.

Commẽ 2. tex. & cõmen. 7. & 35.

Alui profluuium quid sit.

Lib. defin. medic. post medium.

Cõmẽ. 2. commẽ. 35

Dubia est pars affecta.

pore secreta, quo secunda valetudine assueuit, quátitatéque est pro ratione cibi assumpti, colore subrussa, nec admodú graueolens, non solum inferiorem ventrem bene valere ostendit, sed etiam nihil in eum decumbere ex aliis visceribus præter naturam, ex Hippocrat. & Galeni sententia 3. prognost. intelligendo per inferiorem ventrem ventriculum ipsum, & item ieiunum simul cum intestino omni, vt Galenus asserit. non tamen contraria deiectio (vt patet ex Galeno ibidem, & primo de crisibus) confestim indicabit eundem inferiorem ventrem prçter naturam se habere. Nam quádoque permutabitur tum in substantia, & colore, tum etiam copia, ex permixtione alicuius confluentis humoris. Neque etiam seruabitur tempus secretionis assuetum, & tamen venter inferior bene valebit. Sed à iecore, aut liene, aut aliqua quauis alia parte, seu corpore toto, vel duabus, seu pluribus in eundem ventrem confluere contingit excrementa aliqua. Qua de re alui deiectiones, vbi præter naturam se habeant, ventrem interdum solum esse affectum significant. Sæpe verò decumbentis aliundę materię in eum indicia habent. Atque hęc multiplicia sunt, prout multæ quoque partes, vel corpus totum (vt diximus) eandem materiam, seu humores in iam dictum ventrem demittunt. Idque aut criticè esse poterit, vtputa cùm per eos totum corpus, aut iecur, vel quæpiam alia pars expurgatur, interim verò symptomaticè. Quo casu affectionem aut corporis omnis, aut partis alicuius, (vt diximus) aut aliquatum indicabunt. Et quibus liquidò constat in diarrhœa non perpetuò vnam affectam esse partem, neque etiam ventriculum, aut intestina duntaxat, sed interim iecur, aut lienem, seu cerebrũ, aut corpus totum affectum esse citra ventriculi, aut intestinorum oblæsionem. Interdum verò contingit quòd ventriculus ipse, aut intestinorum aliquod afficiatur corpore toto, aut reliquis eiusdem corporis partibus bene valentibus. Et quoniam tum pro prognostico, tum etiam pro curatione huius affectionis magnopere conducit determinatæ partis primario affectæ cognitio, veluti in cũctis aliis prçter naturam affectibus necessarium esse monstrauimus, ea de re id docere conabimur. Interstingues nanq; si à toto corpore diarrhœa fiat, quoniã adetunt alicuius redundantis succi in toto signa, siue in toto habitu fuerint, aut in vniuersis vasis qualiscũque etiã fuerit redũdãs succus. Particulariter autem ea conscripta reperies apud Galenum cùm li. de plenitudine, tum etiam 4. de sanit. tuend. ac aliis plerisque locis. Præter id quod ociosa quoque vita prçcessit, consueti exercitij dimissio, ac ingestorum ciborum, & potuum copia, aut consuetæ alicuius excretionis retentio, neque vllum aderit signum particularis partis affectæ. Verùm si à toto fiat propter eiusdem corporis liquationẽ, cùm portio carnis, quæ colligatur in ventrem defluit, tunc per aluum excernitur deiectio exigua, glutinosa, opima, admodũ graueolẽs. Pariter si propter vniuersi corporis retẽtricis facultatis imbecillitatem ex totius corporis extenuatione præcedente, ardẽtissimaq; febre, seu hectica, seu etiam tabe, id coniicere poteris, quemadmodum Hippoc. scriptũ reliquit aphoris. 11. 12. & 14. 5. li. Cerebro autem affecto spumosa aderunt excrementa, vt idem inquit Hippocrat. aphoris. [illegible]. 7. li. nec minùs & imbecillitatis eius apparebunt indicia, ac destillationes, & quádoque dolor. Quæ omnia scripta reperies capit. de dolore capitis, ac destillatione. Consueuit quoque vitio cerebri orta diarrhœa in somno potissimum [illegible] magis, quàm in vigiliis generari. A iecore [illegible] vbi ortũ fuerit alui profluuium, vt plurimum chilosæ erũt alui deiectiones, probè tamẽ vẽtriculi coctione celebrata, potissimum si attractrix iocinoris facultas oblæsa fuerit, idq; nõ ob aliud (vt diximus) quàm propter distributionis imbecillitatem nisi plus cibi fuerit assumptũ, quàm hepar indigeat, aut citiùs fuerit deiectus propter ventriculi, & intestinorum retentricis facultatis imbecillitatem. Id quod dignoscere valebis ex iis, quæ diximus c. de læuitate intestinorum. Interim quoque bilis multitudo in deiectionibus apparebit, ac signa aderunt, aut inflammationis, aut immodicæ caliditatis eiusdem quemadmodum si ab eius obstructione proueniat, obstructionis quoque aderũt signa. Sic si alius quispiã affectus iocinoris præter iã dictos affuerit, ex propriis eius notis id manifestabitur. Nos verò de eis in sequẽtibus fusissimè pertractabimus. Sed quoniam idẽ iecur non solũ sua ipsius excremẽta, saniémque, & humores præter naturam demittit in ventrem, sed etiam corporis totius, quandoquidẽ venter per id omnibus corporis partibus copulatur, ac per illud recipit excrementa earum, vt liquet ex Galeni 2. prognostic. Propterea id distinguere poteris ex signis iam traditis. Si totũ corpus fuerit affectum aut si aliæ partes quædam, ex earũdem partiũ affectarum propriis indiciis. Verùm si à splenę diarrhœa proueniat, vt plurimũ deiectiones ad nigrum vergentes, aut etiam nigræ erunt, patebúntque particulares eius ægritudines ex propriis earũ indiciis, de quibus à nobis loco proprio mentio fiet. Accidit interim ab oris, seu linguę affectione alui profluuiũ, ab oris siquidẽ, vt in pueris cùm dentire incipiunt, maximè cùm caninos edunt dẽtes. Quoniam alimentum non bene concoquitur, neque distribuitur, vt patet aphor. 25. [illegible] li. A lingua verò, vt in blæsis, quemadmodũ liquet aphor. 32. 6. lib. Quoniã his qui balbi natura sunt contingit aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut vtrũque, atque inde fluentes humiditates in ventrẽ suscipi, vnde & longis profluuiis capiuntur, quemadmodum Gale. scriptũ reliquit com. iam dicti apho. At si nullũ aderit vniuersi corporis affecti, aut prædictarum partium affectarum signum, vẽtriculum, seu intestina affici putandum est. Alimenta quoque interim non probe cõcocta cùm humidioribus deiectionibus [illegible] admodumque aquosis apparebunt. Neque tale alui profluuium determinatas habebit periodos, deiectiones tamen aderunt crebræ, & exiguę. vt plurimũ albę. & pituitosæ. Interdũ nausea, & vomitus infestabunt, ac alia quædam symptomata, quæ imbecillitatem retentricis ventriculi, & intestinorũ significabunt. Quæ omnia cap. de lienteria, & vomitu ostendimus. Verùm inter reliqua, vbi diuturnum fuerit alui profluuium, propriam ventriculi passionem indicat ex Galeni decreto commento præcitatis aphoris. 32. sexti libri. Quod verò quodlibet alui profluuium symptoma sit in genere excretorum immodice, nemo verebitur, nam quæ in eo excernuntur, aut tota substãtia, aut quãtitate, aut qualitate à naturali recedũt. Itẽ quod (veluti reliqua symptomata) omnino morbi succedat, vel cõtinẽter, vel aliis symptomatibus intercedẽtibus, cuiuis patet. Etenim semper causam aliquã ha-

Tex. & comm. 13

2. de crisib. cap. 11.

Quod non vna duntaxat pars in diarrhœa afficiatur.

Quibus indiciis dignoscenda sit pars affecta in diarrhœa.

Lib. de plenitu. ca. 11. 4. de sani. tuend. c. 4.

Si ventriculus, aut intestina [illegible] signa.

Quis affe[illegible] præter naturã sit.

bet præter naturam quæ ad talem motú, seu actionem naturam stimulat. ex Galeni sententia secundo de causis symptomatum, ca. 3. Ad hæc etiã quod ex necessitate ventris profluuia eueniant, vel concoctione, vel distributione frustrata (nisi ad intestinorum [illegible] consequantur) liquet apud eundem Galenum [illegible] aphorisf. 25. & 30. 3. libr. Non tamen nec[illegible] aut retentrix, aut expultrix [illegible] in eis [illegible] est, ex eiusdẽ Galeni auctoritate lib. de d[illegible] symptomatũ cap. 4 Nam licet [illegible] alimentũ [illegible] concoquitur, neque distribuitur, consueuit alui profluuium euenire, in mo[illegible] absque iis fieri nõ potest, tamẽ cum ipsum, aut non probe concoctum sit, aut nõ distributum, vt decet, interim symptomatice, licet [illegible] non [illegible] animalis cõ[illegible], neque tempestiue excernitur. In[illegible] autem [illegible] & ad animalis commodum, cum pro[illegible] [illegible] ho[illegible] [illegible] hac [illegible] [illegible] dédum est [illegible] At [illegible] fiat alui [illegible] deiectiones [illegible] terdũ dolore, in [illegible] Celsus fatetur, ca. deci[illegible] Verũm nunquid ea, quæ de[illegible] indicant [illegible] sic [illegible] dens, seu aquosa deiectio cre[illegible] vniuersim, & sæpè deiiciatur [illegible] grauissimóque dolore symptomatis rationem obtinebit, ac symptomatica erit, natura non per se expurgante, sed ex aliquo irritamento stimulata, neque inde vtilitas vlla prouenit, immo talis euacuatio prauæ dispositionis erit signũ, vt liquet comment. aphorisf. 2. quarti libri. Idque potissimum, vbi in principio apparuerit nulla cõcoctione præcedente, & in febribus. At si multo interposito tempore, ac vniuersim, citra studorem, cum exiguo aut nullo dolore excernatur, præcesserint q; coctioni signa, ac proportionata corporis dispositioni fuerit alui deiectio, æger que facilè toleret, & iuuetur ex tali euacuatione, leuius se habẽs, vitiũsque robustior euadat, tunc bonæ secretionis indiciũ erit, quia natura expellit per se, atque expurgat noxios redundantes succos, qui corpus infestabant. Vtcũque verò fiat diarrhœa, eius causa erit, aut malè concoctus, aut malè distributus cibus in inferiori ventre, vel humor quispiam ad eum confluens à toto vel aliqua corporis parte criticè, aut symptomaticè deductione à finibus cõcidente, & propterea vel iocinoris, vel reliquarum corporis partium concoctione, seu distributione oblæsa tale quoque fit alui profluuium. cùm & quælibet madens deiectio fiat, vt testis est Galenus eodem secundo prognosticorum, propterea quòd non fuerit ex ventriculo deductio ad iecur, vel quia de iecore, vel liene aliquid defluxerit in eum. Cùm nanque humorum superabundantia per aluum expurgatur, alui profluuia fiunt, ex eiusdem Galeni testimonio cõmento aphorismi decimisexti, tertij libri. Ex quorũ permixtione cùm alui deiectionibus (vt diximus) variari cõtingit, non solùm deiectionum color, verumetiam consistentia, atque odor, itẽ & copia, neque etiã seruabitur tempus secretionis assuetum, verùm si quis velit non propriè, sed vniuersaliori vocabulo hãc affectionem alui profluuium nuncupare, cùm in ea nec concoctio ventriculi, seu intestinorum, nec distributio ex eodem ventre inferiori ad iecur fuerint per se læsę, vel fateri in hac quoque

Modus d[illegible] gnoscendi num critice, [illegible] symptomatice [illegible] alui [illegible]

comme. 14

affectione concoctionem, aut distributionẽ ventriculi, vel intestinorum oblæsam esse (& propterea alui profluuium dici, licet non per se, & primò, non reclamab mus. Nos verò diarrhœam, seu alui profluuium dicimus quancunque humidorum excrementorum crebram deiectionem, iuxta Galeni sententiam, primo de morbis volgaribus, (vt superius adnotauimus.) At vbi admodum aquosa deiectio fuerit, miniméque graueolens ad candidum potius vergẽs, quàm croceum, seu nigrum, & interim spumosa, alimenti non probam concoctionem, seu eiusd m imperfectam distributionem indicabit, aderintque nonnulla signa eorum quæ ventrem ipsum affectũ ostẽdebant. Verùm si ex alimẽtorum copia, aut eorundem mala qualitate talia fiant excrementa, ex ægro, seu assistentibus id percipere valebis, quod casu, nec coctio, nec distributio per se oblæsa erunt. Vbi verò russa, seu admodum crocea alui deiectio fuerit, bilem esse causam indica, potissimùm si ætas, temperamentum, habitus biliosi fuerint, ac tempus anni, regio, & aëris cõstitutio ad calidum vergent, similiter & anteacta vita. Sic si pituitosæ, aut melancholicæ deiectiones fuerint, ac modo dicto ad pituitam, vel ad melancholiam vergãt, pituitam, aut melancholiam alui profluuij causam esse putabis. Quòd si synrectica fuerint alui excrementa, id quod in calidissimis, ac pestiferis febribus contingit, si in corporibus generentur humidis, ac mollibus, & pinguibus, vt liquet decimo methodi medẽdi, cap. vltimo. colliquationem tum carnis, tum adipis significabunt, habebúntque diuersum curationis modum: eum iis videlicet quæ refrigerant, & humectãt corpus nutrientes nos, ac quamprimum frigidam exhibentes, vt fusius dicetur, cùm de febribus sermo habebitur. Vno autem die fluere aluum (vt inquit Celsus præcitato loco) sæpè pro valetudine est, atque etiam pluribus dum febris adsit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, vt ipse inquit, & quod intus læsurum erat, vtiliter effunditur. Verùm spacium periculosum est, interdum enim, tormina, ac febriculas excitat, virésque consumit. Alexander verò capit. 5. libr. 8. dicebat alui profluuij in febribus difficiliorem esse curationem, animaduersionẽm que, & coniecturam requirere. Quod verò balbi à diuturno alui profluuio capiãtur, liquet apud Hippocratẽ aphorisf. 32. sexti libri, similiter quòd lõgo alui laboranti profluuio spõtaneus vomitus superueniens morbum soluit, aphorismo 15. eiusdem libri scriptum est, quemadmodum quod exigua deiectio glutinosa, candida & subcrocea mala sit, potissimũ vbi leuis fuerit: exitiosior verò si nigra, aut liuida, aut opima, aut fœtida. diuturnior, si versicolor sit, sed nihilominus etiam exitialis, idẽmet Hippocr. scriptum reliquit secundo prognosticorum. Quãtũ ad curationem spectat, animaduertendum, quod licet alui profluuium enim in febribus, tum extra febres eueniat, & in febribus difficilior sit eius curatio, ex Alexandri & Aëtij sententia, tamẽ si citra febrẽ contingat, neque facilis eadem erit, cum & ipsa diarrhœa (vt diximus) vt per viam symptomatis, ac vacuationẽ symptomaticam, vel per modum iudicationis prouenire possit. Et propterea non semper eodem modo curãda erit. Facta nãque per modum crisis, ita quod per eam totum corpus, aut aliqua eiusdem corporis pars expurgetur, ac vtiliter ea excernantur quæ sint corporis cõmodo, minimè

commen. & commẽ. 35

Causarum cognitio.

Prognosti ca.

2. prognos. tex. 21. 22. & 23. Quæ attẽdenda sint circa eius curationẽ. Aetius lib. 9. c. 35

minimè reprimere, seu inhibere conuenit, ne materia in aliam cõuersam partem prauus alius affectus generet, veluti phrenitim, aut lethargũ, seu perniciosas, parotidas, vt eidẽ Alexandro, ac Aëtio visum est. Sed cùm salubriter à natura aliena euacuantur, aut vsque quo eadem omnem curam suam impenderit expectare oportet, aut ipsius etiã motus adiuuare, nam (vt idem Alexander fatetur) vidit quandoque ventrem initio affectus ad quartum, quintumve diem profluxisse, & postea fluorem, aut per se, aut medici auxilio substitisse, vnde ægri in magnum periculum inciderũt, vipote in aliquẽ prędictorum affectuum. Quid plura: Hippo aphoris. 20. primi libri decretum reliquit, quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, neque mouere, neque nouare aliquid siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere oportet, & Gal. in cõmen. dicebat, Nos Hippocrat. docere quando sit totum ipsi naturæ permittendum, quod ad curã pertinet ægrotãtis, nihil aliud nobis agentibus, nisi victum conuenientem instituentibus, quando etiam non sit totum ipsi naturæ permittendum, sed aliquid nos oportet operari, & proinde cùm integra iudicatio facta iam est, vel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet. Vbi verò nõ integrè iudicatur, aut iudicatũ est, id quod deficit, supplere nos conuenit, id quod etiam confirmauit nono meth. med. cap. 5. & libro primo de arte curatiua, ad Glaucon. ca. 14. cùm dixit, Sed neque si fueris febris cum profluuio ventris, alia est opus euacuatione. Verùm hæc sola sufficit, quamuis non sit pro multitudinis ratione, quicunque enim his plus adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem mouere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Redeuntes itaque ad ea, vnde oratio diuersa est, dicimus cũ Hippocrate & Galeno ac reliquis præcitatis auctoribus, quod cùm integrè iudicatio facta iã est per alui profluuium, vel adhuc fit, totũ naturæ permittẽdũ erit, nihil aliud nobis agentibus, nisi victum conuenientem instituentibus. Erit autẽ conueniens victus, quod ad eius quantitatem, prout vires requirunt, ac reliqua, quod ad qualitatem spectat, diuersus pro diuerso redundãte humore, & vt summatim dicam, similis ei, quem instituimus cap. de cruditate, de lienteria, aut cholera, donec ipsa se natura componat, & ad integram perueniat sanitatem. At si non integrè videatur iudicare, ac segnis natura in euacuando fuerit, motum eius adiuuare oportet, & si criticè euacuet, vt prædictis Alexandro & Aëtio visum est, seu id quod deficit supplere nos conuenit, vt Galeno placuit præcitato cõm ẽto aphoris. 20. primi libri, quod ex coniunctis ambobus perficiatur quod postules, ex eiusdem Galeni auctoritate præcitato libro 9. method. meden. cap. 5. Sed mox quispiam inficias ibit, asserens pugnare hoc eiusdem Galeni sententiæ nunc citatæ, primo de arte curat. ad Glauco. cap. 14 vbi præcipit quòd quamuis euacuatio non fit, pro multitudinis ratione, tamen ea sola sufficit quæ à natura fit, nec alia opus est euacuatione. Cui responsum sit, Galen. nõ sibiipsi pugnantia conscripsisse, si quis ea, quæ præcitato commen. ac primo de arte curatiu. scripta reliquit, rectè inspexerit, nam licet quo tempore natura corpus expurgat, id quod excernit, non sit pro multitudinis redũdãtis humoris ratione eo tẽpore: confidendũ autem ei sit, quod in futurum valeat ipsum integrè expurgare, cui in dubiũ venerit

Concluditur curandi via.

Qualis victus competat.

Dubium.

Responsio.

totum naturæ esse permittendum, & nihil innouãdum vt diximus. Id quod consulere voluit idem Galenus præcitato libro primo de arte curat. ad Glaucon. cap. 14. At si quæ iudicantur, tempore, quo iudicantur, neque integrè à natura iudicentur, neque omnino fidẽdum, quod ab ea in futurum perfectè, & integrè iudicari valeant, tunc oportet (vt idem Galenus præcipit præcitati aphoris. commen.) id quod deficit nos supplere, & hanc sententiam sectati sunt Aëtius, & Alexander vt superiùs dictum est. Iuuanda itaque ipsa natura erit pro curatione diarrhœa cùm non integrè, perfectè, ac indeficienter ipsa iudicauerit, aut iudicat, neq; fides habetur eam posse in futurũ integrè iudicare, & corpus perfectè expurgare, per eandem si quidem viam, per quam natura expellere tentauerit. Nanque ducere oportet quò maximè natura vergit per loca conferentia, eò ducere iussit Hippo. aphorismo 21. primi libri. Quo loco subdebat Galenus, quòd quæ videlicet, neque iudicantur, neque integrè sunt iudicata, illa sunt, quæ ducere oportet per locum ad quẽ ex conferentibus natura vergit. Corruptis igitur cibis in causa diarrhœa existentibus, pro natura corruptelæ eorundem assumptorum ciborum purgãdi erunt. Nam si ad frigidum corruptela vergat, medicamentis, quæ frigidos expurgant succos, vti oportet. Si ad calidum, quæ calidos humores expurgant propinanda sunt, quemadmodum cap. de vomitu, & lienteria scriptum est. Deinceps verò eis quæ ventrem roborant eodẽ loco conscriptis vtẽdum. Verùm vbi biliosæ fuerint alui deiectiones, bile ad inferiorem ventrem confluente, eadẽ priùs contemperata, domata, euicta, ac præparata ex oxysaccharo, seu syrup. ex infus. rosarum, aut cichorij succo, tale purgans medicamentum exhiberi poterit, Recipe tamarindorũ. vnc. j. fiat decoctũ in aqua cichorij, & acetosellæ, in cuius expressione dissoluas rhabar. drac. j. vel scrup. iiij. cui exiguũ quid spicæ fuerit additum, maceretur autẽ per aliquod spacium. aut in vnc. j. s. sit succi rosarum, aut in parte prædicti decocti, & absque hoc quod per colum trãsfusum, misceãtur, eis mellis aërei vnc. ij. aut vnc. j. s. & exhibeatur. Poteris etiam prædicto decocto addere corticum myrobalanorum citrinarum drac. j. vel drach. ij. Perpetuò autem tam in hoc, quàm in quolibet alio alui profluuio, vbi purgans medicamentum præbetur, moderatũ sit oportet, ne ex immodica euacuatione vires prosternantur. Pari ratione adstringentia magis, vel minùs admiscenda erunt cum purgantibus medicamẽtis, prout magis, vel minùs aluus profluuio laborat, ac vires ipsę magis, vel minùs euacuare permittunt, ac plus, vel minùs ventris partes fuerint imbecillæ. Vbi verò pituitosus fuerit redundans succus, eodem priùs concocto, ac præparato ex melle rosaceo, seu ex oxymellite, syrup. è succo boraginis, vel è corticibus citri, aut reliquis similibus, idẽ expurgandus erit, aut ex agarici decocto cum syrupo è pluribus infusionibus rosarum vel rubearum, vel persicarum, & diacartho. vel loco prędictorum syruporum vnc. j. mellis aërei adiicito, aut ex eodem agarico simul cum rhabarbaro, ac pauca spica formato catapotia, & vtare. Post quæ aliquod leniens medicamentũ exhiberi poterit, & si videbitur, prædictis medicamẽtis drach. j. aut drach. ij. mirobalanorum chebularum adiicere poteris. Quanquam nostris temporibus cane peius, & angue Medici quidã Thessalici pro cu-

Si ex corruptis cibis, fiat medicamentorum ratio.

Si ex bile fiat curatio per medicamẽta.

Si ex pituita oriatur, curatio.

ratione alui profluuij agaricum vitent, quadam Ioannis Mesues auctoritate ab eisdem praue intellecta freti, quod videlicet laesionem aliquam imbecillis visceribus imprimat, ea debilitans, vt propterea indigeat permixtione abstergentium cum ipso, velut ipse inquit. Verùm cum agaricum ipsum primo gustu dulce sit, sed paulò post subamarum, ac acrimoniae quandam speciem temporis spacio inducens, leuiculaeque adstrictionis sit particeps, & propterea digerendi vim habeant, incidendi ac expurgandi, infarctus viscerum, ex Galeni auctoritate sexto, de simplicium medicamen. facultatib. cap. de agarico. Ad haec cùm omnibus in vniuersum interioribus vitiis accommodatum sit, vt liquet apud Dioscoridem cap. primo, libro tertio. miror Ioannem Mesuem talia proferentem & à quo sapiente (vt ipse inquit) ea transcripserit. At si & illud quoque admittatur, per eundem met liquet permixtione abstergentium cum ipso id vitari posse, quod scilicet laesionem non imprimat in visceribus, ea debilitans. Ipse verò cùm saepius eo vsus fuerim & in decocto, & in substantia, vbi vsus expostulauit, ingentem semper vtilitatem ex eo prouenire conspexi, nullumque incommodum aegris ex eius assumptione exortum fuit, nedum pro curatione alui profluuij, verùm etiam dysenteriae propriè dictae, ac hepaticae, veluti nuper in Ferdinando de Capua primogenito filio Illustris Ducis Termularum expertus sum, qui cùm bis in catapotiis simul cum rhab. ipsum exhibuissem, praeter aliorum medicorum votum, ex eo perfectè curatus fuit, tum ex alui profluuio, tum etiam ex hepatico affectu, quibus decem ferè mensibus laborauerat. Erat autem affectio hepatica ex frigida iecinoris intéperie orta, aluique profluuiú pituitosum. Tutò itaque, ac cum ratione agarici diluto, seu decocto, aut etiam eo in catapotiis redacto cú pauco rhab. ac chebulis pro cura alui profluuij pituitosi vtare. Et vt Ioanni Mesuae satisfacias, ac empiricis istis hodiernis medicis, qui vires medicamentorum ignorát, & quod ex eis prouenient diuersae operationes, cùm diuersarum, ac inaequalium sint substantiarum nesciút, aliquod abstergentium ei permisceto. Etenim quauis aetate non deerunt semper noui Thessali, veluti huc vsque adeò non defuerunt. Si verò ex succo melancholico fuerit excitata diarrhoea, idem è fumariae succo parato syr. aut boraginis seu lupulorum cum eo qui ex infusione fit rosarum, aut è corticibus citri cum aquis mellissophilli, lupulorum, & oxalidis priùs concoctus, ac praeparatus, expurgandus quoque erit ex infrascripto medicamento, quod recipit sennae, epithymi ana drac. iij. corticum myrobalanorum indarum drac. ij. fiat decoctum in aqua coelesti, vel acetosellae & boraginis, in quo vnc. ij. aetei mellis, aut vnc. iij syr. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, cum vnc. s. diacathol. dissoluas. Interim quoque qualiscúque fuerit redundans humor, clysteribus vtendum erit, ex hordei, non decorticati, ac torrefacti decocto, gallinarum, seu pullorum gallinaceorum iure, sacchraro rubeo vocato, ac oleo rosaceo paratis, praesertim vbi bilis redundarit. Pituita autem redundante in vicem olei rosacei chamaemelino, aut anethino vtendum, & loco sacchari rubei, rosaceo melle. Similiter etiá vbi nigra bilis deiiciatur, eisdé, vel similibus vtare. A purgatione verò, vel vbi alui profluuiú diutius perseuerauerit vires consumens, ac habitum colliquás, tùc

De agarico nota. Cap. proprio.

Aduersus Mesuem.

Si ex atra bile fiat, curatio.

Clysteres.

Vbi diutius perseuerauerit alui profluuium.

sane sistere ei oportet, tum per ea, quae per os sumuntur, tum quae per anum infunduntur, atque ea, quae forinsecus imponútur, ex Aetij decreto, & etiá Alexand. Nam cum euacuatio modum excedit (ve inquit Paulus cap. 58. libro 2.) cohibenda aluus est. Verùm vbi biliosa, & pura recrementa fuerint, non statim admodum adstringentibus medicamentis cohibere oportet, sed in magis salubria ea permutanda sunt, ac contemperanda, iuxta eiusdem Alexandri & Aetij sententiam velut sunt cibi bonum, atque paulò crassiorem succum generantes, cuiusmodi ptisana est, & eius cremor, ex Pauli auctoritate. Poterit autem ea parari ex torrefacto hordeo probè contuso, seu extenuato, & aquae pluuiali, adiectis mali punici acidi granis, ac oxalidis, foliis, aut in iure gallinarum, seu pullorum gallinaceorum, eisdem quoque adiectis, hordeum sic pararum decoquatur. Biliosus nanque humor cibis lenientibus magis, vt descendat, quàm in corpore retineatur, est sollicit. ndus, vt inquit Alexand. aliàs totum morbum grauiorem efficit, & nonnulla alia symptomata gignit, vt ipse refert. Verùm ad tales biliosas fluxiones nullum compendiosius remediú reperitur, vt praedictis Alexandro & Aetio visum est, quàm lac bubulum, aut caprillum. Qua de re si febris non vrgeat, tepidum, recénsque mulctum, ac potatú magnopere auxiliatur, aut ad ignem decoctum, & assiduè agitatum, donec ad tertias sit redactum, similiter etiam, si per silices fluuiales ignitos, & candentes ferri laminas in ipso extinctas, coctum fuerit, potui datum iuuat. Spuma verò dum lac coquitur penna, aut cochleari auferri debet. Hoc nanque nullum praesentius remedium, vt Alexander inquit, biliosas fluxiones inuenire licet. Si verò simul cum alui profluuio biliofo, febris quoque vrgeat, lac ipsum purum assumptum plus noxae, quàm commodi afferre solet, quare ipsum exhibere vitabimus. Verùm si quarta pars aquae lacti misceatur, coquatúrque vnà, donec dimidium totius consumatur, ipsum exhiberi poterit absque periculo, vt iisdem Aetio, & Alexandro visum est. Sed mox obiiciet quispiam asserens hoc repugnare Hippocrat. atque Galeni sententiae aphorism. 64. libri quinti, quo loco malum esse lac, quibus in febribus acutis biliosae sunt deiectiones scriptum est, quoniam in nidorem celerrimè verteretur. Cui respondebimus nos primò Hippocrat. ac Galeni decretum veritatem habere, cùm nulla praecesserit corporis euacuatio, sed multa adhuc adsit in corpore bilis copia, & febris acuta fit valida. Nos verò post purgationem ipsum prohauimus, ac febre non adeò valida existente. Secundò, & meliùs, quod cùm simul aderunt biliosae deiectiones, & febris, aut lac ipsum non competit, vt Hippocrat. & Galeno visum est, aut si exhibetur, id affusa aquae quarta parte & decoctum (vt diximus) donec dimidium totius consumatur, exhibendum erit, quo modo exhibitum approbarunt Aetius, & Alexand. nec Hippocrat. & Galen. illud negarunt. Etenim vitarunt purum ipsum lac & non praedicto modo praeparatum. Verùm adhuc Gal. verba praecitato commento aphoris. 64. quinti libri, praebent dubitandi ansam, nam non solùm vtrisque simul iunctis, biliosis scilicet deiectionibus & acuta febre noxiú esse lac ipse ex intentione Hippoc. statuit sed etiá seorsum in alterutro aduersatur, vt ipse inquit. Qua de re nec si absque febre acuta fuerit alui profluuium,

De lacte nota.

tribuen-

tribuendu esset ex Galeni sententia. Nam in vniuersum, eo auctore celerrimè ab omnibus causis calidis in nidorem conuertitur, nisi esset quod ex iis quæ diximus prima responsione primi dubij, facilè nodus hic dissoluitur, neque enim magna existête synceræ bilis copia, nullàque præcedente, aut exigua euacuatione lac probamus. Nec probarunt eo casu Alexander & Aëtius, sed eo tempore ipsum exhiberi præcipiunt, quo diutiùs perseuerauerint fluxiones biliosæ adeò vt & habitum veluti colliquent, ac vires consumant, quo tempore lac ipsum euinci, ac mutari, à bilioso excremento, cùm exiguum sit, in nidorem non valeat, citiúsque distribuetur, cùm partes refectione indigeant. Vel dicas ex prædictorum sentētia, vbi hæsitabis ne in nidorem conuertantur lac, quod ipsum ad ignem decoctum, aut per fluuiales silices, seu ferri laminas ignitas paratum, tutò exhiberi poterit: & sic sententiæ Galeni non repugnabit. Tale siquidem lac si præparatum, non adeò promptè in nidorem vertetur, veluti si purum exhiberetur, & cùm hoc quod aluũ non subducit, contrarium etiam efficit, eodem Galeno auctore tertio, de aliment. facultatib. ca. 15. & decimo de simplicium medicamentorum faculta-

Quo tēpore adstringētibus vtendū sit, bile redundāte. tib. ca. de lacte. Quò fit, vt optimum sit remedium dysenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionum, vt ipse inquit. Et vbi affectio adhuc non cesserit, virésque admodum ex biliosis deiectionibus immodicis imbecilles redditę sint, adstringētibus quo-

Quæ per os exhibēda sint. que sistere oportet syrup. ex citri acido, aut è ribes paratum exhibēs, pariter, & myrtinum, & eum qui ex infusione rosarum siccarum, ac cydoniorum succo conficitur, & si videbitur, puluerem margaritarum, cornu cerui vsti, & seminum oxalidis ac plantaginis adiicere poteris, eiusdem pulueris assumens scrup. j. vel ij. eum vnc j. vel vnc. ij. alicuius ex prædictis syrupis. Nec minùs confert, & rosaceum saccharum vetustum cum aqua oxalidis, vel plantaginis exhibitum, & vbi hæc non suffecerint, ad trochiscos de spodio, seu è succino deueniendum erit,

Quæ per alnū infundenda. seu de terra lemnia. Similiter per ea, quæ per aluũ infunduntur auxiliari oportet, ex decocto videlicet plantaginis, rhu obsoniorum, balaustiorum, hypocistidis, ac hordei non decorticati, ac torrefacti, cuius decocti assumpta sufficiēti quātitate vnc. ij. vel vncias iij. olei rosacei omphacini, & tantundem sacchari rubei, & vnc. ij. vel vnc. iij. succi plātaginis aut portulacæ, duósque ouorum vitellos adii-

Topica. cias, & vtare. Extrinsecus verò irrigationes adhibeantur ex oleo omphacino, rosaceo, myrteo, seu citoniorũ cum vino, quarto videlicet, vini parte ei admixta, sit autem vinum album, & subadstringēs. Poteris insuper malicoriũ, gallas, cupressi pilulas, balaustium, hypocistim, & reliqua quoque adstringentia in ipsa irrigatione incoquere, similiter ceratis, vnguentis, emplastris, ac reliquis medicamentis,

Vitanda, aut atra bile redundante. ca. de lienteria, & vomitu conscriptis vtare. Ad alias quoque alui fluxiones, vbi sufficiens iam euacuatio sit facta, fluxióque ipsa adhuc perseuerat, adstringētibus etiã medicamentis eis resistere oportet, quomodocunque adhibitis, siue per os sumantur, siue per aluum infundātur, aut extrinsecus imponātur, vt diximus. Qua de re syr. ex absynthio, è corticibus citri, myrtynum, & eum, qui ex mentha conficitur,

Sumenda per os. In pot. præbeto, aut diacotoneon cum speciebus, potissimùm autem eo medicamento, quod à Galeno sexto de sanitate tuenda ex succo cotoneorum, zinzi-

bere, ac pipere albo, aceto, & melle cōficitur, vtare. Minui autē poterit, & piper, & zinziber, prout venter magis, & minùs frigida intemperie laborat. Cũ prædictis item syr. scrup. j. aut drachm. s. infrascripti pulueris exhibe, qui recipit vtriusque méthæ siccæ drach. ij cinnamomi, maceris, galangæ singul. scru. j. seminis plantaginis, cornu cerui vsti, & seminis oxalidis ana drachm. ij. fiat puluis, in quem etiam vsum si recenti theriaca, aut mithridato vtaris, non parum confert. Nec minùs & drachm. j. vel scrup. ij. trochiscorum è spodio, seu è terra lemnia, si tribuantur cùm iam dictorum syrup. aliquo conducit, mora etiam immatura, & adhuc acerba ad solem pluribus diebus desiccata, deinde trita, & reposita, vsúque expetente bibita magnum pharmacũ alui restrictiuum fiunt, vt ad diuturnas etiam cœliacas affectiones commode exhibeantur, aliásque omnes, quæ fluidæ existunt, atque etiam dysenterias, ex Aetij auctoritate. Contunduntur quoque *Infusa per anum.* eadem mora, & obsoniis admiscentur quemadmodum etiam rhus culinarius consueuit. Magis tamen aluum cohibent rubi mora immatura, & acerba eodem modo exsiccata, & in poto exhibita, vt idem inquit Aëtius. Decoctum insuper ex foliis, & corticibus pini, pilulis cupressi, furfure, galla ac foliorum plantaginis cum oleo myrtino, aut mastichino per anum infundas. Nec minùs extrinsecus ex oleo *Topica.* mastichino, myrtino, de absynthio cum tertia, aut quarta vini odorati parte admixta, irrigationes cōpetunt. Similiter ex oleo nardino, aut costino, & si mauis vnguentum, hoc modo parabis, Recipe chiæ mastiches, corticum thuris ana drachm. iij pulueris menthæ, & cinnamomi ana drach. j. s. olei nardini vnc. s. olei mastichini, & de absynthio, singulorum vnc. j. vini odorati, & ceræ quãtum satis sit, fiat vnguentum. In oleo quoque nardino, ac de absynthio si vnc. j. s. chiæ mastiches dissoluas, & in emplastri formam redigas, atque ventri superimponas, magnopere confert. Pariter & emplastrum e galia, aut id, qood à Galeno describitur primo de arte cura- *Loco citat.* tiua ad Glauconem. Constat autem ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloë, ac mastiche. Adhibebis etiam ventri sacculos ex milio, sale, aut panico factos, aut etiam ex furfure, & hordeo torrefacto. Nam hi quoque fluxiones desiccant, vt Alexandro visom est, nec minùs & ex cumino, & apij semine. Nam & ij vrinam quoque cient, cùm & hoc etiam tempore conferat ea exhibere quæ vrinam cient, fluxionésque ad intestina cò diuertunt, vt eisdem Alexandro & Aëtio visum est. Diuersa siquidem pro redundantis humoris diuersitate. nam quibus supramodum humida aluus deprehenditur, iis potum huniorem exhibebimus, ac præterea illi viam ad vesicam parabimus, Galeno teste commento aphorismi vltimi, quarti libri. Cæterùm extremæ corporis partes nempe brachia, & crura, cùm deligari debent, tum etiam fricari. nam & hæ quoque alui fluxiones diuertont: quo etiam tempore & reliquis partibus ad ventrem fluxionem inittētibus, si ita fieri contingat alui profluuium prospiciēdum erit, prout affectæ partis dispositio exigit. Vbi verò *Si quod excernitur per alui profluuiũ fuerit symptomatis ratione vitiosa.* alui profluuiom ortum fuerit, natura nō per se corpus expurgante, sed propter aliquod irritamētum, aut quia præ multitudine à vasis redūdantes nō cōtineātur succi, ita vt quicquid excernatur, symptomatis ratione fit, neq; inde vlla proueniat vtilitas, imò talis euacuatio prauæ dispositionis sit signum,

potissimum si cum febre copulatur, siue simul enim ea inuadens, siue ad eâ sequatur (circa initia tamē) siue ipsum alui profluuium febrem præcedat, & deinceps ipsa consequatur, tunc neque totum naturæ permittendū erit, nec ipsam iuuare oportet. Quinimò ipsum alui profluuium cohibere necessarium erit, iuxta Hippocratis decretū aphoris. 2. quarti libri, cùm dixit. In medicationibus talia educere è corpore, qualia sponte prodeunt, vtile. Quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet neque enim in hoc imitari naturam debemus, cùm ex eius euacuatione nulla proueniat corpori vtilitas. Qua de re vbi vires, aut ætas non prohibeat, in hoc alui profluuio audacter vena secanda erit, vt & ipsum alui profluuium cohibeatur, ac qui confluunt ad ventrem redundantes succi, eum quo non oportet, vergant, reuellantur, ex eiusdem Hippocratis sententia. sexto de morbis vulgaribus, cùm dixit reuellere, si quo non oportet, vergant. & si ex toto confluant succi, media vena secanda erit. Si ex iecinore, interna dextri cubiti, si ex liene sinistra. Si ex capite, externa cubiti vena incidatur. Verùm non tanta sanguinis copia exhaurienda erit, quantam exigit dispositio, sed minor, & potiùs, si oportuerit, iterari debet, quàm simul multam sanguinis copiam educere. Et si quispiam obiiceret afferens id aduersari Galeni sententiæ, quarto de ratione victus in morbis acutis, cùm dicebat, fluente aluo, sanguinem non detrahes, nam si post detractionem perseuerat fluor, virtutem prosternet, respondebimus nos Galeni verba veritatem habere aluo criticè fluente, & non symptomaticè, id quod nos etiam cum eo asserimus. Verùm si symptomaticè fluxerit, vetæ sectionem eum non prohibere, quemadmodum nos admittimus. Quanquam etiam & de immodica sanguinis missione, immodicoque alui fluore, coctione, vel distributione cessante etiam orto, ibi loquatur, id quod ostendunt eius verba, cùm dixit, nā si post detractionem perseueret fluor, virtutem prosternit. Quo casu neque nos talem consuluerimus sanguinis missionē. Similiter eiusdem Galeni verba intelligenda sunt, conscripta primo de arte curatiua ad Glauconem, cùm dixit, Quicunque enim iis (loquens de alui profluuio cū febre plus adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem vomere tentarūt, in grauiora pericula duxerunt. Neque enim aluo fluente sanguinē mittere oportet, si id quod excernitur, fuerit naturæ ratione, ac exinde iuuetur animal: velut etiam neque secanda vena erit, si alui profluuiū adeò modum excesserit, vt vires prosternat, vires etenim tunc eam prohibebunt, & eò magis, si eadem copiosa fieret. Verùm vbi circa initia alui profluuij, præsertim cum febre coniuncti, exactè noueris naturam ex irritamento aliquo, aut ex multitudine grauatam, per aluū excernere, neque exinde vtilitas prouentiat animali (vt diximus) venam secabis, iam dictis Hippocratis auctoritatibus fretus, ac etiam Galeni commento aphorismi 21. quarti libri, cùm dixit. Quādo aliquis incipit morbus, si quid excernitur, nihil tūc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia symptomata earum, quæ præter naturam sunt dispositionem. Quo enim in tempore à causis morbum facientibus natura grauatur, & adest cruditas humorum, tunc aliquid vtiliter euacuari est impossibile, siquidem oportet coctionē præire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, vt bona sit crisis. Nec illud ratio, ac auctoritas duntaxat affirmant, verumetiam experientia ipsa comprobat. Nam cùm fere annis viginti quinque in curandis ægris vacauerim, sæpiúsque mihi talia occurrerint præ manibus alui profluuia, cùm venam secari iussissem, semper ægris bene successisse comperimus, nec vnquam quidpiam mali superuenit. Hac item ratione frictionibus vinculis, ac aliis extremarum partiū reuulsionibus salubriter vtendum esse consulo, & ibi iam dictis reuulsionibus tale alui profluuium etiā non cessērit, prædictis quoque tum medicamentis, tum cibis adstringentibus intus, extráque adhibitis, ac per sedem iniectis vtare. Nam omnino quibusuis modis cohibere tale alui profluuium oportet, cùm ex eo nullum animali pareatur commodum. Nec illud obliuioni vnquam tradas rogo. Nam qui aliter curare tentarunt, nedum in grauiora pericula ægros duxerūt, sed exitij causa fuere. Si verò ob retentricis facultatis imbecillitatem orta fuerit diarrhœa, ea exhibenda sunt medicamēta, quæ ad alias immodicas alui fluxiones approbauimus, intus vel extra, prout requirit intemperies, quæ imbecillitatis causa existit.

Vicius ratio. *Commentario 2. sext. 39.* *Com. 116.* *Conciliantur Galeni sententia in diuersis locis.* *cap. final.*

Περὶ δυσεντερίας.

Id est, De dysenteria, seu torminibus.

CAP. LXXIIII.

INter intestinorum mala, tormina esse cōsueuerunt, δυσεντερίαν Græci vocant, Celso auctore cap. 15. libri quarti. Idque nomen ipsum indicat, Nam ex numero eorum affectuum qui nomen à læsa particula sumpserunt, existit, vt liquet secundo method. medēdi. Intestina etenim à Græcis ἔντερα nuncupatur. Cælius Aurelianus libro quarto cap. 6. dicebat à difficultate officij passio nomen accepit dysenteria. Sunt qui difficultatem intestinorum eam appellant. Nos verò quandoque dysenteriam, interim tormina affectum hūc nominabimus. Neque mirum, si Celsus, cæterique Latini tormina affectum hunc nuncupent, nanque exulceratione intestina ipsa dolore torquentur in prædicto affectu. Verùm in præsentiarum nomen dysenteriæ propriè audire oportet. Vtpote quod ex appellatione ipsa intestinorum vlcus significatur. vt liquet apud Galenum 6. de locis affectis cap. 1. Nam quamuis tum recentiores medici, tum antiquorum non pauci hanc solam dysenteriam nuncupant, vt idem Galenus testatur secundo lib. de locis affect. eorum tamen nonnulli non solum, hanc, sed aliam quoque, quæ cruēta ob excretorum speciem nominatur, dysenteriam appellāt, vt ipse inquit, inter quos Hippocrates est, quòd libro quarto de articulis, vocabulo dysenteriæ vsus est, non pro vlceratione intestinorum, sed pro cruenta ex intestinis proluuie, vt Galenus testatur in expositione eorundem verborum Hippocratis. Sunt etenim sanguinolentæ excretionis (in vniuersum) differentiæ quatuor, prout idem Galenus scriptum reliquit tertio de caus. symptomatum, quatuor succedentes affectibus. Vna quidem ipsius sanguinis (in iis quibus aliquis artuum est abscissus, vel qui exercitationē dimiserunt) per circuitum repetens, & hæc quoque solet mulieribus, retentis menstruis accidere, vt apud eundem Galenum liquet quinto de locis affectus. Altera, cùm ex imbecillitate iecinoris

cap. 4. *cap. 5.* *Tex. 40.* *Sanguinolenta excretionis differentia quatuor.* *Prima.* *3 de caus. sym. cap. 2* *4 de loc. aff. cap. 7.* *Secunda.*

noris aquosus sanguis deiicitur, qué vtique loturæ carnis similem dicunt. Tertia est, cùm melácholici, splendentis que sanguinis deiectio fit. Quarta, & vltima est, cum & multum & exiguo tempore expulsio facta vititur, alias quidem veri sanguinis, alias cócreti, in hac & puris non raro exiguum aliquid excernitur, etiam vlcerum crustulæ, quæ Grecè ἐσχαρίδες dicuntur. Præterea membranosa quædam corpora, quæ intestinorum sunt particulæ, sed & stercus super his collectum sæpenumerò excernitur, sanguinis in se guttas habens. De qua nos duntaxat pertractare intendimus, cùm ipsa propriè dysenteriæ nomine appellari mereatur, imò nonnulli solam ipsam dysenteriam nominandam esse censent, vt apud Galenum liquet, nedum in præcitatis locis, sed etiam tertio de causis symptomatum, ca. 2. & apud Alexandrum ca. libri octaui. De reliquis verò tribus iam dictis cruentis excretionibus pertractare fusiùs distulimus, cùm de iocinoris affectibus verba faciemus. Hæc autem nihil aliud est, quàm eorundem intestinorum exulceratio, vt eodem tertio de cau. symptomatum, secúdo & sexto de locis affectis, apud Galenú liquet, & quarto de articulis, ac sexcentis aliis in locis. Cælius Aurelianus eam dixit esse intestinorú rheumatismum cum vlceratione. Ab Aëtio verò ca. 43. lib. noni, sic describitur, Dysenteria propriè exulceratio est intestinorum serpendo depascens. Nam siue dysenteria ipsa adhuc fiat, vtpote mordaci humore intestina abradéte, atque abstergéte (quamuis id quod factum est nondum videatur) siue facta atque constructa sit, semper intestina ipsa exulcerata esse dicimus, ac affectum ipsum dysenteriam nuncupabimus, vt apud eundem Galenum liquet, cùm primo de locis affectis, tum etiam commento aphorismi 24. & 26. quarti libri. Et si libro primo de locis affectis, cùm mordax humor ab initio intestina abstergit, atq; abradit, priusquàm ea exulceret, fateatur affectum ipsum nondú dysenteriam dici, tamen eodem libro paucis interpositis verbis, dispositionem hanc sub dysenteriæ specie comprehendi asseris. Id quod etiam confirmauit commento præcitati aphorismi 24. & 26. quarti libri. Et ne videatur pugnátia asserere, ambiguitas facilè soluitur ex iis, quæ paulò ante diximus ex eius decretis in præcitatis locis. Nam cùm primùm ex mordaci succo absterguntur, ac vt ita dixerim, abraduntur intestina, antequàm vlcus in eis induxerit, quoniam id quod factum est, ferè non sentitur, tamen dysenteria est, & appellatur, nondum tamen facta, atque constructa, sed quæ adhuc fit, & propterea tum Galenus in expositione prædictorum aphorismorum, ac etiam sexto de locis affectis, cap. 1. tum etiá Aëtius, tres posuerunt dysenteriæ gradus, siue differétias, quorum vnus gradus est, cum quædam corpora pinguia excernútur, post hæc vbi ramenta quædam intestinorum abrasa eorum superficie interiori, quæ membranosa existit, succedit. Et tertia differentia cum aliquid ex ipsa abraditur substantia intestinorum, quo tempore non adhuc fieri dysenteriam, sed iam factam, atque constructam esse dicimus, vt ipse Galenus inquit. Quòd verò in hoc affectu intestina oblæsa sint, communi cósensu Græci omnes & Latini fatétur. Poterit etiam id patere ex dolore eum ipsius situ, atque ex ipsis excrementis, simulatque impedita ipsorum intestinorum functione, distributione inquam. Verùm nunquid in superioribus intestinis, ac tenuioribus, vel in humilioribus ac crassioribus vlcus consistat, cùm non mediocriter ad eius curationem hæc nosse conducat, isto modo discernas. Nam vbi abrasiones solæ excernuntur, considerandum est, vt idem Galenus inquit præcitato libro sexto de loc. affect. num pingue quidpiam simul cum ipsis deiiciatur. Quoniam si ita euenerit, in crassis intestinis vlcus consistere credendum est. Si verò cruor excernatur intueri oportet, vtrum is reliquis excreméntis ita sit admixtus, vt vniuersus misceatur vniuersis, an pars eius aliqua reliquis supernatet. Etenim si admixtus est, in superioribus, si verò supernatet, in humilioribus intestinis vlcus esse portendit. Verùm vbi neque deiectiones iis quæ ab vlcere emanant admodum permixtæ, neque omnino discretæ apparent coniiciendum est in mediis potius intestinis affectú existere. Tralliano auctore libro octauo capit. 7. Id quod etiam in abrasis excrementis videre est, licet non ita manifestè, vt in cruore. Similis quoque ratio est de crustulis. Nam & ipsæ quodnam intestinum fuerit oblæsum, declarát, tum ab essentia propria, tum etiam modo quo vel commisceri reliquis excrementis, vel vni eorum parti supernatare videátur. Etenim si latitudine, & crassitudine fuerint multò maiores, quàm tenuia intestina exigerent, vlcerationem in crassis intestinis consistere indicant, vt patet eodem primo de loc. affect. cap. 1. Aetius verò cùm circa intestina crassa vlceratio contingit, stercora ait quæ egerútur, multa esse & concernata cum flatibus, & aliquando etiam spumosa, pinguia quoque cruenta recrementis admixta apparent, inexplebilisque edédi appetitus oboritur. Tenuibus autem intestinis vlceratis dolores circa vmbilicum consistút, biliosáque, & porri colorem habétia, atque omnino variegata, stercori commixta plurimum excernuntur, citra tamen ramétorum complexum cum torminibus, & mordacitate, desperationéque, ac exolutione, vt non procul ab animi deliquio ægri absint: à sitique infestantur, & febricitant, stercus quoque crudius ab eis prodit. & si ieiunum intestinum exulceratum sit (quod rarò accidit) egestiones crudiores apparent, nigriorem sanguinem vehementer implacatum habentes, bilémque abunde flauam, sitis multa, itémque nausea affligunt. Vomitor etiam aliquãdo, ac cibos aduersantur, dolor vehemens supra vmbilicum consider, & quandoque febres malignæ oriuntur, fiúntque ita affecti decolores, & ad animi deliquiú vsque sudant. Vires etiam ipsorum citò deficiunt, neque procul ab interitu absunt, totione etiam infestante non statim, sed post aliquod tempus æger ad excernendum vrgetur, vt inquit Alexáder, & (vt summatim dicam) vt rasura ipsa, & exitus tépore, & ex mistione cum stercore, vtrú in crassis, an in tenuibus intestinis vlcus sit, coniiciendú erit, Galeno teste, eodem primo de locis affectis, cap. 4. Affectus hic in quacunque intestinorum parte oboritur, semper morbus est in soluta continuitate, vt ex eius descriptione liquet, facileque ex eius indiciis deprehendi potest, vt Galenus testatur cùm sexto de locis affectis, tum etiam 12. method. medend. quo loco, cùm pleuritidis, tum etiam dysenteriæ agnitioné scientificam esse certis videlicet definit, fique notis comparatam, & non coniecturalem inquit. Verùm prius ea discernenda erit ab iis, quæ ab hepate profluunt cruétis, iam dictis dysenteriis, nam in hepaticis

Tertia. *Quarta.* *De qua sermo habebitur.* *Loco citat. 2. de loc. affe. cap. 5. 6. de loc. affe. ca. 1. 4 de artic. comm. 40.* *Dysenteria propriè dicta quid sit.* *1. de loc. affec. cap. 1. Loco citat.* *Soluitur contradictio in dictis Galeni de dysenteria.* *Tres gradus dysenteria propriè dicta.* *Pars affecta in dysenteria propriè dicta.* *Loco citat. Num crassa, aut tenuia intestina fuerint offensa signa distinctiua.* *Quis affectus [illegible] sit dysenteria propriè dicta. 6 de loc. affec. cap. 1. 12. meth. ca. 7.*

ticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atque interdum duorum, aut trium dierũ interuallo supprimitur euacuatio, deinde rursus redit malum, excernuntúrque excrementa prioribus multò peiora, id verò per intestinorum vlcera hauquaquam apparet, quoniam in iis, neque affatim, neque ex lógis temporum interuallis laborantes deiicere consueuerunt, eodem Galeno teste, lib. sexto de locis affectis. Ab hepate item ab initio tenuis sanguinis saties deiicitur, deinde aucto malo crassus humor fęcibus vini haud absimilis, vt idem Galenus inquit. Ex iis itaque interstingues dysenteriam hanc propriè dictam ab iis quæ ab hepate procedunt. Quarum distinctam dignotionem, cùm de iecinoris affectibus verba fient, conscribemus. Reliquum est modò ipsius dysenteriæ notas cõscribere, tum vniuersalis, tum etiam particularis cuiuslibet dictarum trium differentiarum. Primùm etenim commune cuiuslibet dysenteriæ signum est, quòd semper etiam præcedunt mordaces, quidam intestinorum dolores, vt liquet secundo de locis affect. ca. 5. cùm & ipsa à mordaci (vt dicemus) humore intestinum erodente, fieri solet, protinus etiam ab ipsius initio & ipse mordax humor excernitur, quẽ deinde interaneorum abrasiones sequuntur, postea parum cruoris simul excerni videtur, vt sexto de locis affectis, scriptum est, minutim, & exiguo tempore, aliàs veri sanguinis, alias concreti, eodem Galeno teste tertio de cau. symptomatum. cap. 2. Non rarò etiam & puris exiguum aliquod excernitur, & vlcerum crustulæ Græcè ἐσχαρίδες dicuntur. Præterea & membranosa quædam corpora, quæ intestinorum sunt particulæ, sed & stercus super iis collectum sępenumerò excernitur sanguinis in se guttas habens, vt ipse inquit, vt autem Celso visum est, quoniam in dysenteria intus intestina exulcerantur, ex iis cruor manet, vt ipse infert, modò cũ stercore aliquo semper liquido, modò cum quibusdam, quasi mucosis excernitur, interdum simul quædam carnosa descendunt, frequens deiiciendi cupiditas, dolorque in ano est, cum eodem dolore exiguum aliquid demittitur. Atque eò quoque tormentum intenditur, idque post tempus aliquod leuatur, exiguáq; requies est, somnus interpellatur, febriculáque oritur. Hippocrates verò libro de aff. ait, quòd in dysenteria dolor adest per totum vẽtrem, & tormina, & egerit bilem, ac pituitam, & sanguinem combustum. Hisce itaque notis tormina discernes. Eius verò gradus, quos treis esse animaduertimus, sic distingues. Primùm etenim egestio malum auspicabitur (vt Aëtius fatetur cũ rugitibus subpinguibus, ac biliosis, pinguedine nimirũ, quæ intrinsecus intestinis adhæret paulatim circunliquefacta. & quibusdam quidem cũ torminibus, quibusdam absque iis excretiones contingunt. Breuibus autem verbis Gal. commen. citati aphorismi 26. quarti lib. dicebat quòd cùm dysenteria adhuc constituitur, quædam corpora pinguia primùm excernũtur, post hæc nisi finire anticipauerint, quædam ramenta ipsorum intestinorum, abrasa eorum superficie interiore, quæ membranosa existit, & densa: hæc se... undum dysenteriæ gradum significabũt, licet adhuc etiam fientem dysenteriam hanc nomi... ...us. Hoc quoque tempore simul cum ipsis abrasionibus cruor si... ul exce... ni vi... ...ur. At vbi al... s exulceratio penetrauerit ... ac al quid ex ipsa substantia intestinorum abraditur, adeò magnæ intestinorum partes excernũtur vt possimus eas carnes nominare, quo tempore adhuc fieri dysenteriam, sed iam factam atque constructam esse dicimus, atque hic tertius est dysenteriæ gradus. Aëtius verò asserit hoc tempore sordes pelliculas admixtas habentes expelli & si non celeriter cohibeatur, cõpendio vicinos locos depascitur. Saniosa verò quædam excernuntur, qualia ab occisorum corporibus defluere consueuerunt. Id etiam confirmauit Paulus cùm dixit, excernuntur primùm biliosa varia, deinde subcruenta, postremò saniei similia, cuiusmodi à mortuorum cadaueribus solent profluere. Oritur autem dysenteria interdum ab externis causis, interim verò ab internis. Externis quidem, vt à nimio frigore, ardore, venenatorum pharmacorum potu, peregrinatiónque, & acrium ciborum acceptione. Iam etiam & à cruditatibus, & quæ iis similia existunt, quorum singula absque labore, vel astantium relatione percipies. At internę causæ cũcti humores acres, atque mordaces esse poterunt, siue à toto, siue ab aliqua corporis parte ad intestina confluant, siue in ipsis fuerint geniti. Hi verò sunt, aut flaua bilis, à qua magna ex parte incipit dysenteria, vt liquet commento aphorismi 24. quarti lib. aut atra, vt ibidem apud Hippocratem & Galenum legitur, vel etiam ipsa salsa pituita, eodem Galeno teste, commento aphorismi 12. tertij lib. Verùm quisnam eorum dysenteriam efficiat, distingues ex qualitate eorum quæ excernuntur, simul cum ætate, ac temperamento ægrotantis, tempore anni, vita anteacta, ac reliquis similibus. Quòd verò plerosque dysentericos tenesmus præcedere soleat, apud Aëtium, & Paulum, atque Alexãdrum præcitatis locis liquet. Porrò quoque ex inflammatione dysenteria fieri, quam ex eiusdem inflammationis signis facilè percipies. At quantum ad prognostica spectat. Dysenteria quæ adhuc fit mordaci humore abradente, ac abstergente intestina, ita vt quædam corpora pinguia duntaxat excernãtur, facilè curari poterit ablata causa ipsam faciente. Natura videlicet ipsam sanante etiam absque externo auxilio, velut reliquos similes consueuit exiguos affectus sanare, Galeni auctoritate primo de locis affectis, c. 2. Verùm vbi iam facta est, atque constructa, ita vt veluti carunculæ, hoc est magnæ intestinorum partes excernantur, letalis significabit talis dysenteria, & eiusdem Galeni atque Hippocratis sententia aphoris. 26. quarti libri. Nam, vt inquit Galenus, neque caro concrescere, neque cicatrix obduci in tali potest exulceratione. At si in dysenteria non adeò magnæ intestinorum partes excernantur, nec corpora duntaxat pinguia, sed veluti ramenta quædam ipsorum intestinorum, eorum superficie interiore abrasa, quæ mẽbranosa existit, & densa, epidermidi quæ extimam cutis corporis ambit, similis, nec adeò promp... curabitur, vt ea, de qua primò mentionem fecimus nec adeò ægre, vel letalis erit, sicuti ea, in qua veluti carũculæ deiiciũtur, cùm media quodam modo existat inter vnã, & reliquam, vt ex Galeni verbis elicitur præcitato cõmento aphoris. 26. quarti libri. In longis quoque dysenteriis cibi fastidium malum esse signum, inquit Hippocr. aphorismo tertio sexti lib. & cum febre peius. Graues quoque sunt dysenteriæ, quæ cũ vehementi inflammatione oboriuntur, quæq; cùm febri, ac deperditione appetitus, vt inquit Aëtius. Pessimæ verò sunt, in quibus quæ excernũtur, porri aspe

Margin notes: Quibus modis feces ab hepaticis videre intestinis... 6. de loc. affe. Loco cit. — Propria dysenteriæ nota. — Citato loco. — Autem medi... libro — Tres gradus dysenteriæ propria distinguuntur. — Li. 3. c. 42 — Causa. — Externa. — Interna. — Prognostica.

te aspectum habent, suntque nigra plurima, varia, graueolentia, & quæ vna cum excrementis sordes pelliculis magnis commixtas excernunt. Mulieres item, quàm viri, senes, & pueri, quàm iuuenes, & in status vigore consistentes difficiliùs curam accipiunt, vt idem Aëtius refert. Cæterùm in intestino recto, atque colo consistens dysenteria facilè curabilis existit. Quæ verò in tenuibus intestinis, difficulter curatur, maximè verò in ieiuno, ex eiusdem Aëtij decreto. verùm vbi longo tempore id malum inueterauerit, aut tollit hominem, vt Celsus refert, aut etiam si finitur, excruciat. Orta autem dysenteria à flaua bile sæpè curari poterit, quemadmodum si ab atra bile fiat, insanabilis omnino existit, cùm nihil differat à cancro vlcerato, Galeno teste commento aphoris. 24. quarti libri, in quo aphorismo dysenteriam, si ab atra bile incœperit, lethalem esse decretum reliquit Hippocrates. Idem confirmauit Aëtius, hanc Hippocratis & Galeni sententiam dilucidiùs scribens, cùm dixit, si igitur ab acribus cibis, aut à flaua bile dysenteria oboriatur, ferè in totum ipsam curamus. Si verò ab atra bile initiũ sumat, siquidem ratione indicationis febrilium morborum atra bilis excernatur, transitúque suo intestinum distendat, etiam hanc curare non desperamus. Si verò sua sponte nullo præcedente febrili morbo, neque concoctione bona apparente, atra bilis excernatur, immedicabilis dysenteria ex ea oborta existit, nihilque à cancro exulcerato differt, éstque omnino letalis, nanque morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis, vel supernè, vel infernè exierit, lethale est, inquit Hippocrates aphorismo 22. quarti libri, etsi lib. de atra bile, Galenus velit semper exactæ bilis atræ humorem lethaliter excerni, experientia id comprobans in illa pestilentia prolixiore æstate orta, in qua, qui puram, exactamque atram bilem deiecerunt, omnes periere, non propterea sibiipsi commento præcitati aphorismi 22. quarti libri nec Aëtio pugnat, nam vbi exacta fuerit atra bilis absque signis coctionis, semper letaliter excernitur, ac exitialis casus est, præcedentibus autẽ coctionis signis, vbi ea excernatur, neque pura, neque exacta atra bilis erit, sed bonam significabit euacuationem, cùm à natura corpus expurgetur, vt idem Galenus inquit præcitato aphorismo. Quinimò à qualibet deiectione synceta, hoc est, impermixta aquosę humiditati, siue humor, qui eiicitur, flaua sit bilis, siue atra, dysenteria malum, vt inquit aphoris. 23. septimi lib. Lienosis etiã superueniens dysenteria bonum, inquit Hippocrates aphorismo 48. sexti libri, quando humores crassi, ac melancholici, qui lieni erant infarcti, transponuntur, ac euacuantur. Neque hæc sentẽtia aduersatur aphorismo 24 quarti libri. Nam ibi de atra bile, hic de succo melancholico loquitur, ex quo etiam dysenteria oriri potest. Quòd si eadem immoderata, ac diuturnior fiat, malum est, vt liquet aphorismo 43. eiusdem libri sexti. At vbi à pituita salsa longiori tempore mordente, atque abradente intestina, orta fuerit dysenteria, crudelissima ea existit, eodem Galeno auctore commento aphorismi duodecimi, tertij libri, & propterea periculosior, quàm si fiat ex biliosa humore, nam biliosus humor transeundo affligit, hic autem cùm sit lentus morã trahit, & sua cunctatione amplius exulcerat, suóque lentore, & tractu per intestina inhęret, ac tardans semper aliquid detcrit, vt idem Galenus inquit. Nõ

Conciliatur Gal. sententia diuersa de atra bile.
Lib. de atra bile, c. 3 & 4

autẽ ita exitialis erit, vt ea, quæ ex atra bile oritur. Dysentericus (inquit Soranus Ephesius) si post aurem sinistram papula in modum orobi innata fuerit, cum siti admodum frequenti, vigesimo die moritur. Cæterùm pro dysentericæ curatione aer primò ad siccum porrò vergens eligẽdus erit, in actiuis tamen temperatus; aut modicè ad calidum, vel frigidum declinans, prout diuersa exigit causa, à qua dysenteria oritur. Quies quoque præcipienda erit, ac motus omnino vitandus: oportet etenim imprimis conquiescere, vt inquit Celsus: siquidem omnis agitatio exulcerat, & Aëtius principium curationis dysentericorum à quiete, & modico cibo fieri dixit. Somnus item procurandus, vitandæque vigiliæ sunt, cùm optimum remedium dysentericis somnus sit, eodem Aëtio auctore. Si alui excrementa præter naturam detineantur, nulli in dubium venit ea excerni debere per ea quæ per aluum infunduntur, & hoc est per lenes clysteres, cùm ab eorum retentione non parum intestinorum exulceratio augeatur. Similiter vitandi sunt omnes immodici animi affectus. Quod ad cibũ attinet, circa initia tenui victu, ac modico cibo vtendum est, etenim dysentericus propter intestinorũ, & ventris imbecillitatem, vt Alexãder inquit, haud multum potest concoquere, præsertim cùm febricitat, quamuis quãtum exhiberi debeat, ex ægri viribus maximè existimãdum sit. Qua de re cibi, qui non multum nutriant, nec tardè concoquantur, exhibendi, quãtitateque (vt diximus) modica, & si vires permiserint, primis saltem duobus diebus abstinentiam indicimus, eodẽ Alexandro auctore. Nam iis tenuissimo victu opus est, Galeni decreto libro quarto de articulis, pręsertim vbi, & iocinoris quoque adsit imbecillitas, ac plenitudinis affectio. Tribus autem diebus exactis, lac propinamus, præsertim vbi febris permiserit, communi Alexandri & Aëtij sentẽtia, est nanque id temperatus cibus, cum hoc quod depurgat, simúlque ea, quæ in corpore sunt, contemperat, & postremò aluum sistit, vt Aëtio visum est, & (vt summatim dicã) ex Galeni sententia decimo, de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. de lacte, ac tertio, de alimentorum facultatibus, cap. 15. optimum est remedium dysenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionũ, præsertim vbi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adiunctam, eam (vt ipse inquit à lapidibus, qui prædecocto ipsi iniiciuntur igniti, accipit. eò vsque autem lac decoqui debet, dum pleraque serosi in eo humoris absumpta pars fuerit, nec minùs, si ferreos in ipsum cylindros candẽtes iniicies, eandem, aut etiam facultatem meliorem lacti adiicies, nam ferrum adstringẽtis quoque facultatis est particeps. Facilè tamen lac sic paratum in ventriculo in caseum cogitur, vt idem Galenus testatur pręcitato libro tertio de alimentorum facultatibus, ca. 15. ob id mel illi admiscemus, quin & aquam etiam, præsertim pluuialem, vt plerique medicorum factitant, affundere securiùs fuerit, quartæ nimirum lactis parti affusam, deinde cùm paululũ fuerit decoctum exhibeatur: nam & citra noxam etiam febricitantibus tale lac exhiberi poterit, Alexandro teste. Verùm si huic lacti sic præparato, parum stercoris canis, sola ossa per duos dies comedentis, desiccati, ac in puluerem redacti permisceas, mirabile etiam dysenteriæ medicamentum, à Galeno expertum (vt liquet eodem decimo de simplicium medica

Curatio.
Victus ratio.
Aëtius lib. 9. c. 45.
Loco citat.
Comment. 40.
De lacte nota.
cap. de lacte.

medicamentorum facultatibus (existit. Procedente verò tempore, prædictum lac poterit ad dimidium decoqui, & deinde etiam ad tertiam (vt Aëtius inquit.) Quouis autem morbi tempore lac caprillum eligi debet, & huius penuria vaccinum, vt idē Alexandro visum est. Nec propterea Galeni ac Hippocratis sententiæ pugnabis aphorismo sexagesimoquarto quinti libri. vt præcedenti c. de diarrhœa, disseruimus. A lactis acceptione, panem madefactum offerri oportet, vt idem Aëtius inquit. Præbehunt etiam, nedum nutrimentum, sed medicamentum optimum, pultes ex lacte apparatæ, veluti oryza, amilum, similago, aut ipsa etiam ptisana torrefacta cum aqoa pluuiali patata, similiter & oua lacti commista. Poterunt etiam & ex milio, ac panico prædictæ plures cum lacte parari, aut ex siccis, & contritis panibus, & vbi adhuc fluxus perseuerauerit, ea quæ adstringunt, ac aluum sistūt pultibus admiscere oportet, veluti sunt mali punici acidi grana, mala cytonia, sorba. præsertim sicca, aut pyra, mespilla, corna, seu hi fructus, quos amarenas, quósque *azarolas* vulgus appellat. Præstabit item prædictorum aliquod in aqua, vnde pultes fiūt incoquere: sit autem ea pluuialis, vel in gallinarum, seu gallinaceorum pullorum iure prædictæ pultes fiant, & pariter aliquod prædictorum adstringentium admiscebis, præsertim vbi quomodolibet paratum lac, in acidam, vel nidorosam qualitatem eis commutetur. Nec minùs oxalis, plantago, portulaca, cichorium, intubus satiua, aut etiam brassica quandoque, modò fuerit biscocta, in iam dicto iure decoqui poterit, & quamuis olera non valde probētur in dysenteria, prædicta tamen modicè degustare poterunt, Aëtio, & Alexandro testibus. Danda sunt insuper ouorum assatorum lutea, modò in aceto per aliquod spacium fuerint præmacerata. Carnes autem, eo quòd multum nutriunt, & tardè concoquantur, dysentericis non valde commodè existunt, vt eisdem Aëtio, & Alexandro visum est, tamen eis qui diuturno malo vexātur, dandæ sunt, maximè verò volucrum eligendæ primò, deinceps syluestrium ferarum: proinde turdi, perdices, turtutes, merulæ, gregalium columbarum pulli, starnæ, phasiani, ac similes exhiberi poterunt, ebulliāt autem primùm in poscamyrti baccis cum eis incoctis vt idem Aëtius fatetur, & deinde assentur. Præstabit etiam si ipsis euisceratis iniiciantur myrti baccæ, sorba sicca, corna, mespila, pyra adstringentia, aut mala cotonea, deinceps consuantur, & assentur. Nec minùs si elixentur, & eadem astringentia cum eisdem carnibus decoqui possunt, parúmque oxalidis, intybi, aut plantaginis adiiciendum, fiátque elixatio in pluuiali aqua, & vbi vires imbecilliores fuerint, ex prædictarum auium carnibus contusum, aut ius, quod consummatum appellant, parari poterit pauco omphacio, & stillatitia aqua rosacea, myrtina, aut oxalidis adiectis. Id quod etiam fieri poterit ex caponum, gallinarum aut gallinaceorum pullorum carnibus. Nec minùs proderit, si eisdem assatis modo quod diximus, ac demum fortiter expressis, qui prouenit succus dysentericis exhibeatur. Ex pedestribus verò interdum carnes exhiberi poterunt leporū, capreolorum, ac hœdorū priùs in posca decoctis, & deinde similiter assatis. Fructus quoque adstringentes gustare poterunt, quamuis parcè eis vtendum sit, veluti sorba, corna, mespila, mala cotonea, ac viridia pyra cocta, necnon & malum punicum, pręsertim austerū, aut acidum: cum eis tamen panis mandi debet, eo quòd facilè (vt inquit Alexander) corrūpantur. Nec minùs & amarenis, ac azarolis dictis vti poterunt. Pro potu à principio aqua pluuia vtendum est, ex Pauli, & Aëtij decreto, & si ea haberi nequit, fontana vtendum, in qua prædicti adstringentes fructus fuerint decocti, præsertim rhus obsoniorum, aut oxalis, vel plātago. Postea verò, vbi vires fuerint deiectæ, aut stomachus laborauerit, vinum quoque propinandum est, ex eorundem sententia. Sit autem adstringens, & nō valde vetustum, ac pluuiali aqua dilutum, seu fontana, in qua oxalidis, plantaginísve folia fuerint decocta. Cæterùm vbi ad exulcerata intestina adhuc à toto, aut ab aliis corporis partibus vitiosus succus confluxit, priusquàm vlceri succuratur, fluxionem ipsam auertere studebimus, ac eum qui redundat succum vacuare, & si auersio hæc nō sit vlceris, quatenus vlcus est, curatio, ex Galeni decreto quarto methodi medendi, quanquam illud quoque excerpserit, vt ipsemet fatetur ex Hippocratis doctrina, illúdque præsertim seruandum erit, vbi non vtilia ab ipsa natura spōte ferantur, seu criticè euacuantur, sed symptomaticè. Qua de re qualiscūque fuerint vitiosus succus, qui ad intestina cum sanguine confluit, ipsa exulcerans, siue à toto, siue ab aliqua confluat parte, modo critica non fiat expulsio, viribus, ac aliis consentientibus, venæ sectio in brachio adhibenda erit, præsertim circa primos morbi dies, & si febris adsit, ac totius corporis plenitudo, totiùs sanguinis mittendus erit, ex Alexādri sententia, cap. sexto, libri octaui. Id quod etiam confirmauit cap. septimo eiusdem libri. Verùm dicta venæ sectio paulatim administrari debet, vt ipse inquit, ita vt neque vniuersum neque copiosum educatur, ne ægri vires imbecilliores hinc reddantur. Aëtius quoque cap. quadragesimoquinto libri noni, vbi sanguinis impetus vehementer in dysenteria vrgeat, aut etiam, si maxima subest inflammatio, præsertim in iis qui plurimo sanguine abundant, venam incidendam esse præcipit, si vires non resistant, & maximè in quibus cōsueta sanguinis excretio cohibetur. Auferre autem sanguinem oportet (vt idemmet Aëtius testatur) neque multum, neque coaceruatim, quemadmodum præcipiebat Alexander. Nam ab vtroque venter conturbatur. quanquam ipse Aëtius in dextro cubito venam humeralem appellatam secare iussit, cùm non similiter vena hac incisa, vires labefactētur, vt ipse inquit, & insensibiliter quodammodo, furtímque sanguis offeratur. Quòd si hæc non appareat, necessariò media secanda erit. Cæterùm fissura omnino tenuis esse debet. Nam non ob multitudinem sanguinis vacuandam sectionem facimus, sed vt materiam quasi per riuos transferamus, vt ipse refert. Paucus autem sanguis etiam multo tempore missus inflammationē mitigat, & sanguinis ad intestina confluxum reuellit, innatúmque calorem sensim refrigerans, somnum magis, quàm animi deliquium inducit, est quippe optimum remedium dysentericis somnus. At si malè admodum affecto iocinore flauæ bili admixtus sanguis ab eo ad intestina deferatur, ita vt strigmenta quoque intestinorum deiiciantur, summa intestinorum tunica humoris acrimonia derasa, quisnam verebitur internam in dextro cubito venam secare, nedum euulsionis gratia, verumetiam ipsemet iocinoris alterationis?

Medicamentorum ratio. ca. 5. & 6.

Vena sectio.

tionis: Cum plerique medici in huc casu, qui solam intestinorum exulcerationem, neglecto iocinore curare consueuerunt, io causa sunt, vt ægri moriantur, ex Galeni sententia libro quarto de articulis. Rursus vbi vehementissimus infestauerit dolor, propter rodentium humorum acrimoniam ad intestina à toto, seu ab aliqua corporis parte confluentium, & propterea verenda sit phlegmonis generatio, aut virium defectus, cui absonum videbitur venam secari debere: & cum idem Galenus in maximis doloribus nullum maius inuenerit remedium, quàm vsq; ad animi defectũ venam secare, aut purgare, vt patet cõmento aphorismi vigesimitertij primi libr. Quanquam nos venam secandam dicimus, vbi cũcta eam admiserint, nec vsque ad animi defectum, sed paulatim, ac sensim, ne vires imbecilliores reddantur, ipsam probamus, prout Aetius, & Alexander probarunt. Valeant itaque barbaram sectantes medicinam, ac thessalici nostri temporis medici, qui nunquam pro dysenteriæ curatione venę sectionem admittunt, nec admittendam esse censent nulla auctoritate, ac ratione fulciti, nisi quòd sic longo tempore in ægrotum necem malè obseruarunt. Nam viribus, ætate, ac aliis consentientibus circa initia, reuulsionis gratia, vbi magna adsit humorum copia potissimùm, aut sanguinis impetus vehementer vrgeat, seu maxima adsit inflammatio, aut dolor vehemens, siue recur fuerit, modo quo diximus malè affectum, semper exordienda curatio erit à iam dicta venæ sectione. Id quod longa experientia, & diebus non longe elapsis etiam comprobauimus. Nam cùm duo magnifici Ioannis Ferdinandi Rocchi filij dysenteria affecti essent eodem tempore, ac ex simili causa, quanquam vnus per tres, aut quatuor dies priùs in dysenteriam incidisset, is (quoniam à præcedente medico non fuit sanguis ei missus, quamois alia fuissent debita adhibita medicamenta) tandem interijt. Alteri verò, cui nos fuimus accersiti, licet grauior fuisset in eo ortu dysẽteria, vires, ac ætas, & habitus imbecilles, non tamen adeò, vt sanguinis missionem prohiberent, priori medico inuito me præcipiente fuit sanguis missus, sanguine misso, statim melius se habuit, ac deinceps debitis aliis medicamẽtis adhibitis, liber euasit, vixit, & adhuc viuit. Ei tamen (quoniam ætas reluctabatur, cùm nondum vndecimum ageret annum) non fuit vena secta, sed hirudines in cubito adhibitæ (id quod seruandum esse censemus in cũctis infrà decimumquartum annum.) Nam licet eis sanguis mittendus sit, si ea adsint, quæ suprà notauimus, tamen iis non per venæ sectionem, sed per hirudines, aut cucurbitulas, extrahi debet. Nonnullos etiã alios dysentericos à venæ sectione liberatos & nos vidimus, & qui mecum affuerũt, asserũt testes sunt, quemadmodum etiam Deum testor me veritatem fateri, & firmiter tenere, quòd liberatus fuisset quondam excellens Don. Gutterius de Cardines filius Don Leonardi, si ei iterata fuisset venę sectio. Is nanque ætate adolescẽs, cùm ex malè affecto iocinore, ex confluente bilioso sanguine ab eo ad intestina, in grauissimam incidisset dysenteriam, cum vehementissimo intestinorum dolore, seu potius inflammatione, ac febre, fuit à me accersito ei vena secta interoa dextri cubiti, duæque vel tres ad summum extractæ sanguinis vnciæ, secunda ægritudinis die, & cum adhuc dysenteria perseuerasset, & dolor, & febris valida, iterum venam secare mihi visum fuit, viribus iam consentientibus, verum altero superueniente medico barbaram sectante medicinam, ac Erasistrateo circa venæ sectionem existente penitus assentiri noluit, quinimò nec auctoritatibus, nec rationibus conquiescens, primam quoque venæ sectionem condemnauit, potissimum cum reliquis adhibitis medicamentis adstringentibus, resiccantibus, ac mordacitatem obtundentibus infra decimumquartum inualescente semper dysenteria, dolore, ac febre morte præuentus fuerit. Hic ex numero fuit eorum, qui à Galeno damnantur libro quarto de articulis. Nam neglecto iocinore solã intestinorum exulcerationem curare tentabat, & propterea causa fuit vt æger moreretur, adeò vt de eius morte coram Deo rationem reddere debeat. Nuper quoque dum hæc conscriberem excellens Ascanius Caracciolus, cùm dysenteria, tenesmo, ac febre laborasset, ex venæ sectione internæ dextri cubiti, incunctanter absque alio auxilio liberatus fuit. At si quid sanguinis missionem fieri prohibeat, aut post eam adhuc vitiosi redundabũt succi, ita vt intestinorum vlcera adhuc efficiãt, aut augeant, purgationem adhibere non erit alienum, quam iterum velut venæ sectionem nõ vniuersam, sed per vicem tentabimus, eodem Alexandro teste. Etenim fieri nequit, vt intestinorum vlcera curentur manente adhuc ea, quę ipsa efficit, aut auget, causa. Quanquam si iidem humores promptè per vomitum euacuari possent, id potius tentandum esse cẽserem, cùm per eum, ordum eorum euacuatio fieret, verumetiam & diuersio. Id quod vbi fluxio valenter irruat, exequendum esse iussit pro vlcerum curatione, Galenus quarto methodi medendi, cap. sexto, dum dixit, Vtique si in superioribus vlcus cõsistat, per inferna purgãtes, sin autẽ in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si per vomitum facile, qui redundãt succi purgari nequeãt, per aluum eos vacuare non erit alienum. Nam etsi per exulceratas partes pertransseant, extra tamen educuntur per conferentia, ac communia loca. Neque id per vehementia pharmaca tentandum erit, sed per mitiora, ac familiaria, quæ insuper vlceri nocumentum non inferant. Quorum copiam nostris temporibus inuenire haud difficile erit. Iis itaque medicamentis purgantibus leuem quãdam adstrictionem etiam habentibus, siue vlcus in superioribus consistat intestinis, vel inferioribus, aut medijs tutè vtare, cùm neque hæc medicamenta purgãtia sint vlceris, quaten⁹ vlcus est, curatiua, etenim quæ propriè prædicta vlcera curãt, pro locorum diuersitate, diuersimode etiam adhiberi debent, vt infrà dicemus. Quare si ex redundante bile dysenteria fiat, adhibitis priùs (si occasio dabitur) quibusdam syrupis, veluti is est, qui ex infusione rosarum, cichorij, aut oxalidis succo, aut omphacio parator, cum eiusdem intubi, oxalidis, aut plantaginis aqua permixtis, hoc purgans medicamentum dato, Recipe tamarindorum vnc. j. corticum myrobalanorum citrinarum drachm. ij. fiat decoctum in aqua oxalidis, aut plantaginis, & cichorij, in quo mellis aërei vnc. j. aut vnc. ij. rhabar. in prædicto decocto macerati, & non colo transfusi drac. j. aut scrup. iij. & scrup. de infusione rosarum vnc. ij. dissolue, & præbeto. Quòd si nec iam dicto medicamento redundans bilis cesserit prædictis, aut aliis magis adstringẽtibus syrupis priùs adhibitis, veluti is est, qui

Loco citat. — *Quibus ab initio vena secãda sit, cõcluditur* — *Cõme. 40.* — *Medicamentum purgans.* — *Vomitus.* — *Curatio dysenteriæ ex redundãte bile orta.*

 ribes,

ribes, myrto, aut citri acetositate paratur, iterum medicamentum purgans dari debet, quod quidem maiorem adstringendi vim habeat, ac minorẽ purgandi. Quapropter in plantaginis, & oxalidis aqua drac. iiij. aut vnc. s. corticum myrobalanorum citrinarum decoquito, atq; in ea mellis aerei vnc. j. aut vnc. s. & rhab. parum torrefacti scrup. ij. vel scrup. j. cum syrupo de infusione rosarum vnc. j. adiicito, &

Si ex salsa pituita, ratio.

si opus fuerit, tã dictas myrobalanos, quam rhab. plus torrefacito. Vbi verò qui redudat succus, salsa pituita fuerit, syrup. ex succo boraginis, & myrtino, de infusione rosarum, aut etiam rosaceo melle, cum plantaginis, aut oxalidis aqua, aut etiam absynthij decocto, adhibitis prius, quibus iam dicta pituita purgationi paratior fiat, ex chebularum myrobalanorum decocto, aut etiam agarico si opus fuerit

Dioscorid. lib. 3. cap. 1. Gal. lib. simplic. proprio.

(Nanque & ipsum dysentericis confert, ex Dioscoridis auctoritate, leuiculæque adstrictionis est particeps, vt Galeno visum est, & nos longo tempore eo vsi fuimus, nullumq; incommodum vnquam ennsecurum fuisse obseruauimus) ac prędictis aereo melle, & scrup. de infusione rosarum, seu myrtino, rhabarboróque, modò quo diximus parato, medi-

Si ex atra bile, purgatio.

camentum purgãs tribue, & vbi vsus expostulauerit, idipsum iterare cõuenit. Nec minùs, vbi dysenteriæ causa atra bilis fuerit, ea priùs parata ex succi fumariæ, boraginis, aut oxalidis, infusionis rosarũ, aut pomorum syrupo, quod bilem atram purgare valeat medicamentum dato, quod recipit senę, epithimi ana drac. ij. corticum myrobalanorum indarum drac. iij. aut drac. iiij. fiat arte decoctũ in aqua oxalidis, aut plantaginis, & boraginis, seu lupulorum, in quo iterum mellis aërei vnc. j. s. aut drac. ij. rhabar. (vt prius dictum est) macerati drach. j. & syrup. de infusione rosarum vnc. ij. adiicito. Idq; etiã iterare conuenit, si redundans prædictus perseuerauerit succus, myrobalanosque, & rhabar. torre-

A purgatione qua liba competant medicamenta.

facere si opus erit. Nam quæ in secundo, aut tertio loco exhibentur medicamenta purgantia, minorem purgandi vim, ac maiorem adstringẽdi habere debent, & propterea à purgatione, qualiscunque redundauerit succus, quamuis amplius exulcerationem nõ pariat, aut augeat, perseuerante tamẽ adhuc dysenteria, adstringentia medicamenta, necnon exsiccantia, ac obtundentia exhiberi debent, quemadmodũ vniuerso medicorum cœtui visum est, quanquam etiam post purgationem, præsertim, vbi adhuc quispiam reliquus fuerit redundans succus, ea quæ vrinam eient, ab Aetio, & Celso commendẽtur: quibus etiã & ipse vtor, aliquot adstringentibus permixtis. Possunt etenim ea, quæ vrinam

Quæ vrinã cient, quibus conueniant.

mouent (vt inquit Celsus) in aliam partem humorẽ auertendo, si ea consequuta sunt, si non sunt cõsequuta, noxam augent, ita quòd, vt ipse refert, nisi in quibus promptè id facere consueuerunt, non sunt adhibenda. Verùm ad ea quæ modò diximus medicamenta accedendum erit, ea etenim sunt, quæ aluum sistunt, quoniam corpora plus iusto laxata adstringunt, vel effluentes humores obducentia, ac inspissantia, vel resiccãtia intestinorum vlcera sunt, quanquam eamet, neque indifferenter via eadem

Quibus infusa magis & quibus epota medicamenta cõferant.

approximari debeãt, nam si in crassis intestinis vlcera fiant, iis quæ per sedem iniiciuntur remediis magis egent, quippe cui magis sunt propinqua, quę verò in tenuibus habentur ab epotis medicamẽtis pręsidium magis suscipiunt, vt patet apud Galenũ tum quinto methodi medendi, tum sexto de locis affectis. Quamuis quæ in tenuibus habẽtur vlcera quæve medio situ posita sunt, ambo etiam requirut & quæ superne sumuntur, & quæ per sedem infunduntur, eodem Galeno teste libro quarto methodi med. cap. 7. Verum quæ vicina ventriculo sunt intestina, si exulcerata sint, iis per comesta & bibita succurritur. Quæ vero inferiùs sunt sita, per ea quæ iniiciuntur, quando neque ad ea quæ vicina vẽtriculo sunt, subire potest, quod per sedem infuditur, nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os sit ingestum. Supponatur igitur in superioribus, atque gracilibus intestinis vlcus haberi, & propterea magis iuuari per ea quæ per os assumuntur,

Quæ per os ingerenda sint.

syrup e myrto, e ribes, aut omphacio, vel à succo oxalidis seu ex infusione rosarum, ac earundem incompletarum, & interim quoq; aridarum paratus tribuatur. Similiter is qui ex plantaginis succo, portulacæ, aut etiam polygoni paratur, cum quibus scrup. j. adiici poterit infrascripti pulueris, quo ipse vtor. Hic recipit seminum rosarum, oxalidis, plantaginis, ac portulacæ, singulorum scrup. j. corallorum rubeorum, & cornu cerui vsti, cuiuslibet drac. j. amyli, draganti ana drachm. s. Hic etiam exhiberi poterit cum vetusto saccharo rosaceo, aut cum eo medicamento, quod conficitur ex tota substantia, seu succo citoniorum aut eorum fructuum, quos amarenas, aut etiam, quos cotna vocãt, & saccharo. Quòd si nec is sufficiat ex pastillis de spodio, succino, seu terra lemnia scrup. j. vel drachm. s cum prędictorum syruporum aliquo tribuatur, aut drachm. j. micletæ Nicolai. In hunc etiam vsum conferunt mora acerba in sole desiccata, & trita, aut etiã mora rubi similiter desiccata, & trita cũ aliquo liquore, aut absoniis inspersa, Paulo, & Aetio testibus, althææ radicis, aut rubi, seu hippuris decoctum ex aqua (vt eisdem visum est) potissimum pluuiali, aut etiam radicis foliorum, seu seminis symphyti decoctum in eadem aqua, aut vino austero cõducit. Nec minus cortex thuris tritus, ac potatus, aut etiã maceris cortex, & mali punici flores conferunt, ex Aetij testimonio, potissimùm vbi ex salsa pituita genitum fuit vlcus corporibus, ac naturis pituitosis, & præter alia sanguinis eruptiones sistunt. Similiter, si coaguli leporis drachm. j. potui detur ex sapa, vt eisdem Aetio, & Alexandro visum est, & quo vetustius coagulum est, eo præstantius: nam tale profluuio alui mederi pręcipue potest, atque etiã quod leporis est (vt inquit Aristoteles tertio de natura animalium, cap. 21.) sed laudatissimum est hinnuli, vt ipse refert. Stercus quoque canum sola ossa vorantia cum chalibeato lacte magnopere conferre dysentericis testatur Galenus decimo de simplicium medicamentorum facultatibus, ca. de stercore canum: quem sequutus est Paulus ca. proprio de

Paulus lib. 3. cap. 42.

torminibus, erinaceorum item testæ vstæ, ostreorum, & cancrorum, tam fluuialium, quàm marinorum tritæ, ac etiam cornu ceruinum vstum resiccatum (vt inquit Aetius) intestinorum vlcera curant. Vtilissimus etiam existit portulacæ succus potus dysentericis, aut etiã ipsa portulaca cocta, & comesta. Nec minus conducit plantaginis semen, folia, & radix, & lapathi siluestris semen. Verùm si pluribus diebus nihil remedia alia iuuerunt, vetúsque iam vinũ est, atque bene frigidæ potio absumpta vlcera adstringit, & initiũ secũdæ valetudinis facit, Celso auctore. Sed vbi vẽter suppressus est, protinus ad calidã potionẽ reuertẽdũ est, vt ipse inquit.

Illud tamen memoriæ ſemper mandandum, quod communis omnium internarum partium indicatio eſt, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè ſint familiaria, ſiue ea cibi ſint, ſiue medicamenta: fugiantur, reſpuantúrque huic contraria, eodem Galen. auctore quarto metho. meden. cap. 7. Quapropter medicamenta quæ ex opio, alterco, nigro papauere, aut mandragora componuntur, vitari omnino debẽt, niſi fortè maximè vrgeat neceſſitas, ex Tralliani ſententia, nam licet ſomno dolorem leuare videantur, & propterea venter retineri conſpiciatur, tamen humores in vnum collecti poſtea ſine intermiſſione deiiciuntur, capitéque grauato, ac viribus labefactatis ventrem reddunt deterioré, & maius cibi faſtidium inducunt. Craſſis verò inteſtinis exulceratis, eis quę per ſedem infunduntur, vt diximus, potiùs vtendum erit cùm & ea quoq; magis conferant. Quãquam ſi eiſdem etiam vtaris, tenuibus inteſtinis affectis, nihil nocebis, quemadmodum ſi ea, quę per os aſſumenda conſcripſimus, eis tribuas quibus craſſa inteſtina exulcerata ſunt, nihil afferas nocumenti. Eandem tamẽ facultatem habere debent hæc medicamenta, vtpote adſtringendi, obtundendi, & reſiccandi, & vbi vlcera ſordida fuerint, eis vtendum etiam, quæ vim habent detergendi. Excipe igitur circa initia aquæ hordei torrefacti cũ corticibus, & iuris gallinarũ, ſeu pullorũ gallinaceorum ſalis expertis cuiuſlibet libram ſemis, quibus adde vitellos ouorum numero duos, olei roſacei vnc. j. s. & vnc. ij. ſacchari rubei, aut mellis roſacei (ſi pituitoſi dyſenterici fuerint potiſſimùm) tantundem, & fiat clyſter, & ſi ſanguinis copia profluat, polygoni, aut arnogloſſæ ſucci vnc. ij. vel vnc. iij. adiice. Nec minùs confert aſinini ſtercoris ſuccus maximè ſi à paſtura montana, & adſtringente prodeat animal, vt inquit Aetius, potiſſimùm ſi ſtercus plantaginis ſucco fuerit madefactum, deinde expreſſum & infuſum. Quod ſi dolor vehementer vrgeat caprillum ſeuum, vt quod inter alia ſit dyſentericis vtiliſſimũ, quia & faciliùs concreſcit, & inteſtinis inungitur, plurimóque tempore inhæret, nec habet acrimoniam, vt hircinum, Galeno auctore 1. 4. 11. de ſimplic. medic. faculta. & aliis pleriſque locis. Aut ſi id haberi nequit, hircinum: vel anſerinus, ſeu galliuaceus adeps prædicto clyſteri adiiciatur, pondere vnc. j. aut vnc. ij. ſimiliter & oleum roſaceum augeatur, ſitque roſaceum omphacium. Hæc tamen veluti etiã, & ouorum vitelli, vbi dolor non vrgeat, vitari debẽt, quoad fieri poteſt, qnoniam vlceris curationem impediunt, aut exigua ſit eorum quantitas, hoc etiam tẽpore ſi cremoris oryzæ, tragacanthi, aut gummi, aut amili vnc. j. aut vnc. s. permiſceas, cõferet. Quòd ſi maiori egeas adſtrictione, ac reſiccatione, in modo dicta aqua hordei, foliorum plantaginis, polygoni, ac portulacæ pugillum s. decoquens, roſarum rubearum drach. iij. balauſtiorum, hypociſtidis, ana drac. ij. cui per colum transfuſo ſeui caprilli vnc. s. olei roſacei vnc. j. ſacchari rubei vn. ij. aut ſacchari roſacei vetuſti tantũdem, ſucci plãtaginis, aut portulacæ vnc. j. s. miſceto, & fiat clyſter, & ſi magis adſtringere volueris, luti armeni, & ſãguinis draconis ana drachm. j. adiice, vel tantundem paſtillorum de ſpodio, ſeu terra lemnia, aut ſuccino, quemadmodum ſi magnopere dolor vrgeat, ſtupefacientia, etiam medicamẽta permiſcere poteris. Nanque tutius per ſedem, quam per os adhibẽtur, vtpote drac. s. aut ſcrup. ij. Philonij perſici, aut catapotiorum de cynogloſſa, ſeu eius medicamenti, quòd à Nicolao, Requies appellatur. Vbi verò vlcera inteſtina depaſcantur, eis quæ cruſtam inducunt vtẽtur. Paulo, Alexandro & Aetio teſtibus. (Etſi vlcera hæc paruam omnino ſalutis ſpem promittãt, vt inquit Aetius, potiſſimùm ſi in tenuioribus cõſiſtant inteſtinis.) Verùm nos medicamenta, quæ cruſtam inducunt per ſedem infuſa probamus, vbi vlcus ſerpendo depaſcens circa craſſa inteſtina cõſiſtit. Horum autem copia apud eoſdem auctores, ac etiam apud Galenum libr. 9. de compoſitione medicamen. ſecundum loc. repetitur. At ſi ex venenatorum pharmacorum potu oborta fuerit dyſenteria, iis quę in venenorum potu conueniunt, erit vtendum, vt idẽ Aetius fatetur. Sũt autẽ remedia huiuſmodi in triplici differentia, vomitoria videlicet, obtundentia, atque extinguẽtia. In quorum numero etiam acria comprehẽduntur, vt ipſe inquit. Cataplaſmata verò fomenta, ac vnguenta, ſeu cerata ventri imponẽda haud magnopere probamus, potiſſimùm vbi frigida, atque adſtringentia fuerint. Nam quo magis cutem denſaueris, tantò magis fluxiones augebũt, vt Galenus inquit primò de arte curat. ad Glauco. cap. 14. Vbi verò cogeris vehementi vrgente dolore, eiſdem vti, perpetuò acetum permiſceas, vt medicamẽtorum facultas altiùs ad inteſtina penetrare valeat, aut vini albi & tenuis modicum. Sintq; ea nec facultate, nec actu admodum frigida. Horum autem medicamentorum, quoniam multa copia apud artis medicæ auctores eximios reperitur, propterea conſultò de his nos non meminimus.

Quæ per ſedem infũdẽda ſint.

1. de ſimpli. fac. ca. 34. Lib. 4. ca. 5. Libro 11. de ſimp. facult. ca. de pinguedine.

cap. 5.

Περὶ τεινεσμοῦ. *Id eſt, de teneſmo, ſeu tineſmo.*

CAP. LXXV.

EX eodem (quo iam dicta dyſenteria) genere eſt, & qui à Græcis *τεινεσμὸς*, à Latinis quibuſdam teneſmus, à Plinio verò tenaſmus appellatur, quanquam apud eoſdem Græcos interim *τενεσμὸς*, cum ε, vt patet cùm primo, & tertio de morb. vulg. tum etiam aliis pleriſque locis in Hipp. & Galeni doctrina, quandoque verò cum ι, ſcriptũ, reperitur, vt videre licet apud Celſum cap. 18. libro 4. Id verò non ab re. Nam conſueuerunt Doricam ſectantes linguam pro, ει, α, vſurpare, nec minùs & apud Hippocratem, vt liquet aphoriſm. 27. ſeptimi libri nõ *τεινεσμὸς* ſed *τενασμὸς* nuncupari ſolet pro, ι, etiam dorice, α, vſurpans: quo fit vt etiam Latinè nedũ tineſimus, ſeu teneſmus, ſed etiam tenaſmus appellari valeat, quemadmodum Plinius affectum hunc appellare conſueuit. Nec quoque talis appellatio barbara dici poterit propter iam traditas rationes. Nã proprio, & Latino nomine nos carẽtes, nomenclaturã à Græcis vſurpamus, & indifferenter prædictis nominibus vti poterimus. Nomen verò ſumpſit ab ipſo ſymptomate, vt apud Galenum conſtat ſecundo method. medend. cap. 2. & comment. prædicti aphoriſm. 27. ſeptimi libri, quoniam in eo tenſio quædam circa inteſtinum rectũ ſit, ob quam, cùm cacare vehementer appetant ægri, cõtinuò exurgunt, vt idem ſit, quod deſidendi quædã cupiditas aſſidua, aut inanis quædam egerendi voluntas, ſeu (vt inquit Paulus cap. 41. libro tertio) cõtinua, & implacabilis deſidendi cupiditas, qua nihil præter modica cruenta, vel mucoſa egeritur.

Plinius li. 28. cap. 14. Comme 2. 3. de morb. vulg. cõm. 2. sex 7. & 35. 3. de morb. vulga cõmen. 3. sex. 53.

Teneſmus vnde nomẽ ſumpſerit. Quid ſit.

Id quod etiam Aetius confirmauit cap. 44. libro
Quibus cũ dysenteria conueniat. nono, cùm dixit, est autem affectio hæc ad excernendum promptitudo, quę differri, ac deuitari non potest, nihil tamen, præterquam pauca cruentum aspectum habentia propellens, & postea quædam muscosa. Qui quidem affectus symptomata infert dysenteriæ similia, nixus tamen multò vehementiores habet, vt eodem libro tertio de causis symptomatum, cap. 2. liquet, eandem quoque habens causam
Quibus differat. ac dispositionem, vt patet comment. præcitati aphorismi. Conuenit itaque cum propriè dicta dysenteria tenesmus in dispositione, causa, & sympto.
Qua pars in eo afficiatur. nisi quòd ea fiunt vehementiora, præsertim nixus, ex Galeni sententia. Differunt autem loco, seu parte affecta, nam dysenteria propriè dicta indifferenter in cunctis intestinis excitari potest, præterquam in intestino recto, tenesmus verò non nisi in eodem intestino recto oriri consueuit, vt liquet apud Galenum, cum præcitato libro tertio de causis symptomatum, cap. 2. tum etiam sexto de locis affectis,
6. de lo. af fe. cap. 1. commen. præcitati aphorismi, & alijs plerisq; locis. Id etiam confirmauit Alexander, cap. 9. libro octauo, cùm dixit, tenesmus recti intestini affectus est, inducunt etiam ipsum affectum esse vehemens tensio, ac dolor cum positu, ac prompta deiiciendi cupiditas, paucis admodum sequentibus excrementis, & quòd per totum morbi spacium iis quæ à supernis descendunt, haudquaquam misceri videtur.
Quis affectus præter naturam sit. Affectus hic, velut dysenteria, morbus est in soluta cõtinuitate, quoniã prædicti intestini recti exulceratio est, vt liquet apud Galenum præcitatis locis. Et propterea licet ab initio excrementa pituitosa, & pinguia sint, progressu tamen temporis, vt liquet eodem sexto de locis affectis, etiam ramenti
Loco citato. specie deiiciuntur. Comitantur etiam affectum huc
Signa. conatus, & implacabilis desidendi cupiditas cum flatibus. Descendunt autem per aluum muscosa cum graui distentionis sensu, necnon aquosa, & interdũ post recrementa sanguis destillat, eodem Alexandro auctore Celsus verò sic de eo scriptum reliquit. In hoc æque, ac in torminibus frequens desidendi cupiditas est, æque dolor, vbi aliquid excernitur. Descendunt autem pituitę, mucisque similia, interdum etiam leuiter subcruenta, sed iis interponuntur nonnunquam ex cibo quoque rectè coacta. At
Ante medium libri. Hippocr. libro de affectio. ait, Quòd vbi tenesmus apprehenderit, secedit sanguis, ac mucus, & dolor fit in ventre inferiore, maximè vbi ad secessum deuenerit. Scribunt tamen nonnulli (vt Galenus asserit eodem sexto de locis affectis) quod à forti excernendi conatu præcedente dolore vehementi aliqui
Causa lapides callosos deiecerunt, iis qui in vesica nascuntur haud absimiles. Id quod neque ipse vidit, neque alium qui viderit, vnquã audiuit. Affectus hic cum eiusdem sit generis cum dysẽteria (vt diximus) haud quoq; circa eiusdem causas ab ea discrepabit, Galeno teste comment. aphoris. 27. septimi libri, modo ipsæ circa rectum intestinum exulcerationem pariant, nã citra eam tenesmus dici nõ poterit. Quanquam sint qui velint, quòd à iam dictis dysenteriæ causis, tum externis, tum internis citra exulcerationem fieri possit tenesmus, necnon & à quibusdam aliis. Verùm hunc tenesmum mendosum, seu non verum appellant, præcipuè Arabes, & qui eos sectantur. Nos verò cum Galeno asserimus tenesmum nec dici, nec appellari posse, etiam si qui pià doloríficus affectus a quapiam causa in intestino recto fuerit ortus, nisi adsit eiusdem abrasio, seu exulceratio. Quomodo autem distinguẽdæ sint, ac dignoscẽdæ tenesmi causæ diuersæ, à præcedẽti ca. petas. Quanquam si propter stercorum multitudinẽ eueniat grauis distentionis sensus, circa imum vẽtrem adest, erúntq; alui excremẽta pręter naturã detenta. Hæc autem multitudo non in cæco intestino, vt quibusdam visum est (pace tantorum virorum dixerim) cùm hoc in hominibus intestinum adeò exiguum sit, vt nullum ferè habeat vsum, neq; intra ipsum fæces excipi possint, velut in nostris anatomis sæpius inspeximus. Verum in eodemmet adest intestino recto, vel cùm primo colo alligatum est, vel in alia eius parte. Quòd verò tenesmus neque acutis, neque longis morbis annumerari debeat, cùm & facile tollatur, neque vnquam per se iugulet, liquet apud Celsum præcitato *Prognostica.*
loco. Quòd si verò gerenti superuenerit, faciat abortum, aphorism. 27. septimi libri, ab Hippocrate scriptum est, id autem non ab re. Quoniam (vt *Commen. 3.*
inquit Galenus 3. de morb. vulg.) doloríficus, & mo- *Comme. 33.*
lestus affectus est, doloríficus quidem propter tensionem, molestus autem, quòd assidue desidendum sit. Quare & propter vehementes, atque frequentes exurrectiones, conceptus aboritur, quando etiam ex omnibus alijs fortibus motibus, atque doloribus mulieres grauidæ solent abortire. Pro cuius cu- *Curatio.*
ratione proprior ratio victus talis sit, qualem in tormina suprà præcepimus, Celso auctore, cibos quidem (vt inquit Alexander) boni succi, concoctu faciles, & leuiter adstringentes exhibentes. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, id primò animaduertendum erit, num à causa quapiam tenesmus adhuc fiat, vel augeatur, vel ipse iam factus desinente eius causa amplius nõ fiat. Nã si adhuc fiat, pro causarum diuersitate, curãdi ratio variari debet, quemadmodum dysenteria decretum *Venæ sectio.*
est. Et propterea ea prius auferri debet, vel venæ sectione, si plethoricum fuerit corpus, seu ab inflammatione tenesmus originem ducat, vel purgatione, si ab acribus, mordacibusque succis in toto corpore redundantibus fuerit ortus, & licet id à iunioribus etiam Galenicis medicis cane peius, & angue vitandum esse consultum fuerit, tamen præter rationes, quę hic afferri possent, Actuarij auctoritas capite 6. libro quarto sufficiens esse debet. Ea autem talis est. Cæterum quia tenesmi mordacibus, salsisque humoribus intestino recto impactis oriuntur, num ij in toto corpore abundent expendemus, ac *Purgatio.*
mediocriter purgantibus educentes, ægrum ab assidua exurgendi molestia liberabimus. Nemo igitur vereatur vbi plethoricum fuerit corpus, & alia non prohibeat, seu ab inflammatione fuerit ortus tenesmus venam secare, nõ semel duntaxat, sed sæpius, si opus fuerit, cum pro euacuatione tum etiam pro reuulsione perficienda priusquam ad ea se conuertat medicamenta, quæ tenesmum ipsum curant. Haud quoque dissimili ratione, si vitiosi fuerint in toto redundantes succi ad intestinum rectum confluentes, audacter medicamento purgante, pro redundantis succi ratione, vti debemus, quemadmodum præcedẽti cap. de dysenteria docuimus, vt potà si flaua bilis redundauerit, medicamentum eã purgante vtare, si salsa pituita, aut atra bilis, medicamentis quæ eosdem succos purgandi vim habent, vti oportet, priùs tamen eis concoctis, ac preparatis, si eadem occasio dabitur. Quanquam neq

eadem

eadem medicamenta magnopere acria, ac quæ vehementem purgandi vim habeant, esse debet, cum quibus perpetuò, quæ leuiter adstringunt permiscenda sunt, quemadmodum præcedenti cap. monuimus. Verùm si ex stercorum multitudine tenesmus excitetur, tentandum primò est leuibus clysteribus, aut etiam aliquanto actioribus eandem moliri, & vbi non suffecerint, ad lenientia medicamenta purgantia transeundum erit, veluti est manna, cassia fistulã, saccharum violaceum, syru. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut persiccarum, & si opus fuerit aliquid diacat. addẽdum. Nam & Paulus medicamentum, quod emolliat per os assumptum hoc in casu probat. Cum verò tenesmi causa fuerit abscissa, aut idẽ non amplius à causa dependeat, aut eodem exigua sit, cùm discutientibus, tum modicè adstringentibus laborans sedes moueri debet, cùm ex eisdem quoque ægro opem feramus, eodem Actuario auctore, totisque viribus, clysteribus, aliisque topicis medicamentis ipsum curare nitendum erit, eisdémque adhuc diuersis, prout diuersæ fuerint causæ, quæ ipsum effecerunt. Nam si inflammatio fuerit, facta venæ sectione, & adhuc eandem perseuerante, ptisanæ succus cum paucis rosis, simul cum eo decoctis infundi debet (Aëtio teste) vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, & torrefacto, ac plantaginis folijs, cuius vnc. viij. aut librã vnã assumẽs, adiectis olei rosacei vn. iij. & recedẽtibus ouis totis sine corticibus numero ij. simúlque permixtis, fiat clyster. Ad eundem vsum inijci debet lac recenter mulctum caprillum, potissimùm cum oleo rosaceo. Cæterùm lumbis præcipuè circa os sacrum, sedi, ac pulbi, & interfœmineo, perineô Græci appellant, fotus, ac illinitiones adhiberi debent oleo myrteo, rosaceo, ipsóque omphacino, pauco vino albo adiecto. Quod si dolor intendatur, fotus ex fœnigræci, maluarum, rosarum rubearum althææque, ac seminis lini decoctum fiant. Vel in eorundem iure insessiones faciant ægri, cum efficacissima in tenesmi affectione fomenta sint sedi admota, eodem Aetio auctore. Procedente verò tempore reiectis rosis, ex reliquis, adhibitis chamæmeli floribus, ac meliloto fomentum paretur, & oleo rosaceo, seu myrtino camæmelinum, ac anethinum permiscere oportet, & temporis processu eisdem solis vti. A biliosis autem humoribus, si tenesmus fuerit ortus, clysteres fiant ex hordei, & foliorum plantaginis decocto, in pullorum gallinaceorũ iure, sacchari rubei, & olei rosacei, omphacini, singulorum vnc. ij. adiectis, & vitellis ouorum numero duobus, aut ex caprillo lacte, saccharo rubeo, & oleo rosaceo: paritérque fotus, insessiones, ac allinitiones ex maluarum althęę, rosarum, violarum, ac hordei decocto, & ex oleo rosaceo omphacino, myrteo, & amygdalarum dulcium fiant, vel ex oleo rosaceo, recenti butyro, & adipe anserino cum modica cera solutis, interius anus vngatur, vt Tralliano visum est, potissimùm vbi vehementius dolor vrgeat. Possunt insuper verbenæ decocto inferiores partes foueri, aut in aqua calida ægri desidere, Celso auctore. Posthæc ea quæ adstringunt, simulátque contemperant inijcienda sunt, vt decoctum ex rubi, myrthi, seu plantaginis folijs, rosis, cytinis, hypocistide, balaustio, ac hordeo, cui olei rosacei omphacini, ac sacchari rubei vnc. ij. addas, ac vitellos duos ouorum, vbi ingẽs dolor adsit. At si dolor absit, aut is exiguus fuerit, oleum rosaceum, ac ouorum vitelli auferãtur. Si verò pituita sit, quæ ægrum infestauerit, ac tenesmum excitauerit, fueritque adhuc exigua quantitas in recto intestino eiusdem impacta, detergentibus huiusmodi clysteribus vtare primò, ac leuiter adstringẽtibus, deinde adstringentia magis, ac exiccantia medicamenta adhibeas, quæ etiam ad calidum vergant, vt Recipe hordei cum corticibus, ac cicerum rubeorum ana P. j. furfuris P. s. corticum pini, foliorum lauri, & florũ chamęmeli ana manip. s. pipularum cupressi numero iiij. fiat decoctum in aqua pluuiali, aut iure pullorum gallinaceorum, è quo excipe lib. j. & adde olei anethini, chamæmelini vnc. ij. si dolor vrgeat, vitellos ouorum numero ij. mellis rosacei vnc. ij. misceantur, & fiat clyster. Pariter circa pectinem, sedem, & fœmen calida fomenta, ac etiam olea adhibere oportet, fiant autem fotus, seu insessiones ex floribus chamæmeli, meliloto, fœnogræco, anetho, corticibus pini, lauri, ac cupressis folijs, malicorio, ac myrti baccis, parato decocto ex tribus partibus aquę pluuialis, & vna vini adstringẽtis. Illinitio autem ex iam dicto oleo anethino, aut chamæmelino fiat, liliaceo, irino, aut rutaceo. In hunc etiam vsum conferunt sacculi ex furfure in vino adstringenti decocto parati, si sedi admoueantur. Per proptiam quoque experientiam ab Aëtio commendatur later perquam vetustus, & à fumo denigratus vnà cum contentis in eo paleis, si tundatur, deinde feruenti aceto subactus, linteolóque alligatus subdatur sedi. Id verò statim ab excretione admoueri debet, & maximè, si dolor infestet. demùm prædicto hordei, ac cicerum decocto malicorium, lentes, myrti baccæ, ac gallę adijci debent, corticem pini, cupressi pilulas non prætermittendo. Idque infundi debet per sedem, mellis rosacei vnc. ij. adiectis. Quid si vigiliæ vna cum dolore perseuerante consequantur, neque prædictis cedat affectio, sedi aliquod soporiferum collyrium subdatur, vt inquit Aetius. Aut alicui ex prædictis clysteribus solani, hyoscyami, aut mandragoræ decoctum adijciatur. Eorundem autem quantitas exigua sit, neque ea adhibeantur, nisi maxima vrgẽte necessitate. At si tenesmum frigus præcesserit, eisdem calidis, discutientibúsque fotibus, insessionibus, sacculis, ac vnguentis vti licebit, & similibus, prout vsus expostulabit.

Περὶ τῶν αἱμοῤῥοΐδων. *Id est, De hæmorrhoidibus.*

CAP. LXXVI.

IN sanguine generando quicquid admodum crassum, ac terreum ex ciborum natura in nutrimentum fertur, nec commodè à naturali calore alteratur, sed prorsus eam quæ in iecinore fit, mutationem subterfugit, id lien ad se trahit: quod verò mediocri est crassitudine, ac planè à iecinore absolutum, simul cum sanguine in omnem partem diffunditur, requirit etenim sanguis in non paucis animalis partibus crassitudinem quandam, vt liquet secundo de natur. facult. ac separitur quidem tanta talisque iam dicti succi potio, quanta, qualisque, si in totum ferretur corpus, noxam aliquam temperet. Cùm igitur naturalis temperatura húc humorem paucum generauerit, & ratio victus adhibita confert, & splẽ satis attrahit ex eo qui generatur, haudquaquã huiusmodi excrementi copia

Margin notes (left): Si ex stercorum multitudine fiat tenesmus, curatio. — Quæ per sedem infundenda sint — Topica. — Si à bile, curatio.

Margin notes (right): Si ex pituita curatio. — Anodyna quando cõpetant. — cap. vlt.

in venis generatur: at vbi contraria eueniunt: dico autem contraria, vt scilicet hepar ad generandam huiusmodi superfluitatem sit aptum, sit etiam ratio victus per tales cibos adhibita, qui crassum & fęculentum humorem naturâ apti sunt procreare, splen verò sit naturâ imbecillior, & quicquid de ea superfluitate generatur ad se minimè trahere potens, in hoc inquam corpore turbidus fit, ac crassescit, qui in venis generatur sanguis, & nonnunquam a venis eisdem habentibus (sicut alia omnia) vim excernendi id quod extraneum est, ad sedis vasa, quędam reponitur, interimq; propter multitudinem, & crassitudinem eiusdem sanguinis, eorundem vasorum ora aperiuntur, atque per eadem vasa excernitur: quam affectionem Græci αἱμοῤῥοΐδας appellant, vt liquet secūdo de arte curatiua ad Glauconem, sexto de morbis vulgaribus, & commen. aphorism. 12. sexti libri, nam αἱμόῤῥοις nil aliud significare videtur, quam sanguinis profluuium per venas sedis, idem confirmatur auctoritate eiusdem Galeni libro de atra bile, cum dixit, sæpenumero autem natura recludēs venā vasorū quę sunt in sede, talē permixtum sanguini humorē excreuit, loquens de melācolico succo, quo & nomen symptomati imponunt αἱμοῤῥοΐδας, Latini quoque alio proprio nomine carentes eodem modo affectionem hāc hæmorrhoidas, siue hæmorrhoidas appellant. Sumpsit itaque appellationis originem hæmorrhois à sāguinis fluxu, vt liquet ex præcitatis Galeni sententijs, & ab Aetio capit. 5. libro 14. qui etiam affectum hunc asseruit esse velut dilatationem quandam locorum in sede factam vasis quibusdam isthic apertis, & progressu temporis callosioribus factis. Verùm quamuis sæpiùs accidat, quod dilatatis, ac admodum impletis iam dictis venis ob copiam sāguinis fæculenti, ac crassi, vt diximus, quod per eas sāguis excernatur: & propterea tale sortitus sit nomen affectus hic: tamen non ideò si is non excernatur, modo dilatatæ, impletæ, ac inflatæ eędem sint venę ex iam dicto crassiore sanguine, hæmorrhoides, quinque appellari non debent. Quapropter Aetius præcitato loco duas hæmorrhoidum dicebat esse differentias: quoniam aliæ sunt cæcæ, aliæ sunt apertæ: cæcæ, quæ omni tempore inflatæ sunt, & nihil excernunt: apertæ verò sunt, quæ per tempora sanguinem effundunt, idem confirmauit Paulus capite 59. libro tertio. Pars que afficitur in ambabus differentijs, adeò oculis conspicua est, vt nullo alio signo opus habeat, quoniam sempervenę sedis affectæ sint: quanquam non adeò conspicuum sit, neque mihi ita certum, cum dictæ sedis venæ progerminationes sint venę portę dictę, vt quibusdam visum est, vel venæ magnæ chyli, seu cauę appellatæ, vel vtriusque, cùm ex vtriusque, rami ad eandem partem pertineant, & ex porta venæ maiores: quamuis Hippocratis & Galeni doctrinæ magis consentiat eas ramos esse venæ cauæ propter ipsius Galeni verba, tum secundo de nat. facult. tum. 2. de arte curatiua ad Glauconem, ca. de cancris, & 6. de locis affectis, & Hip. aphorism. 11. & 21 & sexti libri. Nam si perpetuò vbi minùs quam iustum est atrum succum ad se trahit liem, vt sanguis impurior, crassior, ac nigrior, sic vniuersum corpus redditur decolor, non propter aliud, nisi quod eius facultate attrahente imbecilliori reddita, sanguis in vniuersum corpus impurus transmittitur vt liquet tertio de natur. facult. & 6. de locis affectis, & deinceps ab

Quid sint hæmorrhoides. 2. ad Glauc. ca. 10. 6. de mor. vulg. cōm. 3. ... 37 Cō. ne 3. tex. 25. c. 1

Vnde nomē sumpserit.

Hæmorrhoidum duæ differētiæ.

Pars quæ afficitur. Venæ sedis vnde oriātur.

cap. 9. 2. ad Glau. cap. 10. 6. de lo. af. sectio prin cipio. Loco citato.

ipsis venis vim excernendi habentibus ad venas sedis quandoque delegatur: vt patet 2. de arte curatiua ad Glauconem, & per easdem excernitur: necessariò sequitur eas venæ cauæ dictæ, & non portę esse ramos, cùm non prius excernatur quàm per vniuersa totius corporis vasa fuerit diffusus, tam si ad vniuersam cutim, quam si ad varices, aut ad iam dicta sedis vasa decumbat, aut ad quampiam aliam partem, quæ imbecillior fuerit. Ad hæc si propterea melancholica, & nephritide laborantibus hæmorrhoides conferunt non solùm ratione euacuationis, sed qualitate humoris euacuati: quoniam pellit natura ad partes ignobiliores eos, qui tales affectus efficiūt humores, præsertim cùm melācholici, ac crassi fuerint, vt liquet citatis aphorismis, cui in dubium venerit tales humores per ramos cauæ, & nō portę venę ad dicta sedis vasa permutari, atque transferri tāquam per conuenientiora loca, per quę promptiùs, ac faciliùs talis fiat permutatio: nulli inquam. Audacter itaque cum Hippoc. & Galeno, tenemus (quicquid alij sentiant) hæmorrhoidas ramos esse venę cauę potiùs quàm portæ, quāuis ex porta maioris forte progerminationes, quam ex caua ad eundem pertineant locum. Cæterùm, licet huic affectui nomen indidum sit hæmorrhois, propter sanguinem, qui magna ex parte cum succo melācholico a natura recludēte hotū vasorum ora excerni consueuit, & propterea dici posset esse symptoma in genere excretorum immodicè toto genere præter naturam, quemadmodum & reliquæ hæmorrhagiæ, præter mensium profluuium: tamen illud non ita facilè assererem, cum nonnullæ sint hæmorrhoides cæcæ, vt diximus ex Aetij & Pauli auctoritate, & nos indies crebriò obseruamus, ex quibus ne tantillum quidem sanguinis profluit. Qua ratione nec hæmorrhoides nuncupari deberent, neque symptomata esse in genere excretorum immodicè, nisi quispiam diceret id rarò euenire, cùm etiam ex eisdem cæcis semper aliquid profluat sanguinis, licet minimum sit. quòd si nec omnino quippiam excernatur, non propterea hæmorrhoides nominari non debent, cùm omnes sic appellatæ sint, propterea quod sæpenumerò, & non semper, vt inquit Galenus citato libro de atra bile, capit. 4. natura sangui ni permixtum humorem melancholicum recludens dictorum vasorum ora, per eadem excernit. Quod item confirmari posset Celsi auctoritate cap. 18. libro sexto, cum dixit tertium vitium est ora venarum tanquam ex capitulis quibusdam surgentia, quòd sæpe sanguinem fundunt αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant. At si quis propterea assereret hæmorrhoidas non symptoma esse, sed morbum non similarium, sed instrumentalium partium, & propriè in cauitate, eadem non adstricta, aut constipata, sed dilatata, aut patefacta, non reclamarem. Nam Aetius dicebat, quod hæmorrhois esset dilatatio venarum sedis, ad quā dilatationem si earum ora reserabantur, sanguinis fluor consequebatur, & sic apertæ dicebantur hæmorrhoides, si verò vasorum ora haudquaquam aperiuntur, nihil excernitur, etiam si ipsæ venæ admodum dilatatæ sint, & impletæ, & propterea cæcæ appellantur, communis est itaque vasorum dilatatio cunctis hęmorrhoidibus, & non sanguinis pro excretio. Quare morbum potiùs quàm symptoma asserendum erit. Illud quoque cum Galeno affirmari poterit. Nam cū ex eodem humore melan

Cap. citato

Affectus præter naturam.

melancholico varices, & hęmorrhoides fiant, vt liquet secundo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 10. & aphoris. 21. sexti libri, & libro de atra bile, c. 4. quemadmodum varices fiunt, cùm femorum & crurum venæ latiores fiunt: ita quoque & hæmorrhoides, cùm sedis venæ dilatãtur, quinimo omnes dilatatas venas antiqui medici κίρσους appellant, vt ipse inquit libro de tumore præter naturam, cap. decimonono. Quare cum distentis, ampliatis, ac dilatatis venis sedis hæmorrhoides cunctę fiant, & non cum ex eis sanguis profluit (id enim symptoma est earum, quod sæpe eis aduenit, non autem semper) propterea morbum potiùs, quam symptoma esse non ab re quispiam dixerit, quamuis à symptomate nomen sumpserit, quod magna ex parte ei superuenire solet. Nam illa venarum sedis ampliatio, seu dilatatio propriè hæmorrhois est, non autem illud sanguinis profluuium, quod non solum ipsis venis dilatatis, sed etiã patefactis orificiis earundem consequitur, potissimùm cùm non perpetuò id omnibus superuenire contingat, vt dictum

Affectus signa. est. Cognosces autem eas non difficulter: oculis enim conspicuę sunt, interna quoque sedis pars intumescit, & capita venarum superuenient, & in internam intestini recti partem velut vuæ acini lucidæ apparent: cæcæ dolorem vehementem excitãt, potissimùm dum a stercore exeunte comprimuntur, quamuis cæcæ plus doloris, quàm apertæ afferant, teste Oribasio libro nono sui compendij cap. 42. nihilque cruenti excernunt. Apertè verò sanguinem eiaculãtur, maximè quidem vnà cum stercore, aliquando etiam sine stercore, vt inquit Hippocr. lib. de hæmorrho. plurimis quoque habentibus hæmorrhoidas adest dolor vniuersi corporis proprius eis, vtpote citrinus ad viriditatem declinãs, vt quibusdam visum est. Si verò accidat quòd hæmorrhoides magis interius fiant, si vehementer

Vide Aui can. lib. 3. fen. 17. c. 2. exprimatur æger, sedesq; priùs aqua calida foueatur, cõspicuę fient tam si cæcæ, quam si apertæ sint. Verùm quòd hæmorrhoides originem habeant ex copia melãcholici succi, seu fæcis sanguinis aut ex

Causa. eodem sanguine multo fæculento, & crassiori existente: cum videlicet iecur ac vniuersæ venæ eundem humorem a se ipsis excernentes, in dictas sedis venas reponunt, liquet apud Galenum libro de atra bile, cap. 4. & 2. de arte curatiua ad Glaucon. cap. 10. ac luce clarius commen. aphorism. 12. 6. lib. cùm dicebat hæmorrhoidas fieri impossibile est absque, hoc quòd propter multitudinem, & crassitudinem sanguinis, ora quarundam venarum aperiantur, hepate ad ipsas reponente fæcem, & quandoque sanguinem melãcholicum. Atqui iam diximus nos circa initia huius sermonis, quibus corporibus, & a quibus causis talis coaceruetur succi seu sanguinis melancholici copia: quæ vbi non adeò multa fuerit, & dictorũ vasorum sedis expultrix facultas non vehemẽter irritata, ac retentrix non admodũ imbecilla, cæcæ fiunt hæmorrhoides: quemadmodum vbi contrarium euenerit, apertæ: ex quibus sanguis profluit crassus, niger, & fæculẽtus magna ex parte, dico magna ex parte: nam quãdoque cõtingit, quòd sanguis per easdem venas profluat, natura duntaxat multitudinẽ sanguinis euacuãre: quemadmodũ accidit sanguinem per nares effundentibus: nonnunquam patefactis eisdem venis ex sanguinis impetu ad eas irruentis, id natura haudquaquam tempestiuè ad animalis commodũ efficiente: quæ fit, vt effusus sanguis interdũ niger non sit, interim quoq; accidit vt natura atri sanguinis, seu succi euacuãdi causa venam aperiat, quo malo sanguine euacuato, bonus etiam subsequatur, vbi diutiùs patefactũ remaneat os eiusdẽ venæ, neque priùs fuerit occlusum. Quare audacter cũ Galeno tenemus, quòd licet magna ex parte per has venas ater sanguis, ac succus melãcholicus per modũ fæcis genitus expurgari consueuit, tamen non omnis hæmorrhois talẽ melancholicã bilem, aut melancholicum sanguinẽ euacuat: vt liquet sexto de morbis vulgaribus. Neque propterea Galenus sibi ipsi *Commẽ. 5.* pugnantia scripsit, cum cõment. præcitato aphoris. 12. sexti libri, dixerit hæmorrhoidas fieri impossibile esse, præter multitudinẽ, & crassitudinẽ sanguinis, hepate ad eas venas reponẽte sanguinẽ quandoque melancholicũ, & ipsius fæcem: nã de veris *Cõmen 25. Contradictio.* loquebatur hæmorrhoidibus eo loco, quæ ex huiusmodi humoribus vere, & propriè, vt plurimum ortum habent. At libro sexto de morb. vulgat. om- *Conciliatio.* nes cõnumerauit causas, ex quibus per sedis venas sanguis profluere consueuit, tanquã necessariũ pro *Loco citato.* faciliori intelligẽtia textus Hippoc. ac veritate sententiæ eiusdem textus: quam opinionem testari videtur Actuarius in sua medẽdi methodo libro primo, cap. 20. quo loco pręter melancholici succi redundantiã alias quoque nõnullas meminit causas, ex quibus per sedis venas sanguinẽ profluere accidit, vtpote iis qui solita exercitia omiserũt, aut pleniore victu vti cœperunt quam antea, vel quibus cõsuetæ è nare, aut vtero (ceu in mulieribus) excretiones supprimũtur, aut quibus mos erat venã tundere, aliáve quapiã ratione sanguinem euacuare, & consuetudinem mutarunt: vt iam quia corpus vniuersum peruadat, copia imbecillitasq; adsit, iis inquam hæmorrhoides oboriuntur. At vbi melãcho- *Signa causarum.* licus succ⁹, siue ater sanguis ex eisdẽ profluit venis, haud ægrè ex eius colore, ac substãtia dignoscitur. Si verò alterius sit coloris suam seruans naturam, si propter eius multitudinẽ natura ipsum excernat, ex quibusdã, aut omnibus modò iam dictis causis pręcedentibus illud percipere poteris: similiter ex natura, habitu, & ætate ægrotantis, ac ex eo quod sequitur, vtputa conferẽtia. Quẽadmodum vbi idem *Prognostica.* sanguis immodice profluat, vel post nigri sanguinis excretionem, naturã haudquaquã potente propter eius imbecillitatẽ, ac conceptaculorum diutina reseratione bonũ sanguinem retinere, vt eodem sanguine impetu quodam ad eadem vasa irruẽte oris eorundem patefactis, aut si propter multitudinem, sanguinis propriã priùs vacuare tẽtasset, & demum propter eorundem vasorum apertionem, ac retentricis imbecillitatem, eundem reprimere non valeret, ex contrario iudicari poterit. Neque enim ægri facile tolerabunt: quinimo decolores, ac omnino in dies imbecilliores redduntur. Quapropter quemadmodum hæc affectio a multis morbis tutos reddit, quando videlicet melancholici succi copia per has venas vacuatur, aut nõ immodice sanguis profluit, vt liquet ex Hippocrate sexto de morbis vul- *Commẽ. 3. Tex. 37.* garibus cùm dixit hæmorrhoidibus laborãtes, neque morbo laterali, neque pulmonis inflammatione, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthis, neque lepra, neque aliis fortasse similibus morbis (supplendum est, capiuntur, inquit Galenus. Ita quoque cùm contrarium euenerit, nonnullorũ malorum causã hominibus existit: nã & defor-

mitatem, & miseram vitã hæmorrhoides inducũt: multos etiam vita priuant, & deformitatẽ quidem propter coloris totius corporis vitiũ ex euacuatione succedẽs: miseram verò vitam propter corporis debilitatem, quandoque etiam de vita periclitantur sic affecti, cum ob excedentem euacuationem perfrigeratum hepar aquam intercutem operatur, Aetio teste præcitato cap.5.lib.14. Quæ omnia idẽ Hippocr. in aphoris. scribere haudquaquam oblitus, nam quod superuenientes hæmorrhoides à nonnullis aliis malis liberent laborantes, decretum reliquit aphorism.11. sexti lib. cùm dixit. Melancholia & nephritide laborantibus hæmorrhoides superuenientes bonum. Neque enim solum ratione euacuationis, vt inquit Galenus in commen. sed etiam ipsa qualitate humoris euacuati hæmorrhoides iã dictas affectiones sanant. Hę enim sanguinem crassum consueuerunt euacuare humore plenum melãcholico, & aphoris.21. eiusdem 6. dicebat, in insanientibus si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio fit, propter eandem causam. Quemadmodum, quod si quis tentauerit iter intercludere his, quibus consueuit per hæmorrhoidas longo tempore talis succus euacuari, quod periculum est ne in tabem, aut aquam intercutem incidant, idem Hippocrates aphoris.12. eiusdem libri, sub his verbis docuit, à diuturnis sanato hæmorrhoidibus si vna nõ seruatur, periculum est aquam intercutem, aut tabem aduenire. Hinc est quod nõ ab re decreuerit aphorism.25.4. libri, quod vbi sanguis infra deiiciatur (hoc est per hæmorrhoidas vt inquit Galenus in comment.) bonum est, quando videlicet hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem. Nam aliter vt Galenus testatur, non est assuefaciendum ei, quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, quæ periculosam habet vtranque immoderãtiam, quo vel supra modum sanguis excernatur, vel ex toto supprimitur, ex quibus liquet quantum aberrent nonnulli hac nostra tempestate medici, qui ferè indifferenter cunctis laborãtibus, hirudines sedis venis adhibere iubẽt, etiam si non consueuerit talis ex eisdem venis succus, seu sanguis confluere, neque hominis natura multũ talem cumulauerit. Hæmorrhoides item inquit Soranus Ephesius cap.18. habentes si in plantis pustulæ multæ nigro colore affusæ suboriantur vigesimooctauo die moriuntur. Paulus verò de eisdem sic scriptum reliquit præcitato loco, venulis, quæ in ano extant iusto largius inanitis, habitũ in aquam subtercute resolui cõtingit, & affectos infœliciter cibos sentire, ac contabescere, periculũ quoq; est ne largum etiã sanguinis profluuium accidat, quemadmodum, ne idem in totum supprimatur, vnde laboriosa est curatio. Quod quidem ad curandi rationem attinet, vbi cæcæ fuerint hæmorrhoides, aut modicæ ex eis sanguis fluxerit, ea vtendum est victus ratione, quam cap. de melancholia instituimus, adeò vt per eã inhibeatur, ne multa copia talis melancholici succi generetur, sed quoad fieri possit exigua, vt quę à liene facilè expurgari valeat. Verùm vbi magnos circa sedem dolores excitauerint cæcæ, quando ex arido stercore exeunte comprimuntur, & propterea vehementes fiant dolores, aluus non semel duntaxat, sed sæpe mollienda erit. Solet enim oriri inflammatio, maximè vbi dura aluus eum locũ lęsit, vt inquit Celsus precitato loco, qua de re mollibus, ac lenib' clysteribus aluus subducenda erit, ex decocto foliorum maluarum, violarum ac betæ in gallinarũ iure, additis vnc.ij. vel iiij. olei viola. aut amygdalarũ dulc. vnc.ij. sacchari, & vnc j. adipis anseris, aut renu caprarum, in quem etiã vsum cõfert vnc.j. vel j.s. cassiæ fistulę per horã ante cibum deuorata; cõfestimq; malleoli vena incidẽda nõ semel duntaxat, sed bis, vbi opus fuerit, & vires cõsentiãt, ac corpus sanguine potissimũ crasso, & melancholico plenũ fuerit: nã in curibus sectæ venæ hæmorrhoides prouocant Galeni auctoritate libro de curãdi ratione per venæ sectionem, cap. 19. præter id quod per deriuationem sanguis qui in eis continetur, vacuatur, ac dolor sedatur: apponenda quoque vbi vehemens perseuerauerit dolor, quæ illum mitigare possunt. Quare in aqua dulci modice calida desidendum est, aut decoctis in ea maluarum, althææ, & violarum foliis, interim meliloto, fœnugræco, chamæmelo, lini semine, & anetho: item & vbi hæc non suffecerint hyoscyami, ac lactucæ folia, & papaueris, tum albi, tum nigri cortices adiici poterunt, & vbi desidere æger in ea non poterit, spongiæ in iam dicto decocto irrigatæ, & madefactæ dolenti loco adhibeantur, fouẽdus insuper locus erit ex ouorũ vitellis, rosarum foliis, oleo rosaceo, & cera parato medicamento: quãdoque misceri poterit mica panis in aqua dulci mediocriter decocta: idque si intus fuerint hæmorrhoides digito illinendũ, si extra super illitũ lineum panniculum imponendum est. Poteris insuper, vbi iam dictum medicamentum dolorẽ non sedauerit, infrascripto vti, quod recipit foliorum althææ, meliloti ana manip.s. adipis anseris vnc.ij. vitelli ouorum numero iij. olei rosacei & de sem. lini ana drac. ceræ albæ parum misce, & fiat vnguẽtum, & in vehementissimo dolore, infrascripto quoque vtaris: ex foliorum hyoscyami manip.s. violarũ, & lactucæ tantundem bulliant in aqua, & exprimantur, deinde in dicta aqua macerętur mica panis, cui adde vitelli ouorũ num.ij. cremoris seminis lini & fœnugræci ana drac.ij. olei rosacei vnc.ij. misceantur, & vtare modo iam dicto. Vbi verò prædicta nõ contulerint, sanguinem ab iis vacuare oportet hoc adhibito medicamento, ex olei de chrysomelis, de sem. lini, amygdalar. amararũ, ac nuclei persicorum ana drac. succi cæpæ, & ciclaminis ana drac.ij stercoris columbini vnc.iiij. medullæ, seu sepi ceruini vnc.iij. cum pauca cera fiat vnguentum. Vel fricentur dictæ hæmorrhoides cũ fici foliis, aut lineis linteis asperis, & crassis: & vbi hæc non contulerint, aut ægri ferre nequeant, hirudines imponãtur eisdem hæmorrhoidibus: nã ex eis aperiri absque dolore consueuerunt, prout indies obseruamus: & vbi opus fuerit, iterari debent: nam magnopere conferunt, vbi cautè adhibeantur, aperiunt itẽ eas perdicij herbæ folia viridia assiduè affricta, insuper & mercurialis trita & velut glans immissa, & fel bubulum per lanæ tomentũ inditũ Aetio teste eodem lib.4 c.6. Vbi verò apertæ fuerint hæmorrhoides, si modicè ex eis profluat sanguis, adeò vt vires nequaquàm imbecilliores reddãtur, eadem victus ratione vtendum, potissimùm si sanguis niger, & crassus fuerit, ac per certa interualla fluere cõsueuerit: neque aliter eas supprimere tentandũ, tum quoniam à multis liberant vitiis, vt suprà annotauimus Hippoc. auctore, tum etiam quòd si quis eas curare tentauerit, quidam cùm sanguinis exitũ non haberẽt, inclinata in precordia, ac viscera materia, subitis, & grauissi

Ratio curãdi cæcas hæmorrhoidas.

Victus ratio.

Vena secãda.

Medicamẽ ta topica.

Curatio hæmorrhoidũ apertarũ.

Victus ratio.

grauissimis morbis correpti sunt, vt inquit Celsus præcitato loco, illi inquã, qui sanguinis profluuio ambecilliores non fiunt. Quod insuper idem Hippoc. decretum reliquit aphor. 12. sexti libri, cùm dixit, a diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si vna non seruatur, periculũ est aquã inter cutem, vel tabẽ aduenire, cõsuluit itaque Hippocrates in hac sententia iuxta Galeni expositionẽ, vnam saltem seruare hæmorrhoidẽ, vt per hanc vacuetur fæculentia, ac vitiosa marena hepatis: præsertim in quibus solita est tempore lõgo per tales venas excerni, si quis eas sanare tentauerit, aliàs prædicta ab Hippocrate vitia superuenire periculum est. Aetius verò illa Hippocr. verba (si vna non seruatur) aliter exponit. Ait enim Hippocr. noluisse quòd vna hæmorrhois seruari debeat ad sanguinis excretionem, vt Galenus sentit, sed dixit, si vna nõ seruatur, hoc est, si nõ adseruetur, id est, si non cõuenienti diæta vtetur post earum sanationẽ. Probat ex eiusdem Hippo. verbis in eodẽ aphoris. nã dixit hęmorrhoidas inueteratas sanari: est autẽ sanatio perfecta liberatio, & legitima curatio. Quare cõcludit ipse cum Hippoc. quòd nõ oporteat aliquam hæmorrhoidẽ relinquere, sed omnes excindere, & post perfectã curationẽ ipsarum, per conuenientẽ diętam ad naturalem statum corpus curatum reducere, incidereq; cubiti venam tempore opportuno, quo videlicet coaceruatus in corpore sanguis euacuatur. Hoc itaque modo possibile est incolumes euadere, nulla penitus hæmorrhoide relicta. Atqui vera erit perpetuò Hippocra. sententia quomodolibet fuerit intellecta: si quis enim hæmorrhoidas inueteratas sanare tentauerit, aut vnam ipsarum relinquere debet, aut si nullam penitus dereliquerit præseruare eo modo detentos oportet cõuenienti victus ratione, ne talis succi copia gignatur, etsi qua fuerit genita, venæ sectione statis quibusdam temporibus vacuare, præcipuè ineũte vere. At si immodicè sanguinem fundat, quoniã ex immodica profusione ad extremam frigiditatem hominem ducũt, ac sæpe aquam inter cutem accersiuerũt, vt liquet 2. de natur. facul. cap. 8. cõfestim vbi robur virium deiiciatur, supprimẽdæ sunt, simili propterea victus ratione instituta, quam cap. de cruenta spuitione præcepimus (nisi quod vbi vires plurimum prosternantur facilis cõcoctionis, ac multi, & boni nutrimenti cibi semper exhibeantur, cum quibusdam adstringentibus permisti, similiter & in potu vinum adstringẽs) si vires ferant. interna cubiti dextri vena incidenda erit reuulsiunis gratia. Nam vbi cohibere voles hæmorrhoidas, quæ in brachio sunt venas secare cõuenit Galeno auctore lib. de curandi ration. per venæ sectionem, cap. 19. quando videlicet veremur ne in tãtam immoderationem hæmorrhoidum euacuatio euadat, vt hominem vel protinus interimat, vel aquæ intercutem obnoxium, aut cachecticum, hoc est, mali habitus reddat. Quod si vires venæ sectionem nõ ferant, hypochõdriis cucurbitulæ affigendæ sunt, manus itẽ, ac brachia vincienda, & frictiones asperæ eisdem partibus adhibendæ. Intra corpus interim quæ adstringunt sumenda, vt syrup. ex infusione rosarum, præsertim aridarum, & incompletarum, myrtinus, nuna citoniorum, è rhibes, aut ex oxalidis succo, seu plantaginis, paratus cũ eiusdem plantaginis, aut oxalidis aqua: etsi non adeò extremæ imbecillitatis vires fuerint, sed mediocrẽ ferre possunt purgationem, redundantibus vitiosis succis in sanguine, (vt magna ex parte prouenire prospeximus immodicũ sanguinis per hęmorrhoidas profluuiũ, purgans aliquod medic. propinandũ erit, ex eis quæ præterquã quòd leuem habeât vim purgandi talẽ vitiosum succum redundantẽ, quiuis is fuerit) facultatem insuper habeant adstringendi, quemadmodum sunt myrobalanorum tria genera, rhabar. agarici, & syr. ex pluribus infus. rosarum rubearum: insuper & syrup. domini Augustini, ex his poteris purgans medicamentũ diuersimode componere pro diuersa ratione redundantis succi. Sit autem eius quantitas virium robori potius, quam quantitati humoris redundantis accõmodata, deinceps ad alia adstringentia confugiendũ, tam intus, quàm foris adhibita. Intus sumenda cap. de spuitione cruenta requiras. Conducunt itẽ si scrup. ij. lapidis hæmatites tribuas cũ vnc. iij. aut iiij. poscæ. Aut R. lapidis hæmatites scrup. 1. radicis symphiti, & althææ, ana vnc. s. boli armenię scrupul. s. cluę mastiches gra. iiij. fiat puluis, qui cũ vnc. ij. vini adstringẽtis aut vnc. iij. decoctionis aquę sanguinarię prębeatur, nec minùs confert si drac. j. tryphæræ saracenicæ, aut triphæræ Fœnonis dictæ, aut theriacæ corporibus, maximè frigidioribus, ac pituitosis, & melãcholicis exhibeas cu vnc. ij. aut iij. vini adstringẽtis, aut si drac. j. trochiscorũ de spodio, aut de terra lẽnia, aut de succino, calidioribus præsertim corporibus cũ vnc. ij. aut iij. aquæ plantaginis, aut acetosellæ propinabis, extrinsecus quoq; ea adhibenda sunt, quæ sanguinẽ reprimere valent, vt insessus in aqua ex verbenis, Celso auctore: aut in aqua pluuiali fiat decoctũ rosarũ aridarũ, foliorum plantaginis, & myrtillorũ, & in eo desideat æger, roterim malicorium, gallæ, cytini, balaustiũ, & magna imminente necessitate, hyoscyamus, alumeo, papauer album, & nigrũ quoque, si opus fuerit, prędicto decocto adiiciatur. In corporibus verò frigidioribus in vino adstringenti prędicta decoquantur, aut saltem, permixto eo cum dicta aqua pluuiali, folia insuper, ac flores verbasci admisceãtur. Quòd si quis in eo desidere non poterit, spongiæ in dictu decocto madefactæ affectæ parti adhibeãtur, ex iam dictis etiam saccelli parari poterunt, qui in vino adstringẽti priùs irrigati admoueantur: vel infra scriprus puluis inspergatur, ac ligetur, qui recipit aloës drach. ij. corticum thuris drac. j. balaustiorum, sanguinis draconis, terræ lemniæ ana scrop. j. gallarũ, malicorij, & seminis rosarum ana drac. j fiat puluis tenuissimus. Hoc insuper medicamẽto vti poteris, R. succi plãtaginis, sanguinariæ, & solani ana drac. ij. aloes, corticum thuris, terræ lemniæ ana drac. ij. s. olei myrtini, mastichini, & rosacei ana drac. j. albuminis ouorũ drac. vij. ceræ, & aceti, seu vini adstringentis parũ, fiat vnguentũ. Aetius pręcitato loco, tanquam mirum in modum sanguinem sistẽtia commendauit aloen, squamam ferri, aut plumbum vstum cum posca impositũ. Inter cætera verò medicamenta, illud præstantissimũ, ac vnicum existit, quod a Galeno describitur 5. metho. meden. cap. 4. ex aloë, & thure, ouique candido compulitu, adeò vt ad mellis crassitudinem deueniat: dein leporis mollissimis pilis excipitur, & vasis ipsis vnde sanguis profluit liberaliter, imponitur, quinimo, & toti vlceri, vbi ipsum circa vasa fuerit alligaturq; forinsecus fascia ex tenui linteo. Modum autẽ administrandi, ac ipsum diuersimodè cõponendi, ex eodẽ loco studiosi petant. Illud tamẽ non prætermittant,

Aetius Galenum carpit. *Vena sectio.* *Cõtrodea.* *curatio hæmorrhoidum nimis profluentium.* *Victus ratio.* *Vena sectio.* *Quæ per os exhibẽda.* *Purgatio.* *Quæ extrinsecus adhibenda.*

tant, quod in duris corporibus plus aloës immiscẽdũ erit, in mollibus verò pus thuris, vt ipse inquit. Oribasius cap. 18. libro 19. hæmorrhoidas nimium apertas sistere inquit aloen illitam, aut dissolutam, & impositam, sistit etiam perfusio ex posca, in qua ferri squama, plumbúmque vstum sit, vt ipse refert.

Περὶ ῥαγάδων. *Id est, De rhagadijs.*

CAP. LXXVII.

INter alia quoque multa, tediíque plena mala, quæ sedes recipit: quod primùm sæpe & pluribus locis in ea fit, cutis exciditur. Quod malũ Græci ῥαγάδια καὶ ῥαγάδας vocant, Latini fissuras, seu rimas. Quæ quidẽ fissuræ, seu rimę, non perpetuò sunt cum callosis labris, vt quidã recẽtiores sentiunt, sed tantúmodo, cùm diuturniores fiũt, tunc etenim indurãtur, & callosa earum labia redduntur, vt inquit Aetius cap. 3. lib. 14. Paulus quoque cap. 75. libro 3. Rimas, tum recentes, tum diuturnas, & quę callum contraxerint meminit: quanquam de his quæ in vulua, non autem in ano fiunt loquatur. Quare cutis sedis scissuræ sunt rimæ, *Quid sint rimæ.* interim quoque cùm callosis labris morbus in solutione continui existentes: fiunt verò quandoque in *Quis affectus.* extrema ipsius intestini tecti parte quã anum nuncupant: interim autem in musculo eundem anum *Pars affecta.* adstringente, ac claudente, quem σφιγκτῆρα Græci nuncupant eodem Aetio auctore. Hoc malũ adeò oculis conspicuum est, vt aliis haudquaquam indigeat notis pro eius cognitione tam si recens fuerit, & citra labiorum duritiẽ, seu callum, quàm si diuturnum, adeò vt labra intumuerint & obcalluerint, seu callum contraxerint. Nec minùs promptè pars, quæ afficitur oculis obuiam fit, siue anus, siue mu- *Causa rimarum. causarum signa.* sculus ipsum adstringens, seu claudens fuerit. Habent autem rimæ non vnam duntaxat generationis causam: nam aliquando ex influentium humorum mordacitate, ac acrimonia consistunt: interim ob inflammationẽ, aut cõdylomatũ distentionem, circumsitæ partes fissuram sustinent. Si ex cõfluentibus mordacibus succis fiant, indicia eorundẽ aderunt citra condylomatum præsentia: quinimo cùm non aderunt cõdylomata, citra alia indicia, humores acres esse causam iudicabis. Quòd si circa sedẽ aliquod aderit cõdyloma, adeò intumescens, ac circumsitas partes distendens, vt cutis findatur, ipsum rimæ causam esse non dubitabis. Est autẽ condylo- *Condyloma quid sit.* ma, vt inquit Celsus c. 14. lib. 6. tuberculũ, quod ex quadam inflammatione nasci solet, quanquã Paulus cap. 18. lib. 6. non quodlibet tuberculum insequens harum partium inflammationem, sed ipsum obcallescens condyloma appellauerit, vt qui manu ipsum curare intendebat: & propterea recens tuberculum, non condyloma, sed absolutè tuberculum nuncupabat: cùm verò contraxerit callũ tunc cõdyloma appellari asserebat, tam si inflammatio, quàm si rimæ ipsum præcesserint. Qua etiã ratione rimas ipsum præcedere fatetur, cùm per rimas, eas sedis fissuras intelligat, quæ callosa habent labra, & manus curationem desiderãt. Celsus verò tuberculum quodlibet ex inflammatione ortum, siue recẽs fuerit, & nondũ callum cõtraxerit, siue diuturnum & obcallescens condylomatis nomine nũcupauit, nec minùs & Aetius cap. 5. lib. 14. per cõdylomata, quodlibet circa sedẽ ortum tuberculum, tam molle, quàm durum, & callosum, tam recens, quàm diuturnũ significari voluit, vt liquet ex eius verbis. Præterea ipsum fieri, cùm ruga aliqua corporum in ano reduplicatorum insurgit, ac præter naturã intumescit, scriptum reliquit: nam cum sinuosus fit anus, coagmentatas habet rugas: vbi verò earum aliqua præter naturã intumuerit, tunc sanè fit condyloma, aliquando extra inflammationem existẽs, *Condylomata vnde dicta.* & molle: interim verò cum inflammatione durum, ac dolorosum: à similitudine fortè extremorum in pugno clauso in quatuor digitis nodorum appellat condylomata. Quo fit vt à thymis, qui in eadem *Quibus differant a thymis.* parte oriri consueuerunt, condylomata differant: nam thymi tuberculosæ quædam eminentiæ sunt *Thymi vnde dicti.* doloris expertes, pręter naturam auctæ, asperę, oblongæ, subrubræ, interim albicantis coloris, præ- *Ficus quid.* sertum vbi mãsueti fuerint, à cacuminibus eiusdem nominis herbæ in montibus nascentis sic appellati: quæ eminentiæ vbi paruæ fuerint, thymi vbi verò magnitudine excedunt, ficus appellãtur, eodem Aetio auctore cap. 4. eiusdem libri. Quòd autem ri- *Prognostica.* mæ multi tædij plena sint mala, ex Celso patet, eodem cap. 18. libri sexti, propterea vbi recentes fuerint, confestim eas curare tentandum est, vtpote quę medicamentis cedant, nam cùm protelatur earum cura, indurantur, & earum labra callosa fiunt: quo tempore non amplius medicamenta, sed chirurgiam adhibere oportet, vt inquit Aetius præcitato loco. Cæterùm, quod sedis vitia omnia ob multas causas difficilem curationem accipiunt, scriptum reliquit Galenus nono de compositione medicamentorum secundum loc. cap. 6. quoniam & multo sensu particula hæc prædicta est, & propterea per acriora & austeriora pharmaca facilè irritatur. præterea & ipse excrementorum alimenti transitus per se mordax est & magis vbi eruperit bilis ipsa, & serosi quidam humores. Item quoniam neque statum tempus habent medici ad imponenda medicamenta, cùm plerunque minime conuenienti tempore ægri ad excernendum concitentur, quia etiam humiditas, & caliditas eiusdem loci siccantibus, simúlque frigefacientibus opus habent, non parum confert ad hoc, vt ægrè curabilis ani affectio existat, siquidem mordent adstringentia, locus verò subtili sensu præditus acrimoniam ferre non potest: quod etiam confirmauit sub eisdem verbis Aetius cap. 1. lib. 14. Pro earum itaque cura- *Curatio.* tione vniuersa victus ratio ad humidum inclinans institui debet, & propterea, nec acribus cibis vtendum, neque asperis, nec aluum comprimentibus, nec aridum quidem quicquam satis vtile est, nisi admodum paulum vt Celsus testatur. Quapropter *Victus ratio.* liquida, læuia, pinguia, glutinosa meliora sunt, vt ipse inquit. Vino etiam lini vti nihil prohibet, talis autem exigat affectus: nam contrarium potius desideraret: sed quoniam acria, aspera, mordacia, adstringentia, & sicca, aut mordaces succos generãt, ex quibus rimæ, & earum dolor magis irritarentur ex eorum cùm alui excremẽtis transitu, aut eadem saltim alui excrementa ob ea aridiora reddita suo transitu curationem seu conglutinationem impedirent: idcirco tali victu vtendum esse omnes præcipiunt. Huius generis cibi sunt gallinarum, pullorum, phasianorum, vitulinæ, hœdinæ, & veruecinæ carnes elixæ, & præcipuè earũ iura pinguia: maluæ item spinachia, borago, endiuia, cichorium, & ptisana, si in eisdẽ iusculis decoquantur, conferunt, similiter

militer si nua tecentia sorbilia tribuantur, & reliqui cibi cum butyro, & adipe anseris, aut gallinæ, aut lacte amygdalatum dulcium parati, & huius generis reliqui: nec minus quies præcipienda erit, eodem Celso auctore, somnus concilietur, animi perturbationes vitent, præcipue immodicas, aluus mollis seruetur, quæ si non natura, arte saltem molliēda clysteribus lenibus, & pinguibus. interim per ea quæ ore sumuntur lenientia, vt pruna, vel cassia fistula in parua quantitate, paulò ante cibum sumpta. Quòd verò ad reliquam medicamētorum rationem attinet, si rimæ ob confluentes acres, ac mordaces succos fuerint ortæ, eisdem prosplciendum est, deinde ad topica confugiendum medicamenta. Quare eisdem præparatis, cōtemperatis, ac concoctis purgans medicamētum adhibeas, quod suaptè natura tale sit, vt tales humores ducat citra acrimoniam, ac mordacitatē, quin id & quoniam cibis, ac etiam medicamentis semper vitare oportet, huius generis sunt mel aereum, manna appellant, cassia fistula, saccharum viol. syr. e pluribus infusionibus rosarum rubearum, vel viol. & interim syr. dnmini Augustini, aut diacat. cum dictorū aliquo permixtum. Si verò propter condylomata acciderint rimæ, non minùs inter initia eisdem purgantibus medicamētis vtendum erit, & vbi eadem inflammata fuerint, vena prius secāda erit in cubito reuulsionis causa, & deinceps purgans medicamentum adhibendum, necnon si opus fuerit vena in talo etiam incidatur, pro deriuatione simulátque euacuatione sanguinis in inflammatione cōtenti. Cæterùm rimæ absque inflammatione, queádmodum & reliqua sedis vitia, ea medicamenta desiderant, quæ citra morsum, ac asperitudinem adstringunt, vt liquet ex Galeni eodem nono de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 6. cuius generis est infrascriptum vnguentū, quod tecipit cerussæ, argēti spumæ ana drac. j. pōphol. lotæ drac. j. sem. ros. drac. ij. succi plantaginis drac. j. vnc. ij. oui assati vitellum vnum, adipis anseris drach. ij. excipiantur omnia cum rosaceo, & vtare, vel rasuram linteolorum vrito, eiusque cinerem cum pari amylo tritum succo foliorum oleæ admixto, illinito, vt scriptū reliquit Galenus Asclepiadis auctoritate, eodem libro nono de compositione medicamentorum secūdum locos: iu vicem verò succi foliorum oleæ, plātaginis succo vti poteris. idē quoque Galenus lib. primo eiusdē Apollonij aucto. tāquam optimum medicamentum approbauit infrascriptum ad ani rugas intumescentes, rimásque, ac fissuras sedis, ad vlceráque dolentia, & omnia alia, quæ ex fortiorū pharmacorū vsu exacerbata sunt: etenim egregie ea lenit etiamsi serpendo exedētia, aut etiam cancerosa, aut quomodocúnque maligna existunt. quo etiam medicamento cùm sæpius vsus fuerim perpetuò ingentem ex eo vtilitatem prouenire obseruaui. Componitur autem ex olei rosacei, aut myrtei, vt ipse inquit, hæmina, hoc est vnc. ix. in pilam plumbeā infusa, & plumbeo pistillo tandiu agitata, donec crassum, & subnigrū oleum reddatur, deinde seorsum spumæ argenti libram vnā, & cerussæ tantundem terito, oleóque admisceto, & vtere, priùs tamen affecto loco eloto, & siccato, id quod fieri posset ex rosarum, gallarū, foliorū plantaginis, & radicis symphyti decocto in tribus partibus aquę pluuialis, & vna vini dulcis albi, & odoriferi, & vbi ingēs & ardēs fuerit sedis dolor oui assati vitellum, vino albo terito, & cetatu rosaceo excepetum illinito ex eiusdem Galeni auctoritate eodem nono de compositione medicament. secūdum locos. cap. 7. Aetius verò cap. 3. eiusdem lib. 14. magnopere commendauit hoc medicamentum, videlicet, Resinam pinus siccam cum rosaceo terito, donec ilrigmentosa fiat, & oui assati vitellum admisceto, ac illinito, ex cuius auctoritate hoc etiam vti poteris, Recipe pompholygis lotæ, & plumbi vsti loti an. drac. ij. cerussę, & spumæ argēti an. drac. j. amyli, gummi tragacanthi an. drac. j. thuris & radicis symphyti an. drac. ij. omnia probe terito, & ad ceratum rosaceum admisceto, ac affectum locū illinito, huic etiam medicamento quandoque adijci poterit succi plātaginis, vel centaurij minoris drac. j. seu halicacabi corticis radicis drac. ij. interim aluminis scissi, & gallarum an. drac. j. Interim ex eo aliquod minuere licebit, prout magis, vel minùs siccę aut humidę, dolorosæ, vel citra dolorem magis, minúsve profundæ fuerint iam dictæ sedis rimę. Cuncta namque prædicta medicamenta separatim, & coniunctim ab eodem Aetio commendantur, quæ item nō minùs condylomatis vbi recentia fuerint, conferunt; nam vt ipse dicebat in summa, perfusiones in condylomatis adstringentes esse oportet, & medicamenta ipsorum adstrictione quadam participare debent: cùm verò nedum cōdylomata ipsa, sed & rimæ diuturniores fiunt, indurātur, ac callosę fiunt, & proinde prædictis medicamētis haudquaquam cedunt, chirurgiam desiderāt, tam earundem rimarum labra callosa reddita, quàm iam dicta cōdylomata (nisi medicamento ex charta vsta Gal. rosaceo potissimùm diluto priùs disiciantur) quem curationis modum hic scribere non intendimus, studiosi verò petāt ex Aetij pręcitato loco, & Paul. cap. 80. lib. 6. quemadmodum & thymorum, tam si malueri quam si maligni fuerint, ac ficuum, & verrucarum, seu acrochordonum curationem cap. 4. citati libri 14. apud Aet. reperient, non admodum à prædicta dissidentem.

Medicamētorum ratio.

Purgans.

Vena secādo.

Topica.

cap. 7.

cap. 8.

Περὶ τοῦ προπίπτοντος, ἢ τῆς προπτώσεως ἀρχοῦ.

Id est, De procidente ano, vel de procidentia ani.

CAP. LXXVIII.

PRÆTER iam dictum musculum anum adstringentem, ac claudentem, quem Græci σφιγκτῆρα nuncupant, qui etiam eiusdem sedi transuersus circumiectus est, reliqui duo musculi a natura fabricati sunt obliqui, quorum munus existit sedem ipsam sursum attollere vtrinque vnus, inserti eidem sedi, ne in crebris, ac violentis alui deiectionibus aliisque conatibus praempte sedes ipsa extra prolaberetur: quibus aliquando affectis contingit quandoque, vt & sedes foras procidat: quem affectum ani procidentiam Latini appellant, Celso auctore cap. 18. lib. 6. Græci verò προπτῶσιν ἀρχοῦ, ἢ προπίπτοντα ἀρχόν. morbus siquidem in compositione existens, & proprie in situ, relictâ enim sua propria sede anus foras prolabitur, adeò patens oculis, vt alus non indigeat indiciis pro sui cognitione, nec minùs & pars quæ affecta est, quoniā anus ipse, licet quādoque per se, interim per consensum afficiatur, affectus primò musculis ipsum sursum attollentibus: at afficitur per se & primò anus cū inflāmatione rētatur, & adeò magna, vt sua grauitate cogat musculos ipsum attollentes cùm cōtrahuntur, violēter distēdi: quo fit, vt ipsi

Quid sit Aui cemna recidētia.

Quis affectus praeter naturam.

Pars affecta.

ipsi quoque musculi saltem per consensum affecti sint, si ob hanc causam anus extra prolabatur, cùm præter voluntatem ipsi distendantur, ob inflammationis tumorem, ac grauitatē coacti. Interim nullo proprio affectu laborans anus procidit ob resolutionem eorundem musculorum, aut ob quampiam aliam causam illos imbecillos reddentem, ita vt sursum retrahere ipsum iā foras prolapsum nequeant: quo casu dicimus non propter aliud anum affectum esse, nisi quòd à propria exciderit sede ob musculorum aliquod vitium. Cæterùm, si ob inflammationem anus procidat, haud ægrè dignosci poterit, per indicia eiusdē inflammationis, dolorē inquam, tumorem, tensionem, ac ruborem. Verùm vbi citra inflammationem à proprio loco exciderit anus ob resolutionem, seu stuporem, aut imbecillitatem musculorum prouenire putandum est, quæ licet ex nonnullis causis externis & internis prouenire possunt, quarum facilis est dignotio, magna ex parte ex eorundē musculorū frigida & humida intemperie cum humorum præsentia, vel absque ea resolutionem, aut imbecillitatem patiuntur. Cæterùm medici omnes cōueniunt, faciliùs curari posse hunc affectum, si sine inflammatione, quàm si cum inflammatione fiat: itē quòd & iam si sine inflammatione generetur, vt quamprimùm introducatur anus, ac curetur affectio conandū sit, ne temporis diuturnitate, structura mali inueterata iā ad vstionē peruenire oporteat: quanquā hanc partem inurere haud magnopere periculosum existat, cùm extremitas hæc intestini recti pars principalis nō sit, quinimò dum oritur, & secatur, nullum periculum inducit, vt inquit Aet. cap. 8. lib. 14. Cum primùm itaq; anus procidit, considerari debet, purum ne id sit, quod prouolutum, an humore mucoso circundatum ex Celsi auctoritate præcitato loco: præterea cùm diximus, & cum inflammatione, & citra eam contingere, id quoque exactè dignoscendum erit: nam si anus nulla tentatur inflammatione, nec humore mucoso fuerit circundatus, illico intro reponendus erit, ac in pristinum locum restituendus, id quod digitis leuiter, ac sensim ipsum retrudēdo, fieri potest, priùs tamē in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cū verbenis, vel malicorio incocta, decreto eiusdem Celsi, aut abluatur anus ex decocto foliorum myrti, malicorij rhu obsoniorum, rosarum, gallarum, balaustiorum, acaciæ, & hypocistidis in aqua, vel in vino adstringenti, vbi potissimùm humidior fuerit anus, deinde aridus inspergatur puluis, ne repositus iterum excidat. Recipe foliorum rosarū, & myrtillorum vtriusque drac. iij. sem. rosf. & cornu cerui vsti singulorum drach. j. rhu obsoniorum drac. j. thuris drac. j. s. fiat puluis. Vbi verò multo mucoso humore anus circūdatus fuerit, tunc potissimùm in aqua salsa æger desidere debet, aut vino austero abluendus, ac detergendus anus erit, in quo etiā si opus fuerit, gallæ, myrrha, cupressi pilulæ, ac pinus cortex incoquenda sunt, deinde infrascriptum aridum medicamentum inspergere licebit, ex myrrhæ, thuris an. drac. ij. pilularum cupressi, aluminis, gallarum an. drac. j. s. ceruss̨ę seminis rosarum, rhu obsoniorum an. drach. j. fiat puluis. poteris & medicamento Galeni auctoritate Asclepiadis vti. Recipe gallæ omphacinæ, malicorij sicci, thois coriarij singulorum drach. ij. plumbi vsti drac. iiij. spumæ argenti drac. viij. trita inspergito, vel hoc alio eiusdē. Recipe corticis pinus, spumæ argenti, mannæ singulorum drac. ij. pilulatum cupressi aridarum drac. ij. piubaginis drac. ij. trita insperge, vbi prælaueris vino acerbo: itidem & hoc etiam vtare ex eiusdem auctoritate. Recipe balaustiorum drac. j. malicorij drac. ij. seminis hyoscyami drach. ij. cerussæ drach. viij. myrrhæ. drach. ij. plumbi loti drac. ij. tritis vtitor, nec minùs & reliquis ibidem nono de compositione medicamentorum secundum locos, descriptis medicamentis vti poteris. Iuuat item, vt inquit Paulus cap. 6c. libri tertij, vrina ipsius ægri calens adhuc superfusa. Aetius tanquam proprium ipsius medicamentum commendat præcitato loco, infrascriptum, quod recipit fructus ericæ, gallarū, acaciæ, cærussæ, fucci hypocistidis corticis pini, myrrhæ, thuris æquales partes, siccas insperge inquit, vbi vino austero sedem priùs laueris, licet à Galeno eodem nono de compositione medicamentorum secundum locos, priùs Asclepiadis auctoritate fuerit descriptū, & à Paulò similiter loco citato. Subinde verò cū taliter repositus fuerit anus, ne denuò excidat, probè deligandus erit, cruribus etiam inter se deuinctis, vt inquit Celsus. Id tamen animaduertere oportet, quòd in pueris si cōtingat hic affectus, adstringentium vsum remittere oporter, & mitiora adhibere ex Aetij decreto. Ad hæc quòd vbi res vrgeat, ita vt iam dictis medicamentis non cedat affectio, etiā lumbis adstringentia cataplasmata imponēda sunt ex palmulis, malis cotoneis, & similibus eiusdem Aetij auctoritate, & sedi etiam similia. At si propter inflammationem prolapsus anus intro reponi non valeat, eadem priùs curanda erit, venæ sectione priùs adhibita in cubito, & si opus fuerit etiam in talo, præsertim vbi in generatione fuerit, ac plenitudo adsit. Sedi quoque potissimùm apponenda inter initia, quæ leniter adstringunt, vt oleum rosaceum tepidum, deinde paulatim chamæmelinum, aut anethinum adiiciatur, aliáque apponantur medicamenta leuiter digerentia, ac etiam sedantia dolorem, in quem vsum confert, desidere ægrum in aqua calida, in qua maluæ, & althææ folia fuerint decocta, aut flores chamęmeli, fœnumgręcum, sertula campana, semen lini, & anethum. At si nolit in eandem aquam descendere, spongiæ madefactæ in prædicto decocto sæpiùs adhibeantur, & deinceps oleo chamæmelino, aut anethino, & rosaceo inungatur anus, atque aliquo prædictorum aridorum medicamentorum inspergatur. Eligantur autem, quę minùs calida, & minùs adstringentia, ac mitiora fuerint, ligetúrque vt suprà, postquàm intus repositus fuerit, ne iterum procidat. Victus ratio vbi adsit inflammatio, qualis in reliquis inflammationibus fuerit instituta, præcipiatur, si citra inflammationem contingat affectus hic, victus sit boni succi, & vinum detur aquosius, vt refert Aetius præcitato loco.

Causa. *Causarum signa.* *Prognostica.* *Curandi ratio.* *Curatio procidētiæ sine inflāmatione. Topica remedia.* *cap. 6.* *Citato loco.* *De pueris nota.* *Curatio procidētiæ inflammatione. Venæ sectio.* *Topica.* *Ratio victus.*

Περὶ κωλικῆς διαθέσεως.

Id est, De colico affectu, seu coli dolore.

CAP. LXXIX.

EST aliud vitij genus, quod in laxiori intestino (A Græcis colo nuncupato) gigni consueuit, à Paulo κωλικὴ διάθεσις nominatū, à Latinis verò colicus affect. seu coli, vel colicus dolor, quāquā Celsus morbū intestini plenioris eū appellet cap. 14. libri quarti. Vulgus autem medicorum colicam. *Lib. 3 c. 43.*

colicam. Vtcúnque tamen affectus hic ab ea, quæ afficitur parte denominationem assumpsit, intestino videlicet colo dicto, quod quidem in hac affectione nblæsum est, cuius affectio dolor existit. Verùm quoniam ipsius partis affectæ, ac affectus, signa adeò inter se confusa sunt, ac permixta, vt ne vnum ferè sit, quod vnum tantùm significare possit altero excepto, sunt verò & eadem numerosa quidé, licet nec ex eisdem exacta haberi possit notitia, sed artificiosa potius quædam contectura, vt patet ex Galeni 12. meth. med. capi. 7. propterea eadem enarrabimus signa, sic cõfusè, vt ex eisdé, tũ partis affectæ, cum ipsius affectus notitia contectura quadam, artificiosa tamé (vt diximus) haberi possit. Et quoniam diximus eiusdem laxioris intestini affectus doloré esse, qui in quonam præter naturam affectuum genere reponatur, dictum à nobis est capit. de dolore capitis. Propterea percipi potest primò affectus hic ex vehementissimo dolore in intimo ventre terebro perforanti simili, aut per quem palus videatur in dolente loco infixus, vt secundo de locis affectis, cap. 5. patet, aliaque apparebũt symptomata, quę ad affectum iam dictum intestinũ pertinét. Nam protinus inflatio quædam, & extensio, & flatus complures, & tormina, ac excrementa, si ab aluo deiiciuntur flatibus plena videbuntur. Ea autem discernere licebit, si super aquam natent, ac bubulo stercori similentur. Quinetiam, vt inquit Gal. eod. secundo de locis affe. cibi tum cupiditas, tum concoctio deterior euadit, & præsens, & præcedens, & quæ sequitur. Accidit etenim in hac affectione, & ventriculum malè affici, vt qui parti primario affectæ continenter adhæreat, Insuper & eosdem colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit, & cruditas, & spiritus flatuosus, & vomitus, & nausea, quæ multo tempore inanis permanet, nec non in præcordiis mordacitas, fastidium, & indigentia plurima, vt ibidem ex eodem Galeno patet, & quoniam ab ea parte, qua dolor sentitur, nullum indicium sumi potest, qui magis colon, quàm tenue intestinum dolor afficiat, licet minor sit, qui in tenuioribus cõsistit, propterea quo modo intersstinguendi sunt sequenti cap. docebimus. Nunc autem eo quod hæc eadem doloris species euenire potest cum lapis in renibus, aut vreteris fuerit impactus, quod quidem discerni non potest, nisi quis accidentia, quæ postea consequuntur, expectauerit eodem Galeno auctore secundo, & sexto de locis affectis, quo fit vt nedum vulgares, verumetiam & peritissimi medici decipi soleant, adeò difficilis est ab initio horum affectuum distinctio, quemadmodum & ipse Galenus deceptus fuit, qui credens se à calculo in altero vreterum impacto dolore affici, intecto ei rutaceo oleo, simúlque cum eo grauissimo cum dolore excreto humore vitreo (à Praxagora appellato) statimque dolore sedato, cognouit, neque lapidem fuisse causam, neque in vreteris, aut renibus locum fuisse affectum, sed in intestinis potius, præcipuè verò crassioribus. Ea de re quibus indiciis, & quomodo hi affectus interstingui poterunt, hic cõscribam. Quamuis ob huiusmodi ignorantiam circa doloris potissimùm initium, quantum ad doloris mitigationem attinet, nullam laboranti noxã inducamus, si iisdem medicamentis vtamur. Si quidem vtriusque doloris præsidia omnia communia sunt, & quidem calorifica imprimis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue iniiciantur.

Quæ pars afficiatur in coli dolore.

Signa tum affectus, tum partis affectæ.

Locus citat.

2. de loc. affe. ca. 5. 6. de loc. affe. ca. 1.

Tempore verò subsequente oportet diuersa auxilia adhibere, vt eidem Galeno præcitatis locis visum est. Symptomata itaque, quorum magna est in iis affectibus copia, diligenter intueri oportet. Nam in coli dolore sæpenumero dolor veluti circuire vi detur, atq; plurima loca occupare, qui modo in hac, modò in illa parte vehementior fit. Nephritici verò dolores eodem in loco stabiles ingiter infestant. Quòd si dolor in loco fuerit renibus altiore, manifestum colicæ indicium portendit. Quanquam si vno loco, vbi scilicet renes ponuntur, stabilis constiterit, nihil ad notitiam potest positus ipse conferre, & proinde aliæ notæ considerandæ sunt, nam & nausea, & vomitus multò grauiores, & magis assidui aderunt dolente colo, euomúntque ita laborantes & biliosa, & pituitosa quędam, atque corrupta, quibus præassumpti quoque cibi aliqui admixtum videtur, ac retinent etiam magis excremẽta, vt nec flatum quidem, neque auctum excernere possint, quæ omnia, vt Galenus inquit eodem sexto de locis affectis capit. 1. colicis duntaxat euenire solent, sed alia quidem magis, alia verò minùs. Insuper & colicorũ cruciatus multò magis quàm nephriticorum lenientibus mitigantur clysteribus, & si quid ab aluo deiiciatur (vt diximus) id flatuosum quodámodo est, & sæpenumerò aquæ supernatare consueuit similem habens bubulo stercori consistentiam, quemadmodum si lapis dolorem excitauerit, ipse interdum solus, interdum vnà cum cruore excernitur, maximè si vel asper, vel acutus fuerit. At si postea vrinas inspexeris, fabulosa quædam subsidere inuenies, licet nephritici ab initio dilutas, putásque reddant vrinas quo fit, vt nephritici cum vrina lapi le exeunte à dolore liberentur. Verùm si in colo affectus constiterit, neque lapis, neque cruor, neque arena, sed humor aliquis pituitosus, ac crassus subsidere videbitur, vt eidem Galeno visum est præcitato libro secundo de locis affect. ca. 5. & licet coli dolores vehementes dextra magis parte eueniant, omnino negandum non erit in sinistra quoque parte eos gigni posse. cùm colon ipsum à dextris partibus, quas Græci λαγόνας nuncupant, ad sinistras cincturæ modo defertur, Paulo auctore, cap. 43. libri tertij, & adeò ab infernis sinistris partibus ad superiores dextrę reuertitur, donec sæpenumerò, & lienẽ, & iecur attingat, atque etiam ventriculo cõtinẽter adhęreat, Galeno teste, cùm secũdo tum sexto de locis affectis. Quanquam & id sæpiùs propriis oculis inspexerimus in anatomicis nostris administrationibus. Dolor hic colicus plures ob causas oboritur vehementissimus quidẽ, licet interdum mitior fieri possit, quemadmodum is, qui in tenuibus cõsistit intestinis, cùm videlicet à leniori causa fit, veluti eodem secundo de locis affectis, liquet, præcipuas tamẽ quatuor habet internas causas, quęmadmodum 12. meth. medẽdi, à Galeno scriptum est, & à Paulo cap. 43. libri tertij. Hæ nanque sunt quæ potissimùm vehemẽter calfaciẽtes, vel refrigerantes, vel substantiam diuidẽtes coli doloré excitant, citraquæ dolor, neque in vna parte generari potest, vt liquet eodem 12. meth. med. c. 7. sunt autẽ hæ quatuor causæ, crassus, pituitosúsq; humor. cùm intra coli membranulas subsidet, spiritus crassus, ac flatulẽtus præter naturã in colo retẽtus, qui nec illinc transmitti potest, vel inflammatio, cùm iã dictũ intestinũ malè habeat: aut acris mordáxq; succus ipsum infestans, ac vehemẽter affligens. Percipitur

Quibus signis coli dolor, à renum dolore ea causa distinguatur.

Locus citatus.

Coli doloris causæ.

2. de loc. affe. citato loco. 12. meth. c. 7. & 8.

citur autem, si humor crassus, ac pituitosus coli dolorem excitat, quoniam ij per totum abdomen in alto excruciatur, ac intestinum ipsum pertundi, seu perforari quasi sentiunt, tormina quoque affligunt, ructus, nausea, vomitio cuiuslibet humoris, sed pituitæ potissimùm. Aluus grauiter impedita nihil reddit, ac ne spiritum quidem trásmittit. Stercus etiam quándoque excretum bouino simile videtur, leue, & flatus plenum, ex Pauli testimonio præcitato loco, præcessitque continuus ciborum quàm maximè frigidorum, crassique succi vsus, satietas, cruditas, ocium, & id generis similia (vt ipse inquit) grauiúsque dolorem hunc irritabunt frigidiores cibi ac potus assumpti, veluti ex cótrariis sedati percipies, aut saltem mitiorem fieri cognosces. At si ex flatuoso spiritu coli dolor fiat, tensionem magis experiuntur laborantes, atque rugitum sentiunt, præcessitque flatus generantium ciborum, ac potuum vsus, velut sunt olera, & fructus, aqua frigida, & reliqua huiusmodi. Si verò ab inflammatione coli dolor excitetur, interdum quendam feruorem ægri sentient, aderitque febris non ignaua, vrinæque retentio, simul & stercoris, pulsus iuxta ventrem molestabit, similiter sitis, ardor nausea, bilis potius vomitiones, quæ nihil leuant malum, vrgebunt. At si acres, mordacésque succi coli moueant dolorem, sicut eos qui propter inflammationem eundem experiuntur, sic etiam hos ardor, sitis, & vigilia torquebunt, sed minùs ac illos, imò & febriculæ aderunt, vrina reddetur acris, & biliosa deiicient, ac sæpè, & alui deiectio maiore excitabit cruciatum, grauiúsque irritant calidiores cibi, potúsque assumpti, ex eiusdem Pauli sententia, veluti è contrario magnopere iuuantur ex contrario tum cibo, tum potu. Id autem magnopere attendendum est pro huius affectus dignotione. Nam agnitiones affectuú, quæ ex coniecturalibus notis incipiũt, cum eorum quæ prosunt, obsuntque, cognitione sunt coniúctæ, Galeno auctore eodem duodecimo methodi meden. Inter omnes verò colicas affectiones ea, quæ ex inflammatione ortum ducit, est grauissima, Paulo teste, vt quæ in ileum transitionem minetur. Vehementissimi quoque coli dolores periculosiores sunt, quàm mitiores, vtpote qui à leuioribus causis fiant, Galeno auctore secundo de locis affectis, cap. 5. & vbi non omnino excrementa detineantur, neque in vna ipsius coli parte fixus dolor sentiatur, adhuc minùs periculosus erit coli dolor. Similiter & minùs minatur periculú, cum clysteribus iniectis aliquod excrementum deiiciatur, aut flatuosus quispiá spiritus, ex qua deiectione dolor leuetur, quàm si nec quicquam per eos excernatur, nec dolor leuetur. Alexander verò capi. primo libri decimi sic de colico affectu scriptú reliquit, Quòd grauis quidam morbus, & dolorificus sit, ac vehementes cruciatus inducit, quia intestinum colum dictum densum est, crassum, & neruosum, ac nihil quod in illum confluit, facilè discuti possit, quemadmodum in tenuioribus intestinis. Huius affectionis curatio pro causarum diuersitate variari debet. Nam si ex crassis lentisq; succis excitetur in vniuersum (Aëtio auctore cap. trigesimo, libri noni) cuncta, quæ colicis exhibentur, attenuatoriæ diætæ esse debent, & propterea (vt Paulus inquit) victus ratio sit [illegible] erit calidior, ac siccior, talis ergo qualitatis a[illegible] eligatur. Et quanquam per initia morbi à cibo abstinere melius sit, nam nisi finito tormento, rectè, neque cibus, neq; potio assumitur, vt Celsus præcitato loco testatur, deinceps tamen illi offerendi sunt, qui boni succi, ac concoctu faciles existunt, ita vt satietas, cruditasque vitetur, vt Paulus refert, cum quibus acria quoq; assumi possunt, ac reliqua, quæ vim habent extenuandi, & incidendi. Sit itaque panis, neque aridus, neque calidus, vt inquit Aëtius, in clibano coctus, aut si is non adsit, in furno. Ex carnibus conueniunt imprimis volucrium, secundo loco piscium quorundam, vt eorum qui in petris degunt, tertio ordine terrestres carnes habent. In quorum genere omnia inconsueta reprobanda sunt, vt patet ex eodem Aëtio, consueta verò eligenda. Quare ex volucrium genere gallinæ omnibus præstantiores sunt, deinde perdices, turtures, columbæ iuuenes, ac phasiani, fugiendaq; sunt omnia, quæ in aquis degunt, tanquam graueolentia, & quæ superfluitatibus multis abundent, hœdinæ quoque carnes, & vitulinæ ex quadrupedum genere exhiberi possunt, & paucæ quędá ex syluestribus feris, varietatis gratia. Inter olera, fœniculo, apio, asparago, ac oreoselino vti conuenit. Verùm ea non cruda, sed cum prædictarum carnium iure decocta, in quo insuper decoqui poterit exigua quantitas sampsuchi, serpilli, satureiæ, thymi, pulegij aut origani, præsertim si febris adsit, quo iure duntaxat a iam dicta causa colicos in primis saltem diebus nutrire consueui. Leguminũ vsus vitari debet, ptisana excepta, quæ cum lapatho in ea colliquato cómoda existit, vt Aëtius refert, aut vice lapathi, satureia, serpillo, vel hyssopo, vel prædictorũ aliquo vtare. Prædictorum autem ciborum quantitas moderata existat, ne venter in multis cibis conficiendis fatigetur. carnes prætereà, ac pisces elixati potius, quàm tosti præbeantur, ne siccitas excrementa apprehendat, iucunditatis etiam, & gratificandi stomacho gratia, vua alba dulcis, præ ariditate corrugata cum pane præbeatur, Aëtio auctore, ac ficus maturæ, cuticula auulsa, porra: item, allia, ac cæpæ exhiberi poterunt, maximè iis, qui talibus non offenduntur, vt Paulus inquit. Inter hæc verò allium, si cum pane comedatur, summopere à Galeno duodecimo methodo medendi, capit. 8. commendatur, præsertim vbi dolor intestinorum citra febrem fuerit, cùm ipsum ex eorum ciborum genere sit, qui & flatum discutiút, & minimè sitim generant, & propterea ipsum aggrestium theriacam appellabat. Vinum pro potu sit subastringens, album, tenue, pellucidum, mediocri ætate, téperatura diluriore modicéq; bibatur, vt ex Aëtio liquet. Quòd si sitis à cibo accedat, aqua calida præbeatur, infensissima enim ipsis frigida existit, vt ipse inquit, similes quoque de reliquis entibus non naturalibus (quorum consulto, vt breuitati indulgeamus, non meminimus) ratio habenda erit, vt videlicet attenuent calfaciant, ac exsiccent. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, illud primùm animaduertendum, quòd licet eis vtendum sit, quę simul incidere, & concoquere crassos humores valent, id quòd attenuantia medicamenta pręstant, ea tamen vehementer calida esse non debent, imò quæ valenter excalfaciunt, vitare omnino oportet. Quippe cùm lenti omnes, crassiq;, & frigidi humores ab iis quę calfaciunt, nisi etiam valéter digerát liquantur, ac in flatum mutantur. Quo fit, vt à nullo in huiusmodi succis tam sit metuendum, quàm à calore, qui eos liquet, atque in flatum vertat, sed

digerere

Si à pituitosa fiat coli dolor, signa.

Si ex spiritu flatuoso signa.

Si ex inflammatione fiat, indicia.

Ex acribus mordacibúsque succis, si fiat, signa.

Loco citat. Prognostica.

Curatio si ex crassis & lentis succis existente coli dolor.

Medicamentorum ratio.

digerere non valeat, Galeno auctore, duodecimo metho medendi cap.8. Huiusmodi quoque ipsorum ea maxime deligenda sunt, quæ magis flatu discutiũt, magisque siccãt, similiter auersissima sunt, quæ torporem inducunt cauendusque magnopere in huiusmodi affectibus eorum vsus, vt patet a Galeno ibidẽ, cùm neque huiusmodi succos comitetur (modo soli sint) dolor vehemens. At si ex accidenti aliquo cõiũctus his sit halituosus spiritus, grauissimis omnino doloribus, qui ita se habent, cruciantur, sed nec propterea, quæ torporem inducunt, tribuenda sunt. Nam licet ad tempus quidem, qui tale medicamen biberunt, prorsus indolentes redduntur, affectus tamen is omnino fit maior. Nam & intestinorum tunicæ medicamentorum frigiditate densiores, minusque flatui transmittendo habiles redduntur, & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior euadit. Itaque & spatio longiori ad ægri curationem, & medico, qui egregiè in arte sit exercitatus, est opus, vt idemmet fatetur Galenus eodẽ loco. Nisi enim certa ratione postmodum curationem aggrediatur, verẽdum, erit, ne succi secundo in flatuosum spiritum versi, eũdem dolorem renouent, vnde rursus stupefacientium aliquid medicamentorum exhiberi sit opus, eadem scilicet necessitate vrgente, ac pari modo tertio, & quarto, & sæpè deinceps, quoad homo insanabilis effectus in malum totius corporis habitum perueniat, & post longa tandem tædia pereat. Et propterea qui generosi animi fortésque sunt, si mediocri vtũtur victu, rursus longiori in tempore percurantur, quàm qui violẽter calefacientibus, aut etiam torporem inducentibus medicamentis vtũtur, ex eiusdem Galeni sententia. Quanquam vbi vehementissimus fuerit dolor, qui aliis medicamẽtis mitior fieri nõ potuerit, iis quæ mediocriter leniunt, ac dolorẽ mitigãt, nõ autem quæ valenter stuporem inducunt, vti licebit. Nam ea omnino vitari oportet, ex Pauli testimonio, id quod nec etiam negauit Galenus eodem duodecimo methodi medendi, cap.8. vbi præsertim febris quoque adsit. Verùm quæ & qualia esse debent hæc medicamenta, infrà docebimus. In principio itaque statim congrui iniiciantur clysteres

Clysteres. ex communi oleo, etenim Paulo auctore, sæpe vitreã simul cum fæcibus pituitam expulit, ac dolorem subitò finiuit talis clyster, aut ex eodem oleo, in quo priùs fuerit decocta ruta, seu semen aliquod, quod flatum dissipet, ex Galeni sententia secundo de locis affectis, cap.5. & duodecimo method. medendi, cap.8. & Paulo præcitato loco, liquato priùs in prædicto oleo adipe anserino, in cuius penuria gallinaceo vtendum. Curandumque imprimis est, vt expers sit salis, nec admodum vetus, vt patet eodem duodecimo methodi medendi, cap.8. Nec minùs & clysteres parari possunt ex oleo chamæmelino, vel anethino, cum eodem adipe anserino, seu gallinaceo, aut etiam recenti butyro, quòd si neque ex iis dolores remittuntur, conducunt mirificè in hunc modum clysteres parati, Recipe foliorum maluarum, althææ, mercurialis, & betæ, ana manip. vnũ, anethi, rutæ, foliorũ chamæmeli, fœnugræci, & seminis lini, singulorum manipulum s. ani, fœniculi, & cumina, ana drac. ij. fiat decoctum in aqua fontana, cuius per colum transfusi, accipe lib. j. vel li. j. s. mellis rosacei vnc. ij. olei chamæmeli, anethini, vel rutacei vnc. iiij. salis communis drach. iij. diacath. drach. vij. aut confectionis de dactylis drac. iiij. vel hieræ picræ simplicis vnc. s. & fiat clyster. interim hæc vbi non suffecerint benedictæ, vel hieræ picræ compositæ drach. iiij. adiicere poteris. Nec minus etiam cõfert, si vnc. 1. adipis anserini, vel gallinacei, aut recentis butyri addas. Quòd si ob doloris vehementiam etiam clysteres nõ retinuerint, glans aluo dimittenda, ex Pauli decreto. Componatur autem *Glandes.* ex melle probe decocto, cumino, semine fœniculi, ruta, hiera, sale gemma, & agarico, hũc in modum, Mellis cocti excipe ad sufficientiam, pulueris hieræ ex septem rebus agarici, & salis gemmæ, singulorũ drac. 1. foliorum rutæ drach. 2. fœniculi, & cumini ana scrup. 1. formentur glandes longiusculæ digitorum ferè sex, eiusdem Pauli testimonio. Hoc etiam *Fomenta.* tempore fomentum siccum ex milio adhibendum *Loco citat.* est, Galeno teste eodem duodecimo methodi medendi. Vel ex milio, surfure, chamæmeli floribus, *Sacculi.* meliloto, fœnugræco, lini semine & anetho sacculi componantur, & incalfactis lateribus viuoque albo irrotatis priùs calfiant, & applicentur. Fotus itẽ mirificè cõducunt, si ita fiant, Recipe foliorum, & radicum althææ, & maluarum ana p. j. florum chamæmeli, fœnugræci, seminis lini, anethi, meliloti, singulorum manip. s. anisi, cumini, & seminis fœniculi ana drach. iij. bulliant in hydrelæo. & cum spongiis *Insessus.* dolentibus partibus applicẽtur. Insuper & insessus valdè vtiles sunt ex decocto fœnugræci, althææ, & chamæmeli, artemisiæ, anethi, lauri, & similium (vt inquit Paulus.) Item in oleum calidum, aut hydrelæon descendere alienum non est, vt ipse refert. A balneo verò bibãt absynthij, & cumini æqua pro- *Balneum.* portione decoctum, quo etiam tempore vinum absynthites conuenientissimum ad colicos pharmacum existit, si prælibatione, à balneo, seu exercitio opus habeant, éstque eis nõ sitientibus valde commodum, si cyathi temperati mensura ante aridorum ciborum comestionem accipiatur, vt inquit Aëtius Conferunt non minus quoque cataplasma- *Aëtius li. 9. cap. 32.* ta, & illitiones, vt: Recipe foliorum, & radicũ mal- *Cataplasmata.* uarum, & althææ, ana manipulum vnum, farinæ seminis lini, fœnigræci, & milij cuiuslibet vnc. s. anisi, seminis fœniculi, & cumini, singulorum drachm. 2. misceantur, & cum oleo anethino, chamæmelino, *Illitiones.* aut rutaceo. & oxymelite fiat cataplasma. Illitiones ex eisdem fiant olei adiecto butyro recenti, aut adipe anserino, seu gallinaceo, & interim fœnugræci, aut seminis lini, seu althææ cremore. Vomitus præterea, si quis facilè vomat, ante cœnam præ *Vomitus.* omnibus auxiliatur, Aëtio teste, & si dolor non cõ- *lib. 9. c. 30* quieuerit, propinandũ erit ipsis medicamentũ diatrionpipereõ, vel theriaca, vt inquit Paulus. Et vbi pituita fuerit extenuata (eodem Paulo auctore) purgante medicamento vtẽdum, hiera præsertim. Illud *Aëtius loco citato.* idem confirmauit Aetius, dum dixit. Post dies verò septem purgatio ex hiera Archigenis suscipiatur. *Medicamentum purgãs.* Poteris autem purgans medicamentum hũc in modum componere. Recipe pulpæ cassiæ recenter extractæ vnc. 1. s. diacar. drach. 7. pulueris hieræ simplicis drac. 1. s. fiat bolus. Vel sic, Recipe confectionis de dactylis drac. 4. pulueris hieræ simplicis drac. 1. pulpæ cassiæ recẽter extractæ vnc. 1. vel vnc. 1. s. fiat bolus. Aut vnc. iij. excipe syrup. de tribus infusionibus rosarum (quas damascenas vocant) & drach. 4. diaphinicon, aut drac. vij diacath. & cum aqua boraginis, & absynt. ij. fiat potio. Verùm vbi dolor adhuc vehemens fuerit, neque ex iam dictis remissus sit, iterum ij (quos suprà monuimus clysteres ex oleo

& adipe confectos) iniiciendi sunt adiecta etiam- num castorei,& papaueris succi vtriusque fabæ nō amplius magnitudine, ex Galeni præcepto eodem duodecimo meth.medendi.To autem minori quātitate tutiùs vti poteris, vtpote ciceris magnitudine.Cōmodat etenim & eodem loco Galenus medicamentum,quod ex castoreo, & papaueris succo conficitur,ad oculorum,dentium, ac etiam aurium dolores,si idem auribus instilletur,& Paulus ex castoreo pastillum approbat in coli dolore ex crassis, ac frigidis,& lentis succis orto,vbi is vehemēs fuerit,nedum per inferiores partes,ac aluum inditum, sed etiam potum. In quem etiā vsum in præscriptis clysteribus papaueris capita, folia item solani, aut etiam hyoscyami simul cum aliis iā dictis decoqui possent,perpetuò tamen (vt diximus) ea quę valenter stuporem inducunt cauentes, propter superiùs assignatas causas. At si flatulentus spiritus doloris auctor fuerit, eisdem quoque medicamentis vtendum erit.Nanque similis est eorum omnium curatio, tam scilicet si ex crassis,glutinosisve, aut frigidis succis, quàm si ex flatuolo spiritu dolores excitentur, vt patet eodem duodecimo methodi medendi,cap.8.Poteris tamen tam clysteribus, quàm reliquis medicamētis extrinsecus adhibitis ea quæ magis flatum discutiūt,permiscere,ac eorum quantitatem augere,vt cuminum, anisum, semen fœniculi, pulegiū,origanū,calaminthā, furfur,milium, careum,daucum,anethum,& similia.Insuper drac. j.dianisi,aut diacumini.seu diacalaminthę cū pauco vino albo præbere poteris. Propriam tamen curationem quandam fortitus est is dolor, qui spiritum flatuosum comitatur ex cucurbita scilicet cū flamma copiosa subinde admota,quemadmodum à Galeno eodem duodecimo methodi medendi, decretum est. Videbitúrque tibi(vt ipse inquit) præsidiū hoc in huiusmodi affectibus incātamenti cuiuspiā simile quid efficere,siue in intestinis,siue in quauis corporis particula fuerit excitatus , illico enim cucurbita admota,qui spiritu flatuoso cruciātur, tum à dolore liberi,tum omnino sani redduntur. Quos verò non spiritus modò flatuosus,sed etiam humor quispiā,vnde is oritur,male habet,iis illico ad tempus dolor sedatur,redit tamē vel insequente nocte, vel postridie,vel etiā tertia die similis dolor, ac potissimùm vbi in victu aliquid deliquerint , aut importuniùs particulas excalfecerint. Tibi verò hoc quoque maximū indicium affectus erit,ac curationem pro ratione prosequetis, nec impensè particulas excalfaciens, extenuatoria curationis ratione vtens,vt dictum est. dolore tamen priùs per cucurbitulam sedato , cùm per eam ventosus digeratur spiritus. Vbi autem inflammatio intestinum exercet, victu tenui vtendum erit, ac febricitantium proprio, quousque inflammatio discutiatur (vt inquit Paulus.) Speciatim verò eo victu vti poterunt ægri,quem cap. de ventriculi inflammatione instituimus , ac protinus vbi vires ægri valentes fuerint,sanguis mittendus erit,Galeno teste eodem libro duodecimo methodi medendi,venáque in cubito aperienda,ex eiusdem Pauli decreto,præsertim interna. Quòd si vrina etiam propter inflammationis magnitudinem retineatur, ex malleolo quoque sanguis detrahi debet,eodē auctore. Prædicta item admoueri possunt præsidia , præter quàm quæ acria sunt,& valenter purgant, magisq; lenientibus clysteribus vtendum,cataplasmatibus,

Loco citat. | *Si ex spiritu flatuoso fiat, curatio.* | *Cap. vlt.* | *coli doloris ex inflammatione et eius curatio.* | *Vena secta.* | *Loco citato.*

ac irrigationibus, vbi dolor per sanguinis missionem sedatus non fuerit,sed adhuc persistet,indicat enim profectò in ægrotante particula impactum esse quod contristat,nec minùs patet,& quòd curatio ipsa per digerentia medicamenta sit mollienda, vt liquet præcitato libro duodecimo metho.medēdi,cap.8.Componantur itaque lenientes clysteres. Recipe foliorum maluarum, althææ,& violarum, singulorum manipulū j. hordei p. j. s.fiat decoctū, cui adde olei violacei , vel amygdalarum dulcium, seu rosacei vnc.iiij.sacchari rubei,vel violacei mellis vnc.ij.pulpæ cassiæ noviter extractæ vnc.j. adipis recentis anseris,vel gallinæ drac.iiij.fiat clyster. Procedente verò tempore,fœnugræcū,chamæmelum,semē lini, aut anethum prædicto decocto adiicies,similiter in vicem olei violacei,vel amygdalarū dulcium, seu rosacei,chamęmelino , vel anethino vtare. Non minùs etiam confert circa initia, si asininum lac cum cassia fistula, & oleo amygdalarū dulcium per sedem infundatur. Quantum verò ad cataplasmata,irrigationes,sacculos,fotus, insessus, balnea,ac reliqua topica medicamenta attinet,prędictis vti poteris, ea quæ minùs acria , & quæ magis lenientia sunt eligens. Nec minùs in oleum descendere conuenit,vt Paulo visum,ac cucurbitulas ipsis defigere. Sin mordens tumor est, qui affligit,aduersissima huic sunt quæ extenuant,& calfaciunt,ex Galeni sententia eodem duodecimo metho.di meden. cap.7.& 8.Quapropter abstinendum (vt inquit Paulus) ab acribus omnibus cùm cibis, tum medicamētis,fotúque & irrigationibus , item cataplasmatibus, & vini potione potissimùm veteris. Vniuersus autem in summa victus sit humidior, ac frigidior,vt idē Paulus refert. Cibi verò (ex Galeni decreto) exhibendi iis sunt, qui etiam boni sint succi , nec facilè corrumpātur (ptisana potissimùm) adiectis mali punici granis. Sed quoniam (vt idem Galenus testatur) huius generis affectus postulat, si modò curandus est,vt ea quæ contristant,vacuētur , propterea statim per sedem iniicere conuenit, quod eluere huiusmodi humorem sit aptum,id autem detersiuū omnino esse oportet , & cùm talium pleraque mordicent, commodissimè ex iis aliquod deligitor, cui morsus absit. Eius generis maximè est ptisanę cremor,vt liquet pręcitato libro duodecimo methodi medendi , aut idem cremor ptisanæ cum rosaceo,seu succo seminis lini infundatur , ex Pauli testimonio, vel decoctum maluarum,althęę, fœnugræci , seminis lini, chamæmeli, & violarum, cum recenti adipe anseris,vel gallinæ, ac etiam rosaceo.Poteris item vitellos oui numero 2. & vnc.1. pulpę cassiæ noviter tractæ adiicere,quibus omnibus simul commixtis fiat clyster. Quòd si neq; hæc sufficiant,vt mordens humor vacuetur , propterea quòd in ipsis intestini tunicis imbibitus sit, purgās medicamentum exhibendum erit. In quem vsum aptissimum medicamentum est amarum , quod ex aloë componitur,vulgò picram appellant,ex Galeni decreto.cùm primo de locis affectis,capit. 4.tum duodecimo methodi medendi,cap. 7. quem secuti sunt Paulus & Aëtius , eiúsque aut semel tantum exhibere,vt hominem iustè purgare possit, viribus cōsentientibus,aut in quibusdam interuallis paulatim,& moderate purgationē faciens.Poteris autem ipsam hieram cum rosato melle, aut cassia fistula, saccharo violaceo , seu syrup. ex pluribus infusionibus violarum,vel rosarum permiscere;ant in eūdem

Clysteres. | *Ex acribus ac mordacib. succis , si coli dolor fiat curatio.* | *Quæ per sedē iniiciē da sint.* | *Cap. vlt.* | *Purgans medicamentum.*

dem vsũ vnc.ij.mellis rosidi,seu vnc.j.s. pulpæ cassiæ fistulæ cum vnc. s.diacath. aut drachm. vij.eiusdem cum aqua hordei præbeas. Si autem omnino fieri nequeat,vt ea quæ contristant, vacuentur, affectus hic per epicrasiu,hoc est contemperamentum,sanandus est,eodem Galeno auctore Quapropter cum cibis, tum medicamentis, qui temperate infestantem humorem possunt,vti oporter, vt ptisana,intubo,cichorio,endiuia, lactuca , syrupo etiã violaceo,rosaceo,seu ex succo cichorij,vel endiuiæ paratis,similiter & balneis ex dulci aqua vtendum, vt Paulus refert.Si verò id quoque fieri non possit, ea quæ torporem inferunt medicaméta, exhibeantur,vt liquet apud eundem Galenum eodé 12. methodi meden.cap.8.quæ minus hos affectus,quàm alios lædũt,licet sint & reliquorum cõmunia.Nam simul omnino refrigerant, & siccant talia medicamenta.Qua ratione non solùm,vt sensui torporem inducétia salutaria sunt,sed etiam vt humorum tenuitatem cogentia,atque crassantia,præterea vehementem calorem refrigerantia,in qué vsum drach. 1.philonij persici,aut romani,aut scrup.ij. exlubere poterit,aut tantundé eius compositionis, quam trypheram magnã,seu eius, quam requié magnam nuncupant,tutiùs tamen erit, ea prius cum iis quæ per sedem infunduntur,permiscere,& vbi non suffecerint,eadem deuoràda permittas.Reliquum est, vt ea conscribamus,quæ indifferenter colicis exhiberi possunt,quorum quædam à tota substãtia conducunt,ceu lupinum stercus ex vino albo,& tenuis consistentiæ epotum.Interim verò ex aqua , idque non tantùm in ipsis paroxysmis,sed etiam in interuallis,potissimùm si phlegmone vacent ægri.Horũ quosdam ego vidi,inquit Galenus decimo de simplic.medicament.facultatib.non ampliùs inuadi,& qui erant inuasi,non ampliùs id grauiter passos,sed nec post paucum temporis. Accipiendum est etiam albidius potius stercus,quale vbi ossa comederint, solent excernere,& quod in terram non delabatur, sed in spinis,fruticibus,vepribus,herbisque proceribus.Ea enim est luporum natura , quæ canum,vi suspenso altero posteriorum crurum & meient , & cacent in eminẽti quopiam ex terra.Inuenitur etiã in illorum stercore nonnihil osium deuorati animalis,quod item ipsum contundens, ac conterens cum iam dicto stercore bibendum prębeto,vt diximus.Poterit & idé stercus , ex eiusdem Galeni sententia,instar amulet ægroti partibus vacuis , quas Græci λαγόνας vocant , alligari vinculo confecto ex lana ouis,quæ à lupo esset laniata. Quòd si talis non adesset lana,ex pelle ceruina lorum cõfici possit,quo stercus contineatur , ac prædicta loca præcingãtur, modum autem illigationis reperies apud Galenum præcitato loco. Aetius Galeritam auem, quæ in capite veluti cristam,siue galeam ex pennis sponte naturæ enatã habet,& circa vias, reperitur, hyeme præsertim,commédat,si in simplici iure decocta,assiduéque vna cum iure accipiatur. Verùm ante eum secundo de simplic.medic.facultat.à Galeno eodem modo,si sumatur,cõmendata est. Hãc etiam auem,quæ Alauda dicitur,siue ea assata in cibo sumatur,siue cum pulmis cõbusta,& in cinerem redacta,ac diligétissimé trita,si ex ea,terna cochlearia ex aqua calida potui per triduum exhibeantur, summoperè cõmendat Marcellus suo libro de medicaméris,ca. 29. Castorium item assiduè potatum totius affectionis apparatum demolitur,omnibúsque medicamentis præstare repertum est,vt Aetius inquit. Datur eius drachm. 1. in trions cyathis optimæ aquæ mulsæ. Thymi cacumina insuper in aqua ad tertias decoquito , & ad percolatum decoctum mel despumatum adiecito , bibendúmque præbeto,ex eiusdem testimonio. Adhuc mentham viridem aliquandiu decoquito , ex eodem auctore decoctumque bibendum ad dies tres exhibeto , & nunquam dolore afficietur. Marrubium quoque in vino mulso decoctum bibendum præbeto,à quo nedum æger(vt ipse inquit) liberabitur , sed neque vnquam posteà incidet in affectionem. Plinius Secundus libro 2.de re medica,capir. 30. tanquam expertum commédat cochleas tres in olla noua clausas,& circundatas,ac in furno combustas, si earum puluerem in vino,aut vbi volueris dabis. Alexander ca.1.libro 10.id scriptum reliquit,iecur caprillum adaustum læuigato,datóq; ex vino potui,multum ipsis auxiliatur Item vmbilicum infantis nuper nati præcisi paululum in argentum, aut aurum includito,cum modico sale , qui gestat hoc alligatum,dolore prorsus non corripietur.

Margin notes (left): Epicrasis. — Anodyna. — Quæ indifferenter colicis & ileis exhiberi possunt. — Cap. proprio de stercore lupino. — Aetius li. 9. cap 31 — cap. proprio.

Margin note (right): Aët. loco citato.

Περὶ εἰλεῶ, ἢ χορδάψου. *Id est,De ileo,seu volulo.*

CAPVT LXXX.

SÆPE verò , & in tenuiore intestino (similis quodammodo ei , qui in pleniori) affectus quidam oritur, quem Græci εἰλεὸν , interim χορδάψον appellant,Latini verò volulum , seu ileum, Celsus tenuioris intestini morbum , Barbaram sectantes medicinam iliacam passionem nominant à symptomate(vt inquit Galenus secũdo methodi meden.cap. 2)nomen sumés:nam εἰλέω, verbum Græcum,Latinè verto,seu voluo significat, inde εἰλεὸς,quasi versus,seu circumuolutus quoniã ægris dolor circumuolutus accedat, Aëtio teste ca. 28.libri noni.Nec minus si χορδάψος appellerur, & nomen à symptomate sumpsit. Nam χορδάψω verbum Græcum,idem Latinè significat,quod inchordo,implico,seu itretio. Quare cùm in hoc affectu tumor emineat in tenuium intestinorum parte, vt videatur intestinum ad chordæ similitudinem cõuolutum(Galeno auctore 6.de locis affectis,ca 1.) propterea non ab re ab hoc symptomate , si χορδάψος appellerur nomé sumpsit.Quòd verò morbus si peracutus, qui grauissimos moueat dolores , liquet à Paulo c.44.li. tertij, seu quòd affectio sit intestinorum letalé dolorem inferens,patet apud Aëtiũ præcitato loco. At quũ intestina in eo afficiantur,& inter ea quæ sublimia sunt,atque gracilia,nõ autem crassa , liquet apud Galenum commento aphor.44.libri sexti,ac sexto de locis affectis, cap.1. cùm dixit,Atque interdum alij quoque dolores, & quidem vehementissimi in sublimioribus intestinorum partibus eueniunt , grauiter vomitionibus cruciantes,adeò vt nonnulli sub fine stercus quoque euomere conspiciantur. A quo affectu vix vnquam aliquis potuit sanus euadere. Hũc ileon quidam , nonnulli chordapsum appellant Ex vehementissimo itaque dolore in sublimioribus intestinorũ partibus eueniente. ac ex tumore apparéte in eisdem partibus , ac similitudinem chordæ conuolutæ, ac vomitionibus grauiter molestantibus , eo quia ventriculo intestinũ hoc vicinum est,pars hęc intestinorũ,quòd affecta sit, nobis innotescere potest.

Margin notes (right): Celsus lib 4.cap. 13. Ileos , seu volulus vnde nomé sumpserit. — Pars affecta. — Signa.

rest. Et si quispiam oppugnabit dolorem hunc, relatione ad eum qui in colo excitatur, vehementissimum esse non posse, id quod manifestauit Galenus cum 2. de locis affectis, ca. 5. vbi dixit, Igitur ex huiusmodi doloribus ij, qui vehementissimi sunt, haud ab re in crassis intestinis consistere putantur, qui verò mitiores sunt, ex duobus, alterum necessarium est, aut quod in his ipsis sunt, sed à leuiori causa, aut quod in tenuibus consistant intestinis, tum eodem sexto de locis affectis, cap. 1. dum asseruit, ergo probabile est frigidum, eundémque crassum, aut viscosum humorem seu flatuosum spiritú in corpore crasso, densóque genitum, sed egredi nequeuntem dolorem excitare, vehementem quidem geminam ob causam intemperantiam scilicet, & corporum, quibus continetur, tensionem, longum verò, quia difficulter vacuatur, nam corpora ambientia, tum ob crassitudinem, tum ob spissitudinem ipsum arcere possunt tenuium autem intestinorum tunicæ raræ, tenuique essentia constant, vt non ita diu huiusmodi causas continere possint, neque propterea etiam tendi, & proinde dolor neque tam vehemens, neque tam perseuerans esse potest, sicuti in colo accidit, ex eiusdem Galeni sententia: non propterea tamen in se ipso cósideratus dolor, qui in voluulo excitatur, vehementissimus non est, licet non adeò, vt is, qui colum cruciat. Non igitur sibi ipsi contradicit Galenus, neque eius sententiæ in præcitatis locis inter se pugnant, sed ambæ veræ sunt. Symptomaque est voluulus in genere noxæ functionum naturalium ipsorum intestinorum, excreticis videlicet, & propriè ipsius ablatæ, vt libro de differ. cap. 4. & 3. de causis symptomatum. cap. 2. patet. Nãque in eo (vt idem Galenus testatur comment. aphor. 44. 6. & 10. septimi libri) nihil exit inferius, ne quidem si quispiam acerrimo vtatur clystere, idq; propriú est, atque inseparabile huius passionis signum: seu symptoma, & commen. aphoris. 22. 3. libri, dicebat, quod voluuli seu ilei, sunt cibi superfluitatum, quę per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quę magna ex parte fiunt ex alicuius intestinorum partis inflãmatione. Vomitus autem non semper adest, & si quando exitialis fuerit voluulus, stercoris quoque vomitus aduenit, dolores aderunt ad præcordia, potú continere non possunt, & tormina cum doloribus in ventre: quemadmodum mulieri, quæ apud Tisamenum decumbebat, voluuloque detinebatur, euenit, Hippocrat. teste 3. de morbis vulgar. Vt verò Aëtio visum est, accidit talibus ęgris dolor circũuolutus, stomachi nimia humectatio, exolutio, ructus inanes nihil leuantes, murmura intestinorum, cohibitio perfecta stercoris, & flatuum. Si verò intendatur affectio (vt ipse inquit) omnia sursum feruntur, ob idque & vomitus pituitæ, ac bilis accedit, frigiditas totius corporis, dolorque, plurimis etiam spirandi difficultas, morituris autem ampliùs sudor frigidus, vrinæ difficultas, podex ita adstrictus, vt neque specilli extremum suscipere possit, aliquando & stercus vomitu reiicitur. Euenit autem id, quoniam intestina media eorum complexione, seu constrictione, quam latis, seu transuersis eorum fibris perficiunt, cùm nec pondus, nec acrimoniam excrementorum tolerare valent, ea excernere, expelleréque, quàm longissimè à seipsis nituntur, potissimum id intestinum, in quo affectus hic oritur. Cum verò prohibitum sit id deorsum, & per se non potens se hac via exonerare propter factam in partibus inferioribus obstructionem, cogitur contra naturam violenter mouere, & ad loca superiora materiam noxam extrudere, quoniam motus hic constringendi, complectendique infernè incipit. Ad quem etiam modum & acer succus, & crepitus quoque descendere prohibitus, interim ex tam violenta intestinorum constrictione ad ventrem præter naturam reuertitur, deinde ad exitum properat, quemadmodum apud Galenum cóstat commento præcitati aphorismi 10. septimi libri 3. de natu. facult. & tertio de causis symptomatú. Quod verò interclusa via exitus iam dictorum excrementorum, hæc affectio fiat, omnium ferè medicorum consensu testatur Galenus præcitato comment. aphoris. 44. 6. libri. Et quoniam meatus seu vię possunt intercludi, ac aboleri propter coalitum, angustiam, obstructionem, compressionem, ac subsidentiam, propterea quæcúque causæ tales possunt in cauitatibus, seu meatibus intestinorum affectus excitare, possunt etiam, & ileum, seu voluulum gignere. Cunctæ autem reducuntur vel ad intemperiem, vel propter collectiones aliquas non naturales ipsius intestinis tenuioris, vel propter ipsa, quæ in eo continentur excrementa, eodem Galeno teste 3. de causis symptomatum. Quapropter licet idem Galenus in com. præcitati aphor. inflammationem, scyrrhum, vel abscessum, ac obstructionem stercoris sicci & duri in aliquod iam dicti intestini volumen impacti tantam posse facere loci angustationem, vt nihil possit ad inferiora transmitti, & per consequens ileum oriri fateatur, de reliquis verò causis, vt puta de humoribus crassis atque tenacibus dubitare videatur: tamẽ veniam præbet cuique si libeat hanc inter causas ilei pódere, & etiam si quid aliud dicatur præter hoc: non enim negauit Galenus ex aliis causis, quàm ex inflãmatione, vel obstructione aridi stercoris posse voluulum excitari, sed frequenter, ac sæpenumero, ac magis probabiliter, & à pluribus confirmatum esse quod à prædictis excitetur causis, ita vt 6. de locis affectis, ca. 1. sic scriptum reliquerit. Itaque nó ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflãmatione, vel obstructione aridi stercoris huiusmodi tenuium intestinorum affectus oriri, de voluulo, seu chordapso verba faciens. Concludimus itaque cum Galeno, quòd quãuis prædictæ duæ causæ præcipuę sint ipsius voluuli, inflammatio inquam, & obstructio sicci stercoris: tamen quæcũque alia valet adeò intercludere viam exitus, aut tantam facere loci angustationem, vt nihil possit ad inferiora transmitti, sufficiens quoque est voluulum ipsum excitare, siue dicta interclusio sit per coalitum, siue per angustiã, siue per obstructionem, seu compressionem, aut subsidentiam. Et propterea ab Aëtio præcitato loco nonnullæ narrantur voluuli causæ, vt cótinua ciborum corruptio, præsertim si multi, aut varij accipiantur, & non assueti, maximéque ex pinguibus carnibus, similiter & ex plagis quibusdam, frigore vehementi, & acetuata frigidæ potione, maximè si ab exudantibus accipiatur, affectus hic excitari potest. Item contingit iis quibus intestinum in scrotum vnà cum stercore delapsum est, indéque violenter retrusum, ex eóque inflammatum existit. Fit etiam ob veneni potionẽ, & ob induratum stercus circa tenuia intestina impactum. Singulæ autem prędictæ causæ facilè dignosci poterunt. Externæ quidem

Dubium. — *Resolutio.* — *Quis affectus præter naturã sit ileos, seu voluulus.* — *Signa.* — *3. de morbis vulg. commen. 2. tex. 6.* — *cap. 13.* — *3. de cau. sym. ca. 2.* — *Causa.* — *3. de cau. sym.* — *Loco citat.*

quidem, ex ægroti, seu adstantium loquela. Internæ autem, ex teipso propriis signis, ac eorum, quæ præcesserunt perpensione, & reliquis, quæ subsequuntur. Sic enim inflammationem ab obstructione aridi stercoris propriè secernes, aut si propter eius delapsum in scrotum ortus sit voluulus, vel etiã quispiam alius redundans, succus potissimùm frigidus, crassus, & lentus, licet non admodum probabile sit, vt diximus ex Galeni sententia, ex prædictis succis adeò posse fieri prædicti intestini angustationem, vt nihil valeat ad inferiora transmitti.

Prognostica.

Quòd verò ab ileo vomitus, singultus, desipientia, vel conuulsio malum sit, decretũ reliquit Hippocrates præcitato aphorismo 10. septimi libri. Nam vomitus (vt inquit Galenus eodem loco) non semper in ileis adest, sed quando exitiales sunt, & si vehementius distorqueãtur, (vt ipse ait) stercus eis superiora petit, atque singultiunt. Quidam verò desipiunt, & conuelluntur compatiente neruorũ principio stomachi passioni, vt ipse refert. Si vomitus autem stercoris contingat, exitialis erit affectus, à quo vix vnquã quis potuit sanus euadere, vt eodẽ comment. aphorism. 44. & 6. de locis affectis. Quòd verò hic voluulus acutissimum sit malum, ac quòd periculosus sit omnis voluulus, idẽ Galenus testatur 3. de morbis vulgar. De quo Paulus sic scriptũ reliquit. Qui enim hoc malo sunt oppressi, miserabili tandẽ morte pereunt, stercus per os reddẽtes.

Aphoris. 44. lib. 6. 6. de loc. affect. ca. 1. 3. de morbis vulg. Loco citat.

Familiaris autem hæc affectio existit ætati puerili, vt Aëtius inquit, euadunt tamẽ beneficio humiditatis. Senibus verò non valde familiaris est, si tamen ipsi in hanc affectionem incidant, ferè nunquam cõualescunt. Iliacorum verò passio acuta est, & sub angusto tempore periculosa, Theodoro Prisciano auctore cap. 9. lib. 2. ad Timotheum. Eius autem curatio pro causarum diuersitate variari contingit. Quòd si ab inflammatione ortum ducat, aliis consentientibus à venæ sectione exordiẽda curatio erit, vt omnes cõsentiunt, & ratio dictat, eaque iteranda, si opus fuerit. Incidatur autem interna cubiti vena, eadem victus ratione instituta, ac reliquis medicamentis adhibitis, quæ in cura coli doloris ex inflammatione præcepimus: id tamen seruantes, tam in ileo orto ab inflammatione, quàm ex quauis alia causa, quòd medicamenta, quæ per os voranda præbentur, magis competunt, quàm in coli dolore sumpta à positu indicatione, prout capite de dysenteria recensuimus.

Curatio, si ex inflammatione fiat.

Vena sectio.

Purgatio.

Quapropter à venæ sectione vno, vel altero leniente clystere adhibito, (prout præcedẽte capite docuimus) confestim medicamentum leniendo purgãs exhiberi debet, ceu est manna, cassia fistula, saccharum violaceũ, seu syrupus ex pluribus infusionibus violarum, & interdum cum aliquo prædictorum vnc. s. vel drachm. 7. diacatholic on adiicere. Sæpè etenim id auxilij satis est, vt inquit Celsus, tumore præsertim in vmbilico existẽte. At si ex siccorum stercorum multitudine, facta obstructione, ileos excitetur, quæ stercus ipsum emolliũt, atq; humectant, & per aluum subducunt, tribuenda esse censeo, veluti est ius pingue gallinarum, seu pullorum, aut phasianorum, aut in eorundem iure decocta ptisana. Pariter cõuenit lenientes clysteres post prædictorum assumptionem, qui sic parentur, Recipe foliorum maluarum, violarum, mercurialis, & althææ, cuiuslibet manip. j. florũ chamæmeli, fœnugræci manip. s. salis communis parum, bulliant in aliquo prędictorũ iurium, cuius decocti per colum transfusi, assumpta sufficienti quantitate, adiicias olei communis, amygdalarum dulcium, aut chamę, melini, aut anethi vnc. iij mellis rosacei vnc. ij. quib. simul commistis fiat clyster. Interim poteris butyri recentis, aut adipis anseris vnc. s. addere. Nec etiã alienũ (potissimùm vbi ægri ventricul' valeat) vnc. iiij. vel libram s. olei communis dulcis, ac tantundẽ olei amygdalarum dulcium absorbendum prębere, & vbi hæc non suffecerint, audacter aliquod medicamentum purgans, eorũ, quæ modo meminimus, præbero.

Si fiat ex stercorum multitudine curatio.

Nam obstructio quæ fit à stercore duro, quod intersepit intestinũ (vt Galenus testis est libr. art. medic.) primùm quidem habebit duritiei remedium ex humidis, pinguibusq; clysteribus: demum ex acribus euacuationem exposcet, in hunc etiam vsum (vtpote vtrunque perficiens) confert ius galli à Mesue descriptum. Extrinsecus insuper irrigationes, fomenta, ac cataplasmata, quæ emolliendi vim habeant, ac leniendi, applicentur. Quorum copiam præcedenti cap. reperies. Commodum est etiam in oleum calidum descẽdere, aut in balneum desidere ex aqua, & oleo refertum. In aqua verò priùs decoqui possunt malua, aut althææ.

cap. 94.

cap. proprio.

Si autem contingat ab humoribus crassis, ac tenacibus voluulum excitari, simili modo curari debebit, quo & curari debere præcepimus coli dolorem ortũ ex eadem causa.

Si ex humoribus crassis fieri contingat voluulus curatio.

At si ex cruditate, seu ex ciborum corruptione voluulus fuerit excitatus, si adhuc crudus, seu corruptus cibus ventri insidere videatur, confestim æger cogendus est, vt vomat sumpta aqua tepida cũ pauco aceto, seu syrup. aceroso, aut etiã aqua mulsa, similiter tepida. Verùm si nihil ciborũ crudorum in ventre cõtineatur, omni conatu (vt inquit Aëtius) enitendũ est, quo tum flatus, tum stercora infra trahantur, idque per glandes illitionesq; & clysteres, vt ipse refert, atque magna diligẽtia in singulis adhibita perficiendum. Purgans medicamentum, vbi prædicta nõ suffecerint, exhibeatur ex hiera videlicet, & cõfectione de dactylis, aut diacarth. cũ aliquo prædictorũ lenientium medicamẽtorum compositũ. Est etiam vsitatum, & accõmodatum anethi decoctum porum, ex Pauli, & Aëtij auctoritate. A poru autem panem in aquam feruentem cõiice, eiusque frusta calida cõfestim edenda præbe, vt iidem inquiunt Aëtius, & Paulus. idq; præsertim si ab inflammatione voluulus ortus nõ fuerit. Item si anethum ipsum in aqua, & oleo decoquatur, atque ita bibatur deinde frusta panis ex aqua feruenti præbeantur mirum in modum ægri iuuãtur, ex Oribasij sententia. Commodum est etiam maluæ semen tritum, ac potui inspersum, eodem Aëtio teste. Nec minus opitulabitur chamęmeli decoctũ, quod quidem, si quid aliud hypocondriis, ac reliquis visceribus, quę circa hypochundria sunt, gratum existit, condensata corpora rarefaciẽs, indurata emolliẽs, ac tensa relaxans, doloresque sedat, ac mitigat Galeno teste 3. de simp. med. facult. cap. 9. quin & tale quoq; esse lini semen, verus sermo prædicat (vt ipse inquit) quãuis minùs chamæmelo sit viscerib' gratũ, minùsq; calidũ, & præterea essentiæ, crassæ hęc inquam medicamenta præberi possunt voluulo ex quauis prædictarum causarum orto, præterquam si ab inflammatione fuerit excitatus.

Si ex cruditate.

Fouendus insuper & podex erit per spongias calidas indifferenter voluulus ex quauis causa ortis, nedum eo tempore, quo glandes fuerint appositæ, vt Aëtius inquit, sed in reliquis quoque tẽporibus, vt ex iis qui ad imũ

Quibus podex fouendus sit.

intestinum positus est musculus, relaxetur, nec ab ipso constrictionis motus incipiat. Ex foliis itaque maluatum, althææ, chamæmeli, ac seminis lini decoctum in aqua, & oleo paretur, ac per spongias calidum applicetur sæpius. Vel in eodem decocto insideat æger. Doloribus verò adhuc perseuerãtibus & maximè quibus infusi clysteres non infra rursus prodeunt, etiam ea quæ dolorem leuãt, exhibenda sunt, itemq; conuenientes antidoti ante somnum ex decreto Aetij, ceu ex viperis theriaca existit Aodromachi, post eã verò, quæ mithridati nomen habet. Si verò à venenoso pharmaco quis in voluulũ incidat, aquam tepidam multum bibendam dabimus, vomereque cogemus. Deinde oleum calidum in potu dandum, aut iura pinguia, vt denuò vomãt ex moderato eorũ potu. Deinde ita parumper quiescant, & postea theriacen accipiant cum vino dissolutam, quemadmodũ Aëtius, & Paolus præcipiunt: Et si adhuc perseuerauerit, purgante medicaméto vtare aliquo eorum, quæ supra commemorauimus. Quòd si ex intestinis in scrotum prolapsu voluulus contingat, confestim tentandũ est, vt decubitu sursum versus vergẽte adornato delapsum intestinum ad inguinũ partes retrudatur, atque post leuiter citra violentiam, ac compressionem ligamento adhibito cõtineatur, vt patet ex præcitatorũ auctorum sententia. Resistit ileo discerpti vespertilionis sanguis ventri illinitus. Item senectus serpẽtium decocta cum rosaceo in vase stanneo, si ventri illiniatur, ceu apud Plinium secundum legitur libro secundo de re medica cap. 33.

Curatio si fiat voluulus ex devorato venenoso pharmaco.

Περὶ τῶν ἑλμίνθων. *Id est, De lumbricis.*

CAPVT LXXXI.

QVEMADMODVM in magno Mũdo animalia quædam non ex seminibus, sed ex putredine generationem habent, ita quoque proportionabiliter in paruo mundo ex eadem putredine parua quædam animalia gigni cõsueuerũt, quæ Græci ἑλμινθας, Latini verò lumbricos appellare solent. Quãquam apud Græcos, præsertim Galenum quod Græci ἑλμινθα, nuncupant, modò quid commune intelligitur omnium lumbricorum differentiarum, vt liquet primo de locis affectis, ca. 5. Vbi cùm à locis ipsis morborum indicia sumere præciperet, dicebat, lumbrici in intestinis gignuntur, vsus verbo ἑλμινθες. Hoc nanq; quod commune sit cunctis lumbricorum differentiis infra patebit. Illud idem confirmauit Paulus c. 57. libri quarti, cùm dixit, tres esse vniuersas ἑλμινθων, hoc est lũbricorum differentias, & ab Aristotele quoque sic scriptum est libro 5. de natura animalium ca. 19. ἑλμινθες, hoc est lumbrici, quorum genera tria sunt, & cætera. Interim verò per ἑλμινθα, duas duntaxat lũbricorum differentias intelligere videtur idem Galenus, quemadmodum patet lib. de differ. morbor. cap. 8. quo loco dinumerans eos affectus, qui toto genere in numero sunt præter naturam, ait, quemadmodum sunt ἑλμινθες, καὶ ἀσκαρίδες, vbi luce clariùs liquet per ἑλμινθας, nedum teretes lumbricos intellexisse, verum etiã & latos, qui nec minùs toto genere præter naturam sunt, veluti & teretes. Quamuis Hipp. aphoris. 26. tertij libri, illos στρογγύλας ἑλμινθας appellet hoc est teretes, & idem Galenus simul cum Hippocrate 14. metho. med. teretes στρογγύλας nuncupauit, latos autem πλατείας, cùm dicebat, ὅτε ἑλμινθες, ὅτ' ἂν στρογγύλαι τινὲς ὦσιν, ὅτε καὶ πλατεῖαι, hoc est lumbrici, siue hi teretes sint, siue etiam lati. Sic etiam Paulus ἑλμινθας, στρογγύλας teretes, & πλατείας latos nuncupat. Quemadmodum etiam & Arist. præcitato loco, quamuis etiam latos alicubi κειρίας nominet idem Galenus, vt patebit. Non rarò autem Gal. per ἑλμινθα vnam duntaxat lumbricorum differentiam, eorum videlicet, qui teretes Latine dicũtur, subintelligit, ceu liquidò constat præcitato libro 14. method. meden. Vbi eorum, qui toto genere præter naturam sunt affectuũ meminit, post enarratas abscessum tres differentias, nedum semel, sed bis dicebat in vno loco ἑλμινθες, καὶ ἀσκαρίδες, καὶ κειρίαι, & post pauca iterum ἀσκαρίδες τε, καὶ κειρίαι, καὶ ἑλμινθες, quo etiam modo Aetius teretes lumbricos ἑλμινθας duntaxat appellat, vt liquet libro 9. cap. 39. Ex quibus omnibus liquet Galenum inconstantem haudquaquam fuisse, licet diuersis in locis diuersimode lumbricis verba fecisset. Perpetuò enim in eius doctrina palam est tres eorum differentias conscripsisse, vt præcitato libro 14. meth. est videre, & comment. aphoris. 26. tertij libri. Quarum vna ἑλμις, seu ἑλμις στρογγύλος altera ἑλμις πλατεῖα, seu κειρία reliqua, & tertia ἀσκαρὶς dicta est. In hisce etenim locis particulatim, ac distinctè magis de eis loqui fas erat, id quod in reliquis iam dictis nequaquã necessarium fuisset. Audacter igitur cum eo, Paulo insimul ac Aëtio tres tenemus esse vniuersas lumbricorũ differentias, seu species, teretum videlicet, latorum, ac ascaridum, seu tenuium. Quod si Hippocr. aphoris. præcitato 26. tertij libri duarũ tantum meminit, teretum videlicet, & ascaridum, non propterea tertiam negauit differentiam, quæ est latorum, quinimo dicens ἑλμινθες στρογγύλαι. aliam ἑλμινθων offecit differentiam, quæ est latorum, aliàs suffecisset ei dixisse ἑλμινθες καὶ ἀσκαρίδες, nec addidisset illud στρογγύλαι. Adde quòd propterea latum lumbricum subticuit eodem in loco, quoniam (vt Galenus inquit in commeo.) rarior est eius generatio, tũ etiam quod neque eius erat propositum de omnibus agere passionibus, quæ mortalibus accidũt, sed de illis tantùm, quæ singulis ætatibus accidunt. Atqui lati lumbrici generatio ea ætate fieri nequaquã poterit. Nec propterea sibipsi aduersatur, etiam si liber de morb. sit germanus eiusdem Hippocrat. & non Polybi, seu alterius eiusdem: cum libro 4. eiusdem de teretibus ac latis duntaxat mentionem fecerit, ascaridas subticens. Nam duo eodem loco differere intendebat de lumbricis, vt cuilibet eius verba recte intelligenti patere poterit, quorum vnum erat, nunquid vtraque differẽtia gigni potuisset in puero adhuc in vtero existente. secundum propositum erat, nunquid lati, veluti rotundi paterent, cùm itaque tenuis lũbricus ἀσκαρὶς, dictus, nec infantibus oriatur, donec vterò gerũtur, vt ex eius verbis colligi potest, nec præ eius tenuitate parere potuisset, nam ex eo nihil procreari aliud potest, ex Aristotelis sententia præcitato cap. 19 libri quinti, de natura animalium, iure ascaridas missos fecit, & tantum teretum, & latorum meminit. Sed quid Celso dicẽdum sit, qui cap. 17. libri quarti, duas tãtùm lumbricorum tetigit differentias latorum videlicet, & teretum, cum dixit, nonnunquam autẽ lumbrici quoque occupant aluũ, hiq; modò ex inferioribus partibus, modo fœdius ore reddũtur, atque interdum latos eos, qui peiores sunt, interdũ teretes videmus. An quia

cap. vlt.

cap. 17. & 18.

14. metho. ca. 17. 18. & 19.

Tres esse lũbricorũ differentias.

4. de morb. vers. finem.

An quia vel Ascarides non nouit, vel cùm adeò exigui sint, ac tenues, ac in infima, & ignobiliori parte orti, nullumque ex eis paruũ sequatur symptoma, eos patinfecit, nec in aliorum numero complexus est? *Auicenn. li. 3. fen 16 tract. 5. c. 1.* Auicennas autem licet obscurè, ac confusè (vt eius mos est) de eis loquatur, adeò vt quatuor lumbricorum differentias admittere videatur, si quis eius verba introinspiciat, tres etiã duntaxat posuit, *Quod in materia cõmunicent.* Paulũ sectatus, id quod argui potest ex diuersitate materiæ, ex qua generantur, quàm triplicem esse asserit, ex cuius diuersitate voluit eorum quoque diuersitatem argui posse. Cõmonicant autem diuersę eorum differentiæ in materia generationis quodãmodo. Quoniã (vt inquit Aristot.) in excrementis oriuntur, adhuc intra animantem cõtentis, & vt refert Galenus comment. præcitati aphor. 26. 3. lib. ex putredine generationem habent ex corruptis cibis præsertim orta. Hoc autem excrementum, seu putredo (vt isti asserũt) cruda, crassa, pituitosáque materia est, putredinique accommoda, Paulo auctore. Nec propterea ab Aristotele discrepat, qui neq; negauit talia debere esse excrementa, sed satius ei fuit vniuersaliori vocabulo vti. Est etenim in excremẽtorum numero cruda, crassa, ac pituitosa materia, & putredini accommoda in intestinis contenta, vel saltem alui excremẽtis quodammodo permixta est. Ex reliquis verò humoribus nullum lumbricorum genus gigni potest. Nam biliosus succus, nedũ improportionata materia eorum existit, verùm eos sua amaritudine, & acrimonia perimit vt inquit Paulus. Et si quãdo flaua bilis vnà cũ lumbricis infra, aut etiã vomitu eruperit, ipsos quidẽ intestina obsidere, humorem verò biliosum ventriculi os, aut aliam quampiã particulam occupare scito, vt ipse fatetur. Neque ex atra bile oriri possunt cùm frigida, & sicca existẽs, longinqua ab animalis tum proportionalitate, tum vita existit. Quapropter non abs re dicebat Paulus, quòd hæ duæ substantiæ alimẽti naturam egressæ lumbricis procreãdis ineptæ redduntur. Nec minùs inepta materia eorum, sanguis existit, quoniam substantiæ proprietatem, ac proportionem habet pro nutrimẽto partium hominis, & non pro lumbricorum generatione, intráque vasa continetur. Quod si accidat præter naturã ad intestina effundi, aut infrigidatus in grumos vertitur, aut calfactus suppuratur, interim autẽ liuescit, aut alio quodam modo corrumpitur, ita vt omnino impossibile sit, vt sanguis permaneat, Galeno auctore *Quod similiter in efficiente caussa conueniant.* commento aphorism. 20. sexti libri. Quapropter ex sanguine lumbricos procreari impossibile est. Conueniunt etiam in agente, qui calor est non absolutè putridus. Etenim sola putredo non est sufficiens ad eos generãdos, vt inquit Galenus, sed & calore plurimo indiget, naturali inquam, qui materiam obtineat, idoneam siquidem ad talium animalium generationem. Non itaque imbecillus, ac exiguus requiritur calor innatus pro lumbricorũ generatione, sed validus, ac plurimus. Quoniam si talis fuerit, vt in valde tenellis existit, nondum poterit tam putridam materiam obtinere, ex eiusdem Galeni sententia. Nam quamuis plurimum habeãt ipsi insitum calidum, vt patet 14. aphorism. primi libri ratione ætatis, illud tamẽ habent cum humiditate permixtum, quoniam plurimùm sanguinis habent, Galeno teste tertio prognosticorum. *cõmen. 28.* Necnon propterea quia cibi copiam, aut lactis ingerunt atque inordinatã, magnam quoque crudi, ac pituitosi succi copiã cumulant, quæ cùm ab eodem eorundem calore obtineri nequeat, vt qui nõ adeò validus existat, ea de re in valde tenellis lumbrici generari nõ possunt. Corrumpit itaq; ac idoneã quodammodo efficit materiam putredinis calor, in cruda, crassa, ac pituitosa materia existens: perficit autẽ inquantũ potest, informat, ac præparat, modo quo potest ipsam obtinens innatus, vt exinde lumbrici procreentur. Nihil etenim putrescens, sed cõcoctum gignitur, vt inquit Aristot. 3. de gener. animal. cap. 11. loquens de animalibus quæ sponte oriuntur. Neque ipsi lumbrici ea ratione, qua in vniuerso generantur, pro eiusdem expurgatione. Nam satis est pro intestinorũ expurgatione, seu abstersione flauæ bilis ad intestina effusio, vt patet quinto de vsu partium. Sed potiùs id, quod melius, natura eligens, putredinẽ eã *cap. 4.* haudquaquam derelinquens, nec omnino eam obtinere valẽs, quod melius est eligit, ipsámque lumbricorum speciebus informat. Arist. quoque quarto Meteor. dicebat, animalia fieri in iis quæ putrescunt, propterea quod segregata caliditas naturalis *ca. 1. tex. 13.* existens, hoc est ab iis quæ putrescunt propter aduentum alienę caliditatis: eadem caliditas naturalis relatione ad id quod ex putredine generatur animali vsque adeò materiam putrescentem obtinet, quod cõstare facit segregata, hoc est putrida excrementa, ea concoquens, & exinde constituens, vt liquet citato loco de generatione animaliũ, id quod in valde tenellis perficere nequit (vt Galeno visum est.) Nec minus & in loco conuenienti conuenientiam habẽt. Quoniam singulæ iam dictæ tres lumbricorum differentiæ in intestinis generationẽ obtinent, quemadmodum apud Galenũ lib. primo de locis affectis, cap. 5. vbi morborum indicia sumẽs à locis ipsis, eò quòd quibusdã locis solis morbos hic accidat, quibusdam verò solis nũquam eueniat, dicebat, quippe soli oculi suffusione laborant, lapis in *Quod in loco etiã conueniant.* renibus, & vesica duntaxat, nascitur, atque (vt nonnullis placet) & in colo, ἕλμινθες, id est lumbrici in intestinis gignuntur. Ex quibus patet toto cœlo aberrare eos, qui in ventriculo lumbricos generari posse Galen. ascripserunt, malè eiusdẽ verba intelligentes comment. aphorismi præcitati 26. tertij libri cùm dicebat, Cibus autẽ puerilis nonnunquam corrumpitur in vẽtre, & præcipuè inferiore, verùm caliditas in valde tenellis nondum materiam obtinet. Nanque si paucis interpositis verbis in eodem comment perlegissent. Galen. noluisse vẽtriculum intelligere in præcitatis verbis, sed intestina percepissent, dicebat etenim idem Galenus. *Quod in ventriculo lumbrici non generantur.* Aliud verò genus lumbricorum est rotundorum, seu teretum, qui in superioribus magis intestinis generantur, *Tex. & cõment. 13.* adeò quòd ad ipsum quandoque ventriculũ ascendunt. Noluit itaque Galenus per ventrem, eumque inferiorem ventriculum intelligere, sed intestina, vt patet. Est nanque, nedum eius mos, verùm etiam & Hippocr. (quemadmodum legitur secũdo Prognosticorum) per inferiorem ventrem, nedum vẽtriculum ipsum, sed ieiunũ, atque vniuersa intestina intelligere. Cæterùm concesso, quod etiam ventriculum subintelligat Galenus, cùm dixit, plerunque in ventre puerilis cibus corrumpitur, quo medio demonstrabis lũbricos voluisse in eo gigni posse? cùm possit cibus in eo corrumpi? nec propterea lumbricos in eo gigni, quoniam ab eodem ventriculi proprio calore ita corruptus cibus nequit adeo obtineri; neque corruptus fuisset, si eum euincere, ac obtinere

nere potuisset, sed cùm primùm ad intestina descéderint, ibi generantur, id cōfirmauit paulò infra, cùm dixit, in superioribus magis intestinis teretes lubricos generari, adeò quod quandoque ad ipsum ventriculum ascendunt, & nō dixit, quod in ipsu generantur. Secundò etiam de ratione victus in morbis acutis, sub ptorisationis nomine morsum comprehendens, què acris humor in intestinis, siue in ventriculo, & præsertim ipsius ore parit, & vigiliæ, (inquit Galenus) & ira, & mœror, & lumbricis, qui ab intestinis ad ventrem vsque ascendunt. Cur ergo in dubium venerit hic apertè Galen. negasse lumbricos in ventriculo oriri posse? Quoniā cùm de morsu intestinorum, ventriculi, & præsertim oris eius verba fecisset, ac de eius causis, inter quas lùbricos connumerauit, nō vtique dixisset, qui ab intestinis ad ventrem vsque ascendunt, sed qui in ipso ventre generantur, aut saltē id addidisset, si insufficientiam euitare voluisset, possent etenim pariter morsum ventriculi causare lumbrici in eo geniti, si generari possent, ceu iidem ab intestinis ad eundē ascendentes. Id etiam confirmauit Aristot. quarto Meteororum, cùm dixit In coctione animalia non generantur, & cætera. Nam in ea aut Hepsesis fit, cum cibi perfectè cōcoquuntur, aut Molynsis, hoc est cruditas ei opposita, ex quarū neutra lùbrici gigni possunt: nisi priùs excrementa, quæ hepsesim subterfugiunt, fuerint segregata atque corrupta: quàprimom autem fuerint segregata, ea intestina excipiunt, vbi putrescētia vtpotè destituta à vētriculi calore, idonea lombricorum materia fiunt, continentium partium calore adeò ea euincente, vt alia generet animalia. Id enim est quod Aristot. dicebat. Digestum est enim in superiori ventre, putrescit autem in inferiori segregatum. Pariter & Paulus, qui de teretibus lùbricis verba faciens ait, eos in gracilibus plerunque intestinis consistere, & superiorem ventriculum subire, ideoque frequenter per os deiiciuntur, quibusdā & è naribus redduntur. Celsus autem lumbricos aluom occupare dixit, quàmquam fœdios interdum ore reddantur. Theodorus verò Priscianus libro 2. ad Timotheum cap. 17. si lumbricos aliquando stomachum, aliquoties inferiora possidere scriptum reliquit, haud propterea eos in stomacho generari dixit: quandoquidē tum stomachum possidebunt, cùm ad ipsum ascēderint, veluti Galenus & Paulus præcitatis locis scriptū reliquerūt, & non quia in eo geniti sint. Id quod haudquaquā ipse fatetur, qui item tres eorum esse differentias eodem loco asseruit. Cæterùm quamuis iā dictæ tres lumbricorum differentiæ in materia efficiente, ac loco communicent vniuersaliter, si quis tamē magis particulariter ea scrutari voluerit, differre inter se inuenoiet tom materia, quoniam licet ea putredo sit, vnā speciem quam alteram à maiori, vel minori putredine ortum habere reperiet, sic etiā ex multa, vel pauca materia potrefacta. Nec minùs diuersitatem quandam reperiet in agente, nam quamuis eorum omniū generatio à calore plurimo fiat, tamen idem calor respectu diuersarum differentiarum lumbricorum iam dictarum, quādam habebit in eius magnitudine differentiam. In loco quoque (licet vniuersaliter, vt diximus, communicent) quoniam non nisi in intestinis generari possunt, differunt tamen: quoniam teretes in superioribus magis intestinis generātur, ascarides in parte maximè inferiori crassi intestini. Ipse verò lombricus latus, qui & longissimos quoq; est, sæpe per tota extenditur intestina, quamuis rarior sit eius generatio, (vt inquit Galenus præcitato commento aphorismi 26. libri tertij) licet in tenuibus præsertim oriri incipiat, Aetio auctore, ca. 40. libri noni. Quo fit vt propterea diuersa sit eorum forma, seu figura. At quicquid tandem sit de eorum conuenientia, ac differentia, quòd intestina afficiārur, qualiscunq; fuerit lumbricus genitus, ex iam dictis, liquet, licet in teretibus intestina gracilia presertim, in ascaridibus crassum, seu rectū, & in latis, vbi longius extendantur, tam tenuia quàm crassa affecta sint. Patet insuper eos morbos esse in numero, tota substantia præter naturam, quemadmodūm Galenus testatur libro de differentiis morborum cap. octauo. & decimoquarto methodi medendi, cap. decimonono. Ex cuius sententia eorum ruit opinio, qui volunt lumbricos in intestinis genitos aliquem præstare vsum, pro eorom videlicet expurgatione, seu detersione. Nam cùm tota substantia præter naturam sint, nulla ratione fieri potest, vt actionem aliquam, aut vsum naturalem animatis corporibus præstent: quinimò eas potius impediunt, atque vitiant, nōnullos, eōsque non spernendos præter naturam affectus generantes: referuntur etenim & actiones, & vsus, secundum naturam, ad partes secūdum naturam nostri corporis existentes. Cùm itaque neque partes, neque secūdum natoram sint, sed totu genere præter naturam (vt diximus) valeant, qui talia ad pauca respicientes, temerariè effutiūt. Nos verò ad eorum inditia descēdemus. primo teretom, cùm inter alios frequentiores fiant, eum febribus, & citra febres, atque speciem habeant omnibus perspicuā, Paulo teste, similes nanque sunt vermibus in terra ortis, quos Græci ἔντερα γῆς hoc est intestina terræ appellant, vulgus onisculos vocat. Secundò latorum, & tertio ascaridum, seu tenuiū. Conscribuntur autem teretum non pauca ab Aetio, & Paulo inditia, quàuis (vt Paulus inquit) non omnia in omnibus signa inquirere oporteat, sed plurima aut nonnulla eorū. Sequitur autem eos qui rotundos lumbricos continēt, incredibilis morsus stomachi, ventris, ac intestinorum, tusses exiguæ eum siccitate irritantes. In somno tremunt, & præter rationem exurgunt nonnolli, & cum clamore expergefiunt, & iterum sopiuntur, quosdam comitatur singultus: quidā verò, & linguam foras protendunt, oculosq; claudunt & taciturni sunt, excitantesque molestè ferunt, ob imbecillitatē vigilare nequentes, & dentibus strīdent, ac superuacuè mandūt, præsertim si infantes fuerint, & quidam eorum neglecti motu pulsus destituuntur, ac refrigerantur atque eorum instar, qui animo linquuntur, tenoem quendam, ac frigidum sudorem exsudant, & vt plurimùm liuescunt. Contingit autem aliquando faciem eis fieri rubicūdam maximè circa malas, verùm color hic rursus in pallorem solito maiorem transit. Quidā etiam pulsum inæqualem habent, obscurū, deficientem, ac recurrentem. Aliis etiam appetitus perditio accedit, & febres augescunt inordinatæ, quæ cùm extremorum perfrictione tertia interim quarta die, vel noctè accessionem sine ratione habent. Alij instar delirantium peregrina in somnis loquuntur, interim cum clamore præter rationē exurgūt, citoq́ue rursus collabuntur. Alij decubitum transmutant continuè dormientes, angoreq́ue vexantur, & ex loco ad locum sese vicissim proiectant, atque multi inuoca

Margin notes: Comment. 55. — Ca. 3. tex. 28. — Quibus inter se differunt, dicta tres lumbricorum differentia. — Pari affecta quae sit. — Qui affectus præter naturam sint lumbrici. — Teretum lumbricorum signa.

uocales omnino persistunt. Interim præter id, quod cibū adnetsantur, si quid acceperint, illi nauseabūdi vix deglutire possunt. Plerisque verò aluus descendit corruptos cibus egerens, & tympani modo venter eis inflatur, & quidam etiam oculos sanguine suffusos habent. Cuncta verò hæc accidūt, tum ab ipsis animalibus in intestinis obuolutis, seu cùm per eadem serpunt, ac rodunt & morsum inferunt, tum ex febrili calore prauos vapores ad cerebrum trāsmittente, ex putrida in ventre collecta humiditate exhalātes, vt Paulus refert. Ex ea itē, quæ præcessit victus ratione poteris lumbricorum generationem percipere, nanq; crassiorum nimirū, & quæ difficulter conficiuntur alimentorū vsus præcessit, ac eadem largius ingesta fuere & maxime frumentacea, eosdem item comperies balneis à cibo vsos fuisse, vt testatur Aëtius libro nono c.39. Cùm verò qui latus appellatur lumbricus, mutatio fit, (si ita dicere libeat) seu permutatio mēbranæ intrinsecus tenuia intestina ambientis in corpus quoddā viuū, ex Aëtio, vt autē Paulus inquit, mutatio est adnatæ in interiori intestino membranæ in materiam animalis modo mobilem, quæ sæpe tota redditur longitudine incredibili, & in his, qui febre carēt abundat, quandoq; in longis, ac diuturnis morbis etiam cū febre accidit, propterea nō ab re continuò stomachi morsus infert, & ad cibos incorrigibilē appetitum, nam quod animatum euasit (vt Paulus refert) in intestinis obiectum alimētum rapit, vt alio statim opus sit, & nisi assumpserit, intestina roduntur, cæterùm ea, quæ accipiuntur, non subcenturiata, seu copiosè digeruntur, sed citò excernuntur: iis occupatos comitatur corporis gracilitas, etiam impotentia, seu imbecillitas cum tarditate, nam quid viuificarum est in intestinis, vbi recens exhibitum cibum cōsumpsit, postea ex ipso solido corpore rodit. At certissimum & minimè fallax indicium eius erit, si cum recrementis quædam semini cucurbitę, seu cucumeris similia excernantur, auctore Hippocrate libro 4. de morb. quem secuti sunt Galenus primò de locis affectis, & Paulus, ac Aëtius locis præcitatis. Decipiuntur autem qui talia excremēta eiusdem lumbrici partus esse dicunt, ab Aristot illud captētes præcitato c. decimonono. 5. lib de natu. animal. cùm dixit, latū autem illud solum intestino adhærēs parit simile cucumeris seminis, quo inditio Medici id genus lumbrici inesse intelligunt. Non enim intellexit Aristot. tale excrementum simile cucumeris, seu cucurbitæ semini esse lati lumbrici partū, tanquam aliud animal, seu veluti quoddam proprium ipsius excremētum, seu pars eiusdē. Sunt etenim excrementa, ex quibus Medici in affectarum sedium, seu earundem affectuum notitiam deueniant in triplici differentia, vt patet, tum primo, tum tertio de locis affectis. Nā aliquando partes sunt sedium affectarum, aut ipsorum affectuum, quæ eorum essentia soluta, vel dissecta excernūtur. Interdum ea quæ in ipsis continentur, nunnūquam aliquod, quod morbosas dispositiones sequitur, excremētum excernitur. In primo itaque excrementorum genere continentur recrementa illa semini cucumeris, seu cucurbitæ similia, si excernātur, quoniam tanquā partes latorum vermium eorundem certissimum ac minimè fallax inditiū sunt, vt quàm dilucidissimè patet apud Gal. eodem primo de locis affectis, vbi de affectuū notis, quæ ex excrementis deprehenduntur, verba faciēs, quæ propriè sunt ipsorum affectuum, vt ramentum vlceris, inquit, si in vrina fabulosum residet, lapidis, cucurbitæ verò seminibus similia excremēta latorū vermium indita sunt, inquit itaque Aristot. Medicos ex iam dictorum excremētorum inditio, intelligere id genus lumbrici inesse, non tanquam ex fœtibus, seu pullis eiusdem, cū ipsum (Hippocr. auctoritate non patiat, sed tanquam pars substantiæ, seu essentiæ, ac proprium excremētum eiusdē lati vermis existens. Ex hoc etenim excrementorum genere non in artificiosam coniecturam, sed in exactam notitiam deuenimus tum affectus, tum partis affectæ, vt latius eodem primo de locis affectis est videre. Huius enim lati lumbrici quandoque partes cōcisæ prodeunt, quæ semel sanè exolutæ nō amplius secundariò cōgiegantur. Interim & ipsi integri excernuntur, vt incredibilem magnitudinis de se præbeant affectum, ex Aëtij testimonio. Sunt quoque (vt diximus) ascarides lumbricorū species vna, circa extrema intestini recti, & ani fibulæ initio, σφιγκτῆρα à Græcis appellatū consistentes (vt liquet ex Aetio, & Paulo) vehementem pruritum iis locis inferentes, ex quo vehementi huius loci pruritu, ac assidua ad egetēdum irritatione, & ipsi dignosci poterunt: hi quoque vt plurimum ab excretione meliùs se habent. Et plurimi eorum manifestè apparent in iumentis malè cibum concoquētibus, quorum malā coctionem fœtor indicat excrementorū, Galeno anctore cōmento præcitati aphorismi. Quapropter & eorundem inditia (vt Aetius asserit) potissimùm ex graueolentia excrementorum sumuntur: indicārt enim paucos assumptos cibos, ac eorundem corruptiones, & frigiditates, ex quibus species hæc lumbricorum generatur, velut eidem Aetio, tum etiam Paulo visum est. Omniū verò trium specierū communis, ac vniuersalis causa (vt diximus) putredo est, ex Galeni testimonio. Paulus autem crudam, crassam pituitosamque materiam, ac putredini accommodam omnium generum originem, ac causam esse scriptū reliquit, ceu suprà adnotauimus. Qua de re cur amplius de eorum caus: pertractare debeamus, non inuenio. Reliquum est vt ad Prognostica veniamus. Quorum primum Hippocratis est secūdo prognosticorum, cùm dixit, Lumbricos quoque teretes eunte in iudicationem morbo, descendete idoneum est magnam autem curam habere conuenit circa eorum curationem, præsertim teretum. nam multi nulla lumbricorū cura habita (vt inquit Paulus libro quatto cap 57.) exesi ab ipsis sunt, & conuulsi interierunt. Alij produnt se lumbricos vidisse, qui ex inguinib' ægri erupetint, vt ipse refert. Quod autem in infantibus, & pueris, atq; iis, qui ad pubertatē accedūt, maximè abundent teretes lumbrici, scriptum reliquit Aetius ex Herodoti auctoritate præcitato loco. Itē quod peiores ex ipsis censentur maiores nothibus, pauci multi, & albis rubri, viuentes etiam mortuis deteriores sunt. Circa initia autem morborum, præsertim febrium generati substantiam suam ex subiacēt corruptione capiunt, circa vigorē vero ex malitia morbi circa declinationē autem ex permutatione omniū in melius, qui sanè citiùs se parantur. Natura etenim ipsos reliquorum recrementorum instar foras propellit, vt idem auctor, simul & Paulus fatentur. Inter omnes autē lumbricorū species minùs periculosi esse censentur ij qui ascarides nominātur, quamuis fortè ex deteriori gignantur materia, tum quia tenues,

Aet. lib. 9. cap. 4.
Pau. li. 4. cap. 57.
Lati lumbrici signa.
Hippo lib. 4 de morb verfus fi. nem
1. de loc. af fect. ca. 5.
1 de loc. af fect. cap. 1
3. de lo af fect cap. 3.
cap. 5.
Lib. 9. cap. 40.
Aet. lib 9. cap 41.
Pau. lib 4. cap. 58.
Ascaridū signa.
Communis lumbricorū causa.
Prognostica.
tex. 18
Li. 9 c. 39.

nues, & exigui sunt, tum etiam quod in loco generentur à principibus partibus remotissimo, intestino inquam recto. Præterea quoniã cùm alui deiectionibus facilè excernuntur, necnon adhibita medicamenta statim eos attingunt, minùs verò quàm teretes iij in pueris gignuntur. Teretes autem ipsis peculiares sunt, vt ex Galeno & Paulo liquet. Inter reliquas autem duas differentias, latos videlicet, & teretes, lati peiores sunt, quàm teretes, Celso auctore. Pro lumbricorum autẽ curatione primò victus rationẽ instituemus vniuersalẽ, ac communem cunctis iam dictis tribus speciebus, deinde particularem per medicamenta curationem, prout quælibet species exigit, cõscribemus, à teretibus exorsi.

Lumbricorũ curatio.

Victus ratio.

Aer itaq; eligatur ad calidum, & siccum parum vergens, potissimùm, vbi febris non adsit, somno mediocri vtantur ac potiùs nocturno, quàm diurno, eoque non à cibo statim, sed per duas saltem horas. Exercitiũ confert, veluti vita desidiosa, seu longum ocium lædit. Id autem prandium præcedat. Aluus lenis esse debet, quod si id sponte non fiat, balano, aut clystere citanda erit. Vitentque animi affectus omnes immodicos, veluti irã, tristitiam, timorem, & id genus reliquas perturbationes, potissimùm à cibo. Quod verò ad eorũ cibos attinet, probi succi esse debent, & qui facilè in membra digerãtur, nec lumbricorum effectricem causam foueãt, vel adaugeant, nec etiam vires superari permittant. Quamobrem & vinum aquosum exhibebimus pro potu, vt Paulus refert, liberalius autem ipsos nutrire ob hoc ipsum oportet, ne alimenti experies lumbrici rosiones pariãt. Dabitur autẽ cibus tum præcipuè, cũ nõ omnino inaniti fuerint (vt ipse inquit.) Quod si insimul alui profluuium adsit, ex quo lumbricos magis abundare sciendum est cibo non distributo, sorbiles ægris cibi dari debẽt, admixtis quibusdam etiam adstringẽtibus, verbi gratia, pytis, sorbis, aut malis punicis pręcipuè acidis, iidem etiam sorbiles cibi infantibus præbendi sunt, quemadmodum iis etiam qui cibum auersantur, eodem Paulo auctore, veluti sunt contusæ pullorum, aut gallinarum carnes, seu eorundem iura, in quibus iam dictæ carnes priùs liquatę sunt, brodia consumata vulgus appellat. Reliquis prædictorum pullorũ, gallinarũ, phasianorũ, starnarum, columbarum iuuenum, turdorum, merularum, ac aliarum paruarum auium mõtanarum carnes exhibeantur. Cappares quoque, & colymbades cum acero cõducunt. Inter olera vtrũque intubum, sonchus, ac senecio competunt, præsertim si cum prædictis carnibus decoquantur, in quibus etiam ea quæ extenuandi vim possidẽt, misceri possunt, potissimùm si febris non adsit, veluti perpetuò vitari debent, quæ infrigidandi vim habent, ac crassam, lentamque pituitam gignere possunt, ceu legumina sunt, pisces, lac, caseus, præsertim vetus, panis non fermentatus, & cuncti cibi, qui ex eo parari possint. Quãtitas autem prædictorum ciborum multa pro vna vice non sit, sed sæpius exiguo cibo vtendũ. Porrò cum & ipse è genere eorum sint, quæ tota substantia præter naturam sint, prorsus quoque eos è corpore expelli conuenit, ex Galeni decreto decimoquarto meth medendi. cap. vlt. Expelles autẽ (vt ipse inquit) si priùs necaueris. Necabis verò amaris medicamentis, viuentes nanque obsistunt intestinis adhærẽtes. At mortui vna cùm stercore expelluntur, expelluntur cum hoc etiam viui, sed stupefacti. & vt quispiam dixerit, semimortui facti. Verùm quoniã non ita vehementiora medicamenta desiderant teretes, quemadmodum lati, & ascarides, vt patet eodem 14. methodi medendi, cap. 19. propterea de medicamentis, quæ teretibus competunt primo pertractabimus, quorũ primum absynthium est, ab eodẽ Galeno ibidẽ descriptum præsertim si pueri nõ fuerint, ipsius autem cremor assumatur aut etiã abrotoni, vt inquit Aëtius. Pueris verò mixarũ decoctũ mentha admixta præbeatur, ex eodẽ auctore, febre non existente, aut si eadẽ sit exigua. Illud etenim animaduertendũ est, quod si febris adsit, & eorum curatio, cũ ea quæ febricitantibus conuenit, coincidat, mitioribus, ac simplicioribus sanè remediis vti oportet, ab acribus autem febres magis exacuuntur. Potui igitur dabitur (vt Paulo visum est) chamæmelorum, vel myxariorum decoctum, aut etiam ipsamet myxaria decocta esui præbeantur, vel eorundem decoctum chamæmelorũ cũ modico rosaceo, vt Aëtius asserit. Item sereos succus aut coriandri semen cum aqua calida, vel cum posca. Similiter & auriculæ muris decoctũ vel cornu ceruini ramẽtum, ac olei immaturi amarissimi cochlearia duo absorbeant. Nã qua amarum est (vt idem Paulus fatetur) lumbricos occidit, qua lubricum, detrahẽs ipsos cum stercore reddit. Sunt etenim amara omnia nedum ad interficiẽdos lumbricos idonea, verùm etiam ad fœtum viuum enecandum, & mortuum eiiciendum, quemadmodum liquet octauo de simplicium medicamentorum facultatibus, ca. de filice, ac etiam de myrrha. Et propterea idem oleum omphacinum cum ptisana decoctum præberi debet, Aëtio teste. Cunctis verò tam infantibus, quàm adultis febrientibus, vel non febrientibus, ex eiusdem auctoris testimonio confidenter exhiberi possunt, etiam si trimestres fuerint infantes, vermes terreni cum sapa. Si verò sapã non admittant cum hydromelite, aut vt libet præbeto, nihil verius. Neque vtilitate contempta, septem numero dato. Nos verò cùm syrup. ex acetositate citri infrascripti puluisculi drachm. j. indifferenter infantibus, ac adultis febrientibus, & non febrientibus exhibere consueuimus. Qui recipit seminis, quod lumbricorum vocant, drach ij. cornu ceruini vsti, seminis citri, & portulacæ ana drachm. j. & s. fiat puluis. Item eiusdẽ acetositatis citri vnc. j & vnc. s. succi menthæ assumentes, laborantibus sæpè salubriter tribuimus. Cataplasma insuper (ex Aëtij testimonio) confici poterit ex lupinorum farina in hydromelite decocta, illúdque imponendũ. Vmbilicus autem felle taurino illiniatur, aut melanthiu cum lacte muliebri trito, seu absynthio, aut abrotono pinguibus ficubus admixtis. Insuper vniuersa spina ex medulla ceruina inungatur, Humido etiam fotu ex oleo chamæmelino, vino, absynthio, & aloë præcordiis accũmodato (vt inquit Paulus) vtare, præsertim si ægrotãtes inflammationem, seu distentionẽ in visceribus experiantur. Atqui nos ex theriaca terra lemnia, luto armeno, aqua rosacea, ac aceto medicamentum parantes temporibus, naribus iugulo ac carpis vtrisq; applicari præcipimus. Ex vtraque item mẽtha, & absynthio, ac persicæ foliis insimul contusis adiecto aloës puluere, lupinorum farina, atque torrefactis micis panis cũ aceto, & aqua rosacea medicamentum ventriculo imponendum paramus. Interim chiam mastichẽ, ac cinnamomum adiciẽtes. Insuper ex absynthij, ac persicæ foliis contusis, felle taurino, aloë, ac farina lu-

Medicamentorum ratio.

Teretum lumbricorum medicamenta.

piuorum

pinorum adiectus, cum oleo de absynthio, & amygdalarum amararum cataplasma ex oxymelite paramus, vmbilicoque imponimus. In quem etiam vsũ Paulus ceratum probat sumptis aloes, absinthij, farinę lupinorum, seriphij, melanthij, singulorũ scrup. 6. ceræ vn. j. s. chamæmelini quod satis est, felle taurino arida læuigantur, & ceratum conficitur. Si autem febres non molestant, quinimo ad integritatẽ, aut totius morbi declinationẽ ventum est, acrioribus, ac efficacioribus medicamẽtis vtendum erit, præsertim robustis corporibus. In quem vsum seriphij decoctum, vel calaminthæ, seu ptereos vtẽdũ, vel cardamonij semen, vel mali punici acidi radicis ius ad tertias redactum præbeto, vel sãtonicum, vel abrotonum, vel etiã ambo simul cum melle in catapotia cocta, vt inquit Paulus, aut brassicę, seu erucæ semen læuigatur, seu absynthium solum, quod etiam frequenter abundè fuit. Similiter si terni lotæ aloës scrupul. præbeantur, remedium est laudatissimum, eodem auctore, acetum etiam scyllinũ præsertim ætate prouectioribus confert, vt ipse inquit chamæpithyos, marrubij, ac etiam helenij decoctum, thymi, & pulegij. At Celsus contritum semen vrticæ, aut brassicæ, aut cumini cum aqua, vel mentham cum eadem, vel absynthium decoctum, vel hyssopum ex aqua mulsa, vel nasturtij semen cum aceto contritum, & pueris dari iubet. Prodest insuper ab inferioribus partibus mulsam iniicere copiosiorem, quo lumbrici mellis dulcedine illecti deorsum descẽdant, vt idem inquit Paulus. Nos verò in hunc vsum consueuimus cũ pauco sale, aut saccharo lac per clysterem iniicere asininũ, aut caprillum. Quandoque verò ex gallinarum, seu pullorum iure, saccharo, & ouorum luteis clysterem componimus, ac iniiciendum mandamus. Si autem putrefacti lumbrici in alto corporis, aut per pharmacorum potiones enecati non excernantur, sed potius vapores sursum mittant, educendi sunt, aut aloes, (vt inquit Paulus) aut medicamenti amari ex ea confecti potione, In quem etiam vsum, si febris valida infestet, rhabarbarum cum melle rorido in myxarum, ac tamarindorum decocto dissolutum præbere consueuimus. Quandoque etiam, febre valida non existente, agaricum imponimus, ac cum prædictis commixtum exhibemus Neque enim (vt ipse Paulus refert) expers præsidij erit mediocris alui euacuatio: & in vniuersum omnia, quæ lumbricos educunt, aut per acredinem occidendo, aut per amaritiem subducẽdo, aut ad excretionem irritando, aut per consequentem ad ea quæ exhibentur, lumbricitatum efficacia cognoscuntur, vt liquet ex Aëtio. At si qui sunt, qui lumbricis cum alui profluuio infestentur, eos fluorem inspissando, & concoctionem, tum per cibos, tum per cataplasmata in melius permutando curare oportet. Inquãtum enim fluxiones inualescũt, tantum etiam lumbricorum generatio augetur, vt idem Aëtius testatur. Qua de re prępotationibus vtendum erit, inter quas plantaginis succus est præferendus, ipsámque plantaginem aridam absumant, nam ex æquo vtrique & fluori, & lumbricis efficax est. Licebit autem & in hoc casu vermibus terrenis, quemadmodum antea dictum est, vti. Cõiicienda ita sunt in cataplasmata ad fluxiones sistendas concinnata ea, quę ad lumbricos sunt prędicta, & quę fluorem nõ exacerbãt, velut est absynthium, abrotonum, santonicum, malicorium, acacia, & balaustiũ, galla, pteris, eisque similia cum cruda, hordeaceáq; farina (vt liquet ex Aëtio, & Paulo.) Insuper extrinsecus ventri imponatur medicamẽtum ex aloe, melino, & vino, Hoc etiam appetẽtiam excitat: sæpius autem & absynthium cum eisdem misceatur, vt inquit Paulus.

Latorum lũbricorũ curatio per medicamẽta.

Latorum verò lumbricorum curatio licet cum pręcedenti concordet ex Aëtij, & Pauli testimonio, quare iam dictis etiam vti possumus, tamen vt Galeno visum est 14. metho. meden. id quod etiam videtur confirmare Celsus præcitato loco, vehementiora medicamenta lati lumbrici desiderant, quam teretes. Huiusmodi est filix (inquit Galenus eodem loco) maximè radix eius, vt idem Galenus scriptum reliquit octauo de simplicium medicamẽtorum facultatibus, latũ enim lumbricum interficit, si quis eam drachm. iij. in melicrato ebibat, vt ipse refert. Ad quem modum mirum non est partum viuum enecare, & mortuum eiicere. Item centaurij decoctum potum, & ab inferioribus partibus inditum, calaminthæ, dictamni, vel pulegij cõfert, vt ex Paulo liquet. Poterunt etiam & in potu vermes terreni (vt dictum est) exhiberi. Propriè autem ad ipsos facit auriculæ muris succus duorum cyathorũ mẽsura cum vno cyti cyatho, potatus, celerrimè namque ipsos educit, vt liquet ex Aëtio. Nec minùs aqua potui dari debet, in qua lupini, aut cortex mori decoctus sit, aut cui adiectum sit cõtritum, vel hyssopum, vel piperis acetabulum, vel scãmoniæ paululum, vt Celsus testatur. Vel in hunc modum (ex Aëtio medicamentum paretur. Recipe corticis radicis mali punicę acidę in suprema parte delibrati, piperis cuiusque drachm. iiij. cardamomi drac. 6. marrubij drach. ij. mellis despumati quantum sufficit, præbe ex eo cochlearium, post allij comestionem (vt ipse præcipit.) Id quoque medicamentum Paulus scriptum reliquit. Verùm vt ex toto affectus discutiatur, vt idem inquit, theriacen quoque exhibebis, Pari modo, & qui ascarides nominantur, vehementiora medicamenta desiderant, ex eiusdẽ Galeni decreto, minimeq; eorum curatio negligenda est, sed citra dilationem perfici (vt inquit Aëtius) debet. Quare acri muria infusa, aut absynthij decocto oleo admixto vacuandi sunt, vel cẽtaurij decocto cum nitro, & melle, aut absinthij, aut chamæleontis, aut hyssopi, vel pulegij, seu calaminthę, aut lupinorum. Infantes verò glandibus ex melle cum salis momento vacuari debẽt, vt inquit Paulus. Poteris & tu prædictis glãdibus adiicere stercoris muriũ, salis gemmæ, agarici, ac pulueris hieræ simplicis parum. Vbi verò recremẽta prodierint, affectu, locus illiniendus est simplicibus quibusdam medicamentis, vt acacia, hypocistidis, rhoisq; succo cum alumine liquido, aut alio eiusdem generis adstringenti medicamento. Coacta etenim ab adstringentibus affecta pars corroboratur, aptitudinẽmq; ad animalculorum generationem amittit, atque ascaridas ipsos excludit, vt liquet ex Aëtio. Eadem quoque, ac similia adstringentia in aqua maris, aut adstringenti vino decoquantur, & eo calido aluus foueatur, ac irrigetur. Cæterùm ab eodem Aëtio medicamentum pueris & iis qui perfectæ sunt ętatis conuenientissimum scriptum est, id verò est, Carnem veterem salitam pinguedine derasa sublõgam, & rotundam formabimus, atque ita adaptatã podici, ac adstrictiori ani parti intrudemus, ligamẽtóq; adhibito, quandiu sustinere possint, inditam sinemus, deinde soluemus: prædictáque infundemus,

14. metho. meden. cap. 9. 8. de simp. facult. ca. de filice.

Ascaridũ medicamẽta. 14 metho. in fine. Aet. libr. 9. ca 42. Li. 4. c. 58

atque illinemus. Idē etiam remedium sæpius repetētes, in quam etiam figuram casei, præsertim quod vulgus siculum nominat, portio quædam si redigatur, melleque illinatur, ac sæpius immittatur, confert, vt nos non raro experti sumus. Conducit quoque ad teretes educendos etiam infantibus.

Περὶ ἡπατικῶν. Id est, De hepaticis, vel iis, qui iecinoris imbecillitate laborant.

CAP. LXXXII.

QVIC parti, quemadmodum & cæteris omnibus, duplex morborū genus euenire consueuit, Galeno teste quinto de locis affectis, ca. 7. Quorū vnum a sola intemperie citra tumorem, præter naturā ortū habet, alterum vni vnà cū intemperie tumor quoque infestat, vt inflammatio, erysipelas, scirrhus, inflatio, aut à crassis, & viscosis humoribus obturatio (idque in extremis vasorum partibus) interdum etiam abscessus, aut exulceratio ipsum exercet, vt liquet ex Paulo ca. 46. libri tertij. Nos verò de iis hepaticis affectib⁹ pertractare hic intēdimus, in quibus affectus ipse, iocinoris imbecillitas duntaxat est, nāque hos solos propriè iocinorosos, seu hepaticos medici nominare consueuerunt, quando videlicet, citra aliquod manifestum in viscere malum proprijs actionibus debilitatur, tunc etenim egrum hepaticum appellant, vt liquet apud Galenum cum quinto de locis affectis, & octauo de compositione medicamentorum secundum locos, tū etiam tertio de causis symptomatū, quem postea secuti sunt Paulus præcitato loco, Aetius capite primo libr. decimi, & Alexander capite tertio libri octaui, quemadmodum etiam cœliacos & stomachicos vocare consueuerunt eos, qui neq; inflammationem, neque aliquem alium præter naturam tumorem in visceribus habent, sed tantùm imbecillitate laborat ventriculus, seu stomachus. Cùm vero viscus hoc non vnam duntaxat, sed plures actionum facultates habeat, contingátque sæpè vnam ipsarum præcipue lædi, interim duas, & tres, atque etiam omnes quatuor simul, vt liquet apud Galenum præcitatis locis, præsertim eodem octauo de composit. medicamentorum secundum locos, c. 6. nimirum autem vnius est attrahere cibū, & alimētum in sese, alterius verò ipsum attractum obuoluere, & cōtinere donec permutans ipsum suipsius faciat partem, quæ facultas (permutans [illegible] cet) principalissima, & fere prima ipsius est, quā alteratiuam vocamus, hæc inquam concoquere, permutare, seu alterare, atque assimilare sibipsi alimētum debet, at ea, quæ iuxta hanc alterationem temanēt recrementa per aliam facultatem, quam excretiuam & expulsoriam nominamus, expelluntur, hanimque facultatum quædam omnibus corporis nostri partibus communes esse dignoscantur, ceu attratrix, retentrix, & expultrix, velut etiam reliquæ, quę generatim alteratrix nūcupatur, speciatim vero huic visceri quam principalissimam eius nominauimus) sanguifica appellari solet, vt eodem quinto de locis affectis, patet, ac sexto de Hippocratis & Platonis dectetis, propterea cùm iocinoris imbecillitatem dicimus, non eam, ex qua facultates illæ, quæ communes sunt singulis corporis partibus, imbecilles redduntur, intelligere volumus. Nam si hoc modo subintelligeretur, non propria esset iocinoris affectio, sed communis singulis corporis partibus, veluti & tres illæ facultates, attratrix videlicet, retentrix, ac expultrix communes sunt, sed eiusdem iocinoris propriæ facultatis imbecillitatem subintelligimus. Appellamus autem eam propriam, propterea quod nulli alteri corporis parti communis sit, seu cæteræ modo dictæ: & quāuis ea cōtineatur sub altetatrice facultate generatim dicta, speciatim tamē sanguifica vocatur, ex propria dicti iocinoris essentia, seu substantia, ac peculiari quadam eiusdem intemperie orta, ex qua substantiæ proprietate, ac specie propriam quoque esse functionem oportet, veluti in singulis aliis instrumentarijs partibus, ex substantiæ proprietate propria quædam functio consequitur, & propterea redditum a ventre succum sibipsi similem efficit, maxime nanque rubrum & ipsum cernitur, perinde ac sanguis, idcirco carni, substantiæque suę, quę a quibusdam Medicis parēchyma nūcupatur, quasi interfusionem dixeris, prædictum succum similem efficit. Nam vnumquodque instrumentarium animalis membrum compositum cum sit ex alijs simplicioribus partibus, propriū quiddam in substantia ita adeptum est, vt nihil aliud in vniuerso animalis corpore simile reperiatur. Nihil itaque mirandum est, si iecoris corpus ex propria sua natura functionem propriam consequutum sit, quæ quidem sanguinis generatio existit Galeno auctore præcitato libro sexto de Hippocratis, & Platonis decretis, & quarto de vsu partium: cùm vnumquodque membrum succo substantiæ suæ quàm simillimo nutriatur, eúmque sibi alterando, & immutando præparet. Sanguinis igitur generationem nihil aliud, nisi caro iecoris prouenit, quæ quidem caro, sicut suprà demonstrauimus, proprium corpus iecoris est. Cum itaque hæc oblata est propter imbecillitatem duntaxat ex aliqua intemperie ortam, tum hepaticum affectum peculiariter ipsum nominabimus, ac ęgrum hepaticum appellabimus. Nec quispiam mirari debet, quòd affectio iecinore ac eiusdem propria substantia oblata, ceu quauis alia nostri corporis parte, vna duntaxat eiusdē functio vitietur, reliquis illæsis permanentibus, licet omnes ex proprio temperamēto, ac substātia eiusdem oriantur, nec quod omnes eius virtutes simul lædantur, aut aliæ magis, aliæ minus, aliæ illæsæ in totum sint (vt Galenus scriptum reliquit tertio de causis symptomatum) non enim omnes vt ipse inquit, similem in instrumentis statum requirunt, quo fit, vt licet tota particula secundum eius temperamenti proprietatem agat, tamen in quolibet instrumento alias alia facultas, vel fortior, vel imbecillior fit, facta ad actionem relatione, vt eodem quinto de locis affectis, liquet. Verum [illegible] hæc peculiaris ipsius iocinoris existens [illegible], velut quælibet alia, lædi possit, neque etiamsi quomodolibet ipsa oblædatur, hepaticum nominabimus. Nam si ablata esset, vt eadem vitiata, nequaquam hepaticus affectus dici posset, sed cum ipsa duntaxat diminuta fuerit vt liquet apud Galenum eodē octauo libro de compositione [illegible] motú secundum locos, & tertio de causis symptomatū (quo loco similem a [illegible] iocinori meri [illegible] in hepaticis dixit, iis qui imbecillo vētr[illegible] accidunt quādo is quidem appetit, sed cibos, qui [illegible] mouet, cùm nō cōcoquat [illegible] grauatur, & [illegible] ad intestina demittat, atq; is quidē ad vomitū quoq; cōcitatur. Iecur autē, cum vomitione aliquid ad [illegible] uitionē facit, quòd

Hepatici seu iecorosi qui appellantur.
5. de lo. affe. cap. 7.
8. de comp. med. sec. loc. cap. 6.
3. de caus. symp. ca. 2.
5. de lo. affe. cap. 7.
6. de Hip. & Plato de. ca. 4. & 8.
6. de Hippoc. decre. ca. 8. 4. de vs. par. ca. 3.
cap. 3.
cap. 7.
8. de comp. med. sec. lo. cap. 6.
3. de caus. sym. ca. 2.

quòd nutrimentũ per vasa quæ in mesenterio sunt, veluti per ora quędam attraxit, rursus per eadẽ semicoctum ablegat. Quo fit, vt hoc symptoma (vt ipse refert, semicoctorũ ciborũ vomitioni ad portionem se habeat. Verùm quanquam id accidat circa initia, nondum magnam debilitatem hepate habente, sed adhuc concoquere, & alimentum alterare velut ad formam sanguinis potẽre, aucta tamen affectione distributum alimentum diminutè cõcoctum ad sanguinem in viscere prius existentem admiscetur, corrumpitúrque temporis progressu etiã hic vna cum alimento circa ipsum non cõcocto, vt præcitato libro 8. de composit. medicam. secun. loc. cap. 6. patet: exinde fit, vt nedum diminutè, sed etiã deprauatæ functio oblæsa sit. Ex iis itaque constat affectionem hepaticam, de qua hic verba facimus, nihil aliud esse, quàm imbecillitatem actionis propriæ eiusdem iocinoris ex aliqua intemperie ortam citra aliquod aliud manifestum in viscere malum. Nam omnium facultatum essentiã in peculiaribus partium temperaturis consistere clarum est in Galeni doctrina, præsertim libro primo de præsagitione ex pulsibus, libro de multitudine, ac quinto de locis affect s. Proinde non ab re, cum iecur ad aliquam octo intemperaturam labitur, virib⁹ ipsius, ac propriæ eius facultati noxa accidit. Quòd verò in hac affectione iecur oblæsum sit, ex eiusdẽ propriæ facultatis noxa liquet. Percipitur autem ea ex specie excretionis (veluti etiã assimilarunt, qui ante Galenu fuere) maxime simili carniũ loturæ, præsertim cruentarum, atque recenter enectarum. Quinimò si quis id, quod excernitur, aquosum sanguinẽ nominet, clare quoque illud interpretari videtur, quemadmodum scriptum est ab eodẽ Galeno præcitatis locis, tertio scilicet de causis symptomatum, octauo de compositione medicamentorum secundum locos, & quinto de locis affectis. Nam si fæci sanguinis similia per aluum excrementa deiiciãtur, ita quòd qui excernitur sanguis & nigrior, quàm pro natura, & splendẽs appatuerit, vtpote sanguine, & nigra bile commixtis, licet iecur affectum quoque esse coniiciendum sit (vt eodem quinto de locis affectis, liquet) indicium tamen est ipsius hepatis superassantis sanguinem. Qitate eius affectio humidę deiectioni ventris est assimilis, quę ad exactam quidem perducta est concoctionem, non tamen diductionem est consequuta. Nam sicuti hanc quoque vẽter omnino ab ipsa grauatus excernere cupit, sic iecur vbi affatim diducti in ipsum nutrimẽti fructũ cæpit, non patitur id amplius apud se morari. Cum verò id recta progredi quauis ex causa nequeat, necesse est retro ad ventrem recurrat, & propterea is, quem mox diximus, sanguis in tali affectione apparet, in qua non in propria essentia, veluti in modo dicta affectione iecur affectum est, nec peculiaris eius actio oblæsa, sed propter frustratam sanguinis diductionẽ ab eius multitudine grauatum, cùm ampliùs retineri non possit, necessum est retro iterum ad ventrem, ac intestina recurrat. Deuenit autem ad dictum statum, qui ex ventre in iecur deductus est succus, cum is, propterea quòd vlterius in corpus non diducitur, inibi diutius moratur. A nõnullis autem talis excretionis species dysenteria quoque nominatur, vt liquet tertio de causis symptomatum, seu prædicta cruenta deiectio, quæ ex iocinoris imbecillitate prouenit, appellari cõsueuit eodẽ Galeno teste libro quarto de articulis. Quanuis errent (vt ipse inquit quarto de loc. affect.) [illegible] affectum putantes esse dysenteriam. Alexander hepaticam dysenteriam appellat. Interim verò contingit, quòd pars aliqua cum affecta sit, viribus ipsius iam factis robustioribus, præsertim ob expulsricis facultatis robur, per ipsum hepar expurgetur, etiam dum integra constat valetudine: sed tantum ratione plenitudinis affecta, & proinde excretio sequitur synceri sanguinis, similis ei, qui ab hostia interfecta profundi consueuit, ac per circuitum repetit. Id autem euenire solet, vel mutilato aliquo membro, aut vbi quis in exercitatione educatus ad otium se cõuerterit, vel etiam mulieribus retentis mensibus, qui etiam affectus à nonnullis cruenta dysenteria vocatur, in qua affectione neque iecur ipsum oblęsum est, quamuis per ipsum partium aliqua purgetur, propter aliquam iam dictarum causarum. Cum itaque sanguinolentæ excretionis per sedem (præter eam, quam in propria iam dicta dysenteria euenire diximus) tres sint differentiæ, vt eodem tertio de causis symptomatum, scriptum est, ea duntaxat iecur in eius propria essentia, ac facultate oblæsum esse ostendit, in qua per aluu excernitur sanguinolentus humor, talis cõsistentiæ, velut si quis sanguinẽ cũ aqua cõfudisset, seu velut si quis victimę recens mactatæ carnes aqua lauisset (vt diximus. Nã in alijs duabus, aut iecur oblęsum non est, aut secundum aliam quandam facultatem noxam patitur, in qua item affectione sensim homo, moráque temporis læsionem in alimento, & colore contrahit, ceu sexto de Hippocratis, & Platonis decretis scriptum est. Ex quo duntaxat colore iecur affectum esse nouit Galenus (vt patet quinto de locis affectis.) Quòd verò ex eiusdem propriæ facultatis læsionis modo qualitas affectus percipi potest, nulli in dubium venit. Est autem id sympt. in genere noxæ functionum naturalium, alteratricis scilicet, ac magis speciatim sanguificæ ipsius iocinoris, quę nõ ablata, neque deprauata est, sed diminuta, ac imbecilla. Cuius imbecillitatis causa quęuis intemperies esse poterit, vt ex iam dictis colligitur, & licet hæc intemperies possit generari circa contentas in ipso iocinore venas & arterias, & iuxta materias in spatiis ipsarum contentas, necnon iuxta propriam ipsius hepatis substantiam, quam Erasistratus παρέγχυμα Græcè appellat, affusionem, seu perfusionem Latine dixeris, vt eodem octauo de compositione medicamentorum secundum loc. cap. 6. a Galeno scriptum est, quoniam facultas hæc, quæ sanguifica dicitur, in iocinoris proprio corpore, seu propria substantia consistit (vt sexto de Hippocr. & Platonis decr. cap. 8. liquet) propterea & eadem substantia, seu idem corpus intemperatum reddi oportet quo affectus hic generationem habeat, nõ negantes, quòd interim primò, interdum verò secundariò ipsum oblædi possit, tunicis videlicet vasorum, aut humoribus in eorum cauitatibus cõtentis, siue vtrisque primariò affectis. Calida igitur intemperie circa hepar existente, imbecillitatémq; iocinoris generante colliquationes fiunt primum humoru, deinde etiam carnis ipsius hepatis, & euacuatur per ventrem bilis crassa, graueolens & abunde colorata, quemadmodum in pestillentibus febribus contingit, assat præterea eadem, & adurit cum contentos in ipso humores, tum eos, qui per mesenterij venas deferuntur. Item in ea inappetentia adest, sitis vehemens, febris intignis, ac vitiosoru humo-

Marginal notes (left column): *Quid sit propriè hepaticus affectus, seu iecoris imbecillitas.* — *Lib. 1. de præsagi. ex puls. ca. 4. Li. de multitud. ca. 3. 5. de lo. affe. cap. 7. Per affectũ dignoscitur.* — *3. de causis sympt. c. 2. 8. de cõp. med. secun. loc. cap. 6. 5. de lo. aff. cap. 7. Loco citat.* — *cap. 2.* — *4. de artic. cõmen. 40.*

Marginal notes (right column): *5. de lo. aff. & loco citato. Alexand. li. 8. cap. 3* — *Sanguinolentæ excretionis differentia quot sint. cap. citato.* — *6. de Hipp. decr. ca. 3. Loco citat. Quis affectus sit.* — *Causa.* — *Si ex calida intemperie fiat, signa.*

Loc. citatis.

rum vomitus, Galeno teste octauo de compositione medicamentorum secũdum locos,& quinto de locis affectis. Sæpè etiam æruginosa vomunt,ac similes appareut deiectiones. Linguam habent scabram,corpus siccum,& gracilius videtur tanquam iecore colliquescente,& in eructas sanies cõtabescente. Temporis autem spatio etiam ex ipsa substãria tandem particulæ lõgè fœtidissimè deferri cernuntur, Alexandro teste præcitato capite tertio libri octaui. Cæterùm(vt ipse inquit)ex temperamẽto ægri,ætate,anni tẽpore, & prægresso victu reliquum licet firmioris cognitionis gratia capere. Nam temperamento calidi sunt, & tenues habitu, pilosque densos habent,curis deditì, & animo iracundi.

Si ex frigida intemperie laborant, signa.

Qui verò ex frigida iocinoris intemperie laborant,eis neque assiduæ excretiones, neque multæ fiunt,durat tamen affectus diutiùs,& per aliquos dies profluet ipsis venter maiori copia,cuius neque fœtor similis est iis, qui ex calore sint liquefacta, neque color similis,aut cõpages,verùm minùs grauèolentia ab his excernuntur,speciẽ putrefacti sanguinis,non colliquatæ carnis habentia, aliquando id quod excernitur,veluti sanguis niger apparebit, verum diligenter consideranti neque sanguis niger est,neque grumus,sed velut limus quidam sanguinis crassi, qui propè ad atram bilẽ accedat: & plures,ac ægrè iudicabiles colores circa eiusmodi affectionem in egestionibus apparent, & nonnulli eorum,non solùm non perdunt cibi cupiditatem, verumetiam interdum multò magis,quã antea se appetere aiunt, cõtentos autem in iocinore humores crassos, atque ad fluxum, & motum contumaces reddit,id verò,quod ad ipsum fertur,& pituitosum & crudum,& semicoctum efficiunt, quemadmodũ Galenus pręcitatis locis scriptum reliquit,facies in istis non collabitur, febris tamẽ languida in eis apparet,reliquum etiam corpus,temperamentũmque ad frigidius magis inclinare videtur,ad hæc pręcedens victus talis deprehenditur,item vita occisior, balnea copiosiora,& intempestiua, eáque post cibum, vt ex Paulo, ac Alexandro liquet.

Si ex sicca, signa.

Vbi autem sicca fuerit iecoris intemperies,recremẽta ficciora erunt,corpus siccius,& tenuius, sitim magis conciliat, & deiectiones alui paucæ, & crassiores apparebunt.

Humida intemperies signa.

Quemadmodum,si humida fuerit neque sitim efficiet,neq; siccitatẽ,sed magis etiã linguæ humiditatẽ neque vlla sitis vrget,& vultus totúmq; corpus diu non collabitur. Postea autẽ deiectiones ventris plurimę apparent, magísq; tenues, & aquosiores reddit humores, vt liquet ex præcitatis auctoribus. Si autem humida, vel sicca intemperies calidę,vel frigidę fuerit admixta,hęcmet indicia ipsam demonstrabũt insimul permixta,& prout variè permiscentur,varias indicabunt cõpositas temperaturas. Huius affectionis curatio haudquaquam despicienda est, quoniam nonnulli propter

Prognostica. Comm. 40

curantiũ inscitiam(vt Galenus inquit quarto de articulis)perierũt. Quomodo autem causa fuere medici, vt ægrè morerentur,ibidem declarauit. Ex calida item intemperie, si iocinotis imbecillitas fiat,

Gale. 8. de compositio. medi. sec. loc cap. 6. Pau. lib. 3. cap. 46.

quamprimùm rite curari debet. Nam tẽporis spatio colliquationes ex ea fiunt,primùm humorũ,deinde etiam carnis ipsius hepatis, quinimò totum corpus absumitur (vt ex Galeno,& Paulo liquet.) Nec minùs, si ex frigida intemperie ortum duxerit,paruifacienda non erit eius curatio. Nam tractu temporis, corrupto in viscere sanguine, febris superuenire solet, quę tamen ab imperitis medicis vsque adeò negligitur,vt laborantem interdum nequaquam febricitare putent,quinimò si vltro ea intemperies frigida augeatur, permutabitur ad aquã intercutem,quemadmodum idem Galenus quinto de locis affectis, scriptũ reliquit.

cap. vlt.

Curandi methodus.

Scopus autẽ curationis in huiusmodi affectionibus communis, ac primus est, iuxta intemperiei contrarietatem, hoc est,vt intemperiem ad contrarium deducamus. Peculiaris autem vnicuique per cuiusque cõtrarietatem:nam calidam dispositionem semper refrigetare oportet, frigidam verò calfacere, similiter humidam exsiccare,& siccam humectare, Galeno & Aetio testibus.

Gale. 8 de compositio. medic. sec. loc. cap. 6. Aet. libr. 10. cap. 1.

Cæterùm pro eo scopo perficiendo,quæ à parte affecta sumitur indicatio adiicienda est, cùm princeps membrum sit,iecur vniuerso corpori dispensans alimenti materiam. Qua de re omnibus hepaticis remediis,pro quacũque intemperie curanda,tum quæ per os sumuntur, tum quæ forinsecus imponuntur,aliquid ex adstringentibus admiscere oportet, quo firmitas visceri conseruetur. Id quod scriptum reliquit Galenus 13. method. medendi, quem postea sectati sunt Paulus, & Aëtius.

13. metho. cap. 16 & 17.

Victus ratio si ex calida hepatis intemperie fiat hepaticus affectus.

Si igitur calida fuerit iocinoris intẽperies, aër eligendus est ad frigidum vergens, somnus moderatus,atque nocturnus,quies præcipienda, curãdúmque oportet vt aluus humecta sit. Quod si natura perfici nequeat,arte perficiatur lenientibus clysteribus. Immodicę animi perturbationes cauẽdæ sunt ira præsertim,curæ,ac solicitudines. In vniuersum autem cibi erunt,qui mediocriter refrigerent, nec obstruant, vt inquit Paulus, atque illi magis deligendi sunt,qui probè distribuuntur,& robur,temperiémque inducunt,& vim abstergendis visceribus,aperiendísque efficaciam habeant, Alexandr. teste. Quapropter cremor ptisanæ, atque etiam ipsa prisana magnopere conducunt. Seris item, & cichorium interim crudum, interim coctum cum coriandro assumptum. Item decoctum ipsius, succúsque epotus, denique mulsæ iniectus & calidis, & frigidis iocinoris vitiis opitulatur, vt inquit Paulus,eiusdem quoque generis sunt intubus, & sonchus,& cætera,eiusdem Pauli,& Alexandri auctoritate. In hunc etiam vsum lactuca quoque dabitur cum apij radice,& betę percocta,aut eadem per se, licet commodior sit, si acetum inter coquẽdum recipiat:vt idem refert Alexander. Quandoq; eadem, & reliqua modò dicta olera in Gallinarum,seu pullorum iure decoquantur,quamuis multa iura,præsertim pinguia vitanda sunt,eorundem etiam pullorum,seu gallinarum,perdicum,seu phasianorum, turdorum,aut turturum, & paruarũ auium carnes gustare poterunt cum aliquo prædictorum olerum decoctas,anserum quoque ventres conferunt,quẽadmodum anates,ac omnia, quæ in paludibus degunt,nequaquam offerri debẽt. Saxatiles pisces offerri possunt,& si non admodum magna fuerit calida intemperies,aut obstructio iocinoris,cibos validos offerre conuenit,qui ægrè conficiantur, vt patet ex eodem Alexandro. Cæterùm fructus pomacei,pepones, mala dulcia, & cotonea bene matura præberi possunt,item malorum punicorum grana, & ante cibum modicum, & cum pane dare conuenit, nam iecur admodum imbecille, & stomachum collapsum firmare possunt, vt idem inquit Alexander,maximè si æger ingenti siti crucietur. Pręberi insuper possunt cerasia,& pyra adstringentia,

gentia, sorba, vel mespila, non tamen sæpius adhibita. Castaneæ quoque tutò sumuntur, nam boni succi sunt, & non citò à calidis intemperiebus corrumpuntur, præsertim decoctæ. Verùm nihil adeò hepaticis opitulatur, vt vua passa, quæ licet cótemptibilis videri possit ob familiaré eius vsum, vt Galenus inquit octauo de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 7. hoc ipsum tamen (vt ipse refert) eam facit vtiliorem, nam cùm familiaris nobis sit, intantum adstringens est, quantum opus habet viscus affectum. Habet autem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coërcédi maligna, estque ipsa haud facilè putredini obnoxia, & vltra hæc secundum totam substantiam visceri ipsi familiaris est, & propria Nuces autem, pistachia, & nuces pineas vitare oportet vt inimica (eodem Alexandro auctore.) Pro potu vinum omnino circuncidatur, nisi alterã ob causam (nempe stomachi imbecillitatem) illud requirant, tunc enim tenue, & quod Græci ὀλιγοφόρον vocant, & dilutum aliquod exhibeatur, vt Paulus præcipit. Verùm pro eo vtatur succo malorum punicorum acidorum, aut aqua hordei, seu aqua in qua cichorium fuerit decoctum aut seris, siue sonchus, adiectis coriandri seminibus præparatis, Asclepiadis auctoritate, Galenus octauo de compositione medicamentorum secundum locos cap. 8. nonnulla medicamenta pro huius affectionis curatione approbauit, inter quæ primùm est, si succi cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis trib⁹ dabis, mellis attici cochleario addito, quod medicamentum Asclepiades, Antonij Musæ esse dicebat, aut picridis recentis, seu seridis recentis succi cyathum vnum cum aquę mulsæ calidę cyathis tribus. Est nanque prædictorum olerum, præsertim cichorij, & seridis facultas subfrigida, & subamara, ac moderatè adstringens, & propter has qualitates optima pharmaca calidis intéperaturis ipsius hepatis existũt, vltra hoc enimquod moderatè refrigerant, amplius & robur visceri addunt per adstrictoriam facultatem, insuperque cómissuras osculorum venarum in sima visceris parte ad eas, quæ in gibba sunt, extergunt, neque frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditaté absque adstrictione, aut amaritudine possident, facere solent. Vtilis autem non solùm succus ipsorum est, tum recens, tum exsiccatus, sed & ipsa olera exsiccata, tusaque, ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptũ, similiter & radices ipsorum, præsertim cichorij. Eiusdem quoque Asclepiadis auctoritate medicamẽtum approbat ex radicis chamæpithyos drac. viij. radicis cichorij drachm. iiij. contusis, & melle cocto exceptis, si eiusdem nucis ponticæ magnitudinem præbeas, & aquę calidæ ciathos tres insuper bibendos. Atqui melius fortè esset radicis chamæpithyos drachm. iiij. radicis cichorij drach. viij. assumere. Ex Archigene autem trifolij acidi decoctum ad tertias, & per triduum bibendum, datum pro vice cyathum vnum commédat, aut radicis rubi corticis heminam vnam, cum aquæ congio vno in nouo vasculo ad residuũ quartæ partis coquito, & ad succum per noctem sub dio expositum mellis cyathos sex admisceto, & ieiunis ad triduum bibédum dato. Similiter senecionis decoctum, tanquam valdè commodum approbat. Aetius quoque præter seridis, ac intubi succum, senecionis etiam succum, aut decoctum, seu etiam perdicij succũ commẽdabat. Quinetiam Philonis antidotus semel tamen exhibita (vt ipse refert) omnem aliquando calidam intemperiem mirabiliter sanauit, id quod prius scriptum reliquerat Galenus eodem octauo de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 7. Nec mirum si semel tantum exhiberi debeat, quoniam (vt idem met Galenus testatur) nullum hepaticum pharmacum vehementer refrigerans esse debet. Nos verò ex cichorij succo, seu hortulanę (quam scariolam vocát) syrup. parari præcipimus, ac prædictis exhibemus, interim oxysaccharum, aut syrup. ex succo, vel infusione rosarum adiicientes. Item in morsulis medicamentum componimus, quod recipit triasantalorum drachm. j. diarrhodó abbatis scrup. j. seminis cichorij scrup. s. vuarum passarum drac. iij. seminum melonũ drach. iiij. sacchari dissoluti in aqua rosarum, & cichorij quantum satis sit, formentur morsuli, quorum quilibet sit ponderis vnc. 1. exhibeatúrque cum pauca aqua, in qua folia, & radices cichorij, vel hortulanę endiuiæ fuerint decoctę. Extrinsecus autem epithemata adhiberi possunt. Vt, Recipe succi cichorij, & hortulanæ endiuiæ, & lactucæ, seu solani, singulorũ vnc. iiij. aquę rosarum rubearum, & cichorij, seu endiuiæ ana li. j santalorum, corallorum rubeorũ, cuiuslibet drac. 4. aceti albi vnc. 2. misceantur, & fiant epithemata, æstate sub frigida, hyeme verò actu calida. Poteris insuper hoc vnguento vti, Recipe olei rosacei, de absynthio, myrtini, & de papauere, seu nymphęa ana vnc. 1. santalorum omnium, & corallorum rubeorũ ana drach. 2. succi cichorij, & lactucæ, singulorum vnc. s. aceti parum, & ceræ quantũ sufficit, fiat vnguentum. Insuper ex foliis plantaginis, & cichorij, ac malo cotoneo in aqua & oleo rosaceo decoctis, ac cõtusis, adiecta hordeacea farina & exiguo croco cum pauco aceto, fiat cataplasma, & vtere. At vbi frigida intéperie iecur laboret, contrariis pugnandum est. Quapropter vniuersa victus ratio ad calidum vergere opus est. Cibi qui promptè concoquantur, ac boni nutrimenti sint offerendi, hinc panis cum vino rectè assumitur, Alexandro & Paulo testib⁹, ex oleribus brassica bis, térve incocta potiùs conuenit in gallinarũ, pullorum, seu perdicum iure, phasianorum, aut sturnarũ, item carnes prædictarum gallinarum, perdicum, phasianorum, pullorum, sturnarum, aut turdorum, aliarumq; paruarum auium gustate, atque anserum ventriculos, vt inquit Alexander. In quarum carnium iure serpillum, satureia, hyssopum, fœniculus, sampsuchus, oreoselinum, ac similia decoqui poterunt, condiédáque iura sunt, cinnamomo, aut caryophyllis, interim quoque, sed rarò, prædictas carnes assas edát, præsertim cùm alios cibos ægri fastidiant. Inter pisces maximè omnium nullus, etiamsi assetur, conducit. Insuper castaneæ mediocriter assæ iuuant, si non admodum crebrò edantur. Cõueniunt quoque & vuę passæ. Pistachia auté, & amygdalę caueri debent, eo quòd facilè corrumpantur, & oleosa sint, próptéque in bilem mutentur, & excrementum asperius reddant, vt hinc venter magis, crebriúsque irritetur, vt ex eodem Tralliano libro octauo cap. 4. liquet. Pro potu vino vtantur, præsertim tenui & odorifero, nam ipsum conuenientissimum existit, quoniam nutrit, concoquit, roborat, & putrefactioni resistit, & si intemperies ex humiditate facta sit, & frigiditate, eam citra omnem molestiam, ac securè sanat, Galeno teste eodé octauo de compofi

Medicamentorum ratio.

Topica.

Si ex frigida intéperie iecur laboret curatio. Victus ratio.

compositione medicamentorum secundum locos, cap. 7. Quod ad medicamentorum rationem attinet, calfacientia adhibeantur. Verùm magis, minúsve calfacientia, pro frigiditatis obtinentis magnitudine accommodare oportet, vt idem inquit Trallianus, in quem vsum filicis, vel anetbi succi cyathū vnum cum aquæ mulsæ cyathis tribus dato, ex Asclepiadis auctoritate. Item nardi celticę partes tres, absynthij partē vnam, tusa, & cribrata melle cocto excipito, & mystrum delingendum dato. Vel Recipe anisi, seminis apij, asari, amygdalarū amararū mundatarum, singulorum drachm. 4. præpara cum aqua, & reduc in pastillos, ac exhibe drach. 1. cū vini diluti cyathis tribus: febrientibus autē cum aqua mulsa, aut costi trium cochleatium præbe cum aquæ mulsæ calidę cyathis trib⁹. Insuper fœniculi recipe drachm. 1. petroselini drach. 2. anisi, amygdalarum amararum, absynthij, singulorū drac. 1. croci myrrhæ vtriusque obolos tres, excipe aqua, ac redige in pastillos, & dato drach. 1. vt suprà dictum est. Hæc ex Asclepiade. Verùm eorum medicamentorū quædam magis, quædam minùs excalfaciunt, vt liquet ex componentibus ipsa. Propterea eisdē vtare, prout intemperies exigit. Similis quoq; ratio habeatur omnium, quæ infra cōscribentur intus, & extra adhibita. Atqui idem Galenus præcitato loco antidotum Cyphoidem, ex Andromachi auctoritate magnoperè commendat, ac cuncta, quæ eius compositionem ingrediuntur, accuratè examinat. Eius autē descriptio talis est, Recipe vuæ passę carnis drach. 25. alias centum. croci drach. 1. alias obolos 3. calami drach. 2. s. bdellij drac. 2. s. cassiæ sesqui drachmam, cinnamomi obolos 4. spicæ nardi drach. 3. floris iūci odorati drach. 2. s. myrrhæ drac. 4. terebinthinæ drach. 4. ramentorum aspalathi drac. 2. mellis drac. 16. vini quod satis est. Aëtius calefacientibus, ac firmitatem addētibus vtēdum esse præcipit, velut est, nardi spica, capniū, semen pelecini, & quę his similia existūt. In quem etiam vsum miro quodammodo conducit compositū Galeni ex malorum cotoneorum succo medicamentum, in fine 6. libri de sanitate tuen. descriptum, non magis salutare (vt ipse refert) iis quibus vētriculus imbecillus est, quàm iis quibus inualidū iecur existit, ceu ipse in nōnullis, præsertim in primogenito filio illustris Ducis Thermularū expertus fui, qui ex iocinoris intēperie frigida, hepatica dysenteria (vt dicunt) labotabat, quibusdam tunc temporis medicis inuitis, corpore tamē prius purgato, vt cap. de diarrhœa, scriptum est. eius autem compositionem, ac assumēdi modū eap. de ἀτροφίᾳ studiosi requirant. Poteris etiam in eundem vsum præbere syrup. ex absynthio, ex fumariæ succo, aut de byzantiis cum additione, seu de eupatorio, ac nōnulla antidota calefacientia, ceu aromaticum rosaceū, dianisum, diacinnamomum, diathodon abbatis, diacalaminiham, & reliqua huiuscemodi, vel hoc nostro efficacissimo medicamento vtare, Accipe seminis anisi fœniculi, apij, & plātaginis sing. grana 4. costi, glycyrrhizæ ana scrup. 1. cassię ligneę, cinnamomi vtriusq; scrup. s. vuarū passarū drac. 3. croci, spicę, calami aromatici, & schœnuanthus, ana grana 2. s. cornu cerui vsti, & amygdalarum amararum cuiuslibet drach. 1. seminum melonum drac. 4 sacchari dissoluti in aqua rosacea quātum satis sit formentur pastilli, quorum vnum vice qualibet assumat cum exiguo vino albo odorifero. Si vero tractatu temporis, ob frigidam intemperiē

humor etiā pituitosus sāguini permixtus in viscere putrescat, seu corrumpatur, retineaturq; in ipso iecinore, aut venis circa ipsum, ac febris superueniat, ipsum euacuare oportet, his medicamentis, quę necdum educendi pituitam facultatem habent, sed etiā viscus ipsum roborandi, cuius farinæ agaricum est (Paulo auctore) quē sectatus est Arabum princeps. Id quod nedum ratio, & auctoritas, sed experiētia comprobat. Nanque præd.cto ægro, reliquis medicis omnino pugnantibus audacter exhibui, exigua quantitate myrobalanorum chebularum, ac rhabarbari adiecta, nedum semel, sed bis, ac feliciter successit, ceu in nonnullis aliis & ante, & post eum expertus fui, quemadmodum cap. de diarrhœa, fusius conscripsimus. Nec minùs, si circa ipsum iecur biliosus retineatur succus, medicamento ipsum educente purgandus erit, quod vim etiam habeat ipsū corroborandi, veluti rhabarbarum est, ac reliqua, quæ eodem cap. de diarrhœa, ac dysenteria, recensuimus. Nāque in hunc vsum (vt Paulus refert) idonea medicamenta, quæ cœliacos, & dysentericos scripta sunt, deligi debent. Extrinsecus vero illitiones faciendæ sunt ex oleo chamæmelino, nardino, anethino. sampsuchino, & lentiscino, seu de absynthio vel in hunc modum vnguentum paretur, Recipe succi eupatorij, marrubij, & fumariæ ana drac. 3. asari, spicæ nardi, & celticæ ana scrup. 1. cinnamomi, iunci odorati, & ligni aloës ana scrup. s. olei rosacei, chamæmelini, & de absynthio ana vnc. 1. cerę quod satis sit, & aceti parū, misceātur, & fiat vnguētū. Item ex fœnugręci, farina hordeacea, sem. nis lini, ac lupinorum ana drac. 4. florum chamęmeli, eupatorij, absynthij, meliloti, & iunci odorati, singul. scrup. 1. myrrhæ, mastiches, & corticum thuris cuiuslibet drach. s. olei anethini, nardini, rosacei, ac de absynthio, cuiuslibet drac. 1. ceræ, quod satis sit, fiat cerat ū, & vtare. Nec minùs & epithemata quoque conueniunt, quæ in hunc modū parētur, Recipe succi eupatorij, marrubij, fumarię, ac cichorij ana li. s. deinde Recipe radicis capparorū, filicis, & cichorij, cuiuslibet drac. 3. absynthij, florū chamęmeli, ac foliorum plātaginis ana p. s. chamędryos, chamæpityos drac. 4. seminis dauci, anisi, & fœniculi ana drach. 1. spicæ, storchadis drac. 1. s. fiat decoctum secundum artem in aquæ pluuialis sufficienti quantitate, de quo Recipe libr. 2. miscetoque cum prædictis succis, ac aceti vnc. 2. adiicito, & vtare. At quoniam humidæ huius visceris affectiones exolutum, & imbecille ipsum facere solent, veluti sunt articuli laxati, siue eum frigiditate, siue cū caliditate, siue sine his laxatis ipsius sola cōsisterit, penitus adstringentibus pharmacis opus habent (Galeno auctore octauo de compositione medicamētorum secundum locos, cap. 8.) Verùm hoc (vt ipse inquit) aut cum calfacientiū mixtura, si frigida qualitas prædominetur, aut cum refrigerantium, si calida. Aetius verò in humida intemperie, iisdē oleis discutientia, ac resiccantia incoquēda præcipiebat, veluti est iris, cuminum, ac ruta, Olea autem, quæ ipse conscripserat, erant chamæmelinum lentiscinum, nardinum, absynthinum, ac rosaceum. Similiter vbi sicca iecur laborauerit intemperie, per contraria curanda erit, atque (vt inquit Aetius) humectans victus ratio commoda existit, ac balnea sufficiunt dulcium aquarum, quanquam cerata, epithemata, ac fomenta extra (quæ humectare possunt) adhibere non erit alienum. Nunquam tamen

Marginal notes: Medicamentorum ratio. — Gale. libro citato ca. 5 — 8 de compositione med. secundum loc. cap. 7. — Purgans medicamentum quando exhibendum. — Auicen. lib. 3. fen. 14 tract. 1 cap. 3. — Topica. — Si humida fuerit iecinoris intemperies, curatio. — Sicca intemperies curatio.

ab iis, quæ vim adstringendi habent, absoluenda erunt. Vnum tandem restat medicamentum conscribẽdum, quod indifferenter cuilibet hepatis imbecillitati a quacunque causa ortę præberi poterit. Namque à proprietate totius substãtiæ efficax existit, non autem secundum vnam, aut alteram qualitatem, cuius abunde experimentum habuisse fatetur Gale. præcitato loco, quẽ sectati sunt Aetius, & Paulus. Id autem lupinum iecur existit, cuius diligenter triti pondere drac. 1. cum vino aliquo dulci præbetur, quamuis febricitantibus manifesta febre, aut nõ obscurè, melius sit ex aqua calida pharmacum præbere, aut ex aliquo prædictorum succorum, veluti est seridis, aut cichorij, eiusdem Galeni præcepto. Quanquam idemmet 11. de simpl. medicamẽt. facultat. de lupino iecore, sic scriptum reliquerit, iecur lupinum sæpenumero medicamen indidi hepaticum, quod ex eupatorio cõficitur, nec tamen, quod mentione dignum sit amplius pręstare comperi, ad illud videlicet comparans, quod sine ipso componitur, fortè quoniam per se solum exhiberi debet, quemadmodum præcitato libro octauo, & sexto de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 2. scriptum reliquit, & non aliis commixtum, quæ manifestis qualitatibus operantur. Nam ipsum a totius substantiæ proprietate efficax est, vt diximus; aut Asclepiadis verba sunt, dum dixit, cuius abundè experimentum habemus: cuius etiam auctoritate hoc medicamentum etiam à tota substantia efficax commendauit, videlicet: Cochlearum trium carnem valde probè terito, & affusis vini nigri cyathis tribus calfacito, & bibendum dato.

8 de cõpos. medic. sec. loc. cap. 8.

8. de cõpos. medic. sec. loc. cap. 8.

Περὶ τῆς ἥπατος ἐμφράξεως.

Id est, De hepatis obstructione.

CAP. LXXXIII.

INTER alios instrumẽtales affectus quibus crebrò iecur laborare contingit, potissimùm is est, qui à Græcis ἔμφραξις, à Latinis obturatio, oppilatio, seu obstructio dicitur, idq; geminam ob causam, ob eius videlicet constitutionem, ac eiusdem actionem (Galeno auctore lib. de constitutione artis medicæ, ca. 17.) ob constitutionem, inquam, nam venæ, quæ a portis in sima prædicti visceris vniuersa findũtur, ac in tenuissimas extremitates finiuntur, quod quidem haud obscurè apparet, osculis, quæ in gibbo sunt distributæ, à caua vena ortæ sensu obscuro committuntur, nam quomodo per sua ora ipsæ inter se cõiungantur, videre nequaquã possumus. Nemo tamẽ dubitat (vt liquet ex eodem Galeno quinto de locis affectis, cap. 7.) sed omnes ferè medici ex vno ore enunciant, quòd cibus vniuerso corpori distributus, ex omnibus simarum partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates transumitur. Alimentũ etenim omne sursum ex vẽtriculo ad locum vnum affertur iecoris, quem ab hoc ipso, quod nunc dictum est, portam nominant, cùm neque vrbes introire quis potest, antequàm in portas peruaserit, neque priùs penetrare in iecur alimẽtũ, quàm ad id loci peruenerit. Inde autẽ in sima vniuersa distribuitur iecoris, postea per quos diximus fines in gibbũ trãsumitur. Ob dictorum ergo vasorum angustiam nil mirum, si crebris obstructionibus iecur laborat. Additur & secunda causa, quæ est eius actio αἱμάτωσις, inquam, hoc est, sanguificatio, est namq; sanguinis officina (vt diximus) vniuerso corpori eum pro alimento suppeditans. Quo fit, vt ob copiã permeantis substãtię adhuc crebro viscus obstructione corripiatur, quemadmodum à Galeno eodem libro de cõstitutione artis medicæ, cap. 17. scriptum est. Verùm cùm in eo non vna tantùm adsit cauitas, quæ vitiatam humiditatẽ suscipere possit, veluti vẽter, & intestina, sed tot sint numero, quot sunt arteriæ, & venæ, & hæ omnes angusta oscula habeant, qua parte sima huius visceris cum gibbis coeunt, ac cõmittuntur, propterea eisdem partibus totidẽ etiam obstructiones, seu oppilationes generari cõtingit, vt ab eodem Galeno octauo de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 6. decretũ est. Cæterùm cùm partiũ cauitates multifariam lędantur, vt propterea quãdoque coalescãt, interim constipentur, seu constringantur, aut in sese resideant, aut obstruantur, quandoque verò ipsarum oscula aperiãtur, vt liquet libro de causis morborum, cap. 7. Apertione hac relicta, simul & coalescẽtia, constipatione, residentia, ac cõstrictione, hoc loco nos de obstructione earũ duntaxat verba facere intendimus, prout vnus duntaxat ipsius visceris affectus existit, non cum altero morbo compositus, veluti phlegmone est, erysipelas, aut reliqua huiusmodi. Est autem ea læsio, seu amissio prædictarũ iocinoris cauitatum, ex infarctu alicuius substãtię, humoris videlicet, seu flatuosi spiritus, quemadmodũ ex Galeno colligitur, quinto de locis affectis, cap. 7. ac aliis pleris que locis. Ex quibus error patet eorum, Arabum pręsertim, qui volunt interim iecur ipsum in eius propria substantia, quæ παρέγχυμα, dicitur obstructione laborare. Namque perpetuò in extremis iam dictis vasorum partibus fieri cõsueuit, veluti præcitatis locis apud Galenum scriptum reperitur. Nec in eadem visceris substãtia cauitates, aut viæ adeò sensiles sunt, vt eædẽ obstrui possint, quãquam spatia quædam, tãtum ratione contemplabilia, in ipso, velut in reliquis partibus, reperiantur, iuxta quæ etiam si oppleta sint pręter naturam obstructio, seu oppilatio non dicitur, vt libro de differentiis morb. cap. 7. & de causis morb. cap. 7. scriptũ est. Afficitur itaq; iecur in hoc affectu non vt similaris pars, sed vt instrumentum secũdum prædictas partes, venas scilicet & arterias, per quas ἀνάδοσις, seu distributio alimẽti efficitur. Dignoscimus autẽ ipsum obstructione laborare, vt ex Gale. percipitur secundo de locis affect. cap. 8. & quinto de locis affect. cap. 7. tum ex dolore cum positu, tum etiam ex qualitate prędicti doloris. Nã in dextra hypochondriorum parte dolorẽ sentiunt laborantes, eumque grauatiuum, & præcordia etiã veluti suspẽsa, quanquam dolor hic interim fit obtusus, aliquãdo verò vehemẽs (vt inquit Aetius cap. 2. lib. 10.) qui iterum asserit quandoque absque febre, quandoque cũ febre esse, quanquam Gal. præcitato libro 2. de locis affectis, cap. 8. (quem sectati sunt Paulus cap. 46. libri 3. & Alexander cap. 2. libri 8.) velit hũc sensum doloris grauatiui in dextra præcordiorum parte citra febrem euenire, cùm in obstructione (vt ipse refert) tum etiam cum hepar dura dispositione laborat. Verùm nõ propterea cõdemnãdus venit Aetius. Nam idemmet Galenus lib. de constitutione artis medicæ, cap. 17. febrem superuenire iocinoris obstructioni, cùm ea multiplex fuerit, testatum reliquit. Qua de re non ex propria obstructionis natura febris consequitur, sed cùm ea multiplex fuerit,

Iecoris obstructio quid sit.

Vide Auicen. libr. 3. fen. 14. tract. 2. cap. 4.

Pars affecta eiusdem partis affecta signa.

Nõ semper iecoris obstructionẽ febris sequitur.

rit, & propterea benè dicebat Aetius, quandoque sine febre esse, & quandoque cum febre. In recenti namque, ac exigua, & non multa existẽte iocinoris obstructione febris non excitatur, io diutina verò, ac multa non mitum, si ea cõsequatur magnitudinis tamen, & diuturnitatis ratione, quinimò idem Galen. octauo metho. medendi, cap. 4. dicebat obstructionis magnitudinem discerni ex ipsa magnitudine febris, vt quæ ex maiore obstructione, maior, ex minore minor fiat. Similiter si ea inueterata sit, nedum in hepate, sed in omni membro putrefactionem operatur, febrémque accendit, Aetio auctore, breui etenim tempore putrefactio consequitur ab obstructione ex vitiosis humoribus in frigidis intẽperaturis, in calidis verò non citò, sed temporis progressu accedit, vt liquet ex Galen. octauo de compositione medicament. secundum loc. cap. 6. & consequenter ad putredinem febris.

Quis affectus præter naturã sit obstructio.

Affectus hic morbus existit non in intemperie, sed instrumentalis in via, seu cauitate. Nec in eo viæ, seu cauitates hepatis apertę, seu dilatatę sunt (vt diximus) seu obstructæ, ac infarctæ, vt propterea alimenti, seu sanguinis distributio per totum corpus, aut nõ fiat, aut diminutè fiat. Hæc namque est illa actio, quam per se primo iocinoris obstructio lædit (Galeno auctore libro de differentiis morbor. cap. 7.) Nec per alias diuersas notas quisquam inuestigare tentabit affectum hunc, quàm per easdem, per quas iecur ipsum hoc morbo affectũ esse nouimus. Quãquam de hac obstructione nõ admodum certę habeantur coniecturæ, vt patet eodem quinto de locis affectis, cap. 7

Causa.

Est verò obstuctio ex eodem genere ægritudinum, quæ quidem ex lentis, ac crassis humoribus fiunt (eodem Galeno teste libro artis medicæ, cap. 94.) quãquam præcitato lib. 5. de locis affect. cap. 7. nedum à crassis, & viscosis humoribus iocinoris obstuctionem fieri fassus est, sed halituoso quoque spiritu ibi concluso, cui non pateat exitus. Confirmauit idem Aetius præcitato loco, cùm dixit, iocinoris oppilationes fieri à flatibus nebulosis, & concoctu difficilibus, aliquando autem & à crassis humoribus, viscosisque in finibus venarum ex sima hepatis parte natarum, per quas ex ventre, ac intestinis alimenti digestio ad hepar contingit. Nec propterea quispiam audeat de insufficientia Galen. condemnare, vt qui lib. artis medi. cap. 94. vnam duntaxat meminerit obstructionis causam, cùm & præcipuam scripserit, & reliquam ibidem non negauerit.

Si ex halituos. spiritu fiat, signa.

Dignoscitur autem cum vaporosi, & crassi flatus multitudo coaceruerur, quæ exitum non habet, quoniã non grauitatis solum, sed etiam distentionis sensum sentiunt laborantes, vt liquet ex eodem Galeno, & Aetio. Cùm verò obstructiones à crassis, vicidisque humoribus ortum habent, grauitatis dutaxat sensus percipitur circa dextrum ilium.

Gal. 5 de locis affe. loco citato.

Fiunt item & iocinoris, velut etiã reliquarum partium obstructiones ex aliorum calidorum humorum multitudine. Nam ob copiam permeantis substantiæ ipsum crebro obstructione corripi, pro vna præcipua causa Galen. præcitato libro de constitutione artis medicæ, cap. 17. testatus est, octauo item methodi medẽ. cap. 4. Cernimus (dicebat) aliquando etiam quòd multum est, cùm simul totum confluit obstruendo hærere, infigíque non minus, quàm ea quæ glutinosa sunt, & crassa. Quòd si per meatus angustos est transitus, multò profectò magis retineri; propterea quia, quod multũ est, quãuis, tenax, & crassum nõ sit, obstructionem parere potest, vt eodem 8. & 11. methodi medendi, cap. 4. scriptum reperitur.

Si ex crassis, ac viscosis humoribus.

Verùm quoniam non admodum crebrò id euenit, & si euenerit cum febribus copulantur obstructiones ex humorum copia ortæ, putredine eas consequente, quemadmodum præcitatis locis, apud Galenum liquet. Nos verò de ea obstructiooe tractare proposuimus, quę per se sola citra alium complicatum morbum iecur exerceat. Propterea fit, quòd Græcos sectantes auctores, Galenum inquã, Paulum, Aetium, ac Alexandrũ duarum duntaxat prædictæ obstructionis causarũ meminerimus, spiritus videlicet flatuosi, ac crassorũ, viscosorumq́; humorũ, ex hisce namqoe causis iocinoris obstructio per se sola, & circa ioitia, cùm multiplex non fuerit, etiam sine febre excitari consueuit. Reliquas, quæ mox à principio cũ febre inuadunt, à calidorum humorum multitudine, ac putredine ortas, cùm de febribus verba faciem' postponentes. Nam si ex crassitie prædictorum calidorum succorum etiam obstructiones iocinoris generẽtur, haud difficile erit eas dignoscere. Nec alium requirunt curationis modum, quàm reliquæ, nisi quòd non adeò calidiora attenuãtia exigunt, vt dicemus.

Prognostica.

Verùm quoniam oppilatio omnis inueterata, non tantùm in hepate, sed in omni membro putrefactionem operatur, ac febrem accendit, vt Aetius inquit, propterea celerrime eas curare oportet, citius autem, ac breui tẽpore in frigidis consequitur intemperaturis, in calidis verò nõ ita citius, sed temporis progressu si ex vitiosis humoribus cõtingãt (Galeno auctore 8. de cõpositione medicamentorum secundum locos, cap. 6.) nec minus & aqua intercus cõsequi poterit viscosis, frigidis, ac crassis humoribus diu in iocinoris vasis consistentibus ex quibus vasa ipsa primò infrigidẽtur, & demũ ipsius iocinoris propria substantia, ad cuius infrigidationem perpetuo sequitur aqua intercus (vt liquet 5. de loc. affe.)

Loco citato.

Quod verò totius etiã corporis extenuatio, ex eius diuturnitate necessariò cõsequatur propter alimenti penuriam, quam Græci ἀτροφίαν dicunt, cuilibet patere poterit, nec alia indiget ratione, seu auctoritate.

Curandi methodus.

Pro huius obstructionis curatione vnica habetur indicatio morbo contraria. Ea autem apertio est, Galeno teste libr. art. medic. cap. 94. Causæ verò salubres sunt astergentia, atq; incidẽtia medicamina, vt ipse inquit. Quamobrem erit ipsius medela priusquam fiat obstructio multiplex, & homo febricitet, ingestio tenuantium ciborum, ac medicaminum: vt apud eundem Galenum liquet libro de constitutione artis medicæ, c. p. 17. Hoc idem confirmauit Aëtius, dum dixit, quare attenuantium, & oppilationem dissoluentium quàm celerrimus requiritur vsus, & Alexan. huic se subscripsit sententiæ, dum asseruit. Cùm igitur obstructionem esse animaduerteris, cum fiducia medicamentis vtitor, quæ incidunt, & extenuant.

Victus ratio.

Aër itaq; eligatur ad calidum vergens, somno vtãtur moderato, ac nocturno potius, nam vigiliæ quoque moderatè conferunt. Quies vitãda erit, nam exercitatio maximè idonea existit, vt liquet primo de sanitate tuenda, cap. 14. eáque magis cõfert, quàm medicamenta dissoluentia, & dissecantia, propter causas ibi traditas. Alui excrementa, si non natura, arte saltem clysteribus, aut lenibus glãdibus expurgentur singulis diebus animiq́; affect' immodici omnino vitandi. Cibi eisdem dãdi sunt calidiores, & qui

resecandi facultatem habeāt, ex Pauli auctoritate. Cuius farinę sunt asparagus, cappares, fœniculum. carnes item gustari poterunt pullorū gallinarum, turdorum, merularum, phasianorum, perdicum, ac aliarum paruarum auium montanarum, quæ item decoquantur cum fœniculo, hyssopo, oreoselino, satureia, pulegio, apio, sampsucho, cichorio, intubo, aut reliquis huiusmodi. Nec negligenda erit ptisana, præsertim vbi ad calidum vergāt crassi redundantes succi, ipsa namque inter omnia, quæ vt medicamenta, seu vt nutrimenta exhibentur, principatū obtinet, inter ea, quæ modicè attenuant, ac incidunt, cū corporis madefactione, ac optima nutritione, vt à Galeno decretum est libro de ptisana. *In fine.*

Vitandáque sunt omnia alimēta, quæ crassum succum generant, balnea crebra, & ea potissimùm à cibo, eodē Paulo auctore. Vinum autem tenue, & vetus vtile est pro potu, vt eidem Paulo visum est. Præter hæc quàm celerrimus requiritur vsus attenuantiū, & oppilationem dissoluentiū medicamentorum (vt diximus) ex Aetij sententia, inter quæ magnopere confert iecur lupi aridum, tritum, & cochleario datū ex vino dulci (Paulo teste) Similiter plantaginis radix, & semen, foliaq́; sicca, trita, siue per se vnumquodque, siue simul exhibeantur. Item anagallidis, quæ cęruleum florem habet, succus, ac radicis dulcis decoctum. Pellicini item, qui in frumentis nascitur, semen tritum cochlearij mensura cū vino, aut aqua mulsa in potu acceptū pręclarè & citra molestiam ab oppilatione liberat, simulq́; firmitatē, tum hepati, tū stomacho addit. Capnium, quod fumariam appellant, succo eius expresso, & desiccato, si reponatur, & in pastillos redigatur, semel exhibitus, dolorem omnem adimit, ter autem præbitus in totum ab affectione liberat, vltra hoc quod & firmitatem visceribus addit, decoctū quoque huius herbæ potatum similem efficaciam habet, etiam si valde febricitent ægri. Aliquando autem herba ipsa exsiccatur, contusáque, & cribrata cochlearis mensura præbetur, ex Aetij testimonio. Quod si crassiores glutinosioresque sint humores, ex quibus obstructio orta fuerit, præsertim in hepatis gibbo, validiora tribuēda erunt medicamēta, & propter ea eupatorium tribuendum erit ex oxymelite. Similiter quoque stœchas tum cocta, tum trita data, spica nardi, ac chamæmelū, marrubium, lauri cortex tritus, ac potatus, amygdalę amarę, ari, ac acori radix, & asarum, apium, absynthiū, cassia lignea, rhapōticum, anisum, fœniculi semē viticis, ac dauci semen, similiter & cētaurij decoctū, ac lupinorum, flos iunci odorati, itē Galli veteris decoctius, ac etiam ciceris decoctum, quæ omnia tū ab Aetio, tum à Paulo, & Alexandro commendantur. Ex quibus licebit varia medicamenta cōponere, & potissimùm decocta. In quem etiam vsum (vbi ad calidū vergant crassi obstruentes succi) syru. ex succo cichorij aut endiuiæ, quā scariolam vocāt, oxysaccharo, seu acetoso simplici, ac vulgato ex tribus radicibus Gentilis cum aceto, seu è fumaria vti poteris. Et si frigidiores sint, ac viscosi, qui redundant succi, syru. ex absynthio, ex hyssopo, marrubio, de bizātiis, de quinq; radicibus Mesue de eupatorio, oxymelle, tum simplici, tum cōposito, ac etiā scillino vtare. Poteris etiam eos præbere cum aliquo prædictorum medicamentorum decocto. Nec minus exhibere licebit quandoque pastillos ex medicamento, quod ex tribus generibus santalorū componitur, & ex semine melonum cum saccharo formatos aut ex diarhodon Abbatis, ac prædictis melonū seminibus. Interim trochiscis de eupatorio, de absynthio, seu de rhabarbaro. Reliqua verò, quæ extrinsecus admoueri possent, epithemata scilicet, vnguenta, ac cerata studiosi præcedenti capite requirāt. Quo loco frigidę iocinoris intemperiei curationē instituimus. Si verò multę fuerint iocinoris obstructiones, non solum tenuantium ciborum ac medicaminum ingestio sufficiēs erit pro earum curatione, sed etiam euacuatio est necessaria (Galeno teste præcitato libro de constitutione artis medicæ, ca. 17.) Id quod nec etiam negauit Paulus vbi morbus in vetustatē inciderit, cùm dicebat, si morbus in vetustatem incidit, etiā venæ sectio, purgatioq́ue adhibenda, si nihil prohibet. Qua de re venę sectio fiat, vbi reliqua non prohibeant humoribus præsertim ad calidum vergentibus, ac eorū quoque copia molestantibus, potissimùm vbi eadē obstructio adhuc quoque fiat, ex interna dextri cubiti vena. Nam curabitur quod obstructionis iam factum est per ea quæ obstructa liberant, propulsabitur quod futurum est, si affluxum cōfluentium humorum compescas, quemadmodum 11. meth. met. cap. 10. a Galen. scriptum est. Propulsabitur itaque quod futurum est ipsius obstructionis, saltem ex iā dicta venæ sectione, quoniam defluxum obstructiū succorum per eam inhibebis. Vel si inueterata eadē sit cùm putrefactionem operetur, ac febrem accēdat. Huic quoque nonnihil præsidij afferet, reliquis cōsentientibus ex Pauli testimonio. Quomodo autem purgatio facienda sit, si ea quoque fuerit necessāria pro multæ, sed diuturnæ iocinoris obstructionis ea ratione cùm figura seu formatio, tū etiā situs eiusdem visceris indicabit, per quæ scilicet loca eā facere oporteat, nam quę in simis iecoris sunt excremēta, ad intestinum: quæ verò in gibbis per vrinas euacuabimus, eodem Galeno auctore præcitato libro de constit. artis medicæ. ca. 17. Quanquā etiam eadē iocinoris gibba, si multo vitioso succo sit referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria, καθαρτικὰ Græci vocāt, expurgari debeāt, si verò mediocri, per vrinarios meatus, ex decreto eiusdē Gal. 7. metho. med. Qua de re sic intelligi debent eiusdē Galeni verba 2. de arte curatiua ad Glauco. 13. met. meden. ac reliquis in locis, vbi dixit, & quidem laborātibus gibbis partibus hepatis, quod per vrinā trahere oporteat, concauis autem per excretionem inferiorem, situs ipse visceris indicat, nanque quādo mediocriter vitioso succo sunt referta, & non quando multo exponi debent, quoniam tunc etiā per deiectiones eadem gibba expurgantur, vt eodē Galeno 7. metho. meden. decretum est. Neque priùs ad detergendas obstructiones accedere debemus, nisi vitiosi succi maiore parte emissa, alioquin metus est, si obstructionibus liberandis priusquā vacuaueris, studeas, ne ipsas magis impingas, ex eiusdem Galeni præcepto octauo metho. medendi, cap. 4. etiam lib. 11. eiusdem sic dicebat. Ostēsum enim in prioribus libris est, si ius auxilijs, quæ obstructiones eximāt, vti, non vacuata prius abūdantia, velimus, fore vt non modo nihil proficiamus, sed etiā affectū maiorem reddamus, pugnātibus scilicet inter se indicationib9. At si vacuata prius multitudine ad curandam obstructionem accedamus, medicamentis his

Medicamentorum vario.

Quando vena sectione & purgāte medicamento vtēdū sit.

cap. vlt. 2. ad Glauc. cap. 2. 13. metho. cap. 10.

In fine.

11. meth. c. 11.

his quæ obstructiones expediant, erit opus. Cùm igitur ex vitiosorum succorum abundantia iocinoris obstructiones fiunt multæ cum febre, seu diutinæ, priusquam prædictis obstructionem laborantibus vetus, purgans medicamentum pro diuersitate redundātis succi exhiberi debet, quod quidem per aluum expurget, potissimum, si in eiusmodi hepatis sima ortæ fuerint, aut licet in gibbis generationem habēt, eadem sit multo vitioso succo referta, nam si mediocri, per vrinales meatus expurgare oportet, ea quæ vrinam ciunt exhibendo. Vbi itaq; ad calidum vergunt obstruentes succi, nec nimiam crassitudinem habeant, hoc purgante medicamento vtare. Recipe rhabarbari optimi cum spica, ac squinanto vigorati scrup. 4. vel drac. j. s. maceretur per decē, vel 12. horas in aqua cichorij, seu intubi, demum per colum trāsfundatur, & adiice, vel pulpæ cassiæ recenter extractæ vnc. 1. s. vel mellis rorridi vnc. 2. diacatholi. drac. ... misceantur, & fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij. Poterit item potissimùm vbi crassiores fuerint redundātes succi, inuicem rhabarbari, agarico trochiscato vti, vel decoctum in prædicta aqua cichorij, vel intubi drac. 1. agarici fiat, quo demū expresso, ac per colum transfuso, vnc. 2. mellis roridi adiiciātur, ac scrup. 4. rhabarbari vt supra macerati, & drac. 4. vel vnc. s. diacalli. Catapotia item formari poterūt ex eodē agarico, & rhabarbaro drac. 1. vtriusque accipientes, & cum succo cichorij, intubi, vel fumariæ, vel syr. ex eisdem paratis formentur catapotia. Post quæ per aliquod tempus vnc. 2. mellis rorridi, vel iij. syru. de cichorea Nicoli præbeantur, quanquam hicmet syrup. cum melle rhorido, ac rhabarbaro vt supra parato, calidis redundantibus succis, cōmode exhiberi poterit, quemadmodum si magis crassi, ac lenti fuerint redundantes succi, catapotia de rhabarbaro, vel de agarico, aut pilulas aggregatiuas exhibere conueniet, quibus semper adiicere poteris agaricum seu rhabarbarum, prout vnum magis, quam alterum redundans succus exigit drac. 1. assumens ex aliquo prædictorum catapotiorum, seu scrup. 4. & scrup. 2. seu drac. 1. prædicti agarici trochiscati, aut rhabarbari cum spica, seu squinanto, & cum syru. ex succo cichorij, fumariæ, aut intubi composito catapotia figurentur, demùm corpore vacuato, quæ supra conscripsimus medicamenta obstructiones eximentia, propinari debent. Nam vitiosi succi maiori parte emissa, ad detergendas obstructiones accedere debemus: extrinsecus quoque ea adhibeantur, quæ præcedenti capite pro frigidæ iocinoris intemperiei curatione, adnotauimus.

Περὶ φλεγμονῆς τοῦ ἥπατος.

Id est, De inflammatione hepatis.

CAP. LXXXIIII.

ON ratò autē, & idem iecur inflammatione laborare cōtingit quæ haud aliter in ipso, quam in cæteris nostri corporis partibus gigni consueuit, nec etiam ab alia causa. Nam cōmunis omnium ... phlegmonarū generatio (Galeno auctore ... decimotertio, & decimoquarto, met. med. lib. de tumo præter naturam. & de inæquali intemperie, ac cæteris plerisque locis) ex sanguinis influxu e copiosiori quàm pars postulet. Hic verò sanguis cùm in aliquam animalis partem procubuit,

10. metho c. 5. 13. metho c. 13. 14. meth c. 1. De tumor. præter na cap. 2. De ina qua. intem per c cap. 3.

maiora eius vasa protinus distēdūtur, vtpote abundantiæ continendæ nō sufficiētia, ab his deinceps quæ minora sunt, mox vbi nec iis satis cōtinetur exudat foras in ea ampla spatia, quę inter vasa sunt, sic etiam vt omnia, quæ in carne habētur, loca occupet. Est enim visceribus quoque sua quędam caro, quam quidā Græce παρέγχυμα vocāt, in quam sanguis ex refertis vasis illitus specie exudans inflammationem gignit, vt patet eodem 14. method. meden. cap. 2. Influit autem copiosior hic sanguis alia quapiam, aliisq; particulis eum aliquādo mittētibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit recipiente, aliquando particula quę affligitur, hūc ad se trahente, vtpote cum morboso calore, aut dolore excruciatur. Partes autem quæ mittunt, aut copia, aut qualitate, aut vtroque nomine molestatæ transmittunt, vt liquet eodem 13. metho. meden. & sexcentis aliis in locis, de qua inflammatione cum nonnulla fuerint in præcedentibus à nobis dicta, præsertim cap. de pleuritide, hic quoque de ea protulere sermonem nō habuit, sed tantùm de ea dixisse satis sit, quod per inflammationē, eam quæ propriè sic appellatur, & à copia optimi sanguinis generationem habet, subintelligere volumus. Et propterea ad dignotionem affectę partis descendentes dicimus, iecur ipsum deprehendi quod inflammatione laboret ex dolore cum positu, quoniam in dextro latere ad nothas costas dolor a laborātibus sentitur, & cùm magnam trahunt spirationem vehementiùs excruciat, sentiūntque in eadem dextra præcordiorū parte grauitatem, & interim iugulum ad infernas partes detrahi. Nam id non omnibus commune est, sed iis tātum, quibus iecur costis alligatur, atq; sic dolor ad succingentē costas membranam peruenit. Ex longis quoque interuallis tussis exigua, arida, & qua nihil expuūt, molestare solet, atque spiratio parua, & crebra, quemadmodum 2. & 5. de locis affectis, à Galeno scriptum est. Quod autem inflammatio sit quæ iecur exerceat, tum ex eisdem quibusdam signis, tum ex reliquis dicendis percipi poterit, nam & linguæ color in primis quidem ruber, deinde niger apparebit, adestque cibi vehemens fastidium, sitis inexhausta, vomitus tum syncerę bilis, tum eius, quæ ouorum vitellis similatur, quæ postea æruginis aliquando colorem referre conspicitur. Ius quoque cōstringitur, nisi vnà cum visceri huius imbecillitate inflammationem excitari contingat, vt liquet eodem. 5. de locis affectis, a Galeno, ab Aetio cap. 3. libri 10. & Paulo cap. 46. libri. 3. Color corporis subuertitur in arquati morbi speciē permutatus, & singultus quoq; consequuntur, ac accessionis tempore quidam delirio apprehenduntur, ac acre lotium excernunt, (vt liquet ex Aetio) qui etiam fatetur, quod febris adest acuta, inæqualis, quæ plerunque ad vesperā, & noctem exacerbatur. Quod verò febrem ad iocinoris inflammationem comitari necesse sit, a Galeno decretum est eodem secundo de locis affectis. Verùm quod ea acuta sit, nequaquā fallsus est, nisi præcitato quinto de locis affectis. Vbi de erysipelate verba faciens scriptum reliquit, ardentes febres ac vehementissimas euenire, cum ipsum in iocinore, ventriculo, aut pulmone fuerit ortū, vel inflāmatio erysipelatis particeps fuerit, quinimo libro prorrheticorum 2. phlegmone in iocinore, vel ventre orta quod non continuò, ac perpetuò maligna, nec acuta 10.

Inflāmationis quomodo generetur. Causa generationis eiusdem. 13. metho. c. 3. Quid per inflammationem intelligatur. Quibus signis dignoscatur iecur inflammatione laborare. 2. de loc. affe. ca. 8. & 9. 5. de loc. affe. cap. 7. Alia inflāmationis signa. Loco citato. Quod non semper iecoris inflamationem comitetur febris acuta. 2. de loc. affe. cap. 8. 5. de loc. affe. Loco citato. 2. prorhet. Commen.

acuta consequatur febris decrevtum reliquit. Nam inflammationum magnitudinē perpetuò febris ex proportione sequitur. Et propterea nisi valenter iecur inflammari contingat, licet febris excitetur, quoniā princeps viscus est, tamē ea acuta non erit, nisi eadē inflammatio magna sit, pro cuius magnitudinis proportione ipsa quoq; & maior, & vehementior excitabitur, de qua fortè Aetius intelligere voluit, cum dixit, febris adest acuta, inæqualis. Sic quoque Alexandri verba intelligi debent, cum dixit exiguam hepatis inflammationem non statim febrem inducere, scilicet vehementē, & acutā, aliter falsum esset, nam orta inflāmatione in eo, cum princeps membrum sit, vniuerso corpori impertur & tensionem, & calorem immodicum, qui febris est, eodem Galeno teste quarto de causis pulsuum, & propterea necessario (vt ipse secūdo de locis affectis scriptū reliquit) ipsam iecoris inflammationem febris comitatur. Pulsus, velut in cæteris inflāmationibus, durus aderit, inæqualis quodammodo, ac veluti serrans tactum, licet non adeò, ac si neruusę partes inflāmatæ essent, quinimò & maior erit, ac celerior, cum & in parte consistat, venis, & arteriis c..ita, vt liquet eodem 4 de caus. pulsuum, & 4. de præsagitione ex pulsibus, quo indicio potissimùm iocinoris inflammatio ab ea, quæ in succingente mēbrana exorta est, secernitur, licet & alia quędam sint, quę capite de pleuritide annotauimus, quo fit, vt eadem hic trāscribere superuacaneū sit. At quia interdum musculis hepati incumbentibus inflammatis quidam decepti, eiusdē visceris eam inflammationem esse suspicati sunt, propterea visum est, quo pacto distinguendæ sint prædictæ affectiones, cōscribere. Etenim iocinore inflammato tumor secūdum lineamenta, rotūdus, figura videlicet ipsius hepatis succumbit, vt Aetius fatetur, qui etiam ad corporis decubitū simul conformatur, maior enim apparet corpore ad sinistrum latus reclinato, minor autem rursus ad dextrum reuoluto, nimirum hepate sub nothas cedēte costas, neque visui, neq; tactui similiter succumbente. Amplius autem (vt idem inquit Aetius) in hepatis inflammatione incumbens cuticula naturali modo habere conspicitur: musculis autem inflammatis cutis circumtēditur; vt si quis digitis apprehēsam attrahere velit, ea minime sequatur, proprijssimè autē tactus discernet siue in in alto, siue in superficie inflāmatio ipsa consistat, rectorum denique musculorum tumores præter naturam oblongi, atque per totum větrem extensi videtur, vmbilicum (veluti hæc quoq; musculorum contugatio) comprehendentes. Quapropter haud obscura est eorum dignotio, vtpote quos & positus & declarat, accedēte adhæc, quòd ipsi à nullo exteriori musculo conteguntur, Galeno auctore præcitato libro quinto de locis affectis. Hæc autē obliquis quoque musculis, qui a thorace descendunt, sunt commonia, vt ipse inquit, sed multò difficilior est notitia musculorū, qui iis subiecti sunt, difficillima verò trāsuersorum. Cùm ergo iecur intra hos musculos sub peritonæo positū sit, cùm tribus cōtegatur musculis, fieri nō potest, vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incūbentes ei musculi extenuentur, vt liquet ex Galen. eodem loco. Et propterea si in gibba parte consistat inflāmatio, precipuè si ingens ea fuerit, perfacilè vel solo tactu dignosci potest. Ea namque hāc propriam à musculorum tumoribus sortitur differentiam, quod moles sub manibus ad coacervatam circumscriptiuuem desinit: quippe soli iocinori proprium est, vt tumoris cumulu vniuersum habeat circumscriptū, sed musculus quilibet, cum totus ... continuus sit inflāmationis ipsius moles sensim diminui consueuit. Simarum autem partium inflammationes per alia potius symptumata, quam per tactū inuestigare oportet, vt liquet eodē 5. de loc. affectis. Num verò in eadē sima hepatis parte inflammatio sit orta, an in eius gibba interstingues. Nam quæ in simis eueniut magis, quàm illæ, quæ in gibbo fiunt, fastidium, nauseam, vomitum biliosum, sitimque ingentem inducunt: quæ verò in gibba parte oriuntur, maiori quàm illæ inter spirandum dolore laborautem excruciant, magisq; tussim excitant, atque dolorem vsque ad dextræ partis iugulum, adeò vt detrahi videatur, extendunt (vt ibidem à Galeno scriptum est.) Quamuis (vt idem testatur) in neutra prædictarum partium exquisite distincta inflammatio possit consistere, nam omnium eius partium carnes inter sese continuantur. Quis verò, ac quotuplex morbus sit inflammatio, in præcedentibus sæpius dictum est. Quod autem eius causa sanguis optimus sit, mediocremq; crassitudinem obtinens, ex nullo alio indicio clariùs patere poterit, quàm ex eadem morbi specie, ex qua necessario eius causa arguitur, vt liquet aphor. 2. primi libri. Reliquum est vt ad eius prognostica transeamus, quorum primum Hippocrat. est aphorisi. libri 7. Cùm dixit, In hepatis inflammatione singultus, malum. Nam semper singultus iocinoris inflammationem comitatur, sed quando ea in magnitudinem attollitur, ac feruescit, in quo feruore stomachus ad compassionē trahitur, nonnunquam propter neruorum communicationem. Quare (vt Galenus commen. eiusdem apho. dicebat) tunc solùm compassio fit stomacho cum hepate, quando inflammatio, & maxima, & pessima fuerit, nonnūquā etiam bile multum calida & mul... in huius visceris inflammationibus genita, ac confluente ad intestinorum principium, qua superinuitante, atque ad ventriculum recurrente, contingit os eius mordeti, atque ideò singultire. Quidam autem arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac singultum facere, non habente exitum spiritu. Verum fiat ex quauis causa singultus propter hepatis inflammationem, semper malum est, quoniam eam maximam, atque pessimam esse significat, Galen. auctoritate præcitatu apho. & commen. aphorism. 58. 5. libri. Si verò iocinoris inflammationem vehemens, atque acuta febris comitetur malum quoque est. Nam valenter idem viscus inflammatum esse ostendit, quemadmodum si eadem febris exigua, & non acuta fuerit, minùs malum portendit, quia exiguam quoque esse inflammationem significat: propterea quod inflammationum magnitudinem perpetuò febris ex proportione consequitur, Galeno teste 2. prorrh. ... At si eadem febris acutissima, vehementissimaque fuerit, ac vehementissima quoque sitis la... ntes excruciet, pessimum erit indicium: quoniam inflammationem erysipelatis participem, aut ipsummet erysipelas in iecinore ortum significabit: quæ febres magna ex parte ... vt liquet 5. de locis affect. in tabem ... tantur. Idemmet Galenus 10. method. medend. de iocinoris inflamma

Alex. lib. 8. cap. ...

4. de cau. puls. ca. 7. 2. de loc. aff. cap. 8.

4. de cau. puls. ca. 7. 4 de præsa. ex pul. cap. 4.

Quibus indiciis distinguantur iecoris inflammatio ab ea qua musculorum abdominis.

Loco citato.

Loco citato.

Si inflammatio in gibba, aut sima iecoris parte sit orta, quibus signis comprehendatur.

Causa.

Prognostica.

Com. cit. 10.

cap. viii. 10. meth. cap 5.

flamatione sic scriptum reliquit. Quod si in abundè calido, & sicco corpore generetur, potissimùm si notatu digna fuerit, omnino æger morietur, propterea quod imbecillis sit viribus, atque vna salus, tum iis, tum etiam pleuriticis, & peripneumonicis, & qui angina, seu ventriculi inflammatione laborant, est ipsum virium robur (vt ipse inquit) & nos in præcedentibus capit. adnotauimus. Quantum ad eius curationem spectat, exquisitissimo victu est opus, æquè ac si ventriculus sic laboret, (vt eodem capite scriptum est) quoniam munus eius visceris toti animali est commune, acceditq; omnibus animalis partibus maximum commodum, vbi non probè concoctum alimentum sit, siue non in sanguinem ritè fuerit conuersum, vt ab eodem Galeno 13. metho. meden. decretum est: cibi propterea eligantur, qui tenui sint consistentia, excrementorum, ac mordentis qualitatis expertes: sed tamen citra morsum detergant, huiusmodi esset mulsa, nisi esset (quod vt Galenus eodem 13. metho. meden. cap. 14. fatetur) omnibus dulcibus tum iecur, tum lien maximè intumescit: superest igitur, vt quę culpa vacet in cibo, ptisana sit, quippe quæ sine morsu detergit, eodem Galeno teste. Præterea & ipsius ptisanæ cremor his idoneus est, vt qui vim habeat aperiendi, & abstergendi, præterquam quod affectas partes non affligit, aut calefacit, vt liquet ex Alexan. Eadem quoque ptisana in gallinaceorum pullorum iure, viribus præsertim existentibus imbecillis parari poterit, similiter & phasianorũ, starnarum, iuuenum columbarum, perdicũ, turdorum, merularum, ac aliarum paruarum auium, quarum etiam carnes quandoque gustare poterũt, & etiam eas contusas, si vires exigunt. Nec minus in earum carnium iure olera quoque decocta interim assumant, præsertim vbi inflammatio feruẽs fuerit, seu erysipelatis particeps, veluti est intubum, cichoriũ, senecium, sonchus, & reliqua huiusmodi, quæ vim habent detergendi, & digestionis vias ab obturatione vindicandi cum leuicula quadam iocinoris refrigeratione, ac adstrictione. Nam à vehementer refrigerantibus, ac adstringentibus cauendum est, quoniam iocinoris phlegmonis sunt incommoda. præsertim si in cauo visceris consistant, arctant enim os meatus bilis, ac bilem ipsam excerni prohibent, præter eas angustias, quas facit ipsa phlegmone, & (vt inquit Alexãder) propterea quod constringunt, contrahuntq; tumores, ad discutiendum difficiles ipsos reddũt. Ob quod neque malum punicum exhiberi debet, (vt eidẽ Galeno ac Alexandro visum est.) Sic etiam vinum pro potu magnopere vitandum, vt quod omni feruenti inflammationi in totum sit aduersarium (eodem Alexandro auctore.) Sed pro potu aqua hordei vtendum, aut aqua, in qua priùs cichorium, aut intubum fuerit decoctum, vel etiam parum radicis glycyrrhizæ. Confert item, vbi eiusdem visceris gibba fuerint inflammata, pro cibo ptisanam, aut eius cremorem cum apij decocto exhibere, quoniam modicè vrinam mouet. Reliqua verò, quæ ad victus rationem pertinent, si ad caput de ventriculi inflammatione confugias, scripta reperies. Cęterùm quoniam omnium phlegmonarum primus scopus est euacuatio humoris, qui in partẽ phlegmone conflictatã grassatur, vt lib. de constitutione artis medicæ, c. 17. & eodem decimotertio metho. med. cap. 2. & 9. liquet, quo pacto ipsum educere conueniat ex positu, ac formatione desumitur. Propterea vbi totũ corpus inanitione indigeat (ipsa inflammatione adhuc in generatione existẽte) si vires tolerãt, ac etiam ætas, ad sanguinis missionẽ confestim confugiendũ erit, per quam tum reuellendus, tum educendus, qui ad iecur fluit, sanguis est, interna dextri cubiti vena secta, propter ea quod & è regione, seu directò, & ampla via cũ vena, quæ caua dicitur, societatẽ habet: hac nõ apparente, media secanda est. Quod si nec ea se ostenderit, reliqua, ac tertia est incidẽda, quæ humeralis dicitur, ex Galeni decreto eodẽ 13. meth. medendi, c. 11. quem demũ sectati sunt Aetius, Paulus, & Alexãder. Modum verò vacuationis, tum ex redundantiæ modo, tum ex ætate, natura, tempore, anni, regione, consuetudine, & ante hæc ipsa laborantis virtute inuenies, vt eidem Galeno visum est. Quoniam si id ferre queunt, semel quantũ satis est, detrahendum. Si verò non, per vices partiũ, Aetio teste. Hæc autem venæ incisio, opportunè in prima & secunda die contingit: si verò dolores vrgeant, & adsint vires, etiã septima venæ incisione facimus, vt ipse inquit. A venæ sectione, vbi totum corpus plenum fuerit (vt supposuimus) ad topica remedia confugiendum est, quibus vacuari possit id quod in phlegmone obsessa parte continetur. Hæc namq; communis est indicatio curationis omnium phlegmonarum (vt diximus.) Nam antea priusquam totum corpus à recrementis liberum fecerimus, cauendum est ne ea applicemus (vt Alexãder inquit.) In quorũ adhibitione duo perpetuò seruanda sunt, quorum primum est, ne frigida admoueas, etiam si inter initia adhibeantur, alias magis noxæ, quàm vtilitatis causæ erunt: secundum est, quòd eadem medicamenta nunquam absolui debent ab his quę mediocriter adstringendi vim habent, indicatione sumpta à parte affecta, propterea quod animalibus altricis facultatis principium sit, & venosum ab hoc oritur genus, vt ideò eius robur seruandum sit. Quo fit, vt etiam eo tempore, quo quicquam amplius non influit, nec repelli quod in laborãte particula cõtinetur, possit, adhuc mixtæ facultatis esse debent medicamenta, vt ex eodem Galeno liquet præcitato libro 13. methodi medendi, cap. decimosexto. Nam cocũntibus vnà contrariis indicationibus, compositorum quoque esse medicamentorum oportet, quo etiam tempore clysteres, iidémque lenes inijci debent, maximè si non sponte egerat aluus. Fiat itaque illinitio extrinsecus in hepatis regione ex oleo rosaceo, aut lentiscino, aut melino, aut œnanthino (vt ait Aetius) pariter & ex myrtino, aut eodem oleo rosaceo cum oleo amygdalarum dulcium, vel amararum permixto, seu absyothite, & procedente tempore eodem oleo rosaceo, myrtino, seu cydoniorum cum mastichino, chamæmelino, seu anethino permixto vtare. Et sumpta à situ visceris indicatione parum aceti, aut vini albi miscito. Quod si libeat cataplasmatis vti ex farina hordeacea, fœnugræci, & seminis lini cum palmulis, vel malis cotoneis, meliloti flore, absynthio, & chamæmelino conficiantur (Paulo auctore) pauco etiam aceto, vel vino albo addito. Insuper ex seminis lini, fœnugræci, hordei triticeáque farina, aut triticea, his vel omnibus, vel vno aliquo ex eis, aut quibusdam in aqua mulsa decoctis, admixtis absynthio, mastiche, ac meliloto fiat cataplasma, ex Aetij sententia, cui etiam, velliti & cunctis reliquis medicamentis aceti, aut vini albi parum inijcito. Quod

Curatio.

13. metho. cap. 13.

Victus ratio.

Medicamẽtorũ ratio.

Vena secanda.

Topica.

Quæ animaduertẽda sint circa Topica medicamenta.

Quod si vehementior fuerit ardor, mala cotonea, aut oleum rosaceum vel citoniorum addútur, item plantaginis, cichorij, aut intubi folia contusa. Epithemata quoque hunc in modum parabis, Recipe rosarum rubearum, foliorum plantaginis, & cichorij, seu hortulanæ endiuiæ, ana p.j. florum chamæmeli, meliloti, absynthij, & anethi ana. p.s. bulliant in aqua pluuiali, demum adde succi cichorij, & endiuiæ, singulo. lib.1. aceti vnc.2. misceantur, & fiant epithemata. Poterũt item ex prædictis cùm cerata, tum etiam emplastra forma, ac eisdem vti, illud perpetuò animaduertens, quod quantum inflammatio ab eius principio recedit, in tantum relaxantia, seu digerentia vires præsidiorum adstringentium vincere debent licet semper (vt diximus) ea mixtæ facultatis esse necessum sit. Procedente verò tempore, si in gibba visceris parte phlegmone consistat, vbi phlegmone iam concoquitur, nedum eis quæ modicè vrinas mouent, sed etiam valétioribus vti licebit, asaro inquam, nardo celtica, phu, hoc est valeriana, petroselino, smyrnio, & meo, ex Galeni auctoritate & oxymel ipsis dandum est, vt Paulus refert. Item syrup. de byzantij cum additione, de tribos radicibus, ac de eupatorio, nónulla etiam decocta tum eorum, quæ diximus, tũ etiã & aliorum medicamentorum, quę vrinam ciũt, cõcinnnari poterunt, ac eisdem præberi. Verùm si cauum eiusdẽ visceris inflammatione afficiatur, procedéte (vt diximus) tempore per vẽtrem eos vacuare licebit, ex eiusdem Galeni sententia præcitato libro 13. meth. medendi, cap.5. quem sectatus est Paulus, licet eodem per aluum purgationem, cùm iecur phlegmone laborare incipit, tanquam valde nociuam, cùm maximã excitaret phlegmonem, eodem loco prohibuerit, quę vacuatio cũ videlicet phlegmone iam concoquitur, vel inclinauerit, partim per clysteres fieri potest, partim per ea medicamenta, quæ per os sumũtur, vt eisdẽ auctoribus visum est, quos primũ quidem ex aqua mulsa cum sale fieri præcipiunt, postea verò in remissione videlicet hyssopum, vel origanum, vel minùs centaurium, aut cinicum, seu colocynthidem imponi iubent. Sed tutiùs hunc in modum parari poterunt, Recipe foliorum maloarum, althææ, & betæ ana p.j. mercurialis, & centaurij minoris, cuiuslibet p.s. salis communis parum, fiat decoctum, cuius recipe li.j. aut lib.s. & adiectis vnc.3. vel 4. olei communis, amygdalarum dulciũ, vel chamæmelini, & vnc.2. mellis rosacei, ac vnc.1. cassiæ fistulæ, necnon drach. [illegible] diacath. fiat clyster. Vbi verò per clysteres phlegmone curari non valeat, purgans medicamẽtũ audacter exhibere licebit, eo cibis admixto, quemadmodum à Galeno eodem decimotertio method. medendi, decretum est, veluti vrtica est. mercurialis, epithymum, ac filicula, seu polypodium, & reliqua, quæ ipse dicit quod modicè aluom deiciunt. Verùm in remissionibus tum iis ipsis audaciùs, quàm antea vtẽdum, tũ verò quę iis sunt valétiora partim ptisana coctis, partim tusis, ac in mollissimum puluerem redactis, quę vel ex ptisana vel ex aqua exhibeantur. Et idem quoque Galenus filiculæ aliquid in ptisana, ac nigri veratri corticem aliquando incoxit, ac præbuit. Atqui nostris temporibus mitiora, ac tutiora medicamẽta competiuntur, quibus vti potetimus, vtputa mel aereum, cassia fistula, syrup. ex pluribus infusionibus rosarum, tum purpurearum, tum persicarum, diacathol. tryphera persica. ac etiam rhabarbarum: ex quibus etiam simul mixtis hunc in modum purgantia medicamẽta parari poterunt, Recipe mellis aerei vnc.2. vel 3. aut tantundem prædictorum syrup. diacathol. drac.6. trypheræ persicæ drac.4. cum aqua cichorij fiat potio: Inuicem quoque mellis aerei vnc.1.s. cassiæ fistulæ, aut vnc.2. cum prædictis exhibeatur, vel rhabarbari cum spica, recipe drach. 1. seu scrupul.4. maceretur in vnc.2. per noctem succi rosarum, deinum per colum transfusi vnc.2.s. mellis aërei adiectis, & vnc.s. diacath. aut drachm. 4. trypheræ persicæ, fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij, & si mauis pro melle aëreo tantundem prædictorum syrop. aut vnc. 1. cassiæ fistulæ commisceas. Verùm vbi neque eisdem inflammatio cõquieuerit, sed ad suppurationem permutetur, adiuuare naturam oportet, vt quàm celerrimæ puris generatio fiat. Cùm autem perfecta suppuratio fuerit, abscessus quoque rupturam adiuuare licebit, & post eius eruptionem per eandem viam, per quam puris transmutatio cuntingit, iuuanda quoque natura erit, siue per sedem, aut vrinam, aut etiam os transmissio fiat, quibus verò medicamentis eadem perficere oporteat, copiosissimè ab Aetio cap. 4. li. 10. conscripta sunt, ac etiam à Paulo præcitato loco, & propterea ea breuitati indulgentes ea hie non transtulimus. Si verò in scirrhi naturam prædicta inflammatio vergat, eius curationem sequenti ca. requiras. Quod si fluxionis ad ipsum iecur causa ex ipsomet oriatur, adeò vt propterea ad ipsum mul tum confluat sanguinis, ac phlegmone generetur, ne amplius phlegmone increscat, auferri hæc quoque causa debet primo, & quia hoc bifariã esse poterit, aut propter aliquem calorem præter naturam in ipso iocinore existentem, aut propter eiusdem dolorem, inuenta quæ ipsarum causarum phlegmonem excitat, eam priùs pro eius curatione auferre tentabis, vt eodem 13. meth. med. ca. 6. à Gale. scriptum est, & deinceps ad prædicta topica medicamenta te conuertas.

Περὶ σκίῤῥου καὶ σκληρώματος τοῦ ἥπατος.

Id est, De scirrho, seu tumore scirrhoso hepatis

CAPVT LXXXV.

Ec minùs & eadem iocinoris substãtia, vtpote quæ naturaliter lutosum quidpiam continet, (veluti medicus quidam Galeni tempore per iocum dicebat) maximè opportuna est duris rumoribus, quos Græci σκίῤῥους, καὶ σκληρώματα & quandoque σκληρώματα appellant, nos verò scirrhos, seu tumores scirrhosos nũcupamos. Est autem affectus hic, quem scirrhum nominamus, tumor durus, qui sine dolore est, non tamen omnino sine sensu. Quãquam si quis velit quod tumor sit præter naturam durus, & omnino insẽsilis, is vero affect⁹, qui σκλήρωμα à Græcis dicitur, Latinè scirrhosus tomor sit non omnino durus, neqne omnino insensilis, nõ reclamabimus, cum de nominibus altercatio sit, quemadmodum Galen. 14. method. med. cap. 6. decretum reliquit. Illud tamen animaduertẽtes, quod duplex eiusdem scirrhi differentia sit, vt habetur à Galeno 2. de arte cura[illegible] ad Glauconem, capit. 4. Quarum vna exquisitus scirrhus dicitur tumor prę ter naturam existens [illegible] su priuatus durúsque. Reliqua non exquisitus appellatur, qui nõ omnino insen[illegible]bilis est difficulter tamẽ sẽtitur, vt ipse inquit, qui dupliciter à medicis vocatur, vt patet decimo-

Gg quarto

Marginal notes: Gale. 13. meth c.13. — De purgãte medicamẽto quod sentiẽdum sit. — [illegible] citat — Vide 13. meth c.16 Quid sit scirrhus. — [illegible] scirrhus. — [illegible] differentia duplex.

quarto methodi meden. cap.6. Nempe vel scirrhus, propterea quod ex scirrhorum genere sit, vel scirrhosus tumor. Nam & quod Graeci σκλήρωμα vocant, sub scirrhorum genere comprehenditur, Paulo auctore, cap. 68 libri 3. Sunt nanque inter eos scirrhos quidam, qui vbi plurimum increuerint, simul atque indurati fuerint, non modo dolore carēt (vt Galenus inquit quinto de simplicium medicament. facult. cap 8.) verum etiam sensum exiguum, aut etiam nullum habent reliquum. Dignoscitur autem cum iecur tali laborat affectu manifestiùs, quàm si inflammatum esset, ac multò euidentiùs, eò quòd eius moles durior sit, & in huiuscemodi dispositione extenuata sunt corpora, quae ei incumbunt, verùm tracto temporis quamuis magis increscat scirrhi cumulus, non tamen aequè facilè fuerit per tactum ipsum cognoscere, intercipiente scilicet iudiciū aqua intercutē, quae illico scirrhū sequi cōsueuit (eodem Galeno auctore 5. de locis affectis, c.7.) Multo etiam minore dolore iecur vexatur in scirrho, quàm in inflammatione, Aëtio teste cap.7. lib. 10. Color etiam vniuersi corporis (vt ipse refert) in nigredinem pallore permixtam permutatur, venter, & pedes intumescunt, superne corporis partes gracilescunt, & corpus ipsum tepescit. Aliquando autē aluus multa, & tenuia excernit, propterea quod his sufficienter angusta sunt ora vasorum, per quae transmittitur cibus ex simis hepatis partibus in conuexas, vt Galenus refert eodem 2. libro de arte curatiua ad Glauconem cap 5. Vrinae verò à principio quidem multae, verùm vbi iam ad aquam intercutem dilapsi sunt, omnino paucae (vt patet ex eodem Aëtio.) Quod verò affectus hic morbus sit in quātitate primò (quoniam in genere tumorum praeter naturam existit sexcentis in locis liquet in Galeni doctrina, praesertim 13. & 14 method. med. Secūdo in intemperie, quoniam frigidus affectus est, vt 5. de simplic. medicament. facultat cap 6. & 8. legitur, & tertio in soluta continuitate, quoniam (vt diximus) ex genere est tumorum praeter naturam. Cuius affectus indicia non alia requiras, quàm ea quae supra narrauimus, pro dignotione partis affectae, praesertim ex tumore, duro quidem existente cum exiguo, aut nullo dolore, interim sensu priuato, quādoque nō omnino insensili. Eius autē causa est humor lentus, & crassus insolubiliter partibus indo ratis infixus (vt liquet eodem libro secundo de arte curatiua ad Glauconem ca.4. qui interdum statim à principio congregatur, & paulatim augetur, crebrius autem medicorum imperitia paratur cùm vehementer erysipelata, & inflammationes adstringunt, & infrigidant. Id verò commune est omnibus scirrhis a quacunque causa ortum habeant, vt libro de tumor. praeter naturam ca. 10. scriptum est. Perpetuò tamen ex humore crasso, frigido ortum ducunt, quales sunt in animalium corporibus, bilis atra, & superexsiccata pituita, & proinde scirrhosi tumores omnino, aut pituitosae sunt substantiae, aut atrabiliariae, aut ex vtraque mixti, vt eodē 5. de simplicium medicamentorum facultat. cap 8. liquet, & 14. methodi medendi, capit. 4. Et propterea etiam duri fiunt. Nam cum omnia dura fiant, aut resiccatione, aut concretione, aut omnia implenione, vel harum quapiam coniugatione, eodem Galeno teste praecitato libro 5. de simplicium medicament. facultat lib. cap.4. scirrhi, seu scirrhosi tumores ex frigidi humoris impletione, simulatq; congelati, su concreti à vehementi frigore generantur, propter quod aut insensiles omnino sunt, aut exigui sensus participes, cum exiguo etiam, aut nullo dolore cōsistentes, vt praecitato lib. 5. de simplicium medicament. facultat cap. 8. decretum est. Verùm nunquid à crasso, & glutinoso humore, ac pituitoso originē ducāt, an ex ca nigra bile, quae veluti faex sanguinis existit differens ab ea, quae propriè atra bilis nuncupatur, à qua nō scirrhosi tumores, sed cācri gignūtur, ex colore, inquit Galenus praecitato lib. de tumor. praeter naturam, ca. 10. interstinguere valebis. Sed cùm scirrhosi tumores, de quibus hic verba facimus, eorum colore dignosci non valeant, dicimus nos quod ex vniuersi corporis colore scerni possunt. Nanque si ex nigra bile orti fuerint, color totius corporis ad nigrius declinabit. Si verò ex crassa, lentáque pituita originem traxerint, ad albidius: aliquando veluti plumbi colorem habent. Nā pro diuersa natura redundantium in iocinore humorū, ex quib' praedicti affectus fuerint excitati, quod totū corpus simili colore inficiatur, nemini in dubiū venit, cùm viscus sit princeps toti corpori alimenti materiā suppeditans. Proinde Galenus fassus est 5. de locis affectis, saepenumero solo colore comprehēdisse, modo iecur, modo splenē esse affectum. Insuper ex aetate temperamēto, regione, anni tempore, ac praecedenti victus ratione illud cōfirmare poteris. Et vbi praedicti succi permixti fuerint, idem color, ac eadē quae sumūtur ex modo dictis, indicia permixta erunt. Caeterùm ex quacūque causa in iocinore exquisiti scirrhi fuerint orti, omnino sine sensu persistētes, omnino quoque insanabiles sunt, velut in caeteris etiā partibus (vt liquet apud Galenū 14. meth. med. c.6. & 2. de arte curatiua ad Glau. c.4.) Quanquam neque is, qui difficulter sentitur, facilè curationem admittat, (vt ipse inquit) eodem quoque 2. de arte curatiua ad Glauconem, ca. 5. de hepatis scirrho sic scriptum reliquit, quod ab initio quidem saepius ipsum sanauerit: vbi verò ad plures dies fortè fuerit extensus, neque ipse potuit sanare, neque aliū vidit, qui posset. Nam omnibus iis, qui ita affecti sunt ex necessitate subsequitur aqua intercus. Pereunt autem quamplurimi in tempore longo: quidam etiam breui, qui ventris profluuio laborant. Propterea Paulus praecitato loco dicebat, si verò iecur induratū fuerit, parū in medicina spei est, affectu in aquam subtercutem decidente. Qui autem iocinoris scirrosi tumores, praesertim circa eorum initia curari poterunt, ea curationis ratio, quae musculosarū partium scirrhus cōpetit, sanare eos consueuit, Galeno teste eodem secūdo de arte curatiua ad Glauconem, ca. 5. Quoniam viscus hoc fortia medicamenta nō perfert, veluti splen, vt ipse inquit. Communis autem curandi scirrhum indicatio est, vt quod praeter naturam in particula continetur, totum vacuetur vt 14 meth. med. ca.4. scriptum est. Id verò perficitur nedum medicamentis extrinsecus adhibitis, verùm eis, quae in potu sumuntur vim habentibus aperiendi, atque extergendi eum, qui in viscere continetur, humorem, ac etiam victus ratione conuenienti adhibita. Et propterea ex his scirrhosus tumor in hepate factus sanari poterit, ex eiusdem Galeni testimonio praecitato libro secundo de arte curatiua ad Glauconē, cap quinto. Ea de re nos primò victus rationem conuenientem praecipiemus, secundò quae in potu medicamenta sumuntur, & tertiò quae foris adhibentur

Iecinoris scirrho laborantis indicia.

Quo affectione praeter naturam sit scirrhus. 13 meth. cap.4. & 14 meth. cap.9.

Causa

Quomodo diuersa scirrhi causa sit dignoscenda.

Cap. vlt.

Prognostica.

Methodus curandi scirrhos.

Victus ratio.

bentur conſcribemus. Verùm quantùm ad victus rationem ſpectat, cum eadem victus ratione vtẽdum ſit, qua in obſtructionibus liberandis vtimur, breuiſſimus verbis eam abſoluemus. Nam cibi, qui facilè concoquuntur eis exhibendi ſunt, quíque & inciſoriam vim, & repurgantem complectuntur, vt inquit Aetius. Neque etiam ineptè eis acrium rerum comeſtiones ſunt, ſi per internalla, & poſt exercitia, ac geſtationes ſumantur. Pro ratione etiam motuum, & exercitiorum tum quantitatem tum qualitatem ciborum augere oportet. Vitanda ſunt craſſa, & viſcoſa edulia, atque ea quæ difficulter cõcoquuntur, ſic etiam & dulcia omnia: quoniam (vt *Medicamẽtorũ ratio.* diximus) hepati affecto nocentiſſima ſunt. Vinum pro potu cõpetit tenue, odorum (moderata quantitate acceptum) Reliqua verò, quæ ad victus rationem ſpectant, ſuprà cap. de obſtructio. requiras. In potu autem ſumãtur cuncta ea quæ in renibus cõtentos lapides comminuere apta ſunt, quibus admiſcere oportet aliquid ex iis, quæ vrinam monere poſſunt, Galeno auctore, præcitato libro ſecundo, de arte curatiua ad Glauconem, cap. quinto, quem ſectatus eſt Paulus cùm dixit, Potiones expediunt, quę anguſtias viſceris recludũt, abſtergúntque: huiuſmodi ſunt quæ vrinam ciunt, & calculos cõfringunt. Ad hæc ea quæ nuper ad iecoris obſtructionem dicta à nobis ſunt. Non eſt igitur cur hic ſpeciatim de eis mentionem facere debeamus, cùm infrà locupletiſſimè de his quæ calculum confringunt, atque vrinam citãt, pertractaturi ſimus: fuſiùs verò pertractauerimus de his, quæ iecoris obſtructionem liberant, eiſdem igitur locis ſtudioſi ea requirant. Vnum tamen ex Aëtio non prætermittant, vtpote anagallidis, quæ cæruleum florem habet ſuccum, qui exſiccatus, itémque liquidus ex aqua mulſa, immoderatis autem febribus ex acero mulſo, potatus cõfert. Similiter etiam ſi viticis torrefacti, aut radicis eupatorij drach. 1. eodem modo exhibeatur. Cęterùm cùm affectus hic ex ſuperfluo humore ſimul cum frigiditate trahat originem, idcirco compoſitam eſſe eius medelã oportet, ob refrigerationem ſcilicet, excalfacientia poſcente affectu, ob alienam verò, & ſupernacaneam humiditatem, euacuantia Attamen vitanda ea ſunt, quæ immodicè vim habent calfaciendi, ac valdè exſiccandi, nedum intus aſſumpta, verùm etiam de foris admota Nanque (vt Galenus inquit quinto de ſimplicium medicamentorum facultatib. cap. ſexto) nullus ſcirrhoſus tumor curari valet, neq; à validè exſiccantibus, neq; à fortiter excalfacientibus, neque ab iis, quæ vtraque hæc præſtare poſſunt, propter cauſas ab eo ibidem traditas. Et propterea ſola ea, quę calfaciunt, ſed non admodum, vnáque exſiccãt non magnopere eiuſmodi affectus ſanare poſſunt: *Emollientia medicamẽtũ quod dicatur.* vocanturq; Græcè μαλακτικά, Latinè emollientia, eodem ſimul tempore vtrunque agentia: nempe quod congelatum eſt fundenna. & ſenſim per halitum differẽtia peculiariter etenim medicamentum emolliẽs non de omnibus induratis, ex quauis cauſa dicitur, ſed de iis quæ congelatione induruerũt, magiſque ſi in eis contentus ſit humor præter naturam: velut in hiſce ſcirrhoſis tumoribus: quemadmodum idem Galen. teſtis eſt præcitato libro 5. de ſimplic. medicamentorum facultat. cap. 4. Cuius farinæ ſunt ea medicamenta (vt diximus) quæ calorem habent tepidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam, & propterea modicè exſiccantia. Nanque oportet induratum corpus à medicamento, quod auxilio futurũ ſit, ſimile quid pati iis, quæ ſub ſole fundũtur, alias ſi quis medicamenta, quæ vehementer diſſoluunt, trahunt, ac egerunt, induratis corporibus adhibuerit, eiſque ea vacuare tentet, nec iis vtitur, quæ excalfaciendo molliunt, ac liquant, huic licet paucis primis diebus egregiè proceſſiſſe curatio videbitur, quod de affectu tamẽ reſtabit tantùm inſanabile erit: ſiquidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digeſto: quod reliquum eſt velut lapidoſa concretio linquetur (Galeno auctore 2. de arte curatiua ad Glauconem cap. 14. & 14 methodi meden. cap. 4.) Hac igitur de cauſa ad ſcirrhoſos affectus (vt diximus) nullum vehementer excalfaciens, ſiccanſque medicamentum aptum: ſed ea tantùm, quæ cùm molliendo digerere poſſunt, ex eiuſdem Galeni ſententia. Quanquam eiſdem, indicatione ſumpta à parte affecta, quę ſemper, vt Galenus inquit eodem 14. methodi med. cap. 5 in omnibus tum morbis, tũ ſymptomatibus in memoria habenda erit, ea quæ adſtringendi vim habent, admiſcenda ſunt, ita tamen, vt ſemper, quæ digerendi, diſſoluendi, ac molliendi vim habent adſtringentia ſuperent. Quapropter augere oportet ea, quæ ratione inflammationis ipſius apponũtur cùm cataplaſmata, tum etiam & fomenta ex Galeni & Aëtij ſententia, & fortiora quędam annectenda ſunt. Ea autem conſtabunt ex abſyntij coma, nardo, tũ inda, tum celtica, croco, œnanthe, maſtiche, chia, nardino, ac lentiſcino vnguento, adhuc autem & maſtichino, & melino (vt ipſi inquiunt) His igitur ammoniacum thymiama, bdellium, althæęque radicẽ, ceruinã, ſeu vitulinã medullam, ac anſeris, ſeu gallinæ adipem miſcere oportet. Nec minùs & aliquid eorum, quæ incidere poſſunt admiſcendum eſt, vt eodem 2. de arte curatiua ad Glauconem, ca. 5. & 14. method. med. ca. 5. liquet. Hac etenim incipientẽ in hepate ſcirrhum ſanare poterunt conuenienti ſimul adhibita diæta, ſimulque medicamẽtis aperientibus, atque abſtergentibus humorem, qui in viſcere cõtinetur. Poterunt autem hunc in modum medicamenta parari, *Topica.* Recipe abſynthij p. s. foliorũ. & radicum altææ ana manip. 1. bulliant in oleo communi quo ſæpiùs per ſpõgias ſupra hepar fomentum admoueatur, dein recipe olei de abſynthio, & maſtichini, ſingul. vnc. 1 nardini. & cytoniorũ, cuiuſlibet vnc. s. ſpicæ nardi, indicæ, vel celticęana drach. s. croci ſcrup. s. adipis anſeris, ſeu gallinæ, & medullæ ceruinæ, ſeu vitullinæ ana vnc 1. ceræ quantum ſatis ſit, & aceti parum fiat vnguentum, quod mane, & veſperi applicetur, præcedẽtibus ſemper prædictis fotibus. Procedente verò tempore addere poteris prædicto vnguento vnc. s. vel vnc. 1. ammoniaci, aut bdellij humẽtioris exiſtentis, ſiue ſtryacis ſimiliter humẽtioris, quæ priùs aceto diſſoluãtur, & ſi mauis in cataplaſmatis formam redigere folia excipe, ſimulque radices maluarum, ac althææ quantitate cuiuſlibet manip. 1. & cum modicè priùs fuerint decocta, contundantur adiicéque adipis anſeris, ſeu gallinæ vnc. 2. lenti cremoris fœnugręci, ſeminis lini, & althææ ana drach. 3. olei maſtichini, lentiſcini, & de abſynthio ana vnc. 1. ammoniaci, ſeu bdellij in aceto diſſoluti vnc. 3. miſceantur, & fiat cataplaſma cũ oxymelite, quod item præcedente ſemper fomento adhibeatur. Interim addere poteris nardi ſpicã, indicam, aut celticam, cuiuſlibet drachm. 1. aſſumens

& cruci ſcrupul.s. Illud tamen perpetuò ſeruádum erit, ne admodum fortibus medicamentis vtare, cum ea viſcus hoc nó perferat, vt diximus ex Galeni auctoritate. Et proinde non audeas quæſo ſuprà medicamenta, quę vehementer diſcutiunt, trahunt ac digerunt, niſi eorum exigua ſumatur quantitas, admiſceatúrque lenibus ſemper medicamentis nuper conſcriptis. Nec eadem vnquam omnino ab adſtringentibus abſoluantur: qua habita methodo, poteris ex connumeratis medicamentis varios (vt vſus requirit) potus diuerſaq; cataplaſmata, ac vnguenta componere tum lenia, à quibus ſemper incipias, tum valida, tum mediocria: & proinde huic capiti finem imponimus. Illud tamen animaduertentes, quod vbi multò ſanguine abundauerint laborantes, priuſquam modo dictis medicamentis vtaris, vena ſecanda erit interna dextri cubiti. Et ſi copia adſit pituitoſi, vel melancholici ſucci, ij quoque priùs purgandi ſunt. Sæpiùs autem talia pharmaca fuerunt adnotata, præſertim capite de melancholia & de obſtructione iocinoris.

Περὶ ἰκτέρου. Id eſt, De ictero, ſeu morbo regio.

CAPVT LXXXVI.

IN excrementorum ſeparatione, omnino ea nó peracta, vel non ritè, ſymptomata quædam fiunt, aliqua nomine proprio vacuantia, alia verò vulgo nominata, veluti ἴκτερος, à Græcis dictum quemadmodum Galenus teſtatur li. de different. & tertio de cauſis ſymptomatũ. Hunc affectũ Latini quandoque icterum, interim auriginoſum nominant. Celſus autem & arquatum, & interdum regium morbum appellat, vt liquet ca. 24. libri tertij. Medicorum vulgus icteritiam nuncupat. Cur autem morbus regius nominetur hic affectus, ab eodem Cornelio pręcitato loco oſtenditur. Verùm cur Græci affectum hunc ἴκτερον nuncupent, ab Aëtio ca. 17. libri 10. declaratur. Ait enim ἴκτερος, à ſimilitudine ad animalculũ, quod ἴκτις, id eſt viuerra appellatur, nominatus eſt. Eſt autem id animalculum muſtella ſylueſtris, quę auricolores oculos habet: ſed quicquid ſit de eius nomine, hoc pacto ipſum deſcribit eodem loco, quòd biliosi humoris circum corpus effuſio eſt, ſecernẽtis eum facultatis debilitatem, quæ eũ ſegregare, & ad proprios excretionis locos dimittere non valet. Paulus quoq; cap. 50 libri tertij, dicebat, regium morbum eſſe bilis per totũ corpus effuſionem, modò atræ, de qua in lienoſis dictum eſt, modò flauæ. Atqui nos de eo ictero verba facimus, qui effuſio eſt flauæ bilis per totum corpus, hæc tamen effuſio verè, & propriè icteros dicitur: nam de atræ bilis effuſione in ſequentibus pertractabimus. Et cùm diximus affectum hunc vitio ſegregationis excrementorũ prouenire de eo excremento intelligimus, quod flaua bilis appellatur. Hæc inquam, cùm nó omnino, vel non ritè ſegregatur, ac expurgatur, per totum corpus cũ ſanguine diffuſa huius mali auctor eſt. Verùm cũ ex triplici cauſa id prouenire poſſit, vt tertio de cauſis ſymptomatũ, à Galeno ſcriptũ eſt, náq; vel vitio particulæ, quæ excrementum ipſum expurgat, vel ratione viarum, per quas expurgat, vel vitio ipſiuſmet excrementi, quo fit, vt nó perpetuò in morbo regio idem locus affectus ſit, neque etiá iecur) vt à Galeno demonſtratum eſt quinto de loc. affect. cap. 7.) quamuis interdum ipſum afficiatur, item neque ipſa veſica bilis ſemper afficitur (vt eodem lib. ſcriptum eſt, ſimiliter à Paulo, & Aëtio præcitatis locis) propterea nos cum numeroſæ ſint morbi regij differentiæ (eodem Paulo auctore) pro earum diuerſitate conabimur affectas partes inuenire, cùm aliæ partes afficiantur, ſi eiuſdem excrementi vitio morbus regius proueniat, aliæ ſi propter viarum anguſtiã, vel propter ipſius particulæ expurgantis imbecillitatem. Quòd verò biliosum hoc excrementum veſica, quæ iocinori ſubeſt, expurget, liquet apud Galenum pręcitato libro tertio de cauſ. ſymptomatum, quarto de vſu partium, ac quinto de locis affectis, & ſexcentis aliis in locis. Cùm itaque nó vnus locus perpetuò in morbo regio afficiatur, errauerintque qui hepatis affectioné in omnibus ictericis adeſſe putauerũt (vt inquit Aëtius) iure indagandum putaui quot partes in eo affici poſſunt, ac quo modo, & quibus notis interſtingui poterunt. Atqui compertum eſt in Galeni, Pauli, atque Aëtij doctrina in quouis morbo regio aut iecur, aut veſicam bilis, vel vniuerſum corpus affectum eſſe. Quapropter vbi iecur affectum ſit, excrementa alui flaua bile vehemẽter colorata, ſimiliter & vrinæ videbuntur, pariter & ſudores, ſi ij quoque effũdantur. Excrementorum nanque proprietatem in morbo regio conſiderare per quàm neceſſarium eſt, vt quinto de locis affectis. capit. 7. decretum eſt, præſertim ſi cum eis eorum, quæ præceſſerunt, memoriá habuerimus. Interim febris quoque aderit, ac præcordiorum in dextra parte dolor, quandoque verò citra dolorem, ac grauitatem, & febrem, feruorem ea parte ſentient, aderitque ſitis, ac corporis exſiccatio, ac eiuſdem coloris varia mutatio, manifeſtè etenim, quandoque videmus (eodem Galeno teſte præcitato loco) iocinoris ſecundum naturam temperie mutata, vniuerſum corpus herbis candenti pallore infectis ſimilari, interdum plumbeum, aut etiam magis fuſcum referre colorẽ, interdum etiam alias quaſdam ineffabiles colorum proprietates, quæ iocinore ſuo munere non rectè fungente, accidere ſolent. At vbi citra febrem morbus regius accidat, vrgente in dextra præcordiorũ parte grauitatis cuiuſdá ſenſu, & alba ſint, quæ per aluum deiiciuntur, ac ſtatim vrinæ biliosiſſimæ, & affatim excernantur, veſicæ bilis vitio talem morbum regium fieri haudquaquam verendum eſt. Verùm ſi non vniuerſim, ſed paulatim morbus regius procreetur, ſic vt nullum ferè ex cómemoratis adſit (vt Paulus teſtatur) ſintque alui excrementa proxima conſuetis ſimiliter & vrinæ, fiátque cutis prurigino ſior, ac magis arida vitio vniuerſi corporis, ſeu ſolidis partibus nimio calore intemperatis, hunc procreati morbum regium manifeſtum erit. Cæterùm quæuis pars in eo afficiatur, perpetuò icteris ſymptoma eſt, eorum genere quæ in corporis affectibus conſiſtunt. Et cùm primæ eorum differentiæ numero quatuor ſint, ſub viſibilibus comprehenditur, quæ in coloribus, qui pręter naturam ſunt, conſiſtunt, idque non alicuius, vel aliquarum partium, ſed vniuerſi corporis, Galeno auctore libro de differentiis ſymptomatum. cap. 5. Communiter autem omnibus ictericis pigrities, & tumor grauans ad motum corporis contingit, & ad dulces cibos animum habent alienatum, amaros verò non admodum aduerſantur, & variis imaginationibus vexantur. pruritus etiam vniuerſi corporis comitatur, ac difficulter exſudant: alba oculorum, & partes

Lib. de differen. ſym. cap. 4.
3. de cauſis ſymp. c. vlt.
Morbus regius quid ſit.
quod flaua bilis, cũ non ritè expurgetur, icteritiã comingit. cap. 8.
3 de cauſ. ſymp. c. 2.
4. de vſu par. ca. 12.
5. de loc. affec. ca. 7.
Quot partes affici poſſunt in morbo regio.
Si iecur ſit affectum, ſigna.
Si veſica bilis.
Si vniuerſi corporis vitio proueniat morbus regius, ſigna.
Quo affectu præter naturã ſit morbus regius
Signa eiuſdem.

tes

tes faciei tēporibus propinquæ, itémque malę pallorem ostenduot, veoę etiam sub lingua repletę reperiuntur, & abundantem humorem significant, Aëtio auctore. At, vt inquit Celsus, color eum morbum detegit, maximè oculorum, in quibos quod album esse debet, fit luteum, solétque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequēs singultus, & pręcordiorum dextra parte durities: & vbi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorúmq; resolutio. Atqui vbi diutiùs manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit. Verùm licet morbos regios (quomodocunque fuerit ortus) perpetuò symp. sub eodem genere sit, ac biliosi excrementi separatione frustrata fiat, vt dictum est, quæcunqoe etiam pars in eo primò affecta sit, tamē non semper in eo segregatrix facultas oblæsa est, neqoe ad functionum noxam seqoitur, vesica bilis imbecilla existente io seipsa, ita vt non valeat, aut ipsam bilem attrahere, vel eādem expellere, sed interim viarum angostiam consequitur: quandoque verò ex ipsiusmet excrementi vitio fit, vt diximus. Id quod etiā fortè innoere voluit Aëtius, quamuis eius verba videantur asserere, semper icterum ob secernentis bilem facultatis debilitatem oriri. Nanque subdit demum, quæ eam segregare, & ad proprios excretionis locos demittere noo valet, quòd nedum ob facultatis imbecillitatem, verumetiam ob viarum angustiam, ac excrementi vitium fieri potest. Propterea id perfectè dignoscere, atque exactè interstinguere operæpretium duxi. Ex quibus insimul patebit eiusdem morbi regij causarum diuersitas. Oritor itaque interdum morbus regius ex iocinoris inflammatione, propter quam sanguis omnino à bile ipsa expurgari nequit, imò vnà cum ipso sanguine bilis per totum corpus defertur, & hine morbus regius generatur, propterea quòd & eiusdem bilis copia ob eandem causam in eodē viscere gignitur, & constipatio quædam fit, seu angustia locorū per quos ipsa bilis ex venis trāsfertur ad canales vesicæ bilem recipientis, vt Galenus inquit commento aphorismi 64. quarti libri. Coius quidem morbi regij indicia sunt præcordiorum dextra parte dolor, biliosæ deiectiones, & febris, vt inquit Paulus. Nanque ij omnino febricitant, Galeno teste nono de compositione medicamentorum secundom locos cap. 1. Similiter & vrinæ flaua bile vehementer caloratæ videbuntur. At si citra grauitatem feruor in ipso existat, ex sola iecoris calida intemperie vitium gignitur, vt idem Paulus testatur. Ex qua calida intemperie cum multa copia bilis progignatur, quę prę multitudine expurgari nequit, eadem per totum corpus diffusa, propter eiusdem excrementi copiam icterus excitatur. Nec minùs & ex obstroctione, non siquidem paruorum vasorum per substantiam iocinoris distributorum, per quæ alimenti, ac sangoinis digestio in vniuersum corpus fit, sed eorum locorum per quos transfertur bilis ad canales ipsam recipientes ex eadem vesica bilis ortos, ac per iucinoris substantiam extentos, vt patet commento præcitati aphorismi, excitatur morbus regius propter viarum vitium, hoc est ipsarum obstructionem: qua etiam ratione aogostatis videlicet iam dictis viis ex eiusdem visceris scirrho, morbus regius generari poterit. Verùm si scirrhus fuerit causa, eiusdem indicia præcedēti ca. de scirrho, requiras. Si verò ex obstructione ortus fuerit, sioe febre permanebunt ægri (eodem Galeno teste præcitato libro nono de compositione medicamentorum secundum locos. capit. 1. Necnon & grauitas quædam in eadem dextra præcordiorū parte aderit præsertim inter vehementer respirandum, nullúmque aderit scirrhi indicium. Quòd si absque febre alba deiiciantur alui excrementa, vesicæ fellis (vt diximus) malum ostenditur. Verùm id bifariam esse poterit, nanque vel ob eius imbecillitatem, propterea quia biliosum humorem veluti consueuit in se ex hepate non attrahit, & ob id impurum sanguinem reliqoit. Quanquam etiam contingat eandem nimis repleri, & propter repletionis multitudinem idem excrementum expelli ad intestina nequeat: & excretice insimul facultate existēte imbecilla. Poterit & secondò morbus regius vitio viarum ex ipsa vesica ortarum oriri, vtpote cùm ipsæ obstructæ fuerint: & hoc, vel cùm obstructæ fuerint viæ per quas ex iocinore ad ipsam vesicam biliosum excrementum trahitur: vel eæ per quas ab eadem vesica ad intestina propellitur: quippe omnibus prædictis modis non expurgatus à bile sanguis in totum corpus diffūditur, ac morbus arquatus efficitur. Ex viarum vitio, si propter earum obstructionem fieri contingat. Ex imbecillitate verò separatricis facultatis, si eadem vesica bilis in attrahendo, seu excernendo prædictum succum propter aliquam eius intemperiem fuerit debilis. Nanque fellis folliculus, cùm inter naturalia instrumēta connumeretor, vnicum habet veluti reliqua imbecillitatis principium à partis intemperie ortum, vt eodem quinto de locis affectis, in fine, Galeno visum est. Atqui interstingues, si ob meatuū ipsius obstructionem fiat morbus regius: nanque cum albis excrementis grauitatis cuiusdam sensus circa dextrum hypochōdrium vrgebit citra febrim. At si propter eius imbecillitatem fiat, talia excrementa citra grauitatē deiiciūtur, vtrisqoe tamen statim vrinæ biliosissimæ affatim excernuntur, vt inquit Paulus. Cæterùm, si hoc vitium febriente ægro repentè, ac cumulatim superueniens febrem finierit, crisim testatur, materia ex alto foras prorumpente, proruente nimirum ad cutem bilioso humore ratione bonæ indicationis, vt ex Paulo, & Galeno liquet: qui morbus regius ex excrementi vitio quoque generationem habet, eo siquidem crassiori existente, potiùs quàm multo. Nam si tenuis eadem fuisset bilis, vtique & in eadem crisi foras propulsata fuisset. Id quoque confirmabūt alui excrementa, & vrinæ, quoniam vtraque secundum naturam se habebunt, & ob eam causam nullum visceris affectum declarabunt. Contingit etiam citra febrem aliquādo sanguine in bilem exagitato, propter corruptionem aliquam peregrinam ortam ex noxij medicamenti potione, aut venenatarum bestiarum morsu, quòd propterea morbus regius fiat, Aëtio & Paulo testibus. Quòd verò ex ferarum morsu fieri soleat, exemplo probat Galenus quinto de locis affectis, cap. 7. cuiusdam imperialis serui, qui viperarum venationi deputatus erat, cùm à vipera morsus esset. Huic vniuersi corporis color fuit mutatus, adeò vt porri colorē referret. Ex multitudine quoque biliosi excrementi, & hic morbus regius ortus, propterea quòd sanguis extranea quadam corruptione in bilem fuit versus. Neque etiam difficulter is dignosci poterit, si ab aliqua prædictarum duarū causarom fuerit ortus ægrotantis, aut astantiū interrogatione percepta, quæ earundem præcesserit

Causa. Si ob hepatis inflammationem fiat morbus regius, signa.

Si ex eiusdem secoris intemperie calida fiat, signa.

Si ex obstructione, seu iocinoris scirrho fiat morbus regius, signa.

Si vitio vesicæ fellis oriatur, signa.

Signa morbi regij ex crisi.

Locis cita.

Si ab aliqua causa externa fiat, signa.

causa. Si verò nõ vniuersim, sed paulatim procreetur morbus regius, nullumque ex commemoratis adsit, ita vt neque dolor, neq; grauitas circa ilia infestet, neque febris præcesserit, plurimã in vniuerso corpore procreari bilem perpendere debemus. Idque bifariam esse poterit, vel propter solidarum partium calorem immodicum, vel ratione alimenti, quod ipsis distribuitur. Ex vtraque tamen causa propter excrementi multitudinem icterus oritur, quoniam cùm expurgari nequit, vnà cum sanguine per totum corpus defertur. Vna autem ab altera causa distinguitur, interrogatione facta eorum, quę præcesserunt. Nam si multo tempore calidioribus cibis, ac potibus vsus fuerit æger, ciborum vitio tribuenda erit occasio: vbi verò hæc nõ præcesserint, ex calida vniuersi corporis intemperie, audacter morbum regium excitari censeo. Tot itaque sunt morbi regij differentiæ à diuersis causis ortæ: quæ iã dictis signis facilè dignosci, ac inter se distingui poterunt. Reliquum est, vt eiusdem prognostica enunciemus: quorũ primum Hippocratis est aphorism. 62. quarti libri, dum inquit, Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malũ. Nam cùm iudicatorius esse non possit, sed symptomaticus potiùs, iecinore malè se habente (vt in cõment. Galenus asserit) nec propter aliud malum ipsius hepatis ante septimũ oriri possit morbus regius, quam ex inflammatione, vel obstructione eiusdem visceris, cùm citiùs non possit indicatoriè bilis perduci in corpus: quoduis prædictorum affectuum consequatur, semper malum est, nec post septimum, si propter eosdem affectus iecinoris excitetur, periculo vacabit, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Hoc idem confirmauit tertio de morbis vulgaribus, Galenus, cùm dixit, Redite item ad memoriam ante concoctum morbum crebro te audiuisse nullũ quemlibet abscessum proficere, nedum auriginosum, iis enim impediri significat bilẽ, quo minus ex viscere expurgetur, & per ventrem effundatur, vel propter oppilationem eius, vel propter inflammationem. Verùm morbo iam cõcocto decretoriè interim natura ad cutem excrementum effundit, cùm quorũdam aliorum humorum, tum flauæ bilis. At huius Hippocr. sententiæ contrarium quarto de ratione victus, scriptum reperitur. Ait enim auctor, in biliosa febre morbus regius cũ rigore ante septimum diem enatus, morbum soluit. Si verò absque rigore præter occasionem superuenerit, pestiferum. Nisi esset quod (vt Galenus refert in expositione prædictæ sententiæ) neque ante septimum diem, neque post septimum cũ rigore enatus morbus regius febrem soluit. Sed ita distinguere oportet, quòd febrientibus morbus regius superuenit interdum quidem tanquam affectionis hepatis symptoma, quòd malum est (vt diximus ex eius sententia) interdum quoque, & natura post coctionem per cutim excernere contendente, sed nequeunte, veluti in abcessibus omnibus fieri consueuit, quod nequaquam malum est, imò si cum rigore fiat, morbũ soluit in biliosa febre: quoniam & natura vehemẽtiori motu mouetur ad expellẽdam bilem, eam, quæ mordacior, ac acrior est, id quod per rigorem significatur. Et licet ipsa eadem bilis ante septimum iudicatoriè efferri sit impossibile (vt patet commento eiusdem aphorismi 62. quarti libri, breue tamen decretoriè ad cutim effundi poterit (vt eodem tertio de morbis vulgaribus inquit.) In biliosa scilicet febre, circa aliquem iecinoris affectum, vtputa inflammationem, seu obstructionem (vt diximus) morbo iam concocto, & potissimùm vbi per aliam viam natura eandem postea bilem excernere valuit, per aluum videlicet, aut vesicam, vel largum sanguinis profluuium, quemadmodum Hippocrates, & Galenus primo de morbis vulgaribus, scriptum reliquerunt. Idem quoque Hippocrates aphorismo 64. eiusdem libri quarti, dicebat. Quibus in febribus morbus regius, septimo, vel nono, vel vndecimo, vel decimoquarto superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium obduruerit: si verò non, non bonum, & apho. 42. lib. sexti, sic de morbo regio scriptum reliquit. Morbo regio laborantibus, si fiat hepar durum, malum. Celsus verò Dioclis auctoritate testatur, quòd si morbus regius post febrem oriatur, ex toto proderit, si post hunc febris, occidet. Quantum verò ad curationis rationem spectat, si icterici fiant ratione bonæ iudicationis in febribus, facilè hi curantur (Galeno teste nono, de compositione medicamentorũ secundum locos, cap. 1. & Aëtio cap. 18. lib. 10.) ex aquarum potabilium balneis, ac olei discussorij affrictu, & omnibus cutem rarefacientibus, quale est anethinum oleum, & chamæmelinum, irinum, & amaracinum. Similiter, si (vt inquit Aëtius) rosmarinus herba oleo incocta ipsum plurimũ discussoriũ facit, cum his præterea victus adhibendus est humidior, qui humorũ crassitudinem moderatè extenuare possit, vt eidẽ Galeno visum est quinto de locis affectis, cap. vlt. & Aëtio præcitato loco, quanquam idem Galenus eodem loco præceperit taliter laborantibus, vt aqua suapte etiam natura calida, & cui discutiendi vis esset vterentur. Ex his nanque quidam bonam valetudinem consequutus fuit, vt ipse inquit. Si verò ex letalis veneni potione, aut ex virulentorum animalium morsibus quispiam ictericus corripiatur, iis vtendũ erit alexipharmacis, quę aduersus talia suo loco conscribentur: quanquã Galenus imperialem seruum viperatũ venenatione depuratum, cùm à vipera morsus esset, per theriacæ potionem curauerit, vt eodem quinto de locis affectis, testatur, & propterea eadem vti poteris. At vbi ex solidarũ partium calore immodico in regiũ morbum inciderint, ad sanitatem reducẽtur (Paulo auctore) cibis humidis, & mediocriter refrigerãtibus, ptisana scilicet, intubo, seu cichorio, piscibusque, & vino tenui aquoso, necnon simplici frictione, exercitiis moderatis, vnctione, ac balneis (vt ipse inquit) quę ex potabili aqua tepida fiant, in qua decoquãtur medicamenta frigida, & humida: qua etiam ratione curabitur, si ratione alimenti, quod ipsis partibus distribuatur, fuerit excitatus morbus regius. Verùm si non vniuerso corpore primariò affecto, sed iecinore malè se habente morbus regius excitetur, quinis fuerit eius affectus, siue calida intemperies, siue inflammatio, vel obstructio, seu scirrhus, non alia ratione indigebit, quàm ea, quæ à nobis priùs instituta est, pro eorundem affectuum curatione: quare non est cur iterum hìc eandem repetamus, sed illam in hoc capite transferre oportet. Restat itaque, vt eius morbi regij curationem præcipiamus, qui vitio vesicæ bilis excitatur. Hic omnino his, quæ obstructiones aperiũt, cibis, potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde his, quæ bilem ducere possunt, curari desiderat Galeno auctore quinto de locis affectis. Propterea aër temperatus

Si vniuersi corporis vitio fiat, signa.

Prognost.

3. de morbis vulga. commẽ. 2. cõment. 5.

sex. 81.

Loco citat.

commẽ. 2. Tix. & cõmen. 64.

Curatio morbi regij, si crisis ratione fiat.

Si ab aliqua externa & venenosa causa fiat, curatio.

Loco citat.

Si ex immodico calore partiũ solidarum.

Si iecinore malè se habente oriatur, curatio.

Si vesica bilis vitio sit ortus morbus regius, curãdi ratio.

In fine.

ratus eligatur, aut parum ad calidum vergens, somno item moderato vtantur, nocturno potissimùm, *Ratio victus.* lecto etiam, & conclaui cultiore clauso loco, ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaretur (vt Celsus inquit.) Conueniunt item exercitationes, & gestationes (vt Aëtius refert.) Per omne etenim tempus vtendum est exercitatione, frictione, si hyems est, balneo, si æstas, frigidis natationibus, ex eiusdē Celsi sententia. Alui excrementa quotidie expurgari debent: quæ si non natura excernãtur, clysteres adhiberi debent. Clyster enim, eodem Aëtio teste, propter stercorum euacuationem spirandi facilitatem inducit, intestináque irritando, ac mordendo humores ad cutis superficiem delatos ad ipsa retrahit, & reuellit, præsertim vbi acrior fuerit. Animi affectus immodicos vitent, vtantur tamen animi laxamento, ac iucunditate. Nam maximum adiutorium & magis vtilis est, ægrotantibus animi purissima laxatio, siue serenitas, Cælio Aureliano teste capite quinto libri tertij. Cibi eligantur faciles cõcoctu, simúlque incisorij, & attenuatorij, vt patet ex eodem Aëtio. Ex volucrum quidem genere maximè montanæ, vt sternę, phasiani, turdi, merulę, ac reliquæ aues paruæ. In earũ verò penuria, gallinis, ac gallinaceis pullis vtantur, cum quibus olera ea decoqui poterunt, quæ vim extenuandi, ac vrinam ciendi habeant, veluti seris, intubum, asparagus, oreoselinum, fœniculum, serpillum, smyrnium, carduus, & eryngiũ, daucus, ac reliqua huiusmodi. Inter quadrupedum etiam carnes, ferinæ mansuetis magis sunt aptæ: quibus etiam interim vti poterũt, capreolorum præsertim à fructibus abstinendũ est: amygdalæ modicè sumi possunt. Pro potu vinum conuenit album, subastringens, neque valde vetustum, vt eidem Aëtio visum est. Vbique tamen mediocritas optima eēsetur. vt ipse inquit. Verùm vbi meatus vesicæ bilis vtrique sunt obstipati, vel alter duntaxat, vt Paulus testatur, consilium est venã in dextro cubito secare, nanque duo maxima remedia *Venæ sectio.* in huiusmodi ictericis principatum obtinent, (vt inquit Aëtius) sectio videlicet venę, & purgatio, potissimùm, vbi multitudo sanguinis vnà cum bile in toto corpore abundat. In his nanque nihil venę incisione commodiùs fieri poterit, si nihil impediat. Sanguis autē particulatim, & per vices detrahēdus erit, ne per coaceruatam euacuationem vires ægri *Purgationum, ac aliorum medicamentorum ratio.* prosternantur. At purgationes magis proprię & familiares huic morbo existunt (vt idem Aëtius testatur Rufi auctoritate) propterea tutiùs eis vti debemus, potissimùm vbi sanguinis multitudo vnà cũ bile in toto corpore non redundet, neque circa iecur dolor aut distentio infestet. Et propterea Galenus quinto de locis affectis, cap. 7. prætermisit venæ sectionem, & purgationem cõmendauit. Quanquam neque his vti debeamus, ni priùs humores edulijs, ac potionibus itémque pharmacis priùs fuerint attenuati, atque obturatione de oppilatę, *Locis citat.* præcepto Galeni præcitato libro quinto de locis affectis, & Aëtij precitato loco. Purgationes nanque in principio datæ, priusquàm bilis fuerit attenuata, ac vasa fuerint reserata, maximi mali causam præbuerunt. Ex quibus colligi potest bilem interim præparatione, ac attenuatione indigere, quemadmodũ in nostra methodo. Vt verò attenuetur humor, reserentúrque viæ, ictericis dari poterit apij, vel adianti, vel lapathi decoctum ad tertias. Vtilis quoque est absynthij cremor per se, & cichorij succi cyathi bini, aut terni per se, aut cum vino poti. Similiter & verbenacæ rectæ, aut oxalidis decoctum, vt liquet ex Aëtio, & Paulo. Si quis autē velit eos quibus vtimur, prædictorum loco syrup. adhibere pro extenuatione, & reseratione perficienda, caput cõsulat de iocinoris obstructione: qua reseratione, ac extenuatione peracta, medicamētum, quod bilem ducere possit, exhibe, iuxta Galeni sententiam. Sit autem forte pharmacum purgatiuum, vt iubet Aëtius, nam ictericis purgationes exhibendę fortiores sunt. Etenim ob ventris siccitatem imbecilliores, inefficaces in ipsis cognoscũtur, vt ipse inquit. Adde & secundò, quòd parum quidē habemus in tali purgatione naturam adminiculantem, nanque vel attrahere, vel expellere ob copiam, seu obstructionem bilem nequit ipsa vesica bilis, vt diximus, in prædictis ictericis, imbecilla siquidē existente eius separatrice, ac expultrice facultate. Vt autem noxij humoris prompte fiat euacuatio, vtrisque indigemus, natura siquidem expellente, & medicamento attrahente, quemadmodum ipse Galenus commento aphorismi 22 primi libri, scriptum reliquit. Poterit autem purgans pharmacum ex cassia fistula, seu melle rotido, rhabarbaro, seu agarico, diacath. & tryphera componi hunc in modum. Recipe mellis rotidi vnc. ij. s. vel cassiæ fistulæ vnc. j. s. rhabarbari cum spica in vnc. j. s. succi rosarum macerati, & per colum transfusi scrup. 4. diac. drac. vij. trypheræ persicæ drach. iij. cum aqua cichorij. vel lupulorum, in qua priùs drac. j. agarici, seu scrup. iiij. fuerint decocti, fiat potio. At si neque dicta purgatione liberari potuerint, iis rursus valentioribus ad aperiendum datis potionibus, medicamentũ quod vehementiùs purget, exhibendum erit, ita vt etiam ad finem purgationis, vnà cũ vehemētissima mordacitate bilis excernatur, quæ cærulea magis sit, quàm flaua, vt inquit Aëtius ex Rufi auctoritate, & Galen præcitato loco. Propterea cum cremore absynthij nardus indica, ac iunci rotundi odorati flores, adijciantur. Item cõuenit pulegij, aut calaminthæ decoctum. Prodest etiam rumex satiuus, anchusæ radix, rubeæ tinctorum radix, chamæpitys, rorismarini & aristolochiæ, itē serpillum, hypericum, & eius generis plurima alia, singula in aqua ad tertias decocta cum vino dulci bibenda præbeto, aut contundito, & cribrato, ac singul. drac. j. dato, vt inquit Aëtius. Datur item valde commodè cornu ceruini ramentum cochlearij mensura petroselinũ, anisum, asarum, leucanthemos, & buphthalmos. Galenus Archigenis auctoritate eodem nono de compositione medicamen. secundum locos, cap. 1. coagulum leporis commēdat, si cum meraco ad dies quinque, vel sex præbeatur: quibus sæpius adhibitis, aut vice eorum exhibitis syrup. qui validiorem vim habent extenuandi, incidendi, ac reserandi, seu vrinam ciendi præcitato cap. adnotatis, validiùs, quàm nuper dictum medicamentum purgans præbendum erit. adijciens drac. iiij. eclegmatis de succo rosarũ, aut diaprunis solutiui, vel catapotia formabis, sumens pilularum aggregatiuarum drach. j. aut scrup. iiij. cum altera drac. rhabarbari cũ spica, seu agarici trochiscati, quæ oxymelite excipiantur, & catapotia formentur: post quæ potionem exhibebis ex mellis aëtei vnc. ij. aut sacchari violacei tãtundem cum aqua cichorij, aut boraginis, & in robustis corporibus cum prædictis catapotijs grana 4. aut 5. diacrydij permiscebis. Verùm vitandã pro

banius frequentem,& variam medicaminum potationem,qua fella deducere promittuntur, siue ventriflua, siue vrinalia fuerint (vt Celsus Aurelianus inquit) propter causas ab eodem ibidem traditas. Quòd si circa oculos, & faciem vitiatus duntaxat color relinquatur, narium infusis vtendum erit anagallidis videlicet succo,aut succo radicis betę,& si fortiori indigeant, cyclamini succo, aut melanthio cum aceto,ex Aëtij auctoritate. Acetum verò acerrimum, si naribus attrahunt in solio desidens, continéatque etiam pressis naribus paulisper,mirificè conducit,Paulo auctore.

Περὶ μέλανος ἰκτέρου. *Id est, De nigro ictero.*

CAPVT LXXXVII.

VM triplex sit in venarum concoctione excrementum,Galeno auctore tertio de causis symptomatum,ca.2.Quorum vnum (vt diximus) amara bilis est,atque ab ea vesica,quę iocinori subest,expurgatur. Alterū nigra bilis,seu melancholicum excrementum appellatur, quod lien expurgat, eodem Galeno teste præcitato loco secundo de naturalibus facultatibus cap.9.ac quarto de vsu par.cap. 15. Tertium serosum existit excrementum, quod renes expurgant, non abre cum eiusdem nigræ bilis separatio, seu segregatio, vel omnino peracta non fuerit,vel non ritè,symptoma quoddam fit, nomine proprio vacans,quemadmodum idem Galenus scriptum reliquit libr. de different.sympt. cap.4. & tertio de causis sympt. ca. vlt.Nanque separationis excrementorum à sanguine frustratio necessariò coloris symptomata inducit,vt ipse loquit. Verùm id sympt. quod melācholico excremento succedit, proprio nomine caret. A Paulo verò cap.49.libri 3.μέλας ἴκτερος, hoc est, niger icterus, seu ater morbus regius appellatur. Qui nihil aliud est (vt ex eodem auctore colligitur) quàm delatio quædam sanguinis impuri inexpurgata ab eo nigra in vniuersum corpus. Parum autē commodè, veluti & reliqua excrementa iam dicta purgabitur,vel proprij instrumenti expurgātis imbecillitate,vel viis,per quas expurgatur,quomodocunque obstructis, vel ratione ipsiusmet excrementi,cùm immodica fuerit eius quantitas. Atqui constat, nedum Hippocratis, & Platonis auctoritate, verum etiam tum medicorum, tum philosophorum nonnullorum,vt liquet ex Galeno eodem 2.de naturalibus facultatib.ca 9.4.de vsu partium, cap.15.& lib.de atra bile,cap.6. (quanquam Erasistratus aliter senserit) lienem vnum esse viscus ex his,quæ sanguinem purgant,atque iecur,quoniam ad se quicquid in sanguine limosum,crassum,ac melancholicum est (veluti in vino fæx, aut in oleo amurca)trahit per vas venosum, tanquam per stomachum quendam.Id autem non protinus in ventriculum per aliud vas excernit, sed priùs per multum otium cōficit atque immutat: ita vt quicquid in succum huic visceri maximè conuenientē fuerit elaboratum,alimētum eidem efficiatur, quòd verò ab ea quæ in splene fit elaboratione, excidit, tanquam omnino inutile ad nutriendum, per alium quendam modo dictum venosum stomachum,lien ipsi. ad ventriculum eructat. Verùm quanquā plures partes instrumentum hoc constituant, facultas tamen hæc quam habet ad seipsum trahēdi succos melācholicos,in eius proprio corpore (quod nonnulli parēchyma,id est affusionē vocant) consistit. Quapropter rarum admodū,ac laxum,instar spongiæ cuiusdam effectum est viscus hoc,vt crassos facilè attrahat,& excipiat, eodē Galeno teste quarto de vsu partiū ca.15. Quo fit,vt præter eius quatuor facultates,quas suæ conseruationis gratia habet,vel vti reliquæ omnes particulæ,ex earum genere sit, quæ per accidens magnopere habēt totum corpus iuuare,vt oono de compositione medicamētorum secundum locos,cap.a.à Galeno scriptum est, trahēs in seipsum ex hepate, vt diximus,veluti fæcem sanguinis.per quam actionem vniuerso corpori ad humorum bonitatem confert. Quare vbi imbecillitate affectus est,præsertim attrahēdi facultate facta imbecilliore, vniuersum corpus colore nigrius euadit, quoniam sanguis ex iecore in ipsum impurus transmittitur: & propterea inter alia symptomata quæ com hepate cōmunia habet(sunt autem & ea multa:nisi quòd quædam magis,quædam verò minùs euenire solēt,vt sexto de locis affectis habetur)id quoque symptoma,quod ad coloris rationē pertinet,cū eodē cōmune obtinuit. Quanquam in hoc vniuersum corpus, vt ipse Galenus inquit, magis nigricare videtur.Etenim regij morbi, qui à liene ægrotāte ortum habent, nigriores sunt,itémque vlcerum cicatrices nigræ, vt secundo de naturalibus facultatibus,cap.9. liquet. Quòd itaque affectus præter naturam lien,atrum morbum regium constituat,luce clariùs patet in Galeni,& Pauli doctrina. At quòd idem affectus sit præter naturam coniectari poterit ex eo, quòd vbi suo munere vitiosè fungitur coloris vitia magis, ac magis ad nigrum declinando toti corpori impartit, vt libro de atra bile,cap.6.scriptum est. Item quod manifestè quādoque videbitur vniuersum corpus herbis cadenti pallore infectis similari, interdum plumbeū, aut etiam magis fuscum referre colorem, interdum etiam alias quasdam ineffabiles colorum proprietates:quæ licet iocinore suo munere nō rectè fungēte,accidere soleāt, tamē ob splenis quoque vitia huiusmodi quoq; colores eueniūt. Verū multò nigriores,quā ab hepate, ex Galeni sententia quinto de locis affe. c.7.Indicat etiā lienē affectū esse dolor sub sinistro hypochondrio (Aëtio teste ca.17.li.10.) aut distentio, aut grauitas,seu tumor, qui in eadem parte subiacet,& dum conuertuntur,veluti aliquid ex illis locis conuellatur, imaginatio contingit, vt ipse refert. Quòd verò affectus hic similiter symptoma existat in genere affectus corporis, & in eorum numero,quæ visibilia dicuntur, ac totius corporis li.de differen.sympto ca. 5. & tertio de causis symptoma.cap.vlt.liquet. Eius autem indicia sunt, nam hoc vitio affectos consequitur tristitia præter rationem,& mordacitas eorum,quæ circa ventrem sunt,difficultásque spirandi,cibos auersantur,& nigra lotia excernunt:aliquando autem & per interualla quædam corpora ipsorum tepescūt: stercora verò calāthi colorem referunt, & aluus reficcatur, vt liquet ex Aetio cap.17.libr.10.Inter omnia verò signa id præcipuum existit, ater videlicet vniuersi corporis color. Verùm non diuersa ratione ab ea, quam præcedenti capite conscripsimus, frustratio separationis huius excrementi à sanguine, aut ex eiusdem lienis imbecillitate, facultate attractrice existēte infirma,vel meatus per quē illud attrahit, obstructione prouenire poterit. At vbi meatus obstructio adsit,grauitas,& distentio, vel etiam dolor lienem

Quid sit icterus niger, seu ater morbus regius.

Lienis actio.

Lienis vsus vniuerso corpori.

In princ.

Quod sibi affectatur, signa.

Quia affectus præter naturam sit icterus niger.

Signa eiusdem.

Causa.

lienem exercebit. Si verò nihil eorum euenerit, attrahendi potentiæ imbecillitas indicabitur: prout scriptum reliquit Paulus præcitato loco. Eius verò imbecillitatis causa cunctæ intemperantiæ esse poterũt, cùm simplices, tum compositæ: quæ quomodo dignoscendæ ac inter se distinguẽdæ sint, Aëtius fusissimè docuit præcitato cap. 7. lib. 10. Et inter reliqua signa, tanquam certum & compendiosum intemperiei splenis est id, quod sumitur ab his, quæ eduntur, ac bibuntur, ac ex eis quæ forinsecus cuticulæ iuxta sinistrum hypochõdrium accedũt nunquid conferant, vel lædant, calida, seu frigida fuerint, quæ edũtur, ac bibuntur, aut quæ foris admouẽtur. Nam frigida intemperies ab omnibus cibis, ac potibus, qui efficaciter refrigerare possunt augebitur, ac manifestè magis splenem lædent, sic & ab iis, quæ foris admouentur. Eandem verò intemperiem omnia calida iuuabunt. Sic quoque de calida splenis intemperie, ac reliquis sentiendum erit, vt liquet ab Aëtio ibidem. Quòd si fortè fortuna ex lienis inflammatione, seu scirrho ater morbus regius fuerit excitatus, ex eorundẽ propriis signis iudicari poterit de quibus in sequentibus pertractabimus. Sed quoniam eiusdem excremẽti vitio, non minùs potest affectus hic gigni, quàm morbus regius propriè dictus, cùm ipsum fuerit multum, nullo proprio affectu liene laborante, propterea hoc quoque dignoscere non erit inutile. Promptè autem id percipies, quoniam nullum aderit ex prædictis signis lienem affectum indicantibus, præterea neque idem totius corporis color adeò nigricantior erit. Cæterum cùm hæc excrementi multitudo à geminis causis oriri possit, quarũ vna est ipsa iocinoris intemperies, & reliqua est ciborum vitium, id interstinguere poteris ex iis quæ præcesserunt. Nũquid vsus præcesserit eorũ ciborũ, ac potuum, qui melancholicæ naturę fuerint, necne? Nã vbi talis pręcesserit victus assumptis cibis ac potibus, qui crassum, & fæculẽtum humorem procreare natura apti sunt, ex vitio victus rationis prouenire atrum morbum regium iudicabis. Vbi verò talis nõ præcesserit victus ratio, aderuntque signa frigidi, ac sicci hepatis, à Gal. libro artis medic. cap. 44 adnotata, ac reliqua quæ ipsum affectum esse indicabunt, vitio hepatis, quod ad generandũ huiusmodi excrementũ fit aptũ, prouenire putabis. Quandoque etiã vtroq; viscere laborante regius morbus euenire poterit, nigriore, quã pro cõsuetudine veri morbi regij subsequẽte colore, ita vt putaretur flaua bilis fuligini esse permixta. vt Galenus inquit sexto de locis affectis, aderúntq; indicia alia iã dicta differẽter affecti tum hepatis, tũ lienis. Quòd verò omnino grauius afficiãtur ij, in quibus atræ bilis humor vnà cũ sanguine ad cutẽ est delatus, quàm in quibus pallida, seu flaua bilis, ab Aëtio scriptũ est cap. 17. libri decimi. Idem quoque ater morbus regius, si diu perseuerauerit, nec obsequatur medicamentis ritè adhibitis accedat, malum est. Nam consentiente iocinore, aqua intercus succedet, vt liquet ex eodem Aëtio. Vrina verò, si suam seruauerit naturalem dispositionem in atro morbo regio, salubre erit indicium: exiguam nanque indicabit lienis affectionem, nec adhuc eidem iecur cõsentire. In vniuersum autem quantum ad eius curationem spectat, si ex lienis intemperantia ortum duxerit, eas tum per cibos ac potus, tũ per simplicissima pharmaca, ac fomentorum irrigationes, quæ intemperiei contraria sunt, corrigere oportet, Aëtio [illegible] re. Et quoniam (vt inquit Paulus) lienis intemperies eãdẽ cũ iocinore curationẽ postulat, & si quis velit, particulatim earum curationem inueniet apud Aëtium c. 8. lib. 10. propterea breuitati indulgẽtes, eandem particulatim cõscribere recusauimus. Poterunt tamen studiosi caput de iocinoris imbecillitate consulere. Vnũ tamẽ non prætermittam, quòd vbi accidat per aliquam eiusdẽ lienis intemperiem, aut viarum obstructionem, seu etiã iocinoris intẽperaturam, quod per vniuersum corpus vna cum sanguine multa copia nigræ bilis fuerit coaceruata, aliis consentientibus, secãda primò vena erit cubiti interna sinistri, liene affecto obstructione, vel intemperie: dextri autẽ, si iecur fuerit affectum, haud tamẽ multa copia sanguinis extrahẽda erit, sed potiùs, si opus fuerit iterari debet. Nam, quòd perpetuò per venæ sectionem ingentem conspexerit vtilitatem in lienis affectibus, à Galeno scriptum est libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. decimosexto. multum etenim (vt ipse inquit) iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detractio: nec minùs hepati opem feret, si ex dextro cubito sanguis auferatur. Si verò nõ cum sanguine permixta nigra bilis redundauerit per vniuersum corpus, aut quidpiam aliud venæ sectionem impedierit, eadem succi melãcholici copia, seu multitudo ex quacunque causa fuerit orta, purgatione exhaurienda erit, eodem humore priùs concocto, ac præparato. Nã in redundantia humoris melancholici sanguinem mittere præstat, aut certè omnino medicamento vti atram bilem expurgãte, vt liquet eodẽ libro de curãdi ratione per venæ sectionem, ca 10. Verùm quibus præparari, ac purgari debeat, cap. de melancholia, studiosi requirãt. gratia autem exempli pro neotericis ex syrup. succi fumariæ, aut de pomis cũ oxymelite, & aqua lupulorum, ac scolopendrij, concocto, ac parato humore eisdem sæpiùs assumptis, hoc purgãs medicamentum præberi poterit. Recipe scolopẽdrij, lupulorum, & boraginis ana drach. 3. vuę passę decorticatę drach. 4. sennæ, epithymi cuiuslibet drac. 2. s. myrobalanorum indarum drach. 1. s. fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colũ transfuso dissolue cassiæ fistulæ vnc. 1. s. aut mellis rosati vnc. 2. s. diacath. drac. 7. confectionis hamec, aut eclegmatis indi drac. 2. vel diasenæ drac. 4 fiat potio. Euacuato tandem vitioso redundante succo in toto, vel in parte, si propter obstructionem meatus, per quem lien ad se limosum sanguinẽ attrahit, excitatus fuerit ater morbus regius, eadem victus ratione extenuante, ac eisdem quoque medicamentis vtendum erit: quibus vti pręcepimus pro curatione obstructionis iocinoris. validiora tamen inter ea eligenda, nanque lien sine molestia validiora medicamenta tolerat, vt liquet apud Galenum secũdo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 5. Cùm eisdem tamen semper aliquid ex stringentium genere admisceatur. Id autem nedum in obstructione curanda, sed in cunctis aliis lienis affectibus seruandũ erit, opus nanque est ipsius naturalem firmitatem custodire quo conueniens ipsi alimentũ attrahat. quoniam per hãc actionem vniuerso corpori ad humorum bonitatem confert (vt diximus ex Galeni auctoritate nono de cõpositione medicamentorũ secundum locos, cap. 1.) Ea autẽ potissimùm, quæ extenuandi vim habent pharmaca citra manifestam calfactionem eligãtur, inter quæ

In praxi.

Prognostica.

Curandi methodus.

Vena sectio.

Purgatio.

Ratio victus. interim vinum tenue, albúmque exhibeatur, Alexandro teste, præsertim vbi inflammatio diutius protelletur, quo tempore etiam auicularum carnes montanarum, pullorúmque, ac gallinarum concedendæ sunt. *Ordo curationum.* Quòd verò ad reliqua attinet, primùm sanguis detrahendus est, deinde purgationes adhiberi, postea medicaméta extrinsecus imponi debent, vt liquet eodem Alexandro. *Venæ sectio.* Nam si venæ sectio omnibus visceribus inflámatis præsentissimũ est remedium, maximè certè in lienis inflammatione adhibenda est, si nihil contra suadeat, nempe ætas, aut vires, aut locus, aut cõsuetudo, aut aëris cõstitutio, aut præcedens ciborum cruditas, aut magnum ventris profluuium, vt ipse inquit. Secanda autem vena est sinistri cubiti, vt liquet decimotertio methodi medendi, cap. 11. Multùm nanque iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detractio, vt liquet eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. 16. & nos præcedenti cap. adnotauimus, atque eadem interna, quòd si ea non appareat, media ferienda est, sine ipsa quidẽ in cõspectum proueniat, humeraria incidẽda erit. Quòd si nec ipsa quoque conspiciatur, ea quæ minimo digito vicina est, aperiri debet, ex decreto eiusdem Tralliani. Quòd verò huius venæ in extrema manu existentis, sectio conferat, pro lienis inflámati curatione, cõfirmauit Paulus præcitato loco. Id quod fortè innuere voluit Galenus eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. 16. Quanquam quidã negatiuè literã legant. Præstat autem non semel quantũ conueniat extraxisse, sed in duos dies, id partiri satius est, vt idem Galenus refert. *Loco citat.* Sic nanque extrahendus sanguis est, ne vitalis facultas deficiat, vt Alexãder asserit. Post sanguinis missionem ea dari oportet quæ aluum solẽt ducere. *Purgatio.* Sunt tamen ea medicamenta, quæ alui ducendæ idonea sunt, lenia eligenda: ex eiusdem Alexandri testimonio, præsertim per initia. Licé etenim per initia purgari potest, tamen processu temporis validiores purgationes exhiberi possunt, vt ipse refert. Hac nãque via duntaxat lienis superflua vacuari debẽt: nam ea quæ per renes agitur, nulla huic visceri vacuãdo via patet: proinde vbi phlegmone premitur, deiectoriis id medicamentis, tum detergimus, tum lacessimus, quo dimittat, deponatque superuacua, atque id potissimùm medicamentum deiectorium supernè exhibendum erit, à situ, societatéque sumpta indicatione, quemadmodum à Galeno eodem decimotertio methodi medendi, cap. 17. decretum est, quamuis venter etiam per clysteré assiduè elui debeat, & maximè si venæ incidendæ medela relinquatur, ex Aëtij sententia, & præcipuè in morbi initio, vel incremento, vt inquit Alexander. Verùm priusquàm purgans medicamẽtum exhibeatur, parari humor debet ex oxymelite, serapio ex succo fumariæ, seu boraginis cum aquis melissæ, & lupulorum, deinde hunc in modum purgetur æger. Primò recipe florum fumariæ, lupulorum, boraginis, violarum, & hordei, singul. drac. 3. senæ, epithymi, singulorum drac. 2 vuæ passæ decorticatæ vnc. s. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuso dissolue mellis roridi vnc. a. s. aut cassiæ fistulæ vnc. 1. s. & diacath. drac. 6. vel 7. & fiat potio. At vbi neque huic purgationi cesserit inflammatio, procedente tempore, si opus fuerit, validiùs exhibebis purgans medicamentum, quantitatem senæ, & epithymi in decocto adaugens, adiiciénsque polypodium, ac cenicũ. & in vicẽ diacath. eclegmatis indi drach. 4. aut diasenæ tantundẽ apponens. A purgatione medicaméta extrinsecus imponi debent quæ citra euidẽtem calorem extenuent, admixtis quibusdam etiam adstringentibus, iuxta Pauli doctrinam. *Topica qualia esse debeant.* Nam ea mixtæ facultatis esse debent, nedum in generatione phlegmones, sed etiam cùm nec affluat ampliùs quicquam: quanquam si quis in principio repellentibus tantùm vtatur, non peccet Galeno auctore 13. meth. med. cap. 16. Communis tamen indicatio (vt ipse inquit) omnibus his partibus quarum munus einsmodi est, vt toti corpori sint ex vsu, vt medicamenta exigant, quæ mixtæ facultatis sint. Et propterea nec lienem tantum relaxantibus curare oportet, cùm hic quoque ex iocinore quicquid limosi, & melancholici est, expurget, propterea scilicet, quòd ex eo humore nutritur, quinimò semper eius robori consulendum est, relaxantibus, quæ adstringunt medicamenta adiiciendo, eodem Galeno & Alexandro testibus. *Gal. 13. metho ca. 17.* Sint autem adstringentia medicamenta robusta, vbi fluoris impetus fortis cõtingat. moderata verò vbi mediocris. *Alexand. li. 8. c. 10.* Quapropter si moderata fuerit inflammatio splenis, ex vino veteri, ac austero, tenuiúmque partium, oleo dulci permixto fotus adhiberi debent, lana succida excepto medicamẽto (vt inquit Aetius) vel linteis, & vbi maior sit caliditas, oleum sit rosaceum, aut omphacinum. In cuius penuria eiusdẽ oliuæ folia, aut rubi, aut mali arboris, atque etiam ipsa mala in oleo decoquãtur: & quædam tenuium partium addantur, velut est absynthium, & pulegium, item lentiscinum, & melinum oleum prædicto vino admixtum superuenire confert, aut cum prædictis linteis lineis sæpiùs sinistrum hypochondrium fouere, vel ex olei anethini, vel chamæmelini vnc. j & rosacei, seu cytoniorũ, & myrtini, singul. vnc. j. s. pauco vino, ac cera vnguẽtum parabis. Verùm vbi forti impetu fluxus feratur, acetum pro vino effundendum est similiter si nimius calor infestet (vt liquet ex Aëtio, & Alexandro.) Post fomenta autem cataplasmata imponi debent, quorum primum ex Aëtio ex hordeacea, & loliacea farina cum posca, & mellis, ac olei omnino paucissima mensura, in quibus absynthium, ac pulegium sint decocta, formari potest. Vel hunc in modum ipsum componas. Farinæ fœnugræci, seminis lini, ac hordeaceæ excipe, cuiuslibet vnc. j. s. caricarum aceto quàm acerrimo maceratarum vnc. j. adipis anseris, & butyri recentis singulorũ drac. iij. olei anethini, chamæmelini, & rosacei, singulorum vnc. j. omnibus priùs tunsis, ac simul commixtis cum pauco oxymelite, fiat cataplasma. Vtimur etiam aliquando, ex eiusdem Aëtij sententia, ob cataplasmatum penuriam ad splenem inflammatum furfuribus in vino, aut posca, & oleo decoctis: quibus etiam absynthium, & pulegium, aut thymum, aut origanum, aut lauri folia, aut artemisiam, & reliqua incidendi, ac attenuãdi vi prædita, adiicimus, non feruente videlicet inflammatione, & corpore præuacuato. Nam si quispiam corpore non euacuato calidioribus vtatur medicamentis, ipse sibi scirrhi auctor fiet, eodem Aëtio teste. Paulus verò stercus caprillum cum cruda polenta coctum, ex posca illitum commendat. Tu quoque ex prędictis diuersa etiam medicamenta parare poteris, prout vsus expostulabit, methodum semper seruans, vt relaxantibus, ac digerentibus medicamentis, quædam ex adstringentibus permisceas.

Tt ij

tibus verò cum vino, auctoritate Archigenis, à Galeno nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos commendatur. Conuenientiſſimum etenim ſpleni in ſcirrhum indurato remedium exiſtit, ferrum, aqua, aut vino, aut poſca extinctum. Ea ipſa enim aqua, aut vinum, aut poſca in principio exhibita iucunda, & vtiliſſima exiſtit, & per plures ex ordine dies datur, Aetio teſte. Datur autem per ſe aqua cyathis tribus, febri verò carentibus, cum vini, vel aceti cyatho vno, vt inquit Paulus. Cæterùm eis qui corpora natura habent calidiora, præſertim ſcirrho inueterato, citra moleſtiam myricæ folia dantur, virgultáque, & radix ſcolopendrium, item, & rumicis ſylueſtris, maximè verò acuti ſemen, foliáque, & radix: probè etiam facit anchuſa, ſi radicis eius drac. j. detur. Item polytricon, & capnij decoctum ad tertias redactum, folia ſalicis, & cortex, item & radix limonij, quod & cynogloſſum vocatur, hiſce vtendum eſſe præcipit Aetius in prędictis naturis & in principio affectionis, nanque à mitioribus auſpicari oportet, vt ipſe inquit. Verùm in inueteratis ſcirrhis, & corporibus agreſtioribus, atque eis qui omnem corporis habitum habẽt frigidiorem, exhiberi poſſunt triſſago, genitianæ radix, calamintha, pulegium, cyclamini radix, ſcordium, trifolij bitumen olentis ſemen, hyperici coma, acori, aſari, & eringij radix, viticis ſemen torrefactum, centaurij minoris ſuccus, etiam ſi ſit exſiccatus, chamæpytis, polium, anagalidis, quæ cęruleũ habet florem, ſuccus. Item dracóculi radix, tum viridis, tum ſicca. Omnia verò iam dicta medicamenta ſimplicia in principio cum poſca diluta coquantur, poſtea verò meraciores, progreſſu autem temporis etiam ipſa cõtuſa, & cribrata cum aceto, aut aceto mulſo exhibentur. Certam autem vniuſcuiuſque horum menſuram definire difficilè, & periculoſum eſt, cùm diuerſæ eorum, qui ea accipiunt, ſint naturæ. Quare in principio parum quid ex vno quoque exhibendum & pro ratione deinde exhibitionis menſura augenda, iuxta ipſius pharmaci, atque etiã ægri vires, ex eiuſdem Aetij ſentẽtia. Licebit itẽ, nedum ſingulis prędictis ſimplicib⁹ pharmacis per ſe vti, verùm & duo itẽ vel tria, aut quatuor permixta æqualiter, vel inæqualiter prębere. Pręter iam dicta medicamẽta, ſerpillũ cũ aceto, aut panacis radicem viridem cũ aqua mulſa, vel ſemẽ, aut corticis radicis periclymenij, & ſeminis eius quantũ tribus digitis apprehendi poteſt, in vino albo meraco calido ieiunis bibendũ ad dies quadraginta exhibitum, aut vulpis hepar ſiccũ cum aceto mulſo ſimiliter bibendũ exhibitum commendauit Gale. 9. de comp. medic. ſecundũ locos, ex Archigenis auctoritate. In adhibendis autem topicis medicamentis eadem ſeruãda methodus erit, quam ſeruari præcipimus cap. de ſcirrho iocinoris: ſemper etenim emollientem, & diſcuſſoriam medicamentorum facultatem præcellere oportet, quibus parũ quiddã eorum, quæ adſtringendi vim habẽt admiſcendum eſt, Gale. auctore 2. de arte curat. cap. 5. ad Glau. ac Aetio præcitato loco, niſi quod tumor erit hui⁹ aceti in lienis ſcirrho, etiã à principio, cùm naturaliter rarus ſit, nec eſt quod metuas, ne quis neruus eius vi lędatur, quemadmodũ in tẽdonibus, ac neruoſi muſculi partibus, vt liquet 14. metho. med. ca. 5. In hũc vſum capparis cortex ex aceto cõtritus illitúſque, item & ſalicis cortex conſimiliter illitus, necnon & centaurij ſuccus, ac cinis fabrorum cum cruda polenta ex oxymelite illitus, aut etiã lupinorũ farina magnopere confert, ex Pauli auctoritate, nec minùs & ammoniacũ (vt ipſe inquit) cũ aceto applicatum lieni ſępe profuit. Poſsũt item & fotus hoc modo parari, Recipe centaurij minoris, & ſcolopẽdrij ana manip. j. corticũ radicum capparorum vnc. s. radicum, & foliorum althæę ana manip. s. bulliant in aceti, & olei partibus ęqualibus, & cũ ſpongiis fiãt fotus, quibus ſæpius admotis, infraſcriptum adhibeto vnguẽtum, Recipe olei amygdalarum amararum, liliacei, irini, & de capparibus, ſingul. vnc. j ſucci ſcolopendrij, & centaurij minoris, cuiuſlibet drach. 4. corticũ radicum capparorum, & myricæ, cuiuſlibet drac. 2. adipis anſerini, ſeu gallinacei drac. iij. medullæ ceruinæ, ſeu vitulinæ drac. 2 s. ammoniaci in aceto diſſoluti vnc. s. aceti, & ceræ quantum ſatis ſit, fiat vnguentum. Proceſſu tamen temporis inuicẽ vitulinæ medullæ ſeuum tum hircinum, tum taurinum, ac etiam caprillũ adiici poterit, augeríque quantitas ammoniaci, ac adiiciendum bdellium, & galbanũ, quæ priùs in aceto diſſoluantur, ſimiliter & ſtyrax, ſeu oppopanax, cyclamini, ac cynogloſſi ſuccus, lentus cremor, ſeu farina ſeminis lini, fœnugræci, ac althææ: ex quibus poterunt, varia medicamẽta componi, & prout affectus exigit, tum addere, tum adimere ea quæ emolliunt, attenuant, diſcutiunt, & robur addunt. Verùm capparis cortex (vt inquit Aëtius) admixtus vltra hoc quòd diſſecat, & repurgat, etiam ſplenem corroborat, multíſque modis huic rei capparis aptus eſt. Nã & ipſum cum cibo aſſumere, & muriam eius cum aceto ſorbere commodum eſt: quinetiam extrinſecus radicem contritam, vel corticem eius cum furfuribus, aut ipſum capparim cum melle contritum imponere expedit, vt Celſus inquit. Quemadmodũ etiam ammoniacum cum aceto ad luti craſſitudinẽ redactum non pauci lieni quidam imponẽtes, eius ſcirrhũ curarunt, idque ſolùm ei curando ſæpe ſatis fuit, vt liquet ex Galeno eodẽ 14. meth. med. cap. 5.

Loco citato. *Li. 10. c. 11* *Loco citato.* *Loc. citato.* *Topica qualia eſſe debeant.*

Περὶ καχεξίας. *Id eſt, De malo corporis habitu.*

CAP. XC.

CVM vniuerſus corporis habitus in aquoſitatẽ diffunditur, affectus quidã oritur qui à Græcis καχεξία, à Latinis malus corporis habitus nũcupatur, principiu ſiquidem exiſtens hydropicatum paſſionẽ, vt inquit Paulus cap. 47. libri tertij. In qua affectione (Aetio teſte capite 19. libri decimi) vniuerſa corporis miſcella laxior fit, ac emolleſcit. Ex cuius verbis liquet, quod nõ vna dũtaxat pars, ſed totius corporis habitus oblęſus ſit in hac affectione. Per totius autem corporis habitum nunc intelligentes partes maximè, quæ primæ oculis ſubiiciuntur, ſunt autem eæ, muſculi, qui omnia oſſa ambiũt, Gal. teſte lib. de artis med. cap. 50. cutẽ quoque ab eis non ſecludẽtes, nanque & ipſa quoq; coafficitur, vt liquet necnon & partes internæ, quæ oculis non ſubiiciuntur. Vniuerſum etenim corpus in hac affectione cum virore albicans redditur ac inualidum: ita vt crura inter eundem vacillent, vt refert Aëtius, & in principio quidem concoctiones impediuntur, manente etiamdum appetitu, poſtea verò & faſtidium accedit, & reſpiratio ipſis fit rara, ac debilis, quæ motibus, & actionibus cõdenſatur: aluus etiam inæqualia recrementa excernit (vt ipſe refert.) At in quo genere affectuum præter naturã,

Quòd totum corporis habitus afficiatur. Signa huius affectionis.

reponatur, adhuc nec in Galeni doctrina, nec in aliorum Græcorum, quos legerim, reperi, nisi quòd libro primo meth. med. cap. 9. aduersus Olympicũ, qui non ritè pathos, ac symptoma finiuerat, pathos etiam cum morbo confundens, vbi concluserat aduersus eum, non omnem mutationem ab eo, quod secundum naturam se habet (etiam si permanentia illi adsit) ad id quod præter naturam est, morbum esse, inquit, coloris vitium atque atrophiam in symptoma, & nequaquam morborum numero connumerari, quemadmodum etiam κακοχυμία, & καχεξία, quamuis præter naturam sint, & permanentia ipsis accedat, adhuc inter morbos non numerabũtur, nisi illud adiiciatur, quod ab eisdẽ aliqua actio lædatur. Videtur itaque in his verbis Gal. velle καχεξίαν inter symptomata numerari, quãuis & pręter naturam sit, & permanẽtia ei accedat, quoad ab ea nondum actio aliqua lædatur. Nã quod illæsæ seruãtur omnes actiones, etiam si millies corpus fuerit alteratum, mutatũmque: nullus tamẽ eorum affectuum adhuc morbus est, vt ipse Galenus inquit: quod enim curationem desiderat, aliud planè non est, quàm affectus, qui vitiat actionẽ. Verùm vbi καχεξία, seu malus corporis habitus, nedũ permanentiam habeat, sed actiones vitiat, negandum nõ erit morbum esse (vt ex eiusdem Galeni verbis patere potest, ac etiam liquidò constat ex Aëtio, qui vult, nedum naturales actiones, sed etiam animales, motrices, videlicet, oblædi ab hoc affectu.) Concludamus itaq;, aut malũ corporis habitũ symptoma esse in genere affectuum corporis, & propriè visibilium, frustratã totius corporis coctionem, seu nutritionẽ insequens propter frigidã, ac humidã vniuersi habitus intemperaturam, vel eũdem morbum esse, si sumatur pro hac eadem intemperantia frigida, & humida totius corporis, quoniam ab ea, & propter eam iam dictæ actiones oblæsæ sunt, & totius corporis color vitiatus existit cum virore albicans, vt ex sententia Aetij dictum est, idque non ab re. Nam licet quæ in corpore animalis sunt omnia gubernentur calido, frigido, humido, & sicco, quemadmodum libro secundo de natura. facultatib. cap. 8. à Galeno omnium philosophorum optimorum auctoritate decretum est, tamẽ calidum in iis, (vt ipse refert) tum ad alias actiones, tum verò præcipuè ad succorum generationem plurimũ valet. Vel si mauis, dicas hoc vitium totius habitus considerari, vel respectu coloris ipsius, & sic erit symptoma affectus corporis, vel respectu essentiæ eiusdem, quę in eius temperamento consistit, & tunc erit morbus, quoniam hoc vitium tẽperamenti, erit intemperies frigida, & humida, quam necessariò sequitur vitiosus color, seu decoloratio totius. Verùm hęc eadem totius corporis habit⁹ immodica refrigeratio, ac mollities ex nulla alia re, quàm ex sanguificationis defectu prouenire poterit, quæ vbi immodicè amplius augeatur, generandi hydropis causa erit, vt dicemus. Et propterea Paulus principium aquę inter cutem appellauit hãc affectionem, & Arabum princeps dispositionẽ antecedentem hydropisim. Quo fit, vt neque generari idem malus corporis habitus possit, nisi & iecur ipsum siue primariò, siue per cõsensum fuerit affectum, ac imbecillum redditum propter frigidam eius intemperaturam, ob quam sanguinem optimum generare nequit, ac pro nutrimento vniuerso corpori eum suppeditare, sed ipsum frigidiorem, serosiorem, & (vt ita dixerim) magis pituitosum generat, ac distribuit. Et propterea (vt inquit Aetius) vt plurimùm hęc affectio ex longo morbo congregatur, aut ex viscere quopiam in scirrhum indurato consequitur, maxime hepate, & splene, neque rarò in dysenteria diuturna, & affectionibus cœliacis contingit, item ob consuetã aliquam cohibitã excretionẽ. Sæpenumero ex immodica sanguinis profusione, in viris pręsertim per hęmorrhoides, aut in mulieribus per mẽstruas purgationes, quemadmodum & aqua intercus generari consueuit, & (vt in vniuersum dicam) quæcunque causæ iecur ipsum, ac vniuersum habitu infrigidare valent, siue internæ siue externæ fuerint, huiusmodi affectionẽ generare poterunt: quas dignoscere haud difficile erit, tum ex teipso, tum etiã ex laborantium seu adstantium loquela. Capiuntur autem hac affectione maxime senes (vt inquit Aetius) qui etiam maximè liberãtur, immo & pueri, qui facilè pereunt propter vitalis firmitatis debilitatem, & quod ob cutis raritatem succi in eis facilè transpirant. At qui in vigore sunt, rarò incidũt, & facilè se inde extricant. Non negligenda autem erit huius affectus curatio. Nam si diutiùs protelabitur, in aquam intercutem transit, eodem Aetio auctore. Quod verò ad eius curationẽ attinet, aer eligendus est ad calidum, & siccum vergens, somnus moderatus sit, ac nocturnus, lõgus autem, atque diuturnus omnino vitetur: moderaris deãbulationibus, gestationibus, vociferationibus, & frictionib⁹ siccis per linteola ex lino crudo vtendũ. Post quæ & exercitamenta moderata conducunt (eodem Aetio teste) Aluus humecta sit natura, vel arte cum clysteribus, ac glandibus. Cibi eis offerãtur simplices, & qui facile cõcoqui possunt, optimũmque sanguinem gignere vitanda sunt, omnia bellaria, item nidorosa graueolẽtia, humoris crassi, viscosa, & quæ difficulter concoquuntur. Vinum autem conuenit eis album, tenue, & odorum, vt liquet ex eodem Aetio. At aquæ potus omnino vitandus erit, & in vniuersum victus sit tenuis, & sicc⁹, vt inquit Paulus: verũ diæta vniuersa viribus reparãdis sit apta, per quam (vt refert Aetius) spes est, eos qui huic malo sũt implicati, ad restitutionem in integrum peruenturos. Verùm si ex consuetæ excretionis cohibitione affectio cõtingat, prouocare, ac irritare eam ipsam excretionem oportet, vt liquet ex eodẽ Aetio, aut venã incidere in cubito, si nihil sit, quod id fieri prohibeat, paulatim, ac partitis vicibus per triduum sanguinẽ detrahẽdo, eodẽ Aetio, ac Paulo testibus. At si venæ incisio impediatur, aut vitiosorũ humorum copia laborant ægrotãtes, ipsos purgare oportet (relicta venæ sectione, quæ eisdem noxia est,) nõ semel dũtaxat, sed sępiùs, ac paulatim, vbi vsus postulabit. Purgans autem medicamentum ex hiera, rhabarbaro, agarico, ac myrobalanis parari poterit. Particulatim autem conferentia medicamenta purgantia sequenti capite de aqua intercutẽ conscripta studiosi reperient: post quæ mirifice quoque iuuat ipsos absynthij potio assidua, aut syrupi eius ac aquarum naturaliũ vsus, primum aluminosarũ, nitrosarũmque, mox sulphurosarum, vt inquit Paulus. Hæ nãque aquæ naturales calidæ, robori ac viribus reparãdis conducunt, ex Aetij sententia. Cõferũt item eis theriacæ, ac mithridati antidotus, similiter diacurcuma, seu dialacc. si dra. j. separatim eorum cuiuslibet cum vino albo tenui, ac odorato tribuatur, seu cum absynthij cremore, nec minùs, & eiusdem

Dubiũ est, quos affectus præter naturã sit.

Concluditur quis affectus præter naturã sit.

Li. 10 ca. 9.

Prognosti.

Curatio.

Victus ratio.

Paul lib. 3 cap. 47.

Vena sectio.

Purgatio.

Quæ a purgatione conferant.

& eiſdem vtédum erit antidotis, theriaca videlicet, & mithridato, ſi ex immodico ſanguinis profluuio excitatus fuerit malus corporis habitus, præcipuè tamen eis confert vniuerſa victus ratio, quę viribus reparandis ſit apta. Perpetuò autem ex quacunque cauſa ortum duxerit, hepati ſuccurrendum erit, ipſúmque roborare oportet, cùm ſanguificationis inſtrumentum ſit, ac ſanguinis officina, vt in præcedentibus dictum eſt. Vberiùs autem ſequenti capite de aqua inter cutem idonea medicamenta pro curatione mali habitus reperies, propterea huic capiti finé imponimus. Vbi autem ex ſcirrho, aut alio quopiam proprio affectu iocinoris, aut ſplenis, ſeu alterius cuiuſpiam viſceris malus corporis habitus fuerit ortus, pro ratione affectus, medelam ipſis adhibere cõuenit (prout in præcedentibus docuimus) per auxilia ad ſingulos ipſorum ſupra conſcripta.

Περὶ ὑδερώντων, ὕδρωπος, καὶ ὑδέρου.

Id eſt, De aqua inter cutem, ſeu hydropico morbo.

CAP. XCI.

NOn quemadmodũ Eraſiſtrato viſum eſt propter viarũ anguſtiã impedita ſanguinis diſtributione per iecur ad vniuerſas corporis partes, tãtùm eo qui magis tenuis, atque aquoſus eſt trãſumpto, ita vt his duntaxat per vniuerſum corpus vehatur, ſyncerus autẽ ſanguis in viſceris ſubſtãtia permaneat, ſed ſanguificãdi facultate vitiata, ex Galeni ſentẽtia nõ raro is gignitur affectus, quẽ Græci quãdoque ὑδερώντιον, interim ὕδρωπα, ſępiùs verò ὑδερὸν nuncupant, Latini autem aquam inter cutem, ſeu hydropicum morbum, vt liquet apud Celſum cap. 21. libri tertij, à ſymptomate nomẽ ſumens, ſi quidem aquoſus humor hãc paſſionem neceſſariò comitatur (Celio Aureliano teſte cap. 8. libri tertij, ac Plinio ſecundo libro 3. cap. 12.) Cuius differentiæ à quibuſdam duæ duntaxat connumerantur, quidam autem quatuor eſſe hydropũ differentias affirmant, vt 4. de ratione victus ſcriptũ eſt. Veruntamẽ nedum Galenus præcitato loco prædictorum opiniones tanquam erroneas cõdemnauit, ſed tres hydropum ſtatuit eſſe differentias, id quod etiam confirmauit libro 5. de locis affectis, cap. 7. & 4. de cauſis pulſuum, cap. 24. Eundem autem ſectati ſunt Aetius cap. 20. libri decimi. Paulus cap. 48. libri tertij. Alexand. cap. 1. libri noni, & Celſus præcitato loco. Nos verò cum de earundẽ cauſis pertractabimus, quod neque plures, neque pauciores eſſe poterunt, demonſtrabimus. Quarum vna τυμπανίτης altera, ἀσκίτης, & tertia ἀνάσαρκα, ἢ ὑποσάρκα, ἢ κατὰ σάρκα, ἢ λευκοφλεγματία, ἢ σαρκίτης, ἢ ἐπισαρκίδιον, ἢ ὑποσαρκίδιον appellatur. Tympanites quidẽ à tympano ſic appellata, quoniam in tali affectione imus venter percuſſus talem ſonum edit, qualem tympanũ, Galeno teſte commen. aphor. 11. quarti libri quo loco Hippo. ξηρὸν ὕδρωπα nuncupauit, quemadmodũ ἀσκίτης, ſic dicta eſt, quòd ἀσκοῦ hoc eſt vtris modo in peritonæo humor cõtinetur: vt liquet eodem loco, & tertia differentia ſic appellata eſt, quoniam per carnem, vel ſub carne, vel iuxta carnem, ſeu ſecũdum carnem, vel ſupra, ſeu infra carnem humor continetur, aut propterea ipſam λευκοφλεγματίαν nominant, vt quæ pituita liuida cõſtet, vel ſui quidem ratione ſemper alba, ſed quæ propter mixtionem quorundam aliorum humorum verum mutet colorem, vt liquet apud Galenũ commento aphor. 29. 7. libri. Communis autem omnium (vt inquit Celſus) eſt humoris nimia abundantia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facile ſaneſcũt, vt patet etiam apud Hippocrat. & Galen aphoriſ. 8. ſexti libri. At quoniam cuiuſuis aquæ inter cutem cõmunis genitura eſt, vbi ſanguificationis officiũ intercidat (vt liquet apud Galenum ſecundo prognoſticorum) ea de re neceſſum eſt (quoniã iecur eius facultatis, quę ſanguinem gignit inſtrumentũ exiſtit) vt ipſum vitietur in huiuſmodi affectibus, quinimo niſi hepar afficiatur, vt quinto de locis affectis, ſcriptum eſt, haudquaquam aqua intercus fieri poteſt, & ſi non ſemper ob priuatã eius affectionem excitetur, licet hoc quoque ſit quàm frequentiſſimum, ſed interim iecur ipſum per conſenſum afficitur aliarum partiũ, quæ aut eidẽ vicinæ ſunt, aut ſocietatem, ſeu conſortium quoddam cũ eo habent mediis conceptaculis, venis videlicet, quemadmodum ab eodem Galeno tum. 5. de locis affectis, tũ 2. prognoſticorum decretum eſt. Quod autẽ interim primariò iecur, interim lege conſortij, quod cum aliis partibus habet, iam dictis aquę inter cutem ſpeciebus afficiatur, ab Alexãdro, & Paulo pręcitatis locis cõfirmatum eſt. Atqui dignoſces num ipſum primò affectum ſit, ex Hippocr. & Galeni teſtimonio eodem 2. prognoſt. ex cupiditate quadã, ſeu propẽſione, quam ęgrotantes ad tuſſiendum obtinent. Nam incitati ipſi ad tuſſim, tanquam ad accidens, ſtatim ab hoc deſiſtunt, tantummodo tentantes initiũ tuſſiendi, etenim iecoris moles incidẽs præcordiis facit anguſtiam in pulmone, ob quam ad tuſſim ægri veniũt fruſtra, ceu auxiliaturã affectui naturalis facultatis, nequaquam habentes miniſterium, continuo deſinunt. Ob hęc itaque propẽſiores ita affecti ad tuſſim redduntur, ſed eis citò tale deficit munus, propterea quod nihil dignũ cõmẽtatione excreant. Dignoſcitur etiam ex paucitate, ac ariditate deiectionum, nam venter non deiicit niſi dura, ac pro neceſſitatem imperpeſſis exiſtẽtibus inteſtinis, vel lactibus (vt Galenus inquit) nec vitiato alimento, neque grauatis ab eo partibus, etenim bene valẽt, nec alui fluor infeſtat, manẽntq; diutiùs inibi reliquiæ alimenti, quæ partim mittũtur ad intimã peritonæi ſedem, partim inflamatione iecoris torrentur, præſertim ſi ad acutũ morbũ conſequatur aqua intercus: aderũt quoque & reliqua ſigna, quę ipſum primariò affectum indicabunt aliquo prędictorum affectuum, quorum indicia proprijs eorum capitibus requiras. Vbi autẽ nullum tale pręceſſerit ſignũ primariò affectui iocinoris, ac vẽter magis profluuiis infeſtetur, ſitque alui fluor diutinus, neque dolorẽ exoluens, neque molliens ventrem, ventriculi, vel inteſtinorũ, maximéque ieiuni vitio (meſentericis venis mediis) iecur ipſum per conſenſum oblæſum erit. Nãque ex prędictis partibus affectis potiſſimùm venę debiles fiũt, per quas iecur ad ſe trahit alimentum, ita fit, vt nequaquam deſeruiant viſceri ad deductionẽ, & cùm in tenuintibus inteſtinis maneat, grauata ab eo, vtpote debilia, ſtatim id omne pellũt deorſum, atq; hæc alui fluoris in huiuſmodi aqua inter cutẽ cauſa eſt, eodem Galeno teſte præcitato 2. Prognoſticorum. Altera cauſa eſt, quoniam & alimentum corrumpitur, ac bilis copia in inteſtinis colligitur, & ob eam rem eadem admodum mordentur, proindéque incitantur ad excernendum cõtenta ibi excremẽta, idque potiſſimùm

Communis cau. & generationis omnium trium differentiarum.
Commẽ 2. cap. 7.
Quæ pars afficiatur, quare iecur ſemper
5 de locis aff. cap. 7.
2 prognoſtic. cõm. 1.
Alex. lib. 9 cap. 2.
Paulus li. 3. ca. 48.
Si iecur primariò afficiatur ſigna.
Tex. & cũ ment. 5.
5 de lo. affe. cap. 7.
6. de loc. aff. in pri.
2. de natu facu. ca 8.
Aqua inter c tem vnde nomẽ ſumpſerit.
Comme 3.
Quot ſint eius differentiæ.
Eius differentiæ cur ſic appellãtur.
Si per conſenſũ iecur afficiatur, ſigna.
Cõment. 1

accidit, vbi inflammatione vexentur, & propterea fluor huic alui neque dolorem cedat, neque ventrē mollit, cùm per eum aquæ intercutis cauſa nō vacuetur. At ſi indurato liene, ſeu infrigidato, aut quo modolibet aliter affecto, eique cōſentiente iocinore aqua inter cutē genita fuerit, ex prædictis ſignis indurati lienis, aut aliter affecti patebit. Sic etiam, ſi vel pulmonis, vel ſepti trāſuerſi, aut renū occaſione iecur affectum fuerit eorundem viſcerū affectorum ſigna præcedent, qualitas autem affectus ipſius iocinoris frigida perpetuò intemperies exiſtit, nāque niſi ipſum primariò infrigiditatum ſit, aut ad ipſum frigus impertiatur à reliquis iā dictis partibus primariò refrigeratis, aqua inter cutē ſubſequi poteſt minimè, vt ab eodē Gal. 5. de locis affectis, ca. ſeptimo, & ſexto eodem, in principio decretum eſt, quę frigida intemperies, nedum ad omnes ex iiſdem iecoris venas peruenire debet, verùm quoque ad eius corpus, quod παρέγχυμα Græci dicunt, nanque ſecūdū hoc propriæ eius facultatis, quę ſanguinē gignit, inſtrumētū eſt. Et propterea vbi vitiatum ſit, actionem quoque eius vitiari oportet, adeò vt non ampliùs cibos in ſanguinem, ſed in aliā qualitatem transmutet ſeroſam, ac tenuem inquā ſuperfluitatem, aut pituitoſum humorē, ſeu flatum, & proinde fit, vt trifariam duntaxat aqua inter cutem cōſtitui poſſit. Nec obſtat ea aqua inter cutē, quæ ad acutos morbos ſequitur, nanque ab iis quoque iecur tam grauiter afficitur calida, & ſæpenumero ſicca quoque intemperie, vt cibū in ſanguinē trāſmutare nequeat, vt liquet eodē 6. de locis affectis, ita vt valeamus abſque controuerſia aſſerere, hanc etiā aquam inter cutem ex frigida iocinoris intemperatura ortum habere, primatiuè ſaltem admodū imbecillo eius inſito calore reddito, quo medio ſanguinem gignit, ex iam dicta præter naturā eiuſdem caliditate in eo genita. Atqui frigida hæc iocinoris intemperies haud æque in gignēdis iā dictis aquæ inter cutem ſpeciebus ſe habet. Nāque à maiore frigiditate generatur aquoſus hydrops, quē aſcitem vocāt, à minore autem tympanites. Etenim humida ſubſtātia in flatuoſum aerem ſine aliquo colore transmutari nequit, vt idem Gal. præcitato comment. aphoriſ. 11. 4. lib. Sed quemadmodum aſcites a maiori frigiditate, quàm tympanites excitatur (vt diximus pari ratione & anaſarca, ſeu leucophlegmatia à frigidiori iocinoris intemperie, quam aſcites, ortum ducit, quoniam totum habitū pituitæ plenum habent laborātes, Galeno auctore quarto de ratione victus. quanto etenim pituitoſum excrementum ſeroſo, ac tenui humore frigidius exiſtit, tanto anaſarca, quæ ex iā dicto pituitoſo excremento excitatur, à frigidiori intēperie generationē habebit, quàm aſcites, qui ex ſeroſo excremēto producitur. Accedit item, quod (vt fatetur Aetius) talis humor tenuis, & ſeroſus, qui aſcitis cauſa exiſtit, ſalſus eſt, & putrefactus vt propterea largiorē potum appetāt, qui aſcite laborāt, quàm reliqui hydropici. Eſt itaque anaſarca, ſeu leucophlegmatia pituitoſi humoris in toto corpore collectio, ſeu per omnē corporis miſcellā diſſeminatio (vt inquit Aetius) ita vt inſtar ſpongiarū, aut papyri vniuerſa caro permadefacta appareat, atque ob id totum corpus ſimiliter, vt hypochōdria, intumeſcit, ac mortuo ſimile euadit. Aſcites autem collectio aquoſi humoris exiſtit plurima inter membranam, peritonęum appellatā, & inteſtina, vt verè vtris modo membrana ipſa repleta eſſe videatur,

Ad quem iecoris affectum aqua inter cutē cōſequatur.

Quod non niſi tres aquæ inter cute differentiæ eſſe poſſint.

Loco citat.

Comme. 3.

Li. 10. ca. 20.

Quid ſit anaſarca.

Loco cita.

Aſcites quid ſit.

ſpatiū etenim quod inter peritonæum, & partes ei ſubiacentes eſt, aquoſo humore impletur, Galeno teſte quinto de locis affect. cap. 7. Aliquando verò vbi peiùs habent ęgri vſq; ad fœmora tumor producitur, vt idē Aetius aſſerit. Tympanites autē plurima collectio eſt ſuperflui flatus ventri repleti in iiſdē ventris incūbentibus locis, vt in principio ſola inflatio eſſe videatur, poſtea tamē flatus inſpiſſatur, & veluti nubilus redditur, atq; ita vnà cū flatu, quaſi nebuloſus humor cōſiſtit, atque cōgregatur, vt liquet ex eodē Aetio. Ex quibus liquet quālibet aquæ inter cutem differentiā, ſeu ſpeciem morbum eſſe in quantitate, ſeu magnitudine. Nanque ex genere præter naturam tumorum exiſtūt, vt liquet libro de tumor. præter naturam circa finem, id quod confirmauit item Galenus de aſcite lib. 14. method. meden. cap. 13. quo loco eam in numero eorum tumorum, qui pręter naturā conſiſtunt, cōnumerauit, qui etiam toto genere præter naturā ſunt. Nec obſtat, quod idem Galenus lib. de differentijs ſympto. cap. 4. inter ea ſymptomata, quæ incidūt in ſanguinis generatione fruſtrata, hydropis vitia connumerauerit, nam vel ſymptoma vniuerſaliter dictum voluit intelligere, vel per vitia aquæ intercutis, eius cauſam immediatā intellexit, quę quidē ſymptoma eſt incidēs in ſanguinis generatione (vt ipſe inquit) non peracta, vel non rite peracta. Communiter autem omnis aqua inter cutem ſpirādi difficultatem, tumorem, & grauitatem, ac vitiatum colorē inducit, ex virore nimirum albicantibus ægris, faſtidiūt & cibum, potum autem largiorem plurimi appetūt, maximè qui ex aſcite laborant, etenim humor, qui in locis detinetur, ſalſus eſt, & putrefactus, quare, & ſitis, & febris augeſcit: ferè enim in totum plurimi ex hydropicis febriunt, vt ab eodem Aetio ſcriptū eſt. Commune item omnis aquæ inter cutē eſt pedes intumeſcere, quippe cùm procul à calidiſſimis partibus abſint, vt liquet ex Galeni 2. prognoſticorum. Particulatim autē aſcites inde internoſci debet, quod fluctuationes excitentur ex humore, qui veluti in vtre quodā contētus circuuoluatur. Tympanites autē, quòd vbi nos ferimus ventrē tympani modo ſtrepitu quodam elicere videatur, vt inquit Alexander. Et propterea in huiuſmodi aquis inter cutem humor ſit, an ſpiritus, qui in regionibus vētris continetur tactu explorare nō valemus, niſi cauata preſſu cute: etenim frequēter nō cauari cōſpicies in ſynceris aſcitis, & aqua inter cutē, quā tympanitem vocant. Sed ad verā notitiam comparandā pulſare cogimur abdomen, vt attendamus, ſi veluti tympanum reſonet. Secundo loco aliter cōponere hominem & in lata conuertere, quo fluctuationem aliquam exaudiamus, ac nobis ſtrepitus in modum tympani ſpiritum annuntiat, fluctuatio humorem: vno verò admoto tactu diſtentū abdomen non deprehēdas ex aere ſit, an ex aqua, tametſi cutis his, & quicquid carnoſum erat ſecundum peritonæum, & craſſa cute tactum contabuit, quemadmodum à Galeno lib. quarto de dignoſcendis pulſibus, cap. 3. ſcriptū eſt. Anaſarca verò hinc deprehenditur, quod æger carnes habeat emortuo corpori ſimiles, & totum corpus intumeſcat, ac vbi nos digito id imprimimus, cauitas oboriatur, cúmq; imprimere deſierimus, nō ſtatim in priſtinū reuertatur, vt apud eūdem Alexandrū legitur. Cæterùm quęuis prędictarum ſpecierū aquæ inter cutem ad iocinoris refrigerationem (vt iam dictum eſt) conſequitur: etenim

Aetius li. 10 ca. 20.

Tympanites quid ſit.

Omnis aſſectio pręter naturā ſit aqua inter cutem.

Li. de tumo. ca. 20.

Aqua inter cutem communia ſigna.

Comment. 2. & 3.

Aſcites quibus ſignis dignoſcatur.

Quibus Tympanites.

Lib. 9. c. 2

Anaſarca ſigna.

Loco citat.

citra

citra eiusdem refrigerationem impossibile est ali-
Gal. 5. de loc. aff. c. 7. quem in hydropem incidere, Galeno & Aetio testi-
bus. Hæc autem refrigeratio, aut per se, aut per cō-
Aetius lib. 10. ca. 10. sensum fieri potest, vt diximus. Et propterea ex nō-
nullis causis iecur ipsum refri[illegible]ratibus aqua inter-
Aqua inter cutem causa. cus [illegible] poterit, vt pote ex immodica hemorrhoidū
profusione, aut ex eisdem diuturnis suppressis simi-
liter ex menstruæ pu[illegible]onis omnimoda cessatio-
ne, ac immodica vacuatione, aut ex immodico mu-
liebri profluuio, vt liquet ex Galeno 2. de natur. fa-
cult. cap. 8. & 5. de locis aff. ca. 7. Pariter ex intēpesti-
ua, ac immodica aquę frigidę potione iecur affatim
refrigerari potest, ac statim aquā inter cutem indu-
ci, quanquā sic affecti vt Galenus eodem quinto de
locis affectis, cap. 7. asserit ob refrigeratum os ven-
triculi, vehementi ciborum desiderio teneātur, op-
posito modo quàm cęteri hydropici. Similiter si ip-
sum iecur scirrho afficiatur, vel ipsum, splene indu-
rato, seu refrigerato, coafficiatur, aut ieiuno, seu re-
liquis intestinis iuxta ipsum, aut meseterio, vel pul-
mone, vel renib⁹, seo septo trāsuerso, simili ratione
primariò affectis. Multi autē & à podagra, & à co-
xendicū dolore vexati aquā inter cutē inciderunt:
frequentissime etiā eos, qui cibū nō sentiūt, & ma-
lo corporis habitu præditi sunt, itémq; ab arquato
infestatos hydrops corripit, nem quinīdā eoru, qui
non nisi recta ceruice spirāt, cœliaca affectione la-
borāt, ac dysenteria, in aquā inter cutē deduci no-
uimus (vt inquit Aetius) sæpe etiam febribus lon[illegible]is
superuenit vt inquit Paulus & interdu[illegible] morbus
2. progno. sti. sex. 1. acutos consequitur, ex Hippocr. sententia secundo
prognosticorum, cum ex eo [illegible] sanguificationi officiu
intercidit, adeò vt iecu[illegible] in [illegible]
mutare nequeat: quę omnia & dig[illegible]cere, haud-
ęgrè intersinguere licebit, ex prædictarum partio
affectarum, ac prędictorum affectuum dignotione,
per enarrata in proprijs locis, ac capitibus signa, &
propterea eadem breuitatis causa scribere recusa-
uimus: quædam autem ex infirmorum, seu adstan-
tium loquela prompte percipies. Hunc autem affe-
Prognosti. ctioni non minus fœminæ quam viri fiunt obno-
xij: pueri verò vt plurimum ab hydrope fateite ap-
prehenduntur, quæ quandoque curabilis fit. Est ta-
men tympanites omnino periculosus, minùs eo a-
scites: sarcites quoque aliquādo curabilis fit, per ea
quæ euti adhibentur humorē detrahentia ac resic-
2. prognos. Tex. 1. cantia pharmaca (vt idem Aetius inquit.) Omnes
autem inueterati hydropes, & qui iam habitū cor-
rumpunt, sunt periculosi (vt ipse fatetur.) Sępe verò
hoc malum per se incipit, sæpe alteri vetusto mor-
bo, maximéq; quartanæ superuenit. Inter initia ta-
men nō difficillima curatio est: at si malū inueterat-
uerit, nō sine magna molestia discutitur, Celso au-
ctore, faciliúsque in seruis, quam in liberis tollitur,
quia cùm desideret famē, sitim, mille alia tædia, lō-
gámque patientiā, promptiùs his succurritur, qui
facile cogūtur, quàm quib⁹ inutilis libertas est. Sed
ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi tem-
perare non possint, ad salutem perducuntur, vt idē
refert Cornelius. Omnis item aqua inter eutem, si
ex acuto morbo existit, mala est, vt liquet apud Hip-
pocratem, eodem secundo Prognosti. non enim se-
dat febrem, sed dolorem admodū infert, ac mortē,
vt ipse inquit. Quod verò aqua inter cutem laborā-
tibus vlcera in corpore facta difficulter sanentur,
idem scripsit reliquit aphor. 8. lib. 6. & apho. 14. eius-
dem. Hydrope correpto, (inquit) si aqua è venis in
vētrem defluxerit, soluitur morbus, quemadmodū,
si eisdem tussis superuenerit, quod malū sit, decre-
tum est ab eo aphoris. 35. 6. Vel quod desperati sint
(vt liquet aphoris. 4[illegible]. Si quis autem leucophleg-
matia detineatur, & fortis ventris fluxio superuene-
rit, a morbo liberatur, vt patet aphoris. 29. 7. libro.
Nanque (vt Galenus inquit) ex forti seu diuturno
alui profluuio, soluitur albę pituitæ superabudatia.
Verùm licet difficilis sit aquosę affectionis curatio,
& plurimo artis auxilio opus habeat (vt inquit Ae-
tius) inter initia tamē nō difficillima curatio est, Cel- *Aet. libr. 10. cap. 11.*
so auctore, cui⁹ prima, & principalissima pars ratio *Alex. lib. 9. cap. 1.*
victus existit, nedum in aqua inter cutē, verùetiam
in omnibus affectibus, & potissimum periculosis *Victus ratio communis in aqua inter cutem speciebus.*
(Alexandro teste) Ea de re communem omnibus
speciebus aquæ inter cutē victus rationē institue-
mus, deinceps particularē aggrediemur cuiusq; cu-
rationē. Aēr itaque eliquatur ad calidum, & siccum
vergēs, moderata autem sit, & probe temperata ipsa *Aetius lib. 10. in fine.*
domus secundum anni tempus (vt inquit Aetius)
Lectus nō valde mollis sit, ijs præsertim, qui ana-
sarca laborant (substernātur etiā arundinū folia, &
herbę resiccantes, velut est, vitex, pulegiū, calamin-
tha, & similia opercula etiam ipsa, quibus tegūtur,
appareantur duriora: nimirum est etenim quantum
huiusmodi per somnum resiccēt, vt cōstet iā quos-
dam frumenti aceruis obuolutos, & abscōnditos à
somno surrexisse firmos, ac resiccatos, vt liquet ex *Loco citato.*
eodem Aetio, qui itē somnus eisdem competit mo-
deratus, aut paulò breuior consueto: nanque vigilię
moder[illegible] non minus conferunt: digerunt etenim
vt liquet ex Galeno, duodecimo methodi medendi,
ea[illegible] motus insuper, si quid aliud (vt Trallianus re-
fert) hydropicis conducit, pręcipuè qui fit per mare, *Trall. li. 9. cap. 3.*
equum, & lecticam. His autem, qui viribus constant
etiā ambulatio est vtilissima: pariter frictiones hy-
dropicis adhiberi debent, nanque externos corpo-
ris meatus rarefaciunt, humores extenuāt, ac discu-
tiunt (eodem Alexandro teste. Celsus quoque mul- *Loco citat.*
tum ambulandum, currendumque aliquando esse
pręcipit, quanquā inter initia idem, quietem, sitim,
ac inediā, pro huius affectus curatione probauerit.
Addidit etiam, quod superiores maximè partes sic
perfricandæ sunt, vt spiritum ipse cōtineat, euocā-
dus est sudor, non exercitatione tantummodo, sed
etiā in arena calida, vel laconico, vel clibano, simi-
libúsque aliis, maximéque vtiles naturales, ac siccæ
sudationes sunt, quales super Baias habem⁹ in myr-
tetis (vt ipse refert) modo autem vulgo sudatorium *Sudatoriū Trituli.*
Trituli forte appellatur. Aluus quoque in singulis
hydropicis seruanda lenis est, si nō natura, saltē ar-
te clysteribus leniētibus, aut glādibus vtens. Cibus
autē esse debet ex media materia, sed tamen gene-
ris durioris (vt refert Celsus.) Sit autē vniuersus fa-
cilis cōcoctu, & sufficienter coactus, exolutus enim
aptus est, vt in aquositatem commutetur (Aetio au- *Aetius li. 10. c. 12.*
ctore) Melius nanque ita affectis est dare (Galeno *4. de ratio ne vict. comme. 3.*
teste quarto de ratione victus) quę probè cōcoque- *Li. 9. cap. citato.*
re possint. Prospiciendum etenim est, vt alimētum,
quod ad iecur peruenit, facile sit ad distribuēdum,
& nequaquam impediatur, quò minus in corporis
partes dispensetur, vt fatetur Alexand. Q[illegible] te optimum
alimentū ipsis est panis fornaceus [illegible] fer-
mentatus, qui semina flatibus discutiēdi[illegible] pa co-
tineat, vt anisi, aut cumini, aut fœniculi. Cuius etiā
copia vitari debet, vt liquet ex eodem Alexandro, *Loco citat.*
vel panis sit optimus clibanites, qui saltem, am-

miũ,& fœniculum habeat admixtum,vt refert Aetius.

Loco citat.

Ex auibus conueniunt perdices,turtures, phasiani,turdi,merulæ,& sturnę,& reliqui minuti passerculi:qui pingues nõ sint. Interim gallinæ,ac gallinacei pulli,quanquam feræ māsuetis præponi debeant,vt testatur idẽ Trallianus. Ex quadrupedum itẽ carnibus moderate comedant,& eas potius,quę nun sunt pingues, præcipue ferinas, vt ceruinas, aprinas,& caprearum,ac leporum, quarum ius cũ extenuante cibo paretur,apio videlicet, petroselino,dauco,eruca,pulegio,rapa,caucalide, coronopo,eryngio,pastinaca porro capitato,ac alijs,præsertim hominib.ruralibus,has easdẽ maxime assas, si gratæ sunt,assumere ipsos alienũ non est. Verum tam assatis,quàm elixatis semper aromatica quædã redolentia adiecias,præsertim cinnamomũ,aut caryophyllos. Ex piscibus gustari poterunt cancri, locustæ,& erinacei recentes. A leguminibus verò abstineant in totũ. Inter bellaria cõcedendæ sunt palmulę,nuces,amygdalæ, vua pensilis, ac vua passa, mala punica,pyra cocta,ac caricę:omnia tamẽ moderatè,neque omnia quotidie. In vniuersum tamen maximam ciborum partẽ in cœna accipiant, quãdoque etiam assatas cochleas,atque oua insuper assata gustare poterunt,vt Aetio visum est. Pro potu sit vinum tenue,præsertim vetus. Item & quod vrinã ciet. Aqua in vniuersa vitanda est, verum quoniã incommodus est eis plurimus potus,tantũ præbendum erit,quantũ ad infringendã aliquo modo sitim sufficit,nanque potio non vltra danda est,quã vt vitam sustineat,optimáque est,quæ vrinam mouet,vt à Celso scriptũ est. Si tamen infensa sitis institer,parum quid delibandu dabimus, solatij tamen gratia,& leniẽdæ sitis:dulcia verò vina,& vinũ mulsum vitanda sunt, nanque ex his sitis non sedatur, epotũ tamẽ acetum optima eiusdem medela est, vt liquet primo de simpliciũ medicamentorum facultatibus,cap.3c. Quod si velint factitiis vinis vti, id sit absynthites,præcipuè quod spicam nardi copiosiorem recipit,vel apiatum,aliis autem abstineant, ex Alexandri testimonio,& vt summatim dicã cum Galeno quarto de ratione victus in morbis acutis,

Comme. 3.

quamminimum bibere, & quamplurimu laborare prædictis confert,nẽpe talis viuendi modus calfacit,& siccat. Hęc quod ad cõmunem victus rationẽ attinet,dicta sint satis.

Communis medicamẽtorũ ratio. Paulus li. 3 cap. 48. Alex lib 9. cap. 2.

Quantùm verò ad medicamentorũ rationem attinet, communis etiam omnium curatio ab euacuatione incipienda est,Paulo, & Alexãdro testibus:quanquã ascites, & tympanites purgans medicamentũ duntaxat quod aquam educat,requirit: Anasarca verò interdum venæ sectione,vt ipsi referunt:quini mò hic solus hydrops, cùm incipit,Galeno teste 4.de ratione victus,comment. 3. interdum sanguinis detractione indiget, cũ scilicet ex retẽtione vel hęmorrhoidarũ,vel muliebriũ,vel ex quapiã,quę ita plethorica sit causa inceperit. Tympanitã verò,& ascitem (vt ipse inquit) nullus per sanguinis missionẽ sanare est ausus.

Anasarca curatio propria.

Vena sectio.

Huius itaque speciei aquæ inter cutem propriam medicamentorum rationẽ aggredientes dicimus cum Galeno, circa initia venam secandam esse,præsertim cùm ex modo dictis causis fuerit orta. Nã licet ex sanguine frigidiore nascatur, & frigiditatis ratione illa non indigeat, tamẽ quoniã copiæ detractio naturã leuat, vt hæc minorem illam affectam facilè superet,nõ alienum, sed rationi consentaneũ est venæ sectione vti,Alexandro teste.

Loco cit.

Nam prope ad extinctionẽ accedere naturali caliditate, vt igni cõtingit in hac affectione, etenim quemadmodum ignis propè extinguitur immissis lignis,tum humidis,tum multis,nisi quis multitudinẽ sustulerit, sic & in frigidiore ob copiam sanguinis, vbi calor natiuus propè extinguitur præsentissimum est remedium sanguinis missio:quo tempore periculum ita prehenderit, vt liquet ex eodem Galeno prædictato lib.4.de ratione victus in morbis acutis, commẽ.3. Ante omnem itaque aliam curationem venę sectio adhibenda est, si vires,ac reliqua permiserint, secandaque interna cubiti dextri vena erit. Ea nãque vena velocissimè,& plurimum ex iis,quę principes sunt,partibus corpus vacuat, ex Galeni sẽtẽtia eodem 4. de ratione victus morbis acutis.

commẽ 24

Nec vnica vice multa sanguinis copia exhaurienda est, ne vires deneciãtur,sed satiùs erit, vbi oporteat,ipsam iterare,ac paulatim,& tutò magis euacuare,quam festinãdo vnà cum morbo etiã ęgrũ e medio tollere. Verũ vbi vires non permiserint,sed imbecillæ sint, aut ex quauis alia causa,quàm ex iã dictis, anasarca originem duxerit,sanguinis missio vitari debet: sed copia pituitosi excrementi per vniuersum corpus redundantis purgante medicamento vacuari debet.

Purgatio. li. 9. cap. 2.

Sic etiam vbi opus fuerit,facta venæ sectione eadem purgatione vtare, quæ iterum per vices tentanda erit,ex sententia eiusdẽ Alexãdri a lenioribus inchoando,& demũ ad ea, quæ paulò valentiùs purgare queunt, transire, prius tamen humore ipso præparato,ac viis reseratis per ea medicamenta,quæ extenuandi, incidendi, ac meatus aperiendi vim habent:ea sunt syrup.ex absynthio, eupatorio, de byzantiis,oxymel, simplex,ac scillinum, seu syr. ex hyssopo, qui exhibeantur cum aliquo etiam extenuantium,ac aperiẽtiũ medicamentorum decocto,quorũ copiã cap de iecinoris obstructione, requiratur,pariter cap.de eiusdẽ iecinoris imbecillitate: quibus sæpius adhibitis purgans medicamentũ tribuendum erit,quod conficiatur,vt infra. Recipe pulueris hieræ simplicis Gal.drac. j. agarici trochiscati,ac rhabarbari vigorati,singulorũ scrup. 2.formentur pilulæ cũ oxymelite. A quibus per aliquod tempus exhibeãtur vnc. 2.vel 3.syr. è pluribus infusionibus rosarũ cum aqua cichorij. At vbi hæc purgatio satis non sit,iterum quæ maiorẽ vim habent extenuandi ac aperiendi medicamenta exhibeantur (etenim,quæ modo recensuimus) post quorũ vsum ad ea quæ paulò valentius purgare queunt, transito: veluti sunt catapotia ex rhabarbaro, seu agarico, idque non vna vice faciendum erit, sed pluribus, prout vsus vrgebit. Semper tamen a mitioribus ad valentiora transeundũ. Necnon cum eisdẽ medicamentis perpetuò ea misceri debent,quę vim habẽt adiiciendi iecori robur,quemadmodum rhabarbarum est,ac myrobalani,præsertim chebul. In hunc etiam vsum cõferunt pastilli de rhabarbaro,de absynthio,seu eupatorio si per vices exhibeãtur. Quo etiam tempore,vbi ab his purgantibus medicamẽtis se abstinuerint ægri,vti poterunt aromatico rosaceo, antidoto diarhodõ,dialacca,vel diacurcuma eorundẽ drac. j. deuorantes cum exiguo vino albo, aut aqua ex absinthij decoct. In quẽ adhuc vsum, si tantundẽ mithridati seu theriacæ assumpserint, non parum confert. Præbend[illegible] erunt ea,quæ vrinam ciẽt,velut est daucus [illegible]li,cardamomum, radicum asparagi, aut [illegible]olij decoctu, aut etiã trissaginis,similiter etiã si drac. j. eiusdẽ radicis trifolij, aut

Vrinam cientia.

aut eryngij sicce, vel seminis viticis tantundē cum vini cyathis tribus exhibeatur, commode vrinam cient, vt liquet ex Aetio cap. 31. libri decimi. Maximum item eiusdem auxilium præstat vomitus, vt ex eodem Aetio liquet. Extrinsecus verò ea adhiberi medicamenta licebit, quæ vim immodici humorem exsiccandi habeant. Quapropter & in puluere volutationibus vtendum est. Aliquando etiam & arena probe à sole ignita, aut pellibus similiter à sole feruefactis ægrum occulere oportet, capite tantùm velato, & facie cum spōgia assidue extersa, eodem Aetio auctore: fluuiatiles etenim, ac marinæ arenæ communem vim possident omnium lapidum, siquidem exsiccant tumētem ab aqua inter cutem carnem, ægroto videlicet in eis excalfactis decumbente, ex Galeni auctoritate, nonu de simplicium medicamentorum facultatibus. Post hæc aqua marina, aut aluminosa, aut sulphurea lauentur ægri, etenim aliquib', qui ad huiusmodi lauacra allueuerunt, ea ipsa, tum ad delēdum morbum, tum ad habitum valentiorem reddendum sufficerunt. Optime etiam cōuenit & his cataplasmatum admotio, eorum præsertim, quæ resiccare simul, & visceribus firmitatem addere possunt, quemadmodum stercus bubulum est conuenienter resiccatum, non ineptè cum posca, aut aceto mulso impositū, infarcta sulphuris quarta parte, similiter & cochleæ crudæ tritæ, & impositę, agglutinantur etenim, neque discedunt, priusquàm vniuersus humor resiccetur (eodē Aetio teste) quàquam ante eum Galenus 11. de simplicium medicamentorū facultatib. illud scriptum reliquerit, cùm dixit, Porrò cochleę, quæ vstionem non sunt expertæ: si tritæ vnà cum testis imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis, articulorum tumoribus ægrè quidem diuelli poterunt: cæterùm impense desiccant, & sanè inhęrere sinere oportet, quoad spunte decidant: fermentum etiam sale multo permixtum cōmodè adhibetur, aut panis cum puluere hyssopi, aut fabacea farina, aqua marina, & melle coacta, pari absynthij modo adiecto. Vel sic cataplasma cōficies, Recipe caricarum, & fermenti, cuiuslibet vnc. 1. farinæ hordeaceæ, loliaceæ, fabaceæ, fœnugræci, & seminis lini, ana manip. s. radicum, & foliorū ebuli, & absynthij, ana manip. j. s. hyssopi, & origani, ana drac. 4. sulphuris drac. 3. misceantur, & cum posca, aut oxymelite fiat cataplasma. Si verò corpora teneriora sint, quemadmodū puerorum, & aliorum, qui mollem carnem habent: quæ reprimunt cataplasmata magis adhibere oportet, qualia sunt malicorium, thus culinarius, mala cotonea, myrthi baccæ, & vitis pampini, aliquando quidem per se, aliquando inuicem permixta cum quibusdam eorum medicamentorum resiccantium, quotū suprà mentionem fecimus. Verùm vbi prædictis affectio non cesserit, efficaciùs auxilium adhibere oportet, quod chirurgia præstat, fissuras inquam circa internu talum infligere oportet, in loco quatuor digitorum spatio supra talum eminente, ea profunditate, qua quis in venę sectione vtatur, ita vt per aliquot dies, per easdem humor frequēs feratur, quēadmodum Celso, & Aetio visum est, neque periculum vllum hic verendū est, velut in hydropis ascitæ pertusione, non enim coacervatim, quemadmodum illi euacuātur: & si quis velit excretione plurima facta eam cohibere, nihil vetuerit ipsas in talis fissuras linamentis obturare, ligamentisq; constringere: atque vbi rursus prodire quid velimus, laxatis ligamentis, & ablatis linamentis, gestatūq;, ac moto ægro excretionē irritabis, vt idem inquit Aetius. Ea autē species aquæ inter cutem, quę ascites appellatur, nō minùs (vt diximus) ab euacuatione nimia curationis exigit, quanquā nō venæ sectionē, sed purgans medicamentum requirat. A tenui namque, ac seroso humore originem ducere superius concluſum est, & à Galeno decretum tertio de causis symptomatum, cap. 2. Is itaque primò præparari debet syrupus e corticibus citri, melle rosaceo, aut oxymellite, & demū infrascripto medicamento purgāre expurgari: quod recipit pulueris hieræ simplicis Gale drac. 1. agarici trochiscati, & rhabarbari vigorati ana drac. s. formētur pilulæ cum oxymelite. a quarum assumptione per aliquod tempus infrascripta potio exhibeatur, quæ recipit corticum myrobalanorum chebularū drac. 2. citrinarum drac. 1. fiat decoctum in aqua cichorij, & absynthij, in quo vnc. 2. syr. dumini Augustini, ac tantundem syrup. ex pluribus infusionibus rosarū dissoluas, deinceps iterū adhibitis syrupis magis extenuātibus, vt eo qui ex tribus radicibus cōficitur, aut ex duabus, vel quinque radicibus Mesuæ, oximelle simplici, aut scillino, seu syrup. de hyzāris, vel de eupatorio cū syrupo de absynthio, & aquis fœniculi, & melissę iterū purgans medicamentum exhibeatur, quod parari poterit ex pilulis de agarico, vel de rhabarbaro eiusdem Mesuę cū pulueribus hieræ simplicis, vel pilulas nostras tribuas, quarum sæpiùs experiētiam habuimus, & citra noxam plures singulis septem, vel decē diebus exhiberi poterunt; mirabiliter etenim serosos purgans humores citra aliquod nocumentum notatu dignum. Conficiuntur autem hoc modo, Recipe foliorum plantæ, quam communiter seplasiarij mezereon appellant, & propriè eius, quā nūcupat Dioscorides chamælæam, vnc. 2 vel 3. infundantur per vigintiquatuor horas in sufficienti quantitate aceti vini albi, in quo priùs mala cydonia fuerint decocta, denuum in vmbra exsiccentur, & iterū parato decocto ex pomis dulcibus & acetosis, in eodem aceto vini albi prędicta folia infundantur, vt supra, ac exsiccentur. Contundantur, & eisdē adiice hieræ picrę simplicis tantundē, & cum succo radicis iridis fiant pastilli, & seruētur, quorū dosis est drac. 1. vel scrup. 2. pro qualibet vice. Interim verò drac. s. agarici trochiscati, aut rhabarbari vigorati, & tātundem trochiscorum ex myrobalanis chebulis adiicere poteris: eisdem namque catapotijs (Deum testor) me nōnullos hac specie aquæ inter cutem laborātes sæpius, per interualla eis exhibitis, perfectè curasse. Nec etiam parum cōferunt pro curatione aliarum aquæ inter cutē specierum, vbi eadem purgatione indigeant: quemadmodum hoc in anno 1557 obseruauimus in illustrissimo Petro Antonio Sanseuerino Bisignani principe, qui cum ascite, simulātque anasarca, laboraret adeò, vt fere à cunctis pro deplorato haberetur, vbi ter, aut quater dicta catapotia per interualla deuorauit, liber euasit, testes sunt nōnulli cum medici, tum magnates, qui ipsum aqua inter cutem laborantem, ac demum ab ea solutum, & liberatum inspexerūt, quanquā non exiguam etiam huic opem tulerit sudatorium Trituli hodie vocatum, cuius suprà meminimus. Cæterùm mirificè confert pro educenda hydropicorum aqua, seu humore seroso decoctum radicis sambuci, seu ebuli in vino. Namque

Vomitum eodem Aetio liquet.

Quæ extrinsecus admouenda sint.

Lib. 10. c. 28.

Cap. de pyrite.

Aet. libr. 10. ca 29. Gal. 11. de simpl. me di. facult. cap. de cochleis.

Celsus lib 3. cap. 21 Aetius lib. 10. ca 30

Ascites quomodo curari debeat.

Purgatio.

Diosc li 4. cap. 153

Pilulæ pro prię experta.

eadem vtrisque vis est, & cutem subeuntibus aquis auxiliantur, Dioscoride auctore; licet & à Paulo, & Alexandro succus corticis radicis sambuci commendetur, si in vino potui exhibeatur: quidam etiam ex iunioribus succu marinę brassicę cu vino, aut sapa, seu aqua lactis approbant: (hodie vulgus medicorū soldanam, seu soldanellam appellat.) Cuius vsum non valde admitto: namque ventriculo mirifice aduersatur, & ipse plures experientia vidi noxam inferre, potius quàm auxilium aliquod hydropicis præstare, imò quosdam citius periisse obseruaui. Verùm (vt Aetio visum est) per interualla longiora phatmacis aquam ducentibus omnibus vti conuenit. Nam incōmodus est eorum vsus, vtpote qui vires ipsas dissoluit, vt ipse inquit. Tutius propterea erit per interualla, ac eodem non longiora (vt diximus nostris pilulis vti: quæ cum hoc, quòd aquam ducunt, vires haudquaquam dissoluut. His verò, quę vrinā ciunt per modica interualla vtendum est, eodem Aetio teste, ea sunt ex folium, hiumen ... ... si eiusdem drac. j. ex vino præbeatur, aut iunci odorati, nardi, seu asari similiter ex vino decoctum ... seminis vticis drac. j. ex vino tribuas. Cōd... anagallidis cæruleæ succus per se, ... coctum, seu seminis hyperici drac. j. ... liter si polium, aut sampsuchum ex ... tum bibendum præbeatur. Præter etiam o... ... faciūt vermes terreni cocti, triti ex vino p... ... liquet ex eodem Aetio: vel etiam ... m terrestrem excoriato, eiusque c... ... in sole e... ... ato, ac drac. j. ex vino tritam præbeto. Toto itaque curationis tempore aliquo istorum potuum vtendum erit, ex sententia eiusdem Aetij, qui etiam non parum approbauit succum solani hortēsis expressum, si quotidie, donec perfectè curentur, cyathum vnum bibendū pręberis: multam etenim aquam per ... ium ducit. Paulus verò scriptum reliquit, quòd stercoris bubuli vsti cochlear ex vino potum quotidie strenue auxiliatur. Poteris insuper, & eisdem vti medicamentis, quæ pro curatione anasarcę commemorauimus. Clysteres etiam adhibendi sunt acres, nisi venter sua sponte humescat: tunc enim exsiccare ipsum magis conuenit, vt inquit Paulus, fiat itaque ex mercuriali, polypodio, floribus chamæmeli, caricis, & ebuli, tum foliis, tu radicibus decoctū; cuius recipe lib. 1. aut. lib. 1. s. & in eo dissolue mellis despumati, aut mellis rosacei vnc. ij. olei anethini, rutacei, vel chamæmelini vnc. 4. hieræ picræ simplicis drac. ... aut diacath. tantundē, vel confectionis de dactylis, seu antidoti indi, vel benedictę laxatiuę drac. 4. salis communis drac. iij. commisceātur omnia & fiat clyster. Interim quoque agarici drac. j. s. adiicere poteris. Extrinsecus verò præter ea quæ pro curatione anasarcę cōscripsimus, quibus etiam omnibus tutò vti poteris, cataplasmata adhiberi poterunt circa ... tia ex farina hordeacea, althæa, ac caricis cum aceto mulso composita. Post principium autē efficaciora sunt cataplasmata adhibenda ex farina fabacea, lupinorum, & fœnugræci, ac loliaceæ cū caricis, absynthio, hyssopo, origano, ac aceto mulso, ex Aetij auctoritate. aliúdque admirandum, & minimè prætereundum (vt ipse inquit) ex armētatiæ bouis stercore, posca, siue aceto mulso quarta parte sulphuris viui inspersa conficiendum præcipit. Similiter si stercoris columbini partem vnam accipias, & caprini tantundē, & buphthalmi, seu leucantemi similiter tantundem, & tusa in acerrimo aceto, ac melle coquantur, optimum erit (vt ipse refert) ad ascitem medicamentu. Aliud cui testimonium prębet Oribasius (vt ipse dicit est, Recipe fœnugræci triētem, farinæ hordeaceæ quadrantem, stercoris columbini trientem, resinæ pinus siccæ lib. j. picis lib. j. ceræ lib. j. axungiæ veteris libr. ij. quæ eliquari possunt, eliquato, & ad alia in mortario contusa, & cum aceto trita affundito. Si verò neque prædictis cesserit remediis, cute compunctā (quam Græci σαρκαχίζειν dicūt) perniciosus humor elici debet, modo, quo Paulus scriptum reliquit cap. 50. libri sexti. caueri tamen debet tanquam valde periculosa vniuersa eiusdē euacuatio, quemadmodum ab Hippocrate, & Galeno dectetum est aphorismo 27. sexti libri. Ipsa quoque aquę inter cutem differentia, quæ tympanites vocatur purgantia medicamenta, & quę vniuersum corpus emaciant, atque etiam, quæ vrinam ciunt, exigit. Similiter & quæ extenuate, & digerere spiritus flatuosos possunt, tum intrinsecus, tū extrinsecus adhibere oportet, Paulo auctore. Etenim verendum nō est simul cum flatuoso spiritu in hac aquæ inter cutem differentia serosos quosdam, ac tenues humores redundare, qui in flatuosum aërem à diminuto colore transmutantur: quinimo vanum est, ac intellectu carens, sine vllo humore superfluo laborantem hydropem vocare, Cælio Aureliano teste. Et propterea eisdem purgantibus medicamentis pro eius curatione vtare, quæ pro ascitis curatione præcepimus, eisdemque redundantem humorem præparantibus, atque etiam vrinam cientibus. Perpe... ... prædictis adiiciantur ea, quæ flatum di... ... t semen fœniculi, anisi, cumini, ammi ... ... antidotis diacuminum, aut diamin... ... tur. Nō temerè etiam, & conscriptis clysteribus, in eorum decocto cuminum, etiā anisum, fœniculi semen, ac rutæ folia, origani, pulegij, seu calaminthę permiscebis, ac fiat. Glādes item magnopere auxiliantur, si ex foliis rutæ, cumino, ac caricis, exiguoque sale figurentur, vel in hunc modum, Recipe mellis dispumati ad sufficientiam, seminis anisi, fœniculi, & cumini ana drac. j. agarici, salis gemmæ, & pulueris hieræ, singulorum scrup. ... j. misceātur, & fiant balani. Capite verò de coli dolore, studiosi reliquos clysteres, seu balanos requirent, & pro curatione istius affectus vtantur. Venter etiam quotidie foueatur ex saccellis, qui sic componantur, Recipe milij, salis, & furfuris, singulorū manip. j. seminis anisi, apij, fœniculi, dauci, & cumini ana drac. iij. florum chamæmeli, meliloti, & fœnugræci ana drac. 4. foliorum rutæ, lauri, & pulegij, cuiuslibet manip. s. contundantur cōtundenda, & fiāt saccelli, qui calfacti in latere ignito, vino albo insperso, applicentur, ac sæpius iterentur. Cucurbitulæ quoque leues crebrò toti ventri affigantur, Paulo auctore. Poteris item salubriter vti commemoratis cataplasmatibus, potissimùm, si eisdem quædam ex seminibus flatus discutientibus commisceas, vel in hūc modum ipsum componas, Recipe farinæ fœnugræci, loliaceæ, & hordeaceę ana manip. j. absynthij, & foliorum rutæ, cuiuslibet P. j. seminis apij, fœniculi, & cumini ana drac. 4. seminis anisi, ammeos, & dauci ana drac. iij. cum melle, vino, & oleo quantum satis sit, fiat cataplasma, Vel iuxta Aetij sentētiam hunc in modum cataplasma cōponas, Stercoris caprini recipe sextantē, tantundemque stercoris bubuli, & columbini, farinæ fabaceæ

Dios. lib. 4 cap. 155. Paul. li. 3. cap. 40. Alex. lib 6. cap. 2. Lib. 10. c. 20. Quæ vrinā ciunt. Loco cita. 10. Citato loco. Ibidem. Clysteres. Topica. Lib. 10 c. 21. Lib. 10. c. 21. Tympanitæ curatio propria. Purgatio. Topica. Lib. 10 c. 22.

ceæ ses[illegible] unciam, calaminthæ, salis nitri, seminis apij, seminis dauci, seminis fœniculi, & cumini, cuiusque vnc. j. panis aridi quadrātē, mellis sesquiunciam, terebinthinæ quadrantem, misce, & vtitor.

Aqua inter cutem cum febre, curatio.

Lib. 9 c. 3.

At si cum aqua intercutem febris quoque complicetur, admodum calidis auxiliis vtendum non est, neque in visceribus, neq; in cibis, aut potibus, aut antidotis, aut purgationibus, vt inquit Alexander. Etenim nullū valde calfaciens ipsos iuuare potest. Nam huiusmodi medicamenta sitim ipsorū augēt, & febrem incendunt, & causas inflammātes magis adhuc exurunt, intenduntq; malum, vt ipse inquit. Cùm igitur ab aqua simul intercutē, & igne laborantes corripiantur, vndequaque dubia curatio est, siue calfacere, siue refrigerare quidpiā velis. Namque necesse est, vt refrigerantia omnino aquam intercutem adaugeant, calfacientia rursus febrim. Satius itaque est in huiusmodi mixtam curationem adhibere, & ei, quod magis vrget, quatenus licet insistere, vt liquet ex eodē Alexādro.

Loco citato.

Nec metuendum est, vbi febres vehementiores apparuerint, refrigerātia potius tunc exhibere. Nam vbi inuicem copulentur morbi, eatenus habebunt communem curationis indicationem, quatenus copulabuntur, vel nobis scilicet ad id quod magis vrget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino posthabita, vel omnibus pari studio auxiliātibus, quemadmodum Galenus commento aphorismi 16. primi libri (de eadem aqua intercutem cum febre complicata verba faciens) scriptum reliquit. Ea colliquatione item, seu resolutione succorū, qui in venis cōtinentur, eisdem in serosam saniē solutis, vbi renes eosdem trahere non valeant, subitanei hydropum status oriri cōsueuerūt, venis eiusmodi serum in ventrem mittentibus, aut toti corpori id patientibus, vt liquet tertio de causis symptoma. cap. 2. Verùm de hac nedum sanguinis, sed etiam carnis, seu totius corporis colliquatione aliàs pertractabimus.

Περὶ διαβήτου. Id est, De diabete.

CAP. XCII.

QVONIAM triplex erat (vt diximus) in venarum concoctione excrementum, ac triplicia quoque instrumenta, quæ ipsa expurgant à natura fabricata, cùm de duobus iam verba fecerimus, bilioso, inquam, ac melancholico, pertractauerimusq; de cunctis vitiis, quæ circa eorum secretionem, ac instrumenta ipsa expurgantia eueniunt, reliquum est de eo quod adhuc superest excremento verba facere, quod quidem tenue, atque aquosum existit, Greci οὖρον, nos vrinā appellamus, cuncta symptomata quæ circa eius separationem contingunt, ac omnia vitia, quæ instrumentis pro eius segregatione fabricatis, euenire solent, cōscribētes. Construxit etenim natura, quo id à sanguine secerneret renes, quorum vrinæ à sanguine segregātur, atq; illinc per vreteras ad vesicam emittuntur, indéque excernuntur, quo scilicet tempore ratio ipsa iusserit (Galeno auctore quinto de vsu partium) quāquam Erasistratus, Asclepiades, ac Lycus aliter, sed falsò senserint, vt liquet primo de facult. natur. Circa quam renum facultatem nonnulli affectus præter naturam oriri possunt ipsam impedientes, aut deprauantes, in quorū numero (quamuis rarissimè euenire soleat, vt apud eundem Galenum liquet sexto de locis, affectis, namque non nisi bis ipsum videre potuit) vnus est, qui à Græcis διαβήτην, quādoque διψακὸς, interim ὕδερον εἰς ἀμίδα: quandoque verò διάῤῥοια εἰς οὖρα appellatur, Galeno teste libro sexto de locis affectis, primo de crisibus, & libro de differentiis symptom. Latini verò diabetem, vel aquam intercutem, seu hydropem in vas vrinale, interim verò diarrhœam in vrina vocant: etenim prout diuersimodè affectio hæc considerabitur, diuersa quoque nomina sortietur. Nam si celerem vrinæ transitum, seu traductionem, diabetem nominabimus, à verbo διαβαίνω, quod Latinè traiicio, pertranseo, seu traduco sonat, sic nominabitur. Quidam verò ingentem, ac inexplebilem, quæ hunc affectum cōsequitur, sitim animaduertentes, διψακὸν ipsum appellarūt, à verbo διψῆν, quod idem est quòd sitis. Vnde διψακὸν, quasi vehementer sitiens dicitur. Alij magnam vrinæ copiam inspicientes, quam intercutem ad matellam, seu vrinæ profluuium nominarunt. Verùm quicquid sit de eius nomine, nam neqoe vt idoneum ei nomen imponamus, id scrutari animus est, sed vt curationis viā tum ex loco affecto, tum ex ipsa dispositione inueniamus, vt Galen. inquit. Quapropter diabetes nihil aliud est (Aetio teste cap. 1. lib. 11.) quam affectio diuturna circa renes consistens multum potum inducens, vnà cum hoc quòd quicquid bibitur, simul vt acceptum est, per vrinas reiicitur. Vt verò Paulo visum cap. 45. lib. 3. potionis transmissio est protinus qualis fuerit assumpta. Ex Galeni autem auctoritate eodem libro sexto de locis affectis. cap. 2. Velox exitus existit per vrinam, ac exuberanter eius quod potatum est, eodem à sua qualitate non mutato. Propterea tum eodem loco, tum etiam primo de crisib. ca. 12. similem dixit esse affectum hunc ventriculi, intestinorúmque leuitati, quod ad transitus celeritatem pertinet, potissimum ei, in qua vehementissima quoque excitatur ciborum cupiditas, ac etiam caninæ appetentiæ: nam quemadmodum in his, qui canina vocata appetentia vexantur, in ore ventriculi cupiditate existente, videmus vt affatim impleti, paulò post aut euomant, aut alui fluore deiiciant, nō potente ventriculo ipso deuoratorum pondus sustinere, ita renibus quoque accidit serosæ humiditatis cupiditas vnà cum virium imbecillitate, vnde & humiditatem affatim attrahere, ac eam deinde in vesicā impellere coguntur. Verùm non propterea quòd affatim, celeritérque ad vesicam vrina defertur, vētriculi, aut intestinorum præsertim tenuium imbecillitati causa referenda est, nam si ob id, quòd potum sustinere non possunt ad excretionem properant, quid obstat, quo minùs per sedē excernatur, quemadmodum in læuitatibus intestinorum fieri videmus? transmissionem item à totius ventriculi partibus ad hepar, non propter hepatis, aut venarum, in lactibus aut ventre, aut earum quæ ab hepate exortæ ad renes tēdunt, imbecillitatem fieri didicimus: quinimò iecur ex ventriculo per mesenterij venas (veluti arbores à terra per radices) cibū ad sese allicit, eis veluti manibus quibusdam vtēs, quemadmodum ab eodem Galeno libro quinto de locis affectis, cap. 7. & tertio de naturalibus facultatib. cap. 13. scriptum est. Et propterea absonum est affectum hunc referre ventriculi, intestinorum, hepatis, aut venarum, quæ in mesenterio sunt, seu earum quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt imbecillitati; neque etiam vesicæ: nam neque ea à renibus vrinam trahit, sed ipsi per vreteras excernēdo in vesicam

5. de vs. part. ca. 5. 1. de facul. nat. c. 15. 16 & 17. cap. 2. Cur diuersimodè affectio nuncupe.

Lib. 6. de loc. aff. c. 2. 1. de crisib. ca. 12. Li. de diff. sym. c. 11.

Lib. 6. de loc. aff. c. 2.

Diabetes quid sit.

cam mittunt, quemadmodú neque intestina à ventriculo attrahunt, vt paret eodem sexto de locis affectis. cap. 2. Reliquum itaque est postquam renes ipsi, id quod aquosum in sanguine est, ad se alliciút, vt in hac affectione eorum potiùs imbecillitas accusanda sit, & nó aliarum partium, per quas potus transire solet, ex eiusdem Galeni testimonio præcitato libro sexto de locis affectis. Modus autem generationis eius est, quoniam imprimis renes trahunt sanguinis serum ex venis, quæ cùm totum attraxerint, videatúrque sanguis in venis huiusmodi humiditate spoliatus, exsiccata tú vasa humorem trahunt ex hepate, deinde hoc ex intestinis, & ventriculo. Cùm verò exsiccatæ fuerint venæ, quæ in ore ventriculi sunt, potum desiderat homo, deinde exhibita potione, venæ ex hepate ad ventriculum venientes, vtpote aridæ totam rapiunt, atque ex his aliæ deinceps, donec ad renes perueniat transsumptio per eorundem attractionem facta. Est itaque diabetes proprius renum affectus, qui caninæ in ore ventriculi cupiditati proportione respondet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate, vtpote quæ continere diutiùs vrinam non valeat, quemadmodum eodem sexto de locis affect. à Galeno decretum est. Atqui obiiciet quispiá, cùm infirmi fuerint renes, quomodo fieri potest, vt tam celeriter vrinam ad sese attrahant? An dicere possumus ex Galeno, quòd quemadmodum in ventriculo quibusdam lientericis vehemétissima excitatur ciborum cupiditas, ita in renibus quoque cupiditatem simul oriri, atque hanc ob causam eos vrinam per cócauam venam ad sese trahere, sed illico ab attractionis impetu grauari censendum est. Vnde licet infirmi fuerint renes, propter ingentem, quam habent serosæ humiditatis cupiditatem, cùm affatim attrahunt, ac deinde cùm eandem continere non valeant, in vesicam impellere coguntur. Est itaque affectus hic symptoma in genere excretorum immodicè, vt liquet lib. de differentiis symptomatum, excedens à naturali statu, nedum quantitate, sed qualitate: idq; noxam functionum consequitur ipsorum renum. Namque ad eos pertinere affectionem hanc, supra demonstrauimus. Verùm cuiusnam eorundem renum facultatis læsio fuerit, inquirendum est. Náque Galenus præcitato libro sexto de locis affectis, cap. 2. asserere videtur, tum attractricem, cùm etiam retentricem eorum facultatem oblæsam esse. Libro verò primo de crisib. virtutem retétricem simul, atque etiam alteratricem eorundem renum extinctas, seu ablatas esse in hac affectione asserit, dú dixit. Verum hæc passio talis est, qualis circa aluú læuitas intestinorú, extinctio, vt diceret quispiá vtriusq; virtutis, & retentricis, & alteratricis. Deinde post pauca cócludit, Idcirco potissimum esse affectú vrinæ profluuiú, quádo duplex est virium. At si fas est verum fateri, vbique locorum Galenus veritatem conscripsit, nam vt hæc generetur affectio, necessum est, vt ipsi renes affatim humiditatem serosam attrahát, eorum veheméti cupiditate, præcedéte alias nulla omnino insignis vrinæ copia ad renes perueniret. Accedit prætereà retétricis facultatis imbecillitas, quoniam citra hác nó tanta celeritate sequeretur vrinæ profluuium, quamuis multa copia eiusdem ad renes perueniret, propter cuius facultatis imbecillitaté, cùm eam detinere non valeat táto tempore, quanto indiget et alteratrix facultas pro eius alteratione, ex consequéti sequitur & eiusdé alterationis ablatio; quo fit, vt id quod biberút laborátes, exuberanter reddát, eo à sua qualitate nó mutato. Tres denique facultates offensæ sunt in vrinæ profluuio, attractrix videlicet, retentrix, & alteratrix ipsorum renum. Verùm attractrix primò, & deprauaté, quoniá immoderatè attrahit: & propterea similat Galenus hanc renum appetentiam, propter quam attrahút, cupiditati in ore vétriculi, cum canina molestatur appetentia. Subsequitur deinceps retentricis facultatis noxa, quæ adeò imbecilla existit, vt ablata dici possit. Hanc eandem consequitur & alteratricis ipsorum oblatio, seu extinctio, cuius licet non meminerit libro sexto de locis affectis, in eius tamen verbis comprehenditur, cùm dixit, quòd infirmi in hac affectione exuberanter id quod biberunt, reddunt, eo à sua qualitate nó mutato. Siquis autem inficias ibit, Pauli verba in medium ducens, vbi habet. Origo ipsius ex retentricis renum facultatis impotentia contrahitur, attractricis auté tanto robore, vt totum corpus ob immodicú calorem exhauriat, volés per hæc verba, quod attractrix renum facultas non fuerit in hac affectione oblæsa, propterea quòd eam robustam esse Paulus asserat, dicimus non propterea offensam esse eandem facultaté, quia immoderate attrahat. Nec propterea facultas simpliciter robusta appellanda erit, cùm immoderate operetur, namq; sanatis incommodè ratione consistit, Nec Paulus simpliciter eam robustam, ac sanam esse fatetur, imò ægram, & oblęsam esse, dum dixit, tanto robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat. Id quod etiam declarauit Aetius, dum ait, Cæterùm proprius renum affectus diabetes existit, qui videlicet immoderatè humorem appetunt. Nec minùs & Alexander idem confirmauit cap. octauo libri noni, inquiens, Fit autem ob retentricis renum facultatis imbecillitatem, & propter attractricis robur, quæ ob caliditatem, nó humores solùm venarum, sed etiam totius corporis immoderatiùs attrahere cópellitur. Concomitatur auté eos qui prædicta affectione laborant, pertinax sitis, adeò vt neque vlla satietas ex alicuius liquoris exhibitione contingat, aliquando & sitis supra sitim inexplebiliter ægros vrget, hoc est, vt assiduè potum assumere cogantur, neque tamen sanátur, propterea quòd citissime per lotium expellitur potatum, vt idem inquit Aetius. Quòd verò subinde bibentes ægri exuberanter quoque reddunt id quod biberunt, eo à sua qualitate non mutato, liquet apud Galenum eodé sexto de locis affectis, cap. secundo. Viscera quoq; ipsis vri videntur, anxij sunt, ac animo dubij, & non longè post moriuntur: igne amplius ardere se putát, acceditq; sitis, & mictio festina, & quamuis aliquádo parumper vrinam retineant, intumescunt ibi testes, & coxæ. Quòd si adhuc ampliùs mordens caliditas in visceribus augeatur, superior venter corrugatur, & venæ in ipso eleuantur, vniuersum habitum gracilem habent, & tabes totius corporis grauis accedit, quemadmodum idem Aetius ex Aretæi auctoritate scriptum reliquit, præcitato loco. Hæc autem functionum noxa ob immodicam ipsorum renum caliditatem exoritur, quemadmodum ab Alexandro, & Paulo decretum est. Quapropter aduersus hanc vtrique purgandum esse scriptum reliquerút. Aetius verò vitiosos humores in ipso renum corpore imbibitos affectionem hác inducere testatur.

Vt verò

Margin notes (left column): *Quæ pars affecta sit in diabete.* — *Loco citato.* — *Modus generationis eius.* — *Loco citato.* — *Dubium.* — *Solutio.* — *Quis affectus præter naturá sit diabetes. cap. vlt.* — *cap. 12.* — *Quæ renú facultas in diabete oblæsa sit.* — *Conciliantur diuersæ Galeni sententiæ.*

Margin notes (right column): *Quod tres diuersæ renum facultates oblædantur, in diabete cócluditur.* — *cap. 2.* — *Loco citato.* — *Dubium.* — *Solutio.* — *Quibus indiciis diabetes dignoscatur.* — *Causa.*

Vt verò hi concilientur, asserendum est interim absq; vitiosorum succorum redundãtia ob calidam renum immodicam intemperiem affectionem ipsam oriri velut Paulus, & Alexãder testãtur: quandoque verò cum eorundem humorum præsentia, vbi in renũ corpore fuerint imbibiti (vt Aetio visum est) qui, aut biliosi, aut pituitosi salsi erunt. At si calida duntaxat aderit intemperies, haud ægrè dignosci poterit, similiter, si iam dicti humores in renibus, aut in vniuerso corpore redundabũt, ex his, quæ in præcedentibus sæpiùs conscripsimus. Reliquum est, vt ad eiusdem prognostica transeamus, quorum primum ex Alexãdro colligitur, quod magnoperè attendendum est pro eiusdem curatione,

Prognostica.

nam ob immodicam renum caliditatem, nõ solùm humores venarum, verumetiã totius corporis immoderatiùs attrahere compelluntur, vt ipse inquit, & propterea totius corporis siccitas, & tabes diuturnitate temporis necessariò consequitur, potissimùm quia hęc affectio paulatim cùm inceperit, increscit, vt eius principium, & incremẽtum vix percipiãtur, sed dum ad statum peruenerit, adeò vt videatur subitò aduenire, Galeno teste sexto de locis affectis, cap. 2. propterea quòd renum desiderium nõ animale, veluti vẽtriculi est, sed naturale. Quòd verò pessimum sit vitium vrinæ profluuium, quoniam duplex est, ex Galeno constat libro primo de Crisibus, cap. 12. etenim quantò plures instrumentorum cuiusque generis actiones, & vires impeditę fuerint, aut ex toto perierint, tãtò deterior est morbus, vt ipse refert. Pro cuius curatione (vt liquet ex eodem Paulo, & Alexandro) aduersus immodicum renum calorem pugnãdum est, refrigerando quidem partem, & confirmando, contemperando autem totum corpus, & humectãdo, quoniam id necessariò siccum ob largam vrinarum excretionem deprehenditur. At Aetius qui non nudam voluit esse calidam renum intemperiem diabetis causam, inquit. Scopus igitur in curationibus nobis sit, vt humorum acrimoniam deleamus, sanguinemq;, ac cum eo permixtum serosum humorem ad morum tardiorem reddamus, & renum intemperiem corrigamus.

Curãdi methodus

Vtcunque tamen sit, aër eligatur ad frigidum, & humidum vergens. Somnus præcipiatur solito longior. Exercitium, & immodicus motus vitetur, sed quies iniũgatur. Aluus sit lenis natura, vel arte, nam iecur calidius euadẽs in hac affectione, ventrem sicciorẽ efficit, dum ciborum humiditatẽ attrahit, & exhaurit. Vitent animi affectus immoderatos, cibi eligãtur, qui difficulter conficiuntur, nec liquidi sint (vt ait Paulus) nec facilè in vrinam conuertantur, attenuenturq;, Alexandro teste, sintq; crassi, bonique succi, mordacitate carentes, & qui acrimoniam obtũdere possint, ac frigidi, ex sententia Aetij. In quantitate etiã necessariò copiosiores exhibeantur, & crassi, vt perdurare possint, ex Alexandri decreto. Propterea inter carnes, suillæ macræ, & probè coctæ conueniunt, potissimum pedes, & rostra, item leporum, & capreolorum, pedes item vitulini, hædorum, ac castratorum, caseus recẽs compactus citra salem, & lac per silices, aut ferrum ignitum scissum, seroso humore adempto, oua etiam sorbilia, & ex oleribus intubum, seris, portulaca, aut lactuca. Inter pisces saxatiles eligantur. Inter fructus, pyra, poma, mala punica: similiter castaneas comedere alienum non est, Alexãdro teste. Vitãdæ sunt salsa omnia, & acria,

Ratio victus.

nemoq; in iuscula iniiciat aut anisum, aut cuminũ, aut huiusmodi aliquod semẽ, vel ea quę vrinas prouocant, ex Alexandri decreto. Potio quoque his solita amplior dari debet, vt neque in totũ sitim fieri permittamus, sitque eadẽ frigida, eligatúrque vinum ruffum, crassum frigida amplius dilutum: nanque vinum corpore micellam ad dulcorẽ permutat (Aetio teste) & omnes humores optimos reddit, ex Galeni commentu aphorismi 10. septimi lib. Poterit insuper pro potu exhiberi aqua hordei, ex tosto hordeo confecta, aut succus malorũ punicorum cum frigida permixtus, vel decoctum myrtillorum pomorum, seu pyrorum adstrigentium, & pro sorbitione ptisanæ succus frigidus, similago, & alica ad sorbitionis formam apparata probãtur, ex auctoritate eiusdem Aetij. Cęterùm mox vbi occeperit malum, nondum ad perfectionem progressum, optimum est cubiti venã secare, & moderatè sanguinẽ auferrre, ex eiusdem Aetij, & Pauli sententia. Et vbi in renum corpore vitiosi fuerint imbibiti humores, vtendum est etiam mediocriter vrinam ciẽtibus, quæ vitiatum in renes inbibitum humorẽ repurgare possint. Verùm si inueteratum sit malum, neque venæ sectio adhiberi debet, nec quicquam exhiberi, quod vrinam cit, concidunt enim in inueteratis vires, & ex venæ incisione torũ corpus acrius redditur, & vrinã ciẽtia in ipsis multiplicant malum, quemadmodum maximum huic affectioni remedium est, vt statim potatum reuomatur: sit autem perquam frigidus ipse potus, vt liquet ab Aetio, & Paulo.

Vena sectio.

At vbi vitiosi in toto redundarint succi, quod purgante medicamento vtendum sit, nemini in dubium venit, eis priùs cõcoctis, ac præparatis ex syrup. rosaceo, myrtino, & nymphæa, violaceo, aut eo, qui ex succo boraginis paratur, seu oxalidis. Sit autem purgans medicamẽtum lene, quod bilem aut salsam pituitam cum quapiã alteratione, ac adstrictione expurgare valeat: veluti est mel roridum, cassia fistula tamarindi mirobalani tum citrinæ, tum chebulæ, syrup. ex pluribus infusionibus rosarum, sacchar ũ violaceũ, & interim diacath. Ex his itaque poterit purgans medicamentum parari, quibusdam eorum simul permixtis, prout vsus postulabit: materia etiam ipsa ad exsudationem diuertenda est: optima verò erit (vt inquit Aretæus) in dolio facta euaporatio ad exsudandũ, eo modo, vt caput extra dolium promineat, frigidúmque aërem attrahat, reliquum verò corpus omne calefiat, in cuius vicem non parũ cõfert naturale balneum, quod apud Puteolos reperitur (balneolum appellatum.) Nam ex eo, nedum materia ipsa ad exsudationem diuertitur, verum renes ipsi corroborantur.

Purgatio

Balnea.

Ab ipso autem, & ante ipsum ex aliquo infrascriptorum medicamentorum illiniri poterunt renes. A balneo item vnc. 1. vel 1. s. sacchari rosacei cũ libr. s. aut li. 1. aquæ hordei prius torrefacti, & oxalidis tribuatur, qua curationis via huc vsque reliquis ritè adhibitis diuersis iã temporibus duos perfectè curaui, Excellentem videlicet Ioannem Franciscum Carrafam, & magnificũ Vincẽtium Marcellum. At vbi hæc nõ suffecerint, aut ex calida duntaxat renum intemperie ortum fuerit vrinæ profluuiũ, sanguinarię succus ex vino nigro assiduè præbeatur, ex sententia Pauli, & Aëtij. Similiter palmularum aut baccarum myrti dilutum, & etiam pyrorum, ac symphyti cremor. Nec minus cõferũt vermes terreni ex aliquo prædictorum succorum

Qua demũ ad norãda sint.

corum decocti: syrupo item ex omphacio, è ribes, myrtinus, ex infusione rosarum, & oxalidis succo, seu plātaginis, vel portulacæ exhiberi poterunt. Similiter pastilli de spodio, vel terra lemnia, seu de

Anodyna. succino. Quòd si prædicta auxilia frustra adhibeantur, affectioque ipsa augescat, non absurdum fuerit etiam stuporem inducētibus uti, ex Aetij decreto. In quem usum scrup. 2. vel drach. 1. Philonij persici, seu romani, vel nouellæ theriacæ cū polygoni succo, seu decocto, ac pauco vino nigro præbeto. Extrinsecus autem ad lumbos, seu renes, pectinem, & hypochondrium præsertim dextrum illitiones, vnguēta, ac cataplasmata refrigerētia adhibēda sunt,

Topica eodem Paulo, & Aetio testibus. In quem usum ex oleo rosaceo omphacino, præcipuè citoniorum, & myrthino, adhuc etenim ex oleo de papauere, seu de nymphæa cū pauco aceto, ac cera illinitio confert. Vel hunc in modum vnguentum cōponas iecori adhibēdum. Santalorum omnium excipe drac. 2. succi plātaginis & cichorij, cuiuslibet vnc. 1. olei rosacei, & myrtini ana vnc. 1. s. ceræ, & aceti parum, fiat vnguentū. Renibus autem, & pectini infrascriptū adhibeatur, quod recipit succæ lactucæ, & portulacæ, ac foliorum pampinorum vitis, seu solani, seu vmbilici veneris, singulorum vnc. 1. farinæ hordei vnc. s. gummi tragacāthi infusi in aqua rosacea drach. 3 cremoris seminum citoniorum drac. 4. olei rosacei, myrtini, & de nymphæa ana vnc. 1. hypocistidis, balaustiorum, corallorum rubeorum, & rhu obsoniorum ana scrup. 2. aceti, & ceræ parum fiat vnguētum. Processu etiam temporis adijci poterit papaueris succus, seu hyoscyami, ceterum etiam seminum papaueris, & oleum eiusdē. Et si mauis cataplasmatibus magis uti, folia recipe hyoscyami, papaueris, solani, ac rosarum singularum manip. 1. portulacæ, vmbilici veneris, cuiuslibet manip. s. cremoris seminum papaueris, & cotoneorum ana drac. 3. farinæ hordeaceæ p. 1. s. santalorum, & corallorum rubeorum, ac balaustiorum sing. drac. 2. olei rosacei, myrtini, & citoniorum ana vnc. t. quæ contundenda sunt, contundantur misceantur, & cum succo solani, seu foliorū vitis cataplasma fiat pauco aceto addito, quibus etiam adijcere poteris, vbi hæc non suffecerint, ea quæ magis torporem inducunt, pariter & quæ validius adstringunt. Nec minus, si libeat, poteris ex eisdem emplastra conficere. Infunditur etiam utiliter eisdem oleum, in quo vermes terreni sint decocti, aut aliquid ex soporiferis medicamentis, ex sententia Aetij.

Περὶ αἱμοῤῥαγίας νεφρῶν.

Id est, De sanguinis renum profluuio.

CAP. XCIII.

Vm trifariā sint alimēti instrumēta, vt liquet quinto de vsu partiū. Nam quędam sunt prima, principalissima, quæ scilicet concoquunt, vtileq; alimentum alijs transmittunt, quædam

cap. 14. & secunda, quæ purgant, quæ deducunt, & quæ excrementum excipiūt, & tertia sunt, quæ excernendis excremētis sunt destinata, adhuc genere duplicia existentia, vt ibidem patet. Inter ea quæ secundo loco connumerauimus, renes quòd contineantur, palam est; sunt etenim instrumenta sanguinem purgantia, id quod aquosum in eo est, secernentes, vt diximus. Verùm cùm id nō per admodū tenuia, atq; prorsus angusta vasa, velut vtraq; vesica attrahāt, sed per duo admodū magna, ac ampla, quorum alterū oritur ab arteria, quæ spinę incubat, alterum à vena caua iure putandum est, id excrementū non purū, atque exactè synceru trahere, sed diuersi cuiusdam alterius generis admixtione adulteratum, atque permixtu. Nam multum quidem bilis flauæ, ac multum sanguinis, præsertim quod in eo humidius est, ac tenuius attrahunt. Verùm biliosi excrementi quicquid nō admodum crassum fuerit, cum vrinis permeat, sanguis verò carni ipsum renū aspergitur, instar fæcis cuiusdam. Inde iam paulatim vaporis modo in totam ipsam inspergitur, adhærescit, vnitur, atq; demū alimentū fit renibus. Et propterea, ne cū vrinis per aliquod foraminum, quę in dictis renibus habētur, quemadmodū tenue biliosum, ita & sanguis elaberetur, præstitit eorū corpus densum esse: licet id quoq; ad facilem huius humidi attractionem conferat, quemadmodū ab eodem Galeno præcitato libro 5. de Vsu partium. cap. 6. & 7. scriptum est. Accidit autem interdum simul cum ipsis vrinis, propter eorundē renū imbecillitatem, aut aliam quampiā causam, vt idemmet tenuis sanguis elabatur, & propterea tenuis quædam sanguinis sanies mingatur, similis excremētis, quæ in hepaticorū affectuū initio excernuntur, nisi quòd magis videtur cruenta. Hanc affectionē Græci αἱμοῤῥαγίαν νεφρῶν, latini sanguinis renū profluuiū nuncupant. Quā quam vbi per circuitū quendam (quemadmodum ora venarū in ano extātium αἱμοῤῥοΐδας dicunt) renes sanguinis profluuio laborēt, sic etiam appellēt, vt patet ex Paulo cap. quadragesimoquinto, li. 3. & Aetio, cap. 2. & 3. lib. vndecimo, quinimo si propter rupturam, vel erosionem venarū in renibus cōsistentiu eueniat tale sanguinis profluuium, haud aliter nominādus erit talis affectus, ex eiusdē Aetij testimonio, ita vt quomodolibet qualiscunq; sanguis à renibus cum vrinis excernatur, eorūdem sanguinis profluuiū nominare licebit. Quòd verò renes afficiantur, cū tenuis sanies sanguinis mingitur, ac ad eos attineat hęc affectio, liquet apud Galenū 6. de locis affect. c. 2. & tertio de causis symp. cap. 2. Horum namque (vt diximus) munus existit, hanc tenuē sanguinis saniem secernere, eaq; nutriri: quòd si ea non nutriantur, eosdem læsos esse, palam existit. Nec minùs, si per circuitus quosdā sanguis profluat, manifestū erit, eū è renibus excerni, eò quòd ipsi ęgri excreti sanguinis transitum iuxta renum locum sępe sensu percipiūt, & maximè cùm vrinæ admixtus sanguis reperitur, Aetio teste præcitato cap. 3. lib. 11. Quòd si contingat propter vasorum rupturam à renibus sanguinem mingi, ex eo q̄ repente profluat, renes affectos esse diiudicabis, Hippocr. auctore aphori. 78. 4. lib. cùm dixit, Quicunque spōte sanguinē mingunt, iis, à renibus venula rupta significatur. Ab erosione verò profluēs, ex dolore cū positu liquidò renes affectos esse argui poterit. Cunctæ autē iam dictæ differentiæ quatuor symptomata sunt in genere excretorum immodicè & toto genere prēter naturā, vt liquet lib. de diff. sym. cap. vlt. & 3. de causis symp. cap. 2. quāquā ad diuersas renū dispositiones consequantur. Namq; si sanguinolētum serum mingatur, eius causa erit dispositio haud absimilis ei, qualē in iecore diximus imbecillitatē esse. Insuper cū ora, aut meatus, vtcunq; nominare volueris, per quos ex cōcaua vena in renes vrina percolatur, supramodū dilatātur, Galeno auctore, eodē sexto de locis aff. c. 2. admodū tamen tenuis, & aquosus erit sanguis. Si ꝓpter renū imbecillita

Quod renes in hac affectione vexlantur, signa.

Affectus præter naturā, quod sit affectio hæc.

Si tenuis sanies sanguinis mingatur, san.

cillitatem excernatur, similis excrementis,quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur , nisi quod tenuis hęc sanies sanguinis magis cruenta videtur,vt sexto de locis affectis,cap.2. scriptum est. Eritque cum noxa functionis,tum retentricis, tum etiam attractricis ipsorum renū: quæ ex aliqua intemperie ortum habebit. Ad morbum itaque ab intemperie cō sequetur tale sanguinis profluuium. At si propter amplitudinem osculorum vasorum fiat, vrinam ad renes excolantiū, erit iam dicti symptomatis causa morbus in via , eaque dilatata , idque percipies, quoniam nadum tenuis sanies sanguinis meictur , sed quiddam etiam ex sanguine venæ laxatū emittūt,& alia itidem crassa,adeo, vt postquā ea quæ micta sunt,constiterint,subsidétia quædam in vase reperiantur , & superne quædam concreta, marinum maximè pulmonem similitudine referétia,cōcocto:ac distributo cibo in venas,& nihil aut omnino parū dolēt ægri , eiectóq; lotio leuati melius habēt,vt Aetio visum est,neque vniuersim ora vasorum aperta sanguinē effundunt , præsertim cū apertio parua fuerit , sed paulatim,atque tenui ore percolatum,eodē Galeno teste præcitato cōment. aphoris. 78.4.libr. Sed mox non ab re quæret quispiam , Num inter sanguinis profluuia contineatur hęc serosi sanguinis excretio. Item cùm ex vasis sanguis profluat,vel propter eorum rupturam,seu erosionē,vel propter reserationē,vel διαπήδησιν , quoniam istorum modorū hæc tenuis sanguinis sanies profluet: At quoniam diapedesis bifariam oriri cōtingit;tunica siquidem ipsa vasorum rarefacta , & sanguine tenuato,vel ex gracilium vasorum ore adaperto,vt liquet quinto methodi medendi, cap. secundo. Dicimus nos, quod vbi fiat ex exiguorū vasorum adapertione,tale serosi sanguinis profluuiū sub anastomosi continetur. Vbi verò propter debilitatem ipsorum renū prædictum sanguinis serum meitur,impropriè sanguinis , propriè verò seri profluuium dicitur. Nanque sanguinolentum serū est, quod excernitur,ex Galeni sententia,tertio de causis symptomatū,ca. secundo , quo loco propter iam dictam causam,sanguinis diapedesin,tanquā quartum genus excretionis omnino excipit,quemadmodum etiam cap. de cruenta sputione adnotauimus. Sāguis verò per circuitū excretus ab ipsis renibus, non minus symptoma est in genere excretorū immodicè,ac ad eorundem vasorum reserationē consequitur,nec circa initia aderit noxa alicuius facultatis dictorū renū,sed ab excretrice facultate (quéadmodum per hæmorrhoidas fieri contingit) sanguis excernitur. Quapropter circa initia citra vllū aliquem dolorem expellitur. leuantur ægri propter eius excretionem,& fortiores fiunt. Vbi verò diuturnior fuerit affectio,absque læsione retētricis eorum facultatis fieri non poterit. Dignosces autem affectionem hāc, quoniā excreti sanguinis ipsi ęgri transitum iuxta renum loca sæpe percipiunt. Itē quoniam vrinæ admixtus sanguis reperitur , præcessitq; victus ratio multum sanguinē generās, aut consueti alicuius exercitij omissio,seu cuiusdā mēbri mutilatio,aut quępiam alia naturalis cruēta excretio præter naturā retenta est,similiter si propter rupturā in renibus sanguinis profluuium fiat,symptoma erit,vt reliqua solutioné cōtinui cōsequēs, Eritque is affatim purus,& multus excretus,ac repente,vt superius dictū est,seruabitq; naturalē sanguinis dulorē. Cuius causa , & ipsius sanguinis copiæ erit,aut propterea quod graue onus leuarit quispiā, seu valde saltarit,aut ex alto ceciderit,vel aliud quidpiā tale violentum percusserit,vt liquet ex Galeni comment. præcitati aphoris. 8.4.libr. & Aetio præcitato loco. Idem quoque symptoma erit, si per erosionem vasorum renum sanguis excernatur,insequiturque dictorum vasorū cōtinui solutionem, quoniam exulcerationem,seu erosionem. Is tamen sanguis sensim,& paulatim excernetur, dolor renes excruciabit,aderūtq; alia erosionis,siue exulcerationis indicia. Causam habebit acres succos ex supernis defluentes , vt fusius declarabimus sequenti cap. de vlcere renum. Qui autem propter renū imbecillitatem aut eorundem vasorum reserationem, tenue sanguinis serum mingunt,nō negligēter tractandi sunt,sed magna cū diligentia circa initia cos curare oportet, nam temporis progressu extenuantur,& emaciātur omnes,& magis adhuc ij,qui plus sanguinis mixtū excernunt, Aëtio auctore. Neque etiam despiciēdi sunt, qui per circuitus sanguinem è renibus excernūt. Nā licet in principio , propterea quòd citra vllum aliquem dolorem excernitur, nihil in totum mali formident ægri, vbi tamen diuturnior fuerit affectio , & aliquando cohibeatur, quod pro more excerni consueuit, grauitatē inducit,aliorúmque pessimorum morborum causa existit,sanguine nimirum ad alias particulas dilabēte: qua ratione articulares affectiones in aliquibus accidūt,aut vertigines,aut deliria,& insanię,aut oculorū cæcitates,vt plurimùm verò in malum corporis habitum,& hydropem delabendi aptitudo inde oboritur,eodem Aëtio teste. Si verò ob venam ruptā sanguis profluat, quàm celerrimè ietā præsidia adhibere oportet:nam verendum est,ne ob nimiam sanguinis copiam excretam,corpus totū inaniatur, ac infrigidetur,& propterea in lipothymiam, syncopen,& demum in mortem incidant , aut propter concretum sanguinem,& in grumum versum,si in vesica detineatur , timor est,ne omnino vrina supprimatur,consequatúrque etiam animi defectio,& color pallidus ac reliqua praua symptomata , quæ ad grumos vocatos sequi solent, vt apud Galenum 6. de locis affectis cap. 4. At is qui per erosionē sanguis meitur, quàm celerrimè circa initia curari debet. Nam temporis processu difficilioris curationis existet,quemadmodum cap. de renum exulceratione dicemus. Quantùm verò ad curationē spectat,similis victus ratio instituenda erit,quā cap. de cruēta sputione præcepimus. Quod vero ad medicamētorum rationē attinet,ea primo cōscribemus , quæ cruentæ excretioni per vrinam cōferuut ortæ propter renum debilitatē , aut amplitudinē obsculorū vrinas ad renes excolantium, licet ex Pauli auctoritate,eis quoque medicamētis vti possumus, quæ ad sanguinis sputū inscribūtur. Qua ratione à principio his conuenit quies, cibi adstringentes , & vinum nigrum in potu , potissimùm vbi vires imbecilles fuerint. Ab iis verò quæ vrinam ciūt,& à coitu omnino abstinendum,vt inquit Aëtius,maximè verò confert sanguinariæ succus , & radicis symphyti decoctum: adhæc tragacanthus in vino nigro macerata , eodem auctore. Item cornu ceruini vsti drac. j. ex vino, aut lapidis hæmatitę drac. 1. Nec nō folia salicis trita cum vino, tamentorum loti arboris cremor,& radicis spinæ albæ decoctum , vt idē Aëtio visum est. Paulus verò præter symphyti radicem,& tragacanthum vino maceratam, polygoni,

Marginal notes: Li. 11.c.1. — Dubium. — Resolutio. — Causa si per circuitū sanguis mingatur, & signa. — Si propter rupturam — Aetius li.11.c.1. — Si per erosionem. — Prognostica. — Li.11.c.2. — Loco citato. cap. 3. — Curatio si renum sanguis mingatur. — Potiones. Loco citat. cap. 2.

ni, & plantaginis succum eum posca commendauit Ex quibus item su.cis cũ saccharo syrup. parari poterunt, pauco aceto addito, ae exhiberi, vel in eorum vicem syrup. myrtinus, & de infusione rosatum siccarum præbeantur, eisdem iosuper addere poteris drach. 1. radicis symphyti, cornu cerui vsti, aut lapidis hæmatitæ, seu boli armeniæ præparatæ pauco aceto addito, aut prædictis pulueres cum oxysaccharo adhibeantur, & vbi non suffecerint cum prædictis syrup. drachm. 1. ex pastillis de spodio, seu terræ lemniæ, vel de succino addere poteris. Nec minus confert, si eum posca exhibeantur. Extrinsecus autem renibus, & lumbis imponi poterunt ea, quæ ad sanguinis per sputum reiectiones sunt descripta, & quæcunque vnà cum eo quod adstringunt, & resiccant, etiam robur addere possunt, vt inquit Aëtius. Cuius farinæ sunt rubi folia myrti, ac quercus, itẽ myrti baccæ, malicorium, & balaustium perdicij folia. & similia (vt eidem Aëtiu visum est) cum posca, aut vino adstringenti imposita. Ex quibus, ac alijs similibus simul permixtis omnibus vel quibusdam poterunt etiam topica medicamenta hunc in modum parari, Recipe foliorum rubi, myrti, & quercus, sing. manip. s. malicorij, & balaustiorum ana drac. 3. farinæ hordei P. j. olei rosacei vnc. 2. cum posca fiat cataplasma. Aut recipe palmularum in vino adstringenti, aut posca decoctarum vnc. 3. foliorum plantaginis manip. j. gummi tragacanthæ, & succi semperuiui ana vnc. j. aluminis, acaciæ, hypocistidis, singu drachm. 2. olei myrtini, & rosacei ana vnc. j. s. farinę hordei P. s. fiat cataplasma. Si verò per circuitus quosdam, aut propter venæ rupturam in renibus factam sanguis excernatur, conandum est statim in principio, vt sanguinis impetus cohibeatur. Itaque venæ sectio in cubito commoda est eis, quibus ob venam ruptam sanguis promanat, statim in principio. Ijs verò qui per circuitum sanguinem excernũt, paolò ante circuitum adhibita, Aëtio teste, nisi etiam sanguinis impetus vergat, ac cogat, vt cohibeatur. Nanque tũc etiam ipso circuitu vena secanda erit. Cæterùm sanguinis detractionem partiri melius erit, vt paulatim eius reuulsio, & diuersio fiat, eodẽ Aëtio auctore. Potiones itẽ conueniunt hæmoptoicis aptæ, & quædam ex prædictis. Loci autẽ circa renes spõgijs posca imbutis irrigentur, aut linteis eum rosaceo. & aceto, ex eiusdem Aëtij auctoritate, posthęc vnguentis, emplastris, ae medicamentis reliquis, tũ superiùs, tum cap. de cruenta spuitione descriptis vtendum erit. Et vbi sanguinis excretio cessaoerit, diæta vtendum est, vnde non multus sanguis gignatur, maximè io his, qui per circuitom excreuerunt, suntque superoræ corporis partes assiduè exercẽdæ. In his verò qui ob venam ruptam sanguinem mingunt, si exulceratio in locis relinquatur, aut eadem exulceratio ob acres defluentes humores fuerit orta, & sic ab erosione venarum fuerit ortum sanguinis profluuium, ipsam erosionem, seu exulcerationem, post sanguinis suppressionem curabimus, per ea quæ capite de exulceratione dicentur. Reliquum est, vt priusquam huic capiti finem imponam, emplastrum optimum, ex Aetio conscribam, quod recipit ceræ vnc. j. s. vitellorum ouorum numero 11. palmarum numero 10. croci drac. j. (quanquam Aetius plos croci apposuerit) aceti, & rosacei quantum satis est, misceantur, & fiat emplastrum.

Topica. — Locis cita. — Si per circuitũ, aut propter venã ruptam vesicæ sanguis mingatur. curatio. — Venæ sectio. libro citato. c. 3. — Loco citat. — Reliqua medicamẽta quæ cõpetant. — Eodẽ loco. — Eod. loco.

Περὶ λιθιάσεως νεφρῶν. *Id est, De lapide renum.*

CAPVT XCIIII.

NON rarò autem accidit, vt renes ipsi. siue secũdum eorum cauitatem, siue substãtiam, affectu quodam laborẽt, quẽ propriè Græci νεφρῖτιν, siue λιθίασιν appellant quanquam νεφρῖτιν quoq; nominare consueuerunt, affectum omnẽ renum, siue similaris sit, siue instrumẽtalis, siue cõmunis, propriè tamen ipsam intelligendo, nihil aliud νεφρῖτιν significat quàm λιθίασιν vt patet lib. de renum affectuũ dignotione, ac curatione, Galen. ascripto. Latinè autem calculi, siue lapidis morbum appellamus, quo morbo ex natura luci, præter ipsos, non nisi vesica laborare solet, & vt quibusdã visum est etiam colon (Galeno auctore 1. de locis affectis, cap. 5.) Affectus verò hic nihil aliud est, quàm corpusculum quoddam durum toto genere pręter naturam instar lapidis, seu tophi, in substãtia, seo sinibus ipsorũ renũ genitũ. Percipies autẽ in eo renes affectos esse ex dolore cum pondere, qui iugiter in renũ loco fixus, ac stabilis infestabit in dextra parte, si dexter, in sinistra verò, si sinister fuerit affectus: similiter è regione affecti renis stupor femoris aderit, nam si dextrum femur stupor occupauerit, dexter ren, si læuum, sinister ægrotabit. Nec minùs affectũ renẽ coniicere poterimus ex retracto teste, nã si dexter testiculus retrahatur dextrum, renẽ, si sinister, sinistrum pari argumento est, idẽmq; testis indolebit, Paulo auctore. Id verò nõ nisi propter cõsensum vasorum dorso incumbẽtium cauæ scilicet venæ, ac magnæ arteriæ, quibus mediis tum crura, tum testes renibus cõsentiunt, vt in dissectionibus videre licet, ac liquet ex Galeni 6. de morbi vulg. & libro de renum affectorum dignotione, ac curatione eidem ascripto. Reliqua verò indicia (quoniã & affectum ipsum indicabunt) ideirco & in eiusdẽ cognitione eadem narrabimus. Est nãque affectus hic morbus in numero, propriè in excessu, toto genere præter naturam, Galeno auctore libro de differen. mor. qui ex qualitate doloris primò percipi potest. Nam grauem in renibus laborãtes dolorem aculeique infixi instar sentiũt, vt liquet ex eodem Paulo. Hipp. verò quod in renẽ dolor adsit grauis potissimùm cùm cibo impleti sunt, 6. de morb. vulg. scriptum reliquit, per quem dolorẽ duo intelligi posse Galenus asserit, aut grauem, tanquam alicuius grauis loco incumbentis sensum inferentem, aut acerbom, eteoim vtrunque verũ est in renibus fieri, diuersis tameo tẽporibus In calculorũ nanque creatione, atque exitu grauissimè dolẽt, reliquo autẽ tẽpore, vt rei cuiospiã grauis loco incũbentis dolorẽ percipiũt cũ perexiguis neruis præditi sint, quãquã à doloris qualitate renũ calculus cũ impactus fuerit à coli dolore planè discerni nõ possit, nisi quis accidẽtia, quę postea cõsequũtur expectauerit, vt liquet 2. & 6. de loc. aff. Excitatur autem dolor hic in renibus, vt Hip. visũ est, eo potissimũ tẽpore, quo ægri cibo replẽtur, quodcũq; per cibũ significetur, cum duo in eius doctrina significare possit, assũpta videlicet cibaria, ex qoib. sanguinis moltitudo creatur & alimẽti recrementa, quæ in intestinis colligũtur, Gal auctore, eodẽ 6. de mor. volg. Inter initia quoq; pituitosi vomitus fiũt per peritonęũ ipsis copulato vẽtriculo, in quo huiusmodi succus creatur, potissimũ si crassi, naturáque pituitosiores extiterint laborantes. Verũ vbi increuerit pseueraoerítq; affectus,

In principio. — Quid sit affectus hic. — Quid renes affici, signa. — Paul. li. 3. cap. 45. — 6. de mor. vulg. com ment. 11 commen. 5. — Lib. de renum affectorum dignot pauto post principium c. 8. — Quæ affectus præter naturã fit, & quibus signis cognoscatur calculus. — 6. de mor. vulga. loco ci ato. — 2. de loc. af. c. 5. — 6. de loc. affect. c. 2. — Loco citat.

ita patientibus vomitus æruginosus superuenit ob dolores, ac vigilias corrupto sanguine, vt Gale. inquit idque maximè cùm vnà febricitauerint, & inedia macerati fuerint. A quibus nonnullis leuiores ægri euadunt cùm cibi coacuati sunt, & ab accessionibus quidem liberantur, sed nō ab effectu, eodem Gale. teste, arenulæque rubeæ subsident, & cruentum meiunt hæc ex Hip. Cruentum autem meiūt, nedum propterea quod cū angulosus sit egrediens calculus, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat, verum etiā quoniam si patentior fiat meatus ex vena caua in renem pertinens, vt præcedenti cap. docuimus, sanguis autem liquidus sit, neque multus, neque viscidus, cruentum quoque ita lotiū redditur, vt eodem 6. de morbis vulgaribus, Galenus scriptum reliquit, quanquam nephritici ab initio dilutas, purasque reddunt vrinas, deinde sequētibus diebus crassum aliquid in ipsis subsidere videtur, demum omnino arenosæ minguntur, vt 6. de locis affectis à Galeno scriptum est, lapide verò cū vrina exeunte, & à dolore liberantur, & simul locus affectus manifestabitur, nullúsque relinquetur quæstioni locus vt idem Galenus inquit, nunquid videlicet coli, vel renum partes affectæ fuerint. Vt verò Aëtio visum est in prædicto affectu accedit ægris loci dolor, tumore nusquam foris apparente, nisi inflāmatio per lapillos producatur, spina ęgrè flecti potest, & totum corpus admodū pigrum est, crura torpent, & maximè crus reni affecto propinquum: vrinæ circa obturationis principium paucæ, aquosæ minguntur, posteà verò perfecta earum suppressio contingit, aluus nihil excernit: verùm promptitudines multas ad egerendum facit: excernitur etiam aliquando sanguis propter violentiam calculorum, præsertim asperorum. Cęterùm vbi lapis è renibus fuerit emotus, & ad vesicam delatus, vrinæ multæ prodeunt arenosam subsidentiam habentes, & aluus similiter largè egerit. Sensum autē æger percipit veluti calculo à renibus ad vesicam transeūte. Quibus verò indiciis renum dolor à coli dolore secernendus sit, à Gale. præcitato libro 6. de locis affe. cap. 1. decretum est, & nos cap. de coli dolore fusiùs cōscripsimus. Reliquum est vt eiusdē calculi causas, materialem potissimū, ac efficiētem reperiamus. A materiali exordientes, hanc crassam, lentámque humorem esse à Paulo præcitato cap. 45. 3. libri decretum est. Quòd verò calculi originē ducant ex materia crassa, ac tenaci, modo crassitudinem maiorem modo tenacitatem, ac modo vtrāque partibus potioribus habente eodē 6. de morbis vulgaribus testatur Galenus, & libro de renum affectorum dignotione, ac curatione: quanquam etiam ex purulento humore aut ex purulento, pituitosioréque cōposito (quemadmodum & in articulorum morbis euenire consueuit) nonnunquam tophi in animalis corpore creari possint, ac similiter in renibus lapides concrescere, vt idem Galenus testatur. Vbi autē ex sola pituita crassa, & viscida calculus fuerit ortus, vrinarum subsidentia similis colori aliorum tophorum, qui in aquis sponte calidis, multis in regionibus lapidibus adnasci, accrescereque cernuntur, cinerei erit coloris. Verùm vbi parum sanguinis cum pituita crassa, & lēta mixtū sit, vrinarum subsidentiæ color pro succi maiori copia euadet: nōnunquā veluti ex pallido, albóque mixtus, aut ex rubro, & albo, aut ex flauo, & albo: nonnunquam verò & ruffus erit, pariter quoque & arenulę

Loco citat. — *Cap. 1.* — *Ca. 11. c. 4.* — *Materialis causa calculi.* — *Loco citat. Lib. de re. affe. dig. in principio.*

quæ in vrinis subsident, ipso siquidē sanguinis colore ad colorū differentias laceratur, qui neque hominibus exquisite ruber semper est, sed interdum quidē ad atrius, interdum ad flauius, & ruffius vergit eodem Galeno teste: quo fit, vt & ipsi etiam lapides inter se colore reperiantur differentes, similiter & arenulæ in vrinis subsidentes ob diuersam materiā, ex quibus fiunt: nigri enim & subalbidi, & pallidi reperiuntur, vt inquit Aëtius, quádoque etiā & ruffi reuera. id quod sæpius accidit: & propterea Hippocrates arenulas ruffas in vrinis subsidere asseruit, tanquā eo sæpiùs contingente: quāquā per ruffum colorem potuit omnes iam dictos intelligere præter cinereū, vt testatur Galenus. Non ab re itaque Aëtius materialem causam generationis calculorum assiduas esse cruditates inquit, vnde materię incoctæ, ac crudæ multitudo congregatur, & Alex. simul cum Galeno, humores crassus, ac lentos esse fatetur, capi. 4. libri 9. quandoque solos existentes, interim exiguo sanguini permixtos. Effectrix verò eorum causa est ignea renum caliditas, vt inquiunt Alexander & Paulus, seu ardor circa renes, vt fatetur Aëtius. A frigore autem ipsi generari nō valēt, nanque fieri non potest vt viuo corpori tantùm frigus accidat, quo concrescere valeat in homine lapis quemadmodum fieri in externis videmus, vt liquet eodem libro de renum affectorū dignotione, ac curatione: quanquam non semper ex eodem calore, sed quandoque vehementi, interim autem nō ita vehementi procreentur, prout eorū materia magis apta est vt induretur, ob quam etiam caliditatis diuersitatem lapides quoque colore differūt. Locus autem generationis eorum renes sunt, ac (vt quibusdam visum est) in eorū duntaxat cauitatibus cōcrescunt. Verùm nos cum Hippocrate & Gale. tum libro 2. de natura humana, tum 6. de mor. vulg. ac libro de renum affectorum dignotione, ac curatione absque controuersia tenemus eos, nedū in renū sinibus posse concrescere, verùm etiam & in eorum carnibus procreari. Et quòd quocunque loco generationem habeant, in renem adsit grauis dolor, siue per granem acerbus significetur, siue tanquam alicuius grauis loco incumbentis sensum inferentem intelligamus, diuersis tamē temporibus. Nam si in renum cauis fuerint orti, in solo per vrinarios meatus transitu grauissimè dolent laborātes. Si verò in ipsa renū carne fuerint creati, nō solum inter exeūdum, verùm etiam creationis tempore dolorem inferunt. Pariter & quando in renum sinus peruadūt. Modus autē generationis talis existit. Nam cùm renes quicquid serosi, tenuisque cū sanguine in vasis permixtū est, ad seipsos attrahāt (vt superiùs demōstrauimus) meatibus id in renum ventriculos percolantibus latiùs patefactis, aliquid etiam ex crassioribus succis simul illabitur. Quando igitur istud calefactum in renis cauo, ad tophi consistentiam redactum fuerit si renum vis expultrix omne id vnà cum lotio obstruxerit, arenosæ in ipso subsidentiæ fiunt. Quod si renis cauo impactum tenacius inhæserit aliquid aliud eiusdē materię ex vena caua suscipiens, sibique apponens, plus augetur: semper enim quod recens influit, primi c[illegible], atque ita insigni magnitudine tophus, grandescit, exusto, arefactóque crasso, & viscido humore, atque ad tophi corpulentiam redacto. Cum verò in renum carnibus generantur, proportione tophis, in articulorū morbo genitis correspondēt, vt

Loco citat. — *Effectrix causa calculi.* — *Loco citato.* — *Qua parte renum calculi generentur.* — *2. de natu. hum. tex. 18.* — *6. de morbis vul. & lib. de ren. aff. dign. loco citat.* — *Modus generationis calculi in renibus.*

liquet ex Galeni Hippocratis auctoritate 2. de natu
Locis cita. ra humana,& 6.de morbis vulgaribus. Nam si idem
sanguis,qui in renes deriuatur crassior , ac pituito-
sior seipsos existens,seu etiam ad atram bilē vergēs
per venas,& arterias in renum substantiam feratur
quantitate , vel qualitate,aut consistētia excedens,
adstringitur , detentúsque concipit caliditatē præ-
ter naturam,quæ amplius eum densat , agglutinat,
& assat,assatúmque ipsum in terram,& lapidē com
mutat,quemadmodum si in cauitatē eorū delatus
esset (vtroque etenim modò lapides fieri posse in
renibus clarū est)cùm succus tenax,& crassus tem-
Paulò post principiū. pore aliquo assatur in iis,atque exsiccatur, vt eodē
lib.de renum affectorum dignotione, ac curatione
scriptū est. Talis itaque est calculi in renibus gene-
ratio ex humoribus crassis,& viscosis,tāquā ex ma
Prognostica. teria,& ignea eorum caliditate tanquam efficiente,
veluti etiam in externis videmus.Nā ex igne,& ta-
li materia idonea figuli omnia vasa cōficiunt, ita vt
ne ab aqua quidē vnquā dissolui possint , vt inquit
Alexan.Affectus hic inter initia magna cum diligē-
tia curari debet,nanque vbi perseuerauerit,ac ma-
gnoperè increuerit ob dolores , ac vigilia sanguis
Loco citat. corrūpitur,& æruginosus vomitus superuenit (Ga-
leno auctore.)Vel magnum imminet periculū , ne
vires à vigiliis,& constanti dolore deiiciātur,vt in-
quit Alex.Quod verò in adultis ac in declināte po-
tiùs ætate magis,quā pueris renum hic affectus cō
Cōmēt. 3. Comm 15 tingat,idem Gale.testatur 6.de morbis vulga. quē-
admodum vesicæ calculis pueri frequentiùs quàm
Aet. loca citato. ætate prouecti,vt fatetur Aëtius:idque non nisi ob
diuersitatē caloris,qui in adultis crassos succos co-
git,atque inspissat,in pueris verò fundit,atque dis-
soluit,quemadmodū fusiùs ca. de lapide vesicæ de-
clarabimus. In renibus verò consistunt lapides aut
parui,aut maiores , & aliquādo quidem pauciores,
aliquando plures magnitudine,& forma,colore, &
asperitate,& multitudine inter se differētes.Ex eo-
rum autē numero rotundi, & leues facilè excernū-
tur,nō item qui alia quacūque forma præditi sunt,
maximè tamen oblongi,& asperi difficulter excer-
Curatio. nūtur,Aëtio teste. Pro curatione aër eligatur pu-
rus,ac tēperatus,somnus quoad fieri potest cōciliā-
dus parùm consueto longior,quies vitāda:est enim
Victus ratio. desidia valde noxia,deambulationes autem.& exer
citia mediocria cōueniunt,quæ pro ętatis,habitus,
robotisque ægrotantis ratione corpus exercere va-
leant. Nam magnæ exercitationes non conueniūt,
veluti equitationes,aut armis,aut lucta, aut pācra-
tio certare, aut humū fodere,aut id genus aliud fa-
cere,Galeno teste eodem sexto de morbis vulgari-
Commēt.1 comment. citato. bus. Sit aluus soluta assiduè,modò ne instet aliud
quidpiam,cùm nanque hæc probè excernit , vrinæ
profluent liberè. Ab immodicis animi affectibus ca
ueant,prætetquam quòd irascantur interdum.Mo-
deratus autem cibus,& bonæ concoctiones præci-
Aet. lib. 11.cap 6 Loca citat piātur,,satietates enim, & cruditates nō solùm ex-
asperant morbum,sed etiam (cùm non adsit) gene-
rant,vt liquet ex eodem Aetio:etenim non imple-
ri cuiusque ætatis,& corporis habitus cōmune do-
cumētū est,Galen.teste.Cibi itaque eligātur,è qui-
bus neque satietates,neque cruditates cōtingāt.Ca
uendum propterea ab his, qui durā substātiam ha-
bent,ac ægrè concoquūtur,à caseo præsertim:nam
qui frequentiùs eo vescuntur.lapides in renibus eis
Commēt.3. comm.15. suboriuntur,Galeno auctore.6 de morbis vulga.Si
militer etiam abstinēdū est & ab omnibus artibus,
dulcibus,crassis,tenacibus,ac pinguibus. Quapro-
pter ptisana,vel eius cremorē adhibere cōuenit,vel
gallinarū,seu pullorū,sternarū, vel phasianorū ius,
aut in eorū iure panis maceratus tribuatur , & vbi
vires requirent, contusa caro gallinarū,seu pullorū
prębeatur. Vinum autē sit admodū tenue & album
non valde vetus:dulcia verò, & nigra vina vitanda
sunt,tāquam calculosis inepta sit autem aqua lym-
pharum purissima,& purgata,atq; decocta. Et vbi
renū hic affectus subitò inuadat,& qui laborat, ci-
bo nuper refectus sit,cibiq; adhuc sint incocti, aut
semicocti,aut omnē aliā curationē pro doloris mi-
tigatione,(nisi quicquā impedimento sit)vomitum
prouocare expedit.vt eodē libro de digno.& cura. *Vomitus.*
renū affectorū scriptum est. Nam leniores quidē à *Longe post prin ipsū.*
vomitibus euadūt ægrotantes,Hippoc.& Gale.te-
stibus præcitato lib.6.de morbis vulgaribus , quo- *Cōment 1. Commēt. 5*
niam ab accessionibus, sed nō ab affectu liberātur,
cùm cibis vacui sunt,vt Galenus asserit : qua itē ra-
tione,ex eiusdē Galeni sententia,& alimenti recre-
menta,quæ in intestinis colliguntur,sub cibi nomi
ne comprehenduntur, cōfestim euacuari debēt per
idoneos clysteres,modò nihil obstet , idque omni- *Clysteres.*
bus calculosis cōmune est, etiā si dolores paulatim
irruant,& non repentè incidant, qui ex furfurū de-
cocto caricarum,fœnugræci,ac aristolochiæ parari *Li.11.c.5.*
debēt,vt inquit Aëtius:& si quidē decēter euacuē-
tur,sinere,si verò non,etiam bis, aut ter infundere,
quibus adiicere poteris olei cōmunis vnc. 4. mellis
rosacei vnc. 2. ac salis cōmunis parū. Vel ex malua-
rum,althææ , mercurialis,ac betæ foliis,caricis, ac
furfure decoctū paretur pauco sale addito. Cui ad-
iicias olei cōmunis,anethini,vel chamęmelini vnc.
4.mellis rosacei vnc.2 s.pulpæ cassiæ nouiter extra
ctæ vnc.j.Et si ex his aluus nō sufficiēter excreue-
rit.vnc.s.diacath.aut hieræ pigrę simplicis,vel dra.
3. confectionis de dactylis ,seu electuarij indi ad-
iicias,nec minùs & vnc.1.butyri recētis, aut adipis
anserini. Cæterùm vbi vēter sufficiēter excreuerit, *Loco citat.*
quędā infundere oportet,ex eiusdē Aëtij pręcepto,
quę corpusculorū circa lapidē sitorū inflāmationes
lenire, & laxare possunt:id ipsum verò oleum ane-
thinū facere poterit adipe gallinaceo rēcenti in eo
eliquato,seu anserino,aut etiā butyro,quę si nō ad-
sint,etiā fœnugræcum,& althææ radicem oleo de-
coctā infundemus Et vbi lapis in renibus adeò fue-
rit obturatus,vt vehemētissimos obtulerit dolores,
si quid aliud non prohibeat,vena cubiti propinquę
manus in corpore ex repletione affecto secāda est,
ex Aëtij testimonio.Nanque eis qui sanguinis mul-
titudinem congregarunt,hæc venæ sectio cōmoda *Li.11.c. 5.*
existit,vt ipse inquit.Hippoc. verò libro 6.de mor- *Vena sectio.*
bis vulgaribus,cùm opus fuerit, iuuenibus præser- *Cōment.1. tex 5.*
tim popliti venam incidere iubet,vbi sanguis mul-
tus,aut crassus in venis abūdet , vt Galenus inquit. *Diuersa*
Nā(vt ipse asserit)mēbra supra iecur cubiti venę se *sententia de vena se*
ctionem postulāt , infra verò crurum in poplitibus *ctione cō-*
videlicet,aut omnino saltē iuxta malleolos. Libro *ciliantur.*
autem de renum affectorum digno.ac curat.hę op-
positæ sententiæ conciliantur. Scriptum nanque
ibidem est , quòd vbi valida fuerit virtus , venam
quæ in poplite est aperimus,vel quæ ad malleolos,
sin imbecillis , venam , quæ est in cubito. Nam si
virtute debili infra euacuabimus. retētrix facultas,
quæ est imbecillis non retinebit , sed vniuersa in
præceps rapietur , & partem assiduo deflexu im-
petet ,succis videlicet in locum imbecillem per-
petuò

petuò procumbentibus. Sed cùm perpetuò venæ sectio in Hippoc. & Galen. doctrina vitium robur exigat, non video eisdem imbecillis existentibus cur vena secanda sit etiā ea, quæ in cubito existit. *Propria opinio. cap. 18.* Propterea cum eodem Gale. lib. de curan. 3. tat. per venæ sectionem, sic de ea sentitē, ac iam dictos auctores cōciliarem, ait nanque ambignum esse num renes partibus superioribus an inferioribus ascribi debeant, & propterea eis affectis, neque perpetuò in cubito secta vena, neque etiā in poplite, aut malleolis iuuantur, sed vbi recēs fuerit phlegmone, copiaq; sanguinis affuerit, vena cubiti secāda est: quibus verò affectio inest, quā propriè nephritim nominant, eam quæ in poplite est, secare expedit, aut certè quæ in malleolis sunt. Reuulsionis itaque gratia, vbi copia sanguinis affuerit, & timor ne ex ingēti dolore phlegmone excitetur, Aetius venā cubiti propinquę mauus secari iussit, vt ex eius verbis patere poterit. Hippocra. verò euacuationis gratia cū reuulsione, seu deriuatione, vbi sanguis multus, aut crassus in venis abundet, cùm eūdem sursum reuellere promptum nō sit, sed magis expeditum per inferiores partes euacuare, seu per conuenientiorem regionē, qua maximè natura vergit (vt sui moris est) poplitis venam secare præcepit e directo, videlicet affecti renis, eum rectitudinē perpetuò seruandam esse iusserit. Verùm quæcunq; vena incidatur, multò minùs euacuādum est, quàm ipsa repletionis copia expostulat, neque enim (vt inquit Aetius) futurū speramus vt omnino cito è renibus excidat lapis, præsertim si magnus existat. *Medicamentū purgans.* Quare seruate oportet sanguinē in eā, quæ cū tēpore futura est in corpore expēsā. A venæ sectione, vbi etiam vitioso humore ægri abundabunt, purgans medicamē um, quod abūdanti humori cōueniens sit præbēdū est, neq; omittendum hoc est, nisi aliud quippiā id fieri prohibeat notissimū nanque est (vt inquit Galenus eodē 6. de morbis vulg.) quòd si vtroq; auxilio homo indigeat, à venę sectione incipiendum est, quoniā si per sanguinis missionē corpus priùs vacuatū fuerit, purgans medicamētum exhibitum venas, & arterias, & inanes corporis regiones inuenit nō oppletas, quo fit vt absq; vllo impedimento in totum corpus permeet ad attrahēdum succos facillimèq; fiat eorum euacuatio per vasorū spatia & fusiunē, tenuitateque succorum. Nā si vasa sanguine repleta sint, & purgans medicamentum dederis, non poterit proptet plenitudinē in corpus differri, vnde fit, vt subsistet, & nihil efficiat, aut si quicquā facit, malè faciat, vt liquet libr. de renū affectorum dignotione, ac curatione. *Loco citat.* Pariter vbi sanguinis multitudo non affuerit, sed vitiosi duntaxat humores redundarint, eisdē purgatio apta est, citra venæ sectionē pro ratiune redūdantis succi. In quē vsum bile redūdāte, mel roridum, seu cassia fistula præbeatur, aliis verò crassioribus redundantibus succi, vt pote bile atra, vel pituita, prædictis diacatho. aut confectionē de dactylis, & puluerem hieræ simplicis adiicere poteris hūc in modū. Pulpę cassiæ recipe vnc. 1. s. vel vnc. 2. diacatho. drac. 7. vel confectionis de dactylis dra. 4. pulueri hieræ simplicis, & pulueris radicis glycyrrhizę ana dra. 1. fiat bolus: vel parato decocto ex eadē radice glycyrrizæ, floribus cordialibus, vua passa, & sebesten, in eo vnc. 2. vel voc. 2. s. roridi mellis, & drac. 6. diacath. vel drac. 3. confectionis de dactylis dissoluas. *A purgatione, quæ medicamēta adhibēda sint.* Toto autē corpore expurgato quæ laxare meatus, ac renum corpora mollire valēt medicamenta adhibenda sunt fomētis vtens ex decocto foliorum maluarū, foliorum. ac radicū althææ, florum chamæmeli, fœnigræci, seminis lini & radicis graminis in hydrelæo, & cum spōgiis sæpius supra affectū renem adhibeas. Ex eis & quoq; incessiones parari poterunt. At omnium (vt inquit Alexander) optimuū est balneum, vt quo nō solùm mitiget, sed etiam curare possit, id verò ex dulci aqua fiat, aut ex hydrelæo dolore adhuc vehementius infestante, & renū regio, ac lumborū iungatur infrascripto vnguento, quod recipit olei chamæmelini, vel anethini, & amygdalarū dulciū ana vnc. 1. s. adipis anseris, vel gallinacci. & butyri recētis ana drac. 3. ceræ quod satis sit, fiat vnguētū, interim adiiciēs oleū quod ex scorpionibus paratur, aut ex eodē cū recenti butyro, & oleo amygdalarum dulciū, ac ceta, vnguentum fiat. Post fomenta verò incessiones, ac balnea, adhuc cataplasmata cōueniūt. Inter quæ hoc primo vtare, farinę tritici recipe, seminis lini, & fœnugræci, cuiuslibet manipulum j. olei anethini, vel chamæmelini, & amygdalarū dulciū ana vnc. 1. s. mellis vnc. 2. resinæ terebinthinæ vnc. 1. radicis althęę cōtusæ dra 4. misceatur arte, & fiat cataplasma, prius prædictis farinis in modo dicta decoctione decoctis, optimū quoq; cataplasma fiet ex lupinorum farina hordeacea, ac seminis lini in aqua, & oleo decoctis. In decoctione autē althææ, ac peucedani radix, ac chamæmelū admisceatur. Bonum est etiam (vt inquit Aetius) panem passo decoctū circa lūbos & ventrem imponere, neque tamen etiā absurdum pectini, ac vesicæ eadem vnguenta, ac cataplasmata adhibere, & ne quā primū frigescant calefactorio extra ea cōtegere oportet, id quod commodè fieri potest per saccellos ex milio, furfure, ac floribus chamæmeli paratos, ac in latere pauco vino inspersa calfactos. *Li. 11. c. 5.* Conducunt etiā non parū cucurbitulæ absq; incisione adhibitæ, quæ sæpe lapidem ... adeò trāsferunt, vt subitam eius mali le... compatare possint, lapide nimitū in locum ampliorem trāslato supra à renibus initium facientes ad inguina per obliquam eatundem partium (quas ilia appellant) positionem procedentes: quo loco frequenter dolores incedunt propter sitū meatuum, nisi veteres appellātur: quēadmodū lib. de renū affectuum dignotione, ac curatione, & ab Aetio scriptū est, quāquā ea, quæ vias dilatāt, ac renes laxant, non immodicè adhibere conuenit, nāque emollit n, & laxatio vitium robur exoluit, sed tantisper eis vtendum est, quantisper eis lapis in rene hæret. *Locis cita.* Cucurbitulas item iā dictas, vbi dolores vehementiùs infestant, adhibere non conuenit, sed ipsis aliquātulum lenitis, & inflammatione nō impediente, ex eiusdem Aetij sententia, quo etiam tempore ea quæ vrinam cient, ac lapidem frangunt, exhibere tempestiuum est. *Quod tempore vrinā cientia, ac ea quæ lapidem minuunt exhibenda sint.* Etenim transmoto lapide, & ex sede agitato dolores quiescunt, vt ipsemet testatur Aetius. Quæ verò calculosis auxiliantur, vnica facultate indigent quæ secare, & abstergere cum manifesta caliditate potest, Galeno teste 10. de compositione medicamentorum secundum locos. *cap. 2.* Talia autem sunt omnia ferè amara, vt ipse inquit. A valde tamen calidis, ac diureticis omnino abstinendum est, præsertim à longo eorum vsu. Nam effectricem calculorum causam adaugent ex renes intempetatos, igneos que per caliditatem teddunt, vt promptè alios astare calculos possint, licet factos comminuant, Alexandro teste

teſte. Admodum itaque calida, ac acria medicamẽta ſtudioſè vitari debent, vnde calculoſis quæ valdè calfaciant dari nullo modo conuenit, vt liquet 6. de ſanitate tuenda. Quòd ſi neceſſitas te cogat eiſdem vti, ſemel, aut bis eis vtare, & demum *Cap. 11.* deſiſtere ab eis debes ex eiuſdem Alexãdri teſtimonio. Qua de re extenuantibus, ac incidentibus citra magnum calorem vtendum eſt, ſed quæ tepidã (vt *Dubium.* ita dixerim) facultatem habeant. Hæc etenim paulatim citra noxam lapidem comminuunt, nec eum duriorem reddunt. Sed hæſitaret fortè aliquis, ſi cu ratio quælibet per ſuum contrarium efficitur, quomodo lapidem poſſint comminuere quæ tepidam *Solutio.* facultatem habent, cùm à calore fuerit genitus? Cui reſpondebimus nos, quòd cùm calculus ab intemperie, & valido calore ſit factus, ob id meritò exhibemus quę tepidam facultaté obtinent, vt quæ cõtraria his ſint à quibus lapis eſt effectus, ſiquidé tepida ſeu minùs calida ſunt valdè calidis contraria, vt liquet eodem libr. de renum affectorum dignotione atque curatione. Hæc itaque medicamenta, *In medio.* quę minimùm caloris poſſidẽt, calloſas ſeu tophaceas cõſiſtẽtias incidere ſunt idonea, Galeno aucto- *Cap. 12.* re 5. de ſimpl. medic. facult. veluti ſunt radices regiorũ aſparagorũ, & rubi, & betonica, & polium, ac acetũ ſcillinum, & vitrum cõbuſtũ, & quæ eius generis ſunt, eodem teſte. Præter hæc autem à Paulo graminis radix, adianthum, althææ ſemen, ſpongiarum calculi, cicer nigrũ, ſeu eius ius, phu, meon, aſaron, carpeſion, & ſaxiphragia commendantur. Sion verò, & ſcolymi radix, atque eryſimon eſu, & potu proſunt, vt idem Paulus teſtatur. Alex. verò cardiui decoctũ cũ apio, ſeu etiã decoctũ radicis quinque folij cum oxymelite tãquam valde efficax cõmendat in vicem autem quinque folij eryngij decoctũ, aut eryſimi prębet. Similiter & radices graminis, & plantaginis radix, & folia, atque ſemẽ, ius cicerum, viticis ſemen, & amygdala ab eodem commendantur. Præter hæc etiã peucedani radix, atque ipſa radicula, paliuri ſemen, & tribuli decoctum, radix cyperi althææ ſemen, & radix, rumicis domeſtici radix, & vermes terreni cocti approbãtur, quorũ ſingula partim decocta, partim tenuiſſimè trita præbeto bibenda, vt ipſe refert. Vbi verò hæc non ſuffecerint, ad valentiora medicamenta tranſire oportet, quæ (vt Aetius fatetur) cõmunia etiam ſunt & calculoſæ veſicæ remedia, inter quæ ſunt præcipua lapis iudaicus, cicadæ ſiccæ ſine pennis ac pedibus cõtuſæ, ac hircinus ſanguis inareſactus, qui pręexiſtentes lapides ſoluit, atque ita per lotium excerni eos facit, vt etiã alij ampliùs non gignãtur præterea dolorem ſedat, Aëtio auctore. Quomodo autem is parari debeat, ab eodem auctore cap. 12. li. 11. ſcriptum eſt. Accedunt adhæc alia, quæ à tota ſubſtãtia magnopere conducere videntur, inter quæ paſſerculus quidam inter ſæpes & murum victum quęritãs, troglodites appellatus ab Aëtio, & Paulo cõſcribitur, cuius deſcriptio ab eodẽ Paulo ca. quadrageſimoquinto, li. 3. & Aëtio c. 11. li. 11. ſcripta eſt. Hic ſale conditus, & in cibo crudus acceptus, morbum perfectè ſanat, in poſterumque generari prohibet. Cõditur autẽ, ac diuerſis modis præparatur, quemadmodũ ab eiſdẽ auctoribus in prænotatis locis ſcri- *Loco citat.* ptũ eſt. Aetius itẽ hoc etiã medicamentũ, tanquam efficaciſſimũ ſcriptũ reliquit. Leporis pellẽ in ollulam coniice, & in furnũ dimitte: atque vbi vſta fuerit, vt probè cõteri poſſit, acceptã tere, & ex ipſa cochlearium vnũ cũ vino ieiunis in ſolij aquæ calidę inſcenſu præbe: aſplenij quoque decoctũ (quod vulgus ceterach nominat) cũ oxymelite non parũ confert: nam & ipſum lapides frangit, Galeno teſte ſex- *Cap. de asplenio.* to de ſimplicium medicamẽtorũ facultatibus. Vltimo loco noſtrum, quo vtimur puluerem cõſcribere libuit, quo perpetuò vſus ſum, & præter id, quod nullã noxam affert, mirificè lapidem cõminuit, recipit autem ſeminis altheę, & violarũ albarum, ſingulorum grana quinque lithoſpermatis, & radicis glycyrrhizæ ana ſcrupul s. lapidi iudaici, & ſpõgię, cuiuſlibet grana tria, pulueris oſſium dactylorum, ceraſorum, & meſpilorum ana ſcrupul. ſeminũ melonum dra. 4. fiat puluis, cuius drac. 1. pro qualibet vice cum vnc. 2. vini albi aquoſi aut oxymelitis, aut 3 decocti aſplenij in aqua parati, ac exiguo aceto addito tribuatur. Interim verò corporibus, præſertim natura frigidioribus, ſeminis apij, aſparagorum, cinnamomi, ac ſaxifragiæ, cuiuſlibet grana ſeptem adiicere poteris. Vbi verò doloris vehemẽtia, ac vigiliæ infeſtauerint, & magnum vitę immineat periculum, viribus præſertim conſentientibus cum bis quæ torporem inducũt, ſuccurrendũ erit, ex Pauli, & Aetij ſententia, præbeatúrque Philonis medicamenti, aut theriacæ nouellæ drac. 1. cum vnc. 2. vini albi aquoſi. Vt verò poſt exactũ lapidẽ, alij nõ renaſcantur. ſi obeſa fuerint corpora, audacter exquiſitè *Praeseruatio ne alij renascantur calculi* extenuans victus præcipiendus erit. Vbi autẽ calidiora fuerint corpora, atq; gracilia, neque extenuãtẽ victum, nec medicamẽta, quæ extenuare poſsũt, requirunt, cùm ea gracili corpori ſint inimiciſſima, ſed mediã eſſe cõuenit inter extenuantẽ, impinguẽtémque victus eorum rationẽ, Galeno auctore ſexto de ſanitate tuenda, cap. vndecimo, & Aetio cap. 15 libri vndecimi. Scopus nãque eſt, ne craſſior, aut frigidior materia, quæ ad calculorũ generationem idonea eſt, congregetur, ſed contrà ſtudendũ eſt, vt bonã temperiẽ conciliemus, & extenuãtibus citra magnum calorẽ vtamur, vt inquit Alexander. Qua de re in tẽperatis locis degant, in quibus anni tempora, & horæ nimio feruore non infeſtent, frigora tamen magis, quàm æſtus cauẽda. aſſumantur etiam ocioſæ deambulationes, & exercitia moderata etenim ſegnities, & otium eis noxent. Cæterùm ventrẽ ſemper probe laxũ habere oportet: ſomno vtãtur moderato, neque culcitris indormiãt ex anſerũ plumis cõfectis: hæ ſiquidẽ renes valdè calefaciunt, eodẽ Alexandro auctore. Caueãt cibos ſubſtantiæ duræ, & qui ægrè manducatione atteruntur, nẽ eos qui multam ſubſtantiã habẽt, plurimumq; nutriũt & qui aceruatim digerũtur, antequam perfectè coquãtur, & qui grauis ſunt qualitatis, ſeu difficulter cõminuũtur, ac ſupernatãt, & ægrè per aluũ ſubeũt, & inflant, item eos, qui meatus obſtruunt, aut alias diutiùs corporibus inſident, ex Aetij ſententia. Sit autẽ cibus boni ſucci, & moderatus (vt inquit Paulus) ratuſq; leguminum omnis generis, frumentaceorúmq; vſus. A caſeo, & lacte, & quæ ex ipſis pręparantur, caueant: nam omne lac, præter aſininum, eis incõmodum exiſtit: propterea quod cęteris omnibus eſt tenuius aſininũ, ideo cõfert ex eiuſdẽ Galeni & Aetij ſententia: præ omnibus verò ſatietatẽ vitare oportet. Vino vtantur tenui vrinã ciẽte, nõ valde veteri. Nã dulcia vina calculoſis ſunt nociua, ſimiliter & nigra, & ſummatim omnia quæ craſſi ſũt ſucci, ac nimis calida, ſeu acria nocẽt. Omnibus verò cõfert calculoſis, vt à cœna ſępe vomãt ſimili-

ter

ret ante omnem cibum bibere aquā tepidam. Nihil etenim renes adeò excrementis vacuos, temperatósque reddit, vt non ampliùs calculos procreare possint: nā temporis spatio, igneus ipsorum calor à tepore aquæ extinguitur. Quare probè faciūt qui bibunt etiam in medio cibi aquā, aut vinum refrigeratum, aut rosaceum, aut violatū, vt idē Alexander inquit. Paulus verò à balneo ieiuno ante vinum, aquam temperatam putandam exhibet, tanquam omnium præsentissimum ad calculos arcendos. Similiter etiam vbi inter prandendum frigidam superbiberit, approbat: oxymel quoque cum quodā simpliciter vrinā ciente, veluti adianto, apio, graminisque decocto commendat. Alexander verò palustris asparagi decoctum eryngij, & quinque folij herbæ approbat, pariter (vt diximus) & plantaginis, tū radicem, tum verò folia, & semen ac cicerum ius. Vbi autem sanguis abundare videatur, curiose inspicienda est temporis opportunitas, vt venam secemus, ex Aëtij, & Pauli testimonio, fiat autem ea è cubiti vena interna, nec multa sanguinis copia vice vna educatur, sed potiùs vbi oporter, eādem iterare expedit. Quòd si vitiosorum humorum copiam persentiscant, purgationibus conuenientibus vti oportet, ex sententia eorundem auctorum, pro ratione redundātis succi, quemadmodum supra meminimus. Per interualla quoque ea bibant, quæ vrinam ciere possunt, tam simplicia, quàm composita, quorum etiam supra mentionem fecimus: inter quæ est acori, graminis, nardi, calami aromatici, asari, dauci, oreoselini, hyperici, & rorismarini decoctū: ex his singula, eisque similia, tum per se, tum inuicem permixta præbeto: nam vrinam manifestè mouent, vt inquit Aëtius. Et pro cibis vtantur pastinaca valde cocta, fœniculo, sio, carduo, pulegio, atque calamintha. Ab eodem quoque naturalium aquarum vsus (verùm non sæpè) tanquam conuenientissimus commendatur. Similiter si per plures dies radicis eryngij decoctum, aut trissaginis, dictamni, seu radicis tribuli bibāt. Semel item in hebdomada mirificè confert, aut bis in mense præbere drach. 1. prædictæ pellis leporis, vt suprà præparatæ cum aspleni j decocto, seu cicerum iure, vel pauco vino albo, & tenui, aut tantundem nuper scripti nusti pulueris similiter præbeto.

Περὶ φλεγμονῆς τῶν νεφρῶν. *Id est, De inflammatione renum.* CAPVT. XCV.

HAVD secus, quàm cæteras corporis partes ex copia influentis sanguinis & renes ipsos inflammatione tentari cōtingit, præsertim vbi in carnosam eorum partem confluat. Dignosces autem quod renes afficiuntur, ex dolore cum positu, qui circa primam dorsi vertebram paululum supra spurias costas (præsertim si dexter ren fuerit affectus) aderit, distēditurque dolor sursum vsque ad hepar, & deorsum vsque ad vesicam, & pudendum, lūbósque, & coxēdices, pectinem, ac femora. Consequitur, & stupor propinqui cruris, dextri inquam. Aëtio auctore cap. 16. libri. 11. At si sinister rē fuerit affectus, circa easdem regiones dolor aderit, parte sinistra, sinistrique cruris cōsequetur stupor. Quòd si ambo afficiantur, circa ambas partes percipietur dolor, amborumque crurum stupor consequetur. Ex nōnullis etiam aliis indiciis idē inuestigari posset, nisi esset, quòd eadem qualitatem quoque affectus indicant, inflammationē inquam. Et propterea pro eius notitia eadē dinumerabimus. Quis verò affectus præter naturam sit inflammatio, non semel duntaxat in præcedentibus dictum est. Indicār verò eam, ex Pauli testimonio, ardor, ac dolor cum grauitate, febricula, mētis alienatio, vomitio, bilis syncerae, & vrinæ reddēdæ difficultas: addit Aëtius quòd neque recta erigi possunt ægrotantes, neque pedibus ingredi, & siue sternutatio, siue aliqua alia concussio irruat, vehementi dolore lancinātur, frigent eorum extrema, & magis suræ, ac pedes, adest vrinæ emittendæ difficultas, minguntque assiduè, ac laboriosè, in principio quidem tenuia, & aquosa, in quibus nihil subsider. Inflammatione verò in peius proficiente, rubicundiora, deinde etiam crassa, & mucosa, adsūntque febres vehementes. Quòd si adhuc ampliùs inflāmatio augescat, hæc omnia fiūt vehementiora, accedūque his nausea, morsus stomachi, & vomitus bilis, & quidam vsque ad animi deliquium anguntur, & exsudant. Sititur ipsis venter adeò, vt inflentur, & assiduè tuctus emittāt. Sequitur fastidium vehemens, & quibusdam cōtinuæ fiunt exacerbationes, quibusdā verò per interualla. In vniuersum autem (vt eidem Aëtio visum est) ventris egestio, & vrinæ multa excretio dolores ipsos præcedunt, testantúrque accedere ægris dolorē pulsatilem retro, iuxta primam dorsi vertebrā. Id quod pugnare videtur Paulo, qui dixit dolorem cum grauitate adesse, pariter & Galeno 2. de loc. affect. cap. 8. vbi asseruit grauem dolorem, nedum proprium hepati esse, sed spleni quoque, ac renibus inflāmatis communem. Atqui dicere possumus Galen. ac Paulum de inflāmatione quatenus inflammatio est, ortáque in carnosa renū parte verba fecisse, Aëtium verò de magna inflammatione, magisque in cæteris renum partibus vrgente: quod etiā confirmauit Gale. comment. aphorism. 56. lib. 6. cùm dixit, Quòd si renum pars carnosa patiatur inflammationē, dolor est grauis, aliis verò partibus, quæ sunt in rene, patientibus, velut est tunica, quæ renes obtegit, vēter eorū interior, arteriæ & venæ, quæ ad hunc termināntur, ac etiam productiones vasorum vrinariorum dolor sentitur acutus, & eodem etiam 2. de locis affectis cap. 3. cùm dixit, Pulsum cum dolore factum sequi inflāmatorios affectus notatu dignos, & tùm maiores fuerint, idque semper in ipsis arteriis, atque in continentibus ipsas partibus, quas & ob angustiam premunt, & cum attolluntur veluti percutiunt, modò pars affecta sentire nata sit: inferuntur itaque ad renes arteriæ, eædemque magnæ, vt ex anatome liquet, neque renes sensus expertes sunt, propter neruum ad eos distributum, præsertim ad eorum membranam, ac externam superficiem. Qua de re fit, vt cùm ingens fuerit in eisdem partibus orta inflammatio, affectis, aut pressis iam dictis arteriis & veluti inflammatos renes percutientibus, pulsatilis quoque dolor sentiatur, qua etiā ratione Aëtius febres vehementes in eiusmodi inflammationibus adesse testatur notatu dignis, ac in peius proficientibus iam dictis inflammationibus. Paulus verò febriculā, cùm exigua, & circa initia fuerit inflammatio. Si autem ad suppurationem renum inflammationes vertantur cuncta prædicta symptomata, ac acrefsinnes extenduntur, & febres cū horrore irruent, atque id maximè circa vesperā, erūntque inordinatæ, & dolores cum horrore interpellato ac vario infestare videntur, vt liquet ex Galeno

Signa renum affectorum — *Lib. 3 cap. 45. Inflammationis renū signa.* — *Si ad suppurationē vertatur inflammatio, signa*

sexto de loc. affect. cap. 2. Nam dum pus gignitur, dolores ac febres magis eueniunt, vt inquit Hipp. aphorism. 47. 2. libri. Tumor item circa ilia quodammodo apparebit, & vehementis caloris sensus ægrotos circa renes affligit, miguntque rufa, & pura (vt cap. 18. eiusdem libri loquit Aëtius.) Quòd si in sanam partem inclinat æger ex affecta, grauitatẽ magnam magis se sentire dicit,) antea quàm inflammatio in abscessum peruenisset, Alexandro teste cap. 5. libri 9. Nam circa renem dolentem veluti suspensi cuiusdam pōderis sensum percipier, vt ait Galen. 6. de locis affectis, ca. 2. Perfecta autem suppuratione, & febrium, & dolorum accessiones minores contingent, & grauitatis sensus magis circa affectum renem infestabit, ac tẽpore rupturæ magis exacerbātur, ad quam etiã cum ipsis vrinis puris excretio consequitur, & nōnulla alia, de quibus sequenti ca. verba faciemus. Cæterùm ob plurimas causas renes inflammari contingit, vt liquet ex eodem Aëtio: nam plagæ & attritiones, pharmacorũ potiones, & humores corrupti inflammationẽ generant, & præsertim equitationes continuæ, & vehementes, vt ipse inquit: quorum notitia facilè haberi poterit. Verùm in eisdem inflammationibus si vrinæ prodeant multæ, & crassæ, in quibus bonum est quod subsidet, quoniam ipsæ maximè indicant, ac secernunt morbũ, propterea quòd inflammationis concoctionẽ indicant, bonũ portendunt, quẽadmodũ, si vrinæ aquosæ, puræ, ac perlucẽtes prodeant, ægrè morbum secerni indicabunt, eodẽ Aëtio teste. Conferunt etiam renum passionibus hæmorrhoides superuenientes, vtpote quæ velut fæcem sanguinis vacuare sunt natæ, ex Hipp. & Gal. sententia aphorism. 11. 6. libri. Victus ratio pro inflammationis renum curatione similis instituenda erit ferè ei, quam in inflãmatione iocinoris præcepimus, nisi quòd (vt inquit Aëtius) licet à primo die à cibo abstinere debeant, nō tamen in multos dies inediam extendere oportet: tertiùm vrinæ potiores & acriores per inediam redditæ (vt ipse inquit) vehementissimos morsus infligunt. Quapropter in principio sorbitionibus tenuibus morsus lenientibus ægros nutrire oportet, veluti est ptisanæ succus, & aquæ calidæ potus. In cuius vicẽ aqua hordei, seu ea in qua coriandrorum præparatorũ semina fuerint decocta, vti poterūt. Virent autẽ aquam mulsam in principio, priùs quàm concoctæ fuerint inflammationes, ac vsum eorum, quæ vrinam ciūt: oblædunt enim mordaces humores inflãmatis partibus inducendo, eodem Aëtio auctore. Nam vbi in vesica, vel renibus phlegmone sit cœpta, medicamenta quæ vrinas prouocāt, bibẽda haudquaquam danda sunt. Sed ad partes quæ maximè longinquæ sunt, semper reuulsio facienda erit, ex Galeni decreto decimotertio method. medendi, cap. 11. existimata tamen tum phlegmones magnitudine, tũ corporis totius statu. Quapropter sanguis detrahẽdus, statim est, præsertim vbi maiori acumine renes affligantur, & vehementior exurgat dolor, ex Pauli, & Aëtij sententia, vel omnibus succis ex æquo redundantibus, seu ipso sanguine exuperante, vt inquit Alexander. At quę vena secanda sit, non admodum liquet. Nam Aëtius venam cubiti secare iussit, Galenus verò 13. methodi medẽdi renibus, vesica, pudendo, & vtero phlegmone laborantibus, eas quæ in cruribus sunt sitæ, venas esse secandas præcepit, potissimùm, quæ circa poplitem sunt, sin minùs, eas quæ iuxta malleolum: perpetuò autem, quæ è directo sunt positę, quamuis in eodem libro paulò ante dictam sententiam, ad partes maximè longinquas reuulsionem fieri in iã dictis inflammationibus iusserit. ambæ tamen sententiæ veræ sunt. Nam vbi reuellere duntaxat opus sit, in contrarium ac maximè longinquas partes perficienda erit, & propterea venam cubiti, eamque internam secare conuenit. Si verò vacuatio simul cum derivatione intendat medicus, crurum venæ, quæ è directo sunt sitæ affecto reni secandæ sunt. Nã (vt ipse inquit) statim prima vacuationis diuersitas pro particularum diuersitate variatur: & propterea vnde, aut quomodo vacuatio sit facienda ęger ipse docet locus. Hinc cum eodem Galeno concludamus quod vbi recẽs fuerit phlegmone, copiáque sanguinis affuerit, reuulsionis potissimùm gratia ex cubito vena secãda est. At si nec recens fuerit, nec sanguinis multitudo adsit, euacuandi præsertim causa, eam secare expedit, quæ in poplite est, aut quæ in malleolis, quemadmodum idem Galenus libro de curãdi ratione per venæ sectionem, cap. 18. scriptum reliquit. Vel si mauis primò ea, quæ in cubito est pro reuulsione secabis, deinceps (si opus fuerit) eã quæ in malleolis pro euacuatione rectitudine seruata, nã & Aëtius quoque repetitam sanguinis detractionem commendauit. Verùm priusquam ad venæ sectionẽ deuenias, clysteres adhibendi sunt ex maluæ decocto, aut semine lini, & fœnugræci cum oleo, & melle, aut ex ptisana succo cum oleo, & melle ex eiusdem Aëtij sententia. Cæterùm copia non multa infundenda est, ne repleta intestina comprimant renes: & vbi stercora prodierint oleum anethinũ cum butyro quibusdam adipibus in his eliquatis, anserino videlicet, aut gallinaceo, iniiciantur, vt ipse inquit: aut ex maluarum, betæ, aut violarum foliis, & hordeo decoctum paretur, cuius recipe lib. 1. aut libr. 1. s. & adde olei violacei vnc. 4. aut chamæmelini, vel anathini vnc. 3 mellis rosacei vnc. 2. salis cōmunis parum, cassiæ tractæ, aut pulpæ cassiæ fistulę vnc. 1. butyri recentis, & adipis anseris, seu gallinacei, cuiuslibet drachm. 4. vel drachm. 3. s. misceãtur. & fiat clyster. Interim (si videbitur) addere poteris drac. s. vel drac. 4. diacath. Cæterùm si virosus quispiam humor, præsertim acris, & biliosus cũ sanguine redundarit, à venæ sectione purgationem adhibere conuenit, quæ humorẽ prępollentem educere possit. Verùm exhibenda nequaquam erit priusquam humorem contemperaueris, ac solutu facilem pataueris, aut si crassus fuerit, ipsum extenuaueris, ex Alexand. testimonio, potissimùm vbi vires vitiosum humorem euincere, ac superare nequeat. Et propterea inter initia humoribus existentibus crudis, & inflãmatione ipsa feruescente nequaquam purgans medicamentum exhibendum est, vt liquet ex eodem Alexandro, id quod etiam annuere videtur Aëtius, cùm dixit, neq; etiam purgatiuũ pharmacum exhibendum, veluti quidam consueuerūt: quanquam & idem Aëtius vehementiora medicamenta purgantia vitauerit. Nos verò nec eadem, humore etiam contemperato, concocto, ac præparato etiam post initia probamus, sed ea duntaxat, quæ vim habent redondantem humorem leniẽdo expurgare, veluti tamarindi, cassia fistula, mel aëreum, saccharum violaceũ, syrup. ex pluribus infusionibus rosarum, aut violarum, & interim diacath. Hisce itaque vti poteris medicamẽtis purgantibus

sepa

Margin notes (left): Causæ. — Prognosti-ca. — Victus ratio. — Vena secti-o.
Margin notes (right): 13. meth o. loco citat. — Clysteres. — Purgatio.

separatim, aut quibusdam eorum simul permixtis, vbi vitiosi in corpore redundarint succi, eis prius concoctis, ac præparatis, vt dictum est. Nam conquiescere oportet in tenum morbis, cubare mollitet, soluere aluum, si alitet non respōdet, etiam ducere, vt inquit Celsus cap. 10. lib 4 Quod si post dicta auxilia adhuc inflammatio inualuerit, extrinsecus etiam inter initia feruente adhuc inflammatione refrigerantia admouere conuenit, potissimùm vbi biliosus fuerit sanguis, qui inflammationē excitauit, renesq́ne ardorem igneum sentiant, veluti est oleum rosaceum, & ipsum omphaciuū, seu minimū pauco aceto addito, & succo polygoni, aut portulacæ. Aut ex oleo rosaceo, vt melino luteis ouorum, polygoni succo, aceto pauco & cera ceratum fiat, & supra renes accommodetur, ex Pauli sententia. Alex. verò ex rosaceo, pauco aceto, succo polygoni, aut portulacæ, & cera ceratum fieri iussit, quo nullum reperitur efficacius, vt ipse inquit. In incremēto autem ipsius inflammationis aliquod prædictis medicamentis admiscendum est, quod digerēdi, ac discutiendi vim habeat, veluti est chamæmelum, & eius oleum, fœnugræcum, semē lini, enula campana, & althæa, ac nonnulli etiam recētes adipes, vt gallinaceus, & anserinus: declinatione autem facta, ea quæ plus discutiunt miscenda sunt, veluti est chamæpitys, polium, abrotonum, trissago, assarum, flos iunci odorati, & reliqua huiusmodi, & ad cataplasmata procedendū, quæ ex farina fœnugræci & seminis lini fiant, hordeacea, ac fabacea, radicibus, ac foliis althææ in iure chamęmeli decoctis, additoque oleo chamęmelino, seu anethino, & chamæpitys, seu trissaginis, vel alterius ex prædictis pharmacis parū, cum aqua mulsa, seu cum sapa, potissimùm vbi etiam crassior videbitur esse, quæ derelicta est, materia. Hoc etiam tempore confert fotibus per spōgias vti ex decocto chamæmeli, seminis lini, anethi, ac althææ foliis, & radicibus, pauculo calamo aromatico, ac flore iunci odorati addito, ac pauco etiam aceto. Nec minùs & calefacientibus balneis tutò vtare, eisdem quoque in incremēto inflāmationis, ac summo vigore totò vti poteris, vbi quæ inflammationem parit materia, crassior fuerit, quanquam ne id prætereundum est, ex Alexand. & Pauli auctoritate, quod admodum calida vitanda sunt, ne materia, quæ in parte inflammata continetur, in pus conuertatur. Item quæ impēdiò refrigerant non minùs vitare oportet ex eorundem sententia, ne quamprimùm renes inflammati indurentur, potissimùm cùm ipsi suaptè natura facilè scirrhis deprehendantur, tum propter eorum substantię qualitatem, tum etiam propter excrementorum naturam, quæ per ipsos dilabūtur, vt liquet 13. methodi medendi, cap. 16. At vbi perfectè concoctæ fuerint inflammationes, & quieuerint dolores, tūc etiam per vrinam cientia purgandum. Quapropter tribuenda sunt, acorū, phu, petroselinum, gramen, casia, chamæpitys, & polium, ex Aëtij decreto. Horum vnumquodque (vt ipse inquit) ex aqua coquēdum est, & cum vino, & melle bibendū, in cibisq́ue tribuenda sunt fœniculum, apium daucus, pastinacæ probè percoctè crithma, scandix, & gingidium. Verùm si inflammatio ad puris permutationē vertatur, quàm celerrimè adiuuare oportet iū suppurationem, tum puris eruptionem, ex eiusdem Aëtij doctrina. In quem vsum conferunt spongiæ fotus gratia admotæ assiduè imbutæ aqua, & oleo: aut

Vopisca.

Vrinā cientia quo tēpore exhibēda sint.

Puris generationē quando oportendū sit, & cum quibus.

eædem decocto in [illegible] al[illegible] thææ, chamæme[illegible], f[illegible] æ & e[illegible] pius (vt sup[illegible] calidæ ad[illegible] oueantur. Lu[illegible] præbebit cat[illegible] plasma [illegible] farina hordeacea cu[illegible] ficuu & althææ ex aqua mulsa decocto. Bonum quoque est ipsas ficus admisce[illegible] e triras, & absynthij comam cōtusam, vel ex eadē farina hordeacea, & erui oleo, & resina terebinthina cū melle, & ficubus pinguibus cataplasma fiat. Interim addere poteris cardamomi, vel columbæ stercoris parū, vt Paulo visum est. Et vbi maligna fuerit inflāmatio ex putrescentibus humoribus orta, quos ex febrium acrimonia cognosces, etiam rosæ in cataplasmata commiscendæ, myrtique baccæ, & erui, ac lentis farinæ: hæc etenim humorum putrefactioni resistūt, vt eidē Aëtio placuit. Genito verò pure, ipsius eruptio procurandа erit, in quem vsum ea, quæ vrinam ducūt in potu exhibeantur, veluti cucumeris semē decorticatum ex aqua mulsa, palmulis in ipsa incoctis: danda etiam iris est cum melle despumato delingenda, eodem Aëtio teste, aut fœniculum glycyrrhizæ, iridisque radicē in aqua mulsa decoquito, ac exhibeto, vel etiam chamæpithyos, fœniculi, pulegij, vel origani, & aliorum similium decoctū in potu præbeto, remotantem quoque rupturam iuuant cuminum cum passo, & ruta cum vino mulso (vt idē fatetur Aëtius.) At quæ præbenda sint post abscessus rupturam pro puris repurgatione, ac quomodo id dignoscendum sit, sequenti cap. docebimus.

Quæ tribuenda sint pro abscessus ruptura.

Περὶ ἑλκώσεως τῶν νεφρῶν. Id est, De exulceratione renum. CAPVT. XCVI.

VONIAM non solùm post abscessus rupturam contingit renes ipsos exulcerari, sed ab aliis quibusdam causis, vt dicemus, propterea de hac exulceratione verba facere intendimus. Appellant autem Græci affectum hunc quandoque ἕλκος, interim ἕλκωσιν, Latinè verò vlcus, & exulceratio dicitur. Nihil autem aliud est, quàm continui solutio in carnosa substantia contingens, nam si in aliis partib⁹ eueniat, cùm in omnibus incidere possit diuersa quoque nomina sortitur, vt liquet 4. & 6. method. meden. Qua de re renum exulceratioñé appellabimus eorundem solutam continuitatē. Ex dolore verò cum grauitate circa lūbos, si ambo affecti fuerint, conijcies eos affectos esse: & alter, si dexter, in dextra parte, si sinister, in sinistra dolor sentietur. Sunt verò nonnulla alia signa, ex quibus renes exulcerati dignoscūtur, quæ cùm simul, & affectum, & sedem affectam indicent, propterea nos in eiusdem affectus dignotione cūcta dinumerabimus. Est porro affectus hic sub eo morbo, qui communis à Galen. appellatur, contentus, solutio continui dictus, & propriè in carnosa parte, hoc est renum parenchymate eueniens quo fit, vt præter lūborum dolorem cum grauitate sine impedimento vrinam reddant, cui pus mixtum reperitur carnosis particulis innatantibus (Paulo auctore) Galen. autem 6. de loc. affect ca. 2. scriptum reliquit perseuerantis vlceris notas (ex abscessu potissimum orti) ex vrina haud obscurè deprehēdi: adde quod laborans creberrimè in affecto rene dolorē sentit, atque interdum cum vrina exiguū pus, veluti ab vlcere excernitur, similiter ramentum nonnunquam cum vrina expelli videtur, per partes quasdā ipsius vrinę inæqualiter dispersum, mediā conditionem seruans in

4. meth. c. 2.

6. meth. c. 1.

Quid intelligendum sit per renum exulcerationem

Signa renum affectorum.

Vlcerū renū signa.

Pau. lib. 3. cap. 45.

in eius commixtione pus ipsum, ac interim sanguis quoque cum vrina excernitur, qui erosi iam vlceris indiciū est. Nam si sanguinem, aut pus mingat pluribus videlicet diebus, ac mensibus, aut renum, aut vesicæ exulcerationem significat Hippocr. & Gale. auctoribus aphorism. 75.4. lib. In qua verò earum partium eueniat, dolor distinguit, qui in differentibus accidit locis, & ea, quæ cum vrinis excernuntur, adeo vt si velut carūculæ paruæ cū vrina crassa vnà exeant, propriè renum exulcerationem significabunt, vt 76. aphorism. 4. lib. ab Hippoc. & Galen. decretum est, etenim vocatum quidem ramentum vlceris, essentiæ verò proprietas affectæ partis proprium indicium est, eidem Gale. auctore 6. de loc. affect. cap. 3. Cæterùm si disrupto abscessui exulceratio succedat, carunculæ paruæ oblongæ cum vrina excernuntur, & si maligna fuerint vlcera, humores fœtidi, liuidi, & mucosi. Si verò benigna fuerint, etiam pus ipsum album, & æquale, & leue absque odore graui & paucū reperietur, vt inquit Aëtius, præcesseruntque alia præcedētis abscessus indicia, velut præcedenti ca. adnotauimus: quemadmodum si disrupto, vel exeso vase aliquo, renū exulceratio consequatur, eiusdem ruptionis seu exesionis signa præcedunt, quæ cap. de profluuio sanguinis renum fusius demonstrauimus. Nec minùs & lapidis signa præcedent, si ex eo peperodēte exulceratio contingat. At si propterea quod acres, & mordentes succi vrinæ permixti per renes pertranseunt, iidem exulcerentur, eorundem acrium, ac mordacium succorum indicia redundantium aderunt, quæ nedum ex vrinis percipi poterūt, sed ex temperamēto, ætate, habitu, anni tempore, præcedentique victus ratione, ac reliquis, nullumque aderit indiciū rupti, seu erosi vasis, nec ruptionis abscessus, aut lapidis. Ex his etenim quatuor causis internis renū exulceratio oritur vt liquet ex Pauli testimonio. Potest insuper quandoque ex externarum causarum aliqua excitari, vt ex assumptione alicui' medicamēti vim habentis renes erodendi, ac exulcerādi, aut ex illato vulnere. Id quod ex infirmi, seu astātium loquela promptè conicies. Exacto autē studio laborandū est, vt renū vlcus cicatrice inducatur, quod nisi illico contigerit, difficiliorem reddet curationem, Galeno auctore 6 de loc. affect. cap. 2. quamuis minus malæ sint renum, quàm vesicæ vlcera: quoniam carnosæ partes, quam neruosæ facilioris sunt curationis. Tamen nosse oportet omnem exulcerationem, & vesicæ, & renum ægrè curabilem esse, præsertim quæ erosione fit oborta, adeo quod paucos nouimus, qui ab ea perfectè sint liberati, vt liquet ex Aëtio, licet recentia vlcera non adeo ægre vt diutina curari possint, siue in renibus, siue in vesica fuerint orta. Renum quoque, & vesicæ vitia in senioribus difficulter sanantur, vt inquit Hippocr. aphorism. 6.6. lib. quoniam & earum partium opus indesinens est (quiete autem opus est, siquid sanari debeat) & quia excrementū ante exacerbare natum est. Multò autem difficilius sanantur in senibus renum, & vesicæ passiones, quoniā & omnes alij morbi præcipuè longi, vt testis est Gale. commen. eiusdem aphorism. Quinimo iidem diuturnis morbis correpti ferè commoriuntur, vt eidem Hippocr. visum est aphorism. 39.2. lib. Pro cuius exulcerationis curatione aër eligi debet ad siccum inclinans, in aliis temperatus, aut paolò ad calidum vergens, frigidus autem vitari debet. Nam ipsum vlceribus

Caus. ex interna.

Externa causa.

Prognostica.

Curatio.

mordax est, vt liquet ex aphorism. 10.5. lib. somnus moderatus, aut cōsueto longior præcipiatur, cum immodicæ vigiliæ obsint. quies iniungēda est, vitentque ægri omnem defatigationem, ac efferuentem gestationem, maximè quæ fit in equo, & omnem vehementem concitationem, & è conuerso perpetuum otium, ex Aetij decreto cap. 30. lib. 11. In vicem autem exercitij ægrum decumbentem molliter fricare singulis diebus mane conuenit. Repletiones omnes vitari debent, quinimo mollienda aluus erit mollibus, ac lenientibus clysteribus, vbi natura fæces quotidie non excernantur. Animi affectus immodici omnino inhibeantur, similiter & coitus, qui omnibus renum, & vesicæ affectionibus infensissimus est. & maximè senibus ac natura imbecillioribus, vt inquit Aetius. Cruditates autem cauendæ sunt, & ne quid crudum in cibo accipiant, neque quod ægrè concoquitur, aut facile corrumpitur, aut inflationem parit, sumant. Maximè tamē vitare debent quæ facile acescūt, & quæ crassi humoris sunt, quæ ægrè secernūtur, quæ vrinam ciēt, & quæ amplius ventrem perturbant: item omnia acria, & feruentia, & quæ accepta amplius adstringunt, & magis reficcant, & non nutriunt, & quæ stomacho inimica sunt, & quæcunque bilem, aut pituitam præcipuè gignere possunt. Idoneus autem cibus erit ptisanæ cremor, aut eadem met ptisana, aut amylum, aut similago lota cum lacte cocta: dandum & lac ouis permixtum, & iusculum gallinę pingue, ex Aetij decretis. Item oua gallinarum tepida, & mollissima, si edantur, valde proficiunt. Ego sane noui quendam (vt inquit Alex.) qui oua, quamprimùm essent posita sorbebat citra coctionem, dicebàtque se plurimum adiuuari, & rosiones, ac dolores, qui circa vesicam oriebātur, mitiores fieri, vt ferre posset, affirmabat. Ex oleribus conueniunt malua, seris, rumex, portulaca, asparagus palustris, cucumis, & lactuca, omnia tamen cocta, nanque hæc morsus obtundunt: nec quicquam crudum vorēt. cruda etenim olera tam renum, quàm vesicæ vlceribus inimica sunt, ex sententia eiusdem Aetij. Cæterùm pane vtantur recenti decēter apparatu. Carnibus gallinarum, pullorum, phasianorum, sturnarum, & reliquarum volucrium montanarum teneram carnem habentium, & non antiquarum. Ex pedestribus autem conuenientiores sunt hœdorum extremitates. Ex piscibus conueniunt aselli parui, & qui gobij appellantur, gammari, locustæ, & fluuiales cancri, qui velut remedium præbeantur, vt ait Aetius. Erinaceus quoque recēs familiariter permittatur. Ex bellariis vua passa non incommoda est. Similiter conueniunt nuces pineæ recentes duabus aquis maceratæ, pistachia, & amygdalæ virides, maturæ tamen & probè mundatæ, siccæ verò nō vetustæ, sed præmaceratę, & decorticatæ. Voluptatis quoque gratia acetum modicum concedendum. Eduliorum autem varietates, & superflua condimenta, omniaque nidorosa, graueulentia, & putrida inhibenda sunt. Sint etiam omnia quæ in cibo sumuntur, mediocris multitudinis, etiam si vtilia esse ferantur. Multus etiam potus, & meracior, ac ieiunis potus omnes incōmodi existunt. A frigido quoque potu in totum abstinendum, cùm frigidum vlceribus (vt diximus ex Hippocr. auctoritate) fuerit inimicum. Aqua tamen pluuia non corrupta omnino aliis melior existit (vt inquit Aetius) quæ tamen actu non sit nimis frigida. Vtantur autem pro potu tutius vino

Victus ratio.

no

no alho adstringenti diluto, aut aqua, in aqua hordeum torrefactū, & radix gl[illegible] cyrrhizæ fuerint decocta. Cõfert item pro potu vti aqua mulsa, vbi vlcus non fuerit ex vitiosis succis, & mordacibus ortum. Quod si ex iam dictis acribus, & mordacibus humoribus renum vlcus contingat, ab eorundem humorum purgatione curatio auspicanda erit, ipsis tamen prius concoctis ac præparatis. Sit autem medicamentum purgans, quod leniẽdo soluat. Veluti est mel acreum, sacchatum violaceū, cassia fistula, & syrup. ex pluribus infusionibus rosarū. Interim modicum diacath. adiicere poteris, & vt eorū morsus obtũdatur, syrupis vti licebit ex malua, cichorio, seu hortulana endiuia (quā scariolam vocant) confectis, itẽ eis, qui ex portulaca, violis, nymphæa, rosis, seu papauere conficiuntur. Quanquam vomitu etiam eos, & forte tutius euacuare licebit, vbi ad eum fuerint potissimum parati. Nam nõ solùm ad repletiones vomitus laudatur, verùm si quis omni mense audacter vomat, forsan & renum vlcus & quicquid inde mali accedere posset dissoluet, Actio teste. Post quæ ad ea quæ vlcera repurgant, præbenda te conuertas: quanquam ea (ex quacunque alia causa fuerint iam dicta vlcera exorta) cõfestim præbenda sunt. Inter quæ magnopere cõducit lac, præsertim cum melle, asininum potissimùm, aut equinum: fit autem recens mulctum, ac calidū, animali in domum, vbi æger decumbit, deducto, nanque & aliorum etiam internorum vlcerū optimum est pharmacū & graui puri maximè amicū, & corpus probè nutrit, vt inquit Aëtius. Confert etiam aquæ mulsæ aquosæ potio, necnõ & cremor ptisanæ cum modico melle (vt inquit Alexād.) aut fœnugræci decoctum cū melle, seu cucumeris semen cum passo (vt voluit Paulus) Vel maluarū, seu cucumeris, aut melonum semẽ cum eadem aqua mulsa, aut adiāthi, equiseti, seu graminis decocto præbeas. Insuper & decoctum parabis ex hordeo cum corticibus torrefacto, adiāto, ac glycyrrhizæ radice, cuius vnc. 3. vel vnc. 4. cum vnc. 1. s. seminis melonum, ac cucumeris exhibeas. Pastillos quoque ex melonum, seu cucumeris semine ac maluarum, & halicacabi cum abrasa radice glycyrrhizæ, ac tragacātho, ac vua passa, & saccharo cõficias: quorum vnū, vel duos vice qualibet cū prædicto decocto, seu aquosa aqua mulsa dabis. Ex his verò quæ vrinam ducũt simpliciora superius iam dicta ad repurgāda etiam renum vlcera bibātur. Etenim à situ & figura partium indicatione sumpta in renum, & vesicæ vitiis, nedum mel ipsum, sed etiam eorū, quæ vrinas mouent quidpiam vlcerū medicamentis misceri oportebit, ex Galen. auctoritate 4. method. meden. Paulus eis qui per vrinam pus reddunt, bolū armeniam præbet, aut ferularum combustarum cinerem quātum tribus digitis cõprehendi potest ex passo. Exhiberi autem poterit cuiuslibet eorum drac. 1. cum aqua mulsa aut lacte, potissimùm vbi munda fuerint vlcera, quod inde tibi palā fiet, si neque tectorium etiam vlceri obductum cum vrinis excretum appareat, neque etiam pus excretum sit fæculẽtum sed subalbum, leue, & æquale, & paucum, ex Aëtij auctoritate. Hoc etenim tempore pro his quæ vrinam ciunt, quæ exsiccant, ac cogunt, cogunt, tum alimenta, tum medicamẽta, simul atque ea quæ cõglutinant, adhiberi debent. In quem vsum hoc nostro medicamento vtare, exsiccat etenim, conglutinat, atque adstringentiū hoc, quod dolorem sedat.

Medicamentorum ratio.

Purgans medicamentum.

Quæ vlcera repurgant.

4. method. cap. 7.

Quæ exsiccāt, ac cõglutinant quando cõpetant.

Excipit verò vuæ passæ, phisticorum, pinei [illegible], & amygdalarum dulcium torrefactarum, cinnam. [illegible] drachm s. seminis althææ, & h[illegible]cac[illegible] ana scrup. j. seminis lactucæ & hyoscyami scrup. s. amyli, tragacanthi ana scrup. j. s. radicis dulcis scrup. ij. s. seminis melonum, & cucumeris ana drach. iij boli armeniæ, seu cineris ferularum combustarū scrup. ij. sacchari dissoluti in aqua rosarum, & capillorum veneris quātum satis sit, fiāt in morsulis. Ad inueterata autem renū vlcera, ea pharmaca assumẽda sunt, quæ ad exulceratam vesicam describentur. Extrinsecus quoque quæ renes exsiccare, ac roborare possunt admoueantur, vnguẽta, cerata, cataplasma, seu emplastra, quæ ex oleo myrtino, cydoniorum, rosaceo, ac mastichino, polygoni, seu plantaginis succo, mastiche, thuris cortice, bolo armenia, santalis, hordeacea, seu fabacea farina, ouorum albugine, cera, & aceto, ac similibus conficiantur. Hæc studiosi fusiùs conscripta cap. de vesicæ vlcere reperient.

Περὶ στραγγουρίας. Id est, De stillicidio vrinæ.

CAPVT. XCVII.

NON satis erat (vt diximus) pro eo excremento, quod Græci οὖρον, Latini vrinam, seu lotium appellant, excernendo, naturam renes fabricasse, nam cùm eos iuxta iecur, quò promptiùs tale excrementum à sanguine secerneretur collocasset, nec eodem loco commodè excernere potuisset, iure quibusdam prælongis meatibus, ac fortibus, à Græcis vreteris dictis, indiguerunt, quibus mediis vi renum eadem vrina secreta ad proprium receptaculum deuenisset: ij etenim sunt qui renes vesicæ committunt, qua ratione in inferinis partibus, vt commodè tale excrementum excerneretur, vesicam tanquam cisternam quandā ac proprium eius receptaculum construxit, vt proinde ipsa quoque vesica inter alimenti instrumenta secunda ratione à natura fabricata meritò connumerari mereatur, inter ea potissimùm, quæ excrementa excipiũt. Eius itaque munus est, vt susceptum lotium statuto tempore, cùm scilicet ratio iusserit, foras propellat, Galen. auctore 5. de vsu part. cap. 5. Propria nanque eius actio est (vt idem Gale. testatur 6. de loc. affect. cap. 3.) vrinæ excretio. Num verò tale excremẽtum vesica attrahat, an à renibus duntaxat ad ipsam excernatur, Galenum reperio diuersis in locis aliter sentire. Nā 6. de loc. affect. vesicam non trahere à renibus, quẽadmodum neque intestina à ventriculo, sed renes per vreteras excernendo in vesicam mittere, vẽtriculum autem inicinnum per eam partẽ (quam Herophilus dodecadactylon vocat) scriptum reliquit. At 5. de vsu part. oppositū sentire videtur, cùm dixit, Porrò vesica, nõ ea solùm quæ bilem, sed & quæ vrinam recipit, parum vtraque, atque ab aliis secretum cùm attrahant excrementum proprium, iure optimo vasa alia alimẽtum sibi ipsis suppedit[illegible] flagitarunt. Atqui nos vbique locorum Galen. veritatem fateri asserimus, nam non à renibus, priusquam ab eis ad vreteras excreta fuerit, vrinam vesica attrahit, sed ab vreteris ipsis postquā ad eas vi renum fuerit expulsa, aliàs nõ minus vesicæ, quam renum vitio passio διαβήτης appellata [illegible] deducere posset. Attrahit itaque lotiū vesica ab vreteris suis vtens fibris rectis, quas nõ alia ratione à natura obtinuit, quàm vt [illegible] excrementum attrahe[illegible], & non à renibus (vt dictum est. Quod si quis n fi-

Vesicæ munus.

Num vesica vrinam attrahat a renibus.

[illegible] cap. [illegible]

Diluci[illegible] [illegible]

ctas

cias ibit, quî fieri possit vt alienum, atque excrementosum ab eadē vesica, aut quauis alia parte trahatur, cum facultas hæc partibus insita sit omnibus, vt familiaria, & nō aliena, ac excrementosa attrahant? Cùm eodem Gale. respondebimus nos, vesicam non pro sui nutrimēto lotium attrahere, sed vt instrumentum a natura fabricatum ipsum recipiat, ac stato tēpore (vt diximus) excernat, & quanquam superfluum quoddam sit vrina, ac excrementosum, adhuc ipsa naturale instrumentum affinitatem quandam, cognationem, ac familiaritatem (vt ita dixerim) cum eo habet, seu saltem qualitatis cōmunitatem quandam, lotio potissimum, ac eadem vesica secundum naturā se habentibus, alias neque trahere huiusmodi excrementum potuisset, neque innoxiē, ac citra dolorē notabili quodam tempore retinere, vt ex eodem Galen. liquet præcitato lib. 5. de vsu part. cap. 10. Quicquid tādem sit, sæpenumero contingit, vt eiusdem vesicæ functio multifariam oblædatur, ipsa aut propriis, aut communibus affectibus præter naturā offensa. De quibus iam tēpestiuum est verba facere, ab eis exordiētes, qui ipsi soli proprij sunt, quorū vnus, atque præcipuus is est, quē Græci στραγγουρίαν appellāt, eodem Gal. auctore 6. de loc. affec. ca. 3. & 3. de cau. symp. ca. 2. Latini verò vrinæ stillicidiū nuncupāt. Quòd verò vrinæ stillicidiū significet vrinæ stillatim excretionem, nomen ipsum ostendit, vt inquit Galen. comment. aphorism. 48. 7. lib. Nam quando aliquis parum & frequenter mingit, passio vrinæ stillicidium nominatur, eodem Galen. auctore comment. aphorism. 58. 5. lib. Eandem sententiam cōfirmauit Aëtius ca. 19. lib. 11. cùm dicit. Stranguria autē appellatur cùm paulatim, & guttatim vrina desillat, & assiduam ad mingendū irritationem faciunt. At quòd solius vesicę propriū symptoma sit vrinę stillicidiū, præterid quod Galen. scriptum reliquerit 6. de loc. affect. ipsius propriè actionis læsio ostendit, quæ est vrinæ excretio. Immoderatius etenim excretrix facultas in hac affectione mouetur. Quāquam eadem vesica non perpetuò proprio, ac primario affectu laboret, sed interim ex accidenti, ac per consensum pro diuersitate causarum, ex quibus tale vitium excitatur, vt dicemus. Porrò quòd affectio hæc symp. sit in genere excretorū immodicè, deprauatum motum excreticis vesicę facultatis insequens, ex eodem Galen. liquet lib. de differ. & 3. de caus. sympt. Excitatur autē excretoria vis ad immodicum motum quoties retentiua facultas, vel ex multitudine excrementorum, acrimoniaue, vel ex propria imbecillitate laborat, vt eodē 3. de caus. sympt. cap 2. scriptū est. Quapropter non ab re duas esse in vniuersum causas stillicidij vrinæ cum Gale. fatemur comm. aphor. 16. 3. lib. 58. 5. & 48. 7. Quarum vna eiusdem vrinæ acritudo existit, reliqua verò potentiæ retētiuę, quæ est in vesica imbecillitas, assiduæ etenim excretiones fiūt, vel propter imbecillitatem, vel demorsum, eodem auctore 3. de caus. symp. ca. 2. Quamuis vbi acrimonia in causa sit nedum ex humoribus acribus, qui in venis existūt, & per renes, & vesicam expurgantur, fieri possit vrinæ stillicidium, sed interim ob renum vitium, præsertim ipsis purulentis existentibus, oriri poterit, Hippocrat. auctore præcitato aphor. 58. 5. lib. Aliquando etiam ob alias partes, quæ cum vrinis humorum suorū vitia, aut pus, vbi abscessus aliquis infestauerit, transmittere possunt. Id verò interstinguere valebis. Nam si ex humoribus intra vasa redundantibus acrioribus prouenerit affectus hic, vrinæ ipsæ ostendēt, & totus habitus ad acriorem, biliosiorēmque erit conuersus, Alex. teste cap. 6. lib. 9. Si verò ob purulentos renes, aut aliud eorum vitium acriores fient vrinæ, ex his quæ in præcedētibus cōscripsimus pro renum affectorū dignotione perdisces. Nec minus, si ex alia quapiā parte mordaces succi, aut pus cum vrina excernantur, & propterea vrina acrior fiat, promptè dignoscere valebis ex propriis indiciis talium affectuum, ac partium affectarum. Ex quibus omnibus causis vesica ipsa non pec propriū affectū laborabit, sed vrinæ vitio morsum sentiens, ad excretionem excitatur. Et propterea vrinę stillicidium non eiusdem proprius dicetur affectus, sed symptoma (vt Gal. inquit eodē 6. de loc. affect. cap. 3.) Possunt insuper & vrinarum acritudines fieri à quibusdam intemperaturis, & præcipuè ab ea quæ est secundum caliditatē, tum ab ea quæ est secundum caliditatem, & humiditatem, & tertia ab ea quæ est secundum caliditatem, & siccitatem, auctoritate Gal. com. præcitati aphor. 16. 3. li. Quo loco animaduertant studiosi codicem, tū Græcum, tum Latinum esse deprauatum, cùm dicat, tertio ab ea quæ est secūdum humiditatem, quod cùm apertè falsum sit, castigandus locus erit, qui dicat, tertio ab ea quæ est secundum caliditatem, & siccitatem, vel ab ea, quæ est secūdum siccitatem, à qua immodica tamen existente in eodem commento dixerat fieri posse vrinæ stillicidiū. Id enim Gal. phrasis ac ratio ostendit. Verùm vbi neque vna iam dictarum causarum affuerit, vesicā ipsam propriè, ac primariò affectam esse propter eius imbecillitatem coniiciendum erit. Imbecillitas autem, aut propter eiusdē intemperaturā aliquam, seu tumorem præter naturā, aut vlcus cōtingit, vt in præcitatis aph. à Galen. decretum est, & 6. de loc. affect. Omnis autem immodica intemperatura imbecillam reddere vesicam potest, præsertim autem frigida, eodē Galen. teste præcitato comment. aphorism. 48. 7. lib. & 6. de loc. affect. Tunc etenim planè grauari videtur, vel pauco admodum contento in ipsa humore, vt idem Galen. inquit. Cæterum cum ab intemperie vesica imbecillior redditur eius essentia oblæsa, læditur propria ipsius actio, quæ (vt diximus) est vrinæ excretio. Ob frigidam autem intēperiem, si vesica fuerit reddita imbecillior, & vrina magis alba apparebit, & ea quæ præcesserūt frigidiora fuere, tū victus, tum balnea, similiter temperamentum, & ætas, ac reliqua, id promptè indicabunt. Nec admodum difficile erit percipere, si ex quapiam alia immoderata intemperie (licet rarò id eueniat) eadem vesica imbecillior facta fuerit. Similiter, si ob instrumentales affectus eiusdem vesicę talis fuerit orta imbecillitas, cùm & ipsi imbecillitatē interdum inducere possint, ex sententia eiusdem Gal. eodem 6. de loc. affect. cap. haud ægrè perdiscere valebis, tum ex te ipso, tū ex his, quæ infra dicemus, veluti si inflāmatio erysipelas, aut abscessus aliquidve tale in ea fuerint orta, aut etiā vlcus aliquod. Nec te præteribit quod interim per compatiēdi rationem vesica patiente, vtero videlicet, aut recto intestino inflammatis, possit & vrinæ stillicidium excitari, nam vicinitatis ratione pati vesicam est necessariū, vt quæ intemperaturam participet, & inflammationem, & præter ea prematur, atque angustetur à tumoribus præter naturā, qui in illis existunt. Hipp. Galen.

Quid per vrinæ stillicidium intelligendū sit.

Quòd vesicæ tantum sit affectus. cap. 3.

Quæ affectio præter naturā sit vrinæ stillicidium.

Lib. de differ. sympt. cap. 5.

Causæ. Loco citato.

6. de loc. aff. & 3. cap. et caus.

6. de loc. affect. Loco citato.

& Galen. testibus iam citato aphoris. 58. 5. libr. Idque ex proprijs indicijs dictaru partium inflammatione laborantiu percipies. Cęterum si ob vrinę acrimoniam vrinę stillicidiu exordium sumat, ęger alliciẽdus ad mixtionẽ coged' est, & plurima aqua calida dulcis exhibenda in potu. Nam si acre recrementum diutius in vesica moretur, partes ipsas corrodit, & exulcerat, Aetio teste. Quod si senioribus talis affectio eueniet, difficulter sanabitur, veluti & quodlibet aliud renum, & vesicę vitium vt Hippoc. visum est aphoris. 6. sexti libri. idque potissimum fiet, vbi ex frigida intemperie cum frigidorũ humorum redundantia ortum habebit: timor etenim erit ne ad mortem vsque eos comitetur, quemadmodum, & alij frigidi, ac diuturni morbi, vt liquet comẽ. aph. 40. 2. lib. Porrò si ab acribus succis intra vasa tedũdantibus, biliosus inquam vrinę stillicidium cõtrahatur, eis in vniuersum vtendum erit, quę alterant, humectant, ac contemperant, Paulo, & Alexandro testibus. Quapropter aer eligendus est inpassiuis ad humidum inclinans, in actiuis temperatus, somnus moderatus, aut cõsueto parum longior, vigiliæ immodicę vitentur, quiescant ęgrotantes, & exercitia vitent. Aluus feruetur lenis, si nõ natura, saltem arte lenibus clysteribus. Animi accidẽtia vitãda sunt, præsertim ira. A cibis calidis, acribus aut salsis omnino abstinendum, & a tarda comestione, vt inquit Paulus. Quapropter his vtilis est ptisana, eiusq; cremor per se, interdũ etiam cu lacte, vbi magna pars acrimoniæ finierit, quoniã lac (vt inquit Alex.) corrumpitur, si qualitate sicca, & acri præpollẽte multum exhibeatur. Poterit insuper eadem ptisana, aut pullorum, aut gallinarum iure parari, seu etiam cum amygdalarum dulcium cremore. Inter pisces quoque saxatiles eligi possunt, & inter olera lactuca, buglossum, malua, ac portulaca. Pro potu vinum præberi nõ debet, nisi id dulce sit, optuméque dilutum, & eis exhibeatur, qui alio potu vti non valẽt, propter eiusdem vini consuetudinem, aut corporis imbecillitatem. Reliquis verò pro potu aqua præbenda est dulcis, calida, quemadmodum Aetius, & Alexan. iubent. In vicem cuius aqua etiam hordei, aut decocta aqua dulcis cum panco sacharo rosaceo permixta, seu radicis glycyrrhizę decoctu præberi poterit. Optimũ quoque est & lac ipsum calidũ potatũ, vt inquit & amylum cum lacte decoctum, itemq; cum palmarum decocto absorbendum prębete. Quòd si neque his contemperetur redundans succus, ac eius acrimonia obtundatur, tunc exuperãtem vitiosum humorem quàm celerrimè purgare oportet, aliisque medicamentis contemperantibus, ac morsum obtundentibus vtendum. In quem vsum cõferunt mel aereum, cassia fistula, saccharũ violaceũ, ac syr. ex pluribus infusionibus violarum, aut etiam rosarum, poterituntque vnc. 3. mellis aerei, aut sacchari violacei, seu vnc. 2. cassiæ fistulæ cũ myxarũ, vuæ passæ, radicis glycyrrhizæ, ac hordei decocto, seu aqua lactis exhiberi. A dicta purgatione, & ante eam syrup. etiam violaceus, ex infusione rosatum, ex nymphæa, papauere, aut buglossi succo paratus contẽperandi gratia commodè exhibeatur. In hũc etiam vsum exhibita purgatione cremor seminis citruli, cucumeris, vel melonis competit, cũ aquã hordei, aut palmularum, seu radicis glycyrhizæ decocto, vel pastulli huc in modum parati præbeantur. Recipe seminis melonis, citruli, & cucumeris ana drach. 2. vuæ passæ, & succi radicis glycyrrhizæ ana drac. 1. seminis lactucę, portulacę, sin. scrup. s. amyli scru. 1. s. facchari in aqua rosacea dissoluti, quantum satis sit misceantur, & fiant pastilli. Clysteres quoque interim adhibeantur parato decocto, ex hordeo, folijs maluarum, althææ, betæ, ac violarum, exiguóque sale, cui adiicito olei violacei vn. 4. mellis violacei vnc. 2. cassiæ fistulæ vnc. 1. misceantur, & fiat clyster. His quoque apta sunt cõtinua aquæ dulcis balnea, vt Ale. & Paulo visum est. Insuper & cõtinuis fomentis (vt inquit Aetius) vti oportet circa pubem adhibitis ex decocto foliorũ maluarum, violarum, & althęę, rosarũ florum chamæmeli, ac fœnugræci paratis, inungendæque partes circa vesicã ex oleo violaceo, de nymphæa, seu papauere, amygdalarũ dulcium, ac rosaceo. Quòd si acrimonia adhuc augeatur, etiam per colem lac ipsum cũ amylo in vesicã iniciatur, vt inquit Aetius. Confert item in hũc vsum lac ipsum per se, caprillum potissimùm, itẽ cremor seminis papaueris, melonis, seu cucumeris, ac etiam maluarum, & althææ cum aqua hordei, in qua etiam radix glycyrrhizæ fuerit decocta, si ini ciatur. At si vrinæ stillicidium, ob frigidam vesicæ intemperiem fieri contingat, iis quæ calfacere possũt, & in victu, & in medicamentis vti necesse est. Traliano auctore. Cibis itáque, & potibus validioribus vtantur. Inter olera apiu, ac dauco, & fœniculo, seu oreoselino. Pro potu vinum calidius his est idoneũ. Similiter & aromatum decoctiones in potu exhibere conuenit, vt inquit Aetius, aut artemisiæ, seu scordij decoctum, ex Alex. auctoritate. Item conuenit theriacam præbere in potu cum passo, & vino mulso, vt eidem Aetio visum est. Nec minùs confert oleo rutaceo calido pectinem fouere, ac ægrum in sampsuchi, aut rutæ decoctum desidere, imùmque ventrem contegere, ac calfacere. Aliquãdo & per sedem oleum rutaceũ infundere, ex sententia eiusdẽ Aetij. Conueniũt itẽ quæ vrinam ciunt, tum cibi, tum medicamenta, ex eiusdem Aetij. & Pauli auctoritate, & insuper confert aquis naturalibus pro balneis vti, & reliquis calidis vnguentis, Alexandro teste: quorum speciatim syluam sequenti capite studiosi inuenient. At si ex alia quapiam intẽperie vrinæ stillicidium excitari contingat (quamuis rarò id eueniat) perpetuò suo curabitur contrario: quemadmodũ si aliud mẽbrum primò sit affectũ, & idipsum per vesicam expurgetur, aut vicinitatis ratione per consensum offendat, manifestũ est illud primò curari debere, ita tamẽ, vt neq; vesicã negligamus, vt inquit Aetius.

Prognostica. — *Curatio stillicidij vrinæ si ex acrimonia eiusdẽ vrinæ proueniat.* — *Victus ratio.* — *Medicamentorum ratio.* — *Purgatio.* — *Alterantia, & contemperantia.* — *Clysteres.* — *Balnea. Fotus.* — *Si ob frigidam vesicæ intemperiẽ oriatur, curatio.*

Περὶ δυσουρίας. *Id est, De difficultate vrinæ.*

CAP. XCVIII.

Ec minùs, & inter eos præter naturam affectus, qui soli vesicæ proprij sunt, cõnumerãdus est is, qui a Græcis δυσουρία, a Latinis verò vrinæ difficultas dicitur, cùm videlicet meiere æger cupit, & cùm vrinæ excernuntur, vt inquit Aetius cap. 19. lib. 11. Quanquam à Galeno commẽto aphorismi 48. septimi libri, bifariam mingendi difficultas interpretetur. Vno modo quando cũ dolore fit mixtio, alio, quando cũ difficultate aliqua, adeò quòd vix vesica operetur. Hinc Trallianus ca. 6. libr. 9 dicebat, Vrinæ difficultas partim cum dolore, partim sine dolore oritur. Id autẽ (vt dicemus) euenit ob causatum, ex quib' oritur, varietatẽ. Siue itaque cum dolore, siue citra dolorem, sed cum difficultate

Quid per vrinæ difficultatem intelligẽdũ sit.

ficultate aliqua, adeò vt vix vesica operetur, fiat hęc affectio, perpetuò vrinæ difficultatē eam nominabimus, ex Galeni decreto præcitato loco. Quòd vero, nedū vesica, sed ipsa sola in hac affectione semper laboret, ex eius functione oblæsa patere poterit, quæ vrinæ excretio est, vt præcedenti ca. notauimus. Hęc etenim ita oblęsa est, vt imbecilla, & veluti torpens reddita sit. Similiter ex dolore cum positu, si cum dolore mictio fiat. At quod symptoma sit in genere retentorum, vel excretorum immodicè, libro de different. sympt. cap. 5. & tertio de causis symptom. ca. 2. scriptum est. Ex eius quoque excretionis modo liquere id poterit, nanque cum dolore, aut saltem cum difficultate fit mictio. Vbi autem cū dolore fuerit, ex inflammatione, aut abscessu, vlceratione, inæquali intemperatura, aut spiritu flatuoso ortum habebit. Si verò motus duntaxat difficilis fuerit, aut propter potentiæ imbecillitatem, vel tumore m contra naturam (indolorosam inquam) excitabitur, ex eiusdem Galeni sententia præcitato aphotismo 48. septimi l b. Verùm si dolor cum grauitatis sēsu fuerit, quod inflammatione aut abscessu vesica infestetur, suspicandum est. Distingues autem inflammationem ab abscessu ex alis propriis eorūdem morborum indicijs. At si cum dolore pus quoque cum vrina excernatur citra grauitatem, sed cum vehementi tensione, vlcerationem in causa esse iudicabis. Sed si absque grauitate, verùm cum distētione sola dolor in vesica percipiatur, spiritum copiosum, ac flatuosum difficultatis vrinę causam esse suspicabimur, Alexandro teste. Vbi autem nullum tale affuerit indicium, & cū dolore mictio fiat difficilis, ex inæquali eiusdem vesicæ intemperatura eandem vrinæ difficultatem nrni censeto. Verùm quanquam ea, & calida, & frigida, & etiā sicca quādoque esse possit, sępenumerò ex frigida contingit: etenim vesica exāguis, & frigida est, & propterea à causis frigidis plusquam aliæ partes, promptius afficitur, quemadmodum euenit in aquilonis flatu. Tunc nanque vrinæ difficultates crebrò cōsueuerunt, Hippocrate & Galeno testibus aphorismo quinto tertij libri. Id autem percipere poteris, nedum ex aquilonis flatu, sed ex reliquis quoque causis infrigidantibus, quæ præcesserunt, atque etiam ex ætate, temperatura, vrinæque tenuitate, & albore, ex Pauli auctoritate. At si ex reliquis inęqualibus intēperaturis excitari contingat cum dolore vrinæ difficultas (quanquam non sæpius id cōtingat) ex propriis earundem indicijs, haud ægrè percipi poterit, quemadmodum interim contingit in ardentissimis ac siccissimis febribus, vt Aetio, & Paulo visum est. Ex eisdem quoque intemperatutis, licet non inæqualibus dolorem inferentibus, redditur potentiæ imbecillitas, ex qua citra dolorem cum difficultate mictio fit, licet præcipuè ex frigida, quæ haud aliter dignoscuntur, quam prædictæ: quanquam vbi cum frigiditate simul pituitosus humor redundet, pręter alborem vrina crassa apparebit, Paulo teste, necnon & alia aderunt indicia redundantis pituitę potissimùm si in toto redundarit, & demum ad vesicam demittatur, eiusdem vesicæ ceruicē obstruēs. Ex tumore item quopiam prætet naturam (eodem Galeno auctore) difficilis quandoque fit motus in vrinæ excretione, de eo tamen intelligendū est, qui dolorem non patit. Nam de his iam meminerat inter eas causas, quę cū dolore faciebant vrinæ difficultatem. Sunt vero hi, scirrhi, & œdematosi tumores, qui quonam modo dignoscendi sint, promptè cuilibet patere poterit, ex proprijs eorundem tumorum indicijs. Quare nō est cur hic ea particulatim conscribam. Porrò si vrinæ difficultas in ardentissimis, ac malignis febribus fiat, mala est. Nam nedum vesicam affligi significat, sed indiciū est, quòd omnes neruosæ partes fint affectæ, ex Aetij testimonio. Verùm ex alijs causis vbi oriatur, tāto salubrior erit, quanto dolore vacabit. Ex frigida tamen intemperie si excitetur, senibus periculosior est, veluti & cæteri morbi frigidi. Verum vbi ex ea reddita fuerit imbecilla vesica, adeò vt eius actio lædatur, & mingēdi difficultas iā originem traxerit, pro eius curatione ars eligatur ad calidū vergens. Somnus moderatus, ac moderatum exercitium. Cibi in quantitate modici, & boni succi, in qualitate verò ad calidum vergentes, qui & vrinæ quoque ciendæ facultatem habeant. Propterea cum eis vtēdum est oreoselino, apio, fœniculo, asparago, dauco, & reliquis similibus: qui item cum aromatibus præparētur, cinnamomo videlicet, caryophyllis, macere, galanga, zingibere, necnon & aniso. Vino quoque vtantur calidiori, imò etiam eo, quod cum aromatibus quibusdam est compositum, quemadmodum id est, quod vulg° Neapoli hypocrassum appellat. Cōpetit quoque & aqua mulsa cum aromatibus quibusdam parata. Pro medicamentis, eis vtantur, quę calfacientibus, ac vrinam ciendi vim habent, vt diximus, quemadmodum est scordij, & artemisiæ decoctū, hyssopi, pulegij, fœniculi, origani, vel thymi cum aqua mulsa: nec minùs interdum theriaca, aut mithridatium, diagalāga, aut diacinnamomum, aut diacalamentum, aut diamsum præberi poterit, prędictorum scilicet drachm. j. assumens cum vini ... ibi vnc. iij. aut tātundem prędictę aquæ mul... Extrinsecus quoque fouendę sunt partes circa vesicam ex decocto pulegij, sampsuchi, origani, & floru rutæ, calaminthæ, florum chamæmeli, & fœnugræci. Fiat autem quandoque decoctum, nedum in aqua, sed etiā in vino albo, aut in du...bus ...tibus ...quæ & vna vini, prout magis expedire videbitur. Ex quibus quoque insessus parari poterunt. Item eædem partes illinend... eo anethino, chamæmelino, rutaceo, irino, nardino, de castoreo & reliquis similibus. Clysteres quoque inijciantur ex florum chamæmeli, pulegij, finiculi, ac caricarū decocto, pauco sale communi addito, ac vnc. 4. olei rutacei, anethini, vel irini, & vnc 2. mellis rosacei, ac mellis cōmunis despumati adiectis. Vbi verò cum frigida intemperie simul pituitosi succi redundarint, nedum in vesica, sed in toto corpore, priusquam ad iam dictā medicamēta deuenias, iidem concoquēdi, præparandi, ac purgandi sunt. Præparātur autem melle rosaceo, oxymelite simplici, aut scillino cum syrupo e succo boraginis, vel è corticibus citri, & aquis fœniculi, lupulorum, melissæ, seu betonicæ. Purgētur verò agarico, pulueribus hieræ simpl cis, cassia fistula, diacath. seu confectione dactylis. Vel si mauis, catapotiis vtare fœtidis, seu de sagapeno cū agarico permixtis. At si in vesica dūtaxat prædicti succi redūdent, benefacit etiā compositum oxymel, & mulsa, decoctum radicis ... ac origani, quòd mirifice iuuat, vt inquit Ale... andet. Itē vtendū est hyssopi, pulegij, origani, vel ... decoctis cū aqua mulsa, ex Pauli auctorit... te, interimque vtendum prædictis medicamētis e... trinsecus adhibitis. Quòd si ex flatuoso spiritu dysuri... gignatur, quæ flatum

Pars affecta.

Quis affectus præter naturā sit.

Causa.

Causarum signa.

Lib. . cap. 45.

7. aphoris. comment 48.

Prognostica.

Lib. 11. ca. 10.

Cura no. si ex frigida intemperie oriatur mingendi difficultas Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Si cum frigida intemperie frigidi quoque succi redūdēt, curatio.

tum discutiant, medicamentis intus, & extra exhibitis vtendum erit, quorum copiam requirant studiosi cap. de coli dolore. Ex externis item vesicæ intemperantiis, si excitetur, perpetuò eorum contraria medentur. Quapropter si in ardétibus, ac malignis febribus fiat vrinæ difficultas, fouendæ partes supra imi ventris, pectinis, inguinum, & coxédicum oleis, superfusionibus, fotibus, ac cataplasmatis, quæ laxandi, ac humectandi vim habeant cum exiguo, aut nullo calore. In quem vsum conuenit oleũ chamæmelinum, anethinum, oleum cómune dulce, fotus, ac superfusiones ex maluarum, althææ, ac fœnugræci decocto: similiter & insessiones, quæ etiam salubriter in hydrelęo fient, ex Pauli testimonio. Et si aluus quoque adstricta fuerit, prædictorum decocto oleo communi, anethino, chamæmelino, aut amygdalarum dulcium addito inuciatur. Si verò difficultatis vrinæ causa fuerit inflãmatio, abscessus, vlceratio vel quiuis alius tumor præter naturam, ex eorundem vitiorũ curatione, quorum in sequentibus mentionem faciemus, curabitur.

Περὶ τῆς ἰσχουρίας. Id est, De suppuratione vrinæ.

CAP. XCIX.

VEsicæ insuper, velut vrinæ receptaculo, ac meiédi instrumẽto id symptoma superuenire solet, quod à Gręcis ἰσχουρία, a Latinis suppressio vrinæ dicitur, quinimò ipsi soli propriũ est, Galeno teste sexto de loc. affect. cap. 3. Quòd verò ischuria vrinę suppressę affectioné significet, ipsum nomen declarat. Ægris enim in totum in hac affectione vrina supprimitur, ac cohibetur, vt liquet ex Aetio cap. 21. lib. 11. Quanquam nos ex Galeni sententia, non quamlibet vrinæ suppressioné, seu cohibitionem ἰσχουρίαν appellamus, cùm diximus eã solius vesicæ propriũ esse symptoma, sed illã duntaxat, in qua in vesica vrina omnino supprimitur. Supprimi nanque potest vrina ipsa vesica haudquaquã affecta, sed renibus, vel vreteris, eodem Galeno teste pimo de locis affec. cap. 1. verùm hanc vrinæ detentionem, seu cohibitionem (licet vulgus medicorum nõ secus ἰσχουρίαν vocet) ἰσχουρία tamen nõ est, cùm videlicet vrina in vesicam omnino non venit, vt liquet ex Galeno tertio de causis symptomatum. cap. 2. Permittendi tamẽ sunt (vt ipse inquit) ita nominare, cùm propriam eius affectionis appellationem non habeant. Non tamẽ latere debebit amborum affectuum differentia, si quidem alter eorum est cùm vesica quidem est plena, sed nihil excernitur, de quo modo tractare intendimus, alter cùm vacua est nihil omnino in se continens. Ea de re diximus veram ischuriã esse omnímodam vrinę cohibitionem in vesica, quæ sola, & necessariò in hac affectione laborat, quoniam propria eius actio, quę est vrinæ excretio, ublęsa est: adeò vt ab ea nihil excernatur, tumórque aliquis apparebit in pube satis euidenter in circũscriptione vesicam impletam esse ostendens, vt liquet ex Galeno eodem primo de locis affectis, cap. 1. Quòd verò symptoma sit in genere retentorum immodicè, testis est idem Galenus libro de different. symptomat. cap. vlt. & tertio de causis symptomat. cap. 2. In totum enim vrina detinetur, atque supprimitur. Id verò bifariam fieri potest, decreto eiusdem Galeni eodem tertio de causis symptomatum, & primo ac sexto de locis affectis, quoniam vel occlusum est eius os, vel si hoc se pro lege naturæ habet, ipsa ad sese adstringendam, ac lotium foras extrudendũ est imbecilla. Qua de re hic affectus cũ plena vesica vrina est; eadémque supprimitur, interim noxam propriæ functionis eius consequitur, quoniam præter imbecillitatem non valet seipsam contrahere, ac vrinam foras propellere, interim verò eadem illæsa existente, occluso tamẽ eius ore efficitur. Redditur autem in lotio excernẽdo vesica ipsa imbecilla in hac affectione dupliciter, vel propter quampiam eius intemperiem, præsertim frigidam, vel obtuso eius sensu: ita vt laborans vesicam impletam vrina nõ sentiat ob affectos eiusdem vesicæ neruos, citra tamen expultricis eius facultatis læsionem, cùm videlicet proprij vesicæ nerui afficiuntur. Tunc etenim immodicè extenta ipsa vesica propter vrinę multitudinẽ, quam in se continere nõ sentit (inter dormiendum potissimum) seipsam contrahere non valet, nihilq; excernitur, contractrice eius facultate læsa propter immoderatam tensionem. Id quod etiam interdum euenire solet aliis quibusdam sanis, cùm vrgẽtibus negotiis, vel in concionibus, vel senatu, vel foro, vel conuiuio, vel propter aliquam similem causam longo tempore vrinam retinuerint: fuit etenim & vesica ipsa velut quodlibet aliud naturale instrumẽtum neruorum particeps, vt quę molestiam sibi exhiberent sensu quoque, velut reliqua dignosceret, quibus adeò affectis, vt torpeat vesicæ sensus, quod immodice repleatur, ac immoderatè extẽdatur vesica accidit, quapropter & contractrix eius facultas læditur, quoniam in seipsam contrahi mediis transuersalibus fibris, quibus in tali actione vtitur, haudquaquam potest. Quo fit vt vrina supprimatur, nec excerni quicquam eius possit, citra tamen expultricis facultatis lęsionem: nãque ipsa expelleret, vtiq, si contractrix facultas, quæ excretionem præcedit, suum munus perficeret: quippe vesicæ officium (vt patet eodem sexto de locis affectis ca. 3.) vnicũ est, contractio inquam: imbecilla itaque redditur vesica in hac affectione, aut ad sese cõstringendam, aut ad lotium foras excernendum, eius corpore adeò affecto, vt quod in ea continetur, exprimere non possit. Verùm primi causa est immoderata extensio propter immodicam repletionem, quinimò quantum amplitudo ipsius vesicę expleta circuntẽditur, tãtum angustior seipso fit meatus, vt inquit Aetius; reliqui verò intemperatura aliqua, sępissimè autem frigida. At si ex occluso eius ore, seu meatu, quem vrinæ fistulam vocant, vrinæ suppressio fiat, in vniuersum tribus modis fieri potest: aut enim corpus ipsius in tantum tumorem præter naturam attollitur, vt meatus inde occupetur. quemadmodum si inflammatione, scirrho, vel abscessu, vel alio quouis tumore fuerit affectum. Interim & clauditur propter meatus conniuentiam ex nimia siccitate, aut aliquid ei præter naturam innascitur, vel caruncula, vel callus, aut à re quapiã obstruitur meatus, veluti à lapide, pure, grumo, vel crasso, lentóque humore. Qua de re hæc omnia distinguere oportet, non solùm ex pręsentibus symptomatibus, sed etiam ex iis quæ præterierunt. Præsentia ex seipso inspicias oportet. Præterita verò non solum a laborantibus, sed etiam ab ipsius familiaribus interrogando perdiscere, ex Galeni auctoritate primo de locis affectis, capit. 1. Vbi autem ex vesicæ imbecillitate orta fuerit vrinæ suppressio, tic penitus

Duplex ischuria.

De qua tractetur.

Quæ pars in ea afficitur.

Quot affectus præter naturam fit

6. de locis affect. c. 3.

Causa. Vesicæ fractam in hac affectione imbecillia reddi potest.

Li. 11. ca. 21.

Ex quibus & quot causis vesica occluditur.

nam si hominem ita figurauerís, vt decliuis sit ceruicis vesicæ positus, ac manibus tumoré præter naturam compresseris, vtique expelletur vrina: quemadmodum si ita nihil profeceris, vrinæ fistulá constipatam esse cognosces. Verùm nunquid expultrix duntaxat facultas ipsius fuerit oblæsa, vel totpidus fuerit ipsius vesicę sésus propter proprios eius neruos affectos, adhuc non liquet, sed illud hoc pacto distingues. Nam si propter excretricis facultatis læsionem originem sompserit, cùm fieri non possit, nisi propter aliquam intemperatutam, præsertum frigidam ipsius vesicæ, ex propriis intemperaturæ indiciis, quæ præcedenti capite notauimus, haud ægrè dignoscere valebis. Quòd si nullom tale affuerit indicium, præcesseritque læsio alia spinalis medullæ, vt verbi gratia, si fuerint ipsi ad externas partes vertebrę luxatę eo loco, qoo ad vesicam proprij nerui distribouuntur: similiter si quomodolibet prædicti nerui fuerint affecti, ita vt animalis facultas ad vesicam non pertingat, ex obtuso, seu resoluto eius vesicæ sensu causari vrinæ suppressionem censeto, propriis vesicæ neruis affectis, atque ipsa propter immodicá repletioné immoderate extésa. Verú si sanis quibusdá corporibus vrinę suppressio accidat, propterea quòd longo tempore propter aliquam vrgétiam ipsam detinuerint, ex eorundem loquela, & quòd nullus alius præcesserit prætet natutam affectus, qui ipsam cohibere potuerit, facilè percipies. At vbi vrinæ cohibitio non ex corpore eiusdem affecto, seu imbecillitate prouenit, sed occluso eius ore (vt diximus) figurato etiam ægro adeò vt decliuis sit ceruicis vesicæ positus, ac manibus tumore præter naturam cóptesso, minimè expelletur vrina. Occluditur autem vel ab inflammatione (vt dictum est) vel scirtho, vel abscessu, vel alio qoouis tumore præter naturam. Sed inflammatio ex propriis eiusdem signis, tumore videlicet dolore, ac febre, & reliquis dicendis capit. proprio dignoscetur. Similiter scirthus, vel abscessus, aut alios quiuis tumot præter naturá. Si autem ob caruncularn aliquam ab vlcere innatam vesicę cetuix obstruatur, ex pręcedentibus vlceris signis, & ex eo, quòd demissa ęnea fistula, vrina vacuatur, intelligere possumus. Interim cum vrinæ excretione sequútur & cruor, & carnis fragmenta, Galeno teste primo de locis affectis. Verùm si fuerit tophus, seu callus in ceruice vesicæ ionatus, præter id, quod longo temporis spatio ex crasso, lėtoque humore paulatim nasci potest, neque fortè vlceris signa præcedent, neque ortæ caruncula signa aderunt. Quòd si à lapide meatus obstruatur, ante vrinæ cohibitionem lapidis indicia apparuerunt, vrinæ videlicet aquæ similis, in qua subsidét sabulosa quędam, insuper quòd pudendum assiduè scalpant taliter affecti, postea verò vrina de repente, supprimitur, aliáque signa præcesserunt generari lapidis, aut in renibus, qoæ eodem capite conscripsimus, aut in vesica, quæ proprio capite cóscribemus. At nulla lapidis nota retentam vrinam præcedente, si sanguis effluxerit, par est, vt grumus vrinæ fistulam obturet, quocirca demissa per colem fistula, paulum vrinæ reddunt, qua deinde extracta, in ipsius ore grumi indicium apparet, quanquam fieri possit, vbi vlcerata fuit vesica, vt paulatim in ipsa grumus concrescat, vel non præcedente sanguinis fluore, ex eiusdem Galeni sententia primo, & sexto de locis affectis, ad quos grumos, qui in vesica continentur, veluti etiam ad alios, qui in intestinis, ventriculo, atque thoracæ animi defectio, & color pallidus sequi solet, pulsus verò paruus, obscurus, frequénsque apparet, & laborans ipse cum anxietate resoluitur, adeò vt mirari aliqois possit, quęnam sit huius euentus causa, vt eodem sexto de locis affectis, cap. tertio, scriptum est, quam nos breuitati indulgentes omittimus, potissimùm cùm stodiosi apud eundem Galenum præcitato loco, libro de cibis boni, & mali succi, cap. 3. ac alis plerisque perlegere eam possint. Probabiliter quoque conficies cùm pus eundem meatum obstruxerit, si tenes, aut vesica, aut alia qoæpiam pars, quę per vesicam expurgari potest, ante affectu aliquo laborauerint, per quem talem, tantúmque pos colligi potuerit, tenuéque pus priùs cum vrina profluere visum est, quemadmodum vbi ob crassum, lentúmque humore obstruatur, eiusdem humoris redundantis indicia aderunt, quæ nos cap. de difficultate vrinæ adnotauimus, similiter ex pręcedentium notitia in huiusmodi coniecturam inducimur, ex pręcedenti videlicet victus tatione, nam cibi crassi, léntísque ac multis, & in ocio educatus est æger. Neque negligenda erit vniuersi corporis dispositio Conniuente autem iam dicto meatu ex immodica siccitate, exsiccantes quoque causæ præcesserunt, veluti contingit in ardentissimis, ac siccissimis sebribus, in quibus laborantem sæpenumerò nec loqui posse videmus, nisi os madefecerit. Porrò vrinæ suppressionem, quæ ob sauciatam spinam, aut casum, aut vertebræ luxationem, aut ob lętales, accessionum concursus suborta est, impossibile est curare. Quare cautè remedia adhibere oportet, vt inquit Actius cap. 24. libr. 11. Idem quoque auctor citato loco dicebat, quod cú ex his, qui paralysi exolutá vesicá habent, alij præter voluntatem vrinam emittunt, alij autem lotium non excetnunt, minus periculo sunt obnoxij, qui præter voluntatem eam emittunt, ac magis hi, quibus detinetur, nam lorio suppresso vesica, & lumbi eis distenduntur, similitérque pecten, femora autem tumefacta habét, & cùm non eiiciant lotium, subiecta membra mortificantur, neq; ita longè post moriuntur, vt ipse inquit. Quòd verò perniciosa etiam sit vrinæ suppressio ex concreto sanguine, seu grumo, decretum reliquit Gal. 6. de loc. affe. Nam & putredo partium, & marcor ipsú sequi solet, vt ipse inquit, & licet nonnullis medicaméta exhibuisset pro eius curatione, nihilominus omnes perierút, vno quodam seruato solutis grumis, quos paulò post cùm vrina excreuit. Curandi verò ratio non vna dútaxat erit, cùm plures sint eiusdem causę, sed pro causarum diuersitate variatut. Qua de te si propter vesicæ imbecillitaté generetur, citra tamen easom, relicta victus ratione quam cap. de stillicidio vrinæ reperies, primo figurandus erit æger modo, quo iuxta Galeni sententiá, diximus, ac manibus tumor præter naturá comprimi, ita vt vrina expellatur, musculi quoque abdominis, maximè medij ægrotantis manibus, seu alterius comprimantur iuxta Gal. præcepta 6. de locis affectis. Deinceps assidui insessus, seu fotus in fœnugręci, seminis lini, althææ, rutæ, sampsuchi, ac artemisiæ decoctú eom oleo eis apparetur, & loci ex oleo rutaceo calido sæpe per diem, & noctem, & maximè post insessus irrigentur, & perfundantur. Cucurbitæ etiam locis affigantur, & cataplasmata imponenda ex ctuda hordeacea farina, ex vino dulci, & mulso

Sí ex vesicæ imbecillitate vrinæ suppressio, signa.

Si ex obtuso vesicæ sensu vrinæ signa.

Si ex externa causa aliqua.

Signa, si ex occluso ore vesicæ vrina supprimatur.

Loco. cita.

Locis cita.

Prognostica.

Loco citat.

Curatio.

cap. 3.

Lib. 11.c. 24 & mulſo,vt teſtatur Aeti⁹,præſertim ſi obtuſus fuerit veſicæ ſenſus. Inſuper confert, ſi vnguento hoc irrigentur loci. Recipe olei nardini, coſtini, & rutacei ana vnc.j.ol. i de ſcorpionibus,& irini,ſingulorum vnc.s.maſtiches,florum ſtœchadis ana drac. a.caſtorei drachm.i.ſagapeni,& bdellij ana drac.s. diſſoluatur gummi in vino albo, & addita cera fiat vnguentum.In hunc etiam vſum confert vnguentum,dialthæa dictum,& reliqua medicamenta cõſcripta capite de difficultate vrinæ tam intus,quam extra adhibita.Et vbi propter ægrum veſicę ſenſum cõtigerit,præter inſeſſus,ac irrigationes iam dictas excitare eius actionem oportet,nitro:aut nitri ſpuma ad meatum admotis, aut cimicibus contritis. Quòd ſi ita nõ procedat,ad catheterum vſum con-

Lib. 11.c. 21. fugiendum, & per hoc ipſum inſtrumẽtum immiſſum vrinę prolectandę,Aetio teſte. Vrinam ducentia nequaquam bibant,ne multitudine eius veſica diſtendatur:quibus etiam confert caſtoreum,itẽmque theriacam in potu propinare, & poſt euacuationes, ſinapiſmi tum pectini, tum lumbis optimi

Li.11. ca 24. ſunt, vt eidem Aetio viſum eſt: à quibus ceſſata, quæ partes mitigent,& malagmata odora imponãtur,vt ipſe inquit. Viſcera quoq; erinacei terreſtris exſiccata,ac ſuffita,ægro vndequaque cõtecto, vrinam ſuppreſſam ſanant. Oportet autẽ ipſa ſale condire,ac exſiccare,quin & in potu accepta ſicca,trita quantũ tribus digitis apprehendi poteſt. ex vino iuuant. Carnis item erinacei in ſole exſiccati drac. i.in vino data confert. Vermes quoq; terrenos, tres aut quinq; tritos ex vino mulſo,aut aqua mulſa prę-

Li.11.c.23 beto,eiuſdem Aetij præcepto. Item forinſecus artemiſiæ folia cum myrrha trita,pectini, & imo vẽtri illinantur, ſeu perdicium herbam terito , & affuſo oleo feruefacito , atque veſicæ imponito : ſed & ſedes quoque his illinenda eſt, quibus obtuſus eſt veſicæ ſenſus,ex decocto origani , thymi , anethi,ac centaurij cum oleo rutaceo, pauco admixto caſtoreo.Infundimus etiam per colem oleum rutaceum,de ſcorpionibus,aut nardinum , ſeu irinum, etiam pauco caſtoreo addito,vt veſicæ actio reuocetur.Si verò craſſi humores in cauſa ſint , fomentis,inſeſſionibus,ac cataplaſmatis iam dictis, cura concredenda eſt , ac reliquis vtendum , quæ capite de difficultate vrinæ conſcripſimus. Ab is autem quæ vrinam ciunt, in totum abſtinendum. In ſanis autem,ſi accidat (vt dictum eſt) ob negociorum importunitatem , aut aliquod tale ſimile , vt lotium diutiùs retentum veſicam debilem reddat , auxiliari oportet ipſis ambabus ſupra imum ventrem admotis,ac vrina lentè expreſſa in ardentiſſimis , ac acutiſſimis febribus ſi hoc ſymptoma accidat , in fine præcedentis cap.curationem repeties. Si verò propter inflammationem , aut alium quempiam præter naturam tumorem vrina ſupprimatur,ex proprijs eorundem cap. curatio petenda erit,quemadmodum ſi ob carunculam, aut callum retenta fuerit,per emollientia,ac relaxantia remedia,ac vrinę fiſtulam dilatantia curanda erit,& vbi ea non ſuffecerint,ænea fiſtula,ſeu argentea demittenda erit,vulgus,ſyringam vocat.Vbi verò multitudo,ac craſſities puris veſicæ ceruicem obſtruxerit , per eadem medicamenta mollientia , ac relaxantia,necnon & incidentia cura tentanda erit,intus , & extra huiuſmodi medicamentis adhibitis. Quòd ſi nec his finem aſſequaris, modò dicta ęnea, ſeu argentea fiſtula immittenda erit. At ſi ex lapide veſicæ ceruix fuerit obſtructa,ex proprio ca.curandi ratio petatur. Verum vt lapis ex meatu recedat, ſupino figurato ægro,vt crura reliquo corpore ſint ſublimiora, multifariã ipſum cõcuties,quibus peractis iube vt æger vrinam reddere tentet. Quod ſi nihilominus vrina adhuc ſupprimatur,rurſus cunctãte,ſed vehementius , atque ſi ſic quoque permãſerit,demiſſa ænea fiſtula, ſimul & lapidẽ a ceruice repelles,& vrinam reuocabis,Galen.teſte 1.& 6.de loc.affect. 1.de lo.affect.cap.1. 6. de locis affe. ca 5. Vbi verò grumus veſicæ fiſtulam obturet,medicamentum quod lapidem terere poſſit, ex oxymelite,atque ipſum quoq; oxymel per ſe in potu dandum erit,præcepto eiuſdem Galeni pręcitato lib.6 de locis affect. cap. 5. Artemiſia quoque in potu præbẽda eſt,rubi,aut betæ ſuccus,leporis coagulum,aut hœdi, vnumquodque cũ aceto mulſo, ex Aetij auctoritate ca.27.libri 11.Quod ſi hoc modo nihil proficias , neceſſitatem inducet catheteris adhibendi,per quem vbi vrinas eduxerimus,rurſus prædicta in potu exhibeatur.Si verò neque ſic grumi diſſoluatur, intercapedinem inter anum & pudendum (περίνεον Græcis dictam) infernè diſſecare oportet, vt eidem Aetio viſum eſt.

Περὶ ἐνουρούντων. Id eſt, De his quæ in ſeipſis mingunt, vel de iis, ut vrinam continere non poſſunt.

CAPVT C.

LICET muſculi,tanquam motus voluntarij inſtrumẽta a natura fabricati fuerint, nihilominus & quidã eorum quodãmodo inter alimẽti inſtrumenta,quæ tertia ratione ſuperfluorum inquã gratia fuerint conſtructa,numerari poſſunt, quoniam excernendis excrementis fuerũt deſtinati,Galeno teſte 5.de vſu partiũ, *Loco citat.* qui adhuc genere duplices ſunt: quoniam alij tempeſtiuũ effluuium incitãt, alij verò intempeſtiuum ipſorum cohibent. *cap. 14.* Excitant autem in tempore muſculi omnes epigaſtrij,intempeſtiuè quidem effluere nõ ſiſiunt, & muſculus qui trãſuerſus rectum inteſtinum fortiter claudit,& is qui veſicæ collum ſimiliter circũambit,obliquus admodũ exiſtens, quãuis ille claudendi duntaxat meatus gratia extiterit, hic autem priori quidem ratione , vt contractus vndique depellat,quicquid in ipſo meatu continetur,conſtrictus eſt, poſteriore autem vt ipſum claudat. *Muſculus veſicæ ceruicem ambiens vſu non vnus eſt.* eodem Galen.auctore præcitato lib.5.de vſu part. cap.16. quo loco concludit triplicem prædicti muſculi vſum , quorum primus eſt , vt nihil in meatu vrinario relinquatur , ſecundus , vt ori veſicæ claudendo opituletur ,& tertius, vt excernendorum celeritatem acceleret. Quapropter mirari non oportet quomodo per bonam valetudinem, volentibus nobis, vrina excernatur, cùm videlicet muſculus iam dictus ceruicem veſicæ circundans voluntatis noſtræ imperio obtemperans ab actione quieſcit, fungente autem tum veſica ſuo munere , in excernendo naturaliter agens:& proinde Galen.6.cap. 3.de locis affect.tum eos condemnat, qui vrinatum,ac cibi excrementorum deiectionem totam ab electione procedere exiſtimarunt , tum eos qui his è diuerſo totum hoc corpus naturale putarunt, tanquam à veritate deuiantes. *Quòd vrinæ redditio non ſit opus naturale, nec animale duntaxat, ſed mixtũ ex vtriſq.* Nam alui deiectio, & vrinæ redditio vtroque inſtrumento proprijs ſuis facultatibus agente perficiuntur , rectum inteſtinum,atque veſica naturali quidem vtuntur facultate,muſculi verò ea quæ & animalis,& volun-

taria nominatur. Túc verò quiescút ab opere musculi hi, qui fluores cohibere solent, cùm abdominis musculi munere suo funguntur, maximè verò medij, opus autem horú est, vt adeò exactè extremá recti intestini partem, atque vesicæ ceruicem stringant ipsas partes ambientes, vt nihil moris ex vesica in meatum ingredi possit, neq; per aluum stercus excerni, licet hic secúdus sit musculi ceruicem vesicæ ambientis vsus, vt dictum est. Quiescimus itaq; volútariè ab horum actione, cùm vrinam, vel stercus excernere propositum est. At si præter voluntatem excernatur vrina, nam de hoc affectu tractare intédimus, vesica ipsam retinere nequeunte, symptoma

Paul. li. 3. cap 45. oritur, quo affectos ἐνουρῆται Paulus appellat à Ga-
Gale. 6 de locis affec. cap 3. leno vero 6. de locis affe. ἀκούσιος ἔκκρισις τῶν οὔρων nuncupatur affectus hic. Sed à Latinis vrinæ incótinentia, seu præter voluntatem excretio. In quo
Quid per vrinæ incontinétiá intelligendum sit. affectu vesica vrinam retinere non potest, sed præter voluntatem paucis omnino interuallis excernitur, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Quod ve-
Pars affecta. rò in prædicto affectu vesica ipsa afficiatur non secundum propriam eius essentiam, seu corpus, sed secúdum iam dictum musculum eius ceruicẽ stringẽtem citato loco ab eodem Galeno scriptum est, cùm dixit, quòd si nerui musculi ceruicẽ vesicę ambientis resoluantur: proprium indicium, quòd musculus hic resolutus fit, est vrinæ præter voluntatẽ excretio. Verùm cùm hæc actio voluntaria musculi læditur, non perpetuò ipso per essentiam affecto lęsio excitatur, sed quádoque per cõsensum, neruis scilicet, per quos animalis facultas ad ipsum fertur, oblæsis. Nam cùm vnica duntaxat perit actio volútaria, solum musculum, qui ipsam efficere solet, aut neruum ipsius affectum esse putandum est, eodem Galeno auctore 4. de locis affec. cap. 4. Verùm núquid musculus, aut neruus, qui ad ipsum peruenit, vel ambo simul affecti sint, haud facilè percipi poterit, nisi quispiam copulata symptomata attente deprehendat, & ea quæ præcesserunt, optimè inuestiget. Nanque musculo affecto circa ceruicem vesicę eius affectionis signa aderunt. Et si intemperie dútaxat laboret, frigida videlicet ex aliqua tali procatarctica causa, quę fortè præcessit, ac reliquis signis percipi poterit, veluti & Galen. percipit in piscatore quodam, cùm in fluuio pisces venaretur: adeò enim hic circa sedem, & vesicam infrigidatus erat, vt in ipso inuito effluerent & alui excrementa, & vrina, húc curauit per calida remedia affectis musculis adhibita, & celeriter sanus euasit, vt ipse inquit eodem 4. de loc. affect. cap. 4. Quòd si nequaquam symptoma aliquod appareret eo loco, quo prædictus musculus positus est, neque talis aliqua externa causa infrigidans præcesserit, prius neruos eiusdem musculi affectos esse à quapiam interna causa coniiciendum erit circa os sacrum ortos, quem etiam affectum multo tempore per multa præsidia vix idem Galenus sanauit, quanquam ipsis etiam neruis primatiò affectis, adeò vt facultas animalis per eos ad musculum peruenire non valeat. Musculum quoque per consensum affici dicimus, cùm prius eo, quo præsente suum munus perficiebat. Id verò est animalis facultas, propterea hunc musculum perpetuò in vrinæ inuolútaria excretione per essentiam, aut per consensum affici dicimus, idque proprium esse signum
Dubium. quod ipse læsus sit. Sed mox obiiciet quispiam asserẽs falsum esse quòd perpetuò resoluta vesica inuitis nobis vrina excernatur, nam ea resoluta (vt inquit Paulus) cap. 18. 3. libri, & Aëtius cap. 34. li- *Solutio.*
bri 6. interim inuoluntariè vrina excernitur, quandoque verò omnino detinetur, nisi esset quòd secus hi quam Galeno de vesicæ resolutione verba faciunt, nam ipsi commune caput scripserunt de vesicæ resolutione, tam si fiat eius essentia, seu corpore, aut proprijs neruis ad eam distributis oblæsis, quàm si musculus eius ceruicem ambieus, aut nerui ad ipsum deuenientes resoluti fuerint. Galenus verò particulatim vtramque pertractat, cùm vna impropriè (vt ita dixerim) resolutio dici possit, quando videlicet vesicæ substantia, aut eius proprij nerui affecti fuerint, quoniam tunc non motus, sed sensus duntaxat ipsius aufertur. Quapropter rectiùs obtusus, seu ablatus eius sensus diceretur, quàm resolutio. Quo casu ischuria generatur, vt præcedenti cap. ostendimus. At si nerui qui ad musculum distribuuntur, aut ipsemet musculus, adeò afficiantur, vt eius actio omnino auferatur, tunc propriè resolutio dicitur, & proprium indicium (vt ipse inquit) quod musculus hic resolutus sit, est vrinæ præter voluntatem excretio. Et propterea affectio hæc cùm symptoma sit *Quis affectim præter naturá sit vrinæ incõtinentia.*
in genere excretorum immodicè, perpetuò noxam functionis consequitur, non siquidem naturalis facultatis ipsius vesicæ, sed animalis prędictis musculi, quæ neque male fit, diminutè, aut deprauatè oblæsa, sed nullo modo fit, & ablata est: nihil etenim in retinendo vesicæ opitulatur, animali facultate motrice volútaria omnino priuatus, ac destitutus. Indicium autem eius est, quòd vesica haudquaquam vrinam retinere potest, sed inuitus, & præter voluntatem paucis omnino interuallis ipsa excernitur. Huius affectionis causæ plures esse pos- *Causa.*
sunt, cunctæ videlicet, quæ prohibere possunt animalis facultatis transitum ad prædictum musculum, quas omnes cap. de resolutione conscripsimus, & propterea non est, cur hic iterum eas repetamus, cum exinde studiosi petere possint. Quòd verò pueris maxima ex parte soleat affectio hæc accidere, 45. cap. 3. libri, Paulus scriptum reliquit. At quòd si ex aliqua externa causa generetur iam dictus affectus, musculo infrigidato celerius cure- *Prognostica.*
tur, quàm si citra manifestam causam proueniat, læsis eiusdem musculi proprijs neruis circa os sacrum, 4. de locis affectis cap. 4. à Galen. scriptum est. Eos item, qui vrinam sine voluntate emittunt ob ceruicis vesicæ vulnus, aut casum, aut vertebræ luxationem superuenientibus, quæ mortem parentibus notis, nulla medicina periculo subtrahit, vt idem Paulus testatur cap. 18. libri 3. Cæte- *Curatio.*
rùm quoniam sæpius ex frigida prædicti musculi aut neruorum ad ipsum deuenientium intemperie affectio hæc originem ducit, interim per se, quandoque verò cum frigidorum succorum redundantia, propterea curandi rationem eius cùm ex hac causa excitetur, conscribere instituimus. Qua de- *Victus ratio.*
re aër ad calidum vergens eligatur, somnúsque modicus, nam similiter moderatæ vigiliæ conferunt, Ocium, ac desidiosa vita vitentur, modetatu exercitium confert, alui deiectio singulis diebus procuranda erit, si non natura, saltem arte, clysteribus, seu glandibus. Cuncti animi affectus vitandi præter iram, quæ interim confert. Cibi faciles coctionis, ac boni nutrimenti eligantur, ad calidum etiam vergentes. Propterea pullorum, gallinarum,

perdicum

perdicum, phasianorum, ac aliarũ paruarum auium carnes eligendæ sunt, quæ perpetuo cum aromatibus condiendæ erũt, similiter in earum iure hyssopi parum, sampsuchi, saluiæ, satureiæ, seu serpilli, fœniculi, seu oreoselini incoquatur. Interim eisdẽ carnibus assatis vtãtur, nam sicci cibi eisdem competunt, vt inquit Paulus. *Li.3.c.18.* Pro potu aqua mulsa exhibeatur, vel vinum subrubeum, adstringens potissimùm eis, qui ab eo se abstinere non possunt, & (vt summatim dicam) vniuersa victus ratio calidior, & siccior sit, vt inquit Aetius, *Lib.12.ca 24.* nisi acriores, & mordaciores appareãt vrinæ. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, *Medicatorum ratio.* quoniã communia habet auxilia hoc vitium cũ ischuria orta ex torpido vesicæ sensu, seu eius resolutione, eodem Aetio teste cap.34. lib.6. idcirco eiusdem commode vtãre. Et si resolutionis causa frigidi, & crassi succi redũdantes fuerint, eis quoque vtendum erit medicamẽtis, cùm alterantibus, tum purgantibus, quæ cap. de resolutione probauimus. Vitanda itaque sunt medicamenta, quæ refrigerãt, potissimùm ea in quibus valida est hæc vis: & calidis fouendi sunt ægri, ac roborantibus potissimùm (Paulo auctore) *Li.3.c.45.* exempli gratia œolæo calido, & similibus. Naturaliter autem huic vitio opitulantur (eodem auctore) gallinę guttur combustum, si ieiuno bibendum in aqua tepida præbeatur. Similiter leucanthemi flores, vel leporis testiculus tostus, ex vino odorato: potio itẽ calaminthæ, & myrrhæ ante cœnam salutaris est, vt idem inquit Paulus, præsertim si cum vino odorato præbeatur, Aetio auctore. Cæterùm eos ex Aetij sententia eos, qui præter voluntatem vrinam emittunt, per mordacia cataplasmata, & malagmata, & per rubefacientia ex sinapi apparata curare conuenit, similiter ex arenæ iniectione à sole feruefactæ, aquisque naturalibus, & maximè sulphurulentis, & bituminosis, primùm quidẽ calidis, postea etiam frigidis curandi sunt. Necnon & partes exercendę, ac perfricandæ. *Ad eos qui se in somno permingunt.* Vrinam autem ducentia nequaquam exhibeantur, eodem auctore. Ad eos verò, qui se in somno permingunt, conuenit ex sententia eiusdem Aetij *Lib. 11.c. 25.* pulmo hœdi moderatè assatus, & citra panem largè ad triduum in cibo acceptus. Similiter leporis cerebellum siccum potatum ex vino, aut testiculum leporis siccum in vinum indito, & bibendum dato, vt ipse refert. Vesica quoq; porcina per se vsta, & in potu exhibita iuuat. Simili modo & ouilla vesica facit, cinerem itaque eius ex posca præbeto. Item confert si castorei drachm.j. in vino odorato in potu exhibebis. *cap.9* Eandem vesicam ouillam seu caprillam vstam ex posca Galen. 9. de compositione medicamentorum secundum loca præbet bibendam. Necnon & leporis testiculum in vino odorato feruefactum, oblinereq́; iubet pudendum cimolia terra cum perdicij succo. Cùm verò diuturnum, & inueteratum fiat hoc malum, velut eos qui prꝑter voluntatem ob resolutionem vesicæ vrinam emittunt, hos curato: differunt etenim ij ab illis, in eo quòd iis per somnum saltem hæc accessio contingit, illis verò quibus ob musculi colli vesicæ resolutionem hoc accidit, etiam dum vigilant eodem modo afficiuntur, ex sententia eiusdem Aetij cap.25. libri 11.

Περὶ λιθιάσεως τῆς κύστεως. *Id est, De lapide vesicæ seu calculo,*

CAP. CI.

QVemadmodum in renibus ita quoque in vesica, affectus quidam, qui à Græcis λιθίασις à Latinis lapidatio, seu calculosus affectus appellatur, gigni solet, velut à Galeno scriptum est, primo de locis affect. cap.1. & ab Alex. lib.9. cap.7. Quòd verò vesica hoc morbo laboręt, hisce notis deprehenditur, *Vesica calculo laborantes signa.* nam vrinę crudæ, & colore subalbidæ conspiciuntur, sedimẽtum est arenosum, & scabiei simile, prætereа ægri pudenda scalpere aut id violenter, & sæpe distẽdere solent, atque tunc magis cùm ad vrinarum excretionem vrgentur, vt inquit Alexander. Continuè quoque in vrinam propelluntur, ac stillicidio vexãtur, Paulo teste capite 45. libri tertij. Interim quoque vrina derepente eis supprimitur, præsertim vbi lapis in vesicæ ceruicem incidit, vt liquet ex Galeno eodem primo de locis affectis, cap.1. Quamuis Hippo. aphori.79. lib.4. vno duntaxat signo hunc affectum dignosci scriptũ reliquit, cùm dixit, In quorum vrinis, velut arenulæ subsistunt, his vesica laborat calculo. Verùm cùm hoc indicium commune sit, tam vesicæ, quàm renibus calculo laborantibus, vt liquet ex Galeno eodem loco, propterea addendam esse alteram apho. partem præcepit, pro aphor. veritate. Prædictis itaque notis tum partem affectam, quæ vesica est, cùm etiam & qualitatem affectus, qui calculus seu lapis dicitur, dignoscere poterimus. Quòd verò morbus sit in numero, ac in excessu, cap. de renum calculo dictum est, *Qui affectus præter naturam sit.* toto etiam genere præter naturam, vt liquet 14. metho. meden. cap.13. Cæterùm quòd prima, potissimáque causa sit vrinarum crassitudo 6. de morbis vulgaribus à Galeno scriptum est, *6. de morbis vulga. commentario 1. commen. 15.* huiusmodi namque crassitudo multa in vesica collecta, & in vnum coiens, cùm semel aliquando non apto tempore excreta intus diutiùs remanserit, concrescendi, coaugmentandique initium capit, *Materialis causa generationis lapidis in vesica.* eo verò principio facto, facilè quod iam superest quicquid iterum crassi in vesicam delabitur, priori adglutinatur, maiórque in detophosus calculus redditur, quemadmodum extra, & in calidis aquis sponte nascentibus, & in natis, vbi calefit aqua, quotidie lapis coalescere cernitur. Opitulatur autem non parum in hoc vesica ipsa, vt quæ frigida sit, neruosa, ac pauci sanguinis, necnon amplissima interius concauitate inanis. Vbi etenim in ipsam fuerit crassitudo transmissa, ibi cogitur, & cõspissatur, initium huius conspissationis (vt diximus) accipiens, quando in eadem vesica diutiùs commoratur. Præcipua itaque, ac potissima causa generationis calculorum in vesica est ipsa qualitas materiæ, crassitudo inquam vrinarum, ex Galeni testimonio. Id quod confirmauit Alexand. citato loco, cùm dixit, Veruntamen vesicæ calculi pueris magis, quàm viris generantur, neque à tanta caliditate, sed materia potiùs crassiore, & ad generandos calculos promptéque ab insita caliditate concrescendos idonea. Atqui caliditas ad coaugmentandum lapidem etiam non parum operatur, *Efficiens causa.* licet non ipsa præcipuè, sed materiæ qualitas ipsius compactionis causa existat, vt diximus, ex Galeni sententia citato libro 6. de morbis vulgaribus. Et propterea quiuis calor etiam mediocris, vt in pueris reperitur, ad huiusmodi materiam spissandam satis est, nedum ascitius, ac igneus, namque *comme. 3.* opus est, vt & ipse aliquid faciat ad coaugmentan- *commë. 15.*

Cur senibus calculi non generantur. dum lapidem, etenim senes humorem crudum non parum aceruant, quanquam non propter edacitatem, vt pueri, sed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem: quia tamen calorem adeò fortem non habent, vt ex materia crassa vaporem resoluens, lapidem generet, propterea in eis calculi non generantur, eodem Galeno auctore comment. *Cur in pueris magis quàm in adultis vesica lapis generetur* aphorism. 22. 3. libri. Requiritur ergo & caliditas etiam pro calculis in vesica generandis, etiam si mediocris fuerit, velut in pueris, quinimò in eis, magis quàm in adultis, omnium medicorum consensu pro confesso habetur, lapides in vesica generari, propterea quòd crassissimæ vrinæ a pueris redduntur, tum propter ipsorum edacitatem, tum quòd à cibo ludentes, prosilienteſque mouentur, lactentibus verò & materia ipsa occasionem præbet, lac enim natura crassum est, & ad calculos *commẽ. 3.* creandos aptissimum, vt liquet ex eodem Galeno *commẽ. 15* libro citato 6. de morbis vulgaribus, etiam cibis *li. 11. c. 9.* vtcunque oblatis, & nociuis, vtuntur (vt inquit Aetius) & neque horam cibum capiendi seruant ordinatam; quinetiam priusquam prior sumptus cibus concoquatur, alium ingerunt, & cum vehementiùs a cibo moueantur, crudus, & incoctus in venas distribuitur: cuius etiam euentus causa a Galeno primo de crisib. cap. 12. talis assignatur. Nam cum vnà ventriculi operatio non possit duobus similiter sufficere, augendo scilicet, & alendo, propterea antequam in ipso sufficienter alimentum sit coctum, ipsum ad se corpus trahit, atque hinc fit, vt plurimùm crudi humoris coaceruet. Neque hoc satis esset pro calculorum in vesica generatione pueris ipsis, nisi omnes naturales actiones in eis validæ essent, ita vt humorum crassitudo fuoderetur, atque dissolueretur: contrario modo in declinantis ætatis hominibus, in quibus cogitur, atque inspissatur. Qua de re cùm multus insitus calor sit in pueris, & actiones firmæ, materiæ crassitudo attenuata in renes fertur, atque ideò facilè in vesicam percolatur, haud parum (vt inquit Galenus) & actionum vi ad egressus celeritatem conducente, ac eorum corporum mollitie, vt testatur Aetius. *6. de morbis vulg. loco citato.* Exemplo sunt & exteriora quæcunque natura crassa per aliqua angusta transfundere volumus: nam quasdam eorum partes calore eliquatas facile peruadere conspicimus, quasdam non fusas, neque eliquatas transire non posse cernimus, veluti pix, resina, seuum, cera, & mel: adde quòd eadem materia crassa cum ab insito calido in pueris magis elaborata sit, rationi consentaneum, vt tenacior euadat, nam quæcunque à calore in concoquendo mutantur, temporis processu lentorem quendam acquirunt, & si ab initio nullum habuerint, quo circa planè magis in vnum coeunt, densantur, atque coaugmentantur, nam inter æquè crassa quod tenacius est, ad vnionem, spissitatem, & concretionem aptius habetur. Hinc non ab re cuilibet facilè patere poterit quam ob causam, & si quibusdam adultis corporibus magna coaceruetur copia crassorum humorum, adsitque ascititius calor eorundem validus, in eisdem minùs, ac perrarissimè calculi in vesica generentur, sed in renibus potiùs, cum eadem materia non admodum elaborata dissoluta, ac fusa ad renes perueniat: & propterea non facile in vesicam percoletur, quinimò in eisdem magis cogitur, atque inspissatur, ea etiam nõ ita celeriter distributa. Similiter cur pueris in vesica post mictum, adultis verò in renibus ante mictum calculi generentur. Ex his quoque patefit eorũ error, qui propterea in pueris calculos gigni in vesica asserebant, quod itinera ob vasculorum exiguitatem angusta sunt, nam si ita esset, oporteret in renibus potius, quàm in vesica calculos pueris creari: angusti enim per illos transitus sunt, vesicæ autem ceruix lata adeò in pueris est, vt cuiusq; materiæ crassitudo per eam facilè transmitti possit. Præterea neque in illis fortè, qui iam progressa ætate sunt (vt inquit Galenus) meatuum per renes angustia gignendis lapillis in causa est, sed & actionum infirmitas, & crassorum succorum cruditas, vt ipse refert. *Loco citato* At si obiiciet quispiam asserens Hippo. aliud sentire de calculi in vesica pueri generatione 2. de natu. hum. cùm ait: Nascuntur etiam pueris calculi ob loci huius calorem, ac totius corporis, viris calculi ob corporis algorem non innascuntur. *Dubiũ de calculi generatione in vesica in pueris. Tex. 11. Resolutio.* Dicimus nos Hippocrat. non secus sentire, ac Galen. Nam quod efficiens causa generationis calculi in vesica sit puerorum calor, ambo confitentur, nec idem Galen abnegat etiam in ipsa vesica pro calculi generatione calorem esse necessarium, quinimò illud scriptum reliquit præcitato comment. aphorism. 26. 3. lib. licet 6. de morb. vulgar. dixerit opitulari in calculi generatione vesicam, vtpote quæ frigida, neruosa, & pauci sanguinis sit, & amplissima interius concauitate inanis. *6. de morb. vulg. loco citato.* Nam relatione facta ad alias corporis partes, per quas humorum crassitudo peruadit, in pueris ipsa vesica frigidior existit, licet etiam suapte natura talis sit, cum hoc tamen nihil obstat, quod in ea pueris tantus consistat calor, quantus satis sit ex materia crassa vaporem resoluere, ac lapidem generare, quamuis minor sit, quàm is, qui in iecinore, aut renibus consistit. In viris autem, ac declinantis ætatis hominibus, quam optimè Hippoc. ob corporis algorem in vesica calculos haud quaquam oriri fatebatur. Nã quis veretur eos puerorum relatione natiuo calore frigidiores esse? licet ascititio calidiores: frigidiora namque hoc modo redduntur corpora cùm primum eis incrementum consistit, nihilque corpus augetur, non ingenitus autem calor, qui in eis copiosior reperitur, causa est, vt materiæ crassitudo cogatur, atque inspissetur, & ita ad renes feratur, & propterea non facilè in vesicam percoletur. Iure itaque propter ingeniti caloris paucitatem virorum corpora relatione ad ea quæ puerorum frigida appellari poterunt, quæ iterum causa est, vt eorundem vesicis calculi non generentur, vt dictum est. In vesica igitur pueris magis, quàm in ætate prouectis calculus concrescere solet, ex communi sententia Græcorum ferè omnium auctorum, quinimò hunc proprium esse puerorum morbum Hippocrates simul cum Galeno aphorismi 26. tertij libri, & secundo de natura humana, testati sunt. *Tex. 11. Prognostica.* Si autem accidat quod genitus calculus in vesica per chirurgiam curari debeat, pueri vsque ad decimumquartum annum propter corporum mollitudinem facilè curationem recipiunt, senes quòd corpus ipsorum contumax sit, vix consenescunt; mediæ verò horum ætates etiam in hoc medio quodammodo habent, Paulo auctore cap. 60. libri 6. & rursus (vt ipse inquit) facilè sanantur, qui maiores calculos habent, propterea quòd inflammationibus assuerunt, qui minores difficulter sanantur contrarias ob causas.

Quo

Curatio. Quoniam verò communem habet hęc affectio curandi rationem cum calculo renum, propterea ea- *Victus ratio.* dem victus ratione vtendum erit, quam ibi instituimus; potissimùm autem cauendum est à lacte ex *Locus citatis.* Galeni decreto 6. de morbis vulg. necnon ab aquis impuris, & multo limo refertis, ac vehementer frigidis, vt inquit Aetius. Similiter & eisdem auxiliis vti conuenit, nisi quod validioribus ibi conscriptis vti oportet, indicatione sumpta à parte affecta, & *Medicamentorum ratio.* præsertim ab eius positu. Namque crassitiei, quæ potissima causa generationis calculi in vesica extitit, per extenuantia occurrẽdum est, ne multa materia crassa congregetur. Quapropter validis, atq; efficacioribus medicamentis præcitato cap. conscriptis vtare: priuatim autem vbi ea non suffece- *Lib. 11. ca. 10.* rint, ex Aetij auctoritate, tanquam lapides vesicæ atterentia, & vrinam ducẽtia, pharmaca hæc competunt, fœniculi siluestris radix, graminis radix, artemisia, chamæmelum, amaracus, althææ radix, & semen sion, quod circa aquas nascitur, adiantum, smyrnij semen, rumicis radix, lapis spongiæ, lapis iudaicus tecolithon dictum, asplenon herba, lithospermon, lapis qui ab ægris per lotium eiectus est tritus, ac potatus, vermes terreni recentes cocti, triti cum vino, vitis lachryma. Horum vnumquodque (vt ipse inquit) cum vino albo datur decoctum, aut siccum inspersum, aut cũ melle, seu cum quopiam ex vino, & melle potum. Danda etiam in potu ea quæ vrinam ciẽt, velut cucumeris semen, apij, petroselini ac violæ albæ semen: & corporibus, quæ frigidiorem habent temperiem, meon, phu, acorum, ac reliqua calidiora præbeto. Poterunt quoque ex eisdem varia medicamenta componi, aut prout vsus exiget, exhiberi cum vino albo, aut aqua mulsa, seu decocto asplenij, & radicis *Lib. 9. c. 7.* graminis, aut etiam oxymelite. Ab extra Alexand. tanquam efficax auxilium longo tempore, & experientia priùs inuentum, & comprobatum, caprillum seu hircinum sanguinem calidum extrinsecus illinitum commendauit, super vesicam impositum. Verùm longè optimum esse fatetur, si in calido balnei aëre ipsum illinas, atque ita deliges, id verò nõ modò semel, sed sæpe, & per interualla. Quòd si neque per hæc adhibita pharmaca lapis in vesica alteri possit, vbi meatum obturans vrinæ suppressionem inducat, eo modo curari debet, quem præcepimus ex Galeni auctoritate cap. de ischuria orta ex calculo: & vbi ex multifaria concussione curari non valeat, catheterem immittere oportet. Sed si neque hæc suffecerint, ad sectionem transeundum erit, modo quo à Paulo præcipitur præcitato cap. 60. libri 6. Exacto autem lapide, & cicatrice vlceri obducta, ea victus ratio constituenda erit, ne eos renasci contingat, quam Aetius instituit cap. 15. eiusdem libri vndecimi.

Περὶ φλεγμονῆς τῆς κύστεως. Id est, De inflammatione vesicæ.

CAP. CII.

Vesicæ quoq; interim viria quædam superueniunt quæ cæteris corporis partibus cõmunia sunt, veluti id est, quod Græci φλεγμονὴν, Latini inflammationem nũcupant. Verùm quid sit; in quo morborum genere reponatur, & à qua causa generetur, ac quis sit eius generationis modus, in præcedentibus locupletissimè dictum est: neque enim quantum ad hæc spectat à cæteris inflammationibus vesicæ inflãmatio differt. Reli- *Vesica inflammata signa.* quum est igitur vt ad eius indicia deueniamus insimul conscribẽtes quæ affectum ipsum, ac partem affectam indicant: testantur itaque eam communia inflãmationis signa, & quędam propria: nam ardor dolorque cum grauitate circa pubem, ac inguina sentiuntur, febris aderit, mentis alienatio, vomitio bilis synceræ, & vrinæ reddendæ impotentia, vt inquit Paulus. Vigilant quoque, & delirantes alie- *Lib. 3. cap. 45.* na loquuntur, ac durus fit eis pecten & pubes vnà cum vehementi dolore, & egerendi appetentia, velut in tinesmo fieri solet: quod verò egeritur, tenue est, & subsidentiam non habet: aliquando & inflatiónes sequuntur, & aluus adstricta est, intestino recto ob inflammationem vesicę compresso (Aetio *Lib. 11. c. 25.* teste.) Inter omnes autem morbos, qui circa vesicam oboriuntur, grauissimus & maximè mortife- *Prognostica.* rus inflãmatio existit (eodem Aetio auctore.) Hinc sequitur quòd, vt quibusdã visum est, inter omnes inflãmationes in vesica ortas, ea letalior sit, in qua vehementior excitatur dolor, febris acuta magis; ac cùm vrinę, tum alui deiectionis omnimoda suppressio: & è cõtra minùs letalis erit ea, in qua prædictorum signorum contraria apparebunt, etenim febris ex inflammatione vesicæ non absque ratione fit: & quantò illa maior est, & grauior, tantùm augeri febrem contingit ex Gale. auctoritate com. aphor. 44. 6. lib. Quantum verò ad eius curationem spectat, pauco cibo, ac potu asseruandi sunt ægri. Potus autẽ sit aqua hordei, vel aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctũ. Reliqua victus ratio è capi. de inflammatione renum petenda est. Cæterùm quantùm ad medicamentorum rationem attinet, primùm omnium aluus leni infuso clystere subluatur, & post stercorum eductionem oleum chamæmelinum, anethinum, aut in quo semen lini, vel althæa, fuerint incocta in intestinum solatij, & leniendi doloris gratia, iniiciatur. Et si nihil aliud prohibeat, confestim in morbi principio sanguis detrahendus est, ex Aetij, & Pauli decreto. Verùm quæ vena secari debeat, ambo subticuerunt. Circa quod id exequendũ esse censerem, quòd vbi multa *Curatio.* sanguinis copia redundarint, & vires copiosam ve- *Locus quæstio.* næ sectionem haudquaquam ferre possent, potissi- *Vena secta.* mùm in morbi principio, internam cubiti venam secare tutius erit, reuulsionis duntaxat gratia, postquam eodem die, aut saltem sequenti poplitis, aut tali vena, perpetuò rectitudinem seruando tutius secari poterit euacuationis gratia cũ deriuatione. Nec obstat Galen. documentum lib. de cur. ratione per venæ sectionem, & 13. met. vbi in inflammata *Li. de cur. rat. per venæ sect. ca. 18.* vesica poplitis, aut tali venam incidẽdam esse præcipit, namq; vbique locorum supposuit vires adeò esse robustas, vt per vnicam venæ sectionem ferre *13 meth. c. 11.* valeant, tum auersionem, tum euacuationẽ, vel (vt rectiùs dicam) euacuationem cum auersione simul, quo casu neque nos aliter exequendum esse fatemur: sed vbi vires (vt diximus) ferre tantam non valeant sanguinis euacuationem, tunc tutiùs esse audacter asserimus priùs cubiti venam è directo sitam internam secare, & demum eam, quæ poplitis, aut tali. A venæ sectione in decoctum seminis lini, fœnugræci, in hydrelæo pauco addito aniso, aut *Topica.* dauci semine insidere ægrum facito, admoneatúrque æger, quo in dicto decocto desidens mingat: & si imbecilla fuerit vesica ad expellẽdam vrinam

ægrum

ægrum ipsum, aut aliquem ex astantibus scitè, ac placidè pectinem premere oportet, neque id vltra modum, ne dolor inde intendatur, vt inquit Aëtius. Deinceps vesicæ locos irrigato ex oleo chamæmelino, anethino, seminis lini, aut eo in quo althæa fuerit incocta. Itē fomenta adhibeantur per aquam & oleum in vesicis semiplenis admota, aut spongiis: & vbi hæc non suffecerint, cucurbitam circa pectinem, aut pubem vnà cum scarificatione affigemus. Quòd si neque sic medicamentis malum cedat, præstabit papaueris calicem, simul cum oleo incoquere, & adipem anserinum, & gallinaceum in ipso oleo eliquatum simul infundere, vt eidem Aetio visum est, qui etiam Rufi auctoritate, vehementioribus existentibus doloribus, opiatis medicamentis vtitur ex opio, modica myrrha & croco composito medicamento, lanæque illito, ac in podicem indito. Similiter cataplasmatibus vtendum esse cēset ex cruda hordeacea farina, capitibus papaueris, hyoscyami foliis, ac modico mandragoræ succo adiectis. Si verò vrinæ suppressæ periculum vrgeat, necessariò ad catheteris vsum confugimus, non quòd affectionis molestiam tollat, sed vt vrgentem vrinæ suppressionem corrigat, & à præcipiti periculo liberet, vt liquet ex eodē Aetio, quanquam periculo non careat catheteris immissio: in viris dolorem siquidem exacuit, & inflammationem auget: mulieribus verò ipsum adhibere nihil absurdum. Breuis enim in ipsis vrinæ meatus existit, & recta situs vt citra dolorem hoc molimē admittant. At post vrinæ prolectationem, rursus ad eadem mitigatiua auxilia accedendum, vsquequo inflammatio soluatur, aut suppuretur, vt eidem Aetio visum est. Verùm vbi ad suppurationem vergat, eadem iuuanda erit cum his, quæ in aliarum partium inflammationibus ad suppurationem vergētibus conscripsimus. Et post maturationem, si non disrumpatur abscessus, eisdem quoque naturę opitulandum erit pro eius disruptione, quo disrupto, quam præcipiemus in sequenti cap. vlceris curationem conuenientem esse in confesso est.

Loco citato. — *Loco citato.* — *Ibidem.*

Περὶ ἑλκώσεως τῆς κύστεως. *Id est, De exulceratione vesicæ.* CAP. XCIII.

NOn rarò etiam contingit vesicam ipsam exulcerari, quod quidem significari poterit ex his, quæ Hipp. conscripsit aph. 81. lib. 4. cùm dixit. Si sanguinem, aut pus minxerit, ac squamulas, & grauis odor adsit, vesicę exulcerationem significat. Verùm Paulus ex dolore vehementi in pube, & imo ventre, vrinæque difficultate, & ex pure, quod vbi redditum est, subsidet, squamulisque fœdi odoris, vel laminis similibus, vesicam exulceratam indicari scriptum reliquit, eodem cap. 45. lib. 3. & si eadem scabie laborat, furfuracea subsidētia significabit, quēadmodum idem Hippoc. aphor. 77. 4. lib. decretum reliquit, cùm dixit, Quibus cum vrina crassa furfurea quędam simul exeunt, his vesica scabie laborat. Quo loco Galenus animaduertebat verbum illud, crassa; namque cum vrina tenui furfurea quędam ferri possent ex venis ipsis earum tunica affecta, vel sanguine, qui in ipsis continetur a febre ardēti perusto. Dignoscitur itaq; vesica exulcerata ex ea excrementorū qualitate, quæ partibus adhærētia essentiæ proprietatem obtinent. Cuius generis est id quod Græcè ἐσχάρα, Latinè crusta seu ramentum dicitur, lamarum speciem referens Gale. auctore 1. de locis affect. cap. 1. Similiter a dolore cum pruritu, nam vehemens tormentum in pube, imóque ventre sentiunt ægrotantes, ac etiam ex actione læsa, quoniam vrgebit vrinę difficultas, ex Pauli testimonio. Sed quoniam nō satis est ad affectæ sedis inuentionem ea duntaxat symptomata, quæ in pręsentia infestant, intueri, vt idem Galenus fatetur 6 de locis affectis, cap. 5. sed ex his, quæ præcesserunt, subinde definimus, ea de re id quoque inuestigari debet, vt certior dignotio fiat, num videlicet æger circa vesicæ positū simul cum horrore, ac febre dolores præsenserit, interrogando. Cum quibus etiam indiciis nonnihil confert, si id quod excernitur, sit cum ipsis vrinis confusum, an contrà. Nam id aliquādo quidem exactè commixtum videtur, aliquādo mediocriter, interdum vel nullam habet mixtionem, vel quodāmodo superfertur, vel solū excernitur. Quapropter Galen. non ab re eodem 6. de locis affectis, cap. 5. de vesicæ affectibus verba faciens, dicebat, quòd vesica suppurata solum pus sine vrina excernitur, licet citato libro, cùm de colis affectibus loquitur, deprehendi manifestè, atque secerni vlcus penis ab eo quod in vesica ortū est, pręceperit, quoniam in primo protinus exitu signum vlceris apparebit, vrinā præueniēs, si in pene sit ortū, quod verò à vesica egreditur, vrinę admixtū videbitur. Nono etiam de compos. med. secundum loc. cap. 8. discerni dicebat corpuscula, quæ excernūtur ex exulcerato pudēdo, ab eis quæ ex vesica feruntur, quoniam illa statim circa primum exitum apparēt, verùm quæ ex vesica delata ipsis vrinis admixta sunt: quanquam si interea ramentum, seu pus vrinæ admixtum excernatur in vesicæ vlceribus, confestim tamen, vt inquit Paulus vbi redditū est, subsidet, licet interim eueniat vt solum pus sine vrina etiam excernatur, vel nullā habens commistionē cum ea, quemadmodum sępenumero accidit in penis vlceribus; & propterea idē Galenus addidit, vt faciliùs vnum ab altero discernatur, quinetiā assiduè inter meiendum mordicus dolent pudendorum vlcera; præcipuè cum vel crustula, vel sordibus solutis pura fuerint: id quod in vesicæ vlceribus haudquaquā fit, nisi iuxta collum eiusdem vlcera consistant, vt inquit Aetius. Tunc etenim mictionis tēpore duntaxat, & maximè vbi mingere cœperint aut cessauerint, dolor sentitur, atque id ampliùs contingit, si vrinæ sint acriores, vt ipse inquit cap. 29. libri 11. Quare licet in vlceribus, quæ in pene fiunt, etiam sine vrinis, & pus, & sanguis exeat, vt plurimùm (eodem Galeno teste comment. aphoris. 75. 4. lib.) nihilominus & simul cum eisdem vrinis statim circa primum exitum, quandoque pus emittitur, & si cum eis nullam habeat mixtionē, quemadmodum de vesicæ vlceribus diximus. Sic etiam in vesicæ vlceribus euenit, interdum quòd vrinę admixtum videatur id excrementum, quod vlcera comitari solet, confestim tamen subsideat, vt inquit Paulus, idque sæpius accidit, interdum etiam, vel nullam habet mixtionem, vel quodammodo superfertur, vel solum sine vrina excernitur, vt idem inquit Galenus. Attamen vtra potiùs istarum partium fuerit exulcerata, dolor, qui in differentibus accidit locis, & proprietas eorum, quæ cum vrinis excernuntur, indicabunt, quemadmodum idem Galenus scriptum reliquit comment. præcitati aphoris. 75. 4. lib.

Signa vesicæ exulceratæ. — *cap. 5.* — *6. de loc. aff. cap. 5.* — *6. de loc. aff. cap. 5.*

Pro

Quibus in dignoscendo sit vlcus vesicæ à penis vlcere.

Pro discernenda exulceratione renum, aut vesicæ, quod quidem indiscriminatim Hipp. in eodē apho. cōscripserat, sic dicens, si sanguinem, aut pus mingat, aut renum, aut vesicæ exulcerationem significat, aut saltem ex dolore cum positu, illud discerni poterit, vel dicas aliud esse, si pus ex vesica excernatur, eadem suppurata, & aliud si tamētum ex ipsius vlcere: nam primum relatione ad alias superiores partes suppuratas, quæ per vrinam expurgari possunt, solùm sine vrina excernitur, vt inquit Gal. licet non semper, quod in aliis superioribus partibus haudquaquam euenit. At ramentum si ex eiusdem vesicę exulceratione secernatur, collatione facta ad penis vlcera vrinæ admixtum videbitur, præuenire autem cōsueuit vrinam in penis vlceribus, ac protinus in primo exitu apparere, quamuis etiam idem ramentum in vesicæ vlceribus, relatione ad alias exulceratas partes seipsa superiores, interdum vel nullam habeat cum vrinis mixtionē, vel quodammodo superfertur, vel solum excernitur (eodē Gale. teste. Itaque relatione ad penis vlcera, vt plurimùm vrinæ admixtum videbitur ramētum ex vesicæ vlceribus desidens, quia non protinus in primo exitu apparebit, aut vrinam præueniet, vt in penis vlceribus contingit. Verùm collatione ad alias superiores partes facta, vel nullam habebit mixtionem, vel quodammodo superfertur, vel solùm excernitur, vt diximus, quia neque exactè, neque mediocriter cum vrina permixtum videbitur, sed vel nullam, vel exiguam cum vrina mixtionem habebit. Cęterùm cum vesicæ vlcus morbus sit in soluta continuitate, tum ex iam dictis, & etiam ex his, quę dicemus, dignosci poterit. Propterea omni tempore dolor acutus comitatur ægros, maximè verò mictionis tempore, & excretionis putris: assiduè etiam decumbunt, & neque erecti stare possunt, neq; reclinati quiescūt ægri, siquidem dolores acuti sunt, & vlcera iniucunda, partim quòd vrina assiduè ea contingat, partim quod ea natura acris existat, neque quamuis plurima excernatur, vniuersa vesica vacuari potest, sed semper ex vrina quidpiā in ipsa relinquitur, quod continuè vlcera contingit, vt ait Aetius, & siquidem sordida fuerint vlcera, fæculenta, vt idem fatetur, simul excernuntur, & mucosa, & quæ crassam subsidentiam ad modum furfuris habent, aliquando autem & pelliculæ tenues ad modum foliorū, & lamarum, cum vrina excernuntur. Si verò serpendo depascant vlcera, subcruenta excernuntur, & saniosa, & fœtentia: adhæc accedunt vrinæ emittendæ difficultas & pudendi arrectio, & petulantia, & dolor non solùm cùm vrinæ meatus fuerit affectus, sed etiam cùm tale quidpiam in profundo existat. Atqui cognosces num in profundo, siue iuxta vrinæ meatum sit affectus, ex en, quòd si in amplitudine sua vesica sit affecta, dolor circa pubem consequitur. Si verò iuxta ceruicem vesicæ vlcera consistant, tempore mictionis tantùm, & maximè vbi mingere cæperint, ac cessauerint, dolor sentitur, atque id amplius contingit si vrinæ sint acriores, vt superius dictum est, ex eiusdem Aetij testimonio. Contingit autem ipsam exulcerari, aut propter præcedentem abscessum, aut ob tuberculum, quod præcessit, aut ex ruptura, seu ob fluxionis rosionem, aut alia simili quapiam causa, ex eodem auctore. Quomodo autem diuersæ iam dictæ causæ discernātur, ex propriis earundem iudiciis promptè percipies. Omnes autem ferè qui

Vlceris vesicæ alia signa.

Loco interno.

At in eius cauitate, seu ceruice fuerit exulceratio, signa.

vesicæ vlcere laborant, ab indesinēte dolore, febribus, vigiliis, & colliquatione perimūntur, alij quidē citiùs, alij tardiùs: & propter hoc ipsum, & quoniā neruosa est vesica ipsa, insanabilia vt plurimum eius vlcera existunt: periculosiora autem sunt, quæ ex erosione sunt orta & modica spes est ea restaurād., vt eidem Aetio visum est. Verum vlceribus existētibus in eius ceruice, quoniam nō neruosa eatenus, & exāguis est, veluti eius cauitas, sed carnosa, haud ita periculosiora sunt, neque ad curationem difficillima, queadmodū de eius discissione com. aphoris. 18. 6. lib. Gale. sentiebat. Qua de re tum propter hæc vlcera, tum etiam quoniam sæpe præter expectationem quædā eueniant cura aggrediēda erit, per quam si nihil aliud, certe accessorij dolores minuentur, vt etiam apud Aetium legitur. Primùm igitur æger vt decumbat persuadendus est, & in lecto qui etiam toleret, idque maximè si febres simul adsint: deinde remedia intermittentibus febribus adhibenda sunt, maximum verò id fuerit lactis potus: neque scio, an post vllum aliud remediū secundo loco id sit habēdum, nam & asperitates lenit, & exulcerationes eluit, aliasq; affectiones extergit, vt ex eodem Aetio liquet. Eligatur autē lac asininum præsertim, aut caprillum pauco adiecto melle rosaceo. Reliqua victus ratio seruanda erit, prout capite de vlcere renum instituimus, adeò vt ex ea vrina acris nō fiat, & propterea mordeat, ac irritet vlcera. Quod ad medicamentorū aliorum rationem attinet, illud primò animaduertendum erit, quòd vbi ob humorum acrium fluxionem exulceratio fiat, iidem primò præparandi, ac purgandi sunt, deinde ad vlceris curationē deuenire. Similiter si cum inflammatione, aut vehementi dolore vlcus compbcetur, primò namque eisdem affectibus obuiādum erit, deinceps vlceris curationem aggredi. In quem vsum in vesicam mulsa dilutissima infundenda est, vel lac cum pauculo mellis, aut cum cucumeris semine, seu candido oui liquore, cum pompholyge, vel simili um medicaminū aliquo, ex Pauli sententia. Sit autem lac asininum præcipue, aut caprillum, cum quo mellis rosacei pauxillum adiicere poteris, vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, plātaginis foliis, ac radice glycyrrhizæ, cui paululū mellis, aut mellis rosacei admisceto: & si acrimonia cōsequatur, optimum amylum addendum erit, aut seminis althææ, maluarū, cucumeris, vel fœnugræci cremor: interim etiam, & seminis papaueris. Et vbi eadem vlcera sordida fuerint, magis quę repurgandi vim habent pharmaca infundenda sunt, augendaque mellis, aut mellis rosacei quātitas, mordacitatis etiam tempore instante. In intestinū quoque per sedem ptisanæ succus infundēdus est, & seminis lini succus, & cucumeris semen decorticatū tritū cum lacte, rosaceo oleo ad singula instillato At si exulceratio pascendo serpat, subadstringentibus medicamentis ab extra adhibitis vtendum est, atque his quidem calidis actu, vt ob calorē quidem partes circum dolitantes leniendo iuuent: ob potestatem autem ipsorū vicinos locos exulceratiunem depascere prohibeant, sunt autē hęc vua passa, palmæ, gallæ, malicoriū, alumen, acacia, hypocistis, & similia. Singula autē ex his aut pollinis excipiantur, aut cataplasm. tis ex loliacea farina; decoctio autē fiat in posca, vt præcipit idem Aetius. Similiter etiā in vesicam infundatur lac recens mulctum, per se, aut cum amylo, rosaceū optimū recēs, tepefactum:

Prognostica.

Curatio.

Lactis potio.

Reliquorū medicamentorum ratio.

Cùm verò repurgata fuerint vlcera, adiuuare oportet, quò ad cicatricem perducatur, atque id per insessus adstringentes, & eiusdem facultatis epithemata: in quem vsum emplastrum ex ouis, hordeo vsto, & cadmia, tripla eorũ parte cum cerato myrteo, aut rosaceo contemperata commodè superponitur. Nec minùs confert si medicamẽtum ea amylo, sarcocolla, & cerusa, pauxillo oleo rosaceo, & cera additis, & cum lacte dissolutum iniiciatur in vesicam, generosiúsque euadet, si vstum plumbum, ac thuris corticem adiicias. Cæterùm si ad multum tempus exulceratio perseueret, quemadmodum in plerisque fieri consueuit, tunc sanè exacerbationes, & interualla, siue remissiones ęgros apprehendunt, quare in exacerbationibus quidem cataplasmata, & fomenta & irrigamenta leniendi vim habentia adhibeantur. Remissionis verò tempore, ductu ad destruendum malum apto vtendum erit, quemadmodum ab eodem Aetio decretum est, neque alia ratione vesicæ scabies curabitur, quam simili victus ratione, ac medicamentis detergentibus, atque exiccantibus citra morsum.

Περὶ γονοῤῥοίας. *Id est, De seminis profluuio.*

CAP. CIIII.

Quemadmodum omnia corporis nostri excremẽta duobus modis vacuantur, interdũ enim à continentibus ipsa corporibus excernuntur, interdum sponte profluũt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipsis corporibus cõtineri non possunt, ita quoque de semine dicendum est, Galeno auctore sexto de loc. affe. c. 2. quanquam semen ipsum à reliquis differat excrementis, vt quę inutilia sint, ipsum verò vtile, ex omnium philosophorum, ac medicorum consensu. In omnibus igitur excrementis vt excernere tempestiuè, ita continere cùm oportet, naturæ officium est. Fit autem secretio aperto fluxionis meatu, ac reliquo conceptaculi spatio, & contracto, & ad apertũ iam meatum quicquid in continente spatio continetur, impellente. Retentio verò fit cum clausus permanet meatus, & contentum à continente haudquaquam impellitur, sed contra comprehenditur, atque retinetur. Hoc modo in his, qui integra valetudine degunt, contenti humores in cauis instrumẽtis naturaliter, & excernuntur, & retinentur. At in illis, qui præter naturam se habent, retentio ob excretricis facultatis imbecillitatem, excretio verò ob retentricis infirmitatem euenit, aut ob aliquam dispositionem, quę haud secus quàm naturalis ipsa excretoria vis partes mouere possit. Hoc itaque vitium circa seminis excretionem sæpenumerò contingit, quod à Græcis γονοῤῥοία, à Latinis seminis profluuium appellatur, nomen si quidem compositum ex γόνη, quod semen genitale, & ῥέω, quod fluere significat, quasi dicas seminis profluuiũ dixeris: semen autem modò γόνη, modò γόνος, a Græcis nominari solet, vt liquet ex Galeno citato li. sexto de locis affectis, cap. vlt. Est autem (vt ipse inquit) affectus hic seminis excretio inuita, quam etiam inuoluntariam nominare licet, sed manifestiùs dixeris seminis esse assiduam excretionem, cole haudquaquam extento, quam descriptionem confirmauit Aetius cap. 33. libr. 11. cùm dixit, profluuium seminis excretio est eius præter voluntatem citra pudendi tentionem: & Paulus cap. 55. libro tertio, asserens, quòd seminis profluuium est inuita, ac præter voluntatem excretio, quæ cõtinuè naturalibus non intentis ex retentricis naturæ facultatis imbecillitate prouenit, quòd sine venere, sine nocturnis imaginibus sic fertur, vt interposito spatio tabe hominẽ consumat, Celso auctore cap. 21. lib. 4. Cùm autẽ in spermaticis vasis succus hic spermaticus congeratur, & propterea flexus multos instar capreolorũ quotundã varie implexorũ retineantur, vt diutissime, qui ad testes ferũtur, sanguis, & spiritus detineantur, ac concoquãtur, idque clarè cernas eum inspicies, qui in primis flexibus habetur humorem adhuc sanguinem esse, in sequẽtibus deinceps magis, magisque albescere, quoad in omnium postremis totus albus omnino fuerit redditus, qui flexus postremi in testes terminantur, quique iterum cùm laxi sint, & cauernosi, humorem, qui in vasis cœptus erat concoqui, excipientes, & ipsi rursus perconcoquant, vt liquet ex Galeno 14. de vsu partium cap. 10. Propterea non ab re in hac affectione sola vasa spermatica affici manifestum est, vt citato loco legitur, & sexto etiam de locis affectis, cùm dicit, Igitur gonorrhœa instrumẽtorum seminis affectio est, non pudẽdorum, quæ seminis genitalis via sunt qua excernitur. Id etiam confirmauit Aetius paulò ante citato loco: in ipsis namq; & generatur, & cõtinetur naturaliter genitale semẽ. Quod verò symptoma sit in genere excretorum immodicè, tertiò de cau. symptom. cap. 4. à Galeno scriptum est. Atqui dignoscitur ex eo, quòd semen profluẽs aquosum, ac tenue existit: excernitur etiam citra appetentiam coeundi, & vt plurimùm citra sensum, quandoque verò cum voluptate quadam promanat, corrumpitur etiam sensim vniuersum corpus, ac gracilescit, præsertim circa lumbos, Aetio teste. Os quoque ventris quibusdam resoluitur, & toto corpore non solum relaxantur, imbecillique fiunt, sed etiam sicci, graciles, pallidi, cauisq; oculis cernuntur, vt colligitur ex Galeno sexto de sanitate tuenda. Consequitur autem seminis profluuium ad retẽtricis in vasis seminariis facultatis imbecillitatem, vt inquit Aetius, seu potius resolutionẽ eiusdem facultatis, ex Galeni testimonio, quam facultatem imbecillam reddere possunt excedentes omnes intemperaturæ, præsertim hũmida, aut calida, seu quę ex his conflatur. Id verò ex propriis earundem intemperierum signis distinguere poteris, simul cum totius corporis natura, ac præcedente victus ratione. Interim autem contingit quòd à copia ipsius seminis eandem retentricem facultatem vasorum seminariorum grauante, vt semen ipsum retineri haudquaquam possit, & sic inuolũtariè excernatur. Coaceruatur autẽ talis seminis copia eis, qui venerem exercere consueuerunt, & crebriorẽ vti concubitu, demum verò cõtinentius, & purius, innocentiúsque degant, vt refert Alexander cap. 9. lib. 9. Interdum autem ex seminis acrimonia, ac tenuitate, adeò vt eam continere non possit eadem contentrix facultas, etiam excitatur seminis profluuium: id quod ex seminis colore, ac substãtia, quoniam biliosus, atque tenuius apparebit, iudicabis. Ad hæc prægressæ causæ, tum victus, tum superior vita illud manifestabunt, necnon mordax, atque præcalidũ inter emittendũ semen sentiunt. Verum magna ex parte ob retẽtricis facultatis imbecillitatem eorundem vasorum seminariorum propter aliquam intemperiem gonorrhœa excitatur, eodem Alexand. auctore. At quoniam cum nil inter [illegible] quòd

Quomodo expulsio, & retentio naturaliter fiat in rum, quæ in cauis instrumentis cõtinẽtur.

Quomodo in his qui præter naturam se habent.

Seminis profluuiũ quid sit.

Quæ pars afficiatur in seminis profluuio. 6. de loc. affect. cap.

Qui affectio præter naturã sit.

Loco citato.

Causæ. Aet. li. 11. cap. 33. Gal. 6 de loc affect. cap. 1.

Lib. 9. c. 9.

inuitis quoque ſemen excernatur non ob retentricis facultatis infirmitatem, ſed ob aliquam diſpoſitionē, vt diximus, quæ haud ſecus quam naturalis ipſa excretoria vis partes mouere poteſt, propterea id quoque dignoſcendum erit; quanquam alia quędam differentia gonorrhϾ exiſtat hæc, contrario modo eueniens, quàm ante dicta. Nam illa cole haudquaquam extento (vt diximus) prouenit, quādo videlicet ad retētricis facultatis imbecillitatem refertur, hæc verò rigido, ſeu tento quodammodo pudendo fit, & velut conuulſio quædam eſt Galen. teſte ſecundò, de cauſis ſymptomatum, cap. 2. Excitatur verò cùm quaſi conuulſioni quid ſimile inſtrumenta patiuntur, vt ipſemet teſtatur tertio de cauſis ſympto. cap. 4. Euenit autem vbi aliquis vel comitiali morbo, vel conuulſione violenter ittuente fuerit correptus: quamuis haudquaquā abſurdū fuerit in ſeminariis vaſis, & quidem ſolis aliquādo eiuſmodi diſpoſitionem excitari, quando videlicet conuulſioni aliquid ſimile patiantur, quod idem Galenus confeſſus eſt præclaro libro ſexto de loc. affe. ca. vlt. quemadmodum alias quoque partes aliquādo videmus vt manus, aut pedes, aut digitos cōuelli, modò ſimul cū vniuerſi corporis cōuulſione, modò ipſis ſolis affectis. Percipies autem hanc differentiam gonorrhϾ, licet ferè impropriè gonorrhœa dicatur (ea propriè, & verè exiſtēte, in qua cole haudquaquam extento ſemen præter volūtatem emittitur, vt diximus) quoniam rigido, ſeu extento pene, licet inuoluntarie ſemen emittitur, & vbi citra morbum comitialem, aut aliam vniuerſalem cōuulſionem id fiat, nullum dictarum aderit affectionum indicium, ſed ipſa vaſa ſeminis duntaxat conuulſioni ſimilem diſpoſitionem patiuntur, quæ diſpoſitio nō alio modo generari poterit, quàm conuulſio quæuis alia particularis, potiſſimùm autem à flatuoſo ſpiritu ortū habet. Cæterùm ſeminis profluuiū licet in omnibus ætatibus oriri poſſit, maximè tamen contingit pubertatem trangreſſis citra decimumquartum annum, vt inquit Aëtius: quod item nō ſolùm viris, ſed & mulierculis accidit, licet in fœminis ægrè tollatur affectio, vt ipſe refert. At quòd mulieribus tale vitium excitetur, lib. ſecundo de ſemine, cap. 1. teſtatur Galen. exemplo mulieris, quæ vteralibus morbis vexabatur, cui in vuluam priùs deinde ex ea foras, & copioſiſſimū, & craſſiſſimū ſemē effluere viſum eſt, tale autem collectum erat, propterea quia diu vidua permanſerat. tempore autem, quo ipſum emittebat lumborum, manuū, & pedum diſtentiones quædam eandem inuaſerāt, adeo vt conuulſa eſſe videretur, vt ipſe inquit. In vniuerſum autē pro ſeminis profluuij curatione refrigerantibus, atque exſiccantibus, cū cibis, tū medicamētis vtēdū eſt, & potiſſimùm in quibus & ſeminis copia, & facultas retētrix infirma eſt, vt teſtatur Alex. quoniam cura huius affectionis cōmunis eſt cum ea, quæ in omni fluxione adhibetur, Aëtio auctore: & propterea (vt ipſe inquit) vniuerſam victus rationē reſiccatoriā, & adſtringentē cōſtituere oportet, & ſimilibus quoque medicamentis vti. Aër itaque eligatur ad ſiccū, atque ad frigidū vergēs, ſomnus ſit moderatus in cubili frigido, nō valde molli: decubitus vt plurimū fiat in latus dextrū, vel ſiniſtrū, vitata forma ſupina, ne lumborū arteriæ inde ſupercaleſiant, quibuſdam etiam herbis arefactis ſubſtratis, quales ſunt portulaca nymphæa, ſolanū, vmbilicus veneris, lactucę roſæ, ac viticis folia, & reliqua huiuſmodi. In quiete quoq; circa initia taliter affectos aſſeruare oportet, nā poſt prima morbi tempora exercitijs ægros committere cōuenit: quibus totū corpus parteſque affectę cōfirmātur, vt Paulus teſtatur. Alui excremēta quotidie excernātur natura, vel arte, lenibus videlicet clyſteribus. Abſtineant quoque a ſpectaculis, & lectionibus, quæ venereæ rei viſum in memoriam reuocare poſſint, quinimò omnem de rebus venereis cogitationem excludere oportet, Aëtio teſte. Quod ad cibos attinet, paucis vtendū eſt, atque eis, qui ægrè corrumpuntur, & difficulter permutantur, ac reſiccandi vim habeant, vt idem Aëtius teſtatur. Vitādi autem ſunt flatuoſi, ac etiam valde calidi, nā velut ſemen generant cibi, qui bene nutriunt, & flatuoſi ſunt, ac totis ſubſtantiis familiares, & medicamēta flatuoſa, & calida, ita extinguunt ipſum deſiccantia, & refrigerantia omnia, quæve totis ſubſtantiis ſunt cōtraria: etenim quæ refrigerare ſunt nata, tū edūlia, medicamenta ſemen cogentia, incraſſantia, ſtabile reddentia, vim habēt ipſum ſupprimentem, nō autem corrumpētem. velut eſt lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, cucumeres: quæ verò reſiccant, prorſum ne eſſe quidem ſemen permittunt, vt nymphæa: & etiā ſi calida ſunt natura, velut ruta, quemadmodum Gal. lib. quinto de ſimplic. med. facul. ca. 21. ſcriptum reliquit. Qua de re vbi tenue, acre, ac bilioſum ſemē, quod emittitur, fuerit infrigidantibus, magis quàm reſiccantibus tum cibis, tum medicamentis vtendum erit: nam hi contemperantia, refrigerantiaque exigunt, vt genitura ſenſim craſſior, & tēperata reddita nō ampliùs effluat, cum prædictis autem cibis viticis, ac canabis ſemē præſertim toſtum, rutæ item ſemē, ac folia lactucæ ſemē cauliculi, nymphææque radix, ac ſemen præbenda ſunt. Potus ſit aqua frigida, præſertim pluuialis, vel pro communi aqua, ea in qua ferrū ſæpe extinctum fuerit, præbeatur, auctore Aëtio. A vini potu, potiſſimùm multo, ac acrium rerum vſu abſtinēdum eſt. Mox quoque quod ad medicamētorum rationem attinet circa lumbos, & pubē medicamērū ex roſaceo, maximè ex omphacino apparato, ac pauco vino cū linteis lineis ſæpius applicari debet. Similiter ſi in melino, aut œnanthino oleo, pauco vino addito madefiant: neque ineptæ erunt, ſi ſpōgiæ poſca imbutæ adhibeantur, dein cataplaſmate vtare ex palmulis, malis, acacia, hypociſtide œnanthe, rhoe, & ſimilibus: necnon inſeſſibus vtendum erit ex lentiſci, rubi, myrti, & id genus aliorū in vino auſtero, ſiue diluto, aut etiam ipſa aqua decoctis ex communi conſenſu Pauli, & Aëtij. Quanquam vbi ob ſeminis tenuitatem, atque acrimoniam fiat tale profluuium, etiam temperatis balneis vti conuenit, vt Alexand. viſum eſt. quinimò ad frigidę lauationem confugere non inconuenit, maximè ſi medicamentaria qualitate aqua prædita ſit, velut ſunt in albulis aquæ ſapore ſubſalſo, & tactu lactei teporis, ex Aëtij teſtimonio: in quē vſum magnoperè cōmendo naturale balneū puteolorū, quod vulgus balneolum appellat, modo eius actualis caliditas fuerit tepida aut infrigidet. Per internalla etiā vnguenta adhibenda ſunt, eáque componenda ex cera, & roſaceo, ſucco aliquo adſtringēte, aut refrigerāte adiecto. Succi verò apti ſunt, ſucens ſempervivi, ſolani, vmbilici veneris, ſāguinariæ, nymphęę, portulacæ, lactucæ, & alij huiuſmodi. Verùm ab aſſiduo eorū, quę vehementer refrigerant, vſu, cum in

Alia differentia seminis profluuij. *Causa.* *Signa.* *Prognostica.* *Li. 11. c. 33* *Curandi methodus.* *Li. 9 c. 9* *Loco citat.* *Victus ratio.* *Lib. 3 c. 55* *Citato loco* *Loco citat.* *Medicamentorum ratio.* *Loco citat.* *Citato loco*

his quæ forinsecus apponuntur, tum etiam in his, quæ per hos exhibêtur, cauere oportet. Intus quoque sumenda sunt quæ semen extinguunt, veluti viticis semen torridum, aut folia, seu flores, similiter canabis quoque semen, aut lactucæ seu nymphææ semen, & radix, quæ cum vino nigro austero in potu exhiberi debent, ex Tralliani sententia. Vel ex aqua bibenda præbeantur, præsertim in qua ferrum sæpè fuerit extinctum, aut in qua fuerint decocta portulacæ, seu sanguinariæ folia, iis potissimùm, in quibus semen biliosum, ac acre reperitur: quibus etiam confert corticem radicis alicacabi cum eadem aqua bibendum exhibere. Valet quoque peculiariter ad hoc non solùm temperamento, sed tota ipsius substantia, licet calida sit ruta, (vt idem Alexander inquit) nanque ea comesta semen coagulat, & corrumpit, vt refert Aëtius. Optimum quoque censetur (vt liquet ex eodem auctore) laminam plúbeam lumbis supponere tum eorum, qui in somno, tum qui aliàs semen profundunt, multum enim refrigerare consueuit. In his verò, qui plumbi duritiem ferre non possunt, ex prædictis herbis refrigerantibus quædam arefacta substernantur: quibus etiam viticis folia, rutæ, ac calaminthę commisceātur, maximè verò & rosæ, prosunt enim hæc citra renum læsionem, nam vehementer refrigerationes eorum, quæ lumbis subduntur, renes iniuria afficiunt, vt ipse inquit: quanquam ante eum Galenus non modo hæc, sed nonnulla alia, quæ conferre plimus medicamenta sexto de sanitate tuenda, cap. 14. scripta reliquerit: quo loco etiā assiduum vsum seminis viticis, ac etiam rutæ pro cibo commendauit, idque magnoperè conferre cuiusdam experiētia comprobauit. Nos verò tanquam experientia combrobatam, quibus vti consueuimus medicamenta quædam cōscribemus, inter quæ syrupos est qui recipit sanguinariæ, acetosellæ, plantaginis, cuiuslibet P. j. portulacæ, capreolorū vitis, vmbilici veneris, & rubi ana manip. j s. myrtillorū, seminum coriandrorum præparatorum, ac seminum papaueris albi, singulorum vnc. s. foliorum lactucæ, florum nenopharis, boraginis, & violarum ana manip. s. foliorum rutæ, viticis mēthæ, ac calaminthæ siccorum ana drachm. 4. bulliant secundum artem in aqua pluuiali quantum satis sit, de qua recipe li. iiij. deinde succi rosarum rubearum, granatorum, & pomorum acidorum ana lib. s. adiecito, & cum saccharo, exiguóque aceto fiat syrupus, quo vtatur æger, sæpiùs singulis diebus vnc. 2. vel. 3. absorbens. Item pastilli hoc modo confici poterunt. Recipe seminis rutæ, agni casti & vrticæ ana scrup. s seminis lactucę, portulacæ, plantaginis, & papaueris albi, singulorum scrup. j. seminum coriādrorum præparatorum, & canabis torrefactorum ana grana iiij. diacalaminthæ drac. a. cornu cerui vsti, seminis rosarum, santalorum, & corallorum rubeorum ana grana vij. seminum melonum dra. 3. sacchari dissoluti in aqua rosarum, quantum satis sit, formentur pastilli, quorum vnum cum pauco vino rubeo adstringenti, aut pauca aqua, in qua sæpiùs ferrū fuerit extinctum, aut etiam eisdem simul permixtis assumant pro qualibet vice. Vnguentum etiam, quo vti cōsueui, tale est. Recipe olei rosacei, omphacini, cytoniorū de neneuphare, & myrtini ana vnc. j. cremoris seminis lini, & seminū cytoniorum extracti cum aqua rosacea ana voc. s. foliorum rutæ, agni casti, & menthæ siccorum, ana drac. s. succi polygoni, portulacæ, & semperuiui ana vnc. j. s. pulueris corallorum, & santalorum rubeorum, sanguinis draconis, & boli armeniæ, ana drac. j. ceræ quantum satis sit, & aceti parum misceantur, & fiat vnguentū. Verùm vbi rigido, seu intento pene seminis profluuiū fiat, si propterea quòd modo comitiali, aut alia vehementi conuulsione æger laboret, eueniat, his opitulandum est cum his medicamētis quæ prædictas affectiones curare valēt, quorum copiā propriis capitibus studiosi reperient. Neque tamē prætereundum circa lumbos, & pubem prædicta medicamēta adhibere. At si particularem quampiam dispositionem conuulsioni similem seminaria vasa patiantur, & propterea seminis profluuiū accidat, iis, quæ sequenti cap. de priapismo dicemus, vtendum erit, potissimùm si ex flatuoso spirito eadem in eis excitetur affectio, quāquam lētium decoctum in potu sumptum, præter id, quod semen extinguat, membri etiam tentiginem remittere, ac sedare valeat, vt quidam aiunt, ex Aëtij testimonio.

Marginal notes: Aet. li. 11. cap 34. — Lib. 11. cap. 34.

Περὶ πριαπισμοῦ καὶ σατυριάσεως.

Id est, De priapismo, & satyriasi.

CAPVT. CV.

INTER multa adeò, atque admiranda instrumenta, quæ ad generis propagationē à natura sunt comparata, nihil minùs admirabilē constructionem inspicias ipsius pudendi, seu colis: corpus siquidē neruosum, cauū, seu cauernosum & durum, ex osse quidem emergēs, nō aliter quàm reliquā alia ligamenta, eo duntaxat ab eis discrepans, quòd cauum, atque cauernosum sit, & propterea quòd eius vtilitas ita flagitabat vt 15. de vsu part. ca. 12. & 13. à Gal. scriptum est, cùm nāque libidinis impetu quispiam stimulatur volētibus oobis pudendum ipsum intendi debebat exactè, nedum coitus causa, sed vt semē quam longissimè ab eodem iaculetur, propterea eius essentia talis est, qualis in nulla alia nostri corporis parte est videre: neruosum siquidem corpus existens (vt diximus) ac omniquaque fistulosum & durum, excepta ea parte, quam glandem vocant: distenditur autem protinus vbi ad coitum animal insurgit à naturali facultate, quæ illum attollere potest, nam eas actiones, quarum gratia à natura partes institutæ sunt, protinus ab initio citra doctrinam aggrediuntur, cùm vsus requirit, eodem Gal. auctore sexto de loc. affe. c. 5. Verùm cùm sic extensus fuerit à vaporoso spiritu ab arteriis influente, in tumorem attollitur, atqui à spirito in tumorē ipsum attolli manifestè paret, iis qui celeritatē eius, & cùm intumescit, & cùm iterum residet perpendunt, spiritu eodē modo eius extensionem sequēte, quemadmodum pulmo thoracem, ob eam quam habet ad motum ipsius sequelam. Et ob hanc rem replentis fistulosum neruum spiritus vim, cùm ad coitum irrumpit animal, non ad arterias propriè referre debemus, sed ad eiusdem nerui propriam actionem, quæ ex propria eiusdem partis essentia proficiscitur, vt liquet eodem sexto de locis affectis, cap. vltim. etenim probabile est vniuersi corporis arterias eandem habere actionem, quippe cum eodem tempore totius animalis omnes inter sese similiter producātur. Itaque haudquaquam par esse videtur, vt arterię pudēdis insertæ aliam quampiā habeant facultatem præter eam, quā antea in toto corpore habebant, nisi quòd ampliora sint ipsis quàm cæteris arteriis ora, & quidē

inte

iure optimo ad celeritatem sequelæ, ad id quod euacuatur, sic præparata: semper enim natura quod vnicuique actioni vtile est, vndiquaque explere videtur. At quoniam quandoque euenit, vt nullo pręcedente ad libidem stimulo, atque desiderio, talis fiat pudẽdi, seu colis extensio in longitudinem, atque circulo quoque totus augeatur, propterea affectus quidam excitatur, qui à Græcis πριαπισμὸς, Latinè quoque priapismus dicitur, deducta denominatione à priapo, quem ita finxerunt, atque pictura descripserũt homines, quasi ei suapte natura huiusmodi coles esset; eodem Galeno auctore citato libro sexto de locis affectis, quem sectatus est Aëtius cap. 32. lib. 11. Est autem affectus hic (vt eidem Aëtio visum est) tentigo pudendi, atque auctio in longum & spissum, citra rei venereæ appetentiam, ex caliditate quadam acquisitia cũ inflãmatione quadam, & dolore locorum consistens. Paulus quoque capit 57. libri tertij, priapismum esse firmum genitalis incrementum, quod in longum, latumque intumescit citra veneris appetentiam, fatetur. Galenus autem citato loco priapismum esse dixit, cùm coles & in lõgitudine & circulo totus augetur nullo stimulante ad libidinem, aut desiderio, aut acquisititio calore, vt quibusdam accidere consueuit, qui supini decumbunt. Verum breuiori compendio (vt ipse inquit) dicere poteris, priapismum esse permanentem colis, aut auctionem, aut tumorem: & nono de compositione medicamẽtorum secundum locos, capit. 9. ait, Priapismus est auctio pudendi stabilis in longitudinem, ac orbem tumefacti citra rei venereæ appetentiam. consulto autem ab eo addita sunt verba illa, aut acquisititio calore, nam vbi ob supinum decubitum calfacti sunt lumbi, adeò vt coles extendatur, etiam nullo stimulante ad libidem desiderio, haudquam priapismus dicitur. sed par est (vt idem Galenus inquit) vt calfactis lumbis, & arterię etiam calidiores reddãtur, & propterea magis pateant earum ora, quamobrem non exiguam tunc spiritus essentiam in fistulosum neruum effundant, qui paulatim impleuis colem exiẽdit stimulãte ad libidinem ipso calore ob supinũ decubitum acquisito: attamen neque firmũ neque stabile tale incrementum erit. Quòd si cum eodem coli tumore, seu augmento eiusdem colis palpitatio contingat affectum non ampliùs priapismũ, sed satyriasim appellare consueuerunt, vt liquet ex Paulo cap 56. lib. 3. Quòd verò priapismus colis, seu pudẽdi affectus sit, ex Galeno patet sexto de locis affe. Ipse nanque siue præcipuo, & proprio affectu, siue secũdario, & per cõsensum afficiatur, prout diuersimodè affectio hæc generationẽ habet, vt dicemus: illudque cõfirmari poterit ex eiusdem functione læsa: erat autẽ eius functio, vt prurinus stimulato ad libidinem animali, distẽderetur naturaliter ab eius naturali facultate, cùm verò nullo præcedente desiderio, aut libidinis impetu, neque supino decubitu ipse inuitus distenditur, eius distentio præter naturam existit. At ipse affectus morbus est in magnitudine, seu quãtitate, nam ex inflationum genere existit, vt liquet ex eodem Gale. 14. meth. met. Præter autem iuitam erectionem ipsius pudendi priapismo laborantibus dolores contingunt, quales tetanaei habẽt, & ij qui reliquis membris distendũtur, etenim inflatum, & distẽtum pudẽdum ipsum conuulsionis modo afficitur. vt testatur Aetius. Atqui velut princeps causa auctionis eius, aut erectionis naturalis plenitudo existit, vel nerui ipsius fistulosi, vel arteriarum, aut etiam vtriusque cùm ex priore conditione mutantur (vt eodem sexto de locis affectis, scriptum est) ita quoque vel ob arteriarum ora immodicè patentia, vel vaporosum spiritum in fistuloso neruo ortum, hic affectus excitatur. Vtrum autem potiùs pro causa sit habendum inquirere oportet, præsertim ex iis quæ præcesserunt, & ex modo curationis, inquit Galenus, & quanquam ab vtrisque ipsum fieri posse existimauit, crebrius tamen ob arteriarum ora patientia sequi dixit: quippe cùm faciliùs sit ea distẽdi, quàm flatuosum spiritum in neruo generari, experientia item, nedum ratione illud comprobauit, cùm sæpenumerò fateatur se vidisse hunc affectum excitatum ob arteriarum iam dictam dispositionem, semel autem ob ipsius nerui præcipuum, ac proprium affectum, perpetuò tamen halituosi spiritus impletio affectum hunc excitat. vt decimoquarto methodi medendi tertio de causis symptomatum. cap. quarto, & nono de compositione medicamẽtorum secundum locos scriptum est; ex humorum viscosis, ac crassis per moderatam caliditatem, interim genito eodem halituoso spiritu. Verùm vbi in eodem fistuloso neruo flatuosus spiritus fuerit genitus, ex continua eiusdem, quę præcessit, palpitatione dignoscitur, quemadmodum è diuerso, vbi supramodum arteriarum ora, quæ ad pudendum deueniunt, fuerint patefacta, atque propterea affatim spiritus multitudo ad ipsum colem afluat, nullum tale symptoma præcedere solet. Incidunt autem quidam in talem affectionem cùm longo tempore præter consuetudinem à cõcubitu abstinuerint, si multo semine abundent, præsertim cùm non studeant, vt multa exercitatione sanguinis abundantia dissipetur: alij etiam, qui mali succi alimentis, ac acribus vsi sunt, atque etiam quidam vbi ante nequaquam coiugi consueuisset, in hanc affectionẽ incidit cùm duobus mensibus præcinctus peregrè proficisceretur, ex Galeni testimonio. Conficiendum itaque est iam dictis arteriarum ora nimis patefacta fuisse. Aliis, ob humorum copiam, seu vitium, & acrimoniam: aliis verò ob flatuosum spiritum, & sine ordine, & violenter vacuatum. Cæterùm ex quacunque causa arteriarum ora patefiant, adeò vt affectus hic generetur, colem secũdariò, & per consensum, non autem proprio, ac pręcipuo affectu laborare consonum est, quemadmodum si spiritus flatuosus in eo fuerit genitus, ipsum propriè, ac pręcipuè affectus infestat. Incidit autem hoc vitium non sanè multis, sed iuuenibus magis, quàm alij ætatibus, vt inquit Galenus 14. methodi med. cap. 7. Neque ipsum despiciendum erit, nam ex pręcipiti perire solent, nisi confestim eis auxilium feratur, vt Aëtio teste, cùm verò moriuntur, vẽtre inflantur, & frigidum exudant, id quod & eis euenit, qui aliis conuulsionis modis perimuntur. Quare de re pro eius curatione, & victus, & pharmaca exhibeãtur attenuatoriæ facultatis citra manifestam calfactionem, vt testatur Galenus nono de compositione medicamentorum secundum locos, ca. 9. Exhibendus itaque est victus, qui & flatui aduersetur, & siccet, ex auctoritate eiusdem, 14. meth. mederid, ca. 7. abstinendúmque à cibis calidioribus, qui materiã in spiritum resoluunt, aperiúntque arterias tẽdentes in pudendum, nec duntaxat ab eis abstinendum, verumetiam ab his, qui viscosum humorẽ pariunt,

cap. citato. Priapismus quid sit.

6. de sanit. tuend. c. 3.

Satyriasis quid sit.

cap. vlt.

Quæ pars in eo afficiatur.

Quis affectus præter naturã sit priapismus cap. 7

Lib. 11. c. 32.

Causæ. cap. eius.

Immediata præ, & primæ cau. sæ.

cap 7. 9 de comp. medic sec. loc. cap.

6 de loc. af. in fine.

Prognostica.

loco citat

Ratio victus.

riunt, aut multum semen efficiunt, vt Alexandro visum est: *Li. 9. c. 10* quinimò in primis morbis diebus vsque ad dies tres in inedia eos asseruare oportet: dein cibum paucum generis frumentacei, qui leniter attenuare valeat, citra manifestam calfactionem, atque omnino nihil inflantem exhibere conuenit, vt liquet *Loco citat.* ex Aëtio, eósque in aquæ potu continere, seu ea, in qua coriãdri semina præparata fuerint incocta. Motu quoque, & exercitio ægri vtantur, potissimùm patuæ pilæ, ac frictione partium superiorum. In latus item decumbant, substernédaque in strato sunt ea, quæ ad seminis profluuium dicta sunt. Similiter à spectaculis, narrationibus, turpi consuetudine, imaginatione, ac commemoratione eorum, quæ ad venerem excitare queunt penitus sunt arcendi: nam qui præter victum calidum, ac humidum, quo semẽ rursus gignebatur, etiam à turpibus desideriis non cessarunt, hi quoque post mortem rectum intentúmque habere pudendum deprehẽsi sunt, vt idem *Eodem li. 9 cap. 10* Alexander refert. Nulli etiam Venus prodest, nisi *& Paulus li. 3 cap. 57.* quibus ex huius abstinentia semen abundare cõniicimus, vt inquit Paulus, quemadmodum cuidam amico Galenus consuluit, modò post seminis excretionem, postea à narrationibus, spectaculis, ac meditationibus libidinem suscitare potentibus summoperè caueret, vt ab eodem sexto de locis affectis *In fun. medicamentorũ ratio.* scriptum est. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, priusquàm ad iam dicta medicaměta deuenias, totum corpus vacuare oportet, modo id capax vacuationis sit, ea tamen vtens vacuatione, quam cubans aptissimè sustinere possit. Et *Vena sectio.* quoniam iuuenibus magis quàm aliis ætatibus hoc excitatur vitium, vt diximus ex Galen. auctoritate, ea propter his sanguinis missio præcipuè est salutaris, ceu nec ætate eorum eam recusante, vt idem Galenus fatetur citato libro 14. meth. med. cap. 7. A principio itaque statim propter dolores, & inflammationes, ab hac affectione prehensos venam secare conuenit, potissimùm si multo semine abundãt, ac præter consuetudinem à venere se abstinuerint: secetur autẽ interna dextri cubiti vena, vtpote quę celerrimè, & plurimum ex iis, quæ principes sunt, partibus vena hæc corpus vacuat, vt quarto de ratione victus in morbis acutis, à Galeno decretum *cõmẽ. 24* est: necnon & ab inferioribus eadem promptissimè reuellit. Verùm vbi vitiosi magis succi in toto cor*Purgatio.*pore redundarint, purgatione vtendum erit, quamuis in priapismo vomitoriis medicamentis potius, quàm subducentibus aluum sit vtendum, ex eiusdem Galeni sententia præcitato libro 14. method. medend. capit. 8 & nono de compositione medicamentorum secũdum locos, ca. 9. Eandem quoque sententiam secuti sunt Paulus, & Aëtius, atqui licet ab efficacioribus purgantibus pharmacis in totum abstinendum sit, vt eidem Aëtio visum est, & potius vomitoriis medicamentis vtẽdum, auersionis in contrarium gratia, attamen vbi insuetus ad vomitionem fuerit æger, aut medicamentis vomitoriis vti recusarit, leuioribus quibusdã medicamẽtis aluum subducentibus, quæ vicinas partes fluxione haudquaquã infestent, vti poteris, cùm neque id etiam Galenus negauit. Ea sunt nostro æuo, quæ leniẽdo purgãt, veluti mel a͞ureũ, sacchatũ violaceũ, syrup. ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarum, & reliqua huiusmodi. Vel leuibus clysteribus *Clysteres.* aluum submollias per betæ, & maluæ decoctũ pauco mercurialis succo admixto, vt refert Aëtius. Animium autem acribus, atque efficacioribus, ne inflãmationes exacerbentur, cauere oportet, tam clysteribus, quàm purgantibus medicamẽtis. *Topica.* Nec minùs cauenda sunt, quæ vrinæ ciendæ facultatem habẽt, ex auctoritate eiusdem Aëtij. A sanguinis missione, seu purgatione ceratũ ex simplici rosa. eo factum, ac cum aqua frigida subactum pudendo, & lumbis imponatur. Sic nãque quendam Galenus percurauit à venæ sectione prædictis partibus ipsum imponens: quemadmodum & alium, qui post missum sanguinem humido medicamento, quod ex chamęmelo conficitur, fuit vsus, vt liquet eodem 14. met. meden. cap. 7. Hæc eadem medicamenta super easdem partes imposita, nono de compositione medicamentorum secundum locos, cap 9. comprobauit. Alexander verò idem ceratum rosaceum cum aqua frigida, & pauco aceto subactum commendauit. Lumbis autem, quæ euidenter refrigerant, imponenda, veluti est solanũ, portulaca, hyoscyamus, & semperuiuum, & necessariò etiam coles, & intercapedo inter anum, & pudẽdum ex aliquo leniter refrigerante illinitur, velut est argẽti spuma, cimolia, & cerusa. si aceto, aut posca, vel aqua sint diluta, ex Pauli & Aëtij sententia. Verùm ipsi laboranti particulæ medicamentum, si ea calidior sit effecta, quod ad portionem caloris abundantis refrigeret, imponendum, sin aliter inter initia quidẽ omnino, quod modicè refrigeret, postea verò id necessum non est. Pari modo & quæ circa lumbos sunt particulæ omnes eiusdem facultatis medicamento sunt comprehendẽdę, ex eiusdẽ Galeni sententia eodem 14. methodi medend. cap. 7. Valde nanque frigida, pręsertim quæ adstringunt, & torporem inducunt, cauere oportet, ne affectus difficilis ad discutiendũ reddatur, vt idem inquit Alexander, præsertim vbi hoc vitium ex flatuoso spiritu in cauernoso neruo orto fuerit excitatum, nam quę siccãt, ac flatum discutiũt absque valido calore hoc modo affectis adhibenda sunt. Optimum quoque erit tum coli, tum lumbis, & intercapedini inter anum & pudendum huiusmodi medicamẽtum reliquis imponere. quod recipit olei rosacei vnc. j. s. chamæmelini vnc j. succi solani, aut semperuiui, seu portulacæ vnc. s. argẽti spumę. & cerusæ ana dra. 2. ceræ & aceti parũ, fiat *Quæ à tota substãtia conferunt.* vnguentum & rursus ea præbenda sunt, quæ naturali efficacia præditæ per experientiam sunt inuenta, veluti est nymphææ semẽ, ac radix, viticisque semen, ac etiam rutę: ea nanque potui exhibẽda sunt, & ruta etiã viridis obsoniis admisceatur, ac ipsum rutæ semen copiosè comedatur: non tamen è principio hoc fiat, nãque multum calfacit, sed posterius post aliorum extenuantium vsum, nymphææ autem semen, ac radix à principio præberi poterit, ex *14. meth. c. 7. & 9. de cõposit. medic. sec. loc. cap. 9.* sententia eiusdem Galeni præcitatis locis. est nanque illud commune præceptum omnium fermè, quos vitiosus succus creat, morborũ, quod in fine calfacientibus, & siccantibus sit vtendum: quippe hæc quod reliquum humoris est, prorsus absumũt, vt ipse inquit. Amplius ea in potu exhibenda sunt, vbi hæc non suffecerint, quæ præcedenti cap. de seminis profluuio descripsimus, potissimùm quæ geniturã infirmare possunt, ac extinguere. At si prorogatur virium, cucurbitulæ cute ferrò incisa defigẽdæ sunt, præsertim si sanguinis multitudo adesse *Satyriasis etiam mulieribus accidit.* adhuc videatur, & hirudines adhibẽdę etiã eo casu, vt eisdẽ Paulò, & Aëtio visum est. Mulieribus quoque hæc affectio satyriasis, & tentigo dicta accidit,

ad

ad quam consequitur ingens pudendorum prurítus cum dolore, ita vt mulier locis assiduè manus admoueat, atque ideò intolerabili veneris desiderio contabescat, & salsi humoris effluentis acrimoniam, ac mordacitatem percipiat, vt liquet ex Aëtio cap. 82. lib. 16. quanquam eis rarò hoc malum accidat, vt inquit Paulus cap. 56. libr. 3. Qua de re ipsis etiã à principio vena secanda est, alimentũ contrahendũ, & pubi, ac lumbis illinenda quę leniter refrigetãt, ac cõtrahũt, vt eidẽ auctori visum est: reliqua verò ab eodem præcitato loco petenda sunt.

Περὶ ἀπράκτων μορίων.

Id est, De ignauis partibus genitalibus.

CAPVT. CVI.

NOn minùs sæui, quàm impij diceremur, si pauperculis, qui nuper vxorẽ duxerũt, eisque potissimum, quibus magistratus, aut regni amissio imminet, necnõ & mœstis male nuptis eorũ vxoribus auxilia nõ præberemus, cùm inefficaces ipsi in venereis congressibus deprehenduntur contrario vitio laborãtes, quàm ij qui præcedenti affectu conflictati sunt. Quapropter pauca etiam de hoc vitio verba faciemus estque affectus hic impotentia quædam ad rem veneream exercendam, quamuis ea vti cupiant, vt ex Aëtio colligitur cap. 35. lib. vndecimo, propterea quòd ignaua, & impotentia genitalia membra habent. Afficitur autem in hoc vitio pudendum, cuius proprium munus est, vbi ad coitum insurgit animal, media eius naturali facultate, quæ ipsum attollere potest, vt protinus distendatur, velut præcedenti capit. iuxta Galeni sententiam annotauimus. Affectio autem symptoma est in genere noxæ functionum naturalium, ac eiusdẽ pudendi propriè ablatę, nã neque hi in venerem ruunt. & propterea ignaui fiunt, vt inquit Paulus ca. 58. libri tertij. Excitatur autẽ vt plurimùm, vel ex pudendorum resolutione, quæ ob frigidam aliquam intemperiem in eis exortam efficitur, vel ob seminis inopiam. Quanquã etiam ob reliquas causas quandoque excitari cõtingat, tamen præsertim occasione, aut reliquarum partiũ principiũ. Atqui nos relictis huiusmodi causis, quibus oportet cõuenientem quoque curationẽ accõmodare cũ affuerit, si affectus hic ob particularum resolutionem, vel seminis inopiam duntaxat fuerit ortus, remedia conscribemus. Cæterùm facilè quispiã percipiat, nunquid ex seminis inopia fuerit genita affectio, an propter colis resolutionẽ, cùm ex præsentibus, tum etiam ex his quæ præcesserunt, indiciis corporis naturam, temperamentum, ætatem, ac præcedentem victus rationem rimatus. Nec minùs quoque & curandi rationem inueniet. Nanque tam alimenta, quam medicamenta, quæ ipsis conueniunt, calefacientia, & inflantia, necnon & seminis gignendi potentia prædita esse debent, ex Aëtij testimonio. etenim semen generant, cibi quidem, qui bene nutriunt, & flatuosi sunt, totisque substantiis familiares. Medicamenta verò calida, & flatuosa. Ipsum etiam prouocant, quæcunque calida sunt & flatuosa absque desiccatione, quoniam cùm seminis substãtia ex bona superfluitate generationem sortiatur, sitque etiam flatuosa, bene nutriant & flatuosa sint necesse est, quæcunque semen, aut procreare, aut prouocare possunt, ex Galeni sententia quinto de simpliciũ medicamentorũ facultatibus, cap. 22. Carnes itaque pro cibo eligantur gallinarũ, caponum, perdicum, phasianorum, itemque ouium, iuuenum columbarum, turdorum, merularũ, necnon reliquarum paruarum auium montanarum, magnoperè autem perdicis oua, ac gallorum testiculi ad coitum excitãt, vt inquit Aëtius, & quoniã non solùm quod bene nutriant cibi necesse est, sed etiam flatuosi sint oportet, propterea cum eisdem, aut per se soli bulbi conueniunt, cicer fabæ, nux pinea, vt ex Galeno liquet citato loco. Similiter competit pastinacæ radix, ac etiam rapa, & porri, erucę tum folia, tum semen maximè agrestis, orminum, anisum, fœniculum, amygdalæ dulces, polypodes, & concharum genera, ex Aëtij testimonio: vua quoque dulcis, ac recens, & erucæ semẽ tritum cum vitello oui in puluerem redactum, ac assumptum cõmendantur. Vinum bibant odoratum, rubeum, aut subrubeum, vitentque omnino aquæ potum. Infernas autem corporis partes eos exercere cõuenit, in mollibus lectis dormiant: ac legant, quæ ad coitum cohortantur. Lectionibus item, ac spectaculis huiusmodi assideant: ex eiusdem Aëtij sententia. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, multi seminis esse dicuntur scincus, & satyrion, quemadmodum simul cibi, & medicamenta sunt lini semen, & eruca, vt eodem quinto de simplicium medicamentorum facultatib. cap. 22. liquet testes vulpis sicci, triti cochlearij mensura potati, membri tentiginem faciunt: partes etiam renes scinci amplectentes ad tentiginem pudendorum excitandam bibantur. Similiter & maior bulbus orchis herbę, quę etiam testiculi appellationem habet, cum lacte potatus tentiginem ciet, pudendum item cerui aridum vnius drachmæ pondere cum vino meraciore præbero, vt inquit Aëtius. Compositis item medicamentis in hunc vsum vti poteris, vt mithridato, diamoscho dulci, diambra, ac diasatyrion; cuiuslibet drachm. vna, cum pauco vino odorato præbens. Vel in hunc modum medicamentum conficito. Recipe seminis erucæ, vrticæ, anisi, ac fœniculi, & pastinacę, singulorum drac. s. nucis pineę, amygdalarum dulcium ana drac. 2. piperis, cinnamomi, cuiuslibet vnc. s. ramenti genitalis ceruini, ac satyrij ana vnc. j. diambræ, seu diamoschi, vel diasatyrij drac. j. s. sacchari dissoluti in aqua mellissophylli, & rosarum quantum satis sit, fiant in mortiolis pondere vnc. j. & cum odorato vino fuluo, seu subrubeo præbeantur ante cœnam, vel etiam manè ante prandium. Naturalia quoque continuè oleo vngantur, cui adiectum sit radicis narcissi momentum, cocci gnidij, seminis vrticæ, pyrethri, aut viticis. vt liquet ex Paulo, cap. 16. libri 1. Priuatim autem stellio cõcrematus, in pollinémque redactus magno dextri pedis digito oleo adiecto illinitur, & venus exercetur. Vbi cessare voles, digitus abluitur, vt liquet ex endẽ auctore ca. 58. libri 3. Leporis quoque coagulum, aut leonis adipem pudendo illinito, deinde tria piperis genera cum tragacanthi succo testiculis, intercapedini inter anum & pudendum, ac lumbis illinito, ex Oribasio. Vel olei liliacei recipe, mastichini, de castoreo ana vnc. j. adipis leonis vnc. s. pirethri, piperis, cyperi, myrrhæ, ac sulphuris viui ana drac. j. moschi grana 4. misceantur, & cum cera quantum satis sit, fiat vnguentum, quo pudendum, testes, locus inter anum, & pudendum, ac lumbi illinantur.

Quod sit affectus hic.

Quæ pars in eo afficiatur.

Quis affectus præter naturã sit.

Causa.

Curandi methodus.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Περὶ τῶν τῆς μήτρας παθῶν, καὶ πρῶτον περὶ ἐποχῆς ἐμμήνων.

Id est, de vteri affectibus, & primò de mensium suppressione.

CAPVT CVII.

N cōstruendis animalis partibus, eis inquā, quæ ad generis instaurationē fuerint fabricatæ, natura non colem duntaxat, & testes, verumetiam tanquā maximè necessarium vterū machinata est, quē Græci modò μήτραν, eò quod ex ipsa omnia animantia, velut à matre oriantur, quandoque ὑστέραν, quòd posterior situ sit, omnibus visceribus appellarunt, Aëtio teste, cap. j. lib 16. Cùm itaque vterus tanquā concipiendi instrumētū à natura esset productus, non ab re ventri ipsum subiecit, qui locus est (tum ad vsum venereorum, tum ad semen recipiendum, & præterea ad fœtus incremētum, atque perfecti enixum) opportunissimus: nam ad coitum locum nullum accommodatiorem in toto animalis corpore inuenias, quoniam lōgè ab instrumentis quæ faciei insunt, sit dissitus: ad fœtus etiam augmentum opportunissimus, quòd eo loco possit sine dolore distendi plurimū, ad partū vtilissimus, quòd ad inferiora, & ad crura exitus fœtui sit futurus facilior, Gale. autore 14. de vsu partiū.
cap. 3. nec mirū, si omnes partes, quæ sunt in viris, in mulieribus etiam reperias, tamen eo duntaxat discrepent, quòd in mulieribus hę partes, quæ ad generis instaurationem sunt fabricatæ, intus sunt conditæ, in viris autem sunt extra, nam quamuis homo animal sit omnium perfectissimum, nihilominus eo ipso rursus vir muliere est perfectior, cuius perfectionis causa calori exuperantia existit, hic enim primum est naturæ instrumentum. Quapropter in quibus pareior inuenitur, in his opificiū sit imperfectius est necesse, quo fit vt admirari non liceat si fœmina mare tanto est imperfectior, quanto frigi-
cap. 6. dior, vt eodem 14. de vsu partium, à Galeno scriptū est, qua etiam ratione mulier partibus genitalibus, velut & reliquis viro est imperfectior: & propterea partes eędem, quæ intus formatæ fuerunt, dum ipsa vtero adhuc gestaretur, cùm exirae, & foras emicare præ caloris imbecillitate non potuissent, animal, quod conformabatur imperfectius, eò quòd vndique est absolutum, reddiderūt: nam quemadmodum talpæ oculi exprimi intus incœpti foras à natura propelli non potuerunt, ita membra genitalia fœminis intus formata in exteriorem partem nequiuerunt emergere, ob imbecilliorem videlicet, ac imperfectiorem fœminæ naturam, in eo tamē talpis perfectior fœminea natura euasit, quod talpæ nullam ex cæcitate vtilitatem consequuntur. fœminę verò non parum hac membrorum suorum
cap. 5. imperfecta fabrica ad generis successionem conferunt, vt ex eodem Galeno liquet lib. secundo de semine. Neque credendum est opificem partem totius generis nostri dimidiam sua sponte imperfectam, ac velut maneam fuisse facturum, nisi imperfectionem hâc magna quædam vtilitas fuisset sequutura: etenim propterea quòd intus sunt conditæ partes hæ, vterus ad semen recipiendū fœtusque generationem, ad retētionem hâc ratione fuit appositus: fœtus item non modo ad primam sui cōstitutionem, sed ad omne etiam deinceps incremētum materiam postulabat, copiosam, & proinde duorum alterum ipse accedisse opus fuisset, aut vt ipsius vtero gerentis alimentum raperet, aut vt superfluum acciperet, verùm rapere non erat melius, superfluum verò assumere non poterat, si fœmina fuisset calidissima, discuteret enim ipsum sic, & facilè exsiccaret: frigidiorem igitur eam eousque fieri satius fuit, quoad alimentum quod cōfecisset, totum discutere non posset: quod enim est frigidius ne concoquere quidem potest, quod verò calidius vt concoquere ita discutere validè potest, quod vero non ita multum à calidissimo relinquitur, & coquere satis, vt quod non amplius est frigidum, & relinquere aliquid superfluum, ceu quod non vehementer adeò sit calidum, potest. Hæc denique est frigiditatis fœmineæ vtilitas, quam mox sequutura erat partium imperfectio (vt diximus) cùm ipsæ præ caloris imbecillitate foras prorumpere non possent, quod quidem commodum maximum, ac secundum est ad generis instaurationem. Hinc fit vt vterus instrumentum semini recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo sit aptum, quanquam non in omni ætate: quoniam neque in imperfectis, neque in eis quæ consenuerunt tantam habet magnitudinem, quòd ad concipiendum sit aptus, sed in solis ætate florētibus proportionata talis magnitudo reperitur, quemadmodum etiam & ipsum excrementum, seu fœtus alimentum in solis florentibus animalibus abundare potest, nam in declinantibus, cùm vires sint imbecillæ, alimentum non ritè concoquitur, quo fit vt cum illis bene agatur, si ad suum proprium vsum alimentum, quod satis sit possint comparare. In eis autem quæ augentur, licet valentes sint vires, & ob eam causam alimentum benignum concoquant plurimum, tamen cum duabus actionibus nutritioni scilicet, & auctioni sufficere oporteat, superfluum nihil relinquitur. In solis igitur ętate florentibus, seu augeri iam desinentibus, & viribus adhuc valentibus, magna huius benigni alimenti est affluentia: & quoniam quicquid ex alimento siue bono, siue malo superuacaneum est, id à validioribus membris ad infirmiora depelli solet, propterea effectum est, vt cùm in ipsis (vtpote extremis in formatione) partibus natura defecerit, atque infirmissima omnium euaserint, ea excremēta quæ in ipsis mulieribus redundant, seu redundans sanguis ad omnium infirmissimas partes (quæ genitales sunt) feratur. Mittuntur nanque in venas quæ vtero committuntur, menses, & non attrahuntur: nimirum cùm vterus ad delationem eorum nihil confe-
rat. vt quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, vt testatur Galenus, qui quidem sanguis menstruus fœminis ipsis antequàm concipiant singulis mensibus sit purgatio salubris. Vbi verò concepêre, alimētum fœtibus accommodatum euadit. Fluere autem incipiunt mulierum plurimis menses circa decimumquartum annum, iuxta Aëtij, & Pauli sententiam: paucis verò ante decimumtertium, aut duodecimum, plerisque autem post de cimumquartum erumpunt, ex eiusdem Pauli testimonio: quo etiam tempore & pubescunt mulieres, & mammæ ipsis intumescunt. Non tamen cunctis eodem tempore, eadémque mensura, & per totidem dies prodeunt. Nam multis ad duos tréve dies, non paucis vsque ad quintum profluunt, aliis etiam vsque ad septimum, raræ verò duodecimum purgatæ sunt: plerisque etiam minus duarum heminarum

cap. 25. Aëtius lib. 16. c. 4 Paulus li. 3. cap. 60.

minarum mensuram quatuor dierum spatio, interpositis viginti duobus diebus, aut summum triginta, singulis mensibus deferuntur. Porrò desinūt etiam menses aliis anno quinquagesimo, paucis vero usque ad sexagesimum durant: nónullis, præsertim obesis, à trigesimo quinto anno menses cessare incipiunt, vt eisdem auctoribus visum est. Cæterùm sanguinis, qui profluit copia paulatim vsque ad ætatis vigorem augescit, deinde aliquandiu æqualitatē seruans, paululum penitus crescit, aut minuitur. At vbi ad finem tendit, paulatim rursus minuitur, donec in totum desinat, eodem Aëtio teste.

Loco citat. Cùm itaque mulieres mēstrua purgatione omnino carent: vel naturale est, vel præter naturam. Naturale siquidem, quantum ad ætatem attinet (vt diximus) vel infrà decimumquartū, vel vltra quinquagesimum annum. Prægnantibus quoque secūdum naturam menses supprimuntur. Similiter & cantrices, & saltatrices, quoniam quicquid in eis superfluū est, nimia exercitij vehementia consumit, non

Li.16. ca. 31. purgantur: & in summa (vt inquit Aëtius) mulieres calidioris temperaturæ, & fortibus exercitiis vtentes, & agrestes parum purgantur. Dignosces autem si secundum naturam menses supprimantur, quoniam mulier nulla inde molestia, vel totius corpo-

Lib.15 c. 31. ris, vel vteri afficitur, vt inquit Aetius. Atqui nō de hac, sed de ea mensium suppressione nos propriè

Qua pars afficiatur in mensiū suppressione. loqui intendimus, quæ præter naturam existit ex quapiam præternaturali causa orta, vel totius corporis vitio, vel vteri, & partium eius proprio, vt dicemus: quanquam semper ipsi vtero tribuenda affectio sit, eo vel primariè, vel secundariè, & per consensum affecto: nanque à toto corpore (vt diximus) tanquam superfluum (veluti infirmissimā partem) ad vterum cùm valet mulier, eodē nihil ad eorum translationem conferente transmittitur: vt ex inde ab eo naturaliter modò, & tempore, quo diximus, expurgetur, vbi concipiendi tempus nō aderit: nam conceptionis tempore ipsæ purgationes tanquam necessariæ in eo detinentur, & propterea nō concipiunt quæ non purgantur. Rectè itaque dicimus etiam vterum ipsum affici, cùm non perueniant ad eum ea quæ antea, cùm secundum naturā se habe-

Quo affectus præter naturam sit mēsium suppressio. ret, venire solebant. Quòd verò hoc vitium symptoma sit in genere retentorum immodicè, liquet apud Gale. lib. de different. sympto. cap. vlt. & 3. de causis symptom. cap. 4. Sed quod præter naturam menses detenti sint, ex pluribus indiciis dignoscere valebis: quorum primum, ac maximum est Hipp. 39. aphor. 5. li. cùm dixit, Si mulier quæ neque grauida est, neque peperit, lac habet, huic menstrua defecerunt. At nullo apparente in mammis lacte, vt refert Gale. 6. de locis affectis, cap. 4 hæc indicia aderūt: grauitas totum corpus molestat, fastidia cibi incidunt, horror inæqualis cū febre quandoque, & si vteri os claudatur, cum quadam aderit duritie, propter quod differunt ab his, quæ conceperunt: quibusdam dolor cum grauitate in vteri regione accidit, modò in vna, quandoque in altera parte: quinetiam in coxam dolor transit, ac crus ipsum, quod è regione est, per incessum claudicat: præterea lumborum, colli, & syncipitis dolor, qui etiam oculorum fundamenta infestat, sequi solet: item febres ardentes, & vrinæ nigricantes cum rubra quadā saniæ, perinde ac si aquæ, ex qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginem quis miscuisset: quemadmodū in illustrissima Domina Maria Sanseuerina Comitissa Nolæ sæpiùs talem vrinam inspexi: quibusdam etiam vrina, aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Quòd si longiori tēpore menses supprimātur, nulla itaque medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis præter naturam in iliibus interdum exoritur, ostendens mirum ex internis partibus quampiam esse inflammatam, nōnullis etiam in extrema ilium parte pa-

Suppressio mensium unde causa. nus excitatur, vt liquet ex eodē Galeno præcitato libr. 6 de locis affectis, cap. 4 Quoniam verò mensium suppressio nonnullos consequitur præter na-

Causa ex parte vteri. turam affectus, tum ipsius vteri proprios in quacūque eius parte ortos, siue circa eius cornua siue ceruicem, siue totam eius cauitatem, cùm etiam totius corporis communes, vt ex Galeno liquet 3. de causis sympto. cap. 4. propterea eos narrabimus, primò affectus præter naturam, qui ad vterum pertinēt, & deinceps eos, qui toti corpori communes sunt. Vnus autem, & præcipuus vteri affectus retentionis mensium causa, eius densitas, atque duritia existit, siue à natura corpus eius tale conditum fuerit, siue certo tempore vterum occupauerit, angustia item venarum vteri statim à principio cōgenita, vbi scilicet hac parte fœmina malè est formata, aut eorūdem vasorum cōpressio, quæ ex his quæ circumcīci fit, cum videlicet corpus immodicè pinguescit: necnon & eiusdem vteri intemperies quædam tum natura, tum sub quibusdā affectibus orta, suppressionis mensium causa existunt. Interim quoque

Ex vitio sanguinis. menses retinentur ipsius sanguinis occasione quotiēs quod vacuatur vel crassum est, vel glutinosum, quinetiam si ipse sanguis menstruus sine vitio sit, exteriùm in vasis, quæ ad vterum pertinēt, obstructio quædam, vel vlceratio priùs facta, sic quoque menstruum retinebitur, vt idem Galenus testatur citato loco 3. de causis sympto. cap. 4. & com. aphor. 28. 5. libri. Vitio itaque vel propriæ substantiæ ipsius vteri, vel vasorum, quę ad ipsum pertingunt, aut eiusdēmet sanguinis, qui ad ipsum deuenit, cōtingit sæpenumero menses supprimi. Nos autem cunctas has causas vteri vitio prouenire fatemur, quemadmodū etiam si ob robur vasorum eiusdem vteri sanguine ipso ad alias particulas delato, cōtingat menstruū detineri, eidē vtero vitiū tribuimus. Sic si ob inflāmationes, seu eius cetuicis distorsiones, aut peructiones, seu callos, aut carnis excrescentias istic exortas, aut pinguedinis copiam mensium purgatio prohibeatur, ad vteri vitium referēdum erit: nec minùs si aut pellicula circa collum, aut osculum vteri fuerit adnata: quemadmodū his accidit, quæ imperforatę appellantur: sine etiam vlcerum cicatrices, quæ vasorum oscula in vtero excęcarunt: aut cicatrix obducta post abortum, ob

Ex parte totius corporis causa. quem vteri os fuerit exulceratum menses detinebunt, etiam vteri occasione id fiet. Totius etiam corporis culpa aliquando prorsus non purgabitur fœmina, tum propter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter succorum ad alias particulas inclinationem, & cùm hæc ipsa me-

Cap. citat. diocria sunt, minùs quàm pro naturę debito purgabitur, vt eodem 3. de cau. symp. à Gale. scriptum est. Nos verò cunctas tum externas, tum internas suppressionis mēsium causas totius corporis culpa

Externa causa. dinumerabimus, ab externis exordientes. Nam assidue curę, immodicus timor, ac mœror ingēs, menses supprimunt (Aëtio teste) item alimenta vel in-

Li. 16. cap. 31. fra, vel supra modum ingesta: nam modicum ali-

mentum statim trăspirat, multum verò meatus obturat, ac excretionem intercipit: nimia quoque exercitij vel i menium quoniă quicquid superfluum est consumit, menses supprimere valet. Internæ verò causæ sunt calidiores, aut frigidiores totius corporis temperaturæ. calidiores siquidem hoc excrementum diffundunt, ac cŏsumunt, frigidiores verò quoniam crassiorem ac tenaciorem sanguinem gignunt, vasa vteri obstruunt: habitus quoque graciles, aut obesi nimium: graciles inquam, quoniam nihil penitus superflui sanguinis habét, obesi verò, seu pingues, propterea quòd reliquis magis exangues sunt, minimasque venulas habent, nam sanguis, qui in ipsis est paucissimus, ferè in pinguedinem transit, & propterea tales minimè omnium concipiunt, vt inquit Aetius. Ob diuturnũ etiam aliquem morbum fœminæ extenuatæ non purgantur, vel propter præcedentem per nares, aut sedem, aut quampiam aliam partem sanguinis euacuationem, etiam per venæ sectionem immodicè factam, potissimùm ex cubiti venis, nam hæc sanguinem ad superiores corporis partes retrahens, mĕstruas purgationes comprimit (Galeno auctore libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. 18.) nec minùs & reliqua excretionum genera, velut est multus sudor, assiduus vomitus, alui profluuia & pustularum omne genus per cutem erumpens, morbiq; acuti, & magni, menses supprimere possunt, vt liquet ex eodem Aetio. Quædam etiam (vt ipse inquit) ob plenitudinem non purgantur. Has omnes suppressionis mensium causas, tum totius corporis communes, tum ipsius vteri proprias, ex propriis earundem indiciis, ægrotantium sermonibus, corporum habitibus, ac ex præcedenti victus ratione, haud ægrè dignoscere queas. Et si accidat quòd non omnino menses fuerint detenti, eorum quoque substantia, ac calor considerandi sunt. Quòd verò mulieribus, quæ non purgantur cŏsueto more, sanguinis reiectionis, ac syderationis periculum immineat, testatur Aetius cap. 52. li. 16. Et quædam in melăcholicum atræ bilis morbum, aut insaniam delabuntur. Quapropter proroganda euacuatio eis non est, quippe cùm menstruorum suppressio offendat, maximè si à partu supprimantur, nam non abundătiam modo, sed insignem etiam humorum pariunt prauitaté, vt 3. de morbis vulg. testatur Galenus. Quibus autem vlcerum cicatrices oscula vasorum in vtero excæcarunt, & propterea menses fuerint detenti, pœnitus incurabiles sunt, quemadmodum curari quoque non possunt, vbi pellicula quædam circa collum statim à principio, aut osculum vteri fuerit adnata, nisi illa perforetur, aut resecetur, vt liquet ex eodem Aëtio cap. 51. Cæterùm cùm suppressorum mensium causæ tot sint, pro earum diuersitate, curationem quoque variari cŏntingit: & cùm plures earum facilè curari possint, vt si ex externis causis menses detineantur, nonnullæ etiă ad vterum pertineant, cùm aliquo proprio affectu laborat, quam curationem infra docebimus. Propterea si ex plenitudine, seu propter frigidorũ humorum redundantiam, vel calidorũ, aut nimiam caliditatem, seu frigidam corporis intemperiem suppressi fuerint menses, curationem duntaxat instituemus, insimul quæ menses prouocare possunt medicamenta conscribentes. Si itaque ob plenitudinem mulieres non purgantur, aliis consentientibus, venam secare cŏuenit. Nam copiosa sanguinis missione sanantur, propterea (vt inquit Aetius) tum cubiti, tum tali venam secare oportet, neq; eidem proroganda euacuatio est, vt Galenus inquit libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. 15. Verùm nequaquam in cubito venas secandas esse admittit, nanque sectæ in cubito venæ reuellere purgationem assolĕt, sed in malleolis, aut poplitibus secari venam iussit, etenim ex cruribus euacuationes tantum abest vt retrahant, vt etiam mĕses promoueant, vt ipse inquit. Conciliari autem possunt, nam Aetius magnam supposuit plenitudinem, quæ cum copiosa euacuatione indigeret, vires, aut reliqua haudquaquam permitterĕt, quapropter cubiti venas primò, deinceps, eas quæ in talo secari iussit, vt ex vtrisque simul tăta possit sanguinis copia euacuari, quantam vnica sectione plenitudo requirebat: Galenus verò nŏ adeò magnam plenitudinem inspiciĕs, & ex diuerso vires robustas in mulieribus plenitudine laborantibus supponens, eandem in poplitibus, seu tali venis venæ sectionem fieri decretum reliquit. Et cùm dixit quòd sectæ in cubito venæ mulierum reuellere purgationem assolent, ac purgationes menstruas comprimunt ad superiores corporis partes sanguinem retrahentes tanquă verum admittendum, vbi post eas poplitis, seu tali venæ non incidantur. Neque perperuò cũctis mulieribus venă scindere necesse est, sed quibusdă malleolorum scarificationes satis esse queunt euacuandæ superfluitati, vt mulieribus albidioribus, ac carnosis, quibus paruæ sunt venæ, & quæ sanguinem quoque tenuem aceruare solent. vt dicemus. Tĕpus autem secandi venam non erit multo ante statum mĕsium tempus, sed vbi iam accesserit, tribus, quatuórve diebus cŏsuetis mulieri circuitus anteuertens, vt idem inquit Galenus. Quantitatem autem, nedum plenitudinis quantitas, sed viriũ robur metietur: & vbi quidpiam non vrgeat eandem sectionĕ venæ iterare tutiùs erit quàm semel vniuersum vacuare, aut in eodem crure, vel in altero, vt videbitur. Conducit etiam nedum istis diebus, in quibus sanguinem vacuas, verùm & ante eos quatuor, aut quinque, vt extenuantem victum procures (eodem Gal. teste) & tenuis victus eisdem exhibeatur, veluti est ptisanæ succus cum aceto præparatu, & oleta ad hunc etiam vsum idonea. Sanguine verò vacuato medicamenta, quæ mĕses prouocare possunt, adhiberi debent, quorum infra mĕtio fiet, & cucurbitæ pubi, & inguinibus affigĕdæ sunt, siquidem menses euocant, vt liquet 13. metho. med. ca. 19. Si verò ob nimiam caliditatem citra calidorum humorum redundantiam mulieres non purgătur, licet victus rationem adeò instituere valeremus, vt menstrua purgatione nŏ haberent opus, tamĕ quia conceptioni penitus aduersatetur, propterea conceptus gratia purgationes sunt necessariæ. Ea propter eas quàm maximè humectare oportet quæcŭque ratione calidiores fuerint, siue ex naturali temperamĕto, siue ob exercitiorum excessum. Aer itaque eligendus est ad humidum, ac paulò ad frigidum vergens, somno longiori vtantur, quies eligatur, exercitium autem vitetur, ac caueant immodicos animi affectus, iram, mœstitiam, timorem, vberiore, humidioréque cibo, ac potu vtantur, vt ptisana, ac eius cremore, & amylo ex lacte parato, ex oleribus, lactuca, cucurbita, è carnibus, caro gallinarum, caponum, & pullorum, & aliarum auium, quæ teneriores sunt, similiter agni hœdi, ac recentis porcelli

Interna.

Loco citat.

Loco citat.

Prognostica.

comm. 3.
comm. 73

Lib. 16.

... pleni... supprimatur, curatio.

Lib. 16. cap. 57. Vena sectio.

Cŏciliatur Aetius cũ Gal. de venæ sectione.

Lib. citato. cap. 18

Tĕpus venæ sectionum.

Lib. de cura. rat. per vena sect. cap. 18.

Loco citat.

Si ob nimiam caliditatĕ mĕses supprimantur, curatio.

Victus ratio.

porcelli competit. Prisana quoque in prædictarum carnium iure parati poterit interim autē ex lacte. Pisces item qui teneras carnes habent, gustari poterunt, & ex fructibus, ficus recentes, vuæ maturæ, pepones, ac cucumeres, vt inquit Aetius. Nec erit absonum quandoque recentibus ouis gallinatum sorbilibus, aut etiam tremulis vti. Potus autem sit vinū tenue, album, dilutum, nō vetus, vt idem Aëtius testatur. Ac balneis aquarum dulcium vtātur, & (vt summatim dicam) tenuitrinoria victus ratione, nam ex multo calore huiusmodi corpora sicca euadunt. At si simul cum corporis calida intemperie biliosus redundarit humor, cōgruis medicamētis ipsum purgare conueniet, melle aereo videlicet, cassia fistula, rhabarbaro, syru. ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarū, & reliquis huiusmodi, idque præstantius fiet, si priùs syr. violaceus, aut rosaceus, ex succo cichorij, vel boraginis, aut aliquis talis similis pluries fuerit exhibitus, quo expurgato, pubi, & inguinibus cucurbitulæ affigantur, nec nō frictiones, & vincula infernis partibus, cruribus inquam, ac tibiis fieri præcipias, & reliqua, quæ sanguinem, ac vterum alterare possunt, medicamenta tum intus suscepta, tum foris imposita adhibeātur, præsertim aquæ dulcis balneum, insessus ex maluarum, ac althææ foliis & violarum, hordeo, & chamæmeli floribus decocto parentur. Item circa pubem, & inguina tale vnguentum imponatur, Recipe olei amygdalarum dulcium, & amararū, & olei de cucurbita ana vnc. s. adipis anseris, & butyri recentis ana drac. 3. ladani drac. 2. fiat vnguentum. Insuper pessi fiant ex contusis maluarum, & althææ radicibus, hordeo decocto, saccharo rubeo, adipe anseris, vel gallinæ omnibus contusis, ac simul permixtis, & serico lineo veteri inuolutis, priùs tamē quàm immittantur in oleo amygdalarum dulcium, vel de cucurbita intingantur. Hoc item tempore cremor seminum melonum, vel cucumeris cum aqua hordei cū corticibus paretur, aut aqua capillorum veneris, vel in aqua radix glyeyrrizæ fuerit decocta, & exhibeatur. Insuper pastilli parentur ex prædictis, ac reliquis seminibus communibus: qui à balneo, seu insessu cum prædicta aqua hordei, vel capillorum veneris præbeantur, & vbi hæc nō sufficerint, ad ea, quæ menses prouocant, medicamenta in fine huius capitis cōscripta cōfugias, ea tamen eligendo quæ minùs calida sunt, & cum prædictorum aliquo permisceas, ac vtare. At vbi frigida corporis intemperies menses profluere impediat oppositam curationem esse oportet, quam ad calidiores temperaturas retulimus, nam calidioribus tum cibis, tum medicamentis vtendum est, fortioréque exercitia, ac plurimos labores imperabimus: Vinum item fuluum, odoratum, vetus, ac minimè dulce exhibeatur. Inter medicamenta verò ea eligenda sunt, vt inquit Aëtius, quę calore suo sanguinem dissoluunt, veluti est thymum, pulegium, calaminrha, dictamum, abrotonum, & alia huiusmodi, quorum in fine meorio fiet. At si cum frigida corporis intemperie crassorum ac frigidorum adsit redundantia succorum, qui sanguini admixti mensium purgationem impediant, ipsos priùs decenti medicamento purgare conuenit, vbi concocti, ac præparati fuerint, & deinde quæ menses prouocare possunt, adhibenda sunt. Præparentur autem tum extenuanti victus ratione, cibísque semper, se potibus aliquid odoratum admisceas, cùm etiam ex-

Lib. 16. c. 55.

Recocitat.

Si biliosus redundarit succus, curatio.

Topica.

Pro re fumida medicamenta qua.

Si ob frigidam corporis intemperiem menses supprimantur, curatio.

Lib. 16. c. 54.

Vbi frigidi redundantia succi.

Præparatio.

tenuantibus, ac incidentibus medicamentis, vt rosaceo melle, interim etiam & oxymelite, modò vterus affectus non sit, aut quæpiam alia neruosa pars. In quem etiā vsum syrupus de tribus radicibus gētilis, de duabus radicibus Mesues, aut de hyssopo, vel eiusdem hyssopi, pulegij, calaminthæ, origani, seu abrotoni decoctum ex aqua mulsa præbeto. Concoctis autem, ac præparatis iam dictis frigidis, ac crassis, ac succis medicamentum purgans exhibeto ex Galeni hiera, & agarico compositum, vt Recipe agarici trochiscati syrup. 4. pulueris hieræ drac. 1. formentur catapotia cum melle rosaceo, aut oxymellite, vel ex cassia fistula, agarico, & hiera bolum cōficias, adiectis interim scrup. 2. vel 3. diaphiniconis. Et vbi validioribus indigeas, pillulis fœtidis, de sagapeno, aggregatiuis, ac de agarico, & reliquis huiusmodi vtare. A purgatione autem sanguinem ex malleolis mittere conuenit, non tamen in multa copia vena incisa, ac adhibitis malleolorum scarificationibus, potissimùm si mulieres albidiores, ac carnosiores fuerint, quæ quidē paruas in cruribus venas habent, & sanguinē acetuare tenuē solet, iuxta Gal. decter. lib. de curan. ratio. per venæ sectionem. Tempus autem mittendi sanguinem fit (vt superiùs demonstrauimus.) Verùm si redundās humor atra bilis fuerit, syrupus de pomis, de succo boraginis, aut fumariæ, aut etiam de epithymo plories exhibeatur, & demum epithymi, ac fenæ decocto, in quo vnc. 1. cassiæ fistulæ fuerit dissoluta, & drac. 7. diacatho. aut drach. 3. confectionis hamech purgetur. Nec etiam inconueniet drach. 1. agatici in prædicto decocto adijcere, quo expurgato, in malleolis vena incidatur cōgruo tēpore, vt docuimus, potissimū vbi graciliores, ac nigriores fuerint mulieres, ac magis si magnas habere venas appareant. Hæ etenim crassiorē sanguinē, ac magis melancholicum colligunt, vt liquet eodē libro de curandi ratione per venæ sectionem cap. 15. Post hæc medicamenta, quæ detentos menses euocant, conscribēda sunt, quibus prædictæ omnes à purgatione vti debent. Huiusmodi autem sunt quæ excalfaciunt, non tamen valenter deficcat, vt testatur Galenus quinto de simplicium medicamentorum facultatibus ca. 21. Cuius fatinæ sunt (vt ipse inquit) pulegium, calamintha, sauina, meum, dictamum, asarum, costus, cassia, cinnamomū, amomū, aristolochia, iris, buniū, & eius generis reliqua. Hæc enim (vt refert) absolutas vteri purgationem retentiones sanāt. At eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. 18. menses abundè prouocare asserit, nepitam, & pulegium, si in melicrato coctæ exhibeantur, aut contusa, arida, cribroque subtili discreta, ac rursum trita vsque dum pollinē tenuitate referant, & inde in melicrato inspersa. Conuenientissimum autem tempus sumendi est à balneo inuolotia adhuc linteo. Verùm hæc medicamenta, eiusdem suctoritate, mitia sunt. His autem valentiora existunt, sauina, & dictamum, quorum vsus sit ante dictis similis: quo etiam tempore medicamētum datur, quod propriè amarum appellatur, confert nanque mulieribus, quæ non probè purgantur singol. drach. 1. exhibeatur cum aquæ calidæ cyathis tribus, vt eidem Galeno visum est secundo de compositione medicamentorum secundum locos. cap. 1. & citato lib. de curandi ratione per venæ sectionem. Duo autem tempora commoda sunt ad alia medicamenta accipienda (vt refert Aëtius.) Alterum appro

Purgatio.

Vena sectio.

cap. 11.

Si atra bilis redundarit, curatio.

Medicamenta quæ menses euocant.

Li. de cur. rat. per venæ sect. ca. 18.

Aet. lib. 8. cap. 45.

appropinquante iam purgationis tempore. Alterum vt post vnctionem fomentáque, ac balneum statim bibant, comedantque cuncta suprà à nobis commemorata. Ac insuper thymi, radicum asphodeli, corticum radicis mori, mercurialis, carpesiæ, floris iunci odorati, spicæ nardi, ac celticæ, similiter acori decoctum in vino albo veteri, quod excolatum calidũ exhibeatur, vt suprà, his præsertim quæ frigidam temperaturam habent. Probè item facit opopanacis, sagapeni, myrrhæ aut castorei drac. 1. si exhibeatur. Idem quoque possunt cumini, fœniculi, oreoselini, dauci, ammij & ciceũ decocta, vt idẽ auctor refert. Paulus præter hæc helenij radicis decoctum, artemisiæ, saluiæ, absynthij, seminis apij, ac seseli approbat, quæ omnia nedum vino (vt inquit Aëtius) aut aqua mulsa, ex Galeni auctoritate, verùm etiam in aqua decoqui possunt, prout magis, vel minùs mulieres fuerint natura frigidiores: qua etiam ratione habita magis, vel minùs calfacientia medicamenta eligi possunt, nedum eorum, quæ hîc cõscripsimus, sed aliorum quæ ab aliis commemorãtur, quorum copia magna est, adeò vt si quis omnia auxilia in hunc vsum commoda recensere velit, ei multo ocio opus fuerit, vt Aëtius inquit. Pastillos tamen, quibus in hunc vsum vti consueui, hic conscribam, potissimùm cùm semper ingentem ex eis vtilitatem perspexerim, recipiunt autẽ seminis fœniculi, dauci, & seseli, singulorum scrup. 1. cinnamomi cassię, cuiuslibet scrup. s. seminum melonum, aut cucumeris vnc. s. saccari dissoluti in aqua melyssophylli, aut capillorum veneris quantũ satis sit, formentur pastilli, quibus temporibus ante dictis vtãtur cum aqua mulsa, aut aqua capillorum veneris. Consueui interim semen apij, ammij, oreoselini, interim quoque maiorem vel cinnamomi, & casiæ, vel seminum communium frigidorum quantitatem adiicere, habita ratione diuersi habitus temperaturæ, ac ætatis ipsarum mulierum, similiter & tẽporis anni, ac reliquorum. Mirificè quoque conducunt pastilli è myrrha, si drac. 1. exhibeatur cũ aqua mulsa, aut aqua capillorum veneris. Item insessus, fomentationes & balnea adhibeantur, balnea quidem mineralia si haberi poterunt, inter se summopere præstat id quod Puteolis reperitur, Syluianæ balneum appellatum. At si naturale balneũ haberi nequit, insessus fiant in aqua, in qua artemisia, chamæmelum, pulegium, calamintha, sauina, maiorana, ac ruta fuerint decocta, aut quædã alia ex his, quæ suprà meminimus. Ex quibus quoque saccelli parari poterũt, qui calfacti in latere irrorato ex paucò vino albo applicentur, sæpiùs iterentur, ac foueantur partes circa vterum. Insuper suffitus ex aromatibus muliebria ducit, Hipp. auctore aphorism. 28. 5 libri: quoniam vasorum ora obserata aperit, extenuat humorum crassitudinẽ, & obstructiones incidendo liberat, vt in communi inquit Galenus. Fiat quoque inũctio in imo ventre, pube, & inguinibus ex hoc vnguento, quod recipit olei liliacei, & irini ana vnc. 1. olei amygdalarum amararum, & de capparibus, cuiuslibet vnc. s. succi rutæ, aut sauinæ, & artemisiæ, vtriusque drach. 4. ladani drac. 6. cum cera quod satis sit, fiat vnguentum. Pessis etiam vbi opus fuerit, vtendum, primò mitioribus, deinde etiam validioribus. Atqui mitiores pessi fiunt ex anserino, seu gallinaceo adipe, saccharo rubeo, & pauco croco, quibus interim mercurialis herbæ contusæ parum adiicere poteris, aut tantum-

Gal. lib. de cur. rat. per vena sect. ca. 18.

Topica medicamenta.

dem artemisiæ, vel maioranæ; seu rutæ, aut sauinæ, & pulegij quandoque. At si validioribus opus erit, myrrhã, bdellium, galbanum, styracem, aristolochiã, rubeam tinctorum, abrotonum, calaminthã, resinam, terebinthinam, ac reliqua huiusmodi adiicienda sunt, eisdem priùs contusis, ac linteo serico, aut lineo tenui ad formã digiti humani inuolutis, oleóq; irino, aut liliaceo prius infusis, mulieris pudendo immittantur, adeò vt os vteri attingant, ligentur tamen cruribus, vt promptiùs vbi opus fuerit, auferri valeant.

Περὶ ὑπερκαθάρσεως, καὶ αἱμοῤῥαγούσης ὑστέρας.
Id est, de immodica purgatione vteri, & sanguinis profluuio.

CAPVT CVIII.

MODERATÆ sunt menses prodeuntes in omni muliere si sana sit, vt duarum heminarum atticarum mensura secedant, aut paulò plures, vel pauciores, atque hoc ad duos, aut tres, dies, Hippo auctore lib. de morb. muliebr. longius autem tempus, vel breuius morbosum, & sterile est. Etenim si pauciores, aut plures dies quàm solent, prodeant, aut ipsi etiam pauciores, aut plures fuerint, morbosi sunt, vt ipse inquit, siquidem menses iuxta sanitatem corporis, & vterorum exitum inueniunt, itémq; iuxta naturalem, ac iustum modum, & à calore & humiditate mensium, & stomacho scilicet vteri non valde læso, vt idem Hippocr. testatur libro de sterilibus. Solet autem menstrua purgatio quibusdam mulieribus cùm albę, & molles fuerint, propterea quòd multus, tenuisque sanguis in eis colligatur, diutiùs permanere, tum de ipsarum ætate intelligendo, tum etiam de diebus, quibus huiusmodi mulieres purgantur, quemadmodũ contrario modo affectis, nigris inquam, duris, ac gracilibus contrarium euenit, ex Galeni sententia. 6. de morbis vulga. Cum itaque menses plures, ac copiosiores fuerint, quàm solent, nimiam eorum purgationem appellamus, Græci ὑπερκάθαρσιν καὶ αἱμοῤῥαγίαν dicunt. Idque trifariam fieri contingit, vel collatione habita ad priores circuitus, ita vt sanguis copiosior quàm consueuerit, & per plures dies prodeat, vel à partu, vel etiam ab aborsu, ad quos plurimus sanguis insequatur: quãquam in hoc veluti, & in reliquis naturalibus excretionibus, non quantitas duntaxat pro scopo proponenda est, vel qualitas, aut genus substantię, vt libro de differen. symptom. cap. vlti. scriptum est, sed si tempestiuè, vel intempestiuè fiant, ad animalis commodum, vel incommodum. Quapropter tunc nimiam vel immodicam dicemus propriè mensium purgationem, cùm ea ampliùs non tempestiuè, neque ad animalis commodum fiat, sed potiùs intempestiuè, & noxa, ac nocumentum ex ea mulieribus consequatur, nam quandoque plus iusto purgabuntur absque earum læsione propter longam desidiam, & victum liberaliorem. Quòd verò in hac affectione vterus oblęsus sit, nemini in dubium venit, nam mittuntur in venas, quæ vtero committuntur menses, vt præcedenti cap. dictum est, tanquam ad omnium infirmissimas partes, qui eisdem mulieribus valentibus existentibus antequam concipiant, salubres fiunt purgationes. Quæ de re si immodicè profluant, ipsum vterum affectum esse indicabunt, aut per se solùm, vel simul cum toto corpore, vel aliquibus

Lib. 1. circa principia.

In principio.

comm. 1. comm. 6.

Quid per immodicã mensium purgationem intelligendum sit.

Pars quæ afficitur.

Quis affectus præter naturam sit mẽsium profluuium.

partibus

partibus eius. Affectus verò ſymptoma eſt in genere excretorum immodicè, non tamen toto genere præter naturã, veluti & reliqua ſanguinis profluuia. Nam præter eam, quæ mulieribus, per vterum erũpit, cæteræ ſanguinis pluſculæ vacationes toto genere præter naturam ſunt. Illę verò ſola multitudine, ſeu quantitate, vt liquet ex Gal. 3. de cauſ. ſympto. cap. 4. *Signa* Cùm autem immodicè menſes vacuantur, ſequitur calor fœdus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur proſternitur, vitiatur ciborum, tum concoctio, tum cupiditas, atque in totum omnia, quotquot immoderatam ſanguinis vacuationem, ſiue ex hæmorrhuide, ſiue alio quopiam ſanguinis fluore euenientem ſequi conſueuerunt accidentia, huiuſmodi fœminas infeſtant, ex eiuſdem Gal. teſtimonio lib 6. de loc. affe. cap. 4. *Quæ animaduertẽda ſint pro cauſarum cognitione. Lib. 16. c. 46. Cauſa diuerſa.* Vt autem ritè diuerſæ cauſæ huius immodicæ excrationis inueſtigentur primùm conſideranda eſt erumpẽtis ſanguinis multitudo & delationis modus: ex his nanque perdiſces, num ex vaſorum ruptura, reſeratione, aut eroſione fiat, nam amplioribus vaſis ruptis, aut apertis, magna ſanguinis copia confertim profluit, a minoribus verò vice verſa (vt inquit Aetius.) At ſi ea quæ præceſſerunt conſideres nunquid ex ruptura, vel apertione vaſorũ ſanguis profluat, promptè perdiſces, nam eis diſruptis, aut vehemens frigus, aut vehemens motus, vel ſanguinis abundantia præceſſit, aderítque interim aliquis dolor. Apertionem autem eorum non frigidæ, ſed è contrario calidæ diſpoſitiones præcedunt, veluti ſi multis, eiſdémque calidis balneis mulier vſa fuerit, atque terram inhabitet calidam, fuerítque antecedens tempus eiuſmodi, ſimiliter quoque alimenta, & potiones, nullúſque dolor aderit. Ab eroſione verò, ſi ſanguinis profluuium prodeat, dignoſces, quoniam non confertim, ſed modicus ac paulatim, & cum maximo dolore defertur, eodẽ Aëtio teſte cap. 64. lib. 16. Quòd ſi eroſionis cauſa redundantes in toto corpore vitioſi ſucci fuerint, bilioſi inquam, aut pituitoſi ſalſi, tum ex reliquis eorundem *Loco citat Prognoſtica.* humorum propriis indiciis, tum etiam ex colore eiuſdem, qui profluit, ſanguinis menſtrui, percipies, iuxta Hipp. ſententiam li. de morbis muliebribus. Eiuſdem autem menſtruæ purgationis immodica vacuatio haudquaquam ſpernenda eſt, nã nonnullæ, cùm vteri nimio ſanguinis profluuio laborarũt, hydropem acceerſiuerunt, Galeno auctore 2. de natur. facu. cap. 8. Id quod etiam timendum eſt in omnimoda mẽſtruæ purgationis ceſſatione, vt ipſe inquit, cùm vtrunque ad extremam frigiditatem mulierem ducat. Quæ verò menſium profluuia grandiores partus conſequuntur, haud ita periculũ minantur, quinimò etiam plerunque ſua ſponte ceſſant, vt inquit Paulus cap. 62. libri 3. Quemadmodum ſi abortiui fœtus cauſa fiant, repentinum quãdoque periculum inducũt, vt liquet ex eiſdem Aetio, & Paulo. Verùm ex quacunque tantundem cauſa fiat menſium profluuium, vbi fuerit immodicum animi deliquium minatur, & ſyncopem, vt patet primo de arte cur. ad Glauc. cap. 14. Interim etiam & mortem, quamuis naturalem partum cõſequatur, velut in reliquis accidit immoderatis ſanguinis profuſionibus. *Curatio.* Pro curatione itaque profluuij menſium, aër eligatur temperatus, aut parum ad ſiccum, frigidúmque vergens, ſomno etiam temperato vtantur, caueant à motu, atque exercitio, ſed quies iniungatur, animi affectus immodicos vitẽt, præſertim iram. Cibus eligatur quantitate moderatus, qualitate adſtringens, boníque ſucci, ſimiliſque potus. *Victus ratio.* Quapropter circa initia micas panis è poſca exhibebis, vbi præſertim ieiunium tolerare nequeãt, aut oryzam ex poſca, aut ouum ſorbile, molle, frigidum (vt inquit Aetius) in quem vſum etiam *Loco citat* ſimilagine, amylo cum poſca vti poteris. Carnibus vbi opus fuerit vtantur, ſylueſtribus potiùs, quàm domeſticis, ac eiſdem aſſis, magis, quàm elixis, vt phaſianorum, ſtarnarum, perdicum, merularum, turdorum, aliarúmque paruarum auium montanarum, & inter quadrupedes leporum, cuniculorum, ſeu capreolorum carnes eligantur. Quòd ſi eiſdem etiam elixis vti velint, in eorum iure polygoni, plãtaginis, aut oxalidis folia decoquantur, aut etiam fructus adſtringentes, vt citonia, ſtrutia, ſeu pyra. Vinum omnino pro potu vitandum, ex Pauli teſtimonio, ſed aqua pluuiali vtendum, in qua etiam ignitum ferrum fuerit extinctum, aut aqua, in qua oxalidis, polygoni, ſeu plantaginis folia fuerint decocta, aut myrti fructus, ſeu cydonia, atque ipſa itẽ poſca pro potu vti conuenit, nõ ſiquidẽ frigida, ſed tepida, vt Aëtio viſum eſt. *Medicamentorum ratio.* Confeſtim quoq; artus, & extremas partes, præſertim ſuperiores, conſtringere oportet, quanquã & inguina vinculis excipi *Vena ſectio.* poſſent, Paulo, & Aetio teſtibus, & iuxta Hippocr. ſententiam cucurbitulæ magnæ ſub mãmis apponendæ, vt aphor. 50. 5. li. ſcriptum reliquit, in quem etiam vſum potiſſimùm vbi ſanguinis fuerit redũdantia ac reliqua non prohibuerint, venæ ſectio reuulſionis gratia in cubito facta confert, præſertim internæ venæ, exiguáque ſanguinis quantitas auferatur, & ſi opus fuerit, iteretur. Deinceps verò ſi ob vaſorum apertionem ſanguis profluat per ea, quæ obturant, curare oportet, quemadmodum ſi ex eorundem vaſorum ruptura contingat, quæ conglutinant adhibenda ſunt. Atqui obturatur oſculum dilatatum per adſtringentia, conglutinatur autem ruptum per eadem, & quæcũque ipſis in compoſitionem miſcentur citra mordacitatem reſiccãtia, & glutinoſum quoddã habentia, veluti eſt terra lẽnia, ſphragis appellata, & ſamius aſter (Galeno auctore 7. de compoſit. medicamen. ſecundum locos, cap. 4.) quæ veluti ad ſanguinis ſpuitiones vndecunque natas conferunt, eadémque vi ſanguinis ex vtero profluuia, & vocatum fluxum muliebrem iuuant, vt liquet ex eodem auctore, nouo de ſimplicium medicamentor. facult. Dabimus item in potu balau- *Cap. de terra ſamia.* ſtium ex poſca, aut hypociſtidis, vel acaciæ ſuccum, *Quæ in potu præbenda ſint.* ſiue lycium, vel etiam vuæ acerbæ ſuccum ſiccũ, ex ſententia eiuſdem Pauli, & Aetij. Prodeſt etiam ſeſamum poſca macerare, atque in molle factũ edendum præbere, aut loti ramenta, & eorundem decoctum, ſimiliter & corallorum drac 1. exhibere (vt idem refert Aetius.) In quem etiã vſum ſuccus polygoni, aut plantaginis ex poſca potus non parum confert, vel drach. 1. cornu cerui vſti, & tantundem corallorum rubeorum, lapidiſque hæmatite ſcrup. 1. cum poſca exhibeantur. Nec minùs conducit, ſi drac. 1. vel drac. 2. radicis ſymphyti cum eadem poſca, quæ ſemper tepida ſit, exhibeatur, & vbi hæc non ſufficerint, drach. 1. paſtillorum è ſpodio è ſuccino, vel è terra lemnia cum eadem poſca præbeas. Extrinſecus autem vteri loca perfundantur, ſeu foueantur ex eadem tepida poſca, aut oleo roſaceo, melino, ſeu myrteo pauco vino admixto. Item ca- *Topica.* taplaſmata ex hordei, fabarúmque farina, ſymphyti radice,

radice, polygoni, ac plantaginis foliis, acacia, alumine, & hypocistide ex posca composita adhiberi poterunt, aut ex palmulis, malis cydoniis, malicorio, balaustiis, alumine, gallis, acacia, & hypocistide, teneris rubi seu lentisci virgulis cum eadem posca cataplasma fiat. Vel vnguentum, quod vulgus medicorum Comitissæ appellat, pauco aceto addito adhibeatur. Efficaciter quoque prodest taurocolla aceto macerata, donec dissoluatur, deinde valido linteolo inducta, lumbis agglutinetur, decreto eiusdem Pauli, & Aëtij. Insuper insessus fiant ex foliorũ myrti, rosarum, plantaginis, polygoni, symphyti, virgultorũ rubi, ac lentisci decocto, pessulorũ quoque vsus haudquaquam contemnendus erit, qui ex foliis plantaginis, polygoni, aut myrtillorum, symphytique radice cõfectis, pauca addita manna thuris, hypocistide, ac balaustio cum eiusdem plãtaginis, seu polygoni succo conficiantur. Interim gallarum puluis, ac aluminis scissi, necnõ acaciæ succus cum ouorum tostorũ luteis adijci poterunt, & quandoque cupressi folia, aut rubi, pariterque & cytini. Cùm verò vsus exigit linteo serico, aut linteo tenui excipiantur, & ad formam humani digiti redacti in rosaceum intinguntur, ac subdantur. Suntque pessuli penitiùs vsque ad os vteri immittendi. Infundantur quoque per instrumenta ad hũc vsum parata in vterum, quæ μητρεγχύτας Græci vocãt, plantaginis, polygoni, seu solani succus. Similiter acaciæ, vel hypocistidis. Vel decoctum in aqua pluuiali, malicorij, gallarum, balaustiorum, hypocistidis, ac foliorum lentisci cum polygonij, seu plantaginis succo, aut etiam acacia. Galen. verò ex vtero sanguinis profluuium quaternis iam diebus profluens, cùm nullo alio potuisset sisti remedio, plantaginis succo
cap. 5. vtens, prorsus sanauit. Quanquam id medicamen
Sanguinis ex erosione profluuium non sistere pro- & ad ea quæ ex erosione excuantur, sanguinis profluuia, sit vtilissimum, vt patet 5. meth. med. Erosio verò magna ex parte in ceruice potiùs vteri quàm alibi contingere solet, decerniturque per excretam *fundis curatio.* saniem, si fuerit profunda. Si verò circa os ceruicis constiterit, nõ solùm per hanc, sed per tactũ quoque cognosci potest (eodem Galeno teste 6. de loc. affect. cap. 4.) At quod ea per renutritionem erosorum, quæ fit per cibos boni succi, & medicamenta sarcotica dicta, hoc est, carnem gignentia curetur, patet eodem libro 7. de composit. medicament. secundum locos ca. 4 Quapropter nedum iniectus
Curandi met[h]odus plantaginis succus (vt diximus) huiuscemodi profluuium supprimere valet, si cyathi mẽsura iniciatur vti quit Aëtius, verùm etiam aliquando fortiùs aliquod admiscendum erit, aliàs aliud pro affectionis respectu, nam si vas, vnde profluit sanguis, magnum, & amplum fuerit, austeris medicamentis opus erit. balaustio, inquã, acacia, hypocistide, gallis, malicorio, & similibus. Si verò paruum conferent aloë, manna thuris, cortex pinus, terra lemnia, lapis hymatites, & reliqua huiusmodi, quæ nedum cum succo plantaginis, verùm etiam vino austero nigro, aut senecionis succo subdita, & iniecta conferunt, ex sententia eiusdem Aëtij. Et (vt summatim dicam) quæ mediocriter, & sine morsu detergunt, atque exsiccant, commoda sunt, vt quæ carnem generent, vt liquet tum 3. method. medendi. ca. 3. tum 2. de compositione medicament. per genera, cap. 1. Vbi verò exulceratio, seu erosio adhuc fiat, vel augeatur propter redundantes (vt diximus) in toto corpore vitiosos succos, nulli in dubium venit eos

priùs purgandos esse, & deinceps modò dicta medicamenta adhibere. Qua de re si biliosi fuerint, adhibitis priùs (si detur occasio) syr. quibusdã, vt ex infusione rosarum, vel succo myrtino, vel e succo *Quibus purgari cõpetat.* oxalidis, seu acetoso simplici, vel oxysaccharo cum aquis plantaginis polygoni, vel oxalidis, hoc purgans medicamentum exhibeatur, quod recipit, tamarindorum vnc. s. corticum myrobalanorum citrinarum drachm. 3. in aqua oxalidis, & plantaginis fiat decoctum, in quo dissolue syrup. de nouem infusionibus rosarum rubearum vnc. 4. rhabar. sine spica drach. 1. vel syrup. 4. misceantur, & fiat potio. At si salsa pituita erosionis causa fuerit. syrup. e corticibus citri, vel mel rosaceũ cum syr. myrtino, vel ex absynthio aliquibus vicibus præbeto, deinceps verò medicamentum purgans tale exhibebis Recipe corticum myrobalanorum chebularum drach. 4. agarici trochiscati drachm. 1. vel scrup. 4. fiat decoctum in aqua plantaginis, in quo vnc. 3 syrup. ex tribus infusionibus rosarum persicarum, vel vnc. 4. syrup. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum dissoluas, & potui exhibeatur.

Περὶ γυναικείου ῥοῦ. Id est, De muliebri profluuio.

CAPVT. CIX.

VEMADMODVM totius corporis culpa aliquãdo prorsus non purgabitur fœmina, aliquãdo parciùs, aut liberaliùs, ita quoque interdum malum quidpiã per vterum vacuabit. vt liquet ex Gale. 3. de causis symp. Vocatur autẽ hæc affectio à Græcis ῥοῦς γυναικεῖος, vt patet ex Galen. ci- *3. de caus. sympt. c. 4*
tato loco, & lib. de differ. symp ac 6. de locis affect. cap. 4. quem sectati sunt Paulus cap 63 lib. 3. & Aëtius cap. 65. lib. 16. A Latinis verò muliebris fluxio, *Lib. de differ. sympt. cap. vlt.*
seu profluuiũ muliebre appellatur. Est verò totius *Muliebre profluuiũ quid sit.*
corporis recremẽti destillatio, vt inquit Paulus, vel vteri destillatio diuturna, vt Aëtio visum est, vel vniuersi corporis per vterũ expurgatio, ipso haud *3. de caus. symp. c. 4.*
quaquam affecto, vt ex Gale. colligitur citatis libris *Qua pars afficiatur.*
3. de symp. caus. & 6. de locis affect. ca. 4. In hac autẽ affectione (licet eius multiplex habeatur ortus, *Qui affectus præter naturam sit.*
vt paulò post dicemus) vterus ipse haudquaquã affectus est, licet per ipsum vniuersum corpus expurgetur, quemadmodum interdum per renes quoque *Li. de differ sympt. cap vlt.*
euacuatur, ex eiusdem Galeni auctoritate præcitato libro 6. de locis affect. cap. 4. nec alicuius determinatæ corporis partis affectio hæc dici poterit, quã *Signa profluuij muliebris.*
quam & ipsa symptoma sit in genere excretorum immodicè, præsertim in qualitate, nã vitiosum est, *3. de caus.*
quod expurgatur, vt eodem libro de differ. & 3. de *symp. c. 4*
causis symptom. scriptum est. Deprehenditur verò muliebris fluor ipse, notis, à mẽstrui sanguinis eruptione differens, eò quòd in illa syncerus sanguis prodit, hic verò fluxus corruptos apparet, diuersorũ tamen colorũ, pro diuersitate redundantis succi, vt dicemus, qui etiam citra dolorem prodit. Quapropter loci (vt inquit Paulus) continuè madẽt humoribus colore variantibus, laborans decolor est, cibũ non sentit, cùmque fastidit, in obambulatione difficulter spirat, oculos habet prætumidos, nunc cum dolore, nunc citra illum, aut cum exulceratione, aut sine illa, aut inflammata, aut sordida, aut putrida. Inferre quoque solet hic fluor inenarrabilem tristitiam, & pedum tumorem, & in aliquibus perpetua distillatio perseuerat: in aliquibus verò per interualla quædam redit, ex Aëtij testimonio.

Atqui

Atqui si purus sanguis, qualis ex dissecta vena profluit, & cũ dolore promanabit, vteri erosionem indicabit, de qua præcedenti capi. sermonem fecimus, nec tale profluuium muliebre appellari debet: nam in eo vterus haudquaquam affectus est, in hoc proprio morbo laburat, cui erosio, seu exulceratio existit. Hic veru corruptus fluxus, qui in muliebri profluuio fit, aliquãdo robur est, veluti tenuis sanguinis sanies, aliquãdo albus, velut ptisanæ succus, à pituitoso videlicet sanguine ortum habens, interdum pallidus, vbi bilis amara redundarit, interdum aquosus a serosorum humorum superfluitate. Nam perpetuò id quod euacuatur, tale specie est, quale est quod in animali redundat, vt liquet eodem tertio de causis symptomatum, potissimum autem id

Loco citat. *Loco citat.*

fit, si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa, ex eiusdem Galeni sententia citatu lib. 6. de locis affectis. Qui itaque exquisitè colorem præ se fert aliquem, is redundantem humorem facile indicat. Si verò obscurum colorem habeat, causam eius ita perscrutabimur, linteum eo inquinatum arefactum simplici aqua eluemus, & inde a maculæ colore redundãtis humoris notitionem capiemus, vt inquit Aetius. Generatur autem talis fluxus muliebris, vel ex cõ-

Causa.

plectẽdi functione imbecilla, vel expultrice immodice cõcitata, vel ambabus simul læsis, aut quòd totus sanguis tenuis, serosúsque est redditus, vt libro de different. sym. cap. vlt. a Gal. scriptum est. Atqui sanguis talis fieri potest, vel ex sanguificæ facultatis operis frustratione, vel eius, quæ tenue, & serosum separat, seu idem excernit. Incidere etiam aliquando potest ex retentrice ipsa immodice opus suum vrgente, & cute inspissata, & renibus occlusis, ex eiusdẽ Galeni auctoritate citato libro de different.

Loco citat.

sympto. Præter has itaque causas vniuersus sanguis tenuis, serosúsque reddi potest, ac per [illegible] vasa expurgari retentrice eorundem vasorum facultate interim imbecilla, interdum verò expultrice (vt diximus) immodice cõcitata, aut etiam ambabus simul læsis ob copiam, & sanguinis qualitatem. Si autem num sanguificæ virtutis vitio, vel eius, quę tenue, & serosum separat, seu excernit, symptoma hoc fiat, discernere velis, ea consulas, quę capite de hepatica affectione, aut de renum affectibus conscripsimus.

Prognostica.

Inspissatã autem cutem probè ex teipso percipies, neque magno labore retentricis, aut expultricis facultatis læsionem, seu vtrarumque reperies. Cæterum ætate vigentes mulieres rubra ferè fluxio infestat, declinante verò ętate, alba, & vtraque fluxio, si suæ ætati acciderit, facile curatur, si alienæ, difficulter, ex Aetij testimonio. In omni verò muliebri defluxu vteri os aperitur, & velut relaxatur, quibusdã etiam vterus ipse procidit, vt vsq; ad muliebre pudendum progrediatur. Qua de re magna cum diligentia curanda est affectio hęc, neque localibus auxilijs fluxus confestim repnmẽdus erit, nam aliquæ in hydropem, aliquæ in neruorum affectiones, aut oris ventris, aut capitis vexatione collapsæ sunt, vt liquet ex eodem Aetio. Vniuerso itaque corpori

Li. 16. ca. 66 *Curãdi methodus. cap. 8.*

pro eius curatione, quæ citra immodicum calorem exsiccant, auxiliẽtur, cùm affectus sit humidus atq; aquosus (Gale. auctore lib. de præsagitione ad Posthumum) quem etiam sectatus est Paulus præcitato loco. Et propterea vniuersa victus ratio ad duo in-

Victus ratio.

clinare debet, vt idem Gale. asserit, potius videlicet paucitatem, & totius corporis frictionem ex melle solo multum cocto (tantum tamen refrigerato, vt hac in re fontanæ aquæ similis æstiuo tempore sit) post fricationem corpore peruncto: simili itaq; victus ratione adstrictoria, ac ad siccum vrgente, aliquatenus crassefaciente quandoque, quam præcedenti cap. etiam instituimus, vtendum est (vt summatim dicam) si quod interim magis aut minùs exsiccantibus, ac adstringẽtibus cibis vti oportet pro diuerso humore redundante, quemadmodum etiã & eadem victus ratio ad frigidum, vel calidum magis, vel minùs vergere debet. Quod verò ad me-

Medicamẽtorum ratio.

dicamẽtorum rationem attinet, similis quoque ratio habenda erit. Verùm si mulier rubro fluore muliebri vexabitur, primum ei sanguinem per venæ sectionem vacuabimus, vbi nihil obstiterit, patitur autem sanguinis detractio, veluti in his, qui sanguinem reijciunt, quo paulatim reuulsio fiat, vt inquit

Aetius li. 3. ca. 46. *Vena sectio.*

Aetius. Secanda autem est cubiti vena, nam hęc nũ solùm materiam ad vterum confluentem diuertit, sed muliebris fluoris detentionem, ac constrictionem tutam efficit. A venæ sectione, lumbis ac in-

Topica medicamenta

guinibus detrita, & mollia lintea imponenda sunt frigidis succis imbuta, quorum præcedenti ca. meminimus. Locetur autem mulier coccis accliuibus, crurãque extendat, ac inter se complicet ad vteri partes contrahendas. At si copiose sanguis feratur, coxæ, pecten, & lumbi spongijs posca madefactis integantur. Si verò modice destillet, lana succida vino, & rosaceo imbuta adhibeatur, & extremæ partes deligentur, atque hæc nũ solum in principio fiant, sed etiam post circuitus, ante exacerbationem, & in ipsa exacerbatione, ex eiusdem Aetij de-

Li. 19. ca. 66.

creto, & reliquis etiam vtatur medicamentis extra adhibitis, quæ præcedẽti cap. adnotauimus. Cõmodę quoq; sunt quęcunq; potiones sanguinẽ reiectãtibus competunt, ex eiusdem Aetij sententia. Cæterùm vbi vitiosi redundarint succi, biliosi inquam, pituitosi, aut serosi, quamprimùm quoq; iidem ex-

Potiones. *Loco citat.*

purgandi, ac ab vtero deriuandi, & diuertẽdi sunt, & propterea Galenus eodem libro de pręcognitione ad Posthumum, in Boethi vxore quæ hac affe-

cap. 8. *Quibus medicamẽtis fuerit vsus Gal.*

ctione laborabat, primùm medicamẽto per aluum educente vsus est, secũdò eis quæ per vrinam ipsum educere valent, & tertiò his quę per cutem euocare possunt, quibus remedijs quindecim diebus cùm fuisset vsus, prorsus prædictam mulierem a morbo vindicauit, & proinde Boethus quadringentos aureos ad eum misit. Seroso itaque humore existente,

Purgatio vbi serosus redundat succus.

qui redundat, ex hiera, & agarico formatis catapotijs, & potione ex decocto myrobalanorum chebularum cum syrup. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, vel persicarum ægram purgabis. Quòd si neque vna purgatio satis sit, iteranda quoque eadem erit, in minori tamen quantitate, quemadmodum & Galenus in modo dicta ægra rursus medi-

Si pituita redundet, purgatio.

camentum purgans exhibuit. At si pituitosus [illegible]erit sanguis, nedum hiera, agarico, & myrobalanis purgare conueniet, verum etiam & reliquis insignioribus medicamentis pituitam per aluum ducẽtibus, vt catapotijs fœtidis, ex sagapeno, aut agarico cõpositis, item & nostris, quæ cap. de aqua inter cutẽ conscripsimus, priùs tamen ea exhibeantur medi-

Bile redũdante.

camenta, quæ iam dictam pituitam concoquere ac præparare valeant. Bile autem flaua redundate eadem hiera, cum rhabarbaro myrobalanorum citrinarum decocto, ac syrup. ex pluribus infusionibus rosarũ purgabis. A purgatione verò ea medicamẽta exhibeantur, quæ propriè οὐρητικὰ id est, vrinã cientia

dicuntur, quorum sylua à Galen. scripta est lib. 5. de symplic. medic. facult. cap. 12 calida inquam, ac sicca existentia. A quibus sanguis non extenuatur duntaxat, sed & funditur, ac secernitur, nõ secus atque lac, q coagulatur, seroso videlicet, & tenui seursum segregato, crasso verò in sese coeunte, siquidem quo facillimè ad se attrahant renes quod in sanguine aqueum, tenuéque, ac serosum est, vtraq; hæc conferunt, nempe totius sanguinis primùm fusio, deinde segregatio, quorum neutrum absque valido calore peragi queat. Hæc itaque peculiariter ab eodem Gal. ibidem vretica, siue vrinam mouentia appellantur, non quia solum moueãt vrinas, sed quia solas absque vi etiam mẽses, aut lac: inter quæ apium, atque asarum eligens, prædictę mulieri eorundem decoctum in aqua adhibuit: hæc nanque per vrinam humorem, qui per vterum expurgabatur, deriuãdo etiam euacuant, vt ipse testatur, cùm hoc quod neque menses ciunt, vt quibusdam Arabicis falsò visum est, & renes occlusos liberãt, si id quoque talis muliebris profluuij causa fuerit, nec minùs & pro totius corporis frictione humor quoque euocandus est. Et si ex cute spissata adhuc talis affectio fuerit orta, iisdẽ frictionibus rarefiet, quæ primò mollibus linteis, & demum asperis faciendę sunt, iuxta eiusdem Gal. doctrinam præcitato lib. de præcognitione ad Posthumum, cap. 8. his quippe medicamentis vniuerso corpori adhibitis, intacto quidem vtero huiusmodi muliebres fluores Galen. sanauit, vt eodem 6. de locis affect. cap. 4. scriptum est. Subsequebatur autem totius corporis fricationem inunctio ex melle solum, multum quidem cocto, vt diximus. Verùm vbi hæc non suffecerint, perseuaueritque muliebre profluuium, ea exhibenda sunt, quæ præcedenti cap. de mensium profluuio dicta sunt, potissimùm autem ea eligantur, quæ non admodum efficacia existunt, item portulaca commanducata, succúsque ipsius potus præsidio est, balaustium, rubi fructus, & flos, vt inquit Paulus: nec minùs, & equisetum sistit rubrum fluorem potum ex aqua, aut vino, vel hypocistidis, aut lentisci fructus torrefactus cum vino sumptum, vt idem Paulus refert, similiter samius aster, terra lemnia, sphragis appellata, item coagulum leporis, aut hœdi, aut ouis, aut vituli, aut cerui confert, vua etiam immatura sicca, piceæ cortex, & myrti (vt liquet ex eodem) faciunt quoque & pæonia grana pallida quindecim assidue pota, aut corallorum drac. 1. è vino nigro, aut vinacia trita cum vino, aut corticis loti arboris decoctum, vt inquit Aetius, præsertim vbi fluor albus, aut serosus fuerit, proditum quoque est, vt inquit Gale. 10. de simpl. medic. facult. leporis coagulum si cum aceto ebibatur, sanare profluuium muliebre. Quòd si cum dolore fluxus [illegible]eratur, asininum lac, præsertim asinæ per pascua pratorũ nutritæ, quiuis fuerit siccus, præstat. Confert etiam & stercoris eiusdem asinę succus, similiter & alicæ, aut ptisanę succus, & rosaceũ quoque, vel per se, vel cum lacte infusum. Ne verò ab humore transeunte vlcus excitetur, sanies profluẽs assidue calida aqua eluatur, & ipsis locis moderatè adstringentia adhibeantur, quæ simul abstergendi vires habeant, deinceps rosaceum, aut myrteu, aut melinum oleum illinatur, & aqua etiam pura nihil adstringens habens admixtum in principio præsertim adhibeatur, ob influentis humoris acrimoniam, necnon & ob eãdem causam & alicæ, & tisanæ succus infundantur, ex eiusdem Aetij decreto. Cæterùm vbi fluxus cessauerit, à veloci ambulatione, a multis pectinis, ac lumborum frictionibus, ab acrium esu, à calefacientibus, à flatuosis, & ab his, quæ vrinam prolectant, diu abstinẽdum est, & balneis rarò vtendum, neque venter mouẽdus est, neque spiritus retinendus. Hæc enim omnia malum reuocant, vt idem inquit Aetius, quæ fuere præcepta Boethi vxori Galen. instituit, postquam ab eodem affectu ipsam vindicauit, ne in posterum amplius eo morbo ægrotaret, ab eodem Boëtho rogatus prohibens ne illi simile quod vacuauerat, infuturum aliquod gigneretur.

Que medicamenta à purgatione competant — *Aetius li. 16 ca. 71.* — *Gal. 10 de simp. med. fac. cap. de coagulo.* — *[illegible] 16 ca. 67.* — *Loco citat.*

Περὶ ὑστερικῆς πνιγὸς, id est, De vteri strangulatione, seu suffocatione. CAP. CX.

QVanquam ea pars, quę mulierib⁹ ad pariendum à natura data est, à Gręcis *μήτρα*, seu *ὑστέρα*, à Latinis matrix, seu vter⁹ appellata (vt superiùs annotauimùs) in infernis corporis partibus posita sit (quoniã superius, eiúsq; principibus communicat, cordi siquidem per arterias, cerebro per spinæ mẽbranas, ac neruos, & iocinori per venas) propterea non mirum, si interim in eo affectus quidam oritur, qui omnes, vel quædam prædictarum partium consentiunt, qui affectus à Græcis interim *ὑστέρας καὶ ὑστερικὴ πνὶξ*, à quibusdam *ἄπνοια ὑστερικὴ* dicitur, Latini autem vteri strãgulatum, seu vterinam suffocationem, vel spirationis ob vterum priuationem vocant. volentibus tamen ipsis vtraq; appellationem vnum quẽdam affectum explicare, nomen assumens tum à parte ipsa affecta, tum a superueniente symptomate. Est autem affectus hic Paulo auctore cap. 71. lib. 3.) vteri recursus ad superiora: in hac affectione modo sursũ, modo in latus vterus ret[illegible]i videtur, Gale. teste. 6. de locis affect. cap. 4. quamuis Aet. quoque fateatur, quod in hac affectione vterus velut ad supernas partes ascẽdisse videtur, semper etenim, siue sursum retractus fuerit totus vterus æqualiter, siue ad latus inęqualiter trahatur, velut supernas partes ascẽdisse videtur, cum eiusdem suffocatio oritur: quo motu non creandæ prolis gratia mouetur, si priuetur his, quæ concupiscit, veluti animal, vt quibusdam visum est, & propterea vniuerso corpori nocere fatendum est: nec ob id quod posteaquam ita per corpus vterus errauerit ad septum transuersum peruenięs respirationem impedit, veluti quidam prędictæ opinioni addiderunt, idcirco strangulatio fit, sicut etiam falsa quoque eorum opinio est, qui asserunt vterum exsiccari vbi suppressi sint menses, deinde humectari cupientem, ad viscera vsque ascendere, cùm verò ascendendo nonnunquam septum trãsuersum contingat, idcirco animal spiratione priuari, etenim tãquam erroneæ prædictæ opiniones à Galeno eodem sexto de loc. affe. cap. 4. impugnantur, & refelluntur, alia propterea causa huius retractionis, seu recursus inuestigãda erit, si priùs partem ipsam affectam, ac affectu ipsum demõstrabimus. Quòd verò vterus primò, ac præcipuè in hoc vitio afficiatur omniu medicorũ consensu liquet, & Galenus citato loco per hæc verba cõfirmauit, cũ dixit, Quòd autẽ à priscis iã inde seculis optimo iure creditum fuerit hysterica dicta symptomata ad vterũ tãquã ad radicẽ pertinere, vel maximo argumento esse potest, q & solis viduis, & iis quibus mẽses supprimãtur huiusmodi affectus euenire consueuerunt, quãquam si quis-

Quid sit strangulatio vteri. — *Aetius li. 16. ca. 68.* — *Qua pars afficiatur in vteri strangulatione.*

quispiam dixerit, quòd vbi in hac affectione vterus retrahitur, vteri corpus non affectu, sed peruersione laborat, cùm alias aliorsum trahatur, hic haud absurda dicere videbitur, vt idem Galenus inquit. At quisnã affectus sit vteri suffocatio, seu strãgulatio, non admodum liquet, nam interim cũ eius retractione, seu peruersione fit, interim autem citra peruersionem, sed quando cum vteri peruersione affectio iam dicta generatur, nulli in dubium venit morbum esse in situ, seu figura ipsius vteri, prout ab Hippocrate, & Galeno tertio de articulis, scriptum est, quanquam non propterea quòd peruersus, seu retractus est vterus, symptomata quæ in animalis corpore apparent, otientur, sed propter aliam causam (vt dicemus.) In hac etiam vteri strangulatione quę cum eius peruersione fit, idem vterus intemperie, eadémque frigida immodicè laborat, qua duntaxat eum laborare asserimus cùm citra eiusdẽ peruersionẽ affectus hic excitatur, licet oriri haudquaquam possit quomodolibet generationem habeat, nisi intemperies hæc principibus partibus impertiatur, cordi inquam, aut cerebro, seu vtrisque primùm, & deinceps ab eis vniuerso corpori præsertim in prima, ac pręcipua eius specie, seu differẽtia. Perpetuò itaque intemperie, eáque nimium frigida, in hac affectione vterus laborabit. Qua de re motbum hunc in inflammationem, sed flatuosam perfrigerationem esse Sotanus dicebat, interim autem simul cũ ea malè situatus, seu figuratus erit pro diuersitate, seu magnitudine causarum, ex quib⁹ originẽ duxerit, vt dicemus. Comitatur autem taliter affectos cum accessio propinqua est, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, pallida facies, ac tristis quidam aspectus: instante verò strangulatione, sopor grauis, ac profundus, mentis, ac sensuum apprehensio cum vocis interceptione, pulsus autẽ parui, ac debiles fiunt, & aliquãdo penitus intercipiuntur, quibusdam autem neque respiratio sensibilis permanet, aliquando verò alijs actionibus integris manentibus, magnam respirationem ex hac affectione habent, stomachi etiam dolore vexãtur, & saliuam vomũt, si in stomacho, aut in capite humiditas sita est. Interdum etiam sic examinat, vt tãquam comitiali morbo prosternat: distat tamen hic casus, eò quòd neq; oculi vertũtur, nec spumæ profluunt, nec nerui distendũtur, sopor tantùm est, idque quibusdam fœminis crebro reuertens, perpetuũ est (Celso auctore, ca. 20. lib. 4.) Inclinante verò accessione, corpus firmari incipit, & malæ tubescunt, ac oculi post multam grauitatem attollũtur, & vbi iam malum ægram relictũrum est, humiditas quædam ex locis muliebribus excurtens tactu percipitur, & intestina murmurãt, ac ipse vterus paulatim laxatur, atque sic exurgens ægra intellectũ, & sensum recipit, vt liquet ex Aetio, & Paulo. Obstetrices quoque, seu medicæ quæ ipsas exquisitè tetigerunt, fatẽtur circa vterum notas quasdam apparere, nã ceruix eius inclinata videtur, interdũ quidem veluti sursum retractus sit totus vterus, interdũ verò veluti ad latus trahatur, nam simul cum vtero, ceruicem quoque ipsius retrahi necesse est (Galeno auctore, eodẽ 6. de loc. affect. cap. 4.) Cæterùm cum vteri strangulationis differẽtiæ plures esse possunt, pro efficientis causæ magnitudine, vel pro specierum quarundam varietate inter se differentes, quia in earum aliqua omnino spiratio perditur, nõ ab re quæreret quispiam quomodo viuere tales possent, quæ nihil omnino spirant? Cùm in confesso sit spirationem à vita, & vitam à spiratione separari non posse, adeo vt viuentem non spirare, & spirantem non viuere sit impossibile, quinimò vbi correspiratione priuetur, illico hominem perire necesse est, vt liquet quinto, & 6. de locis affe. cap. 4. & libro de vtilitate respirationis: qua de re quidam Heraclide posteriores credẽtes seruari aliquid spirationis, quãuis ipsa non appareat, carptæ lanæ flocculos coram naribus suspendi iubent, vt exactè deprehendatur num spiritus aliquis inter spirandum tum intro, iũ foras sursus deferatur: aliqui poculum aqua plenũ ori ventriculi imponere præcipiunt, & considerãt an aliquo motu aqua agitetur, quippè immotum, omnino seruari humorẽ aiunt, si tota perierit spiratio, & profectò vtrique ignorant aliquando sublata penitus, oris, ac narium respiratione animal viuere posse, modò ea supersit, quæ in toto corpore ab arterijs, & corde perficitur: id quod latentibus animalibus manifesto apparet, nulla apparente in ipsis spirationis nota, hęc etenim per totã hyemem mortuis simillima in cauernis latitãt per arterias iã tũ totius corporis transpirãtia, pati item ratione in vteri strãgulatione fieri potest, vt toto corpore frigefacto (vt diximus) id enim manifestè videtur, nulla prorsus prodeat ab ore spiratio, superest autẽ ea quæ à corde, & arterijs fit, est etenim maximus, & præcipuus respirationis vsus (vt sexcẽtis in locis à Galeno decretũ est) vt intim⁹ calor, & refrigeratione, & vẽtulatione seruetur. Qua de re exigu⁹ ille calor in hystericis mulieribus derelict⁹ arteriarũ, cordisque officio conseruari poterit, quæ actio à quibusdam medicis transpiratio dicitur, quãuis (vt diximus) quæ fit ab ore, & naribus respiratio omnino fuerit abolita, licet etiam adeò parua esse possit, vt sensum lateat nedum respiratio, sed etiam transpiratio ipsa: illúdque clarè constat non solum in Galeni, sed etiam Aristotelis doctrina, qui libro primo de natura animalium, ca. 11. talia protulit verba. Sed datur viuendi facultas etiam si desit spiratio, quanquam itaq; perfecta animalia, quę tẽperatè calida sunt, præsertim dum sanitate fruuntur, citra spirationem haudquaquam viuere possint, vt liquet ex modo citatis Galeni locis, attamen quę frigida suapte natura sunt, vt latentia, aut ex accidenti vniuersum eorũ corpus tale redditum est, vt in hystericis conspicimus citra respirationem nec incõueniũt, vt in vita seruentur, modò arteriarum, cordísque officium eis conseruetur, nec propterea his, quæ ca. de apoplexia, scripta sunt, cõtradicimus. Adhuc vt nihil ad affectum hunc pertinẽs maneat indiscussum, iterum quæret quispiam quam ob causam corpus hystericarum mulierum refrigeretur? Ea verò haud difficulter dissolui potest, si causas, quę pręcesserũt, diligenter intueamur. Nam conuenit inter omnes medicos, vt idem Galenus asserit citato libro sexto de locis affectis, hũc affectũ magna ex parte viduis euenire, iisque maximè, quæ cum antea probè purgarentur, ac paterent atque virorum concubitu gauderent, iis omnibus priuantur, ex quibus conijcere possumus, quòd ob retenta menstrua, vel ob semen cohibitum mulieres vteri suffocatione, seu strangulatione cruciantur, idque fortasse magis (vt idem Galenus inquit) à semine retento contingere potest, vtpote magnam vim obtinẽte, vt est enim in mulieribus humidius, ita etiam & frigidius, semen etenim in vtero paulatim coa-

Quis affectio praeter naturã sit. — Tex. c. 100. — Vide Ant. Loco citat. Signa suffocationis vteri. — Quomodo viuere possint, quæ vteri suffocatione laborãt, etiã si nihil omnino spirẽt. 5. de lo. af. fec. cap. 3. — Li. de vti. Li. resp. c. 1 — Cur hystericarum corpus refrig. — Loco citat. Causa.

ceruatum,aut etiam sanguis menstruus,vitiosi reddūtur,ac perfrigerautur,quibus perfrigeratis vterus quoque taliter afficitur, a quo demum ad cerebrū, ac cor frigiditas transmittitur paulatim tractu temporis, a quibus deinceps vniuersū corpus celeriter alteratur,ac refrigeratur,& relata inferunt symptomata, vel tenui quadam substantia, veluti aura ab eisdem excrementis ad iam dictas partes principes ascendente,vel continuitate partium traducta alteratione per quandam veluti qualitatis diffusionem medijs corporibus, cū quibus vterus ipse prędictis principibus partibus communicat.Neque mirū videri debet,si vel ex minima humorū mole tāta cōsequātur symptomata,etenim à phalāgij quoq; ictu totum corpus affici videtur exiguo veneno per minimum foramen iniecto, & longè maiori admiratione est scorpionis ictus,quod breui admodū tempore grauissima inter symptomata,quanquam exiguum sit id,quod inijcitur,aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipsius aculeo,necnon quòd canis rabie capti, solum sputum si humanū corpus tetigerit, rabiem excitare possit, ex eiusdem sputi qualitate aucta quadā corporis dispositione, ita vt post sex menses quando ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, discerni possit: item similibus quoq; affectibus infestari possumus ijs, qui perniciose epoto veneno eueniunt corruptis, in nobisipsis adeo humoribus,vt veneni tum qualitates, tū vires equent. Viciatum itaque semen,aut menstruū cùm retinentur,corporibus potissimùm vt afficiantur idoneis,paulatim tractu temporis principalium partiū aliqua cōsentiēte,à qua deinceps vniuersum corpus celeriter alteratur,cùm totū corpus refrigerare valeant, prædicta grauia symptomata inferre possunt,& alias alię quoq; accidētium species oriri solent pro multitudinis,qualitatisúe ratione tū menstruorum,tum seminis. Nā vbi crassa,vel acris fuerit eorum natura,cōuulsiones,si verò atræ bilis naturam habuerint,mœstitiā inducere possunt, quēadmodū animi quoq; defectiones, & ad fortes extensiones,& refrigerationes,& stomachi actum sequi consueuerunt.Et propterea contingit etiā quibusdam sensus, ac motus priuatio,& pulsus obscurus,ac paruus,& penitus interceptus, in aliquibus verò tum sensus,tum motus adest,itémq; ratio, verùm vix respirār, aliquibus etiam vox intercipitur, alijs contrahuntur artus,vt liquet nono de compositione medicamen.secundum locos,ca.10. At si ex mensium suppressione vteri strangulatio excitetur peruenientе quidem ad vterum ipso sanguine menstruo,sed ad interna ipsius ingredi non potente,aut quia crassior est quàm vt per ora vasorū possit penetrare,aut quia clausa sunt ora,propter quod multiplicatus in venis eas extēdit,atq; vicina ipsis vincula madefacit,citra eius peruersionē nō erit,quoniam plenitudo repletorum,corpora & in latum,& in profundum extendit,sed longitudinē abbreuiat, continuò propterea vterum retrahi necesse est : ob quam causam vel sursum, vel ad latus retrahatur oportet.Quo fit,vt si æqualiter vndique retrahatur, tecta erit,& sine inclinatione ipsius transmutatio,si verò inæqualiter ad partem vehementiùs trahentē. Vasorum itaque ad ipsum vterum peruenientium & plenitudo, & suspensio causa est, ob quā vterus in eius strāgulatione vel sursum,vel ad latus trahatur: id quod semper euenit quando eadem affectio ex menstruorum retentione originem habet,& pręter

Si ex mensiū suppressione pat vteri suffocatio signa

id quòd purgationes eisdem supprimuntur, spiratione tamen non priuantur, neque animi defectus aut alijs modò dictis symptomatibus valdè laborare videntur. Nam vitiato semini maior quidem quàm menstruis vis adest ad noxam vniuerso corpori inferendam, ex eiusdem Galeni sententia, & proinde magis spirationis,ac pulsus abolitiones eo redundante apparebunt,conuulsiones,animi defectiones,ac alia paulò ante dicta symptomata,& sępius viduis,atq; alijs monialibus ex tali causa prouenier vteri strangulatio, etiam si optimè purgentur,præsertim si naturaliter multo semine abundauerint,aut affatim à concubitu,quo antea creberrime fuerāt vsæ, abstinuerint:sæpenumerò citra vteri peruersionem tales fiunt strangulationes, cùm videlicet tenue,ac non multum fuerit semen retentum, quandoque etiam cum eiusdem peruersione, seu retractione, cùm videlicet semen ipsum plurimum fuerit,ac crassum, eodem modo quo sanguis menstruus tum vasa,tum vincula implens, extendens,ac madefaciens,quemadmodū accidit in muliere vidua longo iam tempore, quæ præter cætera mala, neruorum quoque distentione vexabatur,cui cùm manibus tractarentur partes muliebres,adhibitisque calidis medicamentis oborta titillatione cum labore,ac voluptate,veluti per coitum vsu venire solet, crassum,plurimúmque semen excreuit, atque ita molestia sua liberata est,vt idem Gale.testatur citato lib.6.de loc.affect.Huic etenim vterus retractus erat sic obstetrice dicente. Quandoque etiā(vt inquit Aetius)oritur affectio hæc, vel vtero perfrigerato dū menses prodeunt,vel propter abortum, vel sanguinis eruptione ab vtero ab aliqoo repente suppressa: id quod promptè ex astantium loquela percipies.At q mulieri,quæ vterinis molestatur,aut difficulter parit superueniens sternutatio bonum sit,liquet ab Hippocrate aphoris.35. quinti libri,quo loco per vterina, suffocationes vteri intellexit Galenus,& bonum tum signum,tū causam esse sternutationem fatetur. Quòd verò grauior,ac molestior sit vteri suffocatio ex detento semine orta,quàm ex suppressis mensibus,maiorem noxā, ac maiora symptomata inferens, ex eodem Galeno liquet,eodem sexto de locis affectis. Quemadmodū etiam quod satis periculosior sit ea,in qua tum spiratio,tum pulsus abolentur(quamprimam eius speciem,siue differentiam nominauimus)etenim non nullæ ex talibus pereunt, licet quędam etiam scrutæ videtur.Accidit hæc affectio omni quidem tempore,sed hyeme pręcipuè,ac autumno, iunioribus præsertim salacib',ac sterilibus,maximè si per medicamenta steriles fuerint.Cæterùm affectus hic vbi inuadere assueuerit,comitialis modo diuturnus, & per circuitum repetens efficitur,& tutus quidem apparet,singulis tamen accessionibus præceps periculum affert, vt non eadem solùm die, sed intra paucas horas interimat,vt patet ex Aetio,& Paulo. Quoniam verò hæc affectio duplicem curationis modum requirit,vnum accessionis tempore, reliquum verò eadem non vrgente,propterea quæ accessionis tempore adhibenda sunt, primò consentbemus,victus ratione derelicta. Nā accessionis tēpore,aut etiam vbi eadem conquieuerit,cibum nullum,aut paucū prębere oportet,vt liquet ex Paulo. Ægra itaque ceruice, ac scapulis accliuibus collocetur,femoribus,ac inguinibus decliuibus,extremę partes deligentur,ac fricentur,crura præsertim, & pedes,

Signa, si fiat ex vitiato semine.

6 de lo. aff. Loco citat.

Prognosti.

Citato loco

Curatio accessionis tempore.

pedes, & quemadmodũ in multo effluxu cucurbitas mammillis imponimus, sic quibus sursum, aut in latus tractus est vterus, inguinibus, & coxis adhibebimus: & naribus quidem ea quæ fœtidissimum odorem habent, vteris autem odorata, & ea etiam, quæ laxare, ac calefacere possint, medicaméta afferemus, Galeni decreto primo de arte cura. ad Glau. cap. 14. qua de re naribus admouere oportet castoreum, sagapenum, galbanũ, singula ex aceto trita, ac naribus illita, aut acetũ acerrimum calfactũ naribus adhibeatur, in quo calamintha, thym⁹, & alia huiusmodi acria fuerint decocta: hæc etenim crassos cerebri vapores incidere, ac attenuare possunt, ac simol frigiditatem depellere, & inspirata thoracem ac pulmonem expurgant, & stomachum corroborant, vt inquit Aetius. Item nares suffiantur castoreo, galbano, aut sulphure, aut fœniculo lucernario recés extincto, aut pennis vstis, seu soleis antiquis, aut cæparum, aut alliorum corticibus, aut capillis ipsios propriis exustis: quidam etiam matulam vrinariam inueteratam, & pannos sulphureos incésos naribus admouét, sinapi item tritum cum aceto naribus adhibeatur, aut rutam viridem manibus contritam suffiro, aut eadem cum melle lana excepta in anum indatur, ex Galeni auctoritate. 9. de compositione medicamento. secundũ locos, cap. 10. qui etiam excitare strangulatas asserit: bitumen, castoreum, galbarum, picem liquidam, & cedriam, pilos vstos, rutam, allium, cæpã, & cornu cerui, si odorétur. Sternutatiooes etiã excitentur castoreo, aut pipere naribus per specillum admoto. Os item ægrè aperiatur, ac medius digitus ad vomitum proliendom intromittatur, & super hæc omoia mulier magnis vociferationibus excitetur, aut vocetur. Vterùm verò infernè per pudendũ odoratis suffias styrace, cinnamomo, cassia, costo, amomo, ligno aloes, ac similibus: illioiantur etiam intra pudendum ea quæ laxandi, calfaciendi, ac flatus dissoluendi vires habent, veluti est oleum irinum, nardinum, rutaceum, aut in quo cuminum, vel anisum fuerit decoctũ, & reliqua huiusmodi, quæ digitis excepta obstetrix vsque ab vteri os immittat, ac leniter, & diu cõfricet, vt hinc irritatus crassus humor, qui in vtero hæret prouocetur, ac calfactus excernatur, vt idé Aetius inquit. Pessi item parentur ex his, quæ eandem vim babent calfaciédi, laxandi, & flatus discutiendi, quorum formulas cap. de mensium suppressione, inuenies, nisi quòd odorata quædam inicere poteris, lignũ aloes videlicet, cassiam, cinnamomũ, eostũ, moschum, & interim ea quæ à vulgo ambra canis, & zibet appellantur: testudiois item terrestris hepar tritum iu pesso subdito drac. 1. nãque ad vteri strangulatus, ac ad dolores confert: hoc etiam tempore in sedem glandes indantur ex ruta, cumino, agarico, sale gemma, hiera, ac mellæ præparatæ: aut ex cumino, ruta, & caricis eędem parentur. Proderit quoque vbi hæc non suffecerint clysteribus stercus subducere, vt inquit Paulus, quorum copiã cap. de coli dolore reperias. Præcordia item fascus vinciantur, & distentis manibus os vteri comprimatur, illinãtúrq; imus véter, ac inguina, & saccelli in eisdem locis adhibeantur, prout eodem capi. de mensium suppressione, docuimus: & vbi facultas detur, insessiones quoque parentur in decoctis baccarum, & foliorũ lauri, pulegij, calaminthæ, marrubij, artemisiæ, conizæ, sauinæ, centaurij, dictamni, sampsuchi, fœnugræci, althææ, chamæmeli, aristolochiæ, iridis, & serpilli, ex eiusdem Aëtij sententia. Verùm insessionum tempore cerebri cura non relinquatur, sed rosaceo, & aceto caput irrigetur, & in aceto etiam priùs spõdylium, serpillum, ruta, & interdum castoreum decoquatur, ac naribus quoq; prædicta odoramenta assiduè adhibeantur, præsertim castoreum cũ aceto, vt ipse inquit. Posthæc ad castorei potionem transibimus, quod assiduè potũ sæpè penitus ab hoc morbo liberat, dandúmque est quotidie drachm. 1. pondere, aliquando cum aqua mulsa, aliquando cum artemisiæ decocto, vt Aëtio, & Paulo testibus. At vbi accessio conquieuerit, ac ab eadé præseruari velit ægra, aut diuturnus factus fueris affectus, plerunque a venæ sectione initium facimus, præsertim si menstruæ purgationes fuerint detentæ, deinde ad alui euacuationem progrediemur, Secetur autem tali vena. Purgatioauté fiat ex hiera, vt prædictis auctoribus visum est. Verùm si cum mensium suppressione crassi etiam, ac frigidi succi redundabunt, iidem priùs cõcoqui, ac præparari debent, & deinde purgari ex eadem hiera cũ agarico, seu pillulis fœtidis, aut de sagapeno cũ eadé hiera, & agarico, & (vt summatim dicam) eisdem medicamentis vtare, quæ ca. de mensibus suppressis, conscripsimus. A quibus diaspolitico pharmaco assiduè vti debent, & eo quod ex tribus piperis generibus constat, ac etiam eo quod ex calamintha appellationem habet. Verùm singulis admiscédæ sunt quæ semen minuunt, ac abolent: qualia sũt viticis, rutæ, cãnabis semina, nymphęæ radix, ac reliqua huiusmodi, quæ ca. de fluxu genituræ, notauimus, præsertim si ex detento semine vteri strãgulatus, fiat castorei qooque drac. 1. assiduè potent, modico aniso adiecto, vt Aëtius asserit ex Philagrij auctoritate. Interim quoque diambra, diamoscho, ac antidoto mitridatica vti poteris. Celsus castoreum, vergit, vel anethum potui dandum esse præcipit. Adhibeãtur quoq; supra relatæ insessiones, ac pessi: postremò verò ad naturalia balnea, eáq; calida cõfugiendum, post quę vnctiones quoq; approximétur pectini, inguinibus, ac lumbis ex oleo liliaceo, irino, ac rutaceo, & nardino, viticis, ac rutæ seminę costo, ac cassia, exiguáq; cera paratæ: interim quoque saluiæ, aut calaminthæ cõtusæ, seu semiois canabis quidpiã admisceto: multũ etiã conferunt deambulationes matutinæ, gestationes, quę in curru, vel naui, vel iumento fiunt. At motu verò gestationis prodest vociferatio, & lectio clara, modulata, ac concinna: item vnctio, frictio, & exercitatio per cõgrua interualla repetita, vt inquit Aëtius. Et in vniuersum vbi ex redundante potissimùm semine generatur hæc affectio, tum victus, tum medicaméta conferunt, quę resiccandi vim habeant, siue calida, siue frigida fuerint: similiter & his vtédum, quæ totis substantus semen extingunt. Ad vteri strangulatus conuenire inquit Galenus 9 de compos. med. secundum locos, ca. 10. agarici drac. 1. in potu acceptam ex vino, item plantaginis semen, & succũ cũ vino: nec minùs confert onyx ex cõchylio potatus, & acetum scilliticum absorptum, vt ipse inquit.

Quæ naribus admouenda sint. — *Li. 6 c. 68* — *Suffitus.* — *Vtero quæ immittenda sint.* — *Loco cita.* — *Pessi.* — *Quæ per sedem inijcienda sint.* — *Suffessiones* — *Vbi accessio non vrgeat, curatio.* — *Vena sect.* — *Purgatio.* — *A purgatione quæ tribuenda sint.* — *Li. 16. ca. 71.* — *Topica.* — *Li. 16. ca. 68.* — *De agarico nota.*

Περὶ προπτώσεως ὑστέρας. Id est, De vteri prolapsu, seu procidentia. CAP. CXI.

CONTINGIT etiam, licet raрò, vt quemadmodum sursum, aut ad latus vterus peruertitur, ita quoque deorsum prolabatur: atqui ipsum prolabi dicimus, cùm ita deorsum euer-

Vteri procidentia quid sit.

 titur,

Aet. loc. ci tat. Paul. lib. 3 cap. 72. Prola fi vt ri gna.

titur, vt foras promineat, ex Aetij auctoritate, cap. 76. libr. 16. Non tamen velut quidam imperiti putant à suis appendicibus exolutus totus excidit, nam si ita procederet, restitui haudquaquam posset, ex eiusdem Aetij, ac Pauli sententia. Quòd verò vterus hoc vitio laboret, non bu scilicet in situ, seu positione hæc signa manifestabunt. Nam id quod procidit struthiocameli ouo similis est iuxta maioris, ac minoris differentiam, prout violenta eruerio contingit, & in principio plurimus sanguis erumpit, deinde consequuntur dolor præcordiorum, lumborum, imo ventris, ac pudendorum, & periculum est ne perfrigeratis locis conuulsio inferatur, quàuis progressu temporis vbi affectio inualescit, & loci callosi facti sunt, neque cõuulsionis periculum imminet, neque dolor infestat, eodẽ Aetio teste. Sunt autem eiusdem prolapsus causæ multæ, quarũ quædẽ externæ sunt, quædã internæ. externę quidẽ, vt si ab alto delapsa sit mulier, & in coxas delata disruptus pelliculis, ac ligamẽtis, quæ vteru cõtinẽt, ac vicinis partibus connectunt: ob violentiã etiã secudæ extractionẽ, quod præcipue in abortibus cõtingit, ac ob inartificiosam fœtus extractionem, item nimia spiritus detentio, immensa oneris eleuatio, aut plaga vteri prolapsum inducit: quin & ob vehemẽtiores animi affectus, velut si liberorum amissio, aut hostium incursus nuntietur, aut ob periculosam nauigationem, aut eiusmodi quandam causam mulieres toto corpore fului solent, ita vt vterus simul prolabatur. Interne autem causæ esse ponunt humoris plurimi, ac lentu defluxus, ac partuum frequẽtia, ob quę appendices, ex quibus vterus dependet, laxantur, ac soluuntur: aliquando etiam ob membranarum, ac musculorum vterum sustinentiũ resolutionem, hæc affectio contingit, quod inclinata ætate, maximè fieri solet, vt inquit Aetius, & Paulus, quarum causarum dignotio haud ægre haberi poterit, partim ex teipso, partim ex ægræ, seu aditãtium sermone. Verum ex quacunque causa fiat, cùm adhuc recens est affectio, conari oportet, vt vterus ipse contrahatur, in principio enim facile dirigitur, & rectè locatus permanet, præcipuè in vigore ætate, nam in ætate prouectioribus contrahitur quidem, sed ex leui occasione rursus prolabitur, ex eiusdem Aetij testimonio. Cùm verò in hac affectione vterus ex sua sede dimotus sit, vt iterum reponatur in proprium locum oportet. Conuenit igitur (fecibus cłystere priùs euacuatis, vrinàque excreta, si in vesica lotium collectum fuerit, quo vterus vndequaque sit liber, nam inter vtrunq; rectum inquam intestinum, ac vesicã situs est) laborantem figurare supinam coxis altioribus reflexis poplitibus, ac cruribus disparatis, deinde prolapsã vteri partem oleo tepido, ac butyro, vel betæ, maluæ, althææ, fœnugræci, seminis lini, aut similium decocto fouere, postea linteum conuolutam figura, ac crassitudine muliebri pudendo correspondentem accipiemus, tenuique linteo circundabimus, ac inuoluemus, & acaciæ, aut hypocistidis succo vino diluto intingemus, ac vtero apponemus, & citra violentiam totum quod prolapsum est, sursum reprimemus, quo tota moles intra sinum recipiatur, & vterus in proprium locum reponatur, deinceps alium lanæ lapsum vino adstringente imbutum superponemus, atque totum pectinem spongiis ex posca expressis integemus, & mulierem reclinabimus crura extensa, ac coaptata habentem, ita vt alterum alteri incumbat, inde cucurbitulæ agglutinabuntur cum flamma copiosiore vmbilico, & vtrisque inanibus partibus (quas ilia nominant) naribus odorata admouebimus ulfaciẽda: inferne autem quę grauem odorem habent applicabimus, quorum omnium præcedenti cap. copiam reperies. Tertia verò die lana adhuc intra pudẽdi sinum existente, mulier in vino nigro austero aliquarenus tepefacto, aut in myrti, lẽtisci, rubi, aut malicorij decocto insideat, & post sessionẽ rursus supina coxis altioribus locetur, & sublata ex pudendo priore lana, alia rursus eodem medicamento imbuta subdatur. Cataplasmata verò desoris imponantur, ac imum ventrem ex palmulis, polenta, lenticula, ac malicorio cum oxymelite, atque hæc tribus diebus interpositis rursus fient, quoad perfectè vitium discusseris, & vbi vteri crebro prolabuntur, posca abluantur, in eadémq; mulier diutius insideat, & deinceps omnia relata fiant. Vbi verò prolapsus vterus temporis progressu intumuerit, plurimoque humore refertus fuerit, vt præ tumore reduci non possit, betarum decocto ipsum rigamus, deinde acerum affundimus, & salem tenuissimum inspergimus, & postea sedato tumore eodẽ decocto perfusum detrudimus, vt inquit Aetius, & deinceps cucurbitas vt suprà affigemus, & odorata assiduè naribus admouebimus, ægráque vndequaque circũtecta rebus fœtidis suffitur infernè. At si processu tẽporis, id quod prolapsum est computruerit, idipsum auferetur nullius metu periculi. Etenim vniuerso vtero ablato vbi putrefactus fuisset, mulierem nihilominus superuixisse, narrant Aetius, & Paulus quorundam auctoritate. Oportet autem vt à vociferationibus, sternutationem mouentibus, ac tussim, aliisque immodicis motibus abstineant, ita vt quietè, & tranquille viuant, vtantúrque cibis boni succi, & odorato vinu, ac tenui.

Causæ Externa. Interna. Prognost. Curandi via.

Περὶ μύλης. *Id est, De mola.*

CAPVT CXII.

Inter propria quoque vteri vitia connumeratur, id quod à Græcis μύλη, à Latinis mola nuncupatur, nomen sumens à motus tum difficultate, tum grauitate, vt Aetius refert cap. 80. libr. 16. Nam velut mola ipsa grauis est, ac difficulter mouetur, ita & affectus hic mola appellat°, ad eius similitudinẽ & grauat, & difficulter mouetur, licet non nisi per accidens, vt dicemus, quemadmodum & ipsa mola. Hanc molam induratum esse vteri tumorem, qui modò in vuluæ ostiolo, interim in tota ipsa promineat Aetius citato loco, & Paulus cap. 69. lib. 3. fatetur, etsi idem Paulus in fine citati cap. aliorum quorundam auctoritate afferat, molam carnẽ esse informẽ ipsis vuluæ tunicis adhærescentem, ac fœtus modo in lucem edi. Verùm quicquid præci tari auctores afferat, nos Gal sectantes dicimus, cũ eo molam esse carnem informem, quæ in mulieribus vtero gestatur, vt 14. meth. medend. c. p. 13. ab eo scriptum est. Vel molam esse carnem quandam inutilem, atque informem, ex eiusdem Galen. sententia, 14. de vsu part. cap. 7. Quapropter non omnem induratum vteri tumorẽ molam esse fatemur, vt Paulus, & Aetius sentire videntur, sed inutilẽ illum conceptũ carnosum, atque informem, qui etiã vtero gestatur. Inutilis nanque est, cum fit à natura

Quid sit mola, ex Aetio & Paulo. Mola quid sit, ex Galen.

alena

aliena caro illa, nec vtilis mulieri, cùm & ipsam grauet, ac laborem inferat, impediátque mensium purgationes, vt dicemus. Nec etiam vtilis pro generis propagatione, veluti & naturalis cóceptus est: item informis caro hæc cum artificiosa forma, & humana careat, licet quandam figuram contineat, quinimò diuersas figurationes suscipit pro diuersitate materiæ, ex qua generatur, similiter & agentis, à quo figurationem recipit. Quòd verò sub conceptu mola contineatur, licet idem imperfectus, atque inconcoctus sit, cófirmatur ab Aristotele quarto de gener. animalium, cap. 7. dum dixit, Cum igitur ex humore concoctu difficili conceptus constitit, túc gignitur quod mola vocatur, afficitur enim cóceptus eo modo, quo ea quæ inquinari dicimus, cùm elixantur, portatur etiam, seu gestatur vtero conceptus hic, qui mola appellatur, & non est vteri tumor induratus in eius substantia ortus, quoniam interdum fœtus modo in lucem editur. Pariunt enim quandoque mulieres carnē hanc, quam molam vocamus, vt testatur idem Aristoteles eodem loco, & Aetius illud quorundam auctoritate confirmauit citato loco, cùm dixit. Quidam verò tradunt in quibusdam mulieribus carunculas ad iuglandis magnitudinem per pudendum excretas esse, aliquando singulis mensibus, aliquádo bimestres, aut trimestres. Præterea Galenus eodem 14. de vsu partium, cap. 7. scriptum reliquit molæ conceptum ouo proportione respondere, quamuis non perfecto, sed subuentaneo: at oua animalium partes non sunt, nec eorundem tumores præter naturam, sed proportione respódent iis, quæ adnascun-

Ca. de ouis. tur, vt liquet ex eodem Galeno, vndecimo de simplicium medicamentorum facultatibus. Quare & mola in numero eorum, quæ adnascuntur, existit, non tamen familiarium, & vtero gestatur, ac non

Error quorundam de mola. ipsius induratus tumor est. Hinc quoq; patet error eorum, qui volunt molam esse in multiplici differentia, nã præter hanc, quæ carnosa existit, quãdam aquosam, & quampiam etiam flatuosam esse fatentur, quoniam nisi caro sit inutilis, atque informis, quæ in mulieribus vtero gestatur, haudquaquam

Quòd vterus afficiatur, signa. mola appellari debet, iuxta Aristotelis, & Galeni sententiam. Quòd verò vterus afficiatur in hoc vitio, ex mensium suppressione, præter naturam, tumore, ac ipsiusmet vteri dolore percipitur. Affectus verò morbus est in compositione, speciatim in numero, ac inter eos, qui toto genere præter naturam existunt, velut est lapis in vesica, iuxta Galeni sententiam, eodem decimoquarto methodi medendi,

Quis affectus præter naturam sit mola. cap. 13. Quanquam Aristoteles velit, quòd nec perfectam, nec alienam omnino habeat naturam mola ipsa. Atqui Galenus propterea toto genere præter naturam eam esse fatetur veluti in vesica calculus, hypochyma, & myrmecia, quoniam omnia talia tanquam molesta, & inutilia in totum submouere properamus, & non quod in eius generatione, seu substantia nihil sit eorum, quæ secundum naturam sunt, qua de re ab Aristotele non discrepat.

Molæ signa. Dignoscitur autem affectus hic ex tumore duro circa vteri partes, detractione, seu contractione partium superiacentium, ac gracilitate corporis, appetitus prostratione, & coloris vitio, mensésque supprimuntur, & mammæ intumescunt, stomachus subuertitur, lumbi grauantur, ventérque attollitur, adeò vt primùm conceptus veri suspicionem de se præbeat, verum temporis progressu discernitur.

Nam molam dolor punctionis sensum inferēs subsequitur, nec in ea motus vllus, velut in vteri conceptu percipitur, nisi quòd per compressionē dextra & sinistra mouetur, cum manibus mola comprimitur, & ex accidenti quoq; cùm mulier de vno latere in alterū vertitur. Cæterùm postea toto corpore imminuto ac ventre ampliato hydropis imaginem præ se fert. Discernitur tamen ab illo per tumoris duritiē, & quòd tumor hic ad digitorū compressionem, ac pulsationē non cedit, neq; tympani sonū veluti in hydrope ædit, & quòd neque ad manus contactū vlla fluctuatio percipitur, quanquam temporis progressu quandoque hepate per frigerato hydrops ei superueniat, vt liquet ex eodem Paulo, & Aetio. Cùm itaque talem vteri molam esse fateamur, reliquū est eius causas inuestigare, quo- *Causæ.* niam hæc non (vt Aetius asserit) aliquando præ gressa inflammatione succedit: aliquando post locale vlcus, cui caro super excreuit, velut ea, quam ipse tumorem vteri induratum appellat: nec ex seminis muliebris, & plurimi sanguinis menstrui affluxu, ac in vtero retentione, quem cogit calor immodicus, ac in carnis formam transmutat, generationem suscipit, vt quibusdam falsò visum est, sed aliam tum materialem, tum efficiētem quoq; causam habet, vt ex Hippocratis, Aristotelis, & Galeni *1. de morbis muliebrib. longè post medium.* auctoritatibus demonstrabimus, ait enim Hippocrates libro de morbis muliebribus, & libro de sterilibus. Molæ porrò conceptus causa hæc est, cùm *De sterilibus post medium.* multi menses modicum, & morbosum semen conceperint, neque conceptus rectus fit, & venter ple- *Materialis causa molæ.* nus est, velut prægnãtis. Quibus verbis clarè ostendit materialē causam ipsius molæ esse menses multos cum modico, & morboso semine cómixtos, semine inquam maris, & non fœminę. Nam si de fœmineo semine intellexisset, frustrà modicū, & morbosum adiecisset, cùm quantuluncunque, & qualecunq; tale esset semē frigidiùs, & humidiùs existēs atque imperfectius viri semine, molæ cóceptus sequeretur, addidit etiã, neque fœtus rectus fit, quasi imperfectus conceptus fit in mola ex paucitate, & vitio seminis ortus, namq; ex eius mediocri multitudine, ac salubritate fœtus rectus generatur, si cū moderatis mensibus fuerit permixtum. Quòd verò idem sentiat Aristoteles, přæcitato libro quarto de generatione animalium, clarè patet. Nam quærens cur cæteris animalibus mola non generetur, nisi *cap. 7.* quid admodum lateat, sed mulieribus duntaxat, Respondet eam inter animalia affectionibus vteri obnoxiam esse, & menstruis abundare; quibus verbis mēstruorum copiam necessariam esse pro mole generatione fatetur Aristoteles. Quòd verò necessarium quoq; sit viri semen, eodē loco ostendit, cùm dixit, Iam accidit cuidam mulieri, vt cum concubuisset, & se concepisse putasset, primùm ventris moles augeretur, & reliqua ex ratione veniret, quæ demū difficultate intestinnū implicata, eóque modo periclitata peperit carnē, quam molam vocant. Quid clarius, quòd semen viri simul cum sanguine menstruo concurrat in molæ generatione? Galenus autē libro decimoquarto de vsu partium, aduersus *Loco citat.* eos qui volebant fœminę semen conferre ad fœtus generationem tanquam motus principium quoddam, hæc protulit verba, Si igitur eo vsque volunt semen fœminæ progredi, primùm quidē, quòd parum artificiosam actionē ei tribuūt, quæ vtique vel soli menstruo forte assuerit, nemo est, qui ignoret.

Secundò autem quòd mentiuntur etiam in his, quę accidunt explorandis, non enim sicut gallinæ sine maribus oua pariunt, ita mulierem aliquando viderunt sine viro, vel molam, vel huiusmodi quippiam aliud concepisse. Cùm igitur in fœmineo semine nullum adsit motus principium, neque perfectum, neque imperfectum, licet ad animalis generationem aliquid cõferat, aut saltem si illud haberet, non nisi cum maris semine habere putandũ est, vt in eiusdem Gale. doctrina sæpiùs legitur, absque controuersia censendum erit, neq; perfectum fœtum, neque etiam molam (vt ex his, quæ diximus clarè patet) citra viri semen posse generari, vt quidam ad pauca respicientes falsò putarunt. Cæterũ, quòd efficiens molæ causa non sit immodicus calor, sed potiùs eiusdem caloris imbecillitas, ab eodem Aristotele citato loco scriptum est, loquens enim de molæ generatione, sic ait. Afficitur enim conceptus eodẽ modo, quo ea quæ inquinari dicimus, cùm eligãtur, nec per calorem, vt quidam volunt, sed potiùs propter caloris debilitatem. Natura enim de vita certare videtur, nec posse perficere, finémque apponere generationi, & demum subdit. Causa nanque duritiæ cruditas est, quippe cùm inquinatio quoque cruditas quædam sit. Idem quoque sentire videtur Galenus citato libro decimoquarto de vsu partium. Nam loquens de ouis, quæ subuentanea nuncupãtur, quibus proportione molæ respondent, asserit ea propterea esse imperfecta, & ex ipsis animal gigni non posse, veluti ex aliis ouis, quoniam vt perficiãtur à musculo solam desiderant caliditatem. Ergo veluti ex diminuto calore subuentanea fiunt oua, ita & mola, quæ eisdem proportione respondet ex imbecillo, & non immodico calore ortum ducit. Erit autem eius generationis modus talis, quòd cùm in concubitu multa copia sanguinis menstrui in vteri cauitate contineatur, profectò à mare modico, eóque morboso semine, ac eidem sanguini menstruo commixto ex imbecillitate caloris, præcipuè ipsius seminis, & secundariò fortè ipsius sanguinis menstrui, vtroque tamen in vnum motum tanquam vno principio conspirante non potente eandem materiam perficere, ac concoquere, cùm sit humor concoctu difficilis, vt inquit Aristoteles, neque finem generationi apponere, cum hanc inutilem, atque informem, idem imbecillus calor (quam molam vocãt) procreat, quæ interim per annos tres, aut quatuor perseuerat, quandoque tota vita perdurat, adeò vt & consenescat, & commoriatur, vt inquit Aristoteles. Cùm autem intenditur hic affectus in aquam subtercutem degenerat, nõnunquam etiam insanabilis magna ex parte redditur, quibusdam & sanguis erumpit, Paulo auctore. Hanc affectionem alij velut incurabilem penitus reliquerunt: alij incipientem tantùm curari posse confidunt: negligenda tamen eius curatio non est, sed omnia, quæ conuenire videbuntur, facienda, vt asserit Aetius. Quanquam Hippocr. libro eodem de morbis muliebribus, sic de ea scripserit. Hanc igitur maximè quidem ne curato, aut certè cum prædictione. Qua de re pro eius curatione ęgra decumbat in domuncula angustiore, minus luci exposita, modicè perflata, cubili immobili, sed ita vt pedes habeat elatiores, quietósve, nam motus quamlibet fluxionem concitat, vt testatur Paulus. Itaque aër temperatus in actiuis, aut modicè ad calidum vergens, & siccum eligatur, somno modetato vtantur, exercitium potissimùm partium infernarũ fugiant, quandoque verò moderata deambulatio confert. Sit aluus lenis quotidie, & immodici animi affectus omnino vitentur: cibi tribuantur quantitate moderati, ac boni succi. Sitque vini odorati optimè diluti potus, cum quibus interim ea quæ laxandi viribus prædita sunt, permisceas, & ea etiam quandoque quæ extenuandi vim habent: & vbi totum corpus plenum fuerit, si quid non prohibeat, interna cubiti vena secanda erit, haud tamen multa sanguinis copia extrahenda est, quin potiùs vbi opus fuerit, eadem iteretur; interim quoque præsertim circa initia huius affectus malleolorum venam secare conuenit multo sanguine redundante post sectionem venæ cubiti. Nam si frigidorum, crassorúmque humorum copia adsit, iidem potius præparandi, ac purgandi sunt, quemadmodum cap. de suppressi mensibus, docuimus: deinceps ad particularem molæ curationem deueniendum, eisque vtendum est medicamentis siue intus, siue extra adhibeantur, quæ laxandi, ac molliendi, & mitigandi vim habeant, veluti insessus, & decocta maluarum, althææ, chamæmeli, seminum lini, fœnugræci, sertulæ campanæ, & anethi: fiat autem decoctum aut in aqua, aut in hydrelæo: & processu temporis lauri folia, pulegium, thymum, hyssopum, saluia, artemisia, polium, ac centaurium permisceri poterunt. Ex eorundem quoque decocto exiguo vino albo addito fotus cum spongiis fiant, post quos imus venter, pecten, & inguina infrascripto vnguento perungantur. Recipe olei irini, liliorum alborum, anethini, & chamæmelini, ana drach. j. butyri recentis, adipis anseris ana drach. iij. ladani vnc. j. s. ceræ, & vini odorati parum, fiat vnguentum. Interim adiici poterit cremor seminis lini, althææ, aut fœnugræci, ammoniacique, aut bdellij in vino dissoluti pauxillum. Item cataplasmata hoc modo parentur, Recipe radicum, & foliorum althææ, & maluarum ana manipulum j. s. farinæ fœnugræci, seminis lini, & hordei ana manipulum j. s. olei vtriuq; amygdalæ, & liliorum alborum, singulorum vnc. j. misceantur & cum aqua mulsa, & pauco vino odorato, fiant cataplasmata. Pessi item subdantur ex œsipo, butyro, adipe anserino, medulla, aut cerebro cerui, melle, caricis pinguibus, & vuis passis cum oleo irino, sampsuchino, aut amatino, vt inquit Aetius, aut ex adipe anseris, radice althææ, caricis pinguibus, butyro, ac sacchato ibi figurentur: quibus interim rutæ, saluiæ, artemisiæ, aut maioranę folia contusa miscebis. Perseuerante verò malo, acrium eduliorum vsus assumatur, & innatationes aquarum calidarum, & aquæ marinæ, vt refert Aetius. Rutam, & anethum in vino veteri fuluo odorato decoque, & abiectis herbis, idem vinum calidum bibendum dato, & fermè aquæ loco exhibito. Nam hoc medicamento mulier quædam excreta sanguinis copia salutem adepta est, vt ipse refert. Hippocrates verò citato libro de morbis muliebribus, dictamnum creticum, aut castoreum in vino bibitum commendat. Tu verò eisdem etiam medicamentis vti poteris, quæ cap. de mensium suppressione, conscripsimus, tam intus, quàm extra adhibitis: similiter quoque & eis, quorum cap. de aqua inter cutem meminimus, potissimùm vbi affectus proteletur.

Efficiens molæ causa. — *Loco citat.* — *Concluditur modus generationis molæ.* — *Prognosis.* — *Libro primo loco citato.* — *Curatio.* — *Victus ratio.* — *Vena sectio.* — *Purgatio.* — *Libro primo loco citato.*

Περὶ τῶν μὴ κυισκομένων.

Id est, De non concipientibus, siue de sterilibus.

CAP. CXIII.

Vod natura, si fieri potuisset, maxime optasset suū opificium esse immortale nemini in dubiū venit, verùm cùm per materiam non liceret, nam quòd ex arteriis, venis neruis, & ossibus, ac præterea carne est compositum, incorruptibile id esse non potest, subsidium quod potuit ipsi ad immortalitatem est fabricata. Propterea mirabilem quādam rationem inuenit, quomodo in demortui animalis locum nouum aliud sufficiat, vt nullum animalis genus pereat, sed incolume semper sit, atq; immortale. Qua de re omnibus animalibus concipiendi instrumenta natura instituit, ad generis inquam instaurationem, quæ cum communia sint cùm viris tum mulieribus, eapropter eisdem quandoque oblæsis contingit aut viri, aut mulieris, aut vtriusque ratione conceptionis impedimentum, quod quidem sterilitas appellatur. Nam nihil aliud est sterilitas, quàm priuatio cōceptionis, tempore potissimùm quo eadem perfici deberet. De hac itaque conceptionis priuatione, quæ ipsarum mulierū ratione prouenit, & non quæ virorum, aut vtriusque verba faciemus, quanquam eadem ad viros transferri possit. In qua quòd vterus afficiatur tanquam concipiendi instrumentum nemo vereri debet, ex eiusdem vteri propriæ actionis, seu vsus læsione id dignosces. Quòd verò sterilitas symptoma sit in genere noxæ functionum ablatarum patet. Nam omnino abolita est propria ipsius vteri tanquam instrumenti actio, concipiendi inquam. Atqui cùm sterilis est, non concipit tempore quo concipere deberet. Huius autem affectionis causæ plures esse possunt, vt inquit Aristoteles, secundo de gener. animalium, cap. 5. Nam & à primò ortu naturæ lneis ad coitum commodis oblæsis steriles, & mulieres, & viri redduntur, vt alteræ non pubescant: alteri non barbescant, aliis in processu ætatis idem accidit affectos, aut propter corporis nutricationem, plenioré, aut ex morbo, viris humidum, frigidúmque emittitur semen, mulieribus purgationes vitiantur: experimento autem in aqua probatur fœcunditas seminis num per summa innatet, aut descendat, suffitu verò mulierum probatio fit per odores subeuntes vterum; multis etiā tum viris, tum mulieribus hoc idem accidit malum oblæsis partibus, & locis accommodatis ad venerem; quæ vitia vt ipse refert) partim curabilia, partim incurabilia sunt, sed maximè, steriles tunc perseuerant cum primo naturæ ortu tales constiterint. Verùm enim verò in ipsis mulieribus nonnullæ ipsius vteri præter naturam dispositiones possunt esse causæ, & præsertim eiusdem intemperaturę, quemadmodum ab Hippocrate, & Galeno aphoris. 62. quinti libri, scriptum est. Namque bene temperati vteri ad cōceptiones sunt idonei, male autem temperati si parum a bonitate recedunt, difficulter concipiunt, si verò nimium, mulieres steriles fiunt, & proinde mulieres esse fœcondas sine ambabus bonis temperaturis est impossibile, vt inquit Galenus in commento, appello ambas bonas temperaturas mediocres, scilicet tum ex calidi, & frigidi, tum etiam ex humidi & sicci commixtione, cum fieri possit, vt secundum vnam

Sterilitas quid sit.

Pars affecta.

Quis affectus præter naturā sit sterilitas.

Causa secundum Aristot.

Ex Hippo. & Galen causa sterilitatis.

oppositionem benè temperatus sit vterus, secūdum alteram verò male; propterea Hippocrates dicebat, quæcunque verò ex vtrisque mediocrem habent temperaturam, eę fœcundę sunt. Nam ne mulier concipiat, potest altera efficere intemperatura, vt inquit Galenus, modò nimium à bonitate recedat: hæc vbi frigida fuerit immodicè, adeò quòd ex ea vterus spissior efficiatur sterilitatem efficit. Nam angusta quidem erunt supra modum ora vasorum, quę ad ipsum pertingunt vterum, adeò vt neque secundæ possint adnasci ad iam dicta ora vasorum, neque si hoc fiat aliquādo potest bene nutriri conceptus, cùm vel nullo modo fiant hisce mulieribus purgationes, vel omnino paucæ, & ex ipsæ vitiosæ, solo tenuiore, ac aquosiore sanguine perlabente. Hæc item eadem ora facilè obstruuntur, & propter natiuam angustiam, & quoniā magna ex parte hæ mulieres humorem aggregant pituitosum, siquidem corpus totum ferè est vtero simile. Adhæc in talibus vteris contingit etiam maris semen refrigerari, nisi natura sit calidissimum. His itaque de causis vteri nimia frigiditas conceptionem omnino impedit, ac mulieres steriles facit. Coniectamus autem vterorum frigiditatem ex suppressis mensibus, neque enim pręnimia crassitudine commode feruntur, sed & stupidus sensus, circa pectinen, lombos, ac crura percipitur, aliquæ etiam coitum impotentes sunt, victus quoque præcessit frigidior, ac crassi succi. At si prorsus perfrigeratę fuerint, ne venerem quidem appetunt; & vteri osculum contractum habent, vt ex Aetio cap. 27. libro 16. & Paulo cap. 74. libri 3. liquet. Ob nimiam quoque vteri humiditatem mulieres non concipiunt, extinguitur enim in talibus genitura, quemadmodum in terra palustri cerealia semina, ex Galeni testimonio, præcitato aphorismo. Hanc indicant in coitu humor distillans, tenuius, & copiosum menstruum, vt inquit Paulus. In habentibus autem immodicam vteri caliditatem sterilitas contingit modo, quo vbi valde calidæ terræ semina committuntur, veluti in æstibus sub cane, eodem Gale. auctore. Coniectatur autem vteri caliditas ex reliqui corporis caliditate, & ex mensiū paucitate cum dolore pudentium: ita vt pudenda mulieris exulcerēt, sed & quæ prodeunt, nigriora sunt, & ob nimiam puncturam nullum ordinem seruāt. Sequitur etiam ad hanc temperaturam insignis salacitas, & totius corporis siccitas, vt inquit Aetius. Propter defectum quoque alimenti sicciores vteri non concipiunt. Nam in ipsis tale quid accidit, quale vbi aut arenæ, aut argilosæ terræ, aut petrosæ mandantur semina, eodem Galeno teste. Humor verò in coitu ex eisdem haudquaquam distillat: exiguum quoque ac crassum erit menstruum, adeoq; totius corporis exsiccatio. Si quando verò prædictæ simplices intemperaturæ inuicem misceantur, ex earundem indiciis manifesta erit earum commixtio. Atqui cognitionem omnium immodicarum vteri intemperierum aphoris. 59. quinti libri, scripsit Hippocrates, cum dixit, si mulier non cōcipit, scire autem velis si cōceptura sit, pannis circumtectam inferne suffies, & si odor videatur per corpus ire ad nares, & os, scito quòd ipsa nō ex seipsa sterilis est, frigiditas namque spissitudinis ratione eo permittit vsque ad os, & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & siccitas. Humiditas verò, sicuti ab ipso Hippocrate dicta est extinguere genituram,

Frigidi vteri signa.

Humidi vteri signa.

Calidi vteri signa.

li. 16. c. 28

Sicci vteri signa.

tutam, sic & aromatum qualitatem. At vehemens caliditas ea ratione, qua vincit aromatum facultatem alterat, atque corrumpit, ac propterea nó permittit ipsa seruantia suam naturam syncera ad os, & nares ferri. Quòd si in hisce naturis ex suffitu aromatum cognitio sufficienter haberi non possit, ex aliis indicus nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum cognoscẽtibus, quòd rara admodum est huiuscemodi calida temperatura in mulieribus, siquidem fœmina est mare frigidior. Vtilissima est itaq; in sterilibus mulieribus ex aromatū suffitu dignotio, vt inquit Hippoc. vel quia omnis immodica intemperatura isti subiicitur, vel quia rarissimè vna ipsam subterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, & nigræ, & hirtæ, ita quòd ex his signis percipitur earum immodica intemperatura sine suffitu aromatū, vt Galenus asserit citato commento aphorismi sexagesimi secundi, quinti libri. Idcirco idem Hippocr. aphor. 44. eiusdem quinti libri dicebat, quęcunque pręter naturam tenues existentes vtero gerunt, abortiunt priusquàm crassescant Quapropter priùs eas reficere oportet: quemadmodum etiam quæcunque præter naturam crassæ non concipiunt vtero, vt idem Hippocrates asserit aphoris. 46. eiusdem lib. iis omentum os vteri comprimit, & priusquàm extenuentur, non concipiunt. Præterea eisdem menses pauci feruntur, cùm maxima alimenti pars in pinguedinem transeat, vt *Lib. 16. cap. 26.* Aetius refert. Cùm verò hi duo habitus præter naturam sterilitatem efficiunt, ex te ipso eos dignoscere valebis, de quibus Paulus sic scriptum reliquit: neque enim pingues liberis procreandis sunt idonei: eo quòd genitalibus mutuo se contingere commode haud possunt, tum quòd momentum seminis emittāt; neque etiam nimis extenuati liberis operam date feliciter queunt: sermo autem Pauli communis est tum viris, tum mulieribus. Accidit quoque interim ex vitiosorum humorum redundantia quòd mulier nó concipiat: qualis autem vitiosus sit redundans humor, ex his quæ diximus capite de mensium suppressione inuestigabis. Item ob cicatricē inductā si vasa fuerint excæcata, id quod dignosces ex pręcedenti vlcere, & ab eodem etiam vlcere sterilitas interim fit, quod ex signis vlceris patebit, quemadmodum si ob membranā osculum vteri obturantem, aut ob nimiam eiusdem osculi angustiam, vel amplitudinē, siue quod ceruix vteri obliqua fuerit, consequatur sterilitas, ex obstetricum relatione percipies. Si etiam mulieri menses non omnino prodeāt, aut pauciores quàm debeāt, aut plures profluant quàm profluere deberent, adhuc non concipiunt, ex Hippocr. auctoritate lib. de *In princip.* sterilibus. Flatus quoque in vtero existentes conceptionem impediūt, quos insequitur pectinis, & imi ventris tumor, extensio, & quandoque cum dolore pungitiuo sæpe ad alterum, sæpe verò ad vtrunque inguen se extendente: quandoque etiam flatus per muliebre pudēdum erumpit, ita vt mulieres ipsum percipiant: interim quoque strepitum, ac sonitum circa vterum eædem sentiunt. At si per aliquod assumptū pharmacum mulier non concipiat, ex eiusdem mulieris loquela, aut adstātium percipies. Sed & inuiti quoq; coitus, inanes ac steriles sunt, amor enim genituram conciliat, & propterea fœminæ amantes crebro pariunt. Ætas etiam vel iunior, vel prouectior cōceptionē impedit, & inepta mulieris forma sterilitatis occasio est, vt liquet ex Aetio eodem cap. 26. lib. 16. Intempestiuus etiam congressus causa sterilitatis est, cum conceptionis tempus sit, vel incipientibus, vel cessantibus menstruis. Reliquo autem alio toto expurgationis tempore licet aperta fuerint vteri venarum ora, non tamen tunc concipere mulier vllo modo potest, cùm semen nequeat in vulua remanere, sed ab influentis sanguinis copia eluatur. Cessantibus autem, vel incipientibus mensibus, & ora aperta sunt, & menstruum non multum, neque vniuersum, sed paucum & paulatim effluit, vnde efficitur, vt ob asperitatem vuluæ semen adhæreat, satísque alimenti ex sanguinis confluentis paucitate habeat. Ante etiam quàm menses veniant conceptus fieri propterea non valet, quia & alimento caret semen, & adhærentiam nullam inuenit, cùm eo tempore occlusis vasis læuis vulua relinquatur: defluit itaque semen, neque vniri cum tunica eius potest, siquidem aspera magis idonea sunt, quàm læuia ad coalescendum, ex Galeni sententia lib. de dissectione vteri, cap. 16. Nam si læues fuerint vteri, mulier in ventre non concipit, quoniam licet genituram suscipiant, foras tamen emittunt, vt testatur Hippocrat. eodem libro de sterilibus. Cæterùm si medi- *In princip.* camenta sterilitatem inducentia vasa vteri excæ- *Prognostica.* cent, incurabilem plerumque affectionem faciunt, licet quædam potiones cæcitatem curabilem inducant, cui si protinus subuenias mederi possis, ex *Aet. lib. 16. cap. 31.* Aetij testimonio. Quod verò quæcunque præter naturam crassæ sunt, priusquam extenuentur non concipiunt, superiùs dictum est, ex Hippocratis auctoritate aphorism 46. libri 5. Similiter ex Galeno liquet, quod malè temperati vteri si parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt, si verò nimium, mulieres steriles fiunt. Si vlcera in vteris fuerint etiam oborta, & si menses sano modo prodeant, plerunque incurabilia sunt; & propterea in ventre tales non concipiunt quamdiu vlcera habuerint, ex sententia eiusdem Hippo. citato lib. de sterilibus. Verùm vbi ob frigiditatem mulier non *Loco citato.* concipit, vniuersa victus ratio eligatur ad calidum *Vbi ob frigiditatem mulieres non concipiunt, curatio.* vergens. Cibi boni succi exhibeantur, attenuantésque, ac omnibus alimentis admisceantur quæ purgationes irritare possunt, veluti sunt olera odorata, & acria, scandix inquam, crythmum, fœniculum, gingidium, apium, smyrnium, asparagus palustris, & similia. Speciatim autem, accommodatum victum cap. de mensium suppressione ex frigidis succis reperies. Conuenit nanque nedum vi- *Victus ratio.* ctus ratione, sed aliis remediis omnibus eisdem calorem reuocare. At vbi frigidi etiam, & crassi succi cum frigida vteri intemperie redundarint, post eorum coctionem, ac præparationem purgante medicamento vacuandi sunt, quorum copiam, ac formulā citato capite requiras. Quòd si purgatio per *Purgatio.* inferna non suffecerit, vomitus quoque prouocetur origani, aut thymi decocto ante, & post cibum omni studio adhibito, vt pituita euacuetur, ex Ae- *Lib. 16. c. 27.* tij auctoritate. A purgatione autem, vel vomitu *Vomitus.* haudquaquam incómodum fuerit castoreum, cuminum, anisum, pulegium, seu iuniperi fructum, & alia huiusmodi bibere, & singulis piper admiscere, ex eiusdem Aetij, ac Pauli sententia, quę omnia absorberi poterunt vino albo odorato, aut aqua mul- *Loco citat. Potus qua prabenda sint.* sa: item confert mercurialis cum castoreo, aut absynthium tribus, aut quatuor diebus cōsueto men- *Lib. 16. c. 32.* sium tempore, si in potu exhibeatur: est etenim hęc

p otio

potio ad conceptum efficax, vt idemmet Aetius inquit. In quem etiam vsum conferunt si drach. j. eclegmatis diambræ, aut diamoschu dulcis, seu de xyloaloe exhibeatur cum vino albo, aut aqua florum citrangulorum: nec minùs & antidoti mithri-

Suffitus. Fomenta. dati, aut theriacæ si tantundem exhibeas. Vteris verò fomenta fiant per suffitus, & vapores, arundine ollæ operculo perforato inserta, aut igni adeò adlubita: vt suffitus, aut vapor intra pudendum excipiatur, sit etiam mulier pannis circumtecta: suffitus inquam fiant ex calidis odoratis, vt cassia, cinnamomo, costo, amomo, thure, myrrha, styrace, & aliis huiusmodi, quæ calidam habent temperaturam, & odorata sunt valde, vapor autem fieri potest ex aqua calida, in qua priùs fuerint decocta artemisia, saluia, ruta, cuminum, pulegium, cyperus, acorum, iuncus odoratus, & reliqua semina odori-

Paul.lib 3. cap.74. Aetius li. 16.ca.17. Cataplasmata. fera, vt prædictis Paulo, & Aetio visum est: possunt quoque & hæc singulatim cataplasmatis modo pubi imponi, & idem decoctum per pudendum vtero iniectum confert: item pubis, coxarúmque frictio-

Pessi. nes nihilominus conducunt: nec minùs si oleo perfricentur irino, aut amaracino. Pessi quoque subdantur ex myrrha, ruta, galbano, & castoreo, chia mastiche, & cypero parati, & ne mordeant, ac exulcerationem faciant, adipe anseris, aut gallinæ, & saccharo rubeo excipiantur, & serico linteo inuoluti, ac oleo irino, seu liliaceo intincti immittantur, sit autem eorum quantitas exigua, adipis autem, & sacchari maior. Nam neque difficile est eorū quantitatem artificiosa metiri coniectura pro affectionum magnitudine, aut diuturnitate, & reliquis. Sunt quoque & pessi alij ad conceptionem idonei, vt si coaguli leporis partes duas, aluminis scissi partem vnam melle excipias, ac pesso formato vtitor, vtero tamen priùs per prædicta purgato. Item seminis satyri, & mellis singulorum sexunciam in

Lib. 16 cap.32. Sterilitatis ex caliditate ortæ, curatio. pessum afformato, & vtere, ex Aetij auctoritate: nec minùs & reliquis medicamentis, capite de suppressis mensibus ob frigiditatem conscriptis vti poteris. Vbi verò calida fuerit vteri intéperies, victus ratio conuenit ad frigidum, ac humidum vergens, talis item eligatur aer, somno vtantur longiori, & quiete: ac infrigidàribus cibis, quales sunt, ex oleribus lactucæ, maluæ, blitum, cucumis, cucurbita, pepo, atriplex, & portulaca, aliique cibi

Victus ratio. consimiles. Vinum eligatur tenue, album, & aquosum optimè dilutum. Competunt item aquarum dulcium balnea. Ad lumbos verò, pubem, & imum ventrem infrigidantia quoque adhibenda sunt, velut est solani, aut vmbilici veneris succus, sempervium, aut lactucæ, rosaceo admixto: aut foliorū atri-

Medicamentorū ratio plicis, portulacæ, seu lactucæ excipe pugillos duos, olei rosacei, violacei, & cytoniorum, singulorum vnc.j. farinæ hordei pugillum j. cum succo solani, aut vmbilici veneris, & pauca aqua rosacea fiat cataplasma, & prædictis locis applicetur: item in pudendum commode subditur idem solani, aut vmbilici veneris succus rosaceo admixto, qui inuolutus linteo lineo, ad digiti formam excipiantur: mercurialis item lumbis, ac pectini imposita vtero ca-

li.16 c.28 lidiori prodest, vt inquit Aetius, & argenti spuma, ac cerussa cum aqua trita: tecte autem metiēda erit horum omnium quantitas, ita vt perpetuò caueas perfrigerationis excessum. Conferunt item nō minùs si ea, quæ infrigerandi vim habent, potu exhibeantur, siue syrup. fuerint, siue decocta: quorum

magna copia habetur, & propterea nos breuitati indulgentes prætermittimus, illud animaduertentes quòd si cum calida vteri intemperie calidi, ac vitiosi redūdarint succi, ijdem etiam priùs purgandi sunt, concoctis ipsis, ac præparatis, seu a natura euictis, & deinceps, quæ modò scripsimus medicamenta adhibere oportet. Nam quoad menses morbosi fuerint, siue biliosi, siue pituitosi extiterint, mulier nō concipit, vt liquet ex Hippocrate eodem libro de sterilibus. At mulieres, quæ ob vteri humiditatem non concipiunt, ficciore diæta vti conuenit, multúmque exerceri, ac fricari per superiores potissimùm partes: cibis vtantur siccis, & mediocribus, ita vt carnes assatas potiùs, & vigentiū ætate animalium edant, & vinum potens meracum, sed parciùs bibant, vt Aetius fatetur: auersionis autem gratia aliquando post cibum, aliquando ieiunæ vomant: sicca etiam fomenta crebro, balnea verò tardò adhibenda sint: & vbi totum corpus purgatum fuerit, reficcantia ac adstringētia medicamenta vtero adhibeantur, quæ si ante purgationē propinentur, non parum lædunt, cohibita enim materia (vt inquit Aetius) ad principales partes decurrit: huiusmodi sunt lentisci decoctum, myrti, rosarum, & rubi tenerorum virgultorum, thus cotiatij, mali punici florum, & gallarum, & pillularum cupressi: ex quibus insessus, irrigationes, fotus, cataplasmata insessiones, & pessi formari poterunt, hoc item epythemate vti poteris, ex eiusdem Aetij auctoritate, quod recipit psyllium tusum, & palmularum carnem cum aqua mulsa, aut etiam mala cotonea similiter palmulis excepta adhibeto, vt ipse inquit, ad nimiam quoque vteri humiditatem huiusmodi potiones conueniunt, myrti baccas, aut malicorium punici dulcis cum vino terito, & exhibeto, aut auellanas nuces vstas, cū vino tritas propinato, ex eodem auctore. Mulieri verò, quæ ob vteri siccitatem non concipit, humidiora alimenta exhibenda sunt, & reliqua victus ratio humidior instituenda, mediocrique vino, & non nimis veteri vtatur, balneisque inunctionibus, cataplasmatis, ac insessionibus humectandi vim habētibus vti conuenit, quanquam vbi totum corpus fuerit humectatum, vterus quoque eadem qualitate participabit. At si ex flatuoso spiritu in vtero existente conceptio impediatur, primum quidem parcior cibus exhibendus est, mox danda quæ flatus expellunt, velot est ruta cuminum, anethum, apij semen, anisum, & pletaq; alia familiaria semina, ac atomata, quæ partim potanda, partim applicanda sunt ipsi vtero, atque subdēda. Possunt & ex eisdem fomenta parari, cataplasmata, ac cerata, & ad pubem imponi, vt liquet ex eisdem Aetio, & Paulo. Si verò ob ntis vteri angustiam propterea quod ipsum cōniuens, aut conclusum fuerit, sterilitas fiat, insessionibus, fomētis, ac persusionibus, & pessis odoratis, atque mollientibus aperiendum erit. A mollioribus tamen incipiendum, vt ex decocto maluarum, seminis lini, althææ, fœnugræci in oleo, aut hydrelæo, quo decoctō, nedum pro insessionibus, sed etiam persusionibus, seu iniectionibus vti conuenit: deinceps cassiam, cyperum, aut nardum adiicere poteris inierim etiam ad validiora transeundum: qua de re artemisiam, chamæmelum, conizam, calaminiham, pulegium & amaracum apponere licebit, ex quibus quoque pessi hunc in modum parari poterunt, Recipe radicum, & foliorum maluarum, & althææ,

Marginal notes (right column): Loco citato. — Si ob humiditatē pat sterilitas, curatio. — li.16.c.29. — Loco citato. — Loco citato. — Si propter siccitatem vteri non concipiat, curatio. — Si ex flatuoso spiritu sterilitas fiat, curatio. — Aetius li. 16.cap.31. Ex angustia oris vteri. — Paul. loco citato.

& althææ, contusarum ana drac. 3. farinæ seminis lini, & fœnugræci ana vnc. j. adipis anseris drach. iij. croci parum, & moschi parum misceâtur, & in serico linteo inuoluta pessi fiant: qui in oleo irino, aut liliaceo, aut nardino intincti subdantur. Procedente verò tempore caricæ, cassia, resina terebinthina adijci poterunt: interim quoque artemisia, amaracus, calamintha, pulegium, & myrrha. At si propterea quod vteri os nimium hiat, non concipiant, victus, fomenta, ac reliqua omnia medicamenta siccitura, & adstringentia conueniunt, talia sunt gallarum decoctum, cytini, lentiscus, rubi radix, myrtus, & alia huiusmodi, quæ humidiori vtero congrua sunt, ex eiusdem Pauli, & Aetij sententia. Vbi verò distortum fuerit, seu peruersum eiusdem vteri os, mollientibus quoque fomentis dirigere, ac corrigere oportet, etenim fomenta ad hoc maxime faciunt. Conducit quoque & pessos mollitorios subdere, specillo quoque, & digito correctio facienda est eisdem mollitoriis medicamentis priùs intinctis. Insuper maximè conferunt pulegij, & artemisiæ decoctum, ac castoreum è posca potum, vt refert Aetius. Si verò ex deuorato pharmaco quopiam sterilitas consequuta fuerit, pharmaci viribus indagatis contraria medicamenta adhibere conuenit. Reliquæ sterilitatis causæ, quæ etiam particulares requirunt curationes, suis propriis capitibus petendæ sunt, & nos breuitati indulgentes consultò prętermisimus, veluti est habitus gracilis, vel obesus, vlcus, cicatrix, membrana os vteri obturans, mensium suppressio, seu eorundem immodicus fluor, & intempestiuus, seu inuitus cōgressus, ac reliquæ huiusmodi. Reliquum est, vt ea conscribam medicamenta, quibus pro remouenda sterilitate vti cōsueui, potissimum vbi orta sterilitas non fuerit ex immodico vteri calore, id quod perrarissimè accidit; quorum primum est, Recipe testiculi apri syluestris exsiccati in vmbra, & scobis eboris, singulorum drach. j. testiculorum vulpis drach. j. s. matricis, & coaguli leporis ana scrupu. ij. seminum melonum drach. 4. cum sacchara dissoluto in aqua rosacea, & mellyssophylli fiant morsuli. Vel recipe seminis seseleos, scobis eboris, & matricis leporis in vmbra exsiccatæ ana drac. j. diambræ, seu eclegmatis de xyloalue drach. j. s. cum sacchara in aqua rosacea dissoluto figorentur morsuli, quibus vtatur mulier cū pauco vino albo, aut aqua mellyssophylli, seu florum citrangulorum per plures dies ante viri cōgressum: quo etiam tempore pessi adhibeantur ex coagulo, matrice, & stercore leporis, caricis pinguibus, adipe anseris, pauco croco, ac mosco figuratis, qui etiam in linteo serico inuoluti, & oleo irino, seu liliaceo intincti subdantur. Interim vngula aromatica, spica, aut cyperus eisdem permisceri poterit: à quibus desinentibus iam mensibus (quod tempus optimum est) medio mutuo amore (nam amor genituram conciliat, vt inquit Aetius) Venus ineunda est, quæ etiam a tergo exercita ad concipiendum videtur conducere, vt inquit Paulus, sed & virum strenuam operā nauare oportet, interímque à venere abstinuisse, & boni cibi succis nutritum esse, ex Aetij decreto. Si verò velis cognoscere an mulier concipiet, vel non, butyrum, & lac mulieris masculum alentis bibendū dato, & si eructauerit, concipiet: sin minùs, non: vel caput allij integrūm depurgatum, ac derasum ad vterū apponat, & postridie videat an per os oleat, & si oluerit concipiet, sin minùs, non: item anisum in aqua tenuissime tritū bibat, ac dormiat, & siquidem pruritus ipsam circa vmbilicum corripuerit, concipiet: sin minùs, non, vt liquet ex Hipp. in lib. de sterilibus. At si velis dignoscere num prægnans sit, mel, & anisum tenuissimè terito, deinde in aqua diluito, ac exhibeto, & dormire sinito, & si quidem tormen ipsi fiat circa vmbilicum, prægnans est, sin minus, non est, vt liquet ex eodem, citato loco: item cum dormitura est, aquam mulsam potandam, & si alui tormina patietur, concipit: sin minùs, non concipit, vt liquet aphoris. 41. quinti libri.

Si os vteri nimium hiat, curatio. *Paul. loco citato.* *Aet. li. 16 cap. 31.* *Si distortū, aut peruersum fuerit ipsū vteri os, curatio.* *Loco citato.* *Ex deuorato pharmaco.* *Medicamēta propria* *li. 16. c. 26.* *Paul. li. 3. cap. 74.* *In fine.* *Aetius li. 16. c. 32.* *Circa principia.*

Περὶ δυστοκίας. *Id est, De difficultate partus.*

CAP. CXIIII.

Partum admodum ad generis propagationem machinata esset natura in fabricandis concipiendi instrumentis, potissimū mulieribus, nec notatu dignā opē medicus pro eodē scopo pręstitisset in profligādis sterilitatis causis, nisi eadem natura, quæ in fœtus generatione, ac conseruatione adeò fuit solicita, in eius quoque ortu, ac editione in lucem miranda quadam commenta esset, & medicus vbi opus est, in hac actione eidem naturæ ferret auxilium. Propterea ab eadem natura factum est, cum mulieri partus appropinquat eo videlicet tempore, quo sufficiens fœtui alimentum præstare non valet, vt inquit Hippocrat. lib. de natura pueri, aut vbi per os nutriri potest, nam tunc propriè fœtus perfectus est, & partus naturalis fit, Galeno teste 15. de vsu part. cap. 7. vt idem puer vberius præsens alimentum quæriens, calcitrando membranas disrumpat mouens se manibus, ac pedibus: quo fit vt rumpatur membrana quædam interna, qua disrupta contingit etiam alias debiliorem vim habere: & rumpuntur etiam primum quidem illi contiguæ, & cohærentes, postea extrema; quæ cùm ruptæ fuerint, tunc fœtus à vinculo exoluitur, & agitatus foras procedit, neque ampliùs vteri ipsum continere possunt abrutis membranis, sed & ipsi quoque vteri in hoc præstant auxilium, haud enim sufficiens esset fœtus ex seipso duntaxat perfectus in lucem edi (nisi quod vteri inhibentes, & cessare facientes ab opere retentricem eorum facultatem, quæ id quod vtero gestabatur vsquequo ad debitam perueniret magnitudinē retinuerat, ac amplexata erat, altera, quę hactenus quieuerat loco eius assumpta propultrice videlicet, ac eorum os, quod toto impręgnationis tempore adeò conniuebat, vt ne specilli quidem cuspidem admisisset, ex Herophili auctoritate, paulatim adaperiētes eo vsque vt possit fœtui facilem præbere exitum ipsum propellentes) non parum pueri ortui auxiliantur. A seipsis quoque & ipsæ parturiētes in hoc non exiguam opem præstent medius abdominis musculis, vt 3. de naturalib. facultat. cap. 13. scriptum est. Non ab re igitur comment. aphoris. 55. 5. libri dicebat idem Galen. quod ad bonum partum duorum corporum vigore est opus, & grauidæ mulieris, & infantis. Tot itaque, ac talia admiranda in animalis partu natura machinata est, prouidens vt fœtus iam absolutus ac consummatus tuto emittatur. Partus autem nominatur quando ex naturæ commodo fit, quando verò non naturæ sponte, sed violenter incidit abortus prouocatur, vt liquet eodem 3. de naturalibus facultatibus, cap. 12. Appello autem abortum impetfectam fœtuum emissionem

Versus finem. *Inter naturalem partū, & abortum differentia.*

sionem vtcunque factam, cum Galeno 6. de morbis vulgaribus, è diuerso autem naturalem partum nũcupamus eorundem fœtuum consummatorum, ac perfectorum naturalem emissionem, qui (vt inquit Hippocr. eodem lib. de natura pueri) hoc modo fit. Vbi enim adeò auctus infans est, vt alimẽtũ, & augmentum, quod à matre descendit, non amplius ei sufficiens sit, copiosius alimentum appetens calcitrat, & membranas disrumpens initium partus matri affert, Fœtus itaque vehementissimis motibus succedunt partus, ex Hippocratis sentẽtia. Hoc etiã tempore & vteri, qui amplius fœtus grauitatem, ac eorum distentionem ferre nequeunt, Galeno teste eodem 3. de naturalibus facultatibus, nec minùs & sentientes intetim se morderi à qualitate humoris in seipsos effusi, quòd eos molestat facultate propulsrice media abiicere properant, necnon & à seipsis parientes in hoc præstant opus non mediis vteris, sed musculis (vt diximus) qui in abdomine existũt, qui ad deiectionem etiam tum ad reddẽdam vrinã nobis sunt auxilio, Fit itaque partus hoc modo. Verùm quo tempore fiat, non admodum liquet. Nam Hippocrates eodem libro de natura pueri asserere videtur fœtus perfectionem, ac naturalem partum decimo impregnationis mense fieri, ait enim, alimentum, & augmentũ, quod à matre descendit nõ ampliùs sufficiens est puero, vbi decem mẽses prçterierint, & fœtus auctus fuerit: & post pauca iterũ ait, atque hæc, vt longissimè in decẽ mẽsibus fiunt. Aristoteles verò quarto de generatione animalium cap. 4. & 7. de historia animalium capite quarto, sic de pariendi tempore scriptũ reliquit: Sed cùm cætera animalia omnia singulari, ac simplici modo partum suum perficiant, vnum enim pariendi tempus statutũ omnibus est, homini vni multiplex datum est. Nam & septimo mense, & octauo, & nono parere potest, & quod plurimum decimo, nonnulla etiam vndecimum tangunt. Fœtus verò qui maturiùs quàm septimo mẽse prodeat, nullo pacto vitalis est, qui septimo vitalis quidẽ, hic primus exit, sed magna ex parte infirmior. Idem conscripserat Hippocrat. lib. de septimestri partu, dum dixit, sunt autem ex his septimestribus qui & superstites manẽt ex multis pauci. Galen. autem quod nouem mensibus perficiatur in vtero fœtus 3. de nat. facult. ca. 3. his verbis demonstrauit, asserens quippe nouẽ mẽsibus plerisq; mulieribus perficitur in vtero fœtus. & 2. de caus. symp. cap. 3. illud confirmauit, cùm dixit, sanè eadem vittus, quæ sic de fœtu est sollicita, vt nouem mẽsium spatio eius substineat põdus, atque vt absolutus tutò emittatur, prouideat, & cætera: & paulò suprà dicebat, quippe qui (de vteris loquens) tum fœtu grauitatem, tum sui distentionem nouẽ mensibus protulerunt, ij absoluto in ipsis fœtu ad eius expulsionẽ comparant, sic itaque diuersimodè sentire videntur de pariendi tempore præclari tam magni viri. Verum si quispiam eorum sententiã & non verba percipere velit, absque nimio labore conciliari poterũt, ea primò sumpta hypothesi, quæ ab eisdem tãquam manifesta admittitur, quòd cùm adeò perfectus ac cõsummatus fœtus existit vt per os nutriri valeat, deficiatque ei alimentum, ac augmẽtum, quod à matre suppeditatur, tũc partus naturalis fit, ac naturaliter in lucẽ editur fœtus, huic aliam & secũdam hypothesim addas, quòd hoc alimentum diuersimodè in diuersis vtero gerentibus se habet, si maiorem, vel minorem sufficientiam, aut paucitatem eius considerabis, prout sufficiẽtes vel paucos menses demittere consueuerunt, similiter & inter se non parum diffident fœtus, qui maiores, vel minores, cum existant, aut robustiores, vel imbecilliores plurimo, aut pauciori alimento indigeant etiam dum perfecti, ac consummati fuerint, Propterea Hippocrates horũ haud ignarus eodem libro de natura pueri, talia verba protulit, quinetsi alimentum à matre priùs pueto desecerit, etiam sic partus matri prius aduenit, & ante decimum mensem puer prodit, & hoc perpetuuntur magis mulieres primiparç, deficit enim pueris alimentum, vt ad decimum vsque mẽsem sufficere non possit, & demum: quæ verò menses paucos demittũt, eç etiam pueris postremo tempore vbi iam maturi fuerint alimentum rariùs exhibẽtes ipsos calcitrare faciũt, vt & ante decimum prodire festinent, modicus enim sanguis à iuuẽculis, ac nouellis matribus procedit longissimum: itaque terminum naturalis partus conscripsit Hippocrates esse decimum mensem per hæc verba, atq; hæc vt longissimè in decem mẽsibus fiunt, non negans illum posse citius contingere propter iam traditas causas, vt idem met eodẽ lib. in citatis verbis scriptum reliquit: nec Aristot. Hippocr. senten iæ aduersatur: quinimò ipsam cõfirmauit, dum asseruit, & septimo, & octauo, & nono mẽse mulieres parere posse, & quòd plurimum decimo (vt ipse inquit) nonnullæ etiam vndecimum tangunt. Plurimum itaque naturalem partum decimo mense contingere fassus est Arist. quẽadmodum Hip. scriptum reliquit, non negauit autem id quod nec Hip. negare videtur, posse contingere, ac festinare ante decimum mensem, & quandoque vndecimum attingere, pro iam dicta tum fœtus, tum alimenti diuersitate, postquam à septimo mense fœtus vitalis est, antea verò nequaquam: quamnis quædam, quæ longiùs, quàm decem mẽsium tempus vterum gestare sibi visę sunt, deceptæ fuerunt, modo quo idem Hippo. citato loco scriptum reliquit. De reliquis verò mensibus libro de carnibus hunc in modum scripsit, Puer septimestri partu natus pro ratione natus est, & viuit, & demũ octimestris autem natus nullus vnquã vixit, nouem verò mensium, & decem dierum partus fit, & viuit. In eãdem quoque sententiam deuenit Galenus. Nam licet nouem mensibus pariendi tempus præscripserit, illud plerisque mulieribus contingere assuerit, fortè qui sic sæpenumero obseruauerit haudquaquam negans in decimo posse euenire, quinimò admittere illud videtur, ex eiusdem Hippocratis auctoritate commen. aphoris. 37. quinti libri, ac aliis quoque mẽsibus pro prædictorum varietate. Consummato itaque, ac perfecto fœtu, deficienteque eidem alimento, ac augmento partus naturalis fit siue nono, siue decimo mense id contingat, quod plurimùm obseruatur, vt præcitatis auctoribus visum est, rarò autem in alijs temporibus. Cæterum cùm adeò miranda pro eius emissione requirantur, euenit (idque non rarò) vt difficulter edatur in lucem fœtus, & si difficilis fiat parientibus partus. Huic difficultati quomodo & quibus opitulari, valemus conscribere intendimus, priùs tamen eius causis indagatis. Est autem partus difficultas symptoma sub genere contentorum immodicè contentum, sunt etenim fœtus non vtero gerentium partes, sed proportione respondent iis, quæ adnascuntur, familiarium inquam

Marginal notes: 6. de morbis vulga. commen. 1. summe 1. — Locus cita. — Quomodo fiat partus naturalis. — cap. 12. — In fine. — Quo tempore fiat. — Aristot. — In princ. — Galenus. — Conciliantur hi tres auctores. — Locus citat. — Quæ affectio sit partus difficultas.

quam, quemadmodum, & oua, & fructus, nimirum vt diximus ad generis propagationem à natura creati, ex Galeni teſtimonio 11. de ſimplic. medicam. facul. cap. de ouis & propterea vbi detineantur tempore quo edi in lucem debeur, pręter naturam detinẽtur.

Cauſa. Cõſequitur autem hæc eorum pręter naturam detentio, aut ad noxam alicuius facultatis naturalis, retentricis inquam, ac expultricis ſiue ipſius pueri, ſiue prægnantis: interim verò citra noxam earundem facultatum ad alias conſequitur cauſas: ſeu præter naturam diſpoſitiones.

Externa. Vniuerſæ autem aut externæ ſunt, aut internę. Externę ſiquidem quæ partus difficultatem inferunt, ſunt aut immodicum frigus, quod vterum dẽſauerit, aut immodicus calor, qui vires diſſuluerit, aut quoddam aliud fortuitò eueniens, vt liquet ex Paulo, & Aëtio.

Paulus li. 3. cap. 76 Aetius li. 16 ca 22.

Interna cauſa triſariam. Parientis vitio cauſa. Internæ verò cauſæ aut vitio parientis, aut fœtus, aut mẽbranarum eſſe poſſunt, parientis ſiquidẽ, vt ſi craſſa obeſáque ſit. vterus exiguus, dolorum imperita, aut timi diuſcula, aut natura imbecillis, vt fœtum nequeat propellere, aut etiam ſi ante tẽpus pariat, vel inflãmationẽ in lucis genitalibus, aliáve particula fuerit experta, aut alio quodammodo laborans: ob ceruicis etiam vteri ubliquitatem, & ob carnẽ eidem ceruici, vel uſculo eius adnatã, abſceſſum. vel duritiem. Poteſt & difficultas pariendi contingere, ſi etiam oſſa pubis nimium conſerta fuerint, quoniam in partu dilatari non poſſunt pariẽdi difficultatem faciunt: ſimiliter ſi puerpera veſicę calculu laburet, vel excrementurum cupia in inteſtino recto, aut veſica fuerit detenta, ſiue prouectæ ætatis fuerit, aut puella nondum viridis, nec vires vigoris adepta: nec minùs ob nimiam lumhorum cauitatẽ vterum comprimẽtẽ difficulter pariat.

Ex parte fœtus cauſa. Fœtus quoque vitiu huc idem quandoque contingit, vt ſi inuſitatæ magnitudinis fuerit, vel exiguus, & modicæ grauitatis, ſeu magni capitis, vel mõſtruoſus, vel mortuus, aut viuus quidem, ſed adeò imbecillis, vt foras non poſſit procedere, ſimiliter ſi plures fœtus fuerint: nam Herophilus quinque edidiſſe mulierem memurię prodidit. Confirmauit idem Cellij auctoritas, qui diuo Auguſto imperante ancillam in agro Laurente quinque pueros peperiſſe teſtatur.

De Herophilo vide Pau. li. 2. cap. 76. Col. li. 10 cap 2. In fine.

Figura etiam ipſius fœtus naturæ contraria difficilem efficit partum, vt ſi obliquus, aut in pedes prucedat, ex Hippucrat. auctoritate eodem libr. de natura pueri. naturalis ſiquidem figura prodeuntis fœtus eſt, vt rectè in caput manibus ad vtrunque femur extentis prodeat: pruxima huic vbi in pedes conuerſus eſt: præcipuè ſi manihus ſuper vtroque extentis prodeat. Reliquæ verò omnes præter naturam ſunt, Aëtio, & Paulu teſtibus, vt ſi caput in dextram, vel ſiniſtram vteri partem declinet. aut altera, aut vtraque manus exeritur, & crura intus inter ſe diducuntur: aut etiam altero pede intus detento, altero prodeant aut duplicati vteris innitantur, aut etiam ubliqui prodeant, licet hi minùs improbandi ſint, vt liquet ex eodem Aëtiu.

Locis cita.

Quapropter diligenter natura prouidit quo pactu fœtus qua conueniebat figura ad collum vteri prouenirer, caput etenim eius primùm collo matricis indidit, tum per id aliis ipſius partibus viã muniuit, vt liquet decimoquinto de vſu partium. procedit autem in caput ſi ſecundum naturam prodierit, vt inquit Hippocrat. quoniam grauiſſimæ ſunt ipſi ſupernæ partes, ſi ex vmbilico perpendantur.

cap. 7.

Atqui ſi fœtus ubliquus, aut tranſuerſus paret egredi, aut ſi ſecundũ lungitudinem quidem, ſed non vt nunc ſcilicer caput non inſereret, quod nonnunquam etiam, ſed rarò accidit, vel eius ante caput, vel manum exerens difficilem aliis membris exitum efficeret, vt eodem 15. de vſu part. à Galen. ſcriptum eſt.

Loco citat. Cauſa ex parte mẽbranarũ.

Difficilis quuque ſit partus ſi ſecunda, aut propter craſſitudinem non abrũpatur, aut prupter tenuitatẽ antequam uportet, diuellatur ſimul cum aliis membranis fœtum ambiẽtibus, ſiquidem humore euacuato, infans præ ſiccitate ægrè mouetur, ac per os, & collum vteri difficulter elabitur, humor enim iſte qui in pueri membranis, continetur nedum eiſdem lubricandis confert, ſed vteri ceruicem ad maximã dilatationẽ reddit facilem: à prędicto nanque humore collum humectatum mollius redditur, dilatatúrq; faciliùs, eodem Gal. teſte citato libro 15, de vſu partium. cap. 5. At licet tot ſint pariendi difficultatis cauſę, haud tamen ægrè à medico percipi poterunt. Externæ ſiquidem ex adſtãtium ſeu puerperæ ſermunibus. Internas verò tum ex ſeipſis medici inueſtigabunt, tũ etiam ex earundem parientium, ſeu obſtetricum loquela. Iure igitur particulatem earũdem cauſarum dignutionis modum umiſimus.

Prognoſtica.

Cæterùm ex pariẽtibus, ac puerperis maximè laborãt primiparæ propter inexperientiam dolorum: & dolent quidem totum corpus, maximè verò lumbos, ac coxendices, nam coxendices ipſarum diſparantur, verùm expertæ iam partus minùs primiparis dolent, quæ verò multoties pepererunt multo minùs dolent, vt inquit Hippocra. eodem libro de natura pueri. & vbi obliquus, aut in pedes fœtus procedet, nedum mulier difficulter pariet, ſed multæ, vel ipſe perierunt, vel puer. aut ſimul matres vnà cum fœtibus, vt citato libru ſcriptum eſt.

In fine.

Quòd verò mulieri, quæ difficulter parit ſternutatio ſuperueniens bunum ſit, decretum reliquit idem Hippocrat. aphoriſm. 35. 5. libri, quoniam vehementiori concuſſu, atque feruore partim quidem naturam excitat. partim verò excernit, quæ partibus curporis firmiter infixa adhærent, vt inquit Galenus in comment.

Loco citat.

Curatio.

Quod autem ad curandi ratiunem pertinet, variatur quidem iuxta cauſarum diuerſitatem, ſi ſpeciatim eas curare velis. Quanquam quædam ſint animaduertenda tãquam omnibus cauſis communia, quæ primu conſcribemus, ſimul etiam & memoriam faciẽtes quorundam medicamenturum, quę indifferenter omnibus puerperis difficulter parientibus ex quauis cauſa adhiberi puterunt.

Primum documẽtũ.

Primùm animaduertẽdum eſt quod puerperæ eo tempore, quo partus inſtat, non ſunt multa alimentorum copia grauandæ, neque varia alimenta, & crebro exhibenda ſunt, veluti Neapuli abuti conſueuerunt nedum mulieres, & vetulæ. verùm etiam vulgares quidem medici, vt eiſdem obſequantur, & quidam quoque non vulgares: diſtrahitur enim calor pro conficiendis multis, ac diuerſis alimentis, & quu etiam tempore coctioni, ac retẽtiuni alimentorum vacat, viriliter expellere nequit, qua facultate. ac functione valida eo tempore parientes indigent. Pauca itaque, ac moderata alimẽtorum copia tribuatur, ſintque concuctu faciles, boniq́ue nutrimenti cibi, vt oua recentia. ac ſurbilia, ſeu tremula, ius pullorum, gallinarũ, phaſianorum, aut ſternarum, quod ex cõtuſis carnibus fit, & vulgus conſummatum appellat, vel etiam eorundem animalium contuſa caro, quam idẽ vulgus tortilium uominat, aut buccellæ

panis

panis in vino græco, seu altero odorato vino macetatæ simul cum eodem vino tribnantur. Ad hæc permittẽdum haudquaquam est, vt obstetrices difficilè parientium vterum diutius dilanient, sed leniter, & placidè vteri pattes contrectent, dulci interim oleo, aut alio quopiam eosdem lucos perfundentes, item non ilico partorientes in sella collocandæ sunt, sed obstetrices prius os vteri tangere debent, & cum non paulò apertum inoeniunt, sed adeò de hiscentis eius mudum auctum, quod ad fœtus transitum saris pateat, tunc vt surgat mulier iubere debeut, eandemq; in subsellio collocare, adhortarique, vt ad expellendũ fœtum strenuè se parer, quemadmodum 3. de natural. facult. cap. 3. à Galeno scriptum est: spiritum quidem detinentes, verum nõ velut imperitę faciũt. ipsum in gutture cõgregare debeut, sed ad inferiores partes propulsare ex decręto Aëtij cap. 14. libr. 16. quo tempore vbi partus difficilis sit, corallium, aut lapidẽ aquilæ, aur styracem, coriandtum viride, seu polygoni tadicem in dextro crure. alligare conuenit, insuper & accipitris, seu falconis stercoris drachm. 1. cum vino albo aur aqua capillorum veneris præbe, vel tantundem cinnamomi, seu cassiæ. Aut hunc in modum puluerem conficias, quo vti consueui, Recipe fimi accipitris drach. 1. cinnamomi, cassiæ ana grana 7. croci grana 3. misceãtur, & cum panco vino albo odorato aqua capillorum veneris, aut florum citrangulorum exhibeatur. Interim quoque myrrhæ aut castorei drac. s. aut scrup. 2. cum granis 4. cinnamomi propinabis. Sunt qui trochiscorum ę myrrha etiã drac. 1. exhibent, insuper & phaseolorum, seu cicerum rubeorum, ac fœnugræci decoctum cum oleo amygdalarum dulciũ: quòd sit parum cinnamomi, croci, aut cassię, seu alterius prędictorũ permisceas, magis confert Excitare quoque hoc tempore sternutamenta conducit, modò non admodum imbecilli capitis parturientes sint. Suffitus etiam resinæ, aut cumini, aut pinus corticis confert, Hippocrat. auctore libro de morbis mulietibus. Speciatim autem vbi ex immodico frigote vterum densante, ac coarctante fiat pariendi difficultas, in aëre mediocriter calido locanda erit, & in eo gestatione eã mouere conuenit, modò febris, aut aliud quidpiam non impedierit. Nonnulli etiam conquassationes validas, sternutamentisque ciendis idonea adhibuerunt, Paulo, & Aëtio testibus: quibus etiam opem ferre oportet laxationi per insessus calidos, & suffitiones, ac per iofusiooes oleorũ tum actu tum potentia calidorum: itémqoe per illinitiones, ac cataplasmata eiusdem generis. Qua de re infundere oportet largiter oleum dulce, & calidum: item decoctum fœnugræci, aut maluarum, vel seminis lini, deinde & pubem etiam cum abdomine, & lumbis eisdem medicamentis illinire, aut aliquo alio telaxante medicamento, vt hydrelæo, & aliis hoiusmodi: eadem quoque laxamenta adhibẽda sunt à halneis si non febris, aut aliud quidpiam prohibuerit, ex eorundem auctorum testimonio. Si verò ob calorem immodicum vires exoluentem pariendi difficultas excitetur condensantibus, ac maxime adstringẽtibus, & firmitatẽ inducentibus eam roborate oportet: qualia sunt inspersiones, ac insessiones ex myrto, pãpinis vitis, malis punicis, aut rosis: nec minus odoramenta fiant ex aqua rosacea myrtillorum, & nymphææ cum aceto, addendo si lubet parum santalorum, & corallorum rubeorum. Conuenit quoque vnguentum ex vino, & oleo rosaceo frigidis, vt inquit Aëtius: nec minus cibis & potionibus refocillãda erit facilis coctionis, multi nutrimenti, ac modicę quãtitatis permixtis semper quibusdam adstringentibus, vt cydoniis, malis punicis, ac reliquis huiusmodi. Insuper buccellę panis vino imbutæ ad arcendum animi deliquium eisdem offerantur, in aëréque parum frigidiori degant: timidis autem ac puellis menti robur admouendum, quemadmodum eis, quę in expertes dolorum sunt, vt validissimè spiritum comprimant, & ad inguina depellant, admonẽdum est. At si imbecillę sint mulieres parturientes ex morbo temperamento, vel ætate prouectę eisdem cibis boni nutrimẽti, ac potibus reficiendæ sunt. Quòd si ob lumborum cauitatem aut propter nimiam pinguedinem pariendi difficultas contigerit, puerpera in sella prona flexis genibus collocetur, seu in lectulo, vt vterus delabens ceruicem rectam extendat, atque idem è directo ostioli habeatur, quod quidem ceratis, oleis, ac pinguedine delinire digito oportet, & sensim aperire idẽ quoq; vteri osculum, vbi clausum permanserit pinguibus medicamẽtis emolliatur, ac relaxetur. Si vesicæ calculus affuerit, eum primo propellere oportet, & si eadem lotio plena fuerit, idem educendum. Similiter si intestinum rectum excrementis plenum fuerit, per clysterem mollem, & leniendi vim habentem eluemus. At si ob inflammationem, abscessum, vlcus, tumorem laxum, aut durum, seu ob carnem collo vteri adnatam, aut aliquã aliam tunicam, vel ob quempiam alium morbum parturiẽdi difficultas eueniat, singulis pro affectionum ratione succurrendum est. Et si eiusdem vteri paruitas in causa fuerit, loca pinguedine aliqua inungantur, ac foueantor, & os vteri digitis dilatetur. Quę verò non vtero gerentia vitio, sed ipsius fœtus difficultatis pariendi causa sunt, hoc modo corrigendæ erunt. Nam si propter fœtus imbecillitatem aut paruitatem id contingat, hortandæ sunt mulieres, vt strenuè mediis abdominis musculis eundem fœtum conentur expellere. At si propter ipsius fœtus figuram præter naturam, partus difficultas adsit, ad naturalem situm reducendus est, quantum eius fieri potest, partim pellendo, partim adducendo, partim flectendo, & partim in rectum agendo, vt inquit Paulus. Et si manum, vel pedem præmiserit (ne attrahatur per membrum, nam magis impingitur aut luxatur, aut etiam abrumpitur, verum digitis humecto fœtus, vel coxæ affixis rursus in cõuenientem locum introducatur id quod iam præmissum est. Si verò vnà cum fœtus figura mala, os vteri compressum, seu coarctatum fuerit, prius ab osculo vteri in sublime eleuetur fœtus, & postea rursus ad osculum rectà dirigatur, fiantque omnia placidè, leuiter, ac citra compressionem, oleo assidue locis affuso: hoc etenim ex salute tum fœtus, tum parientis fuerit, & vterus ita quoque illæsus manet. Vbi verò infans præmagnus fuerit aut totus, aut ob capitis, seu thoracis, aut ventris magnitudinem, ea adhibenda sunt, tum intros, tum extra quæ laxare, ac dilatare os vteri possunt. Verùm vbi nec sic procedat, aut etiam infans mortuos fuerit, modo spes sit saluti vtero gerentis, omnino necessariom est fœtum secare, ex communi sententia tum Aëtij, tum Pauli, modum autem sectionis reperies apud Paulum libro sexto, capit. 74. & ab Aëtio conscriptum cap. 23. libri 16.

Secundum documẽtũ.

Tertium documẽtũ.

Lib. 1. circa mediũ.

Si ex immodico frigore fiat partus difficultas curatio.

Si ex immodico calore fiat curatio.

Si ob alias causas ex parte parturientis fiat partus difficultas, curatio.

Si ex parte fœtus fiat curatio.

At si gemini foetus fuerint, aut terni, aut collum
vteri obsiderint, aut etiam plures, reliqui ad fundū *Ex parte*
vteri repellātur, & is qui magis paratus videbitur, *membranarum, si fiat*
priùs educatur: sensim autem, & citra contusionem *difficilis*
omnia fiāt, oleo locis perunctis, vt idem Paulus re- *partus cu-*
fert. Si verò ex parte membranarum contingat pa- *ratio.*
riendi difficultas, vbi secunda solidior, ac crassior
fuerit, quàm vt rumpi possit, discindatur, vt inquit
Aëtios. Verùm si propter tunicarum tenuitatem, in
quibus humor continetur, difficilis fiat partus, pro-
pterea quod humor in membranis contentus ante
debitum tempus effluxerit, ita vt vteri sinus reficca-
ri, eis albumina ouorum cum maluæ, aut foenugræ-
ci decocto excolato, aut cum ptisanæ cremore te-
pido infundantur, decreto eiusdem Aëtij.

Περὶ χορίου ἐγκαταλείψεως. Id est, De secunda derelicta.

CAPVT. CXV.

DVM foetus vtero adhuc geritur, ipsū natura conformans, machinata quoque est loca, per quæ alimentum, ac spiritum posset à matre suscipere, & reliqua quoque eiusdem foetus excrementis idonea compararit: etenim toti ipsi membrana tenuis vndique est circumiecta, quam ἀμνίον, i. amiculum appellāt, foetus velut sudorē excipiens: huic extrinsecus tenuior alia incumbit, quam ἀλλαντοειδῆ, id est intestinalem nūcupant, in ipsius vesica perforata, quā & hæc in se ipsa colligit vsque ad partum ipsum velut foetus lotiū. His autem extrinsecus in orbem altera membrana circūiecta est totum vterum intrinsecus subiungens, qua media foetus vtero cōnectitur. Nā in singulis orificiis vasorum, quæ intrinsecus in vterum pertinent, per quæ etiā sanguis mēstruus in ipsum ferebatur (quo tempore vtero geritur) aliud vas gignitur, arteria quidē in arteriæ, vena verò in venæ orificio, vt sint ea, quæ generātur numero æqualia iis orificiis, quæ intrò in vterum desinunt, colligat autem ea membrana hæc, tenuis quidem, sed fortis, ita vt simul & munimentum, & ligamentum eorum sit tum inter sese, tum cum vtero, & quoniam exiguum est vasorum quandoque eùm primum ab vtero exoritur, cuiusmodi sunt arboris radices extremæ in terrā defixæ, eæ tamen paululum progressę per coniugationem coalescunt, ita vt ex duobus vnum procreetur, rursusque illorum singula cum singulis eiusdē generis coalescunt, fitque id perpetuò quoad parua omnia in duo magna coëant, quæ velut stirpites quidam foetui per locum vmbilici inseruntur: quatuor itaque omnino hæc vasa sunt, duæ scilicet arteriæ, & totidem venæ nullis diuersis generis inter se commixtis, sed venis quidem semper cum venis, arteriis cum arteriis in idem coëuntibus: per quæ vasa, velut per truncos quosdam foetus ex vtero sanguinem, ac spiritum trahit. Verùm inter hæc omnia, & vasa exigua quæ dicta sunt, media *χορίον* est iam dicta membrana, quæ velut truncorum ra- *seu secun-* dicatio existit, quæ radicatio à Græcis χορίον nun- *da quid sit* cupatur, quod nihil aliud est, quàm vasorum multitudo membrana tenui connexorum, quæ haud facilè numerare queas, Galeno auctore decimoquinto de vsu partium, capite quinto. Interim ὕστερον, seu ὑστέρια appellant, vt liquet comment. aphor. 49. 5. libr. à Galeno & cap. 75. libr. 6. à Paulo, Latini secundam, & secundas nominare solent: sic quidem appellata, quod velut secundum domi-
cilium, ac receptaculum sit ab vtero, & velut foetus *Vnde no-*
indumentum, vt inquit Aëtius cap. 24. lib. 16. Hæc *men sum-*
secunda quoniam ex vmbilico pueri hæret, & vm- *pserit.*
bilicus postremus ex vteris exit, nāque si prior exi-
ret, non accederet per ipsum puero nutrimentum,
quoniam ex ipso dependet, Hippocr. auctore libro *In medio.*
primo de morbis muliebribus, propterea foetu ex-
cusso foras prodire debet in naturali partu, sed quo-
niam contingit interdum, vt foetu in lucem edito
ipsa preter naturam detineatur, quo modo huic re-
tentioni succurrere oporteat hoc cap. instituere in-
tendimus. Porrò quod in eius detentione vterus *Pars affe-*
quodammodo afficiatur, & quòd eadem detenta *cta.* *Affectus*
morbus sit in numero, atque in excessu, nemini in *quid sit.*
dubium venit. Detinetur autē aut propterea quòd *Causa.*
fundo vteri adhuc connexa est, aut licet seiuncta
fuerit, tamen circa aliquam vteri partem instar pilę *Prognosti-*
conuoluta est, vel propterea quòd os vteri clausum *cum.*
sit, ita vt foras prodire non valeat. Quomodocūque *Curatio.*
tandem ipsa detineatur, nōn statim, ac violēter extrahenda est, neque eius eductio paruifacienda, seu negligenda erit. Nam cùm diu detinetur crebro, cordi, ac stomacho, nocumenta haud exigua communicat prauis vaporibus ex ea eleuatis, & ad iam dictas partes traductis. Confestim itaque sternutatio excitetur, & spiritus deuocatur, ac os, & nares obturentur, Hippocrat. præcepto aphor. 49. 5. libr. præsertim si imbecillæ mulieres non fuerint, quòd si nec exciderit, sed adhuc remanserit vbi vteri os clausum non sit, si eadem secunda instar pilæ circa aliquam vteri partem constiterit, sinistram manum calidam, oleoque inunctam, seu pinguedine quadam pinguefactam in vteri profundum immittere oportet, & arreptam secundam leniter extrahere, quemadmodum Aetio, & Paulo præcitatis loci visum est. Verùm si vteri fundo connexa fuerit, similiter quidem manus obstetricis immittenda est, at apprehensam secundam non statim rectà trahere conuenit propter vteri prolapsus timorem, neque violenter admodum, sed sensim primum nulla violentia adhibita in obliquum placidè ducenda erit, huc illud eam circumagens, deinde paulo valentius, etenim sic obediet & à connexu dissoluetur. Quòd si vteri os conniuere fuerit deprehensum, remediis ad hoc commemoratis præcedenti cap. vtendum est, & vbi vires non fuerint inualidæ, etiam quæ sternutamenta prouocant, adhibenda sunt. Quare perfusionibus pinguibus vtemur, & per sinistræ manus digitos os vteri clausum leniter aperire ac paulatim dilatare conabimur. Quòd si neque sic successerit, rursus vteri perfundēdi sunt, ac pinguia fomenta eisdem adhibere conuenit: necnon superiorem ventrē ex cruda hordeacea farina aqua calida, ac oleo subacta integrè, ex sententia Aëtij. Similiter & potionibus menses cientibus, de quibus supra egimus, vtare. Suffitus insuper adhibeantur per aromata. qualia sunt cassia, nard⁹, flos iūci odorati, artemisia, sabina, dictānum, pulegium, & huiusmodi, cui mulier insideat vndique vestimentis contecta. Postea verò si vteri osculum apertum inuentum sit, iterum manus immittenda erit, & sicut dictum est educere conabitur. Si verò neque sic educta fuerit, eadem dilaceranda non erit, neque perturbari oportet, intra paucos enim dies putrefacta & in saniem dissoluta excidet. Quia verò huc tempore grauita-

te

te odoris,& caput oppiet,& stomachum peruertit, suffitus côuenientes excitabuntur:inter quos præualent cardamomum, & ficus aridę,ex Pauli testimonio. Ad hunc etiam vsum probata sunt bdelliũ sabina,thus,styrax,lapis gagates, vnguis odorat⁹,ladanum,& reliqua quæ cum hoc quod odorata sunt ac prædictis malis aduersantur,secũdam subducũt, quibus etiam castorei,ac pulegij, singulorum drac. 1. ex aqua mulsa bibenda detur, ex eiusdem Aëtij decreto.Insuper & omnia conueniunt menses ducentia,veluti artemisiæ decoctum,& reliqua: pessi etiam subdiri ad hoc faciunt,præsertim ex myrrha, & cyclaminosadipe anseris,saccharo,oleoque irino confecti.

Περὶ φλεγμονῆς ὑστέρας. Id est de vteri inflammatione.

CAPVT CXVI.

VELVT & reliquæ corporis partes, itaquoque vterus interdum inflammatione laborat, de qua (quoniã sexcenties verba fecimus) non opus erit hic fimbrias dilatando eadem sæpiùs reperere,sed ad partis affectæ dignotionem accedẽtes, dicimus vterum inflammatione affectum deprehendi ex ardenti dolore muliebrium locorum, pubis,imi ventris,ac lumborum,vt liquet ex Aetio cap.83.lib.16.Et si digitus(vt ipse inquit) in os vteri submittatur,occurrit ad côtactũ durum, clausum, feruens ac tertactũ,præsertim si in ipso, aut in collo fuerit inflammatio. Nam licet oris compressio commune sit signum conceptionis, & tumoris præter naturã,id tamen ex duritie distinguitur, vt patet ab Hippocrate & Galeno aphorism.51.& 54. 5.lib.molle,siquidem est grauidis,& secundum naturam,durum verò in quibus tumor præter naturam adest.At si non vniuersus vterus,sed pars eiusdem aliqua inflammatione fuerit obsessa, in ea magis dolor intenditur,& sentitur. Nam si posteriora eius inflammatione laborant, dolor lumbos affligit,ac spinam magis,& stercus recto intestino compresso eo retinebitur. Anteriore autem parte inflammata,dolor pubem occupabit, & stillicidium, aut vrinę difficultas(pressa vesica)excitabitur. Lateribus verò vteri inflammationem expertis,inguina renduntur,& crura grauantur, ac ægrè mouentur, & quibusdam crus ipsum, quod è regione est, per incessum claudicat:quinetiam in coxam dolor transit,eiusdem quoque partis dolor cum grauitate non nihil significare potest, Galeno teste sexto de locis affectis cap.4. Et vbi cauitas, seu fundum vteri fuerit inflammatum, in vmbilico potissimùm dolor cum tumore infestabit, vt ne côtactum quidem facis admittat, cùm autem us vteri inflammatio affligit, in abdomine dolor est, digitoque immisso, os occurrit durum,ac rigidum, vt diximus: plerunque etiam vterus in eam partem declinat,ac retrahitur,qua inflammatus est, & ob eam caussam os, & cullum eius auertitur. Comitantur autem vteri inflammationem,præter iam dicta, tumor,ac dolor eiusdem haud validus, si languida fuerit inflammatio, vehemens verò vbi valida fuerit, eritque is dolor, quem percipiunt ægrotantes pulsatilis,Paulo teste, secundum vniuersum vterum, vbi totus fuerit inflammatus,aut secundum partem, si pars ipsius fuerit affecta: febris item acuta consequitur, dolor capitis, tendinum, basis oculorum, brachialis,digitorum, & colli conuulsio, inclinatio in aduersum, stomachi etiam ex consortio dolor pulsus exigui, & cerebri,ex eiusdem Pauli testimonio, eadem præsertim inualescente, ac augescente,& vbi magis augeatur, consequuntur animi deliquium,exolutio,singultus, pedum torpor, genuum perfrigeratio, & extremarum partiũ exudatio,vrinæque, ac stercorum recrementa supprimuntur,delirant, & dentibus frendent ægrotantes, febres magis augentur,& capitis dolores, præsertim syncipitis, vt ab Hippocrate & Galeno 6. de morbis vulgaribus scriptum est.Nam cùm inter omnes corporis partes plurimas, grandissimasque venas vteri habeant,phlegmone vtcunque ipsis orta, calidas,vehementésque febres accendi opus est, adeo vt inter synochorum species connumerandæ sint, cum ex putrido sanguine excitentur,ex quibus calentium vaporum copia ad caput subuolat,quo dictorum vaporum pleno grauitates, & maximè in syncipite hominem vexant; tum quoniam recta in syncipur per infundibulum arteriæ deducũtur,per quas calidi illi vapores ascendunt,tum quòd etiam sanitatis tempore tenuia, & halituosa excrementa cerebri maximè per syncipur difflari solent, tùm in ipso suturæ laxissimę sint,caluaria subtilissima,plurimisq; meatibus peruia:adhæc & multa sensibilia corpora per suturas euadunt,cum membranulę,quę crassum inuolucrum pericranio connectunt; tum etiam multitudo tenuium côceptaculorum per suturas exiliũt, & propterea cum sensibilior sit locus hic, ab inferioribus dolorum causis magis cruciatur.His itaque de causis in syncipite magis dolores fiunt, ex Galeni sententia eodem sexto de morbis vulgaribus.Inflammatione verò in abscessum trãseunte,dictæ quidem notæ intensiores erunt,dolores etiam circa puris generationem ipsis augentur, ac febres, quæ cum humore plerunque ad vesperã ingruunt, ac inordinatæ accessiones ipsi obueniunt,primis quidem temporibus intensè cum doloribus,ad vltimum, vbi suppurauerit, aliquantulum remittunt,vt inquit Paulus capit.65.lib 3.Tumor attollitur, dolor punctorius adest, aliquando vrina, aliquando stercoris recrementa supprimuntur,aut vtraque simul, Aetio teste, aliàs tumor in pube eminet, & veluti exundationis sensus cũ abscessus maior fuerit,vt liquet ex eodẽ Paulo. Cùm verò neq; ipsa inflammatio soluta est,neque in abscessum transmutata, adhuc perseuerans in scirrhi naturam permutabitur, idq́ue percipies, nam febris,ac dolor, & reliqua leuiora symptomata remittuntur tumore tamen,& renitentia permanentibus cum grauitate,& ægro motu non solùm crurum,sed totius corporis, ac segnitie ad omnes vitæ functiones, vt liquet ex eiusdem Aetio, & Paulo. Cæterùm huius inflammationis causę nonnullę esse poterunt externæ,simulatq́ue internæ. Externæ quidem velut ictus,siue percussio, multitudo coitus abortus,atq;sinistrè editus fœtus,duriorjs sellæ insessus,longa,intentaque ambulatio:flatus etiam, atque frigiditas vterum astringentes adeò vt transpirationem prohibeant, inflammationis auctores esse poterunt.Internę verò,vt mensium suppressio, & totius corporis plenitudo,ac eiusdem vteri exulceratio, quas omnes haud magno negotio partim ex teipso,partim etiã ex ægræ,aut adstantiũ loquela percipere poteris Deterior autẽ inflammatio ea est,quæ plures vteri partes occupat,quàm quæ pauciores,similiter quæ os,aut ceruicem fatigat,minùs

Signa inflammati vteri. *Posterioris vteri partis inflammati signa.* *Anterioris signa.* *Signa si latera fuerint inflãmata.* *Si vteri cauitas fuerit inflammata, signa.* *Signa oris vteri inflãmati.* *Reliqua inflammati vteri, signa.* *Li. 3. c. 64.* *Augescẽtis inflammationis signa.* *Cõmmẽ. 1. commẽ. 1. Cur in his dolor caput in syncipite sentiatur.* *Loco citat.* *Signa siue dum inflãmationes in abscessum transeunt.* *Si in scirrhum permutetur, signa.* *Externa causa.* *Interna.* *Prognostica.*

periculoſa exiſtit, quàm ea, quę ſuodum, ſeu cauitatem, quoniá promptius curationē admittit. Si verò vtero gerēti eryſipelas vtero fiat, lethale eſt, inquit Hippocrates, aphor. 43. quinti lib. quanquam de vera inflammatione propriè dicta dubitet Gale. num fœtus poſſit aliquādo viuere, id quod negari haudquaquam debet eadem exigua exiſtente, ex qua nedum maligna, verumetiam nec acuta febris gignitur neceſſariò, etiamſi in iocinore, ventriculo, aut
Comment. 20. ſepto tranſuerſo orta ſit, vt liquet ex Galeno ſecūdo prorrheticorum. Ex eryſipelate autem ſemper
Curatio, victus ratio. acuta febris generatur, & ſæpenumerò maligna. In principio itaque curationē aggreſſi ægram in domicilio obſcuro, & moderatè tepido collocabimus: ſomnus moderatus præcipiatur, nam, & vigilię etiá conferunt in principio magis quàm ſomnus, prohibēt enim phlegmonem augeri cùm in viſceribus
6. de morbis vulgaribus, commētar. 4 generatur, vt patet ſexto de morbis vulgaribus, & commento aphoriſmi primi, 2. libr. quietem quoque imperabimus, omnem crurum motum interdicentes: alui excrementa ſi non natura, molli infuſo cliſtere euacuabimus: immodicos animi affectus vitent. A cibo per triduum abſtineant: vt inquit Paulus, deinde aut pane loto, aut priſana, ſeu eius cremore ægra alatur, aut etiam alternis diebus
Comment. 17. ouis ſorbilibus vtatur. In potum verò aquam hordei aut ſeminum coriandrorum præparatorum decoctum, ſeu ipſammet aquam modicè calidam dabimus. A vino autem abſtinendū eſt, deinde artus, ſeu extremas corporis partes, manuum præſertim, auerſionis gratia perfrigabimus. At ſi vehementior inflammatio fuerit, & neque vires, aut ætas, aut habitus, ſeu anni tempus obſtiterint, neque inflammatio poſt abortum, aut nimiam ſanguinis euacuationem ſuperuenerit, confeſtim circa initia cubiti
Vena ſectio. vena ſecetur, ex Aëtij, & Pauli decreto, & ſanguis pro virium ratione detrahatur. Licebit autē, vt inquit Aëtius, in ſecunda die venam incidere, in tertia verò detractionem repetere. Atqui mox obii-
Dubium de vena ſectione. ca. 18. ciet quiſpiam aſſerēs Galenum aliter ſentire de ſectione venæ per curatione inflammationis vteri, ná lib. de curandi ratione per venę ſectionem, poſtquá nonnullas partes enarrauerat, quę ex ſectione venę cubiti iuuabātur, hęc protulit verba, ſic quę his inferiores ſunt illis, quæ per poplites, & maleolos decurrunt, ſunt autem dictis inferiores coxēdix, vterus, veſica, & paulò poſt. porrò vteri inflammationes magis, quàm renes à venis in crure ſecti iuuantur. Idem confirmauit 13. meth. med. ca. 11. cùm dixit, Renibus verò, & veſica, pudēdo, & vtero ſic habēribus eas, quę in crurib9 ſunt ſitæ ac potiſſimùm quæ circa poplitē ſunt, ſin minùs ea, quæ iuxta malleolum, ac perpetuò quidem in omnibus eam, quæ
Reſolutio. è directo eſt. Verùm ſi quis prædicta loca optimè perlegerit, luce clarius percipiet Galenum præcitatis locis venæ ſectionem præcipere pro euacuatione, indicatione ſumpta à parte affecta, aut pro euacuatione cū deriuatione eius, quod in parte inflāmata continetur, & nō pro auerſione eius, quod influit, quod quidem in inflammatione, quę adhuc in generatione exiſtit, prius exequendum eſt per contrarias, atque longinquiſſimas partes, vt eodem 13. meth. med. c. 11. ab eo decretum eſt. Quapropter ſi reuulſionis duntaxat gratia venā ſecemus, nemini in dubium veniet ſecandam eſſe cubiti venam, eamque internam, & è directo, vt Aëtius, & Paulus præcipiūt. At ſi euacuationem ſimul cum deriuatione,

requirimus, crurum venæ ſecandæ erunt. Id quod decretum reliquit idem Galen. ſecundo de arte curatiua, ad Glauconem, cap. 2. his verbis, Veluti in locis muliebribus in contrarium trahes, ſi eas, quæ in cubito ſunt ſecaueris venas, aut mámillis cucurbitas appoſueris, vel manus concalefeceris, & fricueris, atque alligaueris: deriuabis autē, ſi eas, quæ poplitib9: aut tali venas diuiſeris, & cucurbitas coxis applicaueris, & crura calefeceris, atque perfricueris, & alligaueris, & ſiquidem in parte dextra locorū paſſio fuerit, à dextra manu, aut crure ſanguinem detrahes, ſi verò in ſiniſtra à membris quæ illi è directo ſunt. Circa initia itaque cùm vteri inflámatio adhuc fit, magna eadē exiſtente, viribúſque non admodum valentibus, ita vt exquiſitam venæ ſectionem ferre non poſſint, reuulſionis duntaxat gratia, interna cubiti vena ſecanda erit, & demum ſi opus fuerit, quæ in talo exiſtit incidatur pro deriuatione ſimul cum euacuatione. Exigua verò exiſtente inflammatione, valentibus viribus, potiſſimùm vbi corpus totum plenum non fuerit, & inflammatio iam facta ſit, tali vena incidatur, & ſi opus eſt, eadem iteretur, rectitudinē perpetuò ſeruantes. Quòd ſi Galenus fateatur magis vteri inflammationes à venis in crure ſectis iuuari, illud haudquaquam negandum, cùm per eam venæ ſectionem nedum deriuatio, ſed euacuatio ſanguinis in parte inflammata exiſtentis perficiatur: ſecta verò in cubito vena, reuulſio duntaxat eius quod influit ad inflammatam partem fit, efficitúrque cōfluentis ſanguinis inhibitio, quod in phlegmones
generatione primò exequendum eſſe cenſet Galenus eodem 13. methodi medendi. capit. 6. quamuis *Aliorum medicamētorum ratio.*
eius curationi minùs conferat, cùm nihil ex parte inflammata detrahatur, & menſtruas purgationes comprimat. A venæ ſectione ſi eadem inflammatio eryſipelate præſertim participet, vbi quodámodò mitior fuerit reddita (non autem circa initia) *Purgatio.*
leni quadam purgatione vti conuenit, etiam pro deriuatione perficienda, vt caſſia fiſtula, melle aëteo, ſaccharo violaceo, & reliquis huiuſmodi, quibus etiam parum diacath. adiicere poteris, dein *Topica.*
imo ventri, ac pubi, & lumbis fotus, irrigationes, ſeu epithemata ex vino & oleo, aut vino & oleo roſaceo, ſeu aceto & roſaceo cum linteis lineis adhibeantur tepida. Similiter palmulæ, aut mala citonia, in vino, aut in poſca cocta, oleo citoniorum, aut roſaceo admixto imponantur, & vbi hæc non ſuffecerint, cataplaſmata aplicentur ex farina hordei, ſeminum lini, & fœnugræci, vitellis ouorum aſſatis cum roſaceo, & decocto capitum papaueris, & meliloti, at exiguo vino, ſeu aceto compoſitis, aut etiam ex palmulis vino diluto decoctis, cum farina hordei, & oleo roſaceo, ſeu cydoniorum cataplaſma fiat. At ſi eryſipelatis naturam participauerit, quod igneo calore percipies, intubum, & vmbilicum veneris, ſedum, polygonum, portulacam, plantaginem, ac vitis pampinos cataplaſmati apponito. Quòd ſi cataplaſmatum onus loci non tolerent, aqua roſacea admixta ex modicis interuallis affundatur. Hoc etiam tempore in pudendum ſubdatur aliquis prædictarum herbarum ſuccus. Peſſi item figurentur ex prędictarum herbarum foliis contuſis, aut ſuccis roſaceo, melino, aut lentiſcino, ouorum vitellis crudis, ſiue aſſatis, anſeris pinguedine, & exiguo croco. Admodum tamen vtiles ad ſedandos inflammationis dolores vteri peſſi tales

ſunt,

sunt, fœnugræcum madefacito, & prima, ac secunda aqua diffusa, cum terria pura ac dulci coquito, & excolato, ad decoctum autem, adipem anserinum, vel gallinaceum recentem addito, & ad prunas liquari finito, & vbi frigefacta fuerint, concretum adipem tollito, ac seruato, & vsus tempore pesso excipito, ac subdito, vt inquit Aëtius. At vbi dolor multus excruciat, lachrymæ papaueris exiguum cum lacte muliebri, & succo fœnugræci apponendum exhibeto, & per totum etiam morbi decursum, ex Pauli sententiam. Etiam insessus vtiles sunt ex decocto fœnugræci, seminû lini, maluarû, artemisiæ, & olei, præcipuè post principium. In iis autem, quæ calorem nô sustinent, & maximè circa initia, ex aqua modicè calida rosaceo superfusos insessus fiant. Postquam autem inflâmatio declinare incœperit, ad ca deueniendum est, quæ laxare, ac discutere possunt, proinde in fœnugræci, althææ, seminum lini, interdum etiam pulegij, marrubij, saluiæ, & artemisiæ decocto ægra insideat, & ad imum ventrem, ac pubem, vt inquit Aëtius, farinam hordeaceam cum fœnugræco, & lini semine in aqua mulsa coctâ imponat, aut caricarum decoctum adhibeat, ac pessi etiâ subdantur, si calorem ferre possint ex œsipo, butyro, medulla ceruina, adipe anserino, oleo anethino, chamæmelino, seu irino, & cera côpositi. Cæterùm, butyrum, medullam, & adipem omnia recentia ad pessos deliges, etenim antiqua dum liquâtur, nidorosa fiunt, ac calidiora euadunt: & inflammationes exacuût, vt liquet ex eodem Aëtio. Illud item animaduertendum ex præcepto eiusdem, quòd nec in distentionibus, neque in inflammationibus vteri menses prouocandi sunt, etenim loci magis distenduntur, & cùm ob inflammationem conclusi sint, sanguinis trâsitum impediût. Vbi verò curatio processerit, tenuis victus, & ciborum parcimonia tollatur, & manifesta iam facta declinatione, balneum, ac vinum concedi possunt, & cibi reficientes exhiberi, quemadmodum ab eodem Aëtio scriptum est. Si verò inflammatio discuti non potest, sed ad suppurationem vergat, suppurationi auxilium ferendum est. Itaque imo ventri, ac lumbis cataplasmata imponâtur ex lini semine, fœnugræco, farina hordei, caricis decoctis, althææ radice, ac terebinthina: quo etiam tempore pudendi sinus per spôgiam assiduè foueatur, & vapores per arundinem operculo ollæ perforato insertam intra pudendum recipiantur. Demum insessiones frequêtes fiant decoctis in aqua his, quę vim attractoriam habent, velut est pulegiû, marrubium, laurus, saluia, artemisia, dictamum, centauriû. Item pessuli indantur ex terebinthina, myrra, œsypo, anseris pinguedine, & butyro compositi, aliquando etiam columbinum stercus cum oleo, & melle pro cataplasmate adhibebimus. Dirupto autem abscessu, quibus medicamentis vtendum sit, sequenti ca. docebimus. At si non in abscessum, ac suppurationem inflammatio transeat, sed ad duritiem vergat, emollientibus purgandum est medicamentis, tum intus, tum extra adhibitis, quorum syluam reperies cap. de scirrho, cùm lienis, tum iocinoris.

Si inflammatio ad suppurationem vergat, curatio.

Περὶ ἑλκώσεως ὑστέρας. *Id est, de exulceratione vteri.*

CAP. CXVII.

Exulcerati vteri signa.

NON rarò etiâ côtingit vterum exulcerati, dignosces autem ipsum esse exulceratum, quoniam ægræ in affecta parte dolorem punctoriû percipiût, & ex interuallis fœtidi, ac saniosi humores ab vlcere sordido prodeunt, & consequuntur etiam alia vtero affecto peculiaria symptomata, velut est capitis, ac præsertim syncipitis dolor, vt præcedenti cap. adnotauimus. Item dolor ligamentorum, & radicis oculorum, qui ad manus vsque, ac digitos se extendit, & reliqua supra de inflammatione relata, ex Aëtij testimonio cap. 88. lib. 16. Quòd si prompta in conspectum exulceratio venerit, specillo oriculario deprehenditur, in profundo verò reconditos humores qui excernuntur, indicant: nanque diuersus pro vlceris diuersitate excernitur humor, quoniam eo inflammato paucus, cruêtus, ac feculentus cum magno dolore euacuabitur. At si sordidum extiterit, copiosior humor, & sanies cum minori cruciatu profluit, Depascens verò si fuerit, fœtidus, niger cum doloribus vehementibus, ac aliis inflammationis signis adest. Præterea quæ laxant medicamenta hôc irritant, contraria leniunt. Cùm autem purum fuerit vlcus, humor paucus, æqualis, crassus, câdidus, minimè fœtidus excernitur, vt testatur Paulus cap. 66. libri tertij. Cæterùm non vnâ duntaxat habet suæ originis causam, Nam quandoque vteri exulceratio ab acribus medicamentis, interim ob partus difficultatem fœtu excusso, aut corrupto ortum habet: non rarò autem ex disrupto abscessu, aut fluxione erodentium succorû generationem habet, velut idem Paulus, & Aëtios testantur: singulas autem iam dictas causas ex loquela vel earundem ęgrotantium, vel assistentium percipies, partim etiam ex ipso, ea quæ præcesserunt, & quæ comitantur considerans. Nullum vero vteri vlcus contemnendum est, sed quamprimùm fieri potest curandum. Nâ cùm totius corporis recrementa excipiat, atque neruosæ substantiæ sit vterus, haud facilè curationem admittunt eius vlcera, præsertim cùm diuturna fiunt: quaquâ ea eis quæ in conspectum veniunt promptiùs, quàm quæ in profundo sunt recondita, & quæ pura, aut etiam sordida existunt faciliùs, quàm depascentia medicamentis cedant. Si itaque ea redundantibus vitiosis, ac erodentibus succis exulceratio vteri fuerit orta, purgantibus medicamentis priùs vtêdum erit præsertim cum alterati, concocti, ac præparati fuerint qui redundât humores. Et deinceps ad vlceris curationem confugiêdum. Ea autem victus ratio instituatur, ac eadem exhibeâtur medicamenta, quæ in reliquis exulcerationibus tenum potissimùm, & vesicæ à nobis fuêre conscripta. Quantum verò ad topica medicaméta spectat, si purum fuerit vlcus, leuiter adstringentibus, atque exsiccantibus medicamentis vtendum erit: quod vbi conspicuum fuerit, eisdem illinatur vlcus. Si verò profundum extitit, infundere ea oportet per instrumêtum ad hoc appositum. Quare rosaceum, aut tetrapharmacum cum butyro recenti, ac rosaceo infundatur. Eluantur item loci rosarum, aut lentium decocto, aut ptisanæ, seu plantaginis succo: præstabit etiam portulacæ, aut polígoni decoctû cû rosaceo. Si verò cum inflammatione vlcus côpositum sit, iis primò vtendum est, quæ ad illâ præcedenti cap. côscripsimus, & deinceps ea adhibeantur, quæ modò annotauimus. Verùm vbi sordidû fuerit vteri vlcus, detergêtibus medicamentis vtendum erit, veluti est ptisanæ cremor cum melle, vel mulsa, in qua fœnugræcum fit decoctum, aut malua, aut furfures, aut lenticula, cui cortex sit detractus, ex Pauli testimonio.

Causa.

Prognostica.

Curatio.

Purgatio.

Topica.

Vbi sordidum fuerit vlcus, curatio.

& si validiotibus detergentibus indigebis, etiam marrubium, aut eruum, vel melli adiuncta erui farina vel iris, aut alumen rotúdum, vel aliquid simile iniciatur, quæ etiã extrinsecus ex mulsa macerata illinuntur, vt liquet ex eodem Paulo. Vtendũ est etiam ad sordida vteri vlcera eo medicamẽto, quod ex melle, terebinthina, rosaceo, & butyro coostat, quibus aliqui etiam parum croci addũt. Ad eadem quoque repurganda efficax est & iris illyrica cum melle imposita, & aristoluchiæ decoctum per se, vel cum melle infusum, vt inquit Aëtius. Vlcere verò depascente robustiora, adstringentiáque medicamenta adhibenda sunt, veluti est baccarum myrti, palmularum, lentium, & malicorij decoctum, si infundatur. Fomenta quoque & incessiones ex aqua mulsa fiant, in qua absyothium, marrubium, eruũ, centauriũ, aut lentes sint decoctæ. Loci item ptisanæ succo eluãtur addito melle, & rosaceo, vt ex eodem Aëtio liquet. Paulus verò præter hæc decoctũ rosarum, cupressi, summitatis oleæ, malorum cotoneorum, rubi, lentisci fruticis, thus corisrij ex vino adstringente commẽdat, & posthæc aluminis quoque, acaciæ, licij, & hypocistidis, ex quibus etiã decoctis insessus parari poterunt, eodem auctore. Verùm vbi nedum depascentia, sed efferata quodammodo vlcera fuerint, equino, aut asinino lacte recens mulcto eluantur, & in vtrisque penuria quodcunque haberi potest recens coctũ accipiatur: duabus autem lactis heminis, mellis hemina dimidia addenda est, & iiij. iridis drac. inspergendæ, & tale infusum calidum sæpè singulis diebus infundẽdum erit. Idem facit aqua mulsa, in qua absyothium, aut calamus aromaticus, aut leucanthemũ, vel chamæmelum, seu buphthalmũ decoctũ sit: & vbi quod infusum est, fuerit excretum. loci protinus maluæ decocto eluantur, deinde pessus subdatur ex farinæ erui, & iridis, singulorum drac. ij. cũ melle subactis, aut etiam farinam lentium cum melle subdes, seu oleæ folia cũ vino trita, & melle admixto: nec minus & vuarum passarum carnes tritas cũ melle subdito, ex sententia eiusdem Aëtij. Vbi verò depascẽtia, ac efferitas fuerint cohibitæ, ea adhibeãtur, quæ paulò ante ad vlcera repurgata relata sunt. Cibus quoque dãdus boni succi, modicus: balneorum, ciborúmque varietate ægrotans solicitari, vinóque refici debet, quò caro statim procreetur, ex Pauli sententia: deinceps his, quæ ad cicatricẽ perducũt, primò mitioribus, deinde efficacioribus vtendum est, etiam deforis adhibitis, abdomini videlicet, ac coxis. Nam quemadmodum cataplasmatum, ita etiã emplastrorũ facultas per latentes meatus traducitur, vt idem inquit Paulus. Inter quę magnopere ab Aëtio commendatur ceratum hoc, quod recipit ceræ albæ quadrantem, rosacei optimi dodrantem, ad prunas liquefacito, & quadrãtenus refrigerato, deinde in mortarium conicito, ac lacte mulieris, aut asinino, aut caprino recẽs mulcto affuso cũ pistillo subigito, donec totum inalbescat, deinde diffuso priore lacte, nouũ infundito, ac rursus subigito, & croci circiter drach. j. admisceto. Quòd si magis mitigatorium facere volueris, rosacei sextũcem adipis anserini, & medullæ eiusdẽ singulorum vnc. j. accipito. Potes etiam & pro rosaceo melinum admiscere. Hoc etiam vnguento ad hone etiam vsum vtare. Recipe tutiæ ablutæ partes ij. lithargyrij cerusæ, & sarcocollæ, singulorum partem j. cum oleo rosaceo, & cera fiat vnguentum, cui etiam adipis anseris, & croci parum admiscere poteris. Interim etiam & plumbum vstum, & pro rosaceo melinum, aut myrteum admisceto.

Depascentis in vlcere curatio.

Περὶ ἰσχιάδος. *Id est, De ischiade seu coxendicum dolore.*

CAPVT CXVIII.

CONSEQVENS est postquam de internarum patrium affectibus sermonem absoluimus, de quibusdam qui extremas, seu externas partes occupant, verba faciamus, quanquam in eis pars, quæ afficitur (cùm sensui subiciatur) haud ægrè percipi possit, præsertim si articulos obsederint. Nam de his pertractare intendimus, quoniam extremæ partes corporis articulis inter se cõferuntur, vt inquit Celsus cap. 22. lib. 4. per articulum intelligentes nos, quod à Græcis ἄρθρον dicitur: est autem articulus Galeno auctore libro de ossibus, naturalis ossium compositio (veluti & naturalis eorundem vnio σύμφυσις appellatur) tam si dearticulationem quàm si coarticulationem articulus significet. Hæ nanque pro motus quantitate dissident, cùm dearticulatio sit ossium structura, quorũ motus euidens est, coarticulatio verò ossium compositio est, quæ neque validum, neque manifestum, sed obscurum, difficilémque habet motum. Omnem igitur naturalem ossium structuram, compositionem, siue cohærentiã articulum nuncupamus. De quorum affectibus sermonem facturi ab eo exordiemur, qui ἰσχίον nuncupatum articulum cruciare solet, à Græcis ἰσχίας velut & qui eo affectu laborant ἰσχιαδικοὶ nuncupantur, barbarã sectantes medicinam, sciaticam, & sciaticos vocant. Latinè verò etiam ischias, & qui eo affliguntur ischia dici & nuncupari possunt, poterit etiam & coxẽdicum dolor, seu morbus dici. Nã Plinius articulum hunc coxẽdicum nominauit, in quo ossis femoris caput cũ coxendice osse appellato, alligatur, atque dearticulatur. Inditum si quidem nomen huic affectioni est à parte oblesa, ex Galeni testimonio, secundo meth. med. cap. 2. quemadmodum etiam si pedum articulis vitium adsit, ποδάγρα & si cũctis, aut plurimis corporis articulis ἀρθρῖτις, nũcopatur: sunt enim tum ischias, tũ podagra ex arthritidis genere, vt decimo de composit. medicamentorum secundum locos, cap. 2. à Galeno scriptum est, affectis locis duntaxat differentes. Habent autẽ communem hi tres affectus humoris redundantiã, quę affectam occupat coarticulationem, qua expleta in omnem partem circumsitam neruosæ particulæ tenduntur, & ex his dolor oritur, neq; enim neruos, per quos motus dispensatur volũtarius primario affectu fluxio infestat, quoniam artuum priùs internodia obsidere ea necesse est. Afficiuntur tamẽ iidem nerui lege consortij, quod cum articulis ineunt, seu per consensum, vt liquet ex Paulo cap. 78. lib. 3. quare si ad inferiores partes facta fluxio pedum articulos repleat, podagra vitium nuncupabitur, si cæteros corporis artus, arthritis, seu articularis affectio nũcupabitur, vt diximus. Id verò bifariam contingit. Nam vel multi corporis articuli afficiuntur, vel singuli, quãdo propriè arthritis, seu articularis affectio nominatur. Cæterùm incipit plerunque podagræ generatio ex vno articulo, & paulatim ad genua procedit, progreditúrque in omnes malum temporis diu

Articulus quid sit. In præfatione.

Ischias, seu coxendicis dolor. Plin. lib. 20. cap. 3. & 9. & alibi.

Quibus cõueniant, & differant à podagra & arthritide.

ris diuturnitate accedente, quanquã aliquando repente irruat æqualiter per omnes articulos disper sum. At quod in omnibus articulis arthritis est, hoc in vno iuxta coxendicum ischiada, & coxendicum vitiũ appellãt, quod dolor est haudquaquam exignus circa eum articulum, quẽ Græci ἰσχίον vocant, ab aliqua fluxione ortum, symptoma existẽs, vt & de dolore capitis, determinamus, & nõ morbus, neque inflammatio. Nam licet fluxione ischij articulatio impleatur, propter quod, & quæ ipsis circũiacent ligamenta extendi est necessarium, non tamen verisimile est neruos, & chordas inflammari, sed solùm dolere, quoniã simul cum articulatione extenduntur, argumento est, quoniam nũquam visus est podagricus (vt Galenus inquit, commento aphorif. 49. sexti libri) pati conuulsionem, quæ frequenter solet in neruorum, ac chordarum inflammationibus aduenire. Pari quoque ratione neque in coxendicum dolore easdem partes inflammari fatendum erit, neque etiam articulum, qui primam suscipit fluxionem, nam ipse (& non spatia vacua, quæ inter prima sunt corpora) fluxionem suscipit, quanquam intentio sanationis huius affectus communis sit cum omnibus inflammatione laborantibus, vt liquet ab eodem Galeno ibidem. Verùm si quis velit fluxionem hanc in articulum decumbentem inflammationem nominare, & sic fateri morbum esse, non reclamabimus. Sequitur autem dolor hic tum ad inæqualem intemperiem ipsius articulationis, & partium circumiacẽtiom, tũ etiam & præcipuè ad eandem extensionem, seu cõtinui solutionem. qui dolor à natibus, inguinibúsque ad genua, vsque, in plurimis autem ad summõ vsque pedem pertinet, vt refert Paulus cap. 77. lib 3. Aëtius verò Archigenis auctoritate cap. 1. libr. 12. inquit, quòd antecedit, & quasi aospicatur hoc malum, aliquando quidem vicinorum musculorum dolor, & maximè lumborum, aliquando verò ab ipsa iunctura initiom fit affectionis. Iam verò quãdoque coongingit, vt articuli dolore ferè sublato circa poplitẽm afflictio hæreat, aliis autem iuxta talũ, quibusdam verò totum crus æqualiter dolore affligitur: multis itẽ circa inguina dolor figitur, quo fit vt vrinę difficultatẽ inducat: & tunc maximè totũ crus à coxendicibus vsque ad calcaneum dolorem perfert. Non parum autem adiuuãt huius affectionis generationẽ assiduæ cruditates, immodicus rei venereę vsus, aliquando etiam deambulationes cõcitatiores, hæmorrhoides suppressæ, & vomendi consuetodo intermissa, exercitiorum contemptus, & purgationes mẽstruæ, aut etiam aliæ familiares excretiones impeditæ, ex eiusdẽ Aëtij auctoritate, quæ omnia humorum redundantiã efficiunt diuersam in diuersis corporibus. Et propterea quandoque irruẽs ad coxendicẽ humor sanguineus est, vt plurimùm verò pituitosus, aut ex pituitoso, & bilioso mixtus, interim etiam sanguine cum ipsis permixto: quanquam id sit commune podagræ etiam, & arthritidi, vt eodem loco de Compositione medicamentorum secundũ loc. à Galeno scriptum est. vt plurimùm autẽ diximus pituitosum humorẽ prædominari in hisce affectionibus, eum propriè, qui crudus appellatur, crassus existens ad similitudinem puris crassioris, & vbi in ipsis articulis diutiùs moram traxerit, nõ solùm crassior, sed & viscosior redditur, & qui tophi, seu calli appellantur, eorum generatio ex huiuscemodi humoribus fit. Cognitio verò ipsorũ humorum redundantium ex coloribus tum symptomatis concidentibus, itemque per experientia pharmacorum, quæ adhibentur, haberi facilè poterit, vt liquet à Galeno ibidem. Ad cuius etiam humoris noxij cognitionem non parum conferet tibi prægressa victus ratio, siue per exercitia, siue per otium transmissa, & per balneum post & ante cibum acceptum, conferet etiam & gymnasiorum, & eduliorum tum quantitas, tum qualitas, item anni tẽpus, & regionis, ac aëris cõstitutio, insupérque & ætas, & habitus corporis, & reliqua huiusmodi, insuper & doloris species, siue feruens, & pungens, siue stupidus fuerit. Nam vbi biliosus sanguis in causa fuerit, caliditatis sensum ægroto exhibet, color corporis flauus, ruffus, seu pallidus, & calfacientibus impositis exacerbatur dolor, quemadmodũ rursus à frigidis relaxatur, & quæ præcessit victus ratio, ac cuncta, quæ dinumerauimus ad generãdam bilem apta fuere. Pari etiam ratione si sanguineus humor, aut pituitosus redundarit, promptè percipi poterit, si cuncta, quæ suprà meminimus rite considerabis. Illud tamen animaduertendum ex Galeni decreto, eodem decimo de Compositione mèdicamentorum secundum locos, quòd vbi tophi, seu calli ex humoribus crassis, ac viscidis, qui in articulis diutiùs moram traxerint, fuerint producti, haudquaquam sperandum est ad pristinam constitutionem exactè redire articulum posse. Cæterùm, quòd quibuscunque à longo coxendicum dolore molestatis cauitate sua excidit coxa, & rursus recidit, iis mocores superueniant, & quòd eisdem crus tabescat, & claudicent si non vrantur, ab Hippocrate aphorismo quinquagesimonono & sexagesimo sexti libri, scriptum est. Quòd verò raro fiat coxendicũ dolor ex sanguinis multitudine, & si fiat, citissimè curetur, à Galeno decretum est, eodem decimo de Cõpositione medicamentorum secundum loc. quòd autem coxarum ingens dolor esse consueuit, qui hominem sæpè debilitat, & quosdam non dimittit, eodem loco à Celso scriptum est. Pro ischiadis itaq; curatione aër eligatur ad siccum vergẽs, in calido, & frigido temperatus, vel parum etiam ad calidum declinans, pro diuersitate redundantis succi, sumno moderato vtantur, aut consueto parciori. Circa initia corpore non euacuato quies eligatur, temporis autem processu deambulationibus, assiduis flexibus, & moderato cursu vti conuenit. Aluum autem quotidie probè solutam habere præstat, si non natura, arte saltem: premuntur etenim, & aggrauãtur articuli coxendicum maxmè vbi ipsa sit adstricta. Vitanda venus est, & ab animi affectibus immodicis cauendi sunt Cibus sit mediocriter tenuis, modicus, ac concoctu facilis, haudquaquam humidior, potissimùm in primis morbi diebus, deinceps verò siccior sit, & reparandis viribus magis accommodatos, habeatque interim acrium, eduliorum comestiones quasdam adiunctas, quorum syluam sæpe conscripsimus. Perpetuò tamen bonæ coctioni cõsulẽdum, ita vt cibi nihil viscosum, aut crassi succi, aut ægrè concoctile, seu quòd difficulter digeratur in seipsis complectantur, & si caro exhibeatur, sit paucarum superfluitatum, vt montanarum auium, & syluestrium quadrupedum. Potus sit aqua mulsa, aut aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctũ. à vino penitus abstineant, affectus ratione. Quod ad medicamentorum autem rationem attinet, initium curationis fiat ab affligentis humoris euacuatione.

Quid sit ischias, seu coxendicũ dolor.

Vide supra 6 cap. 10. Qua affectione præter naturã fit.

10. de cõpo. medic. secun. loc. cap 2.

Signa.

Causa.

Citato loc.

cap. 2.

Prognostica. Cap. citat.

Loco citat.

Curatio.

Ratio victus.

Medicamentorum ratio.

siqui

siquidem si humoribus ex æquo redūdarit corpus, venæ sectio primum omnium assumatur, deinde purgatio, quibus accedat pharmacorum dicendorum cōueniens(& tēpore,& ordine) vsus, vt præcitatis locis liquet à Galeno,& Aëtio. Verùm quàquam à sanguinis multitudine coxendicum dolorem obortum venæ sectio curet, ex qua tamē vena sanguis minuendus sit,in dubium venit.Nam libro de Curandi ratione per venæ sectio.Galenus coxēdicem iuuari secta vena poplitis, aut malleolorum confessus est, & eodem libro dicebat, meminime ischiadas,siue coxendicum dolorem vno die, facta ex crure euacuatione curasse,nimirum vbi non ex frigore,sed impletis sanguine,quæ in coxa sunt venis,prouenissent,quare secta in poplite vena commodior ita affectis est,quàm in malleolo. Idem cōfirmauit decimo de Compositione medicamentorum secundum loc.cap.secundo, quanquam eodem libro post pauca sic scripserit, Tanquam igitur maximam vim ad affectionis curationem habeat totius corporis euacuatio, ab ipsa exordiendum est, non solùm à cruribus, sed etiam à cubito primùm sanguinis detractione facta. Hanc sententiam sectatus Aëtius,hunc in modum scriptum reliquit, A multitudine itaque sanguinis coxēdicum dolorem obortum venæ sectio curat, si primum cubiti venam secemus, deinde etiam eam quæ iuxta talos est,aut poplitem,& causam reddens, statim subdit, In principio enim omniū inflammationum diuulsoriam venæ sectionem facere oportet. In affectionibus verò iam inueteratis maximè quidē ex ipsis locis affectis extrahemus, aut si id fieri non possit, ex vicinis: quanquam hæc eadem verba à Galeno transcripserit, libro de Curandi ratione per venæ sect.ca.decimonono. Et propterea Paulus id etiam perpendens eodem cap. septuagesimoseptimo tertij libri.per initia igitur dicebat ægro nobis oblato,factibus clystere euacuatis vena in cubito secāda,si autem vetustas vitium occupauerit ex malleolo partis affectæ imminutionem sanguinis moliemur.Facta itaque ex crure venæ sectione,inueteratas quidem ischiadas,seu coxendicum dolores, robustisque corporibus,quibus nō multa admodum sanguinis copia redūdabat in toto corpore,sed impletis sanguine,quæ in coxa sunt, venis duntaxat, vno die curauit Galenus. Quare & nos eundem sectantes easdem venas incidere debemus, vbi dolor fuerit inueteratus quodāmodo. & vires ferant sanguinis missionem copiosam,&corpus totum haudquaquam fuerit multo sanguine refertum,sed quæ in coxa sunt venæ sanguine impletæ fuerint. Nam per hāc venæ sectionem fit euacuatio sanguinis in venis coxendicum contenti cum deriuatione: quò fit vt necessariò citissimè per eam coxendicum dolor curetur. Verùm in recenti dolore,viribus haudquaquam robustis,adeò vt exquisitam venę sectionem ferre non possint, refertúmque si totum corpus multo sanguine,in cubito primùm vena secanda erit,reuulsionis duntaxat gratia,& deinceps à eturum venis sanguis mittendus,iuxta Galeni sententiam,eodem decimo de Compositione medicamentorum secundū locos,cap.secundo, quam sententiam omnino sectatus est Aëtius,& Paulus quodammodo,vt diximus. Supposuit etenim Galenus hoc loco vniuersum corpus humoribus ex æquo redundare,quemadmodum etiam & Aëtius. Misso sanguine,vbi adhuc dolor perseuerauerit purgatione vtatur,ex eiusdem Gale. auctoritate. Verùm (vt ipse inquit)auxiliātur ipsis ischiadicis vomitus magis,quàm euacuationes infernæ per ventrē, vt qui reuellant deorsum repentem humorem. Faciendi itaque sunt vomitus in principio ab accepto cibo, postea verò etiam per vomitoria medicamenta initio à mediocribus facto. At si neque per vomitum coxēdicum dolor auferatur,aut corpora ad eū inepta fuerint,amplius non cōfluentibus humoribus, aut parum,purgatione per inferiorem ventrem vti non inconuenit, præsertim si cum sanguine biliosus etiam succus redundarit, neque,id negauit Galenus,quanquam vomitum tanquam magis commodum commendauit, propterea quòd reuellat. Fiat autem ea per familiaria medicamenta purgantia,veluti est hiera,agaricum,diacath.syrup.ex pluribus infusionibus rosarum,myrobalani, & reliqua huiusmodi.Confert quoque hoc tempore clysteribus vti paulò efficacioribus,fiat decoctum ex foliis maluarum, betæ,mercurialis ana manip.j. furfuris, & florum chamæmeli ana pugil.s. caricarum num.vj.salis communis drach.ij cui adiiciantur olei cōmunis,anethini, vel chamæmelini,vnc.iiij. mellis rosacei,seu mellis despumati vnc.ij s.diacat. & hieræ picræ simplicis ana vnc. s. fiat clyster. interim drā.j.vel scrup.iiij.agarici etiam permiscebis. deinceps ad topica medicamenta confugiendum est, id primò animaduertens,quòd licet manibus,& pedibus pharmacis fluxionē repellētibus vti possumus, vt sequenti cap.docebimus, circa coxendicum tamen iuncturam id facere omnino vitandū est, nam cùm in profūdo ea sita sit,sanguis ex vicinis, & ambientibus vasis,ac musculis ad illam compellitur. vt liquet ex eodem Gale.citato libro 10. de composi. medic.secundum locos.Item ex præcepto eiusdem eodem loco,cauendum est, ne quispiam ante totius corporis euacuationem (præsertim si coxendicum dolor ex humorum copia fuerit exortus) acribus pharmacis circa partem affectam vtatur,nam ægrè cūrabilem reddet affectionem copia nimirum indissolubiliter ibidem condensata, præter alia enim & crassa, & viscosa fit ob calorem, & siccitatem acrium pharmacorū,non dissimile quidpiam assationi perpetiens, quare mitigatoriis in principio medicamentis opus est in dolore circa coxendicem hærente,quæ nequē refrigerēt multum,neque fortiter calfaciant,qualibus sæpè postea opus habet: exacerbantur enim per ipsam fluxiones, caliditate nimitum plus attrahente ipsas, quàm impediente (eodem Gale.teste ibidem.) Irrigandi itaque loci sunt ex oleo chamæmelino, anethino, liliaceo, irino,seu etiam nardino,& rutaceo,vel rutam, chamæpityn,saluiam,chamæmeli flores, ac althææ folia,ac radices decoque in oleo communi, demum exiguo adiecto vino, vel aceto albo cum spongiis, seu lineis,vel laneis linteis sæpiùs loci foueātur, & deinde aliquo prædictorum oleorum irrigētur, aut ex cōtusis foliis,& radicibus althææ,sambuci,ac rutæ,farina fœnugræci, & seminis lini, adipe anserino,ac butyro,& oleo chamæmelino, seu anethino cum posca cataplasma fiat,& adhibeatur. Poterunt quoque fotus fieri ex decocto foliorū, & fructuum iuniperi,radicum althææ, meliloti, & chamæmeli in vino albo,quibus sæpiùs iteratis loci abstergantur,& aliquo dictorum oleorum, seu aliquibus simul mixtis iidem irrigentur, perpetuò tamen primùm mitioribus, & demum efficacioribus vtare.

Vena sectio sanguine redundante.

Quæ vena secanda sit. cap.18.

Lib. de curā. rat. per vena sectionem. cap.18.

Purgatio.

Clysteres.

Quæ animaduertēda sunt circa coxendicum iuncturam.

Cap. citat.

Quibus medicamentis vtendū.

Sacculi item ex fricto milio, sale, & furfure, præter id, quod dolorem mitigant, leuiter doloris causam discutiunt calfacti in calido latere, pauco vino irrorato, & sæpiùs adhibiti, & vbi vehemens fuerit dolor, papaueris calyces in aqua mulsa decoquito, ipsisque proiectis farinã hordeaceam aquæ mulsæ imponito, ac coquito.

Si ex pituitoso humore fiat colicus dolor, curatio.

Si autem coxẽdicus dolor ex irrueuse pituitoso humore generetur (velut plurimum contingit) aut ex eodem cum bilioso permixto, circa initia quoque reuulsionis gratia in cubito secta vena confert, seruata rectitudine, potissimùm si cum eo etiam sanguis fuerit permixtus.

Vena secta. Vomitus.

Procedẽte verò tempore, vel vbi idẽ pituitosus humor crassior, ac viscosior fuerit citra sanguinis missionem, per vomitum purgatione priùs vtare, nedum ab recepto cibo, verumetiam per vomitoria sumpta medicamenta à mediocribus semper initio facto, veluti est acetũ, syrup. acetosus, postea oxymel simplex, aut scillinum cum aqua tepida.

Purgatio. Clysteres.

At quibus insuetus, ac valde molestus vomitus fuerit, aut etiam vbi vomitus non suffecerit, purgantia per inferiorem vẽtrem medicamenta exhibenda sunt, primò tamen per clysteres, & deinceps per ea quæ per os exhibẽtur: fiant autem clysteres hoc modo, Recipe foliorum maluarum, mercurialis, & betæ ana manipulum j. centaurij minoris. florum chamæmeli. singul. manipul. s. caricarum num. 6. furfuris pugillum j. s. fiat decoctum cum pauco sale communi, cui adde olei communis, vel chamæmelini, anethini, rutacei, liliacei, aut irini vnc. iiij. mellis rosacei, aut mellis despumati vnc. ij. s. confectionis de dactylis, hieræ picræ simplicis, aut diacathol. drac. 4. fiat clyster, & si efficaciori indigebis, chamæpityn, rutam, centaurium maius, saluiam, ac stœchadem in decocto adiice, & demum agaricum, hieram picram compositam, compositionem indi, ac quam benedictam appellant, permisceto: sunt qui etiam efficacioribus clysteribus vtuntur: potissimùm vbi vehementer humores densati fuerint, decocto vtentes lupinorum amarorum, colocynthidis. radicis cucumeris syluestris, salsorum piscium, & oliuarum colymbadum muria, & reliquis huiusmodi, à quibus abstinendum esse quoad fieri potest censerem, nobilioribus præsertim corporibus: consueuerunt enim maximo cum dolore periculosam dysenteriam efficere, sed potius, ac tutius purgãtia per os assumenda medicamenta præbeantur, priùs tamẽ humoribus ipsis concoctis, ac præparatis ex melle rosaceo seu oxymelite simplici, vel scyllino syr. è stœcade, & reliquis huiusmodi. Commendãtur etenim purgantia medicamenta ad hunc vsum à Paulo, & Aëtio.

Purgantiũ medicamẽtorum descriptio.

Patetur autem medicamentum purgans hunc in modum, Recipe corticum myrobalanorum chebularum drac. 2. polypodij, & agarici singul. drac. 1. fiat arte decoctum, cui per colum transfuso, adde electuarij rosati, aut confectionis de dactylis drac. 2. s. vel 3. syr. ex pluribus infusionibus rosarũ vnc. 2. fiat potio. Et vbi crassior, ac tenacior fuerit redundans humor pituitosus, catapotiis vtare fœtidis, aut de sagapeno, eorũdem accipiens drac. 1. cum altera trochiscati agarici, & cum melle rosaceo, aut oxymelite catapotia formentur, seu pulueris hieræ simplicis drac. 1. & scrup. 4. agarici trochiscati excipe oxymelite & similiter catapotia formato, à quorum assumptione per aliquod tempus decoctum drach. 3. seu 4. myrobalanorum chebularũ in quo vnc. 2. vel vnc. 3. syrup. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum fuerint dissolutæ assumant: & vbi opus fuerit tam vomitus, quàm ea, quæ hic conscripsimus, medicamenta purgãtia, ac clysteres bis, ac ter, & sæpiùs iterari poterunt.

Topica.

Deinceps verò irrigandi sunt affecti loci oleo rutaceo, costino, nardino, vulpino, de castoreo, ac etiã de piperibus, & pyrethro, vbi adeò efficacioribus indigebis, & vt penitius eorũ facultas traducatur, aceti. seu vini albi parũ permisceto.

Vnguenta.

Vel hoc vnguento vtare, quod recipit cremoris seminum maluarum, & althææ, cuiuslibet drac 3. farinæ fœnugræci, seminis lini, vtriusq; vnc. s. adipis anseris, & suilli, singul. drac. 4. olei rutacei, & chamæmelini ana vnc. 1. ceræ, & aceti parum, fiat vnguentum. Vel fœnugræcum in vas fictile cõiicito, & ad ipsum poscam sufficientem affundito, & prunis impositũ donec dissoluatur, coquito, ad dissolutum verò mellis, quod satis est iniice, ac rursus coque, deinde exempta diligenter tere, & in linteolum infarcta locis affectis impone, hoc autem fiat ad biduum, & triduum. Symphyti quoque li. s. s. rasam, & minutim concisam, ac in mortariũ coniectam diligenter terito, ac attritam mannæ thuris quadrantem, & ouorum recentium crudorum candida vnà cũ luteis trita adiicito, & rursus terito, & vbi vnita fuerint adipis suilli veteris lib. 1. adiicito, & conquassata diligenter, atque in linteolũ infarcta imponito, ex Galeni sententia, Asclepiadis auctoritate, eodem 10. de compos. medicamẽt. secundum locos, capite qui etiam ex Andromachi monumentis hoc medicamentum commendauit, quod recipit picis partes 2. sulphuris viui partẽ 1. vtraq; trita mixta dolenti loco imponito, & sinere eum oportet donec sua spõte dilabatur, poterit quoque picis pars vna recipi, modo sciamus efficacius esse medicamentum, si pari mensura misceantur, debilius verò, in quo duplum picis ad simplum sulphoris conicitur.

Cataplasmata.

Valebis etiam cataplasma componere ex foliis althææ, saluiæ, rutæ, ac sambuci leuiter decoctis, ac contusis, sing. P. s capiens, quibus olei irini, de castoreo, ac anethini ana vnc. 1. adiiciatur, cremoris seminis lini, & fœnugræci ana vnc. 2. farinæ loliaceæ, & lupinorum, cuiuslibet vnc. 1. & cum posca quantum satis sit, fiat cataplasma, quibus vt efficacius reddatur, adiici poterunt ebuli radix, lauri folia. pulegium, sauina, oleum de piperibus, de castoreo, costinum, aut nardinum. galbani quoque, aut ammoniaci parum.

Emplastra

Vel in formam emplastri, redigito in hunc modum, Recipe socci foliorum rutæ, sambuci, & calaminthæ ana vnc. 1. bdellij, opopanacis, ammoniaci dissoluti in aceto, cuiuslibet vnc. s. mirrhæ, & resinæ terebinthinæ ana drac. 4. cremoris seminis althææ, seminis lini, & fœnugræci ana vnc. 1. s. farinæ hordei. fabarũ, & lupinorũ ana drac. 7. picis, & ceræ quantũ satis sit, fiat emplastrum.

Fomenta.

Poterunt insuper ex eisdem fomenta parari, vt, Recipe radicum, & foliorum ebuli, & althęę manip. 1. foliorum rutæ, sauinę, sambuci & pulegij, singul. manipul. s. florum chamæmeli, fœnugræci, & meliloti, cuiuslibet pugil. 1. s. decoquãtur arte in tribus partibus olei, & vna vini albi, & cum spõgia in eodem decocto madefacta dolentibus locis iterum, atque iterum applicetur, post quæ iidem loci aliquo ex iam dictis vnguento irrigentur.

Sinapismi, ac alia vrentia medicamenta.

Paulus verò lupinorum amarorum farinam cum oxymelite, aut calaminthæ folia ex oxymelite, vel aqua mulsa admouenda cõmendat. At si ne hæc quidem profecerint, adeò vt morbus infestare desierit, con-

gentum

grum erit ad sinapismos, atque vrentium medicamentorum vsum deuenire, & ex Pauli sententia sinapi cum caricis, vel etiam per se illitum confert. Vel hunc in modum sinapismum cōficito, Recipe seminis sinapis in aceto fortissimo macerati vnc. 2. caricarum vnc. 4. stercoris columbini in vino albo decocti vnc. 3. mellis anacardini vnc. 1. misceantur, & fiat sinapismus, vel recipe cantharidum alis subiectis drac. 2. staphidis agriæ drac. 3. cum fermēto, & aceto fiat medicamentū, & vtare. Postremò autem tam Paulus, quàm Aëtius iberidis herbæ vsum extollunt, tanquā in totum ischiadicos sanitati restituentem, cuius radicem assumptā diligenter tūdito, & suilla axungia veteri modica excipito, adeò vt emplastri speciem repræsentet, & exinde linteolo densiori illitum locis maximè dolentibus imponatur, ac incumbere finito, mulieribus quidem non infra duas horas, viris autem per quatuor horarum spatium, si possibile sit id perficere, excitat enim tumores cum ardore, & robore, veluti sinapismus facere solet, post verò ægrum in balneum inducito, atque reliqua exequaris prout iidem præcipiunt. Nanque consueuit hoc præsidium nullo alio auxilio opus habere. Quòd si tamen aliquando vestigium affectionis relinquatur, viginti diebus interpositis, rursus eodem præsidio vtare. ex Democratis tamen auctoritate Gale. huius iberidis vsum, ac modum vsus eodem 10. de composit. medicament. secundū locos, cap. 2. ante Aëtium, & Paulum scriptum reliquit, nec tacuit ea, quæ Archigenes 2. lib. pharmacorum secundum genera, de ea conscripsit. Porrò si igne sub genu externa in parte iouistio fiat, diuturnis coxendicum doloribus valde conferet.

Paul. libro 3 cap. 77. Aëtius li. 11. cap. 2. Iberidis vsus.

Cauterium cum igne.

Περὶ ποδάγρας, καὶ ἀρθρίτιδος. Id est, De podagra & arthritide, seu morbo articulari.

CAPVT CXIX.

Cap. præcedenti. Podagra & arthritis du conuenientia, & differētia.

VONIAM podagra nō toto genere (vt dictum est) sed affectis duntaxat locis differt ab arthritide, nanque in ambobus affectibus imbecillitas sedest articulorum diuturna cū fluxione, vt Aëtio visum est cap. 6. lib. 12. eundémque requirunt curationis modū, propterea vno capite de ambabus affectionibus pertractare proposuimus. Cæterùm vterque affectus ab oblæsa parte denominatus est, vt liquet ex Galeno 2. methodi meden. ca. 2. Nam si ad inferiores partes facta fuerit fluxio, & pedū articulos repleuerit, podagra vitium nuncupabitur: si verò in multis corporis articulis innititur, aut per omnes æqualiter articulos fluxio dispergatur ἀρθρῖτις, Græci, nos articularem morbum appellare consueuimus, ex eiusdem Aëtij testimonio: neque enim quemlibet articulorū difficilem motum, seu dolorem arthritida, seu articularem morbum modò nominamus, sed eum dūtaxat, qui ex eorundem articulorum imbecillitate, ac humorum influxu ortum habet, cùm autem excitatus fuerit articulorū dolor ex aliqua immodica intemperantia, potissimùm sicca, vt liquet ab Hippocrate aphorismo 16. libri tertij, affectum hunc haudquaquam arthritida nūcupabimus, nisi impropriè, eodem Galeno teste, commento citati aphorismi. Accedit ad hæc quoniā omnes, qui articulari morbo laborant, magna ex parte prius podagrici fiunt, communémq; habent hi duo affectus insimul com ischiade humoris redundantiam, quæ affectam occupat articulationem, quemadmodum ex eodem Galeno liquet commento aphorism. 28. sexti libri, & 10. de compositione medicamento. secundum locos, cap. 2. quare si podagra fieri nequit ex imbecillitate articulorum sola, sed humorum influxum etiam requirit, neque etiam & articularis morbus. Non sola itaque particularū corporis imbecillitas articulanos, podagricósque cruciatus excitat, sie etenim accessiones sine vllo temporis interuallo vrgerent, cùm natiua imbecillitas cōtinuò existat: atqui datur podagricis tempus accessionum intermedium. Item ne humor quidē solus hos dolores creat, quandoquidem non solum vitium hoc articulis insidet, verùm ambo, & humor à natura alienus, & particularum imbecillitas morbum afferunt articularem, ac podagram, Paulo teste cap. 78. libri tertij, id quod decretum erat à Galeno citato commento aphoris. 28. sexti libri. Liquet igitur ex his podagram nihil aliud esse, quàm articulorum pedum dolorem à fluxione quapiam ortum. Articularis morbus nonnullorum articulorum, aut omniū æqualiter dolor existit ab eadem etiam fluxione ortus. Denique excipiantur dolores ij, qui in quibusuis articulis fuerint orti citra fluxionem, nam neque podagra, si pedum articuli fuerint affecti, neque articularis morbus, si cæteri totius corporis articuli fuerint oblæsi, propriè appellari poterunt, vt suprà demonstrauimus, neque etiam generari poterunt, si humor quispiam non influxerit, ex sententia eiusdem Galeni citato commento aphorismi 28. sexti lib. Quapropter neq; de eis verba faciemus. Hos affectus si tanquam dolores considerabis, symptomata esse haudquaquam formidabis, veluti & reliquos dolores omnes. At si fluxionem inspicias, ob quam articulationes implentur, ac ea, quæ ipsis circumiacent, extenduntor, hos affectus morbos appellare non inconuenit, inflammationes inquam, quemadmodum Hippocrates nominauit, aphorisf 49. sexti libri, licet impropriè, & non verè articulorum dolores, quicunque fuerint etiam ex fluxione orti, inflammationes appellari possint, vt cuilibet (quem non præterit inflammationis generationis modus, & qui Galeni verba cōmento citati aphorisf. 49. 6. libr. optimè perlegerit) patere potest. At quicquid sit de horum affectuum qualitate, postea quam gigni non possint, nisi articulorum imbecillitas adsit, & humorss superabundauerint, ac ad eos defluxerint, decens est annuere, ac fateri cuncta, quæ imbecillos reddere articulos valent, ac superfluitates in corpore generare, esse tum podagræ, tum articolaris morbi causas. Sūt autem hæc aut extrinsecus occurrentes, aut internæ. Euidentes quidem, externæ, seu manifestæ, vt nimium otium, seu desidiosa vita, multorum alimentorum esus, seu crapulæ potus multorū, ac fortium vinorum, præcipuè cùm aliquis ex ieiunus potauerit, & in summa cruditates, atque ebrietates, ac veneris vsus immoderatus. Incidunt autem & plerique in eosdem affectus, propterea quòd patres, & auos habuêre podagricos, aut arthriticos, in quibus semen erat vitiatum, atque ideo posteris vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem, vt eodem comment. aphorisf. 28 6. libr. à Galen. scriptum est: excernitur nanque, Hippoc. auctore, lib. de aëre, regione, & aquis, semen genitale ab omnibus corporis membris, à sanis quidem sanum, & à morbidis morbo

Loco citat.

Quæ necessario requirantur pro arthritidis ac podagræ generatione.

Podagra quid sit. Quid arthritis.

Affectus præternaturam qui sint.

Causa.

Externa causa.

Multò post medium.

morbosum, magnam tamen vim habet ad podagrę generationem vsus venereorum, vt ex eodem Gal. liquet comment. ap. [illegible]r. 30. eiusdem 6. lib. Cæterum
Lib. 3. cap. 78. hęc via [illegible] nq[illegible] Paulus frequẽter antecedit improbus labor, [illegible] ambulatio, creber equitatus, intemper[illegible] vsus veneris, insueta frigidæ potu, [illegible] vel [illegible], ac noxiorum ciborum esus, [illegible] & reliquæ animi affe[illegible]ones [illegible] vt ipse fatetur, prolapsu, deto[illegible]batione, [illegible] one, vel id genus alias originem [illegible] traxer[illegible]. Actius de
Li. 12. ca. 7. ambulationes con citationes, quam pro more & familiares excretiones suppressas, ac consuetorum exercitiorum intermissiones inter vniuersales causas harum affectionum connumerauit, licet suppressæ
causa interna. cõ uetæ excretiones inter internas causas diinumerentur, redduntq; corpus superfluitatibus plenum. Interna autẽ causa esse potest quæuis humoris redundantia, quoniam & hoc sæpiùs diximus cõmune existit cuiuis articulorum dolori. At externas, euidentésq; causas ex ægrotantium, aut assidentiũ sermone facile percipies. Internæ verò ex earundẽ propriis indiciis facile deprehenduntur, nam affligentiom humorum differentiæ tum ex coloribus, tum symptomatis coincidentibus, itẽmque per experientiam pharmacorum, quæ adhibentur, deprehẽdi poterunt: ad quarum etiam exactam cognitionem non parum cõfert, si præterea victus ratio intelligatur, & reliqua quæ præced[illegible] nti cap. adnotauimus. Ad vberiorem verò doctrinam hic quoque particulariter conscribemus signa cuiuslibet redũ-
Si ex sanguine flu. signa. dantis humoris podagram, seu articularem morbum efficientis. Nam si sanguineus humor redundet, plen[illegible]tudinem efficit, & tumorem ingẽtem non venarum mod[illegible], sed totius membri affecti circa cutem, eumque c[illegible] quidem moderatè, sed vehementer rubentem, pul[illegible]que adest in alto inflammationis mediocris, qui h[illegible]c modo affecti sunt neque refri[illegible]erantia, neque [illegible] valde præsidia adh[illegible]beri sustinent, & assiduè, ac continue exacerbantur, qu[illegible] & p[illegible] circuitum quidam irritatione vexentur: vrinæ v[illegible] sunt, & mediocri crassitudine præ[illegible] etiam subsidentiam albam, aut nubem, aut tale quiddam in medio pendens quasi suspensum [illegible] ætas ad multi sanguinis generationem apta magis est, ab adolescentia vsque ad ætatem vigoris, edulia item boni succi, & quæ maxime alunt, ac exercitia moderata præcesser[illegible], tempus verò anni ver, & regio temperata. Biliosam verò fluxi[illegible], color cutis in-
Biliosæ fluxionis signa. flammati loci subpallidus, & [illegible] rubeus testatur, item caloris sensus, dolorisque lancinantis modo acris: gaudet verò caliditas hæc, quę vehemẽtissima & feruentissima est, amplius refrigerantibus pharmacis, qui enim ita habent, vehementer à refrigerantibus iuuantur medicamentis siue actu, siue potentia talia existant, læduntur autem à calidis, humor in cutem subito sine euidenti tumore erumpet, exacerbatione his mouentur per tertium quemque diem, subinde febris in ipso accessionum statu accedit, ac valida sitis, eorum lotia subflaua sunt, & subfulua, quandoque etiam acria: curæ item ingentes, iræ, vigiliæ, fat[illegible]ones, & vt summatim dicam, vniuersa victus [illegible]tio bilem gignens, & [illegible]enuatoria ex acribus, & salsis edulis hu[illegible] humo[illegible] influxum præcessit: ætas verò, & corporis temperies calida & sicca, anni tempus æstiuum, itẽmque consim[illegible] regio. At si pituitosa fuerit flu-
xio, color ex[illegible] & aquæ subter cutem similis
Signa pituitosæ fluxionis. apparebit, ac [illegible] totum appressionem cauus fiet tumor sublaxus ext[illegible]ens, & moderatus: dolores autem aliquando quidem fortes, aliquando mediocres, & exacerbationes quotidie paulatim irruunt, & augentur, & per plures horas durant, & breuem intercapedinem habent, imò neque vnquam integrè remittunt, tar[illegible]us etiam in tumorem materia sese attollit, aderitque ætas senilis, temperamentum frigidum, & humidum, similis ambientis non aeris status, & tempus hybernum, aliquando etiam & frigoris sensum in alto locorum affectorum ægri perceptant, vita præcessit ociosa ac secors: hæc nanque plurimum conferunt ad pituitosi humoris generationem, edulia etiam refrigerantis, humectantis, ac inspissantis facultatis: & balnea à cibo, vrinæ crassissimæ ab eis prodeunt, & sæpe cõturbatæ reperiuntur. At si salsa fuerit pituita, color, & tumor affecti membri eodem modo se habent, pruritus autem maximus, & mordacitas locos infestabit, vrinæ verò tum his, tum prædictis aliquando quidem tenues, & aquosæ, aliquando verò crassum in eis est quod subsidet, suntque conturbatę, vt
diximus. Quòd si ex atra bile sit fluxus (quanquam *Si ex atra bile sit fluxio. signa.*
rarò id contingat) colore tumorum nigriores erunt frigoris sensus quandoque affectis aderit, & corpora in profundo velut atterantur, aut scalpãtur, afficiuntur, circuitus exacerbationum per quartũ quẽque diem redeunt, suntque ex tum magnitudine, tum impetu mediocres: ætas verò, quæ magis [illegible]nc fluxum generat, est vigore inclinato, & vergente, temperies frigida, & sicca, quæ quidem superfluitates natura etiam pituitosas generat. Præcedit hunc fluxum ratio victus ex edul[illegible]s bilem atram gignentibus, & lassitudines immodicę, regio frigida, & sicca, tempus autumni, & cõsimilis aeris status, vrinæ vt plurimũ in princip[illegible]o ei[illegible] tenues fiunt, & aquosæ, post ea verò, quàm secundum naturam, atriores, & dicẽ crassæ, & quod subsidet in eis aliquan[illegible] fuscũ, aliquando verò mixtum, subcruentum vide[illegible], & fuscum reperitur, vt liquet ex Aetio, & Paulo. In-
terdum autem ex prædictorum humorum [illegible] le- *Aet. c. 14 & 15 16. & 17.*
xu flores fiunt, nam fluxus fluxui cõmiscetur, vt calidus frigido, aut frigidus calido, & secundum eorũ *Pau. lib. 3. c. p. 78.*
dem qualitatem tum dolores, tum colores, ac calo- *Prognosti. Loco cita.*
res & exacerbationes erunt permixti. Verum vbi sic vitiũ hoc contrahatur ęgre dignosci, & difficulter medicamentis elidi potest, vel etiam penè nullo remedio sanescit, vt inquit Paulus, & de hac re podagricus morbus molestam, tristẽmque de se opinionem acquisiui[illegible] nempe quod nequaquam arte medica vnquam curari posset propter generationis inquam varietatem, propter quam neque internosci probè, neque absolutam curationem consequi potuit. Verùm si hæ differentiæ, seu species ipsius quot, & quales existant, internoscerunt, faci[illegible] [illegible] medicis er[illegible]nt, Tralliano auctore cap. primo libro 11. quanquam vbi to[illegible]hi, seu call[illegible] appellati fuerint produ[illegible]ti, ne speraueris ad pristinam constitutionem exac[illegible] articulum redire posse, ex Galeni sententia 1c. de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 2. Hippocr. ennuchos podagr[illegible] non [illegible] neque mulieres nisi menses defecer[illegible], ne[illegible] congressum, 6 aph. [illegible] pho. aph. 29. & 30. & eodem lib. aph. 4[illegible]. Q[illegible]unque morbi po-

dagrici fiunt (dicebat) ij sedata in quadraginta diebus inflammatione, fiunt, modo (vt inquit Galen. in com.) medicus in suo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit, & apho. 55. sic scriptu ab eo est. Dolores podagrici verè, & autumno magna ex parte mouētur. Quoniam verò præcipuę causæ tam podagræ, quàm articularis morbi sūt (vt priùs dictum est ex Gale. sententia) & articulorum imbecillitas, & redundantium humorum copia, propterea duplex etiam sanationis scopus nobis præfigitur, euacuatio inquam redundantis humoris, & corroboratio debilitarum partium. Verùm quoniam tam euacuatio redundantis succi, quam partium imbecillium roborario varia existit pro ratione diuersi humoris redundantis, ea de re nos particulatim eadem conscribemus, ab eius podagræ, seu articularis morbi curatione exordientes, quæ ob sanguinis copiam ortum ducit. Eligatur igitur aer ad siccum vergens, ac etiam parum ad frigidum, seu in caliditate temperatum, somno, & vigilia vtantur moderatis, viténtque somnos longiores, aluum eos oportet facile solubilem habere, & si sua sponte talis non sit, lenibus clysteribus vtantur, fluxione incipiente, ac vigente quiescant. Cùm verò inclinauerit, & reliquis temporibus exercitiis vtendum est plusquam mediocribus, mœtores, & curas, ac reliquas immoderatas animi perturbationes vitent, cibos modicos, ac parum nutrientes, & leuiter quoque infrigidantes adhibere oportet: abstineāt autem ab his, qui multùm nutriūt, ac copiosum sanguinem gignunt, eúmque magis adaugent. Quapropter à carne prorsus abstinere oportet, aut si id fieri nō possit, propter virium imbecillitatem, volucrum, potissimùm montanarum caro exhibeatur: vinum etiam penitus circuncidendum est, nisi corporum intemperantia, aut consuetudo illud requirat, quo etiam vsu moderatione vtantur. Nam multos noui (vt inquit Alexan.) ex iis, qui cùm vino tantùm abstinerent, nō amplius morbos fuisse expertos, copiosum nāque vinum multo sanguine præditis inimicum est, in vicem vini aqua vtendum, in qua præparatorum coriandrorum semina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi paiū. A venere abstinendum, præsertim immoderata, nam venus omnes podagricos extreme lædit, & præsertim si assiduè, & intempestiuè ea vtātur, Aëtio teste cap. 20. lib. 12. quinimo nedum si quis venereis vtatur immoderatis incidet in podagram, sed crapulæ etiam, cruditates, ac ebrietates, desidiosáque vita cuiuslibet podagræ auctores sunt, & morbi etiam articularis, vt liquet ex Gal. com. citati aphor. 28. 6. libr. Qua de re ab eisdem cauendum erit, & bonæ coctioni, ac sobrietati vacādū, & mediocri exercitio vti oportet eum qui à podagra, ac morbo articulari cupit esse immunis. Nanque salubris victus caput est (vt inquit Hip. 6. de morb. vul.) non satiari cibis, & impigrum esse ad labores. Cæterùm in quibus sanguineus humor redundar, necessariò protinus sanguis mitti debet vbi quidem nihil prohibeat, Pauli, Aëtij, ac Alexand. sententia. Verùm statim cùm quis morbum experiri cœperit, sanguinis missio erit tentanda, id enim inter initia statim factum sæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem præstat, Celso auctore ca. vltimo lib. 4. Qui verò iam sæpius huiuscemodi fluxionibus sunt conflictari plus noxæ, quàm auxilij ex sanguinis detractione sentiunt, vt inquit Paulus, præsertim si corpore sint imbecillo, & frigido, hac enim ratione (vt Alex. testatur) multos nouit, aut in totum morbo liberatos, aut rarò fluxionibus correptos, eò quod nō neglexerint, sed veris statim initio sanguinem sibi detrahi curarint non solùm vacuandi, sed etiam præseruationis gratia id facientes. Neque semel duntaxat, sed iterum, atque iterum pluries vena secanda erit detractione sanguinis paulatim repetita, secanda est autem vena, ex Aëtii decreto, ex directo cruris fluxione infestati in brachio interna. Si verò hæc non appareat, media. Quòd si manus dextra dolore infestetur, venam in dextro crure secabis, adeò etenim magnam habet vim venæ sectio in his, qui multo sanguinis redūdant, vt nedum cùm inceperit podagra, seu articularis morbus ægros à morbo vindicet, sed eisdem nondum ea laborantibus, sed obnoxiis, ac paratis incidere, etiam si tribus, quatuorve annis per interualla laborassent, ineunte vere secta vena eb eadem fuerunt liberati, Galen. auctore lib. de curan. tat. per venæ sectionem, & com. apho. 47. 6. lib. modo deinceps in omni victu, vitáque ratione agerent moderati. Porrò à venæ sectione adhuc sanguineo influēte humore, quemadmodum etiam & reliquis influentibus scopum afferendorum auxiliorum communi rationi influentium humorum subiicere oportet, ita vt repellamus, ac restringam*, nam manibus, & pedibus pharmacis fluxionem repellentibus vti debemus, vt liquet ex eodem Gale. 10. de compositione medic. secundum locos, quanquam eadem adhibenda non sint nisi à venæ sectione, corpore priùs præuacuato, alias magni malis auctor eris. Nā quod articulis influit, ne ad principales partes recurrens suffocationis causa fiat ægro, periculúmque mortis afferat, metuendum est, & sic pro morbo mortem inducit, Alexand. & Aëtio teste, quinimo post sanguinem detractum (nisi solus ille superauerit) momento temporis interposito purgationem etiam moliemur, ex Pauli testimonio. Diuersa autem purgatione vtendum erit pro differentia redundantis cum sanguine humoris, harum purgationum infra mensio fiet. Post sanguinis missionem, ac etiam purgationem vbi opus fuerit, particulis fluxione tētatis, ea adhibeātur medicamenta, quæ vim habeant id quod influit repellere, eisdem partibus robur adiicere, ac quod in eis continetur exiccare. Vbi verò ampliùs non influat, discutientia approximare oportet. Quapropter circa initia aceto veteri tenuium partium cum rosaceo eas rigare oportet, & præsertim si in alto hærere dolorum causa videatur, etenim acetum propria sua tenuitate vsque in altum progressum expediran rosaceo viam exhibet, quod natura sua dolores lenire potest. At si in superficie dolor consistat per vini, & iam dicti olei vsum magnopere iuueris, æstate quidem repidorum, hyeme verò calidorum (vt Aëtio visum est.) Ex mali punici corticibus, rhu, & semperuiuo, vino probè decoctis, ac curatéque leuigatis, ac cum farina mixtis medicamentum commendat Alexan. fit autem farina hordei, vel fabarum, poteritq; adiici rosaceum, ac prædicta in posca decoqui, præsertim si dolor magis in alto hæret, & calor adsit immodicus. Conducit etiam (vt eidem visum est) malum punicum ipsum mediocriter decoctum, vt supra, leuigatúmque affectis particulis imponere æstate frigidum, hyeme autem tepidum. Aliis quoque cataplasmatis vtendum

Curandi methodus 6. aph. cō men. 28.

Si ex sanguinis co... à ex... neda.

Victus ratio.

Li. 11. vbi agit de podagra sanguinea.

De vino nota.

Commen. 4. tex. 22.

Vena secta.

Pau lib. 3 ca. 78. podagra sanguinea.

Aët libr 12. ca. 23.

Alexand. lib. 11. vbi agit de podagra sanguinea.

Loco citato.

Loco citato.

Li. 11. c. 26

Lib. de curat. per venæ sect. ca. 7.

Ratio medicamentorum à venæ sectione.

cap. 2.

Locis citatis.

Purgatio.

Loco citat.

Topica medicamēta qualia esse debeāt

Lib. 12. ca. 6.

Loco citat.

vtendum, quæ inflammationes lenire possunt citra hoc quod fluxiones prouocent, talia sunt (vt inquit *Li. 12. ca. 16.* Aetius, farinæ hordei, fabarum, fœnugræci, ac cicerum ritè vino coctę, modica etiá aqua effusa: quibus quoque oleum rosaceum adiici poterit, necnon & eędē farinę in posca, & oleo rosaceo decoctę dolorem mitigare consueuerunt, etiam quælibet de per se. Permutentur autem assiduè cataplasmata, ac etiam foris contegantur ne infrigidentur. Item ex caprillo lacte, seu bubulo, farina hordei, vel fabarum, seu panis medulla, vitellis ouorum, rosaceo, pauco croco adiecto, & aceto, medicamentum fiat, etenim non parum conferet, debet autem assiduè permutari. Ad hæc ex malis cotoneis vino maceratis pane permixtis, ac rosaceo cataplasma imponatur. Ipsis verò affectis partibus neque aqua, neque aliud oleum adhibeatur, sed si eas abluere oporteat posea mediocriter tepefacta, aut alterius plantę austeræ decocto abluantur, ex Aetij præcepto. At si *Aet. li. 12. cap. 21.* dolor adhuc remanet, præsertim si in alto fuerit, *Loco citat.* hoc cataplasmate vtare (ex Alexan. sententia,) foliis brassicæ coctis, læuigatisque diligenter fæcem aceti, ouorum crudorum lutea duo, & rosacei paulùm adiicito, ac mixta omnia simul, læuigatáque inducito continuè immutans medicamentum, & vehementes dolores multum lenies, vt ipse inquit. Si verò articularis, seu podagricus dolor ob biliosi humoris influxum prorittetur, victus ratio refrigerans, humidáque præcipiatur, & vitanda sunt omnia calfacientia, & quæ pallidam, seu flauam bilem generare valent, ex Pauli, & Alexand. monumentis. *Si ex biliosa fluxione fiat podagra, aut Arthritis, curatio. Victus ratio.* Talis itaque qualitatis aër eligatur, paulò tamen ad humidum vergat, ne fluxiones prorritet: quies, *Pau. lib. 3. cap. 78.* & somnus eligantur, labor, & veneris vsus intercidantur, pariter & vigiliæ immodicæ, aluus quotidie suo munere fungatur, aliàs leni clystere eluatur, *De podagra biliosa & Alex. lib. 11. c. 1.* ab ira, & furore, ac inedia arceantur: cibis autem vtantur ptisana, & eius cremore, ex oleribus, lactuca, intubo, malua, interim quoque blito, & soncho, ex auibus gallinis, perdicibus, merulis, & turdis, aliisque montanis passerculis, ex piscibus saxalibus, & erinacei cöueniunt, ex fructibus parum adstringentes gustare conuenit, vt mala, sorba, pyra, mala punica, & reliquos huiusmodi, ex bellarijs castaneas commendat Alexander crapulæ (vt dictum est) & nimiæ ciborum repletiones vitentur. *De podagra biliosa Loco citat.* Potus si aqua hordei, aut in quo semina coriandrorum præparatorum fuerint decocta: vitandúmque omnino visum est, præsertim vetus, fuluum, aut nigrum. *Medicamentorum ratio. Vomitus.* Cæterùm circa initia confestim tentandum est noxium humorem vacuare tum per vomitum, *Li. 11. ca 28.* tum etiam per inferiorem ventrem, vt Aetio visum est. *Loco citat.* Vomitus per aquam tepidam assumptam fiat exiguo aceto, aut syrup. acetoso permixto. Purgatio autem non prius exhibeatur (ex Alexandri decreto) quàm acrimoniā humoris, ac rosionum humectaris, ac contemperaueris. In quem vsum syru, è succo cichorij, ex succo, seu infusione rosarum, & reliqui sexcientes in præcedentibus cōscripti præbeantur, à quibus eos confidenter purgabis nedum semel, sed sæpiùs si res postulabit, ita nanque (vt *Ibidem* refert Alexand.) à recrementis, & fluxionibus tutos *Purgatio.* seruare poteris, si materiam superantem non vniuersam, sed per vices subtrahere semper coneris. Sit autem medicamētum simplicius, ac familiarius quoad fieri possit, quod non multum calidum existat bilem ducens cum facilitate, veluti est cassia fistula, mel acreum, saccharum violaceum, syrup. ex pluribus infusionibus rosarum, & reliqua huiusmodi. Poteris autem hunc in modum purgans medicamentum componere, Recipe mellis aerei vnc. ij. seu pulpæ cassiæ fistulæ vnc. j. s. siue sacchari violacei vnc. ij. aut syrup. ex pluribus infusionibus rosarum vnc. 6. diacath. vnc. s. cum aqua cichorij fiat potio, & vbi hoc non sufficerit, sed iterata purgatione indigebis, paretur decoctum, seu infusio ex drach. 3. mirobalanorum citrinorum in aqua cichorij, aut endiuiæ, seu aqua lactis, cui drach. j. rhabarbari, vnc. 2. mellis aerei, aut iij. syru. ex pluribus infusionibus rosarum adiiciantur, & vnc. s. diacat. aut drac. 2. eclegmatis rosacei, & fiat potio. Quòd si adhuc vlteriori purgatione ægri indigeant, eandē, aut similē potionem repetas post aliquot dies, aut ex ʒ. j. rhabarbari, & drac. s. agarici, & scr. ij. corticū myrobalanorū citrinorū, seu trochiscorū eorundē catapotio formato, post quę vnc. ij. mellis aerei, aut iij syr. ex pluribus infusionibus rosarū rubearū absorbeant ægrotantes. Clysteribus item lenītibus hoc tempore sępiùs vtare, & vbi bilis defluens sanguini permixta fuerit, non erit absonum reuulsionis gratia in principio ante purgationē venam secare seruata rectitudine, vt diximus, alus consentientibus pauca sanguinis copia emissa, à qua eadem bile *Clysteres. Vena secti. Tepida.* præparata, contēperata, & concocta tutius purgās medicamentum exhibebis, deinceps topica medicamenta te conuertas, expedit enim affectas partes à principio vsq; ad vigorem refrigerare, & corroborare, ac mitigare, ne propter immodicum ardorem, ac dolorem magis fluxionibus tentētur, vt liquet ex Aetio, & Alex. Ad hoc autem præstantissimum est, rosaceum, si ouorum lutea præsertim si admisceas, *Loco citat.* vini etiam, aut aceti momento addito, ex eiusdem Alexandri, & Pauli testimonio. Herbæ etiam admoueantur, & quæ infrigidandi, & adstringēdi vim habent per se læuigatæ præsertim virides, veluti sūt semperuiuum, lactuca, solanum, portulaca, lenticula palustris, seris, polygonum, rosarum folia, rumex acutus, triplex, plātago, blitum, vmbilicus veneris, violarum flores, & reliqua huiusmodi. Hæc etenim dolores, qui in accessionibus fiunt abundè lenire possunt, adhuc etiā magis si paucæ farinæ hordeaceæ, vel vnū ex prædictis, vel duo admisceas, & ne siccescat medicamentum, vtile est etiam rosaceum cataplasmati adiicere, Frigida autem cataplasmata admoueantur, mutentúrque crebriùs, & nunc hæc, nunc micæ panis posca imbutæ adhibeantur, vel hordeacea farina cum rosaceo accommodetur, vt Paulo visum est. At si tamen psyllij in aqua feruenti maceretur, & diligenter subigatur, viscosúmque fiat, & hordeaceæ farinæ permisceatur, mirabiliter dolores mitigabit, feruorem, & ardorem doloris extinguet, & affecta loca ad temperiem bonam reducet, vt liquet ex Alexand. Aetio & Paulo. Optimum autem pharmacum dicebat esse idem Aetius ex rosaceo, & betæ succo compositum, vidit etiam (vt ipse testatur) quendam hac affectione occupatum, qui immissis in frigidam aquam pedibus, & aliquandiu in ea detentus præclaram opem tulit. Vbi verò adeò magnus dolor vrgeat, vt laboràs eū ferre nequeat, eis quæ torporem inducunt, medicamentis vtendum est, ex dictorum auctorum monumentis, quanquam eorum liberalior vsus cauendus sit, neque diutius eisdem insistendum, quàm vt doloris vehementiam duntaxat lenierint, & dein- *Anodyna.*

ceps prorsus auferre, vbi feruor doloris finierit, aliàs magis offendent, quam iuuabunt, constringere etenim insertum humorẽ sic vt in trophaceam duritiem occalescat, & languidum sensum, diuturnásq; motus difficultates parient. Verùm vbi sedatus fuerit dolor, confestim partes resouendæ erunt per ea quæ calefaciunt medicamenta. In hunc itaque vsũ cicutæ, papaueris, hyoscyami, seu mandragoræ folia adhibeantur, vel eadem folia contusa, ac læuigata cum ouorum luteis, ac rosaceo permixta accommodentur. Similis quoque efficaciæ erit hoc medicamẽtũ Pauli, Recipe micam panis aqua maceratam, vel posca imbutam cũ succo semperuiui vel portulacæ, vel solani, vel palmularum carne, & papaueris semine pari portione, adiicias ouorum tostorum lutea, ac rosaceum, & affectas partes delinias. Galenus 10. de compositione medicamentorum secũdum locos, hoc medicamentum ex Asclepiade cõmendauit, Recipe succi papaueris drac. 4. poteris drach. 2. assumere, croci drach. j. cum lacte bubulo, aut caprillo terito, ac adiecto pane interno diligenter læuigato, vt molle cataplasma fiat, & rosaceo admoto mollito, ac vtitor, forinsecus betę, ac lactucæ foliis custodiẽdi eius gratia impositis. Item opium, & crocum cũ lacte cerato rosaceo excipiebat, & linteolo infarcta imponebat. Post anodynorũ vsum thymi, origani, calaminthę, satureię, saluię, & similiũ decocto in aqua, aut vino, vt videbitur, loci calefaciendi sunt. Adiuuare etiam oportet sudorum exclusione corpus calfaciendo, & fricando, ita tamen ne affectos locos contingamus, vt Aetius refert, & præbenda quoque sunt ea, quæ vrinam cient, talia etenim bilem per lotium euacuare consueuerunt, vt ipse asserit. Doloribus quoque valde infestantibus, ea quæ somnum conciliãt, exhibeantur, veluti est lactucæ, & papaueris semen tũ in cibo, tum in potu, similiter & syr. de papauere post cibum, hæc autem post corporis euacuationem exhibeãtur, hæc sententia eiusdem Aetij. At si is qui influit humor pituitosus fuerit, eligatur aër calidus, & siccus, somnus moderatus, nam & moderatæ etiam vigiliæ conferunt: circa fluxionis initia quies, postea exercitium valde conducit, alui excremẽta quotidiæ natura, vel arte excernantur, adhibitis nedum lenibus, sed efficacioribus quoque clysteribus. Inedia quoque, & fame vtendum est ad plures dies, nã pituitosa natura eam bene tolerare potest, vt inquit Aetius, libro duodecimo, cap. trigesimotertio, corporibus etenim carnes humidas habẽtibus famem adhibere conuenit: fames nãque corpora exsiccat, Hippocr. auctore aphoris. 59. 7. libri. Deinceps aut vt inediam ferre non valeant cibi tribuãtur qui parum nutriant, extenuent. ac siccent, ex eiusdem Aetij, & Pauli testimonio, veluti est orizæ succus, passerculi montani assati, nuces, iuglandes, pistachiæ, vuæ passæ, & cappares ex aceto mulso: quandoque etiam vti poterũt paruis pisciculis in petrosis aquis coalitis, assis, aut elixatis, adiectis quibusdã herbis extenuantibus, vt fœniculo, hyssopo, satureia, sampsucho, pulegio, serpillo, & reliquis huiusmodi. Ab aliis carnibus, & leguminibus, fugacibus fructibus, reliquísq; refrigerantibus, ac copiosiore vino, præsertim nigro abstinendum, verùm quàm minimum vinum interualli tempore tenue, fuluum, & vetus præbeatur, vt refert Aetius, lib. duodecimo, cap. trigesimotertio, quanquam si fieri possit etiam ex toto vinum circumcidendũ sit. Plurimos siquidẽ noui (inquit Paulus) qui prorsus abstemij omnes sanitatẽ cõsequuti sunt, alij siquidem per morbi initia omnino liberati sunt, alij in posterum rariùs, & minori dolore accessiones perceperunt. Quapropter nisi quid obstet, aut futuri inde aliquid metuant mali, perpetuam vitã agẽt abstemiam. Inuicem verò vini decocto, anisi, aut alicuius cõsimilis seminis vtãtur, si Paulo credendum est. Poterunt item cinnamomi, aut caryophyllorũ decocto, seu aqua mulsa vti. Cęterùm si qui defluit humor, non modò pituitosus fuerit, sed simul cum sanguine redundans appareat, vena secãda erit priùs, deinde virib⁹ recreatis ad medicamentum purgans veniendum est, ex Alex. testimonio, saltẽ reuulsionis gratia aliis consentientibus: neq; Paulus hoc negauit, quoniã magis pituitosis ipsam prohibere noluit, neque magis etiã melancholicis, verùm ea statim tentanda erit, cùm quis morbum experiri cœperit, nec multa sanguinis copia extrahẽda, ne plus noxæ, quàm auxilij ex sanguinis detractione consequatur. A venæ sectione, aut vbi pituitosus succ⁹ citra sanguinis permixtionem redundarit, ac fluxerit, à pituitæ vacuatione principium curationis sumere oportet, vt inquit Aetius, lib. duodecimo, cap. 33. Euacuatur autẽ humor pituitosus per vomitus quidẽ nihilominus & infernè per ventrem. Vtilis est autem in hac affectione per inferna purgatio siue iuxta manus, siue iuxta pedes hęreat morb⁹, & multo adhuc magis, si iuxta omnes corporis articulos fluxus fuerit dispersus: familiarior etenim pituitę via, & minùs periculosa per intestina existit. Si enim in superiorẽ ventrem violenter attracta nõ euacuetur, periculũ inducit, vt testatur idem Aetius. Tutius itaque est vt ad infernam excretionẽ pituita ducatur, paulatim tamen, & per vices, nam neq; crassiora recremẽta vniuersa, & vice vna extrahi possũt, vt inquit Alex. Verùm ante purgantiũ medicamentorũ exhibitionem ea tribuenda sunt, quæ vim habeãt extenuãdi, ac incidendi, namq; sic præparati pituitosi succi ad purgationẽ magis idonei reddũtur, præparẽtur autem melle rosaceo, syr. ex stœchade, oxymelite simplici, aut etiam scillino pauco adiecto syr. ex succo boraginis, aut de infusione rosarũ: quibus iã pręparatis purgans medicamẽtũ præbeatur tale, Recipe myrobalanorũ chebularũ ℥. agarici ℥. j. s. fiat decoctũ, in quo per colum transfuso dissolue syr. ex pluribus infusionibus rosarũ rubearũ, vel persicarum vnc. 3. cõfectionis de dactylis drach. 2. aut diacath. vnc. s. fiat potus, vel drach. 1. pilularum è sagapeno, seu fœtidarum recipe, & alteram agarici trochiscati, & cum syr. de stœchade, aut oxymelite catapotia formato, post quorũ assumptionem decoctũ drach. 2. corticum myrobalanorum chebularũ absorbeãt, in quo vnc. 2. vel 3. syr. ex pluribus infusionibus rosarum rubearũ sint dissolutæ. Hæc non semel duntaxat, sed bis, & sępius, vt diximus (vbi vsus vrgeat) repetenda sunt. Nostris temporibus vniuersus ferè medicorum cœtus ex quadam praua consuetudine, seu abusu ductus, nedum in articulorum doloribus, seu podagra ex pituita ortis, sed in omnibus ex quacunque causa fuerint geniti, hermodactylis aluum purgatione sollicitant: quandoque etiam catapotiis de hermodactylis à Mesue, seu Rase compositis vtuntur, verùm ipse penitus abstinendum esse consulo ab hermodactylorum vsu. Nam quo seplasiarij hodie pro hermodactylo vtũtur, non est hermodactylus, sed bulbus quidam

Margin notes: *cap. 3.* — *Lib. 12. c. 32.* — *Loco citat.* — *Si pituitosus humor insinuat curatio.* — *Victus ratio.* — *Locis citatis.* — *Lo. o citat.* — *Vena sectio.* — *Lib. 11. c. 1. vbi de podagra pituitosa agit.* — *Medicamentorum datio.* — *Vomitus.* — *Purgatio.* — *Loco citato.* — *Loco citato.* — *De hermodactylo quid sentiendum.*

à Græcis

Lib. 2. ca. 72.

a Græcis κολχικὸν appellatum, huic enim omnibus numeris arridet, vt liquet ex Dioſcoride cap. proprio, quod quidem in cibo ſumptum (vt ipſe inquit) fungorum modo enecat. Si contingat ipſum exhibitum non enecare, eius exiguæ quantitati, quę offertur, aſcribendum erit: nec propterea negandum eſt quod ſuapte natura enecet, & ſi nõ ſuffocat propter eius exiguam quãtitatem, ſaltem magnum infert corporibus detrimentum, quemadmodum ſæpius experiẽtia etiam obſeruatum eſt. At eſto quòd ſit hermodactylus (quod negatur) adhuc ab eo abſtinẽdũ erit, niſi valde robuſtis corporibus tribueretur. Nam etiam verus hermodactylus ſtomacho faceſſit negotium, cibi faſtidium ex repletione, & ventriculi redundantia mouens, cum eiſdem ſit inimicus, & nimis aduerſetur, Paulo auctore capi. de podagra, & cap. de hermodactylo. Quapropter reliquis vtendum eſt purgantibus medicamentis tãquam tutioribus exiſtentibus, hermodactylos, ſeu eorum catapotia omnino vitantes. Atqui ſi euacuatio per purgationes ob aliquam cauſam fieri nõ poſſit, tum inedia, & fame vtendum eſt ad plures dies, tum etiam frictionibus diſcuſſoriis, efficacioribus clyſteribus, & pharmacis vrinam cientibus, Aetio teſte. Poſt purgationes antidota etiam nonnulla exhibere conuenit, præſertim his, qui natura pituitoſi ſunt, veluti theriacam, mithridatum, ac diacorallium dictum, quod omnium ſecuriſſimum, longóque vſu probatiſſimum eſt, ex Alex. & Pauli teſtimonio, cuius deſcriptionem apud eoſdem perlegas. Partibus verò affectis medicamina imponenda ſunt, quæ vim habeant leniendi, diſcutiendi, atque adſtringendi, præſertim circa initia. Nam deinceps omiſſis adſtringentibus diſcutientibus magis, ac exſiccantibus vtendum. Imponantur itaque terebinthi, folia viridia, & tenera cum adipe ſuillo recenti, & roſaceo modica cera adiecta: apta etiam ſunt cupreſſi folia, & pilulæ vino cocta: necnon & cypeti radices, vt rhamni folia, vt inquit Aeti⁹. Verùm cum foliis, aut pilulis cupreſſi, cyperique radicibus, aut rhamni foliis, poteris tu adipem, ſuillum recẽtem, ac roſaceum, & modicam ceram admiſcere, & vbi mediocris dolor affuerit, braſſicæ folia cõferunt, ſi conciſa obducantur, ſimiliter apij, aut conizæ, ex Alex. & Pauli auctoritate. Sin autem dolor vehemens ortus fuerit, cataplaſmatis mitigãtibus vti oportet, qualia ſunt quæ ex farina fœnugræci, ſeminis lini, cicerum, & loliacea conſtant ex aqua mulſa, aut vino tenui decoctis, modico oleo nardino adiecto, item cinis crematæ radicis braſſicę, eiúſque coliculorum cum axungia illitus multis fuit præſidio, vt inquit Paulus, ſed finiendis doloribus recens adhibenda eſt axungia, diſcutiẽdo autem humori vetus ſalſa auxiliatur. Bubulum quoq; ſtercus cum hordeacea farina in aqua mulſa coctũ prodeſt, vel per recens, & liquidum, vel ex foliis braſſicæ. ſimiliter caprillus fimus per ſe, aut cũ hordeacea farina coctus in poſca, eodem Paulo teſte. Manſuetiſſimum autem remedium eſt (vt Aeti⁹ refert) poſt principium, etenim leuiter diſcutit, & exſiccat, ſi althęæ folia cocta trita, tum per ſe, tum cũ polline, ſeu hordeacea farina imponantur. Eundem etiã præſtãt vſum radices eius coctæ in aqua mulſa tritæ, vt idem Aetius fatetur, amaraci item coma, artemiſia, abrotoni folia, pulegium, ſampſuccus, braſſica, ſerpillum, fœniculum, ſiſymbrium, mentha, ac reliqua huiuſmodi per ſe ſingula cum

Lib. 3. cap. 78. & lib. 7. cap. 3.

Quæ a purgatione tribuẽda ſint.

Topica.

paoe, ſeu farina fœnugræci, erui, aut lolij, ac recenti adipe ſuillo, oleoque irino, ſeu nardino, pro cataplaſmate imponuntur. At ſi nihil hiſce cataplaſmatis leniantur, fotibus, ſeu liquoribus torrentis ritu ab alto proiectis certandum erit: fiunt autem hi chamæmeli, meliloti, fœnugræci, aut centaurij decocto. Nunnullis etiam capparis decoctum abunde fuit auxilij. Verùm quod infra ſcribitur omnibus præſtat efficacia, vt liquet ex Alexand. & Paulo, Thymum, origanum, ſatui etiam, & calaminthã in aceto decerrimo decoquito, & vbi herbæ probè fuerint decoctæ, tũc eodem aceto adhuc calido affectas partes non modò ſemel, aut iterum, ſed ſæpius, & frequenter ſuperinfundito, ſeu foueto. Hoc præſidio (vt ipſe fatetur) permulti priſtinam valetudinem recuperarunt, quibus non pituita ſolùm, ſed etiam flaua bilis fuit infeſta. Vbi verò per iã dicta cataplaſmata, aut ſuperinfuſiones, ſeu fotus dolor moderatior euaſerit, eis vtendũ eſt medicamentis, quæ non ſolùm ſummam cutem infeſtantia, ſed etiam in alto fixa calfacere, & diſcutere queant, Alexandro auctore. Cnmponatur autem hunc in vſum hoc medicamẽtum, Recipe adipis ſuilli veteris, & butyri, cuiuſlibet vnc. j. olei veteris, vel nardini vnc. ij. cremoris ſeminis lini, & fœnugræci, ſingul. drachm. 4. ammoniaci, & galbani in aceto macerati ana drachm. 3. croci drach. s. ceræ quantum ſatis ſit, fiat ceratum. Item & hoc admirandum eſt pharmacum, Recipe caſtorei, thuris ana drach. j. s. medullæ ceruinæ, & adipis anſeris ana drachm. 3. olei anethini, & nardini ana vnc. ij. s. bdellij, & galbani in aceto diſſoluti ana drach. 4. farinæ ſeminis lini, & fœnugræci ana drac. 3. s. cum cera quantum ſatis ſit, fiat medicamentũ. Hoc etiã vtare tanquam magnoperè cũferente. Recipe ſucci radicis ebulorum drac. 3. reſinę pinus & terebinthinæ ana drach. 4. olei vulpini, & chamæmeli ana vnc. ij. cremoris ſeminis althææ, ſeminis lini, & fœnugręci, cuiuſlibet drachm. ij. s. opopanacis, ſagapeni, & ammoniaci diſſoluti in aceto ana vnc. s. croci drac. j. cum cera quantũ ſatis ſit, & adipis ſuilli vnc. j. fiat ceratum. Admirandum quoque his pharmacũ eſt, quod ex croco conſtat ab Aetio deſcriptum ca. 26. lib. 12. Hoc etiam tempore naturalia balnea diſcutiendi, ac exſiccandi vi pręd ita conferunt, quemadmodum puteolis eſt balneum, quod vulgus appellat (Souiene homini) quidam aqua marina, lixiuio, vel vino adſtringenti affectos articulos lauant poſt inflammationum remiſſionem, nonnulláſque in eiſdem, aut etiam aqua decoquunt diſcutientes, ac exſiccantes herbas, & laconicum balneũ parãt quo non inutiliter vtuntur. Sic verò ex atræ bilis influxu laborabunt, quanquam hoc raro accidat, & ipſi quoq; omnino vniuerſali vacuatione indigent, protinus quidem venæ ſectione, quoniam & in his humor, quemadmodũ & in magis pituitoſis, quàm maximè in venis cõtinetur, quantitate magis quàm qualitate peccans, ex Pauli ſententia. Verùm ſtatim in morbi principio vena ſecanda erit. Nam ſi ſæpius fuerint à fluxione comprehenſi, offenduntur magis à ſanguinis vacuatione, quàm iuuantur, præſertim quibus natura frigidius, aut imbecillius eſt corpus, vt ipſe inquit. Aetius verò quandoque venæ ſectione, interim purgatione, & interdum vtriſque eos indigere fatetur capit. 34. eiuſdem libr. 12. Nam quando ad ſanguinem declinant atra bile infectum, venæ ſectione opus habent: quando

Si ex atra bile fluxio fiat, curatio.

Vena ſect.

verò ad atram vergunt bilem, euacuatione per ea quæ ipsam repurgant. Si verò hæc ambo simul per totum hominem redundarint, priùs venam secare, deinde purgare eos cogimur, vt ipse asserit. At quoniam sæpius in venis continetur totius corporis cū sanguine permixta atra bilis, quibus ex eius fluxione podagra excitatur, seu articularis morbus, propterea saltem reuulsionis gratia in morbi initia vena secetur, ac deinceps concocto, ac præparato humore purgetur aliquo medicamento purgante eorum, quæ capite de melancholia conscripsimus, & medicamētis vtare in eodem principio super affectas partes repulsoriis, & sensim simul calfacientibus, veluti sunt iam dicta terebinthi, ac cupressi folia, cyperique radices, & reliqua huiusmodi. At post principium his, quæ sensim calfacere, & attenuare, ac discutere possunt, vtemur, ex sententia eiusdem Aetij, cuius farinę sunt lauri folia mollia, pastinacę, caucallidis, conizæ, brassicę, iridis, ocymi, nasturtij, & reliquorum innumerorum: admiscēda autē sunt hæc pani, aut quippiam ex prædictis iā sæpe farinis, adipi anserino, aut galliuaceo, butyroque, & cęrypo quò leniora reddantur, potissimùm in mollibus, ac humectis corporibus, vt patet ex eodem auctore. Reliquis quoque medicamentis supra relatis post huiusmodi pharmacorum impositionem (vbi ea nō suffecerint) vti cōuenit. At in quibus obscura fuerit podagræ origo, hæc semel experiri abundè fuerit, & modò ad consimilia transgrediendum est, modò contrariis pugnandum, neque tamen eisdem diutius immorari consilium est, si nullum exeis inuamentum perceperint. Hæc quotidie in artus operibus fieri videmus, vt idem medicamētum vni articulo profuerit, alteri in eodem ægrotante inflammationem excitauerit: quinetiam non modo non opituletur, sed confestim (quòd maximè mirum est) offenderit: quippe vnus, idēmque articulus sæpe ex eodem remedio nunc iuuabitur, paulò post eiusdē apposito inflammationem concipiet, vt liquet ex Paulo. Quoniam verò & tophi etiam in articulis quandoque gigni consueuerunt modò ob humoris, qui ad eos decubuit, crassitiem, terrestrémque duritiem, modò propter immoderatum discutientium reliccantiúmque medicamentorum vsum, sine eorum mixtura, quæ emolliendi virtute pollent, propterea pro eorum curatione (si curari poterunt) ea conuenientiora sunt, quę emolliētem naturam sortiūtur, velut sunt adeps suillus, caprillus, vitulinus, anserinus, & medulla, præsertim ceruina, althęa bis cocta, & reliqua huiusmodi. Interim autem digerentibus, ac discutientibus vtare, quemadmodum cap. de lienis scirrho docuimus. Propriè autem facit vetustissimus, acerrimúsque caseus cum suilla carnis præpinguis, ac veteris decocto contritus, & superimpositus, ex omnium ferè medicorum Græcorum consensu. Liquet itaque ex his simplicium fluxionum articularem morbum, seu podagram generantium curatio. Qua de re nulla amplius difficultas aderit etiam mixtarum curam inuenire. Satis enim manifestum est quod ad humorum complexum, consequenter etiam curationes oportet mixtas esse. Cognitiones etiam mixtarū fluxionum ex prædictis simplicibus affectionibus sunt sumendæ, & propterea iure eas prætermisimus.

Purgatio. *Topica.* *Lib. 12. c. 14.* *Si obscura fuerit podagra origo.* *Tophorum curatio.*

FINIS.

DE MEDENDIS FEBRIBVS ARS MEDICA,

DONATO ANTONIO AB ALTOMARI MEDICO, AC PHILOSOPHO NEAPOLITANO, AVCTORE.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO HIERONYMO CARDINALI SERIPANDO

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS S.

CVM de medendis febribus artem medicam hoc tempore scripsissem, cui eam potissimùm mitterem, dum cogitarem, præter te, occurrebat nemo: Tibi enim pluribus de causis me deuinctum esse sentio, tum quòd fidem meam, cateráque mea officia in valetudine tua, tibi homini gratissimo semper grata fuisse apertissimè cognoui, tum quòd in fratrem meum magna abs te collata esse beneficia perspexi: & quem in dies maiora, & plura accepturum esse non dubitabam, ni cita eum mors rapuisset. Huc accedit virtutis & ingenij tui ab ineunte ætate specimen, & eximius splendor, & in bonas artes amor ardentissimus. Quibus effectum est vt tui semper studiosissimus fuerim: Nam vt omnes prædicant, cùm publicè orantem audires Egidium, maxima eius doctrina, summisque laudibus quibus efferebatur, accensus (hoc enim modo Deus Opt. Max. te solicitauit, vt Themistoclem Milciadis trophæa) Augustini religionem suscipere, eúmque audire voluisti: vbi quid, & quàm breui in philosophia, ac Theologiæ, cæterarúmque bonarum artium studijs profeceris, Conciones tuæ, in amplissimis Italiæ vrbibus, maximo omnium plausu, atque approbatione habitæ, declarant: & præsertim Caroli 5. Imp. studium, qui te vnum Neapoli orantem, & sæpe audiuit, & admiratus est. Augustinianæ Religioni postea præpositus, totam ferè Europam per triennium peragrasti, vt eius ordinis viros in optimum Christi statum confirmares: vbi quantum elaboratis, & quantum tua virtus profecerit, testes sunt qui affuerunt, ac locupletiss. testis est Deus Opt. Max. Quare illud omnes asserunt disiunctissimas terras non citius cuiusquam passibus circui potuisse, quàm tuis, non dicam cursibus, ac virtutibus, optimísque institutis illustratæ sunt: Quæ quidem ita magna esse fateor, vt ea vix cuiusquam mens, aut cogitatio capere posset. Sunt tamen & illa maiora, animum vincere, omni gloriæ cupiditate, atque ambitione carere: post enim illa, eam dignitatem omnibus inuitis deposuisti, vt studijs te totum traderes, Aquilensem præfecturam à Carolo delatam, renuisti, vehementer eum rogans ne id muneris tibi delegaret, tum ne studia relaxares, tum vel maximè quòd temperaturæ, ætati ac propriæ sanitati cœlum repugnaret. Interim satis longo interuallo ad Carolum missus es, qui cum magnis de rebus ageres, inter tot præclariss. viros, tu vnus ea legatione dignus, ab omnibus tuis ciuibus iudicatus es: quod onus libentissimè suscepisti, vt patriæ parem gratiam referres, & cui te plurimum debere non ignorabas, ei nulla in re defuisse viderere: qua in legatione, & patriæ omni

pietate,

pietate, & cæteris huius Regni ciuibus omni officio satisfecisti, dum totius legationis rationem redderes, Salernique præsul ab eodem (cùm maximè recusares) creatus es, vbi animi tui integritatem, pietatem, ac singularem continentiam, inter cæteras eximias virtutes ostendisti: nunquam enim tanquam bonus pastor gregem tuum dereliquisti: at contra plerique quadam gloriæ cupiditate adducti facere solent. Quo quidem tempore, cùm tuam cæterarum rerum incredibilem sapientiam, vitámque honestissimè anteactam Pius III. Pont. Max. audiret, non modò te in Cardinalium numerum asciscere voluit, sed cùm falsa religio totum ferè orbem vana superstitione repleuisset, tua integritate, & doctrina confisus, (nouerat enim te Fidei, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ acerrimum defensorem) ad Tridentinum Concilium, maximis de rebus acturum, vnà cum cæteris tui ordinis præclarissimis viris, sanctissimisque Apostolis delegauit. Quapropter effectum est Sacratissi. Antistes, vt lucubrationes meas tibi potissimùm nuncuparem. At quid medicæ artis regulæ cum viro sacræ Theologiæ studijs dedito? Non ignorabam te virum doctissimum omnium bonarum artium studijs delectari, illísque præsertim, quæ & animæ & corporis curam gerunt: existimaui præterea, præter te fore neminem, qui hoc munusculum animo susciperet alacriori: quod qualecunque sit, tibi gratissimum fore arbitror, tum ob singularem tuam in me beneuolentiam, tum ob incredibilem humanitatem, qua literis, quamuis hac ætate spretis, vicissim & delectetur, & afficiatur, harúmque cultores & plurimi faciat, & quod potest benignè adiuuet atque euehat. Quamobrem præclarè mecum actum esse arbitror, quòd hoc facultatis nostræ documentum, nominis tui velamine quodam, quasi amuleto ab omni, aut carie vetustatis, aut etiam liuore, aut obtrectatione tutum posteritatis memoriæ commendaretur. Nam quo illud splendidiore titulo, aut qua grauiori nominis auctoritate inscribi potuit, quam eius, qui tanquam fulgentiss. sydus inter nostræ imbecillitatis tenebras elucescit? Munus igitur tuæ pietati inscriptum ea benignitate prosequere, qua tui studiosorum munera soles, donantis semper attendens animum. Quòd si tibi, vt spero, & opto, gratum esse accepero, non tam præclarè cum eo actum esse, quàm aliqua ex parte satis meo officio factum esse putabo. Vale.

DE MEDENDIS FEBRIBVS ARS MEDICA.

PROOEMIVM.

Duo in arte necessaria, methodus vniuersalium, & exercitatio in particularibus.

CVM non liceat vllius artis scientiam nancisci, nisi & quandam methodum habueris, per vniuersalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris: ob id nos artem medendi febres volentes instituere, duobus his, veluti cruribus, seu instrumentis tanquam omnino necessarijs ad eiusdem artis scientiam adipiscendam vti proposuimus. Verùm cùm in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat, Galeno auctore 9. method. medendi, ab vniuersalibus initium sumens, methodum primò condere decreui: ad particularia deinceps progrediens, quomodo exercitatio in earum singulis curandis probè procedere debeat, scribere non recusabo. Nam neque vniuersalis methodus sine exercitatione multa in singularibus, artificem bonum efficere potest: vt liquet 9. de Hippocratis & Platonis decretis. At cùm ab vniuersali methodo ad omnium particularium exercitationem transire non liceat, nisi & particularis ratio habeatur earum, quae particulares sunt febrium differentiarum, ob id visum est vniuersum hoc opus in tres partes dissecare. In quarum prima, vniuersalis continetur methodus dignoscendi, accurandi omnes primas ac vniuersales febrium differentias. Secunda docebit modum inueniendi, ac curandi febrium particulares omnium differentias, vtiles primis illis vniuersalibus sub diuisis: speciatímque in ea omnium, quae ex putredine excitantur febrium, particulares differentias, ac generationis modum, tam intermittentium, quàm continuarum, explicabimus. In tertia ad exercitationem particularium accedemus. Nec non pro totius operis complemento, breuem de pestilenti febre tractatum absoluemus.

Cap. 6.

Cap. 2.

Summa totius operis diuisio.

DONA

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS PRIMA.

Quæ via vtendum hac in methodo constituenda. *Caput I.*

ED quoniam ipsius medẽdi methodi finis est inuenire cuiusque morbi remedia, quodnã viæ, quæ huc perducit, statuendum primò erit principium: Id verò morbi ipsius cognitio, qualis scilicet naturæ is sit, à Galeno constituitur, secundo methodi meden. cap. 7. Hoc similiter est illud principium, quod primò à nobis inuestigari ac constitui debet in hac nostra methodo. Etenim eo inuento, haud difficile erit finem quoque assequi, hoc est remedia inuenire pro eisdem febribus medendis. Nam in adagio est, quòd principium, dimidium est totius: Plato autem cuiusque operis maximum esse tetulit; quidam verò amplius etiam, quàm dimidium esse dixerunt. Alij vel totum ipsum esse, potestate videlicet, asseruerunt. Erit itaque nostræ viæ principium, cognitio ipsius febris, qualis inquam naturæ ea sit. Iuuatur etenim rationalis medicus ab hac cognitione, non solùm ad curationis inuentionem, sed futurorum etiam præsentionem, vt primo de differentiis febrium, cap. 3. à Galeno scriptum est. Hoc item est illud, quod idem Galen. docuit sexcenties, & præsertim secundo methodi medend. cap. 6. ex ipsa rei natura ordiri; cognita enim ipsius febris natura, ac constituta ratione essentiæ eiusdem febris, confestim ad ipsam diuidendam accedentes, hac via omnes eius differentias facilè inuestigabimus. Etenim principium diuisionis morborum est, vt essentiæ ratio rei diuidendæ constituatur: qui verò omnem morborum numerum hac methodo non inuenerit, hunc maximè in ipsis method. medend. foribus lapsurum esse. Galen. censuit, eodem secundo method. medendi, cap. 6. cùm constet totidem esse medendi modos, quot sunt morborum ideæ. Funditus namque ratinnabilem sectam subuerterent, si ignotato affectu, curationis tamen facultatem abundè sibi superesse dicant. Nam si ab ipsius rei natura indicationem non sumant, ab vsu ipso omnes quomodo curandum sit intelligent, vt eodem 2. meth cap. 5. scriptum est.

Methodi medendi initium à morbi natura.

Quid non sit Methodus. *Caput II.*

ÆTERVM ne per ignota progrediamur, prius quid per Methodum intelligendum, ac quid, quotuplexque ea sit, cum eodem Galen. exponere censui; præsertim cùm nonnullos viderim in hac re inter se digladiari. Græci ferè omnes Aristotelis interpretes, crediderunt methodum habitum quendam esse. Simplicius namque, Alexandri auctoritate, voluit omnem habitum spectatiuum, contemplatiuúmve, eorum quæ ad ipsum attinent cum ratione, id est, cum causa, esse methodum. Philoponus verò quòd methodus sit quidam habitus fatetur, qui viam præstat cum ratione cuique ad aliquas artes, scientiásque capessendas, animum adhibenti. Sed pace tantorum virorum dixerim: licet in omni theoria, seu contemplandi genere, omníque tum nobiliori, tum ignobiliori methodo, duo sint habitus, vt Aristoteli visum est, primo de part. anim. cap. 1. quorum alterum scientiam rei, alterum peritiam quandam nuncupat: neutrum tamen eorum methodum esse fatemur: quinimò neque ipsam habitum alium quendam esse quispiam cum Aristotele asserere audebit: cùm neque tanquam actio sit quædam habentis & habiti, neqoe dispositio, secundum quam benè vel malè disponitur dispositum, aut secundum se, aut ad aliud; neque pars talis dispositionis, præter quos nullus alius datur modus sumendi habitum, vt ab eodem Aristotele quinto metho. cap. 19. scriptum est. Non igitur erit methodus habitus. Illud idem confirmari poterit ex eodem Arist. qui 6. eth. cap. 4. quinque in vniuersum enumerauit habitus, quibus quispiam vbi nihil impediat, agere potest quando voluerit. Sunt etenim qoalitates quædam, quæ à subiecto haud facilè auferri possunt, scientiã inquam, sapientiam, intellectum, artem, ac prudentiam. Quorum tres speculatiui, scientia, sapientia, & intellectus; duo verò practici sunt, ars & prudentia. Horum neque vllum methodum esse quispiam fateri poterit. Etenim nõ sciẽtia quia methodus, habitus demonstratiuus non est. Neque intellectus, cùm ille sit dũtaxat principiorũ. Neq; sapiẽtia, quoniã neq; virtus alicuius artis existit methodus, quæ tribuitur illis qui excellẽtissimi sunt in arte, queádmodũ Phidiã, & Polycletũ sapientes fuisse

Simplicius & Alex. malè definierũt methodum.

Methodus non est habitus.

Habitus quinque. ex quorum numero nõ est methodus.

fate

fitemur. Neque etiam sit sciētia,& intellectus pre- ... ratum natura. Non itaq; erit aliquis eorum h... tuum, qui speculatiui appellantur, methodus. Multominus eorum qui practici, cum prudētia dici nō poterit, nam habitus quidā verus est prudentia cu vera ratione, qui in his agēdis versatur, quæ sunt hominibus bona vel mala, vtilia vel nō vtilia, nō specimum siquidem, puta qualia ad sanitatē, vel robur, sed generatim ad totius vitæ statū bene dirigendum. Huiusmodi autē methodus nō est, quemadmodum neq; etiam ars dici poterit, quia non est habitus quidam cum vera ratione factiuus, veluti ars ipsa: neque inertia nuncupari poterit, quia non habitus est factiuus, falsa ratione, circa id quod aliter se habere potest. Insuper quòd nō sit ars, ex Gal. confirmatur 9. meth. cap. 17. qui Platonis anctoritate, de method... loquens, dicebat: [Hanc etenim cuiust bet constituendæ artis methodum, Platonos docui...] Si ergo ... nes me... stituuntur, non erit ipsa met... lus, ars; ... s ars constituere... per ... per aliam artem, adeò vt ad ... dendi venia: quod ... pud philoso... magne... est absurdum. Non itaq; vere ars, metho... potest, licet in propriè, & per abusionem, quamuoque artem appellari posse non negamus, cum sit via quædam ad eas, vt dicemus. Qua etiam ratione philosophi interim generationem, naturā appellare consueuerunt, quia via est ad eam naturam, quæ forma nuncupatur. Similiter etiam admittimus cum Aristotele, quòd in omni methodo, vt diximus, duo sunt habitus, quorum vnus scientia rei, alter peritia appellatur, nunquam tamen methodum ipsam habitum quépiam esse fatemur. Quòd verò neque ratio sit methodus ipsa... um ex Aristotele, tum etiam ex Galeno potest demonstrari: ex Aristotele, quoniam, vt ipse inquit primo de anima, ratio omnis est definitio, aut demonstratio, quorum neutrum est methodus: ex Galeno, quoniam 3. meth. cap. 1. dicebat: [cui facultas dat ... illa inueniendi, ex quibus perfici possit quod a prima indicatione suggeritur, is meritò morborum est curator;] & subdit, [qui si per experientiam inuenit, obseruator & Empiricus est nominandus: si ratione & methodo, logicus & methodicus, & dogmaticus.] Frustra itaque dixisset ratione & methodo, si methodus esset ratio. & primo eiusdē dicebat: [eius quod quæritur inueniendi potestas datur ab ipsis methodis rationalibus:] & eodem loco cauendum esse retulit ne simul de ambobus ag... mus. dico methodo quæ ratione innititur, seu experientia quæ ratione non vtitur. Ex quibus liquet methodum inniti ratione, nō autem rationem esse. Illud item clara luce confirmauit eodem primo meth. cap. 3. aduersus Thess. lu..., is verbis, [Porrò simplici verbo dicere omnes in v... morbos esse duos, non methodo, non demonstratione, nec ratione vlla probabil..., aut lenimēto aliquo, neq; alia re prorsus ad... b..., præterquā eiusmodi in veteres blasphemiam, id facere imperantis hominis est, non docentis.] Neque etiam ordo est ... methodus, licet ordine quodam procedat, vt ... quentibus patebit. Quoniam neque illa re... rel... ectus est prioris ad posterius; aut po... ad p... ius q... iamus in methodo ipsa consti... q... ordo, ita vt in dispositione ... id ... sit, ... secundū, & tertium, & q... & ... de re... omnibus, quoad de-

Methodus ratio non est.

Comē. 48

1. meth. c. 4.

Methodus nō est ordo.

mum ad ipsum, quod ab initio est propositum, perueniatur. Neque propterea quòd in methodo ordo seruatur, ac seruari debet, ipse ordo erit methodus, quemadmodum falsum est etiam opinari, vt inquit Galen. 4. method. cap. 4. aduersus Thessalum, quicquid omnino in his habetur, qui methodo aliquid faciunt, esse methodum ipsam: nam notitiam certe habeat oportet, tum similis, tum dissimilis, qui methodo quidquis molitur, non tamen ipsum hoc methodus est, similis scilicet, dissimilisque notitia, nec Aristoteles hoc, Platove affirmat.

Quid sit methodus. Caput III.

VM itaque nec habitus, nec ratio, nec ordo sit methodus, vt abundè demonstrauimus, non absque ratione cum Galeno quarto metho. cap. 4. concludimus methodum esse vnā quandam vniuersalem viam, quę omnium particularium est communis, dico particularium, quæ sub ea continentur. Verumenimuerò quænam sit hæc via, ibidem non definiuit, promisit tamen citato loco se ostensurum, cùm vnum esse in omnibus curationibus principium, tum viam, quæ ab eo principio ad finem vsque ducit in omnibus particularibus similem esse. Hęc inquam est illa via recta, de qua verba fecit Hippocrates, sexto de morbis vulgaribus, in omni scilicet artis constitutione, vt inquit Galenus in commento. Appellauerunt autem hanc viam posteriores Hippocrate, non viam, sed methodum, vt ipse Galenus asserit; ex qua rectè inuentorum & factorum in artibus approbatio est, non rectè autem red... rgutio... methodum, non absq; forti ratione existimare oportet eam esse, quā ipse Galenus asserit, tanquam necessariam Platone auctore, pro constituendis singulis artibus: de qua idem met Plato in Philebo & Phędro susissunè verba fecit, rationabilémque methodum eam nuncupauit: vt distingueret ab ea, quæ ex diuturna ... ob... er uatione ex singulorum penitus in vnum collecta, conficitur. Hanc etiam fieri non posse sine exercitatione diuisionis & compositionis, nedum in eisdem locis Plato, verumetiam & Galenus 9. de plac. Hipp. & Plat. c. 2. tanquam manifestum arbitratus est: asserens cum eodem Platone ad artium constitutionem, diuidendi & componendi methodū esse quàm maxime necessariam, duobúsque modis nobis præcipit in ea esse exercendum. Vno, vt à primo, maximeq; generali, ad ea quæ nullam amplius sectionem admittunt, descēdamus, per medias differentias, quibus definitiones specierum cōstare, in Sophista, & Ciuili idem Plato ostenderat. Altero, vt à specialissimis quæ multa sunt, ad primum genus, componendo ascendamus. Via siquidem vtrorunque via est, iter verò duplex, ab altero extremo, ad alterum vicissim transeunte. Hæc est illa logica, seu rationalis methodus, quæ facultatem præstat inueniendi eius quod quęritur. Hęc item est illa methodus, quæ ratione nititur; hac enim quippiam inquirere, ac inuenire ex aduerso ... ei quod est fortuito temerèq; reperi... amq; id cum via quadam & ordine, ita vt in d... ositione aliquid, vt diximus, primum sit, aliquid secundū, & tertium, & quartū; & sic de reliquis omnibus, quoad ipsum, quod ab initio propositū fuerat, ... peruētū, quippe id methodus ... est, sicut veteres interpretātur, viæ & rationis est maxime propri... ex paruo elemētari

Methodus est via.

Methodus qua via sit.

Via duplex.

Methodus ex aduerso opposita Empiricæ.

prin

principio, ad singula memb ratim peruenire possis. tum quicquid perperam est dictum, scientificis id theorematis, velut regulam quapiam examinás, iudices: vt liquet secundo de sanitate tuen. ca. 4. Qui hac methodo vtuntur, ij sunt, qui inuentioni suæ auctorem, rationem statuerunt ac ordinem, vnáq; viam, quæ ad finem ducat, proposuerunt: ex aduerso oppositi Empiricis ipsis, qui fatentur nec inueniendi, nec docendi apud ipsos esse necessarium ordinem. Nam nec arte vlla, rationéve, experientiam niti, imò vnius fortunæ fauorem, ad ea quæ quærit inuenienda, requirit: quemadmodum à Galeno primo method. scriptum est. ca. 4. Ex quibus omnibus Galeni verbis non absque ratione colligi poterit methodum nihil aliud esse, quàm vniuersalé quandam viam rationabilem, ac ordinatam, ad inquirendum, seu inueniendum id quod quæritur. Insuper quòd medendi methodus, via quædam sit vniuersalis, ac ordinata, & rationabilis, ad omnium morborum curationis inuentionem, quæ quidem omnium particularium communis est facilè ostendi potest. Nam rationabilis non ab re esse dicitur, propterea quòd ab ipsius quæsitæ rei natura seu essentia, exordium sumit: etenim non ad diuidendum modo quidius quodam in loco, inquit Plato, ab ipsa quæsitæ rei essentia, nobis esse inchoandum, sed etiam in omni disquirenda re, eiusmodi semper principio vtendum. Et quid aliud est quæsitæ rei essentia, nisi vt eiusdem quæsitæ rei essentiæ ratio constituatur? id quod diximus principium esse methodi medendi, cum Galeno. Per hanc itaque differentiam (rationabilis inquam) dissentit hæc via, ab ea, qua vtuntur Empirici, quæ ex diuturna obseruatione conficitur, vt diximus nec satis est si rationabilem dixeris hanc methodum, nisi & ordinatam, ita vt in hac disquisitione, aliquid primum sit, aliquid secundum, & tertium, & ita de reliquis omnibus, nisi enim is seruetur ordo, non erit methodo inuenire, nam id præterquàm quòd cum ratione fiat, opus est, vt Galenus loquitur, primo method. quòd si etiam cum via quadam, & ordine. Id quod clara luce cófirmauit eodem loco his verbis. [Qui verò rationem inuentionis suæ auctorem statuunt, ac ordinem, vnamque viam, & cętera:] cuius ordinis tanquam primum auctorem fuisse iactat sese Galenus 9. meth. cap. 8. asserens nullum alium ante eum ea omnia, quæ hac via ab Hippocrate inuenta sunt, ordine diffiniuisse. Etenim tanquam primus inuentor idem Hippocrates debitum ordinem omnibus non dedit. Hanc eandem viam, seu methodum tanquam rationabilem, ac ordinatam, sub quibusdam paucissimis verbis figurauit idem Galenus citato primo libro methodi medendi, cap. 5. asserens, Quoniam omnis morbi curationem inuenire propositum est, necesse est morborum numerum priùs sciri.] Et quoniam fieri nequit vt aut differentias generis vllius, aut species inuenias, ipso quo diuiditur non planè explorato, oportet profectò nunc etiam quid morbus sit, narremus: quò sic diuisionem eius ritè adeamus. Si itaque hæc vniuersales medendi methodus, omniũ particularium communis existit, vnúmque est principium eius in omnibus curationibus, tum via, quę ab hoc principio ad finem vsque ducit, in omnibus particularibus similis est, vt liquet quarto method. cap. 4. & propterea, vt ipse inquit, quamuis in singulis morbis priuata quędã methodus sanãdi videtur, commune tamen in omnibus genus bonum est: ob id & hæc methodus, quam nos instituere paramus, via quędam erit vniuersalis, rationabilis, ac ordinata inueniendi curationem earundem febrium, quã quidem inuenire impossibile est, nisi dictarum febrium numerus prius sciatur.

Methodus medendi quid.

Omnia de quacunque re disputatio a definitione proficisci debet.

Loco cita.

Ordinis in methodo medendi primus auctor Galenus.

Quo inuentionis instrumento febrium auxilia inuestiganda sint. CAP. IIII.

Et qvoniam fieri nequit, vt hic numerus sciatur, siue differẽtias, siue species febrium appellaueris, si priùs ipsa febris, quæ diuidenda est, non exploretur, propterea quid febris sit primo declarare oportet, cum hoc sit à natura rei exordiri, vt diximus, quò sic demum diuisionem eius ritè aggrediamur, & deinceps omnium curationem inueniamus: quod quidem & nostrum propositum existit, ac finis huius nostræ methodi. Verùm animaduersione dignum est, quòd quãuis inuenire remedia pro omnium febrium curatione sit noster scopus, non tamen qualibet inuentione vtemur, nã cum duo sint in vniuersum cuiuslibet inuentionis instrumenta, nempe ratio, & experiẽtia, nullúmque præter hæc duo reperiatur inuentionis organum tertium, Galeno auctore, tertio, & quinto meth. fidémque item faciãt iis, quæ rectè inuẽta sunt apud omnes homines hæc eadem duo instrumenta, vt primo eiusdem method. liquet, neque etiam experientia inuenire omnia queat, neque sola ratio, sed partim experientia, partim ratione inueniri, non propterea mixtam, confusamque tradendam esse doctrinam cẽsemus, sed seorsum Empiricam, & seorsum rationalem. Nunc verò de ea, quæ ratione paritur inuentione, tractare statuimus, etenim Galenus illud primò cauendum esse censuit, ne simul de ambobus cùm methodo, quæ ratione nititur, tum experientia, quæ ratione non vtitur agamus. Atque vtinã, inquit, rationales omnes medici propositum ita premerent, nec experiẽtiam, & rationem miscerent, atq; in vnum confunderẽt, sed quam vtraque vim habeat, quantúmque ad propositum artis finem cõducat, seorsum tractarẽt, atque perpenderent. Nam licet eædem in eisdem affectibus medelæ. & ab his, qui rationem profitentur, & ab Empiricis medicis trahantur, de ratione tamen inueniendi, inter eos dissensio est, vt liquet libro de sectis, etenim methodo quippiam inuenire, ex aduerso opponitur ei, quod est fortuito, temereq; reperire, vt diximus ex Galeni auctoritate: & quemadmodum sensus Empiricos ad experientiam, ita ratio Methodicos ducit ad indicationem, vt Gale. inquit libro de subfig. empirica: simul atque rationales, nam in hoc cum methodicis conuenire videntur: vt patet libro de op. sect. Quantùm itaque sensus à ratione differt, tantùm altera ab altera inuentione distat. quòd verò à sensu ortum ducat inuentio per experientiam, liquet eodem Galeno, tum libro de subfig. empirica, tum lib. de optima sect. ex intuitu enim empirici, inueniunt, qui aut fortuitus, aut consultus existit: & si fortuitus, aut casu aut natura. Quocunque tandem modo empirici inueniant medicamenta, eorum inuentio semper est sine arte ratione: imò ex aduerso pugnant ei, quæ fit cum methodo, seu via quadam ratione, ac ordine. Meritò igitur Galenus experientiam appellabat ἄτεχνον καὶ ἄλογον. Erit itaque nostrũ propositum

Duo omnino inuentionis instrumenta. 3 meth. c. 2. & 5 meth. c. 0 1. meth. c. 3

Seorsum de iis, quæ ratione & experientia nituntur agendum.

cap. 1.

Sẽsus Empiricos, ratio Methodicos, & rationales regit

De sub. Emp. c. 9 De op. se. cap. 8.

quod primò intēdimus pro medendis febribus remedia inuenire,nō experientia,sed ratione. Verùm cùm id fieri non possit sine exercitatione compositionis, & diuisionis, vt diximus, duobúsque modis pro artium constitutione, in ea exercendum esse præcipiat Galenus, Platonis auctoritate, licet eadem sit via, contrarium tamen est iter vnius ad alterum,quo vtroque itinere ipsemet Galenus exercuit libro suo de medend.method. vt liquet potissimùm libro nono eiusdem. Nos verò eo præcipuè exercebimur itinere,quod à primo,maximéque generali, de quo inter omnes homines conuenit, procedere debet, ad ea quæ nullā aliam sectionem admittunt descendentes, mediis differentiis,vtpote quòd minùs sit laboriosum, minúsque difficile tyronibus artis medicæ: & quòd tanquam præcipuum perpetuò,ab eodem Platone, & Galeno præponatur, ac extollatur pro artibus cōstituendis. Atqui non parū nobis laboris affert hāc viam,hanc methodum, hoc itinere constituere, vt qui post Hippocratem, & Galenum, neminem eorum,quos viderim,etiam eorundē doctrinę æmulatores,qui hāc rem nedum cōscribere conatus sit, sed nec prorsus eius limina attigisse inspexerim. Quamuis nonnullis commentaria de medendis febribus compilauerint,id quod quidem non parum admirari oporter, cùm nullo alio rationalis medicus in curādis morbis ab empiricos differat, quàm hac rationabili methodo inuenire remedia. Etenim inuenta ferè semper eadem sunt. Verùm hic obseruatione dūtaxat,nullaque arte,via,ac ratione vtēs: ille verò quadam via,ratione ac ordine inuenit, vt priùs dictum est,remedia. Auget insuper non minùs difficultatem nobis, quoniam licet Hippocrates primus omnium hanc medēdi viam & methodum nobis apernisse videatur, vt inquit Galenus 9. de meth.medend.cap.8.ceu primus inuentor,tamē nec debitum ordinem omnibus dedit,nec cuiusque indicationis dignitatem ad vnguē finiuit: & quasdam in ipsis discretiones omisit,obscuréque plurima pro antiqua dicendi breuitate est interpretatus. Præterea de complicatis affectibus paucissima omnino præcepit,& vt breuiter dicam, ait idem Galenus [omnem ad medicationem viam, apperuisse mihi videtur,sed ita tamen, vt ea curam diligentiamque ad absolutionem desideret.] Cæterùm quid dicam de eodem Galeno, qui quanquam eodem loco fateatur nullum ante eum omnia ea ordine definiuisse quæ necessaria sunt ad curationem, quæ per methodum efficiatur,séque primum fuisse, qui omnibus ad methodum necessariis, debitum ordinē dedit, apud eundem tamen non reperi, vt vno eodémque loco dilucidè hanc methodum commentatus esset. Et quamuis commentarium vnum confecisset de methodo medendi, in multos libros diuisum, nihilominùs adeò sparsim, & quandoque obscurè in diuersis eiusdem commentarij libris, quæ in dicta methodo continentur, ac necessariò sunt perpendenda, conscripsit, vt ægrè ex eius dictis,hæc methodus excerpi possit. Quinimò ex iunioribus quidam hac ratione freti prauè eiusdem Galeni dicta intelligentes, vt qui diuersis in locis ferè diuersa de eadem resentire videatur, ausi sunt asserere sibi Galen. non constare. nec stata principia seruare, qui quantum à veritate aberrarint, quantumque toto hallucinati sint cœlo,in sequentibus conabimur ostendere. Nūc verò satis sit intelligere quàm perdifficile sit & laboriosum hoc,quod suscepimus nostrum opus perficere,cùm neque inter iuniores quispiam reperiatur, qui hanc methodum scribere tentasset, dico ab Hippocratis & Galeni mentem: neque etiam ab Hippocrate, & Galeno, qui soli vt mea fert opinio, hanc nobis scriptam reliquerunt, dilucidè, exactè, distinctéque omnia,quæ ad eam requiruntur,scripta reperiātur. Non itaque posteritas dedignetur ingentes nobis gratias agere, postquàm primus inter omnes ab Hippocrate, & Galeno eiusmodi artem peruiam effecerim,& glaciem hanc effregerim,potius quàm dicta nostra tanto labore conscripta calumniari, & nos leonino dente dilacerare. Et si qui sint,qui aggrediantur hoc opus post nos conscribere,sciant se non inuenisse,noua,sed fortè his,quæ nos breuiter conscripsimus,pluribus verbis aliqua addere. Nam facilè,vt inquiunt,est inuentis addere. Sed iam tēpus est,rursus ad propositum redeamus,ad tradendam inquam, omnium febrium medēdi methodū: cuius,vt sæpiùs dictum est, finis existit remedia pro eis curandis inuenire. At fieri nequit,vt ea inueniātur,nisi earundem numerus,species,seu differentiæ priùs sciantur,eas igitur priùs non ignorare necesse est. Verùm species atque differentias alicuius generis inuenire, ipso quòd diuiditur non planè explorato,impossibile est,vt liquet primo meth. quoniam principium diuisionis morborum est, vt ait Galenus libro secundo eiusdem,vt essentiæ, ratio rei diuidendæ constituatur. Quapropter oportet quid febris sit narremus,quò sic diuisionem eius ritè adeamus. Primùm autem de notione ipsa dicere conuenit,cùm sine hac propositæ rei substantiam inuenire non liceat: vt citato lib. primo meth. scriptum est,cap.5. Ipsa verò notio,quæ ab omnibus in confesso sit,sumenda erit, vt quæ aliàs principium iure non diceretur. Nam cùm duo sint definitionū prima genera,vt liquet 4. de differentiis pulss. c. 2. alterum quod planè rei notionem explicat,quam qui ponunt,nominis tantùm notitiam habent: alterum est,quod docet essentiam, virtus est sua cuique definitioni, illi quæ notionem explicat, vt omnibus sit testata,qui eadem vtūtur lingua, & ad rei essentiam non aspiret: huic quæ essentiam docet, vt ei quæ notionem subiicit, consentiat, non sit tamen cum ea,eadem.

Febrium curationē methodo nullus proscriptam est post Gale. & Hipp.

Hippo. febrium curandarum methodū in boauit duntaxat.

Gal. non vt lib methodum curandi febres tradidit, sed sparsim, & obscurè.

Gale. à recētioribus reprehensus.

Gratia auctori habēda difficile opus aggresso.

cap. 5.
cap. 6.

Ex febris definitione species eius omnes inuestigada.

Definitionum genera duo.

Quid febris significet, & quid calor sit.

CAPVT. V.

CONSVEVERVNT Græci omnes, Hippocrates præsertim, & Galenus, quam Latini febrem nominant, interim πυρετὸν interim πυρεξίαν, nuncupare. Primò quidem ἀπὸ τοῦ πυρέττω,verbo Græco, quod Latinè significat febricito, seu febre corripior: secundum autem est ἀπὸ τοῦ πῦρ, χωὶ ἕξις Latinè autē habit⁹,seu dispositio ignea. Atqui Hippocrates quandoque ardentissimam, seu vehementissimam febrem πῦρ nominare solitus est. vt liquet primo de morbis vulgaribus,quod Latinè ignem significat: quasi non aliam habeat naturam, prætetquam ignis substantiam,vt testatur Galenus primo de ratione victus in morbis acutis. Verùm licet vehementissima febris, eandem ferè naturam habeat,quam ignis,& propterea πῦρ dici possit, nō tamē re ipsa est ignis. Neque enim si verè ignis esset aliqua febris, animal viuere posset, si ea laboraret. Verùm ita appellatur, quoniam magis quàm

Ratio nominum febris, Græco & Latinè.

Commē. 3. tex. 19
Tex. 28.

cæteræ febres, ad ignis naturam accedit. Latini omnes vno vocabulo febrem nuncupant, à verbo, ferueo: est enim veluti feruor quidam, seu feruescẽtia quædam corporis, quod ab ea corripitur. A Galeno vero libr. de causis morborum capi. 2. scriptum est, quòd si totum extenditur corpus calor, tunc huiuscemodi affectus, febris nũcupatur, quę est veluti quædam totius corporis immoderata caliditas. Et octauo de method. medend. hæc verba protulit: [sanò vnusquispiam morborum est, quos intemperies creat, & febris, vtique cùm adeò immodicè auctus est calor, vt & hominem offendat, & actionem lædat, quando si neutrum adhuc efficiat, quantumuis sit homo nunc quàm ante calidior, nondum tamen febricitare eum monstrauimus.] Ex quibus Galeni verbis cuique facilè patere poterit error eorum qui frigidam quandoque esse febrem asseruerunt, nam eodem Galeno teste, sexto de morbis vulgaribus febrium essentia, non secundum Hippocratem modò, atque præclarissimos medicos, sed etiam secundum communem omnium hominum consensum præter naturam est caliditas, maximè quidem in totum animal effusa, sin minùs, ac omnino vel in pluribus partibus, vel in nobilissimis accensa. Si quis autem velit per abusionem, & ex accidenti, & impropriè aliquam appellare febrẽ frigidam, non reclamabimus: vtpote quòd à causa oriatur frigida, vel quia ex accidenti aliquo partes quædam corporis refrigerentur, intus reuocato calore, vel ab aliqua forti inflammatione, seu erysipelate, vel ob aliquam aliam caussam, vt fit in principiis accessionum. Neque enim opus est perpetuò vt febrilis caliditas sit per totum animal effusa, vt diximus Galen. auctoritate, sexto de morbis vulgaribus * Verùm non propterea censendum est, vt quidam iuniores medici sentiunt, quod * rigor, horrórve intermittentium febrium, tametsi accessionis est initium, febris tamen haudquaquam censeri potest, quod nondum sit calor incensus, nam pace tanti viri dixerim, iis verbis videtur bifariam hallucinatus esse. Primo quia dixit rigorem, horrorémve esse accessionis initium, quod quidem in Galen. doctrina non admittimus. Nam, vt ipse inquit, secundo de different. febr. vbicunque accenditur atque augetur caliditas, isthuc ab aliis partibus sanguinem solere confluere: quo verò tempore confluit, illas quidem refrigerari priuatas sanguine, est necessarium. Quòd verò patitur membrum, grauari ac distendi, ac sanguinem ipsum confluentem alterari, hoc quoq; duplici ex causa, & quia aliis, quæ iã putruerũt, superfluitatibus permiscetur, & quoniam intrusum diflari non potest: quò fit vt instar lignorum humidorum, quæ paucam super flammam vniuersim proiiciũtur, succẽdatur: atque hoc tempus accessionis principium nuncupatur: quibus in verbis manifestat Gal. extremas partes corporis in accessionum principiis refrigerari: quemadmodum etiam contingit rigere, aut horrere, propterea quod ab eisdem partibus sanguis confluere solet ad eas in quibus accẽditur, atque augetur caliditas: & propterea symptomata hæc, non sunt accessionum partes, neque initia, sed necessariò ad earundem accessionum principia consequuntur, tanquam symptomata quædam. Est etenim verè accessionis initium, accensio, siue auctio caliditatis præter naturam in aliqua parte. Secundò hallucinatus est, cum dixit, quòd tametsi accessionis est initium, febris tamen haudquaquam censeri potest, ꝙ nõdum sit calor accensus, falsum siquidem est fateri, quod rigor horrórve febrium intermittentium fiant, calore nõdum accẽso, cùm fieri nequaquam possit, nisi calor fuerit accẽsus in quapiam parte, vt ex eisdem Galen. verbis liquet. Est enim tunc accessionis initium, cùm calor accenditur, atque augetur in quapiam corporis parte, vt diximus: & propterea horror, & rigor, febris non censentur: quia nõ sunt accessionis principium, nec pars, & non quia febris non sic adhuc incensa, vt voluit hic vir. Nam licet febrilis caliditas non sit per vniuersum corpus effusa, satis est si in plurimis, vel in nobilioribus partibus sit accensa: vt ex Galeni auctoritate sexto de morbis vulgaribus, conclusimus: quanquam neque si ita contingat generari febrem aliqua parte determinata affecta, possit aliquod dictorum symptomatum fieri: præsertim vbi febris exquisita fuerit, erit etenim continua, quæ sui quidem ratione cùm exquisita fuerit, neque horrorem, neque rigorem habet, vt secundo de differen. febr. cap. 10. scriptum est, nisi exiguum quendam & paruum, præsertim si exquisita nõ sit, vt liquet primo de morb. vulgarib. & primo de arte curat. ad Glauc. cap. 5. At si verè intermittens febris fuerit, cùm ea haudquaquam fieri possit, eodem Gale. auctore, secundo de differ. febr. cap. 3. nisi & humor putrescat, & vehementiori motu moueatur per membra sententia, quo tempore, vt ipse inquit citato loco, & libr. de rigore, trem. palpit. cap. 7. partes ipsę refrigerantur, horrent, aut rigent, modo quo infrà demonstrabimus, quis asserere audebit eo tempore calorem non esse accensum, cùm putrescat oportet humor, quo tempore per membra sentiẽtia mouetur, & talia symptomata fiunt? Erit itaque perpetuò febris, feruor, seu calor quidam, ex omnium hominum consensu. Atqui cùm calor in Galeni doctrina, bifariam subintelligatur, tum secundo de temperament. cap. 2. tum li. aduersus Lycum, primo aphor. 14. & aliis plerisque locis: vno videlicet modo pro corpore calido, alio verò pro qualitate, cùm febrem asserimus calorem quendam esse, non de corpore calido intelligi volumus, sed qualitate, cùm ea sit dispositio quædam, seu habitus. Manifestauit illud idem Galenus commento citati, aphorism. 14. primi li. 1. cùm dicebat, [per abusionem quandam, quam in sermone vsurpamus, interim morbos magnos aut paruos, febrẽ magnam, aut paruam nominamus, cũ tamẽ in sola quantitate substantiæ eadem rectè tribuantur, non autẽ qualitatibus ac morbis ipsis.] & primo de different. febrium, cap. 1. proponens caloris differentias in cuius genere febris continetur, inter alias, ex eo quod magis & minùs sit consistere, de eisdem asserebat.] Sunt autem omnino euidentes quæ in eo quod maius aut minùs cõsistunt, quo in genere differentiæ, consueuerunt medici magnam ac paruam febrem nominare, non propriè quidem rei quali, nomen quanti accommodantes: hoc tamen facere assueti non in febribus tantum, sed in mille aliis rebus, quæ licet in qualitate consistant, magnæ tamen, ac paruæ dicuntur:] & lib. aduersus Lycum, qualitatem qualitate non effici maiorem, sed vehementiorem, dicebat: sicuti nec minorem, sed imbecilliorem. Verùm is vocabulorum vsus, tam in vniuersa vita, quã in artibus omnibus frequentissimè vsurpatur, qua in re quid refert aliorũ mẽtionẽ facere cũ manifestũ orationi nostrę testimoniũ à febr.

Notio rei, quæ febris dicitur. Cap. 2. Commẽ. 1. tex. 29. Febris frigida abusiuè. Loco citat.

** Rigor, horror, ac tremorum refrigeratio, nõ sunt febr. intermittentiũ principia, sed symptomata, quæ ad accessionum principium cõsequuntur, quod est accensio caloris præter naturam in aliqua parte: contra recentiorem quendam, cuius nomen modestiæ subticet. * Verba sunt eius, qui reprehenditur. cap. 11.*

Rigor, &c. non sunt febris, sed symptomata, vt dictum est. Et ideo nõ sunt febres, quia nõdũ accensus sit calor: imo fieri nõ possunt nisi accensus sit calor in quapiam parte. Commen. 1 tex. 29.

Febris in calore de qualitate intelligitur. Aduersus Lycum cap. 2.

ipsis sumere possimus? quis nunc maiores, nunc etiam minores factas esse dicentes quotidie audire omnes licet: & alium alio aliquando plus, vel minus febricitare, atque de eudẽ etiã heri, quàm hodie. Quibus in verbis luce clariùs ostendit febrem ipsam calorem esse pro qualitate, non autem pro substantia seu corpore calido sumptum. Qualitatem dico, nõ syncetam, summam, simplicem atque impermixtam, cùm eadem non nisi in elemẽtis reperiatur, vt liquet primo de simplicium medicamentorum facultatibus, & propterea caliditatem hoc pacto intellectam, non nisi in igne reperiri fatemur cum eodem Galeno: nil etenim in corporibus nostris syncerum, impermiatũ, seu simplex reperiri contingit: quare cùm dicimus febris est calor, de ea caloris qualitate intelligimus, quæ syncera non est, sed aliatum etiam qualitatum quodammodo particeps: & propterea quamuis vehementissima, aut ardentissima ea sit, nusquam tamen, vt priùs dictũ est, verè ignis appellari poterit, tametsi propiùs ad ignis naturam accedat. Cæterùm, si febris calor est, quæreret quispiam, num actu, vel potentia calor dicatur: bifariam etenim à Galeno secundo, & tertio de temperamentis, primo, & secundo de simplicium medicamẽtorum facultatibus, & aliis plerisque locis, calor ipse perpenditur, actu videlicet, & potestate. Cui responsum sit, quòd cùm esse in potentia illud sit, quod nondum tale est, sed propinquo est vt sit tale, ita vt facilè tale esse possit, vt liquet tertio de temperament. febris autem non sit eiusmodi, relinquitur febrem calorem non esse facultate, seu potestate, sed actu quò sit, vt tactu, nõ autem ratione, propriæ ac essentiales eius differẽtiæ iudicentur: quemadmodum ab Hippocrate, & Gal. sexto de morbis vulgarib. decretum est. Quòd enim actu calidum est, tactu iudico: si quod autem adhuc calidum non est, sed vt tale fiat est, idoneum (quod vtique potestate calidum appellamus) id ratione inuestigare conor, inquit Galenus, secundo de temperam.

Qualitas febrilis calor non simplex.

Febrilis calor actu est.

Cap 1. & c. 2. & c. 3

Commẽt. 1. tex. 28.

Loco citat.

Explicantur variæ febris definitiones: ac ostenditur in corporibus nostris duplex esse calidum.

CAPVT VI.

NON ab re itaque quotquor febris essentiam nobis manifestare tentatunt, omnes per calorem eam definiuerunt, quamuis non vna duntaxat ratione. Nos verò ne nimium sermonem nostrum protelemus, tres earum in medium afferemus, vtpote quæ inter se valde distare videntur. Quarum duæ, duorum Arabum principũ sunt, Auerrois inquam, & Auicennæ: tertia verò, medicorum principis Galen. quam explanare ac sectari conabimur: licet conciliare os inter sese viros hac in re nitemur. Inquit Auicennas, quòd febris est calor extraneus, accẽsus in corde, & procedẽs ab eo, mediantibus spiritu & sanguine, per arterias & venas in totum corpus: & addit, inflammantur in eo inflammatione, quæ nocet operationibus naturalibus, non sicut caliditas iræ & laboris, cùm non inflammatur, vel eùm non peruenit ad hoc vt sit accensa, & noceat operationibus. Auerroës tertio colliget, dicebat. Febris, est calor compositus ex calore naturali, & extraneo putredinali, misso à corde ad totum corpus, & lædit omnes actiones & passiones.] Galenus verò commento aphorismi 14. & 16. primi

Definitio febris ex Auic. Fe. 1. quart.

Auerroë. Cap. 3. Galeno. Tex. 16

libr. ait, quòd febris est conuersio natiuæ caliditatis ad igneam. Et primò de ratione victus, inquit, [febris vero ortus est conuersio natiui caloris ad igneum] & post multa eodem libro hæc verba, luquens de Hippoc. asserebat, [vtpote qui febrem ex natiuo calore exardescẽte suscitari existimet, atque contraria contrariorum esse remedia,] de aqua frigida verba faciens. Hanc Galeni definitionem, tanquam nostræ methodi principium, exponendum proponimus, qua exposita, eiusdem met Galeni dicta de eadem febre, quæ diuersis in locis, quasi discrepantia videntur, necnon & citatos auctores cõciliare nitemur. Quòd geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, apud eundem liquet, aphorismo 14. & 15. primi libri. Scriptum quoque reliquit Galenus sexto de morbis vulgaribus, cap. 6. quorum alterum ἐμφυτον θερμὸν, alterum verò θερμὸν ἐπικτητὸν nuncupat. At Latini primum innatum, seu ingenitum, alterũ sanè acquisititiũ vocant. libro autem de tremore, rigore, & palpitat. non modò innatum appellabat Galenus calidum, sed etiam primum, & generis principium, & quòd natura, atque anima, nihil præter ipsum est dicebat Hippocratis auctoritate, quemadmodum & acquisititium calidum etiam, animalis generationi, secundum nominabat. Quòd item acquisititium calidum, eodem sexto de morbis vulgarib. interdum non naturalem, nonnũquam & à natura alienum, vocari asseruit. Confirmauit idem tertio de causis pulsuum, his verbis: [Neque enim ille absolutè dixit (loquens de Hippocrate) quæ augentur, plurimum habent calidi, sed innati addidit, vt qui alterum sciret calidum acquisititium esse, quod plurimum iuuenibus suppeditat, nam temperatus est natiuus calor: acquisititius autẽ intẽperatus, & quasi igneus.] & subdit, [sic etiam ventres, inquit hyeme & verè calidissimi natura sunt, imò ne ij quidẽ calidissimi absolutè, sed calore natiuo: æstate paucissimum hunc habent, abundant verò aduentitio calore, squallido: vnde marcescit potius, quàm nutritur corpus. Prætetea functiones tantùm abest vt meliores reddat, vt illæ ne æquent quidem illas, quæ in moderato obeũtur. Hęc si si retinuerint (inquit ipse Gal.) lectores, nihil me nec in hac oratione, nec in reliquis dissidere ab Hippocrate vllus arbitrabitur,] & commento citati aphorisֿ. 14. primi libri, sic scriptũ reliquit. [Cùm igitur magis terrestre efficiatur animalis corpus, (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet valde vehementer calidum existat, & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet. alioquin febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum: cui non modò plus, sed ne prioti quidem habent æqualem, bene enim temperata est caloris innati substantia: ignea autẽ aduentitij. Quin etiã fumosi quidem, fuliginosi, aridi, & acres, per totum corpus nostrum effluxus, calorem acquisititium consequuntur: halituosi verò suaues, ac temperati, natiuum.] Et libr. de difficultate respirationis, cap. 12. asserebat, [duplicem semper intelligere iuxta genus caloremoportet, alterum genuinum, & corpori innatum, alterum verò acquisititium, ac spurium.] His igitur in locis, necnon & aliis plerisque, quos breuitati indulgens, consultò prætermitto, sole clariùs appatet, iuxta Hippocratis, & Galeni doctrinam, duplex reperiri in nostris corporibus calidum.

Calidum duplex, innatum, & acquisititium.

Commẽt. 4. tex. 25.

Tex. 6.

Impugnatur Platonis opinio de calido innato.

CAPVT. VII.

SED vt quiuis ritè percipere possit, qua ratione hi duo calores inter sese dissideant, ac quo modo febris conuersio sit natiuæ caliditatis ad igneã, intelligere priùs oportet quid per calidum innatum, quidve per aquisititium apud Hippocratem & Galenum subintelligendum sit. Sed quoniam nedum Plato, verùm & Aristoteles secus de innato calido quàm ij sentire videntur, eorum sententiam in medium afferre putaui, quò faciliùs veritas cum eodem Hippocrate, & Galeno inuestigetur. Ait Plato in Timæo, omne animal in sanguine & venis, calorem, quasi ignis quendam, fontem habere: & eodem libro, quod igitur ex ignis excessu præcipue ægrotat corpus, dicebat, ita vt quod innatum calorem, omniumque naturalium operũ auctorem, Hippocrates nuncupat, Plato ignem appellare videtur. Aristoteles secundo de generatione animal ca. 3. dicebat. [Inest enim in semine omniũ quod facit vt fœcunda sint semina, videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus, qui in semine spumosoque corpore continetur, & natura, quæ in eo spiritu est, proportione respódens elemento stellarum, quamobrem ignis nullum animal generat.] Et paulò post subdidit, [Cæterùm, calorem in animalibus contentum, nec ignem esse, nèque ab igne originem ducere, apertum ex his est.] Quibus in verbis, videtur Aristoteles aduersus Platonem concludere nullo pacto calidum in animalibus contentum, ignem esse, nec ab igne originem ducere: appellauitque primo calorem, deinde spiritum, & tertio naturam, quasi cum Hip. coincidens, qui nullam fecit inter innatum calorem, insitum spiritum, & naturam, differentiam: quamuis vt mea fert opinio, de ortu huius calidi innati, inter se dissentire videantur. Verùm id inuestigare, non est præsentis negotij, sed satis sit monstrasse Aristotelis sententiam de calido innato, ex diametro pugnare cum ea quæ Platonis est. Quam etiam Platonis opinionem Galenus confutare videtur 8. de Placitis Hippocrat. & Plat. cùm comparans eiusdem Platonis opinionem cum ea quæ Hippo. est, dicebat. [Melius tamen erat non ignis, sed insiti caloris fontem dicere in corporibus nostris esse, vt Hippoc. vbique appellauit. Nam si ab igne ciborum concoctio, digestio, sanguificatio & nutritio fieret, melius & citius etiã in febrientibus omnia hæc cõspicerentur absolui: sed insitus calor, temperatus cùm sit, substãtia quidẽ, in sanguine & pituita subsistit maximè, qualitate est congruè ex caliditate, & frigiditate contemperatus. Hanc eandem Platonis sententiam, idem Galenus impugnare videtur comméto citati aphoris. 14. primi libri inquiẽs. [Cùm igitur magis terrestre efficiatur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet vehementer valde calidum existat & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet, alioquin diceremus febricitantes plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus, sed ne priori quidam habent æquale.] Non est igitur ignis calor innatus, vt Plato sentire videtur, ad Hippocratet, Aristotelis, & Galeni sententiam. An verò Platonis verba quispiam ad bonum sensum reducere valeat, iterum hic consultò prætermittimus.

Aristot. sententia de calido innato. Plat. sententia aduersa.

cap. 7.

Quid sit innatum calidum apud Hip. & Gal.

CAP. VIII.

QVO innati calidi natura, atque essentia inuestigetur, altius exordienda est nostra oratio, cum Hippocrate primo de natu. huma. cap. 1. ac Galeno, tum eodem loco, tum etiam primo de temperamentis, cap. 1. primo de natur. facu. ca. 1. primo de sanit. tuen. cap. 2. & aliis plerisque locis, quod videlicet quatuor sint, nedum nostræ generationis, sed omnium, que ortui interituique subdita sunt, primordia. principia, seu elementa ponentes: quæ Hippoc. ab efficacissima eorum qualitate nominauit calidum frigidum, humidum, & siccum: at si mauis ab essentia sumptis nominibus, magis quàm à qualitate nominasse, aquam, terram, ignem, & aërem appellabis. Qua de re rectè idem Hippocr. non hominis tantùm, sed aliorum omnium naturam, ex calido, humido, frigido & sicco constare, primo de natura humana inquit: quamuis nisi calidum frigido, & siccum humido, modo, & æqualitate respondeat, sed alteri alterum longè præstabit, & valẽtius infirmiori nihil generabitur, vt ipse refert. Verùm licet cùm animãtium, tum cæterarũ omnium rerũ, quæ ortui, ac interitui subiacent, natura, ex his cõstet, eodem Hippoc. citato libro de natura humana auctore, tamen cùm ipsemet demonstrasset hæc esse omnium entium communia elementa: calidum, scilicet frigidum, humidum, & siccum, rursus ad alterum transit elementorum genus, quod neque primum, neque commune existit, sed proprium animalium sanguine prædictorum. Nam sanguis, pituita, flaua, & atra bilis, elementa sunt omnium animalium sanguineorum generationis, & non hominis tantum. Etenim ex sanguine, pituita, & gemina bile, & primam oriri nostram generationem vult Hipp. & nostræ vita totum cursum ex his suppeditare. Denique hæc, vniuersam hominis naturam esse, Gale. teste secundo de elementis, cap. 1. & primo de natura humana, cap. 1. Ait nanque Hipp. citato loco. [Corpus autem humanum, cõtinet sãguinem, pituitam, & bilem geminam, flauam, & atrã, & hæc illi sunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, valétque.] valet quidem præcipue, cùm ea inter se virtutem, & copiam mediocriter habeant temperatas, & potissimùm si permixta sint: contrà laborat, cùm eorum quicquam fuerit minùs, ampliúsve, aut in corpore secretum fuerit, neque cum omnibus confusum. Quocirca non ab re Galenus, octauo de Hippocratis, & Platonis decretis, cap. 5. accuratiùs, dicebat, de ipsis elementis, medicóque etiam vtiliùs scripsisse Hippocratem constare, quàm Platonem: quippe qui cum ex quatuor elementis corpus nostrum dicat extitisse, ab effectricibus qualitatibus omnino ea appellat, siccum, hũmidum, calidum, frigidum. Neque tamen de morbis secundum eandem rationem sermonem facit: potestate si quidem in corporibus, non actu, insunt: actu verò insunt, quæ ex ipsis per media alimenta gignuntur, sanguis, pituita, flaua, & atra bilis. Quapropter melius est, vt ipse inquit, vt de humoribus dicamus, quod de elementis Plato scripsit. Hæc etenim continenter, & proximè corporis membra producunt, sanguis scilicet, pituita, & geminæ biles: & propterea valet corpus, cùm moderata maximè hæc inter se, tum facultate tum multitudine, & mixta optimè fuerint: dolet verò cum aliquid

Principia 4. omnium quæ oriũtur, & intereunt.

Loco cita.

Principia 4. propria animaliũ sanguine prædictorum.

ex his plus vel minùs separatú in corpore, nec bene cum omnibus confusum extiterit, vt priùs dictú est ex eiusdem Hippocratis auctoritate citato libro primo de natura humanâ. Hæc insuper propria animalium sanguineorum elementa, primis illis communissimis correspondent: vt inquit Galenus citato libro 8. de Hippocratis, & Platonis decretis. Igni enim flaua: terræ atra bilis, pituita aquæ correspôdet: atque ideirco calida & sicca flaua bilis facultate sicut ignis, atra frigida & sicca, perinde ac terra, pituita non secus atque aqua frigida & humida euasit, æquabilis autem ex omnibus quatuor elemétis temperatura, exquisitum sanguiné creat. Appello autem exquisitum sanguinem, eum qui vtriusque bilis ac pituitæ particeps est, cùm syncerum, omninóque aliorum humorum expertem, in animalium corporibus, reperire non liceat, Galeni auctoritate, libro de multitudine. capit. 10. Solùm autem aërem elementum, vt idem Galenus refert, in animalium corporibus, iuxta naturam suá, tum in respirationibus, tum in pulsibus, cernimus persistisse: quinetiam in palpitatoriis affectionibus, inflationibus, tumoribus, atque iis quos flatus dicere cósueuimus. Hæc item sanguine prædictorum animalium propria elementa, non adeò propria eorú sunt, quin alia quædam proximiora non reperiátur, quæ generationis nostræ primordia sunt. Nam quemadmodum ex primis illis quatuor communissimis elementis non immediatè corpora constituúntur, sed multis interuenientibus mutationibus, vt liquet eodem 8 de Hippocratis, & Platonis decretis, cap 5. siquidem ex ipsis, plâtarum ortus, & fructuum, & seminum extitit: quæ omnia postea, suibus, capris, bubus, aliisqoe animalibus. quę vel herbis, vel arborum fructibus, vel ramis, vel radicibus vescuntur, alimentum præstant. Demum hominibus hæc ipsa animalia nutrimento sunt. Ex quibus quidé cibis sanguis in ipsis gignitur, & pituita, & geminæ biles: sed sanguis plurimus, vnde solus ex omnibus in venis apparet, alia pauciora creantur Atque hic sanguis est nostrę generationis quasi materia, qui ex quatuor quidem humoribus constat: a dominio tamen ita appellatur, vt idem Galenus refert. Ita quoque asserere licebit de eisdem prius quatuor elementis, sanguine inquá, vtraque bile, & pituita, etenim non immediate ex eis nostra construuntur corpora, sed medio sanguine menstruo, ac semine: quapropter citato loco Galenus dicebat. [Prima igitur nostra generatio est sanguis, qui ex aliméto intra corpus sumpto efficitur, est item semen. Sanguinem voco qui ex dominio tale nomen sortitus est, quíque in venis continetur. Et primo de sanitate tuenda, inquit, [sanguis seménque genitale, generationis nostræ primordia sunt: ille seu materia quædam apta, concinnaque & opifici ad quiduis sequax, hoc opificis rationem obtinens.] Idem confirmauit secundo de naturalibus facultatibus cap. 3. cum dicebat. [semé principiú animalis est efficiens, materiale nanque menstruos est sanguis.] Et proinde dicebat semen, Phidiæ ad portionem respondere, sanguinem verò ceræ rationem habere: quamuis neque semen facultas tantùm sit sed materia etiam quædam: neque menstruum materia solummodo, sed etiam facultas, vt ipsemet Galenus inquit, libro secundo de semine, cap. 2 Constat autem horum vtrúnque ex eisdem genere elementis, humido, sicco, calido, &

Loco citat.
Humor communib. elem. resp. ind. ...
Loco citat.
Sãguis syncerus non reperitur.
Humores proprij corporum nostrorum media ... Principia proxima nostrorum corporum cap 1.
Semé principiú efficiens sanguis menstruum materiale.

frigido, dissident verè inter seipsa temperamenti mensura. Siquidem in semine plus est igneæ substantiæ atque aereæ. in sanguine, aqueæ, ac terreæ quanquam in pa pollcat in hoc quoque, & calidum frigido, & humidum sicco coque fit, vt non siccus sicut ossa, puluve, sed humidus mettiodicatur. At semen sanguine siccius quidem est, cæterùm ipsum quoque humidum, fluxiléque est: atque ita nobis vtrinque ex humida substantia genituræ origo proficiscitur: vt patet eodem primo de sanita. tuenda. Nec propterea sibiipsi pugnat Galenus qui commen. aphor. 14. primi lib. cap. 2. dicebat, quòd semen paucam omnino terrenam substantiam participat, plurimum autem aëris, calidi humidique in se cótinet. Nam facta relatione substantia aereæ, ad igneam, plus satis aëreæ, quàm igneæ participare videtur, licet vtriusque particeps sit, si verò ad sanguinem menstruum semen comparetur, nullú in dubium venit, quòd plus igneæ substantiæ participabit, quàm ipse sanguis menstruus, in quo aquea, terrenaque abundat, etsi in hoc quoque calidum frigido & humidum sicco præpolleat, vt dictum est. Constat itaque dictorú vtrunque ex primis illis quatuor cómunissimis elementis. Nec minùs & propria illa sanguine prędictorú animaliú in se continent: quamuis alterum altero magis & intius quorundam quàm aliorum, particeps esse videatur: vt ex his quæ diximus, liquet. Cæterùm quamuis nobis vtrinque, ex humida substantia, genituræ origo proficiscatur, hanc tamen humidam seruari non erat possibile, si modo ex ea nerui, arteriæ, venæ, ossa, cartilagines, membranulæ, & alia id genus fieri deberent. Qua de re statim in generationis nostræ initio, conuictum copiosius oportuit fuisse elementum id quod siccandi vim haberet, est verò id natura quidem maxime ignis, Quinetiam & terra, etenim ea quoque sicca est. Verùm huius elementi plus immisceri principiis nostræ generationis non erat, si modo ea humida esse debebât, vt sæpius dictum est. Ea propter igni quominus plus sit admixtum, nec obstat quicquam, & sanè admixtum est, tantò planè plus in vtroque principio, sanguine inquam & semine, quátum nec iam torreat, vrátve, & tamen abundè siccet. Tanta itaque ignis portio dictis principiis admixta est. Etenim tantus calor adhibitus, agilitatem præstare ad motiones sat erat. Ab hoc calore primum cogitur, paulúmque concrescit quod in vtero conceptum est, mox siccius redditum, veluti lineamenta quędá & rudimenta cuiusque membri obtinet · vlterius verò etiam siccescens non lineamenta, rudimentave modò, sed etiam exactam vniuscuiusque speciem, siue figuram ostendit: & cum in lucem editum est, & magnitudine proficit, & tum siccius tum valentius semper efficitur, donec ad summum incrementum sit perueniam: tunc verò incrementum omne sistitur: at in eo quod sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescentibus non solùm cuiusque officium minùs probè administratur, sed etiam corpus ipsum maciléntius, graciliúsque quàm ante redditur. Concludamus itaque corpora nostra tum ex primis illis communissimis quatuor elementis, fuisse genita · tum etiá ex propriis sanguine præditis animâlibus, quæ demú in sanguine & semine continéátur: tanquá proximioribus generationis nostræ primordiis, humidis vtrique existentibus quia ex humido nostra est

Principia nostrorum corporum proxima, & alia remo diata, ex primis 4. communibus constât seminis sanguinis menstrui têperatura.
Sanguine, sub.
Conciliatio duorú locorum Galen.
Elementú ignis in generatione nostra præpollet.

generatio, vt patet commento aphoriſ. 14. 1. libr. Et ex humida ſubſtantia, nobis genituræ origo proficiſcitur, vt liquet citato libro 1. de ſanitate tuenda, capit. 2. Ex quibus connatum, ſiue innatum, eorum quæ in nobis ſunt, primum corpus eſt, quod ab efficaciſſima, quę in eo eſt qualitate innatum calidú appellatum fuit, vt liquet libro ad uerſus Lycum, Græcè vt dicimus ἔμφυτον θερμὸν, conſueuit etiam Hippocrat. ἀρχέγονον vocare, quaſi primogenitum dixeris: pro eo quod primitus generandis adſit. & ex quo primam ſortiũtur generationem: idq́ue nó ab re. Nam Gal. teſte citato com. apho. 14. primi libri, ſubſtantia innati caloris, aërea eſt, & aquea: & paulò poſt dicebat [humida ſiquidem eſt, maximè innati caloris affinis, quia ex humido noſtra eſt generatio.] Hoc igitur eſt id, quod calidum innatum appellamus: illud videlicet corpus, ex iã dictis primordiis primogenitum, illa prima ſubſtãtia calida, ille primus inſitus ſpiritus, illa prima natura atque anima, immò natura & anima, nihil præter ipſum eſt, ex Hippoc. & Galen. ſententia: & non immeritò primum dicitur, cùm primogenitum ſit, & ex eo cuncta alia primam ſortiantur generationem. Hinc Galenus commento aphori. decimiquinti primi libri dicebat [Neque enim aliud quicquam animal ab initio afformauit, ſicut neque ruſus adauxit aut vſque ad mortem enutriuit, præterquàm iſte calor innatus de quo nunc habetur ſermo. Hic enim eſt omnium operum naturalium cauſa.] Et paulò poſt. [Neque enim aliud quicquam eſt natura animaliũ, aſſerebat, præter hoc calidum innatum ſecundum Hippocratis opinionem.] Cuius ſubſtantia relatione facta à prima communiſſima elementa, aërea erit, & aquea: vt patet commento citati aphoriſ. 14. primi libri, ſi verò ad propria ſanguine prædictorũ animalium elementa conferas, eius ſubſtantia, in ſanguine & pituita ſubſiſtit maximè: qualitate autem eſt congruè ex caliditate & frigiditate contéperatum, vt octauo de Hippocratis & Platonis decretis ſcriptũ eſt. At ſi ad proximiora principia collatio fiat, nihil aliud eſt, quàm ſanguis & ſemen. Quinimò libro aduerſus Lycum, aſſerebat Galen. ego certè nil noui, præter hæc, tertium. Eſt inſuper ex calido, frigidóque commixtum, maximúque vſum præbet frigiditas adiuncta, quia ſurſum, & ſorſum peteret, & diſpergeretur, vt libro de tremore, rigore & hor ſimul cum Hippocr. a Galeno decretum eſt. Non ab re itaque infantes recenter nati, ac pueri, & vt ſummatim dicam, qui creſcunt, plurimũ habent calidi innati, inquit Hippo. Quoniam ſubſtãtiam aquoſam & aëream, quæ propria eſt ipſius calidi innati plurimam participant, vt citato apho. 14. primi libri, ab Hippocr. & Galen. patet. Sanguis quoque & pituita, in eis magnopere redundant: eorúmque vniuerſa ſubſtantia ferè nihil aliud eſt, quàm ſanguis & ſemen, vt liquet libr. aduerſus Lycum, prima enim eorum conſtitutio ex ſemine & ſanguine eſt, quæ humidæ & calidæ res ſunt, vt ait idem Galen. 2. de temp. Intelligimus autem plurimam eſſe in his corporibus ſubſtantiam calidi innati, facta vt citato libr. aduerſum Lycum ſcriptum eſt, cum non innatis corporibus, comparatione. Eorum enim inter ſe inſpicere proportionem debemus, non autem abſolutè magnitudinem metiendam eſſe, ſi qua verò de calido innato hîc deſiderantur, noſtro libro de alteratione, &c. ſtudioſi petant.

Substantia calidi innati. — *cap 6.* — *cap 2.*

Quid ſit calidum acquiſititium.

CAPVT. IX.

SED iam tempus eſt, vt ad alterius calidi, quod acquiſititium appellamus, inueſtigandum naturam accedamus, quod etiam quandoque animalis generationi ſecundum, interim ſpuriũ appellare conſueuit Galen. Et quemadmodum nomine ab innato diſtat, ſic etiam & ſubſtantia qualitatéque, ac operatione, ab eodem diſſentire demóſtrauimus. Acquiſititium inquam dictum, quoniam téporis progreſſu: ac ætatis mutatione, acquiritur: ex Gale. ſententia, ſexcéties citato commen. apho. 14 primi libri, cum dicebat. [Cùm igitur magis terreſtrę efficitur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur cùm augetur) tunc licet valde vehementer calidum exiſtat, & igneum, ſubſtantiam tamen innati caloris pauciſſimam habet.] Et cùm dixit ſubſtantiam innati caloris pauciſſimam habet, liquidò oſtendit huius acquiſititij calidi ſubſtantiã, diuerſam eſſe ab ea, quæ innati caloris exiſtit: quò fit vt quemadmodum innati caloris ſubſtantia eſt aërea & aquea, vt priùs diximus, ita ea quæ acquiſititij eſt, terrea & ignea exiſtat, manifeſtauit illud idé Gal. aſſerens, Bene enim téperata eſt caloris innati ſubſtantia, ignea autem aduentitij: & poſt pauca, [puerorum verò corpus: inquit, tale exiſtit, plus humidæ, & aereæ ſubſtantiæ obtinens, nó ſicuti iuuenum, & declinantium ac ſenum, ſiccæ atque terreſtris,] Et eodem commen. [cùm quatuor ſint elementa, ex quibus omnia corpora ſunt temperata, inquit, puerile quidem corpus, multùm in ſeipſo continet aëreæ atque aquoſæ ſubſtantiæ, nimirum terreſtris: contra verò, eorum qui in ætatis vigore conſiſtunt à terreſtri ſiccitate obtinetur, deficit autem aquoſa, atque aërea ſubſtantia:]Si quis verò memoriæ mandauerit, ea quę nuper diximus, de noſtræ generationis principijs, facilè hanc Galen. ſententiam percipere poterit. Diximus etenim, quòd licet ex humida ſubſtantia origo genituræ in nobis proficiſcatur: quia eadem humida ſemari haudquaquã poterat, ni propter ſtatim in generationis initio, quod ſiccandi vim haberet elemẽtum ſuit coniectum: ignis inquam magis, quàm terra. licet & ea quoque commixta ſit: vt liquet 1. de ſanit tuend. c. 2 Hoc igneo elemento, ac calore, primam cogitur, paulúmque concreſcit, quod in vtero conceptum eſt: mox ſiccius redditur, nó modò in vtero, verùm etiam & in lucem edito: quò fit, vt quemadmodũ primo exiguam habebat admixtam terrenam ſubſtantiam ipſa genitura ſeu fœtus, tractu temporis, ac ætatis mutatione, non exiguam acquirat terrenã ſubſtantiam atque propterea & igneam amittatque aquoſam & aëream. Quinimò quantùm de hac deperditur, tantùm de terrea & ignea acquiritur: hinc acquiſititium calidum dicitur, præpollet etenim terrea & ignea ſubſtantia in eo. Non ab re igitur idem acquiſititium calidum diximus cum Galeno eſſentiam in ſicca, ac terrena ſubſtantia habere. quò fit vt etiam aucta illa ſicca & terrea ſubſtantia, augeatur & ignea. Differt itaque hoc calidũ, ab innato ſubſtãtia. Quoniã in innato plurima eſt aërea, & aquea, minima terrea, atque ignea, in acquiſititio contrà, minimùm eſt aëreæ atque aqueæ ſubſtãtiæ, multùm verò terreæ, atque igneæ. Animalis quoque generationi ſecundum appellatur, relatione ad

Calidum acquiſititium cur dicatur. — *Calidi acquiſititii ſubſtantia a calido innati ſubſtantia diuerſa.*

ptinium, quod πρωτόγονον diximus etiam appellari ab Hippocrate & Galeno, quasi primogenitũ: cuius etiam comparatione libro primo de diffic. resp. idem Galenus νόθον, id est, spurium, vocauit: ipsum verò innatũ, genuinũ. Sed non ab re cuipiam hæsitãdi occasio dabirur: nam qui fiet vt hoc calidum acquisititiũ, spuriũ, ac animalis generationi secundum nũcupetur, si illud igneum est, quod statim in generationis initio nostræ genituræ fuit coniectũ?

Obiectio.

Respondebimus, quòd licet primordiis nostræ generationis, humidis si quidem vtrisque existẽtibus, ob aqueæ & aëteæ substantiæ redundantiam, exiguus quidam ignis fuerit admixtus, quemadmodum etiam exigua admodũ sicca, & terrea substantia, quia tamen eadem ignis portio, quæ quidem, vt diximus, exigua existit, quemadmodum etiam, & terrena, admodũ ab aërea & aquea superantur, ac vincuntur: ob id tum eorundem elementorum siccitas, tũ etiam ipsius ignis caliditas, veluti euictæ & suppeditatæ ab aërea, & aquosa substantia, quæ multa est, ferè percipi haudquaquam possunt, cùm primùm genituræ origo proficiscitur, ac etiã in lucem editur fœtus. In dies autẽ magis, ac magis cùm siccior reddatur, quod in vtero conceptum est, etiámque in lucem editũ animal, magis quoque & terrea & ignea siccitas, ac caliditas, manifestatur, ac sentitur. Nimirum itaque cum talis sit aduẽtitij seu acquisititij calidi substantia, ideo acquisititiũ etiam appellatur calidum, eius nanque actio in temporis progressu manifestatur: vt ex dictis liquet: quoniã & eius substantia, quæ priùs valdè exigua erat, aogetur, ac maior redditur.

Dilutio obiectionis.

Sed adhuc instabis & fortiùs, si quæ augentur corpora, æqualem habẽt substantiam calidam, atque igneam, com iis qui in ętatis vigore consistunt, ac propterea æqualiter calida corpora eorum esse, vt inquit Galen. comment. citati aphorism. 14. 1. libri, falsum erit asserere, hoc calidum aduentitium, seu acquisititium dici, cum ętatis mutatione, ac temporis progressu, maius nõ reddatur, neque augeatur.

Alia obiectio.

Huic dubitationi sic satisfacere poteris, quòd quamuis æqualis fuerit substantia calida atque ignea, pueris, & iuuenibus, in cæteris paritate seruata, tamen in pueris, vt diximus, hęc substantia ignea, ferè euicta, & veloti suffocata permanet à maiori copia aëreæ, atque aqueæ substantiæ, quæ propria existit ipsius innati calidi, terrea autẽ minima existit: in iuuenibus cõtrà, nam euicta iam fere, atqoe superata est substantia calidi innati, ab hac terrea, & ignea, ætatis ratione, quæ quidem substãtiam magnopere familiaris est ipsius ignei & acquisititij calidi, veluti enim remperata est caloris innati substantia, ita ignea aduentitij, inquit Gale. Nam corpus quotidie magis rerrestre, ac vehementer calidum, & igneum redditur. Quapropter hi qui in ætatis vigote consistunt, paucissimã habenr innati caloris substantiam, molram verò aduenritij: quoniam eorum corpus à terrestri siccitate obtinetur, deficit autem aquosa atque aërea substantia. Hæc etenim qootidie deficit atque deperditur. illa verò indies semper acquiritur, ac superabũdat: qua denique ratione meritò acquisititiũ appellatur calidum, & animalis generationi secoodum, ac spurium, vt diximus: alterum verò innatum, seu cõnatum, primum, seu primogenitum, ac genuinum: quocirca oedum oomine, sed re ipsa, ac substantia, ab eodem inoato dissentire videtnr. Insuper eriam & qualitate, cum satis arida, acris, atque ignea sit eius qualitas: halituosa verò, suauis, mitis, ac tẽperata, ipsius innati calidi, quod quidem qualitate est congruè ex qualiditate & frigiditate contemperatum, vt octauo de Hipp. & Platonis decretis a Gal. scriptum est. cap. 2.

Obiectionis dilutio.

Tu verò hæc poteris tactu discernere, oanque fumosi, fuligiousi, aridi, & acres, per totum corpus nostrũ effluxus, calorem acquisititium cõsequũtur. Suaues halituosi, humidi, vaporosi, atque tẽperati, natiuum. Neque hoc mirum videri debet: oportet enim, inquir Galenus, similem esse defluxum subiectæ substantiæ, vt quando humida & aërea substantia existit, tum quod ab ea defluit, vaporosum est, atque suaue: cùm verò terrestris atque arida, tunc etiam quod effluit fuliginosum est, ac acre: quod etiam in exterioribus euenit. Nam quæ ex aqua dulci & calida euaporant, bona sunt, & vaporosa, sed quæ ex aliqoo corpore solido exusto, fumea sunt & acria.

Qualitate, qua tactu dignoscitur, differt qualis acquisit. ab innato.

Nec minùs & operatio eorum diuersa existit, cùm calidũ innatũ omnium operum naturalium caosa sit, neque aliud præter ipsum quicquam, animal ab ioitio afformauit: sicur neque rursus adauxit, & vsque ad mortẽ enutriuit, vt superius cum Galeoo annotauimus. Neque aliud quicquam est natura animalium pręter hoc calidũ, secondum Hippocr. opioionem: quod confirmabat Galenus secundo de naturalibus facultatib. cap. 2. sub his verbis [quippe natura illa, quę particolas effingit, & sensim adauget, omnino per eas totas est extensa, vtque rotas eas per totas non tantùm extrinsecus effingat, outriat, atque adaugeat:] ipsius verò acquisititij calidi, igneique munus tale nõ est, nam si ab igne ciborum concoctio, digestio, sanguificatio, & nntritio fieret, meliùs, vt inquit Galenns. & citiùs etiam in febrientibus, omnia hæc cõspicerentur absolui.

Operatione differt calidũ acquisit. ab innato.

Est eteoim, vt dicemus, in hoc genete acquisititij caloris, & febris ipsa: vt ex 6. de morbis vulgaribus ab eodem Galeno liqnet.

Comm. 1. tex 29.

Quinimò eios operatio, contraria est operationi calidi innati, cùm hoc minuat, destruat, corrumpátque, illud verò perficiat, former, atque adaugeat: digerit etiam appouit, vnit, & assimilat, vt ex libro de marasmo patet. A principio nanque ortus, ad finem vsque, vllo nõ tẽpore, siccius corpus reddere, ignea caliditas desinit: quoad vltra siccatum, oon macilentius modo, sed etiam rugnsum efficiatur. quæ affectio, seoium appellatur, & deinceps omnino genitum corpus corrumpatur, atque intereat: quam etiam sententiam, scriptam reliquir Aristoteles secundo de anima, cùm dicebar, ignis natoram, simplicirer nullo modo causam esse alimeoti, & aogmenti, vt quibusdam visum est: sed quodammodo concausam, præcipua etenim causa eorum anima existit tanquam forma in his operationibus existẽs. Pari ratione dicimus nos calidũ innatum, naturam, seu animam, quæ in Hippocr. & Gal. doctrina confundunror, vt sæpiùs diximus, omnium operum naturalium causam esse: & non acquisititiũ calidum seu igneum: non negantes, ignem, cùm & ipse quoqoe constitotionem innati calidi ingrediatur, licet admodum exiguum esse veluti cõcausam quãdam: quamois eius munus proprium sit toto vitæ curriculo corpora sicciora reddere, quod vna est omni genito corpori corruptelæ, interitosque connata necessitas. vt inqoit Galenus, primo de sanit. tuen. c. 2. Altera verò est, vt ipse refert, quæ etiam in animalibus præcipuè cernitur, totius substantiæ fluor, quem insitus calor excitat. At si quispiam dixerit, &

Obiectio.

huue

hunc quoque calorem exsiccare, corrumpere, & interimere, Hippocr. auctoritate fretus, qui, vnde gignimur calorem, corpora corrumpere, & nos interimere asserit, cum Galeno libr. de marasmo. cap. 3. dicimus: hanc non esse Hipp. genuinam sententiam: & si Hippocratis sit, innatum calidum, semper suapte natura perficere fatemur. Verùm vt perfecta sint animalia, opus est eorum substantiam duram euadere. Quare si naturæ, vbi ad summum vigorem animal prouexit, totidem rursus æquis viribus elementa inserere liceret, pariter opificium suum, citra senium, & incorruptibile fecisset. Cùm verò inseri nec mutari possint prima fœturæ elementa, vltra vigorem exsiccari corpus est necessum, & demú corrumpi: quare ex accidenti corpora ex innato calido senescunt, & senio confecta corrumpuntur, & non per se. Quod item innatum calidum, cùm plurimum habeant qui crescũt, plurimum quoque ab ipsis defluere, est necessariũ: vtpote qui humidam & calidam habeant substantiam, & ob id plurimo insuper egere nutrimento. Alioqui corpus absumitur, ait Hippocrates: etenim vbi id, quod defluit, plurimum est, quòd verò influit, paucũ, hic necesse est subiectam corrumpi substãtiam, insuper & hoc quoque innato calido, pueri, calidiores etiam dicuntur iis, qui in ætatis vigore consistũt: quemadmodum hos, pueris calidiores acquisititio calido esse fatemur: cuius substantiam aridam, & terream, non aquosam, & aëteã esse diximus: quapropter ex eorum substantia, minùs diffluit: & propterea minori etiam alimento indigent: quoniã necessarium est alimentum, vt quod effluxit è corpore, suppleatur: ipsáque alimẽta semper oportet esse innati caloris multitudini proportionalia: nisi fortè aliquando ex aëris ambientis caliditate fusio adueniens, cogat subtrahere, Galeno teste commen. aphorism. 15. 1. lib. absolutè verò loquenti, neuter eorum, inquit idem Gal. 2. de tempe. ca. 2. simpliciter videtur altero calidior, imò in vtrisque æqualitatem caloris inuenies. [Ita igitur mihi cùm pueros, iuuenes, adolescentes millies considerassem, præterea eundem infantem, puerum, adolescẽtémque factum, nihilo calidior visus est, nec puer quàm ætate florens, nec ætate florens quàm puer.] hæc ille. Circũcisis namque reliquis omnibus, si eas, quæ ex sola ætate proueniunt, differentias, æstimaueris, comperies pari portione, in vtrisque elementũ igneũ: & propterea æqualiter calida corpora esse: si modò verum sit, quod huius elementi maiori, vel minori participatione corpora magis, vel minùs calida esse dicãtur: relatione facta ad corpus temperatũ: quemadmodum ipsemet Galenus testatur libro de tempera. & aduersus Lycum. Hãc etenim ob causam, calidiora hæc corpora, illa frigidiora, natura facta sunt: quoniam hæc maiorem calidi elementi portionem, hęc minorem adepta sunt. Nã cùm vniuersis nobis calidum insit elementũ à prima statim origine, quam sortiti ex sanguine menstruo, & semine sumus, distamus tamen abinuicem, quòd magis minúsve, alius alio calidior reperiatur: sunt tamen latitudini huic quidam, tãquam termini perfixi, quos vltra, si temperamentum progrediatur, aut ægrotare nos, aut iam interire necesse est: vt eodem libro aduersus Lycum decretum est, vt enim plus iusto refrigerati, morbos contrahimus frigidos, sic cùm extra sanitatis campum excalfacti fuerimus, in febrem incidimus: ad quam iterum redire iam tẽpus est, cùm multò plura quàm proposueramus sermonis affinitate, de gemino calido, innato inquam, & acquisititio verba fecerimus. Quanquam non adeò superflua sunt, quin tanquam necessaria, magnam opem tyronibus, artis medicæ studiosis afferant: cùm ad alia multa, tum ad faciliùs dignoscendam febris naturam, quam nos eisdem dilucidare instituimus.

Dilutio objectionum. (margin, beside "dicimus: hanc non esse Hipp.")

Loco citat. (margin, beside "aduersus Lycum")

Qualis sit febris natura, quæve eius definitio.

CAPVT. X.

SI cùm extra sanitatis campum excalfacti fuerimus, in febrem incidimus: ex numero earum ægritudinem primatum, quæ primis, ac simplicibus animalis particulis accidunt, erit febris ipsa. Nam cum earundem propria elementa ex quibus fiunt sint, calidum, frigidum, humidũ & siccũ, vbi prius hæ fuerint tẽperata, peculiares, proprij, ac primi morbi, ex eorum intẽperaturis necessariò constituentur. Cùm verò hæc, octo sint numero, quatuor simplices, & totidẽ compositæ, vnus quispiã morborũ, quos intemperies creat, erit vtique febris: vt liquet octauo metho. c. 1. & primo de different. febr. ca. 3. idque perpetuò: cùm nusquam febris aliqua reperiatur quæ intemperies nõ sit, quocirca morbus semper erit febris: & non quandoque symptoma, vt quidam prauè sentiũt, etenim neque vnquam in aliquo trium symptomatum generum contineri potest, vt cuilibet omnia tria symptomatum genera examinanti, liquido patebit. Est itaque febris intemperies, calida inquam & sicca: quicquid alij velint, Galeni auctoritate commento aphoris. 16. primi libri: primo de ratione victus, & sexcentis aliis in locis: quoniam, vt inquit ipse, conuersio, seu mutatio est, (nam vtroque modo vocem τροπὴν Latini vertunt) natiuæ caliditatis ad igneã. Cùm autem ignis, tum calidus, tum siccus sit, atque ob id, etiam febris, ait Galenus in eodẽ primo. de ratione victus. Verùm quemadmodum igni, propriùs calor quàm siccitas inest, licet sicca sit etiam ignis natura, Aristote. auctore, libro de sensu & sensili, est insuper ignis magis calidus quàm siccus auctoritate eiusdẽ secundo de gene. & corr. ita quoque de febre asserendum erit, quòd scilicet, licet affectus sit calidus & siccus, propriùs ei calor existit, & magis est affectus calidus quàm siccus: loquor autem de febre absolutè, quatenus febris est, quę, vt diximus, conuersio est, seu mutatio natiuæ caliditatis ad igneã. Definit autẽ febrẽ Galenus per motũ, seu mutationem, eam esse conuersionem asserens, nam licet proximè ad ignis naturam accedat, nondum tamen est ignis, vt priùs dictum est, quantumuis febris vehemens fuerit, si enim eam per terminum motus definiisset, omnino vtique esset ignis: quod quidem in Hippocrat. & Galeni doctrina, pro falso habetur. Sed mox instabit quispiam, asserens hoc falsum esse, saltem in febre hectica, in qua, vt dicemus, æqualiter partes solidæ, sunt in calfacto esse, ita vt intemperies calida & sicca, ac febris facta, apud omnes dicatur, qua de re febris hęc haudquaquam conuersio dici poterit. Cui responsum sit, quòd quamuis in febre hectica partes solidæ incaluerint, & propterea febris ęqualis intemperies dicatur, tamen adhuc febrilis ille calor, in partibus solidis susceptus, ad igneum vndequaque conuersus nõ est, sed in via vt conuertatur. Etenim si omnino conuersus

Febrium morbus partium simplicium, in intemperie. (margin, beside the chapter's opening lines)

Febris nunquam symptoma. (margin, beside "bris aliqua reperiatur … circa morbus")

Tex. 18. (margin, beside "16. primi libri")

Loco citat. Tex. 3. (margin, beside "victus. Verùm quemadmodum")

Tex. 23. (margin, beside "febre absolutè")

Febris in motu est, non in termino motus. (margin, beside "tationem, eam esse conuersionem")

Dubitatio (margin, beside "quidem in Hippocrat.")

Responsio. (margin, beside "Cui responsum sit")

conuersus esset ad igneam qualitatem, vtique homo viuere non valeret. Non itaque incōuenit partes solidas, in febre hectica æqualiter calfactas esse, ipsam verò earum partium innatam caliditatem, adhuc conuerti ad igneam, & non omnino conuersam esse. Conuersio, inquit Galenus, non absque forti ratione, innatæ caliditatis, & nō innati calidi, vtens quandoque vocibus ἐμφύτυ θερμότητος, interim, ἐμφύτυ θερμασίας: & non ἐμφύτυ θερμοῦ. Nam ipsius innati calidi qualitas est, quæ præcipuè in febre mutatur, atque conuertitur, & non substantia eiusdem. Verificauit illud Galenus commēto sæpe citati aphorism. 14. primi libri asserens. [Nam sanorum calor vaporosus est, atque suauis, & tactu conueniens, nihil triste, nihil asperum, nihil mordax præ se ferens: eorum verò qui febricitant, & præcipuè hecticas febres, aut eas quæ ex putredine humorū ortū habent, acris est, & insuauis, ac mordax, & nostrum corrodens tactum: & ratione quoque firmatur Nam cùm febris ipsa qualitas sit, & nulla qualitas reperiatur extra substantiam, vt liquet primo de elementis, suscipitur tanquā accidens quoddam, in calidi innati substantia, quam non aliam, sed alteratam reddere potest, tanquam differentia quædam accidentalis ipsius: quocirca cōuersio hęc natiuæ caliditatis, ad qualitatem attinet. Alterata tamen eiusdē calidi innati substantia quodāmodo, ac mutata, non tamē corrupta. Sed quæret quispiā, vtrum febris, quæ conuersio est natiuæ caliditatis ad igneā, idem sit cum acquisititio calido, quo magis eos qui ætatis vigore consistūt, abundare cōclusimus? Huic responsum volo, non alterius generis esse febrem, quàm calidi acquisititij, ex Gal. auctoritate 6. de morb. vulg. quo loco admittens geminū calidum in animalium corporibus, positū ingenito, ac innato, dicebat. [Alterum verò acre, mordax, & igneum, in quo genere, & febris est.] Cùm igitur tale sit acquisititium calidum, relinquitur febrem in eodem genere esse: & propterea idem Galen. citato loco dicebat hoc calidum sępius acquisitum, interdū non naturale, nonnūquam & à natura alienum vocari. Quò fit vt propterea quicūque hoc incaleāt calido, simul atque densata eisdē cutis fuerit, febre eos vexari contingat, quemadmodum illi qui altero calido vberrimè affluunt, suppressa difflatione, pleniores quidem fiunt, sed in febrem nō incidunt, ita vt per hæc verba innuere videatur Galenus, quāuis sub genere acquisititij, caloris, febris sit, discrepat tamen ab eo, quod iuuenes abundare videtur, maioris ratione, insuper & causa. Siquidem secundū naturam in iuuenibus acquisititij calidi causa existit: etenim ętatis ratione acquiritur, febrientibus verò, causa semper præter naturam est. Conueniunt itaque in qualitate, quam communem habent, acrem videlicet, insuauem, mordacem, atque igneam. Differunt autem eum causa, tum maioris, minorisve ratione, cum minùs acris, mordax, ac ignea in iuuenibus caliditas adsit, quàm in febrientibus, præsertim febre hectica aut ea quæ ex putredine ortum habet. Quocirca nō absque forti ratione Galenus citato loco asserebat, hoc acquisititium calidum, interdum non naturale, nonnūquam & à natura alienum vocari. Quanto enim magis hoc acquisititium calidum, ad ignis naturam accedit, eo non naturale, aut à natura alienum, vocabitur. Et si quispiā hæsitabit, asserens qui fieri possit, vt febris, tum qualitas, tum forma, eodē in subiecto permanere possint cum forma ac qualitate innati calidi? Respondebimus nos nihil referre in Aristotelis & Galeni doctrina, plures tum formas, tū qualitates ac facultates, etiā contrarias in mixtis seruari posse, eò magis cùm vna se habeat, vt substantia, reliqua vt accidens. Non inconuenit ergo quòd in eadem substantia calidi innati, eodémque subiecto, forma adsit, ac qualitas ipsius propria, & ea quæ febris est, cùm forma, tum qualitas, tanquam accidens, nam idem Galenus tertio & quarto de simpliciū medicamentorū facultatibus nonnullas in mixtis inesse, tum facultates, tum qualitates per se, non diuersas duntaxat, sed contrarias, scriptum reliquit. Quemadmodum etiam pro absurdo haudquaquam habemus, geminum semper in animalium corporibus contineri calidum, quorum alterum ab altero nomine, substantia, qualitate, ac operatione, dissentire fatemur: quippe cùm aut impossibile, aut perdifficile sit aliquam inuenire substātiam, quæ adamussim similarium sit partium, vt liquet eodem quarto de simplicium medicamentorum facultatibus. Ex quibus studiosi facilè percipere poterunt nihil referre, si Galenus dixerit febrem esse conuersionem natiuæ caliditatis ad igneam in præcitatis locis: sexto autem de morbis vulgaribus, primo de differentiis febriū, & aliis plerisque locis asserat eius essentiam, esse præter naturā caliditatem. Mutatur enim in febre, natiua caliditas ad igneam, quæ acquisititia sæpe, quandoque nō naturalis, interim à natura aliena ab eodem appellatur. Qua etiam ratione, neque damnandus est Arabum princeps, qui febrem dixit, esse calorem extraneūm, cùm febrilis calor, naturali comparatus, sit à natura alienus. Admittēda insuper non minùs est. Auerrois definitio, qui voluit febrem, calorem esse compositum, ex calore naturali, & extraneo putredinali, cùm conuersio sit naturalis caliditatis ad igneam, ex Galeni auctoritate: qua in conuersione, neque omnino naturalis, neque præter naturam in vniuersum calor existit, sed ex vtrisque quodammodo compositus: in via & mutatione existens, & non in termino: & propterea vtroque participans.

Febris conuersio est qualitatis calidi innati, non ipsius substantiæ. *Cap. 6* *An febris sit in genere recalidi acquisititij.* *Commen. 1 tex. 29.* *Febris differt à calido acquisititio maioris & minoris ratione, & causa.* *6 de morbu vulgar.* *Dubitatio* *Responsio mixto plures formæ, qualitates que contraria reperiri possunt.* *Cap. 14. cap 23.* *Loco citat.* *Comm. 1. tex. 29. Cap. 1.* *Cōciliatio Arabū cū Galeno.*

Quòd febris subiectum sit calidum innatum.

CAPVT. XI.

Vm ergo febris substantia, in eo qui præter naturam ex calore, consistat: quoniam in corde quædā præter naturam caliditas generatur, vt inquit Gal. 1. de diffe. feb. cap. 3. quibusdam visum est eiusdem febris subiectum geminum esse, vniuersale siquidem vnum, hoc est cor: particulare alterum, scilicet tres diuersæ cordis substantiæ, spiritus, humores, & partes solidæ. Nos verò aliter cū Galeno tenemus: quanquam re ipsa parum distare videamur, nam cùm febris, cōuersio sit natiuæ caliditatis ad igneam, eius forma, essentia, seu qualitas, tanquam in subiecto, suscipitur primùm in substātia calidi innati, quemadmodum superiùs conclusimus, hęc nanque est quæ mutatur, atque alteratur, accidentalem caliditatem, quæ febris est, suscipiés: & propterea dicimus cuiuslibet febris subiectum, calorem esse natiuū, cuius cùm fons, origo, & principium fuerit cor ipsum, ex Galeni 5. de locis affectis, cap. 1. & sexto de Hippocratis, & Platonis decretis, cap. 6. & aliis plerisq; locis: propterea in corde quandam præter naturam caliditatem generari dicimus,

dicimus, cùm febris ipsa generatur: & quemadmodum ab eo in totum corpus diffunditur, ac vniuersis partibus suppeditatur innatum ipsum calidum, ita quoque hæc præter naturam caliditas, ab eodẽ in totum animal effunditur, aut omnino ad plurimas, vel nobilissimas partes. Verùm cùm in Hippocratis, & Galeni doctrina idem sit calidũ innatum, & natura, idem quoque erit asserere calidũ cordis innatum, quod naturam eiusdẽ: quinimò & proprium temperamentum, ac propriam ipsius cordis substantiam, quæ omnia apud eosdem auctores, sæpius confunduntur: id quod manifestauit Galenus non solùm commento aphorism. 15. primi libri, verùm etiam primo de vsu partium, ca 9. sub his verbis, [Insunt autem primùm ipsis videlicet corporibus) & maximè temperamenta, quippe quæ propriam particularem substantiam complent, corpus enim tale natura est, propterea quòd caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate sic commixtum est, nã carni esse carnem, & neruo neruum, & aliorum vnicuique id esse, quod est ob qualitatum quatuor prædictarum, certam quandã temperaturam, mixtionémque contingit.] Quòd calidum innatum, licet ex sanguine menstruo, & semine ortũ habeat, vt cum Galeno conclusimus, quia semen ipsum ex serosa humiditate, ac spiritu qui in ea est, cõstat, vt liquet libro aduersus Lycum, cap. 7. ob id idem Galenus quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. 21. dicebat, [Verùm nihil prohibet sanguineam substantiam, simúlque aqueam, seu seminalem, vnà cum spiritu calidum inaudire innatum:] & commento citati aphorism. 15. primi libri: [Tria autem hæc erant corpora, inquit, quæ primæ nostræ naturæ substantiam compleuerũt, spiritus, sanguis & seminalis humiditas, ex qua in primo quidem ortu, veluti in libro de semine diximus: fiunt animalis partes solidiores:] & vndecimo method. cap. 1. & 3. Naturam ex iis tribus partibus constare dicebat, ex spiritus, & earum, quæ verè dicũtur solidæ, substãtia: quas alibi ex semine genitali ortum ducere monstrauimus, & tertia ab his carnosa, quæ cuique particulæ est sua. Quocirca, si quispiam asserat calidi innati essentiam, seu substantiam ex sanguine menstruo & semine constitutam esse, aut in sanguine, seu humoribus, spiritu, & serosa humiditate, seu carnosis partibus, spirituosis, & solidis, eius substantiam contineri, idem sanè asserere videbitur, perpetuò pro hypothesi habẽs, quòd quicquid de calido innato fatentur, idem quoque de natura verificetur, & è contrà. Hinc Hipp. non immeritò philosophorum, ac medicorum princeps, hominis partes vniuersas, tres esse affirmabat sexto de morb. vulgarib. cõtinentia inquam, contenta, & fluitantia, seu impetentia, continentia appellans solidas partes, cùm complectantur, & contegant humida, contenta, humores, qui ab eisdem partibus continentur, fluitantia autem, seu impetentia, spiritus, qui vel momento, facilè partes corporis omnes vsquequaque permeent.

Calidum inna. natura, idem.

Calidi innati substantia.

In partibus carnosis, spirituosis, solidis.

Sect. 8.

Quot sint primæ, & essentiales febrium differentiæ

CAPVT XII.

CONSTITVTA essentiæ ratione rei diuidendæ, hoc est febris definitione, tanquã principio diuisionis eiusdem, ac nostræ methodi, consonum est, vt ad inuestigandas earundẽ febrium differentias, nostra conuertatur oratio, a primis & supremis generibus, seu speciebus, seu differentiis exordiẽtes. Hinc rursus ad alias, donec ad tales peruenerimus, post quas ad vnũ numero, & indiuiduũ perueniamus. cùm neque in primis & supremis persistendum sit: neque vsq; ad aliquid perueniendum, non tamen vsque ad finem, neque vitiosis vtendum erit diuisionibus, quod quidem seruãdum in omni diuisa methodo esse, decretum reliquit Galenus primo de arte curatiua ad Glauconem. cap. 1. Cùm itaque primum atque præcipuum differentiarum genus, ab ipsius rei diuisæ substãtia, seu essentia sumatur. & febris essentia in eo quod præter naturam est calore, consistat, vt testatur Galenus 1. de differentiis febrium, cap. 1. consequens est, vt primæ atque præcipuæ febris differentiæ, ex ipsius caloris differentiis oriãtur: cuius quidem caloris differentiæ tres existunt, Hippocrate auctore sexto de morbis vulgaribus, & Galeno eodem primo de differentiis febrium. cap. 1. Quarũ vna ex eo quod magis & minùs, altera ex materia in qua hic præter naturam calor accenditur, & tertia ex modo motus caloris eiusdem accipitur, quas omnes vnà cũ dignotionis modo, idem Hippocrates citato loco annotauit. Inter has licet omnino euidentes sint differentiæ, quæ in eo quòd magis, aut minùs cõsistũt, quia tamẽ non propriè rei quali nomen quãti accommodati, propterea quæ à materia sumuntur differentiæ, in qua hic calor præter naturam accenditur: maximè propriæ sunt ipsius febris, & ob id ipsius caliditatis differẽtias, quæ à materiarũ differentia sumuntur quæ febrilẽ caliditatem suscipiũt, vnà cum Gal. citato lib. 1. de differen. febr. ca. 1. explicandas proponimus, sunt etenim hæ non modò primæ atque præcipuæ, sed maximè propriæ, vt inquit idẽ Galenus citato loco: reliquæ verò quæ sumuntur ex modo motus caloris citra iam dictas, dignosci nequeunt. Nam vel non mordaces, apparent primo statim in manus impositu, sed aliquo tempore post insurgunt, vel primo tactu mordaces acrésque visæ sunt febres, demũ per longum tempus iniecta in ægrotantem manu, diminui videbuntur. Pari etiam ratione eędem differentiæ ex modo motus caloris, cùm his quæ capiuntur ex eo quòd magis vel minùs copulantur, cùm primo tactu magnæ, & demum minui interdum apparent, interim contrà: quamuis magis propriç sint hæ caloris differentię, quàm illæ, quæ ex eo quòd magis vel minùs sumuntur. Quocirca Hipp. nõ sine miro artificio, primò differentias sumptas ex diuersa materia, in qua hic calor accenditur, patefacit demum eas, quæ ex modo motus, & tertiò eas, quæ ex eo quòd magis & minùs oriuntur, & nos quoque eas sectari proposuimus, quæ ex materia sumuntur, in qua hic pręter naturam calor accenditur, tanquam maximè proprias febris differentias, ac præcipuas. Nam vel idẽ calor ipsius cordis corpus occupauit, aut eos, qui in eius ventriculis continentur humores, vel aëream substantiam, seu spiritum eiusdem, quibus in substantiis tribus innatum calidum contineri, paulò ante conclusimus. Quocirca cõuertatur oportet caliditas cordis innata, in qualibet febris differentia ad igneam, & cum eadem consistat in spiritibus, humoribus, ac solidis partibus, si præter naturã his calor in spiritibus suscipiatur, genus vnum febrium gignitur, seu differentia vna, quam diariam appellamus, si verò in humoribus alterum genus

Tres caloris differentiæ, ex quibus febrium diuisio.

Comm. 1. tex 29.

Febrium differentiæ à materia in qua calor accenditur, maximè propriæ de quibus hic agitur.

Febrium differentiæ à materia.

genus febrium oritur, quod ex putredine ortū habet, & medicorum vulgus putridas, humoraleſque febres appellat. At ſi in ſolidis cordis partibus, ſeu ipſius corpore accendatur, hecticam febrem appellare conſueuerunt. Non ab re itaque tres ſunt vniuerſales ac primæ febris differentiæ, ex eius eſſentia ortæ, calore inquam præter naturam, in diuerſis ipſius cordis materiebus, ſeu ſubiectis, accenſo: ſeu vbi caliditas natiua ipſius diuerſimode ad igneam conuertitur, ſecundū vnā vel alteram eius ſubſtantiam, in qua conſiſtit. Animaduerſione tamen dignum eſt, quòd hic præter naturam calor, quem febrē nominamus, alias ex aliis, quas nuper diximus ſubſtantiis incipit, ſpargitur autem, atque vnà cum patiente afficit duas reliquas. Cùm verò vna earum ſufficienter incaluerit, ſeu fuerit calfacta, ſecundum illam dicimus febrem oriri, licet reliquæ ſimul cum eadem caleſcant. Neque enim parum refert, inquit Galenus, ſi caleſcere, aut calefacta eſſe dicamus. Eſt etenim corpus noſtrum vndequaque confluxibile, & conſpirabile, verùm facillima eſt ab humoribus ad ſpiritum caliditatis tranſſumptio. Non æquè autem promptè vnà cum ſpiritu accenduntur humores, corpus verò ſolidum humoribus, atque aëreæ, ſeu ſpirituoſæ ſubſtantiæ, faciliùs calorem impartitur: quàm ipſum ab iiſdem ſuſcipiat, ſiquidē omnis tenuis ſubſtantia promptiùs alteratur quàm craſſa, vt patet præcitato libro 1. de differ. febriū, quamuis febrilis diſpoſitio indifferenter alias ex aliis iam dictis ſubſtantiis ſumat initiū. Verùm in genere primùm læſo, non ſiſtit, ſed duo reliqua genera inuadit; vt ante diximus: ac niſi antea ſoluatur, progreſſu temporis illa quoque ſimiliter afficit, ſed mox ex iis quæ diximus quibuſdā dabitur dubitandi occaſio. Nam ſi pro diuerſa materia, in qua calor præter naturam accenditur, præcipuæ, ac maximè propriæ differētię ſunt ipſius febris, ſequeretur quòd vnum tantùm genus, ſeu vna differentia earum eſſet morbus, reliquæ verò duæ non morbus, ſed cauſa morbi exiſterent. Etenim vbi ſpiritus, aut humores, qui in cordis ventriculis continentur, calor hic præter naturam occuparet, non per ſe primò ipſius cordis functiones oblæderētur: ſi priùs ipſius cordis propria ſubſtantia, ſeu proprium corpus non afficeretur. Qua de re media læſione ipſius corporis cordis functiones eiuſdem oblæderentur ab hiſce duabus febrium differentiis, & non per ſe primò, & ob id cauſæ morbi, & nō morbus eſſent, neque enim ſpiritus .n. que humores qui in cordis ventriculis cōſiſtunt, quampiam habent propriam functionem. His hūc in modum ſatisfacias, quòd in quacunque materia, ſeu cordis ſubſtātia calor præter naturam, qui febris eſt, accendatur, perpetuò morbus erit in intemperie, vt antea diximus. Dubitationi reſpondemus, quod vbi ſpiritus, aut humores cordis hic præter naturam calor occupauit, neceſſariò propria cordis ſubſtantia, eſſentia, natura, ſeu innatum calidum per ſe primò oblæditur. Etenim duæ iam dictæ ſubſtantiæ, ſpiritos inquam, & humores conſtituunt ſimul cum partibus ſolidis ipſius cordis temperamētum, naturam, & calidum innatum: adeo vt abſque eis cor ipſum proprias obire functiones nequeat: & propterea cor non eſſe, neque ſuam propriam eſſentiam, naturam, temperamentum, atque innatum calidum, neque proprias vires obtinere: requirit etenim nedum vt pars ſimilaris proprium temperamentum, ſed vt inſtrumentalis optimam compoſitionem, ex ſimilaribus partibus ipſam cōſtituentibus, vt rite functiones ſuas exerceat, inter quas humores, & ſpiritus, qui in ventriculis continentur, teſte Gal. connumerantur: quod clara luce ſcriptum reliquit lib. de fœtuum formatione, ca. 3. quando aſſerebat: [cùm verò duo ſint cordis ventriculi in dextrum ſanguis è iecore mediocri caliditate præditus, in ſiniſtrum longè calidior ex arteriis ingreditur. quos vtroſque ventriculos cùm iam habuerit cor, & vtraſque has materias, vtpote perfecta iam ipſorum ſubſtantia, pulſat, ſecúmque eadem agitatione arterias etiam mouet. Vnde tunc fœtus non amplius vt planta ſolummodo, ſed vt animal iam adminiſtratur.] Non igitur pulſat cor, neque ſuas proprias operationes exercet, ni priùs & humores, & ſpiritos in ipſius ventriculis contineantur, cùm ſine his neque proprium obtineat temperamentū, neque optimè, ac perfectè ſit conſtitutum. & propterea cum hæ duæ ſubſtantiæ, ſeu materiæ præter naturam à calore occupantur, per ſe primò etiam eius operationes oblæduntur, quoniā ipſum cor ſecūdum has eius partes propriam eius naturā, ac temperamentum conſtituente (ſimul tamē cum partibus ſolidis) oblæſum eſſe ac febrire dicimus. etenim innatum calidum in ipſo tanquam fonte, ac principio conſiſtens, ad igneam caliditatem conuertitur, propter ſpiritus, aut humores, in quibus febrilis calor accēditur, & eius quoque eſſentia cōſiſtit, perinde ac ſi accēſum eſſet in partibus ſolidis ipſius cordis: & idem quoque innatum calidum ad igneam mutaretur caliditatem, ſecundum eaſdem partes. Conſtat itaque ex his quæ diximus, ſingulas iam dictas febrium differētias, morbos eſſe perpetuò in intemperie, & non quaſdam eſſe morbi cauſas vt quibuſdam iunioribus parū rectè hæc intelligentibus viſum eſt. De iis igitur primis febrium differentiis, non ab re pertractare intēdimus, cùm modum generationis, tū etiam dignotionis earum: quibus rite definitis, & curandi earundem quoque via, ſeu methodus clarior fiet. Nam neque in aliis quibuſdam curandi febres methodus conſiſtit, hoc eſt vniuerſalis quædam via, quam in dignotione ipſarum, ac modi generationis earundem cognitione, quibus habitis à natura rei exordiētes, neceſſariiſque indicationibus vtentes, quomodo iam dicta prima febrium genera methodo curari valeant, facile percipiemus. Nanque in his curādis præſertim methodus conſiſtit: cùm neque alias curare docuerit Galenus in ſuo libro de meth. meden. licet quādoque ſermonis affinitate, quarundam particularium meminerit. Deinceps ſub eadē via, ſeu methodo procedentes ipſis ſubdiuiſis, ad magis particulares febrium differentias deueniemus, vſque ad eas, quæ amplius ſecari non valent. Non derelinquentes etiam, & eas fortè, quæ accidentales ſunt, tum proprias, tum etiam communes: ac vtiles, ab inutilibus ſecernentes, imitantes Hippo. qui ſexto de morbis vulgaribus, hoc ordine eas definiuit, ac enumerauit eas febrium differentias, quæ à medicis dignoſcuntur, non ex iis quæ herbotarii referunt, ſed ex iis, quæ ex ipſo tactu viſúque euidenter percipiunt, vt inquit Galenus in commento.

Diaria. Humoralis. Hectica.

Calor vna ſubſtantia primum læ- vel quas duas tang- dit.

Obiectio.

Reſponſio ad obiectionem

Comm 1. tex. 29.

Quod nulla febris generari poſſit, quin cor afficiatur.

CAP. XIII.

I in corde quædam præter naturam caliduas generatur, cùm febris fit, neque fieri poteſt, quin cor ipſum afficiatur in quouis ſe

uis febrium genere: quoniam citra eius affectionē nec hectica, nec reliquarum vlla febrium cōsistere potest, Galeno teste, decimo meth. med. iure quispiam quæreret, num perpetuò, per se primò cor ipsum in his quæ fiunt febribus, quæcunque fuerint, afficiatur? Cui respondendū, verū esse, nedū in Hippocratis, & Galen. doctrina, sed apud cunctos artis medicæ auctores, opus esse cor ipsum calida affici intēperie, vt febris generetur, qua spiritus, aut humores, seo partes solidę eiusdem ponantur in calfacto esse, licet reliquæ semper propter viciniā incalescant. Verùm sempiternę veritatis haudquaquam est, quòd dictæ cordis materiæ seu substantiæ, primò afficiantur, patet hoc inductiuè in omni febriū genere, in hectica quidem apud Galenum, eodem decimo metho. quam incipere quandoque ex nonnullis corporis partibus, in iocinore, ventriculo, & aliis plerisque. Interim verò primùm quod afficitur esse ipsum cor, affirmauit. De diaria item verificauit Galenus, tum primo de differ. febr. capit. 3. tum etiam primo de arte cura. ad Glauc. cap. 5. & octauo metho. med. docens quandoque in ea primò spiritus, qui in ventriculis cordis continentur, accēdi, vt si ex ira fiat, interdum ex quibusdam aliis partibus oriri, vt si ex æstu, frigore, cruditate, inguinum inflammatione, & aliis hoiusmodi. Quid dicam de eo febriū genere, quod ex putredine ortum habet? similli etiam ratione generari potest, & putrescentibus primò iis, qui in dextro cordis ventriculo continentur homoribus, & interim aliis, qui aut in omnibus vasis, aut in qoibusdam putrescūt, aut etiam extra vasa. liquet hoc apod eundem Galenum, primo de different. feb. 11. method. tertio de præsag. ex puls. ca. 7. Citra igitur ipsius cordis calidam intemperiem, ita quòd natioa eius caliditas ad igneā conuertatur, secūdum spiritus, aut humores, qui in vētriculis continentur, aut secundum partes solidas, quæ naturam, & innatū calidum ipsius cordis constituunt, nulla vnquam febris gigni poterit: quamuis vniuersum corpus supercalfactum fuerit. nā & calor præter natutam: hoc ipsum, nondum tamen febris existit, nisi cor vna calfactum fuit: licet quandoque primò, & per se, seu per essentiam, interim verò secundariò, & per consensum, eædem materię seu substantiæ afficiantur.

cap. 10.

Febris non est, nisi cor præter naturam incalescat, sed nō semper primò afficitur.

cap. 8.

8. met. c. 1. & per totum.

1 de diff. feb. c. 6. & 7. 11. met. per totum

Quot quibúsve modis febres omnes generari contingat. Capur XIIII.

VOD verò à nonnullis causis, cùm internis, tū externis, febres generari possint, omnes (vt ita dixerim) nedū medici, sed homines norunt. Verùm quis ab eisdē causis nostris corporibus aduenia affectus, in quo febricitauimus, hoc tamē multos latet: & a plerisque etiam, qui se medicos profitentur, ignoratur, vt inquit Galen., & eodem primo de different. feb. cap. 2. qoocirca tanquā magnopere necessarium, duxi simul cum eodem Galeno vestigare, quā dispositionem in corpore faciant singulæ causæ, quæ febrem accendūt, hoc nāque dilucidato, facile patebit per quē affectum, in quampiam febrem incidimus à quacūque causa ortum habuerit, etenim nisi quis ad vnguem memoria teneat, inquit Galenus, octauo method. cap. 1. & quæ causæ febres generāt, & in quo cuiusque corporis affectu, is nūquā methodo febri prospiciet. At quemadmodum non vnum videmus modum generationis, aut augmentatioois caliditatis in aliis corporibus omnibus, neque etiam ipsius ignis, sed vel propter motum, vel propter putrefactionem, vel propter adhæsum alterius caloris, aut propter detentū calidi effluxus, aut propter admixtionem calidæ substantiæ, eadem caliditas & generatur, & augetur, similiter quoque io nostris corporibus, non vnus erit, neque generatioois, neque augmentationis ipsius caliditatis, atque ipsius febris: quinimò necesse est omnino modos generationis omniū febriū, ad eos, quos proximè diximus, reduci, ex Galeni auctoritate, lib. de caus. morbor. cap. 2. & primo de different. febr. ca. 3. à quacunque causa ortum habuerint. Propter motum quidem, est vnus modus generationis febris: nam cùm quispiam immoderata exercitatione vsus fuerit, in lassitudinem incidit, caliditatem immodicam in musculis atque articulis habēs: etenim hi sunt qui primò motum excipiunt. Verùm si non vltra progrediatur calor, atque eum solus cōtigerit, antequam totum animalis corpus inuaserit, nil vltra lassitudinem cōsequitur. At si in totum extenditur corpus, & hinc continuatim calor ad cor ascenderit, necessario in febrem homo incidet. Ita quoque euenit in ira, quæ veluti quidam feruor est, ac vehemens motus caloris, ac potentiæ irascibilis in ipso corde existentis, quia ob immoderatum motum eiusdem caloris, nōnunquam per totum diffunditur corpus, simúlque cum hoc feruore, aliquādo spiritus, interim verò & sanguinis substantia calfit. Atque ita febrem accendit immodicam propter immodicum motū, ac feruorem ipsius innati calidi cordis, in sanguinis seu spiritus substantia existentis: quamuis & ea quoq; natiua humiditas, quę in partibus solidis ipsius cordis consistit, adeò feruere ex immodica ira poterit, vt etiam ex ea febris hectica generetur, Gale. teste, primo de differ. febr. cap. 8. & tertio de præsag. ex puls. cap. 7. quæ verò febris ex tristitia fit, ex solo motu, nō autē ex feruore generatur. Ex adhęsu insuper rei calidæ, siue sol, siue ignis, siue medicamentum calidum contingat extrinsecus, aut proximum fiat, aut adhæreat, calor præter naturam in nostris corporibus generatur, nōdū tamē febris existit, oisi cor vnà calefactū fuerit. Nec est quispiā qui ambigat, quin calidorum corporū vicinia, inquit Galenus citato libr. de caus. morb. cap. alia concalescant, si modò ad memoriā reuocet & balneas, & solem æstiuū, & omnem flammam. Propter detentū quoq; calidi effluxus, ex cutis densitate, qualis maximè frigefactis, atque adstrictis corporibus, solet accidere, alius & tertius modus generationis febris contingit, mordaci effluxu io corpore aceruato, atq; detēto, semper enim animaliū corpora difflātur: idque duplici modo, effusis ad exteriora vaporosis atque fuliginosis superfluitatibus, ac rursus attracta refrigerāte, ac ventilante natiuum calorem aërea substātia. Quapropter si quis vehementer riguerit, aut in aqua natauerit, aut alumē, aut aliquā talē naturā acceperit, huic adstringi cutim, atque densari contingit, vt quæ difflari consueuerant, intus cohibeātur. Vbi verò fuliginosa fuerint, acria, seu mordacia, quę intus colliguntur, febris inde generatur: etiam non attracto eo qui refrigerandi vim habet, acre, neque effusis ad exteriora eisdem fuliginosis excrementis, calor augetur, quo cordi cōmunicato, fit febris, ob mixtionē calidæ substātiæ. Rursus & quarto generatur, & augetur præter modū caliditas, & proinde

Quinque modi generationis febrium

1. Ex motu.

Ex motu, quo ira, & tristitia fit, febr.

2. Ex adhæsu calido

3 Ex retentione calidi effluxus

etiam febris ex esculentorum assumptione, acris, & calidæ qualitatis, veluti alliorum, porrorum, cæparum, & aliorum huiusmodi. Nam quemadmodum aridi calami vehementiùs flammam attollunt, ita & hęc esculēta calida, & acria calorem nostrum adaugent, ac immoderatum adeò efficiunt, vt cordis calori communicato, febrem generent. Calidæ insuper potiones immodicæ veluti vini veteris, & acris, cùm corpus imbecille offenderint, & medicamenta acria, siue remedia morborum fuerint, siue venena, causam attulerūt, vt etiam homines febricitarent quandoque. Nam non semper ob harum causarum quamlibet febricitant, vt inquit Galenus eodem lib. de causis morborum, tum quia iis causæ efficientis quantitas par nō existit, tum quia dispositio, quæ est eiusdem affectus magnam in eo quòd plus, vel minùs varietatem admittit. Adde quòd & animantium corpora plurimum alterum ab altero differunt in hoc, vt aut facile, aut ægre à naturali recedant habitu.

4. Ex admixtione calida substantia.

5. Ex putredine.

Quintus modus generationis caloris præter naturam, & febris in nostris corporibus, est ob putredinem. Nam quemadmodum in externis corporibus, ex putredine pręsertim seminum, & stercoris, tum generari, tum augeri caliditatem inspicimus, pari ratione quæ putrescunt in animantis corpore, calorē quendam immodicum in his partibus in quibus putrescunt efficere possunt, & demum vniuersum corpus concalefacientia, simulq; & cor ipsum, febrem excitant. Consueuerunt humores multi aut crassi & lenti, ex multis, aut glutinosis & crassis cibis orti, hoc modo febres generare, cùm ex eis, & obstructiones fiant, & corpus malè difflatur, quibus de causis necessariò, vt in sequentibus patebit, putrescere oportet, & febres propterea accendant. Hisce denique quinque modis, & nō pluribus neq; paucioribus, vniuersæ causæ tam externæ, quā internæ febres generare possunt. Quod si quispiam quæreret, febres quæ ad inflammationes consequuntur, quo illorum quinque modorum generentur:

Quæstio.

Respon. ad quæstionē.

Cum Galeno primo de differ. febr. ca. 3. dicimus, quòd partes quæ inflammatione afficiuntur, ratione putredinis febres accendunt, intrusus enim in ipsis influens humor, cùm non bene difflatur, putrescit: & illud decimo method. confirmauit his verbis. [Monstratum verò nobis est in iis, quæ de febribus scripsimus, phlegmonas, seu inflammationes quoque propter putredinem humorum, qui in ipsis habentur, febres subsequi.]

Obiectio.

Sed mox instabis, non daretur itaque diaria febris ex aliqua inflammatione orta, si perpetuò propter putredinem humorum ad inflammationem febres consequuntur: etenim cunctæ essent ex putredine ortæ: quod quidem Hippocr. sententiæ aduersatur, aphoris. 55. quarti libri, cum dicebat ex inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias sibíque met Galenus pugnaret, qui eodem primo de different. febr. cap. 7. eandem Hippocratis sententiam cōfirmauit, inquiens, [Sunt tamen quędam febres in inguinum tumoribus ex genere e hemerarum: qui tumores sunt à genere inflammationum.

Respon. ad obiectionē.

At dicimus nos, perpetuò febres subsequi inflammationes propter putredinem humorum, qui in ipsis habētur, attamē non semper eandem febrem dicimus esse ex genere earum, quæ ex putredine ortum habent.

Cur cum febris perpetuo consequatur inflammatio-nec rationē putredinis non tamen illa febris semper fit ex genere febris ex putredine ortarum.

Nam non alia ratione, nec alia modo quàm ratione putredinis febrem accendunt inflammationes ipsę. Verùm nō sēper putredo hæc peruenit ad cor, sed interim in loco inflammationis circūscribitur, ita vt fumus, vapor, seu fuligo putrida, ex putrescentibus humoribus, ad cordis ventriculos nō perueniat, sed idem permaneat in loco inflammationis circunscriptus, sola alteratione per continuum facta, vsque ad cor perueniente calore, omnibus simul humoribus putrescentibus, siue per vnum, siue per duos dies continuos, quo tempore diaria febris ex inflammatione generatur, quemadmodum sæpe euenit in inguinum inflammationibus, vbi potissimùm ex manifesta causa ortum habuerint: quę febris diaria nō alia modo generabitur, quam ea, quam propter viciniam generari diximus, seu adhæsu, vt ex solis ardore. Nam communicationis ratione febris accenditur, cùm semper calefactæ parti proxima pars simul incalescat, donec ad cor communicatio pertingat, & febris generetur. Quocirca quamuis initium generationis huius febris sit ratione putredinis, quia tamen eadem ad cor nō peruenit, sed iam dicto modo generatur, quemadmodum diarię quędam, propterea ex diariarum genere, & non earum quæ ex putredine ortum habent, febrem hanc esse fatemur. Verùm vbi nedum in inflammata parte humores putrescant, sed ex eisdem putridus vapor, putridáque fuligo vsq; ad cor attingat, ita vt ex putrescentibus illis humoribus ad cordis ventriculos quidam veluti fumus putridus tendat (quod fieri solet cùm putrescēs humor e viscere aliquo, quo vasis ipsis potissimùm magnis ad inflammatam partem confluat) febrem hanc ex inflammatione ortam, ex earum genere esse asserimus, quæ ex putredine ortū habent, neque enim hoc febrium genus alio modo, quam iam dicto generari potest: vt clarū est in Galeni doctrina, & præsertim citato li. primo de different. febr. ca. 3. cum omnino necessarium sit, vel putridam fuliginem ad cor attingere, ac humores, qui in dextro continentur ventriculo affici, ac poni in calfacto esse, vel eosdem humores primò putrescere, vt videre licet in nonnullis pestilentibus febribus, adhoc vt febres ex putredine generētur, de quibus febribus verba faciebat Galen. eodem decimo meth. ca. 6. cùm dicebat. [Quocirca si quando dicā febribus, quæ ex putredine accenduntur, tale quippiam conducere, vel non conducere, etiam eas quę a phlegmone excitantur in cōmuni putredinis genere comprehensas intelliges.] Hinc liquet interdum diarias, interim verò, quæ ex putredine ortum habent febres ex ipsis inflammationibus generari posse, ex Hippocratis testimunio, aphoris. 55. quarti libri, & Galenus primo de different. febr. potissimùm ex inguinum inflammationibus pro diuersa ratione, qua ex eisdem præter naturam calor ad cor peruenit, & febrem accendit.

Loco citat.

Obiectio.

Sed dices, si ex inflammationibus cōtingit interdum oriri febres diarias, sequitur non esse præcipuum earum indicium, ac inseparabile, quòd ab aliqua causa recenti & manifesta, quę ante præcessit, incipiāt, quā omnes iuniores medici, vsitato vocabulo, procatarcticā appellant, quemadmodum idem Galenus scriptum reliquit, citato primo libro de different. febr. & eodem libro post pauca his verbis confirmauit, inquiens, [quoniam Ephemerę omnes à procatarcticis, siue præincipientibus causis originē habent.]

Loco præcitato.

Respon. ad obiectionē.

quā dubitationem bifariam delere poteris: primò verum esse inquiēs, quòd semper diariæ febres ab aliqua incipiant procatarctica causa recenti, ac manifesta, ita quòd sine iis causis generari nū possūt diarię febres.

Verùm

Diariæ febris o-peri à procatarcticacausa oritur, sed non semper immediatè.

Verùm non immediatè, perpetuò ab eisdem febres accenduntur, sed mediatè quandoque. Nam satis est quòd ab eadem causa procatarctica, recenti tamen & manifesta initium sumat. Fiet autem interdum ab ea nó immediatè, sed aliis quibusdam præter naturam affectibus medius: qua ratione dicamus ad bubones, seu inguinum inflammationes, tunc sequi diarias febres, cùm bubo ipse ex aliqua euidenti causa fuerit ortus, Galeni testimonio, nono meth. & primo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 3. loquens enim de diariis febribus habet hæc verba, [Et quæ ex inguinum inflammationibus febres ortum habēt, ex hoc genere sunt, præterquàm si absque vlcere fiant manifesto, tunc enim suspicionem afferunt, & nullo modo mitescunt.] similiter quoque dicēdum erit de cæteris inflammationib⁹, si ab aliqua manifesta causa ortum habuerint. Cùm verò causa hæc euidens non præcesserit, febres consequi ex putredine ortas, similiter quoque dicendum erit, si ad stipationem, seu adstrictionem seu pusillam obstructionem, aut cruditatem febris diaria consequatur. Nam semper recens quædam, ac manifesta externa causa præcessit, vt balneum aquæ frigidæ, aut aluminosæ, seu quippiā aliud infrigidans, aut poros cutis adstringens, aut ingestio plurimorum ciborum, seu eorum, qui facilè concoqui non possunt, si ad cruditatem febris diaria consequatur. Aut dicas, quòd cùm multæ appareant esse particulares febrium diariarum differentiæ, vna, quando iam prorsus abiit effectrix ipsarum causa, veluti vstio, altera quādo hæc etiam adest, sicut stipatio, vt inquit Galen. decimo method. cap. 2. quòd ille, quarum prorsus abiit effectrix causa, cùm exquisitæ & propriæ magis diariæ febres sint, & dicātur, semper à procatarcticis, siue præincipientibus causis originem habēt. Quarum verò adhuc etiam effectrix causa adest, non perpetuò causa procatarctica existit, sed poterit esse interna. Ad Galeni auctoritatem, primo de differentiis febr. dicas veritatem habere in veris ac maximè propriis dictis diariis, quæ effectricem causam adhuc non babent. Hę etenim à causa procatarctica omnes ortum ducūt, ita vt quæ ex meatuum dēsitate, pusilla obstructione, inguinum inflammatione, cruditate, ac cæteris huiusmodi causis, fiunt febres diariæ, non propriè & exquisitè tales sint, ac appellari debent. Sed iam tempus est ad propositarum febrium cognitionem deuenire, priùs tamen eiusdem febris diarię, de qua modò erat sermo, indicia explicabimus: quoniam inter alias hę febres sunt simplicissimæ, vt liquet ex Galeno, primo de arte curatiua ad Glauconem, c. 2. deinceps earum, quæ ex putredine ortum habent, & tandem earum, quas hecticas vocant.

Quid febris diaria, & quomodo dignoscatur.
CAPVT XV.

Diaria cur dicatur.

Nditum est huic febrium generi diariæ nomen, à Græcis ἐφήμερος πυρετὸς appellatur, non siquidem de substantia ipsa, sed conuenienti nomine destituti, inquit Galenus, 9. metho. clarioris simul breuiorisque doctrinæ gratia, ab eo quod sæpiùs eis accidit, nomen indidimus. etenim vi plurimum necesse est eas vltra vnum diem non porrigi, appello autem xxiiij. horarum spatium, diē, adeò vt nox quoq; vnà comprehendatur. Quidam à similitudine cuiusdam animalis ephemeri núcupati hanc febrem nomen sumpsisse asserunt, cuius meminit Aristoteles libro quinto de natura animalium, ca. 19. Est enim animal volucre, ac quadrupes, à quibusdam veluti folliculis erumpens, quod genus animalis, in post meridianum vsque diei tēpus viuit, & volat, mox descendēte sole marcescit & languet, deinde occidente, moritur, vitam non vltra diem vnum agens. Vnde ἐφήμερον, id est, diarium appellatum est. Sunt autem hę febres tantummodò spiritus affectiones absq; prauis ac malignis illis symptomatibus, de quibus docuit Hippocrates in prognosticis, vt liquet secundo de crisib. cap. 13. & propterea simplicissimæ ab eodem Galeno nuncupatæ. Huius generis febrium indicia vestigare intēdimus. Neque enim difficilè erit per eadem signa confestim in prima die exactè diariam febrem dignoscere, ac à cæteris duobus generibus secernere, quemadmodum Galenus his verbis octauo metho. cap. 3. ostendit. [Ego verò, inquit, nec in omnibus ægrotātibus fateor exactè me scire in primo die affectum, nec vllā diariam me febrem fugere, at verò vt nihil in victus ratione primis saltē diebus pecces, hoc satis est, si discernere diariam à reliquis queas.] & primo de diff. feb. ca. 7. per hæc verba idē confirmauit. [eas autem, quæ in putredine humorū febres accendūtur, alias à diariis oportet existimari neque earum discretio difficilis est: quanquam nōnullis videatur esse impossibilis:] nec obstat si primo de arte curat. ad Glauc. cap. 2. loquens de diariis febribus, dixerit: [sed cura quidem harum febrium in promptu est, at earum cognitio, maiorem exigit diligentiam, de qua nemo ante nos, quantum oportuerit scriptum reliquit.] Nā octauo de meth. med. cap. 3. & primo de differ. febr. cap. 7. haudquaquam difficile esse in prima die hoc febriū genus dignoscere, ac aliquis secernere tradidit: primo vero de arte curatiua ad Glauconem, nó genus hoc febriú, sed eiusdem generis particulares differentias, à diuersis causis ortas, maiorem requirere diligentiam fassus est, licet earundem curatio in promptu sit. Cùm igitur ad ægrum accedes, primùm à maximis quæ circa ipsum sunt indiciis, cōsideratio exordiēda: deinde ab aliis, adeò vt nec minimum aliquod omittas, nam vt magis aut minùs ei quę fit ex maximis indicationi credamus, ex aliorum fit adiūctione: maxima quidem in omnibus febricitantibus signa, in pulsibus, atque vrinis cōsistunt, vt liquet eodem primo de arte curat. ad Glauconem, cap. 2. idque non ab re. nam citra cordis affectum (vt sæpiùs dictum est) febres generari nequeunt, cuius propria functio, ac peculiaris, pulsus est. Quocirca signa sumpta ab eo, tanquam à peculiari cordis actione, non immeritò maxima erunt. Similiter & quæ ab vrinis signa capiuntur pro dignoscendis febribus, non minùs maxima appellantur, cùm excrementum sit in venis atque arteriis aceruatim, & febres omnes venosi generis affectiones sint, comprehendentes in hoc genere etiam arterias, vt inquit Galenus primo de crisibus. Quapropter dicebat, in febribus omnibus, ad vrinas pæcipuè attendere oportet. Vnum itaque maximum appellatur signū, tāquam à propria cordis functione sumptum, reliquum verò tanquam à proprio excremento venosi generis, cuius febres omnes affectiones sunt. Hic verò addere oportet, vt fatetur Galenus, & quæcunque alia circa faciem Hippocrates scripsit, accubitum quoque & respirationem. Item ea quæ per superiora,

Explicatur locus Gal.

Loco præcitato.

Signa diariæ febris.

Ex pulsib.

Vrinis.

Accubitu, respiratione, &c.

ta, vel inferiora excernuntur: & si quid aliud accidere circa aliquam corporis partem, aut operationem consistere videas. Neque ex his aliquod negligenter prętereas, & cum veluti chorus quidam, omnia concinnè loquuntur, tunc etiam fidere oportet. Hæc quidem omnibus febribus communia sunt, itaq; in his simplicissimis, de quibus pręsens est sermo, nil horum relinquere oportet.

Obiectio.

Arqui dices, cur inter maxima signa febricitantiũ, non connumerauerit id quod sumitur ex caloris qualitate, cùm & magis essentiale signum fuerit ipsius febris, eodem simul cum Hippocrate auctore, sexto de morbis vulgari. & ipsemet nono, & decimo de meth. med. cap. 4. testatur, nedum ex pulsu & vrina, verùetiam ex caloris qualitate euidenter percepisse febrem absque putredine, atque secreuisse ab ea, quę ex putredine ortum habet?

Commẽ. 1. tex. 29.

Nos verò asserimus simul cum Hippocrate, & Galeno magis essentiale signũ ipsius febris esse id, quod à calore, aut eius qualitate percipitur, quàm reliqua duo, quæ ex pulsu, & vrina capiuntur.

Dilutio obiectionis.

Verùm vel propterea à Galeno derelictum, primo de arte curat. ad Glauconem, ca. 2. tanquam omnibus manifestũ, vel ob id quod non perpetuò, quemadmodum ex vrina & pulsu, vnum ab altero febrium genere, per idem signũ ex caloris qualitate sumptum, secerni queat: cum non semper per vniuersum corpus talis caliditas effundatur, ita vt tactu sentiatur, vt patet sexto de morbis vulgarib. haud ægrè etenim eandẽ caloris qualitatem perturbari contingit: in febribus siquidem ex putredine ortis, vt in malignis lipyriis dictis, ac pestilentibus quibusdam, & in ipsis item diariis: quanquam ad reliquas si comparentur, calor mitis appareat, inter easdem tamẽ sunt, quæ acriorem, ac mordacem magis quàm reliquæ, calorem tangentibus inferunt, vt si ex solis ardore, tristitia, immodico labore, vigiliis, & reliquis huiusmodi ortũ habeat: quocirca non ab re Galenus eodem decimo de meth. mede. dicebat. [Nam & ex pulsu & vrina, & ipsa nonnunquã quæ in calore est qualitate, euidenter id discernimus quod semper ex pulsu & vrina:] non semper autem, sed nonnunquam ex caloris qualitate, febriũ genus percipiebat, si cũ putredine, aut absq; ea fuisset ortum.

Commẽ. 1. tex. 29.

Nec etiam indiciũ hoc à qualitate sumptum libro 1. de different. febr. cap. 7. tanquam proprium, essentiale, atque inseparabile prætermisit, cùm docuit diariarum febrium signa, id autem est caliditatis suauitas: licet interdũ perturbari possit, adeò vt a medico non percipiatur, Hippocratem sectatus, qui eodẽ sexto de morbis vulgaribus, mites appellabat has febres, cùm diceba. [Febres quidem, aliæ mordaces sunt manui, aliæ mites:] hoc est minùs insuaues, seu mordaces.

Ex caliditatis suauitate, Commẽ. 1. tex. 29.

Est itaq; caliditatis suauitas proprium, atque inseparabile huiusmodi febrium indicium, qui etiam calor vaporosus existit, inseparabile quoque, ęqualis atque incompressus ascẽsus in caliditate ac pulsibus simul, non tamen proprium, cum & aliis quibusdam febribus adsit: consistente etiam febre, mediocritas adest maximè eiusdem caliditatis. Hæc nanque mediocritas, in incremẽto & vigore iis potissimùm febribus inest, ac magis, licet quandoque aliis quibusdam adsit.

Pulsus qualis in diariis.

Pulsus verò exquisite seruat eam quæ secundum naturam æqualitatem, atque mollitiem, & ordinem, vt liquet secundo de crisib. cap. 13. mutant autem omnes diariæ, quantum in ipsis est, in magnitudinẽ, celeritatem, ac crebritatem, pulsus: vt tertio de præsagitione ex puls. cap. 7. scriptum est. Nam si concurrat alius affectus, mixtam, vt ipse Galenus inquit, oportebit esse mutationem ex illa, & hac, quæ comitatur, febri. Ipsius verò diariæ, quatenus diaria est, pulsus ad magnitudinem, celeritatem, ac crebritatem mutatur. Verùm frequentia a proportione deficit secundum exteriorem quietem. hæc etenim minùs est frequens, quam ea quæ quietis est internæ. est nãque in Galeni doctrina exterior quies, quæ contractionem pręcedit, consequitur autem pulsus distẽtionem, interna verò quies, à Galeno appellatur, quæ distentionem præcedit, contractionémque consequitur: mutatur autem quælibet earum ad mutationem ipsius motus pulsus, quem præcedit, & propterea quæ systolen seu contractionem pulsus antecedit, exterior quies appellata, eodem modo, quemadmodum & systole mutabitur, interior verò modo quo diastole, seu distentio, cùm ipsam præcedat: qua ratione Galenus dicebat primo de differentiis febr. cap. 7. quod magis inseparabile, & proprium signum diariarum erat, quòd nullo modo ad celeritatẽ ea pars pulsus, quæ systole dicitur, tendit, & si aliquãdo hoc cõtingat, minimum, ac vix perceptibile existit, parúmque à naturali tenore mutatum, quo fit, vt necessariò quoque frequentia secundum exteriorem quietem, à proportione deficiat eius quę secundum interiorem, & totum, propterea quòd febres diariæ humorum putredine vacant: in quibus verò putredo adest, & contractionis celeritas augetur, & exterioris quietis frequentia, seu crebritas, eò quòd citius arteria considere incipiat, quò per systolen, seu contradictionem, fuliginosa excrementa expurget, vt paulò post dicemus: quę quidem in febribus diariis, aut exigua sunt, aut omnino non fiunt. Accessione verò cessante, arteriarum motus in hoc febrium genere, in totum assimilatur illi, qui in sanis deprehenditur: cùm in nulla alia febre ad naturalem habitum reuertatur pulsus, neque si multum temporis inter primæ accessionis finem, & secundæ principium intercidat, quemadmodũ in tertianis, & quartanis: in his enim febris remanet signum: in ephemeris autem in totum aboletur eadem accessione cessante, Galeno auctore, primo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 2. ita vt neque putredinis, neque etiã ea vnius motus inæqualitas, hoc est in vno pulsu arteriæ, quæ omnibus communis est, percipiatur, vt liquet eodẽ primo de arte curatiua ad Glauconem. In omnibus itaque diariis quatenus diariæ sunt, pulsus tales fiunt. Quòd si Galenus secundo de crisib. cap. 13. dixerit ad paruitatem quandoque, & nonnunquam ad magnitudinem pulsus mutari, pro causarum diuersitate, ex quibus ortum ducunt illud asseruit, & non quod tales diuersæ pulsus mutationes in diariis fiant, quatenus diariæ sunt, nam sub hac ratione, diariæ omnes, quantum in ipsis est alio non concurrente affectu in magnitudinem, celeritatem, & crebritatem pulsus mutãt, vt citato libro 3. de præsagitione ex puls. cap. 7. à Galeno decretũ est. Cum sudore itẽ aut rore, aut omnino cum aliquo optimo vapore fit harũ declinatio, ac integra febris cessatio sequitur, & si capitis aut alterius partis dolor simul inuaserit, neque hic amplius persistet. Inter maxima quoque signa connumerantur ea, quę in vrinis consistunt. Quocirca inseparabile, ac proprium diariarum febriũ indiciũ est coctio in vrina, statim in prima die, Galeno auctore,

Vrina qualis in diariis.

primo

primo de diff.feb.cap.7 quoniam nonnullę quidem suspensiones, nonnullæ verò subsidétias bonas habent, quædam autem nebulas, omnes tamen bene coloratæ sunt, vt secundo de crisib.ca.13. scriptum est: ac in inclinatione multò meliores, quàm circa febris principia videbūtur. Et, vt summatim dicam, vrinæ omnino similes, iis quæ secundum naturam se habent, aut non multum à naturali statu recesserunt, vt liquet citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, idque non ab re, cùm neque humores, qui in vasis continentur, neque pars solida in hoc febrium genere, sed spiritus duntaxat accendantur: ob id neque in colore, aut substantia, neque in contentis, videbitur multum à naturali statu vrina reddere. Vnum verò præcipuum, ac inseparabile talium febrium indicium existit, quòd ab aliqua incipiat causa procatarctica, recenti, ac manifesta: quamuis earum proprium non sit, vt patet eodem primo de differ.febr.cap. 7. Nam & aliarum febriū quædā ex causa manifesta fiunt, quæ ante præcessit, vt inquit idē Galenus, quod de hecticis febrib^9 patefecit, cùm in sæpè allegato libro primo de differentiis febr. tum tertio de præsagitione ex puls. cap. 7 De iis verò, quæ ex putredine ortū habent, in dubium venit, num ex tali quapiam causa, quæ ante præcessit, generari possint? Huic videtur Galenus citato loco satisfacere iis verbis, cùm inquit: [Illud verò nonnunquam vsu venit, quòd aliqua ex præincipientibus causis sui ratione, febrē accendat ephemeram, subsequitur autem altera ex putredine humorum, quando quod afficit corpus, ad id habile fuerit, hoc est quando impurum extiterit, ac superflua materia redundans, hæc enim cùm in ephemeris immoderatum calorem contraxerit, atque hinc putrescédi principium acceperit, alteram speciem febrium succendit, priore desinente.] Quòd verò à præincipientibus causis, seu procatarcticis, non immediatè, sed mediatè, febris aliqua ex putredine humorum accendatur, in his verbis non patefecit Galenus, [cum primùm diariam efficiant: sequitur deinceps altera ex humorum putredine in iis corporibus, quæ impura sunt, ac excremētis abundant.] Posset item cum eodem Galeno teneri, quòd ex eisdem causis procatarcticis, febres ex putredine non immediatè etiam, sed mediate gigni queūt. Verùm alia ratione quàm medius febribus diariis, vtpote internis, & antecedentibus causis mediis, in eisdem etiam corporibus impuris, quæ nimiū crassis & glutinosis cibis fuerint vsa, longo potissimùm tempore, ex quibus deinceps, succi crassi & lēti geniti, atque adaucti, febres, media obstructione & putredine generant. Nam ob putredinem, cibi quicunque glutinosi & crassi sunt, febrium sunt causæ, inquit Galenus, eodem primo de different. feb. cùm facile fit eum humorem, qui ab ipsis generatur, obstrui, atque intendi. Quapropter non solum hecticæ febres, sed earum quædam, quæ ex putredine ortum ducunt, ex causa manifesta, quę ante præcessit fieri possunt. Quocirca cùm dixit Galenus, nam & aliarum quędā ex causa manifesta fiūt, quæ ante præcessit, nedum hecticas subintelligere voluit, sed etiam quæ ex putredine oriūtur. Discernes autem eas à diariis, quoniam causa hęc manifesta, quæ ante præcessit in generatione febris ex putredine humorum, saltem non erit recens, sed diutina. Quamobrem Galenus quando hoc asserebat esse præcipuum ac inseparabile signū febrium diariarum, dicebat incipere à causa procatarctica manifesta, & recenti, haud ignarus quòd ab ea quę recens nō est, modo quo diximus, queat febris generari ex humorum putredine: licebit propterea si libeat, interrogare, nunquid aliqua manifesta antecesserit causa? Qua etiam ratione interpretanda sunt eiusdem Galeni verba citato libro primo de different.febr. vbi indicia describens febriom, quæ ex putredine humorum generantur, dicebat: Primùm quidem non inseparabile, sed proprium quòd nulla earum quæ præincipientes causæ dicuntur, eas antecedit, intelligendum siquidem est, de recenti, & immediata. Nam semper hæ febres pro recēti earum causa internam, tanquam immediatā, & non procatarcticam habent. Etenim si aliàs exponerentur hæc verba, nedum proprium, sed inseparabile esset tale indicium febrium ex putredine ortarum. Quarum indicia exponere iam tempus est, à maximis quoque exordiétes, quę ex caliditatis qualitate, pulsibus, ac vrinis similiter sumuntur.

Loco præcitato.

Signū inseparabile diariarum

De differen. feb. c. 7.

Quæstio.

Respons.

Febris ex putredine non fit a causa procatarctica immediate.

Causa procatarctica duplex.

Explicatur locus Gal ca. 7.

Febres ex putredine ortas, via, & dignoscendi ratio.

CAPVT XVI.

CALIDITATIS igitur qualitas, harum febrium, quæ ex putredine fiunt, maximum est indiciū, vt Gale. inquit. Nihil enim in ea suaue, neq; moderatum est, neque vllo pacto caliditas similis ei existit, quæ in ephemeris sentitur, sed mordax quodāmodo potius, tactuiq; molesta: & quemadmodū fumos oculos & nares, sic ipsa tactum videtur erodere. Id autem commune est tum febribus ex putredine ortis, tum etiam hecticis: vt patet ex Hippocrate, sexto de morbis vulgaribus, cùm dicebat: [febres aliæ mordaces sunt manui, aliæ mites:] Per mordaces intelligens vniuersum hoc genus febriū, ex aduerso distinctum ipsis ephemeris: quamuis hoc genus, nullum quidem commune nomen sortirum sit, vt liquet eodem primo de differentiis febrium. Verùm maior erit, ac mordacior, ex putredine ortarum febrium caliditas, potissimùm cùm primùm manus admouetur, contra verò ipsius hecticæ, vt dicemus: in principiis autem successionum, vt in quibus calor adhuc suffocatur, ac superfluitates intus succenduntur, nō statim admota manu discernitur, sed per moram prędicta caliditatis species ex penitioribus partibus effertur, prædicta itaque caliditatis species, quæ appositam manum pungit, atque erodit instar medicaminis acris, est putredinis humorū progenies, quæ maioifestè quidem sentitur increscentibus, aç consistentibus febribus, non manifestè autem, neque statim, in incipientibus, vt citato libro primo de diffe. feb. cap. 7. scriptum est: quamuis in hecticis quoque caliditas mordax sentiatur, alio tamē modo, vt demōstrabimus. Propriū verò atque inseparabile febriū, quæ in humoribus accenduntur, indicium est, summissionis, seu contractionis pulsum, quam Græci συστολὴν appellant, velocitas: quę manifestius quidē increscentibus febribus, non obscurè autem incipientibus, ac consistentibus fit. Quapropter Galen^9 tertio de præsagitione ex puls. asserebat hoc esse perpetuum, & præ cæteris proprium inoasioni febris ex putredine humorum ortæ, vt arteriæ cōtractio efficiatur celerior, & si quis in cognoscēda cōtractione est exercitatus, perpetuum hoc & cōstās, initij accessionis signum habebit, vbi contentio-

Signa febrium ex putredine, à caliditatis qualitate.

Particula prima, sex. 19.

A pulsu.

ne aliqua, vt frequenter admonuimus, pulsus prędictus sit. Nam in languidis contractionem docuimus cognosci nō posse, quamuis hę febres in vigoribus, vt idem Galenus habet, vtrunque possident, motum celerem, & distentionis, & contractionis. Præter ea crebritatem mutant ex æquo, cùm externę quietis, tum internæ. In initio autem accessionis, non perinde, sed magis augent contractionis celeritatem, in excrementis tum hâc, tum etiam externam quietem plurimùm concitant. Harum mutationum pulsus, haud facilè causa reddi potest: nā cùm febrium omnium differentiæ propriæ & per se, quę ex pulsibus capiuntur, sint ratione vsus mutati, & non facultatis, nec instrumentorum, vt patet eodem tertio de præsagitione ex puls. c. 7. sitque distētionis vsus in Galeni doctrina pro refrigerando, ac ventilando calore per attractum aerem, ipsius verò contractionis pro expurgandis fumosis, ac fuliginosis excrementis, commune autem vtrisque vt caloris symmetria seruetur, ob id celerior quodammodo semper in quolibet accessionis tempore, erit ipsius pulsus contractio in febribus ex putredine ortis. Quanquam id manifestius percipiatur in incrementis accessionum, quam in earundem principiis, ac vigoribus. Nam cum vsus cōtractionis sit pro expurgando fumoso excremento, cuius copia in huiusmodi febribus generatur, in principiis tamen accessionum cùm calor adhuc suffocetur, ac superfluitates intus succendantur, adeò vt natura adhuc potens non sit easdem vincere, exigua omnino erunt, quæ debent eo tempore expurgari fumosa excrementa: quapropter non tam manifeste percipietur hæc contractionis celeritas. At in incrementis natura ipsa incumbente ad abstergendum fumosum illud excrementum, vtpote incipiēte iam euincere succensam materiam, nedum manifestior apparebit hæc celeritas contractionis, verùm crebrior erit pulsus, secundum externam quietem, adeò vt pulsus in externa quiete creberrimus videatur, quoniam celeriùs contrahitur, ac citiùs arteria considere incipit propter vrgentem vsum. In vigore autem vtrunque habent pulsus, motum celerem, & distentionis & contractionis, crebritatémque mutant ex æquo, cùm internæ, tum externæ quietis. Etenim æqualiter ferè est & distentionis, & contractionis auctus vsus, cùm & caliditas ipsa prçter naturam, admodum fuerit aucta, ipsumque excrementum fumosum, nihilo diminutum: propterea Galenus citato libro tertio de præsagitione ex puls. cap. 7. dicebat: [vbi propè iam attigerem vigorem succensis humoribus feruescentibúsque, ingens incrementum suscipit distentionis celeritas, contractionis verò par permanet celeritas: vbi iā vigeat plane febris, in illa accessione ad summam celeritatem peruenit distentio, & diminuitur celeritas contractionis, ac in remissionibus, eiusdē contractionis celeritas dissoluitur, prælertim cùm ad integritatem aut propè eam peruenerit.] Generatur itaque semper contractionis celeritas initio accessionum harum febrium, per incremētū augetur, & in vigore, ac remissione modo quo diximus se habeat, adeò vt vsque ad summum vigorem persistat, in eius fine minui incipit, & in inclinatione dissoluitur: licet non ita manifeste in eisdem temporibus percipiatur, sed manifestius in incrementis, non ita manifeste incipientibus, ac consistentibus ipsis accessionibus, & quanquam in vigoribus (vt diximus) vtrunque habeant, motum celerem, & distentionis, & contractionis, & crebritatem ex æquo mutare videantur, cum externæ quietis, tum internæ: tamen & eo quoque tempore contractio distentione erit celerior, & externa quiete pulsus crebrior, licet obscurè illud percipi possit, cum ambo motus celeres sint, & vtræque quietes crebræ: qua ratione singula Galeni dicta de pulsibus putridarum febrium, conciliabis, cùm diuersa videātur. Sunt itaque omnibus febribus communes pulsus celeres, in eiusmodi autem nedum celeres, sed systole diastole celerior, proprium atque inseparabile earum indicium est. Reliquæ verò differentiæ pulsus omnes, quæ in his febribus animaduertuntur, alium potius affectum quàm febres sequuntur, quorum affectuum, vt inquit Galenus, duo sunt genera, aut facultatis, aut instrumentorum vitium, *1. de diffe. feb. cap. 7.* quapropter inæqualitas pulsuum, atque etiam caloris, siue in principiis, siue in augmento contingat, est huiusmodi generis febrium propriom indicium, non tamen inseparabile. etenim multæ & sine sensibilis inæqualitate incipiunt, atque ad cōsistentiam accedunt. Similiter proprium istarum febrium, non tamen ab eisdem inseparabile, est pulsuum afflictatio: (sic autem nomino, quando incipiēte accessione, satis paruos atque inæquales pulsus habent ægrotantes) alicui tamē generi febrium hoc signum commune non est, quemadmodū neque & inæqualitas ipsa, nisi alicuius casus ratione superueniat. *Quid pulsuum afflictatio.* Comitatur etiam has febres in initiis accessionū pulsus paruus ac velox, cum verò consistunt magnus simul ac velox, & quæ in exteriori quiete existit frequentia, vt antea diximus, in huiusmodi febribus manifestè deprehēditur, cuius similis neque in ephemeris, neque in hecticis apparet, vt patet eodem primo de differentiis febrium, capite septimo. Durus autem pulsus neque proprium, neque inseparabile huiusmodi febrium indicium est, neque alterius generis febrium, vtpote neque ephemerarum, neque hecticarom: comitatur verò magna ex parte hecticas febres, nonnūquam verò duo alia genera aliquo præter naturam affectu interueniente, ephemeras, vbi ex nimio algore, aut ob nimium solis feruorem, aut lassitudinem, seu reliqua huiusmodi, cōtingant, adest interim pulsus durus illis febribus, quæ ex humorum putredine oriuntur, quādo aliquod viscerum, vel inflammationem, vel durum tumorē patiatur, aut quispiam alius casus, veluti neruorum tēsio adfuerit, aut siccitas. At quicquid sit de pulsu duro, satis sit nosse in febribus, ea ratione qua febres sunt, nunquam fieri, vt citato libro primo de differentiis febrium, à Galeno scriptum est. Etenim tunicis arteriarum, aut ad congelationem, aut tensionem, aut siccitatem, durities aduenit, vt liquet eodem loco. *Loco cita.* Maximum quoq; & harum febrium indicium existit cruditas vrinæ, debilis etiam concoctio proprium est earundem febrium indicium. Etenim neq; cruda, neque debili[illegible] cōcocta, in ephemeris apparet. *Ex vrina.* Cæterum earum quidem alterutra seorsum, est proprium huiusmodi febrium indicium, simul [illegible]tem vtraque [illegible]cta, secundum disiunctionis proloquium, omnino inseparabile: huic enim febrium generi, vrinæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctæ, principio associantur. Neq; vnquam magnum aut efficax dignotio coctionis indicium, in talibus febribus in primis vrinis apparet, si excipiamus

eam, quæ fit ob permutationem ex ephemeris febribus, de qua paulò post verba faciemus. *[Cruda vrina quæ.]* Appello autem crudam vrinā, cùm nullum omnino signum in ea appareat coctionis, neq; in substantia, neque in colore, aut etiam contentis. Debiliter autē concoctam, in qua nullum tale signum coctionis manifestè, aut perfectè visitur; cùm vnum in incrementis, reliquum in vigoribus huiusmodi febrium apparere consueuerit, vt liquet primo de crisibus. cap. 5 *[Ex rigore.]* Proprium quoque & harum febrium signum existit, non tamen inseparabile, initium sumere à rigore, vbi neque ardor solis, neque frigefactio valida præcesserit, omnibus tamen non inest; quemadmodum neque horrores, ab eiusmodi febribus sunt inseparabiles, licet quandoque in ipsis exordiantur. *[Ex eo quòd nulla causa procatarctica antecessit.]* Proprium quoque & non inseparabile (vt priùs diximus) talium febrium indicium est, quod nulla earum, quæ procatarcticæ, sed præincipiētes causæ dicuntur, eas antecedit, neutri enim aliorum generum hoc inest. Contingit quoque præter prædicta indicia, eo tempore quo accessio cōsistet, *[Ex casu aliquo qui in vigore accessionis contigit.]* casum aliquem febris ardentis apparere, aut quidam alij, qui in febribus epialis, lipyriis, hemitritæis, aut paludosis appellatis, aut in quapiam alia tali febre, videri solent. Quare vbi hæc adsint, ex his quoque dignoscere eas licebit, non solùm earum genus, sed *[Ex declinationis ratione.]* etiam aliquam earundem speciem. Quòd si post febris declinationem, integra non successit quies, siue cum sudore, siue quouis alio modo declinet, ex duobus alterum, vel permutationis est argumentum: si omnia quæ præcesserint, febrium ephemerarum fuerint iudicia; aut si nulla ex his fuerint, statim ab initio febrem aliquam ex his, quæ putredinem humorum sequuntur, inuasisse indicatur. Atque proprium simul & inseparabile in omnibus successionis indicium est, quòd febris diaria, quietem integram subsequentem non habet. Contingit verò aliquando vbi ephemeram febris cōsistit, aliquod permutationis indicium ostendi, vtpote indiciis quibusdam eo tempore apparentibus febris, ex humorum putredine. Verùm multò magis, cùm declinare cœperint, eadem permutatio erit manifesta, cùm eo tempore absit ea tranquillitas, quæ adesse deberet, neque integra succedit quies, & aliquod putredinis signum manifeste in calore, pulsu, vrina, aut eorum pluribus magis patebit. in hisce tamē febribus ex putredine ortis, quæ diarias consequuntur, in primis vrinis effatu dignum coctionis indicium apparere poterit, erit autem id ratione diariæ priùs ortæ, & non eius, quæ ob putredinem generatur, & eandem consequitur.

Cur febres hecticæ appellentur, & quomodo generantur. Caput XVII.

ONSEQVENS est, vt earum febriū, quas Græci ἑκτικοὺς πυρετοὺς appellāt, indicia tradamus, prius tamē quibusdam animaduersis nō minùs vtilibus, quàm necessariis artis medicæ tyronibus, pro curatione, dignotione, ac prognostico earundem. Appellarunt porrò has febres hecticas, vel quoniam firmæ, ac fixæ sunt quemadmodū habitus, quoniam eos affectus, qui ægrè discutiuntur ἐν ἕξει Græci vocant, seu κατ' ἕξιν, quēadmodū eos, qui facilè discutiuntur ἐν σχέσει, seu κατὰ σχέσιν, appellant: vel quoniā ipsum corporis habitum comprehenderunt. (sic enim vocare cōsueuerunt solidas partes humidis ex aduerso distinguentes, vt patet primo de differentiis febrium cap. quæ igitur febres ægrè discutiuntur, ipsumque corporis habitum comprehendunt, hecticæ nuncupantur. *[Habitus corporis quid.]* Intelligo autem cum Galeno corporis habitum eiusdem corporis partes solidas, ex aduerso distinctas humidis, per humidas intelligēdo tum humores, tum spiritus. Hæc nāq; sunt illa tria, quæ nostra cōstituunt corpora, vt antea docuimus. *[6. de morb. vulg. par. 7]* Hippocratis auctoritate; continentia inquam, cōtenta, & impetum faciētia ab eodem appellata. Qua etiam ratione simul cum Galeno negauimus, neq; pauciora febriū genera prima reperiri posse. Atqui solidæ *[Partium solidarū triplex substantia.]* partes hoc modo intellectæ, ex triplici substantia cōstituuntur, vna quæ veluti ros quidam existit in- *[Ros.]* spersus in spatiis inanibus dictarum partium, qui etiam natiua, seu naturalis humiditas ab eodē Ga- *[7 ca 6. & 11. cap. vlt.]* leno appellari solet, vt liquet libro primo de differentiis febr. cap. 9. interim humor proprius partium similarium, ex qua partes ipsæ nutriuntur, ab eo nominatur, vt septimo, & decimo metho. medendi, scriptum est. Hanc humiditatem, ceu rorem quendam in omnibus sparsum animalis partibus, proprium vnde partes nutriūtur naturalem humorem appellatum, innatum quoq; spiritum Galenus appellare consueuit, non vniuersum, sed eiusdem non paruam substantiam in eo cōsistere fassus est. Nam hunc innatum spiritum, in omnibus contineri partibus, sed non vndequaque esse sui similem; veluti nec sanguinem necesse dixit: tum in spatiis manibus, non paruam eius inesse substantiam, imò potius veluti materiam quandam leuiculam etiamnum mutationem exposcentem ad innati spiritus qualitatibus suis absoluti generationem. Nihilo secius tamen iam tum etiam admodum ad naturalia opera conducentem asseruit, quinto de simplicium medicamentorum facultatibus. cap. 8. Altera est, quæ ab eodem Galeno substantia carnosa, ac adi- *[Carnosa substantia Fibrosa.]* posa dicitur: quæ substantia ex humore concreto cōstat. Tertia est, quæ fibrosa & membranosa nuncupatur, citato libro septimo, & decimo de medendi methodo. Harum partium quantitas, par semper manet, sed iis, qui adhuc inaugentur numero duntaxat, qui verò absoluti iam sunt, etiam magnitudine, carnusæ verò substantiæ magnitudo variatur, etiamsi non augeatur animans. Pari modo & spiritus substantia, inquit Gal. vndecimo meth. c. 5. tantū non quolibet momēto, tum minor, tum maior conspicitur, ex quibus tribus partibus, naturam *[Per solidas partes aliquando fibrosa sola intelliguntur.]* constare, eodem loco fatetur. Has quoque fibrosas & membranosas substātias, quandoq; solidas duntaxat appellauit, seu solidiores distinctas à carnusa, seu adiposa, & rorida, vt liquet eodē 7. metho. med. cùm dicebat siccitatem insanabilem esse, si prorsus *[Locis supra citatis.]* sit consummata. Est autem prorsus cōsummata, vbi solida similarium partium substātia, reddita est siccior, similiter & 10. eiusdem, ipsius verò inquit, solidis siccatis, fieri nequit, vt homo prorsus persanetur. Nam primū eiusmodi febris propriam partium humiditatem ex qua nutriūtur, depascit, hinc verò ad carnosum genus trāsit, quod circa tum fibrosas, tum membranosas partes solidorum corporū hæret; ita deinde ipsas solidas populatur: & paulò ante fieri non posse dicebat, vt solidarum partium siccitas consummata sanetur. Quibus in locis per *[Loco citato.]* solidas partes, membranosas duntaxat & fibrosas

substantias intellexit. Et 11. eiusdem, naturam, vt diximus, ex tribus partibus constare fatebatur, ex spiritus, & earum, quæ dicūtur verè solidæ, substantia; & tertia ab iis carnosa, quæ cuiq; particulæ est sua: verè solidas appellans partes fibrosas & mēbranosas, à carnosis distinctas, quāuis citato primo libro de differ. febrium, aliter senserit; quemadmodum etiam com. aphorism. 7. 2. lib. quo loco carnosam partem, cōtineri in solidarum appellatione, ostendit, asserens, quæ enim pauco tempore extenuata sunt corpora, ab humorum & spirituum euacuatione, non ex solidorum colliquatione id perpessa sunt: quæ verò longo tempore extenuantur, iis, carnes contabescunt & reliqua. Quòd verò propriè & veræ partes solidæ, sint iam dictæ fibrosæ & membranosæ substantiæ, quas ex semine genitali conditas esse Galen. fatetur, patet tum libro de semine, tum etiam commen. aphoris. 15. primi libri, & propterea cùm pereunt, iterum gigni non posse, cùm reliquæ duæ si pereant, regigni possunt, luce clariùs Galen. 10. method. medend. manifestauit, iis verbis [illud potius intelliges singularum particularum substantiæ molem ex tali maximè completam esse natura, quæ vtique vt in sinuosis vlceribus videre licet, & perire, & regigni potest. At verò nec fibrosa, nec neruosa, membranosáve natura eandem generationem habere cernitur.] Cæterùm quamuis hæ præcipuæ ac propriæ solidæ partes, seu à Galeno quandoque nuncupentur; cùm tamen asserimus præter naturam calorem, in huiusmodi febribus, in solidis partibus accendi: per solidas animalis partes, eas vniuersas subintelligimus, quæ humidis ex aduerso distinguuntur, hoc est, prout substātia sunt diuersa, à spiritibus & humoribus, quas duas substantias, cùm calor præter naturam occupauerat, duo reliqua iam dicta prima febrium genera oriebantur. In cuius febris hecticæ generatione, quemadmodum etiam de reliquis demonstrauimus, opus est vt ipsius cordis partes solidæ accendantur, vt ea generetur: quanquam & per essentiam, & primò sæpe; interim verò & per consensum, & secundario eædem solidæ cordis partes affici possint, aliàs haudquaquam febres hecticæ gigni possent. Quomodocunque autem generentur, duplici via ortum habere possunt, nam sæpenumero ex ardentibus febribus, quæ adeò protrahuntur, vt longitudine temporis, humorem in cordis corpore contentum exsiccent, aut consumant, ortum habent, sæpe etiam in hanc febrem incidunt, qui ex diariis, aut ardentibus, atque acutis febribus, rectè curati non sunt: & præsertim qui cùm aquæ frigidæ potu indigerent, præter id quod eam non biberint, nullum aliud refrigerans medicamen thoraci, ac præcordiis medici apposuerunt, aut cataplasmata etiam calida eisdem partibus adhibuerint: ex iocinoris quoque, aut ventriculi inflammatione, si diu febrem tollerauerint ægri, insequuntur febres hecticæ; aliquando etiam ex pulmonis, aut thoracis affectibus oriuntur: & vt simpliciter dicam ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ nobiliores partes occupauerūt, læuitatibus intestinorum, alui profluuiis, ac dysenteriis, insequente totius animalis, ac præsertim corporis cordis febrili caliditate, quæ cum difficultate amouetur. Reliqua autem & secunda via, ortum habent febres hecticæ, cùm statim ab initio inuaserint similem primi sui ortum ephemeris facientes, aut ex tristitia, aut ira, aut lassitudine nimia, vnà cum solis feruore contracta: quicunq; verò natura sunt sicciores, ac præsertim si vnà calidam habuerint temperaturam, vitámque elegerint in laboribus, vigiliis, ac curis, victúque pauco, hos statim ab initio solet hectica febris inuadere, ex ira vel tristitia, ac magis æstate, statúque temporis calido & sicco, ac loco prætereà consimili, vt inquit Galenus primo de differentiis febrium, cap. 8. Nam nullus eorum qui habitu corporis præditi sunt humidiore, statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuit: licet Galen. 7. de crisibus, in fine, fateatur quòd nulla febris hectica in primis diebus, sed in progressu temporis fiat. Illud tamen intelligere oportet, modò à procatarcticis causis originem non habeat, nam citra has nunquam ab initio febres hecticæ inuadere consueuerunt; vt ipsemet testis est eodem primo de differentiis febrium, cùm ait [quoniam ephemeræ omnes à procatarcticis, siue præincipientibus causis originem habent, hecticæ autem quando sine his generantur, nunquam ab initio inuadere consueuerunt] id quoque confirmauit Paulus cap. 31. libri secundi, quo etiam loco duplicem iam dictum modum generationis harum febrium conscripsit.

cap. 13. & 31. ca. vlt.

Cùm sermo habetur de febribus hecticis, quid per solidas partes intelligimus.

In omni febre hectica cor afficitur.

Hecticarū generandarū duplex via.

Intellectus loci Galen.

Num omnes partes, quæ solidæ appellantur, in febribus hecticis accendantur, & num semper cum siccitate copulentur, & quemadmodum cum marasmo conueniant & dissideant.

Caput XVIII.

SED n quæres, num omnes solidarum partium substātiæ, quas tres asseruimus esse cum Galeno (ipsas solidas aduersus humidas distinguentes) in huius febris generatione, semper accendantur, seu calefactæ sint, an vna duntaxat, vel duæ ipsarum calefactæ sint, reliquæ, vel reliqua incalescant? Huic satisfacere videtur Galenus eodem primo de differentiis febrium, & 10. meth. meden. cùm dicebat febrem hanc primùm propriam partium humiditatē depascere; hinc ad carnosum genus transire; & ita deinde ipsas solidas verè dictas populari, principiúmque febris hecticæ esse cùm primùm cordis temperies euerti inceperit, neque natiua humiditas protinus aboletur, neque virtus plurimùm laborat, sed primò fit velut quædam efferuescentia humiditatis, quo in tempore facilè est huiuscemodi febrem sanare, dicebat tanquam nihil adhuc virtute perpessa: ratione quoque confirmari poterit. Nam cùm tres iam dictæ substantiæ, quæ partes solidas constituunt, satis diuersæ sint, atq; inter se distent, saltem tenuitate, & crassitudine, nulli in dubium venit, quòd quæ tenuior existit, promptiùs accendatur, cùm omnis tenuis substantia, promptiùs, quàm crassa alteretur, ex Galeno, citato primo libro de differentiis febrium. Cùm itaque tenuioris substantiæ sit natiua illa humiditas seu ros dispersus in spatiis intermediis dictarū partium, quàm reliquæ duæ & carnosa seu adiposa adhuc tenuior sit, quàm fibrosa & membranosa, consequés est, vt ille natiuus humor primò, carnosa & adiposa substantia, secundò & vltimò mebranosa, & fibrosa, accendantur in febre hectica: neque vnquam ordo hic peruerti contingat, nec inuicem implicari possint, si plures dentur differentiæ, seu species hecticæ febris; quemadmodum nos cū Galeno teuemus, & in sequentibus declarare conabimur.

c. 1. & 10. cap. vlt.

Hectica primùm humiditatem partium propriam depascitur, deinde alias partes inuadit.

Loco supra citato.

mur. At qui fiet, interrogabis, quòd ordo hic peruerti non valeat, nec febres eędem complicari possint, cùm in febribus quæ ex putredine ortum habent, ordo hic quandoque peruertatur? etenim videmus ex pituita putrescente, interim ex atra bile febres à principio generari, non autem ex bile quæ est tenuior. Insuper sæpenumero & hæ febres inter sese cõplicantur, vt patet secundo de differen. febr. cap. 7. secundo de crisibus, & sexcentis alijs in locis. Huic respondemus, parum rectè tres has substantias partes solidas constituentes, tribus humoribus, seu potius excrementis similasse. Hi namque præsertim cum excrementa sunt, ac putrescentia, haud vllâ constituunt nostri corporis substantiam, quemadmodum rorida substãtia, carnosa, ac membranosa. Quo fit vt illi pro maiori vel minori quàm habent aptitudinem suscipiẽdi calorem præter naturam, indifferenter possint à principio ab eodem occupari; licet vnus substantia quàm alter fuerit tenuior; quod haudquaquam negauit Galenus, imò illud sæpiùs cõtingere affirmauit, præsertim citato libro primo de differentiis febr. cùm dicebat.[nam dispositio febrilis aliàs ex aliis eorum, quæ ante diximus, sumit initium. Istæ verò tres substantię, quæ solidas animalis partes cõstituunt, propterea quòd tenuitate, & crassitudine inter se distant, sunt copulatæ in vna natura vnóque genere eorum quę corpus constituunt, quod genus cùm à calore præter naturam occupatur, febres hecticas parit, verùm cùm non ex similari, ęquali, atque homogenea substantia constet, sed dissimilari inæquali & diuersa, quæ tenoior earum existit, necesse omnino est, vt primò afficiatur ac calfacta sit, reliquæ verò duæ calfiant.] Qua etiam ratione cùm ordo hic peruerti non possit: nam semper in vna substantia quæ dissimilaris existit, si accedatur calor præter naturam, pars tenuior promptius & priùs accenditur, patere poterit, cur est quòd si plures sint differentiæ seu species febris hecticæ, eædem complicari non possint, sed perpetuò vnam altera consequatur, ac incipiat ea in qua efferuescit seu calfactus est innatus humor, seu roridus qui in spatiis inanibus, præsertim ipsius corporis cordis, continetur: sequatur deinceps carnosarum & adiposarum partium, atque ita demum fibrosarum ac membranosarum accensio. Illæ item febres quæ in humoribus accenduntur, per putredinem habent generationem, quæ verò hecticæ appellatæ vel per motum, vel per adhæsum, quo fit vt in illis ordo haud ægrè peruerti possit, ob maiorem, vel minorem quam habent aptitudinem humores vt putrescant, in hecticis verò, semper quod promptiùs sua natura alterari consueuit, primò accenditur, cùm neque in reliquis solidarum partium substantiis, quæ crassiores natura sunt, accensionis promptitudo magis in quàm in tenuioribus reperiri possit. Etenim in febribus, quæ per hos affectus ortum habent, nulla alia aptitudo, vt promptiùs accendatur eorum materia, reperiri potest, quam tenuitas substantię frigiditate non reluctante, ob id vbi spiritus nõ fuerint, necessarium omnino est, vt humor hic inspersus per spatia inania existat, non autem carnosa, aut membranosa substantia. Num verò hecticæ febres perpetuò cum siccitate coniunctæ sint, vel interim sine siccitate consistere valeant, nondum liquet, quamuis febris ipsa affectio sit semper calida & sicca; vt priùs cum Galeno & Hippocrate conclusum est.

cap. 7.

Loco citato.

Secunda capitis pars. An hecticæ semper cũ siccitate sit coniunctæ.

Vt verò huius quæsiti veritas pateat, animaduersione dignum est, quod cùm asserimus num febris hectica quæpiam citra siccitatem consistere queat, non de ea siccitate verba facimus, quæ necessariò febrem, qua febris est consequitur, sed intelligimus per siccitatem corporis marasmum seu tabem, quæ quidem corruptio corporis viuentis est ex siccitate, ita vt idem sit, ac si dicas num febris hectica possit quandoque absque marasmo, tabe, seu siccitate alicuius substantiæ solidarum partium consistere. Pro quo iterum animaduertas oportet quatuor in vniuersum nostris corporibus esse siccitates, à Galeno scriptas septimo method. medend. quarum vna est partium quæ verè solidæ appellantur, membranosæ inquam, ac fibrosæ substantiæ; altera est adiposæ & carnosæ. Tertia cùm propria humiditas vnde partes nutriuntur omnino est assumpta diuersa ab iis: & quarta siccitas est quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus arteriis venisque consistit, quæ etiam ex sanguinis penuria prouenit: nam venæ succo sunt inanitæ; hic verò succus, seu sanguis qui in iam dictis exilibus continetur venis atque arteriis, de propria partium solidarum substantia non est; quocirca etsi in febre hectica quandoque exsiccetur, eam tamen siccitati coniunctam esse haudquaquam asserimus, neque idem succus inter secundas (vt aiunt) humiditates, connumerari debet, vt quibusdam falso visum est; cùm adhuc sanguis sit, & intra vasa contineatur: & propterea Galen. eodem 7. de method. meden. narratis tribus siccitatibus, volens de hac quarta verba facere, dicebat.[Diuersa ab iis siccitas est, quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus arteriis, venisque consistit.] & paulò infrà,[facilima verò omnia sanatu, quarta est, asserebat, in qua venę succo sunt inanitæ.] De reliquis itaque siccitatibus subintelligere oportet, cùm dicimus febrem hecticam esse cum siccitate coniunctam, quam iterum consistere citra siccitatem; quandoque posse, cum Gale. fatemur: quoniam sine siccitate, sæpius hecticæ febres cõsistunt, inquit primo de differ. febr. cap. 8. & paulò ante duplex esse hecticarum febrium genus, definierat: quarum vnum cum tabe, reliquum absque ea esse fatebatur. Etenim primo fit velut quædam efferuescentia natiuæ humiditatis, cum primò hectica generatur febris, neque eadem protinus aboletur, quo in tempore vsque dum consumptio quędam eiusdem roridæ humiditatis efferuescentiam sequatur, febrem hecticam absque siccitate, seu tabe consistere clarum est, apud eundem Galenum citato lib. 1. de differẽtiis febrium. Nam donec pars aliqua huius humoris dispersi in spatiis particularum consimilium intermediis, potissimom ipsius cordis seruatur, solùm febris hectica existit, vt ipse inquit, nondum etiam tabida, id etiam confirmauit Paulus cap. 31. libri 2. his verbis. Quousque igitur humiditatis aliquid reliquum est, hectica solum febris dicitur, cùm verò periclitatur, ne nihil ampliùs humoris supersit, absolutus iam marcor constituitur. Hinc sequitur, quòd licet in tali efferuescentia, humiditatis pars aliqua exsiccetur, nondum tamen siccitati copulatam febrem hecticã asserimus. Etenim quousq; pars aliqua huius humoris reseruatur in corpore cordis contẽti, & non vniuersa fuerit absumpta, siccitatẽ haudquaquam esse fatemur, & propterea neque febri hecticę coniunctam esse; id quod confirmauerat Galen. citato lib.

Siccitas quadruplex. ca. 5. & 6.

Hectica quandoque citra siccitatem.

Loco citat.

ca. 5 & 6.

lib.7. method. medend. cùm de ficcitatibus verba faciens dicebat [etiam tertia videlicet, ficcitas est, cùm propria humiditas vnde partes nutriuntur, omnino est absumpta:] est enim ipsius tabis (quam

Tabes siue marasmus. μαρασμὸν Græci appellant) principium, cùm primùm febris hectica propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur, depascit, ac præsertim ipsius cordis: sine cuius ficcitate, neque marasmus gigni potest, vt liquet, tum eodem primo de differentiis

Locis citatis. febrium, & 10. method. tum etiam libro de marasmo, qui interim simplex, quandoque compositus

Simplex. existit, simplex, vbi ex ficcitate duntaxat corpora corrumpãtur, quamuis permanere ficcitas ipsa per se non mutata oppositione, quę consistit ex calido, & frigido, non potest, vt liquet 10. method. meden. cõpositus, vbi aut caliditas, aut frigiditas immodica, ficcitati asserit. Atqui ex mediis, simplicem ori-

Cõpositus. ri tabem contingit, ex frigiditate ficcitati accedente, marasmus senio confectos habet: isque natura consequitur, ac in decrepita ætate accidere solet, extincto natiuo calore, qood nil aliud est quàm mors, quæ sine sensu doloris, ac secũdum naturam ex ficcitate contingit, vt citato libro 1. de differentiis febrium liquet, cap. 8. Consueuerunt etiam & præter naturam hoc modo contabescere, quæ affectio à Philippo senium ex morbo vocatur, in quam non solùm senes, sed etiam pueros vidimus incidisse quàm plurimos, inquit Galenus citato loco, cap. 5. Qui verò marasmus ex calore fit febribus quibusdam hecticis contingit, non omnibus, de quo præsens est sermo, quanquam & alius qooque reperia-

Marasmus incipiens. tur marasmus, qui syncoposus ab eodem Galeno citato libro de marasmo appellatur, distinctus à frigido, & ab hoc quem exurentem nuncupat, & in quibusdam hecticis contingit febribus. Incipit autem hic exurens marasmus, quãdo natiuus humor, qui in vnoquoque dispergitur corpore, in spatiis particularum consimilium intermediis, ac io cordis substantia aboleri periclitatur: cùm verò iam res eò periculi peruenerit, vt nihil ex tali humiditate superfit, tunc exquisita tabes existit. Verùm si ad

Increscens. carnosum genus transit, quod circa tum fibrosas, tũ

In vigore. membranosas partes solidorum corporum hæret, ita vt caro, & adeps sint liquatæ, tunc non amplius incipere, sed increscere marasmum dicimus, at deinde cùm ipsas solidas verè dictas partes populatur, tunc vigere marasmum, non abs; ratione asserimus: quod si mauis, nõ in tria tempora: sed in tres species marasmum distinguere, pro diuersa natura, seu substantia partium quas depascit, quæ solidas (quas diximus) partes constituunt, haudquaquam reclamabimus: neque illud Hippocratis ac Galeni pugnabit, vnus etenim erit, per tria tempora dissideos, si per solidas partes, eas totas intelligamus, quæ ex aduerso distinguuntur humidis. Tres non ab re etiam dici poteruot, si diuersas substantias quæ iam dictas solidas partes constituunt, tãquam diuersas species naturas habentes seorsum considerauimus. Cæterùm siue vnus, siue plures dicantur esse marasmi, satis sit nosse febrem hecticam, interim absque eo consistere posse, vtpote ea incipiente. Incipit autem febris hectica, quacunque

Hectica incipiens. generetur causa, eo tempore quo quędam velut effferuescentia fit ipsius innatæ humiditatis dispersæ in spatiis intermediis consimilium particularum; præcipuè tamen ipsius cordis, cùm neque vlla hectica febris effici possit, priusquàm cor ipsum afficiatur, vt sæpiùs dictum est: quo tempore, naturalis cordis temperies euerti incipit, licet virtus plurimùm non laboret, neque iam dicta humiditas protinus aboleatur. Deinceps cùm consumptio quæ- *Increscens.* dam efferuescentiam sequitur, eadémque in longum tempus protracta, ipsæ similares particulæ, quæ sunt veluti cordis elementa, ficciores redduntur, atque etiam alimenti inopia tenuiores, ac tantum virtus labotat, quãtum ficcitas atque caliditas in ipsa febre inualuerit, hoc tempus non amplius initiom, sed incrementum febris hecticæ appellari potest: habet tamen maioris, minorisque ratione, non paruam latitudinem, vt paulò pòst dicemus. Vbi verò non tantùm humor in corpore cordis *In vigore.* contentus, & carnosæ seu adiposæ partes eiosdem consomptæ fuerint, verùmetiam ad fibrosas & membranosas, ficcitas peruenerit, atque eas populetur febris hectica, tunc exquisitè eam consistere dicimus, atque omnino tabidam esse, vtque ab ea passione non differat, quæ verè exquisita tabes appellatur: quamuis febris hæc non tantum ficca, sed etiam calida sit affectio; vt liquet eodem primo de differẽtiis febriom. Ex quibus haud ægrè quispiam *Loco citato.* percipere poterit, qua ratione marasmi principiũ, à principio febris hecticę, differt, nam illud est cùm omnino rorida humiditas fuerit consumpta, hecticæ verò principium erit, cùm talis humiditas efferuescat, perdurat autem quo vsque eiusdem pars aliqua reseruatur; qoo etiam tempore febris hectica duntaxat, nondum autem tabida appellabitur. Incrementum insuper febris hecticæ ab eo, quod marasmi existit, non minùs dissentire videtur: etenim io eius incremento, non modò carnosę & adiposæ partes colliquantur, verùm etiam humor hic absumitur, qui priùs in eius principio velut quandam effetuescentiam passus erat. At in iocremento marasmi modò dictæ carnosæ & adiposæ substantiæ duntaxat colliquantur, cùm in eius principio natiuus humor omnino fuerit absumptus. Determino autem principium cum Galeno non dierum, aut horarum numero, sed ipso dispositionis modo, in summo autem vigore, omnino conueniunt febris hectica, & marasmus, cùm ambo consistere fateamur, eo tempore, quo fibrosæ & membranosæ substantiæ, cordis præsertim, verè solidæ appellatæ, ab eisdem consumantur: tunc enim tale aliquid cor patitur, quale lucernæ lychnium, seu formes, cùm plurimum exustus fuerit, nam qui ita torrefactus est, frangitur atque dissoluitur. & ex ariditate continuitatem amittit, adeò vt neque si magnam olei copiam superinfundas flamma abũdantior possit accendi: talis siquidem est febris, quæ est tabida omnino, vtque ab ea passione non differat, quæ tabes appellatur, vt prius dictum est.

Quando vnum, duo, & tria dici possint febrium hecticarum genera.

Caput XIX.

Sed occasione eorum quæ diximus nõ ab re quæres, num vnum duntaxat sit febrium hecticarũ genus, vel duo, aut tria, vel plura esse possint genera, species seu differentias di- *Verum hecticarum febr. genus dici non posse.* xeris: Huic breuiter hunc in modũ satisfacere licebit, asserens cũ Galeno vnũ esse genus febrium hectica

cticarum, si modò taliter dictæ sint, quoniá ipsum corporis habitum comprehenderunt, per corporis habitum solidas subintelligentes corporis partes, humidis ex aduerso distinctas, vnu etenim est harum partium genus, continẽtia ab Hippocrate solidæ a Galeno appellatæ, & propterea cum hoc genus calor pręter naturam occupauerit, vnum duntaxat febriu genus etiam orietur, ex aduerso & eis quæ ex humorum putredine oriuntur distinctum, licet genus hoc febrium hecticarum, & id quod ex putredine humorũ generatur sub vno genere, quod quidem nullum nomẽ commune sortitum est) diatris ex diuerso distinctum) contineri possunt, vt patet eodem primo de different. febr. cap. 7. Cæterum quamuis hæc ratione vna duntaxat febris hectica dici possit, tamen pro diuersu ipsius dispositionis modo eam licebit cum Galeno in tria tẽpora, seu tres gradus subdistinguere, in principium videlicet, seu primum gradum, quod quidem existit, cùm quędam veluti efferuescentia fit natiui humoris dispersi in spatiis intermediis earundem partium solidarum; perdurat autem quousq; pars aliqua eiusdem humoris reseruatur, & in incremẽtum seu secundum gradum, quod à consumptione, quæ efferuescentiam sequatur, exorditur: protelatur autem hoc tempus, seu secundus gradus febris hecticæ, quoad vniuersus humor, & carnosa, seu adiposa substantia, cordis præsertim, liquefiat ac consummetur, cùm verò fibrosas & membranosas cordis partes febris hæc depopulatur, non ampliùs incrementum, nec secundum gradum, sed summum vigorem, & tertium gradum ipsius febris hecticę appellabimus. At si febrem hanc consideraueris, prout citra marasmum, tabem, seu cõsumptionem dictarum partium solidarum consistere poterit, vel cum earumdem consumptione, cum eodem Galeno primo de differentiis febrium, fatemur duplex esse febrium hecticarum genus; quorum vnum est citra tabem, reliquum verò cum tabe: quapropter, posita hac febrium hecticarum distinctione, dicebat Galenus: [Febrium autem hecticarum quãdoquidem duplex est, vt nuper definiuimus, genus earum:] Indicia deinceps exponamũs, nec propterea cum eodem Galeno negamus tres posse dici differẽtias seu species hecticarum febrium, quinimò illud affirmare non veremur. Nã si tres diuersæ substantiæ, vt sæpiùs diximus, partes solidas cõstituũt, nec præter naturam calor cùm primum febris hectica generatur, æqualiter eas occupat, sed earundem vna primù sufficienter incaluit, reliquæ verò incalescunt; & deinde passim ad reliquas duas pertransit, non sine forti ratione fateri possimus, hæc ratione partibus solidis definitis, prout in se tres diuersas substantias continent, quæ non æqualiter, sed passim, ac ordine quodam præter naturã calorem admittunt, tres esse hecticarum febrium differentias seu species, cum & dictæ substantiæ specie quoque differant. Quarum vna ac prima erit cùm calfactum esse in natiua humiditate susceptum fuerit, eadẽ veluti efferuescentiam quandam perpessa. Erit & secunda species cùm humiditas hæc natiua fuerit abolita consumptaq; carnosa ac adiposa substantia, quibus siccioribus redditis, ac verè solidis partibus exsiccatis, fibrosis, inquam ac mẽbranosis. tertia species febris hecticæ generabitur. Quod insuper confirmate videtur Galenus citato primo libro de differentiis febrium, cap. 9. nam narratus signis febris hecticæ, quæ omnino tabida existit; insuper definito principio generationis ipsius febris citra tabem, subdebat hæc verba: [deinde autem consumptio quędam efferuescentiã sequitur, hacq; in lungum iam protracta, ipsæ similares particulæ, quæ sunt veluti cordis elementa, sicciores redduntur, atque inopia alimẽti, tenuiores: & tantùm virtus laborat, quãtum siccitas atque caliditas in ipsa febre inualuerit, quando earum altera exuperans, virtutem imbecilliorem reddere potuit, huiuscemodi febris iam quodammodo ad vtranq; partem declinat, ac medium obtinet locum, inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atque illam de qua paulò ante diximus, quæ facillimè curari potest, sunt verò & in hac latitudines multæ: quoniam & dispositiones ipsius multę in eo quòd magis, & minùs diuersitates: quæ igitur ęqualiter distat ab vtraque, & ea scilicet quæ exquisite tabida est, atq; illa in qua nihil est adhuc tale, medio quodammodo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento: quæ autem proximior tabidę fuerit, periculo vicinior est: cùm quę alteri primæ magis adhæret, non paruam salutis spem possit afferre:] His verbis asserere videtur Galen. tres esse hecticarum febrium species, seu differẽtias, nam positis duabus extremis, altera citra tabem, altera verò omnino tabida, constituit mediã, eam inquiens quodammodo ad vtramque partem declinare, ac medium obtinere locum, inter omnino tabidam, quæ penitus curam non admittebat, & illam quæ facillimè in principio curari poterat. Præterea ipsum cum latitudine magna consistere affirmauit, maioris, minorisque ratione, non ab re, quoniam cum sub ea nedum roridæ humiditatis, verumetiam carnosæ & adiposæ substantię siccitas contineatur, prout æqualiter, magis aut minùs earundem substantiarũ pars esset absumpta, eo æqualiter, magis, minúsve ad vnam vel alteram febrem declinare, atque propterea maioris, minorisq; periculi existere. Quòd verò hæ febres, licet specie differant, inter sese complicari nequeant, neque in earum generatione ordo peruerti queat, vt iam dictis patere potest. Vnum itaque esse febrium hecticarum genus, nec minus, & duo, neque a ratione alienum esse tria genera, seu tres species ac differentias, neque plures dari posse, cum Galeno fateri haudquaquam veremur, modò eas diuersa ratione consideraueris, sed tempus est vt earũ indicia deinceps exponamus.

Hecticarũ tria tempora, seu gradus, duplex genus, seu triplex. dici posse.

Loco superiori sup. citato.

Quæ sint febrium hecticarum indicia communia, examinaturque exemplum Galen. de calce aqua conspersa.
Caput XX.

COMMVNE est omnibus hecticis febribus quòd pusillæ, ac semper à principio ad finem vsque sint æquales, inquit Gale. 1. de differ. feb. cap. 9. & 3. de præsag. ex pul. cap. 7. febrium hecticarum, duo hæc sunt propria signa dicebat, si perpetuò sibi illæ similes sint, nec inuasionẽ vllam accessionis, nec incrementum nec vigorem, nec remissionem habeãt, nec fere febricitare se percipiet ægrotus: in quibus etiam febribus, neque multa occurrit tangenti caliditas, quamuis acris, ac mordax (non tamen adeo vt in febribus quæ ex putredine ortũ habent) eadem insuper licet primò tactu mitis ac debilis sentiatur, processu tamen temporis, cum plus

Signa hecticarum, æqualitas actio semnũ.

Caliditas non multa, sed atris &c.

plus tangendo immoraberis, paulatim acredinem, atque erosionem quandam ostendet, atque etiam arida manui se offeret, id quoque confirmauit Paulus cap. 31. lib. 2 t. asserēs, caliditas autem primo occursu languida, paulò post acris, & erodens erūpit: *Arteriarū caliditas.* cùm etiam arteriæ circunstātibus partibus calidiores sentiūtur, maximum sunt hecticarum febrium indicium, vt liquet citato lib. 1. de diffe. feb. cap. 9. si quidem hoc illis nequaquam aliis aduenit in febribus: manifestiùs autem hic accidit casus, cùm loti fuerint ægrotātes, aut quouis alio modo calfacti & lassati, ita vt aliqua profluat humiditas ac caliditas efflet: tū etenim aliis partibus omnibus calor percipitur moderatus, vbi calor ita expirauerit: qui verò in arteriis est, nihilo minor sentitur: est verò eius manifestus sensus, cùm se pulsus attollunt, qui neque ipsi in talibus expirationibus permutantur, sed continuè in eodem statu perseuerant. *Pulsus yidem qui diariarū.* Pulsus febris hecticæ, pari modo quantum in iis est, in easdem differentias conuertunt, ampliúsque in his mutatur celeritas, inquit Gal. citato lib. 3. de præsag. ex puls. cap. 7. dicit autem in easdem differentias, in quas omnes diariæ mutant: nā de iis priùs verba fecerat. Sunt autem hæ differentiæ, magnitudo, celeritas, & celebritas: quamuis, vt ipse fatetur, in febribus hecticis, ampliùs mutetur celeritas; verùm post multa eodē in loco scripsit hæc verba. [nec magnus pulsus, nec vehemens cum hecticis febribus vnquam concurrunt, sed si alterutrum habeant horum, non sunt hecticę.] De vehemēti clarum est, cùm perpetuò in hecticis febribus imbecilla sit vitalis facultas, quoniam intemperatum cordis corpus existit, vtpote cùm incaluerit iam, licet in principio plurimum non laboret, comes etenim est intemperiei imbecillitas facultatis, quemadmodum temperiei, robur. De magno autem fateri possumus quòd licet febres hecticæ quantum in ipsis est, in magnitudinem quodammodo pulsus mutent, quamuis minùs quàm cæterę febres, qua febres sunt, cùm minùs in eis vsus vrgeat; quia tamē perpetuò cum eis facultatis vitalis imbecillitas associatur ob mox ante dictam causam, ob id magnus pulsus esse nō poterit, cùm vna ex causis magnitudinis deficiat, quæ est virium robur, semper interim & altera quoq; quæ est instrumentorum obtemperantia propter duritiem ex siccitate contractam, quapropter idem Galenus asserebat quòd si cū febribus concurrat alius affectus, mixtam oportebit esse mutationem ex illa & hac quæ comitatur febri, quinimò de hecticis sic scriptū reliquit citato loco, quòd nisi alter cum iis affectus casu coëat, ne incipiant quidem vnquam, quamuis hectica febris rarissime à primo die existat: ex quo affectu vitalem facultatem, aut instrumenta variari contingit; & non vsum duntaxat, quemadmodum ab ipsis febribus hecticis quatenus febres sunt: quinimò collatione facta ad pulsus, qui sunt in febribus synochis dictis, minores, rariores, ac tardiores tanto sunt hecticarū febrium pulsus, quanto etiam earum caliditas minor est: *Loco citat.* vt patet libro 1. de differ. febrium. *Caliditatis incrementum post cibum. & pulsuum mutatio in magnitud. & velocitate.* Proprium item & inseparabile omnibus hecticis febribus indicium est, vbi allato cibo febrem accēdi, ita vt caliditatis multitudo sentiatur, ac pulsum ad magnitudinem & velocitatem augeri percipias; ita vt incompressa annotatio facta videatur eo tempore, quo maximè omnes horas suspectas subterfugisse videtur: statim enim hora vna, vel duabus post assumptum cibum, quæcunque ægrotantem tetigerunt, alteram febris accessionem adesse putabunt: voco autem annotationem incompressam, in qua neque *Febris annotatio incompressa.* horror aliquis, neque extremarum partium frigesactio facta est, neque veluti quædam dormitatio, neque aliqua insignis pigritia, aut omnino inæqualitas aliqua, vel in caliditate, vel in pulsu: adhuc autem magis, neque paruitas, neque debilitas, neque horum aliquid aliud; sed quemadmodum, & cuique alteri ex cibo maior, ac velocior pulsus efficitur. Fit quidem aliquando & in quibusdam febribus aliis, incompressus ascensus, at si vniuersum indiciorum aceruum inspexeris, nō parum differt: etenim in omnibus aliis febribus huiuscemodi introitus præter cibum assumptū, fiunt incompressi, in febribus autem hecticis, contrario modo se habet omnino, neque etiam fit aliqua annotatio in tempore aliquo, sed est vna febris continua, velut ea quæ synochus appellatur. Verùm in hac veluti flammam plurimam admouenti manum habet occursantem, pulsúsque sunt frequentissimi ac maximi: In hecticis autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulsúsque tanto minores sunt rariores, ac tardiores iis qui in synochis comprehenduntur, quanto etiam caliditas minor fuerit. Differunt etiam ab aliis febribus, quæ incōpressas habēt annotationes; hoc maxime febres hecticæ, quòd afflictatio aliqua omnino illis adest cùm cibum assumpserint in accessionis principio, in hecticis verò post cibū assumptū, vel quandā afflictationis expertē annotationē fieri contingit; quæ non est, (vt antea diximus) annotatio, manifestiùs autē die sequenti hęc febris agnoscetur, si diligētius obseruabimus, quousq; post assumptū cibū in caliditate ac pulsibus alteratio facta perdurauerit: eousque namque manifestè alterata apparebunt, donec ex cibo digesto ac apposito cordis siccitatem humectauerint; deinceps ad pristinum habitum reuertetur, in quo antea quàm cibis assumeretur, conspiciebatur. Quòd si alio in tempore cibo refeceris, eo qui sequitur die, ac rursus die sequenti in tempore pariter diuerso, similiter videbis caliditatē adauctam, & pulsus, vt diximus, alteratos. Iure itaque diximus hoc proprium ac inseparabile esse hecticarum febrium indicium, vt allato cibo statim hora vna aut duabus elapsis, febris accendatur aucta caliditate, ac pulsus ad magnitudinem & velocitatem augeatur, ita vt incompressa annotatio facta videatur: *Similitudo Galeni ab Auer. reprehensa.* simile enim eis contingit quod in calce, ac lapidibus calefactis, si enim aquam frigidissimam infuderis, multo calidiores sentiūtur, nutriente, vt videtur in ipsis humida substātia aridam caliditatem, si enim quispiam intra manus recipiat calcis glebam, eiusdem paruifaciet caliditatem, quam neq; sentiet: at si deponat, aquáve perfundat, videbis quàmprimū vehementer calfactam, atque ita feruentem, sicuti lebetes quando ingenti adhæserint flammæ, vapores etiam non paucos ab ea efferri conspicies: quòd si etiam tangere ausus fueris, facilè deuri continget; adeò si ad sensus indicium referatur, humida caliditas vires habet non parum sicca euidentiores; vt inquit Galenus citato primo libro de differen. febr. ca. 9. Quam Galeni similitudinem parum *Auer. 4. col cap. 33.* (vt mea fert opinio) quidam ex Arabum familia intelligens, ausus fuit asserere, has causas à Galeno traditas accidentales esse, & veluti fabulas cantatorum. Sed pace tanti viri dixerim, non propterea

hoc

hoc contingere fassus est Gal. quòd velut aqua cōtraria calci existit, ita cibus virtuti nutribili sit contrarius, atque adeò elongatus, vt ipse eidem sit cōtrarius sicut aqua calci, quemadmodum ipse refert: neque propterea quia cōtraria calci est aqua, vbi ei perfundatur, multò calidior sētitur, sed ob id quòd humida est substantia, ex qua arida caliditas veluti nutriri videtur. & quia non paucos ab ea vapores efferri conspicies, adeo vt si etiam tangere ausus fueris facilè ex hoc dcūti continger, vt ipse inquit citato 1. de differen. febr. quare quemadmodum contingit ipsi calci, quæ debilē obtinet calorē priùs quàm aqua perfundatur, ita per febres hecticas, (per quas partes corporis solidiores magis ignitæ euaduot, & propterea assiduè febris hæc in seipsa similis manec) calor contingentibus apparet, veluti in calce debilis: cùm verò cibum assumūt ac bibunt, simile quiddam accidit quod in calce (vt diximus) aqua perfusa: quo fit vt contingentes exterius ægrum, multò calidiorem persentiant: vt secundo prognosticorū ab eodem Galeno habetur. Continent nanque febre hectica laborantes, calorem debilem, quoniam calfactum esse, in partibus solidis consistit, è quibus parum est quod euaporat ob siccitatem earum, cùm verò alimentum eis apponitur, vtpote humido existente, non ab re earum partium calor augetur, aucta per alimentum eiusdem caloris substantia, quia eodem alimento nutriuntur, & adueniente humida substantia, magis etiam euaporatur: humida etenim caliditas vires habet sicca euidētiores, vbi ad sensus indicium referatur, quemadmodum Galen. habet lib. 1. de differen. febr. Perspicuè igitur apparet ob iam dictas causas, febrilem calorē in hecticis febribus, statim hora vna, aut duabus adhibito cibo augeri, & quā maximè vehementer per diductionē illius apparere, & eousque perdurare, donec ex cibo digesto, atque apposito cordis siccitas fuerit humectata. Qua etiā ratione pulsus maiores, ac velociores fiunt toto eo tempore, & nō quia cibus calorem extraneum adipiscatur necessariò, vt inquit vir iste, etenim nō mutaretur. At quia nutrit, propterea accidit febrilem calorem augeri. Sed qui fieri possit (non ab re quæres) vt tam breui tēpore assumpto cibo, possit & ipse distribui, ac adiici solidioribus partibus, & potissimū cordis, si priùs vt conquoquatur oportet, deinde digeratur, apponatur, agglutinetur, atque assimiletur? At nos facilè cū Gale. huic satisfacere poterimos, illud haudquaquā difficilè contingere posse, nā licet denotato cibo cōfestim ventriculus circa illū se contrahat, vt eodem fruatur, nutriatúrque: vbi autē eo impletus, satiatúsq; fuerit, pro onere reliquū habēs, statim abiiciat, ac deorsum extrudat, ipse verò ad aliud opus, nēpe vt agglutinet, cōuertatur, tamē eo etiam tempore, aliquid eiusdem cibi ad iecur ascendere clarum est, ex eodem Gal. li. 3. de nat. fac. c. 13. qua ratione ad ventriculum ipsum, nō paucæ venę, porrę dictę progerminationes attingūt, hócque esse primum tempus operis naturæ circa alimentum. In secundo id ad intestina transit, iisque ipsis & iocinori ad saturitatem apponi, tum portiunculam eius exiguam in omnem corporis partē ferri. Quo in tempore quod in primo est appositum, id ventriculo affigi intellige. In tertia verò temporis portione ventriculus ex affixo alimento nutritur, sibi planè assimilato. Affiguntur autem tam iocinori, quàm intestinis, quæ iis fuerant apposita. Præterea in omnes corporis partes, digestionem, appositionémque fieri constat, vt patet ex citato libro 3. de natura facultat. Non igitur à ratione alienum est, imò veritati quàm maxime consonum, quòd tenuior quædam alimenti pars, quæ parata magis concoctioni existit, citius ab ipso vētriculo euecta, & propterea etiam iecori distributa (quamuis non integrè vniuersum alimentum, in eodem ventriculo fuerit concoctum) possit ex eodem iocinore, post horam vel alteram assumpto cibo, in omnem corporis partem ferri, digeri, atque solidis partibus omnibus, præsertim cordis apponi, quo tempore incipit illa incompressa annotatio. Producitur autem eousque, quo vniuersum concoctum, digestúmque alimentum, singulis corporis partibus solidioribus, ipsiusque præcipuè cordis, fuerit appositum & assimilatum. Atque pręsertim illud contingere posse putamus hectica febre laborātibus, quibus cùm inanitæ fuerint, ac supercalfactæ partes solidæ, promptiùs illud attrahunt. Et quoniam inter cæteras nostri corporis partes cor etiam facultate vehementi trahendi pollet, vt libro de marasmo Galenus testatur, cap. 5. nec minùs & huic opitulatur, tenuioris substantiæ, ac concoctu facilis liquidorum ciborum assumptio, qui eiusmodi febre laborantibus offerri consueuerunt.

Cimē. 60. *Loco citat.* *Quæstio, cui mox satisfacit.*

Cuiuslibet febris hecticæ particularia indicia: & quod ab vrinis pro earum dignotione nullum sumatur proprium indicium. CAPVT XXI.

NCIPIENTIS verò hecticæ febris, seu primi gradus, aut primę speciei, quæ citra tabem existit, præter iam dicta signa quæ communia cunctis existunt hecticis febribus, quædam propria reperiuntur, per quæ omnia, vbi sola fuerit haudquaquam cognitu est difficilis: alteri verò associata difficiliùs cognoscitur. Gal. teste citato 1. lib. de diffe. febr. c. 10. Et quoniam bifariam oriri possunt, vt superiùs conclusum est, cùm statim ab initio inuadentes, tum etiam quando ad alias nedū diarias, verùm etiam ardentes febres, ac reliquos quosdam præter naturam affectus, consequuntur, nos quo breuiores simus, ab initio incipiētis febris hecticæ signa trademus, cùm ex eisdemmet, ac etiā communibus mox narratis (paucis quibusdam dēptis) eadem poterit dignosci, quando ad alias febres consequatur. Cùm autem ab initio nunquam inuadat febris hectica citra procatarcticas causas, quas etiam supra narrauimus, licebit, vt Galeno visum est, etiā ex ægro interrogato, eā addiscere. Vbi autem ex aliqua earum habuisse principium acceperis, cæteris quidem bene se habentibus, apparentque in ipsa prima die omnia generis febrium ephemerarum indicia, febris autem ad diem sequētem extendatur, neque ad quietem declinans, neque magis inualescens, ariditatémque maiorem in corpore repręsentet, talem hecticam fore suspicandum est. Quòd si vsque ad tertiū diē sine cibo permanserit, dum tertianæ accessionis suspectas horas præterit, nihilque effatu dignum prioris accesserit febri, aut fuerit imminutum, sed quædam primæ febris exiguæ reliquiæ tantummodò procedāt, atque permaneant, cum ariditate corporis, & caliditate, quę primo tactu mitis sentiatur, processu verò tēporis acris, mordax, atque arida manui se offe-

Hectica primæ spe. ab initio inuadentis ex procatarc. causa ortæ indicia

cat, huiuſcemodi febrem hecticam eſſe, exiſtimandum erit. Terminus autem eius principij eſt cum eo tempore, quo ſolent ephemeræ febres in integram quietem deſinere, nedum illis tale aliquid nó eueniт, ſed inſuper ſiccitas manifeſta intenditur: tunc enim primum febrem diariam euadens tranſcendit ad hecticam, alter verò cuiuſdam velut ipſius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, eſt tertiæ diei acceſſio, ſi enim paulò ante dicebamus, neque altera acceſſio ſuperuenerit, neque ægrotus ſine febre fuerit, adaucta inſuper ſiccitate, tunc proculdubio, hic hectica febre laborabit, potiſſimùm vbi natura ſicciores ſint, ac calidam temperaturam habuerint ægrotantes, vitamque clegerint in laboribus, vigilus, ac curis, victúque pauco. Etenim hos ab initio ſolet hectica febris inuadere, præcipuè æſtate, ſtatúque tẽporis calido & ſicco, & loco prætcrea conſimuli. Quòd ſi omnino certus eſſe velis febrem hecticam fore, cibum offeras, eo tempore, quo maximè omnes horas ſuſpectas ſubterfugiſſe videtur ægrotus: ſtatim enim hora vna, aut duabus poſt acceptum cibum, vt nuper demonſtrauimus, quicunque ægrotantem tetigerint alteram febris acceſſionem adeſſe opinabuntur, ita vt incompreſſa annotatio facta videatur. Eius verò febris hecticæ, quæ omnino tabida exiſtit, ſiue vigorem, ſiue tertium gradum, ſeu tertiam eius ſpeciem appellaueris, ſigna cognitu promptiſſima, atque facillima ſunt, etiam priuſquàm pulſum atque calorem tactu perpendas. Decreuimus autem huius febris ſecundo loco indicia exponere, quò promptiùs eius quæ in medio eſt, nobis indicia pateant, ipſis extremis cognitis. Appellantur autem ſigna hæc promptiſſima, atque facillima, quæ etiam maxima non ſine ratione appellat Galenus cum Hippo. tum in libro de iis quæ in medicatrina ſiunt, tum etiam 1. prognoſtic. quoniam ſtatim medico occurrunt: eliciuntur nanque ex facie ægrotantis, quam primò medicum attendere oportet, cùm primùm ad ipſum accedit. proficiſcuntur autem omnia (ne in tradendis cauſis nimium tempus teramus) ex vnica cauſa, eſt autem ea calida & ſicca immodicè intemperies, tum cordis, tum etiam vniuerſi corpo is. Etenim dicebat Galen. eodem 1. de differ. febr. cap. 8. [Tabida verò febris, non tantùm ſicca, ſed etiã calida paſſio eſt, quaptopter extinguitur celeriùs in hac ægritudine animalis calor, totumque corpus tabeſcit, inſtar arboris ſupra modum arefactæ, aut ob longitudinem temporis, aut flammæ viciniam, aut vehemẽtem, atque immoderatam ſiccitatem. Hinc eſt, quòd oculos imino ſicce videbis concauos iis qui ita laborant, veluti quibuſdam quaſi foueis reconditos, exhauſto iam vniuerſo in ipſis liquore, ita vt offium quibus palpebræ adhærent, eminentiæ conſpiciantur, & ſordes in ipſis ſiccæ oſtendãnt, & quæ dã veluti ſqualida diſpoſitio, qualis maximè ineſt iis, qui toto die ſub ſolis ardore iter longum per puluerem egerunt. Eſt etiam in eiſdem flos vitalis coloris extinctus in tota facie, ac in fronte præſertim ſiccitas immoderata conſpicitur, adeò, vt ex ſiccitate duteſcat, ac circumtendatur: non poſſunt autem plurimùm producere palpebras, ſed ſæpiùs e nniuent dormitantium more. Verùm eorum paſſio ſomnus non eſt, ſed potius vigilandi impotentia. Contahuẽte etiã carnes, quæ in temporibus ſunt, vt collapſa videãtur, & concaua ſpatia, nec immeritò: quid enim aliud ſunt omnino quàm oſſa & cutis? adeò vt ſi nudato corpore partes ad ventrem attinentes aſpicias, neque ex inteſtinis aut viſceribus aliquod ſupereſſe cẽſueris, ac præcordia vehementer cõtracta verſus thoracem videantur. Quòd ſi eos tangere libeat, cutis quidem apprimè arida, quam ſi digitis apprehendens extenderis, inſtar pellis conſiſtit. Caliditas autem, cùm primùm manus admouetur, debilis, ac mitis quodammodo ſentitur, paulatim verò acredinem, atque eroſionem quandam oſtendit, ac magis, cùm plus tangendo immoraberis. Pulſus verò tenuis, durus, debilis & frequens, inquit Galen. licet paulò poſt afferat, nõ tenuem, ſed paruum eſſe, quod quidem paruum aut nihil differre videtur, eſt enim paruus pulſus neceſſariò tenuis, licet & breuitatem quoque ac humilitatem in ſe contineat: qua de re & tenuis, & paruus dici poterit eadem ratione, quamuis non propterea febris tabida dicenda erit: quoniam paruus aut tenuis pulſus ſit, nec propterea quia frequẽs, nam neceſſariò vbi paruus fuerit, hic idem erit etiam frequens. Verùm ob id potius febris erit tabida, quoniam debilis ac durus eſt pulſus, debilitas ſiquidem vehementem ſequitur cordis intemperiem, duritics autem ſiccitatem: qui affectus, vbi cor occupauerit, neceſſe eſt, inquit Gale. eodem 1. de differen. feb. animal. febre tabida laborare. Reliquum eſt, vt eius febris hecticæ, quæ medium obtinet locum inter iam dictas, ſigna enarremus, ſiue augmentum hecticæ febris eam appellaueris, ſiue ſecundi ordinis, aut ſecundæ ſpeciei, quæ quidem febris, cùm quodammodo ad vtranque partem declinet, eius videlicet, quæ eſt citra tabem, & eius quæ omnino tabida eſt, latitudinémque ſatis amplam contineat maioris, minoriſque rationc, ſi æqualiter ab vtraque di ſtabit, æqualiter quoque vtriuſque ſigna participabit, ſi verò vni erit proximior quàm alteri, eius cui magis propinqua exiſtit, maximè indicia manifeſtabuntur: ſicciores etenim in ea, atque inopia alimenti tenuiores cordis carnoſæ partes redduntur, ac tantùm virtus in ea laborat, quantùm ſiccitas atque caliditas in ipſa febre inualuerit, qua ratione etiam fit, vt quamuis pulſus paruus, durus, debilis ac frequens adſit, non tamen perinde ac in ea, quæ exquiſitè tabida eſt, magis tamen quàm in ea, quæ ſimpliciter hectica, & citra tabem. Sed mox in dubium venit, cùm ſigna maxima pro dignoſcendis febribus ex calore, pulſu, atque vrinis capiantur, vt paulò ante concluſimus, cur eſt quòd Hippocrates, & Galenus nullum ex vrinis ſumpſerunt indicium pro febribus hecticis dignoſcendis: potiſſimùm cum libro primo de criſibus fateatur Galenus, quòd in febribus omnibus (quoniam venoſi generis affectus ſunt) ad vrinas præcipuè attendere oportet? Cenſemus autem hoc ita eſſe diluendum, quod propterea, quæ ex vrinis indicia ſumuntur ſubticuerunt, quia nullum, neque inſeparabile, neque proprium & inſeparabile ab illis indicium pro febrium hecticarum notitia capi exiſtimauerint, ſiue ex ſubſtantia, ſiue ex colore, aut cõtentis capiatur, non ex ſubſtantia: nam eundem diuerſitas, ex diuerſi humorum redundantia intra vaſa, qui diuerſimodè à natura quippiam ſint perpeſſi, aut penitus non alterati, conſequitur: eſt etenim vrina ipſa ſerum humorum in venis contentorum, vt tertio de morbis vulgat. bas, Hippocrati auctoritate, à Galeno ſcriptum eſt. Nec item ex colore ciuſ-

Margin notes (left): Hectica tertia ſpeciei ſigna. — Tex. 1. co. 1. — Ex facie.
Margin notes (right): Ex tactu. — Ex caliditate qualitate. — Ex pulſu. — Loco citat. Hectica tertia ſpeciei ſigna. — Obiectio. — Diluitio obiectionis. — Ex vrinis nullum ſumitur ſignum pro hecticarũ dignotione.

eiusdem, cùm is etiã ex diuerso humore intra vasa redundante proficiscatur: neque etiam ex contentis, siue nebulæ, siue suspensa, siue subsidentiæ, seu sedimenta sint: nam & hæc clarum est in eorundẽ auctorum doctrina, febrientibus, tanquam partes putrescentium humorum intra vasa, quodammodo à natura emissorum, existere. Cùm itaque in febribus hecticis, quatenus hecticæ sunt, partes solidæ, & non humores ipsi intra vasa contenti afficiãtur, reliquum est ex vrinis nullum elici posse indicium pro earum dignotione. Necquicquam obest si de diarijs obijcias, nam in illis cùm nec humores, nec solidæ animalis partes præter naturam calorem susceperint, sed spiritus duntaxat, propterea ab vrinis inseparabile, ac proprium sumitur indicium, cùm statim à prima die concoctæ apparuerint: indicabunt etenim haudquaquam humores calorem præter naturam occupasse, nec solidas corporis partes effectas esse, quales vrinæ in hecticis videri minimè possunt, nam concoctionem à solidis corporibus sanis humores consequuntur, vt liquet 1. de morb. vulgar. Cùm verò hæc in febre hectica ægrotent, vrinæ haudquaquam concoctæ videri possunt, nec cruda, aut obscurè concocta propterea erit vrina in febribus hecticis. nam proprium ac inseparabile est tale indicium febrium ex putredine ortarum, vt suprà ostendimus, neque redundans quispiam in vasis putrescens humor adest, ex quo tales vrinæ prouenire queant in eiusmodi hecticis febribus, quantum in ipsis est. Ad Galeni auctoritatem primo de crisibus dicimus veritatem haberẽ in febribus omnibus, de quibus eodem libro verba facit: & quoniam de hecticis in eo libro, vt ipsemet testatur in fine secundi de crisib. sermonem non fecit, propterea de eis eadem auctoritas non intelligitur. Ad hæc eodem loco de vrinis loquebatur relatione ad venosum genus, quemadmodum de sputis, & alui excrementis, relatione facta ad spirandi instrumenta, ad ventrem: quocirca eas præcipuè attendere oportere præcipiebat, pro cognitione eorum, quæ intra venosum genus continentur, & non propriæ substantiæ venarum, atque arteriarum, qua ratione dicere possumus febres hecticas passiones non esse venosi generis: vel dicas quòd in eiusmodi etiam febribus, attendere vrinas oportet, veluti in reliquis morbis, & ferè omnibus, non tamen tanquam propria, aut inseparabilia harum febrium signa, quemadmodum deceterum reliquit idem Galenus tertio de morbis vulga. cùm dicebat. [Atqui vrinas semper memineris, vt simul inspicias in ventris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorumq́; nam bonæ si appareant, multũ valent ad salutem, contrà, si prauę, amplificãt simul ægri periculum.] sed confestim instabis inquiens Hippocr. secundo prognost. pro harum febrium dignotione, signum quoddã ex vrina sumpsisse, cùm dixit: [si pingue desuper natans araneorum speciem referat, damnandum est. indicat enim consumptionem.] Atqui haudquaquam nos negabimus cõsumptionem indicare, si quid pingue super vrinam natauerit araneorum speciem referens: idq́ue sæpiùs contingere in colliquantibus febribus, cũ Hippocrate affirmamus. Quam sententiam Hippoc. cõfirmauit Galenus comment. aphoris. 35. septimi lib. cùm dicebat: [siue alui excrementum, siue vrina pinguis fuerit, ex colliquatione adipis fit, non magis in renibus, quàm in toto corpore existentis] etenim commune indicium erit omnis adipis ab igneo calore colliquati verùm non propterea admittimus illud fieri posse in febribus hecticis, etiam tabidis. licet vniuersæ hæ febres, quæ marasmodes appellantur ex genere earum sint, quæ colliquant, in eo tamen differunt, vt Galenus inquit, decimo method. quod quæ portio earum in tabidis febribus colliquatur ea semper vaporis vice digeritur: in illis verò ardentissimis, ac malignis febribus quod liquatur, defluit in ventrem. ex quibus Galeni verbis facilè quispiam percipere poterit, quòd quamuis consumptionem indicet pingue in vrina supernatans, idq́ue fieri contingat in colliquantibus febribus calidissimis, atque malignis, nunquam tamẽ hecticam febrem, tabidam demonstrabit, neque ex ea similis prouenit consumptio, seu colliquatio. paucũ est etenim quod in ea colliquatur, propterea quòd solidæ partes sicciores sunt, & carnosæ etiam, & adiposæ paucæ, tum etiam quòd febris ipsa exigua, nec nimium calida est: quo fit, vt id quod colliquatur, semper vaporis vice digeratur, neque in ventrem defluat, neque per vrinas excernatur. Cernitur hoc etiam, vt citato loco testatur Galen. in carnibus dum in craticulis torrentur, euidenter fieri: siquidem ab aliquibus plurima liquatio defluit, deciditq́ue in prunas largiter: aliquãdo nihil omnino (quod vtique, sentias) defluere videtur, etiamsi par sit prunarum subdita copia, quantóque magis adipe, vel carne animal abundat, tanto profecò quod ab ipsis carnibus, dum in craticulis torrẽtur, defluit, cernitur copiosius: eodem igitur modo in calidissimis febribus atque malignis, si carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas sensu liquari deprehendas: sin sine adipe, & siccæ sint, in marasmodes febres transeunt, siquidem quoad materiam vberem habent, hanc colliquãt, vbi illis tũ adest, tum caro mollis defecit, duras & æquè liquabiles carnes siccant, à quibus propter siccitatem nihil defluit, velut nec ab iis quæ sale sunt siccatæ si quis has quoque torrere parans, pari cum illis igni admoueat, nam & sicciores earum carnes reddentur, & corrugabuntur, nec defluet ex his vlla sensibilis liquatio: quocirca licet interdũ quædã veluti colliquatio totius corporis fiat, aliquando succorũ qui in venis sunt duntaxat: quòd verò ex colliquatione prouenit, aliàs ad ventrem cõfluit, aliàs ad vrinas, aliàs per sudores pellatur, Galeno teste, tertio de cau. symptomatum. c. 2. neutrũ tamẽ eorũ in hecticis febribus, etiam tabidis, prouenire posse putamus & cum pusillæ eædem sint, nec multa carnis humidæ ac mollis, seu adipis copia similibus febribus laborantibus adsit, interim tali habitu præditi haudquaquam parati sunt in tales febres incidere, vt diximus: quapropter nusquam eædem substantiæ, nec etiam aliæ vere solidæ dictæ, sensu liquari deprehenduntur, sed semper vaporis vice digeri, cum Galeno censemus. Sed adhuc fortius instabis cũ Galeno, tertio de præsagitione ex pulsib. cap. 4. vbi verba faciens de pestilenti febre hectica, fatebatur hæc verba. [Inspicienda porrò præ cæteris vrina est: etenim cõturbata quorundam eorum videtur esse, & aquosior, ac nonnullorũ multò quàm pro natura tenuior.] & paulò post subdebat: præsertim sublimamentis animus est adhibẽdus. nam quædam sub liuida quodammodo sunt figinnt, & item alia quæ aranearum laras telas referunt in modum lanæ cõgestę, videtur siquidẽ hoc in

Commẽ. 1. super sex. 5.

Cõment. 2. sex. 46.

Loco citat.

Comment. 2 sext. 46

Alia obiectio.

Dilutio obiectionis Hectica in quo differant a reli quis colliquantibus cap vlt.

Alia obiectio.

in loco Galenus, nõ modò ex contentis, sed etiam substantia, & fortasse etiam colore ipsius vrinæ indicia sumere pro dignotione febris pestilentis hecticæ. Hanc Galeni auctoritatem nos tanquam veram admittimus. Verùm fatemur cuncta, quæ ex vrinis indicia sumi hoc in loco febri pestilenti exitiali, quæ etiam hectica sit tribuẽda esse: in eis nanque non humores ac spiritus, sed solidas corporis partes putredo occupat. Quò fit, vt magne percinspiciendas esse vrinas, in huiusmodi febribus præcipiat, quas fere pulsu dignoscere non liceat. Verùm non vt dignoscantus febrem hanc esse hecticam, sed pestilentem, atque exitialem primo, quam etiam esse quodammodo hecticam contingit, propterea quòd ad corpus ipsum visceris, non ad humores, qui in eius sinibus continentur, putridus calor vniuersus defluxerit. liquet igitur ex his quàm longissimè à veritate deuiarint iuniores medici vel Galeni doctrinam profitentes, qui opinantur ex vrinis aliquid sumi posse indicium proprium pro hecticarum febrium dignotione, obseruantes præsertim (vt vulgus quoque medicorum vniuersus obseruat) natantem illam in vrina pinguedinem, quæ licet consumptionem, seu liquefactionem significet, contingátque (vt modò diximus) in colliquantibus calidissimis, ac malignis febribus, in iis tamen quæ hecticæ sunt etiam & marasmodes, seu tabidæ haudquaquam conspici queunt, quemadmodum cum Hippocrate & Galeno abunde determinauimus. Inspiciendæ tamen sunt in hecticis febribus vrinæ semper, non pro earum dignotione, sed quoniam si bonæ appareant, multum valent ad salutem, contrà, si prauæ amplificant simul ægri periculum, vt in cęteris morbis omnibus, etiam qui affectus venefi generis non sunt.

Diluitur obiectio.

Cur in hecticis inspicienda vrina.

Quòd hec nostra Methodus per indicationem fiat: & quid sit indicatio.

CAPVT XXII.

HABITA febris cognitione, qualis scilicet sit eius natura, diuisaque ratione essentiæ eiusdem, ac inuentis insuper diuisiua methodo tribus primis differentiis. quod quidem, vt sæpiùs diximus quoddam est principiũ methodi seu viæ nostræ, quę ad propositum nobis finem perducit, id autem est cuiusque febris remedia inuenire: cúmque explicauerimus generationis earundem febrium, ac dignotionis modum, cõsonum erit, vt ad ea tractanda determinamus, quibus finem hunc consequi liceat, ac qua via pergendum sit, præsertim in tribus iam dictis differentiis. nam sub eadem methodo reliquarum omnium febriũ particularium, medendi ratio facilè patebit. At cùm omnis medendi methodus seiuncta ab experientia procedat, & propterea per indicationem fiat, quoniam quicquid ab experientia seiunctum est, id totum indicatio nominatur: ob id quisquis condere medendi methodum ad vnguem parat (inquit Galenus in secundo eius operis libro cap. 7.) hunc à primis est indicationibus auspicandum, atque hinc ad eas, quæ deinceps sunt transcendum, ac vsque ab his ad proximas, itaque pergendum non priùs persistẽdum, quàm ipsius finis sit cõpos. Ergo primùm quę generalis, cõmunisque morborum indicatio sit, inuestigandum erit, ab hac deinde ad alias speciatim descendemus: eadẽ etenim est methodus in omnib. morbis curãdis, vt primas videlicet omniũ curationis indicationes consideres: quas vtique generalissimas appelles licet, tum quæ ex harũ sectione nascuntur, deinde rursus quæ ex illis oriantur, donec perueneris ad eas, quę vltra sectionem non admittant, vt nono meth. ca. 15. scriptum est. Nõ alia itaque ratione, hæc nostra methodus a primis indicationibus auspicari debet, ac eodem modo procedere diuisiua methodo, ad eas vsque quæ sectionem non admittunt, vt nostri finis cõpotes simus. quapropter si id quod curare debemus, febris est, consonum profectò erit, ab ipsa quoque indicationes esse incipiendas, atque ab ipsius rei natura exordiri, & ab ipsa quod sequens est, citra experientiam inuenire, cùm id sit indicatione inuestigare, vt diximus. Auspicari nanque perpetuò oportet ab indicatione, quę ab affectu cui paramus mederi, accipitur: vt liquet quarto de meth meden. cap. 3. Non ab re igitur primùm quæ generalis, communisque morborum omnium indicatio sit, & per consequens febris quatenus morbus est inuestigandum: ab hac deinde ad alias speciatim descendẽdum, quæ ab eadem sumuntur, nõ absolutè vt morbus, sed vt talis morbus, vtpote in intemperie: deinceps verò vt talis intemperie & sic de reliquis. Nã si indicatio, quę ab ipsa rei natura primum oritur, quod agẽdũm sit inuenit, necesse est inueniendorum remediorũ initium, ex ipsorum morborum natura sumi. siquidem absurdum est aliud esse quod curãdi rationem pręscribat, aliud quod curatur. Etenim indicare de se quicquam magis potest, quàm de alio, Galeno auctore, tertio de meth. med capi. 1. Verùm quoniam omnibus in confesso est primas indicationes ex affectibus esse sumẽdas, prius quàm definiamus quęnam sit hæc prima indicatio, quid per indicationẽ intelligere debeamus, quidve ea sit, explanare duxi. ne per ignota nostra procedat oratio: præsertim cùm dixerimus omnem medẽdi methodum per indicationem fieri. Galenus ergo volens secundo methodi meden ca. 7. exponere quid hoc vocabulum indicatio significet, profert hęc verba: [τὴν γὰρ οἷον ἔμφασιν τῆς ἀκολουθίας ἔνδειξιν λέγομεν.] hoc est, dicimus enim indicationem tanquã emphasim, id est, expressionem, significationem, demonstrationem, seu repræsentationem eius, quod sequitur, per indicationem etenim repræsentatur nobis quicquid cõsequens, faciendumve sit. est etiam emphasis figura quædam, qua latẽs aliquid ex aliquo dicto eruitur. Huius duo sunt genera, vnũ, quod plus significat, quàm dicit, alterum quod etiam id quod non dicit, vel quod maius dicat, sub quo etiam minus volunt intelligere: est & schema cùm subest in verbis tacita quædam (vt aiunt) significatio. Quocirca quemadmodum per figurã emphasim dictam, aliquid latẽs ex aliquo dicto eruitur, propterea quòd subest in verbis tacita quędam significatio, ita etiã & ipsa indicatio, tanquam emphasis dici poterit: nam per eam etiam aliquod latens eruitur, subest enim & in ea tacita quædam significatio, per quam nobis patefit (cognita tamen priùs rei natura) id quod consequens, faciendúm vel sit statim se offerente eo quod indicatur: & ob id Galen. 2. method. meden. capit. 7. dicebat. [Ergo ex ipsa rei natura ordiri, atque ab ipsa quod sequens sit, citra experiẽtiam inuenire, id est, indicationem inuenire. nã inuenitur quidem & ab ipsa experientia, id quod consequens, faciendumve sit: cęterum nõ ita, quasi in pręcedenti aliquo designatũ: & proinde nemo empiricorum dicit

Indicatione inuenire opponitur inuentioni per experientiam.

Indicatio quid.

dicit id isto indicari, quanquã certè hoc sequi illud dicant, & hoc præcedere illud, & consistere hoc cũ illo,]lib. de opt. sect. ad Thrasy. definiens indicationem, asserebat, [est igitur indicatio iuuantis comprehensio, simul cum comprehensione nocẽtis adueniens, sine obseruatione aut ratiocinio.] Seclusit itaque his verbis ab indicatione, cùm obseruationem, tum etiam ratiocinium; obseruationem inquam, quoniam ab ea constituitur experientia. Dicunt nanque Empirici omnem eorum artem, obseruationem, memoriamque esse: inuenite etiam per experientiam, ex aduerso opponitur inuentioni, quæ fit per indicationem & methodum, vt sæpiùs diximus. non enim obseruatione indigent, quę per indicationem nobis patefiũt: simul etenim cum indicantibus obuia sunt, vt dicemus. Seclusit item & ratiocinium: quoniam neque eadem vlla cogitationis ope indigent. Quapropter citato loco inquit Galenus, [quædam igitur proportio indicationi, cum sensui, intellectuíque manifestis intercedit.] quando enim cum nocentibus iuuantia pariter occurrunt, tunc neque obseruatione, neque analogismo vtendum, quando quidem ipsa nocentia quid expediat manifestant: quare quod in apertissimis, & sine controuersia cõcessis reperitur (omnibus enim demonstrationem transcendentibus, mens nostra propter euidentiam assentitur) id nimirum & in perceptis ex indicatione contingit. sunt item per seipsa sensui euidentia, quę per indicationem nobis patefiũt, quemadmodum album & nigrum, & propterea obseruatione non indigent, quoniam proportione ad ea respondet obseruatio, quæ non per se sensui cognita sunt, sed per signa quędã. seu quasdam notas comprehenduntur. Absque etiam ratiocinio nobis aduenit comprehensio iuuantis simul, cum comprehensione nocentis per ipsam indicationem, quemadmodum quædam, quæ licet sensui obstrusa videantur, intellectui tamẽ perspicua sunt, eodem Galeno auctore citato loco. Est propterea indicatio sine obseruatione & ratiocinio, vt ipse testis est, efficitque vt comprehendamus simul iuuãtia, cum nocentibus, & ab eadem vtilia capiamus: quandoquidem (vt diximus) ipsa nocentia quid expediat nobis manifestant, adeò vt neque obseruatione, neque analogismo, ratiocinióve aut alia cogitationis ope indigeant. Et hanc ob causam, inquit Galenus citato libro ad Thrasyb. [animalia ratione carentia, æstum, algorem, simúlque omnia nocentia valentia quoad eius fieri potest, vitare conantur, simul videlicet eo quod iuuat, sese offerente] & addit: [Paxillo enim, aut aliquo alio in membrum defixo nullus cogitatione præmissa reuellit.] Nõ ab re itaque cum Galeno asseruimus indicationem esse comprehensionem iuuantis, simul cum comprehensione nocentis, sine obseruatione, aut ratiocinio adueniente.

cap. 1 t.

Indicatio ab obseruatione & ratiocinatione secreta.

Aduersus eos, qui parum rectè quid indicatio sit, intellexerunt. Tum quid ex Galeno sit indicans, indicatum, experientia, & analogismus.

CAPVT XXIII.

SED in hac re nõ parũ hallucinati sunt Galenici quidam iuniores, perperam hæc Galeni verba intelligentes. Fatentur enim quòd cùm Galenus inquit [indicationem, iuuantis comprehensionem simul esse cum comprehensione nocentis aduenientem] intelligere velit, quòd per indicationem simul nobis patefiunt ea quæ iuuãt, & quæ nocent, hoc est materiæ medicamentorum nocentes & iuuantes, vtiles & nõ vtiles: qua ratione deinceps, cogamur hæc amplecti & molliri, vtpote iuuãtia & vtilia, illa verò renuere & vitare, vt quæ nocẽtia sunt. Sed pace tantorum virorum dixerim, hæc eorum opinio à Galeni doctrina admodum deuiare videtur. Nam quamuis philosophis ac logicis patent quòd vno contrariorum cognito, reliquum etiam cognoscatur, & propterea fateri etiam possimus, quòd habita notitia per indicationem eius quod iuuat & vtile est, possumus etiam secundariò & ex accidenti, & quę nocent cõprehendere, haudquaquam tamẽ amittimus quòd per indicationem comprehendamus ea medicamenta, quæ nocent, cùm per eam nõ nisi ea, quæ vtilia sunt, ac opem ferunt comprehendamus. [iuuantia etenim per indicationem patefiunt,]inquit Galenus, & paulò post dicebat: [quandoquidem ipsa nocentia quid expediat manifestant.] Ad hæc secundo de meth. med. cap. 7. [indicationem dicebat esse significationem, seu demonstrationem eorum quæ consequuntur, siue agenda sunt, & non eorum quæ non cõsequũtur, neque agenda sunt.] Rursus nec vnquã in Hippocratis, & Gale. doctrina compertum est aliquod indicare quod sibi nocet, sed perpetuò id quod cõfert, expedit, & vtile est. Adde quòd eodem libro ad Thrasyb. cap. 45. omne quod indicat, fatetur Galenus, aut sui cõseruationem, aut sui ablationem indicare. Sed vtrunque horum perficitur ex his, quæ expediunt & iuuant, & non ex eis quæ nocẽt. ac nõ expediunt, igitur admittendum non erit quòd per indicationem significetur nobis, seu demonstretur id quod fieri non expedit. Exorditur enim indicatio ex ipsa rei natura, ex qua quæ conferunt duntaxat, necessariò prouenìunt, ac per se indicantur, & non quæ nocent: quamuis ex accidenti id, quod indicat ab his, quæ non iuuant, iuuari possit, vtpote ipsis à medico non adhibitis, hoc tamen ex indicatione procedere, aut per indicationem significari, nullo pacto admittimus: nec idem Galen: per comprehensionem nocentis medicamentorum materias nocentes voluit intelligere, sed id quod præter naturam est, id quod lædit, id quod nocet, quando dixit quòd indicatio est iuuantis comprehensio simul cum comprehensione nocentis adueniens, id quod non solùm confirmauit, ac declarauit in exẽplo animalium ratione carentium, sed in paulò ante citatis verbis, cùm dicebat: quandoquidem ipsa nocentia quid expediant manifestant, cùm si aliàs intelligerentur eius verba, frustra animantiũ ratione carentium tradidisset exemplum, ac paxilli infixi, nec ex ipsa indicatione vtilia caperemus, nisi simul cum ea comprehenderemus naturam rei nocentis, hoc est indicantis simul enim, vt ipse Galenus refert, cum indicantibus obuia sunt iuuantia, quæ per indicationem patefiunt. Non igitur intelligit Galenus in indicationis definitione per nocentia, medicamentorum materias quę nocent, sed præter naturam affectus, qui corpori nocumentum præstant. Hi etenim sunt, quos simul per indicationem comprehẽdimus cum iis, quæ iuuant, & fieri expedit, simul nanque cum indicantibus indicata sese offerunt, eodem Galeno teste, citato libr. de optima secta, cap. 27. Quòd verò per nocẽtia affectus præter naturam intelligat, per hęc etiam verba citato loco cõscripta, luce clariùs manifestauit,

Galeni verb. malè à quibusdam neotericis intellecta.

In definitione indicationis, quæ nocẽt, sunt præter naturã affectus.

loquens aduersus methodicos, quod affectus duntaxat tanquam euidentes, ex quibus indicatio enascitur, & non causas velut abditas dignoscēdas esse putabat. Inquit enim, sed cum nocentium notitia, simul & causarum concurrit agnitio, quinimò nocentiū cognitio causarum est comprehensio. Itémque ipsa nocentia quæ vtique causæ sunt non ex seipsis in notitiam veniunt. quare non solùm adstrictio ipsa non est euidens, sed neque illa etiam ex quibus adstrictio dignoscitur. Hanc insuper indicationis descriptionem, parum rectè quidam iuniorum intelligentes, nisi tum cōfundere, atq; peruertere, quædam verba adiicientes, quò facile ad eorum falsum sensum eam traherent ac Galeni veritatem, simulatque verborū eius luciditatē obtenebrarēt. Aiunt namque scribi à Galeno libro de optima secta, [indicationem esse comprehensionē iuuantis, cum comprehensione nocentis (cum re indicante) simul aduenientem:] addunt enim illa verba [cum re indicante] quæ Galenus non apposuit, tanquam non necessaria, imò superflua, quæ si addidisset, vt isti quęrunt, non vtique indicationis naturam manifestasset, sed potius peruertisset, ac confudisset, quemadmodum isti & confuderunt, & peruerterunt. sed cum quodlibet indicans aut sui custodiam, aut sui sublationem indicent, ex Galeni sententia, eodem libro ad Thrasibul. videtur quòd si indicatio hoc modo intelligatur, aut erit imperfecta eius definitio, aut nihil indicabit sui custodiam. Nam quando aliquid sui custodiam indicabit, vt puta virtus, tunc per indicationem non comprehendimus iuuantia simul & nocentia: etenim ea quę conseruari debēt nocentia non sunt. Hanc obiectionem hunc in modum soluas, Quod illa indicationis descriptio, propria est eius quæ sumitur ex his, quæ præter naturā sunt, & nocentia: de his enim sermo erat cum empiricis & methodicis: quando probare intendebat diuersum esse modum inueniendi vtilia, hoc est remedia ab eisdem, pro auferendis nocentibus, id est, his quæ præter naturam sunt: & propterea imperfecta non est, neque ob id asserendum, nil sui custodiam indicare, quoniam de hac indicatione nullus adhuc habitus fuerat sermo à Galeno, neque dissensio aliqua inter iam dictas orta, sed de modo inueniendi vtilia, hoc est medicamenta pro auferendis præter naturam affectibus. Quocirca Galenus inspiciens hanc indicationis descriptionem, esse propriam eorum quæ indicant sui sublationem, confestim alteram subdit descriptionem omnibus indicationibus communem inquiens, aut sic describere potes. Indicatio est quando rebus percipiēdis simul & quod cōfert percipitur, absque obstēsione & obseruatione: hæc nanque descriptio, communis est cùm his quæ indicant sui ablationem, tum his quæ sui custodiam. simul etenim cum indicātibus, quod Galenus subintelligebat, cùm dicebat rebus percipiendis & quod confert percipitur, cùm perceptio rei indicantis, quodcunque fuerit indicans, cognita eiusdem natura, seu essentia, cōfestim percipitur id quod confert, iam si confert pro sublatione eius quod præter naturam est, quàm pro tutela, seu custodia eius, quod secundum naturam existit. Ex qua insuper descriptione patet eorum error, qui putarunt indicationem quampiam indicare nocentia, hoc est medicamentorum materias quæ nocent. Nam in hac quoque descriptione, quemadmodum in præcedenti demonstrauimus, quod confert asserit Galenus, quod per indicationem percipitur, & non quod lædit seu nocumentum infert. Quid itaque sit indicatio, satis superque me demonstrasse puto. Ex quibus etiam liquet quid sit indicans: scopus seu propositum, quid etiam indicatū vtile, seu postulatum. Est enim indicans id, quod vtile seu iuuans expostulat, ac quid fieri expediat, requirit: nūquam tamen ex se quod fieri non expedit, expostulare videtur: quod verò indicatur, est illud vtile, postulatum, siue iuuans, quod ab indicante indicatur, seu requiritur. Indicatio verò, illa significatio, seu demonstratio eius quod consequitur, seu agendum est, aut mauis dicere, quòd ex illa comprehensio iuuantis simul cum comprehensione nocentis adueniens, sine obseruatione aut ratiocinio, vt diximus: vel quando rebus percipiendis simul & quod confert percipitur, absque ostensione & obseruatione. Experientia verò est eius, quod sæpiùs & eodem modo visum est comprehēsio, atque memoria, siue obseruatio & memoria. Idem verò est obseruatio, & experientia, ait Galenus citato libro ad Thrasyb. Analogismus autem est comparatio & perceptio causarum iuuantium per similitudines: percipitur autem ex eo iuuans, quando causa quidem delitescit, nullaque obseruatio habetur, sed affectus quàm simillimus ex casibus est, vt inquit Galenus citato loco: analogismo etenim vtentes, à similibus ad simillima transimus, quamuis empirici secus atque nos rationales, huiusmodi transitum vsurpant. Libro autem primo prognostic. Galenus dicebat, quod analogismus est ratio, quæ ab euidēti auspicatur, et obscurę faciēs cognitionem. Quoniam ergo omnis met. vt priùs diximus, per indicationem fit, Galeno auctore 2. de meth. med. cap. 6. ob id coacti sumus quid sit indicatio, quid indicans & quid indicatum, demonstrare.

Cap. citato. *Obiectio.* *Cap. citato.* *Dilutio obiectionis* *Redar. II.* *Indicans quid.* *Indicati. Indicatio.* *Experientia quid.* *Loco citat.* *Analogismus.*

Quomodo indicantibus, & coindicantibus vtendum: & quid illi per contraindicantia, prohibentia intellexerint quidam, superflueq. correpugnantia addiderint.

CAP. XXIIII.

ÆTERVM cùm recentiores quidā citra hęc, nōnulla alia procurationе, quæ per methodū efficitur, necessaria fore opinērnt, propterea quamuis prolixiores esse videamur, nō minus cogimur declarare vt nostra hęc methodus dilucidior euadat, nunquid ea ad hanc constituēdam quicquam conferant. Sunt verò quæ ipsi afferunt, necessaria quoque in medendi methodo coindicantia, coindicationes, contraindicantia & contraindicationes, correpugnantia, & correpugnationes, Appellant coindicantia, ea quæ non primò & per se, sed alio loco, & per accidens monstrant, id quod ab indicante ostenditur: & per consequens, coindicare dicunt, commonstrare, seu coinsinuare: confirmantque illud hoc exemplo. Vires, inquiunt, proptiè indicant alimoniam, ea quæ simul cum viribus eàdem alimoniam commonstrant, vt poie ætas, consuetudo, anni tempora, & cętera huiusmodi, hęc coindicantia appellantur, ac coindicare dicunt. Appellant contraindicantia, ea quæ primò fieri impediūt id, quod ab indicante suggeritur: & propterea contraindicare esse repugnare, refragari, eique reluctari. Exemplo illud declarant. Affectus præter naturam vtpote redundantia, hæc, inquiunt, vacuationem exigit atque demonstrat, vires autem, vbi præ

in.be-

imbecillitate eam ferre nō possint, tunc vires contraindicare dicunt: quoniam impediunt primò id quod ab indicante suggeritur. Nominant autē correpugnantia ea, quæ nō primo sed secūdo loco indicantibus sese opponunt: & propterea correpugnare, dicunt esse correfragari, & correluctari. exēpli gratia, vbi redūdantia, vt diximus, exigat vacuationem, si vires præ imbecillitate eam ferre non valeant, eas dicunt cōtraindicare, ac si cum ipsis viribus cōsentiat ætas, habitus secundum naturā, anni tempus, & cætera huiusmodi, hæc correpugnantia appellant, quoniam non primo, sed secundo loco refragantur ei, quod ab indicante suggeritur: hæc eadem non nomine duntaxat, sed re, & natura inter se dissentire fatentur. Atqui nos asserimus primò cum Galeno nono method. meden. cap. 7. minimè vetare quod hi, & alij vniuersi, nominibus quibus libitum sit, vtantur, modò id quod in arte vtile est, non egrediantur, & in logicas disceptationes incidant: est nanque (vt ipse Galenus inquit) artis vtilitas auxilia quibus æger sanetur, inuenire, & non de nominibus litigare, ad quæ inuenienda, quicquid conducere quomodolibet videbitur, id fatendum est, ad curationem esse necessariū, siue ἐνδεικνύμενα, siue συνενδεικνύμενα, siue ἀντενδεικνύμενα, hoc est indicantia, coindicantia, aut contraindicantia appellentur: aut ex eis ἐνδείξεις, aut συνενδείξεις, aut ἀντενδείξεις: id est indicationes, coindicationes, seu contraindicationes ab eis capi dixeris. Nam quæ circa ægrum administrātur, omnia fermè eius vnius causa fiunt: cuncta itaque quę ad auxiliorum inuentionem conducunt, necessariò consideranda in ægro medico sunt, siue magnopere, siue mediocriter, siue exiguè conferre videantur. similem sententiā scriptam reliquit. 11. eiusdem, cùm dicebat, [atque nominibus quidē quisq; prout volet, vtatur. (id enim semper monere oportet) sed remediorum indicationem, quæ à rebus singulis præstetur, seruet: quādo si vel vnam aliquam earum pręterear, ad portionem tum magnitudinis illius, tū facultatis, curatio claudicabit.] Hæc itaque Gale. instituta nos seruare intendimus in hac nostra methodo, indicationem sumentes à singulis rebus, quæ ad remediorum inuentionem quomodolibet conducere videntur, siue ea indicare, siue coindicare dixeris: quapropter interdū de coindicantibus, & coindicationibus etiam verba faciemus, quæ coindicantia Græci συνενδεικνύμενα appellāt, vt liquet nono, & 13. de meth. med. ca. 16. Nuncupamus autem coindicantia quæ simul cum ipsis primò indicantibus, iuuantia & vtilia significant, atque demonstrant: & ob id coindicationem dicimus esse sequentis, siue agendi consignificationem, aut condemonstrationem: interim verò de nominibus parum soliciti, vt Galeni æmulatores, eadem coindicantia, indicantia appellabimus: rei tamen natura nunquam mutata. quantum verò ad contraindicantia, quæ Græci ἀντενδεικνύμενα vocant, contraindicationes, quæ à Græcis ἀντενδείξεις dicuntur, spectat, fatemur insuper, quòd si eo modo subintelligantur quo ipsi asserunt, non solùm Galeni doctrinæ aduersantur, sed nullam ferè ad medendi methodum afferunt vtilitatem: Quòd verò neque in numero eorum, quæ indicant, neque eorum quæ contraindicant, iuxta Galeni sententiam cōnumerari queant, si taliter intelligantur, hac prima ratione probari poterit. Inquit enim ipse lib. de opt. sect. ca. 43. [sed quod appetit facultas si ab ali-

In artibus rationalibus de nominibus disceptandū non est, sed verum habenda ratio.

cap. 2. & 22.

Coindicantia quæ dicantur.

Refellūtur qui contraindicantia dicunt esse ea quæ primò per se impediunt, &c.

quo sumi impediatur, illud contrarij indicatiuum, seu contraindicans haud iure quis appellet. similiter aduersus eos dicā, si quod appetit affectus præter naturam, vtpote abundantia, impedit facultas, pari ratione, ea contraindicans dici nequit. Insuper quòd quæ fieri aliquid impediāt, neque inter indicantia connumerentur, & propterea neque etiam contraindicantia dici possunt (sunt etenim contraindicantia re & genere, vt etiam isti viri admittūt, idem cum indicantibus, cum eadē interim quæ indicant, quandoque contraindicent, & quæ contraindicant, interim indicēt, suntque cūcta vel secundum naturam vel naturæ contraria, vel neutra, vt ipsi fatentur) eiusdē Galeni auctoritate citato loco, sub eis verbis ostēditur, Quamobrem id quod aliquid postulat, quoniā eius quod postulatur propositum est, quod nos postulatum sumere impedit, propositum nō erit. quod itaque postulatum, hoc est iuuans, & vtile fuerere impedit, id equidem propositum, scopus, seu indicans nō erit, quare neque contraindicās dicēdum est. Ad hæc si quæ aliquod fieri impediunt, proposita quodammodo ac indicātia essent, eadem que quandoque contraindicantia dicerentur, tunc vtique & morbi tempora, quæ nos interdū postulatum accipere impediūt, essent proposita, ac ab eisdē indicatio sumeretur, quod in Galeni doctrina magnoperè absurdum est. Rursus sequeretur quòd quicquid impedit fieri quod ab indicāte suggeritur, propositū diceretur scopus, indicans, seu contraindicans: qua de re ęgroti timiditatem, patrem, & dominum, proposita esse affirmaremus, vtpote cùm ea interim vacuationē facere prohibeant, præ timore ægrotus non permittēs, & pater, & frater, aut dominus prohibēs, quorū nullum quispiam rectè sentiens, indicans, aut contraindicans vocauerit: Quòd verò contraindicans, seu contrarij indicatiuū nullo modo sit illud quod aliquod vtile fieri impediat, luce clarius patet in Galeni doctrina præsertim primo de ratione victus, cùm dicebat, [rursus & hoc in loco remediorum indicationem ab affectu corporis accepit, simúlque virtutem considerauit, neque tanquam remediorum vsum aliquando indicantē, sed tanquam contraindicantem, seu contrario indicantem modo, interdum autem & prohibentem.] quid clarius ad probandum quod contraindicare non sit prohibere, quàm hæc Galeni sententia? inquit etenim virtutem aliquando contraindicare, interdum autem & prohibere remediorum vsum: diuersum itaque est contraindicare ab ipso prohibere. libro quoque de curandi ratione, per venæ sectionem, cap. 13. illud apertissimè declarauit, cùm dixit [morbi itaque magnitudo cū virium robore, primi erant mittendi sanguinis scopi, ille tanquam indicans quod fieri oporteret, ille verò tanquā haud prohibens.] & subdit, [id quod cōtraindicare appellant quidam iuniorum medicorum.] quibus ex verbis quiuis percipere potest in Galeni doctrina, contraindicare, nullo modo esse impedire, imò contra. nam quod impedit, contraindicare non dicimus, quod verò non impedit, id cōtraindicare, cum Galeno fatemur esse: quemadmodum hoc loco de virtute testatur, quam cōtraindicare venæ sectionem asserit, vbi eā non prohibeat, iuniorum medicorū auctoritate: nisi quispiam fal. ò hęc Galeni verba tentet interpretari, velut quidam eorum, quos meminimus iuniorū medicorum Galeni doctrinam sectantium, interpretari conantur:

cap. 40.

Tex. com. 45.

non ob aliud, nisi vt suæ opinioni faueant, quam contendunt de contraindicantibus: asserunt enim hoc in loco Galenum per hoc verbum ἀντενδείκνυσθαι, nulle intelligere contraindicare, sed coindicare. nam (vt ipsi aiunt) hæc vox ἀντί cum alio copulata, quandoque significat, sin, cū, & simul: & sic volunt quòd Galenus intelligat hoc in loco: in cuius opinionis confirmatione, eiusdem Galeni auctoritatem adducunt, primo de sanitate tuend. quo loco hoc verbo vtitur ἀντιδιαιρῆσθαι, ac vt ipsi fatentur voce ἀντί, pro simul, seu cum, vtitur: quasi dicat condiuiditur, seu simul diuiditur. Verùm isti, vt mea fert opinio, autumantes eorum confirmare opinionem cum hac Galeni verborum expositione, in maiores errores incidunt. nam esto quòd vox ἀντί, concedatur modo, quandoque in compositione significare simul, aut cū, dicant quæso, quo in loco reperierunt vnquam Galenum, aut quempiam alium auctorem Græcum pro verbo ἀντενδείκνυσθαι, voluisse significare συνδείκνυσθαι? cùm perpetuò compertum sit eisdem vocibus, diuersimodè vti, ita quòd per ἀντενδείκνυσθαι, semper contraindicare, & per συνδείκνυσθαι, coindicare intellexerit: aut quo modo vnquam fateri audet Galenū voluisse vires venæ sectionem coindicare, cum semper eædem, aut contraindicabunt, aut prohibebunt venæ sectionem, aut purgationem? Ad hæc verbum ἀντιδιαιρεῖν, quo Galenus citato primo libr. de sanitate tuē. vtitur, apud Græcos significat ex aduerso, seu ex opposito diuido, & non simul diuido, seu cōdiuido: præter id quòd Galeni verba citato loco cōscripta, nil aliud significare queunt, per vocem hāc ἀντιδιαιρεῖται, quàm quòd ex aduerso diuiditur, vt ex verborū inspectione liquet, & nullo modo verificari posset eius sententia si aliter subintelligeretur vox illa ἀντί, videlicet pro sin. cum, aut simul, sumptis itaque contraindicantibus & contraindicationibus, ac intellectis eo modo quo isti intelligunt, methodicorum ioquam, in hoc opinionem, & non Gal. sententiam sectantes, proculdubiò asserimus nullam ad medēdi methodum, nec ad eam quā nos condere intendimus, pro medendis febribus afferre opem. Qua etiam ratione profliganda penitus sunt, ac abijciēda correpugnātia, & correpugnationes, tanquam nullam parientes doctrinam, nihilque conferentes ad artis vsum, sed potius artis medicæ tyronibus confusionem, vt ita dixerim, ac incertitudinem quandam afferentes: ex quibus facilè in logicas atq; sophisticas disceptationes (quas omnino vitare debem⁹) incidere possunt.

Quomodo impedientia fieri aliquid conferant ad inuentionē remediorum.

Verùm ne quispiam audeat nos in hoc impugnare, asserimus cum Galeno, simul ac Hippocrate, quòd ea quæ impediunt aliquid fieri, quod ab indicante quopiam postulatur, quodammodo etiam conferūt ad dexterum vsum remediorum. & propterea neque eadem omnino despicienda esse opinamur: atqui non vt scopos quosdam indicantes, seu contraindicantes, aut vt propositia postulantia, sed vt prohibentia duntaxat, ea admittimus esse consideranda: neque omnia, sed quædam. nam neque cuncta prohibentia sunt à medico consideráda, vt liquet libro de optima secta, cap. 40. nunquam tamen quid faciendum sit, edocent, quæcunque fuerint ea, quæ aliquid fieri impediant, hoc modo si considerētur.

cap. vlt.

Quid per contradicans & contraindicare in Galeni doctrina intelligendum sit.

CAPVT XXV.

Os quò de contraindicationibus & contra indicantibus, aliter cum Galeno sentimus quàm ea quæ aliquid fieri impediunt: inuenio siquidem in eius doctrina, bifariam de eiusmodi vocibus, eundem Galenum verba facere. nam quandoque per contraindicans intelligit id, quod contrario modo idem indicat, quod ab indicante fuit indicatum, seu significatum: id verò est propterea quòd non prohibet. qua ratione dicetur propriè contrario modo indicare, & hoc modo vsus est contraindicantibus citatis locis, primo videlicet de ratione victus, & libro de curandi ratione per venæ sectionem, illud verò facilè hoc exemplo comprobari potest. nam pone, aliquis affectus præter naturam, vtpote humorum redundantia sit, qui suapte natura indicet, ac exigat vacuationem, eamque notatu dignam, siue per sanguinis missionem, siue per purgationem. ponatur insuper vires ægroti adeò robustas esse, quòd nullo modo impediat id, quod requiritur ab indicante, hoc est ab humorum redundantia (intelligo autem eas non impedire) cùm ex tali vacuatione digna non modo nulla easdem inferatur noxa notatu digna, quinimo inueniuntur quodammodo, vtpote exoneratæ ab eo, quo veluti sarcina premebantur, hoc casu dicimus vires ipsas inspicientes, eas contrario modo indicare aliquod dictorum auxiliorum, propterea quòd non ex seipsis illud indicant, quemadmodum ipsa redundantia, sed contrario quodammodo, quoniam id non prohibent. Secūdo modo possumus intelligere per contraindicantia, & cōtraindicationes (non quòd illud idem [...]udant, simul cū ipsis indicantibus, verùm contrario modo) sed quoniam contrarium exigāt eius quod indicans requirit: & hoc modo idem Galenus intellexit 9. 11. & 13. de meth. meden. quando dicebat. Interdum contrarias incidere agēdorum indicationes, & eodem 9. contraindicationes indicationum, & citato libro 11. iterum dicebat contingere quandoque cōtrarias indicationes, siue aduersas & pugnantes: & eodem 13. quando simul coëunt contrariæ indicationes, dicebat, [hoc itaque modo dicimus contraindicantia ea esse, quæ indicantibus sunt contraria, adoctæ quoque sunt indicationes, quæ ex eisdem proficiscuntur, indicata etiam contraria.] quod etiam hoc exemplo confirmari poterit, si affectus quispiā præter naturā, qui sui sublationem indicet, sint quoque ægrotantis vires quodammodo imbecillæ, ita quòd sui conseruationem postulent: vt puta affectus sit plenitudo, quæ exquisitam vacuationem exigat, vires autem adeò imbecillæ, vt sui conseruationem postulent, & propterea etiam notatu dignam vacuationem ferre non possint, tunc fatemur vires cōtraindicare ipsis affectui præter naturam: quoniam contraindicans contrarium est indicanti, indicatum indicato, & indicatio indicationi. Quòd verò virt⁹ morbo seu præter naturam affectui aduersatrix sit, & opposita, patet ex Galeno citato libro 11. de method. meden. vbi loquens de virtute, dicebat: [Nam ea morbo ceu aduersatrix est opposita. propositúmque medico est huic omni ratione opitulari, ac subuenire.] quod verò indicatio, quæ ab ea sumitur, cōtraria sit ei, quæ ab ipso morbo proficiscitur, liquet. nam hæc pro sui custodia, illa verò quæ à præter naturam affectu capitur, pro sui sublatione indicat: modò custodia & sublatio contraria sunt. Rursus & indicatum quoque

Prima cōtraindicántium significatio.

Altera cōtraindicā. significatio.

Quæ prima est significatio. 9. cap. 19. 11. & 13. 13. cap. 16.

que

quę indicato contrarium existit. nam custodia similia exigit, sublatio verò cõtraria, quibus illa cunsernatur, ille verò curatur, & aboletur. dicuntur ergo hæc propterea rationabiliter contraindicantia, quoniam per se semper contrarium indicant, quam ipsum primò indicans, ex accidenti verò, quandoque dixeris ea impedire. Alio item exẽplo id cum-

Nõ primò & per se, vt alij dep...nant. Loco citat.

firmari poterit Galen. 13. method. meden. Oriatur phlegmone in iocinore, sitque in summo vigore, qua ratione non nisi in halitum digestionẽ, seu vaporationẽ exigat. Verùm partis ipsius natura, cùm ex numero principũ partium sit, quæ perpetuò roborantibus indigent, adstringentia requirat etiam eodem tẽpore, cùm contrariæ indicationes coëant,

Tãtùm abest, vt pro ...ma contra indicans ...pediat vt ne ex acci... distinguide.

inquit Galenus, propterea medicamentum adhibendum est compositum, quod facultates habeat contrarias: quo casu neque ex accidenti vna indicatio alteram omnino impediet, sed simul ambæ exequi debent: licet contrarium exigant. Istis denique duobus modis percepi in Galeni doctrina subintelligi posse contraindicantia, contraindicationes, & contraindicare, & nos etiam quandoque in hac nostra methodo vtemur. Verùm ne in verbis deceptio contingat, quando per contraindicantia significare volumus ea quæ contrario modo indicant, ea contratio modo indicantia appellabimus, quando verò per ea quæ contraindicant subintelligere volumus, hoc est, quæ contrarium indicant, quàm fuerit ab indicante indicatum, tunc cõtraindicantia nũcupabimus. Hæc de indicantibus, coindicantibus, contraindicantibus, indicationibus, coindicationibus, & contraindicationibus.

Contrario modo indicãtia in 2. signif. Contraindicãtia in secunda.

Quid sit totius artis medicæ commune propositum: quidve huius nostræ methodi proprium: ac quæ sit prima illa vniuersalissima indicatio omnium præter naturam affectuum, a qua curandi methodus exorditur.

CAPVT XXVI.

Sed iam tẽpus est, vt rursus ad propositum reuertamur: est autẽ id methodo, quæ per indicationem fit remedia inuenire pro febriũ sublatione, quemadmodũ etiam & vniuersæ methodi medendi primum propositum est morborum sublatio, ad proportionẽ respondentes, quod in opere de sanitate tuẽda proponitur, quod est sanitatis tuitio: vt patet nono de meth. med. cap. 10. quanquam corporis constitutio, quæ causæ rationem respectu actionis continet, vtriusque facultatis scopus sit, & eius quæ sanitatem tuẽdam, & eius quæ morbum profligãdum profitetur. quippe cùm hanc & præsentem seruarẽ, & amissam restituere, propositum nobis sit, eodem Galeno auctore, libr. 1. de sanitate tuenda cap. 1. dirigitur autẽ omne cõsiliũ vtriusque facultatis, ad vnum commune propositum, id verò est vitæ custodia. Nam siue sanitatem tueamur, siue morbos profligemus, non ob aliud vtrimque molimur, quàm vt vitam custodiamus: vt citato lib. 9. de meth. med. scriptum est. qua ratione si quispiam velit cum Galeno non sanitatem, sed vitæ custodiam esse totius artis medicę commune, ac vltimum propositũ tenere, nec eisdem, nec etiam nostræ pugnabit opinioni: quicquid tamen sit de communi proposito totius artis medicę in hac nostra methodo primum propositum est febrium sublatio. methodo videlicet, quæ per indicationẽ fit pro cuius methodi institutione, proponimus à primis ac vniuersalissimis indicationibus

Primum sco... pus, seu propositum in medendo.

Loco citat. Commune scopus totius medicinæ.

exordiri: deinde ex illis ad alias descendere, donec ad eas, quæ amplius secari nequeunt, perueniatur. Est autem prima, atque vniuersalissima omnium præter naturam affectuum indicatio, quæ eorũ sublationem præscribit: etenim & actiones lædũt, & noxam corporibus præstãt. singuli propterea morbi hoc faciendum dictitant, vt videlicet tollantur, atque auferantur. qua etiam ratione & febris prima indicatio, sui quoque sublationem indicabit. Ab hac itaque prima, & vniuersalissima indicatione exordiendũ est, quò methodũ febrem curemus. Verùm licet hæc indicatio præcipua, vniuersalissima ac prima, omniúmque morborum cõmunis sit, tamen neque totũ est, neque magna pars curationis, veluti methodici putant: imò nulla prorsus ipsi' medicinæ artis adhuc portio, aut certè nec magna, nec propria, sed quæ etiam plebi sit communis, & primùm tantùm (vt sic dicam) suscitabulum, seu excitamentum, vnde medendi ratio promouet, vt ait Galenus libro 3. de meth. medendi: cap. 1 quo loco aduertant studiosi quòd vox illa Græca ἑρμητήριον, parum rectè (vt mea fert opinio) interpretata est Latinè à quibusdam [carcer] cùm neque id significare possit vox illa: & si id significaret, haud scio quid vellet Galen. asserere, quòd hæc prima indicatio sit veluti carcer. Longe itaque melius est, vt interpretetur Latinè suscitabulum, seu excitamentũ: est etenim hæc prima indicatio tanquam suscitabulum quoddam, seu excitamentum, vnde medẽdi ratio promouet. ex hac nanque rationalis medicus excitatur ad inuestigandas reliquas indicationes, quæ amplius plebi communes nõ sunt, sed ipsius artificis methodo medentis propriæ. Nam clarum est apud eundem Galenum, lib. 4. methodi medendi, cap 4. primum scopum quò medicus tendat, affectum ipsum, qui curari desiderat indicare, ex hoc verò (vt ipse inquit) & reliqua omnia sumi: & citato libro tertio de meth. meden. dicebat, cui facultas est illa inueniẽdi, & quibus perfici possit quod à prima indicatione suggeritur, is meritò morborum est curator, qui, si per experientiam inuenit, observator, & empiricus est nominãdus, sin ratione quadam & methodo, logicus, methodicus, & dogmaticus.] Est itaque febris ex eorum genere quæ molestiam inferũt, atque tristitiam: & quicquid homini molestiam ac tristitiam infert hoc morbus vocatur, Hippocratis auctoritate, libro de flatibus. Nos verò clarioris doctrinæ gratia, affectum nominabimus præter naturam. meritò igitur ex sui natura primùm sublationem indicat: sed quoniam hęc indicatio nedum medicis, sed etiam plebi (vt diximus) existit communis, ex hac tamen impellitur, & excitatur rationalis medicus ad inuestigãda ea, quæ ei sunt propria: vtpote quibus auferri debeat ex communissimo quodã Hippocratis oraculo admonitus citato libro de flatib. quòd inquam contrariorũ contraria sunt medicamina. hoc itaque quod in dictione tam breue est, inquit Galen. 11. de metho. meden. cap. 12. potestate deprehenditur maximum: quippe omnem medendi methodum cõfunder, quisquis hunc neglexerit scopum, cùm omnia præter naturã sint, ab his quæ ipsis sunt contraria, curentur, ac profligentur. perit enim quicquid in contrarium, & a contrario. vt tertio de metho. meden. cap. 1. scriptum est: qua item ratione idem Galenus lib. 11. eiusdem dicebat. 'prima omnium curationis indicationũ, quæ ex ipso, qui curatur morbo,

Prima omnium indicatio.

Indicatio prima plebi communis & sine arte.

Loco citat.

cap. 1.

bo. accipitur, cõtrarietatem præscripsit, hancq; esse vnum communem omnium morborum curationis scopum.] Quod confirmauit libro nono, cùm diceba, atque ita rursus vnus solus erit curationẽ maximè generalis scopus: nempe contrarietas.] & libro artis medicæ. [curatiò verò (inquit) vnum præcipuum, ac communissimum habet scopũ, ei quod auferri debet, contrarium. & libr. de constitut. artis medic. fuerit que id communissimum & generalissimum, quòd medela vniuersa spectat morborum, ait, nempe contrarium, vti sanè vel ab Hippocrate dictum est, contraria contrariorum remedia: particulatim verò contraria particularia.] hic etenim est ille primus scopus, qui nobis patefit, ac percipitur ab vniuersalissima illa prima indicatione, quæ etiam plebi communis est, à præter naturã affectibus primò desumpta, ablationem siquidem sui indicantibus. nam morbus suaptè natura sui sublationẽ imdicat, sublatio verò contrarium, ac contrarietatem docet. Verùm quoniam morborum plura sunt genera, cuique eorum sua erit contrarietas: quocirca cùm morbus, quem curare intẽdimus, in intemperie sit positus, igitur per contrariã ipsi intẽperiem sanabitur: & quoniam vniuersi febrium generi intemperies est calor, nimirum per frigiditatẽ curabitur, sic omnes ind: cationes inter sese cõcordant. Hac itaq; methodo ab ipso affectu ad materias præsidiorum peruenimus inueniendas per particulares ipsas indicationes, quæ oriũtur ex eiusdem affectus sub diuisione, quando earundem materierum principiũ inuentionis id fit, in quo finita est curandi affectus diuisio vt liquet eodem 11. de methodo meden. cap 7. cùm ergo in hoc finiat, febris ipsius diuisio, quatenus febris est, quòd videlicet intemperies sit calida & sicca, ob id rationabiliter quæ infrigidãt & humectant, exigu, tanquã sua contraria, vt patet nono, 10. & 11. method. med. hæc quoque perpetuò sint omnis febris qua febris est, remedia, quæ contraria iterum subdiuidentes, dicimus aliquando sanare nos febrẽ per ea, quæ effectu frigida sunt, aliquando per ea, quæ potestate; aliquando etiam per ea, quæ ex accidenti refrigerãt: aut etiam ita coniungentes. sic enim largiori vocabulo subintelligere contraria volumus, simul cum Hippocrate, ac Platone, & non in qualitate corporum duntaxat, quemadmodum Aristoteles sentire videtur, parum de nominibus solliciti. si verò tu mauis opposita, & non contrariorum contraria sibiinuicem esse remedia dicere, non reclamabimus. Verùm quouis modo contrarium, siue oppositum intelligatur, tollenda è medio sunt in hac nostra methodo, ea quæ à tota substantia febribus aduersantur: nam illa non alia ratione, quàm experientia inueniri queunt, vt clarum est 13. meth. nos verò de iis remediis ac contrariis verba facimus, quæ methodo, quæ per indicationem fit, inuestigãtur: sunt autem hæc, quæ actu, potestate, vel ex accidenti, vt diximus, refrigerant & humectant, iisque vtendum contrariis pro cuiusuis febris sublatione, non negantes quòd etiam auferri possint iis quæ à tota substantia eisdem aduersantur, quorum fortè quædam pro curandis quibusdam febribus recensebimus.

Cap. 9. & 15. — *9 cap. 5. 10 ca 10. 11 cap. 2.* — *Contraria qua ratione dicuntur contrariorum esse remedia.*

Quomodo prima illa omnium curationis indicationum, quæ ex ipso qui curatur affectu desumitur, contrarietatem, ac contrarium docuit.

CAPVT XXVII.

CÆTERVM quàuis omnia quæ præter naturam sunt, ab his quæ ipsis sunt contraria curentur, vt ex Hipp. citato oraculo liquet, atque ex Gal. 11. de methu. med. & 22. aph. 2 li. tamen non parum conducere videtur pro hac nostra methodo constituenda, ac cæteris omnibus inuestigare, quomodo illa prima omniũ curationis indicationum, quæ ex ipso qui curatur præter naturam affectu, accipitur plebique etiam communis existit: hunc edocuerit scopum: nempe contrariũ & contrarietatem. Necnõ qua ratione hic scopus vnus sit præcipuus & communissimus curationis morborum omniũ à quo & reliqui omnes scopi & particulares indicationes progrediũtur, eoque diuiso duos, aut etiam tres alios oriri scopos, & ex his alios donec diuidendo ad vltimas vsque species perueniamus. Ex ipso nanque sumpto initio, reliqui particulares scopi inquiruntur, vt citato lib. 9. meth. med. scriptum est. Porrò adeo duo hæc (vt mihi videtur) pro morborũ curatione vsum præstãt, vt ipsis ignoratis audacter censeã, per indicationes remedia inueniri non posse, nec ordinem & numerũ eorũdem diuisiua methodo vestigari, ab vniuersalissimis diuidendo, vsque ad eas quæ amplius secari nequeũt, descendentes, vt sæpius diximus. Horum etiam inscitia quosdam transuersos egit, qui de hac re scribere tentarunt, vt longissimè à veritate recesserint, mendosisque ediderint libros, quibus artem ipsam medicam vniuersam destruere conantur: reliquos verò omnes eò pertermit, vt methodum hanc scribere haud aggressi sint: quinimò ne quidem tantillum eam visi sunt olfecisse. Ipse autem quid cum Galeno sentiam enarrabo. Quòd igitur auferri debeat quælibet præter naturam affectus, quódque illud ex propria eorum natura omnes indicent, cuique nedum medico, sed è plebe, seu vulgo patens est. At quod perfici debeat à contrario, & per contrariũ. hoc vulgus ignorat. Rationabili autem medico confestim occurrit. Hippocrat. oraculo (vt priùs dictum est) admonito, quòd contrariorum contraria sint remedia, quocirca Galen. libr. de constit. art. med. loco cit. dicebat: primum itaque est curatiue methodi communem scopum omnium, vti dictum est, repetire, nempe contrarias esse contrariorum medelas.] petit enim à contrario vnumquodque, quemadmodum à simili conseruatur. Et ob id idem Galenus (vt priùs dicebamus) libro artis medic. scriptum reliquit, quòd curatio vnum habet primum, seu præcipuum ac communissimum scopum, ei quod debet auferri contrarium, quo in loco vsus est voce ἐναντίον, quæ Latinè significat contrarium: libro autem 9. & 11. metho. meden. de hoc primo ac communissimo curatorio scopo verba faciens, sub quo cæteri omnes continentur scopi: non contrarium dicebat esse, sed contrarietatem, vsos voce, ἐναντίωσις vt propterea non ab re in dubium veniat, num contrarium vel contrarietas ipsa sit ille primus ac communissimus scopus nobis præscriptus ab illa prima omnium indicationum, quæ etiam plebi cõmunis est. Cui responsum sit quòd vtrunque. Nam docens nos contrarium adhiberi debere per quod morbus auferatur simul etiam contrarietatem edocet. Et enim si per contrarium auferri debet quod præter naturam est, opus erit non ignorare quæ, qualisque contra

9. 10. & 11. — *Loco citat. Quæstio* — *Respons. ad quæstionem.*

contrarietas sit, inter hunc præter naturā affectum, & eum qui secundum naturā existit, ægrotātis proprium, vt ille aboleri, hic seruari possit, per eadem contraria adhibita, atque ita sanatio fiat. Cuique enim morborum generi sua erit cōtrarietas, inquit Galenus 11. methu. med. ca. 2. siquidē morbi sublatio, nil aliud est quàm sanatio: ipsa verò sanatio aliud non est, vt inquit Gal. 9. meth. med. c. 15. quàm præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalē habitū mutatio. Cùm autem cōtrarij hi affectus sint, necesse est per cōtraria fiat eorum, alterius in alterum translatio, atque ita vnus solus erit curationis maximè generalis scopos, nempe contrarietas: non siquidē ea quæ est inter præsidia & pręter naturam affectum, sed quæ inter eundem, & secundum naturam affectum, qua ratione citato lib. de constitut. artis medic. loco cit. hęc verba scripta reliquit, (igitur curandi methodus, à sanorū atque ægrotātium corporum dispositione auspicatur.) Quibus ex verbis cum eodem Galeno concludimus ab illa prima indicatione quæ ex præter naturā affectibus sumitur, æquè ferè nobis præscribi ac doceri, cùm contrarium, tum contrarietatem, appello autem contrarietatem nūc, viam illam cum quodam respectu quę est inter iam dictos contrarios affectus, ambos in se continentem, vnà cum ea distantia, quæ habetur inter vtrunque affectum, illam verò translationem seu mutationem præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum, quæ ex contrariis adhibitis perficitur, sanationem. Illud verò quòd adhibetur medicamentum cōtrarium affectui præter naturam, nuncupo contrarium, ab eodem præter naturam affectu indicatum. Sed quæres cur lib. artis medic. contrariū dixerit esse primum ac communissimum scopum curationis: libr. verò 9. & 11. method. meden. contrarietatem? Dicas quòd cùm libro artis medicæ solùm capita, & quædam veluti conclusiones eorum, quæ alibi latiùs fuerant demonstrata, ab eodem Galeno dicantur, vt ipse testis est citato libro, neque intendebat cunctas indicationes ac singulos scopos diuisiua methodo vestigare, satius fuit contrariū dicere, sub quo etiam necessariò contrarietas subintelligebatur, vt superiùs demonstrauimus, libris verò method. meden. præsertim citatis, nedum cōmunissimum illum ac primum scopum patefacere intendebat, verumetiam cæteros omnes qui ad inuenienda remedia conducunt, ac arte quadam demonstrare qualiter in eo continebantur vndē reliqui omnes medicatorij scopi ac indicationes, eadem videlicet cōtrarietate diuisa, & non contrario, ad eandémque solam omnes reduci scopos: & propterea contrarietatem dixit esse primum, pręcipuum, ac communissimum scopum, sub qua etiam contrarium continetur, & non contrarium: quamuis vbique locorum innuat contrarium semper debere adhiberi pro curatione seu morbi sublatione. Vt verò hoc perficiatur, perpendenda est contrarietas quæ non solùm est inter præsidia & præter naturam affectum, verùm etiam quæ est inter præter naturam, & naturalem affectū. Nam cùm hi affectus contrarij sint, necesse est (vt diximus) alterius in alterum, per contraria translatio fiat. Hac itaque ratione illa prima omnium indicationum, quæ à præter naturā affectu sumitur, & plebi etiam communis existit, ęquè ferè nobis & contrarium & contrarietatem præcipit. Quòd verò ex hoc vno primo ac cōmunissimo curationis scopo, nempe contrarietate ipsa quæ est inter vitiosum affectum, & eum qui est secūdum naturam, reliqui omnes, ipsa eadem diuisa, & deinceps eisdem subdiuisis, ortum ducant, non erit difficile demonstrare, nam eadem contrarietate tanquam primo & communissimo curationis scopo, primū diuiso, duo curatorij scopi necessariò emanāt. Vnus est pręter naturā affectus qui curari desiderat, ex iis quæ sibi cōtraria sunt, & propterea adhibēda remedia indicat, alter verò laborantis temperies, seu naturalis habitus laborantis, qui vnà cum ipso morbo, contrarietatis mensuram definit, fiat autem hoc modo, quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrarium, vtique per contraria est ab illo in hoc via, nam veluti viam quandam ire, quod præter naturam se habet, dum ad naturam redit oportet, eandem quidem, sed contrario itinere, vt si gradum reuocare debeat, per præsenti dispositionem contraria remeabit, inquit Galen. citato libr. de cōstitut. artis med. cap. 12. Necessium est itaque vt in ipsis contrariis modus quidam seu mensura inueniatur. Non enim satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id debita fiat mensura: cùm alioqui metus sit, si intra modum id fiat, ne morbi reliquū quippiam relinquatur: sin modum excedas, contrarium genus morbi inducas, vt citato libr. 9. de method. meden. ca. 12. scriptum est. Qui enim suprà quàm par est calidum morbum refrigerat is sanitatis mediocritate transmissa, alium excitabit morbū, qui sit frigidus quod quò minus accidat, naturam curandi corporis scias oportet, quo quantū morbus ab illius symmetria discesserit intelligens, mensurā refrigeranti præsidio imponas. At fieri non potest vt quantum à se inuicem distent inuenias, nisi compertum habeas quale esset corpus, aut humidum, aut frigidum, aut calidum, aut siccum cùm valeret, quantùcunque ex his excesserit postquam ęgrotauit, quippe quòd plurimum à naturali habitu recessit, id vehementiùs eget cōtrariis, quòd non plurimum, leuibus. Quare ex vtrisque iam dictis scopis, hoc modo indicatio curationis præstatur, vitioso inquā affectu, ac naturali habitu, natura seu temperamento ægrotantis: qui duo communes adhuc scopi, a contrarietate ipsa diuisa, modo quo diximus, proficiscūtur. Cōtrarij etenim hi affectus, cùm sint vtriúsque contrarietatis termini, non ab re primò in hos præcipuos ac immediatos scopos, ipsa contrarietas diuiditur, qua ratione si diuiditur, non erit dare tertium vniuersalem scopū, quem ambiētem nos aërem esse, cum Galeno demonstrabimus, nanque eum, vel ægritudinis causis, vel sanitatis, annumerandum esse censemus. nam si contrariam morbo temperiē habeat, e præsidiorum numero vnus est, sin similem, ægritudinalium causarum est vnus: vt patet eodem 9. meth. meden. cap. 14. Potest etiam & ambiens nos aër, tanquam vniuersalis etiam quidam scopus, vnam aliam, & tertiam efficere indicationem, vbi ipsum in sanitatis, vel ægritudinis causis non annumerabis, sed tanquam tertium quoddam à geminis corporis iam dictis affectibus secretum, naturali videlicet, & qui præter naturam est, cùm ambiens ipse is sit, sine quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest: & propterea causæ sine qua non obtinet rationem: vt eodem 9 de method. meden. scriptum est, qua ratione necessarium consideratu esse fatemur, eo quia fieri non potest, vt res sine eo sit quod causæ sine qua non obtinet rationem

Alia quæstio.

Locus cita. Respons. cap. 1.

Ex communi scopo qui est contrarietas qui oriantur 1. Vitiosus affectus. 2. Temperatura ægri.

3. Ex aëre ambiente sumitur indicatio.

rionem Aristot.teste 1.de part.animalium cap.1.ob quam rationem ipse alimēto necessitatem ascribit, & 5.metaphysicæ text.6.non solùm cibu,sed etiam respirationi talem tribuit necessitatem, ipsis videlicet animalibus,nam eadem neque esse, neque viuere possunt sine his. Est itaque hac ratione ambiens nos aër tanquam necessarium quoddam pro morborum sublatione perpendendos velut tertius quidā vniuersalis scopus,à quo tertia quoque vniuersalis indicatio proficiscitur pro auferendis præter naturam affectibus. Oritur quoque & tertius is scopus quodammodo ex eadem contrarietate diuisa. Nam cùm morbus & sanitas in quos primo contrarietas diuiditur corporis sint affectus.& ille se tollendum, hæc verò se tuendam indicet: ambiens verò nos aër is sit, sine quo (vt diximus) nec tolli morbus, nec teneri sanitas possit, sequitur quòd necessariò cùm causæ sine qua non obtineat rationem,ab eo indicatio sumenda sit,tāquam tertia à iam dictis duabus pro morborum sublatione. Nam cùm reliquas materias tum diligere, tum fugere liceat,quàm verò aër præstat, fugere non licet:imò necesse est præsenti cœli statu vti: idcirco huic quoque attenti esse cogimur,vt idem Galenus citato loco,inquit:est etenim materiæ reliquorum præsidiorum omnium electio in nostra potestate, eius verò quā ambiens præstat,in nostra manu non est.Quare oportet ex hoc quoque propriam quandam indicationē sumamus, vt ipse Galenus refert, vt pore qui sæpe cum iis quæ morbus facienda suadet,concors sit,sæpe discors, & qui contra moliatur. Vbi igitur cum reliquis medendi indicationibus consonat,pro gratia est habendum, sicubi aduersatur,inhibenda eius noxa est:quinimò ex ipsa textuo substantia concludit,citato libro 9.method. meden.ca.15.non posse plura esse scoporum genera,quæ ad medēdum pertinent,quàm tria quæ modò diximus,asserens medicatorios scopos ab ipso morbo sumi,à corporis temperamento:& tertio ab ambiente nos aëre:quòd si alij qoidam positi sunt, vel postea non hi modo, verùm etiam alij dicentur:omnes tamē ex iis in partes deductis nati videbuntur:vt nos clariùs infra demonstrabimus. Hac itaque ratione, cogimur ambienti nos aëri attenti esse, tanquam tertio quodam vniuersali scopo ac necessario pro auferendis præter naturam affectibus,febribusq; ipsis,qui etiam scopus, ex ipsa quoque contrarietate diuisa, non in duos scopos, sed in tres,proficiscitur, eodem aere nos ambiente separatim à duobus corporis affectibus, modo quo diximus,perpensu:& sic farebimur tres esse,& non duos, curationis vniuersales scopos: quemadmodum etiam ex his quæ diximus patere poterit duos esse duntaxat,& etiam vnum, nempe contrarietatem,ex istis enim reliquos omnes particolares,tum curaturios scopos, tum etiā indicationes particulares cunctas ipsis videlicet in partes deductis, originem ducere demōstrabimus. Aduersus quam admirabilem Galen.artem, atque doctrinam non desunt quidam ioniores eiusdem Galeo.verba, ac eorundem verborum sententiam parum rectè (vt mea fert opinio) intelligentes, pugnare,asserentes quòd mirari licet Galen. dum se pulchrum & admirabile quippiam inuenisse putat, in huiusmodi improprietates loquendi incidere,aut etiam aliena à suis principiis tradere, quo fit, vt eundem obintelligentes,cuncta destruere tentent, exordientes *Galeni reprehēsores taxantur* ab ipsa contrarietate,quam neque scopum, neque indicationem curationis esse posse, conantur probare:deinceps neque aërem, neque naturalē corporis temperiem, eo modo quo Galenus asserit. Ipse verò non magis Galen.quàm veritati addictus, quam puto ab eo, nedum hac in re, sed in cæteris omnibus,quæ ad artem medicam spectant, fuisse prolatam, amicitia inter nos semper seruata eandem tueri, ac à calumniis liberare conabor, quò Galeo.mira hac in re ars,atque doctrina pateat, & hæc nostra methodus de medendis febribus firmior euadat, omnibúsque calumniis expurgetur.

Soluuntur rationes eorum,qui contrarietatem, aduersus Galenum,curationem non indicare contendunt.

CAPVT XXVIII.

QVod contrarietas nec indicet, nec iodicatio aliqua sit, pro morborum sublatione,hac prima ratione probare conantur. *1. Ratio reprehēsorū Gal.* Si verùm est quod Gal. scribit initio 3.lib.de metho.meden. absurdum esse aliud constituendum quod curationem indicet,aliud verò quod curetur, nihil profectò indicare poterit eorum,quæ ad curationē pertinent ipsa contrarietas, *Eius dilutio.* quippe cùm morbus non sit,& planè ridiculum fuerit si cōtrarietatem curari dicamos. Solue, Gal.sentēriam eodem loco non esse,quod nihil possit corationem indicare, nisi id quod curatur:sed demonstrare quod cùm affectus præter naturam sit ille, qui curari debet, propterea ab eo prima sumenda est indicatio,quæ ab eiusdem natura primùm oritur,&inueniendorum remediorum initium quoque ex ipsurum morborū natura sumendum,absurdum itaque est primas indicationes ab aliis esse sumendas quàm ab ipsis præter naturam affectibus. Etenim ipsi sunt qui primò eorum sublationem indicant, à qua indicatione, (vt sæpiùs diximus) præscribitur nubis contrarietas, quam demū curationem indicare,atque ad ea,quæ ad morborum curationem pertinent conducere, tanquam communissimum scopum, nemo negabit,etiam si morbus non sit,& sublationem sui non indicet,neque ipsa curetur: est etenim communissimus curationis scopus ipsa contrarietas pro curatione omnium præter naturam affectuum rationali medico præscriptos ab illa cōmunissima & prima indicatione primùm orta ab ipsorum præter naturam affectuum natura,quæ nedum medico, sed & plebi communis existit: de qua loquitor Galen. in principio 3.de meth.meden. omnibus siquidem in cōfesso est, inquit citato loco,primas indicationes ex affectibus esse sumendas, nec propterea negauit quādā curationem indicare posse, licet morbi non sint. Secundò tantùm profectò abest,inquiunt, vt curationē indicet contrarietas, vt nihil aliud quicquam indicare possit, *2. Eorundem ratio.* nam si indicare est inuenire, quod iuoet aut lædat ea quæ indicant, quid quæso ipsa indicare poterit contrarietas?qua enim re opus habet,vt iuuetur vel lædatur?an similia vel contraria exiget?an contrarietatem ipsam fouere vel expellere volumus:sunt oe oppositionis fine contrarietatis,vel potiùs status corporis causa inuenta remedia victusque ratio? Quibus quidem corporis status conseruatur & mutatur. Huic dicimus primò falsum esse, vt supra probauimus, quòd indicare *Refutatio eiusdem.* sit inuenire,quod iuuet aut lædat ea,quæ indicāt in

Galeni

Galeni doctrina. Sed indicare est demonstrare seu significare id quod iuuat, & non quod lædit, tam si conseruationem, quam si sublationem intendimus. hæc autem vtilia & iuuantia, fatemur non modò indicari ab his quibus opem ferunt, sed etiam à quibusdam alijs quomodolibet conferentibus ad ea inuenienda pro auferendis præter naturam affectibus, aut seruandis his, quæ secundum naturam sũt, nam quicquid cõducere quomodolibet videtur ad auxiliorum inuentiones, id fatendum est ad curationem esse necessarium, inquit Galen. libr. 9. eiusdem method. meden. cap. 7. qua de re contrarietas, licet iuuantia pro sui sublatione non indicet, nec conseruatione, nec eadem auferri, aut foueri per ea debeat, est tamẽ primus ac cõmunissimus scop⁹ curationis omnium morborum, nõ autem indicatio; ridiculum enim esset eam indicationem appellare, licet ab eo communissima quoque & prima nascatur indicatio pro eorundem morborum sublatione, vt diximus, tanquam à communissimo scopo curationem indicante, ac conferente ad remediorum inuentionem, continet enim contrarietas, tanquam primus scopus curationis, affectus cõtrarios, nempe eum qui secundum naturam, & qui præter naturam existit: & cùm sanari nõ valeat is qui præter naturam est, nisi in naturalem habitum mutetur, contrariíque sint hi affectus inter se, & necessarium est vt per contraria fiat alterius in alterum translatio: id verò fieri nequit, nisi compertum habeas quantum inter se distent, ac qualis sit hæc eorum contrarietas, qua ratione contrarietas ipsa curationum omnium vnus solus erit præcipuus, maximéque generalis scopus, nempe omnes alij (vt sæpius dictũ est) ex eo oriuntur.

Eorundem ratio. Hac itaque ratione contrarietas curationem indicat, & ad remediorũ inuentionem confert pro auferendis quibuslibet præter naturam affectibus. Rursus aiunt, quemadmodum idem auctor causam externam curationẽ indicare negat, quòd illa nullius indigeat, sic eadẽ ratione contrarietas, nec cõseruationem, nec curationem indicabit vnqnam, quòd scilicet illis opus nõ habeat, at si non hęc, nihil profectò aliud: quandoquidem omne quod indicat, aut sui conseruationem, aut ablationem indicare (eo auctore) necesse est.

Refutatio. Dicimus nos cõuenire in hoc causam procatarcticam cum contrarietate, quod neutra earum alicuius indigeat pro conseruatione aut sublatione earundem, verùm in hoc dissentire videntur, quòd causa procatarctica, nedum quicquam non indicat pro sui conseruatione, aut soblatione, quin imo nec pro conseruatione, aut sublatione eorũ qui corporis affectus sunt, contrarietas verò & si sui cõseruationem aut sublationem non indicet, indicat tamẽ tanquam primus, & cõmunissimus scopus, curationis modum, confértq; etiam ad inuestigãda ea quæ conferunt pro morborum sublatione, modo quo superios diximus.

Locis citatis. Et cùm dicunt Galen. auctoritate libr. de opt. secta, & 3. meth. med. omne quod indicat aut sui conseruationem aut ablationem indicare, dicimus eundem Gal. fateri has esse primas duas indicationum differentias, quæ ex his primis duobus corporis affectibus, tanquam scopis, oriuntur, en videlicet, qui secundum naturam, & eo qui præter naturam se habet: ille nanque sui custodiam, & propterea similia, hic verò sui sublationem, eòque contraria poscit. Quapropter asserimus quòd quæ primò indicant illi duo sunt scopi, quorum alter sui conseruationem, alter sui sublationem expostulat. Verum ab hac prima indicatione, quæ ab ipsius præter naturam affectus natura oritur, confestim contrarietates nobis præscribitur, ex qua primum indicatione sumpta, morborum curatio nobis patefit, & auxilia inuestigantur, vt id quod præter naturam est, auferatur suo contrario: quod quidem fieri non posset, eadem contrarietate, quæ est inter pręter naturam, & secundum naturam affectum, ignorata. Potest insuper & hoc modo hæc eorundem ratio tolli, quòd duo sunt in vniuersum primò indicantia: quodlibet enim indicans aut sui custodiam, aut sublationem indicat, Galeno auctore citato libro de opt. secta, eorum videlicet, quę pro seipsis quicquam indicãt: nam duæ etiam sunt corporis constitutiones, quarum altera seruari, altera auferri debet. Verùm quæ non pro seipsis, sed pro alijs quicquam indicãt, vtpote pro seruandis, seu auferendis eisdem constitutionibus, possunt multò plura esse quàm duo, inter quæ contrarietas cõnumeratur, ex numero eorum quæ sunt corporis constitutiones non existens, & ob id nec sui conseruationem, nec sublationem indicans, sed morborum duntàxat curationẽ. Et si dicãt vnumquodq; de se magis indicare posse quam de alijs, Gal. auctoritate citato libro 3. method. meden. asserimus nos verum esse in his quæ de se ipsis, ac de alijs quicquam indicãt: hæc etenim de seipsis magis quàm de alijs indicare possunt, non autem veritatem habere in his quæ pro alijs duntaxat, & non pro seipsis quicquam indicant, quemadmodũ est contrarietas: hæc nanque de alijs & non de seipsa quicquam indicat, quoniam curationem morborum omnium, & non sui nec conseruationem, nec sublationem.

4. Ratio. Inquiunt deinceps, indicatur sanè contrarietas, id est, contraria actio & contrarium (si contrarietatis nomine id intelligamus) ab eo quod præter naturam existit, siquidem eo opus habet ad sui sublationem, idem autem indicans, & id quod indicatur esse non potest.

Refutatio. Sed (bone Deus) apud quem auctorem compertum vnquam habent contrarietatem indicari? nam licet Galenus 11. method. meden. inquiat quòd prima omnium indicatio curatrix, quę oritur ex ipso qui curatur morbo contrarietatẽ docuit, nunquam tamen fassus est ipsam, ab eadem indicatione indicari, vtitur enim voce ἐδίδαξεν, à verbo διδάσκειν, quod Latinè significat doceo, præcipio, seu planum facio: docet nanque prima illa omnium curationis indicatio, at nõ indicat contrarietatem, aliud nanque est indicare, aliud docere, præcipere, seu planũ facere, per quam contrarietatem haudquaquam contrarium intelligendum est in Galeni doctrina vt putant, & nos superius declarauimus, neque etiam contraria actio: ridiculum enim esset per contrarietatem, contrariam actionem intelligere, illa etenim contraria actio, mutatio seu trãslatio in naturalem habitum, sanatio est & non contrarietas, vt 9. metho. meden. scriptum est. *Loco citat.* Verùm eo modo intelligenda est contrarietas, quo nos paulò ante declarauimus. Quod verò contrarium, nedum à prima illa indicatione percipiatur, verùm etiã indicetur, nemini in dubiũ venit, cùm quilibet pręter naturam affectus pro sui sublatione contrarium exigat medicamentum, nõ erit itaque idem indicatum & indicans, nam licet indicet contrarietas pro morborum curatione, à nullo tamen indicatur, sed bene præcipitur, vt

dictum est. At concedatur pro nunc eandem esse indicatam,& deinceps eam indicare. Dicant quæso quod sequetur incommodum: nunquid non poterit, diuersa tamen ratione diuersóq; respectu, idem esse indicatum & indicans, an putant hoc esse nouum quoddam apud logicos & philosophos? Porrò vt morbus auferatur suo contrario, scire opus est contrarietatem, quæ existit inter eundem morbum & naturalem habitum seu statum ægrotantis, quæ quãta, qualis've sit, qua ratione posset esse indicata: deinceps ea contrarietas ad remedia eligenda, alia tamen ratione pro eiusdem morbi sublatione conferret ac curatione tanquam primus & communissimus curationis scopus & indicãs, aliàs ea methodo inueniri haudquaquam possent: idem ergo posset indicari & indicare, esse indicãs & indicatum, propositum & postulatum, diuersa tamen ratione, asserere nedum in Galeni doctrina, sed philosophorum omnium audacter non veremur. Miror tandem cur redarguere Galen. tentant asserentes aliud colligi ex eius dictis, quàm ratio illius expostulet, sub his verbis: [ac profectò si quis locum cum Galeno legat, inueniet aliud planè colligere quam ratio illius postulet, nam quòd morbus contrariis egeat, si ad naturalem statum corpus redire debeat, id quidem certissimum est, quemadmodum ipse statuit, ex quo quidem fit, vnum esse quod indicetur à morbo, nempe quòd contrarium illi existat, nunquam tamen propterea efficier vt ipsum contrarietas indicet, aut indicatio sit.] Verùm si quis non toruis oculis & pugnandi gratia Galen. verba perlegerit, ab eodem conscripta citato libro 9. de methodi medendi, sed vt ex eis veritatem addiscat, luce clarius percipiet quòd eodem loco Galen. doceat non modò à morbo ipso, seu præter naturam affectu quòd contrarium illi existat indicari, verum etiam contrarietatem præcipi à prima illa morborum indicatione, vt supra demonstrauimus. Deinceps altiùs admirabilem hanc artem exorsus, eandem cõtrarietatem curationem indicare docuit, tanquam vniuersalissimum quendam ac præcipuum curationis scopum, à quo reliqui omnes minùs generales scopi oriũtur. Inquiẽs ergo hinc rursus sumpto initio, age particulares scopos disquiramus, concluserat etenim (vt sæpiùs dictum est) contrarietatem ipsam vnum solùm esse ac maxime generalem curationis scopum: postea subdebat: [quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrarium, vtique per contraria est ab illo in hoc via: & quomodo inquies, in contrariis inuenietur modus? non enim satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id debita fiat mensura, cùm alioqui motus fit, si intra modum id fiat, ne morbi reliquom quippiam relinquatur, sin modum excedas, contrarium morbi genus inducat.] Dij boni quis negabit Galen. his in verbis, ac eis quæ paulò ante, & post conscripserat, firmissima ratione probasse non solum contr[arium] morbo adhibendum esse medicamentum, sed t[a]le ac tãtum, quo tollatur morbus, seruetur verò naturalis habitus, seu secùdum naturam affectus, atque [in] omnibus morbum indigere pro sui sublatione, ei contrarietatem ipsam ignorabis quę est inter hos affectus contrarios, quę qualis, quantáve existat, qua via, qua methodo eadem medicamenta contraria inuenias? breuissimis itaque verbis, & contrarium, & contrarietatem insimul nos edocuit, quã itidẽ solã atque vnã [n]unquam primum ac præcipuũ scopum, vt sexcẽties asserimus, communissimúmque curationis esse, eodem loco demonstrauit, cùm satis ei non fuisset contrarium duntaxat demonstrasse. Non ergo aliud colligitur ex Galeni citato loco, quàm ratio illius postulet, quinimo quod probare ac concludere proposuit, satis superque suis in verbis demõstrauit. Quòd verò contrarietas haudquaquam indicatio sit, aut esse possit, & propterea neque generalis, neque communis a qua aliæ nascantur, & nos suprà asseruimus, & iterum cum Galeno fatemur. Quare non est, cur in hoc nostra protelerur oratio, sed ad alia conuertatur oportet. Arguunt postremò, si contrarietas, vel indicatio est, aut quippiam indicet, cur negat Galen. in libro de optima secta, communitatem methodicorũ indicare posse? nam vt communitas ad communia, sic contrarietas ad cõtraria se habet, nec aliqua aduersitatis ratio inueniri potest, negat autem communitatem indicare, quia nõ destruitur, atqui eadem ratione nec contrarietas dici potest indicare, quoniam nec ea, sed contraria ipsa pelluntur, itaque concludunt nec ipsam contrarietatem indicare, aut indicatione esse, sed si aliquem locum hac in re sibi vindicare potest, indicatur non solùm à morbo, sed etiã ab omni alio corporis statu qui præter naturam existimatur. Vt verò huius rationi pateat responsio, animaduersione dignum est Galen. citato libro de optima secta aduersus methodicos demonstrare eorum communitates etiam si euidẽtes sint, nihil tamen vtile demonstrare. Asserit enim diuersa esse ipsa communia indicare, aut indicare valentia ex communibus deprehẽdi. Methodici eadem indicare affirmabant, Galen. concludit aduersus eos nihil vtile demonstrare cõmunitates seu communia. Verùm admittit communium notitiam conducere ad percipienda, quæ particulatim indicare valent: quocirca præcepta quodammodo, vt ipse inquit, communia cùm sint, particularium cognitionem ostẽdunt, quæ demum vtilia indicare valent. Vniuersi igitur cognitio particularis vtile indicare valentis, notitiam subministrat, tandem ipse concludit: deinceps verò post pauc[a] communia non indicare, hac prima ratione probat, licet alias quanque nonnullas, & hac efficaciores in medium afferat, quib[us] sublatis ægri sanescunt, ab auxiliis ita delentur, ab his vero vtilium indicatio sumitur, quę ab auxiliis pręcipuè destruũtur. At particulares causas aut morbos saltẽ remedia principaliter destruunt: particulares igitur causæ aut morbi saltem & nõ communia, vtile indicabunt. Quod si communia vtile indicent, adhibitáque auxilia indicantia destruũt, à particularibus au[tem] x[...]tus communia destruentur: communi autem deleto omnes eo tempore, sub eo communi ægrotantes, sanescũt, nulla penitus re in ipsis sublata: quamobrẽ si quod indicat, id destruitur, communia verò indicant, iam satis constat destructum iri communia, est etenim, iuxta eorum sententiam, medica facultas euidentium communitatum cognitio. Appellant autem euidens non quod sensu percipitur, sed quod per seipsum, licet sensui non subiaceat, comprehendi possit: quare fere manifestũ, illi euidens vocant. E[x] quibus Gal. verbis facile hanc eorũ rationem soluere possumus, asserentes primo contrarietatem indicationem non esse, sed scopum, qui scopus quippiã in[dic]at, quoniã curationẽ morborũ omnium, vt 9. & 11. meth. med. ab eodẽ Gal. decretum

tum est. Cum verò dicunt pati ratione contrarietatem non indicare posse, quemadmodum methodicorum comunitatem, fatemur nos quòd quemadmodum communitas quatenus communitas est, nihil particulatim vtile demoustrare, aut indicare potest, ita etiam & contrarietas quatenus contrarietas existit, nihil vtile particulatim nobis indicare valet, nisi id quod diximus, curationem videlicet morborum omnium, tanquam primus, solus, præcipuus, ac generalissimus scopus. Verùm ex ipsius cõtrarietatis notitia, ad ea quæ particulatim indicare valent præcipienda deuenimus, quemadmodum & communitatis, atque in hoc conducere simul cum Galen. fatemur inuenimus autem vtilia, non per ipsam cõtrarietatem quatenus contrarietas est, sed per eam deuenimus in notitiam eorum quæ particulatim indicare valeot, deprehendentes particulares contrarietates, quæ existunt inter particulares morborũ species, seu genera, & eos affectus, qui secundum naturam sunt. Quamobrem Gale. 11. meth. med. cap. 2. inquit: [prima nanque indicatio omniũ curationis, quę ex ipso qui curatur morbo accipitur, contrarietatem præcepit.] deinde subdit: [at quoniam morborum plura sunt genera cuique horum sua erit contrarietas.] quibus in verbis nobis planum facere voluit, quòd licet primus curationum scopus ipsa sit cõtrarietas, quoniam sub ea tanquam præcepto vniuersali ac communissimo continetur omnium morborum curatio, cuique tamen morborum generi cùm propria fuerit ac particularis contrarietas, eadem discenda erit atq; inuenienda pro curatione cuiusuis generis morborum: per eam nanque & non per contrarietatem, qua contrarietas est, particulatim vtilia inueniuntur pro eorundem morborum sublatione. Quemadmodum etiam ex vniuersalissimo Hippocrat. curationis omnium morborum præcepto, quòd contrariorum contraria sint remedia haudquaquam vtilia, & remedia cõtraria pro sublatione particularium morborum indicantur. & propterea dicimus idem præceptum vtilia non indicare, sed ex eodem tanquam communi existenti comprehendimus, ea quæ particularim indicare valẽt, ad quæ percipiẽda præceptum ipsum conducit, habita nanque generis morbi notitia, confestim tanquam vtile indicatur nobis quod contrarium ei remedium existit, pro eius sublatione esse adhibendum. Ex quibus liquet quòd falsum est dicere vt communitas ad communia, sic contrarietas ad cõtraria se habet, & ratio diuersitatis in hoc consistit, nam methodicorũ communitas non diuiditur in alias particulares communitates, nec easdem sub se continet. At contrarietas nõ vnam dũtaxat aut duas, sed plures sub se ad diuersas continet particulares contrarietates, & tot quot sunt morborum species seu genera, cuique enim morborum generi sua adest contrarietas, vt diximus, non autem communitas, quoniam ea pluribus est eadem, vt liquet eodem libro de optima secta. Ad hæc communitas pro se ipsa & nõ pro alio indicat, vt methodici sentiunt, cõtrarietas autem pro alio & non pro se ipsa, vt dictum est, curationem indicat: & propterea communitates nunquam vtilia indicare valent, contrarietates autem cum particulares fuerint, eadem particulatim indicant & indicare possunt, ad quæ percipienda conducit & ipsa contrarietas, quatenus cõtrarietas est, vt primus ac cõmunissimus scopus curationis omnium morborum: & cùm aiunt communitatem nõ indicare quia non destruitur, eadem ratione nec contrarietatem, quoniam nec ea, sed contraria ipsa pelluntur, dicemus in hoc etiam hallucinatos esse, nã licet per particularia remedia principaliter particulares causæ aut morbi destruãtur, fatemur nihilominus, secundario & per accidẽs eãdẽ particularem contrarietatem, quæ inter eosdem particulares morbos, aut causas, & secundum naturam affectus consistit, simul destrui vno contrariorum destructo, ab ipsis vtilibus indicatis ab eadem etiam particulari contrarietate, licet communissima illa contrarietas nunquam destruatur. Methodicorum autem communitas, nunquam à particularibus auxiliis destruetur, nanque (vt ipse Galen. refert) si destruetur, consequens esset vt omnes eo tempore sub eo commuuni ægrotantes sanescerent. Pelluntur ergo per se & primo contraria particularia ab ipsis contrariis auxiliis, simul etiam & eorum contrarietates secundariò destituitur. at Methodicorum communitas, vt ex iam dictis patet, nunquã ob id nec vnquam vtile quippiam eadem indicabit pluribus, vna & eadem existens semper: contrarietas verò haudquaquam pluribus vna & eadem semper est, cùm plura sint morborum genera: & cuique (vt sæpe dictum est,) sua sit contrarietas. At si quispiam voluerit breuiter huic dubitationi satisfacere, dicat hanc Galen. rationem aduersus Methodicos, satis probabilem esse, ita vt ipsemet eãdem pro eis soluat, alias plures statim & multos efficaciores aduersus eos in medium afferens, ad probandum communitates vtilia non indicare. Liquet insuper ex his quæ diximus cõtrarietatem nõ solùm aliquem locum in hac re sibi vindicare posse, sed principium & primum, non modò vt indicatam, vt isti putant, sed indicantem: quinimò vt indicans scopus seu propositum magis contrarietas præcipuum ac primum locũ sibi vindicauit pro morborum omnium curatione, à quo cæteri omnes minùs generales, ac etiam particulares scopi proficiscuntur: vt lucidissime Galenus libro nono de method. medendi, cap. 15. demonstrauit: quo ignorato vniuersa medendi methodus rueret atque destrueretur.

Contrarietas, qualenus contrarietas, nihil vtile particulatim indicat.

Rationes, quibus quidam probare conantur, aërem curationem non indicare, diluuntur.

CAPVT XXIX.

Von ambiens nos aër eo modo sumptus quo Galen. intelligit, tantùm abest vt curationem indicet, vt nec eam coindicare, aut cõtraindicare, vel correpugnate valeat, hac prima ratione probare nituntur. Aiunt enim quòd vbi remedij vim subit, & ea ratione consideratur, qua morbos tollẽdi facultatem habet, curationem haudquaquã indicare potest, si modò ea principia quæ 3. lib. meth. de hac re sunt posita, tueri velimus. Etenim eo in loco scribitur, nihil esse posse quod curationem indicet, quòd non curetur, absurdúmque fore si quis aliter statuat: quamobrem cùm aër non curetur, sed solùm morbus, quomodo, quæso, ille rationis indicator fuerit. Vtque hæc eorum ratio efficacior videatur, iis verbis eã confirmare putant: [nec est quod puremus morbũ præcipue indicare curationem, aerem autẽ ipsum idẽ facere minori quadã vi, aut vt dicitur, secũdo loco & per accidens, quomodo quęstionarij medici vrgentẽ [illegible] 1. Ratio. Cap. 1.

effugere nituntur, nam si absurdum est aliud esse quod curationem indicet, aliud verò quod curetur, necesse est vt omnia curari dicamus quæ curationem indicant, præcipuè autem illorum opinione, morbum, alio verò modo aerem ipsum, quæ planè sunt ridicula. [sed pace eorū dixerim, aut Gal. quam porrant auctoritatem obintelligunt, aut intelligere nolunt, siquidem, vt prius dictum est, eius sententia non est, vt isti putant, quòd nihil esse possit quod curationem indicet, quod non curetur, sed cùm de primis indicationibus sermonem faceret, quemadmodum in calce præcedentis lib. de meth. med. proposuerat, & in principio eiusdem 3. lib. pertractare incipit, dicebat easdem primas indicationes apud omnes in confesso esse ex affectibus fore sumendas, nanque absurdum esset aliud esse quod curationem indicaret (primò videlicet & præcipuè) & aliud quod curetur, volens concludere quòd prima illa indicatio quæ omnibus communis existit, etiam plebi, à morbis, seu præter naturā affectibus sumitur, qui curari debent: hi etenim soli sunt, qui indicant eorum sublationem, absurdum siquidem esset aliud esse quod curationem indicaret, primo scilicet, vtpote morbos seu affectus ipsos præter naturam, & aliud esse quod curetur præter eos, non negans quòd aliud esse possit, quod & si non curetur, curationem tamen indicare etiam valeat, licet non primò, nec pro sui sublatione, quemadmodum ipsi præter naturam affectus: id quod etiam 4. lib. eiusdem meth. meden. cap. 4. cōfirmauit, cùm dicebat curationis indicationem ab ipso affectu initiū habere, quæ verò particulatim sunt agenda, hæc rū ab eo quod primum indicatio distat, tum verò ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, quæque alia his cognata sunt, inueniri, & paulò post inquit, [Auspicari nanque perpetuò oportet ab indicatione quæ ab affectu qui mederi paramus, accipitur.] Potest itaq; vt ex iam dictis liquet, aër, licet non curetur, curationis esse indicator. Insuper & ex eisdem hand ægrè huius rationis cōfirmatio diluitur: nā falsum est fateri omnia curari quæ curationem indicant, sed bene quæ primò & eorum sublationem, & propterea non sequitur, vt ipsi opinantur, ex Galeni auctoritate morbum præcipuè curari, alio verò modo, seu secūdariò, aërem ipsum, nam hoc ridiculum esset, vt ipsi bene inquiūt. Possunt etenim, vt millies diximus, quædam curationē indicare, quæ tamen haudquaquam curantur, inter quæ ambiens, nos aër connumeratur, tanquā causa sine qua non, quemadmodum cum Galeno cōclusimus, cum quo etiam proculdubio asserimus nihil aliud primo & præcipuę curationem indicare posse quàm morbum ipsum, seu præter naturam affectū qui curari desiderat, neque à quopiam alio primam indicationem esse sumendam, ac initium inueniendorum remediorum. Preterea inquiunt, cùm aer eo loco sumatur, vt instrumentum, & materia medica qua vtimur, tū ad naturales affectus conseruandos, tum ad eos qui præter naturam sunt propellendos: quomodo queso, aliquid indicare poterit, siquidem materia est quæ indicatur, non indicat, nimirum cùm indicatio comprehensio sit iuuantis & nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet, oritur, alinqui si id quod indicatur vnquam indicare posset, idem esset morbus & remedium, sanitas & victus, & idem quod iuuat cum eo quod iuuatur, vt ergo nullum aliud remedium indicat, aut coincidat, vel contraindicat, aut correpugnat: sic nec aer aliquid eorum efficere potest. Atqui nos cum Galeno fatemur 9. de method. medend. ca. 14. quod aër tanquam causa sine qua non, instrumentum seu materia medica ab eodem sumitur, quo etiam vt materia vtimur, tum ad naturales affectus conseruādos, tum ad eos qui præter naturam sunt, propellendos, & hoc modo eum aliquid indicare posse pro morborum curatione, affirmamus. Cùm verò inquiunt, quomodo igitur indicare poterit, si materia est quæ indicatur & non indicat? Dicimus falsum esse aerem tanquam materiam indicari, licet vt materia & causa sine qua non, indicet, verum admittimus eundem aërem tanquam auxilium indicari, & non vt materia, & cùm probare tentant ipsum veluti materiam indicari, in medium afferentes indicationis descriptionem, quæ, vt ipsi putant, comprehensio est iuuantis nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet oritur, dicimus hanc fuisse causam propter quam velut cæci in foueam lapsi sunt: putarunt enim ab eo quod indicat, simul & nocentia & iuuantia indicari, & propterea auxiliorum materiæ, & non auxilia, quod quidem valde alienum à veritate & Galen. doctrina esse censemus, vt superius demonstrauimus. Quandoquidem per indicationem ipsam non nisi iuuantia comprehendimus, insimul cum comprehensione nocentium, hoc est præter naturam affectuum, qui eadem iuuantia ac eis vtilia duntaxat indicant: & propterea non medicamentorum materias, quæ in quatuor generibus consistunt, vt in sequentibus patebit, sed easdem materias idoneas tanquam remedia & auxilia, exigunt. Itaque aer tanquam remedium, auxilium ac iuuans ab his qui eadem exigūt, indicatur verò ipse vt materia seu causa sine qua non: qua ratione, vt tertius scopus curationem morborum indicans, à contrarietate ipsa diuisa proficiscitur, vt sæpe diximus: propterea diuersa ratione indicatur & indicat, & proinde quod cōcludere incommodum quærunt, nō sequitur, quòd videlicet idem esset morbus & remedium, sanitas & victus, & idē quod iuuat, cum eo quod iuuatur, indicatur enim, vt auxilium & iuuās, nam id auxilium appellamus, indicat verò vt materia, cōuenimus propterea cum eisdem, quòd quemadmodum nullum aliud remedium quatenus remedium est, indicat, aut coindicat, vel contraindicat: aut correpugnat, vt ipsi dicunt, sic nec aër tanquam remedium ac auxiliū aliquid horum efficere potest, sed bene ratione qua aer nos ambiens ac materia, & causa sine qua non. Insuper aiunt, nec illud quidem aliquid facit quod scribit Gal. ideo ab aëre indicationē capi, quòd sine eo morbi tolli, & sanitas retineri nequeat, quod in aliis remediis non contingit, quæ in promptu sunt, quorum vsum euitare vnicuique licet, neque enim omnes morbi egent aere vt remedio, quales sunt qui partes affligunt instrumētarias, quibus nihil aer confert. Quibus verbis sole clarius ostēdūt quàm gratis studeant Gal. cōtradicere, fatetur nanque propterea propriam quandam indicationē ab aere sumendam esse pro morborum curatione, cùm id sit ambiens nos aer, sine quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest, etenim reliquorum præsidiorum materię omnium electio in nostra potestate existit, eius verò quam ambiens præstat, in nostra manu nō est: & propterea reliquas materias tum diligere, tum fugere licet: quam autē ambiens præstat

Refutatio continens verborum Gal. explicationem, male à reprehensoribus intellectorum.

Quod primo omnium indicat, & id quod ratione, idem est.

Altera eiusdem rationis refutatio.

4. Ratio.

Refutatio.

Sup. c. 25.

Aër qua ratione indicatur, & qua ratione indicat.

5. Ratio

Refutatio.

præstat, fugere nõ licet, separat enim aëris materiã à materia aliorum remediorum, & non ipsum tanquam remedium a reliquis remediis vt isti arbitrantur, ipsum nanque ambientem nos aërem tanquam materiam vitare non licet, nam nolentibus etiam nobis per transpirationem saltem, qualiscumque fuerit, ipsum attrahimus, at materias aliorum præsidiorum, in nostra potestate est tum deligere, tum fugere: peruertunt ergo verborum Galen. sententiam, cum materias auxiliorum, seu remediorum ad auxilia seu remedia transferant. Sed magis eos mirari contingit, cùm inquiunt quòd non omnis morbi egent aëre vt remedio, quales sunt qui instrumentarias affligunt partes, quibus nihil aër confert: cùm nedum similarum partium & instrumentariarum morbi proprij, aëre vt auxilio pro eorum curatione indigeant, verùm etiam & qui communes vtrisque existunt: vtpote in soluta cõtinuitate in similarium partium proprijs, nemo dubitat, in instrumentariis, quis negabit? in inflammatione, seu erysipelate aërem vt remedium conferre, qui neque nimium calidus aut frigidus existat, sed egelidus aut mediocriter frigidus, quis in scirrho & œdemate frigidum aërem non vitabit, ac calidum non eligat? Atque simili ratione in aliorum quibuslibet qui in numero, positione aut figura sunt morbi pro eorum curatione contrarium aut morbo aut causæ, aut vtrisque præparare non studeat? Vlcera quoque ac reliquas continui solutiones carni euenientes, ossibus, tendonibus, neruis ac ligamentis, absque aëre tanquam remedio quis curare tentabit? quod adeò manifestum est in Hippo. Galen. ac aliorum artis medicæ bonorum auctorum doctrina, vt alia probatione vel auctoritate non egeat. Est igitur aër nos ambiens tanquam causa sine qua non, perpetuo attendendus pro omnium morborum curatione, velut tertius scopus indicans curationem à contrarietate ipsa diuisa proficiscens, quemadmodum supra demonstrauimus, nam vbi cum aliis medendi indicationibus consonat inter sanitatis causas annumeratur, vbi discors sit inter morbificas semper in omni morbo, licet vt remedium indicetur, & non indicet vnquam.

Aer in omnium morborum curatione spectandus.

4 Ratio.

Adhæc arguuntur, vt aëre sic cibo & potu, somno & vigilia sanitas conseruatur, & morbi propulsantur, nec minùs sanè difficile est illorũ noxas quàm quę ab aëre excitantur, euitare, cùm ea mala, quę ab illis nascũtur, nulla re sępius mitigari queãt, aëris autem iniuriæ, vel loci mutatione, vel alia ratione prompte corriguntur.

Refutatio.

Sed cùm parum efficax sit hæc ipsorum ratio, facile vtique deleri poterit, admittimus enim nedum aëre duntaxat nos ambiente, sed cibo & potu, somno & vigilia, motu & quiete, ac reliquis huiusmodi, & sanitatem conseruari, & morbo propulsari tanquam necessario corpus nostrum alterantibus. Verùm non pari ratione: nam absque aëre neque sanitas vlla seruari, nec morbus quispiam propulsari vnquam potest, vt sæpius diximus, at sine cibo aut potu, somno aut vigilia, motu aut quiete, inanitione aut repletione, & sanitas quædam seruari aliquo tempore, & morbi nonnulli profligari possunt, non enim continuò & semper eis vtimur, vt aëre, nam non semper comedimus, aut semper bibimus, dormimus, aut vigilamus, mouemur, aut quiescimus, siue sani, siue ægri simus: quemadmodũ ambientem aërem perpetuò ac continuè respiratione, aut saltem transpiratione attrahimus. Quamobrem Galen. ab aëre tanquam causa sine qua non, & non a reliquis, indicationem præcepit esse sumendam. Cum verò dicunt quod non minùs difficile est illorum noxas, quam quæ ab aëre excitantur, euitare, ob eam quam ipsi reddũt, causam asserimus, in hoc bifariam eos hallucinatos esse, primò quod non propterea Gale. aërem indicare, & non alia modò dicta fatetur, quòd sit difficilius eius noxas, quam illorum vitare, sed quoniam materia quam aër præstat, in nostra manu non sit: coguntur nanque ægrotantes, velint nolintve præsenti aëri vti: at reliquorum pręsidiorum materia in nostra vtique potestate existit: ita vt eligere & vitare valeam⁹ & cibos & potus aliquos, similiter somnum & vigiliam, ac reliqua pro nostro arbitrio, & prout conducere aut lædere videantur. Adhæc quis negabit difficiliùs vitari posse, quæ ab aëre excitantur, noxas, quàm quæ ab illis, si illas omnino vitare est impossibile, has verò facile? aërem nanque non attrahere qualiscunque fuerit impossibile est. Ergo vbi similis morbo fuerit, non poterit, nõ lædere, reliquorum verò noxas, vt diximus, facilè euitare valemus, lædentem cibum aut potum haudquaquam ægro tribuentes: sic somnum aut vigiliam vbi nocumentum inferant, ac reliqua omnia prohibentes, licet quæ à quibusdam istorum nocumenta proueniunt, quandoque ægrius corrigantur, quàm quæ ab aëre modicæ lædente, vt vigiliæ in nephritide, somnus in soporosis ac lethargicis affectionibus, & noxæ quę à venenatis cibis aut potionibus producuntur.

5. Ratio.

Subdunt deinceps. [ac multò minùs illud video esse necessarium quod ille statuit: vt scilicet, præsenti cœli cõditione semper vtamur: quandoquidem per sanitatem & læuiores morbos facilè in alium aërem migrare vnicuique liceat, in grauioribus autem malis in quibus non licet id facere, non datur etiam prædictorum vitia fugere, requirimos etenim ad morbos fugandos somnum, vigiliam, quæ aliquando nulla arte conciliare aut arcere conceditur.] hæc ipsi, quæ cum reuerẽtia admodum puerilia esse videntur.

Refutatio.

Nam licet per sanitatẽ & læuiores morbos facilè in alium aërem migrare vnicuique liceat, nũ verebitur quispiam toto eo tempore quo in alium migrabit aërem ęger, quòd ab eo quo in ægrotauerit semper nõ alteretur? cum necessario ipsum attrahere cogatur? Quamobrem Galen. falsus est quòd necessariò oporteat præsenti cæli statu vti, nam quomodo contrarium fiet, si absque aëris attractione viuere nõ possumus, qualiscũque is fuerit? Cogitur itaque æger eo cæli statu vti, in quo ægrotauit, velit, nolit, etiam in leuioribus, morbis, vsquequo in alium aërem migrauerit, non autem eodem cibo & potu ac reliquis, quę licet necessariò corpus alterent, vt aër, non tamen ita continuò, & semper [tanta nanque omnibus corporibus spiritus necessitas extat (vt inquit Hippo. lib. de flatibus) vt siquidem omnibus aliis abstineat homo, neque cibũ sumat, neq; potũ, possit tamẽ dies duos vel tres, & plures ducere. Si verò spiritus in corpus vię intercipiatur, in breui parte vni⁹ diei intereat.] & subdit: [amplius autem ab omnibus operibus aliquãdo homines quiescunt immunes, verum ab hoc opere, nulla omnibus mortalibus animantibus requies contingit, vt cessent spiritum adducere, & rursum exhalare.] hæc ille. In grauioribus autem malis, in quibus non datur aërem mutare, non æquè (vt priùs dixi-

... ebit etiam aëris ac prædictorum vitia fugere, ... aëris noxas haudquaquam vitare valeamus. ... continue ab eodem ac maxime corpora al... reliquorum vero noxas, aliquo saltem ... vitare possimus, vt paulò ante demōstra... uamus contingit quàdoque somnum aut ... nulla arte concilia ... aut arceri posse. non ... quod difficilius aëris noxæ corrigi... tur quam ... iam dictorum, aërem indicare, & non ... relinquit Galenus, sed propterea quòd ... tum deligere, tum fugere licet, ... fugere non licet, vt ... Quos etiam errore ducti alia ra... de aëre Gal. sententiam per... Aiut etenim: [Quin & aquæ ... difficilius, quàm aëris intemperies ... cum tota vna regio eadem aut ... (quoniam & eadem ter... sæpe ... aliunde ... siquidem in eadem ... videmus, quando pro diuersis ... domus situ, diuersam naturam & qualitatem ... præsertim, quas in ... eo loco Galenus quærit, nempe calidam, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem.] Qui in rationem iterum eadem ratione tollimus. neque enim Galenus fassus est propterea aërem indicare, & non vel qua commemorata, quorum eius noxæ difficilius corriguntur, sed propterea quòd ab eodem continuo opus est corpora nostra alterari, siue ægri, siue sani simus. neque id, ne momento quidem vitare possumus: id quod ab eis... haudquaquam contingit. At concedatur id vo... Galenus nullius valoris, nec ad propositum ... videtur hæc eorum ratio. Nam non propterea difficilius aëris noxas, corrigi fatemur, quia plurib' vel pluribus ... sunt communes, quemadmodum ... de aqua probare nituntur, verùm propterea, quia respectu ... & eiusdem ægroti difficilius eas... emendari ... tanquam magis continuas, atque perpetuas, vtpote cùm nullo non tempore eadem ... ambiente non inferatur, ac ... de aquæ incommodis (eadem ... haudquaquam asserere audendum ... quodam saltem tempore ægros arcere, vt eadem non vtantur aqua. Quapropter si Galenus etiam asseruisset difficilius corrigi noxas, quæ ab aëre fiunt, quam quæ a reliquis, & propterea eundem duntaxat indicare, non propterea hæc eorum ratio quicquam concluderet aduersus eundem, etiam si totum id quod in hac ratione fatentur, eis concederetur. Inquiunt postremò: [Quòd si illud concedamus difficiliùs aëris noxas vitari, quam aliarum rerum quæ sanis ægrisque corporibus adhibentur, non tamen propterea ... difficultas indicandi causa esse debet, aliequi inter alia indicarent, quæ difficiliùs corrigi possunt.] Sed hæc ratio aliud concludit, quam probare proponit. nam concesso quod aëris noxæ difficilius vitentur, quàm aliarum rerum: & ob id curationem indicet, non propterea sequitur quod inter alia indicarent, quæ ægris corrigi possunt, sed ea quorum noxæ difficilius vitantur: aliud etenim est noxas aliculus difficilius vitari, & aliud easdem noxas ... difficilius corrigi. possunt etenim noxæ quædam ægrius vitari, & tamen facilius quandoque corrigi. Quamobrem indicandi causa esse debet ... aëris difficultas hæc vitandi

6. Ratio.

Refutatio.

Ratio.

Refutatio.

eius noxas magis quam aliarum rerum, & nullum propterea sequitur ex hoc incommodum: & nō nb id quod ægrus eius noxæ corrigi valeant: nam hoc falsum esse fatemur, nec vnquā Galenus illud somniauit, neque etiam vnquam asseruit quòd propterea aër indicet, quia eius noxæ difficiliùs vitari queunt, sed tanquam causa sine qua non materiam præstans, quam vitare omnino non liceat qualiscunque fuerit, quod reliquis materijs præsidiorum omnium haudquaquam conuenit. etenim earum electio in nostra potestate existit, vt ipse testis est, nono de meth. medendi. Reponi itaque debet inter indicantia aër non sine forti ratione, atque connumerari inter præcipuos scopos, qui curationem indicant, à contrarietate ipsa diuisa pullulātes, quemadmodum à Galeno, nono, & vndecimo meth. meden. decretum est: quicquid alij aduersus eum sophisticis, admodum probabilibus, & parum efficacibus rationibus probare nituntur, consentiente ipsa rei natura seu substantia, ac principijs ab eodē Galeno de indicationibus positis, nobis illud sole clarius demonstrantibus.

Locus cit.

Locus cit.

Soluuntur rationes eorum, qui naturalem corporis temperiem pro morborum curatione nihil indicare contendunt.

CAPVT XXX.

NON solùm naturalem corporis temperiem quam inter primos & præcipuos scopos curationis morborū simul cum Gal. cōnumerauimus, verùm etiam singula alia quę secundum naturam sunt, quippiam pro eorundem morborum curatione indicare, euertere tentant, quòd penitus vniuersā, ac mira, artificiosāq; hæc medēdi methodūs à Galeno cōscripta, ipsāq; ars medica tota ruat. quinimò audent de tanto viro asserere quòd in hoc ipse sui sæpe obliuiscatur, & rarò de eadem re diuersis in locis idē tractat, nec posita principia tueatur. Nos verò ordinem quendam seruantes, eorum singulas rationes diluere conabimur, vt & Galeno veritas pateat, & quam scripsit medēdi methodum, & hanc nostram quam de febribus condimus, à calumnijs liberemus, exordientes primò ab his quæ in medium afferunt de naturali corporis temperie, quarum prima hæc est. Cùm Galen. lib. vndecimo meth. med. ca. 13. & passim alibi scribat vnum semper vnum indicare, quoniam vnaquæque res vnicam habet naturam: pro cuius confirmatione addimus nos illud Galeni scriptum eriā reliquisse, nono metho. med. cap. 12. aiunt ipsi quòd oportebat huius principij eum memorem esse, nec vnū ad plura, diuersique generis indicāda assumere, aut aliquot huiusmodi methodum non aggredi, quæ (vt inquit) huiusmodi principio neglecto, cōstare nequit, nam omnia quæ secundum naturam sunt, nobis familiaria & amica existunt, & propterea sui conseruationem, & tutelam perpetuò indicant, curationē autem aut remedia, vel illarum quantitatem, qualitatem, vel locum, vel modum, aut quempiam aliū scopum, quem in illis obseruare oportet, nequaquam, si modo idem sui ablationem & conseruationem simul expostulare nequit. nā quod secundum naturam est, nunquam non desiderat sui conseruationem. at quomodo curatiōem quæ morbis debetur indicabit vnquam? quomodo illa eadem quæ nobis sunt similiaria indicabunt remedia? cōseruationem indicant, quę victu peragitur?

1. Ratio.

teme

remediis autem mutatio prioris status in aliu contingit. *Refutatio.* Hæc ratio licet communis sit, omnibus secundum naturam existentibus, eam tamen primò soluendā duximus, quoniam naturalem temperiem inter omnia quæ secūdum naturam existunt primò morborum curationem indicare, simul cum Galeno conclusimus. Poterit autem communis esse hæc responsio singulis aliis, quæ secundu naturam sunt: quare dicimus verum esse quòd quicquid pro natura sua indicat, id semper vnum indicabit ceu quòd vnam habet naturam, vnāmque semper dari ex re quaque indicationem; at si præter naturā sit quod indicet, contrarium semper indicare, sin secundum naturam se habeat, nō contrarium, sed simile, vt liquet nono, & vndecimo metho. med. *Locis præcitatis.* Et cùm aiunt Gal. vnum ad plura diuersiq; generis indicanda assumere, hoc falsum esse fatemur: nam quicquid indicant ea quæ secundum naturam sunt, nō propter aliud quam pro eorum cōseruatione, & propterea simile, indicant, etiamsi eadem morborum curationem quādoque indicent, quemadmodum etsi naturale temperamentum, quod etsi vna cum ipso morbo contrarietatis mensuram definiat, itaq; per eum in contrariis eueniatur modus, ac debita mensura, illud tamen nō alia ratione, quàm vt ipsummet per similia seruetur, indicabit, definit enim contrarietatis mensuram, quam morbus ipse exigit pro sui sublatione, pro eiusdemmet sui temperamēti conseruatione, quam si vtique nō definiret, ac per eam ipsum haudquaquā seruaretur, proculdubiò morbus ipse per eadem contraria curationem nō susciperet, cùm sanatio nil aliud sit, quàm præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum, seu naturale temperamentum mutatio, vt sæpiùs diximus, definitur itaque contrarietatis mensura quam morbus exigit pro sui sublatione insimul ab eodē morbo, & naturali corporis temperie, Galeno auctore, citatis locis, verùm à morbo pro sui sublatione, a naturali corporis temperamento pro sui conseruatione. primo etenim sublato, & reliquo cōseruato, & morbi curatur, & sanatio fit. Potest itaque temperamētum vna eadémque indicatione, sui tutelam, ac morborum curationem indicare, modo quo diximus, nec quicquam referre putamus, si dixeris indicare sui tutelam, & eadem ratione morbi curationem cōtrario modo indicare: nec propterea cōseruationem simul atque sui sublationem indicabit, vt isti concludere quærunt, sed perpetuò sui conseruationem, & morborum ablationē. Cum verò aiūt quomodo illa eadem quæ nobis sunt familiaria indicabunt remedia, si cōseruationem indicāt, quæ victu peragitur; remediis autem mutatio prioris status in alium contingit? non possum non mirari cur in hæc prorumpāt verba. nam etsi conseruationem indicent quę nobis familiaria sunt, ac secundū naturam, illa nedum victu peragitur, si per victum cibum & potū subintelligunt, sed aliis quibusdam nonnullis; vt liquet primo, & quinto de sanitate tuēda, & libro num tuenda sanitas, ad Thrasyb. *cap. vlt. cap. 10. cap. 40.* at si per victum reliqua subintelligere volunt, quæ quandoque Galenus subintelligit, cur effatiūt remediis mutationem fieri prioris status in alium? cum remedia appellentur, seu auxilia quando prosunt, ac proficiūt: quinimò omnis materia quę quomodolibet corpus alterat, quo tempore iuuat, auxilium dicitur, eodem Galeno auctore, vndecimo meth. meden. ca. 1. qua de re & cibus & potus, somnus & vigilia, motus & quies, inanitio & repletio, ac horū reliqua, vbi iuuabunt, remedia præsidia seu auxilia nominare licebit, tam si priorum corporis statum in aliū mutent, quam si eundem cōseruent: & eodē vndecimo meth. med. cap. 15. dicebat, quòd ars ordinādi victus ex his maxime remediis constituitur cibo, potione, perfusione, cataplasmatis & clysteribus: non igitur remediis mutatio duntaxat fit prioris status in alium, sed eisdem quoque prior status conseruatur, si similia adhibeātur. qua ratione proprium temperamētum licet morborum curationem (vt diximus) tanquam præcipuus scopus indicet, conferatque ad auxiliorum inuentionem, quibus morbi ipsi auferantur, eisdem ipsum seruari poterit, & non alia ratione eadem indicabit, quam vt præsens vitiosus affectus auferatur, ipsum verò in priori statu cōseruetur. At quomodo quæso (totsus instant) temperies curatoriam indicabit, si vires nullam indicationem curatoriam, vt Galenus nono meth. med. scribit, prębere possunt? *2. Ratio.* Sunt etenim pariter secundum naturā tum vires, tum ipsa naturalis temperies, vt non magis hæc quàm illæ curationem indicare queant. Huic responsum volumus *Refutatio.* quòd licet pariter secundum naturam sint vires, & naturalis temperies, hac de re naturalē temperiem, & non vires per se curationem indicare asserimus; quoniam tunc morbos cum Gal. curari dicimus, cū ipsi præter naturam affectus in naturalem habitum seu naturale temperamentum fuerint mutati, ita vt ne morbi reliquum quippiam relinquatur, neque contrarium genus morbi per præsidia fuerit inductū: qua ratione opus est vt curandi corporis haudquaquā temperamentum fuerit ignotum, vt quantum a se inuicem distent morbus, & naturale temperamentum compertum habeas, & propterea ipsum simul enim morbo contrarietatis mensurā definit, & pręcipuus curationis scopus existit; vires autem, vt in sequētibus fusiùs patebit, ex numero curatiuorum scoporum per se non existunt, neque remedium aliquod indicant: *Cur vires inter curatorios scopos nō sint.* quoniam neq; vt valeamus, neque vt à morbis liberemur eas quicquam primòm desumimus, vt ipse Galenus asserit, eodem nono de meth. med. ca. 11. sed vt viuamus duntaxat. nam ne per cōtraria adhibita reliquū morbi quippiam relinquatur, aut contrarium morbi genus per eadem inducatur, aut omnino vt à morbis liberemur, haudquaquam vires indicabunt, verùm ne alterutrum per contraria fieri contingat, sed morbi ipsi auferātur, & prior sanitas restituatur à proprio naturali tēperamento, indicatio necessario sumenda erit, quò quantum morbus ab illius symmetria discesserit intelligens, mēsuram præsidio imponat. Hac itaque ratione naturalis tēperies, & non vires, licet ambo secundum naturam sint, curationē indicare valet. Ad hæc à morbis liberatos ægros esse asserimus, vbi pristinā corporis temperiem recuperauerint, vt liquet nono metho. med. cap. 14. non tamen easdē vires, quas habebant eo tempore quo laborare cœperunt, nec ęque robustas, vt videre licet in conualescentibus, neque etiam in omnibus morbis ęque vires seruandę sunt, sed in quibusdam vt in acutis, parum debilitatas conseruare oportet: vt liquet commento aphorismi quarti, primi libri. etenim in hisce morbis si eas robustas seruare studeremus, ac tales quales accepimus, semper addemus ad morbū; vbi ergo in morbis quærimus vires seruare, id nō intēdimus vt a morbis liberemur,

sed vt viuamus; seruare tamen eandem naturalem temperiem semper oportet, non vt viuamus, nam absque ea viuere possemus, sed vt ab eisdē morbis vindicemur, a quibus haudquaquam liberatos esse fatemur ægros, nisi ad pristinum redeant temperamentum; vt Galenus fatetur, & rei veritas est. A naturali igitur reperie, & non à viribus indicationem pro morborum curatione sumendam esse, eamque & non vires præcipuum esse curationis scopum propterea firmiter cum Galeno tenemus. Cùm verò probare nituntur morborū causas externas inter indicantia ex Galeni tractatione statuendas esse, alia ratione tentant quod temperamētum curationem non indicet, persuadere.

3. Ratio. Inquiunt enim, si quę abierūt, & amplius nō adsunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeunt, cur à Galeno nono meth. med. scriptum est, corporis temperamentum, quod fuit antequàm homo laboraret, curationem indicare, cùm à nullo eorum quæ amplius non permanent, neque aliqua re egent indicatio sumi debeat, eodem auctore quarto metho. med. cap. 3. qua de re aut temperamentum, consuetudinem, & viuendi conditionem haudquaquam curationem indicare fateri debemus, aut si ea admittimus, conuincimur

Refutatio. pariter externas morborum causas recipere. At nos quātū ad externas morborū causas, cōsuetudinem, viuendi conditionem, ac reliqua (quæ ibidem meminerunt) spectat, suis locis in sequentibus quid cū Galeno sentiendum sit, demonstrabimus, ne simul

A tempe-ramento quod præsens erat, cū morbus cœpit, sumitur indicatio. omnia vt isti conantur facere, confundamus. Nunc verò ad ea quæ de corporis temperamento aiunt duntaxat respondebimus, asserētes primò eos abuti Galeni sententia, suisque verbis; ait enim Galenus eam corporis temperiem curationem indicare, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & nō quæ fuit antequam homo laboraret, vt isti aiut. Satis enim intererit dicere, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & quæ fuit anteaquam homo laboraret, volēs innuere quòd ab illo corporis temperamento sumenda est indicatio, quod eo aderat tempore quo primùm æger ægrotare cœperit, reliqua excludens temperamenta quę poterant multò ante tempore fuisse, & deinde aliqua ratione mutata, intelligēdúsque per hæc verba præsens, & nō præteritum temperamētum, id verò 11. lib. eiusdem, clarius

Cap. 3. manifestauit, cùm dixit: [præstat verò (vt prædictū est) modi auxiliorum indicationem ex eo temperamento, quod iam præsens sit, ita nimirum sicut ex ætate; non quam æger prius habuerit, sed quā nunc habeat;] non ergo ex eo temperamento quod priùs fuit antequàm homo laboraret (vt isti Gal. tribuūt)

Loc. citatus. sed ex eo quod iam præsens est, quo tempore ęgrotare cœpit, sumenda indicatio erit pro morborum

A causa externa nō sumitur indicatio, nec q secquam habet similitudinem cum temperamento ægrotantis. curatione: id enim intelligere voluit, nono, & vndecimo methiod. meden. quam igitur habebunt inter sese similitudinis rationem externa morborum causa, & corporis temperamentum? si eadem postquàm fecit, & pręter naturam affectū excitauit, iam abiit, & in corpore amplius nō permaneat? qua tatione, neque vlla re opus haber cùm amplius non adsit; corporis verò temperamentū quod iam præsens est, illo tempore quo ægrotare cœpit æger, adhuc eo ægrotante adest, nec omnino abit, sed adhuc in corpore permanet, licet quodammodo immutatum seu alteratū ab ipso morbo, seu febre, de qua verba facimus: est etenim febris cōuersio quædam natiuæ caliditatis ad igneā, & non conuersium esse: quemadmodum etiam & reliqui morbi corporis naturale temperamentum immutant, atque alterant: nō autem omnino corrumpunt, atque destruunt vbi curationem admittūt: & propterea aliqua re indiget pro sui conseruatione, simul ac morbi sublatione, vt ad idem temperamentum æger redeat: alias neque eosdem morbos sublatos esse, ac ab eisdem ægros vindicatos esse fatebimur; quia igitur morbo seu febre genita, adhuc in corpore restat temperamētum, natura, seu naturalis habitus, causa verò morborum externa, nequaquam propterea temperamentum ipsum curationem indicare admittimus, ac ab eodem curationem indicationem sumi asserimus, eámque præcipuam cum Galeno, externas autem morborum causas haudquaquam indicare posse dicimus; nec ab eisdem indicationem aliquam pro curatione sumendam esse, fatemur.

Proponitur primorum trium scoporum indicantium diuisio: soluiturque Galeni contradictio de indicatione, quæ à morbo sumitur.

Caput XXXI.

Vre itaque cum Galeno ad tria capita, primos ac præcipuos omnes curationis morborum scopos, contrarietate ipsa diuisa redegimus, etenim illa tria prima sunt, quæ curationē indicant, neque esse posse plura genera, quæ ad medendum spectent quàm tria: nempe ambiētem nos aerem cu geminis corporis affectionibus, siue constitutionibus, altera naturali, altera quæ præter naturam sit, quæ sanè morbus est, ex ipsa rei substātia docti non ab re cum eodem Galeno conclusimus, quicquid alij noua dogmata introducentes sentiāt, quorum ratiunculæ quanti momenti sint, & ex his quę diximus, ac in sequentibus dicemus cuilibet patere poterit. At quoniā non solùm pro morborum curatione ipsarumque febrium, eisdē scopis ac indicationibus ab eisdem ortis vti conuenit, sed alus quibusdam magis particularibus, qui etiā methodo quadam diuiliua ex prædictis originem ducunt, nam qui & omnia quæ sunt secundum naturam, & quæ præter naturam, hoc diuisionis artificio complectitur, ab omnibúsque sufficientes sumit indicationes, hic solùm quārum humanis permittitur viribus medendo non errabit, vt primo art. curat. ad Glauconem, ca. 1. scriptū est, ea propter vt vniuersi tum scopi, tum indicationes, curatorij nobis pateſiant, eosdem tres primos, ac præcipuos in partes deducere institui, donec ad insectiles veniamus. Etenim cùm vnum sit eorum vtrunque, aër videlicet, & corporis temperies, ex pluribus tamen tale efficitur; ob id cùm corporis temperiem, tum ambientem aërem in suas causas diducere oportet, affectū verò præter naturam, non in causas, sed differētias, eiusdem Galeni auctoritate, citato libro nono met. med. cap. 14. Atqui nos affectum ipsum præter naturam, quem curare intendimus, qui febris est, in particulares differētias iam superius diduximus vsque ad insectiles peruenientes. Reliquum igitur est vt geminos alios scopos, nempe ambientem nos aerem, & corporis naturalē temperiem pro diuersis causis eosdē alterātibus, ac mutātibus, in partes diducamus, secemusque, donec ad eos particulares scopos, particularesque indicationes perueniamus, qui amplius sectionem non admittunt. Prius tamen quàm eorundem scoporum sectione, reliquos omnes

Conciliatio duorum locorũ Gale. qui pugnare videntur inter sese. cap. 24. & 25.

nes particulares scopos inuestigemus, ac ab eisdem quæ particulares curationis morborum indicationes sumantur cum Galeno doceamus, necessarium fore duxi eã quæ in eiusdem Galeni dictis pugnãtiam esse videtur de indicatione, quæ à morbis seu prꝑter naturã affectibus sumitur cõciliare, quę huc usque nonnullos nõ parum fatigauit. Inquit enim libro tertio meth. meden. ca. 1. in principio, omnibus in cõfesso esse primas indicationes ex affectib. esse sumendas, initiúmque inueniendorũ remediorum ex ipsorum mboborũ natura sumi, lib. verò de optima secta ad Thrasyb. non morbos, sed causas medelam indicare aduersus methodicos concludit, atq; non morbos, sed morborum causas quod conducit, nobis aperire: etenim conducibile nõ à morbis, sed à causis indicari fatetur. Sed omissis aliorũ opinionibus dicam quid sentiam, atque fateor vbique locorum Gal. eadem sentire; nam tertio meth. meden. licet primas indicationes ex affectibus esse sumendas innuerit, dicebat insuper indicationem hanc, quæ à morbis sumitur, nullã prorsus esse ipsius medicæ artis adhuc portionẽ, aut sanè nec magnam, nec ptopriam, vt quæ etiam plebi sit cõmnnis, nil aliud indicans quam eorum ablationem aduersus methodicos, qui hanc indicationẽ dicebãt, vel totam curationẽ indicare, vel magnam partem, ipse verò principinm tantùm esse, ac veluti excitamentum quoddam, vnde medendi ratio promouet; affirmauit, illud quoque demonstrare proposuerat citatõ libro de optima secta ad Thrasyb. aduersus eosdem methodicos, qui negabant non modò symptomata curationẽ indicare, verumetiam & morborũ causas, internas maximè; nã eas potius quam externas latere, atque inceuidentes esse asserebant, morbos verò ac cõmunitates, vtpote laxum, & adstrictum, cùm euidentes sint, vtilia atque conducibilia indicare fatebantur; non etenim ab effectis, vtputa symptomatis, sed ab efficientibus, queàdmodum & ipsi profitentur, indicationes accipiendę snnt: affectus verò causarum loco methodici habẽt, eo quòd symptomatum sunt effectiui, sed non qua causæ sunt, inquiũt, sed quę cõmunitates, qnas Græci κοινότητας vocant, vim habent indicãdi, nihilq; vetare idem & pro causa, & pro cõmunitate, & pro alio quopiam accipi: ipsos verò affectus indicare inquiunt, nõ quatenus effectus, aut aliorum effectiui, sed quatenus cõmnnitates sunt. Cùm verò Galenus nonnullis rationibus aduersus eos probasset, quòd iuxta eorũ decreta, symptomata conducibilia sint in curatione, post nonnullas rationes quas in medium attulerat, iterum probat aduersus eos ipsos affectus, hoc est, larũ & adstrictum, neq; conferens indicare iisdem rationibus, quibus ipsi methodici inutilia esse symptomata probare nitebãtur, quas non paucas cùm in mediũ attulisset, tamen illud aduersus eos probare voluit, quòd non quid agendum sit, sed suam ipsorum sublationem; destructionémque indicant, quod quidem nec vulgus, nec brutæ animantes ignorãt, morbos scilicet sublationem, sanitatem verò cõseruationem indicare. Atque artifices, inquit ipse, huiusmodi indicatione nõ egent, sed illa scire exoptant per quæ langores pelluntur, & sanitas conseruatur: propterea illis opus habent quæ particulatim remedia indicant, quibus accersitur sanitas, ac retinetur; per id enim artifices vulgò præcellunt, quòd ea percipiũt, quibus particulatim remedia patefiunt: quãdo quidem si morbi sua ipsorum remedia edocerẽt, laborantes ipsi per quæ ad sanitatem redirent intelligerent; at illud ignorant, quid verò morbus indicet certum habent, sublationem scilicet: quare pellẽdi morbi causã medicos acciri iubẽt. Hac ratione cõcludit aduersus methodicos Galenus affectus ipsos prima eorum indicatione non quid agendum sit, hoc est, cõducibile & vtile indicare, sed suam ipsorum sublatinnem, seu destructionem: id quod quidem communne existit nedum vulgo, verumetiam & brutis; quod sanè aduersus eosdem methodicos in principio citati libr. tertij de meth. med. concluserat. Addit & secundam rationem inquiens, quin & ex adhibitis auxiliis, non morbos, sed causas medelam indicare agnoscẽdi facultas datur; auxilia namq; non effectis, sed facientibus auersantur: comprobat illud Gale. euacuationis exemplo, quæ multitudini contraria est, morbo verò nulli, vt phlegmone, aut febri: atqui multitudine inquit, per euacuationem subtractã, simul & gemitus per eã morbus tollitur: sed non propterea quòd simul cum efficiente causa morbus recedit, auxiliũ morbo auersari dicẽdum est. Insuper alia quoque remedia causis semper resistere inuenies, morbo verò minimè, ita vt velit per hanc rationem aduersus methodicos concludere, quòd non ex ipsis morbis (vtputa laxo & adstricto) tanquam communibus existentibus, cõducibilium indicatio præstatur, vt ipsi asserebant, sed eorũ causis, cum eisdem sublatis, iidem morbi destruantur, & eadem remedia atque auxilia tanquam contraria causis, & nõ morbis adhibeantur, ad quarum sublationem ipsi quoque morbi auferantur: & propterea causas & non morbos cõtraria & vtilia demonstrare, & confirmãs illud iterum subdebat: [amplius ex hoc quispiã didicerit, si neque adstrictio, neque fluxus auxilium aliquod, sed potius affectum quendam indicent (& adstrictioni contrarius fluxus est) non inanitionem, sed fluxum indicabit adstrictio, & fluxus adstrictionem.] quod igitur admittimus, nõ idem morbo indicatur, at lædentes causæ sibi contraria demonstrant, quódque ab ipsis indicatur admittimus: quocirca nõ morbi, sed causæ quod conducit, apeꝛiunt: itaque nõ prorsus incommoda esse symptomata, neque a morbis cõducibile, sed à causis indicari satis ample dilucidéque ostensum est; hoc postremò concludit Galenus aduersus method. cos. Ex quibus omnibus haud ægrè quiuis percipere poterit Gale. citato libro de opt. sect. voluisse aduersus methodicos nedum iis rationibus, quas in medium attulimus, sed aliis plerisque ab eodem priùs explicatis, demõstrare morborum symptomata nnn prorsus incommoda esse, quemadmodum ipsi fatebãtur in curatione, neque à morbis modo quo ipsi intelligebãt, quatenus videlicet communitates sunt, cõducibilia pro eorum sublatione, sed ab eorum causis indicari, id quod ipsi haudquaquam admittebant: quapropter nulla adest pugnantia cum his quæ dixit in principio 3. method. meden. neque enim negauit citato lib. ad Thrasyb. nec alibi vuquam negabit primam indicationem ab ipsis morbis seu affectibus esse sumẽdam. Verùm cùm hæc cõmunissima sit, adeò quòd etiam plebi pateat, & brutis; nam nonnisi eorũdem sublationem indicat, id verò quod cõducit pro eorum sublatione, haudquaquam: propterea volebat Gale. hanc indicationem non esse ipsius artis medicæ adhuc portionem, aut sane nec magnam, nec propriam,

propriam, neque ab eadem tanquam vniuersalissima existente quicquam vtile indicari, quemadmodum asserebāt methodici, qui ipsa cōmunia, indicare vtilia affirmabant, vtpute laxum, & strictū, vt sæpius diximus, ipse verò communium notitiā ad ea percipienda, quæ particulatim indicare valent conducere affirmauit, & ob id ab eadē cōmonissima indicatione tanquam prima exordiendum esse, veluti initio quodam pro inueniendis his, quę particulatim remedia indicāt, decretum reliquit tertio meth. med. & citato lib. de opt. sect. communitates nihil vtile demōstrare, sed ex ipsis communibus ea quæ indicare valent, comprehendi affirmauit, non negans illam primam indicationem perpetuò ex morbis etiam sumendam esse. Verum ex ipsis tanquā communibus existentibus nihil vtile indicari fatetur, quemadmodum methodici sentiebāt: quinimò eo modo intellectis ipsis affectibus aut morbis, nequaquam ab ipsis, sed eorum causis cōducibile indicari posse demonstrauit, cum lædētes causæ sibi contraria demonstrent, ac quod cōducit aperiant, & non morbi ipsi, videlicet laxū, & adstrictum: quamuis simul cum ipsis iidem morbi recedāt. Si verò quispiam velit vniuersaliter Gal. de omnibus morbis, qui efficientes causas habēt, fecisse sermonem, lib. de opt. sect. asserimus hoc quoque nequaquam eius doctrinæ repugnare, cùm perpetuò verum sit in singulis morbis efficientes causas habentibus, conducibilia, ac auxilia non ab ipsis quā morbi sunt, sed ab eorum causis indicari; etenim morbi ratione quā morbi sunt, nihil particulatim vtile, neque particularia remedia indicant, sed eorum sublationem duntaxat; causæ verò quæ particularim agenda sunt, & quæ sibi sunt contraria perpetuò demonstrant, ac quod conducit aperiunt.

Loco cita.

Morbi habētes causas efficiētes, quatenus morbi sunt, non indicāt vtilia, sed eorū causæ.

Aeris nos ambientis, & corporis temperiei particulares scopos indicantes diuisio.

Caput XXXII.

SEd tempus est, ad ea quę de ambiēte nos aere, ac corporis naturali tēperie declarare proposuimus, redire, ac docere quomodo cùm vnum sit eorū vtrunque, ex pluribus tamen tale efficiatur; qua ratione ab eisdē plures quoque particulares scopi curationem indicantes oriūtur. Aer siquidem nos ambiens tū ex præsente cæli statu, tum anni tempore, tū etiam & regionis natura, in calido, humido, sicco & frigido mutationes suscipit, vt 9. & vndecimo meth. meden. à Galen. scriptum est: quā de re ex illorū rursus vnoquoque aliæ particulares indicationes oriontur, & quamuis cæli statum Gal. citato lib. nono method. medend. vocat ambiētis nos aëris temperiē, sub qua & anni tempus, & regio cōprehenditur, tamen cùm nos dicimus ex cæli statu tanquā ex tertia causa aerem alterari in calido, frigido, humido, & sicco, præsentem, ac peculiarem cæli statū intelligere volumus, secretum ab anni tempore, & regionis natura; est etenim particularis cęli status, idem quòd particulare, ac pręsens aeris temperamentum, vt primo de morb. vulg. liquet, ac eius præsens cōstitutio, quemadmodum in austrinis, seu aquilonis cōstitutionibus contingit, quocunque anni tempore, ac quauis regione exc[illegible], pro diuerso itaque peculiari ac præsenti aëris temperamento, seu statu, eidem mutationes accedunt, in iā dictis qualitatibus: similiter ex anni tempore diuerso, vtpote hyeme, vere, æstate, vel autumno, necnō & varijs regionibus: siquidem ex eisdem quoque eundem ambientem aërem variari contingit in caliditate, humiditate, frigiditate, & siccitate, alio nanque modo ei mutationes accedunt, vbi regio fuerit sulphurea, alio vbi paludosa, argillosa, petrosa, aut arenosa; tot itaque particulares scopi, à quibus etiā particulares indicationes proficiscuntur, ab eodem ambiente nos aëre ortum ducunt, vbi idem respectu diuersarum causarum à quibus mutationes suscipit, fuerit diuisus, omnes tamen morborum curationem indicat, medio ipso aere ambiente, & propterea tectiùs coindicare, quam morborū curationem indicare dicuntur, ac ab eisdem coindicationes potius, quàm morborū indicationes præstari fatendum erit. Corporis verò temperies quæ illo tempore fuit, vt diximus, quo ægrotare æger cœpit, quæq; ad inueniēda remedia est vtilis, vt ad vnguē dignoscatur, planè difficile est, vt Gal. fatetur, tentādum tamen est, tū ex iis, quæ in libro de temperamentis sunt scripta, eam inuenire, vt ipse inquit citato lib. 9. meth. med. cap. 15. tum verò vltra hæc quò magis scientifica notitia sit, ex ætate, tota anteacta vita, quæ nimirū in vitæ exercitio, & victus ratione consistit: præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cæli statu, cōuersatione, similiter natura, ac cōsuetudine; etenim ex natura, ætate, consuetudine, & ambiente nos aere, eadem corporis temperies ortum habet, & citato libro nono meth. med. scriptum est: quapropter ex illorum rursus vnoquoque aliæ particulares indicationes pro morborum curatione ortum ducunt, eáque particulariter eādem curationem indicare fatebimur, corporis tamē tēperie intercedente; illa nanque inuenta, administrādorum indicatio suppeditabitur: siquidem omnia hæc temperamēti interuentu indicationē præstant, vt patet eodē 9. meth. med. etenim si natura gracilis, & tangenti calidus, & biliosus, & propensus ad iram, & hirtus sit, calidus hic, siccúsque natura est, non tamen necesse est nunc quoque cùm ægrotare incepit, eundem planè habere affectum: fieri enim potest vt in desidia vixerit, idque cū frigidis humidisque potione & cibis, adhæc etiā cum balneis post cibos, & multo somno; præterea in regione humida, & frigida, & hyeme in qua frigidus & humidus exuperat cæli status. Rursus fieri potest vt horum præcesserint contraria, id est, calefacientia & exsiccantia, idque per singula dictorum iam generum. Ergo si qua ad temperamentum noscendum deficimur, id ex pręcedētibus ipsis supplebimus: ob id non abre Galeno vndecimo meth. medend. cap. 1. temperiem ipsam corporis, seu naturam bifariam diuidi asserebat, in originalem, & ascititiā: & deinceps subdebat: [sæpe autē ascita temperies ad efficientes causas reducta illis indicationem cōcedit.] ad hunc itaque modum ex ætate, vitæ instituto, & cōsuetudine indicationem remediorum suggeri diximus. Cùm igitur ex his præsens corporis temperies ortum habeat, ex eisdem quoque tanquam ex causis ipsius tēperiei nobis indicatio præstatur, pro inueniendis, ac administrādis remedijs, ex ætate quidem, nam aliā constituit corporis temperiem pue[illegible] ætas, aliā & omnino diuersam senilis; aliam iuuenum, adolescentum, seu consistentium, similiter & propriæ naturæ diuersitas, corporis temperaturæ nutitiā afferentiā quibus substantia

9. cap. 14. & 11. c. 5.

Aeris diuisio in præsentem cæli statum.

Comme. 1. super sex. 1 & in proœmio.

Anni tēpus.

Regionis natura.

Temperamenta singulorum perfectè dignosci vix possunt.

Loco præcitato.

Ex temperamenti causis qui oriuntur scopi.

Aetas.

Naturæ diuersitas.

cci fi[illegible]s

constans stabilísque adest, & propterea difficulter dissipatur, ægreque per halitum digeritur, id propter frigiditatem ac corporis siccitatem contingit, quemadmodum etiam & aliis, quæ terra constant, corporibus, auro inquam, argēto, ferro, & aliis huiusmodi; quibus vero laxa admodū ac mollis promptéque dissipabilis substantia adest, calida & humida temperatura existit, atque hæ naturæ veluti diametro longóque interuallo a se distant, reliquæ verò omnes mediæ naturæ sunt; interim ad alterā dictarum, quandoque ad alteram magis accedentes, qua ratione diuersas quoque corporis temperaturas efficiunt, & demonstrant, si eas seorsum a temperamentis consideraueris; nam sæpiùs Gal. naturā cum temperamēto confundit, vt sexcentis locis liquet, præsertim cummento apho. 34. secundi, & secundo tertij lib. & 4. & 6. metho. med. ex tota item vita anteacta, quæ vt diximus, in vitæ exercitio & victus ratione consistit: præterea & cœli statu, qui in tempus anni, regionē, ac particulatē aeris tēperaturam diuiditur corporis ostenditur temperatura; ex tempore nanque anni calido, & calida regione, ac peculiari aëris calida temperatura, calidum corporis proficiscitur temperamentum: quemadmodum iisdem frigidis existentibus, frigidū, & ita de reliquis, & quo rursum modo, ab ambiente nos aere corporis temperaturā ortum ducere dicimus idem quoque dicendum erit de particulari exercitio, victúsque ratione. Atqui si omnes temperamētorū notas in vnum colligas, hæ lōgissimè absunt, vt parem ei quam consuetudo præstat fidē faciāt, inquit Gal. citato lib. 9. meth. med. cap. 3. Et propterea maximā esse quæ à cōsuetudine sumitur indicationem, dicebat. 11. eiusdem quippe, vel tēperamentū originale ipsam seruare, vel ascititiū inducere potest, tātáque profectò in omnibus quę ad medicinā spectant, vim habet cōsuetudo, vt ea aduētitia natura à maximis medicis fuerit appellata, vtpote quę ascititiam, & acquisititiā in corporibus gignit naturam: quinimò & ipsa, natura est acquisititia, quemadmodum scripsit Gal. lib. de his quæ in medicatrina fiunt, secūdo de temperamētis, & primo de sanitate tuenda, ob id non sicuti alia quædā exiguam, leuémque, sed maximā, ac maxime principalem vim habere videtur, vt quę singulorū corporum naturam ostendat; non est igitur quod parū quiddam, atque ad spectandum leue ad intentionē remediorum consuetudinem existimemus: veluti nec ad sanitatem tuendam, adeò quòd non modo in conualescentium victus ratione, sed etiam in morbis magna pars ad totius victus, medicamētorúmque inuentionē ex consuetudine indicatio sumitur: vt septimo, & nono meth. med. ca. 10. Galenus scripsit. Verùm non modo de consuetudine, sed & de ætate contrarium omnino videtur Gale. sensisse, quinto de sanitate tuēda, c. 10. Dicebat enim. [Verùm quoniam affectuum naturam per cōiecturam accipimus, idcirco ætatem quoque consideramus, porrò eadem vtilitas, & cōsuetudinis noscēdę est, præterea extrinsecus incidentiū causarum quas προκαταρκτικὰς Græcè vocant: quippe ad certiorē affectuum notitiam, talia omnia nobis conducunt, remediorū tamen insinuatio ex his non præstatur:] quæ quidē Gal. dicta hoc modo conciliabis. Quòd scilicet verum est remediorum indicationē, seu insinuationem, neque ex ętate, neque ex cōsuetudine pręstari, quemadmodum neque ex causa procatarctica. verum eadem ad certiorē affectuum notitiam nobis cōducere, vtputa naturalis corporis temperiei, quemadmodum externæ causæ conferunt etiā ad certiorem notitiam ipsius præter naturam affectus cum latuerit, vt sancitum est ab eodem Gal. 4. meth. med. & quandoque etiam affectus secundum naturam, vt de aere nos ambiente dictum est. At si dixeris quòd propterea ætas, & consuetudo ad remediorum inuentionem conducere non debeant, dicimus nos, quòd verū est per se, ac primaria ratione, quoniam ipsa de numero scoporum primorum indicantium haudquaquam sunt. Verùm quoniam maximā habent vim pro notitia corporis tēperiei, quæ quidem est de numero primorum indicantiū, propterea ad remediorum inuentionē ipsa quoque non parum conducere profitemur, media inquam eadem corporis temperatura, tanquā causa eiusdem; eadem enim inuenta, per ętatem, & cōsuetudinem administrandorū suppeditabitur indicatio, vt inquit Gal. citato 4. meth. med. Conferunt itaque ad remediorum inuentionem, atque eorum administrationē indicationes, quæ ex ætate, & cōsuetudine sumuntur, nō immediatè & primò, quoniam hac ratione ad certiorem affectuum notitiam conducunt, vt liquet 5. de sani. tuen. Verùm cùm ab eisdem certior habeatur notitia ipsius corporis tēperiei, vt diximus, propterea eiusdem temperiei inueuentu, velut causæ dictæ temperiei (vt idem Gale. eodem 9. metho. med. testatur) ad curationem, ac remediorum inuentionem, indicationem præstāt, ita quòd potius coindicare, quàm indicare ea dixeris, qua de re nulla erit in Galeni dictis pugnantia de indicatione, quæ ex ætate, ac consuetudine præstatur. libro verò primo artis curat. ad Glauc. cap. 1. asserit Gal. quòd non ex horum dūtaxat differētia, ad propriam laborantis naturā agnoscendā proximè accedimus, verum etiā ex potentiis, coloribus, caloribus, tēperaturis, habitudinibus, pulsuū motionibus, ac animi moribus differentibus, similiter siquis adiūxerit maris à fœmina differentiam; atqui rectè dixit proximè accedimus, ad dignoscendam propriam laborantis naturam: nā cuiusque priuatum naturam explorare, atque ad vnguē scire, planè est difficile, adeo quòd idem Gal. 3. metho. med. cap. 7. de seipso dicat: [si cuiusque priuatim naturam explorare ad vnguem scirem, vtique qualem fuisse Æsculapium mente concipio, talem me esse putarem.] aduertas tamen quòd in Gal. doctrina, quandoque natura idem significat quod temperamentum, secundum proprium eius significatum, vt liquet commento aphor. 34. secundi libri & 2. tertij libri, interim quippiam a temperamēto diuersum, vt liquet citatis locis, & 9. & 11. meth. med. primo de morbis vulg. ac primo art. curat, ad Glauc. in principio: & propterea quandoque naturam per temperamentum, interim temperamentum per naturam, dignoscendum esse, censet.

4. cap. 6. & cap. 5.

Vita anteacta, qua ex vita exercitatione, & victus ratione cōsistit.

Cœli status cōsuetudo, qua maximam habet vim.

Com. 3. super tex. 20.

Cap. 4 & 1. de sanit. tuend.

Cap. 5.

Cap. 6 & 9.

Cap. 9. & 16.

Declaratur locus Gal. quo modo dictis repugnare videtur.

Loco citato.

Ætas & consuetudo non immediatè cōferūt ad inuentionem remediorū, sed immediatè ad affectuum cognitionem.

Natura plura significat.

Diluuntur rationes eorum, qui probare nituntur ætatem, consuetudinem, vitæ institutum, ac alia quædam, curationem non indicare.

Caput XXXIII.

AT qui non desunt & hi quoque quorum studiū non nisi in contradicendo existit, Galenum in his, quæ mox cum eo cōclusimus calumniari: aiūt nanq; quòd si verū est id quod libro quarto

quarto methodi medendi cap.5. Galenus aduersus methodicos de externa causa probare nititur, quòd videlicet propterea ab ea indicatio non sumitur, quia à nullo eorum quæ amplius non permanent, nec aliqua re egent, indicatio sumi debeat, eadem ratione nec consuetudo, nec viuendi conditio per morbos aliquid indicare possunt, quippe cùm assuetis per sanitatem rebus amplius non vtamur, & solita vitæ munia obvrgentem morbum omnia sint intermissa; quamobrem si hæc ratio facit quod ea quæ iam abierunt, & amplius non adsunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeant, temerè hæc inter indicantia enumeramus: aut si ea admittimus, cōuincimur pariter externas morborū causas recipere, quippe cùm nō minùs illa, quàm hæc absint, nec magis rem aliquam desiderēt quæ huius, quàm quæ illius generis sunt. Huic rationi respōdendum est primò eos parum rectè intelligere consuetudinis ac viuendi conditionis significatum; consuetudinem namque Gale. nuncupat, vt prius declarauimus aduentitiam illam seu acquisitam temperiem ac naturā, quæ iam ex assuetis rebus in nostris corporibus genita est, & non assuetas illas res quibus eadem corpora continuè vtebantur per sanitatem; quare etsi assuetis per sanitatem rebus amplius non vtamur, adhuc tamen in corporibus nostris permanet aduentitia illa natura seu temperies, quæ per easdem res assuetas fuit genita: quomodo autē hęc generetur, Gale. docet libro de assuetudinibus; ab hac itaque tanquam aduentitia natura, præcepit Gal. indicationem sumi & non à consuetis rebus vt ipsi imaginantur. Hanc quoq; seruandam esse perpetuò Hippoc. & Gal. præsertim in ægris corporibus inferunt secundo de ratio. victus: à consuetudine enim semper est indicatio similium: quoad scilicet, ægrotent homines, inquit Galenus octauo meth. medendi, & 11. eiusdem, etiam eam quæ omnino vitio non caret, in ægris præcipit esse seruandam; pariter dicendum erit de viuendi conditione seu vita anteacta, quoniam etsi solitæ vitæ munia ob vrgentem morbum sint intermissa, non propterea viuendi conditio, seu vitæ institutum considerari non debet, pro morborum curatione. Etenim nec exercitia quę præcesserunt, nec victus rationem, nec conuersationē in hac regione, hoc anni tempore, & hoc cœli statu, quę sub anteacta vita continentur, Galenus considerari debere iussit, nisi quòd per ea magis scientificam habeamus notitiam eius corporis dispositionis, seu temperiei, quæ ab eisdem fuerit genita, & non vt ab eisdem vitæ munus, seu victus ratione, quæ præcesserunt, ac diuersi aëris conuersatione, pro morborum curatione indicationem sumamus, vt luce clariùs ab eodē scriptum est citato nono methodi medendi. At pone (semper tamen hac firma veritate existente) quòd per consuetudinem, & vitam anteactam intelligere voluisset Galenus ea quibus vsi fuerimus per sanitatem, qua ratione sibiipsis persuaserūt quod assuetis per sanitatē rebus amplius non vtamur? cùm Hippoc. & Galenus citato libro secundo de rat. victus contrarium sentiant. nam de his, qui cōsueuerunt bis, vel semel, sanis existentibus, cibū assumere, quòd idem quoque eisdem ęgrotantibus seruare debeamus, præceperunt? adhuc de qualitate victus verba faciens Hippo. aphor. 16. primi libri seruandam quoque esse in hoc consuetudinem iussit, & aphorismo 50. secundi lib. nonne præcepit, quòd quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sint insuetis, minus molestare solēt? id quod nō solùm de exercitationibus, verumetiam de omnibus simpliciter consuetis pronunciauit, vt Galenus in commento inquit, & libro de assuetudinibus, dicebat, quoniam autem hæc ita habere videntur, primùm quidem illius oportet memorari, scilicet ferre homines delectabilius alius alia secundum naturæ familiaritatem, veniréque ad horum esum magis, quemadmodum & benè digestibiliora esse eis visorum: auertere autem & fugere ab indelectabilibus aut à difficilius digestibilibus; itaq; & signum est tūc assuetudo proprietatis naturalis. Rursus viuendi conditionem seu vitæ institutum aut anteactam vitam, quo loco didicerūt sub solitis muniis duntaxat contineri? cum Galenus 9. methodi meden. cap. 15. nedum in vitæ exercitio, verùm etiam in victus ratione, præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cœli statu, cōuersatione, consistere dixerit. Quare licet eisdem non vtamur per morbos exercitiis, possumus tamen eodem ære & quodāmodo simili victus ratione vti in qualitate, quantitate, ac modo vsus; etenim à consuetudine nedū indicationē sumimus pro qualitate, & quantitate rationis victus, verùm etiam pro modo vsus, vt liquet aphor. & com. 17. primi lib. permanet itaque in corpore ea natura, ac aduentitia temperies, quæ per consuetudinem ac viuendi conditionem præcedentem fuit acquisita & propterea aliqua re eget, sui inquam cōseruatione. Causa verò externa postquàm morbos peperit, omnino abiit, & amplius non adest, & ob id nulla re amplius opus habet, nec pro sui conseruatione, nec ablatione; vtimur etiā & assuetis quibusdam per sanitatē rebus, nec omnino anteacta vita ægrotantibus interdicitur, quamobrem haudquaquā temere & consuetudinem, & viuendi conditionē inter indicātia enumerauit Gale. media etenim corporis tēperie conducibilia indicare possunt, tanquā efficientes causę ascitæ temperiei. atq; ad hunc modū ab eisdem remediorum indicationē suggeri 9. & 11. meth. med. decretum reliquit, causas verò externas haudquaquam recipere conuincimur: quoniam eædem omnino abierunt, nec amplius in corpore permanent aut aliquam rem desiderāt. vt prius diximus, & Galen. 4. meth. med. abundè aduersus methodicos demonstrauit. Præterea arguunt, si cōcedit Gal. externam causam conferre ad effectus excitatos in corpore dignoscendos, concedat etiam oportet ab ea indicationē capi, quomodo ab ætate, sexu, consuetudine, viuendi conditione, corporis habitu, aliisque multis, indicationes ducit, non alia quidem ratione, quàm quòd ex illis signa petamus, quæ qualis sit corporis status ostendere valent, quod & ipse 9. meth. med. apertè testatur, consuetudinem scilicet, ac ætatem temperamenti interuentu, quòd nimirum mōstrent qualis sit corporis temperies, suas indicationes præbere; itaque si causa externa non indicat, nec ea igitur quæ prædiximus indicabūt, à quibus tamen ille passim indicationes sumit. Huic facilè ex his quæ diximus responsio patere poterit: nam licet prędicta omnia conferant ad affectus dignoscēdos, quemadmodum & causa externa, hácque ratione conueniant, differunt tamen quòd hęc citato iā affectu nō amplius permanet, nec amplius quicquam in corpore efficit, aut aliquid confert ad conseruandum vel augendum id quod factum est, illa

Marginalia: 1. Ratio. — Refutatio. — Consuetudo quid, ex Galeno. — Tex. comment. 36. 3. ca. 3. & 11. cap. 5. — Loco citat. — Loco citat. — Alia est ratio consuetudinis, & causæ externæ, & consuetudinis, &c. — Loc. citatis. — Cap. 5. 2. Ratio. — Cap. 16. — Refutatio.

illa verò & permanent, & aliquid semper efficiunt etiam affectu ipso genito, vt ætas, cõsuetudo & reliqua huiusmodi, quamobrem uedum conferunt ad *Cap. 1.* corporis temperiem dignoscendam, sed sæpius ipsa adscita temperies, ad easdem causas reducta vt Gal. inquit 11. meth. med. illis indicationem cõcedit: & adhunc modum ex ætate, vitæ instituto & consuetudine remediorum indicationem suggeri fatetur Gal. prout ex his adscita temperies diuersa fuerit ge*Loc. praci.* nita: qua etiam ratione 9. eiusdem ætatem, & consuetudinem temperamenti intuentu, indicationẽ præstare dixit, ac externa causa cùm prorsus abeat, affectu iam genito, nec amplius quicquam efficiat pro dignotione affectus duntaxat quandoque conducit, nec quicquam ad curationẽ, ac remediorum inuentionem confert, etenim nunquam ad eãdem causam reducitur corporis affectus, cùm sedulo eo genito corrumpatur & ipsum non amplius efficiat: & propterea illi indicationem non concedit, namque a nullo eorũ quę adhue non permanent, in*Loco cita.* dicatio sumi potest eius, quod ex vsu sit. Galen. auctore 4. met. med. Nõ itaque indicat causa externa, reliqua verò iã dicta indicationes propterea præbere valent, tanquam causæ corporis status, & non vt signa, vt isti credunt. Rursus & tertio instant dicen*3. Ratio. Cap. 13.* tes. An non clate 11. meth. causam externã, perinde vt consuetudinem & ætatem ad affectus dignotionem facere, & ob id ab omnibus illis indicationes *Loco cita.* accipi scribit, contrariũ planè quàm fecerit 4. eiusdẽ operis li. in quo externam causam ab indicationum numero excludit. Qua ratione probare nituntur quòd quemadmodum à consuetudine & ætatẽ indicationes sumuntur, ita etiam ab externa *Refutatio ex Gal. è sexto declarato quem adversary pervertit* causa sumi debent, Gal. verba ac eorum sententiam peruertentes, & prauè intelligentes. Nam Galen. citato loco volens iterum sermonem, quem de vera curatiua methodo febrium continuarum ex putredine ortarum fecerat, repetere, quo medicorum etiam vulgus eam dignoscere valeret: hæc scripsit verba, [Quoniã inquam septem præter naturã posita sunt à quibus indicationes sumuntur, humorũ multitudo, crassitudo, lentor, obstructio, transpirationis retentio, putredo, & febris careus intermissione, atque hæc contraria omnino esse adhibenda docebant: præter hæc verò ab iis quæ secundum naturam se habebãt positæ indicationes sunt ex temperamento, tum ipsius laborãtis partis, tum reliquarum omnium, quæ principes sunt ex substãtiæ ipsarum quãtitate, & ex spiritus ipsius substãtię tum quantitate, tum qualitate: horum verò indicationes, non contrariorum erant, sed similium: ad ista verò sicut diximus dignoscenda, tum ætas, tum consuetudo, tum omnes quæ externæ morbo causæ fuêre, conculerunt.] quo finito ac magno puncto clausa periodo, aliam incipit, (vt in codice Gręco cuilibet inspicere licebit) inquiens: ortis verò & deinceps, vel & hinc aut exinde indicationibus non paucis, in omnes simul medicum inspicere oportet, quò scilicet intelligat, quonam primùm ac magis, quonam minùs & secundò, quonam adhuc tertiò, atque deinceps quo, post quod præsidio sit vtendum.] quibus in verbis luce clariùs patet quòd cùm Gal. iterum numerasset & quæ præter, & quæ secundum naturam sunt, à quibus febrium sumẽdæ erant indicationes pro curationem febrium ex putredine ortarum, præsertim continuarũ simul cũ eisdem iterum in memoriam reuocauit ea, per quæ cuncta poterant faciliùs dignosci, asserens: [ad ista verò dignoscenda, tum ætas, tum consuetudo, tum omnes quæ externæ morbo causæ fuêre, contulerunt.] qua finita periodo, aliam exordiens dicebat. [ortis verò & hinc indicationibus non paucis, in omnes medicum inspicere oportet.] suum sermonem non ætati, consuetudini, ac causis externis referens, sed prædictis septem præter naturam existẽtibus, & eis quæ secundum naturam se habebãt, ex his nanque ortis non paucis indicationibus, medicus omnes spectare debet, quò scilicet intelligat quonam primum, ac magis, quonam minus & secũdo, quonã adducet tertio atque deinceps, quo, post quod præsidio sit vtendum, & non ab ætate, consuetudine, & causis externis, de his nanque hoc loco mentionem fecerat, tanquã conducentibus ad dignoscenda ea quæ secũdum, & præter naturã sunt duntaxat, non tanquam curationem indicantibus, nec modum aut ordinem præsidiorũ: quamuis libr. 9. eiusdem mer. & 11. Paulò ante dicta verba, quo- *Loc. citatu* modo ex ætate & consuetudine sumẽda sit indicatio pro morborum curat. fusiùs demonstrasset, qua de re licet citato loco externas causas conducere ad affectus præter naturã dignoscendos admiserit Gale. ac eas cum ætate & consuetudine hac ratione cõnumerauerit, haudquaquam (vt isti volunt) scripsit: [& ob id ab omnib' illis indicationes accipi.] cùm neque hęc verba ab eodem conscripta reperiantur, neque illud eodem in loco concludere intendat, vt ex eiusdem loci inspectione, verborúmque eiusdem ponderationesac eorundem sententiæ intelligentia. cuius parum etiam in eius doctrina exercitato, patere poterit, habet enim Græcus codex προσεχομένων δικαν'τούτην ἐνδέξεων ὀκ ὀλίγων, εἰς ἀπάντας χρὴ βλέπειν ἅμα τὸν ἰατρὸν: hoc est, [ortis verò & hinc seu deinceps indicationibus non paucis, in omnes oportet inspicere simul medicum.] quamuis ergo externæ causæ ad dignoscẽdos morbos cõferãt, nõ propterea ab eis indicationes accipi debent pro eorundem curatione, quemadmodum ab ætate & consuetudine sumuntur: nec illud hoc in loco aut alibi vnquam fassus est Galenus postquàm ab indicantiũ numero quatto metho. eas exclusit. Quo- *Loco. citat* modo autem eiũs sententia, quam de eisdem protu *Loco cita.* lit lib. 5. de sanitate tuenda subintelligi debeat, nos in præcedentibus declarauimus: ac qualiter consuetudo, & ætas coindicare possint, causę vero externę haudquaquam, abundè cum eodem Gale. demonstrauimus: neque enim eandem vim habẽt (quemadmodum his visum est) vt priùs ostendimus. Nec quicquam obstat quòd interdum indicare, interdũ coindicare dixerit ætatem & consuetudinem: nã de nominibus parum sollicitus quandoque non solùm indicationes & coindicationes, quinimò & indicationes & contraindicationes pro nominum diuersitate parũ, aut nihil cõferre fatetur, despiciẽs eos qui de nominibus litigãt, est etenim id planè in arte inutile, & propterea dicebat, minimè vetare nominibus quibus libitũ sit, vti: vt liquet 9. meth me. c. 7. modò rei natura nõ mutetur, sæpe verò exquisitiùs voces obseruãs, coindicantiones ab indicationibus & coindicantia ab indicantibus. separat, vt 13. *Cap. 16.* eiusdẽ operis scripsit, inquit enim [coindicantia igitur voco virtutẽ, naturã, ætatẽ, anni tempus, regionem, & cõsuetudinẽ, etsi quã sunt id genus alia. } nõ modò diuersa nomina perpendens, sed diuersa eorundẽ significata, ac diuersam quã habẽt naturã.

Tt Qua-

Quaptopter toto (vt aiunt) cœlo etrarunt, dum temere asseruerunt, Gale. suismet principijs repugnace, séque in eosdem errores labi, & eisdemmet telis perfudi quibus alitum famam & gloriam labefactare tantopere laborauit, cùm stata principia semper seruet nec vnquam in aliquem errorem lapsus sit, in his quæ de medicina scripsit, aut qoempiã nõ sine forti ratione prosequutus est, aut reprehendit: idque vt veritatem tueatur duntaxat: & non studio contradicendi, aut vt noua dogmata introducat, quemadmodum isti conantur. Quæ verò in mediũ afferunt de tempore aduersus eundem Gale. cuius momenti sint, suo loco patebit.

Num à viribus sumenda sit indicatio pro morborum curatione.

CAPVT XXXIIII.

I quis velit exactè scire num à viribus indicatio pro morborum curatione sumatur, handquaquam ignorare debet quid per vires intelligendum sit: quamobrem id primò declarandum fore censoi.

Tres facultates animalia gubernatrices. ca. 4. & 5.

Quod ergo tres diuersi inter se generis facultates, animal gubernant plerisque in locis Galenus demonstrauit, præsertim 5. & 6. de Hippocratis & Platonis decretis, quódque bas facultates interim animæ partes, interim species nominauerit, quæ non sedibus tantùm corporis, verùm etiam substantiis naturisque, item quòd facultatibus & functionibus differant, Platonis auctoritate eodem etiam libro fusissimè ostendit: hæ inquam facultates quas Plato animas vocat, animal gubernent toti corpori ex suo veluti foote quæque distributa, vt sexcentis in locis, & præsertim 9. meth. med. ca. 10. Galenus asseruit, est enim earum quædam ad nu-

Naturalis.

triendum animal necessaria, ac cum stirpibus communis, quę iecur veluti pro fõte habet canales verò ab boc in totum sparsos, ipsas venas: hanc seu appetitricem, seu naturalem, seu altricem voces, nihil interest, veluti nec si animam, aut facultatem.

Vitalis.

Altera est quæ non modo vt stirpibus, aut vita prędiris, sed etiam vt animalibus anima est insita, hæc sedẽ in corde habet ipsiu quoque insiti caloris quodam ceu fonte, a quo canales arterię sunt: vocatúrque bæc multis sanè nominibus, nam & facultas, siue virtus vitalis, & facultas, siue virtus animosa,

Animalis

& anima animosa dicitor. Tertia anima ratiocinatrix in cerebro domiciliũ babet, & volũtariis actionibus vnà cum sensibus præsidet, vtitur & bęc particulis quibusdam ceu canalibus, nempe ipsis neruis, sensum, motumque per os in totum animal transmittens. Hæ tres animæ seu facultates, licet diuersa ratione vt ex iam dictis patet, corpus gubernent, quælibet tamen catò propter vnum & eundé

Lec. praci.

finem est, qui finis est animalium vita: & propterea Galenus citato nono methodi medendi dicebat, [ergo has facultates seruare, nil planè est aliud quã vitam seruare] nec ipsum animal esse vnum, sed triplex, vbi vnum non intenderent hæ tres animæ finem, nec semper vna alterius indigeret ope: nunc verò cùm vna facultas reliquis semper indigeat, factum est & quòd vnum sit animal, & quòd quaaliber earum amissa, necesse sit & reliquas vnà perire, vt quinto de locis affectis, & alibi sæpiùs Gale-

cap. 1. Vna vdire & non vna.

nus demonstrauit, etenim confluxio vna, conspiratio vna, cõsentientia omnia, vt diuinus inquit Hippocrat. libro de alimento. Præterea vnam naturam esse & non esse: & paulò ante vna natura sunt hæc omnia, & non vna, dixerat: cuius Hippocratis sententiæ haud immemor Galenus commento aphorismi decimisexti, a. libri, asserebat nihil referre si quæ regit animalia vnam dixeris numero singulari esse facultatem, virtutem, seu potentiam, siue plurali facultates, virtutes, seu potentias: siquidem vna est genere facultas, seu virtus, species autem plures habet, ita vna anima genere existit, specie plures. Id itaque per vires intelligere oportet cùm dicimus,

Vires quid.

num à viribus indicatio sumatur: quod sole clarius Galenus manifestauit citato nono methodi medẽdi cap. 9, & vndecimo eiusdem his verbis confirmauit. [neque enim pulsus duntaxat vires ad eiusmodi agenda, firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum pręstat, sed (vt dictũ est) ipsius potius concoctricis) quarum substantia seu essentia, tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis earundem partium in quibus resident, completur, in horúmque temperamento consistit, vt 11. & 12. methodi medendi, ca. quinto scriptum est. Nihil itaque refert si vires aut virtuté indicare dixerimus, postquàm id quod diximus, per vires intelligere oportet. Quòd verò si intellectis viribus, ipsæ indicent, nemini in dubium venit: similiter quòd suapte natura semper vnum indicent, nam quicquid pro natura sua indicat, id vnum semper indicabit, ceu quòd vnam habeat naturam, vt patet eodem 9. methodi meden. id verò vnum quod semper babent vires indicare, est earum custodia, vt citatis 9. & 11. meth. medend. liquet. Verùm nõ

Quibus vires seruantur.

vna tantùm ratione seruantur, nempe potissima ratione, ex eo quod de substantia earum, vel inanitum, vel alteratum est corrigendo, secundo loco ex prohibendis iis quæ ipsarum substantiam vacuare alteraréve possunt, ipsas seruamus: comprehensa verò inter ea quæ alterãt, breuitatis causa sint, & quæ earum vnitatem distrahunt. Hæc itaque sunt, quæ

Loco citat. Vires seruantur vitæ custodiæ causa.

perpetuò vires indicant vt Galenus eodem 9. method. inquit. Si quis autem quæreret proptec quid vires semper seruandæ sint: aut sui custodiam indicent, dicimus quòd non propter aliud quàm propter vitæ custodiam, nam bas facultates seu vires seruare, nihil aliud est, quàm vitam seruare vt diximus: idque non ab re. nam ipsum viuere nobis, ex barum custodia cõstat, vtpote cùm vitam aut ipsas

Dubitatio, cui mox respondet ex Gal. ca. 7. & 3.

esse vires, aut earum actiones sit necessarium, vt ibidem scriptum est. Cùm itaque perpetuò ex earum natura vires sui custodiam indicent, propterea in dubium venit, nũ vires curationem indicare valeant? cui dubitationi abundè satisfacere visus est

Vires ex quorũ scoporum numero sint.

Gale. eodem lib. meth. med. præsertim 9. & 11. ob id cum eodem asserimus vires ipsas non connumerari inter primos curatorios scopos, neque eius indicationem ex numero curatricium indicationum esse, vtpote quòd ipse curationem primùm non doceãt, nam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur ab eis quicquam primum d[isc]imus, sed vt viuamus: quapropter virtutis indicatio ex vitaliũ seu quæ ad vitæ custodiam pertinent numero, existit. & non curatricium: additum verò est in sermone[m] primùm] quoniam ex accidenti aliquando virtutis roboratio, ad affectus curationem conducit, vt citato

Vires per accidens ad affe. curationem cõferr.

nono method. cap. 1[1] scriptum est, illúdque docuit Gale. lib. 11. ca. 9. eiusdẽ operis. [nam virtus inquit, morbu seu aduersatrix est opposita, propositúmq; medico est huic omni ratione opitulari, ac subue-

nire.

nite.& deinceps post multa dicebat: | sanè scire licet difficile esse, acriqúe iudicio indigens febrem, putredinem & effectricem causam (vbi scilicet & ipsa quoque adest) inter se conferre: difficilius tamen est si vires quoque cum illis vnà conferre velis, quod vtique, sicut ante comprehensum est, propter ipsius vitæ respectum semper est necessarium: aliquando verò & ex accidenti sicut ad morborum sanationem hoc verè me ostensurum promisi | id autem libro nono promiserat declarare) ostenditque illud in his quæ in corporibus nostris putrescút, etenim ea sanare possunt, tú quę alterare, tum quæ concoquere ac vtile reddere valent: quicquid videlicet putrescentium, veluti semiputrescens & semimalum est, vtique facultaté eius qua naturaliter concoqui excitans, firmansque,]his in verbis clarè docuit ex accidente quandoque virtutis roborationem conferre ad affectus curationem: ea nanque roborata est, quæ concoquere ac vtile reddere valet quicquid semimalum, aut semiputrescens est, & per consequens sanare: id etiam paucis quibusdam interpositis eodem loco confirmauit, dicens, [hoc verò tépore etiam vires roborare quo putredinem superátes succos concoquant studebimus.] Verùm non propterea quòd curationé primùm nó doceant vires, asserendum erit ad curationé non esse necessarias, & nihil planè ad eá conferre, ceu nónullis, etiam ante Galen. tempora, visum est logica potiùs ac sophistarum (vt ipse inquit) & non operú artis propria disceptatione vtétibus: quos etiam sectati sunt quidam iuniores nostri temporis: sed cú eodem Galen. proculdubio asserimus easdem vires semper ad curationem esse necessarias, cùm & ipsæ conferant ad auxiliorum inuentiones: & quicquid confert ad auxiliorum inuentiones, quomodolibet conducere videatur, id fatendum est ad curationem esse necessarium, inquit Galen. citato 9.meth.med.

Loco cita.

Dubitatio, cui mox respondetur.

Sed non ab re quispiam interrogabit, si virtus non est ex numero curatricium scoporum pręcipuè, neque primò curationem docet, vt sexcéties citatis locis apud Gal. liquet, quî fieri possit quòd semper sit ad curationé necessaria, ad quod conferat ad auxiliorú inuentiones? Atqui nos sumpta priùs pro hypothesi Gal. sentétia, quá 12.met.med.ca.1. scriptá tradidit, quæ talis est: [crudelis hominis officium facit, qui vnà cum morbo vitam quoque homini aufert:] facilè respódebimus, nam neque valere, neq; à morbis liberari quęrimus, nisi vt viuamus, & propterea idem Galen. citato 9.meth.med.cap.10. vnú esse cómune propositum, tum operis de sanit. tuen. tum etiam eius, quod est de meth. med. asserit, népe ipsius vitæ custodiam: quę nimirú in opere de sanitate tuen. sanitatis custodiá sequebatur: quod enim secúdæ valetudinis tuendę gratia geritur, idem statim & vitam tuetur. At in opere de met. med. aliter se habet, propterea quòd quæ affectiones præter naturam in nobis discutiút, non omnino vitam custodiant, quippe aliqua eiusmodi prædita sunt facultate, vt si immoderatè, aut intempestiuè vtatur, vitam adimant, & eodem lib. illud idem confirmauit, cùm dixit: [in valentibus (vt dictum est) consensus agendorum omniú ad virium perénitatem est, in ægrotantibus autem non semper:] hâc ob rem audacter cú eodé Gal. asserimus vires in ægris à medico semper consideratu necessarias esse, quamuis non pari necessitate, vt dicemus, easque conducere ad auxiliorum inuentiones, ac ad morborum curationem, etenim non semper ab his quæ morbos discutiunt, ipsas custodiri est necessarium, quinimò à quibusdá earum substantia vacuatur alteraturve, à quibusdá verò omnino eædem corrumpuntur, vtpote quòd vitam adimant: propterea eis vtendum esse præcipiunt vires, quibus etsi morbus tollatur, ipsę custodiantur, eaque vitare medicum docent, quæ simul cum morbo, vitam adimunt, aut valde earum substantiam alterant atque dissipát, idque nó propter aliud perpetuò indicabút, nisi pro earum custodia, & non pro morborum curatione, etenim núquam ad affectum admouendum quicquam indicabunt. Hac itaque ratione vires indicant, ac ad curationé sunt necessariæ, & conferunt ad auxiliorum inuentiones.

Alius scrupulus, qui statim tollitur.

Sed dices, igitur vires non semper vnum indicabút, vt diximus, sed plura, id quod falsum esse, ac contra Galen. videtur, nisi esset quòd non alia ratione ad curationem sunt necessariæ & códucút ad auxiliorum inuentiones, quàm vt ipsę custodiátur, & propterea quicquid indicant, est pro earum tutela, seu custodia, non enim vt diximus, vna duntaxat ratione seruátur, vtpote quia id quod de substantia earum vel inanitum, vel alteratum est corrigatur, verùm etiam ex prohibédis iis quæ ipsarum substáriam vacuare alteraréve possunt: vt sępiùs citato 9.met.med. cap. 10. à Gal. scriptum est. Cùm itaque vires eas admittant auxilia pro curádis morbi, quæ earum substantiam haudquaquam euacuare aut alterare valent, prohibeantque ea quæ contrarium possunt, propterea ad auxiliorum inuentiones cóferút. idque vt diximus non propter aliud indicabunt, quàm pro earum custodia, & non vt à morbis liberemur, nam vt dictum est, neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab eis quicquam desumimus, sed vt viuamus: & propterea nó plures, sed vna semper est, quę à viribus præstatur conferentia: perpetuò enim quicquid pro natura earum indicát, est propter ipsarum custodiam, & vt viuamus: quinimò tantę est potentiæ & dignitatis, ea quæ à viribus sumitur indicatio, quòd licet non sit ex numero curatricium indicationú, neque primùm curationem doceat, tamen ea omnibus aliis præferenda est, atque prima omnium indicatio existit, cunctæque aliæ quæ pro morborum curatione sumuntur à quouis scopo indicante ei cedúnt. propterea quòd vita ipsa nihil esse priùs in animantis corpore potest, ná nec sanos esse citra vitá licet: & ob id virtus omnium prima hominibus est custodienda, seruabitur autem in ægris præsertim, vt sæpius diximus, si neq eius substantia inaniatur, nec tánta alteratione alteretur, vt ea corruptioni sit propinqua: atque huius custodiæ par est, vt idem Galenus testatur, vbi vel temperiem ipsam præsentem seruamus, vel absentem inducimus. Quicquid igitur indicationi, quam vires præbent aduersatur, id secúdi est loci, ac posterioris iis quę illæ præcipiút, quæ verò cum his quæ viribus conducunt in idem competunt, hęc citra controuersiam sunt facienda, quæ verò aduersantur, aliquando prorsus non sunt administranda, aliquando verò paulatim, seu modicè, quapropter licet vires pro morborum curatione sint consideratu necessariæ, ac conferant ad auxiliorú inuentiones modo quo declarauimus (quoniam quemadmodum ab affectu ad materias pręsidiorum peruenimus, eodem modo à singulis primorum generum reliquorum descendédum ad eas est, vt 11. meth. med. ca. 1. liquet (tamen non semper

par est earum necessitas, etenim sæpe maximè necessariæ sunt sic, vt quæ circa ægrum administrãtur, iam fermè eius vnius causa fiant, vbi videlicet admodum imbecillæ fuerint, aliquando mediocriter necessariæ, sic vt aliquid ex his quoque ad ea quę facienda sunt consilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis referatur vbi scilicet mediocriter imbecillæ sint, & morbus magnus vel diutinus, interim verò parum necessariæ sunt, ita vt adeò exiguum ad inuenienda remedia conferant, vt propter exilitatem etiam lateant, aliàs verò prętermittantur, quasi prorsus ex vtilitet considerandis non sint, quemadmodum accidit in diariis febribus, in quibus neque vllam egregiam prouidentiam requirunt, vtpote quę omnino validę sint, veluti eodem lib. metho. med. scriptum est, & 10 eiusdem operis, sic scriptum reliquit. [Quod verò ex viribus consilij petatur, vt in diariis sanè est exiguum, ita in iis quæ pluribus diebus vrgẽt, satis magni est momenti, eòque maioris, quo hæ sunt longiores.]

11 cap. 5. cap 1.

Responsio ad obiectiones eorum, qui vires ad morborum curationem nihil indicare, probare conantur.

CAPVT XXXV.

SVmpta est occasio incõsideratis quibusdam & temerariis medicis, virtutem in morbis prætermittere, ceu nusquam quicquam indicet, inquis Gal. 9. metho. med. cap. 10. propterea quod sæpe ex vacuatione eadem nihil lædatur, quam opinionem sectati iuniores quidam medici, hac prima ratione credũt probare vires ad curationem non esse necessarias. Si vna est inquiunt, quæ à viribus semper præstatur indicatio, vtpote quòd vnam habeant naturam, ergo vnam rem semper indicabunt, quemadmodum reliqua, quæ sunt secundum naturã, id verò est sui custodia, quare nec curationem, aut remedia, vel illorum quantitatem vnquam indicabunt, si modo idem sui sublationem, & conseruationem simul expostulare nequit. Quæ sanè ratio aut ægrè diluitur, si quæ in præcedentibus retulimus in memoriã reuocabimus: etenim vires perpetuò sui custodiam indicant, nec quicquam ad affectum amouendum vnquam indicabunt, cùm ex numero curatricium scopotum non sint, sed alterius cuiusdam rei causa, in morbis semper spectãdæ sunt, vt priùs dictum est: & propterea nec curationem, aut remedia, vel illorum quãtitatem per se & primo indicabunt, sed perpetuò quæ ab eis sumitur indicatio, pro earum custodia existit, & vt viuamus duntaxat. Cõferunt autem & ipsæ ad remediorum inuentiones, & propterea à medico in ægris considerari sunt necessariæ, non pro morborum curatione, sed pro earum conseruatione & vitę custodia, modo quo superiùs declarauimus, & ob id eãdem non sui sublationẽ, & conseruationem simul expostulant, sed conseruationẽ duntaxat, nam quamuis in iis qui valent semper vita commercat ea quæ sanitatis gratia administrantur, nec est quicquam inuenire quod sanitatem tueatur, quod idẽ vitam corrumpat, in ægrotantibus tamen aliquando succedit, quòd veluti in perniciem earum administrantur quæ morbos discutiunt, aliquando ab ipsis soluuntur, vt Galenus inquit. Nec inconuenit easdem vires eo quòd contrario modo indicent, propterea conducere ad remediorum inuentiones: nam quomodolibet conducere videantur ad curationem semper sunt necessariæ, licet nec curationem, nec remedia pro seipsis, aut morborum sublatione vnquam indicent: & propterea licet contrario modo indicare admittamus, hácque ratione cõferant ad auxiliorum inuentiones, ac necessariæ sint ad curationem, non ob id contraindicantia, cum indicantibus confunduntur, cùm nunquam compertum sit in Gale. doctrina vires curationem, aut remedia indicare, sed vel contrario modo eadem indicare, vel prohibere: vt liquet primo de ratione victus in morbis acutis, & si quãdoque remediorum quantitatem metiuntur, pro earum etiam conseruatione, & vitę custodia, & non pro morborum curatione id docere videtur, vt sæpius dictum est, tantum remediorum quantitatem cõtrario modo indicantes (hoc est admittentes) quanta easdem vires nec immodicè alterare, aut earundẽ substantiam vacuare valeat, adeo vt corruptioni sint propinquæ, maiorem verò eadẽ ratione prohibentes, propter earum scilicet custodiam, pro qua contrarium quodammodo iudicant. Ad hęc arguunt, quo pacto quantitatem remediorum vires indicabunt, si curationem indicare nequeunt: nihil enim materiam quæ vni actioni seruit insinuare potest, quin ipsam etiam actionem ostendat: siquidem absurdũ fuerit quippiam remedium curatiuum requirere, ipsam autem curationem minimè. Logica profectò ac sophistica ratio, quæ ex semetipsa suit, si eorum quæ diximus non fueris immemor, nam sæpiùs dictum est, vires ipsas, quemadmodum nec curationem, ita quoque nec remedium curatiuũ, nec quãtitatem remediorum requirere, aut indicare vnquã, quamuis ad curationem sint necessariæ, & conferant ad remediorum inuentiones, alterius cuiusdã rei gratia, hoc est propter sui custodiam, aut vt viuamus, quòd si interim remediorum quantitatem metiantur, vtpote quòd affectus, quò sanetur, multa vacuatione indigeat, resoluuntur autem ex tanta vacuatione vires: quoniam hæc vacuatio non modo homini non prodesset, sed maximum illi afferret periculum, propterea dicimus à viribus hanc vacuationis quantitatem metiri, non quòd ipsę exigant, ac indicent talem remedij quantitatem, neque hoc curatiuum remedium, vt isti imaginantur, verùm quia tantam remediorum quantitatem admittunt, & propterea non eadem exigere, & indicare asserimus, cùm id proprium sit affectus præter naturam, sed contrario modo indicare, quòd idem est quòd non prohibere, vt liquet libro de curandi ratione per venę sectionem, cap. 13. neque etiam contrario modo remedia, aut eorum quantitatem indicant, pro sublatione affectuum præter naturã, vt toties dictũ est, sed perpetuò pro earum tutela, vitæque custodia, etenim cùm tanta remediorum quantitate potest vita custodiri, virium substantia haudquaquam vacuata, aut immodicè alterata. Interim autem contingit quòd vires quemlibet remediorum vsum impediant, etiam si morbus non remedia dũtaxat, sed magna exigat, vbi videlicet eædem extremè imbecillæ sint, & affectus quò expugnetur, notabilem vacuationem desideret, ortis vtrinque cõtrariis inter se indicationibus, cũ vires refectionem affectus vacuationẽ desideret, quare vires duntaxat reficere oportet, cùm omnium prima sit indicatio quæ à viribus sumitur, vt supra conclusimus, & toto eo tempore, quo vires reficimus, eorum quæ affectũ sanãt, nihil planè ægrotãti exhibe-

bimus

5. Ratio afferentium vires ad curationem nihil conferre.

Diluitur.

Vires & si contrario modo indicent, non propterea

ad curationem non conferunt.

Super 3 n. 45.

& Eorũdẽ ratio.

Refutatio.

Vires quãdo contrario modo indicant.

Quando vires remediorum vsum impediunt.

bimus, quo casu vires non contraindicare, sed prohibere remedia omnino, tanquam contrarium indicãres, quàm morbus, seu præter naturã affectus exigit, asserimus illæ si quidem adictionem seu refectionem indicaotes, hic vacuationem desiderans, quæ sibi aduersantur: & propterea in similibus corporibus aduersas inter se esse faciendorum indicationes, dicimus. Habes itaque qualiter nec curationem, nec remedia, neque eorum quantitatem vires indicant, neque remedium aliquod curatiuũ requirunt, sed eadem vel contrario modo indicant, aut prohibent, contrarium omnino indicantes, quemadmodum à Galeno primo de rat. victus decretum est, & eodem nooo method. med. circa finẽ cõmemorans multos scopos quos medicus in sanguinis detractione spectare debet, dicebat, [sanè erunt in hac quoque detractione multi scopi à medico spectandi: natura ab initio, cõsuetudo, ætas, locus habitationis, anni tempus, cœli status: adhæc ægritudinalis, quem curamus, affectus, aliaque ratione ante hunc, laborantis vires.] dixit alia ratione, quia non vt curationem indicantes, sed venę sectionẽ, sicut cæteri scopi, quos dinumerauerat, sed modo quo diximus. Inquit etiam ante hunc videlicet affectum præter naturam, quoniam quæ à viribus indicatio sumitur, prior est ea, quæ accipitur ab effectu præter naturam quẽadmodum ipse eodẽ li. paulò ante demonstrauerat. Ex quibus etiam facilè sedari poterit ea contradictio, quam hi viri nituntur Galeno imponere: aiunt nanque quòd libro de optima secta, contra methodicos idem Galenus conatur probare vires nullum remedium indicare: demum alijs in locis, eas postea vacuationem, & quantitatem aliorum remediorum indicare, nusquam non statuit: qui profectò methodici reprehendendi non essent, si indicantium nomine, contraindicantia complecti potuissent, siquidem omnibus notum est, vires aut prorsus remedia impedire, vt venæ sectionem, & purgationem, aut certè illorum quantitatem moderari. Sed dicant quæso, quibus in locis in Galen. doctrina compertum est, vires vacuationem, & aliorum remediorum quantitatẽ indicare? cum nullibi illud asseruisse videatur, licet ad curationem esse necessarias, conducereque ad remediorum inuentiones, eas vbique admittat, quemadmodum nos paulò ante demonstrauimus. Quòd verò libro de optima secta demonstrauerit fusissimè ex ipsis nullum remedium indicari cuique satis manifestum esse arbitror, nam si constans vis remedium indicat, in sanis quoque quoniam constat, remedium indicabit, at in sanis remedium non indicat, ergo neque etiam in ægris, modum seruãs facultas indicabit remedium, inquit, idẽ Galenus, & deinde subdit: quamobrem si vbi facultas seu virtus indicare deberet auxilium non admittimus, ideò iam in cõfessõ est nihil opem ferẽs à virtute demonstrari, opus est enim propositum demonstrare præsentia, sed quod requiritur prohibere ne accipiatur, vt suprà posui, virtus valet: remedij verò propositum nequaquam est. Non igitur sibi ipsi contradicit Gal. sed vbique locorũ illud idẽ fateri videtur, quòd videlicet vires nec curationem nec remedium indicent: nec indicantium nomine, contraindicantia complectitur, imò aliud esse quod contrarium indicat, seu id quod contrario modo indicat, ab eo quod verè indicat, semper fatetur, vbi eorũdem naturã, ac vim cõsiderat: & propterea

Loco citat.

Gale. falsò imponitur. quòd dixerit vires nullum remedium indicare, & vacuationem, & remediorũ quantitatẽ indicare. Cap. 42.

vires interim contrario modo remedia, aut eorum quantitatem indicare, interim verò prohibere, eò quòd contrarium indicent, quàm id quod affectus præter naturam exigunt: nusquam autem eadem indicare profitetur, quemadmodum methodici putabant, volebant enim vires esse proposita, & indicantia, & propterea indicare, & requirere remedia, & non contraindicare, vt Galen. sentit. Et cùm inquiunt quod nemo ex contraindicantium natura inueniet vnquam id quod agere oporteat, sed quod ab indicantibus iam est inuentum prohiberi ab illis vel certè moderari intelliget, nam quis virium natura percepta concipiet vnquam vacuatione aut alio remedio opus esse? Dicimus nos eos parum rectè intelligere contraindicantium naturam, modo quo Galenus subintelligit, & nos priùs demonstrauimus, cùm eadem non sit prohibere ea quę ab indicantibus inuenta sunt, verùm aut eadem contrario modo indicare (id quod est admittere & non prohibere) aut prohibere eò quòd contrarium indicẽt, & hoc vel omnino, vel quodam modo, quod metiri, seu moderari dicimus. Inuenitur ergo sępius ex contraindicantium natura, id quod agere oportet, vtputa eum morbus magnus fuerit & vires valeant, inuenitur venæ sectionem fieri debere, ab ipsis etiam viribus, contrario modo illam indicantibus, etenim vbi robustæ fuerint, eam admittunt, ac minimè prohibent, cùm ab eadem handquaquã lędantur, similiter vbi nõ admodum, sed parum imbecillæ fuerint, eadem venæ sectio, ab eisdẽ viribus sumpta indicatione, moderatur: etenim à copiosiore læderentur, quoniam contrarium quodammodo indicant, vbi verò extremè imbecillæ fuerint, eãdẽ non admittunt, sed prohibent omnino, propterea quòd contrarium omnino indicãt vires ipsæ quàm præter naturam affectus, hic nanque vacuationem, illæ verò adiectionem, & refectionem. Hac itaque ratione virium natura percepta, licet nec curationẽ nec remedia indicent, dicimus tamen ad curationem eas esse necessarias, cõducereque ad remediorum inuentiones, non siquidem pro morborũ sublatione, sed pro ipsarum custodia. Nec obstat quòd idem Gal. virtutem inter coindicãtia, quę συνένδειξιν appellat libro 13. meth. med. cap. 16. connumerauit, nominantur enim talia ab eo, quæ nõ primò, vt aiunt, & per se, sed secundariò & per accidẽs indicant, concluserat nanque 9 eiusdem operis libri, virtutem per se & primò non cõtineri inter curatorios scopos, vtpote quæ primam curationem doceat, ac quicquam indicet ad admouendũ præter naturam affectum, verùm ex accedente quãdoque ad affectus curationem conducere asseruit, qua ratione inter coindicantia curationem non ab re citato loco dinumerauit, ab indicãtium numero eandem & reliqua ibi commemorata seiungens, tanquam non primo & per se, sed secundo loco & per accidens, curationem coindicantia.

3 Ratio, qua refellitur ex cõtraindicãtium natura intellecta ab aduersarijs.

Contraindicantia aliquando quid agendũ sit indicant, aliquando aliquid de contrario indicant.

Scrupulus tollitur.

In quot quibusue generibus præsidiorum materia contineantur.

CAPVT XXXVI.

Voniam non solùm ab affectu ad materias præsidiorum peruenimus, verùm etiam à singulis primorum generũ ad eas descendẽdum, vt inquit Gal. 11. met. med. c. 1. ob id nos didu cta indicatione quæ ab affectu quem curare para-

Tt 3 mus,

mus,sumitur, hoc est ab ipsa febre, in particulares indicationes,quæ materiis methodo inueniebant. (etenim eius principium est id,in quo finita est curandi affectus diuisio) reliqua quoque prima genera,quæ quomodolibet adhoc conducere videntur, commemorare oportuit, ac in particulares indicationes diducere, quoad perueniremus ad eas quæ sectionem non admittunt,& quoniam vires ad easdem etiam remediorum inuentiones conducere videntur,& consideratu ad curationem sunt necessariæ,licet non semper æqualiter conferant,propterea eas dicimus non esse prætermittendas, ac quomodo ad curationem necessariæ sunt cum Gal. demonstrabimus, eundemque à iuniorum quorundã medicorum calumniis liberare nõ piguit,vt simul pateat quanta sit tãti viri auctoritas, & doctrina,& quàm parui momenti sint ac sophisticæ eorundem rationes, quibus hanc miram ac artificiosam Gale. methodũ euertere tentant,in iuniorum, ac proborum medicorum perpetuam calamitatẽ.Reliquum est postquàm ex tot vniuersalibus ac particularibus scopis & indicationibus, descẽdimus ad auxiliorum materias.vestigare in quot, ac quibus gene rib.talia vestigãda sint.Nã si cuiuslibet febris, quà febris est humectatio, refrigeratióq; remedia sunt, vt cõclusimus, ac si sola sit,ad refrigerandũ humectandùmque, omne medendis consilium veluti ad finem dirigitur,ita vt nihil sit quod præter ea ad cu-

Cap. 14. rationem desideretur, vt Galenus inquit 9.metho. medẽdi,nisi vt materię inueniantur,quæ huic proposito sunt idonee,materia verò inuenta,vt opportunum tempus ex quatuor febris temporibus captes, quantitatem verò, ex conferendo cum naturali habitu morbum, quippe quantùm is à naturali habitu recessit, tantùm opus est ægrum refrigeres & humectes,hanc ob rem in quot,quibúsve generibus iam dictæ præsidiorum materiæ primò inueniantur,deinceps de temporis opportunitate disserendum esse censui,de quantitate etenim cùm de temperamento loqueremur,satis abundè verba fe-

Materia omnium præsidiorũ 4. generibus continetur cimus. Quantum ergo spectat ad id quod primò proposuimus,cum Gale.lib.constitu. artis medicæ, cap. 14. asserimus auxiliorum materiæ genus vniuersum,in iis quæ per os sumuntur,quæ fiunt, quæ vacuantur, & quæ de foris incidunt, positum esse, per quæ omnia vbi decurrerit, qui artem cõstituit, ac particularis materiæ vniuersæ scientiam non solùm facultatis,sed vsus etiam obtinet,sic vtique salubres causas compleuerit vniuersas,vt nihil ad curatricis artis constitutionem desideret, omnibus nimirum iis,in duo sese capita redigentibus,in corporum quibus remedia adhibentur notitiam, & ipsam remediorum naturam. Lib. verò 1.& 5.de sanit.tuen.& lib.num tuenda sanitas,ad Thrasyb.nõ modò auxiliorum materias pro curandis morbis, verùm etiam pro sanitatis custodia in quatuor iam dictis generibus complecti affirmauit, auctoritate iuniorum probatissimorum, inquit eodem 1. de sanit.tuen.in admouendis videlicet,educendis,faciẽdis,& extrinsecus incidẽtibus,& deinceps quid intelligendum sit admouendorum nomine, ac reliquorum patefacit,tum eodẽ loco,tum etiam citato lib.ad Thrasib.inquiens admouendorum quidẽ no-

cap. vlt. & ca. 10. mine cibus,potio,& si quid medicamẽtorum intro-

Admouẽda. sumitur,etiam aër attractus intelligitur. faciendo-

Facienda. rũ verò frictio,ambulatio,vectio,equitatio,omnisque deniq; motus,quòd si non quiuis motus exercitatio est,sed solũ qui est valentior,adiiciatur motus exercitatio,vt sint facienda tum motus,tum exercitatio:referuntur item adhoc causæ genus somnus, vigilia,& venus,adhæc studia,ira, curæ, & lauatio ex hoc genere sunt,vt patet eodem lib. ad Thrasib. Ex foris incidentibus primus est circundatus nobis aër, denique quæcunque lauantium, vngentiúmve cuti propinquant, etiam si quod medicamentum sanitatis tuendæ fines non excessit, veluti sal, myrrha,nytrum, aphronitrum,& aquarum aliquæ

sponte natarum,& calentium,quod verò balneum diuersa ratione inter facienda, & ea quæ foris incidunt connumerari possit nemo ambigat.nam sumptum pro lauatione ipsa inter ea quę fiunt continetur,si vero capiatur pro ipsa aqua qua lauantur, ex numero foris incidentium existit:quo etiam in genere continentur epithemeta, cataplasmata,perfusiones,& id genus alia, quæ ad morborum curationem conducunt.In his verò quæ educuntur,sudores,deiectiones,vrinæ,in vniuersúmque omnia quę corpus nostrum excernere debent, spectanda sunt. *Balneum alio atque alia ratione inter facienda & foris incidentia numeratur. Educenda in tria genera redigi possunt supradicta 4.*

Atqui licet Galen. citatis locis hanc diuisionem in *Loco cita.* quatuor genera iuniorum probatissimorum auctoritate admiserit,dubitat tamen eodem primo de sanita.tuend.num rectè fuerit facta, cùm melius fortasse fuerit in tria, secludens educendorum genus, tanquam in illis tribus contentum,& nõ æquè primum existens velut reliqua tria genera & breuibus licet difficilibus admodum verbis illud confirmauit,inquiens: [ex admouendis faciendis, & extrinsecus incidentibus, alterari mutaríque corpus nostrum, mutationem vero aut in qualitate fieri, aut in quantitate:in qualitate, dum aut incalescit, aut refrigeratur aut siccescit, aut humectum redditur:in quantitate,dum alitur,aut inanitur,iam inanitionem ipsam duplicem quoque esse,subdit, alteram excrementorum de quibus mox diximus,alteram naturalis substantiæ nostræ assiduè defluentis, quæ nutritioni ex aduerso opponitur.] quibus in verbis liquet educenda) quæ in excrementis consistunt) in illis tribus generibus ex quibus corpus (tanquã primis generibus) alteratur,& immutatur. contineri,& non esse quartum genus: id quod etiã confirmare videtur in procœmio lib. de morb.vulg. asserens [cùm igitur tres sint causæ a quibus morbi auspicantur, vna quidem in iis quæ offeruntur, altera verò in operibus que obimus, & tertia in iis quæ extrinsecus occurrunt nobis & cætera.]nulla facta de excrementis mentione.ita vt Gale. rectius visum sit dictarum causarum salubrium diuisionem fieri in tria,quàm in quatuor genera, licet eandem citatis locis admiserit, eorundem videlicet iuniorum probatissimorum auctoritate. Libro verò artis medicè, inuento eorum numero quæ ex neces- *Cap. 85.* sitate corpus alterant, in sex generibus ibi declaratis, dicebat proprium in singulis eorum, causarum salubrium genus inueniamus,ita vt sex admittat & non quatuor,seu tria causarum salubrium genera: sed vbique locorum easdem complectitur ma- *Loco cita.* terias,quas li.de sanit.tuen.& lib.ad Thrasyb. particulatim dinumerauit,siue eas ad quatuor,siue ad tria,aut ad sex redegeris genera parum curans,modò nulla præsidiorum seu salubrium causarum ma- *In duo genera non redigit.* teria prætermittatur, & cuiuslibet vires compertas habeas.Nec desunt qui velint Galenum quandoque fateri duo esse genera in quibus præsidio- *Sed 4 supra dicta.* rum materiæ repetiuntur, vt 10.metho.med cap.7.

Sed

Sed ij non aduerterunt quòd citato loco intendebat materias præsidiorum inuestigare, pro medendis hecticis duntaxat febribus,& non cæteris morbis, quæ in duobus planè generibus continentur, foris videlicet incidentibus,& in admouendis. Sed quicquid sit de eiusmodi diuisionibus (nam simul

Loco cita. cum Gale.citato lib.1.de sauit.tu. dicimus quòd de talibus diuisionibus statuere pro arbitrio cuiuis liceat) cóludimus in talibus generibus vestigari debere materias præsidiurum, pro curandis febribus, atque singula quæ in eis continẽtur,spectare oportet,nec minùs vires compertas habere,vt diximus, cuiuslibet materiæ, quoniam hinc demum oritur dexter earum vsus,vbi videlicet opportunum etiam

Loco citat. tempus ac modum,seu mensurã inuenetis:quapropter citato libr.ad Thrasy.idem Galen. enumeratis omnibus quæ in dictis quatuor generibus continẽtur,hæc protulit verba [atque singulorum enumeratorum salubriũ, quãtitas,qualitas,& occasio di-

Materia præsidiorũ dexter vsus consistit in quãtitate, qualitate, & occasione. gnoscenda est] libro vero 9.meth.med.ca.3. (licet sub aliis verbis)illud idem confirmauit asserens [at quæ mẽbrarum medicatio agitur ex his duobus cõficitur,nempe materiæ copia,&huius cõgruo vsu.] per congruũ vsum nil aliud intelligens quàm quãtitatem,qualitatem & occasionem:hæc etenim explent materierum congruum vsum, ita vt præsidia fiant.Quam Gale.auctoritatem, malè intelligentes iuniores isti, quorum studium assiduè in contradicendo Galeno versatur,opinantur aliis suadere, in hoc etiam Gale.sibi pugnare, cùm clarum sit idem, licet sub diuersis verbis,vtrobique præcipere. Siue itaque quatuor,siue tria sint prima genera materierum præsidiorum in his inuestigandæ sunt materiæ idoneæ,ad refrigerandum, humectandúmque pro febrium curatione,quà febres sunt, tam si effectu, quàm potestate, vel ex accidenti refrigerent, quibus inuentis, occasio seu opportunum tempus adhibendi spectare oportet, de quo disserere tẽpestiuum est,vbi prius dubitationem quandam soluerimus,quæ de ipsis excernendis fieri solet, vtcũque

Quomodo excernẽda considerentur. sint,siue quartũ genus,siue in tribus contineantur. Est autem ea,num in ipsis excrementis. sudoribus, inquam, deiectionibus, vrinis,ac reliquis tam humanis,quàm reliquorum animalium,inuestigandæ sint præsidiorum materiæ,velut in reliquis generibus dictum est, ita quòd eisdem vtendum sit pro morborum sublatione, tanquam præsidiorum materiis.vel hũc considerare debeat medicus in ægrotantibus ipsis tanquam alterãtia, eorúmque corpus immutantia,vbi immodicè detineantur, aut excernantur,& propterea eadem vel propulsare, vel arcere oporteat, velut etiam conferentia ad morborum curationem. Huic responsum sit, quòd licet de facultatibus excrementorum post Xenocratem, & Dioscoridem Galen. quoque conscripserit, vt completa fuisset tractatio de simplicium medic.facultatibus, tamen idem Gal. 10. lib. eiusdem operis dicebat, non ita se habere in tali materia quẽadmodum in reliquis, cum in illis operam dedisset, vt per experientiam eorum omnium facultatem cognouisset, aliàs nequaquam de aliquo quicquam conscripsisset, censens aliis haudquaquam esse credendum: verùm in tali excrementorum, ac reliquarum partium animalium materia, non ita res habet, inquit ipse, ingenuè siquidem fateor complura esse tum partium, tum reliquorum in animantium corporibus contentorum, quorum nullius eiusmodi feci periculum, cuiusmodi quidam scriptum reliquerunt. & reddens causam asserebat: siquidem quædam eorum abominanda, detestandaque sunt,quædam etiam legibus vetita: ac demum de relictis iis quæ contra leges erant,ad excrementa deueniens dicebat:[At potio sudoris,aut vrinæ, aut mensium mulieris, abominanda, detestandaque est,atque horum in primis stercus.quod tamen scribit Xenocrates si oris ac gutturis partibus inungatur, & in ventre deuoretur, quid præstare valeat: scripsit etiam de aurium sordibus deuorandis:at ego has quidem vnquam deuorare sustineam: ne si in totum quidem morbo deinceps liber degerem, atque hiis etiam magis abominandum puto stercus.] videtur itaque Gal. his verbis detestari, atque odio habere talem auxiliorum materiam:quamquam eodem libr.fateatur quòd optimus medicus facultates eiusmodi excrementorum ignorare non debeat:cæterùm potiora eligere, potissimùm ad vrbanos,& honoratos,alicuiúsque existimationis viros,in quibus testatur nũquam vsum fuisse medicamine tali, cùm multò meliorum suppeteret copia. Verùm non negat quòd talium vsus, & præsertim aliorum animantium admittendus non sit,aut in itinere,aut in venatione, aut rusticatione,cùm scilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo rusticus perinde fuerit carnis duræ ac asinus, & post pauca, de stercore bubulo verba faciens, subdebat:[scire tamen oportet omnia id genus medicamenta duris agrestium hominum corporibus aptari, nempe fossoribus aut messoribus, & qui opus tam validum obeunt,&c.]cùm igitur potiora habeamus remedia quàm ea quæ ex excrementis capiuntur, siníque ea vilia,detestabilia,ac abominabilia, quamuis eorum facultates medicus ignorare non debeat,vt in quibusdam iam dictis corporibus,ac locis, vbi contingat, vti valeat, in defectu aliorum medicamentorum, iure asserendum est Galen. noluisse per educenda, hæc intelligere, sed per educendorum materiam, quam medicus considerare debet, intelligit sudores, vrinas, deiectiones, & in vniuersum omnia quæ corpus nostrum excernere debent: vt ipsemet fatetur citato libro ad Thrasyb. tam in sanitatis conseruatione, quàm in morborum curatione, ac febrium de quibus loquimur, ait enim educendorum, seu quæ educuntur,seu quæ euacuantur,& non quæ educta seu vacuata sunt, ita vt velit medicum spectare debere hæc omnia, quomodo scilicet educantur seu euacuentur,aut præter naturam detineantur.non modò in sanis corporibus, sed ipsis ægrotantibus: & non postquam excreta sunt in eis inuestigare præsidiorum materiam:refrigerant nanque sæpius sudores, ac febribus medentur: quemadmodum & alui deiectiones, & vrinæ vbi tempestiuè vacuentur pariter & vomitus,saltem ex accidente id,quod apertissimè ostendit libr. ad Thrasybul. his verbis: *Loc. citat.*
[quæ verò in his quæ vacuantur,sudores, deiectiones,vrinas,in vniuersúmque omnia quę corpus nostrum excernere debent,considerat,] & lib. 1.de sanitate tuen. cùm dicebat:[educendorum verò ma- *Loc. citat.*
teria prædicta paulò supra est.]quo loco docuerat, quomodo euocari debebant,vbi detenta essent singula excrementa, quæ in nostris corporibus generantur: in his itaque quantitatem, qualitatem, ac occasionem obseruamus, cùm pro sanitatis custodia,tum pro morborum curatione.

De temporis occaſione: & unde capiendum ſit opportunum auxiliorum tempus. CAPVT XXXVII.

INVENTIS auxiliorum materiis in iam dictis generibus pro febrium curatione, definitaque earum qualitate ex natura earundem febrium (nam omnis febris, quà febris eſt, refrigerãtia & humectantia expoſtulat.) determinata inſuper quantitate dictorum auxiliorum quę refrigerãt ac humectãt, modo, ſeu mẽſura, à naturali corporis temperie vnà cum ipſo morbo, nam quantum æger à naturali habitu receſſerit, tãtum opus eſt eum refrigeres, & humectes tanquã neceſſarium, opus eſt opportunum quoque tempus nõ ignorare: cùm ſatis non ſit præſidiorum materias, eorúmque qualitatem, & quãtitatem inueniſſe, niſi & opportunum tempus inuenias, vt 9. method. med. cap. 14. liquet: idémque confirmauit libr. num tuenda ſanitas ad Thraſyb. ca. 40. cùm dixit: [atque ſingulorum enumeratorum ſalubrium quãtitas, qualitas, & occaſio dignoſcenda eſt.] De hoc itaque tempore, non vno eodémque modo ſcripſiſſe Gale. reperio. nam præter ea quæ ſcripta reliquit 9. & 11. meth. med. lib. artis medicinalis, aſſerebat. [Neque enim eſt rationi conſentaneum, etiam temporis occaſionem, quæ in his quæ dicta ſunt, cõnnectur, veluti tertiũ aliquod ab eis diuerſum, introducere. ſi enim tali & tãta re allata egeat corpus, nemini dubium quin etiam in tempore opportuno ſuferatur.] noluit itaque Gal. hoc in loco temporis occaſionem tanquã tertium quoddam, à qualitate, & quantitate ſpectandam eſſe, ſed in eiſdem contineri. Libro verò primo de ſanitate tuen. præter opportunũ tempus, modum quoque eſſe inueniendum ſtatuit, vtrutque voce μέτρον: & primo de arte curatiua ad Glaucon. cap. 15. præter temporis occaſionem, vſus modum eſſe neceſſarium pro medendi methodo aſſeruit ſub his verbis καὶ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως. hoc eſt vtendi modi. at commento aphor. 17. primi libri. relicta temporis occaſione, dicebat præter qualitatem & quãtitatem eorum quæ offeruntur, dignoſcendum eſſe modum eorundem, cùm nõ ſatis eſſet nouiſſe qualitatem & quantitatem, voce τρόπον vtens. Verùm ſi quis verba Galen. perpenderit, quæ citato lib. artis medic. poſt ea quæ modò citauimus, conſcripſit, haud ægrè cũcta quæ diuerſis in locis aſſeruit, licet diuerſa videantur, conciliabit, nam ſubdebat [occaſio ſiquidem temporis inde ortum habet, quoniam fluxile, ac facilè mutabile eſt mortale corpus, ac pro tranſmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. quare non eſt tertium aliquod præter ea quæ dicta ſunt, tẽpus: ſæpiùs autem eo tanquam tertio quodam, ob eam quam diximus cauſam, ad docendum, vti cõſueuimus.] ex quibus Galeni verbis liquidò conſtat tempus, ſeu tẽporis occaſionẽ, quam per vocem καιρὸν, ſignificare voluit, ſemper re ipſa non eſſe quoddam tertium diuerſum à quantitate, & qualitate, ſed in eiſdem contineri: ſępius autem ipſo tanquam tertiò quodam vtitur ad docendum, pro faciliori videlicet doctrina: propterea ꝙ mortale corpus fluxile & facile mutabile eſt, & pro tranſmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. Non ab re itaque 9. & 11 meth. med. ipſum tẽpus, tanquam tertium quoddam ſpectandum eſſe præcipit, vt faciliùs medendi methodum doceret. primo verò de ſanitate tu. per μέτρον non intellexit modum vſus, ſed menſuram, per eam intelligens quantitatem. nam poſtea quàm præceperat vires vnius materiæ, quæ ad ſalubrem victus rationem pertinet debere medicum non ignorare. (nam inde oriebatur dexter eius vſus) ſubdebat: adhuc pro cõgruo vſu, opportunum quoque tẽpus, ac mẽſuram inueniendam eſſe. hoc eſt, quòd præter virium dignotionem quæ ex qualitate oriuntur, & opportunum tempus, & menſuram. hoc eſt quãtitatem, medicus ſpectare debet, præter qualitatẽ verò, ſingulorum medicaminum quantitatem, & temporis occaſionem, modo vſus eorum, addit primo artis curat. ad Glauconem, quò medendi methodus perficiatur, vt particulatim dinumeraret omnia ad vniuerſalem medendi methodum neceſſaria, haud ignorans quòd ſub qualitate & quantitate reliqua duo continebantur, & vt Glauconi etiam cauſam traderet, cur non propria vnicuique ægrotanti, ſed communia ſcribere fuerit coactus, aſſerens quòd cùm ad rectè medendũ plurimùm conferat & temporis occaſio, & auxiliorum quantitas, & hæc vnicuique ægrotanti ſint propria, nihilque proprium poſſit ſermone explicari, propterea ꝙ cõmune eſt, coactus fuit ſcribere: quod planè ſcribere nõ cogerent medicaminũ qualitas, & modus vſus: cum non vnicuique ægrotanti hæc propria exiſtant, & ſcribi poſſint poſſet autẽ modus vſus diuerſus à tempore ſic conſiderari, vt eſto quòd egeat pro opportuno tempore cibo æger: qualibet die, vel nocte, hoc erit tempus opportunũ offerendi: at ſi eadem nocte vel die ſemel, bis, vel ſæpiùs eo indigeat, hic erit modus vſus, quanquã ſub modo vſus, reuera & opportunum quoque tempus cõtineatur. quamobrẽ cõmento aph. 17. primi lib. idem Galenus tẽporis occaſionem ſubticuit meminitque ſolum modũ vſus, præter qualitatem, & quãtitatem eorum quæ offeruntur, per τρόπον, modum, ſcilicet vſus, intelligẽs: quod eodem comm. manifeſtauit, cùm dixit: [neque enim ſufficit hoc ipſum ſolùm cognoſcere, ꝙ huic plus, vel minùs ſit offerendum, vel quòd victu exſiccante vel humectante vtendum ſit, ſed nunquid ſemel, aut ſæpiùs. qualibet nocte, vel die cibũ offerre oporteat neceſſarium eſt conſiderare] per modum itaque cõplexus eſt tẽporis opportunitatem, & vſum, qua de re licet ſub modo vſus contineri poſſit temporis occaſio, & ſub temporis occaſione modus vſus, ſubintelligi poſſit. & vtrunq; ſub quantitate, & qualitate re ipſa contineatur, & interim Gal. ſub congruo vſu, omnia contineri voluerit, quãtitatem ſcilicet, qualitatem, tempus, & modum vſus, vt liquet ſeptimo meth. med. cap. 3. cùm dixit. [at, quæ membratim medicatio agitur, ex his duobus conficitur nempe materiæ copia, & huius congruo vſu.] nos tamen clarioris doctrinæ gratia de hac temporis opportunitate, ſimul cum Galeno in hac noſtra methodo, ſeparatim à quantitate, & qualitate, verba faciemus: ſub ea etiam modũ vſus ſubintelligentes, ac veſtigabimus à quibuſnam ſumenda ſit hæc temporis occaſio pro medendis febribus. Huic ergo licet breuiter ſatisfacere videatur Galenus 9. meth. med. c. 14. cùm inquit. opportunũ tempus capiendũ eſſe ex quatuor febris temporibus, non tamen ſic facilè eius verba interpretantur: quinimò eiſdemmet iunioribus, ob prauam eorum intelligentiam, anſam præbuerunt, in hoc quoque ipſum calumniandi: aſſerunt enim pugnãtia ſibi ipſi de tempore conſcripſiſſe, cùm quarto de meth. med. ca. 5. tẽpora non niſi dierum numerum

Sub qualit. & quãtitatem & tempus cõplexus eſt. Galen.

Loca pręcitata.

Alibi modũ & tempus adiecit. 1. ad Gla. 1.

Conciliatio locorũ Galeni.

Loco præcitat. Modus quid. Cap. 15.

Loco præcit.

Modus vſus.

Temporis occaſio ex febr. temporibus ſumitur.

Refellit eos, qui reprehendũt Gal. quòd

nos

Capiet tem porum occa ſionem ex quatuor feb. tempo ribus.

nos poſſe docere, nec quicquam aliud indicare poſſe ſcriptum reliquerit, & lib. de opt. ſecta. longa oratione eos refellat, qui tempora indicare aſſerebant. cur itaque citato nono de meth. med. ca. 35. opportunum tempus auxiliorum ex quatuor febris temporibus indicari fatetur? & alibi cibãdi tempus per morbos ex acceſſionis, & intermiſſionis tempore monſtrari ſcribit? Sed quòd toto cœlo aberrarint, parúmque rectè Gale. ſententiam circa hoc, veluti in aliis, perceperint, ex his quę dicemus luce clariùs patebit. Eſt etenim eius ſententia perpetuæ veritatis, quòd morbi tempora vtile indicare non valent, aduerſus methodicos. quarto meth. med. & libr. de opt. ſecta. crediderunt, nanque methodici morborum tempora indicare, hac ratione impulſi, quòd tempora non omnia ad cibi, medicinæve aſſumptionem apta cernebant, cúmque temporibus nõnullis hæc vtiliter exhiberi, nonnullis verò noxiè ſpectarent, id ob temporum diſcrimina incidere arbitrabantur. quare ex eodem fonte, & cibi propoſita, & remediorum tempora manare putarunt. Galenus verò priuſquam aggrediatur citato lib. de opt. ſect. declarare, tempora nihil vnquam cõferens indicare, quædam de temporum differẽtiis tractanda proponit, inquiens quòd duæ temporum differentiæ apud medicos celebrãtur: aliqua enim morborum, aliqua auxiliorum tempora dicuntur, atque hinc iã manifeſta oratio fiet, cauſarum autẽ motiones, morbi tempora eſſe dicuntur, motionis autem differentiæ quatuor ſunt, initium, crementum, ſummus vigor & declinatio, nã ſi motio quæ priùs nõ erat, nobis ineſſe incipit, atque ita diuexat, huiuſmodi motum, initium morbi appellamus: ſi vlterius motus procedat, crementum, ſi crementũ conſiſtit, ſummus morbi vigor, ſeu impet⁹ dicitur, cùm motus imbecillior redditur, atque decreſcit, remiſſio, ſeu declinatio nominatur. Hæc itaque eadem ſunt & temporum nomina. At auxiliorum tẽpora ea quæ ad ipſorum adhibitionem idonea ſunt, appellant. Sunt autẽ ea idonea, quãdo remedium poſtulantia adſunt, prohibens verò nullum, neque eorum tempora nomina propria habẽt, quemadmodum dicta morborum tempora, & quoniam plerique auxiliorum morborúmque tempora non re ipſa, ſed cogitatione tantùm differre crediderunt, aiunt enim auxilij morbiq; tempus ſimul incidere, ita vt vtraque tempora ſimul ſint neque auxilij tẽpus abſque morbi tempore poſſit deprehendi: propterea Gal. nonnullis efficaciſſimis rationibus contra eos pugnauit, ac Hipp. etiam auctoritatibus, ita vt eodem loco fuſiſſime demonſtrauerit, non ſola cogitatione, ſed re ipſa etiam huiuſmodi tempora differre, & quanquam tam morborum, quàm auxiliorum tempora, & vniuerſalia, & particularia ſint, tamen ea quæ morborum ſunt, tam vniuerſalia, quàm particularia, deſcribi poſſunt, etenim vno eodemque inſtrumento iudicantur, quod ſanè inſtrumentum ſcribi poteſt, nã vtraque ex quali quadam cauſæ ratione cenſentur, eadémque habent nomina cùm ſint certæ cuiuſdam motionis nomina, vt diximus, ambo tempora tam vniuerſalia, quàm particularia, quare eadem quoque erunt iudicandi inſtrumenta, at auxiliorum tempora nec vllum habent peculiare nomen, neque eodem inſtrumento iudicãtur, neque particularium temporum iudicatoria inſtrumenta ſcribi queunt: & propterea eorundem tempora vniuerſalia ſeu generalia ſcribi poſſunt, particularia verò nequaquam, cùm non ex ipſis modò, ex quibus vniuerſalia opportuna tẽpora deprehenduntur, ſed ex aliis quæ minime ſcribi poſſunt, reperiantur: ex quorum conſideratione medicos ſingularium opitulandi temporum coniecturam capiet, quemadmodum validiſſimis rationibus idem Gal. citato lib. demonſtrauit. Sunt itaque auxiliorum tempora generalia, quando adſunt & præſentia ſunt, quæ remedia poſtulant, abſuntq; ea quæ impedire poſſunt. His ſic iactis tanquã quibuſdam fundamentis, facilè quiſpiam intelliget nũ Galen. ſibi pugnantia in hac re conſcripſerit, vel iſti qui talia effutiunt, propter verborum ac eiuſdem Gale. ſententiæ obintelligentiam, tanquam cæci in foueam lapſi ſint, nam cùm auxiliorum tempora ea ſint idonea, quandò adſunt, quæ vtilia, ſeu cõducibilia poſtulant, abſunt verò ea quæ eadem impedire valent, nuſquam morborum tempora conducibiliora iudicabunt, cùm neque eadem expoſtolent, aut exigant. Verùm quandoque eiſdem conducibilibus vti impediunt, quod verò poſtulatum ſumere impedit, propoſitum nõ erit, inquit Gal. & idcirco morbi tempora nos interdum poſtulatum accipere impedientia, propoſita haudquaquam ſunt, neque etiam contraindicare ea quiſpiam dixerit, cùm quæ impediunt, contraindicare non dicantur, vt ſuperiùs demonſtrauimus: pariter nec coindicare ea dicendum erit: nam nõ ſunt veluti cauſæ, ſed ſigna, & effectus, ac nomina ſolùm certæ cuiuſdam diuerſæ motionis, vel cauſæ, vel ipſiuſmet morboſi affectus, quapropter & toto cœlo aberrant, & falsò Gal. imponunt, qui credunt eũdem fateri morbi tempora contraindicare, aut coindicare occaſionem, ſeu opportunum tẽpus auxiliorum: quinimò vbique locorum totum cõtrarium ſentit, & aduerſus methodicos citato lib. de opt. ſect. ex diuerſis Hippoc. ſententiis, aliiſque rationibus illud cõfirmauit, nedum de auxiliis ipſis vt quibuſdam falsò viſum eſt, verũ etiam de victu, probans tempora, neque ciborum qualitatem, neque quantitatem demõſtrare poſſe, & propterea nec eorundem temporis occaſionem: de auxiliis quidem Hippocr. dixit: [cùm morbi inchoant, ſi quid videtur mouẽdum moue, in ſummo verò vigore, quietem agere præſtat.] apho. 22. 2. li. de victu apho. 8. 1. lib. dicebat: [vbi morbus in ſummo vigore conſiſtit, tum & tenuiſſimo victu neceſſariò vtendum eſt.] non enim in hiſce ſententiis, quemadmodum Theſſalos ſuſpicatus eſt, à morbi tẽpore auxilia, aut alimenti qualitatem pręſcripſit, aut eadẽ interdixit, ſed quia nouerat in morborum initiis facultatem valẽtem eſſe, & propterea remediorum applicationi non obſtare, in eorum verò vigore quodammodo flacceſcens remediorum agitationem non ſubſtinere, itaque non ratione temporis, ſed virium auxiliorum adhibitionem in vno tempore admittit, in altero verò denegat Hipp. ita quoque eundem Theſſalum fefellit, cùm de victu verba fecit, non enim tempus propoſitum faciens Hip. hanc victus rationem in ſummo vigore inſtituit citato aphor. 8 1. lib. Verùm, vt inquit Galen. à tempore facultatem menſus eſt, à facultatis menſura, cibi qualitatẽ accepit, id verò ex iis quæ ſubiunxit, declarauit, coniectandum enim (inquit) an ęger duraturus ſit, &c. & commento citati apho. Gal. inquit, [non enim diſtrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cùm eo tempore vni humorum noxiorum coctioni fortiter vacet, & haud

ita

Locis præcit.
Loco cita.
Loco cita.
Temporũ differẽtia duæ à medicis ſpectantur
Tempora morborũ.
Tempora auxiliorũ.
Tempora morborum nunquam indicant.
Neque cõtraindicãt Nec coindicant.

ita multò post,ipsos sit euictura.] plerunque itaque tempora, quod a facultate requiruntur, interuertunt, & ne accipiatur,impediunt, nunquam autem quid faciendum sit,edocent. Perpetuæ igitur veritatis est in Hippo.& Gal doctrina morborum tempora nunquam indicare aut postulare cōducibilia, neque edocere quid faciendum sit,neque etiam coindicare eadem,aut contraindicare,sed quandoque interuertere ac impedire,adhæc neque etiam quatenus tempora sunt, eadem admittere quandoque dicuntur, aut non impedire: quemadmodum quibusdam visum est,impulsi à modo citata Hippocr. sententia aphor.29.2.libr.non enim morbi initium propositum sibi faciens Hippocr. citato loco, tunc admouenda remedia præcepit, sed ab initio nondum vires infirmas esse significatur, coniiciturque posse eas inanitionem citra noxam ferre, at morbi summus impetus facultatis imbecillitatem manifestat:tunc enim causæ valētes sunt,facultas verò lāguida,atque ideò quiescere iubet, qua de re facultatē quoque mēsus est Hippoc.ab his duobus temporibus diuersis,principio inquā, & summo vigore:& ob id diuersimodè se habentem inspiciens, in morborum principiis, atque eorundem vigoribus in principiis vtendum esse remediis præcepit, in summis verò vigoribus haudquaquam.Non igitur indicant,aut coindicant,neque contraindicant vtile quicquam,nec exigunt conducibilia morbi tempora quemadmodum neque eadem admittere censemus ratione qua tempora sunt cum Hippo.atque Galen.neque quod faciendum sit edocent, licet ne accipiatur quandoque id quod requiritur impediunt,vt ex modo dictis patet,verùm requisitis vti, aut impediunt,aut permittunt,prout magis aut minùs in ipsis facultas mutata est.Cùm verò dicunt ꝙ lib.9.meth.idem planè sentit quòd illi, quos longa oratione fefellit libro de opt.sect.remediorum scilicet tempus à quatuor morbi temporibus indicari,asserimus falsum esse id quod Galeno imponūt, etenim Gale non indicari, sed capere remediorum occasionem seu opportunum tempus ex quatuor febris temporibus fassus est, vtens verbo λαμβάνειν, quod est accipere,& non ἐνδείκνυσθαι, quod est indicare:& propterea morbi tempora haudquaquam indicare admittit: quemadmodum ipsi Galeno ascribunt,neque sibi pugnare videtur,velut falso imaginantur,etsi diuersa quodammodo quibusdam conscribere videatur hoc loco de auxiliorum temporibus,quàm ea quæ scripserat citato lib. de opt. sect. siquis tamen velit rectè interpretari ea quę vtrobique scripta reliquit,eadem & non diuersa de auxiliorū temporibus præcepisse,intelliget,nam opportuna & vniuersalia auxiliorū tempora, & remedia postulantium præsentia, & potentis impedire absentia deprehēduntur:ita vt ea sint idonea auxiliorum tempora, quando remedium postulantia adsunt prohibēs verò nullum,quemadmodum citato lib.de optima sect.decretū reliquit,libro verò nono meth.med.cùm iam ex febris natura inuestigasset,humectantia ac refrigerātia eiusdem esse remedia, & propterea materias inueniendas esse, quæ huic proposito essent idoneæ,subdebat quòd materia inuēta opportunum quoque tempus inuestigari debebat,ipsúmque capiēdum esse ex quatuor febris temporibus,quę quidem vt dictum est,nedum in febribus,sed in omnibus morbis ex certa quadā motione causæ morbum efficientis proueniūt, vel

Neque quatenus tempora sunt, vtilia admittunt.

cap.14. Gal. falso adscribitur velle eum remediorum tēpus a 4 morbi tēporibus indicari.

Loc.præcitato.

Locis citatis.

si causam non habuerint eadem quatuor tempora, nomina sunt certæ cuiusdam motionis ipsius et affectus præter naturam seu morbi.Cum itaque ex quadam diuersa motione causæ facientis febrem, aut ipsiusmet febris,vbi causam non habuerit,vniuersalia eiusdē febris tempora proueniant,nō ab re Gal.ex quatuor ipsius febris temporibus capiendā esse opportunitatē auxiliorum præcepit, nam spectans medicus hæc quatuor febris tēpora,tanquam effectus quosdā diuersos à diuersa motione causæ, vel ipsiusmet febris prouenientes, facile percipere poterit quodnā opportunū sit tempus adhibendorum remediorum,quæ quidem non ipsa tempora, neque eorum nomina exigunt, sed aut ipsa febris, aut eiusdē causa,quāquā citato loco de meth.med. de ipsa febre quatenus febris est, verba faciat, quā eodem loco curare intendebat, & non eam quæ causam efficientem adhuc habet, & quid aliud innuere voluit,nisi quòd habita notitia per ipsa quatuor febris tempora,tanquam per signa,& non causas diuersę motionis eiusdem,facilè medicus percipiet, num adsint quæ remedia postulant, & absint quæ impedire valent,ex quibus idonea auxiliorum tempora deprehendi concluserat,citato lib.de opt. sect.pro diuersa etenim ipsius febris motione vtraque percipiet medicus:& ea videlicet quæ remedia postulant, quæ est febris ipsa, & ea quæ ipsa non prohibent, vtputa vires ipsas, seu aliud quippiam (meminit autem Gal. solas vires, citato lib.de opt. sect.tanquam præcipuas, quemadmodum mos est Hippocr.vt liquet apud eundem primo de rat.vict. & propterea non sic temerè damnandus de insufficientia,velut iidem iuniores ausi sunt) ex his denique præsens medicus promotus,&ex consideratione remediorum quæ sumi debeant,singularium opitulandi temporum coniecturam capiet. hoc itaque est illud quod intelligere voluit Gal.citato 9. meth. meden.quando dixit,opportunum tempus auxiliorum sumendum esse ex quatuor febris temporibus, & non quòd ipsa quatuor febris tempora indicent opportunum remediorum tempus,cùm eadem (vt sæpiùs dictum est) nunquam quid faciendū sit,edocent, sed interuertunt ac impediunt quandoque ea, quæ administranda sunt: qua etiam ratione admittimus ex eisdem capi posse opportunum auxiliorum tēpus cùm non solùm capiantur, vt diximus, ex præsentia eius quod postulat, sed etiam ex absentia eius quod prohibere valet:poterunt enim ab vno febris tempore auxilia impediri, ab altero verò nequaquam.Sed dices nō erit itaque perpetuæ veritatis Hippocr.oraculum, contraria contrariorum esse remedia,falsóque asseruisse Gal.9. & 11. meth. & alibi sæpiùs,quòd ipsi' febris,quà febris est,semper quæ refrigerant & humectant remedia sunt, si eadem quandoque in quibusdam eius temporibus exhiberi nequeāt.Atqui asserimus nos sempiternæ veritatis esse Hippocr.oraculum, & Galen. sententiam:pręsentibus enim remedia postulantibus hoc est morbis,aut causis,absentibusque eis à quibus prohiberi possent, semper contraria quæ exigunt adhibenda sunt,definita tamen eorum mensura, seu quātitate,neque erit aliquod tempus importunum eisdem sic seruatis, & ob id Galen. rectè determinauit li.art.med.tempus, seu temporis occasionem non esse quippiam tertium à qualitate,& quantitate distinctum.nam si quod corpus requirat tale, ac tantum remedium,nihilque impediat, quocunque tempore

Li.9.c.14.

Loc.præci.

Comm.4.

Cap.præci.

Obiectio.

cap.14. & Cap.5.

Respondet obiect.

tempore illud adhibueris, erit opportunum, sunt itaque perpetuò contraria contrariorum remedia: exigitque quodlibet tépore febris quæ refrigerant, & humectant, vbi absint quæ impedire valent. Sed iterum quæres, cur ergo Galen. voluit temporis occasionem sumendam esse ex quatuor febris temporibus, ac si voluisset fateri non omnia quatuor febrium tempora esse opportuna, pro adhibendis his quæ refrigerant & humectant, sed dicimus primo quod non ob aliud, quam in vno febris tempore adesse possunt impedientia in alio verò nequaquam: vel quòd non omnino cuncta quæ refrigerandi & humectandi vim habent in aliquo febris tempore interdicantur, sed quædam in vno, & quædam in alio tempore exhiberi debeant: nam pro mutationis modo alius alio tempore eget auxiliis, perpetuò tamen eis vtendum quocunque tempore, verùm diuersis in vno, quam in alio vtendum est auxiliorum materiis, propterea quòd quædam, & non omnia impediantur. Sunt etenim febris, quà febris est, contraria nedum quæ actu refrigerant, velut est aqua frigida, sed alia plura, quæ partim potestate (vt dictum est) partim ex accidente refrigerant, quorum aliis propter concursum pugnantium inter se indicationum alias vtimur, vt inquit Galen. 11. method. Quapropter ex eis, quod conducit ante alia semper eligendum. Omni itaque tempore febris, quà febris est, refrigerantia, & quæ humectant expostulat. Verùm non quolibet tempore aqua frigida exhiberi debet, non enim in principio, cùm adsint eo tépore quę eam impediũt, sed reliquis vtendũ quæ vel potestate, vel ex accidenti, vt lactuca, seu cichorio, clysteri, vel venæ sectione, & ita de aliis téporibus est sentiend[u]m. Sumenda igitur est temporis occasio pro adhibendis auxiliis, à quatuor febris temporibus, non quòd in singulis non indigeat eis, quæ refrigerant & humectant, sed quia in vno quædam, in alio verò alia desideret, & opportuna sint, ob eorum præsentiã, vel absentiam, quæ talia impedire, aut nõ impedire valent. Sunt etenim idonea auxiliorum tempora (vt sæpiùs dictum est) cùm adsint postulantia, absuntque impedire valentia. Quapropter non minus decipiuntur, cùm credunt Galen. cibandi tempus per morbos scripsisse ex accessionis, & intermissionis tempore monstrari, & propterea tempora morborum indicare: nam ea nunquã aliquid vtile & quippiam esse faciendũ edocent, vt paulò ante demonstrauimus, possunt tamen quandoque impedire ea, quæ indicantia desiderant, qua ratione eadem tempora quandoque spectamus, tanquam impedire valentia, vel tanquam non impedientia, sed minùs impedientia, & non tanquã indicantia: etenim quæ impediunt nunquam indicantia, coindicantia, aut contraindicantia quispiam esse affirmauerit, vt à Galen. citato lib. de opt. sect. cap. 35. decretum est, & nos sæpiùs declarauimus: & ob id si quandoque Hipp. & Galen. cibandi tempus ex accessionis, & declinationis, seu intermissionis tempore capiendum esse iusserint, vt lib. primo aphor. & primo de rat. vict. liquet, & aliis plerisque locis, vt in sequentibus fusiùs patebit, non tamen vt scopos aliquid vtile indicantes, eadem tempora sectanda esse censuerunt, sed vt prohibentia, vel non prohibentia, cùm vnus dũtaxat sit tam sanis quàm ægris alimoniæ scopus, népe virtutis custodia, vt citato primo de rat. vict. scriptum est. Verùm necessariò, vt inquit idem Galen. simul & morbi affectio contemplanda est, ita vt cibi offerendi tempus e[x] morbo etiam non prohibente inueniatur. Si enim morbosam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti soli attendentes, ægros vt sanos aleremus, sed quoniam sæpiùs noxam affert, ob id morbi affectionem, non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibitricem contemplamur. vbi ergo non prohibuerit, facultásque præceperit, tunc nutrimus, hæc ille. quæ omnia seriosiùs in sequentibus nos explicabimus, cùm scilicet de victus ratione loquemur. Non igitur indicant opportunum cibandi tempus accessionis, seu intermissionis tempora, neque eadem indicare vnquam fassus est Galen. licet spectanda sint tanquam prohibentia, vel non prohibentia, pro opportuno tempore adhibendi cibi, quemadmodum etiam in exhibendis auxiliis demonstrauimus.

Quæstio, cui mox respondet.

Loco citat.

Tempora accessionis & intermissionis non indicant cibandi tempus.

Loco praecit.

Methodi medendi febres, quà febres sunt, compendiosa repetitio.

CAPVT XXXVIII.

CÆTERVM quò nedum excellentes ac eruditi, verumetiam vulgares qui quæ medici methodum hãc condiscunt, grauari nõ debemus iterum atque iterum quem de ea sermonem fecimus breuibus repetere, & veluti sub compendio quodam vniuersam perstringere, vt facilè quiuis ordinem, ac numerum indicationum omnium, quas asseruimus ac demonstrauimus necessarias esse pro remediorum inuentione, & curatione febrium, qua febres sunt, memoria teneat. Cùm ergo febris ex numero sit eorum quæ præter naturam sunt, atque morborum, propterea prima omnis febris indicatio, veluti à morbo est, ablationem sui præscribens, vt lib. 8. meth. med. cap. 1. quicquid enim præter naturam est, eius sublationem suapte natura indicat, quemadmodum quod est secũdum naturam, sui conseruationem desiderat. Verùm cùm hoc priuatorum cuique patere possit, propterea quibus rationibus id fiat, hoc potiò est quod addisci à medico debet, ob id rationalis medicus haudquaquam ignorans quòd contrariorum contraria sint remedia, & quòd quidque petit à contrario & in contrariũ confestim per contraria auferri debere censebit, quapropter febrẽ ipsam non amplius vt morbum, sed vt talem morbum spectãs, qua ratione non sublatio non absolute, sed certam quandam sublationem indicabit, eiusdem certa cõtraria inueniet. Nam cùm febricitantes ex intemperie laborant (est enim febris morbus in intemperie) necesse est sanationem quoque eorum intemperantiæ depulsionem esse: etenim omnis excessus per cõtrarium excessum sanatur, vt patet eodem 8. method. med. quare febrilis quoque intemperãtiæ excessus, per contrarium excessum sanabitur, est autem febrilis intẽperantiæ excessus, in caloris abondantia, huic ergo ad temperamentum via erit per id quod refrigerat, prima namque omnium curationis indicationum, quæ ex ipso qui curatur morbo accipitur, contrarietatem præcipit: & quoniam morborum plura sunt genera, coique eorum sua erit cõtrarietas, loquitur Galenus 11. meth. medend. cap. 7. in hoc itaque morbo particulares indicationes inducta est indicatio, quæ ab ipsa febre tanquam præter naturam affectu sumitur, ita vt in speciales

1. Indicatio à morbo, quæ in plures particulares deducitur.

Loco præcitato.

ciales magis deduci nequeat. Hæ deinceps particulares morbi indicatiunes, materias inueniũt, quando illarum principium est id, in quo finita est curãdi affectus diuisio. Atqui in febre finita est diuisio, cùm eam dixerimus esse calidam intemperiem, simul rameu cum siccitate copulatum, quare nimirum per ea quæ refrigerant, & humectãt, tanquam per propria contraria sanabitur. Hæc itaque in dictis quatuor materierũ geueribus vestigari debẽt, tam si effectu, aut potestate, quàm etiam si ex accidenti refrigerent: indifferenter enim ex his febribus sanatur, súntque ei contraria, tam si separatim eis, quàm couiunctim, vtate: vt eodem 11. methud. med. cap. 5. scriptum est, perpetuóque ea tanquam contraria febris ipsa pro eius curatione desiderat: huc ergo tantùm eius sanandæ cõsilium dirigetur, nempe vt eam refrigeres, & humectes: nam omnis febris, qua febris est, humectatio, refrigeratióque remedia sunt, Galen. auctore 9. metho. med. cap. 4.

a. Indicatio ad hominis temperie, ex qua plures alia nascuntur.

At quoniam uos febrem, quà febris est, nõ in communi homine sanare intendimus, sed in quolibet particulati, vt Petro, Ioanne, Frãcisco, & reliquis, & sanatio aliud non est, quam præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalẽ habitu, seu temperiem mutatio, propterea ipsa quoque naturalis corporis temperies, quoad fieri potest, haudquaqoam ignoranda erit, ex hac nanque indicatione sumpta, contrarietatis modus seu mensura simul cum eadẽ febre definitur, ita vt per ea febris auferatur, seruetur tamen naturalis corporis temperies, quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrarium, vtique per contraria est ab illo in hoc via. Atqui non satis est febri tãquam calido affectui admouisse frigida, nisi id debita mẽsura fiat, alioqui metus est si intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur, sin modum excedas, contrarium morbi genus inducas, quod quo minùs accidat, naturam, seu naturalem curandi corporis temperiem scias oportet, quo tantùm febris ab illius symmetria discesserit intelligens, mensuram refrigeranti auxilio impones, id verò fieri non poterit, nisi compertum habeas quàm esset corpus aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum cùm valeret, quantumque ex his accesserit postquàm ægrotauit, nam quod plurimum à naturali habitu, seu temperie recessit, id vehementibus eget coutrariis, quòd non plurimùm, lenibus: vt itaque certa ac determinata contraria pro febris curatione adhibeantur, ab ipsa naturali corporis temperie necessariò sumenda est indicatio: per hanc enim in contrariis quæ febris requirit, inuenitur modus seu mẽsura, ita vt per ea nec morbi reliquum quippiã relinquatur, nec contrariũ morbi genus inducatur, sed ipse vitiosus affectus qui febris est, in naturalem habitum, naturalémque temperiem mutetur: id enim eius sanatio est, & non aliud. Porrò cùm id quod ægrotat alteramus, nisi constet quousque sit mutandum, vtique quando sit ab alterando desistendum, non intelligemus, quapropter ad vnguem nosse corporũ temperamenta oportet, aliàs nec febris, nec alterius cuiusuis morbi, ritè curatio fiet, id verò plane difficile est, tentandum tamen erit, ea inuenire tum ex propriis signis, quæ libro de temperamentis scripta sunt, tum verò vltra hæc quò magis scientifica nosita sit (inquit Galenus nono metho. ca. 15.) ex ætate, & tota anteacta vita, quæ nimirũ in vitæ exercitio, & victus ratioue consistit, præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc statu cœli, cõuersatioue, qua ratione diducto corporis temperamento in partes plures orientur particulares scopi, febris curationem indicautes, prout ex pluribus particularibus tãquam ex causis ortum habere potest, ac tale efficitur: & ob id ætatem, consuetudinem, totamque anteactam vitam, temperamenti interuentu, curatiouis rationem indicare diximus, atque ex eisdem particulares indicationes sumere, pro febris curatione oportet, siue mauis eas coindicationes appellare. Cùm verò morbus, & sanitas corporis sint affectus, ille se tollendum, hæc se tuẽdam indicans, & aër ambieus is sit, quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest, igitur causæ sine qua non obtiuet rationem, & propterea ab eo quoque necessariò sumenda erit indicatio, tãquam tertio, ac præcipuo scopo pro febrium curatione, nam absque eo ipsæ tolli nequeunt: reliquas enim materias tum deligere, tum fugere licet, quam autem aër ambiens præstat, fugere non licet, imò necesse est præsente cœli statu vti, idcirco huic, & non aliis præsidiorum materiis attcuri esse cogimur, ab eóq; & nõ aliis indicationẽ sumere debemus, nam sæpè cũ his quæ febris facieuda suadet, est concors, sæpè discors, & qui contra moliatur, habebit itaque ambiens nos aër rationẽ, modò materiæ sanantis, modò causæ morbum facientis, quippe cùm humectari, refrigerarique febris postulet, si hæc ambiens præstat, sanantis materiæ rationem obtinebit, ac pro gratia habendus, sin calefaciat, & siccet, morbificis causis est annumerãdus, ac propterea inhibenda eius noxa erit, reliquorum scilicet præsidiorum humiditate, ac frigiditate intensis, adauctisque: ipsum verò sedulò agendum est, vt quoad fieri potest, qualem esse expedit, præpares, humidiores videlicet frigidiorésque domos tum diligens, tum præparans. Est itaque hac ratione necessariò sumenda indicatio ab ambiẽte nos aëre, pro febrium curatione qui cùm eiusmodi reddatur, calidus videlicet, frigidus, humidus, & siccus, tum propter regionem ipsam, tum anni tempus, tum peculiarem & præsentem cœli statum, propterea & ipse quoque in has particulares causas diductus, tot parit particulares scopos, ex qoibus etiam particulares indicationes capiuntur à quot causis ipse immutatur, ac eiusmodi redditur, ob id ab anni tempore, regione, & cœli statu sumendas esse indicationes diximus: indicant enim & hæc morborum, ac febrium curationem, seu coindicant, medio aëre nos ambiente, tot igitur sunt tum vniuersales, tum particulares scopi, à quibus indicationes proficiscuntur pro febris curatione, quatenus febris est: quos omnes, si velis, poteris à Galeno instructus ad tres iam dictos communes, ac vniuersales scopos, aut duos, & deinde ad vnum duntaxat cõmunissimum deducere, vt pura ad contrarietatem, etenim omnes quos enumerauimus, sub ea continentur, ipsaque est primus, ac communissimus scopus curationis omnium murborum nobis patefacta, ac demũstrata à prima illa omnium curationis indicationum quæ ex ipso, qui curatur morbo, accipitur, & plebi etiam communis existit, quæ sanè nulla prorsus ipsius artis medicæ adhuc portio est, aut certe nec magna nec propria. Licebit itaque hac ratione dicere vnum esse omnium morborum communem curationis scopum, atque ipsarũ febrium, nempe contrarietatem ipsam: qua rurius, diuisa, duos

3. indicatio ab aere ambiente, qua plures alias parit.

Possumus dicere vnũ esse scopũ, vel duos, vel tres.

duos existere, morbum, scilicet febrem, eis iis, quæ sibi contraria suot adbibenda remedia indicantem & laborantis temperiem vnà cum ipso morbo, seu febre (vt diximus contrarietatis mensuram definiētem, qua prima sectione contrarietatis in duo tantùm facta, in febrem inquam, & laborantis temperiem, ambientem ipsum, vel ægritudinis causis, vel sanitatis annumerandum esse fatemur, prout concors fuerit, aut discors cum his quæ morbus faciēda suadet. Poterit etiam & aër seorsum ab his duobus affectibus spectari, & ita tertius esse præcipuus communisque curationis scopus, tãquam causa sine qua non: etenim is est sine quo nec tolli morbus seu febris, nec teneri sanitas potest. Qua ratione nō in duo tantùm capita, sed in tria diuidetur contrarietas ipsa, in duos videlicet iam dictos affectus contrarios, & ambientem, sine quo nec vnus tolli, nec alius seruari potest. Hac igitur diuersa ratione, curationis præcipuos scopos, ac cōmones spectantes, & vnum, duos, & etiam tres, esse fatebimur, nec plura scoporum genera esse posse, quę ad medendum pertineant, quam tria, cum Galeno cēsemus, neq; etiam ipsius febris, quà febris est. Quibus rursus in partis diductis, ipsa inquam febre tãquam morbo, seu præter naturam affectu, in particulares eius differentias, vt suprà demōstrauimus, corporis verò temperatura, ac ambiēte nos aëre, in causas ex quibus tales efficiuntur, tot numero particulares scopi sub vnoquoq; eorum cōtioētur, particularésq; indicationes, quot narrauimus, cōducētes omnes ad auxiliorum inuentiones, pro febrium curatione, partim qualitatē, partim etiā quantitatē eorum definientes: aut tanquam causa, sine qua nō curationi deseruientes, quibus inueotis opportunum quoque tempus inuestigare oportet, quod quidem ex quatuor febris temporibus capiendum esse præcipit Galenus nono methodi medendi, ca. 14. & nos supra demonstrauimus quo modo hanc

cap. 35. & 36. Galeni sententiam intelligere oporteat, & quòd ab ea nō differat, qoam de opportuno auxiliorū tempore scriptam reliquit lib. de optima secta, quòd videlicet opportuna præsidiorum tempora vniuersalia, & ex remedia postulantibus præsentia, & ex

Vires in febribus considerãdæ, & quomodo. potentibus impedire absentia deprehendantur, ad quas etiam auxiliorum inuentiones, videntur vires quoquomodo conducere, licet non semper eodem modo, nec vt à febre liberemur, sed vt viuamus, etenim & ipse nihil vnquam ex earum natura indicare videntur, præterquàm vitæ custodiam: sunt tamen perpetuò consideratu necessariæ in curandis febribus, morbisque aliis, sub eadem ratione, hoc est pro virium custodia, vt propterea eis vtendum sit præsidiis pro febrium curatione, ex quibus vires ipse seu ipsarum substantia, oec inaniatur, nec immodicè alteretur, ita vt corruptioni fiat propinqua, quamuis pro febrium curatione, quatenus febres sunt, hoc est, vbi solæ sint, nec causam babeant, quę eas vel gignat, vel augeat, vt in veris diariis, vires nullã egregiã prouidentiam requirant, vtpote quæ validę sint, & propterea exiguum est quod a viribus

Locis citatis. consilij petitur, vt citato nono, & vndecimo de method medend. scriptum est, oportet tamen eam quæ à viribus sumitur indicationem, tum io reliquis morbis omnibus, tum io diariis febribus semper adhiberi, vt patet in ealee octaui method. medend. de quibus satiùs visum est primùm sermonē facere, vtpote simplicem primam curationis indicationem habentibus, nam quæ causa eas accēdit, iam abiit, si qua verò earum sit, cuius causa adhuc adsit, quamuis verè diaria non sit, vt quæ ex stipatione oritur, de hoc sermo in sequentibus fiet. Nūc verò satis sit nouisse numerum & ordinē scoporū, ac indicationū vniuersalium, & particularium febris, quà febris est, curationem indicantium, & qua ratione pauci & plures esse possint, ac etiam vnus.

Febrium hecticarum medendi methodus.

CAPVT XXXIX.

VAMVIS dissideant inter se hecticæ febres, & diariæ, quooiã diariæ in leui ac facili (vt sic dicã) affectu ea *Diariæ, & hectica quomodo differunt.* potem habeot, eos enim affectus qui facilè discutiūtur ἐυλύτα Gręcè vocant, hectiæ verò in habitu ꝙ ęgrè soluantur ἐκτικὰ Græci dicunt, & propterea quæ facilè discutiuntur febres sebeticas, quæ ægrè, hecticas vocant, dilucidioris doctrinæ gratia, vt liquet octauo meth. med. cap. 1. differant insuper ꝙ diarię, potissimum exquisitæ ounquam ad tertium vsque diem protelantur, nisi quid delictum circa laborantem sit, at hecticæ sæpius pluribus diebos vrgent, præsertim vbi fuerint marasmodes, illud tamen commune cum dia- *Quid commune habent.* riis habent hecticæ febres, quòd videlicet non amplius fiant, nec vllam intus habent causam quæ eas accendat, aut excitet: & propterea harum febrium, diariarum videlicet & hecticarum vera & propria curatio est, Gale. auctore, 11. de method med. cap. 2. Conueniont ergo in hac febrium differentia, quòd vtraque excitata, earum causam desijt, nec amplius adest eas generans aut augens: ob id hecticarum febrium medendi methodum tradere iostitui, priusquàm de eis quæ ex putredine ortum habent, sermonem faciam. Est erenim in eis, perinde ac in diariis, simplex quidam præter naturam in corpore affectus simplicem quoque curationis indicationem propterea habens, cùm amplius hecticę febres non fiant, sed factæ iam sint. Quamobrem totius cura- *Hectica curatur refrigerantibus, & humectantibus.* tionis earum caput, in iis mediis, quæ refrigerent, & humectent, statuere oportet, Galeno aoctore 10. de met. med. ca. 10. Verùm quoniã refrigeratio per efficacissimam qualitatem inducitur & parui temporis est, & periculosa, contrà siccitatis per ea quæ humectaot curatio, vt longi temporis est opus, ita minus est quam refrigeratio perieulo exposita, vt ei tato loco Galenus ait, hanc ob causam audaciores minùs esse debemus, in refrigerando, quàm in bumectando febres istas, presertim eùm pusillæ, & æquales sint, vt declarauim*, ita vt periculum immineat, sit animosè infrigides, aut vt cōtrarium genos morbi inducas, aut vt ipsemet corporis calor, aut etiā determinatæ partis extinguatur, id quod suspicandum haudquaquam erit, si quodammodo immodicè humectes, quamuis vtrisque moderatè vteodum sit, adeò vt febris curetur, seruetur autem corporis, aut partis naturalis temperies. Ideóque Gale. nono meth. ca. 5. dicebat, ꝙ minùs tuta iis qui exiguum sanguinem, caroémque obtinent, frigida potio est, eo etiam fit, vt hecticæ febres nec perinde eam, quæ prorsus sit frigida, nec multam desiderant, ceu qoæ extenuatis omnino, exiguique sanguinis corporibus incidant, mious itaque refrigerantibus, quàm his quæ humectant, vtendum est, pro harū febrium curatione, licèt, vt disimus, vtraque desiderent, qoatenus febres sunt, & propterea maximū huius feb. remedium est victus humect. vt in

inquit Paulus cap.32.secundi libri. *Materia refrigerãs, & humec. duplex.* Quamuis prima materia idonea harum rerum quæ refrigerãt & humectant, pro hecticarum febrium curatione duplex genere sit, vt inquit Galenus citato 10.metho. med. cap.7. Vna eorum quæ foris admouentur, seu extrinsecus incidunt, altera eorum quæ intro in corpus sumuntur, prætermittit autem reliqua duo genera materierum præsidiorum, tanquam minùs necessaria, etenim in faciendorum, & educendorum genere pauca omnino præsidia, & non adeò prima, atque non admodum conducentia pro hecticarum febrium curatione reperiuntur, vt satiùs est videre in iis, quæ sub ipsis generibus continentur, & hac ratione dicebat Galenus, quòd prima materia idonea, & præcipua continebatur in duplici iam dicto genere, & non omnis, non negans, quòd in reliquis duobus materierum generibus, possit quoque quædam præsidiorum materia idonea, pro harum febrium curatione reperiri, attamen non adeo idonea, conducibilis, & præcipua, quemadmodum sũt quę in duobus generibus ab eodem nominatis materiæ continentur. *Foris incidentia.* Particulatim autem sunt in his quæ extrinsecus occurrunt, tum aër qui nos ambit, tum pharmaca quæcunque humectandi, & refrigerandi vim obtinẽt, intelligas tu, quæ de foris applicantur, & tertium est præter hæc dulcis aquæ balneum. In genere verò eorum quæ intro in corpus *Admouẽda.* sumuntur, seu adhibentur, sunt quæ edũtur, bibuntur, & inspiratus aër. Ab his itaque tentandum est propositis hoc loco febribus tum humiditatẽ tum frigiditatem comparare: quamuis eorum quædam magis in quibusdam febribus hecticis conferant, quædam verò minùs, præterea nec æqualem semper frigiditatem habere debent, sed interim magis, quandoque verò minùs frigida admittenda sunt, quædam autem communiter omnibus conferunt. Etenim ambiens, vbi temperatus sit, hoc est, nec *Aëris frigiditas pro diuersa parte, quæ in hectica primum afficitur.* admodum calidus, nec admodum frigidus, qualem se exhibet, vtique tali nobis est vtendum, nihil amplius de eo sollicitis, in his videlicet hecticis, quibus primùm, quòd afficitur non est ipsum cor, sed aut ventriculus, aut iecur, ob quæ quidem viscera, magna ex parte hecticas, marasmodésq; febres accidere contemplati sumus, inquit Galenus, eodem 10.meth med.cap 8. licet etiam quandoque aliis affectis visceribus superueniant, vt liquet ibidem, & nos suprà declarauimus. Nam ex inspirato aere, iocinori nulla certè vtilitas accedit, minima etiam & ventriculo. At vbi primum quod afficitur, sit ipsum cor, nedum modicè frigidus, sed & frigidissimus admittendus erit, quatenus præsertim respirando attrahitur, vt qui calorẽ qui in corde existit, admodum refrigeret, siquidem per pulmonem quod rarum viscus est, difficile non est, vt tum qualitas ipsius, tum etiam substantia ac cor facile perueniat: quamuis quatenus extrinsecus ægrum contingit, quodammodo lædat, quippe cùm cogit, densetq; cutim, ac putredinosorum humorũ effluxum transpirare prohibeat, fieri etiam nequit, vt transpirati per cutem aëris vel qualitas, vel substantia ad cor perueniat, atque nosse licebit maius fore ex frigida inspiratione commodum, quàm ex cute densanda incommodum, præsertim cùm hãc operimẽtis calfacere liceat. Ab ipso corde, pulmones vbi ii sunt, qui primò afficiuntur, plus cæteris omnibus refrigerantem aerem requirunt, eodem Gal. auctore citato loco, vbi verò ventriculus primùm fuerit affectus, ipsi magis per comesta & ebibita esset succurrendum: huic enim illa cùm integris adhuc viribus occurrunt, sicut cordi inspiratus aër. At iocinori, vt dictum est, ex inspirato aere, nulla certe vtilitas accedit, à comestis verò & ebibitis, minor planè quam ventriculo, cæterùm aliqua non obscure aduenit. Confert itaque magis alteratus aër, ac præcipuè vtilis est cordi primum affecto, queadmodum vbi ventriculus aut iecur primũ afficiatur, cibus & potus magis vtiles sint: quamuis & in his quoq; febribus hecticis, ac reliquis omnibus, non parum etiã conferat aër: quandoquidem in his quoque necessum est cor similem suscipere intẽperiem, citra quam, nec marasmus, nec hectica, nec reliquarum febrium vlla consistere potest, vt ibidem patet. *Refrigerãtia citra adstrictionem in hecticis.* Cõmunis autẽ omnium hecticarum febrium sanatio, per ea quæ est forinsecus applicata, refrigerant & humectant: quanquam horum quoq; ea deligenda sunt, quæ citra vehementem adstrictionem refrigerant: talia etenim præterquàm quòd non humectant, etiam dimittere frigiditatem suam altè non valent, propterea quòd cutim cogunt & coarctant: *Refrigerãtia quibus partibus admouẽda.* & ob id optima sunt quæ non modo citra adstrictionem refrigerant, sed etiam tenui sunt corporis substantia, vt citato loco scriptum est. Porrò vtendum iis quoq; est, non sicut vulgus medicorum facit toti impositis thoraci, aut toti vẽtri, imò illi maximè quod primò est affectum: neque enim necessũ est (inquit Galenus) vt aut cum eo quod refrigerari valenter desiderat, etiam id refrigeres, quod prorsus non desiderat, aut ante iustum tempus refrigerare desistas, timens vicinam aliquã particulam lædi. semper autem studendum ne strenuè refrigerantibus, sed his quæ modicè id efficiant, vtare: præsertim vbi cordi ea adhibueris, eo potissimùm nõ primò affecto, requirit nanque hoc viscus semper in omni hectica febre præter inspiratũ aërem, ea quæ refrigerant & humectant, cùm perpetuò ipsum in qualibet earum afficiatur, nõ tamen immodicè frigida desiderat, cùm sit fons & principium calidi innati, præcipuè vbi ipsum, vt diximus, nõ fuerit primo affectum. Sunt verò quædam remedia, quę non vnam duntaxat facultatem habent, vtpote quę actu aut potestate refrigerant, seu ex accidenti, sed complicatam quodammodo, duplicẽmq;, ita vt & prima ratione, & ex accidenti proficiant, in quo genere & balneum est aquæ dulcis temperatum, vt liquet citato 10.met.med.cap.10. eo itaque in qualibet febre hectica tuto vtare. Insuper & reliquas omnes indicationes, quas paulò ante meminimus, inspicere oportet, quò opportunè eisdem vtaris medicamẽtis, ac mensuram non excedas, vbi verò sic- *Siccitas quibus corrigenda.* citati coniũcta fuerit febris hectica, hoc est marasmodes effecta, quæcunque fuerit substantia solidarum partium exsiccata, singulas quoque similarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope repleas oportet. Eadem enim victus ratio genere est, in singulis nedum tribus siccitatibus partium solidarum, sed etiam in quarta, quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus arteriis, venisque cõsistit, ac ex sanguinis penuria prouenit, licet ea omnium sanatu facilima sit, vt patet septimo de meth.med. frigiditatis tamen respectus in hac siccitate exuperat, siccitas verò secundum locum obtinet, vt ibidem liquet.

Continentium absque putredine febrium dignotionis, & generationis modus, ac curationis via.

Caput

CAPVT XL.

CVM præter diariarum febrium genus, duo, veluti ostendimus, reliqua sint febrium genera, alterũ quod iam solidas animalis particulas occupat, & hecticũ nominãt, alterum quod ex humorum putredine nascitur, ac transeant sæpè in vtrunque genus eædem diariæ febres, nisi quis eas commode tractet, veluti in cæteris rebus omnibus quæcunque vno genere comprehensæ, societatem in naturis habent, ac propterea mutuo in se trãsire valent, tertia quædam formula in transitu ipsarum existit, quæ neutrius extremitatum formam planè exhibet, ita nimirum & in diariarum febrium transitu imagineris oportet, alterũ quoddam genus in trãsitu exoriri, quod neutri extremitatum sit idem, de quo priùs disserendum esse mihi videtur, quàm de iis febribus, quæ ex humorum putredine oriuntur, nam licet medium quodammodo esse videatur hoc febrium genus, maiorem tamen, vt dicemus, cùm diariis, quàm cum his, quę ex putredine nascũtur, cognationem habet, quamuis cum ambob⁹ generibus communia quædam habere videatur, vt in sequentibus patebit, opus nanque est sicut reliqua febrium genera, etiam ipsum, tũ protinus noscatur cùm incidit, tũ sic inhibeatur in primo ortu, ne aut ægrè sanabile, aut insanabile postquàm auctum est euadat: & ne nostra methodus imperfecta quoque reddatur. Appellãt autem has febres συνόχους, id est cõtinentes, non illi quidem Græco nomine vsi, sed solœcismum committendum potius rati, quàm formam ipsam sine nomine liquendum: siquidem in his febribus vna accessio ab initio ad finem perpetuo manens, in multos dies porrigitur. Sed dices, aliud ergo (pręter tria iam dicta) genus esse in prima febrium diuisione dicẽdum erit, nisi esset quòd appellatione pro nihilo habita, diarias ipsas nominare etiã oportebit, vt Gal. inquit, nono de meth. med. cap. 1. neque enim profectò de substãtia ipsa talium febrium est diariæ vocabulum, verum conuenienti nomine destituti clarioris simul, breuiorísq; doctrinæ gratia, ab eo quod sæpiùs eis accidit, nomen inditum est, sæpiùs autem diariis accidit, vt non vltra vnum diem porrigantur, qua de re licet continentium febrium accessio, vltra vnum diẽ porrigatur, & vsque ad tertium vel quartum & quintum quandoque extendatur, non propterea diaria non erit nuncupãda, cùm eadem sit earũ natura quæ & diariarum, licet nomen sit diuersum, neque enim in eis humor putrescẽs subest, neque corpus ipsum febrilem calorem vt habitum suscepit, quare ab his duobus generibus diuersum erit: continebitur autem sub diariarũ genere hoc genus febrium, tùm eadem vtrisq; sit natura, habẽt enim vnam a principio ad finem vsque accessionem, & citra putredinẽ, quemadmodum diariæ ipsæ, licet ad plures dies porrigãtur, & propterea ab eis quodammodo dissentire videantur, ita vt nõ exquisite hac ratione, & vere diariæ dici possint, qua etiam ratione, & quòd earum effectrix causa adhuc adsit, cũ his quę ex putredine oriuntur, quodammodo conuenire videntur: & ob id nos post hecticas febres, de iis disserendum esse censuimus, & priusquàm de febribus ex putredine ortis sermo fiat, sunt tamẽ diariæ, licet effectrix earum causa adsit: est nanque vna particularis diariarum differentia, quando causa etiam adest, vt liquet 10. method. medend. cap. 1. licet non veræ, & exquisitæ diariæ dici possint. Verùm quoniam non sicuti idonea vna eiusmodi febrium est, a qua Synochos eas nominant, ita & natura simplex vnáque est, nã quædam earum manifestam habent putredinis notam, quædã prorsus non habent, propterea eas dũtaxat ex diariarum febrium genere esse diximus, atque de eis modo disserere intendimus, quæ nullam prorsus putredinis habẽt notam: reliquas verò nũc prætermittimus, cùm vnum duntaxat commune cum diariis habeant, duo vero cum iis quæ ex putredine sunt ortæ: & propterea sub earum & non diariarum genere cõtinentur, substantia etenim earum totáq; natura ex eo genere febrium est, quę ex putredine nascuntur, vt liquet 11. meth. med. cap. 4. Quapropter simul cum eisdem earum curationem tractabimus. Porrò quæ putredine vacant cõtinentes febres, & in diariarum febrium trãsitu generantur, vt dictum est, non ex quauis diaria ex quacũq; causa orta generari eas cõtingit, neque in omnibus corporibus, sed vbi diariarum febrium occasio stipatio duntaxat fuerit, hæc autem vel obstructis exilibus meatibus, vel conniuentibus, vel & corpore ipso immoderatiùs densato accidit, Galeni auctoritate, citato nono metho. med. cap. 1. verùm si propter ipsorum corporum densationem, aut exiguorum meatuum conniuentiam diariæ febres oriantur, has & desistere post primam accessionem (siquis rectè eas tractet) & verè diarias tum esse, tũ appellari, inquit Galenus citato loco. Vbi verò ex obstructione creantur, si hæc pusilla sit, solui ipsas quoq; vt alias diarias, siquis eas legitimè sanet: sin verò valenter impacti humores sint, sic vt valẽtius aliquid quod eos eximat, desiderent, eas febres porrigi vltra vnum diem necesse est, & diariarum febrium genus videri egressas, ex quibus liquet nõ ad quascunque diarias febres ex stipatione ortas continentem febrem sine putredine insequi: quia ex conniuentia meatuum, aut corporũ densatione ab externis causis, si stipatio fiat, eadem generari non consueuit, præsertim si non adsit abundantia, sed ad eas quarum stipulationis causa obstructio existit, eadémq; magna consequitur, aut exilis, sed non rectè curata est, nanque eiusmodi febris quę ex obstructione gignitur (quantum ex ipsa est) earum quæ plures dies infestat, & quæ diariæ sunt, communis est. Cæterum propter causæ paruitatem, vnius diei efficitur, sicut etiam propter magnitudinem, multorum interim dierum. Verùm accessio eius ab initio ad exitum vsq; vna est, modò ne ipsam excipiat ea, quæ ex putredine humorum nascitur, vt li. 10. eiusdem operis a Galeno scriptum est. Quòd verò neque eiusmodi febris indifferenter in omnibus corporibus consistere soleat, ab eodem Gal. citato 9. meth. med. cap. 1. scriptum est: ait enim quòd in gracili & frigido corpore eadem fieri non consueuit, quemadmodum nec ea quæ cum putredine existit, sed plurimum in iis quæ sanguine abũdant, & copulentis gignitur, quando nec obstructio citra putredinem excitare febrem valet, nisi id quod trãspirat, hoc est trãspirare solet, vel quod attollitur vt trãspiraret, copiosum sit, & calidum; ita enim Gal. verba interpretanda sunt, alias paucis in verbis sibiipsi pugnaret: dixerat enim paulo ante, quod cũ a feruẽtibus humorib. vapor attollitur plurimus effluit autẽ foras exiguus, tũc febris hæc generatur, eoq; fit vt nec in frigida ætate, nec in frigido corporis tẽperamento, siue id ab initio cõsistit, siue modo

Medium febriũ genus inter hecticas, & putridas.

Dubitatio cui mox solui fit.

Quæ cõtinentes sub diariis cõtineantur.

Quæ continentes sub putridis febribus cõprehẽdantur.

Quæ nullã putred. notam habẽt

Continentes sine putredine nõ ex quauis diariarũ fiunt.

Continentes sine putredine nõ in quauis corpora inuadunt.

frigidum sit factum, cōtinens excitetur febris, neque etiam in gracilibus, vel qui raro sunt corporis habitu, imò tū ætate, tum natura, tum acquisititio tēperamento quę calida sint, & pręcipue si & carnosus, & bono, ac multo sanguine affluens, & denso corpore æger sit, aut etiam calidis excrementis refertus. Pro inde fit vt qui ita febricitāt, iis & pulsus maximus sit, æqualis, & vehemens, quibus etiam arteriæ consistentia nec durior quam pro natura est, nec mollior, celeritatis tamen frequentiæque eo peruenit, quò febris ipsa magnitudinis: caloris autem qualitas, vt quæ minime tactum mordeat existit, vrinæ verò tum crassitudine, tum colore à naturali habitu non multum alienæ, ita vt nec in pulsu, nec in calore, nec lotio putredinis aliqua adhuc animaduertatur nota: vbi etenim cū iam dictis signis putredinis aliqua nota aduerteretur, alteram indicarent continentem febrem, quæ cum putredine existit.

Dignotio continentis feb. ex pulsu, caloris qualitate, vrina.

Causa feb. continētis.

Conflatur autem continens hæc febris citra putredinem ob calidi sanguinis copiam nondum putrefacti, & eo quod nō transpirat feruore solùm caliditatē excitātis, quemadmodū nouū vinū solet in doliis, Aet. teste cap. 70. 5. lib. multorúmque dierum fit vna earum accessio ad finem vsque, nā cùm accessionis remissio ex feruentium humorum transpiratu contingere soleat, non transpirant autem in vehementi stipatione quæ per obstructionem fit in hac febre, nulláque in ea subest occasio, quæ alterius accessionis initium excitet. Cæterùm non adeò vehemēter stipata corpora sunt in hoc febriū genere, vt nullum ex eis humoribus qui tenuati admodum sint, effluere foras sinat, cùm nec, si de ossibus ita dixeris, id verum sit, nedum de carne & cute, verùm cū a feruētibus humoribus vapor attollatur plurimus, effluat autē foras exiguus, vt dictum est, hunc qui relictus est, febrem seruare oportet, neque id modò propterea quod ipse manet, sed etiam propterea quod quæ proxima sunt adurit. Cùm verò ex duob' his seruari possit febris, & quòd totus vapor non transpiret, & quòd idem vapor ea quæ contingit etiam excalfaciat, aduratque, necesse est (inquit Gale. citato loco) tres esse in synochis febribus differentias, nempe vel pari permanente ea magnitudine, quam in principio accessionis summam habuit, vel semper aliquid exigui adiiciente, vel diminuente, atque hæc vel æqualiter, vel inæqualiter faciente. si enim quod accenditur, ei quod trāspirat par fuerit, nec augeri, nec minui febrilis calor videtur, sed perinde sibi similis pmanebit, ac si nihil illi adiiceretur, aut demeretur: quippe cū ad æqualitatis custodiā nihil intersit, ferueat ne eadē assidue substantia, an ei quæ vacuatur, par sit ea quæ adiicitur. Verū si altera earū vicerit, vtique si ea quæ euacuatur, minui febrē necesse est, sin quę adiicitur, omnino increscere. Appellant autem Græci primas illas ἀκμαστικὰς vel ὁμοτόνους, alias παρακμαστικὰς, reliquas verò ἐπακμαστικάς. Tres igitur sunt continentiū absque putredine febrium differentiæ, quæ ex stipatis per obstructionem meatibus oriuntur, ac ex diariarum genere existunt, ac eùm obstructio incidat, vel propter crassos, vel glutinosos, vel copiosos succos (vt liquet 8. 9. & xj. meth. med.) quando corpus inhabile ad transpirationem redditur, ex succorum abundantia, tales consueuerunt febri generari, ac in iis qui sanguine abundant, & corpulentis plurimùm, vt modò diximus, ac cum eodem Galc. conclusimus, & vbi non ex humorum crassitie seu tenacitate obstructio fiat, ac in corporibus gracilibus & frigidis, ætate, natura & temperamento, quando vt idem Gal. inquit, neque ipsa obstructio citra putredinem efficere febrem valet, nisi id quod transpirat, & copiosum sit, & calidum: neque etiam ex quauis succorum, seu sanguinis redundantia tales procreantur febres, eodem Gal. teste citato 9. meth. med quoniam non ex ea quæ ad virtutem comparatur, sed ex ea quæ contineri à vasis vltra non valet, quæque ob id ipsum tum perrumpere eadem vasa, tum recludere solet, inducitque obstructionem, distentionem, ruborem, ac tumorem: siquidem copia hæc dum bonitatem suam seruat, vt pariter augeri cum robore virium est nata, ita si quando has grauat, nec de cætero augebitur, & bonitatem naturæ amittet, ea verò quæ ad virtutem comparatur abundantia, nec sic obstruit ora venarum, vt refrigerationem prohibeat, nec earum tunicas distendit, nec tumorem, nec tumorem inuehit, multóque minus vel carnis, vel cutis transpirationem moratur, vt citato loco scriptum est. Fit itaque continēs febris absque putredine exstipatis per obstructionem meatibus à succorum abundantia, ad vasa, & non ad vires comparata; vt abundè demonstrauimus, quamuis interdum crassitudo etiam cum abūdantia copulari possit, vt sentit Aëtius citato loco, qua de re eis vtendum erit auxiliis pro eius curatione, quibus abundantia vacuetur, obstructio eximatur, & febris feruor deferueat, ac cōfestim, priusquam humores putrescant, ex eiusdem Gal. præcepto citato 9. med. cap. 5. non enim simplicem omnino curationis indicationem habēt, velut reliquæ exquisitæ febres diariæ, cum earum effectrix causa adhuc adsit: quamuis x. eiusdem operis libro cap. 2. aliter sentire videatur: ait enim quę febris ex sola obstructione citra putredinē ortum habet, vtique ipsius obstructionis solutio, eius est sanatio, & loquitur Galenus de hac febre, nisi esset quod post pauca subdidit. Iam verò ipsarum obstructionum, alia est quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate succorū, scilicet qui aut lenti aut crassi sint, incidit: præfertur autem inter remedia in ea quam copia facit, sanguinis missio. hæc nanque sanguinis missio insimul ambos curat affectus, abundantiā scilicet, cui potissimùm opponitur, ac obstructionem ex ea ortam. Quapropter idem erit dicere, quod vti debeamus auxiliis quibus abundantia vacuetur, & obstructio eximatur, ac fateri quod obstructio quam copia gignit, auferri debeat: at non alio aufertur auxilio, quam venæ sectione, quia etiā necessariò abundantia exhaurietur, insuper & febris feruor remittitur, cùm ex accidenti infrigidet, vt dictum est. Cùm itaque omnibus quæ requirit hoc gen' febriū pro eius curatione abundè satisfaciat vnum præsidium, quod est venæ sectio: licet cum hac febre plures complicentur affectus, vtpote abundantia, & obstructio quæ pariter eandem desiderant, iure ad detrahendum sāguinem festinare oportet: siquidem, vt Gal. inquit, eorum qui ex sola obstructione febricitant, nemo in putredinis febrem incidit, cui priùs sanguis missus fuerit, quem vbi valida virtus fuerit, & ætas permiserit, vsque ad animi defectum mittere expedit, vbi horum alterū non satis respōdeat, tuti' est quantū satis visum fuerit, tantū principio detrahere, quod defuit, iteratione supplere, quando quibus corpus ex succorū abūdātia inhabile ad trāspirationem iam redditu, tantum caloris congessit, vt inde

Tres continentis febr. differentiæ

cap. 2. & cap. 1. & cap. 4.

Continens febr. citra putredinē oritur ex redundantia sanguinis

Loco citat.

Obstructio duplex.

Continens feb. sanguinis missione curatur

inde iam febricitet, iis, tantum sanguinis est detrahendum, quantùm vires tolerant. Hæc ille: & libro de curan. ratio. ca. 12. per venæ sect. inquit: cæterum vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo, acutissimam accendens febrem, subito ac simul euacuare expedit, eámque inanire tentandum vel ad animi deliquium vsque, virium modo inspecto robore. Atqui nos totius esse censemus tantum principio sanguinem detrahere, quantum satis visum fuerit, nec vsq; ad animi defectum ipsum mittere, & quod defuit in prima sectione, iteratione quam primùm poterit, supplere, etenim satis admodum periculosam esse talem venæ sectionem fatemur, tum quoniam sæpius contingit, quòd alterum non satis respódeat, vtpote virtus aut ætas, tum etiam quòd ex tali & tanta venæ sectione non parum merito sequetur incómodi, nisi opportuno tempore, aut debita mensura fieret, vt ipsemet Galen. testatur eodem lib. duos nanque ipse vidit in medicorum manibus periisse, multi autem, licet non protinus, at postea propter virtutis imbecillitatem periêre, aliósque non paucos inspexit, in graues ac longos, exitialésve morbos incidisse ex tali vacuatione, vt ipse refert, quia igitur valde periculosa est talis venæ sectio vsque ad animi defectũ, (licet vbi ritè administretur, tot sequantur commoda, quot Galen. narrat, sitque maximum continentis febris remedium, vbi valentes vires sint) ab ea tamen abstinendum esse consulo, ac quantum in prima detractione defuit, pro abundantiæ vacuatione, cófestim repetitione suppleatur: id enim tutius est, & ab eodem præcipitur Gale. vbi alterum non satis respondeat, quòd quidem sæpius contingit, at in hoc te exercito (inquit Hippocra. 1. de morbis vulgar.) morbis vt prosis, aut saltem nequid lædas, adhibenda est itaque hac ratione his corporibus quæ ita laborant, venæ sectio, nam si id non adhibeatur præsidium, timor est ne suffocentur, vel certè syncope prehendantur, & omnino periclitentur, nisi eos vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuium à morte vindicet. eodem Galen. auctore, atque à principio statim, aut quàm primùm poteris, non numero dierum, sed vni virium robori attentus, in huius generis febribus, venam secabis. Attendenda verò cùm venæ secandæ scopis nonnulla sunt, tum quæ præcedunt, tum etiam quę cósequuntur, vt si præcedat ciborum cruditas, aut necessariò vacuatio quædam sequetur: nam illa tantum differre venæ sectionem oportet, quantum satisfacere, tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant, videbitur, in reliqua tantum illi de eo quod superfluum est reliquẽdum, quantum est per eam vacuãdum, nec minùs & alia quædam attendenda sunt, vt natura, seu naturalis habitus ægrotantis, ętas, & cœli status, sub quo regio, & anni tempus comprehẽditur, nam quædam eorum sanguinem interdum detrahere coindicant, quædam verò quandoque refragantur, quando eadem venæ sectio pro vacuatione omnino suscipitur, vt patet eodem 9. meth. med. cap. 5. quæ etiam fusiùs in sequentibus recensebimus. Quòd si curare infirmum aliquando cogeris, cui nó solùm antea secãdæ venæ remedium prætermissum est, sed nũc quoque vel per medicorum ignorantiam, vel ipsius laborantis, propinquorúmve eius timiditatem procedente tempore mittere sanguinem prohiberis, ad frigidam exhibendam accedes, inquit Galen. citato loco, priùs tamen diligenter discernens, quantum ex ea nocumentum contingere possit, nam si id aut exiguum, aut nullũ sit, offerẽda potui est, quę prorsus sit gelida, quantum bibere ægro libet, magisque id audebis, si frigidæ potione insueuerit, hanc verò quantitatem determinauit idem Gal. 1. de ratio. victus, licet quibusdam vari[us] in hoc esse videatur, dicebat enim, [potio autem frigidæ tanta sit, quantum frigidæ aquæ æger inspirando haurire possit.] id enim est quod dixerat in libris meth. meden. inquit ipse, valida existẽte febre, ac constante virtute: quantùm igitur ægro bibere libeat vna tamẽ inspiratione, tanta potio aquæ est offerẽda, quæ prorsus sit gelida, ita quòd nó plus, minùs autem quantum libeat ægro, at si magnum timetur incómodum, ab hac quidem abstinendum, atq; aliis auxiliis quibus obstructio eximatur, & abundantia vacuetur, & febris feruor deferueat, vtendum eiusdem Gal. auctoritate. Cùm ergo concoctionis humorum in eiusmodi febricitantibus notas inspexeris, audacter frigidam dabis, quòd si etiam frigidę assuetus ęger sit, magna cum fiducia frigidã exhibebis, ipsa scilicet experientia iam doctus, omnia viscera eius occursum familiariter tolerare: ex hac nanque tempestiuè exhibita, solidarum animalis partium natura roborata, præparatos iam humores aggreditur, ita vt qui vtiles sint atque ad nutriendum habiles, hos quidem ad se trahat: inutiles verò, vel per ventrem, vel per cutim eiiciat, accedit ad hæc ipsa caloris copia, hic nanque cùm in vasorum finibus plurimus contineatur, vtpote tum aërea in his corporibus substantia, tum etiam succis omnibus inflammatis, quantum ab frigido patitur refrigeratus, tãtum rursus calefaciendo in ipsum agit, sunt tamen incommoda quæ frigidam potionem intẽpestiuè, immodicéque exhibitam sequuntur, non pauca, nec cótemnenda, quæ magnopere animaduertere oportet, nam vbi eadem timerentur, ab hac omnino abstinere necessum esset, ac ad alia, vt diximus cóuerti remedia: viscosos etenim ac crassos humores attenuari, ac transpirari frigida impedit. Quare vbi obstructiones, aut quemuis præter naturam tumorem in visceribus creauerint, eam exhibere non cóuenit, neque etiam eis quibus debile aliquid viscus fuerit ex quauis causa, vt stomachus, seu gula, ventriculus, aut eius os, aut iecur, aut pulmo, septũ transuersum, colon, renes, visca, aut tale quippiam aliud fuerit inflammatum. Quidam ex eius intempestiua immodicáq; potione non multo interposito tempore, sed illico in aquam inter cutem, aut spirãdi difficultatem, aut conuulsionem, aut tremorem inciderunt, aut etiam alto sopore lethargo, aut aurium abcessu correpti fuêre, & vt summatim dicã omne neruorum genus, ac caput etiã offendit, præsertim quibus non consueuit. Quare cauẽda quoq; est frigidæ potio, vbi hæc eadem fuerint imbecilla, vbi autem hæc non affuerint, rutè ea vtare seruatis tamen priùs quæ diximus: etenim maxima cótinẽtium febrium remedia, hæc duo sunt, inquit Galen. eodem 9. method. venæ inquam sectio, & potio frigidæ: verùm illa nullo nó tẽpore modo vires substineant, hæc cùm & in pulsu, & in vrinis concoctionis euidentes cernuntur, notæ febris autem est maxima, & ne quippiam desit pro harum febrium curatione, placuit alia quædam particulatim addere, ne iterum cogar de eius curatione verba facere: sũt autẽ hæc quod considẽter eos tertio aut quarto die

[Margin notes, in order:]

Totius sanguinis missionem iterare, quàm vsque ad animi deliquiũ educere.

Tex. 50.

Potus frigida quib. conditionibus offerẽdus.

Super tex. 43.

Frigida intempestiuẽ potũ quæ sequantur incómoda.

Balneum dulcis aquæ, cepti sana succus.

lauabis in dulcis aquæ balneo, ptisanæq; succo, ac eo modico cibabis vsque ad tertiū vel quartū diē, robustis existentibus viribus, quo tempore finiri morbum expectatur, vti itaque tenuissimo victu propterea oportet. At vbi vires ægræ sunt, non licebit tenui hoc victu vti citra magnum detrimentum, sed alimentis tantum apponendum est, quantum roboris viribus detractum est, vt inquit Aëtius cap. 37. 5. lib. tempus verò, vt ipse refert eodem loco, & Gal. præcipit 11. meth. exhibendi cibi in febribus continentibus omnibus est, bona ægri tolerātia, & consuetudo, quando cibus eo tempore est offerendus, quò faciliùs quàm in cæteris morborū toleranr ægri, eòque potissimùm diei tempore, quo priùs in sanitate cibari erāt sueti, eterum facillimè cibum ferent, ii ex his considerationibus assument, de hoc verò fusiùs in sequentibus pertractabimus.

Cibi modus.

Cibandi tempus. cap. 5.

Febrium ex putredine ortarum curatiua methodus.

CAPVT XLI.

ERAT vna febrium differentia pro earum curatione, spectanda, in qua causa adhuc adest febrem creās, aut febre excitata iam desiit, Gal. auctore 8. meth. ca. 1. cùm itaque modum, ac viam docuerimus quo illæ febres, quæ amplius causam non habent ex qua fiant, sex eis excitatis, iam desit, curari debeant, de eis consequenter differendum esse putaui, quæ non amplius factæ sunt, vt diariæ, & hecticæ, quarum diximus verā & propriam curationem esse, seu adhuc fiunt, quarūmque causa adhuc adest, eas creans, ac adaugens, & propterea earundem non propria, & vera curatio dicitur, nam vocata curatio, prophylacticen, quoque admixtam haber, cuius officium est causam, quæ morbum creat, adimere, nominatur tamen & hæc ipsa quoq; artis pars curatrix, vt quę ab ea quæ pure, sincereque prophylactice dicitur, in eo distincta est, quòd sub hac iam sésibiliter ex ipsa causa morbus est genitus in vera prophylactice est futurus, vt liquet 11. meth. med. cap. 2. sunt verò hæ febres quæ ex putrescētibus excitārur humoribus, ac propterea multos dies cōtinuant, nam quamuis continens absque putredine febris, quam priùs curare docuimus, causam quodāmodo adhuc habeat, nec prorsus abierit, atque ob id multorum etiam dierum fit, ostendimus tamen, ac cum Gale. conclusimus, eam esse ex diariarum genere, sunt etenim diariatum (vt idem Gal. testatur 10. meth. cap. 1.) particulares differentiæ multæ, quarum vna est quando iam prorsus abiit effectrix ipsarum causa, veluti exustio, altera quando hæc etiam adest, vt stipatio. Licet igitur eius effectrix causa prorsus non abierit, non tamen ægrè tolli potest, simul cum his quæ febrem curāt, quæ in generatione adhuc est, quemadmodum & ipsa causa sublata, ipsa quoq; febris vnà interit, modò eam putredo, non excipiat, & idcirco diaria est, & dici debet, quamuis paulò plus protelerur quàm consueuerint exquisitæ diariæ, cùm quartum, aut quintum diem non transcendant, quare earū etiam relatione, & non illarum, quæ ex putredine ortum habent, dicātur quodammodo esse multorum dierum febres. Iure igitur cum Gale. concludamus febrium, quæ multos dies continuant, manente adhuc in corpore causa, quæ eas excitauit, talem causam esse putredinem, quapropter in eiusmodi febribus, nec affectus simplex, nec sanatio est, veluti in diariis: siquidem quod febris iam receptum in corpore est, id ex propria ipsius curādi indicatione discutere oportet, quod adhuc est futurum, propulsare, ac ne fiat, vitare, vitabitur autē si quæ id excitat causa, prorsus summota. Itaq; si febrium quę multos dies continuant, rectè ostendimus putredinem esse causam, prima indicatio, ab ipsa tāquam a causa sumetur, eaq; nimirum prima, est sanāda, sed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iā accensa est ratio non habenda: ac siquidem in idem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ causam oppugnāt, id quod vtraque conspirant, cùm vnum sit, sine cunctatione agēdum est, vt citatū libr. 10. de meth. med. scriptum est. Libro autem 8. eiusdem operis, loquens de febribus, quarum causa quæ eas excitauit, adhuc adest, dicebat, [& si in generatione adhuc febris est, causa quę eam accendit summouēda est, sin pars eius iam genita est, gignendo adhuc est, vtrique consulendum est, primum quidem summouendo, quę eam accendit causam, deinde extinguendo quę ab hac accensa est febrem:] quo loco, (mea quidem sententia) per febrem, quæ in generatione adhuc est, intellexit continētem, ac reliquas, quæ ex stipatione oriuntur, ac eas omnes, quæ causam intus habent absq; putredine: in his enim dum aufertur causa, ipsæ quoque vnà intereūt, siquidem sanamus id febris, quod iam inuasit, etiamsi exiguū est, prospicimus ne quid amplius proueniat, adimētes causam: vt ipse inquit eodem libr. & 10. cap. 2. eiusdē ait, quòd quæ ex sola obstructione, citra putredinem, orta est febris, ipsa obstructionis solutio est eius sanatio, vt priùs diximus, indifferenter enim eodem libro octauo de omnibus febribus quæ adhuc causam intus habent, & non de iis duntaxat, quæ ex putredine oriuntur, sermonem faciebat, li. autem decimo de his quę ex putredine dūtaxat nascuntur, in citatis verbis loquebatur. Sed intelligas quascūque velis febres, per eas quæ in generatione adhuc sunt, satis est, quòd in eis sublata earum causa, propterea febris vnà interit, quòd eadem adhuc adeò in generatione est, quòd exiguum est ac pusillum est, id quod factum est, idque non permanens, nec difficulter solubile, quemadmodum in modò dictis febribus semper contingit, per quàm rarissimè autē, in his quę ex putredine ortum habent: & propterea in eiusmodi febribus primò summouēda est earum causa, ac prima indicatio ab ea sumenda erit, deinde quæ ab hac causa, accensa febris est, extinguenda, de iis etiam febribus, ac morbis fientibus, in quibus non exiguum est id, quod iam factum est, verba fecit lib. artis med. cùm dixit: [oportet priùs vnamquamq; causam, quę officit, abscindere, deinde ita venire ad eam, quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem.] nam quando pusillum est, in quod per causam factum iam est, sublata causa, simul quoque & ipsum aboleri non ignorabat: quapropter veniendum esse ad eam quæ facta est ægritudinem præcipit, vbi sublata causa eadem permaneat. Hoc idem dilucidius à Galeno 1. de loc. affect. cap. 89. scriptum est, cùm dicebat: [quippe nonnunquam à causa quapiam oritur affectus, sed ita oritur, vt separata causa haudquaquam permanentem habeat dispositionem: interdum autem partim iam factus est, partim etiam dum fit, sæpenumero quanquam fieri desinit ablata causa, perseuerans tamen remanet dispositio.] probátque illud exemplo dysenteriæ, licet quibusdam visum sit

Curatio cū præcautione mixta.

Febres putridæ, quæ.

Prima indicatio a causa.

Loc. citatus.

Febres quæ in generatione est, tollitur, causa sublata.

Febris quæ in generatione est, partim tollitur sublata causa.

fit hanc Galeni sententiam diuersam esse ab ea quæ 8. method. medend. conscripta est: est tamen, vt mihi videtur eadem, nisi quòd hoc in loco speciatim magis suam explicat sententiam, morbi etenim qui fiunt, aut sunt in generatione, vt inquit, eodem octauo, & sunt illi de quibus hoc in loco asserit: qui ita oriûtur & fiût, vt separata causa haudquaquam permanentem habent dispositionem, simul enim cum ea intereunt, propter eius exiguitatem, aut ita fiunt, quòd eorum pars iam genita est non tamen exigua: & hoc bifariam contingere potest, quemadmodum in hoc primo de locis affectis, cap. 3. fatetur, id quod non subdiuisit citato lib. 8. de meth. med. cap. 1. quoniam aut id quod factum est maximum existit, quo casu quâquam fieri desinat, ablata causa, tamen perseuerás est & difficulter solubile, aut nó adeo maximum, sed medium inter hoc, & pusillum, quod quidem abscissa causa licet præsidia exigat, haudquaquam tamen difficulter discutitur. Sed de his qui fiût morbis, satis dicta sint: ad febres verò quæ ex putredine oriuntur, sermonem rursus conuertamus, asserentes iterum quòd cùm earum causa putredo sit, ab eadem suméda prima indicatio erit pro earum curatione, vt liquet citato libro 10. metho. meden. cap. 1. cuius occasione mox dubitabit quispiam, qui fieri possit, inquiens, vt prima indicatio in eiusmodi febribus curádis, à putredine tanquam earum causa sumatur, si tertio de metho. medend. cap. 1. ab eodem scriptum est, omnibus in côfesso esse primas indicationes ex præter naturam affectibus, hoc est morbis, esse sumédas, ac initium inueniendorum remediorum ex ipsorum morborum natura sumi, & 11. eiusdem, in principio, asserebat hæc verba: [febrium quas putrescens accendit humor primi remediorû scopi dicti prius sunt.] quo loco eos quemadmodum & duos, & tres efficias, ac etiam, si velis, vnum, docuit citâs librû nonum, vbi ex proposito communissimos, ac primos scopos curationis febrium, vnû esse dicebat, vtpote côtrarietaté, interim duos, vtpote febrem ipsam & naturalem corporis temperiem, interim tres, dictis duobus aërem nos ambientem adiiciens. Huic dubitationi responsum dabimus, quòd vbique locorum veritatem Gal. côscripserit, nempe aliud est fateri quòd prima indicatio pro inueniendis præsidiis ab aliquo sumatur, & aliud quòd prima indicatio capiatur ab aliquo pro eo auferendo: quapropter cum Galeno decernimus perpetuò principium inueniendorum remediorum ab ipsa morbi natura auspicari: siue adhuc causam habeat, siue ea iã desierit, id quod promulgauit tanquam perpetuæ veritatis, idem Galenus citato libro tertio meth. med. verùm ipsis inuentis, asserimus cum eodem, non semper ipsi morbo primum remedia esse adhibenda, nisi is causam non habeat; nam vbi causam, aut plures causas intus habeat, eiusdé morbi causa primò auferenda erit, ac pro eius sublatione præsidia priùs sunt adhibenda, quemadmodum idem Galenus instituit citato libro 10. metho. meden. nec obstat eius auctoritas paulò ante citato lib. 11. eiusdem operis, in principio, nam cum eodem admittimus primos scopos curationis febrium etiã earum, quas putrescens accendit humor, quatenus febres sunt, eos esse quos diximus, pro inuentione videlicet remediorum, ab eisdémque methodû esse exordiendam, quamuis eis inuentis, in eorundem adhibitionis ordine, aliud seruari oporteat in his, quas putrescens accedit humor, nã causa priùs, (vt sæpius dictum est) per inuecta remedia auferenda erit, & deinceps febris ipsa extinguéda, quæ omnia idé Galenus paucis quibusdã verbis citato lib. 11. eiusdem meth. cap. 10. absoluit, eo loco quo febrium ex putredine ortarum resolutiua methodo causas inuestigans, ordinem curationis earum docebat; dicebat enim in vltimis verbis: [quod verò febris ipsius iam accensum est, id refrigerabimus.] in auxiliorum enim ordine vltima est, quæ ab hac sumitur indicatio, quamuis alia ratione sit prima, quippe cùm à febre inceperit inueniendorum præsidiorum methodus, id quod in sequentibus fusiùs patebit. Cùm itaque in curandis febribus ex putredine ortis, prima indicatio sumenda sit ab ipsa putredine tanquam à causa, ita quòd ea priùs est abolenda, vt demonstrauimus, inuestiganda primò à nobis erit pro hac methodo constituenda eiusdem putredinis natura, vt sciamus quæ ab ea, ac eiusdem propria substantia, seu essentia prima, ac cômunis sumatur indicatio pro ea aufereda, deinceps eadem in particulares differentias diducta, quousque ad eas perueneriimus quæ amplius sectionem nó admittunt, quot qualésve ab eisdem quoque particulares differentiæ sumendæ sint, ostendemus, ac quæ sit singulatim cuiusque propria indicatio. Par est enim profectò, & quod omnium earum commune est, communé habeat indicationem, & quod in singulis est propriû, quantû à reliquis eiusdé generis est diuersum, in tãtum & diuersam ab illis sortiatur indicationem: sunt autem natarum ex humoris putredine eiusmodi differentiæ, vt inquit Galenus libro 11. de meth. meden. c. 4. vna ex eo quòd causæ ipsius putredinis adsunt, vel non adsunt, secûda ex eo quòd per totû animal, aut eius partem aliquam diffusa sit putredo, tertia quatenus cum phlegmone est, aut citra hanc, igitur considerandum nobis est, quidnam cômune habeat indicatio, quæ à causa sumitur adhuc manente; quidnam ea quã putredo ipsa præstat; ab his deinde quid indicatio putredinis, quæ per totum diffunditur animal, aut certè maximè principalia in eo vasa, quid eius quæ in vna consistit parte; mox deinde earum quæ in vna quadam parte sunt æstimabimus differétias, quippe aliam esse indicationé eius, quæ cum phlegmone côiungitur ratio est, aliã eius quæ sine hac consistit: rursus in his etiam ipsis, aliam esse indicationé præsente effectrice causa, aliã verò hac summota, postremò cuiusque causam adhuc manentis differentias, per omnia quæ in specierum diuisione sunt inuenta, spectabimus, siquidem hic iam desinant, necesse est indicationes, quæ ex curandis affectibus sumuntur, post has eas nimirû, quæ ab ipsis curandis suggerûtur pro particulis, pro iam dicta methodo, sumemus, quibus, si eas quæ à viribus præbentur, adiecerimus, absoluta nobis methodus, de febribus omnibus à putredine incensis, sanãdis, erit.

Dubitatio. *cap. 1.* *Respondet dubitationi.* *Si morbi causa adest ipsi causæ nô morbo primo remedia adhibentur.* *1. Indicatio, ex putredinis causa* *3 Indicatio.*

Methodus medendi humorum putredinem vbi eius causa non adsint, sed iam abierint.

CAP. XLII.

CVM itaque humorum putredo tanquam immediata causa febriû, quæ ex ea ortum habent, fuerit id, à quo, vt diximus, prima sumitur indicatio, ac quòd primò indicet, ex ea igitur exordiamur oportet, ac côsideremus quib⁹ maximè

scopis, quibusq; indicationibus vsi, curationē eius inuenire valeamus, principium inuentionis facientes ab ipsa de qua agitur rei natura; quēadmodum etiam in præcedentibus docuimus. Est autem putredinis natura Gal. auctore 11. meth. med. c. 8. mutatio totius putrescentis corporis substātia ad corruptelam a calido externo, inquit autem Gal. à calido externo, vt qui nō ignorauerit duplex calidum, id quod Arist. etiam confirmauit 4. meteororū tex. 3. & idemmet. Gale. eiusdem Aristote. auctoritate a. de differentiis febrium cap. 9. vnum videlicet proprium, ac naturale, reliquum verò alienum, & præter naturam, non enim profectò à proprio calore corrumpitur quidque, imò cōtrà prorsus quicquid in rebus subsistit, id gliscit, roboratur, sanum est, ac viuit dum proprio calore regitur, veluti nimirum ipsa animantiu corpora, tametsi plurimam substātiæ suæ portionem, calidam & humidā sortita sunt; magnum tamen annorum numerum, sine putredine, ac sana, viuáque exigunt, si seruetur eorum proprius calor, in cordis quidem corpore per respirationē, in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem quam habent cum corde, medus scilicet arteriis, quibus participant, tum per aliā quandam respirationis speciem, quæ per totam agitur cutim, mediis etiam arteriis quę ad eam terminantur, & transpiratio, seu perspiratio dicitur: quibus quidem læsis, vnà etiam naturalis calor læditur. Alter verò calor qui alienus, & præter naturam dicitur, quādo in corporibus excitatur (excitatur autem ex tot causis quot in præcedentibus enarrauimus, cùm de febris generatione disseruimus) primùm quidem ipsos succos propter eorum humiditatem, & putrefacit, & corrumpit, spatio verò, tum adipem inuadit, tum carnem eodem Galeno auctore citato libro 11. meth. medend. cap. 4. Excitatur itaque humorum putredo tanquam efficiente causa, ab alieno, & præter naturam calore: id verò quod ab eodem mutatur, est substantia putrescentis corporis ad corruptelam: non enim in qualitate duntaxat id quod putrescit mutatur, sed in propria substantia, atque essentia, exigua tamen, & nō magna mutatione. nam vbi magna foret, corruptio potius quàm putredo nominanda esset, quemadmodum à Gale. sancitum est apho. 17. 2. lib. quamobrem Gal. mutationem dixit, & non mutatum esse, in fieri generatione, ac in motu, & non in facto esse, aut termino motus, putredinis naturam spectans, atque definiēs; cuius etiam mutationis terminus præscripsit asserens, mutationem esse totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam, putredinem ipsam: quamuis Aristoteles citato libr. 4. meteororum, aliter sentire videatur, ait enim putrefactionē esse corruptionem &c. quam etiam ob rem, idem Gal. tanquam optimus logicus, putredinem ipsam considerans, tanquam id quod essentiam habet in fieri, per omnia quatuor genera causarū ipsam definire voluit, vt cuilibet patet eius definitionem rectè inspicienti. Cognita igitur ipsa putredinis natura, necessariò inuestigādum est quid sit illud, quod ex sua natura nobis indicet ipsa putredo, ac quot, quæve indicationes ab ea oriuntur, pro eius sublatione Et cum eodē Gal. citato loco asserimus, quòd quemadmodum in his corporibus quæ nō viuunt, cùm putrescunt, primùm quantū eorum iam computruit separant, dein ei quod reliquum est in frigidum aërem sublato, perspirationem refrigerantem

Putredo quid.

Calidum duplex.

Calor natiuus quomodo conseruetur.

Caloris alieni vis, & quibus de causis in corpore excitetur.

Putredo per motum definita est.

moliúrur, ita vtique & putredinem quæ in viuis est orta, sanabimus, id scilicet, quod iam corruptu est omni ratione vacuantes, quod reliquum est moderatis motibus, & refrigerāte perspiratu ad exactam symmetriam reducentes. Duo itaque sunt quæ ab ipsa putredine suapte natura indicantur, pro eius sublatione, prout duæ etiā in ea considerantur partes, vna quæ iam corrupta est, & hāc omni ratione vacuare debemus, reliqua quæ semimala, ac semiputrescens, & hæc indicat, vt ad exactam symmetriam reducantur, sed quoniam, vt diximus, putredo hęc quam sanare intendimus, in viuente corpore cōcipitur, propterea, vt inquit Gale. citato libro 11. de method. medend. cap. 9. quicquid humorum putrescentium, veluti semiputrescens, semimalúmque est, per ea quæ tū alterare ea possunt, tum concoquere, tum vtile reddere, sanabis facultatem eius qua naturaliter concoquit, excitans, firmánsque, & paulo post cap. 10. vires roborandas esse præcipiebat, quo putredinem superantes, succos concoquerent; hac etenim ratione, prius diximus, cùm de viribus loqueremur, quòd ex accidenti quandoque virium roboratio ad effectus curationem cōducit, quod quidē ipse Galenus promiserat lib. 9. eiusdem operis cap. 9. in sequentibus scilicet, velle declarare. Denique quicquid putrescētium humorum iam computruit, omni ratione vacuare debemus, quicquid verò semiputrescens, semimalúmque est, ad exactam symmetriam reducere, cum his quæ alterant, refrigerando videlicet, & ventilando, ac etiam concoquunt, & vtile reddunt, firmando, & excitando eam corporis facultatem, qua naturaliter cōcoquit; ita enim quæ putrescentia sunt sanabis; etenim in humorum putredine, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio & semiputridorum concoctio, ex aduerso respondent, inquit Galen. citato loco. Tentabimus autem non vna ratione id quod iam corruptum est vacuare, sed per deiectionem, vomitum, sudores, & vrinas quandoque; id autem quod semiputrescens est, cū his quæ alterant, frigidis inquam & siccis, substantiáque tenui adhibitis, atque refrigerante perspiratu, ambientis videlicet bona temperie adhibita, simulátque vires roborantes ac firmantes, quò succos concoquant & vtiles reddant, ad exactā symmetriam reducemus. Quomodo verò horum vnumquodque rectè administrandum sit, paulò post demonstrabimus; nunc autem summatim ea, quibus hæc omnia moliamur, recēsere oportet sub quibusdam exemplis, nām eorum quæ iam dictas vacuationes promouent, nō parua materiæ copia est, quamuis maior eorum portio cum calida siccaq; facultate sit, febrem augent; itaque deligenda medico sunt ea, quæ citra calfactionem siccationémque vehemētem supra dictas vacuationes præstent, cuiusmodi sunt, vt Gal. inquit, cremor ptisanæ, & aqua mulsa, & oxymeli, & apomeli, & apij radix in aqua, quę potui datur incocta. hæc autē ipsa, ventri quoq; sunt idonea, qui si nihil reddat, inuicienda per clysterem aqua mulsa cum oleo est; nostris verò temporibus, & aliis nonnullis clysteribus vtimur, quos tāquam vulgo etiam notissimos, bona fronte prætermittimus: necnon & vtimur non paucis etiam deuoratis medicamentis pro vacuatione humoris, qui computruit, per aluū, vt melle aëreo, siliqua ægyptia, saccharo violaceo, tamarindis, rhabarbarum etiam, & agarico potissimum, si cum iam dictis hæc misceantur, aliisque nonnul

A putredine duo indicātur, corrupti vacuatio semimali alteratio.

Vacuatio, & alteratio multiplex.

Vacuantia citra calfactionem & exsiccationem.

Medicamenta quibus nunc vtimur.

nonnullis compositis medicamẽtis, quæ per aluum vacuationem promouent circa valẽtem calfactionem & siccitatem, quemadmodũ etiam vbi ad os ventriculi impetum sua spõte faciat, qui iam computruit humor eum per vomitiones vacuare tentabimus, ex multa aquæ tepidæ potione cum pauco aceto, aut syrupo acetoso, seu oxymelite permixto, potissimùm vbi assuetus vomitioni fuerit æger, & sua sponte ad os vẽtriculi putridi succi impetũ capiant, aliter non est quòd eos præter naturam irrites. vrinas autem ciunt quatuor semina communia frigida, caucalis, gingidium, radicis apij, fœniculique decoctum in aqua, sudores promouent, vinum aquosum si bibatur, & tempetatũ dulcis aquæ balneum. Quod verò semiputrescẽs est, alteramus, exhibendo citri acidum, aut syrupum ex eo paratum, oxysaccharum, & acetosum syrupum, ac reliquos alios syrupos similes, refrigerantemq; perspiratum parantes: opitulamur etiam eius concoctioni cum his quæ naturalẽ fouent calorem, aut eius substantiam augent, de quibus fusiùs differuimus in nostro libello, quem de alteratione & concoctione conscripsimus. Rectè autem horum quodque administrabitur, si præter id quod valenter non calfaciet nec siccet, priùs vniuersum corpus per aluum vacuabis, adhibendo ea, quæ hanc moliuntur vacuationem, vbi nihil impediat, deinde eis quæ vrinas, & sudores ciunt, vtare: etiam rarefacientibus medicamentis, vino aquoso, ac balneo, vbi febris magnitudo non obsistat, & concoctionis humorũ notæ planè fuerint euidentes, in remissione enim febris, si balneũ adhibeatur, corpore iam mediocriter transpirante, non exiguum affert commodum, omnia ex eo tum fuliginosa excremẽta, tum fumida educẽs. tribus tamen in balneo quod in quacũque febre adhibebis, intentus sis oportet. Vni quòd citra horrorem sit administratum. Secundò quòd nullum primæ notæ viscus sit imbecillum. Tertiò, quòd multitudo crudi humoris in primis venis non cõtineatur, vt eodem 11. meth. meden. scriptum est Si verò febris ardentissima fuerit, & vires cunctæ validæ, ac concoctionis notæ euidentes, frigidam homini dare audacter debebis, vt liquet ex Galeni citato loco, cap. 20. hoc verò tempore quod semiputrescens, semique malum est iam dictis, aut reliquis similibus alterabis, ac vires roborabis, quo putredinem superantes, succos concoquant, quod verò febris iam accensum est, deinceps refrigerabis.

Vomitu permota. *Vrinas provocantia.* *Sudores promouentia.* *Alterantia quod semiputrefactum est.* *Triaia balneo adhibendo necessariò spectanda.* *Frigida potus.*

Curatiua methodus putredinis humorum, manentibus adhuc quæ eam excitarunt causis.

CAP. XLIIII.

NVNC ad alteram putredinis differẽtiã accedamus, doceamusq; quẽadmodum quis, causis quæ putredinẽ excitarunt adhuc manẽtibus, remedia facillimè inueniat: est autem neque in hoc difficultas vlla, quippe cùm per contraria tollantur. nam licet ex vsu nõ sit semper omnibus quæ præter naturã sunt mederi, sed cùm sola per se subsistant, cum eis quæ in ipso (vt sic dicam) fieri essentiam suam habent, ac vmbræ ritu affectus comitãtur, sanatio quidem affectuum, ipsorum est sublatio. hãc etenim symptomatũ amotio sequitur; iis tamen quãquam nihil prima ratione adhibetur perpetuum manet eommunissimum Hipp. præceptum, quòd contrariorum contraria sunt remedia; quippe cùm affectus, quos symptomata sequũtur, sanamus symptomata nimirum ipsa in contrarium statum reducimus. quòd si ipsi quoq; symptomati quandoq; symptomatum genus aliud, cõtra alium opponere velis, ne sic quidem desit quod dixeris in symptomatis ipsis, hac ratione veritatem habere, quod contrariorum contraria sint remedia: quamuis in his quæ verè & primùm curantur, hoc est affectibus, qui verè sunt subsistẽtes, præcipuè verificetur, cõtraria esse remedia. siue itaque symptomata, siue alij præter naturam affectus per se subsistẽtes, causæ fuerint ipsius putredinis, siue quędam ex earum generibus, perpetuò suis contrariis tolli debẽt, cùm omnia quæ præter naturam sunt, suis contrariis auferãtur. quare si verum est, quod Gal. scripsit citato lib. 11. de meth. med. ca. 4. quòd si quid in nostris corporib. manifestè putrescere debeat, necessariò oportet per spirationem seu transpirationẽ impeditã, vel prohibitam esse, quoniam illa tantùm putrescũt, quæ cùm calida humidáque natura sint neque perflata, neque ventilata in calido humidóque loco manent; vt citato loco, & 9. etiam eiusdẽ operis lib. cap. 3. & 1. de differ. febr. cap. 3. ab eodem decretum est, necesse erit immediatam putredinis humorum causam, esse trãspirationẽ prohibitam, seu impeditam hac enim oblæsa, diximus vnà etiam & naturalem calorẽ lædi, atq; alienum, & præter naturam excitari, à quo succi ipsi propter eorum humiditatem putrescunt, ac corrumpuntur. neq; enim ipse alienus, & præter naturam calor excitaretur, ac succi putrescerẽt, nisi prius perspiratio fuisset impedita. erit igitur ipsa putredinis humorum causa propinquissima adeo quod absq; ea fieri ipsa putredo nequeat; & si quispiam dixerit eam quandoque oriri posse ab aliis causis, quàm ex prohibita transpiratione, impulsus eiusdem Galen. authoritate lib. de causis morborũ cùm diceret, [putrescunt autem nõnulla quidem à medicaminibus, quæ vim habẽt putrefaciendi, aut ab iis quę in ipsis animalibus oriuntur superfluitates. nonnulla verò ob id quòd minimè euaporãt:] dicemus Galenum alio modo loquutum fuisse de putredine hoc loco, quàm 11. de meth. meden. & aliis modò citatis locis. nam per ea quæ putrescunt, subintellexit omnia quæ quouis modo in corporibus nostris destruuntur, ac corrumpũtur. erat etenim ei sermo de morbis in numero contingentibus, & propriè in defectu, cùm videlicet aliqua ex partibus naturalib. defuerit; quorũ voluit vniuersas tradere causas, quòd videlicet non solùm sectione, & valida frigefactione præcedente potetant oriri, sed vniuersaliter à quauis corruptione à quacunque causa orta, adeò vt per putrefactionem, corruptionem intellexerit, & non eam duntaxat, cuius naturam exposuit libro 11. de method. meden. de qua nos etiam loquimur, nã huius putredinis humorũ verè dictæ, cum Galeno audacter asserimus causam perpetuò esse prohibitam transpirationem, nec aliter eam generari posse; licet semper generetur ab extraneo & præter naturam calore, tanquam efficiente causa, & ex humiditate tãquam ex materia, ac quiete etiam augeatur, vt liquet 3. de morbis vulgarib. Itaque cùm transpirationis prohibitio, putredinis occasio sit, hanc (arbitror) summouere oportet, verùm quoniã ea etiam variis generibus orta est, vtpote densatis exiguis meatibus, & constrictis corporibus, & humoribus, tum abundantia, tum crassitudine, tum lentitie sua obstruentibus, singulæ etiam harum

Causa putredinis ad hoc manentes per contraria tolluntur. *Causa proxima, vt credunt.* *Obiectio quæ mox diluitur.* *Putredo aliquando pro corruptione.* *Commentar. 4 super tex. 21.* *Trãspirationis prohibitæ causa varia.*

rum affectionum curandæ per contraria sunt, densitas, per ea quæ rarefaciunt, cõstrictio, per ea quæ fundunt, abundantia, per ea quæ euacuant, crassitudo, per ea quæ dissecant, & lentor iis quæ detergunt, vt citato 11. meth. meden. cap. 8. à Gal. præcipitur. At cùm nos loquamur de ea transpirationis prohibitione quæ putredinis humorum causa existit, perquam rarissimè autem id contingat, cùm ipsa densatis exiguis meatibus, aut constrictis corporibus, impediatur (nam diariæ febres ex his generari consueuerunt, vt superiùs dictum est, potissimum vbi ab externa causa, ortum habeant, à quibus ex humorum putredine haudquaquã generari queunt propterea prohibitam transpirationem, quã asseruimus putredinis causam esse, ex obstructione generari potius fateri oportet; ad hãc enim (potissimùm vbi non exilis fuerit) ipsa prohibita transpiratio, ac putredo necessariò consequuntur, vt liquet octauo & decimo method. medend. cuius obstructionis, non quæquam externa causa, sed humorum abundantia, crassitudo, aut lentor, aut omnia, vel eorum quædam causæ necessariò existunt: vt verò quæ diximus omnia, ad ordinẽ redigantur, pariter & quę dicẽda supersunt, asserimus cum Galen. quòd qui febrem hanc curare volet, necesse est putredinem inhibeat: ita duæ indicationes se exhibent, altera à febre, altera à putredine; atq; à febre rursus duæ, scilicet vt portio febris quæ iam accẽsa est, curetur, quæ verò in generatione est, inhibeatur. Aliæque duæ rursum à putredine erunt indicationes, vt quod putredinis iam factum est sanes, & quod in generatione adhuc est sistas; porrò quod in generatione est, id perspiratio impedita efficit; & ita ab hac quoq; duæ aliæ indicationes nascentur: tum vt quod retentum est vacuetur, tum quod retinendum est prohibeatur: prohibebitur autem iis præsidiis quæ obstructioni medẽtur: cuius rursum ipsius quod iam occupauit sanandum est, quod futurum est, propulsandum; at curabitur quidẽ quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant, propulsabitur quod futurum est, si affluxum confluentiũ succorum compescas. Ergo quod vltimum in ipsa resolutiua methodo est inuentum inquit Gal. id primum omniũ in curatione est peragendum. Aduertant tamẽ hoc loco studiosi tyrones, ne decipiantur, opinantes quòd vltimum inuentum in resolutiua methodo fuerit obstructio, & quòd hic desinat; dicebat enim Gale. quòd curabitur quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberãt: propulsabitur quod futurum est, si affluxum obstruentium humorum compescas; igitur compescere affluxum obstruentium humorum, est id quod per resolutiuam methodum inuẽtum est; sed diximus tribus modis humores posse obstructionem efficere, vel eorum abundantia, vel crassitie, vel lentore, quare si hæc auferantur, inhibebitur quod futurum est ipsius obstructionis, simul atque prohibebitur eorum affluxus; in hoc ergo, & non in obstructione desinit hæc resolutiua methodus, & hoc est illud vltimum quod per eam est inuentum: hocque primũ omnium in curatione est peragendum, vt videlicet abundantia, aut lẽtor, aut humorum crassities quæ obstructionis auctor est, suo contrario auferatur. nam licet externæ quoque causæ à medico spectandæ sint, pro certiori affectuum notitia vbi latuerint, ab eisdem tamẽ nulla sumitur pro eorundẽ affectuum curatione indicatio, nec etiam vt probauimus pro seipsis quicquã indicant, cùm non permaneant, sed statim affectu geniuto abeant, & propterea ad remediorum inuentionem non conducunt. Cum igitur septem numero sint præter naturam affectus, quos narrauimus eo ordine sese consequentes, a quibus omnibus indicationes sumuntur, ita quòd omnes, contraria esse adhibenda pro eorum sublatione docent, atque suum vnumquodque habeat contrarium; licebit propterea cuique eorum inuenire, ac adhibere cõtrarium, si febrem hanc quam proposuimus, curare velimus; eo tamẽ ordine, quo etiam ipsa fuerint per resolutionem inuenta, exordiendo ab eo quod vltimum per eam inuentum est; ita enim si nullum interim vehemens incidat symptoma, prohibeátque quò minus auxiliis ab initio morbi ad finẽ ita procedunt, celerrimè finietur febris, vt idẽ Gal. inquit. 1
Indicabit itaque abundantia, seu multitudo (cùm ex eorum numero sit quæ sunt ad aliquid in prædicamento quantitatis) vacuationẽ tanquam contrariũ, lentitia verò & crassitudo, quæ sunt in qualitatis affectu, licet fortè eorum contraria non ita consueta nomina habeant, tamen quia, vt dictum est, largiori vocabulo eis vtimur, etiã si impropriè talia
dicantur, eorũ etiã contraria indicabunt, vt lentitia 2
detersionẽ, seu incisionem: crassitudo, extenuatio- 3
nem, ita quòd detergendi ac incidendi sunt lenti 4
succi, & crassi extenuandi, vbi hac ratione offen- 5
dant, obstructio instrumentarius morbus, existens, 6
reclusionem exigit, transpirabilium retentioni, excretio ipsorum contrarium est, etsi symptoma existat, humorum putredini, iam dictum est, excretionem, refrigerationem, ventilationem ac semiputridorum concoctionem, ex aduerso respõdere, ipsius
verò febris refrigeratio, oppositum est. Hoc namq; 7
ordine etiam ipsa contraria, & eorum remedia adhibere oportet, ita quòd quamuis ab ipsa febre cœperit inueniendorum remediorum methodus, in auxiliorum tamen ordine, vltima est quæ ab hac sumitur indicatio. Vltimo enim loco ea exequi habent, quæ febris ipsa exigit, quã febris est; & hæc est illa via rationabilis ac ordinata, qua febres omnes ex putredine humorum ortæ, cuius causæ adhuc adsunt, curari debent.

Abundantiæ humorum curatio. *Caput XLIIII.*

Exordiamur autem ab ipsa humorum abundãtia: nam vbi obstructio ab ea fuerit orta, ipsa primò auferẽda erit, cùm si his auxiliis quæ obstructiones eximunt, vti nõ vacuata priùs abundantia velimus, fore, vt non modò nihil proficiamus, sed vt affectũ maiorem reddamus; inquit Galen. lib. 11. de metho. med. cap. 9. pugnantibus scilicet inter se indicationibus; eadem autem priùs vacuata si ad curandã obstructionẽ accedamus, medicamentis iis quæ obstructiones expediãt opus erit, vt liquet citato loco, & 8. eiusdẽ met. cap. 4. sic scriptũ reliquit. [Pręstat enim vitiosi succi maiore parte emissa, ad detergendas obstructiones accedere, cùm alioqui metus sit, si obstructionibus liberãdis priusquam vacuaueris, studeas, ne ipsas magis impingas.] Erit itaque priùs humorum abundantia tollenda, idque suo cõtrario, quod quidem est euacuatio, perficiẽdum, quam per venæ sectionem rectè molimur; sedulò igitur vena secanda erit modò nihil eorũ quæ priùs diximus prohibeat, præsertim virtus, aut ætas; tam si hæc multitudo seu abũdantia

Transpiratio prohibita qua causa est putredinis humorum.

Obstructionis causa.

Indicationes a putredine duæ. A febre item duæ.

A transpiratione prohibita indicationes duæ.

Causæ externæ ad ... [illegible]

confert, nõ ad curationem.

Indicationes 7. ab affect. 7. modo dictis.

Abũdantia ante obstructionẽ tollenda.

Venæ sectio

fuerit

fuerit, quoad vires, qu..m quoad vasa, tā simpliciter, quam secundum quid. Appello autem multitudinē simpliciter, quado ex æquo quatuor humores fuerint aucti, aut etiam sanguis solus. nā cùm alius quispiam humor redundarit, veluti est pituita, & vtraq; bilis, eiusmodi auctionem, seu abundātiam, non plenitudinem, aut multitudinem simpliciter, sed cū appositione pituitæ, aut flauæ, seu nigræ bilis nūcupabimus, vt liquet 2. de compositione medic. secundum loca. c. 1. modo horum humorum redundantia fuerit iuxta sanguinem, alias neq; multitudo, aut abundantia, seu cacochymia diceretur: id quod manifestè declarauit idem Gal. lib. de multitudine, cap. 11. cùm dixit: [Verùm species multitudinis, cùm scilicet æqualiter in corpus totum porrecta est, distingui hac ratione conuenit. Ruborem præ se fert sanguinis copia, flaua bilis pallorem, pituita vbi dominatur, ad albidius quàm natura postulet; vt si potior sit atra bilis, ad nigrius declinat.] deinde subdit: [Porrò singulis iis quos enumerauimus iuxta sanguinem quoque oportet augeri, nam si flaua bilis aliquādo sola, vt in ictericis superauerit, talis affectus, non plenitudo aut abundātia, sed cacochymia, hoc est humorum vitium est: idē quoque in atra bile, ac pituita.] & eodem libro paucis quibusdam interiectis, illud confirmauit asserens: [nobis verò non simpliciter quid, quouis modo abundauerit inuenire, sed multitudinem considerare sententia erat, id autem humorum in toto animalis corpore exuperantia est.] & deinceps addidit: [nihil est igitur quod neque tumorum sigillatim species, neq; cacochimiæ, hoc sermone cupias audire, sed cùm aut cuncti pro veteri proportione aucti fuerint, aut vnus ex iis breuem quendam cœperit excessum, potest ergo sanguis in plethoricis dispositionibus excessum amplissimū adipisci, nullus autem aliorum potest; humorum enim prauitas id genus, non etiam multitudo, neque plethora nuncupatur: eam ob rem pulsus quoque in cacochimiis proprij adamussim sunt humorum naturæ; in supradictis verò multitudinibus, nō perinde euidentes seruant differentias, quoniam superfluens humor omnino cum copioso sanguine est. Ex quibus omnibus liquet in Galen. doctrina præter plethoram, seu abundantiam, seu multitudinem simpliciter dictam, & cacochymiā, hoc est humorum vitium, alteram dari plenitudinem, seu multitudinem secundum quid, & nō simpliciter dictam, quæ fit quando aliquis alius humor, vtputa bilis flaua, vel atra, vel pituita, iuxta sanguinē, seu simul cum sanguine redundarit, ac breuem quendam cœperit excessum, licet omnino idem quoque cum copioso sanguine sit. nam vbi multum excederet, & non iuxta sanguinem, hoc est non simul cum copioso sanguine, cacochymia diceretur, & nō multitudo, seu abundantia talis, vel talis succi: quemadmodū etiā sanguis ipse vbi redundarit, & breuis, seu pauca in eo fiat corruptio, adhuc non corruptionem, sed multitudinem nominabimus, vt patet cōmento aphori. 17. 2. libri, sola ea vocata corruptione, vt Gale. inquit, quæ tam magnam habet eam quæ cōtra naturam est conuersionem, vt non possit iterum per naturæ coctionem ad pristinam humoris redire bonitatem. Quæuis itaque fuerit humorū abundantia, venam pro eius sublatione secare oportet: ipsa namque est, quæ multitudini opponitur. Verùm semper seruare oportet, ne quid eā prohibeat,

Plethora simplex, & cum auctione.

Cacochymia.

præsertim vires, aut ætas, vt in præcedētibus fusius disseruimus, quapropter quātum satis sit sanguinis in principio detrahere licebit: & deinde, si videbitur, quod defuit in prima sectione, iteratione supplere; hoc enim tutius est quam semel immodicè vacuare: potissimùm cùm aliquid eorum quæ venæ sectionem coindicare solent, pro ratione non satis respondeat; id quod semper aut saltem sæpiùs contingit: tum etiam quoniam nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionē potest: vt quæ alia remedia (ceu vt prius est demonstratū) desiderēt, & ob id aliquid sanguinis reponi ad curationis spatium debebit, quò minùs intempestiuè ninia necessitate vlla cogamur, vt citato lib. 11. de meth. med. cap. 14. scriptū est. Si verò aliquid venæ sectionem prohibeat, vt ætas, aut virtus, aut etiā propter ægri timiditatē, vel propinquorū eā prætermittere cogaris, larga purgatione vtendum erit, ex Galeni auctoritate, quarto de sanitate tuend. ca. 4. & deinde ad liberandam obstructionem accedere, modò aliquid hanc etiam non prohibeat, aut alia ratione educendum, quod superuacuum est. nam abūdantia, seu plethora, tum venæ sectione, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum frictione, præterea digerentibus medicamentis; & præter hæc omnia cibi parsimonia, & inedia curatur; vt patet 4. cap. 6. & 13. meth. med. cap. 6. & lib. de cur. ratione per venæ sectionem ca. 10. Verùm vbi febricitet æger (nā de hac modò sermonē facimus) nec exercitatione vacuare abundantiā licet, nec vnctione quæ excalfaciat, nec multa frictione, nec balneo, imò sanguinis missione, vnà cū inedia, vel purgatione aliqua, vt eodē 13. de metho. med. cap. 6. liquet. Erit insuper & purgatione vtēdum à venæ sectione, priusquam ad eximendas obstructiones accedas, vbi abūdantia nō simpliciter fuerit, sed aliorum humorum, vt diximus, pro ratione humoris redūdantis, quemadmodum in ea multitudine, quæ simpliciter dicitur, iterandam esse venæ sectionem non semel, sed bis, & sæpiùs si videbitur, cōsulimus. Sed quæres, num refragante ætate dūtaxat, omnibus aliis cōsentientibus, omnino venæ sectio prætermittēda sit? & respondemus, quòd non propter aliud à scopis venæ sectionis Hippocrates duas duntaxat ætates seclusit, ex Galeni testimonio. libro de curandi ratione per venæ sectionem; senum inquam, & puerorum; sunt namq; senes vt plurimùm sicci ac pauci sanguinis, & propterea vires imbecillas habēt; nulli enim qui in hac ætate est, robur inest, vt idem Galenus citato loco cap. 9. inquit. Pueri verò non propterea quòd vires imbecillas habēt, vt quibusdā non perperam visum est, sed quoniam plurimum corporis substātiæ quotidie eis absumitur, vt quæ calida & humida sit, venæ sectionem non admittunt. Quapropter si senibus multus adsit sanguis, ac robustæ vires, formidare non oportet venam secare, vbi affectus iubeat, & alia omnia cōsentiāt, minùs tamen his sanguinem detrahes, quàm affectus exigat, etiā si eandem affectionē habere videantur, quā corpus ætate florens: quinimò viribus, & corporis habitui cōfisus, despiciēs annorum numerum, septuagenarios etiam venam secabis decreto eiusdem Galeni citato libr. c. 13. quo etiā loco docuit, quibus signis tanquam minimè fallacibus, robustarum virium fides sit adhibenda, quia vehemēti pulsui, cum æquabilitate, & ex abudanti etiam, & magno; quod si prius eodem libro dixerit nulli qui in hac ætate est robur inesse,

Vena secanda.

Vena sectio, nec ob structionē, nec putredinem curat.

Purgatio loco venæ sectionis.

Purgatio à venæ sectione.

Iteratio venæ sectionis.

Senibus, & pueris, cur sanguis non detrahendus.

inesse, intelligendú est ratione ætatis, & relatione, ad floreotem ætatem, & nõ habitus ratione, & collatione facta ad reliquos senes succos, & pauci sanguinis, qui etiam sexagesimo ætatis anno venæ sectionẽ non ferunt; itaque senibus etiam, vbi abundãtia sit huius febris auctor, venam audacter secabis, si reliqua omnia consentiant, minùs tamẽ sanguinis his detrahes, quàm abundãtia requirat: corporis habitui, & virium robori confisus. Quod verò ad pueros attinet, Gale. est sententia non solùm citato libro de curãdi ratione per venæ sectionem, cap. 14. sed nono, & 11. de method. med. ac sexcentis etiam aliis in locis, quòd si decimumquartũ annum non attingunt, mitti illis sanguis oon debeat: quoniam, vt decretum reliquit, eodem 11. metho. medendi quod ea incidenda vena moliendum nobis fuerat, id vltrò nobis excurati corporis natura præstatur: quæ cùm calida & humida sit, plurimũ eius substantię quotidie absumitur, ac digeritur. Verùm cùm non propter aliud venæ sectionem Gale. pueris interdicat, nisi quòd eorum substantia quotidie digeratur ac dissipetur: asserimus nos, quòd vbi laxæ admodum, ac mollis carnis non sint, nec pingues & albi, aut etiam graciles venas habeant, & rarum corporis habitum, eisdem quoque si affectus iubeat, & reliqua omnia consentiant, venam secare licebit. nam non solùm annorum numerum spectare oportet, sed etiã corporis habitum, eiusdem Galeni testimonio, qui vbi talis fuerit, quòd ad digerendos tales succos propensus non sit, vtpote densus, non laxæ admodum, ac mollis carnis, sed carnosus, multóque sanguine prędítus puer, eidem quoque audacter venã secabis, vbi affectus exigat, & reliqua omnia consentiãt, ętate oeglecta, quemadmodum de senibus idem Galenus sentiebat; non enim propter ætatem qua ætas est, sed propterea quòd in illa ætate puerorum natura, ac substantia cùm calida humidaque sit, omnium facillimè digeritur, ac dissipatur, vitãda est venæ sectio. At si contingat in tali ætate pueros diuerso ab ætate habitu præditos esse, ac bene sanguinea natura, iis magis quàm ætati confisus venam audacter secãdam esse cẽserem, nec illud Gal. cõtradicere. nam & de senibus ita censuit, etsi illud in pueris affirmare ausus non sit, id noo propter aliud puto, quàm quòd ipse perpetuò exquisita venæ sectione vsus fuerit, vbi affectus præciperet, adesśetque virium robur. excepit ergo pueros ab hac copiosa vacuatione, vt qui carnem facile transpirabilem babeant. verùm vbi non adeò exquisita, ac copiosa venę sectione fieret vacuatio, nec pueri carnem adeò facilè transpirabilem habeant, neque ipse Galenus venam secare prohiberet, quemadmodum eodem libro de curãdi ratione per venæ sectionem, constat, quo loco de quantitate mittendi sanguinis verba faciens, asserebat duo esse, ob quę maximè coniecturalis efficitur in hoc auxilio quantitas euacuationis; laborantis videlicet natura, qualis sit: quam vtique ad amussim nouisse non liceat, & ambiẽtis temperies qualis sit à millo sanguine futura. nam cùm febrilis calor multum sanguinis digerit, atque abstinenter laborans victitat, necessariò breui illum nutrimentum ea sanguine destituit, interimque virtus exoluitur. Absumitur autem ob laborantis temperiem calidam & humidam, cuiusmodi est puerorum, & ambientem calidæ regionis, & tẽporis æstiui: deinde subdit: [Proinde minùs detrahimus quàm multitudo commouet, quod ad ætates quidem attinet, in pueris, quod ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis & tenera est caro, quales Galli sunt, quod ad tempus, sub cane: similiter etiam in regionibus, & cõstitutionibus.] quibus manifestè ostendit Galen. copiosam, ac exquisitam venę sectionem pueros nõ ferre, quàm sane plenitudo commonet, moderatam autem ferre posse: & ob id oõ sine forti ratione censendum, quòd vbique locorum præceperit pueris, ad decimumquartum vsque annum non debere venam secari, quod de eadem exquisita, & copiosa intellexerit, vbi similem quoque ętati habitum, ac naturam pueri habuerint, quam etiam semper nos interdicimus; quemadmodu modicam perpetuò admittimus, vbi quæ meminimus adsint, oihilque aliud obstẽt quàm ætas. Animaduẽrsione tamen dignum est, quod vbi pueri vndecimũ, aut saltem decimum annum non attingerent, etiam omnibus consentientibus à venæ sectione abstinẽdum esse putarem, ac tutiùs per scarificationem, seu hirudines, sanguinem mitterẽ. Hæc de venę sectione, quod ad ætates attinet seruanda esse sentio, non modò pro abundaotia seu multitudinis curatione, de qua præsens est sermo; sed etiam pro curatione reliquorum omnium præter naturam affectuum, qui magni sunt, & venæ sectionem desiderant.

Cap. 5. & cap. 14.

Quibus pueris sanguis educi potest.

Cap. 14. & 5. ad Glauconẽ c. 14.

Vena sectionem vice quid suppleat.

Humorum affluxu, aut lentuie obstruentium, ac ipsius obstructionis, & prohibitæ transpirationis, curatiua methodus. Caput XLV.

Bi verò non humorum abundantia, sed iidem crassi, aut glutinosi obstructionem efficiant, suis etiam contrariis eos curare oportet, ita vt si crassi fuerint succi, iis quæ extenuãt vtendum sit, si verò glutinosi, detergẽtibus, ac incidentibus medicamentis vti oportebit, vbi autem crassi sint, & glutinosi, eisdem complicatis medicamẽtis, tenues eos, ac fluxiles efficies. Extenuãt autem, atque detergunt, & incidunt ptisana, aqua mulsa, & oxymeli, & reliqua nonnulla. Verùm iis vtendum esse censerem, quæ aut citra calfactionẽ & exsiccationem eadem moliantur, aut saltem exigua sit eorum calfactio, & exsiccatio, quãquam ipsa ptisana extenuet atque incidat, non modò citra calfactionem, verumetiam absque exsiccatione, vt li. de ptisana, scriptum est. Sed statim quispiam quæreret, num obstructione orta ex crassitie, seu humorum lentitie, priusquàm iam dicta medicamenta extenuantia, ac detergentia adhibeantur, vena secanda sit? pro cuius quæsiti solutione, animaduertendum est id quod priùs diximus ex Galeni mente de obstructione ipsa, videlicet quòd curabitur id quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant, propulsabitur autem quod futurum est, si affluxum obstruentium succorũ cõpescas; duas itaque ea ipsa obstructione Gale. sumit indicationes, vnam ab eo quod factum iam est, alterã verò ab eo quod futurum est; quibus ita positis, dicimus quòd sumpta indicatione ab eo quod ipsius obstructionis iam factũ est, vbi eadẽ ex iam dictis succis ortũ habeat, venæ sectio nequaquam cõducere videtur, sed eisdem duntaxat extenuantibus, seu incidentibus vtendum erit, & potissimùm si eam nec putredo, nec febris exciparit; hæc namque obstructio vnum habet scopum, ipsi morbo contrarium, népe apertionem, seu reclusionem, eodem Galen. teste, libro

Quæstio, cum eius responsio.

Vena sectio in obstructione.

libro art. meden. cap. 94. cuius causæ salubres sunt, iamdicta medicamenta detergentia. & incidentia. Si verò ab eo quod futurum est iudicatio capiatur, audacter cum Galen. asserimus, quòd priusquam talia adhibeantur medicamenta, vena secanda erit, nó euacuationis gratia duntaxat, quemadmodum in ea quæ ex abundantia gignitur, sed reuulsionis potissimùm, etenim cũ prohibeatur quod futurum est si affluxum obstruentium succorũ cópescas, eodem Galeno auctore, citato vndecimo meth. med. ca. 10. prohibebitur vtique obstruentium succorum defluxus ex tali venæ sectione, saltem etiam ipsis humoribus crassis aut lentis existẽtibus. id autem quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberát, curabitur, nempe detergentibus, vt dictum est, atque extenuantibus: quoniá nec obstructio, nec putredo curari per sanguinem missionem potest, vt quæ alia remedia desiderent, inquit Galenus citato loco. Sed adhuc instabit asserens hoc esse contra Gale. sententiam, *Alia quæstio.* 10. method. medend. quo loco talia retulit verba: [iam vero obstructionis ipsarum alia est, quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate succorum, sed qui aut lenti aut crassi sint, incidit.] & demum subdit, præferetur autem inter remedia, in ea quam copia facit, sanguinis missio. in ea quæ ex humorum qualitate consistit, attenuantium vsus. Huic respó *Respondet quæstioni.* sum sit, rectè Galen. hoc loco dixisse [præferetur autem inter remedia, &c.] nam in ea quam copia facit, præferenda est venæ sectio, vt quæ quantitatem ac copiam euacuet: reliquæ verò quæ ex qualitate humorum efficiuntur ex medicamentis contrariã qualitatem habẽtibus, præcipuè curatur. Quapropter talia præferenda sunt medicamenta. Atqui nó propterea negauit, quòd priusquàm hæc adhibeátur, sanguis mittendus non sit, reuulsionis saltem gratia, aliis consentientibus, quo etiam modo intelligenda erit Alexandri sententia lib. 12. c. 1. cùm dixit: quòd si non copia, sed viscosi, crassique humores obstructionẽ procrearint, sanguis mittendus non est, sed decoctis potius quibusdam vtendum quæ extenuare possunt. Quinimò hoc idem *cap. 4.* Galenus luce clarius demonstrauit, octauo eiusdem operis libri. qua parte diarias febres, aut eisdem similes ex parua obstructione ortas, curare docuit, inquiés: [ac siquidé vel puer, vel senex sit, sanguinẽ detrahere nó licet. inter has ætates vbi robur ægro non deest, secanda vena est, etiam si plenitudinis signa non adsunt.] præstat enim, vt ipse ait, vitiosi succi maiore parte emissa, ad detergendas obstructiones accedere, cùm alioqui metus sit, si obstructionibus liberandis, priusquàm vacuaneris, studeas, ne ipsas magis impingas. & deinceps: [at soluunt quidem obstructiones, quæ detersoriam facultatem obtinent, seu foris cuti sint admota, seu intro in corpus accepta. periculum verò est etiam ne quæ foras trahunt, vnà cum his quæ obstruũt etiam aliud quippiam attrahant, & quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secum ex iis quæ in vasis continentur, rapiant: quòd si ipsum tenax sit & crassum, obstructionem sanè geminabit, sin aliter multitudine certè sua non parum omnino nocebit.] Erit itaque sanguis mittendus saltem pro reuulsione, & vt tutiùs quæ extenuant ac dissecant adhibere valeas, in obstructione ex crassis, & glutinosis succis orta, præsertim vbi putredo & febris ad eam consequantur, de qua etiam est noster sermo (postquàm Galen, in exigua etiam obstructione, ad quam putredo adhuc consequuta nó est, sed diaria febris, etiam si plenitudinis signa nó adsint, sanguinem mittere præcepit, priusquam ad liberádas obstructiones accedamus.) sanguis verò tum ad virtutis, tum ad obstructionis modo portionẽ mittendus erit. discernetur autem obstructionis magnitudo, ex ipsa magnitudine febris, vtque ex maiore obstructione maior, ex minore, minor inciderit. Dissectis deinceps ac extenuatis, per ea medicamenta, quę incidẽdi, detergendi, ac extenuandi vim habent, humoribus ipsis crassis, aut lentis, eandem obstructionem efficientibus ad auferẽdum id quod ipsius obstructionis iam factũ est, accedere est tempestiuum. pro quo iis medicamentis opus erit, quæ obstructionem expediunt tanquam contrariis. etenim obstructioni tanquam instrumentali morbo, contraria est reclusio, eodem Galen. auctore, citato lib. 11. de meth. med. cap. 13. Verùm quoniá horum *Tollentia obstructiones.* plurima calida sunt, metus est ne tum putredinem, tum febrẽ augeát. itaq; iis quæ liberare obstructiones valẽt, vtemur, ἐκφρακτικὰ Græcè dicta, inter quę ea eligenda sunt quæ citra calorem obstructionem eximant. Et quoniam, vt dictum est, soluunt etiam obstructiones quæ detersoriam facultatem habẽt, foris seu cuti sint admota, seu intro in corpus accepta, propterea aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum cum his quæ detergunt, exhibebis. sunt tamen non multa quæ in febribus id præstent eodem Gal. teste, præcitato lib. 8. meth. med. In alimentorũ enim ratione, sunt ptisana & mulsa. in pharmacorum autem oxymeli, & quęcunque incoquere in mulsa licet, ceu calamintham, hyssopum, origanum, serpillum, irim, & apium. Verùm hæc omnia iusto sunt calidiora, ideóque febres accendunt, haud aliter, ac vinum. Oxymeli verò solum, nec febres accendit, & strennè detergit, sic vt ea quæ glutinosa crassaque sunt, dissulnat. & meatus obstructos liberet, vt liquet ibidem: poteris autem prædicta. nó in aqua mulsa, sed aqua hordei incoquere, quandoque etiam eisdem vti, vbi febris valida nó fuerit, & succi admodũ lenti & crassi incident etenim, atque detergent non obscurè, & meatus obstructos liberabunt cum exiguo calore, in quem vsum & vinum quoque conducit aquosum, album, & subastringens. cuius autem naturæ talia sint medicamenta omnia, ac qua methodo dignoscẽda sint, & quę inter ea magis, & quæ minùs detergát, ac obstructionem liberent, Galen. libro de simplicium medicamentorum facultatibus, abundè docuit, præsertim *cap. 12 & 14.* quinto: quo loco repurgantia ab extergentibus, *Detergentia & repurgantia.* quomodo conueniant & differant, abundè etiam demonstrauit. sunt nanque substantię genere minimè diuersa, ratione maioris, ac minoris differentia: nam quę poros etiam expurgant, sunt subtiliorum partium quàm ea, quæ in superficie sordẽ auferũt, siue in cute, siue in vlceribus, & extergẽtia proprię nominantur, illa verò propriè pororum ecphractica, & eccathartica, quasi expurgantia poros, & factu liberantia appellantur, insuper & hæc propriè tum nitrosa, tum amara sunt, cùm ea quæ cuti extimæ imposita, solam nitrosam qualitatem possideant exactam, est opus, ad ea peragenda quæ diximus, intro verò in corpus assumpta, etiam si adiũcta sit quędam adstrictio, possunt tamen sic quoq; magnos purgare, abstergereque meatus, cuiusmodi sunt in vasis: nam foris meatuũ exiguitas, prius ab

adstrictione occlusa, quàm probè queat expurgari. non etiam inde in altum abstergentem substantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrem sunt partes omnes, quæque in iecinore, liene, aliisque omnibus visceribus cùm maximos in se meatus habeant, maius accipiunt commodum, ex vasorum corroboratione quàm propter osculorum exiguitatem lædantur. proinde intus absynthium repurgare potest, foris non potest, quippe quod compositum est ex amara, acerbaque facultate. Concludendum itaque, quòd quæcunque reperiuntur ortiosa & amara, ea ad purgandos meatos omnes valere. ac cutis vniuersæ, ac vlcerum sordes, non hæc tantùm, sed & viribus minora, auferre possunt, Galen. auctore, citato libr. quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, id quod in ipsis amygdalis accidit: nam & horum ipsorum ea quæ amara sunt & detergunt, & meatus expurgat, seu infarctu liberant, quæ verò edendo sunt, detergunt quidē, non tamen infarctu liberāt. Vbi verò qui obstruunt humores detersi, dissectique sunt, reclusæque viæ per quas exporgari debent, per ea quæ diximus medicamenta, per aluum, vrinas, & sudorem eos vacuare tentandum est, Gale. teste, præcitato libro vndecimo de meth. med. si sponte non excernantur. cùm verò materiæ quæ hæc efficiunt, calidæ sint, quoad licet, id agēdum erit, vt quę minùs calfaciat (quemadmodum in hoc casu balneū) vtique ea est petenda, vt inquit Galenus eodem loco. nos verò plura conscripsimus, quæ eandem vim habent, parúmque calfaciunt, & quædam quæ nequaquam calfaciunt, paulò ante quando docuimus putredinem (cuius causa adhuc non adest) curare, quibus audacter vti poteris. interim in memoriam reuocabis Galenum hoc loco, nil aliud voluisse præcipere, quàm id quod decretum reliquit Hippocrates, aphorismo nono, secundi libri, cùm dixit: [corpora cùm quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere.] erit autem fluidum, vt idemmet Galenus testis est in commento omnibus meatibus quidem reseratis, humoribus verò incisis, abstersis, atque extenuatis, si quis fuerit humor in corpore crassus, ac glutinosus. si verò plures causæ obstructionis aliquando coëant, vt multi simul ac crassi, & lenti humores, omnibus etiam per contraria iam dicta occurres, abundantia priùs per venæ sectionem sublata, omnibus consentientibus, siquid verò prohibeat, alia ratione, vt dictum est. vacuata: deinceps crassos ac lentos humores extenuabis, ac incides. semper enim cœpisse à sanguinis missione conueniet, vt liquet ex eodem vndecimo de meth. med. cap. 14. Sequebatur obstructionem necessariò prohibita transpiratio, à qua duæ etiam indicationes oriebantur, tum quod retentum est vacuetur, tum quod retinendum est, prohibeatur. atqui prohibetur quod retinendum est, iis præsidiis quæ obstructioni medentur, quapropter aliis non indigebis, quàm modò dictis. quod verò retentum est vacuare oportet: nam symptomati, quod est transpirabilium retentio, vt testatur Galenus excretio ipsorum contrarium est, quæ item non alia ratione vacuanda sunt, quàm ea quæ obstructionem patiunt, vbi eadem obstructionem consequatur. quibus hoc ordine peractis ad curandam putredinē, & deinceps ad extinguendam febrem, iis quæ paulò ante meminimus, accedendum est: nam si densatis exiguis meatibus, aut constrictis corporibus, quandoque

Absynthium repurgat.

c. 9. & 10

A prohibita transpiratione indicationes duæ.

fiat transpirationis prohibitio, suis contrariis curanda esset, dēsitas siquidē per ea quæ rarefaciunt, constrictio verò per ea quæ fundunt. si vero omnes iam dictę causę coibunt, omnibus etiā per contraria occurrendum erit. siquidem fieri potest & coarctatum corpus sit, & exigui meatus densati, & multi simul ac lenti humores subsint, etiam ipsos maiores meatus obstruentes. in huiusmodi autem causarum complexo, si rectè quę priùs comprehensa sunt meminimus, cœpisse à sanguinis missione etiam conueniet, ac abundantia euacuata, tum ad extenuādos humores venire, ac obstructionem recludere: ab hoc ad remittēda quæ sunt adstricta, & rarefaciendo quæ sunt densata, eodem Galen. teste. Ex quibus liquet quomodo, & quibus curanda sit putredo febrem efficiēs, tam si eius causæ abierint, & ipsa sola per se subsistat, quàm si etiamnū adsint. Consequens est, vt ad secundam, quam posuimus putredinis differentiam, accedamus.

Methodus medendi putredinem, tam per totum animal diffusam, quàm si in vna quadam parte consistat.

CAPVT XLVI.

RAt autem secunda putredinis differentia ex eo sumpta, quòd per totum animal aut eius partē aliquam, diffusa putredo esset. etenim ipsa, vel æqualiter in omnibus subsistit vasis, vel in maximis, maximéque principalibus (ea porrò sunt inter alas & inguina) vel vna quapiam particula, quę vel phlegmonē in se habet, vel citra phlegmonem, veluti in foco quodam principium febris in se continet, & est tertia eiusdem putredinis differentia. In singulis his differentiis, seorsum exercitati conueniet, vt liquet. 11. met. med. ca 4. Nos verò primùm iā tractandā proponimus, quę vel maximis vasis, vel simul omnibus consistit: quæ autē ex tali affectu oritur febris, planè necessū est σύνοχον, id est, cōtinentē esse. Erat namque harum continentium febrium natura, non simplex atque vna, nam quædam earum manifestam habet putredinis notam, de qua disserere nunc proposuimus, quædam prorsus non habet, de qua prius sermonem fecimus: quoniam maiorem communitatem habebat cum diariis: quemadmodum hæc cum iis, quæ ex humorum putredine ortum ducunt. Quamobrem merito in vtroque genere de ipsa mentionem fecimus: est enim harum continentium febrium substantia, totaque natura ex eo genere febrium quod nunc nobis proponitur: in vno tantùm cum diaria conueniens: quòd videlicet vna in totum, totius morbi accessio est, vnde & earum curatio, vnum hoc duntaxat commune cum diariis habeat oportet, in reliquis autem omnibus, conueniat cum his quæ ex putredine sunt ortæ, quod verò omniū earum commune est, communem habet indicationem. & ob id hæc quoque febris continens ex putredine orta, sub hac ratione cum reliquis aliis communem habebit indicationem: de quibus sermo priùs habitus est. Quatenus verò ad propriam eius substantiam spectat, propriam quoque curationis indicationem habebit, & quāuis à reliquis eiusdem generis differt diuersa, intantum & diuersam ab illis sortietur indicationem. nec opus est iterum repetere quam indicationem ab eadē capere debemus communē: iāquā videlicet ex putredine orta, tam si putredinis causæ adsint quam si ipsa putredo

Vide cap. 41. circa finem.

Febris ex putredine occupante vniuersum corpus quo modo generetur, & in quibus corporib.

per

per se sola subsistat, fusiùs enim de his paulò ante disseruimus. Verùm cùm eadem gigni nequeat, nisi per vniuersum corpus per spirationes impeditæ fuerint, vasorum finibus stipatis, vel tota cute, propterea in his qui sanguine abundant plurimùm, & corpulétis gigni cernitur: nam humorum putredo in omnes quæ inter inguina & alas intersũt venas, æquabiliter ac citò porrigi in frigido habitu non potest: debent enim quæ putrescũt tum calida humidaque esse, in calido humidóque loco manẽt a, tum verò difficilem trãspirationem habere, vt scriptum est 9. & 11. meth. meden. cap. 3. & 4 Quapropter cùm in totum corpus diffusa putredo sit, toti etiam corpori per contraria est succurrendũ, atque ob id mittendus statim, morbo incipiente, sanguis est, vbi reliqua priùs dicta consentiant, tam si putredinis causę adsint, quàm si non adsint: hęc enim vniuersum corpus æqualiter euacuat. Vbi verò detractus sanguis fuerit, neque etiam particularibus vtendum est topicis medicamentis, vt prouidentia habeatur eorum viscerum, quæ in medio sunt córpore, præsertim si relaxantia remedia fuerint, quippe deusta immodico calore viscera, etiam amplius deuruntur, & torrentur ab eiusmodi medicamentis: talem nanque prouidentia illi duntaxat requirunt, quibus in vna particula putredo cõsistit, si tamen ij quoque sanguinem priùs miserint, vt dicemus, reponi tamẽ debebit aliquid sanguinis ad curationis spatium, quò minùs intempestiuè nutrire necessitate vlla cogamur. Quamobrem eadem venæ sectione moderatè vtendum erit, & siquid defecerit iteratione potius supplere, quoniam, vt aliàs dictum est, nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionem potest, vt quæ alia remedia desiderent. Deinceps quæ putruerunt expellenda sunt per vrinas aluum, & sudorẽ, quòd si ad os ventriculi aliquando sua sponte impetum capiant, etiã per vomitiones, aliter autem non est quòd ea præter naturam irrites, quæ verò dictas vacuationes promoueant, superiùs annotauimus, vniuersum quoque corpus vbi vacuatum fuerit, rarefacere expediet medicamẽto aliquo, qui calor insit tepidus, cuiusmodi est quod ex chamæmelo conficitur, vt inquit Galenus, insuper & frictiones ipsæ in vniuerso corpore conducunt: quo etiam tempore si vinum quoque aquosum bibatur, id omnes vacuationes promouet, idem faciet & temperatum dulcis aquæ balneum, præsertim vbi magnitudo febris non obstet, quo casu vbi cętera omnia consentiãt, aqua frigida pota in his febribus est aptissima. Ad eundem verò modum, & cæteras natarum ex putredine febrium differentias, sanari conueniet, nempe, sicut prius dictum est, indicatione tum à cõmuni ipsarum genere, tum à cuiusque propria differentia desumpta. Quapropter si in vna parte quapiam putredo inuaserit, præter indicationem, quæ à communi harum febrium genere sumitur, propriam habebit, quòd illi particulariter adhibenda iam dicta sunt remedia. Verùm non easdem omnes partes vacuationes, medicamentáve requirent, cũ & temperamentis, & positutis, & forma, seu figura. & omni denique constitutione, naturaque inter se dissideant, ob id præter id quod particulatim affectus indicat in hac febrium differentia, adiicere necessariò oportet, eas nimirum quæ ex curãdis ipsis suggeruntur particulares indicationes, vt eod. vndecimo de meth. med. liquet ca. 15. Atqui priusquã sanguinem miseris, vniuersúmque corpus vacuaueris, haudquaquam affectæ parti iam dicta remedia adhibenda sunt, quapropter in his quoque venam secabis primo, potissimùm vbi causę putredinis adsint & quæ parti adhibentur medicamenta, sint calida, etenim saluberrimum est, eodem Galeno teste citato loco, in febribus venam incidere, non continuis modò, verumetiam aliis omnibus quas putrescens concitat humor, vbi præsertim, nec ætas, nec vires prohibeant: leuata nanque, vt ipse inquit, quæ corpus nostrum regit natura, exoneratáque eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est, vincet. itaque propriis muneris haud oblita, & coquet, quod cõcoqui est habile, & excernet. quod potest excerni, & Paulus cap. 17. secundi lib. inquit. si vires sunt validæ, ei qui ex putredine febricitat, sanguinem demittes protinus, modò cruditas ventriculum nõ infestet. A venæ sectione ei parti quã putredo inuaserit particularium remedia adhibẽda sunt, prout vsus requiret, ac ea quę narrauimus expostulant. atque ab eadem putredo euacuanda erit, quanquam nec easdem vacuationes, nec medicamenta alia omnes eædem partes requirant, sed pro earum diuersitate, diuersa. cõsistit autem earum diuersitas in temperamẽto diuerso, diuersaque actione, necnon figura, & situ, & tarditate, seu acutie sensus, vt septimo de meth. med. cap. vlt. scriptum est, à quibus omnibus, sumptis etiam indicationibus diuersis pro earum diuersa ratione, poteris iam dictis medicamentis rectè vti. A laborantis loci temperie quidem sumenda indicatio erit, etenim calfaciẽdi, refrigerandi, siccandi, humectandi, vel aliquid horum coniunctè cum alio faciendi mensuram præscribit, quemadmodum superiùs de vniuerso corporis temperamento scriptum est, ob id quæcũque calidiores natura partes, ex frigore laborant, eæ liberaliùs & diutius calefieri postulant, sicuti etiam quæ frigidiores natura sunt, si ex calore laborent, refrigerari, & sicciores siccari, & quę humidiores naturaliter sunt humectari, vbi illæ ex humiditate, hæ ex siccitate laborent. contra verò pars quæ calidior natura est, si calido morbo ęgrotat, exigua breuisq; tẽporis refrigeratione eget, sicut quę frigidior est calefactione, ita quoque sentiendũ erit de reliquis intẽperantiis, etiamsi coniugatę fuerint, quippe eatenus redeat ad naturam eorũ quódq; necesse est, quatenus à natura recessit, ac veluti quadam via retro feratur, quæ in diuersum agat ei, quæ facta est in ipso transmutationi. vnde etiam minùs periclitantur quicũque cognato suæ naturę morbo laborant, vt inquit Galenus eodem 7. de metho. med. & decretum reliquit Hipp. apho. 34. secundi lib quippe cùm priusquàm ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi impositum finem arbitrandum, atque ita quidem à temperamento laborãtis partis auxiliorum indicatio sumitur, in hac etiam putredine curanda, quæ in vna parte consistit: etenim, vt dictum est, eorum mensuram præscribit. A facultate item seu functione laborantis partis sumitur indicatio, ob id q; actio eius omnib. animalis partibus vtilis sit, aut paucis, quibusdam, aut vni sibi, in his tamen intẽperiei generibus, quæ ex humoribus sunt orta, nanq; in iis, quę absq; humore infestãt, vtiq; nihil ex hoc scopo sumitur, quare si particula soli sibi inseruiat, audacter vacues licet, prout affectus suadebit, sed tamẽ etiã virtuti attẽtus, sin necessarium opus eius sit, omnibus animalis

Vena sectio.
Topica remedia quando vtenda postrema.
Purgatio.
Topicis quando vtendum 11 meth. c. 9.
Balneum.
Potus frigida.
Si in parte vna sit putredo.
Vena sectio omnibus febribus putridis competit
Ca. supra citato.
Indicatio a functione partium.
Partium dignitates.

malis partibus,veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis habenda solicitudo de robore virtutis est, ne hanc dissoluas, magna semel vacuatione vsus, ergo in illis quamprimùm vacuare redundātiam licebit, prout volueris, ex ventriculo vero, & iocinore vtcunque vacuare non licet, sed cum cautione, vt ne quid virturi officias. Quoniam autem non par est actionem dignitas ad ægros seruandos, sed aliæ magis iis, aliæ minùs vtiles sunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiusque partis prospiciendum est robori. maxima nanque est cordis officij dignitas, atque ægrotantibus maximè omnium necessaria, celebri verò ad vitam quidē par est momentum, non tamen par robur eius in ægrotis requirimus, cùm necesse omnibus non sit neruorū ac musculorum opera vti. itaque abundè fuerit, si tantùm eius seruatum sit, quo respirationis munus sit obeundum. At verò iocinoris opus omnib. particulis pernecessarium est, non tamen adeò saltē perpetuam necessitatem habet, sicut ipsius cordis, ad portionem autem iucinoris, etiā ventriculi opus se habet. Intelligēs ergo omnium particularum tū functiones, tum vsus, haud difficulter inuenies quantum cuiusque robur, in vacuationibus custodiri oporteat, vt liquet citato septimo de meth. med. ac idem particulatim seruabis, vbi putredo in earum aliqua cōsistat, quæ vacuatione indigeat. A situ in super earundem partium indicatio dabitur, tum ad solidarum intemperies, tum etiam ad succorum vitium, sanè nō leuis: nam per quæ vacuare oporteat, atque quomodo ipse præcipuè demōstrat. qui enim pro summa corporis intemperie laborant, iis medicamēta quæ intemperies requirit applicabimus, quibus autē in profundo corpore intemperies est, in his rationem interualli inibimus: nam si medicamentis quę intemperies requirit vtare, vtique multò imbecilliora, quàm pro vsu ad locum alias perueniens. Ad vacuationes quoque nonnihil situs indicat, dum societatem laborantis particulæ cum aliis docet: nā nisi illud cōpertum haberemus, quòd cauo iocinoris subijcitur ventriculus, & ieiunum, tum quod ieiuno ipsi tenue intestinum succedit, id verò colon excipit, ac colon quod rectum appellant, vtique inuenisse illud non licuisset, quod iecur & per aluū, & per vomitum expurgari possit: quanquam aptior sit prior vacuatio, tanquam vsu iam callentibus intestinis iocinoris superflua tolerare: A figura verò partis, ipsius quoque modi vacuandi excrementi indicatio suggeritur, ad hunc modum, ventriculus vomitu, deiectionéque inanitur, intestina deiectione tantùm, sicut etiam & iocinoris euacuatio aptius quidem, tenes verò & vesica, ac iocinoris gibba, si multo vitioso succo sunt referta, per deiectiones & pharmaca deiectoria expurgantur, sin mediocri, per vrinales meatus. Cerebrum verò per palatum & aures: pectus & pulmones per aspetam arteriam & fauces. Non aspernēda autem ea indicatio erit, quam sensus partium acutas hebetudóque suppeditant, quando omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiamsi non leuiter mordeant, at quę acuti sensus, earum vires dolore resoluuntur. Expedit igitur has nec confertim, nec semel valentibus auxiliis mederi tentes, sed tuto potius in tempore. vbi verò tardus est sensus, in iis etiam celeriter obire quod iustum est, licet semel vsis remedio, quòd sit idoneū. si verò quispiā hanc indicationem reponat in ea, quam ex virtute partium desumimus, nihil quantum ad rectè medēdum errabit, quemadmodum etiam siquis eā velit illis quatuor, quas ante memorauimus, quintam annumerare, vt secundò lib. de arte curatiua ad Glauconem, à Galeno scriptum est. Has itaque omnes indicationes memoria habere oportet, in quacunque particula, nedū putredine, sed quouis alio morbo affecta, communi tamen perpetuò indicatione seruata, quam ex ipsu affectu semper assumendam esse docuimus, & hoc non ab re. nam partis temperatura, & facultas, seu virtus, formatio, & situs, ac facilitas, seu difficultas ad sentiendum, singulas quę in nobis fiunt operationes commutant. Nihil igitur in curationibus pretetire oportet, pręsertim earum febrium quæ ex putredine excitentur, & putredo in vna determinata parte cōsistit, ne nosmetipsos decipiamus, in eum incidentes sermonē, morbus quidem curatus est, homo autem obiit. quod à quamplurimis quotidie factitari videmus. Harum autem indicationum quædam à parte tanquam eadēm similari existente, quædam verò quā instrumentalis, non quā similaris existit, capiuntur. Sunt & aliæ quę tum vt instrumentales, tum etiam vt similares communes sunt, vt similaris quidem considerata, secundum propriam naturam, ac temperamentum indicat, vt instrumentalis, ex eius figura, tum positione, indicatio sumitur. si verò earum actionē inspexerimus, præterea, an rara sit pars, an densa, an acuti, vel hebetis sensus pars ipsa, tum vt instrumentalis, tum vt similares indicabit. Sunt enim hæc vtrisque cōmunia, vt 13. de meth. med. liquet. Hoc itaque est illud quod Gal. innuere voluit 11. lib. eiusdē operis, narratis indicationibus omnibus, quæ ex curandis affectibus sumuntur, pro harum febrium sublatione, cùm diceret: [siquidem hîc iam desinant, necessarium est indicationes quæ ex curandis sumuntur affectibus, post has verò eas nimirum, quæ ab ipsis curandis suggeruntur particulis, pro iam dicta methodo sumemus.

Partium dignitates. — *Indicatio à situ.* — *A figura.* — *A sensu partium acuto vel hebetudine.* — *Cap. 2.* — *Indicationes a parte vel similari est, vel instrumentali, vel communi.* — *Cap. 7. & 10.* — *Cap. 7.*

Putredinis in quapiam parte existentis citra phlegmonem, & cum phlegmone curatio.

CAPVT XLVII.

Eius porrò putredinis, quæ in vna parte consistit, duæ sunt differentiæ: nanque alia est quæ cum phlegmone cōiungitur, alia quæ sine hac existit, à quibus etiam diuersæ oriuntur indicationes. De iis vtique postremò disserere opus est, pro complemento vniuersæ methodi de curandis febribus ex putredine ortis, quanquam in his etiā ipsis alia sit indicatio, præsēte adhuc efficetrice causa, alia verò hac summota, de quibus iam abundè sermonem fecimus, quo loco studiosi has petāt indicationes: sunt enim omnibus communes febrium particularibus differentiis, quæ ex putredine nascuntur, tanquam primæ & vniuersales existentes, veluti etiam illæ, quæ ex propria natura putredinis pullulant. Verùm vbi absque phlegmone in parte quapiam putredo constiterit, nullam aliam particularem habebit curationis indicationem, præter eā quæ modò à nobis dicta est, de ea putredine quę in vna parte consistit, distincta aduersus eam quæ per vniuersum corpus diffusa est, est verò ea, quòd eidem parti & non aliis, neque vniuerso corpori medicamenta adhibere oportet, hoc igitur duntaxat pręter alias communes putredinis indicationes desiderat putredo, quæ in vna parte consistit absque phlegmone.

Curatio putred. in parte vna citra phlegmonem.

phlegmone, quanquam simul cū eadē modo dictæ à nobis indicationes, quæ à partibus ipsis affectis capiuntur, spectandæ sunt. At si cū phlegmone cū iuncta putredo fuerit, necessariò cum his quę diximus iudicationibus eas quæ à phlegmone ipsa capiuntur pro eius curatione, considerare oportebit. Est verò phlegmone quę totius generis nomen accipit, atque inflammatio nominatur (de qua etiam verba facturi sumus) morbus iam in quantitate, tū in intemperie, vt liquet libro de inæquali intemperie, & 13. de metho. meden. Consistit autem omnis è sanguinis confluxu, qui statim calidior est quàm pro natura fuit, omnibus certè in ipsa parte quæ phlegmone vexatur: calidior efficitur, vt eodem 13. de metho. medendi, scriptum est. Quò fit vt etiam curationis indicatio omnibus sit communis, népe euacuatio redūdantis in particula phlegmone obsessa, sanguinis: quoniam momentum omne curationis laborantis phlegmone partis, in redundantis in ipsa sanguinis vacuatione consistit, eodem Galeno teste citato loco. Hic etenim earum primus scopus est, euacuatio videlicet humoris, qui in parte phlegmone conflictata grassatur, ex sententia eiusdem libri de constitut. artis medic. & tertio de temperamentis. Hoc itaque modo, licet duplici ratione à natura recesserit, & quòd par ipsa videlicet, multo sanguine sit referta, & quod eadē sit calidior, curare eam oportet: nam immodicè calida, non statim ab initio, sed tempore fit inflammata pars, vt liquet libro de tumo. præter naturam: & propterea particulę, quę per phlegmonem excalfacta est vacuationi, omnino succedit refrigeratio. ergo cùm duplex in his, quæ à phlegmone laborant particulis, affectus sit vnus quidem in quantitate, ex superuacui naturæ modum exeuntis abundantia, alter in qualitate qui ex caloris spectatur ratione: sequitur prioris eorum curationem etiam posterioris curatio, siútque ex accidenti quæ vacuant, caleotis materiæ remedia, & inflammationis particularum, seu feruoris refrigeratoria, vt eodem libro tertio de temper. scriptum est. Nec obstant Galeni verba libro de differentiis morbor. quæ propter eorum ob intelligentiam omnes (quos viderim) tum barbaram sectantes medicinam. tum etiam eos qui Gale. doctrinam profitentur, deceperunt. Arbitrantur enim citato loco Gale. velle. inflammationem primò morbum esse in intemperie, & deinde in magnitudine, seu quantitate. At si ea diligenter perpēdissent, ac intellexissent, perspexissent vtique Galeu. quiduis aliud potius subintelligere voluisse, quàm id quod ei tribuunt. Nam proponēs se velle differere de compositis morborum differentiis relictis eis secondum priorem suppositionem, volens eos determinare iuxta secūdam suppositionem, asserebat in vnaquaque similari particula, qualitatibus naturæ modum egressis, quatuor numero esse compositas ægritudines, profluente verò ad ipsas aliqua substantia, adhuc pariter esse quatuor alias. Et quoniā continuitatis solutio nō tantùm in com positis instrumentis, sed in simplicibus quoque par ticulis fit, inquit ipse, quò complicabitur & hęc nu per dictis iuxta vtranque suppositionem, compositis ægritudinibus, & simplicibus iis, de quibus statim ab initio sermonem habuimus. Nam fieri potest vt idē mēbrum, & vlcus patiatur, simul & siccitatem habeat, aut humiditatem, vel frigiditatem, vel caliditatem præter naturam, aut vnà cū vlcere, caliditatem simul atq; humiditatem. & demū subdit: [quæ igitur exulceratæ sunt partes & inflammantur, tripliciter ab eo quod secundum naturam est, discedunt: propter exulcerationem quidem vni tas deperditur propriarum partium, quoniam autem inflammantur, calidiores & humidiores, eo quòd secundum naturam est, efficiuntur: tumor enim in ipsis, quando in tātam quidem magnitudinem attollitur, vt lædere operationem possit, propter hoc ipsum iam morbus appellandus est, aliter verò symptoma, & pathema tantùm, quemadmodū & dolor. Omnia igitur quæ simul inflammātur atque vlcerata sunt corpora, tres quidem necessariò, nonnunquam verò & quatuor ęgritudines patiuntur.] Hæc sunt Galeni verba fideliter ex Græco codice translata citato libro de differentiis morborum. Ex quibus clariùs luce liquet, nunquam Galē. asseruisse inflammationem primò morborum esse in intemperie, & deinde in magnitudine, seu quantitate: sed bene fassus est, quòd exulcerata pars simi laris inquam (nam de huius generis morbi verba faciebat) poterat simul simplicem intemperiem quandoque compositam habere, vt puta caliditatē simul & humiditatem: hoc est, ob calidam & humidam intemperiem præter vlcus laborare, id quod accidit quando partes ipsæ inflammantur, ait, & non inflammatę sunt, vt isti credunt: tunc enim tripliciter naturæ modum egrediūtur. Nam ob vlcus vnitatem admittunt, cum verò inflammantur, calidiores & humidiores, eo quod secundum naturam est, efficiuntur. hoc etenim tempore partes verè inflammatæ, ac inflammationem pati, haudquaquam dicentur, sed inflammati duntaxat, propterea quòd ex calida & humida fluxione, calidiores quoque & humidiores efficiuntur, & propterea partes vlcere affici, insuper & calida & humida intemperie, quatriooe tripliciter naturæ modum egrediuntur, quoniam propter vlcus, propter calidam, & tertio propter humidam intemperiem: quæ quidem intemperies, licet composita sit, calida videlicet & humida, ac genita à calida & humida substantia influente, non tamen propterea pars verè inflamata dicetur, sed bene compositum erit vlcus cū calida & humida intemperatura. Si verò præter iam dictam compositam intemperiem tumor accedat, veluti symptoma, & pathema tātum erit ipsius partis quæ inflammatur, quemadmodum & dolor: quo etiam tempore neque inflammatio dicēda erit, neque parte inflammatione laborare, nisi ad tantam magnitudinem attollatur, vt propter hoc ipsum lædere actionem possit: læsio enim actionis (vt idem Galenus inquit libro de tumoribus præter naturam, circa principium) est terminus excessus præter naturam tumorum. & hoc tempore verè & propriè inflammata pars dici poterit, & partem quadruplici morbo laborare, asserimus. Nam priusquàm adhoc deuenerit, neutiquam inflammationem genitam esse, neque partem inflammatam asserere licebit: quemadmodum ipsemet se exponens post dicta verba explicabat, quidnam eo loco inflammationem appellaret, quoniam renitentem, ac rubescērem, dolorificūmque tumorem, adeò, vt si quid horum deerit, inflammatio appellanda nō sit. potest itaque pars aliqua exulcerata intemperie calida & humida laborare, ac eo tēpore, eā quodammodo inflammari dicemus, nunquam autem inflammatam esse verè & propriè inflāmatione dictā, nisi

Curatio putredinis cum phlegmone.

Phlegmone quid. Cap. 3.

cap. 1 & seq.

Indicatio communis in omni phleg. vacuatio.

Cap. 2.

Cap. 17. Cap. 3.

Cap. 2. 2. Indicatio, refrigeratio

Vacuatio per accidens refrigerat. Cap. praec.

cap. 11. Gal. mens & locus declaratur, quem male multi intellexerunt. vacuatione non esse primū scopum eo cludebat.

Phlegmone primò morbus est in quantitate, deinde de intemperie.

nisi priùs ad tãtam magnitudinem pars attollatur, vt per eam operationes lædantur, & deinceps immodicè calida & humida fiat, quemadmodũ vbiq; locorum disseruisse Galenum compertum est. Nec quicquam refert si inflammationem eo loco dixerit morbum esse primorum seu similarium corporum: nam licet similare aliquod corpus primò ab ea oblædatur, secundariò verò & ex accidenti totum instrumentum, non tamen ipsum offendit vt similare est, sed vt partem constituentem totum instrumentum, cùm ex ea distendatur, & in tumorem attollatur primò, ex quo totius instrumẽti cõstitutio oblæditur, & propterea totius instrumenti, & ex accedenti morbus dicetur. Hoc igitur modo Galeni verba citato libro de differentiis morborum, exponenda sunt, quæ, vt mea fert opinio, hucusque à nemine, quos viderim, fuêre intellecta. Nõ ab re itaque primus, præcipuus, ac proprius eius curationis scopus, est vacuatio. Atqui vacuatio hæc duplex excogitata est, aut translato ad alias partes, qui in ægra continebatur sanguine, aut foris à corpore expulso. satiùs profectò erit vtraque vti, vt inquit Galenus, obseruantibus diligenter, ne qua ex accidenti læsio sequatur. Cùm verò gemina sit dictarum vacuationum vtraque, quadruplex in vniuersum nascitur vacuãtium auxiliorum genus. trãslationis enim sanguinis ad alias partes vnum genus est, vbi ipsa pars quæ phlegmone laborat, sanguinem abigit, alterum cùm eæ quę integrę sunt, ad se trahunt, eius autem quæ extra corpus educit, alterum sensibili effluxu, alterum ratione tantùm contemplabili perficitur. Cùm itaque obseruare oporteat diligenter ne aliqua ex accidenti læsio ex eisdem vacuationibus sequatur, propterea eis quę tutiores sunt euacuationibus in principio vtendum erit, geminis videlicet iam dictis, à quibus sanguinis translatio ad alias partes efficitur, tam si ipsa laborans phlegmone pars sanguinem abigat, quàm si aliæ quæ integræ sunt ad se trahant: ex reliquis nanque duabus lęsio ex accidente sequeretur, vt diceemus. Trahunt autem ad se quæ integræ partes sunt, aut venæ sectione inanitæ, secta videlicet ex eisdem partibus vena, aut fortibus adhibitis vinculis, seu applicatis cucurbitulis, potissimùm vbi cum parte phlegmone tẽtata communitatem habeant. Repellunt autem à seipsis partes quæ phlegmone laborant sanguinem, infrigidantibus atque adstringentibus medicamentis adhibitis, tum quoniam id quod influit, ex eisdem inhibetur, tum etiam quòd ex accidenti partes ipsæ corroborantur, vt minùs promptè diffluentem in se recipiant sanguinem, ac quod in eis continetur promptiùs à seipsis abigant, vt 11. & 13. de meth. medendi. decretum est. ob has itaque causas primò repellentia adhibemus, quamuis ex accidenti partes ipsæ ex eisdem roborentur, vt minùs promptè recipiant excrementa, non propterea quòd eisdem densentur ac constringantur, quemadmodum methodici sentiebant, sed quoniam morbi causa ab eisdem primò repellitur, ad cuius expulsionem necessariò partis roboratio cõsequitur, vnde minùs promptè affluentem sanguinem recipiunt: quamobrem eisdem quoque medicamentis in inflammationum principio sæpiùs vtimur, tum quod parum est quod eo tempore affluit, tum magna ex parte non ita crassum, tum partis ipsius quæ recipit virtus, nonnunquam valẽtior, vtpote nondum lassata, tũ quod in afflicta continetur parte nondum violenter impactum, & citato libro 13 de metbo. meden. testatur Galenus & libro 11. eiusdem operis, idonea esse in principiis adstringentia duplici ratione asserebat: & quòd robur affectus particulis inserunt, vnde minùs prompte affluxum excrementorum in se recipiant, & quòd eorũ quæ in iis iam contenta sunt, tenuissimum extrorsum exprimant. qua de re licet quod impletum est vacuetur, non modò medicamentis iis quæ digerunt, sed etiam quę adstringunt & refrigerant, magis profectò ad incipiẽtes phlegmonas frigidis adstringentibusque, quam iis quæ digerunt, est vtendum, atque magis vbi quod cõfluit, crassum nõ sit, cum neque partem phlegmone obsessam calfaciãt, neque ad eandem trahant, veluti ea quæ digerunt. Inter hæc verò vacuantia, per quæ translatio sanguinis ad alias partes efficitur, ea præferenda sunt, quibus integrę partes ad se trahũt paulò ante à nobis conscriptæ quanquam interim quoque purgatione vbi opus fuerit vti poteris, deinceps verò frigidis adstringentibúsque medicamentis vtare, licet vbi admodum exigua inflammatio fuerit, priusquàm corpus vacuaueris, eisdem quoque medicamẽtis vti poteris, nedum in hac inflammatione, verumetiam in aliis quæ ex vitiosis fiũt humoribus. Siquidem, vt inquit Galenus 14. de meth. medendi, exiguum vitiosi humoris etiam si quis ad viscera & magnas venas retrudat, nullum profectò quod sensu percipiatur, malum committet, at si eius non leuis quantitas sit, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit, vbi priùs totum corpus vacuatum non fuerit, quod quidem tutius esse arbitror, vt moliatur in quacunque inflammatione. His itaque auxiliis in inflammationis principio pro eius curatione vtare. Si verò sanguis in particula quam phlegmone prehendit vehementer est impactus, non est amplius repercutientibus vtẽdum, sed tum digerere est tẽpestiuum: etenim in phlegmone tantisper est refrigerandum, quatenus & ad incrementum eius sistẽdum inhibendúmque est cõmodum. sistunt autem ac inhibent inflammationis incrementum refrigerantia & adstringentia duplici ratione, & quòd immoderatum extingunt calorem qui dolorem excitat, & quòd repercutiunt id quod affluit, ac quippiam ex eo quod in laboranti membro continetur, in proximas partes repellunt, id quod phlegmones iam factæ medela est, vt diximus. Simili etiam modo vbi sanguis in parte quam phlegmone prehendit, vehemẽter fuerit impactus, & quæ modicè excalfaciunt, vtraque ratione prosunt, verùm transacto principio, ac corpore pręuacuato, quoniam & dolorem sedant, & quod contentum in laborante particula est, digerunt: quippe dolorem mitigando augeri phlegmonas vetant, digerendo quod earum iam impactum est, eadẽ sanant. Dixi autem non ab re his vtendum esse medicamẽtis post inflammationis principium, totóque etiam corpore priùs vacuato, quippe cùm particulę quam obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit, febris ipsius veluti focus sit. Ergo cùm huic, propter calorem sua sponte trahenti, alia quæpiam occasio extrinsecus, ex iis quæ potestate excalfaciunt accesserit, necesse est affectum intẽdi, vt liquet eodem 11. meth. meden. cap. 15. in incremento igitur cõmodè digerentibus vtendum est medicamentis, pręsertim vbi quippiam amplius nõ affluat, nec repelli quod in laborãte particula cõtinetur, possit, vtpote quòd violen-

Phlegmone similarium part. primò totius instrumenti per accidens.

Vacuatio duplex. 13. met. c. 19.

Vtraque vacuatio gemina.

Translatio sanguinis duplex.

Ca. 15. & cap. 6.

Frigida & adstringentia in principijs inflammat.

Purgatione quando vtendum, & quando non.

cap. 27.

Digerentibus quando vtẽdũ.

violenter impactum ac craſſum ſit. Verùm vbi fluxio non prorſus conſtiterit, repellere ſimul ac digerere hoc tempore conuenit, quamuis digerere magis, repellere autem minus, & ob id cũ his quæ digerendi vim habent, adſtringentia quoque miſcenda ſunt, exigua tamen, ita quòd digerãt magis, repellãt autem minùs, tum propter eas quas nuper tradidimus cauſas, tũ etiam quia, vt inquit Galenus 3. de ſimplic. medic. facul. ca. 17. abſurdum planè eſt ſemel, vnoque impetu, ab adſtringentibus contrahentibúſque ſubſtantiam, ad laxantia fundẽtiaque tranſire, ſicut ſanè æquum eſt in intermedio principij ſtatuſque ſpatio, dum videlicet morbi adhuc increſcunt, nec planè repellere ſicut in principiis, nec itidem digerere ſicut in vigore, ſed perinde vt morbi conditio media eſt inter cõtraria, ita medicinam quoque mediam eſſe oportet, quæ videlicet non vt in principiis adſtringat, nec vt in vigore digerat: quanquam ſemper vtraque miſceantur oportet, & quæ repellendi, & quæ diſcutiendi facultatem habent, niſi quando fluxio prorſus conſtiterit, & corpus vacuum fuerit. tunc etenim ad digerentem ſeu diſcutientem facultatem tuta eſt acceſſio, præſertim in vigore, & in inclinatione, quo tempore magis relaxantibus & digerentibus vtendum eſt, ſicut in primis incurſibus infrigidantibus, ac repellentibus, vt liquet 1. de comp. med. per genera. ca. 4. hac igitur vacuationis ſpecie in modò dictis inflammationis temporibus, quæ ratione tãtùm contemplabili ex ægra parte ſanguinẽ euacuat, qui in inflammatione continetur, non autẽ in principiis earũ vti licebit, propter eas, quas nuper cauſas aſſignauimus interdum ſolis eiſdem medicamentis vtẽtibus, quæ digerẽdi vim habent, interdũ cum his quæ infrigidãt & adſtringunt permixtis, prout vſus requiret, & nos determinauimus. Ea autẽ vacuatio quæ extra corpus educit eundẽ ſanguinẽ in phlegmone contentum, ſenſibili effluxu, vltimo loco moliẽda erit, quo videlicet tempore aliæ vacuationis ſpecies nõ ſatis fuerint. Ac tales quidem omnis phlegmones communes medicationes ſunt, variãtur autem pro laborantium particularũ ratione. quapropter memoria tenere oportet ſemper cunctas, quas narrauimus indicationes, quæ ab ipſis affectis partibus capiuntur: ſi etenim eaſdem inflãmationes in quacunque parte fuerint excitatæ rectè curabis. nam ſi quis eam quæ à partibus ipſis præſtatur indicationẽ adimat nihil obſtat quò minùs medicinam non ſex menſibus, ſed ſex diebus totam perdiſcas, vt inquit Gal. eodẽ 13. meth. med. c. 20. quamuis nec ſi quæ à partibus ſumitur, indicationem adiicias, vt ipſe inquit iã totum quod exigitur ad curationẽ habeas, niſi etiam methodos de medicamẽtis didiceris. itaque eas aggrediatur oportet quiſquis conſummatè ſanatur eſt morbus. Vbi verò phlegmone in generatione adhuc ſit, gemina oritur indicatio, veluti in reliquis morbis omnibus, quicunque in gignendo adhuc ſunt, & cauſam habẽt, oſtendimus, atque idcirco nõ ſimplicem, ſed compoſitam eſſe totam, de iis ægritudinibus quæ in generatione adhuc ſunt, medentis ſolicitudinem oportet, ex ea ſcilicet quæ prouidet, & ea quæ curat, eodẽ Gal. auctore citato li. 13. de metho. meden. c. 2. quæ igitur cauſæ phlegmonẽ acceſſere videntur, has cùm in corpore ſint conceptæ, vtique ne maiores fiant, cohibere cõuenietẽ, atque hoc præcauentis phlegmonẽ eſt officiũ, cùm verò ea magnitudine ſint vt iã phlegmonem

Indicationes ſumendæ à parte affecta, vt cap. 46.

Indicatio duplex in phlegmone quæ ad huc fit.

creẽt, eas ſummouere oportet, ac quantũ iã phlegmones genitum eſt, ſanare. itaque cùm adhuc in generatione phlegmone fuerit, in ea, prior vacuationibus quas ſupra retulimus, confluẽtis ad affectum locum ſanguinis, fienda eſt inhibitio. inhibebitur his commodè ſi ipſam fluxionis cauſam inuenerimus, vt idem Gale. inquit eſt autem ea duplex, aliquando ex ipſa parte quam phlegmone vexat, orta. aliquando ex alia quapiam, aliiſve. ex ipſa quidem quoties aut calidior eſt facta, aut dolore vrgetur nõ ex ipſa, quando vel ab alia quapiam parte, vel ab aliis ſuperfluũ illi tranſmittitur, vel etiam ex totius corporis affectu: inuẽta itaque fluxionis cauſa eam primò auferre oportet, vt confluentis ad affectum locũ ſanguinis fiat inhibitio, ita vt ſi ex calore proriterit fluxio, idem primò ſedetur, ſi ex dolore, in contrarium quoque alteretur, ſi verò ab aliquo, vel pluribus partibus ſuperfluũ trãſmittatur, tanquam robuſtioribus exiſtentibus, aut etiam ab vniuerſo corpore, ex eiſdem priùs vacuatio molienda erit, ac à tãta fluxionis parte reuulſio, & deinceps quod in affecta parte reſtitit, ac ipſius phlegmones iam genitum eſt, paulò ante dictis vacuationibus ſanare oportet, curationẽ eandem immutãtes pro ipſarum partium tum natura, ſeu temperamẽto, tum facultate, ſeu actione, tum poſitione ſeu figura, ac aliis quæ ſupra narrauimus. Et hæc pro curatione ſingularum trium differẽtiarum ipſius putredinis quas propoſueramus, hoc eſt, tam ſi eius cauſæ adſint, quàm ſi non adſint, tã ſi per vniuerſa vaſa, ſeu maiora & principaliora fuerit diffuſa, quàm ſi vna parte conſiſtat, tam ſi fuerit cũ phlegmone quàm citra phlegmonẽ, dicta ſatis. Quibus omnibus, ſi eas quæ à viribus præbẽtur indicationes adiecerimus, abſoluta nobis methodus de febribus omnibus à putredine incẽſis, ſanandis. erit, vt Gal. inquit. Nos verò quæ indicationes à viribus ſumendæ ſunt, nedum pro febrium omnium, verum etiam quorumcunque morborum curatione, ſuperiùs abundè diſſeruimus, quatenus ſpectat ad auxiliorum inuẽtiones. Reſtat modò de eis ſermonem facere quod ad victus rationem attinet. id quod ſtatim abſoluemus pro complemento huius noſtræ methodi de medẽdis febribus, ſi priùs rationes quaſdã diluamus, quibus iidem iuniores probare etiam nituntur, eas indicationes, quas ab affectus partibus neceſſariò ſumendas eſſe cum Galeno cõcluſimus, quicquam ad curationem conducere non poſſe, quemadmodum nec reliqua quæ ſecundum naturam ſunt.

Cap. 5. Fluxionis cauſa.

Superat vna ſolum indicatio à viribus, ſed eadem eſt in omnibus morbis.

Soluuntur rationes quibus quidam probare nituntur quod indicationes quæ ab affectis partibus ſumuntur, ad curationem non conducunt.

CAPVT XLVIII.

SI natura ſeu partis temperamentum, actio, ſeu virtus, ſitus, poſitura ac ſenſus omnia ſunt ſecũdum naturam, & propterea nobis familiaria & amica, qua ratione ſui conſeruationẽ & tutelam perpetuò indicãt, quomodo poſſunt curationem, aut remedij genus, qualitatem, locum, quantitatem & vtendi modum, aut quempiam alium ſcopum, quem in illis obſeruare oportet, demonſtrare, inquiunt iſti, ſi modò vnum ſemper indicare vnum, ſit opus, Galeno auctore 9. & 11. de meth. med. c. 1. 12. & cap. 13. Atqui nos vnà cum Galen. aſſerimus, perpetuæ veritatis eſſe quòd quicquid pro natura

sua indicat, id vnum semper indicabit, seu quòd vnã habet naturã. qua etiã ratione fatemur, quodlibet quod secundũ naturam est, sui custodiam perpetuo indicare, nec propter aliud ab eo quampiam sumi indicationem, quam propter hunc finem, videlicet vt custodiatur. Quamobrẽ si Galenus præcepit à partium natura, seu temperamento proprio sumi indicationẽ pro morborũ (qui in eisdem excitãtur) curatione, non propter aliud illud instituit quàm vt earum partium natura, seu temperamentum conseruetur ex iis medicamẽtis, quæ morbum auferunt: etenim eadem laborantis loci temperies medicamentis, quæ pro auferendis morbis adhiberi debent mẽsuram præscribit, vt liquet 7. de meth. meden. cap. vlti. quemadmodum etiam de vniuersi corporis naturali temperie superiùs disseruimus, quippe eatenus redeat ad naturã eorũ quodque necesse est, inquit idẽ Galenus, quatenus à natura recessit. item quòd nondum curationi impositum finem arbitrãdum, priusquàm ad propriam naturam particula redeat, idem etiam Galenus testatur, atq; ita à tẽperamento laborantis partis auxiliorum indicatio sumitur, in iis videlicet intemperiei generibus, quæ absque humore infestãt: nam & refrigerari, & calfieri, & siccari, & humectari, & per cõiugationem quiduis horum pati singulæ particulæ pro morbi portione requirunt, vt citato libro 7. de methodo meden. scriptum est. Nõ igitur propter aliud à propria partis temperie indicatio sumitur, pro dictorum iam morborum curatione nisi pro earum conseruatione, id quod indicant, contrarietatis iam dictæ, mensuram præscribentes. Pari ratione à virtute seu partis actione non propter aliud indicatio sumitur, nisi pro eiusdem custodia. etenim ea vtilis est in iis intemperiei generibus, quæ ex humoribus sunt ortæ, pro quorũ curatione, vacuatione aliqua vtendum est: quapropter eiusdem vacuationis quãtitas ab ea definitur. etenim non adeò vacuandum est vt affectus suadet semper, sed habenda sollicitudo erit, de virtute partium à quibus vacuatur non leuis quidẽ in iis quæ principes partes sunt, ne hãc (magna semel vacuatione vsus) dissoluas, quemadmodum à quibusdam aliis partibus sibi solis inseruiẽtibus, audacter vacuare licet, prout affectus suadebit, eius tamen virtuti attentus, & quoniam non par est, vt diximus, actionum dignitas ad ægros seruãdos, sed aliæ magis, aliæ minùs vtiles sunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiusque partis prospiciendum est robori, atque id etiã non propter aliud quidẽ, nisi propter ipsius virtutis custodiam. definit itaq; actio, seu virtus partis affectæ vacuationis quantitatem, & pro dignitate eiusdem actionis, seu facultatis, robur seruãdum erit, atque maior, vel minor sollicitudo habenda prout magis, vel minùs fuerit eius officij dignitas, eatenus admittens vacuationis quantitatem, quatenus & morbus soluatur, eius verò virtus seu actio seruetur. Quemadmodum etiã à partis figura, si ipsius modi vacuãdi excrementi indicatio suggeritur, non nisi pro ipsius partis natura, temperamẽto, ac naturali constitutione seruandis, quæ quidem si modo alio vacuaretur, vtique destrui necessum esset, vt si ventriculum quispiam nõ deiectione, aut vomitu, sed per vrinales meatus inanire tentaret, & intestina per vomitum pectus & pulmonẽ non per asperã arteriam & fauces, sed per deiectiones & pharmaca deiectoria. Ostẽdit itaque figura partis affectæ vacuationis modum, non nisi propter sui tutelam, & cõseruationem: & propterea illud idem semper indicat. Nec aliter etiam & situs earundẽ partium, nam ab eo indicatio sumitur, tum ad solidarum intemperies, tum ad succorum vitium. Pro solidarum intemperie curanda, metitur quoque contrarietatis mensium, adeo vt si quis per summa corporis intẽperie laboret, ei medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus, si verò in profundo corporis intẽperies sit, si his medicamentis vtatis quæ intẽperies requirit, vtique multò imbecilliora, quàm pro vsu ad affectum locum peruenient: & propterea affectus non curabitur, nec affecta pars ad propriam naturam redibit. erit itaque fortioribus vtẽdum interualli rationem habentes. quandoque verò vbi medicamen affectum locum non attingat sua natura, admiscendum est aliquod, quod quidem dux veluti viæ sit. Ad succorum etiam vitiũ si nonnihil situs indicat, societatem laborantis particulæ cũ aliis docens, non alia ratione indicabit, quàm pro eiusdem partis cõseruatione: hac etenim ignorata vitiosos humores per cõuenientia loca vacuare ignorabimus, quos si vacuare per alia loca quispiam tentaret, vtique eiusdem partis substantiam, temperamentum, ac vniuersam constitutionem destrueret. Ad quodcunque itaque conducat indicatio quæ à situ datur, pro morborum sublatione, nõ propter aliud conducere videtur, quàm pro ipsius affectæ partis custodia. Similiter & eiusdem partis sensus acuitas siue hebetudo pro viribus partiũ custodiendis, & non ob aliud indicant. nam quæ acuti sunt sensus partibus, si iis vtaris medicamentis, quæ non leuiter mordeant, earum vires dolore resoluuntur, inquit Galen. quapropter expedit has non confertim, nec semel valentibus auxiliis mederi, sed tuto potius in tempore, in iis verò partibus quæ tardi sunt sensus, seu hebetis, celeriter obire quod iustũ est licet semel vsis remedio quod sit idoneum, propterea quòd ab eo vires dolore non resoluantur. ergo pro custodia virtutis earundem partium, indicationem sumimus ab acuitate & hebetudine sensus earum, ita vt propterea ea admittant medicamenta, à quibus curari affectus valeat, vires autem haudquaquam soluit, ea verò non admittant à quibus virtutis substãtia eiusdem partis aut dissipetur, aut immodicè alteretur. Sunt itaque dictæ indicationes ad curationem necessariæ, & quamuis non vno eodémque modo ad affectus sublationem conferant, vt diximus, in hoc tamen omnes consentiunt, quòd quicquid indicant, licet conferat ad eorum morborum sublationẽ, qui indeterminatis excitantur particulis, nam iis neglectis curari nequeunt, tamen non propter aliud indicant primò & per se, quàm pro earum partium tutela, ac custodia, naturæ videlicet, seu temperamenti, actionis, seu virtutis, & omnis denique earundem constitutionis. Nũquam igitur Galen. sui obliuiscitur, perpetuóque de eadem re, diuersis etiam in locis idem tradit, & posita principia semper seruat, ac tuetur, quamuis quandoque pro diuersa de qua agit tractatione, diuersa quoque asserere videatur, iis potissimùm qui parum in eius doctrina sunt exercitati, ac perperam eiusdem verborum sententiam interpretantur: quò fit vt nimium etiam audaces sint in calumniãdo Galeno, ad contradicendum potius quàm ad veritatem inuestigandam laborantes.

A temperamẽto partis sumitur indicatio, vt ipsum cõseruetur.

Loco citat.

A partis functione sumitur indicatio, pro eius custodia.

A partis figura indicatio ad ipsius part. custodiam refertur.

Indicatio etiam à situ non alio refertur quam ad partis conseruationem.

Indicatio à partis sẽsu acuto, vel hebetudinẽ refertur.

Gale. sibi ipse constat.

Quibus

Quibus potissima ratione vires custodiantur, ac quomodo vestiganda sit nutrimenti quantitas.

CAPVT XLIX.

Vita quid.

VM necesse sit vitam, aut ipsas esse vires, aut earum actiones, nihilque ipsa vita prius in animantis corpore esse possit, propterea quòd nec sanos esse citra vitam licet, eadē propterea omnium primæ custodiendæ hominibus sunt. etenim has vires seruare, nil planè est aliud quàm vitam seruare, vt liquet ex Gal. 9. de meth. medend. *cap. 10.* Quid verò per vires intelligere oporteat, fusiùs in præcedentibus differuimus, nunc autē in memoriā iterū reuocemus, quibus, quótve rationibus vires seruari possint, quò id quod deficit in his quæ diximus, pro viribus seruandis in ægris hac febre laborātibus, exactè definiamus. postquàm & sanis & ægris adeò necessariæ sunt, vt sine ipsis viuere nō valeamus, nec quicquam conduceret à morbis febribúsque liberari, ipsis haudquaquā seruatis. Seruantur autem potissima ratione vires, ex eo quod de substantia earum vel inanitum, vel alteratū est corrigendo, secundo loco ex prohibēdis iis, quæ ipsarum substantiam vacuare, alteraréve possunt, vt 9. de metho. meden. scriptū est. Atqui quo pacto seruari ipsæ debeāt hoc secundo cōseruationis modo superiùs abundè cum Gal. demonstrauimus. quando vires ipsas necessariò cōsiderandas esse pro morborum sublatione, ac ad remediorum inuentiones, ostendimus. Restat modò differere modū quo valeamus ipsas tueri, corrigendo id quod de earum substantia fuerit inanitū, & alteratum, quod verè & propriè earum est conseruatio. *Viriū propria conseruatio.* id verò efficiemus si priùs admonuerimus, vires, vt sæpius dictum est, perpetuo sui custodiam præscribere, custodiam autem similium exhibitionem indicare. cùm verò virium substantia tum ex spiritu, tū ex carnosa specie, tum solidis ipsis compleatur, ex iis quæ similia sunt, moliti cuique suam custodiam conuenientē, spiritui, ex respiratione, ac transpiratione, & qui ex sanguine attollitur, vapore, solidorum verò generi, ex solido nutrimento. carnosæ autem per eam naturam, quæ in medio humidorum, ac solidorū corporum est, Galen. teste 11. de method. meden. ca. 3. cuiusque autem horum quantitatem, seu modum, ex cōseruandæ substantiæ quantitate, seu modo inuenies, qualitatem verò ex ipsius tēperie. Cùm verò horum cuiusque vel optima tēperies sit, vel aliquatenus vitiosa, quæ quidem optima est, semper seruari debebit, quæ verò omnino vitio non caret, hæc in sanis quidem vel seruanda est, vel alterāda, in ægris verò seruanda semper est. at cùm diuersitas non parua sit in partium animalis temperamento, propriam cuiusque mensuram fore eorum, quę ipsi sunt similia, nempe ei quæ terrea magis est, eorum quæ magis sint terrea, & ei quæ humidior est, eorū quæ sint humidiora. ad eūdem modum ei quæ magis aërea est, eorum quæ plus huius substātiæ in se habent, sicut calidiori eorum quæ magis substātiæ igneæ participant. hine materias iam particulares omnes in cibis, potione, aere, & omnibus peragi solitis inueniendas esse decreuit Gale. citato libro 11. *cap. prae.* metho. meden. quamuis, vt ipsemet inquit, eodem loco, vires ipsas seruent præcipuè cibi, potiones, & spiritus, certa mensura, & apta qualitate exhibita. idque non ab re, cùm dictum sit eorum substātiam ex spiritu, carnosa specie, ac solidis compleri, atque ob id iam dictis tribus etiam substātiis seruari, certa tamen mensura, & apta qualitate exhibita. quātum verò ad spiritū, seu aerem spectat, pro febrium curatione, ac spirituosæ nostræ substantiæ conseruatione, satis abūdè factus est in præcedētibus sermo. Restat modò differere quomodo reliquæ duæ virium substantiæ præcipuæ, carnosa videlicet, & solida, per ea quæ similia sunt seruari debeāt, id verò potissimùm consistit in cibis atque potionibus. quanquam & ex iis quoque spiritus nonnihil vtilitatis participent, cùm ex sanguinis et ā attenuatione, seu vapore præter aerem nutriantur, De hac itaque mensura seu quantitate ac qualitate victus, seu cibi, & potus, pro viribus ipsis seruādis, verba facere intendimus. etenim cùm tota moles animalium in perpetuo fluore sit, vt inquit Gal. 1. de sanit. tuē. cap. 2. ni similis altera substantia pro ea, quæ defluxit: restituta sit, euaporabitur certè atque dissipabitur vniuersa, nedum in sanis, verùm etiam in ægris corporibus, id verò admodum facilè non existit, nam cùm ars ipsa tota sit magna, non leuissima eius pars est scientia ordinandi victus, inquit idem Galen. 11. metho. meden ca. 15. nos verò qua ratione inuestiganda sit nutrimenti quantitas in ægris, ac febri laborantibus, vestigabimus primò, deinde quomodo eiusdem qualitas, necnō & opportunum tempus differemus. Et quoniam diximus inueniri quantitatis eius mensuram ex virium substantia, *Quantitas cibi vnde petatur.* nimirum æstimari debebit, quemadmodū vires, quæ corpus regunt, in his se habeant: quippe cùm vires legitimum robur suum habent, & morbi summus vigor breui futurus expectatur, tenuissimo victu vti licet, cū verò infirmiores sint, non licēt sine graui noxa, sed adiicere ad nutrimenta tantū oportet, quantum de robore virium est imminutum, atque ex his scopis accipienda quātitas nutrimenti, vt liquet eodem 11. de meth. meden. c. 5. quibus in verbis elata luce ostendit Galen. nutrimenti quantitatem desumendam esse, tum ex ipsarum virium substantia, spectantes, inquam num robustæ, vel imbecillæ fuerint, tū etiā ex morbi summo vigore, cùm scilicet breui vel longo futurus tēpore expectatur, nam si qui sunt alii scopi, pro hac victus quantitate instituenda illi coindicare, & non indicare dicuntur, *Coindicantia cibi quantitatem.* quatenus vires metiūtur, vt ætas. tempus anni, regio, cōsuetudo, & reliqua huiusmodi. Quamobrē non immerito quispiam quæreret quid intelligat Gal. hic per nutrimenti quantitatem, num molem *Quantitas cibi quid sit.* videlicet, seu copiam eiusdem, an quippiam aliud, quod scilicet ipsum nutrimentum plus, vel minus nutriat? Pro quo animaduertere oportet, quòd hoc in loco Galen. vtitur voce Græca πόσον, interim ποσότης. quod Latinè sonat, prima quidem quantus, aliquantus, & quotus, secūda verò quātitas, quamuis (mea quidem sentētia voce πόσ☉, hic quodammodo abutatur, volens etiam per eam, quātitatem subintelligere; sed quicquid sit, dicimus nos quòd per quantitatem hoc loco Gal. non intelligit multitudinem, seu copiam alimēti, quemadmodum intelligere videntur tum ipse, tum etiam Hippocrat. *Quantitas cibi quandoque copia, apud Hippoc. & Galen.* apho. 14 & 15. primi libri, per voces πλέ☉ & πλεῖς☉ καὶ πλεῖστ, hoc est plus & plurimus. etenim iis in locis de multitudine, ac alimentorū copia sermo ab iis fit, quæ proportionalis esse debet, & quātitati eius, quod difflatur, ac innati caloris multitudini, nisi fortè aliquando ex aëris ambiētis caliditate fusio adueniens, cogat subtrahere, vt inquit Galen.

com

comment. citati 15. aphoris. & propterea vbi multus fuerit calor innatus, & vires robustæ, multum quoque competit nutrimétum, vbi verò paucus, & vires imbecillæ, contra. sed voluit, vt mihi videtur, per nutrimenti quantitatem Gal. intelligere diuersam formam, figuram, seu speciem ipsius alimenti: quod quidem aliis in locis significauit per vocem σχῆμα, vt liquet commeot. aphoris. 7. & 9. eiusdē 1. lib. id quod eios verba manifestant. ait enim docens nutrimeoti quantitatem ex quibus desumi debeat: [cùm vires legitimum robur suū habēt, tenuissimo victu vtendum esse, cùm verò infirmiores sint, adiicere ad nutrimenta tantum oportet, quantū est de robore virium imminutum.] quod quidem falsum esset, si de alimentorum copia illud subintelligeretur. nam robore virium imminuto adiicere nutrimeotorum copiam non oportet, neque etiam minuere, vbi legitimum robur suum haberēt. sed contrariū efficere, vt in citatis aphoris. præcepit Hipp. Quinimò in virium imbecillitate parum quidē alimenti offerre ipse Galen. docuit, comment. aphor. 1– primi lib. quoniam virium imbecillitas non potest totam simul multitudinem alimēti substinere, quod verò per nutrimenti quātitatem quam πόσον nominauit 1. de metho. meden. eiusdem nutrimenti speciē seu formam intelligere voluit, ex qoa plus vel minus corpora nutriuntur liquet apud eundem comment. citati aphorism. 9. primi libri. ait nanque Galenus, nūc hoc in loco alterum adiicit scopum scilicet victus, vt quantitatem declinationis exquisitè noscamus. est autē hic scopus, vis ipsa ægrotantis: cuius gratia notrimus: neq; enim morbi gratia.] & deinde subdit: [cùm enim vis ita robusta fuerit, vt speremus ipsam posse perdurare totū tempus intermedium vsque ad summū morbi vigorem cum tali victus forma, specie, seu figura (vtitur enim voce σχήματι) tūc (inquit ipse) exquisitam habebimus declinationis, qoam diximos quantitatē.] vtēs verbo πόσον, & subdit: quod si imbecillior extiterit, adiiciendum aliquid victus, & plenior est adhibendus tantum scilicet, quantum natura imbecillior expostulat. consistit ergo nutrimenti quātitas exquisita io ipsa victus forma, quæ talis iostituenda est, vt æger perdurare cum ea possit vsque ad morbi summū vigorem, vt clarè ex his verbis ostēdit Galenus, & cōment. citati aphoris. 7. eiusdem libri, cū Hipp. in aphor. scripsisset: [vbi morbus peracutus est, statim extremos labores habet, & extremè tenuissimo victu vtendum est, vbi verò nō, sed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendū est, quanto morbis extremis est mollior.] inquit ipse, [in quibus verò morbi vigor statim futur9 est, hoc est in primis quatuor diebus, in iis possumus victu extremè tenuissimo vti. cùm eundem vires tolerent: qui verò minùs tenuis existit, quē etiam pleniorem nominauit, illis cōuenit morbis qui posterius in suo debent vigore consistere, in quibus præcepit tantùm à victus tenuitate declinare, quātùm morbus ab extremis recedit, hoc est vigore summo. Hoc enim proximo existente, paulò pleniorem victū offeremus: longiùs verò distante, plus: & quāto tardiorem fore summum morbi vigorem expectabimus, tantum victus speciem, formam seu figuram commotabimus.] iterum vtēs hac voce σχῆμα, liquet igitur ex iis, quo tam Hippocr. quàm Galen. indicatione sumpta tum à viribus, tū à morbi summo vigore, pro quantitate victus instituenda, per

Quantitas cibi pro forma seu specie hic sumenda.

Loco cita.

quantitatem victus diuersam, prout diuersi fuerint iam dicti duo scopi, non multitudinem, seu copiam eiusdē, sed formam, speciem, seu figuram subintelligere voluerunt. de qua etiam victus forma seu specie, Gal. verba fecit comm. aphoris. 11. eiusdem libr. sub voce εἶδος, & aphor. 12. vtēs eadem voce σχῆμα, interim quoque victus qualitatem appellauit, vtēs voce ποιότητα, vt liquet libro de optima secta. At idē Hippoc. aphoris. 4. eiusdem primi libri, de hac meminit, asserens oon vnā duntaxat in omnibus morbis speciem, sed diuersam instituendam esse, pro diuersa morborum natura: & quoniam coniecturalis erat hæc etiam quantitas, quæ in specie, seu forma continetur victus, veluti reliquæ omnes. & propter ea aberrare quandoque cōtingit in hac declinationis quantitate, nedum medicos ipsos, verùm etiam ægros, non absque ratione aphoris. 5. eiusdē primi libri collocatione facta inter eadem delicta, asserebat ægros magis lædi cùm ad magis qoàm oportet, tenuem victum fieret declinatio, quàm vbi ad paulò pleniorem, quæ Hipp. sentētia hucusque à paucis, vt mihi videtur rectè fuit intellecta. Non negamus propterea quòd in hac diuersa nutrimenti specie seu forma quæ ægrotantibus instituitur, ea qua diximus ratione, consideranda etiam sit certa quātitas, seu mensura, quamuis id præcipuè à medico non intenditur. Etenim de hac etiam victus specie quibusdam plus, quibusdam minùs, quandoque tribuere oportet, pro diuersa ægrotantium ætate, seu cōsuetudine, anni tempore, ac reliquis huiusmodi, quibus eædem vires metiuntur, quemadmodū neqoe ipse Hippoc. hāc prætermisit, sed de ea meminit in paulò ante citatis aphoris. 14. & 15. primi li. & 2. de ratione victus in morbis acutis, cùm dicebat: ciborum autem adiectioni intendendū multò minus. &c. Verùm asserimos quòd per nutrimēti quātitatem quam primò inuenire debemus ex virium substantia, vt Galen. docet citato libro 11. method. meden. intelligere debemus speciem, seu formam, & non copiam aut multitudinem eiusdē nutrimenti. sunt etenim diuersæ nutrimenti species diuersimodè qnoque nutrientes, atque substantiæ virium adiicientes, id quod præcipuè considerare debemus in febribus ipsis, ac morbis omnibus, & propterea eadem nutrimēti species immutanda erit, consideratis tum virium robore, tū morbi summo vigore, id quod etiam manifestè 10. metho. med. idem Gal. nobis demōstrauit, cùm dixit: [sunt igitur tibi à primo statim die in omni ægro spectāda duo illa quæ Hippo. iussit, à quibus cibandi consilia petas, morbi summus vigor & ægrotantis vires: postea si trāsiri summū incrementum sine omni cibo potest, in cibi abstinentia hominē seroabis, sin exiguum adminiculum requirat, abūdè erit sola mulsa, quòd si maius desiderat quàm sit ex mulsa, prisanæ cremor satis erit. At si fas non est summū morbi incrementō aut tenoi victu, aot inedia trāsmitti, id agendum est vt homo statim io primæ accessioois inclinatione cibetur. Immutat igitur Gale. diuersam victus speciem seu formam pro vario viriū statu ac diuersa morborom summo vigore, & non moltitudinem seo copiam eorundem alimentorum, quæ qnidem contratio ab hoc modo permutari debet. nam vbi calor innatos plurimus fuerit & propterea vires valentes, plurimus quoque cibos adhibēdus erit: vbi exiguus, & propterea imbecillæ vires, exiguū quoque nutrimentum dabimus, vt aphoris. 13. 14. & 15.

cap. 39.

Aphoris. 5. lib. 1 illustratur.

cap. 5.

cap. 5.

primi

primi libri decretum est, oportet enim alimenta, vt inquit Galen. semper esse innati caloris multitudini proportionalia, & eorum quantitatem, esse eius quod difflatur quátitati, proportionalem præsertim in sanis corporibus. Sunt verò ipsius speciei seu formæ victus differentiæ non paucæ, quas pro diuersa morborum natura, varióque virium robore, artificiosa quadam coniectura assequi licebit. Etenim vbi morbus peracut° fuerit, ac statim summum vigorem habiturus est, hoc est in primis quatuor diebus, & vires suum legitimum robur habét, possumus victu extremè tenuissimo vti, quemadmodũ illis morbis qui posterius in suo vigore cósistere debent, non adeò extremè tenuissimum adhibebimus victum, & vbi pauló post cósistant, extremè tenuem: vbi verò plus, victum tenuem adhibebimus, & deinceps etiam pleniorẽ, quandóque modicè, quandoque mediocriter, quandoque admodũ prout vires requirét, & morbi summus vigor breuiùs, aut tardiùs expectatur. quocirca præcepit Hippocrates tantum à victus tenuitate declinare, quátum morbus ab extremis recedit, hoc à summo vigore, adeò vt tunc quantitatem declinationis exquisitè habeamus, tum in febribus, tum in cunctis morbis, cum adeo vis robusta fuerit, vt tali vel tali victus specie, speremus ipsam posse perdurare totũ tempus intermedium vsque ad summum morbi vigorem. nam non permutãdam esse victus speciem, priùs quàm signa coctionis manifesta sint, inquit Galen. Hippocr. auctoritate 2. de rat. victus, & deinde subdidit: [id autẽ fiet, si quot diebus ad vigorem morbus venturus sit præcognoueris.] & paucis quibusdam interiectis, eodem loco docens modum inuẽtionis generis victus, inquit: verùm quomodo ad generis victus inuentionem, operæpretium est vt cognoscas, an robusta, vel infirma sit laborantis facultas, quot item diebus morbi coctio futura sit, sic & considerandum quantum vel robusta, vel infirma fuerit, nempe in virtutis tum robore, tum infirmitate magis, & minùs valde discrepant, sic morbi quoque discrimina differentiásque conijcere oportet. Sed hic non ab re dubitaret quispiam asserens Hipp. & Gale. in hac victus ratione instituenda, sibi ipsis pugnare, nempe aphoris. 7. 8. 9. & Gale. etiam comment. aphoris. 11. & 12. & citato lib. 2 de rat. vict. apertè præceperunt, à duobus scopis sumẽdam esse totius victus rationẽ in vnoquoque morbo, nempe ex morbi constitutione, seu eiusdem morbi vigore, & ex viribus ægrotantis. At citato libro 11. meth. meden. Gale. hæc verba (post ea quæ modò citauimus) de victus quantitate conscripsit, inquiens. [siquidem ostẽsum priùs est solum virtutis respectum esse, qui de nutrimento indicationem præbet] & libro 1. de ratione victus inquit: [verùm nos qui veritatem honoramus, laudamus Hippocr. cùm in cæteris omnibus, tum quòd in vnoquoque opere scopum ita docuerit, vt huic assẽtus omnino quispiam, definitam certámque inuẽtionis auxiliorum habeat viam: sic sanè & cibandi scopum vnum communem prorsus cum sanis, tum languescẽtibus esse demonstrauimus. his autẽ facultatis vitalis custodia est, quam núc manifestè explicuit, cùm dixit si validus fuerit, ob eandem sanè facultatẽ sani edimus & bibimus, aliáque omnia vitæ munia exequimur. propter hanc eandem & ægri ad cibos, potúsque procedimus, nempe morbus suæ affectionis iudicat auxilia, phlebotomiam videlicet, clysma, cataplasma, purgationẽ, oxymeli, aquã mulsam, atque aliorũ vnumquodque: virtutis verò custodia solam indicat alimoniam.] Quibus in locis vnũ solum esse scopum, qui alimoniam indicet, virtutis videlicet custodiam, dilucidissimè eos asserere patet: quamuis Galen. 1. de arte cur. ad Glauc. cap. 8. oppositum sentire videatur, quod videlicet in omnibus morbis cómune præceptum est, vt ab initio statim ad vniuersum ægritudinis tempus inspicientes, rationem victus instituamus, nullam faciens de viribus mentionem. Nisi esset quòd idem Gale. citato etiam loco 1. de rat. victus, per ea verba, quæ ea, à nobis modò conscripta, consequuntur, se ipsum ac Hippocr. conciliat inquiẽs. [si igitur morbosam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti soli attendentes, ægros vt sanos aleremus, sed quoniá sæpius noxam, vt ostendimus, affert, ob id morbi affectionem, non tanquam cibi indicationem, sed tanquã prohibitricem contẽplamur. vbi ergo ea non prohibuerit, facultásque præceperit, tũc nutrimus, neque enim cibus morbi affectionẽ sua ratione iuuabit, nisi vim tum cibi, tum medicamẽti obtineat.] Hinc liquet vnum esse præcipuum ac propriũ scopum, alimoniam indicãs duntaxat. nempe custodia ipsius virtutis. Quòd si Hippocr. & Galen. quandoque morbi constitutionem, seu eiusdem summũ vigorem contemplari etiam iusserint pro ipsa alimonia instituenda, ea non tanquam cibum indicantia, sed tanquam prohibentia spectarunt, veluti hoc in loco seipsum declarat Galen. concludens vniuersale tempus offerendi alimenti esse, ac tunc nutrire oportere, cùm facultas præceperit, & morbus non prohibuerit: quemadmodum etiam de auxiliorum tempore lib. de opt. secta. definierat, id esse præcipiẽs quando morbus exigit, & facultas non impedit. spectatur itaque morbi affectio, seu eiusdẽ morbi summus vigor necessariò in ipsis ægris, pro victus ratione instituenda, non tanquam scopus quidam, quid faciendum sit indicãs, sed tanquam prohibens. Atqui quod prohibet, haudquaquam vtile indicare posse, decretum reliquit idem Gale. citato lib. de opt. secta, & nos in præcedentibus fusiùs declarauimus. Erunt itaque duo scopi. vnus, vt indicans, ac requirens nutrimentum, tãquam vtile ei existens, alter verò non tanquam ei conducens, sed tanquam prohibẽs. neque enim, vt diximus, cibus morbi affectionem sua ratione iuuabit: quod quidem (si verum fateri liceat) verè indicare haudquaquam admittendum est: & propterea reuera vnus erit cibandi scopus, communis prorsus tum sanis tum lãguentibus, nempe virtutis custodia, licet de altero quandoque scopo fiat sermo, hoc tanquã omnibus manifesto prætermisso, ab eodẽ Galeno, qua ratione conciliari poterit idem Galenus cũ iis quę scripta reliquit eodem li. de optima secta, quo loco aduersus methodicos, morbi tempora haudquaquam quippiam vtile indicare posse, nonnullis rationibus demonstrauit: neque medicamenta seu auxilia, neque alimentorum genus quãtitatem aut qualitatem, quoniam nihil quod expedit à temporibus indicari potest. Possunt tamẽ id quod a morbo seu facultate postulatur, quandoque impedire: idcirco & ipsa morbi tempora, interdum impedientia ea quæ códucunt, haudquaquam proposita. seu scopi verè esse dicentur, vt ipse inquit, sed tanquã impedientia, eo quòd nos auxiliis aut cibis vti, plerunque impediant, considetanda sunt. Hinc Galen.

con

Margin notes:
Victus species permulta.
Dubitatio. Alicubi Galen. & Hippocr. à duob. scopis sum. victus rationem. Alibi ex vnico.
Cap. 14.
Super tex. 44.
Super tex. 34
Solutio dubitatis.
Præcipuus cibandi scopus, custodia est virtutis.
Morbi summus vigor non vt indicans cibum sed vt prohibens spectatur.
cap. 40.
Loco præcit.
cap. 39.
Tempora morbi non indicãt, sed impediunt.

concludebat quòd quam vicē in exhibendis remedijs facultas gerit, eandē in dādis cibis morbi tempora: quamuis ipsa quoque interdum auxilia exhiberi prohibeāt, atque interuertāt, veluti & cibum: itaque morbi tempora pro victus ratione instituēda, spectanda a medico, nō tanquam alimoniam indicantia, nec quātitatem, aut qualitatem eiusdem, sed tanquam impedientia, & interuertentia quandoque: & hac ratione Galen. interdum simul cum Hipp. ea contemplanda esse pro victus institutione (& non tanquam scopos quicquam faciendum esse indicantes) nobis præceperunt. Quemadmodum etiam sicubi in eorum doctrina compertum fuerit pro nutrimenti institutione, considerandam esse ætatem, consuetudinem, anni tempus, regionem, ac reliqua similia, non tanquam indicantia, sed velut coindicantia subintelligi debet: præcipuus siquidem est virtutis scopus, vt sæpius diximus. Hæc verò omnia tanquam eandem virtutem immutantia, ac propterea coindicantia, contemplari debent. Et ob id quispiam mirari non debet, si interdum solius virtutis meminerit Hipp. interdum simul cum ea, omnium, aut quorundam iam dictorum. Est etenim hæc Hip consuetudo, Gal. teste 1. de rat. victus in morbis acutis, commen. aphoris. 16 primi libri.

Victus rationem nō indicant, sed coindicant æta. & consuetu. &c.

Super tex. 45.

Nutrim nti qualitas ex qu.b:s desumenda fit.
Caput L.

CÆTERVM nutrimenti qualitas desumenda est ex morbi affectu vnà cū solidorū corporum (quod tum est) temperamēto ab affectu, si is obstructu sit, quæ extenuet, à naturali ipsorum tēperie vnà cum consuetudine, prout etiam priùs est definitum, inquit Gal. citaro, lib. 11. meth. med. c. 5. vt velit qualitatem alimenti debere esse cōtrariam ipsi præter naturam affectui similem verō naturali solidorum corporum temperiei, atque etiam consuetudini ægrotantium, cùm & ipsa vel temperamētum originale seruare possit, vel alteritium inducere. iis nanque seruatis circa nutrimenti qualitatem, seruabitur autem naturalis temperies, prout etiam superiùs definitum est de medicamentorum qualitate. Semper enim definitur contrarietatis mensura ab ipsa naturali laborantis temperie, vnà etiā cum ipso morbo qua ratione febrientibus frigida alimenta exhiberi debēt, verùm adeò frigida, vt & febris ipsa auferatur, naturalis autē temperies, & cōsuetudo febriētis per eadē seruētur. ex iis nanque sanatio perficitur. At Hippocr. aphoris. 16. 1. lib. aliter de victus qualitate quæ febricitantibus competit, sentire videtur: ait etenim: [victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè verò pueris & aliis qui tali victu vti cōsueuerunt.] subtieuit: namq; hoc loco Hipp. indicationē quæ à corporis tēperamento sumitur. licet aliā adiecerit quæ ab ętate. At si in memoriā reuocabis ea, quę in pręcedentibus de ætate & cōsuetudine diximus, haud difficulter percipies hos viros idē asserere. Etenim & cōsuetudo & ætas nō propter aliud in morborū curatione indicare videntur tam pro remediorum inuentione, quàm pro victus ratione instituenda, nisi medio temperamento, veluti præcipuæ causæ ipsum immutantes: quamobrem Hippocr. ętatis, & consuetudinis mētionem faciens, non aliud significare voluit (& si illud non expresserit) quàm proprium temperamentum, quemadmodum ipse Gal. ętatem subintelligere voluit sub temperamēto, cuius simul cum consuetudine meminit. Hinc Galen. commen. citati aphor. huic tacitæ obiectioni satisfaciens, dicebat, [verùm si quid expressis verbis Hippoc. in aphor. non dixit, quod tamen idem habeat iudicium, cum iis quæ ab ipso dicuntur, hoc quoque fuisse dictum potentia, debemus existimare. nam & ętatis meminit, & consuetudinis, tu verò & naturalis tēperaturæ, & temporis anni, & regionis non absq; ratione memineris, quæ & ipse Hippocrates adiicit aliquando, nonnunquā verò vnius aut duorum mentione facta, reliqua quæ sunt eiusdem naturæ atque ordinis prætermittit.] Quibus etiam verbis sibi ipsi Gal. satisfacere videtur, quòd pro nutrimenti qualitate, temperamenti duntaxat, & consuetudinis meminerit. Nam sub iis reliqua etiā iam dicta subintelligere voluit, seruātibus nobis quod similem perpetuò victum exigunt corporum tēperies naturales, etiam si inculpatæ nō sint in ipsis ægrotantibus, & reliqua quæ secundum naturam sunt, quemadmodum quæ præter naturam per contraria corrigi debent. Id enim hac in breui sententia propalare nobis voluit Hippocr. non tamen hoc aphoris. simul præcipere intendit qualitatem victus in sanis, & ægris, quemadmodum quidam sibi ipsi persuaserunt: etenim, (vt Gale. visum est in fine comment. præcedentis aphoris.) ab hoc apho. 16. de victus ratione ægrotantium sermonem facit Hippoc. inquit enim, [Deinceps autem de illa victus ratione quæ ægrotis conuenit, sermonem faciet:] insuper nec perfectus esset sermo de victus ratione, quæ febricitantibus cōuenit, si solam indicationē de eius qualitate sumpsisset ab ipsa febre, neque enim satis esset, nisi adiiceretur ea quæ ab ætate, & consuetudine, hoc est corporis temperamēto sumitur. Quapropter perfectam voluit qualitatem rationis victus, febricitantibus conuenientem, hoc in loco nos docere Hippocr. & non in simul sanorum existentium, nec propterea quispiam mirari debet si humidum dixerit, subticendo frigidum victum febricitantibus omnibus cōferre: erat etenim hoc vel medicorum vulgo cognitum: nihil autem vulgare scribere Hippocr. dignatus est, vt liquet 2. & 3. de different. resp. ab affectus itaq; qualitate, & solidorum corporum temperie, vnà cum consuetudine, & etiam ætate si velis, anni tempore, & regione, nutrimenti qualitas desumitur, vel breuiter ex morbi affectu vnà cum solidorum corporum, quod tum est, temperamento, vt Galenus testatur. sub his enim reliqua continentur.

Qualitas alimenti morbo sit contraria. similis solidorum corpo temperatura &c.

Obiectio.

Dilutio

Cap. 7. & cap. 8.

De particulari exhibendæ alimoniæ tempore.
Caput LI.

QVamuis nutrimenti tēpora vniuersalia cū vniuersalib. auxiliorū temporibus cōsentiant, quia eadē scribi possunt, & instrumēta quibus eadē indicātur, similia quoq; sunt, & scribi etiam possunt (vtriusque nāque opportuna vniuersalia tempora, ex eorum quæ conducunt postulantium præsentia, & potentis impedire absentia, deprehenduntur) nō tamen similiter se habent, circa ea ex quibus particularia tempora colliguntur, cùm neque ipsa particularium auxiliorum tēpora, neque instrumēta seu proposita quibus eadem indicari valeant, scribi queant: vt liquet lib. de Opt. secta. Nam & remissionis spatia quibus potissimùm

cap. 37.

adhibentur

adhibentur remedia, non æqualia omnium sunt, & conditiones absimiles, & symptomata dissidentia, quorũ singula particularis auxilij tempus cõuariãt, vt ipse Galenus inquit. At victus rationis particulatim tempora scribi possunt, quemadmodu, & ipsorum morborum, simul atque eorum indicatoria instrumenta, tum Hippocr. tum Galen. auctoritate.

Particularia tempora. Dico autem particularia tempora, quæ distinguuntur aduersus vniuersalia, & non propria cuiq;, nam *cap 7.* proprium nec dici, nec pręcipi, nec scribi ad vnguẽ *cap. 1.* potest, vt patet 3. Method. meden. & primo de Arte curat. ad Glauc. Cùm itaque cum Galen. conclusetimus vniuersale neutrimenti tẽpus esse cùm facultas præceperit, & morbi affectio non prohibuerit, restat modò disserere postquàm scribi possunt alimenti particularia tempora, ex quibus ea desumẽda sint. determinatis nanque propositis ex quibus talia capiuntur tempora, insimul etiã patebit quòd eadem scribi possint: id verò particulatim ostendemus in ipsis febribus, & præsertim ex putredine ortis. nam io cæteris facile patere poterit. Hæ verò,

cibus quã do dandus in febr. vnius acces. vel vnam duntaxat habẽt accessionem, vel plures, vt sępius dictum est, si vnam habeãt, à principio ad finem vsque, in his facilis toleratio, & consuetudo spectari debebunt, quando cibus illis eo tempore est offerendus, quo faciliùs quàm in cæteris morbũ tolerant, eóque potissimùm diei tempore, quo priùs io sanitate cibari erant sueti. etenim facillimè cibum ferent, si ex iis considerationibus assument, Galeno teste eodem vndecimo metho, med. quam-*cap 5.* uis, vt ipse inqt, paucissimas sorbitiones, potionésque eisdem exhibere debeamus, quibus vtique ceu medicamentis potiùs, quàm nutrimentis egemus. maxima etenim febris est, ac citò finietur, & virtus vtplurimam valida.

cibus quã do dandus in feb plurium acces. Si verò febris plures accessiones habeat, asserimus cum Hippoc. & Galen. io earum principiis cibum nequaquam adhibẽdum esse dico in principiis, tã si cœperint accessiones, quàm si iamiam cœpturæ sint, liquet hoc ex Hippo. apho. 21. libri 1. cùm asserebat, [in accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare nocuum est, &c.] & ex Gale. qui eodem comment. dicebat: [quomodo verò quispiam particulatim cibum offerat cõuenienter, in hoc docet sermone, caueri iubens morbum accessiones. ipse verò manifestiùs in libro primo, de victu acutorum dixit, quòd neque cùm iam adsint, *1. tex. 46.* neque haud ita post affuturę sunt accessiones, cibus dandus est, sed cùm declinãt aut cessant.] quæ quoque sententia quarto de Ratione victus scripta est. Præterea Aphor. 19. eiusdem primi libr. ait Hippoc. *tex. 39* [iis qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adiectioni ante indicationem.] & Galen. in commen. dicebat. [nam tempora commoda ciborum particularium præcipuè docent accessiones, in morbis quidem in quibus ordinatè adueniunt, hoc est per circuitus.] *tex. 46.* libro etiam primo de Ratione victus, docens Hipp. particularia tempora nutrimenti, hæc conscripsit: [tempus autem dandę sorbitionis, tũ per initia, tum per omnem morbi decursum, hoc maximè seruare oportet. nam si pedes frigidi fuerint, noo à sorbitione modò, verùm quoque & maximè à potu temperandum, at cùm caliditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit.] Tunc etenim moderatissimè se habent, tum thorax, tum venter, quemadmodum teterrimè in initiis. fit nanque accessionis principium calore omni, toto ex corpore ad cor, thoracémque concurrere, Gal. auctore ex eiusdem textus comme. Quamobrem cõcludebat optimu tempus ipsis languentibus dandę alimoniæ esse in inclinationibus, quemadmodum deterrimum in accessionum principiis: tunc etenim moderatissimè se habẽt, quemadmodum in principiis deterrimè thorax, & vẽter, lib. quoque de humoribus idem Hippo. hæc scripta reliquit, in exacerbationibus per circuitus fiẽtibus, ciborum oblationes dandæ non sunt, neque cogere oportet, sed auferre de appositionib. ante indicationes.] idem confirmatur quarto de Ratione victus, *tex 39* per hæc verba: [cùm autem purgaueris sorbitionibus quibusdã vtitor, obseruatis ita febrium accessionibus, vt nunquam cùm adsunt neq; cùm futuræ sunt exhibeas: sed vel cùm cessant, vel quieuerũt, & maximè à principiis recesserũt. frigẽtibus ergo pedibus, neque potum, neque sorbitiooem, neq; aliud quippiam huiusmodi dabis] Non vtique offerendus erit cibus in accessionum principiis, ob iam dictas causas, neque etiam in incremẽtis ex senten-tia Galeni eodem 1. de Ratione victus cùm dicebat, *Lo. s praci taro.* [sed quoniam in accessionum tum principiis, tũ incrementis ingesta alimonia lædere admodum nata est, ob id differimus ipsius exhibitionem, quãquam corpus ipsum iamiam digerere videatur.] secluditur etiam ab, vtrisque, dico tam Hipp. quàm Gale. sum-*In vigore cibus non dandus.* mus vigor accessionum, cùm eo tempore licet pedes calhant, manet tamẽ in corporis medio: hoc est ventre, & thorace, præter naturam caliditas immodica, needum ad pedes descẽderit, quo tempore dare expedit Hippocrate auctore, tum in morbis omnibus, tũ præcipuè in acutis, & potissimùm quibus febris vehementior suberit, periculúmq; summum. Sed quid clariùs quòd tria hæc tempora alimoniæ exhibitionem prohibeant, si in accessionibus iusserit Hippo. abstinere oportere? nam cibum dare nocuum est. Et quarto de Ratione victus, per hęc verba particulare cibi porrigẽdi tempus instituit, cùm *tex. 114.* dixit: [eius medicinæ partis quæ victu medetur, maximum est febrium tum intentiones, tum declinationes, non acutis modò, verùm quoque & in longis obseruare, vt tempora quibus cibi offerendi nõ sunt, & tutò, quibus offerẽdi sunt, cognoscas, atque adhuc quando plurimũ ab intentiooe abierint.] in cuius textus expositione diuinis. Gal. nobis præscribit simul cũ eodem auctore particulare tẽpus porrigendi cibi. inquit enim: [Artis ciborum exhibendorum maximum esse ait particulare cibi porrigẽdi tempus nosse, scopumq; vnum esse fatetur, quod scilicet tempus illud, quo cib' exhiberi debet, quãplurimũ absit à febris intẽtione (quam ἐπίτασιν dicit) accessiooıs principium intelligens. Id autem nõ in diuturnis solùm, sed in acutis quoq; verũ essę videtur.] deinceps subdit. [sed quare longis in morbis adiecit? nempe quòd in his magis, & forsan solis euidẽs sit scopus, in acutis etenim morbis, deprehẽsa io pedibus caliditas, cibi tempestiuè offerendi signũ sufficiens fuit: non tamẽ in longis ita nutrire oportet, sed melior declinationis pars est expectanda, quod in acutis haudquaquã est expectãdũ, timore cito futuræ accessionis: & propterea confestim cùm caliditas ad pedes descẽderit, tunc dare expedit.] Particularis itaq; temporis cibum porrigendi, vnũ ait esse scopum Gale, hoc in loco, quòd videlicet tempus illud quo cibus debet exhiberi, plurimũ absit ab accessionis principio. Id verò in continuis inclinatio existit, in intermittẽtib. interuallũ, seu in-

tegritas,& propterea cũ cessât,vel declinât,dicebat Hippo.offerendum esse cibum,quanquã nec in omnibus continuis febribus eadem declinationis pars expectanda sit,sed prout citiùs, aut tardiùs sequens accessio futura est. Id quod dilucidissimè manifestauit Celsus libro tertio, cap. quinto inquiens, [Scire licet optimum cibo tempus esse febre finita, deinde cùm decessio eius consistit, tertium si necesse est,quandocunque decedit,cætera omnia periculosa esse.] idem verò Galeno citato vndecimo Meth.meden.in fine dicebat:[porrò aptissimum in febribus quæ intermittunt,& repetunt tempus est, cum,vt dictũ est,exhalare iam cœperit febrilis calor:statim enim corpus ad nutrimentum præparât, huius quoque opportuno tempore ex duplici coniectato respectu,nempe summo præcedentis accessionis vigore , & futuræ principio. adhæc naoque spectantes operam dabimus, vt quam lõgissimè ab vtroq; nutriamus , ergo si spatium quod inter summum prioris accessionis vigorem,& sequêtis principium interuenit,satis sit amplum,facilè est idoneum tempus inuenire:sin exiguum id affuerit,alte rum facias necesse est,aut vt ægrum admodum adhuc calentẽ nutrias,aut sequentis accessionis inuasione iamiam adfutura,quo magis presagio Medici eiusmodi febris indiget , qui primis statim diebus, quanto spatio febris duratura sit,coniiciet.] Quod si continua sit,& breui finiendam esse constabit,& virtutem non defuturam conicimus, continendus a cibo æger erit.sin verò nutrire cogamur,propterea quòd vires infirmiores sint , & febris vltra progressura sit , necessum erit id deligere quod minùs sit noxium,vt in re ancipiti cõuenit:id verò distingues(vt ipse inquit)tum ex loco affllicto, vnà cũ affectu,tum accessionis,& principij,& summi etiam vigoris cõsuetudine:siquidem vbi iecut phlegmone prehendit , perniciosissimum est paulò ante accessionẽ cibare. vbi hęc abest,infirma autem sit virtus,vtilissimum,in aliis verò animalis instrumẽtis, quod iam dictis portione respoodeat , tum ex sirus eorum ratione,tum dignitatis, existimabis. summi autem vigoris & accessionis principij morẽ sic cõsideres,summi inquã vigoris,an citra , magnitudinem febrilis caloris siccus sit, & squallens,an citra siccitatem vrens,priorem nãque humectante victu madefacere quamprimùm oportet , in secũdo dum plurimum caloris se remittat,manere.Principij verò accessionis morem existimabis, an corporis extrema perfrigerẽt,& magnam sanguinis reuocationẽ ad interiora corporis faciat , an omnino corpus non premat:quippe hoc secundum,seu facile mansuetùmve contemnes.In priore distinguas oportet: nam si absque visceris phlegmone , aut succorũ redundantia morus ad interiora in accessionibus polleat,nihil offendes paulò ante cibans,sin vel phlegmone,vel redũdantia subsit, cauẽda est ante accessionem cibatio,ceu res maximè noxia.Celsus verò, vbi febris intermittens fuerit , his verbis cibandi tempus determinauit libro 3.cap.4.satius esse principia cibi à decedẽte febre, quàm reliquias ab incipiente excipi , ita si longius tempus secundum est, quàm integerrimo dandus est,si breue etiam antequàm ex toto integer fiat. sic itaque definiẽdum est particulare tempus cibi offerendi. sed quoniam diximus cum Hippocr.& Galeno vnum esse scopum, quod scilicet tempus illud quo cib⁹ exhiberi debet quamplurimùm absit ab accessionis principio,ani maduersione dignum est scopum hũc non quid faciendum sit indicare.nam alimoniæ vnus perpetuò scopus est, nempe virtutis custodia, vt sa pius diximus. Verùm quemadmodum de morbi affectinne, ac eius vniuersali summo vigore determinauimus, ita etiam de hoc particulari tẽpore disserere oportet:dicimus enim hoc cibi offerẽdi tẽpus esse, quoniam ipsum exhiberi non prohibet , hoc verò non esse , quoniã ipsum prohibet,& quoniam inter cætera accessionis tempora declioatio non prohibet: quinimò rectiùs dixeris,si fatearis quòd minùs prohibet:etenim cibus sua ratione nunquam morbum iuuabit,vt dictum est,ob id cum Hippocr. & Galeno cõclusimus quaten⁹ ad particularia accessionis tempora spectat,in hoc duntaxat tempore, cibum exhiberi debere, vbi videlicet vires absque eo vsq; ad morbi summum vigorem sufficere non valeant, aliàs haudquaquam ipse offerendus esset etiam in ipsa inclinatione.nam vbi ob copiã vel obstructionem,vel phlegmonem,vel,vt semel dicam, humoris alicuius putredinem febris est orta, maximo malo est cibus , atq; hos quidẽ nec in inclinatione febris citra noxam nutrias,vt inquit Gale.10. Metho. med. Sumitur itaque scopus particularis exhibẽdæ alimoniæ,ab ipsius accessionis inclinatione,nõ tãquam ipsum exhiberi indicante,sed tãquam minùs prohibente,quàm reliqua accessionis tẽpora.Quãobrem magnoperè hallucinati sunt qui crediderũt Hippo.,& Galenum hac in re admisisse tempora indiferenter,veluti methodici affirmãt.licet aliis in locis Gal.illud negauerit.Nos verò in præcedẽtib.abunde demonstrauimus,quantum à veritate deuiarint.

cap.vij. — *cap.4.*

Quo accessionis tempore præter inclinationem cibus cũ maiori noxa offeratur , ac quomodo in omnibus morbis instituenda sit victus ratio.

CAPVT LII.

AT occasione eorum quæ diximus de particulari nutrimenti tempore, non absque ratione quispiam dubitaret, quo accessionis tempore præter inclinationem, cauenda magis cibatio sit,ceu res maximè noxia:Cernimus enim hac in re non barbaram duntaxat sectantes medicinam , sed eos qui Galeni doctrinam profitentur inter sese nõ parum digladiari , idque non ob aliud (vt mea fert opinio)quã quod parũ rectè intellexerint causam, ob quam interdum cogamur iis in temporibus cibum offerre febricitantibus , declinatione non expectata. Conabimur nos propterea breuibus quoad fieri poterit cum eodem Galeno , & Hippocrate illud dilucidare , asserentes primo nullum aliud opportunius particularis cibationis tẽpus esse , quàm accessionis inclinationem in cõtinuis,& integritatem in intermittentibus, vt paulò ante determinauimus,ob dictas etiam causas,vbi hæc eadem tempora expectari valeat,& vbi fuerint angusta,id perpetuò seruandum esse censemus,quod cum Galeno cõclusimus:interim videlicet ad sequẽtis accessionis principium, quãdoque verò ad præcedentis vigorem magis accedentes. Fatemur etiam secundò quòd quocũque accessionis tempore casus aliquis interuenerit , robur naturæ seu virium dissoluens, eodem neglecto tempore , cibum offerre cogimur, instante magis virium custodia , quàm prnlubente aliquo accessionis tempore , quemadmodum cum Hippocrate decreuit Gal.com.aphor.9. primi libri etiam de summo totius morbi vigore,quo tempore omnino

Tempus an te accessionem nõ indicat cibũ dandum esse, sed non prohibet.

Si quid acciderit vires dissoluens, cibamus neglecto accessionis tempore.

omnino a victu abstinendum esse præceperat idem Hippocrates aphorismo octauo eiusdem libri. Esset autem casus hic, animi defect⁹, seu syncope, aut quiuis alius adeò virium robur dissoluens, vt nutrire omnino cogat, propterea quia vt diximus, hic solus est alimoniæ scopus, nempe virtutis custodia. Porrò quærimus nos, vbi nullus, similis interueniat casus, verùm vires ferre inediam non valeant vsque ad accessionis inclinationem, quo tẽpore cum minori noxa cibus offerri queat? & quoniam inter cætera corpora quæ minime inedia ferre possunt, sunt ea quæ natura, seu temperamento calida & sicca existũt, siue ex prima origine talia sint, siue ex victu & immodico labore, vigiliis, & animi perturbationibus, regione, anni tempore, & cæli statu, talem naturam acquisiuerint: propterea quòd iis aduersissima sit inedia, eáque vehementer lædat, cùm necessariò viribus sint imbecillis, de eisdem præcipuè loquemur, quemadmodum ipse met Galenus verba fecit, 10. Metho. meden. Quamobrem dicimus eisdẽ & cum innascata adhuc sit, & cùm incipiat accessio cibum offerri debere, si coniectura assequare, eos vsque ad accessionis inclinationem inediam ferre non posse. nam, vt Galenus inquit, cum accenditur in his febris propter mordentem acrimoniam, excalfacti, attenuatique ex sole, & inedia, & laboribus succi, maximũ eius remedium est humidum nutrimentum: quanto verò hos citiùs cibauens, tãto, scilicet magis febrem probibuetis, inquit idem Gale. citato libro 10. metho. meden. Quibus ex verbis dicere licebit, corporibus iam dictis, vbi ex prænarratis præsertim causis in febrem incidant, non modò adhiberi debere humidum cibum, cùm primùm cœperit accessio, aut cùm jamiam inuasura sit, tanquam nutrimentum, verum etiam tanquã maximũ remedium existens ipsis excalfactis, attenuatisque propter mordẽtem acrimoniam succis, ac ipsi febri & quantò citiùs exhibueris, tanto magis febrẽ prohibueris, ob iam dictam causam. Vbi verò propter quampiam causam hoc tempore eisdẽ corporibus cibus oblatus non fuerit, audacter etiam fatemur cum eodem Galen. in eiusdem accessionis vigore, cibum esse offerendum, quemadmodum ipse testatur citato libr. 10. potissimum vbi febris admodum valida nõ sit, ipsũmque corpus siccum, & squalles, vt posuimus: hos nanque humectante victu, quamprimum madefacere oportet, inquit 11. eiusdem operis liure vel in febrem ardentem, vel eadem prætergressa, in hecticam incidant, priusquàm inclinare cœperit accessio. Hi itaque de causis non modò cum minori noxa, quinimò tãquam maximum remedium existens, humidum alimentum exhibebimus eiusmodi corporibus, interim in accessionum principiis, quandoq; verò in earundem summo vigore inclinatione non expectata, præsertim vbi ex prædictis causis in febrem inciderint, & nõ ob aliquam inflammationem, aut humorum copiam: perquam tarsissimè verò contingit hæc corpora ob humorum copiam, seu multitudinẽ febricitare. Quòd si momẽtanei mẽbri phlegmone cum eiusmodi febre, ac corpore sit coniuncta, omnino æger morietur. oam quod ad phlegmonem, quæ in iis est partibus, spectat, minime plane est cibandum, quod ad virinm infirmitatem, vtique sæpe, vt idem Galenus inquit citato loco, ita occessariò aut vires resoluentur, aut phlegmone augebitur. Sed dices, quid asserendum sit de accessionis incremento, num etiam hoc tempore eisdem quoque corporibus cibũ offerre quandoque liceat? Cui responsum sit, huiusq; nec in Hippocratis, nec in Galeni doctrina me istud scriptum repetisse, quòd videlicet febricitantibus quibusdam hoc in tempore aliquando cibum exhibuerint. quinimò eodem decimo meth. med. cap. 4. Galeo. omnino vitate videtur, cùm dixit: [quod si horror præterient, ac iam planè febricitent, cibãdi id tempor s non sunt.] & primo de ratione victus, per hæc verba idem cõfirmauit, cùm dixit: sed quoniam in accessionum tum principiis, tum incremẽtis, ingesta alimonia lędere admodum nata sit, ob id differimus ipsius exhibitionem, quanquam corpus ipsum iamiam indigere videatur.] videtur ergo Gale. his verbis prohibere alimoniam in accessionum incrementis, quoniã hoc tempore admodum lædere nata est, quemadmodum in principiis verùm peracto incremento adueniẽtéque summo vigore, illud negare non videtur, licet in inclinatione sit optimum, quemadmodum nec ipse Hippocr. quarto. de rat. vict. cũm dicebat, [frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque sorbitionem, neque aliud quippiam huiusmodi dabis, sed maximũ existimato, si id tantisper obseruaueris, donec valde incaluerint, deinde ita quod confert dabis.] Atqui valde incaluerunt ægri in summo vigore, & nõ in incrementis accessionum, quo tempore paulatim ad extremas corporis partes calor sese expandit, paulatimq; incalescũt ægri, quemadmodum in statu calor ex æquo corpus totum occupat, vt liquet eodem primo de ratione vict. & si dices æqualiter etiã prohibere in accessionum principiis alimoniam hoc in loco Galen. asserimus non satis esse, quòd in incrementis cibum semper interdicant Hippocr. & Gal. nunquam verò admittant, in principiis autem, ac vigoribus, si quandoque prohibeant, interim admittere videantur, vt ex citatis locis patet, idque non propter aliud, nisi quod eo tempore cauenda omnino cibatio sit, tanquam res maxime noxia. Ad hæc quem vsum afferat ægrotantibus exhibitus in incremento cibus, quemadmodum in principio, & summo vigore probauimus? eo etenim tempore si exhibeatur, neque maximum erit remedium ipsius febris, quemadmodum si in principio fuerit exhibitus, neque etiam febres prohibebit. insuper nec adeò inhibebit febrem, vt ea aut in ardentem, aut in hecticam non pertranseat, veluti si fuerit in vigore oblatus, & præter id, quod nihil cofert, maxima ex eo parabitur noxa, quæ in neutro dictorum temporum si exhibeatur, contingit. Nam augebitur potto febris, vt decimo meth. meden. liquet, & cùm detineatur ex cibo calor, prohibebit ne sese expandat ad extremas corporis partes, sed diutius in thorace & corde, ac ventre contineatur, augebiturque ex eo putredo, seu phlegmone, si ex eisdem febris fuerit orta, quæ omnia spectans Gale. 11. meth. meden. 10 fine, cùm exiguum fuerit spatium inter præcedentis abcessionis summum vigorem, & sequẽtis principium, tanquam minus noxium docuit, interim ægrum admodum adhuc calentem nutrire, quandoque verò iamiam futura sequenti accessione, nulla omnino facta de incremento mentione, non ob aliud quidem, nisi quod in incremẽto cibatio esset magis noxia, quàm in dictis tẽporibus, alioqui parum rectè præcepisset in eisdem duobus tẽporibus distinguẽdum esse dant... quod minus sit noxium, si cum minori noxa in incrementis cibus exhiberi posset.

Si sola virtus inediã non ferunt initio accessionis cibãdus.

cap. præci. & cap. 6.

cap. 4. cap. vlt. & 10.

c. 8. cap. 2.

In vigore quidã que cibãdum.

Si cum virium infirmitate sit phlegmone in parte principe, mori sequitur.

Quæstio.

Respondet quæstioni.

Super tex. 46.

In incrementis nõ dãdus cibus.

Tex. 19.

Loco citat. obiectio, quæ mox diluitur.

Principio, & vigore, febau.

Loco citat.

Altera obiectio.

posset. Sed adhuc instabis, qui fieri possit vt exhibito cibo in accessionis principio, eædem noxæ, aut forte plures non inferantur, quàm modo dictæ vbi cibus fuerit in increméto exhibitus: eo magis cum ipse Galen. docuerit quarto de ratione victus, quòd eo tempore accessionis cibus exhiberi debet, quod magis abfuit ab ipso accessionis principio, tanquam hoc tempus inter omnia deterrimum putarit. Huic responsum volumus, quòd non modo si in principio fuerit cibus exhibitus iam dictis corporibus, similes noxæ non prouenient, quæ in increméto generantur, aut maiores, & plures, sed vt dictú est, maximum erit remedium humidum nutrimentum exhibitum, tum febris, tum humorum, qui propter mordentem acrimoniam excalfacti, attenuatique sunt. & si qua noxa fortè generabitur, maius sequetur cómodum ex vsu quem præstat, quàm incommodum ex noxa quæ fieri posset. Nec quippiam obstat, quòd citato loco decreuerit tépus quo exhiberi debeat alimétum, quamplurimum distinctum esse debere ab accessionis principio, namque illud subintelligi debet, vt paulò ante demonstrauimus, vbi vires, ac corpora ferre possint inediam vsque ad idem tempus: quod quidem declarauerat citato libro primo de ratione victus, idem Galenus: quo casu exhibitum in principio alimentum, quemadmodum & in incremento accessionis admodú laderet, & ob id differendum esset, quanquam corpus ipsum iamiá indigere videatur, vt ipse inquit. præsertim vbi ob humorum copiam, aut phlegmonem febricitét. Adhuc obiiceret quispiá aduersus ea quę diximus de summo vigore, asserés quod maior noxa sequeretur ex oblato cibo in summo vigore, quam increméto, illud probans Hippoc. auctoritate, aph. 8. primi libri, dum inquit: [vbi morbus in suo vigore constiterit, tunc victu tenuissimo vtendum est.] si igitur in vniuersali morbi summo vigore per hęc verba vitandum esse cibum omnino præcepit Hippocrates, & non in incremento, simili etiam ratione de vigore particularis accessionis differendum erit. Huic respósum dabimus, similitudinem, quam ctedunt esse inter hæc tempora, non valere. etenim in vniuersali morború summo vigore, propter tum symptomatum magnitudinem, tum morbi coactionem, vtendum est tenuissimo victu, vt ait Galenus in commento citati aphorism. neque enim oportet naturam distrahere ad alteram nouam coctionem, cùm eo tempore noxiorum humorú coctioni fortiter vacet: & haud ita multò post ipsos sit euictura. at in eo qui particularis accessionis existit, neque adeò symptomatum magnitudo infestat, neque natura eo tempore ita noxiorum humorum coctioni fortiter vacat, ita vt paulò post ipsos sit euictura, eú in eodem particulari summo vigore materiam superauerit, vt Galenus inquit tertio de præsagit. ex pulsat atque fuliginosum excrementum expiratione & contractione eo tempore expellat. Quapropter per alimentum eadem natura ac virtus non distrahitur ad alteram concoctionem, videlicet ipsorum alimentorum: est insuper & eadem materia exigua valde, collatione facta ad eam, quæ in vniuersali summo vigore concoquitur, qua etiam ratione non adeò impeditur: præter id quod eadem sequuntur commoda quæ paulò ante dicta sunt: quanquam & hoc etiam tempore vbi vires deficiant, cibare non inconueniet, vt dictú est. E[...]tis itaque liquet cauendam esse omnino cibationem in accessionum incrementis, ceu rem maximè noxiam existentem, etiam in iam dictis corporibus, quæ (vbi oporteat, nedum cum minori noxa quam in incrementis, verum etiam magno cum emolumento in principiis, ac vigoribus earundem accessionum perpetuò exhibetur. Sed iterum obiicies, asserens hoc falsum esse eiusdé Galeni auctoritate, citato decimo method. meden. vbi verba faciens de eiusmodi corporibus, ac febrientibus dicebat cap. 5. [illos verò omni certe tempore, sed potissimum per inclinationem.] addas tu, nutrire poteris. ergo videtur admittere in ipso etiam incremento alimoniam, dicens omni certe tempore. Huic dicas primò Galen. eiusmodi corporibus omni certe tempore cibum concedere, eorum videlicet, in quibus paulò ante cibum concesserat, & non eo in quo cibum offerre vetauerat, hoc est, incremento. Vel dicas omni certè tempore hæc corpora nutrienda esse, sed potissimùm per inclinationem, in cæteris verò temporibus, si cibus offeratur, minori cum noxa, aut vt rectius dicam) citra noxá exhibebitur in principiis, seu vigoribus, maiori autem, aut saltem non citra noxam, in incrementis. in hoc nanque tempore semper maiori cum noxa, quam in principio, & summo vigore cibus adhibetur, vbi laborantes mediam vsque ad inclinationé ferre non valeant, id quod paucissimis quibusdam verbis, nescio qui diuino furore percitus, confirmauit Celsus cap. 5. libr. 3. [...]m dicebat. [si tamen propter infirmitatem necessitas vrget, satius esse consistente iam in increméto febris aliquid offerre, quàm increscente, satius esse instáte quam incipiéte, cùm eo tamen vt nullo tempore is qui deficit nó sit sustinendus.] Quamobrem nedum in prædictis corporibus (licet in his potissimùm) idem in exhibendo nutrimento seruate oportebit, sed cæteris omnibus, in quibus protinus in primo, secundove die, vires imbecillæ cernuntur, licet rariùs accidat. accidit tamen interdum, vel propter ægrotátis malum corporis habitum, vel propter senium, nónullis verò fatigatio, vel tristitia, vigiliæque præcesserunt, & media, & per totum sequuta est diem item febris priusquam homo c[...]baretur extra vesperam occupauit, & nox in omnis est acta, & propterea vires imbecillæ redditæ, vt eodem decimo meth. scriptum est. Sit porro cibus, qui eisdem temporibus exhibetur, non copiosus, sed modicus, humectandi vim habens, & qui facile concoquatur, ita vt non modo vt nutrimentum, sed vt remedium conferat. Itaque victus species seu forma, modo quo diximus, instituenda erit, morbi summum vigorem, ac ægrotantis vires simul spectans. Deinceps si pertransito summum incremétum sine omni cibo posse noueris, ægrum in cibi abstinentia seruato, sin exiguum adminiculú requirát vires, talis victus adhibendus erit, quo sperare possit ea perdurare posse totum tempus intermedium vsque ad morbi summum vigorem, vtputa tenuis. At si maius requirant vires adminiculum, tantum adiicere ad nutrimenta oportet, quantum fuerit de robore virium imminutum, ac pleniot victus adhibendus erit, tátum scilicet, quantum virtus imbecilliot expostulat. ab his denique scopis nutrimenti diuersa species, seu forma desumitur, cuius copiam maioré licebit adhibere in morbi principio, atque incremento, at in summo vigore minorem, & interim si vires ferant [...]mam, atque ita v[...]us formam eo tépore etiam

etiam immutare quandoque, quam victus formam si adeo exquisitam artificiosa quadam coniectura non assequaris, ad paulò pleniorem victum declinare potius, quàm ad tenuiorem nitaris, tanquam minus malum: eritque talis cibus offerendus in his febribus ex putredine ortis, quæ vnam duntaxat à principio ad finem vsque accessionem habẽt, tempore quo consueuerunt cibari, ac potissimùm eo, quo morbum faciliùs tolerant, in his verò quę plures habent accessiones, in inclinatione, si continuæ fuerint, in integritate, si intermittant, & vbi spatium fuerit angustum, inter vigorem præcedentis accessionis, & principium futurę, interim ad vnum quandoque ad aliud tempus magis accedere licebit, prout suprà cum Galeno conclusimus. Quòd si propter virium imbecillitatem tanto tempore inediam ferre non possint, in accessionum principio sæpius, interim verò in earum summo vigore cibum offerre licebit, incrementum vitãtes: quamuis vbi ob aliquẽ casum virium robur dissoluatur, omni certè tempore cibus sit offerẽdus. Verùm nõ propterea damnandi sunt nostri temporis medici, qui in primis morbi diebus, primo videlicet, aut ad summum secundo tenuiori vtuntur victu in omnibus ferè morbis indifferenter, vbi exactè eorundem morborum natura non fuerit cognita, modò eadem cognita confestim cõueniens victus forma, seu species vsque ad morbi summum vigorem instituatur, eam amplius non immutando pręterquàm in quãtitate, & interim in qualitate seu specie quoque eo modo quo diximus, ni aliquid interuenerit. etenim vires eo tempore validæ sunt, & corpora vt plurimùm crudis succis, ac cibis referta, nec adeò facilè est morbi naturam, aut etiam febris statim in prima die exquisitè dignoscere. nam ipsemet Galenus dicebat octauo metho. meden. cap. 3. [ego verò nec in omnibus ægrotantibus fateor exactè me scire in prima die affectum, nec vllam diariam me febrem posse fugere.] poterit etiam & morbus talis esse natura, vt eodem tenuiori victu indigeat, & ita quoque nihil in victu peccabant, non propterea negãtes satius esse talem victus speciẽ à primo die ęgrotantibus, & præsertim febriẽtibus instituere, qualis expedit, habita eiusdem morbi, seu febris exacta notitia, ac perceptis ægrotantis viribus.

Nõ improbandi medici, qui initio tenuiorẽ victum præscribũt

Quomodo eorum quæ indicant magnitudo spectanda, & quotuplex ea sit: ac qua ratione vbi plures coeant indicationes magnæ, inter se conferendæ sint.

CAPVT LIII.

CVNCTA quę circa ægrum spectari debent pro febrium curatione, ac eorum quæ conducunt inuentione, tam si medicamenta, quàm si alimẽta fuerint, satis supérque cum Hipp. & Galeno exposuisse puto. Sed quoniam non satis hæc esse cẽset Galenus, sed inspicere etiam semper conuenit, quando indicationes omnes secum consentiant, & quando inter sese dissentiant, vt ipse ait: omnibus enim cõsentiẽtibus vnam prorsus victus speciem constituemus, dissidentibus verò inter se quæ valẽtiores ac plures sint, pręferemus, ita vt victus species quam hę pręscribunt, pręferatur, sic tamen vt ne contraria sit neglecta, vt liquet octauo metho. meden. id quod etiam seruari perpetuò iussit inueniendis, ac adhibendis medicamentis, 7. 9. 10. & 11. eiusdem operis lib. etenim vbi ambiguitas, pugnáque indicationum inter se oritur, eodem auctore, tum numerum indicationũ, tum magnitudinem, simul conferas oportet, nihilque in contrariis indicationibus, vt ipse Galenus inquit, tam competit expẽdi quàm magnitudinem eorum, quę ad indicationem coierunt, propterea quomodo hęc indicationum magnitudo inuestigetur, & qua ratione cum aliis conferenda sit, ac præferenda, vbi eædem indicationes pugnabunt, disserere oportebit, postquàm abundè tractauimus quid faciendum sit, vbi omnes consentiant, quibus dilucidatis huic nostræ methodo extremam manum imponemus. Quocirca indicationum potestates rectè examinabis, vbi magnitudinem eorum, quæ ad indicandum coierunt, intelligas: non est autem in omnibus rebus, vnius rationis ipsius maioris natura, eodem Galeno teste, tertio de sanitate tuenda, sed alibi pro viribus & quasi dignitate rei, alibi pro ipsius propria essentia spectanda est. idem confirmare videtur octauo meth. meden. sub his verbis: [porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt, quam vtique ex libro de sanitate tuenda, duplicem esse ostẽdimus, alteram quæ ipsorum ex quę indicãt dignitatibus censetur, alteram quæ ex ipsorum, vt sic dicam, propriis substantiis, spectetur, quas ex conferendo cum mediocri, & quod secundum naturam est, seu naturali habitu, accipiendas esse testati sumus.] Longè tamen diuersa ab his de indicationum magnitudine scripsisse cernitur idem Galenus vndecimo metho. meden. dum dixit: [vbi verò secum pugnauerint indicationes aliquę superiùs comprehensa methodo, ad ea quæ agenda sint inuenienda, vtendum esse perpensis scilicet eorum quæ indicãt tum magnitudine, tum dignitate: ostẽdimus enim eligendas eas indicationes esse, quas digniora, maioráque indicantia pręscribent. at dignitatem eorum vel vitæ, vel sanitatis respectu iudicandum, magnitudinem verò duplicem esse, vel propriæ substantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu.] hanc verò methodum conscripserat tum citato libro octauo de methodo medendi, partim etiam & nono, & decimo. Porrò hîc videtur non in vno duntaxat sibimet pugnare Galenus, nam citato octauo methodi medendi, & tertio de sanitate tuenda, magnitudinem tanquam genus quoddam diuidebat, in eam quæ censetur ex dignitatibus eorum quæ indicant, & eam quę spectatur ex propriis substantiis eorundem, hoc verò in loco, magnitudinem seorsum à dignitate perpendendam esse præcipit. insuper citatis locis magnitudinem distinctam ab ea quę ex dignitatibus censetur, seu viribus eorum quæ indicant, vnam esse ait, quæ ex propriis essentiis, seu eorum quæ indicant, substantiis spectatur, hîc verò duplicem esse magnitudinem fatetur, vel propriæ substãtiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu: citatis etiam locis eas quæ ex propriis substantiis spectantur, ex conferendo cum mediocri, & quòd secundum naturã, desumendas esse pręcipit, hic verò alteram dixit esse magnitudinem per declinationem à naturali habitu, seclusam ab ea quæ est ratione propriæ substantiæ. Harum primum facilè conciliabimus, si dixerimus tertio de sanitate tuenda, & octauo methodi medẽdi, vniuersaliùs sumpsisse magnitudinem eorum, quæ indicent, & vt quoddam genus commune vtriusque magnitudinis, tam

cap. vlt.
cap. 12.
cap. 13.
cap. 1.
cap. 3.

Indicationũ magnitudo ex dignitate eorũ, quæ indicant, & propria essentia.
cap. 9.
cap. citato.
cap. citato.
Locis citatis.
Gale. sibi ipse repugnare videtur.
Conciliatio locorũ Gal.

illius quæ spectatur ex dignitate eorum, quæ indicant, quam alterius quę ex propriis substãtiis desumitur. Sunt etenim magnæ ambę indicationes, quę ex ipsis desumũtur. libro verò vndecimo methodi medendi, perpendendam esse eorum quæ indicant tum magnitudinem, tum dignitatem, asseruit, specificè magis subintelligens magnitudinem, sumens tamẽ nomẽ generis, vt eam distingueret ab ea, quæ pro dignitate capitur, nó negans quòd magnitudo generalius sumpta sit vtrisque communis tanquam genus. At non perinde facilè est reliqua conciliare. pro quo animaduertendum, quòd ipsa magnitudo quæ ex aduerso distinguitur ei, quæ pro viribus, & quasi dignitate rei spectatur, potest sola seorsum existere absque aliis magnitudinibus eiusdẽ rationis, aut alterius, sed cum aliis duntaxat indicationibus complicari, quæ nullo modo magnæ sunt: potest insuper coire, tum cum reliquis magnis indicationibus eiusdem generis, tum etiam cum his quæ pro dignitate magnę sunt. adhęc id quod dignitatis magnum dicitur, ratione etiam propriæ substãtiæ magnum, paruúmve esse potest, tam si seorsum cõsistat, quàm si cum aliis complicetur, id quod manifestè Gale. declarauit citato tertio de sanitate tuen.

Loco citat. Vbi exemplum ponens lascitudinis, quæ phlegmones sensum pręfert, cum ea quæ vlcerosa seu excrementosa dicitur, si inuicem copulentur, dicebat dignitatem maiorem esse primã. demum subdit vtraque tamẽ ipsarum sic propria ratione essentiæ magna, paruáque esse potest, vt sola seorsum constiterit, vtraque quoque ipsarum potest cum aliis copulari magnis, & potest seorsum consistere. Verùm vbi seorsum consistant, coëuntes tamen cum aliis indicationibus, ac indicantibus non magis, vna pro viribus, & quasi dignitate indicantis maior dicitur, reliqua verò pro propria essentia eius quod indicat, vt ibidem liquet. vbi verò simul coëant, id quod magis in indicando pollet, explorandum est. modum verò idem Galenus ostendit eodem loco, vbi continuans adhuc sermonem de iam dictis lassitudinibus dicebat: [si igitur vtraq; pari interuallo à naturali habitu, seu ab eo quod secundum naturam est, recessit, quæ phlegmones similis est, præcipuam curationis solicitudinẽ ad se cõuertet, vtpote dignitate pollẽs, sin exigue quę phlegmones, plurimum quæ vlceris sensum repræsentat, à naturali habitu recessit, æstimandum num tãtum superet magnitudine vlcerosa, quantum quæ phlegmone similis est, viribus, an minùs, an magit, atque ita quod pollet explorare, quòd si æqualiter pollentes videris, pari studio vtrique consulendum, atque ratio hæc perpetua sit omnium cõiugatorum affectuum.] Hanc eandem sententiam, scilicet vbi plura coëant, quæ ob eorum magnitudinem indicent, ac contrarium exigant, confirmauit idem Galenus octauo methodi medendi, cùm dicebat, [Porrò nihil in contrariis indicationibus

Loco citat. tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem coïerunt.] dixit nanque eorum numero plurali, deinceps hanc magnitudinem duplicem esse in libro de sanitate tuenda, se

Loco citat. ostendisse fatebatur, & declarans insuper hanc duplicem magnitudinem, subdebat alteram, quæ ex ipsorum quæ indicant dignitatibus censeatur, alteram quæ ex ipsorum, vt sic dicam propriis substantiis spectetur: & addit, quas iterum in numero plurali, & non dixit quam in singulari ex conferendo cum mediocri, & quod secundum naturam est, accipiendas esse testati sumus. quando itaque plura coeunt, quæ ob eorum magnitudinem indicant, ac contraria expostulant, eorum substantias spectare oportet, collatione facta ad id quod secundum naturam existit, hoc est quantum eorum quodlibet à naturali statu recesserit, quantum enim quodque a naturali statu recesserit, ad tantam magnitudinem morbus peruenit, inquit idem Galenus primo de arte curatiua ad Glauc. capit. 1. hoc etenim inuento, eadem ratio seruanda erit in curatione perpetuò, quam docuit in paulò ante citatis verbis tertio de sanitate tuenda, libro verò vndecimo methodi medendi, easdem indicationes, quas digniora, maioráque indicantia præscribunt, tam si insimul complicentur, quàm si cùm alijs indicationibus copulentur non magnis, vbi secum pugnauerint aliquæ, particularem magis modum eas perpendendi docuit, ab eis tamen quæ citatis locis præceperat non recedens. Docebat enim primò quomodo iudicanda sit dignitas eorum, quæ indicant: quod videlicet vel respectu vitæ vel respectu sanitatis, vt vires vbi indicant, earum indicatio digna est respectu vitæ, febris autem indicatio digna respectu sanitatis: & ub id nono de methodo meden. cap. 15. præcipiebat quòd virtus omnium prima esset custodienda, vtpote quæ dignitate magis pollet, à virium indicatione proximam esse, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur, deinceps reliquæ. subdebat postmodum eodem vndecimo: [magnitudinem verò duplicem esse, vel propriæ substantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu: non quòd hæc magnitudo quam ex aduerso distinxerat paulò ante, ei quæ ex dignitate sumitur, re ipsa duplex sit, sed quòd ea non semper vno duntaxat modo perpendenda sit, sed duplici, vno modo si sola seorsum consistat, pugnaueritque cum aliis indicationibus non magnis, & ita spectanda est ratione propriæ substãtiæ, quoniam non comparatur alteri magnæ indicationi: *Cap citato* hanc etiam noscendam esse magnitudinem ex propriorum symptomatum quãtitate, seu magnitudine præcepit, libro tertio de crisibus, & libro de constitutione artis medicæ, secundo modo iudicanda erit per declinationem à naturali habitu, vbi videlicet cum aliis coeat magnis indicationibus, secúmque pugnauerint. nam aut æquè ab eo recedunt, & ita vtrique pari studio consulendum, aut magis, aut minùs, quo casu magis de vno quàm de altero soliciti esse debemus, præcipuam semper curationis solicitudinem ad se conuertens, id quod maiori interuallo à naturali habitu recesserit, vel licet pari interuallo recesserint, polleat tamen vna altera dignitate. Nam & hæc etiam dignitatis magnitudo ratione proprię substãtiæ quãdoque magna esse potest, nec aliter perpendenda erit, quam per recessum à naturali habitu, tam si seorsum consistat, quàm si cum aliis coeat ratione propriæ substantiæ indicationibus magnis, & hæc ratio perpetua est omnium coniugatorum affectuum, inquit Galenus, præcitato libro tertio de sanitate tuenda. Ex quibus liquet, quòd quamuis speciatim magis definiuerit harum magnitudinum naturam, libro vndecimo de methodo medendi, Galenus non propterea aliud re ipsa per easdem intelligere voluit, quàm id quod de eisdem disseruerat citato libro tertio de sanitate tuenda, &

Cap. 4. Cap. 16. & 18. Loco citat. Cap. 9. Loco citat.

octauo

octauo meth. medendi, neque in his sibi pugnantia scripsit. Sed non ab re quispiam quæreret, quomodo citatis locis Galen. duplicem tantum esse magnitudinem determinarit eorum quæ indicāt, eamque esse spectandam vel ratione dignitatis, vel ratione propriæ substantiæ, si quarto de methodo medendi cap. 6. asserit non vlcera, vulneráque duntaxat, verumetiam reliqua omnia vitia grauia magnáque posse reddi trifariam. Nam vel propter affectæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd sunt cacoethe, & paucis quibusdam interiectis illud confirmauit asserens: [nam cùm triplici genere morbus quisque sit grauis, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, aut propter ipsius cacoethiam.] necnon & septimo eiusdem operis libri, de affectus magnitudine verba faciens, quòd videlicet ea perpendenda sit, dicebat: [ea triplex est, alia quæ ex læsæ actionis præstantia spectatur, alia quæ ex propria affectus essentia, & tertia præter has, quæ ex facultate quæ læsum corpus gubernat, æstimatur.] Dicas perpetuò magnitudinem eorum quæ indicant, duplici tantùm ratione spectandam esse, nempe vel ratione vitium, seu dignitatis, vel ratione propriæ essentiæ, seu substantiæ. & sicubi Galenus plures conscripserit, clarioris doctrinæ gratia, de eis speciatim magis verba fecit, tamen omnes ad iam dictas duas reduci, atque semper sub eis contineri voluit: & propterea cacoethiæ, si ob magnitudinem quandam indicat, erit ratione dignitatis; quare sub ea continebitur. Si autem eadem quoque magna fuerit ratione propriæ essentiæ, vtraque ratione indicabit, vt paulò ante demonstrauimus. Similiter ea magnitudo quæ æstimatur ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, ad eandem reducitur magnitudinem, quæ ratione dignitatis capitur. Sed quod mihi admodum difficilè videtur, est concordare eiusdem Galen. dicta de triplici magnitudine ipsorum affectuum. Nam quarto de method. meden. cap. 6. vt paulò ante annotauimus, pro tertia affectus magnitudine connumerabat, cacoethiam, septimo verò eiusdem, non ex cacoethia, sed ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, æstimandam esse dicebat. Fateor me hercle diu fatigasse pugnantiam hanc, ac diu etiam laborasse pro ea soluēda, dicam tamen quid sentiam. Appellant medici vlcera quæ omnibus ritè decentérque factis tamen non sanantur Græcè κακοήθη, nos maligna, contumacia, rebellia, ve dicimus, vt liquet quarto methodi medendi libro verò primo de morbis vulgaribus, fatetur Galenus sibi constare esse morbum κακοήθη, vbi cùm rectè omnia administrantur, nihilo fit mitior. Constat insuper apud omnes medicos tales morbos ob vitium, seu humorum corruptelam fieri, ac generari, siue in vniuerso corpore, siue in quibusdam partibus, aut in vna duntaxat corrumpantur, propterea quòd virtus eos haudquaquā euincere, domare, ac concoquere valet, & assimilare. Hanc facultatem puto Galenum intellexisse per eam quæ læsum corpus gubernat, diuersam siquidem ab eis quæ in tribus principibus partibus resident: est autem ea alteratrix, seu immutatrix facultas, quæ singulis partibus communis existit, est etiam cuiusque propria. Quapropter & in quibusdam determinatis, & in vniuerso corpore lædi, seu vitiari eam contingit, quæ taliter corrupta, aut particularis quispiam morbus κακοήθης sit, siue malignus generatur, aut quispiam alius vniuersalis etiam in vniuerso corpore. Ex quibus cuiuis patere arbitror, idem ferè esse dicere quòd quidam magni reddātur morbi, propterea quòd sunt κακοήθεις, quòd asserere vitiatam esse facultatem, quæ læsum corpus gubernat, atque eam æstimandam esse, cùm ex eiusdem vitio, vt diximus, humores corrumpantur, ex quibus maligni contumacésque morbi originem ducunt.

Ob. diss. — *cap. 12.* — *Dilut ob. iectionem.* — *Gal. ma gnitudines plures sub duabus cō plexus est.* — *Gal. alter atque alter de tripli magnitudine affectuum.* — *contribatio locorum Galeni.* — *commen. 3 super sect. 1.*

Nonnullis exemplis, ratio spectandi indicationum magnitudines, examinatur. CAPVT LIIII.

T verò communis hæc ratio, omnium quæ inter se complicatæ sunt contrariarum indicationum, magis pateat artis medicæ tyronibus, pluribus exemplis eam examinandam esse duxi, atque primò in morbis ipsis, vbi simul coeant, siue contrarij, siue non contrarij sint, in quibus omnibus eiusmodi complexionibus triplex tibi propositus scopus, seu finis erit, Galeni auctoritate, tertio & septimo method. medend. cap. 9. & cap. 12. Primò namque æstimare debes à quo maximè affectu discrimen ægro impendere videatur. Secundò quid quæve ex his, causæ rationem obtineant, & quæ ab ipsis efficiantur. Tertiò, quæ sanari ante alia possint, & quæ non possint. Vbi enim à quoquam affectuum periculum non leue instat, ad id quod vrget dirigi primum curantis consilium debet. Nam affectus vnde primum maximéque periculum homini imminet, hic primus curari debebit, interim verò non primus modo, verumetiam solus, quemadmodum exempla ponit Galenus eodem tertio de methodo medendi, de capite musculi puncti, & superueniente conuulsione, quæ nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur. Præcisso etenim per trāsuersum toto musculo, conuulsionem sanabis licet aliquem ex particulæ motibus vitiaueris, similiter etiam cùm e vena, vel arteria sanguis immodicè profluat, cogimur interdum totum vas præcidere, & etiam neruum punctum vbi conuulsiones vel deliria, aut etiam ambo magna, ægréque sanabilia superuenerint. Est itaque in hoc curationis consilio, quod ab vrgente initur affectus magnitudo semper perpendenda, cùm ex his maximè ac primum ægro periculum immineat, vt diximus, quæcunque ratione magni fuerint. Vbi etenim inuicem copulētur morbi quidam, eatenus habebunt communem indicationem curationis, quatenus copulabuntur, vel nobis scilicet ad id quod magis vrget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino posthabita, vel omnibus pari studio auxiliantibus, vbi videlicet æquè vrgeant, & magni sint, perquàm rarissimè autem, vt dictum est, quandoque solum, etiam vbi maximè vrgeat, curamus. Sic itaque si quispiam morbo laterali, ac sanguinis sputatione laboret, qui contrarias exigunt curationes, ad id quod vrget magis obuiare oportet, non omnino posthabita etiam alterius curatione, vt inquit Galenus commento aphoris. 16. primi libri. Similiter si quis febricitauerit, & aqua intercute laborauerit, ad ambos affectus respicientes, qui quidem contrariam exigunt cu-

Primus scopus in complexione morbō.

rationem. Vtrique eorum solerter resistimus, sicut & in aliis omnibus pariter copulatis, vt ibidem testatur Galen. Atqui solerter omnibus talibus resistimus, vt si æquè vrgeant, omnibus pari studio auxiliemur, si verò vnus altero magis vrgeat, huic primo & magis auxiliabimur, altero tamen omnino non neglecto: hęc verò curationis prælatio fiet, eodem Galeno teste, octauo method. medend. cap. vlt. aliàs vtrisque in vnius auxilij materiam mixtis, aliàs seorsum sumptis.

2. Scopus in indicationū complexibus considerandus. Secundo loco existimādum esse proposuimus, quid ex iis quæ copulātur causæ rationem obtineat, & quid ab ipso efficiatur, ita vt id augere aut gignere reliqua possit, reliquum verò vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat. Etenim manente adhuc eo affectu, qui velut causa alium excitauit, hunc priùs tolli expedit. Nam omnino in omnibus, in quibus effectrix causa adhuc manet morbis, ab hac exordienda curatio est, inquit Galenus quarto method. meden. cap. 4. quemadmodum abundè etiam in præcedentibus à nobis demonstratum est. quapropter vbi aliud efficiens est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda erit, vt liquet eodem septimo methodi medendi.

Loco citato. *3. Scopus de ordine curandorum.* Si verò in complicatis hisce affectibus, vnus rationem obtineat eius sine quo non, ita vt reliqui affectus sanari non possint, eo non curato, ipse verò ante alios curari possit, ordo spectandus est, quid ante quod videlicet, vel quid cum quo, vel quid post quod sanari possit, eodem Galeno teste, citatis libro tertio, & septimo de methodo medendi.

Loc. citat. *Si vnus morbus plures offerat indicationes.* At si non plures fuerint coëuntes morbi, sed is vnus sit, verùm qui contrariam indicationem subiiciat, aut naturali laborantis temperamento, aut ei quod nunc acquisierit, præterea ætati, consuetudini, regioni, anni tempori, & cœli statui, ita vt pugna indicationum inter se oriatur, hoc etiam casu magnopere opus est tum numerum indicationum, tum magnitudinem simul conferre. Exempli gratia, si quispiam febre correptus fuerit, qua ratione victum requirat, qui refrigeret & humectet, reliqua verò contraria expostulent, nisi quispiam ita indicationum potestates examinet, nequeat sanè mensuram victus inuenire. Nam cùm refrigerandum, humectandúmque esse febris perpetuò indicet, reliquorum verò cuiusque concors indicatio fuerit, nullum exhibetur negotium. Nam humectantia, refrigerantiáque exhibenda sunt non solùm, sed etiam nec leuiter hæc, nec vtcunque facienda, imò planè magnoperè ac vehementer omnibus scilicet indicationibus idem dictātibus. vbi autem discors, pro pluribus ac potioribus formari victus ratio debebit: quippe quæ à febre sumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes contrarium faciendum indicabunt, numero quidem inferior est, magnitudine tamen quæ ex dignitate, aut potestate spectatur, superior, potissimùm si longè à natura recesserit. Nam tum duplex magnitudo illi accedit, siquidem & quia febris plus cæteris omnibus solicitos nos habet, & quia præterquàm quòd febris est, etiam illi magnitudo notabilis accessit, idcirco contrarias indicationes inducit, atque obumbrat: sin verò parua fuerit febris, fas est reliquas omnes indicationes vnà coniunctas cum ea conferri atque expendi: ac siquidem pares videantur, neque febris indicatio præferetur, neque etiam reliquorum, imò media victus ratio, vbi ita se corpus habet, eligenda erit: ita vt neque humectandum refrigerandúmque sit, vt febris desiderat, neque calfaciendum & exsiccandum, quemadmodum reliqua præscribunt. Sin altera indicatio exuperat, tantum recessisse à temperato & medio victu par est, quantum ea quæ pollent, sua contraria superant: qua de re tum exercitatum in his omnibus, tum natura prudentem esse medicum conueniet, quò cuiusque indicationis potestate diligenter considerata, omnibúsque inter se collatis, vnam idonei victus summam, quæ laboranti sit, comparet, vt liquet octauo de method. medend. cap. vltim. quo loco duorum hominum febre laborantium ponit exemplum, qui, licet in regione nati, ac educati sint temperata, in diuersis tamen febre corripiantur, ac diuersa quoque indicantia pro victus institutione contineant. Idem quoq; seruari debet in victus forma, ac eius quantitate. Nam si febris peracuta fuerit infra septimum videlicet iudicanda, qua ratione tenuis victus febrienti exhibendus sit, vt ptisanæ cremor, & eius quoque exigua quantitas, verùm consuetudo, ætas & tempus anni, aut etiam ipsa per se sola consuetudo aliam victus formam, seu eiusdem maiorem copiam requirat, cùm semper seruandam esse in ægris consuetudinem pręceperit Galenus, & quantum ipsius ptisanæ ingerere oporteat, ab ipsa consuetudine sumenda sit indicatio, vt liquet primo de ratione victus in morbis acutis, propterea ab hac indicationem sumentes alia victus forma, quàm morbus requirat, immutanda erit, aut saltem eiusdem quantitate adaucta, dignitate pollens in hoc indicatio quæ à consuetudine sumitur, etiam si febris aliam admittat victus rationem. *Super tex. 10. & 11.* Item vbi quispiam affectu aliquo laborabit, qui pro sui curatione, vacuationem requirat, vires autem extrema imbecillitate laborent, adeò vt nullam notatu dignam ferre possint vacuationem, cùm indicantia contraria sint, indicationes aduersentur, pariter & iudicata, dicimus cum Galeno nono method. medend. cap. 13. quòd toto illo tempore quo vires reficimus, eorum quæ affectum sanent nihil planè ęgrotanti exhibebimus. Quicquid enim indicationi, quam vires præbent, aduersatur, id secundi est loci, ac posterioris iis, quæ illæ præcipiunt: dignitate namque ipsę pręualent, & propterea quæ ipsis aduersantur dicebat Galenus citato loco, aliquando administranda prorsus non sunt, vt in hoc casu, aliquando paulatim seu modicè, & quoniam à virium indicatione proxima est, vt ipse refert, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur vbi eo roboris peruenisse eas coniicimus, vt nihil, aut parum ex vacuando sint lædendæ, tum quoque ad affectus curationem est accedendum. Namque si abundantia paulò viribus superior fuerit, vtique ex moderata vacuatione, adeò nullum accedit viribus incommodum, vt etiam maximum comparetur commodum, eo quod eas premebat, sublato, eodem Galeno teste citato loco. Rursus laboret quispiam affectu quopiam, qui pro eius curatione multa vacuatione indigeat, idque vel vena incisa, vel purgatione, vires verò adsint laboranti non adeò extrema imbecillitate, imbecillæ tamen, vt ex tanta inanitione resoluantur, sit porrò affectus hic humorum corruptela: quod enim corruptum est, id alienum à natura existit quod tale est, id sę auferen-

dum

dum dictat, quinimò quod omnino alienum est, nulla fieri ratione potest, vt id naturæ suæ gratiam recipiat, sed educere id quamprimum est tentandum, Galeno auctore, quarto de sanitate tuenda. cap. 4. verùm vbi perinde fuerit æger viribus imbecillis, vtique quod affectus remedium est, id cum virtutis custodia pugnat, siquidem affectus, vt diximus, vacuandum esse præcipit, idque vel vena incisa, vel purgatione, harum autem neutram ferunt imbecillæ vires: quoniam verò in eiusmodi repugnantiis incerta succurrendi ratio est, alias insanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs spatio & ægrè sanari poterit: idque si magnum nactus sit medicum. Quapropter vbi indicationes, ac indicantia ita sibi aduersantur, & paulatim quod vitiosum est vacuare, & paulatim inuicem quod salubre est, pro eo reponere oportet. vocant autem medici eiusmodi vitiosi succi curationem, Græcè ἐπίκρασιν, hoc etenim casu cùm vires non extrema imbecillitate laborent, ea quæ ipsis aduersantur, modice & paulatim administranda sunt, & non prorsus vitanda, vt in eo quem ante hunc posuimus. id etiam confirmauit idem Galenus libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. 12. dum inquit. [Vbi ergo multa euacuatione est opus, verùm vires sunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expedit.] Amplius cùm tria sint illa prima quæ in febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant, ad quæ attentum te esse oportet in prædictis febribus curandis, vna quidem febris ipsa, altera effectrix eius causa, & tertia ægrotantis vires, quorum prima duo submouenda sunt; tertium verò est tuendum; & ideò oportet vt cum viribus tum febrem, tum causam inuicem conferas, vt inquit Galenus decimo de methodo medendi, cap. 1. vbi horum indicationes pugnabunt, quæ inter eas præferenda sit, nempe quæ cæteris sit valentior, hanc magis sequaris oportet, non tamen cæteras negligens, hinc doceberis, primùm causam, febrémque profligare, vbi videlicet conieceris harum remedia vires posse ferre. rursus primùm roborandas vires esse, vbi hæ imbecilliores fuerint, quàm vt causæ, febrisque præsidia sustineant. Si verò causam ad febrem compares, plerunque causæ maior est vis: quamuis aliquando fieri possit, vt ea sit febris magnitudo, quæ præsentem perniciem, nisi occurras, afferat. quo casu oportebit hanc priùs summouere, deinde ad causam accedere, quapropter vbi in idem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ causam oppugnant, in quod vtraque conspirant cùm vnum sit, sine cunctatione agendum est. sin febris, quæ iam accensa sit, sanatio, causam quæ hanc excitauit, est auctura, aut quæ causam summouent, febrem exasperabunt, diligens habenda consideratio est remediorum speciei, vt inquit Galenus citato loco. Hinc colligas, quòd vbi quispiam febre laboret ex putredine orta, quæ mediocris sit, ac vires valentes fuerint, quæ à causa sumitur, indicatio præferenda est, vt paulò ante conclusimus: interim autem ea quæ à febre desumitur haudquaquam negligenda. si verò febris perinde magna sit, vt ægro fuerit intolerabilis, adeò vt præsentem perniciem, nisi occurras, afferat, viribus adhuc validis existentibus, adhibenda priùs sunt, quæ febrem extinguunt, cùm eius indicatio maior, ac valentior fuerit, non solùm dignitatis ratione, verumetiam & propriæ substantiæ. Quare eadem præferenda erit, causam adhuc non contemnendo, sed ea extincta, deinde ad causam accedere oportet. Sed dices, si magna fuerit febris, & causa, ita vt ambo propter earum magnitudinem indicent, & vires non amplius robustæ, sed imbecillæ, adeò vt dictorum auxilia ferre non valeant, quam dicemus præferendam esse indicationem? Huic cum Galeno satisfacimus, quòd ea præferenda est, quæ à viribus desumitur. dicebat etenim citato libro decimo methodi medendi. [Rursus primam roborandam virtutem esse, vbi hæc imbecillior est, quam vt causæ, febrisque præsidia sustineat.] & si dicas plures esse indicationes quæ à causa, & etiam febre capiuntur, ac etiam maiores quam ea quæ à viribus desumitur, dicimus nos adhuc præferendam esse indicationem à viribus desumptam; & si numero inferior sit, præualet tamen magnitudine. nam & sanitatis ratione quæ à febre, & eius causa desumuntur indicationes magnæ sint, licet in substantia adhuc magnæ sint, quæ verò à viribus, & æquè magna est, aut fortè maior ratione propriæ substantiæ, & dignitate etiam præualet, cùm non respectu sanitatis iudicetur eius dignitas, sed respectu vitæ, nec quispiam asserere poterit quòd minùs vires recedant à naturali habitu, cùm posuerimus eas adeò imbecilles esse, vt dictorum auxilia ferre nequeant. Quòd si quispiam hæsitauerit asserens hoc in loco Galenum de virtute naturali duntaxat mentionem fecisse, cum 9. eiusdem cap. 10. tres facultates, seu vires corpus nostrum dispensare asseruisset, ac cunctas spectandas esse, cùm nihil aliud sit vitam seruare, quàm easdem vires conseruare, fatebimur nos primò in quibusdam Græcis codicibus desiderari vocem illam [naturalis,] sed virtus duntaxat scribi, per quam idem intelligendum erit quod de tribus facultatibus dixerat, citato libro 9. etenim vna est virtus genere, plures specie, vt in præcedentibus cum Hippocrat. declarauimus, quòd si eadem conscribatur, adhuc conciliari poterit Galen. cum iis quæ scripsit 11. libri eiusdem operis, cap. 9. cùm dicebat: [neque enim pulsus duntaxat vires, ad huiusmodi agenda firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum præstat, sed sicut dictum est ipsius potius concoctricis.] quare dicendum erit in febribus nos vires omnes firmas requirere, præcipuè tamen naturales, & inter eas concoctricem. quapropter & si dixisset libro 10. à virtute naturali sumendam esse indicationem, intelligendum est præcipuè, non negans idem Galenus quòd cæteræ quoque firmæ requirantur, pro curandis febribus, præsertim ex putredine ortis. Sed quid agendum sit quæreret quispiam, si cum quapiam febre ex putredine orta, coeat vehemens aliquod symptoma, dixi vehemens, quoniam symptoma, quà symptoma est, nunquam curationis rationem indicat, nec curationem interpellat, quippe cùm vnà cum affecto vnde nascitur cesset: & propterea cùm affectuum sanatio, eorum sublatio sit, hanc symptomatum quoque amotio sequitur, vt 11. & 12. med. meth. scriptum est. sed quæritur si cum febre incidant vehementia, seu grauiora symptomata, quibus prospici maiore medentis sollicitudine debet, quæ ratio eorum in curatione habenda sit. possunt etenim quemadmodum

vnus

Dubitatio cui mox satisfact.

cap. præced.

Loco citato.

Si cum febre ex putredine graue aliquod symptoma copuletur.

cap. 11. & cap. 1.

vnus morbus cũ alio morbo, & symptomata symptomati vno tempore, ita quoque & symptomata cum morbo copulari;dico symptoma talis rationis quod scilicet vehemens, seu grauius sit: hoc namque symptoma est quod ex accidenti quandoque curandi rationem mutat. causæ scilicet locum eo tempore habens. At cum eorum omnium,quæ veluti causæ curationem immutant, vnum caput sit, dico id vnum læsionem,siue ea ipsius virtutis sit,siue affectionis, quando si nihil iis officiat, curationem non interpellat, ea propter cum Galeno decernimus, quòd cùm similia symptomata cũ quauis febre incidũt, sollicitudinem medici ad se conuertunt, affectúmque ipsum,hoc est febrem, deserere cogunt causæ eo tempore vt diximus, locum habentia,& veluti etiam causę curationem immutant. Sunt verò potissimùm symptomata hæc vigiliæ, dolor & immodica euacuatio, vt liquet eodem 12.de method.meden.cap.1 quæ quidem vires semper lædunt,affectui verò ea nõ vtique semper.Cæterùm magna ex parte nocent, ac potissimùm cùm fuerint immodica, vt Galenus inquit.Ob hæc igitur curandi ratione, quam ab initio instituueramus ad presens mutata,symptoma prius submouere cogimur. Ergo si etiam labant vires ob aliquod iam dictorum symptomatum, non tamen vehementer sint resolutę,sed adhuc resistant,ad symptoma tantùm sumus attenti, atque id quamptimum submouere maturamus: sin verò iam resolutæ vehementer vires sint,nõ modò symptomata sedare,sed etiã illas firmare properamus.nam si ex dolore vires resoluantur,atque ex eo periculum impendet,& mitigari dolor, & roborari vires debebunt, quo & morbo resistere, & curationis spatio sufficere valeant, vt citato libro duodecimo method.medend. scriptum est. Eadem quoque ratio habenda erit de vigiliis, & immodica vacuatione, ac reliquis symptomatis quæ cum febre incidunt: nam hæ febres non æque simplicem exigunt curationem. at pro viribus metiendum est quanta sit febris,quantúmve ex symptomatis periculum immineat, atque ad id quod vehementius ac difficilius, intendendum, non omnino alterius curatione posthabita, vt liquet 1.de arte curatiua ad Glauconem. cap. 14. Si quis autem velit quantum humanis permittitur viribus, hac nostra methodo in medendis febribus non errare; pauca hæc semper memoria tenere oportebit. Primum spectare debet omnia à quibus indicatio præstatur ad auxiliorũ inuentiones,quomodolibet ad eas conducere videbuntur, atque à singulis sufficientes indicationes sumere,quando si vel vnam aliquam earum prætereat ad portionem tum magnitudinis illius, tum facultatis, curatio claudicabit, Galeno auctore vndecimo method. medend.cap.2.Quibus omnibus perpensis id quoque necessariò spectandum erit, quòd eorum quæ ad auxiliorum inuentiones conducunt, magis, quódve minus alio valeat ad inuenienda remedia, aut adeò valens sit, vt solùm indicare videatur, aut ita imbecillum vt omittatur: quinimò nec in aliis vllis curatio, quæ per methodum agitur consistit, quàm in his, eodem Galeno teste nono method. meden.Tertium & vltimum,cuius nunquam obliuisci oportet, est, quòd vbi indicationes ipsæ inter sese pugnauerint, valentiores, ac plures præferendæ sunt, aliis tamen non omnino neglectis. Dico valentiores,eas quæ magnitudine alias pręcellunt: etenim nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, vt Galenus ait octauo method.medend.cap.vltim.quam magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt: cùm autem non vnius duntaxat rationis sit magnitudinis natura,quomodo quælibet earum spectanda sit, paulò ante differuimus. Nunc verò iam tempus est,ad particularem medendi methodum accedamus; qua media valeamus singulas particulares omnes febrium differentias inuestigare,tum dignoscere,tum etiam curare.

1.memoria mandandam.

ca.7.& 8.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

DONATI

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS SECVNDA.

Quæ via particulares febrium differentiæ vestigentur: ac proponuntur quæ ex humorum putredine excitantur differendæ. Caput I.

VOMODO tria prima ac vniuersalissima febrium genera quispiam methodo curare valeat, ad vnguem definiuimus: sed quoniam in primis atque communibus generibus standum non est, ita vt ab illis duntaxat indicationes sumamus, sed (vt posuimus) eadem quoque subdiuidere oportet, quousque ad ea quæ amplius sectionem non admittunt perueniamus, vt perfectè & particulatim omnes particulares febrium differentiæ curari possint. Hanc ob rem ad diuidenda ea prima genera transeundum esse arbitror, vt ab omnibus, ac singulis particulatim desumptis sufficientibus indicationibus, in curandis eisdem febribus, quantum humanis permittitur viribus non erremus, ab ipsis diariis exordientes, quæ quidem quatenus in genere communicant, communem quoque omnes curationem desiderant, & nos eam in præcedentibus docuimus. Est verò diariis omnibus commune, quòd in eis sola aërea seu spirituosa substantia sufficienter incaluit, vt liquet primo de differentiis febrium, & ob id suapte natura & vna die soluuntur, & vnam habent à principio ad finem vsque accessionem citra putredinem, perpetuoque quantum in ipsis est refrigerantia, & humectantia requirunt, vt octauo, nono, & decimo method. medend. scriptum est. Quatenus verò non omnes ex eadem causa accenduntur; neque etiam per eundem corporis affectum, sed à pluribus, ac variis causis, & per diuersos quoque corporis affectus generantur, in particulari curatione dissidere videntur, particularibus ex iis pro earum curatione indicationibus desumptis, externas tamen causas semper a sermone excipiendo, à quibus nunquam pro curatione aliqua sumitur indicatio, vt fusiùs disseruimus. Fieri autem consueuerunt ex immodico frigore, exustione, balneo aluminosæ aquæ, aut alterius adstringendi vim habentis, ex leui obstructione, labore, ira, timore, tristitia, vigiliis, pertinaci studio, cruditate, ex bubone, furore, ebrietate, inedia, curis, ac diuturnis cogitationibus. Quarum etiam diariarum febriū, quemadmodum non vna est causa, ita etiam neque vnus est affectus, per quem generationem habent, sed in quibusdam inseparabilis est stipatio, ab aliquibus minimè inseparabilis, sed vel plerunque simul adest, vel ambigua sorte, vel rarò, vt Galen. inquit 10. method. medend. cap. 2. Quamobrem diariarum febrium plures videntur esse particulares differentiæ, vna, quando iam prorsus abiit effectrix earum causa, veluti exustio, altera, quando hæc etiam adest, sicut stipatio, vt liquet citato loco; quamuis vno quatuor modorum semper generentur, vt priùs determinauimus. attamen cùm harum omnium curatio quidem facillima ac in promptu sit: omnésque balneis curare oportet, Galen. teste 1. de arte cur. ad Glauc. cap. 2. ob id ad particularem earundem curationem non descendam, tum propterea quòd rarò à medicis febres hæ particulatim curari soleant, eámque curationem promptè quispiam inueniet apud omnes fermè artis medicæ auctores, & præsertim apud Galen. 8. & 10. de method. medend. & eodem 1. de arte curat. ad Glauc. quemadmodum etiam, & particularem earum dignoscendi modum, non solùm citatis locis, sed etiam 2. de crisi. cap. 13. idem auctor conscripsit. Reliquorum verò duorum generum, alterum in præcedenti nostra methodo subdiuisimus, abundéque monstrauimus hecticarum differentias plures quàm tres esse non posse; licet quomodo speciatim illæ curari debent, distulimus: intendimus enim postea in particulari febrium exercitatione particularem modum curationis earum fusissimè conscribere, vbi priùs modum curationis docuerimus particularem omnium earum febrium, quæ ex putredine ortum habent. Hoc itaque genere primò desumpto, ac in particulares differentias subdiuiso vsque dum ad insectiles perueniamus, singulas eius differentias diuisiua methodo vestigare intendimus, ac eis inuentis speciatim curare. Quocirca asserimus cunctas quas dinumerauimus putredinis differentias, qui in nostris corporibus continentur humores suscipere posse, licet quidam ægrius, quidam promptiùs putrescant, id verò omnibus ferè medicis in confesso est. quamobrem pro humorū varietate qui eandem susci

Diariis omnibus communis materia, & indicatio.

cap. 1.

cap. 1. cap. 14. & cap. 10.

Diariis pro causarum & corporis affectuum varietate, variæ & particulares habent curationis indicationes Diariarum cau. 4.

Diariarū differētia, cap. 14. 1. partis.

Loco citato.

Hectica, & ex putredine orta.

Diuisio feb. ex putredine, ex humorum diuisione.

suscipiunt putredinē, particulares huius generis febrium differētias facile quispiam inuestigabit, simplices primò, de quibus in primis sermonem faciemus, & deinde compositas: qua etiam via, & ratione ipsemet Galenus easdem differentias vestigare docet 2. de different. febr. & 2. de crisib. neque enim plures, neque pauciores esse possunt quàm humores, qui eandem suscipiūt putredinem. Quamuis & in hoc etiam non vna duntaxat reperiatur erronea, ac praua opinio. Etenim quidam, ex bile solummodo redundante has febres accēdi putarunt. Aduersus quos Galenus tum ratione, tum etiam experientia abunde inuehit, citato libro 2. de differenē. febr. demonstrans quòd non ex sola flaua bile, sed & aliis etiam humoribus febres oriri queunt. probat insuper neque etiam satis esse ad earundem febrium generationem, quòd flaua bilis redūdet, aut etiam cæteri humores, sed quòd eos priùs putrescere oporteat, aliàs febrem haudquaquam efficient. Quidam verò non bilem, sed pituitam, febrium materiam esse censebant, ex eo quòd ad putrescendum, & obturandum non parum idonea est, cùm humida sit, & crassa: indicaréque illud dicebant pituitæ vocabulum quod φλέγμα Græcè dicitur ἀπὸ τοῦ φλέγειν, quod est inflammare. Cæterum quidā asseruerunt ab humore melancholico nunquam febrem ipsam accendi posse, eo quòd ipse frigidus sit natura & siccus, nihilque habet humidi aut calidi, vnde putredines generantur. Nec desunt qui in vniuersum febrem nunquam à putredine fieri pronuntiauerint, nam humores in venis exardescere, & non putrefieri dictitant. si namque hoc esset (inquiunt) cur tandem non etiam lumbrici, aut aliæ quædam bestiæ in vasis, si putrefactio est, gigni cernantur, quemadmodum in ventre, & aliis particulis? Quæ omnes prauæ opiniones ab Alexandro cap. 2. lib. 12. recensentur. Et si quis velit Gal. verba perfectè examinare, ac intelligere, omnes ferè iam dictæ opiniones, ab eodem confutantur circa principium 2. de differentiis febrium. Atqui nos non in refellēdis aliorum opinionibus studebimus, sed in veritate inuestiganda duntaxat laborantes, simul cum Galeno fatemur tot esse primas particulares, ac simplices differentias febrium, quæ ex humorum putredine fiunt, quot numero sunt humores ipsi: quapropter ex eorum numero eadem diuisiua methodo vtentes eas inuestigabimus, quemadmodum etiam eadem prima vniuersalissima tria febrium genera ex triplici substantia, ex qua nostra constituuntur corpora, inuestigauimus, quæ Hippocrates continentia, contenta, & impetum facientia nuncupauerat, Galenus verò partes solidas, humores, ac spiritus. Cùm verò tres etiam sint humores (præter sanguinem, in quo omnes continentur, & de quo etiam sermo fiet) tres denique particulares primæ differentiæ febrium ex putredine ortarum excitabuntur, totidémque numero fiet febrium ex putredine ortarum exquisitæ formæ, seu figuræ. Quarum vna ex putrescente flaua bile, altera ex pituita putrescente oritur; & tertia ex succo melancholico, seu nigra bile etiam putrescente nascitur. Verùm quoniam earum quædam continuæ sunt, quas Græcis συνόχους appellant, quædam verò intermittentes, quæ à Græcis διαλείποντες dicuntur, de omnibus particularium sermonem faciemus: priùs tamen modum generationis earum explicabimus in hac secunda parte, deinceps verò singularum tum dignotionem tum curationem specialem docebimus in particulari exercitatione, & tertia huius operis parte.

cap. 10. & c. 2. cap 1. & seq.

Errores quorūdam de febr. ex putredine.

cap. 12. 1. partiu.

Sex feb. differentiæ, tres, cōtinuæ ex tribus humorib. putrescentibus, tres ex eisdem intermittentes.

Quid per continuas & intermittentes febres intelligendum: cur vtraque fiant; & quomodo inter se dissideant.

CAP. II.

CVM itaque sex numero sint particularium febrium differentiæ simplices, quæ ex humorum putredine fiūt, priusquàm deueniamus ad earū tum dignotionem, tum curationem, tanquam valde necessarium fore duxi modum generationis earundem priùs animaduertentes quòd Galenus intermittētes febres appellat quæcunque ad sensibilem infebricitationem seu (vt rectiùs dicam) ad febris vacuitatem perueniunt, Græci ἀπυρεξίαν dicūt, vt citato lib. 2. de differ. feb. liquet. cap. 2. Continuas verò, quæ ad iam dictam infebricitationē seu febris vacuitatem, antequàm ex toto soluantur, non desinunt, quamuis declinatio aliqua sensibilis appareat, quemadmodum ab eodem Galeno 2. de crisib. scriptum est. cap. 6. cui sententiæ subscribit Paul. cap. 26. lib. 2. asserens, [continua itaque febris est, quæ non ante ad integritatem terminatur quàm ex toto fuerit soluta, & si inclinatio aliqua sensibilis appareat.] Quamuis, vt idem Galen. testis est. 1. de morbis vulg. bifariam veteres vti continui nomine, & intermittentis, videntur. nam continuas vocant febres, quandoque omnes quæ nullum tempus liberum habent accessione, quandoque non omnes quæ accessione nunquam vacant, sed solas extra ordinem illas, quæ omni carent, vsque ad iudicium mutatione: ita intermittentes interdum appellant solas quæ accessionem perpetuam non habent, interdum eas, quarum non recedit accessio, sed insignes faciunt mutationes in initium, incrementum, vigorem, & remissionem. At medici iuniores, quidam febres quæ non magnam mutationem habent, non continuas, sed synochos nominant (vt fusiùs declarabimus, quando continuas ipsas febres subdiuidemus) continuas autem, iidem has solas, quæ non deueniunt ad integritatem, & intermittunt singulis accessionibus, appellant. Has antiqui vocant interim continuas, interim intermittentes. nam sunt planè inter verè continuas, & desinentes ad integritatem, mediæ; proinde rectè vbi cum synochis conferuntur, intermittentes appellantur, cum ad integritatem venientibus, continuæ. Nos verò, Galeni vt diximus morem seruantes, quæcunque febres ad sensibilem infebricitationem, seu febris vacuitatē perueniunt intermittentes appellabimus, reliquas verò omnes, continuas, quæ ad dictam infebricitationem, antequàm ex toto soluantur, non desinunt, & si declinatio aliqua sensibilis appareat, relicta veterum medicorum opinione. Fiunt autem intermittentes ab humore febrem generante extra vasa contento, sed qui per omnes corporis partes defertur. Continuæ verò, vbi idem humor qui febris est auctor, in vasis inclusus continetur. Quapropter idem genus habent continuæ febres cum intermittentibus, vbi ex eodem humore ortum habeant, eandémque hypothesim habere dicuntur,

Intermittentes feb. quæ.

Continua.

Comment. 3. super. text. 2.

Continuarum & intermittentiū nominibus quomodo vsi veteres.

Causa intermittentiū & continuarum.

hoc

Loco cita. Continua cur in febricitationē non desinant.

Intermittentes cur desinant in infebricit.

hoc in vno solo differentes quòd per venas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores, Gale. auctore 2. de crisi. cæterum in continuis propterea etiã si plures fiant accessiones, eadem ad infebricitationē nõ perueniũt, quoniã qui earũ causa est humor, non expurgatur, vt liquet citato lib. 2. de crisi. Præterea cùm humores sibi inuicem adhæreant, ac continui sint, suóque contactu vicinos ad putredinem trahãt, quando in venis cõtinẽtur, priusquàm desinat vna accessio, alteram incipere necesse est. In intermittentibus verò cùm humor vehemẽter moueatur, disseminetúrque per singulas corporis partes suo delationis impetu, per vomitũ vrinas, ac sudores sæpe expurgatur, interim verò sensibiliter in vaporẽ portio quædam digeritur, aut si crassius fuerit humor, per alui quoque deiectionem expurgatur, quamuis & tenuis etiam quandoque, & propterea sensibilem intermissionem habent, & priusquàm accessio superuenerit, altera præcedens intermittit, neque etiam adeò adhęrentes ac continui extra vasa humores sunt, quẽadmodũ si in eisdem continerentur. Sed cùm eandem habeant hypothesim, idémque genus cõtinuæ cum suis intermittentibus, vbi scilicet ex eodem humore fiant, non ab re quæreret quispiam, quæ causa sit, quòd humores ipsi quandoque intra vasa, interim verò extra putrescant, & febrem efficiant? Quidam, vt Trallianus fatetur citato capit. 2. libro 12. arbitrati sunt febres intermittentes intra vasa consistere, quemadmodum & continuas ac nihil prorsus luci, sed quantitatis, & qualitatis ratione differre. Etenim in continuis & multam & crassam esse materiam existimare conuenit, atque ideo (inquiunt) neque extra vasa emitti posse, intermittentem verò tenuiorem, & vt in extimam cutem efferatur, magis idoneam. Aëtius quoque cap. 74. libro 5. dicebat: [causa verò cur non excidant extra vasa humores in febribus continuis, est, aut multitudo, aut crassitudo, aut viscositas ipsorum.] ita vt admittere videatur: si continuarum, multitudo, aut crassitudo, aut viscositas humoris causa existit, quòd paucitas & tenuitas ipsorum citra lentorem intermittẽtium febrium causa sit. Sed, pace eorum dixerim, non videntur hi viri satis admodum sufficienter tradidisse causas, cur intra vasa quandoque humores putrescant, perquam rarissimè nanque, si vera esset eorum opinio, ex putrescente bile febres continuæ fierent, sæpissimè verò ex putrescente pituita, seu succo melancholico. cuius ferè contrarium & Galenus restatur, & nos in dies experientia obseruamus, sed rectiùs cum Galeno dicamus, quas isti in medium afferũt causas, sufficientes haudquaquam esse. nam & præter eas ob meatuum obstructionem, aut etiam propter virium imbecillitatem, ita vt nequeãt quod superuacuum ac vitiatum est, vasa expellere, in eisdem putrescit humor, semper enim, vt ipse inquit citato libro 2. de differentiis febrium, cap. 5. natura suis viribus vtẽs, quicquid optimum fieri contingit, iis quæ aluntur partibus assimilare. quicquid verò alienum, conatur excernere. Quòd si aliquando ob crassitudinem, aut multitudinem, tenacitatem materię inutilis, aut aliquam meatuum obstructionem, aut propter sui imbecillitatem, totum quod vitiatum est nequeat expellere, necesse est, vt si id diutius perdurauerit, in animalis corpore putrefiat, ac corrũpatur. Cùm itaque vasorũ natura, seu expultrix eorũ facultas, qui in eis redundant, ac geniti sunt, vitiosos succos expellere nequit, ob aliquam iam dictarum causarum, intus contenti putrescunt, ac febrem efficiunt continuam, vt diximus, vbi verò nihil eorum obstet, foras propellit, qua ratione intermittentes generari cõtingit. Quamuis & alia quoque ratione continuæ & ipsæ febres generari possint, trahentibus videlicet vasis ipsis ab vniuerso corpore seu partibus quibusdam eosdẽ vitiosos humores, vt liquet quarto de ratione victus. & ipsæ quoque intermittentes pari ratione, aut trahentibus carnosis partibus eosdem vitiosos humores ab eisdem venis, aut etiam in seipsis eosdem gignentes fieri possint, vt in sequentibus fusius demonstrabimus. Continuarum igitur ac intermittẽtium febrium causæ dictæ iam sunt.

Cur humores aliquãdo in vasis, aliquando extra putrescũt.

Error eorũ qui cũ nõ possint quæstioni satisfacere dicunt febr. intermittẽtium humores esse intra vasa, sicuti continuarum.

Respondetur quæstioni.

Cur idem humor. genus febriũ intermit. tent. & cõtinuarum, aliquando intra vasa, aliquãdo extra putrescat.

Tex 1.

Quot modis continuæ & intermittentes febre generari possint.

CAPVT III.

CVM autem eiusdem generis sint (vt dictum est) continuæ febres cum suis intermittẽtibus, vno solo differẽtes, quòd in continuis humor in venis inclusus continetur, in intermittentibus verò per totũ corpus differatur animaduersione dignum est in venis nullam aliam materiam contineri præter sanguinem. Verùm cùm is in duplici sit differentia, vt libro primo de natura humana, & aliis plerisque locis à Galeno scriptum est, vnus quidem syncerus aliorum humorum expers, vtriusque videlicet bilis, & pituitæ, alter verò non syncerus, sed vtriusque bilis, & pituitæ particeps, quando asserimus intra vasa nullam aliam substantiam contineri pręter sanguinem, subintelligendum est non de syncero, ac reliquorum humorum experte, etenim hic in venis nunquam contineri potest, sed de eo subintelligere oportet, qui, vt dixi, vtriusque bilis & pituitæ particeps est. Hanc sententiam confirmauit Galenus libr. de multitudine, capit. 10. cùm dixit: [His antegressis præfinitionibus, poterit turgor tandem venarum sanguinariæ signum esse multitudinis, sanguine nunc per præualẽtiam dicto, quippe cùm exquisitus vsque adeò sanguis in venis contineri nunquam possit, vt nihil in eo, nec bilis, nec pituitæ, nec serosæ feratur saniei, proinde ego supra siue humores dixissem, siue sanguinem redundare, censebam perinde audiendum, cùm impermiscuus nunquam purúsque aliorum humorum sanguis comprehẽdatur in venis.] Quapropter cùm dixerimus in continuis humores inclusos in venis contineri, vel intelligendum est, talem sanguinem veteri omnino proportione seruata, abundare, sic tamen per præualentiam appellatum, seu eundem tanquam quartam substantiam, veteri proportione haudquaquam seruata, superabundare, de quo fusissimè disseremus in sequentibus: vel quispiam alius humor excedẽs, simul cum eodem sanguinem redundabit, ac putrescet. Idque bifariam esse poterit. vt liquet citato libr. de multitudine, quoniam aut iuxta sanguinem, & cum copioso sanguine idem redundabit, aut debita proportione nõ seruata, magnopere excedet, ita quòd non amplius cum copioso sanguine, sed ipse vehementer præualens, sanguini tamẽ adhuc permixtus abũdabit, ac putrescet. Si primo modo auctus fuerit quispiam aliorum humorum, ita vt breuem quen-

Sanguis duplex. Super tex. 27.

Sanguis purus non reperitur.

Humores in venis inclusi quomodo intelligantur, quomodo putrescant. vnde febres gignuntur continuæ.

Humor aliquis cum sanguine in venis redundat ac putrescit duobus modis, aut vt excrescat plethoram. aut cacochymiã.

dam cœperit excessum, sicque commixtus cum copioso sanguine, adhuc verè & propriè non eundem humorem redundare, sed sanguinem ipsum simul cum tali humore fatebimur, vnde potius biliosum sanguinem, pituitosum, seu melancholicum, (vbi bilis, pituita, seu succus melancholicus eodem modo excedat) redundare, dicemus, quàm humores ipsos, est enim & hæc redundantia in numero plenitudinum, seu multitudinum, licet non exquisitè, & simpliciter talis dici possit, sed cum adiectione bilis videlicet pituitæ, seu succi melancholici, quemadmodum & priùs non declarabimus, quando abundantiam curare docuimus, & in sequentibus demon-

Cap. 44 partic. strabimus cap. 11. Cùm verò iam dictorum quispiã humor magnum susceperit excessum, ac in venis simul etiam cum sanguine commixtus redundans

Cacochymia. putrescet, tunc verè & propriè non amplius multitudo appellabitur, sed humorum vitium, seu prauitas, & eosdem humores in venis contineri, ac putrescere propriè fatebimur, ita vt nunquam humor quispiam in venis contineri possit citra sanguinis admixtionem, sed vnà cum sanguine semper contineantur, diuersimodè tamen prout modò disseruimus, neque etiã si magnum susceperint excessum, adeò quispiam eorum prævalebit, vt omnino sanguineum, hoc est tres reliquas substantias superet, sed ipsum fatebimur, amplissimum excessum adeptum esse, quoniam pro veteri eius proportione, magnopere sit auctus, aliàs nequaquã animal viuere posset, aut sanè exiguo tempore si eundem sanguinem copia, seu multitudine exuperare admiserimus talem humorem redundantem, est etenim eius copia minor, quàm sanguinis, licet eidẽ valde propter redũdantiã improportionatus sit, quàm cacochymiã dicimus. Quomodo verò humores tales possint æqualiter in omnibus vasis seu maioribus principalioribusq; vel in quibusdam nõ adeò principalioribus & particularibus contineri ac putrescere, in sequentibus patebit, nunc verò satis sit monstrasse modum, quo humores ipsi putrescentes, ac in venis contenti febres accendant diuersas, continuas siquidem, pro diuersa eorundem humorum putrescentium natura, eo, quòd ab eisdem, ad ipsum cor putrida fuligo, seu veluti quidam fumus putridus perueniat, licet non semper eodem modo: etenim neque cum pari vehementia, ac impetu in omnibus continuis febribus, vt dicemus, ad cor putredo ipsa fertur. Sed cùm putrescentes humores

Cur continuæ febr. plures habent accessiones. intra vasa iis, qui putredine vacant, propter contactum continuitatem, ac adhærentiam, possint facilè commisceri, potissimum cùm ex omnibus ad omnia confluxus & conspiratio fiat Hipp. auctore, quî fieri possit, interrogabit quispiam, vt putredo nunc vnam, nunc aliam occupet partem, & propterea continuę febres generentur, quæ plures habeant particulares accessiones, nisi inflammatio putrescentem humorem arceat, & cohibeat. Huic

Respondetur quæstioni, triplex quæ causa assignatur responsum dabimus, propter easdem causas, in quibusdam febribus continuis per circuitum fieri accessiones, ob quas contingit in cæteris omnibus morbis, qui per circuitum repetunt, id verò fieri posse ob triplicem causam Gale. decretum reliquit

1\. 2. de diff. feb. cap. 11. Quarum vna est, cùm partes robustiores ad imbecilliores excrementa transmittunt.

2\. Secunda est, cùm ipsæ eædẽ partes, aliis haudquaquam transmittentibus, sibi ipsis præter naturam excremẽta trahant, dolore, vel calore affectæ. Altera, & tertia causa est, cùm eædem partes sibi 3

ipsis excrementa generẽt, quæ aut ob earum imbecillitatẽ, seu earũ obstructionẽ expellere nequeant. Istis igitur tribus de causis, & febres ipsæ cõtinuę, quæ plures accessiones habẽt, excitari possunt, námque vel à maioribus ac robustioribus, cordiq; propinquiorib. vasis, redũdantes detrudũtur humores ab imbecilla, ad minora, seu etiã à corporis habitu ad eadẽ effluũt vbi imbecilliora fuerint, & carnes validiores, aut eadẽ parua vasa à corde dissita, calore immodico, aut dolore affecta, nedũ ex iã dictis vasis maioribus, sed ex reliquis etiam corporis partibus, eosdẽ humores præter naturã attrahũt, vel in eisdẽmet geniti eos nequeuntia detrudere, propter imbecillitatẽ, aut meatuũ obstructionẽ, in eisdem quoque detẽti, ac putrefacti febrẽ generãt, in qua per circuitus accessiones fiũt, id quod breuissimis verbis nos docuit Gale. in fine citati lib. 2. de differentiis febrium inquiẽs: Quæcũque per circuitus

aliquos ægritudinum accessiones fiunt, ex partium *Loco citat.* dispositionibus ortum habent, quæ scilicet partes, vel mittunt, vel suscipiunt, vel generant, vel attrahunt superfluitates, eo quo nuper diximus modo, sed quæ circuitum non habent. in iis nulla est corporis pars præcipuè offensa, quemadmodum de cõtinẽtibus febribus paulò post declarabimus. Neq; hic accessionum circuitus vnquam desinit, donec iidem affectus in eisdem partibus superfluitates generantibus seruetur, vt ibi. liquet. Cæterùm quem-

Quomodo gignuntur febres intermittentes ex putredine humorum extra vasa. admodum asseruimus in cõtinuis febribus humores semper intra vasa contineri ac putrescere, ita quoque fatemur in intermittentibus, perpetuò eos extra vasa contineri, ac putrescere, neque amplius vnà cum sanguine permixtos esse, sed per singulas corporis partes disseminatos, etenim per totum corpus in eis deferuntur humores, vt liquet 2. de crisibus ac citato lib. 2. de different. febrium, ca. 3. à natura ipsa detrusi. quapropter & quòd putrescant, & quòd vehementer per partes sentientes deferantur humores, oportet vt intermittentes accendantur febres, aliàs nunquam quæpiam earum generabitur, vt citatis locis liquet. Sunt autẽ qui velint eiusmodi humores accessionis tempore in intermittentibus, semper ex ipsis vasis detrudi, à maioribus siquidem primò ad minora, dein ex ipsis ad reliqua, quo ad extra ad sentientes corporis partes propellantur: neque alium dari generationis modum censent earundem intermittentium febrium. Nos verò

Non est hic solus modus generationis febr. intermittentium.

licet admittamus hanc vnam esse, & fortè pręcipuã earundem febrium generationis causam, cum eodem tamen Gal. asserimus. ob alias quoque causas, quas nuper tradidimus de ipsis continuis, easdem *In fine. c. 2.* intermittentes generari etiam posse tum videlicet ipsis sentientibus corporis partibus ad sese humores trahentibus, tũ etiam in seipsis eosdem gignantibus, nequeuntibus tamen eos propellere. Quòd verò sentientes corporis partes, carnes, seu partes solidæ, dolore aut immodico calore laborare possint, nemini in dubium venit, quibus ita laborantibus, qui hæsitabit eas, humores etiam vitiosos trahere e venis, etiamsi ab eis non mittantur, quibus attractis, ac pręter naturam in eis detentis, quòd putrescant opus est, & vehementiori motu per eas moueantur, ac febres generent. quod quidem confirmare videtur Galenus 4. de ratione victus asserens, quòd quemadmodũ venarum facultas attractoria perpetuò vicinis ex partibus humiditatem

2. modus generationis febr. intermittentium.

Super tex. 1.

tatem

tatem attrahit, substantiam ipsius qualisnam si nullo pacto discernens, veluti pueri, ac bruta animantia, ad casu oblatum humidum, cùm sitiunt irruūt, ita quoque & carnes ab ipsis venis: habent enim & hæ quoque vim eorum quorum indigent, attractiuam, siue in parte vna, siue in toto corpore eas pati contingerit. Volens nobis ostendere quòd febris ardens non modò generatur, cùm venulæ exsiccatæ tēpore æstiuo, acres, biliosas, & tenues humiditates ad se trahunt, sed vbi eodem modo affectæ fuerint carnes, eandem quoque generari contingit, simili etiam modo vbi in parte, vel in toto dolute, aut immodico calore laborauerint, ab eisdem venis eosdem succos, haud ægrè attrahere valent, etiamsi ipsa vasa hauquaquam eos transmiserint, qui demum easdem carnes stimulantes, ac pungentes, & propterea delati violenter per corporis singulas partes, ac disseminati, febres generant. Quod verò primo modo intermittentes febres generari possint, omnes ferè medici consentiunt, præter paucos quosdam, qui vt videatur paradoxa scribere, illud destruere tentant. Quorum rationes refellere non piguisset, nisi facilimè à quouis solui possent, concessis facultatibus naturalibus, tam in ipsis vasis, quàm etiam in corporis habitu, ac perpensis eis, quæ diximus, & dicemus de harum febrium generatione, neque enim perpetuò, vt dictum est, febres hæ ortum habent, propterea qoòd vasa tanquam robustiora, humores in corporis habitum propellāt, sed geminam aliam ob causam: neque cum hoc modo generantur, semper necessum est à maioribos, ac cordi propinquioribus venis in minores, & ex his in corporis habitum propelli, vt ipsi putant, sed interim ab omnibus, interim à quibusdam determinatis alicuius visceris venis, id quod sæpius contingit, ad sentientes partes propelluntur humores, quemadmodum sæpius Galenus testatur, præsertim citato libro 4. de ratione victus, quo loco docens diuersum ab eo quem posuerat modum generationis febris ardentis in carnibus, inquit: [Præterea & fieri potest vt modo altero simile affectio fiat, modum alterū dico, cum ex validioribus partibus ad imbecilliorem aliquam mittantur excrementa, ergo fieri potest vt interdum quidem ex parte, interdum verò & ex pluribus, acres biliosæ, quæ tenues sint humiditates exactè, ad dictas fundantur particulas, quæ scilicet imbecilliores sunt:] fusiùs autem id explicauit, non de febribus duntaxat, sed morbis omnibus, qui hoc modo generationem habent, Galenus citato libro secundo de differ. febrium tertio de naturalibus facultatibus, ca. 13. & sexcentis aliis locis. Quam autem ipsi persuadere tentant de harum febrium generatione, opinionem impugnare ac refellere superuacaneum fore duxi, cùm chimera potius videatur, parcant mihi cineres eorum, quàm quippiam rationis habere, aut verisimilitudinis quamuis ipsi non ratione tantum, sed exemplis eam confirmare tenent. Tertio & tertio modo intermittentes febres, veluti etiam de continuis diximus, cùm ipsæ sentientes, partes, seu totius corporis carnes à venis nec trahant, nec suscipiant exerementa, sed in se ipsis eadem generent, quemadmodum de tertiana scriptū reliquit Gale. 1. de 1 morbis vulg. volens tradere causam cur tertianæ febres in illa 2. constitutione, numerosiores erant ardentibus, vt dicebat Hippocra. ait siquidem: [propter flauæ bilis exupetantiam febres ardentes & tertianas oriri, atque hoc cōuenire inter illas, locis verò in quibus superfluus contrahitur humor distare, etenim si ardentes febres fint, in venis abundar, præcipuè iocinoris & ventris. Tertianæ fiunt cùm totius corporis carnes affluant flaua bile proinde transpiratione impedita eorum, qui natora biliosa sunt, quātum bilis in carnoso genere congestum aute expurgabatur, in hoc statu non purgatum, tertianas generauit, ardētibus frequentiores.] Quibus in verbis Gal. ostendit non modo in carnoso genere colligi, ac generari bilem flauam, ex qua tertianæ originem habent, verùm propter earum carniū expultricis imbecillitatem, ac meatuum impedimentum, ipsam expurgari non posse, & hac ratione tertianæ magis generabuntur febres, idem quoque de eisdem tertianis luce clariùs confirmauit, li. b. de tremore, rigore, & palp. ca. 7. cùm dicebat: [Medicamentorū enim calidorum vsu, quādoque horror solus, multoties rigor etiam superuenit, sicut in ardentibus, & tertianis, flaua bile, non in vasorum cauis, sed per carnes mota, vel quòd in illis supra metrum generata fuerit, vel quòd mediis illis natura expurgetur, hoc enim solo distant ab ardente tritæi, seu tertianæ. Ardentes enim in vasis bilem delatā, tritæi per sensitiua loca extra habent.] Quod item ratiōne firmari poterit: nam si sudor eandem habet materiam quam vrina, & eundem generationis modum, siquidem vtrique ex bibito humore cōstat generatio, excalfacto simul in corpore, & biliosæ nonnihil substantiæ adepto, quamuis sudor plus est elaboratus, vtpote qui ad cutem vsque permeatis omnibus quæ interiont, partibus, peruenit, vt idem Gale. inquit 10. de simpli. medic. fac. vbi idem sudor crassior redditus, aut immodicè auctus fuerit, cutisque meatus constipati, diùque detineatur in eodem corporis habito, nonne necessariò putrescet, quo putrefacto, ac per sentientes corporis partes vehementiori motu delato, cui in dubium venerit quòd febrem accendet, & quidem biliosam, cùm multùm ipsius bilis particeps fit, vt dictum est, nec minùs & in eodem corporis habitu cæteri quoque humores (pituitam dico, & succum melancholicum) generari possunt, vbi corpora non natura biliosa, sed pituitosa seu melancholica fuerint, liquet igitur ex his febres ipsas intermittētes triplici modo oriri posse quemadmodum & continuas, quæ plures accessiones habent, & tādio perdurare quàm dio tales in partibus superfluitates generantibus, affectus seruantur. Verùm, vt dictum est sępios, ex humoribus à venis detrusis ad eundem corporis habitum generationem habent: id quod innuere voluit Galenus 1. de arte curatiua ad Glauc. cap. 5. cùm dicebat: [quotidiana verò intermittens rarò aduenit quin os ventriculi patiatur, quemadmodum quartana ex malè affecto splene generatur, tertiana ex iecore laborante.] in his nanque visceribus præcipuè tales coacernantur humores, quibus in eorundem venis cōgestis, robosta existente expultrice faculiate, eisdem venis mediis, ad totius corporis carnes eos propellunt, tanquam imbecilliores existentes, bilis siquidem ex iocinore, pituita ex ventriculo, succus melancholicus ex affecto splene. Dixit insuper Galenus rarò, & non semper, haudquaquam ignorans quòd ob alias iam dictas causas, licet rarò, easdem quoque febres generari cnntingat, quemadmodum nos cum eodē prubauimus, & libro 2. de different, febrium.

Lo. c cita.

Loco citat.

3. modus generat. eam febr. intermitt. Commen. 2. super tex. 20.

Cap. de sudore.

Z z 2

febrium, c.5. sub his verbis illud idem confirmauit cùm dixit: [sæpius etiam aut hepatis, aut splenis affectus attulit febrem.] quamuis indifferenter intelligat cùm continuas, tum intermittentes huc loco. Poterunt insuper & earum causarum plures tam continuarum, quàm intermittentium febrium generatione complicari, eadem etenim pars, quæ ab alijs tanquam imbecillior, excrementum admittit, propter eandem causam & in seipsa quoque eadem generare potens est, quibus deinde putrefactis, febris generabitur, quę duplex habebit principium, quòd si dolore etiam, aut calore immodico laborabit, ob triplicem causam febris accendi poterit, & tandiu etiam perdurabit, quandiu affectus in eadem parte permanebunt. Tot igitur sunt cùm continuarum tum intermittentium febrium generationis modi.

Propter quid intermittentibus, & non in continuis, rigor, horror, seu extremarum partium refrigeratio fiat: & quamobrem eadem in earum accessionum principijs fiant, & naturalis calor intus se colligat.

CAPVT IIII.

ÆTERVM cùm omnis febris continua sui quidem ratione cũ exquisita fuerit, neque rigorẽ habeat neque horrorem, vt citato li.2 de diff. febr.ca.8. liquet, inuestigare licebit quamobrem hoc fiat, in his potissimùm continuis quæ plures accessiones habent? postquàm ipsæ intermittentes semper cum rigore, horrore, aut forti extremarum partium refrigeratione inuadunt. Huius prima causa est quòd putrescens humor in paruis ac particularibus vasis nõ amplius propter obstructionem, per eadem vehementiori motu defertur, sed in eisdem inclusus detinetur, qua ratione minus etiam lędit, quàm si vehementiori motu moueretur, id quod commune est omnibus excrementis præsertim acribus, ac mordacibus. vt liquet 2. de caus. sympto. cap.5. Præterea nec eadem vasa adeò exactiori sensu prædicta sunt quemadmodũ totius corporis carnes, ita vt ab eisdem putrescẽtibus succis vehementer stimulentur, ac pungantur, & propterea ad eos excernendos vehementiùs moueantur. etiam si per eadem putrescentes succi vehementiori motu deferantur, vt ibidem scriptum est. Sed dices, cur continuę quædam febres in prima earum generatione cum aliquo dictorum symptomatum incipiant, vt in dies obseruamus, & deinceps illud nõ admittant? Ad hæc idem Gale.1. de arte cur. ad Glauc.cap.5. de tertianæ rigore verba faciens, dicebat: [quòd si cum paruo rigore inceperit, tunc magis alia signa attendere oportet, quoniam nõ quotidiana intermittentes tantùm, atque quartana. sed etiam hemitritęos, aut aliqua alia ex continuis esse potest.] Et Hippocr.1. de morbis vulgar. in continuis febribus quæ omnino nunquam intermittebant rigores omnibus, dicebat inordinati & erratores erant. At non inconuenit, dicemus nos quòd in prima continuarum accessione, quædam febres rigorem, frigus, aut horrorem præ se ferant. Verùm non ratione qua continuę sunt, sed quia ob humorum copiam, seu eorundem tenuitatem, quæ in vasis contineri nequeat, pars quædam ad sentientes confluit partes, ex qua tale aliquod symptoma gignitur, & non ex eo humore qui in vasis cõtinetur, temporis verò progressu cùm magis in eisdẽ vasis impingãtur humores, ac propterea obstructio augeatur, crassioresque reddantur, & vasorum vires imbecilliores. propterea non amplius cum aliquo dictorum symptomatum inuadunt, quoniam nec eiusdem humoris propterea pars aliqua, ad sentientes partes effunditur. Ad Hippocratis & Gale. auctoritaté eodem modo satisfacimus, nã quęcunque febres continuę, cum aliquo dictorum symptomatum incipiant, quamuis sæpius ac plures earum accessiones comitetur, id non ratione qua continuę sunt, euenit, vel exquisitè continuæ non sunt, qua ratione & in semitertianis, & cæteris quoque continuis nonnullis, vbi exquisitè non fuerint, & rigores parui, & horrores, extremarúmque partium refrigerationes quandoque fieri contingit, quomodo interpretari debet tum Hipp. tum Gale. citata sententia. Sunt verò continuæ quædam febres lipyrię, seu valdè malignæ dictæ, in quibus fortis extremarum partium refrigeratio fit, ob maximam inflammationem internam seu erysipelas in visceribus, ex quibus excitari consueuerunt, id verò aliâ ob causam fit, quemadmodum paulò post dicemus. Intermittentes autem febres, ac earum accessiones omnes, propterea cum aliquo dictorum symptomatum semper incipiunt. eo quòd in eis (vt dictũ est) per sentientes corporis partes, putrescẽs succus vehementiori motu fertur cuius delatione & acritate lædens, morsum, ac dolorem eisdem partibus infert, ob quem duo contingũt, sanguinem in corporis profundum ferri, eóq; corporis exteriora frigefieri, ac partes sentientes in quibus humor adest, expultrice vi in proximam vnamquanque eum reijcere, quousque ab omnibus expulsus via aliqua expurgetur. Quare non mirũ, inquit Gal. 2. de caus. sympt. (licet de rigore loquatur) si refrigerantur omnes externæ partes, animali virtute vnà cũ sanguine in profundum cõmeante, sentiunt enim hoc tempore qui rigent externarum partium frigus, nõ earum quæ sunt in profundo, quippe cùm sitiant sensibiliter eo tempore nõnulli, tanquam calore iis in internis partibus seruato. Quòd verò id rationabiliter accidat, inde colligi licet, nam si in vna quapiam parte dolor vehemens infixus, tum animi deliquia, tum perfrigerationẽ inferat, in eo qui in toto fit corpore, si non animi deliquia fiant, neque mors, certè perfrigerationes effici debent. Sunt etenim dolores rigentium eiusdem (cum cæteris alijs doloribus) generis: deficiunt ab his qui interimunt, magnitudine, & tempore, quippe cum & minores magnitudine sint, & breuioris, temporis, vt citato l.h.2. de causis. sympt. liquet. Qua de re si rigor, aut horror futurus sit, nõ modo humorum redundantia opus est, sed vehementia etiam motus per corpora sensibilia requiritur, quo tempore, dum sanguis cũ calore simul in intimo corporis, & viscera confugit, cutis frigidæ partes fiunt & exangues, manuum etiam, & pedum summa frigidissima, vtpote quòd admodum absunt à visceribus, vt libr. de tremore, rigore, &c. scriptum est. Quòd verò nedum in principiis accessionum intermittentium febrium, verùm etiam & continuarum quæ plures accessiones habent calor naturalis vnà cum sanguine ad corporis intima confugiat, comm. aphorism. 1.2. libr. liquet, his verbis: [In principijs siquidẽ accessionum, & calor naturalis totus, & humores in profundum corporis vergunt, quemadmodum ipse docuit] innuens Hippocrat. & deinceps addit: [& præcipuè in quibus horror quispiam, vel rigor, vel

Cur causa cur continua sint sine rigore, &c.

2. causa.

Cur continua quędã primũ cum rigore inuadunt, postea nunquam.

Commen. 2. sex. 25.

Quæstioni respondet.

Cur intermittentes a rigore, &c. semper incipiunt.

Cur in principijs intermittentiũ summa refrigerantur.

Cap. citato.

Loc. citat.

fortis partium exteriorum refrigeratio contingit.] Et lib. 1. de rat. vict. accessionis principiom fieri ait Gal. calore omni toto ex corpore ad cor, toracémque concurrente, & 4. de ratione victus, volēs Hip. tradere causam ob qoam pedes in accessionū principiis frigeant, asserebat, hoc prouenire calore toto eo tempore ad supernas partes concurrente, quapropter non absque causa pedes frigescont, vtpute qoi natura & carne vacent, & neruis abundant, prętetea & à calidissimis locis separati refrigerantur, sese ad thoracem colligente calore. Confugit itaq; calor naturalis simul cum sanguine ad corporis intima in accessionum principus, tam si intermittentes, qnàm si continuæ fuerint, maiori tameo cum impetu, ac vehementiori motu, in intermittenti-bos: etenim in his potrescens succus per sentientes partes vehementiori motu delatus, sua acuitate magis lædet easdem partes, ac dolorem infert maiorem, com & ipsæ partes exactiori sensu prędite sint, qoàm vasa ipsa, quemadmodum priùs dictum est, & propterea in intermittentibus, & non in continuis dicta symptomata fiunt. At si verum est quod Gal. scriptum reliquit. 2. de differ. febr. capit. vlt. videlicet quod vbicunque accenditur, atque augetur caliditas, isthuc ab alijs partibus sanguis confluere soleat, qno verò tempore confluit, illas quidem refrigerari priuata sanguine est necessarium quòd verò patitur membrum grauari ac distendi, idque fieri couringat in accessionum principiis, cur in intermittentium febrium accessionum principiis ad cor poris intima, thotacem inquam, & cor naturalis calor simol com sanguine se colligit? cùm præter naturam caliditas in intermittentibus ipsis accendatur, atque aogeatur per singulas sentientes corporis partes, seo per corporis habitum, qua de re ad easdem, & non ad corporis intima confluere deberet? Tam saoè apud quosdam vim habuit hæc difficultas, quòd coacti sunt hac in re Galenum deserere, ac alio modo sentire quàm ipse sentiat. Quidam verò qood in vasis, & non extra contineatur in intermittētibus putrescens succus, ausi sunt dicere. Alij quòd extra vasa, non tamen in toto habitu contineantur humores: sed omnium propria sedes & origo, iu prima sit corporis regione, circū præcordia, ventriculum, diaphragma, iecoris caua, lienem, pancreas, omentum, aut mesenterium, hæ siquidem partes (inquiunt isti) qnasi publica corporis sentina, in quam omnis confluit, cumulatórque humorum colluuies, ex quibus etiam sedibus horrores, rigores, ac partium extremarum refrigerationes suscitantur, idqoe persoadere tentant ratiūculis quibusdam ac pluribus exemplis confirmare. Verùm nos ducem nostrum Galenum in hoc, velut in reliqnis sectabimur eiúsque sententiam ac veritatem tuebimur, asserētes quòd cùm in principiis accessionum febrium intermittentium putrescentes succi moueantur vehementiori motu per sentientes corporis partes, vt sæpius dictum est, eædē partes hoc in tempore mordacitatem, ac dolorem sentiunt, ob quem doloris sensum vehementer quodam impetu, calor ipse tanquam offensus, simul cū sanguine in intima corpońs, & viscera confugit, propriè tamen ad thoracem, adq; cor ipsum tanquā ad suum principiū & fontem, nō siquidem (vt quidam ignari putant) vt ipsi cordi opem ferat, tanquā à putridis vaporibus oblæso, sed vt ibid. collectus, vnitus, ac vigoratus, vehementiori quodam impetu redeat, ac certet cum eo quod sentientes partes doloribus lacessat, ac ipsas molestat (modo nō accidat idem calidom innatū eo tempore in profundo extingui obstructum adeò, vt extra expirare nequeat, aut a frigidis causis euictum.) Vbi verò hoc non contingat, violentia victa aceruatur: quo pacto iostrumentum expultricis, in quocunque membro est, euadit, hæc etenim & per seipsam nata est lædentia expellere, fortiùs autem eom calore redundante ab intra propulsabit ea expellere adiota, quò motus impetus promptior contingat, vnde quæ lædunt per cutem. sæpius propellit vomitu, atque citata aluo pluries, vt eodem libro de rigore, tremore, &c. à Galeno decretum est. Non igitur se colligit ad corporis intima calor in accessionum principiis, vt cordi opituletur, nec etiam, vt ibi permaneat, sed vt collectus, roboratúsque iu eodem suo principio, maiori cum impetu foras redeat, perueniatq; ad affectas partes doloribus lacessitas, vt tāquam instrumento, eodem vtantur calore, vt inquit Galenos, ita enim qood molestum est, promptiùs propulsabunt. Itaque tandiu extremarum partium refrigeratio, rigor, seu horror perdurabit, quandiu calor ipse naturalis, cum causa dolorem, ac molestiam inferente, pugnabit. Quinimò nec idem solus naturalis calor simul cum sanguine & spiritu, qui in seotientibus partibus continebatur, ac ad intima corporis cōfugerat, verùm & aliarum quoque partium qoiddam ad eas peruenit. Nam vt refert idem Galenus commento aphoris. 53. quinti lib. hæc est quędam ratio commonis in his quę natura aliquid violenter excernit, vt sanguinis & spiritus impetus eò feratur: quibus duobus veluti instrumentis natura vtens, ea quæ infestant, per vim expellat. Vera est itaq; citata Galeoi sententia lib. secundo de differenr. febr. quòd vbicunque accenditur atqoe augetur caliditas, isthuc ab alijs partib. sangois confluere solet, nam licet primò intus calor cum sangoine & spiritu se colligat, accessione incipiente, statim tamen ad ea tedit partes in quibus accenditur, sine aogetur calor, hoc est ad totius corporis carnes, per quas putrescens succus defertur, si intermittentes fuerint febres, quoties enim aliquid per has violenter agitur, ac ad cutim defertur, necesse est dum carnem cutimque permeat, omnia in qua incidit, pungat, stimulet, diuidat, ac vulneret: vt citato secundo libro de causis sympto. liquet. Quamobrem satis rectè asserebat eodem loco Galenus [quòd qui in rigore habetur caloris naturalis motus, non ei qui in timore, sed ei potius qui in verecundia, ac frigida leuatione videtur, similis est, pugnat enim virtus, ac certat com his quę offendunt, quoad excusserit, profligaueritque omnia in verecundia nanqoe primùm quidem intro agitur animalis facultatis motus, deinde rursum foras celeriter vniuersus, quippe cum nisi redeat timor sit, non verecundia, si quidem verecundia derepentè fit omnino nihil expectāte malum animali facultate, sed, vt sic dicā, præ mollitia, & timiditate naturali, cum homine longè meliore versari: ou substinente, sed refugere, & si possit à conspectu subducere properante, ideóque veluti refugiēs tātum, citra vllam perfrigerationem, in profundum recedit, ratione vero patibilem partem animi, id est, quæ terretur & verecundatur excitātc atque in hortante, redit, extorsúmque monetur, sim[illegible] o motu amodo, atq; cùm ex frigida lauat[illegible] ne, ca[illegible]is

Sup. v. tex. 39.

Quare intus intermittentiū calor naturalis ad corporis intima se colligit.

Quæstionis propositæ difficultas coegit quosdam Gal. & veritatem deserere.

Respōdet quæstioni.

Loco citato.

fit repercussio.]hæc Galenus. Huic itaque motui similis est qui in rigoribus habetur, primò etenim naturalis calor confugit ad cor tanquam offensus, impeditúsque ab eius naturali motu, deinde colle-ctus, ac vigoratus, vibratus magis, maioríque cū im-petu, ad ea quæ offendunt, peruenit, pugnátque cū eis quoad ipsa excusserit, ac profligauerit. Quòd ve-rò de rigoris motu asseruit Galen. de horrore quo-que, ac partium refrigeratione similiter subintelli-gere oportet, etenim non alia ratione calor natura-lis mouetur vbi hæc cōtingant in principiis acces-sionum, quàm in ipsis rigoribus propter dolorem videlicet, qui in toto corpore fit: hoc etiam tempo-re, ex putrescentibus succis, per sentientes corpo-ris partes vehementiori motu delatis, neque alia ra-tione inter se dissident, quàm maioris, minorisve, validi nanque motus fiunt expultricis facultatis in rigoribus mediocres, in horroribus, ac multò magis mediocres in inæqualitate, & partium extremarum refrigeratione, ita vt eiusmodi motus dixeris pro-pemodum motus non esse, sed tantùm sensus. In-super mordacior, vel copiosior humor concutien-tem rigorem infert, minus mordax, seu mediocriter auctus horrorem excitat, vbi verò quæ dicta sunt remittantur, ne horror quidē fiet, sed vel inæquali-tas, vel refrigeratio extremarum partium, adeò quod si paucus fuerit humor, aut exigua eius acrimonia motúsve lentus, ac languidus, solùm frigus inuehit: sin copiosior sit, aut acrior, vt eius motus impulsús-que concitatior, horror inuadit, cùm verò pluri-mus, isque vehementer acer, ac mordax, magnóque impetu per sentientes corporis partes defertur, ve-rus rigor inducitur, vt apud eundem Galenum le-gitur, citato libro secundo de causis sympto. & decimo de method. meden. capit. 10. Quamobrem accessum exacerbationis sæpè cum rigore huic, alij cum horrore, alij cum frigore solùm accessisse fatemur: nominúmque eiusmodi passim vsum, per volumina medicorum omnia reperias, vt nisi quis quassatione atque agitatione frigeat, rigere non ap-pelles, nam vbi rigor nominandus sit, difformem, & inuoluntariam motionem adesse sit operæpretium; quod hoc vacat, nisi superficiem etiam impariter commoueat, dicunt frigefactionem: quod si hanc per aliquas accessiones turbet, & cōcutiat, reliquo non moto corpore horrorem nominant, vt solius cutis horror eiusmodi affectio existat, sicut rigor vniuersis corporis, est enim rigor repentina, violē-taq; innati caloris frigefactio, quoniā eiusdem ca-loris naturali motu violenter impedito fit, atque rigere, horrere, frigefierique in valetudinariis ac se brieutibus ipsis differre dicendum erit, ex eiusdem Galeni testimonio, libro de rigore, tremore, palpi-tatione, & conuulsione.

Idē est motus caloris naturalis in horrore & refrigeratione ex tremore, qui in rigore.

Loco citat.

Rigor quid.

Refrigeratio. Horror.

cap. 6.

Epilogantur quæ dicta sunt de causa motus caloris naturalis in principijs accessionum: ac ostenditur alia ratione ipsum moueri, vbi in visceribus magna fuerit inflammatio or:a, aut erysipelas: confirmatúrque intermittentes febres fieri non posse, nisi per corporis habitum humor putrescens deferatur.

CAP. V.

Ommune est itaque omnibus succis putrescentibus, ac vehementiori motu persentientes partes delatis, ex quibus etiā intermittentes fiunt febres, vt eorū mordacitate & acuitate, dum carnes, cutímque permeant, pungant, stimulent, diuidāt, ac vulnerēt quodammodo, & proinde dolorem inferant, ob quæ naturalis calor simul cum sanguine & spi-ritu in corporis profundum fertur, ad viscera eorque confugit. Hinc extremæ corporis partes frigidæ, exanguésque fiunt. Verùm vbi ob aliquam iamdudum dictarum causarum ipsum in profundo extingui non contingat, violentia victa, acetua-tur, & quasi in sese coactos ac vnitus, vehemen-tiori eū impetu, cùm persistere in suo principio ne-queat (substantiæ enim semper mobili, quies est mors) iterum ad propulsanda ea quæ molesta sunt, redit, vt dictum est: ac tandiu cum his quæ offen-dunt, pugnat, quoad ea excusserit, ac profligauerit. Verùm quantò maior ex redundantibus succis, sen-tientibus partibus infertur dolor, adeo maiori cum impetu, & intro confugit, & extra progreditur vt ea expellere valeat, atque euincere: quemadmo-dum vbi minori dolore lacessitæ sentientes partes fuerint, & eius impetus minor erit, semper tamen duobus hisce motibus in accessionum principiis, calor naturalis vnà cum sanguine mouebitur, pri-mò foras intro confugiens, deinde ab intra foras rediēs, vt demonstrauimus, atque ita nedum in in-termittētibus febribus, verumetiam in continuis, vbi plures habeant accessiones, vbicunque acce-ditur atque augetur caliditas, isthoc calor naturalis semper vnà cum sanguine ferri consueuit, vt liquet secundo de differentiis febr. cap vlt. At non perin-de vt in intermittentibus, in continuarum acces-sionum principiis, aliquod iam dictorum sympto-matum necessariò incidit, propter ism dicta[illegible] sas, licet quandoque, quamuis rarò admodum, in earum quoque accessionum initiis, aliquod eorun-dem symptomatum incidat. Verùm aut propterea quod exquisitè continuæ non sunt, vt diximus, aut leuis quædam refrigeratio contingit, ob id quod ma-gna sanguinis fit reuocatio ad corporis interiora, ob copiam, seu mordacitatem maximam putrescen-tis humoris intra vasa: & sic magnitudine distingui-tur ab ea, quæ in intermittentibus fit partium ex-tremarum refrigeratio, modo citra phlegmonem intra vasa putrescant succi. Nam quando aliqua for-tis inflammatio in corporis parte profundiori, vel erysipelate euenerit, totus ex toto corpore sanguis ad locum trahitur patientem, atque ideo vtuntur profunda, sed cutis refrigeratur, vt fit in principiis accessionum, vt liquet comment. aphor. 48. quarti libri. Contingit autem hoc in febribus ardentibus, perniciosis, ac valde malignis, lipyrius dictis. Quo casu non amplius leuis, sed fortis fit partium extre-marum frigiditas, quemadmodum in principiis ac-cessionum febrium intermittentium, verùm alia ratione quàm in istis eædem partes extremæ refri-gerantur, nam vbi inflammationis calor in visceri-bus ortæ adeò vehemens fuerit, ad se cucurbitulæ modo, ex toto corpore sanguinē trahit, & propter-ea iis qui ita se habent, viscera peruruntur, extre-mæ autem partes frigescunt propter defectum san-guinis ad viscera se recipientis, ac cucurbitulæ mo-do attracti, eodem Galeno auctore, commento aphorismi primi, septimi li. in principiis verò alia-rum iam dictarum febrium, nō quia trahitur calor, sed quia alia ratione ad corporis intima confugit, dictæ extremæ partes refrigerantur, vt iamdudum declarauimus, neq; his qui ita laborāt adeo visce-ra peruruntur, quemadmodum accidit in magnis visce-

Proxima cap.

Differentia caloris intra vasa putrescentibus [illegible] accessionum.

viſcerum inflammationibus, ac eryſipelatibus. de quibus verba faciens Hippoc. ſecundo prognoſtic. dicebat: ſi manus, caput, & pedes frigidi ſunt, ventre, coſtiſque calentibus, malũ eſt. [nam in morbis acutis (vt ait Galenus in commento) propter inflãmationis magnitudinẽ in viſceribus fatigantis, parũ ſanguinis in omne permeat corpus, plurimùm verò eius in parte inflãmatione affecta includitur, & ob eã rem mediæ corporis partes, quæ ſunt thorax & venter, admodũ calent, & ſubdit: [at verò per morbos acutos interdũ annotatio cum rigore prehendens aut frigore non ſolùm extremas corporis partes, ſed etiam cutem circa coſtas, ac vẽtrem, frigidam reddit, & quidem circa viſcera vitium non oſtẽdat. [quibus in verbis (vt mea fert opinio) demonſtrare nobis voluit Galen. non ſolùm quòd alia ratione in internis inflammationibus, extremę partes refrigerãtur. quàm in annotationibus febrium acutarum, quæ cum rigore aut frigore prehendũt, * verumetiam modum docuit quo valeamus bas febres inter ſe diſtinguere, ac dignoſcere, inquiens, quòd quando in viſceribus inflammationis magnitudo orta eſt, licet aliæ partes frigidæ ſint, vẽter tamen & coſtæ admodum calent, ſecus autem in reliquis, in quibus annotatio cum rigore aut frigore prehendit: quoniam eædem partes, veluti reliquæ, frigidæ redduntur. * Sed ſtatim obiiciet quiſpiam aduerſus ea quæ diximus de intermittentiũ febriũ generatione, inquiens non ſemper opus eſſe vt ipſæ fiant, quòd putreſcens ſuccus deferatur per vniuerſum corporis habitum, ſeu totius corporis carnes. Nam putreſcat humor quiſpiam in ventriculi cauitate, aut inteſtinorũ, ſeu vtriuſq; veſicæ, aut vteri, dico extra vaſa, qua ratione intermittens febris gigni debet, in hac aut neutrũ dictorum ſymptomatum incidet, aut ſi fiat, falſum eſt quod aſſeruimus eandem ortum habere, propterea quòd vehementiori motu per ſentientes corporis partes putreſcẽtes, ſucci deferuntur. * Tu verò nodum hunc diſſoluas, inquiens, quòd ſi ex iam dictis putreſcentibus ſuccis intermittẽs febris generetur, neceſſum eſt aliquod dictorum trium ſymptomatũ fieri, cum ſine his intermittens febris gigni nequeat, & quoniam nullum eorum generari vnquam poteſt, niſi per ſenſibiles corporis partes deferatur eorum cauſa, aſſerimus cum Galeno decimo de method. med. quòd non mordax ſuccus duntaxat, verumetiam & mordax halitus, vbi per ſenſibilia corpora feratur, horrores, & rigores facit. Quapropter vapor ſeu halitus ad eadem ſaltẽ corpora perueniens, ex putreſcentibus in iam dictis locis ſuccis eadẽ ſymptomata efficiet: neque aliter fieri poſſent, Galeni auctoritate, ſecundo de cauſis ſymptomatum. ca. 6. nam licet quælibet dictarum partiũ expultrice facultate ſit prædita, qua quod moleſtũ eſt, excutiat, in eo tamen excernendo, nullo dictorũ ſenſibilium motuum vtitur: ſunt nanque carnium, & muſculorum omnino proprij: quare vbi eadem non lædantur, neque hi motus inæquales totius corporis fiũt; & tunc eadem ratione fierẽt hæc ſymptomata. qua ex mordacibus, acribúſque medicamẽtis vlceribus adhibitis, ſeu pures, progigni ſolent: moueretur etenim per ſentiẽtes corporis partes mordax ille halitus, ſeu vapor ex putreſcẽtibus ſuccis eleuatus, & nõ putreſcẽs ipſe humor. Vel dicas, quòd hæc quoque intermittens febris, ex delatis putreſcentibus ſuccis per ſenſibiles corporis partes, generatur. nã

tex. cō. 4.

** Dignotio inflammationis viſcerum, a qua refrigerantur extrema, & principij acceſſionis, à quo etiam refrigerantur extrema.*

** An intermittentes aliquã do fiant humore putreſcente per corpora ſentientia non delato, & ob id ſine rigore, &c.*

** Nodus diſſoluitur.*

cap. 10.

acceſſionis tẽpore, aut vniuerſus humor putreſcẽs, in modo dictis partibus, aut ſaltem pars quædã ad corporis habitum effunditur. aliàs febris intermittens fieri nequit, ſed vel diaria, vel intra vaſa incluſus, ac effuſus talis humor, continuam excitabit febrẽ, quod quidem difficile haudquaquã videri debet. nam ſi ex eiſdem ſentientibus partibus, accidit quandoque, quòd humor putreſcens ad ventriculũ ſeu inteſtina confluat, ac vomitu, ſeu deiectione excernatur, quinimò eodem tempore poteſt, partim per ſudorem, partim per vomitũ, partim etiam per deiectionem humor, & præſertim bilis excerni, ſimul eodem die intro, foráſque delata, vt liquet eodem ſecundo de differentiis febrium, & ſecundo de cauſis ſymptomatum. ita quoque difficile non erit, quòd humor, qui in ventriculi, ſeu inteſtinorum, aut reliquarum dictarum partiũ cauitate collectus eſt, etiamſi inceperit putreſcere, vi expulſus ab eiſdem partibus vniuerſus, aut ſaltẽ pars quædã eiuſdẽ, ad ſententia corpora, ſeu vniuerſum habitũ acceſſionis tẽpore, effundatur, & hac ratione aliquod dictorum trium ſymptomatum fiat, & febris generetur intermittens. quam alio modo fieri non poſſe, iterum cum Galeno proculdubio tenemus, & abſq; controuerſia confirmamus, & hæc de generatione intermittentiũ, & continuarum febrium dicta ſatis.

Loc. citat.

Quomodo tres intermittentium febrium differentiæ conueniant, & diſſideant inter ſe, & continuarum ex bile ortarum ſubdiuiſio.

CAPVT. VI.

T qui iam tempus eſt veſtigare quomodo iam dictæ tum intermittentes, tum continuæ febres inter ſe conueniant, & diſſideant, ac quot etiam numero ſint continuarum differentiæ. Id verò promptiùs fiet, ſi iterum in memoriam reuocemus omnes earundẽ intermittentiũ febrium differentias ex putredine ortarum. Sunt ergo intermittentium differentiæ omnes numero tres, tertiana videlicet, quartana, & quotidiana. à Græcis τριταῖος, τεταρταῖος, & ἀμφημερινὸς appellatæ, vt 2. de different. febr. cap. 2. & ſecundo de criſib. c. 9. ſcriptum eſt, tertiana quidem ex putreſcente flaua bile, eáque vehementiori motu delata per ſentientes corporis partes, generatur, quartana ex putreſcente nigra bile, atque ſimili modo per ſentientes corporis partes vehementer delata accenditur, quotidiana ex pituitæ putredine ortum habet, ſimiliter per ſentientes corporis partes à natura detruſæ, vt liquet citatis locis. Conueniunt itaq; hæ tres intermittentium febrium differentiæ, quòd niſi humor qui eſt earum cauſa putreſcat, ac vehemẽtiori motu deferatur per ſentientes corporis partes, nulla earum gigni poterit. Verùm cùm propoſuerimus de ſimplicibus harum febrium differentiis primò verba facere, attendas oportet tertianam, interim exquiſitam, interim ſimplici appellatione appellari tertianam ab Hippocrate, & Galeno, vt patet commento aphoriſmi 59. quarti libri, & ſecundo de differentiis febr. interim verò intermittens tertiana, vt diſtinguatur. à continua nuncupatur, eodẽ Galeno teſte, citato lib. ſecũdo de differẽtiis febrium, cap. 3. Nec alia ratione dicendum erit de quartana, & quotidiana: nam interim ſimpliciter abſque alia adiectione ita appellantur. Interim cum adiectione exquiſita, interim quotidiana, ſeu quartana inter-

Intermittẽs. ſpecies tres.

In quo conueniãt omnes intermittẽs.

mittẽs dicitur:ſed de nominibus nõ oportet prolixius diſputare,neque de eis(vt Plato inquit)magna cura habenda eſt, ſed ſatis ſit nouiſſe , has eſſe tres duntaxat intermittẽtium febrium ſimplices differentias,quæ cauſarum diuerſitate inter ſe diſſident, vt ex dictis patet,ac etiam circuitus forma. Etenim tertio quoque die efficitur tertianæ circuitus,quartanæ verò quarto quoque die, ipſius autem quotidianæ ſingulis diebus. Sunt etiam & earũ ſymptomata quoque diuerſa,vt dicemus. Nũc verò ad cõtinuarum differentias accedamus, & primò earum quæ ex bile fiunt , tanquam ſæpiùs contingentes, quàm reliquæ , vt apud eundem Galenũ citatis locis ſcriptum reperitur. Continuarum ergo,quæ ex bile fiunt,inquit Galenus eodem ſecundo de differentiis febrium,cap.2.duplex eſt ſpecies, altera earum quæ à continuo feruore ſynochi appellantur, quarũ vniuerſum tempus in vna conſumitur acceſſione,quę à principio vſque ad finẽ pertingit. Altera earum quæ vna cum genere nomen ſortiũtur, & continuæ etiam appellantur,atque in pluribus circuitibus continentur. Earum verò quæ ſynochi dicuntur,tres ſunt omnes numero differentię,quemadmodum in præcedentibus dictum eſt. Nam quædam earum à principio ad finem vſque æqualiter perdurant,quas ὁμοτόνους τὲ, καὶ ἀκμαστικοὺς, hoc eſt in eodem ſtatu & vigore perſeuerãtes. Quædam paulatim augentur , quas ἀναβατικούς τε, καὶ ἐπακμαστικοὺς, hoc eſt aſſurgentes,atque inualeſcentes dicũt,quędam paulatim decreſcunt, quas παρακμαστικὰς, hoc eſt decreſcentes appellarunt. At continuarum quæ idem nomen cum genere ſortiuntur,duæ item ſunt primæ differentiæ , nonnullarum quidem,quæ ſingulis tertiis diebus inualeſcunt, aliarum verò quæ die intermedio alteram faciunt acceſſionem , quæ ſane nullum præcipuè obtinent nomẽ , vt Galenus inquit. Verùm , quæ tertio die inualeſcunt fatetur ab eo nominari conſueuiſſe τριταιοφυεῖς , id eſt , tertianæ naturam referentes,vt liquet apud eũdem citato libro ſecundo de differ.febr.& primo, & ſexto de morbis vulgaribus:nõ tamẽ prohibet quin pro ſuo quiſque arbitrio alterum eis nomen imponat, modò rerum obſeruet differentiam, ita vt hãc ſciat alteram eſſe differentiã ab ea,quam ſuprà diximus, quæ ad infebricitationem terminatur, nam hæc licet ad febrilem declinationem deſinat,nunquã tamen intermiſerit vt illa. Qua re clarioris doctrinæ gratia poterit hęc continua tertiana appellari. Præterea alia quoque eſt natura illius,quę die intermedio etiam acceſſionem facit , cuius quidem duæ acceſſiones inter ſe diſſimiles ſunt , nam ſi ſimiles eſſent , haudquaquam ex bilioſo humore ortũ haberent,ſed ex pituitoſo potius,vt dicemus:ſunt autem diſſimiles,nam primæ quidem, tertia ſimilima eſt , & ſecundæ,quarta,in figura duarum tertianarum progredientes : & propterea aut duplicem tertianam continuam , aut duas tertianas continuas, appellare poteris , tot itaque ſunt continuarum quæ ex flaua bile proueniunt , febrium differentiæ,iuxta Galeni ſententiam eodem ſecundo de differentiis febrium.

In quibus diſſidẽãt. — *Continuarum ex bile ſpecies duæ.* — *Synochi differentiæ tres.* — *Continuarũ pluriũ acceſſio. differentiæ duæ.* — *Loco cita. Comm. 2. sex cõ.25. & cõm.3. sex. cõ. 5. & cõm.2. sex.cõ.23.* — *Tertiana continua.* — *Duplex tertiana.*

Qua ratione ex putreſcente intra vaſa flaua bile, febris ſynochos dicta accendatur: & quod ſimiliter ex aliis humoribus generari poſſit,nedum ex ſolo ſanguine.

CAPVT. VII.

EX his itaque luce clariùs cuilibet patere poterit continuas febres ex bile indifferenter accendi poſſe,tũ eadem putreſcẽte in particularibus quibuſdam venis,ac à corde diſſitis , & proinde febres eaſdem plures habere acceſſiones , vt iamdudum explicauimus,tum inſuper in omnibus, aut ſaltem principalioribus, magniſque vaſis , quæ ſunt inter alas & inguina , poſtquàm alia ratione oriri haudquaquã poſſent ex eadem bile intra vaſa putreſcente,continuæ febres vnam dũtaxat à principio ad finem vſque acceſſionem habentes,quemadmodum decretum reliquit Galenus ſecundo de different.febrium,ca.vlt.iuxta finem tùm dicebat: [ſed quæ circuitum non habẽt,in his nulla eſt corporis pars,quæ præcipuè ſit offenſa,ſed qui in venis & arteriis omnibus continentur humores,atque hi præſertim qui in maximis , atque plurimo calore abundantibus ſunt,aut ob aliam quamuis cauſam, quemadmodũ in ephemeris , aut ob putrefactionẽ feruentes , febrem accendunt συνεχὴν appellatam, quæ à principio vſque ad finem nullam habent intermiſſionẽ.] * Nemo itaq; hæſitare debet, quòd vbi continua febris generatur , quæ à principio ad finem vſque vnam duntaxat acceſſionẽ habet,opus eſt humores in omnibus vaſis æqualiter,aut ſaltem in maioribus,ac principalioribus putreſcẽte,vbi ex putredine ortum habuerit. Verùm cùm hoc genus febrium ex ſanguine putreſcente generari conſueuerit,vt in ſequentibus fuſiùs demonſtrauimus, id quod ſubintelligere voluit Galenus nono de method.meden.ca.3.cùm dicebat:[Alterum genus eſt vbi in omnibus vaſis.ac potiſſimùm maximis ęquabiliter ſucci putreſcunt,] * idẽ enim ſubintelligendum eſt in eius doctrina per ſuccos,ſeu humores ęqualiter putreſcere quòd ſanguinem ipſum, quemadmodum ipſemet teſtis eſt lib.de nutritu.cap. 10. cùm inquit : [Demonſtratum hoc eſt alibi nobis, nihil referre,humores an ſanguinem de mixto appelles.modò ei non temerè,ſed vt in mẽſura quadã mediocri,animalibus naturali habitu præditis , ad mixti alij fuerint. Nam cunctis in naturali cõmoditate augeſcentibus cum ſanguine,per prępotentiam dicto,idem humorum vocabulum notat , nihilque diſcriminis eſt creuiſſe humores an ſanguinẽ profetas,oratione quæ humores dicit , idipſum demõſtrantẽ,nimirum pro veteri omnino proportione abundare. Propterea nõ ab re hæſitare contingit,quî fieri poſſit, vt hoc idem genus febriũ ex putreſcente flaua bile gigni valeat: quòd verò Galenus admiſerit continentes has febres,quas Græci συνεχεῖς appellãt , (nos verò clarioris doctrinæ gratia continentes nuncupamus)ex eadem putreſcente bile intra vaſa accendi poſſe,liquet in hoc ſecũdo de differentiis febrium,c.2 nec minùs & ſecundo de criſib.cap.6.ab eodem confirmatur,quo loco tradens differentiam inter continuas febres & intermittentes ex bile ortas,hęc protulit verba:[Cõtinuam quidem omnino febrem,quæ ad infebricitationẽ antequàm ex toto ſoluatur,non deſinit : & ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat. Cùm autem neque declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper verò à primo principio febris vſque ad criſim ſimilis perſeuerauerit,erit & hæc ex genere febriũ deutentiũ, ab eiſdem verò acutie differt. ſed neque in primo die,neque in ſecundo eſt huiuſmodi febrem prænoſcere,neq; aliter vtile,ſufficit enim genus agnoſcere,

Cap.3. huius partis, ferè circa med. — ** Cõtinuæ febres vnius acceſſionis ex bile in omnibus vaſi. putreſcente, ſeu ſanguine, &c. oriũtur, vt in ſuperioribus declaratũ fuit. Gal. tamẽ modo ex humoribus, modo ex ſanguine, modo ex bile,orire ſcripſit in locis citatis, qui omnes hic conciliantur, & explicantur.* — ** Succos humores, ſanguinem putreſ.ere. idem.* — *Quæ idem nomẽ cum genere habet,& plures acceſſiones habet. Synochus intelligitur, quem ex Galen. probat a bile ortum.*

ſcere, quòd ſcilicet bilioſa ſit, atque deurens, & peracuta neque enim ſi etiã συνεχὴν ipſam nominaueris, vt quidam medici faciunt, appellationis ratione à febribus deurẽtibus differt. Synocham igitur febrem ex bile ortã his verbis clara luce fatetur Galenus, idem quoque cõfirmare videtur citato loco. nam cùm dicebat eiuſdem generis eſſe intermittẽtes cum ſuis continuis, comparans tertianam cum ſua continua, illam ſignificare voluit, per febrẽ ardentem ſemper & non τριταιοφυῆ, quo nomine (vt paulò ante diximus) conſueuit ipſe Galenus tertianam continuam nũcupare, ergo quippiam aliud ſignificare voluit præter tertianam continuam, & id non niſi ſynocham febrem, hæc nãque duo genera ſunt continuarum ex bile ortarum, vt dictum eſt.

Cap. proxime praecedente.

Tex. com. 1.

Amplius quarto de ratione victus, cùm venę totius corporis ſupra modum exſiccatæ, acres, bilioſas, ac tenues traxerint humiditates è carnoſis partibus, ardentem febrẽ ſimul cum Hippocrate fieri, teſtatus eſt. Quòd ſi continẽs febris humores requirat in omnibus venis redundãtes, vt priùs diximus habebit & ipſa, ex bile generationem, cùm idem humor è carnoſis partibus ad omnes venas fuerit attractus, atque in eiſdem incluſus putreſcat. Poterit inſuper & hac ratione illud confirmari. Nã ſi ex putreſcente ſanguine, ſeu humoribus æqualiter adauctis in omnibus, vel principalioribus vaſis putreſcentibus gignitur ſynocha febris, quidnam prohibebit ſi bilioſus humor, ſimul cũ copioſo ſanguine ſimiliter redundarit, ꝙ ex eodẽ ſynocha febris generari nequeat? potiſſimùm cùm ipſemet Galenus fateatur hanc quoque redundantiam connumerari inter multitudinea, quamuis non ſimpliciter ea dicenda ſit, ſed cũ adiectione bilis. Nemini itaque in dubium veniat ſynocham, ſeu continẽtem febrem generari poſſe ex redundante bile ſimul cũ ſanguine putreſcente in omnibus, aut ſaltem maximis, & principalioribus vaſis. Ad dubium verò ita ſatisfacias, quòd licet Galenus nono de method. medend. aſſeruerit ex ſanguinis redũdantia talẽ progigni febrem, cum his qui ſanguine abundant, & corpulentis gigni cernatur, quando nec obſtructio, nec humorum putredo, in omnes, quæ inter inguina & alas interſunt venas, æquabiliter, & citò porrigi in frigido corpore poteſt, propterea quòd quæ putreſcunt tum calida, tum humida eſſe debent, tũ etiam difficilem habere tranſpirationem, non tamen omnino negauit, in aliis quoque corporibus eandem gigni poſſe, potiſſimùm vbi corpora, & calida etiã ſunt, & redundantes humores bilioſi, ſimul etiam cum copioſo ſanguine, & breuem quendam exceſſum ſuſceperint, dixit enim plurimùm contingere in his qui ſanguine abundant, & corpulentis, & non dixit in his dũtaxat ſemper, & perpetuò ſynocham febrem ex putredine generari. Poteſt enim ipſa bilis breuem quendam exceſſum vnà cũ copioſo ſanguine adipiſci, quę etiã plenitudo, ſeu plethora nũcupabitur ſecundum quid, vt liquet libro de multitud. & c. 11. vbi in omnibus, aut ſaltẽ principalioribus vaſis redũdauerit, putreſcere, & hac ratione febrẽ accendere continentem, quæ à principio ad finem vſque vnam habeat acceſſionem, quemadmodum vbi multum excedat, nõ cum copioſo ſanguine in quibuſdam particularibus vaſis putreſcens, etiã efficit continuam, quæ plures acceſſiones habet. Ad hæc, ſi ex putreſcente ſanguine fit continens febris ergo ex putreſcente bile. Nã vbi admo-

Ex ratio. & explicatio locorũ Galeni.

Loco citat.

dum exactus ac putrefactus fuerit in bilẽ vertetur, præſertim quod in eo pingue, ac tenue exiſtit, quare aucto in eodem ſanguine calore ac magis putreſcente, quę priùs erat ex ſanguine orta continẽs febris, modò ex bile accẽſam eſſe verè quiſpiam affirmauerit, id verò neceſſariò conſequitur, vbi confeſtim eadem continens ex ſanguine orta non fuerit curata, aut ſi interficere anticipauerit, priuſquam in bilẽ ſanguis conuertatur. Sed mox inquies, plures ergo erũt harum febriũ differentiæ quàm ſex, ſi tot ſint continuarũ quæ ex flaua bile fiunt differẽtiæ? Huic reſponſum ſit, totidem eſſe continuarum febrium ſimplices, ac primas differentias, quot etiam ſunt intermittentes, & propterea ſex ſunt numero, vt ſimul cum Galeno concluſimus, licet eędem met 1. continuæ poſſint in plures particulares differentias ſecari. 2. Id verò quod magis vrget, eſt, nũ quẽadmodum ex ipſa bile ſimul cum copioſo ſanguine in omnibus, aut principalioribus vaſis putreſcente, continens accenditur febris, ita quoque eadem gigni poſſit pituita, aut nigra bile, eodẽ modo ſimul cum copioſo ſanguine redundãte? potiſſimùm cum hi etiam ſucci paruum quendã exceſſum adepti inſimul cum copioſo ſanguine redundare poſſint, atque hæc etiam multitudo, ſeu plethora nuncupari, ſecundum quid tamen, vt ſuperiùs annotauimus, & liquet apud eundem Galenum citato libro de multitudine? Porrò aſſerimus nos, & ex eiſdem quoque eandem ſynocham, ſeu continentem febrem gigni poſſe. Nam quemadmodum ſanguis veteri aliorum humorum proportione in eo ſeruata, aut etiam inter eos ſolo ſanguine ſuperabundãte, ac alios excedẽte, poteſt æquabiliter in omnibus vaſis putreſcere, perinde etiam vbi quiſpiam aliorum humorum breuem quendam exceſſum, ſimul cum eo ſuſceperit (quemadmodum de bile dictum eſt) ſentiẽdum erit. 3. Nec obſtat ſi dixeris pituitam ac nigrã bilem frigida natura eſſe, & hanc ob cauſam non adeò facilè poſſe eorum humorum putredinem in vniuerſa, aut principaliora vaſa porrigi, & ob id neque febris continẽs generari. nam eoſdem humores ſemper cum copioſo ſanguine redundare intelligimus, ipſus verò exiguum quendam ſuſcipere exceſſum, adeò vt potius pituitoſum aut melancholicum ſanguinem redũdare dixerimus, ita etiam & bilioſum, quàm pituitam nigram, aut flauã bilem in ſanguine ſuperare. Quapropter cùm copioſa fuerit ſanguinis ſubſtantia, exiguus verò eorundem humorum exceſſus, haud ægrè porrigi eorum putredo poterit per ſingula, aut principaliora vaſa quamuis non adeò prõptè, vt ſi æquabiliter adaucti omnes ſucci putreſcerent, ſeu ſolus ſanguis, vt quarta ſubſtantia exceſſerit, aut bilis cũ copioſo ſanguine, & propterea ſæpiùs ex putreſcente ſanguine, non tarò ex bile ſimul cum eodẽ copioſo ſanguine, perquàm rariſſimè autem ex nigra bile, ac pituita, ſimul etiã cum copioſo ſanguine, eandem ſynocham ſeu continentem febrem accendi poſſe, ſimul cum Galeno cenſemus, quòd verò ex pituita gigni poſſit, confirmari etiam poterit ex Hippocratis, & Galeni auctoritate, libro quarto de ratione victus, quo loco ex pituita ſalſa à totius corporis venis attracta, aliud cauſę genus generari fatentur. Cùm itaque propterea ſynochæ febres vnam acceſſionem à principio ad finem vſque habentes generẽtur, ꝙ in omnibus, aut maiorib⁹, & principalioribus vaſis putreſcãt humores, ita quoque attracta pituita ab omnibus venis, ea[illegible]

in

1 Nã præter continuas plurimas acceſ. & continuas vnius acceſ. quæ continentes dicuntur, earum continentiũ quadã ſũt ex ſucco æqualiter adaucto & putreſcentibus, quadã ex pituita, &c. vt paulò poſt dicitur.

2. Altera capitis pars, An ſynoch. ex aliis humoribus quã ex ſanguine oriatur?

3 Pituita & atra bilis cũ ſanguine poſſunt putreſcere.

Text. commen 13

io eisdem putrescente, in hoc casu seu febris ardẽtis genere, eadem continens generabitur febris. At qui statim inquies, propter quid Galenus ne vnum quidem fecerit verbum de his continentibus febribus, quæ ex pituita, & nigra bile fiunt, si ab eisdem generari possunt, nec in secundo de differentiis febrium, nec in secundo de crisib. nec etiam libro de method. medendi verùm ex his quæ iamdudum diximus, responsum facilè patere poterit. Nam de eis sermonem fecit quæ sæpiùs accidunt, paruifaciens ea quæ rarò, & perquàm rarissimè contingũt. Nam cùm ex dictis humoribus febres cõtinuæ, quæ plures accessiones habent, rarò accendantur, eodem Galeno teste, citato libro secundo de differentiis febrium & admodum rarò fiant illæ, quæ vnam duntaxat habẽt à principio ad finem vsque accessionẽ, propterea has consultò prætermisit. difficulter nanque hi humores, cùm frigidi sint, intra vasa putrescunt, & si putrescant, difficilimè eorũ putredo per vniuersa vasa æquabiliter, & citò porrigi potest, sed potiùs in quibusdam paruis, minusque calidis vasis impacti, ac detẽti ob eorum crassitiem & tenacitatem, præsertim si multùm excedant sanguinem, in eisdẽ putrescunt, priusquàm per omnia, & calidiora vasa diffundantur, eisdem etiã maximis vasis tanquam calidioribus existentibus extenuantibus, ac euincẽtibus, aut saltem tales expellentibus humores ad eadem minora, ac remotiora vasa, ita vt difficulter in eis aceruentur, & proinde cõtinuæ magis febres ex eis fient, quæ plures accessiones habent quàm synochi seu continentes, vbi eos cõtingat intra vasa putrescere. Adde quòd nec etiã alia ratione curari debebat, quàm reliquæ continentes, quarum putredo in omnibus, vel in maximis, maximéque principalibus subsistit vasis paucis quibusdam adiectis, siue immutatis pro ratione exigui excessus humoris cum copioso sanguine redundãtis: & propterea eas non meminit Galenus, & nõ quia nulla ratione fieri nequeãt, id nanque nullibi ab eo scriptum reperitur. Sed dices, si ex pituita & nigra bile fient continentes febres, id saltem vitare nequeas, quòd plures videlicet, quàm sex erũt primæ febriũ ex putredine ortarum differentiæ, etenim Galenus quotidianæ & quartanæ intermittẽti nullam communem opposuit vocem, quæ omnes einsdẽ generis (continuas tamen) significaret, quemadmodum in his quæ ex bile accendũtur per vocẽ καῦσον, sed inquit quotidiana intermittens & cõtinua, & quartana intermittens & continua, vt liquet secundo de crisibus, & secũdo de differentiis febrium. Nisi esset quòd vt dictum est, perquàm rarissimè fiant ex iam dictis humoribus continẽtes febres, quo circa de eis sermonem non fecit: & per vocẽ etiam continuam Græcè συνοχὴ dictam, continentem etiam subintelligere voluit. Vel rectiùs dicas, cõtinentes febres, quas ex eiusmodi humoribus oriri diximus, accendi non posse, nisi cũ copioso sanguine redundauerint, corũ verò humorum paruus fuerit excessus, adeò vt pituitosus, aut melãcholicus magis dicatur sanguis redũdare, quàm pituita, & nigra bilis. Cùm verò vestigauit Galenus particulares febrium differentias ex putredine ortas per continuas quæ ex eisdem fiunt humoribus, intellexit quando copiosi fuerint, ac multum redũdauerint, hæ nanque febres propriè eiusdem sunt generis cum suis intermittentibus, quapropter neque erunt plures quàm sex, quæ ex eisdem humoribus redũdantibus fiunt, tres, inquam, intermittentes, & totidem continuæ, quoniam licet non intermittant, plures habent accessiones, eandem formam seruãtes cum suis intermittentibus, vt liquet secundo de crisibus, c. 6. possunt itaque continẽtes febres non modo ex putrescente in omnibus vasis sanguine, seu bile cum copioso sanguine generari, verumetiam ex pituita, & nigra bile, modo paruus fuerit eorũ excessus, & cũ copioso sanguine etiam redundauerint, vt dictum est, neque propterea plures erunt primæ particulares febriũ differẽtiæ, quæ ex putredine oriũtur quã sex, subdiuisis eis in intermittentes & continuas.

Cur febrium continentium ex pituita & atra bile Gale. non meminit. (margin)

cap. 2. (margin)

cap. 6. cap. 1. (margin)

Quid per καῦσον, seu febres ardentes intelligendum sit.

CAPVT VIII.

Vm itaque plures traditę sint continuarum febrium ex bile putrescẽte ortarum differentiæ, tanquam valde necessariũ disserere putaui, nunquid omnes, vel earum quasdã per καῦσον, hoc est febrẽ ardentẽ subintelligere oporteat, cernimus enim sæpenumerò in Hippocratis, & Galeni doctrina diuersimodè vocem hanc vsurpari. Nam quarto de ratione victus, cũ Hippocrate de καύσῳ verba facit (quæ vox nihil aliud Latinè significat, quã combustionẽ, seu ardorem) quamuis ipse determinasset eum fieri, cùm venulæ tẽpore æstiuo exsiccatæ, acres, & biliosas, tenuésque traxerint ad se humiditates, Galenus in commen. causum nedum in vniuerso corpore, verùm in vna eius parte, quæuis illa sit, interdũ gigni fatetur, vt in vẽtriculi ore, atque ipso ventriculo, & stomacho, siue etiam pulmone, & subinde in ieiuno, vbi easundem partium venæ ad se easdem traxerint humiditates. Quinimò admittere videtur quod in carne etiã, siue in parte vna, siue in toto corpore pati eam contigerit, generari causus possit, ita vt videatur & vniuersalem & particularem causum admittere, nedum intra, sed etiam extra venas, ex biliosis acribúsque humiditatibus ortum. Et eodem libro post pauca, non modò ex bilioso humore, verumetiam ex salsa pituita, febrem, causum dictam, hoc est ardentẽ, oriri fatetur simul cum ipso Hippocrate, idem Galen. libro verò de rigore, tremore, &c. tertianam de genere ardentium febriũ esse fatetur: ait enim: [nullus autẽ sanæ mentis febrem hanc in succo frigido fieri affirmet, cùm genere ardens sit, illius tantùm continuitatis egens.] & paulò post: [hoc solo distãt ab ardẽte tertianæ (dicebat) ardentes enim in vasis bilem delatam, tertianæ verò, per sensitiua loca extra habent. & secundo de different. f. bt. cap. 3. loquens de tertiana inquit: [atque de genere ardentis est.] Idem quoque confirmauit octauo de Hippocratis, & Platonis decretis, ca. 6. inquiens: [ita nunc satis erit tantùm quæ illis in libris demonstrauimus, cõmemorare, acutissimas scilicet, & ardẽtissimas febres à flaua bile oriri, & tertianam ex ardẽtium febrium esse.] Nec minùs & secundo libro de crisib. cap. 6. similem videtur proferre de tertiana sententiam, dum ait: [continuas febres idẽ habere genus, eandémque hypothesim cum intermittentibus, cũ tertiana quidẽ exquisita, exquisitam ardentem, &c.] quamuis & eodem loco, & commen. aph. 58. & 59. quarti li. & primo etiam de morbis vulgaribus, sæpissimè tertianam febrẽ ab ardentibus separet, asserens eam hoc solo ab ardentibus differre, quòd in illis intra vasa, in ea verò extra, bilis putrescat. Quam

Loco citat. (margin)

Causum nomen homonymum. (margin)

Tex. comm. 13. (margin)

Comm. 2. tex. com. 2. (margin)

Quamobrem mirum videri nõ debet in hac re plurimos hallucinatos eſſe, poſtquàm diuerſis in locis varia de febre ardente ſcribere conatur Galen. conabimur autem nos eiuſdem Galeni in hac re ſententiam exponere id priùs pro hypotheſi aſſumentes, quòd quidam ſit cauſus propriè dictus, quidam autem communiter, propriè dictum per vehementem totius corporis caliditatem, inextinguibilémque ſitim circunſcribi tanquam per propria, ac pathognomonica ſigna. hanc etenim febrem, cùm videlicet vrens caliditas, ſitiſque incompeſcibilis hominem torquent, καῦσον (hoc eſt ardentem) ſimul cum reliquis medicis ſimplicem, ac exquiſitum appellat idem Galenus citato libro quarto de ratione victus. Et tertio de morbis vulgaribus, loquit. quòd non appellabitur ardens febris, niſi adiunctam perpetuò habeat per totum morbum ſitim aſſiduam, atque exurentem calorem. Huic cauſo opponitur is qui communiter, & non ita propriè ſic appellatur, vtpote ſi in vna parte fiat, ob quam non de neceſſitate ſitim pariat, aut etiam in totius corporis carne enim generari cõtingat, vt diximus eiuſdem Galeni auctoritate, citato libro quarto de ratione victus, fit autem & hic ex ipſa etiam flaua bile. Sit inſuper & ſecunda hypotheſis quòd cauſus, ſiue febris ardens, adhuc etiam propriè dictus bifariã eſſe poteſt ex eiuſdem Galeni ſentẽtia, quia aut propriè exquiſitus, ſimpliciter, ac legitimus eſt, aut pro dimidia parte, quem breuioris doctrinæ gratia haud perperam fuerit cauſum nothum, illegitimum, ſeu ſpurium appellare, ita q; quemadmodum tertianarum duo eſſe genera quiſpiam dixerit, vnũ exquiſitum, legitimúmque, alterum verò nothum, & ſpuriũ, cui videlicet ex legitimi quidem ſymptomatis nonnulla inſunt, aliqua verò non, vt in ſequẽtibus patebit, ita quoque duo cauſorum genera eſſe intelligemus, homonymiam inter ſe habẽtia, verùm nõ eam per quam nullo pacto niſi nomine inter ſeſe cõmunicant, verè æquiuoca nũcupata, ſed modo quo diximus Quibus ita iactis fundamẽtis, aſſerimus, intermittentes febres ex bile ortas, delatas per ſentiẽtes corporis partes, aut etiam ſi ex eryſipelate generationem habeant, quæcunque fuerint, etiam ſi pars ipſa de neceſſitate ſitim non pariat, cõmuni appellatione καῦσον denominari poſſe, vt liquet ex Galeno citato libro quarto de ratione victus, qua ratione tertiana ipſa ardens febris à Galeno interdũ nũcupatur: inſuper cum eodem fatemur nothum cauſum ex alio humorũ, quàm ex bile, generari poſſe, vtpote ex ſalſa pituita, legitimum verò non niſi ex eadem putreſcente bile. At ſi non modo legitimus, ſed ſimpliciter, & exquiſit' cauſus generari debeat, cum eodem Galeno ſenſemus, non niſi eadem bile intra vaſa putreſcente fieri poſſe, & propterea per exquiſitum cauſum, ſeu exquiſitã febrem ardẽtem, quam interdum cõſueuit Galenus acutiſſimam, ac ardẽtiſſimam nominare, vſus vocibus ὀξύτατον, καὶ καυσωδέστατον πυρετόν, vt liquet ſecũdo de criſib. c. 3. continuam febrem ex bile ortam intelligimus, indifferenter, nam ſi æqualiter in omnibus vaſis putreſcat, & vnã habeat à principio ad finẽ vſque acceſſionẽ, quàm ſi in quibuſdã particularibus, plures in ſe continens acceſſiones, ſiue tertio quoque die eædem fiant, ſiue etiam die intermedia aliã acceſſionem habeant, id verò vbique locorum manifeſtauit Gale. quo tertianam ab exquiſita febre ardente ſecernere voluit, cùm non in alio diſſidere aſſeruerit, quàm quòd in febre ardente intra vaſa bilis, in tertiana, extra putreſcat, & propterea illa cõtinua, hæc verò intermittens eſt, & ſecundo de criſib. c. 6. facta hac diſtinctione, quidnã per cõtinuas intelligeret febres, his verbis propalauit, inquiens, [continuam quidẽ nomino febrẽ, quę ad infebricitationem, anteaquàm ex toto ſoluatur non deſinit, & ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat, cùm autẽ neque declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper verò à primo principio febris vſque ad criſim ſimilis perſeuerauerit, erit hæc & de genere febrium deutentium, ab eiſdem verò acutie differt.] & paulò poſt ſubdit: [neque enim ſi etiam ſynochum ipſam nominaueris (vt quidã medici faciunt) appellationis ratione à febribus deutẽribus differt.] quam etiam ſententiam ſcriptam reliquit Paulus c. 26. li. 2. dum ait: [continens itaque febris eſt quæ nõ ante ad integritatem terminatur, quàm ex toto fuerit ſoluta, & ſi inclinatio aliqua ſenſibilis appareat, cùm autẽ nulla accedit quæ ſenſibus queat percipi, hæc quoque ex ardentium genere habetur, ſed acutie ſeu acrimonia ab ipſis variat.] illud etiã clara luce nobis patefecit eodem quarto de ratione victus nam cùm dixiſſet, cauſum propriè dictum non caliditatis modo, quæ per totũ fit corpus vehemẽtia, præſtare, verùm quoque & ſiti; quæ in eo vehemens & incompeſcibilis eſt, declaraſſétque eum fieri poſſe, quemadmodum Hippocrates docuerat, cùm venæ totius corporis ſupra modũ exſiccatæ calidas carnoſi è partibus humiditates traxerint, ſubdit [deficit ergo præſenti dictioni ſingularis de cauſi generatione ſermo, quem nos nuper adiecimus, nempe in vna corporis parte quæuis illa ſit interdũ cauſus gignitur, interdũ & toto in corpore.] & paulò poſt apertè demonſtrauit in qua etiã corporis parte fieri poſſet propriè & exquiſitè dictus cauſus, qui iam dictas etiam duas conditiones contineret, vrentem ſcilicet caliditatem, & incõpeſcibilem ſitim, exemplificans de ore ventriculi, ac ipſo etiam vẽtriculo, ſtomacho, ac pulmone, in quarum partium venis ſi cauſus fiat, neceſſariò præter vrentem caliditatem incompeſcibilis ſitis paritur ſimilẽ quoque ſententiam non ſemel duntaxat, ſed ſæpiùs conſcripſit libro primo de morbis vulgarib. q; videlicet cauſus, ſeu exquiſita febris ardens accẽdatur cùm in vaſorum capedinibus, vnà cum ſanguine putreſcẽs flaua bilis cõtineatur, præcipuè verò vbi in vẽtris aut iocinoris, aut pulmonis venis, bilis efferueſcat, tanquã cordi proximioribus exiſtẽtibus. Ad hæc quòd per exquiſitam febrem ardentem Galenus quamlibet continuam ex bile ortam ſubintelligat, citato ſecundo de criſib. c. 6. manifeſtauit his verbis: [Dico autem febres cõtinuas idem habere genus cum ſingulis intermittẽtibus, cum tertiana quidem exquiſita, exquiſitam ardẽtem.] & paucis quibuſdam interiectis afferebat citato loco: [Nam quæ in ſola flaua bile febris accenditur ſine aliquo viſceris affectu, ſiquidem manente adhuc intra vaſa bile accẽdatur, exquiſita febris ardẽs nũcupatur, ſi verò per totum corpus deferatur, exquiſita tertiana.] Non igitur quã vulgus medicorũ, tertianam continuam appellat duntaxat, Galen. febrem ardentem exquiſitam nominat, verùm quamlibet continuã quæ ex flaua bile accenditur, quemadmodum in citatis locis patet. Quinimò ſi quiſpiã rectè perceperit verborum ſenſum eiuſdẽ Galeni, quæ conſcripſerat citato loco de febre continua, clara luce intelliget

quod

Marginal notes: *Cauſus propriè dictus.* — *Super tex. 23. Comm. 3. tex cõ. 34.* — *Cauſus non propriè dictus.* — *Cauſus propriè dictus duplex, exquiſitus, & nothus.* — *Cauſus nothus.* — *Loc. citat. Cauſus exquiſitus.* — *Tam febris continua quam cõtinens per cauſum exquiſitũ intelligitur, id quod tã authoritatibus quã rationibus confirmat.* — *Super tex. 1.* — *Comm. 1. ſuper tex. 9 & com. 2. ſuper tex. 20 & 73.* — *Exquiſita febris ardens dicitur a Galeno continua tertiana habens & cõtinens.*

quod ea cótinua genita ex flaua bile, quæ vná duntaxat habet accessioné à principio ad finé vsque, & ardens, & peracuta magis ab eodem esse dicatur, dicebat etenim: [erit & hæc ex genere febrium deurentium.] & paulò post: [sufficit enim genus agnoscere (asserebat) quòd scilicet biliosa sit, atque deurens, & peracuta.] vocibus vtens πυρεκαίτ, καὶ κατόξυτ, licebitque illud non Galeni auctoritatibus dútaxat, sed & rationibus confirmari. Ná si ea est exquisita febris ardens, quæ exurenté habet calorem, & incompescibilé sitim, hæc duo non magis fiút in ea cótinua biliosa febre, quæ plures habet accessiones, & continuá tertianam appellant, quàm in illa quæ vná duntaxat habet à principio ad finé vsque accessioné, imò potius in hac, ac magis calor exurés erit, veheménsque sitis, cùm bilis putredo extésa sit per omnia vasa, aut saltem per maiora, & principaliora. Quare si ea quæ plures habet accessiones, exquisita febris ardés appellari debet, multo magis & hæc propter iam dictas causas. Ad hæc si cótinuam dútaxat tertianam appellasset Galenus exquisitam ardentem, cùm eadem cósueuerit τριταιοφυῆ appellare, cur nullibi eam meminerit, cùm tertianam exquisitam ab eadem secernere intendit, sed semper vsus est voce καῦσος, seu καῦσον ἀκριβῆ, hoc est ardente, seu ardéte & exquisita febre. Patet igitur exquisitá febrem ardenté nuncupari in Hippocratis, & Galeni doctrina, quamlibet continuá ex bile ortam, tam si tertio quoque die accessionem habeat, quàm si etiam in die intermedio aliam habuerit, & multò magis eam, quæ à principio ad finem vsque vnam habet accessionem. Nec quicquam obstant eiusdem Gal. verba citato li. secúdo de cris. c. 3. cum inquit: [in adurentibus autem febribus singulæ accessiones ad infebricitationem nó perueniút, quoniam qui earum causa est humor, non expurgatur.] etenim hæc auctoritas verificatur indifferenter in his, quæ vnam habét accessionem à principio ad finem vsque, & in his, quæ plures, in omnibus enim accessiones non perueniunt ad infebricitationem, quousque morbus ex toto soluatur, quòd si per hęc verba velit adurentes febres esse, quæ plures accessiones habent, quæ tamen ad infebricitationé non perueniunt, id etiá nos cú eodem Gale. admisimus, quòd hæ febres connumerentur inter ardétes. Verùm hoc loco Galenus noluit has duntaxat núcupari ardétes, sed eas cum exquisitis tertianis comparauit, volens causam reddere cur hæ non intermittant, illæ autem intermittere videantur, asserens quòd licet habeant plures etiam accessiones, quemadmodú & exquisitæ tertianæ, non tamen vt illæ intermittunt, neque ad febris vacuitaté perueniút, quoniá qui earú causa est, humor non expurgatur, etiá si plures accessiones habeant, non negans alias quoque febres continuas adurentes esse, si ex eadé bile vnà cum sanguine putrescente intra vasa accendátur, vt iamdudum concluserat in pręcedétibus verbis, cùm dicebat: [in aliis verò adurétibus febribus quæ nullam habent intermissionem flauæ bilis humor in vasis vnà cum sanguine contineri ostendebatur, atque hoc ipsæ à tertianis differút, quamuis eo, quòd vtrúque facit morbum humore communicent.] Qua etiam ratione liberari à calumnia poterit Aetius, qui libr. 5. cap. 76. dicebat: [differt autem febris ardens a continente putrida, eò quòd hæc ex sanguine putrefacto conflatur, & à principio vsque in finem vná habet exacerbationem, febris autem ardens ex flaua bile putrescéte accenditur, & alternis diebus exacerbatur, & quandá habet febris imminutionem ac velut remissionem, continens verò putrida, similis manet vsque ad solutionem.] Videtur etenim hoc loco Aetius eam febrem ardentem quæ alternis diebus exacerbatur, cum ea cótinente quæ ex sanguine putrefacto cóflatur, comparare, & non quamlibet febrem ardentem ex flaua bile putrescente ortam, quam etiam hic fieri posse non negauit, aliàs insufficiens fuisset in tradendis ardentibus febribus, iuxta Hipp. & Gal. sententiá, quorum nos semper imitatores sumus. An verò exquisita tertiana de genere sit acutorú morború, quemadmodú ex genere ardétiú est, nos fusiùs disseruimus in nostro quæsito, num tertiana sit morbus acutus.

Respondet obiectioni.

Aetius à calumnia liberatur.

De continuarum febrium quæ plures accessiones habent conuenientia & differentia. De Epiala, & compositis febrium differentiis: deque singulas particulares febres ex putredine ortas curandi via.

CAPVT. IX.

VEMADMODVM continentes febres quæ vnam accessionem à principio ad finem vsque habét, ex quouis humore redundáte fiant, conueniunt, eò quòd in omnibus vasis, aut saltem in maioribus cótinetur putrescens humor, qui breuem quédam cœpit excessum, & simul cum copioso sanguine redundat: vt paulò dictum est, perinde etiam & illæ cótinuæ quæ plures accessiones habent, ex quouis humore accédantur, inter sese consentire videntur. Nam in particularibus quibusdá à cordéque dissitis venis inclusos humor, amplissimum excessum adeptus simul etiam cú sanguine putrescit, tá si bilis flaua, quàm nigra fuerit, quàm etiam si pituita, & propterea primam, continuam tertianam appellabimus, alteram quartanam continuam quę ex nigra bile accenditur: reliquam verò, continuam quotidianam, quæ ex putrescente pituita generationem habet. Hoc tamen inter sese dissident præter humorum diuersitatem. Nam licet quemadmodum aliquando ipsa tertiana tum intermittés, tum cótinua duplex, aut triplex fit, ita quoque & ipsa quartana, non modò duplex, sed etiam triplex euadit, prout in pluribus, ac diuersis locis istarum febrium causa continetur, cumulatur ac putrescit. Attamé cótinuæ quartanæ perraró eueniút, tertianæ frequenter, vt liquet 2. de crisib. ca. 9. & 2. de differ. febrium, cap. 2. & eadem ratione magis rarò fit duplex, aut triplex quartana, quotidiana verò duplex aut triplex admodum raró fit, quoniam & ipsa quotidiana tá intermittens, quàm continua rarò admodum accidit, fit enim omnium rarissima ná pituitosus humor propter sui tú frigiditatem & humiditaté, tum crassitiem & lentorem, seu tenacitatem, ægrè accenditur, & propterea de duplici quotidiana sermonem non habuit Galen. libro 2. de differétiis febrium, ca. 9. licet eam admittere videatur lib. 2. de cris. c. 3. & libro de typis. Verùm cú ipsius pituitæ differétiæ plures sint, siue quatuor eas dixeris, vt acidam, dulcem, salsam, & vitream, siue tres, nam & vitrea pituita acidæ qualitatis est particeps, animaduertendum quòd ex hac quæ vitrea pituita appellatur, differétia quędam particularis pituitosæ febris generatur, vbi putrescat, & per sentientes corporis partes deferatur quę à Græcis ἠπίαλος, Latinè epiala

In quo conueniunt continuæ plurium accessionum.

In quo differunt.

Pituitæ species.

Epiala ex pituita vitrea.

epi[illegible] febris dicitur. cur verò febris hęc epialos Grę ce [illegible] recupetur, sequēti capite de quotidiana explicabimus [illegible] ab [illegible] mittente, [illegible] quotidiana [illegible] non [illegible] ipsius [illegible] differentia, verum etiam & putredinis modo. Nam in hac febre simul febricitant, & rigent ægrotantes, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiunt affectum, propterea quòd humor sic vitreus, satis cum frigidus [illegible], & tenax, ac substantię nequaquam nō adeò prompte vniuersus putrescit, sed velum semiputrescens, vbi modica aliqua in ipso fiat putrefactio, per sentiētes corporis partes delatus quatenus frigidus admodum natura est, frigus ac rigorem sētiunt laborantes: quatenus verò putrescens, calorē, ita vt accessione tota non modò rigeant, sed etiam febricitent qui hac febre laborant, epiala appellata: in his etenim febribus, tum ab interno, tu exiguis potionibus, eóque vniuersum corpus, ambo sentire videtur, cum enim exiguis portiunculis aspersum per corpus, tum calidum sit, tum frigidum, nullam sensilem alterius portiunculam ita paruā desumas, in qua non alterum sit comprehensum, vt patet lib. de inæqu. temperie, cap. 2. quòd si vehementius putrescat, ac æqualiter, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur superata frigiditate à multitudine caliditatis, adeò vt d ūfebris incalescit, atq; consistit minimè sentiatur. Atqui licet hæc febris valdè diuturna, & difficulter solubilis sit, in quotidianæ tamen specie, seu figura progreditur, vt liquet citato lib. 2. de dif. feb. ca. 2. & propterea in quotidianarum genere reponēda est, quāuis ab exquisita quotidiana, modo quo diximus dissidere videatur. Est etiā & in numero simpliciū, & non compositarū febriū, quoniā à simplici causa febris hęc ortū babet, quę pituita vitrea, modicè tamen putrefacta, per sētientes corporis partes delata existit: totum enim id quod ex eadē putrescit, febrē accendit, reliquū verò quod nondum putrescit, rigoris ac frigoris causa est non eandem fere habens cum putrescente qualitatē. Quapropter ab hac quidem rigor, à putrescente verò febris generatur, vt citato loco testatur Galen. Tot itaque sunt simplicium febrium differētiæ, quę ex putredine ortum babent, tam si continuæ, quàm si intermittentes fuerint. Quarum omnium primæ sex duntaxat numero sunt, tres videlicet intermittētes, & tres cōtinuæ, quemadmodū auctoritate Gal. 2. de crisib. cap. 9. & 2. de diffe. feb. cap 2. prius declarauimus, licet affinitate quadā sermonis, de quibusdā cōpositis habitus fuerit sermo, de quib[us] disserere iam tempestiuū est, si priùs his quæ simpliciter consistunt, quod deesse videtur adiunxero: quod videlicet nulla dictarum febrium, vbi cōtinua fuerit, ex quisita simplex esse poterit, nec tertiana, nec quartana, nec quotidiana, cum saltē redudās humor nūquam omnino à sanguini secerni possit: sed simul cū sanguine intra vasa contineatur, licet quādoq; magis, quandoque minùs, vt priùs dictum est, sanguinē sit admixtus, & cum copioso interdum sāguine redundet, interdū non cum copioso sanguine. Si verò intermittentes fuerint, possunt exquisitam simplicitatē seruare, præsertim quo ad sensum: nam secūdum rei naturam forteneque hę simplices omnino consistere queut. Verùm simplices eas fatemur esse, cu nullus alius humor qui sensu iudicari possit, cum eo qui febrem generat est permixtus. Atq; ita asserimus exquisitam tertianam, exquisitam quartanā, atque exquisitam quotidianam existere, cum flaua, aut atra bilis, seu pituita sola putrescens, per sentiētes corporis partes vehementer mouetur, vbi verò eorum [illegible] non solus, sed alteri cuipiam per[illegible] fuerit, vbi bilis flaua cum nigra, aut pituita, tunc [illegible] nequaquam talem febrem, aut talē febris diff[illegible] tam exquisitè simplicem esse fatebimur, sed bilis dominabitur, tertianam illegitimā, nothā, seu spuriam nominabimus, si pituita, & singulis diebus æqualem habeat accessionem quotidianam spuriam: si nigra bilis, spuriam quartanam quæ singulis quatuor diebus accessionem habet. Neutra tamē earum adhuc composita febris denominãda erit, vt quidam falsò imaginantur, licet efficiens eam humor amplius syncerus non sit, sed alteri permixtus, vna siquidem est dispositio, vna febris forma, seu species, hactenus ab eius exquisita simplicitate recedēs, quatenus fuerit eius causa alteri humori permixta, dicetur itaq; febris hęc simplex adhuc, licet nō exquisitè talis sit. Quoniam & si legitimè & exquisitè febris symptomata aliqua non insint, sed eorū nonnulla habent, eundē tamen seruat intentionis ac remissionis ordinem eundēmque typum, & propterea vna, simpléxque erit febris, licet nō exquisitè quicquid alij sentiant, quod manifestè Galenus confirmauit citato libro secūdo de differentiis febrium, sub exemplo tertianæ, neque enim sola tertiana appellabitur quæ omnia in se habeat, quæ exquisita tertiana requirit, erit tamē hæc exquisita, si verò aliquid horum defecerit, non propterea tertiana non appellabitur, licet non amplius habeat exquisitę nomen, sed vel tertiana simpliciter, vel extensa, vel magis seu plurimùm extēsa dicetur, seu quomodocunque eam appellare volueris, satis sit eam esse, & dici tertianam, quoniam typum formam, seu speciem tertianæ seruat, tam si eius accessio breuiori tēpore vltra duodecim horas protrahatur, quàm si longiori, tam si exiguus fuerit flauæ bili permixtus pituitosus, seu melancholicus succus, quàm si multus, modò ipsa prçualeat ac dominetur. Genus verò febris compositum dupliciter constituitur, vt inquit Galenus 2 de lib. crisib. ca. 7. vel quia hæ quas diximus, febres circa alicuius mēbri passionem, seu inflammationem commiscētur, vel quia ex membri cuiuspiam inflammatione accedunt. Nos verò relicta ea febrium compositione quæ ex affectis, seu patientibus inflammationem locis accidūt, eam prosequemur, quæ citra inflammationem, seu alicuius membri passionē comiscentur. nam simili ratione febres quæ ob membri alicuius inflammationem oriuntur, permisceri possunt, quemadmodum illæ quæ citra hanc, generationem habent, eodem Galeno teste citato loco, cap. 6. quinimò sæpenumero idem Galenus easdem febres, quæ à phlegmone excitātur in cōmuni putredinis genere cōprehēsas intelligit, vt liquet 10. de metho. med. Commiscentur autē febres ipsę dupliciter, aliquando quidem per ἐπιπλοκὴν, hoc est per implexum, & has febres implexas, implicatas seu complexas dicimus, nōnunquā verò per κρᾶσιν, hoc est cōfusionem: sunt etenim per se totæ (vt quispiam dixerit) confusæ seu tēperatæ. verùm siue per complexionem seu complexum, siue per confusionē febres ipsę miscēatur, id non vno dūtaxat modo erit, nam quādoque quędam febres vnius generis, cum aliis eiusdem generis componuntur, vel vnius speciei cum aliis eiusdē speciei: interim verò cōtingit vt etiam differentes sint, vt citato libro secūdo,

[Margin notes, left column:]
F[illegible] f[illegible] [illegible] quotidiana.
Epiala simplex est febris.
Nulla continua exquisita simplex dicitur.
Intermittētes simplices exquisitæ dici possunt quoad sensum.

[Margin notes, right column:]
Notha intermittētes
Notha febres non compositæ ob id quod notha sunt sed simplices non exquisitæ.
Febris cōposita duplicater.
Febres cōmixta dupliciter.
Febrium commixtio per complexum & confusionē multiplex.

de crisibus scriptum est, vnius siquidem generis, cũ alijs eiusdem generis, vt diaria cum diaria, aut quæ ex putredine ortum habet, cum alia quę ex humorum putredine nascitur: vnius generis cum alijs diuersis genere, vt diaria cum hectica, aut ea quæ ex putredine originem habet, vel hæc item cum febre hectica complicatur. Complicãtur item febres vnius speciei cum alijs eiusdem speciei, vt tertiana cum tertiana, quotidiana cum quotidiana, & quartana cum quartana, & quælibet earũ siue intermittens cum intermittente, aut continua cum continua, siue intermittens cum continua. Diuersæ autem speciei febres componuntur, vt tertiana cum quotidiana, aut quartana, siue quotidiana cũ quartana, quandoque etiam & tertiana & quotidiana & quartana simul siue etiam intermittentes siue continuæ fuerint. Tot itaque modis permisceri febres possunt, & potissimùm quę ex putredine ortum habent, licet quandoque per implexum, quandoque autem per confusionem, vt dictum est. Voco autem implexum, quando eædem febres horis differentibus inuaserint: confusionem verò, quando eodem tempore incœperint, vt liquet citato libro secundo de differen. febrium, modò earundem febrium cõpositarum putredinis sedes fuerit diuersa, seu accessionis principiũ diuersum. Nos verò (ne nimis prolixus noster reddatur sermo) de singulis dictarum compositarum febrium differentijs, particulatim disserere non intendimus, sed de ea duntaxat quæ ex quotidiana continua, & tertiana intermittente componitur, huius nanque tum modum generationis ac dignotionis, tum etiam curationis in sequentibus conscribimus, sub huius etenim exemplo, reliquæ omnes compositæ febrium differentiæ tum cognosci, tum curari haud ægrè poterunt, potissimũ vbi quispiam exercitatus fuerit in dignoscẽdis simplicium febrium differentijs, atque in eisdem curãdis, modo quo in sequentibus conscribemus, quibus ita perpensis, ac exactè definitis, haud ęgrę quiuis curãdi viam & rationem dictarũ particularium febrium ex putrediñe ortarum, tam simplicium & exquisitarum quàm nõ exquisitarum & etiam compositarum inuestigare poterit, etenim citra eas quas in vniuersali methodo recẽsuimus indicationes tãquam necessariò sumendas in omnibus febribus ex putredine excitatis, hæc particulatis adiicieda erit, quæ ex qualibet particulari iam dicta differentia, oritur: ea verò non nisi ex diuersa humoris natura, qui putrediñe admittit, proficiscitur, alia nãq; particularis indicatio sumitur vbi flaua bilis putrescat, alia vbi nigra, & alia vbi pituita, pro particulari curatione febrium, quæ ex eisdem humoribus putrescentibus excitantur, nam si cõtinuæ, aut intermittentes hæ fuerint, nullam aliam prę se ferent diuersam indicationem: vbi scilicet continuæ plures accessiones habeãt, ab eis quas diximus ex affectis partibus, ac inflammationibus ipsis esse desumendas (vbi eædem etiam fuerint ortæ) si verò continentes pariant febres, nullam præscribẽt, quæ à parte affecta sumitur, indicationem, nihilque particulariter indicabunt, pręter id quod ex eorundem humorum natura diuersa indicant, oportet præterea quæ singulis iam dictis febrium particularibus differentijs, ex putredine ortis, propria esse diximus, considerare (pręsertim intermittẽtib.) vt distinguas videlicet, nunquid earum quælibet exquisita sit, & legitima, aut non exquisita & illegitima, & velut notha: nam quàm quælibet earum a legitima, & exquisita distabit, tantum oportet ab eo qui commissus est humore, pro eiusdem febris curatione, indicationem sumere, id quod seruandum esse puto in compositis etiam febrium differentijs, vbi diuersis generis, aut speciei fuerint: in continuis verò cùm exquisitę esse non possint, quantum quilibet humor putrescẽtis sanguini cui semper, seu alteri humori, cui inseritur permisceatur, exactè perpendendum est. At quonam modo hæc dignoscenda sint, in particulari exercitatione patebit. Nũc verò tempus iam est vt determinati cuiuslibet humoris periodi causa inuestigemus.

Per implexum complicatæ febres, & per confusionẽ quid.

De quotidianæ, tertianæ, & quartanæ circuitus causa.

CAPVT X.

QVID autem humorũ motus efficiat, & cur putrescẽs pituita quotidie, bilis, tertio, melancholia quarto quoque die impetum faciat, nõ satis admodũ liquet. Quin potius plena difficultatis ac cõtrouersiæ existit hęc disceptatio, nec minus difficilis Galen. auctore lib. 3. de diebus decr. cap. 8. cùm dicebat: [quę igitur causa sit, ob quam in acutis morbis tertio quoq; die plurimum accessiones fiant, in longis autem, vel quotidie, vel quarto, non promptum est inuenire.] Propterea eam silentio pręterire nolui, sed breuissimis quoad potero huius veritatẽ simul cum eodem Galeno vestigare conabor. Sunt nanque nõnulli, qui putant hoc ex humorum multitudine prouenire: nam quoties adeò aucta & collecta sint excrementa, vt partem ad exteriorem stimulent, tunc validior in imbecillam, ea quasi onus excutiens deponit, atque ideo morbos omnes qui per circuitum repetunt, fieri affirmant: qua etiam ratione interpretantur pituitæ laris quotidie, bilis flauæ non nisi tertio, ac ipsius melancholię nõ nisi quarto die proinde cumulari ipse, vt naturam ad excernẽdum prouocet, circuitumque moueat: est etenim maior pituitæ copia, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ, quàm melancholiæ in corporibus nostris, vt ipsi fatentur. Quæ opinio admodum erronea esse videtur, nõnullisque erroribus scatens: nanque non omnes causas repetentium per circuitus morborum tradit, sed vnam dũtaxat, vtpote quando à robustioribus ad imbecilliores partes, excrementum transmittitur. Nos verò cum Galeno duas alias recensuimus, videlicet quãdo partes quædam dolore, vel calore affectæ sibiipsis excrementa trahant, alijs quidem non transmittẽtibus: item cùm eædem sibiipsis, ac in seipsis propter ibidem dictas causas generant excrementa. Nec minùs deficit in narrandis fluxionum causis, etiam earum quę fiunt robustioribus ad imbecilliores excrementa transmittentibus: neque enim multitudine duntaxat seu copia grauatę partes à seipsis (vbi robustæ fuerint) superfluitates excutiunt, verùm etiam à qualitate irritatæ, cùm videlicet acre vel mordax fuerit excrementum: vt apud eundem Galenum legitur tertio de naturalibus facultatibus tertio de causis symptomatum, 2. de differen. febr. & sexcentis alijs in locis. Ad hæc sequeretur quòd vbi admodum nõ adesset pituitę copia, sed exigua quędam ipsius portio putresceret, quotidianum nõ efficeret circuitum cuius in dies contrariũ cernimus: rã vbi putrescat, siue multa, siue exigua fuerit quotidianam efficit febrem, Rursus pone quòd in quibusdam

Refellitur error eorũ qui motũ humorum febribus hanc veritatẽ asserebant.

Circuitus febrium subaud. c. 4. huius partis.

Hæc optimè.

dam in corporibus maxima adſit bilis flauæ copia, aut ſucci melãcholici, pauca verò pituitę, tunc ndẽ humores ob copiã pari ratione quotidianam efficerent febrẽ, cuius oppoſitũ in dies cernimus, qua otumuis enim fuerit auctus quilibet eorũ, tertio quoque die, ſi bilis flaua fuerit, & quarto, ſi nigra, acceſſionẽ pariet. Adde quòd idem Gal. (vt paulò poſt dicemus, humorum copiam non typi ſeu acceſſionis formam variare fatetur, ſed acceſſionis longitudinem efficere, non igitur potẽs eſt humorũ copia, diuerſorum circuituu cauſa eſſe, neq; eorum ordinem ac ſpeciem mutare. Quidam alij non ſolã excrementi copiam, ſed aliam quandã vim maiorem eorundem circuituum, necellariò cauſam eſſe fatẽtur: eſt autem vis hæc propria contractę putredinis qualitatiſve natura atque cõditio, quæ vis ſeu qualitas in humore genita, efficit vt putreſcens pituita quotidie, bilis flaua tertio, atra quarto die impetum faciat, atque vt ſua eſt cuiuſque humoris ſpecies, ita & ſua cuiuſq; putredo, & qualitas, ſuus cuiuſq; motus: ſed inuenire nequeo quomodo cõtractæ putredinis, qualitatiſve natura atque cõditio efficere valeat horum circuituum diuerſitatem, cùm eadẽ putredinis natura vna ſit, Gal. auctore 11. de met. med. ca. 8. eſt etenim mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam a calido externo, vna quoque ponitur ab ipſo Ariſtotele 4. meteor. cap. 3. cum dicebat, quòd eſt corruptio quædam in vnoquoque humido, &c. cùm itaque vna ſit cuiuſlibet putredinis natura, qua ratione poterit eadẽ diuerſos typos, diuerſóſq; circuitus efficere, etiãſi in materiis diuerſis ſuſcipiatur, ipſius natura eadem ſemper exiſtente? At ſi velit iſte vir per propriã contractę putredinis naturã, putredinis proprietatẽ intelligere, ita vt velut cuiuſque humoris ſua eſt ſpecies, ita & ſua cuiuſque propria putredo, nil aliud aſſerere intẽdit, quàm, id quod ferè vbiq; fatetur, cauſam videlicet cęcam eſſe, & occultã: ſed a forma (vt quiſpiam dixerit) ſpecifica, ſeu à proprietate ſubſtantiæ id prouenire: quia quemadmodum quilibet humor ſuã propriã habet ſpeciẽ, ita etiã & putredinem, ſeu putredinis qualitatẽ propriam: & propterea propriũ etiam motũ ac circuitum, quam opinionem via alia confutare nequimus, niſi manifeſtam vnà cùm Galeno inueniamus cauſam, hac etenim inuẽta, fruſtra ad occultam quiſpiam confugiat. Sunt & qui huius cauſam ad ſtellas ſiue planetas quoſdam referẽdam eſſe contẽdunt: quę opinio cùm adeò ſit (vt mea fert opinio) a veritate aliena, impugnationem non deſiderat, confugiunt enim ad communiſſimas cauſas, propriam ignorantes, qui iſthæc fatentur: neq; nos falſas omnium opiniones, hic refellere intẽdimus, ſed rei veritatem inquirere, pro qua inueſtigãda ſit prima hypotheſis, quòd pituita (vt inquit Galenus eodem 2. de differentiis febr. ca. 4. humor eſt frigidus & humidus in temperatura, lẽtus autem, craſſus ac tenax in conſiſtentia, & idcirco ęgrè accẽditur, ac tarde mouetur, ſępiuſque in foraminibus retinetur, & longum etiam conſumit tẽpus, dum inualeſcẽdo peruenit ad ſummum, ita vt eius caliditatem cùm putreſcit, igni fumido in lignis viridibus accẽſo, nõ male aſſimilaueris: nam quędam fumoſa caliditas cum multo vapore cõmixta, exire videbitur, eò quòd magis ignis in multo humore ſuffocetur, quam ipſum poſſit cõuincere, vt patet primo de arte curat. ad Glauc. ca. 7. oppoſito modo ſe habet flaua bilis: nam temperatura eſt calida & ſicca ſubſtãtiæ tenuis, quæ nullum in ſe habet, nec lentorem, nec tenacitatem, qua ratione humor hic putreſcẽs, promptius accẽditur, citiuſque mouetur & inualeſcendo peruenit ad ſummum, nec foraminibus adhærẽs detinetur, quapropter eius calor veluti ignis effulgens, puruſque eſt, omnis fumoſæ fuliginis expers. Ipſa verò nigra bilis medio quodammodo ambigit, frigida ac ſicca temperatura conſtãs, craſſæ & terreæ ſubſtantiæ, nullum tamen lentorem, nullámque tenacitatem in ſe continens, & propter ea vbi accenſus fuerit in eo calor præter naturam, paulatim ſuccenditur, velut lapis aliquis, aut teſta, aut os, aut tale aliquid huiuſcemodi corpus frigidum & ſiccum. Sit altera & ſecunda hypotheſis, ex Galeni ſententia citato loco, quòd eadem pituita cum putreſcit, ac calor præter naturam in ea accẽditur, propter iam dictas cauſas eius acceſſio admodum producitur, magis quàm in cæteris febribus, quæ ex vtraque bile accenduntur, neq; intermiſsionis tempus eſt adeò, vt in tertiana, ſyncerũ, ſed humoris putrefacti ſeruat indicium, idque propterea, quòd cùm frigidus, lentus, tenáxque ſit humor, paruæ eius fiunt vacuationes in acceſſionum inclinationibus, neque integrè expurgatur, ſed ſæpius in foraminibus retinetur, vt diximus, ita quòd cùm exquiſitè ſuam ſeruauerit naturam, pleriſq; videatur puram intermiſsionem habere, & nos quoque hoc idem non rarò fatemur, cùm nimium diligens ſermo fuerit intempeſtiuus, inquit Galenus, licet ad integram quietem manifeſtè (exceptis paucis) non perueniant, eodem Galeno teſte citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem. Si verò bilis flaua putreſcat, pręter naturam calor qui in ea accenditur, contrario modo ſe habet, etenim eius acceſsio breuior erit, quàm in aliis febribus, vbi exquiſita fuerit: neque enim vltra duodecim horas æquinoctiales protelabitur, tempúſque intermiſsionis longius ac ſyncerius quàm in quotidiana. Nam cùm humor natura ſit calidus & ſiccus, conſiſtentia tenuis, & citò accenditur, & quàmprimum etiã ad ſummum peruenit vigorem, & propter ipſius humoris tenuitatem vniuerſus in acceſsionibus expurgatur, & propterea ad puriorem quandam infebricitationem terminare videtur, & poſt quam acceſsionem breue aliquod putridæ caliditatis veſtigium relinquere. Cùm verò nigra bilis putreſcit paulatim (vt dictum eſt) veluti lapis, aut teſta ſuccenditur. Verum vbi aliqua ex ea flamma fuerit accẽſa, nihil fumidum aut ſemicombuſtum in acceſſione relinquit, & idcirco in hoc humore copioſiores fiunt vacuationes quàm in pituita, cuius febris acceſsio temporis ſpatio eſt ſimilis tertianę: nonnunquam & longior, cùm adhuc exquiſita perſeuerat, vt quæ ex frigidiore humore conſiſtat, atque intermiſsio exquiſitè pura videtur, quoniã quicquid nigræ bilis fuerit accenſum, exhauritur, atque diſpergitur, propterea, quòd licet craſſus conſiſtentia ſit, nec lentitiem, nec tenacitatem poſsidet, quemadmodum pituita. Quibus ita poſitis cum eodem Galeno fatemur, nullã aliam cauſam eſſe quòd pituita quotidie, flaua bilis tertio, & nigra quarto quoque die acceſsionẽ pariat; quã eorundẽ humorũ naturã: appello autẽ naturã eo modo quo Gal. eã definiuit 3. de temper. cùm dixit: [ſanè naturã cùm dico, vniuerſam ſubſtãtiam, ac temperiem quę ex primis elementis conflatur, ſignifico: calido, frigido, humido & ſicco.] ita vt per humorum naturam intelligã,

Altera opinio de circuituũ febr. cauſa, quæ iſtam improbatur.

Tertia opinio de eodem circuituum cauſa non parum improbanda.

Cauſa circuitus ex Gal. ſumpta ex ſpecifica conſiſtentia humorum, &c.

cap. 4.

tum eorum consistentiam, seu substantiam, tum etiam temperaturã, quæ in calido, frigido, humido & sicco cõsistit. Cùm verò dixerimus ex Galeni auctoritate pituitam esse frigidæ & humidę temperaturæ, crassæ, lentæ, ac tenacis consistentiæ, hac ratione ægrè quoque accendebatur, ac tardè mouebatur, longúmque cõsumebat tempus, donec inualescendo perueniret ad summũ. Ob quas causas rationabiliter concludimus eius accessionem citius quàm decem & octo horis terminari nõ posse, cum ęgrè) vt dictum est) accẽdatur, tardéque moueatur, ac longum tempus cõsumat, dum ad vigorem perueniat, insuper cùm tenax léntúsve sit humor, & propterea cutis foraminibus retineatur, necessariò sequitur eum non exactè expurgari in accessionum declinationibus: quamobrem eius quod veluti succendi videtur, nõ parum etiam relinquit, in eisdem accessionum declinationibus, ita vt ob id lõgè deterior sit eius intermissio quàm in tertiana, ac secũdæ accessionis festinat inuasio eodẽ Galeno teste citato loco, quæ festinatio cùm citiùs fieri nequeat vna die, sequitur quòd quolibet die faciat impetum, & si dicas quod non propterea protelari vltra vnum diẽ eius circuitus non valet, fatemur & hoc quoq; fieri non posse: nam adeò plurimæ sunt reliquię ex priori accessionę derelictæ, adeóque copiosum est id quod veluti succendi videtur, & prohibitum ob cutis stipatione ne transpiret, & propterea deterrima eius intermissio, vt vltra diẽ vnũ sequẽs accessio prorogari nequeat, ob quas causas Gale. eodem loco dicebat, quod pituita singulis diebus accenditur, quamuis minùs calida sit biliosa tertiana, ac si velit innuere quòd quãuis pituita minùs sit opportuna, vt accendatur quàm bilis, citius tamen secũdę eius accessionis festinat inuasio, quoniã nõ integrè expurgatur, neque parum relinquit eius quod velut succendi videtur, eiúsque intermissio propterea lõgè deterior est quàm in tertiana, quæ omnia bilis maiori opportunitate, lõgè præualẽt. Non igitur citiùs, neque tardiùs quàm quotidie pituita accendi valet, propter iam dictas causas, & propterea quotidiani circuit⁹ ex propria pituitę natura, hoc est substantia ac temperie, & nõ aliam ob causam, proueniunt. Similiter & flaua bilis, cùm calida sicca temperatura existat, tenuísque substantiæ, & propterea ad accessionem parata, quia tamẽ cùm accensa est, facilè subinde propter subtilitatem quicquid ex eadem efferbuerit, totũ in accessione expurgatur, ac puriorem quandam infebricitationem terminare videtur, & post accessionem quoque breue aliquod putridæ caliditatis vestiglum relinquit, propterea secundę accessionis non ita festinat inuasio, quemadmodum in pituita, sed tertio quoque die fatigat, etenim quãtum ad eius naturam spectat, opportunus magis est humor hic, accessioni quàm pituita: quia verò vniuersus accessione expurgatur, exigua propterea relinquitur occasio, vt iterum succendatur reliquus humor, cùm breue aliquod putridæ caliditatis vestigiũ relinquatur accessione soluta, adeò vt eius intermissionis tempus, lõgius, ac syncerius sit quàm in quotidiana: & ob id non vt pituita ipsa circuitum pariet, sed ipsam cõsequitur, euincitur enim eius opportunitas quam ad accessionem magis, ac citius quam pituita habere deberet, ab ei⁹ integra expurgatione, ob quam causam tardiùs accenditur, ergo quatenus ipsam præcedit pituita in accessione, eatenus eam insequi debet, sed pituita singulis dieb⁹ fatigat, & ipsa igitur flaua bilis tertio quoque die fatigare debet. At nigra bilis, quoniam frigidæ & siccæ temperaturæ existit, terrenę crassęque consistentiæ, difficiliùs quam flaua bilis accenditur, quamuis in hoc humore copiosiores sint vacuationes, quàm in pituita, nihilque fumidum, aut semicombustũ in accessione relinquatur, quapropter & intermissio exquisite pura videtur, eò quòd quicquid nigræ bilis fuerit accẽsum, exhauritur, atque dispergitur in eius accensione, & ob id licet cũ flaua bile cõueniat quòd accẽsus humor vniuersus in accessione expurgetur, differt tamẽ ab ea & substantia seu consistentia, & temperatura, ob quę difficiliùs accenditur: frigidę etenim & siccę, ac crassę, consistentiæ existit, tardius itaque accendi debet quàm flaua bilis, & quam proportionẽ eadem flaua bilis habet cum pituita in secũdę accessionis generatione, eandem & hic humor cũ flaua bile, qui propter eius frigiditatem, ac crassitiem duntaxat ægriùs quàm ipsa flaua bilis accenditur, & non ob aliam causam. Quare rationi consentaneũ est quòd par sit tempus quo ipsa quàm bilis flaua tardius accenditur, cum eo, quo etiam ipsa flaua bilis pituita, erit itaque propterea quarto quoq; die eius circuitus, quemadmodum bilis tertio quoque die.

De quintanis, septimanis & nonanis circuitibus, longitudine & breuitate ac ordine & perturbatione ordinis ipsarum accessionum. Caput XI.

Commẽ. 5. super text. 2.7. & 17. & com 3. super tex. 64

SED statim obiicies, cũ nõnullę sint febres quintanę, septimanę & nonanę, quemadmodum ab Hippoc. scriptum est. 1. de morbis vul. sequeretur quòd null⁹ posset dari humor ex quo oriri possent, si ex eorundem humorum natura dicti circuitus, & non alij excitari valẽt. At nos (id quod Galenus fatetur eodem 1. & 3. de morbis vulgarib. & 1. de different. febr. cap. 5.) asserimus quòd quemadmodum ipse, etsi ab ipsa adolescentia ad illũ vsque diem obseruasset nunquam septimanũ, aut nonanum omnino viderat circuitum, nec clarè, nec obscurè, quintanos tamẽ obscuros, sed non exactè, aut apertè, vt quotidianos, tertianos, & quartanos, ita & nos, cùm hucusque obseruauerimus, neq; eosdem circuitus inspexerimus simul cum ipso Galeno, illos fieri posse negamus, nam (vt ipse inquit) nõ habebis ex quibus signis, aut humorib⁹ oriri dicas, vel quintanum, vel septimanum, vel nonanum circuitũ. Hippocratis autem auctoritati simul cum eodem Galeno satisfacere poterim⁹, quòd videlicet illa quæ 1. lib. de morbis vulgarib. de bis febrib⁹ scripta sunt, nõ sint eiusdem Hippo. sed ab alio fuerũt infarcta. nam cùm eodem libro & 2. & 3. eiusdem operis, multos separatim ægros adduxerit, ac tẽpestates integras sit prosequutus, nunquam nec quintana nec septimana quemquã ęgrum laborasse scripsit, nusquam etiã de quintanis, vel septimanis, vel nonanis meminit, non modo in præsagiis, sed nec etiã in aphorismis, queãdmodum ipse Galenus testatur. Quòd si eũdem textum Hippocratis esse cõtendes, & nõ alterius, adhuc eius sententiam saluare poterimus potissimùm cùm libro de Typis, cap. 4. & c. 5. videatur Galen. non negare tales circuitus, cùm dicebat: [eadẽ de quintano. & septimano intelligantor, & si quis alius Typorũ ordo inuenitur.] nã vt ipse inquit libello de exercitio paruæ pilę, ca. 4.

[nihil

nihil prodest qualitas, vbi quãtitate labefactetur.] Et li.3.de simpliciu medicamẽtorum facul.ca.23.de letalibus, seu de leteris medicamẽtis verba faciẽs, tam calidis, quàm frigidis, dicebat [opus est enim vt quicquid agat, etiam si valẽtissimũ sit, quòd aliquantam tamen & magnitudinem habeat, quando nimirũ & ignis ipse, si prorsus minimus sit, prẹterquam quòd nõ vret, ne calfaciet quidẽ, quippe cùm & centesima quidẽ scintillæ portiũcula sensu a nobis sit imperceptibilis.] ita quoq; & nos dicere poterimus quòd quemadmodum letalia medicamenta præ paruitate innoxiæ corpus permeare valẽt, licet suapte natura interficiãt, perinde etiã & humores ipsi licet suapte natura iam dictos excitent circuitus, poterit hæc eorundem natura ex quantitate labefactare, adeo vt eorum circuitus forma seu species omnino propter exiguitatem peruertatur, quoniam nec naturam protitãt, vt eos ad proprios eorundem etiam motus excitet, nisi eo tempore quo conueniens etiam copia eorundem fuerit cumulata, hoc verò esse poterit quinto, septimo, vel nono die, vt nõ prius ob eorum exiguitatẽ, ob quã impeditur eorum proprius determinatus motus, sed protelatur, horum autem circuitnũ causa potissimum atra bilis esse poterit, Paulo teste capite 21. secundi libri. Sed iterum pugnabis, inquiens, nos decreuisse quòd siue multa fuerit eorum copia, siue exigua, semper tales seruabũt circuitum, ergo propter exiguitatem eorundem circuitus ordo non peruertetur. Huic satisfacies, nos de ea exiguitate sermonem fecisse, cum qua poterit humorum natura ac tẽpeties seruari, ita quòd aliquãtam habeat magnitudinem, & non vbi prorsum minima sit eorum quantitas, adeò vt in ea, propria natura seruari non possit, ita vt à nobis sit perceptibilis, quemadmodum de centesima scintillæ portiuncula exemplũ dabat Galenus; hæc etenim est illa exiguitas quã asseruimus posse eorundem propriot circuitus peruertere ac diuti⁹ protelare, potissimùm vbi nigra bilis fuerit, poterit enim eius circuitus ob iam dictam causam vsque ad quintum, septimum, vel nonum diem produci, licet simul cum Galeno cẽseamus per quã rarò illud euenire posse, & inter eos circuitus, poti⁹ quintanos quàm septimanos, & nonanos contingere posse: & si signa propria non habemus talium circuituũ, satis sit nouisse eorũdem causam ex propriis eiusdem signis. Poterunt etiam casu interdum iam dicti circuitus prouenire, atque adeò simili etiam victus ratione, licet reuera circuitus dici nequeãt: qui enim ægroti non prorsus sunt affectione morbosa liberati, sed semen aliquod retinuerũt, iis ad victum negligentioribus euenit, interdum sexto die à principio febricitare, sæpè septimo, non rarò octauo, sæpenumero alio, & cùm febris cessauerit, putantibus se prorsus esse liberatos, eodẽ etiam victu omnino vtentibus, ex semine morbi reliquo totidem diebus in eandem affectionem deuenientibus similiter febricitare, quod quidem sæpe potest accidere, vt & æquale sit quod affectionis est residuum, & ægroti eundem victum habeant, Galeno teste citato libro 1. de morbis vulgaribus. Cæterùm cùm quælibet accessio dictarum trium differẽtiarum febriũ, in eo quod magis & minùs plurimam habeat differentiam, tanquam valde necessariũ, ac vtile disserendum est, quam ob causam hoc fiat; & breuiter vnà cum Galeno asserimus citato 2. de differentiis febrium cap.3. triplicem ob causam hoc fieri posse,

Quintanorum, & septim. circuitnum causa. Obiectio cui mox respondet.

Com. 3. super t. x. 7. Causa diuersitatis accessionũ triplex.

quarum vna humoribus, secunda viribus, & tertia corporis dispositioni tribuẽda est. Humoribus quidem, aut propter eorum multitudinem, aut qualitatem, seu substantiam, & cõsistentiam, viribus quoniam aut robustę, aut imbecillę sũt, corporis dispositioni, quoniam vt rara aut densa corporis dispositio existit. Multus siquidem humor, eo qui paucus est longiorem affert accessionem, & crassus tenui. Robustæ vires breuiorem, quẽadmodum imbecillæ longiorem. Corporis autem dispositio, rara quidem, breuiorem, dẽsa longiorem affert. Et vbi omnes, aut plures iam dictæ causæ copulãtur, breuissimam aut longissimam efficient accessionem, tãtoque tempore earundem accessionum ordo seruabitur, donec in partibus quæ accessionum causa existunt, similis seruatur affectus, qui quidem duplex existit Gal. auctore eodem 2. li. de dist. feb. c. vlt. alter quidem imbecillitas partis, ex qua fiũt superfluitates, alter verò qui ex eisdem quotidie genitis oritur. Peruertitur autem earũdem accessionum ordo, aut ob transmutationem humoris, aut ob victus errorem, atqui maximè transmutatur, ac in alteram naturã trãsit sanguis cùm putrescit, cùm pars vna fiat flaua bilis, alia verò nigra, vt dicemus. Accedit etiã interdũ, quòd qui putrescere incipit humor in aliquo membro consistat, alter verò ex aliis defluat partibus, qui, vel in ipsis solis continebatur, aut in vniuerso corpore animalis redundabat, quantum igitur in ægrotantium corpore humores mutantur, tantum etiam & accessionum circuitus, sic quoque & quæcunque circa victus rationẽ errata ab ęgrotantibus fiunt, nihilominus hæc circuituũ ordinem euertunt, etenim quodcunque offensionis genus effatu dignum interuenerit, vel circuitus anticipare, vel alios diuersæ naturæ à priorib⁹ oriri est necessarium, à quibus accessionum ordo peruertitur. Animaduersione tamẽ dignum est quòd sæpius ob circuituũ complicationem, quæ à medicis ignoratur, videntur absque ordine accessiones in ægrotantibus fieri, sed non ita reuera res se habet, quemadmodum videtur, nam tũc verè ordo euariatur, vt diximus, quãdo qui febrem faciunt humores, in alteram naturam transierint, aut in victu errare cõtigerit, & ob id aut diuersæ naturę à prioribus circuitus fiunt, aut anticipant, vel cunctantur.

Causa ordinis accessionum seruati.

Causa ordinis accessionum peruersi.

Considerãdum ne ordinis accessionum immutationẽ existimemus esse quæ sit circuitnum complicatio.

De febre sanguinis, & quòd ipse interdum putrescat, permaneatque sub forma propria, & febris ex ea orta sit sanguinea. Caput XII.

SED iam tempus est, vt cõpletus fiat sermo de omnibus febrib⁹ ex humorum putredine ortis, id quod iã cõsultò distulimus aggredi. Est verò, Num ex sanguinis putredine aliqua febris species oriatur diuersa ab iis de quib⁹ sermonem habuimus? Contemplatio siquidem omnibus ferè quæ de ipsis febribus disseruntur, præstantior. Nam ephemeras eo tantummodo calefacto, non autem putrescente fieri, nemo hæsitare videtur. Verùm cùm hac in re nonnullos videam inter sese digladiari, quò faciliùs veritas cuilibet pateat, ordine
quodam nonnulla disserenda putaui. Quorum pri- 1
mum est, Num sanguis ipse veluti & cæteri humores, putrescere possit? Secundum, Num si putrescat, 2
confestim quod putrescere incipit in alterius humoris naturam vergat, vel adhuc suam propriam

 formam

3 formam seruet: Tertium, si sanguis putrescat, febris quæ ex eo generatur, num contineatur in aliqua iã dictarum trium differentiarum, vel sit quarta differẽtia seorsum ab eisdem distincta? Quartum, Num
4 hæc eadem febris, siue quartum genus sit, siue sub iam dictis tribus contineatur, febris dicatur ardens vel non? Quintum & vltimum, Num eadem febris
5 sit acuta, vel non acuta? Et si acuta, nũ acutior, vel minùs acuta ea quæ ex flaua bile generatur? Quib⁹ declaratis, quæsiti veritas facilè patebit. Quantum ergo ad primum attinet, simul cum Galeno 2. li. de differ. feb. cap. 9. asserimus sanguinem ipsum necessariò quandoque putrescere, & propterea, inquit ipse, quærendum quęnam sit harum febrium species, idem quoque confirmari poterit eiusdem Galeni auctoritate 1. de differ. feb. cap. 4. & 9. & 11. method. med. ca. 3. & ca. 4. cùm dicebat quòd promptissimè putrescũt quęcũque corpora sunt calida & humida, atque in calidis locis permanẽtia, nisi difflari, ac refrigerari contigerit, cùm verò sanguis sit eiusmodi, nõ modo putrescere, sed etiã prõptissimè valet, vbi difficilem transpirationem habeat, in eóque putredo oritur ab aliena caliditate, quemadmodũ in cæteris omnibus: hæc nanque apta est putrefacere, & corrumpere quemadmodũ insita atque natiua concoquere, veluti idem Gal. Aristo. auctoritate citato lib. 2. de differen. feb. scriptum reliquit, & cùm potredo nedũ in omnibus, aut principalioribus vasis, verùm etiam in quibusdã particularibus ac determinatis partibus generari possit, eodẽ Galeno auctore vndecimo de method. med. ca. 4. vt sæpiùs dictum est: simul cum eo etiam fatemur sanguinẽ, nõ modo in omnibus, aut principalioribus vasis posse putrescere, verùm etiam in quibusdam particularibus, quòd verò in omnibus ac potissimùm maximis interim putrescat, citato li. 9. meth. med. c. 3. scriptũ est, vbi de συνόχῳ (hoc est continente febre) verba faciens, postquam declarauerat vnum genus eiusdẽ febris citra putredinem existens subdit hæc verba: [alterum est, vbi in omnibus vasis, & potissimùm maximis æqoabiliter succi putrescant.] Atqui per humores, vt in præcedentibus dictum est eiusdem Galen. auctoritate libro de multitudine, ca. 10. sanguinẽ perpetuò subintelligit Gal. ita vt nihil referat ij humores, an sanguinem appelles. idem quoque confirmauit 11. eiusdem operis libr. & in fine citati li. 2. de diff. feb. ca. 1. illud luce clarius patefecit, cùm dixit: [Sed quæ circuitum non habẽt febres, in illis nulla est corporis pars, quę præcipuè sit offensa, sed qui in venis & arterijs omnibus cõtinentur humores, atqui hi præsertim, qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus sunt, aut ob aliam quãuis causam quemadmodũ in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes febrem accendunt σύνοχον appellata.] Quid clarius quod feruentibus ob putrefactionem humoribus qui in vasis omnibus continentur, hoc est sanguine ipso continens accẽdatur febris? quòd verò in aliqua corporis parte, particularibúsq; & paruis vasis, sanguis putrescere, ac interdum corrumpi consoeuerit, idem Gale. manifestauit citato lib. 2. de differen. febr. cap. 9. inquiens: [sed & quãdo in aliqua corporis parte sanguis plurimus aceruatus eiusdem corporis facoltatẽ opprimit, corrumpi consueuit, ac tum præcipuè cùm in paruis vasis propter crassitudinem obstruitor, aut propter multitudinem impingitur, quemadmodũ inguinum tumoribus ac collectionibus, atque vt vniuersaliter dicatur, in inflãmationibus vniuersis: nam in huiusmodi affectibus, duplicem ob causam corrumpitur sanguis, & quia scilicet non difflatur, & quia natura non conuincitur.] Ex quibus manifeste iam liquet sangoinem ipsum quandoque putrescere, nõ modò in omnibus seu maximis & principalioribus vasis, verùm etiam in quibusdam paruis, in aliqua corporis parte existẽtibos, patet insuper quo pacto in eisdem locis putrefiat. At quod secũdo loco disserere proposuimus, admodum in Gal. doctrina difficile videtur, ita vt propter eius difficultatem eiusdem Galeni opinio prauè à quibusdã fuerit intellecta. Nam Auicen. libro quarto fen. 1. tracta. 2. cap. quadragesimo tertio habet hęc verba: [opinatus est Galenus, quòd non fit febris sanguinis, a putredine sanguinis, nã sanguis cùm putrefit, fit cholera, & nõ est sanguis, fit ergo tũc febris cholerica, & non sanguinea, & fit causon prędictus, aut tertiana, & cura eam cum illa cura.] Auerroes verò 4. collig. cap. 31. dicit: [quòd Galeni verba vana sunt in hac febre, quia aliquando dicit quòd est cholerica continua, & aliquando dicit quòd est aliud à cholerica, & quòd non debet attribui cholericę, nisi quia non habet putrefactionem perfectam, quia natura istius febris est media inter febrem diei, & febrem putridam.] Hæc Auerroes. Nos autem conabimur eius opinionem, ac veritatem dilucidare, qua inuenta, clara luce patebit quantum ij ex Arabum familia præcipui viri (pacem eorum dixerim) hallucinati fuerint, cùm aut Galeni sententiam nõ perceperint, aut si perceperunt, gratis & absque vlla ratione, satyrico intellectu, & leonino, vt quispiam dixerit, dente, eundem damnare, ac dilacerare conati sint. Pro cuius veritatis inuestigatione, statuendum est primo pro hypothesi, quòd cum sanguinem dicimus putrescere, non eundem exquisitè synceriũ subintelligere oportet, sed eum qui vtriusque bilis & pituitæ particeps est, quippe cùm exquisitus vsque adeò sanguis, in venis cõtineri nonquam possit, vt nihil in eo nec bilis, nec pituitæ, nec serosæ feratur saniei, Galeni auctoritate libro de multitudine, per præualentiam tamen seu præpotentiam sanguine appellato, quamuis mensura quadam mediocri, animalibus naturali habitu prędictis, admixti alij fuerint succi, vt sæpius dictũ est, qui etiam proportiooem quandam inter sese seruant, etenim non solùm maior copia est eius substantiæ quæ sanguinea dicitur, quàm pituitæ, sed etiã maior pituitæ, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ quàm nigræ, sunt verò perpetuò iam dicti humores intra vasa confusi: & ob id cùm dicimus sãguinem putrescere, & sub eius forma adhuc permanere, de hoc sanguine intelligendum est, quem etiam sæpe confundere videtur Galenus cum humoribus, ita vt idem sit dicere humores redundare, aut putrescere, quod sanguinem, vt citato libro de multitudine, & alijs plerisque locis à Galeno decretum est. Sequitur ex dictis altera, & secunda hypothesis, quòd talis sanguis licet ad sensum homogeneus, ac similaris videatur, tamen secundum rei naturam, heterogeneus est, ac similaris, plóres in se continens diuersas substantias, ac humorum naturas, vt diximos, quia pituitæ, & vtriusque bilis particeps est, id verò indies cernitur etiam in sanguine, secta vena euacuato, si pauco post tempore inspiciatur, nam in diuersas ac inæquales substantias dissoluetur, licet primo intuitu similaris videatur,

quem

Sanguis quãdoque putrescit.

Cap. præc.

Sãguis putrescere potest in omnibus vasis, vel in quibusdã, ex Galen.

Sãguis & humores idem.

Nũ si putrescat sanguis, &c.

Sãguis quis intelligatur in quæstione proposita.

Loco cit.

Sãguis corpus heterogeneum.

Sanguis non aequaliter secundum omnes suas partes putrescit.

quemadmodum etiam & lac. Et proinde rationi consentaneum est, quòd cum ipsum putrescere asserimus, non æquabiliter secundū omnes eius partes putrescere intelligamus, cùm non æqualiter eædem partes præter naturam calorem suscipiant, ac putredinē, sed vna magis, altera minùs; vna promptiùs, altera ægriùs, prout vna, vel earū altera maiorem reperitur habere aptitudinem ad suscipiendam putredinem, & calorē præter naturam. Quinimò tantam ineptitudinem quandoque ad suscipiendam putredinem, ac præter naturam colorem, aliquam earundem substantiarum habere possibile est, quòd licet commixta sit cohæreátque cum aliis putrescētibus, nequaquam & ipsa putrescat. Quapropter illa promptiùs ac magis putrescit, quæ magis obnoxia putredini existit; deinde altera quę minùs, & deinceps (vbi inualuerit putredo) altera quousque propulsetur omnes ac singulas sanguinis partes, quoad autem adeò ab angeatur putredo, vt vniuersus sanguis secundum singulas eius partes corrumpatur, semper in eo permanet saltem vna eius substantia, quæ videlicet minùs putredini obnoxia sit, à putredine innoxia, aut saltem semiputrescens, quamuis quòd eadem alteretur, ac incalescat necessum sit, cùm commixta, ac confusa cum putrescente substantia intra vasa, cōsistat, quæ quidē sanguinis pars cessante putredine, & sedata febre, febre in omnibus vasis, sine in aliquibus sanguis putrescat, confestim ad suam redit naturam, id verò comprobare licebit: nam genita continēte febre ex sanguinis putredine ac per venæ sectionem curata (etiam si vsque ad animi defectum fiat) sanguis quidā omnino in ipsis venis permanebit, qui nutriendo idoneus est, etiam si nulla alia sanguinis portio recenter fuerit genita, nullúmque alimentum fuerit exhibitum; aut exiguum adeò, vt tantam sanguinis copiam, quæ pro animalis vita satis sit, gignere non valeat, hac enim victus ratione in his febribus vtendum est, id verò fieri haudquaquam posset, ni cum tali sanguine putrescente, aliqua ipsius substantia immunis à putredine seruaretur, alterata duntaxat, ac calfacta, aut saltem semimala, & semiputrescens: adeò vt sublata putredine, possit ad pristinam redire naturam, corpúsque nutrire, alterata siquidem, ac vtili reddita à naturali vasorum facultate, liquet igitur quòd cùm sanguis putrescit, non æqualiter secundum quamlibet eius partem præter naturam calorem ac putredinē suscipit, nisi eius putredo fuerit exitiosa, aut valde magna in eo fiat corruptio, sed perpetuò aliqua eius substantia à putredine immunis, aut saltem semiputrescens, seu semimala remaneat. Cuius simile ostendimus de febre hectica; nam licet in ea solidę accendantur partes, non tamen in earum qualibet, singulæ substantiæ quæ solidas cōstituunt partes accensæ sunt, sed quædam incalescunt duntaxat, vt in principio, seu prima specie febris hecticæ fieri demonstrauimus. Nec quispiam dixerit quòd tunc quod putresceret non diceretur sanguis, sed alius quispiam humor; nam nullum alium dicimus humorem redundare, sed veterem seruare proportionem, & propterea non quempiam eorum, sed sanguinem putrescere asserimus, magis tamen secundum vnam quàm alteram eius substātiam, ob iam dictas causas: similiter, & ęquabiliter succos putrescere fatebimur, hoc est sanguinem. Insuper & tertio pro hypthesi habeatur, quòd quemadmodum

Si sanguis putrescit, id est humores, aliquis ex his putrescit & non sanguis. Huic obiectioni respondet.

putredo in reliquis omnibus corporibus, ac cæteris humoribus non generatur in instanti, sed in tēpore, ita quoque asserendum est de sanguinis putredine, quòd non in instanti, sed in tempore introducatur, est namque putredo, de qua nunc fit sermo, non substantialis, sed accidentalis forma, & propterea sicuti ea in instanti non introducitur, & cùm accidētalis sit, suscipit etiam magis & minùs in quacūque re generetur, alioqui dicere haudquaquam valeremus hæc maior, illa minor putredo est; perpetuò tamen per putredinem intelligentes, mutationem totius putrescentis corporis substantię ad corruptelam, à calido externo, quæ etiam à Gal. quandoq; exigua seu parua corruptio nūcupatur. Quapropter cùm mutatio sit in alteratione, ac (vt sic dicam) in fieri consistens, audacter asserimus non solùm putrescente sanguine, non æqualiter omnes eius partes putredinem suscipere, verùm etiam illas quæ putredinem suscipiunt, non æqualiter putridas esse, etenim cùm asserimus aliquod putrescere, quandam eius partem putrefactam, seu omnino corruptam esse fatemur, quandam verò nō ita, sed semimalam seu semiputridam, quemadmodum 11. de method. medend. cap. 8. Galenus testis est; quæ iterum pars semimala, & alterari, & concoqui, & vtilis reddi valet, id quod perpeti haudquaquam posset, si omnino putrefacta, ac corrupta foret, quod dilucidissimè manifestauit Galen. comment. aphoris. 17. 2. libri, cùm diceret: [quòd incipere quidem potest ea quæ ad vires refertur multitudo absque corruptione, verùm non potest bona permanere, nam omnino necesse est vt secūdum qualitatem trāsmutetur & processu temporis corrumpatur.] & addit: [quod enim in vinis accidit acescentibus, tale quiddam & in sanguinis alteratione contingit: quod autem in vinis accidit, tale est, vbi ex toto acida facta sunt, non redeunt rursum ad vini naturam, paruo autem in ipsis facto momento, ita quòd acidum quidem habeant saporem, nondum tamen acetum sunt, multa sæpius ex his pristinam naturam recuperarunt; hoc idem in sanguine euenit, nam & ipse vbi magna in eo facta sit corruptio, non redit ampliùs ad habitum naturalem, si verò pauca fiat, vbi id quod est superfluum fuerit euacuatum, quod residuum existit, ad suam naturam restituitur.] Id etiam confirmauit de singulis humoribus libro 2. de differen. febr. cap. 5. inquiens: [semper etenim suis viribus natura vtens, quicquid optimum fieri contingit, iis quæ aluntur partibus assimilare, quicquid verò alienū conatur expellere, quòd si aliquando ob quampiam causam expellere non valeat, fieri non potest, qualiscunque fuerit humor, nedum alienus, vt talis permaneat, qualis erat ab initio, sed alterum omnino sequitur, vt scilicet concoquatur, atque assimiletur solidis partibus animalis, aut putrescat, & corrumpatur.] Non itaque opus est vt confestim quicquid excerni nō valeat, etiamsi alienum sit, nedum sanguis ipse, vt putrescat & corrumpatur, sed vbi diutius in animalis corpore perdurauerit, & concoqui, apponi, atque assimilari solidis animalis partibus nequeat. Neque etiam cùm assimilari non possit, confestim corrumpitur vniuersus, sed paulatim putrescens, exiguáque priùs in eo facta corruptione progressu temporis magnopere putrescit, ac corrumpitur, vt ex iam dictis liquet. Quibus ita positis asserere non dubitabo, quòd sanguis interdum putrescens

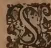
sub eius forma permanere poterit, ita vt non confestim in alterius humoris naturam transeat, potissimùm vbi exigua fuerit in eo putredo, seu corruptio generetur, etenim vbi quod est superfluum, fuerit euacuatum, quod residuum existit, ad suam naturam restituitur, vt paulò ante ex Galeni auctoritate commento aphorismi 17. secundi lib. conclusimus: si enim omnino corrumperetur, ac eius formam penitus deperderet, vtique non posset iterum ad primam redire bonitatem, vt liquet citato loco. Id quoque contingit, vbi non omnes eiusdem sanguinis partes æqualiter corruptæ sint; quod fieri posse paulò ante demonstrauimus, sed quædam eiusdem sanguinis partes veluti semimalæ, seu semiputrescentes sint. Nam vacuato priùs quod putrefactum est, possunt ab ipsa natura alterari, ac vtiles reddi, quemadmodum & ceteri humores semiputrescentes, seu semimali existentes. Quòd verò si in omnibus corporis venis, aut maioribus & principalioribus putrescat sanguis, adhuc sanguis sit, & dicatur, decretum reliquit Galenus libro sexto de morbis vulgaribus, cùm inquit [inter omnes corporis partes, plurimas, grandissimásque venas vteri habent, cúmque eos aut menses, aut à partu purgamenta suppressa, aut phlegmone aliqua vtcunque orta, malè accipiunt, ipsos sanguine compleri necessium est; quo deinde putrescente si febris excitetur, inter synochorum species ipsam connumerari opus est; nam id genus febrium, ex putrido sanguine accendi ostensum est.] & secundo de differentiis febrium, circa finem, illud idem affirmauit, cùm dicebat: [quòd quādo qui in venis & arteriis omnibus, aut præsertim in maximis, & calidioribus continentur humores, aut ob aliā quamuis causam, aut ob putrefactionem feruentes sint, febrem accendunt synochon appellatam.] hoc idem & nono, & vndecimo de methodo medendi, ab eodem scriptū est, quemadmodum in præcedentibus demonstrauimus. At quòd in quibusdam partibus, seu paruis & determinatis vasis, idem sanguis putrescens, quandoque suam formam seruauerit, neque in alterius humoris naturam transeat, clarissimis verbis scriptum reliquit Galenus citato lib. secundo de differentiis febrium, cap. 9. inquiens [eius verò quod dicitur fidem facere potest id etiam quod in laterum inflammationibus cernitur: nam quidam in ipsis spumosum, quidam pallidum, quidam rubrum expuunt liquorem, quod nihil aliud est, quàm ea humoris pars in inflammatione exuperantis quæ retineri non potest, sed præ tenuitate sudat exterius.] & paulò post subdit: [quando pallida sputa fuerint, bilis exuperantis sunt indicia, quemadmodum spumosa, pituitam, rubra verò sanguinem indicant: quare (inquit) decens est ipsum sanguinem nonnunquam in his quæ inflammationem patiuntur particulis subire putredinem, ex qua simpliciores quidem, quàm ex aliis humoribus febres fiunt, similem verò accessionum proportionem assumere, qualem tertianæ maximè febres ostendunt, nam ita in iis qui laterum inflammationes patiūtur obseruatum est, quo tempore maximè rubrum expuunt.] Nemo itaque in Galeni doctrina hæsitare debet, quòd interdum putrescens sanguis, siue in vniuersis aut maioribus vasis, siue in paruis & particularibus adhuc propriā in se sanguinis formam retineat, adeò vt sanguis dicatur, & sit, quamuis nō optimus, sed putrescēs sanguis appelletur, nullam- que aliud sortiatur nomen alterius humoris, potissimùm vbi exigua fuerit eius putredo, seu corruptio, aut non omnes eius sanguinis partes eādem æqualiter susceperint, sed quędam minùs, quædam fortè nullo modo, eiúsque febrem sanguineam esse, & dici, συνεχὴς videlicet, hoc est continentem appellatā, si in omnibus, aut maioribus vasis, aut συνεχὺς hoc est continuam, quæ plures accessiones habet, si in paruis quibusdā aut particularibus putrescat, ex eoque simpliciores fieri febres, quàm ex aliis humoribus, & si συνεχὺς fuerit, similem accessionum proportionem assumere, qualem tertianæ febres ostendunt.

Cōmen. 1. super text. 2.

Loci supra citati.

Febris ex sanguine putrescēte in omnibus, aut maioribus vasis, solum continens est, si in paruis quibusdā, continua plurium accessionū.

Quòd licet febris orta ex putrescente sanguine sit sanguinea, potest biliosa appellari, quo fit, vt non detur quartum genus febrium. Caput XIII.

SED confestim instabis, inquiens hāc non esse Galeni sententiam, sed potius eidem aduersari, nam secundo de crisib. cap. 11. loquens de sanguine secundum naturam se habēte, impacto, ac detento in aliquo loco, ac inflammationem faciēte, quemadmodum in inguine, habet hęc verba: [liquet autem quòd cùm hic putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit, seu iam biliosus fit.] habet enim textus Græcus ἀλλ' ἤδη πικρόχολος γίνεται: hoc est, sed iam biliosus, seu biliosæ naturæ fit, non igitur putrescens sanguis, eiusdem formam seruare poterit, postquàm cùm putrescere cœperit, nō amplius bonus remanet, sed biliosus fit. Hæc Gal. sententia nonnullos transuersos egit, ex prauo eius intellectu, ita vt propterea quidam putarint, vt diximus, Galeni opinionem esse, quòd sanguis putrescens, confestim in amaræ bilis naturam vergat, & non amplius sanguis sit, nec dici possit. Verùm si quis intimius eius verba spectauerit, optimeq; perpenderit, inueniet hanc sentētiam, nedum ei quam priùs conclusimus aduersari, sed eandē esse cum illa. Nam fatemur nos insimul cum eodem Galeno, quòd cùm putrescere cœperit sanguis, nō amplius bonitatem suam, ac mediocritatē seruat; ita vt possit optimus aut bonus sanguis appellari, quemadmodum etiam verum est in cæteris humoribus, qui cùm putrescere cœperint, haudquaquam optimi, vel boni sunt, sed idē sanguis cùm primùm putrescere incipiat, simul etiā incipit mutari, an conuerti quodammodo in bilis naturam, ita quòd incipit biliosus fieri, quasdam bilis quantitates participās, quoniam calidior quodammodo redditur, cùm à præter naturam calore mutetur, & alteretur: at non confestim & immediatè omnino cōuertitur in bilē, adeò vt ipse fiat exactè bilis, ac in eandē cōuertatur: sed taliter alteratus, ac trāsmutatus aptior redditor, ac præparatur ad suscipiendā bilis formā, quæ quidem alteratio, trāsmutatio, putrefactio, seu sanguinis corruptio adeò magna, vt ipse omnino corrūpatur, io instāti haudquaquam fieri potest, sed in tēpore, paulatim ac sensim, & per gradus quosdam acquiritur: quo stante proculdubio fateri licebit, quod donec hæc alteratio, ac sanguinis putrefactio, seu corruptio exigua est, in motu, ac generatione, & (vt quispiam dixerit) in fieri, licet non amplius bonus remaneat, vt optimè inquit Galenus, & propterea bonus sanguis dici nequeat, appellari tamen poterit sanguis, sed biliosus, & nō bilis: participat enim quas-

Sanguis cùm putrescit, biliosus fit, non statim bilis.

quasdam qualitates ipsius bilis, vt dictum est: non tamen exactè in eandem conuersus est, quousque magna in eo corruptio facta fuerit, sitque in alterationis termino, & eandem bilis formam susceperit, id enim subintelligere voluit Galenus, cùm dixit quòd fit biliosus, & non dixit quòd cùm putrescere cœperit, fit bilis, & non est sanguis, vt falsò eidem imponit Auicenna. Quinimò toto alterationis tempore, quo putrescit, ac corrumpitur, sanguis est, & non flaua bilis, licet biliosus, vt sæpiùs dictum est. Neque etiam vniuersus sanguis cùm putrescere cœperit, fit biliosus, licet calidior reddatur, sed duntaxat quod in eo pingue, ac tenue est. Quod demum cùm magnopere exustum, putrefactum, ac corruptum fuerit, fit flaua bilis, eodē Galeno auctore citato libro secundo de crisibus, & de differentiis febrium. Quatenus itaque putredine ei adueniente, sanguis ab eius natura, & bonitate recedit, eatenus ad bilis naturam accedit. Verùm toto hoc tempore quo ab eius natura recedit, ac ad bilis naturam accedit, donec eiusdem bilis formam suscipiat, verum erit dicere sanguinem putrescere, eiúsque formam ac naturam seruare licet nō optimum, nec bonum, sed quodāmodo biliosum esse. Temporis autē progressu, cùm valde putrefactus, corruptus, ac exustus fuerit, tunc pars quidem eius subtilior, & pinguior omnino in flauam conuertitur bilem, quæ autem crassior, in atram: quemadmodum citatis locis ab eodem Galeno scriptum est: nec amplius sanguis appellari poterit, cùm iam conuersus fuerit omnino in aliorum humorum naturam, speciem, ac formam, & hoc tempore fatemur bilem esse ab eo genitam flauam seu atram, verùm quemadmodum in his tumoribus qui carbunculi appellātur, ex sanguine crassiori supra modum efferuescente ortis, ad atræ bilis humorem eiusdem sanguinis fit transmutatio, appellatq; Galenus atræ bilis humorem, licet nondum exquisitè in atræ bilis naturam transierit, sed in quodam sit confinio constitutus, vt patet citato libro secundo de differentiis febrium, ita quoque impropriè quispiam, licet non verè poterit, tenuiorem, ac pinguiorem sanguinis partem, cùm putrescere cœperit, licet nondum in flauæ bilis naturam transierit, sed in quodam confinio sit constituta, bilem appellare. Neque nos de nominibus haudquaquam altercantes, reclamabimus, modò rei natura seruetur, quòd videlicet re ipsa sanguis sit, etiā si putrescere cœperit, & biliosus fiat: licet non amplius bonus permaneat, vt Galenus inquit, & febris quæ ex eo oritur, sanguinea sit, & non biliosa, quemadmodum nescio quo pacto, parum rectè interpretatus hoc in loco Galenum, princeps Arabum Auicen. cōtrarium ei imposuerit, quòd videlicet idem Galenus velit, cùm sanguis putrefit, fit cholera, & non est sanguis, & tunc febris fit cholerica, non sanguinea: quod quidem vnquam ne vel somniasse visus est, quinimò contrarium sentire iamdudū demonstrauimus, & nono etiam de method. medend. cap. 3. non modò duplex esse febrium genus, quod ex sanguine proficiscitur, manifestè fatetur, cùm dixit; [atque vnum quidē hoc, siue genus, siue speciem, seu quiduis aliud appellare libeat συνόχον, id est, continentium febrium est, quódque ex eadem eum diariis natura constat, alterum est vbi in omnibus vasis, ac potissimùm maximis, æquabiliter succi putrescunt.] Verumetiam ambo dicta duo continentium febrium genera se curasse testatur, vnum in adolescente libero, & palestræ perito, alterum in seruo adhuc exercitato; liber quidem, vt ipse inquit, continenti citra putredinem febre laborauit, seruus verò continenti cum putredine. Qui etiam locus, si optimè fuisset ab Auerroe interpretatus, ac perpensus, non vtique sic temerè asseruisset, quòd verba Galeni varia sunt de hac febre, non enim (vt palam ex eius verbis liquet) percepit hoc duplex genus febrium συνόχων, id est, cōtinentium dictarum, à Galeno fuisse positum, quorum vnum est citra putredinem, & bene (vt idem Auerroës inquit) mediam habens naturam inter febrem diei, hoc est diariam, & febrem ex putredine ortam: exoritur enim velut tertia quædam formula in transitu diariarum febrium, & neutri extremitatum est idem, vt citato libro nono de method. meden. scriptum est, de qua febre non quæritur num biliosa sit, cùm in hoc febrium genere sanguis haudquaquam putrescat. Alterum verò cum putredine existit, quemadmodum eodem loco scriptum est, & aliis plerisque, & hoc est illud quod cùm perfectam non habeat putrefactionem, hoc est (vt nos declarauimus) magnam, & in termino, adhuc sanguinea, & non biliosa febris nuncupatur, licet idem sanguis quodammodo biliosus fiat, & quandam putredinem, licet exiguam suscipiat. Verùm ne sic libenter tanti viri condemnentur, excusandos esse puto, quòd deprauatos habuerint Galen. codices, & propterea parum rectè eum hac in re fuisse interpretatos, quicquid autem sit, satis fore putaui me propriam Galeni in hac re sententiam demonstrasse. Et ne quis eum impugnare putet, inquiens, quòd vbi hoc verum esset, daretur quartum genus febrium ex putredine ortarum, quod contrarium ipse semper sentire videtur, præsertim secundo de crisib. cap. 9. & de different. feb. cap. 2. inquiēns, tria tantùm esse prima simplicium febrium ex putredine ortarum genera: tertianam videlicet, quartanam, & quotidianam, quarum vna ex amara bile, altera ex atra, & tertia ex pituita generatur, ad diluendam hanc dubitationem accedam. Porrò si quis rectè perceperit ea quæ de sanguinis putredine retulimus, haud ægrè eam è medio tollet: etenim cùm is putrescere cœperit, suam bonitatem amittit, ac continuè ad flauę bilis naturam accedit, fitque biliosus, quanquam non propterea secundum rei naturam non sit sanguis, sed quia à principio quo putrescere incipit ad finem vsque, quo bilis formam recipit, eo magnoperè putrefacto, ac corrupto, semper alteratur, ac transmutatur in bilis qualitatem, præparatúrque ad eius formam suscipiendam, tanquam ad finem: propterea quæ hoc tempore medio, ex eo febris accenditur, licet secūdum rei naturam sanguinea sit, quoniam ex sanguine oritur, quia tamen non bonus existit, sed biliosus, & cōtinuè magis biliosus fit, à sua natura recedens, accedéusque ad eam quæ bilis est, ob id febris hęc poterit quodammodo dici, & appellari biliosa, licet sanguis non omnino conuersus sit in bilem, sed proximus sit vt eius formam suscipiat: admittit enim denominationem à fine, seu à termino ad quem, tanquam à suscipienda forma, ac acquirenda, cui proximus iam sanguis est: & hac ratione dici poterit, licet impropriè, quodammodo febris biliosa, & reduci ad vnum iam dictorum trium generum febrium ex putredine ortarum, & ita quartum

Loci citati.

Loco citat. *Febris continens cum putredine, est ex sanguine putrescente, & sanguinea, non biliosa.*

Respondet obiectioni. Si febris sit sanguinea, est quartū genus febrium ex putredine ortarum.

tum genus non dabitur, nam licet pars illa pinguis, ac tenuis, quę in sanguine est, fiat flaua bilis, eo putrefacto, ac corrupto, vniuersus tamen sanguis eum putrescere cœperit, calidior redditur à calore præter naturam, & propterea biliosum reddi quispiam eum dixerit: sanguis enim ex moderato calore generatur, flaua autem bilis ex maiore, atra verò, ex sufficienter immodico, inquit Galenus, & id est quod voluit asserere lib. secundo de crisib. cap. 12. cum dixit: [atque in hoc illud seruatur, triplex esse genus vniuersum simplicium febriū, quæ enim ex sanguinis putredine fit, iam quodammodo biliosa est.] dixit enim: [καὶ τοῦτ᾽ χολώδης ἐστιν,] hoc est, iā quodammodo, seu quoquo pacto biliosa est, quasi velit quòd non omnino sit biliosa, sed potest ita quodammodo appellari, propterea quòd cum sanguis putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed biliosus fit, qua ratione saluari poterit triplex esse genus vniuersum simplicium febrium ex putredine ortarum, verùm cùm idem sanguis immodicè exustus, seu putrefactus fuerit, tunc verè & propriè quod in eo pingue ac tenue est, fit flaua bilis: crassum verò ac veluti fæx, atra: & proinde verè vna, vel altera febrium species generabitur, & pro varietate humorum, in quos conuersus fuerit sanguis, febres fient, sola bonitate vel malitia differentes: siquidem illæ quæ sanguinis transmutationem consequuntur, simpliciores sunt, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate miniori, vt liquet secundo de differentiis febrium. Generatur itaque ex putrescente sanguine, donec exigua in eo putredo fiat, reuera sanguinea febris, cùm sanguis adhuc sit eius causa, appellari tamen quodammodo potest, licet impropriè, & non verè biliosa, propter eas quas nuper tradidimus causas, quoniā ad illud genus reducitur, & ita nō dabitur quartum genus febrium, sed seruari poterit triplex in vniuersum existere, quemadmodum citato libro secundo de crisibus, à Galeno decretum est, etenim & illæ quoque febres quæ fiunt eodem immodice exusto, ac putrefacto, bonitate etiam differunt à reliquis similibus, quæ ab aliis excitantur humoribus, nō ex sanguine genitis, ita quòd non vndequaque eædem esse videantur.

Cap. citat.

Loco supra citato.

Quòd febres ex putrescente sanguine ortæ, non sint de genere ardentium. CAPVT XIIII.

VARTVM quod de febre sanguinis absoluendum proposuimus, erat, num sanguine putrescente, quę ex eo oritur febris, sit de genere ardentium, seu deurētium, ita vt possit appellari καῦσος, hoc est febris ardens, subintelligimus autem per sanguinem putrescentem, quando idem breuem quandam & exiguam suscepérit putredinem, seu corruptionem, priusquàm omnino putrescat ac corrumpatur, hoc est toto eo tempore quo ipse alteratur, mutatur, ac putrescit: diximus enim toto eo tempore febrem esse sanguineam, quamuis biliosa quodammodo appellari possit, impropriè tamen. Huic facilis est responsio, si in memoriam reuocentur quæ à nobis explicata sunt de καῦσῳ, seu febre ardente. Conclusimus enim cum Galeno exquisitam febrem ardentem ex flaua bile intra vasa putrescente accendi: quam duo necessariò comitatur, exurens scilicet caliditas, & incompescibilis sitis. Quibus ita positis, absque controuersia asserimus, febrem ortam ex putrescente sanguine, donec is suam seruauerit formā, & exiguam susceperit putredinem, nō esse, neque dici posse καῦσον, id est, febrem ardentem, etenim toto hoc tempore, neq; sanguis ipse putrescens bilis est, vt declarauimus, neq; etiam hāc febrē illa duo necessariò comitatur, quod facilè patere poterit inspecta ipsius sanguinis natura. Sed aduersus hęc statim insurgūt quidam, asserentes quod febris hæc de genere est deurentium, Gal. auctoritate secundo de crisib. cap. 6. cùm dicebat: [continuam quidem nomino febrem, quę ad infebricitationē antequam ex toto soluatur non desinit, etsi declinatio aliqua sensibilis appareat: cū autem eo usq; declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris vsq; ad crisim similis, perseuerauerit, erit & hæc ex genere deurentium.] sed febris hæc (inquiunt isti) quæ à principio ad finem vsq; vnā habet accessionem σύνοχος, à iunioribus appellata, oritur ex sanguinis putredine; ergo erit ex genere ardentium atq; deurentium. Sed pace eorum dixerim: peruertūt enim hoc in loco Galeni sententiam, cùm non de cōtinente, quæ ex putrescente sanguine accēditur febre, hic sermonem faciat, sed de ea quę ex bile oritur, quemadmodum paulò ante à nobis explicatum est: id verò confirmant verba eiusdem Galeni quæ subsequuntur: ait enim: [sed neque in primo die, neque in secundo est huiusmodi febrem prænoscere, neque aliter vtile: sufficit enim genus agnoscere, quòd scilicet biliosa sit, deurens, & peracuta, neque etiam si synochum ipsam nominaueris, vt quidā medici faciūt, appellationis ratione à febribus deurentibus differt.] cùm itaq; Galenus paulò ante determinasset exquisitam febrem ardentem esse, ac fieri quando flaua bilis intra vasa putresceret, hoc in loco voluit docere, quod eadem bilis quandoq; in particularibus, & exiguis vasis putrescebat, & tunc fabris cōtinua nomine generis appellabatur, plures accessiones vsque ad eius solutionem habens: quādoq; in omnibus, aut saltem maximis, & principalioribus, & tunc synochus à iunioribus medicis nūcupabatur, vnicam habens à principio ad finem vsque accessionem. Et comparans has duas febres ex bile ortas inter sese, de hac secunda differentia dicebat, quod satis erat genus agnoscere, quòd scilicet biliosa sit, atque deurens, erit itaque propterea ex deurētium genere febris hæc, quoniam ex putrescente bile, & non sanguine ortum habet, vt liquidò ex Galeni verbis constat, quinimò & tanto ardentior est febris hæc ea, quæ plures habet accessiones, quanto bilis in pluribus, ac maioribus vasis putrescit. De bilioso ergo synocho, & non sanguineo, hoc in loco Galenus loquitur: neque de febre ex putrescente sanguine adhuc verba fecerat, sed post nōnulla, ferè circa finem eiusdem libri, cap. 12. priusquàm de ephemeris febribus loqueretur, de hac febre meminit, suámque de ea propalauit sentētiam, quemadmodum præcedenti capite fusiùs disseruimus. Tentant secundò probare, hanc eandem febrem ex genere deurentium esse, in medium afferentes Galeni auctoritatem, nono de meth. med. cap. 4. quo loco verba faciens de ambabus synochis ortis ex ipso sanguine dicebat febrem hanc esse magnam, imò maximam, & facta collatione eius quæ cum putredine existit, cum ea quæ citra putredinem est, dicebat, eam putredinis notas, tum in lotio, tum in pulsu, tum in grata caloris qualitate manifestare. Atqui

Obiectio ex Galeni verbis male intellectis quæ statim declarantur.

Altera obiectio.

Quamuis febris sanguinea sit maxima, non propterea erit ardens.

non negamus nos febrem hanc magnam esse, imò & maximam:semper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus consistit, inquit Galenus secundo de diffe.febr.cap.9. potrò multum defluit in hac febre ex putrescẽte sanguine orta, cùm sanguis natura sit calidus & humidus,& propterea ptopensus vt exhalet , ac digeratur in halitum eius substantia, potissimùm vbi putrescens supra modũ incaluerit, & idcirco plurima manui tangẽti se offert in hac febre caliditas:est tamen omnino mitis, sicut ea quæ in balneo contrahitur,vt ait idem Galenus,etiamsi supra modũ exustus fuerit,& in aliorum humorum naturam conuersus : ideoq; ardens febris dici nequit, non enim consistit in caloris febrilis multitudine , neque in multitudine defluxus ipsa febris ardens , sed in eius caloris mordacitate, molestia,ac acrimonia:quamobrem exurentem, & non multum calorem , dicebat esse febris ardentis signum pathognomonicum,qui quidẽ ex humoris acredine prouenit, & tangẽti manui molestus sentitur:hócque tibi sit maximum humoris febrem facientis indicium, eodem Galeno teste citato loco: qualitas videlicet caliditatis , nã quæ magis vaporosa,ac minùs molesta existit,ex sanguine nascitur: quæ verò molestæ sunt, & erodentes, atq; mordaces, vtráque bilem consequuntur. Quare non propterea quod febrem hanc magnam, seu maximam appellauerit Galenus,ardens,seu deurens febris dicenda erit, quæ non multam caliditatem requirit, sed eam exurentem,mordacem, atq; molestam. Et cùm inquiunt,quòd in synocha ex putrescente sanguine orta sentitur caloris iograta qualitas,admittimus nos quodammodo eius qualitatem ingratam seuiri, idque ratione putredinis ac febris. Verùm collatione facta ad reliquas febres , cũ Galeno fatemur mitiorem esse hanc caliditatis qualitatem, hoc est minùs mordacem,minúsq; insuauem quàm ea quæ ex vtraq; bile prouenit saltem,& propterea dici non potest exutens,similiter est dicendũ si huius caloris qualitas comparetur ei quæ ptouenit ex continente absque putredine , cuius relatione eodem nono de method.meden.dicebat, huius febris ingratam esse caloris qualitatem , verùm non simpliciter talem esse. Quòd si dixerint Gale.secundo de different. febt. cap. 9. de febre sanguinis verba facere , quæ generatur eodem putrescente in quibusdam determinatis partibus , & non de ea quæ oritut cùm putrescit in omnibus , aut maximis , & principalioribus vasis ; nam in hac febre caloris qualitas mordax est atque insuauis. Dicam & ego satis admodum in hisce verbis ostendere sese pertinaces esse , cum Galenus citato libro secundo de differentiis febrium , dicat : [semper enim febrilis caloris multitudo , in multitudine defluxus consistit, quod verò manui tangenti molestum sentitur, ex humoris acredine ptouenit.] Non igitur ex diuerso loco,sed ex humoris diuersitate,inquit Galenus , semper caloris qualitatem similem percipi à manu tangente , & propterea hoc tibi dicebat esse maximum humoris febrem facientis indicium,qualitatem videlicet caliditatis:nam quæ magis vaporosa,ac minùs molesta existit, ex sanguine nascitur semper , & non quandoque vt isti putant. Adhæc quæ vnquam poterit diuersitatis causa reddi , si in omnibus,seu maximis vasis, aut exiguis & particularibus sanguis putrescat ? nonne sanguis est vtrobique ? nonne æqualiter erit id quod defluit vaporosum,minúsq; molestum, potissimùm vbi æqualiter vtrobique putrescat,an forrè ex loci diuersitate mutabitur eius natura?Qua de re licet febris ex putrescente sanguine orta, magna,seu etiam maxima dici possit,nunquam autẽ exurens,seu ardens proprie appellabitur , vt ex iam dictis liquet , cùm in alio febrilis caloris multitudo consistat, & in alio eius acredo,seu mordacitas, cuius relatione febris ardens dicitur.Adhuc febrem continentẽ ex putrescente sanguine ortam,oedum ardẽtem,seu ardentissimam esse Hippocratis , & Galeni auctoritate aphorism.23.primi libri,probare conantur,inquit etenim Hippocrates: [atq; vbi vsque ad animi defectionem expedit ducere,faciendum,si æger tolerare possit.] & Galenus in horum verborum expositione dicebat:[ea igitur animi defectio quæ fit ratione euacuationis , nunc ab Hippocrate dicta est mẽsura euacuationis, & in maximis inflammationibus,& in ardentissimis febribus, & in vehementissimis doloribus.] & post pauca inquit : [& nos sæpiùs huiuscemodi euacuationes prodesse plurimũ experientia didicimus:nam & in ardentissimis febribus,si vsq; ad animi defectionẽ sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur , & febris extinguitur, & plurimis eriã aluus citatur, & sudores emanãt,& quidã eorum ex iis sanitati sunt prorsus testituti, alij adiuti plurimũ, vehementiam ægritudinis absciderũt.] Atqui inquiũt hi viri, hãc sanguinis missionem vsque ad animi defectionem nullibi Galenum præcepisse, præterquàm nono de meth.med. pro curatione febrium synochon dictarum , hoc est continentium, quæ fiunt ex ipso sanguine tum putrescente,tum etiam non putrescẽte, cùm igitur has febres ardentissimas,hoc in loco nũcupauerit Galenus sequitur quòd nedum ardentes, sed ardentissimæ etiam sint.Sed si verum dicere fas est (parcant mihi) parum rectè videntur hoc in loco Galeni verba exponere,licet de synochis verificentur, de quibus sermonem habuit citato libr.nono de meth.med. Nam licet in primis Galeni verbis Græcus codex habeat πυρετῶν διακαιςάτων , à verbo διακαίω , quod Latine inflammo, ardeo, seu inflammationem infero, significat , non propterea debent eius verba in febribus ardentissimis interpretari ducti à vocis significatione , sed potius inflammationem inferentibus, vtpote quæ calidissimæ sunt.Id verò idem Galenus confirmare videtur citato loco. Nam eùm dicebat se didicisse experiẽtia, plurimum prodesse huiuscemodi euacuationes in eiusmodi febribus , non amplius vsus est voce διακαιςάτων, sed dicebat θερμοτάτοις πυρετοῖς, hoc est calidissimis febribus,à verbo θερμαίνω,quod Latinè significat calfacio, ita vt calidissimas appellauerit eas febres,in quibus tali vsus est venæ sectione, etiam eodem nono de meth.meden. & non ardentissimas.Quòd verò calidissimæ sint febres quæ ex putrescente sanguine oriuntur, & non ardentissimæ dici debeant , idémque voluerit intelligere per vocem διακαιςάτων, quòd θερμοτάτων, nedum hoc in loco manifestè ostendit,verumetiam citato libro secũdo de differentiis febrium, illud luce clariùs demonstrauit Galenus , cùm dicebat, febrilis caloris copiam,seu multitudinem semper positam esse in ipsa effluuij copia, quapropter si vaporosa sit,ac minùs molesta,ex sanguine nascitur,cum etsi plurima manui tãgenti se offerat, est tamen omnino mitis,vt paulò ante dictum est. Itaque nõ negamus

Febris ardens in quo consistat.

Qualitas caloris maximum signum humoris febrem facientis.

Tertia obiectio, quæ mox diluitur.

Loco prat

Quarta obiectio, quæ diluitur explicatione verborum Gale. perperam intellectorum.

Cap. citato in commentario apho. 23. lib. 1.

pro febribus ardentissimis, verte calidissimas.

Cap. citat

mus continentes febres ex putrefcẽte fanguine ortas, effe magnas & calidiffimas, cùm femper in eis tangenti manui fe offerat febrilis caloris copia, feu multitudo, magis quam in cęteris febribus, ob eam quam nuper diximus caufam, verum nõ propterea ardentiffima aut ardens dici debet, de cuius ratione eft, quod non multus fentiatur calor, fed exurẽs, acris, ac mordax, quemadmodum priùs à nobis demonftratum eft. Non igitur *καῦσος*, hoc eft febris ardens exquifite & proprie quæ ex fanguinis putredine accenditur febris, etiamfi continens fit, dici poterit, fi quis autem velit eam impropriè fic appellare, quemadmodum etiam non vere, & propriè biliofa dici poteft, propterea quòd proximus eft putrefcens fanguis, vt in bilem conuertatur, ita etiam quoniam proxima eft vt febris ex eo orta in ardentem tranfmutetur, modò rei veritas feruetur, quòd videlicet verè & propriè ardens, neque fit, neque dici poffit: ne videamur de nominibus litigare, non reclamabimus. Quinimò ipfe Hippocrates etiam febres has continentes ab ardentibus feiunxit aphorif. 21. tertij libri, cùm dicebat: [æftate autem nonnulli horum & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ &c.] quo in loco liquidò conftat febres continuas ab ardẽtibus feparaffe, intelligens per continuas febres, nõ alias quidem quàm has continentes, quæ ex fanguine nafcuntur, licet vfus fit voce *συνόχεος*, quæ Latinè continuæ interpretatur: nam nunquam vel Hippocrates, vel ex antiquis alius continuã febrem appellauit *σύνοχον*, Galeno tefte, in fine fecundi libri de natura humanæ: alias non potuit per continuas fubintelligere febres, quàm continentes ex fanguine, quas generari æftate, potiffimùm circa eius initia confonum eft, quemadmodum & ardentes, & tertianas.

Quòd febres quæ ex fanguinis putredine generantur fint de genere acutorum morborum. CAP. XV.

AT s i ardens non fit febris ex putrefcente fanguine orta, non ab re quæreret quifpiam, num faltem poffit dici acuta? & fi acuta, num acutior vel minùs acuta ipfa febre ardente, quæ ex putrefcente bile oritur? Huic refponfum dabimus infimul cum Galeno lib. tertio de crifib. cap. 4. q; cum in omnib^9 morbis peracutis, vt ipfe inquit, neceffarium fit febres, vel fynochos effe, vel continuas quidem, fed quæ per tertium exacerbãtur, fequitur fynochos ex putrefcente fanguine ortas non folùm ex acutorum morborũ genere effe, fed peracutorum. Nec quifpiam interpretari poterit per fynochos, eas duntaxat febres, quæ ex putrefcente bile vnà cum fanguine in vniuerfis, aut principalioribus vafis fiunt, cùm indifferenter, ac vniuerfaliter dixerit Galenus vel fynochos effe, fubdẽs demum: [fynochi quidem rarò eueniunt.] id quod etiam confirmare videtur tertio de dieb. decretoriis, cap. 8. cùm dicebat, [quæ igitur caufa fit ob quam in acutis morbis tertio quoq; die plurimum acceffiones fiant.] & non dixit femper, quafi velit innuere, quòd fynochæ febres, licet ex genere acutorum morborum fint, rarò eueniant. Id etiam confirmari poterit ex eiufdem Galeni verbis citato libro tertio de crifibus, cùm dicebat: [nam fi febris fynochus fuerit, ac nullus error accidenit (nam femper eiuf modi oporter meminiffe) in quarto die fperandum eft crifim futurã.] cùm ergo citò terminetur, quoniam nõ vltra quartum diem, vt ipfe inquit & eius folutio per crifim fiat, quæ fieri nequit, nifi in morbis magnis, & qui celeriter mouentur, fequitur neceffariò quòd acuta fit febris: hos etenim morbos appellauit acutos Gal. fecundo de dieb. decretoriis, & fexto de morbis vulgaribus, cap. 12. qui videlicet celeriter mouentur, interim quoq; magnitudinem adijcit, vt liquet commento aphor. 19. & 23. fecundi libri, vt quę motus celeritatem adiuuat, eodem auctore, tertio de crifibus. Quòd verò celeriter moueatur, facile patere poterit, quoniam cùm putrefcere cœperit fanguis, iam biliofus fit, cuius naturę eft celeriter moueri. Eft itaque continens febris ex putrefcente fanguine genita, de genere acutorum morborum, & acutarum febrium ob iam dictas caufas, fimiliter etiamfi continua fuerit plures habens acceffiones, erit adhuc acuta: quoniam fimilem acceffionum proportionum affumit, qualem tertianę maximè febres oftendunt, vt fecundo de differẽtiis febrium, fcriptũ eft, licet eis fimplicior fit, cùm ergo per tertium exacerbetur, erit & hæc etiã febris acuta, vt ex iam dictis patet. Num verò acutior fit, vel minùs acuta febre ex bile orta, nõ ita facile differere licet. Nam funt qui opinantur hanc febrem ex putrefcente fanguine accenfam biliofa acutiorẽ effe. Nos verò oppofitum cum Galeno tenemus; propterea noftram ftatuemus priùs opinionem, & deinceps rationes eorum qui contrarium fentiunt, diluemus. Fatemur enim *συνόχους*, hoc eft continentes febres, ex putrefcente fanguine genitas, minùs effe acutas, quam continentes ex bile ortas, & continuas quæ plures acceffiones habent, etiã minus acutas effe, eis cõtinuis febribus quę ex putrefcente bile, in determinatis ac exiguis vafis excitantur, ac propterea plures etiam acceffiones habẽt. Nam fi effe acutum in motus celeritate confiftat, vt iamdudum Galeni anctoritate explicauimus, nemini venit in dubium quòd cùm calidior fit, ac tennior bilis flaua ipfo fanguine, quòd celerius ac citiùs mouebitur ad crifim quàm fanguis ipfe. At fi velis acutum morbum non folùm confiftere in motus celeritate, fed in fymptomatum magnitudine, adhuc liquidò conftat, quòd maiora, & fæuiora fymptomata ex putrefcente bile, quàm fanguine fiant, id quod decretum reliquit Galenus fecundo de differẽtiis febrium, cùm dicebat, febres ex putrefcente fanguine ortas mitiores, feu fimpliciores effe quàm reliquas ex aliis humoribus ortas; & fi tales humores ex eodem fanguine geniti fint, adhuc febres mitiores effe, tum in reliquis omnibus, tum in caloris qualitate, etiam fi immodicè exuftus, in bilem conuerfus fuerit: quoniam ex tali bile adhuc mitior generatur febris, quàm ex alia bile non genita ex putrefcente fanguine, & ait tum in reliquis omnibus fimpliciorem, feu mitiorem effe, hoc eft, reliquis fymptomatis. Concludimus itaq; ex dictis vnà cum Galeno continuas fẽbres, quæ ex putrefcẽte flaua bile intra vafa accendũtur, tam fi vnam habeant à principio ad finem vfque acceffionem, quàm fi plures, acutiores effe quàm continuas ex putrefcente fanguine genitas, fpectata ipfa acutie, tam relatione facta ad motus celeritatem quam ad fymptomatum magnitudinem, modò femper in cæteris paritas feruetur. Quòd verò fãlfa fit hæc noftra opinio probare tentant quidam, primò Galeni auctoritate, fecundo de crifibus, cùm dicebat: *σύνοχον*, hoc eft continentem febrem effe nedum acu

Marginalia: *Cap. citat.* — *Acutus morbus quis.* — *Com. 1. fuper text. 19.* — *Cap. citat.* — *Cap. citato* — *An febris ex fanguine fit acutior, vel non, febre ex bile: Synochus ex fanguine minus acutus eft, quam continens ex bile, ex defin. acuti morbi.* — *1 Obiectio ex Gal. auctoritate mal. . . . le. 10. ca. 6.*

acutam, sed peracutam, esséque ex genere febrium deurentium, ab eisdémque acutie differre, quoniam magis acuta existit. Huic obiectioni siquis memoria teneat, quę paulo ante à nobis dicta sunt, facile respondebit: diximus etenim eo in loco Galenum haudquaquam de synocho, quæ ex sanguine putrescente ortum ducit, verba facere, sed de ea febre continente, seu synocho, quæ ex bile generationem, habet etenim idem Gal. dicebat:] sufficit enim genus agnoscere, quod scilicet biliosa sit atque deurens, & peracuta. quam etiá priùs dixerat esse ex genere febrium deurentium, & ab eisdem acutie differre, hoc est, quod magis acuta est febris continens orta ex bile, quàm cõtinua plures habẽs accessiones, quoniam in maioribus, ac principalioribus vasis, cordique proximioribus putrescit. Inuehunt secundò, Gal. auctoritate freti tertio de crisib. cap. 4. cùm dicebat συνόχεις, id est continentes febres, licet raró eueniant (vbi nullus sit error) in quarta die per crisim finiri, qua ratione idem asserebat raró accidere, vt in quarta die fiat crisis, ita vt bis tantùm Archigenes toto tempore vitæ suæ id obseruasset. Ipse veró vsque ad eãdem horam semel solùm, sed quæ tertio die exacerbantur (inquiunt isti) ex bile originem ducentes, per quàm rarissimè in tertia aut quarta die iudicantur, sæpiùs veró in quinta, septima, & vltra. quapropter asserendũ erit acutiores esse continentes febres ex putrescente sanguine ortas, quàm continuas plures accessiones habentes ex bile genitas. Atqui nos fatemur primó, quòd quicunque morbi ex bile fiunt, in cæteris paritate seruata, potissimùm ea intra vasa putrescẽte, sunt acutiores, & celeriori motu mouentur, quàm qui ex putrescente sanguine. dicebat enim Galenus citato libro tertio de crisibus, [adiuuat motus celeritatem morbi magnitudo, & anni tempus & regio, & ætas, & quæcunque alia amaræ bili conueniunt.] & cùm aiunt per crisim finiri synochum in quarta die fatemur nos Galenum de omni synocho subintelligere voluisse, tam ex sanguine, quàm ex bile: & facta inter has febres collatione, adhuc dicimus quòd si ex bile fiat febris continens citiùs per crisim finiet quàm si ex sanguine, cùm & ipsa bilis velocioris sit motus, vt probauimus, ac maiora, sæuioraque symptomata inferat continuæ veró febres ex bile putrescente in particularibus ac paruis vasis plures accessiones habentes, quamuis sæpiùs post quartum iudicentur, & raró ante, nõ propterea dici debent minùs acutæ, cùm & celeriori motu etiam moueantur, & magnitudinem habeãt magis quàm ipsæ etiam continuæ, quæ plures accessiones habent genitæ ex sanguine putrescente similiter in particularibus & exiguis vasis. sunt etenim hæ simpliciores semper, quàm alię quę ex aliis humoribus fiunt febres, vt sæpiùs dictũ est. & propterea minus acutæ, cùm neque ita celeriori motu moueatur sanguis, quemadmodum flaua bilis, neque adeó magna, sæuaque symptomata pariat, modò æqualiter putrescant, qua ratione licet continẽtes febres ex sanguine citiùs iudicẽtur, quàm quędam febres biliosæ continuæ quæ per tertium exacerbantur, nõ propterea sequitur eas esse simpliciter acutiores. nam facta inter eas relatione, celerior semper erit motus ipsius bilis, quàm sanguinis, & maior ac acutior erit quę ex bile, quàm quę ex sanguine putrescente accenditur febris, dummodo semper seruetur in cæteris paritas, id est continens continenti, & continua continuæ comparetur, vtrique humores pariter putrescãt: quamuis etiam audacter cum Galeno cẽseamus, aliquam febrem quę per tertium exacerbatur ex putrescente bile ortã, acutiorem esse aliqua continente ex putrescente sanguine genita, vt ea in qua tertio die crisis fit, licet eius motus non adeó continuus sit, & æqualis, id quod etiam manifestauit Galenus citato libro tertio de crisib. cap. 4. cùm dicebat, quòd quamuis oporteat crisim in idem tempus incidere cum accessione, & propterea raró accidat vt in quarta die fiat crisis, cõtingit tamen in ipsis synochis febribus natura à propriis circuitibus ad crisim perueniente, quasi ex seipsa excutiens quod molestum est, non irritata ex ipsis accessionibus, neque à velocitate motus, ac symptomatum magnitudine, ita vt propterea citiùs moueatur ad crisim, sed sponte ferè ad crisim peruenit, vt exoneretur ab eo quod veluti onus molestũ existit, citiùs ergo iudicatur propterea continens febris ex putrescente sanguine genita, quàm continua plures accessiones habens, ex putrescente bile orta, quandoque non propter eius motus celeritatem, aut symptomatum magnitudinẽ, sed ipsa natura à propriis circuitibus ad crisim perueniẽte. sunt etenim acutiores, vt diximus, morbi qui ex bilioso humore fiũt, quàm qui ex sanguine ac reliquis humoribus. Quod etiam ostẽdit Galenus commento aphorismi septimi, tertij lib. cùm dicebat siccitas veró pauciores quidem humores efficit, sed qualitate biliosiores, & ob hanc causam febres numero quidem sunt pauciores quàm in temporibus pluuiosis, sed acutiores. Cùm ergo continuæ hæ febres quæ per tertium exacerbantur ex bile genitę, in accessionibus crisim habeãt possunt in tertia die finiri, vt eodem tertio de crisibus, liquet, & ita acutiores erunt quàm continentes ex putrescente sanguine accensę, quæ in quarta finiuntur, id quod prouenit nõ propter aliud, quàm propter accessionis magnitudinem, ac motus celeritatem maiorem quàm habent ipsis synochis ex sanguine genitis. Cùm veró inquiunt, propterea acutiores esse febres ex putrescente sanguine ortas, quia Hippocrates primo de ratione vict. dicebat, quòd harum vim complures pereãt, asserimus Hip. citato loco tex. 8. connumerasse morbos, quos prisci acutos nominatim perstrinxerunt, quemadmodũ est pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, causus, & quicũque alij hos consequũtur morbi, & propterea per febres continuas, non continentes ex sanguine putrescente ortas duntaxat subintellexit, sed quæ ex aliis humoribus, diuersisque inflammationibus fiunt quapropter peripneumoniæ, & lethargi, & causi, hoc est ardentis febris meminit. & deinceps dixit · [& quicunque alij hos consequuntur morbi, quorum febres prorsus cõtinuæ interficiunt.] ac si velit innuere omnes febres continuas, præsertim ex inflammatione viscerum ortas, ex quouis humore generationem habeant, acutas esse, ac vt plurimùm interficere, etiamsi ex humore frigido generentur, vt lethargus. Nec etiá nostræ opinioni pugnat Galeni auctoritas libro de curandi ratione per venæ sectionem, cùm inquit, cæterùm vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo acutissimam accendens febrem. Nam ex sanguinis plenitudine febrem acutissimam fieri non negamus, cum de numero peracutorum morborum sit (vt priùs dictum est. at quæ ex bile exci-

2 Obiectio quæ demitur explicatione sententiæ Galeni.

Cap. præci.

Cap. præcit.

3 Obiectio quæ [illegible] tur declarata sententia Hippocratis

4. Obie [illegible]

tantur non propterea eisdem acutiores esse non fatemur, quinimò has perperuò eisdem acutiores magis esse affirmamus (iis quæ retulimus seruatis) quamuis citato loco etiam Galenus de plenitudine feruescentis sanguinis, qui quodammodo biliosus est, ad bi iosamque accedit naturam, & non de putrescente, seu redundante solo sanguine verba fecerit. Reliquas quas in medium afferunt rationes, consultò pretermisimus, cùm & parui momenti sint adeò, vt quiuis vel parum in medicina exercitatus, facilè eas diluere valeat, tum etiam quòd de putrefacto omnino sanguine, ac corrupto extra vasa, supraque modum exusto potissimùm concludant, & non de eo qui modicè putrescit, ac corrumpitur intra vasa, adhuc eius formam seruante, de quo noster est sermo, vt sæpiùs dictum est. Qua de re cum eodem Galeno proculdubio tenemus, continentem febrem ex putrescente sanguine accensam, minùs acutam esse, quam ea quæ ex putrescente bile oritur, similiter & continuam febrem quæ plures accessiones habet ex eodem sanguine ortam, minùs acutam esse quàm continuam, ex bile quæ per tertium exacerbatur. Quinimò & quasdam istarum febrium plures accessiones habentium quæ ex bile generantur, adhuc acutiores esse συνόχω ex putrescente sanguine, & (vt vniuersaliter dicam quæ ex putrescente bile febres ortum ducunt, in cæteris paritate seruata semper eis acutiores esse, quæ ex sanguine putrescente accenduntur, quicquid alij sentiant: sunt tamen & hæ febres quæ ex sanguinis putredine generantur acutæ, licet non verè & exquisite ardentes. Sed mox quæreret quispiam, num sicut febres quædam acutæ esse possunt, & non ardentes, vt de synochis ex sanguine conclusimus, ita quoque possint ardentes quædam esse, & non acutæ? quod quidē admittere videtur Hippocrates tertio de morbis vulgaribus sub his verbis: [febrium ardentium quæ vigebant hæc erat natura, initio sopore erant oppressi, fastidiosi, inhorrescebantque, febris non acuta, neque magnopere sitibundi, vel deliri.] manifestè hic Hippocrates admittere videtur ardentem febrem, quæ non sit acuta. Verùm nos quamlibet ardentem febrem acutam esse cum Galeno fatemur, Hippocratis autem auctoritati eo modo satisfaciemus, quo ipsemet Galenus in commento satisfacere videtur, dicens, quòd cùm dixit febris non acuta, in quibusdam codicibus absque negatione repetitur, vt puta febris acuta. Deinceps vtroque modo conatur Hippocr. dicta verificare, inquiens, quòd qui negationem omittunt, quòd diuelli ab ardente febre acuta febris nequeat, intendunt, vel intelligendum est, quòd quemadmodum non magnopere erant siticulosi, tametsi etiam in febribus ardentibus hoc sit peculiarissimum, ita consentaneum esse eos non valde febricitasse acutè, & propterea potuit ab Hippocrate scriptum esse febris non perinde acuta, deinceps corruptum ab eo qui primus hæc scripsit, errórque remansisse, quamuis quidam (vt ipse fatetur) velint quod quemadmodum ratò iis, & nouo quodam exemplo acciderit sopor, ita hæc febris. Atqui nos vel esse auferendam dictionem [non] vel si non auferatur addendam esse, valde, aut perinde, cum eodem Galeno putamus, & proinde nullam febrem ardentem esse, quæ etiam non sit acuta, cum eodem Galeno verum esse arbitramur. Qua etiam ratione in nostro quæsito de tertiana, num sit morbus acutus, probauimus eam esse de genere morborum acutorum, cùm etiam de genere ardētium sit, nam qua ratione ardens dicitur, similiter etiam & acuta febris dicenda erit, vt fusiùs nonnullis cùm auctoritatibus, tum rationibus eodem loco demonstrauimus.

An febres quædam ardētes esse possint, & nō acutæ?

Comment. 3. tex. 3.

Respondet quæ omnes febres omnes ardētes etiam acutas esse.

FINIS SECVNDÆ PARTIS.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS TERTIA.

EXERCITATIO.

De dignotione, prognostico, ac curatione febrium ex putredine sanguinis accensarum.

CAPVT I.

QVOMODO particulares omnes febriũ differentiæ, præsertim earum quæ ex putredine accenduntur, eadem diuisiua methodo vtentes, vestigentur, & quot, quæve sint, ac quis sit modus earundem generationis, quæ ve curationis via & ratio fusissimè explicasse arbitror. Reliquum est, vt tyrones instituamus, quomodo se exercere debeant, pro dignotione, ac curatione earũ, adeò vt in singulis dignoscendis primò se exerceant, & demum eis cognitis, quid de ipsis prædicendum, ac quibus curari debeant, haudquaquam ignorant. id nanque est quod pro huius tractationis perfectione, ac complemento à principio docere proposuimus, & ne longiùs euagemur, ab hac quæ ex sanguinis putredine oritur differentia, quæ tot in medium attulit lites, exordiendum esse putaui, vt vniuersus de ea absoluatur sermo, vt quæ ea cognita & sublata, ad reliquas quietiùs transire valeamus, neque propterea reliquarum & dignotionis, & curationis ordo peruertetur, vt patebit. Pro loci porrò diuersitate, in quo sanguis putrescere consueuit, duæ etiam febrium differentiæ oriuntur, vt dictum est, quarum altera σύνοχος, hoc est continens, altera συνεχὴς, id est continua appellatur. Prima, quoniam in omnibus aut principalioribus vasis idem sanguis putrescit, vnam a principio ad finem vsque habet accessionem, quæ in multos dies porrigitur, cùm ob vehementem stipationem sanguis non transpiret, nec illa subsit occasio, quæ alterius accessionis principium excitet, vt iamdudum disseruimus. Huius ttes differentiæ (quemamodum de synocho absque putredidine explicatum est) reperiuntur apud artis medicæ auctores, & præsertim apud Galenum nono de method. meden. capit. 3. Nam aliæ similem tenorem seruant, à principio siquidem ad finem vsque æquali magnitudine, ac vehementia perdurant, quas Græci ὁμοτόνους, καὶ ἀκμαστικὰς vocant, quædam verò semper augentur, & exiguum aliquid adiiciunt, eas Græci ἀναβατικὰς, καὶ ἐπακμαστικὰς nominant, hoc est crescentes, seu incrementum suscipientes. aliæ paulatim diminuuntur & decrescunt, quas παρακμαστικὰς, hoc est decrescentes appellant. Reliqua differentia, licet ad febris vacuitatem priusquàm ex toto soluatur non desinat, plures tamen habet accessiones, ac declinatio aliqua sensibilis in ea apparet, quoniã in paruis quibusdã vasis sanguis putrescit, & vt vniuersaliter dicatur, in inflãmationib⁹ vniuersis, adestq; occasio aliqua, quæ alterius accessionis principiũ excitat: similem verò accessionũ proportionẽ assumit, qualem tertianæ maximè febres ostendunt: vt liquet 2. de diff. feb. cap. 9. Commune autem omnibus febribus quę ex sanguinis putredine accenduntur existit Alexãdro auctore cap. 3. li. 12. quòd miris statim calor ad primum manus tactũ percipitur, qui nihil habeat rodens & acre, quale in febribus, quæ ex flaua bile plus satis adusta generantur, deprehenditur. differt etiam hic calor ab eo qui ex putrescente pituita sentitur: quoniam licet per initia tum mitis, tum vaporosus sentiatur, paulò post tamen, manum diutiùs admouentis rodens caliditas, tactui occurrit, veluti per colum quoddam aut cribrum sursum emergens in eadem pituita putrescente, vt ipse inquit. Quam sententiam prius conscripserat Gale. 2. de diff. feb. asserens quòd quamuis manui tangenti plurima se offerat caliditas in bisce febribus ex putrescente sanguine ortis, earum tamen caliditas mitis est, magis vaporosa, ac minùs molesta, quàm quę ex cęteris putrescẽtibus humoribus percipitur. hoc itaque signum maximum, commune est omnibus febribus ex putrescente sanguine accensis. Pulsus eis qui ita febricitant, pręsertim vbi continens fuerit febris, maximus, vehemens, celer, frequens, & ęqualis est, arteriæ constitutio, nec durior quàm pro natura est, nec mollior, celeritatis tamen frequentiæque eo peruenit, quo febris ipsa magnitudinis: hæc tamen indicia communia sunt, vt inquit Galen. eodem 9. meth. meden. ca. 3. cum synocho citra putredinem. priuatim tamen huic de qua sermonem facimus putredinis signa aderunt, tũ in lotio, tum in pulsu, tũ caloris ingrata qualitate. In lotio,

Febris ex sanguine duplex.

Continentis & febris ex sanguine differentiæ tres.

Continua feb. ex sanguine.

In quo cõueniũt feb. omnes ex sanguine. Caloris qualitas.

cap. supra citato.

Pulsus

quoniam calore & craſſitudine magis à naturali habitu recedent vrinæ, craſſæ ſiquidem & rubeæ, vt liquet libro de vrinis. Eſt etenim ſanguinis color rubeus, licet quandoque etiam & flauus, non tamen adeò vt bilis natura ſemper rubicũdior exiſtit. Galeno teſte 1. de criſib. cap. 12. eruntque crudæ in principio, aut ſaltem obſcuræ concoctæ. In pulſu manifeſtabitur putredinis ſignum, etenim celerior erit contractio quàm diſtenſio, & pulſus per externam quietem frequentior, quod ſignum commune eſt omnibus febribus ex putredine ortis, vt 3. de præſagit. ex pulſibus ſcriptum eſt. In caloris etiam qualitate putredo oſtenditur: nam quamuis ſemper ex ſanguinis putredine calor ſit mitior, quàm ex putredine cæterorum humorum, vt iamdudum oſtendimus, erit tamen aliquantiſper acris & mordax in continente hac febre ex putredine orta, relatione facta ad continentem citra putredinem: rubicundi quoque ac pleni apparent ægri, ac plenitudinis ſenſum ſe percipere aiunt. Hæc febris neque in frigida ætate, nec frigido corporis temperamento excitari conſueuit, nec in gracilibus, vel qui raro ſunt corporis habitu, imò tum ætate, tum natura, tum acquiſititio temperamento quæ calida ſunt, ac præcipuè ſi & carnoſus, & multo ſanguine affluens, & denſo corpore æger fuerit, aut etiam calidis excrementis refertus, vt patet citato libro nono de metho. med. cap. 3. & propterea qui hac febre percipiũtur, ſi rectè curari debeant, iis ſanguinis miſſio eſt adhibenda, pro certo habens quòd niſi id adhibeatur præſidium, fore, vt vel ſuffocentur, vel certè ſyncope prehendi, & omnino periclitentur: niſi eos vel virium robur, vel plurimus ſudor, vel largum ſanguinis profluuium à morte vindicet, vt liquet ibidem, cap. 4. Harum verò omnium continentium febrium deterrima eſt quæ incrementum ſuſcipit, inter reliquas, quæ ſimilem tenorem ſeruat, deterior eſt. Quocirca eiuſmodi febris curatio, non ſecus ac illius quæ citra putredinem, à venæ ſectione auſpicanda erit: quam licet Galenus citato loco, vbi valida ſubſit virtus, & ætas permiſerit vſque ad animi defectum, fieri debere præceperit, quia tamen vt ipſemet fatetur 11. eiuſdem operis libr. capit. 14, nec obſtructio, nec putredo curari per ſanguinis miſſionem poteſt, vt quæ alia remedia deſiderent, & propterea reponi ſanguinis aliquid ad curationis ſpatium debebit, quominus intempeſtiuè nutrire, neceſſitate vlla cogamur: ob id ſatius eſſe puto, ac tutius, vt quãtum ſatis viſum fuerit, tantum principio detrahas: quod verò defuit iteratione ſupplere oportet: quod quidem nec ipſe negauit eodem 9. de meth. medend. vbi vires, aut ætas non ſatis reſponderent, cætera autem quæ pro huius febris curationis cõducunt, tum eo loco quo continentem citra putredinem curare docuimus, tum etiam vbi abundãtiã curare præcepimus, ac putredinem, ſtudioſi perant, ne iterum eadem hic repetamus; reperient enim quibus febrilis calor extinguatur, obſtructio eximatur, & putredo vacuetur. Similiter & victus rationem requirant in vniuerſali methodo, in qua eius inſtitutionem fuſiùs diſſeruimus, nedum in his, ſed in cæteris omnibus febribus particulatim autem ſis contentus in eiuſmodi febribus, pauciſſima ſorbitiones, potionéſque exhibere, quibus vtique ceu medicamẽtis potius quàm nutrimẽtis egemus, eodem Galeno teſte 11. de meth. med. cap. 9. veluti eſt aqua hordei, aut ptiſanæ cremor. Nam quibus febribus continuis ſtatus non vltra ſeptimum f[illegible] futurus eſt, & vires validæ ſunt, atque ætas præterea cõſenrit, his quidem admodũ exquiſitus, & tenuis victus eſt inſtituendus, vt patet 1. de arte curat. ad Glauc. c. 8 vnũ autem iterum repetere non grauabor, quod maxima continentium febrium remedia hæc duo ſunt, ſanguinis detractio, & potio frigida, verùm illa, nullo non tempore, modò vires ſuſtineant, hæc, cum & impulſu, & vrinis concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem eſt maxima, vt citato libro. 9. de method. med. ſcriptum eſt.

Vrina. — *Pulſus cõmunis febrib. omnibus ex putredine.* — *Quibus in corporibus febris ex ſanguine generetur.* — *Curatio per venæ ſectionem.* — *Iteranda vena ſectio.* — *Loco cita.* — *Victus ratio.* — *Potus frigida quando offerendus.* — *Loco cita.*

Continuas verò febres quæ plures acceſſiones habent ex eodem putreſcente ſanguine genita, ex eiſdemmet ſignis dignoſces, hoc ſolo ab eis diſſidentes, quòd plures habent acceſſiones, quoniam non in omnibus ſeu maximis vaſis, ſed in quibuſdam, ac paruis ſanguis putreſcit, & ſimilem habent acceſſionum proportionem, qualem tertianæ maximè febres oſtendunt, differunt autem ab eis febris bonitate. ſunt etenim hæ quæ ex ſanguinis putredine oriuntur, ſimpliciores, tum in reliquia ſymptomatis, tum etiam in caloris qualitate, vt ſæpius diximus, quòd ſi nõ modo ſanguis ipſe putreſcat, ſed inflammationem pariat, aderũt & eadem ſimul inflammationis indicia: ac etiam propria ſi ex ſanguine excitetur, diuerſaque ab aliis humoribus, ſi eadem fiat, vt in laterum inflammatione clarè cernitur, quarum inflammationum ſigna, ac curationis modum, potiſsimùm vbi internis partibus fiant, fuſiſsimè & particulariter in noſtra arte medica docuimus. verùm vbi in quibuſdam paruis vaſis propter eius craſsitudinem aut multitudinem impingitur, adeò vt putreſcat, propterea quia non difflatur ſanguis, & febrem accendat, ſi omnia conſentiant, vena ſecanda erit, eáque repetenda, vt dictum eſt: præſertim ſi multitudine obſtruat, deinceps ad liberandam obſtructionem, ac craſsitiem extenuandam accedere, putredinémque euacuandam, ſub eadem via & ratione, qua in vniuerſali methodo præcepimus: ea autem diligenda medico ſunt, quæ citra calorem liberare obſtructiones valeant, ac putredinem auferre, aut ſaltem quæ citra calfactionem, ſiccationémque valentem, eadem moliantur, tum intus aſſumpta, tum foris adhibita. quæ verò ſint quæ tali facultate polleant: in vniuerſali methodo ſunt explicata. particulatim autem, aqua hordei non decorticati, aut ptiſanæ cremor exhibeatur, vel radicis cichorij, apij, borraginis, vel fœniculi decoctum in aqua, aut oxyſacchatum, vel ſyrupus acetoſus, ſeu oximel interdum. De foris verò ea quæ extenuandi, digerendi, alterandíque vim habent, adhibeantur, perpetuò indicationibus à parte affecta, quas priùs in vniuerſali methodo explicauimus, ſumptis, atque perpenſis. Sed quoniam exiguo quodam tempore ſanguis hic putreſcens ſuam ſeruabit naturam, ſed paulò poſt in aliorum humorum ſpeciem permutabitur, propterea pro diuerſo humore in quem mutatur, varia quoque exigit tum topica, tum alterantia ac purgantia medicamenta, quorum copiam ſtudioſi in ſequentibus requirãt. Si verò in eadem parte in qua ſanguis putreſcit inflammationem pariat, pro eadem curãda, illæ etiã indicationes præſtandæ ſunt, quas ſupra in vniuerſali methodo diſſeruimus, cùm ſcilicet putredinem cum inflammatione curare docuimus. ſemper enim (ne eadem ſæpius repetamus

Curatio febrium facta obſtructione ſanguinum. — *Curatio febr. ex putredine ſanguinis in aliam humoris ſpeciem transmutati.*

mus) sub eadem via & ratione particulares febriũ differentiæ curandæ sunt, quam in vniuersali methodo seruandam esse monuimus, particulari quadam indicatione addita, quæ ex cuiusque causę adhoc manentis differentia desumitur, ex qua & diuersa particularis febris, ex putredine ortæ differētia gignitur, ac varius modus generationis ipsius circuitus: quemadmodum in præcedenti secunda huius operis parte fusiùs explicauimus.

De causis, alijs, ardentis febris dignotione, prognostico, ac curatione,

CAPVT II.

VOD per exquisitum causum, seu exquisitam febrem ardētem vnà cum Galeno quālibet febrem continuam ex bile ortam, subintelligere debeamus, tā si plures habeat accessiones, quàm si vnam dūtaxat à principio ad finem vsque, in præcedentibus abunde demonstrauimus. Nam quæ in sola flaua bile febris accenditur, sine aliquo *In quo differant febres continuæ ex bile.* visceris affectu, siquidem manente adhuc intra vasa bile accendatur, exquisita febris ardens nuncupatur. si verò per totum corpus deferatur, tertiana, eodem Galen. teste 2. de crisib. capit. 6. ipsæ verò febres continuæ ex bile genitæ, in alio non dissident nisi quòd quandoque eadem bilis in omnibus vnà cum sanguine, aut maioribus, principalioribúsque vasis putrescit: interim in exiguis ac à corde dissitis. nam cùm in vasorum capedinibus, vnà cum sanguine continetur flaua bilis, vtcunque accendatur, cōtingit febres ardentes prodire: præcipuè verò vbi in ventris, aut iecinoris, aut pulmonis venis bilis *com. 2. super tex. 20* efferuescat, vt liquet ex eodem Galeno primo de morbis vulgaribus. Harum itaque omnium dignotionem primò aggrediemur, & deinceps prognosticum ac curationem. Cùm autē duo sint, vt priùs *Signa propria febr. ardentis.* dictum est, propria, eximia, ac pathognomonica indicia ardentium febrium, sitis videlicet incompescibilis, ac exurens caliditas, neque appellari possit febris ardens, nisi adiuncta perpetuò habeat per totum morbum hæc duo, vt liquet tertio de morbis *Com. 3. tex. com. 34.* vulgaribus, propterea ab his exordienda est harum *Signa ex pulsibus.* febrium dignotio. Pulsus eorum qui hac febre laborant, celerior, & frequentior erit, quàm qui fit ex sanguinis putredine, inæqualis, magis: nam multò celerior erit contractio distentione, & frequentior secundum exteriorem quietem, erit etiam & durus, & propterea non adeò magnus ac vehemēs, quemadmodum in continentibus ex sanguine ortis videbitur, aderitque manifestum proprium febrium signum, hoc est inæqualitas in vno pulsu: nam multò velociùs principium, finémque motus inuenies, quàm medium, licet hoc commune sit omnibus continuis, vt patet primo de arte curatiua ad Glauconem ca. 8. Est etiam proprium harum *Ex linguæ colore.* febrium symptoma lingua nigricans, vt liquet primo de locis affectus, nigrescit autem ob immoderatam caliditatem quemadmodum etiam arida & aspera redditur ob immoderatam siccitatem, eodem *Super tex. 5.* Galeno auctore quarto de ratione victus: capit. 5. *Signa alia* quo loco ab auctore cuncta hæc quæ sequuntur signa conscripta sunt, inquiens: [fit quoque & lingua aspera, sicca, & valde nigra, ventérque morsu dolet, deiectionésque & liquidæ, ac pallidæ fiunt, vrgétque sitis vehemēs, & vigiliæ, atque interdum mentis aberratio:] quæ etiam ab Aëtio capite 78. libro 5. & à Paulo cap. 28. libro 2. annotata sunt. Verùm non omnia hæc symptomata perpetuò febribus ardentibus insunt. nam ventrem morderi & bi liosa deiicere, non de eis quæ perpetuò insunt, nisi cùm morbus vehemens sit, motúsque acrium & tenuium humiditarum ad interna fiat. quapropter iis qui ventrem hepárque causi veluti sedem habent, hæc contingunt, verùm iis qui pulmonem veluti sedem habent, hæc non admodum contingunt, sed quæ de lingua dicta sunt, & desipientia magis, difficultet etiam & hi spirant. (ea scilicet quæ densa, & magna est spirandi difficultate) efflantque cōtinenteros aperientes, igneúque spiritus efflatione leuan *Loci prauit.* tor, vt ab eodem Galen. citato libro 4. de rat. victus scriptum est. vnde Hippoc. aphor. 50. 4. lib. dicebat: *Delirij causa.* [vbi in febre non intermittente difficultas spirādi, & delirium acciderit, lethale:] fit autem in febribus interdum mentis aberratio, seu desipientia, ob eam, quæ ad caput recurrit, bilem, & ob temperatura caliditatem siccitatémque, & propterea vbi admodum vehementes fuerint hæ febres, est hoc peculiare, quemadmodum etiā sanguinis ex naribus *Sanguinis profusionis causa.* profluuium. etenim nihil habet admirationis si recludantur, & disrumpantur huius regionis venæ à sanguine qui sursum incitatus calore effertur, à quo non possunt non inflari, ac tum reserari venæ, & rumpi ob spiritus copiam, qui disrumpit vel vetres ac dolia, cùm in mosto feruescente accumulatur, vt liquet 1. de morbis vulga. cùm ergo copiosus ad ca- *com. 2. tex. comment. 65 & 66.* put calor attollatur, vbi vehementes fuerint hæ febres, sanguinis fiunt profluuia, & delirant. erunt & *Signa ex vrinis.* vrinæ in his febribus tenuiores, quàm in febribus ortis ex sanguine putrescente, similiter non adeò rubeæ sed rufæ, seu flauæ & igneæ. Differunt autē hæ febres ab exquisitis tertianis, quoniam neque cum rigore inuadunt vt illæ, neque etiam si plures accessiones habeant, ad febris vacuitatem desinūt, propter eas quas supra meminimus causas. distingues, autem eas, quòd quæ continentes non sunt, plures habent accessiones, illæ verò vnam dūtaxat, minùs etiam quodammodo sitiunt ægri, & calor: ac cætera modò dicta, in eisdem sunt paulò mitiora, reliqua verò quæ vtrisque cōmunia sunt, sequenti capite de tertiana expectabis, ne eadem bis repetamus. Nunc ad prognostica transeamus. *Prognostica lethalia ex rigore.* Si incipiente ardente febre confestim partium rigeant laborantes parorum est signum: etenim indicare ardentes febres rigor solet, Hippocra. auctore apho. 58. 4. libri cùm dicebat: [febre ardente laborāti rigore superueniente solutio fit.] bile siquidem ex qua febris ardēs habuerit ortum, expurgata. Atqui decretoria nō statim elucere oportet, vt idemmet testatur 2. de morbis vulg. insuper malum est si insomnes ac fastidiosi fior, grauiterque anganror. *Ex vigilijs angore.* nam vigiliarum & angoris symptoma semper exitiosum est, eodum in principio. Adhæc vbi paulu- *Ex sudore.* lum in fronte & claviculis sudabunt, multúmque re delirabūt, prauum est signum: nam eiusmodi sudor, etiam si frigidos non sit, minatur syncopem: pessimus autem erit, si frigidus egrediatur, quippe qui non fore sed iam esse syncopem indicet Galeno teste primo prognosticorum, & propterea dicebat *Super tex 26.* Hippocrates aphor. 37. quarti libri, [frigidi sudores cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem longitudinem morbi significant.] delirare *Ex delirio, timore &c.* verò læsum significat cerebrum, nec minùs timores, mœstitia, extremitates subfrigidæ, vt summi pedes, magísque minùs, praui sunt timores inquam

quoniam magnopere acris, & deustæ flauæ bilis symptomata sunt, cognatæ verò timorib. sunt mœstitiæ. At partium extrematum frigus perniciosissimum febribus ardentibus symptoma est, & signũ, quemadmodum etiam desipere: febris æstu caput inflammante, cùm proprium sit & familiare febribus acutis, vti extremis corporis partibus, quæ si quando refrigerétur, regionesque ad viscera continentes ardeant, in corporis meditullio coactum sanguinem esse, indicio est, extrema autem membra sanguinem desiderate, refrigerari, & semel emori, destituente iam ea natura. Quapropter Hippocrat. aphorism. quadragesimooctauo, quarti libr. sic scriptum reliquit, [in febribus non intermittentibus, si partes exteriores sint frigidæ, interiores verò vruntur, & sitim habeant, lethale.] & aphorismo ptimo.7.libri [in morbis acutis frigus partium extremarum malum.] Nec minùs & malum quoque est, vbi ardentes febres plures habeant accessiones, si eædem diebus paribus fiant à principio statim, nam interim ad sextum diem pessimum iudicium fore prænunciant, interim in longum producendũ morbum: at siquidem velociter moueantur (quarto die prauam accessionem habente) ad diem sextum de vita decedunt. Galen. auctore 1. de morb. vulg. & præsertim si eadem die quarta, sudores diuturnissimè frigidiores appareant. Hippocr. verò aphoris. 61.4. li. scriptum reliquit, quòd qui morbi diebus paribus iudicantur, malè iudicantur, ac lubenter repetunt. insuper quòd febricitans, nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare. si verò extremitates liuescant simul cum earum frigiditate, neque amplius calor eis tedeat, demori eos indicat, & est argumentum constans, vt inquit Gale. nõ posse vltra diem sextum vires sustinere: quòd si eùm antea æstuassent, & propterea siti flagrarent, postea sint à siti liberi, ita vt amplius non sitiant, notũ duorum alterutrũ esse necesse est, aut morbi solutionem, aut virtutis extinctionem, ita vt impræsentia mala amplius non sentiant. At si cùm lingua nigra, arida, ac aspera à principio, absit ingens sitis, alterurrum indicat, aut mentem læsam ægrotum esse, vt propterea quæ patiuntur non sentiant, aut ventriculi naturalem facultatem extingui. vt 3. de morbis vulgar. ab eodem Gal. scriptum est. cùm verò iam dicta exitialia symptomata adfuerint, atque priùs sitierint, eùm non contingat eos à morbo vindicari, proinde si amplius non sitiant perditi sensus signum est. fiũt tamen interdum minùs siticulosi ob siccas tusses, leuiter irritantes, siue ob faucium asperitatem, siue ex sola intẽperatura instrumentorum respirationi seruientium accidant: nam ex locis vicinis humor aliquis tenuis, vel distillat, vel trahitur ad loca quę ad asperam arteriam pertinent, vt liquet aphoris. 34. libri. 4. Vrinæ item nigræ, tenues ac paucæ, aliæque duræ. in his febribus, exitialia sunt signa. nam nigræ, ab adusto iam biliosọ humore prouenıunt, paucæ, quòd omnis sit ex sanguine humor aquosus, ab ardente febre tostus, significat, quódque vrinæ instrumenta iam emottua sint, tenues, quia à natura bilis non euicta est. eandem etiam ob causam aliæ duræ fiunt. Perniciosum insuper signum est cùm in aliis, tum maximè in ardentibus febribus, sanguinis è naribus stillicidium in his febribus, siquidem familiarissimum eis est sanguinis è naribus profluuium, vt liquet citato libro 1. de morbis vulga. Quòd etiam in cęteris febribus malum sit, ex eodem Gal. lib. 4. de ratione victus, At quòd non solum sanguinis naribus stillatione, sed quælibet alia exigua excretio in febribus potissimum ardentibus, praua idem Gale. decretum reliquit 2. prorrhet. sub his verbis: [excerni pauca in ægris vnum quoddam ex signis est, quæ ex toto prauitatem habent, siue sanguis per nates excernatur, siue deorsum per ventrẽ, siue per vomitum tale quippiam, quod superfluum sit, excernatur. idem & in sudoribus est, & his quæ per vterum exceruuntur. & reddens causam subdit. [nihil etenim eorũ quæ decretoria existunt, exiguè secerni conuenit, sed quæ ita vacuantur, omnia duorum alterum subeut. nam vel quòd non queant rolerari ob copiam, ab affectis effunduntur partibus, vel imbecillitatem ostendunt naturæ, quæ proponit quidẽ superflua excernere, sed nequit. si verò cum iam dictis symptomatis prauis inuoluntariæ ex oculis lachrymæ cadant, mortem significant, vt liquet 6 de morb. vulgar. quanquam & hoc symptoma malum sit in cæteris febribus, ac aliis quibusque morbis Hippocrate auctore aphorism. 52. quarti libri. exitiosum autem atque lethale in morbis acutis, vt patet 1. prognostic. Idem quoque Hippocrat. aphorism. 34 & 35. citati libri quarti sic scriptũ reliquit. [si febrem habenti suffocatio repentè supetuenerit, nullo tumore in faucibus existente, est lethale.] Item, [si febrem habenti, repentè collum peruertatur, ac vix deuorare possit, non existente tumore, est lethale.] & aphorismo sexagesimoquinto: [in febribus circa ventriculum fortis æstus, & cordis morsus, malum.] & 67. in acutis febribus conuulsiones, & citea viscera dolores fortes. malum. malum quoque est spiritus offendens, mali item ex somnis timores, & conuulsiones, seu labores, vt aphorism. 67. & 68. scriptum est. Insuper si in frigido ambiente vehementer vri hominem contingat, exigua salutis ipsius spes est habenda. si verò nec concoctionis habeat signa, seruari is planè non potest Galeni auctoritate 11. de method. medend. cap. 9. Cùm verò tot explicauerimus mala, ac lethalia signa ardentium febrium, tempus est bona, & salutaria, si qua sunt, conscribere. Ergo bonum erit signum vbi ægri morbom facilè ferant, ita vt non admodum æstuẽt, propterea quòd calor non admodum fuerit exutens, neque incõpetibili ita siti detineãtur, neque fastidiosi sint, nec grauiter angãtur, similiter si bene ac facilè spirent: magnam etenim habet vim in omnibus morbis acutis qui cum febre sint, spirandi facilitas, vt inquit Hippocra. 1. prognost. Adhæc si nullum sentiant dolorem, præsertim internarum partium, si eorum corpus çqualiter calidum esse videatur, ac molle, lingua non admodum nigra, arida, & aspera. insuper si eorum vrinæ bonæ sint, nedum in colore, substantia, & quantitate, sed si statim coctę appateant, candidũ sedimentum habentes, leuéque & æquale per omne tempus dum morbus iudicetur: securitatem enim, ac morbum fore breuem significabũt, vt liquet ex eodem Hip. 2. prognost. & deiectiones similiter, si cõcoctæ appareant, bonæ sunt, sudores item boni sunt, si per diem decretoriũ eueniẽtes, ac ex toto corpore prodeant, à quibus à febre vindicentur, aut saltem faciliùs morbum ferant. quòd si dormiant & ex somno iuuentur, salubre quoque erit signum, similiter si non delirẽt, aut saltem parum: nã in quouis morbo

meme

Marginal notes (left): Extremorum frigore. — Ex accessionib. quæ paribus diebus fiunt. — Com. 2. in 6. per tex. 7. — Ex siti sedata sine causa. — Comēt. 1. super tex. 1. — Ex vrinis. — Ex sanguinis guttatim à narib. stillante. — Com. in 2. super tex 63.

Marginal notes (right): Ex lachrymis inuoluntariis. Com. 6. 1. com. 2. — Signa bona in febribus ardentibus. Facilis spiratio. — Tex. com. 25. Dolor nul lus. Lingua nõ admodum arida. Vrinæ laudabiles. Deiectiones. Text. com. 26. Sudores boni. Somnus vtilis.

mente conſtare, & bene ſe habere ad illa quæ offeruntur, bonum eſt, contrà verò ſe habere, malũ vt ait Hippocrat. aphoriſm. 33. 2. libri, ſi etiam non timeant, nec mœſti ſint, ac de ſalute confidant, bonũ. ſi verò ſignis concoctionis priùs apparẽtibus, cum virium robore, in aliqua die critica largum fiat ſanguinis e naribus profluuiũ, aut ſudor qualis modò dictus eſt, abſque dubio æger liberabitur. ſimiliter quoque febris fiet ſolutio, ſi rigor ſuperueniat: ſi modò dicta præceſſerint. Nã à febre ardente habito rigore ſuperueniente, ſolutio fit, inquit Hippocrat. aphoriſm. 58. quarti libri, vbi verò febre non intermittente rigor incidat (videlicet non ſemel) ægro iam debili exiſtente, lethale eſt, eodem Hippocrat. auctore aphoriſm. 46. eiuſdem libri 4. vt verò ſummatim dicam, nedum de his febribus, ſed de cæteris omnibus, præterea quæ diximus, calorẽ videlicet, arteriarum motus, vrinas, excrementa, & corporis habitus, & nõnulla alia quæ inſpicienda ſunt, vt regiones, anni tempora, conſtitutiones, ætates, corporum temperaturas, conſuetudines, & antecedẽtes cauſas: necnon & quæ ſimul cũ morbo inuadũt, & quæ in medio tempore apparent: præ cæteris omnibus quoddam maximũ, breue tamẽ dictu ſpectandum erit, ſi velis rectè prædicere: eſt verò hoc morbi quantitas, ac virium, res quæ ad eam explicandam vno indiget verbo, ad vſum verò permagna, neque enim bene prænoſcere poſſumus, niſi horum ſingulorum magnitudinem diligenter penſitemus: nam vtrum morbus ſit exitialis, aut non, & quando magis debeat mori, aut ſanitati ægrotus reſtitui, niſi omnino quæ diximus diligẽtiùs animaduerteris, ad duo ea redigens capita, ſcilicet ad ipſius morbi magnitudinem, & ægroti vires, nõ poteris verè prænoſcere, vt liquet primo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 8. etenim ſi vires adeò validæ ſint, vt poſſint morbum ſuperare, neceſſe eſt ægrotus euadat: ſi verò contrà, omnino morietur. Non igitur ſolùm inſpicias qualis ſit morbi ſpecies, ſeu forma, ſed & eius magnitudinẽ aduertas, quod quidem non paruam exigit experientiam: nanque ex nulla alia re poſſumus ad exquiſitam peruenire notitiam ipſius quãtitatis, ſeu magnitudinis, quàm ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturam, vt eodem loco ſcriptum eſt, & libro 2. prognoſtic. inquit idem Galenus quòd ſumma totius præſagitionis in morituris conualituriſq; eſt, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate conferatur: ſi enim morbus vehementior eſt, æger omnino morietur, ſi debilior quàm ægri facultas, haudquaquã morietur, vbi nihil comitatur. Hæc itaque de prognoſticis dicta ſatis. Nunc ad curationem harũ febrium accedamus. Prima ergo auxilia in ardenti febre, decubitus ſunt in locis frigidis, qui ad purum aërem patent, ac perflantur: ſtratum verò ſit molle, amicula aſſiduè, permutata, ſatis gracili & non ſordida, ſit etiam lectus abondè amplus quo poſſint membra calefacta ſubinde ad alias atque alias eius partes transferri, & per flabellum aër ignauior conciterur: quin & alia animi oblectamenta procurentur, folia vitis viridia, item myrti ac roſarum per pauimentum ſpargantur, & aqua frigida frequenter irroretur, ac aquæ ſalientes in vicinia ſonum edant, vt liquet ex Aetio Philumeni auctoritate ca. 78. libri 5. ſomnus quoad fieri poteſt conciliari debet, nam vigiliæ, vt dictum eſt, magnopere lædunt. Motus omnino prohibeatur, vitentque immoderatos animi affectus. [illegible] et, triſtitiam [illegible] timorem, citandaque [illegible] erit quotidie clyſteribus lenientibus, ac emollientibus, potiſſimùm vbi naturæ ſponte eadem alui excrementa non excernantur. Quod ad cibum & potum attinet, ab initio ſtatim ad vniuerſum ægritudinis tempus inſpicientes, rationem victus inſtituemus. Nam quæ velociter fiunt, ac celeriter ad ſtatum veniunt, etſi valde tenuem victum exhibueris, haud magnũ afferes detrimentum, vt inquit Galenus 1. de arte curatiua ad Glauconem cap. 8. potiſſimùm vbi vires validæ ſint. quæ verò ſint diuturniores, niſi ab initio pleniori cibo reficias, hominem cũ morbo pariter perimes, aut intempeſtiuè victus formam cõmutabis: neque enim oportet ſtatu aduẽtante pleniorem quàm priùs cibum offerre, ſed contra potius tenuiſſimum victum qui in toto morbo adhibeatur, ad ſtatum reſeruare, vt patet citato lib. 1. de arte curat. ad Glauconem, ſunt inſuper cibi offerendi qui humectandi, refrigerãdique vim habeãt, vt lactuca, intybũmque agreſte, & domeſticum: omnibus verò priſanæ cremor idone⁹ exiſtit Alex. teſte ca. 3. libro 12. Prædicta autem olera cũ aquoſa poſca feruefacta exhibeantur, ex Aëtij præcepto. Verùm cùm ex oleraceis nihil ſit, quod bonum ſuccum præſtet, lactuca enim in iis quæ boni, maliq́ue ſucci ſunt, mediocriter ſe habet, Galeno teſte libro de cibis boni & mali ſucci: propterea in iure parui pulli dictis oleribus decoctis, aut quibuſdã alijs, vt malua, portulaca atriplice, rumice, oxalide, bugloſſo, buccellæ panis maceratæ, tutius, ac vtilius exhiberi poterunt. Interim eædẽ panis buccellæ aqua frigida lotæ, inſperſæque præſertim aut citrangulorum, aut citri acido, ſeu malorum punicorum acidorum ſucco, exhibeantur. Nec minùs & priſanæ cremor, ſeu eadem priſana, iniectis in ea mali punici granis conducere videtur. vbi verò propter virium infirmitatẽ pleniorem cogeris victum exhibere, paruorum pullorum, aliarúmque paruarum auium montanarum carnes elixas, cum aliquo iam dictorum olerum, aut etiam cucurbita, præbebis. & ſi pleniori indigebunt alimento ægri, ad gallinarum ſeu caponũ, perdicum, phaſianorũ ac ſturnarum carnes accedendum erit, interimq́ue eiſdem contuſis, aut in aqua tabefactis, adiecto citri, limoncelli, limonis, aut citrangulorum acido, aut malorum punicorum ſucco, ſeu omphacio, vtare. Perpetuò tamen vitare conſulo cibos qui ex amygdalis conficiuntur: ſunt enim temperamenti calidi, & pinguis, ac oleoſæ qualitatis participes, vt liquet 6. de ſimplic. medicam. c. 11. & 2. de aliment. facult. cap. 29 Qua ratione, quemadmodum & cætera dulcia calidioribus corporibus exhibita, facilè in bilem mutantur, vt 2. de naturalibus facult. ca. 8. ſcriptum eſt, ita & hæc, vbi nedum calidis, ſed calidiſſimis corporibus exhibeãtur, & eò potiſſimùm quòd nedum quia dulcia ſunt & calida, verùm etiam oleoſa & pinguia, vt dictum eſt, promptiſſimè in bilẽ mutantur, igitur caue peius & angue amygdala eorum ſorbitiones & quicunque alij ex eiſdem parãtur cibi, aut dulciarij panes, vitari debent, nedum in iſtis febribus, ſed cæteris omnibus, præſertim acutis, quinimò & multò deteriores redduntur cibi ex amygdalis, ſi cum ſaccharo parentur nam & ipſum quoque ſaccharum in hiſce febribus vitandum eſt quoad fieri poterit, quoniam velut cætera dulcia facilè in bilem vertitur, niſi quiſpiã alterius cuiuſ-

Dubium nullum. *Solutio morbi.* *Duo ad bene prædicendum neceſſariò ſpectanda* *Super tex. 6.* *Curatio. Aer.* *Somnus. Quies.* *Victus ratio.* *cap. 8.* *Cap 6. & 2. de alim. fac. ca 11.*

dam rei gratia, & non pro cibis eisdé interdum vtatur. Pro potu aqua hordei tribuatur, aut leuiter decocta aqua exiguo adiecto mali puoici acido, seu mali medici, vinum quoque vbi vires exigant, aut propter consuetudinem ægri ab eo abstinere nequeant, exhiberi poterit, quod tum aspectu, tum viribus sit aquosum: id enim ad omnia vtilius quàm aqua est, vipote quòd & cócoctionem iuuet, & vrinas, ac sudores prouocet Galen. auctore 8. de meth. meden. cap. 3. Nam & Hippocr. quoque non modo in diætiis febribus, verùm etiam in acutis vinú exhiberi præcepit, vt liquet 3. de rat. vict. in morbis acutis nec propterea sibipsi pugnat, si 6. de morb. vulgat. dixerit (etiam si ipse sit auctor) [calidæ naturæ refrigeratio potus aquæ, quies,] ná in eiusmodi naturis non omnino vinum prohibet, sed suadet copiosiùs vtendum esse aqua quàm vino: id quod etiam nequaquá nos negamus, admittimos autem ꝙ quibusdam ardéte febre laborantibus ipsum innocué exh beri poterit, modò, vt dictum est, tum aspectu, tum viribus sit aquosum, insuper & mediocriter aqua dilutum. Huius generis vina sunt Amynea quæ in eo colle nascontur qui Neapoli imminet, vt liquet ex Gale. 1. de cibis boni & mali succi: quo loco eóqoe delato ac magis aprico nustrum situm est rus amœnum, mihíque iucundum, & quod in eo nascitur vinum album (nescio tamen an amyneú sit) tenue, aquosum, ac subadstringés est, ac ferè infirmissimum vt citra nocumentú hac febre laborantibus exhiberi possit, vt sępius obseruauimus haud tamen me præterit, & in aliis qooque regionibus Italiæ præsertim, huius generis vina reperiri, quibus hac febre laborantes innocuè vti poteront. idem quoque vinum interim colluendum, seu gargarizandum præbeatur aut aqua hordei, seu iá dicta aqoa leniter decocta, adiecto granatorum acidorum succo, aut mali medici. seu exiguo aceto, inuicem aquæ frigidæ fractæ quam Aëtius præbet. Verùm acetum tanto debeat aqoæ frigidæ permisceri, vt bibi possit, ita enim refrigerabit & humectabit, vt liquet 10. de metho. med. cap. 9. confert item post cibum, vt inquit Aetius, si quandoque frigidam cochleari vnius aut duorum mensura absorbeant, potissimùm vbi frigidæ potui assueuerint ægri. Inter prima qooque auxilia venæ sectio suum habet locum, & proinde initio etiam venam statim incidere oportet, vbi quippiam non impediat Alexan. auctoritate ca 2. & 3. lib. 12. quod quidem præcipere videtur Galen. li. 1. de arte curat. ad Glan. cap. 13. quo loco docet continuarum febrium curationem inquiens: sangoiné verò mittere oportet & ob morbi magnitudiné & quibus robur multò priusquàm naturæ cóueniat, & maior quàm pro corporis consuetudine tumor, & venæ eminentes atque extensæ, iis omnibus est auferédus, nisi vires aut ætas, aut aliquid eorum quę supra meminimus, prohibuerint. Id etiam & ratio dictat: nam cùm bilis simul cum sanguine intra vasa fuerit aucta, efficaciùs remedium est venæ sectio, ac tutius etiam, quàm purgatio, cùm febris validissima sit, incognitaque sæpius ægrotátis natura quomodo se habeat ad purgationes. Quamobrem hoc auxilio nedum morbi causa exhauritur, verùm etiam ex accidenti corpore refrigerato, febris extinguitur id verò animaduertendum erit, ne admodum copiosa fiat, ac vsque ad animi deliquiú venæ sectio in hisce febribus ardentibus, vt quidam iuniores temerè consulunt, autumantes se Gal fautorem habere, cóm. aphorism 23. primi libri, quæ auctoritas, vt paulò ante expolumus, nonnullos fefellit, cùm non de his febribus, sed de continétibus ex sanguine ortis Gal. sententia verificetur. nos verò satius esse consulimus moderata vti venæ sectione, etsi quod deficit in prima sectione, potius repetenda sit, quam venæ sectionem tanquam efficacissimum, ac tutissimum remedium fieri dum esse arbitramur, nedum in eiusmodi ardentibus febribus, verùm etiá & aliis omnibus quæ ex putredine excitantur, vbi reliqua omnia consentiant ex Galeni vniuersalissimo decreto 11. de metho. meden. cap. 15. cùm inquit: [saluberrimum autem, vt prædiximus, est in febribus venam incidere, non continuis modò, verùm etiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat, vbi præsertim nec ætas, nec vires prohibent. leuata nanque quæ corpus nostrú regit natura, exoneratáque eo, quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est vincet. itaque proprij muneris haud oblita, & eoquet quod concoqui est habile, & excernet quod potest excerni.] Quapropter valeant & Arabes, & Barbaram quidá sectantes medicinam, qui præter rationem timentes, vt ipsi aiunt, bilis efferuescentiá in hisce febribus, venam secari vetant in ęgrorum perniciem, ignorantes (vt mea fert opinio) quòd per venę sectioné redundáte flaua bile cum sanguine intra vasa, perpetuò eadem proportio seruabitur vtriusque succi si venæ sectio fiat, adeò vt non magis de vno quàm de reliquo euacuetur: sed semper eandem seruabunt proportionem qoam intra vasa habebant. secetur autem interna cubiti vena, nam velocissimè, & plurimùm ex iis quę principes sunt partibus, vena ea corpus vacuat, Galeno auctore 4. de ratione victus. priùs tamen quàm sanguis mittatur, aluus emollientibus, lenientibusque clysteribus exinaniri debet, qualis est is qui recipit foliorum maluarum, violarum betæ. & lactucæ, singulorum manip. 1. fiat decoctum secundum artem, euius per colum transfusi ℞. libram ʒ.s. vel libras ij. adiicitóque olei viulacei vnc. iij. vel iiij. mellis violacei vnc. ij. medullæ cassię fistulatis recenter extractæ, aut etiam cassiæ tractę vnc. i. salis communis drach ij. vel iij. misceátur singula, & fiat clyster, quo nedum ante sanguinis missionem, verùm vbi vsus requirat sæpius, & quouis ferè die vti poteris. quibus auxiliis hora quietiori vtendum esse omnes cósentiunt, potissimùm vbi febris ardens plores habeat particulares accessiones. At quoniam si perfectè ardens febris solui debeat, horum alterutrum fieri necessarium est, aut biliosos excerni humores, aut eosdem extingui Paulo auctore cap. 29. libro 2. ob id à venæ sectione per sudores, imum vétrem, aut vomitiones, eadem bilis excerni tentanda est, atque etiam extingui, aut frigidæ potu, aut reliquis infrigidantibus, & humectantibus. vt verò promptiùs eadem bilis expurgetur, potissimùm per imum vétrem, eiusdén que feruor mitigetur, ac putredo extinguatur, vbi eadem occasionem arripere poteris, syrupum acetosum simplicem, de oxysaccharo, de citri acido, cum eo qui fit de succo buglossi, endiuię, cichorij, seu ex succo vel infuso rosarum, aut violarum præbeas, adiectis ęquis cichorij, endiuiæ, aut buglossi. non siquidem in accessionum principio, si ęędem adsint, sed in earum incremento, seu summo vigore. Quàm primum autem poteris, à venæ

Potus.

Comm. 4. Text. com. 15.

cap. 8.

Vena sectio.

Reprehenduntur Arabes haec maphobo.

Super tex. 24 clysteres lenientes.

Tempus vtendi.

Purgatio humorum refrigeratio.

venæ sectione, vbi purgatione indigeant ægri, ea vtate, nec numerus dierum spectandus est, vt quidam Neapolitani medici falsò opinati sunt, perpetuò quartum expectantes diem, nam vel statim ab initio priusquàm in partem aliquam firmentur humores, medicandum, vel postea cùm ad maturitatē perducti fuerint. Quam ob causam & prima interdum die, & secunda, & quarta, & interdum quinta, & non in quarta solùm medicamenta dedimus, inquit Galenus 4. de ratione victus, & Hippocrat. aphorism. 29. libro 2. [cùm morbi inchoant, ait, si quid videtur mouendum, moue.] & aphorism. 24. primi libri. [in acutis morbis rarò, & in principiis medicis purgantibus vti.] & hoc cum præmeditatione faciendum præcipit. cuius causam reddit Galenus in comment. afferens deinde quòd in acutis morbis circa principia, statim circa primum videlicet diem, vel nō vltra secūdum, si sumus vsuri purgantibus medicamentis. eis vtendum. nō igitur expectandus est perpetuò quartus dies, sed vbi eisdem opus, sit singulis iā dictis à Galeno diebus, & quàm citiùs poteris præbenda erunt, etiam concoctione non expectata quemadmodum nos fusiùs nostro tractatu de purgatione explicauimus, præterquàm si crisis aliqua futura speretur, quo casu omnino à purgatione abstinere oportet. vbi verò purgantia medicamenta conueniunt, cholagoga Græcè dicta, hoc est bilis eductiua, ea eligenda erunt, vt in vniuersali methodo docuimus, quæ aut calida non sint (qua ratione dicebat Hippocrates, rarò eisdem in principiis vtendum esse) aut parum calida cùm sint, alia miscenda erunt medicamenta quæ refrigerandi vim habeant, cuius generis medicamenta nostris temporibus non pauca reperiuntur. Quamobrem audaciores esse poterimus in exhibēdis purgationibus in eiusmodi febribus, quàm veteres. Sunt verò hæc tamarindi, cassia fistularis, mel aëreum, saccharum violaceum, syrupus è pluribus infus. rosarum, seu violarum, atque etiam rosarum succus, rhabarbarum, quibus hunc in modum vti poteris. Recipe florū buglossi (intelligo autem per buglossum borraginem) nymphææ, violarum, & hordei decorticati ana drachm. iiij, tamarindorum vnc. j. fiat decoctum in aqua fontis. in quo per colum transfuso dissolue mellis aërei vnc. ij. s. rhabarbari vigorati macerati in vnc. ij. succi rosarum, & colati scrup iiij. fiat potus: vel inuicem mellis aërei vnc. j. s. pulpæ cassiæ fistularis adiicito. aut sacchari violacei vnc. iij. vel syrupi è pluribus infus. rosarum, vel violarum tantundem. vbi verò robustiora sint corpora quæ hac febre laborant, vnc. s. diacath. iam dictis medicamentis adiicere poteris, aut vnc. ij. sacchari violacei sumito, & cum drach. iiij. aut diapruni solutiui aut electuarij è succo rosarum eum eodem decocto exhibeto. Quòd si bolū potius quàm potionem sumere cupiant ægrotantes, ex eodem saccharo violaceo, diacath. diapruni, aut electuario de succo rosarū & rhabarbaro formari poterit, vel ex pulpa cassiæ fistularis, seu saccharo violaceo, & rhabarbaro, ac diacat. formetur. Cæterùm à purgatione appatentibus manifestis coctionis indiciis, instante iam vigore, viribúsque valentibus (& nullo alio prohibente, ex iis quæ incontinenti febre citra putredinem relata sunt) aqua frigida exhibenda est, quam si quid impediat, aqua hordei cōmode exhibebitur, aut etiam stillatitia aqua buglossi, cichorij, seu domesticæ endiuiæ, quibus vnc.

Quando purgandū.

Super tex. 31 & 76.

cholagoga pharmaca.

Frigida po. 1.

s. vel 3. zulapij violacei, aut rosacei, ... oxysaccharo aut ex citri acido, adiicere po... ius quantitas eo etiā modo determinetur, quo iamdudum citato loco exposuimus. Possunt itē & pastilli hunc in modum figurati quibus tutè vti poteris cum iam dictis aquis, Recipe pulueris diamargaritonis frigi. drac. j. triasantalati drac. s. seminum com. frig. vnc. 1. sacchari dissolutri in aqua rosarum quantum satis sit, misceantur & fiāt pastilli. Vt verò bilis feruor mitigetur, restinguaturque febris, ac putredo arceatur, & sitis sedetur, hoc nostro medicamento sæpe tum à purgatione, tum etiam ante vtare. Recipit autem sacchari violacei, buglossi, & rosacei singulorum vnc. 1. s. dissoluantur in aqua acetosellæ, buglossi, & endiuiæ, cuiuslibet librā s. deinceps per colum transfundātur, & adiicito pulueris diamargar. frig. drac. 2. syrupi de pomis, de citri acido, & de oxysaccharo ana vnc. 2. foliorū auri nū. 4. quibus simul commixtis omnibus, æger sæpe vtatur, cochlear vnum pro qualibet vice absorbens. Reliquū est vt ad topica medicamenta transeamus: verùm animaduersione dignū est ꝙ vbi febris ardens vnam duntaxat habebit à principio, ad finem vsque accessionem, eadem cordi, ac thoraci, & non reliquis adhibenda sunt partibus, si verò plures accessiones habeat, inuestiganda priùs est ea pars, in qua bilis ipsa corriuata putrescat: nam videlicet in venis pulmonis, iecinoris, aut ventriculi, in quibus præcipuè putrescere consueuit in eiusmodi febribus, vt liquet primo de morbis vulgarib. aut in reliquis. nam illi præcipuè parti, & nō cæteris præterquàm cordi adhibēda remedia sunt, cordi verò perpetuò tanquam principi membro, ac semper affecto succurrendū erit: non enim conuenit indiscriminatim (vt maior pars medicorū hodiernis temporibus præcipit) medicamēta adhibere, tam si refrigerantia, quàm si calfacientia sint, imò illi maximè parti quæ primò affecta est, quemadmodum in cura hecticarum febrium decretum reliquit Galenus decimo de metho. meden. cap. 9. Nam siue refrigerantia sint medicamenta, siue calfaciendi vim habeat, semper partes quæ eis nō indigent, læduntur. Quamobrem cordi hoc epithemate succurrendum erit, Recipe aquæ rosaceæ libram 1. aquæ acetosellæ, & buglossi, & melissæ ana libram s. santalorum omnium, & corallorum rubeorum singulorum drach. 3. ligni aloes, corticum citri & seminis basiliconis ana drachm. 1. ossis de corde cerui numero 2. croci parum, & vini albi odoriferi parum, misceantur & fiant epithemata pro corde. sunt qui margaritas, aliósque preciosos lapides adiiciant, quæ cùm parum, aut nihil conferre videantur (vt mea fert opinio) consulto prætermitto. hæc epithemata communia sunt ardētibus febribus omnibus ac calida adhibenda sunt, confert etiam magnopere huic febri. si pāniculi linei complicati moderatè graciles, madefacti in aqua rosacea oleóque rosaceo pauco adiecto aceto, thoraci imponantur, interim pampinorum vitis, cichorij, endiuiæ, lactucæ, aut cucurbitæ succus adiici poterit. oportet autem vt abundè calida fint, nam tepida partium firmitatem exoluunt Aetio teste præcitato loco, id enim mirum in modum febrium ardorem sedabit, assiduus tamen horum vsus vitādus est, eodem auctore. Iecinore verò laborante, hoc applicandum est remedium. Rec. succi solani, & cichorij ana lib. s. aquæ rosaceæ & endiuiæ ana libr. 1. santalorum omnium

Past... aqua ... sumendi.

Topica.

Loc. plures citat.

omnium drachm. 3. aceti parum, misceantur, & fiat epithemata, ex succo insuper cichorij, solani seu endiuiæ, vnguentóque rosaceo, santalis, pauco aceto & cera, vnguentum parari poterit. Vbi verò ventriculus primò affectus sit, palmulæ cum vino & rosaceo, aut melino tritæ adhibendæ sunt, ex eiusdem Aëtij testimonio: vel, Rec. aquæ rosaceæ li.1.s. succi pampinorum vitis, polygoni, seu cichorij li.s. vini albi odoriferi, in quo leue priùs factum fuerit decoctum absynthij, & chiæ mastiches parum, vnc.4. misceantur & fiant epithemata. Poteris insuper & ex santalis siue corallis quippiam adijcere, vitádáque perpetuò sunt hoc in casu, quæ validam calfaciendi vim habēt, velut vulgus medicorum, & medici etiam quidam nō vulgares in dies, in ægrorum perniciem indifferenter abutuntur. Tempus autem horum frigefacientiū epithematum ac similium in his febribus quę plures accessiones habēt, est vigor exacerbationis, vt inquit Aëtius: nam in principiis ac augmentis earūdem, dum adhuc inæqualiter affectū est, & caliditas circa viscera residet, si hæc adhibeantur, diffundunt quidem sensum, verùm repellentia caliditatem in profundū maius detrimentum inducūt incluso intus feruido calore, & rursus febrem ardentiorem efficientem. At in vigore expansa caliditate per totū corpus, facilè extingui poterit ea, quæ adhuc reliqua est circa viscera nam & melius spirantes, & minùs siticulosi fiunt, his in tēpore adhibitis, & ipsorum roscido vapore excluso, ad summum connectuntur. Si verò vnam duntaxat accessionem habeāt, omni certè tempore à purgatione adhiberi poterunt. Quòd si febres etiā admodum calfacti videantur, albo Galen. cerato, aut rosaceo vnguento, oleóque violaceo, aut de cucurbita, pauco adiecto aceto, exiguáque cera inūgantur: nec parū eis confert, si componet parabis hunc in modum: Rec. aquæ rosaceæ, myrtillorum, & florum nymphææ ana vnc.2. santalorum omnium, & corallorum rubeorum, singulorum drac.1.s. corticum citri drach.1. aceti rosacei vnc.1.s. misceantur in ampulla tenui panniculo lineo tecta, quam sæpe agitatam æger odoret. Hunc etiam in modum medicamentū parare poteris ad vigiliarum instātiam, Reci. florum, & foliorum lactucæ, & hyoscyami, ac florum nymphææ singulorum drachm.4. corticum papaueris albi, & nigri, ana drac.2. rosarum rubearum pugillum s. fiat decoctum in aqua fōtis, de quo recipe lib.s. & adiecto olei de nenufare, de papauere, & violacei, singulorum vnc.1. aceti parum, & fiat odoriferū, interim & pomorum, seu radicum mandragoræ drac.1 adijcere poteris, aut etiā opij scrup. s. Porrò balneum illis solùm cōuenit in ardente febri, vt inquit Aëtius, qui citra tumorē aliquem inflammatum, aut erysipelatum ægrotant, vbi cōcoctionis signa apparuerint in vrinis. si verò qui ęgrotat, iuuenis sit bene carnosus, seu bona corporis habitudine, tū status cœli calidus & siccus, vires cunctas valentes habeat, febris sit ardētissima, & concoctionis notæ planè euidentes sint: etiam si in frigidam natationem hunc dimittas, haudquaquā lædetur: quinimò protinus sudabunt, & nōnullis eorum aluus biliosa redditur. Gale. auctore 11. de methodo meden. cap.9. subintelligere autem oportet quòd citra visceris alicuius inflammationem febricitet. at si mediocris febris sit, vires non adeò validę cum eisdem tamen cōcoctionis notis, iis etiam qui ita se habent, balneum prodest, nō tamen aquę fri- *Balneum.*

gidæ, sed tēperatum, aquæ dulcis, vt liquet eodem 11. de meth. meden. & ab Aëtio citato loco. aduertant autē studiosi quòd Galenus de putredine quæ totum corpus occupat, indifferēter hoc loco verba facit, quæ synochos, id est continentes efficit febres, & non de continente ex sanguine sola, vt quidam putant, quapropter & eas etiam subintelligit quæ ex bile continentes excitantur febres, quas ardentissimas, & vehementer vrentes ibidem appellat, in quibus etiam frigidam natationem commendauit. quæ enim ex sanguine putrescente continēs excitatur febris, licet maxima dici possit, nunquam tamen ardentissima, vt sæpius dictum est. Alexander verò præcitato cap.3. lib. 12. de balneo sic scriptum reliquit. [lauandi sunt qui feruida, & perardenti febre laborant, in domo potissimùm, vbi solium habeatur tepente aqua plenum, vt totū ægri corpus vndequaque ab aqua operiatur.] verùm vbi nec concoctionis habeat signa, neque vires validas, ambiens verò sit frigidus, quoniam seruari, vt dictum est, is planè non potest, nec lauandus est in balneo, nec aliquod aliud medicamentū exhibendū. in quo enim desperata omnino salus est, imprudentis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuêre saluti, eodē Galeno auctore citato libro 11. de meth. meden. ea. præcit. Cùm verò lipyriæ febres quæ ex aliqua forti inflāmatione in corporis parte profundiori genita, vel erysipelate fiunt, ex genere sint ardentium, licet malignæ, & perniciosæ magis, vt liquet comment. aphor. 48.4. lib. & libr. de inæqu. intemperie. cap.2. cùm dixit, [tales perpetuò febres sunt, & quæ lipyriæ vocantur, præterea quoddam ardentium febrium perniciosum genus.] non alia ratione curari debent. vbi curari queant, quàm reliquæ ardentes febres, particularibus tamē indicationibus desumptis, tū ab inflammatione quæ cum putredine copulata est, seu erysipelate in his febribus, tum etiam à parte affecta, in qua talis genita est inflammatio, seu erysipelas, quas fusiùs in vniuersali methodo explicauimus, perpetuò tamen abstinebis ab eo medicamento quod à Mes. Alchermes nuncupatur, & maior pars Neapolitanorum medicorum in eiusmodi febribus sæpe vtitur, propter eas quas capite de curat. febr. pestilentium recensebimus causas. *Curatio lipyriarum.*

De exquisita tertiana dignotione, prognostico & curatione.

CAPVT. III.

QVæ ex eadem flaua bile syncera per sentientes corporis partes delata oritur febris, exquisita tertiana nuncupatur, quādoque simplici appellatione tertiana, vbi videlicet suam naturam seruat puram, atque syncerā, vt liquet comm. aph.59. lib.4. & nos etiam priùs exposuimus. seruabit autem suam naturā synceram, eritque simplex, impermixta, ac legitima, vbi omnia quæ enumerabimus, in ea manifestātur. Atqui primum est, quòd cum valido rigore incipit. quo cum nulla alia febris incipere potest, eritque rigor vehemens, pungens, ac carnem feriens. in quotidianis etenim rigor non antecedit, neque statim ab initio, neque in progressu, sed solùm frigefactio, aut fortè exiguus quidam rigor. Quartanæ autem non primo statim die cum rigore inuadunt vehementi: nā progrediente ipsa, atque aucta vnà etiam rigor augetur, sensusque ægrotantibus adest, non quasi pungantur, sed potius refrige- *Cap. 9. 2. partic.* *Signa tertianæ puræ.* *Ex rigore sumpta.*

refrigerentur, vt in sequentibus patebit. Quia verò cum rigore inuadit, & ad infebricitationem desinit, differt quoque ab exquisita febre ardente, quę omnia alia seruat exquisitæ tertianæ indicia, præter hæc, vt patet 2. de crisib. c. 6. Hoc etiā tempore pulsus parui erunt, debiles, tardi, ac rari, nō tamē adeò vt in quartanis tardi, ac rari sunt, sed tarditas propè accedit ad eū qui secundū naturam est motus: præterea certus ordo, atque æqualitas pulsibus inest, neq; enim in his aliqua in vno motu adest inæqualitas, neque etiam in collectione, quamuis hoc rarum sit, & quod paucis accessionum principiis solet accidere. subintelligere tamen oportet, quòd non aderit inæqualitas aliqua in pulsu, in vno motu, neque etiam in collectione, vt Galen. inquit secundo de crisib. cap. 3. manifesta videlicet: aut non aderit inæqualitas aliqua præterquàm febrilis, vt ipsemet testis est primo de arte curat. ad Glauc. ca. 5 est etenim omnibus communis febribus, inæqualitas pulsus in vno motu, quòd videlicet multò velociùs principium, finémque motus inuenies, quàm medium, licet in ipsa tertiana non adeò sit manifesta: breuis etenim in ipsa est velocitatis excessus, atque inconsistentia præsertim vt liquet citato loco. Nam licet in hac febre, velut in cæteris ex putredine ortis, pulsus contractio celerior sit distensione, non tamen hæc pulsus inæqualitas dici potest: etenim neque in vno motu, neq; in collectione inæqualitas est. at in ascensu, seu incremento accessionis pulsus magni, ac calidi, vehementes, veloces, atque frequentes erunt, æqualémque, & liberam habebunt celeritatem. statim enim ad magnitudinem, vt diximus, atque vehementiam excitabitur pulsus, atque omnibus iis frequentiam respondentem habebit: neque vllum aderit inflāmationis signum. Calor verò multus, & acris sentietur, inueniésque æstum deustionem, & quendam veluti feruorem. inuehitque febris sitim atque hominē exurit, vt se denudet, & abiiciat vestitum, seu operimētum, & magnum ac densum spiritum ducat, & velut flammam quādam efflet, & frigidam bibere expetat, vt inquit Aëtius. & paulò post in vigore consistit, calórque æqualiter quaque versus extenditur, nihilóque plus internis extremitatibus calet. & si manū imposueris, in primo occursu quidem multus, atque acris erit, vt diximus, quique veluti quodam cum vapore efferatur, paulò post verò à manu superatur, non vti in febribus malis adurētibus accidit: contra enim illæ grauiores ac molestiores, quanto diutiùs perdurant, apparent. quod tempus sanè bibendi adest ægrotanti, & statim post potum plurimus vapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius: bilisque superuenit vomitus, venter soluitur, & biliosum mingunt. Incipit enim sudor vaporosus, ac calidus, quemadmodum in balneis, totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talisque est pulsus hoc tempore, qualis in his qui bene valētes exercitantur, ac balneantur: velox scilicet, ac magnus, vehemens, & frequens, erat autem & statim ab initio ęqualis, & præter hæc omnia etiam ad infebricitationem desinit, vniuersum accessionis tēpus vltra duodecim horas non extendēs. nam hoc tempus in veris, legitimis, atque exquisitis tertianis longissimum est. sæpiùs autem septem horas accessio continet, nonnunquam citiùs, aut tardiùs, sed non multò finitur, prout multa, vel pauca, crassa, vel tenuis fuerit bilis: virtus robusta adsit, aut imbecilla, ac ægrotantis corporis dispositio rara, vel densa. si verò æger minxerit, vrina subrussa, vel subflaua, & crassitudine mediocris apparebit, ac paulò post vel albam nebulam, vel suspensionem optimam habebit. quinimò ex hac vrina noueris, nedum exquisitam esse tertianam, sed etiam quod vltra quartum circuitum non progredietur: rufiore verò existente vrina, neque suspensione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparente, ad septem circuitus extendetur. Inter omnes autem exquisitas tertianas, illa erit simplicissima, quæ cùm omnia illa nuper à me dicta signa cōmonstrauerit, in vrinis etiam subsidentiam, & leuem, & æqualem statim primò fecerit die: neque enim hæc vltra tertiū progredietur circuitum, vt inquit Galenus secundo de crisibus. Ipsius verò generatio tempestatem aridam, & calentem requirit, & vt summatim dicam, æstiuam, iuuenilem, seu consistentem ætatem, & naturam biliosam, quæ in laboribus, vigiliis, curis, & inediis extiterit, solis incendiis, & etiam ciborum paruitate, præsertim calidorum, atque siccorum: præterea medicamentum calfacientium immodicus vsus, febres tertianas faciliter affert: similiter & mœrores, & intensæ cogitationes. Quòd si multos alios eodem tempore laborantes contingerit tertianis corripi febribus, hoc quoque maximū præter ea quæ diximus, signum erit. Si verò inter hæc à febre quieuerit homo, hac inquam, quæ in suo motu est, & omnibus nota, propria verò febrium inæqualitas in arteriarū motu relinquatur, tunc certissimè poteris enunciare febrem esse tertianam, æquè ac si tertio die accessionem fecisse vidisses, vt liquet primo de arte curat. ad Glauc. cap. cit. cùm in nulla alia febre arteriarum motus ad naturalem habitum reuertatur, etiamsi multum temporis inter primæ accessionis finē, & secundæ principium intercidat, præterquàm in diariis: semper enim febris remanet signum, in ephemeris autē in totum abolerur accessione cessante, vt eodem libr. scriptum est. cap. 2. Tempus autem intermissionis in hac febre, nullum habet humoris putrescētis ex pulsu perceptibile indicium, in die aut nocte quæ consequitur accessionem. cùm verò parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei, aut noctis subinde sequentis partibus, manifestiùs autem iam circa finem eiusdem diei, vel noctis: adhuc verò manifestius proxima quę antecedit (videlicet accessionis diem, vel noctem.) in illa verò, iam signū euidentius apparet, ac multò etiam magis accessione incipiente, atque adhuc plus iam inualescente febre: cùm verò iam consistit, minùs quàm cùm augebatur, multò verò minus vbi iam declinat, eodē Galeno teste, secundo de different. febr. capit. 3. est verò in febribus putrescentis humoris ex pulsu indicium proprium atque perpetuum, vt arteriæ cōtractio efficiatur celerior quàm distensio, vt tertio de præsagit. ex puls. ca. 7. scriptum est. Ex his itaque indiciis quocunque tempore ad ægrū accedes, exquisitam tertianam dignoscere poteris: ex propriis siquidem eiusdem temporis signis, vt principij incrementi, vigoris, inclinationis, & intermissionis, insimul cum reliquis, propriis siquidem, ipsius tertianę. ac communibus singulis temporibus eius cōplicatis. Quod ad prognosticum attinet, aphorism. 59. libri quarti de tertiana exquisita Hippocrat. sic scriptum reliquit: [tertiana exquisita septenis circuitibus, cùm longissima est, iudicatur.] Et primo de

Ex pulsibus.

Ex caloris qualitate, &c.

Ex sudore.

Ex tempore accessionis.

Ex vrina.

Cap. citat. Ex caeli constitutione.

Ex pulsu qui reperitur, tempore primae intermissionis.

Non iam reperiatur.

Prog. ast.

de morbis vulgarib. [Tertiana exquisita, inquit, ci-
tò iudicatur: nec est lethalis. Galenus verò idē con- (comm. 3. text. 8.)
firmauit comment apho 1f.43. li.4.& lib. primo de
arte curat.ad Glauc.c.1.S. ex intermittentibus, ait,
breuissima quidem, ac mitissima est tertiana.] & li.
secundo de crisib cap.3.dicebat: [quòd in tertiana
exquisita ruffiore vrina existente, neque suspensio-
ne aliqua, neque nebula in primo circuitu apparē-
te, ad septem circuitus extēdetur,] si verò subruffa
vel subflaua, & crassitudine mediocris appareat, ac
paulò post vel albam nebulam, vel suspeosionem
optimā fecerit, vltra quartum circuitum non pro-
gre[di]etur. Omnium autem tertianarum illa est sim-
plicissima, quæ cùm omnia seruet exquisitæ tertia-
næ indicia, in vrinis subsidentiam etiam habet, &
leuem, & æqualem statim in prima die: hæc etenim
vltra tertium circuitum non progredietur. Trallia-
nus verò cap. 6.lib.12.asserit: [tertiana quidē faci-
lis curatu est, cùm autē à medicis illis qui nulla ra-
tione, & via vtūtur, malè tractatur nō difficilis mo-
dò curatu, sed etiam insanabilis interdū redditur.]
quod confirmare videtur Galenus citato libro pri-
mo de arte curat.ad Glauc.cap.9.sub exemplo eius,
qui corrupto iudicio calidis balneis vsus, extenuato
corporis habitu, deinde ad tantam deuenit perni-
(Curatio.) ciem, vt tabe consumptus interiret. Cùm verò ex-
quisita tertiana ex flaua bile per sentientes corpo-
ris partes cōmorata inoalescat, sitque flauæ bilis hu-
mor inter omnes qui in corpore sunt, aridior, ac ca-
lidior, quāto magis fieri potest, pro eius curatione:
refrigerare ac humectare oportet, Galeno auctore
(Loco prae- ter. Ael.) primo de arte curatiua ad Glauconem, & Aëtio
cap.80.lib.5.necnon & Paolo cap.20.li.2. Quapro-
pter in loco frigido æger decombat, pauimentúm-
que frequenter spargatur aqua frigida vel rosacea,
cum exiguo aceto: insuper sternātur salicis, seu vi-
(Victus ra- tio.) t[i]s folia, myrti, rosarúmque, aut violarum flores, ac
etiam nymphæç, cōstat etiam cunctis hac febre la-
borantibus cibum humectantem, refrigerātémque
præbendom esse. itaque prisanæ cremor super om-
nia vtilis ipsis ceoseтur, vt inquit Alexander citato
loco. ab omnibos autem cibis qoi vim calfaciendi
habēt, abstineāt, Paulo teste: quamois Galenus an-
te eum ipsa etiam vitauerit. præter hæc autem ab
omnibus dulcibus abstinendū esse præcepit Aëtius
citato loco. Qui verò humectant atque refrigerāt,
omnes vtiles sunt exquisitis tertianis, Galeno teste
citato loco. eorum verò quātitas tanta sit, vt bene
concoqui possit. qua de re ex oleribus conueniunt
atriplex, blitum, lapathum, malua, lactuca, & cu-
curbita, prisanæque succus. Addas tu cichoriom,
endiuiam, buglossum, seu boraginem, quamuis vti-
lius sit his oleribus vti modo quo in præcedenti
capite docuimus: [qu]am licet refrigerent, & hume-
ctent, probum tamen succum non generant, vt di-
ximus. & ex piscibus, saxatiles, ex volatilibus quæ
mollibos constant carnibus: quæ autem talia non
sunt, eorum alæ, necnon & gallorum testiculi, vt
ipse Galen. inqu[i]t. suum verò pedes & cerebra, ac
etiam porcellorum carnem liquefactā, nostris tem-
poribus vitamus. licet (vt ipse inquit) non lædant,
cùm & præstantiores, ac longè temperatiores cibos
habeamus. quemadmodum præcedenti capite ex-
plicauimus. interim quoque & oua ad sorbendum
offeruuos. præsertim vitellos. permittendum quo-
que est ex fructibus vt illos degustent, qui non sunt
o[mn]ino concoctu difficiles, nec etiam facile cor-
rumpantur, vt sunt pruna damascena, seu surrētina,
& qui azarolæ seu amarenæ vulgò appellantur. Ve-
rùm vbi non admodum delitiosi sint, qui hac febre
laborant, succus prisanæ duntaxat vsque ad finem
exhiberi debet, vt idem Galenus citato loco fate-
tur, aut ex illis quos præcedenti capite narrauimus,
aliquem eligas cibum pro natura, ac ægrotantis cō-
suetudine. seu viribus, vt in vniuersali methodo fu-
siùs disseruimus, quo in loco conuenientiorem ex-
hibendi cibi horam, e[tiam] studiosi requirant. A vi-
no verò antequàm morbus concoquatur omnino
abstinendum: aut vbi concoqui cœperit, tenue, (Potus.)
aquosum, ac modicum primò dandum est; vbi verò
iam propè est vt morbus soluatur, amplius offeren-
dum, vt liquet ex eisdē auctoribus præcitatis locis.
Toto verò eo tempore quo à vino abstinere debēt,
aqua hordei, aut aliquo alio ex eis, quæ in præcedē-
ti capite narrauimus, pro potu vtantur, ac reliqua
etiam in motu & quiete, inanitione & repletione,
animi affectibus, & somno & vigilia seruentur, quæ (Quies, som- nus, &c.)
ibi præcepimus. Illud verò præcipuè seruandū tam
in hac exquisita tertiana, quàm etiam continua, ac (Somnus initio ac- cessionis vi- tandus, &c.)
singul[is] febribus quæ plures accessiones habent,
quòd in accessionum principiis haudquaquā dor-
mire debēt ægri, propter ea quæ à somno, hoc tem-
pore consequuntur mala à Galeno cōscripta, com-
mento aphorismi primi, libri secundi. quo etiam
tempore nec cibus, nec medicamentum exhibea-
tur, nisi aliquid vrgeat, retineretur siquidem lon-
giori tempore saltem intus calor naturalis, non si-
ne magno eiusdem ægri detrimento: ob quam cau-
sam & vigilias præcepimus hoc in tempore, & à ci-
bo, aliisque medicamentis abstinemus. alui etiam
excrementa si excernantur priusquàm inuaserit ac- (clysteres.)
cessio, confert, & si non natura, saltem mollibus
clysteribus aluus exinanienda erit. in earum verò
accessionum incrementis frictiones lenes compe- (Frictiones)
tunt: excitant enim caloris naturalis ad e[x]teriora
motionem, humorémque extenuant, qui in vni-
uerso habitu continetur, ac cutis meatus rarefa-
ciunt. At in summo vigore tempus est sanè ægro
vt bibat, Galeno teste secundo de crisib. cap. 3. & (Bibendi[...] pus.)
Aëtio cap.79. lib.5. bibant autem aquam hordei ex
hordeo potissimùm decorticato factam, aut stilla-
titiam aquam intybi, seu cichorij, aut endiuiæ, aut
buglossi, cui zulapij violacei aut rosacei vnc.2. adie-
cto, aut syrupi ace[to]si simplicis, siue oxysaccbari
tantundē: nec minùs adiicere poteris syrupū è suc-
co cichorij, seu endiuiæ, aut buglossi. si verò ma-
lint pastillos aliquos potius quàm syrupos, ex mar-
garitarum drac.1.& sacchara dissoluto in aqua ro-
sacea quantū satis sit, formari poterūt. interim vnc.
s. seminum communium frig. adiicito. quandoque
etiam demptis margaritis drachm.1.pul. diamarga-
ritionis frig. addere poteris. vbi verò potione æger
fuerit recreatus, statim copia vaporis calidi per cu-
tem emergit sudoris nuntia, & vomitus bilis quan-
doque superuenit, aut aluus soluitur, & per vrinam
biliosa reddunt, vt liquet ex Galen. Paolo, & Aëtio, (Purgatio.)
qua de re si ad ventriculum bilis repat, per vomitum
educere oportet, cùm verò vergit ad inferiora, per
inferiorem excretionem, vbi sponte à natura eæ-
dem excretiones non perficiuntur, iuuat enim per
inferiores partes bilis expurgatio, & per vrinā quo- (cap. .. tat.)
que, & sudores, eam diuertere oportet, vt ipse Ga-
lenus testis est citato libro primo de arte curat. ad
Glauconem. mollibus itaq; clysteribus eo tempore
aluus

aluus exinaniatur, vomitus, aqua tepida exiguo aceto, seu syrupo, acetoso adiecto promittur. reliquæ excretiones per vrinã, & sudores à medico prouocari non debent, nisi vbi maior pars bilis per aluũ, aut vomitum fuerit excreta, aut saltẽ manifestę cõctionis notę appareant. nec ipsius bilis multa copia adsit, præterquàm si frictionibus mollibus ac lenibus sudores excitabis. Quamobrẽ accessione finita, in tempore intermissionis, eodem oxysaccharo, seu syrupo acetoso simplici, aut reliquis modò dictis cum cichorij, endiuiæ, aut buglossi aqua vti poterunt ægrotantes, necnon & mollibus clysteribus ex hordei, foliorum maluarum, violarum, mercurialis & betæ priùs facto decocto, deinde adiecto pauco sale, vnc.3. vel 4. olei violacei, & duab. mellis rosacei, & fiat clyster. interim addere poteris vn. j. medullæ cassiæ fistularis, aut cassię tractæ, interdũ etiã vnc.s. diacatholici aut diapruni solutiui dra. iij. Apparẽtibus verò manifestis coctionis indiciis, perseuerantéque accessione, potissimùm vltra tres periodos, vbi crisis aliqua non expectetur, purgans medicamentum exhiberi poterit: nanque iuuat in hac febre, vt inquit Galenus, per inferiores partes bilis expurgatio, & libro secundo de morbis, Hippocrate ascripto, reperitur: [si tertiana febris tenuerit, siquidem non omissis tribus inuasionibus, quartã corripiat, pharmacum deorsum purgans, bibendum dato. & Actuar. cap. 19. lib. suę meth. med. bis verbis clariùs id significauit, cùm dixit: [febre verò leuiori facta modicè. quoque purgantibus, refrigerantia ac humectantia medicamenta permiscẽtem, quò purgãtia, quæ magna ex parte calida sũt, & turbandi vim obtinent, minùs offendant, vacuare oportet.] Quibus autem purgãtibus medicamẽtis vtendum sit, pręcedenti capite explicauimus. atqui deinceps cienda vrina erit ex iam dictis seminibus cõmunibus frig. cum radicum & foliorũ cichorij decocto: interim etiam apium, aut fœniculũ adiicito, aut syrupum è tribus radi. prębeto, quo casu etiam, cum fiducia absynthium exhibere poteris vbi coctionis signa monstrẽtur, quod alioqui summum est stomacho remediũ, vbi bilis infestauerit, Galeno teste, si pręsertim ex ipsius coma (vt ipse inquit, quantum sufficiat, accipiés, mellicrato iotioxeris, tutiùs autem cum iam dicto cichorij decocto exhibebis. ex eodem quoque decocto cichorij, raphanúmq; apij, & fœnieuli, sudor prouocari poterit, si vnc.iij. vel iiij. eiusdem præbebis, cum aliquo, ex prædictis pastillis. aut etiam sequẽti. Recipit autem diarhodon drac.s. triasantalati drach.j. seminũ melonum drach.vij. sacchari dissoluti in aqua rosacea quantum satis sit, fiant in morsulis. Nec minùs prosunt balnea temperatè calida. ex aqua potabili, tum quia aliquid bilis educunt, tum etiam quia sua qualitate plurimùm iuuant: nam huiusmodi balnea humectant, ac potentia refrigerant. semper autem oportet cõtrarias qualitates opponere illis, quæ præter naturam inualuerint, cùm hoc multò plus iuuet quàm quomodolibet euacuare, vt liquet citato primo de arte curat. ad Glauconem ca. citato. Illud tamen in memoria semper habeto, vt in tẽpore fiant: si verò etiam coctionis signa ostendãtur, tunc & si etiam sæpiùs laueris, nihil deliqueris, vt ibidem liquet. Reliquis etiam medicamentis alterantibus, tum intus, tum extra adhibitis præcedẽti capite explicatis, commodè vti poteris. Verùm tamen magnopere necessariũ pro curatione huius febris, definiendum restat. Num videlicet competat venę sectio: Quam licet Galenus vniuersaliter commẽdauerit 11. de meth. medendi omnibus febribus ex putredine ortis, superius annotauimus, eam tamẽ primo de arte curatiua ad Glauconem, pro exquisitæ tertianæ curatione subticuit. Hunc nodum sic soluerem, quòd cùm sine periculo sit, & citò iudicetur hæc febris, quãtum in ipsa est, modò in ea nihil delinquatur, si quis eam solam inspiciẽs, venam secari non præceperit pro eius curatione, non errabit, id quod inspiciẽs Galenus (vt mea fert opinio) propterea in eius curatione eam non præcepit, sed ipsius bilis motum spectans, per eandem viã qua vergit, & à natura tentatur excerni, eam vacuari iussit. At si multa sit bilis copia, ex qua exquisita tertiana accẽditur, coaceruata intra vasa, à quibus accessionis tempore excernatur ad sentientes corporis partes, si quis nõ inspiciens bilem putrescẽtem solam, quę accessionis causa est, sed eius copiam in venis, ac iocinore genitam, nondum tamen putrefactam, venam secari iusserit, nec rationi, nec Galeni sententiæ pugnabit. Taceo Arabes qui eam commendant, potissimùm si reliqua omnia consentiant, eadémque moderatè fiat, etenim lauata natura ab eo quo velut sarcina premitur, quemadmodum ipsemet Galenus fatetur citato lib. vndecimo de meth. meden. ca. 15. haud ægrè quod reliquum est, vincet: itaq; proprij muneris haud oblita, & coquet quod coqui est habile, & excernet quod potest excerni. At si quispiam dixerit propterea non debere fieri venæ sectionem, quoniam Galenus eam non præcepit, citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, quemadmodum eam commendauit pro cura tertianæ nothæ, asserimus nos quòd si eam nõ commendauit, nõ tamen omnino negauit. nec obstat eam commendasse in cura tertianę nothę, cùm de ea curanda magis dubium esset, num competeret venæ sectio, quàm pro curatione exquisitæ tertianæ, eo potissimùm quòd (vt diximus) impetum duntaxat putrescentis bilis, accessionem facientis, spectauit, non negans quòd vbi formidetur, propter eius copiam, naturam nõ posse eam euincere, aut vix, & fuluiores appareuerint in primo circuitu vrinæ & crudę, quod tutiùs erit statim venam secare, hoc tamen tanquam in vniuersali methodo explicatum, hîc subticuit. vbi igitur prædicta adsint, ac reliqua consentiant, confestim sanguis mittẽdus erit, hora tamen quietiori, & aliis quæ sæpiùs diximus, seruatis: id quod confirmauit Actuarius pręcitato loco, cùm dixit: [& nisi quid impedient, sanguis est detrahẽdus, etenim in omnibus propemodũ febribus sanguinem mittere, nisi adsit quod interpellat, præstat.] Qua etiam via, & ratione, & duplicem seu triplicem curabis tertianã, modò exquisitæ sint: nanque hæ non propter aliud fieri contingũt, quàm propter multitudinem, & crassitudinem, ac bilis inæqualitatem, vt inquit Aëtius citato cap. 79. libri quinti. Dignosces autem duplicem, aut triplicem tertianã, ex iam dictis signis. etenim & cum rigore vehementi irruent, & omnes prædictas habebunt notas in pulsibus, vrinis, ac reliquo corpore, & omnino similes accessiones erunt.

Cap. de febre à bilis versus fine.

Vrina prouocatio.

Absynthium quã do competit in tertiana.

Sudoris prouocatio

Balneum.

An sit vena competens in tertiana pura.

Duplicis ac triplicis tertiana curatio.

De tertiana notha dignotione, prognostice, ac curatione.

CAPVT IIII

SI omnia, quæ in præcedenti capite tertianarum febrium indicia scripsimus, adfuerint, exquisitam reddunt tertianam, cuius accessionis tẽpus vt dictum est, breue existit: nã quatuor, aut quinque, aut sex, & lõgissimè vndecim aut duodecim horas cõplectitur: quarũ etiam febrium vrinæ tertio die, aut ad summum quarto coctionis signum ostendunt. Si verò aliquid eorum desit, nõ amplius exquisitæ erunt nam quæcunque febris exquisitam simplicitatem seruauerit, vnam obtinebit formam, veluti regulam quandam aliarum quę exquisitæ non sunt. etenim quæ aliquo modo ab illa discesserit, tãtum etiam à febrium simplicitate recedet: vt liquet secundo de differ. febr. cap. 3. id quod tãquam proprium, nedum tertianis, sed singulis febribus intermittentibus primùm considerare oportet. Itaque in ipsis tertianis primùm distinguere opus est, si exquisita & (vt quispiã diceret) legitima sit febris, aut non exquisita, sed velut notha, Galeno auctore primo de arte curatiua ad Glauconem. capi. 1. quantum enim natura differunt, tantum rationabile est, & victus rationem, ac reliquam curationem permutare, sunt nanque tertianæ quædam, quibus aliquid iam dictorum deficit, quæ non exquisitæ, sed simpliciter tertianæ appellantur, quarum accessio longiùs quàm duodecim horarum occupat tempus, adeò vt ad decẽ & octo perueniat horas, tantóque longiores sunt hæ tertianæ, quàm illæ quæ exquisitæ dicũtur, quanto earum accessiones maiores extiterint ac longiores si verò longiorem habuerint accessionem, intermissionem autem minorem, accessione videlicet in longius tempus protracta, quàm decem & octo horis, tertianæ extensæ vocantur. licet & hæ ipsæ extensæ tertianæ plurimam in eo quòd magis, aut minùs differentiam suscipiãt. nam licebit ex his aliquam simpliciter extensam nuncupare, quæ cùm vigintiquatuor horas in accessione consumpserit, reliquas habet febris expertes: aliquam verò sufficienter extensam, quæ vsque ad triginta extenditur horas, atque aliquam etiam in longius tempus productam. vt quæ vsque ad triginta sex horas protẽdatur, atq; aliã adhuc amplius vsque ad quadraginta, vel plures neque enim ex his aliqua certis terminis potest definiri. Et quanquam huiuscemodi nomina adeò curiosè inuestigare non sit necessarium, tamen clarioris doctrinę gratia, præter exquisitam tertianam nominatam, quæ parũ ab ea distat, simpliciter tertianã appellabimus, vt dictum est, deinde aliã paululùm extensam, deinde aliam sufficienter extẽsam. aliam verò amplius, & deinde aliam plurimum extensam, vt liquet secundo de differ. feb. cap. 8. nam si sola tertiana esset, quam exquisitam consueuit Hippoc. appellare, vtique simpliciter tertianam eã appellasset, & non exquisitam, quæ duodecim horis breuiorem accessionem habet cum verò aliæ sint tertianæ iam dictę quę exquisitæ non sunt, propterea iam dictam exquisitam nuncupauit, vt sexto de morbis vulgaribus, scripsit Galenus aduersus Agathinum, & eius sectatores, qui extensas tertianas non admittebant, sed eas semitertianas nuncupabant. differunt autem inter se accessionis longitudine, vt dictum est: qua etiam ratione magis, vel minùs ab ea quæ exquisita est, recedunt. nam quanto longior fuerit earum accessio, tanto

Tertiana simpliciter et iam non exquisita.

Tertiana extensa, simpliciter sufficienter, &c.

Comment. 2 sup. tex. 25.

impuriores erunt, rarò tamen reperies febrem, quæ vltra tria interualla exacerbationẽ producat in vocatam integritatem desinere, vt liquet ibidem. Appellat autem Galenus interuallum, interstitium, seu spatium duodecim horarum, vt liquet secundo de crisib. cap. 3. Vt verò quiuis valeat singulas, quas dinumerauimus tertianas nothas, seu non exquisitas dignoscere, illius signa explicauimus, quæ exquisitę tertianæ maxime contraria existit. nam ex extremis determinatis, non difficulter inuenies intermedias, haud quidem numero paucas, vt Galenus refert citato lib. primo de arte curat. ad Glauconem, cap. 8. erit autem maximè cõtraria ea quamplurimum, seu admodum extensam nũcupauimus, cuius accessionem vsque ad triginta sex, seu quadraginta horas, vel etiam plures diximus extendi. Quam tertianam sub exemplo adolescenti cuiusdam, qui medio tempore inter occasum Pleïadum, & autumnale æquinoctium tali febre laborare cœpit, nobis significauit Galenus eodem libro primo de arte curatiua ad Glauconem cap. præcit. incipit enim febris hæc, quemadmodum in eo adolescente cœpit, haudquaquam cum rigore, sed cum horrore: quæ etiam neq; in caliditate similis est exquisitæ tertianæ: mitior etenim est eius caliditas, neque adeò confestim per vniuersum corpus effunditur, neque etiam similatur ei in pulsibus, neque subsequitur bilis vomitus, neque sudor efficiens, sed pauci quidam humidi vapores exeunt in eius inclinatione, ex quibus febris pedetentim transpirat, ac vix intermittit, longo tamen tempore, cùm eius accessio diutiùs producatur, vt dictum est. pulsus verò minores, tardiores ac rariores fiunt, & in dies duriores euadunt: permanet etiã in pulsibus intermissionis tẽpore febris signum satis manifestum. in quam febrem, licet adolescentes, & iuuenes incidant, non tamen ij, qui natura biliosi sunt, sed pingues, aspectu albi, qui in otio degunt, & crapulis, balneísque plurimis, & repletionibus vsi sunt, & propterea bene cibos non concoquant: simulque eis aduenit pulsus durities in prima, atque secunda die mediocriter, in tertia autem, quarta, atque sequentibus vsq; ad septimam, ad magnam peruenit duritiem: qui quidem multorum fore dierum, ac mensium, ęgritudinem indicant: deinde paulò post tempore paulatim mollescere incipit, ac minores etiã quotidie fient accessiones, vrinæque meliorem habebunt subsidentiam, cùm in priori tempore admodum crudæ fuerint: tardiùs etenim concoctionis signa apparẽt in hac spuria tertiana, quàm in exquisita. His itaque indiciis non exquisitam tertianam cognosces, eã scilicet quæ exquisitæ maximè cõtraria existit, reliquas verò intermedias, cognitis exquisitæ tertianæ indiciis, & huius non exquisitæ, eidem maxime contrariæ, non difficulter inuenies, & eatenus eas magis accedere, vel recedere ab altera earum percipies, quatenus plus, vel minùs eiusdem signa participabunt, ac earum accessio longius, aut breuius supra duodecim horarum tempus occupabunt. Hæc verò omnia prouenire censendum est, propterea quod bilis ex qua nothæ tertianæ accenduntur, amplius sincera non sit, sed alteri permixta humori, crassioris, ac frigidioris naturæ existenti, & prout frigidior, ac crassior fuerit ac maior eius copia cum bile permixta, eò impurior tertiana fiet, accessionémque habebit longiorem, & intermissionis tempus breuius, quemadmodum in hac quam modò

Tertiana plurimum extensa signa

Ex horrore calore qualitate.

Ex pulsib.

Ex temperatura ægrorum.

dò descripsimus, in qua multa admodum commixta est pituitæ copia, vt ex enarratis indiciis colligitur, & propterea non ab re eam dicebat Galen. esse maximè exquisitæ tertianæ contrariam, non negās quòd si minor sit copia pituitæ eidem bili permixta possit aliqua notha tertiana generari, quæ nō adeò sit exquisitæ contraria, neque etiam eodem loco, aut alibi negare visus est, vt quidam iuniores Galenici sentire videntur, quòd eadem tertiana spuria gigni possit, atra bile, & non pituita ipsi flauæ bili permixta, quemadmodum etiam vniuersa Arabum schola admittit. Verùm de his particulatim haudquaquam verba fecit, excusans se, citato libro primo de arte curatiuu ad Glauconem, quòd cognitis extremis tertianis, hoc est exquisita, & illa quæ ei maximè contraria est, quam ipse figurauerat sub exemplo adolescentis, vt diximus, haud ægre poterant inueniri reliquæ intermediæ, quæ quidem numero paucæ nō sunt, vt ipse fatetur. Decepit autem hos viros, quòd arbitrati sint aliam Galen. non nouisse tertiam notham, quàm eam de qua verba fecit præcitato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, subcitato exemplo, non animaduertentes quòd primo & sexto de morbis vulgaribus, & secundo de differentiis febrium, plures conscripserit tertianæ spuriæ differentias, hoc verò in loco arte & breuitate quadam vsus, eam describens, quæ (vt diximus) extrema est, poterant reliquæ intermediæ facilè percipi, quemadmodum etiam & curari. De hac quoque verba faciens, dicebat se vidisse aliquam tertianam notham in autumno incepisse, & deinceps vere terminasse: nam non omnes nothæ tertianæ in tam longum protrahūtur spatium, sunt nanque inter eas quæ citiùs terminantur, & eò citiùs quò pulsus paulatim ad mollitiem non longo pòst tempore ab eius initio tendant. similiter vbi non longo pòst tempore à principio, accessiones minores fiant, & in vrinis coctionis nothæ apparuerint meliores, subsidentiam scilicet habentibus, quæ priori in tempore crudæ, aut minùs concoctę visæ sint, quapropter interdum in sexaginta, interdum verò in quadraginta diebus terminētur: minùs tamen formidanda erit, ac citius quoque soluetur ea quæ ex atræ bilis permixtione generatur, quàm quæ ea pituitæ, in cæteris paritate seruata, quamuis nulla earum quantumuis impura & illegitima fuerit, ex seipsa periculosa existat: vt liquet aphorismo 43. libri quarti, nisi in aliquo fuerit delictum, nec opus est vt particulatim hic cuiuslibet signa conscribamus. nam si bili pituita permixta fuerit præter ea quæ diximus, quędam alia aderūt indicia ex eis quę in capit. de quotidiana narrabimus, & prout plura aut maiora adfuerint eiusdē quotidianæ indicia complicata, aut minora, maiorem, aut minorem etiam permixtionem ipsius pituitæ coniectare licebit. perinde etiam existimare oportet, vbi atra bilis flauæ fuerit commixta, aderunt enim & nonnulla quartanæ indicia & pro eorum multitudine: aut paucitate, maiorem, vel minorem atrę bilis permixtionem percipies, ex cuius quoque notitia vnà cum accessionis maiori vel minori lōgitudine prædicere poteris, num longiori vel breuiori tempore iudicentur. Pariter etiam patebit & curationis modus, vbi iam dictæ tertianæ nothæ, exquisitæ maximè contrariæ, curationem præcepimus, ac quotidianæ & quartanæ. Vniuersa itaque victus ratio pro eius curatione, non quę refrigeret, ac vniuersum corp⁹ humectet, instituēda erit, qualis in exquisitis exhibetur tertianis, sed & aliquem modum assumat ad calfaciendum & incidendum, eodem Galeno auctore, citato libro primo, de arte curatiua ad Glauconem. quem etiam sectati sunt Paulus cap. 20. lib. secundi, & Aetius cap. 81. libri quinti, nimirum velut crassiore bile subiecta, & nō valde calidiore, vt idem inquit Aetius. Prouidendum etiam pro viribus est, ne morbus augeatur, néve ægrotantis vires prosternantur, quæ lōgiori tēpore debent laborare, difficile verò est seruare vtrūque, quoniam inediæ, quantum prosunt ad morbi coctionem, tantum, vel ampliùs officiunt viribus, cibi verò quantum ægri vires adaugent, tātum coctiones impediunt. sed id quoque noscere opus est, ad quantam magnitudinem perueniat morbus, ac quantæ sint ægroti vires, vt ad ea inspiciens quæ maius auxilium exposcunt, inedia quidem in valentioribus vtaris viribus, & morbo coctu difficili, largiori autem cibo vbi vires sunt debiliores, neque morbus admodum concoqui contumax. hæc quidem & in omnibus aliis morbis considerare oportet, vt liquet ea eodem Galeno, & nos in vniuersali methodo fusiùs disseruimus. Maxime verò eis cōducit ptisanæ succus iniecto pipere, hyssopo, aut origano modico, necnon & aliæ sorbitiones concoctu faciles, ex prædictorum auctorum testimonio. semper autē plenior victus in hac febre adhibendus erit à principio, quàm in exquisita tertiana. Reliqua verò quæ ad victum spectant, tum præcedenti capite de tertiana, tum sequētibus de quotidiana, & quartana sunt petenda, eatenus ipsum victum varians, quatenus ipsa tertiana notha ab ea quę exquisita est, declinauerit. & cum accessionem habeat longiorem, cibum non quotidie exhibere oportet, sed alternis diebus (nisi quippiam vrgeat, vt in accessione cibum offeras) quanquam etiam exiguum magis, minúsq; nutriens, ac medicamentosus eo tempore exhiberi debebit. Sed mirum sane est de Alexandro qui cap. 6. libri 12. adeò facilè putat Galenum condemnare, eò quòd condemnauerit ptisanæ succū pauco pipere, hyssopo, vel origano adiecto in hisce febribus, inquiens, huiusmodi plerunque periculosa esse, & febres vehemētiores accendere, idque magis adhuc si temperamentū corporis calidius inueniatur, & pituita minor quam bilis, & quæ non adeò calefaciētia requirat, parum (vt mea fert opinio) animaduertente quòd nec Galenus eis, qui ita laborauerint, eadem præceperit, neque vt eisdem immodice vtātur cum ptisana: docet enim (vt diximus) eam notham tertianam curare, quæ alteri exquisitæ tertianę maximè contraria existit, cuius exemplum paulò ante conscripserat in adolescente, circiter decimumoctauum ætatis annum, albo aspectu, pingui, & sæpiùs antea in otio degente, ac crapulis, balneis plurimis, & repletionibus vso: quæ quidem febris nec vehementior erat, neque in corpore temperamento calidiore, nec pituita permixta bili, adeò mitis, ac exigua erat, vt nō etiam calfacientia requireret simul cum his quę refrigerant & humectant. In qua etiam febre ea quæ supra modum calfaciunt & exiccant, ipsemet Galenum omnino vitauit, eodem loco. Conatur etiam idem auctor citato loco Galenum reprehendere, quòd pro curatione exquisitæ tertianæ, apparentibus concoctionis signis absynthij decoctum comprobet, tanquam valde nocuum ægris, calidum &

Cap. supra citato.

Loco citato comment. 2. super tex. 25. & com. 3. sup. tex. 5. & com. 2. super tex. 23 Prognost.

Minùs formidanda mixta cū atra bile, quam cum pituita.

Curatio. Victus ratio

Cap. citato

Refellitur Alexand. reprehendens Gal.

Vide de absynthio [illegible] particula fin.

siccum temperamentum habentibus, asserens se nouisse in quibusdam, qui immoderatius illud assumpsissent, particularum colliquationem expertos esse, quibusdam partes solidas licciores reddi, alijs verò bilem efferuescẽtem qualitate potius offendete, alium autem igneam intemperiem, aut inflammationem in ore ventriculi sentire. atqui ex eisdemmet verbis liberari à calumnia Galen. poterit cùm immoderatum eius vsum non commẽdet, sed moderatum, ex ipsius enim quantum sufficiat accipiens. ad hæc quis vnquam arbitrabitur tanta posse prouenire incommoda ex absynthij decocto, modò immoderatius illo ægri non vtantur? neq; enim

Cap. proprio. tantam habet vim calfaciendi, licet amaroris particeps sit, cùm & adstringendi facultatem habeat, plurimam etenim obtinet adstrictionem, vt sexto de simplicium medicamentorum facultatibus, liquet, maximè vbi ponticum sit, & propterea intus assumptum idoneum est medicamentum ad repurgandos meatus, gratúmque est stomacho, adeò vt propterea neque igneam intemperiem, aut inflammationẽ in ore ventriculi prorritare valeat. parcat itaque mihi Alexander in hoc, cùm satis animosè,

Potus. exigua seu nulla ratione promotus, in Galenum invehere conatus sit. Nos verò ad pensum redeuntes, asserimus etiam, quòd pro potu vti poterunt hac febre laborantes cinnamomi decocto, aut hordei cum exiguo cinnamomo, & vbi admodum debilitoli sint, vt a vino abstinere nequeant, eo etiam vti poterunt, pauco, tenui, atque aquoso potissimùm circa initia. nam procedẽte tempore amplius offerri poterit, neque ita aquosum, modò tenuis

Vena sect. substantiæ sit. Quòd si sanguinem mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum erit, sed ab initio statim adhibita earum rerum, quas explicauimus distinctione, tantum mittendum, quantum præsens exigit status, eodem Galeno auctore erit: itaque secanda interna cubiti vena, vbi quippiã nõ

Clysteres. impediat statim ab initio. Conferunt etiam clysteres, iique non admodũ molles, vt idem auctor inquit, qui parari poterunt ex maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florum camamillæ, & hyssopi decocto, cui colato iuri, mellis rosacei vn.2. olei cõmunis, vel chamæmelini, & violacei vnc.3. vel qua-

Syrupi. tuor, cõfectionis de dactylis dr.4. aut diacatholiconis, seu hieræ picræ simpl. vnc. s. salis cõmunis dra. 4. adiecto, & fiat clyster. extenuantes quoque modicéque calfacientes syrupi exhibeantur, perousti cum iis quæ vim humectandi ac refrigerãdi habẽt, veluti syrupi acetosus simplex, rosaceum mel, aut ipsummet oxymel, cum syrupo de succo boraginis, endiuiæ, aut cichorij parato hunc in modum. Recipe syrupi acetosi simp. mellis rosacei, aut oxymellis & syrupi e succo borraginis, endiuiæ, vel cichorij,

Purgationes. ana vn.1. aquarũ cichorij, & borraginis vn.3. misce. quibus sæpius assumptis, apparentibusque concoctionis notis, aliquod exhiberi poterit pharmacum ex his quę leuiter ventrem subducunt, vt rhabarbari dilutum, diaphœnicon, seu diacathilicon, quod quidem húc in modum componas. Recipe rhabarbari vigorati cum spica, diluti in vnc.2. succi rosarũ & per colum transfusi sc.4. diacat. drac. 7. aut diaphœniconis drach.4. mellis acrei vnc.2. cum aquis cordialibus fiat potus. Poteris in vicem mellis aërei vti vnc.3. syrupi e pluribus infusionibus rosarũ, vel violarũ, aut vn.1.s. pulpæ cassiæ fistularis. Cùm verò febris hæc ex crassiori accẽdatur bile, non vnicã

forte purgationem duntaxat desiderabit, sed plures, quod quidem sub his verbis nobis insinuauit Alexander citato loco: [conuenit igitur, vt qui humores dissolutos nouerit, non modò semel exlubeat, quæ per aluum subducere possunt, sed etiam rursus humectante victu vsi, & dissoluẽtes, si quæ siccæ & crassæ reliquiæ sublint, iterum leuiter expurgent.] Quapropter vbi adhuc perseuerauerit, reliquis viẽdumest syrupis extenuantibus, ac aperientibus magis, vt syrupo de tribus radic. cum aceto, quo Neapoli vtimur, aut syrupo de duabus, vel quinq; radi. vel etiam acetoso composito, de bizantiis, aut de eupatorio, aut etiam oxymelite, quibus etiam adiicias aliquem ex iis quæ refrigerandi vim habeant, vt syrupum de succo, vel infus. rosarũ, aut de succo cichorij, seu borraginis. Quibus deinde sæpius assumptis repetenda erit purgatio, eisque vtẽdum est medicamentis, quæ expurgandi crassiorem bilem vim habeaut, & propterea agaricum adiicito simul cum rhabarbaro, vel catapotia quædã tribuas quæ ex eisdem figurentur, aut ex agarico & aggregatiuis pil. seu ex rhabarbaro, & eisdem pil. catapotia formato, drachm.1. pilularum aggregatiuarum, & alteram seu scrup.4. seu agarici, seu rhabarbari accipiens, à quorum assumptione, mellis aërei vnc.2. aut syrupi de pluribus infusionib. rosarum vel violarum vnc. 3. aut sacchari violacei vnc.2. s. præbeto cum aqua cichorij, aut buglossi. Conferunt etiam hoc in tempore ea quę vrinam ciunt, præterquàm illa quę supra modum calfaciunt & exiccant, vt inquit Galenus, cuiusmodi est decoctum hyssopi, aut spicæ nardi, & post diem septimam danda est (vt ipse Galenus adiungit) absynthij coma, insuper pastillis in hunc vsum vtantur, hoc modo confectis, Recipe diarhodon abbatis, & aromatici rosati ana scrup.2. seminum communium frigidorũ maiorum, aut melonum duntaxat vnc s. cum saccharo in aqua rosacea, & capillorum veneris, seu mellisophylli dissolutn, fiant pastilli, quibus vtantur cum aliquo ex prædictis decoctis, aut syrupis, aut aquis cichorij. vel borraginis. multis quoque fuit auxilio oxymel epotum, vt citatis auctoribus visum est; vomitus

Vomitus. insuper post cibum adeò iis, quibus hęc febris perdurauerit, vtilis est, vt multos sciam solis vomitibus

Loco cit. statim fuisse curatos, vt Galenus inquit citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem. Vbi verò ad huc perseuerauerit febris, neque iã dictis cedat medicamentis, iis quæ leuiter expurgant, semel saltem in hebdomada, vtare, vt trociscis de rhabarbaro, seu de eupatorio, aut de absynthio cũ syrupo e pluribus infusionibus rosarum persiccarũ, aut syrupo composito e cichorio Nicholi hunc in modum, Recipe trociscorum de rhabarb. de absynthio, aut de eupatorio drach.1. dissoluatur in vnc.2. syrupi e cichorio Nicholi, aut e pluribus infusionibus rosarũ persicarum tantũdem, & cum aqua mellissophylli cichorij, aut capillorũ veneris, fiat pot9, vel ex dra. 1. seu scrup.4. trociscorum dictorum tria catapotia formato cum melle rosaceo, seu oxymelite, & vtare. Et si videbitur, poteris post horam vel alteram vnc. 2. dictorum syruporum cum iam dictis aquis simul exhibere. nec etiam parum efficaces sunt trocisci e tnlis, vbi præsertim admodum laborauerit vẽtriculus, maléque concoxerit, & febris admodũ producta sit, ac color ægri fuerit vitiatus, quorum poteris drachm.1. exhibere singulis tribus, vel quatuor diebus cum vnc. 3. aut 4. decocti ex radicibus cichorij,

chotij, & pauco absynthio facti. conducit etiam non parum si vnc.1.vini albi odorati adiicias. Iuuat insuper ex Galeni præcepto citato lib. de arte curatiua ad Glauconem necnon Pauli, & Aëtij citatis locis hypochondriorum calefactio seu fotus at non indifferenter omnia calefacere oportet (vt sæpius animaduertimus) sed ea quæ laborant. Quare laborante iecinore tales fiant fotus, Recip. cichorij, & fumariæ an. manip.s.florum chamæmeli, meliloti, & fœnigræci 20.drach.4.summitatum absynthij, & rosarum an.manip.1.spicę, iunci odorati, cuiuslibet drach.1.bulliant secundum artem in sufficiẽti quātitate aquę, deinceps aceti albi vnc.2.vel 3.adiecto, & cum panniculis lineis in eo irrigatis, iecor sępius foueatur, inungatur demum hoc vnguẽto, Recipe olei rosacei, & de absynthio ana vnc.1.olei chamæmelini, & amygdalarum amararum, singul.vnc. s. olei nardini drachm. 3.pulueris seminis lini, fœnigræci, & florum chamæmeli an.drach.2.coral. rub. 1.s.succi cichorij drac.6.cum cera & exiguo aceto, fiat vnguentum. At si lien laborauerit, ac intumuerit, non iecinori, sed lieni calfacientes sunt approximãdi fotus, quos hunc in modum componas, Recipe corticum rad.capparorum, & tamaricis an.dr. 4.scolopendrij, absynthij an.p.1.spicæ drachm.3.lupulorum, fumiterrę singulorũ manip.s.florum chamæmeli, fœnigræci, meliloti, seminis lini & anethi ana drach.4.s.fiat arte decoctum in quatuor partibus aquæ, & vna aceti albi, & irrigatis in eo spongiis, fiant fotus, à quibus tale applicetur vnguentũ, Recipe olei liliorum alborum, & irini an.vnc.s.olei de capparibus, & amygdalarum amararum an.vn.1 nardini drac.4.succi scolopendrij vnc.1.s.butyri recentis, & adipis anseris cuiuslibet drac.4.pul.seminis lini, fœnigræci, & florum chamæmeli an. dra.1. s. cum aceto pauco, & cera, fiat vnguentum. huic etiam vnc 1. capparorum, aut tamaricis, interim etiã vn.s.succi ciclamini adiicere poteris. Vbi verò vẽtriculus primo affectus sit, aut etiam ob dicta hypochõdria laborauerit, flatibúsq; sit opplet', & sub tumida in facie decoloratio apparuerit, idem quoque fouendus erit, ex eo quod ita paratur fomento. Recipe summitatum absynthij, & rosarum rubearũ ana manip.1.spicæ nardi, chiæ masliches an.dra.2. cinnamomi drach.1.s.florum chamęmeli, meliloti, & anethi, singulorum dra.4.singula bulliant in tribus partibus aquæ, & vna vini albi odorati, vt conuenit, & spongiis in eo irrigatis, ventriculus foueatur. vel, Recipe vtriusq; mẽthę & absynthij ana manip.1.chiæ masliches, cinnamomi, ligni aloes, cort. citri, singulorum drach.1.maceris galangæ, an.scr.2. florum chamæmeli, anethi, & meliloti an.dra.4.rosarum rubearũ manip.1.s.singula cõtundãtur, & ex eis com linteo lineo fiãt sacelli, qui irrigati in sequenti decocto, calidi vẽtriculo applicentur. Recipe absynthij & rosarum rubearum, an.manip.s.cinnamomi, chiæ masliches ana dra.1.fœnigręci: seminis lini, cuiuslibet drach.2.ebulliant omnia in sufficienti quantitate aquæ, & vini albi, tribus videlicet partibus aquæ, & vna vini, & fiant fotus, quibus sępius adhibitis, licet eundem ventriculũ hoc vnguẽto inungere quod accipit oleorum de absynthio, & mastichini ana vnc.s.olei rosacei, & amygdalarum amararum ana vnc.1.olei nardini drac.4. corallorũ rub.drac.1.s.cinnamomi, chiæ masliches ana scr. 1. vini albi, & cerę parum, fiat vnguentũ. Hęc satis esse putò pro tertianæ nothæ curatione, nam licet plures, vt recensuimus, sint eius differentię, nõ difficulter tamẽ earum curationem inuenies, vbi extrematum curationem non ignorabis, eius videlicet quæ exquisita est, & alterius quæ eidem maximè cõtraria existit, cuius curationẽ hoc in capite docuimus. Etenim prout magis, vel minùs ab exquisita recedit, ita poteris tam victus, quàm medicamentorum rationem permutare, ac pro eadem ratione permiscere. similiter pro diuerso humore qui permiscetur, poteris eadẽ etiam cõponere, eodem ex his quę pro cura tertianarum explicauimus, verùm etiam eis quę sequenti capite de quartana, & alio de quotidiana conscribemus.

Fotus hypochõdriorum.

Exquisita quartana causa, dignotio, prognosticum, ac curatio. Capvt V.

ALTERVM intermittentiũ febrium genus est exquisita quartana, quæ ex solo melancholico humore generatur, qui frigida & sicca cõstat temperatura, succéditur autẽ paulatim velut lapis aliqs, aut testa, aut os, aut tale aliquod huiuscemodi corpus frigidum & siccum. verùm si neque putrescat, neque vehementer per sentiẽtes corporis partes deferatur melancholicus huic succus, nũquã efficiet quartanę exquisitę circuitũ, vt liquet secundo de differẽt.febrium, cap.5.quamuis Alex. cap.8.lib.12.velit quòd quartanæ febris non vna sit species, sed multiplices, & diuersæ existant: etenim alia ex flaua bile nimium adusta, alia ex fœculento sanguine nascitur, quod quidem neque negare videtur Galenus tertio prognosti. quo loco quartanã (dicebat) ex melancholico humore consistere, atque ipsum duplici modo generari, tum ex sanguine crassiore, qui respondeat proportione in venis, subsidenti fæci in dolio vini, tum etiam flaua bile vehementer assata. Insuper illud confirmare videtur comment. 22. aphorism.tertij libri, sub his verbis: [quin etiam illo tempore quartanas febres fieri inquit (loquens de autũno) quia scilicet ex atra bile ortum habent, quæ duplicem habent generationem, alteram quidem ex flaua bile sopetassata, alteram verò ex sanguine crasso.] ex quibus indifferenter innuere videtur quartanã febrem generari posse, licet secundo de differentiis febriom (vt dictum est) contrarium sentiat. Verùm ne quispiam putet sibi pognantia conscripsisse Galenum, hunc in modum conciliãdus erit, quòd exquisita quartana, incipiens præsertim à solo melancholico humore frigido & sicco, temperaturam existente, ac vini fæci simili, eóque putrescente ac vehementer per sentientes corporis partes delato, generationem habet, quemadmodum ipse fatetur citato libro secũdo de different.febrium, cap.4. Nam licet frigidus natura sit hic succus, tamen cùm putredinem sibi adiunxit, cuius causa febrem accendit, tantùm possidet caloris, quantùm etiam putredinis, vt liquet secundo de causis symptomatum. Eam verò quę ita exquisita nõ est, neque statim ab initio inuadit, sed aliis febribus subsequitur inordinatis, seu (vt ita dixerim) erraticis, ex præassatorum, ac efferuescentium humorum, & veluti in cinerem versorum putredine, quando eadem affectio in cunctis fiat venis, ita vt in eis generetur atra bilis, non tamen quòd eadem in eis putrescat, sed exupetet duntaxat, & deinceps accessionis tempore ad sentientes, corporis partes transmittatur ac putrescat, generari contingit, potissimum vbi præcedens febris prae-

Febris quartana multæ species.

Super tex. 27.

Loco cita. Conciliatio locorũ Galeni.

Quartana febris ex aliis adusiione generatio.

ter inordinationem intermiserit, atque ita per finem æstatis eueniat, autumnóque propinquet, ex Hippocratis auctoritate, citato libro tertio prognosticorum. & hoc modo, fortè subintelligere voluit Galenus eodem loco febrem quartanam fieri etiam posse ex atra bile, genita ob vehementer assatam flauā bilem, non autem synceram, sed ob veluti cinerem quendam vehementer assatorum humorum (inquit) quem natura non antea excreuit, putrem quandam recipientium affectionem: ex immodicè enim cocto, & feruente sanguine, veluti cinis quidam, atra bilis efficitur, ac quæ in eo tenuior pars continetur & biliosa, ac assata fuerit, in atram conuertitur, ex quibus quartana generatur, vbi putrefcant, & per sentientes corporis partes vehemēter deferantur. & vbi maior fuerit superassatæ bilis copia, ex superassata bile quartanam generari fatebimur, nō synceram, sed atræ bili ex feruente crassiore sanguine genitæ, permistam. nam pituitosus humor vsque adeò minimè assari poterit, vt ex eo atra bilis, & deinde quartana generetur (quemadmodū Arabum principi, & sectatoribus ei᷒ visum est) bene antè cæteri humores. ex putrescente itaque melancholico succo, seu quod in sanguine crassum, ac veluti fæx est, immodicéque excalfacto, per sentiētes corporis partes delato, quartana accēditur quartana febris, ac statim ab initio sæpiùs inuadere solet. ex putrescente verò, ac vehementer superassata bile, eáque haudquaquam syncera, & impermista, perinde etiam vehementer per sentientes corporis partes delata quartana etiam interdum accēdi poterit, non tamen statim ab initio inuadens, neque adeò exquisita, nunquam tamē ex superassata pituita. Quapropter neque sibiipsi in hoc pugnantia cōscripsit Galen᷒, si quis autem velit cum Galeno fateri quartanam tam statim ab initio inuadentem, quàm si alias consequatur inordinatas febres, semper à melancholico succo, natura frigido & sicco accendi, & non ex flaua bile assata, vtique non errabit: ait enim Galenus tertio proxnostic. [sed si nō antea natura quodammodo excernat veluti cinetem vehementer assatorum humorum, hic rursus permanens in corpore, ac calescens, putrem quandam recipit affectionem, idque quoties ei accidit, fetuendo excitat febrem, quoties verò in cunctis venis eadem fiat affectio exuperāte atra bile, quartana cōsistit febris.] atqui clarum est in Galeni doctrina per humores sanguinem semper subintelligere, vt nos etiam in præcedentibus adnotauimus, eóque magis hoc in loco, cùm inquiat, quoties in cunctis venis eadem fiat affectio, per quam videlicet veluti cinis vehementer assatorum humorum generetur, tunc enim exuperante atra bile, quartana consistit febris. per cinerem itaque vehementer assatorum humorum, non bilis, aut alterius succi intelligit, sed sanguinis, neq; propterea quòd duplicem dixit comment. aphorism. 22. libri tertij, habere generationem atrā bilem, alteram ex flaua bile superassata, & alteram ex sanguine crasso voluit, quòd ex vtriusque quartanæ fiant febres, sed explicata duplici atræ bilis differentia, tanquam in alijs locis declaratum, ac manifestum, reliquit dis-serere, quòd ex ea duntaxat quæ ex sanguine crasso generatur, fiant quartanæ febres, ex hoc namque fetuescente, immodicéque cocto, & exusto veluti cinis quidam, nigra bilis efficitur, frigida quidem, eo quod terrea, caloris autem particeps, si-

Loco citato.

Pituita per adustionē in atrā bilem materiā nō potest contra Auicennā.

Loco cita.

cuti cinis, & acetum, eodem Galeno auctore, tertio de causis symptom. Id itaque quod in sanguine crassum, & veluti fæx existit, quando immodicè excalfactum exarserit, fit atra bilis vt liquet 2. de crisib. & 2. de different. febt. Quare semper ex putrescente melancholico humore, seu atra bile, ex eo genita, quartana accenditur febris. Nam quæ ex superassata flaua bile, nigra bilis generatur, præter cætera mali moris est, & erodit, seu exulcerat partes vbi contingat plurimum colligi, & propterea ab ea quartana febris generari nequit. exulceraret etenim ipsas, præsertim si syncera esset priusquàm quartanam accenderet febrem, ac putresceret: demum ea putrescente & vehementiori motu per sētientes corporis partes delata, multò magis eas eroderet, cùm mota mordacia excrementa magis lædant, quàm quiescentia. verùm interim exquisita, vbi syncerus fuerit talis melancholicus humor, interim non exquisita, vbi alteri humori fuerit permistus, quartana accēditur, quemadmodum etiam de tertiana determinauimus. Nunc verò exquisitæ indicia explicabimus: ea etenim cognita, facilè etiam non exquisita dignosci poterit. Hæc quidem manifestum sui præbet indicium in principijs accessionum, quando rigent adhuc qui quartana laborant: est etenim eius rigor non vehemens, quēadmodum in tertiana, sed mediocris seu paruus: etenim quartana febris non primo statim die cum rigore inuadit vehementi, verùm ipsa progrediente atque aucta vnà etiam rigor augetur, sensúsque ægrotantibus adest: non quasi pungatur ac percutiatur corpus, sed frigefactionem similem habent, qualis per gelu tempore hyberno sentitur, cùm ex frigido accensō humore ortum habeat, vt dictum est: necnon & cum quibusdam veluti contusionibus vsque ad ossa tendentibus, ita vt eos audire licebit dicentes quòd videantur in ossibus pati laborem, & carnem habere contrefactam, vt liquet 2. de crisib. cap. 3. quo etiam tempore eorum pulsus qui quartana laborant, satis tardi sunt, ac rari, parui, ac debiles, & magis quàm in nulla altera affectione: nam quamuis in tertianis etiam parui, debiles, tardi ac rari cùm inuadunt pulsus necessariò adsint, tarditas tamen, & raritas non parum ab iis abest, qui in quartanis accidunt: nam in quartanarum principijs videbitur ibi arteria quodammodo esse alligata atque ad interiora retracta, neque liberum habere ascensum, in tertianis verò, neque aliquid tale percipietur, tarditásque propè accedit ad eum, qui secundum naturam est motū, quapropter vbi quartanæ febres inuadūt, quamuis iuuenis ęgrotus fuerit, talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decrepita, in qua cùm calor paucus existat, cui par quoque est generatio fuliginosorum excrementorum, spiritúsque animalis nutritio, iure pulsus paruos, tardos ac raros habent, vt 3. de causis pulsuum, cap. 5. scriptum est. Cùm autem consistit atque etiam augetur huius febris accessio, necesse quidem est vt veloces fiant, atque frequentes pulsus, seruatur tamen & tunc ipsius tarditas ac raritas, si additam velocitatem atque frequentiā in accessionibus ratione perpendas: & quidem si comparaueris quartanæ febris consistentiam, tertianæ consistentiæ, non paulò velociores atque frequentiores in tertianis pulsus ostendere arteriæ videbuntur, & quæ etiam omnibus communis est febribus in vno pulsu arteriæ inæqualitas, in quartana manifestissimè

ca. 2. ad finem.

Dignotio quartanæ ex rigoris specie.

Ex pulsibus.

licet comprehendere ex Galeni decreto libro 1. de de arte curatiua ad Glauconem, cap.6. Caliditatis *Ex caloris qualitate.* quoque indicia diuerso modo se habent quam in tertianis: nam æstum,& deustionem, & quendam veluti feruoré qualiter in tertianis videtur, in quar- *Ex vrinis.* tanis haudquaquam inuenies, vt liquet ibidē. Vrinæ quoque tenues, & albæ & aquosæ erunt, nimirum propter materię crassitudinem percolatę, progrediente verò morbo, pro ratione coloratiores fiunt, & subsidentiam habent crassam, Aetio teste cap.84.lib.5. quo circa inquit Gal. citato libro 1. de arte curatiua ad Glauconem, ca.7. in quartanis variæ erunt vrinæ, sed crudæ omnes. Hæc igitur signa *Ex natura ægri.* maxima sunt ipsius quartanæ. Verùm non propterea reliqua omittenda sunt signa, sed ægrotantis na- *Aetate. Tempore anni.* tura inspicienda, si in ea atra bilis abundat, & ętas, si senior sit quàm consistentiam, vtpote declinans, tempus quoque anni si autumnus, frigidam & siccam, ac inæqualem habens temperaturam: in hoc enim magis sperabis quartanos circuitus fore frequentiores. similiter & loci natura inspicienda, si lien intumuerit, febrísque sine ordine antecesserit, si cibus, potúsque, ac victus vniuersus, frigidus & siccus præcesserit, necnon si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, quòd si febris cessauerit, remanseritque adhuc in pulsibus febris signum, ac iidem pulsus iis qui secundum naturam sunt, rariores, ac tardiores fuerint, proculdubio huiusmodi febris quartana censenda erit, vt eodem primo de *Loco citato.* arte curatiua ad Glauconem, scriptum est. huius etiam febris accessio téporis spacio est similis tertianæ, nonnunquam & longior, cùm adhuc exquisita perseuerat, vt quæ ex frigidiore humore consistat: in qua nec etiam bilis flauæ vomitus, quemadmodum in tertianis expectandus est, vt liquet 2. *Loco citato.* de different. febrium, cap.5.& citato libro 1. de arte *Sudoris copia.* curatiua ad Glauconem, Sequitur autem sudorum copia circa exacerbationis declinationem: copiosiores etenim in hoc humore euacuationes fiunt, quàm in pituita, quoniam quicquid atræ bilis fuerit accensum, exhauritur, atque dispergitur. Eadem insuper in hisce febribus, atque aliis omnibus est causa, quæ differentiam facit longitudinis accessionum, quemadmodum in præcedentibus declarauimus, multitudo videlicet, ac humoris qualitas, vigor insuper ac virtutis imbecillitas, & præterea ipsius ęgrotátis dispositio rara & densa: ex iis enim *Nō exquisita signa.* diuersitas assumitur. Exquisita autem, an non exquisita sit, nedum ex accessionis breuitate seu longitudine, sed & aliis quoque indiciis percipi poterit. Neque enim omnia aderunt exquisitæ quæ explicauimus quartanæ indicia, sed nónulla deerunt, & alia quædam alterius humoris, cum eadem atra bile permisti, percipies. Ex intermittentibus verò febribus, quemadmodum tertiana breuissima qui- *Prognostica.* dem, & mitissima est, ita longior ac quantum in ipsa est haudquam periculosa quartana existit: quæ neque etiam statim ab initio inuadere solet, sed aliis quæ antecesserint febribus, præsertim inordi- *Loco citato.* natis, subsequi, vt 1. de arte curatiua ad Glauconem, scriptum est: etenim admodum difficulter putrescit melancholicus humor, cum frigidus & siccus natura sit. promptius verò vbi priùs efferue- *Comment. 3. tex. 4.* scat, ac supra modum exustus fuerit. Hippocr. verò 1. de morb. vulgarib. inquit, quòd omnium est quartana securissima, facillima, longissima, hæc enim non est ipsa quidem tantùm per se talis, sed etiam à magnis aliis vindicat morbis, & 6. eiusdem ait. *Com. 8. super tex. 7.* [quartana laborantes magno morbo non capiuntur: si priùs autem capiuntur, & quartana superuenit, liberantur.] Id etiam confirmauit apho.70. lib. 5. cùm dixit: [a quartanis capti non admodum à côuulsionibus capiuntur: si verò capiátur, & quartana superuenerit, liberantur.] verùm animaduersione dignú est per quartanas, intermittentes subintelligere Hippocrat. nam continuæ (licet perrarò eueniant, liquet 2. de differentiis febrium, *Cap. 2.* cùm nullam habeât vsque ad iudicium molestiarum remissionem, sed perpetuò infestant meritò graues & dicuntur, & sunt. oportet item quòd ea genita sit absque lienis, aut alterius visceris affectu, quandoquidem ex liene sæpenumero grauiter vidimus (vt inquit Galenus) citato libro primo de morbis *Loco citato.* vulgaribus, homines febre laborasse quartana, ac deinde collecta aqua inter cutem, esse defunctos. Verùm ipsa sua sponte quartana, absque alio visceris affectu, pręsertim magno, periculo vacat, neminémque iugulat, vt inquit Celsus cap.15. libro tertio, & ab aliis etiam morbis liberat, atque ita nouimus morbos comitiales fuisse à quartana, diu tamen infestante, discussos: vt ibidem testatur Galenus, id verò nulli dubium est quòd priùs quartana febre laborantes, comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum, superueniens quartana discutere consueuit: quo circa multò sanè magis ipsum impendentem arcere poterit, vt præcitatu libro sextu de morbis vulgaribus, à Galeno scriptum est. Quartanæ insuper à splene initium *Loco citato.* sumentes, diuturniores sunt: fiunt autem manifestæ ex colore, & cruditatibus, & quod venter non facilè egerit, & ex splenis tumore, & quòd ad sinistram magis se reclinent: est autem periculum ne progressu temporis etiam in aquam inter cutem incidant, Aetio auctore præcitato loco. At verò propter hepar inflammatú quartanatij, vt ipse inquit eodem loco, coloris sunt albicantis, & toto corpore tumidi, & vrinæ ipsæ valde rubræ, sandaracham referentes, & ad contactum tumor dextri hypochondrij occurrit, & hi etiam magis difficulter spirant quàm splenici, & subtussiunt, & postremùm in hydropem ineuitabilem labuntur. Atqui aphoris. 25. libri 2. Hippocrat. dicebat quòd æstiuæ quartanæ magna ex parte breues fiunt, autumnales longæ, & maximè quæ hyemem attingunt, quamuis nedum de quartana verificetur aphor. Gal. auctore in commentu, sed de quolibet alio morbo; nullus etenim æstate fit longus, Hippoc. verò de solo omnium longissimo fecit métionem, veluti per exemplum de omnibus aliis ex isto præcipiés. Vetus verò quartana rarò, nisi verò soluitur, vt inquit Celsus ca.16. lib.3. omnium verò pessima est quintana; etenim & ante tabe, & iá tabidis superueniés perimit. septimana verò longa est, verùm non letalis. Nonana hac longior etiã, at non letalis, eodẽ Hip. *Commen. 3. tex. 7.* auctore præcitato libro 1. de morb. vulg. Cæterùm *Curatio.* quòd ad curationem ipsius quartanæ attinet, illud *Victus ratio.* primò seruare oportet, quòd qui ea laborát, ab initio mediocriter ac leniter tractádi sunt, ita vt neq; aliquod ex fortibus medicamentú, neq; vacuationem adhibeamus, Galeno teste præcitato libr. 1. de arte cura. ad Glauc. cap.11. quem sectati sunt Paulus cap.22. lib.2.& Aetius cap.84. lib.5. victum itaq; instituere oportet optimum, miniméque flatuosum, arcendique sunt a carnibus suillis, atque ab omnib.

edulIis quę tenacia sunt,& tardum habent exitum, ac quæ refrigerant & exsiccant corpus, vt ibidem à Galen.scriptum est:ob id boni succi cibi,concoctu faciles,substantia non crassa, nec tenaci, tribuendi sunt, quemadmodum volatilia quæ in paludibus non degunt, vt Gallinæ, earúmque pulli, similiter & columbarum, capi,perdices, fasiani, & reliquæ huiusmodi, insuper & qui non refrigerandi exsiccandique vim habeant, sed leuiter calfaciendi, ac humectandi corpus.Conducunt quoq; pisces mollibus carnibus, nihilque tenacis habentes,& concoctu faciles.interim autem salsis quibusdam & sinapi in cibo vti poterunt,pro extenuando,incidendóque crasso humore: est etenim valde terrestris, ac crassus. Quapropter neque colymbades interdum, neque parui quidam pisciculi sale conditi vitandi sunt, in quem vsum confert etiam, & quod

Potus. Neapoli paratur condimentum quoddam ex sapa, & sinapis semine, pauco etiam adiecto cinnamomo, quãdoque vti,vino quoque vtendum est albo, & tenui,nõ autem aquoso, sed mediocriter calido, optimè diluto,aut aqua in qua cinnamomum fuerit decoctum.

Frictiones & exercitationes. à frictionibus autem, ambulationibus,& balneis, atque aliis vsitatis arcendi penitus non sunt,quanquam omnino possent à balneis abstinere, solis contenti frictionibus quàmplurimum ex eo iuuamen admitterent, & si quartana febris breuis sit, neque admodum violenta, nihil nocuerit si diebus intermediis ad consueta exercitia se transferant laborantes.reliqua quę ad victus rationem pertinent, nostro capite de melancholia studiosi petant.

Tempus cibi exhibendi. Illud verò haudquaquam prætereundum esse arbitror; quòd quartana laborantes, vbi vires non indicent, in die accessionis minimè cibandi sunt,aut satis modicus eis exhibeatur cibus, isque per sex,aut saltem quinque horas ante accessionem, aut eadem finita: etenim natura ipsa cibo non impedita,faciliùs humoris tum euictioni,tum etiam expulsioni vacabit. quod quidem confirmare videtur Actuarius lib.3.suæ metbo.medend.cap. 20.cùm dixit:[cęterùm in omnibus accessionũ annotationibus,ne aliquis in ventriculo sit cibus,qui mali pondus ingeminet studendum est. Nam cùm natura tempore accessionis ad propellendum ea, quæ affligunt exurgat, si quis intempestiuè nutriẽs illi obstiterit, dubio procul quo minùs validè noxios humores adoriatur prępedit.]Optimũ iis quoque est ventrem quantum possibile sit, mollem facere his quæ vsitata sunt.

Clysteres. quòd si ea nihil proficiãt, clysteribus vtendum erit,à principio quidẽ mollib. postmodum acrioribus, vt idem Gal.inquit,molles quidẽ ex præcedẽti capite de tertiana petas, acriores hunc in modum parabis,Rec.foliorum maluarum,mercurialis, betæ, & florum chamæmeli ana M.j.folliculorũ senæ drac.4. furfuris M.s.decoquãtur omnia in sufficiẽti quãtitate aquæ, cui decocto per colum transfuso admisceantur olei communis, chamæmelini seu anetbini vnc. 4. mellis rosacei vnc. 2. medullæ cassiæ fistularis, aut cassiæ tractæ vnc.1.salis cõmunis drac.3. diacat.vnc.s.seu drac.7. Interim confectionis de dactylis, aut hamech, seu electuarij indi drac.vel 3.adiicere poteris.

Venæ sectio. Vbi verò sanguis abundare valde videatur,ab initio quoque venam secare licebit aliis consentientibus, etsi vena incisa,is qui fluit sanguis,niger & crassus videatur, audacius mittendus erit, præcipuè verò in iis qui liene laborant talis visitur. Quòd si flauus, aut tenuis apparuerit, statim supprimendus est:venam verò secare oportet, aut interiorem, aut eam quæ est in sinistro cubito mediam, Gale.auctore citato lib.1.de arte curat.ad Glauc.Secanda autem erit interna,aut media in sinistro cubito vena (vt Gal.inquit) si splenicus fuerit homo, Aetio teste præcitato loco:nam si circa hepar fuerit affectio) vt ipse fatetur) in dextro secanda erit. *Loco supra citato.* Quamobrem nõ semper in quartanis febribus in sinistro cubito vena secãda est, sed interim in dextro Aetio auctore, præsertim, si circa hepar magis quàm lienem laborauerit æger.

Purgatio à venæ sectione. Illud tamen perpetuò seruare oportebit, quòd si flauus, ac tenuis sanguis appareat, statim supprimendus est ex Galen.decreto, quamcunque secaueris venam.A venæ sectione,quamuis Galen. omne vitauerit ab initio forte medicamen, ac vacuationem,quam non nisi coctionis indiciis apparentibus admittere videtur, tamen vbi multa adsit atræ bilis copia, & quædam apparuerint concoctionis indicia, licet non admodum manifesta, seu perfecta, purgans aliquod, atque id lene medicamentum exhiberi poterit. Nec propterea Gale.pugnabis cùm fortem interdixerit ab initio vacuationem, quam etiam vitandam esse omnino arbitramur, quemadmodũ leuem intermittimus: id quod puto Celsum subintelligere voluisse, quando aluum ducere præcepit post septimam diem, quam purgationem hunc in modum parare poteris, Recipe florum borraginis,fumariæ,violarum, & hordei decorticati, singulorum drach.4.vuæ passæ vinaciis detractis vnc.s.fiat decoctum in aqua fontis, aut aqua lactis caprini,cui per colum trãsfuso vnc. 2.mellis aërei,aut vnc.1.s.medullæ cassiæ fistularis, vel vnc. 3. syrupi ex pluribus infusionibus violarũ, vel 2. sacchari violacei cum drachm.7. diacatholiconis adiicito:in vicem autem diacathol. vnc.3. syrupi domini Augustini adiicere poteris, priùs tamen quàm tale præbeatur purgans medicamentum,

Syrupi. syrupi aliqui, non semel duntaxat, sed sæpius exhiberi poterunt, etiam accessionis tempore, potissimùm sex è principio trãsactis horis, vt syrupus ex succo borraginis,fumariæ,aut de pomis cum syrupo ex infus. rosarum, adiectis aquis melissophylli & borrag. his quippe purgantibus medicamẽtis, etiam si non satis manifestè, aut perfectè coctionis notæ apparuerint, citra noxam vti poteris, vbi ea adsint quæ paulò ante explicauimus. Atque hæc quidem in principio, & augmento facienda sunt. Si verò in statu morbi præcipuè ægrotus esse videatur,aut propè statum,tunc subtilioris victus ratio est adhibenda quàm antea:statim quoque præcipiendum est, vt diu conquiescat, & visceribus prouidendo, vngendo,atque emplastrando,iis quæ mollire ac laxare possunt: deinde medicamentis vtendum, quæ ciendi vrinam vim habent: quamuis vbi coctionis morbi indicia apparuerint, tunc purgare oportet iis quæ humores atros exinaniendi vim habent,non semel tãtùm, sed sæpiùs, si fuerit necessarium, vt inquit Galenus præcitato loco. Quamobrem & aliis quoque vtendum est syrupis, ac purgationibus validioribus:syrupis quidem, vt syrupo ex epithymo,ex duabus, tribus, seu quinque radicibus paratis,ac syrupo de bizantiis, cum eo qui è succo fumariæ aut rosarum fit, simul permistis, adiectis etiam prædictis aquis, vel aquis lupulorum,scolopendrij, seu absynthij, purgantibus verò medicamentis sequentibus vtare,Rec.florum

viola

violarum, fumariç, & borraginis singul. drac. 4. senę & epithymi cuiuslibet drac. 2. s. scolopendrij, capillorũ veneris ana drac. 2. vuæ passæ vinaceis detractis vnc. j. fiat decoctum in qua fontis, in quo per colum transfuso, dissoluas mellis aërei, aut sacchari violacei vnc. 2. rhabarbari in parte prędicti decocti infusi, & iterum per colum transfusi scrup. 4. spicæ gra. v. diasenæ drach. 3. vel 4. diacat. vnc. s. aut cõfectis hamech dra. 2. s. Poteris insuper & eiusmodi catapotiis vti, Rec. pill. de lapide lazuli, vel de lapide armeno, aut aggregatiuarum drac. j. rhabarb. vigorati cum spica, aut agarici trocis. scrup. 2. figurentur pillulæ quinq; cũ melle rosaceo, aut aqua melissophylli, à quibus post horã vel alteram absorbeãt laborantes vnc. 2. mellis aërei, aut 3. syrupi è pluribus infus. violarum cum aqua borraginis, melissophilli, & scolopendrij. Et quoniam non semel tantùm, sed sæpius, vbi vsus vrgeat, præcipit Gal. purgãs medicamẽtũ exhiberi, quod vim habeat humores atros exinaniendi, propterea eadem vbi oporteat repetenda sunt. in quem vsum etiã cõfert, si exhibeatur decoctum senæ & epithymi in aqua lactis, senæ & epithymi drac. 3. vel 4. accipiens, & vuæ passæ vinaceis detractis vnc. s. ex quibus arte in vnc. v. vel vj. aquæ lactis fiat decoctũ, & exhibeatur. Hoc etiam tempore si pastilli quidam figurentur, ac exhibeantur, conferunt nedum in diebus intermissionis, verùm etiã & accessionis tempore, per sex horas post principiũ: vt, Recipe pul. diamarg. frigidi drach. 1. diambræ, diarhodon, seu diamoschi dulcis, aut electarij de gemmis drac. s. vel scrup. 2. seminum communium frig. dra. 4. vel vnc. s. sacchari dissoluti in aqua rosacea & melissophylli quantũ satis sit, fiant pastilli, quorum vnus vel duo præbeantur cũ 3. aut 4. vnciis aquæ borrag. aut scolopendrij, & mellissophylli. insuper semel saltem in hebdomada, theriacæ drac. 1. exhibere poteris cum pauco vino albo odorifero, aqua scolopendrij aut melissophylli diluto. quam etiã per tres vel duas horas ante accessionem sumendam esse commendarem, cùm magnopere etiam rigori conduceret, apparentibus tamen coctionis morbi indiciis, ac à purgatione (si modò eadẽ rite confecta reperiri valeat, quod mihi semper in dubio fuit, tum propter alia, tum vel maximè propter ipsius viperæ cognitionem incertã) in hũc quoq; vsum Galenus tãquam sibi familiare, & præ cæteris laudatissimum, quod succũ cyrenaicum recipit medicamentum eodem 1. de arte curatiua ad Glauconem c. 7. commendauit. Est etenim quartanariis summæ præsentaneum remedium, præsertim dum à rigore maximo tenentur, eodem auctore libro de rigore, tremore, palpitatione, &c. hoc medicamentum Aetius citato capite 84. lib. 5. hunc in modum descripsit, Recipe succi cyrenaici, piperis, myrrhæ troglodyticæ, & florum rutæ viridium, singulorum æquales partes, singula seorsum leuissimè teruntur, & ruta cum melle trita excipiuntur, fiúntque pillulæ de quibus aliquibus obolus vnus, aliis duo, exhibentur. sed quoniam citato libro de tremore & palpit. Galen. medicamentum ex cyrenaico succo & castoreo compositum commendat quartanariis, propterea si dimidia pars castorij prędictis adiiciatur, non parum commendarem. Nam & ipse per tres, aut saltem duas horas ante accessionem castorij & myrrhæ cuiuslibet drach. s. apparentibus coctionis signis manifestis, seu perfectis, cum vnc. 3. vini albi odoriferi diluti cum aqua

Præstans Gal. pharmacum ex succo cyrenaico in quartana.

borrag. exhibere consueui, ex quo medicamento semper ingentem quartanariis vtilitatem prouenire conspexi, vbi tribus, vel quinque vicibus fuisset assumptum: nam castoreum potum rigores mitigat, & morbosam carnem consumit, & concoctionibus in venis opitulatur, & segnitiem ad motum eximit, vt inquit Aetius Archigenis auctoritate pręcitato loco: & myrrha Dioscoride auctore horrores discutit, duabus horis ante febrium accessiones, fabæ magnitudine epota cum pipere & aqua vt ipse ait, nullum autem ex prædictis medicamẽtum ab initio exhibẽdum erit, aut omnino ante statum: nam sæpius quæ simplex est duplicem facient, aut ex duplici triplicem, aut omnino maiorem ac difficiliorem reddunt, vt liquet ex eodem Galeno citato loco, nec minùs etiam confert hoc in tempore vrinam cientibus vti, inter quæ, præter eos quos supra annotauimus, tum syrupos, tum pastillos, apij, rutæ, & anethi decoctum ex aqua mulsa valde commendãtur. At visceribus prouidendum erit iis quæ mollire ac laxare valent medicamentis, quæ capite de terriana notha studiosi requirant, paucis quibusdam adiectis, vbi ea non suffecerint, inter quæ sunt iris, chamæpithys, ruta, semen apij, fœniculi, anisi, dauci, & cumini, potissimùm vbi lien, aut ventriculus afficiantur. vtendum est etiam & vomitibus à cibo, & à raphanis, si nihil impedierit. plerique enim ipsis assiduè vsi, partim perfectè a morbo liberati sunt, partim facilè pertulerunt. Nam vnà cum hoc quòd euacuant ea quæ stomachum infestant, etiam facilius concoquunt tales, vbi verò nihil iam prohibet, etiam album veratrum dandum est, primùm quidem raphanis infixum, veluti in sermone de purgatoriis dictum est: postea verò ipsum per se, vt inquit Aetius citato loco, quem etiam vomitum à cibo cum iam dictis etiam albo helleboro & raphanis Galenus commendauit eodem 1. de arte curatiua ad Glauconem. Id verò intelligendum est in iis qui prompti ad vomitiones sunt: nã qui vomere nequeunt, per inferiores valentiùs purgandi sunt, vt ipse ait. tutius autem pro ciendis vomitionibus oxymelitis simp. vnc. ij. cum libr. s. aut vnc. 4. aquæ tepidæ exhibebis. interim ipsius raphani, seu radicum in eadem aqua facto decocto, aut adiectis eiusdem succi vnc. 2. vel tribus, ab albo helleboro ægros abstinendo, quoad fieri poterit. Alexander verò eodem cap. 8. lib. 12. vomitum omnibus vtilissimum esse fatetur, pręsertim iis qui humores crassos in ore ventriculi continent. verùm non à cibo, sed optimũ eius tempus esse inquit, accessione incipiente, quoniam etiam tunc humores cum materia mouentur, & illi in stomachum confluunt, illúmque rodunt & nauseam excitant. exhibet autem mulsam nõ nimis aquosam, ac pręcipit anserinis pennis præcipuè vtendum est, vt maiori irritatu vomitus omnino proueniat, præsertim vbi humores valde lenti sint, ac difficulter auelli possunt, quo modo inueteratas quartanas discussisse fatetur, vt nonnullæ ipsarum superata iã deteriore parte conquieuerint. porrò quæ de vomitu inquit Alexander, licet ab iis quæ de eo præcipit Galenus, Paulus, & Aëtius dissidere videantur, haud ægre conciliari queunt: nam à cibo vomitus quem præcipiũt iam dicti viri, eos exinanire videtur humores, qui futuram accessionem excitare debẽt: & proinde aut ipsam prohibebit, aut saltem leuiorem efficiet, vbi potissimum præcedenti die ante accessionem

Li. 1. c. 67.

Topica.

Vomitus.

Cap. citat.

Conciliantur Alexander cũ Gal. Paulo & Aetio.

ſionem talis fiat vomitus: propterea id ſpectantes Galenus, Aetius, & Paulus, à cibo eum præcepe-runt, quò promptius craſſiores ſucci aptitudinem quandam habentes ad futuram acceſſionem per eum exinaniantur. Alexander verò eos duntaxat tentauit per vomitum craſſos ſuccos exinanire, qui iam acceſſionem efficiant, & propterea incipiente acceſſione vomitum commẽdauit: inſuper & motum eorundem humorum, ac confluxum in ſtomachum eo tempore inſpexit, vt ipſemet eodem loco manifeſtauit. vterque igitur vomitus diuerſa ratione iuuabit, vbi ad eundem prompti fuerint laborantes. Sed magis mirandum eſt de eo qui tam facile in Galenum inuehit, ipſúmque condemnare tentat, quòd quartanariis omnibus (vt ipſe ait) præcipere videatur idem Galenus non alium victum quàm qui calfacere ipſos & ſiccare poſſit: præbet enim ipſis antidotũ diatrion pipereũ, & quod diaſpolites dicitur: item liquorem cyrenaicum, & theriacam, & in cibo ſalſamẽtum, & piper. hoc autem potiſſimùm quotidie bibere iuſſit, & in vniuerſum (vt fatetur idem Alexander) præcipit Galen. abſtinere ab iis, quæ refrigerant & humectant, eò quòd humor (inquit) morbum efficiens frigidus exiſtat, ex quibus ſiccantur, aſſantúrque magis, ac craſſiores redduntur qui quartanam efficiunt humores, vt ipſe Alexander concludit: ſed pace tanti viri dixerim, nimis animosè Galenum condemnare tentat. Nam arcendos eſſe qui quartana laborant ab omnibus eduliis, quæ tenacia ſunt, & tardum habent exitum, ac quæ refrigerant exſiccántque corpus, præcepit Galenus, & non quæ humectant, vt ipſe eidem Galeno imponit: eſt enim ſuapte natura melancholicus ſuccus, ſeu atra bilis ex eo genita, frigida & ſicca temperatura, caloris participans velut cinis, & acetum, vt vbique locorum ab eodem Gal. ſcriptum eſt, pręſertim 3. de cauſis ſympto. c. 2. ſimiliter vbi putreſcat, adhuc frigidus & ſiccus eſt natura, tantam ex accidenti habens caliditatẽ, quantam habet putredinem, eodem auctore 2. de cauſis ſymptom. & hanc ob rem victum prohibẽs, omne quod refrigerat ac exſiccat, ex neceſſitate admittit, quod vim habet calfaciendi & humectandi. & ſi quandoque eis quæ calfaciunt, ſimul atque exſiccãt vti præcipit, vt ſalſis, & ſynapi, diatriõ pipereo, & diaſpolitico, quæ certis diebus aſſumẽda eſſe dixit, non propterea condẽnandus eſt; nam cùm craſſus valde, ac terreſtris fuerit hic humor, qui quartanæ auctor eſt, non ſolùm quæ propriu temperamento eius contraria exiſtunt, calida videlicet & humida, ſed quæ quodammodo eius ſubſtantiæ ſe opponunt exhibẽda ſunt. Quamobrem craſſis quæ extenuant contraria ſunt, & tenacibus quæ detergunt ac incidũt, vt 11. de meth. med. c. 13. ab eodem ſcriptũ eſt, extenuãdi igitur gratia eadem aſſumere iuſſit & nõ ſemper, ſed certis diebus, vt ipſe refert, quaſi dixerit, quibuſdam, ne ea proueniãt quæ ipſe Alexander fatetur incommoda, quo etiam modo neque ipſemet Alexander ratione coactus eodem loco inhibet. Quare nõ inconuenit, & ſi ſiccus natura fuerit hic humor, quandoque ſiccantibus vti pro eius extenuatione, præparatione, ac etiam euacuatione, per quæ etiam curatio per contraria efficitur. Nam licet frigidus & ſiccus natura ſit hic humor, qua ratione quæ ſiccant non conducunt, quia tamen terreſtris valde, ac craſſus eſt, per ea quæ extenuant tanquam per contraria etiam curabitur; qualia ſunt quæ ſiccãt, ac calfaciunt, nõ tamen immodicè adeò vt aſſeri. At ſi quiſpiam dixerit Galenum quartana laborantibus piper quotidie commendare, dicimus nos ipſum cum aqua potum admittere, & non ſolum. Atqui ſi cum aqua etiã quotidie bibatur, multam eſſe aquæ copiam, paucam verò ipſius piperis coniectandum eſt. quapropter non adeò valide calefaciendi ac exſiccãdi vim habebit potus hic, quinimò leuiter calefaciendi potiùs & humectandi, ſimul atque extenuandi, & detergendi, vbi (vt dictum eſt) multa fuerit aquæ copia, exiguúmque piperis recipiat. Theriacam quoque ac medicamen, quod ſuccum recipit cyrenaicũ probat; apparentibus priùs coctionis morbi indiciis, & poſteaquam purgans medicamentum aſſumpſerint, vt quod reliquum eſt ipſorum humorum euictorum iam ab ipſa natura, per eadem extenuatorum faciliùs poſſit expellere, necnon vt per ea partes corporis alteratæ, ampliùs in futurũ eundem humorem non generent. pugnat itaque Galenus cunctis modò dinumeratis ſemper iis quæ pręter naturam ſunt. pro quartanæ curatione contrariorum vſu, tam victu, quàm medicamẽtis, & prout vſus vrget diuerſimodè, diuerſiſque in temporibus eiſdem vti præcipit, & proinde nullum ex eorum vſu incommodum ſeu malum prouenire poterit, vt Trallianus perſuadere conatur iis, qui parum artem medicã guſtarunt, eũ potiſſimùm quòd quartanam Gal. exquiſitam videlicet, à nullo alio humore quàm à melãcholico, ſeu fœculẽto & craſſiori ſanguine, aut ex atra bile ex eo genita ortum habere arbitratus ſit, quemadmodum ſupra explicauimus. miror inſuper cur Ariſtotelem non legerit Alexander problemate 58. primæ ſectionis, vbi habet quòd quartanis febribus victus calfaciens prodeſt, quia febris quartana imbecilla eſt: nam niſi imbecilla eſſet, quartana non fieret, & propterea ignem corpori inferendum eſſẽ pręcipit: quo etiam curationis modo & duæ, vel tres quartanæ, vbi exquiſitæ fuerint, necnon & continuæ, quamuis rarò eueniant curari poterunt, modò febris valida non fuerit: quomodo autem continuæ febres omnes dignoſcantur, & ab intermittentibus diſcernantur, Galen. docuit 1. de arte curatiua ad Glauco. cap. 5. & 8. & nos in ſecunda huius operis parte, modum generationis earundem demonſtrauimus. Vbi verò non exquiſitæ fuerint, pro diuerſo humore qui eidem nigrę bili permiſcetur, ac diuerſa etiam quantitate eiuſdem curationem variare licebit, habita ratione humoris, qui cum eadem nigra bile permiſcetur, quod quidem in continuis ſemper perpendere oportet: nam cum ſanguine ſaltem perpetuò permixtus eſt humor. At præter iam dicta medicamenta ferunt (inquit Dioſcorid.) tres plantaginis radices cum tribus vini cyathis, & pari aquę modo tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. & capite de trifolio, bituminoſo videlicet (nã hoc per trifolium intelligit) inquit: quidã terna folia aut ſemina in tertianis cum vino potui dedêre, & in quartanis quaterna, vt quæ ſebrium circuitus diſcuterent. Aetius præcitato loco, Dioſcoridis etiam auctoritate eaſdẽ plantaginis radices quatuor ſiccas tritas in vino bibendas eſſe fatetur. ſimiliter conferre (inquit) ſi verbenacæ rectæ quartus a terra geniculus tritus cum vino potetur, in tertiana verò tertius: quamuis Dioſcorides de ſupina verbenaca, & non recta idẽ aſſeruerit. inſuper radicis libanotidis dra.

Oſtendit Galenum iniuria ab Alexandro reprehenſum.

Quartana nõ exquiſita curatio.

Lib. 2. cap. 152.

Li. 4. c. 55.

1. li

...si in vino etiam exhibeatur confert. & ne sic doctissimum Alexandrum deseramus, medicamenta quæ appendi solent ab eodem conscripta quædam hic annotare placuit; inquit enim multus experimentis sæpe ab eo comprobatum fuisse quòd scarabeus quartanarios curat; oportet autē ipsum vivum extrinsecus fulvo linteolo firmiter alligatum collo suspendere. dicunt autem hoc ipsum præstare si ita appēdatur. Refert quoq; si quis ex genu hirci pilos exceptos ægros alliget, mirabiliter quartanæ posse mederi, omniúmque naturalium medicorum testimonio firmatum esse fatetur, sanguinem, qui primus a virgine fuerit excretus, naturaliter quartanæ adversari. Similiter etiam corruptæ sanguinem efficere, siquis ipsum ægro ad brachiale dextræ manus, aut eiusdem brachium alliget. Hæc ex Alexandro hic conscripsisse libuit, cùm Galeni doctrinæ non pugnent. Quæ verò adversus eum scribere ausus fuit, insoluta nō defecuisse, quo Galeni veritas elucescat, non ab re arbitratus sum. Adhæc fatetur quoque Dioscorides quòd vermiculi in dipsaci capitulo inventi in aluta clausi tum collo brachióve hominis alligati, quartanas finiunt febres, finit & easdem cùm etiam & tertianas hypericum in vino potum. insuper id buglossum quod quatuor tantùm caules protulerit totum cum radicibus ad tertias decoctum quartanariis ad bibendum datum, confert: bibuntur etiam pentaphylli folia in dulci aqua, aut diluto vino, addito exiguo pipere contra circulares febres, quartanas quidem ex quatuor ramulis, tertianas tribus, quotidianas vno. quatuor quoque heliotropij semioa cum vino pota ante accessiones quartanas, tertianas verò tria finire febres idem inquit Dioscorides.

Li. 3. c. 13.

Lib. 3. cap. 551.

Lib. 4. cap. 115.

Lib. 4. cap. 18.

Lib. 4. cap. 185.

De exquisitæ quotidianæ dignotione, causa, prognostico ac curatione. CAPVT VI.

EST altera & tertia exquisitę simplicitatis febris, quæ ex pituitæ putredine ortum habet, per senriētes corporis partes à natura detrusa, Græce ἀμφημερινὸς, Latine quotidiana dicitur, licet à quibusdam iunioribus medicis καθημερινὸς ἢ μεθημερινὸς appellari solet, præsertim vbi ad integritatem non declinat, vt 1. de morbis vulga. & 2. de diffe. feb. scriptum est. At Gale. quotidianas etiam cōtinuas ἀμφημερινὰς cum hac adiectione, continuas nominare consueuit, fatetúrque hoc vocabulum καθημερινὸν nusquā apud Græcos scriptum reperisse, vt liquet 2. de diffe. feb. verùm quoniam (vt inquit Plato) non est habenda de nominibus cura, nos hâc febrem quotidianam simpliciter, nulla alia sermoni facta adiectione, interim verò intermittentem appellabimus, quæ non ab re ἀμφημερινὸς Græcis vocatur: etenim de ambabus participat, die videlicet & nocte, vniuersum rēpus accessionis faciens horarum plerúque 18. Aetio teste cap. 85. libr. quinto, hæc febris incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore potiùs quàm rigore, vt patet eodem 2. de differen. febrium, ca. 4. quinimò rigor eam non antecedit, neque statim ab initio, neque in progressu, sed refrigerationes potius quàm rigores ipsis adueniunt vt 2. de crisib ca. 5. scriptum est. Quarum etiam caliditatē humidiorem etiam quadam acritudine esse oportet, non cùm primùm manus admouetur confestim occurrētem, sed per moram. Nam quæda fumosa caliditas cum

comme. 3. in 1. et text. 4. cap. 7. Lo. præcit.

...na febris quotidiana...

horror & extremorū refrigeratio.

Caliditas quotidianæ.

multo vapore cōmista exire videbitur cùm magis ignis in multo humore suffocetur, vt inquit Gal. 1. de arte curatiua ad Glauc. cap. 7. quàm ipsum possit conuincere. Cùm itaq; in primo tactu calor quidam potiùs vaporosus quàm acris se manui repræsentat, at per morā paulatim mordacitas aduenit, ac maxime inęqualis, adeò vt per colū quoddam & cribrū percolari videatur, ex pituitæ putredine huiuscemodi febrem oriri cognoscas, eodē Gale. teste præcitato lib. 2. de differen. feb. cap. 9. & 1. quo loco causam reddit, cur in febribus aliis calor æqualis occurrit, quæ verò ex pituita ortū habēt, talem caloris inæqualitatē ostendūt: inquiens, [quòd nulla potior causa sibi visa est, quàm tenacitas, atque humoris crassitudo, qui difficulter dissoluitur. Nā & in hoc sicut aliis omnibus primò ea pars omnis expirat, quæ fuerit extenuata, vix autē extenuatur quicquid valde crassum extiterit, quòd si etiam natura frigidum fuerit, tunc & difficultas augetur. Nō itaque totus humor, neque ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantummodò inquam putredo inualuerit inflatur, atque extenuatus effertur.] Hæc ille. Cùm primùm autem accessiones fiunt, neque vllus ordo, aut æqualitas pulsibus assidet, vt liquet 2. de crisib. qui etiam pulsus in his febribus multò minores sunt pulsibus quartanarum, quàm istarum pulsus pulsibus tertianarum, vt patet eodem 1. de arte curat. ad Glauc. Nam humor ex quo febris hæc cōstituitur, frigidus est, & humidus temperatura, lentus autem, & tenax in cōsistentia, ita vt magis ignis in multo humore suffocetur, quàm ipsum possit cōuincere, vt dictū est. Tarditas verò pulsus in vtrisque febribus tam videlicet quartanis, quàm quotidianis, eodem modo se habet, inquit Galenus, verùm tātō rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus, ijs qui in tertianis, quāto quotidianis, pulsus quartanarum: nam cùm in tarditate eodem modo se habeant, verùm multò minores sint pulsus in quotidianis, quàm pulsus quartanarum, & magis recedant à paruitate ab eis qui in quartanis fiunt, quàm pulsus quartanarum, à pulsibus tertianarum, propterea licet in quotidianis rariores sint pulsus quàm in tertianis, tamen pulsus quartanarum tantò illis rariores sunt, quantò quotidianarum pulsus, pulsibus tertianarum: expletur etiam magis vsus in quartanis, cùm nō adeò minores sint pulsus, velut in quotidianis, & propterea pulsus rariores fiunt quàm in quotidianis, licet in tarditate eodem modo se habeant. Sunt itaque quotidianarum intermittentium pulsus minores pulsibus quartanarum, æquè tardi, licet minùs rari, opprimit autem atque aggrauat aliquando virtutem humor qui quotidianam constituit. hinc inæquales, & debiles magis, ac paruos efficit pulsus, quàm primum ea inuadit, atq; inualescit, vt secundo de different. febr. scriptum est, cap. præcit. Sed dices, Galenus secundo de crisib. cap. 3. loquens de quartanis asserit, quo hæ paruos, & debiles, & tardos, & raros adeo pulsus faciunt in inuasionibus, sicuti nulla altera dispositio, ita vt quamuis iuuenis fuerit ægrotus, talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decrepita, ergo sibi ipsi pugnat cum dixit 1. de arte curatiua ad Glauconem c. 7. quòd minores sunt pulsus in quotidianis quam in quartanis. Tu verò hoc modò eius dicta conciliabis, verissimum esse. ffirmans, quòd in quartanis parui, & debiles, & tardi, & rari pulsus fiant, in inuasionibus magis quàm in cæteris alijs

cap. citat.

cap. citat.

Obiectio quâ diluta conciliādo Galeni loci duo.

aliis dispositionibus, ac febrib. Verùm nō inconuenit quòd in aliqua alia febre minores dūtaxat pulsus adsint, quemadmodum de quotidianis asseruit citato loco primo de arte curatiua ad Glauconem, sed neque deurunt laborantes hæ febres, neque denudare corpora, & pallia iactare coguntur, neque multum, aut frequenter respirare, ac veluti flammam ex ore efflare, frigidúmque potum expetere, quemadmodum in tertianis, miniméque sitiunt, vt 2. de crisibus scriptum est cap.5. minùs etenim siticulosa hæc febris est, tantúmque eam quartana excedit, quantū istam tertiana. lingua verò, & totum corpus sicciſſimum est in tertianis; at in his febribus humidiſſimum. *Vrina.* Vrinæ in primis diebus tales sunt, quales in quartanis incipientibus adsunt, inquit Galen. 2. de crisib. c. præcit. At 1. de arte curat. ad Glauconem, c.7. ait, quòd in quotidianis vrinæ vel albæ sunt, & tenues, vel crassæ & turbulentæ, vel tubidæ. Aetius verò citato cap. 85. lib. 5. id declarauit asserens, quòd vrinę in primis quidem diebus albæ & tenues minguntur, postea verò crassæ & turbatæ fiunt, quoniam humor concoquitur & euincitur; ac etiam expurgatur per eas; qua etiam *Vomitus.* ratione rubidæ fieri poſſunt: vomitus etiam pituitosi, & quæcunque per ventrem excernuntur, frigidiora sunt, atque humidiora, crudiora, aquosiora, & pituitosiora, vniuersum denique corpus in his febribus plenum crudis humoribus inuenitur, vt ci-*Sudores.* tato lib. 1. de arte curatiua ad Glauconem, scriptum est. in primis diebus minimè sudāt, sed progredien-te tempore hoc etiam illis aduenit, qua ratione ad integram quietem manifestè exceptis paucis, non perueniunt; & quidem ætatibus, naturis, anni tem-*Aetas, anni tempus, temperatura.* poribus, & temperaturis humidioribus accidunt. Nam iuuenem biliosa ac sicca natura nunquam vidi huiuscemodi corripi febre, loquit Galen. Pueri autem, & maximè paruuli, & ex iis qui iam perfectū corpus habent senes, pituitosi, & habitus craſſi, atque otio plurimo dediti, crapulis, ebrietatibus, balneis aſſiduis, post cibum præsertim vtentes, à quotidianis facilè capiuntur. loca etiam humidiora atque ex anni temporibus hybernum, & ex constitutionibus humidiores, hanc præcipuè affuerunt *Affectus viscerum.* febrem. ac perrarum est, quin & os ventriculi, & hepar in ipsis malè afficiatur, sed & eruditates antecedunt plurimæ, & coquendi moræ, & acidi ructus, & cùm primùm febrite incipiunt, præcordia vltra naturalem habitum intumescunt, magna ve-*Dolor.* rò ex parte inflantur, ac distenduntur; color iis cum palliditate albus, etiam cùm acceſſio ad statum venerit, & acceſſionum principium sub vesperam inuadit. Quòd si fit etiam populo communicata, tūc præter ea quæ ante diximus signa, hoc quoque non parum ad hanc febrem dignoscendam conducit; quæ omnia eodem libr. 1. de arte curatiua ad Glau-*Locis cit.* conem. 2. de crisibus. & 2. de differen. febr. à Galeno scripta sunt; & magna ex parte ab Aetio prędicitato loco, & Paulo cap. 23. lib. 2. ac Alexandro cap. 7. lib. 12. quo in loco modum etiam docet dignoscendi hanc febrem, quando germana, seu exquisita fuerit, & quando non exquisita, asserens quòd quandoque indicia omnia simul adsunt, interdum non, in germanis ac exquisitis vniuersa prope inueniuntur, in falsis autem non omnia, sed quædam ipsorum adsunt, quædam non semper, propter varias ipsarum causas, qua etiā ratione in curatione differunt, quemadmodum de reliquis dictum est. Cæ-

terùm cùm quatuor sint pituitæ species, vna videlicet dulcis, altera salsa, tertia acida, & quarta vitrea appellata, *Pituita 4. species.* aut saltem si diuersos earundem dūtaxat sapores spectes, tres, dulcis inquam, salsa, & acida: nam & vitrea pituita acidę qualitatis est particeps, vt liquet lib. de multitudine, & 2. de diff. febr. ca. 11. quæreres à qua istarum pituitæ specierum quotidiana ortum habeat? num à quibusdā, vel ab omnibus? Huic cum Galeno satisfacimus, quòd à quauis earum, vbi putrescat, & per sentiētes corporis partes deferatur, quotidiana accēdi potest febris, quē-*A quauis pituita specie feb. quotidiana oritur.* admodum idem Galenus sentire videtur citato lib. 2. de differen. febr. c.6. ex cuius etiam auctoris verbis facilè percipi poterit modus dignoscendi ac distinguēdi, quando ab vna seu ab altera pituita specie quotidiana accēdatur. *Signa quotidianæ ortæ à pituita dulci, vel acida, &c.* Nam vbi ex dulci pituita ortum habeat, aut etiam acida, verùm non vitrea existente, acceſſio cum extremarum partium frigefactione incipit, friget autem magis in acida, quàm in dulci, vtpote quæ frigidior sit. At si ex salsa pituita quæ talis sit, aut propter putredinem, aut propter salsæ serosæ humiditatis permistionem, febricitare contingat, acceſſione incipiente horrēt potiùs quàm rigeant, & hoc est illud quod voluit innuere citato loco Galenus cùm dixit: [incipit autem ab extremorum frigefactione, atque horrore potiùs quàm rigore:] ex dulci enim & acida pituita extremæ partes refrigerātur: vbi verò salsa, hanc efficiat febrem, horrent potius febrientes in acceſſionum initiis. At si ab acida, ac vitrea pituita ortum habet hæc febris, si modica aliqua fiat eius putrefactio, febrem epialam appellatam inducit, in qua non modò rigent, sed etiam febricitant ægrotantes, atq; eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiūt affectum. si verò vehemētiùs putrescat, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur superata frigiditate à multitudine caliditatis, inquit Galen. eodem loco, adeò vt dum febris inualescit, atque consistit, minimè sentiatur. Verùm vbi per sentiētes corporis partes deferatur hæc acida & vitrea pituita nondum putrefacta, sine febre rigores generat. Quantum verò ad somnos attinet, ex prædictis quidem pituitis omnibus, paulò supra modum naturæ sunt, & crudus, seu vitreus humor perinde, ac dulcis pituita apertè somniculosos facit, vt liquet citato lib eodem multitudine. Sed statim hęsitabis. *Obiectionē diluit statim Gal. locis explicatis.* si Gal. 2. de crisib. scriptum reliquit, quòd in quotidianis non antecedit rigor, neque statim ab initio, neque in progreſſu, sed solùm frigefactio, aut eodem 2. de differ. feb. dixit quòd hęc febris quotidia-*Cap. citato.* na incipit ab extremorum frigefactione, atq; horrore potiùs quàm rigore, quomodo post pauca citato loco fatetur in epiala febre, quæ ex genere quotidianæ est, insimul rigere, & febricitare laborātes, & si vehemētiùs putrescat humor, rigorem antecedere, febrē verò sequi: Atqui dicimus nos in exquisitæ simplicitatis quotidiana, neque rigorem statim ab initio, neque in progreſſu, sed solùm frigefactionem antecedere: hanc autem generari asserimus ex dulci, seu acida pituita, quæ vitrea non sit, vbi priùs putruerint, & per sentientes corporis partes deferantur; nam alias (vt sæpiùs dictum est) febris hæc nō accenditur. si verò quosdam febricitate hac febre contingat ob salsam pituitam, horrēt tantummodo, & non rigent superueniente acceſsione, cùm non adeò mordax & frigidus sit humor hic, quemadmodum vitreus, nec adeò exquisita

quoti

quotidiana ab eodem humore constituitur, velut à modo dictis aliis duabus speciebus, præsertim vbi eadem propter salsæ setosæ humiditatis mistionem generetur, minùs etiam frigidus existit quàm dulcis, & etiam acida pituita, & propterea horrore potius, quàm frigefactione, aut rigore incipit quotidiana ex salsa pituita genita, vbi verò vitrea atque acida pituita modicè putrescens, per easdem sentientes corporis partes defertur, febrem epialam appellatam inducit, quæ nec veté quotidiana, nec exquisita à Galeno nuncupatur, sed ait eam progredi in quotidianæ figura, quòd si vehementius putrescat, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur, superata frigiditate à multitudine caliditatis adeò, vt dum febris inualescit atque consistit, minimè sentiatur rigor, quæ etiam febris cum ex eodem humore vitreo generationem habeat, licet vehementiùs putrefacto, eiusdem erit quoque generis cum ea quæ propriè vocatur epiala, quam non vetam quotidianam appellari, sed in quotidianæ figura progredi diximus, quapropter non inconuenit quod in his febribus rigor incidat, aut quòd simul febricitent & rigeant, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiant affectum, vt in ea febre quæ propriè vocatur epiala, aut quòd rigor quidem antecedat, febris verò sequatur, eodem humore vehementiùs putrescente, neutra tamen earum nec vera, nec exquisita quotidiana dicetur, licet in eius figura progrediatur, sempiternæ itaque veritatis erit Galen. sententia, quòd in quotidianis veris, ac exquisitis rigor non antecedit, neque statim ab initio, neque in progressu temporis, sed ant ab externorum frigefactione incipiunt, si exquisitæ simplicitatis febris fuerit, vel ab horrore, si non adeò exquisitæ simplicitatis fuerint quotidianæ febres, vtpote quæ ex salsa pituita ortum habeant. quæ verò cum rigore inuadunt, veræ quotidianæ dicendæ nó sunt, licet in eius figura progrediantur, vt dictum est, ortę siquidé ex pituita vitrea vel modicè, vel vehementiùs putrescente, ac per sentientes corporis partes delata. Ex quocúq; tamé humore quotidiana intermittens generetur, longa est, & nó sine periculo, vt liquet 1. de arte curat. ad Glaucon. ca. 8. etenim nunquam eam veté intermittere dixeris, minùs tamen diuturna erit, ac minùs periculosa ea, in qua citius sudor apparuerit, coctione tamen præcedente, quæ verò ex vitrea pituita ortum ducit, est valde diuturna, & difficulter solubilis, vt liquet citato libro 2. de differen. febr. cum frigidus magis, crassus ac tenax fuerit humor, sunt autem febres quarum quædam interdiu tenent, nocte intermittunt, quædam nocte tenent, die intermittunt, quas Hippocrates nocturnas & diurnas appellat 1. de morbis vulgaribus, & Galenus ad quotidianas reducere videtur, harum nocturna non admodum lethalis, longua tamen est, diurna longior, sunt quibus ad tabem vergat, vt idem inquit Hippocrat. cuius causam Galenus reddit in commen. si verò exquisita non fuerit quotidiana, breuior erit quàm exquisita: nam quemadmodum ex quisita tertiana, vt diximus, breuis est temporis, sic quotidiana, & quartana cùm exquisitæ fuerint. sunt diuturniores Galeno teste 1. de arte curatiua ad Glaucon. cap. 8. Quod ad curationem huius febris attinet, vniuersa victus ratio extenuans ac incisoria esse debet, quapropter aër eligatur ad calidum & siccum vergés, modicè tenuis, purus, ac clarus, qui si natura talis non fuerit arte paretur, somnus esto mediocris pro motu seu exercitio, frictiones adhibeantur. præstat singul s diebus aluum adstrictá glandibus aut clysmatis manire, animi affectus omnes vitandi sunt, cibum boni succi nec crassum æger sumat: permiscenda autem cibo sunt quæ incidere, tenuare & meatus obstructiones liberare possunt, non tamen admodum calida esse debent, vino potandus est æger tenuiori & paucifero in morbi principio. At vbi iam tenuior humor dissipatus est, etiam ruffiore, ac si licet tota victus ratio in calidiorem migret ex Actuarij sententia libro 5. suæ meth. c. 20. eligantur itaque pro cibo gallinæ, gallinaceique pulli, capi, perdices, phasiani, aliæque aues non in aquis degentes, passerculique omnes, interim quoque & lepusculorum, capreolorum, seu cuniculorum caro exhibeatur: item & vetulina, hœdina, & iuuenum castratorum: gallinarum autem, pullorúmque gallinaceorum ac caponum caro interdum contusa, aut alio modo liquata, quomodo iura quædam Neapoli parantur, exhiberi poterunt, in earum autem iure seu decocto quædam extenuandi ac incidendi vim habentia decoqui possunt, vt hyssopum, radix apij petroselini, aut fœniculi, & reliqua huiusmodi, interim confert eas in ptisanę succo decoquere, habet etenim & ipsa ptisana leuem quandam extenuandi atque incidendi vim, licet humidum præbeat alimentum, vt liquet libr. de ptisana, similiter & cinnamomi modicum cú iam dictis cibis permisceri poterit: conducunt quoque cappares cum aceto conditi, interim etiam exiguo melle adiecto, & inter fructus vua passa, panis exhibeatur optimè fermentatus, modico sale adiecto, & post primo morbi dies, si seminis fœniculi aut anisi quippiam imposueris, nó parum confert: qui etiam panis in gallinarum seu caponum iure modico cinnamomo adiecto madefactus, seu maceratus, exhiberi poterit, verùm in triduo primo magnopere abstinere oportet, vel si est quartana quotidiana facta est, per biduú abstinere oportet, vt inquit Celsus ca. 13. & 17. libro tertio, potissimùm vbi crapulæ præcesserint, & admodum frigidus, ac crudus humor quotidianam excitauerit, talis itaque victus ratio omnibus competit quotidianis ex quocunque humore accendantur, verùm animaduertere oportet quòd prout magis vel minùs frigidus fuerit humor, ex quo generationem habent, perinde etiam magis, vel minùs calefacientia ac extenuantia iam dictis cibis permiscenda sunt, ita etiam & diuersa ipsius quotidianæ febris tempora obseruare licebit, nam in primis morbis diebus non ideò calida, extenuans, ac incidens victus ratio instituenda erit quemadmodum temporis progressu, & post primos morbi dies, tunc etenim efficacioribus vtendum erit, ac calidioribus, vt liquet ex Actuario precitato loco, & Galeno 1. de arte curat. ad Glaucon. licet non indicatione sumpta à morbi temporibus. sed à diuersa causæ motione illud definiatur, ita vt nemini in dubium venerit, quòd febris quotidiana, vt quæ semper ex pituita nascatur, extenuantium incidentiúmque vsum requirat, vtpote quæ crassa & tenax sit, verùm cùm quædam eorum admodum calida sint, ac ad incidendum efficaciota, quædam verò modicè calfaciant, atque exsiccent, aut in totum non calfaciant quemadmodum à principio eis vtendum esse præceperunt dicti auctores, quæ non admodum calida, ac efficacia

Prognost.

Com. 3. super tex. 1. & 6.

Curatio, in q. primũ victus ratio.

Aër. Somnus. Frictiones. Clysteres. Potus.

Tempora morbi observanda in victus ratione.

ca. 10. & 13.

cia ad extenuandum, incidendúmque sint, ita quoque putandum esse nó indifferéter in singulis quotidianis ex quauis pituita ortis eisdem medicamentis vteudum esse consueuisse, vtpote non ignorauerint aliquam pituitæ speciem valde frigidam, aliquam non adeò, sed mediocriter aut parum frigidam esse, quocirca non parum mirandum est de eodem Alexandro, qui adeò aut oscitanter, aut totnis, vt (sic dixerim) oculis Galeni verba perlegerit, ac eadem impugnauerit, vt qui indistinctè (vt ipse ait) Glauconi philosophu præceperit, vt in hac febre extenuantibus vtatur, inquiens quòd salsa pituita non similiter extennantia ad curationem desideţat, vt quæ calida sit & sicca facultate, etiã si videatur humida, quòd verò calida sit, probat exemplo dysenteriæ, quam nihilominùs bilis suscitat, & propterea nequit eadem pituita salsa extenuari, quandoque & diffundi per ea quæ ipsam inflammant, siccantque: sed potius adhuc crassiur ex eis efficitur: illud insuper probans nitri, & salis exemplo, ac salsi iuris: hæc quippe calescentia crassiora redduntur, nec minùs & Aristotelis aucturitate, quarto meteororum, ac experientia: nam ea quæ à calore cuacta fuerint, uon à calure, sed à coutrario dissolui possunt. Qua de re vbi salsi humores quotidianam excirauerint, non calefacientia, ant quæ admodum siccant, aut extenuare possunt, adhibere oportet, saltem per initia morbi, cùm salsus adhuc humor fuerit. verùm tanti viri sententiam ac verba impugnare haudquaquam auderem, nisi diuinis. Galenu aduersarentur, qui vbiq; locorum præsertim secundo de differen. febr. cap. 6. & lib. de causis morborum, ca. 6. quemcunq; humorem natura frigidum, atque humidũ pituitam appellari asseruit, quamuis vnus altero frigidior existat, qua ratiune & pitnita etiam salsa, siue ob putrediuem talis sit, siue prupter salsæ serosæ humiditatis mistionem, perpetuò quà pituira est, frigida & humida erit natura, alioqui pituita appellanda non esset, inquit enim: [quicúque enim frigidus atque humidus natura humor existat, ad pituitę appellationem redncitur, si Hippucr. omnésque non modò priscos, sed alios etiã Græcos in nominibus imitari velimus.] adeò vt quiuis humor donec frigidam atque humidam seruauerit naturam, ex pituitæ genere sit, vt liqnet citatis locis, non igitur imaginatione, seu actu duntaxat frigida humidáqne est piruita salsa, sed etiã natura proptia, ac facultate, aliàs sub pituitæ nomine non contineretur, minùs tamẽ frigida est, quàm cæteræ pituitæ species, ex accidenti tamen, caliditate & siccitate quadam participabit, aut ob putredinem videlicet, aut propter mistionem salsæ serosæ humiditaris, vt dictum est, quapropter cùm crassæ etiam substantiæ, atque essentiæ sit, non ob immodicam caliditatem, vt putauit Alexander, sed ob frigiditatem, extenuabitur vtique calidis, non tamen adeò immodicè vt ipsam inflamment, atque exsiccent, quocirca nec exemplum salis, seu nitri, nec Aristotelis auctoritas, neque etiam ipsa experientia erit ad propositum: neque enim cum Galeno negamus nos, quòd ea quæ à calore coacta fuerint, non à calore, sed à contrario dissolui possunt, at cum eodem asserimus, pituitam salsam haudquaquam ab immodico calore coactam esse, sed propter frigiditatem crassiorem habere substãtiam, & ob id non secus quàm cæteræ pituitæ species eam extenuantia desiderare, quæ tamen modicè calfaciant, atque exsiccent, aut in totum non calfaciant, si dysenteriam efficiat, eámque crudelissimam, vt inquit Galenus commento aphor. 12. li. 3 tum propter eius putredinem, aut salsæ serosæ humiditatis permistionem, tum etiam propter lentorem in trãsitu per intestina inhærens, ac tardans, sempérque aliqnid deterens, & non propter eius immodicam caliditatem naturalem ac siccitatem eam efficere videtur: est etenim natura semper, quà pituita est, humor hic frigidus & humidus: quòd verò Gal. nec in hac quotidiana, quæ ex salsa pituita ortũ ducit, neque in cæteris aliis per initia morbi, eis quæ efficaciùs extenuant, ac incidunt, valdéque calefaciẽdi potestatem habeant, vti Glaucuni præceperit, clara luce ex eius verbis liquet, cùm dixerit eisdem vtendum esse non statim à principio, sed post primos morbi dies: id quod idem Alexander minimè negare videtur: inquit etenim Galenus, μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, tunc enim (vt ipse inquit) oxymelite vtendum, & illis quæ possunt vrinã valde ciere, & vniuersum totius victus caput sit ad incidẽdum efficacius, quasi velit etiam innuere, quòd in primis morbi diebus, iis quæ concoquendi, leuitérque extenuandi, ac calfaciendi vim habent quotidianam curare oporteat tam cibis, & potibus, quàm cæteris medicamentis, quanti igitur momenti sint rationes Alexandri aduersus Galenũ cuiuis facilè admodũ ex iam dictis parere poterit. Nos verò rursus ad pẽsum redeũtes cũ eodẽ Galeno, ac Actuariu fatemur, leuiter in principio extenuantibus medicamentis quæ nun valde calefaciendi facultatem habeant, aut etiam iis quæ citra calorem extenuare possunt vtẽdum esse, nec minùs & humoris coctioni vacaudum: ex quocunque humore pituitoso quotidiaña accendatur febris. Conueniunt itaqne in huuc vsum syrupus acetosus symplex, syrupus è succo borrag. è corticibus citri, mel rosaceum simplex, & cum saccaro confectum, cum aquis borrag. fœniculi, & capillorum veneris: quibus per se, aut inuicem prout videbitur compositis, pluribus vicibus in accessionum inclinatione vti poteris pro redundantis humoris concoctione, ac præparatione, quo etiã tempore clysteribus vtare, qui ex maluarum, mercuriali, foliorũ betę, ac furfuris decocto, interim etiam & florum chamæmeli, adiectis pauco sale communi & vnc. 3. aut 4 olei cõmunia, aut chamęmelini, & vnc. 2. mellis rosacei, vnc. s. aut dra. 4. diacath hietę pictæ simplicis, aut confectionis de dactylis parari poterũt, humore antẽ cõcocto, ac ad euacuationem parato, purgans exhiberi debet medicamentum, quod pituitam subducat. Verùm (vt rectè inqnit Alexander) non conuenit vniuersam curationem moliri, sed per vices, & interualla: ita namque accommodari debet morbis, qui ex crassioribus generantur humoribus, ac sensim extenuare, & leuiter purgare materiæ copiam oportet, donec satis habere videbitur, & primò simplicioribus, hinc demum aliquantò valentioribus vti medicamentis: cùm enim materia si crassa, haud facilẽ iis cedit, quæ vniuersam, celerémque vacuationem præstãt, vt ipse inquit, inter quę summopetè commendanit agaricum, vbi scrup. 3. aut 4. ex melle exhibueris, interim etiam plus, aut minùs pro ægrotantis virium ratione, & humoris qni superat quantitate, quippe pituitam educit nec morbum inueterari sinit, vt ipse fatetur. Tu antẽ poteris purgãs medicamẽtũ hũc in modũ parare, Reci-

po

Alexandrum reuellit, quo Gal. reprehendit. præcipientem in febre quotidiana extenuantibus semper esse vtendum.

Tex. 36.

Syrupi.

Purgationes.

pe agarici trochisc. scrup. 4. diacath. vnc. s. vel drach. 7. medullę cassię fistulę, vnc. 1. s. fiat bolus: vel, Rec. agarici dra. 1. vel scru. 4. polypodij drac. 1. s. fiat leue decoctum in aqua borrag. in quo per colum transfuso dissoluas vnc. 2. mellis aërei, & drac. 7. diacath. & fiat potus: interim drachm. 1. rhabarbari, quod etiã pituitam educit, adiicere poteris: interdũ verò vice diacath. drac. 4. confectionis de dactylis adiicito, & pro melle aëreo vnc. 3. syrupi è pluribus infus. rosarum, aut tantundem syrupi domini Augustini, vt licebit. & quoniam (vt dictum est) nõ oportet vniuersè hos purgare, sed per vices, iterum extenuantibus ac incidentibus medicamẽtis materiã præparare licebit, eisdémque efficacioribus vbi prędictis morbus non cesserit, in quem vsum cõuenit syrupus de hyssopo, acetosus cõpositus, de absynthio, syrupus de duabus radicibus, de bizantiis, & oxymel simplex, tũ etiã & cõpositũ, quibus pro diuerso humore redũdante, diuersimodè quoque vti oportebit, ac nõ semel, sed sæpiùs quoque eos exhibere conuenit, quò crassi iam humores, ac lenti extenuentur, & dicessentur, vacuationique paratiores reddantur, deinceps repetenda purgatio est, & vbi prædicta non suffecerint, iis quæ valentiùs pituitã subducunt vti expedit: vt recipe pil. aggregatiuarũ, aut stomachicarum ex descriptione Mesuæ, & agarici trochisc. an. drac. 1. formentur pillulæ cum oxymelite, à quibus post horam vel alterã, vnc. 2. mellis aërei, aut vnc. 3 syrupi ex pluribus infus. rosarũ rubearum, vel persicarum, cum aqua borraginis absorbeat æger, poterunt insuper ex puluere hieræ simplicis Gal. & agarico trochisc. cataporia formari, quibus singulis decem diebus æger vti poterit: fomentur autem ex drac. vna agarici trochisc. & scrup. 2. pulueris hierę simplicis pil. quinq; cũ oxymelite, quibus (vt dictum est) vtantur, in quem etiã vsum trochisci de agarico, & etiam de absinthio magnopere conducunt, circa statum etiam huius febris de ventriculo habenda est solicitudo, ac de eius ore præsertim, Galeno auctore, citato lib. primo de arte curat. ad Glaucon. ca. 12. in quem vsum tali medicamento vtare, Rec. absynthij ac mẽthæ vtriusq; an. m. 1. cinnamomi, chiæ masthices, corticum citri, maceris, & ligni aloës, singulorum drac. 3. santalorum omniũ, & corallorũ rubeorũ, cuiuslibet dra. 2. rosarũ rubearum m. 1. s. contundantur omnia, & fiant tres sacculli, ad scuti figuram, quorũ duo per vices madefacti in vino Græco, aut guarneto, & aqua rosacea, seu citoniorũ succo, calidi ventriculo adhibeantur, alter verò aridus, ventriculo superimponatur, vel hoc applicetur vnguentum, quod recipit olei nardini, de absynthio, & masthichini ana. vn. s. chiæ masthiches, caryophyllorũ, & ligni aloës an. drac. 1. olei rosacei drach. 4. corallorũ rubeorum drac. 1. ceræ quod satis sit, & vini odorati parũ, fiat vnguentum, quo ventriculi regio inungatur, confert insuper si chiæ masthices vnc. 1. aut vnc. 1. s. dissoluatur in oleo nardino, aut de absynthio, & cũ pauca cera in modum emplastri in aluta extẽdatur, & supra ventriculi regionem imponatur, interim quoq; drac. 2. vel 3. aloës adiicere poteris. Nec parũ confert hoc etiam tempore iis quæ intus assumpta ventriculum roborant, vti, quemadmodum est aromaticum rosaccum, diarrhodon, ac confectio de xyloaloës. Tutius autẽ eis vtare si drac. 1. alterius eorum assumas, & drac. 4. aut vnc. s. seminum commu nium frigidorum adiicias, & cum sacc haro dissolu-

Topica.

ro in aqua rosacea pastillos parabis, vnum, vel duos pro qualibet vice tribuens, cum aqua fœniculi, vel borrag. vel absynthij & cichorij inclinante accessione. Ad oris etiã ventriculi imbecillitatem, etiãsi ad eam animi defectus sequatur, magnoperè conducit emplastrum, eiusdem Gal. citato lib. primo de arte curat. ad Glauc. quod ex palmulis cõficitur, vino, farina hordei, croco, aloe, & masthiche, ea quoq; quæ vrinã validè ciere possunt hoc tempore exhibeantur, veluti apij, asari, & acori decoctũ, vel etiã hissopi, seu spicæ nardi, præsertim in aqua mulsa, quanquam etiã & ex iis quæ diximus, nonnulla eãdem vrinã ciere valeant. Quòd verò vomitus insuper hoc in tempore conferat, etiã à cibo, omnes ferè conueniunt. Vt verò faciliùs, fiat, octo, aut decẽ vnciæ, seu libra vna aquæ tepidæ, vnà cum syrupi acetosi, aut oxymelitis vn. 2. vel 3. bibatur. At quid sentiendum sit de venæ sectione nõ admodum liquet, cùm neque Galenus, nec post eum Aetius, Paulus, & Alexander, eam meminerint. Actuarius verò præcitato loco hæc verba scripsit: [quotidianam, quæ à pituita ortũ duxit, neque venæ sectione (nisi aliud vrget) nec refrigerantibus medicamẽtis compescere oportet.] Taceo Arabum principem, cùm eum non sectemur, qui ait: [quoties videris vrinam grassiorem & rubicundiorem, non erit malũm si phlebotamaueris.] verùm asserimus nos ꝙ quotidiana quatenus quotidiana est ac exquisita, venæ sectionem pro eius curatione non desiderat, præsertim vbi à frigidiori humore ortum habeat: & propterea nec Gale. nec citati auctores Græci eã præceperunt: vbi verò aliquid aliud vrgeat (vt inquit Actuarius) potissimùm si corpus cum pituitæ redundantia simul sanguine plenum sit, adeò vt pituita cum copiosõ sanguine reduodet, viribus valẽtibus, ac reliquis omnibus consentientibus, quæ in vniuersali methodo commemorauimus, sanguinẽ mittere non inconuenit. vniuersalissimo præcepto sæpius citato ipsius Galeni vndecimo de met hod. med. cap. 15. Adhæc si morbi magnitudo adsit eum virium robore, mittendus siquidem sanguis est, vt idem inquit libro de curandi ratione per venæ sectionem, quibus scopis præsentibus (vt ipse refert) nulla esse potest crudorum humorum tanta, talisq; plenitudo quæ hoc inhibere auxilium possit, venã itaque secare interdum non inconuenit pro quotidianæ curatione, modò vires, ac cætera omnia quæ requiruntur pro venæ sectione, eã non prohibeãt, haudquaquam tamen copiosus mittendus est sanguis: leuata enim per eam natura, atque exonerata, eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est, concoquet, ac vincet. Ea autem febris, quę priuatim à leni afflictione epiala appellatur, vt inquit Aetius capit. 87. libri quinti, vel vt refert Paulus cap. 25. lib. 2. per translationem à sale, dico autem mari, quod à principio tranquillum appa reat, cùm turbatur difficillimũ euadit, vel ab ἠπίως, quod est moliter, & ἀλέαινειν, quod significat calfacere, quasi dicas, quoniam blãdè & leuiter calfacit, cùm ex quotidianarum genere existat, in earum figuram progrediens, vt dictum est: similiter quoque curanda erit incisorio rum curationis modo amplius aucto, vt inquit Aetius. vel (vt ait Paulus) nisi quòd tanto commemorata quoti ana calidioribus magisque incidentibus præsidiis indiget, quanto etiã pituita frigidior illa existat. si verò contingat continuam fieri quotidianam, nun alio etiã

Vrinam cientia

Vomitus.

Venæ sectio, an cõpetat in se bre quotidiana.

t. 4. tract. 2. Cap. 55.

Epiala vnde dicta.

Epialæ curatio.

modo curanda erit, quàm intermittens, nisi quòd propter pituitæ cum sanguine permistionem, vbi reliqua cōsentiant, audacter venam secabis magis, quàm in intermittentibus, vitanda autem quæ admodum calfaciunt atque exsiccant in hac, magis quàm in intermittentibus, quamuis admodum rarò cùm intermittens, tum etiam continua quotidiana, præsertim exquisita febris accidat.

De semitertianarum differentijs, earumq; dignotione, prognostico, & curandi ratione.

CAPVT VII.

QVAMVIS non paucæ ac variæ sint (vt dictum est) compositarū febrium differentiæ & eædem post simplices tractari debeant, ex Galen. auctoritate, cùm tamen de ea duntaxat differere proposuissem, quæ confusa est ex quotidiana & tertiana, nam sub eius exemplo, & reliquæ omnes compositæ febrium differentiæ, præsertim si ex putredine ortum habeant, facilè dignosci, ac curari poterunt, propterea sermonis quadam affinitate ductus, hoc in loco de eadem composita febre differere institui (licet nondum de simplicium febrium differentiis sermonem absoluerimus) vt cūpletus fiat noster sermo de febribus, quæ ex putredine ortum habent. Appellatur autem hęc febris Græcè ἡμιτριταῖος, Latinè semitertiana, ex duarum siquidem febrium temperatura composita, quoniā ex duobus etiam humoribus cōstat, mi-

Commē. 3. tex. cō. 5 Cur semitertiana nomen sit positum.

ratur tamen Galenus libro primo de morbis vulgaribus, qua re adducti, sic potius nomen huic febri posuerūt primi istius auctores quàm aliter. Pro quibus quatuor in medium affert respōsiones, quarum prima est, quòd cùm tertiana febris habeat, vt tertio quoque die inuadat, & ad integritatē veniat, quòd semitertiana alterum habeat de his, alterum non habeat, & propterea ita fuisse ei institutum vocabulum: habet enim vt tertio quoque die inuadat, vt autem ad integritatem veniat, non item, inquit, secundò quòd potuerunt hoc nomen imposuisse, quòd & accessione careat cum rigore incipiente. Ad hæc & tertiò quòd non cum excretione finiatur. Iam etiam & quartò quòd diem secundum non habeat integrum. Attamen cui potissimùm tribuat febri semitertianæ nomen Hippocra. non planè tenemus, vt ibidem à Galeno scriptum est: neque ex proprio instituto semitertianam appellauit, sed dixit eodem loco in febre quam semitertianam vocant, & non pronūtiauit simpliciter in febre semitertiā. quasi videatur, vt censet Galenus, vt improprium vocabulum, illud reprobare: siquidem illis quæ integrā non sunt absolutionem consequuta, dimidij attribuimus vocabulum, qua ratione dicimus semimortuum, semiuocalem, semideum, semiasinum, & semiasīum, & id genus reliqua, at semitertiana tantū abest, vt dimidia sit, vel multitudine symptomatum, vel viribus, vel horum tota conditione, vt longè etiam sit tertiana deterior, vt potius huius illa, quam hæc illius esse videatur dimidia, vt liquet ex eodem Galeno citato loco, quicquid tamen sit, de huius febris conuenienti nomine, quoniam (vt dictum est) ex quotidiana & tertiana tota eius natura confusa est, dimidiam partem vtranque ex dictis febribus retinens: etenim dimidiam eius partem habet tertianam, alteram verò partem dimidiam, quotidianam. ob id non omnino sine ratione inditum est huic febri nomen semitertianæ. Pro cuius

Semitertiana impropriè dicta videtur.

febris faciliori notitia animaduertendum est, quòd pituitosa cum biliosa febre quatuor modis commisceri potest: nam, aut quotidiana continua permiscetur cum tertiana continua, aut intermittēs cum intermittente, aut continua tertiana cum quotidiana intermittente, vel intermittens tertiana cū quotidiana continua, ex his autem diuersis harum febrium mistionibus non omnibus, sed vna duntaxat, semitertiana febris, verè, & propriè generationem habet, Galeno teste, secundo de differentiis febrium, vtpote ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, Id verò comprobat Hippocratis auctoritate, qui eodem primo de morbis vulgaribus, hæc verba de semitertianis conscripsit: Infestabant illos plerosque hæc incommoda, febres horrificæ, continuæ acutæ non intermittentes, modus erat semitertianus, vno die leuiores, altero grauius iterum inuadentes in summa, in dies acutiores euadebant. cùm itaque horrificæ sint febres semitertianæ, non poterunt ex duabus continuis originem ducere, quarum altera ex bile, altera ex pituita generetur: etenim hæc commistio febrem horridam, ac quæ multas habeat reduplicationes non facit, cùm febris omnis continua sui quidem ratione, cùm exquisita fuerit, neque horrorem habeat, neque rigorem, neque etiam quæ ex eisdem componitur horrida fiet. Appellauit autem Hippocrates horrificas has febres, non quòd initio accessionis horrores incidant, sed quoniam per totam prope accessionem horroris symptoma produceretur, & si id bifariā contingat, modo cùm reduplicet incrementum, modo cùm nihil nisi ipsum inæquale faciat incrementum, vt liquet citato libro secundo de differentiis febrium, & primo de morbis vulgaribus: neq; etiam generari poterit semitertiana ex duabus febribus intermittentibus, quoniam neque erit continua. Necesse est igitur si horrifica simul atque continua futura sit semitertiana, ex duabus ipsam febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera verò continua cùm neque vtraque cōtinua neque vtraque intermittēs huiusmodi queat febrem generare. Verùm vbi mistio fuerit ex quotidiana intermittente, & biliosa continua, licet & ipsa possit continuam simul, atque horridam febrem efficere, quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit, horrorem verò ex pituita, reduplicationes autem ex pugna mutua: non tamen verè ac propriè febrem hanc semitertianam appellabimus, impropriè autem & abusiuè, siquis eam ita appellauerit, non reclamabimus. cùm neque illud negare videatur Galenus secundo de differentiis febrium, licet febrem hanc semitertianam appellare ausus non fuerit: contrario tamen modo se habet quàm ea, quæ verè semitertiana dicitur, ea etenim continuitatem quidem habet ex quotidiana, horrorem verò ex tertiana. & propterea quæ ex tertiana intermittente, & quotidiana cōtinua cōposita est febris, semitertianā appellamus, vt ipse inquit: nā verè semitertiana ex quotidiana continua, & tertiana intermittēte tota eius natura confusa est, quæ quidem aut flauam bilem habet exuperantem atque ob id in ea sunt tertianæ febris symptomata maiora aut hic quidem humor paucior, pituita verò abundantior est, atque idcirco quotidianæ cōtinuę affectus frequentiores, aut neuter horum alterum vincit, sed ambo æquipotentes existunt, quo tempore exquisita semitertiana est, & dicitur: nam æqualis

Quatuor modis feb. ex pituita cum febre ex bile misceri potest.

C. 7. & 8. Vera febris semitertiana ex quotidiana, cōtinua, & tertiana intermittente.

Commen. 1 tex. 23. & com. 2. tex. cō. 25

Locis supra citat.

Semitertiana impropriè ex quotidiana intermittente. & tertiana continua. Loco cita.

Semitertiana exquisita.

earum

earum febrium mistio sola exquisitum hæmitritæú constituit eodem Galeno teste citato loco, quamuis Archigenes hanc haud intellexit, neque in scriptis suis ostendit, sed omnino prætermisit, & solas duas semitertianarú differentias cognouerit, alterá in qua præualet tertiana videlicet, alteram verò in qua quotidiana, parum etiam rectè semitertianæ naturam fuit assequutus, cùm in numero febrium intermittentium ipsam posuerit, quo circa licet triplex fuerit semitertianarum, differentia, exquisita tamen quæ talem repræsentat formam, qualem de ea Hippocrates manifestauit præcitato libro primo de morbis vulgaribus, quod videlicet sit horrida, cōtinua & acuta, ex æquali dictarú duarú febriū temperatura composita est, atque etiam ex duobus humoribus constat, quæ verò exquisita non est aut bilem, aut pituitam habet præpotentem, & propterea cùm æquales magnitudine fuerint, & febris ex bile intermittens, & ex pituita continua, accessionis initium fit cum horrore, qui medium inter rigorem & frigefactionem obtinet locum, cùm ab vtroque extremo æqua distet proportione, quorum alterum tertianam febrem, alterum quotidianam comitatur, neque etiam cum horrore duntaxat inuadit hæc febris, sed horrida ab Hippocrat. dicitur: quoniam vt (dictum est) magnam accessionis partem horrores assumunt, altera dierum scilicet in qua & tertiana, & quotidiana simul inuadunt: nam altera dies solam habet quotidianam, etenim cùm ab inuasione inualescit, tertianæ quidem ratione citò calescit, ac festinat ad summum, ac propter quotidianam ex pituita tardatur, atque in ascensu retinetur nonnunquam, ac interrumpitur, éstque inter varios affectus veluti pugna quædam, cùm æger nonnunquam inualescente febre tertiana, atque ad cutem humores impellente, vehementiùs calefiat, contrà verò remorante atque ad interiora reuocante ipsius motum febre quæ ex pituita ortum habet, vt quæ tardi ac difficilis motus frigidáque ac lenta existat materia, in hoc autem certamine cùm humor frigidus superauerit, summissiones, horrores, atque extremarú partium, & cutis refrigerationes sequũtur: adeò vt videatur altera rursus accessio renouari, cùm verò calidior vicerit, tunc statim totum corpus calefit. ac iam videtur febris penè in summo consistere, mox paulò post ad pituitam redeunte victoria ægroti denuò contrahuntur, refrigerantur, & horrent, neque hoc terminum vllum habet, donec febris ad summum perueniat. quod quidem citiùs accidit, quàm pro more pituitæ, tardiùs tamen quàm in bile fieri consueuit. Nam huius quidem celeritatem cohibet pituita, ac rursus pituitæ tarditatem, atque hebetudinem excitat bilis, accessio igitur semitertianæ ex vtriusque humoris ac febris commistione atque confusione, nam de hac mistione loquimur, quádo humores fuerint æquipotentes, & propterea exquisita semitertiana fiat, talis vtique erit qualé descripsimus. Cæterùm nō exquisita semitertiana, aut biliosum humorem, habet præualentem, aut pituitosum, cùm verò tertiana præualuerit, horridior fit febris, atque in accessione sibi aliquid rigoris associat, confestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet, magisque festinat ad summum & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem excernitur, at cùm altera ex pituita febris potentior existit, tunc frigus vehementiùs extremas occupat partes, horroresque pauci fiũt, & pulsuum fit afflictatio maior ac diuturnior, tardiùs que accessio inualescit, ac longum post tempus cōsistit: nō tamen, aut statim, aut magnum affert incendiũ, neque in ea per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem bilis excernitur. Duplex autem est semitertianarum generationis modus, vel scilicet duabus in vnum tempus conuenientibus accessionibus, quia altera præuenit, altera vero differtur, quemadmodum de adolescente testatur Galen. eodem secundo de differentiis feb. cap. 7. aut statim ab initio ambabus accessionibus inuicem cōfusis, quæ tamé fit in vnum tempus conuenientibus vtraque accessione, altera scilicet præueniente, altera verò retardante, vnam tantummodò habet hemitritęę naturæ accessionem, altera auté omnes à principio ęgritudinis vsque ad finem, quæ maximè atque præcipuè ab omnibus febris semitertiana appellatur, vt liquet eodem secundo de differentiis febrium, talis itaque est tam exquisitarum, quàm non exquisitarũ semitertianarum natura, ex Galeni, Pauli, ac Aëtij sententia, quamuis earum naturam parum rectè fuerit assequutus Archigenes, vt dictum est, & minùs etiam Agathinus, qui semitertianam in eodem genere cũ tertiana manifestè locauit, ac sola accessionis vehementia ab eadem differre fatetur: eodé Galeno auctore, citato libro secundo de different. febr. At Hippocrates nullam ex iis quę ad integritatem euadunt febribus, semitertianam vocare visus est, vt liquet ex eodé Hippocrate primo de morbis vulgaribus, & Galenus tum eodem loco, tũm etiam secundo de differen. febrium, cap. 4. quamuis idé Galenus libello de typis, huic sententiæ pugnare videatur, quo loco loquens de semitertiana, habet hæc verba: [Porrò non semper continua est, sed etiam intermittens reperitur.] nisi esset quòd eodem loco dicebat Galenus, quòd semitertiana tres habet in magnitudine differentias, alia enim exigua est, alia media, alia magna, exigua siquidem est, quæ horarú 24. interuallo vertitur, media quæ 36. magna verò quę 48. quæ & cōtinuæ febri propinqua est, ex quibus verbis videtur Galen. nō ex propria sententia, sed Agathini potius de semitertiana verba facere: hic enim (vt iamdudum) diximus eandem semitertianam in tertianarum genere collocauit, eas appellans semitertianas febres, quæcunque tertianæ existentes, vehementiores habét accessiones, ac magnoperè productas. Nam licet quandam quotidianam & quartanam febré appellauerit extésam Agathinus postmodum in tertiana non seruauit eandem vim proportionis, cùm si longiùs accessio protendatur, non tertianam, sed semitertianam appellat, vt liquet apud eundem Galenum citato loco secundo de differentiis febrium. Id etiam confirmari poterit ex eiusdem Galeni verbis primo de morbis vulgaribus, cùm dicebat: [Atqui sanè qui aiunt, si horas quatuor & viginti quis febre vacet, mediam eum semitertianam habere, in numero, habét talé febrem intermittentium: sic etiã qui mediam, & paruam à magna distare horarum numero fuerunt, studentes vtranque ad integritatem deducere, ab Hippocra. sensu discedunt, dum in febrib. intermittentibus ponunt semitertianam, quia nihil hæc periculi habebit, quãuis ab illo letalis dicatur.] damnat itaque Galenus eos qui horarum numero aiũt semitertianas distare, studẽtes eas quę mediæ & paruæ sunt, saltem ad integritatem reducere,

Accessiones semitertiana exquisita, quales sint

Accessiones quales sint semitertiana, in qua bilis dominatur

Accessiones semitertiana pituita dominante.

Modus generationis semitert. duplex.

Semitertiana ex continuis est semper.

Locus citatus

Conciliatio locorum Galen. in quib. sibi contradicere videtur

Commẽ. tex. c. m.

cete, quicunque hi fuerint, posset & aliter huic côtiouersiæ satisfieri, quòd videlicet li. de typis, omnem mistionem quotidianæ cùm tertiana largiori vocabulo semitertianam appellauerit, qua ratione dixerit eam non semper continuam esse, sed reperiri & intermittentem semitertianam, quando scilicet intermittens quotidiana, cùm intermittente tertiana fuerit permista, quod quidem confirmare videtur ipsemet Galenus citato libro primo de morbis vulgarib. in expositione illius textus: interfebres quædam continuæ sunt &c. [loquit enim eo loco, quod intermittentes dicemus febres, siue integritatem, siue remissionem quam vocant, assequantur: & demum post pauca subdit:] At ex semitertianis quædam vtraque incedunt via, quædam altera tantum earum quæ ad integritatem non veniunt.] videtur siquidem hoc in loco quasdam admittere semitertianas, quæ vtraque incedũt via, videlicet ad integritatem, siue remissionem peruenientes, & istæ sunt communiter & nõ propriè dictæ semitertianæ, quæ quãdoque possunt intermittere, hoc est integritatem assequi, & quasdam quæ ad integritatem non veniunt, & sunt propriè dictæ, & præsertim exquisitæ, vel dicas quòd quando libro de typis, asserint quòd aliqua semitertiana intermittens reperitur, pro intermittente nõ intellexit quæ veram integritatem, sed quę remissionem magis assequitur, cùm bifariam intermittere intelligat citato loco de morbis volgarib. ita quod eã intellexerit semitertianã intermittere, quæ licet verè nõ intermittat, tamẽ magis accedit ad veram integritatem, vt ea quæ exigua seu media ab eo nuncupatur. Altera verò quæ magna dicitur, non adeò remissionẽ assequitur, & propterea continua magis dicenda erit: nullam etenim ex iis quæ verè ad integritatem euaduot, semitertianam, neque Hipp. neque Galenum vocare compertum est. De qua semitertiana sic scriptum reliquit idem Hippoc. citato libro primo de morbis vulgarib. [in febre quam semitertianam vocant, cum morbi eueniũt acuti, tum pręter cætera hæc est letalis, ac tabidi, & qui longis aliis morbis detinentur, præcipuè ægrotant.] ex quibus verbis infert Galenus in commen. ꝙ fortassis, etiã si horrore careat, vocabimus eam semitertianam, si die secundo iterum inuadat, quamuis impropriè. Nam propriam & exquisitam semitertianam potiùs eodem libro non modo horrore non carere, sed horrificam esse asseruerat Hippocr. vt iam pridem explicauimus, & libro de typis, clariùs hanc confirmauit sententiam, cùm dixit: [traditum est ab Hippocrate non modò acutis eam morbis annumerandam esse, sed etiam diuturnis.] veram enim propriam, & præsertim exquisitam ait Hippocrat. citato libro de morbis vulgaribus esse acutam, non veram autem ac impropriè dictam semitertianam tabidis, & aliis qui longis morbis detinentur contingere, ac diuturnis annumerari. Quòd verò semitertiana periculum minatur, vt quę non solùm stomachum, & neruosam eius partem attingat, & summatim media, sed etiam lethargicas animi delationes, attonitásque vigilias inuehat, interim & ad syncopem vsque corpus deferat, linguam valde siccet, animæ defectum efficiat, vehementer ea quæ in alto sunt commouens, scriptum reliquit Galenus eodem libr. de typis, & deinde subdit: in vniuersum typus hic & ferus est, & periculosissimus. ac post pauca inquit, ꝙ frequentiùs corripit naturam vitiosam, ætatem florenti proximam, tempore potius autumnali, quando etiam valde periculosa accidit, non exquisita semitertiana, si abundantiorem habeat pituitam magis curationi resistitur, vt liquet ex Paulo, quàm exquisita. Quod ad curationem eius attinet cùm ex vtrisque humoribus relatis côfletur, etiam mistam esse conuenit curationem, Aetio auctore, cap. 82. li. 5. quare ex his quæ de tertiana & quotidiana relata sunt, curationem componere oportet, & vbi exquisita fuerit semitertiana, ex æquo vtriusque prospiciendum, tum tertianæ, tum quotidianæ, vbi verò exquisita non sit, si flaua bilis superior sit, præsidiis maximè vtendum est, quæ in cura tertianæ explicauimus, quotidiana non penitus neglecta, sin pituita largior fuerit, iis maximè vtare medicamentis, quæ pro cura quotidianæ approbauimus, similiter bile non neglecta, in totum ei quod vrget incumbẽtes, sed ita ne alterum prorsos negligamus, vt inquit Paulus cap. 33. lib 2. & vt summatim dicam, cùm complicati sint affectus, quorum vnus magis vrget quàm reliquus, id seruandũ est, quod in vniuersali methodo docuimus: similiter vbi æqualiter vrgeant. Non igitur conuenit hîc particulatim iterum omnia recensere, quibus febris hæc curari debeat, cùm promptè quiuis ex eiusdem capitibus de tertiana & quotidiana colligere poterit, ac pro humorum diuersitate rectè vti. Nam siquis simplicium febrium curationem exactè sciuerit, absque vllo labore, & compositas curare non ignorabit, & proinde etiam quæ de biliosa & pituitosa ferre simul commistis conscripsimus licebit ad atrę bilis humorem trãsferẽdo, eius cũ vtraque illatũ complexionem, seu implexum, ac confusionem pariter conectari, voco autem complexionem, vt superiùs iterum annotauimus, quãdo horis differentibus inuaserint, confusionem verò quando eodem tempore inceperint commistæ febres. sic etiam & tres simul febres per se quispiam complecti & confundere poterit, ac easdem haud ægrè dignoscere: nam harum omnium primum fõs atque elementum est singularium atque simplicium febrium formam ac figuram exquisitè cognoscere, vt Galenus inquit secundo de different. febr. ca. 10. & nos in præcedentibus explicauimus qualiter ipsæ dignoscendæ sint, quibus cognitis, & earum quoque curatio facilè patebit, & ob id particularem omnium compositarum febrium curationem, haudquaquam scribere arbitratus sum, sed ipsius semitertianæ duntaxat, tanquam sub exemplo quodam reliquarum omnium curationis vniuersalem modum instituimus, sub qua via & ratione, ad particularem tum eiusdem semitertianæ, tum etiam & cæterarum compositarum febrium curationem facilè quiuis accedere poterit, quemadmodũ in secũda etiã huius operis parte docuimus.

Cem. 3. super. tex. 1.

Cap. citat.

Semitertiana periculosa.

Curatio.

Semitertiana per cõplexum, & confusionem.

De febrium hecticarum prognostico, ac curatione

CAPVT VIII.

V M duplici via quæ febres hecticæ appellantur ortum habeant, nam aut statim ab initio inuadũt, aut reliquis succedunt febribus, sitque earũ differentia duplex, quandoquidem aut hecticæ febres duntaxat, aut nedum hecticę, sed etiã tabidę existunt, quẽadmodũ in vniuersali methodo fusiùs explicabimus quæcũq; statim ab initio inuadunt

diunt, nondum autem tabidæ sunt, non admodum difficile est eas curare. At quæ ex ipsis ad tabẽ peruenerunt, vbi iã exquisitæ consistunt, & iamdudum incœperunt, non modò eas curare difficile est, sed impossibile: etenim omnium hecticarum febrium dispositio difficilis est, vbi iam principij tempus præterierit, Galeno auctore, libro primo de differ. febrium, capit. 8. & 9. quæ verò quodammodo ad vtranque partem declinat, ac mediũ obtinet locum inter eam tabidam febrem, quæ penitus curã non admittit, atque illam quæ citra tabem, ac facilimè in principio curari potest, quoniam eius & ampla latitudo est, & multæ sunt in eo quod magis & minùs diuersitates. pro eadem ratione magis vel minùs difficulter curationi resistit. Nã quæ æqualiter distat ab vtraque, & ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, atque illa in qua nihil est adhuc tale, medio quodammodo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momẽto, quæ autem tabidæ proximior, est etiam periculo vicinior. At quæ alteri primæ magis adhæret, non paruã salutis spem afferre potest, eodem Gale. teste citato loco cap. 9.

Prognostica.

Quòd verò ad earum curationem attinet, nos primò qualiter curandæ sint quæ citra tabem existũt, deinceps, quæ simul etiam cum tabe, docebimus. Illarum etenim vera & propria curatio est, quemadmodum & diariarum, vtpote simplicem habentes primã curationis indicationẽ, quoniam & ipsæ simplices affectus sunt. Quapropter non ab re Galenus decimo de meth. med. c. 6. dicebat, quòd caput totius curationis harum febriũ in iis remedijs quæ refrigerẽt & humectent, statuere oportet, quæ autem simul tabidæ existunt, quæcũque fuerit substantia solidarũ partium, exsiccata propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, replere etiam oportet. Quapropter non adeò simplicẽ habent curationis indicationem, licet vbi propria solidarum partium substantia, membranosa videlicet. & fibrosa fuerit exusta, seu exsiccata, ea vt corrigatur fieri omnino nõ potest, veluti nec seni, vtrũ liquet seprimo, & decimo de meth. med. c. 5. & 6. & lib. de Marasmo. c. vlt. erit itaq; pro cura hecticæ febris citra marasmũ, aer eligendus qui nõ admodum calidus, aut admodum frigidus sit, verùm si temperatus est, qualem se exhibet, vtique tali nobis est vtendum, nihil amplius de eo soliciti, vbi verò admodũ calidus fuerit, pro calido reducendus est arte contrarius subterraneis inuẽtis domibus, quę & frigidiores sint, & maximè perflatæ, & ad Septentrionem versæ, tum auris quibusdam quæ ipsis sint suaues opera nostra paratis, alias ex euripis in quo se deijciant multi aquarũ fontes, alias aqua frigida, de vasis in vasa transfusa, quod quidẽ statim etiam somniferum est, prçterea domi assiduè aqua quæ prorsus frigida sit aspersa, ac rosis plurimis humi fusis, aut vitium capreolis, aut rubotũ summitatibus, seu etiã arundinum, aut denique reliquarum quæ refrigerent stipiũ aliquibus, turba quoque hominũ ingredi prohibita, nã id quoque domũ calefacit. Atqui ita calidissimum aerem refrigerare tentandum est, qui non nisi æstate calida & sicca accidit: quandoquidem in hyeme calidissimus esse nõ potest, sicut nec frigidissimus in ęstate. siquis verò aer modicè frigidus sit, hoc esse contentos oportet, nihil aut machinantes, aut de ipsius temperie alterantes. qui verò frigidissimus est, vtique quatenus respirãdo attrahitur admittendus est, vt qui calorẽ qui est in corde admodum refrigeret, non tamen quatenus extrinsecus ægrum contingit, quippe id densat cogitque cutim, ac putredinosorum humorum halitum transpirare prohibet: maius tamen fore ex frigida inspiratione cõmodum scire licebit, quàm ex cute densanda incommodum, præsertim cùm operimẽtis hanc calfacere liceat. Porrò vtendum maximè eiusmodi aëre est, in his hecticis, quibus primum quod afficitur est ipsum cor. A corde verò vbi pulmones primùm afficiãtur, plus cæteris omnibus refrigerantem aërem requirunt. Vbi verò ex reliquis partibus primò afflictis ipsa febris hectica generatur, tẽperato, aut modicè frigido aere cõtentos esse oportet, somnus item sit moderatus, vel paulò longior, & vt inquit Actuarius, c. 21. lib. 5. somnus cõciliandus est à cibo, ac quærẽda animi oblectamẽta, & relaxationes, ac quodcũque tandem cum refrigeratione humectare putatur, quies iniungenda erit, & pro exercitio lenibus frictionibus vtendum est, & vbi aluus plus ęquo adstricta fuerit, lenes clysteres adhibere oportet, qui ex hordei, foliorũ maluarum, ac violarum decocto, exiguo sale, & vnc. 3. olei violacei, & vnc. 2. sacchari. vel sacchari violacei, vnáque medullæ cassię fistulæ aut cassiæ tractæ adiectis, parari poterunt. Interim eadem gallinarum iuri, aut ex capitibus arietum parato decocto, adijcies. Vitent omnes animi affectus immodicos, præsertim iram, timorem, & tristitiam. Nutrimentũ autem humidum esse ac frigidũ, quod hecticis febribus sit conducturum, nemo nescit, inquit Galenus decimo de metho. med. c. 11. huiusmodi est prisanæ cremor cùm frigidus sumitur, & exiguus in aqua frigida panis. Cęterùm nullius horum pura frigiditas esse debebit, sicuti potionis, quippe hæc maturè tũ incalescit, tũ per corpus digeritur, illa cùm plusculum tẽporis in ventriculo moretur, ipsum fortassis refrigerãt, si fuerint immodicè frigida, eodem Galeno auctore citato loco. Alexander c. 4. libr. 12, iis qui primariò in hecticã febrem inciderant, præter prisanę cremorem, & panẽ in aquam tinctũ, lactucas commendat & post cibum, aquam frigidam quantum ęger velit, potui tribuit, etenim in hac febre cauere febris insultus, & metuere nõ oportet, neque enim remissionẽ, aut accessionem in hac febre, quẽadmodũ in febribus ex putredine ortis inuenire licet, vt ipse inquit: ea siquidẽ tribuenda fatetur, quando febris hectica per se. ac primariò fuerit, ægrique vires nõ imbecillę, & nõ alia febris ex putredine creata ei sit admixta. Possunt quoque & his saxatiles pisces exhiberi ac etiã scorpij, & mulli, eodem Actuario auctore citato loco, necnon & borrago, endiuia, & cichorium, & panis itẽ in pullorũ seu gallinarũ iure maceratus. Insuper & aues paruæ quæ in montibus degũt. Pro potu aqua hordei prębeatur, aut aqua in qua coriandrorum præparata semina fuerint decocta: quibusdam etiam & aquosum vinũ modicè dilutum conuenit, iis præsertim qui aquam bibere non ferunt ac vires quodammodo imbecillas habent, eodem Actuario, ac Alexandro testibus. Vbi verò febris iam traxerit, dandũ quoque erit asininum lac, sed diligenter obseruare oportet ne in vẽtriculo cogatur: id verò interim ipse nos æger docebit, vtpote qui suæ ipsius naturæ peritus, interim id à nobis inueniendum est paulatim ad eius vsum accedentibus, ac mel exiguum illi admiscẽtibus, seu saccharum. licet quoad fieri potest in hecticis febrib. à melle. atque idcirco

Curatio hecticæ citra tabem. *Somnus.* *Quies, & motus.* *Excretio per clysteres.* *Affectus animi.* *Cibus.* *Potus.* *Lac asininum quomodo ... propinandum.*

etiam à mulsa abstinendū sit: quippe protinus vertitur in bilē, & ficciores, acrioresque caloris febres reddit, & proinde à principio nō plus asinini lactis, quàm cyathus dandus est, inducta in ipsum cubiculum asina, qoo nullum tempus interponatur, sed æger id protinus bibat, & vbi oon corrūpatur (quod quidem dignoscere ex pulsu præcit Galenus citato lib. 10. de meth. med.) cap. præcit, dimidium cyathi lactis adaugeas, deinde rursus aliud dimidiū adiicias, sicque sensim vsque ad mediocrē modū addas: id verò quouis tempore exhiberi poterit, illud tantùm obseruans quòd per quatuor, aut saltē tres horis ante cibum offeratur, manè potissimūm, quo etiam tempore non inutiliter & alia quoque medicamenta refrigerantia ac humectātia præbebis, etsi (vt diximus) ea quacunque hora præbere poteris, modò vacuus à cibo vēntriculus fuerit: neque enim in hac febre accessiooū seruātur tempora, cùm eisdem careant, huius generis sunt zulapiū rosaceum, ac violaceū, syrupus violaceus, de nymphęa, de succo endiuiæ, de succo cichorij, de succo borrag. & de succo seu infus. rosarum cum aquis endiuiæ, cichorij, seu borrag. aut pastillis vtare, qui hunc in modū parentur, Recipe diarhodō abba. aut tria santalati, seu diatragacāthæ, aot electarij regū sioe speciebus drach. j. quatuor seminum com. frig. vnc. s. sacchari diss. in aqua rosacea quantum satis sit, fiant in morsulis, quorum vnum qualibet vice præbeas cū vnc. 3. aquæ endiuię, aut cichorij: his verò neq; indiscriminarim vtare: nam cùm eorum quædam magis, quędā minùs refrigerandi facultatē habeant, quantò hecticarum febrium affectus fuerit calidior, tantò vtique frigidiora requirit auxilia, & simul maiorē solicitudinē habere debemus, ne valentibus auxiliis vtētes quicquā lædamus, vt decimo de meth. med. cap. 11. scriptum est. Purgantia autem medicamenta eis qui febre hectica laborant, propinanda non sunt, nisi aliqua ex eis quę ex putredine ortum habēt, fuerit ei copulata, verùm vbi admodū aluus adstricta fuerit, nec leniri lenientibus iā dictis clysteribus valeat, aut æger eis vti recusauerit vnc. 2. sacchari violacei. aut iij. syrupi è pluribus infus. violarum, aut voc. 2. mellis aërei. vel vnc. j. aut vnc. j. s. medullæ cassiæ fistulæ cū prædictis aquis præbere non incōuenit, cùm & aluus ex eis soluatur, nec febri quicquā obsunt: nam corpus neque calefaciū, neque exsiccant. Sed quoniam communis febrium omoiū hecticarum sanatio est, per ea quæ extrinsecus applicata refrigerāt & humectant, licet ea noo indifferenter etiā admoueri debeāt singulis particulis, sed illi maximè, quæ primò affecta est, vt liquet eodē decimo de meth. med. c. 9. sequitur, propterea vt de iis medicamētis agamus, porrò horū ea deligēda sunt, vt inquit Galenus citato loco, quæ citra vehementē adstrictionem refrigerant: etenim talia præterquàm quòd non humectaot, etiam dimittere frigiditatē suam non valent, propterea quòd cutim cogunt, & coarctant, quapropter optima sunt quæ noo modo citra adstrictionem refrigerant, sed etiam corporis substantia sunt tenui, absolutissimè verò quæ tenuium partium sit, substantiam exactè frigidam inuenisse fortasse non est. cùm neque acetum quod omniū quæ nouimus potestate refrigerantiū, tenuissimarum est partium exactè frigidum sit. sed admistam sibi aliquam caliditatem habet, attamē deligi materias oportet, quæ ad eiusmodi medicamentorum compositionem maximè sint idoneæ, quæ etiam pro ratione partis primariò affectæ admouendæ sunt, quæcunque tamen ea sit, semper cordi prospiciendū erit, quandoquidem in omnibus necesse est vt ipsum similem intemperiē recipiat, citrā quam nec marasmus, nec hectica, nec reliquarum vlla febriū consistere potest, vt liquet ab eodem Galeno citato loco, capit. 8. quapropter tali epithemate cordi succurrendum est, quod recipit aquæ rosacęę, & nymphæę ana voc. 8. aquę borrag. & oxalidis, cuiuslibet lib. s. santalorum omniū, corral. rubeorum aoa dr. 2. corticum citri dr. 3. ossis de corde cerui numero 1. croci gra. 3. vini albi aquosi vnc. 3. olei rosacei omphacini vo. 2. s. interim vbi cor primò affectū sit, & febris hectica oon exigua, vn. 2. succi polygoni, cichorij, vel endiuiæ adiicere poteris misceantur, & fiant epithemata, quæ sæpiùs reperenda sunt. Iecur insuper hoc epithemate refrigerare & humectare licebit, quod recipit succi solani. & cichorij, singulorū lib. s. aquæ rosarum rubearū. violarū, nymphæę, & endiuiæ, cuiuslibet vo. 4. santalorū omnium, & corallorū rubeorum ana. drac. 2. aceti vn. 2 misceantur, & cum duplicato linteo lineo in eis madefacto, iecinoris regioni imponantur, sæpiùsque renouētur, præsertim vbi ipsum primò fuerit affectum. Pro renibus hoc vnguento vtitor, Recipe succi polygoni, vel lactucæ. portulacę. seu semperuiui, vel vmbilici veneris vnc. 1. s. olei de oymphęa, de papauere, & de cucurbita, ana vnc. s. olei amygdalarum dulcium, rosacei, & violacei, singulorum vnc. 1. medullæ cruris vituli dra. 3. lēti cemoris tragacanthæ extractæ cum aqua ros. dr. 4. ceræ qood satis sit. & aceti parum, fiat vnguentum. in quem vsum magnoperè cōducit Galeni ceratū, quòd ex cera quàm optima & elota, vtpote alba, & rosaceo omphacino, ac etiam aqua conficitur, pauco aceto addito, vt liquet ex eodem decimo de metho. meden. cap. 9. Id verò medicamentum (vt ipse inquit) assiduè mutari debet, ac eousque super ęgrū corpus manere, donec manifestè incaleat. Idē quoque Galenus refrigerandæ particulæ, quæcūque ea sit, imponenda nonnulla medicamenta, citato loco conscripsit, quemadmodum ex oxalidis, aut oxylapathi succus. cum exigua poleota mista: quinetiam portulacæ, semperuiui, & vuæ immaturæ succus, similiter si polentæ misceātur. Adhæc lētis palustris, & viridis tribuli. polygoni. & lactucæ, ac iotybi succus, etiam cum tenui polenta, quamuis etiam sine polenta liceat integris dictis herbis tusis vti, vt ipsi refert, & si dictorum singulis rosacei quippiam aliquando miscere volueris, nihil vtilius pharmacum babebis, eodem auctore, modo simplex, & perfrigidum sit, & quod factum ex oleo sit satis experti. Tu verò omphacino rosaceo cū eisdē vtare, exiguúmque aceti albi adiecito. atque illi maximè particulæ, quę primò affecta est, imponito, vt in ea velut igois fomitem extinguas. At pectori non nimis refrigerantia medicamenta admoueri debent, nisi multus feruor, aut inflammatio in eo spectetur, verùm ne sic quidem linamenta diutius inhærere sinemus, eò quòd plerosque ab immodica ipsorū refrigeratione haud mediocrem non solùm respirationis, sed etiam vocis noxam expertos nouimus, vt Alexāder inquit præcitato loco. id quod etiā ante eū innuere ferè videtur Galeons de his quæ strenuè refrigerāt, præcordiis impositis eodem decimo de meth. med. ca. præcit. Porrò aquę dulcis balneum, eis qui hectica febre laborant, oemo est qui oon cōmendet, præsertim,

præſertim Galenus citato loco, vt quo tum prima ratione, tum etiã ex accidẽte eis proficiat, vtraque ſiquidem ratione refrigerans & humectans: eſt autem & ipſum quouis tempore huic febri idoneum, atqui licet totum curationis momentum in his febribus in refrigerando humectandoque conſiſtat, & propterea illico qui hectica laborant, refrigerandi ſunt antequã progreſſi in maraſmũ perueniant, quoniam omnibus refrigerantibus auxilijs propter corporũ horũ gracilitatem quodammodo noxa imminet, vbi præſertim eis quiſpiam non ritè vtatur. ob id non ſtatim in frigidam aquã balneandi ſunt, ſed prius in eiuſdem aquæ dulcis balneo temperatè calido moderatiſſimè primo calfaciẽdi ac balneandi ſunt, ac in eo moderatè etiam cõmorari debent: deinde priuſquam de eorum propria ſubſtantia aliquid exhauriatur, ſeu ſudor aliquis excitetur ab eo demittendi ſunt atque in frigidum balneum dimittendi: nam qui hectica febre laborãtes ad balneum accedunt, niſi in frigidam ſint dimiſſi nihil iuuantur. vt liquet eodẽ 10. de metho. med. c. 10. quoniam in hecticis febribus id quod remedium affert, calidæ ſolidum non eſt, ſed frigidæ, ex hac nãque & innoxiè refrigerantur quæ fuerant excalfacta, ſolidarúmque partiũ ariditas corrigitur, & vires firmantur, ſit autẽ ea frigiditate aqua in qua balneãtur, vt nullam euidentem qualitatem nec prorſus frigidarum, nec tepidarum aquarum præferat, ſed qualem ea quæ fontana vocatur, quæ & frigoris quod ferit, & teporis qui reſoluit, eſt in medio, præſertim ſi maraſmo etiam tentẽtur, eodẽ Gal. teſte citato loco. quicunque igitur hectica febre laborant, modò his alia nulla febris, vel ex ſolo putreſcẽte humore, vel cum phlegmone ſit adiuncta, eos omnes audacter ita lauabis, ſed prorſus citra omnem laborem, ne vires reſoluas, protinus verò vbi à balneo fuerit egreſſus æger, alter paratam habens ſindonem ipſi iniiciat, ac deinde aliam, & in lectulo collocetur, mollibúſque deinde linteis blãdiſſimè detergatur, ita vt qui detergent violentius eum non contrectent. id verò diligentiùs ſeruãdum eſt, vbi nedum febre hectica ſed tabe etiam laborabit. poſt lauationem oleo vngendus eſt, ne videlicet plus iuſto digeratur, ſed obſtruantur exigua cutis ſpiramenta, idem protinus & ſiccitati remediũ fuerit, & aduerſus incommodum quod ab aëre ambiente contingit, veluti munimentum vt patet 7. de meth. med. c. 6. erit autem oleum violaceum, aut roſaceum omphacinum, ſeu de nymphæa, aut amygdalarũ dulciũ, quo ſępe vtor, ſolo, aut violaceo admiſto. Poſt hæc aut lac exhibebis, præſertim vbi eo delectetur, aut ptiſanam diligẽter coctam, ſeu eius cremorem, quem in gallinarum ſeu pullorum cõnſotum iure paratum aſſumendum præbeo: nam tunc potiùs in vniuerſum corpus diſtribuitur atq; attrahitur, quæ ferè omnia breuibus quibuſdam verbis Actuarius præcitato loco ſub his verbis conſcripſit: [Balnea potiùs iis ſunt idonea quæ corporis ſquallorem humectent, verùm tepida eſſe debẽt, nec vllam reſipere qualitatem, nec tempus in iis trahere conuenit, ſed vbi modicè fuerint immorati, egredi, ne quod ex natiuo humore ſupereſt, euaneſcat, & exhalet, egreſſo ſorbitio quæpiã refrigerãs dabitur.] & poſt pauca ſubdit: quòd ſi ſolium exeũtem melino, aut roſaceo, aut omphacino ſaltem oleo inunxeris, & meatus præcludes, & ne maior fiat difflatio, prohibebis, ac antea ex irrigatione inductã humiditatem intro compeſces: atque hoc quoque pacto opẽ homini tuliſſe videberis:] conſtetuit etiã ſemper, potiſſimùm eo tempore quo ægri balneantur, media quæcunque odorata refrigerant, quorũ copiam capite de cura febris ardentis ſtudioſi petant: inter ſimplicia ſunt roſæ, violarum, & nymphææ flores, ſeu etiam myrtillorum.

Hecticarum febrium cum tabe curatio.

CAPVT. IX.

SI verò febres non hecticæ duntaxat ſint, ſed quæ Græcè μαρασμώδεις dicũtur, hoc eſt tabidæ & ſiccitati coniunctæ, quatenus hecticæ ſunt, non aliam deſiderant curationem quàm modo dictam, quæ in refrigerando & humectando conſiſtit, quatenus verò ſiccitatem, ſeu tabem coniunctã habent, deperditæ ſubſtantiæ humidę etiam indicant inſtaurationem, ſeu refectionem, hanc autem inferere particulis ſine nutrimento non eſt: quare præter eã quam inſtituimus victus rationẽ, alimenta quoque eligere oportet, quæ reficere corpus valeant, nam quæcunque partiũ ſolidarũ ſubſtantia fuerit exſiccata, eadẽ genere victus ratio cõpetit, quamuis vna altera difficiliùs inſtauretur, & quædam nullo modo refici poſſit, primùm enim eiuſmodi febris propriã partiũ humiditatẽ ex qua nutriuntur, depaſcit: hinc verò ad carnoſum genus tranſit, quod circa tũ fibroſas tũ mẽbranoſas partes ſolidorũ corporum hæret, ita deinde ipſas ſolidas populatur, quando exactè tabida febris dicitur: Gal. teſte citato li. 10. de met. med. c. 11. Donec autẽ propriam partiũ humiditatẽ depaſcit, nõ admodũ difficile eſt eam curare, nam hanc humiditatem etiã ſi omnino ſit aſſumpta regigni licet: cùm verò ad carnoſum genus pertrãſit, licet curare difficilius ſit, vtique eã ſanãdi adhuc ſpes eſt. At cùm verè ſolidas populatur. fibroſas inquã. & mẽbranoſas, fieri haudquaquã poteſt vt talis ſiccitas perſanetur. verùm ne deſperata horũ ſalus relinquatur, hac etiam victus ratione vti debent. ſaltẽ vt quoad fieri liceat, eorũ vita protelетur. Vt verò paucis alimenti ſummã cõplectar, ſit coctu facile, & nutriẽs, minimèq; glutinoſum atque excrementoſum, quamuis maximè nutriẽte cibo haudquaquam ſit vtendũ. nam ſi nutrimẽtũ ipſum ſeipſum coqueret, ac in partes digereret, pręterea aſſimilaret alẽdis partibus. & quibus alimento plurimo eſt opus adhæreſceret, procuIdubio maximè nutriente cibo eſſet opus. Verùm quoniam non aliud eſt quod nutrimentum deſiderat, aliud quod ipſum cõficit, ſed quod nutriendum eſt, ipſum ſibi & nutrimentum attrahit & mutat, & concoquit, & adiũgit & aſſimilat, ad duo nimirum nobis in opportuno cibo eligendo, ſpectandum eſſe dictat. vnum ipſius cibi naturã, alterũ vires ſuas proprias inſitáſque. itaq; ex his illud patet, nec planè quod maximè nutriat optimum eſſe iis corporibus quæ refici magis egent, vtpote quibus concoquendi facilitas nõ eſt: nec etiam quod faciliimum concoctu eſt, cùm ſcilicet ipſum nequeat maximè eſſe nutriens ex Galeni decreto, 7. de meth. med. c. 6. medius itaque victus ceu optimus eſt pręſcrẽdus qui modicè refrigeret, pleno nãque victu opus non eſt quòd is cõcoqui nequit, ſed cibus boni ſucci ac coctu facilis dandus, vt inquit Actuarius citato loco. Quo circa panis purus qui curiosè ſit in furno coctus exhibeatur, qui tum fermenti, tum etiã ſalis quiп

Quarum partiũ ſiccitas inſtaurari poſſit, & quarũ minimè.

Victus ratio.

quippiam habuerit, carnes gallinarum, caponum, pullorum gallinaceorum, & piscium eorũ iestes qui lacte sint alii, idonei sunt, similiter phasianorũ, perdicum, ftatnarum, omniumque auium mõtanarum, & mollis carnis. vitãda tamen sunt quæ palustria, & quæ etiam carnem duram habẽt, insuper & hœdinæ carnes, vitulinæ, capreolorum, leporũ, ac cuniculorum iuuenum, necnõ & arietum castratorum conducunt, quæ omnes elixatæ potius, quàm assatæ præbeãtur: cum quibus etiam decorticatum hordeum, lactuca, cucurbita, endiuia, cichoriũ, seu etiam buglossum decoqui poterit, oua item recentia, & sorbilia, easdemque mollissimũ, ac recentem ipsis dare, alienum non est. Et quoniam qui ita se habent, plurimo nutrimento indigent, nequeunt autem, vel quod mediocre est cõcoquere, paulatim hos, & sæpius cibare melius fuerit: & hac de causa Galen. inquit: [ipse ter eos cibare sum solitus.] Verùm quando iam manifestè meliores facti appareãt, etiam bis nutriuisse sit satis. Pro potu vino vtẽdum est quod quidem aquosum natura sit, & leuiter adstringat, vtpote albo & tenui, idque modicè diluatur: huc enim ab aquæ imbecillitate recedit, & vini noxam nondũ habet, vitãda est frigidæ potio, præsertim multa, & quæ prorsus sit gelida cùm corpora extenuata, exiguũque sanguinis sint. Quocirca eisdẽ minùs tuta est frigidæ potio, vt quæ celeriter ad solidas animalis partes perueniat, nulli quod eius vim frangat occurrens, vt liquet 9. de metho. med. c. 5. Possunt etiã & ea animalia quorũ carnibus hac febre laborantes vescũtur, per aliquod tẽpus priùs decoctu hordeo & decorticato, seu eius farina, insuper & lactucę, endiuiæ, portulacæ, seu cichorij foliis nutriri, vel cochlearum, seu testudinum carnes priùs decoctas, farinaque hordei permistas, eisdem pro cibo præbeas, & quibusdam eorũ lac quoque tribuendum erit. Consueuerunt etiam Neapoli ex his carnibus contusis quibusdam etiã ex iam dictis refrigerantibus alteratis, cibos prædictis parare, vtpote quæ citiùs ac promptiùs concoquantur: interim verò & iura quædam ex cõtusis ac liquatis eisdẽ carnibus, similiter etiã cum ptisana, aut dictorũ refrigerantium aliquo alterata, ac exigua aqua rosacea parantur, quibus etiã quandoque memoralium testudinum carnes adiiciunt, insuper & stillatitium quendam liquorem extrahunt, ex pullorum, gallinarũ, caponum, seu phasianorũ carnibus, similiter contusis: adiciuntque & testudinis nemoralis carnes buglossi, oxalidis, & lactucæ, seu endiuiæ folia minutatim concisa: necnõ & poma dulcia quędam, ex quibus omnibus qui postea stillat humor iã dictis ægrõtantibus præbetur. Quidam verò nostræ tempestatis Medici, nescio qua ratione, seu auctoritate freti stillatitium cochlearum liquorem eisdem ægrotantibus præbẽt, putantes eos cum refrigeratione quadam valenter reficere, verùm cùm hoc & à ratione alienum sit, & Galeno pugnet, omnino ab eo abstinendum esse consulo. Nam licet aceruatim reficere possint, maximeque nutriant cochleę sicõficiantur, in corporibus tamen quæ refici magis egent talia nutrimenta quæ cõcoctu difficilia sunt, non competunt, vtpote quibus concoquendi facilitas non adsit, vt liquet ex Gal. 7. de metb. med. c. 6. Adhæc si nutrire debeant cochleæ, non crudæ, nec semel, aut bis elixæ, sed ter, & veluti in aqua tabefactæ exhiberi debẽt, vt tertio de alimen. facul. c. 3. scriptum est. Præter id etiam quòd crassum ac lentũ generant succũ, ex quo promptè obstructio, & putredo fit, ac præter naturam calor augetur. potissimùm hectica febre laborantibus, in quibus nedum concoctio, verùm etiam distributio imbecilla est. At si dixerint non totam cochlearum substantiam, sed earum tenuiorem succum ignis artificio extractum conducere, dicimus nos, & hunc quoque difficilem concoctu esse, quòd ex earum substãtia trahatur, quæ talis est naturæ tũ vel maximè quòd ab eis crudis, quæ esculenta nõ sunt, extrahatur, quãobrem promptiùs aluum soluere, quàm eos nutrire poterit, possunt item hunc in modum pasti li formari non parum conferentes, vt Recipe, carnium gallinarum, pullorum vel caponum, elixatarum vn. 2. carniũ testudinis, similiter elixatæ vnc. j. electarij regũ siue speciebus, dr. a. margaritarũ dr. 1. quatuor seminum communium frigidorum vnc. s. sacchari dissoluti in aqua rosa. quantũ satis sit. fiant in morsulis, quorũ vn. j. s. vel vnc. 2. pro qualibet vice exhibeãtur cum vnc. 3. aquæ endiuiæ vel buglossi, aut tantundem prædicti stillatitij liquoris. lac etiam iis mirificè prodest, præsertim muliebre: & vbi ex ipsa mulieris papilla ipsum hauserint: id verò optimum quidem, vtpote cognatũ, inter alia existit, sed quoniam plerique id sibi adhiberi recusant, asininum ipsis dare conoenit: id enim reliquis omnibus ad propositum affectum est vtile: quippe cùm tenuissimum sit, & minimè coagulatur & quoquo versus ocyssimè in corpus digeritur, aut si hoc etiã recusauerint, aut ægrè assumpserint, caprillum iis dandũ est, quod mediũ ferè existit, & magis potest nutrire, vt liquet ex Tralliano, miscendumque ei erit exiguum mellis, aut sacchari, vt paulò ante dictum est. quòd verò balneum quoque mirum in modum eis proficiat, atque conueniat, decretum reliquit Galenus citato libro decimo de metb. med. capit. 10. quo etiam loco, modum præcipit quo tales sint balneandi, etiamsi exactè tabidi fuerint, ac non parùm imbecilles, eo itaque in loco studiosi hæc petant: quamuis nonnulla præcedenti capite explicauimus, etenim maiori cum diligentia hi balneandi sunt, quàm cæteri qui hectica duntaxat febre laborant. Nec etiam parua cura habenda est aliorum refrigerantium medicamentorum, quibus etiam & in hac febre vti licebit, tam si intus, quàm si extra adhibeantur. vitanda nanque perpetuò magis erunt quæ immodicè refrigerant in his febribus, quàm in hecticis quæ nondum tabidæ sunt.

Potus. *Cochlearũ stillatitiũ liquorem nõ probat in hectica.* *Pastilli.* *Lac hecticis vtile.* *Balneum.*

FINIS TERTIÆ PARTIS. SIVE EXERCITATIONIS.

DE PESTILENTI FEBRE.

Quid per communes, quidve per dispersos, & dissimiles morbos subintelligendum sit, ac ex quibus proficiscantur.

CAPVT. I.

QVAMVIS febris cõmunissimus sit morbus, eius tamen duo sunt genera Hippocrate auctore li. de flatibus, quorum alterum commune omnibus, pestis appellatur, alterum propter malam diætam priuatim iis contingit qui ea vtuntur, de quo, vt cuique patere poterit, abũdè disseruimus. Vt igitur completus fiat noster sermo de febribus, reliquum est de altero genere pertractare, quod quidem omnibus commune, ac pestem citato libro Hippo. appellauit De quo febrium genere, licet à recentioribus nonnullis multa fuerint exarata, ac passim scripta reperiantur, non propterea visum est nostram de eo, quam veram Galeni, quę putamus esse sententiam, non explicare, breuibus tamen quoad fieri poterit. Vt verò promptiùs tyrones eã assequi valeant, animaduersione dignum est morbos in Hipp. & Gal. doctrina, quosdã esse vniuersales seu communes, quosdã verò particulares, dispersos seu dissimiles. Appellant autem morbos dissimiles eos, qui sparsim, priuatimque prehendũt, ægros discrepanter fatigantes, neque secundũ communem modum constantes, σποράδες Græcè dicti, vt patet 1. de ratione victus, etenim diuersis eodem tempore morbis homines afficiuntur, seorsúmque vnumquemque prehendũt, horũ causa est suus cuique victus, vt liquet 2. de natura humana, cùm dixit Hipp. [At vbi diuersis eodẽ tẽpore morbis homines afficiuntur, suus cuique victus sine cõtrouersia causa est.] vniuersales autem seu communes appellant morbos, vbi omnes, aut multi vno morbo homines corripiantur eadẽ tempestate, qui morbis dispersis è regione opponuntur, Gręci παγκοίνους, interim πανδήμους & κοινὰς appellãt, quorum causa referenda est ad quoddam communissimũ, quo maximè vtimur, vniuersi, tũc enim victus cuiusque nostrũ nequaquam in causa esse, manifestum est: cùm morbus omnes iuxta attingit, tam iuuenes, quàm senes, tam fœminas, quàm viros, perinde vinum, ac aquã bibentes, tam qui offam, quàm qui panẽ commanducant: tam qui multùm, quàm qui parum laborant, non ergo fuerit victus ratio in causa, cũ homines quoque victu vtẽtes in eundẽ incidũt morbum, vt ibidem testatur Hippocrates, & proinde nõ immeritò asserebat eodẽ loco, ꝙ morbi fiunt partim à viuendi ratione, partim à spiritu, cuius attractione viuimus: dispersos morbos tribuens viuendi rationi, pro suo cuique victu, viuendi rationẽ nuncupans, non ipsa sola esculenta & poculẽta, sed vniuersam vitæ sortem complectens: neque enim cibi solùm, & potiones, verùm etiam balneæ, exercitationes, vrium, vigiliç, mœror, inter frigus, æstúsque pariunt morbos: vt Galenus inquit, in commenta,

Morbi sporades qui, & qua eorũ causa.
Tex. cõ. 9.
Tex. cõ. 3.
Morbi cõmunes, & earum causa.
Tex. 2.

vniuersales autem seu communes morbos quidam causæ, quæ quidem communissima ab eo appellatur, referens, spiritui videlicet, seu aerei, cuius attractione viuimus. Sed mox inquies Hippocratem sibi ipsi pugnare, quoniã citato libro de flatibus postquam duo posuit febrium genera, vt dictũ est, subdit hæc verba: [vtriusque autem generis auctor, & causa aër existit.] cur itaque eodem loco vnum dixerit febrium genus priuatim cõtingere ob malam diætam? & 2. de natura humana illud confirmauit nedum in febre, sed in aliis morbis qui dissimiles, dispersique sunt, eos asserens oriri ex diuersa viuẽdi ratione, quæ cuique propria existit. Atqui nos hunc in modum Hippoc. dicta conciliabimus, asserẽtes verum esse omnẽ morborum causam esse aërem: verùm quorundam propriè, vtpote eorum qui communes omnibus sunt, quorundam verò impropriè, quemadmodum ipsemet Hippocr. seipsum declarat. nam cum multorum ciborũ ingestione necesse est, & multũ spiritum ingredi: omnia etiã quæ eduntur, & bibũtur, spiritus in corpus inferunt aliquando plures, aliquando etiam pauciores (vt ipse inquit) & propterea ipsorum etiam morborum dissimilium qui ex victu oriuntur, cibo inquã & potu quodammodo spiritus auctor existit, qui simul corpus ingreditur cum eodem cibo & potu. Id verò signo quodam confirmauit cùm ait: [id autem inde manifestum est quòd plurimis eructationes post cibos & potus euenire solent, discurrente nimirũ aëre incluso, vbi perruperit bullas quibus fuerit inclusus.] deinceps declarat modũ quo affectus præter naturam ex eo simul cũ cibis & potionibus ingesto generantur, vbi exire nequeant, erit itaq; aer seu spiritus nõ propriè seu primaria ratione horum morborum causa, sed ex accidẽti quodammodo, & impropriè quatenus simul cum cibis & potibus qui morborum causa præcipuè sunt, corpus ingreditur, aliorum verò qui multis seu omnibus communes sunt, propriè & primaria ratione auctor, & causa existit. vel dicas vnum esse morborũ genus quod ex inspirato aërę proficiscitur, idque cõmune eodem Hippocrate teste 2. de natura humana. Alterum verò semper priuatim accidit ex mala victus ratione, quod quãuis dixerit ex spiritu seu aere quoque oriri, modo quo priùs explicauimus, nõ tamen asseruit ex inspirato aëre, sed potius, vt dictum est, cũ cibis seu potionibus ingesto, non igitur sibi pugnat Hippocrates, nam verè & propriè hoc morborum seu febrium genus ob malam diætam priuatim contingere fassus est, licet quodammodo aër cum eisdem ingestus possit aliquo pacto dici esse etiam eorum causa, at communium, seu vniuersalium morborum solus præcipuus & propriè auctor & causa aër existit, nõ cum cibis & potibus ingestus, sed per respirationem attractus, vt liquet citato lib. 2. de natura humana. Atqui adhuc cum Galeno obiicies huic Hippoc. sententiæ, videtur siquidem non rectè, vt Galenus inquit, citato loco, communium morborum ortum in solum aërem conferre Hippocrat.

Obiectio, qua soluitur conciliatione duorum locorum Hip. qui repugnare videntur.
Alia obiectio, quã diluit declaratione sententia Galeni.

nam

nam cùm in fame quidam frumentum semipu... coacti essent manducare in commnnem, communi de causa, morbum inciderunt, aliquando etiam cùm vsus infecta aqua esset totus exercitus, similiter afflictos omnes milites fuisse: idque confirmabat Thucydidis auctoritate 2. historiarum volumine: quo loco scripsit quòd qui Aeno grassante fame leguminibus vescerentur, cruribus debilitabantur, qui verò eruum essent, hos genuum dolor corripiebat. Hoic obiectioni ipsemet Galenus satisfacere videtur in procemio libri de morbis vul. cùm dicebat: Porrò qui à cibo proficiscuntur & potu (loquens de vniuersalibus, ac communibus morbis,) tum infrequentes, tum cognitu sunt faciles.) cùm itaque infrequẽtes sint qui ab hisce causis oriuntur vniuersales morbi, sintque cognitu faciles, propterea eos Hippocr. prætermisisse videtur, de sola ea causa verba faciẽs, quæ nedùm communis, sed communissima est, communissimam causam appellans aërem à quo sæpius ac frequentiùs vniuersales morbi proficiscuntur. Sed dices, nonne idem Galenus in eodem procemio libri de morbis vulgatib. inquir, quòd cùm tres sint causæ à quibus morbi auspicantur, vna quidem in iis quæ offeruntur, altera verò in operibus quæ obimus, & tertia in his quæ extrinsecus occurrunt nobis, per vnamquanque communes morbi fieri consueuerunt, igitur eius verba quæ mox citauimus Hippocratem à calumnia non liberant: nisi esset quòd statim post citata eius verba subdit: [ac præsertim quidem per affectum aëris ambientis: non enim frequenter accidit, vt per ingestos cibos morbus communis ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruadat, sicut neque per communes tum occupationes, tum labores. At continens nos aër sìmmoderatius calefiat, frigescat, humescat, vel siccescat, corporum symmetriam, quæ sanitas est, confundit, interturbat, ac corrumpit: aliis verò causis neque omnes simul obuiamus, neque integrũ diem sbiicimus, sed aer solus extrinsecus omnes ambit, & inspiratur. Non enim fieri potest, quin corporum animalium temperaturæ cùm eius permutatione afficiantur, ac permutentur. Hæc ille. quibus ex verbis id quoque elicitur, quòd quamuis ex illis etiam duabus ab eodem Galeno explicatis causis, veluti cæteri priuatim & dispersi, ita quoque communes morbi fieri consueuere, frequentius tamen, ac præsertim ab aere, nos ambiente communes morbi contingunt: ab aliis verò pergoam rarissimè ob eas quas ipse tradit causas. & ob id iterum ad eandem Hippocrat. sententiam conuerfi. simul cum eo asserimus communes morbos qui cõmunissimam causam habent, & frequentius contingunt, a spiritu seu aere cuius attractione viuimus, quoque maximè viuimur vniuersi, originem ducere. reliquos verò à viuendi ratione. rarò autem cõtingere, quòd per ingestos communes cibos & potus, communésque occupationes, seu labores iidem communes morbi fiant.

Text. cõ.3. — *Aua... obiectio ex Gal quam similiter diuit.*

Quot modis Aer nos ambiens qui communium morborum auctor est, in calido, frigido, humido, & sicco alteretur.

CAPVT II

CVM verò aër nos ambiens non vno duntaxat modo immutetur, qua etiã ratione diuersorum communiũ morborum auctor & causa esse potest, propterea à quibus causis ipsum immutari contingat, differere putauimus. his nanque habitis ac intellectis, facile poterimus in quo cõmunium morborum genere pestis contineatur, inuenire. Alteratur autem aer bifariã Gal. auctore, libr. artis medic. 2. de natura humana, 1. de sanit. tuen. c. 5. ac 12. meth med. ca. 11. vno modo secundum manifestas eius qualitates, quando videlicet eidem accidunt mutationes in frigido, calido, humido & sicco, aut horum coniugatione. secundo modo in tota eius substantia mutationes adueniunt, seu in totius proprietatis essentia. quæ ex vtraque simul iuncta, forma inquam, & materia consistit, vt liquet lib. de constitutione artis medicæ. c. 11. vt puta quãdo ex puro impurus, coinquinatus, seu infectus, ob quampiam causam redditur, vt paulò post docebimus: prius tamen causas ob quas eidem aeri mutationes accedunt, in calido, frigido, humido, vel sicco recensebimus, quas mutationes omnes, cœli statum vocare consueuit Galenus, hoc est ipsam ambientis nos aëris temperiẽ, vt liquet 9. de met. med. c. 5. quæ temperies eidem prouenire potest. tũ propter regionem ipsam, tũ anni tempus, tum ob præsentem cœli statum, hoc est particularem eius præsentem temperiem quemadmodũ liquet ab eodem Galen. citato li. 9. de meth. med. necnon & 11. eiusdem cap. 1. Alteratur siquidem à diuersa regione aer. prout in concauo, aut sublimi sita fuerit, ad Orientẽ, vel Occidentẽ, Aquilonem, vel Austrum exposita: pro eius item regionis natura diuersa, vtputa si sulphurea, aluminosa, paludosa, petrosa, vel argillosa regio fuerit: iuxta mare flumen, aut montes, aut alia simili ratione, diuersa fuerit regionis, loci, siue ciuitatis natura: ex cuius aëris alteratione communes quidam oriuntur morbi, quos Hippocrat. interim ἐπιχώρια νοσήματα, interim verò ἐνδημα ἐνδήμια, hoc est collectaneos, vernaculos, patrios, seu regionales, & publicos morbos appellare consueuit, vt liquet ab eodem libro de aëre, regione, &c. & à Galeno primo de morbis vulgaribus. & primo de ratione victus in morbis vulgaribus. Qui morbi quouis tempore procedente, seu æstate, seu hyeme, & quoquo anno, in eadem regione communes multis superuenire consueuerunt, etenim perpetuò tenent locum quempiam, incolásque ac si cognati essent nullo non tempore comitantur. & hoc vnum genus est communium morborum modo quo diximus ab Hippocrate & Galeno locis citatis nuncupatum, de quibus morbis, in eodem libro de aëre, aqua, & locis egit Hippocrates. Alteratur item, & secundo nos ambiens aer, ex diuersis anni tẽporibus: distant autẽ mutuo anni tempora humiditate, calore, frigore, & siccitate, & propterea magnæ differentiæ tẽperamenti, quas rectè generales appellaueris. annũ diuidunt in quatuor tẽpora. genere inter se, aut specie differentia, vtcunq; tibi appellare visum sit. Nominantur autẽ Hyems, Ver, Æstas, & Autumnus. Horũ temporum hyems humiditate aliis frigoréque præstat. Æstas itẽ calore ac siccitate. Ver planè in medio est vtriusque: nã in vtraque oppositione neutrum alteri illic præstat, neque sicco humidum neque calido frigidum. Veruntamen verò quasi ambarum est æquilibrium oppositionũ, æquabilitásque horarum omniũ totius prope diei & noctis atque nulla in illis fit magna immutatio, aut exsuperantia, cuiusmodi cõspicias in Autumno: hic enim de matutino frigus viget, circa meridiem magnus æstus qui rursus ad crepusculum vespertinum

Ca. 5. se. per tex. 4. — *In qualitatibus manifestis.* — *Propter regionem.* — *Cap. prae.* — *Morbi regionales, species vna communiũ.* — *Ca. 2a. & 3 in procmio 1. s. per tex. 9.* — *Propter anni tempora.* — *Quæ sint anni temperamenta tem peratura.*

nom transit in algorem, dominatur tamen in eo siccum humido,& frigidum calido. Atque hoc est temporũ anni temperamentũ, quorũ fere mutatio fit paulatim, vt à nemine tanto tempore sentiatur, vt liquet primo de morbis vulgaribus. Quòd si libro primo de natura humana Hippocrat. Ver dixerit calidum esse & humidum, quemadmodum etiã nonnulli alij philosophi fatentur, poterit & illud quoque veritatem habere, etenim sic dicunt in temporibus anni, Ver esse calidum & humidum, vt in genere corporeorum animalia, hæc cum plantis conferentes. Ver autem cum Autumno optimũ inter tempora anni, & quasi solùm prorsus naturali præditum statu, cum illo quod præter naturã affectũ est, rectiùs tamen erit asserere ipsum tẽperamẽtum esse, vt eodẽ libro de natura humana à Galeno scriptum est, ob eam quam modò ex eius sententia primo de morbis vulgaribus tradidimus causam,& vt fusiùs nõnullis rationibus primo de temperamẽtis demõstrauit, horum autem quatuor temporum ordo hic est, Ab ortu Pleiadum, seu dixeris Vergiliarum, vsque ad Arcturi ortũ Æstas dicitur ab Arcturi ortu vsque ad occasum Pleiadum, Autumnus perdurat, deinde occasus Pleiadum, principiũ facit hyemis, & quod hyemem sequitur Æquinoctium, Veris principiũ habet, totúmq; tempus eius ad ortum vsque Vergiliarum, seu Pleiadum protenditur, atq; hæc sunt quatuor anni tempora, vt liquet primo de morbis vulgaribus,& comment.aphor.decimiquarti li.3.qui verò in septem partes annum diuidunt, quemadmodum inuenies libro de septimanis, qui Hippocr.nomen præfert, ij hyemem in tres partes dissecant, cuius sub solstitiũ tempus, mediũ constituunt, de extremis duobus primam sementẽ, postremam φυ̃ταλίαν, quod est inserendi tempus: nã hoc pacto illi ista appellãt. Æstatem autem in duas dissecãt partes, quarum vna est à Pleiadum ortu, & dicitur eius prima pars, post quam Canis ortus opotan, id est fructuum generationem inchoat, quam & ipsam pro secunda parte æstatis ponunt,& vsque ad Arcturi exortum protendunt, Veris autem tempus, quoniam ne duos quidem habet solidos menses, factum est vt iure indiuisum permãserit, quemadmodum etiam & Autumnus, quod licet sit Vere maius, quia in menses duos extenditur, magnitudine tamen longè ab æstatis & hyemis tempore vincitur: est enim inter Vergiliarum & Arcturi ortum tempus, mensium quatuor, pluriũ etiam quàm quatuor inter Pleiadum occasum,& Æquinoctiũ vernũ interest, atque est & hæc etiam anni vtilis partitio, vbi duas differentias generales, hyemis scilicet, & æstatis in maius & minus seces, in duas quidẽ æstatem, in tres hyemem. Verùm nos primã anni temporum diuisionem in quatuor generales differentias admittimus potius, vt quę magis nostro proposito arrideat: nam quamuis bifariam tempus quod intercedit inter Vergiliarum exortum,& Arcturum diuidas, nihilomin⁹ omni nimia caliditas,& siccitas est communis, vt etiam hyemi immodicus algor & humiditas, licet eã in tres partes diducas, cùm itaque tali prædita sint tẽperatura, quatuor anni tempora, vt dictum est, fieri etiam non potest quin animantiom corporum temperaturæ ab eisdem nõ afficiantur ac permutentur,& humorum exoperãtiæ in eisdem corporibus non dissideant: & propterea dictum est ab Hippo.lib.1.de natura huma. singulis anni temporibus, singulos vigere humores: siquidẽ

Super tex. 1. Cõ 1 super tex. 33. Ver quomodo calidũ & humidũ vocitetur.

Loco citat. cap. 4.

Com. 1. super tex. 1. Hyemis partes tres.

Aestatis duæ.

Tex 32. & sequent.

hyeme pituita viget, sanguis Vere, Æstate bilis, Autũno bilis atra, vnde fit vt frigida & humida appelletur pituita iuxta ac hyems, & calidus humidúsq; sanguis vt ver, calida & sicca vt æstas bilis flaua, atra vero, vt autũnus, frigida & sicca. Cùm verò hæc eodem loco confirmasset Hipp. voluit etiã causam adducere sub hyemis exemplo, inquiens propterea hyeme maiorem esse pituitæ copiã, quòd frequentiores sint pluuiæ,& noctes lõgiores, quod perinde est, ac si dicas (vt ait Galen.in comment.) quòd humidom sit, frigidúmque hoc anni tẽpus, humidum esse pluuiarum frequentia probatur, frigidum, noctium prolixitate, siquidem caloris quo præditus est aër nos ambiẽs æstate, auctor sol est: qui tum antecedit propè supra verticem nostrum, & diem longiorẽ efficit. Item frigus hyeme inducit, quòd obliquus & humilis, paucóque tempore supra terram feratur, vult denique Hipp. cùm circũfusi aëris statu, vnà animalium corpora affici, siccari in siccis eius tẽperamẽtis, humectari in humidis, incalescere in calidis,& in frigidis algescere, & proinde libro de aëre regio,& aquis. [Quicúnque artem medicam integrè assequi velit, (scriptum reliquit) primùm quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorũ valeat: non enim simile quicquam in illis existit, verùm differunt inuicem propter varias quæ in eis fiunt mutationes.] Quare si humida hyems,& frigida est, meritò in ea frigida & humida præualet pituita. Quæ ratio,& alijs etiam anni tẽporibus constat, æstate flaua bile dominante, quando sicca & calida virtute est. Vere sanguine, humido,& calido humore, etenim & ver esse ait calidum & humidum. Autumno, atra bile, vt quæ iuxta, ac hoc anni tempus, frigida sit & sicca, si autem velis ver esse potiùs temperatum recensere, Galeni opinionem sectatus, eadem etiam ratione non calidum & humidum, sed temperatum esse sanguinem dices: est etenim humorum temperatissimorum quemadmodum temperatum anni ver.& propterea in bene temperata constitutione abundat, eodem Galeno reste in procemio libri primi de morbis vulgaribus. Quia igitur non propter dictorum temporum appellationes in eisdem tẽporibus, dicti generantur ac redundant succi, sed ob eorum proprias temperaturas, aliàs vbi ab eorum temperatura aliquando degenerarent, alios generare succos non valerent, vt liquet ab eodem Galeno citato loco: propterea pro ratione, seu temperatura, & non propter nomen prædictos succos vnumquodque tempus auget. quo fit vt quãdo ambientis nos aëris temperatura ab eisdem tẽporibus permutatur, permouentur etiam succi,& corporum temperamenta, necessitate cogẽte; & ob id vti singola anni tempora propriam temperaturam seruabunt, pro suarum naturarum ratione, etiam morbi ipsi creentur; nõ enim existimare debes quòd propter anni temporum appellationes singulæ ægritudines accedant, tales scilicet, vel tales, vt inquit idẽ Gal. secundo de crisibus, sed propter ambientis aëris temperaturam: nam qualem hic naturam habet, ita etiam nos afficit, fiunt itaque morbi pro ratione cuiusque anni temporis, similitudinẽ habentes cũ natura succi exoperantis vbi ipsa tempora propriã seruabunt. Qua etiam ratione & communes seu vniuersales esse dixeris, ac sub eisdem contineri, cùm causam habeant vniuersalem atque communẽ aërẽ videlicet, vt liquet 3. progno. de quibus loquutus

Tex. 36.

In princip.

Cap. 3.

Morbi pro ratione cuiusque temporis anni, alteraspecies morborum communium.

Eee fuit

fuit Hippo.3.lib.apho.20.21.22. & 23. apho. quòd si dixeris hoc pugnare eidem Galen.qui 1. de morbis vulga.ait: [Itaque experimentis & ratione didicimus vbi in hunc modum anni tempora procedant, & in se mutuò conuertantur, non existere neque pestē vllam, neque quemquam alium morbum vulgarem, sed solos dispersos quos vocant morbos, qui victus comites sunt.] asserimus nos quòd vbi quatuor anni tēpora suam seruant naturā, & paulatim in se mutuo conuertantur, neq; morbus vllus vulgaris generabitur (quorum morborum causas, nos in sequentibus explicabimus) sed bene vniuersales & communes (vt dictum est) quoniam à causa vniuersali, aere inquam nos ambiente, à diuersis anni temporibus immutato. & si dicas contrarium asserere Gal.citato libro 1.de morbis vul. quoniam fatetur dispersos solos generari, eósque victus comites esse, admittimus nos cum eodem Galeno hos morbos qui in diuersis anni temporibus suam seruantibus propriam naturam generantur, quodam modo dici etiam dispersos, eo quòd in his generantur qui praua vtuntur victus ratione, vt ipse inquit, & non in aliis: hi enim dispersi appellantur morbi, Græci *σποράδες* dicti, at quoniā non iidem eos tenent omni tempore morbi, vt ipse Hippocr.docuit in præcitato aphor.sed immutantur, eorum species seu formæ pro diuerso anni tēpore, quemadmodū pro diuersa natura, & ætate, pro quibus tum corporum alterantur temperamenta, tum humorum exuperantiæ dissident, vt ipse inquit Galenus citato libro 1.de morbis vulgarib. ob id communes morbi appellari possunt, propterea quòd communem habeant causam: obtinet enim parem vim laborātis corpus ad cócitādā causam, ac aër, quæ vbi ambo coeant, acquisititiom efficiunt tēperamentum, cuius comes est publicè prodeuntium, seu vagantium morborum ortus, vt idē Galenus inquit, sunt itaque hi morbi de genere communium, quatenus ab aëre ortum habent, alterato pro diuerso temperamento anni tempore, at quia sufficiens nó est talis alteratio morbos procreare, licet causa sit, cur singuli in singulis temporibus anni, humores vigeant, pro quorum etiam ratione morborum species cómutantur, sed opus est etiā, vt hi quos morbi tentant, praua vtantur victus ratione, propterea dispersi quoque morbi ab eodem Galeno, quandoque sub hac ratione appellantur: nam ex offensione quidem in ratione victus proficiscuntur, cæterùm immutantur eorum formæ pro anni tempore, vt diximus, De genere etiam morborum qui multos in communi inuadere solent, & communes seu vniuersales appellantur, sunt ij qui à Græcis *ἐπίδημοι*, tum *ἐπιδήμιοι* vocantur, Latini populares, seu vulgares nuncupāt, dicuntur autem vulgares morbi hi qui per aliquod tempus aliquam regionem inuadunt, vt liquet à Galeno 1.de morbis vulgaribus, & primo de ratione victus: dicebat idē Galenus quòd vulgaris morbus est, qui tēpore anni aliquo, in regione aliqua abundat, insolescitque: neque enim certi est morbi nomen vulgare, sed quicunque vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur eodem Galen.auctore 3.de morbis vulgar, quorum etiam morborum auctor, & causa aer existit, at nō ex regione, aut anni tempore aliquo alteratus, sed ex peculiari cœli statu, ipsísque anni temporibus præter naturam immutatis, quare ex particulari aëris intemperie proficiscuntur, quę eidem prouenire potest, ex nonnullis, ac diuersis statibus, conditionibus, tempestatibus, seu constitutionibus dixeris, eundem ambientem nos aërem in calido, frigido, humido, ac sicco, aut horum coniugatione immutationibus, de quibus summatim, & velut per capita docuit Hippocrat. libro tertio aphorism. particulatim autem, libro de morbis vulgaribus. Cæterùm scire licet hos morbos quos vulgares, seu publicè grassantes nuncupauimus, nō quemlibet aeris particularem statum, seu particularem constitutionem comitari: nam cùm quædam exiguæ esse possint, quædam vehementes, & quædam mediæ aeris ambiētis intēperaturæ, seu particulares cóstitutiones, vt liquet commento aphorismi 14. libri tertij, non quælibet earum potest esse vulgarium morborum causa, quia non quæ modico tempore durat, ac imbecilla est, sed quæ vehemens existit, ac etiam multo tempore durat, quod significare voluit Hippocrates per verbum domiuari, inualescere, seu vigere, vt testatur idem Galenus citato libro 1.de morb. vulgar. atque hæc de communibus morborum generibus, quorum auctor est aer à diuersis causis immutatus, dicta satis sint, cùm nō ob aliam causam, quàm ob tres quas narrauimus in calido, frigido, humido, aut sicco, ei mutationes adueniant.

Tex.18. Obiectio, quā diluit explicata Gal.sententia. commē.1. tex.3

Morbi epidemiæ tertia species morborum communium. Loco citat.

com.1 super tex.20

Non qualibet particularis cóstitutio causa est morbi epidemij.

Loco citat.

Quòd pestis è genere sit vulgarium, & non aliorum communium morborum: & quo modo ab eis etiam dissideat. *Caput III.*

SED iam tempus est vt ad pestē nostra conuertatur oratio, cuius gratia cuncta quæ de aere ac morbis ab eo genitis disseruimus, à nobis explicata sunt, quòd quidē è genere communium etiam morborum qui ex aere proficiscuntur ea sit, præter id quod auctoritate Hippocratis paulò ante demonstrauimus, cùm dicebat libro de flatibus, quòd alterum febrium genus commune omnibus Pestis appellatur, poterit etiam confirmari eiusdem Hippocrat. auctoritate 1.de ratione victus in morbis acutis, cùm asserebat: [cùm enim nullum commune genus pestilentis morbi vulgetur, &c.] necnō & Gal.auctoritate in prooemio libr.de morbis vulga. cùm dicebat: [quòd morbi qui perpetuo tenent locum quempiam, *ἐνδήμιοι* vocati, ex illorū sunt genere qui multis cōmunes sunt, vt pestis quoque.] & deinde subdit: [nam & hæc in cōmunibus morbis est.] At cùm tria à nobis communia morbòrum genera fuerint enarrata, in quonam eorum pestis reponenda sit, nondum liquet, quód verò fieri nō possit pestis, aere ex anni temporibus immutato suam seruantibus naturam, paulatímque eorū facta mutatione, seu conuersione in se mutuò, idē Galen. confirmauit citato 1.libro de morbis vulga. cùm dixit: [itaque experimentis, & ratione didicimus, vbi hunc in modum anni tempora procedant, & in se mutuo conuertantur, non existere, neque pestem vllam, neque quenquam alium morbum vulgarem. Adhæc quod neq; generari pestis valeat ab ea aeris alteratione quæ sit ab ipsis regionibus diuersis, eiusdem Hipp.auctoritate libr.de aere, regio, & aquis confirmari potest, cū dicebat, eos morbos, quoque tempore procedente & anno, ciuitatem tenere, seu æstate, seu hyeme. Præterea Galen. in præcitato prooemio lib.de morb.vulgarib. cap.1. fatetur eiusdem Hipp.auctoritate, quòd qui morbi

Tex. 9.

Pestis non est ex genere communium morborum qui fiūt ex aere anni tēporibus immutato. Loco citat.

Neque ex genere communium qui regionales dicuntur.

perpetuò

perpetuò tenẽt locum quempiam, endimi vocantur: cùm verò pestis perpetuo locum, regionem, seu ciuitatem aliquam non occupet, nec etiam quam occupat regionem, eam omni tempore teneat, sed quibusdã annis, seu anni temporibus, ac certis aeris constitutionibus, vt infra patebit, sequitur propterea quòd nequaquam pestis fit ex eorum communium morborum genere qui à Græcis ἐπιδήμοι, à Latinis publici, vernaculi, seu regionales appellantur, quo circa necessariò asserendum erit pestem è numero, seu genere eorum communium morborum esse, qui ex aëre ob cœli statum immutato proficiscuntur, quemadmodum Galenus testatur citato libro 1. de morbis vulg. quò loco de morbis vulgaribus verba faciens sic inquit: [horum perniciosissimi quique pestilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur.] & libro 1. de ratione victus in morbis acutis, sic scriptum reliquit: [Nullum autem peculiarem de peste cõfecit librum, quoniam ex epidemiis vnum esse illam, per lib. de morbis vulgaribus demonstrauit.] Nemo itaque hæsitare debet, & communem esse morbum pestem ipsam ex eorum genere, qui ab aëre immutato, proficiscũtur, ac sub his contineri qui vulgares, seu populares appellantur: eo quod & genere vulgaris est morbus, pestis vt inquit idem Galenus citato libro primo de morbis vulgaribus. Dissidẽt tamen ab iis pernicie, nam (vt testis est Galenus citato loco) pestes appellant omnes homines, sciúntque exitiales morbos esse, & post pauca de vulgaribus (vt paulò ante diximus) verba faciens, dicebat: [horum perniciosissimi quique pestilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur.] & eodem primo de ratione victus inquit; [pestis verò est epidemia perniciosa.] Tertio quoque de morbis vulgaribus, clarius illud confirmauit cùm asseruit: [neque enim certi est morbi nomen vulgare, vel pestilens, cæterùm quicúque vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur, qui simul si hoc habeat, vt multos perimat, pestis est.] Pro cuius rei exactiori notitia animaduertendum, quòd pestis à Græcis λοιμὸς appellata, nil aliud significare videtur quàm morbus pestilens, qui ab eisdem Græcis νόσημα λοιμῶδες, seu λοίμικον nuncupatur, vt liquet ex iis quæ dixim⁹. Quapropter cùm pestis vnus sit morbus ex genere epidemiorum, ab epidemiis sola pernicie differens (vt dictum est) propterea rectè inquit Galenus eodem 1. de ratione vict⁹ quòd pestis epidemia perniciosa est, si quis autem quæ de peste asserit Galenus in procemio libri de morbis vulgarib. ritè perpenderit, reperiet vtique pestem morbum esse communem, nam & hęc in communibus morbis est, vt ipse inquit, ac ex genere vulgarium, cùm dicebat, ex vulgarium morborum esse genere eos qui pessimi, seu malignissimi, & pestilentes appellantur, & paulò infra, horum perniciosissimi ait, quique pestilentes vocantur. Ex quibus omnibus liquet quòd nihil aliud sit pestis quàm morbus communis, vulgaris pessimus, atque perniciosissimus, quæ perinde ac totum vulgarium morborum genus ex cœli statu proficiscitur: additum est autem clarioris doctrinæ gratia, quòd ex cœli statu proficiscatur, cùm id sub vulgaris morbi nomine cõtineatur, quòd verò pestis pessimus ac exitialissimus morbus sit, ex eodem Galeno etiam patet libro de Theriaca ad Pisonem, cùm ait, [Nanque pestis tanquam & ipsa existat quædã bellua, haud paucos interimit, & ciuitates quoque totas depascens, malè conficit.] Cæterùm nõ ab re, pernicie pestis dissidere videtur à cæteris morbis vulgaribus, cùm non à quouis cœli statu, quamuis anni præter naturam cõstitutione, seu quauis tempestate eadem oriatur, etiam si valde vehemens, ac inæqualis, & diuturna fuerit: nam cùm tot in libro aphorismorum, & libris de morbis vul. varias tempestates conscripsisset Hippocr. ex quibus vulgares morbi orti fuêre, cunctæ sanè fuissent pestilentes, nunc verò cum non omnes ab eo pestilentes fuerint appellatæ, neque multi in singulis tempestatibus perierint, necessariò asserendum erit, quòd non in omnibus pestilẽtes morbi, licet vulgares fuerint orti. Hinc paret eorum error qui volunt ex quauis aëris diuturna intemperie pestem oriri. quocirca cum eodem Hippoc. & Gal. fatemur, quòd cùm tot fuerint ab eodem Hippo. status, quorum comes est vulgarium morborum ortus, cõscripti, duo duntaxat ex eis fuêre pestilẽtes, vnus qui in 3. li. de morb. vul. tractatur, alter qui in secundo, primum in vnũ caput reduxit, his verbis: [Annus austrinus pluuius, à ventis in totum silens,] iam alium statum initio secundi scripsit, hunc in modum: [erant carbunculi in Cranone æstiui, pluebat per æstum larga pluuia, acciderunt autem magis Austro spirante.] qui duo status, Gal. teste citato lib. 2. & 3. de morb. vulgar. in alio non dissident, nisi quòd hic in vno anni tempore accidit, æstate videlicet, at ille de quo in 3. libr. agitur per totũ annũ, & propterea diuturnior, addidit etiam in hoc statu, à ventis in totum silens, id quod illic non ascripsit, nisi fortasse arbitretis, vt inquit Gal. quòd illo libro addidit: [acciderunt magis austro:] hinc tale quid significari. nã hic etiam austrinum simul, & tranquillum totum dicit annum fuisse, nobis ita accipientibus, tanquam possit tranquillus simul, & australis aut Aquiloni⁹ esse, & dici totus annus. verùm quicquid sit, cùm valde calidi, humidíque fuissent ambo hi status, & ob id etiam pestilentes, asserendum propterea absque controuersia erit, nullam aliam tẽpestatem, seu præter naturam constitutionem pestem comitari, quam calidam & humidam, quamuis diuturna ac inæqualis, seu vehemens fuerit, cùm hæ solæ quæ talem habuerunt aëris temperaturam, inter tot quas Hippocrates conscripsit, & 3. lib. aphor. & libro de morbis vulgaribus, fuerint pestilentes.

Com. 3 super tex. est.

Loc. citatis

Cap. 16.

Pestis non à quouis cœli statu, quãuis vehemẽti, & diuturno, oritur, sed à quo epidemij oriuntur sine peste.

Com. 3 à principio, 2. sect. 1.

Quòd vt pestilentes morbi generentur opus est, nedum in manifestis qualitatibus, verùm etiam secundum totam substantiam aërem immutari. Cap. IIII.

Ed mox quæres, num pro pestis generatione, satis sit aërem in manifestis qualitatibus à calida & humida constitutione immutari, vel opus sit vt in substãtia etiam, seu propria essentia transmutetur. Huic respõsum sit nullũ pestilẽtem morbũ oriri posse ex aëris alteratione in manifestis dũtaxat qualitatibus, etiam si immodicè calidus & humidus fiat, nisi & ipse etiam in tota substantia mutationem accipiat, quod quidem probatur primo auctoritate Hippoc. lib. de flatibus, quo loco de communi febrium genere, quod pestẽ appellari dicebat, verba faciens, reddens causam cur omnibus accidat, quòd eũdem spiritum omnes attrahũt, inquit: deinceps cur alicui animantium ge-

 neri,

neri, & non omnibus indicat quęrēs, ait, quia corpus differt à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento, & post pauca dicebat: [Quando igitur aer eiusmodi inquinamentis plenus est, quibus humana natura ostenditur, homines ægrotāt:] his ui verbis clarè docuit quòd vt homioes peste laborent, opus est aërem adeo esse inquinamentis plenum, vt natura humana offendatur. Non igitur qualitate sola, sed sola substantia aër, cùm inquinamentis plenus est, oblædit, & propterea pestis oritur. Idem confirmatur eiusdem Hippocr. & Galen. auctoritate 2. de natu. humana, cùm positis duobus modis generationis morborum, volēs docere Hippoc. eorundem etiam curanonē, eam instituit morborum ab aere genitorum curationem, qui non ex aëre in nuda qualitate alterato ortum ducebant, sed potius ex eodem, totius proprietate essentiæ, immutato, vt Galen. etiam in commen. fatetur: referens siquidem eorum curationem in duo proposita, loci vicissitudinem videlicet & pauculæ attrahēdæ vsum animæ, ex quibus autem aër in propria substantia immutetur, idem Galen. meminit citato loco, & nos in sequentibus explicabimus. Nunc satis sit quòd ex modo curationis quem docent Hippocr. & Galen. in commen. cōfirmauit, tales morbi, qui ex aeris attractiooe in propria substātia, sed totius proprietate essentiæ immutati, fiunt, pestilētes sint, & non ij qui fiunt ex eius qualitate duntaxat immutata, quoniam bi aliam exigunt curationem, vt Galenus inquit in commen. cùm pestilentes, & exitiales non sint, & propterea Hippocrat. pro eorum curatione, hæc scripta reliquit: [At spiritus vt fluxus quàm parcissimus corpus subeat, vtque sit quàm familiarissimus prouidebis, atque solū quoad eius facere poteris, io quo morbus vigeat, vertas, corporáque extenuabis: ita enim minimè multum spiritum, & frequentem, humores requireot.] Adhæc, & fortiùs si in peste (vt inquit Galenus libro de theriaca ad Pisonem) praua quędā aeris ad corruptionem prompta mutatio efficitur, & mutatio ad corruptionem (quæ putrefactio dicitur à Galeno 11. de meth. meden.) cap. 8. est totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam mutatio, à calido externo, sequitur necessariò quòd aeris ad corruptionem mutatio fiat in eius substantia, & nō qualitate sola, quando pestis oritur, præterea eodē loco air Galenus, quòd cùm homines hoc tempore respirationis necessitate, periculum euitare nequeant, ipsum aerem veluti venenum quoddam, ad se per os attrahunt, quòd si venena tota substantia nobis aduersantur, & aer ipse, veluti venenum redditus inspiratur, erit vtique & ipse non in qualitate sola, sed in propria substantia, seu essentia immutatus, rursus si Hippocrat. luem illam ex Æthiopia Græcos inuadentem, non aliter curauerit, quàm aeris immutatione, alterationéque, ne talis ampliùs inspiraretur, ignem per totam vrbem incendi iubens, neq; simplicem lignorum materiam alimentum ipsius esse consuluit, verum serta, floréique suauissimos, vnguentáque pinguissima & odorifera ipsis superinfundi, vt aerem purum hoc modo redditum, homines in mali subsidium respirarent, vt inquit Galen. citato loco, cui venerit in dubium, quòd cùm hoc modo pestem curasset, non ex simplici aeris alteratione in manifestis qualitatibus ea fuerit orta, sed ex eodem eninquinato ac impuro, & propterea hominibus aduersissimo, postquam serta, floréque suauissimos ignis alimentum esse consuluit Hippoc. & non simplicem lignorum materiam, necnō & vnguenta pinguissima & odorifera, ipsis superinfundi, vt hoc modo aerem impurum coinquinatūmque, purum redderet. Ex quibus etiam patefit eorum error, qui putant propterea fieri posse pestem ex frigida & humida aeris intemperie, quòd Hippo. hanc igne curauerit: etenim non simplicem voluit Hippo. lignorum materiam fuisse ignis alimentum, sed serta, floréique suauissimos, necnon & vnguenta iussit pinguissima, & odorifera ipsis superinfundi, & in hoc decepti sunt quidam magnæ auctoritatis viri, nisi ab eorum codice auferatur hæc vōx [frigidum] vt itaque pestis generetur, necessariō (vt demonstrauimus Hippoc. & Galen. auctoritatibus) aer oedum in manifestis qualitatibus, & per calidum & humidum, verùm etiā secundum totam eius substantiā, seu essentiam immutari debet, intelligentes per totam substantiam eam, quæ ex vtraque simul iuncta cōsistit, formam ioquam & materia ipsam excipientes, vt paulò ante animaduertimus, supra cap. 2. & propterea nō ab re pestilentes morbos valde maligoos ac exitiosissimos esse: atque hac ratione à cæteris vulgaribus morbis dissidere à Galen. decretum est. Præter id quòd nec etiam à quouis cœli statu proficiscantur, sed à calido duntaxat, ac humido, vt præcedēti capite definiuimus. Sed dices hoc pugnare Hipp. & Galen. sententiæ, qui constitutiooem pestilentem tam 2. quàm 3. de morbis vul. cōscriptam fuisse asseruerunt calidam & humidam, nihil asserentes de eiusdem aeris immutatione in propria substantia. Quamobrem & pestilentes morbi oriri poterunt absque eo quòd aer mutationem suscipiat, in eius propria essentia seu substantia. huic obiectioni hunc in modum satisfacies, quòd io citatis statibus, seu constitutionibus pestilentibus 2. & 3. de morbis vulgaribus, ab Hippocra. conscriptis, aer etiam nedum in manifestis qualitatibus, sed etiam secundū totam substantiam fuit immutatus: fuit enim nedū calida & humida constitutio, sed nebula turbida, vmbrosa, seu caliginosa, aer multis nubibus plenus, non lucidus, nec purus, neque omnino serenus, vt inquit Galenus, propterea igitur quòd austrinus simul, pluuius, nebulosus, turbidus, & nonnunquam nubium plenus fuit aer toto anno, in ea pestilenti constitutione, quæ 3. de morbis vulg. scripta est, quemadmodum tota æstate, in ea quæ 2. de morbis vulg. cōscribitur, ob id à naturali temperie immutatus ob caliditatem & humiditatem, tota eius substantia seu essentia impurior, vaporibúsque plena crassis, ac caliginosis, reddita est. Quod quidem luce clariùs manifestauit Galenus tertio de morbis vulga. Inquiens, [tamen affectus vtriusque communis tempestatis, putredo est, vtique causam obtinens humiditatem citra ventos.] & subdit: [& videtur putredo ex materia quidem gigni humida: ex causa verò efficiente extraneo, & præter naturam calore, augeri poriò quiete, quæ omnia in his constitutionibus aeri adfuisse cernuntur. Necnon & lib. 1. de diff. feb. c. 4. illud confirmauit cùm dixit: [erat autē eorum summa (vt ostendit Hip.) ipsa putrefactio.] loquens de his duobus statibus: quæ quidem (vt prius dictū est) mutatio est totius putrescētis corporis substantię, & nō qualitatis. Quòd verò talis tempestas humida calidáq;, & pluuia propterea pestilens sit, quod aer, nedum in qualitate, sed etiam

Tex. cō. 4.

Cap. citat.

Cap. citato

Error quorundā de peste refellitur.

Obiectio quæ soluitur explicatis scilic. Ga. & Hippo. Loco citat.

Com. 3 super tex. 3.

etiam in tota substantia immutetur, Aristoteles testatur proble. 21. sect. primæ his verbis: [cur annus pestilens tunc inuadit, cùm sol multum vaporis de terra excitat? An tunc annus humidus, pluuiúsque significetur necesse est, terrámq; madescere necessarium: fit igitur vt quasi locis palustribus, grauibusque proinde inhabitetur, & corpora quoque multis tunc excrementis redundare necessarium est, ita vt ægrotandi materiam habeant in æstate.] cùm itaque aër (vt inquit Aristo.) similiter alteratur in hac cõstitutione, perinde ac in locis palustribus, & grauibus ex eorum halitu, seu euaporatione, & hac ratione in totius proprietate essentiæ, & non in nudis qualitatibus aëri accidunt mutationes, Galen. teste 2. de nat. hum, Et 12. de method. meden. sequitur necessariò quòd in iam dictis constitutionibus aër fuerit etiam alteratus in propria substantia, & non in qualitatibus solis, nec minus idem Aristot. illud confirmare videtur, quòd videlicet pestilẽtes morbi ex aëre oriantur in propria substãtia immutato, & non in qualitate sola, proble. 4. sect. 7. cùm dixit: [celerrimè autem omnes morbis arripiũtur iis, qui spiritui corrupto proueniunt, quale est omni pestilens genus, prouenit ergo omnis morbus pestilens ex corrupto spiritu, seu aëre, & propterea secũdum totam substantiam, & non in sola qualitate immutato, & vt ex iam dictis liquet.

Loco citat. cap. 2. supra.

Quomodo ac quibus ex causis Aër putrescat: & quòd ex eo, & non abditis causis pestilentes morbi fiant. Caput V.

PORRò ex his quæ diximus, duo insurgũt necessariò de ipso aere dissenda, primum, num possit in propria substãtia seu essentia alterari, & putrescere, adeo vt propterea pestilens reddatur, cùm inter corpora simplicia connumeretur? secundũ, esto quòd talis fieri possit, inuestigãdum est quomodo, & ex quibus causis illud efficiatur. Quantum ad primum attinet asserimus aërem, donec propriam seruat naturã, vel substantiã, ita vt prorsus pur⁹, ac sincerus sit, putrescere nullo modo seu corrumpi, & pestilentem reddi posse. At vbi cõtingat, vt amplius, eo modo quo fieri possit, syncerus, ac purus non fuerit, sed aliqua ei permisceatur substãtia praua, vt expiratio, halitus, seu vapor putridus, fatemur aërem nedum posse putrescere, verùm etiam & corrumpi, ac secundum totum substantiam immutari, adeò vt pestilẽs, seu venenosus reddatur: coinquinatur nanque atque inficitur, nobisque aduersissimus redditur, ex putrida euaporatione, putridóque halitu, & pestilenti quadam aura, vt paulò post declarabimus. Quod verò nedum aër, sed cætera quoque elementa (excepto igne) putrescant, decretum reliquit Aristoteles 4. Meteororum, tum propter alias causas, vt inquit Alexander in commen. tum vel maximè, quòd cùm putrefactio corruptio sit calidi in humido, in omnibus aliis elementis præterquam in igne, humiditas reperitur: etiam in ipsa terra, quæ licet humiditatem secũdum propriam naturam non habeat, est tamẽ in ipsa quædam humiditas, per quam vnitur, ac simul manet: potest itaque aër, secundum totam substantiam, seu in totius proprietate essentiæ, quæ vtraque simul iuncta forma inquam, seu qualitate, & materia eiusdem consistit, vt priùs diximus, immutari, putrescere, ac corrumpi, vbi prorsus purus

Prima quæstionis disquisitio.

Tex. 5

non sit, sed altera ei permista fuerit praua substantia, quamuis vnum sit elemẽtorum. At si idem Aristoteles proble. 20 sect. 25. dixerit aërem, & ignem non putrescere, sed aquam, & terram, causam reddidit hanc esse non ob aëris naturam, sed quia igne refertus est, qui imputrescibilis omnino existit, cum eo nihil sit calidius, quemadmodum ergo qui igne refertus est aër non putrescit, ita ob alteram ei permistam substantiam prauam, suámque humiditatem, non rarò putrescere contingit, quò fit vt sibi ipsi non pugnet Aristoteles. Quòd verò ad secundum, asserimus nos nolle inuestigare causas pestilentis aëris, vt Theologi, aut Christiani. nam hanc haudquaquam Deo referendam esse ignoramus, quemadmodum & cæterarum rerum. Quinimò Galenus qui nentiquam Christianus fuit, in proœmio libri primo de morbis vulgaribus, hęc de peste protulit verba: [At pestes appellant omnes homines, sciuntque exitiales morbos esse: & verò etiam ad Deos sæpe referunt, de curatione earum consulentes.] Neque etiam vt Astronomi tales causas vestigare intendimus, haudquaquam etiam ignorantes illos ortui & occasui astrorum, seu syderum, diuersisque aliis aspectibus, effectus hos inferiores tribuere: indagabimus tamen eas, vt medici philosophi, non recurrentes ad abditas, & cæcas, vt quidã qui artem medicam, ac philosophiam profitentur, asserentes pestis causam, ac pestilentis febris esse perniciosam, venenatámque qualitatem e sublimi, cœlitúsque in aërem demissam. Etenim frustra, cùm manifestas habuerim⁹ causas, ob quas aër venenatus ac pestilens redditur propter eius putredinem, ad abditas cõfugimus, pręsertim cum in Hippocr. & Gal. doctrina passim eædem conscriptæ reperiantur, quibus inuentis ac enarratis facilè patere poterit quàm toto etiam (vt aiunt) cælo errarint, qui ex diuturna duntaxat aëris intemperie, pestem oriri credunt: necnon & hi qui ex prauo victu, seu ex humoribus, ad putrescendum paratis citra aeris immutationem pestem generari posse arbitrantur: cùm nunquam excitari possit pestis, seu morbus pestilẽs, nisi, vt diximus, aeri nedum in caliditate, & humiditate immodicè, verùm etiam secundum propriam substãtiam mutationes accidãt, ita vt putridus, impurus, coinquinatus, & vt ita dixerim, venenosus reddit⁹ sit, an naturæ humanæ aduersissimus, & perniciosissimus ob aliquam putrescibilem euaporationem sibi permistam, vel cadauerum multitudine non crematorum, quemadmodum in prœliis contingere solet, aut ex aliquorum lacuum, vel stagnorum seu paludum, vel locorum cœnosorum halitu, etiam fluminum quorundam, potissimùm ęstatis tempore, vel ob auram pestilẽtem, quę ex profundo specu spiret, vel ex cloacis quæ vrbem, aut numerosum exercitum purgant, aut ex aliorum animalium mortuorum, olerum, aut leguminum putredine, aut etiam fimo coinquinatus fuerit, poterit etiam ipse aer per contagium primò infici, coinquinari, ac pestilens reddi, quemadmodum Thucidides inquit de ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, propterea quòd ex Æthiopia per continuum quædam putredinis fluxêre contagia. verum & experientia compertum est non modò ventorum vi, aut alteratione, pestilentiæ semina à remotissimis regionibus prouenire posse ad reliquas, verũ etiam ex peregrinis aduentantibus, cùm vestimentis, aut aliis quibusdam rebus pestilentem

Aristot. sibi consentiam si dixerit aërem non putrescere

Secunda quæstionis disquisitio, ... causæ aër putrescat

aërem inclusum afferentibus, quemadmodum etiã periculosa est conuersatio cum pestilẽti morbo laborantibus, ne inde contagium contrahatur, vt inquit Gal. [illegible] de diffe. feb. cap. 2. Et Aristoteles probl. 4. sect. [illegible] quoque & cum aeris temperatura a naturali habitu ad caliditatem atque humiditatẽ immodice fuerit conuersa, vt in his statibus quos Hippo. scripsit 2. & 3. de morb. vulg. pestilentes quidem omnes morbos est necessarium, vt citato lib. 1. de diff. feb. scriptum reliquit Gal. & nos paulò ante annotauimus. Nam in his quoque aeris constitutionibus putridi vapores qui e terra eleuantur, ad eum perueniunt, ipsumq; aerem secundũ totã substantiam inficiunt, & coinquinant, ac si in locis palustribus, grauibusq; habitaretur, vt inquit Aristoteles citato proble. 21. sect. primæ. ex his itaque omnibus aer putrefieri, coinquinari, ac pestilens reddi potest, Gal. auctore 1. de diff. feb. 2. de nat. huma. 1. de [illegible] lib. de morbis vulg. & alijs plerisque locis.

Hippocr. citat.

Pestilentiae seminis occulta … reprehenduntur.

Qui verò pestilentiæ semina occulta, cæca & à sẽsibus aliena esse contendunt, aduersus hanc Galeni sententiam inuehunt, primò quòd cum nulla putrida, nullaque intemperantior aeris constitutio ex iam dictis causis orta possit in valde multas mundi regiones extendi, [illegible] que vigere, pestilentia verò tam immaniter interdum sæuit, vt vniuersum planè orbem occupet, propterea eadẽ ex iam dictis causis oriri non poterit, verum si quis memoria teneat ea quæ paulò ante diximus, facile huic eorum rationem soluet. Nam quamuis in vna mundi regione possit pestilentia oriri, potest tamen per continuum, nonnullis communicari, veluti ex Æthiopia Thucydides ait, propterea quòd per continuum quædam putredinis fluxêre contagia, Athenienses etiam [illegible] potest itaque per cõtagium in diuersas [illegible] pestilẽtia disseminari, tum medius ventis quibusdam, tum etiam peregrinis per diuersas regiones [illegible] gantibus, aut quapiam alia simili ratione. [illegible] item aeris constitutio, calida inquam, & humida [illegible] modi [illegible] poterit non solũ in vna, sed pluribus [illegible] in tempore dominari, aut in [illegible] vigere, & deinde in valde multas [illegible] pestilentiam nonnullis mũdi te[illegible]. [illegible] si vna putredo [illegible] omnes animantes per[illegible] spiritu ductus, [illegible] aduersa a putrida illa[illegible] animantium generi æ[illegible] omnes pecæ[illegible] homines magis quam boues, aut [illegible] quam oues, & sues. Sed non possum tantum [illegible] non admi[illegible], vt qui huius solutionem apud Hippocratem libro de flatibus, non perlegerit, postquã eius [illegible] verbis [illegible] dicat, vt quid [illegible] omnibus animãtibus, sed sicuti eorum ge[illegible] respondere, dif[illegible] natura a natura & nutri[illegible] non enim [illegible] animantium [illegible] eadem [illegible] aut commoda fiunt, sed [illegible] magis conuenientia quãdo igitur aer eiusmodi [illegible] plenus est, qui his humana natura offenditur homines ægrotant: quando verò alteri cuipiam animantium generi aer inconueniens est, tum morbus illud genus corripit.] soluit itaque Hippocrates his verbis [illegible] [illegible] hanc secũdam eorum rationem. Quin[illegible] non sola animantium generi [illegible] permanere, quemadmodum Hippocrates docuit [illegible] verbis, verum etiam & non [illegible] homines, Galeno teste in proœmio libri de morbis vulgaribus, [illegible] ipse tradidit causas, ait [illegible] in vnaquaque tempestate non [illegible] vno [illegible] eodem [illegible] capite [illegible] & per ætates, ne [illegible] præsentis tempestatis [illegible] pugnabit, alius verò læditur [illegible] verò per malam [illegible] occupabitur, [illegible] quod etiam confirmauit [illegible] libro [illegible] differentiis febrium, cap. [illegible] sexto. Argu[illegible] tio aduersus Hippocratem, responsionem, asserentes cum homines soli pestilentia corruunt, quænam causa hanc stragem facit. num simplex putredo, vt quæ omnes animantes pariter attingit, necesse igitur fuerit abditiorem causam, & [illegible] huiusce, ipsumque aërem peculiari quodam [illegible] veneno inquinari, quòd huic, non illi animantium generi sit infensum, totaque substantia contrarium, & siquis asseuerauerit aeris putredinem causam esse pestilentiæ, si quæ tamen non vna [illegible] & vnius modi, verum nunc illi, nunc alteri animantium generi perniciosa: inquiunt illi, ergo necesse est fateamur malignam hanc esse, & qua huic, siue præcipuè aduersetur, id autem quid aliud sit quam venenum tota substantia, non manifesta qualitate offensum: non enim explicate potest quis modus, aut quæ ratio sit eius putredinis, quæ ouibus, vel bobus, vel hominibus solis sit infensa: igitur, si nec dilucidè exprimi, nec animo percipi potest, debet in eorum generi censeri, quæ cæca, obscura, & abdita nuncupamus, & quæ tota substantia contraria sunt, totoque genere [illegible], quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerunt, itaque quicquid asseratur, [illegible] pestilentiæ cæca, & delitescens est causa [illegible] unde quam ex primis qualitatibus, aut ex putredine profecta, hoc est à certa permixtione [illegible] cœlesti configuratione, itaque [illegible] inferioresque infectiones [illegible] pestilentiam [illegible] non posse, quamuis ad [illegible] tant, & excitant. Atqui nos cum Hippocrate, & Galeno fatemur propterea huic, & non [illegible] animantium generi aërem pestilentem esse infensum [illegible] tota substantia eidem contrarium existimamus, verum huius putredinem [illegible] esse censemus, à quacunque [illegible] ante meminimus eiusmodi [illegible] sumpserit. Insuper asserimus [illegible] malignam esse putredinem, quæ huic, [illegible] præcipuè aduersatur animantium generi [illegible] animalibus plenius est aër inquinamentis, [illegible] generi inconueniens est, [illegible] illis verò nunquam, itaque propterea cõsurgere [illegible] non sit cæca, [illegible] & cùm inquiunt, quòd tamen nihil [illegible] venenum tota substantia, non [illegible] infensum atque contrarium, [illegible] toto genere sunt del[illegible] ob putredinẽ, eamque prauam ac malignam [illegible] totam

Solutio.

3. c. de libro

Solutio.

t m[illegible]tantiam aër, & non in q[illegible] i bus f[illegible] imm[illegible]tur, veluti venenum deleterium ted[illegible] & propterea tanquam cor trarium nobis aduer[illegible]tur, verum non propterea vt im[illegible] vt ipsi putant confu[illegible]dum est ad auditas causa[illegible], [illegible]que madmodum in ver[illegible] veneris deleteriis q[illegible] ndoq; [illegible]giunt: h[illegible]e secundum vi[illegible] eorum [illegible] tiam ac [illegible] am propriam, p[illegible] quod[illegible] pote[illegible] corpora [illegible], vt Neap[illegible]lis, qui [illegible] no[illegible] tempore deleter[illegible]m venenum non est, qu[illegible] suapte natura a tota eius substantia nobis adu[illegible]tatur, at aër suapte natura c[illegible]m optima temp[illegible]e fuerit, prorsúsque ab omni [illegible]quinamēto pu[illegible]us, no[illegible] deô f[illegible] mus est, [illegible] necesf[illegible]rim, vt [illegible] eo ne pauco quidem tempore viuere valean[illegible], ita vt [illegible] corpus vix intercip[illegible], in breui parte [illegible] intereat, eodē Hippocrate auctore cita[illegible] libro de Flatibus [illegible] cum verò contingat eum nedum in manifestis qualitatibus immutari, adeò vt eius optima temperies alteretur, ve[illegible]m etiam in eius essentia tota, ita quòd à putrescibili aliqua euaporatione vitietur, putrescat, coinquinetur, impuri[illegible]que reddatur, ex accidenti, & non e[illegible] eius propria natura, efficitur nobis infensus, pestilens, ac venenosus: quoniam non vt aër, sed vt taliter immut[illegible]tus [illegible] alienæ substantia ei permista in eius tota subst[illegible]ntia, seu proprietate esse[illegible] alteratur, quando [illegible] plus [illegible], prot[illegible]sùsq; putrā eam seruet, hoc etiam modo ipsum secundum totā substantiā immutari [illegible] dum est, vt præcedentibus demon[illegible] auimus, & non quòd eius causa sit abdita, [illegible] admodu forte dicere quispiam poterit de deleteriis venenis: habet etenim aër manifestas immutationis c[illegible], ob q[illegible]as secundum totam substantiam [illegible] per[illegible] mistionem videlicet alienæ, [illegible] que aduer[illegible] substantiæ, vtpote putrescibi[illegible] turæ, vel halitu, seu eu[illegible]porationis, ob quę putrest[illegible], valde coinquinatur, inficitur, ac pes[illegible]lens, & velut venenum nobis efficitur, quibus sublatis ad propriam redi[illegible] naturam. sunt itaque manifeste cau[illegible] quæ aërem pestilentem, nobisque infensum reddu[illegible] a[illegible] lec[illegible] in totam substantiam immut[illegible]nt, & non abd[illegible]tæ, & cæcæ, vt nicquid alij sentiant.

Quid [illegible] febris pestilens, & quid non ex [illegible] pestilenti aëris statu pro[illegible] atque solutiones que rationes in contrarium. Caput VI.

[Q]Voniam non est alienus certi morbi nomen, [illegible] te, vel pestilen[illegible], sed quicunq, [illegible] loco multos simul inuaserit, vulgaris [illegible] vocetur, si verò simul & hoc [illegible], vt mul[illegible]s perimat, pestis est, Gale. teste, tertio [illegible] M[illegible] bi vulgaribus. Propterea cum non de omnibus vulgaribus seu p[illegible] entibus morbis [illegible] sed [illegible] bribus duntaxat pestilentibus pertractare intend[illegible]mus, ita tempus est vt ad eius nostra conne[illegible] tati[illegible] tio, eorum naturam inuest[illegible]tes, ac caus[illegible], vt exinde etiam prognosticum, & earū c[illegible]tio pateat. Est itaque febris pestilēs praua seu [illegible] pes[illegible] tis[illegible], cōmunis ac vulgaris febris, e[illegible] pesti[illegible]tis aëris statu proficiscens, q; verò febris pesti[illegible] sit communis seu vniuersalis morbus sit, e[illegible] co[illegible] omne homines [illegible] plures eodem [illegible] pore [illegible] hic, liquet ex Hippocrate [illegible] libro de [illegible]tibus c[illegible]m dicebat: [Alterum genus febrium com[illegible] bu[illegible] pestis appellatur.] & addit: [Communis ergo febris, propter[illegible] [illegible] omnes [illegible] etiam experientia [illegible] probare [illegible] enim aut omnes, aut plures, salté homines, cu hæc vagatur febris, suadet et: est insuper nedum vniuersalis, seu communis, sed vulgaris etiam hæc febris, velut cæteri pe[illegible]ntes morbi, qui perinde ac totu vulg[illegible]rium morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur, vt dictum est, & perinde pestis morbus est e[illegible] nere vulgaris, vt Galen. asserebat in procemio l[illegible]ri de Morbis vulgaribus. non igitur genere est aliorum communium morborū febris pestilēs, sed vu[illegible]garium, & quemad[illegible]odum cæteri pestilentes m[illegible] bi a vul[illegible] bus non [illegible] prauitate & pernicie d[illegible]runt, ita quoq, & hæc febris: etenim & ex hac plures pereût, propterea q; non ex sola aëris in qualita[illegible]bus manifestis alteratione efficitur, sed ex eodem secundū totam substantiam immutato: quamobrē dicimus ex pestilenti aëris statu proficisci. Quid aut[illegible]m per pest[illegible]tem aëris statum seu cōstitutionem intell[illegible], nuper declarauimus, ac etiam quomodo, & à quibus causis talis efficiatur, [illegible] putr[illegible], pe[illegible]lens, ac venenosus, qui pestilentiu morbo[illegible], ac [illegible]brium auctor, & causa existit. Sed confestim obijcies, asserens non esse perpetuò veru, q; ex pestilenti aëris statu, pestilentes oriantur febres, & propterea neque semper esse eas ex genere vulg[illegible] morborum: etenim ex prauis quoque cibis eas interdum gigni [illegible] tetur Galenus primo de Differentiis febrium, c[illegible]p. tertio. Q[illegible] orum natura duplex est; aut enim a natura tales, vt allia, cæpe, napi, ... brassicæ, vrticæ, ocima, & quæcunq; alia agrestia dicuntur, aut a natura quidem optimi sunt, sed ob quasdam putrefactiones, modo æquale præ[illegible]ctis, aut maius, aliquando vitium contrahût, veluti frument[illegible], hordea, atque omnes aliæ fru[illegible] quæ ad vsum cibi assumuntur, quæque vel temporis longitudine ad putrescibilem ducuntur d[illegible]posi[illegible], vel quia male reposita fuerint, [illegible] repleta, vel etiam in p[illegible]mo orta [illegible] fue[illegible] depta[illegible] te fame[illegible] es come dere coa[illegible] [illegible] lenus nonnulli quidem à putridis, ac pe[illegible] u[illegible]s interierunt, nonnul[illegible] tacem p[illegible] bie[illegible] ac lepræ in corpore cōtr[illegible]. Sed dic[illegible] tu[illegible] es te[illegible]tes n[illegible] fuis e omn[illegible] pesti[illegible]tes: nam licet hi fuent prauæ, & perniciosæ, ortum tamen n[illegible] du[illegible] erunt e[illegible] c[illegible] [illegible]u pe[illegible] lenti aë[illegible] con[illegible]tione q[illegible] Gale. nonnullos perni[illegible] a putri[illegible]s, & pe[illegible] f[illegible] ibus, d[illegible] febres Galenum nuncup[illegible] le pu[illegible] & pe[illegible] lentes: putridas quidem, quoniam ex putredine or tum dux[illegible]runt, [illegible] ex prauorum e[illegible] borum vsu ex qua cum plures interierint, asserit eas fu[illegible] e pest[illegible] tes, q[illegible]asi vere de [illegible] pestilentibus similes, in hoc untaxat, q; plures ex eis perierē; non autē umn[illegible] pe[illegible]tes, qu[illegible] ab ae e nn sumplent[illegible] ong[illegible]em, ex quo vere pe[illegible] tes dic[illegible] semper[illegible] [illegible]tur, vt i[illegible] te[illegible] [illegible] primo de Morbis vulgarib. & [illegible] bro de [illegible]. Sunt etenim & febres quę d[illegible] ardentes pernic[illegible], valde maligna, ly prorg di[illegible] ex tota viscerum in[illegible]mmatione, vel erysipelate ortæ, deò letales velut pestilentes verè dic[illegible]æ, vt l[illegible] quet Aph[illegible] 48 lib. 4 & primo septimi libri, & de l[illegible]tem[illegible] [illegible] p. octauo. Amplius & citra [illegible] vi[illegible]erum erys[illegible] e[illegible]uptio iu[illegible] aqua nale potest[illegible], [illegible] a exter- tiam

Locus vtat.

Quid febris pestilens.

Obiectio [illegible]

Loc. vtat.

nam caufam, vt veneni tum qualitatem, tum vires æquet, eodem Galeno teſte ſexto de Locis affectis. Ex libro de Cibis boni & mali ſucci, idq; non ob aliud quàm ex praua victus ratione, prauorúmque ciborum vſu, & ob id non mirum ſi in febres incidant putridas adeò malignas, & peſtilentes, hoc eſt perniciosiſſimæ dicantur, non tamẽ omnino peſtilentes ſint, cùm earũ cauſa non ſit aer. Incidũt itaq; ex prauis cibis nõnulli in putridas febres quæ adeò malignæ & pernicioſæ ſunt, veluti peſtilentes verè dictæ vt Galenus teſtatur hoc in loco, & lib. de Cibis boni & mali ſucci, & nõ tamen poſſunt exquiſitè & verè peſtilentes appellari, vt diximus, quemadmodum inſigniores quidam medici, etiam ſi ſine peſte oriantur febres hecticæ, ex ipſo cordis corpore excitatę peſtilẽtes vocãt, Gal. teſte tertio de Præſag. ex pulſibus: quoniam exitiales ſunt. Ad hęc dixit Gale. q. nonnulli ex vſu talium prauorum ciborum vrgente fame non in putridas, & peſtilẽtes febres inciderunt, ſed puſtulas inſtar ſcabiei & leprę in corpore contraxerũt, ita vt nõ omnes eodẽ morbo laborarint. At peſtilentes febres cùm fiunt, omnibus accidunt, omnibúſq; cõmunes ſunt, vt inquit Hipp. in ea verò fame nõ ſolùm non omnes homines in eaſdem febres inciderunt; quinimò nonnulli (vt inquit Gal.) cõtraxerunt puſtulas inſtar ſcabiei ac leprę, ex quibus neq; etiam perierunt, ita vt propterea neq; dictæ puſtulæ peſtilentes fuerint, idque nõ ab re: nam quibus praui humores ex vitiatis cibis orti intra vaſa, ac in viſceribus quibuſdã fuerũt detenti, ibidemq; putrefacti, in febres inciderunt putridas, ac perinde etiã pernitioſas, & interierũt. At quibus tales humores ad cutim priuſquã in internis partibus putreſcerent, peruenerunt, tales puſtulæ fuerunt ortæ, & febre nõ laborarunt putrida & peſtilente, imò neq; etiã febre, & propterea neq; interierunt. Fuerunt itaque hę febres ex putredine, ob vitioſorum ciborum vſum ortæ, & propterea prauæ, & pernicioſæ, non autem verę peſtilentes, vt quæ non omnes inuaſerint, neque ex particulari & peſtilenti aëris ſtatu principium habuerint. Sed quomodo (inquies) ex peſtilenti aëris ſtatu peſtilentes febres perpetuò oriuntur, ſi conuerſatio eorum qui peſtilenti morbo peſtilentique febre laborant, periculoſa eſt, ne inde contagium contrahatur, vt inquit Gal. citato lib. 1. de diff. feb. cap. 2. Admodum facilis eſt huic obiectioni reſponſio, nam hæc quoque febris quæ per cõtagium ex cõuerſatione contrahitur, ex peſtilente aere quem priùs laborantes inſpirarunt, & deinde expirant, ortum habet, vel ab eiſdem inſpiratus inficitur, ac coinquinatur priùs; qui demũ ita infectus, ac peſtilens expiratus, ab his qui cum eiſdem conuerſantur attractus, peſtilentẽ in eis gignit morbum, ac febrem. Adhuc obiicies aſſerens quòd cùm Gale. dicat eodem. 1. de diffe. feb. [in peſtilentibus verò conſtitutionibus, inſpiratio potiſſima, ſeu maxima cauſa eſt.] & ſubdit [fit quidem & aliquando propter humores ad putredinem paratos in corpore exiſtentes.] loquens de febre peſtilenti, ſequi videtur quòd non ſemper peſtilens febris ex aëre gignitur, neque etiam ex peſtilenti ſtatu, huic breuiter ſatisfacies, quòd licet aliquando febris peſtilẽs ob eos qui ſunt in corpore humores ad putreſcendum paratos, fieri poſſit, hoc tamen ad eius generationem ſatis non eſt, niſi aër etiam ambiens concurrat, quod quidem manifeſtauit Gale. adiiciens ſtatim citatis verbis: [cùm breuem aliquam occaſionem ad febris originem, ab aëre ambiente acceperit animal.] itaque vt febris peſtilens generetur, ſatis non eſt vt in corpore humores ad putreſcendum parati, cõſiſtunt, niſi & hi quoq; breuem ſaltem aliquam occaſionem, pro eiuſdem febris origine, eorúmque putredine, ab aëre ambiente ſuſceperint. Sed confeſtim fortius inſtabis aduerſus hanc reſpõſionem inquiens, Galenus poſt dicta quæ modo citauimus, verba cap. 4. ſtatim ſubdit: [vt plurimum autem ex inſpiratione incipit aëris ambientis à putreſcibili euaporatione vitiati.] ergo non ſemper ad generationem peſtilentis febris, neceſſaria eſt peſtilens aëris conſtitutio, cum dixerit ſæpe, ſeu vt plurimum, & non ſemper. Niſi eſſet quod Gale. noluit per hæc verba aſſerere peſtilentem febrem magna ex parte fieri ex ambiente nos aëre à putreſcibili euaporatione vitiato duntaxat, & interdum fieri poſſe ab aliis cauſis præter ipſum aërem; ita quòd nequaquam is ad eius generationem concurrat; ſed cùm Paulò ante dixiſſet ipſam quandoque fieri poſſe propter humores qui ſunt in corpore, ad putreſcendum paratos, cùm breuem aliquam occaſionem in originem febris, ex ambiente aëre acceperit animal, ſtatim ſubdidit hoc rarò accidere, quemadmodum vt plurimum contingit eam incipere ex reſpiratione ambientis aëris à putreſcibili euaporatione vitiati; ita vt opus ſit quod ambo coëant ſi peſtilens febris generari debeat, & peſtilens videlicet aëris conſtitutio, & qui humores in corpore, ſeu ipſamet corpora ſint ad patiendum parata, ſed quandoque magis ſunt humores ad putreſcẽdum parati, quàm aër ſecundum totam ſubſtantiam immutatus, interim contrà, quod & ſæpius accidit. Sed inquies iterum, ſaltem effugere nõ poteris quòd licet ſemper concurrat aër pro peſtilentium febrium generatione, non tamen ſemper opus eſt, vt vitiatus ſit, à putreſcibili euaporatione, ſeu peſtilens effectus: nam citato lib. 1. de diff. feb. cap. 4. Paulò poſt dicta verba quæ modò citauimus idem Gal. inquit: [contingit autem quandoque præcedere ambientis aëris caliditatem immodicam quemadmodum in ea peſtilentia quæ Athenienſes inuaſit, vt Thucydides inquit, in hac ergo peſtilentia immodica ambientis aëris caliditas præceſſit, & non peſtilens eiuſdem aëris ſtatus, quare non ſemper requiritur eundem eſſe coinquinatum ſecundum propriam ſubſtantiam, ſed ſatis eſt, vt in qualitatibus manifeſtis fuerit alteratus, vt immodicè calidus redditus, verum dicimus nos, quòd in hac quoque peſtilentia, aër fuit ſecundum totam ſubſtantiam immutatus: nam (vt inquit Thucydides) in ſuffocatis tuguriis, ęſtatis tempore, habitantium corpora corruptione laborabãt, & quia erant humores corporũ ex victus prauitate geniti putredini obnoxij, hinc febribus peſtilẽtibus origo data eſt eiſdem corporibus, quemadmodum enim qui in cano loco aër incluſus nullum recipiens perflatum, ſuffocans, putriſquẽ eſt, & ſimiliter is qui in domibus quibuſdam eſt incluſus, ſuffocans ac putris exiſtit, potiſſimùm in quibus ob putredinem, & per flatus defectum plurimus aceruatur ſitus, vt inquit Galen. 1. de ſanit. tu. cap. 11. Ita quoque in hac peſtilentia ea corpora in febres peſtilentes inciderunt æſtatis tempore, quæ in ſuffocatis (ob domorum penuriam) colebant tuguriis ſeu cauernis, propterea quòd haudquaquam perflatum recipere poſſet aër in eiſdem cauernis, ſeu tuguriis

Cap. 4.

Obiectio, cur re pondet febrem quæ per contagium contrahitur, ex peſtilenti quoque aëris ſtatu ortam.

Alia obiectio. Cui reſpondet non ſatis eſſe humores in corpore putredini ad generationem febris peſtilentis, niſi aër peſtilens concurrat.

Obiectio, qua Gale. authoritate nititur. quã explicando & ſuo more ad ſenſum ſuũ accommodando, obiectionẽ ſe diſſoluiſſe putat.

Alia obiectio quã diluit aſſerendo ſemper requiri aëris peſtilentiam ſi altera cauſa concurrat.

tuguriis inclusus; ex immodicóque calore præcedête, putris, suffocánsque redditus est, & ita in substantia immutatus, quemadmodum in cæteris pestilentiis, verùm cùm non adeò praua esset hæc aeris immutatio in propria substãtia, sed manifestiùs ad caliditatem immodicam fuisset alteratus, propterea Galen. dicebat febribus pestilentibus originem datam fuisse ex eo, quia erant humores in corpore ex victus prauitate putredini parati, ac si voluisset dicere, quòd harum febrium pestilentium origo, magis referẽda est ad humores ex victus prauitate genitos, & putredini obnoxios, quàm aerem, licet ambo requirantur: siquidem exigua erat aeris putredo, quòd verò ambo requirantur, & quòd quandoque vna causa potentior altera existat, ipsemet Gal. citato loco, fusissime demonstrauit, inquiens; [oportet enim hoc in toto sermone memoria repetere, quòd nulla causarum sine patiẽtis aptitudine agere potest, alioqui omnes qui sub æstiuo sole commorantur, febricitarent, & circa canis ortum omnes ęgrotarent, & in pestilentibus aeris statibus morerentur, sed magnam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui passurus est habilitas corporis. [& ob id ex aeris pestilentis inspiratione rationabile est, quædam corpora statim à prima inspiratione principium putredinis sumere, ac plurimum in malo procedere, nonnulla verò nihil, & nonnulla minimum mali sentire, ac facilè ad naturalem habitum habere regressum, itaque vbi aeris ambientis intemperatura ac immutatio in propria substantia admodum immodica non fuerit, necessum est plurimùm eos pestilẽtibus morbis laborare, quicunque magis ad patiendum parati sunt, vtpote in quibus superflua adest humiditas, & ex victus prauitate præcedẽte humores magis putredini parati sunt, minus verò quæ corpora sicciora sunt, ac modicis laboribus vsa, victúque moderato; hæc etenim vel nullam omnino sentiunt offensionem, vel exiguam, ac facilè ad naturalẽ habitũ reuertuntur, sunt propterea nedum in pestilentis febris generatione, sed cuiuslibet alterius ęgritudinis, necessariæ præter causas eas efficiẽtes, corporum dispositiones, verùm quandoque efficiens causa valentior est, corporum verò dispositio non magna, interim verò maxima est corporũ dispositio, quamuis efficiens causa non admodum valida existat, vt in hac pestilentia, interdũ verò ambæ valentes existunt, vbi verò ambæ imbecilliores fuerint, haudquaquã morbus generabitur, licet ergo in hac pestilentia præcesserit ambientis aeris caliditas immodica, fuit tamen efficiens eius causa immediata, aer putris, suffocans, in propria substantia immutatus, ob perflatus defectum, qui ab habitantibus in eisdem tuguriis seu cauernis inspirabatur, potissimùm autem iis febres ortæ sunt pestilentes, in quibus lumbres ob victus prauitatem erant putredini obnoxij, tanquam maiorem habentibus aptitudinem ad suscipiendam aeris inspirati putrediné. Poteris & aliter etiam dicere cum eodẽ Gale. ibidem, quòd non ex immodica aeris ambientis caliditate precedente fuerit talis pestilentia orta solùm, sed per contagium: nam inquit Thucydides, fortè per cõtinuum ex Æthiopia quædam putredinis fluxêre contagia his, quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium causæ futura, quomodocunque tamen fatearis, sempiternæ veritatis erit, quòd febris pestilens ortum ducat ex ambiẽte nos aere, nedum in qualitatibus manifestis, sed secũdum totam eius substantiam immutato, quantumuis humores corporum, seu corpora ipsa sint putredini obnoxij, & ad patiendum parata. Cæterùm aduersus hanc sententiam iterum pugnabis probans cum Galen. non semper pestilentes morbos, ex pestilentésque febres ex aere originem ducere, sed ex praua duntaxat victus ratione: nam in illa annonæ caritate assiduas quæ multas nationes Romano imperio subditas afflixit, vt scribit Gale. lib. de cibis boni & mali succ. ci, [Cùm coacti essent homines mali succi alimẽtis toto vere vesci, vtpote teneris fruticibus, arborúmque germinibus, & extremis ramulis, tum bulbis, & mali succi plãtarum radicibus, ac agrestibus oleribus, herbísque ferè omnibus virentibus decoctis, quas nemo vnquam priùs degustauerat, easque ad satietatem edebant: propterea nonnulli vltimo verè, sed ferè omnes ineunte æstate multimodis, variisque per cutim vlceribus laborarunt, cúmque nonnullis instar carbunculi, aut phagedænæ cum febre acciderunt, multos longo quidẽ tempore sustulerunt, vixque paucissimi ita affecti, morbi periculum euaserunt, quinetiam febres permultæ absque cutis vlceribus fiebant, quos nonnullæ graues excretiones sequebantur, quibus verò nulla earum excretionum seu abscessus contingebant, omnes, vel aliquo ex extis euidenti phlegmone correpto, vel ex vehementi, prauáque febre interiêre.] Horum itaque variorum vlcerum, prauarúmque febrium, & exitiosarum, causa extitit solus prauus victus, ex quo vitiosi in corpore succi geniti sunt, nihil conferente ambiente nos aere. At si quispiam Galen. verba perlegerit, quæ citato libr paulò post ea quæ modò citauimus, conscripsit, quàm facilè hæc obiectio tollatur, promptè dignoscet, cùm nõ solùm pestilentes non fuerint morbi illi, seu febres eo tempore geniti, quinimò neque πάνδημοι, seu ἐπίδημοι, hoc est communes seu vniuersales: etenim non omnes quoque victu vtentes in eundem inciderunt morbum, neque etiam ex eodem victu, vno eodémque morbo correpti sunt omnes: horum etenim morborum velut generatio, ita quoq, & causa communis est, Aetio & Paulo testibus, sed diuersos contraxerunt morbos, prout varus, dissimilibúsque cibis vti, pro fame cogebantur, quamuis omnes fuerint praui succi. Quare sporades seu dispersi potius, tales appellandi sunt morbi co tempore orti, quàm communes, aut pestilentes, quod quidem manifestauit Galenus sub his verbis: [sed nec mirum fuisse contrarios morbos, symptomatáque quibus tunc illi corriperentur, cùm non modò natura, aut ætate inter se, inuicémque differrent, sed victus quoque ratione, quo variè, & contrarias vires habente, superiore victus inopia vsi sunt: his enim rebus quarum cuique copia erat, vescebantur, quæ cùm dissimiles, variæque essent, eas nonnulli sumebant, quæ vel acido, vel acri, vel amaro salsóve succo forent, alij quæ austero, aut tenaci, aut adstringendi, vel refrigerandi, vel egregiè quidem humectandi vim obtinente, aut quæ veneni participes extitissent] ex quibus quiuis, vel parum in Galen. doctrina exercitatus haud ægre percipiet tales morbos, talésque febres, licet ex prauo victu fuerint ortæ, nedum non fuisse pestilentes, sed neque communes & vniuersales, quamuis nonnulli ex eis peri[...] [...]tinam de ratione pestis (vt dictum est) non solum est vt plures perimat, sed

vt ex

cap. 8. lib. 1. de differ. feb.

Alia obiectio quã rotatur negando morbos fuisse communes seu pestilentes, sed sporades tantum.

Sporades fuisse probat auctoritate eiusdem Gal.

vt ex aëre originem ducat, eóque non modò in manifestis qualitatibus, sed secundum totam substantiam immutato: quod etiam perpetuæ veritatis existit de pestilentibus febribus, quarum causæ tot numero esse possunt, quot supra explicauimus posse aërem inficere, coinquinare, putrefacere, ac in totius proprietate essentiæ, immutare.

De modô generationis pestilentium febrium, & quòd in nullo trium primorum genere contineatur.

Capu VII.

ES T itaq; pestilentiũ omniũ febrium ortus ex putredine, vt inquit Gale. 1. de diff. feb. cap. 4. Quæ putredo prouenit (vt dictum est) semper ex aëris vitiati, seu coinquinati & putrefacti inspiratione, cùm sine eo febris pestilens generari nequeat, perueniens siquidem talis aër ad cor, necessum est & ipsum ab eo infici, coinquinari, & præter naturam calidum reddi, quemadmodum eodem puro ac synceto per inspirationẽ attracto eius caloris symmetria seruabatur, & ita febris generatur pestilens, nam quamuis eodẽ etiam tempore idem aer pestilens extrinsecus corpori circunfusus, per transpirationem ab arteriis trahatur; quia tamen ægrè cum sua substãtia, suísque viribus ad cor peruenit, quemadmodum vbi fuerit inspiratus, propterea qui per inspirationem attrahitur aër pestilens, potissimùm pestilẽtis febris causa existit, quod etiam subintelligere voluit Gal. cùm dicebat præcitato lib. 1. de diff. feb. cap. præcit. In pestilentibus aëris constitutionibus inspiratio potissimùm causa existit, dixerat enim priùs quòd ex calidiori aëris statu æquè poterat febris gigni, tum per inspirationem, tum etiam per transpirationem eodem calidiori aëre attracto, ipsóque corde immodicè calefacto, quamuis non eadem ratione. At in pestilenti statu aër non ita, sed potissimùm febrem efficit per inspirationẽ attractus, vtpote quòd promptiùs sua qualitate & substantia ad cor perueniat, non negans omnino, quòd si per arterias quæ ad cutim terminãtur, idem vitiatus aër trahatur, quòd possit etiam cor affici, & eadem febris generari, vtcunq; tamen sit, vt febris pestilens generetur, opus est vt putrefactus, ac coinquinatus aër sua cũ substantia ac viribus ad cor perueniat, & media putredine febrẽ generet. At non propterea quispiam dixerit pestilentem febrem eiusdem generis esse cum his quæ ab humorum putredine accenduntur, cùm non vna duntaxat ratione ab eisdem dissideat: perpetuò etenim illa ab externa causa exoritur, aëre inquam coinquinato & putrefacto, istæ verò semper ab internis fiunt causis, nunquam autem ab externis, recẽtibus, ac manifestis, putredinis item excellentia febris pestilens ab eisdem differt, nam illæ à quauis humorum putredine excitantur, ista verò generari nequit nisi maxima ac excellens putredo fuerit genita, ita vt potius corruptio per putredinem, quàm putredo simpliciter appellanda sit; cùm neque alterari, neque concoqui, neque euinci, adeo possit, quod in hac febre putrescit, vt iterum naturæ gratiam suscipere queat, amplius in hac febre id quod putrescit perpetuò est aliqua cordis substantia, in aliis verò febribus ex humorum putredine ortis, admodum rarò hoc accidit: sed aliis in locis humores sæpius putredinem suscipiunt, quamuis febris etiã generari nequeat ex humorũ putredine, nisi & qui in corde continentur humores fuerint præter naturam calefacti. Dissident rursus & magis, quòd in febribus ex humorũ putredine accensis, semper aliquis ex humorum quatuor putredinem suscipit, in pestilenti febre nequaquam, sed possunt aliæ etiam cordis substantiæ præter humores qui in eius ventriculis continentur, à pestilenti aëre infici, coinquinari, ac eiusdẽ aëris putredinem admittere, vtpote spiritus, qui in sinistro eius ventriculo continentur, ac etiam eius partes solidæ, quo fit vt in nullo trium febrium genere propriè contineri possint hę febres, vt quidam arbitrantur, diuersi inquã ad diuersa gẽnera reducentes, quamuis omnes à putredine ortum habeant, sed pro diuersa cordis materia, in qua præter naturam calor accenditur, ab inspirato pestilenti aëre diuersimodè sit denominanda, ita vt interim diaria, interim hectica febris pestilens appelletur, quandoque verò ex numero sit earum quæ ex humorum putredine excitantur, impropriè tamen, atque etiam non verè, cùm neque diaria neque hectica, neque ex humorum putredine orta verè dici possit, vt patet ex his quæ diximus, & clariùs ex dicendis. Quod autem ex humorum putredine possit febris pestilens generari, vbi à vitiato aëre inspirato principium putredinis susceperint, propterea quòd ipsi magis fuerint ad putrescendum parati, decretum reliquit Galen. citato lib. 1. de differen. feb. Et 3. de præsag. ex puls. de inspirato aëre qui putredine infectus sit, loquens, sub his verbis illud confirmauit: [Nam quibus calor hic putridus ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus deflexit, non autem ad corpus ipsum visceris, multi horum fuerunt superstites.] quibus etiam in verbis (vt cuilibet patere poterit) manifestauit calorem hunc putridum posse ad corpus cordis deflectere, & ita hectica generabitur. Quod paulò ante dilucidiùs explicauerat inquiens: [quod in sermone præteriuimus vbi aër quem inspirando attrahimus infectus putredine sit, ac putredo ad corpus cordis peruenerit, illi pulsus fiunt &c.] & post nonnulla eodem libro talia protulit verba: [etenim sunt (vt docuimus) pestilentes non paucæ. vsque ab initio hecticæ, distántque ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur.] & ante omnia præcitata verba, inter causas ob quas corpus cordis largius incaluerit, qua ratione febris excitatur hectica, dinumerauit aërem pestilẽtẽ spiritu attractum, offenso cordis corpore, & non aliis substantiis quæ in eius sinubus continentur. Adhæc 10. de method. medend. in fine inquit: [verùm de colliquantibus febribus differere in postremum licebit æquè, vt de his hecticis febribus quæ in pestilentiis contingunt, cuiusmodi ea est quæ nunc publicè grassatur: dicetur namque & de hac inter pestilentes febres.] Nemo itaque hæsitare debet pestilentem febrem, nedum in humoribus accendi posse, verùm etiam in partibus solidis ipsius cordis, ex Galen. sententia, quòd si ex pestilenti aëris statu possunt tum humores, tum solidæ cordis partes præter naturam calorem suscipere, quis negabit spiritus etiam eiusdem cordis posse ex eodem inspirato aëre infici, ac propterea in eisdem eundẽ præter naturam calorem accendi, & ita diariam fieri pestilentem febrem? Quinimò promptiùs ipsi hunc præter naturam calorem admittent, quantò paratiores sunt ab inspirato aëre alterari, & veluti ex eodem

Febris pestilens in quo dissideat ab iis qua ex putredine oriuntur.

Pestilens hectica diaria &c. impropriè dicitur.

Locis citatis.

ex eodem puro ac ſyncero inſpirato generantur, ac nutriuntur, ita ex eodem coinquinato & infecto, putreſcunt, ac corrumpuntur: neque hoc etiam intactum prætermiſit Galen. nam 1. de diffe. febr. cap. citato, dinumerans nonnullas procatarcticas cauſas, ex quibus homines febricitare conſpiciuntur, dicebat: [& quidem quòd aëris peſtilens conſtitutio febrem afferre conſueuit, nemo ſanæ mẽtis dubitauit.] At qui cùm cauſæ quæ ab eo narrantur, omnes ſint externæ, à quibus diariæ fiunt febres, cõnumerans inter eas aerem peſtilẽtem, ex quo febris generatur, ſubintelligere etiam voluit eã eſſe diariam, aut certè aſſerens abſolutè, peſtilẽtem aeris ſtatum febrem afferre, non magis intelligẽdum eſt de aliis, quàm de diaria, imò de ea potius cùm cauſa ſit febris externa, ex qua diariæ potiſſimùm accenduntur febres. Adhæc eodem libr. paulo poſt dicta verba, explicans modum generationis febris propter adhæſum alterius caloris, poſuit exemplũ ambiẽtis ſtatus aeris calidioris, qualis maximè cõtingit circa canis ortum, inquiens, [quòd talis aer per inſpirationẽ attractus, manifeſte cor calefacit & febrem generat, corpori autem extrinſecus circunfuſus, totum ipſum prius calidius efficit, & prę-ſertim arterias quæ aliquid dicti aeris ambientis ſubſtantiæ attrahunt, ex quibus demum omnibus ſimul cor afficitur: & cùm ſupra modum incaluerit febris generatur.] & deinde ſubdit: [in peſtilentibus autẽ cõſtitutionibus inſpiratio potiſſima cauſa eſt.] ſi ergo ex calidiori aeris ſtatu, tam per inſpirationem attracto, quàm per tranſpirationem, & etiam toti corpori circũfuſo febris generatur, eaq́; nõ niſi diaria, licet diuerſa ratione, ſequitur neceſſariò quòd vbi idem aer coinquinatus & peſtilens fuerit per inſpirationem attractus, diaria etiam peſtilens debeat generari, cùm eadem ſit cauſa externa, & idem generationis modus, aut ſaltem præcipuè, vel non minùs ea quàm cęteræ, verùm ſi peſtilẽtes febres omnes à putredine ortum habent, non ab re dubitabis, quî fieri poſſit vt diariæ peſtilentes generentur, cùm ſpiritus haudquaquam putreſcere queãt? Huic reſpõſum ſit, quòd quãuis ex putredine accendi poſſit diaria febris, modò ea ad cor non perueniat, vt de bubone ſcriptũ reliquit Hipp. aph. 55. lib. 4. & Galen. 1. de diff. feb. cap. 5. Spiritibus ipſis haudquaquã putrefactis, quia tamẽ inſpiratus peſtilẽs, ac putrefactus aer ad cor peruenit, aſſerimus diariam peſtilentem febrem fieri non poſſe, niſi & ſpiritus qui in cordis ſinubus continentur, putreſcant: qui licet ex eorum natura ſynceri, tenues, ac puri exiſtentes putreſcere nequeant, permixta tamen eis aeris putrefacti ſubſtãtia impuriores, craſſioréſque propterea redditi, putredinẽ admittunt, quemadmodum de aere dictum eſt, qui licet ſynceriorem habeat naturam quàm ſpiritus, ſimpliciórque fuerit, ex permiſtione tamen putreſcibilis alicuius ſubſtantiæ quandoque putreſcit, hac etiam ratione & magis ſpiritus putreſcere, licebit aſſerere, cum eiſdem aliqua putreſcibilis ſubſtantia, (vt aer peſtilens) fuerit permiſta: donec autem ſuam ſeruauerint propriam naturam ac puritatem, putredinem non admittunt, non igitur in qualitate ſola vitales ſpiritus, quemadmodum in cæteris febribus diariis, immutantur cùm peſtilens, ac putrefactus aer inſpiratus eiſdem permiſcetur, verum etiam in propria ſubſtantia, & propterea diarias aſſerimus eſſe has febres, quatenus in ſpiritibus calor præter naturam accenditur, peſtilentes autem, eo quòd ſecundum propriam ſubſtantiam immutantur, inficiuntur, ac coinquinantur, & propterea putreſcunt, commiſta eiſdem iam dicta peſtilenti, ac putrida aeris ſubſtantia per inſpirationem attracta. qua etiã ratione, nec verè & propriè hæ febres diariæ nuncupari poterunt, ſed diariæ peſtilẽtes, ſimili quoq; ratione dicimus alienum à veritate non eſſe, hecticas generari febres ex peſtilẽti aeris conſtitutione, quamuis & hæ quoque à putredine ortum habeant. Nam vbi aer quem inſpirando attrahimus, infectus putredine ſit, ac putredo ad corpus cordis perueniat, corpus ipſum cordis non ſolum præter naturam calorem ſuſcipit, vt in cæteris hecticis febribus, ſed eius vniuerſa ſubſtantia ſolida inficitur, ac coinquinatur à praua, malignaq́; aeris qualitate, & ſubſtantia, ita vt ſimilis etiam eidem aeri reddatur, & quemadmodum ab eodem aere puro ac ſyncero exiſtente per inſpirationem attracto, eius propria ſubſtantia, natura, ac temperamentum in ſymmetria ſeruabatur, ita quoque cùm coinquinatus ac putridus, peſtilenſq́; redditus fuerit, ac vniuerſus ad eiuſdem cordis corpus deflexerit, eius naturam, temperamentum, ac propriam ſubſtantiam deſtruit, putrefacit, ac corrumpit, & veluti alienam ac venenatam reddit, adeò vt propterea nullus ab hac febre euadat; quemadmodum teſtatur Galen. 3. de præſag. ex pulſ. cap. 3. Cùm inquit: [quam enim excogites medicinam ad putredinem quæ cor occupauit? Aliorum autem nonnulli ſuperſtites fuerunt, quibus videlicet ad humores quos continent cordis ſinus, vniuerſus aer putridus deflexit, ſed de his in ſequentibus fiet ſermo, cùm de prognoſticis huius febris pertractabimus, nunc verò ſatis ſit noniſſe, quòd cùm putrefactus aer ad corpus cordis peruenit, hectica febris peſtilens generatur quę verè & propriè hectica non eſt: quoniam non ſolum in ſolida cordis ſubſtantia præter naturam calor accenditur, eadẽ excalfacta, ſed putrefacta quodammodo ac corrupta. Cæterùm adhuc dubitabis quomodo generari poſſit febris peſtilens diaria, aut hectica, ſi Galen. 1. de diffe. febr. cap 4. dicebat: [eam promptiùs generari iis corporibus quibus humores ex prauitate victus erant putredini obnoxij?] Niſi eſſet quòd aliquando, dicebat Galenus, & non ſemper febris peſtilens generatur ob eos, qui ſunt in corpore humores ad putreſcendum paratos, cùm breuem aliquam occaſionem ad febris originem ab aere ambiente accepit animal, id quod nequaquam nos negamus, & ſi dixeris quòd in ea peſtilentia quæ Athenienſes inuaſit, iis etiam corporibus febrium peſtilentium origo data eſt, vt ibidem poſt pauca ſcriptum eſt, adhuc aſſerimus in ea peſtilentia corpora promptiùs laboraſſe, in quibus, ob victus prauitatem humores erant putredini obnoxij, quaq́; in ſuffocatis tuguriis habitabant, at non propterea negauit Gal. quòd in illa, & in aliis etiã peſtilentiis poſſint, & diariæ, & hecticæ, peſtilẽtes febres generari, non ob id quòd humores ſint in talibus corporibus magis putredini obnoxij, ſed ſpiritus magis parati ad ſuſcipiendam talem aeris putredinem, vel partes ſolidæ cordis, quod etiam innuere videtur idẽ Galenus citato libro primo de differentiis febrium, cap. 8. cùm dicebat: [oportet enim in toto ſermone memoria repetere quòd nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt.] & paulò poſt inquit

Quomodo peſtilentes diariæ fiũt, cùm ſpiritus nõ putreſcant.

Dubitatio.

Reſpondet Non ſemper feb. peſtilens generatur ex humoribus putridis.

quit: [At vt diximus magnam in generatione morborum partẽ habet eius qui passurus est, habilitas corporis.] latis est itaque vt plurimùm eos pestilenti febre laborare, qui magis parati sunt ad suscipiendam aëris putredinem: quæ dispositio corporis, non modò referenda est ad humores putredini obnoxios, verùm etiam ad spiritus, & partes solidas, eo quòd indifferenter aëris putredo inspirata, singulas has tres cordis substantias occupare potest, prout vna vel altera ad suscipiendam eius putredinem magis parata est. Nam veluti febris ipsa indifferenter incipere potest calore præter naturam accenso, in vna trium substantiarũ seu materierum, quæ nostra corpora cõstituunt, humoribus videlicet, spiritibus, aut partibus solidis, vt liquet citato libro primo de differentiis febrium, cap. 1. quamuis in genere primo læso non sistat, sed duo reliqua genera inuadat, progressu temporis, nisi antea soluatur, perinde etiam non inconuenit vt ab inspirato pestilenti aëre febrilis dispositio alias ex aliis dictarum cordis substantiarum initium sumere possit, & si dicas hoc non esse vndequaque simile, nam non solùm maior dispositio vnius, seu alterius substantiæ efficit vt quandoque vnum, quandoque alterum genus febrium generetur, sed requiritur etiam causarum efficientium diuersitas: ex aliis namq; causis diariæ oriuntur febres, & ex aliis hecticæ: atque etiam ex aliis quæ ex humorum putredine fiunt. At febrium pestilentium omnium vnicam asserimus esse causam, aërem siquidẽ pestilentem, ac putridum, & ob id fieri nequit, vt ex eadem causa diuersæ cordis materiæ seu substantiæ accendantur: & propterea diuersæ etiam genere febres pestilentes fiant. Huic responsum dabimus, quòd licet perpetuò aër putridus seu pestilens, auctor, & causa sit pestilentium febrium, non tamen semper idem aër, eadem ratione, eodẽmque modo coinquinatur, ac pestilens redditur, sed diuersa ratione, & quandoque magis, quandoque minùs talis efficitur, ob quam diuersitatem, maiorem etiam, vel minorem proportionem habebit cum hac, vel illa cordis substantia, quo fit vt interdum spiritus, interim humores, non rarò autem solidam cordis substantiam occupet, atque in ea primo febrilis dispositio initium sumat, progressũque temporis, reliquas etiam, nisi antea soluatur, inuadat. Diuersum itaque genus est pestilentium febrium à iam dictis tribus primis generibus, cùm in nullo eorum contineantur, sed indifferenter, non solùm ex hecticarum, & diariarum numero esse possit, sed earum quæ ex putredine ortum habeat, si earum febrium subiecta inspexeris, semper tamen in aliquo ab eisdem discrepabunt pestilentes febres, vt in præcedentibus explicauimus, & propterea Hippocra. libro de flatibus alterum genus febrium esse dicebat commune omnibus, quod pestis appellatur: quarum febrium tempus iam est signa recensere, primò dignoscitiua, & deinde prognostica.

Alia obiectio.

Diuersa substantia ex eadem causa accẽdi nequit.

Respondet aërem non semper eodem modo corrumpi, quare pro diuersa ratione corruptionis diu. vsu cordis substantias corrumpi.

De pestilentium febrium dignotione, ac prognostico.

CAPVT VIII.

Signa febris pestilentis.

QVONIAM in peste omnia horrendissima fieri possunt, & grauissima quæque superueniunt, nihilque in ea velut in aliis morbis definitũ est: plurima etenim, & varia fiunt symptomata, Aetio & Paulo testibus, ob id à maximis exordiemur indicus febriũ pestilẽtium, quemadmodum in cæteris febribus egimus: & deinde reliqua omnia recensebimus, sunt autem maxima quæ à calore, pulsu, & vrina sumuntur, calor siquidem harum febrium ab aliis per putredinis excellentiam differt, nam tangentibus nobis eos qui tali febre laborant, neque calidi, & perurentes videbuntur, quamuis interius magno flagrarint incendio, vt liquet ex Galen. 6. de morb. vulg. ita vt in ea peste quam Thucydides descripsit, adeò interiora ægris vrebantur, vt neque valde subtilium vestimentorum, neque linteolorũ velaméta, neq; aliud quicquam præter nuditatem, ferre possent, quãuis tangenti corpus exterius valde calidum non erat, neque viride, sed subrubrum, liuidum, pustulis exiguis, & vlceribus efflorescens, & si manum thoraci exercitatus medicus in explorando febrili calore, imponat, caliditatem maiorem, ac acriorem sentiet, quàm in reliquo corpore, & æstum quoq; sentiunt ægri in thorace maiorem. Pulsus aderunt omnino celeres, frequentes sæpius, non autem prævalidi, sed quibusdam imbecilli, manifestiùsque in hac febre celeritatem contractionis percipies, in quacunque cordis substãtia præter naturam calor fuerit accensus: magis tamen, vbi pestilens febris cordis humores occupauerit, quibusdam verò aderunt pulsus ferè moderatis similes, parũmque præter naturam immutati, ac in eodem statu perpetuò permanentes, aderitq; similiter respirationis frequentia, interim & magnitudo, & si quispiã obseruauerit expirationem ægrotantium, sæpius graueolentem reperiet, quemadmodum vulgus obseruare vsu consueuit. Tu verò non vsu modò, sed & ratione æstima id veritatem habere. Vrinæ non semper eodem modo videbuntur: nam quorundam conturbatæ, & aquosiores erunt, nonnullorum autẽ multò quàm pro natura tenuiores. Quibusdam vrina naturali ferè vndequaque similis erit, calore, crassitudine, & sedimento: quæ inter omnes exitiosior est, vt dicemus, erit quoque animus, præsertim vrinarum sublimamentis, adhibendus: nam quædam quæ sublimida quodammodo sunt, fugiunt: & item alia quæ aranearum latas telas referunt, in modum lanæ congestæ. At si quid tale animaduertas, aut nullum planè sublimamentum innatare vrinis, in peiorem partem hæc interpretare, vt Galen. inquit 3. de præsag. ex puls. verùm ex vrina in eiusmodi febribus, præsertim vbi corpus cordis occupauerint, firmã notitiam petere semper non licebit, vt ipsemet Gal. testis est: sed alia sunt perpendenda. Nam & in ore eorum cernes aliquid pestilentis coloris, scum partim erysipelatosum, partim colorem habẽt depascẽtibus herpetibus similem, per plures partes diffusum, cibum respuunt, sitiunt præter modum, ac frigidum postulant, & oculi manifestè calidi & flammei reddũtur, potissimùm si licebit eos balneare, à balneo hæc accidunt, vt Gale. inquit citato libro tertio de præsagit. ex puls. Accidunt quoque eis deliria varia, bilis vomitus, præcordiorum distentiones, dolores, sudores multi, extremitatum frigiditas, profluuia biliosa, tenuia, flatuosa, vrinæ aliis aquosæ & tenues, aliis biliosæ, aliis nigræ, malas subsidẽtias habentes, & pessima ea quæ in medio vasis dependent, sanguinis narium destillationes, æstus in thorace, linguæ torrefactæ, vigiliæ, cõuulsiones violẽtæ: sed & vlcera praua, & carbũculosa, & perni

A caloris qualitate.

Com. 1. super text. 39.

Ex pulsib.

Ex respirãtione.

Ex vrinis.

Ex colore & aliis facies considerandis.

Ex deliriis.

Ex excretionibus, &c.

& perniciosa in peste fieri possunt,& in reliquo corpore,& in facie,ac tonsillis, vt ex Ruffi auctoritate fatetur Aëtius cap.95.lib.5.& Paul.cap. 35. li.2.interim ex hac febre incidunt in syncopem, angustia premuntur, ac inquietudine vehementi.Alui excrementa fiunt graueolentia,quãdoque verò syntectica & pinguia, & vrinæ etiam oleosæ:interim in cataphoram incidunt,& vox eisdem vitiatur. Ex his omnibus,aut eorum quibusdam,pestilentem febrẽ dignosces. Num verò in humoribus partibus solidis,aut spiritibus cordis accensus fuerit præter naturam calor, ita discernas. Nam si in humoribus fuerit accensus,interius magis æstu laborabunt, & vruntur, & hi sunt qui maximè velamenta linteolorum tum ferre non possunt,neque aliud quicquã præter nuditatem : licet exterius corpus valde calidum non sit, sed subrubrum , liuidum pustulis exiguis,& vlceribus efflorescens. Pulsus habent celeriores,neque adeò imbecillos,quamuis neque prævalidus,percipiúntque ægri se febre laborare neque æqualiter perpetuò,sed inæqualiter febricitant.Respiratio maior , & frequentior erit. vrinæ quoque cõturbatæ,interim aquosæ & tenues, aliis biliosæ, aliis nigræ,malas subsidentias habentes , aut pessima suspensa,seu etiam sublimamenta:interim oleosæ,& pingues videbuntur:spiritus graueolens,& in ore aliquid pestilentiæ coloris magis percipietur.sitiunt magis ac linguam habent aridiorem, & frigidam maximè desiderant , ac cibum respuunt. Post aures , aut sub alis , aut circa inguina potissimùm fiunt absque manifesta causa eisdẽ bubones,vigiliæ, conuulsiones,deliria,angustiæ,inquietudines , alui excrementa graueolentia magis,biliosa, & interim syntectica,& pinguia maximè aderunt. Si verò solidæ cordis partes fuerint accensæ,febris admodum exigua erit , adeòque exiguus præter naturam calor , ac perpetuò æqualis aderit,vt quidam se febricitare negent , cùm se febricitare non percipiunt.Pulsus etiam aderunt moderatis similes , eo quòd parum sunt præter naturam immutati , & in eodẽ statu perpetuò manebunt,neque maiores iusto,atque interim neque crebriore , omnino tamen leres quodammodo , eo quòd celeritas febricitantium pulsibus perpetua est , suntq; omnino etiam imbecilli , cùm ipsum corpus cordis fuerit occupatum.similiter vrina colore,crassitudine, & sedimẽto,naturali similis erit Galen.auctore, eodem 3. de præsag.ex puls.verùm non propterea hæc accidunt (vt quibusdam visum est) quòd natura præ malitia seu venenositate aggredi non audeat pestilentis febris causam. quidam verò aliter atque aliter interpretari hoc conantur,qui omnes,quos viderim,vsque ad nostra tempora in hoc hallucinati sunt. Neque enim propter aliud (vt Galen. visum est citato libr. 3.de præsag.ex puls.febris exigua est,calórque exiguus,pulsusque moderatus, seu his qui secundũ naturam sunt admodum similes.in eodémque statu perpetuò manent,nec febricitare se percipit æger, & vrinæ quoque colore,crassitudine,ac sedimento admodum naturalibus similes sunt) nisi ob id,quòd febris pestilens ipsũ cordis corpus occupauerit,plane que cõfirmata fuerit:& vt ita dicã, hectica , & in habitu.qua ratione hi sunt quoque qui omnino interemptores qui peste laborant morituri sunt. Nam quam excogites medicinam,inquit Gale. citato loco,c.3.ad putredinem,quæ cor occupauit?cùm autẽ ad corpus ipsius visceris calor hic putridus vniuersus deflexerit,non ab re pulsus non omnino celeres erunt,nec maiores, aut crebriores in eod[...] statu perpetuo manentes, parumque præter n[...] immutati,licet imbecilli sint omnes, febrilisque calor exiguus & æqualis , quoniam nullã accessionis inuasionem,nec incrementũ,nec vigorem , nec remissionem habet,vt cæteræ febres hecticæ.Et quoniam vasorum facultas concoctrix fere oblæsa non est,aut parum ob febrium exiguitatem,ob id etiam vrinæ colore,crassitudine, & sedimẽto naturalibus penè similes erunt,minúsq; deliria,vomitus, sudores,aluique profluuia his febribus accidunt:neque pustulæ aut vlcera quædam in corpore efflorescẽt, aut bubones fient , & dolores , seu labores minùs eos afficient. At si contingat calorem hunc putridum ad cordis spiritus deflectere,& si raro eueniat, quòd si contingat statim hominem perimit, aut ad aliquam duarum substantiarum peruadit (non enim in eisdem spiritibus diu sistere potest)non tamen deest facultas id dignoscendi, ægriùs tamen ab hectica , quàm ab ea quæ in humoribus accenditur , distingui potest : quemadmodum & cæteræ diariæ ab incipientibus hecticis febribus difficulter etiam secernuntur.erit autem in his febribus calor non adeò exiguus & æqualis velut in hectica, nec ita acris & mordax,vt in ea quæ in humoribus accenditur. Corporis extrema non admodum frigida.& si thorax tãgatur,licet calidior reliquis corporis partibus reperiatur , minùs tamen acris , & mordax sentietur caliditas , quàm in cæteris pestilentibus. Pulsus non adeò imbecilli velut in hecticis,celeriores tamen,& frequentiores[...] minus quidem celeres & frequentes quàm si in humoribus calor hic putridus fuisset accensus.vrinæ admodum similes his quæ secundum naturam sunt. Incidunt in animi deliquia , ac syncopen sæpius qui hac febre laborant,quàm cæteri.qua etiam ratione pauci quoque sudores , præsertim in ceruice & fronte, in his cernuntur,seu madores quidam, lingua aderit non admodum sicca & salebrosa , & propterea neque sitis intensa,corporisque iactatio, ac inquietudo citra dolorem quempiam,propter virium imbecillitatem in his percipietur:neque etiam pustulæ,aut vlcera,seu bubones eisdem oriuntur, aut alui profluuia. His quippe indiciis febres pestilentes dignoscuntur : atque hoc modo inter se dissidere videntur.Nunc ad prognostica transeamus. Si quis solerti fuerit ingenio præditus , futuram pestem prænoscet , & animaduersione malignorum anni temporum & vitæ studiorum ad sanitatem haud conducentium,aliorúmque animalium præc[...]nte interitu.Insuper etiam si expenderit c[...]ndi sit præsens anni tempus,qualisve vniuersus annus, liquet ex Aëtio & Paulo præcitatis locis. Cæterùm neminem præterit pestilentes febres omnes perniciosas esse magna ex parte ex earum propria natura , cùm non modò duplicem, sed sæpius etiam triplicem in se magnitudinem contineant.inter cæteras verò illæ sunt perniciosiores in quibus plura,ac seuiora symptomata accidunt, vbi eiusdem generis fuerit.Quòd in humoribus calor hic putridus fu[...]cipiatur , minùs periculosa febris erit , si pustulæ aut vlcera in corpore efflorescent , seu bubones appareant , quàm vbi talia non fiant , etenim viriu[...] robur præ se ferunt , vt quæ adeò robustæ sint vt venenosam materiam extra expellere conen[...]r. Quamuis vbi pestilens fuerit constitutio , vt [...]

Quo quotiesi in humoribus calor sit accensus.

Si in partibus solidis.

Cap. citato. Cur cùm pestis occupauit solidas cordis partes, quædam quæ hic recensentur, secundũ naturam reperiuntur. in ius causa explicanda omnes hallucinantur.

Si calor putridus cordis spiritũ inuasit.

Prognostica.

Quæ pestis [...] & [...]

timum

rimum crises ad mortem terminatur, vt liquet cōmentario aphoris. t. 3. secundi lib. Verùm relatione ad eas febres pestilentes in quibus aëris putredo ad corpus cordis peruenit, semper minus minantur periculum hæ, in quibus calor hic putridus ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus deflexerit, cùm horum multi superstites fuerint, illi verò omnes interierint, vt inquit Galenus tertio de præsagit. ex pulsib. Quapropter neque hos curare tentandum erit, cùm nullam excogitare poteris medicinam, ad putredinem, quæ cor occupauit, eodem Galeno teste. vbi verò aer quem inspirando attrahimus, putredine infectus ad spiritus cordis vniuersus peruenerit, admodum exitiosa esse consueuit febris pestilens, ac cito interimens, nisi spiritus prætergrediens priusquam omnes inficiat ac corrumpat, ad humores quos continent cordis, sinus, siue solidas cordis partes deflexerit, & ob id neque etiā tales pestilentes febres eurationem desiderēt, cùm autem citò interimant, aut in aliud pestilentem febrium genus transeant. Reliquum itaque est, vt earum quæ curationem admittunt aggrediamur: earum inquam, in quibus aer iufectus, putredine, in spiratus, ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus peruenerit. Nam harum quædam curari poterunt.

Cap. euar. — *Indicatio duplex, a putredine, & febre.*

De pestilentium febrium curatione.

CAPVT IX.

CVM verò hæ febres omnes ex putredine ortum habeant, vt concinsimus, Gal. auctore 1. de different. febrium ca. 4. neque etiā simplicem habebunt curationis indicationē, quemadmodum de cæteris febribus quæ ex humorum putredine fiunt, cum eodem Gal. determinauimus, sed geminam, alteram videlicet, quæ ex putredine sumitur, alterā quæ ex ipsa febre præstatur, quāuis putredo nimirum primò sananda sit, tanquam febrium causa. nec interim febris quæ per eā accēsa est, ratio nō erit habēda, modò vires valeant. & si in idē consentiant quæ febrē extingunt & putrediuem auferunt, sine cūctatione id agēdum erit. At cùm putredo in his febribus, nō ex quapiam interna causa, sed ex putrido inspirato aëre originē ducat, huic primò prospiciendum erit, ne & putredinem & febrem amplius in corporibus efficiat atque augeat, deinde quicquid eorū iā factum est summouere tentādum. Et ob id 2. de natura humana (siue Hippo fuerit, siue alius quispiam auctor) scriptū est: At spiritus vt fluxus quam parcissimus corpus subeat, vtque sit quàm familiarissimus prouidebis, ac solùm quo ad eius facere poteris in quo morbus vigeat, vertes, corporáque extenuabis: ita enim minimè multum spiritū & frequentem homines requirant. & Gale. in commenr. dicebat auctorem, curationem eo loco ordine tradidisse eorum morborum, quos totius proprietate essentiæ, potius quam nuda qualitate corpora offendens parit aer, in quorum numero febris pestilens est: in duo (vt ipse inquit referens proposita, loci siquidem vicissitudinem & pauculæ attrahendæ vsū animæ. verùm vbi ob quampiam causam solū vertere non liceat, id saltem quàm primùm curabis, vt quàm parcissimus aer, & minimè frequens, corpus ingrediatur. sitque his quàm familiarissimus: ac corpora extenuabis: ita enim (vt inquit Hippocr.) minimè multum aërem, & frequētem homines requirent, parúmque ab eo nondum familiarissimo reddito, oblædētur: quoniam aëris nos ambientis temperamentum, corporis dispositionem secum mutat, acquisititiúmque efficit temperamētum, quemadmodū natura & ætas, Galeno teste quarto de ratione victus. & primo de morbis vulgaribus, cóq; magis, si nedum in qualitate, sed in tota substantia fuerit immutatus. Quo circa huic attētius esse cogimur, maximè & primo, quoniam non tāquam causa sine qua non duntaxat, vt in cæteris febribus ab eo indicationem sumimus, sed velut efficiēte, cùm ipse putridus, ac pestilens redditus (vt dictum est) sit harū febrium auctor, & proinde domus in qua æger decumbit, eligēda erit sito versus aquilonem, in loco non vtique cauo, qui nullum percipiat perflatum, sed elato: sint tamē fenestræ clausæ quodammodo, ne multus, & pestilens aër ingrediatur, præsertim siquæ erūt versus austrum. Quæ verò ad aquilonem sunt positę, interim patere cōuenit, vbi potissimùm aër clarus, ac serenus fuerit. Turba quoque hominū quātum fieri potest, ingredi prohibeatur: nam præter id quòd aerem pestilentem secum trahant, domum etiam calefaciunt. Atqui curare oportet ipsū ad frigidum siccúmque alterare, quod ad qualitates spectat. Quòd verò ad substantiam, vt syncerus, purus, atque odoratus sit, ob id assiduè domus hæc aqua rosacea aspergatur, aut aceto rosaceo, vel vtriusque simul permistis, aut humi rosæ plurimæ, violæ, nenupharis flores, seu myrti substernātur: in reliquis verò ædibus, aulæ in qua æger iacet, contiguis quotidiè ignis succendatur ex optimis, atque odoratis lignis, quo illatus pestilens aër purgetur: vt quercus, iuniperi, pinus, oliuæ, lentisci, cupressi, lauri, myrtillorum, rorismarini, sarmentorum vitis, & huius generis similibus, ponātúrque desuper res odoratæ, vt sātali, rosę, rorismarini, mali medici, seu citrangulorū flores, neque incōuenit, vt interdū in eodem conclaui in quo æger decūbit, paruus quidā accēdatur ignis, ex dictis lignis odoratis rebus etiā ac floribus odoratis iniectis, pręsertim vbi febris valida non fuerit, ac tempus anni non vehementer calidū. Nam & temperatè calidus aër, etiam in febribus à Galeno probatur, vt patet decimo de methodo medendi capit. 8 præter id quòd talis ignis purū ac familiarem aërem reddit, in hunc etiam vsum cōfert si domus hoc decocto inspergatur, Recipe rosarum rubearum manip. j santalorum omnium drac. 4. florum nenupharis, & violarum ana manip. s. bulliant in sufficienti quantitate aquæ, & addita quarta aceti parte, vtatur, interim iuniperi baccas, & myrtillorum folia ac fructus adhuc, ac poma quæ apia vulgo appellātur, seu eorū cortices, lauri, maliq; medici tum folia, tum flores. item odoramenta assiduè æger teneat, quę capite de febre ardēte requiras. & licet in hac febre vigiliæ & somnus moderatè conueniant, quia tamen sępius vigiliæ ægrum molestant, cùm his quæ eodem capitulo conscripsimus somnus conciliandus erit. Cauēdus tamen immodicus somnus, cùm humidiora corpora reddat, quēadmodum vigiliæ, sicciora, & imbecilliora vbi modum excesserint: omninóque motus vitandus erit, tum quòd febrientibus handquaquam conueniat, tanquam calorem in corpore augens, vt liquet ab Hipp. & Gale. 6. de morbis vulgaribus, & ex eudem Gale comm. aphor. 28. libri secundi & 10. lib. tertij tū vel maximè quòd malus frequētiùs infectum & venenatum

Tex. com. 4.

Super tex. 1. — *comm. 1. super tex. 1.* — *Domus qualis eligenda in peste.* — *Ignis faciendus debet.* — *Somnus quam.* — *Quies & motus. comment. 3. tex. 31.*

venenarum aërem inspirare cogentur. quies igitur ægrotis iniungenda pari ratione repletio vitetur, ac

Inanitio & repletio.

excrementorũ omniũ, præsertim alui inanitio procurabitur congruo tempore: singulisq; diebus prout docuimus citato cap. vitentur insuper animi ac-

Animi affectum. Cibus & potus.

cidentia omnia immoderata, cibis etiam & potibus eisdem vtantur, quos eodem capitulo de curatione ardentis febris probauimus, semper eisdem acerũ, aut acida quædam, præsertim mali medici acidum permiscendo: nam corruptela exigit contemperamentum, & non solam adiectionem Gal. teste commentario aphorismi 17. primi libri. Et quamuis cogendi sint ægri vt cibos assumant, vbi eos fastidiuerint: nam fortissimi, qui vim sibiipsis afferentes, cibum oblatum assumpserunt, omnes ferè superstites fuerunt, vt ait Galenus tertio de morbis vulgarib. plurimi verò mori quàm comedere quicquã prius

Com. 3. tex. 8. com. 3.

duxerunt, & minime vtile sit, vt inquit Celsus capitulo septimo li. 3. fame vti, vitanda tamen cane peius & angue erit nimia cibi & potus repletio, quam quidam Emperici ac Barbari nimiopere probarunt parum rectè eadem Galeni verba intelligentes, ac propterea ægros nimio cibo implentes, citiùs strãgulantes, eo quòd putredinem, ac humorum corruptionem augeant. quocirca corpora extenuare

Tex. citat.

præcipiebat Hippocrates libro 2. de natura humana, ita enim minus cogentur multum, ac frequentem spiritum attrahere, & nõ eadem replere iussit. Tanta itaque cibi & potus quantitas exhiberi debet, quantam vires exigunt, vt ex ea seruari possint vsque ad morbi summum vigorem, vt fusiùs in vniuersali methodo explicauimus. & vbi non valeant vnica vice vel duabus in die eam euincere, ac concoquere, in plures eam diuidenda erit, hoc est ter & sæpius, sed parũ, cibus exhibendus erit, quemadmodum docuit idem Galenus commentar. citati aphorismi 17. libri primi, vbi videlicet vires laborãtis debiles fuerint, & ea quę est in corpore dispositio sit ex corruptione humorum, vel defectu. confestim autem in primis morbi diebus nulla expecta-

Purgatio.

ta coctione, quoniam neque omnino euinci, aut concoqui quod putrefactum, ac corruptum est in his febribus, à natura valet, euacuare tentandũ est, nam quod alienum à natura est, ita vt amplius ad primam humoris bonitatem redire non possit, educere, idque primum est tentandum, vt liquet quarto de sanitate tuenda. cap. 4. quapropter omnibus consentientibus, per venæ sectionẽ tentabis, quòd

Vena sectio.

putrefactum est vacuare, & ob id statim vbi potissimùm sanguis abundet (vt inquit Aetius) venam secare licebit internam dextri cubiti. nam velocissimè & plurimum ex his, quæ principes sunt, partibus, vena hæc corpus vacuat, quo circa in acutissimis morbis ad hanc incidendam se confert Hippo-

Text com. 24.

crates, vt liquet ex eodem, & Galeno quarto de ratione victus in morbis acutis. qua secta, eam quæ sinistri cubiti interna est, venam, iterum secabis: neque enim simul multa sanguinis copia in his febribus extrahenda erit, ne vires prosternantur: sunt etenim hæ semper in eiusmodi febribus parum validæ, vt dictum est, propterea quòd cor primario sit affectum, & ob id tutius erit venæ sectionem repetere, quàm simul multam sanguinis copiam vacuare, etiam si morbus exigat: in quem etiam

Vena secãda etiam si bubones appareant.

vsum confert sinistri cubiti secundò venam secare, magis quàm dextri vt quæ magis è directo sita sit ipsi cordi. si verò cum hac febre, post aures, vel sub alis, aut in inguinibus bubones fiant, non minùs etiam vena secanda erit. potissimùm vbi non tota materia ad easdẽ partes fuerit delegata, & expultrix facultas segnis fuerit ad excernendum. At non semper interna dextri cubiti, sed seruata rectitudine, ea incidatur quæ cum iam dictis partibus maximè communicat vt humeralis, vbi post aures, interna cubiti vbi sub alis, poplitis, seu malleoli vena, vbi in inguinibus bubones apparuerint, dextra tamen vbi in dextra, & sinistra vbi in sinistra bubones emerserint. Exonerata etenim natura ab hac venæ sectione, potentior efficitur ad excernendum à corpore quod corruptum, ac omnino alienum est. At si vlcuscula, pustulæ seu reliquæ cutis ef-

Pustulæ si symptomatica sint etiam secanda vena.

florescentiæ in toto corpore apparuerint, quæ φύματα, seu ἐξανθήματα Græci vocant, perpendendum est criticæ, vel symptomaticæ excretiones sint. dignosces autem id ex conferentia & tolerantia: nam si criticæ fuerint, conferent, & ægri leuius se habebunt, si symptomaticæ, haudquaquam, sed contra. secabis itaque venam aliis cõsentientibus. semper, vbi symptomatis ratione hæc proueniant, neque enim ab eiusmodi excretionibus natura iuuabitur vnquã, præsertim vbi ea fuerint exanthemata, quæ vulgò pasticij Neap. appellantur, & propterea non modo ea iuuanda non erit per hanc viam, cum vtiles tales vacuationes non fuerint, sed cohibere Hippocr. decreto aphorism. 3. libr. 4. id quod in dies admodum formidare cernimus quãplures nostros Neapolitanos medicos in similibus febribus pestilentibus, cum eiusmodi cutis efflorescẽtiis. Qui ob eorum imperitiam putantes à venæ sectione naturæ motum, ac si esset critiens, impediri, eam omnino prohibẽt, & propterea ægros veluti gladio quodam iugulant, quamuis nos non cohibendas, hoc est repellendas eas esse asserimus, sed cùm ex eis æger iuuetur, quòd venæ sectionem, aliaque medicamenta, tum intus, tum etiam de foris adhibita nõ impediant, fatemur. quinimò eisdem audacter vtẽdum esse, censemus. Si verò criticè natura ad cutim pellat redundantes, ac vitiosos humores, animaduertere oportet num integrè eos excernat, vel excreuerit, hoc est perfectè, & indeficienter, an non, vel excreuerit, hoc est perfectè & indeficienter sit indicatum, aut iudicetur, neque mouere, neque nouare aliquid oportet, Hippocratis decreto aphorismo 20. libri primi, & ita inhibenda erit venæ sectio. At si non integrè, & perfectè expellantur, aut fue-

Si pustulæ per crisim non integre indicauerint etiam vena secãda.

rint expulsi ad cutim contenti in corpore vitiosi ac venenati succi, sed permulta fuerit eorum copia, adeò vt à natura expelli nequeant, eadem per venæ sectionem exoneranda priùs erit, vbi reliqua consentiant, & deinceps iuuanda per ea quæ per cutim vacuant, vt sexto de morbis vulgaribus à Ga-

Commen. 2. tex. 29

leno decretum est. Nec propterea natura impedietur, sed citius ac promptiùs aggressam iam crisim perficiet, à multa humorum copia exonerata ob quam priùs grauata, inceptam etiam perficere non poterat. si verò ætatis aut virium ratione, seu alterius cuiuspiam, venæ sectio fieri nequeat, cucurbitulis scalpello circuncisis, aut hirudinibus vtendum erit, similis quoque ratio de purgatione

Purgatio a cuacuatione, & ante.

habenda erit. Nam vbi ea indigeant ægrotantes, nulla (vt diximus) coctione expectata, eadem vti oportet, quam citius poteris à venæ sectione, vel statim in primo saltem, vel in secundo die, si venæ sectio fuerit impedita, etiam si materia non tur-

geat: est enim venenosa, & in corde cõsistens: quapropter neque concoctionem admittit, neq; si eam admitteret, eadem expectanda esset, ratione partis in qua continetur, quemadmodum fusiùs nostro libello de concoctione disseruimus. est itaq; in principio statim purgatione vtendum, vbi ea indigeant ægrotantes, nulla expectata morbi coctione in his febribus. Nam non solùm per vrinas, euacuationes, sed quascunque alias corporis purgationes probarunt Aëtius capit. 95. libro 5. & Paulus capitulo 35. libro 2. ambo tamen ex Ruffi auctoritate. & Galenus primo de differentiis febrium, capit. 4. corpora in quibus superfluitates redundabant, pestis tempore, purgatione sanabat, inquit ipse: quãuis de præseruatione loqueretur, neque enim alia & diuersa ratio est, quòd ad causæ abscissionem, in præseruatione & curatione, quamuis in illa quæ potest in futurũ morbum facere, causam tollimus, in hac, quæ iam actu facit: quoniã sub hac, iam sensibiliter ex ipsa causa morbus est genitus, in illa verò est futurus. vtraque tamen prophylactice appellatur, vt liquet vndecimo de meth. med. c. 2. quamuis & curatio quoque appellari possit, nam & quæ percustodia dicitur, est etiam curatio quodammodo, eodem Gal. teste citato libro primo de differẽtiis febrium cap. 4. at purgationis ea ratio habẽda erit, vt per ea purgantia medicamenta perficiatur, quæ nihil venenati, nihilque molestiæ habeant: per hæc etenim non modò morbi malitia non augetur, neque cum maximo labore, & virtutis prostratione, putrefactus humor simul cũ bono educitur, vt quibusdã visum est: quinimò redundans humor, licet excellenti putredine & malitia prędictus fuerit, totò & non multo cum labore, ac cũ virtutis robore eadẽ exonerata, expurgatur. Neque enim eadem seruanda est lex in educẽdis eiusmodi venenatis humoribus, ac in cæteris, ita vt cõcoquendi, ac præparãdi priùs sint, neque natura post coctionem & secretionẽ, eos excernere solet, sed cùm omnino alieni sint atque venenati, eos quàm primum expellere conatur, æquæ certè, vt quæ in ventre corrupta prorsus sunt & propterea confestim etiã indiget aliquo manũ porrigente, & hunc eiusdem motum adiuuante, vt ex vtroq; noxij humoris fiat euacuatio. Natura quidem expellente, medicamẽto verò attrahente, perinde ac in materia turgẽte, cùm nõ minùs in pestilenti febre, imò magis eadẽ pericula immineant: decumbunt etenim ad membrum princeps, & non per corpus vagantur putrefacti ac venenati humores. sunt verò hæc mel acetum, cassia, fistula, tamarindi, saccarũ violaceum, rosarum rubearum succus, rhabarbarum, agaricum, sena, epithymum, myrobalani, è quibus ea seligenda sunt, ac inuicem cõponenda, quæ tibi pro ratione redundantium succorum conducibilia esse videbuntur. Interim diacatholicõ, ac etiam triferam persicam descriptione Mesues adiicere poteris: neque enim in his febribus omnino despicienda erit. Id verò memoria sẽper teneas, quòd vbi putridus ac pestilẽs inspiratus aer vniuersus ad partes solidas cordis, aut eiusdẽ spiritus deflexerit, neque venæ sectione, neque purgatione vtendum erit, neque his quæ vrinas, aut sudores ciunt, quibus à purgatione iam dicti vii poterunt, sed cæteris medicamentis alterantibus intus extra, quæ statim docebimus: sunt etenim hæc communia omnibus pestilẽtibus febribus. nam quod futurum est putridum, seu venenatũ, vitandum est, ne

[Left margin note, partly illegible: ... putri- ... aer so- ... cor- ... partes ... ne pur- ... tione ... dum.]

fiat in cunctis pestilẽtibus febribus, quòd verò corruptum atque omnino à natura alienum, omni via vacuare tentandum est, potissimùm autem vbi humores tales fiant, vt dictum est, & licet id vitabitur præcipuè vbi causa fuerit summota, non parum etiam conferri, si cum eiusdem medicamentis, aeris inspirati malitiæ valde obsistat, & corpus imparatum ad suscipiendam eiusdem aeris putredinẽ reddas, eamque sistas, ne amplius progrediatur, ac reliquas nondum putrefactas cordis substantias occupet, & corrumpat, & quamuis in reliquis pestilentibus febribus non ex putredine humorum ortis, frustra hæc etiam ferè remedia tẽtabis: sunt etenim exitiales ferè omnes, vtcunque non ea exhibere oõ inconuenit: in quem vsum magnopere à Galeno commendatur terra Armenia, seu lapidem nominare volueris. Inquit enim nono de simplicium medicamẽtorum facultatibus. quòd in magna illa peste, cuius eadem facies fuit, atque eius quæ Thucididis memoria grassabatur, quotquot hoc medicamentum bibère, celeriter curati sunt. At quibus nõ profuit, omnes interière, scilicet cùm nec alio quouis iuuarentur. vnde colligitur quòd iis duntaxat non fuerit auxilio, qui planè erant incurabiles. vult itaque Galenus hoc in loco quòd qui à peste curari possunt, omnes hoc medicamento liberantur. Deinceps exhibendi modum docens, asserit: Cæterùm bibitur ex vino albo, consistentia tenui, modicè diluto, si aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur, sin grauiter febriat, admodum aqueo, nõ tamen calore vehementes sunt febres pestilentes] hæc ille. sed vtinam bolus hic, lapis, seu terra, ex Armenia. ea quæ Cappadociæ finitima est, etiam siccantior (vt ipse ait) ad nos perueniret: neque enim hæsitandum esset de eius facultatibus, quas Galenus citato loco testatur, neq; in peste præstantius vllum medicamentũ esset præferendũ. verùm cùm talis lapis seu terra ex Armenia haudquaquam ad nos deferatur, aut saltem per quàm rarissimè, & paucissimus, & propterea neque verus, & syncerus reperiatur, vt ex eius tum colore, tum substantia coniectare licet, ab eo potiùs abstinendum esse arbitror, ne pro lapide Armeno, alia vtamur adstringenti ac obstruente terra, ex qua potiùs ægri lædantur, quàm iuuentur, vt in dies cernimus quosdam Neapolitanos medicos omnibus ferè febribus, etiam non pestilentibus, vti, non paruam ægrotis noxam inferentes, cùm obstructionem ac putredinem augeant, ob eiusdem terræ crassam substantiam, frigidúmque ac siccum temperamentum. neque hic qui apud nos reperitur (orientalis bolos communiter dictus) omnis ex Lemno vehitur: esset etenim fortè vera terra lemnia, sed adhuc eius conditiones omnino participare haudquaquã videtur. Quamobrem neque etiam eodem vti r neque vti consulo, postquam terra illa non est armenica, quæ ex Galeno commendatur, & dubia res est, num etiam ex Lemno feratur. sed verisimilius est adulteratam esse terram, tum ob eius copiam, quæ passim in Italia reperitur, tum vel maximè quòd neque terrę Lemniæ omnino conditiones participare videtur, & valde difficile sit, etiam veram à non vera discernere, ita vt veram à ficta dignoscere queat nemo, vt liquet ex Galeno 1. de antidotis. cap. 2. sed pone veram esse terram lemniam, non eam sed armeniam commendauit Galenus. quam si conducere iis febribus nouisset,

[Right margin note: Qua in pestilenti febre maxime omnē dentur. Cap. proprio.]

uisset, non vtique subticuisset inter tot quas ei tribuit facultates, licet tutum reddere accipientem eam à venenis, alijsque mortiferis medicamentis, ac fortè ferarum morsibus non negauerit, 9. de simplicium medicamentorum facultatibus, simul cum iuniperi fructibus, quod medicamentum posse à peste etiam præseruare cum eodem Galeno admittimus. vbi autem lapis hic armenus fortè haberi poterit apud quosdam Regulos repertus, modo quo Galen. commendauit, tutò in his febribus vtare.

Cap. 3.

Theriaca. commendator etiam non minùs à Galeno libro de Theriaca ad Pisonem, Theriaca, seu ipsa quoque ignis quidē purgatorius existat, vt ipse inquit, præsumentes enim in pestifero aëris statu, nequaquam malo corripi sinere nouimus, correptis iam posse mederi aëris inspirati malitiam in alterantem mutantémque, vt quæ corporis temperaturā infici magis prohibeat: de qua similis mihi occurrit hæsitandi ratio, velut de bolo armeno, tum propter viperæ varias opiniones, atque eius incertitudinem (neque enim hucusque, licet magnopere laborauerim, & plures ad me sub hoc nomine fuerint delatę, veram viperam suis cū cōditionibus inspicere potui) tum etiā propter alia medicamenta simplicia quæ Theriacæ compositionem ingrediuntur, quorum nonnulla haudquaquam comperiūtur. At vbi fortè exactè & probè præparata reperiri contingat, audacter ea vtare. In hunc etiam vsum confert magnopetè mali medici succus acidus solus, aut exiguo saccharo paratus, nec minùs & limonum, & limócelij aut cæterorum malorum aureorum acidorum, ac malorum punicorum, ac pomorū acidorum, oxalidis, sonchi, buglossi, melissophylli, ex quibus separatim, aut quibusdam eorum permistis cum saccharo, syrupum conficere poteris, cum quo interim smaragdi gemmæ pollinem (vbi diues fuerit æger) misceto. Conducit insuper syrupus acetosus simplex, aut ozysaccharū. poteris, etiam hunc in modū medicamentum quo ipse vtor, parare. Reci. sacchari rosacei, & buglossati ana vnc. 1. s. dissoluas in li. 1. s. aquæ melissophylli, oxalidis, aut seris seu buglossi, transfonde per colū, & adijcito syrupi ex citri acido, oxysacchari, & de pomis singul. vnc. 2. pulueris diamargarit. frigidi drach. 2. foliorum dictamni, zedoariæ, & radicis heptaphylli ana drach. s. foliorū auri numero sex misceantur, & ægrotanti sæpius in die & nocte, parum exhibeatur. Huius etiam pulueris per duas horas ante cibum drac. 1. exhibere poteris eum vn. 1. vini albi odoriferi, & altera aquę rosaceæ, & mirificè confert. Recipe radicis heptaphylli, & pentaphylli ana drac. 1. zedoariæ, dictamni cretēsis, seminis mali medici, & cornu cerui vsti singulorum scrup. 2. cyperi, bacearum iuniperi cuiuslibet scrup. 1. ossis de corde cerui scrup. s. croci gra. 3. misceantur & fiat puluis tenuissimus. interim drachmam s. margaritarum, aut smaragdi pollinis adijcere poteris. & vbi synceram habueris terrā armeniā drach. 1. s. eiusdem adijcito. denique ex his inuicem diuersimodè commistis, diuersos componere poteris, prout vsus vrgebit, pulueres, eósque prout conducere magis videbitur, accommodabis. Cordis insuper regioni epithema hoc erit imponēdum, quod recipit aquæ oxalidis, buglossi, nymphææ, & rosarum rubear. ana vnc. 4. aquæ melissophylli, & florum citrangulorum ana vnc. 2. santalorum omniū, & corallorum rubeorum singulorum drac. 3. ligni aloës, corticū mali medici, seminis basiliconis, cinnamomi, cuiuslibet scrup. 1. ossis de corde cerui numero. 2. croci grana 4. vini albi odoriferi vnc. 2. s. omnibus simul commistis cum serico, purpureóq; linteo, fiant epithemata. Conuenit insuper eidem cordis regioni hoc medicamentum imponere, Recipe Theriacæ drach. 4. terrę lemniæ, & santalorum rubeor. ana drac. 1. aquæ rosaceæ. & aceti parū, fiat ad modum vnguenti: roborat enim cor medicamētum hoc, forásque trahit id quod in eo venenatum est, & prohibet ne vlteriùs ac magis inspirati aëris malitia eiusdem cordis substātiam inficiat. etenim non propellendo à se Theriaca, aut cætera alexiteria medicamenta, sed ad se trahendo venenum vacuant, Galeno auctore 5. de simplicium medicamētorū facultatibus. ca. 18. & præsertim vbi foris fuerint imposita. ait nanque, omne deleterium venenum à foris impositis medicamētis euacuatur, nēpe aut caliditate attractionem mollientibus, aut toțius substantiæ similitudine.] horum tamen medicamentorum quæ alexiteria, seu alexipharmaca vocāt, duplex est natura, vna eorum quę diximus, quę vacuāt à patiente corpore venenum, seu deleteriū medicamentū, altera quæ alterant, aut vna duabúsque qualitatibus, aut denique tota substantia, vt ibidem à Galeno scriptum est. Sacculi insuper parari poterunt hunc in modum, Recipe florum nymphææ, buglossi, rosarum rub. ana manip. s. florum citrangulorum, rorismarini, & melissophylli ana dra. 2. santalorum, & corallorum rubeorum ana drac. 3. ligni aloës, corticum citri, seminis basiliconis ana drac. 1. foliorum dictamni, zedoariæ, cyperi, & baccharum iuniperi ana scrup. s. croci grana 3. ossis de corde cerui numero 1. interim margaritarū, aut lapidum pretiosorum contritorū, seu solius smaragdi drac. s. aut scrup. 4. adijcere poteris: ambræ quoque & moschi grana 2. & cū serico, & purpureo linteo, omnibus simul commistis, ac contusis, sacculi fiāt: atque his topicis medicamentis vtendum est, etiam si exanthemata quædam apparuerint, quæ Neapoli vulgo pastitij vocātur vt dictum est, cùm per ea materia aliqua intus non repellatur, neque per hęc exanthemata vnquam crisis fieri possit, cùm non humor, sed vapor ad cutim perueniat, etiam si à natura fiat eorum excretio. Adhæc roborato per eadem medicamēta corde, promptiùs ad alias saltem cutis partes à se quod molestat excutiet, adeò vt semper maius sequatur commodum quàm incommodum. Quod quidem persuaderi quibusdam nostri Neapolitanis medicis, nunquam potuit, in grauem tamen ægrorum perniciem, ob eorum pertinacem ignorātiam. & hęc satis esse duxi pro cura febris pestilentis. neque enim me præterit complura pestis remedia apud nonnullos eruditissimos viros, qui de ea conscripserunt, reperiri. à quibus, vbi hæc nō suffecerint, studiosi petant. Nos verò quæ præstantiora ac magis conducibilia sunt, vsúque comprobata hic conscripsimus. At bubonum, exanthematum, aliorúmque symptomatum quæ cum his febribus complicari solent, curationem propriam consultò pretermisimus: neque enim desunt qui horū curationem fusiùs explicauerint innumeraque eorū ferè remedia scripta reliquerint. Nos verò hic pestilentis duntaxat febris curationem docere proposuimus: qua etiam ratione & febres pestilētibus similes curari poterunt. Id tamen perpetuò vitare consulo, ne in communem grauissimúmque nostræ tēpestatis medicorum errorem incidas. quæ in eiusmodi

Syrupi. *Puluere.* *Epithemata.* *Vnguenta cordi admota.* *Sacculi.*

eiusmodi febribus, præsertim perniciosis, & valde malignis, veluti in lypiriis, in quibus ob magnam inflammationem in corporis parte aliqua profundiori ortam seu erysipelas, interiora vruntur, exteriores autem partes sunt frigidæ. medicamentum quoddam

Vide fine cap. 2. par. tertia.

Mesites exhibent, non semel dumtaxat, sed sæpius, quòd Alchermes dicitur, putantes ex eo naturalem augeri calorem, atque ita extremas partes calfacere, ignorantes quòd cùm propter inflammationem seu erysipelas calor totus trahatur ac detineatur, & propterea extremæ partes frigeant, ex eodem calido medicamento inflammationem ipsam, aut erysipelas augeri, magisque propterea extremas partes refrigerari. Nec enim innatum calorem augebit vnquam medicamentum huc, cùm non nutriat, quo circa ægrotantes sæpiùs hac ratione iugulant, tum vel maximè si ipsum cum vino, aut alio etiam calido potu præbeant. Admodum certè perniciosus abusus, nulla ratione aut auctoritate, nec etiam experientia comprobatus.

Quomodo, & quibus à pestilentia qui præseruari possit.

CAPVT X.

SED quoniam non minùs confert pestilentiæ tempore corpora ægrotantia curare, quàm eadem vbi non ægrotauerint præseruare, ne in pestilentem incidant febrem, propterea quo pacto ea præseruari possint, breuiter exponere decreui, ea videlicet corpora quæ iustas aut quasdam causas pestilentem aërem fugere, ac alias in regiones migrare nequeunt. quo minùs ergo hæc corpora à pestilenti & putrefacto aere patiantur, vnus siquidem ac primus est in omnibus communis scopus, quòd videlicet corpus quàm maximè superfluitatibus vacet atque optimè spiret. secundo loco post hoc, vt præpotenti causæ quoad eius fieri potest aduersetur, Galeno auctore primo de differentiis febr. quapropter statim ab initio (vt ipse fatetur quæcunque corpora humida videbat, omni via exsiccare conabatur, quæ verò sicciora, in his antiquum habitum conseruabat. At in quibus superfluitates redundabant, hæc purgationibus sanabat, obstructionem autem foraminum aperire, atque abstergere suadebat. hæc itaque omnia seruare oportet, si velimus à pestilentia corpora præseruare: neque alia tentanda est via seu methodus: & ob id præpotenti causæ, hoc est aeri pestilenti, & venenoso, hoc modo aduersetur. Primò, domus in qua commorari debent, eligatur ab omni inquinamento seu fœtore purissima. his etiam quæ in præcedenti ca. docuimus, seruatis conditionibus. & quia ignis potissimùm vbi eius non simplex lignorum materia fuerit, sed lignorum, aliarúmque rerum odoratum aëris putredinem consumit, propterea quisque domi suæ frequenter ad focum sedeat, cuius ignis alator lauri, pinus, iuniperi, quercus, oliuæ, lentisci, cupressi, rosmarini, & myrtillorum lignis, ac vitium sarmentis. superimponendo etiam, interim thus, myrrham, lignum aloës, ebenum, ladanum, styracem, spicam, iuncum odoratum, malorum, ocimum, cassiam. Huic itaque igni mira vis est in omni tempore. & præsertim hieme, quo tempore largiùs eo vtendum est, parciùs autem æstate. Aërem insuper conclauis his odoramentis alteramus, thure videlicet, mastiche, styrace, ladano, iuniperi, baccis, ligno aloë, cariophyllis, cassia, santalis, rosmar. ex quibus omnibus, vel quibusdam puluis fiat crassus, aut orbiculi quidam cum melissophylli, seu rosarum aqua, figurentur. ac in exiguo igne proiiciantur, suffitúsque fiat. His denique atque aliis in præcedenti cap. conscriptis, alterandus est aër. Insuper pomum, seu pila odorata componatur, quam hoc tempore manu gestare conuenit, quæ ex his constat, Recipe ligni aloës, carpobalsami, cassiæ singulorum scr. 1. calami odorati, amomi, spicæ ana grana 7 caryophyllorum, nucis muscatæ, thuris, myrrhæ ana grana 5. styracis drach. 1. s. croci grana 3. labani drachm. 3. ambræ, & mochi, seu zibeti ana grana 2. florum nymphææ, violarum, buglossi, ana drachm. 2 santalorum, & corallorum rubeorum drach. s. rosarum rubearum drac. 2. contundantur omnia simul, & cum aceto, aqua rosacea & florum citrangulorum fiat pila, & vbi opus fuerit adde cremoris tragacanthi, seu gummi arabici, aut resinæ terebinthinæ parum. Quod si omnia prædicta haberi nequeant, aut pauper fuerit æger, poterit ex quibusdam eorum eadem pila figurari. Item pro diuersa natura, ætate, consuetudine, regione, anni tempore, ac reliquis huiusmodi eorundem simplicium medicamentorum quantitatem, minuere aut augere licebit, maximéque cutæ hoc tempore esse debet, vt hominum cœtus quoad possint, vitare conentur. somnus autem & vigiliæ (vt dictum est) moderatè conueniunt, vitan-

Somnus & vigiliæ quales.

dus tamen erit somnus meridianus. præsertim insuetis frictiones lenes conueniunt, potissimùm aluo exonerata: curare etenim opus est, vt singulis diebus eadem alui excrementa natura excernatur, aut saltem arte, clysteribus videlicet lenibus, aut glandibus: nec minus & reliqua corporis excrementa excerni debent. exercitio, nisi admodum modico, haudquaquam vtendum est. Aere etiam priùs per suffitus, aut aliqua iam dicta etiam in præcedenti cap. purificato: coguntur enim ob exercitium, vbi aliter fiat, multum & frequentem aerem inspirare homines, cuius contrarium iussit Hippocratem 2. de natura humana, & rari etiam dictat. similiter &

Text. 4.

animi affectus omnes immoderati, vitandi sunt: iuuat tamen hoc tempore fabulis, iocis, leui lectione, liberalibúsque ludis animum recreare. Tristitia autem & animi mœror, omnino pellatur, similiter & pestis timor, coitus item magnopere fugiendus, præsertim immoderatus. Quod ad cibum & potum attinet, nihil adeò vitandum, ac nimia cibi & potus repletio. vt dictum est: vitanda quoque, vt letale, est

Cibus & potus.

cruditas, nec minùs & fames, sed quantum oportet, & vires exigunt, exhibere conuenit sint autem cibi facilis coctionis, boni nutrimenti, ac putrefactioni minùs obnoxii, sempérque eisdem acetum, aut acidum quempiam succum, præsertim mali medici, permiscendo, quemadmodum cap. de ardenti febre, & præcedenti etiam, explicauimus. sit itaque carnis vsus moderatus. assæ magis quàm elixæ, qualis est gallinarum, caponum gallinaceorúmque pullorum, perdicum, fasianorum, starnarum, attagenarum, vitulorum, hœdorum, capreolorum, leporum, merularum, turdorum, turturum, iuuenum columbarum, ac reliquarum paruarum, & montanarum auium. oua item recentia, sorbilia, & tremula conueniunt. Inter pisces, saxatiles commendantur omnes, neque contemnendus est mullus; scorpius fluuiatilis, truta, & pelagicus mugil, & reliqui qui saporis suauitate cæteris præstant, minime lentam, seu viscosam & crassam habentes carnem, qui omnes tosti in craticula ex aceto, aut ex eodem gelo præstricti, conferunt. Ex oleribus lactuca ex aceto conuenit, ci-

Domus qualis eligenda.

Aer immutandus.

Cap. 4. corpora exsiccanda, & pori aperiendi.

chorium, ſcariola, ſonchus, pimpinella, uxalis, buglóſſum, potiſſimùm æſtate. Hyeme verò meliſſophyllum, flores mali medici, vbi leuiter ebullierint, & cappares ſimiliter ex aceto. Itē ruta, ſaluia, pulegium, hyſſopum, ſerpillum, apium, calendula, ſampſuchus, betonica, fœniculū. A fructibus præterea recētibus omnibus abſtinere oportet, præter quàm ſi acidi fuerint, vt mala medica, limones, limoncelia, & reliqua aurea mala, pruna & acida mala punica: his nanque vti conuenit, quemadmodum etiam vua paſſa, nucibus pinis, caricis, ac nucibus iuglādibus. lactis omnia genera, uleuſa præterea ac pinguia vitanda ſunt, & vniuerſaliter omnia quæ humectandi ac calfaciendi vim habent: etenim vniuerſa victus ratio exſiccans eſſe debet, vt à Galeno præcipitur, 1. de diff. feb. ſimiliter & refrigerās poſtquàm ab immodica aëris intemperie calida & humida, ac ab eodem putrido exiſtente, peſtis generatur. Pro potu, vino vtantur tenui, aquoſo, ac ſubadſtringente. Vinoſiora autem, & meraciora vitare oportet. Medioctis tamen potentię vinum ſubflauum, & ſuaue, mediocriter lymphatum. hyeme, & quibus crudi redundant ſucci, cæteriſque corporibus temperamento frigidioribus, vitandū non eſt: quemadmodum aqua etiam confert calidis admodum temperaturis, & quibus ea vti conſueuerunt, interim ſola, interim verò cum momento cinnamomi, aut cyperi decucta: aut etiam caryophyllis paucis adiectis. Vbi verò in corporibus ſuperfluitates aliquæ redundarint, eaſdem purgare conuenit, Gal. inſtituto, citato li. 1. de differ. feb. Necnó & foraminum obſtructiones aperire, atque detergere ſtudendum, quorum medicamētorum copiam in præcedentibus conſcripſimus. Eligenda tamen ex eis ſunt quæ minus moleſta ſint, nihilque venenoſi habeant, miniméque corpus agitent, ac moleſtent, & pro ratione redundantium humorum vtendum: prius tamen eiſdē concoctis ac præparatis. quæ verò obſtructiones aperiant, ac detergant, in vniuerſali methodo explicauimus, eorumque magna copia habetur. quare non eſt cur hic iterū ea repetamus. id tamen non prætercam, quòd inter purgantia medicamenta hoc ipſe potiſſimùm vterer, Recipe pulueris hieræ ſimplicis Galeni drachmam vnā, rhabarbari cum ſpica tantundē, aut ſcrupulos quatuor, cum aqua meliſſophylli, aut bugloſſi, fiant catapotia, & præbeantur, à quibus per horam, vel alteram mellis aërei, aut ſyrupi è pluribus infuſionibus roſarum rubearū vncias duas aut ij. s. cum eiſdem aquis exhibeas. quòd ſi pituitoſi magis redūdauerint humores pro rhabarbaro, agarico vtare: & ſi melancholici, ſena, & epithymo: poſſunt etenim humores omnes indifferenter qui in cordis ventriculis continentur, à peſtilenti aëre inſpirato infici ac putraſcere, quāuis vnus altero ſit paratior. Inter celebratiſſima peſtis remedia, quibus corpus tutum redditur, ſunt Ruffi Catapotia, quæ vt quibuſdam viſum eſt) conſtant ex aloës lotæ partibus duabus, myrrhæ, & croci ana parte vna, quorum drachma vna aut drachm. a. ex vino datur ſummo mane: promittit enim Ruffus quòd qui his fuerit vſus catapotiis, neque peſtilentia, neque contagione correptus fuerit vnquā. Paulus verò cap. 35. libri ſecundi aliter ex Ruffi intentione hoc medicamentum deſcripſit: ex aloe videlicet partibus duabus, guttæ ammoniaci tantundē, & myrrhæ parte vna. hæc in vino odorato contrita inſtar dimidij cyathi exhibētur, nimirum quotidie inquit ipſe. eius autem quātitas ſit ſimiliter drachma vna, aut drachm. s. nec quotidie, ſed ſingulis tribus, aut quatuor diebus exhiberi poterit. etenim præter id quòd à peſtilentia præſeruat, vētrem etiam exonerat hoc medicamentum. quòd ſi huic Pauli deſcriptioni momentū etiam croci adiecetis, non erit abſonum. Præſeruāt item à peſte caricæ cū ruta, nucibuſq; pręſumptæ: etenim vniuerſis venenis aduerſari teſtantur nonnulli, de letaliū venenorū compoſitione ſcribētes, vt liquet libro de cibis boni & mali ſucci. At libr. 2. de antidotis, cap. 5. Ex Apollinij muris auctoritate hunc in modum medicamētum hoc deſcripſit Galenus, ca. 8. Rutæ folia xx. nuces iuglandes duæ: ſalis gran. vnū: caricæ duæ. hęc ſi ieiunus quis comederit à venenis non lædetur. Deinceps aliam conſcripſit eiuſdem auctoris antidotum, quæ exhibita, accipientem tutum à venenis reddit Recipit autem baccarum iuniperi drach. ij. terræ lemniæ drach. ij. hęc vbi in puluerem redegeris, oleo & melle commiſcebis & repones, atque cùm opus fuerit, ex aquæ mulſæ cyathis duobus, quātum eſt auellana, dabis. Hac antidoto Nicomedes rex vtebatur, ſi quando ſuſpectos habuiſſet qui ſe vocarāt: nam ſi venenum non ſubſit, quieta manet, ſin adſit, nauſeam concitat, & euomere cogit: ita vt venenum quoque cum antidoto reiiciatur. hæc ille. Nec minus à peſte pręſeruat myrrhidis herbæ radix, Dioſcoridis auctoritate: ait nanque capitulo proprio: [Ferunt pręterea quidam bis, térve pota quotidie in vino in peſtilentia radice eius, incolumes à peſtilenti morbo ſeruari qui biberint.] in hunc etiam vſum conferūt flores meliſſophylli, roriſmarini, & mali medici ſaccharo conditi: mirificè tamen conducit ipſiuſmet mali medici acidum ſimiliter ſaccharo cōditum, & vniuerſa eius ſubſtantia, ſi cum ſaccharo cōficiatur. ſaccharum quoque roſaceum, & bugloſſatum, non parum etiam confert. Si verò cum eorum aliquo drachmam vnam huius pulueris manè per tres horas ante cibum exhibebis, aut cum exiguo vino albo odorato, & aqua roſacea, ſi quod aliud, præualebit, Recipe cornu cerui vſti, ſeminiſque citri ana drach. ij. foliorum dictamni cretenſis, baccarum iuniperi, radicis heptaphylli (tormentillam vocant) & zedoariæ ana drac. j. ſeminis roſarum, & oxalidis, ac corallorum rubeorum cuiuſlibet ſcrup. ij. croci gr. iiij. fiat puluis quo, vt dixi vtere: poterunt inſuper ex oxalidis, ſeu ſonchi ſucco, limoncelij, limonū, aut cæterorum malorum aureorum acidorū ſucco ſyrup. ex ſacchato parari, quibus ſępe vti, ęſtate potiſſimùm, apprimè cōferre puto, adiecta interim dr. j. prædicti pulueris. reliqua præcedēti capitulo petas. quæ ſi ſatis eſſe non videbūtur, cæteros conſulito: reperies enim non paucos, qui peſtis medicamina conſcripſerunt. Nos verò quæ magis conducibilia viſa ſunt, ratione, & experimento comprobata, hic meminimus: ne ſcilicet in magnā mutatus hic excreſceret molem, & Tyrunculos artis medicæ perterrefaceret, atque confunderet. Qua etiā cauſa nónulla breuitati indulgens, reliquo in hoc opere cōſultò prætermiſi, quæ fuſiùs ſcribere potuiſſem.

Loco citat.

Cap. citat.

Pharmacū electarius.

Pilula peſtilentiales Ruffi.

Carica cū ruta.

Lib. 4.

TRACTATVS DE FEBR. PESTILENTIBVS.

FINIS.

RAIMVS GRÆCVS
PADVANO GVGLIELMINO
AMICO OPTIMO S.

EGOTIVM, quod tuo suasu susceperam, notandi particulares locos in miro illo, & iam diu satis à nobis expectato libro Altimari Præceptoris nostri, methodus de curandis febribus inscripto, præter expectationem, non parum mihi attulit laboris, credidi enim id facilè præstare: sed cùm facto opus fuit, longè secus ac cogitaueram rem se habere perspexi: necesse enim fuit omnia ferè Galeni, & nonnullorum aliorum bonorum auctorum monumenta legere ac relegere. multum enim cùm solus fuerim, te absente laboraui: sed maxima vtilitas, quam consequutus sum ex hac doctissima lectione, inuentione ornata, dispositione digesta, & orationis perspicuitate illustrata: in qua nihil est, quod nō idem aptè, distinctè, & ordinatè dictum sit, hunc laborem perpeti fecit. Quantum profecerim non pœnituit, occasio mihi data fuit, vt viderem multos auctores, & præsertim nostrum Galenum. nullus quippe fuit ferè in eo locus, quem nō accuratè viderim. quàm mira legi de diffinitione methodi, & indicationis de primis præcipuisque indicationibus, deque numero, & dignitate earū: & quàm constantem sibimet Galenum in sua doctrina faciat: licet aliquibus se dissentire videatur: & quàm acerrimum Galeni defensorem cognoui hunc virum contra quosdam non postremæ famæ, hac nostra tempestate, medicos: qui credebant suis rationibus, si dijs placet, demonstratiuis, solidā, & veram Galeni in arte medica methodum euertere: quàm miro ordine prima genera febrium, priùs assignata definitione, ad Galeni mentem stabiliuit: & diuisiua methodo, ad infectiles differentias, deuenit: demum qua arte omnium febrium & præsertim pestilentialis (in qua tractanda, omnes, quos viderim, superauit) dignotionem, prognosticum, ac curationem, tradidit: satis, supérque tibi debere sentio, cùm ad hunc fructuosum me laborē excitaueris. nullus enim est sensus, in illa abstrusa, & difficilima methodo Galeni, qui hac lectione duce non pateat. nullus ordo, qui non elucescat: omnia diuinè potius quàm humanè in arte medica vir iste ex rei natura rimatur. cuius ingenium quanti faciā, sempérque fecerim, tu testis es. quò fit, vt omnes artis medicæ studiosi huic non parum debeant. nam si verum dicere licet, nosti iam diu est, meum liberum iudicium (absit adulatio, quæ nescit stare cum vera amicitia) nullus post Galeni memoriam, quem viderim, febriū doctrinam sub methodo vniuersali ac perspicua, à principio ad finem tradidit. quapropter si quis erit, qui se huic doctissimo viro non debere sentiat, monstrosæ & ingratæ erit naturæ. interim artium medicinæ Tyrones commonefacio, vt de hoc nostro qualicunque labore, tibi amico sincero ac optimo gratias agant, qui me ad illum subeundum impulisti: & Deum optimum Maximum comprecentur, vt Altimarū in re medica φιλόπονον seruet, licet enim mihi sic eum nominare, quia iuxta Græcam sententiam τὰ ἀγαθὰ τοὺς πόνους ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐμπράξιν: hoc enim. saluo capite, promitto vobis, omnia in arte medica fore clara, perspicua, & facilia, & in vestri gratiam ac vtilitatem vnà cum amico nostro non cessabimus illi suadere, vt sub compendiosa methodo doctrinam de tumoribus præter naturam, iuxta Galeni placita, elaboret: vt nihil obscuri remaneat in arte medica. speramus exoraturos quod petimus: perspectum enim est nobis, iam diu est, viri ingenium, quàm ad omnia versatile, pronum ad iuuandum, & benefaciendum: & tandem de omnibus bene merendum. Vale amicorum optime: & me vt soles ama.

DE MAN

DE MANNAE, VT AIVNT, DIFFERENTIIS AC VIRIBVS, DEQVE EAS DIGNOSCENDI VIA, ET RATIONE,

***

DONATO ANTONIO AB ALTOMARI AVCTORE,

Ad Excellentem Hieronymum Albertinum intimum Philippi Regis, ac primum hoc in Regno consiliarium ornatissimum.

DE ea re quam vulgus Mannam appellat, & nostræ tēpestatis Medici ad aluum molliendam vti consueuêre, quid sentiam Albertine iucundiss. honorum omnium, atque bonarum artium ornatiss. instanter scribere petiisti. Et quanuis id diu in animo fuisset, méque ad hoc alij nonnulli sæpius impulerint, meam tamen de hac re sententiam propalare nolui. ne fortè si aliud quàm cæteri eruditiss viri qui de ea ipsa scripserunt, sentire cogeret (sunt etenim non pauci) contradicendi potius gratia, quam veritatem asserendi me scripsisse putarent, hisce nostris præsertim temporibus, quibus plerique eorum qui libros scribere tentant, quò sapientiores videantur, aliorum dictis contradicere potius, quàm ex propria Minerua vtile quicquam posteritati in apertum proferre nitantur. Id quod (Deus mihi testis est) semper odiosum prosequutus sū his omnibus quæ hactenus literis mandaui. Nunc verò, & vt tibi morem geram, & posteris non parum, vt mihi videtur, proficiam, hanc subire prouinciam non recusaui. nam pro tantis tuis in Rempubl. meritis honores tibi habendi, gratiæq́ue sunt referendæ, mecúmque præsertim tam amicè, honorificentissiméque te semper gessisti, vt nullam partem tuorum meritorum non modò in referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possim, cogitánsque (virtute excepta) nihil amicitia præstabilius esse, omnes. & me tibi, concordi beneuolentia, & charitate coniunxisti. Deniùm vera opinione, & scientia præditus, atque ob id prudentissimus. cùm fueris, merito in omnibus tibi. Patriæ & huic Regno siquid accidat, summum agens Consulem, consulere potes. est nanque res sacra consilium, vt inquit Plato in Theage. Quamobrem ius suum hominibus tribuens, Mannæ (vt aiunt) ne iniuria inferatur, tuum etiam erit consulere, cúmque mater (vt ita dicam) Natura rerum omnium in hac nostra cœli clementia hoc bonum nobis tribuerit, ne per eius vim, ne per Deos quæso direptioni, & contumeliis relinquatur, & dum nonnullorum iam diu vsitata rabies, vt aliquid facere videantur in hęc cœlestia dona propter animi acerbitatem inuadit, te acerrimum defensorem agnoscat, & natura, & ars ipsius æmula, quæ humano generi miro quodam ingenio hoc medicamentum parans, déque ægris benemerita, Dij immortales, cur causa cadere debeat non video. Illud tamen ingenuè fateor iure ac prudenter à nostro iustiss. Pręside atque Consulibus de quadam manna sancitum esse, vt igne cremaretur. Non enim suam sententiam sequuti, sed pharmacopolarum, & quorundam medicorum testificationem id decreuêre, qui eam mannam aiebant rem esse pessimam, & humano generi omnino aduersissimam: quę verane an falsa sint, videant eorum conscientiæ: non enim censorem agere constitui, sed tantùm posteritati consulens, quid de hac re sentiendum sit, tibi scribere volui, vt te fautore facilè huius regni summo præsidi pateat veritas. dum ea, quæ scripsi, rem non aliter esse præstabunt, & propterea perficienda iubeat, legémque hac in re velut in cæteris condat, tanquam maximum huic regno, vniuersæque Italiæ & toti ferè Europæ bonum, cuius ratione legū latores leges condere cōsueuerunt Plat. auctoritate lib. de pulchr. Nec à tua dignitate alienum arbitror si summus Cōsul & Iureconsultus in hac re te medicum præbeas: interest enim Reip. ipsius rectores ad hæc etiam descēdere, quæ ad salutem pertinere videntur. Quod vt facias Christiana pietas te admonet, rogatque nostra humana societas atque charitas, quæ me etiam hortata

tata

tata est, vt hæc ad te scriberem: quæ dum legeres, faciliùs pro manna dicere possis. Nam oportet (vt ait idem Plato in Alcib.) cùm aliquid facturi, aut dicturi sumus, nos priùs verè cognoscere quod prius agere & loqui debemus. Itaque quid sentiam currenti calamo libenter scribere aggrediar, meam cùm auctoritatibus, tum rationibus ac etiam experientiam firmans sententiam, reliquorum iuniorum opinionibus prætermissis, cùm non eas improbare intendam, vt diximus, imò eosdem potius semper venerari ac colere. At vt dilucidior nostra reddatur oratio, quoniā cum Medicis omnibus ac Pharmacopolis res agenda erit, & demittendum esse stilum censui, sic primò differendum. Num ea Mãna qua nostri temporis medici ad aluum molliendam vtuntur, velut ros quidam sit è cœlo delapsus, quemadmodum Arabum familia censuit, an arboreus succus, liquor, seu veluti lachryma, vel vtroq; modo eam generari contingat: Secundò vtrum eorum fuerit. Num innoxiè ea vti, citraque omne discrimen indifferenter valeamus, vel vniuersa omnino explodenda sit? vel si altera sit altera perfectior, num alicnius duntaxat sit innoxius vsus, quædā verò omnino vitanda? Tertiò si vna fuerit altera perfectior, & vtroque modo generari possit, nū detur via, seu potestas aliqua, aut quispiam modus, quo alterā ab altera dignoscere, ac secernete valeamus? Quod igitur ad primum attinet, attendere oportet Aristotelem primo meteororum scriptum reliquisse, quòd quemadmodum ex media aëris regione seu loco circa nubes tria proueniunt corpora, propter vaporum ad eandem aëris regionem eleuatorum infrigidationem, aqua videlicet, nix, & grando: ita quoque proportionabiliter propter easdem causas, maioris duntaxat materiæ ratione dissidentes ac multitudine & paucitate, in eiusdem aëris parte inferiori quæ prope terram habetur, duo pari ratione corpora generari consueuerūt, ros inquam & pruina: quorum primum aquæ, alterum niui correspondet: ros enim, & pluuia idem sunt, quamuis pluuia multa sit, ros autē paucus, cùm ex multo vapore infrigidato, multo etiam tempore, ampliorique loco pluuia generetur, ex exiguo verò, atque vno consistente, paucóque in loco ros fiat: id verò manifestum est ex pauca roris multitudine eiúsque veloci generatione. Similiter pruina & nix idē ferè esse videtur: cùm enim cōgelata est nubes, nix est, cùm verò vapor, priùs quàm in aquam concretus fuerit, iterum pruina fit. Grandini autem quemadmodum idem Aristot. citato loco fatetur, nihil hic simile correspondet, ita vt quippiam grandini proportione correspondens, circa terram generari non cōtingat, ob causas ab eodem philosopho ibidem explicatas, quemadmodū pluuiæ & niui similes ros & pruina generātur. Verùm quamuis ros & pruina communicent, eo quòd ambo ex vapore fiant, qui de die euaporat, & propter caloris paucitatem, sursum admodum, ad eum locum quo in aquā fit transmutatio, eleuari non possit, sed noctē prope terram infrigidatus (frigidiores enim noctes sunt) deorsum tandē descendat; itē quòd ambo etiam fiant serenitate, & tranquillitate, nam serenitate non existente neque eleuari poterunt vapores, neque etiam constare vento flante, vt eidem Arist. visum est: siccitate etenim opus est ad ipsius eleuationem, ac etiam tenuitate à qua sursum ferantur, flante verò vento, non consistent, sed potius dispergentur, & corrumpentur, vt inquit Alexander: dissident tamen inter se: nam ros generatur cùm vapor cōcretus fuerit in aquam ita, vt neque adeò sit immodicus calor continentis loci, vt anni temporis, aut particularis constitutionis causa, vt idem sursum latus vapor exsiccetur, neque ita ingens frigus, vt priùs quàm in aquā conuertatur, cōgeletur: & proinde in tem perie quadā & temperatis locis, ros fit magis, pruina verò cùm vapor priùscongelatur quàm in aquā concretus fuerit. & quoniā ampliori frigiditate opus habet vt ipse congeletur, propterea fit magis hyeme, & frigidioribus locis, ac particularibus constitutionibus frigidioribus existentibus. Quicquid tandem sit, sereni tate, & tranquillitate indigent, vt ros & pruina fiāt: & quamuis a diurno calore in vtrisque sursum vapor feratur, minori tamen existente eo quod eleuatur, caloréque exiguo vt sursum admodum eū eleuare non valeat vt dictum est, à noctis tamen superuenientis frigiditate, generationem vtrique habent: quæ si minor fuerit, in aquam cōcretus idem vapos, ros fit, & proinde in temperatis maximè locis hic fieri consueuit: Si verò frigidior nox superuenerit, ita vt priùs quam in aquam conuertatur, vapor congeletur, pruina prouenit. His itaque de causis ros, & pruina fiunt, atque ita inter se conuenire & dissentire videntur iuxta Aristot. decreta. Quo fit, vt & rationi consentaneum sit, quibusdam etiam particularibus regionibus, seu locis, statis quibusdam anni temporibus, ac particularibus aëris constitutionibus, serenis tamen semper, ac tranquillis existentibus, liquor quidam suauis, melleæ consistentiæ, rorique similis, necnon res quædam saccbari, seu gummi similitudinem præ se ferens pruinæ instar generetur, crassiusculis quibusdam, interim etiam & lentis è terra vaporibus, atque aqua diurno tēpore à solis calore sublatis, exactéque tenuatis ac coctis, & deinde superuenientis noctis frigore concretis, seu congelatis, ac deorsum decidentibus. Qua ratione liquidam interim manna generari rori similem, quam roscidum seu roridum mel, aut saltem eidem simile, appellare licebit, interdum concretam, atque congelatam, saccharo, seu gummi similem, pruinæ instar, quam roridum saccharū iure appellare poterimus, seu mauis pruinosum, cùm pruinæ magis quàm rori similis sit, eidémq; in eius generatione proportione respondet. Sed mox quæret quispiā, cùm ros in temperie ac tēperatis locis magis generetur, pruina verò in frigidioribus magis, vt Arist. visum est, citato lib. 1. met. & liquida manna, seu mel roscidum rori, concreta verò, & quæ cosgulata est, pruinæ correspondeat, num eodē anni tempore, eodémque loco ambo generari valeāt? Huic respósum sit, quòd quamuis vterque halitus seu vapor, ex quo tam liquida, quàm concreta manna generatur, à solis & diurno calore, vt dictum est, subleuetur atque à superuenieētis noctis frigore prope terram infrigidatus ac concretus deorsum tandem descēdat, quemadmodum de rore & pruina dictum est, dissidēt tamen inter se maioris, minorisve ratione. Nam cùm exiguum fuerit superueniētis noctis frigus, quemadmodum ros magis generatur, perinde etiam, & liquidum, roscidum, aetéumque mel, potissimùm gignitur, si verò maius fuerit superuenientis noctis frigus, congelatus siquidem idem vapor à maiori frigore priusquam in liquidū, & mel-

leam

leam substantiã conuertatur, concreta manna, pruinæ seu etiã niui similis procreatur, etenim amplioris frigiditatis est ipsum congelascere, vt inquit Aristoteles citato loco. Quapropter in temperatis etiam naturam locis, ac etiã calidis, & æstate, nihil impedit quod quãdoq; pruina generari possit, particulari cœli statu (superueniente nocte) frigidiori existente, & ob eandem etiã causam congelata, seu coagulata manna similiter eodem in loco, eodémque anni tempore diuersis tamen noctibus, quemadmodum & liquida generari poterit: quamuis ros in temperie atque tẽperatis locis, pruina verò hyeme, & hyemalibus locis magis fieri contingat. nam idem operari poterit particularis aëris constitutio frigida, quod regio, seu anni tempus frigidum. At si dixeris, ex Solis calore extenuatos, & coctos adeò fuisse pridie ob calidam & siccam aëris intemperiem sublatos vapores, vt concrescere amplius, seu congelascere pruinæ instar, à sequentis noctis frigiditate, etiam valida existente, haudquaquam valeant, adeò vt concreta manna fieri possit, æstate præsertim, dicimus nos non modò non impedire, sed conferre admodum ad promptiorem, & celeriorem maiorémque coagulationem, seu congelationem præcalefactos vapores seu halitus: etenim citiùs ad eorum tenuitatem, ac impensiùs à sequentis noctis frigore infrigidantur, & propterea cõgelantur, seu coagulantur: quemadmodũ si qui voluerint citiùs aquã refrigerare, ad solẽ primò imponũt, & circa Pontum habitãt, cùm in glacie habitacula faciunt ad piscium venationes, (venantur etenim intercidentes glaciem) aquam calamis calidam circunfundunt, propterea quòd citiùs coagulatur, eodem Aristot. auctore citato lib. 1. meteororum. Id quod Galen. etiam confirmauit 6. de morbis vulgaribus inquiens, Hac ergo ratione cùm aquam frigidissimam reddere voluerimus, niuem habẽtes priùs feruefactæ aquæ ipsam exterius circũponemus, sed niue carẽtes in puteo seu amne labẽte ipsam priùs calefactam, vt faciliùs permutetur refrigerabimus. Nam quodque priùs calefactum à vicinis in se totam alterationem admittit. Ex præcalefactis itaque à Solis & diurno calore vaporibus, & deinde à sequentis noctis frigore cõgelatis, nihil impedit quominus concreta manna æstatis tempore generari possit, quemadmodum ex ipsis concretis à pauco frigore mel roridum fit eadem in regione, eodémque anni tempore, modò frigidior superueniat cæli status in sequenti nocte: quinimo & æstate magis vbi eandem quam diximus seruauerit constitutionem. Proinde etiam constat ex dictis, quod veluti materia ex qua roscidum, seu aëreum mel generatur, eiusdem est cum rore generis, vt inquit Galen. 3. de aliment. fac. perinde etiam & ea ex qua manna concreta, quam roridam vocant, generationem habet, eiusdem erit cum pruina generis, vt probauimus Aristot. auctoritate. Est nanque pruina (vt ipse inquit lib. de mundo) nihil aliud quàm ros concretus. Et Plinius cap. 60. lib. 2. his verbis idem confirmauit, grandinem cõglaciato imbre gigni, & niuem eodem humore molliùs coacto, pruinam autem ex rore gelido. Et idem Aristot. 5. de generatio. anim. cap. 4. ponens conuenientiam & differentiam inter situm, & pruinam, dicebat, omnis enim vapor terrenus, vim habet aëris crassioris, situs enim quasi respondens pruinæ existimatur: nam si vapor se efferens concressit, pruina fit, sin putrescit, situs, quamuis neque assiduè, neque copiose vt illa. ambo hæc proueniant mel inquam roscidum, & manna hæc concreta. Et licet potuerit à lapidibus seu plantis in quibus reperitur quodammodo in eius coagulatione, seu congelatione iuuari, eius tamen præcipua & propria coalescentia, seu congelatio, ab ambientis aëris frigiditate prouenit: est enim eius generatio niui, seu pruinæ assimilis, vt dictum est, quamuis non tantam exigat frigiditatem pro eius concretione seu coagulatione, propterea quòd vapores seu halitus ex quibus manna hæc concreta generatur, licet crassiusculi & lenti propemodum existant, tamen non eo indigent frigore pro eorum concretione, quo nix, & pruina, sed minori, propterea quòd à Solis calore pridie sublati, exactè fuerint extenuati & cocti, qua ratione citiùs concretionem seu coagulationem admittunt à sequentis noctis frigore, vt demonstrauimus, etiamsi immodicum non sit, cúmque è cœlo ambo hi liquores proueniant, iam liquidus videlicet, quàm cõcretus, necessariò sequitur quòd non in quibusdam arboribus, seu fruticibus aut etiam particularibus quibusdam eiusdem generis plantis, sed indifferenter in omnibus tum arboribus, tũ fruticibus, ac reliquis plantis, simúlque lapidibus, ac terra eiusdem loci etiam decidat, quamuis boni malíve quippiam ex his plantis in quibus colligitur ipsi accedere possit, & in quibusdam magis, in quibusdam verò minus seruari valeat. fit itaque quemadmodum suauis ac liquidus quidam liquor, quem mel roscidũ, seu aëreum nominamus, aut admodum melli similis, à materia quæ eiusdem est generis cum rore, ita quoque & concretus seu coagulatus quidam semini gummi, saccharóque similis, qui manna aërea appellatur, ex eiusdem generis materia ex qua fit pruina. At quæ eo quo diximus modo generantur, conueniunt, ac dissident inter se, vt priùs demonstrauimus. Sed statim quispiã ea quæ diximus oppugnaret, inquiens, Si ex frigore vtraque enarratam manna generationem habet, *Obiectio.* qui fieri possit vt dulcis sit, temperatáque calida, ac aluum soluat, vt omnes medici vno ore fatentur? *Respon.* Nisi esset quòd quamuis à frigore concrescant sublati halitus seu vapores ex quibus vtraque manna generatur à Solis tamen calore, priùs fuẽre extenuati & concocti, alias eleuari haudquaquam potuissent, quapropter etsi concretio ex frigore eis proueniat, earum tamen materia calida est & humida, cuius etiam temperaturæ remanet vtraque manna ex eis genita, similem etenim habet generationem ac pinguedo ipsa, quæ non minus dulcis ac calida moderatè existit, quamuis à frigore concrescat, vt Galen. visum est. Quòd verò vtraque manna taliter generari possit, auctoritatibus quoque confirmare non grauabor, ad Arabum familia exordiens. Sunt etenim inter eos qui de vtrisque iam dictis liquoribus verba fecisse videntur, præsertim Serapio & Auicenna. Nam Serapio capit. 45. loquens de manna ait, Men, id est Manna, est calida & abstergit, & lauat, nisi quia virtus eius augetur, & diminuitur secundum diuersitatem arborum super quas cadit, mesuragie, est calida in primo, temperata in humiditate & siccitate, bona pectori, & pulmoni, & quod de ipsa cadit super arborem Tamarisci, est bona tussi. Haben mesihai, manna, cadit super Tamariscum, & quod de ipsa colligitur, confert tussi, & asperitati pectoris.

Collegit

Colegit Rezes, & dixit quòd manna cadit super arborē quæ dicitur Maluauiscus sicut mel,& quando facit moram super plantam istam, albescit, sed quando nō diu ibi moratur,sed colligitur cito cum folio eius,est viridis,& deinde subdit,Habix est calida in fine secundi gradus,&c. Ex quibus verbis & reliquis quæ eodem cap.conscribuntur, clara luce apparet hoc loco,non de liquida (vt quibusdam visum est)sed de concreta ac coagulata aërea manna Serapionem verba facere. Quod confirmare videtur idem auctor cap.11.cùm de Tereniabio sermonem habet,quo loco luculentissimè apparet liquidam,& melli similem conscribere, ait enim, Tereniabin est ros cadēs de cœlo, assimilatur melli granuloso aggregato,estque nominatum mel roris,& plurimū quod de ipso cadit, est super arbores quæ sunt in terra Corasceni in Oriēte,quæ arbores habent folia similia,& spinas virides,& flores rubeos & non faciunt fructū,& cadit in castella super summitates palmarum,& deinceps posito eius temperamēto,naturāque eius viribus,subdit, Habix Teneriabin est plus sacchato,& sedat inflammationes febriū calidarum,& aufert sitim,& mollit ventrem mollitione mediocri,& est māna quæ cadit ex aëre sicut cadit māna,& lenit pectus ex tussi & reliqua. Ex his itaque locis manifestè apparet, Serapionem vtrūque iam dictum aëreum,suauemque liquorem scilicet liquidum & melli similem, quàm concretum,sacchariq; similitudinem gerēs, descripsisse:à qua Serapionis sententia,ne latum quidem vnguem discedere videtur Auicennas,qui ca.490. lib. 2.tract.2.de manna sic scriptum reliquit:Māna quid est? est omnis ros cadens super lapidem, aut arborē,& fit dulcis, & coagulatur sicut mel,& exsiccatur sicut gummi.quemadmodū Tereniabin,& Siracost,inquit Bellunēsis,antiquus codex habet hasce etacost. & mel asportatū de terra Cusaram sylvestri.habet autē Bellunen. Caseran in reb.& demū inquit : & nos quidem iam diximus vnūquodque in suo ca.& ipsum assumit de natura eius super quod cadit virtutem & cætera.c.verò 702.eiusdem lib.& tract.de Tereniabin, ita scripsit, Tereniabin quid est?hic est ros qui plurimū cadit in Corasceni & in locis qui sunt vltra fluuium, & plurimū casus eius in regione nostra est super lapides. melius est recens,albū,& cætera.Nemo itaque hæsitare debet quòd per Tereniabin Auic.quoque liquidam mannam intelligere voluerit quæ melli assimilis existit, & per mannam,concretū, seu coagulatum rorem, & velut gummi exsiccatum. verùm aliud intelligere videtur per Tereniabin quàm mel roridum, licet eodem modo generetur, & Serapio aliud fortè sentiat:id quod cōprobare videntur eius verba posita c.de manna,& etiam quæ de melle profert cap. 497.cùm inquit, Mel est ros occultus cadens super flores,& super reliqua quod colligūt apes.& est vapor qui eleuatur, & maturatur in aëre, & conuertitur,& ingrossatur in nocte,& mel factum cadit, & quandoque cadit mel, sicut quando est circa Casetan,inquit Ballunen.in mōte Casetan.& subdit:diuersificatur autem secundū ea super quæ cadit,quæ sunt arbor,& lapis,& manifestum ipsius colligunt homines:quod verò occultum est, colligunt apes. Concreta nanq; māna non modò ros est,vt ipse fatetur,& coagulatur sicut mel,sed exsiccatur etiam sicut gummi,vt ipse dixerat Ca.de manna, id quod de Tereniabio haudquaquā asseruit. Succedit tertio loco inter Arabes Ioannes Mesues, qui in suo tract.de simpl.c.de manna, hæc scripsit,manna est ros cadens super quasdā plātas & lapides cuius materia est vapor qui eleuatur, cui accidit digestio,& maturatio in aëre quando est æqualis & fœcundus: lætis aspectibus:diuersificatur autem secūdum diuersitates rerum super quas cadit:cadēs enim super lapides est sicut guttæ paruæ quę cōgelātur,& sunt sicut semen,& cadēs super plantas, suscipit de virtute plantarum,& est cum permistione particularum foliorum,& florum. Quibus ex verbis liquido constat Mesuen de concreta & coagulata manna, & non de liquida hoc loco verba facere.Nāque dixit quod est sicut guttæ paruæ quæ congelantur,& fiunt sicut semē,& priùs dixerat eius materiam esse vaporē cui accidit digestio & maturatio in aëre. De liquida verò fortè non meminit, nisi quispiam velit eā voluisse intelligere per alsiracost,cuius meminit in confectione yeracost, descriptio Itani in suo antidotario. Patet insuper ex eius dictis eā esse rorem cuius materia vapor est eleuatus,digestus,& maturatus in aëre æquali & fœcundo,lætus aspectibus,vt ipse ait,& demum refrigeratus & cōgelatus à superueniente frigore,quemadmodum nos priùs determinauimus. Etenim concretus hic vapor, & congelatus in aëre deorsum descendit, & nō liquidus, & deinceps cōgelascit in lapidibus seu planris in qoibus reperitur, vt quibusdam visum est,quamuis in hoc quodammodo opem ferre videantur, saltem pro eius conseruatione, quod quidem liquidò constat ex his quę Mesues dixit,quòd videlicet vapori ex quo fit manna,digestio & maturatio accidit in aëre,& quod cadens super lapides,vt sicut guttæ paruæ quæ congelantur,& sunt sicut semē. Neque etiam poterit esset lapidum aut plantarū natura talem rorē vbi liquidus defluerer cōgelare, nisi priùs concretos ac congelatus in aëre fuisset, confestim quoq; liquesceret à superueniente diurno Solis calore, neque diu ea etiam collecta eiusdem concretio permaneret, potissimum cùm in regionibus,annique tempore calidioribus, concreta & congelata hæc manna generari soleat. Nam cùm præcesserit calidior dies,& siccior, adeò vt à Solis calore vapores seu halitus è terra,& aquis subleuētur,exactéque fuerint ab eo extenuati ac cocti,superueniente deinde frigore, sequētis noctis ob particularē cœli statum,etiam frigidiorem,iidem halitus, seu vapores,concrescūt,ac coagulātur,atque ita manna hęc decidit,vt dictum est. At ab hoc frigore, frigidaque particulari aëris constitutione superuenientis noctis, aërem ipsum magis,quàm terram,lapides, seu plantas refrigerari necessum est, cùm tenuioris sit substantiæ aer ipse.Nam vt aqua faciliùs quàm omnia terrena corpora calet,atq; frigescit,quippe cùm illa tenuitate partium superet pari ratione, & aër quàm aqua,vt inquit Gal.6.de morb.vulg.satis,itaque nō esset lapidis,plantarū,terræq; frigiditas, ad vaporis huius ex quo cōcreta manna generatur,cōgelationem si ab aëris frigore congelari,seu coagulari non potuisset, maiori siquidē existēte eiusdem aëris frigiditate,vt probauimus,quàm terrę,lapidū, seu plantarū,decidit ergo,& nō in his locis in quibus reperitur,cōcrescit,cōcreta, & congelata manna,saccharo,aut semini similis existens.Quòd verò in calidis regionibus, temporéque anni calidiori aër frigidior esse possit in nocte, quàm terra in eius superficie,&terrena omnia corpora,particulari potissimùm

tissimùm constitutione frigida existente, hac insuper ratione confirmari poterit. Nam quemadmodum ex præcedentis diei calore impensius ob eius tenuitatem ac citiùs fuit calfactus aer, pari ratione à sequentis noctis frigore impensiùs ac citiùs refrigerabitur, id verò terræ & terrenis haudquaquã cõtingit, non solùm ob eiusdẽ aëris substantiæ tenuitatẽ, verùm etiam propter radiorũ Solis reflexionem, in die factam, id veritatẽ habet, nam ob vicinitatem, calorem magis perpetiũtur terra, & quęcunque terrena sunt, quàm locus ille aeris in quo liquor hic concretus generatur, & propter crassam quoque eorũ substantiam diutiùs in eis permanet calor ille, adeò vt vix tota etiam nocte delitescat, quinimo non absque ratione censendũ, mannã hãc concretã roridã sublucanis maximè tẽporibus, primaq; aurora, quo tẽpore pręcipuè frigus intẽditur, potissimùm decidere, quemadmodũ Pli. cap. 12. li. 11. de roscido ac liquido melle scriptum reliquit, est autem eo tempore aër frigidior quidẽ, tum ob Solis longiorem absentiam, tum quod eodem iterum appropinquante, è terra sublati frigidi vapores vniantur ac densentur magis. Quamobrem mannam quam vocãt aëream cõcretã & coagulatam è cœlo delapsam, proculdubio in aëre, & non locis in quibus reperitur concrescere ac coagulari censendum est, conferre tamen locos in quibus colligitur quodammodo ad eius saltem conseruationem, adeo vt in quibusdam plantis, terris, seu lapidibus meliùs quàm in quibusdam aliis cõseruetur, licet, vt rationibus sufficienter probauimus, & ex iam dictis Arabum auctoritatibus liquet, præsertim Mesues indifferẽter in vniuersis tum arboribus, tum lapidibus, in ea regione decidat, in qua generatur, & non in quibusdam speciebus duntaxat, ac determinatis eiusdem speciei arboribus, vt quidam falsò imaginãtur. Neque etiam prætermittẽdos erit Auerrois, qui lib. 5. colliget. talia de manna verba scripta reliquit, de hac forte quæ concreta est intelligens, aut saltem de ea quæ liquida est, ait enim: Terregebin, idest manna, est ex speciebus antiquæ mannæ quæ prouenit à partibus superioribus Syriæ vel Indiæ, & est similis saccharo, in suis virtutib⁹, calida & humida in primo gradu, & eius proprietas est purgare suauiter choleram, & est debilior aliis purgatiuis, ideo datur in passionibus calidis, antequam etiam appareant signa digestionis. De hoc suaui ac coagulato liquore inter Græcos quos legerim, neminem hactenus reperi, qui meminisset, quicquid alij sentiant, nisi quispiam velit Actuarium de hac manna intelligere voluisse, cùm dixit, quæ his deinceps succedunt per quàm moderatè purgant, nimirum cassia nigra, & manna: cassia quidem tribus aut quatuor drachmis sumpta, vix mouetur alnum, manna verò etiam maiore modo quàm cassia sumẽda est, & flauam bilem simplici ratione pellit, &c. De liquida autem manna, seu potiùs roscido melle, Theophrastus li. 3. de his plantarum capi. 9. de robore verba faciens, hunc in modum scriptum reliquit. Sed nihilominus, vt dictum est ferax hæc arbor habetur plurimùm, sin autẽ anctore Hesiodo, mella, apesque ferat, magis quoque illud confirmatur, ergo nascitur vel hic melle⁹ humor cœlo cadens. nec aliis magis insidens frondibus. De melleo itaque liquore seu humore, quem mel roscidũ, seu aëreũ appellant, hoc in loco verba fecit Theoph. & non de coagulato, de quo quidem soli Arabes scripsisse videntur. De eodem etiam aëreo seu roscido, & liquido melle, meminit Gale. 3. de alim. fac. c. de melle, vbi de melle verba faciens inquit, omnibus alimentorum materia hactenus duobus generibus est cõprehensa, quorum alterum quidẽ ipsorum à plãtis, alterum verò ab animalibus sumebatur, & deinde subdit, ab vtroque verò ipsorum mel est secretum, ita vt duo sint mellis genera apud Galen. quorum vnum ab animalibus, vt ex apibus, reliquum verò à plantis colligitur, quod quidem, vt ipse inquit, oritur in plantarum foliis, est verò neque succus earum, neque fructus, neque pars, sed eiusdem est cum rore geoetis, non tamen assiduè, nec copiose vt ille prouenit, de quo iterum continuans sermonem, ita scripsit, nemini aliquando cùm æstate super arborum & fruticum, herbarũmque folia mel quamplurimum fuisset repertum, agricolas velut ludentes cecinisse, Iupiter mella pluit, & deinceps declarãs eius generationis modum, ait. præcesserat autem nox, vt per æstatem bene frigida, nam tunc tempus anni æstiuum erat, pridieque calida & sicca fuerat aeris tempeties, peritis quidẽ naturæ interpretibus videbatur halitus è terra & aquis, à Solis calore sublatos ac deinde exactè tenuatos, ac coctos, à frigore sequutæ noctis concretos, coaluisse, apud nos verò rarò id accidit. in monte autem Libano quotannis persæpe. Itaque coria super terrã extendentes, & arbores excutiẽtes, quod ab eis defluit excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent, vocantque id mel roscidũ, & aëreum, proinde constat materiam ex qua mel generatur rori esse congenerem, videtur autem ex plantis in quarum foliis colligitur boni, malive quippiam ipsi accedere. Hæc Gal. de roscido, seu aëreo melle. Quibus ex verbis quiuis vel parum in eius doctrina exercitatus, percipere poterit de liquido, ac aëreo melle rori simili eundem verba facere, & non de ea liquida manna quam Tereniabin Serapio, & Auicennas appellant, neque de cõgelato melle quod manna appellatur, & saccharo seu semini similis existit: nam licet concreti fuissent à sequutæ noctis frigore halitus pridie à Solis calore sublati, & propterea coaluissent, non tamen adeò concreti fuerunt, vt congelarentur, ac coagularentur, & solida genita fuisset manna sed eò concreti fuerunt, vt mel genitum fuisset liquidum, vt cætera mella, & rori simile: concrescit etenim vapor, seu halitus, etiam dum in rorem seu aquam conuertitur, vt inquit Aristot. circo libro primo meteorotum. Patet insuper ex eisdem Gale. verbis, modus, tempus, ac locus generationis eius, & quod cùm sit eiusdem generis cum rore, non super quasdam arbores determinatas easque determinatas, sed super arborum, fruticum, herbarũmque folia indifferenter reperiatur quando decidit: necnon quod in mõte Libano quotannis sæpe id accidat: rarò autem in Galen. patria: ita vt velit ipse ostendere quòd non semper neque in quolibet anni tempore, aut quauis regione, è cœli statu, hoc etiam mel roscidum defluat, sed quibusdam anni temporibus, & potissimùm æstate, quibusdam etiam in regionibus, vt in monte Libano, & eadem existente particulari aeris constitutione, quam ipse descripsit, & nos supra narrauimus. De quo etiam roscido melle Aristoteles libr. 5. de hist. anim. cap. 22. hunc in modum scripsit, de apibus verba faciens, Construunt fauos è floribus, ceram ex lachryma arborum fingunt, mella ex rore

aëris, Syderũ ortu potissimum, & arcus cœlestis incubitu contrahũt, omnino ante vergiliarum exortu mel non fit, fauos itaque, vt dictum est, floribus faciunt, mel autem ipsas non facere apes, sed tantum cadentem deferre, argumento est quòd vno aut altero die cellas melle repletas inueniunt apiarij. Hęc Aristor. Inter Latinos auctores Plinius vir alioqui magnæ auctoritatis, de hoc eodem roscido, aëreo, ac liquido melle, non semel duntaxat meminit. Nã libro 16. capitul. 8. videtur ad vnguem quæ de eo Theoph. scripta reliquit, transcripsisse, dum inquit, Robora ferunt & viscum, & mella, vt auctor est Hesiodus, constatque rores melleos è cœlo (vt diximus) cadentes, non alijs magis insidere frondibus, & libro 11. cap. 12. tractans de mellis natura, ait: venit hoc ex aëre, & maximè syderum exortu præcipuéque ex ipso syrio explendescente fit, nec omnino prius Vergiliarum exortu sublucanis temporibus, itaque tam prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur, ac si qui matutino sub dio fuêre, vnctas liquore vestes, capillumque concretum sentiunt, siue ille est cœli sudor, siue quædam syderum saliua, siue purgantis se aëris succus, vtinamque esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ qualis defluit primò, &c. Quis itaque hæsitabit vnquam quod Plinius hisce in verbis de aëreo liquidóque melle, & non coagulato verba fecerit inquiens, vtinamq; esset & purus, ac liquidus & suę naturę qualis defluit primo. Et ca. 14. eiusdem lib. inquit, Alterum genus est mellis æstiui quod ideo vocatur horeum, à tempestiuitate præcipua, ipso syrio explendescente, post solstitium diebus triginta, ferè immensa circa hoc subtilitas (alius tex. dicit sublimitas) naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cunctas pernicie corrumperet, & cętera. Et si liceat nobis Latinorum etiam Poëtarum auctoritatibus hac in re vti, Vergilius libro 4. Georg. de aëreo melle sic cecinit,

Protinus Aërei mellis cœlestia dona
Exequar. Et in Bucolicis ecloga quarta.
Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Hæc sunt quæ (vt mihi videtur) cùm rationibus, tum auctoritatibus dici possunt de roscido & aëreo melle, tam liquido, quam coagulato: ob quæ proculdubio fateor quòd neque vllus inficias ibit, mannam quam vocant aëream, tam liquidam quàm concretam generari posse: at non in vniuersis regionibus múdique locis, quia non in valde intemperatis, neque quouis anni tempore, sed æstate potissimùm circa auroram, neque etiam quauis existente aëris particulari constitutione, sed vbi dies præcesserit calida, & sicca, superueneritque nox, vt ad æstatem bene frigida, lætis quibusdam, & benignis aspectibus, ac syderum exortibus concurrẽtibus, si iam dictis auctoribus astrorúmque peritis credẽdum sit: nam vt ait Plin. citato loco, ab exortu syderis cuiusque, sed nobilium maximè, aut cœlestis arcus, si nõ sequantur imbres, sed ros tepescat, Solis radiis medicamenta, non mella gignuntur, oculis, vlceribus, internisq; visceribus dona cœlestia. & Mesues mãnam prouenire in aëre, quando est æqualis, fœcundus, & lætis aspectibus fatetur. Nec minùs Arist. citato loco mella ex natura aëris, syderum ortu potissimùm, & arcus cœlestis incubitu apes contrahere, nec omnino ante Vergiliarum exortum, asserit. Confirmant insuper hæc rorida mella, liquida & coagulata locupletissimi nostri temporis testes, viri alioqui eruditissimi Ant. Musa Brasauolus, & Pet. Andreas Matthiolus, quorum alter vtranque speciem ab Oriente delata, propriis oculis inspexisse fatetur: alter verò concretam, & granulosam duntaxat, iã perfectam & veram (masticbinam vocant) quam adulteratam, seu quæ iam euanuerit, bombicinam dictam, ab Oriẽte & ipsam quoque delatam, & proinde vtranque Orientalem dictam. Refert insuper idem doctiss. Matthiolus se nedum cognouisse, sed manibus propriis legisse tam liquidam, quàm concretam mannam è cœlo defluxam anno 1546. in Goritiæ comitatu, ac Frioli patria, & quibusdam etiam vicinis regionibus, mense Maio, & Iunio super ficus, & orni folia, quæ candida, & granulosa erat. At super percissi, amygdalæ, & quercus, liquida reperiebatur, sapore ac calore melli similis. Ipse verò ingenue fateor, & si maximam adhibuerim diligentiam, neutram adhuc Orientalem vidisse mannam, præter eam quam bombicinam vocant, ex Venetiis transmissam. At in Regno nostro Neapolitano, pluribus in locis sępe liquidam, & melleæ consistentiæ mannam instar roris decidere supra folia ac ramos nonnollarum arborũ, necnon super herbas & lapides, nedum à quampluirimis rusticis, verùm etiam à non paucis Nobilibus percepi: ipsamque Sole superueniente, fundi ac liquari cognoui: verùm adeò noxam esse retulerunt plantis super quas decidit, vt protinus earum folia saltem marcescant. Hanc verò vno ore fatentur omnes, super vniuersas indifferenter arbores, plantas, seu herbas ac lapides cadere, ea in qua decidit parte: quam tanquam nullius vsus paruifacientes, minimè colligunt, nec quispiam eorum quos nouerim, hactenus ea vti ausus est. Concretam verò & granulosam, semini, aut gummi similem, & cuius frequens est vsus, quotannis colligere consueuerunt, nedum Calabri, sed & Samnites, Vestini, qui Garganum incolunt montem, & plerasque Apuliæ partes, vt Castellanetam, aliisque etiam in locis ipsam colligere solent. Eam tamen non nisi ex fraxino, & orno, altera ipsius fraxini specie colligi, vno ore fatentur: quæ item ea est manna, quam communiter ad molliendam aluum medici omnes vtũtur, ac vsi sunt quotquot per centũ ferè annos & vltra, medici antè nos fuère. De qua nõ ab re disserendũ esse censui, an sit velut ros quidẽ e cœlo cadẽs, quẽadmodum ea de qua Arabes meminerunt, vel dictarum arborũ succus, humor, seu lachryma. Quòd verò quam colligunt ex fraxino & orno manna, minimè ros sit, seu pruinæ similis è cœlo cadẽs, velut ea quam Arabes scripserunt, hac prima ratione poterit demonstrari. Quæcunque ex aëre decidunt, in quacunque regione, ac quouis loco, non speciatim supra vnam rem determinatam illius regionis seu loci, sed indifferenter in vniuersis ibi existentibus rationabiliter cadere debent: sed manna hæc non nisi in fraxino & orno reperitur, in cæteris verò arboribus, herbis, seu lapidibus eiusdem loci nequaquam: non igitur generatur in aëre, neq; è cœlo cadit. Ad hæc illa quam Arabes scripserunt, præsertim Mesues manna super arbores, herbas & lapides indifferenter decidit, hæc verò qua vtimur, nonquam super reliquas plantas, seu lapides prætérquam supra fraxinum & ornum colligunt, neque etiã eadem in cæteris præter dictas arbores, vt collectores aiunt, reperitur. Igitur eiusdem speciei non est cum illa quæ e cœlo decidit. Rursus hæc qua

vtimur

vtimur manna, quotannis ea eisdem colligitur particularibus arboribus, quod quidem per x x a. ferè annos, vt aiunt, aut xxxa. seruatum est, ac etiam vltra, vt colligentes eam fatentur, ita vt non desint qui easdem arbores emant, tanquam singulis annis hoc producentes vectigal, veluti & nos ab eisdem emptoribus accepimus: suntque eodem in loco, & eiusdem etiam speciei arbores nonnullæ super quas manna hæc non reperitur, igitur è cœlo non cadit. Nam quæ maior ratio reddi posset de vna quàm de altera, præsertim eiusdem speciei arbore, eodem in loco existente, ac per plures continuos annos eam producente, vbi è cœlo caderet? nulla inquam quāuis in vno plantarum genere magis quàm reliquo quædam afferri possit apparens ratio. Præterea si manna cœlestis seu aërea pro eius generatione particularem quandam, vt dictum est, cœli constitutionem requirit, ita vt calida & sicca præcedat diuturna aëris temperies, nox verò sequator, vt per æstatem bene frigida, (etenim æstiuo tempore potissimùm generatur) consonum rationi existit vt non qualibet die, singulisque noctibus etiam æstiuo tépore generari possit, sed rarò admodum, quemadmodum & liquida, hac præsertim nostra in regione. At hæc qua vtimur, quæ quidem in fraxino & orno colligitur, singulis diebus, Canis tempore præsertim, aut parum ante in eisdem reperitur, modo pluuiæ, & præsertim magnæ, aut ventorum vehementia non adsit, igitur aërea non est. Amplius si aërea manna de genere est mellis roscidi, seu aërei, magis tamē à frigore cōcretis, vt determinauimus, cùm mel soluatur à calido sicco, coaguletur autem ab aqua, hoc est ab eo quod in ea est frigido, vt liquet quarto meteororum: sequitur quòd eadem manna, à frigido, tanquam contrario causis liquefactionis, coagulari debeat: solui verò à calido: cùm verò hæc quæ in orno, & fraxino reperitur, contrarium perpetiatur, etenim à calido durior fit, atque coagulatur, ab aqua verò soluitur, ac dissipatur, necessariò sequitur quòd eadem aërea de genere mellis roridi non sit. Quòd si dixeris non modò à Solis calore mannam in his arboribus repertam concrescere, & duriorem reddi, verometiam à frigore, vt eam colligentes diu obseruarunt, aiunt etenim non solùm à Sole, verùm etiam à frigore Aquilone videlicet modicè flante in nocte, eam condensari, sicciorémque reddi, dicimus nos: & hac etiam ratione probari eam non esse rorem è cœlo cadentem: nam hic cùm sit aquæ, à frigido duntaxat coagulatur, quæconque etenim sunt aquæ (inquit Aristot. citato lib. 4. meteo.) non coagulantur ab igne, soluuntur enim ab igne: quæ verò commonia sunt terræ & aquæ, & ab igne coagulantur, & à frigida, vt ipse inquit, quoniam ab vtrisque ingrossantur, recedente videlicet, & euaporante humido, diuersa tamen ratione. Cùm itaque coaguletur, & à Solis calore, & ab aquilonis frigore, hæc quæ in fraxino & orno reperitur manna, necessariò sequitur eam, nec vaporem, nec rorem esse, aut ex eisdem genitam, propterea neque etiam aquæ solius, sed aquæ & terræ esse. Item & fortius, si à Solis calore māna hæc non soluitur, nec liquefit, sed potius cōcrescit, duriórque efficitur, adeò vt eam colligentes asserāt meridie, Soléque magis ardente, aridiorem, candidiorem, magisque concretam, & coagulatam esse, & collecta iam vbi humidior fuerit, ac liquefieri cœperit, Soli imposita, albidior etiam duriorque reddatur, qui vnquam asserere audeat eam à cœlo fuisse delapsam? atque ex concreto rore genitam? Cùm quæconque à frigore concrescunt seu coagulantur, à calido liquefiant, & soluantur, & quæ à calido concrescunt & coagulātur à frigore liquescāt, eiusdem Arist. auctoritate eodem 4. meteo. Quinimo manna hæc ab aqua soluitur atque liquescit, id quod nedum indies obseruamus, verum etiam eā colligentes testantur, aqua nanq; superueniente, cō festim eadem soluitur atq; euanescit, adeò vt amplius haudquaquam colligā cùm primùm Augusti mense pluere cœperit, quod quidem proprium est eorum, vt inquit Arist. citato loco, quæ à sicco calido coagulata sunt quemadmodum eorū quæ à frigido sunt coagulata, ab igne solui: etenim quæcunq; coagulata soluuntur, à contrariis solui necessarium est, & hoc aut frigido, aut calido, si igitur ab aqua soluitur, necessario sequitur quòd ab igne, seu calore igni assimili fuerit coagulata, igitur non est aërea, nam quæcunque sunt aquę vt ipse inquit Arist. non coagulantur ab igne: soluūtur etenim ab igne. At vapor aquę est, vt inquit idem Aristote. signum, quod vbi consistat, aqua est, vt patet in eis qui in aereis operculis congregantur. Cùm itaque non ab igne, neque à sole, sed ab aqua soluatur atque liquescat manna hæc in fraxino & orno duntaxat reperta coaguletúrque ac durior reddatur à calido, demōstratiuè concluditur eam non esse de genere roris. nec est concretis à frigore vaporibus genitam, neque è cœlo cadere, si Arist. ac veritati fides sit adhibenda. Adde quòd vt huius mannæ copia maior generetur contrariam requirit particularem aëris constitutionem quàm aërea: non si eo tēpore quo emanare consueuit, dies pluuiosa præcesserit & frigida quodammodo, sequatúrque admodum calida & sicca altera non prima duntaxat, sed secunda, & tertia, maior, vt aiunt, in eisdem arboribus quantitas colligitur. Qua item ratione aërea seu roscida esse non poterit. Quod si quispiam rationibus destitutus, ad cæcas & occultas causas confugerit, inquiens causam ob quam manna hæc in fraxinis & ornis duntaxat reperitur, esse earundem arborū proprietatem quandam, ob quam ad seipsas magis alliciant, trahántque hūc suauem liquorem [illegible] cadentem quàm cæteræ arbores, quemadmodum magnes ferrum, & succinum paleam trahit, dicat quæso cùm hæc totius speciei proprietas, constat, nonne cuilibet particulari eiusdem speciei conuenire debet? adeò vt quemadmodum cuilibet particulari magneti, & particulari succino donatum est, vt ferrum & paleam trahat ita etiam cuilibet fraxino & orno hæc facultas tribui debet. At per multos annos, eosque continuos obseruatum est, quòd in vna regione eodémque loco quotannis quidam determinati fraxini & orni talem in se contineant dulcem liquorem: quidam verò alij eodem in loco existentes, eiusdem magnitudinis eiusdémque ætatis nequaquam: obseruatumque præterea est, quòd diuersæ magnitudinis ac ætatis quædam particulares arbores ex iam dictis, eodémque in loco consistentes, quotannis etiam, talem in se contineant dulcem liquorem, determinatis tamen temporibus, vt puta sub Cane vel parum ante, quædam verò nunquam. Qua de re fateri haudquaquam poterit hanc esse fraxini & orni quandam proprietatem, quoniam singulis hæc inesset proprietas, etiam si non æqualiter eis-

dem reperiretur: non itaque à tota substantia seu specifica forma fraxini & orni talem sibi liquorem allicium è cœlo cadentem: nam omnibus talis donata esset trahendi facultas. Nunc verò in paucis id obseruatur qua item ratione neque id persuadere mihi valeo quòd manna hæc supra easdem arbores è cœlo ceciderit, proximè antegressis mensibus Maïo, & Iunio, imbibitaque sit in earũ corticibus, ac intra eosdem attracta: propterea, quòd arefacti & exsiccati, necnon rarefacti & scissi, à Solis calore cortices fuerint & ob id incisis eisdem corticibus canis tempore ab eodem Canis ardentiss. calore foras trahatur, à quo iterum concrescat, condensetur, & granulosa instar gummi fiat: nam eisdem etiam corticibus hauquaquam incisis, eodem tempore hæc manna sæpe emanare visa est, quapropter cur prius trahatur, & deinceps ab eisdem sponte etiam Canis tempore excernatur, nam in ornis etiam ante spõte emanar, ratio nulla dari poterit, præsertim lõgo tempore, & per singulos dies continuos, cadit quoque eadem, in aëre prius ex frigore concreta, & coagulata & non liquida vt probauimus, quę aerea est, neque à Sole seu alterius calore concrescit, sed liquatur ac soluitur potius cùm fuerit a frigore iam coagulata. Sed pone eam liquidã decidisse, cur potius à Solis calore Maij & Iunij etiam tempore non liquatur ac soluitur, adeò vt solum petat, quàm à dictarum arborum cortice trahatur, & in eodem, vt ita dicam, bibatur, cùm nulla adsit familiaritas aut altera causa ob quam attrahi ab eodem debeat, quinimò cùm sit à dictarum arborum natura aliena, & veluti superfluum quoddam, propterea quòd earum nutrimentum non est, expelli potius quàm attrahi deberet, opem ferente in hoc Solis calore, qui foras trahit. Nec satis est, quòd ab eodem Solis calore cortex fuerit eo tempore exsiccatus, aridúsque redditus, & arefactus pro eius attractione, cùm valentior admodum fuerit Solis calor in dissoluendo, exsiccando, ac foras trahendo, quàm dictarum arborum cortex, necnon & ipsimet cortices in expellendo tanquam superfluum, in hoc potius opitulantur quàm in trahendo: similiter vt eorum scissio & arefactio potius opem ferre videntur, vt commodiùs à Solis calore foras trahatur, quàm vt intus in eorum substantia imbibatur, & detineatur. At si dixeris roridam hanc mannam non esse velut superfluum quoddam, & alienum dictarum arborum, sed simile & familiare, ac velut alimentũ quoddam, & propterea ab eis trahitur, cur causa fuerit quòd deinceps tam cõtinuè, & diu, & copiosè ab eisdẽ excernatur, & nõ detinearur potius imaginari nemo queat. Rursus quæ poterit diuersitatis causa tribui quòd Solis calor opituletur, vt eadẽ manna in cortice imbibatur prius, ipsum exsiccando, arefaciendo, scindendo, ac rarefaciendo. & deinceps Canis feruidus calor eundem humorem foras trahat, condenset, ac coaguler, cùm multo magis corticem ipsum coaguler, cum multò magis corticem ipsum exsiccet, & arefaciat, quàm præcedens Solis calor mense Maïo & Iunio, potissimũ cùm absque incisione aliqua sæpius sponte ex eisdẽ arboribus prodeat, ac in eis reperiatur Canis tempore: & interdum ante, præsertim in ornis vt dictum est. Adhæc quid fuit impedimento quod eodem Maij & Iunij tempore eadem manna non fuerit à Solis calore cõcreta potius & coagulata instar gummi circa cortices dictarum arborũ, quàm causa vt in eisdem imbibatur, & intus trahatur? postquam Canis tempore ab eodem calore iterum cõdẽsata & granulosa, instar gummi reddita est, equidem idipsum imaginari non valeo, quamuis eruditissimi certè viri, à me semper colendiss. ita sentiãt. Sed puto eos deceptos fuisse à villicis & pastoribus Calabris falsò asserentibus quòd mannam hãc quę in fraxinis & ornis reperitur, manè antequam Solis calor inualescat, collectores colligant, cùm communiter cõtrarium & hodie obseruetur, & semper obseruatum sit, etenim non manè priusquã Sol valde perurat. vt ipsi falsò retulerũt, sed meridie, soléque feruidiss. eã colligunt: neque eadẽ à Solis calore rarefit, soluitur, atque in aerẽ vertitur: sed potius concrescit & durior ac candidior redditur. Vt verò nõ adeò arescat, duriórque reddatur, Solis superueniẽte feruidiss. calore, & nõ quòd ab eo soluatur, & liquescat, eã quæ ex ornis prouenit, præsertim à Solis ortu per tres, vel quatuor horas colligunt, non enim vt cõcrescat, & coaguletur, perinde vt ea quæ in fraxinis colligitur immodico calore hæc manna indiget, cùm siccioris ac terrestrioris, vt ita dixerim, naturæ fuerit orni quàm fraxini humor, seu succus: colligunt insuper eam quandoque, vt aiunt, ante Solis ortum, vbi pridie inclinante iam Sole profluxerit, & ab eodem concreta fuerit, aut nocte flante aquilone fuerit coagulata, ob eãdem videlicet causam, ne Sole superueniente siccior, aridiorque reddatur, potissimùm vbi nõ sponte, sed vi adiectis cæsuris prosilierit. Quapropter asserendum haudquaquam erit, quòd à proprietate quadam specifica fraxini & orni hanc aëream, & è cœlo cadentem mannam sibiipsi alliciant, & trahant, neque quod in eorũ corticibus imbibatur, mense Maïo & Iunio delapsa, & deinde sub cãne durescat, & coaguletur ob dictas causas, & Iunio etiam mẽse præsertim in ornis, eadem sponte prodiens reperitur, ac colligitur, neque etiam dicẽda erit cælestis & aërea hæc mãna quę in eisdem dũtaxat colligitur arboribus, sed arborea, & propria dictarum arborum nec etiã asserendum est hanc mannam esse melsaccharum Diosc. aut zuccharum alhusar. Auic. nam melsaccharum, vt inquit idem Dioscor. 104. libri. 2. in India, & fœlici Arabia reperitur in arundinibus, & non in regno Neapol. in fraxinis & ornis, præterea salis modo coactum est, fragile dentibus. vt ipse inquit, quod quidem huic nostræ mannæ haudquaquam conuenit, similiter quoque dicendum est de zuccharo alhosar Auicen. quod quidem, vt ipse ait, manna est cadens super alhusar, & non super ornum & fraxinum: est etiam sicut frusta salis, præterea in eo est cum abstersione, & resolutione ponticitas, & amaritudo, quæ omnia huic nostræ mannæ non competunt. Qua etiam ratione nemo asserere audebit mannam hanc, id esse quod à Galeno 7. de simplic. medica. facult. ca. de melle, sacchar nominatur nam id quoque (vt de mellesaccharo dicebat Diosc.) ex India & fœlici Arabia conuehitur, vt Galenus inquit, & in calamis, vt aiunt concrescit, & non in fraxinis & ornis, quemadmodũ hæc nostra manna reperitur, & propterea idem esse reor melsaccharum Diosc. & id quod sacchar à Galen. nominatur, quamobrem neque ros cadens è cœlo, neque melsaccharum seu sacchar, aut zuccharum alhusar est manna hæc quæ in fraxinis & ornis duntaxat colligitur, & nostræ tempestati medici ad aluum molliendam vtuntur. Quòd

verò

verò neque manna thuris fuerit, nedum medicis omnibus & pharmacopolis, sed & tonsoribus liquet. Sed porrò aliud quippiam est seorsum ab his distinctum, vtpote proprius dictoru arborum succus seu humor, & propterea arborea, & non rorida, & aërea appellari debet: id verò luculentius patebit, vt eiusdem generationis modum, ac causas inuestigauerimus. Quapropter animaduertendum est nonnullas esse plantas quæ humorem, seu succum plurimum habentes, determinatis quibusdam temporibus in caules, seu caudices, ramos, atque etiam radices earum ab eisdem deiegatur, ibidemq; consistit, nec desunt etiam quæ tum in radice tum in caule eundem habeant humorem. Verum quibusdam earum humor ipse crassitudine tantùm consistit, vt lactuosis, quibusdam etiam in lachrymę modum gignitur, vt Abiete, Pino, Terebintho, Larici, Piceæ, Amygdalæ, Cerasio, Pruno, Iunipero, Vlmo, Spinæ Ægyptiæ, & plantis quæ thus & myrrham præstant, Theophrasto auctore cap.1.libr.9. de histo.plan. Accidit verò, vt vel proprij succi colorem plantæ nonnullæ sortiantur, id quod planius in annuis & anni caulibus animaduertitur, quàm in arborum genere, licet vires pro cuiusque plantæ ratione, humor seu succ⁹ sortiatur, sapor verò humorem alium magis, alium minus consequitur, ita vt nec omnibus inesse appareat sic exilis, & dilutus quidã in plerisque sentitur, vt idem Theoph. inquit citato loco. Inter has arbores seu plantas quæcunque pinguedine aliqua cõstant, gummi, seu lachrimæ odoratæ percipiuntur, quæ contrà pinguedine carent, sine odore proueniunt, ex prædictis verò omnibus, alia sponte cõsistũt, alia incisura, alia modo vtroque, quibus concretio sponte consistit, iis fluxus humoris largior prodit, ex scisura verò capiuntur quæ vtilia, magisque operæpretium fuit: at nõ eodem tempore omnium incisuræ, atq; concretiones notãtur: nam quamuis humor plurimus omnibus iam dictis ac reliquis etiam plantis reperiatur cùm germinare incipiant, validissimus tamen, maximéque sua ostẽdens naturam est, cùm iam à germinatione, & a fructificatione abstiterunt. Quapropter qui talem humorẽ, seu gummi ad vsum quempiam conseruant, hæc eadem pro eius collectione tempora obseruant, vt patet ab eodem Theoph. citato loco. Inter has itaque arbores quæ copiosum succum, seu humorem habent, non ab re fraxini & orni connumerari debent, postquam modo vtroq;, spõte videlicet, atque etiam incisura, & in caudice, ramos, surculos, iuxtáq; foliorum pediculos, ac folia ipsa talem expuunt humorem seu lachrymam, vt in sequentibus patebit, non quolibet tamen tempore, sed sub cane, aut iuxta eanem, quo tempore hæ dictæ arbores a germinatione, & fructificatione etiã cessarunt, qua ratione, eodem quoque tempore earum succus validissimus existit, maximéque suam ostendit naturam, vt diu obseruatum est, & nos infra demonstrauimus. Nec quicquã refert, si Theoph. ceterique veteres auctores qui de plantarum historia ac causis scripserunt, inter eas arbores in quibus iam dictus humor emanat, consistit, ac coagulatur, fraxinum & ornum non connumerarint: nam neq; oleam tam domesticam quam syluestram, quæ spõte, & vi etiam similem procreat lachrymam, vt diu à quibusdam obseruatum est, meminerut: huius tamen lachrymæ hucusque nullus est in medicina vsus, præsertim ad aluum molliendam, sed potius contrarium molitur, est quoque impedimento, reliquis purgantibus medicamentis vbi cum eisdem propinetur, velut qui sæpius id experti sunt medici, mihi retulerunt, & nonnulla quoque alia a iunioribus inuenta obseruataque sunt, etiam in arte medica, quæ priscis fuère incognita. Neque etiam iam dictæ arbores omnes, sed inter eas paucæ admodum, nec singulis etiam in locis & quolibet anni tempore, sed quibusdam particularibus cum regionibus, tum anni temporibus, sponte præsertim, talem expuunt humorem, ac procreant, ita vt facilè priscos fugere potuerit, quamuis extera de eisdem plantis conscripserint. Etenim Theoph. cap.11. libri 3. de histu.plan. duo fatetur esse fraxini genera, quorum alterum excelsum proceriúmque est, lignum candidum, crassiuenium, neruatum, mollius, enodius, crispiúsque habens: alterum humilius, minùs auctile, scabrius, durius, flauius: folia habens laurinis, lauri latifoliæ similia, in acutius tamen coacta, & ambitu leuiter serrata, ac subsidentia, seu aculeata, ramulus totus, quem folium vnum putaueris, quoniam simul cuncta folia ferat, singulari pediculo, & singulis foliis coniugatim, veluti per genicula pendentes constat: amplo interuallo, coniugationibus distinctis, similiter atque in sorbo: sunt alius breuiora internodia, coniugationésque pauciores, aliis vtputa candidis, longæ, pluréque, & singula folia oblongiora, angustiora, coloréque porracea, cortice leui, spisso, tenui, coloréque rubro integitur, radicibus crebris, crassis sublimibusque adhæret. Fructus Iudæi nullu hanc habere existimant, atq; etiã flore carere: vt fert tamé in siliqua fructum minutum, nucis modo, qualis amygdalæ, gustu subamarum, & post pauca eodẽ loco subdit, leuis illis, locis potissimum eõcauis, madidisq; emigrat, scabra, siccis, atque saxosis, quidam alterã fraxinum, alteram bubulam fraxinum vocant, hoc est ingentem & maiorem, vt Macedones &c. Dioscorides verò cap.105. libri 1. de Fraxino sic scriptum reliquit: [Fraxinus arbor nota est, cuius folia & succus, illa illita, hic potus ex vino, viperarum ictibus auxiliatur Corticis cinis ex aqua illitus, lepras eximit: ligni ramenta pota letalia esse ferunt.] At Plin. cap.13. lib.16. hæc de fraxino scripsit, Materiæ enim causas reliquas arbores natura genuit, copiosissimamq; fraxinũ, procera hæc ac teres pẽnata & ipsa folio, multúmque Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata, materies est ad plurima vtilis, ea quidem quæ fit in Ida Throadis, in tantum citio similis, vt ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecère longam enodem, alteram breuem, duriorem, fusciorémque, laureis foliis (Bumeliam vocant in Macedonia) amplissimam, lentissimamque alij situ diuisère. Campestrem enim crispam, montanã spissam folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantiũ innocua Græci prodidère: in Italia nec iumẽtis nocẽt, contra serpẽtes verò, succo expresso ad potũ, & imposita vlceribus opifera, ac nihil æquè repetiuntur, tantáque est vis, vt ne matutinas quidem, occidentésve vmbras quæ sunt longissimæ, serpens arboris eius attingat, adeò ipsam procul fugiat, & demum subdit, experti prodimus si fronde ea gyro claudatur, ignis & serpens, in ignem potius quam in fraxino fugere serpentem, mira naturæ benignitas, priusquam hæ prodeant florere fraxinum, nec ante condit is folia dimittit: & cap.18. eiusdem libr. inter arbores quæ

montes amant ornum, & qui ipse fraxini species quædam est: inter eas verò quæ aquosis montibus gaudent, fraxinum connumerauit lib. verò 24. cap. 8. hæc de fraxino protulit verba. Fraxinus quam vim aduersus serpentes haberet indicauimus. Semē eius foliis inest, quo medentur iocinoris, & lateris doloribus in vino: aquam quæ subit cutem extrahunt, corpus obesum leuant onere, sensim ad maciem deducētes, iisdem foliis cum vino tritis ad vitium portionem, ita vt puero quinque folia, tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia quinque cyathis vini, & subdit, Non omittendum tamenta eius & scobem quibusdam cauenda prædixit. Hæc Pli. de fraxino & orno tradidit, quas ferè omnia potissimū quæ de fraxino scripsit, à Theop. & Diosc. transcripsisse videtur, quamuis iuniores quidā (vt Hermolaus & Ruellius) voluerint in hoc parum sibi constare Plinium, vt qui fraxini folia dixerit omnibus venenatis salutaria esse, iumentis tamen letalia, cæteris verò ruminantiū innocua, quæ quidem de Taxo, & non fraxino Theop. interpretatur: posset tamen (vt mihi videtur) à calumnia idē Pli. vindicari. Nam quamuis Theophrastus cap. 10. libr. 3. de histo. plan. de Taxo verba faciens inquit, aiūt, quòd si iumenta folia comederint, emoriūtur, si ruminantia, nihil patiuntur, non propterea notādus erit Pli. quòd idem quoque de fraxini foliis sētiat, potissimum cùm neque id Theophrast. negare videatur, quamuis id non fateatur, & si quispiā dixerit in Italia obseruatum esse Taxi folia, & non Fraxini, non ruminantia animalia interficere, dicimus haudquaquam Plin. negasse, & si fraxini folia eadem interficere testatur, illud in Italia veritatēm non habere fatetur, imò fraxini folia nec iumentis in Italia nocere ait, sed quicquid sit, satis est monstrasse ornum & fraxinum inter eas arbores cōnumerari posse quæ succum, seu humorem superfluū habentes, lachrymam seu gummi procreant ac generant, quamuis à iam dictis auctoribus, aut cęteris quibusdam illud haudquaquam scriptum fuerit, nam quemadmodum alia quædam ferūt, vt Theophrast. testatur citato cap. 11. libri 3. de histo. plan. Veluti muscos quemadmodum lautus, verùm magis adstringentia gustu, singulàque per se in orbem circumacta platani pilorum specie, & horum alia circa fructum, alia multo semota exeunt, quin & implicamina quædam eodē modo in eis nascūtur, perinde etiam cùm multo humore scateant, ac redundent, lachrymæ seu gummi modo, vbi idem ad caudicem ramos, seu surculos, & etiam folia demādatur, iuxtàque corticem concrescat, & coaguletur, hæc quam in eis colligunt, & mannam appellant, generari poterit gummi substantia similis, postquàm è cœlo, vt probauimus, eadem lapsa non est, & in eisdem foliis, & non cęteris in plantis, herbis, fructicibus, seu lapidibus eiusdem loci reperitur, ac colligitur. At si dixeris non omnes eiusdem generis arbores talem producere liquorem, & propterea non esse eorūdem arborum humorem, seu succum proprium, asserimus nos hoc arborum genus, fraxini inquam & orni, talem habere naturam, vt eandem lachrymam, seu gummi, ob earundem superfluum humorem seu succum, generare possit. Quòd verò non omnes, sed paucæ eiusdem generis illam procreent, sponte præsertim (nam cæsuris illatis modo, & tempore quo dicet, plures illam expuere videntur, vt sciunt) ob aliquod prouenit impedimentum, vt puta vel ob earundem arborum defectum, aut vitium aliquod, vel ob Solis, seu regionis diuersitatem, quemadmodum & amygdalarum, prunorum, cerasorum, iuniperorum, ac reliquarum quarundam arborum generi contingit, licet eandem habeant facultatem seu naturam. Est igitur proprius dictarum arborum succus, seu humor manna, quæ quotannis, sub cane potissimū in fraxinis & ornis duntaxat pluribus continuis diebus colligitur, qua & nos longo tempore Neap. vsi fuimus, & quotquot etiam ante nos per plures annos medici fuēre ad aluum soluendam vsi sunt, & non ros è cœlo cadens, vt fusissimè demonstrauimus, quod quidem, pluribus etiam experientiis confirmare voluimus. Nam superiniecto linteo laneo, aut lineo, quibusdam præcipimus sæpiùs, per plures noctes ac dies, supra easdem arbores, ita vt ros ad ea peruenire non potuisset, inuenta nihilominus in eis, eisdem diebus, ac collecta manna fuit, dictis etiam arboribus non incisis, vt retulerunt, id quod fieri haudquaquam potuisset, si sponte ex eisdem arboribus non emanasset, potissimùm cùm supra inde linteum ne vestigium quidem eiusdem generis roris, nec liquidæ, nec concretæ, aut coagulatæ mannæ fuisset inuentum. At quid opus est diu hac in re sermonem protelare, tempúsque frustra terere, cùm non vnus dūtaxat, duo, vel tres, sed longè plures, & quidem fide digni vno ore confessi fuerint, mihique retulerint, vt qui rem hanc penitius inuestigarem decreuerim, eos propriis cōspexisse oculis, post collectam in dictis arboribus mannam ex eisdemmet locis, reliquam resudasse, exemanasse, atque sensim effluxisse, & deinceps Solis calore superueniente, coagulatam esse: idque non semel duntaxat, sed sæpius ac sæpius se obseruasse testantur. Aiunt insuper in fraxini, ornique caudicibus iuxta corticē sæpius adnatas veluti vesficulas quasdam se inuenisse, seu tubercula quas disrumpentes primo, liquorem quendam album dulcem, concretum & crassum in optimam mannam conuersum, deinde minùs album tenuiorem, liquidioremque, sed dulcem quoque manifestissimè emanentem sæpius inspexisse, qui etiam à superueniente Solis calore coagulatus, concoctus albidiórque redditus, effectus est manna primæ assimilis, & vbi diu permāsisset superfluæ Solis calore exsiccata, inutilis reddita est. Adhæc si incisis dictis arboribus, in eisdem incisuris talem iam reperiunt concretum & coagulatum humorem, eiusdē ferè coloris, saporis, & consistentię cum ea quam in eisdem arboribus nō incisis colligunt, manna, quis vnquam hæsitare audeat eam non esse earundem arborū humorem seu succum, sponte ad eosdem ramos, caudicem, seu surculos detrusum, potius quàm rorem quempiam e cœlo delapsum, postquam eisdem incisis arboribus similē colligunt concretum humorem, ac antea priusquam cæsuræ factæ fuissent? nemo inquam nisi admodum duræ ceruicis homo, ac pertinax valde. Confirmant illud insuper quoniam cicadas, & quædam alia animalcula se propriis oculis inspexisse fatentur quæ à dictis arboribus, ornis præsertim, cùm corticem perforauerint, hanc lachrymam exugunt, & deinceps eisdem profligatis, ex eodem foramine seu scissura, liquorem hunc dulcem profluxisse, quem postea à Solis calore coagulatum legerunt, tanquam in optimam mannam cōuersum. Qua de re dubio procul quę in

ornis

ornis & fraxinis foliis colligitur manna, non modò hac nostra tempestate, verùm etiã quæ per omnes iam elapsos annos collecta fuit, earũdem arborum humor seu succus est, quemadmodum rationibus locupletissime probatum est, & experientia confirmauimus,& vt longo tẽpore,ac sæpius ab eiusdem collectoribus obseruatum est. Cognoui insuper à fide dignis quibusdam viris se plures secuisse ornos, vt ex eis pro vini doliis circulos pararẽt, quos cùm findissent,Solique exposuissent, non paruam in eis huius mannæ,quantitatem inuenisse, non quidem extra in cortice,sed in lignosa ac veluti eiusdem orni etiam medullosa substantia emanatam.Testatur item quidam faber ferrarius, vir probus, cuius nomen Cæsar de Ruodi, quòd cùm in quãdam peragrasset Syluam pro carbonibus faciendis, igneque accenso,ex orno qui prope fornacem aderat,mannam resudasse oculis propriis inspexit, & exiguo post tempore ab eodem igne coagulatam fuisse.At cùm dictarum arborũ cortex simul atq; folia amarum præ se ferant saporẽ, non ab re quæreret quispiam, qui fieri possit vt tam dulcis liquor,si earum arborum humor seu succus est, ex eisdẽ gigni possit. Et dicimus quòd quamuis cuiusque plantæ humor, vires,pro eiusdem plantæ ratione semper fortiatur,sapor tamẽ humorẽ alium magis, alium minùs consequitur,nec omnibus inesse apparet,ita ex illis & dilutus quidã in plerisq; sentitur, queadmodum etiam neque idẽ succus (in arboribus præsertim)eundẽ sempet seruat calorẽ, vt inquit Theoph. citato cap.1.libro 9.de hist.plan. Qua de re non inconuenit liquorem hunc dulcem esse,licet ex amaris profluat plãtis.At hæc licet cortex dictarum arborum amarum repræsentet saporẽ,hic tamen humor,seu liquor,nõ ex cortice,sed ex propria lignosa ac medullosa substantia elicitur,quę sapore dulcis fere est,aut saltem amaritudinis non est particeps, aut parũ admodũ, ita vt non sentiatur, effertur autem foras per corticis meatus,seu fissuras,& non ex corticis substãtia. Et si quis permisceretur ipsius corticis humor,exiguus cum sit,à Solis calore concoctus,tandem dulcis redditur; potissimum cùm maior sit copia eius qui à propria arborum substantia humor excernitur, quam qui ex cortice. Præterea esto quod multus fuerit humor,qui ex cortice emanauerit, incisis potissimùm arboribus, aut vniuersus ex eo profluat, & harum etiam arborũ propria medullosa & lignea substantia, eiusdem particeps sit amaritudinis quemadmodũ cortex & folia, adhuc mirum videri non debet, quòd talis dulcis liquor in eisdem colligi possit, aut ferè insensibilis amaritudinis particeps. Nam cùm superfluus fuerit,vt priùs dictum est, harum arborum humor seu succus hic,qui ad caudicẽ ramos, seu etiã folia excernitur,non quantitate duntaxat,sed etiam qualitate necessariò is dulcis erit, postquam pro earum nutrimento quod satis est ex eisdem attraxerint similem, ac retinuerint humorem,qui rationabiliter amarus esse debet,quemadmodum iam dictę arbores, is verò qui excernitur, dulcis eo potissimùm, quoniam à Solis calore,cœlique benignitate, concoctionem,coagulationẽ,ac perfectionẽ acquirat, simileque huic liquori accidere videtur ac terris in quibus agricolæ lupinos seuerint: aiunt namque terram dulciorem, ac fertiliorem reddi, non ob aliud quam quòd amarũ succum e terra lupini pro eorum nutrimento traxerint tanquam eis familiarẽ,dulcẽmque reliquerint. Adde quòd cum per tenues ac angustos corticis meatus idem excernatur humor, quod quidem ipsis crassum est, in eisdem impingitur,ita vt per eos expelli nequeat,nisi quod dulce & tenue existit: id quod contingit etiam iis qui aquam dulcem ex salsa, ac etiam amara interdum extrahunt vase cereo tenuique constructo, adeò vt tenues, & quæ dulces sunt in id resudent aquæ partes, reliquæ verò resudare, ac extrahi nequeant. Retinent itaque pro earum nutrimento dictæ arbores id omne, quod eisdem familiare ac simile est liquoris, seu eius humoris quem in se continent, quod verò alienum & dissimile, tanquam superfluum excernunt, & propterea dulcis est qui in earum caudice,ramis, seu foliis colligitur (hoc est aut nullam præ se fert amaritudinem quæ sensu iudicari queat aut valde exiguam, nam secundum naturam fortè ab ea omnino non absoluitur) præsertim cùm per angustos transeat meatus,& à Solis calore concretionem, perfectionem, dulcedinem quodammodo, ac concoctionem acquirat.

Sed id saltem vitari non posse (inquies) quòd quæ in foliis reperitur atque colligitur, manna dictarum arborum,aërea non situam quo pacto, aut qua via ad ea transmitteretur ac peruenire posset, si earundem arborum humor esset? At dicimus nos quòd in orni foliis nunquam talem colligunt mannam,neq; in eisdem reperitur, quinimò nec etiã in eorũ ramis,nisi per quam rarissimè,& forte quæ nõ in eisdem sit genita,sed ex caudice defluxerit;sed in earũ caudicibus seu truncis, aut crassioribus ramis duntaxat ipsam reperiunt & colligunt. Cuius causa esse poterit,quòd cùm in saxis magis montosisq; ac siccis locis emigret ornus,siccioris etiã naturę,hoc est minùs humidæ est quàm fraxinus,qui in concauis madidisque magis gaudet, Theoph. & Plin.auctorib. Quapropter tantã in se nõ cõtinet humiditatem superfluam,neque adeò dilutam & tenuem, vt ad folia vsque ac paruos ramos perueniat. Est item scabrosa arbor, ita vt facilè priusquam ad ramos & folia humor deueniat, per caudicis corticẽ prorumpat: idq; facilè comprobatur, propterea q; qui eam colligunt,aiunt huius arboris mannã perfectiorẽ esse, si mane & vesperi legatur, quam meridie sub ardenti Sole; nam ex immodico Solis calore aridior,sicciorque admodum redditur, & propterea imperfectior. In fraxini verò foliis,eam sæpius colligere tradunt. At non manè ac vesperi,sed meridie ac calidissimis diei horis,vt dictũ est.Nam mane humidior cum sit,colligi nequit. Verùm satis exigua est ea,quam in foliis reperiunt,& veluti milĩũ parua eius grana, ita vt facilè persuaderi possit, ex eiusdẽ arboris ramis super folia decidisse potius quàm in eisdem genitam esse,aut saltem propterea quod magna ex parte,vt collectores referũt,in fraxinis mãna emanat ex ramis, ea potissimùm parte, qua foliorum pediculi eiusdem annectuntur,quem locum vulgo vocant *gli occhi*, atque in eisdemmet pediculis & ramis coalescentem inueniunt;poterit ob id quæ in foliis reperitur,per eosdem pediculos ad folia effluxisse,postquã minuta admodũ ac milij grano similis ferè in eisdem reperitur, adeò vt die vna ac etiam altera ex foliis ipsis vix semunciã colligant. Rursus dicas quid erit impedimẽto quominus in fraxinis qui in cõcauis, madidis,paludosisq; locis oriuntur, in quibus præserum(vt aiunt)manna reperitur, quod in eorum foliis eadem generari

possit, quemadmodum in caudice, ramis, surculis, seu foliorum pediculis, ad eadem folia trāsmissa portione quadam exigua superflučtis humoris seu succi, per eosdem foliorum pediculos ab eisdem fraxinis, postquā humidiores sunt quàm orni, & in madidis locis magis quam in siccis talē producunt lachrymā, seu gummi, nónne & in quibusdam etiam arboribus, vt vlmis, vesiculæ, seu tubercula quædā, humore etiam crasso & lento plenæ in foliis reperiuntur? Et in fago propriis me inspexisse oculis fateor, p[...]ter eos quos in spinosis quibusdā folliculis proprios fruc[t]us procreant, in foliis etiā plures generare veluti fructus quosd[a]m cono similes, herbacei coloris primò, deinde rubescentes, duros quidem, intus verò inanes. Non itaque à ratione alienum cuipiā videri debet quòd in fraxini foliis similis concrescat, & coaguletur humor, veluti in eius caudice, ramis, ac foliorū pediculis, transmisso tanquā superfluo per eosdē pediculos humore ad eadem folia, ac per eorum poros demum resudans, à Solis calore concrescat, & coaguletur, postquā humidiores natura sunt, ac in madidis locis magis talem producunt lachrymam, cuius indicium maximum existit, quia (vt ferunt qui eam colligunt) derelicta illa exigua manna quandoque in foliis, vno vel altero die, maiorem postea eam reperiunt, circa quam grana alia etiam, admodum minuta & coagulata sunt. Aiunt insuper parua illa grana quę manę super folia reperiunt, eodem etiam die Sole superueniente augeri, & maiora reddi, quæ postea vespere colligunt. Quod fieri haudquaquam posset si ex aere fuisset delapsa, nā à Solis calore potius liquefacta ac absumpta fuisset, quā coagulata, & maior reddita eius substantia, vt paulò ante probauimus. Quapropter valeant qui mannam in fraxinis & ornis foliis repertam, aëream seu roridam, ac è cœlo delapsam esse contendunt. Dixi non ab re foliis, nam contingere poterit quòd eædem met arbores in quibusdam locis, in quibus aërea manna decidit, reperiantur, & ita in easdem etiam decidere poterit. At non in eis solis, & quotidie per multos dies, sed cæteris quoque omnibus, & rarò tum arboribus, tum fruticibus, tum herbis & lapidibus eiusdē loci similiter eā inueniri necessum est, postquam e cœlo decidit, in aëréque & non particularibus plantis concrescit, & coagulatur, vt probauimus particularémque quandam aeris constitutionem, vt diximus, requirit: sed quæ in eis dūtaxat reperitur, earū arborum humor proprius seu succus existit; qui cum superfluus fuerit, non solùm quantitate, sed etiam qualitate pro earum nutrimento: ad caudicem ramos, seu surculos, interim etiam ad folia eorūmque pediculos excernitur, quemadmodum in cæteris plantis, quę lachrymam seu gummi procreant: pro cuius generatione non parum etiam Solis calor opitulatur, earundem arborū corticem, aliasque partes, rarefaciendo, ac findendo, dictumque humorem aliquando primò, ac extenuando, forasque trahendo, & deinceps cogēdo, coagulando, ac concoquendo, ita vt suauior & dulcior fiat, & ad vsum quempiam paratior, idque potissimùm sub cane, aut non multo ante tempore, quo quidem tempore feruentior calor existit. Nam feruentissimis etiam diebus, sub cane videlicet, thus, & myrrham colligunt, Theophr. auctore cap. 2. lib. 9. de histo. plan. licet hæc incisis arboribus (vt ipse inquit) fiant. Cuius rei occasione non ab re quis quæreret, num incisis eisdem arboribus, fraxinis inquā & ornis, quemadmodum sponte conclusimus, hanc etiam lachrymam seu gummi dictę arbores producant. Huic ex his quæ priùs diximus responsum parere poterit: diximus enim has arbores inter eas posse connumerari quæ & sponte, & incisura quoque talem valeant lachrymam generare, atque experientia etiam eorum, qui incisis eisdem arboribus, eam colligunt vt vno ore omnes fatentur, probauimus posse etiam sponte dictas arbores eandem producere. Qua de re nemo inficias ibit quòd manna ex his arboribus incisis emanet, ac emanare possit, quinimò ad vulnera illata copiosior humor confluit, vt aiunt. Verum non vnus duntaxat earum est incisionis modus, vt ferunt omnes, nam quidam nonnullis factis incisuris in toto caudice, ita sequenti die, vel altera eam colligunt, quidam verò per aliquos dies ante easdem arbores incidunt, quibusdam incisuris in inferioribus earundem partibus illatis, & deinde eadem collecta, ac proiecta quam primò reperiunt in eisdem incisuris mannam, quæ deinceps confluit per easdem incisuras, colligunt, & conseruant. Alij verò prætermissa omnino ea quæ per primas effluit incisuras, post paucos dies aliis in locis superioribus easdem arbores incidentes colligunt, quæ quidem præ cæteris dulcior, admodumque suauior existit, purgato, vt inquiunt per primas incisuras arbore, hoc est excreto eo humore, qui impurior, & propterea amarior, & crudior erat. Id verò in ornis potiùs quàm fraxinis non ab re machinati sunt: nam fraxini humidiores cum sint, vt dictum est, sponte magis, nedum in caudicibus & ramis, verùm etiam in foliis eorúmque pediculis atque eo in loco qui est inter foliorum pediculos & ramos, talem emittunt lachrymam. At orni, vt qui sicciores natura sint, hoc est minùs quam fraxini humidi, corticéque duriores & scabriores, locisque saxosis, montosis ac siccis degant, tantam in se humiditatis copiam non continent, nec adeò dilutus & tenuis est eorum humor, vt ad ramos & folia eum sponte emittere valeant, sed in caudicem solùm & rarissime in ramos. Quapropter vt copiosus effluat ex eis humor, eisdem vulnera iniiciunt; ita enim & promptiùs effluit, & a Solis etiam calore non parum arbores pro eius expulsione eisdem incisis iuuantur, eundem scilicet humorem ad corticem trahente. Ex quibus plenissimè satisfactum esse censeo ad primum quod disserēdum proposuimus. Etenim non solùm mannam quam vocant, rorem esse quendam e cœlo delapsum, vt Arabes sentire videntur, verùm etiam arboreum humorem seu succum, fraxini inquam & orni, satis superque demonstrauimus, ita vt modo vtroque eam generari contingat.

Validissimis insuper rationibus atque experientia probatum esse reor, eam, qua nostra tempestate vtimur ad aluum molliendam, quaque etiam prædecessores nostri per plures ante annos vsi fuere, illam non esse quæ eiusdem generis cum rore existit, quamq; etiam Arabes scripsêre, sed fraxini seu orni humorem, siue succum concretum, postquam ex eisdem duntaxat, hoc nostro in regno Neap. plerisque in locis præsertim Calabriæ eam colligunt, & per plures ante annos se collegisse fatentur: idque etiam percepisse aiunt ab iis qui eam colligere eos docuerunt. Reliquum est vt ad secundum dilucidandum transeamus. Erat autem; num liceat medicis

dicis indifferenter atque innoxiè eisdē mannæ spe-ciebus vti, postquam rationibus, auctoritatibus, atque experiētia, inuentum est bifariam eam generari posse: & nom vna etiam eiusdē speciei sit altera perfectior, & quæ imperfectior quodammodo earum est nunquid omnino vitanda, explodendaque sit? Pro euius dilucidatione asserimus aëreā mannā ex rore genitam, ab Arabibúsque descriptam, potissimùm concretam, & quam Mesues commendat, ad eos vsus quos ipse ac Serapio & Auic. probarunt esse vtilissimā: etenim cùm ex rore sit genita æquali, ac fœcundo aëre, & lætis aspectibus saporéque dulcis sit, ad æqualitatem ferè accedit, ad caliditatem, & humiditatē, parum vergens quodammodo: quapropter guttus, pectus, ac větrem lenit, leniendóque cum facilitate quadam bilē edocit, ac sitim sedat: præter id quod sua dulcedine, si cū aliis purgantibus misceatur medicamentis, eorū operationes vigorat: efficit enim vt natura ob eius dulcedinē propriùs ea aggrediatur, ac ad actū ducat. Verū si super lapides cadat, ea optima est (vt inquit idem Mesues) quæ est sicut semen album, & est dulcis, & recens: sequitur deinde quæ est subcitrina, nam fusca, cœnosa, & antiqua non est bona. At si super arbores seu plātas cadat, melior est illa quæ est paucæ permistionis cum foliis, & est subalbida, recēs: suscipit enim hæc quippiam de virtute plantarum, vt idem Mesues testatur. Quas etiā ferè omnes facultates Tereniabin dictæ, quam liquidam & melleam mannam esse diximus, Auic. & Serapio etiam tribuerūt: ita vt non minùs innoxiè iuxta eorū sentētiam ad iam dictos vsus Tereniabin vti valeamus, quàm iam dicta concreta & coagulata māna. Ipsēque vtranque apprimè idoneā ad eos vsus esse censerem, modò vtraque his nostris in partibus reperiretur. Verùm neutram hoc nostro in regno Neap. è cœlo cadere puto, aut valde exiguā, eámque rarissimè & non quotannis, potissimùm concretā, & coagulatam: liquidam verò aut non omnino, aut si qua reperitur quæ non cōcrescat, vt dictū est, eam non esse eiusdē speciei ac facultatis ingenuè fateor, cùius Arabes Tereniabin esse fatentur, postquam neque eiosdem notas habet. Et qui coagulatam mannam colligunt, tanquā inutilem eam derelinqnūt, & per plures ante annos dereliquerunt, quotquot concretam & coagulatam mannam hoc nostro in Regno Neap. quibusuis in locis colligunt, eámque segetes in quotquot inciderit, protin⁹ tabe quadā, veluti rubigine perimere aiont, quod quidē haudquaquam de Tereniabin Arabes scripsère. Itaque vbi haberi possit roscida concreta ac coagulata māna, tutè ad iā dictos vsus vtare: at eius defectu, num ea, quā arboreā esse probauimus vti liceat, nondum liqnet. Pro cuius dilucidatione in memoriam reuocandū est fraxini folia, eorumque succū, illa illita, hunc potum, serpentū morsibus subuenire Diosc. auctoritate. Quòd etiam confirmauit Plin. cap 13. lib. 16 cap verò 8. lib. 23. vt paulò ante animaduertimus, hæc de fraxino scripsit, Fraxinus quam vim haberet aduersus serpentes, indicauimus, & deinde subdit, semen foliis eius inest. putarem ipsum melius dixisse folliculis seu siliquis eius inest, vt cū Theophra. concordaret qui dicebat, fert tamen in siliqua fructum minutum nucis modo. & deinceps idem Plin. de semine ait, quo medentur iocinoris & lateris doloribus in vino, & iterū de foliis ita subdit. Aquam quæ subit cutē extrahunt, corpus obæsum leuant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium portionem: ita vt puero quinque folia, tribos, cyathis diluantur, robustioribus septē folia, quinque cyathis vini, non omittendum ramenta eius, & scobem quibusdam caeenda prædici. Has Plin. de seminis & fraxini foliis facultates enarrauit, quamuis in fine enarrationis addiderit id quod fabulosè potiùs de eodem fraxino conscripserat Diosc. cùm dicebat, ferunt tamen ligni rameota pota letalia esse: nam cùm insipida quodammodo sit lignea fraxini substantia, nec quampiam præ se ferat excedentem qualitatem, aut fungorum modo enecet, propterea quòd multo liquore plena non est vt colchicon, imaginari non valeo, cur eius ramenta pota possint esse letalia, seu deleteria venena, eo potissimùm cùm illa nonnullis sæpiùs exhibens, letalia non esse experientia comprobarim: quibus non modò letalia non fuère, verùm neque vllum periculum aut aliud quoduis symptoma poto malum attulère, adhæc si foliorum succus potus velut alexiterium est aduersus serpentum ictus pharmacum, eorundem auctoritate, qui fieri possit vt ligni rameota pota deleteria esse possint non inuenio. si igitur letalis haudquaquam est fraxinus, vt ex eius sapore liquet, & expetiētia comprobauimos, sed tales habet vires secundum folia & fructus, postquam māna quæ in eo colligitur probatom est eiusdem arboris humorem seu succum esse. & quilibet succus seu humor, vt Theoph. auctoritate dictum est ca. 1. lib. 9. de histo. plan. vires sortitur pro cuiusque plātæ ratione, sequitur quòd easdem etiam habebit vires, & quòd tutè & innoxiè ea vti valeamus, præsertim ad iam dictos vsus, ad quos semina & folia fraxini, eorumq; succi sunt accommodata. Similiter quoque sentiendū esse puto de ea quę in ornis colligitur manna, postquàm eiusdem sunt cum fraxino generis, parumque inter se dissidere videntur, vt priùs ostendimus: nam si roscidum mel, aëreáque manna cadens suscipit de virtute plantarum super quas cadit, vt Gal. & Mesue, visum est: quantò magis propriùs earundem plantarum humor eadem participabit facultate, quæ ipsis arboribus propria est? Rursus si dulcis est humor hic seu lachryma quā mannam vocant, neque multo crasso lentóque humore plena est, aot partim amari saporis particeps, adeò vt ferè imperceptibilis sit, & à sensu iudicari nequeat, sintq; dulcia omnia moderatè calida, gratáque, & nostræ naturæ amica, vt liquet 4. de simp. medic. fac. necessariò sequitur quòd ex eius assumptione nulla corporibus nostris noxa proueuire possit. Quinimò præter iam dictos vsos quos præstare potest māna hæc, velut fraxini & orni humor, propterea quòd earundē arborum vires sortiatur, vim etiam habebit concoquendi, laxādi, & ratefaciendi, quemadmodum cætera dulcia, necnon fundendi, læuigandi, ac molliendi, vt eodem 4. & 5. de simp. medic. facul à Gal. scriptum est & vt summatim dicam, præter iam dictos vsus cunctas etiam præstabit vtilitates, quas Arabes aëtæ mannæ tribuerūt, quatenus dulcedine communicant, quamuis nō tantæ humiditatis sit particeps, neque adeò temperatè calida existat. Et si dixerit id saltem vitari non posse quòd licet propria dictarū arborum lignosa & vt ita dicam, medullosa substantia nullum excedentem præ se ferat saporē, cortex tamen & folia amaritudinē manifestā repræsentent, qua-

propter

propter & hæc arborea manna quæ in foliis & initia eo item eatundem arborum colligitur, necessariò quadam participabit amaritudine, saltem occulta,& sensu imperceptibili. & ob id præstare eos non poterit vsus quos præstat aërea,quæ dulcis est omnino, asserimus nos dubio procul quòd ob eas quas superiùs diximus causas,nō inconueniens quòd amaritudine careat, quamuis cortex & folia amarum repræsentēt saporem:& si alicuius amaritudinis particeps sit manna hæc arborea, adeò tamen exigua est,vt nullo pacto,aut vix percipiatur, multam verò, eámque suauem admodum præ se fert dulcedinem, & proinde quos præstant vsus dulcia omnia,& ipsam quoque præstare posse non inconueniens,licet non adeò exquisitè, & præter id easdem quodammodo vtilitates molietur,quas amara præstare solent,non tamen valentet. & exquisitè. Qua de re citra manifestam seu excedētem caliditatem, abstergendi vim quodammodo habebit, extenuabit,incidétque humoris crassitiem, & meatus quoque perpurgabit, quemadmodum de cæteris amaris scriptum reliquit Galen. citato lib. 5. de simplic. med.facul.nec minùs & menses mouebit,, educendóque ex pectore & pulmone quicquid in eis continetur,siue pus,siue pituita crassa, non parū auxiliab tur,&eadem quoque ratione comitiali morbo opem feret, velut de amaris omnibus testatur Gal. citato libr. 4.de simp.medi.fac Et quo amarior fuerit manna hæc arborea eo magis & valentiùs, eos vsus quos amari sapores præstare possunt, præstabit,minùs tamen quos dulcis sapor,& quo dulcior, magis dulcis saporis facultates potiùs molietur, minùs autem eos producet effectus, quos in corporibus nostris amara efficere solet, vtrosque tamē perpetuò præstabit vsus,cùm vtriusque saporis sit particeps,& à neutro manna hæc omnino absolui possit, eos tamen imbecilliùs quàm exquisita dulcia, exquisitáque amara operabitur. itaque cùm ea adeò dulcis sit,vt nullam sensui repræsentet manifestam amaritudinem nam secundum rei naturam ab ea forte non absoluitur, quoniam omnino syncera, & ab aliarum qualitatū mistione alienā dulcedinem aut saporem quempiam alium inuenire impossibile est,vt liquet ex Gal.citato lib.4 de simplic.medica.facu.non ab re eos præstabit vsus,quos aërea manna, cæteráque dulcia præstant, & quo magis vel minùs amaritudine participabit, eo plus vel minùs easdē in corporib' nostris vtilitates molietur, quas amaris omnibus conuenire cum Gal. conclusimus,eos tamen non adeò exactè &absolutè postquā semper in hac arborea māna siue sponte,siue vi emanauerit dulcis sapor prædominatur, dulcedóque in ea primò ac magis à gustu percipitur quàm amaritudo,etenim hæc aut non omnino, aut vix,& in fine percipitur, quapropter non modò citra omne discrimen ac periculum penitúsque innoxie hac quę in fraxinis & ornis reperitur manna vti poterimus,quomodolibet ea prodierit, sed ad omnes iam dictos vsus procul dubio erit accommodata, ac præ cæteris eligenda erit postquam sapore dulcis, moderatáque calida existens, aut exiguæ amaritudinis particeps, quæ etiam interdū in ea non percipitur,aut vix tandem eas quas narrauimus vtilitates præstabit,& nullius excessus periculi,aut mali auctor mortalibus esse poterit, etiam si manifestè amaritudo aliqua in ea sentiatur. At quid opus est rot rationibus ac auctoritatibus vti vbi res experientia pateat, & longo vsu fuerit comprobata? quippe cùm huius rationem quærere dimittentes sentiunt,infirmitas quædam intellectus est,quēadmodum aduersus Zenonis opinionem qui omnia quiescere fatebatur, Arist. dicebat 8.phys. Neque enim ipse solus, sed eorum omniū qui hac nostra tempestate Medici sunt, nemo est qui sæpius longóque tempore hac manna quæ ex ornis & fraxinis colligitur vsus non fuerit, perpetuóque cum bono & fœlici successu citra vllam noxam eorum qui eam sumpserunt,præsertim ad aluum molliendam,etenim neque inquietudines & fastidia,neque tormina, colliquationem, aut superpurgationem, aut aliud malū symptoma ex eius assumptione quispiam perpessus est,tam si ex foliis, aut loco qui est inter foliorum pediculos & ramos, seu ex ipsismet foliorum pediculis, ramis,seu caudice fuerit collecta,quarum primam frondium,secundam verò corporis mannam vulgò appellant. Quotquot item medici hoc nostro in Regno Neap per multos annos ante nos fuēre, semper hac quā modo vtimur manna, citra discrimen aliquod vsi sunt. Puto tamen eos hactenus non obseruasse cæteros quos eiusdem narrauimus vsus,arbitrati (quemadmodū & ipse eti. m multo tempore arbitratus ac hallucinatus sui, hanc mannā eam esse quam Arabes scripsere.Postea verò non multis abhinc annis rationibus instructus,& vsu,ac experientia certior redditus, iam dictos enarratos vsus omnes,per Deū immortalem me obseruasse ingenuè fateor, & dubio procul omnes in futurū quos narrauimus vsus, citraque vllam noxā ex eius assumptione, non solùm periti & generosi medici.sed vulgares etiā(vt decet,ea vtantur) perpetuò prouenire videbunt. Sed mox inques ea omnia quæ de fraxini & orni lachryma narrata sunt, veritatem habere,vbi sponte emanauerit,& non si incisis iā dictis arboribus colligatur:quæ etiam nō multò ante hac fuit inuenta: hęc nanque cùm factitia quodammodo sit, & non spontè proueniat, saltem inhibenda erit, omninóque vitanda tanquā mortalibus noxia. & veluti deleteriū quoddam pharmacū. At nos asserimus quòd quouis modo fiat & producatur earundem arborum lachryma seu cōcretus humor quem mannam appellant,& in quacunque dictarum arborum parte siue sponte, siue vi aliqua emanabit, ea innoxiè ad diuersos tamē vsus vtenda erit, neque earum quæpiam proh ben, aut omnino vitari debet:cùm quælibet ipsarum tempestiuè adhibita non parum conducat:etenim vbi spontè proueniat,cùm dulcis admodum sit, moderatéque calida, eos præstabit vsus,quos narrauimus dulcia omnia moliri,& propterea valde similes facultates habebit cum Arabum manna,quæ etiam(vt ipsi aiunt)ex plantis super quas cadit, aliquam suscipit facultatem. Idque veritatem habere censemus,tam si in foliis eorumque pediculis, quàm si in ramis,aut caudice colligatur,eo dūtaxat diffidentes,quod quæ in foliis foliorū facultate,quæ verò in ramis & caudice,totius arboris & corticis quoq; facultate quapiā participabit. Vbi verò incisis priùs arboribus ea profilierit, quam mannam vulgò appellant *manna forzata*, aut eam in primis vulneribus illatis colligunt, & hæc omnium maximè amaritudinis particeps erit, præsertim ea quæ primò ex eisdem effluit:aut priùs per aliquos dies ante,quibusdam cęsuris factis,eam quæ ex eisdem pe fluit,prętermittunt, & deinceps reliquis illatis quę inde profluit, colligunt, & hæc medio modo se habebit & sapore & facultate inter

eam

eam quæ ſponte, & eam quæ ex primis inciſuris factis, primò emanat, quælibet tamen earum ſemper dulcedinem magis prę ſe fert quàm amaritudinem, cùm hic ſapor in eis omnibus præualeat, quapropter licet prima quæ inciſuris factis colligitur, minorē habeat concoquendi, laxandi, ac rarefaciendi, ſeu læuigandi & fundēdi vim, propterea quòd non adeò temperate ſit calida ob amaritudinem cuius magis particeps eſt, maiorem tamē habebit abſtergendi, extenuandi, meatus purgādi, ac incidēdi facultatem, & ob id in educēdo pure, aut craſſa pituita ex thorace, & pulmone mēſeſque mouēdo, magis auxiliabitur, magiſque aluū ſoluet, & liberandis obſtructionibus opitulabitur, quinimò Theophr. citato c. t. li. 9. de hiſtor. plant. de lachrymis quę inciſis arboribus conſiſtunt, inquit: cæſura capiuntur quæ vtilia, magiſque operæpretiū ſunt: ita vt propterea vtilior hæc māna quodammodo eſſe videatur, & nō ab re tot præſtabit vſus quot narrauimus: vbi congruè ea vtaris: cauenda tamen erit in ardentibus febribus alui fluoribus ac diſſenteriis aliiſque calidioribus morbis, ſimiliſque naturæ corporibus, ac etiam æſtate, regionibus, anniquè cōſtitutionibus ſimiliter valde calidis exiſtentibus, non tamen adeò vt cætera pharmaca aluum ſoluētia quæ calidiora ſunt, tempore anni calido, calidioribuſque corporibus, prohiberi debet, cum nō adeò noceat, atque calidior ſit, ſed ea vtēdum præcipuè vbi hæc adſint. quæ ſponte emanat. & in foliis eorūmq; pediculis, ac eo potiſſimùm loco qui inter pediculos & ramos colligitur. Si verò quibuſdam vulneribus priùs dictis arboribus illatis, quam primò reperiūt ex eiſdē emanantem mannā non colligunt, ſed eam quæ deinceps ab eiſdem, aut ex aliis ſecundo loco factis cæſuris, profluit, hæc licet vi etiā extrahatur, inciſis ſcilicet dictis arboribus, & propterea violēta quodammodo appellari poſſit, & in hoc cōueniat cum modò dicta, tamen quod ad facultates attinet, medio modo ſe habebit inter hanc, & eā quæ ſponte profluit, cùm non adeò exquiſita & pura fuerit quemadmodū ea quam ſponte dictæ arbores emittunt, neque adeò impura & violenta, vt ea quæ ex primis illatis cæſuris primò emanat: propterea quòd ex primis illis inciſuris, qui impurior ac magis amaritudinis particeps eſt humor, fuit expurgatus. Iure igitur mediocriter ſe habebit tam ad eas operationes, quas ſpōtaneę competere diximus, quam ad eas, quas perficere retulimus eam mannam quæ ex primis inciſuris illatis primò effluit. Quamobrē proculdubio aſſerimus quemlibet ex iā dictis ſuccum, ſeu concretum humorem, lachrymā, ſeu gummi, aut quomodolibet appellare volueris, admittēdum eſſe etiamſi vi extractus fuerit, mortalibúſque ad diuerſos vſus eſſe communiō latū, & citra noxam aliquam magnopere conducere, & proinde nullum eorum prohibendum eſſe, iure arbitror, nec minus naturæ, & arti quoque plurimum debere cenſeo, & innumeras agendas ſunt gratias (mea ſententia) vt quæ nobis inter cætera medicamēta valde cōducibilia, hunc fraxini & orni humorē, quem mannā appellant, producere, ac propalare conatæ ſint: quo vt decet vtentes citra noxā aliquā, vt ſæpius dictū eſt, nonnullos præter naturā affectus curare valeamus, etiam ſi aliqua ferri inquā aut igne, & non ſponte profluxerit. Quocirca vt rem hanc pauciſſimis perſtringamus, nā præclarū prouerbiū illud eſt (vt inquit Plato in Philebo) quo dicitur, quæ pulchra ſunt & bis, & ter, repetenda eſſe, vbi ea haberi non poterit māna quę ab Arabibus ſcripta eſt, loco eius ea vtare quæ ſponte in dictis arboribus emanat, nā eaſdē fere præſtabit vſus, quos Arabes bonæ, aereæ mānæ tribuerūt, & lōge plures præſertim ea, quam in fraxini foliis, eorúmque pediculis, aut parte ea qua foliorū pediculi ramis annectuntur, colligūt, & frondium mannam appellant, hæc nanque inter cæteras eligéda erit. Nam præterquā humor ille ex quo generatur ſyncerior, dilutior, ac tenuior eſt, quoniam ad extremas peruenit ad ſummas arboris partes, ac concoctus magis, & ob id dulcior exiſtit, foliorum etiam viribus quodāmodo particip[illegible], quorum ſuccus, vt dictum eſt, ſerpentū ictibus valde opitulatur. Dioſc. & Plin. auctoribus, qua de re inter cæteras ad eos vſus ad quos aerea accommodata eſt Arabū auctoritate, præcipuè hæc eligenda erit. Nā cùm dulcior ſit quàm cæteræ arboreæ mānæ, cādido, aut ſubcitrino calore velut roſcida, cæteris propterea eiuſdē generis præſtare videtur, & aerea etiā præſtātior, cùm nedum ſerpentū ictibus, verumetiam & eadē ratione malignis peſtilētibuſque febribus auxiliabitur. Deinceps vero ea quæ etiā ſpōte prodiēs in ramis aut caudice tam fraxini quàm orni reperitur, ſuccedit. Nā in orni foliis aut eorum pediculis humor hic ſponte nō emanat aut rarò admodum, & rarò etiā in ramis. Sed in caudice plurimùm, vt ſæpius dictum eſt: quamuis quæ in fraxini ramis, ſeu caudice colligitur exigua ſit, vt diximus, collatione facta, ad eā quæ in ornis ſupra dictas partes legitur, dignitate tamē præſtat ea quæ in eiſdem orni partibus reperitur: propterea quòd nō adeò calidę tēperaturę ſit fraxinus ac ornus, humiditatéque magis participet: & ob id dulcior quoque eſt quæ in fraxini ramis, ſeu caudice colligitur manna, quam quæ in orni eiſdē partibus reperitur. Sequitur in bonitate tertio loco quæ nō ex primis illatis cæſuris colligitur, videlicet quę ex eiſdē primò profluit, ſed ex aliis vulnerib. poſt aliquos dies factis. Nam ex primis illis quod primò effluit, impurū, incōfectum, ac excrementitium valde eſſe cenſendū eſt: & propterea puriorē, perfectiorem, dulciorémque ea ſecundis exſectionibus humore profluere. necnon & ſecūdo loco ex illis primis inciſionibus factis non ab re putandum eſt. Poſtremò neque etiā ea omnino ſpernenda eſt arborea māna, atque penitus profliganda, quāuis quarto loco in bonitate ſuccedat quæ primò ex primis illis inciſuris profluit. Nā & hæc quoque licet amaritudinis cuiuſdā quodāmodo particeps ſit, dulcedinem magis præ ſe fert, qui ſapor perpetuò in ea etiā præualet. quātus parua quædam, & in fine ſentiatur amaritudo, cuius etiam gratia quandoque morſus quidā ſentitur dum guſtatur, eſt enim mordicatio communis cum acidi, tum amari, tum etiam acris ſaporis, vt liquet 4. de ſimp. medic. fac. quapropter & ad eos valde conducere videtur vſus, quos dulcia omnia, modicéque amara perficere ſolent, vt ſæpiùs dictū eſt, & ſi contingat vt quidam ferunt ac experti ſunt, quandoque humorem hunc lento igne ſub dictis arboribus accēſo, vi extrahi: & hæc quoque manna admittenda erit, cum non niſi caliditate quadam magis participabit quæ non adeò erit immodica vt vrat & corrumpat, at ſenſibiliter lædat, ſed vt valētius operetur, id quod manifeſtat huius humoris dulcedo, quæ quomodocunq; his humor ea iā dictis arboribus effluat, ſemper in eo preualet, & amaritudo aut nulla ineſt, aut adeò exigua, vt vix percipi poſſit, perquā rariſſimè autem, idque in fine potius

manį

manifestè sentitur · quo fit vt hoc eodem humore, succo, lachryma, seu gũmi, quomodocũque à dictis arboribus emanauerit, siue spõte, siue vi aliqua innoxiè citraq; omne periculũ vti valeamus. Id quod nõ solum validissimis rationibus, ac auctoritatibus probatum esse reor, verum etiam & lõga experiẽtia confirmatum. etenim ne dum ipse sæpius & lõgo tempore eadem sponte, & vi etiam collecta vsus fui sed & cæteri ferè quotquot sunt in hoc nostro Regno medici, indifferenter per plures annos eadẽ mãna quomodolibet collecta ad molliendã aluum, præcipue citra noxã aliquam, citráque omne discrimen vsi fuere. At si quispiam dixerit quãdoque obseruatum esse, ex eius saltẽ mannæ vsu, quæ primo arboribus iam dictis incisis emanat, superpurgationes, intestinorum abrasiones, seu tormina & alia quoque mala superuenisse: nos facilè obiectionem hanc delebimus, asserentes hæc non huius arboreæ mannæ ratione prouenisse, sed quia minùs rectè medicus quispiã ea vsus fuerit intẽpestiuè, aut morbis, seu corporibus quibus nõ competit, exhibẽs: vel coniectura male eius quantitatem assequutus, aut fortè deceptus, putans eam aëream esse, vel quippiam aliud adulteratũ, seu factitiũ, pro manna hac exhibens: quamobrẽ frustra non animaduertimus nos priùs quando diximus quòd absque noxa semper hac arborea mãna vti poterimus: vbi vt decet ea vtamur. Cæterùm quis vnquã eiusdem vsum impedire audeat, si nõnulli alij arborum, fruticum, seu herbarũ succi, humores, lachrymæ, resinæ, seu gũmi, in medicinæ vsu admittuntur, quamuis eorũ aliqui violentiores, calidiores, acrioresque fuerint, & quidam venenosa etiã qualitate participent, vt scammoniũ, elateriũ, euphorbiũ, & alij similes sunt & præter hęc humores alij, gummi seu resinæ, quorum in arte medica vsus admittitur, vt aloë, bdelliũ sagapenum, opopanax, hammoniacũ, myrrha, mastiche, thus, & reliquæ resinæ omnes, præsertim terebinthina, nonnullaque alia, quæ breuitatis causa consulto prætermittimus. Admittenda itaq; est hęc nostra mãna, quæ ex fraxino & orno duntaxat quouis modo colligitur, tanquã mortalibus magnopere ad iã dictos vsus cõferẽs: illud tamẽ. animaduersione dignum puto, quo maiori emolumẽto ac tutiùs ea vti valeas, vt eã quæ recẽtior & humidior ęst semper eligas: nã quæ diuturnior anni quouis modo aridior reddita est, omnino vitari debet: necnon vt vnã ab altera secernere coneris, ac rectè distinguere: nam & hoc erat tertium à nobis absoluendum. Quod etsi difficile admodũ videatur, id tamẽ quoad fieri poterit manifestare conabimur, asserentes aëreã, & quã Arabes scripserunt mannã haud ægrè dignosci præsertim optimã, eisdem videlicet notis, quas Mesues animaduertendas, suo proprio cap. de manna, neque etiam admodum difficile est hãc, ab ea quę arborea est distinguere, nã cùm hęc à frigore cõcrescat semper, atque coaguletur, vt sępiùs dictum est, necessariò liquefiet ac soluetur a calore, si Aristotelis principia vera sint. Itaq; si Soli feruentissimo aut igni seu calefacto ex igne ferro aut lateri imposita soluatur, atq; liquescat, quod aërea sit, certo affirmare poteris, modò adulterata nõ fuerit, & eas seruaueris notas, quas Mesues meminit: qua etiam ratione neque admodũ difficilè erit hãc qua vtimur, & arborea est, à roscida discernere, Etenim à Solis seu ignis calore, etiã immodico, neque soluetur, neque liquefiet, cùm ab eodem vt dictũ est cõcrescat, & coaguletur. Quòd etiam dum hęc scribere experiri volui. Nam cũ diligentia Ferdinandi imparati, solertis quidẽ pharmacopolę Neapolitani, ex Veneriis eã Orientalem mannã quã bombacinã appellant, habuissem. calefacto ex igne ferro, ac lateri, impositis eiusdẽ, & nostræ mannæ granis quibusdã, tã eius quæ ex folijs, quàm quę ex caudice & ramis colligitur, illa protinus liquefacta & soluta, hæc verò aridiora durioráq; reddi visa sunt: exposui quoque eadẽ Soli feruentissimo, propriisque oculis inspexi, & si nõ ita repẽte & affatim, pauco tamẽ interiecto tẽporis spatio, bombacinã mannã sensim liquefactam, nostrã duriorem effectam, & albidiorẽ. Nec secus censendũ puto de ea quam masticinã vocãt, & de qualibet alia manna è cœlo cadente quocũque in loco, ac quouis tempore, vbi adulterata non sit. cùm enim & humidior & recentior sit quàm bombacina, cõsentaneũ est vt citiùs & ad Solem, & ad ignem imposita liquescat. Liquefit autẽ, ac soluitur à frigido humido, hoc est aqua, manna hæc arborea: nam quę à sicco calido coagulata sunt, ab aqua soluũtur, quæ est frigida & humida, inquit Arist. 4. meteor. siquidẽ coagulata, quæcunque liquabilia existũt, dissoluuntur ab his, quæ causis coagulationis contraria sunt, & propterea, vbi fuerit frigidũ aliquod sine humiditate eã quoque soluere nõ valet, quoniã & à frigido sicco etiã, quandoque concrescit hęc mãna, vt collectores testantur, & nos priùs dilucidauimus, & hoc non ob aliud, nisi quòd non solius aquæ, sed terræ etiã existit eius materia, quæ quidẽ dictarũ arborũ succus, seu humor est vt diximus, & quæcunque cõmunia sunt terræ & aquę, & ab igne coagulãtur, & à frigido, ait Aristot. citato loco. Idque non ob aliud, nisi quòd hęc quæ sunt cõmunia terræ & aquæ cũ eorũ coagulatione ingrossantur etiam, quæ ingrossatio alio modo fieri nequit quàm humido abeũte, sicco autẽ cõstante: id verò indifferenter, & à calido & à frigido, quamuis diuersa quodãmodo ratione perficitur, vt liquet ex eodem Arist. ibidem. Quo fit vt nõ absque ratione arborea hæc mãna interim à frigida, interim verò à calida, pręsertim non immodica, aqua soluatur atq; liquefiat, eo ab vtraq; iniecto iterũ, quod priùs abierat humido, ac in maiori cõpia, siccóque, quod propterea cõstiterat, iterũ dissoluto à suo cõtrario. Illa verò quę aërea est, & à calida aqua, tãquã à cõtrario, nonnũquã autẽ à frigida, cuius causa quod priùs à sicco frigido cõcretũ erat, iterũ liquefit ac soluitur, quemadmodũ niui, atque grãdini cõtingit, quæ nedũ à Solis seu ignis calore liquefiunt ac soluũtur, verumetiã à calida & frigida aqua. Soluitur itaque atque liquefit aërea & roscida manna semper à Solis, seu ignis calore atque etiã à calida aqua, quatenus scilicet calida est potissimum: & à frigida quoq; verùm non tanquã frigida, sed tanquã humida. Quę verò arborea est nũquã à solis seu ignis calore soluitur, sed potiùs cõcrescit, & coagulatur magis. ab aqua verò, siue modicè frigida, siue modicè calida fuerit, & soluitur, & liquefit, tam si à calore, quam si a frigore fuerit cõcreta, propterea quòd eadẽ aqua semper humiditatẽ admistã habet, & quod ad actiuas qualitates attinet, perpetuò contrariam quodammodo habebit qualitatem ei, quæ causa coagulationis fuit, siue immodicus calor, siue immodicum frigus ingrossationis & coagulationis eius causa fuerit. At cum decretum à nobis prius sit hũc arboreũ succum interdum concrescere & coagulari a frigore, quemadmodum aëream, & roridam mannã semper: nõ abre quispiam

quære

quæreret, cur causa sit, quòd hæc saltem arborea manna, à Sole & igne non liquefiat, velut ea quæ a cœlo lapsa est, cùm vtraque a frigore concreta, ac coagulata fuerit. At nos dicimus non esse vnum & eundem modũ concretionis & coagulationis vtriusque, sed valde diuersum, quamuis ab eadem causa efficiente perficiatur, frigore inquam. Præterea materia etiam quæ coagulatur, diuersa est; nam arboreę mãnæ materia, succus seu humor est, qui terræ & aquæ existit, aëreæ verò vapor, aquæ existens solùm. Quæ verò cõmunia sunt aquæ & terræ, vbi coagulãtur, incrassantur etiam insimul, quæ incrassatio, humido quidem recedente & euaporante fit, sicco autem constante, vt diximus, tam si à calido, quàm si à frigido coagulentur, & incrassentur. At quæ solius aquę sunt, & à solo frigore coagulantur, & talia coagulata cùm fuerint, non incrassantur, vt inquit Arist. citato lib. 4. met. propterea quòd neq; recedit, neq; euapora humidũ quod in eis continetur, quemadmodum in his quæ cum coagulatione incrassantur, quò fit vt à Solis, seu ignis calore, qui siccitati etiam commistus est, quod in eis continetur humidum, & prius à frigore fuerat concretum seu coagulatum, fundatur, & propterea eadem liquefiant, quamuis calor siccitati fuerit copulatus. Verùm quæ simul coagulata, & incrassata à frigore sunt, nequeunt à calore siccitati commisto solui, ac liquefieri: nam nedum calido, verumetiam humido indigent; eo iam euaporato quodammodo; & nisi eisdem illud adiiciatur, quoniam iam ferè euaporatum erat, & recesserat, liquefieri nequeunt, nec solui. Qua ratione dictum est hęc à calida aqua liquefieri, non tamẽ ab igne & Sole, quæ videlicet simul aquæ, & terræ existentes, à frigore fuerint coagulata, & incrassata: cuius generis est arborea hæc nostra manna si à frigido sicco concreuerit, propterea eadem à calida aqua quæ humida est, etiã soluitur, atque liquefit, nõ autem ab ignis, seu Solis calore, qui siccitati permistus est, quoniam causis coagulationis contrarius omnino non est, veluti aqua modicè calida. Dissidet insuper hæc arborea manna, quomodocũque coagulata fuerit, ab aërea, colore. Nam non ita cãdida erit, quemadmodum illa, neq; adeo exactè dulcis, modo à plantis super quas decidit roscida manna, aliquam non participauerit amaritudinem. Est item huius mannæ arboreę substantia siccior, & densior quodammodo, cùm non solùm aquæ, sed etiam terræ sit particeps, & ob id etiam ponderosior, nisi immodicè fuerit à Solis calore exsiccata. His deniq; notis aëream ab arborea manna, haud ęgrè discernere poteris. At arboream num sponte ea prodeat, vel vi fuerit extracta, non ita facilè dignosces. Poteris tamen & illud quoque coniectura quadam assequi, nam vbi sponte emanauerit, si in foliis, eorumq; pediculis, ac locis quibus pediculi ramis annectuntur prosilierit, & alba & dulcia, admodúmque exigua grana sibi inuicem adhærentia citra incisionem, vbi simul coaceruata fuerint videbuntur. Hęc quippe est illa manna quæ semper sponte erumpit, & cæteris etiã sponte emanantibus præstat ad aluum molliendam, bilémque leuiter educendam, ac thoracis asperitatem leniendam, & præter hæc aduersus venena cõfert, quemadmodum fraxini folia, hancq; nostri temporis medici pro magnatibus eligunt, præsertim in febribus acutis, & frondium mannam appellãt, quamuis, vt diximus, optimam aeream mannam se elegisse putent, hactenus ignorantes quòd dictatum arborum succus fuerit, vt demõstrauimus. Si verò in caudice & ramis legatur manna hæc arborea, quæ manna corporis nuncupatur, vbi sponte prodierit, præterquã, quòd eius grana maiora sunt, & ita ab ea proxime scripta distat, dulcior quoque erit, albidior, atq; humidior ea quæ vi emanat, ob eas quas supra recensuimus causas, minus tamen ea, quæ in foliis, eorumque pediculis legitur, & alba, & dulcis erit. Quę verò incisis arboribus effluit, si ex primis incisuris prodierit obscurior, ac quodammodo herbaceo, seu subuiridi calore participans apparebit: sapore verò in fine saltem cùm eã gustaueris, amaritudinem repræsentabit, & cum ea quãdoq; mordacitatem quandam, sicciorísque substantiæ erit, pręterea quod terræ magis ferè quàm aquæ substantię & earundem arborum corticis coloris ac saporis quoque particeps est. Verùm vbi non ex primis incisuris, sed cæteris postea illatis, aut ex eisdemmet primis, sed non prima colligatur quæ effluit mãna, medio modo se habebit inter hanc & eã quę sponte emanat, substãtia, calore, sapore ac humiditate, & siccitate, & ob easdem etiam causas facultate & viribus mediocriter se habebit. Hæ igitur breuiter animaduertẽdæ sunt notæ pro cuiuslibet (vt aiunt) mannæ notitia, tam si aerea quàm si arborea fuerit, & si arborea, tam si sponte quàm non sponte emanauerit. Illud tamen prætereundũ nõ est, quòd si cõtingat hac in re quempiam decipi pro eius exacta cognitione, quod ad vires & facultates attinet, parum aut nihil referre, modò deceptio valde magna nõ fuerit, tam si fuerit aerea quàm arborea manna, & si arborea, tam si sponte quam nõ sponte prodierit. Neq; enim valde inter se, quod ad vires attinet, dissidere videntur; nisi pro aerea aut ea quæ spõte nascitur arborea, eam eligas, quæ ex primis arborum incisuris primò effluit. Hæc namque valentiùs purgat, incidit, & detergit, quàm vtręque earum, & propterea ad eos affectus qui talibus indigent, licet valde idonea fuerit, minus tamen confert thoracis & pulmonis asperitati ac febribus ipsis, pręsertim acutis, vt paulò ante determinauimus. Hęc denique sunt quæ de manna (vt aiunt) qua nostræ tempestatis medici, in hoc Neapolitano Regno ad aluum molliendam sæpissime vtuntur, iure sentio, quicquid alij (eorũ pace dixerim) ante nos, & nunc etiam scripserint, aut absq; ratione, auctoritate & experientia sentire videantur. Tua nunc interest clariss. Albertine, vt quæ de manna scripsimus tot validissimis rationibus, & auctoritatibus, ac etiam experientia cõprobata, summo huius Regni præsidi iustissimo ac prudentissimo Alchalæ Duci, consulas, vt perfici iubeat, postquàm nedum hoc Regnum incolentibus, sed & Italiam totam, & vniuersam ferè Europam, quæ de ipsa scripsimus, tot talésque vtilitates præbebunt: omniúmque tu velut præcipuus auctor eris, & Deo opti. max. rem gratissimã facies. Si quid verò incõcinnè & imperfectè à me scriptũ fuerit, corrigere ac emendare tuũ erit, idq; non mihi sed temporis angustiæ, qua hæc ad te scribere coactus sum, adscribas quæso. Vale.

Hhh

FINIS.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, DE VINACEORVM FACVLTATE, AC VSV.

AD EXCELLENTEM FRANCISCVM ANTOnium Villanum intimum Philippi Regis Conciliarium Dignißimum, Iustitiam atque Prudentiam colentem.

V M diebus nō longè ab hinc elapſis in tuo iucundiſſimo agro ſimul conueniſſemus (excellens vir) literis, & dignitate clariſſimè, cupiebā ſiquidem ſimul, & tecū colloqui de re, quā pridie mihi cōmiſeras, nec minùs & vxorem tuam, mulierem ſanè lectiſſimam, diu laborantem viſere, poſtquàm iam pridem vocatus, ob vehementiſſimum cruris dolorem, quo eo tempore cruciebar; quod magnopere deſiderabam, perficere nequiui, præter cętera, inter nos ſermo incidit de vinaceorum facultate, ac vſu; cùm ex eis me à tali dolore vindicatum tibi aſſeruiſſem; exoptabáſque à me intelligere num illuſtriſſimo, & excellentiſſimo Don Parafanno Riberæ Alchalæ Duci huius regni Proregi genuum imbecillitate, ac dolore quandoque laboranti, ſimulátque tibiarum frigiditate, ac debilitate, necnon pedum œdematoſo tumore, & interdum dolore affecto, eorum vſus conferret. Quamobrem viſum eſt extemporaria hac, incultáque epiſtola tibi, cui multum debeo, de vinaceorum facultate, ac vſu, quicquid ſentiam, recenſere, potiſſimùm cùm & tu id, vt ex tuis percepi verbis, ſcire deſiderares, & perquam vtilis in nonnullis, vt demōſtrabimus, affectibus ſit eorum vſus, neque vllus ante nos, qui ad manus noſtras peruenit, de his verba fecerit, id verò non in me ſolo experimento, ac aliorum nuda experientia, ſed ratione etiam, ac auctoritatibus confirmare conabimur, illud primò animaduertentes, quòd per vinaceos nihil aliud ſubintelligere voluimus, quàm ſolidas vuæ reliquias, cùm in torculari ſuccus ipſius omnis expreſſus fuerit, auctore Galeno ſecundo de alim. fac. cap. 9. quamuis quidam per vinaceos, ſeu vinaceas acinorum ſemina intelligere videantur, hos tamen vinaceos Galenus Græcè στέμφυλα citato loco appellat, cap. 3. ſimiliter & Dioſcorides libr. quinto, reliqui Græci, interdum τρύγα quandoque βρύτια nuncupāt, qui itidem vinaceorum dilutum τρύγα vocitant, aliquando autem & vini fœcem ita appellāt, στέμφυλα verò oliuarum partes ſolidas, cùm ex eis oleū fuerit expreſſum. Quamobrem rationi conſentaneum eſt, vinaceos iuxta Galeni doctrinam conſtitutos eſſe ex membranoſo acinorum tegumento, ſeminibus, ſeu nucleis, γίγαρτα Græca dicunt, & eorūdem acinorum radice, quæ ex palmite enaſcitur, vnde ipſi acini pendent, quam Gale. βότρυχον nominat *cap. eodē.* citato loco, quidam vt ipſe inquit, στέμφυλον; Plin. verò lib. 23 cap. 1. partes eas, in quibus acini fuēre, ſarmenta vocat; poſtquàm vuarum partes ſolidas, quę muſto expreſſo ſuperſunt, cum eodem Galeno vinaceos nuncupamus, ſed mox dubitabis, ſi acinorum ſubſtantia, qui ῥῶγες Græcè dicuntur, ex Galeni monimētis compoſita eſt ex ipſorum velut carne, & humore, qui per carnem diſperſus eſt, ex quo fit vinum; prætetea ex ſeminibus, atque ex membranoſo tegumento, quod omnia hæc extrinſecus circumambit, nunquid particula quædam muſto etiam in torculari expreſſo tum ipſius velut carnis acinorum, tum etiam ipſius humoris per eandem diſperſi remaneat; & ſanè videtur per ea, quæ modo citauimus Galen. verba, quòd vtique non. Nam ſolidas vuarum reliquias, cum in torculari ſuccus ipſius omnis fuerit expreſſus, vinaceos appellat. Atqui nos quòd vtriuſque ſubſtantiæ quipiam relinquatur in vinaceis, etiam ſi torculari vuę admodum expreſſæ fuerint, audacter aſſerimus, quinimo ipſius humoris nedum portiuncula quædā per carnem diſperſa, verùm etiam in membranoſo tegumento, nucleis, ac ſarmentis effunditur. Argumento eſt, quòd coniectis in dolia vinaceis, vbi tantum aquæ ſuperinfuderis, quoad omnia permadeant, & pro vinaceorum copia aqua effundatur, non multo poſt in dolij fundo foramen aperiens dilutum effluit, idq; pro vino bibāt, ſapitque vinum ſaporem, calorem, odoremq; ipſius priùs expreſſi vini præ ſe ferens, qua ratione & ſubſtantiam quoque participare conſentaneum eſt, hoc dilutum Græci quandoque τρύγα, Attici verò δευτερίαν vocitant à noſtratibus inquit Gal. στεμφυλίτης, à Latinis lora ap- *Citato loco.* pellatur, potentq; eadem aquoſior, interdum etiam meracior fieri, vt ipſe fatetur, pro maiori, vel minori quātitate aquæ ſuperinfuſæ, quāquam huiuſmodi aquæ quantitatem Plinius metitur lib. 14. ca. 10. triáque narrat loræ genera, & Columella lib. 12. ca. 40. de re ruſtica, quomodo optima lora fiat, docuit. Marcus etiam Varro libr. 1. cap. 54. quomodo lora paretur inſinuat, quando pro vino operariis dari hyeme dicebat. & M. Cato. c. 25. de recentibus vinaceis ſeruatis verba faciens dicebat; itidem, ſi voles lautio paululum, & lora erit familiæ, quod bibat. Quòd verò in loris ipſis portio quædam acinorum, & eius ſubſtantiæ, quæ velut caro exiſtit, & humoris, qui per eam diſperſus eſt, ex quo fit vinū, permixta ſit, idem Pli. eo. lib. 14. c. 10. his verbis cō-

ſi: ma

firmauit. Nō possunt iure dici vina, quæ Græci δευτερίαν appellāt, Caro, & nos loram, maceratis aqua vinaceis: sed tamen inter vina operaria nominantur, quinimò rursum aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis quidam effundentes, vt inquit idem Gal. aliud parant dilutum, ita vt id quoque in potu sit tolerabile, quod etiam loram nos appellamus: quamuis quidam Attici propriè non, vt prius, dilutum hoc δευτερίαν nominari velint, nec minùs & ipsum vini quandam commistionē habens, cùm & vini antea etiam expressi quodammodo saporē, colorem, ac odorem habeat, id verò fieri haudquaquam posset, nisi & substantia quæpiam ipsius humoris, ex quo fit vinū, ipsis permista esset. Accedit ad hæc, quòd ni succus, seu humor quispiā, simúlque carnosæ substantiæ aliquid in vinaceis relinqueretur, sed solidę dūtaxat partes superessent, non haberent vinacei ex quo, veluti ex materia, parua quædam animalia volatilia quidem, & admodum culicibus similia generarent, exiguam quandā putredinem perpessi, & deinceps eadem magis aucta vermiculos quosdam paruos instar eorum, qui in cerasis, aliisq; fructibus humidioribus existētibus, ac putrescentibus, postquam humiditas in eis non adesset, ex qua talia produci animalia possent; aut saltem eadem satis non esset ad eorum generationem. Attendendum insuper quòd pro maiori, vel minori etiam vuarū prelo expressione, maior item, aut minor copia tam ipsius veluti carnosę substantiæ, quàm humoris per eam dispersi, in quo fit mustum, in vinaceis relinquitur; nunquam tamē vniuersæ hæ geminæ substātiæ prorsus à vinaceis, eisque præsertim recentibus, secernuntur, ob eas, quas nuper retulimus, causas. Ad Galeni auctoritatem, cùm dixit, vinaceos appellare, solidas vuę reliquias, cum in torculari succus ipsius omnis expressus fuerit, hoc modo satisfacias; eum intelligere voluisse omnem succum, qui exprimi potest per torcular; qui autem minimè etiam valde prelo pressis vuis secerni potest, cum eisdem vinaceis relinqui non negans, adeò vt secundum sensum, non autem secundum rei naturam videatur omnis succus fuisse expressus. Nam vt dictum est, non modò per eam substantiam, quæ velut caro existit, portiuncula eius dispersa, sed in membranoso tegumento seminibus, ac sarmentis impacta in ipsa expressione permanet, de ea autem substantia, quę ceu carnosa existit, hæsitari non debet quin aliqua eius portio remaneat simul cum acinorum tegumento permista. Quòd si aliter Galen. verba interpretentur, nequaquam vindicari posset, quin sibi ipsi pugnaret; postquam citato loco asserit ex iam dictis vinaceis, si aqua pro eorum copia infundatur, vt quidam experientia docti infundunt, dilutum fieri suaue, & interim dilutum hoc aquosius, quandoque verò meratius, seu vinosius, quod quidem proculdubio absque aliqua humoris, ex quo sit mustum, permistione, haudquaquam fieri posses: & nos etiam paulò ante probauimus, intelligere itaque per vinaceos oportet cum Galeno solidas vuarum reliquias, quæ prelo subiectæ, mustóque expresso supersunt. Sunt autem hæ maximè membranosum acini tegumentum, ipsiúsque nuclei, ac radices acinorum, quæ ex palmite nascuntur, seu sarmenta, necnon & exigua quædam portio eius substantiæ quæ ceu caro existit, atque humoris per eam dispersi, & reliquis etiam solidis substantiis per expressionem imbibiti, harum autem duarum substantiarum portio maior, aut minor in vinaceis relinquitur, prout magis etiam, vel minus per torcular vuæ fuerint expressæ. Et quoniam valde exigua, vt dictum est, harum duarum substantiarum quantitas in vinaceis continebatur, aliarum trium solidarum relatione, propterea Galenus de eis haudquaquā meminit; sed solidas vuarum reliquias vinaceos appellauit. At quoniam magnum repentur vinaceorū discrimen, pro varia, ac diuersa vuarum specie, ex quibus vinacei sunt, ob id rursus attēdas oportet quot, quæve sint hæ vuarum differentiæ, quò diuersas etiam vinaceorum naturas inuestigemus, verùm nō de omnibus vitium generibus verba facere oportet, ne minus longa fiatur oratio; sed earum duntaxat differentias recensebimus, quę ex diuerso vuarum sapore pullulant, eæ etenim ad nostrum institutum non parum conducere videntur: cum vel maximè quòd Plinius libro 14. c. 11. scripta reliquerit de vitium generibus hæc verba, omnia genera vitium numero comprehēdi posse vnus existimauit Democritus, cuncta sibi Græciæ cognita professus, cæteri innumera, ac infinita esse prodiderunt, sunt tamen & quod ad saporem attinet, vuarum insuper differentiæ nō paucæ, id quod manifestauit Galenus eodem libro secundo de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Nō parua autem est inter vuas differentia, quòd aliæ sint dulces, aliæ acidæ, aliæ austeræ, aliæ denique quæ nullam habent vehementem qualitatem, vocant autem ipsas vinosas, qui licet in his verbis de acerbis vuis non meminerit, paulò tamen post comparans inter se austeras, & acidas, de eis verba facit, inquiens: austerarum autem quædam si suspēsæ diutiùs fuerint, dulciores redduntur, acerbæ verò, vt acidæ etiam si suspensæ fuerint diutiùs, mutationem in dulcius nunquam assequi poterunt, quocirca ipsarum esus perpetuò est cauendus, quibus ex verbis liquet quinque in vniuersum esse simplices vuarum differentias, quæ ab earundem saporibus capiuntur: dico simplices quoad fieri liceat: neque enim repenas omnino syncerum saporem aliquem eodem Galeno auctore quarto de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. quinto. compositæ autem multò plures esse possunt ex varia dictorum saporum commistione, quas omnes vbi simplices quispiam rectè perceperit, facilè assequi poterit. Cæterùm quæ dulces sunt vuæ, succum habent calidiorem, & ob id sitibundæ: acerbæ verò austeræ, & acidæ frigidiores, vinosæ autem inter calidum, & frigidum medium locum obtinent: cuius etiam naturæ putandum esse censeo, & dictarum vuarum vinaceos. Nam veluti dulcium acinorum succus calidior est reliquis vuarum succis, ita & reliquæ eorum substantiæ proportionabiliter se habebunt relatione ad eas, quæ aliorum saporum sunt, præsertim ob eiusdem succi substantiam, cuius participes esse videntur, & quemadmodum frigidiorem habent succum vuæ acerbæ, austeræ, & acidæ, ita quoque & reliquas earum substantias esse dixeris, & vinosarum velut succus, ita & reliquæ partes medium locum obtinebunt, inter acerbas autem, austeras, & acidas, ceu succus acerbarū, ita & reliquæ substantiæ frigidiores erunt, quàm austerarum, & acidarum, & austerarum succus rursus, cæteræq; ię substantiæ frigidiores quàm acidarū. Hinc etenim

Citato loco.

cap. eodē.

ordinem seruant in frigiditate sapores ij, vt liquet 4. de simp. med. facultat. cap. 6. verum non ab re dubitabis, propter quid austeratum vuarum quędam, vbi diutius suspensæ fuerint, dulciores redduntur, acerbę verò, & acidæ, etiã si diutius fuerint suspensæ, mutationem in dulcius nunquam assequi poterunt? An dicas tu quòd acerbæ multam habeant terrenam, siccam, crassámque substantiam, quæ à calido etiam ascititio minimè potest adeò euinci, vt dulciores fiant? austeræ verò tenuiorem, humidiorémque: ac minus etiam frigidæ sunt, & quamuis acidæ minus frigidæ sint, quàm austeræ, id tamen aquosum, & quod velut semicoctum est, in eis excrementum, multum est; adeò vt neque ab earum calore etiam ascititio confici possit, & in dulcius mutationem assequi, quamuis ipsæ minùs frigidæ sint, quam austeræ. Ad hæc non omnes austeræ, sed quædam dulciores redduntur, inquit Galenus, vtpote illæ, quæ non exquisitè tales sunt, sed quidpiam dulcedinis, licet non manifestè, in seipsis contineant. Acerbæ verò, & acidæ syncerè nunquam. Facta insuper collatione inter easdem quatuor acinorum partes einsdē vuæ inter se, fatemur membranosi tegumenti, ac seminis substantiam siccam & frigidam esse, frigidiorem tamen, ac sicciorem seminis, quàm membranosi tegumenti; calidam autem esse fatemur eam, quæ ceu caro existit, ac humoris substantiam, qui per eam dispersus est, necnon & humidam, minus tamen calidam, sed humidam magis esse humoris substantiam, quàm carnis, argumēto est, quòd minus nutriat, & promptius subsideat, calidior item quodãmodo, & mediocris humiditatis est ea substantia, quæ velut caro existit, eò quòd copiosius quàm succus nutriat, nec adeò citò deficiatur, & propterea vuæ quibus exiguus est succus, magis nutriunt, quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, sed promptiùs subsident. Quamobrem, vt inquit Galenus citato loco, copiosiùs ex carnea acinorũ substantia, quàm humidum, alimentum corpori accedit. Cùm itaque in vinaceis minima sit acinorũ tum caro, tum succus, quorum substantia, vt dictum est, calida, & humida existit, signum quòd eis duntaxat deuoratis aluus magis laxatur, vt idem Galen. inquit citato loco, semina autem ferè omnia reliqua sint, quorum substãtia eodem auctore sicca est, & quodammodo adstringens, quo fit vt si transglutiantur, nihil quod sensu deprehendi queat, à sese mutata, omnia intestina peruadant, insuper & tegumenta omnia remanent, quæ cùm vsum acinis præstent, quem cutis animalibus, eandémque ferè siccam substantiam habeant, quemadmodum & semina, vt diximus, qua ratione & ita quoque exiguam, cùm deuorata fuerint, in ventriculo mutationem suscipiunt, nec minus & sarmenta, in quibus acini fuêre, omnia post musti expressionem supersunt, ipsa quoque frigida, & sicca, ac adstringendi vim habentia, quemadmodum & acinorum nuclei ex Plinij auctoritate citato libr. 23. cap. 1. cùm dixit; Sarmenta earum, in quibus acini fuêre, loquens de vuis, adstringendi vim habent, efficaciora ex ollis, nuclei acinorum eandem vim obtinent, reliquum propterea est, vt vniuersa vinaceorum substantia frigida sit, & sicca, atque adstringendi vim habeat, qua ratione mammarum inflammationi triti cum sale vtiles sunt: decoctúmque eorum veteres dysentericos, & cœliacos iuuat, & potione, & fotu, vt idem Plinius ibidem testatur, haud valdè dissentiens à Dioscoride, qui libr. 5. cap. 5. de eis verba faciens ita inquit; Reconditi vinacei inflammatis mammis, ac duris, nimióque lacte turgentibus, ita enim interpretãda sunt eius verba, cùm dixit σφαργῶσιν μαστῶν illiniuntur, eorum decoctum dysentericos, cœliacos, & fœminas fluxione vuluæ laborantes iuuat infusum; ad desessiones, ac fotus allumitur, & demum de acinorum nucleis ait; Nuclei acinorum adstingendi vim obtinent: stomacho vtiles sunt: inspargitur farina tostorum polētæ modò dysentericis, cœliacis, & solutis stomacho. Talis itaque est vniuersa vinaceorum propria substantia, seu natura, hósque vsus præstare valent, si eorum potentiam perpendas, magis tamen, & minùs pro diuersis vuarum differentiis, ex quibus fiunt, quas etiam priùs narrauimus, sed cùm non solùm vires eorum, quas in potentia possident, verùm etiam & eas, quæ ab eorundem qualitate actu existente proficiscuntur, animaduertendæ sunt. Restat propterea differendum, quidnam præstare corporibus nostris valeant per hanc, quam actu obtinent, qualitatem; postquàm in potentia adstringendi, ac refrigerandi facultatem habent; necnon & priùs hoc vnde tale susceperint actu ascititium temperamentum, siquidem tangendo eos sentimus, quòd licet potestate frigidi sint, vt retulimus, actu tamen calidos esse, potissimùm vbi recenter fuerint prelo pressi, simulque cum musto prius efferbuerint, quæ vtique huius caliditatis causa existat, inuestigare primùm oportet; vt exinde pateat, quot, quíve vsus ex his hac ratione nostris corporibus adhibitis prouenire possint, vt verò huius quæsiti veritas pateat, altius quodãmodo inchoanda erit oratio nostra, sumpto principio ab Aristotele, qui libr. quinto de gen. animalium cap. sexto concoctionem à calore fieri ait, & quarto meteororum, concoctionem perfectionem quandam esse retulit, quæ à calore proprio, & naturali efficitur. Quamobrem concludit eodem quarto meteororum, fructuum maturationē à naturali etiam calido fieri, quam πέπανσιν appellat, calor enim, vt ait Teophrastus libro secundo de causis plantarum, vbique vim obtinet concoquendi, nam, si quem vsum frigiditas præstat, per euentum fieri necesse est, vt ipse refert, vel ex accidenti, quemadmodum Aristoteles eodem quarto meteororum sentire videtur, hãc fructuum concoctionem idem Theophrastus, libr. 1. de causis plantarum, cap. 18. duplicem esse asseuerauit, aliam videlicet pulparum, aliam verò seminum, quarum prima ad hominum vsum præualet, propter cibum: cùm eadem in pulpa fructus fieri soleat, qua confecta, siccum, saporémque capessere necesse naturæ congruum necesse est. Quamobrem idem etiam auctor lib. 6. cap. 12. eiusdem asserebat, quòd vuæ etiam sapor in ipsa etiam carne consistit, de qua concoctione tanquam nostro instituto necessaria disserere intendimus. Nam reliqua, quæ seminum est, cùm ad generationem, vt ipse inquit, perpetuitatémque arborum pertineat, cuius causa fructus, ac semina natura produxit, ad rem nostram haudquaquam conducere videtur, quemadmodum etiam præsentis negotij neque est indagare, vtra earum perfectior sit; nunc verò satis sit sciuisse concoctionem, seu fructuum maturationem, quam nunc intendimus, cum perfectio quædam eorum sit, ab initio

Marginal notes: Cap. citat. (left margin, beside "sed quædam dulciores redduntur, inquit Galenus"); Tex. 19. (right margin, beside "teororum, fructuum maturationē à naturali etiam"); Citato loco. (right margin, beside "necesse est, vt ipse refert, vel ex accidenti, quemadmodum")

insito eorum calore perfici, eamque ad hominum vsum, propter cibum, vt diximus, præualere. Et quoniam quicquid nutrit, ex genere dulcium est, imò nihil præter dulce nu[illegible]e potest, vt liquet per Galenum 4. de simpli[illegible] medicamentorum facultatibus capit. 15. id ve[illegible]o omne concoctione efficitur. Nam concoctum, vt inquit Aristoteles 3. de generat. animalium cap. 1. in quouis genere dulcius est coctione: namque dulce efficitur eodem auctore citato libro quinto, de generatione anima- Sedi. 6. lium, propterea non ab re inquirendum est à quo calore dulce omne efficiatur, vt deinceps pateat inter fructus, vuis, ac musto à quo calore dulcedo proueniat. hoc tamē inuento, tum musti, tum etiam & vinaceorum caliditatis causa, quam actu possident, facilè patebit. Cùm verò familiare, amicum, iucundúmque fuerit, ac modicè calidum id, quod continue ex nostra substantia euacuatur, ac dissipatur, sitque nutririo euacuati repletio, quòd familiare quoque esse necesse sit id, quod nutrit, nemini dubium est, ac etiam modicè calidum, qua ratione à moderato calore dulce omne prouenire confiteri necessariò oportet, idque bifariam fieri posse in quocunque corpore decretum reliquit Galenus eodem 4. de simplicium medicamentorum facultatibus ca. 10. partim enim sunt, vt ipse inquit, proprio, & insito calore dulcia, partim verò ascititio. proprio quidem calore, vt mel, ascititio verò, vt sunt omnia, quæ pro cibo igne præparantur, ac proinde dum calida sunt, suauiora his, quibus nutritione est opus, apparent. quędam autem non suo modo proprio, & insito calore dulcia fiunt, sed acquisititio quoque, quemadmodum in fructibus apparet, in his enim vt ait Galenus citato lib. 4. de simpli. medicamen. facultat. ca. 11. Aristotelis, & Theophrasti auctoritate multùm ceu ardoris, Græci ἐμπύρευμα vocant, etiam ex solari calore reliquum est, à quo illud aqueum, ac etiamnom semicoctum ad concoctionem ducitur, conficitúrque, ac transmutanti, simile redditur. & propterea tam acinis, quàm musto multa inest talis caliditas, ita vt non solùm mustum ipsum feruere deprehendas, sed ex quibuscunque pomis, si succum exprimas, eum protinus non secus, ac mustum feruere videbis. tanto tamen feruoris discrimine, quāta erit vnius fructus ab alio in calore diuersitas. à solari denique calore prouenit vuis dulcedo, & fructibus omnibus maturatio, eo- ca. eodem dem Galeno teste citato loco. nihil enim fortassè prohibet, quominus externo quoque calore fructus coquantur, vt Theophrastus inquit libro 2. capi. 10. inest itaque ipsi musto omni dulcedo quamdiu feruet, ex eo qui circa semicoctum, aquosúmq; excrementum inest solis feruore proueniens, & proinde quodlibet mustum, donec ferueat, actu calidū est, ac dulce sentitur. sed vbi quod iam aquosum, ac semicoctum erat, transmutatum fuerit, atque confectum, & is, qui feruorem concitabat, calor, euanuerit, tunc propriæ vinorum naturæ, ac quæ propriæ sunt succorum proprietates, synceræ conspiciūtur: eo etenim tempore, quæ propriè sit vinorum natura, agnoscimus, vt liquet apud eūdem Galenum citato loco. ex quibus omnibus liquet, quòd quādiu feruor, dulcedóque iam dicta, quæ ex ascititio calore in musto prouenit, perdurauerit, tam diu etiam id actu calidum esse. idque eidem prouenire ab illo acquisititio calore, quē ex Sole suscepit, cùm verò qui feruorem concitabat calor euanuerit, neq; amplius omne mustum dulce permanebit, sed ad propriam suam quodlibet redibit naturam, quòd si postquam efferbuerint, in quibusdā dulcedo quædā remaneat, eadem syncera erit, suauis, ac ex propria ipsius succi natura, eiusque proprio, ac insito calido proficiscens, non qualis antea erat mista, scilicet proprio, ac insito calore & ascititio ex solari calore suscepta. nullum tamen eorum hoc tempore actu calidum sentictur. Quod etiam rationabiliter de eorum vinaceis asserendum est. etenim acquisititiam, quam habent actu caliditatē à solari calore susceperunt medio musto, seu acinorum humore ac carnea eorum substantia pręcipuè, eáque tandiu in eis reperitur, quādiu ascititius ille calor euanescat, qui licet ascititius sit, moderatus tamen est, vt diximus, & concoctionem, perfectionémque operatur velut proprius, & insitus. conficit enim id, quod ad eum, & velut semicoctum est in musto excrementum, quo cum participate decretum sit vinaceos ipsos, similiter & talem calorem participabunt, quilicet externus sit, & ascititius, moderatus tamen est, seu insitus, vt dictum est, ac proprius ipsorum acinorum, postquam idem quoque operatur, dulcedinem inquam, & concoctionem, signum quòd superinfusa eis aqua, vbi exiguo tempore cum ea macerentur, dulcedinem, ac actu caliditatem retinet, vt in loris indies obseruamus. deinceps autem temporis progressu vtrunque euanescit. poterit tamen dulcedinem quandam diu retinere, vbi ex dulcibus naturâ vuis vinacei fuerint expressi, & modica aqua superinfusa. hac itaque ratione vinacei cum primùm cum musto efferbuerint, ac prelo ac aciuis fuerint pressi, actu calidi sunt. Sed dices, hoc Aristoteli pugnare, quòd videlicet mustum, acini, cæterique fructus ab ascititio calore dulcedinem, ac concoctionem nanciscantur. cùm ipse velit quarto meteororum, vt dictum est, ab insito calore hoc fieri, ab alieno autem non Tex. 6. & 19. perfectionem, & concoctionem, sed putredinem ac corruptionem proficisci. huic responsum dabimus, quod Aristoteles à naturali calido maturationem fieri fructuum asserunt, intelligens præcipuè, & propriè, non negans quòd ab ascititio quoque quodam calore, vt Solis, possit etiam simul cum eodem insito calido concoqui, & perfici, quemadmodum Galenus innuere videtur citato libro 4. de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. 10. vel dicas eam fructuum concoctionem à naturali calido perfici voluisse Aristotelem, quæ præcipue seminum est ad generationem, perpetuitatémque arborum pertinens, vt priùs cum Theophrasto conclusimus. id verò eius verba ostendunt. dicebat etenim eodem 4. meteororum, fructuum tunc perfectam esse maturationem, quando semen, quod in ipsis est, potest efficere tale alterum, quale ipsum Tex. 19. est, quam confiteri à naturali calido perfici, absonum non erit. Atqui nos, vt iamdudum diximus, de hac verba nō facimus. Rursus, cùm dicebat ab aliena caliditate putrefactionem, ac corruptionem generari, intelligebat de ea extrinseca caliditate, quę valdè immoderata, validiórque existit, nec minùs Tex. 6. & humida, asserens eam esse, quę ambietis. Nos verò non de hoc immoderato valdè, humidóque calore externo, & ascititio subintelligimus. scimus etenim rem quamlibet ab hoc corrumpi, quemadmodum à proprio & insito calore in propria seruatur natura, sed solarem calorem simul cum Gale

suo fassi sumus, cúmque moderatum in acinorum, reliquorúmque fructuum concoctione spirulam, à qua quidē, cum moderatus sit, & vuis ac fructibus omnibus maturatio prouenit, & dulcedo, hic namque generationem, acretionem, concoctionem, &, vt summatim dicam, perfectionem omnem cunctis rebus afferre solet, haudquaquam ignorâres, quemadmodu hi, qui circa naturam exercitati non sint, quòd caliditas mediocris omnibus sit vtilis: immoderata verò non minùs frigiditate noxia, eodē Galeno auctore citato libro quarto de simplicium medicamentorum facultatib, cap. 14. Sed iterum quæres: propter quid vuarum acini, aliiq; fructus, priusquam in minutas partes redacti sint, aut ab eis succum exprimas, hanc eorum actu caliditatem tactui non præ se ferūt: huic respōsum sit, quòd cùm crassa sit eorum membrana, qua veluti tegumentō eos circumambit, eam tactu sentire caliditatem non valemus. hæc etenim vna ex causis est, vt inquit idem Galenus 3. de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. 21. quòd pleraque, quæ actu sunt calida nos fugiunt, propter crassam videlicet eorum essentiam. addit & aliam causam, propter quam hoc contingat, quod scilicet ipsi plurimum habeamus caloris. propter vnam itaque vel alteram dictarum causarum, aut ob ambas, cōtingit acinis, aut fructibus haudquaquam in minutas partes redactis, aut expressis, quem in se continent actu calorem, nos fugere. An propterea talem nos calorem non percipere inquies, quoniā extrinseca eorum superficies ab ambiēte extrinsecus aëre sit refrigerata: quemadmodum de calce refert Galenus citato libro 3. de simplic. medicamen. faculta. cap. eod. Nam si bolum ex ea vnum ac ceperis, nullum ob iam dictam causam calorē percipies, quippe qui refrigeratas tantum eius partes cōtingas. idque antequam in minutas partes redactū sit. si verò accumulatæ calci manum in profundo inseras, confestim calidam senties, quemadmodum etiam accumulato stercori columbino, quippe cùm refrigeratæ ab ambiente extrinsecus aëre non sint, nec minus & hoc simile in vuis cōtingit. Nam si eisdem simul aceruatis ad internas partes manum inseras, confestim earum caliditatem percipies. hæc eadem insuper ratio in vinaceis ipsis seruatur, quippe cùm eorum externa superficies ab ambiente aere sit refrigerata calorem non præ se fert. si verò altius manus imponas, protinus eorum caliditatem senties. Vel dicas, exiguum esse humorem, qui in singulis vuarum acinis, ac fructibus cōtinetur, & propterea calorem quoque exiguum esse. Quo fit vt cómistis etiam cum seminibus, ac tegumento, vix, aut nullo modo sentiatur. Cùm verò fuerit expressus, separatus, multúsque ob eam rem effectus talis succus, protinus eius calor percipitur. Permanet igitur ille, ceu ardor, ex solari calore acquisitus, ac moderatus calor in vinaceis ipsis, quemadmodum & in ipsis vuis priusquam fuissent expressę, cōtinebatur, eúmque excipiunt ex humore præcipuè, qui per acinorū substātiam, quæ veluti caro existit, dispersus est. tādiúque eum in eisdem permanere fatemur, donec alter validior, ac immoderatus extrinsecus calor superuenerit eundem moderatum calorem, ac etiam insitum quem habent in propria humiditate existentem, vincens, ac corrumpens, molestus siquidem, immitis, insuauis, ac tactui mordax, quo tempore cùm putrescere cœperint vinacei ipsi, ac eorum humiditas corrumpi, necnō & acidi fieri, amplius eis vtendum esse non censeo. nam cum aliena omnino validior, mordax, ac immoderata fuerit hęc eorum caliditas, vt ad sensum cuilibet tangenti patere poterit, non minùs vt diximus, frigiditate noxia est, quemadmodum quod eorum caliditas moderata, ac mediocris fuerit, omnibus esse vtilem cum eodem Galeno audacter affirmo. *Eodē cap. 14.* Quamobrem vinaceos recentes, qui mox, cum musto efferbuerint, ac prelo pressi sint, valde vtiles esse asserimus, priusquam tale aliquid perpetiantur, sed moderatam, seu mediocrem in se ipsis caliditatem obtineant: & ij sunt, quibus procurandis nonnullis præter naturam affectibus vtendum esse consulo. quod quidem ratione, & experientia facile confirmabimus. Nam cùm mediocris, seu moderata sit, vt determinauimus, eorum caliditas, non tantùm calore excedunt, vt nos lædat, ac molestus sit, aut immodicè calorem nostrum exuperet, calefaciunt tamen moderatè, ac mediocriter vinacei ipsi, non tamen adeò vt soluant, secent, distrahántve continuum, ac propterea mordacitatem, dolorémque inferant: sed eorum caliditate fundunt, læuigant, ac molliunt: fundunt siquidē quod in corporibus nostris consiterat, atque concretum fuerat. quo maximè affectu voluptas animantibus constat. hactenus itaque nos calefaciunt, vinacei suo mediocri, seu moderato calore, vt concretas frigore in nobis particulas fundant, quemadmodum quælibet similis caliditas efficere solet Galeno auctore quarto de simplicium medicamentorum facultatibus, *Ca. 2. & 3.* cuius quidem proprium est fundere, & liquare. qua ratione scirrhosis, seu induratis corporis tumoribus magnopere conferunt. tales enim affectus, vt inquit *Ca. de scirrhis.* Galenus secundo de arte curatiua ad Glauconem: simile quid pati debent iis, quæ sub Sole funduntur. Quapropter curari debent eo medicamento. Quod calorem habeat tepidum: humiditatem verò nec omnino multam, nec omninò minimam. vocantur autem huiusmodi medicamenta mollificantia, seu mollientia. algentes quoque partes propterea moderatè calefaciunt, ita vt ad refrigeratas corporis partes magnoperè conducant. Quamobrem non sine ratione putandum est, podagra, & coxendicum dolore laborantibus, præsertim ex frigidis succis, magnopere conducere, etiam si à principio fuerint adhibiti, præcedente tamen totius corporis vacuatione: nam eorum moderato calore, fundendi, molliendi, & læuigandi vim habent, vt dictum est, necnon & dolorem leniendi, quemadmodum & cætera huiusmodi medicamenta: Insuper cùm adstringendi, vt diximus, facultatem obtineant, robur eisdem partibus addunt: ita vt per eos, qui morbum parit humor frigidus, calefiat, fundatur, ac emolliatur cum earundem partium firmitate. Quòd si diutius etiam eis vtare, sensim eundem humorem digerere, ac dissoluere valent. nam quatenus etiam vim habent molliendi, adhuc parum dissoluunt, quemadmodum & cætera huius generis medicamenta, iuxta Galeni sententiam citato libro secundo de arte curatiua ad Glauconem, *ca eodem* & quinto de simplicium medicamentorum facultatibus ca. 8. & 9. œdematosos insuper tumores exsiccant, ac discutiunt. vbi eis præsertim non exiguo tempore, sed diutius quodammodo vtare. nec minùs & neruosarum partium imbecillitates, ex humiditate, frigiditatéve, aut ex frigidis,

frigidis, & humidis humoribus ortas tutò curant, ob eam, quam habent caliditatē, ac ficcandi, & adstringendi facultatem. Aqua etiam inter cutem laborantibus propterea non parum cōducere videntur, præsertim λευκοφλεγματία, verum admodum expressi, & dulcium vuarum vinacei esse debent. At non propterea quòd eorum caliditate vinacei fundant, molliant, læuigent, ac dissoluant, partibus etiā immodico calore affectis, ac propterea imbecillibus existentibus nō opitulantur. nam cùm modicus sit eorum calor, siquis eis moderatē vtatur, æstuantes etiam frigefacient, quemadmodū & balnea. hic etenim est moderati caloris affectus, vt rigentēs excalfaciat, æstuātes verò frigefaciat, veluti etiam & rosaceum, eodem Gale. auctore tertio de simplicium medicamentorum facultatibus. cap. 11. id verò semper cum partium robore, postquam ab eis vis adstringendi, quam habent, separari non potest. admodum tamen pressi vinacei in his affectibus esse nō debent, & ex vinosis, aut quibusdam austeris potius, quàm ex dulcibus vuis pressi, neque diutius est eis vtēdum. insuper quamuis partes frigidis humoribus refertas, ac propterea etiam in tumorem audactas eum earum robore curare valeāt vinacei, non ob id extenuatis quoq; partibus conducere non videntur, ob quamcunque causam fuerint, extenuatę, siue ex immodico calore, siue ex frigore, aut propterea obstructę sint vię, per quas sanguis, & spiritus ad eas peruenit. & ita ob nutrimenti defectum id perpetiantur. possunt etenim, vbi, vt decet, eis quispiam vtatur, vtranque intemperiem corrigere eorum moderato, ac mediocri, vt diximus, calore, necnon & obstructionibus liberare. Quamobrem non immeritò à Galeno decretum est citato libro quarto de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 14. caliditatem mediocrem omnibus esse vtilem. qua etiam ratione & nos concludamus cum eo, vinaceos omnibus esse vtiles, & præsertim iam dictis, propter eorum, quam habēt, mediocrem, seu moderatam actu caliditatem, ac potestatem adstringendi, quam semper obtinent, si quis eis ritè vtatur. Porrò rectè eis vtare, vbi præter naturam affectum, quem curare studes eiusque causam, simúlque & affectatum partium, ac totius corporis temperamentum exactè noueris, nam vbi is frigidus fuerit, eiúsque causa frigida, vinaceos adhibebis dulcium vuarum, & præsertim earum, quas Græcas vulgus appellat, diutiúsque, ac sæpius eis vtantur. Quòd si humidiores fuerint tum affectus, tum causæ, eligendi sunt ex eis vinacei admodum prelo pressi, quemadmodum si hic humor cōcreuerit, frigidus, aut siccior fuerit, ita vt ex eo duriores tumores fuerint geniti, aut etiam extenuatæ partes fuerint ob nutrimenti penuriam, seu ob quamcunque aliam causam, eosdem vinaceos non admodum expressos applicabis. Sunt verò inter omnes vinaceos hi calidiores, cùm nedum actu, sed potestate etiam quandam obtineant caliditatem. & quo dulciores vuæ fuerint, eò & vinacei quodammodo calidiores erunt. Propterea eis pręcipuè vtendum. Si verò hos vinaceos habere nequeas, aut non adeò frigidi affectus fuerint, eos, qui ex vinosis restant vuis eligas, cùm suapte natura quodammodo medium obtineant locum inter calidum, & frigidum, quemadmodum & eorum vuæ, vt dictum est, eadem seruata ratione circa earum expressionem. Ab acidarum autem, acerbarúmque vuarum vinaceis, quemadmodum & ab earundem vuarum esu, omnino abstinendum esse consulo. cùm maiorem habeant vim refrigerandi, & exsiccandi, ab eorum propriam naturam, ac substantiam, quam calfaciendi ob ascititium, quem obtinent, actu calorem: austerarum tamen vuarum vinaceis, vbi eędem tales non exactè fuerint, sed quandam habeāt permistam dulcedinem, quandoque vtendum ad affectus calidos, aut non adeò frigidos, minúsque frigidiores causas: cùm frigidæ quoque sint natura partes affectæ. tutius tamen erit eos prætermittere, & dulcium, seu vinosarum duntaxat vuarum vinaceis vti. vtrum verò sæpius, aut non; longiori etiam tempore: aut breuiori laborantibus sint adhibendi, ac repetendi, affectus ipsi pręter naturam, earúmque causæ suadebunt: necnon & ægrotantium natura, seu temperamentum. Nunc satis me rationibus, ac auctoritatibus demonstrasse puto vinaceorum vsum: ac qua ratione, quibúsve causis cunctis à me narratis affectibus pręter naturā conferant, modò eorum curationem assequi liceat. & quos, qualésve vinaceos pro eorū sublatione quilibet ipsorum desideret. nec minùs & illud ex his quæ diximus necessariò consequitur, quòd eò vtiliores, ac potiores sunt vinacei pro medendis narratis præter naturā affectibus, naturalibus balneis, ac exsudationibus siccis, Puteolanis videlicet, quibus etiam pro eisdē curandis vti consueuimus. quò vinaceorum caliditas suauior, mitior, ac moderatior, quàm earum fuerit, ac semper cum adstrictione coniuncta. qua ratione affectis quoque partibus robur afferre solent. id quod in iam dictis naturalibus balneis, ac exsudationibus siccis haudquaquā perpetuò contingit. Sed iam tempus est eorum vtilitates, quas ratione inueni, experientia comprobare, à me ipso inchoans, qui cùm graui quodam dolore diu laborantem musculorum circa ischium, ac lumborum. qui dolor insuper ab eodem articulo non rarò sumebat initium, quādoque etiam in crurum musculis, modo vno, modo alio sentiebatur interim circa poplitem, præsertim in musculo sub eius inflexu substrato, aut in tēdonibus iuxta rotulam, interdum autem tibiæ musculi afficiebantur, nonnunquam partes iuxta talum. inter cæteras autem partes sæpius dolore cruciabar eius nerui magni, qui quatuor habēs principia ab ossis sacri vertebris ad plantam vsque pedis distribuitur. Quamobrem nonnullis adhibitis remediis, venæ inquam sectionibus, purgationibus, fotibus, cataplasmatis, vnguentis, emplastris, perfusionibus, denique balneis tum naturalibus, tum arte paratis, cùm ab eisdem parum, aut nihil vtilitatis percepissem, ad vinaceorum vsum me contuli: à quibus omnino Deo fauente fui liberatus, & vxor mea coxendicum dolore diu vexata à frigidis, crassis, lentísque succis, nec valde à cæteris medicamentis adiuta, ex eorundem vinaceorum vsu curata fuit. Excellens Troilus Spes podagra, coxendicúmque dolore ex eisdem frigidis, crassisque succis orto magnopere, ac diu offensus, ex eorum vsu non paruam percepit vtilitatem. quamuis ob vinaceorum inopiam paucis quibusdam diebus eisdem vsus fuerit. Illustrissima quoque Caterina Sanseuerina nuper eodem coxendicum dolore affecta ob iam dictos frigidos, crassósque humores, necnon & crurum, ac tibiarum, ob eandem causam magnam cùm contraxisset imbecillitatem ex iam

dictis vinaceis maximum commodum ingentemq; vtilitatem adepta est, fere omnino curata, quamuis paucis etiam quibusdam diebus eisdē vsa fuerit, ob eorum etiam inopiam: erant etenim eo tempore omnes fere vindemiæ absolutæ. Magnificus item artium, & medicinæ doctor Fuluius de Bernardis a dextræ tibiæ, sinistriq; cruris diuturno dolore ea vinaceorum vsu prorsus liber euasit, quamuis valde extenuatas easdem etiam partes habuisset: percepi insuper excellenti Hieronymo Albertino Philippi regis intimo Consiliario dignissimo, vinaceorum vsum mirum in modū contulisse: cùm podagra, maximáque pedum imbecillitate laboraret. & si neque ipse, vt intellexi, nescio qua de causa diutius, neque, vt nos infra docebimus, eisdem fortè vsus fuerit. licet cùm me interrogasset, non aliter vt eis vteretur, præceperim. Nec desunt & alij nonnulli, qui ex vinaceorum vsu magnam quoque nacti sunt vtilitatem pro diuersis enarratis affectibus curandis: quos breuitati indulgens iure prætermitto. illud tamen silentio non prætercam, quod nuper dum hæc conscriberem, retulit excellēs Marius Galeota vir alioqui prudentissimus omniúmque bonarum artium peritissimus, nec minus veritatis amantissimus, ita vt propterea non parua ei adhibenda sit fides, retulit, inquam, quòd cùm eius filia nomine Maria nunc in venerabili monasterio Sancti Francisci monialis, tribus, quatuórve annis, magno, ac duro amborum genuum tumore laborasset, vt ambulationis motus ferè fuerit ablatus, ex dictorum vinaceorum vsu adeò perfectè curata fuit, vt exinde nullum amplius neque dolorem, neque laborem, in eisdem partibus senserit. insuper in quadam eius subdita, contrarios vinaceorum effectus se obseruasse testatus est, & hæc cùm diurno tempore cum crura, tum tibias maximè extenuatas haberet, motu omnino priuatas, cum pauco admodum sensu, viginti ad summum diebus vinaceis insidens, ambulare cœpit, carnéque impleri cœperunt dictæ partes eo anno. sequenti autem, cùm iterum eis vsa fuisset, sanitatem omnino adepta est, instauratis, quæ extenuatæ erant, partibus, articulis, ac neruis omnibus roboratis, adeò vt motum, ac sensum omnino recuperarit. ad hæc quendam inspexit genuum tumore, tibiarúmque extenuatione simul laborantem, qui ex eorundem vinaceorum vsu omnino liber euasit: & in seipso expertus est, quòd cùm ex præcedenti podagrico dolore pes reliquus esset admodum imbecillis tumoréque affectus, ita, vt, cùm moueretur, non parum doleret, ex vsu vinaceorum, tumor, & dolor penitus cessarunt: tantúmque robur inde adeptus est, vt non modò citra dolorem ambulet, sed robustior etiam altero pede euaserit. quinetiam cognoui à Sæsare Scamnapeco medico, & philosopho peritissim. magnam attulisse vtilitatem vinaceorum vsum Andreæ Carlutio laboranti œdemate magno ac diuturno in vtraque, tibia. vbi ne minimam quidem ex nonnullis alijs medicamentis adhibitis vtilitatem sibi comparasset. Non ab re itaque vir peritissimè pro medendis omnibus præter naturam affectibus, quibus laborare percepi iam dictum illustrissimum, ac excellentissimum Proregem nostrum, vinaceorum vsum commendauit: iterúmque commendo, tanquam saluberrimum, valde bonum, citráque omne periculum medicamentum, dummodò eisdem, vt decet vtatur. Ad quem, etsi nullus mihi datus fuerit aditus, vt eidem mea opera inseruirem, nihilominus tanquam diuinum quēdam hominem existimo, ac colo, ex his, quæ indies, prudentissimis suis operationibus, intelligo, ac experientia obseruo. adeò enim vera opinione, ac prudentia ad rectum dux est, rectéque præest, ac sapienter & iustè omnia gubernat, vt cuncti per publicam amicitiam, iustitiámque seruentur. Quamobrem nedum sanitatem, sed vitæ etiam perennitatem summopere ipsi desidero, ac exopto. Rectè denique vinaceis vtetur, si priùs, quæ a me de eisdem narrata sunt, obseruētur, ac inter cætera, quòd ex dulcibus vuis fuerint expressi, non parum prelo pressi, vbi priùs cum eorum musto efferbuerint, recentésque fuerint. ij etenim vinacei sunt, qui eidem domino magis conducere videntur, vt ea his, quæ prius disseruimus facilè liquet. & quò dulciores fuerint vuæ, ea quibus secreti fuerint, eò etiam vtiliores erunt, perpensis eiusdem excellentissimi domini morbis omnibus, earúmque causis, ac totius corporis temperamento, & reliquis. Modum verò vsus eorum omnibus communem recensebimus: sub quo, & qui proprius & particulari huius illustrissimi, ac excellentissimi domini existit, proculdubio continebitur. Capiendi sunt vinacei modo dicti, ant reliqui, quos supra probauimus similiter recentes, preloque pressi, qui priùs cum eorum musto, & non aqua efferbuerint, humique, aut conclauis pauimento aceruandi. Nam multi esse debent, iique manibus adeò premendi, ac læuigandi sunt, vt, quoad fieri liceat, partes omnes inuicem cohæreant. deinde crassis laneisque tegumentis quæ eos omnes circumambiant, contegendi sunt, ne ex ambiente aere refrigerentur, seruetúrque eorum caliditas, foribus ac fenestris omnino clausis, potissimùm vbi ex aliqua causa aër ambiens frigidior fuerit. Atque vbi eisdem vti velis, prius vniuerso corpore vacuato, ventreq; à cibis, aliisque superfluitatibus immuni, ac deiectis alui priùs excremētis, exutus vestibus scrobe quàm primùm longitune, latitudine, & profunditate manibus commodè parata, in eos se inserat æger, protinúsque eisdem vinaceis, qui pro scrobe fienda sublati sunt, contegi debet, eis moderatè manibus compressis, ac læuigatis, & deinde laneo etiam tegumento velentur, vbi verò mediæ, ac superiores corporis partes minimè affectæ sit, satis erit eisdem vinaceis insidere, ac crura, tibias, simúlque pedes affectos in eos inferre, reliquo corpore consuetis pannis contecto. At si admodum deliciosus fuerit æger, mollisque carnis, ne in partibus circa sedem labor aliquis, dolor aut exulceratio ex vinaceis inferatur, lineum linteum duplicatum, triplicatum, aut etiam quadruplicatum substernes, super quod incideat. si verò dorso, ac scapulis solis laboret, eædem partes vinaceis immergendæ sunt, crura autem & pedes handquaquam; verùm vbi vniuersum corpus fuerit affectum, fouea in vinaceis effodienda erit pro vniuerso corpore congrua, maiórque copia vinaceorum esse debet, vt eis contegi vndequaque vniuersum corpus valeat, atque ita in eis, veluti in lecto iacere, puluinari duntaxat sub capite imposito: laneo etiam tegumēto superposito: id quod semper seruari debet, brachiis autem, & manibus, si quispiam afficiatur, easdem partes vinaceis obruat. hoc modo si quispiā vinaceis vtatur, vtiliores erunt. At vbi admodū delitiosi sint ægrotantes vt pueri, vel mulieres,

mulieres, aut reliqui molles carnes habẽtes, priusquam vinaceis immergantur, linteo lineo molli, ac veteri inuoluantur, desupérque vinacei proiciantur, manibúsque premantur, ac læuigentur: & deinde laneo, vt diximus, tegumento contegantur. Nec minùs quàm per mediç horç spatiũ in eis quispiam immorari debet: melius tamẽ erit, si hora vna permanserit. Nam cùm mediocris, seu moderatus sit vinaceorum calor, exiguo tempore, si in eis permanserint, quibusdam parum proficiunt, longiori autem multum. est tamen eorũ vsus omnibus semper vtilis, vt dictum est, vbi probè eis vtare. sunt demum à vinaceis ægrotantes detegendi, cùm congruo tempore in eis commorati sint, & in eodem conclaui cubiculi parato, leuitérque excalfacto ab eisdem exurgentes iacere debent saltim per horam pannis mediocriter contecti, deinde calido etiam linteo lineo detergantur, & consuetis vestibus induantur. At cùm primùm ex vinaceis exurgunt, iterum iidem aceruari debent, manibúsque premi, & læuigari, & pannis contegi, vt prius, atque id quoque sequenti die, & reliquis seruandum erit, quamuis vbi robusta fuerint corpora, nedum manè ante cibum, verùm etiam vesperi eisdem vti poterunt, maioremq; vtilitatem afferunt, quemadmodum & ipse vsus fuit. Illud tamen animaduertas oportet, quòd singulis tribus, aut ad summum quatuor diebus iidẽ vinacei renouandi sunt. etenim verendum est, ne post hac putrescere cœperint, eorumq; mediocris caliditas deperdatur, & altera immoderata superueniat, quæ ambientis est, qua ratione nocumentum magis, quàm iuuamentũ corporibus præstent. sed videbar fortè oblitus esse disserete, num renum dolore laborantibus, etiam sabulo, aut calculo vinacei conferant, cùm id quoque à me scire desideirares. Quare priusquam huic epistolæ extremam manum imponam, in hoc quoque tibi satisfacere putaui, potissimùm cùm in eiusmodo dolorem non rarò incidere consueueris: fateor propterea, quòd cùm vinacei eorum moderato calore, vim habeant fundendi, læuigandi, ac molliẽdi, vt prius demonstrauimus, admodum vtiles esse puto iis, qui graui renum dolore vexati solent. Nam cùm tenuare, ac mollire præter cætera iubeat Hippocrat. in renum dolore 6. de morbis vulgaribus: & optima res sit, tenuare videlicet humores, & renum corpora mollire, vt per ipsa transire facilè humores possint: vt inquit Galenus in commento, imò si quis hæc vtraque diligenter obseruauerit ab initio, calculus in ipsis nunquam generabitur. ob id non parum vinacei conducere videntur. siquidem ipsa renum corpora mollia reddunt: ac humores etiam tenuant, & fundunt eorum moderato calore: ita, vt facilè per eosdem renes transire queant. qua insuper ratione & arenulæ facilè pelluntur. & si qui sunt calculi, eorum etiam calore molliuntur, franguntur, & demum per vrinam excernuntur: roborantúrque ex eis renes, ob eorundem adstringendi facultatem, quam habent. Nec quispiam dixerit, quòd propter vinaceorum caliditatem calidiores fiant renes, & propterea aptiores ad calculos generandos reddantur: nam vt priùs determinauimus, moderatus, ac mediocris est eorum calor: ex quo renum caliditas etiam si immodica fuerit, moderatior redditur. neque enim possent calculos generare, nisi æstuarent, & immodicè calidi essent renes, vt etiam lippis, & tonsoribus, nedum medicis omnibus liquet. Qua de re non modò calidiores renes non fiunt ex vinaceorum moderato vsu, sed pręter id, quod dictum est, à lapidis generatione præseruant, cùm eius causam extenuent, ex qua fiunt, & renum caliditas immodica, quæ est eorum causa efficiens, per eos obtundatur, & moderatior reddatur. vt itaque eis vtaris, consulo, omnibus tamen seruatis, quæ priùs narrauimus, præsertim vniuerso corpore antea euacuato, vinaceósque eligas vuarum dulcium, aut etiam vinosarum, non tamen multum prelo pressos, neque diutiùs in eis immoreris, aut multo tempore eisdem vtaris, quæ, si ritè seruabis, non parum ex eis vtilitatem allequeris. & ne adeò de vinaceis nostra oratio protrahatur, vt & tuas purissimas, ac aliorum aures offendere videar, satis sit hæc currenti calamo scripsisse, & meam de his sentẽtiam explicasse: quam nedum experientia, sed validissimis quoque rationibus comprobasse puto.

Com mẽ. 2 text. 6.

FINIS.

DOMINICVS PIZIMENTIVS VIBONENSIS, IN DONATI ANTONII ALTIMARI EPISTOLAM, DE VINACEIS.

Vc Iouis Imperijs tulerat genus omne malorum
Pandora, excelso culmine lapsa poli.
Pellit at Altimarus morborum millia, mittens
Pharmaca muneribus nobiliora Iouis.
Quam terris igne abrepto pater altus ademit,
Cernimus hunc dulcem ferre salutis opem.
Per quem nunc primùm meritas vinacea laudes,
Et Bacchus tanti muneris author, habet
Ergo vulgetur diuûmque, hominúmque per aures,
Altimarum meritis exuperasse Iouem.

